Harry. Dickson.

3 9097 00959196 8

The Morris Rosen
Collection

Gift To
BRANDEIS UNIVERSITY
1952

די צוקונפט

א מאנאטליכער זשורנאל פיר

ווייסנשאפט, ליטעראטור און סאציאליזם.

רעדאקטירט פון דעם מענעדזשינג־עדיטאר

דר. קארל פארנבערג

מיט דער רעדאקציאנס־באארד:

דר. א. אארטמאן, ל. ב. בודין, דר. אב קאמפע.

ארויסגעגעבן פון דער

צוקונפט פרעסס פעדעריישאן

פופצעהנטער יאהר־גאנג

1910

ניו־יארק.

DIE ZUKUNFT

A JEWISH MONTHLY MAGAZINE

PUBLISHED BY THE

ZUKUNFT PRESS FEDERATION

NEW YORK

אינהאלטס-פערצייכנים

פאר יאהר 1910

צייט־פראגען: זייטע

אכטצעהן יאהר „צוקונפט" — דר. א. קאספע. 3

„די צוקונפט" אין דער פערגאנגענהייט און געגענוואַרט. — מ. ווינטשעווסקי. 11

דער 61טער קאָנגרעס און טעפט'ס אַרמיניסטראַציאָן. — דר. ק. פּאַרנבערג. 46

דאָס אידישע לעבען. — דר. ק. פּאַרנבערג. 65

רעדאַקציאָנעלע נאָטיצען. 75, 138

דער נייַנטער ציוניסטישער קאָנגרעס. — דר. ק. פּאַרנבערג. 103

בן העגפאר (נעקראָלאָג). 139

איבער דער וועלט.—ק. פּאַרנבערג. 125, 187, 251, 329, 390, 455, 513, 578, 653, 715, 775

צווישען זשורנאַלען. — ק. פ. 134

דער געגנער־סטרייק אין פילאַדעלפיא. — י. סאַלוצקי. 201

דער סאָציאַליסטישער זיעג אין מילוואָקי. — פילוּפּ קראַנץ. 266

דער „פּאַרוועדטס". — מ. ווינטשעווסקי. 295, 378

די נאַציאָנאַלע קאָנוועניאָן פון דער סאָצ. פּאַרטיי. — ל. ב. בודין. 303

דער גוף און די נשמה פון „ארבייטער רינג". — דר. ק. פּארנבערג. 307

דער שיקאַגאָ'ער פּאַרטיי־קאָנגרעס. — מאיר לאַנדאָן. 401

אידישע צוזאַמענפּאַהרען אין רוסלאַנד. — ש. ראָזענפעלד. 408, 488

די נייַע אינטערנאַציאָנאַלע און איהרע אויפגאַבען. — ל. ב. בודין. 523

די קלייַנע אינטערנאַציאָנאַלע. — דר. ק. פּאַרנבערג. 534

די דרייַ רינגען פון דער נאַלדענער קייט. — דר. י. מירקין. 529

די פּרויען־אינטערנאַציאָנאַלע. — מ. טעראָמאָן. 540

די מעטהאָדען און טאַקטיק פון דער אידישער אַרב. בעוועגונג (דיסקוסיאָן) איינלייטונג. 610

די לעהרען פון דעם קלאָוק־מייקער סטרייק. — י. סאַלוצקי. 611

אונזערע לעקטשורערס. — מ. טעראָמאָן 627

דער אינטערנאַצ. סאָצ. קאָנגרעס אין קאָפּענהאָגען. — ל. ב. בודין. 636

די פּאַליטישע פּאַרטייען אין דעם היי־יאָהריגען קאַמפּיין. — ל. ב. בודין. 665

די נייַעסטע רעוואָלוציאָן. — דר. ק. פּאַרנבערג. 670

א לידער פון די קלאָוק־מייקער וועגען דעם קלאָוק־מייקער סטרייק. — א. ראָזענבערג. 705

די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי אין דעם לעצטען קאַמפּיין. — ל. ב. בודין. 731

אויפ'ן קבר פון לעוו טאָלסטאָי. 729

דיסקוסיאָן אָדער זידלעריי? — י. סאַלוצקי. 750

סאָציאַל־פּאָליטיק און סאָציאַל־ווישענשאַפט:

סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, שטאַאט און נאַציאָן אין דייטשלאַנד און אין עטרייך — קאַרל רענער (רודאָלף שפּרינגער). 15

פּראָבלעמען און אויפגאַבען פון דער סאָצ. פּאַרטיי אין אַמעריקא. — ל. ב. בודין 31, 120

אונזער אינטעליגענץ. — אב. קאַהאַן. 39, 109

די וועלט־פּאָליטיק. — פילוּפּ קראַנץ. 50

די אינטערנאַציאָנאַלע. — ב. פייגענבוים. 56

סאָציאַליסטישע טעאָריע. — ל. ב. בודין. 62

קאָנסטיטוציאָן און קלאַסען־קאַמפּף אין ענגלאַנד. — ח. ראַטשטיין. 77

אָנקעל סעמ'ס אימפּעריאַליזם. — פילוּפּ קראַנץ. 84

אויגוסט בעבעל און דאָס דייטשע פּראָלעטאַריאַט. — קאַרל קויטסקי. 143

די ענטוויקלונג פון קאָמוניזם אין אַמעריקא. — מורה נבוכים. 157, 320

דער באָיקאָט. — אַדאָלף בראון. 161

דער אנטי־טראַסט געזעץ און די ארבייטער. — ל. ב. בודין. 167

די פּערקלענערונג פון געבורטען אין דער ציווילייזירטער וועלט — פילוּפּ קראַנץ. 211

ווי מען דארף פערשטעהן מארקס' פּראָגנאָזע־מעטהאָדע. — העגריך קונאָוו. 274, 337

דער זיעג פון רעפּאָרמיזם אין פראַנקרייך. — דר. ח. ראַפּאָפּאָרט. 279

די סען־סימאָניסטישע בעוועגונג. — א. ש. זאקס. 345

וואָרט און טהאט פון רעוואָלוציאָנערען סינדיקאַליזם. — י. סאַלוצקי. 353, 442

קלאַס און נאַציאָן. — דר. מאַקסים אַנין. 461, 697

די רוסישע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע פאר'ן חורבן און נאָכ'ן חורבן. — ב. מיכאַלעוויטש. 468

דער אידישער גייט און אסימילאַציאָן. — פילוּפּ קראַנץ. 473

פון „מאקרייקינג" צום סאָציאַליזמום. — דר. ק. פּאַרנבערג. 481

די עמיגראַציאָנס־פּראָבלעם און די עמיגראַציאָנס־באַנק. — ל. ד. דאַווידאָוויטש. 506

די וועלט־פּאליטיק און סאציאל־דעמאקראטיע. — פיליפּ קראנץ. 546
קאָאפּעראציאָן און סאציאל־דעמאקראטיע. — — א. ש. זאקס. 552
די ארבייטסלאָזיגקייט. — י. סאלוצקי. 559
די פּאליטישע ראָלע פון די אידען אין אמעריקא. — דר. ק. פּאַרנבערג. 603
דער קאמפּף צווישען די אַרדענס און די אינשורענס קאמפּאניעס. — דר. י. ח. ברַאדסקי. 678
קאָאפּעראציאָן און סאציאליזם. — דר. ח. ראפּאפּאָרט. 682
פּראָסטיטוציאָן אלס סאציאלע ערשיינונג. — דר. א. אַרטמאן. 685, 744
דער געזעראל־סטרייק. — הערינטע ראלאנד האלסט. 707
נייטראליזם, אדער „קיום האומה?" — ב. מיכאלעוויטש. 734
ווי אזוי די אינשורענס־קאמפּאניעס ווילען איינשלינגען די אַרדענס.—דר. י. ברַאדסקי. 738

קריטיק, ביבליאָגראפּיע, אלגעמיינע ליטעראַרישע אבשאַצונגען:

די אידישע ליטעראטור. — ס. ק. שנעעפאל. 71
י. ד. בערקאָוויטש. — ש. ניגער. 90
גהעטאָ־קלאנגען. — ס. ק. שנעעפאל. 137
משה ליב ליליענבלום. — מאָרים ווינטשעווסקי. 180
גרויסע מיטלען און קליינע ציעלען. — ש. ניגער. 183
אנאטעמא. — בן־יקיר. 197
דער קריזיס אין אידישען טהעאטער. (דיסקוסיאָן). איינלייטונג. 218
ווער איז שולדיג אין היינטיגען טרויעריגען צושטאנד פון דער אידישער ביהנע. — ק. קאָברין. 219
די רוסיש־אידישע פּרעסע. — ש. ניגער. 233
אידיש שאפּען, אַדער „אידיש" שרייבען. — דר. ק. פּאַרנבערג. 240
ה. רויזענבלאט'ס ליעדער. — ס. ק. שנעעפאל. 258
„שפּרה", פון ב. גאָרין. — ס. ק. שנעעפאל. 260
די צושטענדע פון דער אידישער ביהנע. — ב. גאָרין 313
ראובן בריינין'ס שריפטען. — י. קלאָהרבאך. 333
דער אנארכיזם פון דר. עלצבאכער. — ק. פ. 336
צו איז פּראָן א קריזיס אינ'ס אידישען טהעאטער? — בעל־מחשבות. 341
סטאניסלאוו פּשיבישעווסקי. — י. קלאָהרבאך. 361
מאָרים הילקוויט. — די גענשיכטע פונ'ם סאציאליזמום אין די פּראַיניגטע שטאאטען. — ק. פ. 396
„הונדערט און צוואנציג ביליאָן", פון ב. וו. — ק. פ. 397
ליעבע און בענקשאפט, פון א. ל. בארָאן. — ק. פ. 398
ליידען און פרויידען, פון אייזיק שאפּירא. — ק. פ. 398
ביערנסטערנע ביערנסאָן. — דר. ס. מ. קלאָהרמאן. 416
אידיש לעבען. — ש. ניגער. 429
פּאנטאזיע און ווירקליכקייט אין דער פּראָזע וועגען אידיש. — דר. ק. פּאַרנבערג. 438
דער פּאָעט פון רעוואלוציאָן (פּערדינאנד פרייליגראט). — ליליפוט. 499
כּפּענסער'ס ערציהונג. — ק. פ. 519
מאקסים אנין „די נאציאנאליטעטס־פּראבלעם" — ק. פ. 520
ב. לאפּין. — „אומעטיגע וועגען". — ש. עפּשטיין. 520
מאיר בלינקין. — „דר. מאכאָווער" — ש. עפּשטיין. — 522
עליזא ארזשעשקא. — ש. עפּשטיין. 571
אב. קאהאן אלס היסטאריקער. — דר. אב. קאפּפּע. 641
יהואש אלס ביבעל־איבערזעצער. — ש. עפּשטיין. 647
וול. קאָראָלענקא. — „ביטאָוויע יאוולעניע" — ק. פ. 659
מאָנטאג גלעם — „פּאָטאש און פּערלמוטער" — ק. פ. 660
זאמעלבוך „ליטעראטור". — ש. ע. 662
אב. בארָאף. — „טיפּען און בילדער" — ש. ע. 664
די אויסגאבען פון פערלאג „מייזעל עט קאָמפּ." — י. קלאָהרבאך. 721
קנוט האמסון. — ש. עפּשטיין. 757
צווייטעס זאמעלבוך „ליטעראטור". ב. וול—ק. 780

לעבענס־בעשרייבונגען, כאַראקטעריסטיקס.

קאַרל רענער (שפּרינגער). — ק. פ. 12
פון מיין לעבען. — אויגוסט בעבעל. 153, 246, 387, 451, 510, 651, 712, 773
הענריך קונאָוו. 272

ערצעהלונגען און סקיצען.

אין די בלויע בערג. — ל. קאָברין. 24, 115
שמחת בית־השואבה אין ירושלים. — שלום אש. 43
די צווייג. — מאיר בלינקין. 101
סאפּיע. — ב. גארין. 175, 226

132623

וועז דער מאי קומט אָן. — ז. ליבין. 363
אָן אָנשויקענויש. — ל. קאָבֿרין. 283
ברילאָנטען. — סטאָנים־לאָוו פֿשיבישעווסקי. 369
א שלעכטע קינדהייטס־עראינערונג. — ביערנסטערנע ביערנסאָן. 423
אָן אונגליק. — מאיר בלינקין. 4ט4 ,566
עלסי. — ב. גאָרין. 689 ,621
א טרעהר. — ב. באָטווינויק. 644
פערוועלקטע בלומען. — ס. ראָבינאָוויטש. 693
דאָס ליעד פונ׳ם טויט. — מאיר בלינקין. 768

פֿאָעזיע:

ראָמאַנסען. — א. ליעסין. 9
מיינע גליקען. — י. ראָלניק. 21
ווינטער. — מ. ראָזענפעלד. 22
חנה׳לע. י. אדלער. 37
*** יואל סלאָנים. 38
רויטע פערעל. — ה. רויזענבלאָט. 98
*** ב. לאָפֿין. 108
פון מיינע ליעבע חלומות. — א. ל. בארָאָן. 114
כ׳האָב א לעבען לאַנג געזחלומ׳ט. — י. אדלער. 160
אוֹן מעג דער ווינטער קומען. — יואל סלאָנים. 166
דאָס ניט געזונג׳נע ליעד. — יהואש. 171
אין דער פינסטער... — ב. לאָפֿין. 224
דער דיכטער — דער זעהער. — יהואש. 225
די גנבה. — א. ליעסין. 261
דאָס געזאַנג פון מאי. — ה. רויזענבלאָט. 262
דער פרייהייטס־מענש. — מ. ל. 271
בין השמשות. — י. אדלער. 294
אין שטורם. — יואל סלאָנים. 376
„חוני המעגל". מאָרים ווינטשעווסקי. 413
דער טייך. — י. אדלער. 441
*** ש. ח. שנייידער. 450
קינדערשע אויגעלעך. — א. ל. בארָאָן. 493
ליעדער. — פערדינאַנד פרייליגראַט. 504
זאָג איהר גאָר ניט... — ב. לאָפֿין. 570
דאָס ליעד פונ׳ם ים. — פ. ליבמאן. 576
שטילע בעקאַנטשאפט. — מיכל קאַפֿלאַן. 609
אויף וועמען קלאָגט זיין גייסט... — ש. אנ־סקי. 619
די זון, זי זינקט ביים בארג אראָב. — י. סלאָנים. 692
אין שטילקייט... — י. אדלער. 696
אויפ׳ן וועג. — ב. לאָפֿין. 772

פערשיעדענעס:

ערקלעהרונגען. 200
צו אב. קאַהאַנ׳ס יובילעאום. 726

בילדער פון דיעזען יאָהר:

די רעדאַקטערע פון דער „צוקונפט". 1
אויגוסט בעבעל. 142
משה ליב ליליענבלום. 181
עמיל זוידעל. 267
וויקטאָר בערגער. 269
הענריך קונאָוו. 273
סטאָנים־לאָוו פֿשיבישעווסקי. 363
קאָנווענציאָן פון דער סאָציאַליסטישער פּארטיי אין שיקאַגאָ. 400
ביערנסטערנע ביערנסאָן. 417
טשארלס עדוואַרד ראָסס־על. 483
פערדינאַנד פרייליגראַט. 500
עליזא אָרזשעשקאָ. 573
לעוו טאָלסטאָי. 728
קנוט האַמסון. 760

„ВЕЛИКИЯТ ЛИСТ“ ПРЕЗ ХУДОЖЕСТВЕНАТА 7

1 Васил Найденов (1902—1907) — председател на Върховния комитет 2 Ив. Хаджи Димов (1894-97) — член 3 Ст. Д. Мишайков (1906) — председател на Централния комитет 4 Пейо Яворов (1902—1907) — член 5 Д. Вапцаров (1903)—Одринско 6 Ст. Д. Мишайков (1906) — член 7 Гоце Делчев (1902—1903) — член на Върховния комитет

PJ5111
T7
v.15
1910

די צוקונפט

Vol. XV. JANUARY, 1910. No. 1.

דר. אב. קאספע

אַבצוהן יאָהר צוקונפט

(א קריטיש־היסטאָרישער איבערבליק)

1.

יט 18 יאָהר צוריק, וועו די אידישע געזעלשאפט אין אמעריקא האָבען בעשלאָסען אַרויסצוגעבען א מאָנאטלישען סאָציאָלפּאָליטישען זשורנאל פאר די אידישע אר־בייטער־מאסען האָט די אונטער־נעהמונג אפילו פאר דאמאָלדיגע הארמאָנישע בעגריפסטערטע שטימונג, פאר דעם פרישען, פיי־ערדיגען ענטהוזיאזם, וואָס האָט דאן געהערשט צווישען די געזעלשאפטען אויסגעזוהן אזוי גרויס, אז זיי האָבען אליין ניט געקענט גלויבען אין די מעגליכקייט פון א דויערענדען ערפאָלג.

די רעדאקציאָן האָט דאן ערקלעהרט: „מיר זאָגען גאָנץ אָפען, מיר וועלען פון קיינעם ניט בעהאלטען דעם פאקט, דאָס מיר פאָנגען אָן ארויסצוגעבען א וויסענשאפטליכען זשורנאל אין זשארגאָן — א נייעס אין דער אָרימער זשאר־גאָנישער ליטעראטור — נור אלס א פ ר אָ ב ע". און גראדע אָט די אונזיכערע פראָבע, אין וועלכע עס האָבען געצווייפעלט די געזעלשאפטען, וואָס האָבען נאָך ניט געוואוסט פון קיינע ענ־טוישונגען און פערצווייפלונגען, האָט זיך ארויס־געצייגט פאר די זיכערסטע אונטערנעהמונג פון אונזערע ערשטע גוטע יאָהרען. עפעס א קלייי־ניגקייט אָבצולעבען אין אמעריקא ח"י יאָהרען! דאָס איז כמעט אזוי גוט ווי אָבצולעבען א פאָר הונדערט יאָהר אין אנאנדער לאנד. און נאָך וואו אין אמעריקא? אין דעם רעכטען קעסעל פון איהר סאמע קאָכעדיגען לעבען: צווישען די רוסיש־אידישע בעפעלקערונג אין ניו יאָרק. אויב אמעריקא האָט זיך אין 133 יאָהר אויפגע־הויבען פון אייניגע אונבעדייטענדע אָרימע קא־לאָניעס צו דער העכסט־ענטוויקעלטער קאפיטא־ליסטישער מדינה אין דער וועלט, זיינען די אידען פאר לעצטע קנאפע 30 יאָהר אויסגע־וואקסען פון עטליכע טויזענד עמיגראנטען כמעט צו א מיליאָן און האָבען אויפגעבויט דאָ אין ניו יאָרק, איסט ניו יאָרק, ברוקלין און בראָנז־ווילל אין אזא קורצע צייט, א שטאָדט, וואָס איבערשטייגט די גרעסטע און עלטסטע אידישע הויפט־שטעדט ווי וואַרשע, ווילנא און לעמבערג צוזאמען.

דער פאקט איז, אז די געזאָסען האָבען גלייך נאָך דעם ערשיינען פון די ערשטע נור־מערען דערזעהן, אז די אונטערנעהמונג איז ניט קיין פוסטע פראָבע, אז דער זשורנאל האָט אונ־טער זיך א פעסטען באָדען, אז די ארויסגאבע פון דעם זשורנאל שטעלט מיט זיך פאָר א דרינ־גענדע נויטוועגדיגקייט פאר אונזערע פאָרטגע־שריטענע ארבייטער מאסע, און די געזאָסען

האבען זיך געגומען נאך דעם פארטיי־טאג אין נו־יארק פון 1894 ענערגיש ארבייטען פאר דעם זשורנאל, און ער איז ווירקליך רעגעלמעסיג ער־שינען דעם ערשטען פון יעדען מאנאט און אונ־טערבראכען פון 1894 ביז 1898.

אין 1897, וועהרענד די אפאזיציאן איז ארויסגעטראטען, מיט פולען רעכט, פון דער ס. ל. פ. אלס פרינציפיעלע נעגנער פון איהר פיינדליכע שטעלונג צו די טרייד־יוניאנס, און אויס האס צו זייער פיהרער דעליאן פאר זיינע אונגעהובעלטע, געוויסענלאזע און ניט־גענאסענ־שאפטליכע מעטהאדען, וועלכע ער פלעגט אנ־וועגדען געגען יעדען גענאסע וואס האט געוואגט צו זיין ניט איינפערשטאנדען מיט איהם, זיי־נען אבער די גייסטיגע פיהרער פון דער אפאזי־ציאן ניט געווען פיעל ציבטיגער אין דעם אויס־וואהל פון זייערע קאמפף־מעטהאדען, ווי דע־ליאן, ניט פיעל העכער און ניט פיעל עדעלער אין זייערע אטאקעס אויף זייערע גענגער; אפילו אונזער אלטער „זיידע", וועלכער האט אזוי פיעל יאהרען גערוינט מיט זיין שעהנער פעדער צו אלעם וואס האט גשעטרעבט, צו ליכט און פרייהייט, האט זיך אין דער צייט א מאל בענוצט מיט דער זעלבער פעדער פאר פערזונ־ליכע אטאקעס. און אז די אנדערע גענאסען בעזיצען ניט די שעהנע שפראך, דעם בייסע־דען וויץ, און דעם גראנדיעזען סטיל פון דעם שרייבער, אבער זידלען זיך, פערלוימדען און פערדעכטען האבען זיי אלע געקענט; דערצו דארף מען ניט קיין בעזונדערען טאלאנט און קיין איבריג גרויסע געלעהרזאמקייט. די גע־נעזייטיגע קאמפפלימענטען פון ביידע צדדים האבען אזוי פערפעסטעט די אטמאספערע פון אונזער בעוועגונג אין יענע יאהרען, אז די „צו־קונפט" האט אין אזא אטמאספערע ניט גע־קענט מעהר עקזיסטירען, און די ליכט פון דער סאציאליסטישער לעהרע און פון אלגעמיינער אויפקלעהרונג, וואס זי האט געטראגען צו דער פינסטערער, עלענדער אידישער מאסע, האט גע־מוזט אויסגעלאשען ווערען אויף גאנצע 4 יאהר.

אין דער צייט האבען אפילו א הייפעלע גענאסען פון דעם אנדער צד געפרופט ארויס־צוגעבען אן אנדער מאנאטליכען סאציאליסטי־שען זשורנאל „די נייע צייט". זיי האבען עס אבער לאנג ניט געקענט אנהאלטען אין דער מגפה וואס האט געבושעוועט אין אונזער בע־ווענונג, ווען די גאנצע קאמפף־ענערגיע פון די גענאסען איז פערוועندעט געווארען אויף דעם ביטערען און העסליכען קריעג אויף טויט און אויף לעבען צווישען די צוויי צדדים, און „די נייע צייט" איז דעריבער אונטערגעגאנגען נאך א שווערען קאמפף פאר איהר עקזיסטענץ ביי א יאהר צייט.

אין 1901, ווען דער גהינום־פייער אין אונ־זער בעווענונג האט אנגעהויבען אבצוקיהלען זיך, ווען די מגפה וואס האט זיך פערשפרייט אין אונזערע רייהען האט זיך אנגעהויבען איינ־צושטילען, און די גענאסען זיינען נאך געווען זעהר אבגעשוואכט, ווי נאך א שווערער קראנק־הייט, ווי נאר די גענאסען האבען אנגעהויבען אביסעל קומען צו זיך, האבען זיי גלייך אנגע־הויבען צו דענקען וועגען דעם אויפלעבען פון „דער צוקונפט". ווי קען דען די ארבייטער־מאסע לעבען א וועלבען עס איז מענשליכען לעבען אהן א „צוקונפט"? און מערקווירדיג ווי אונזערע פארטגעשריטענע ארבייטער האבען זיך געגומען מיט א שטילער אבער פעסטער ענטשלאסענהייט אפצורופען צום לעבען דעם פערשטארבענעם זשורנאל, און אין א קורצער צייט האבען זיי אהן דער הילפע פון די פיהרער, אהן מיסטער־רעדען, אהן שטורמישע פערזאמ־לונגען געשאפען א פאנד פון א 1000 דאללאר און אין יאנואר, 1902, איז ערשיענען דער ער־שטער נומער פון דער אויף ניי אויפגעלעבטער „צוקונפט". און די רעדאקציאן האט מיט פאל־קאמענער זיכערהייט געקענט זאגען די פאלגען־דע נביאות:

„די „צוקונפט" האט אויפגעלעבט אין א זעהר אונגינסטיגען מאמענט, און אויב זי האט געקענט אונטער אזעלכע אומשטענדען אויפ־לעבען, דאן ערלויבען מיר זיך צו דיינקען, דאס זי וועט שוין אונטער קיינע אומשטענדען, ביי דער מינדעסטער אונטערשטיצונג פון די גענא־סען, א צווייטען מאהל ניט אפשטארבען."

די נביאות איז מקוים געווארען; פון 1902 ביז יעצט, גאנצע אכט יאהר, ערשיינט די „צו־קונפט" יעדען מאנאט. אכט מאהל האבען זיך געביטען רעדאקטערע, אבער די „צו־קונפט בלייבט איין און די זעלבע. די ערשטע גענאסען, וואס האבען געפאסט מוטה ארויס־צוגעבען אזא זשורנאל, די ערשטע רעדאקטערע, גענאסען קראנץ און אב. קאהאן, און אלע איה־

רע ערשטע מיטאַרבייטער, הילקוויט, אַרטמאַן, פּעסקין, פייגענבוים, בודיאַנאָוו א. ז. וו., וואָס האָבען געהאַלפען איהם מאכען פּאר אן ערפאָלג, פּאר אזא שאַץ, וואָס האָט זיך אויך טיפּ איינגעקאָכט אין די מוחות און אין די הערצער פון אונזער אידישער ארבייטער־מאסע — אלע מעגען מיט פולען רעכט שטאָלצירען מיט זייער ארבייט, מיט דעם פעסטען פונדאמענט וואָס זיי האָבען אויפגעבויט פאר אונזער אלעמען׳ס „צוקונפט".

מערקווירדיג איז דאבי צו בעמערקען, אז די גענאָסען וואָס זיינען געווען די גייסטיגע פיהרער פון אונזער יונגער סאָציאַליסטישער בעוועגונג צוווישען די אידישע ארבייטער אין אמעריקא. וועמען מען קען געווים ניט בעשולדיגען אין וועלכע עם איז נאציאָנאלע שטרעבונגען, האָבען פיעל אויפגעטהאָן פאר דער אויסבילדונג און פערפיינערונג פון דער אידישער שפּראַך, פאר דער אויפקלעהרונג און אלגעמיינער בילדונג און פאר די ערהויבונג פון דעם אלגעמיינעם קולטורעלען צושטאנד פון די אידישע ארבייטער מאסען אין אמעריקא, וועלכע זיי האָבען געוואָלט אריינבריינגען אין די רייהען פון די טויזענדער פּאָרטגעשריטענע קעמפּפער פון דער ארבייטער־קלאַסע פון די העכסט־ענטוויקעלטע לענדער פון יוראָפּ און אמעריקא. געווים, זייענדיג אלזין אידען און זייענדיג גוט בעקאנט מיט דעם קלענליכען אריסען גייסטיגען צושטאנד פון די אידישע ארבייטער און די גרויסע פינסטערניש וואָס הערשט אין די מוחות פון די אידישע ארב. מאסען, האָבען זיי בעסער געקענט בעגרייפען און צופרידענשטעלען זייערע בעדירפניסע, ווי וועיט עס איז געווען מעגליך פון זייער זייט. זיי האָבען אין דער הינזיכט מאהר אויפגעטהאָן, ווי די, וואָס טראָגען זיך ארום מיט די פראזען וועגען נאציאָנאלע קולטור און נאציאָנאלע פּאָרדערונגען און בלייבען ביי די פראזען.

עס איז זעלבסט־פערשטענדליך, אז אין אזא קורצען ארטיקעל וועט זיין א זאך דער אונמעגליכקייט צו געבען וועלכען עם איז אין בערבליק איבער דעם רייכען אינהאלט פון די קנאפּע 150 נומערען. אז מען זאל צוזאמענשטעלען נאר די ביאָגראפיען, וואָס זיינען געבען געווארען אין דער "צוקונפט", וואלט דאָס אליין אויסגעמאכט אן אינטערעסאנטען בוך פון פיעלע הונדערט זייטען; היינט די מעהרע־רע ארגיגינעלע ארבייטען פון נעז. פייגענבוים, וואו ער זוכט צו בעלייכטען די פערשיידענע ווינקעלעך פון דער אידישער געשיכטע, די אלטע אידישע מנהגים און געזעצע מיט דעם ליכט פון דער סאָציאַליסטישער אויפפאסונג פון געשיכטע; די זעלטענערע, אבער ניט וועניגער וויכטיגע ארבייטען פון נעז. בודיאַנאָוו מיט דער זעלבער בעלייכטונג איבער די מאָמענטען פון דער געשיכטע און געזעצגעבונג פון די פּראַיניגטע שטאָטען; די פיין און גרינדליך בעארבייטע גראנאטען, וועלכע דער בעגאבטער קיקער, גענאָסע יצחק אייזיק, האָט אזוי ליעב אריינצואוואָרפען אין אונזערע פעסטונגען; די צאהלרייכע פּאָפולאַריזאציאָנען איבער נאטורוויסענשאפט, אלגעמיינע קולטור געשיכטע, פאָליטישע עקאָנאָמיע, פאָליטישע און סאָציאַלע פראגען פון נעז. אב. קאהאן, ש. פעסקין, פ. קראנץ א. ז. וו.; די אריגינעלע ערצעהלונגען אוים דעם ארבייטער לעבען אין אמעריקא פון אונזער טאלאנטפאלען מאהלער ל. קאָברין, ווי יאשקע גאריבאלדי, קאַרל מארקס און פון גאָרין און ליבין; די פערשידענע איבערזעצונגען פון דער בעסטער אייראָפּאישער ליטעראטור און די קריטיקען איבער ליטעראטור פון גאָרין, שנעעפאל א. ז. וו. איך וועל זיך מוזען, הייסט עס, בעשרענקען מיט א קורצע בעטראכטונג איבער דעם אלגעמיינעם כאראקטער פון אונזער זשורנאל און די פערשיידענע ענדערונגען, וואָס זיינען פאָרגעקומען אין זיין כאראקטער אין דעם משך פון 18 יאָהר.

די אלטע „צוקונפט", פון 1892 ביז סעפ. 1897 — די ערשטע צוויי יאָהר, פריהער אונטער דער רעדאקציאָן פון פ. קראנץ, וועלן די „צוקונפט" איז ערשיענען ניט רעגעלמעסיג, 5 נומערען אין 1892 און 4 אדער 5 נומערען אין 1893, און נאכהער אונטער די רעדאקציאָן פון אב. קאהאן פון 1894 ביז זי איז אונטערגענאנגען, וועלכע זי איז רעגעלמעסיג ערשיענען דעם ערשטען פון יעדען מאָנאט — טראָגט איין און דעם זעלבען כאראקטער פון אן אלגעמיינעם ערציהונגס־זשורנאל. ער זוכט בעקאנט צו מאכען די אידישע ארבייטער־מאסען מיט דעם לעבען און טהעטיגקייט פון די אנערקענטע סאָציאַליסטישע פיהרער און אויך אנדערע ראדיקאלע און רעוואָלוציאָנערע פערזאָנען, מיט די

הויפּט־געדאַנקען פון דער מארקסיסטישער לעהרע. מיט נאַטור־וויסענשאפטען, מיט ליטעראַטור א. ז. וו.

די אויסגאַבע פון דעם בעשטימטען מאַנאַט האָט אין זיך קיינע פערבינדונגען ניט נאָר מיט דעם מאַנאַט, נאָר אפילו מיט דעם יאָהר אויך ניט. דער לעזער קען איהם לעזען מיט דעם זעלבען אינטערעס אין 10 יאָהר אָרום, ווי אין דעם מאַנאַט וועלן דער זשורנאל איז ארויס; ער האָט ניט קיין שייכות מיט דער פראַקטישער טהעטיגקייט פון דער סאָציאַליסטישער פּארטיי אין אַמעריקא, אויך ניט מיט דער טהאַטזעכליכער לעבעדיגער בעוועגונג, פון וועלכער עס איז סאָציאַליסטישער פּארטיי אין דער וועלט, דער אידישער לעזער קען עס לעזען מיט דעם זעלבען אינטערעס אי אין רוסלאַנד, אי אין גאַליציען, אי אין רומעניען אזוי גוט ווי אין אמעריקא. ער רופט זיך א מאַנאַטליכער זשורנאל נאָר דערפאר, ווייל מען האָט בעשלאָסען ארויסצוגעבען אזא ביכל אויף מאהל אין מאַנאט. אויב אייך איז אינטערעסאַנט בעקאַנט צו ווערען דורך דעם סאָציאַליסטישען מאַנאַטליכען זשורנאל מיט די פערשיעדענע פראַגען און פערהאַנדלונגען, וואָס זיינען פאָרגעקומען אויף די פּארטיי־קאָנווענציאָנען, אָדער מיט די בעוועגונגען פון די ארגאַניזירטע ארבייטער אין אמעריקא, אפילו מיט די רעזולטאַטען פון די יעהרליכע קאמפּיינס אין די 6 יאָהר, וועט איהר זיין שטארק ענטטוישט. אָט איז, צום ביישפּיל, דער אינהאַלט פון א נומער „צוקונפט" פון 1904, פון דעם מאַנאַט נאָווועמבער (א קעמפּיין־מאַנאַט אין אַמעריקא): א ביאָגראַפיע פון פאָול זינגער; א ביישפּיל וועגען דעם גאַנג פון דער וויסענשאפט, נאָך לויעם; מעשה בראשית, נאָך גלאַדד; קארל מארקס' היסטאָרישע פילאָזאפיע; און דאַן; אידישע אינקווויזיציע; וויי אזוי זיינען מענשען געקומען צום שרייבען; צושלאָגענע געראַנקען; זעע קראַנקהייט; געהיימניסע פון דער באַסטילי. אין דעם נעקסטען נומער, ד. ה. פון דעצעמבער 1984, וועלען, נאַטירליך, געדרוקט אַנדערע אַרטיקלען, אָבער קיין אינצעלנער צוויישען. זיי וואָס זאל האָבען א שייכות מיט דעם לויפענדען מאַמענט.

אין נאָווועמבער, 1905: די 2 גרויסע אויטאָליענער; וועלטה־טהעאַריע; וויי מענשען האָבען געמאַכט פייער; פּאַרשטעלונגען און אידעען; „קרייצער סאָנאַטע", איבערזעצונג; די זון סיסטעם; מאַדאַגאַסקאַר (דאָס איז אַן אַרטיקל, וואָס האָט יא א שטיקעל שיכות מיט א צייטיגער פּאַסירונג — אַן אלגעמיינע גראַפישע עטנאָלאָגישע בעשרייבונג פון דעם אינזעל מאַדאַגאַסקאַר, וואָס פראַנקרייך האָט דעם יאָהר איינגענומען. אָבער בלויז מיט א פּאָר ציילען וועלט צום ענדע דערמאָהנט, פערבייגעהאַנדיג, אז פראַנקרייך האָט דעם יאָהר אייגענומען דעם אינזעל); אַן איבערזעצטע ארטיקעל פון פּאָו.

אין 1906 טרעפען מיר שוין עפּטערס אַרטיקלען איבער אמעריקא און איבער צייט־פראַגען: די פרויען בעוועגונג אין אמעריקא; פון אלעקסאַנדער יאָנאַס איבער די גע־לד־פראַגע אדער די זילבער־פראַגע אין דעם וואהל־קאמפּף פון דעם יאָהר. אויך איז אין דעם זעלבען יאָהר דאָ אַן ארטיקעל פון דער רעדאַקציאָן „די טאַגעס פראַגע", און כאראַקטעריסטיש זיינען די ערשטע ציילען פון דעם ארטיקעל: „צום צוויי־טען מאהל אין דער געשיכטע פון דיעזען זשורנאל קומט זיינע בלעטער אוים צו ענטהאלטען אן ארטיקעל איבער א ריינע טאַגעס־פראַגע"...

דעם קרעדיט פאר אזא אייגענארטיגען, זאַנדערבארן זשורנאל, וואָס איז געווען אזוי צוגעפאַסט צו דעם אייגענארטיגען כאראַקטער פון דעם אידישען ארבייטער און זיינע גייסטיגע בעדירפּניסע, מוז מען געבען די גענאַסען פ. קראַנץ און אב. קאהאַן. זיי האָבען ניט געזוכט נאָכצומאַכען דעם געוועהנליכען טיפּ פון אן איראָפּאַעישען מאַנאַטליכען זשורנאל, זיי האָבען גוט געוואוסט, אז זיי האָבען פאר זיך א גאַנץ אונווייסענדע מאַסע, וואָס האָט ניט גענאַסען קיינע עלעמענטארע שולבילדונג, אָבער וועמעס דורשט נאָך וויסען און גייסטיגע געטרענקט איז זעהר גרויס, און זיי האָבען ניט די מינדעסטע מגלעיכקייט צו שטיל־לעזען זייער דורשט אין זייער אייגענער שפּראַך אויסער ווי דורך דעם איינצעלנעם מאַנאַטליכען זשורנאל „צוקונפט", וועלכער האָט נעמוזט פאר א לאַנגע צייט זיין דער אייניגער קוואל פון זייער בילדונג, פון זייער גייסטיגער ענטוויקלונג; זייער אייניגער ערציהער און וועג־וויזער אויף אלע געביטען פון דער מאַדערנער קולטור, אי אין סאָציאל־פּאָליטישע וויסענשאפטען

און אנגעלעגנהייטען, אי אין קונסט, אין לי־טעראטור, אין געשיכטע, אי אין די ווייסענשאפ־טען איבער דער נאטור אין אלגעמיין, א. ז. וו. די „צוקונפט" האָט ניט געמיינט צו לערנען איהרע לעזער מאטעמאטיקע, אסטראנאמיע, פי־זיקע, כעמיע, פיזיאלאגיע, היגיענע, זאאלאגיע, געאלאגיע א. ז. וו., זי האָט אָבער געמוזט זיי בעקאנט מאכען מיט די איבערצייגענדע מע־טהאדען פון דער מאדערנער וויסענשאפטליכער פארשונג, אום ארויסצוריייסען זיי פון דער אור־אלטערליכער אטמאספערע פון רעליגיעזער וועלט־אנשויאונג, אין וועלכער זיי זיינען ער־צויגען געוואָרען און אריינצובריינגען זיי אין דער אטמאספערע פון דער היינטיגער וויסענ־שאפטליכער אייראפעאישער וועלט־אנשויאונג איבער דער ארומיגער נאטור אין אלגעמיין און איבער דעם מענשען און זיין געשיכטע בעזאנ־דערס.

דיעזע אויפגאבען האָט די „צוקונפט" גלענצענד ערפילט, וויל איהרע מיטאַרבייטער האָבען געזוכט, אלס ערנסטע און ענטהוזיאס־טישע לעהרער, בעקאנט צו מאכען דעם אויב־פאכסטען לעזער מיט די פאקטען און מיט די גערָאנקען, וועלכע האָבען אין זייערע אייגענע מוחות און אין זייערע אייגענע וועלט־אנשוי־אונגען געמאכט די גוואלדיגע איבערקעהרעניש. און עס מאכט גאנץ וויניג אוים וואָס דאָ און דאָרטען וועט א פאכמאן אין די פערשיעדענסטע געביטען וואָס דער זשורנאל האָט געמוזט דע־קען, געפינען מאנכע מאל אונבעדייטענדע, מאנכע מאל גראָבע פעהלערען אין זייערע אר־טיקלען, אבי דער צוועק איז עררייכט.

וועהרענד די אלטע „צוקונפט" האָט מיט אזא ערפאלג געדיענט דער זאך פון אלגעמיי־נער אויפקלעהרונג און פון פערשפרייטען פון דער וויסענשאפטליך סאציאליסטישער וועלט־אנשויאונג, האָט זי אבער צו דער זעלבער צייט אין גאנצען פערנאכלעסיגט די וואָס זיינען גע־שטאנען אין קאמפף פאר די פערווירקליכונג אין לעבען פון דעם סאציאליסטישען אידעאל, די וועמען דער סאציאליסטישער גערָאנק האָט שוין אריינגעבראכט אין די רייהען פון אונזער סאציאליסטישער פארטיי. זיי, די פארטיי־סא־ציאליסטען, האָבען זיך אויך שטארק גענוי־טיגט אין א מאנאטליכען סאציאליסטישען זשורנאל וואָס זאל זיין זייער וועג־ווייזער און פיהרער אין זייערע טאג־טעגליכע קעמפפע, א זשורנאל וואָס זאל מיט דעם לאמפ פון סאציא־ליסטישער לעהרע בעלויכטען ניט נאָר די דונ־קעלע בלעטער אין דער געשיכטע פון דער פער־גאנגענהייט, נאָר אויך די שווערע און פער־פלאָנטערטע לעבעדיגע פראבלעמען פון דער געגענווארט, א זשורנאל וואָס זאל זיי, אונזערע פארטיי־סאציאליסטען, בעקאנט מאכען מיט די עלטערע און מעהר ערפאהרענע סאציאליסטישע פארטייען אין אירָאפּא, מיט דעם וויי זיי האָבען גלייזיט די שווערע פראבלעמען וואָס דער לעבען האָט זיי געשטעלט אין זייערע קעמפפע, מיט די טאקטישע שריטע וואָס האָבען זיך ארויסגע־צייגט פאר פעהלערען אין זייער לאנג־יאָהריגער טהעטיגקייט. וואָלט די צוקונפט אין גאנצען ניט פערנאכלעסיגט דיזע אויפגאבע, וואָלט פי־לייכט ניט נעקומען צו דעם פאלשען שריט פון דער ס. ל. פ. צו גרינדען די סאציאליסטישע יוניאָנס, די סאשיאליסט טרייד ענד לייבאר אלייענס, און דער שרעקליכער ספליט וואָלט אפשר פערמיידען געוואָרען.

איך וויים ניט, צי די גענאָסען וואָס האָבען מיט אזא פעסטע בעשלאָסענהייט געארבייט פאר די אויפלעבונג פון אונזער מאָנאטליכען זשורנאל האָבען אויך וויפיעל עס איז פערשטא־נען דעם פעהלער וואָס די אלטע „צוקונפט" איז בענאנגען. איך אָבער האָב דאָס גאנץ גוט פערשטאנען. און וען איך האָב זיך אונטערגע־נומען, איינגעהענדיג אויף די דרינגענדע ביטע פון די גענאָסען צו רעדאקטירען דעם זשורנאל, אבוואהל איך האָב ניט געהאט די מינדעסטע אמביציע דערצו, אויך ניט די נויטיגע צייט און די ערפאהרונג, האָב איך ביי זיך בעשלאָסען צו זעהען מיט אלע מעגליכקייטען צו פערמיידען דעם פעהלער. ליידער איז דאָס אָנגעקומען ניט אזוי לייכט דורכצופיהרען ווי איך האָב גמיינט. די ערשטע זאך וואָס איך האָב געוואָלט אייר־פיהרען איז געווען, אז אין יעדען נומער זאל זיין א מאָנאטליכער איבערבליק איבער די וויכ־טיגסטע פאָליטישע פאסירונגען אין דער וועלט, און הויפטזעכליך איבער די סאציאליסטישע און ארבייטער בעוועגונג. אויסער גען. ווינטשעווסקי האָט זיך קיינער ניט געפונען וואָס זאל זיך וועלען נעהמען פאר אזא שווערע ארבייט, און די עטלי־כע מאָנאטליכע רונדשוי׳ס וואָס ער האָט יע געגעבען פאר די מאָנאטען פעבר. און מערץ פון

1902, זיינען געווען נאָך מאָגערע פון צוויי זייטלעך יעדע. אָבער כל התחלות קשות. שפּעטער, אונטער זיין אייגענער רעדאקציאָן, האָט מיך געפרעהט צו זעהען ווי ער האָט אָנגעהאלטן דעם פיטשור, נאָך פינקטלעך געבענדיגט לענגערע „רונדשויים" פון 5—6 זייטען, אָבוואהל זיי טראָגען ניט דעם רייגעם כאראקטער פון דעם איבערבליק ווי איך האָב זיך איהם פאָרגעשטעלט; זיי זיינען געווען צו דער זעלבער צייט אי אָן איבערבליק, אי א סאָרט רעדאקציאָנעלע נאָטיצען. ווייטער אויסער די ארטיקלען אין בער די וויכטיגסטע צייט־פראגען וואָס זיינען געגעבען געוואָרען אין די ערשטע נומערען פון דעם זשורנאל, ווי געט. פייגענבוים'ס איבער מילעראָן אין פראנקרייך און דער אמת וועגען די בורען־מלחמה א. ז. וו., געט. פ. קראָנץ איבער „אימפעריאליזמוס אין אמעריקא", איבער „די כינעזישע פראגע" און ז. וו., געט. יצחק אייזיק'ס סעריע ארטיקלען איבער „די טראָסטס אין אמעריקא", און אויסער די אָריגינעלע און איבערזעצטע ליטעראריש ווערקע, וואָס זיינען אימער אין צייט און אין פלאץ, אזוי לאַנג ווי זיי זיינען אמת'ע קונסט־ווערק, האָב איך געוואָלט איינפיהרען פאר די אבטיילונג פון אלגעמיינע בילדונג סעריעס ארטיקלען איבער גע־שיכטע און סאָציאָלאָגיע אין א סיסטעמאָטישער פאָרמע, וואָס זאָלען קענען נאָכדעם אָבנע־דרוקט ווערען אין ביכער. דאָס האָט זיך בעווי־זען אונמעגליך דורכצופיהרען מיט אונזערע אָרימע קרעפטע און נאָך אָרימערע מיטלען. צום בעדויערען אָבער האָבען די וויייטערדיגע רעדאק־טערע ביז דעם יאָהר 1906 וועניג וואָס געהאָלפען צו פערשטאָרקען דעם אויבענדערמאָנטען כאראקטער וואָס אונזער זשורנאל דאָרף טראָגען.

דאָ האָט איהר אונטער דעם נאָמען „פראָגרעס" יעדען מאָנאָט ברעקלעך אינפאָרמאציאָנען וועגען נייע טעכנישע ערפינדונגען, וועגען ראָדיום־שטראהלען, פלעקען פון דער זון, קינסט־ליכע בריהונג פון פיש א. ז. וו., א. ז. וו. דאָס זיינען די וויכטיגסטע נייעסען פאר ארבייטער און סאָציאָליסטען... אזעלכע ברעקלעך אינפאָר־מאציאָנען האָבען אויך א גאנץ קליינעם ערצי־הונגס־וועדטה. אונטער דער אבטהיילונג „נא־טור־וואונדער אין שטוב" האָט מען געפרופט לער־נען מיט די לעזער פיזיקע אין א פאָפולערער פאָרמע. דאָס האָט אפילו יע אָן ערציהונגס־וועדטה, אָבער צי איז דאָס א פלאץ אין א מא־נאָטליכען זשורנאל? מען האָט אפילו געפרופט דרוקען א נייעם לעקסיקאָן פון געקליבענע וועד־טער. עס איז דאָ גענוג אי טהורעמס, אי שפּרעך־זאָלען, און וואָס ניט? זיי האָט זיך נור איינגעגעבען אָבצושוואכען דעם בעשטימטען ערציהונגס־כאראקטער פון דער אלטער „צו־קונפט", ווייטער ניט. עס איז אפילו דאָ א בע־זונדערע אבטהיילונג „צייט־פראגען" מיט א שהנעם אילוסטרירטען קאט; דאָס דערמאָנט מיך אָבער אָן דעם מאלער, וואָס האָט גענונען פאר נויטיג אונטערצושרייבען אונטער זיין בילד פון א ל י ב, אז „דאָס איז א לייב און ניט קיין הונט". צום ביישפיעל: אין נאָוועמבער, 1903, שטעהט אונטער דעם שהנעם קאט פון צייט־פראגען דער ארטיקעל „ווי־סענשאפט און רעליגיאָן"; אין אקטאָמער, 1903, אונטער דער זעלבער קעפעל „ימים נוראים", אין אויגוסט, 1903, „רעליגיאָן און מערדערייי" א. ז. וו. נאָר אין 1906, אונטער די רעדאקציאָן פון גענ. פאָרנבערג, קריגט די „צוקונפט" מעהר אָדער וועניגער דעם כאראקטער, צו וועלכען זי האָט אימער גערארפט שטרעבען. זיינע שטענ־דיגע מאָנאָטליכע איבערבליקען „איבער דער וועלט", גיט די סאָציאָליסטען א גענויעם בילד וועגען דעם צושטאנד פון דער סאָציאָליסטישער בעוועגונג אין אייראָפּא און אמעריקא. די אר־טיקלען איבער די טאָגעס־פראָגען, אין דעם יאָהר 1906, אָבוואָהל אָהן דעם שהנעם קעפעל „צ י י ט־פ ר א ג ע ן", זיינען ניט גענוג קיינע אבסטראקטע טהעאָרעטישע אָבהאנדלונ־גען, וועלכע זיינען פלייכט אינספירירט ge־וואָרען פון די פאסירונגען פון דעם מאָמענט, נור זיי זיינען ריכטיגע אנטוואָרטען אויף די דרינגענדע פראָבלעמען, וואָס דאָס לעבען אין דער בעשטימטער צייט רופט אָרויס ביי אונז און וועלכע מיר מוזען לייזען אום צו וויסען וואָס פאר א שטעלונג מיר זאָלען נעהמען צו זיי און וויי מיר זאָלען האנדלען. אזעלכע פרא־גען, ווי זיך צו האלטען צו די נייע יוניאָנס, ווי צו לייזען די אימיגראציאָן־פראגע א. ז. וו. — אלץ פראגען, וואָס אונזער טהעטיגקייט פאָר־דערט פון אונז צו לייזען און ניט נאָר אונזער אבסטראקטער דענקען.

דער ארטיקעל איז שוין אזוי אויף אוים־געקומען צו לאַנג, אָבוואָהל עס איז נאָך דאָ

פיעלעם צו זאגען וועגען די אנדערע געביטען, ווי ליטעראטור, קריטיק, געשיכטע, נאטור־ווי־סענשאפטען א. ז. ו., וואם האבען ניט א היין־סאציאליסטישען כאראקטער, נאר א וויכטיגען ערציהונגס־וועדטה, און אונזער זשורנאל מוז דאם נעהמען אין אנבעטראכט אזוי לאנג ווי מיר זיינען צו ארים ארויסצוגעבען פערשיעדע־נע ספעציעלע זשורנאלען, און וועלכע מיר וועל־לען דארפען אימער געבען אפילו דאן וועז אנ־דערע, ניט סאציאליסטישע פארטייען אדער גרופען וועלען אזעלכע זשורנאלען ארויסגע־בען, וואהרים די אלע געביטען ביי זיי געווים ניט האבען דעם סאציאליסטישען גייסט און די סאציאליסטישע וועלט־אנשויאונג און וועלען אימער געפארבט און צוגעפאסט ווערען צו זייער וועלט־אנשויאונג.

איך האף, אז אונטער דער יעצטיגער רע־דאקציאנס־באדרד, מיט גענאסע פארענבערג אלס מענעדזשינג־עדיטאר, וועט די „צוקונפט" ער־פילען אם בעסטען אי די אויפגאבע פון אלגע־מיינער ערציהונג, וואם איז אזוי גלענצענד דורכגעפיהרט געווארען פון דער אלטער „צו־קונפט", אי די צווייטע און די וויכטיגסטע אויפגאבע: צו זיין דער גיידטיגער פיהרער און וועג־ווייזער פאר די ערנסטע פארטיי־גענאסען, וואס שטעהען אין ווירקליכען קאמפף מיט דער קאפיטאליסטישער סיסטעם.

א. ליעסין.

ראמאנסען

1.

איינגעהילט אין בשמים־ריחות,
פון א כשוף שטיל בענומען,
לעגט זיך אוים דער פריהלינג־אבענד
אויף די בוימער, אויף די בלומען.

און עם דרעמלען די אלעען,
און זיי זעהען אוים פערטרונקען
האלב אין בלאסע, וויסע שטראהלען,
האלב אין שאטענס איינגעזונקען.

און עם שמעקט ווי אין גן עדן,
און עם הערשט א טיעפער שלום,
און עם דוכט זיך — פון דעם הימעל
שוועבט א גוטער,זיסער חלום,

שוועבט און טראגט זיך דורכ'ן גארטען,
דורך די דרעמלענדע אלעען;
גוטע זיסע טרוימען־בילדער
לעבען אויף פאר מיר און וועהען.

און איך זעה א ליעבען פנים,
אויגען, ווי די שטערען, גיסען
מיר א ווייכען שיין אין הארצען,
און זיי שמייכלען און בעגריסען.

און עס שמייכעלט און בעגריסט מיר
אַלעס, אַלעס — בוימער, בלומען,
און דער זאַנפטער פריהלינג־אבענד —
פון א כשוף שטיל בענומען.

2.

אויף די ווייטסטע שטערען קוק איך
פול מיט בענקשאַפט און בעגעהרען;
טרעפען מיר זיך דאָ מיט בליקען?
זעהסטו אויך די זעלבע שטערען?

אַדער איצט אין ווייטען לאַנד דאָרט
שטורמיש האָט די נאַכט גענאַכט זיך,
און די ערד פערשוואַרצט, פעראומערט,
וויקט אין רעגען זיך און וויקט זיך!

און אַליין, אַליין אין צימער,
אונטער יענעם ווייסען הימעל,
זיצסטו שטיל, פערבינקט, פערטרויערט,
דיינע אויגען שליסט א דרימעל.

און עס בלאַנקט פאַר דיר אין חלום
א געדיכטער שהנער גאָרטען,
און א זאַנפטער זומער־אבענד —
און מיר ביידע זיצען דאָרטען.

און מיר ביידע זיצען דאָרטען
טיף־ענטציקטע — און מיר שווייגען;
הערען־צו זיך, ווי דאָס ווינטעל
זשומט און שפיעלט זיך אין די צווייגען.

3.

איז דאָס טאַקע וואהר, מיין ליעבע,
אז דו טרויערסט אַהן א שיעור אַלין,
אז דו דענקסט און בענקסט און חלומ׳סט
בלויז פון מיר אַלין, בלויז פון מיר אַלין?

איז דאָס אמת — וויפיעל מאַל שוין
מיט אַן אומעט, מיט א שווערען,
פרוף איך אַלין דיין איידעל־פנים
און די אויגען, ווי די שטערען.

דיעזער פנים קען ניט נאַרען,
דיעזע אויגען ריידען ריכטיג,
שטראַהלט אין האַרצען מיר דער גלויבען
און עס ווערט די נאַכט מיר ליכטיג.

און עס הערט זיך מיר דיין שעפצען
אין דעם ווינטעל׳ס צאַרטען זשומען,
און עס פיהלט זיך מיר דיין אָטעם
אין דעם ריח פון די בלומען.

מ. ווינטשעווסקי

די „צוקונפט" אין דער פערגאַנגנהייט און געגענווארט

אידישער מאַגאַזליכער זשורנאל וואָס דאָס דערלעבט צו האָבן א 150 טען נומער האָט זיך מיט וואָס גרויס צו האַלטען. אפשר איז דאָ א העברעאישע מאַגאַזשריפט, וואָס קען „ביעטען" דעזען „רעקארד", אָבער זיכער ניט קיין אידישע.

עס איז אמת, די הונדערט־און־פונפציג נומערען צוטהיילען זיך אויף צוויי פעריאָדען, צוויישען וועלכע עס איז געווען א פינף־יעהריגער טויט־שלאָף און די איצטיגע, תחית־המתים אויפגעשטאַנענע „צוקונפט" האָט ערסט אכט יאָהר עקסיסטענץ הינטער זיך, דאָס הייסט 96 נומערן, וואָס דאָס וואָלט כמעט מאַכען דעם אַפּריל העפט פון 1910 פאַר א גרעסערן יום־טוב ווי דעם איצטיגען יאַנואַר־נומער, איבער מען זאָל רעכענען דעם יובל נאָך חדשים אָנשטאָט יאָהרען.

עס איז אויך אמת, אז אין די גאַנצע צייט פון איהר עקזיסטענץ האָט די „צוקונפט" געהאט צו קעמפֿען געגען די צוויי גרויע שוויי־ריגקייטען, היינו, דעם געלד־מאנגעל — א כראָנישע קראַנקהייט ביי סאָציאַליסטישע צייטונגען — און די גלייכגילטיגקייט פון די ארבייטערמאַסען צו בעלעהרענדע ליטעראַטור, — צוויי שוויערigkeiten, וועלכע האָבען מיט זיך גבראכט א דריטע. דאָס איז געווען די אונמעגליכקייט צו האָבען די ארטיקלען וואָס (און וועלכע) מען האָט געדארפט אום צו מאכען דעם זשורנאל פאר דאָס וואָס ער האָט געקענט זיין.

דאָס אלין און א גאנצע רייהע פון אנדערע, וועניגער בעדייטענדע שטערונגען, וועלכע האָבען זיך פון דעסטוועגען שטארק געלאָזט פיהלען אויף דעם וועג צום ציל, אָבער וועלכע מען קען דאָ ניט אויסרעכענען — דאָס אלין, זאָג איך — איז גאנץ ריכטיג, אָבער די „צוקונפט" איז ניט דער איינציגער סאָציאַליסטישער זשורנאל, וועלכער האָט דיעזע דערנער געפונען אויף זיין פאַרוועגס־מארש. דער וויסענשאַפטליכער זשורנאל פון די גרויסע, מעכטיגע דייטשע סאָציאל־דעמאָקראַטיע, די „נייע צייט", האָט, נאָך א 27 יאָהריגע עקסיסטענץ, געשלאָסען דעם לעצטען יאָהר מיט א קליינעם דעפיציט און האָט היינט ניט מעהר, אפשר זאָגאר וועניגער אָבאָנענטען ווי אונזער „צוקונפט". אפילו די „מאַנאַטהעפטע", דער בעסט־רעדיגירטער סאָציאַליסטישער זשורנאל, וועלכער פעראייניגט ארום זיך די בעדייטענדסטע דייטשע טהעאָרעטיקער און פובליציסטען, איז געצוואונגען צו נעהמען שטיצע מן הצד און דערביי האָט ער א רעדאַקטאָר וואָס איז זיך כמעט מקריב פאר איהם.

אלזאָ, די דחקות מיט די שוויערigkeiten דארפען אונז ניט מאכען מרה־שחורה'דיג וועגן מיר בעטראַכטען די פערגאַנגנהייט און בליקען ארוים אין די קומעדיגע צייטען.

דערביי מוז מען זיך ניט נאָרען, וויל די שוויערigkeiten וועלען ניט קלענער דורך דעם וואָס מען פערמאכט די אויגען פאר זיי.

די „צוקונפט" האָט היינט קאַנקורענץ פון אלע זייטען. דעם קומעדיגען יאָהר וועלען זיין צוויי־דריי נייע קאַנקורענטען, חוץ די זאמלביכער, וועלכע קומען ארוים פון צייט צו צייט. אזוי ווי אונזער זשורנאל איז ניט דער רייכסטער און די שרייבער לשם שמים זיינען אלע „אויסגעשטאָרבען", וועניגסטענס אזוי וויט ווי זייער „לעבען" פיהלט זיך אין דער ליטעראַטור, וועט נויטיג זיין פיעל מעהר ענטהוזיאזמום, אום אז די „צוקונפט" זאָל ניט נור קענען לעבען, נור אז זי זאָל האָבען א צוועק אין לעבען.

מיט א פערדאָפּעלטע ענערגיע און מיט א פיעל, פיעל גרעסערען ענטהוזיאזמום וועלען די גענאָסען אים שטאַנדע זיין צו מאכען די „צוקונפט" פאר א גרויסן, ניצליכען זשורנאל; פאר א וועג־ווייזער און א באַנער־טרעגער אין דער בעוועגונג, ווער עס זאָל ניט זיין דער „מאן ביים רודער."

ק. פ.

קאַרל רענער (רודאלף שפרינגער)

(א דענקער און קעמפֿער).

ר. קאַרל רענער געהערט צו די וועניגע גליקליכע סאָציאַליסטישע דענקער פון אינגערען דור, וועמען עס איז געלונגען ארויפֿצולייגען א מערקבאַרען שטעמפּל פון זיין גייסטיגער אינדיווידואַליטעט אויף די גאַנצע אינטערנאַציאָנאַלע כאָציאַליסטישע בעוועגונג. אויף זיין אַריגינעלע, פֿאַלקאָם זעלבסטשטענדיגע טהעאָריע איז געגרינדעט די גאַנצע נייע ריכטונג אין דער לייזונג פון דער שווערער נאַציאָנאַלער פֿראַגע דורך די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע: די טהעאָריע פון נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע.

די נאַציאָנאַלע פֿראַגע האָט אויך אין די רייהען פון די סאָציאַליסטען פערשאַפט ניט וועניג זאָרג און קאָפּ־ברעכעניש. דער אַלטער נאַיווער קאָסמאָפּאָליטיזומוס, וועלכער האָט געמיינט, אז מען קען אָפּשאַפען די נאַציאָנאַלע רייסעריין און קעמפּפּע דורך דעם וואָס מען לייקענט אָפּ זייער עקזיסטענץ אָדער זייער רעכט אויף עקזיסטענץ, האָט זיך ארויסגעוויזן מאַראַליש און גייסטיג באַנקראָט קודם כל אין די לענדער, וואו דער שיקזאל האָט צוזאַמענגעוואָרפען ענג אייניע נעבען די אַנדערע, איינע צווישען די אַנדערע א גאַנצען הויפֿען פון נאַציאָנאַליטעטען אין זעלבען שטאַאַט. דער נאַיווער אוטאָפּיסטישער קאָסמאָפּאָליטיזומוס האָט געפֿלאַצט צוערשט אין עסטרייך און דאַן אין רוסלאַנד. אין דיעזע ביידע לענדער האָבען די פערפֿאַלגטע, ענטרעכטעטע און אונטערדריקטע קלענערע נאַציאָנאַליטעטען צו שטאַרק געפיהלט די רעאַלע קראַפט פון ראַסען־האַס און נאַציאָנאַלען שאָוויניזמוס זייטענס די פּריווילעגירטע און הערשענדע נאַציאָנען, אז זיי זאָלען קענען זיך בערוהיגען אויף דיזער אַלטער לייזונג פון דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. די פּאָרשטעהער פון פֿראַלעטאַריאט האָבען זיך גענוגט אין מוזט איבערצייגען, אז כדי צו קענען אָנגעהן מיט דער גרויסער סאָציאַליסטישער היסטאָרישער אַרבייט, כדי צו קענען אָנפיהרען דעם קלאַסען־קאַמפֿף מיט ערפֿאָלג מוזען פריהער, אויף אַנדערע וועגען, דורך אַנדערע מיטלען, אָבגעשאַפט ווערען די נאַציאָנאַלע שווירigקייטען און שטערונגען. אין דיעזע ביידע לענדער האָבען די סאָציאַליסטישע טהעאָרעטיקער און פּראַקטיקער דערפאַר פריה זיך פּראַינטערעסירט מיט דער נאַציאָנאַלער פֿראַבלעם און גענומען זוכען נייע וועגען, נייע מיטלען וויי אזוי איהר צו לייזען אזוי, אז אַלע פעלקער זאָלען זיך פיהלען גלייכבערעכטיגט, גלייך פריי.

אין יענער צייט איז ארויסגעטראָטען דר. קאַרל רענער מיט זיין נייער טהעאָריע, מיט דער טהעאָריע פון נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע. דיעזע טהעאָריע ווייזט אָן אז מען דאַרף ניט וואַרטען אויף די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן כדי צו פערענטפערען די נאַציאָנאַלע פראַגע; מען דאַרף אויך ניט אין נאָמען פון קאָסמאָפּאָליטיזמום ארויסרייסען ביי די מאַסען זייער צובונד צו זייער נאַציאָן, אז מען דאַרף ניט פערקריפּפּלען זייערע נשמות, אונטערדריקען זייערע געפיהלען און נייגונגען; מען דאַרף אָבער פון דער צווייטער זייט אויך ניט איבערקאַהרען די עקזיסטירענדע שטאַאַטליכע אָרדנונג; מען דאַרף ניט צורייסען די גרעסערע שטאַאַטען און בויען אָנשטאָט זיי א גאַנצע מאַסע פון קלייניע זעלבסטשטענדיגע שטאַאַטען פּאַר יעדער אייניצעלנע נאַציאָן בעזונדער. מען קען לייכט אויספיהרען, אז לעבענדיג צוזאַמען אין איין שטאַאַט און אונטער איין רעגיערונג, זאָלען די פערשיעדענע נאַציאָנען זיך ניט פיהלען געדריקט, ניט ענטרעכטעט. און דאָס איז מעגליך צו דערגרייכען אויב מען וועט די ריין נאַציאָנאַלע אָנגעלעגענהייטען, וועלכע זיינען פערשיעדען ביי יעדער נאַציאָן אָבריסען, אָבזונדערען פון די אַלגעמיין־פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אנגעלעגענהייטען, אין וועלכע אַלע איינוואָהנער פון זעלבען שטאַאַט זיינען פּראַינטערעסירט לויט זייערע קלאַסען־לאָגען. די נאַציאָנאַלע אנגעלעגענהייטען זאָלען ווערען פערוואַלטעט פון יעדער נאַציאָן בעזונדער, זעלבסטשטענדיג,

אויטאנאם. דער שטאאט דארף אין זיי זיך ניט מישען, נור, וען נויטיג, זיי בעשיצען. אין דעם ארטיקעל רעגער׳ס, וועלכען מיר זעצען איבער אין דיזען נומער „צוקונפט", איז דיזע טהעאריע דארגעשטעלט פון איהם אין קורצע, אבער שארפע און קלאהרע שטריכען.

דיזער ארטיקעל רעגער׳ס איז געשריבען ענדע לעצטען זומער. זיין טהעאריע איז אבער געשאפען געווארען מיט א גאנצען יאהרצעהנד־לינג צוריק. עס איז געווען אין 1899, וען אין וויען איז ערשינען א קלייגער ביכעל אונטער דעם טיטעל „שטאאט און נאציאן", פון איינעם, וואס האט זיך בעהאלטען אונטער דעם נאמען „סינאפטיקום". אין דיזען ביכעל איז די טהעאריע פון נאציאנאלער אויטאנאמיע שוין געווען ענטהאלטען אין איהר גאנצער געשטאלט. און זי האט געמאכט אזא גרויסען איינדרוק אויף די עסטרייכישע סאציאל־טען, וועלכע האבען דאן זיך געפונען אויף׳ן וועג פון זוכען א נייע לעזונג פון דער שווערער נאציאנאלער פראגע, אז זי איז אין זעלבען יאהר, אויף׳ן פארטיי טאג אין בראן אוועקגעלעגט געווארען פאר דעם פונ־דאמענט פון דער נאציאנאלער פראגראם פון דער עסטרייכער סאציאל־דעמאקראטיע. אין 3 יאהר ארום, אין 1902 איז דער זעלבער סינאפ־טיקום, שוין אונטער דעם נאמען רודאלף שפרינ־גער ארויס מיט דעם ערשטען — און ביז איצט איינציגען — באנד פון זיין גרויסען ווערק „דער קאמפף פון די עסטרייכישע נאציאנעלען וועגען שטאאט". דורך דיזען ווערק, וועלכע איז א גרויסארטיגע וויסענשאפטליך־יוריד־ישע לייסטונג, איז די טהעאריע פון נאציאנאלער אוי־טאנאמיע אויפגעהויבען געווארען צו דער מדרגה פון א פעסטבעגרינדעטער וויסענשאפטלעכער לעהרע.

שפרינגער׳ס גרויסע ווערק האט געמאכט א גאנצע לדיגען איינדרוק אויף די סאציאליסטי־שע וועלט. פאליטיקער און פיהרער, שרייבער און טהעארעטיקער זיינען פון איהם שטארק בעאיינפלוסט געווארען סאי אין עסטרייך, סאי אין רוסלאנד און צום טהייל אויך אין דייטש־לאנד. די נייע לעזונג פון דער נאציאנאלער פראבלעמע אין סאציאליסטישען זין איז פון סינאפטיקום־שפרינגער גענעבען געווארען און פון די סאציאליסטען מיט פרייד און דאנק אנגענומען געווארען.

אין יענער צייט איז קארל רענער דער מענש, דער טרעגער פון ביידע פבעוודאנימען און פערפאסער פון ביידע ווערק געווען נאך אין גאנצען פרעמד דער סאציאליסטישער וועלט. ער האט זיך געפונען אין אנדער וועלט און אויך געשריבען פאר אנדערע מענשען. דער גרויסער יוריסט און געלעהרטער האט פערנומען א בעדייטענדע רעגיערונגס־שטעלע און פאר די מענער פון וויסענשאפט און אינטעליגענץ האט ער גשריבען. זיין שטימע איז געווען געריכטעט ניט נאך אונטען צום פראלעטאריאט, זאנדערן נאך אויבען, צו די בורזשואזע פארטייען. און עס מאכט בעזונדערס געווים עהרע סאי דער סאציאל־דעמאקראטיע, סאי שפרינגער׳ן, וואס צווישען זיי, וועלכע זיינען געווען איינע פאר די אנדערע פערזענליך אזוי אונבעקאנט, פרעמד, איז דאך אזוי לייכט אבגעשלאסען גע־ווארען אזא ענגער גייסטיגער בונד. דאס ווייזט ווי פאלש עס זיינען די רייד־ערייען מכח די כאציאליסטישע ארטהאדאקסיע און מכח די גענעראלסטווק פון סאציאל־דעמאקראטישע גייסטיגע און פאליטישע פיהרער.

די לייבע צווישען די ביידע איז געווען אייניגע יאהר א ריין פלאטאנישע, קיין פער־זענליכע בעציהונגען האבען צווישען זיי ניט עק־זיסטירט. אין די לעצטע יאהרען איז עס אבער אנדערש געווארען. דער געלעהרטער און דענקער רודאלף שפרינגער האט זיך פערוואנדעלט אין דעם ענערגישען, פייערדיגען סאציאליסטישען קעמפפער קארל רענער. געשעהן איז עס מיט א יאהר 4 צוריק, אין די היסטארישע טעג פון קאמפף פאר די אינפיהרונג פון אלגעמיינעם, גלייכען וואהלרעכט. די דורכפיהרונג פון דיזער גרויסער רעפארם איז געווען דער גרויסמוטהיג־סטער זיעג פון דער עסטרייכישער סאציאל־דעמאקראטיע. די צאהל פון די שוויריגקייטען און שטערונגען וואס איז אויסגעקומען גובר צו זיין אפילו נאכדעם ווי די רעגיערונג און פאר־טייען האבען פרינציפיעל מסכים געווען צו דער זאך, איז ניט משער צו זיין. נאך דעם פאליטי־שען מאסען־קאמפף האט די סאציאל־דעמא־קראטיע געמוזט איבערנעהמען די פיהרונג פון גייסטיגען קאמפף. מען האט געדארפט ליפערען ארגומענטען, בעווייזע, פאקטען, ציפערן, צאה־לען, כדי צו צושטערען אלע שטערונגען און אב־פרענונגען פון די געגנער פון דער רעפארם.

און קאַרל רענער׳ס גרויסאַרטיגע קענטניסע, און קאַרל רענער׳ס טיעפער יוריסטישער גריבלענדיגער קאָפּ האָבען אין יענע טעג וואונדער אויפגענומען. ער האָט גלייפערט דער רעגיערונג די שווערע וואָפען פאַר די רעפאָרם. ער האָט אויך דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע גלייפערט שווערע סטאַטיסטיש־יוריסטישע וואָפען און אויך צינדענדע אַגיטאַציאָנס־שטאָף פאַר דיזע רעפאָרם. טאָג אויף, טאָג אויס, פלענט דער צענטראַל אָרגאַן פון דער פּאַרטיי, די „וויענער אַרבייטער צייטונג“ האָבען א בעדייטענדען גלעהרטען אַרטיקל פון מיט ציפערן און פאַקטען, פאַר׳ן מיניסטעריום“, און שניידענדע, צינדענדע אַרטיקלען געבויט אויף דיזע פאַקטען. ביידע גלעגען שטאַמען פון קאַרל רענער׳ס פעדער.

רענער איז אָפיציאַל צוגעשטאַנען צו דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע און — זעלבסטפערשטענדליך — גלייך אַרויסגעוואָרפן אין איהרע ערשטע רייהען. צוווישען די זיעגרייכע סאָציאַליסטישע רייכסראַטה דעפוטאַטען האָט זיך גפונען אויך קאַרל רענער. דער גווועזענער בעדייטענדער רעגיערונגס־בעאַמטער איז היינט א סאָציאַל־דעמאָקראַטישער דעפוטאַט. אין זיין נייע לאָגע און זיין נייע ראָלע האָט רענער עטוואָס פאַר דער וועלט א גאַנצע רייהע פון נייע בעדייטענדע טאַלענטען. ער שרייבט שוין ניט מיט דעם טרוקענעם גלעהרטען סטיל. ער שרייבט שוין מיט דעם פייער פון א פּאָלקס־רעדנער און מיט דער עלעגאַנץ פון א בעהער־שער פון די אינטעלליגענטע מוחות. דער אַרטיקל, וועלכען מיר ברענגען אין דיזען העפט פאַר די לעזער פון „צוקונפט“ איז כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם נייעם סטיל רענער׳ס: גרויסע גלעהרזאַמקייט, טיעפע אַנאַליזע, און רייכטהום אין גדאַנקען זיינען ענג דורכגעוועבט מיט א רייכער שפראַך, מיט שוואונגפולע בילדער, אינערליכע וואַרעמקייט און קרעפטיגען פּובליציסטישען טאַלאַנט.

רענער איז א מאַן פון מיטלע יאָהרען. אלם בעדייטענדער סאָציאַליסטישער דענקער איז ער אפילו שוין אַנערקענט זייט א יאָהר־צעהנדליג. אלם סאָציאַליסטישער קעמפּפער אַבער אין דער פיעלפאַכיגער געשטאַלט פון א פּאָליטיקער, רעדנער און פּובליציסט איז ער נאָך זעהר יונג און ארבייט זעהר פיעל, זעהר אַנגעשטרענגט. זיין נייעסטע גרויסע טהאַראַטישע און פראַקטישע ארבייט איז גוווידמעט דער אויספּארשונג און בעלייכטונג פון די פינאַנץ־פראַגען און שטייערען. און זיין ווערק „דאָס ארבייטענדע פּאָלק און די שטייערען“ איז צו דערוועלבער צייט אי א בעדייטענדע טהאַראַטישע לייסטונג, אי א שטארקע אַגיטאַציאָנס־שריפט.

אט אזוי ארבייט קאַרל רענער פאַר די בפרייאונג פון פראָלעטאריאט און פאַר דעם ער־פאָלג פון סאָציאַליזמום מיט די דאָפּפלטע וואָפען פון א טהאַראַטיקער און א פראַקטיקער, אין דער דאָפּפלטער געשטאַלט פון דענקער און קעמפּפער.

קאַרל רענער (רודאָלף שפּרינגער).

סאציאל-דעמאקראַטיע, שטאאט און נאַציאן אין דייטשלאנד און אין עסטרייך

ין די קאמפּפּס־בעדינגונגען פון די סאציאלסטישע ברודער פאר־טייען טרעטען אַרויס שרייענדע אונטערשיידונגען. די זעלבע אידעע מוז זיך דורכארבייטען אויף פערשיעדענע שטאפּען און דערפון קומט אַרויס דאָס דער אויבערפלעכלי־כער בליק קען אין די פערשיעדענע פּארטייען אפּט מעהר ניט דערקענען דעם גלייכען בעווע־גענדען גייסט.

גלייקליך איז דער פראנצויזישער, ענגלישער און איטאליענער סאציאליסמ, וועלכער געפינט אין זיין שטאאט און אין זיין נאציאן א ריינעם באדען פאר דעם קלאסען־קאמפּף. קאוטסקי האט זיך ניט לאנג צוריק אויסגעדריקט, אז דער שטאאט פון איין פּאראיניגטער נאציאן, דער נאציאנאל־שטאאט איז די נויטוועגדיגע פער־בינדונג פאר א ווירקזאמען קלאסען־קאמפּף. דאָס הייסט קודם כל, אז אין די שטאאטען, וועלכע געהערען נור צו איין נאציאן און וואו דיעזע נאציאן אליין איז די דירעקטע, פּאל־שטענדיגע הערשערין, וואו זי איז די הערשענדע מאכט, דארט שטעלט זיך אַרויס דער שטרייט פון עקאנאמישע אינטערעסען און פון קלאסען מיט א דורכזיכטיגער קלאהרקייט. דער פראנ־צויז, דער ענגלענדער, דער איטאליענער בע־שטימט אין זיין פארלאמענט אליין דעם שיק־זאל פון־זיין נאציאן. און דערפאר ווערט דיעזער שיקזאל בעאיינפלוסט דירעקט פון דער סאציאל־דעמאקראטישער אפּאזיציאן. דינאסטיע, ביו־ראקראטיע, דיפּלאמאטיע און ארמעע זיינען דארט געווארען איינפאכע מיטלען אין די הענד פון דער הערשענדער קלאסע.

ניט אזוי ביי די דייטשען און ביי די עסט־רייכער. דא הערשט זאגאר ביי דעם גרעסטען טהייל פון די הערשענדע קלאסען אליין די פאר־שטעלונג, אז דער שטאאט געהערט ניט צו דער נאציאן אדער צו די נאציאנען, זאנדערן צו דעם קאזוירליכען הויז האהענצאלערן, אדער האבס־בורג. די מאכט איבער דעם שטאאט איז אי־בערגעגעבען געווארען אין דייטשלאנד אין די הענד פון די פּריצים, די יונקער, אין עסטרייך אין די הענד פון די טשינאוניקעס, די ביורא־קראטען. דא און דארט איז די רעגיערונגס־מאכט נאך ניט אבגעזונדערט אין גאנצען פון דער קירכע און פון די רוימישע גלחים, וועלכע רעגיערען מיט אין עסטרייך אפּען, אין דייטש־לאנד פערבארגענערהייט; דא און דארט איז דער שטאאט נור נאך א ניט־פערענדיגטער בנין אי־בער די אלטע רעגיערונגען פון די איינצלנע לאנדעס־פירשטען. אין דער דייטשער קאנסטי־טוציאן לעבט נאך אלץ קערפערליך דער קעניג פון באיערן, דער גרויסהערצאג פון באדען, און דאָס גלייכען. אין דער עסטרייכישער קאנסטי־טוציאן לעבט נאך אלץ רעכטליך דער קעניג פון בעהמען און דער גאפירשטעטער גראף פון טי־ראל. אויף דער גאנצער ערד איז איבעריג גע־בליעבען נור איין שטיק ערד, וואו עם עקזיס־טירען נאך די לאנדעס־רעגיערונגען פון די פאר־צייטיגע שטאנדען, דאָס איז דער שטח, וואָס פערנעהמען דייטשלאנד און עסטרייך. דא איז נאך פול אנגעשטאפט מיט קעניגע, גרויסהער־צאגען, ערץ הערצאגען, פירשטען, מארק־גראפען, הערצאגען, גאפירשטעטע גראפען א. ז. וו. עס מאכט גאר ניט אוים וואָס אין דייטשלאנד זיי־נען דאָס פערשיעדענע פאמיליען און אין עסט־רייך גאהערען זיי אלע צו איין פאמיליע. פער־קאהרט: די דייטשע אימפעריע מיט איהרע פיע־לע רעגיערונגס־פאמיליען איז גאווארען מעהר איין פּראיניגטער שטאאט ווי די עסטרייכישע און אונגארישע קרוין־לענדער, ניט קוקענדיג אויף דעם וואָס איבער זיי הערשט איין די־נאסטיע.

אין דיעזען שטיק פון מיטעל־אירא׳פּא, וואָס פערנעהמען די צוויי שטאאטען, דייטש־לאנד און עסטרייך, האט דער שטאאט נאך ניט

פערדייהעט ניט די איינצעלנע לאַנדס־רעגיערונ־
גען און ניט די קירכע, און די נאַציאָנאַן האָ־
בען נאָך ניט פערדייהעט ניט די דינאַסטיעז
און ניט די ביוראָקראַטיע. און דערפאַר איז
אויך די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען פון יענע
לענדער אויסגעפאַלן דער שווערער גורל זיך
ארומצושלאָגן מיט די משונה'דיגע ערשיינונ־
גען, וועלכע ווערען ארויסגערופען דורך די רעכט־
ליכע, רעליגיעזע, דינאַסטישע און ז. וו. שטרע־
בונגען און בעזונדערהייטען. פאַר יעדע פּאַרטיי
זיינען דיעזע אָלע שטערונגען אַנדערע, אָבע־
שטערונגען זיינען עס פאַר יעדע פון זיי.

* * *

צוויי גרויסע אומשטענדען זיינען עס, דורך
וועלכע די לאַגע פון דער דייטשער סאָציאַל־דע־
מאָקראַטיע אונטערשיידעט זיך פון דער עסט־
רייכישער. פון איין זייט שטעהט אַנטקעגען
דעם פּראָלעטאַריאַט א שטאַרקע רעגיערונג, וועל־
כע האָט אין האַנד אַן אונערהערטע אויטאָריטעט
און מאַכט, א רעגיערונג, וועלכע קען זיך זאָגאַר
ערלויבען די בורזשואָזיע פּאָליטיש צו קלייַן־
געלד צו מאַכען. פון דער אַנדערער זייט טרעט
ארויס די בורזשואָזיע, וועלכע איז פּאָליטיש
מאַכטלאָז און אונטערטהעניג אונטער די פּרי־
צים, עקאָנאָמיש געגען דעם פּראָלעטאַר־
יאַט מיט א געוואָלטיגער קראַפט און איינמו־
טהיגקייט. און וואָס מעהר דיעזע בורזשואָזיע
אונטערוואַרפט זיך און איז א נכנע צום קאיזער
און צו די יונקער אויף דעם באָדען פון פּאָליטיק,
אַלץ אונגעשטערטער און וועניגער איינגעהאַלטען
קען זי אָנפיהרען איהר קאַמפּף געגען דעם פּרא־
לעטאַריאַט. אין דעם נאַציאָנאַלען אימפּעריא־
ליזם האָבען זיך, וועניגסטענס צייטווייליג, פער־
אייניגט גרויס־בירגער און קלייַן־בירגער, גרויס־
גרונד־בעזיצער און קלייַן־פּארמער; דעם געגנ־
זאַץ צווישען אינדוסטריע און לאַנדווירטשאַפט
האָבען זיי אויסגענליכען צווישען זיך אויפ'ן
חשבון פון פּראָלעטאַריאַט, איינפיהרענדיג הוי־
כע אָבצאָהלונגען סאי אויף תבואות, סאי אויף
פאַבריק סחורות. צו דיעזער עקאָנאָמישער
פּשרה, וועלכע איז געווען ביולאָו'ס אויפטהו,
האָט זיך צוגעפאַסט די אידעע אויף פּאָליטיש
משדך צו זיין דעם ליבעראַליזמום מיט'ן קאַנ־
סערוואַטיזמום. אין דיעזען גאַנצען סיסטעם
איז קיין שום פּלאַץ ניט געבליבען פאַר וועל־
כען עם איז איינפלום פון פּראָלעטאַריאַט אין
פּארלאַמענט, און ניט פאַר סאָציאָלע גזעזע־
געבונג.

דורך דעם רייכסטאג וואָלט די דייטשע
סאָציאַל־דעמאָקראַטיע געקאָנט בעקומען אַן
איינפלום קאָנטראָלירענדיג די אַדמיניס־
טראַציאָן. אָבער די קאָנסטיטוציאָן האָט
איבערגעגעבען דעם גרעסטען טהייל פון די רע־
גיערונגס־געשעפטען ניט דער אימפּעריע, זאָנ־
דערן די איינצעלנע פערבינדעטע רעגיערונגען.
דער דייטשער רייכסטאג איז נור א שטיק
פון א פּארלאַמענט און קען זיך גאָר ניט פער־
גלייכען מיט דעם פּראַנצויזישען פּארלאַמענט,
אָדער מיט דעם ענגלישען. די רעגיערונגען פון
די איינצעלנע שטאַטען פיהרען דאָך די עקא־
נאָמישע, קולטורעלע און פּאָליטישע אַדמינים־
טראַציאָן פון דער דייטשער נאַציאָן, און דיעזע
איינצעלנע לאַנדעס־רעגיערונגען זיינען פער־
אַנטוואָרטליך נור פאַר די לאַנדעס־פּארלאַמענ־
טען, די לאַנדטאָגען, אין וועלכע דער פּראָלע־
טאריאט איז דאָס רוב גאָר ניט פערטראָטען
אָדער צו וועניג פערטראָטען. דער דייטשער
רייכסטאג לייידט דערפאַר פון בלוט־ארימקייט,
אין פיעלע אַנגעלעגענהייטען בעהאַנדעלט ער די
פראָגען כמעט ווי נור אקאדעמיש, ניט האָבענ־
דיג קיין מעגליכקייט פּראקטיש אויסצופיהרען
זיין ווילען. זאָגאַר פאַר די בורזשואָזיע איז ער
דערפאַר פּאָליטיש אונפרוכטבאַר, היינט וואַר
רעדט שוין וועגען פּראָלעטאַריאַט! וועגן מען
פערגלייכט אפילו דעם אריסטאָקראַטען עסטרייכי־
שען פּארלאַמענט מיט דעם דייטשען רייכסטאג,
זעהט מען ווי בלוט־ארם יענער איז: אין עסט־
רייך קומט פאַר צו רייַדען ביי דער פערהאַנד־
לונג פון ביודזשעט כמעט וועגען אָלע חטאים
פון דער אדמיניסטראציאָן, וועגען יעדער גרופּע
פון בעאמטע בעזונדער, וועגען יעדער שולפּרא־
גע, וועגען יעדער מיסברויך פון א בעאמטען,
וועגען יעדער בוי פון א באהן, וועגען יעדער
אפּאָינטמענט פון א ריכטער א. ז. וו. דער
דייטשער רייכסטאג האָט אפילו א ברייטערע
פעלד און דעה אין גזעזע־גבונג, אָבער אין דער
קאָנטראָלע פון דער אדמיניסטראציאָן האָט ער
וועניג וואָס זיך אריינצומישען.

אזוי ווי די מאַכט איבער דער דייטשער
אימפּעריע איז צושפּאָלטען און צוטהיילט צווי־
שען א קאיזער און א פיערטעל הונדערט רעגיע־
רונגען, צווישען א האַלב־אקאדעמישען רייכס־
טאג און א פיערטעל הונדערט רעאקציאָנערע

לאנדטאגען, דערפאר האט די דייטשע נאציאנאליסטישע פאר איהר וויכטיגן ניט קיין איינהייטליכען אויסדרוק, זי האט אין דעם ראטה פון די פעלקער קיין דירעקטע שטימע ניט; די דייטשע בורזשואזיע אליין איז פאליטיש נאך ניט זעלבסט־שטענדיג, ניט דערוואקסען, ניט איהר אייגענער בעל־הבית. עס איז דערפאר ווילד און נאריש צו פערלאנגען פון דייטשען פראלעטאריאט דאס, וואס עס גיט זיך אפילו ניט איין דער הערשענדער בורזשואזיע, דאס הייסט צו פערלאנגען, אז דער פראלעטאריאט זאל האבען אן ענטשיידענעם איינפלוס אויף פאליטישען לעבען פון דייטשלאנד!

אונטער אזוינע אומשטענדען בלייבט דער דייטשער סאציאל־דעמאקראטיע ניט פיעל מעהר איבעריג ווי אלץ עפטער און עפטער זיך צו וועניגער צו די מאסען פון דער נאציאנאל מיט איהר קלאגע געגען דעם רייכסטאג, זיך צו וועגדען צו דעם פאלק מיט איהר קלאגע געגען קאיזער און געגען די אימפעריע. די קריטיק פון דיעזע רעגיערונגען און פון דיעזע קאנסטיטוציאן, די אויפהויבונג פון די מאסען, וועלכע ווערען אזוי שטארק אונטערדריקט פאליטיש און אזוי פיעל עקספלואטירט עקאנאמיש פון די פעראייניגטע יונקער און קאפיטאליסטען, געגען דיעזע גאנצע סיסטעם פון אימפעריאליזמוס, וועלכע פערשוועדעט אלץ וואס מען רייסט ארוים פון דער נאציאן אויף בעוואפנונג צו לאנד און צו וואסער און פערשאפט דער דייטשער נאציאן ביי אלע פעלקער דעם נאמען פון א פריעדענס־שטערער. אט דאס איז די פאראלע, מיט וועלכע מען קען זיך איצט וועגדען מיט ערפאלג צו די מאסען. נאך פריהער איידער מען האט ערווארטעט האט זיך אנגעהויבען דער קאצעניאמער. „די ערהויבונג פון נאציאנאליסטען", מיט וועלכען מען האט ביי די לעצטע אלגעמיינע וואהלען אין רייכסטאג „ארונטערגריפטען" די סאציאל־דעמאקראטיע, האט זיך געענדיגט מיט אז אונערטרעגליכען רוק פיז נייע אבצאהלונגען אן מיט א נייער הערשאפט פון דער קאטוילישער צענטרומס־פארטיי. די „ניעדרגריפטענע" סאציאל־דעמאקראטיע וועט דערפאר ביי נייע וואהלען וויעדער אריינציהען אין רייכסטאג אין גרויסע, ליכטיגע מהנות.

* * *

נאנץ אנדערש שטעלען זיך ארוים די מאכט פערהעלטניסע, אונטער וועלכע עס קומט אוים דער סאציאל־דעמאקראטיע צו קעמפפען אין עסטרייך; נאנץ אנדערש איז די רעגיערונגס־געוואלט; נאנץ אנדערש די עקאנאמישע קלאסען; נאנץ אנדערש די נאציאנאלע פאליטיק. אויך עסטרייך האט אפילו אן איינהייטליכע שטאאט־גענוואלט. אבער איהר אויטאריטעט שעפט דיעזע שטאאטס־גענוואלט נור פון דעם אומשטאנד, וויל נאך א רייהע פון היסטארישע און פאליטישע פאסירונגען האבען די אכט נאציאנען פון עסטרייך זיך ארומגעזעהן, אז זי איז א מכה מיט וועלכע מען מוז זיך האלטען; וואהרום מען מוז דאך האבען א פאליציי, וואס זאל בעשיצען די עהרליכע בירגער פון גנבים און ריכטער וואס זאלען ארויסזאגען זייער שפרוך אין אלע רייסערייען און פאר אלע הוצאות מוז מען דאך האבען געלד. דאס איז, אונגעפעהר, דער קריז פון אויפנאבען, וועלכע די איצטיגע רעגיערונג מיט דעם ביינערטה'ן בראש זוכט צו פערוואלטען עהרליך. אזוי וועניגסטענס בעריהמט זי זיך אליין.

אין עסטרייך קאכט דער שטאאט מיט וואסער. פאליטישע ציעלען האט די רעגיערונג ניט, נאציאנאלע ציעלען קען זי ניט האבען, וויל אכט נאציאנען וואהנען אונטער איהר הערשאפט און רייסען זיך ארום צווישען זיך. עסטרייך האט אפילו א איינהייטליכע רעגיערונג. אבער זי האט ניט קיין איינהייטליכע בורזשואזיע, זאנדערן אכט נאציאנאלע בורזשואזיעז, וועלכע אונטערשיידען זיך זעהר שטארק פון דער בורזשואזיע אין דער דייטשער אימפעריע. דארט איז די בורזשואזיע אליין צוריסען און האט ניט פערמאגט זיך ארויפצואוערבייטען צו א שטארקער פאליטישער מאכט, זי איז ניט בכח אליין צו בעשליעסען איהר איינגענעם שיקזאל. אין עסטרייך אבער איז יעדע איינע פון די אכט בורזשואזיעז פאליטיש און נאציאנאל כמעט גשלאסען; יעדע איינע פון זיי איז אין העכסטען גראד זעלבסט־בעוואוסט; יעדע פון זיי איז זאגער שוין צופיעל עמפפינדליך אין אלע פראגען פון נאציאנאלער עהרע און וועלען זיין דער בעל־הבית איבער זיך אליין; יעדע פון דיעזע נאציאנאלע בורזשואזיעז איז בעריים צו בעגעהן א פערראטה גענגען דעם שטאאט, גענגען דאס לאנד, גענגען קאיזער וויי נור זי בילדעט זיך אין, אז זי איז געקרייגט אין איהר נאציאנאלער עהרע, אדער וען זי ערווארט פון אזא פערראטה וועלכען עס איז נוצען. און

פונקט אזוי איז זי בעריים קנעכטיג צו דיענען און זיך צו בוקען פאר די קרוין און פאר די רע־ גיערונג, אויב זיי זיינען נור גענייגט ארויסצו־ ווייזען צו זיי א גוטע מינע! דיעזע אבשטוי־ סענדע נאציאנאלע דעמאגאגיע האט סוף כל סוף פערוואנדלט דעם פאליטישען לעבען פון עסט־ רייך אין א תהו ובוהו.

קיינע פון די אכט נאציאנען האט ניט קיין שטאאט, וואס זי זאל בעטראכטען אלס א י ה־ ר ע ן, אלס דעם אויסדרוק פון איהר בעזונדע־ דער עקזיסטענץ. א י י ן שטאאטס־מאשין דארף דיענען פאר א כ ט פעלקער, אבער קיי־ נער פון די פעלקער האט ניט אין דיעזער מא־ שינעריע זיין בעשטימטען, אבגעמאסטענעם חלק: וואס יעדער פון זיי קען פערכאפען און פערהאלטען, דאס פערמאגט ער. יעדער קראנע פון אבצאהלונגען פאלט אריין אין איין אלגע־ מיינעם זאק פון וועלכען עס נעהמט זיי ארויס די נאציאן, וועלכע האט דעם גליק זיך צוצוכא־ פען צו דעם זאק. דאס וואס מען רופט בכלל שטאאט און די פערקערפערונג פון א נאציאן, איז אין עסטרייך א זאך, וואס רופט ארויס ביי אלעמען אונצופריעדענהייט בעת זי פאדערט געלד און אויפטהו. ניט וויסענדיג פאר וועמען און וואס וועלט פון אלעמען בעראבעוועט, בעת עס קומט אויס ארויסצוקריגען געלד און אויפ־ טהו. אין דיעזער אלגעמיינער ריסערי און יא־ נעניש האט דער עסטרייכישער שטאאט געהאל־ טען דערביי ביסלעבוויין אונטערצוגרעהן, ביז דער עסטרייכישער פראלעטאריאט האט דורך זיין קאמפף פאר אלגעמיינע וואהלרעכט געצוואונגען, אז מען זאל זיך צוהערען צו זיין פאדערונג און ביז די עקאנאמישע און סאציאלע וויעדערשפרו־ כען האבען זיך דורכגעשטופט אין דעם נייעם פארלאמענט, וואס וועלט געוועהלט דורכ'ן אל־ געמיינעם וואהל־רעכט און ביז דיעזע ווערק פון וואהל־רעפארם האט ניט צוגעגעבען דעם שטאאט פון דאס ניי מאכט און אויטאריטעט.

פון דאן אן האט דער פאליטישער לעבען אנגענומען א דאפעלטען כאראקטער: צוליעב דעם ניט פערנענטפערטען קאמפף פון די נאציא־ נען מכח דעם שטאאט האלטען זיך נאך אן די ריסערייען פון די נאציאנאלע בורזשואזיען. אבער צו דער גלייכער צייט האבען איינע גענגען די אנדערע זיך אנגעהויבען אנצושטויסען מיט א נעוואלטיגער קראפט די קלאסען־אינטערעסען פון פראלעטאריאט און בורזשואזיע, די פיינדלי־ כע געגענזאצען פון אינדוסטריעלער פאליטיק און פון דער לאנדווירטשאפט. פראגען פון גרעסטער עקאנאמישער און סאציאלער וויכטיג־ קייט, ווי צ. ב. איבער די אבצאהלונגען אויף אויסלענדישע תבואות, איבער די האנדעלס־ פערטראגען בייטען זיך מיט די אלטע נאציא־ נאלע רייסעריין. דער פארלאמענט פאלט ארונטער פון דער העכסטער ווירדע פון פאר־ לאמענטארישע בעראטונגען און אבשטימונגען אין דעם זומף פון באדאנגישע שלעגעריין. און אט אזוי ענדערט זיך אויך די שטימונג פון פאלק מכח דעם פארלאמענט צוויישען פולער האפנונג און ביטערסטע ענטטוישונג.

די עסטרייכישע סאציאל־דעמאקראטען אליין האבען גלעיטען צייטווייליג פון דיעזע ענטטוישונגען. אבער דיעזע שלעכטע שטימונג פערשווינדעט, וועו מען פערשטעהט איהרע אור־ זאכען. כדי ריינע, ניט גלפאלשעווטע, פאר־ לאמענטארישע קעמפפע זאלען מעגליך זיין, איז נויטוואנדיג אז די קאנסטיטוציאנעלע צושטענדע זאלען זיך גלפינען אין ארדנונג. פונקט אזוי ווי די דייטשע סאציאל־דעמאקראטיע ארבייט אזוי שוואר אין האלב־אקאדעמישען רייכסטאג און איז דאך קיינמאל ניט בכח אויסצופיהרען דאס, וואס עס גיט זיך אזוי לייכט איין דער פראנצויזישער סאציאל־דעמאקראטיע, נעמליך, צו בעקומען די פולע, אלזייטיגע און געשלאסענע וויכקונג אויף דעם גאנצען קערפער און אויף דעם גייסט פון איהר נאציאן, אין א דירעקטען איינפלום אויף די גאנצע פאליטיק, פונקט אזוי איז אויך די עסטרייכישע קאנסטיטוציאן א שטענדיגע שטערונג פאר די טהעטיגקייט פון דער סאציאל־דעמאקראטיע. מיט גרויס מא־ טערניש שלעפען די סאציאלסטישע דעפוטאטען אויפ'ן בארג דעם גענוג־פראיעקט מכח די פער־ זיכערונג פון די ארבייטער אויף דער עלטער — מיט א מאל שווימט ארויף וועלכע עס איז א מחלקה מכח די ניט־פערענטפערטע נאציאנאל־ קאנסטיטוציאנעלע פראגען, רייסט ארויס א שטיין, שלייודערט איהם אויף אונז און דיעזער שטיין שלעפט מיט זיך אלעמען און אלץ אראפ צוריק אין תהום. און זיי מוזען פון דאס ניי אנהויבען די ארבייט פון אנפאנג אן.

אזוי ווי די דייטשע נאציאן און מיט איהר די דייטשע סאציאל־דעמאקראטיע קענען אין דעם טהיל־פארלאמענט פון דער דייטשער אימ־ פעריע ניט קומען צו פולער וועדע און ווייר־

קונג, אזוי קען דער עסטרייכישער פּאַרלאַמענט ניט קומען צו א ווירקזאמער פּארטרעטונג פון די קלאַסען־אינטערעסען פון די אַרבייטער אין א פּאַרלאַמענט, וועלכער איז צו דער זעלבער צייט די נאַציאָנאַלע פערטרעטונג פון א כ ט נאַציאָנען, בעת דיעזע אכט נאַציאָנען רייסען זיך אַרום צווישען זיך, אין א שטאַט, וועלכער שטעלט מיט זיך פּאָר צו דער זעלבער צייט אי דעם שטאַט פון די אלע נאַציאָנען און פון קיין נעם פון די נאַציאָנען ניט. אלץ מעהר קומט די עסטרייכישע סאָציאל־דעמאָקראטיע אויס זיך צו דערמאָהנען, אז די פּראָגראם פון דער פּאַרטיי ענטהאלט אלם באלדיגע פאדערונגען ניט נור דאָם אלגעמיינע וואהלרעכט, זאנדערן אויך די נ א צ י א נ א ל ע א ו י ט א נ א מ י ע.

עס האָט קיין שום זין ניט, וועז די א י י ן דייטשע נאַציאָן צופאלט אין דער אימפּעריע אויף א סך קעניגרייכען און לענדער; דער עסטרייכישער שטאַט אבער, וועלכער דארף זיין א היימאטה פאר א סך נאַציאָנען, מוז יעדער נאַציאָן אָבגעבען א געזיכערטען ווירקונגס־קרייז און א געוויסען, פון דער קאַנסטיטוציאָן פעסט בעשטימטען איינפלום אויף די פערוואל־טונג און אויף די פאלקס־שול, כדי איינער זאל קענען געניסען אין פריעדען וואָס איהם געהערט און כדי נאָך א נעמיינזאמער בעראטהונג זאל מען קענען ערפילען די אויפגאבען, וואָס זיינען שייך אלעמען גלייך, נעמליך, די עקאָנאָמישע, סאָציאלע און פּאָליטישע געזעצגעבונג און פערוואלטונג.

די נאַציאָנאלע זעלבסט־רעגיערונג מוז קודם כל ווערען פערווירקליכט, איידער דער סאָציאלער קאמפּף קען אָנגעפיהרט ווערען ריין און אין זיין פאלשטענדיגער בעדייטונג! דאָם איז נויטוועגדיג פאר די דייטשען אין דער דייטשער אימפּעריע פונקט ווי פאר די דייטשען און טשעכען אין עסטרייך, כאָטש פאר יעדען פון זיי אויף אן אנדער אופן. די דייטשע סאָציאל־דעמאָקראטיע פון דער אימפּעריע ערפילט איהר אויפגאבע דורך דעם, וואָס זי ערקלערט יעדעם מאָהל פון דאָם ניי קריעג צו די יונקער, צום שוואַרצען בלאָק, צו דער רעגיערונג פון דער אימפּעריע און צו די רעאקציאָנערע לאַנדטאָגען. די עסטרייכישע סאָציאל־דעמאָקראטיע אבער, די דייטשע ווי די טשעכישע מוזען ארויסטרעטען פון דער זעלבסט־רעגיערונג פון די נאַציאָנאַלע נעגען די נאַציאָנאלע בורזשואזיען אין נאָנען און אָנפיהרען דעם קאמפּף געגען דעם צווישעטען נאַציאָנאלען שאָוויניזמום, וועלכער דערלאָזט ניט און פערניכטעט יעדע סאָציאלע אר־בייט.

דיעזען קאמפּף געגען נאַציאָנאלען שאָוויניזמום פיהרט די עסטרייכישע סאָציאל־דעמאָקראטיע דורך די קריטיק, אויפווייזענדיג די פערוויסטונגען, וועלכע דיעזער שאָוויניזמום מאכט אן. און זי פיהרט איהם דורך פאזיטיוע ארבייט, פאדערענדיג אז די מאכט פערהעלט־ניסע פון די נאַציאָנען זאלען רעגולירט ווערען קאָנסטיטוציאָנעל. איהר נאַציאָנאלע פּראָגראם אליין איז שוין פרוכטבאר פאר די נאַציאָנען, וויל נור דיעזע פּראָגראם איז אימשטאנד צו גע־בען די נאַציאָנען דאָם פולע רעכט אויף שטע־לען אין דער אדמיניסטראציאָן און אויף שולען, און אָהן קאמפּף צו קענען אָנהאלטען דיעזע רעכטע. ד י נ א צ י א נ א ל ע א ו י ט א־נ א מ י ע ב ע ד י י ט נ י ט נ ו ר ד ע ר פ ר י ע ד ע ן ז א נ ד ע ר ן א ו י ף ד ע ר ג ע ז י כ ע ר ט ע ר ג ע נ ו ם פ ו ן נ א־צ י א נ א ל ע ן ר ע כ ט. און דאָם איז עם, אין וואָם די עסטרייכשע סאָציאל־דעמאָקראטיע מוז קודם כל איבערצייגען די פאלקס־מאסען בייוועלכע דער מארק־שרייבערישער זשורנאליזמום זוכט צו פארדרעהען די קאָפּ.

די דייטשע סאָציאל־דעמאָקראטען פון עסט־רייך זעהען איצט נאָך א מאל ווי די נאַציאָנאלע בורזשואזיע מארשירט אין דעם לאגער פון די קעניג־קאיזערליכע לאקייען מיט דעם ליעד „גאָט ערהאלטע אונזערן קאיזער“! אין פערלויף פון צוויי יאהרען האָט דיעזע בורזשואזיע דורכגע־מאכט דעם גאנצען שטח צווישען א פערראטה געגען די מאַנארכיע און דער שקלאַפּישער אונ־טערטהעניגקייט אונטער דער מאַנארכיע. די אלטע זעלבסט־נארריי, אז דער שטאַט פון די האבסבורגען קען זיין א דייטשער שטאַט, מאכט איהר האָפען אז זי דארף קיין נאַציאָנאלע אויטאָנאָמיע ניט, אז זי דארף קיין בעזונדערע נאַציאָנאלע רעכטע ניט. דערפאר איז פאר איהר א פאסענדע מיניסטעריום אין וויען מעהר וועהרט, ווי דאָם אייגענע רעכט, און דאָם איצטיגע מיניסטעריום בינערטה מעהר ווי די נאַציאָן, און פון דעסטוועגען ציטערן דיזע העררן, אז שוין מאָרגען קען דאָם גאנצע סיסטעם זיך איבערדרעהען און זיי אראָפּוואַרפען פון זיי־ער אייגענעם הימעל. דיעזע הערדען לערנען

גאר ניט פון דער געשיכטע, ווארום די געשיכטע ווייזט, אז קיין עסטרייכישעס מיניסטעריום בלייבט ניט טריי צו די דייטשען, ווייל עס קען ניט. און אט אזוי זיך ארומווארפענדיג צווישען נאציאנאלער אויבערהערשאפט אין עסטרייך און צווישען אהנמאכט שווערען דיעזע דייטשען היינט טרייהייט צו דער דינאסטיע האבסבורג און מארגען באטען זיי דיעזע טרייהייט אן פאר דער דינאסטיע האהענצאלערן.

אנטקעגען דיעזער לאקייאישער, אונווירדיגער שאקעל־פאליטיק בלייבט די דייטשע סאציאל־דעמאקראטיע אין עסטרייך די גאנצע צייט פעסט ביי איהרע פרינציפען: ניט צו דיענען דער דינאסטיע האבסבורג, ניט צו דיענען דעם שטאאט, ניט דער רעגיערונג, זאנדערן דער נאציאן צו דיענען. זיי ווילען פאר זייער נאציאן איינענע היים און פערגינען יעדער אנדער נאציאן איהר היים! אויך די נאציאנאלע אנגעלעגענהייטען זאל ניט די רעגיערונג און ניט די מעהרהייט פון דעם גאנצען לאנד האבען א דעה, זאנדערן די נאציאנען אליין זאלען פיהרען די דעה אין די געמיידען, אין די דיסטריקטען און אין דער אלגעמיינער פערטרעטונג פון דער נאציאן. דער דייטשער ארבייטער וועט פערשטעהן דיעזע פרינציפען און מיט דיעזער פראגראם וועט די סאציאל־דעמאקראטיע גובר זיין דעם נאציאנאלען שווינדזוכט, וועלכער האט זיך אין גאנצען פערבלאפט.

אין א גאנץ אנדער לאגע געפינט זיך די אנדערע סאציאל־דעמאקראטישע פארטיי פון עסטרייך, די טשעכישע. איהר בורזשואזיע האלט גראדע איצט אויך דעם צווייטען קריעג פון דעם שטח: מיט צוויי יאהר צורוק זיינען איהרע בונטאוושטשיקעס געגנראלען געווארען; איצט געפינען זיך איהרע גענעראלען וויעדער אין בונד מיט בונטאוושטשיקעס. די טשעכישע בורזשואזיע איז פון קאלטען הימעל פון רעגיערונג אראפגעשליידערט געווארען אין דעם גיהנום פון אבסטרוקציאן. דיעזע לאנדשאפטלעכע נאציאן איז דורך די שאקעל־פאליטיק פון דער רעגיערונג געווארפען פון אייזקאלטע וואסער אין העלישע פייער און האט דערבייַ אין גאנצען פערלארען דעם פערשטאנד. זייטיגע מענשען קענען גאר ניט בעגרייפען די פוסטקייט און די ליידענשאפט פון דער אגיטאציאן פון טשעכישען נאציאנאליזמום. אבער יענע שאקעל־פאליטיק פון דער רעגיערונג ערקלעהרט איהר. און עס איז קיין וואונדער ניט, וואס די נארען האבען זיך אזוי צווישעט.

עס איז געווען א צייט, וועו די טשעכישע פאליטיק האט געשטרעבט צו א פעסטען, זיכערען רעאלען ציעל. דאס איז געווען דאן וועו פאלאצקי האט פערטראטען די נאציאנאלע אויטאנאמיע. דאמאלס איז איהר אינהאלט בעשטאנען אין דאס רעכט פון דער נאציאן. זינט דעם איז דיעזעס נאציאנאלע רעכט פארביטען גענומערען אויף א דאפעלטע שטאאטס־רעכט, צווישען וועלכע די טשעכישע בורזשואזיע האלט זיך אין איין ארומדרעהען. דא פערטרעט זי דאס רעכט פון עסטרייכישען שטאאט און מיינט דערביי דורך די קעניג־קאיזערליכע מיניסטארען אין בונד מיט אלע אנדערע סלאוון אויפצובויען א סלאווישע עסטרייך. באלד אבער ווי זי זעהט אז דיעזער פלאן פאלט דורך, ציהט זי זיך צוריק אויף דאס שטאאטס־רעכט פון קעניגרייך בעהמען און ווייל זיך בעגנוגען דערמיט וועניגסטענס צו אונטערווארפען אונטער זיך דעם דייטשען טהייל פון בעהמען און איז גענייט דאפיר מקריב צו זיין מיט די טשעכען וואס וואהנען אין אנדערע טהיילען פון עסטרייך. זיך ווארפענדיג צווישען אן אוטאפיע פון דער צוקונפט: די שאפונג פון א סלאווישער עסטרייך און אן אוטאפיע פון דער פערגאנגענהייט: די וויעדער־אויפלעבונג פון אלטען טשעכישען קעניגטהום, האט די טשעכישע בורזשואזיע פערלארען דעם שכל און די פעהיגקייט צו פערשטעהן דאס וואס איז און וואס עס קען זיין.

אין דיעזען פאלשטענדיגען גייסטיגען צומישענעם פון דער טשעכישער נאציאן און צורודערטער נאציאנאלער פאליטיק האבען די טשעכישע סאציאל־דעמאקראטען איצט די שווערסטע אויפגאבע אין דער משפחה פון דער אינטערנאציאנאלע, נעמליך, ארויסצופיהרען איהר נאציאן פון דעם לאבירינט פון פאלשע שטאאטס־רעכטע אויף דעם גלייכען וועג פון פאלקס־רעכטע: ניט דאס שטאאטס־רעכט פון עסטרייכישער אימפעריע און ניט פון יעדער בעזונדערען לאנד, זאנדערן די קאנסטיטוציאנאלע רעכטע פון דער נאציאן אלס א לעבעדיגע פעראייניגונג פון אלע נאציאנס־גענאסען, דיעזע אלטע אידעע פאלאצקי׳ס, נור זי וועט קענען געזונד מאכען גייסטיג און פאליטיש די טשעכישע נאציאן. און דער פארקעמפפער

פאר דיעזער אידעע איז און בלייבט דער טשע־כיישער ארבייטער!

אבער ווי פערשיעדען די לאגע פון די ביידע סאציאל־דעמאקראטישע פארטייען אין עסטרייך איז ניט, דאך איין ערנסטער גייסט הערשט ביי זיי; זיך אבצורעבענען מיט די נאציאנאלע בור־זשואזיען און צו זיכערען דעם באדען פאר דעם ריינעם קלאסען־קאמפף!

* * *

פיעל־געשטאלטיג זיינען די פאקטען, מיט וועלכע עם מוזען זיך רעכענען די דריי פאר־טייען, וויל יעדע פון זיי האט פאר זיך בעזונ־דערע נאציאנאלע און שטאאטליכע פלאגען. אבער איבער דיעזע אלע פערשיעדענהייטען הויבט זיי אלעמען אויף גייסטיג און מאראליש די גרויסע, געמיינזאמע אויפגאבע: דער קאמפף געגען דעם קאפיטאליזמום. דיעזער קאפיטא־ליזמום האט היינט צו טאג מעהר ווי וועלכע עם איז אנגענומען די געשטאלט פון שטאאטליכען אימפעריאליזמוס. די משוגענע בע־וואפנונגען פון ארמעע און פלאטע, וועלכע אי־בערשטייגען אלץ, וואם ביז איצט איז געשעהן, נעהמען אוועק ביי די מאסען אלץ וואם מען קען פון זיי נאר ארויסציהען, אזוי אז עס בלייבט קוים וואם עס איז איבעריג פאר קולטורעלע און סאציאלע רעפארמען. שוין אין די לעצטע פיער יאהר־צעהנדליגע איז אייראפא געווען געגליכען צו א פערגליווערטען לאגער פון וואפען. עס איז געווען די שלאפיגע מורא און פערדארבונג. מיט א ציטער מוזען מיר אנהויבען גלויבען, אז די משוגעת פון גאנץ־אייראפעאישער אימפער־יאליזמום קלייבט זיך אויפצוואווען דיעזע שלאפענדע מורא און פערדארבונג; די אנגעזע־מעלטע וואפען צו לאזען אין בעווען און צו בעפרייען די ווילדע חיה פון פאלקס־מארד. מעהר ווי וועהן עם איז מוז די סאציאל־דעמא־קראטיע שטעהן אויפ'ן וואך: וועהן די אנדערע בעוואפענען זיך מיט די וואפען פון מארד מו־זען מיר זיך בעוואפענען מיט די ווערקצייג פון פריעדען, מיט אונזערע ארגאניזאציאנען! אין די גרויסע פאסירונגען פון דער נעכסטער עפאכע מוזען די ארבייטער־באטאליאנען פון אייראפא זיין שטארק און בערייט צום מארשירען. מיר קענען ניט פאראויסזעהן וואם פאר א וועגדונג די פאסירונגען וועלען אננעהמען. אבער ווי עס האט געוואגט איין מיליטערישער פארשטעהער: „בערייט זיין הייסט אלץ". אזוי מוזען מיר האלטען פעסט אן אונזער שפרוך: „ארגאניזירט זיין איז די ערשטע זאך!"

איבערזעצט פון דייטש דורך נ. נ.

יוסף ראלניק.

מיינע גליקען...

מיינע גליקען־רייכע שטונדען,
מיינע זונען־קלאהרע טעג,
בלאנדזשען ווי יתומים־קינדער
אויף אן אומבעקאנטען וועג.

און זיי זוכען מיך און רופען
און געפינען מיך ניט אויס —
פאלען זיי אין פרעמדע ארעמס
טוליען זיך צום פרעמדען שוים...

מאַרריס ראָזענפעלד.

ווינטער

געדיכט אין פּראָזע.

ווייסע חלומות פאַלען פון די הימלען און פערשפּרייטען די פעלדער.
א ווייסער אומעט טומלט אין דער לופטען. א ווייסער טול היינגט איבער דעם צוקנייטשטען פנים פון דער וועלט. איך קען אייך איהר ווייסע בלעטלעך!
איהר זייט ניט די, וואָם האָבען געהאַלזט דעם קאַרשען - בוים אין די ליכטיגע יוגענד פון יאָהר. איהר זייט ניט קיין בליהונג...
ווי א בלענד קומט איהר פון דער הויך און צוגעהט אין גאָר נישט.
פּרוכטלאָזע זייט איהר, ווי די ווייסע שלוחים פון עלטער, וואָם בעצייכענען די טעג פון יאוש.
נוצלאָזע ווי די ווייסע פּודרע אויף די טרוקענע באָק פון א זקנה, אויף וועלכע די צייט האָט שוין מטהר געווען די לעצטע לעבענס־קושען און אראָבגעשוועפט מיט טרעהרען דעם געשטאָרבענעם רייזן פון ליעבע. שנעע, ווייסער שנעע!
ווי צופּיצלטע תכריכים פאַלט איהר פון די וואָלקען אונטער די מיעדע טריט פון דעם וואַנדערער; איהר פּליהט ווי לויזע שמות פון נאַטור'ס צוריסענעם סדור; ווי טויטע, ווייסע שמעטערלינגען זינקט איהר מחנות־ווייז אויף אלע וועגען.
איך בלאָנדזשע איבער אייער טויטע ווייסקייט און אייער איין טאָניגער קאָליר טריבט מיר דעם מיעדען בליק.
איהר קומט ניט אליין, איהר קינדער פון מרה שחורה, איך בעגלייטען די יללות פון צפון־ווינד, איהר אָטהעמט מיט שרעק אין לעערקייט, און שרייט וועז לעבען שטאלט אויף אייך זיין פוס....
און דאָך איז מיר דער ווינטער ליעבער ווי דער הערבסט, איך האָב שוין ניט אויף וואָם רחמנות צו האָבען; וואָם צו זשאַלעווען און איבער וואָם צו ווייגען.
עס איז קיין זאַך ניטא מעהר סיי ווי סיי....
דער הערבסט איז אַרומגעגאַנגען ווי א פֿאָגראָמסטשיק צווישען די אונשולדיגע קרבנות פון די גערטנער און סעדער; איבער באַרג און טהאָל; איבער גראָזען און בלומען, און בוימער. איבער אָפענע קברים האָט ער געשפּרייזט, קנאַקענדיג זיין בלוטיגען בייטש איבער די גוסס'ע...
איצט איז גאָר נישט, נישטא.
אפילו די קברים זיינען בעגראָבען, די מצבות בעהאַלטען. דער שנעע ליגט אין די אויס־געהאַקטע אותיות פון די צוקאָפענס־שטיינער, איך קען צום מאָל ניט איבערלייענען דעם נאָמען פון די טויטע.
איך שטעה ביי מיין אייגענע גרוב; קוק אויף מיין אייגענע מצבה און וויים ניט וואר דאָרט ליגט.
דער ווינטער איז ישרנות'דיגער ווי דער הערבסט, ער פערדעקט די קברים און געענדיגט...
א גאַנצער טויט, א פאַלשטענדיגע פערניכטונג, א פערענדיגטע אָבגעמעקטקייט. נאָר נאָך אזא תהו ובהו קען אפשר וועלען א נייער בראשית...
איך האָב פיינד האַלבע ארבייט אפילו אין פערלענדונג.
איך גיכער אויף א בית עולם איידער אין א שפיטאָל פון אונהיילבאַרע קראַנקע...
איך־וויל ניט דערפאַר קיין „יענע וועלט". איך ציטער פאַר'ן שכר נאָך מעהר ווי פאַר'ן עונש. פערגעסען וויל איך, אויס, גאָר נישט, אָבגעמעקט און א סוף..
איך וויל ניט געגלעט ווערען פון א האַנד וועמעס חבר'טע עס האַלט א מעסער.

דער ווינטער איז ניט דער מלאך המות, נאר דער קברן. ער בעגראבט די הרוגים אויף שלאכטפעלד פון לעבען, ער בהאלט די מערטירער פון צייט׳ס פאגראם, ער לאזט זיך זיי ניט ארומוואלגערען אונטער די אפענע הימלען, ער לאזט זיך ניט רייצען די קראה מיט די געשטאר־בענע בייטען און ווינען דעם שטראהל אויף׳ן טויטען בלומען־קוסט.

איך זעה אן אנדער וועלט, א גאנץ אנדערע. א קארגע, אן ענגהערציגע, א קלייגע, אבער ווי איך קוק לאזט זיך אראפ דער הימעל. ניטא זיך וואו א קעהר צו טהאן, אומעטום איין קאליר, ווייס. תכריכים־ווייס, ניטא קיין פארבען־רייז, קיין זאך רופט ניט, לאקט ניט, נארט ניט; אלץ איז אמת — עס איז טויט...

אבער מיך ארט ניט: איך האב שוין פערגעסען וואס פריהער איז געווען. דאס פער־גאנגענע איז פערגאנגען. קיין סליאד, קיין שפור. עווק פון די אויגען איז עווק פון הארצען... וואס? איהר ווייזט מיר אויף די ספעקטען? איהר ווייזט מיר ווי עס שפראצט און בליהט, און וואקסט אין די וואלעם־הייזער? ... זייט זיי ניט מקנא!

די בלומען, וואס קנאספען אונטער א גלאז, וואקסען ניט אונטער די זונן.

בעסער שטארבען אין פרייהייט איידער לעבען אין געפענגנים.

דער פאלשער, בעטריגעריישער הערבסט שעכט און ווייל בליבען גערעכט; א רוצח, וואס טרייבט זיין קרבן, איז ער האט א לייכטע האנד. דער באנדיט! אט צורייסט ער די רויז און אט גיט ער איהר א זונניגען שמייכעל. דער פאקוסניק! מיט איין האלבען פנים קרימט ער זיך און מיט׳ן צווייטען האלבען שנייט ער פאיאצען־מינעס. פוי, איך האס איהם!

ער ענטבלעטערט דעם בוים און ווינקט נאך צו איהם, צוטראמפעלט די ליליע און קושט איהר נאך... ער פערלענד׳ט ניט אלץ מיט איין מאל, נאר לאנגזאם און אייניגוויים: איין בלום לאכט נאך און איינע מאטערט זיך. ער צוקוועטשט די קנאספע אויף׳ן ברוסט פון איהר מוטער. א פאגראמסטשיק!

דאס איז דער גאנג פון גראמילאם, אזוי טהוען קלעק־נשמות: זיי טויטען און פער־גוואלדיגען די טויטע אין געגענווארט פון די לעבעדיגע, די רציחה פערליעבט זיך אין איהר אפפער און פערניכטעט איהם קושענדיג און קושט איהם נאך דער פערניכטונג.

דער ווינטער האט ניט קיין צווייי פנים׳ער. ער איז דאס, וואס ער איז.

ער איז שטרייניג, הארט, ערנסט. ער שטעלט אויך אוים א נאכט מיט שטערען, אבער זיינע שטערען פינקלען נאר, זיי קאקעטירען ניט מיט דער וועלט, זיי שמייכלען ניט מיט חניפה און פאלשקייט. זיי גלימצערען, ווייל זיי מוזען, אבער זיי זיינען ווייט און קאלט, און פרעמד — זיי נארען ניט.

און איז דער ווינטער שוין טאקע דער פינאל פון נאטור׳ס גרויסע אווערטורע?

האבען ניט די ווייסע נאטען א פערבארגענע מעלאדיע, וואס וועקט און מינטערט די ערד צום נייעם געבערען?

דער ווינטער איז צו געזונד, צו קרעפטיג צו שטארבען אהן א דור. ער בעשאפט. זיין פראסט איז געמישט מיט פייער... ער ברענט... און וואו היז דארט איז שאפונג... אונטער זיין דיקע, ווייסע קאלדרע נעהמט ער ארום דעם פערשלאפענעם באדען, ער אומארעמט די שטילע ערד און צוואוארעמט אין איהר די זריעה פון דעם קומענדען פריה־יאהר.

ער פערדעקט א סך פון מיינע פרייידען דער ווינטער, אבער אויך א סך פון מיינע ליידען: איך זעה ניט דעם גרינעם זאנג, אבער איך זעה אויך ניט דעם קבר. דער בלומענשטיינגעל איז אזא ווייסער בערגעל ווי דאס טהרה־שטיבעל. איך זעה זיי ביידען ניט.

איך שטעה אויף׳ן בית־עלמין און ווייס ניט וואו איך שטעה. ביי מיר איז רעכט, אז איך בין אין א יונגען ווייניגארטען און די פערשנעעטע מיצבות זיינען די ערשט פערפלאנצטע בוימלעך. זיי זיינען פערשנעעט זעהט מען זיי ניט...

און די אייביגקייט וועבט זיך אין ביידע ערטער, אונטער ביידע ווייסע בערגלעך רעכט זיך דער סוד פון „וועלען"....

ל. קאָברין.

אין די בלויע בערג

(א בילד.)

1.

ער צוג האָט זיך אָבגעשטעלט נעבען א קליין דאָרף אין די בליו מאָונטיינס, אין שטאָט פּענסילוויניא; דער קאָנדוקטאָר האָט אויסגערופען דעם נאָמען פון דער סטאַנציאָן, וואו מיין פאַרמער, צו וועמען איך בין געפאָהרען פערבראַכט דעם זומער, האָט מיך געדאַרפט אָבווארטען, און איך בין אַרויס פון וואַגאָן.

דאָס איז געווען אַרום פיער אין א שעהנעם יולי טאָג.

אַרום דער סטאַנציאָן האָט געפֿילדערט און געליאַרעמט. אידישע פרויען און קינדער, מיט פערבראַנטע פנים'ער און אין העלע זומער־קלייַדער, זיינען געשטאַנען און אַרומגעלאָפען, האָבען גערעדט און געשריען, געלאַכט און געקוויטשעט. צווישען זיי האָבען זיך געמישט די פאַרמערס, אי אידישע, אי קריסטליכע, מיט זייערע גרויסע שטרוויענע הוטס, מיט זייערע מאָגערע, ברוינע פנים'ער און מיט זייערע זוכענדיגע אויגען.

די אויסגעפוצטע פרויען און קינדער, דורכאויס זומער־געסט, זיינען אהונטערגעקומען צו דער סטאַנציאָן, ווער וועמען צו בעגעגענען און ווער אויס לאַנגווויליגקייט, כדי אָנצוקוקען א פרישע נאָז. די פאַרמערס — צו בעגעגענען זייערע געסט פון שטאָדט.

באַלד האָט מיך מיין פאַרמער אויף אויפגענומען.

דאָס איז געווען א קליין, דאַר אידעל פון אונבעשטימטען עלטער, מיט א פערבראַנט פנים אונטער א גרויסער שטרוויענער הוט, פון אונטער וועלכער עס האָבען אַרויסגעבליסטשעט פלינקע קלוגע אויגען.

ער האָט מיך אייַלענדיג, אַקוראַט ווי ער וואָלט מורא געהאַט, אז אַן אַנדער פאַרמער זאָל מיך פון איהם ניט אַוועקכאַפען, צוגעפיהרט צו זיין וועגעל, מיט א פלינקער בעוועגונג א וואַרף געטהאָן מיין טשאָמאָדאַן אונטער דער קעלניע און געבעטען מיך, איך זאָל זיך זעצען אין וועגעל.

דאַן איז ער אַרויפגעשפרונגען אויף'ן קעלניע און א טרייב געטהאָן דעם פערד.

דער וועג, איבער וועלבען מיר זיינען געפֿאָהרען, איז געווען א בריייטער און א זאמדיגער און האָט זיך געצויגען בארג אַרויף, בארג אַרויף, און האָט זיך פערלאָרען העט־הויך אויף'ן שפּיץ בארג, וואו דער בלויער הימעל מיט נאָלדענע וואָלקענדלעך האָט, דוכט זיך, געהוהט.

דער פערד, א שווארצער און א גלאַנציגער, האָט זיך אויסגעצויגען מיט'ן גאַנצען קערפער און, שווער סאָפּענדיג מיט ביידע זייטען און פּאַרשקענדיג מיט די נאָלעבער, האָט ער געשלעפט אונזער וועגעל בארג אַרויף, בארג אַרויף..

דער פאַרמער האָט איהם געטרייסט:

— אָט באַלד, באַלד, דזשאַרדזשקעלע, וועסטו זיין אויף'ן בארג... וויא! וויא! האָ, האָ, דזשאַרדזשקעלע!....

און בעת דער פאַרמער האָט עם געריידט, האָט ער אויך שווער געסאָפּעט, אקוראַט ווי מיט זיין קול וואָלט ער צוגעהאָלפען דעם פערד שלעפען דעם וואָגען אויף'ן בארג. עס איז קענטיג געווען, אז ער פיהלט דעם פערד'ס שווער ארבייט מיט זיין גאַנצען וועזען.

דער פערד האָט זיך א ווייַלע אָבגעשטעלט, שווער סאָפּענדיג, האָט הויך א פּאַרשקע געטהאָן מיט די נאָזלעבער און א שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ, אקוראַט ווי ער וואָלט וועלען זאָגען: „אוי, שווער!"

— נו, נו, דזשאַרדזשקעלע, כאָפּ אָפּ דעם אָטהעם. מיר האָבען נאָך צייט! — האָט דער פאַרמער זיך וויעדער אָבגערופען מיט ליעבע אין קול.

אויף'ן סוף זיינען מיר געווען אויף'ן שפּיץ בארג. דער פאַרמער איז אַרונטערגעקראָכען, האָט עפעס פערריכט אין וועגעל, איז צוריק אַרויפגעשפרונגען אויף'ן קעלניע און אַריינגענומען די לייצעס אין די הענד.

איצט האָט דער פערד געזומען לויפען שנעל און לייכט. דער וועג איז דאָ געווען א גליי־כער; דאָס וועגל אונטער אונז האָט זיך גע־וויגט ארויף און אראָב. פון ביידע זייטען וועג האָבען זיך געצויגען גאָלדענע קאָרנפעלדער און לאַנקעס, ווי מיט בלויע קאַוויאָרען אויסגעלעגט. א קיהל ווינטלע האָט אונז געטהעמט אנטקע־גען מיט דעם שטאַרקען און אנגענעהמען גערוך פון פרישען געטריקענטען הייה. ווייט, הינטער די פעלקער און לאַנקעס, איבער א שוואַרצען פער׳סוד׳עטען וואַלד, זיינען פערגליווערט געווא־רען אונטער א טיעף־בלויען הימל הויכע פעל־זיגע בערג מיט זייערע בלויע ריעזען־קעפ פעררי־סען צו דער זון.

מיר זיינען פערבייגעפאָהרען א וויים הייזעל פון א פאַרמער, וואָס האָט פרעהליך אַרויסגעקוקט דורך א רייהע דונקעלע בוימער. עס האָט זיך דערהערט א הייזעריג בילען פון א הונד און גלייך נאָך דעם א יונגער, זילבערנער קול פון א פרויענצימער וואָס האָט געהייסען דעם הונד שווייגען.

איבער׳ן וועג פון דעם פאַרמער׳ס הייזעל איז געשטאַנען א גרויסער שייער. א יונגע מיי־דעל מיט א גרויסער שטרויענער הוט אויף׳ן קאָפּ איז דאָרט געשטאַנען מיט א שיסעל אין דער האַנד, שיטענדיג הויפענס קערנער אויף דר׳ערד, און פון אלע זייטען זיינען צו איהר געלאָפען מיט א לויאַרם היהנער פון פערשיעדענע קאָלירען און האָבען מיט אן אימפעט זיך געבאָפט פיקען די קערנער.

וועז מיר זיינען צוגעפאָהרען נעהנטער צו איהר, האָט זי א קעהר געטהאָן דעם קאָפּ צו אונז, האָט א שמייכעל געטהאָן צו מיין פאַרמער מיט ראָזע ליפּען, מיט ווייסע צייהן און מיט אויגען, וואָס זיינען געווען אזוי בלוי, ווי דער דאָרטיגער הימל, ווי די דאָרטיגע בערג.

— זי איז א קריסטליכע מיידל — האָט מיר מיין פאַרמער ערקלעהרט — א פאַרמער׳ס א טאָכטער. זי האָט א חתן א אידישען יונגען מאָן; ער אַרבייט ביי מיר אויף׳ן פאַרם.

— און זיי וועלען הייראָטהען?

— וואָס דען, ניין? — האָט מיין פאַרמער געענטפערט מיט פערדרוס. — דער יונגער מאָן איז אויך א שטיק גוי.

— פאַסירען אָפט דאָ אזוינע שדוכים?

— דאַנקען גאָט, ביז איצט האָט מען דאָס ביי אונז ניט געהערט.

— און וואר איז דער יונגער מאָן?

— ווייס איך, א משומד׳סקע גליער. פאַר צוויי יאָהרען האָב איך איהם געבראַכט פון ניו יאָרק. ער איז דאָרט אַרומגעגאַנגען א לאַנגע צייט אָהן אַרבייט, האָט ער געמומען זוכען אַר־בייט אויף א פאַרם. נו, איז ער צו מיר אַריינ־געפאַלען. אזוי איז ער דוקא א היבשער בחור, אן עהרליכער, פוילט זיך ניט צו אַרבייטען און איז א גאַנץ געבילדעטער אויך. נור גאָר נישט, האָט זיך פערכליאָפעט אין דער שיקסע און פערפאַלען!

— און איהרע עלטערען זיינען ניט דא־גענגען?

— פאַר וואָס עפעס זאָלען זיי זיין דאָגע־גען? ער איז עפעס א קראַנקער בחור חלילה? געזונד, ווי יון, אפרהליכער יונג, א טענצער. א קאַטאָווע, סעמקע!

עס האָט זיך דערהערט א וויטער בילען פון א הונד.

— מיינער האָט שוין דערשמעקט, אז מיר פאָהרען, האָט ער גענומען בילען — האָט מיין פאַרמער זיך אונטערבראָכען.

אין דער ריינער לופט האָט זיך געטראָגען א מעלאָדיש קלינגען פון גלעקלעך, איך האָב זיך אומגעקוקט: לינקס אויף דער לאַנקע האָבען זיך געפאַשעט קיה מיט גלעקלעך אויף די העלזער אָנגעהאָנגען.

— האָט איהר עפעס פיעל געסט? — האָב איך דאָן גענפערגט.

— דאַנקען גאָט, מיין הויז איז אָנגעפילט — האָט ער געענטפערט פרעהליך.

— וויפיעל האָט איהר?

— וויפיעל? — האָט ער איבערגעפרעגט, פערוקט די גרויסע הוט אויפ׳ן פאָטילניצע, אָקוראַט ווי ער וואָלט געוואָלט בעפריען זיין מוח, אום צו קענען בערעכענען לייכטער, און געזומען צעהלען אין זיינע מחשבות. דאָן האָט ער זיך אָבגעראָפען:

— צוויי און צוואַנציג פרויען, א דרייסיג קינדער, צוויי מענער און איהר זייט א דריטער...

— נישקשה, עס מוז דאָרט ביי אייך זיין היבש פרעהלאָך.

— הא־הא! — האָט ער זיך צולאַכט. —

וואָס האָרט אויך, איהר וועט הנאה האָבען. מיר האָבען דאָרט א צודרעהטען אויך.

— וואָס מיינט איהר?

— אָט א צודרעהטען, א שטיקעל משוגע'־נעם. זיי רופען איהם דאָרט „דזשיקאָבסאָן דער פיל־אָזאָף". כא! כא! כא! ער רייסט זיך שטענ־דיג פֿרום מיט מיין צווייטען, מיט מר. דראָבקין'ן. יענער איז א פרומער איד, א גבאי פון א שוהל, א שטיק עושר, און דער וואָלט געגעסען חלב'נע לייכט און פערביסען מיט חזיר... נו, נו, טהוט זיך צוווישען זיי אָב מעשים — כא! כא! כא! אָט זיינען מיר שוין באָלד אין דער היים. העיא, דושאָרדזשיק!

דער פערד האָט פרעהליכער געגומען לויפען. פון ווייטען האָט זיך בעוויזען א גרויסער, שוואר־צער קאָסאַקען הונד, וועלכער האָט זיך אָבגע־שטעלט אין מיטען וועג, געקוקט אויף אונז און געדרעהט מיט'ן עק. וועז דער וואָגען איז צוגע־קומען צו איהם נעהנטער, האָט ער זיך פלוצים א וואָרף געטהאָן געגען אונז מיט א פרעהליכען סקאָווטשען, האָט געגומען שפרינגען דעם פערד אין פנים און דאן פערביי וועגעל און צוריק.

— העלפֿ, שעפ! — האָט מיין פאַרמער אַרויסגערעדט — האָסט שוין אויסגערוהט דיינע פויל בייגער? געה אין דר'ערד אַריין

— א פויל־ער הונד — האָט ער זיך צו מיר א קעהר געטהאָן — ער האָט מיך אויפגעהערט צו פאָלגען. אמאָל איז ער געווען דער בעסטער הונד, אויף צו פערטרייבען מיינע קיה אויף דער פאַשע, זייט א צייט אָבער האָט ער זיך געגומען פויל־ען. וואַרט, איך וועל שוין דיר אַרויסשלאָגען דאָס פויל־ענצען פון די בייגער! — האָט ער זיך ווידער א כאפ געטהאָן צום הונד און א שמיץ געטהאָן איהם מיט'ן בייטש.

דער הונד האָט פערקוועטשט דעם עק צווישען די פיס, טרוירעריג אַרונטערגעלאָזען דעם קאָסאַטען קאָפ און איז אוועקגעלאָפען אין פאַראוים מיט א זייטיגען וועג.

באָלד איז פאַר אונז אַרויסגעשוואָמען דעם פאַרמער'ס הויז. עס איז געווען א ווייס, צוויי שטאָקיג הויז, מיט א ווייסען גאַניק, מיט ווייסע, ציכטיגע פענסטער, וואָס האָבען גע־וואונקען פרייגדליך איינלאָדענד. דאָס הויז איז געשטאַנען פאַוע סאָמען בריטען זאָמדיגען וועג.

איבער'ן וועג געגען הויז זיינען געשטאַנען עטליכע אלטע, מעבטיגע בוימער, אונטער זיי האָבען זיך פרויען און קינדער אין העמאָקס גע־וויעגט. ווייטער האָט זיך ייצויגען א שטיק ליידיג פֿלאַץ. די גראָז דא , ן טיף בלוי, ווי דער הימעל דאָרט אויבען. ייבער דעם לייי־דיגען פֿלאַץ זיינען אַרומגעגאַנגען מיט א פיפסען און א קוואָקטשען צעהנדליגע היהנער, אי אלטע, אי גאָר יונגינקע ציפֿליאָטקעלעך, נאָך געלע, אָהן פערערען.

נאָך ווייטער א ביסעל האָט געבליסטשעט אן אָזערא, און פון דאָרט האָט זיך געטראָגען א געלעכטער און א קוויטשעריי פון פרויען־שטימען.

וועז דאָס וועגעל האָט זיך אָבגעשטעלט גע־גען הויז, האָבען די פרויען און די קינדער אויף די העמאָקס אויפגעהויבען זייערע קעפ און אָנגע־שטעלט זייערע נייגיעריגע אויגען אויף מיר. און באָלד טאָקע האָבען זיך פון אלע זייטען גענומען צונויפֿלויפען נאָך אַנדערע פרויען און קינדער, ווי די היהנער דאָרט נעבען יענער פאַרם, וואו דאָס מיידעל האָט פאַר זיי געשאָטען די קערנער.. מאָנכע פון זיי אין באָדע־קאָסטיומען און מאָנכע קאָמענדיג די צולאָזענע האָר, און יעדע פון זיי האָט מיך שטום אָנגעקוקט, און יעדע פון זיי איז נייגעריג געווען צו זהען, וואָס פאר א נייעם גאָסט האָט זיי גאָט צוגעשיקט.

2.

אויף'ן גאַניק האָט זיך בעוויזען אן אָסאָבע א איד, א הויכער, א ברייטער מיט א שהנער ברייטער גרויער באָרד, מיט א הויכען שטערען, מיט פולע, רויטע באקען, אין א שלאָף־ראָק מיט שנירלעך און מיט א רונדער יאַרמולקע אי־בער'ן הויכען שטערען. דער מאן האָט געהאלטען די הענד פערלענגט אהינטער רוקען, גערויכערט א סיגאָר און געקוקט אויף מיר.

— העי, סעמקע, וואו ביזטו דאָרט? — האָט מיין פאַרמער א געשרייי געטהאָן.

באָלד האָט זיך בעוויעזען פון אהינטער'ן הויז א הויכער יונגער מאן מיט א ברייטען שמייכעל אויף דעם בריטען פערברענטען פנים אונטער א גרויסער שטרויענער הוט; ער איז צוגענאַנגען צום וועגעל, א כאפ געטהאָן מיין טשאָמאָדאן פון אונטער'ן קעלניע און א מאך געטהאָן מיט דער שוואַרצער האנד צו מיר, איך זאל איהם נאכגעהן.

אריינפיהרענדיג מיך אין א צימער אויפ'ן

צווייטען שטאָק, האָט ער אַרונטערגעלאָזען מיין טשאמאדאן אויף'ן פּאַרלאָגע, דאן האָט ער זיך א קעהר געטהאָן צו מיר מיט זיין בריייטען שמייכעל, אריינגעקוקט זיין האַנד און זיך אָבגערופען מיט אַ גיזונדען באסאָוועז קול:

— איך קען אייך. איך האָב אייך פּיעל מאָל געטראָפען...

— וואו?

— אין ניו יאָרק אויף מיטינגען און אין קאָפע־הויז — האָט ער געענטפערט.

— איהר פּלעגט בעזוכען מיטינגען אין ניו יאָרק?

— אודאי — האָט ער געענטפערט גוט־מוטהיג. — אַיז הייסט בעזוכט... איך האָב גע־נוג געארבייט און געקאָמפּט... ווייסט איהר? אפילו נאָך איצט בין איך נאָך אויך ניט קיין רענדע... רענדע... ווי רופט זיך דאָס? — ער האָט פערקנייטשט אונגעדולדיג דעם שטערען און נערוועז גענומען מאכען מיט ביידע הענד — נו, נו, ווי רופט זיך דאָס? אוי, דאָס לייגט ביי מיר אויף'ן צונג! רענ־דע — — רע־ רע — רענגאָס?

— יאָ, יאָ, — האָט ער זיך א כאַפּ גע־טהאָן מיט התּפּעלות — אָט דאָס מיין איך טאָקע! איך וויל זאָגען, אז נאָך איצט בין איך אויך ניט קיין רענגאָס צום סאָציאַליזמום! — רענגאָס... רענגאָס — האָט ער א פּאָר מאָל צוטראָגען איבערגע'חזר'ט דאָס וואָרט פּאר זיך, הפנים בכדי עם צו געדענקען...

— און איהר זייט צופריעדען צו אַרבייטען אויף א פּארם?

— איהר זעהט דאָך! — ער האָט ווידער געמומען שמייכלען מיט זיין בריייטען גוט־מוטהיגען שמייכעל — בעסער, ווי צו מוטשען זיך אין א ניו יאָרקער שאָפּ. איך בין געקומען אהער בעת'ן קריזיס. די ערשטע צייט איז געווען שווער. דער רוקען האָט געבראָכען, די הענד זיי־נען געווען געשוואָלען, אָבער איצט פיהל איך גאָר ניט די ארבייט!

— איהר זייט שוין לאַנג אין אמעריקא?

— פינף יאָהר. איך קום פון וויליקע נעבען וויליאַ, א גארבער פון דער היים. אין ניו יאָרק האָב איך געארבייט ביי העמדער, ביי קינדער־מאנטלען, ביי פּאַרטמאָנעס, און ביי וואָס ניט? איך האָב זיך אָבער ערגעז ניט געקענט אייני־האלטען, מחמת איך בין געווען א געטרייער סאָציאַליסט און געקעמפּפט פאר מיינע קלאָסען־אינטערעסען... כא! כא! כא! זיי האָבען פון מיר דאָרט געהאט קאָלט און וואַרעם...

— העי, סעמקע! — האָט זיך אין דיזער צייט דערהערט דעם פּארמער'ס קול פון דרויסען.

סעמקע האָט זיך א כאַפּ געטהאָן:

— דאָס רופט מען מיך. מיין בעל הבית. אייגענטליך בין איך זיין בעל הבית. וואָס איך זאָג, איז געזאָגט. קיין קלאָסען אינטערעסען האָבען מיר דאָ ניט..

— סעמקע! — האָט זיך ווידער דערהערט פון דרויסען.

— איך גיה! וואָס רייסט איהר זיך דאָרט?

— האָט סעמקע א געשריי געטהאָן, און איז ארויסגעלאָפען פון מיין צימער.

3

דאָס צימער איז געווען א ליכטיגס, מיט צוויי פענסטער און דורך זיי האָט מען געקענט ארויסקוקען אויפ'ן לאַנדשאפט הינטער'ן הויז. דאָרט האָט זיך געצויגען א בריייטער, לאַנגער פרוכטגאָרטען ביז א צוים פון צונויפגעלעגטע גרויסע שטיינער. ווייטער, באלד הינטער דעם שטיינערנעם צוים, האָט זיך בעווענט, ווי א ים מיט גאָלדענע כוואליעס, א בריייטער קאָרן־פעלד מיט גאָלדערנע זאנגען, אין דער ליינג און דער בריט ביז דעם סאמע צופוסען פון א הויכען בארג מיט א בלויען ריעזען־קאָפּ.

אין א ווייטע ארום בין איך ארוים אויף'ן גאניק, וועלכער האָט זיך געצויגען ארום הויז, אי צום פראָנט, אי צום גאָרטען.

איך בין ארוים אויף'ן גאניק געגען גאָרטען. דאָרט איז געווען שטיל. די בוימער זיינען געשטאַנען שווער בעלאָדען מיט עפּעל און בארען. אונטער דער וואַרעמער זון זיינען ארומגעפלויגען פערשיעדענ־פארבינע מיאָטלעס, אקוראט ווי לעבעדיגע בלומען פון פערשיעדענע קאָליִרען וואָלטען ארומגעשוועבט אין לופטען. פון ערגעז האָט זיך געטראָגען א שטאָלענער זשומען פון א ביהן. ניט וויט פון גאניק איז גע־לעגען דער גרויסער, שוואַרצער קאָסמאָטער הונד, צונויפגעדרעהט ווי א קנויל, מיט'ן קאָפּ־מאטען קאָפּ בין וויידעל און זיך געוואַרעמט אונטער דער זון. איבער איהם האָבען ארומגע־טאנצט פליגען. א היבש צייט האָט ער פון זיי גליטען, דאן אָבער, וועו זיי האָבען איהם געמומען בייסען, האָט ער זיך א כאַפּ געטהאָן

מיט א בייזען בורטשען, פערריסען דעם קאָסמאָ־
טען קאָפּ אין דער הויך מיט פערזשמורעטע
אויגען און געפּענט זיין פרעסער מיט די ווייסע
צייהן און פייכטער רויטער צונג. ער האָט א
קנאַק געטאָן מיט די צייהן איינמאָל, צוויי מאָל,
דאן צוגעמאַכט דעם פרעסער און וויעדער זיך
צונויפגעדרעהט, ווי א קנויל, מיט'ן קאָפּ צום עק.

פּלוצים האָט אָבגעהילכט פון צווייטען זייט,
פון פראָנט, א הייזעריגער קול:

— איהר זייט א יונגאַץ, א שקאַץ!...

און דאן א געפּילדער און א געלעכטער, און
א קוויטשעריי...

איך בין אַוועק זעהן, וואָס איז דאָרט.

אויף'ן גאַניק צו דער פראָנט זיינען גע־
שטאַנען א דוצענד ווייבער, אי עלטערע, אי
אינגערע, ווער מיט א גלאַז טהעע אין האַנד,
ווער מיט א צייטונג, ווער מיט א קריעגעל פאר
מיך; ווער אויסגעפוצט ווי צו א חתונה, מיט
בריליאַנטען אין די אויערען, אויף'ן בוזים און
אויף די פינגער און ווער אָנגעטהאָן פערברו־
דיגט און אָבגעלאָזען, און זיי אַלע זיינען גע־
שטאַנען אַרום דעם שהנעם אידען אין שלאָף־
ראָק און מיט דער יארמולקע, וועלכער האָט
זיך געקריגט מיט א צווייטען אידען. דער צווי־
טער איז געווען א קורצער, א דיקער, מיט אַן
אויסגעפּיטשעטען בויך אויף קורצע, דיקע פיס־
לעך, מיט א בריייטען, גראָבען, פּליישיגען פּנים,
מיט קליינינקע אויגעלעך, אונטער גרויסע, רויטע
ברעמען. אין זיין קורצער רויטער האַנד האָט ער
געהאַלטען אַן עפּעל און האָט געשריען מיט היץ:

— איהר זידלט זיך ניט בעסער, מיסטער
דראַבקין. איהר ערקלעהרט מיר בעסער, פּאַרוואָס
האָט דער דאָזיגער עפּעל גענאַלען צום דר'ערד
און ניט צום הימעל, הא? נו?....

— איך ווייל מיט אזא כלב ניט רעדען —
האָט מר. דראַבקין געענטפערט מיט א הייזערי־
גען קול, גלעטענדיג אויפגערעגט זיין בריייטע,
שהנע גרויע באָרד.

— איהר ווילט ניט, הא? — האָט יענער
געשריען מיט נצחון — זאָגט בעסער, אז איהר
פערשטעהט ניט ווי צו רעדען מיט אזא מענשען,
ווי איך.

— איך פערשטעה ניט, הא? — האָט זיך
יענער א כאַפּ געטהאָן מיט גאַל אין קול, אַרונ־
טערוקענדיג די יארמולקע פעסטער איבער זיין
הויכען שטערען: — פּאַרך וואָס איהר זייט,
מיין שיחת חולין אפילו פערשטעהט איהר ניט.
איך קען בעסער לערנען פון אייך, שקץ!

— נו, אויב איהר זייט אזא תלמיד חכם,
טא ערקלעהרט מיר, פּאַר וואָס איז דער עפּעל
געפאַלען אַרונטער און ניט אַרויף? — האָט
יענער גע'טענה'ט זיינם.

מיסטער דראַבקין האָט מיט פעראַכטונג
זיך אָבגעקעהרט פון איהם, פערצויגען אַרום זיך
פעסטער די שנירלעך פון שלאָף־ראָק, ווידער
פערריכט אויף'ן קאָפּ די יארמולקע און געגומען
געהן אויפגערעגט איבער'ן גאניק הין און צוריק
מיט די הענד פערלעגט אהינטער.

— נו, זאָגט איהר פּאַרוואָס, מיסטער
דזשייקאָבסאָן? — האָט זיך אָבגערופען א יונגע
וויבעל, וועלכע האָט אין גאַנצען געבליסטשעט
מיט בריליאַנטען. — זאָלען מיר טאַקע אויך
וויסען.

— געווים וועל איך אייך זאָגען — האָט
דזשייקאָבסאָן זיך א כאַפּ געטהאָן מיט היץ,
אויספוטשענדיג נאָך מאהר זיין בייכעל — וואָ־
רום איך וויים און וויל טאַקע, אז איהר זאָלט
אויך וויסען. מחמת על פי טבע ציהט די ערד
צו זיך אַלעס. איהר פערשטעהט, הא? על פי
טבע!...

דאָס וויבעל האָט איהם אפילו ניט אזוי
קלאָהר פערשטאַנען, זי האָט אָבער צוגעשאָקעלט
מיט'ן שהען־פערקאַמטען קאָפּ און געזאָגט:

— יא.

— ער איז א געבילדעטער מאַן, מיסטער
דזשייקאָבסאָן — האָט זיך שטיל געוועגדעט צו
מיר א וויבעל, וועלכע איז געשטאַנען ניט־וויים
פון מיר און געזופט טהעע: — ער וויים אַלעס.
ניטא קיין איין זאך, וואָס ער וויים ניט. אום־
זיסט האַלטען זיי איהם פאר א משוגענעם...

—איהר זאָגט „טבע" — האָט זיך אין
מיטען דערינען א כאַפּ געטהאָן מיסטער דראַב־
קין מיט כעס, אבשטעלענדיג זיך געגען איהם:
— און איך זאָג, אז אייער טבע איז דאָס גרעסטע
שקר. וואָרום וואָלט אַלעס זיך געפיהרט בדרך
טבע, וואָלט אזא נפש ווי איהר געדארפט אַרומ־
לויפען אויף אַלע פיער, וואָרום איהר זייט א
כלב, א חזיר בטבע!...

— כא! כא! כא! כי! כי! כי! כע!
כע! כע! — האָט זיך דערהערט א פערשיעדע־
נער גלעכטער פון די פרויען.

— און איהר זייט א מענש! — האָט

דזשייקאבסאן זיך צולאכט מיט א צולהכעיס קול — א קאטאוועס, איהר זייט דאך א פּעס־מעלקע מיט'ן רבונו של עולם אליין.

און פּלוצים האָט ער א נעשריי געטהאן מיט היץ:

— איך האָב אייך אין דער אדמה און האָב אייער רבונו של עולם נאך טיעפער!...

— נו? הא? — האָט מיסטער דראבקין ארויסגעלאזט א הייזעריגען קרעכץ.

— פע, מיסטער דזשייקאבסאן — האבען זיך א פּאָר ווייבער אריינגעמישט — איהר שילט גאָר גאָט? פע־ע!

— ער איז משוגע! — האָבען אנדערע געגומען זיך סוד'ען.

דאָס ווייבל מיט'ן טהעע נעבען מיר האָט אויך ארויסגעשפּיצט:

— ער איז טאקע א ביסל געכאפּט...

— ניטא קיין גאָט, נאָראָנים! — האָט דזשייקאבסאן געגומען זיך קאָכען, אונטערשפּרינ־גענדיג אויף זיינע קורצע דיקע פּיס און טרייס־לענדיג מיט'ן בייכל: — קיינער האָט איהם ניט געזוהלן. פון וואנען־האָט ער זיך געגומען? ווער האָט איהם בעשאפען?

— און ווער האָט אייך בעשאפען? — האָט איהם אונטערבראכען מיט כעם אן עלטערע פרוי.

— מיין טאטע! — האָט ער א געשריי נע־טהאן — און אייך האָט אייער טאטע בעשאפען, אפילו דעם פרומען מיסטער דראבקין'ן האָט אויך ניט בעשאפען גאָט, נור א פשוט'ער בשר ודם, א פשוט'ער שוטה!...

— און ווער האָט אונזערע טאטעס בעשא־פען? — האָט די אלטע פרוי אויף איהם נע־שריען.

— אונזערע זיידעס, און זיי די עלטער־זיידעס, און יענע די עלטער־עלטער־זיידעס, און די עלטער־עלטער זיידעס זיינען בעשאפען גע־ווארען פון אבעזיאנעס און אזוי ווייטער, און אזוי ווייטער. פערשטעהט איהר שוין?

— פון אבעזיאנעס גאָר? — האָבען זיך די ווייבער גענומען קאָכען. דער אלטער דראבקין איז ווידער ארומגענגען איבער'ן גאנצן אויף־געריגט, פערלייגט די הענד הינטערן רוקען און קוקענדיג פון דער זייט קרום אויף דזשייקאב־סאן'ן.

— דאָס איז טאקע אמת — האָט זיך אב־גערופען דאָס יונגע ווייבל מיט די בריליאנטען — איך ווייס אויך, אז מיר קומען ארויס פון אבזיאנעס.

— אפשר איהר קומט ארויס פון אן אבזי־יאנע! — האָט זיך ארויפגעווארפען אויף איהר א שווארצע, מיאוסע פרוי, וועלכע איז געווען אנגעטהאן ברודיג און אבגעלאזען. — מיר אבער קומען ארויס פון גאָט און פון מענשען!...

— גאנץ ריכטיג! געראטן! — האָבען אונטערגעכאפּט נאך אנדערע פרויען.

דאָס יונגע ווייבל מיט די בריליאנטען איז צומישט און רויט געווארען.

— נו, בין איך שולדיג אז איהר זייט אונ־ווילענד? — האָט זי שטיל ארויסגערעדט און פערלאזען דעם גאנזן.

4.

אין א ווילע ארום איז אויפ'ן גאנזן שטיל געווארען. דער אלטער דראבקין האָט ערקלערט אויפ'ן קול, צולהכעיס דזשייקאבסאנען, אז ער גהאט דאוונען מנחה. די ווייבער זיינען צוועק אין שטאהל, וואו מען האָט געמאלקען די קיה, צו טרינקען פרישע מילך.

אויף'ן גאנזן זיינען נאָר פערבליבען איך און דזשייקאבסאן. עס איז ניט צווישן קיין הל־בע שטונדע, ווי ער איז געווארען גוט ברודער מיט מיר און גערויבערט מיינע סיגארעטלעך.

— איהר ווייסט, איך האלט עס פשוט פאר א גליק, וואס איהר זייט דא — האָט ער אין א ווילע ארום מיר געזאגט. — איך וועד דא פשוט דערשטיקט אין דער ארומיגער דומהייט. מיט די ווייבער קען מען ניט רעידען און דער אייניגער מאנסביל, וואס איז דא ביז איצט געווען, חוץ מיר, מיסטער דראבקין, איז א פאר־נאטישער איד, א דעספּאט, א שרעק! דעם גאנצען טאג הרג'ע איך מיך מיט איהם ארום. איך מאך אבער א תל פון זיין גאט. כא! כא! כא! איך שפּאר איהם צו אזוי צום וואנד, אז ער קען זיך ניט א ריהר טהאן. אט איהר וועט שוין זעהן. ער מוז ביי מיר צווקפּאהרען פון דאנען אן אפיקורוס אין הארצען! — האָט ער מיט היץ אויסגעשריען. — איך האלט פון דעם כלל: ריין דאָס פלייש פון דער דומהייט און פאנאטיזמוס, וועט ביי מענשען ליכטיג ווערען אין די מוחות!...

אין דיזער צייט איז סעמקע פערבייגעגאנ־

גען מיט א גרויסען קאָרב אויף די פּליצעס. ער האָט זיך אָבגעשטעלט און אויסגעשריען:

— נו, מיסטער דזשייקאָבסאָן, איצט וועט אייך זיין פּרעהליכער, הא? אן אייגענער מענש, הא?

—יא, סעמקע, — האָט דזשייקאָבסאָן געענטפערט, און זיינע קליינע אויגעלעך האָבען פּרעהליך געגומען בליסטשען אונטער די גרויע ברעמען: — און ווען וועסטו מיך נעהמען באָהרען איבער דער אָזערא?

— מיר וועלען שוין פּאָהרען, ווי נור איך וועל קריגען א ביסעל צייט...

— נעהם דיין מיידעל מיט און מיר וועלען באָהרען.

— מיט מיין מיידעל האָב איך ליעב אליין צו פּאָהרען — האָט זיך סעמקע צולאָכט.

— און וואו איז מיין בראָשורע?

— איך בין נאָך ניט פּאַרטיג — האָט סעמקע געענטפערט.

— פּערנומען מיט דיין מיידעל, הא?

— דאָס איז א נאָטור־זאַך — האָט סעמקע זיך ווידער צולאָכט, און איז אַוועק.

— אן אינטעליגענטער יונגער מאן — האָט דזשייקאָבסאָן זיך אָבגערופען — גאָר א פּרייער. געהט חתונה האָבען מיט א קריסטין. איך האָב איהם געגעבען צו לעזען א בראָשורע פון....

ער האָט מיר אָנגערופען דעם נאָמען פון א בעקאַנטען אידישען ראַדיקאַלען שרייבער, וועמען ער האָט געגומען לויבען מיט אמת'ער התלהבות:

— ער האָט מיר די אויגען געעפענט. ווען איך בין געקומען אהער מיט פופציהן יאָהר צוריק פון א קליין שטעדטעל נעבען וואַרשע, בין איך פרום געווען ווי א שטעקען, האָב געגלויבט אין שדים און אין רוחות, פון גאָט איז שוין אָבגעראַטן!... דאָ האָב איך געגומען לעזען זיין שרייבען, בעזוכט די פּערזאָמלונגען, אויף וועלכע ער האָט געראַטן, און מיר איז ליכטיג געוואָרען אין די אויגען. נאַטירליך, לכתחילה איז מיר זעהר שוואַר געווען צו צושיידען זיך מיט מיין גלויבען, א שעהנע פּאָר יאָהר האָבען מיך געמוטשעט די ספּיקות, דאָן אָבער האָט אין מיין האַרצען ערוואַכט א האָס געגען אלע דומהייטען און פון יענער צייט אָן קעמפּף איך געגען זיי וואו נאָר און וועו נאָר איך קען. גיט מיר נאָך א סיגאַרעטע!...

שפּעטער, וועו מיר זיינען אלע געזעסען ביים כאַפּער, האָט ער מיר געוואָלט ווייזען, ווי אזוי ער קעמפּפט געגען דער דומהייט. ער האָט געגומען א שטיקעל פּליש אין מויל און פּערזופט מיט מילך פון א גלאָז, זיצענדיג געגען דעם אלטען דראַבקין.

דער אלטער דראַבקין האָט פּאַר כעס אזש געגומען איהם „דוצען".

— דו — האָט ער אויסגעשריען מיט זיין הייזעריגען קול — אפשר ווילסטו פּערביסען מיט א חלב'נע ליכט, וועל איך הייסען ארונטערברענגען פון מיין צימער?

— איהר זעהט איך ווער ניט דערוואַרגען!

— האָט זיך דזשייקאָבסאָן מיט איהם געריצט — פּאַר וואָס בעט איהר ניט דעם רבונו של עולם, ער זאָל מיך פּאַר אזא זינד דערשטיקען? אייער רבונו של עולם האָט הפּנים ניט איבער מיר קיין שליטה. פּאַר ניט פּאַסטען יום כפּור בעצאָהלט ער מיט כרת יאָהרען, און איך עס יעדען יום כפּור און דוקא טרפות, און ניט דער שוואַרצער יאָהר און ניט דער שוואַרצער גאָט אייערער נעהמט מיך ניט!...

— האַוו! האַוו! האַוו! — האָט מיט גאָל און הייזעריג אויסגעשריען דער אלטער דראַבקין.

— ביל, כלב: האַוו! האַוו! האַוו!...

די ווייבער און קינדער האָבען פּערהילכט דאָס הויז מיט זייער געלעכטער און קוויטשען.

(שלום פּאַלגט.)

ל. בודין.

פּראָבלעמען און אויפגאבען פון דער סאָציאַ־ליסטישער פּארטיי אין אמעריקא

ערשטער ארטיקל.

די פּאָליטישע פּראָגראַמע.

ניעדערלאַגע וועלכע די סאָציאַליס־טישע פּארטיי האָט ערליטען ביי די לעצטע וואַהלען, איז פיעל־לייכט געווען דאָס גרעסטע גליק וואָס האָט געקענט טרעפען דעם אמעריקאַנער סאָציאַליזמום, און זאָגאר די סאָציאַליסטישע פּארטיי. אז אַלעם געהט ניט כשורה אין דער אמעריקאַנער סאָ־ציאַליסטישער בעוועגונג האָט געקענט זעהן יעדער ווער עם האָט אויפמערקזאָם פערפאָלגט דאָס אמעריקאַנער פּאָליטישע לעבען אין די לעצטע עטליכע יאָהרען. דער שרייבער פון דיזע ציילען האָט אָפטמאָלס דערוויף אויפמערקזאָם געמאכט פּריוואַט און אין עפענטליכע רעדען אין די לעצטע פּאָר יאָהר, און שריפטליך אין א סעריע ארטיקלען וועלכע זיינען ערשיענען אין דער דייטשער „נייע צייט", און אויך אין „קאַלל" נאָך פּאָר די לעצטע וואַהלען. אָבער ביז דער לעצטער ניעדערלאַגע זיינען אזעלכע רייד אין דער פּארטיי געווען ארויסגעווארפען, א קול קורא במדבר: די לעצטע ניעדערלאַגע האָט אַלע־מען אויפגעוועקט פון שלאָף. די נייע רעדאַק־ציאָן פון „קאַלל" האָט דעם עולם ניט גלאָזט נאָך אמאָל אייניצושלאָפען, און עס איז דאָ א האָפ־נונג דאָס דיזע ערוואַכונג וועט פיהרען צו א נייער ערא אין דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג אין אמעריקא. דערווייל האַלט מען אין דיסקו־טירען. די הויפּטפראַגען וועלכע וועלען דיסקו־טירט זיינען: „וואָס איז דער מעהר מיט דער פּארטיי?" און „וואָס זאָל די פּארטיי טהאָן אום צו שאפען א לעבעדיגע ארבייטער בעוועגונג אין אמעריקא?"

אין דער דיסקוסיאָן זיינען אָנגעריהרט גע־וואָרען פיעלע וויכטיגע געגענשטענדע, וועגען וועלכע מיר וועלען נאָך האָבען די גלעגענהייט צו רייַדען מיט אונזערע לעזער. יעצט וועלען מיר רעדען וועגען בלויז איין פונקט וועלכען מיר האַלטען פּאַר דעם וויכטיגסטען, דאָס איז נעמליך דער פונקט מכח א פּאָליטישער פּראָגראַם. אויף דער פּראָגע: „וואָס זאָל די פּארטיי טהאָן אום צו שאפען א לעבעדיגע ארבייטער בעוועגונג?" ענטפערען מיר אָהן פּאָרבעהאַלט: שטעלט אויף א פּאָליטישע פּראָגראַמע, און נעהמט אויף דעם קאמפף פּאַר פּאָליטישע פרייהייט! נאָטירליך מיינען מיר ניט דאָס מיר זאָלען אוועקלעגען אָדער פערבויגען אונזער ענד־ציעל — די אָב־שאפונג פון לאָהן־שקלאַפערייי. אויך מיינען מיר ניט אז מיר זאָלען אויפגעבען אונזער פּראָגראַם פון עקאָנאָמישע רעפאָרמען אזוי לאַנג ווי די קאפּיטאַליסטישע געזעלשאפט בעשטעהט נאָך. מיר מיינען בלויז, דאָס איינער פון אונזערע הויפּט־פּאָדערונגען אין אונזערע „אימידיאיט רעמענטס", אלס א פונקט אויף וועלכען מיר דארפען קאָנצענטרירען אונזערע אגיטאַציאָנס־אַנשטרענגונגען (צו אונטערשיידען פון פּראָפּא־גאנדא) זאָל וועלען די פאָדערונג פון פּאָליטישע פרייהייט — דער קאמפף גענגען דער ריכטערליכער מאכט.

פיעלע פון אונזערע לעזער וועלען זיך וואָר־שיינליך וואונדערען דאָס נאָך אזוי פיעל יאָהרען אין וועלכע מען האָט געזוכט צו בעווייזען דאָס אין דיעזען לאַנד האָבען די ארבייטער די גאַנצע פּאָליטישע מאכט אין זייערע אייגענע הענד און זיי דארפען זי בלויז בענוצען, קומען מיר יעצט און ערקלעהרען, דאָס מיר דארפען ערשט קעמ־פּפען פאַר פּאָליטישע פרייהייט. ווי אונאָנגע־נעהם עס זאָל אונז אָבער ניט זיין זיך מודה צו זיין אין א טעות, מוזען מיר זיך מודה ומתודה זיין בפני כל עם ועדה אז אונזער ביזיעצטיגע אגיטאַציאָן וועלכע איז ארויסגעגאַנגען פון דעם

שטאנדפונקט דאס מיר לעבען אין א לאנד פון פאלקאמענער פאליטישער פרייהייט, וואו אלעס וואס די ארבייטער האבען צו טהאן אום צו קריגען עקאנאמישע פרייהייט איז ריכטיג צו גברויכען זייער פאליטישע פרייהייט — אז דיזע אגיטאציאן איז געווען געבויט אויף א גרויסען טעות.

דעם טעות איז געווען לייכט צו מאכען. אדער, ריכטיגער גענאגט, עס איז געווען זעהר שווער איהם ניט צו מאכען. כמעט דאס גאנצע אמעריקאנער פאלק לעבט נאך עד היום אין דיזען טעות, און וועט נאך פיעלייכט לאנג אין איהם לעבען, אויב מיר וועלען אויף זיך ניט נעהמען די אויפגאבען עם אויפמערקזאם צו מאכען אויף דיזען ביטערען טעות. די אורזאכע פון דיזען טעות, און וועט נאך פיעלייכט לאנג אין טיש אינסטיטוציאנען — די יעניגע פארם וועלכע דער געוועהנליכער בירגער קאן זעהן: די רעפובליקאנישדעמאקראטישע פארם. אבער אונטער אונזער רעפובליקאניש־דעמאקראטישער פאליטישער פארם איז פערשטעקט אן אליגארכיש־אבזאלוטיסטישער אינהאלט. דא איז ניט דער פלאץ דיזע בעהויפטונג צו בעווייזען. דער שרייבער פון דיזע ציילען גלויבט דאס צו הא־בען בעווייזען אין אויספיהרליכע ארטיקלען אין דער דייטשער „נייע צייט", אין׳ם ענגלישען „קאלל", און אויך אין דער אידישער „נייער וועלט". דא ווילען מיר בלויז בעטראכטען וואס פאר א שייכות דיזער אומשטאנד האט מיט דער ענטוויקלונג פון דער סאציאליסטישער בעוועגונג און איהרע יעצטיגע אויפגאבען.

דער הויפט־טראבל מיט דער סאציאליס־טישער בעוועגונג אין דיזען לאנד איז וואס די אמעריזירטע ארבייטער, די טרייד־יוניאנס, שטעהען פון דער ווייטען. עס זיינען געווען און נאך יעצט אויך פארהאן ספעציעלע אורזאכען וואס האבען די טרייד־יוניאנס געמאכט פיינד־ליך צום סאציאליזם.

אבער א חוץ די ספעציעלע אורזאכען איז פארהאן, אדער בעסער גענאגט, איז געווען, איין אלגעמיינע אורזאכע: די ארבייטער האבען ניט געקענט זעהן דעם שייכות צווישען „פאליטיק" און עקאנאמישען קאמפף. אין אנפאנג זיינען זיי געווען געגען אלע „פאליטיק" איבערהויפט, ווייל זיי האבען געגלויבט אין דער קראפט פון זייערע אמעריקאניזאציאנען דורכצופיהרען זייערע פאדע־רונגען. מיט דער צייט האבען זיי איינגעזעהן דאס זיי מוזען אנקומען צו דער הילף פון דער סטאטאליכער געזעצגעבענדער מאכט. אבער אזוי ווי זיי האבען ניט געזעהן דעם גאנצען צו־זאמענהאנג פון עקאנאמישען קאמפף און פאלי־טיש איינריכטונגען, און גלויבענדיג דאס זיי דארפען האבען די הילפע פון דער געזעצגעבענ־דער מאכט בלויז צייטענווייז אום דורכצופיהרען ספעציעלע רעפארמען, וועלכע זיי האבען געפא־דערט אדער קאנען פון צייט צו צייט פאדערען, האבען זיי זיך געהאלטען ביים פרינציפ פון „תפשת מרובה לא תפשת". זיי האבען דארום געדענקט דורכצופיהרען די רעפארמען וועלכע זיי האבען פערלאנגט, איינציגווייז מיט דער הילפע פון ארבייטער־פריינדליכע געזעצגעבער. און אפילו די יעניגע פון זיי וועלכע האבען געהאפט דאס דער סאציאליזמוס וועט אמאל מקוים וווע־רען, האבען אין דער פראקטיק גאר ניט געווואלט האבען צו טהאן מיט דער סאציאליסטישער פאר־טיי, וועלכע איז געווען נאך זייער מיינונג אזוי אונפערנינפטיג דאס זי האט געווואלט דאס טעלע־רעל פון הימעל, און טאקע גלייך אויף דער שטעל.

אזוי איז געווען ביז ניט לאנג צורק. עס איז שוין אבער ניט מעהר אזוי. וועניגסטענס ניט גאנץ אזוי. די פערפאלגונגען פון די ערריכטען האבען אויפגעפענט די אויגען ביי דעם גרעסטען טהייל ארגאניזירטע ארבייטער, און פיעלע ניט ארגאניזירטע, צו זעהן דעם שייכות צווישען עקאנאמישען קאמפף און פאליטישע אייניריכ־טונגען. די ערקלעהרונג פון די וויכטיגסטע ער־בייטער שוין געזעצע פאר אונגילטיג אלס „אונ־קאנסטיטוציאנעל", די אנוועהנדונג פון די אנטי־טראסט געזעצע אויף יוניאנס, דאס פערביעטען פון׳ם בויקאט, די פיעלע אינדושאנקשאנס געגען סטרייקערס, און די „קאנטעמפט אוו קאורט" פער־אורטהיילונגען, מוזען בעווייזען אפילו די בלינד־סטע ארבייטער ווי שטרענג פערבונדען דער עקאנאמישער קאמפף איז מיט די פאליטישע אינ־סטיטוציאנען, און ווי וועהרטהאפ א גרויסע יוניאן איז וועהן די באסעס האבען אין זייערע הענד די מאכט פון די דושאדושעס. עס איז אמת דאס די אלטפרענקישע ארבייטער־פיהרער סטארוועהן זיך מיט אלע כחות צו בעווייזען דאס די ענטשיידונגען געגען די ארבייטער קומען פון ספעציעל שלעכטע אדער פערפיהרטע דושא־דושעס, און דאס ארבייטער־פרייגדליכע געזעץ־

געבער קאָנען דאָס אלעס איבעראנדערשען. אָבער עס וועט ניט לאַנג געדויערן, ספּעציעל אויב די סאָציאַליסטישע פּארטיי וועט זיין גע־וואקסען צו איהר אויפגאבע, און די ארבייטער וועלען אויסגעפינען דעם אמת: אז דאָ האַנדעלט זיך ניט אום א פּאָר שלעכטע ארבייטער־פּיינד־ליכע ריכטער, זאָנדערן אום דעם גאַנצען ריכ־טערטהום, און אויך דאָס קיין געזעצגעבונג קען דאָ גאָר ניט העלפען אזוי לאַנג ווי די מאַכט צו ערקלערן געזעצע אלס „אונקאָנסטיטוציאָנעל“ פערבלייבט ביי די ריכטער אין די הענד.

די ארבייטער וועלען אויך איינזעהן דאָס מיט „ארבייטער־פריינדליכע“ געזעצגעבער פון די אלטע פּארטייען קען מען דאָ גאָר ניט מאכען. דאָס אום עטוואָס צו טהאָן מוז מען דאָ האָבען א רעוואָלוציאָנערע פּארטיי, וועמעס פערטרעטער זאָלען קיין מורא ניט האָבען ארויסצוטרעטען אין אָפּענעם קאמפּף געגען דער מאַכט פון ריכ־טערטהום. זיי וועלען דאָן אויך איינזעהן דאָס קיין פּארטיי וועלכע רעפּרעזענטירט די קאַפּי־טאליסטישע קלאַסע קאָן אזא שטעלונג ניט אָנ־נעהמען, און זיי וועלען איינזעהן די נויטווענ־דיגקייט פון אן אייגענער, אן ארבייטער פּארטיי.

אויפּגאַבע דיזען קאמפּף וועט די סאָ־ציאַליסטישע פּארטיי ערפילען איהר אויפּגאבע און צוועק אלס א פּרינציפּיעלע ארבייטער פּאר־טיי. א סאָציאַליסטישע פּארטיי האָט א צוויי־פאכע אויפּגאבע: ערשטענס אן ענד־ציעל, ד. ה., די איינפּיהרונג פון׳ם סאָציאַליזמוס, און צוויי־טענס, א צייטליכען צוועק, די פערבעסערונג פון די לאגע פון דער ארבייטער קלאסע אין דער קאפּיטאַליסטישער געזעלשאפט אזוי לאַנג ווי זי בעשטעהט. איינער פון די הויפּט פּרינציפּען פון א סאָציאַליסטישער געזעלשאפט איז אבסאָלוטע דעמאָקראַטיע. א פּרינציפּיעלע סאָציאַליסטישע פּארטיי מוז דאָרום אימער און איבעראל שטעהן פּאר אבסאָלוטע דעמאָקראַטיע און מוז אימער אָננעהמען א שטארקען אנטהיל אין׳ם קאמפּף פּאר פּאָליטישע פרייהייט איבעראל וואו אזא קאמפּף וועלט אָנגעפּיהרט פון אנדערע פּארטייען, און וואו די בירגערליכע פּארטייען ווילען דעם קאמפּף ניט אויפּנעהמען איז זי מחויב איהם אליין אָנצופּיהרען. דיזען קאמפּף פּאר פּאָליטי־שע פרייהייט מוז זי פיהרען ניט נור צוליעב דעם וואָס דעמאָקראַטיע און פּאָליטישע פרייהייט זיינען א בעשטאנדטהיל פון׳ם ענד־ציעל צו וועלכען זי שטרעבט, זאָנדערן אויך דאָרום ווייל פּאָליטישע מאכט איז נויטיג אין׳ם קאמפּף פּאר א פערבעסערונג פון דער לאגע פון דער ארבייטער קלאסע אינערהאלב דער קאפּיטאַליסטישער געזעלשאפט, און איז אויך צו דער זעלבער צייט אליין א מיטעל דורך וועלכען די קאפּיטאַליסטי־שע געזעלשאפט וועט אומגעוואנדעלט ווערען אין א סאָציאַליסטישע. די פּאָליטישע מאכט פון דער ארבייטער קלאסע איז דאָס איינציגע מיטעל דורך וועלכען עקאָנאָמישע פערבעסערונגען פּאר די ארבייטער קענען איינגעפּיהרט ווערען דורך דער דירעקטער אריינמישונג פון׳ם שטאאט, און איינער פון די וויכטיגע מיטלען אין יענע עקא־נאָמישע פערבעסערונגען, וועלכע די ארבייטער ערריכען אָהן דער דירעקטער אָנוועַנדונג פון דער שטאאטס־מאכט. די פורכט פּאר דער פּאָלי־טישער מאכט פון די ארבייטער האָט געפּעטעלט דעם לעצטען גרויסען קאָהלען־סטרייק, און די זעלבע פורכט האָט פערהינדערט די אייזענבאה־נען פון אָרונטערצודריקען די ווידזשעס פון זייערע ארבייטער וועהרענד דעם לעצטען קריזיס. די פּאָליטישע מאכט פון דער ארבייטער קלאסע וועט אויך זיין דאָס מיטעל דורך וועלכען די סאָציאַליסטישע געזעלשאפטם פּאָרם וועט איינ־געפיהרט ווערען, אפילו אין די יעניגע לענדער וואו די רעוואָלוציאָן וועט ניט דורכגעפיהרט וע־רען אויף א פּריעדליכען, ריין פּאָליטישען, אופן, און וואו אנדערע, זאָגענאַנטע „רעוואָלוציאָנערע“ מיטלען וועלען מוזען אָנגעוואַנדעט ווערען. אונ־טער דיזע אומשטענדען אפילו וועלען די פּאָלי־טישע פּאָזיציאָנען וועלכע די ארבייטער קלאסע וועט האָבען עראָבערט דורך איהר פּאָליטישער מאכט האָבען דעם עקטשיידענען איינפלוס אויף די זאָגענאַנטע „רעוואָלוציאָנערע“ מיטלען, סיי דאָס וועט זיין דער גענעראל־סטרייק אדער א שטראסען־קאמפּף.

צו דער זעלבער צייט איז דער קאמפּף פּאר פּאָליטישע פרייהייט דער באָדען אויף וועלכען די ארבייטער קלאסע קאָן און האָט דאָס רעכט צו ערוואַרטען הילפע און אונטערשטיצונג פון די זאָגענאַנטע „פרייהייטסליעבענדע“ און „ראַדיקא־לע“ עלעמענטען פון דער בורזשואזיע, געווהנ־ליך די נידעריגערע שיכטען פון דער מיטעל־קלאסע און פּארמערס. די פּראָגע וועגען דעם פערהעלטנים צוויישען דער ארבייטער קלאסע און אנדערע קלאסען אדער טהיילען פון קלאסען וועלכע זעהר אפט דיסקוטירט אין אונזער פּרעסע,

און פּיעל טינט איז שוין דאַרויף פּערגאַמען גע־ווארן, ליידער ווערען די דיסקוסיאָנען אויף דיזער טהעמע געוועהנליך געפּיהרט מיט פּיעל לייִדענשאפט און ביטערקייט, און זעלטען ווען די פּראָגע ווערט גרינדליך ערלייטערט. צוליעב דעם האָבען זיך אויף דיזען געביעט געביל־דעט פּער־שיעדענע לעגענדען. איינע פון דיזע לעגענדען איז דאָס די „מאַרקסיסטען" בעשטעהען דאַריף דאָס די ארבייטער קלאַסע מוז פיהרען אַלע איהר קעמפּפע גאַנץ אַליין. דאָס זי קאָן ניט ער־ווארטען קיין הילפע פון אירגענד וועלכער אנ־דערער געזעלשאפטליכער קלאַסע אָדער שיכט, און דאָס ווען אוא קלאַסע אָדער שיכט זאָל איהר וועלען בעהילפיג זיין טאָר זי די הילפע ניט אַננעהמען, ווייל זי טאָר זיך מיט קיין אַנדער קלאַסע אָדער שיכט ניט פערבינדען.

דיזע לעגענדע איז אָבער אבסאָלוט פאַלש. עס איז אמת דאָס עס זיינען פארהאַן „מאַרק־סיסטען", דאָס הייבט כיענשען וועלכע ריכטן זיך, און וועלכע גלויבען פיעלליכט אז זיי זיינען מאַרקסיסטען, וועלכע גלויבען באמונה שלמה אז דער פסוק „די בעפרייאונג פון די ארבייטער איז די זאַך פון די ארבייטער זעלבסט" ערלויבט ניט קיין ניט־ארבייטער זיך אַנצוריהרען אין׳ם סאָציאַליזמוס, און וועז א ניט־ארבייטער ריהרט זיך הלילה יא אַן וועלט דער סאָציאַליסמוס פסול ווי יין נסך. אָבער די מאַרקסיסטען, דאָס הייסט די תלמידים פון מאַרקס און ענגעלס וועלכע וועל־רען אין זייערע האַנדלונגען געלייטעט פון די פּרינציפּען פון דער מאַרקסיסטישער געזעל־שאפטס־פילאָזאָפיע, זיינען אין דעם גאָר ניט שולדיג. זיי האָבען אוא דאָגמא קיין מאָל ניט אויפגעשטעלט. שוין ניט רעדענדיג דערפון וואָס זיי גלויבען דאָס אין׳ם קאָמפּף פון דער ארבי־טער קלאַסע מיט דער בורזשואַזיע וועלען פיעלע איינצעלנע מיטגליעדער פון דער הערשענדער קלאַסע צושטעהן צו די ארבייטער, און ניט נאָר זיי מיטהעלפען אין זייער קאָמפּף זאָנדערן אָפט שפּיעלען דערבי א פיהרענדע ראָלע, האָבען זיי פון יענעם פסוק אויסערהויפט א גאַנץ אַנדערע אויפפאַסונג, אן אויפפאַסונג וועלכע שטימט זעהר וועניג מיט דער אויפפאַסונג פון די דער־מאַנטע ספּעציעלע רעפּרעזענטאַנטען פון די „ברידער ארבייטאַרער".

ערשטענס געברויכען די מאַרקסיסטען די אויסדריקע „ארבייטער קלאַסע" און „פּראָלע־טאריאט" אין א פיעל בריטערען זינן ווי דיזע אויסדריקע ווערען געברויכט פון יענע כלומרשט־דיגע מאַרקסיסטען. צו בעשרענקען די אויס־דריקע „ארבייטער קלאַסע" און „פּראָלעטאריאט" ווי די ווערטער ווערען געברויכט אין דער מאַרק־סיסטישער געזעלשאפטס־פילאָזאָפיע, אויף האַנד־ארבייטער איז פונקט אזוי בערעכטיגט, און איז א סימן פון אזוי פיעל פערשטענדנים פון קאַרל מאַרקס לעהרען, ווי די ערקלעהרונג דאָס לויט מאַרקס׳ היסטאָרישען מאַטעריאַליזמוס טהוט יעדער אייגצעלנער גראָדע דאָס וואָס זיינע פערזענליכע עקאָנאָמישע אינטערעסען דיקטירען איהם. בייד דיזע אויפפאַסונגען ווערען פער־בריטעט פון א גרויסען סאָרט „מאַרקסיסטען" וועלכע וואָלטען בעשרענקען דעם סאָציאַליסטישען גן ערן און די סאָציאַליסטישע פאַר־טיי אויף „ברידער ארבייטערס", און א גרויס־סען סאָרט „גלעהרטע" אין וועמעס קרעמל עס פאַסט זיך גראָדע אז עס זאָל זיין אין דער גרויל־שאפט אזוי פיעל „קלאַסען" ווי נור מעגליך, א שטיינער א „קלאַסע" פון טייפּריי־טערינען, א „קלאַסע" פון דינסט מיידלעך, א „קלאַסע" פון טיטשערקעס, א „קלאַסע" פון פאָר ליידים, א. ז. וו., א. ז. וו.

צווייטענס אונטערשיידען מאַרקסיסטען צווישען „זעלבסט" און „אַליין". זיי גלויבען אז די בעפרייאונג פון די ארבייטער איז די זאַך פון די ארבייטער זעלבסט, דאָס הייסט דאָס די אר־בייטער מוזען זעלבסט קעמפּפען פאַר זייער פרייהייט, און זיי קאָנען ניט ערווארטען דאָס אן אנדער קלאַסע, די גרויס־קאַפּיטאַליסטישע אָדער די מיטעל־קלאַסע, וועט איהר טהאָן דעם געפּא־לען און זי בעפרייען אוים רחמנות אָדער לשם א פרייהייטס־פרינציפּ. דאָס הייסט אָבער ניט אז זי מוז דוקא קעמפּפען א ל י י ן, אָהן די הילף אָדער מיטארבייטערשאפט פון אירגענד אן אנ־דער קלאַסע אָדער שיכט. וועהרענד געוועהנליך פיהרט די ארבייטער קלאַסע איהרע קעמפּפע ניט נור ז ע ל ב ס ט זאָנדערן אויך א ל י י ן, איז דאָס אָבער ניט קיין דין, און עס קאָנען זיין אומשטענדען וועז אנדערע קלאַסען אָדער שיכטען זאָלען מיט איהר קאָאָפּערירען. נאַטירליך ניט פון איהר טובה וועגען, זאָנדערן ענטוועדער וויל זיי האָבען צייטווייליג די זעלבע אינטערעסען, אָדער וויל זיי האָבען געוועהנליך אויף נור צייט־וויליג בעזונדערע אָבער ניט גע־גענגעזעצטע אינטערעסען און געפינען פאַר צוועקמעסיג צו פּראַייניגען זייערע קרעפ־

טען אום געמיינזאם צו בעקעמפען אן אלגעמיי־
נעם געגנער וועמעס אינטערעסען זיינען געגען־
געוועצט צו זייערע ביידענס אינטערעסען, און
פון וועמען זיי ווילען אבצווינגען פאר יעדער בע־
זונדער איהרע ספעציעלע פאדערונגען. די בע־
טראכטונג פון די פערשיעדענע פאדערונגען
ברענגט אונז צום לעצטען , און וויכטיגסטען,
פונקט אויף וועלכען מיר ווילען די לעזער אויפ־
מערקזאם מאכען, און וועלכער ברענגט אונז
צוריק צום הויפט ענין פון אונזער יעצטיגען אר־
טיקל.

אין'ם זאגענאנטען מינימאל־ פראגראם
(„אימידיאיט דעמענדם") פון א סאציאליסטי־
שער ארבייטער פארטיי, אונטערשיידען די
מארקסיסטען צווייערלי פאדערונגען: פאליטי־
שע און עקאנאמישע. די פאליטישע פאדערונגען
זיינען פיעל וויכטיגער פאר די עקאנאמישע, און
דאך קען א סאציאליסטישע פארטיי גראדע אויף
דעם פאליטישען געביעט זיך פיעל שנעלער
פעראייניגען און פערבינדען מיט זאגענאנטע
ראדיקאלע בירגערליכע פארטייען אלס אויף דעם
עקאנאמישען געביעט. די אורזאכע דערפון איז
פאלגענדע: דער גאנג פון דער עקאנאמישער
ענטוויקלונג איז אזעלכער דאם די אינטערעסען
פון דער ארבייטער קלאסע זיינען זעלטען ווען,
אויב איבערהויפט אירגענד ווען גלייך, אידע־
טיש מיט די אינטערעסען פון אירגענד וועלכער
א פאזיציאנעלער קלאסע. אבווהל די
ארבייטער קלאסע ליידעט פון דער קאנצענטרא־
ציאן פון קאפיטאל און דער אונגעהייערער
מאכט פון די קאפיטאל־מאגנאטען, ליגען איה־
רע אינטערעסען דאך ניט אין דער פערהינדערונג
אדער פערלאנגזאמונג פון דיזען פראצעס. איהר
אייגענע מאכט איז באזירט אויף דיזען פראצעס,
און איהר האפנונג איז דיזען פראצעס צו בענוצען
פאר איהר אייגענער בעפריאונג. וועהרענד די
אנדערע אפאזיציאנעלע קלאסען אדער שיכטען
זיינען פעראינטערעסירט אין דער פערהינדערונג
אדער וועניגסטענס פערלאנגזאמונג פון דיזען
פראצעס. און אבווהל די ארבייטער קלאסע איז
אפט פעראינטערעסירט גלייך מיט אנדערע גע־
זעלשאפטליכע גרופען צו פערמיידען און צו פער־
הינדערן דאם בושעוועז פון דער ברוטאלער
געוואלד פון דער קאפיטאליסטישער קלאסע
וועלכע זי וועגדעט אן אין דיזען פראצעס, זיינען
אבער די היפס־מיטעל מיט וועלכע די ארבי־
טער קלאסע ווי עררייכען דיזעם ציעל גאנץ
פערשיעדען פון די יעניגע היפס־מיטעל וועלכע
די אנדערע, מיטליידענדע גרופען האבען פארצו־
שלאגען, און צוזאמענארבייטען איז דארום
שווער, וועז ניט גאנץ אונמעגליך.

עם איז גאנץ אנדערש מיט פאליטישע פא־
דערונגען. עס איז די היסטארישע מיסיאן פון
דער בורזשואזיע צו ענטוויקלען פאליטישע פרי־
הייט. אין איהר יוגענד, אין איהר שטורם־ און־
דראנג פעריאדע האט זי געקעמפפט זעלבסט־
שטענדיג פאר פאליטישער און פערזענליכער
פרייהייט. אין דיזער הינזיכט זיינען אלזא איהרע
אינטערעסען דיזעלבע ווי די פון דער ארבייטער
קלאסע, און א צוזאמענגעהן פון בורזשואזיע און
ארבייטער קלאסע אין'ם קאמפף פאר פאליטישע
פרייהייט איז ניט נאר מעגליך זאנדערן נאטיר־
ליך, זאלאנג ווי די בורזשואזיע האט צו קעמפ־
פען גענען אנדערע געזעלשאפטליכע קלאסען. עס
איז אמת דאם נאכדעם ווי די בורזשואזיע ווערט
די פולע הערשערין אין דער געזעלשאפט ווערט
זי קאנסערוואטיוו און זאגאר רעאקציאנער, און
וואלט וועלען בעשרענקען די פאליטישע רעכטע
און פרייהייטען. אפטמאל, אין די לעצדער וועלכע
קומען ארויף אויף דער קאפיטאליסטישער ארע־
נא פיעל שפעטער ווי אנדערע נאציאנען, ווערט
זי קאנסערוואטיוו איידער זי האט נאך געהאט א
געלעגענהייט דורכצופיהרען איהרע אידעאלען.
אבער דאם קען זי נאר טהאן דורך פערלייקענען
איהרע אייגענע אידעאלען, און דארום בלויז
דארט און דאן ווען איהרע אייגענע אינטערעסען
פאדערען עס דורכאוים. דאם הייסט, בלויז ביי
יענע שיכטען וועלכע זיינען דירעקט פעראינטע־
רעסירט אין דער אויסבייטונג פון דער ארבייטער
קלאסע און האבען דארום מורא פאר דער ענט־
וויקלונג פון איהר פאליטישער מאכט, און זיי־
נען צו דער זעלבער צייט אזוי סיטואירט דאם
זיי האבען וועניג מורא צו האבען פאר א בע־
שרענקונג פון פאליטישער פרייהייט.

דאם פאסט געוועהנליך בלויז אויף דעם
גרויס־קאפיטאליסטישען טהייל פון דער בורזשו־
אזיע. די מיטעל־קלאסע, ספעציעל די קליין־
הענדלער, די זאגענאנטע ליבעראלע פראפעסיא־
נען און די פארמערס, זיינען ניט אימער די־
רעקט פעראינטערעסירט אין דער אויסבייטונג
פון דער ארבייטער קלאסע, וועניגסטענס ניט
אויף אזוי פיעל דאם זיי זאלען אויפגעבען זייערע
פאליטישע אידעאלען אוים מורא פאר דער
ארבייטער־קלאסע. צו דערזעלבער צייט האבען

זיי אליין פיעל אויסצושטעהן פון דער פּאָליטישער אויבערהערשאפט פון דער גרויס־בורזשואזיע, און וועלכע געבן איהר פּאָליטישע מאכט און דעם בעזיץ פון די רעאקציאנערע, געוועהנליך די העכערע, שטאטסבעהערדען אום זיי צו אונטערדריקן, און צו נייטראליזירן זייערע אייגענע בעמיהונגען דורך זייער פּאָליטישער מאכט צו פערהינדערן דעם פּראָגרעס פון גרויס־קאפיטאליזמוס וועלכער אונטערדריקט זיי פונקט אזוי פיעל, ווי די ארבייטער־קלאַסע.

די מיטעלקלאַסע איז דארום פּאָליטיש רעאקציאנער לאנג נאכדעם ווי די גרויס־בורזשואזיע ווערט פּאָליטיש קאנזערוואטיוו און רעאקציאנער. עס איז אמת דאָס זי איז אימער בעריט אייניצוגעהן אויף קאָמפּראָמיסען און אויסצובייטען פּאָליטישע רעכטע אויף עקאָנאָמישע קאָנצעסיאָנען, און ספּעציעל איז זי אימער בעריט אויסצובייטען די ארבייטער פּאָליטישע רעכטע אויף עקאָנאָמישע קאָנצעסיאָנען פאר זיך, אבער דאָס גילט נאטירליך בלויז פון יענעם טהייל פון דער מיטעלקלאַסע וועלכע איז דירעקט עקאָנאָמיש פעראינטערעסירט אין אזא שאכער, ווי מיר האָבען שוין פריהער אָנגעצייגט זיינען צוראן פיעלע שיכטען פון דער מיטעלקלאַסע און גרופּען פון פערזאָנען וואָס שוועבען אין דער לופּטען צוישען בורזשואזיע און פּראָלעטאריאט, ווי דער גרעסטער טהייל פון די זאָגענאַנטע ליבעראלע פּראָפעסיאָנען, וועלכע האָבען קיין עקאָנאָמישע אינטערעסען וועלכע זאָלען זיין ענטגעגענגעזעצט אָדער קומען אין קאָנפליקט מיט די אינטערעסען פון דער ארבייטער קלאַסע. און גראָדע דיזע שיכטען זיינען די דיאָגאָנען פון דער מיטעל־קלאַסע. זיי זיינען דאָרום געוועהנליך צו האָבען פאר א פּאָליטישער אגיטאציאָן פיעל שנעלער ווי פאר אן עקאָנאָמישער. די מיטעלקלאַסע אלס אזעלכע, און ספּעציעל דיזע שיכטען, זיינען צו שוואך עקאָנאָמיש, סאציאל און מאָראָליש אליין צו קעמפּפען פאר פּאָליטישע פרייהייט. די פּראָקטיקע האָט בעוויזען דאָס די מיטעלקלאַסע איז אבזאָלוט אונפעהיג צו אירגענד וועלכער וויכטיגער אקציאָן סיי עקאָנאָמיש סיי פּאָליטיש. וועגן די מיטעלקלאַסע, אָדער אירגענד וועלכער טהייל פון איהר, קען נאָך עפּעס אויפטהון, איז עס בלויז מעגליך אונטער דער פיהרערשאפט פון דער ארבייטער־קלאַסע. און עס איז די פליכט פון דער פּאָליטישער שער פּארטיי פון דער ארבייטער־קלאַסע דיזע פיהרערשאפט אויף זיך איבערצונעהמען, און דיזע הילפס־טרופּען אנצואוועגדען אין איהר קאמפּף פאר פּאָליטישער און עקאָנאָמישער פרייהייט, ווייל פאר דער ארבייטערקלאַסע איז דער קאמפּף פאר פּאָליטישער און עקאָנאָמישער פרייהייט אזוי פערבונדען דאָס א זיעג אויף אין געביעט איז אויף א זיעג אויפ'ן אנדערן געביעט.

ספּעציעל איז דאָס ריכטיג דא אין די פערייניגטע שטאטען, וואו די אטאקע אויף פּאָליטישער פרייהייט איז ניט נור דער רעזולטאט פון דער פיינדשאפט פון די קאפּיטאליסטען געגען די ארבייטער, זאָנדערן האָט זיך דירעקט אויסגעדריקט אין פּאָרם ווי אין אינהאלט אין אטאקען אויף די עקאָנאָמישע רעכטע פון די ארבייטער. די בעשרענקונג פונ'ם פּאָלקס גענעצגעבענדע מאכט האָט געפונען זיין קלאָסישען אויסדרוק אין דער בעשרענקונג פונ'ם רעכט אנצונעהמען ארבייטער־ און סאציאל געזעצע. די בעשרענקונג פון רעדע־ און פּרעס־פרייהייט האָט זיך אויסגעדריקט אין דער בעשרענקונג פון באיקאט־ און סטרייק־רעכט. דאָס זעלבע איז אויך וואהר פון דער בעשרענקונג פון פערזאָמלונגס־פרייהייט. צוליעב דעם איז אין דיזען לאנד געוויסערמאסען שוועכער צו בעווגען די זאָגענאַנטע „ראדיקאלע" בירגערליכע שיכטען זיך פאר דיזע רעכטע איינצושטעלען. וויל זיי זעהען אין דיזע אטאקען בלויז אן אטאקע אויף די פּאָליטישע פרייהייטען פון דער ארבייטערקלאַסע. און געמיינט איז דאָס געווי־סערמאסען בלויז געגען די ארבייטער. דער כאַראקטער פון פּאָליטישער פרייהייט איז אבער אזעלכער דאָס מען קען זי ניט אָנוועגדען בלויז אויף אין טהייל פון דער געזעלשאפט און ניט אויף אנאנדערען. ענטוועדער זי עקזיסטירט אָדער זי עקזיסטירט ניט. און וען זי ווערט אבגענומען פון דער ארבייטער־קלאַסע, ווערט זי דערמיט אליין שוין אבגענומען אויף פון דער מיטעלקלאַסע, ספּעציעל וען זי נעהמט אן די פארמע ניט פון א בעשרענקונג פון וואהל, זאָנדערן פון א בעשרענקונג פון דער מאכט פון די ערוועהלטע פּאָלקס־פערטרעטער.

עס איז א בעקאנטע טהאטזאכע דאָס די סאציאליסטישע פּארטייען האָבען גמאכט דעם גרעסטען פּראָגרעס אין יענע לענדער ווו עס קומט פאר א רעגער פּאָליטישער קאמפּף, אין

וועלכען די סאציאליסטישע פארטיי איז די פיהרערין. ביז יעצט איז אין דיזען לאנד אזא קאמפף ניט אנגעפיהרט געוואָרען, וועגיבטעגם ניט זייט די סאציאליסטישע פארטיי איז געקומען אויף דער פאליטישער ארענא. און עם איז קיין צוויפעל ניט דאם דיזער אומשטאנד האט געהאט פיעל צו טהון מיט דער ריקשטענדיגקייט פון דער סאציאליסטישער פארטיי בון דיזען לאנד.

יעצט איז געקומען די צייט יוען דיזער קאמפף ווערט ארויפגעצוואונגען אויף דער אר־בייטער־קלאסע, און איהרע קאנסע־קוענצען טהייל־ען ווערען אין איהם אריינגעצויגען. וועז די סאציאליסטישע פארטיי ווייל אין דיזען לאנד שפיעלען די ראלע פון אן אמת'ער פאליטישער פארטרעטערין פון דער ארבייטער־קלאסע, ווי איהרע שוועסטער־פארטייען אין אנדערע לענדער, מוז זי זיך אריינוואַרפען אין דיזען קאמפף מיט הארץ און זעלע. זי מוז ווערען די פיהרערין אין דיזען קאמפף. און איבערנעהמענדיג די פיהרערשאפט אין דיזען קאמפף מוז זי אויסנוצען אלע געווהר און אלע נרופען. זי מוז ניט נור פיהרען די ארבייטערקלאסע וועלכע איז די ערשטע און אויף'ן דירעקטעסטען אופן פעראינ־טערעסירט אין דיזען קאמפף, זאנדערן זי מוז אויף ארגאניזירען די הילפגרופען וועלכע די „ליבעראלע" בורזשואזיע און „ראדיקאלע" מי־טעלקלאסע קענען איהר צושטעלען. נאטירליך מוז זי זיי פריהער בעלעהרען און זיי איבערציי־גען דאם די אטאקען אויף ארבייטער־רעכטע זיינען אטאקען אויף די פאליטישע פרייהייט אים אלגעמיינען. וועז זי וועט דאם טהון, וועט זי ווערען ניט נור די פערטרעטערין פון דער ארבי־טערקלאסע, זאנדערן אויך די פיהרערין פון אלע פרייהייטליכע עלעמענטען אין דיזען לאנד. און זי וועט דיזע הערפארראגענדע שטעלונג עררייכען אהן אויפצוגעבען אירגענד וועלכען טהייל פון איהרע פרינציפען און ניט אויפאפפערנדיג צו זיין אן אמת'ע ארבייטער־פארטיי.

* * *

י. אדלער

חנה'לע

מיין מומעם טאכטער חנה'לע,
זי האט צו זיך קיין פאר:
א בלאסע רויז, א צערטליכע,
פון אלטען, פרומען דור.

דאם פנים'על פון חנה'לען
איז תמימות'דיג און קלאר;
די אויגען — שוואַרצע, אידישע,
און שוואַרצע, לאנגע האר.

א כשר הארץ, א גאלדענעם,
אן עדלע געשטאלט —
מיין מומעם טאכטער חנה'לע
איז פופצעהן יאהר ערשט אלט —

און שוין איז ביי איהר חתונה...
ווי שעהן זי איז, בע'חנ'ט;
אט שערט מען אב איהר שוואַרצען צאפ
און חנה'לע, זי ווייגט.

א פידעלע, א הייזעריגם,
צוכליפעט זיך און רעדט;
ס'שפיעלט א טרויעריג וואַליכעל,
א יתום'דיג געבעט...

אט הערט זיך שוין דער „הרי־את",
עם קלינגט א „מזל־טוב" —
דער שמש נעהמט די חופה צו,
געענדיגט און... א סוף!

עם וועלקט א אידיש ווייבעלע,
עם וועלקט א יונגע רויז...
איהר מאן, א יונג מלמד'יל,
איז קיינמאל ניט אין הויז.

א חודש נאך דער חתונה
איז לערנען ער אוועק,
פערוואַרפען אין א דערפעלע,
פערוואַגעלט אין א העק...

און היינט האט זי א בריוועלע
בעקומען פון איהם דאַרט —
זי לעזט... זי לעזט... און האַרציג־ליעב
איז איהר זיין יעדעם וואַרט:

„איך קנעל דא אין אן אלקעריל,
ס'איז וואַרים דא און ריין;
איך האב א בעט, אן איבערבעט,
איך לעב מיר זעהר שעהן.

„און שלאָף איך איין... באלד חלומ'ט מיר,
באלד חלומ'ט מיר פון דיר...
ווי ווייט איך בין פון שטעדטעלע,
ווי ווייט דו ביזט פון מיר!

„די קרעטשמע ליעגט אין טיעפען טהאָל,
די סטעזשקעס דורך אין ליים —
איך קום מיט גאָטעס זיינער הילף
אויף פסח ערשט אַהיים.

„און אַכציג גולדען גיט מען מיר
שוין פאַר דעם זומער־זמן; —
נו, זיי געזונד און שטאַרק מיין ווייב,
פון מיר... דיין ליעבער מאַן..."

זי לעזט און לעזט דאָס בריוועלע,
זי לעזט דאָס פיעלע מאָל:
„די סטעזשקעס זיינען דורך אין ליים,
די קרעטשמע ליעגט אין טהאָל...

„איך קום מיט גאָטעס זיינער הילף—"
אוי וועה, ווי ס'קריכט די צייט!
ס'איז ערשט א וואָך נאָך חנוכה,
צו פסח אזוי ווייט...

א'ן חנה'לע דערמאָנט זיך איצט,
די נאַכט וועז ר'איז אַוועק —
און שפּיעלען נעהמט זיך אויף איהר באַק
א רויטער בושה־פלעק...

זי לעגט אַוועק דאָס בריוועלע
און נעהמט פון וואו אַרויס
א שטיקעל בלאָע סאָמעט־שטאָף
און לעגט עס אויף איהר שויס.

און שניידט א תפילין־זעקעלע
פון בלאָען שטאָף אַרויס,
און נעהט פון זילבער־טאָשמעלעך
א מגן־דוד אויס.

זי נעהט שוין צו די פרענזעלעך —
נור... אָט פאַלט צו די נאַכט...
א גראָער הימעל קוקט אויף איהר,
און חנה'לע, זי טראַכט...

זי טראַכט, זי האָפט, זי בענקט און ווינט
און רעכענט אַלץ די צייט:
א וואָך איז ערשט נאָך חנוכה,
צו פסח אַזוי ווייט! — — —

יואל סלאָנים.

* * *

א, איינזאַמקייט בלאָסע! איד האָב שווער געזינדיגט,
איך האָב דיר געלעסטערט, געפלוכט.
איך האָב דיר פערלאָזען די וועלט צו געניסען,
דו האָסט מיר געזוכט און געזוכט...
איך האָב זיך געשיפט איבער גאָלדענע ים'ען,
געוואַנדערט אויף סאָמעטענעם וועג.
אין גליקליכען שטרעבען, אין ליעבע און לעבען,
אין זון־שיין פערבראַכט נור די טעג...
דאָך האָט זיך געפיהלט מיין נשמה פערשטויסען
ווייט, ווייט, אין א היימלאָזער וועלט.
געבויגקט נאָך דעם שטילען, דעם רוהיגען לעבען,
אין קלייגעם, אין וואַרעמען צעלט...
און בין איך געזעסען אין הערליכען פאַלאַץ
פער'שכור'ט פון עהרע און לויב,
דאָן האָב איך געבויגקט נאָך דאָס צערטליכע ליעד,
פון א ווייסע, אַן איינזאַמע טויב...
און בין איך געזעסען אין דופטענדען גאָרטען,
מיין קאָפּ פון רויט־רויזען בעקרוינט;
א קעניג, א שטאָלצער... דאָך טיף אין א ווינקעל
האָט עפעס דאָס האַרץ מיר געוויינט...
פאַלש זיינען מענשען... א, איינזאַמקייט בלאָסע,
קום און זיי ווי א מוטער מיר טרויי;
זיי מיר א זאַנפטע, א ליעבענדע שוועסטער,
און דריק מיר צום האַרצען אויף ס'ניי...

אב. קאהאן.

אונזער אינטעליגענץ

עס מען רעדט וועגען די אינטעליגענץ פון דייטשלאנד, פראנקרייך, ענגלאנד, שווייץ אדער נארוועגיען, צום ביישפיעל, מיינט מען געוויסע אייגענשאפטען בעשטימטען קלאס. גאנץ אנדערש איז עס, וועז מען רעדט בערויכט דעם וואָרט אין בעצוג אויף אידיש־שפּרעכענדע אידען. ביי אונז זיינען פּראָסטע דרייי פערשיידענע קלאסען אינטעליגענטע מענשען.

יעדער, וואָס איז געבאָרען געוואָרען אין זיך געהאָדעוועט אין די קולטור־לענדער פון מערעב־אייראָפּא אדער אמעריקא, איז אין די קינדער־יאָהרען געגאנגען אין א שולע, און אויב נאכהער לעזט ער און דיינקט, וועלט פון איהם אן אינטעליגענטער לעזער. צו ער האָט שטודירט אין אן אוניווערסיטעט, צו ניט, — עלעמענטארע בילדונג האָט ער; און דאָס דיענט איהם פּאר א פונדאמענט צו וויייטערע זעלבסט־שטענדיגע ענטוויקלונג. א בעלעזענער, דיינקענדער דייטשער אדער ענגלישער ארבייטער איז אפט אינטעליגענטער ווי א קאלעדזש־שטודירטער בעל הבתיש קינד, וואָס האָט ניט גענוג זען און ניט געברויכט זיין מאָרך. עס איז ניטאָ קיין איין וויכטיגער נעגענשטאנד (פון די וואָס ווערען בעשפּראָכען פּאר דעם אלגעמיינעם לעזע פובליקום), וועלכען אזא ארבייטער זאל ניט קענען גרינדליך פערשטעהן, וועז ער זאל נאָר זיך אינטערעסירען.

ביי אונז, גהעטטא־אידען, איז נאטירליך אויך פּאראן דיעזער זאָרט אינטעליגענטע מענשען, וועלכע האָבען נענאָסען סימטעמאטישע בילדונג; אבער מיר האָבען א חוץ דעם אויך צוויי אנדערע אינטעליגענטע קלאסען, ביידע פון וועלכע האָבען אזא בילדונגס־פונדאמענט ניט.

וועז מען זאגט דאָס אידען זיינען אן „עם־הספר" — א בוך־פאָלק, מיינט מען דערביי הויפּטזעכליך ניט דעם זאָרט בוך, וועלכער בעלאנגט צו דער מאָדערנער וועלט, צו אינטעליגענץ אין דעם היינטיגען זינען פון דעם וואָרט. מען מיינט מיט דעם פריהער פון אלץ אונזער אלטע גמרא.

א גמרא־קאָפּ איז אויך איהר שטייגער אויך אן ענטוויקעלטע קאָפּ, א „שארפע" קאָפּ. זי איז אויסגעארבייט אויף אינטעלעקטועלע גימנאסטיק. די תלמודיסטישע וועלט איז א וועלט פון טיעפען גייסטיגען אינטערעס. אין דיעזער בעציהונג איז זי אבסאָלוט פון דעם זעלבען זאָרט, ווי די וועלט פון וויסענשאפטס־מענער, געלעהרטע. זייער גייסטיגער פערגניגען און זייער גייסטיגער אייגענס בעלאנגען אבער צו דורות, וועלכע ליעגען שוין פיעלע יאָהרהונדערטע אין די קברים.

נעהמט איינעם פון דיעזער וועלט, נעהמט א אידען א למדן, א חריף פון א פערוואָרפענע קליין שטעדטעל, און בריינגט איהם צוזאמען מיט אן אוניווערסיטעט־פראָפעסאָר. ביידע זיינען זיי קאָפּ־מענשען; ביידע לעבען זיי מיט גייסטיגע אינטערעסען. און דאָך זיינען זיי צוויי גאנץ פערשיידענע בעשעפענישען. און אזוי קוקען זיי טאקע איינער אויף דעם אנדערען. פון דעם אלטען תלמודיסט'ס שטאנד־פונקט איז דער וויסענשאפטסמאן א וויסטער עם הארץ. פון דעם וויסענשאפטסמאן'ס שטאנד־פונקט, וויעדער, איז דער למדן אן עם הארץ — פונקט אזוי ווי א נעגער וואָס קען ניט לעזען און שרייבען.

דער גמרא מענש האָט אבער פּאָרט אן ענטוויקעלטען מאָרך. און וועז ער זאָל זיך נעהמען צו די „גוי'אישקע" ענינים, וועט ער זיך מיט זיי ספּראָווען זעהר לייכט. ער איז שוין צוגעפּערטיגט צו יעדען שטודיום. זיין מאָרך איז גאָר אביבט דערצו. אלזא, הייסט עס, אז אונזער „עם הספר" קען לייכט פערוואָנדעלט ווערען אין א בוך־פאָלק אין דעם מאָדערנעם זין פון דעם אויסדרוק.

און ער וועלט טאקע אזוי פערוואָנדעלט. אין די גרעסערע רוסישע שטעדט און דאָ אין אמעריקא בעגעגענט מען אויף טריט און שריט תלמודיסטען, וועלכע האָבען שנעל זייער צורבה־דרבנן־געשטאלט פערביטען אויף דעם פנים פון

א היינטיגען אינטעליגענט. זיי לעזען צייטונ־
גען, זשורנאלען, ביכער. די גמרא־קאפּ בע־
נעהמט אלץ לייכט, און אין א געוויסע צייט
ווערען זיי ענטוויקעלט אויף דעם שטייגער פון
דער היינטיגער קולטור. זיי ווערען פאלשטענ־
דיגע אינטעליגענטע מענשען.

דאס איז איין קלאס. א צווייטער בע־
שטעהט פון אונזערע בעלי־מלאכות, וואס הא־
בען חשק צו דענקען, וויסען און פערשטעהן.

זיי האבען ניט די גייסטיגע צופערטיגונג;
זיי קומט עס אן פיעל שווערער. דעם תלמודי־
שען מח אבער פון דעם „עם־הספר" האבען זיי
אויך גע'ירשנ'ט.

די ספעציעלע געשיכטע פון זייער פאלק
האט איבערהויפט ענטוויקעלט זייער מארך אלס
א וואפע אין דעם לעבענס־קאמפף. א חוץ
דעם: אין דער צייט, וואס ביי די אנדערע פעל־
קער האבען די מאסען געפונען צייט־פערטרייב
אין אטהלעטישע ספארטס, האט דער איד גע־
האט בלויז א גייסטיגען ספארט. דער בית־
המדרש האט ביי דעם אידען פערנומען דעם
פלאץ פון דעם „ריים־טערק" אדער פון דעם
פעלד פאר פערשיעדענע קערפערליכע שפיעלען,
שטיפערייען. ניט בלויז דער למדן איז געוסען
אין שוהל; דער בעל־מלאכה האט דארטען אויך
פיעל צייט פערבראכט. דער למדן האט זיך
געקווילט מיט גייסטיגע מאכלים, און דאס זעל־
בע אויך דער פראסטער מענש — אויך זיין
שטייגער.

די סקולס, וואו מען לאזט נור צו אידישע
קינדער, זיינען פול מיט אידישע „גוטע קעפ"—
עס מאכט ניט אוים, צו די טאטעס זיינען
לומדים, צו ארבייטער. און די ארבייטער־פאק־
טערס גופא — וועלכע זיי האבען נור א מענליכ־
קייט — ווערען ניט זעלטען ענטוויקעלטע מענ־
שען שוין אין די מיטעלע יאהרען.

דאס איז דער דריטער קלאס פון אונזער
אינטעליגענץ. איך האב בעגעגענט אידישע
ארבייטער, אימיגראנטען, וועלכע זיינען בעלע־
זען אין סעריוזע ענגלישע ביכער, הגם וועלן זיי
דארפען אויפשרייבען אן אדרעס, קומט זיי דאס
אן שווער. אינטעליגענט זיינען זיי אין דעם
ריכטיגען זין פון דעם ווארט, אבוואהל „גרא־
מאטע" זיינען זיי ניט. זיינען אבער אלע אינ־
טעליגענט־געווארענע תלמודיסטען „גראמאט־
נע"? קענען זיי אלע ריכטיג, גראמאטיקאליש
שרייבען אויף וועלכע עס איז שפראך, אפילו
אויף זייער אויגענער אידישער שפראך? עס
זיינען פאראנען צווישען זיי פיעלע, וועגען וועל־
כע מען קען דאס ניט זאגען.

דיעזע קאמבינאציע פון אינטעליגענץ מיט
וועניג „גראמאטע", איז ביי די געבארענע פון
מעריב אירופּא אדער אמעריקא א גרויסע זעל־
טענהייט. ביי אונז נהעטטאראידען אבער איז
דאס א גאנץ אפטע ערשיינונג.

און א גרינדליכע בעקאנטשאפט מיט גרא־
מאטיק איז ניט די איינציגע זאך וואס זיי
פעהלט. דיעזען קלאס אינטעליגענטע משכילים
פעהלט דאס רוב אויך א בעקאנטשאפט מיט
געאגראפיע, מיט געאמעטריע, מיט א ס י ס־
ט ע מ א ט י ש ע ן איבערבליק איבער וועלט־גע־
שיכטע — אלע יענע נויטיגע געגענשטאנדען,
וועלכע מען לערענט אין די היי־סקולס, גימנא־
זיעס, אדער זאגאר אין די געווענליכע פאלקס־
שוהלען. זיי זיינען בעלעזען אין העכערע זא־
כען, אבער דעם עלעמענטארען פונדאמענט הא־
בען זיי ניט. זיי האבען אנגעפאנגען זייער בילי־
דונג פון מיטען. די צופערטיגונגס־טהיי הא־
בען זיי אבער איבערגעהיפט.

מיר האבען דא אויבען אונטערגעשטריכען
דעם ווארט „סיסטעמאטישען", וויל אזוי גע־
שיכטע האבען פיעלע פון זיי געלעזען. מיט
אייניגע היסטארישע פעריאדען זיינען זיי אפשר
זאגאר גרינדליך בעקאנט — פיעל גרינדליכער
ווי א קאלעדוש־סטודענט. דער קאלעדוש־
סטודענט, אדער דער שילער פון א היי־סקול
האט אין זיין געדאנקען אן אלגעמיינעם בע־
גריף וועגען דער גאנצער וועלט־געשיכטע אין
איינעם. עס מאכט ניט אוים ווי קורץ עס איז
די היסטאריע, וועלכע געפינט זיך ביי איהם אין
מוח; עס מאכט אויך ניט אוים ווי אויבער־
פלעכליך און ווי רויה — אין סך הכל האט ער
פארט א בילד פון דער גאנצער מענשליכער
געשיכטע. וועט ער בעגעגענט א נאמען פון א
היסטארישע פערזאן אדער פאסירונג וויים ער
אונגעפעהר צו וועלכען פעריאד דאס בעלאנגט.
אין עטליכע יאהר ארום וועט ער פיעלעם פער־
געסען. דער אלגעמיינער סקולעט פון דער
וועלט־געשיכטע וועט ביי איהם דאך בלייבען.

דער טיפ אינטעליגענט, וויעדער, וועלכען
מיר האבען דא דערמאהנט, קען האבען א פיעל
טיעפערע בעקאנטשאפט מיט געוויסע טהיילען

פון דער געשיכטע. קיין אלגעמיינעם — זאל זיין אויבערפלעכיכען — בעגריף פון דער גאנצער געשיכטע האט ער דאם רוב ניט.

און דאם זעלבע איז מיט געאגראפיע. פון לעזען קען ער וויסען וועגען פערשיעדענע לענדער ניט אין ערך מעהר ווי דער היי־סקוהל באי. דער היי־סקוהל באי האט פאר זיין געדאנקען׳ם אויג די לאנד־קארטע פון דעם ערד־קוגעל מיט אלע וועלט־טהיילען, אינזלען, ימים, טייכען, בערג. פון קינדוויי איז דאם איינגעוואָרצעלט אין זיין געדעכטנים. יאהרען־לאנג האט ער אין סקוהל פאר זיינע אויגען די פערשיעדענע קארטען געהאט, אליין געמוזט צייכענען קארטען אלם לעסאנם, עקזאמענם געהאלטען איבער געאגראפיע. דיעזען אלגעמיינעם, גאנצען בעגריף וועגען דער ערד מיט איהרע לענדער און וואסערען האט דער משכיל־אינטעליגענט געוואהלט ניט.

נאך וועניגער בעקאנטשאפט האט ער מיסטעמם מיט מאטהעמאטיק, איינפאך, ווייל צו דיעזען געגענשטאנד קען מען פון אלגעמיינעם לעזען ניט צוקומען, ווייל איהם מוז מען לערנען. וועז מען לעזט סעריעזע ביכער, זשורנאלען אדער צייטונגען, קומט אפט אוים צו בעגעגנען אן אויסדרוק, וועלכער פאדערט א בעקאנטשאפט מיט געאמעטריע, צום ביישפיעל. פאר יעדען, וואס איז געגאנגען אין א היי־סקוהל, איז דאם אזוי לייכט צו פערשטעהן ווי דער גועוואהנליכסטער וואָרט. פאר דעם זעלבסט־גע־בילדעטען משכיל אבער זיינען אזעלכע אויסדרוקע מיסטעמם אזוי ווי כינעזיש. זיי זיינען גע־צוואונגען זיי איבערצוהיפען.

וועז עס מאכט זיך אזא נייעס־סענסאציאן, ווי מיט די שיפען, וואס זיינען גערעטעט געוואָרען דורך דראָטלאָזע טעלעגראפיע, אדער מיט דער פראָגע וועגען דר. קוק׳ס רייזע — ווי אזוי ער האט בעשטימט די „מעריריאנען" און די „פאראלעלען", ווי אזוי ער האט געמאסטען די הויך פון דער זון אדער פון די שטערען — וועז עס קומט צו עהנליכע זאכען, פיהלט זיך זעהר שטארק דער מענגעל אין עלעמענטארע סיסטעמאטישע בילדונג. אהן דעם קען מען קוים פערשטעהן דעם עיקר פון דער גאנצער געשיכטע. און דא שוועבט ארוים דער אונטערשיעד צווישען דעם אמעריקאנעם צום ביישפיעל און אונזער אינטעליגענטען משכיל, אדער אינטעליגענטען אידישען ארבייטער. כמעט יעדער אמעריקאנער דרייווער פערשטעהט די אלע דער־מאהנטע זאכען און לעזט וועגען זיי ווי ער לעזט וועגען די געוועהנליכסטע שטאדט־פאסירונג. אונזער אינטעליגענטער משכיל, פון דער אנדער דער זייט, האט קוים א בעגריף וועגען דעם.

און דאך איז דיעזער משכיל אדער ארבייטער אן אינטעליגענטער מענש, וועהרענד דער אמעריקאנער דרייווער איז דאם ניט.

איך גלויב, אז דיעזער אונטערשיעד איז א פונדאמענטאלער, אז ער ריהרט אן דעם עיקר אין דער פראגע וועגען די ספעציעלע גייסטיגע פיזיאנאמיע פון דעם אידישען לעזער. איך גלויב, אז דער וואס פערגעסט אן דיעזען פונקט בויט פאלש זיין גאנצע טהעאריע וועגען דעם ארט, ווי מיר דארפען ארויסגעבען אונזערע זשורנאלען און ביכער.

נור צו דעם וועלען מיר זיך נאך אומקעהרען.

מיר האבען דא געדעדט וועגען די תלמודיסטען, וועלכע זיינען געווארען ענטוויקעלטע מענשען אין דעם מאדערנעם זין. אבער ווייט ניט יעדער תלמודיסט בעלאנגט צו דיעזען קלאסס. פיעלע (פילייכט די מאיאריטעט) פון די גמרא־אידען, וואס קומען אריבער אין אמעריקא פאלען דא אריין אין אזא לעבען, וואו זיי בלייבען פרעמד פון ליכט. זיי בלייבען פערזונקען אין אונווישענהייט. דיעזער טיפ לערענט זיך דא קיין מאל ניט אוים ענגליש, און וועז ער פערבריינגט שוין אין אמעריקא צעהן אדער פופצעהן יאהר איז ער אלץ ניט מעהר אינטעליגענט און ניט מעהר ציוויליזירט ווי א פערציטיגער קליין־שטעדטעלדיגער מלמד.

דיעזער זאָרט תלמודיסטען בעלאנגט צו די אונווישענדסטע אידען אין אמעריקא. צווישען אונזערע ארבייטער געפינט איהר צעהנדליגע טויזענדע, וועלכע וווינען מעהר פון דער וועלט ווי זיי און זיינען פשוט אינטעליגענטער פון זיי.

מיר ריידען דא ניט פון אונזערע אמת־אינטעליגענטע ארבייטער, נאר פון דעם דורכ־שניטליכען. די מאסע ארבייטער, וואס בעזוכט נור מיטינגס, לעקטשורס און לעזט א סאציא־ליסטישע צייטונג איז דורך דעם גופא שוין מעהר ענטוויקעלט ווי דיעזע גמרא־קעפ, וואס האבען קיין געלעגענהייט ניט געהאט אריינצו־קומען אין דער וועלט פון פאָרטשריט.

דיעזער קלאסס פון אבסאלוט אונווישענדע תלמודישטן לעזט דאס רוב די „טאגעבלאט". וועלכע מען זהבט אין א קאר א פאסאזשיר וואס האלט דיעזע צייטונג, דערקענט מען נאך דער געזיכט, אז דאס איז ענטוועדער איינער פון דיעזען טיפ, אדער אזוי אן אונווישענדער פעד־לער אדער העכערע, — אן עם הארץ אי אויף דעם אלטען שטייגער אי אויף דעם נייעם. פיע־לע פון דיעזע תלמודישטישע טאגעבלאט־לעזער זיינען מלמדים אדער „כלי־קודש", „רעווערענד־לעך".

דאס עראינערט מיר אן דער מיינונג, וועל־כע דר. זשיטלאווסקי האט אויסגעשפראכען, — נעמליך, אז די לעזער פון דער „טאגעבלאטט" זיינען אינטעליגענטערע מענשען ווי די לעזער פון „פארווערטס". ער האט דאס נאטירליך געזאגט אין א גייסט פון פיינדליכקייט צום „פארווערטס". ער האט דאס אבער געווים גע־מיינט מיט'ן גאנצען הארצען. די שטיקלעך יארמולקע־העברעאיש אדער גמרא־לשון, מיט וועלכע די „טאגעבלאטט" (אויך דער „מארגען זשורנאל") איז דורכגעשאטען מאכט אויף איהם דעם איינדרוק, אז זייערע לעזער זיינען תלמודים־טען און העברעער; אלזא שליסט ער אז זיי זיינען אינטעליגענטע מענשען.

עס איז אמת, אז פיעלע פון זיי זיינען א מאהל געווען ישיבה בחורים. דאס שטערט זיי אבער ניט צו בעלאנגען צו די אונווישענדסטע פינסטערלינגען אין די אידישע קוואַרטאלען פון אמעריקא.

ווי מיר האבען שוין געזאגט, — דער וועל־ניגסט־אינטעליגענטער אפעריייטאר, וואס בע־זוכט מיטינגען און לעזט ראדיקאלע צייטונגען, איז ענטוויקעלטער ווי דיזער טיפ תלמודיסט, וועלכער גהט ניט ווייטער ווי יארמולקע־שפראך און יארמולקע־קולטור פון „טאגעבלאטט" אין „מארגען זשורנאל".

די סאציאליסטישע בעווענגונג פיהרט די מאסען פון דער אידישער עמיגראציאן צו ענט־ווילקונג, צו א גייסטיגען וואוקס. עס מאכט ניט אוים, צו אלע, וואס געפינען זיך אונטער איהר איינפלום, שטימען דעם סאציאליסטישען טיקעט, צו ניט; דאס איז א גאנץ אנדערע פראגע, וועלכע בעלאנגט ניט צו אונזער ענין. דורך איהר איינפלום און דורך איהר קולטורעלע ארבייט איז זי אן ערציהענדע, א ציוויליזירענדע מאכט.

וועו מיר זאגען די „סאציאליסטישע בע־וועגונג" מיינען מיר ניט בלויז די אידישע אב־טהיילונג פון דער סאציאליסטישער פארטיי. נור אויך דעם „ארבייטער רינג", די פעראייניגטע אידישע געווערקשאפטען און אלע אנדערע אר־גאניזאציאנען, וועלכע געפינען זיך אונטער דעם דירעקטען אדער אינדירעקטען איינפלום פון דער סאציאליסטישער פארטיי.

וואס די געגנער פון דיעזער בעווענגונג זאלען ניט זאגען, — זי מיט אלע איהרע פער־שיעדענע צווייגען איז דער הויפט־פאקטאר אין פערשפרייטען אויפקלעהרונג צווישען די אידי־שע מאסען.

צווישען די היענע ארבייטער זיינען אויך פארען פיעלע געווענע תלמודישטען אדער משכילים. אין דער ארבייטער־בעווענגונג ווערען דיעזע אבער דאס רוב פערוואנדלט אין אינ־טעליגענטע אדער האלב־אינטעליגענטע מענשען. אזוי איז דער איינפלום וועלכע אויף דיעזען עלעמענט האט אין רוסלאנד דער „בונד" און אזוי איז די ווירקונג, וועלכע דא אין אמעריקא האט אויף איהם אונזער בעווענגונג. וועו א תלמודיסט איז א יוניאן־מאן און ער בלייבט פרעמד צו ליכט, איז דאס מיסטעגס שוין אן עלטערער מענש.

צו אונזער בעווענגונג בעלאנגען אויך תלמודישטען וואס האבען דא אין אמעריקא, שוין אלס ערוואקסענע מענשען, סיסטעמאטישע בילי־דונג ערוואַרבען. זיי האבען שטודירט, אויס־געהאלטען עקזאמענס, — און דערצו אויך גע־לעזען ביז זיי זיינען געווארען אינטעליגענטע מענשען אין דעם זעלבען זינן, וויי א בעלעזענער היימישער געשטודירטער אידישער אינטעלי־גענט.

אויך זיינען אין אונזער בעווענגונג פארען אזעלכע היימישע שטודירטע, וואס האבען אין רוסלאנד בעקומען סיסטעמאטישע בילדונג אין אוניווערזיטעט אדער גימנאזיע.

(שלוס פאלגט).

שלום אש

שמחת בית השואבה אין ירושלים

ון צום מאָרגענס איז געווען שמחת בית השאבה.

גאַנץ ארץ ישראל איז אויף דעם הר הבית געווען פערזאַמעלט. דונקעל איז נאָך געווען צווישען עולם. מען האָט געווארט מיט דעם ערשטען פלאָם פייער אויף'ן ערשטען שטערען. און אין דער דונקעלקייט האָט ארויסגעשימערט גאָלד־בלאָך און זילבער־בלאָך, אויף מענער־ברוסט און וויבער־האָר. און געטראָגען האָט זיך א דונקעלער סוד אויסגעמישט אינאיינעם מיט א בשמים־געשמאַק פון דעם דונקעלען עולם, וואָס האָט זיך געהערט פון איהם א רוישען, ווי א רוישען פון א דונקעלען ים, וואָס וואַרפט פון צייט צו צייט א וואָל, און די שוימענדע וואָל וואַרפט א ליכטיגקייט איבער דער דונקעלער אויבערפלאַך... און א שטיל לויידע־שאפטליך געזאַנג האָט זיך געלאָזט הערען אין עולם, ווי א ווינד וואָלט געבלאָזען איבער האָרפען און צופעליג אויף זייטען געשפּיעלט. און א שטיל בעגקעניש איז געלעגען אין דעם דונקעלען עולם וואָס איז געקומען אינאיינעם אהער וועהען מיט בשמים געשמאַק, און מיט שטיל־געזאַנג...

די וויבער זיינען אין עזרת־נשים געווען פערזאַמעלט. און א גרויסע זאַך האָט מען דענסמאָל געמאַכט. זיי זיינען געווען ארומגעצוימט מיט א גאָלערע, אז זיי זאָלען קענען זעהן דעם יום טוב... און נישט מיט מאַנספּערשוינען קענען צוזאַמענקומען.

און אז דער ערשטער שטערען האָט זיך אויף'ן הימל געוויזען, האָט זיך געלאָזט הערען א שופר בלאָזען, און די טויערען פון בית המקדש האָבען זיך געעפענט, און איבער די בריטע מארמאָרנע פונפציגען שטופענדיגע טרעפ האָבען זיך אלע לוים, וואָס האָבען זיך אין ירושלים געפונען געשטעלט. זיערע לייכטע, דינע, אייידעלע קערפערס זיינען געהיט געווען אין זיידענע לייכטע וויסע העמדער מיט גאָלד־פאַסען, און תכלת־פאַסען און הארפען־שפּיעל און טענצער געזאַנג האָט איבער'ן גאַנצער הר־הבית געציטערט.

שיר המעלות בשוב ד' את שיבת ציון היינו כחולמים. אז ימלא שחוק פינו ולשונינו רנה. אז יאמרו בגוים הגדיל ד' לעשות עם אלה הגדיל ד' לעשות עמנו היינו שמחים....

און א בענקעניש האָט געבלאָזען מיט מיט'ן געזאַנג איבער די קעפּ פון עולם, און האָט געציטערט צווישען זיי.

און לאַנגזאַם זיינען די לוים געגאַנגען איבער די שטופען, פון שטופע צו שטופע, און אויף יעדער שטופע האָבען די שופרות געבלאָזען און האַרפען ־ קלאַנג האָט געציטערט און די לוים האָבען א צווייטען שיר המעלות געזונגען:

שיר המעלות לדוד.שמחתי באומרים לי בית ד' נלך. עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים.

און ווי זייער געזאַנג, אזוי איז זייער גאַנג מיט בענקעניש געווען פול און מיט א שטיל ציטעריג לוסטיגקייט...

אזוי האָבען די לוים געטרעטען פון שטופע צו שטופע, פון מענער „עזרה" צו וויבער „עזרה".

און פייער כהנים־בחורים, ווי פייער ציפּרעסען־בוימער, זיינען געגאַנגען פאַראויס פאר זיי. די פאַהרנעהמסטע קינדער פון ארץ ישראל. העמדלעך האָבען זיי, זייערע מוטערס געמאַכט צו דעם יום־טוב, זיידענע העמדלעך מיט גאָלד געווועבט. און דאָך אזוי דין און דורכזיכטיג, אז מען זאָל זייערע דינע ביינערדיגע לייבער ארויס־זעהן. און גאָלדענע גרויסע קריג מיט דעם טהיי־ערסטען בוים־אייל, וואָס האָט זיין געשמאַק, ווי א געזאַנג פאַראויסגעשיקט פאר זיך, האָבען זיי געהאַלטען אין זייערע הענד און אז דאָס פאָלק האָט זיי דערזעהן, האָבען זיי פאר פרייד צו וויינען אָנגעהויבען, צו שרייען פאר גדולה און זייערע אתרוגים, וואָס זיי האָבען אין די הענד געהאַלטען אין דער הויך געווארפען.

אזוי זיינען די פייער כהנים מיט די קריגען בוים־אייל געגאַנגען פון מענער ־ עזרה צו די וויבער ־ עזרה.

און פול איז געווען די וויבער־עזרה מיט די שעהנסטע און עדעלסטע טעכטער פון ירושלים. שווארצע זיידענע דינע הילעם האָבען

זייער איידעלֿ־וויבער־קערפּער געהילֿט, און גאָלד בלֿאַך האָט פון צווישען זיערע שוואַרצע האָר אַראָבעשוועבט, און טהיירע פּערלֿען האָבען ווי שטערען פון צווישען זיערע שוואַרצע האָר אַרויסגעשימערט. און שטילֿע בעטענדיג־שימע־רענדע בריליאַנטען־שטיינער האָבען זייערע שטערנס געפּוצט. און געוועבט איז זייער שוואַרץ זיידען שטאָף מיט גאָלדערנע פּערעם און פּערלֿ שנירען געווען.

און דונקלֿ איז נאָך געווען אין די עזרה, נור פון אויבען האָבען אַראָבעשטראַהלֿט די פּיער גרויסע גאָלדערנע הענג־לֿייכטער, וואָס זיינען דאָרט געהאַנגען, און פון דער דונקלֿקייט האָט אַרויסגעשימערט פּערלֿ און בריליאַנט פון ווייבער־ברוסט און ווייבער־האָר, ווי א ים, וואָס שיקט שוימענדע וועלֿען אויף זיין אויבערפלֿאַך.

און לֿאַנגזאַם מיט בענקעניש זיינען די פּיער כהנים־בחורים אין די וויבער־עזרה געשטיגען, ווי דאָס געזאַנג פון די האַרפּען וואָס האָט זיי בעגלֿייט.

און טהייערער אלֿטער פּורפּור־שטאָף און זיידען־פּעדעם, און וואָלֿען־פּעדעם אַרויסגעצווי־גען פון די אלֿטע כהנים־קלֿיידער זיינען דאָרט געלֿעגען, און זיי זיינען די כהנים־בחורים אין די עזרה געקומען, האָבען מיט בחור'שקייט אויף די פּנים'ר, אַרויסגעפּיעשטשעט אויף זייערע באַקען פון ווייבער בלֿיק און מיידלֿ בלֿיק, פון זייערע גאָלדענע קריגען בוים־אייל אין די גאָלדענע הענג־לֿאָמפּען געגאָסען און דעם פורפור־שטאָף און די זיידען־פּעדעם און די וואָלֿען־פּעדעם דאָרט אין די הענג־לֿאָמפּען אַריינגעשטעקט און אָנגע־צונדען. און דער גאַנצער הר־הבית איז אין פּלֿאַמען לֿיכט בעגאָסען געווארען.

און געקומען איז דאָס לֿיכט און ווי ימים־וועלֿען געגאָסען אויף די קעפּ פון דעם אָנגע־שטאָפּטען רעש'ענדען עולם. און האָט דא און דאָרט בעלויכטען פנים'ר, שטיקער גאָלדען־בלֿעך, שמאַראַגדען אויף קעפּ און אויערען, און שטילֿע פּריידען־יאָכצען האָבען זיך אַרויסגע־ריסען פון די הערצער אינאיינעם מיט'ן לֿיכט.

און געוועקט איז געוואָרען דאָס לֿיכט פון די האַרפּען־טענער, און פון די כאָר־געזאַנגען און האָט זיך שוין געגאָסען איבער קעפּ, ווי ים־וועלֿען, ווי עס וואָלט גערעגענט מיט זון־שטראַה־לֿען און וווייסער מאַרמאָר האָט געברענט אין פּייער. און די גאָלדענע טרעפּען זיינען צוגאָסען געוואָרען און זיינען צו גאָלדענע טייכען געוואָ־רען,־און איידעלֿ און העלֿלֿ איז געווען דאָס לֿיכט, און געקנאַקט האָט עס אין פּייער, אויסגעגאַנגען איז עס מיט א פּריידען־יאָכצען געשריי.

און דאָך, א דונקלֿער סוד האָט אַרויסגע־וועהעט פון לֿיכט, און האָט מיט א בענקעניש געווועהעט, דא בעלויכטען, און דא פֿערדונקלֿט.

און דאָס פּאָלק איז ווי שכור געוואָרען פון לֿיכט, און האָט זייערע שאָלֿען און וואָלֿען־שטאָף אין אייל געטונקט, אין פּייער געצונדען, אין דער לופט געוואָרפען.

און געגאָסען האָבען זיי דאָס לֿיכט איבער זייערע קעפּ מיט פּריידען־געזאַנג, וואָס האָט זיך נישט אויסגעדריקט אין קיין שיר המעלות, און קיין תפלה־געבעט, נור אין א מעכטיג אונבע־גרענעצט האַרץ־געשריי אין איינעם געפּלֿאַקערט מיט דעם וואָלֿען־שטאָף אין פּייער.

וואָרים א גרויס בענקעניש האָט זיי אַרומ־גענומען נאָך ירושלים, נאָך'ן בית המקדש, נאָך גאָט. קיין מלך פון דוד'ס הויז איז נישט דא, א גוי וואָס דיענט צו האָלֿץ און שטיין הערשט איבער די הייליגע שטאָדט, וואו גאָט האָט זיין נאָמען געלֿאָזט רוהען. דער כהן־גדול ווערט ge־זעצט פון גוי, אָבער ער קויפט זיין כהונה פאר געלד — איז זיי מעהר נישט אויסגעבליבען נור דאָס אייניציגע בית־המקדש, וואו גאָט אלֿיין רוהט, און וואו די שכינה רוהט הינטער דעם פרוכת, און פון וואַנען עס געהען אלֿע תפלות אין הימעל אויף. און גאָט איז דער אל אחד ומיוחד, וואָס קען אלֿעס און האָט אלֿעס, און ער איז מיט זיי, צווישען זיי, פּרעהט זיך מיט זיי און הערט זייער געזאַנג און לֿויב — און גאָט איז דער אייניציגער גאָט איבער אלֿעס.

זיינען זיי פאר שברות און התלהבות אויף דר'ערד געפאלֿען, אויסגעגראָבען די פנים'ער אין די קאלֿטע שטיינער און געלֿעגען שעה'ן לאַנג. די עלטסטע פון פּאָלק, די פּאַרזיצענדע פון די סנהדרין מיט וויים געגרויטע האָר, מיט טהייערע זיידענע טיכער אויף די קעפּ, וואָס דאָס פּאָלק שטעהט אויף פּאר זיי, אייל־ען פון דער וויטענס וועו עס דערזעהט זיי — אַרומגערינגלֿט מיט קלֿיינע קינדער, מאַכען וויל־ד וויי קלֿיינע קינדער: כאפּען פייער אין די הענד, וואַרפען פייער פון די הענד. דאָרט האָבען מענער אַרומרינגלֿענדיג א פלאם פייער, געטאַנצט, ווי משוגעים אַרום דעם פייער, געשפּרונגען אין פייער, די לֿייליכער פון די לֿייבער אראבגענומען, אין אייל געטונקט און אונטערגעצונדען. דאָרט האָבען אנדערע די

קליינע כהנים אין זייערע וויסע טלית׳ים אויף זייערע הענד געכאפט און מיט זיי זיך ארומגע־טראגען. אין די ווינקעלעך האבען קופקעלעך אלטע גרויז־גרויע יודען ארומגערינגלט, וועלכע מיט פלאמענדע אויגען און מיט הענד־וווייזונגען האבען דערצאהלט פון יודישע גבורות, פון די חשמונאים, פון בית־המקדש, און געוויזען ער־געץ־וואו ווייט. און געברומערייז איז געהערט געוואָרען צוויישען דעם עולם, ווי פון א ים... אין א נ׳אנדער ווינקעל, איז א מיידעל אין א זיידען־לייוונד געהילט געשטאנען, פאר איהר האט א צווייטע אוים א גאלדענעם בעקען אויל געגאסען, קליינע וועלען געטיקט און פאר איהר געברענט. דאס מיידעל האט ארום דעם בעקען פייער ג־טאנצט, פאמעליך, אהנע צו בעוועגען מיט איהרע אברים, וועלכע זיינען אין דער הילע געווען ג־הילט, האט זי איהרע פים געשטעלט, אין דער שטיל, אין דער שטיל האט זיך איהר קערפער, ווי א געבעט אינצינגווייז אנגעהויבען מיט צו בעוועגען. ווי א קינד אוים דעם שלאף געוועקט, נור איינצינגווייז, איינצינגווייז, לויט דעם פייער פלאם האט זי מיט איהר גאנצע נשמה ארום דעם פייער אנגעהויבען צו טאנצען, האט פון זיך איהר דונקעל הילע פאלען געלאזט, און איהר ביינער ארויסגעקושט זיך פון איהר זיידען ברוסט־טוך, וואס איז אויף איהר, — האבען זיך מיטבעוואוינגען מיט איהר, ווי א געזאנג, ארום איהר האבען זיך בחורים געקליבען... פיי־ערלעך האבען זיך אין די אויגען געווייזען... און דאס פארבען־שפיעל פון די לוים האט פון דער־ווייטען דורך די מחנה אהער געדרונגען. און די מחנה האט געברומט, ווי דאס ברומען פון א ים, און פלאמען פייער האבען זיך געברענט צוויישען זיי און זיי... און דא און דארט, מען האט ניט געוואוסט פון וואו, האבען זיך צוויישען עולם אין דונקעל זיידענעם געהילט אין פערל געשימערט, קליינע, דינינקע בנות־ציון געווייזען, האבען זייער בלוט־פער׳שבור׳טע נאקעטע הענד פון די שוואר־צע זיידענע הילעם געווייזען, און ברענענדע פון תאוה פערדארשטעטע שוארצע אויגען אין בליי־כע שטראהלענדע פנים׳ער איינגעוועבט האבען די בחורים, די מענער אין די אויגען געקוקט, אין דעם בליק איז פרומקייט פערברענט אין תאוה געלעגען, צניעות און שעמעוודיגקייט מיט א שטיל טיעפע, פון יאהרען לאנג דורכגעדענקטע גלוסטונג אין דעם געשמאק פון זייערע אוים־געזאלבטע לייבער האט זיך אין בלוט איינגעג־סען און זיי זיינען פערשוואונדען געוואָרען און פער׳שבור׳ט זיינען די מענער געלאָפען נאך זיי... אנדערע האבען זיך ארום דעם בית־המקדש אויף דער ערד געוואָרפען און די הענד געהויבען אין דער הויך, הויך געשריגען, נישט קיין ווערטער, נישט קיין לויב, נור האבען, ווי ווילד־משוגע געשריגען, די האר זיך געריסען, דאס פנים אין די ערד געגראבען. און די לוים מיט די הארפעם אויף די בריטע פערצאהן־שטאפעלדיגע טרעפ, די שופרות האבען געבלאזען, די הארפעם האבען געשפיעלט, די לוים האבען געזונגען, דאס פאלק האט געשריגען, און די קולות האבען זיך אין דער הויך געטראגען, ווי די פלאמען פייער, וואס האבען זיך אוים דער עזרה געגאסען, וואס פון דעם פאלק אין פלאמענדע אויל־טיכער גע־וואָרפען, און עס איז געוואָרען איין שרייענדיג הארץ־געשריי, וואס פער׳שבור׳ט און פערבענקט, ער־פילט מיט תאוה, שרייט עס נאך נאך!

און די נאכט איבער זיי, די ירושלים נאכט, וואס שטערען און שטערען, מילך־וועג און מילך־וועג רייבען זיך אינאיינעם און בערגענען די קעפ מיט שטערען־ליכט.

און ווייט און בריט האט זיך געטראגען דאס ברענענדע געשריי פון ציון׳ס בארג אין די לופטען ארום און עס איז נישט געווען איין הויף אין ירושלים, וואס איז נישט בעלויכטען געוואָ־רען פון דאס ליכט, וואס האט זיך געברענט אויף׳ן הר־הבית. און דאס ברומען פון פאלק, און דאס געזאנג און געשריי האט זיך אויף מיי־לען ווייט געטראָגען. און דער פרעמדער וואס זוכט דארט נאך ישורון ־ טהאל האט דערזעהן דאס ליכט וואס געהט אויף פון די יהודה בערג, האט ער זיך געפרענט: וואס איז דאס פאר א געשריי וואס געהט אויף צו אונז פון די יהודה־בערג? און וואס איז דאס פאר א געשריי וואס געהט אויף צו אונז פון ציון׳ס בארג? האט מען איהם געענטפערט: א גרויסער, גרויסער יום־טוב איז היינט אין יהודה!

דר. ק. פֿאַרנבערג

דער 61טער קאָנגרעס און טעפּט׳ס אַדמיניסטראַציאָן

ען דיזע שורות ווערען געשריבען איז שוין אַוועק א וואָך זינט דער איין און זעכציגסטער קאָנגרעס פון די פֿאַראייניגטע שטאָטען איז זיך צונויפֿגעקומען צו זיין ערשטער רעגולער סעשאָן. וואָן דיזע שורות וועלען אַרויס פון דרוק וועט שוין זיין א וואָך נאָכדעם ווי די סעשאָן וועט בעקומען איהר יום־טוב׳דיגע הפסקה, כדי די געזעצגעבער זאָלען זיך קענען אויסרוהען אייניגע צייט פון זייער „שוואַרער" אַרבייט. עס איז אין דער ערשטער וואָך פון דער סעשאָן גאָר ניט אויפֿגעטהאָן געוואָרען; עס איז כמעט ווי גאָר ניט געטהאָן געוואָרען. וואָן מען קען מיט זיכערהייט זאָגען אז עס וועט אויך אין די איבעריגע טעג ביז דער הפסקה גאָר ניט אויפֿגעטהאָן ווערען, וויבטיגעס, בעדייטענדעס, אויסער פּליִיבט אויב דער ערשער פון ניקאַראַגוא, זעליִא, וועט ניט אָנצינדען ביי אונזערע געזעצגעבער א פּלאָם פון „פּאַטריאָטישער" לויִדענשאפֿט. דער אָנפֿאַנג איז שוין געמאַכט געוואָרען. קאָנגרעסמען זולצער און סענאַטאָר רייִנער, ביידע זיהר אַנגעזעהענע דעמאָקראַטען, האָבען שוין געהאַלטען פּייערידע אויפֿרופֿען צו ביידע הייזער פון קאָנגרעס, פֿאַדערנדיג א „הויליגען" קריעג געגען ניקאַראַגוא, פֿאַדערנדיג זעליִא׳ס קאָפּ. דער קאָנגרעס איז דערווייל געבליבען נאָך קאַלט, וויִל די רעגיערונג אַליין האָט נאָך מורא פּאר אזוינע טריט. אָבער די „פּאַטריאָטישע" באַציִליִע איז זהר אַנשטעקענד און זי קען גאַנץ לייכט אַנשטעקען אויך די אי־בעריגע מיטגליעדער פון קאָנגרעס.

דער איין און זעכציגסטער קאָנגרעס איז אָבער פּאר אונז פון דעסטוועגען ניט קיין אונבאַקאַנטער. פּערקאַהרט, דאָס אַמעריקאַנער פֿאָלק קען איהם שוין צו גוט און לאַנגע, לאַנגע יאָהרען וועט דאָס פֿאָלק איהם נאָך דערמאָנען מיט צאָרן און פֿלוך אויף די ליפּען אַלס דעם קאַנגרעס, וועלכער האָט געשאַפֿען דעם „פּיין עלדריטש. ווי ריטש טאַריף". דיזע גרויסע היסטאָרישע „העלדענטהאַט" זיינע האָט דער קאָנגרעס אָבגעטהאָן אין דער ספּעשעל־סעשאָן לעצטען זומער. צוניִפּגערופֿען צו דיזער ספּעשעל סעשאָן איז ער געוואָרען, וויִל די רעפּובליקאַנער פּאַרטיי און איהר פֿרעזידענטס־קאַנדידאַט האָבען הייליג פערשפּראָכען דורכצופֿיהרען א רעוויזיאָן אין די דאַמאָלסט עקזיסטירענדע אָבצאָהלונגען אויף אויסלענדישע סחורות (אין דעם דינגלי טאַריף) נאָך אונטען, ד. ה., פערקלענערנדיג די אונערטרעגליכע הויכע אָבצאָהלונגען. אויפֿגעטהאָן האָט אָבער דער נייער קאָנגרעס, אז ער האָט דורכגעפיהרט א רעוויזיאָן נאָך אויבען; די אונערטרעגליך הויכע אָבצאָהלונגען זיינען דורך דעם נייעם טאַריף דאָס רוב נאָך העכער און אונערטרעגליכער געוואָרען איידער די אלטע.

אין דיזע ספּעשעל־סעשאָן און דורך דיזע „העלדענטהאַט" האָט דער קאָנגרעס פּאָלשטענדיג ארויסגעוויזען זיין אמת׳ע גייסטיגע און מאַראַלישע פיזיאָנאָמיע אלס עכטער און טרייער דיענער פון גרויס־קאַפּיטאל און טראַסט. און עס איז געווען ניט נור די הערשענדע רעפּובליקאַנער פּאַרטיי, וואָס האָט אזוי שענדליך געברענט כען איהרע פייערליכע פערשפּרעכונגען און אזוי אָפען פערשאַכערט די פּאָלקס־אינטערעסען, פערגרעסערנדיג אזוי שטאַרק דעם אונערטרעגליכען יקרות. אויך די זאָגענאַנטע „אָפּאָזיציאָן", די דעמאָקראַטישע פּאַרטיי האָט ניט וועניג מיטגעהאָלפֿען און מיטגעווירקט אין דיזער שענדליכער ארבייט. ווי בעוואוסט איז צווישען דער רעפּובליקאַנער פּאַרטיי אַליין ארוים א אינערליכע שפּאַלטונג. א טהייל פון די רעפּובליקאַנער קאָנגרעסלייט און פון די סענאַטאָרען האָבען זיך ערקלערט פאר „בונטאָווישציקעס", „אינסורגענטען" געגען די אלהערשענדע רעאַקציאָנערע לידערס אין קאָנגרעס: געגען דעם פֿרעזידענט („ספּיקער") פון רעפּרעזענטאַנטען־הויז קענאָן און געגען דעם „באָס" פון סענאט עלדריטש. ווי

קלײן דער הייפּעל „אינסורגענטען" איז ניט גע־ווען אפילו אין רעפֿרעזענטאַנטען־הויז — נור א דריי־צעהנדליג פון די 219 רעפּובליקאַנער קאַנ־גרעסלייט געהערען צו די אינסורגענטען — דאָך וואָלטען זיי געקענט צוזאַמען מיט די 172 דעמאָקראַטען האָבען די אַבסאָלוטע מאַיאָריטעט ביי די וואָהלען פון ספּיקער און דורך דעם ארויס־זעצען די רעאַקציאָנערע מאַכט פון זאָטל. אָבער עס האָט זיך ארויסגעוויזען אין פערלויף פון דיזער ספּעשעל־סעשאָן אז די רעאַקציאָנערע פיהרערנדע רעפּובליקאַנער מאַכטהאָבער געפינען צוויישען די דעמאָקראַטישע געזעצגעבער גענוג אנהענגער כדי צו זיכערן איהר געגען די בעפּעלען פון די אייגענע רייהען. עס האָט זיך ארויס־געוויזען, אז רעפּובליקאַנער און דעמאָקראַטען האָבען געביליגט אין רעאַקציאָנערע מאַסע שטאַרק און מעכטיג גענוג צו פערשקלאָפען דעם אַמעריקאַנער פאָלק צו גרויס־קאַפּיטאַל און טראַסט.

דיזע ספּעשעל־סעשאָן איז שוין מעהר ווי גענוג אוועקצונעהמען ביים פאָלק יעדען צוטרויען צו דיזען קאָנגרעס, צו פערניכטען יעדע האָפענונג אויף אַן ערפאָלג־רייכע פראָגרעסיווע געזעצגעבערישע טהעטיג־קייט. און וואָס מען זעהט דערפּאַר, אז די ערשטע וואָכען פון דער סעשאָן ציהען זיך אין אזא פערשלאָפענקייט און אונטהעטיגקייט דאַרף מען אויפהעבען די הענד און דאַנקען, וואָרום דאָס בעסטע וואָס מען קען פון דיזען קאָנ־גרעס ערווארטען אז... אז ער זאָל ניט אָנמאַכען קיין נייע צרות, ער זאָל ניט פערשטאַרקען די רעאַקציאָן און ניט בעגעהן קיין נייע פערברע־כענס געגען די אינטערעסען און פרייהייטען פון פאָלק. די האָפענונגען וועלכע מען האָט גע־פרואווט לעגען אויף די ארויסטרעטונגען פון די „אינסורגענטען" האָבען זיך ארויסגעוויזען פאָל־שטענדיג פערפיהרט. דיזער הייפּעל איז נאָך היינט אזוי שוואַך ווי מיט אייניגע חדשים צוריק, אזוי, אז זיי קענען גאָר ניט האָבען קיין גלעגענ־הייט געשטעלט צו ווערען אויף דער פראָבע און ארויסווייזען זייער אמת'ע סאציאל־פאָליטישע פיזיאָנאָמיע. אלץ בלייבט ביים אלטען אין דעם 61טען קאָנגרעס, דאָס הייסט, ער בלייבט די פינסטערע רעאַקציאָנערע פערזאַמלונג פון קאַפּי־טאַל און טראַסטס דיענער.

מיט מעהר אינטערעס האָט מען געוואַרט אויף די ערעפענונג פון דער ערשטער רעגולערער סעשאָן פון קאָנגרעס, ווייל מען האָט גענאַכט דיזע פאַסירונג פאַר די לעצטע פראָבע צו בע־שטימען די סאציאל־פאָליטישע ריכטונג פון פרע־זידענט טעפט. אמת, פאַר מענשען וואָס ווילען זיך ניט נארען, איז טעפט קיינמאָל קיין רעטענייש ניט געווען. זיי האָבען פערשטאַנען פון אָנפאַנג אָן, אז טעפט איז קודם כל א מענש אָהן אייגענער איניציאטיווע, אָהן שטארקע אינ־דיווידואַליטעט און אז נאָך זיינע סימפּאַטיען און שטארבונגען איז ער א שטארנג קאָנסערוואַ־טיווער מאָן, אן איבערצייגטער פרייהנד פון קאַפּי־טאַל און זיין אדמיניסטראַציאָן וועט דערפּאַר זיין אן אדמיניסטראַציאָן פון אלע הערשענדע מעכטע, ד. ה., אן אדמיניסטראַציאָן פון טראַסט און מאָנאָפּאָל, אן אדמיניסטראַציאָן פון דער רעפּובליקאַנער פּארטיי־מאשין, אן אדמיניסטרא־ציאָן פון סאציאל־פאָליטישער רעאַקציאָן. לייידער זיינען דאָ צו פיעל מענשען וואָס ווילען ביי אזוינע אנגעלעגענהייטען זיך יא לאָזען נארען, און אָט פאַר זיי האָט מען גענומען שאַפען „א טעפט־לעגענדע"; מען האָט גענומען בעטען „אטטאָראטשקעס" פאַר זיינע שטאאטס־מענישע חכמה און גבורה. הערלדען פלעגען פּראָוים־נעשיקט ווערען און צוטרובענען איבער'ן לאַנד אז אָט באלד, באלד וועט ער זיך „נעהמען", באלד וועט ער „נתגלה" ווערען אין זיין אמת'ער פאָלקספריינדליכער פראָגרעסיווער געשטאלט.

פאַר די „ערשטע" פראָבע האָט מען אין אָנפאַנג געמאַכט טעפט'ס האלטונג אין דער טאַריף־פראגע. מען האָט דערצעהלט נסים, אז ער געהט צוברעכען די גאַנצע רעאַקציאָנערע געביידע פון קאַפּיטאַלס דיענער אין קאָנגרעס. אויסגעלאָזען האָט זיך אבער, אז ער האָט אונ־טערטהעניג אונטערגעשריבען און בעשטעטיגט דיזעס רעאַקציאָנערע ווערק, כאָטש ער האָט דערביי זיך אליין אביסל אבגעשמיסען, צו־געבענדיג אז דער נייער טאַריף איז ניט דאָס, וואָס ער האָט געדארפט און געוואָלט זיין.

דער נייער טאַריף האָט קיין גוטע געפיה־לען ביים אמעריקאַנער פאָלק ניט ארויסגערופען. די פרייערע שטאאטען פון מיטעל־וועסט האָבען בעזאָנדערס הויך און אָפען אויסגעדריקט זייער אונצופריעדענהייט, יא, זאָגאר זייער עמפערונג. כדי צו פערריכטען די מערכה האָט טעפט זיך אוועקגעלאָזען אויף א לאַנגער שווערער „טור" דורך דאָס לאַנד. איבער 13,000 מייל האָט ער דורכגעריזט, 266 ספּיטשעס געהאלטען, 579

אָפּיציעלע מאָלצייטען מיטגעשפּייזט ; א שווערע ערמיעדענדע רייזע ! אין דיזע 266 ספּיטשעס האָט טעפּט פיעל גוטע ווערטער אַרויסגעזאָגט, שאָנע פערשפּרעכונגען געמאַכט. יא, ער איז זאָגאָר אָפּט זעהר ראַדיקאַל געווען, ער האָט גערעדט גענגען די טראָסטס, גענגען די אייזענבאַהן-מאָגנאַטען. א גאַנצע פּראָגראַם פון סאָציאַל-פּאָליטיישע געזעצגעבונג האָט מען געקענט צונויפּשטעלען פון דיזע רעדען.

נאָך דיזע רעדען האָט מען וויעדער גענומען פערשפּרייטען א טעפּט-לעגענדע און מען האָט בעשולדיגט : אַבוואַרטען, אַבוואַרטען ביז דער ערשטער רעגולערער מעסעדזיס, אַבוואַרטען ביז דער קאָנגרעס וועט זיך עפענען. טעפּט׳ס מעסעדזיס איז אַבער געווען א גרויסע, דריקענדע ענטטויישונג פאַר יעדען אייגענס, וואָס האָט נאָך גאָר וועלכע עס איז האָפענונגען און ערוואַרטונגען אויף די איצטיגע אַדמיניסטראַציאָן. ניט נאָר פּהלט אין דיזער מעסעדזיס יעדער צוג פון א בריטערען, אַלגעמיינעס סאָציאַל-פּאָליטישען פּראָגראַם ; ניט נאָר איז זי לויט פּאַרם און אינהאַלט קליין, וואַכעדיג ; ניט נאָר עפענט זי ניט קיינע וויטע האָריזאָנטען פאַר ערנסטע סאָציאַל-פּאָליטישע רעפאָרמען ; עס פעהלט אין איהר אפילו דאָס ביסעל לעבענס-זאפט, דורך וועלכע מען האָפט נאָך דיזען וויטער אויפצולעבען דעם אינטערעס צום קאָנגרעס.

דאָס כאַראַקטעריסטישע און פאַר פיעלע— איבערראַשענדסטע אין טעפּט׳ס מעסעדזיס איז בעשטאַנען אין דעם, דאָס אפילו וועגען דיזע פראַגען, וועגען וועלכע עד וויל און מוז רעדען, האָט עד אויך ניט גערעדט, פערשפּרעכענדיג צו קומען צו זיי שפּעטער אין ספּעציעלע מעסעדזשען.

די טעפּט-לעגענדע איז דורך זיין מעסעדזש ענדליך און ענטשיעדען אויסגעמעקט געוואָרען. איצט ווייסען שוין אַלע, אז ניט נאָר קען מען פון ווייסען הויז ניט ערוואַרטען די איניציאַטיווע פאַר א פּראָגרעסיווע פּאָליטיק, זאָנדערן מען קען בכלל פון דאָרט ניט ערוואַרטען וועלכע-עס-איז איניציאַטיווע און קרעפּטיגען אימפּולס. אָנשטאָט גרויסע טהאַטען וויל טעפּט׳ס אַדמיניסטראַציאָן זיך מאַכען א נאָמען פאַר א גוטע, זאָרגזאַמע און שפּאָרזאַמע בעל-הבית׳טע. די מיטעלמעסיגקייטען, וועלכע טעפּט האָט זיך אויסגעקליבען פאַר זיינע נאָהענטע בעלי-יועצים, די מיטגליעדער פון זיין קאַבינעט זיינען פאַר אזא סאָרט „שטאַטסמענישע" טהעטיגקייט ווי געשאַפּען. זיי פיהלען זיך זעהר גוט אין דיזער ראָלע.

דער רעפּאָרט און בודזשעט-פּאָרשלאָג פון דעם פינאַנץ-מיניסטער איז א טיפּישער ביישפּיעל פון דיזען סאָרט שטאַטסמענישע קונסט פון דער נייער אַדמיניסטראַציאָן. דיזער בודזשעט-פּאָרשלאָג איז געבויט אויף „עקאָנאָמיע" אין דער בעל-הבית׳קייט : פון יעדער דעפּאַרטמענט האָט מען אַראָבגעריסען צו ביסעל און צוזאַמען איז דער פּאָרשלאָג אויף 123 מיליאָן דאָלאָר וועניגער, ווי דער פאַר-א-יאָהריגער. מען האָט דערפון געמאַכט א גאַנצען וועזדען. טעפּט אַליין האָט פון דעם געזוכט אַרויסצושלאָגען פאַר זיין אַדמיניסטראַציאָן א גרויסען קאַפּיטאַל. און אויך טעפּט׳ס פרייַנד, ניט געפינענדיג אָן וואָס זיך אָנצוכאַפּען, צוטרובענען דיזע שפּאָרזאַמקייט אַלס געוואָלדיגען פערדינסט. דאָך וען מען קוקט זיך צו נאָהענטער צו די ציפערן, דערקענט מען אין דיזער שפּאָרזאַמקייט די האַנד פון א פּשוט׳ע בעל-הבית׳טע, „א פערשפּאָרערקע" : דאָ פערלאַטעט מען, דאָ לאָזט מען א לאָך, פון די דיענסטען דריקט מען אַרויס די נשמה און אַווי ליגט מען אָב א „קניפּעל". פון די בעאַמטע דאַרף מען אַרויסקריגען וואָס מעהר אַרבייט, דאָס איז דער הויפּט-פונדאַמענט פון דער נייער שפּאָרזאַמקייט. נעהמט מען אויף אזא אופן אַוועק בייס האַנדעלס-דעפּאַרטמענט 15 מיליאָן דאָלאָר, בייס פינאַנץ-דעפּאַרטמענט 12 מיליאָן דאָלאָר. דער דעפּיציט פון פּאָסט פערוואַלטונג ווערט קלענער אויף 5 מיליאָן, אָבער מען האָט שוין געהעבערט די פּאָרטאָ פון רעדושיסטרירטע בריעף און מען געהט העבערען די פּאָרטאָ פון דרוק-זאַכען. פון קריעגס-דעפּאַרטמענט נעהמט מען אַוועק נור א קטנות — בייַ 6 מיליאָן ; די פלאָטע טהוט א טובה און בעט דעם יאָהר קיין נייע שיפען און מען שפּאָרט 26 מיליאָן א. ז. ו. איהר זעהט אין דיזער גאַנצער שפּאָרזאַמקייט אַבסאָלוט קיין שום נייע פּראָגראַם ניט, קיין שום ריכטונג, יא זאָגאָר בעצם קיין שום ענדערונג ניט אין דער ביז-איצטיגער פּאָליטיק. דאָס וואָס מען האָט האַ-יאָהר ניט דערגעבען דער פלאָטע און ארמעע, וועט מען דערגעבען נעכסטען יאָהר. טעפּט׳ס אגרעסיווע האַלטונג אין דער ניקאַראַגוא-פראָגע בעווייזט פאָלשטענדיג, אז ער דענקט צו גענהן ווייטער אויף אַלטען אויסגעטראָטע-

נעם וועג פון אימפעריאליזמום. דיזע גאנצע שפּאַרזאמע בעל־הבתי'שקייט איז פון פּאָליטיש־פינאנציעלען שטאנדפונקט גאָר ניט וועדטה.

צו דער זעלבער צייט שלאָגט מען פאָר פּלענער, וועלכע מוזען פיהרען צו א אונגעהויערער פערגרעסערונג פון די צאָהל פון די בעאמטע פון דער נאציאָנאלער רעגיערונג. שוין איצט בעטרעפט דיזע צאָהל 370,065 פערזאָן, ד. ה., עס גיפינען זיך שוין היינט 63,924 מעהר בעאמטע אין דיענסט פון דער נאציאָנאלער רעגיערונג איידער מיט צוויי יאָהר צוריק. איצט שלאָגט טעפט פאָר איינצופיהרען שפּאָר־קאָסטען אויף די פּאָסטען. דורך דעם וועט די צאָהל פון בעאמטע פערגרעסערט ווערען מיט אמאל אויף 100,000 בערך. נאָך אנדערע פּלענער און פּארשלעגע זיינען אויף פערבונדען מיט א זעהר שטארקע פערמעהרונג פון דער בעאמטען צאָהל. מען רעכענט, אז אויב די אלע פּארשלעגע וועלען דורכגעהן, דאן וועט די ארמעע פון בעאמטע פון דער נאציאָנאלער רעגיערונג בעטרעפען אין דער גאנץ נאָהענטער צוקונפט אַרום 600 טויזענד מאן. אויב די גאנצע שפּאָרזאמקייט בעשטעהט אין דעם — און אזוי ווייזט עס אוים — וואָס מען געהט דריקען דיזע גרויסע ארמעע פון ארבייטער, האלב־פּרא־לעטאריער, דאן בעקומט די גאנצע זאך גאָר א גאנץ אנדער בעדייטונג. אָנשטאָט א עפענטליכער פערדיענסט, ווערט עס א עפענטליכער סקאנדאל.

אויסער שפּאָרזאמקייט זוכט טעפט׳ס אדמיניסטראציאָן ארויסצופאָהרען נאָך אויף איין מעלה, אויף עהרליכקייט. אָבער דער בייזער שיקזאל פערפאָלגט איהר אויף שריט און טריט: דוקא דאַרף זיך מאכען אז הויפט־פערזאָנען פון זיין אדמיניסטראציאָן וועלען אריינגעצויגען אין זעהר נישט קיין שעהנע סקאנדאל געשיכטען. פאָריגען זומער האָט זיך אָנגעהויבען דער סקאנדאל מיט די רויבערייען פון די רעגיערונגס־לאנד אין וועלכען עס זיינען געמאכט געוואָרען זעהר שווערע בעשולדיגונגען געגען דעם מיניסטער פון אינערע אנגעלעגענהייטען בעלינדזשער. טעפט האָט אויף דא ארויסגעווייזען זיין שוואכקייט און אונזלבסטשטענדיגקייט. ער האָט גע־לאָזט זיך בעריכטען וועגען דער אנגעלעגענהייט און... בעשטראָפט דעם „יונגאטש" גלייווויס, וועלכער האָט געהאט די „חוצפה" צו מאכען זויי־נע בעשולדיגונגען. די ווייטערדיגע ענטפּלעקונ־גען, וואָס זיינען געמאכט געוואָרען דורך „קאָלי־ערס וויקלי" האָבען אפילו מעהר ווי בעוויעזען, אז די אנקלאגען זיינען פון גרעסטער וויכטיג־קייט, דאָך טעפט איז געבליבען טריי צו זיין פרייַנד און די לאנד האָט אלץ אָן דעם שפּיץ פון אזא וויכטיגען דעפּארטמענט א מאן וואָס געיפענט זיך אונטער אזוינע שווערע אנקלאגען. די זעלבע געשיכטע האָט זיך וויעדערהאָלט ניט לאנג צוריק מכח די אנקלאגען וואָס זיינען גע־מאכט געוואָרען געגען אָן אנדער דעפּארטמענט אין צוזאמענאנג מיט די גנבות פון צוקער טראָסט. די פּערזאָן, וואָס געפינט זיך אונטער אנקלאגע האָט בעקומען א גרויסע אויסצייכנונג און א פערטרויענס־פּאָסטען. קיין אונטערזוכונג ווערט ניט געמאכט. דערפאר האָט מען די „יונגאטשעס", די קלענערע בעאמטע וועלכע האָבען די קלאגע געמאכט, וויעדער בעשטראָפט. און אָט אזוי זעהען מיר, אז אפילו אין פונקט פון עהרליכער, ריינער אדמיניסטראציאָן איז פון איצטיגען רעזשים ניט פיעל צו ערווארטען.

א רעאקציאָנערער קאָנגרעס, וואָס בעשטעהט פון א שטארקער מאיריטעט פון לייטע, וועמעס פּאָליטישע לעזונג עס איז „צו שטעהן אויף אָרט" און וועלכע זיינען מיט לייב און לעבען פערקויפט צו די אינטערעסען פון גרויס־קאפּי־טאל; אָן אדמיניסטראציאָן, וועמען עס פעהלט איניציאטיוון, שטארקער וויללען, און א קלארע פּראָגראם, אָבער וועלכע איז אויף דורך און דורך פרייַנדליך צו טראָסט און קאפּיטאל און איז בעצם ניט בעווענליך און שטרענג קאָנסערוואטיוו. וואָס קאָן די לאנד ערווארטען אונטער אזוינע אומשטענדען? וועניג גוטעס, אָבער פיעל שלעכטעס. וויטערדיגע פערשטאר־קונג פון דער רעאקציאָן, און פון דער אונפער־שעהמטער רויבערישער הערשאפט פון קאפּיטאל און זיינע דיענער. און דאָס וועט קומען נאָך דעם ווי אונזערע געזעצגעבער וועלען זיך אויסרוהען און זיך נעהמען וויעדער פאר זייער געזעצגעבע־רישער טהעטיגקייט.

דער אָנפאנג איז שוין געמאכט געוואָרען. די פּלענער און פּארשלעגע וועלכע זיינען שוין אריינגעבראכט געוואָרען פון דער אימיגראציאָנס־קאָמיסיאָן און פון דער אדמיניסטראציאָן מכח די אימיגראציאָנספראגע טראָגען אָן אויסגע־שפּראָכען רעאקציאָנערען נאטיוויסטישען כא־ראקטער. אנדערע טהאטען וועלען נאכקומען, וואָרום די רעאקציאָן שטעהט פעסט ביים רע־גיערונגס־רודער אין אונזער רעפובליק.

דאם יאהר 1909

פּיליפּ קראנין

[1] די וועלט-פּאליטיק

עס מעג זיך ניט רעכענען די „קלייניע" מלחמה, וואס שפּאניען האט נעף אלין ניט געענדיגט אין מאראקא, מעג מען זאגען, אז 1909 איז פאריבער אין פריעדען. ב ע־ו א פ נ ו נ ג ע ן האבען אבער א מינוט ניט אויפגעהערט אין אלע לענדער, אין דעספּאטישע מלוכות אזוי גוט ווי אין קאנסטי־טוציאנעלע מאנארכיעס און אין רעפובליקען. דער זג־גענאנטער „בעוואפענטער פריעדען" הערשט איבעראל, און די מיליטעריש לאסט ווערט אלין גרעסער און דריקענדער. עס איז שוין ניטא איין לאנד, וואס זיך ניט ליידען פון די שטענדיג שטייגענדע אויסגאבען און דעפי־ציטען, און מען הערט שוין אלין עפּטער ווער־נונגען פון שטאאטס־מענער און זאגאר פון גע־נעראלען און אדמיראלען, אז די צו שטארק אנ־געוויגענע מיליטעריש סטרונע וועט מוזען פלאצען און אז אפילו די רייכסטע אינדוסט־ריעלע לענדער וועלען מוזען באנקראטירען, אויב מען וועט ניט בעשרענקען די בעוואפנונגען; אבער דאך הערט מען ניט אויף צו פערגרעסערען די ארמעען און ספּעציעל די פלאטען.

איין לאנד טייטלט געוועהנליך מיט די פינגער אויף דאם אנדערע, און דער רעזולטאט איז, אז די פעלקער ווערען אלע מעהר אויסגע־צעהרט דורך שטייערן צו דעקען די אונגעהויערע מיליטעריש אויסגאבען. פון דער פיעל־פער־שריענער „פריעדענס־קאנפערענץ" האט זיך אויסגעלאזען א ווילדע און שרעקליכע יאנענים צו בויען וואס מעהר קריעגס־שיפען. ניט נאר די אייראפּעאישע גרויס־מעכטע, וועלכע האבען נאך אלין ניט געפונען דעם לאנג־געזוכטען „פּא־ליטישען גלייכגעוויכט" און קוקען שטענדיג מיט דעם טיפסטען מיסטרויען איינע אויף די אנ־דערע, בעוואפנען זיך ביז די צייהן, זאנדערן אפילו די יונגע און קליינע אמעריקאנער רע־פובליקען. אט האט, למשל, די קליינע זיד־אמעריקאנער רעפובליק טשילי בעשלאסען אוים־צוגעבען נאך 20 מיליאן דאלאר אויף נייע קריעגס־שיפען, דאראנטער אויך איין „דרעד־נאוט" נאך דעם לעצטען ענגלישען מוסטער.

פון יונייטער סטייטס איז דאך שוין אב־גערעדט. אונזער רעפובליק האט יעצט קאלא־סאלע פּאליטישע אמביציעס. אנקעל סעם'ס קאפּיטאליסטישער אפּעטיט צו בעהערשען ניט נאר די גאנצע נייע וועלט, זאנדערן אויך דעם פאסיפישען אקעאן, וואקסט מיט יעדען יאהר, טראץ דעם וואס זיין אייגען לאנד איז נאך זעהר שיטער בעפעלקערט. די אלטע „מאנ־רא־דאקטרין" פערטייטשט ער אזוי, אז נאר ער אלין מעג כאפען אין צענטראל און אין זיד־אמעריקא. ער בויט די גרעסטע און קאסט־בארסטע שיפען מיט א פיעבערהאפטער הילע־נעס, ניט אכטעניג אויף דעם, וואס פון איין זייט וואקסט דער דעפיציט און פון דער אנדער זייט שטייגען אלע די פריזזען אויף די לעבענס־מיטעל דורך די אינדירעקטע שטייערן, אריינ־רעכענדיג אין דעם אויך די רויבעריש טאריי־פען. ער בויט אויך קאסטבארע פעסטונגען אין די קאלאניעס, וואס ער האט שוין פער־כאפט. וואר וויסט, וויי פיעל צעהנדליגע מי־ליאנען דאלארס עס וועלען איינשלינגען די פעסטונגען, וועלכע די וואשינגטאנער רעגירונג האט לעצטען נאוועמבער בעשלאסען צו בויען אין פוירל־האבאר (אויף איינעם פון די הא־וואי אינזלען) און אין סוביג־בעי לעבען מא־נילא, פיליפינען. וויייטער פלאנעווען מען שוין, און מען וועט עס אויך אויספיהרען אין די נעכ־סטע יאהרען, ריעזיגע פעסטונגען לעבען דעם נאך וויייט ניט־געענדיגטען פאנאמא־קאנאל, וועלכער וועט איינשלינגען פיעל מעהר מיליא־

נען, ווי מען האָט עס פריהער גערעכענט.

דער אמעריקאנער אימפּעריאליזם האָט זיך לעצטעס יאָהר א לאַנג געטאָן אויף דער אזיאטישער זייט פון פּאסיפישען אָקעאַן. א גרויסער שריט אין דער אנדערזיווער האנדעלס־פּאָליטיק פון די יוניטעד סטייטס איז געמאכט געוואָרען אין כינא, וועו די וואשינגטאָנער רעגיערונג האָט געפּאָדערט און אויך בעקומען, נאָך לאַנגע דריידלאַך און תירוצים, פּאר איהרע פינאנסיסטען א גלייכען חלק אין דער הלואה וואָס כינא האָט געמאכט פּאר די אויפּבויאונג פון נייע אייזענבאהן־לינייעס.

דערמיט האָט די אמעריקאנער רעגיערונג פעסטגעשטעלט דעם פּאקט, אז זי האָט אין כינא פונקט אזא דעה, ווי אפילו גאנץ אירלאנד. יעדענפאלס איז דאָס געווען א ווייטערער ענערגישער שריט אין דער אימפּעריאליסטישער פּאָליטיק פון יוניטעד סטייטס. דער אמעריקאנער קאפּיטאליזם האָט אזוי געוואונען זיין ערשטע עקאנאמישע שלאכט אויף דער אנדער זייט פון דעם פּאסיפישען אָקעאַן, וועלכען ער שטרעבט אין גאנצען צו בעהערשען, וועו דאָס זאָל אפילו פיהרען צו א שרעקליכער מלחמה מיט יאפאן.

נאָך א וויכטיגער שריט איז לעצטעס יאָהר געמאכט געוואָרען אויף דעם וועג פון דער אימפּעריאליסטישער פּאָליטיק פון יוניטעד סטייטס דורך די בעגעגנים פון פּרעזידענט טאפּט מיט פּרעזידענט פּאָרפירא דיאז, דעם 16טען אָקט. זייט דיעזע ביידע רעפובליקען עקזיסטירען האָט זיך עטוואָס נאָך ניט געטראָפען. אין ביידע רעפובליקען איז עס אינגעפיהרט געוואָרען, אז זייערע פּרעזידענטען זאָלען ניט אריבערשטיי־גען די לאַנד־גרענעצען. דיעזעם מאָהל האָט מען אָבער געמאכט אן אויסנאהמע. ביידע פּרעזידענטען האָבען מיט גרויסע אָפּיציעלע צע־רעמאָניעס אבגעשטאָטעט איינער דעם אנדערען קורצע וויזיטען איבער זייערע גרענעצען. וואָ־רום האָבען זיי עס געמאכט אזא אויסנאהמע? מען האָט אפיציעל ערקלעהרט, אז דאָס איז נאָר אן אקט פון אינטערנאציאָנאלע העפליכ־קייט. אזוי ווי פּרעזידענט טאפּט האָט גע־מאכט א זעהר לאַנגע רייזע צוליעב פּאַרטיי־צווועקען איבער פּעריפעדענע סטייטס און זיין מארשרוט איז אויך אויסגעאייכענט געוואָרען אין טעקסעס ניט ווייט פון דעם מעקסיקאַנער גרענעץ, דאָרום האָט מען שוין פּאר איין נאַנג אויך אראָנזשירט א צוזאַמענטרעף מיט דעם אלטען דיקטאטאָר פון אונזער זידליכער שכנה.

אָבער אָבגעזעהן דערפון, וואָס אזעלכע בע־געגעניסען און וויזיטען ווערען קיין מאָהל ניט געפּאָנעווען צוליעב העפליכקייטען און וואָס זיי האָבען שטענדיג א געוויסען פּאָליטישען גרונד, בפרט נאָך אין אזא אויסנאהמס־פאל, האָט מען דאָן אין פּאָליטישע קרייזען געגעבען א גאנץ אנדער ערקלעהרונג וועגען דעם. מען האָט נעמליך אָנגעוויזען, אז דיעזער וויזיט האָט געהאט א גרויסע שייכות מיט דער עקזיס־טענץ פון די קלייַנע רעפובליקען אין צענט־ראל־אמעריקא און ספּעציעל מיט דעם פּאנאמא־קאנאל. מען האָט זאָגאר בעהויפּטעט, אז דאָס איז געווען דער שלום פון א פּרייַנדליכען אָב־מאך צווישען די צווייַ גרעסטע און שטארקסטע רעפובליקען אין נאָרד־אמעריקא צו פּערטהיילען צווישען זיך די קלייַנע רעפובליקען. עס איז אן אָפענער סעקרעט, אז מעקסיקא, און ספּעציעל טאקע איהר דיקטאטאָר דיאז, זוכט שוין פון לאַנג אן צו פערנעהמען וועניגסטענס די רעפובליק גוואטעמאלא, וועלכע איז די נעכ־סטע צום מעקסיקאַנער גרענעץ און וואו עס וואָהנען עטליכע הונדערט טויזענד מעקסיקא־נער. אָבער דאָס האָט די מעקסיקאַנער רע־גיערונג נאטירליך ניט געקענט וואָגען צו טהאָן אָהן דער צושטימונג פון יוניטעד סטייטס. אזא צושטימונג, האָט מען ערקלעהרט, קען מעקסי־קא קריגען, וועו זי זאָל לאַזען א פרייַ האַנד צו יוניטעד סטייטס אין די אלע קלייַנע רעפוב־ליקען, וועלכע ליגען נעהענטער צום פּאנאמא־קאנאל, און ספּעציעל אין ניקאראגוא, וואו מען קען מיט דער צייט אויסגראָבען א קאנאל, וואָס וועט זיין א זעהר שטארקע קאָנ־קורענץ געגען דעם פּאנאמא־קאנאל.

אויב אזעלכע ערקלעהרונגען מכח דער אוב־געווענהליכער בעגעגענים פון די פּרעזידענטען פון יוניטעד סטייטס און מעקסיקא האָט ווירק־ליך א ראיעלען גרונד, דאָן וואַרפט עס א זעהר העלען שיין אויף דער „מלחמה", וואָס די וואַ־שינגטאַנער רעגיערונג האָט לעצטען דעצעמבער אָנגעפאַנגען געגען דעם דיקטאטאָר זעלאיא פון ניקאראגוא.

דיעזער ניקאראגוא־„אינצידענט", וועגען וועלכען מיר וועלען רייַדען באריכות אין נעכ־טען נומער „צוקונפט", אין צוזאַמענהאַנג מיט

דער פראגע וועגען „אנקעל סעם׳ס" אימפעריא־ליזם בכלל, קען דיענען אלס א וואַרנונג צו אלע אמעריקאנער רעפובליקען, אז „אנקעל סעם" נעהט מיט ריעזענשריט אויפ׳ן וועג פון אימפע־ריאליזם און אז בעזאנדערס זוכט ער נייע סטרא־טעגישע פאזיציעס ביי ביידע ברעגעס פון צענ־טראל־אמעריקא.

* * *

אין דער אלטער וועלט זיינען די וויכטיג־סטע פאליטישע פאַזירונגען פון 1909 פערבונ־דען געווען מיט דער טערקישער רעוואלוציאן. דיזע רעוואלוציאן, וועלכע האט אויסגעבראכען אין יולי פון 1908 און האט ערשט געזיענט אין אפריל פון 1909, נאכדעם ווי מען האט ענדליך געקענט אראפזעצען פון טהראן דעם אלטען טי־ראן אבדול האמיד, איז איבערהויפט א וועלט־איבערקעהרענדע פאסירונג. זי האט אויפגע־לעבט ניט נאר די אטאמאנישע אימפעריע, זאנ־דערן אויך די גאנצע מחמד׳אנישע וועלט, וועל־כע איז פערבליבען אין הינטער־גרונד פון דער ציוויליזאציאן נאך איהר קורצער אויפבליהונג אין מיטעל־אלטער אין באגדאד און ספעציעל אין זיד־שפאניען. אפילו די גרעסטע סקעפ־טיקער מכח די צוקונפט פון די אירא׳פעאישע איינפיהרונגען אין מחמד׳אנישע לענדער בכלל און אין טערקיי בפרט מוזען צוגעבען, אז די פראקלאמירטע טערקישע קאנסטיטוציאן שטעהט דערווייל א אויף א גאנץ פעסטען באדען. דיזע רעוואלוציאן, וועלכע איז אנפאנגס געווען א מיליטערישע און האט נאר נעקענט בעזיעגען די טערקישע רעאקציאנערען מיט אבדול האמיד אלס זייער פאדישאך דורך מיליטערישע אפראציע פון די יונג־טערקישע גענעראלען און אפיציערן, וועלכע שוין יעצט אלץ מעהר און בעוואוס־טער אונטערשטיצט פון די מוסולמאנישע פאלקס־מאסען אפילו אין די וויטעסטע אזיא־טישע פראווינצען פון דער אטאמאנישער אימ־פעריע.

עס איז אויך געשעהן א מערקווירדיגע איבערקעהרענים אין די מחות פון די מוסול־מאנער. דאס וואַרפט זיך בעזאנדערס אין די אויגען, וועלכע זענען מען בעטראכט, וויי רוהיג און רע־געלמעסיג עס וועלען דורכגעפיהרט אפילו אזעל־כע רעפארמען, וועלכע שטימען נאר ניט מיט די זאַ־גענאנטע „שערי־געזעצע", וועלכע זיינען אייגענטליך די „הייליגע געבאטען" פון קאראן.

די יונג־טערקען האבען אפילו געוואגט אבצו־שאפען דעם וויכטיגסטען און שטארקסטען פון דיזען הייליגע געזעצע, נעמליך, וועגען די ארמעע. ווי יעדער וויים עס, איז עס אויך דעם גרונד פון געוויסע פסוקים אין קאראן איינגעפיהרט געוואָרען, אז די טערקישע ארמעע זאל בעשטעהן אויסשליסליך פון „רעכט־גלויביגע" אדער מו־סולמאנער. אונטער קיינע אומשטענדען האבען די טערקען ניט געוואלט צולאזען קריסטען און אידען אין זייער ארמעע. דער מוסולמאנער האט דאך פעסט געגלויבט, און ער גלויבט עס נאך היינט אויך, אז ווען ער וועט פאלען אויפ׳ן שלאכט־פעלד, וועט ער גלייך ארייגפליהען אין מחמד׳אנישען גן עדן. היינט ווי אזוי האט ער געקענט געהן אין שלאכט זייט ביי זייט מיט א קריסט, מיט א איד און איבערהויפט מיט א ניט־רעכטגלויביגען? אבער דער פרייער גייסט האט שוין אזוי ווייט ארייגעדרונגען אויך אין דער מחמד׳אנישער וועלט, אז ניט נאר האט זיך גע־פונען א ליבעראלער שעיך־אול־איסלאם (דער כהן גדול אדער פאפסט פון מחמד׳אניזם), וואס האט געגעבען זיין „געטליכע" הסכמה אויף אלע קאנסטיטוציאנעלע פיהרונגען און זאגאר אויף די צולאזונג פון קריסטען און אידען אין דער טערקישער ארמעע, זאנדערן די פינסטערע מא־סען שלינגען שוין ווי עס איז ארונטער אזא ווירקליך גייסטיג־רעוואלוציאנערע רעפארמע. עס געפינען זיך נאך נאטירליך מאנען מוסול־מאנער, וואס בעטראכטען די אויפנאהמע פון קריסטען און אידען אין דער ארמעע פאר א גרויסע זינד, פאר א געפעהרליכע אפיקורסות, און עס וועט נאך לאנג דויערען ביז די יונג־טערקען וועלען עס ברייגען אזוי ווייט, דאס מוסולמאנער באלדאטען זאלען וועלען דיענען אין איין באטאליאן אדער רעגימענט צו־זאמען מיט „גיאאורס"; אבער דער אנפאנג איז שוין געמאכט געוואָרען, און אין דער טערקישער ארמעע וועלען אויך דיענען קריסטען און אידען.

מיט איין וואַרט, די טערקישע קאנסטי־טוציאן איז ניט בלויז א פאפירענע, ווי אין צארען־לאנד, נור טאקע א ראיעלע און ווירק־זאמע. דער סולטאן איז שוין ניט מעהר ווי א קאנסטיטוציאנעלער מאנארך, און דער פארלא־מענט האט אין טערקיי אזא פאלמאכט ווי אין די וועסט־אירא׳פעאישע לענדער.

די פאלגען דערפון, ווי אויך פון דער פער־

סישער רעוואלוציאן, וואס האט ענדליך געזיגט פאריגען יאהר און פעריאגט דעם טיראנישען שאך צו זיין רוסישער חבר, זיינען פון דער גרעסטער בעדייטונג פאר דעם פארטשריט פון דער גאנצער מענשהייט. אלע הינטערשטעליגע נאציאנען, אפילו די כינעזישע, וואס וועט אין 8 יאהר ארום זיין אונטער א קאנסטיטוציאנעלען רעזשים — דער אנפאנג פון קאנסטיטוציאנעלע איינפיהרונגען איז שוין געמאכט געווארען אין כינא אין 1909 — וועלען יעצט אלץ מעהר אריינגעצויגען ווערען אין דעם מעכטיגען שטראם פון דער איראפעאישער ציוויליזאציאן.

* * *

אבער מען קען ניט זאגען, אז דיעזע רעוואלוציאנען און איבערקעהרעניסען אין דער מוסלמאנער וועלט האבען ארויסגערופען „בעגייסטערונג" אין דער קריסטליך־איראפעאישער וועלט. מען מעג זאגאר זאגען, אז די איראפעאישע קאפיטאליסטישע וועלט קוקט גראדע מיט קרומע און שרעקעדיגע אויגען אויף דער פערספעקטיווע פון דער אויפלעבונג פון אזעלכע נאציאנען, וועלכע זיי ווייל נאר בעהערשען און עקספלואטירען. וועז די אטאמאניש עימפעריע, למשל, זאל איינגעפונדעוועט ווערען אויף קאנסטיטוציאנעלע זיילען און די אינדוסטריען זאלען זיך דאהרטען שנעל ענטוויקלען — וועט דאך דאס זיין א שטארקער קלאפ פאר די פינאנסיסטען, ספעקולאנטען, קאנצעסיאנערען פון אלע גרויס־מעכטע, וועלכע האבען דאהרטען שטענדיג געזוכט אריינצוכאפען די פעטסטע ביסענס. יעדע אויסזיכט אויף נייע קאנקורענטען און איבערהויפט אויף נייע שטארקע שטאאטען און נאציאנען אין אזיען איז גאר ניט א פרעהליכע פאר די איראפעאישע קאפיטאליסטען און זייערע רעגיערונגען.

יעדענפאלס זיינען די רעוואלוציאנען אין טערקיי און אין פערסיען דורכגעפיהרט געוואלטען ניט מיט דער הילפע פון די „ציוויליזירענדע" איראפעאישע גרויסמעכטע, זאנדערן צום טראץ פון זייערע שטרעבונגען צו האלטען דיעזע לענדער אין א שטענדיגען אינערליכען קאמפף, וואס עס האט נאטירליך געפיהרט און גרוסע פיהרען צו זייער פאליטישער שוואכקייט און צו וועלען א שפיליכעל אין די הענד פון דיאינטריגירענדע איראפעאישע דיפלאמאטען און פון זייערע פינאנציעלע פרייונד. אנשטאט צו העלפען די פרייהייטס־קעמפפער אין פערסיען, האבען רוסלאנד און ענגלאנד, וועלכע האבען פערטהיילט דיעזעם לאנד צוויישען זיך „דיפלאמאטיש", — אינדירעקט און זאגאר דירעקט גרוזכט צו בעשיצען דעם טיראנישען שאך, וועלכער איז ענדליך פעריאגט געווארען פון די פערסישע פרייהייטס־קעמפפער, וואלט ניט געוואוסט, אז ער איז פערזיכערט וועניגסטענס מיט דער שטיצע פון רוסלאנד און אז די ליבעראלע ענגלישע רעגיערונג וועט איהם ניט שטערען און וועט קוקען אויף זיינע פערברעכען צווישען די פינגער, וואלט ער גאר ניט געוואגט פלוצלונג אבצושאפען די קאנסטיטוציאן, אזוי ווי דער סולטאן אבדול האמיד האט עס געטהאן מיט 33 יאהר פריהער, וועז די רוסישע רעגיערונג האט איהם אויפגעמונטערט צו מאכען א קורצען סוף פון דער בעריהמטער קאנסטיטוציאן פון מיטהאד־פאשא, אום זי זאל ווייטער קענען פאנגען פיש אין די מוטנע וואסערען דארטען.

אין טערקיי אבער איז ענדליך די רעוואלוציאן שוין שנעל, פלאנמעסיג און מערקווירדיג בלוטלאז דורכגעפיהרט געוואָרען, אז די דורכגעריבענסטע דיפלאמאטען פון די גרויסמעכטע זיינען געבליבען צוטומעלטע און די איראפעאישע רעגיערונגען האבען גאר ניט געהאט די געלעגענהייט זיך אריינצומישען מיט זייערע געוואהנליכע תירוצים אין אזעלכע פעלע, אז זיי „מוזען בעשיצען דאס לעבען און אייגענטהום פון זייערע אונטערטהאנען", וואס עס בעדייטעט געוועהנליך די געלד־אינטערעסען פון זייערע פינאנסיסטען און קאפיטאליסטישע כאפערס. נאר באלד נאכדעם איז פלוצלונג געעפענט געוואָרען די אלטע אריענטאליש פראגע, אום אויף דיעזען וועג צו דערלאנגען א טויט־קלאפ דער זיעגרייכער רעוואלוציאן.

* * *

מיט דער צושטימונג פון דייטשלאנד האט עסטרייך־אונגארן אנגעפאנגען א נייע חתונה אויף די באלקאנען, וועלכע מען האט שוין לאנג א נאמען געגעבען „די פולוועד־פאס פון אייראפא". די עסטרייכער רעגיערונג האט אויפגעמונטערט דעם בולגאריישען פרינץ צו ערקלע־

רען זיך פאר א פאלשטענדיג אונאבהענגיגען קעניג און אין דער זעלבער צייט האט זי אליין געבראכען דעם בערלינער טראקטאט, וואס איז נאטירליך בעצירט געווארען אויך מיט איהר אונטערשריפט אין 1878. אהן אפילו פוסטע דיפלאמאטישע צערעמאניעס האט עסטרייך געענדיגט איהר „ארענדע" אין באסניען און הערצאגווינא און איינגעשלאסען דיעזע צוויי געוועזענע טערקישע פראווינצען אין איהר אימפעריע אויף דורי דורות.

דאס איז געווען א געוואלט־אקט ניט נאר געגען די אירימע טערקיי, וועלכע האט דאן גע־האט דורכצומאכען א זעהר שווערען און ביטע־רען אינערליכען קאמפף, זאנדערן אויך געגען די אנדערע גרויסמעכטע, וועלכע האבען אונטער־געשריבען דעם בערלינער טראקטאט. ענגלאנד, פראנקרייך און איטאליען זיינען נאר ניט צו־פריעדען געווען דערמיט, נאר פון אין זייט האבען זיי קיינע בעזאנדערע אינטערעסען ניט געהאט אויף די באלקאנען און פון דער אנדער זייט האבען זיי צו גוט געוואוסט, אז הינטער עסטרייך שטעהט דייטשלאנד מיט איהר מעכ־טיגער ארמעע. לפנים האבען זיי פרובירט דורכ־פיהרען זייער פארשלאג, אז מען זאל צוזאמענ־רופען א נייעם אינטערנאציאנאלען קאנגרעס צו רעווידירען דעם בערלינער טראקטאט, וועלכען עסטרייך האט אזוי גראב צוריסען; אבער וען זיי האבען דערזעהן, אז אפילו אזעלכע דיפלא־מאטישע פארמאליטעטען ווילען עסטרייך און דייטשלאנד אויף קיין פאל ניט צולאזען, האבען זיי געמאכט א שווייג און ביי זיך גוט און שארף פערצייכענט דעם העכסט־וויכטיגען פאקט, אז דייטשלאנד שפיעלט יעצט די ערשטע פידעל אויף דעם אייראפעאישען קאנצערט.

ספעציעל אבער איז דער דאזיגער רים פון דעם בערלינער טראקטאט נעווען א רים אין הארצען פון דער רוסישער רעגירונג און פון דעם גאנצען פאנסלאוויזם. דורך די ענדליכע פער־כאפונג פון באסניען און הערצאגווינא געגען די איינציגע פונקטען פון דעם בערלינער טראק־טאט, וועלכע די רוסישע רעגיערונג האט געהאל־טען אלס גינסטיגע פאר איהם און געגען עסט־רייך, איז די עסטרייך־אונגארישע אימפעריע געווארען ניט נאר פאליטיש שטארקער, זאנדערן אויך מעהר סלאוויש. רוסלאנד האט דא פשוט געקראגען אן אינטערנאציאנאלען פאטש אין פנים. אלע רוסישע אויסזיכטען אויף די סלא־ווישע „ברידער" פון די באלקאנען זיינען אהן שום צערעמאניעס צוסלאפט געוואָרען אויף פיצ־לעך דורך דיעזען געוואלט־אקט.

* * *

עס קען קיין צוויפעל ניט זיין, דאס וועט רוסלאנד וואלט ניט געכאפט אזא ביטערע און כשר־פערדיענטע מפלה אין דער מלחמה מיט יאפאן, וואלט עסטרייך ניט געוואגט צו בע־האנדלען דעם רוסישען בער עפעס אזוי, ווי ער אליין פלעגט פריהער בעהאנדלען דעם „קראנ־קען מאן פון באספארוס". היינט אבער קוקט מען שוין אויף צערענלאנד ווי אויף דעם „קראנ־קען מאן פון נעווא". פון אן אינטערנאציאנא־לען שטאנדפונקט איז רוסלאנד היינט בלויז א ריעז אויף ליימענע פיס. אויף דער פערכאפונג פון עסטרייך וואלט די רוסישע רעגיערונג גליך געענטפערט מיט אן ארמעע לעבען דעם עסטרייי־כער גרענעץ, וועו זי וואלט ניט געוואוסט פאר־אויס, אז זי וועט כאפען נאך א פינסטערערע מפלה, ווי אין ווייטען מזרח.

די רוסישע דיפלאמאטען האבען זיך געצא־פעלט, אינטריגירט אויף אלע זייטען, האפענדיג וויניגסטענס אויף די מארלישע שטיצע פון ענגלאנד און פראנקרייך, און וועו זיי האבען דערזעהן, אז דאס שפיעל מיט וועלטער און די־פלאמאטישע נאטעס איז פאר'ן טייוועל, האבען זיי זאגאר אנגעפאנגען סטראשען מיליטעריש; אבער וועו די דייטשע רעגיערונג האט דורך איהר געזאנדטען אין פעטערבורג געגעבען דעם צאר „קאפוליער אנצוהערעגעס", אז ווי נאר רו־סישע סאלדאטען וועלען זיך דערלאנגען א ריהר צום עסטרייכער גרענעץ, וועט א דייטשע ארמעע ארייגמארשירען אין פוילען, אזש ביז וואַרשע, האט דער רוסישער בער פערבויגען זיינע לאפעס און זיך געלייגט שלאפען. גליך נאך דיזער אנצוהערעגעס האט מען אויך פון פע־טערבורג געלאזט וויסען די „בראטושקעס" אין סערביען, אז זיי זאלען אויפהערען זיך צו קאכען געגען עסטרייך און זאלען נאר פערגעסען אן זייערע אלטע פרעטענזיעס אויף באסניען און הערצאגווינא, וויל דער צאר באטוישקא קען זיי „פארלויפיג" ניט שטיצען געגען עסטרייך. די סערבען האבען טאקע געפאלגט און געענדיגט זייערע קריגעריישע געשרייען מיט אזא האס־דעלס־אפמאך, וויי עסטרייך האט עס נעווואונ־

שען. די עסטרייך־דייטשע פּאָליטיק האָט אַלזא געזיגט אויף אַלע פונקטען.

דערפּאר איז דער צאר נאָך אלץ אזוי שטאַרק אין גרימצאָרן אויף עסטרייך, דאָס וועלן ער האָט ענדליך געקענט בעזוכען זיין „ליעבען פרייַנד", דעם איטאַליענישען קעניג, אין א קליינער איטאַליענישער שטעדטעל, ווייט־ווייט פון די אנארכיסטישע באָמבעס און סאָציאַל־דעמאָקראטישע מאניפעסטאַציעס אונטער דעם שוץ פון מאסען מיליטער — דאָס ער האָט געמאכט א לאַנגע רונד־רייזע דורך פראַנקרייך, אום אויסצומיידען עסטרייכער טעריטאָריע. מען האָט ערקלערט, אז דיזער וויזיט איז געמאכט געוואָרען סעפּציעל מיט דעם צוועק אָפּצוציהען איטאַליען פון איהר בונד מיט דייטשלאַנד און עסטרייך. די רוסישע דיפּלאָמאַטיע וויל זיך בענוצען מיט די איטאַליענישע אמביציעס אין אָלבאניען און מיט דער אלטער פיינדשאפט פון איטאַליענישען פאָלק צו דער האבסבורגער מאָנארכיע, אום צו פערשטאַרקען איהר פאָזיציע געגען דייטשלאַנד. זי האָט זיך אויך בענוצט מיט דעם צאר'ס וויזיטען אין ענגלאַנד און פראַנקרייך צו שאפען א נייעם דרייבונד געגען דעם צוויי־בונד פון עסטרייך און דייטשלאַנד. דער דאָזיגער דרייבונד זאָל בעשטעהן פון ענגלאַנד, רוסלאַנד און פראַנקרייך, וועלכע האָבען אלע אלץ מעהר מורא פאר די שטיי־גענדע דייטשע מאַכט.

* * *

ווי וויים ענגלאַנד ציטערט פאר די „דייטשע געפאהר" — דאָס שפּיגעלט זיך אָפּ ניט נאָר אין דער ענגלישער פּרעסע, זאָנדערן אויך אין די פּיבערהאָפּטע מיליטעריש פאַרבעריטונגען פון דער ענגלישער רעגיערונג, ניט אכטענדיג אויף די שטייגענדע דעפיציטען, וועלכע האָבען שוין נעפּיהרט צו איינעם פון די גרעסטע אינערליכע קריזיסען, נעמליך, צו דעם ביטערען קאמף צווישען די ליבעראַלע רעגיערונג און די ליבעראַלע מאיאָריטעט אין דער הויז אוו קאָמאָנס פון איין זייט, און די קאָנסערוואַטיוון אָפּאָזיציע אין דער הויז אוו לאָרדס און אין לאַנד פון דער אנדער זייט—וועגען די נייע דירעקטע שטייערן, ווי זיי זיינען איינגעפיהרט געוואָרען פון דעם ראדיקאַלען פינאַנץ־מיניסטער לליאָיד־דזשאָרדזש. פון פראַנקרייך איז דאָך אָבגערעדט — זי הערט דאָך ניט אויף זייט איהר נידערלאגע אין 1870 צו ציטערען פאר א דייטשע אטאקע. צוליעב דיזען שרעק האָט זי זיך דאָס אזוי ענג פער־בונדען מיט צארענלאַנד. אָבער היינט האָט שוין רוסלאַנד, ווי עס ווייזט אויס, מעהר מורא פאר דייטשלאַנד, ווי אפילו פראַנקרייך. איהר גרויסע דיפּלאָמאַטישע מפּלה נאָך'ן גוואַלט־אַקט פון עסטרייך אין באָסניען און הערצאָגווינא האָט איהר געצייגט, אז זי אליין איז מאכטלאָז געגען די פּראַיניגטע קרעפּטע פון דייטשלאַנד און עסטרייך און אז זי מוז דאָרום זוכען הילפע פון ענגלאַנד, פראַנקרייך און אויך פון אי־טאַליען.

* * *

די טערקישע רעוואָלוציע איז איבערהויפּט געווען שלים־מזל'דיג פאר רוסלאַנד. פון צוויי זייטען האָט דער רוסישער בער געכאפט כפל־שמונה'דיגע קלעפּ. פון איין זייט איז די אָטאָ־מאַנישע אימפּעריע זעלבסט אזוי פערשטאַרקט געוואָרן דורך די קאָנסטיטוציאָנעלע אָרדנונג, אז ער וועט שוין ניט קענען רוקען זיינע לאפּעם אין אזיען, אויף דער אַנדערער זייט פון קאווקאז, ווי פריהער; און פון דער אַנדערער זייט איז איהם אָבגעהאקט געוואָרען דורך די אונאבהענגיגקייט פון בולגאַריען און דורך די פערשטאַר־קונג פון עסטרייך יעדער צוטריט צו די באַלקאַנען. א סוף צו די פאַנסלאַווישע אמביציעס און צו די צארסקע אויסזיכטען אויף „צאר־גראָד" (קאָנסטאַנטינאָפּל)! מען דארף גאָר ניט זיין א נביא פאַראויסצוזאָגען, אז דער רוסי־שער בער וועט שוין קיין מאָל ניט קענען אריין־שפּאַרען זיינען לאפּעם אין קאָנסטאַנטינאָפּל. דיזע אלטע וועלט־שטאָדט וועט געווים בלייבען דער צענטער פון דער גרויסער מחמד'אַנישער וועלט.

* * *

ניט נאָר די טערקען, זאָנדערן די גאַנצע מענשהייט מעג זיין צופריעדען מיט אזא רעזול־טאט פון דער טערקישער רעוואָלוציאָן. דורך דעם ווערט זי אויך א וועלט־איבערקעהרענדע רעווא־לוציאָן אין דער קריסטליך־איראָפּעאישער וועלט. די טערקען זעלבסט האָבען אייגענטליך גאָר ניט פערלאָרען דורך דעם זאָ־צו־זאָגען אינ־טערנאַציאָנאַלען שטאַטס־שטרייך פון עסט־רייך, אויסער זייערע פּאָפּיערענע רעכטע. בול־גאַריען איז דאָך פאקטיש געווען אונאבהענגיג און מיט באָסניען און הערצאָגווינא האָבען זיך

טערקען געזעגענט באלד נאך דעם בערלינער טראקטאק. יעדער איינער האט דאן געוואוסט, אז דיזע צוויי טערקישע פראווינצען וועלען שוין שטענדיג בלייבען אין עסטרייכער הענד. די יונג־טערקען האבען זעהר קלוג געהאנדעלט אין דער צייט פון דער קאכאריי מכח בולגאריען, עסטרייך און סערבין, און זיי האבען דאדורם גע־קענט פארטזעצען זייער אינערליכע ארבייט פאר פרייהייט און פראגרעס.

אויב די דייטשע און עסטרייכער רעגיערונ־גען האבען געהאט אין זינען צו העלפען דעם סולטאן אבדול חאמיד, דעם „ליבען פרייגד" פון קייזער ווילהעלם, און אויפצוהעצען די טערקישע מאסען געגען די יונג־טערקען דורך זייערע אינטריגעס אין בולגאריען און דורך די פערכאפונג פון באסניען און הערצאגאווינא, האבען זיי גאר ניט אויסגעפיהרט. פערקאהרט, דאס האט גראדע געהאלפען די יונג־טערקען צו פערשטארקען זייערע פאטריאטישע שטרעבונ־גען אין פאלק. מען מעג זאגען, אז די אטאמא־נישע אימפעריע האט גראדע פראפיטירט דער־פון, ווייל זי איז פטור געווארען פון די אלטע פערדרעהעניסען און פלאנטערס אויף די באלקא־נען און קאן יעצט רוהיגער און ענערגישער דורכ־פיהרען די נויטיגע רעפארמען. אבער אין דער אייראפעאישער וועלט האט דאס געפיהרט צו א גרויסער שטערונג אין דעם בעריהמטען „גלייכ־געוויכט" פון די גרויסמעכטע. דייטשלאנד צו־זאמען מיט עסטרייך האבען זיכער איבערגעווא־גען אין דער אלטער אריענטאלער פראגע די פיער אנדערע גרויסמעכטע און האבען נאך דער־צו כמעט אין גאנצען ארונטערגעשליידערט די רוסישע וואג.

די רעזולטאטען דערפון וועלען מיר קירצ־ליך זעהען אין א נייער גרופירונג פון די אייראפעאישע גרויסמעכטע: אין א צווייבונד פון דייטשלאנד און עסטרייך און אין א פיערבונד פון רוסלאנד, ענגלאנד, פראנקרייך און איטאליען.

דעצעמבער, 1909.

ניו יארק

ב. פייגענבוים

[2]) די „אינטערנאציאנאלע"

מעריקא איז אין יעדער בעציהונג אויף דער פערקעהרטער זייט פון דער אלטער אייראפא. פונקט אין דעם יאהר, וועו דער סא־ציאליזמום האט אין אייראפא געשפיעלט זיין גלענצענדסטע ראלע און געמאכט זיינע שעהנסטע פארטשריטע, דארף איהם אמעריקא געבען די ביטערסטע ניע־דערלאגע.

איך וועל דא נאר דערמאנען די וויכטיגסטע אינטערנאציאנאלע ווירקונגען פון סאציאליזמום אין פערגאנגענעם יאהר.

די גלענצענדסטע ראלע פון די אינטערנא־ציאנאלע סאציאל־דעמאקראטיע האט זיך ארויס־געווייזען ביי דער רייזע פון דעם רוסישען קיי־זער איבער אייראפא. ניקאליי'ס בעווייזען זיך פאר דער וועלט האט געזאלט איהם צוריקבריי־גען דעם צוטרויען פון די פעלקער און זייער גלעד. זיין פלאן וואלט אויסגעפיהרט געווארען אויף'ן בעסטען אופן פאר איהם, וועו ניט די מאכט און דער אינפלום פון די סאציאלים־טישע אינטערנאציאנאלע אין אלע לענדער. ער וואלט מיט טריאומפף דורכגעפאהרען דורך אי־ראפא. ביי קיינעם פון די ליבעראלען, פראגרע־סיסטען און דעמאקראטען — די פארטיי־גענא־סען פון די רוסישע „קאדעטען"—האט זיך ניט געצייגט קיין פונק פון אינטערנאציאנאלע סא־ציאליזמוס מיט די פרייהייטס־פרייונד אין רוס־לאנד.

די ארבייטער־ברודערשאפט איז ווידער א מאל געווען די אייניגע, וואס האט גערעטעט פון אונטערגאנג אייגעם פון די פרינציפען, וועלכע זיינען א מאל ביי די ליבעראלע בור־זשואזיע אליין געווען טהייער, — דער פרינציפ פון אינטערנאציאנאלע סאלידאריטעט פיר דעם פרייהייטס־קאמפף אין אלע לענדער. א מאהל

האָט די גאַנצע בורזשואַזיע אין אַלע פּאַרטיען־שרייטענע לענדער געטראָגען אויף די הענד אזעלכע קעמפּפער ווי גאַריבאַלדי, מאַזזיני, קאָשוטה. היינט איז דאָס נאָר געבליבען פּאַר די סאָציאַליסטען.

און זיי האָבען געטהאָן זייער פּפליכט פּאַל־קאָמען. זיי האָבען עס געטהאָן אַזוי, אַז דער געקרוינטער בלוט־הונד האָט ניט געוואָגט צרויס־צושטעלען א פּוס אויף די ערד פון קיין איין גרויסע שטאָדט אין גאַנץ איראָפּאַ; אין די מייסטע מדינות איבערהויפּט ניט אויף דער יבשה.

אַלס ערשטע איז צרוים מיט איהר איניציאַטיווע די אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע ביורא, וועלכע האָט פונאַנדערגעשיקט א'ן אויפרוף צו די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען פון אַלע לענדער, צו געבען דעם טירען זיין פּערדיענטען „ברוך הבא"; צו פּראָטעסטירען ענערגיש אין אַלע פּאַרלאַמענטען געגען זיין בעזוך; צו פּאַדערען מען זאָל איהם ווייזען די טהיר און אויפּצוקלעהרען די מאַסען פון אַלע פעלקער וועגען זייער בלוטיגע מעשים.

און זיי האָבען דאָס געטהאָן אויף א גרויסרטיגען אופן, מיט א'ן אינטערנאַציאָנאַלע איינהייט, וועלכע איז הערץ־ערפרישענד.

אין שוועדען האָבען די סאָציאַליסטען אין אַלע שטעדט געהאַט מאַסען־פערזאַמלונגען געגען דעם צַארען־בעזוך. אין דייטשלאַנד איז געווען א גרויסע דעמאָנסטראַציאָן אין האַפען פון קיעל. אין ענגלאַנד האָבען אַלע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען און די אַרבייטער־פּאַרטיי אורגאַניזירט פּייערדיגע מאַניפעסטען און אַראַנזשירט א ריעזען־דעמאָנסטראַציאָן אויף טראַפאַלגאַר סקווער אין לאָנדאָן. און אין פּאַרלאַמענט האָבען די אַרבייטער־דעפּוטאַטען אינטערפּעלירט די רעגיערונג וועגען דעם און דריי טעג (8טען, 13טען און 30סטען יולי) זיינען פּאַרגעקומען דעבאַטען וועגען דעם ענין, און וועלכע די אַרבייטער־דעפּוטאַטען האָבען אַרוים־געזאָגט וועגען דעם צאַר דאָס, וואָס אונז אַלע־מען איז אויף'ן האַרצען.

אין פּראַנקרייך זיינען אין צעהנדליגע שטעדט געווען פּראָטעסט־דעמאָנסטראַציאָנען געגען דעם צַארען־בעזוך און אין פּאַרלאַמענט האָט זשאָרעס דעם בלוט־הונד זעהר ניט געשאַנעוועט.

דאָס אינטערעסאַנטעסטע איז פּאַרגעקומען אין איטאַליען. די גרויסאַרטיגע רעדע פון גענאָסע מאַרגאַרי אין פּאַרלאַמענט און די שטורמישע מאָסען־פּראָטעסטען געגען דעם צאַר'ס בעזוך אין הונדערטע שטעדט פון איטאַליען (אין רוים האָט די פּאַרטיי געגרינדעט א ספּעציאַלעם צענטראַל־קאָמיטע פּאַר דיעזע אַגיטאַציאָן) האָט געווירקט, אז דער בלוטיגער טירען האָט זיך איין מאָהל געמוזט אָבזאָגען צו פּאָהרען קיין איטאַליען. נאָך אייניגע מאָנאַט איז ער דאָך אָהין געפּאָהרען, אָבער ער האָט ניט געוואָגט אַריינצוקומען אין קיין גרעסערע שטאָדט. אין א פּערוואַרפענע שטעדטעלע, ראַקקאָניגי, האָט ער זיך אַריינגע'גנב'עט, בעוואַכט פון אן אונגעהייערע מאַכט פון רוסישע און איטאַליעניש מאַרד־קנעכט. דעם זעלבען טאָג האָבען די פּיעלע שטעדט אין איטאַליען, וואו די שטאָדט־רעגיערונגען זיינען אין די הענד פון די סאָציאַליסטען, אויפגעצויגען, אויף זייערע שטאָדטישע געבייודען, זייערע פּאָהנען אויף האַלב־מאַסט, אַלס א צייכען פון טרויער. און דאָס אינטערעסאַנטסטע איז, וואָס דעם טאָג איז געשעהן אין רוים. דאָרט האָט די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי איינגעמוירט אין דעם „פּאַלקס־הויז" א בראָזעל טאַנץ פּליצע, אין וועלכע זי האָט געלאַזט אינקריצען דאָס פּאַלגענדע:

„אין דער צייט וועלן, ווייט פון יעדער גענויגשאַפט פון פּרייע מענשען, פּערבייגען זיך פּירשטען און האַלייטע פּאַר ניקאַלאַיען, דעם קייזער און מערדער, ציטערענדיג צוויי־שען רייהען פון סאַלדאַטען און שפּיאָנען און צוויישען פינסטערען שאטען פון טויט, — ווערט פון דעם פּראַלעטאַריאט פון איטאַליען, וועלכעם האָט מיט פּורכטבאַרען געשרייי פון אָבשיי צוריקגעוויזען דעם, וואָס טראָגט אויף זיך דעם פלוך פון די פעלקער, איינגעקריצט אין דיעזען מעטאַל א פּראָטעסט אים נאָמען פון דעם מאַרטירערטהום פון א פאַלק, פּאַר וועלכען עס איז נאָך קיין ראָבע ניט גענומען געוואָרען, אים נאָמען פון די העלדען, וואָס זיינען געשטאָרבען אויפ'ן גאַלגען און אין די טורמעס, אים נאָמען פון די ערלעזענדע קולטור, וועלכע וועט בעפרייען פון יאָך אַלע בעדריקטע פון יעדען שטאַם און פון יעדען לאַנד אין דער גרויסער און פרוכטבאַרער ברי־דערלעכקייט פון געראַטיגקייט און ארבייט."

דיעזע אויסקריצונג אין מעטאַל וועט, אין די אַלטערטהימליכע וועלט־שטאָדט, צווישען די

אייגקריצונגען פון טויזעגדער יאהרען צוריק, בלייבען אויף דור דורות דער אויסדרוק פון די „גרויסע פרוכטבארע ברידערליכקייט פון די געזעלשאפטן און ארבייט", וועלכע עקזיסטירט שוין הײנט און לעבט און ווירקט מעכטיג און אײנהייטליך איבער דעם גאנצען ערד־קוגעל — די אינטערנאציאנאלע סאציאל־דעמאקראטיע!

* * *

די צווייטע וועלט־ראלײע האט די סאציאליסטישע „אינטערנאציאנאלע" געשפיעלט דאס יאהר אין דער פראגע פון נאציאנאלן־העצעריי און לענדער־באפערײ.

די העצעריי צווישען דייטשלאנד און ענגלאנד איז קיין מאהל ניט געווען אזוי ווילד ווי דאס יאהר. די מיליטעריש לאסטען שטייגען אין בייד לענדער ביז צום אונעדליכען און דריקען די ארבייטער. און די רעקאציאנערע מאכט פון מיליטעריזמוס וואקסט. און די קעפ פון די מאסען ווערען פער'שבור'ט מיט מארד־פאטריאטיזמוס. געגען דיעזע דריי גרויסע איבלען קען נאר דער סאציאליזמוס זיך געגען־שטעלען. און אויף דאָ האבען די סאציאליסטען פון בייד לענדער געטהאן זייער פולע פפליכט.

אין ענגלישען פארלאמענט האבען די ארבייטער־דעפוטאטען געווירקט, דאס די רעגירונג האט ערקלעהרט, אז זי וואלט געווען צופריעדען צו שליסען אן אבמאך מיט דייטשלאנד, אז בייד זאלען איינשרענקען זייערע בעוואפנונגען. און אין דייטשען רייכסטאג האבען די סאציאליסטען געשטעלט א'נ אנטראג, אז דייטשלאנד זאל דאס אננעהמען און זאל אנקניפען אונטער־האנדלונגען מיט ענגלאנד וועגען א פריעדליכע פערשטענדיגונג. די רעגירונג האט דעם „אונפאטריאטישען" פארשלאג פון די „פאטער־לאנדסלאזע יונגאטשעס" צוריקגעוויזען. און באלד דערנאך טאקע ארויפגעלייגט אויף 500 מיליאן נייע שטייערן. אבער, אויב ביי די רעגירונג דירעקט האט די סאציאליסטישע מאכט שיינבאר נאר ניט געווירקט, האט זי אבער דאך געגען דעם רייסענדען שטראם פון מארד־פאטריאטיזמוס אין די געפיהלע פון די פעלקער זיך געשטעלט מיט די קראפט פון א פעלזען־בארג און האט דעם שטראם שטארק איינגע־האלטען.

כמעט אין אלע פארלאמענטען האבען די סאציאליסטישע אבגעארדענטע פראטעסטירט געגען די מארד־פאטריאטישע פעלקער־פערהע־צונג און לענדער־פערכאפונג און געפאדערט רעכט און זעלבסט־שטענדיגקייט פאר די אונטערדריקטע פעלקער. אין עסטרייכישען רייכס־ראטה האבען זיי געפאדערט אויטאנאמיע פיר באסניען. א פארשלאג פון גען. דר. אדלער, אויפפאדערנדיג די עסטרייכישע רעגיערונג צו טהאן אלעס מעגליכע צו פערמיידען מלחמות, איז זאגאר אין רייכסראטה אנגענומען געוואָרען (26טען מערץ). אין סערבין זיצט נאר אייך איינציגער סאציאליסט אין די „סקופשטינא" (פארלאמענט), געגאסע קאזלעראוויטש, האט ער דארטען אויף פראטעסטירט געגען די מארד־פאטריאטישע קאכערײ, וואס איז דארטען, אין סערבין, אנגענאנגען און וואס האט שיער אנגעזונדען א וועלט־בראנד פון מלחמה. און אפילו אין באסניען זעלבסט, אין דעם פון עסטרייך פערכאפטען לענדל, וואו דער האס צו עסטרייך איז א גערעכטער, האט אויך די דארטיגע יונגע סאציאליסטישע פארטיי דעמאנסטרירט די ברידערליכקייט פון די ארבייטער פון באסניען מיט די ארבייטער פון אלע עסטרייכישע לענדער. זי האט נעמליך ארגאנזירט א גרויסע פעלקער־פערבריderungs־דעמאנסטראציאן און איינגעלאדען אלס רעדנער עסטרייכישע, אונגארישע, סערבישע, טשעכישע, סלאווע נישע און באסנישע סאציאליסטען.

אויך אין די קלאגעדיגע דומא האבען אונזערע געואסטע ענערגיש פראטעסטירט געגען די אבזויבט פון דער רוסישער רעגיערונג צו פערכאפען, צוזאמען מיט ענגלאנד, א שטיק פערזיען און צו שטערען די פערזישע רעוואלוציאן. דאס זעלבע האבען געטהאן די ארבייטער־דעפוטאטען אין ענגלישען פארלאמענט.

אויך אין דיעזער ציוויליזאטארישער און הומאנער מיסיאן זיינען די סאציאליסטען די איינציגע. נור דורך די סאציאליסטישע ארבייט ווערט די מארד־פאטריאטישע העצעריי אונטער־גערראבען און די שטימונג פון גאנצע פעלקער ווערט אן אנדערע. און דאס מוז ווירקען אויף די רעגיערונגען אויך.

* * *

ווי דיעזע אגיטאציאן ווירקט, זעהט מען יעצט דייטליך אין דייטשלאנד. די מאסען האבען דארט שארף געגעבען צו פערשטעהן די רעגיערונג, אז זיי זיינען שוין זאט מיט די פאטריאטישע גליקען. דערפאר וואס די „פאטריאטישע" פארטייען האבען געשטימט, אז 500

מילי׳ן מארק זא׳ מען נעהמען נייע שטייערן, אויף די קאַסטען פון נייע פּאַטרי׳אָטישע גרוישקיי׳טן", און 400 דער־פון זא׳ נעמען וועלן דורך אן אויפשלאָג אויף דעם פּרייז פון לעבענס־מיטל, — דערפאר האָבען זיך הונדערט טויזענדער ערקלעהרט פאר געגנער פון דעם קאיזער מיט זיינע טרייע פּאטריאָטישע פּארטייען און פאר פריינד פון די סאָציאליסטען, וועלכע שלי׳סען גאָר ברודערשאפט מיט די „שונאים פון פאטערלאנד", מיט די פראנצויזען און מיט די ענגלענדער.

ביי די וואהלען אין באדען, וואו די סאָציאליסטען האָבען ביז אהער געהאט נאָר 12 אבגעאָרדענטע אין לאנדטאג, האָבען זיי ביי די וואהלען לעצטען נאָוועמבער געוואונען 20.

אין זאקסען איז אין לעצטען לאנדטאג געוואן איין איינציגער סאָציאליסט, די וואהלען פון פאָריגען נאָוועמבער (מיט א פערבעסערטען וואהל־רעכט) ברייננען אריין אין לאנדטאג זייער 25.

אין פריי׳סישען לאנדטאג זיינען צוריק ערוואהלט געוואָרען 4 פון די 5 אויסגעשלאָסענע סאָציאליסטען, כאטש דאָרט מוז יעדער וואהלער אנצייגען אפען פאר וועמען ער שטימט און נאָר וואר עס קען צאָהלען שטייער האָט א שטימע.

אין בערלין זיינען פון 16 שטאָט־רעטהע ערוואהלט געוואָרען 14 סאָציאליסטען.

און נאָכדעם האָט אנגעהויבען צו גאהן א לאנגע רייהע פון ערשטוויינענדע סאָציאליסטישע זיינען ביי שטאָדטישע וואהלען איבערא׳.

קען דאָס פארבייגעהן אָהן א שטארקען איינפלוס אויף די האַנדלונג פון די רעגיערונגען?

* * *

ריזיגע סאָציאליסטישע פארטשריטע זיינען דעם יאָהר אויף געמאכט געוואָרען אין פאל־גענדע לענדער:

אין שוועדען — שטימען געוואקסען פון 43,143 אויף 89,195.

אין איטאליען — צאָהל סאָציאליסטישע אבגעאָרדענטע געוואקסען פון 33 אויף 42.

אין דענמארק — שטימען געוואקסען פון 77,000 אויף 93,000.

אין האָלאנד — צוואוואקס פון 17,156 סאָציאליסטישע שטימען.

אין ענגלאנד האָט די פערשפּרייטונג פון סאָציאליזמוס געצוואונגען די ליבעראָלע רעגיע־רונג פּארצושלאָגען א נייעם שטייער־סיסטעם, וועלכע די לאָרדם ערקלעהרן אלס „סאָציאליס־טיש". אין די דיסקוסיאָנען וועגען דיעזען באָד־זשעט האָבען די מיניסטאָרען געוצט טענות, וועלכע קלינגען שטארק עהנליך צו סאָציאליס־טישע. דאָס האָלט ביי פיהרען צו א רעוואָלו־ציאָן אין דער קאָנסטיטוציאָן פון ענגלאנד. די פראגע וועט נעמליך פּארגעלייגט וועלן פאר׳ן פאָלק צו ענטשיידען, צו זאָלען די לאָרדם נאָך וווייטער קענען שטערען די געזעץ־געבונג. ענג־לאנד קאָכט און רעש׳ט מיט דער געשיכטע און די דיסקוסיאָנען דרעהען זיך דערביי אין נאָנצען איבער׳ן סאָציאליזמום.

* * *

די מערקווירדיגסטע דריי פאָסירונגען פון דעם יאָהר אין דעם אינערליכען לעבען פון דער סאָציאליסטישער אינטערנאַציאָנאלע זיינען:

1) די ענטדעקונג פון אזעף אלס שפיאָן און פּראָוואָקאָטאָר.

2) די רעוואָלוציאָנערע ערהויבונג אין שפאניען און די ערמאָרדונג פון פעררער.

3) דער גענעראל סטרייק אין שוועדען.

צו ערקלעהרען איינצעלהייטען פון דיעזע גרויסע פאָסירונגען איז דאָ ניט נויטיג. זיי ליגען נאָך פריש אין געדעכטנים פון אלע לעזער. מיר וועלען נאָר זאָגען א וואָרט וועגען יעדע פון זיי.

טרויעריג ווי די שפּיאָנען־ענטדעקונגען אין רוסלאנד זיינען, דאָרף מען אָבער ניט פערגעסען, אז אזעלכע לומפּען קענען נאָר ברייננען א גע־פעהרליכען שאדען פאר די געהיימניספאָלע טע־ראָריסטישע קאָנספּיראַציאָנען פון א קליינעם קרייז העלדען. דיעזער טאקטיק האָבען די ענט־דעקונגען געגעבען א טויט־קלאפ. אָבער די ברייטע מאסען־בעוועגונג פון פּראָלעטאריאט, וועלכע די צייט פון איהר וויעדער־ערוואכונג אין רוסלאנד וועט נאָר קומען, וועט אריבערגעהן איבער דיעזע נפשות ווי א ריעזען־מחנה איבער אייניגע העלכיכע ווערים.

די בלוטיגע שפאניש פאסירונגען האָבען א׳ן אויגענבליק געשיינט צו צייגען א געוויסע אייניקייט אין די געפיהלען פון „אלע פּארט־שריטליכע עלעמענטען". דען אויף קאפיטאליס־טישע ליבעראלען האָבען אין מאנכע לענדער גע־נומען צייגען עטוואָס ווי א פּראטעסט געגען די ערמאָרדונג פון פעררער, דעם אונשולדיגען פער־שפרייטער פון פאלקס־בילדונג. אבער די קאָנ־סערוואטיוון רעגיערונג פון שפאניען איז אראָב

און א ליבעראַלעם מיניסטעריום האָט פערנומען איהר פּלאַץ. און די „ליבעראַלע" פּראָטעסטען זיינען אנטשוויגען געווארן, כאָטש דער נייער „ליבעראַלער" קריעגס־מיניכטער ענגעראַל לוג האָט עפענטלעך ערקלעהרט, אז דער איינציגער פערבראָכען פון דעם קאָנסערוואַטיוון מיניס־טעריום אין דעם פאַל פעררער איז געווען דאָס, וואָס זיי האָבען פעררער'ן געגעבען „צופּיעל פערטהיידיגונג"; זיי האָבען געדאַרפט באַלד נאָך זיין ארעסט איהם זאָפּארט פעראָורטהיילען און טאָקע באַלד דערשיסען, אָהן שום צערעמ־ניעס. דאָס איז דער קאַפּיטאַליסטישער ליבע־ראַליזמום!

וועגען דעם שוועריישען סטרייק קענען מיר דאָ זאָגען נאָר דאָס איינע, אז דאָ האָבען זיך ארויס־געצייגט אייגענשאַפטען אין דעם פּראָלעטאַריאט אזעלכע וואונדערבארע, אזעלכע הערליכע, אזעל־כע גלענצענדע, וויי מיר האָבען עס אפילו אין אונזערע אָפּטימיסטישסטע מאָמענטען ניט גע־וואָגט צו ערוואַרטען! די פעסטקייט, די אייני־הייט פון הונדערטע טויזענדער, די ניכטערהייט, די דיסציפּלין, די געדולד, די אָפּפערוויליגקייט האָט מען נאָך קיינמאָל פריהער ניט געזעהן אין אַלע גלענצענדע קעמפּפע פון דעם פּראָלע־טאריאט!

* * *

דער איבערפּולער בעכער פון דעם אוירא־פּאַאישען סאָציאַליזמום איז שוין אַריבערגערו־נען נאָך אזיען אויך. ביי דער לעצטער קאָנ־פערענץ פון אינטערנאַציאָנאַלען ביורא האָט זיך צום ערשטען מאָל געמעלדעט צור אויפנאַהמע א טערקישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אָרגאַניזא־ציאָן, פון סאָלאָניקי.

פאַר אונז, אידישע סאָציאַליסטען, וועט זיין אינטערעסאַנט צו הערען, אז אין דיעזער ערשטער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אָרגאַניזא־ציאָן פון טערקען שפּיעלען א שטיקל ראָליע טערקישע אידען — ניט די אידען, וואָס האָבען איינגעוואַנדערט אין טערקיי די לעצטע יאָהרען, נאָר טאָקע טערקישע אידען, וואָס רעדען שפּא־ניאָליש־אידיש. פאָריגען זומער, וועו אין טער־קישען פּאַרלאַמענט איז בעראַטהען געוואָרען די פראָגע וועגען די פעראַייניגונגס־פרייהייט אין דער קאָנסטיטוציאָן און די נייע קאַפּיטאַלים־טישע רעוואָלוציאָנערע הערשער האָבען פּאַרגע־שלאָגען, אז פאַר טרייד־יוניאָנס זאָל קיין פער־אייניגונגס־פרייהייט ניט געגעבען ווערען, האָ־בען די סאָציאַליסטען פון סאָלאָניקי ארענושירט א ריעזיגע ארבייטער־דעמאָנסטראַציאָן געגען דעם. ביי דיעזע דעמאָנסטראַציאָן זיינען רעדען גהאַלטען געווארען אין טערקיש, ארמעניש, גריכיש און — שפּאַניאָליש־אידיש. דאָס איז צום ערשטען מאָל, אז איך, וועניגסטענס, האָב גהערט וועגען סאָציאַליסטישע פּראָפּאַגאַנדע צווישען שפּאַניאָלישע אידען אין זייער אייגע־נעם זשאַרגאָן.

שפּעטער האָב איך שוין געזאָהן א צייטונג אויך, א סאָציאַליסטישע, אין דיעזער שפּראַך,— מיט „רש"י־כתב". דאָס האָב איך געזעהן אין בריסעל, אין אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליסטי־שען ביורא. דאָס איז געווען א סאָציאַליסטישע צייטונג פון בולגאַריען, אין פיער שפּראָכען: טערקיש, בולגאַריש, גריכיש און שפּאַניאָליש־אידיש. פון די אידיש האָב איך ניט מעהר געקענט פערשטעהן ווי איין קעפּיל פון א'ן אר־טיקעל: „ליהודים היתה אורה".

אויך אין פּערזיען איז דער הויפּט־פיהרער פון דער זיעגרייכער רעוואָלוציאָן געווען א סאָ־ציאַל־דעמאָקראַט.

אָט אזוי שפּיעלט דער סאָציאַליזמום מיט מאַכט און ערפאָלג זיין פערקער־פערבריידערנדע ראָלע, ביז אזש אריין אין די פינסטערניש פון דעם בלוטיגסטען פעלקער־האַס און פעלקער־שטרייט, אין די אזיאָטישע וועלט.

* * *

וועו מיר קומען צוריק פון דער אַלטער וועלט קיין אמעריקא, פיהלען מיר ווי אַן ארי־מער קרוב וואָס קומט צוריק אהיים פון א בעזוך ביי זיינע רייכע פעטערס. דאָך האָט די אמעריקאַנער אָבטהיילונג פון די סאָציאַלים־טישע אינטערנאַציאָנאַלע אויך אין דעם יאָהר עטוואָס פּראַקטיכעם צו פערצייכענען. זי האָט אויך דאָ גאַלאָזט פיהלען איהר מאַכט און עט־וואָס אויפגעטהאָן.

קודם איז צו דערמאָהנען די בעפּריאָונג פון די צוויי רוסישע רעוואָלוציאָנערען, רודא־ווין און פּורען. אין דיעזער בעפּריאָונג האָט דער אמעריקאַנער סאָציאַליזמום זיך געמאַסטען אין די קרעפּטען מיט דעם איינפּלום פון רו־סישען צאַריזמום, און דער אמעריקאַנער סא־ציאַליזמום האָט געזיעגט. דאָס איז עפּעם קיין קלייניגקייט ניט!

דער רוסישער צאַריזמום האָט דאָ געאר־בייט מיט אַלע זיינע שוואַרצע כחות, ארויס־

צוקריגען זיינע צוויי אָפּפּער פון אַמעריקא. ניט בלויז מיט זיין געלד האָט ער געארבייט, נאָר אויך מיט זיין מעכטיגען איינפלוס. גראד איז דעם צאָר'ס פריינד און גאסט טאָפּט ארויפגעקומען אויפ'ן פּרעזידענט־שטוהל און עס האָט אויסגעזוכן, אז די צוויי קעמפּפער וועלען זיין א פריינדען־געשאנק, וואָס דער פּרעזידענט וועט שיקען דעם רוסישען רוצח. אָבער די סאָציאַליסטישע פּארטיי האָט אויפגערודערט דאָס לאַנד. נאָך די מאָיער און הייוואוד אַגיטאַציאָן איז דאָס געווען דער צווייטער פאַל, וואו אונזער פּארטיי האָט זיך געלאָזט פיהלען אין גאַנצען לאַנד און האָט געזיגט.

דאָס זיינען געווען די איינציגע צוויי פעלע, וואו אונזער פּארטיי אין אַמעריקא איז אויפגעטראָטען אויפהייטליך און מאכטפאַל אויבער די גאַנצע גרויסע רעפובליק און האָט בעשפּען א וואהרע פאַלקס־בעוועגונג. איהר זיג אין דיעזע צוויי פעלע דארפען זיין א בייספּיעל פאר איהר, ווי זי קען זיין א לעבעדיגער פּאַקטאָר אין דעם ווירקליכען לעבען פון לאַנד.

געלעגנהייטען פאר אזעלכע קעמפּפע האָט מען געקענט געפינען גענוג. צום בייספּיעל: וועו די נייע טאריף־גזעצע זיינען פערהאַנדעלט געוואָרען אין קאָנגרעס, האָט אונזער פּארטיי געקענט און גדארפט מאכען פונקט אזא גערודער וועגען די „הונגער־טאריפען", ווי זי האָט געמאכט וועגען די מאָיער און הייוואוד און וועגען דעם פאַל מיט רודאָויץ און פורען. אין אַלע לענדער פון דער וועלט האָבען אונזערע ברודער־פּארטייען געמאכט א געוואלדיגען שטורם וועגען אזעלכע געזעצען, וואָס רייסען ארויס בייס פאַלק דעם ביסען פון מויל. דאָ שווייגען מיר!

עס זעהט אָבער אויס, אז אונזער שווערע ניעדערלאגע ביי די לעצטע וואהלען וועט זיין „גם זו לטובה". עס רודערט זיך אין דער פּארטיי און עס וועלען געווים ארוי־קומען נייע אייניריכטונגען, וואָס וועלען אונז אָפּט ארויס־פיהרען אָפּס פאקטאָרס אין עפענטליכען לעבען, ווי אין די רודאָויץ און פורען פעלע און אין דעם מאָיער און הייוואוד פראצעס.

דאָן וועלען מיר דאָ אויך זעהן בעסערע צייטען. דען פערבאָרגענע כחות האָבען מיר דאָ געוונג, עס פעהלט נאָר זיי ארויסצובריינגען אין ווירקליכען פאַלקס־לעבען ארײן. און ביי פערשיעדענע געלעגנהייטען האָט זיך געצייגט דייטליך, אז די קאפּיטאַליסטישע שטאָטס־מענער פון סאמע אויבען־אָן זעהען פון זייער הויכען אויסקוק־טהורם אויס, א פיעל שטארקערע געפאַהר פון סאָציאַליזמוס, ווי דאָס צייגט זיך ארויס ביי די וואהלען. רוזוועלט'ס ביטערער קאמפּף געגען סאָציאַליזמוס איז איינער פון די בעווייזע.

אויך ביי די וואהלען האָט זיך אייגענטליך ארויסגעצייגט, אז די כחות, וואָס דער סאָציאַליזמוס האָט איינמאָהל געוואונען, בלייבען זייענ, אפילו וועו ביי מאנכע וואהלען פערשווינדען זיי פון דער אויבערפלעכע. זיי בלייבען דאָן פערבאָרגענע סאָציאַליסטישע כחות, און ביי אנדערע געלעגנהייטען צייגען זיי זיך וויעדער ארויס. דאָס האָבען מיר געזעהן אין הייווער־היללן, וואו מיר האָבען, נאָך יאָהרען, צוריק געוואונען אונזער זיין אין דער לעדזשיסלייטשור פון מאסאטשוזעטס. ווי קומט דאָס, וואָס גראד אין הייווערהיללן האָבען מיר איצט וויעדער געוואונען אן אסעמבלימען? וואָרום ניט ערגעז אנדערש? צייגט דאָס דען ניט, אז כאָטש אייניגע יאָהרען האָבען זיך דאָרט די אמאָליגע סאָציאַליסטישע כחות ניט מעהר ארויסגעוויי־זען, זיינען זיי אָבער דאָך ניט געווען פער־שוואונדען, נאָר פערבאָרגען? געווים! די וואָס זיינען שוין איין מאָהל געוואונען געוואָרען צו שטימען פיר סאָציאַליזמוס, זיינען דאָס רוב שוין אונזערע, אפילו וועו געווינען אומשטענדען רייסען זיי אויף געווינען צייטען צוועק פון אונז.

אונזער האָרעוואניע אין דער סאָציאַליס־טישער אגיטאציאָן אין אמעריקא האָט אויפגע־שרייבען די סאָציאַליסטישע געדאנקען אין צעהן־טויזענדער הערצער ווי מיט כעמיש ט י נ ט: אזוי זעהט זיך גאָר ניט אָן, אָבער עס פעהלט נאָר א געווינען דערוואָרמונג, אין עס וועט ארויסקומען קלאָהר און דייטליך...

לאָמיר יעצט זאָרגען פאר די דערוואָר־מונג!

ל. בודין

[3]) סאָציאַליסטישע טהעאָריע

ענאָסע קאַרל קאוטסקי האָט אַ מאָהל געזאָגט, דאָס סאָציאַליסטען האָבען קיין צייט צו שרייבען טהעאָרעטישע ביכער ווי דיעזע ווערען געשריעבען פון בירגערליכע גלעהרטע, און דאָס די וויכטיגסטע סאָציאַליסטישע שריפטען זיינען דאָרום ערשיענען אלס גלעזגענהייטס־שריפטען, אלס שטרייט־שריפטען אין א דיסקוסיאָן. און דער פאקט איז דאָס מיט דער אויסנאַהמע פון מארק'ס „קאַפּיטאַל" טראָגען די וויכטיגסטע סאָציאַליסטישע שריפטען א פאַלעמישען כאַראקטער, די בירגערליכע גלעהרטע זיינען דאָרום אָפט שאקירט פון זייער טאָן, און ווילען זיי בשום אופן ניט אנערקענען אלס וויסענשאפטליכע ווערקע, וואָס האָט נאָטירליך אייניגע פון זיי, ווי צום ביישפיעל עגגעלס' „אנטי־דיהרינג", ניט אבגעהאלטען פון צו ווערען קלאסיקער אין זייער גביעט. דער סאָציאַליזמוס איז ניט בלויז א וויסענשאפט זאָנדערן א היסטאָרישע בעוועגונג, און די וויסענשאפט ענטוויקעלט זיך דאָרום צוזאמען מיט דער בעוועגונג און דורך דער בעוועגונג.

די טהעאָריע פון סאָציאַליזמוס קאָן אייניגע־טהייל ווערען אויך צוויי טהיילען: ריינע טהעאָריע און אָנגעווענדטע טהעאָריע. די ריינע טהעאָריע האָט צו טהאָן מיט די אלגעמיינע פרינציפיען און ענטוויקלונגס־טענדענצען וועלכע פיהרען צום ענדציעל. דיעזער טהייל פון דער טהעאָריע ווערט געווהנליך ענטוויקעלט אין דיסקוסיאָנען מיט גענגער. דער אנדערער טהייל האָט צו טהאָן מיט די איינצעלהייטען און מעטהאדען פונ'ם קאמפף פאר'ן ענדציעל, און ווערט געווהנליך ענטוויקעלט אין אינערליכע פארטיי־דיסקוסיאָנען. נאטירליך ווערען די דיסקוסיאָנען ניט אימער אזוי שארף פאנאנדערגעהאלטען. אפטמאָהל ווערען די צוויי גביעטע בעהאנדעלט צוזאמען, און אין צוזאמענאנג מיט אנאנדער, ספעציעל איז דאָס דער פאל וועו די אָנגע ענדעטע טהאָריע ווערט בעהאנדעלט, וויל דיעזע, זייענדיג אין אנווענדונג פון דער ריינער טהאָריע אויך דער פראקטיק, קען נאָטירליך גרינדליך דיסקוטירט ווערען בלויז אין צוזאמענהאנג מיט דער ריינער טהאָריע. אבער מאנכעם מאָהל ווערט אין דער דיסקוסיאָן אויבער מיטעל און מעטאדען פון דער ארבייטער־בעוועגונג וועניג רעאגירט אויף דער ריינער טהעאָריע, אויף די גרונד־פרינציפען פונ'ם וויסענשאפטליכען סאָציאַליזמוס ווערען אנגענומען אלס זעלבסטפערשטענדליך.

אין אלגעמיינעם קען מען די דיסקוסיאָן איבער סאָציאַליסטישע טהאָריע איינטהיילען אין דרייַ פעריאָדען: די ערשטע פעריאָדע, ווען די בעוועגונג האָט געקעמפפט פאר עקזיסטענץ־בערעכטיגונג, ווען דער הויפט־געגנשטאנד פון דער דיסקוסיאָן איז געווען די ריינע טהאָריע, די גרונד־פרינציפען פון סאָציאַליזמוס. די צווייטע פעריאָדע ווען די בעוועגונג איז געווען גרוים און מעכטיג, און ניט דארפענדיג מעהר צו בעווייזען איהר עקזיסטענץ־בערעכטיגונג האָט זי זיך ארויפגעווארפען אויף פראקטישער ארבייט, און אייניגע פון איהרע מיטגליעדער האָבען זיך געפיהלט עטוואָס בעגנגט פון די שטרענגע פרינציפען, וועלכע האָבען זיך אין איהר היסטאָריש אויסגעארבייטעט. דאָס איז געווען די ערא פונ'ם טהעאָרעטישען רעוויזיאָניזמוס, פון די „בערנשטיין"־דעבאטען. דער דריטער פעריאָד, אין וועלכער מיר געפינען זיך יעצט, איז כאַראקטעריזירט פון א בעגעהר צו דיסקוטירען שטרענג פראקטישע פראגען, אויף ווי ווייט מעגליך אָהן לאָנגע דעבאטען איבער ריינער טהאָריע. געווייסערמאסען זיינען מיר יעצט אין אן עפאָכע פון פראקטישען „רעוויזיאָניזמוס". מיר זאָגען „געווייסערמאסען", ווייל נאָך אלעמען הענגען אלע „פראקטישע" פראגען אין דער ארבייטער בעוועגונג ענג צוזאמען מיט זאָגענאָנטע „טהאָרעטישע" פראגען.

די הויפט־פראגען, וועלכע ווערען יעצט בעהאנדעלט און דיסקוטירט פון סאָציאַליסטען זיינען די פאלגענדע: ערשטענס, אויף ווי ווייט קאָן און דארף זיך די סאָציאַל־דעמאָקראטיע בעשרענקען אין איהר פאָליטישען קאמפף אויף זאָגענאָנטע „גזעזעצליכע" אדער „פריעדליכע"

מיטלען; צווייטענס, אויף ווי וויים קאנען און דארפען די געווערקשאפטען זיך בעשרענקען אויף דעם זאגענאנטען ריין־עקאנאמישען קאמפף און, דריטענס, די אלטע פראגע וועלכע בלייבט אימער ניי, וואס קען די ארבייטער־קלאסע ערווארטען פון דער זאגענאנטער „בירגערלייכער דעמאקראטיע", און ווי אזוי דארף זיך די סאציאל־דעמאקראטיע פערהאלטען צו די „ראדיקאלע" עלעמענטען אינערהאלב דעם בירגערטהום און ספעציעל אין דער מיטל־קלאסע.

די וויכטיגסטע סאציאלישטישע שריפט פון 1909, וועלכע בעאנדעלט דיעזע פראגען, איז קארל קאוטסקי'ס „דער וועג צור מאכט"; און די וויכטיגסטע מינדליכע דעבאטע — די וועלכע האט שטאטגעפונדען אויף דעם לייפציגער פארטייטאג פון דער דייטשער סאציאל־דעמאקראטיע וואו די לעצטע פראגע איז דיסקוטירט געווארען. אנאנדער וויכטיגע שריפט איז אנטאן פאנעקוק'ס „די דיפפערענצען אין דער ארבייטער בעוועגונג".

די צענטראלע אידעע אין קאוטסקי'ס „וועג צור מאכט" איז דאס די סאציאל־דעמאקראטיע איז ניט צוגעשווארען צו אירגענד וועלכען מיטל אדער קלאסע פון מיטלען אין איהר קאמפף געגען דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפטס־ארדנונג. זי בעשטהט ניט דוקא אויף „רעוואלוציאן" אדער דורכאוים אויף „געזעצליכקייט" אום יעדען פרייז. זי איז בערייט אנצוווענדען יעדעם מיטל, ניט אבטיגנדיג דערויף אויב עם ווערט געווענליך קלאסיפיצירט אלס „רעוואלוציאנער" אדער „געזעצליך", אזוי לאנג ווי עס פיהרט צום צוועק — די עראבערונג פון דער פאליטישער מאכט פאר דער ארבייטער־קלאסע.

די סאציאל־דעמאקראטיע איז רעוואלוציאנער, ווייל זי אנערקענט דאס די שטאטס־געוואלט איז א ווערקצייג וועלכעם די הערשענדע קלאסע געברויכט אלס א מיטל צו בעהערשען די אונטערדריקטע קלאסען, און דאס געוואלטיגסטע ווערקצייג דערצו. די סאציאל רעוואלוציאן וועלכע דאס פראלעטאריאט שטרעבט דורכצופיהרען איז דאס אונדורכפיהרבאר אזוי לאנג ווי ער האט ניט ערוואבערט די פאליטישע מאכט. אבער וואס פאר מיטל דאס פראלעטאריאט מוז אנווענדען אום דיעזע פאליטישע מאכט צו ערוואבערען וועגדעט זיך אן די אומשטענדען, און ענדערט זיך פון צייט צו צייט, אינ'ם פערלויף פון דיעזען קאמפף פערענדערען זיך די פערהעלטנישע, די בעציהונגען, און רעלאמיוט מאכט פון צוויי קעמפענדע קלאסען, פאליטיש און עקאנאמיש, און מיט דיעזע פערענדערונגען בייטען זיך די מיטל וועלכע די ארבייטער קלאסע קען און דארף געברויכען, אדער געברויכען אם אפטעסטען.

דאס הייסט נאטירליך ניט, אז דער קאמפף איז אהן א רעגל אדער מעטהאדע. אז די קאמפפסמיטל קאנען זיך בייטען פון טאג צו טאג, אדער דאס אירגענד וועלכע קאמפפס־מעטהאדע קאן זיין בערעכטיגט. אדרבה, די מיטלען און מעטאדען און די פרינציפען אויף וועלכע דער קאמפף מוז אנגעפיהרט ווערען ענדערן זיך וועניג. בלויז די איינצעלהייטען און די קאמבינאציאנען ענדערן זיך פון צייט צו צייט. עס פליסט, צום ביישפיעל, פונ'ם כאראקטער פון דיעזען קאמפף דאס די סאציאל־דעמאקראטיע. אלס פאליטישע פערטרעטערין פון דער ארבייטער קלאסע קאן ניט נעהמען קיין אק־טיוון פראנטוואלטליכען אנטהייל אין א קאפיטאליסטישער רעגיערונג. און עס פליסט אויך פונ'ם כאראקטער פון דיעזען קאמפף דאס די פאליטישע קאמפפס־מיטלען מוזען שפיעלען די הויפט־ראלע, וועניגסטענס אין די לאנג־יהרינג לאנגזאמע פארבארייטונגען פונ'ם לעצטען אקט פון דיעזער דראמא אבוואהל דער עקאנאמישער קאמפף איז אויך זעהר וויכטיג אי אין דער פארבארייטונג צום לעצטען קאמפף, ווי אויך אין דער פערבעסערונג פון דער לאגע פון די ארבייטער אזוי לאנג ווי די קאפיטאליסטישע געזעלשאפטס־ארדנונג בעשטעהט.

די סאציאל־דעמאקראטיע טאר דארום ניט זיין „נור" פאליטיש, און אויך ניט „נור" עקאנאמיש. מיניסטעריאליזמום און פוטשיזמום, אנארכיזמום און סינדיקאליזמום, זיינען גלייך פערדערבליך. זיי זיינען אלע די רעזולטאטען פון אן אונגעזונדען צושטאנד פון דער ארבייטער־בעוועגונג. אפט רופט איין אונגעזונדע ערשיינונג ארויס אן אנדערע, ענטגעגנגעזעצטע, אונגעזונדע ערשיינונג, ווי דאס איז דער פאל אין פראנקרייך, וואו דער מיניסטעריאליזם האט ארויסגערופען דעם סינדיקאליזמום אלס פראטעסט.

אין א געזונדע ארבייטער־בעוועגונג מוזען

געברויכט ווערען פאליטישע און עקאנאמישע מיטלען, פאליטישע און עקאנאמישע ארגאניזאציאנען. נאך מעהר, וואם ווייטער ווערט דער קאמפף קאמפליצירטער, אזוי דאם דיזע צווייער־לייַ ארגאניזאציאנען קענען ניט געהאלטען ווערען שטארענג אויסאנאנדער. וואם ווייטער ווערען די פאליטישע און עקאנאמישע מיטלען מעהר פערפלאכטען און אבהענגיג איינם פון דעם אנדערען. מיר האבען עררייכט אזא שטופע אין אונזער אינדוסטריעלער ענטוויקלונג, דאם די עקאנאמישע ארגאניזאציאנען זיינען מאכטלאז געגענאיבער די ארגאניזירטע אונטערנעהמער, וועלכע זיי געברויכען בלויז די ריין־עקאנאמישע מיטלען וועלכע זיינען געווען געניגענד, וועלכע עקאנאמישע קעמפפע זיינען געוועהנליך אויסגעקעמפפט געווארען מיט אינצעלנע אונטערנעהמער. די עקאנאמישע ארגאניזאציאנען זיינען דאדורם געצוואונגען אין זייער עקאנאמישען קאמפף זיך צו שטעלען אויף די פאליטישע ארגאניזאציאנען. און וועהן אפילו זיי שטיצען זיך ניט אויף די פאליטישע ארגאניזאציאנען פון דער ארבייטער־קלאסע האבען די עקאנאמישע קעמפפע א פאליטישען כאראקטער, אין די ריזענקעמפפע וועלכע די עקאנאמישע ארגאניזאציאנען פון דער ארבייטערקלאסע ווערען אלץ מעהר און מעהר געצוואונגען צו פיהרען, וואלטען זיי געווען גאנץ אהנמעכטיג געגען דאם ארגאניזירטע קאפיטאל, וועהן דיזע קעמפפע וואלטען ניט געהאט אן אונגעהויערען אינפלום אויפ'ן גאנצען געזעלשאפטליכען לעבען און צווינגען דערמיט די שטאטסמאכט אנצואוועהנדען אירער אינפלום דיזע קעמפפע צו בעענדיגען.

צו דערזעלבער צייט שטעהען אין אויסזיכט גרויסע פאליטישע קעמפפע, אין וועלכע די פאליטישע פארטיי וועט זיין געצוואונגען זיך צו שטיצען אויף די עקאנאמישע ארגאניזאציאנען, און געברויכען דעם סטרייק אלס א פאליטישען מיטעל צו ערקעמפפען אדער צו פערטיידיגען פאליטישע רעכטע. די ארבייטער־קלאסע מוז האבען פולע פאליטישע רעכטע און דעמאקראטישע פאליטישע אינסטיטוציאנען, אום צו קענען פיהרען א פרייעדליכען קאמפף פאר דער פערבעסערונג פון דער לאגע אין דער יעצטיגער געזעלשאפט און די אינפיהרונג פון א נייער געזעלשאפט וועהן די עקאנאמישע ענטוויקלונג וועט זיין רייף גענוג דערצו. אין די לענדער וואו די ארבייטער־קלאסע איז ניט אים בעזיץ פון דיזע פאליטישע מיטלען וועהרט די קאפיטאליסטישע קלאסע אלץ האהנענעקיגער געגען איהרע פאר־דערונגען, און וואו זי בעזיצט זיי שוין יעצט שטעהט פאר די געפאהר דאם די קאפיטאליסטישע קלאסע וועט פרובירען זיי צו בעשרענקען. די ארבייטער־קלאסע מוז זיך דארום פארבעריי־טען אויף אן עפאכע פון קעמפפע פאר פאליטישע רעכטע, און איהרע עקאנאמישע ארגאניזאציאנען מוזען זיין בעריים אין דיזע קעמפפע הילפע צו לייסטען.

אויף דער מיטלקלאסע קענען זיך די ארביי־טער — נאך קאוטסקי — אין דיזע קעמפפע וועג־ניג פערלאזען. די לעצטע צעהן יאהר האבען אינם קליינבירגערטהום ענטוויקעלט א שטענדי־גען דאם געגען פראלעטאריאט, וועלכער קען נאך וואקסען אין דער מאסע פון קליינבירגער. אבוואהל איינצעלנע מיטגליעדער פון דיזער קלאסע קענען לייסטען פארציגליכע דיענסטע אינ'ם קאמפף פונ'ם פראלעטאריאט. עס איז אפילו מעגליך דאם אין איין שהענעם טאג זאל די גאנצע מאסע צו אונז אריבערלויפען, אונטער דעם אונערטרעגליכען דרוק פון שטייער־לאסטען און דעם מאראלישען צוזאמענברוך פון דער הער־שענדער קלאסע, און דערמיט ענטשיידען אונזער זיעג איבער דעם קאפיטאליזמום. אבער פערלא־זען זיך דארויף קענען מיר ניט, און די ארבייטער־קלאסע מוז איהר פאליטיק אזוי איינריכטען דאם זי זאל קענען דיזע קעמפפע אליין אויסקעמפפען.

אין דער לייפציגער דעבאטע איז, ווי געזאגט, בהאנדעלט געווארען בלויז דער לעצטער פונקט. נאכדעם ווי דער „בלאק" (די קאמבינאציאן פון ראדיקאלען, ליבעראלען, און קאנזערוואטיוון אינ'ם דייטשען רייכסטאג) אונטער דער פיהרער־שאפט פון ביולא האט געפלאצט צוליעב דער זאגענאנטער „פינאנצרעפארם", האט מען אנ־געהויבען רעדען אין פערשיעדענע קריזיזן וועגען א „פרייהנדליכען פערהאלטען" פון דער סאציאל־דעמאקראטיע געגענאיבער די ראדיקאלען. א בערלינער דיסטריקט האט דארום פארגעשלאגען אויף דעם לייפציגער פארטייטאג א רעזאלוציאן אין וועלכער די סאציאלדעמאקראטיע פער־וואהרפט יעדעם צוזאמענגעהן אדער צוזאמען־ארבייטען מיט די ראדיקאלען, און בעגרינדעט דיזע פאליטיק אויף דער פערדעטהרוישער ראלע וועלכע די דייטשע ראדיקאלע פארטייען האבען אימער געשפיעלט געגען די ארבייטער און ספע־

ציעל וועהרענד דער עקזיסטענץ פון ביולאָ'ס „בלאָק". דיזע רעזאָלוציאָן האָט ארויסגערופען א שטירמישע דעבאַטע, און איז ענדליך אָבגע־לעהנט געוואָרען.

די בירגערליכע פרעסע האָט דיזע ענטשיי־דונג פונ'ם לייפציגער פאַרטייטאָג אנגענקינדיגט אלס א גרויסלדיגען זיעג פון די „רעוויזיאָני־סטען" אין דער דייטשער פאַרטיי איבער דעם „רעזאָלוציאָנערען פליגעל" אונטער דער פיה־רערשאפט פון קאוטסקי, ווי געווענליך, האָט די בירגערליכע פרעסע דאָביי ארויסגעצייגט איהר גאנצע אונווילסענהייט פון דער ווירקליכער פא־זיציאָן פון די מארקסיסטען („רעזאָלוציאָנע־רען") אין דיזער פראגע, ווי אין פיעלע אנדערע פראגען. ווי מיר האָבען געזעהן אויבען ענט־האלט קאוטסקי'ס „רעזאָלוציאָנערער פראגראם" לחלוטין נאָרניט וואָס זאל פאַרדערן פון דער סאָציאלדעמאָקראטיע אן אבזאָלוט פיינדליכע שטעלונג געגענאיבער די בירגערליכע ראדיקא־לען אונטער אלע אומשטענדען, דאָס „אלייני־געהן" פון דער ארבייטערקלאסע און זיך ניט פערלאָזען אויף דער הילפע פון די בירגערליכע ראדיקאלען איז ניט קיין מארקסיסטישע דאָגמא, זאָנדערן א פאָליטישע פאַרזיכטיגקייט וועלכע די ביטערע ערפאהרונג צווינגט אונז אָנצונעה־מען. אבער מיר דארפען זיך ניט פערבינדען די הענד. וועהן עס זאל געשעהן א נס און די קלייגבירגערליכע ראדיקאלען זאלען קומען צום שכל און איינזעהען דאָס זיי אליין האָבען מעהר צו גרווינען ווי צו פערליערען דורך דעם זיעג פון דער סאָציאלדעמאָקראטיע, וועלען מיר זיין בעריים מיט זיי צו געהן האנד אין האנד. אבער אפילו נאָך פאר אזא נס קענען געבען פערשיע־דענע אומשטענדען אונטער וועלכע מיר קענען, צייטווייליג וועניגסטענס, מיט זיי צוזאמענ־ארבייטען. די מארקסיסטען אויפ'ן לייפציגער קאָנגרעס האָבען דארום ניט געהאט קיין אור־זאכע אָנצונעהמען די בערלינער רעזאָלוציאָן. און דער פאקט איז דאָס קאוטסקי'ס ארגאָן „די נייע צייט", האָט זיך אויסגעשפראָכען גרגען דיזער רעזאָלוציאָן נאָך פאר'ן פאַרטייטאָג.

איבער גענאָסע פאנעקוק'ס שריפט וועלען מיר נאָך האָבען א געלעגענהייט צו רעדען אין אָנאנדער צוזאמענהאנג. דאָ וועלען מיר בלויז זאָגען, דאָס פאנעקוק'ס אלגעמיינער שטאנד־פונקט איז דערזעלבער וואָס קאוטסקי'ס.

דר. ק. פאָנבערג.

[4]) דאָס אידישע לעבען

יאָהר פון ירושות איז געווען דער יאָהר 1909 אין דער אידי־שער געשיכטע. עס זיינען ניט קיין זעהר פרעהליכע, ניט קיין זעהר אנגענעהמע ירושות, וועל־כע די אידישע וועלט האָט בע־קומען. אבער דאָך איז אין זיי געלעגען דער הים־טאָרישער זינן און בעדייטונג פון דיזען יאָהר. זיינע אייגענע שפּעפּעריישע קרעפטען, זיינע אייי־גענע פאָסירונגען און ערווארבונגען זיינען געווען זעהר קליין און אונבעדייטענד.

די צווויי גרעסטע ירושות זיינען געקומען צו די אידען פון צוויי רעזאָלוציאָנען: פון דער בעזיעגטער און צוטראָטענער רוסישער רעזאָלו־ציאָן און פון דער זיעגרייכער און פערפעסטיג־טער טערקישער רעזאָלוציאָן.

די רוסישע ירושה ציהט זיך שוין זייט אייי־גיג יאָהר און וואָס פון יאָהר וועהרט איהר סטאָק פון צרות און ענוים אלץ שוועהרער און דריקענ־דער. אין פערליוף פון פערפלאָסענעם יאָהר האָט קיין איין ליכטיגער שטראהל פון האָפנונג און ערוואַרטונג אויף אן ענדערונג אין דער שרעקלי־כער אידישער לאָגע צו גוטען ניט א שיין גע־טהאָן; דערפאר אבער האָבען וואָלקענס נייע, וואָלקענס שוועהרע זיך אָנגעזאמעלט אויף'ן אידי־שען הימעל; גזרות ביטערע, פערפאָלגונגען גרוי־זאמע, קרענקונגען טיפע האָבען זיך פער־מעהרט.

עס איז געווען אין פערפלאָסענעם יאָהר, וועהן סטאָליפין'ס רעגיערונג האָט ענדליך אפען ארויסגעוויעזען איהר עכטע אנטיסעמיטישע פּאַרב און דורך א גאנצע רייהע פון אדמיני־

סטראַטיווע בעשליסע בעדייטענד ענגער און שמאָלער געמאַכט דעם קרייז פון די אידישע „רעכטע" פון דער פאַר־רעוואָלוציאָנערער צייט: מען האָט ביי די „פריוויליגירטע": ביי דער אינטעליגענץ, ביי די סוחרים און ביי די האַנדווערקער צוגענומען א גרויסען חלק פון זייער וואָהנרעכט, זייער איינציגע פריוויליגיע. מען האָט איינגעפיהרט פון דאָס ניי די סיסטעם פון אָבלאָווע, מען האָט מאַסען־וויוז געטריבען אידען פון סיביר, פון אינערע גובערנעס און פון סטאָליצע. מען האָט די פראָצענט נאָרמע פאַר אידען אין די גימנאַזיעס און אוניווערזיטעטען נאָך ניעדעריגער אראָבגעזעצט. וועגען אָבשאַפונג פון אַלטע בעשרענקונגען ר ע ד ט מען — כאָטש אין לעצטען יאָהר האָט מען בעדייטענד וועניגער נערעדט —. נייע גזרות, נייע בעשרענקונגען, נייע פּלאַנען און פערפאָלגונגען קומען צו מיט יעדען חודש, מיט יעדער וואָך.

אין רעכטע שטעהען אידען אין רוסלאַנד היינט שוין ו ו י י ט ה י נ ט ע ר דער צייט פון דער רעוואָלוציאָן. דאָס איז אָבער נאָך ניט די אייניציגע צרה, זאָגאַר ניט די ערגסטע צרה. טרויעריגער ווי דיזע פּאָליטיש־רעכטליכע פערשליעכטערונג פון דער אידישער לאַגע איז די געזעלשאַפטליכע פערפיינדונג צו אידען. נאָך גאָר ניט לאַנג צוריק האָבען אידען געהאַט אי י ן טרייסט: די גאַנצע רוסישע אינטעליגענץ, אַלץ וואָס איז אין רוסלאַנד געווען טאַלאַנטפאָל און פאָרשריטליך איז געווען מיט'ן קאָפּ, אויב ניט מיט'ן הארצען, פאַר אידען. ווי וועניג די קאַרי־פעען פון דער רוסישער ליטעראַטור האָבען זיך אָבגעגעבען מיט דער פערטהיידיגונג פון די אי־דען, האָט מען דאָך געוואוסט אז זיי פערדאַמען דעם רוסישען נאַציאָנאַלען שאָווניזמוס, וועלכער איז דער אָנפאַנג פון אַנטיסעמיטיזמוס. דער יאָהר 1909 איז עס געווען, וועז די רוסישע אינטעליגענץ האָט, בראשה ובראובה, זיך אָפּען און בעוואוסטזיניג א קאָהר געטהאָן ג ע ג ע ן די אידען און האָט אויך געמומען אונטערשאַפען דעם אַלטען אַנטיסעמיטישען פזמון וועגען דעם פערדערבליכען אידישען איינפלוס און געפערליכער אידישער קאָנקורענץ. דער געזעלשאַפטליכער אַנטיסעמיטיזמוס האָט געמאַכט לעצטען יאָהר פאַרטשריטע און האָט דורך זיין חתימה בעשטעטיגט און בעקרעפטיגט די פאָליטיק פון אידישער רעכטלאָזיגקייט און פערפאָלגונג.

וועגען דעם עקאָנאָמישען מעמד פון די אידען זיינען די ידיעות ניט קלאָהר און וויעדערשפּרעכענד. פון איין זייט קומען טריסטער און דערצעהלען: מען מאַכט איצט א שהנעם לעבען אין רוסלאַנד. פון דער אַנדערער זייט קומט די מאַסען־עמיגראַציאָן און וווייזט, אז דיזע „גליקען" זיינען פיעלייכט אמת בנוגע צו יחידים, ניט אָבער בנוגע די גרויסע מאַסען. מען לויפט פון רוסלאַנד נאָך אלץ מאַסען־וויוז. און נאָך גרעסער איידער די צאָהל פון די וואָס לויפען איז די צאָהל פון די וואָס שטעהען אויף'ן וועג, וואָס זיינען גרייט יעדען טאָג אָבצושאָקלען דעם שטויב פון דער אַלטער היימאַטה ביי דער ערשטער מעגליכקייט.

דיזער עמיגראַציאָנס־דראַנג איז אַזוי גע־וואַלטיג גרוים אין רוסלאַנד אז די אייניציגע פראַגע, וואָס האָט געהאַט א ווירקליכען אַלגע־מיינעם לעבענס־אינטערעס ביי די אידען דאָרט, איז אין לעצטען יאָהר געווען די עמיגראַציאָנס־פראַגע.

די גזרות פון ניו יאָרקער אימיגראַציאָנס־קאָמיסאָר, ווילייאַמס, האָבען אין רוסלאַנד אָבגע־קלונגען ווי א געוואַלדיגער נאַציאָנאַלער אומ־גליק און זיי האָבען מעהר אויפגערודערט די דאָרטיגע אידען, איידער די נייע גזרות פון סטאָ־ליפין'ס אַדמיניסטראַציאָן. די עמיגראַציאָנס־פראַגע איז אויך געווען די, אַרום וועלכע סאי די פּרעסע, סאי די פּאַרטייען און סאי די כלל־טהוער פון כמעט אַלע ריכטונגען און שאַטירונ־גען האָבען זיך פעראייניגט פרינציפיעל: זיי אַלע זיינען מסכים דערצו, אז די אידישע עמי־גראַציאָן מוז רעגולירט ווערען און אז אין איבער־פאַרטייאישע דעמאָקראַטישע נאַציאָנאַלע אָרגא־ניזאַציאָן דאַרף צו דעם צוועק געגרינדעט ווערען. און די פאַרבערייטונגען צו אָן עמיגראַציאָנס־וועלט־קאָנגרעס געפינען אָבקלאַנג, סימפּאַטיע און שטיצע אין אַלע שיכטען פון דער אידישער בעפעלקערונג.

אויסער דער עמיגראַציאָנס־פראַגע זיינען לעצטען יאָהר נאָך ווייניג פראַגען און פּראָבלע־מען פון בריטער אַלגעמיינער סאַציאַל־פּאָליטי־שער בעדייטונג אַרויפגעשוואומען. די רעאַקציאָ־נערע רבנים־בעוועגונג האָט קיין גרויסע פאַרט־שריטע ניט געמאַכט. דער העברעאישער קולטור־קאָנגרעס ווערט בכלל פון וועניגע פאַר וועניגע געשאַפען. פון טשערנאָוויץ'ר זשאַרגאָן־קולטור איז אין פערלויף פון גאַנצען יאָהר מעהר ניט

געווען צו זעהן און ניט צו הערען. די אידישע פּארטייען האָבען וועניג סמנים פון ווירקליכען לעבען און גיסטיגען אויפלעבען ארויסגעווייזען. דער קאָוונער קאָנגרעס פון כלל־טהוער האָט זיך פערוואנדעלט אין א בעלי־בתי'שע שתדלנ'ושע אסיפה. די קאָאָפּעראַטיוון בעוועגונג און קרעדיט פּעראיינען, אויף וועלכע מען האָט נאָך מיט א יאָהר צוריק געפּרוֹבירט בויען נייע האָפענונגען, האָט אין פערלויף פון לעצטען יאָהר דיזע האָפענונגען גרינדליך צושטערט. און עס איז אויך קיין וואונדער ניט: אין דיזען צושטאנד פון א טיעפער, אינערליכער כראַנישער קראַנקהייט קענען אזוינע האָמעאָפּאטישע מעדיצינען קוים האָבען וועלכע עס איז ווירקונג.

* * *

די צווייטע ירושה, וועלכע אידען האָבען בעקומען פון דער זיעגרייכער טערקישער רעוואָלוציאָן, איז אין פערלויף פון יאָהר אזוי צורונען געוואָרען צווישען די פינגער, אז עס איז פון איהר געבליבען גאָרנישט אויסער האַרצוועהטאָג און צושטערטע האָפענונגען. נאָך מיט א יאָהר צוריק האָט די צוהיצטע פאַנטאזיע שטארק געארבייט סאי ביי די ציוניסטען און סאי ביי די טעריטאריאליסטען מיט זייערע סאציאליסטיש־פּראָלעטאַרישע נאָכגעהער. דאָמאָלסט איז צו די אלטע מינים ציוניסטען צוגעקומען נאָך א נייער מין: עמיגראַציאָנס־ציוניסטען, וועלכע האָבען געהאָפט צו זעהן טערקיי פערוואנדעלט אין א לאַנד פון אידישער מאסען־אימיגראַציאָן.

„א פרייע אידישע היים אין דער פרייער טערקיי" — איז געווען זייער אלטמענס אמונה. מען האָט נור ניט געקאָנט מוסכם ווערען וועגען דעם, וועלכען חלק פון ירושה מען זאָל נעהמען? „נור ציון וועלען מיר" — האָבען געשריען די ציוניסטען מכל המינים. „נור מעסאָפּאָטאמיען" — האָבען געענטפערט די טעריטאריאליסטען. אין יענעם „קריטישען" אויגענבליק האָבען זיך געפונען אין ניו יארק צווי מאָדערנע זרובבל'ס: דר. זשיטלאָווסקי און דר. סירקין, וועלכע האָבען אויפגענומען אויף זיך די „היסטאָרישע" מיסיאָן צו זאמלען ארום זיך און פּראַייניגען אלע סאציאליסטיש־נאציאָנאלע פּארטייען אויף די גענעראלער פּשרה: „צ י ו ן א ו ן מ ע ס א פּ א־ט א מ י ע ן".

וועניג חדשים זיינען אוועק און די ערנסטע ציוניסטען האָבען א נייי ליעד געזומען זינגען: „מיר מוזען פון באזעלער פּראָגראַם ארויס־נעהמען די פּאָדערונג פון אידישער היים, פון אידישער אויטאָנאָמיע, וועז ניט וועלען מיר אָנשטאָט די הרי־זיתים דערזעהן די הרי־אררט. מיר זיינען אין געפאַהר אז טערקיי וועט זיך אין גאנצען אבשליסען נעגען אידען, אויב מען וועט אויפהערען צו ריידען וועגען דעם, אז מיר ווילען האָבען אונזער ציון". אזוי ליוטעט דאָס נייע ליעד. און אז דיזע געפאַהר איז ניט קיין קלייגע, דאָס האָט גיוויזעזען די גאנצע האלטונג פון די נייע מאכט־האָבער און הערשער אין טערקיי. עס מאכט ניט אויס וואָס ארויסנעהמענדיג פון דער ציוניסטישער פּראָגראַם די פּאָדערונג פון א אידישער היים, נעהמט מען אוועק די נשמה פון גאנצען פּאָליטישען ציוניזמום. זיי ווייסען עס אלין, די וואָס פּאָדערען עס. אבער זיי ווייסען נאָך מעהר: זיי ווייסען, אז אָנהאלטענדיג די אלטע פּראָגראַם, האלט מען איבער די אידישע ק ל י י ן־א ר ב י י ט אפילו אין פאלעסטינא — און מעהר ווי וועגען דעם חלום'ט איצט קיינער ניט אין ציוניסטישען לאגער — דעם דאמאקלעס שוועבט. און כדי כאטש עפעס צו האטוען פון גרויסען טרינקענדען ציוניסטישען שיף, זיינען זיי גרייט ארויסצואוואַרפען פון פּראָגראַם דעם באלאסט פון א אידישער היים און אידישער אויטאָנאָמיע.

אָט אויף אזא אופן איז אויף פון דער 2טער אידישער ירושה גאָר ניט געוואָרען. זעלבסט־פערשטענדליך, אז אויף די געניאלע פּראַייניגונג־פשרה האָט זיך מיט גאָר ניט געענדיגט. נור די זרובבל'ס אלין האָבען פּערזעלביך זיך פּראַייניגט און ארין אלם מיטגלידער אין דער פועלי־ציוניסטישער פּארטיי. בגפו יבוא ובגפו יוצא. אלין זיינען זיי ארין אין די „פּראַייניגונגס־בעוועגונג" און אלין זיינען זיי ארוים פון איהר!

* * *

אין די איבעריגע לענדער מיט א בעדייטענדער אידישער בעפעלקערונג: אין עסטרייך, רומעניען, דייטשלאנד איז אין פערפלאָסענעם יאָהר וועניג וואָס נייעס, בלייבענדעם געשאפען געוואָרען. עס איז געווען אין אלעמען א וואכע־דיגער יאָהר, אָהן גרויסע אויפרעגונגען און פּאָסירונגען. אין דיזען יאָהר פון בענייטע און אבגעפרישטע נאציאנאלע קעמפּפּע אין עסטרייך, האָבען די דאָרטיגע אידען בעזאָנדערס שטארק געפיהלט די אונאנגענעהמקייט פון דער לאגע זיך צו געפינען צווישען האמער און קאָוואלע. דער

פערשטאַרקטער שאָוועניזמוס און ראַסען־האַס האָט געפיהרט צו אייניגע זעהר אונאַנגענעהמע דעמאָנסטראַציאָנען אויף גענוג די אידען און די בעזונדערע פאָרמע פון גאַליציאַנער אַנטיסעמיטיזמוס, דער עקאָנאָמישער באָיקאָט געגען די אידען האָט געמאַכט וויכטיגע פאַרטשריטע.

אין רומעניען האָט אפילו אויך צייט צו גלאַנץ געטהאָן צו שטראָהל פון האָפענונג. מען האָט געמיינט אז צוליעב די סכסוכים אויף'ן באַלקאַנישען האַלב־אינזל וועט וויעדער קומען צו צקאָנפערענץ פון די אייראָפּאַישע גרויס־מעכטע, אין וועלכער די אידען־פערפאָלגונגען אין רומעניען וועלען אויך בעריהרט ווערען און גראַנטיען וועלען געשאַפען ווערען פאַר די מענשליכע און גזועלשאַפטליכע בהאַנדלונג פון די אידען. דיזע האָפענונגען זיינען אָבער צושטערט געוואָרען און אזוי איז אין פערגאַנגענעם יאָהר די אידישע לאגע ניט אויף צ האָר בעסער געוואָרען. און עם זיינען זאָגאַר ניטאָ קיין אויסזיכטען אין דער נאָהענטער צוקונפט צו ערווארטען אַן ענדערונג צום בעסערן.

ענטטוישונגען האָבען בכלל ניט געפעהלט די אידען אין דיזען שטילען וואָכעדיגען יאָהר. ענטטוישט זיינען געבליבען די אידען פון פינלאַנד. זיי האָבען נאָך אלץ קיין רעכטע ניט בעקומען. ענטטוישט זיינען געבליבען די אידען אין פּערסיען און אין מאָראָקא. ניט דער זיעג פון דער פערסישער רעוואָלוציאָן, ניט די אייניפיהרונג פון נייע אָרדנונגען אונטער פראַנקרייך'ס אויבערהאויפזיכט אין מאָראָקא זיינען ניט געווען בכח צו פערלייכטערען כאָטש וויפיעל עס איז די שוידערליכע לאגע פון די אידען אין ביידע לענדער און כאָטש וויפיעל עס איז צו זיכערען זייער לעבען, זייער פערמעגען און זייער עהרע געגען געוואָלט, און רויב.

דער באַלאַנס פון דיזען יאָהר איז אלזאָ פאַר די גאַנצע אלטע וועלט זעהר אן אָרעמער: וועניג געלעבט, וועניג עהרוארבען!

* * *

פיעל מעהר לעבען און בעווענונג האָט ארויסגעוויעזען דעם לעצטען יאָהר די אידישע בעפעלקערונג אין צווייטען „מרכז": אין אמעריקא. דאָס אמעריקאַנער יודענטהום שטעהט אויף'ן וועג פון קאָנסאָלידירונג, און די אימיגראַנטען פסיכאָלאָגיע, וועלכע קוקט אויף דעם לעבען אין אמעריקא ווי אויף א צייט־ווייליגע איבערגאַנגס־שטופע האלט זעהר שטאַרק אין פערשווינדען. די צושטערונג פון די רוסישע פרייהייטס־חלומות פון איין זייט, און די פערניכטונג פון די ציוניסטיש־טעריטאָריאַליסטישע גרויסציגיגע פלענער פון דער אנדער זייט, האָבען ניט וועניג געהאָלפען דערצו. די אמעריקאַנער אידען הויבען אָן צו פערשטעהן, אז א לאַנגע היכטאָרישע צוקונפט האָבען זיי דאָ, אין דער גרויסער רעפובליק, און זיי פיהלען דערפאר אלץ דרינגענדער די נויטוועניגקייט פון פעסטערע אָרגאַניזאַציאָנס פאָרמען און פון קלאָהרערע לאָוונגען.

אין פאָריגען יאָהר איז געווען צו בעמערקען סמנים פון לעבען און בעווענונג און אויפרעגונג אין אלע שיכטען פון דער אמעריקאַניש־אידישער בעפעלקערונג.

פאַר די אידישע פראָלעטאַרישע מאַסען איז דער יאָהר 1909 געווען א יאָהר פון גרויסאַרטיגע, און צום גרעסטען טהייל אויך זיעגרייכע קעמפען. ביים אריינגאַנג פון יאָהר איז געשטאַנען דער גרויסער סטרייק פון פענטס און ניע־פענטס מייקער; אין מיטען יאָהר דער גרויסער סטרייק פון די בעקער; ביים אויסגאַנג יאָהר דער גרויסער סטרייק פון די ווייסט מייקערינס. און אין צוויישען א גאַנצע מאַסע פון קלענערע און גרעסערע סטרייקס. אזוי פיעל קאַמפפפס - מוטה, אזוי פיעל בעווענונג, אזוי פיעל קלאַסען־קאַמפף האָט די אידישע בעפעלקערונג שוין לאַנג ניט דורכגעלעבט.

אמת, דיזע אלע קעמפען זיינען דאָס רוב געווען ארויפגעצוואונגען אויף די ארבייטער דורך די אונערטרעגליכע עקספלואַטאַציאָן און שווירליכע ארבייטס־בעדינגונגען. אמת, זיי האָבען, ביי זייערע בעסטע רעזולטאַטען, דאָך ניט גלאַזען קיין טיפען און פעסטע אָרגאַניזאַציאָנס - שפראָצונגען; די גרויסע אויפלעבונג און אויפבליהונג פון א בריייטער אידישער טרייד־יוניאָן בעווענונג איז נאָך געבליבען אן אויפגאבע פאר די נעכסטע יאָהרען. אָבער נעגען דעם בילליגען פעסימיזמוס און סקעפטיציזמוס, וואָס האָט זיך פערשפרייט צווישען די אידישע מאַסען מכח די אידישע ארבייטער בעווענונג, קען מען אין די גרויסע מאַסען־סטרייקס פון די אידישע ארבייטער אין לעצטען יאָהר געפינען זעהר פיעל טרוסט און האָפענונג. דאָרט וואו עס קומען פאָר אזוינע אָנגעשטרענגטע קלאַסען־קעמפפע, מוזען זיך אבשטעלען און איינפלאַנצען אין די נשמות אויך קלאַסען געפיהלע און קלאַסען־בעוואוסט־

זיין, וועלכע וועלען מוזען סוף כל סוף ארויס־רופען אין לעבען אויף שטארקע פעסטע ארגא־ניזאציאנס פאר־מען.

פיעל שוואכער האט געקלאפט דעם לעצטען יאהר ביי די אידישע ארבייטער מאסען דער סא־ציאליסטישער פולם. די סאציאליסטישע בעווע־גונג האט זעהר וועניג ערפרעהליכעם און אנגע־נעהמעם צו פערצייכנען אין פאריגען יאהר. דער גרויסער ריקגאנג פון די סאציאליסטישע שטי־מען אין אידישען קווארטאל איז נאך ניט דאס ערגסטע. פיעל ערגער איז וואס מען זעהט ניט קיין סמנים פון נייעם לעבען, פון גרעסערער ארגאניזאציאנס־פעהיגקייט און פון גייסטיגען אויפשוואונג. אלס איינצעלנער ליכטיגער פונקט, וועלכער גיט אונז גרויסע האפנונגען אויף א בעסערער צוקונפט, שטעהט דער געוואלדיגער סיסטעמאטישער וואוקס פון „ארבייטער רינג". דיזע ארגאניזאציאן איז שוין היינט א גרויסע זיכערע פעסטונג פון אידישען ראדיקאליזמוס. וואס עס פעהלט איהם נאך, איז דאס קלאהרע בעוואוסטזיין פון זייעע קולטורעל היסטארישע אויפגאבען און א ווייטער האריזאנט. דיזע אייני־ציגע גרויסע, מעכטיגע ארגאניזאציאן פון אידי־שען ראדיקאליזמוס דארף נאך אויפנעהמען גרויסע ערציהערישע און קולטורעלע אויפגאבען און אויף דאס איז געבליבען אלס אויפגאבע פאר די נעכסטע יאהרען.

* * *

אריבערגעהענדיג צו אונזערע ניט פראלע־טארישע שיכטען פון דער אידיש־אמעריקאנער בעפעלקערונג מוזען מיר זיך אבשטעלען קודם כל אויף די אידישע פארמערס. די איבער'ן לאנד צוואוארפען אייניגע טויזענד אידישע פאר־מערס האבען אנגעהויבען זיך צונויפקומען און ארגאניזירען. זייערע ביידע קאנווענשאנס, זייער גרינדונג פון א פערבאנד וויזען אויף די ער־וואכונג פון נייעם לעבען און שטרעבונגען צווי־שען זיי. כאטש מיר גלויבען ניט אז דיזע אינער־ליכע קאנסאלידירונג פון די אידישע פארמערס זאל האבען א גרויסע ווירקונג נאך אויסען, דאך מוז מען אנערקענען, אז אליין פאר זיך, איז עס א גאנץ אינטערעסאנטע און ערפרעהליכע ער־שיינונג.

זעהר טהעטיג זיינען געווען דעם יאהר די „אויבערשטע צעהן־טויזענד" פון דער אמערי־קאניש אידישער בעפעלקערונג: די יהודים'שע פילאנטראפען און פאליטיק האט זיי בעדייטענד מעהר קאפ־דרעהענים פערשאפט איידער די פילאנטראפי. זייער אלטען פלאן זיך ארויפצוארבייטען צו דער מדרגה פון „איינציגע געזעצליכע פארשטעהער" פון די צוויי מיליאן אמעריקאנער אידען האבען זיי ענדליך דורכגע־פיהרט דורך די גרינדונג פון דער ניו יארקער „קהלה", וועלכע האט געדארפט וועלען א מוס־טער פאר אלע אנדערע שטעדט. אפיציעל הייסט עס, אז די קהלה פערטרעט 300—400 ארגאני־זאציאנען און אז זי איז די אינסטיטוציאן, וואס האט די אויטאריטעט אויסצודרייקען פאר די וועלט די געפיהלען און מיינונגען פון דער גאנ־צער אידישער בעפעלקערונג. אין דער ווירקליכ־קייט אבער איז דיזע „פערטרעטונג" א ריין פא־פירענע, און די גאנצע „טהעטיגקייט" בעשטעהט נור פון א ביסעל קאנצעלאריע ארבייט: פון פראטאקאלען שרייבען, רעזאלוציאנען אננעהמען און פערעפענטליכען. די קהלה האט ניט ערוואר־בען ניט קיין אויטאריטעט, ניט קיין פעסטע פאזיציאן און זי זעהט אוים ווי א טוידט געבא־רענע בעשעפענים.

מיט גרויסע האפנונגען און גוטע פערשפרע־כונגען איז אין פאריגען יאהר געפרובירט גע־ווארען צו שאפען א ברייטע דעמאקראטישע איבער־פארטייאישע ארגאניזאציאן צו רעגולי־רען די אידישע אימיגראציאן. עס איז געווען א גרויסע פראבע אהן די הילף און זאגאר געגען דעם ווילען פון „אפ־טאון", פון די יהודים'שע פאליטיקער און פילאנטראפען; א פראבע צווק־צונעהמען פון יענע א גרויסען טהייל פון זייער אפיציעלע איבער די אידישע מאסען. דער אנפאנג פון דער ארגאניזאציאן איז געווען א גלענצנ־דער. די סימפאטיען און דער אינטערעס זיינען געווען גרויס. אבער דיזע אלע סימפאטיען זיינען ליידער ניט רעאליזירט געווארען אין טהאטען. און נאך דעם פיעל־פערשפרעכענדען אנפאנג איז געקומען א טרויעריגע פארטזעצונג און... מיר האלטען ניט ווייט פון סוף.

דאך, אויב די ארגאניזאציאן אליין האלט אין פערשווינדען, האט זי דאך געלאזען בירושה פאר דאס נעכסטע יאהר צווי זעהר ווערטהפאלע מתנות: די צווי ערוואכטע וועלט־קאנגרע־סען פאר אידישער עמיגראציאן און אימיגרא־ציאן אין וויען און ניויארק. זיי ביידע זיינען בלי ספק אין העכסטען גראד ניצליכע אונטערנעהמונגען, וועלכע דארפען אונטערשטיצט ווערען פון אלע פרוינד פון אידישע וואנדערער, און זיי

ביידע האָבען דאָך פיעל צו פערדאָנקען דער רעגולירונגס־בעוועגונג און איהר ערפאָלגאָזער אָרגאַניזאַציאָן.

די אימיגראַציאָנס־פראָגע איז בכלל געווען אויך ביי אונז דאָ דער געפענשטאַנד פון זעהר גרויסען אינטערעס און אויפרעגונג צווישען די אידען. וויליאַמס'ס גזרות, וועלכע האָבען אזוי שווער זיך אַבגערופען אויף די אידישע אימיגראַנטען, האָבען צווישען די בריטע מאַסען פון דער אידישער בעפעלקערונג פון אַלע שיכטען ארויסגערופען זעהר פיעל ביטערקייט און פּראָטעסטען געפיהלען. ביי דיזער געלעגענהייט האָט וויעדער אַרויסגעוויעזען וואָס פאר א תהום עס ליגט צווישען דעם יהודים'שען „אפּ־טאון" און אימיגראַנטישען „דאון־טאון". וויליאַמס'ס רעזשים, וועלכער האָט אזוי אויפגערודערט די אימיגראַנטישע מאַסען, האָט געלאָזען פאַלשטענדיג קאַלט און גלייכגילטיג די יהודים'שע פילאַנטראָפען. עס זיינען זאָגאר געמאַכט געוואָרען פון יענער זייט פּראָבעס וויים צו מאַכען דיזען שוואַרצען אימיגראַנטען־פרעסער. צום בעדויערען האָט זיך אויך ביי דיזער געלעגענהייט ארויסגעשטעלט די אלטע קראַנקהייט פון אונזערע מאַסען: די פלאַמענדע געפיהלען און גוטע וויינשע וועלען לייכט אַנגעצונדען, אָבער נאָך לייכטער וועלען זיי פערלאָשען און צווישען וואָרט און טהאט איז נאָך קיין בריק ניט דורכגעפיהרט געוואָרען.

* * *

זעהר אינטערעסאַנטע ערשיינונגען האָבען זיך בעוויזען אויך אין רעליגיעזען לעבען פון די אַמעריקאַנער אידען. פון איין זייט איז געמאַכט געוואָרען א פּראָבע ארויפצושלעפען אויף די אידישע פּלייצעס א „צלם פראָגע" מיט א רעוויזיאָן פון א 1900 יעהריגען דרייפוס פּראָצעס. די פראָגע איז אָבער געווען דורך און דורך א גייסטיגער און מאָראַלישער דורכפאַל. די פראָגע האָט אבסאָלוט קיין מענשען ניט פעראינטערעסירט און די שוואַכע שטימע פון דעם איניציאַטאָר פון דיזער „בעוועגונג" האָט א גאַנצען יאָהר געקלונגען ווי א „קול קורא במדבר", ווי אַן איינזאַמע שטימע אין דער ווילדערניס. פון דער אַנדערער זייט האָט אָבער די אידישע אָרטהאָדאָקסיע ארויסגעצייגט זעהר פיעל ריהרעוודיגקייט און קאַמפּפּס־לוסט. זי האָט אויפגעהויבען א קאַמפּף געגען דער רעפּאָרמער; זי האָט געמאַכט פיעלע פּראָבעס זיך צו פערפעסטיגען אין אידישען קוואַרטאַל; זי האָט געמוטמעט ערנסט זיך אליין צו אָרגאַניזירען פאר ווייטערדיגע קעמפּפע. די אָרטהאָדאָקסישע רבנים האָבען ארויס־געווייזען דערבי פיעל פערשטענדנים פון דער מאַסען־פסיכאָלאָגיע, און ניט קיין קליינע מאָס פון דעמאַגאָגישע קונצען. און די ראַדיקאַלע קרייזען וועלען טהאָן זעהר גוט, אויב זיי וועלען שטענדיג אויף דער וואָך און ניט לאָזען דיזע רעאַקציאָנערען מאַכען ווייטערדיגע פּראָטעסטיריט. די געפאַהר איז פיעל גרעסער ווי עס קען אויס־קומען ביי פיעלע אין די אויגען.

* * *

אין דער סאָציאַל־פּאָליטישער לאָגע פון די אַמעריקאַנער אידען איז לעצטען יאָהר בע־מערקט געוואָרען א שטאַרקע טענדענץ צום ערגערען: דער אַנטיסעמיטיזמוס פערשטאַרקט זיך גאַנץ בעדייטענד. עס זיינען שוין היינט דאָ פערשיעדענע מינים פון אידען־פיינדשאַפט דאָ אין לאַנד: דער גלהים'שער רעליגיעזער אַנטי־סעמיטיזמוס געהט האַנד אין האַנד מיט דעם נאַטיוויסטישען ראַסען־אַנטיסעמיטיזמוס. בינג־האַמ'ס פערבראָכער־בלבול האָט פאַלשטענדיג בעווייזען די פּאָליטישע אהנמאַכט פון דער אי־דישער בעפעלקערונג. דער גלהים'שער קרייצ־צוג געגען אידישען חילול־זונטאָג איז געווען בעגליים מיט ניט וועניגער קרענקונגען און בע־ליידיגונגען פון אידישע געפיהלען וויי די „וויסע שקלאַפען" אישו אין לעצטען קאַמפּיין. דער געוואַלשאַפטליכער באָיקאָט געגען די אידען צווי־שען דער העכערער בורזשואזיע איז בעגלייט אויף'ן אַנדערען עק פון סאָציאַלען לייטער, פון ועהר אונשמייכעלהאַפטע בעמערקונגען געגען די „בארבארען" פון רוסלאַנד צווישען די אָרגאַני־זירטע אַרבייטערשאַפט.

מען דאַרף זיך ניט „לייגען קיין פויגעלעך אין בוזים": דער אלטער אַבערגלויבען, אז אין אַמעריקא איז ניטא קיין פּלאַץ פאר'ן אַנטיסע־מיטיזמוס איז גרינדליך צושטערט. אָבער דאָס היימט בשום אופן ניט, אז מיר דארפען זיך זעצען זאַנען קנות. דאָס היימט נור, אז מיר, זיך פיהלענדיג אלם פאַלשטענדיגע גלייכבערעכטיג־טע בירגער, דארפען ביי יעדער געלעגענהייט „מאַכען פראָנט" געגען די אַנטיסעמיטישע העצעריינען. די אידען אין אַמעריקא האָבען ניט וואָס צו זאָרגען פאר די צוקונפט, זייערע רעכטע

שטעהען דאָ העכער פּאר יעדען אַנגריף. דאָס איינציגע וואָס זיי האָבען צו זאָרגען איז פּאר זייער גוטען נאָמען, פּאר זייער עהרע. זיי מוזען געדענקען, אז אַמעריקאַ איז שוין הײַנט דער צווייטער „מרכז" פון אידישען פּאָלק און שטעהט אויף'ן וועג צו ווערען דער „קיבוץ גליות" פּאר נאָך גרעסערע מאַסען. צו די צוויי מיליאָן אידען וועלען אין נעכסטען דור צוקומען נאָך ווייטערדיגע מיליאָנען. און דאָס פערפּליכטעט זיי צו גייסטיגען לעבען און צו נאַציאָנאַלער שאַפונג.

ס. ק. שנעעפּאַל.

[5]) די אידישע ליטעראַטור

ער יאָהר 1909 קאָן מיט רעכט בעצייכענט ווערען אַלס דער „חג־האסיף" אין דער ענטוויקלונג פון אונזער יונגער אידישער ליטעראַטור. עס איז גאָר אַ יאָהר פון זאַמלען. געזאַמלטע שריפטען כמעט פון אַלע אינגערע און יונג אידישע שריפטשטעלער, וועלכע האָבען זיך ערשט נעכטען קונה שם געווען, זיינען ארויסגעגעבען געוואָרען פון פערשיעדענע פערלעגער.

און עס איז נאָך אַ גלענצענדער בעווייז — אויב אַ בעווייז איז איצט בכלל נאָך נויטיג — אז די אידישע ליטעראַטור ווערט אַלץ מעהר און מעהר אַ בוך־ליטעראַטור. די צייט וען אַ בעדייטענד ווערק פון אַ אידישען שרייבער פלעגט יאָהרעלאַנג מוזען אָבקומען חבוט־הקבר, וואַלגערנדיג זיך אונטער אַ בארג שטויב צווישען „שמות", איז יעצט שוין ניט מעהר ווי אַ טרויעריגע עראינערונג פון דער פערגאַנגענהייט.

צוזאַמען מיט דעם וואוקס פון דער אידישער ליטעראַטור איז אויך געוואקסען דער אידישער לעזער, וועלכער פיהלט אַ בעדירפנים אין איהר. ער איז בעריים ניט נאָר צו לעזען אַ אידיש ביכעל נאָר אויך צו קויפען. און, והראיה, פּריוואַטע אונטערנעהמער האָבען עס ארויסגעגעבען אָט די אַלע ביכער און זאַמלונגען און ניט לשם־שמים, פערשטעהט זיך. און דאָס אַליין איז פאר דעם, וואָס איז בעקאַנט מיט די ביז איצטיגע פערהעלטניסע, זעהר אַ וויכטיגע און ערפרעהליכע ערשיינונג.

אויסער אָריגינעלע ווערק זיינען אין פאָריגען יאָהר איבערזעצט געוואָרען פיעלע קלאַסישע און מאָדערנע ווערק פון פרעמדע שפּראַכען. און סיי אין אָריגינעלע ביכער און סיי אין איבערזעצונגען איז דער פאָריגער יאָהר געווען דער גראָטעסקסטער אין דער געשיכטע פון דער אידישער ליטעראַטור. —

אויב קיין פיעלע נייע טאַלאַנטען זיינען אין פאָריגען יאָהר פאקטיש ניט צוגעקומען (דער אייניציגער נייער טאַלאַנט וואָס האָט געצויגען אויפמערקזאמקייט איז בערגלסאָן מיט זיין „ארום וואקזאל") זיינען אָבער פאר'ן לעזער מיט אַ מאָל, כמעט אונערוואַרטעט, אויסגעוואקסען פיעלע נייע טאַלאַנטען. און עס איז ניט קיין פאראדאקס. די אינגערע שרייבער וועלכע האָבען פערעפענטליכט זייערע קלענערע און גרעסערע ווערק אין פערשיעדענע פעריאָדישע אויסגאבען, מעהרסטענטהיי אין פאָרטזעצונגען, זיינען פערלאָרען געגאַנגען פון דעם אויג פון דעם געווענליכען לעזער. אפילו דער מעהר קריטישער און אינטערעסירטער לעזער, דער ליעבהאָבער פון דער אידישער ליטעראַטור, האָט קוים געהאט אַ בעגריף פון די אינגערע אידישע שריפטשטעלער, וועלכע זיינען געווען צווייט און צושפּרייט איבער אַלע שבעה ימים. אַן אמת'ע אָבשעצונג, אַן אמת'ע פּאַרשטעלונג קען מען נאָר האָבען פון דעם שרייבער בעת ער ערשיינט פאר אונז מעהר־וועניגער אין זיין גאַנצען וואוקס. און אויך אזא אופן טאקע זיינען מיט אַ מאָל תחית־המתים אויפגעשטאַנען אַ גאַנצע רייהע פון בעדייטענדע יונגע טאַלאַנטען.

פיעלע פון זיי זיינען אונז ליעב און טהייער געוואָרען. אייניגע האָבען ניט קיין דויערענדען ווערטה. צו אייניגע זיינען מיר פערבליבען

קאָלט און פרעמד ווי פריהער בעת זיי זיינען נאָך געווען אין דעם עולם־התהו פון פערשיעדענע ציוויליזאציעס, ווייל זיי האָבען קיין פרישע וואָרט און קיין ניי לעבעדיג געשטאַלט מיט זיך געבראכט — אָבער אַלע צוזאַמענגענומען האָבען זיי, אויב ניט קיין עסטעטישען, אַ בעדייטענדען ערציהערישען ווערטה. זיי זיינען אַ וויכטיגער עלעמענט אין אונזער יונגער ליטעראטור. זיי וועלען דיענען אלס דער איבערגאנגס־בריק, וועלכער וועט אריבער־פיהרען דעם לעזער פון דער באָבע־מעשה לי־טעראטור אין דער אמת'ער קונסט־ליטעראטור.

* * *

קיין נייע ליטעראַרישע ריכטונגען, קיין נייע אני־מאמין'ס בנוגע דער קונסט, קיין שפּאָגעל נייע געטער האָבען זיך אין דער אידישער ליטעראטור פון פּאַרגעהר ניט בעווייזען. נאָכמעהר, די פרעמדע ליטעראַרישע געטער, וועלכע האָבען די לעצטע צייט געהאט בעהערשט די אידישע ליטעראטור האָבען פּאָריגען יאָהר פערלאָרען זייער מאכט און צויבער.

די אידישע ליטעראטור האָט זיך בעפרייט פון דער פרעמדער אָנגעוועהטער שטימונג און האָט זיך אומגעקעהרט צוריק צו זיך אַהיים.

די לעצטע פּאָאָר יאָהר האָט די אידישע ליטעראטור דורכגעמאכט א קריזיס.

נאָכדעם ווי אונזערע צייטשריפטען זיינען פערפלייצט געוואָרען פון דער פובליציסטישער אגיטאציאָן בעלעטריסטיק אין די שטורמדיגע טעג, וועלכע איז, אגב, געשריבען געוואָרען ספּעציעל פאר דעם טאָג און צוזאמען מיט'ן טאָג איז זי פערשוואונדען, האָט זיך אלץ עפּטער און עפּטער גענומען בעווייזען אין דער אידישער ליטעראטור א נייער אונגעבעטענער גאסט, דער גוט־בעקאַנטער „מאָדערניזם" אין דעם גע־שטאלט פון „שטימונג־בילדער", „וואנדערער־טרוימען", פערשיעדענע „פינסטערניסען", ליט־טיגע און פינסטערע, בעפוצט, נאטירליך, „מיט שמעקעדיגע און ווייך געקרייזעלטע ווערטער־קווייטען"...

און ניט נאָר די יונגע אונבעדייטענדע טא־לענטען, וועלכע ווערען תמיד די ערשטע הינגע־ריסען פון יעדען פרעמדען ווינטל וואָס בלאזט ארום זיי, אפילו די שטארקערע און געזונדע האָ־בען ניט געקענט ביישטעהן דעם „נסיון" און האָבען זיך אונטערגעגעבען דעם נייעם שטראָם. עם האָט געשיינט, אז די אידישע ליטעראטור וועט פערטרונקען ווערען אין א מבול פון מליצה און „השתפכות־הנפש"...

ווייל דער מאָדערניזם, דער אידישער „מאָ־דערניזם", האָט אין זיין גרעסטענטהייל געטראָגען אזא מין כאראקטער. ער האָט געמוזט טראָגען אזא מין כאראקטער. און אט פאר־וואָס.

דער מאָדערניזם ביי די אומות־העולם איז א נאטירליכע ערשיינונג אין דער ליטעראטור. ער איז דער לעצטער אויסדרוק פון דעם „אי־בערזעטיגטען" מענשען — איבערזעטיגט הויפט־זעכליך קולטורעל און אויך עקאָנאָמיש — מיט זיינע האַלבע־געפיהלע און האַלבע־שטימונגען, פון דעם נים געזעלשאפטלעכען מענ־שען וועלכער האָט פערלאָרען דעם פעסטען צו־זאמענבונד מיט דער ארומיגער וועלט, וועלכער קען זיך פערגינען אין גאנצען אייגצושלי־סען אין די ד' אמות פון זיין אינדיווידועלען לעבען, גריבלענדיג זיך וויידער און וויידער אין זיין איבערזעטיגטען איך, וואָס האָט פערלאָרען זיין ערד און זיין הימעל... און שרעקענדיג זיך פאר זיין אייגענער פוסטקייט, וועלכע וואַרפט אויף איהם אן א מורא, זוכט ער צו פערפיהלען דעם שרעקליכען תהום פון זיין נשמה מיט פער־שיעדענע דעמאָנישע סעקסועלע ליידנשאפטען אדער מיט מיסטישע גייסטער, וועלכע ער רופט ארויס פון זיין צורייצטער און צושרויפטער פאנ־טאזיע.

דער מזבח פון קאָמפּאָזיטאָר אויף וועלכען דער געזונדער געזעלשאפטליכער מענש איז מקריב זיינע בעסטע קרבנות איז ביי דיעזע „איבערזעטיגטע" פערוואנדעלט געוואָרען אין א מזבח פון שהנקייט. אמת, דיעזע שהנ־קיט האָט זהר אן אונאטירליכען קראנק־האפטען אויסזעהן אוים מאנגעל אין בלוט. אָבער אויב דיעזע שהנקיט קען אונז ניט בעגייסטערען מיט איהר קרענקליכען גלאנץ איז זי אָבער נעונג רייצענד און צויציהענד פאר'ן מאָדערנעם קינסטלער. אויב דיעזע שענ־קיט איז ארים אין בלוט איז זי אָבער רייך אין פארבען.

און דיעזער סארט שהנקיט פון די „איבערזעטיגטע", אין ברייטען זינן פון דיעזעם וואָרט, אין איהרע אלע פאָרמען און קאָליערן, איז דער רוח־חיים, די נשמה פונ'ם אייראָפּע־

אישען מאַדערניזם. זיין אונאַטירלי־כקייט איז נאַטירלעך אזוי ווי דאָס לעבן פון זיינע „העלדן".

דער מאַדערניזם, אָפּ אזעלכער, האָט אין דער אידישער ליטעראַטור ניט געקענט האָבן קיין קיום ווייל עס פעהלט ביי אונז די אינערזעטיגטע פערזענלי־כקייט אין דעם אירא־פּעאישען זין.

אָבער קאַסטן און צווישען קאַסטן פון דעם אידישען פּאָלק זיינען נאָך וויט־וויט ניט אין בערזעטיגט — ניט עקאָנאָמיש און ניט קולטורעל. דאָס פּאָלק וועלכע עס צאַפּעלט זיך אין דער שרעקליכסטער נויטה און פערפּאָלגונג, דאָס פּאָלק וואָס האָט ערשט נעכטען פערזוכט דעם טעם פון אמת'ער קולטור און האָט נאָך קיין צייט געהאַט אויסצוטהיילען פון זיך א גזונדע נאַציאָנאָלע אינטעליגענץ פיהלט, פערקאָהרט, אין אָפּ זיינע טהיילען און גרופּען א שטאַרקען הונגער.

דאָס גאַנצע אידישע פּאָלק פיהרט א פערצווייפעלטען קאַמפּף פאַר זיין עקזיסטענץ. דער בעל הבית, דער תקיף, וועלכער וועדט א יורד, אזוי גוט ווי דער בעל־מלאכה, וואָס האָלט ביים וועדען אן ארבייטער; דער פּריקאזשטשיק, דעם געפּאָלענעם בעל־הבית'ס זוהן, אזוי גוט ווי דער אינטעליגענט, וועלכער איז געווארען א לעהרער אָדער א בוכהאַלטער נאָכדעם ווי ער האָט פערלאָרען זיינע יאָהרען און טעג איף פערשיעדענע „עקזאמענעס" — אָפּ, אָפּ זיי־נען זיי מקריב זייערע בעסטע קרבנות אויף דעם מזבח פון קאַמפּף. וויילענדיג ניט וויילענדיג מו־זען זיי קומען אין צוזאַמענשטויס מיט דער ארומיגער וועלט. וויילענדיג ניט וויילענדיג מו־זען זיי זיין גזעזלשאפטליך.

קיין מאַדערנע בורזשואזיע וואָס זאָל האָ־בען די מעגליכקייט צו פערברענען איהר צייט און ענערגיע אויף פערשיעדענע אופנים ווי, למשל, עס איז דער פאַל מיט דער פראַנצויזישער בורזשואזיע, וועלכע האָט דערגרייכט דעם העכ־סטען שטאַפּעל פון דער היינטיגער קולטור, וואָס לעבט אין גרעסטען גייסטיגען און פיזישען ליק־סוס און האָט זהר וועניג שיכות מיט דעם גראָבען קאַמפּף — אזא מין בורזשואזיע האָבען מיר לחלוטין ניט. דער אידישער גביר איז אין זיינע בעדירפניסע און פערלאַנגען אין איינפאַכער „מעשצאַנין". זיין פעהל איז גע־זונד און גראָב.

די יחידי־סגולה, ווידער, וועלכע האָבען גע־האט דעם גליק ארויפצוקלעטערן זיך גאַנץ הויך אויף דער אייראָפּאַאישער ליטעראַטור האָבען אין זיך זהר וועניג ספּעציפיש אידישעס. זיי זיי־נען מעהר אייראָפּעער ווי אידען. פון דעם דוא־ליזם וואָס דער נייער איד לעבט איבער, פון די גייסטיגע לידען — פון צוויי זעלען אין איין גוף — ווייסען זיי לגמרי ניט.

אמת, דאָס אידישע פּאָלק האָט די לעצטע צייט אויסגעטהיילט פון זיך גאַנץ ניט גע־זעלשאפטליכע עלעמענטען. אָבער דאָס זיינען ניט קיין איבערזעטיגטע, נאָר מוטהלאָזע צובראָכענע און ענטטוישטע בעשעפּענישען וועלכע זיינען מיער געוואָרען און האָבען זיך מיאָש געווען איידער זיי האָבען נאָך צייט גע־האט צו שטיילען זייער הונגער. און אויב זיי האָבען אויפגענעבען זייער קאַמפּף בענקען זיי נאָך אלץ נאָך... א זאטען מאָהלצייט, א וואַרע־מען צימער אָדער נאָך דעם א' ב' פון קולטור... בענקען און בלייבען, נעבעך, ביים בענקען... (דע־ריבער טאקע זיינען אונזערע לירישע געדיכטע פון דער לעצטער צייט אזוי פול מיט „בענ־קעניש").

דאָס גאַנצע פּאָלק איז הונגעריג. הונגע־ריג עקאָנאָמיש און, הויפּטזעכליך, קולטורעל.

דערפאר טאקע וועז דער אידישער שרייי־בער האָט געפּרובירט אָנטהאָן — אויף זיך און אויף זיין „העלד" — דעם פרעמדען מאַדערני־זירטען מאַנטעל פון דעם איבערזעטיגטען איי־ראָפּעער, איז ער ארויסגעקומען אזוי בטלניש און קאָמיש.

און דאָס וואָס די אידישע ליטעראַטור האָט זיך פאַריגעם יאָהר כמעט ווי בעפּרייט פון דעם זאָגענאַנטען „מאַדערניזם" האַלטען מיר פאַר דאָס וויכטיגסטע און ערפּרעהליכסטע ערשיינונג אין דער אידישער ליטעראַטור פון 1909. —

דער אידישער קינסטלער האָט פאַר זיך נאָך אן אונגעאַקערטעס פעלד פון געזונדען פאָלקס־לעבען. דער פאָלקס־מענש, די פאָלקס־זאָגען און לענעדען, די אידישע געשיכטע, די נסיסה פון פערשיעדענע טהיילען אין דעם אי־דישען פאָלק, די אידישע פערזענליכקייט בכלל וועלכע איז נאָך אזוי וועניג בעריהרט — גיבען נאָך און וועלען נאָך א לאַנגע צייט גענבען א

רייכען און דאנקבארען מאטעריאל פאר דעם אידישען קינסטלער.

הלואי זאל ער נאר בלייבען טריי צו זיך זעלבסט.

* * *

ווי געווענליך, ווען מען רעדט פון דער וואוקס פון דער אידישער ליטעראטור, דארף מען ניט אויסטייטשען אז מען מיינט עס רוסלאנד. עס איז זעלבסטפערשטענדליך. דער פאריגער יאהר איז ניט געווען קיין אויסנאהם פון דיעזען כלל.

וועהרענד רוסלאנד האט אין לעצטען יאהר ארויסגעגעבען אריבער 40 בעלעטריסטישע בענד־דער, חוץ פיעלע זאמעל־ביכער און אייניגע ווי־סענשאפטליכע ארבייטען, האט אמעריקא אין דעם זעלבען יאהר ארויסגעגעבען: „א טאג מיט יעקב גאדרין" פון מ. ווינטשעווסקי, „דאם אי־דישע דראמע" פון ד. פינסקי, ביאליק'ס „מגלת־האש", איבערזעצט פון י. י. שוואַרץ, „צוויי קרעפטען פון ה. איגנאטאוו, „די אימיגראנטען" פון ל. קאברין, מאפאסאן'ס „דאם לעבען פון א פרוי", איבערזעצט פון מ. קאטץ און „סאנין", אי־בערזעצט פון ל. קאברין; און ווען מיר וועלען צו־געבען דר. זשיטלאווסקי'ס „סאציאליזמוס און די נאציאנאלע פראגע", דר. מעריסאן'ס איבער־זעצונג פון מיללס „פרייהייט", דר. זשיטלאוו־סקי'ס העפטען איבער די ענטוויקלונג פון דער פילאזאפיע, וואס האבען ניט לאנג אנגעפאנגען ערשיינען, פייגענבוים'ס „כשר און טרפה", בור־גין'ס „דער טראסט און זיין בעדייטונג" און די זאמלונגען „טרוימען און ווירקליכקייט", „אמע־ריקא" און „יוגענד־קלאנגען" האבען מיר דעם גאנצען צעטעל פון אלע נייע בראשורען (מעהר־צאהל) און ביכער פון גרעסערען, קלענערען און צוויייפעלהאפטען ליטעראריישען ווערטה — וואס זיינען ערשיענען פאריגען יאהר אין אמעריקא. עס איז כאראקטעריסטיש, אז די דראמען פון דעם א מ ע ר י ק א נ ע ר פינסקי זיינען ארויס־געגעבען געווארען אין רוסלאנד.

דערפאר אבער ווערט אמעריקא אלץ מעהר איז מעהר דער צענטער פון דעם אידישען זשור־נאל. צו די אלטע צייטשריפטען זיינען אין פאריגען יאהר צוגעקומען דר. זשיטלאווסקי'ס „דאם נייע לעבען", אן אונאבהענגיגער ראדי־קאל־ליטערארישער זשורנאל מיט אן אויסגע־שפראכענער נאציאנאליסטישער טענדענץ, וועל־כער האט זיך אין פערלויף פון יאהר אלץ מעהר און מעהר איינגעהילט אין דער ב ל א ה־ו ו י ס ע ר פאהן; יעקב מילקי'ס „ד י נ י י ע ו ו ע ל ט", א דריי מאנאטליכער זשורנאל, וואס איז געווידמעט דעם שטודיום פון אמעריקאנער לעבען, א גאנץ נייע און וויכ־טיגע ערשיינונג אין דער אידישער ליטעראטור אין אמעריקא; און וואכענטליכען „דאס אידישע פאלק", דער ארגאן פון די בעל־הבתישע ציוניסטען, „וואכענטליכע", א צייטונג אהן א בעשטימטען פנים, „די אידישע ביהנע", א פאך־צייטונג, וועלכע איז אבער מעהר רע־קלאמע ווי צייטונג און קלאנגען וועגען נאך פיע־לע פעריאדישע אויסגאבען טראגען זיך אין דער לופט.

אויך דער אידישער הומאר האט ענדליך געפונען א מקום מנוחה אין אמעריקא. אין פאריגען יאהר איז צוגעקומען א נייע הומאריס־טישע אילוסטרירטע צייטונג „דער גרויסער קונדס", וועלכער ערשיינט אלע צווויי וואכען.

ענגלאנד (לאנדאן), וואו די אידישע פרעסע שטעהט אויף א ניעדריגער מדרגה און האט ניט קיין אריגינעלע קרעפטען, ווערט אלץ מעהר און מעהר דער הויפט־צענטער פון אידישע איבער־זעצונגען.

אין לעצטען יאהר זיינען אין לאנדאן ארויסגעגעבען געווארען, אויסער עדעלשטאט'ס שריפטען און מאיר בלינקין'ס „סוד" פיעלע אי־בערזעצונגען פון די מאדערנע איראפאישע שרייבער.

גאליציען האט אין פאריגען יאהר ארויס־געגעבען שריפטען פון די יונגע גאליציאנער פאעטען און נאוועליסטען. אייניגע פון זיי הא־בען אהן צוויפעל א געווישען ליטערארישען ווערטה. עס איז כדאי אבער ביי דיעזער גע־לעגענהייט צו בעמערקען, אז די בעווענונג וואס געהט אן צווישען דער גאליציאנער ליטערארי־שער יוגענד, דאס גאליציען זאל נאר ארויסגע־בען די ליטעראריש פראדוקטען פון די גאלי־ציאנער שרייבער, ווערט זיי בריינגען מעהר שא־דען ווי נוצען. די פאראלע: „גאליציען פאר גאליציאנער" איז דער ערשטער שריט צו א מין ליטערארישען שאווויניזמוס.

דער יאהר 1909 האט אונז אלזא איבער־געלאזט א גאנץ פיינע ליטעראריש ירושה. פיעלע וויכטיגע ווערק זיינען צוגעקומען, וועלכע פערדיענען צו פערנעהמען א בעדייטענד פלאץ אין דעם אוצר פון אונזער ליטעראטור.

רעדאקציאָנעלע נאָטיצען

דעם 9טען יאנואר וועט אָבגעהאלטען וועַרען א קאָנוועַנשאָן פון לאָקאל ניו יאָרק פון די סאָציאליסטישע פּארטיי. דיזע קאָנוועַנשאָן וועַרט צונויפגערופען אין א צייט, וועַן די גייסטער זיינען א ביסל צורודערט, די נערוועַן אָנגעשטרענגט, די געפיהלען אויפגערעגט. די אונאָנגענעהמע ערפאָהרונג ביי די לעצטע וואהלען צוזאמען מיט דעם רעוויזיאָנס־דראנג, וואָס האָט זיך אריינגעכאפט צווישען געווּסע וואָרטפיהרער פון דער פּארטיי האָט געשאפען זעהר א נערוועזע שטימונג.

אין דער סאָציאליסטישער בעוועגונג פון אמעריקא שטעהט איצט אויף טאָגעס־אָרדנונג א גאנצע רייהע פון זעהר וויכטיגע פרינציפיעלע טאקטישע און אָרגאניזאציאָנע פראגען. דער וויכטיגסטער טהייל פון דיזע פראגען דארף בעשלאָסען ווערען ניט אויף א לאָקאלער קאָנוועַנשאָן, זאָנדערן אויף א נאציאָנאלער. עס זיינען אָבער דאָ אויך גענוג לאָקאלע נויטען און פראגען, וועלכע מוזען בעשלאָסען ווערען פון זיך אליין פאר זיך. ניו יאָרק האָט ביי די לעצטע וואהלען בעזונדערס שטארק געליטען. און ניו יאָרק דארף „מפשפש במעשיו" זיין און אויסגעפינען, וואו ליגט די שולד. דער פאקט אליין, וואָס די פּארטיי איז אין ניו יאָרק דורך א פעהלערהאפטע אָרגאניזאציאָנס־פאָרמע אזוי צוקרופעלט, אז עס איז מעגליך דאָס אין אזא צייט וועַן מען וויל זיך מישב זיין וועגען די גרונדפראגען פון דער פּארטיי זאָל די שטאָדט ניו יאָרק דארפען האָבען פיער קאָנוועַנשאָנס אנשטאט איינע, וויל יעדע איינע פון די לאָקאלס איז א סאָציאליסטישע וועלטל פאר זיך, אָט דיזער פאקט אליין וווייזט וויפיל אייגענע לאָקאלע פראגען און נויטהען די פּארטיי האָט אין ניו יאָרק, וועלכע מוזען בעשלאָסען און פערענטפערט ווערען. אויסער מען לאָזט זיך אוועק ברעכען און רעמאָנטירען די אליגעמיינע יסודות פון פּארטיי־בנין, קען מען אין ניו יאָרק דורך אייגענע, אינערליכע רעפאָרמען — און נאָך מעהר — דורך די אייגענע טהאטען פיעל אויפטהאָן צו פערבעסערען די לאגע און די שטימונג.

די „צוקונפט" איז דער מיינונג, אז עס וואלט גאווען ניט ווינשענסווערטה, זאָגאר זעהר שעדליך, אז די אליגעמיינע פּארטיי פראגען זאלען ביי דיזער קאָנוועַנשאָן פערענהמען דעם הויפט פלאץ. מען מוז גערענקען, אז דיזע אליגעמיינע טאקטישע און אָרגאניזאציאָנע פראגען זיינען ביז איצט נאָך וועניג דיסקוטירט געווּאָרען. צו אייליגע רעקאָמענדיישאָנס און בעשלוסען פון די איינצעלנע לאָקאלס, איידער די פראגען וועלען גרינדליך דיסקוטירט ווערען דורך וואָרט און שריפט, אין דער פרעסע און אין פערזאמלונגען, וועלען אריינטראָגען מעהר כאָס איידער קלאָהרקייט אין די מוחות, אונאָרדנונגען און צומישונג ביי דער קומענדער נאציאָנאלער קאָנוועַנשאָן און וועלען ברענגען די פּארטיי אין גרעסטער געפאָהר פון אינערליכע צוריסונגען. ענדערען א פּארטיי סטאטוט, ענדערען א פּארטיי פראָגראם איז גאָר ניט אזא לייכטע זאך און צו גרויסע אויפּלעניש קען נור שאדען.

די אלע פּארטיי פראבלעמען און פראגען מוזען ערנסט און זאכליך דיסקוטירט ווערען. די „צוקונפט" הויבט אָן, מיט דעם, זעהר ערנסטען ארטיקל פון גען. ל. בודין אין דיזען נומער, אָן ערנסטע בעהאנדלונג און דיסקוסיאָן איבער די אלע אָרגאניזאציאָנע און טאקטישע פראגען.

דערווייל ווילען מיר אין זאך דרינגענד בעטען און זאָגאר פאדערען פון אונזערע לעזער: גענאָסען! סאי אויף דער סיטי קאָנוועַנשאָן, סאי אין אייערע אנדערע דיסקוסיאָנען פון די לויפענדע פראגען בעהאנדלט אייער קאָלטבלוטיגקייט און זאכליכקייט! לאָזט זיך ניט פערשלעפען אין פערוענליכע רייסערייען! בעליידיגונגען און פערדעטיגונגען זיינען שעדליך אין א רוהיגע צייט אפילו. זיי זיינען אָבער גענפעהרליך אין א צייט פון אויפרעגונג, פון אונצופריעדענהייט און ענטטוישונג! האָט שטענדיג אין זין וויי גרויס עס איז די אויפגאבע וואָס שטעהט אונז אלעמען פאר! אויב איהר וועט דאָס האָבען אין זין, אויב דאָס אלגעמיינע, דאָס סאָלידארישע, דאָס ברידערליכע און פראיניגענדע אין דער סאָציאליסטישער בעוועגונג וועט שטענדיג שטעהן פאר אייערע אויגען, דאן וועט מיט גרויס ערפאָלג געקרוינט ווערען די סיטי קאָנוועַנשאָן און אלע אונזערע טהאטען, קעמפּפען און אונטערנעהמונגען!

שבת דעם 29טען יאנואר וועט אין מעדיסאָן סקווער גארטען שטאטפינדען דער יעהרליכער גרויסער „פּארווערטס באל". דער האָ־

יאָהריגער באָלל האָט א דאָפּעלטע בעדייטונג: פון איין זייט וועט ער זיין א גרויסארטיגער יום־טוב, א באָלל פון פערגעניגען פאר די פיעלע טויזענדע פריינד פון „פּאָרווערטס", וועלכע וועלען אונז געווים דאנקבאר זיין. טהיילם צולייב מאַנגעל אין פּלאַץ און טהיילם צולייב די שולד פון אונזערע מיטארבייטער זיינען אייניגע פון די אַנאַנסירטע ארטיקלען ניט ארויס אין דיזען נומער. זיי וועלען אָבער א ל ע קומען אין נעכסטען נומער מיט א י י ן אויסנאהמע: דער ארטיקל פון געב. יעקב מילך וועט ניט ערשיינען אין דער „צוקונפט", וואָס מיר בעדויערען זעהר. געב. מילך האָט געמאכט אייניגע בעמערקונגען וועגען אונזער בעוועגונג, וועלכע די רעדאקציאָן האָט ניט געפונען פאר פאַסענד אין דיזער פאָרמע צו לאָזען דרוקען אין דער „צוקונפט". אונזערע זעהר פריינדליכע פאַרשלעגע וועגען ענטשפּרעכענדע רעדאקציאָנעלע ענדערונגען האָט ניט געב. מילך צוריקגעוויזען און האָט דעם ארטיקל צוריקגענומען.

אין אָנפאַנג פון דיזען נומער וועלען די לעזער געפינען זעהר א רייכען צעטעל פון ארטיקלען פון פערשיעדענע אלטע און נייע מיטארבייטער — מעהר נייע ווי אלטע — וואָס לייגען און ווארטען אויף זייער רייהע. עס איז געלונגען שוין אין די אייניגע וואָכען צוצוציהען זעהר פיעלע לייטעראריש און ווייסענשאפטליכע קרעפטען צו אונזער זשורנאל אין אמעריקא און אין אייראָפּא.

מיר פיהלען איצט זעהר שטארק דעם מאַנגל אין פּלאַץ. פיעלע אבטהיילונגען און פּלענער מוזען צולייב דעם אבגעלעגט ווערען. קיינע פון די קריטיקען האָט צ. ב. ניט געקענט ערשיינען אין דיזען נומער. מיר וואָלטען גערן ווען פערגעסערן די „צוקונפט". עס פעהלען אונז דערצו נאָך זעהר וועניג טויזענדע לעזער.

אויב אונזערע פרייַנד און לעזער וועלען זיך נעהמען ארבייטען ענערגיש פאר די פערגרעסערונג פון דער צירקולאציאָן האָפען מיר אין גאַנץ נאָהענטער צייט צו זיין אימשטאַנד צו פערגרעסערען די „צוקונפט" אויף נאָך א דרוק בויגען. גענאָסען און פרייַנד נעהמט זיך צו דער ארבייט! זאמלט סובסקרייבער ווויישען אייערע פרייַנד און בעקאַנטע און העלפט אונז אין קורצען ערפילען אייער און אונזער וואונש, צו זעהן די „צוקונפט" ניט נאָר פערבעסערט, זאָנדערן אויך פערגרעסערט!

די צוקונפט

Vol. XV. FEBRUARY, 1910. No. 2.

ח. ראָטהשטיין.

קאָנסטיטוציאָן און קלאַסענקאַמפף אין ענגלאנד

ין ענגלאַנד, אין דער עלטסטער קאָנסטיטוציאָנעלער מלוכה פון דער וועלט, איז פֿלוצלונג אויס־געבראָכען א קאָנסטיטוציאָנע־לער קריזיס. זייט באלד 700 יאָהר — זייט דעם טאָג, וועו קעניג דזשאָהן אין א ווילדער שטונדע איז גע־צוואונגען געווען אונטערצושרייבען דעם „גרויי־סען טשארטער", דעם ערשטען ענגלישען ארגא־נישען געזעץ — גילט עס אלץ א גרונד־זאץ פון דער ענגלישער קאָנסטיטוציאָן, אז קיין טעקס, קיין נאָלאָג קען אויף דעם פֿאלק ניט ארויפלעגן אָהן לעגט ווערען אָהן די צושטימונג פון דעם „גרויי־סען ראטה פון דער מלוכה", ווי עס שטעהט גע־שריבען אין דעם גרויסען טשארטער, ד. ה. פון פארלאמענט, ווי עס איז געווארען מיט 50 יאָהר שפעטער. אום דעם דאָזיגען גרונדזאץ האָט דאָס ענגלישע פֿאלק געקעמפפט מיט דער קרוין 400 יאָהר, ביז קעניג קארל דער ערשטער האָט ניט פֿאַרזיגעלט אויף'ן שאפֿאָט דעם אָבמאך מיט זיין בלוט און א נייע דינאסטיע האָט מיט 40 יאָהר שפעטער ניט אונטערגעשריעבען דעם צווייטען ארגאנישען געזעץ, דעם „בילל אָוו רייטס". דיעזער גרונדזאץ וועלט מיט רעכט בע־טראכט אלס דער היסטארישער פונדאמענט פון אלע ענגלישע פרייהייטען, מחמת האלטענדיג ביי זיך אין הענד די שנירלעך פון דעם גאלד־טייסטער איז דער ענגלישער פארלאמענט געווען אים שטאנדע צו דיקטירען זיין ווילען ניט נאָר צו די קרוין, נאָר אויך צו די מיניסטארען. דורך דעם זיינען די ק ר ו י ן און די מיניס־טארען פעראנטוואָרטליך געווארען צום פאר־לאמענט אלס דיענער פון זיין מעהרהייט. מען וועט זיך עראינערן, אז אויך די פרייהייט און אונאבהענגיקייט פון די פעראייניגטע שטאא־טען איז, אין ערשטער ליניע, אויפגעבוט געוואָ־רען אויף אָט דעם גרונדזאץ: די קאָלאָניסטען האָבען ניט געוואָלט ליידען, אז די רעגיערונג אין לאָנדאָן זאָל ארויפלעגען אויף זיי נאָלאָגען אָהן זייער צושטימונג, און זיי האָבען זיך אָבגעטהיילט פון ענגלאַנד.

דער ענגלישער פארלאמענט אָבער בע־שטעהט, ווי בעקאנט, פון צוויי קאמערן — די לאָרדען קאמער, די „הויז אָוו לאָרדס" און די געמיינען־קאמער, די „הויז אָוו קאָממאָנס". די אייניכטונג שטאמט פון יענער צייט, וועו דער פארלאמענט איז נאָך געווען א פערטרעטונג פון שטאנדען (עסטייטס, סאסלאָוויעס) און איז בע־שטאנען פון פֿארשטעהער פון דער אריסטאָקרא־טיע, דער גייסטליכקייט און דאָס בירגערטהום. דאמאלסט האָט מען נאָך געקענט רעדען פון דעם פארלאמענט אלס פון עפעס א גאנצעס, ווי מען האָט למשל נאָך ניט לאנג גערעדט פון'ם פינישען סיים, וועלכער איז אויך געווען ביז

1906 א שטאַנדען־פּאַרלאַמענט. מיט דער צייט אָבער, מיט דעם וואקסען פון דעם דריטען, דעם בירגערלעכען שטאַנד, וועלכער האָט אלץ מעהר און שארפער ענטוויקעלט זיינע אייגענע קלאָסען־אינטערעסען און קלאָסען־גענוכט, האָט דער ענגלישער פּאַרלאַמענט פערלאַרען זיין איינהייט און איז צושפּאַלטען געוואָרען אויף צוויי לאַגער, יעדערער פון וועלכע האָט זיך אָבגעזונדערט אין אן אייגענע קערפּערשאפט. עס איז ניט גענוי בעקאַנט, אויב די שטאַנדען האָבען וועז עס איז געזעסען צוזאמען; יעדענפאלס איז עס געווען נאטירליך אז מיט דער אָבזונדערונג פון די שטאַנדען אין צוויי לאַגערען זאלען זיך אויך האָבען אויסגעבילדעט צוויי בעזונדערע נאמען. די לאַרדען־קאמער, וואו עס פלעגען זיך בעראטהען די פּאַרשטעהער פון דער אריסטאָקראַטיע און דער גייסטליכקייט, און די געמיינען־קאמער, וואו עס פלעגען זיצען די פאַרשטעהער פון דאָס שטאַדטישע בירגערטהום. יידע קאמערען האָבען בעזעסען גלייכע רעכט, און אלע געזעץ־פּראָיעקטען האָבען געמוזט אנגענומען ווערען פון ביידע קאמערען, אידער זיי קרוין צום אונטערשרייבען. עס איז בעגרייפליך אז אונטער אזוינע אומשטענדען האָט פיעל מאל געמוזט אויסברעכען צווישען די ביידע קאמערען א קאָנפליקט צוליעב דעם, וואָס איין קאמער פלעגט זיך ענטזאגען צו בילליגען א געזעץ, וואָס איז אָנגענומען געוואָרען פון דער אנדער קאמער, — בפרט וען די קלאַסען־געגענזעצע צווישען דאָם בירגערטהום און דער לאנד־אריסטאָקראַטיע האָבען זיך שטארק פערשארפט און יעדער צד האָט געזוכט אויסצינוצירן די מלוכה־מאשין אין זיינע אויסשליסליכע אינטערעסען. אין אזעלכע פעלע פלעגט די מלוכה־מאשין איבערהויפט זיך אבשטעלען, און אין די מלוכה־געשעפטען פלעגט איינטרעטען א קיין־צערע אדער לענגערע פויזע. אין געווענליכע אנגעלעגענהייטען פלעגט דאָם נאָך ניט אזוי אויסמאכען, אָבער אין פינאַנץ־אנגעלעגענהייטען פלעגט דאָם פיהרען צו א גרויסען קריזיס, מחמת אָהן מזומן קען מען זיך ניט ריהרען פון פלאץ. בכן האָט שוין אין 17טען יאָהרהונדערט די געמיינען־קאמער, די אייגענטליכע פערטרעטונג פון דעם גלד־זאק, ערקלעהרט איינמאל פאר אלע מאל, אז די צושטימונג פון דער לאַרדען־קאמער צו פינאַנץ־געזעצען דארף אייגענטליך ווערען בעטראכט נאר אלס א פארמאליטעט, אז די לאַרדען טארען אין די פינאַנץ־געזעצען ניט אומענדערען קיין איינציגען אות און אז די אויס־ארבייטונג און שאפונג פון פינאַנץ־מיטלען פאר דער מלוכה געהערט איינציג און אלין צו די „ערווועהלטע פון פאָלק", ד. ה. צו דער געמיינען־קאמער. די לאַרדען קאמער האָט זיך געפרואוט ברעקלען, אָבער אזוי ווי דער בייטעל איז דאָך געלעגען אין די הענד פון דאָם בירגערטהום, האָט זי לסוף געמוזט נאָכגעבען. אמת, איהר פארמעלע צושטימונג צו אזא מין איינזייטיגען אבמאך האָט זי אויך דאמאלסט ניט געגעבען, אָבער אין דער פראקטיקע האָט זי זייט יענעם טאג ביז היינט די פינאַנץ־געזעצען קיין מאל ניט פערווארפען, און די אלין־מאכט פון די געמיינען־קאמער אין פינאַנץ־אנגעלעגענהייטען — בפרט זייט דאָם פּאַרלאַמענטארישע וואהלרעכט איז פערבריייטערט געוואָרען אזוי, אז די קאמער איז טאקע געוואָרען א פאָלקס־פערטרעטונג — איז געוואָרען א צווייטער גרונדזאץ פון דער ענגלישער קאָנסטיטוציאָן.

און אט פלוצלונג, דעם 30טען נאָוועמבער 1909, נעהמט די לאַרדען־קאמער אויף זיך די העזה און וויליגט ניט איין דעם פינאַנץ־געזעץ, וואָס די געמיינען־קאמער האָט אויסגעארבייט אלם דעם היינט־זאהריגען בודזשעט! אזא סיבה האָט נאָך אין ענגלאַנד קיין מאל ניט פאַסירט. אין פריהערדיגע צייטען פלעגט דער בודזשעט בעשטעהן פון מעהרערע פינאַנץ־געזעצען, און וען די לאַרדען־קאמער פלעגט צום מאל פער־ווארפען איינעם אדער צוויי פון זיי, פלעגט דאָך וואָסערער ניט איז בודזשעט בלייבען אין די הענד פון די רעגיערונג אנצופיהרען די מלוכה־געשעפטען. זייט אייניגע צייט אבער איז געווא־רען די מאדע צו פערקערפערען דעם גאנצען בודזשעט אין איין פינאַנץ־געזעץ, און מיט דעם, וואָס די לאַרדען־קאמער האָט דעם פינאַנץ־געזעצען ניט בעווילליגט היינטיגען מאל, איז די מלוכה געבליבען צום ערשטען מאל אין איהר געשיכטע אָהן א בודזשעט. די העזה פון דער לאַרדען־קאמער איז דא א דאפעלטע. ערשטענס, האָט זי אומגעווארפען די פינאַנץ־רעכטע פון דער געמיינען. דאָם איז א ברוך פון דער קאָנ־סטיטוציאָן. צווייטענס, האָט זי ניט סתם פער־ווארפען דעם בודזשעט, נאר דערביי נאָך ער־קלעהרט אז זי וויליגט איהם ניט איין, ביז דאָם פאלק בעקומט ניט די געלעגענהייט אויסצושפרע־כען זיין מיינונג וועגען איהם. מיט אנדערע

וועלטער, זי האָט זיך אונטערגענומען צו דיקטירען דער רעגיערונג אז זי זאָל אויפֿלייזען דעם פּאַר־לאַמענט און פֿעראַנשטאַלטען נייע וואַלן. דאָס איז אַ צווייטע העזה, וואָס איז ביז איצטער אין ענגלאַנד ניט געהערט געוואָרען. עס גע־הערט אויך צו די גרונדלאַגען פון דער ענגלי־שער קאָנסטיטוציאָן, אז די רעגיערונג איז נאָר אָבהענגיג פון דער געמיינען־קאַמער און מוז דע־מיסיאָנירען אָדער אויפֿלייזען דאָס פּאַרלאַמענט נאָר וען זי טרעפט אָן אַ מיסטרויען־וואָטום אין דיעזער קאַמער. דאָס איז אייגענטליך אַ זעלבסטפֿערשטענדליכע זאַך, מחמת וען אויך די לאָרדען וואָלטען בעזעסען אזא מאַכט איבער דער רעגיערונג, וואָלט זי זיך געקענט דורך איהר ערצווינגען אפילו פינאַנץ־רעכטע. און דאָ פֿלוג־לונג אונטערנעהמט זיך די לאָרדען־קאַמער צו זאָגען דער רעגיערונג, אז דער פּאַרלאַמענט מוז אויפגעלעזט און אַן אַנדערער אויסגעקליבען ווערען, איידער דער בודזשעט קען פון איהר בעווילליגט ווערען! דאָס איז ניט מעהר און ניט וועניגער ווי אַ פערזוך צו אונטערהרדנען די פּאַר־שטעהער פון׳ם פאָלק, די דעמאָקראַטיע, דעם וויללען פון אַן אונפּראַנטוואָרטליכער אָליגאַר־כיע — אַ מין אויפֿלאַקערען פון אַבסאָלוטיז־מוס, ווי דאָס האָט ענגלאַנד ניט געוואוסט מעהר ווי 250 יאָהר. זאָל דאָס ענגלישע פאָלק רעגיערט ווערען דורך זיינע אייגענע פערטרעטער, אָדער זאָל דער אויבערסטער קאָנטראָל איבער זיינע שיקזאָלען ליגען אין די הענד פון אַן אונפער־אַנטוואָרטליכער קערפּערשאפט? דאָס איז די פראָגע, וועלכע איז פֿלוצלונג געשטעלט געוואָרען פּאַר דאָס פאָלק.

מען קען זיך טאָקע וואונדערען, ווי איז דאָס אזוינס פלוצלונג געשעהן, — וואָס פּאַר אַ מאָדנע משוגעת איז מיט אמאָל בעפאַלען די לאָרדען־קאַמער? דעם ענטפער מוז מען זוכען אין די קלאַסען־געגענזעצע, וועלכע צוטהיילען די היינטיגע בורזשואזיע און בעשטימען דעם גאַנג פון דער עקאָנאָמישער און פּאָליטישער ענטוויק־לונג פון דאָס היינטיגע ענגלאַנד.

מיט עטליכע און זעכציג יאָהר צורוק האָט ענגלאַנד ביי זיך איינגעפיהרט דעם פּריי־האַנדעל. דאָס איז געווען איינע פון די גרעסטע געשעהעניסען פון דעם 19טען יאָהרהונדערט. דיקטירט פון די אינטערעסען פון דעם גרויס־קאַפּיטאַל, וועלכער האָט זיך געוויטיגט אין ביליגע רוי־מאַטעריאַלען פאַר דער פּראָדוקציאָן, האָט דער פּריי־האַנדעל צו דער זעלבער צייט אויך פערזיכערט דער קליין־בורזשואזיע ביליגע לעבענסמיטעל, ד. ה. יענע מיטעל, מיט וועלכע אליין די קליין־בורזשואזיע קען בעשטעהן איהר עקזיסטענץ אין קאַמפּף מיט דער גרויסער אינ־דוסטריע. דורך דעם איז די קליין־בורזשואזיע — ביז דאָן אַ רעוואָלוציאָנערער קלאַס — איינגע־שטילט געוואָרען, און דאָס פּראָלעטאַריאט איז געבליבען איואָלירט און בעזיעגט. דאָס איז גע־ווען די אורזאַכע פון דעם אונטערגאַנג פון׳ם טשאַרטיזמוס. דער פּריי־האַנדעל אָבער, פון דעם שטאַנדפונקט פון די גרויס־קאַפּיטאַליסטישע אינ־טערעסען, האָט בערוהט אויף איין וויכטיגע פּראָוויסזעצונג, און דאָס איז געווען, אז מיט דער הילף פון דעם ביליגען רוי־מאַטעריאַל וועט די ענגלישע אינדוסטריע אימשטאַנדע זיין צו פּראָדוצירען אזוי ביליג אז קיין קאָנקורענט וועט איהר ניט קענען ביישטעהן, און ענגלאַנד וועט זיך פערזיכערן אַ אינדוסטריעלען מאָנאָ־פּאָל איבער דער גאַנצער וועלט. די דאָזיגע פּאַר־אויסזעצונג האָט זיך אויסגעלאָזט פאַלש. די אַנדערע לענדער, בפרט דייטשלאַנד און אַמע־ריקא, האָבען מיט דער הילף פון בעסערע וויסענ־שאַפטליכע מעטהאָדען און פון פּראָטעקציאָ־ניסטישע טאַריפען אויפגעבויט ביי זיך אַן אינ־דוסטריע, וועלכע, זייענדיג בעשיצט פון דער ענגלישער קאָנקורענץ און אויסביטענדיג דעם היימישען קאָנסומענט אויף אזוי פיעל, אז זי איז געווען אימשטאַנדע צו טראָגען אַ פערלוסט אויף דעם אויסלענדישען מארק, האָט אָנגעהוי־בען צו דריקען די ענגלישע אינדוסטריע פריהער אויף דעם נייטראַלען מארק (דעם מארק פון דריטע לענדער) און דאָן אויף דעם ענגלישען מארק גופא, ביז די ענגלישע קאַפּיטאַליסטען האָבען ניט אויסגענוצט אז פון זייער אמאָל־יגער הערשאפט איז געוואָרען אַ בארג אש. דאָן, זע־ענדיג אז די ביליגע רוי־מאַטעריאַלען העלפען ניט מעהר און אז, פערקעהרט, אָנשטאָט רוי־מאַטעריאַלען פיהרען די אַנדערע לענדער אין ענגלאַנד אריין אלץ מעהר און מעהר מאַנופאַק־טורען, האָט דאָס ענגלישע גרויס־קאַפּיטאַליס־טענטהום פערלאָרען זיין גאַנצע בעגייסטערונג פאַר׳ן פריי־האַנדעל און איז געוואָרען אויף פּראָטעקציאָניסטיש. אויסשליסען די אויסלענ־דישע קאָנקורענץ דורך הויכע טאַריפען, פערזי־כערען דורך דעם ניט נאָר דעם היימישען מארק, נאָר אויך גרויסע פּראָפיטען כדי צו זיין אימ־

שטאַנד אַראָבצולאָזען די מקחים אויף דעם אויסלענדישען מארק — אָט דאָס איז געוואָרען דער לאָזונג פון דעם ענגלישען גרויס־קאפיטאל. דערמיט אָבער איז אויך געשאפען געוואָרען א גרויסע שוידונגס־לויניע צווישען איהם און דער קליין־בורזשואזיע, וועלכע ברויכט נאָך אימער האָבען ביליגע לעבענסמיטעל כדי צו עקזיסטירען, און דער בורזשואזער קלאָס איז צושפאָלטען גענוואָרען אויף צוויי לאָגערען: די פראָטעקציאָניסטישע גרויס־בורזשואזיע און די פריי־העגדלערישע קליין־בורזשואזיע, אונטערשטיצט פון דעם ארבייטער קלאָס, וועלכער האָט אין אלגעמיין אויך אן אינטערעס — הגם ניט אזא שטארקע און ניט אזא אויסלויכיע — אין ביליגע לעבענסמיטעל.

אָבער יעדער עקאָנאָמישער מוז זיך פריהער אָדער שפעטער אויסגיסען אין א פאָרמי־שען קאָמפּף, און אזוי טאָקע איז געשעהן אין ענגלאַנד. ווי בעקאַנט, איז די ענגלישע בורזשואזיע זייט קדמונים אן צושפאָלטען אין צוויי פארטייען — די קאָנסערוואָטיוון און ליבעראלע. די קאָנסערוואָטיוון איז אלע מאל געווען די פערטרעטערין פון די פעאָדאל־אריסטאָקראטישע לאַנדס־אינטערעסען, וועלכע זיינען געווען פראָטעקציאָניסטיש, און די ליבעראלע — די פערטרעטערין פון דעם אינדוסטריעלען קאפיטאל, וועלכער, ווי מיר האָבען געזהן, איז געווען פריי־העגדלעריש. זייט דעם אָבער ווי דער גרויס־קאפיטאל איז אויך געוואָרען פראָטעקציאָניסטיש, האָט ער אלץ מעהר און מעהר אָנגעהויבען איבערצוגעהן אין די קאָנסערוואָטיוון פארטיי, און די ליבעראלע פארטיי איז געבליבען מיט דער קליין־בורזשואזיע און א טהייל פון דעם ארביי־טער קלאָס. דורך דעם איז די ליבעראלע פארטיי געוואָרען נאָך מעהר פריי־העגדלעריש, נאָך מעהר פערהאסט אין די אויגען פון׳ם גרויס־קאפיטאל, נאָך מעהר קליין־בירגערליך, ביז עס איז צוויישען די ביידע בירגערליכע פארטייען געוואָרען אן אמת׳ער און טיפער געגענזאץ, ניט קיין טהעאָראָלישער, ווי אמאל.

דאָס אָבער האָט זיך געמוזט אויך אָברופען אויף די שטעלונג און האַנדלונג פון דער לאָרדען־קאָמער. די לאָרדען־קאָמער האָט שוין לאַנג אויפגעהערט צו זיין א פערטרעטונג הויפטזעכליך פון דער לאַנד־אריסטאָקראטיע. אונטערזוכט מען די געגנאָלאָגיען פון די היינטיגע לאָרדען, אזוי געפינט מען אז א שהנע העלפט פון די היינטיגע „אריסטאָקראָטען" איז בעשאפען געוואָרען ערשט אין די לעצטע 75 יאהר און בעשטהט טהיילווייז פון געוועזענע מיליטער, מיניסטער, גובערנאָטאָרען פון קאָלאָניעס, יורים־טען א. ד. גל., אבער נאָך מעהר פון פינאַנציאָן און קאפיטאל־מאגנאָטען, ווי ביער־ברויער, שנאפפס־ברענער, צייטונגס־פערלעגער, בויטווּאָל־פאָבריקאַנטען, שיפס־בויער און סתם אזוי פלוטאָקראָטען, ווי עס איז דערצו געקומען, איז אלעמען בעקאַנט. זייט דער גרעסטער טהייל פון די היסטאָרישע אריסטאָקראָטישע משפחות איז אויסגעשטאָרבען, איז געוואָרען דער מנהג צו קאָמפּלעקטירען די קאָמער פון די רייהען פון מלוכה־בעאמטען, גענעראָלען, אדמיראָלען און זאָנסטיגע גדולים, וואָס האָבען זיך ערווָארבען גרויסע פערדיענסטע וועגען דער מלוכה. דורך דעם איז שוין אין אָנפאַנג פונ׳ם 19טען יאהרהונדערט די לאָרדען־קאָמער געוואָרען א מין אריסטאָקראָטיש־ביוראָקראָטיש־מיליטעריסטישע קאָמער. זייט 1832 אבער — זייט דער רעווָאָלוציאָן, וועלכע האָט איבערגעטראָגען די הויפט־זעכליכע מאכט צו דער בורזשואזיע — האָט מען אָנגעהויבען צו געהען נאָך ווייטער. די רייכע קאפיטאל־מאגנאָטען האָבען בעקומען דעם עהרגייז אויך צו וועלען „אריסטאָקראָטען", און מען האָט אָנגעהויבען אויך פון זייערע רייהען צו שאפען לאָרדס. ביסלעכווייז איז די לאָרדען־קאָמער געוואָרען דער לעצטער אָברוה־אָרט פאר אלע רייך־געוואָרענע בורזשוא, און דאָן האָבען זיך אָנגעהויבען אהין צו שיטען רייכע פאטראָנען פון די בירגערליכע פארטייען, וואָס האָבען אונטערשטיצט די פארטיי־קאָסטען מיט זייער גאלד, אָדער ענטטוישטע פאָליטיקער וואָס האָבען ניט געקנט מאכען קיין מיניסטעריעלע קאריערע און האָבען זיך בענוגענט מיט דעם טיטל „לאָרד". די אונטערשטע שורה איז, אז אין די לעצטע יאהרען איז די לאָרדען־קאָמער געוואָרען וועניג־סטענס אויף א העלפט א פלוטאָקראָטישע פערטרעטונג און אין איהר גייסט טאקע א׳ן גאנצען א פלוטאָקראָטישע, ד. ה., די פערטרעטונג פון דעם גרויסען פינאַנץ און אינדעסטריע־קאפיטאל.

די פאלגע פון אָט דער אומענדערונג אין דער סאָציאלער צוזאמענזעצונג און אין דעם גייסט פון דער לאָרדען־קאָמער איז געווען דאָס, וואָס זי האָט אָנגעהויבען צו פיהרען א רעגעל־מעסיגען קאמפף געגען די ליבעראלען. מיר האָבען געזהען, ווי די לאָרדען־קאָמער אלס די

פערטעטערין פון דער פעאדאלער אריסטאקראטיע, פון די ערשטע צוויי שטאנדען, האט געקעמפט געגען די עמיינען־קאמער אלס די פערטרעטערין פון דאם בירגערטהום, דעם דריטען שטאנד. מיט דעם זיעג פון דעם לעצטערען אין 1832 האט דער קאמפף אזוי גוט ווי אויפגעהערט, מחמת די לאנדען־קאמער האט פערשטאנען אז אויב וואם, קען איהר דאם זיעגרייכע בירגערטהום אין גאנצען אבשאפען. נאכהער, בעת די לאנדען־קאמער האט זיך מעהר און מעהר אנגעהויבען צו קאמפלעקטירען פון פלוטאקראטישע עלעמענטען, איז זי געוואָרען זאגאר סאלידאריש מיט דער אנדער קאמער און האט איבערהויפט אויפגעהערט זיך ארייננצוטראגען אין מישען אין די מלוכה־געשעפטען, אזוי אז אלע האבען שוין עמיינט, אז זי שטארבט אב. נור איינס פלעגט איהר נאך ערהאלטען ביים לעבען, און דאם איז געווען איהר רעכט אלס מיטהעלפער אין דעם דעמאגאגישען שפיעל פון די ביר־גערליכע פארטייען: פלעגט ווּאסערע ניט־איז רעגיערונג געצוואונגען זיין ארייננצוטראגען און דורכצופיהרען אן אונאנגענעהמען געזעץ, וועלכען זי האט געהאט פערשפראכען די וועהלער אין דער צייט פון די וואהלען, פלעגט זי נור געבען א וואונק צו די לאנדם, און יענע פלעגען דאם געזעץ צוקאליעטשען אדער פשוט ארוים־ווארפען. די רעגיערונג אבער פלעגט זאגען די וועהלער: איהר זעהט, מיר האבען געוואלט אייך געבען דעם געזעץ, אבער ווּאם קענען מיר טהון, ווען די לאנדם האבען איהם צוקאליעטשעט און ארויסגעווארפען! דאם ערקלערט, ווי אזוי דאם איז געקומען, אז די מעהרצאהל פון די זייט 1832 געשאפענע לאנדם זיינען בעשאפען געווארען אט טאקע פון די ליבעראלען: די ליבעראלען זיינען דאך געווען די פארטיי, ווּאם האט זיך מיסטעמם געשטיצט אויף דעמאגאגיע און שווינדעל; די סאלידאריטעט פון די ביידע קאמערן אבער איז געקומען צו א סוף בעת די געמיינען־קאמער, ד. ה. די בורזשואזיע, האט זיך אליין צושפאלטען אויף צוויי פיינדליכע לאגערן: אלם די פערטרעטערין פון דער פראטעקציאניסטישער גרויס־בורזשואזיע, האט זיך די לאנדען־קאמער געמוזט שטעלען אויף דער זייט פון דער קאנסערוואטיוער פארטיי און ערקלערען די ליבעראלע מלחמה. זייט דעם לעצטען פערטעל יאהרהונדערט געהט טאקע אן צווישען די לאנדם און די ליבעראלען א העפטיגער קאמפף, וועלכער האט זיך אונגעמיין פערשארפט אין די לעצטע פיער יאהר, וועז די ליבעראלען זיינען וויעדער געקומען אין מאכט און האבען אנגעהויבען צו ווירטשאפטען אין די קליינבירגערליכע אינטערעסען. אלע וויכטיגסטע ליבעראלע רעפארמען אין דער לעצטער צייט — אלע צוגעשניטען לויט דעם קליינבירגערליכען מוסטער — זיינען פון די לאנדם פערוואָרפען געוואָרען, ביז די ליבעראלען, פיהלענדיג שוין דעם מעסער אויפ'ן האלז האבען ניט צוגויפגעקליבען איהרע לעצטע ביסעל כחות און בעשלאסען צו נעבען זייער פיינד א גענעראל־שלאכט.

וואו אבער איז נעווען צו נעפינען אזא פעלד, וואו די ליבעראלען האבען געקענט האפען מיט בעסטע אויסזיכטען אויף א זיעג? שוין אין דעצעמבער 1908 אויף א גרויסען באנקעט, וועלכען די פארטיי האט איהם פראנשטאלט, האט דער פרעמיער אסקווית אויפגעוויזען אויף דעם בודזשעט, אלם דעם בעסטען שלאכטפעלד פאר די ליבעראלען. דער אויסוואהל איז נעווען א גאנץ ריכטיגער. פון איין זייט, איז די רעגירונג אויף דער פאזיציאן נעווען געזיכערט נעגען אן אנגריף פון הינטען, זייטענס די לאנדם, מחמת ס'איז דאך נעווען א קאנסטיטוציאנעלע אקסיאמע אז די לאנדם טארען זיך אין דעם בודזשעט ניט ארייננמישען. אנדערזייטס האט מען דעם פראקטיקאניזמום געקענט געבען דורך דעם בודזשעט א קלאפ, ווי ער האט נאך אין זיין לעבען ניט בעקומען. אין די לעצטע יאהרען, נעמליך, צולייעב די גרויסע הוצאות אויף די ארמעע און פלאט, זיינען די ענגלישע מלוכה־פינאנצען גאר מכולה געוואָרען, און דא, צוליעב דעם ארוים־טרעטען פונ'ם פראלעטאריאט אין די פאליטישע ארענע, האט מען געמוזט אנהייבען טראכטען וועגען סאציאלע רעפארמעם וועלכע קאסטען דאך אויך אב א שהנע אפותיקא. אזוי ארום האט זיך פאר דאם יאהר 1909 אנגעקליבען א דעפיציט פון אן ערך 16 מיליאן פונט, וועלכע מען האט בעצארפט דעקען.? וואלט דער ענגלישער ליבעראליזם געווען דער אמאליגער, וואלט די רעגיערונג געהאט א לייכטע אויפגאבע: ער וואלט נור בעדארפט ארבוואנדרפען פון דער רעכטנונג די אכט ניי־פראיעקטירטע קריעגסשיפען וואם קאסטען 15 מיליאן, און דער דעפיציט וואלט פערשוואונדען אין איין נו. דער היינטיגער ליבעראליזם אבער איז פונקט אזוי „פאטריאטיש" ווי דער אימפעריאליזם, און אזוי איז

עס דער רעגיערונג אויסגעקומען צו געפינען מיטל, ווי אזוי צו דעקן א דעפיציט פון 16 מיליאָן און אַנגרייטען פרישע אינקינפּטע אויף פאר די צוקונפט. וואו אבער געפינט מען די דאָזיגע מיטל? די קאַנסערוואַטאַרען־פראַטעקציאָניסטען האָבען זיך שטאַרק געפרעהט: איהר זעהט, האָבען זיי געזאָגט, אַהן דעם פראַטעקציאָניזמוס וועט איהר ניט אויסקומען. וועט איהר ארויפֿלעגען א צאָל (פאַשלינע) אויף אלע אויסלענדישע סחורות, איינגעשלאָסען די לעבענסמיטל, וואָס וועלען ארייגעפיהרט אין לאַנד, וועט איהר אי העלפען די היימישע אינדוסטריע און היימישע לאַנדווירטשאפֿט, אי בעקומען מיטל צו בעצאָהלען די קאַסטען פון סאָציאל־פערטהיידיגונג און סאָציאל־רעפֿארם. פערקעהרט וועט איהר זיך האלטען פאר אייער פריי־האַנדל, וועט איהר אלע מאל ארבייטען מיט דעפיציטען און וועט זיין געצוואונגען צו פערנאכלעסיגען די פליכטען פון נאַציאָנאלער זיכערקייט אדער סאָציאל־רעפֿארם. און די קאַנסערוואַטאַרען האָבען טאקע געמיינט, אז די ליבעראלען וועלען זיך ניט קענען ראַטעווען פון דער פינאַנציעלער קלעמענים אַנדערם, ווי דורך נייע שטייערן אויף דעם פראַטעקציאָניסטישען שטייגער. דער ליבעראליזם אבער האָט פערשטאַנען אז זיין סאמע עקזיסטענץ שטעהט איצטער אויף דעם קאָן און האָט בעשלאָסען מיט זיין בודזשעט צו ליעפערן דעם בעווייז, אז אויך אונטער דעם פרייהאַנדל איז עס מעגליך בייצוקומען די פינאַנציעלע שוויעריגקייטען. און ער האָט דאָס געטהאָן. אין איהר בעריהמטען בודזשעט, וואָס האָט אַנגענאָמען אזוי פיעל לאַרעם, האָט די ליבעראלע רעגיערונג פאָרגעשלאָגען צו דעקען אן ערך פון 5½ מיליאָן פונט דורך געהעבערטע אקציזען אויף טאבאק, ספּירי־טום און דערגלייכען, 8½ מיליאָן פונט דורך געהעבערטע שטייערן אויף ירושות, אייגקינפּטע און אנדערע זאַנסטיגע קוועלען, אן ערך פון 600 טויזענד פונט דורך א נייעם שטייער אויף לאַנד, און דאָס איבריגע דורך אברעכנונגען פון די אמאָרטיזאַציאָנס־צאהלונגען אויף דעם מלוכה־חוב. דאָס איז געווען א גאַנץ איינפאכער בודזשעט, ווי עס האָט זיך געפאסט פאר א פאַרט־געשריטענע קלייניבירגערליכע רעגיערונג. א טהיל פון דער נייער לאסט איז ארויפגעלעגט געוואָרען אויף די פאַלקסמאסען אין דער פאָרם פון אינדירעקטע שטייערן אויף זייער „לוקסוס", טאבאק און שנאפּס; און א צווייטער טהיל — עטוואָס א גרעסערער — איז ארויפגעלעגט געוואָרען אויף די בעזיצענדע קלאַסען, הויפּטזעכליך אויף די גרוים־קאַפּיטאַליסטישע, אין דער פאָרם פון העכערע דירעקטע שטייערן אויף זייער רייכטהום. אזוינע בודזשעטען זיינען פאַרנעקומען אין דער פערגאַנגענהייט צעהנדליגע, און די איינציגע נייע שטייער איז געווען דער לאַנד־שטייער. אבער אויך זי האָט פיגורירט פאר דעם עולם וועניגסטענס, צוואַנציג יאָהר, און מעהרערע מאל האָט דאָס פאַרלאַמענט, איינגעשלאָסען די קאַנסערוואַטיוון פאַרטיי, גע־שטימט פאר איהר אין פרינציפּ. קורץ, דער בודזשעט איז געווען מיט בודזשעטען צוגלייך חוץ וואָס ער האָט אויסגעמידען דעם וועג, וואָס די פראַטעקציאָניסטען האָבען געהאט פאַרגע־שלאָגען. דוקא אבער דערפאר זיינען די פראַ־טעקציאָניסטען געוואָרען אויסער זיך און האָבען צוזאַמען מיט דער לאַנד־אריסטאָקראַטיע, די בענקארעס און די סטאק־דזשאבערס, אויפגעהוי־בען א געהויל, אזוי ווי מען וואָלט זיי געהאלטען אין קויללענען. פון איין עק לאַנד ביז דעם אַנ־דערען האָט געהילכט דער געשריי: עקספּראָ־פריאציע! רויבעריי! סאָציאליזם! רעוואָ־לוציאָן! און הויכע לאָרדען, גרויסע פינאַנ־ציסטען און סתם אזוי מיליאָנערען האָבען גע־נומען שיטען מיט שוועבעל און פּעך אויף די רע־גיערונג און די ליבעראלען און זייערע חברים פון דער ארבייטער־פּארטיי. אבער אין דער געמיינען־קאַמער זיינען די קאַנסערוואַטאַרען נעווען אין א מינאָריטעט און האָבען נאָר ניט נעקענט מאכען. בכן איז זייער גאנצע האָפענונג געבליעבען אויף די לאָרדען־קאַמער. זאָלען די לאָרדען בעגעהן א פערפאַסונגס־ברוך און ניט אַנ־נעהמען דעם בודזשעט, אדער זאָלען זיי אייני־ווילליגען און אונטערגעבען זיך דער קליין־בורזשואזיע? ביז דעם לעצטען אויגענבליק זיי־נען די ליבעראלען נעווען איבערצייגט, אז די לאָרדען וועלען זיך ניט דערוועגען אויף אזא שריט, ווי ברעכען די קאַנסטיטוציע, אבער די לאָרדען האָבען זיך יא דערוועגט. דער בודזשעט איז ניט דורכגעגאַנגען, און די רעגיערונג האָט נעמוזט אויפלעזען דעם פאַרלאַמענט.

אָט דאָס איז דער אינהאַלט פון דעם איצ־טיגען גרויסען קריזיס אין ענגלאַנד. אונטער דעם שלייער פון א פערפאסונגס־קאמפּף וועלען אויסגעפאָכטען וויכטיגע קלאַסען־נעגענזעצען אין דער ענגלישער בורזשואזיע — נעגענזעצען,

וועלכע דרעהען זיך ארום דער פראגע, צי זאל הערשען די גרויס־אדער די קליין־בורזשואזיע. די גרויס־בורזשואזיע נויטיגט זיך אין פראקטיק ציאניזמום, די קליין־בורזשואזיע ברויכט דעם פרייהאנדעל, און די לאנדען־קאמער, אלס די פערטרעטערין פון די גרויס־קאפיטאליסטישע אינטערעסען, האט זיך געשטעלט אויף דער זייט פונ׳ם פראקטיקציאניזמום, וואם דערביי איז אויך די גאנצע קאנסטיטוציע אומגעוואלרפען געוואלן, איז גאנץ נאטירליך, מחמת וואם איז אזוינס א קאנסטיטוציע ווי ניט א וואפע אין די הענד פון די הערשענדע קלאסען, וואם וועלט אומגעענדערט לויט די בעדירפנישס פון אט די קלאסען? א קאנסטיטוציע, ווי נאך לאסאל האט בעמערקט, איז ניט קיין שטיק פאפיער, נור דער אויסדרוק פון די רעלע מאכט־פערהעלטניסע אין דער גזעלשאפט, און וואו די מאכט־פער־העלטניסע ווערען אומגעביטען, בייט זיך אויך די קאנסטיטוציע. די לאנדען־קאמער, אויב די גרויס־בורזשואזיע זאל אין ענגלאנד ווייטער קענען הערשען (און ווער צווייפעלט אז זי וועט און מוז הערשען?), מוז נויטוועגדיגערווייז, אלס די פערטרעטערין פון אט די גרויס־בורזשואזיע, אינטערעסען, בעקומען א גרעסערע מאכט ווי זי האט בעזעסען אין די לעצטע פאר הונדערט יאהר. און די העזה וואם זי האט איצטער בענאנגען מיט ניט אננעהמען דעם בודזשעט, איז ניט מעהר ווי איהר ערשטער שריט צו מאכט.

דערמיט איז שוין אויך אנגעדייט דער אויסגאנג פון דעם קריזיס, וועלכען מיר האבען דא בעשריבען. עס איז ניט אונזער אבזיכט, צום סוף פון אזא לאנגען ארטיקעל ארייננצוגעהן נאך אין די איינצעלהייטען פון דעם וואהלקאמפף גופא, וואם וועט דעם קריזיס געבען זיינע נעקסטע לעזונג. צו דער צייט, ווען אונזערע שורות ווערען זיין אין די הענד פון דעם לעזער, וועט ער שוין וויסען, ווער עס האט געזיגט אין די וואהלען און אויף וואם פאר אן אופן. נאך דעם אבער וואם מיר האבען איהם אין אונזערע אויספיהרונגען ערקלערט, וועט ער זיך היטען צו לעגען א צו גרויסען ווערטה אויף דעם דירעקטען אויסגאנג פון די וואהלען. די ליבעראלען וועלען זיעגען — ניט מיט א גרויסער מאיאריטעט, אבער דאך זיעגען, און דער בודזשעט וועט ארייננעבראכט ווערען א צווייטען מאל און דורכגעפיהרט ווערען אין דער לאנדען־קאמער. האט דאך די לאנדען־קאמער בפירוש ערקלערט, אז זי פערוואלרפט ניט דעם בודזשעט, נור זי האלט איהם אב ביז דער עולם וועט ניט קלאר אויס־דריקען זיין ווילען, אז ער וויל דעם בודזשעט האבען! דערמיט אבער וועט זיך אלעס ענדי־קען. וואם פאר רעפארמען בנוגע צו די לאנדרם די ליבעראלען זאלען ניט שפעטער ארייננטראגען — און פיעל אנצוריהרען די קאמער, וואם קען זיי נאך גוט דיענען, ווען די ארבייטער־פארטיי זאל זיך אמאל ענטוויקלען אין א סאציאליסטישע, וויילען די ליבעראלען אליין ניט — וועט זיך אנטרעפען אן דעם וויידערשטאנד פון דעם גרויס־קאפיטאל און די לאנדרען גופא, און די ליבעראלען וועלען זיך ענטוועדער האבען צו בענוגען מיט א פוסטע פארמאלנאסט, וועלכע וועט לאזען די מאכט פון לאנדרם בעשטעהן וויי זי איז, אדער אין גאנצען אבטרעטען פון מאכט. שוין איצטער און דוקא צוליעב דעם בודזשעט, וואם האט גע־זאלט ראטוועון דעם פריי־האנדעל, אנטלויפען פון די ליבעראלען די לעצטע ביסעל גרויס־קאפי־טאליסטישע עלעמענטען וועלכע טראכטען זיך: בעסער פראקטקציאניזמום מיט שטייער־פריי־הייט אידער פרייהאנדעל מיט הויכע שטייערן אויפ׳ן בעזיץ. אויב די ליבעראלען זאלען נאך אנהויבען אן ערנסטען קאמפף מיט די גרויס־קאפיטאליסטישע לאנדרם, וועלען זיי אין גאנצען בלייבען שטעהן מיט זייערע קליינבירגערליכע אנהענגער און דער ארבייטער־פארטיי — געזעל־שאפטליכע עלעמענטען, וועלכע קענען נור בע־פריעדיגט ווערען דורך א רעוואלוציאן. אבער צו א רעוואלוציאן האבען די ליבעראלען קיין לוסט ניט און קיין פעהיגקייט, און אזוי ארום וועט דער זיעג סוף כל סוף מוזען בלייבען מיט די לאנדרם.

דערמיט געהט איבער ענגלאנד אין א נייע פא־זע פון איהר פאליטישער ענטוויקלונג. דער זיעג פון דער גרויס־בורזשואזיע טראגט מיט זיך די פערשטארקונג ניט נור פון די לאנדרען־קאמער, נור פון דעם אבסאלוטיסטישען, ביוראקראטישען און מיליטאריסטישען פרינציפ איבערהויפט, וועדלינג דער אונטערגאנג פונ׳ם ליבעראליזמום וועט אי־בערלאזען דעם פראלעטאריאט אליין אלס דעם בעקעמפפער פון דער גזעלשאפטליכער און פאליטישער רעאקציאן. די פאלגע דערפון איז ניט שווער פאראויסצוזעהן, אין דעם גראד, ווי עס וועט זיך אויף איין זייט קאנצענטרירען די רעאקציאן, וועט זיך אויף דער אנדערער קאנצע־טרירען די רעוואלוציאן, און אפילו די קליין־

בורזשואזיע וועט אריבערלויפען אין דעם גרויס־בורזשואזנעם לאגער און איבערלאזען די גאנצע געזעלשאפט צושפּאלטען איוף צווייען. דורך דעם וועלען די קלאסען־גענעזעצע נאך זעהר פערשארפט ווערען, דער פּראָלעטאריער קלאסען־בעוואוסטזיין וועט זיך ענטוויקלען צום סאציאליזם, און דער קאמפּף צווישען די ביידע לאגערען וועט אריינטרעטען אין זיין לעצטע פּאזע אלס קאמפּף צווישען קאפּיטאליזמום און סאציאליזמום. דער איצטיגער קריזים מוז דעריבער בעטראכט ווערען אלס א פּרעלודיע צום לעצטען אקט אין דער גרוואלדיגער דראמא פון׳ם ענגלישען קאפּיטאליסטענטהום: זיין ענטשיידונג וועט ברענגען מיט זיך דעם אנהייב פון סוף.

פילים קראנין

אַנקעל סעמ׳ס אימפּעריאַליזמום

י לעזער פון דער „צוקונפט" ווייסען, און אויב זיי ווייסען עס ניט, דאַרפען זיי עס ווייסען, אז אלע מלחמות פון דער נייער צייט און אלע היינטיגע בעוואפנונגען כלומרשט אין נאמען פון וועלט־פריעדען זיינען אם ענגסטען פערבונדען מיט דער קאפּיטאליסטישער ווירטהשאפט.

ביי היינטיגע צייטען זיינען די אורזאכען פון מלחמות און פון „בעוואפנעטען פריעדען", וועלכער עקזיסטירט נור מיט דעם צוועק צו קענען פיהרען א מלחמה צו יעדער צייט, ניט פאַליטישע און אויך ניט נאציאנאלע, נור עקאנאמישע. די האנדלעס־אינטערעסען פון יעדען שטאאט בעהערשען זיין גאנצע אויסלענדישע פּאליטיק. דער קאפּיטאליזם וויל אייגענטליך ניט ווייסען פון פּאליטישע גרענעצען און נאציאנאליסטישע שטרעבונגען. דער „א" און דער „ת" פון קאפּיטאליזם דריקט זיך אוים מיט אין וואַרט — פּראָפּיט. וואו ער זעהט נור מעהר פּראָפּיט — דאָרט איז זיין פאטערלאנד. זיין גרענעץ איז נור א בעוואפנעטע מאכט, וואס איז אין שטאנד איהם צו פערצאמען דעם וועג אין זיין אונערזעטליכער יאגענים נאך פּראָפּיטען. אזא מאכט גיפינט דער קאפּיטאליזם פון איין לאנד אין דעם קאפּיטאליזם פון אן אנדער לאנד, דאס רום זוכען עס די קאפּיטאליסטישע הערשער פון יעדען לאנד צו בעוואפנען זיך וואס מעהר, אום צו קענען כאפּען אלץ א גרעסערן חלק פון די פּראָפּיטען אויף דעם וועלט־מארקעט. ענגלישע, דייטשע, פראנצויזישע, אמעריקאנישע א. ז. וו. קאפּיטאליסטען שטויסען זיך צוזאמען אלס קאנקורענטען אויף דעם גאנצען ערד־קוגעל, און די גרעסטע און וויכטיגסטע אויפגאבע פון זייערע רעגיערונגען איז צו פערזיכערן זיי מיט וואס מעהר און אויך מיט וואס בעסערע אבזאץ־פלעצער פאר זייערע סחורות און קאפּיטאלען אין אנדער לענדער, וואס עס מיינט שליסליך: מעהר פּראָפּיטען.

די קאנקורענץ צווישען די קאפּיטאליסטישע־ענטוויקעלטע לענדער הערט קיינמאל ניט אויף. דאס איז א שטענדיגע עקאנאמישע מלחמה. דער פאטריאטיזם פון דעם קאפּיטאליסטישען קלאס אין יעדען לאנד שלאגט צוערשט און צולעצט אין זיין בייטעל. די קאפּיטאליסטישע פּראָדוקציאן וועלט אייגענטליך ניט געפּיהרט, אום צו ענטוויקלען און צו מאכען רייכער דאס פאטערלאנד, נור אום ארויסצוקריגען דעם מעגליכסט גרעסטען פּראָפּיט.

די ריזיגע ענטוויקלונג פון אינדוסטריען אונטער דער קאפּיטאליסטישער הערשאפט קומט ספעציעל אלס רעזולטאט פון דער אלזברעכענדער יאגענים נאך פּראָפּיטען. זאל א קאפּיטא־

ליסט זעהען, אז ער קען מאכען גרעסער פּראָ־
פּיטען דורך האנד־ארבייט, ווי דורך מאשינען,
וועט ער זיכער קיינע מאשינען ניט איינפיהרען.
זאָל ער נור דערשמעקען, אז אין א פּרעמדעם
לאנד אָדער אין א קאָלאָניע קען ער שנעלער
פּערגרעסערן זיין קאפּיטאל, וועט ער זיך ניט
קימערן וואָס דורך זיין גרינדען דאָרטען א
פּאבריק וועט ער לאָזען זיינע לויבע ברידער אין
זיין לויבען פּאטערלאנד אָהן בעשעפּטיגונג און
פּאָלגליך אָהן ברויט. דער פּייערדיגסטער פּא־
טריאָטיזם פּון אן ענגלישען וועב־פּאבריקאנט
שטערט איהם גאָר ניט צו בויען וועב־פּאברי־קען
אין אינדיען, ווייל ער קען דאָרטען קריעגען
בילליגערע ארבייטס־קראפּט און
דורך דעם מאכען גרעסערע פּראָפּיטען. דאָס
וואָס דער ארבייטער אין זיין היים־געלויבטען
פּאטערלאנד ליידען זעהר פּיעל דורך דעם — דאָס
קימערט איהם ווי די קאַץ. אויב ער איז א
וויכהערציגער מענש, וועט ער העכסטענס דער־
לאנגען א היפּאָקריטישען קרעכץ, וואָס זיינע
אינדוסטריעלע אויפטוואונגען אין אינדיען אָדער
אין אנדערע ערטער, וואו מען קען קריגען בילי־
גערע רויהע מאטעריאלען און ספּעציעל טאקע
„הענד", וואָס ארבייטען פּאר א הונגער־לוין,
מאכען אָן א חורבן אין די רייהען פּון די ענג־
לישע ארבייטער.

יעדעס מאָל, וואָס מען ווייל דורכפּיהרען רע־
פּארמען צו גונסטען פּון ארבייטער־קלאַס, וועלט
דער פּאטריאָטיזם פּון די קאפּיטאליסטען אזוי
שטארק אָבגעקיהלט, אז זיי סטראשען אריבער־
צופּעקלען זייערע קאפּיטאלען אין אויסלאנד.
דאָס טהוען זיי אויך ביי דער ערשטער געלעגע־
הייטען, וואָס נור זיי זעהען, אז זיי קענען מאכען
בעסערע ביזנעס, אויסערהאלב זייער פּאטערלאנד.
זייער פּאטריאָטיזם וועלט אָבער גלייך א פּייער־
שפּייענדער, וואָס עס האנדעלט זיך וועגען דעם
וואָס זיי רופען „נאציאָנאלע פּערטהיידיגונג"
און „נאציאָנאלע עהרע" און וואָס עס מיינט אין
דער ווירקליכקייט א שטארקע מיליטע־
רישע מאכט צו געבען זיי די מעגליכקייט
צו דריקען די שוואכע, צו פּרעכאפּען קאָלאָניעס,
ארויסצורייסען קאָנצעסיעס אויף אייזענבאהן־
לויניעס, מינען, באנקען א. ז. ו. אין ניט־אינדו־
סטריעלע לענדער, כדי צו מאכען וואָס מעהר
פּראָפּיטען. אָה, אויך נייע קריעגסשיפּען און
אויף אָלערליי בעוואפנונגען נאָך די לעצטע פּאר־
שריפּטען פּון דער קריעגס־וויסענשאפּט זיינען
די קאפּיטאליסטען און זייערע שטאטס־מענער
העכסט ליבעראל און פּייערדיג פּאטריאָטיש,
בפרט נאָך וועז די שטייערלאסט פּאלט אויף
די ארבייטער־מאסען און זיי אליין דרעהען זיך
ארוים פּון אן אינקאָם־טעקס אָדער איבערהויפּט
פּון דירעקטע שטייערן אויף זייערע פּראָפּיטען.

אין קיין לאנד זעהט מען דאָס ניט ארוים
אזוי בולט און קלאָר, ווי אין יונייטער סטייטס.
דאָס לאנד איז פּון דער נאטור בעשאנקען געווא־
רען פּון אונערמעסליכע רייכטהימער, וועלכע
זיינען נאָך, טראָץ דער אונגעהויערער ענטוויק־
לונג פּון אינדוסטריען, פּערהעלטנismעסיג גאנץ
וועניג בעארבייט. די בעפעלקערונג בלייבט נאָך
א גאנץ שיטערע. הונדערטע מיליאָנען מענשען
קענען נאָך געפינען גענוג פּלאַץ, ביז עס וועט
קומען צו אזא געדיכטער בעפעלקערונג ווי אין
די אינדוסטריעלע לענדער פּון אייראָפּא. די
געאָגראפּישע לאגע פּון יונייטעד סטייטס איז
אזעלכע, אז מען איז געזיכערט געגען אטאקעס
פּון אויסלענדישע שונאים. אין דער גאנצער
נייער וועלט איז ניטא איין מאכט, וואָס זאָל
גאָר דענקען וועז־עס־איז צו קענען בעזיגען דאָס
אמעריקאנער פּאָלק. פּערקעהרט, אלע רעפּובלי־
קען אין צענטראל און זיד־אמעריקא
ציטערן שטענדיג פּאר זייער צו שטארקען שכן.
זיי זיינען צופּריעדען וועז אָנקעל סעם לאָזט זיי
צורוה און וואַרפט ניט אויף זיי א קרומען בליק.
און וועלכע פּון די אירראָפּאישע גרויסמעכטע
קען עס יעצט בעזיגען די אמעריקאנער נאציאָן,
וואָס איז שוין היינט די מעכטיגסטע און די
די רייכסטע אויף אונזער זינדיגער ערד?

וועז די פּראנצויזישע רעפּובליק בעוואפענט
זיך, וועז זי שטרעבט אָן די לעצטע כחות צו
פערגרעסערן איהר ארמעע און פלאָטע, האָט זי
געווויסע גרינדע צו שרעקען זיך פּאר איהרע
שכנים, ספּעציעל פּאר דייטשלאנד; אבער פּאר
וועלכע שכנים קען זיך עס שרעקען די אמעריקא־
נער רעפּובליק?

און דאָך זעהען מיר, ווי אונזערע קאפּיטאלי־
סטישע „פּאטריאָטען" שיטען יעדעס יאָהר מיט
אלץ מעהר מיליאָנען פּאר נייע פּעסטונגען און
קריעגסשיפּען. זיי ווילען זאָגאר איבעריאָגען
ענגלאנד אלס א ים־מאכט. צו וואָס דארפען
זיי עס? געווים ניט פּאר די וויטערע ענטוויק־
לונג פּון די היימישע נאטירליכע רייכטהימער,
נור פּשוט צו כאפּען אנדערסוואו.
און צו וואָס קריכען זיי אין מעקסיקא, וועלכע

לייגט שוין פינאנציעל און אויך אינדוסטריעל אין זייערע „גאלדענע" הענד, ווי אויך אין אנדערע שפּאניש־שפּרעכענדע רעפובליקען און אפילו אין כינא? גאנץ איינפאך, ווייל זיי קענען שוין מאכען דאָרטען גרויסע פּראָפיטען און זעהען פּאָראוים נאָך גרעסערע. דער אמעריקא־נער מארקעט, וועלכען זיי האָבען פערצאמט געגען די אייראָפּעאישע קאָנקורענטען מיט דעם גרעסטען און שענדליכסטען רויב־טאריף אין דער וועלט, איז פאר זיי שוין צו ענג געוואָרען און זיי רייסען זיך מיט א ווילדען אימפעט אויף דעם וועלט־מארקעט. זייער קאפּיטאליסטישער אפּעטיט איז נאָך אונערזעטליכער ווי דער ענג־לישער. זיי ווארפען זשערנע בליקען אלע ווינקעלעך פון דער ערד, אום צו אינווועסטען זייערע קאפּיטאלען מיט דעם גרעסטען פּראָפּיט. זיי שטעלען זיך ניט אָב אפילו פאר אָפּענע אינ־טערנאציאנאלע פערבראכען, ווי למשל מיט עט־ליכע יאהר צוריק אין פאנאמא און יעצט אין ניקאראגוא, אום וואָס שנעלער צו פערשפּרייטען זייער עקספּלאָאטאציאָן איבער די לענדער פון זייערע שוואכע שכנים.

די זאָגענאנטע „מאָנראָ־דאָקטרין", וועלכע איז צוערשט געשאפען געוואָרען אין 1821 געגען די מעגליכע פערכאָפונגען פון אייראָפּעאישע מעכטע אין דער נייער וועלט, וועלן די נאָרד־אמעריקאנער רעפובליק איז נאָך גאנץ שוואָך, וועלט היינט אלץ מעהר פערטייטשט אין דעם זינען, אז בלויז די פעראייניגטע שטאָאטען מעגען דאָרטען כאפען ווי ווייט עס לאָזט זיך נור. אום אבער צו קענען כאפען אונגעשטערט און אום די אנדערע כאפערס, די אייראָפּעאישע קאָנקור־רענטען אויפ׳ן וועלט־מארקעט, זאָלען האָבען דרך־ארץ פאר די אמעריקאנער קאפּיטאליסטען, מוז מען דאָך צייגען, אז מען קען ארויסשטעלען א געזונטען קולאק צו יעדער צייט. עס איז איבריג צו זאָגען, אז דיזען קולאק צייגט מען ארויס אם בעסטען דורך אלץ גרעסערע און שטארקערע בעוואפנונגען.

וועז די אמעריקאנער פינאנסיסטען וואָלטען ניט גע־וואוסט, וואָס פאר א מעכטיגען קולאק זיי האָבען הינטער זיך אין דער פאָרמע פון א מיליטערישע פלאָטע, וועלכע איז שוין גע־וואָרען די צוויייטע אין דער וועלט, וואָלטען זיי גאָר ניט געוואגט צו פערלאנגען, למשל, א חלק אין דער לעצטער הלואה, וואָס די ענגלישע, דייטשע און פראנצויזישע פינאנסיסטען האָבען צווישען זיך בעשטימט פאר די אויפבויאונג פון געווייסע נייע אייזענבאהן־לינייעס אין כינא. די אייראָפּעאישע עקספּלאָאטאָרס האָבען זיך לאנג און העפטיג ארומגערייסען צווישען זיך און אויך דורך זייערע רעגיערונגען וועגען זייערע חלקים אין די ער־וואָרטעטע גרויסע פּראָפיטען אין כינא, און וועז זיי זיינען ענדליך מרוצה געוואָרען אויף גלייכע חלקים, האָט זיי ווי א דונער געטראָפען די גאנץ אונערוואָרטעטע פּראָטעסט־שטימע פון די אמע־ריקאנער פינאנסיסטען דורך זייער וואשינגטאָ־נער רעגיערונג.

די אמעריקאנער קאָנקורענטען האָבען אויך פערלאנגט א חלק אין דיזער קאָנצעסיאָן און הלואה, און דערצו נאָך פונקט א גלייכען חלק ווי די אנדערע. אנפאנגס האָבען זיך די אייראָ־פּאישע עקספּלאָאטאָרס פון כינא ענטשיע־דען ענטזאגט צו אנערקענען אזא „אונערהער־טען" פערלאנג. זיי האָבען גע׳טענה׳ט, אז זיי האָבען ניט געוואוסט בעצייטענס, אז די אמערי־קאנער פינאנסיסטען וועלען אויך פערלאנגען א חלק, און אז יעצט איז עס שוין פערפאלען. אין דער צוקונפט אבער, האָבען זיי פערשפּראָכען, וועלען זיי שוין האָבען אין זינען די אמעריקאנער קאפּיטאליסטען אויך. אבער אלע זייערע דרייד־לעך און תירוצים האָבען ניט געהאלפען, און שליסלזיך האָבען זיי געמוזט ארייננעהמען אלס גלייכע שותפים די אמעריקאנער פינאנסיסטען.

די זאָגענאנטע „אפען דאָאר" פּאָליטיק פון דער אמעריקאנער רעגיערונג נאָך דער מלחמה מיט שפּאניען, דאָס הייסט: זייט אנקעל סעם איז ברייטלעך ארויסגעטראָטען אויף דער וועלט־ביהנע מיט זיין אימפּעריאליזם און איז געוואָרען א קאָלאָניאלע מאכט — דיזע פּאָליטיק איז בלויז אן אנשטעלע צו עפענען אין דער גאנצער כינעזי־שער אימפּעריע גאנץ ברייט די טהירען פאר די אמעריקאנער פינאנסיטען. דער אמעריקאנער האָנדעל מיט מאנדשוריא, וואו די אמעריקאנער קאפּיטאליסטען זוכען ספּעציעל קאָנצעסיעם אויף אייזענבאהנען, מינען און וועלדער, און אויך מיט אלע אנדערע כינעזישע פּראָווינצען איז נאָך דערווייל זעהר אונבעדייטענד. דיזע האנ־דעל בעטרעפט אייגענטליך עטליכע צעהנדליגע מיליאנען א יאהר. דערצו נאָך וועלט ער גע־פיהרט אלץ אויף אויסלענדישע שיפען, מיי־סטענס יאפאנעזישע, וועיל אמעריקאנער שיפען פאר דעם אויסלענדישען האנדעל עקזיסטירען דערווייל ניט. אונזערע „פאטריאטישע" קא־

פּיטאָליסטישע געזעצגעבערס און רעגיערער קלייבן זיך יעצט, ווי בעוואוסט, צו שאפֿען אַן אמעריקאַנער האַנדלס־פלאָטע דורך ספּעציעלע סובסידיעס פֿאַר די אמעריקאַנער שיף־בויערס.

אונטער אזעלכע קלעגליכע אומשטענדן פֿאַר דעם אמעריקאַנער עקספּאָרט־האַנדל מיט אזיען, וואָלט מען גאָר ניט געהערט מכח די „אָפענע טהיר פּאָליטיק“ אין מאַנדזשוריא און אַנדערע כינעזישע פּראָווינצען, וועו מען וואָלט ניט געהאַט אַן אויג אויף זעהר פּעטע קאָנצעסיעס און פינאַנציעלע אָפּעראַציעס דאָרטען. מען פערדרעהט אלץ דעם עולם אַ קאָפּ מיט די געלעגנהייטען צו שאפֿען דאָרטען אַ גרויסען מאַרקעט פֿאַר אמעריקאַנער מאַנופֿאַקטורסחורות, לְמשל, פֿאַר בויומוואָלצייג; אבער דער אמת איז, אז די קאָנקורענץ פון די ביליגערע מאַנופֿאַקטורסחורות פון די יאַפּאַנעזער יאָגט ארויס אלץ מעהר דורך אלע „אָפענע טהירען“ די אמעריקאַנער סחורות, אזוי דאָס עס בלייבט טאַקע ניט מעהר פֿאַר די אמעריקאַנער אימפּעריאַליסטען ווי צו האַלטען די „אָפען דאָאר“ פֿאַר זייערע ספּעקולאַנטען, פינאַנסיסטען און קאָנצעסיאָנס־זוכערס צו קריגען דאָרטען פּעטע ביסענס צוגלייך מיט די אייראָפּאַישע און יאַפּאַנישע כאַפּערס אויף דער רעכענונג פון די אָרימע כינעזישע מאסן. די גרעסטע פּראָפּיטען מאַכט מען געוואָהנלעך אין אלע הינטערשטעליגע לענדער דורך קאָנצעסיעס אויף אייזענבאַהן־לינייעס, און צוליעב דעם זוכט עס אלץ די וואַשינגטאָנער רעגיערונג אַרויינצושטעלען אַ פעסטען פוס אין כינא אונטער דער מאסקע פון איהר פּיעל־פערשריענער „אָפען דאָאר פּאָליסי“.

דערביי עקזיסטירט אויך דער פּאָליטישער גרונד אבצושוואַכען דעם צו שטארקען איינפֿלוס פון יאַפּאַן אין כינא. אויף יאַפּאַן קוקען די אמעריקאַנער קאַפּיטאַליסטען מיט בעזאָנדערס גרויסע אויגען, ווייל זי איז ניט נור זייער שטארקסטע און גרעסטע קאָנקורענטקע אין מזרח־אזיען, זאָנדערן אויך ווייל זי האָט גרויסע אַמביציעס צו בעהערשען דעם פּאַסיפיק אָקעאַן און, ווי מען בעהויפּטעט עס, זאָגאָר אמאל צו פערכאַפּען ביי א געלעגנהייט די פיליפּינער אינזלען.

יעדענפאלס קלינגט עס זעהר היפּאָקריטיש און אויך קאָמיש, וועו מען הערט, ווי אמעריקאַנער אימפּעריאַליסטען פּאַרדערן אלץ „אָפען דאָאר“ פֿאַר זיך אין מזרח־אזיען און איבערהויפּט אין פרעמדע לענדער, וואו מען קען נור געבראָכען סטראַשונקעס און אויך געוואלט, וועו נויטיג, וועהרענד ביי זיך אין דער היים האָבען זיי זיך אַרומגערינגלט מיט שטיינערנע און אייזערנע וועגד פון רעזיגע טאַריף־פּעסטונגען געגען אויסלענדישע מאַנופֿאַקטור סחורות און אפילו געגען רויהע מאַטעריאלען און אָרום זיך, ספּעציעל ביי די שוואכע צענטראל־ און זיד־אמעריקאַנער שכנים שטרענגען זיי זיך אלץ שטארקער אן צו פערצאמען דעם וועג פֿאַר די אייראָפּאַישע קאָנקורענטן. די נייע וועלט בעטראַכטען זיי אלס זייער, זאָ צו זאָגען, געטלי־כע ירושה. דאָ וויללען זיי נור אליין האָבען די דעה, אליין אלעס און אלעמען בעהערשען, אום צו מאַכען וואָס מעהר פּראָפּיטען. „אָפען דאָארס“ אנערקענען זיי נור אין אזיען, אבער אין אמעריקא — לא מיט אן אלף אין דער געשטאלט פון א רעזיגער קריעגס־פלאָטע און אונטער דעם שלייער פון דער „מאַנראָ־דאָקטרין“, וועלכע זיי האָבען שוין אלײַן פּיעלע מאל געבראָכען זייט דער מלחמה מיט שפּאַניען.

„אמעריקא פֿאַר אמעריקאַנער!“ שרייען די אימפּעריאַליסטען מיט א פייער־שפּייענדען פּאַטריאָטיזם. אבער אונטער „אמעריקא“ פערשטעהען זיי די גאַנצע נייע וועלט, ניט בלויז יוניטעד סטייטס, און אונטער „אמעריקאַנער“ — נור זיך אלײַן.

ספּעציעל זוכען זיי דערווייל צו פערכאַפּען די צענטראל־אמעריקאַנער רעפובליקען. דאָס איז אגב לייכט אויסצופיהרען, וויל דיזע רעפובליקען זיינען זעהר שוואכע און אויך זעהר שלעכט רעגיערטע, און מען קען דאָרום צו יעדער צייט גאפינען א גוטען תירוץ זיך אריינצומישען דאָרטען אין נאָמען פון אָרדנונג און ביזנעס. וועו זיי דאָרפען עס צוליעב זייערע פּראָפּיט־צוועקען אָדער וועו עס טרעפט, אז איינער פון די פּרעזידענטען דאָרטען, וועלכע זיינען געוועהנליך דיקטאַטאָרס, שטעהט זיי אין וועג און ענטזאגט זיך שקלאַווויש צו פאלגען די בעפעהלע פון סאמע „אויבען־אָן“, פון דער וואשינגטאַנער רעגיערונג גופא, — דאַן קריעגט מען שוין עפעס אן אמבי־ציעזען „גענעראל“ דאָרטען אָנצופאַנגען אן אויפ־שטאַנד, וואָס מען פויקט באלד פאַנאַנדער אין דער אמעריקאַנער פּרעסע אלס א „רעוואָלוציאָן“, און מען העפּט דיזען „רעוואָלוציאָנער“ מיט גע־וועהר און מיט געלד אין דער שטיל — געוואָהנ־ליך איז דער צענטער פון אזעלכע „רעוואָלוציאָ־

נען" אין ניו יאָרק, אין דעם קדשי־קדשים פון אמעריקאנער דאָלאָרס, אין וואָל סטריט — ביז מען פערשטעט דעם אונגעהאָרזאמען חוצפה־דיגען דיקטאטאָר און מען קריעגט ערוים ביי דעם נייעם דאנקבארען דיקטאטאָר די פריוויליגיעם און קאנצעסיעס, וועלכע די אמעריקאנער אונטערשטיצער האבען פערלאנגט, אום צו קענען דאָרטען ארויסשלעפען די העכסטע פראָפיטען.

א ביישפיעל פון אזא מין „רעוואָלוציאָן" האבען מיר יעצט פאר אונזערע אויגען אין ניקאראגוא, אויף וועלכער אונזערע „פאטריאטישע" וועלט־איינשלינגער האבען געוואָרפען בעזאנדערס זשעדנע בליקען אין די לעצטע עטליכע יאהר.

עס איז אן אפענער סעקרעט, דאָס דער ענגערל עסטראדא, וועלכער האט שוין לאנג די אמביציע צו ווערען דער דיקטאטאָר פון ניקאראגוא, איז ניט מעהר ווי אן אגענט פון געוויסע אמעריקאנער קאפיטאליסטען, וועלכע זיינען ניט געווען צופריעדען מיט די פיהרונגען פון פרעזידענט זעלאיא, דעם אלטען דיקטאטאָר דאָרטען. ניט נור האָט דיזער עסטראדא געקראָגען ביי זיי פינאנציעלע שטיצע פאר זיין „רעוואָלוציאנערע ארמעע", זאנדערן מען האָט איהם אויך שטילער־הייט פערזאָרגט מיט געווער, וואָס איז מיי־סטענס ארויסגעשיקט געוואָרען אויף שיפען פון ניו יאָרקער פאָרט.

זעלאיא איז מיט אמאל פערשריען געוואָרען אין דער אמעריקאנער פרעסע אלס דער ערגסטער טיראן ניט בלויז אין צענטראל־אמעריקא, זאנדערן אין דער גאנצער וועלט. מען האָט זיך געמאכט ניט וויסענדיג, אז גראדע נעבען ניקאראגוא ליעגט די רעפובליק גוואטעמאלא, וואו עס הערשט ענגערל קאברערא, וועלכער איבער־טרעפט נאָך זיין פרייַנד זעלאיא אין רויבעריייען און טיראניייען. נור דער דיקטאטאָר פון גוואטעמאלא, זעהט איהר, האָט זיך בעצייטענס ארומגעזעהען, אז עס איז פאר איהם נלייכער צו מאכען יד־אחת מיט די אמעריקאנער „פא־טריאטישע" אונטערנעהמערס און כאפערס, וועהרענד דער דיקטאטאָר פון ניקאראגוא האָט זיך נעווארהרט נעגען די אמעריקאנער פער־כאפערס. דאָרום האָט די וואשינגטאנער רע־גיערונג זיך אריינגעמישט נ ע נ ע ן א „רעוואָלו־ציאָן", וואָס איז ארגאניזירט געוואָרען נעגען דעם דיקטאטאָר קאברערא, און דער נעווזענער סטייט־סעקרעטערי רוט האָט זאנאר ערקלערט פאר אן אינפאכען פירזאט דעם אמעריקאנער אוואנטורניק, דעם „גענערל" לי קריסטמאס, וועלכער איז גענוון דער הויפט־פיהרער פון דער דאָזיגער גוואטעמאלער „רעוואָלוציאָן". אבער וון 2 אזעלכע אמעריקאנער אוואנטורניקעס, קענאן און גראָס, וועלכע האבען געהאָלפען דעם גענערל עסטראדא אין דער ניקאראגואנער „רעוואָלוציאָן", זיינען נעפאנגען נעוואָרען מיט נעווער אין דער האנד און זיינען דערפאר הינ־גערישטעט נעוואָרען נאָך די נעווענליכע באר־בארישע מיליטעריש דינים, זיינען זיי ערקלערט נעוואָרען אלס מארטירער ניט נור אין דער אמעריקאנער פרעסע, זאנדערן אפילו אין קאנ־גרעס און אין סטייט דעפארטמענט.

דיזע פאקטען וואַרפען א העלען שיין אויף די פינסטערע אינטריגעס פון אונזערע קאפיטא־ליסטישע „פאטריאטען" אין צענטרל אמעריקא. נור דיזעס מאל האָט שוין די וואשינגטאנער רע־גיערונג איבערגעכאפט א ביסעל די מאָס אין איהר אימפעריאליסטישען פלאם־פייער.

וואָס פאר א טיראן זעלאיא איז ניט נעווען אין דער ווירקליכקייט און וויפיעל ער האָט ניט פערדיענט פעריאָנט צו ווערען פון ניקאראגוא און זאָגאר אויפגעהאנגען צו ווערען, האָט דאָס נאָך אלעס ניט נעגעבען דער וואשינגטאנער רעגיערונג א רעכט, לויט נאָך די אלגעמיין־אנגענומענע מנהגים און נעזעצע, ארויסצוטרע־טען נעגען ניקאראגוא אויף אזא שטייגער, ווי דער סטייט־סעקרעטערי נאָקס האָט עס אויס־נעדריקט אין זיין נאָטע צום דיפלאמאטישען פערטרעטער פון ניקאראגוא אין וואשינגטאָן. דער טאָן פון דער נאָטע איז אזעלכער, אזוי ווי ניקא־ראגוא און אויך אלע אנדערע רעפובליקען אין צענטרל־אמעריקא וואָלטען גאָר ניט נעווען אונאבהענגיג, נור פשוט אונטער דעם פ ר א ט ע ק ט א ר א ט פון יונייטעד סטייטס. דיזע נאָטע קלינגט ווי א וואַרנונג צו אלע דיזע רעפוב־ליקען, אז זיי זאלען פאלגען, וואָס אן עלטערער הייסט, וואָס מען זאָגט זיי אן פון וואשינגטאָן, זאנסט וועט מען זיי איינשלינגען.

ניט אומזיסט האבען זיי זיך אלע דערשראָ־קען פאר דיזע סטראשונקעס, ווי מען מעלדעט עס אין די אמעריקאנער צייטונגען. עס זעהט אוים, אזוי ווי עס וועט באלד קומען א סוף צו זייער אונאבהענגיגקייט, בעזאנדערס וען דער פאנאמא־קאנאל וועט פערטיג ווערען און מען וועט אלץ ווייטער זוכען סטראטעגישע פאזיציעס

ביי ביידע ברעגעם פון צענטראל־אמעריקא איהם צו בעשיצען נעגען אירגענד וועלכע אטאקעם אין דער צוקונפט.

אונזערע „פאטריאטישע" קאפיטאליסטען וואם זוכען אלץ מעהר קאנצעסיעם און „אינוועסטמענטס" אין גאנץ צענטראל־אמעריקא, וועלכע זיי בעטראכטען שוין פאקטיש אלס זייער ירושה, וועלען געווים אלץ עפטער און העכער שרייען, אז מען דארף בויען וואם מעהר פעסטונגען דארטען פיר די בעשיצונג פון דעם פאנאמא־קאנאל, אבווהל ער נויטיגט זיך גאר ניט אין דעם אלם אן אינטערנאציאנאלער האנדעלס־וועג (מען קען גאנץ לייכט פטור וועהרען פון די אלע מיליטעריש אויסגאבען און פערדרעהעניסען, וועהן מען זאל דיזען קאנאל ערקלעהרען פאר א נייטראלען נאך א בעשטימונג פון אלע מעכטע). אבער אין דער ווירקליכקייט וויל־ען זיך דיזע „פאטריאטען" נור בענוצען דערמיט פאר זייערע פינאנציעלע צוועקען. אונטער דער מאסקע פון „נאציאנאלע פערטהיידינונג" וויל־ען זיי דארטען פערכאפען נייע פעלדער פאר זייערע עקספלאאטאציאנען, ווי געווהנליך אין אזעלכע פעלע.

די יעצטיגע געשיכטע מיט ניקאראגוא דערמאנט אן דער געשיכטע, ווי אזוי די וואשינגטאנער רעגיערונג אונטער דער קאמאנדע פון דעם פייערדיגען מארד־פאטריאט רוזוועלט, וועלכער פלעגט ניט אויפהערען צו שרייען, אז מען מוז בויען וואם מעהר קריגס־שיפען, וועניגסטענס איינע יעדען מאנאט, האט פאבריצירט די פאנאמא־רעפובליק, אום אויף דיזען וועג פטור צו ווערען פון די גאנץ נאטירליכע פארדרונגען פון דער רעפובליק קאלאמביא, וועלכע איז שטענדיג אנערקענט געווען אלס די פאליטישע הערשערין איבער די ערטער, וואו דער פאנאמא־קאנאל ווערט געגראבען. דאן האט מען זיך בענוצט מיט א קינסטליך־גשעפענעם אויפשטאנד אין דער פאנאמא־פראווינץ פון קאלאמביא און אהן טענות ומענות האט מען אפיציעל אנערקענט די עטליכע דאריטיגע „רעוואלוציאנען" פאר די ריכטיגע רעגיערונג פון א כלומרשט אונאבהענגיגער רעפובליק.

און היינט וואלט מען שוין אויך אפיציעל אנערקענט די עטליכע ניקאראגואנער „רעוואלוציאנערן" אונטער דער קאמאנדע פון עסטראדא פאר די „גוזעצליכע" רעגיערונג פון דיזער רעפובליק, וועו פון איין זייט וואלט זיי אלין ניט רעזיגנירט און דער ניקאראגואנער קאנגרעס וואלט ניט אויסגעווהלט אן אנדערען אויף זיין פלאץ, דעם ריכטער מאדריז, און וועו פון דער אנדער זייט וואלט ניט די וואשינגטאנער רעגיערונג נאכאט אביסל בוש־ פאר איראפא מכח איהר אייגענע „מאנראא־דאקטרין" און סטייט־סעקרעטערי נאקס וואלט זיך ניט ארימזהעהן, אז ער איז שוין צו ווייט פערקראכען מיט זיין פייער־שפייענדער נאטע און אז עס איז גליכער אבצוואוואדטען מיט די אימפעריאליסטישע פלענער א געווינסע צייט.

די „מלחמה" אין ניקאראגוא וועט זיך וואהרשיינליך ענדיגען דערמיט, וואם דער פרעזידענט מאדריז און דער גענראל עסטראדא וועלען קומען צו א קאמפראמיס, אזוי זעהט עס אוים אין דער צייט, וועו דיזע צייל־ען וועהרען געשריבען. נור די אמעריקאנער פרוכט־קאמפאניע אין בלופיעלד, וואו עס איז דער צענטער פון דעם באנאנא־האנדעל, און די אנדערע אמעריקאנער פאטריאטען, וועלכע זוכען דארטען פעטע קאנצעסיעם, וועלען שוין צום עסק ניט דערלעגען. די יענינג וואם האבען אוואנסירט דעם „רעוואלוציאנער" עסטראדא געלד פאר דעם אויפשטאנד, וועלען נאטירליך ניט אבטרעטען ביז זיי וועלען קריגען כפל כפלים דערפאר.

וואם אנבעלאנגט צו דער וואשינגטאנער רעגיערונג, וועט זי זיך דערווייל ערקלערען צופריעדען דערמיט, וואם זי אלאיין איז געווארען אוים דיקטאטאר. נאכהער וועט זי זוכען צו קריגען א פארט אין ניקאראגוא פאר א קוילען־סטאציאן, וועלכע מען וועט שוין שפעטער פערוואנדלען אין א גרויסע ים־פעסטונג פיר די בעשיצונג בלומרשט פון דעם פאנאמא־קאנאל.

איך ערלויב זיך צו זאגען נביאות, אז ניקאראגוא, וועניגסטענס איהר טהייל בייס אטלאנטישען אקעאן, וועט שוין בלייבען אונטער דעם פראקטאראט פון יונייטעד סטייטס אפיציעל, פונקט ווי די פאנאמא רעפובליק און אז דאס איז ערשט דער אנפאנג פון אמעריקאנער פערכאפונגען אין צענטראל־אמעריקא. אויב דיזע קלייגע רעפובליקען וועלען זיך ניט פערבינדען אין איין רעפובליק, ווי מען האט דאס זיי שוין לאנג צוריק פארגעשלאגען צו טהון, און אין דער זעלבער צייט וועלען זיי זיך ניט פעראייניגען מיט מעקסיקא, וועלען זיי אלע בים־לעכווייז איינגעשלונגען ווערען פון דעם אמעריקאנער אדלער.

ש. ניגער

י. ד. בערקאוויטש[*]

(קריטישער עטיוד)

ן געזאמעלטע שריפטען זיינע וויד־מעט י. ד. בערקאוויטש שלום־עליכם'ן. עס איז ניט בלויז גוטע פריינדשאפט; ערטערווייז אינ'ם דיאלאג און דער עיקר אינ'ם „גרינעם" פיהלט זיך שטארק די שפראך און די מאניער פון שלום־עליכם'ן. נאר מעהר ניט ווי אינ'ם „גרינעם" און ערטערווייז אינ'ם דיאלאג. אין אנדערע זאכען איז בערקאוויטש פריי פון שלום־עליכם'ס ווירקונג, — אויף וויפיעל עס קאן סתם זיין פריי פון שלום עליכם'ס ווירקונג א אידישער שרייבער א ר ע א ל י ס ט, בפרט נאך אז ער האט חשק צו הומאר.

אגב, בערקאוויטש'ס הומאר איז אנאנדערער, ניט דער, וואס ביי שלום־עליכם'ן. שלום־עליכם איז א הומאריסט און ביי בערקאוויטש'ן ריכטיגער, אין בערקאוויטש'ס ערצעהלונגען, איז פארהן הומאר. עס איז גאר צוויי בעזונדערע זאכען. ביים הומאריסט איז הומאר, נור הומאר, גארנישט אויסער הומאר. וואס ער זאל ניט זאגען, וואס פאר א תנועה ער זאל ניט מאכען, ווילט זיך אלץ לאכען. ער נעהמט דאס לעבער־ליכע, דאס הומאריסטישע ניט פון „לעבען", נור פון זיך; דאס לעבען וועלט לעבערליך, הומאריסטיש, אונטער זיין בליק, אונטער זיין לאכען. ביי דאס קאמישע מאכט ער אן ערנסט פנים — וועלט דאס קאמישע נאך מעהר קאמיש, נור אפילו דאס ערנסטע זעהט אוים ביי איהם קאמיש. ביי בערקאוויטש'ן אבער איז דאס ערנסטע — ערנסט, נאך מעהר ערנסט, ווי עס איז, און טאמער לאכט ער אמאל, איז עס אויך מעהר ניט ווי פון ערנסטקייט: אז מען דערצעהלט אן אנעקדאט — ווי לאכט מען ניט?...

בענצי דער שניידער („אהן לשון") למשל, האט אבגעטראגען „ארבייט" צו דער פאמיליע מיכלין, פאלט איהם איין רעדען מיט דער „מאדאמיכע" רוסיש און איז ער דאך ניט, איז „פאטיעכעם" — די מאדאם רעדט צו איהם רוסיש און איז אין כעם און קאכט זיך, — און ער שטעהט פאר איהר „א בלייכער, א שטורמער, א פערפאלענער"... צום גליק קומט אריין דער בעל־הבית, וויים ער, אז מיט א שניידער רעדט מען אידיש, פראסט; וועלט דער שניידער לעבעדיג, עס עפענט זיך ביי איהם דער מויל און ער הייבט אן „שיטען און רעדען אויף וואס די וועלט שטעהט"... נו, פרובט אדרבה, דערצעהלען די דאזיגע מעשה אין אן אנדערען, ניט הומאריסיטישען טאן? מען וועט דאך אייך אויסלאכען!

אדער די מעשיות מיט'ן „מישאלין", מיט'ן „מפטיר", מיט „עליאטע'ן" („דער כוח פון פאנטאזיע") האט דען בערקאוויטש אריינגעטראגען אין זיי ז י י ן הומאר? האט ע ר זיי דען געמאכט הומאריסטיש, ווי עס מ א כ ט זיינע מעשיות הומאריסטיש — מיט זיין שפראך, מיט זיין עצם צוריהרען זיך צו זיי — שלום עליכם? זיי זיינען א ל י י ן, לויט זייער עצם מהות נאך, הומאריסטיש. ווער עס זאל זיי ניט דערצעהלען, — אויב ער האט נור א טאלענט צו דערצעהלען, וועט ער זיי דערצעהלען הומאריסטיש. בערקאוויטש דערצעהלט דאך זיי ניט אנדערש, ווי אלע: אז בענצי נעהמט „בעזארגען זיין שטעקעל אין ווינקעל ביי דער טהיר", גליטשט זיך דאס שטעקעל אוים און „גיט זעהר א מיאוס'ען און היל־כיגען פאל אויף דער פאדלאגע"; דערצעהלען דען ניט אלע אזוי? איז עס דען ניט געווארען שוין א מנהג, אז א קאמישער העלד, וועו ער קומט אריין אין שטוב, זאל די ערשטע זאך ביי איהם פאלען — מיט „א מיאוס'ען היל־כיגען פאל" — דאס שטעקעל? און אז א „מאדאם" איז אין כעם — איז עס דען שוין ניט איינגעפיהרט פו א מאל אן, אז זי מוז איבערקעהרען בשעת מעשה — ניט אנדערש — א גלאז טהעע? און אז די מאדאם קעהרט איבער א גלאז טהעע, — איז עס דען א נייס, אז „איהר טאכטער, דאס פרויליין מיט די געשווירענע האר", גיט זיך האס־טיג א הויב פון טיש, גיט א כאפ דאס בוך און לויפט ארוים ווי א פער'סם'טע (טאקע ניט

*) געזאמעלטע שריפטען, פערלאג „השחר", ווארשא, תר"ע.

אנדערש ווי א פער'סם'טע!) פון ציימער"? עס איז קיין נייעס ניט!

פערשטעהט זיך, בערקאוויטש האט טאלענט, פיהלט זיך דער טאלענט אויך אין די ערצעהלונגען, וואו עס איז פארען הומאר. אינ'ם הומאר אליין אבער פיהלט ער זיך ניט. דער הומאר בערקאוויטשעס איז א געבארגטער; קיין נפקא־מינה ניט, וואו, ביי וועמען ער איז געבארגט, — ביי א שרייבער, צי ביים „לעבען" אליין, אבי ער טריפט ניט ארויס, ווי זיסע קיהלע טראפענס, רוהיג און שמייכעלדיג, פונ'ם שרייבער'ס האר־צען, פונ'ם שרייבער'ס פערהאלטען זיך צום לעבען.

דאם אייגענע און אייגענארטיגע, וואס בער־קאוויטש האט אין זיין הומאר, — איז דאס, וואס אבהילכען הילכט ער אב מיט א קרעכץ. אנגעהויבען מיט א שמייכעל און אויסגעלאזען מיט א קרעכץ. שלום עליכם'ן אדער אנאנדער אמת'ן הומאריסט, זא איהר לייענט פערנעהמט אייך אויך אמאל פאר'ן האר־צען, נור, הגם אייך פערנעהמט פאר'ן הארצען, לאכט איהר דאך; איהר ווארפט זיך אליין אויף, וואס איהר לאכט, בעת אויך יענעם איז א רחמנות נעבעך — און איהר לאכט פארט. ביי בערקאוויטש'ן איז פערקעהרט: דאכט זיך איהר לאכט — און עס דריקט אייך אין הארצען; איהר טרייסט זיך אליין: ס'איז דאך קאמיש, א געלעכטער צו מאכען — און אויפ'ן הארצען איז ביטער... „ע, ברודער! מאכט צו מיר זאווי! און צעווייגט זיך בעת מעשה שיער אליין ניט—נארישקייטען... אט גאר ניט... וואס פאר א וויינען?... („א גרינער")

„וואס פאר א וויינען?" — און שיער וואס ער צעווייגט זיך אליין ניט!

אדער „מישא". אין אלע טעג פון א גאנץ יאהר איז ער גאר קיין מענש ניט, גלאט עפעס „א בחור'אלע", א מיאוסער נפש, א קאמיש זאך. נור קומט הושענא רבה, ער ווערט א „סוחר" פון הושענות, נעהמט א ביסעל בראנפען מיט די שותפים אין קאמפאניע — און ווערט ערנסט, וואס ערנסט הייסט: „איהר וויסט גאר וואס, קינדער, — רופט זיך אב מישא ביי דעם פיערטען קעלישעק — לאמיר גאר נעהמען אלע און ווערען מענשען"... און אביסעלע שפע־טער „לעגט ער זיך אוועק אויפ'ן בענקעל מיט'ן פנים אראב, און דאס געוויין כארכעלט ביי איהם עפעס מאדנע אין האלז און אין נאז"...

2.

דאס קאמישע אינטערעסירט בערקא־וויטש'ן נור, אויך וויפיעל עס האט אין זיך אן ערנסטען, אויב איהר ווילט, א טראגישען שטריך. וען איהם וואלט אינטערעסירען דאס קאמישע אליין, דאס קאמישע, אלס אזעלכע, דאן וואלט איבער א ל ע ערצעהלונגען זיינע, ניט נור איבער די הומאריסטישע, שוועבען א שמייכעל, דאן וואלטען א ל ע ערצעהלונגען זיינע זיין הומאריסטישע, וואהרום ניט נאר מישא, ניט נור בענצי דער שניידער, ניט נור דער „מושלם", אויך אלע אנדערע העלדען בערקאוויטש'עם, אפילו די ערנסטע, זיינען מעהר קאמיש, ווי טראגיש.

טראגיש זיינען נור די, וואס ליידען פון זיך. איך מיין די, וואס אין זייער אויי־גענעם הארצען טראגען זיי די סתירות, די קרעפ־טען, וואס ציהען זיי אין פערשיעדענע זייטען און מאכען זייער נשמה פאר א פלאץ פון קאמפף. „שהנקייט, זאגט קארמאזאוו, איז א זאך, וואס איז פול ניט נור מיט שרעק, נור אויך מיט סודות; דא שטרייט דער שטן געגען גאט, און דער פלאץ פון שטרייט איז דעם מענשענס הארץ". נור דארט, וואו דער שטרייט, דער קאנפליקט צווישען פערשיעדענע קרעפטען, קומט פאר אינוועניג, אין מענשעס הארצען, נור דארט איז די שהנקייט פול מיט שרעק און מיט גע־היימנים, נור דארט איז די שהנקייט — טראגיש און דער טראגיזם — שהן (אינ'ם העכערן זין פון וואהרט). די קאנפליקטען אבער, וואס קומען ניט פון אינוועניג, נור פון דרויסען, די ליידען, וואס נעהמען זיך ניט פון דער ניט־צוגעפאסטקייט צו זיך זעלבסט, ניט צו דער אייגענר רייכקייט, נור פון דער ניט־צוגעפאסטקייט צו דער סביבה, יואס ארום — דיזע ליידען און קאנפליקטען גיבען מעהר שטאף פאר א קאמעדיע, ווי פאר א טראגעדיע. וואהרום אז דער מענש איז ניט צוגע־פאסט צו דער סביבה, וואס ארום, און ער בלייבט דאך אין איהר — ניט ער איז זי גובר, ניט ער מאכט זיך פריי פון איהר — איז עס א סימן פון שוואכקייט, און אויפ'ן באדען פון שוואכקייט קענען אויסוואקסען קאמעדיעס, נאר קאמעדיעס.

דאס איז — איינס. און ווידער: אז דער מענש איז צוקריגט מיט זיך זעלבסט, אז ער ליידט דערפון, וואס די אינוועניגסטע כחות זיינע, די פערשיעדענע תאוות און געפיהלען, זיינען סותר איינע די אנדערע, דאן זיינען ניט נור די ליידען, נור אויך דאס אויפהערען

פון די ליידען — טראגיש. וואָרום אויפהערען די ליידען קענען נור דאן, וען איין קראפט, איין לידענשאפט איז גובר די אנדערע, איין טהייל פונ׳ם מענשליכען איך שטארקט זיך אויפ׳ן חשבון פון דעם אנדערען, אין איין אָרט, אין איין ווינקל פון זיין אינוועניגסטען לעבען געווינט דער מענש, אינ׳ם אנדערען — פערשפילט ער, אין איין ספערע ווערט ער רייכער, אין דער אנדערער — אָרימער... וען דער מענש אבער איז ניט צוגעפאסט צו דער ארומיגער סביבה, צו די ארומיגע קרעפטען, דאן איז איינס פון די צוויי: שטרייט ער געגען די ארומיגע, די פרעמדע קרעפטען — איז ער ניט טראגיש: ניט געגען זיך ניט געגען די איינגענע קרעפטען שטרייט ער; וואס־זשע דען? — ער שטרייט ניט — איז ער אודאי ניט טראגיש, ניטא קיין פאסיוואר טראגיזם, מהר ניט עס איז אויף איהם א רחמנות, אבער פון׳ם רחמנות־שמייכל ביז׳ן שפאט־שמייכל איז מהר ניט ווי א טראָט, וואָרום, איך חזר נאך אמאל איבער, דער מקור פון יעדער קאמיזם איז ניט בלויז די שוואכע הנאה, נור אויך די שוואכע ליידען אָדער — וואס איז איין און דאס זעלבע — די ליידען פון שוואכע... די ליידען, וואס זיינען איינגעזאפט אין בערקאוויטשעם ערצעהלונגען זיינען אויך ליידען פון שוואכע: די העלדען פון די דאזיגע ערצעהלונגען ליידען ניט פון זיך, נאָר פון דער סביבה, אין וועלכער זיי לעבען. ניט זיך, נור די סביבה דארפען זיי גובר זיין, נור גובר זיין זי קענען זיי ניט, זיי זיינען שוואכע, בלייבען זיי שטענדיג פרעמדע, שטענדיג עלענדע, שטענדיג „מאדנע" און אונבהאלפענע, שטענדיג קאמישע... יא, וען בערקאוויטש וואלט געווען א הומאריסט, וואלטען א ל ע, ניט נור עטליכע ערצעהלונגען זיינע, געווען הומאריסטישע.

3.

בערקאוויטש׳ם העלדען, אזוי ווי די העלדען פון כמעט אלע יונגע שרייבער אונזערע, זיינען פראסטע, געווענליכע מענשען. נור בערקאוויטש האט ליעב אט דיזע געווענליכע מענשען, שווקשטעלען אין א אונגעווענליכע ליכט לאנג. וואס דארף מען געווענליכער פון מארישקען? א דיענסטמיידל! דארף זי זיך פערליעבען אין לעווינסאנען — א לעהרער — „א הויכער בחור מיט א בליק געזיכט און מיט גרויסע בלויע אויגען". און פון דער ערשטער מינוט אן פיהלט זי, אז ער איז ניט איהר גלייכען, ער איז איהר ניט קיין פאָר: „זי טוליעט זיך צו איהם א פאר־זיכטיגע, א שרעקעדיגע, ציטערט אין זיינע הענד, לאָזט אראָב דעם קאפ צום שוים טרויעריג, פערזאָרגט, מיט א פארב אין די באקען און מיט א וואונדער אין די שוואַרצע אויגען... עס ווערט איהר מיט אמאל מאדנע וואונדערליך, וואס אט דער לעהרער, וועלכער איז בעסער און העכער פאר אלעמען, וועלכער לייענט א סך און ווייסט א סך, וואס זיינע האר זיינען לאנגע און געקרויזטע און זיינע הענד — צארטע און ווייסע — און זי איז מיט איהם אזוי נאהענט, טוליעט זיך צו איהם א. ז. ו." און אין סוף אפילו, וועלן ער איז צו איהר אזוי צוגעלאזט, אזוי פרייגדליך, און זי ווייסט, אז ער נארט איהר ניט, וואס ער זאגט — דאס מיינט ער (אויף דער הייסער מינוט), זאגט זי צו איהם דאך: „...מיר דאכט, אז דו וועסט... אז איהר וועט מיט מיר ניט התונה האבען. איהר וועט נעהמען אן אנדערע... א רייכע, א געביל־דעטע, אט אזוי ווי דעם בעל־הבית טאכטער". זי פיהלט, דער לעהרער מיט די לאנגע האָר און די ווייסע הענד, איז איהר א פרעמדער. און זי גלויבט ניט, אז זי זאל די פרעמדקייט קענען בייקומען. זי גלויבט ניט, אז עס זאל קענען פאָרקומען עפעס אזוינס, וואס קומט קיינמאל ניט פאָר, עס זאל קענען פאָרקומען עפעס אונגעווענליכעס.

זי גלויבט ניט — און בערקאוויטש גלויבט אויך ניט. ניט אומזיסט איז דער מוראוואנקער רב, — דער אייניגער גרויסער אונגעווענליכער מענש אין בערקאוויטשעם שריפטען — א „לעצטער" (אזוי רופט זיך די ערצעהלונג). ניט אומזיסט זאגט דער פערפאסער, אז עס איז „אן אלטע מעשה פון אן אלטען פנקס". דאס איז אלץ אמאל געווען, אמאל, וען ביי אונז זיינען געווען פנקסים מיט גרויסע געשעהענישען, מיט גרויסע וואונדער. איצט קען נור טרעפען א מענש זאל אריינפאלען אמאל אין א לאנג אן אונגעווענליכע, דער מענש אליין אבער זאל זיין, זאל ווערען אונגעווענליך, זאל טהון עפעס אונגעווענליכעס — דאס ניט. קיין אונגעווענליכע, קיין גרויסע, קיין וואונדערליכע מענשען זיינען ניטא איצט — אזא איינדרוק מאכט בערקאוויטשעם ערצעהלונגען, אזא איינדרוק מאכט די גאנצע יונגע ליטעראטור אונ־

זערע: די איצטיגע מענשען, די וואָס פערנעהמען דעם אויבענאָן ניט בלויז אינ'ם לעבען, נור אויך אין דער ליטעראַטור אונזערער, — זיינען אַלע גרויע, געוועהנלעכע, געמיינע, שוואַכע. די „ווירקלעכקייט" איז שטאַרקער פון זיי. פון זיי און פון זייערע „פאַנטאַזיעס"... בערקאָוויטש האָט זעהר לעבע אַווענקושטעלען די „ווירקלעכקייט" געגען כלערליי „פאַנטאַזיעס", און שטענדיג לאָזט זיך אויס ביי איהם: „אך, ווי שעהן איז דאָס לעבען אין בוך און ווי מיאוס איז ער אין דער ווירקלעכקייט!" („דער כח פון פאַנטאזיע".)

א מיאוס'ע, א בייזע און א דריקענדע ווירקלעכקייט איז אויך אין דער ערצעהלונג „ניט־גוטע". מיכל, די צענטראל־פיגור פון דער ערצעהלונג (אויב זי האָט בכלל א צענטראל־פיגור) איז א האלבער א משוגענער, א מרה־שחורה־ניק, א ניט־גוטער, וואָס דער מחבר האָט איהם געשיל־דערט מיט אונקלאָרע און ריין־אויסוועניגסטע שטריכען: וואָס, וועך, וועך — ווייסען מיר ניט, מיר ווייסען נור אז ער האָט זיך אָבגעזונדערט (אָדער מען האָט איהם אָבגעזונדערט) פון דער וועלט און ער איז אין כעם אויף דער וועלט: אָדער ער שווייגט, אָדער ער בייזערט זיך... נור צוויישען די „ניט־גוטע" איז פאַראן א זלאַטקע, איז עס בערקאָוויטשעס א זלאַטקע: אין דער סביבה, וואו זי געפינט זיך, אין דעם אלטען, פערפרוירעעעם, האלב־איינגעפאלענעם שטיבעל — איז זי א דיסאָנאַנס... „וואוהין שלעפט איהר מיך, פלעגט זי טענה'ן צו די ברידער, וואָס פלעגען איהר ברענגען צופיהרען אוועג־צייט פון גאַס א צעפלאַמטע, — וואוהין שלעפט איהר מיך? איך בין א פרעמ־דע". „עס איז מיאוס ומאוס דאָס לעבען מיט דער אָרימקייט, מיט דעם קליין פינסטער שטיבעל, מיט דעם קאָלטען שמוציגען געלעגער, וואָס זי האָט דא ביינאַכט." בייקומען אָט די פרעמדע מיאוס'ע סביבה אָדער בעפרייען זיך פון איהר — איז איהר אונמעגליך: זי איז פונקט אזא שוואַכע פערבענקטע נשמה, ווי מאריאשקע, מעהר ניט זי איז אביסעל לייִדענשאפטליכער, היציגער, ניט זי זיך ניט אונטער אזוי גיך, פרופט זי אנטלויפען, קעהרט מען זי אום, וועדט זי קראנק, פיהרט מען זי אוועק אין שטאַדט אריין... „אין א חודש ארום, אז זי איז געקומען אהיים צופום, איז זי שוין געווען רוהיג", דער־צעהלט דער מחבר... „און די פערשטאַרבענע יוגענד וועט שוין מעהר ניט אָבלעבען, די שי־טערע האָר אונטער'ן טיכעל וועלען שוין מעהר ניט וואקסען, די יונגע ברוסטען וועלען פערדאַרט ווערען..."

4.

אזא סוף האָט אויך רבקה פון די „אוגער־קעם". אזא סוף — און אזא אנהויב: זי איז אויך א פרעמדע אין דער היים. זי האָט גע־וואוינט אין א גרויסער שטאדט, א שניידערקע איז זי דאָרט געווען, האָט זי זיך אנגעשמעקט דאָרט מיט א נייעם, מיט א שטאַדטיגען ארט לעבען, פיהלט זי זיך אין דער היים, אינ'ם שטעדטעל, וואוהין זי קומט צו פאָהרען, ווי אן אָבגערייסענע, ווי א פרעמדע, ניט א שטוביגע. „וואונדערליך פרעמד זעהען דא אוים איהר אָנ־געזייפט שמעקעדיג פנים, איהרע וויסע קלאָרע וועש, איהרע ריינע נאקעטע ארעמס". זי האָט זיך ניט, וואו אהינצוטהון. בלייבט ביי איהר געהן אין גאַרטען, גלייך מיט אלעמען ארבייטען, קוקט מען דאָרט אויף איהר, ווי אויף א משוגענער:

„— רבקה! וואָס מאכסט דו זיך נאריש? דו זועהסט דאָך מען איז אזוי פערנומען...

— וואָס איז? — פרענט דער טאַטע ווי א פרעמדער.

— ווייס איך! עס האָט זיך איהר פער־גלוסט מיט אמאל ארבייטען אין גארטען!"

דאָס זאָגט אזוי די מאַמע, און אברמ'צי, דאָס קליין ברודערל, גיט א קוק אויף'ן טאַטען און שיסט אוים מיט א געלעכטער. אפילו דער גוי, זאכאר, וואָס שטעהט דערביי, קען זיך ניט איינהאלטען און שמייכעלט פון דער „פרייליין", וואָס איז געקומען פון שטאדט און פלוצלונג האָט זיך איהר פערגלוסט גאָר ארבייטען אין גארטען ביי די אוגערקעס... געהט זי אוועק אהיים א צובראכענע, אן אונגליקליכע, און זוכט טרייסט אין די ביכלעך וואָס זי נעהמט אין ביבליאָטעק. דערצו „טרוימט" זי וועגען דעם יונגען מאן, וואָס זיצט אין ביבליאָטעק. זי שטעלט זיך פאָר ווי אין א שהנער וואַרימער נאכט, וועך זי וועט זיצען אויפ'ן נאניק, וועט ער קומען צו איהר און, נאָך א לאנגען און זיסען געשפרעך וועט ער איהר זאָגען מיט אן איידעלען לשון: „מאדמואזעל, האָב איך האָפנונג?..." אזוי לאנג „טרוימט" זי, ביז אין איינעם נאָר ניט קיין שהנעם הערבסט־טאג עפענט זיך די טהיר פון זייער שטוב און

עם נעהט אריין... א שדכנ'טע. דאָ האָלט זי שוין ניט אוים; בייגאָבט טהוט זי זיך אָן און לויפט ארוים פון שטוב; לויפען לויפט זי אהין, וואוהין מען „דארף" לויפען אין אזא מאָמענט, — טרינקען זיך; נור „שטעהענדיג אויף'ן בריק, דערמאָנט זי זיך, אז באָלד וועט זי שטארבען. נעהמט זי פאָנטאזירען, וואָם וועט נאָך איהר טויט זיין, וואָם וועט מען טהון, וואָם וועט מען זאָגען, וואָם וועט ער זאָגען, ער, פון ביבליאָ־טעק... פאָנטאזירט זי אזוי לאַנג, ביז זי געהט ארָאָב פון בריק און זעהט, אז דאָם וואָסער איז... „שוואַרץ און קאַלט". אויף מאָרגען אין דער פריה געפינט איהר די מאַמע זיצען אונטער'ן פאַרקאָן. שטעלט זי זיך אָב, קוקט אויף איהר און קוועטשט מיט די פּלייצעס: — א משוגעת אביסל! געגעבטיגט אין דרויסען! מען קען זיך דאָך חלילה פערקיהלען! אָט גיעה בעסער אהיים, וועט דיר פרייד'ל מאכען א פיינקוכען...

און זי קעהרט זיך אום אהיים, צו די אָרימע, פערהאָרעוועטע עלטערן, צו פרייד'לען מיט'ן פיינקוכען, צו דער שדכנ'טע און צו די אוגער־קעם. דער אייגענער סוף, וואָם ביי מאריאש־קע'ן, וואָם ביי זלאטקע'ן. זיי אלע „פאָנטאזי־רען", זיי ווילען זיך ארויסרייסען אלע פון דער סביבה, אין וועלכער זיי לעבען, נור זיי האָבען קיין כח ניט, קיין ווילען ניט, און זיי בלייבען ביי די... „אוגערקעם", — ביי דער אָרימסטער און וואָבעדיגסטער ווירקליכקייט...

די דריי ערצעהלונגען, וואָם וועגען זיי האָב איך גערעדט דאָ, זיינען ניט קיין אויסנאָהם. אויף אין אַנדערע ערצעהלונגען בערקאָוויטשעס לייד־דט דער מענש פון דער סביבה, פון דער פּרעסע־דער סביבה, אין וועלכער ער געפינט זיך, און אויך דאָרט איז דער מענש שוואָך און אונגליק־ליך, און ער קען די לאָסט פון דער פרעמדער בייזער סביבה ניט אריבערטראָגען. פייווקע (פייווקעס יום הדין"), „ א ווילד דאָרפיש יונגע' פון א יאהר זיבצען, וואָם האָט זיך תמיד געהאָ־דעוועט צוויישען ווילדע דאָרפישע שקצים", קומט צום ערשטען מאל ימים נוראים אין א מנין, זעהט איהם אלע אוים ווילד און אויך ער זעהט אלעמען אוים ווילד, טשעפען זיך צו איהם אלע, און פאָר'ן יוב־כפור'דיגען טאָג שטעהט ער אוים נעבעך אזוינע ענויים, אז ער האָלט ניט אוים און ווערט קראַנק...

נאָר נאָך ערגעץ האָט בערקאָוויטש אזוי ניט ארויסגעוויזען זיין חשק צו נעהמען פּראָסטע גע־ווהנליכע מענשען און אוועקשטעלען זיי אין א מאָדנער אונגעוועהנליכער לאַגע, ווי אין דער ערצעהלונג „ביי די קראַנקע". א קאָמפּאַניע איידען, מורא האָבענדיג פאר א פּאָגראָם, פאָלט איין זיך בעהאָלטען אין הקדש ביי די קראַנקע. פערשטעהט זיך, אז די קראַנקע קוקען פון זייערע בעטלאָך ווילד, פערוואונדערט און מיט חשד אויף די געזונדע מענשען, וואָם האָבען זיך ארייג־גערישען אהער אין גרויסע וואַרמע פּלאַצען און פאַטשיילעס, פון דער קאָלטער פינסטערער נאַכט, אָנגעבראַכט מיט זיך וויינדען מיט פרישקייט פון גאָר אן אנדער וועלט. דאָ איז ניט בלויז די סביבה, אין וועלכער די מענשען זיינען ארייג־געפאָלען, אן אונגעוועהנליכע, נאָר אויך די אומ־שטענדען, ביי וועלכע דאָם איז פּאַרגעקומען. זיינען אונגעוועהנליך און בערקאָוויטש האָט עס מיסטערהאפט אבגעשילדערט. נאָר וועגען דעם שפעטער. דערווייל ווילי איך זאָגען, אז, מיר זאָ־לען איבערהיפען דעם „וידוי" (ס'איז אן „אָלט ליעדל", ווי דער מחבר אלייז רופט עס אן, אין עם וואָלט רעכט געווען, אז ער וואָלט עס ניט איבערגעזונגען נאָך אמאל) — איז וועז מיר זאָלען איבערהיפען דעם „וידוי", דאָבען מיר ווייטער פאר זיך א שורה ערצעהלונגען, וואו דער געוועהנליכער מענש געפינט זיך אין אן אונגעוועהנליכער לאַגע, און אז ער פרובירט זיך ארויסקאראַבקען פון דער לאַגע, מאכט ער זיך מעהר ניט אן ווי צרות און יסורים און הארץ־קלעמעניש. אזוינע ערצעהלונגען זיינען: „א ברעיף" און „דער פרעמדער", „דער גרינער", „אָהן לשון", „שמויז", „דער מושלם", „מפטיר", כמעט אלע ערצעהלונגען.

5.

נאָר ס'וואָלט א טעות געווען צו מיינען, אז בערקאָוויטש'עס בוך איז איינאַרטיג, אז ער דרעהט זיך אלץ ארום איין פינטעל, ארום איין טהעמע. איך זאָג נאָר, אז דורך אלע טהעמע'ס בערקאָוויטש'עס גיעהט דורך איין שטריך, די טהעמע אליין אבער, ווי אויך דער סטיל און די בעאַרבייטונג, זיינען פערשיעדענאַרטיגע. און גע־ווים איז קיין חסרון ניט, אז מען איז פערשיע־דענאַרטיג, ביי בערקאָוויטש'ן איז עס אבער א חסרון: עס נעהמט זיך ביי איהם פון יונגקייט, ניט פון רייכקייט. ער האָט זיך נאָך ניט פער־טיפט גענוג אין זיך, ער האָט זיך נאָך ניט דער־קענט — און ניט בעגרענ יצט, ער

זוכט נאָך זיין שטערען, נאָר ער זוכט איהם ניט אינעווייניג, „אין׳ם הימעל פון זיין האַרצען", נאָר דרויסען אין אַלע פיער זייטען (דערפון נעהמט זיך די „פּיעלזויטיגקייט") און וואָס ער געפינט מיינט ער, אז ס׳איז זיינס. געפינט ער א פּוב־ליציסטישע טהעמע, איז רעכט א פּובליציס־טישע טהעמע („ודוי") ; מאַכט זיך הומאָר — איז הומאָר ; שלום עליכם׳ם א ווערטעל — איז שלום עליכם׳ם א ווערטעל... דאָס הייסט ניט, אז ער מאַכט נאָך כסדר, אז ער האָט נאָך גאָר קיין סטיל ניט קיין אייגענעם, דאָס הייסט נאָר, אז ער האָט נאָך ניט די אָבגעזונדערטקייט, די ע ק ש נ ו ת פון אן אייגענעם סטיל... פּאַראַן צווייערליי ווינטער־וועגען : איינער אן איינגע־פּראָהרענער, אן איינגעפּראָהרענער מיט דיקען אייז בעדעקט, — וואָס מעהר מען פּאָהרט אויף איהם אַלץ שטייפער ווערט ער, אַלץ מעהר פּער־האַרטעווועט ; דער אַנדערער — א נייער, מיט פּריש געפּאַלענעם שנעע בעשאַטען, — יעדער דורכגעהער לאָזט אויף איהם א שפּור, א צייכען איבער, יעדער דורכפּאָהרער שניידט אין איהם זיין ראָד איין... בערקאָוויטש׳ם וועג איז נאָך א יונגער, א פּרישער, זיינען נאָך קענטיג אויף איהם טריט, פּרעמדע טריט פון פּרעמדע דורכ־געהער, נאָר ער האָט שוין א וועג, און בעסער איז ער זאָל ווערען שמעלער, וועט ער איהם דורכטרעטען אַליין, אָהן קיינעמס הילף.

אַליין, פּריי פון יעדער ווירקונג (א חוץ די ווירקונג פון דער ר ע א ל י ס ט י ש ע ר שולע בכלל), איז בערקאָוויטש שוין אויף איצט, וועו ער בעשרייבט די סביבה, דאָס א ר ו ם פון זיינע ערצעהלונגען. אייגענארטיג ביי איהם איז ניט די ב ע ש ר י י ב ו נ נ פון דער סביבה, נאָר די א ו י פ מ ע ר ק ז א מ ק י י ט, די ט ב י ע ת־ע י ן, מיט וועלכער ער בע־שרייבט זי. בערקאָוויטש איז א רעאַליסט, בע־שרייבט ער י ע ד ע זאַך מיט אַלע פּרטים, נאָר אזוי אויספּיהרליך, מיט אזא אינטערעס, ווי ער בעשרייבט די סביבה, בעשרייבט ער קיין זאַך ניט. אזוי ווי זיינע העלדען, אזוי בויגט ער זיך אַליין פּאַר איהר מאיעסטעט — די סביבה. אַלץ קומט פּאַר אין איהר, דורך איהר, צוליעב איהר. ער דערצעהלט א מעשה וועגען מאריאַש־קען, בעשרייבט ער פּריהער ווי אַלץ די שטוב, די שטוב און וואָס א י ן און א ר ו ם איהר, די שטוב און איהר בעל־הבית מיט דער בעל־הבית׳טע מיט די קינדערלעך זאָלען געזונד זיין. און איידער עם הויבט זיך נאָך אן שפּינען די מעשה, איידער עם הויבט זיך נאָך אן מאָהלען דאָס בילד, האָט איהר שוין פּאַר זיך א שטיק לייוונענט, און וואָס ווייטער, וויקעלט ער זיך אַלץ מעהר פונאַנדער און עס ווייזען זיך אויף איהם אַלץ מעהר אויסנייעבצען, אזוי, אז עס פערליערט זיך אמאָל די פּראָפּאָרציע צווישען דעם לייוונענט און דעם בילד : דער לייוונענט איז ברייט און לאַנג, און די פיגורען פון׳ם בילד זעהען אוים אויף איהם ווי פּלעקען, ווי פּינטע־לעך....

איך זאָג ניט, אז שטענדיג איז אזוי : די אויספּיהרליכע אָבשילדערונג פון דער סביבה, פון׳ם „הינטער־גרונד" מאַכט אמאָל נאָך קענ־טיגער, נאָך בולט׳ער די פיגורען, וואָס ווייזען זיך דערנאָך ; די אויספּיהרליכע אָבשילדערונג פון דער סביבה, פון דער אטמאָספערע מאַכט אמאָל גאָר איבעריג די שילדערונג, די בולט׳ע און אויספּיהרליכע שילדערונג פון די פיגורען: זייער אָבשפּיגעלונג האָבען מיר געזעהן שוין אין דער אטמאָספערע, ד ו ר ך דער אטמאָ־ספערע ; דערצו אָבער דארף מען האָבען די מיסטערשאַפט און דעם מאָס־געפיהל פון א מאַפּאַסאַן צו א טשעכאָוו. אזא מיסטערשאַפט און א מאָס־געפיהל קען מען פון יעדערען ניט פאָדערען, פון יעדער ערצעהלער אָבער, ער מעג זיין א רעאַליסט צו אפילו א נאטוראַליסט, מוז מען פאָדערען א געוויסע קאָנצענטרירקייט (צונויפגעפּרעסטקייט), און א געוויסע האַרמא־נישע צונויפגיסונג פון דער ערצעהלונג מיט דער אטמאָספערע, וואָס אָרום איהר. ביי בערקא־וויטש׳ען איז די קאָנצענטרירטקייט אין אָט די האַרמאָנישע צונויפגיסונג ניט אין א געניגעג־דער מאָס. די פּעדים פון דער סביבה־שילדערונג רייסען זיך ביי איהם צו אפט אָון צו שארף אַריין אין׳ם געוועב פון דער ערצעהלונג, די העלדען פון דער לעצטער לעבען ביי איהם אָפט יעדערער מיט זיין בעזונדער און אָבגעזונדערט לעבען און די זייטיגע, די א ר ו מ י ג ע העל־דען וועלען אָפט געשילדערט ביי איהם בולט׳ער, זאפטיגער ווי די הויפּט־העלדען. בעזונדער שארף פיהלט זיך עס אין די גרעסערע ערצעהלונגען, ווי „מאריאשקע", „אוגערקעם", „ניט גוטע". אין דער לעצטער איז אָבגעשילדערט אויסגע־צייכענט די אטמאָספערע, וואָס אין איהר לעבען די „ניט גוטע", די לעצטע אַליין אָבער, א חוץ זלאטקען, וואָס וועגען איהר האָבען מיר פּריהער

געדעדט, זיינען עהנליך מעהר צו שאטענם, ווי צו לעבעריגע מענשען, און, א חוץ דער אטמאספערע, אין וועלכע זיי לעבען, וויים איך ניט, וואם בינדט זיי צונויף...

.6

אין די קלענערע ערצעהלונגען בערקאוויטש'עם איז די טעכניק בעסער, און אין א פאר פון זיי איז אויך דער אינהאלט ניט בלויז בולט'ער, קאנצענטרירטער, נאר אויך גע־דיכטער, בעדייטענדער.

זעהר א בעדייטענדיגער אינהאלט איז אין דער ערצעהלונג „ביי די קראנקע". דאם איז די איינציגע ערצעהלונג, וואם בערקאוויטש האט געשריעבען מיט הומאר וועגען א זאך, וואם עם קען אויסווייזען, אז עם איז גאר ניט הומאריסטיש. ס'איז א מעשה מיט אידען, וואם האבען מורא פאר א פאגראם — פאגראם־פסיכאזע. שוין ניט איינער האט געשריעבען וועגען דעם, נאר אזוי, אין אזא טאן, ווי בערקאוויטש, האט נאך קיינער ניט געשריעבען. בערקאוויטש האט א קוק געגעבען אויף'ן שרעק, וואם אידען לעבען איבער אין א פאגראם, ניט מיט אויגען פון א מענשען, וואל לעבט מיט דעם שרעק און איז אליין א דערשראקענער; אויך ניט מיט אויגען פון א מענשען, וואם איז הערער פון שרעק און ער שטעהט און מינטערט און בייזערט זיך און שטראפט און רופט; ער האט א קוק געגעבען אויף'ן פאגראם־שרעק מיט אויגען פון א קינסטלער, פון א מענשען וואם איז ניט צו נאהענט און ניט צו הויך פון דער זאך, וואם ער בעשרייבט, זעהט ער דערפאר אי די גרעסערע אי די קלענערע שטריכען איהרע. בערקאוויטש האט אונז בעוויעזען, מאדנע דייטליך בעוויעזען, די קלענערע שטריכען פון'ם פאגראם־שרעק, — די קאמישע שטריכען. די קאמישע שטריכען זיינען נאך טרויעריגער, ווי די טרויריגער: זיי דעקען אויף די גאנצע שוואכקייט און אונבעהאלפענקייט אונזערע; זיי וווייזען, אז אין די פאגראמען איז פארהאן ניט בלויז א ווילדע קראפט, נאר א ווילדע (בפירוש א ווילדע) קראפטלאזיגקייט און אז דער פאגראם־שרעק איז שרעקליך, ניט בלויז דערפאר, וואם עס איז א טראגעדיע, נאר אויך דערפאר, וואם עס איז א קאמעדיע — א טראגי־קאמעדיע. דער ערשטער (אין דער ליטעראטור) האט עס דערפיהלט ביזליק. ער האט דער ערשטער דערפיהלט, אז די טראגעדיע אונזערע וואלט גאר ניט געווען אזוי טראגיש, וען זי וואלט ניט געווען אזוי קאמיש, אזוי אונזיניג. נאר ער האט א קוק געטהאן אויף דעם ניט מיט דעם רוהיגען פארשענדיגען קוק פון א קינסטלער, נאר מיט דעם וועהטאג, מיט דעם צער און צארן פון א נביא, א שטראפער, האט ער געשאפען ניט קיין קאמעדיע, נאר א סאטיריע, — די שארפסטע סאטיריע, וואם מיר פערמאגען. ער האט געהאט פאר זיך די שרעקענס, וואם בשת און גאכ'ן פאגראם, האט ער ניט געקאנט זיין רוהיג, איז ער געווען פריהער א מענש, א איר, דערנאך ערשט א קינסטלער. בערקאוויטש אבער שפיגעלט אב די שרעקענס וואם פארן פאגראם, אן אזיט פון פאגראם, בלייבט ער רוהיג, אביעקטיוו, זעהט ער די אונזיניגקייט, די מיאוסע אונזיניגקייט פון דער אידישער שרעקענישן, פון דער אידישער לויפענישן אין איהר עכטער, אין איהר נאקעטער, אין איהר קאמישער נעשטאלט...

אידען לויפען, ניט וויסענדיג וואוהין, געפינט זיך צוויישען זיי איינער, א יונגער מאן אין בלויע בריללען און אין א טולופעל מיט א קאראקולענעם קאלנערעל, און דער דאזיגער יונגער מאן איז געווען בלייך, און עס האט איהם געטריסעלט א צאהן אן א צאהן — איז ער געפאלען אויף א המצאה:

— הערט, אידען! פאלגט מיך: דאס בעסטע ארט איז אין הקדש. לאמיר געהן אין הקדש.—האבען זיך אלע אוועקגעלאזט אין הקדש. „און ער אליין, דער יונגער מאן אין די בלויע בריללען, איז געגאנגען פאראוים, ווי א פעלד־מארשאל, פעסט און בעשלאסען אויף אליין, געפיהרט פון ביידע זייטען צוויי ווילד פרעמדע אינגלעך פאר די הענד — און בשעת מעשה האט ער שרעקליך געציטערט און די צייהן האבען זיך ביי איהם געטריסעלט".... איהר וווייסט אליין ניט, לייענענדיג, וואם צו טהאן — לאכען צי וויינען. און בערקאוויטש אליין וויים אויך ניט, וואם דארף מען דא טהאן — לאכען צי וויינען, דערפאר בייט זיך ביי איהם דער טאן, פון אן ערנסטען אויף א הומאריסטישען, פון א הומאריסטישען אויף אן ערנסטען, נאר אז איהר לייענט וויטער די אלע פרטים, די אלע שרעקליכע לעבערליכקייטען, — ווילט זיך אייך

לאבען, לאבען, — לאבען מיט א מיאוס'ען, א פער'סם'טען, א משוגע'נעם געלעבטער....

„— פע, א פאסקודנע פאלק! — האט חיים וואלף אויסגעשפייט און אבגעטראטען אן א זייט".

— א פאסקודנע פאלק!

אט דער איינדרוק, אט דער סך־הכל דריקט, ווי א שטיין, און מען קאן זיך ניט בעפרייען פון איהם...

דער סוף פון דער ערצעהלונג מאכט אן איינדרוק נאך א ביטערערען. דער סטרוזש, דער „הויבער סטרוזש אין'ס קורצען פעלצל" געהט ארויז און איז מודיע: אין שטאדט ברענט! דער שרעק און דער טומעל און די געשרייען ווערען גרעסער, אומגעלומפערטער, די קראנקע ליאדמען: דער הקדש איז זיערער, די פרעמדע, די געזונדע, זיינען געקומען און האבען אנגעבראכט אויף זיי א בהלה, אן אונגליק, א סכנה... איז דא פארהאן א קינד, דער דאקטאריג'ס א זוהן, א בלייך, דערשראקען קינד, עגבערט איהם אין מוח א געדאנק: שטיל, שטיל זאל ווערען... „פלוצים איז ער צוגעלאפען צו די קראנקע און האט אנגעהויבען טופען מיט די פיסלעך, גע־ווינט און גערופען פון זיך די האר:

„— שטיל... שטיל... א ז ו י ו ו י א י ה ר ו ו א ל ט ג ע ש ט א ר ב ע ן.... אט וועלען מיר זיך אלע צוזעצען... שטיל וועלען מיר זיצען... זיך ניט ריהרען... מיר ווייסען נאך נישט... מיר זיצען זיך גלאט אזוי שטיל... וועלען זיי ארויסקומען... וועלען זיי דערזעהן: מענשען זיצען שטיל... שטיל... ריהרען זיך ניט... וואס? וועלען זיי שלאגען? פאר וואס וועלען זיי שלא־גען? זיי וועלען נ י ט שלאגען... אז מיר זיצען דאך שטיל...."

און אין א מינוט ארום:

„— אדער מיר וועלען זיך גאר לעגען שלאפען.... מיר שלאפען אלע... שטיל... מ י ר זיינען ג ע ש ט א ר ב ע ן... וועלען זיי ארויסקומען און זעהן: מיר זיינען שטיל... מיר שלאפען.... א ל ע שלאפען..... ק י י נ ע ר, ק י י נ ע ר ו ו ע ט נ י ט א ו י פ ה ו י־ב ע ן ד ע ם ק א פ".

און ק י י נ ע ר ה א ט נ י ט א ו י פ־ג ע ה ו י ב ע ן ד ע ם ק א פ. „א צויבער האט בענומען אלעמען, פון קליין ביז גרוים — מען האט פאוואלי, קוים געריהרט מיט די אברים, זיך ארא־בגעלאזט אויף דער ערד, גע־לע־גען מיט פערמאכטע אויגען, געטוליעט די קלא־פערינג הערצער צו דער קאלטער פארלאגע"....

מען האט גע־פאלגט דעם בלייבען, דער־שראקענעם קינד; מען איז געלעגען שטיל.... איז עס ניט קיין משוגע'נע שטילקייט? איז עס ניט קיין שטילע משוגעת? א עדה, (איך האב מורא צו זאגען: א פאלק) אידען, מענער און ווייבער, יונג און אלט האבען זיך אוועקגעלעגט אויף דער ערד, לויט'ן בעפעהל פון א קינד, פון א דערשראקען קינד, און זיינען געבליבען שטיל, מעהר האט מען ניט געהערט ווי טריט פון א גוסס א זקן, די טריט פון טוידט...

איז עס ניט קיין סימבאל?

יע! די פראסטע, די האלב־הומאריסטישע ערצעהלונג „ביי די קראנקע" געהערט צו דאס ערנסטעסטע, צו דאס שרעקליכסטע, וואס ביי אונז איז געשריעבען געוואָרען וועגען פאגרא־מען, וועגען ג י י ם ט י ג ע פאגראמען....

אין ווייסענבערג'ס „אין ערוואַרטונג" איז אויך פארהאן א רמז אויף קאמיזם, אויף'ן ביטערען קאמיזם, וואס אין דער פאגראם־פסי־כאלאגיע, אין דער פאגראם־ווארטעניש, נאר דארט איז אן עפיזאד, און דא — א סימבאל, דארט זיינען איבערגעשראקענע דאמען און דא — אן איבערגעשראקען פאלק...

די ערצעהלונג „ביי די קראנקע" ערלויבט אונז צו ערוואַרטען פון בערקאוויטש'ען וועדר, רייכערע און אריגינעלערע, ווי די, וואס זיינען אבגעדרוקט.

ה. רויזענבלאַט.

רויטע פּערעל

(די בלייכע קינדער פון דער ווייסער פּלאַג געווידמעט)

1.

עס האַט די וועלט פון שלאַף ערוואַכט
און טריסלט אַפּ פון זיך די נאַכט
און שאַקלט אַפּ פון זיך דעם טהוי
און ווארפט אַראָפּ פון זיך דאָס בלוי.
און איבער פעלד און וואַלד און טהאַל
צוגיסט זיך לויטער ווי קריסטאַל
דעם יונגען מאָרגענ׳ס זונען־שיין
און ס׳שמעקט מיט רויזענדופט און ווין.

2.

און ער, וואָס טראָגט אויף זיין געזיכט
די סאַרע פּאַרב פון ווינטער ליכט
און אין דער טיפּניש פון זיין ברוסט
דעם קורצען קלאַנג וואָס איהר רופט הוסט,
בעטראַכט פון אוים זיין לייוונט צעלט
די שעהנע יום־טוב׳דיגע וועלט:
דאָס ראָזע ליכט פון מזרח זייט,
די נעפּעל־בלויע בערג פון ווייט,
דאָס פריי פעלד אין גרין געשפּרייט,
דעם יונגען וואַלד אין בליטהען־קלייד.

3

די וועלט איז גרויס, די וועלט איז פריי...
דאָרט טראָגט אַ פויגעל זיך פאַרבי
און שטיפט פערשיט און שאַלט און רופט
און פילט מיט פריידען אָן די לופט...
און ער, וואָס טראָגט אויף זיין געזיכט
די סאַרע פאַרב פון ווינטער ליכט,
ער הערט — און ס׳וועקט זיך אין זיין ברוסט
דער קורצער קלאַנג וואָס איהר רופט הוסט
און ס׳גיט מיט איינמאָל זיך אַ שטויס
ביי איהם פון הארץ און ס׳שטראָמט ארויס
אין טענער, רויט ווי לאַווע גלוט,
דאָס הערצען־ליעד וואָס איהר רופט בלוט,
וואָס איהר רופט בלוט... נאָר ס׳האָט קיין
ווערטה,
דען איהר רופט יעדער זאַך פערקעהרט. —
דעם דיכטער׳ס האַרץ וואָס פלאַמט און
גליהט —
דאָס הייסט ביי אייך ניט מעהר ווי ליעד.

4.

ווי פרעמד, ווי פרעמד איז אייך זיין וועלט!
— איהר דענקט, אויך מיין געווים זיין צעלט,
דען איהר, איהר האָט דאָך אַ בעגריף,
(און וואָס איהר וייסט איז גרויס און טיף.)
אַז גאָר זיין הימעל־רוים איז בלויז
אָט פונקט זיין לייוונט־דאָך די גרויס;
ן׳אַז העלע ליכט און ריינע לופט
און פרישען טהוי און בלומען־דופט
און פיעלעם וואָס איהם וואַלט געפעהלט,
טהיילט אַיהר אים אָפּפון אַיער וועלט,
דען איהר זענט רייך אין לופט און ליכט....
און צדקה טהאָן ז׳אַ הייליג פליכט....
נאָר וואָס איהר טהוט און וואָס איהר קלערט,
איז אימער אימער נור פערקערט.

5.

זיין הימעל — דאָס וואָס איהר רופט דאָך —
פון אייער׳ן העכער איז אַ סך.
די זונן וואָס שטראָהלט אַראָפּ אויף אייך
מיט זיינער איז גאָר קיין פערגלייך,
דען איך האָב מיר אַ שטערנגען כלל
וואָס דינט מיר טריי אין יעדען פאַל;
איצט הערט:—און לאָכט מיט גיפט און גאַל—
דעם הארץ, ערפילט מיט אַנגסט און פיין,
דעם הארץ גיט גאָט אַ דאָפּעלט שיין
ן׳ דעם אויג, וואָס קוקט פון צער ארויס,
גיט גאָט אַ הימעל דאָפּעלט גרויס....

6.

ס׳איז נאָכט — און איהר פון לעבען זאָט
שלאָפּט איין נאָך איידער ס׳ערשטע בלאָט
פון אייער בוך איז איבערמישט —

דאָס בוך וואָס וואָלט אייך אַבגעפרישט
די יוגענד־פֿרייד, דעם ליעבעס־וועה,
די אידעאַלען וויים ווי שנעע,
דאָס בוך וואָס וואָלט אייך פֿלץ דערמאָנט—
דאָס בוך שטאַרבט אָפּ אין אייער האַנד...
און וואָס איז גאָר ביי אייך אַ בוך?
פֿאַפּיער און טינט געקליידט אין טוך.

.7

איהר שלאָפּט—און פֿלץ איז טויט און שטום.
צו פּיהלט, ווי אייך נעהמט אַרום
אַ פּרויען אַרם, בעזאַכט און צאַרט?
אָ, ניין, דער שלאָף ביי אייך איז האַרט.
צו שפּירט איהר דען אויף אייער באַק
איהר אָטהעם? ניין, איהר שלאָפּט געשמאַק!
איהר שלאָפּט און ס׳האַרץ אייך ריהרט
זיך קוים;
איהר שלאָפּט און הערט ניט ווי דער טרוים—
אַ זילבער ווייסע טירקעל טויב —
זיך צאַפּעלט אום אויף אייער שויב;
דאָס הייל׳גע בוך, די טיעפּע נאַכט,
זיי זיינען ענג פֿאַר אייך פּערמאַכט.

.8

נאָר ער וואָס טראָגט אויף זיין געזיכט
די סאַרע פֿאַרב פון ווינטער ליכט
און אין דער טיעפּניש פון זיין ברוסט
דעם קורצען קלאַנג וואָס איהר רופט הוסט,
ער ליגט און וואַכט און שלאָפּט ניט איין,
און צווישען צער און שטערען־שיין
זיין אויג זיין טיעפּעס שוויסט אַרוים
און צינדט זיך אַן און לעשט זיך אויס
און שימערט שוואַך און פֿלאַקערט גרויס.

.9

דען ס׳ אויג דאַן זאהט די שעהנע וועלט
(ניט די, וואו ס׳שטעהט זיין לייווענט צעלט)
דאָס אויג איז דאַרט אַמאָל געווען
און בלויז איהר שעהנקייט האַלב געזעהן;
דען איך האָב מיר אַן אַלטען כלל,
וואָס דינט מיר שטרייניג אין י ע ד ע ן פּאַל:
אַז יעדער גליק וואָס איז בעשאהרט
אונז האָבען, האָט נור האַלב די וועלט.

.10

אָך, ווייט איז יענע שעהנע וועלט!
. . . . . .
איהם דאָכט זיך אָפּט, דאָס זיין געצעלט
איז גאָר אַ קליינע זעגעל־שיפֿל,
די צייט — אַ ים אונענדליך טיפֿ,
און ס׳שווימט די זעגעל־שיפֿ און שווימט
און בלאָנזשעט ווייט און אונבעשטימט,
נאָר וואו עס זאָל ניט זיין דער וועג,
דער ים מוז האָבען ד אָ ך אַ ברעג.

.11

און איין מאָל אין אַ פּריהלינגס נאַכט —
ער ליגט די אויגען האַלב פערמאַכט
און חלום׳ט ניט און ניט ער וואַכט.
ער זעהט צי ס׳האָט זיך איהם געדאַכט,
אַז ער האָט דאָן געזעהן — אַ בילד
פֿאַנטאַסטיש און גהינם־ווילד.

.12

ער זעהט—צי ס׳דאַכט זיך איהם, ער זעהט—
אַ רויטע מדבר אויסגעשפּרעהט
און ערגעץ פון דער רויטער וויט
אַ רייטער איינזאָם רייט און רייט,
אַ ראַבען־שוואַרצעס ווילדעס פערד,
אַ ווייסע גרייווע ביז צו דר׳ערד,
מיט גרויסע רויטע אויגען צוויי
און אַ גהינם ברענט אין זיי;
ן׳ אויף אַ זאָטעל, הויך געבעט,
צונויפֿגעקנויפֿלט זיצט אַ סקעלעט.
נאָר וואונדער! — וואָס בעדייט עס דען?
ער האָט סקעלעטען שוין געזעהן,
און יעדערער איז דאָך ניט מעהר
ווי ביינער טרוקענע, און דער?
און דער איז גאָר פון בלאַנקען שטאָל.
און קוקט מיט אויגען פון קריסטאַל.
נאָר פֿלוצים... און איהם פּריהרט פאָר גרויל...
עס עפּענט דער סקעלעט זיין מויל —
אַ שוואַרצער קבר טיפֿ און גרוים —
און שפּייט אויף איהם מיט צאָרן אויס
און שפּייט איהם אָפּ מיט דריבנעם שרויט...
נאָר שרויט איז גרוי און דער איז רויט.

.13

ער האָט מיט שוידער אויפֿגעוואַכט —
אין טיעפּען הימעל לעשט די נאַכט
שוין אויס דאָס לעצטע שטערען־ליכט
און ס׳ווייזט דער טאָג זיין יונג געזיכט.
און ערגעץ נאַהענט פון זיין צעלט
אַ פויגעל מיט התלהבות טרעלט
און רופט אין גאָט׳ס געבענשטער וועלט.

ער טרעט פון זיין געצעלט אַרויס.
די וועלט איז שעהן און פריי און גרויס
דאַרט בליהען בלומען אַהן אַ שיער;
און מאַניען איהם: „נו, קום שפּאַציר!“

.14

ער שפּרייזט פערקלעהרט און קוקט אויף זיי,
דאָך זעהט ער ניט דער ליליע׳ס שנעע,
דער פיאָלע׳ס שעהנע פריהלינגם־נאַכט,
דער מירט׳ס בע׳חן׳טע נילום־פּראַכט.
זיין טיעף פערקלעהרטעם אויג זעהט בלויז
פון אַלע, נור די רויטע רויז.

.15

דען יעדער בלום, ווי געטליך שעהן
זי זאָל ניט זיין, פערלירט איהר חן.
די ליליע וועלקט, די מירט פערגעהט,
די פיאָלע דאַרט און וועלט פערוועהט.
די רויז אַליין נור פלאָקערט רויט
און לאַכט זיך אוים פון אַסיען־טויט.
עם שרעקט איהר ניט דעם הימעל׳ס גרוי,
זי דאַרף קיין רעגען און קיין טהוי,
איהר אַרט ניט וואָם די ערד וועלט שוואַרץ,
דען זי בליהט טיעף ביי איהם אין האַרץ
און טעהעט אַן און גליהעט רויט,
דען זי וועלט פריש פון בלוט בעטהויט.

.16

דער מאַרגען געהט, דער טאָג קומט אַן
מיט אויפגעהויב׳נער שטראַהלען־פאַהן,
און בריט און וויט און ווייט און בריט
דאָם לאַנד מיט ליכט ליגט איבערשפּריט.

.17

און ער וואָם טראַגט אויף זיין געזיכט
די סאָרג פאַרב פון ווינטער ליכט
און אין דער טיעפּעניש פון ברוסט
דעם קורצען קלאַנג וואָם איהר רופט הוסט,
פערזונקען אין געדאַנקען שפּאַנט,
אַ ציערונג־שאַכטעל אין דער האַנד
מיט רויטע פערלען אַהן א שיער
ס׳איז א געשאַנק פאַר איהר, פאר איהר,
דער מלכה פון דעם וויסען רייך,
וואָם קומען וועט צו איהם צוגעהן
און שוואַרץ געהילט דאָם פנים בלייך
און אויף איהר שוואַרצען קרויזען קאַפּ
פון רויטע קאַליגעם אַ קרוין
און ס׳וועט די הימלישע פּאַרשוין
מיט בלייכער האַנד בעריהרען קיהל
זיין שטערען און איהם וויספּערן שטיל:
„איך בין אין דיר פערליבט, פערליבט!....
טאָ וואָם־זשע, זאָג, ביזטו בעטריבט?
מיר זיינען דאָך שוין לאַנג פער׳קנס׳ט,
טאָ קום מיט מיר און זיי געפּאַסט,
אַ, קום מיין בלייכער, קום מיט מיר!
די שוואַרצע חופּה וואַרט אויף דיר,
אַן אַלקער אויך שוין צוגעגרייט
מיט שוואַרצען טעפּיך אויסגעשפּרייט;
דאַרט איז פּאַר אונז אַ בעט געמאַכט,
דער לאַדען דאַרט איז פעסט פערמאַכט,
און קיינער שטערט דאַרט ניט די נאַכט
און רוהען וועסטו אין דיין בעט
און דרימלען לאַנג און שלאָפען שפּעט...“

מאיר בלינקין

די צווייג

„מיין צווייג וועט פערנעהמען די פינסטערע קראָה."
(מאַרריס ראָזענפעלד)

ען איך קום אין פילאדעלפיא, בין איך גלייך, דעם ערשטען טאָג, ביי א געווּיסער פאמיליע ווּיינ־בערג.

עס ציהט מיך צו געהן אהין, און איך ווּיל מיך ניט אָפהאל־טען. ציהען ציהט מיך אהין דער גייסט פון טוידט, ווּאָם הערשט דאָרט אין שטוב. עס דער־מאָנט מיר אויך אָן מיינע אייגענע ליידען.

דאָרט אין שטום לעבט אין די מענשען לע־בעדיגערהייד דער טוידט.

שוין עטליכע יאָהר, אז די ווּיינבערגס זיי־נען אזוי. זייער איידעם, ד. ה., מיין חבר, צו־ליעב וועלכען איך האָב מיך מיט זיי בעקענט, זאָגט, אז פריהער, איידער דאָס אונגליק האָט זיי געטראָפען, איז זייער הויז געווען א סך אנדערש, פרעהליכער.

עס איז שווער פאָרצושטעלען זיך א שמיי־כעל, וועלכער זאָל האָבען געשפּיעלט אויך די לעבעדיג־טוידטע פּנים'ער ביי די ווּיינבערג'ס.

קום איך, בעגעגענען זיי מיך שטיל, אָהן וווערטער, ווי איך וואָלט געווּעזען א שטוביגער, וועלכער איז אָקאָרשט ארויסגעגאַנגען און צו־ריק אריינגעקומען.

דאָס שטוביגע אויסזעהן מאַכט זעהר א שווערען איינדרוק. קיין זאך שטעהט ניט אויף דעם ריכטיגען אָרט. אלץ, דוכט זיך, איז דורכגעדרונגען מיט לויה־אָטהעם...

די קלענערע און גרעסערע קינדער, וועלכע געהען דורך פון צייט צו צייט פון איין חדר אין צווייטען, זעהען אויס, ווי ניט קיין לעבע־דיגע. ווי זיי וואָלטען געגאַנגען אויף פרו־זשינעס.

דאָס האַרץ הויבט אָן קלאָפען צום אָפּרויי־סען זיך. עס שרעקט זיך, טאָמער הויבט ווער פון זיי אָן רעדען...

ער, א ווירדיגער, מיטגליעהריגער איד מיט א קליינער גרויער באָרד, וועלכע מאכט נאָך בלייבער זיין ערנסטען פּנים. די אויגען זיי־נען גרין און אזוי טיעף. עס דוכט זיך, אז טיעף, טיעף אין זיינע אויגען זיצט בעהאלטען דער גייסט פון א שווערען געמיטה, פון א לאַנגען, לאַנגען פערוואָגלטען לעבען. פון א לעבען, וועלכער איז א לאַנגער כמאַרנער הערבסט, אָהן איין העלען טאָג. רעדען רעדט ער זעלטען. און רעדט ער, דערצעהלט ער וואָס, מוז מען אליין פערשטעהן און פיהלען דאָס, וואָס ער דערזאָגט ניט.

ער זיפצט ניט. ער מאַכט גאָר ניט פון קיינעם און בעשולדיגט אין גאָר ניט קיינעם. נור הערענדיג איהם, פיהלט זיך, אז הינטער זיינע רעד, הינטער אָט די גענוויינליכע, קיינעם ניט נויטיגע רעד — זידט און קאָכט א גע־וואלדיגע אונצופרידענהייט. עס צאפּעלט זיך א פרישע, יונגע נשמה אין שטענדיגען ראַנגלען מיט דער גערייכטער נעזע פון לעבענס־פּלאַנ־טערס, מיספערשטענדניסע, עולות. דערפון, וואָס יעדער מענש איז אזוי עלענד און איינזאם, אז ער האָט קיינעם ניט, וועד עס זאָל זיך גע־פינען און איהם ארויסהעלפען פונאאנדערצו־פּלאַנטערען דעו קנויל.

צומאָל מאכט ער א בעווּעגונג, וואָס מען קען אויסטייטשען, אז ענדליך, האָט ער בעשלאָ־סען אויסצוזאָגען, אלץ אויסזאָגען. נור ווי אי־מציער וואָלט איהם א ציה געטהאָן ביים אר־בעל און עפעס דערמאָנען, דערלאָזט איהם ניט צו דערצעהלען.

זי, פרוי ווּיינבערג, א הויכע, מיט שוואר־צע געדיכטע האָר, מיט גרויע אויסגעלאָשענע אויגען און מיט זעהר א צוקנייטשט פּנים. איהר פּנים זעהט אוים ווי אש און די קנייטשען אויף איהם זיינען אזוי געדיכט, אז עס ווארפט אָן א מורא.

זי איז בערעדעוודיגער, ווי דער מאן. זי רעדט זעהר שטיל, מאַנאָטאָן, שטענדיג בעת זי רעדט קוקט זי זיך ארום אין אלע זייטען. עס

מאכט דעם איינדרוק, אז עפעס א סוד האָט זי, א וויכטיגען סוד צו פערטרויען, נור עס האלט זי אפֿ, אז דאָרט, יענער, זאל ניט בעמערקען, ניט דערהערען, וויל עס איז פאר איהר וויכטיג, אז בלויז דער, צו וועמען זי רעדט, זאל עס ווייסן.

זי רעדט זעלטען וועגען וואָס אנדערש, אויסער דער טאָכטער. און רעדענדיג האלט זי נעבען זיך א קליין, דאר מיידעלע, מיט בלאָנדע הערלאך. מיט איהר טרוקענער האנט גלעט זי איבער'ן קינד'ס קעפעלע און דערצעהלט און דערצעהלט.

און דערצעהלען, דערצעהלט זי רק איינע און די זעלבע טרויעריגע געשיכטע.

די וועלטער, וואָס זי רעדט ארויס, פאלען שוועך, אזוי ווי טראפען, וואָס קאפען ערגעץ־וואו אין א פינסטערער, נאסער נאכט.

— כ'האָב באלד דערפיהלט מיין אונגליק. אז מען האָט זיך אהער אריינגעקליבען, איז מיר באלד ניט געפעלען געוואָרען דער בוים... איך מיין די צווייג... כ'וויים שוין, וואָס ס'הייסט, א צווייג, אז זי הויבט אָן צו דאָרען... געבעטען די קינדער, שניידט אפֿ די צווייג... שניידט אפֿ די צווייג... ווי צו דער וואנט, וואלט איך געדעטט....

— וואָס א טאָג ווערט זי אלץ דאָרער, טרוקענער.... ביינאכט, אז ס'ווינד קרעכצט זי, ווי א גוסס... שנדט אפֿ די צווייג.... ווער, וואס... אז זי איז געקומען פון באלטימאָרע.... די טאָכטער.... איז מיר געוואָרען א לאָך אין הארצען. זי איז בלייך, א שטיק וואקס...

— וואָס איז דיר? פרעג איך זי.

— גאָר ניט, מאמע... גאָר ניט, מאמע...

— ניט געוואלט, אז די מאמע זאל האָבען יסורים. איך זאָג איהר, אז מען דארף אָב־שניידען די צווייג... לאכט זי מיך אויס. שפּע־טער זאָגט זי מיר: „מאמע, אז איך'ל שטאָרבען, וועסטו זיין געטריי מיין קינד?...“

— אונטער די נעגעל האָטמיר אָנגעהויבען שטעבען... א דונער איז מיר, וואָס רעדסטו?...

— איך דארף זיך ניט ניאנטשטען מיט דיינע קינדער. שוין מיינס אפֿגעניאנטשעט — ענט־פער איך... ניט רעד קיין נאריישקייט...

— ביינאכט הער איך, עפעס א הונט קלאָגט הינטער'ן שטוב. איך גיה ארויס, טרייב איהם אַוועק, קאָהר איבער א שוך.... לייג מיך צוריק שלאָפען. דער הונט וואָיעט וויעדער. אזוי די צווייטע און דריטע נאכט. נאכדעם איז זי... מיין טאָכטער, געגאנגען אין האספי־טאל... א מאָגען קרייגק....

— די צווייג.... בעט איך די קינדער — שניידט אפֿ די צווייג... ווער, וואָס... איך בעט איהם. קיינער הערט זיך ניט צו מיינע רעד. כ'האָב אליין געגומען א מעסער, האָב מיר צושניטען די פינגער... מאך איך נור צו אן אויג, חלום'ט זיך מיר די צווייג....

— אויפ'ן זעקסטען מעת לעת, וואָס זי.... מיין טאָכטער איז געווועזען אין האספיטאל, חלום'ט זיך מיר, אז די צווייג האָט זיך פון זיך אליין אבגעבראָכען. איך כאפ מיך אויף. לויף צום צווייג....

— אוי, א דונער האָט מיך געטראָפען! שוין, נאָך מיין קינד... פערשפּיעלט.... אלע כאפֿען זיך אויף. ער, די קינדער. זיי בייזערען זיך אויף מיר. אָבער איך וויים מיינס... א מאמעס הארץ פיהלט... איך זאָג זיי, געהט זעהט די צווייג....

— פלוצלונג מען קלאפט אין טיר. עס פאלט אויף אלעמען א מורא. די האר שטעלען זיך קאפויר. אלע לויפען אין האספיטאל... א מאמעס הארץ פיהלט...

דר. ק. פֿאַרנבערג

דער נייַנטער ציוניסטישער קאָנגרעס

טורם איז די געוועהנלעכע אטמאָספֿערע פון די ציוניסטישע קאָנגרעסען. אָהן שטורם געהט עס דאָרט ניט. ענטוועדער קומען שטורמס פון התּלהבות, פון האָפֿנונג און בעגייסטערונג און רופֿען ערוים זעהר פֿאטהעטישע סצענען, אָדער עס בושעוועט די כוואָליעס פון פֿארטיי־לייַדנשאפֿטען, אפֿאָזיציאָנס־שלאכטען, רייסערייען און פראָטעסטען.

דער לעצטער, 9טער קאָנגרעס וועלכער איז אבגעהאלטען געוואָרען ענדע דעצעמבער אין האמבורג איז געווען איינער פון די שטורמדיגסטע אין דער שטורמריכער געשיכטע פון ציוניזמוס. אבער די טומלען, געשרייען און אויפֿרעגונגען זיינען געווען די גאנצע צייט פון איין זאָרט. פון דער נערוועזער ערעפנונגס־סצענע ביז דער טומעלדיגער שלום־סצענע זיינען כמעט אלע זיצונגען פון קאָנגרעס פֿארבי אין איינצעלקעמפֿען און געגנערשלאכטען צווישען דער הערשענדער פֿארטיי און דער אָפּאָזיציאָן. פֿאר התּלהבות און פֿאטהעטישע סצענען איז ניט קיין צייט, ניט קיין געלעגנהייט געווען אויף דיזען קאָנגרעס.

פֿאָליטישע געגנער זיינען געוועהנט אזוינע שטורמישע קאָנגרעסען אויסצונוצען פֿאר פּערניכטענדע קריטיקען געגען די פיינדליכע בעוועגונגען; פון די אונגינסטיגע אויסערליכע אומשטענדען ציהט מען זעהר ווייטלויפיגע שליסע וועגען די אינערליכע צושטענדע אין א פֿארטיי, אָדער א בעוועגונג. איך דערמאָן מיך ווי אויפֿן לעצטען אינטערנאציאָנאלען סאָציאליסטישען קאָנגרעס אין שטוטגארט האָט א פערטרעטער פון „האוואס אגענטור", וועלכע שטעלט צו נייעס פֿאר א האלבע וועלט אפֿען מיר ערקלערט, אז נור כדי צו בעמערקען און צו בעריכטען וועגען די אינערליכע רייסעריין און שפּאלטונגען צווישען די סאָציאליסטען געפינט ער זיך אויף דיזען קאָנגרעס. דיזע מעטאָדע פון די געגנער איז אבער פונקט אזוי פאלש און אונגערעכט, ווי עס איז פאלש און אונגערעכט די מעטהאָדע פון פֿארטיי־אנהענגער צו בויען זעהר פיעל און זעהר א גרויסען וועזען צו מאכען פון די בעגייסטערונגס־סצענען. בעוועגונגען, פֿארטייען און קאָנגרעסען, ווי מענשען, דארפען גאָאורטהיילט ווערען ניט נאָך זייערע ווערטער און ניט נאָך זייערע פּנים'ער, נור נאָך זייערע טהאטען און נאָך זייער נשמות.

עס איז דערפֿאר א געבאָט פון גערעכטיגקייט זאָגאר פֿאר געגנער פון ציוניזם זיך צו בעפריינען פון שוועכען אינדרוק וועלכען דער לעצטער קאָנגרעס האָט געמאכט דורך זיינע קעמפּפּע, רייסעריין, טומלען, געשרייען און פּערזונלעכע בעליידיגונגען און פערדעכטיגונגען. וואָס עס איז יא וויכטיג און אינטערעסאַנט איז זיך צוצוקוקען נעהנטער צו דעם אינהאלט פון דיזע אלע רייסעריין, קעמפּפּע און שלאכטען, וואָרום נור אין זיי איז פֿארבי דער גאנצער קאָנגרעס.

אבער וואָס איז דער גאיצער „הכּצעקתה"? וועגען וואָס האָט זיך אזוי געטומלט אויפֿן ציוניסטישען קאָנגרעס?

420 דעלעגאטען פון דיזען קאָנגרעס זיינען געווען איינגעטהיילט אין צווויי גרויסע קאָמפּאקטע מאסען: לינקס „מזרח־אייראָפּא", מיט די 140 רוסישע דעלעגאטע בראש; רעכטס, „מערב־אייראָפּא" מיט דער גרויסער דייטשער דעלעגאציאָן בראש. דיזע גרופּירונג וויזט שוין אָן אויף דעם אינערליכען כאראקטער פון די אלע קעמפּפּע אויפֿן לעצטען קאָנגרעס. זינט דער פּאָליטישער ציוניזמוס איז געשאפען געוואָרען דורך דעם מערב־אייראָפּעער, דעם פערשטאָרבענעם טהעאָדאָר הערצל מיט הילף פון דעם מערב־אייראָפּעער מאקס נאָרדוי, איז די הערשענדע ריכטונג אין ציוניזמום געוואָרען די מערב־אייראָפּעאישע און די פיהרונג איז געלעגען אין די הענד פון מערב־אייראָפּעער. דאָך כל־זמן הערצל האָט געלעבט איז עס געווען נאָטיר־ליך און זעלבסטפערשטענדליך, וואָרום אויב א מאן האָט וועלכס־איז געהאט א מאָראָלישע רעכט צו זאָגען וועגען א מאסען־בעוועגונג, אז דאָס בין

איך נאָך דעם פון „לעטא סע מאָא", דאָן האָט טהעאָדאָר הערצל געקענט זאָגען וועגען ציוניזם. ער, הערצל איז געווען אי דער טהעאָרעטיקער, אי דער פראַקטיקער פון דער בעוועגונג; ער איז געווען פאַר'ן ציוניזמום דער קוואל פון אידעעי, פון קראַפט אין פיר מיטלען; דער שרייבער, דער רעדנער, דער אָגיטאַטאָר, דער דיפּלאָמאַט, דער פינאַנסיסט. א לעבען און א פערמעגען האָט הערצל געאַפּפערט פאַר'ן ציוניזמום אין די אייניגע יאָרען פון זיין פיהרערשאַפט. אין הערצל'ס צייטען האָבען די מיינונגס־פערשיעדענהייטען און אָפּאָזיציאָן זיך געמוזט דרעהען און האַלטען אַרום הערצל'ס פערזענלעכקייט.

אַנדערש איז געווארען די לאָגע נאָך הערצל'ס פריהצייטיגען און אונערוואַרטעטען טויט. פון הערצל'ס גרויסע מעלות און טאַלענטען האָט זיין יורש אין דער רעלע פון א ציוניסטישען „נשיא", דער קעלן'ער באַנקיר וואָלפסאָן, קיין איינע ניט געהאַט און ניט גע'ירש'נט. ער איז א זעהר וועניג בעגאַבטער, ניט שטאַרק געבילדעטער, פשוט'ר „ביזנעסמאַן". ניט קיין שרייבער, ניט קיין רעדנער, ניט קיין אַגיטאַטאָר, ניט קיין אויפּטהוער, ניט קיין דיפּלאָמאַט: ווי אזוי איז ער געקומען צו ווערען הערצל'ס יורש? זיין הויפּט־פערדיענסט איז געווען דאָס וואָס ער איז געווען א „מקורב למלכות", דעם פערשטאַרבענעם הערצל'ס א נאָהענטער פרייַנד און מיטאַרבייטער אין ציוניזמום. זיין הויפּט־שטאַרקייט איז אבער בעשטאַנען אין דעם, דאָס ער איז א טיפּישער פאָרשטעהער פון מערב־איראָפּאישען ציוניזמום. דאָס אמט פון א פרעזידענט פון אקציאָנס־קאָמיטעט און דערצו־בער צייט פון קאָנגרעס, וועלכעם איז געשאפען געווארען נאָך הערצל'ס מאָס, האָט אָבער ניט געפּאסט פאַר וואָלפסאָן'ן. דאָס איז געווען קענטיג באַלד. די רעלע, דער איינפלוס און די בעדייטונג פון דער פערזענלעכקייט פון ציוניסטישען „נשיא" זיינען מיט דער צייט אלץ נידעריגער געוזונקען. אבער דערפאר האָט אלץ שארפער און בולטער געזומען ארויס־וווייזען זיך די פאַרטיישיידונג צווישען „מערב" און „מזרח". דער ציוניזמום איז פאר די לעצטע אייניגע יאָהר צושפּאלטען געווארען אין צוויי ריכטונגען, וועלכע מען קען כאַראקטעריזירען אלס די מערב־איראָפּאישע הערשענדע און די מזרח־איראָפּאישע אָפּאָזיציאָנעלע ריכטונג.

דער מערב־איראָפּאישער ציוניזמום, וועגען טיפּישער פאָרשטעהער וואָלפסאָן איז (און אין דעם ליגט זיין שטאַרקייט) איז דער ציוניזם פון ביוראָקראַטישען רעאַליזמום. ער איז פאַר־זיכטיג, קאַלט, גלאַטן, „געשעפטלעך", אָדער ווי מען רופט עס ביי אונז „ביזנעסמעסיג". ער שטעלט זיך ניט קיין גרויסע אויפגאבען, האָט ניט קיין ווייטע האָריזאָנטען, אָבער ער מאכט אויף ניט קיין געוואלטיגע טעות'ן און ניט קיין געפעהרליכע עקספּירימענטען. ער פיהרט זיך ווי א פאַרזיכטיגער, סאָליד־ער בעל הבית, וועלכער וויים אז ער דארף זיך ניט מישען אין זאכען וואָס קענען ווערען געפעהרליך, און וועלכער דארף שטענדיג זיין „פראַקטיש". וועגן עס איז אונטערגעקומען די גרויסע איבערקעהרעניש אין טערקיי, האָט דיזער הערשענדער אייראָפּאישער פראַקטישער ציוניזמום בעשלאָסען אז די גלייכסטע און אם וועניגסטען געפעהרליכע זאך פאר איהם איז גאָר נישט צו טהון און זיך ניט צו שטופּען אין פייער, כלי־זמן דער שיקזאל פון די בירדע צדדים איז ניט בעפעסטיגט. ערשט איצט, אויפ'ן ניינטען קאָנגרעס, האָט מען פון וואָלפסאָן'ס מויל דערהערט אזוינע האַרטע דבורים, אז „עס איז גאנץ נאטירליך, דאָס די נייע אַרדנונג אין טערקיי זאָל ביי אונז ארויסרופען א צו־קונפּטס־פרייַדיגע בעגייסטערונג", און אז „אלע פּלענער וועלען זיך רעכענען מיט די קאָנסטיטו־ציאָנעלע בעדינגונגען פון דער מלוכה". ערשט דאָרט, אויפ'ן 9טען קאָנגרעס, האָבען מיר פון מויל פון דר. נאָרדוי זיך דערוואוסט, אז א רייהע מיט יאָהרען האָט קיין איין מענש ניט פערשטאַנען ריכטיג דעם זין און דעם אינהאַלט פון באזעלער ציוניסטישער פראָגראַם וועגען „אן עפענטליך־רעכטליך געזיכערטער היים אין פאַ־לעסטינא". דיזע פראָגראַם, פערטייטש אונז איצטער נאָרדוי, בעדייט באמת ניט אן אייגענע היים, געזיכערט דורך די איראָפּאישע מעכטע, זאָנדערן א פרייַע אימיגראַציאָן פון אידען, ער־לויבט דורך די טערקישע געזעצען.

ווי איהר זעהט פון דיזע פשטים איז דער איראָפּאישער פראַקטישער ציוניזם זעהר „סמארט". ער פערשטעהט זיך צוצופאסען צו יעדען נייעם האַרן און צו יעדער נייער סיטוא־ציאָן. מען קען אלזא אין איהם ניט אבליקענען קיין „דיפלאָמאטישע" פעהיגקייטען. פאַקטיש האָט ער אייגענטליך ארויסגעוואָרפען די גאנצע אלטע באזעלער פראָגראַם, פאַקטיש האָט ער זיך שוין ענטזאגט לאַנג פון אלע גרויסציגיגע אלטע נאציאָנאל־פאָליטישע פלענער. אבער נור קיינע

רעוואלוציאנען, נור קיינע אויפרעגונגען ניט! קיינע אלטע בנינים דארף מען ניט אראברייסען, קיינע נייע ניט בויען. נאך אלעמען האט זיך דאך ניט פיעל געענדערט אין דער ירקליכער לאגע. ניט האט מען פריהער געקענט האבען פאלעסטינא פאר א אידישע היים, ניט קען מען עס איצט. . ניט האט מען פריהער געקענט מאכען אין פאלעסטינא גרויסע אונטערנעהמונגען, ניט קען מען עס איצט. ניט איז פריהער געווען פאלעסטינא א לאנד פון מאסענאימיגראציאן פאר אידען און ניט איז עס איז איצט. „לאנג ווארטען איז א הארצווייטאג אבער ניט קיין שאנדע" — האט נאך־דוי ערקלערט. און די פיהרענדע מערב־איראפעאישע פארטיי אין ציוניזמום האלט דערפאר אז די בעסטע זאך, וואס מען קען טהון אין אזא לאגע איז, וואס וועניגער צו אונטערנעהמען, וואהרום דורך דעם איז מען ערשטענס זיכער פון נייע ענטטוישונגען און, צווייטענס, איז מען כאטש זיכער מיט'ן ביסעל פערמעגען. דאן וועט מען נאך קענען מאכען לאנג א לעבען און אנהאלטען דעם אלטען „שטאט". די הויפט־זאך איז צו זיין צוריק־געהאלטען, שפארזאם „ביזנעסמעסיג".

דער בעשרענקטער וואלפסאן איז ווי געשאפען פאר אזא זאך בעוועגונג און פאר אזא זאך פאליטיק. און דערפאר האט דער בעשרענקטער וואלפסאן די שטיצע פון אלע מערב־איראפעאישע ציוניסטישע בורזשוא, וויל ער איז זייער טיפישער פארשטעהער. נאך אלעמען, פון אלע אטאקען און קריטיקען און בעשולדיגונגען און פערדעכטיגונגען, וואס זיינען געמאכט געווארען אויפ'ן לעצטען קאנגרעס געגען וואלפסאנען און זיינע פיהרונגען, איז דאך אויסגעקומען אז שולדיג איז ער אין איין זאך: פאר וואס דער ציוניזם האט ניט פיעל אויפגעטהאן; פאר וואס ער האט קיין גרויסע, טהייערע און געפעהרליכע עקספעדימענטען ניט געמאכט מיט די עטליכע ציוניסטישע גראשען. די פראקטישע איראפעאישע ביזנעסלייט וויסען אבער, אז מען דארף מיט קהלישע זיך ניט איינלאזן צו מאכען עקספעדימענטען, אז בכלל איז קיין גרויסע אויסזיכטען ניט פאר'ן ציוניזמום און אז „מיט'ן שטערן קען מען א וואנד ניט צוברעכען". און דערפאר האבען זיי בעוואוסטזיניג געשטימט פאר וואלפסאנען און דערפאר איז וואלפסאן געשטיגען אין זייערע אויגען.

דער אפאזיציאנעלער מזרח־איראפעאישער ציוניזמום, הויפטזעכליך דער רוסישער ציוניזמום, וועמעס טיפישער פארשטעהער עס איז דער אינזשינער אוסישקין, קען כאראקטעריזירט ווערן אלס דער אונגעדולדיגער פאנטאסטישער גענפיהלס־ציוניזמום. פרינציפענפעסט איז דיזער גענפיהלס־ציוניזמום אזוי וועניג ווי דער פראקטישער מערב־איראפעאישער. זיך אבצוזאגען פון באזעלער פראגראם איז פאר איהם געווען נאך א לייכטערע אויפגאבע ווי פאר יענעם. ער האט עס געוואלט טהון נאך מיט צוויי יאהר צוריק, בעת מען האט נאך נאר ניט גע'חלומ'ט פון א טערקישער רעוואלוציאן. ער האט עס געוואלט טהון אפען דעם יאהר אין האמבורג, בעת ער האט זיך ארומגעזעהען אז די וועלט ווערט וועגען אן „עפענטליך־רעכטליך געזיכערטע היים" קען שאדען דעם ציוניזם אין די אויגען פון די נייע בעלי־בתים. אויף צו בייטען פרינציפען און טהעאריען איז ער א גרויסער מאדים: יעדען טאג שאפט ער נייע טהעאריען, געבויט אויף נייע פרינציפען. יעדען טאג גיט ער ארוים נייע לאזונגען. אנטי־דעמאקראטיש, אנטי־ראדיקאל, „בעל־הבתיש" איז דער רוסישער ציוניזמום ניט וועניגער ווי דער מערב־איראפעאישער. וואס עס אונטערשיידעט איהם פרינציפיעל און טרייבט איהם ביי יעדער געלעגנהייט אין דעם לאגער פון אפאזיציאן צו יענעם, איז דער גרונד־פערשיעדענער טעמפעראמענט. יענער איז קאלט און גלאסען, דיזער קאכעדיג אויפגערעגט. יענער קען שוין צויפיעל ווארטען, דיזער האט קיין ברעקעל געדולד ניט. יענער איז אויסערליך צייווילזירט און ניט איינגעהאלטען. זיין ברענענדיגער טעמפעראמענט, זיין שטענדיגע נערוועזע צורייצטקייט און אויפרעגונג טרייבען די רוסישע ציוניסטען אויף אלע מעגליכע און אונמעגליכע אוואנטיורי־סטיש־פאנטאסטישע וועגען. אלס די וויכטיגסטע און שווערסטע אויפגאבע פון ציוניסטישער טהעטיגקייט וועלט פון רוסישען ציוניזמום בעטראכט די אויפגאבע אויסצוגעפינען נייע פלענער און ארוימצוגעבען נייע לאזונגען, גאנץ גליך צי מעגליך אדער ניט מעגליך זיי אויסצופיהרען.

מיט דריי יאהר צוריק, אונטער דער הערשאפט פון דער אלטער ארדנונג האט עס געהייסען, מען דארף זיך נעהמען צו קליין־ארבייט, מען דארף אנהויבען קאלאניזירען ביסלעכווייז פאלעסטינא. וועז די מערב־איראפעער האבען אבער געשריען, אז מיר האבען ניט קיין געלד

און ניט קיין מעגלעכקייט, האָט מען גענען זיי מרעיש עולם געווען. „איך גלויב, ווייל עס איז אַן אבסורד", האָט אוסישקין ערקלערט: ווייל עס זיינען דאָ אזוי פיעל אונמעגלעכע שווערע־קייטען, דערפאר פאָדער איך מען זאָל זיך נעהמען צו דער ארבייט. וועו די איבערקעהרעניש איז ארוים אין טערקיי האָט מען ארויסגעגעבען נייע לאָזונגען: מאסענאימיגראציאָן און עקאָנאמישע עראָבערונג פו פאלעסטינא. אונמעגליך זיינען געווען ביידע, ווייל נאָך עד היום איז די אימיגראציאָן פאר אידען ניט פריי. און קיין פלאץ פאר די אידישע אימיגראנטען איז בכלל ניטא. עקאָנאמיש צו ערבערען פאלעסטינא האָט זיך ארויסגעווייזען אונטער דער נייער אָרדנונג בעדיי־טענד פאר א גרעסערע און שווערערע אויפגאבע ווי אונטער דער אלטער אָרדנונג. דאָס אלץ מאכט ניט אוים. האָט מען מיט יענע „לאָזונגען" קיין גליק ניט געהאט, האָט מען אויסגעטראכט אנדערע: „א דונאם ערד" מוז יעדער איד קויפען אין ארץ ישראל. „כאטש איין מאל זיך דורכ־פאהרען נאָך פאלעסטינא" א. ז. וו., א. ז. וו. די לאָזונגען האָבען אין די לעצטע פאָר יאהר אזוי אָפט זיך געענדערט און אזוי פיעל זיך פער־מעהרט, ווייל עס האָבען זיך יעדען טאָג ארויס־געווייזען נייע שווייריגקייטען, דורך וועלכע די אלט־נייע לאָזונגען זיינען צוקלאפט געוואָרען. לויט דעם פערלאנג און לויט די פאָדערונגען פון די רוסיש־ציוניסטישע היצקעפ, דארף די ציוני־סטישע צענטראלע אדמיניסטראציאָן אם וועניג־סטען מאכען אייו גרויסע פראבע מיט יעדען נייעם פלאן, מיט יעדען גרויסען פאָרשלאג. דער ציוניסטישער צענטראל־קאָמיטעט דארף זיך פערוואנדלען אין אן עקספערימענט־סטאציאָן, וואו יעדער פראיעקט, יעדער פאָרשלאג זאָל עקס־פערימענטירט ווערען. אָט דאָס קען ארויסרופען נור ענטטוישונגען, און אויף אזא אופן קען מען די עטלעכע גראשען אויפעסען אין איין יאהר און פון דער גאנצער גרויסקייט וועט נאָר ניט בלייבען. דער פאנטאסטישער געפיהלס־ציוניזמום האסט ערגער ווי חזיר יעדען חשבון, יעדע פארזיכטיגקייט. ניט דיסציפלינירט, ניט איינגעהאלטען ווי ער איז, וואלט ער וועלען, אז עס זאָל שטענדיג „קאכען". וואס עס וועט דער־פון ארוים, דאָס איז פאר איהם ניט וויכטיג, אבי נור עס זאָל זיין בעווענונג, עס זאָל זיין טהעטיגקייט.

דער גאנצער לעצטער ציוניסטישער קאָנגרעס איז בעשטאנען אין א רייהע פון קעמפפע צווישען דיזע ביידע ריכטונגען אין ציוניזם. דער רוסי־שער אָפּאָזיציאָנס־ציוניזם האָט בעשולדיגט, זיך געבייזערט, געמאכט פארווירפע, אנקלאגען. דער מערב־אייראָפּעאישער האָט געהאלטען אין איין גיסען וואסער אויף די צוהיצטע קעפ און אין איין צוקלאפען פאנטאזיען נאָך פאנטאזיען.

כדי צו פערשטעהען וויי וועניג גרונד דער ציוניזם האָט זיך גרויסצוהאלטען מיט זיינע אויפטהואונגען אין דער פערגאנגענהייט און וויי וועניג רעכט ער האָט צו פרעטענדירען אין דער נעכסטער צוקונפט אויף די ראָלע פון דעם ערלייזער פון דעם אידישען פאלק, איז נענוג צו בעטראכטען פאלגענדעס: דער ציוניזמום האָט ביז איצט אין פאלעסטינא זעהר וועניג ערָאבערונ־גען געמאכט; ער האָט אין די לעצטע יאהרען נאָר קיין פארטשריט ניט געמאכט. עס ווערט נאָר ניט געטאָן, האָט מען מיט יענע „לאָזונגען" קיין גליק ניט געהאט, האָט מען אויסגעטראכט אנדערע: „א דונאם ערד" מוז יעדער איד קויפען אין ארץ ישראל. „כאטש איין מאל זיך דורכ־פאהרען נאָך פאלעסטינא" א. ז. וו., א. ז. וו. די לאָזונגען האָבען אין די לעצטע פאָר יאהר אזוי אָפט זיך געענדערט און אזוי פיעל זיך פער־מעהרט, ווייל עס האָבען זיך יעדען טאָג ארויס־געווייזען נייע שווייריגקייטען, דורך וועלכע די אלט־נייע לאָזונגען זיינען צוקלאפט געוואָרען. לויט דעם פערלאנג און לויט די פאָדערונגען פון די רוסיש־ציוניסטישע היצקעפ, דארף די ציוני־סטישע צענטראלע אדמיניסטראציאָן אם וועניג־סטען מאכען אייו גרויסע פראבע מיט יעדען נייעם פלאן, מיט יעדען גרויסען פאָרשלאג. דער ציוניסטישער צענטראל־קאָמיטעט דארף זיך פערוואנדלען אין אן עקספערימענט־סטאציאָן, וואו יעדער פראיעקט, יעדער פאָרשלאג זאָל עקס־פערימענטירט ווערען. אָט דאָס קען ארויסרופען נור ענטטוישונגען, און אויף אזא אופן קען מען די עטלעכע גראשען אויפעסען אין איין יאהר און פון דער גאנצער גרויסקייט וועט נאָר ניט בלייבען. דער פאנטאסטישער געפיהלס־ציוניזמום האסט ערגער ווי חזיר יעדען חשבון, יעדע פארזיכטיגקייט. ניט דיסציפלינירט, ניט איינגעהאלטען ווי ער איז, וואלט ער וועלען, אז עס זאָל שטענדיג „קאכען". וואס עס וועט דער־פון ארוים, דאָס איז פאר איהם ניט וויכטיג, אבי נור עס זאָל זיין בעווענונג, עס זאָל זיין טהעטיגקייט.

דער גאנצער לעצטער ציוניסטישער קאָנגרעס איז נישט קיין מעגליכקייט, האָט מען גענען זיי מרעיש עולם געווען. „איך גלויב, ווייל עס איז אן אבסורד", האָט אוסישקין ערקלערט: ווייל עס זיינען דאָ אזוי פיעל אונמעגליכע שווערי־קייטען, דערפאר פאדער איך מען זאָל זיך נעהמען צו דער ארבייט. וועו די איבערקעהרעניש איז ארוים אין טערקיי האָט מען ארויסגעגעבען נייע לאָזונגען: מאסענאימיגראציאָן און עקאָנאמישע ערָאבערונג פו פאלעסטינא. אונמעגליך זיינען געווען ביידע, ווייל נאָך עד היום איז די אימי־גראציאָן פאר אידען ניט פריי. און קיין פלאץ פאר די אידישע אימיגראנטען איז בכלל ניטא. עקאָנאמיש צו ערָאבערען פאלעסטינא האָט זיך ארויסגעווייזען אונטער דער נייער אָרדנונג בעדיי־טענד פאר א גרעסערע און שווערערע אויפגאבע ווי אונטער דער אלטער אָרדנונג. דאָס אלץ מאכט ניט אוים. האָט מען מיט יענע „לאָזונגען" קיין גליק ניט געהאט, האָט מען אויסגעטראכט אנדערע: „א דונאם ערד" מוז יעדער איד קויפען אין ארץ ישראל. „כאטש איין מאל זיך דורכ־פאהרען נאָך פאלעסטינא" א. ז. וו., א. ז. וו. די לאָזונגען האָבען אין די לעצטע פאָר יאהר אזוי אָפט זיך געענדערט און אזוי פיעל זיך פער־מעהרט, ווייל עס האָבען זיך יעדען טאָג ארויס־געווייזען נייע שווייריגקייטען, דורך וועלכע די אלט־נייע לאָזונגען זיינען צוקלאפט געוואָרען. לויט דעם פערלאנג און לויט די פאָדערונגען פון די רוסיש־ציוניסטישע היצקעפ, דארף די ציוני־סטישע צענטראלע אדמיניסטראציאָן אם וועניג־סטען מאכען אייו גרויסע פראבע מיט יעדען נייעם פלאן, מיט יעדען גרויסען פאָרשלאג. דער ציוניסטישער צענטראל־קאָמיטעט דארף זיך פערוואנדלען אין אן עקספערימענט־סטאציאָן, וואו יעדער פראיעקט, יעדער פאָרשלאג זאָל עקס־פערימענטירט ווערען. אָט דאָס קען ארויסרופען נור ענטטוישונגען, און אויף אזא אופן קען מען די עטלעכע גראשען אויפעסען אין איין יאהר און פון דער גאנצער גרויסקייט וועט נאָר ניט בלייבען. דער פאנטאסטישער געפיהלס־ציוניזמום האסט ערגער ווי חזיר יעדען חשבון, יעדע פארזיכטיגקייט. ניט דיסציפלינירט, ניט איינגעהאלטען ווי ער איז, וואלט ער וועלען, אז עס זאָל שטענדיג „קאכען". וואס עס וועט דער־פון ארוים, דאָס איז פאר איהם ניט וויכטיג, אבי נור עס זאָל זיין בעווענונג, עס זאָל זיין טהעטיגקייט.

דער גאנצער לעצטער ציוניסטישער קאָנגרעס

איהרע כחות אוועקגעלעגט אויף אירן פונקט. ארויסצורייסען די פערוואלטונג פון די אלטע אדמיניסטראציאן.

דער זיג פון דער אלטער אדמיניסטראציאן אויפ'ן ציוניסטישען קאנגרעס בעדייט, אז אין די נעכסטע פאר יאהרן וועט אין דער ציונסטישער בעוועגונג קיין זאך ניט אונטערגענומען ווערען, אז אלץ וועט בלייבען כדאשתקא, דאס הייסט, אז דער ציוניזמום האט דאן פראקטיש ניט קיין גרויסע פערלאנגען און ניט קיין הויכע שטרעבונגען, אז ער ווילּ זיין שטארק נור אין אירן זאך: אין געדולד. דאס אידישע לעבען קען ניט האפען אפילו צו בעקומען פון יענער זייט וועלכען־עס־איז אימפולס, וועלכע־עס־איז אייניקונג און אינפלום. די אידישע נויטהען מוזען פערענטפערט ווערען דורך אנדערע מיטלען, ווילּ דער ציוניזם האט פאר זיי קיין ישועה ניט. דאס איז, וואס עס האט פאלשטענדיג בעוויזען דער 9טער קאנגרעס און זיינע רעזולטאטען.

דאך כדי עס זאל קיין שום ספק ניט בלייבען ניט נאר אין דער פירהרשאפט, נור אין ציוניזם גופא ליגט דער קוואל פון זיין גאנצער אונמאכט; כדי עס זאל קיין שום ספק ניט זיין, אז די אפאזיציאן, אין פאל פון איהר זיג, וואלט געקענט נור פיעל טומעל שאפען, די גאנצע ציוניסטישע ארגאניזאציאן אין געפאהר שטעלען, איהר ביסעל קאפיטאל פערניכטען, איז געקומען די פאר־קאנפערענץ פון די רוסישע ציוניסטען, איז געקומען די פאר סכסוך צווישען דעם באנק־דירעקטאר קאוון און פראפעסאר וואלבורג און האט דיזע ביידע פונקטען פאלשטענדיג קלאר געמאכט.

די ציוניסטישע פאר־קאנפערענץ האט נעמליך געווייזען, אז פיעל טרויעריגער איידער עס זיינען די צושטענדע אין דער אלגעמיינער ציוניסטישער בעוועגונג, זיינען די צושטענדע ביי די רוסישע ציוניסטען. ניטא קיין מענשען, ניטא קיין געלד, ניטא קיין ארבייט, ניטא קיין לעבען, ניטא קיין טהעור און קיין פיהרער, אט וואס מען האט געשריען דאס פון אלע זייטען. די קריטיק געגען רוסישען צענטראל־קאמיטעט איז געווען ניט וועניגער שארף און פיעל מעהר בעגרינדעט און בערעכטיגט, איידער די קריטיק געגען אקציאנס־קאמיטעט. אין דער צייט, וואס פון קעלן האט מען ערוואַרטעט גרויסעס, האט מען אין ווילנא און אין קיעוו און אין אדעס און אין אלע אנדערע צענטרען אפילו קיין קליינעס ניט געטהאן. די ציוניסטישע פיהרער אין רוסלאנד האבען אפילו ניט פערשטאנען און זיך ניט געקענט בעשליסען צו נעהמען א בעשטימטע שטעלונג צו אזא פשוט'ע זאך, ווי דער קאוונער צוזאמענפאהר און האבען זיך דאס זעהר לעבערליך געמאכט. דאס איז אנערקענט געווארען. די רוסישע ציוניסטען זיינען אפילו ניט בכח געווען אויסצוהאלטען אין איינציגע אידישע וואכענצייטונג, און זייער איינציגער רוסישער ארגאן האלט זיך נאך און האט לעזער דערפאר, וויילּ ער בעשעפטיגט זיך וועניג מיט ציוניזמום. צי דארף מען נאך גרעסערע, שוועריע אנקלאגען און בעווייזע כדי זיך צו איבערצייגען, אז דיזעלבע פיהרער, קומענדיג צום רודער פונ'ם ציוניסטישען שיף, וואלטען ניט געווען בכח איהם זאגאר אויסצוהיטען פון שטיינער און צו ראטעווען פון אונטערגאנג?

און טאמער איז דער רוסישער בעווייז נאך וועניג, קומט דער פאלעסטינער בעווייז מכח פראפעסאר וואַרבורג. דיזער ציוניסטישער פיהרער, אין וועמעס הענד עס איז די גאנצע פראקטישע ארבייט אין פאלעסטינא, איז דער לעבלינג פון די רוסישע ציוניסטען. ער איז געווען זייער אייניציג טרייסט און האפנונג, בעת זיי זיינען ארוים אין פעלדצוג געגען וואלפפאנען. ער האט זיך טאקע אין פאלעסטינא געלאזט פערפיהרען אויף געוואנטע עקספעריימענטען און דורך דעם געוואנען די סימפאטהיע פון די רוסישע פאנטאסטישע געפיהלס־ציוניסטען: האט זיך אבער ארויסגעשטעלט אז די אלע עקספעריימענטען האבען געבראכט נור איין רעזולטאט — שווערע פערלוסטען פאר די ציוניסטישע פאנדס. ביי איין איינציגער אונטערנעהמונג האט מען פערלאָרען 50,000 דאלאר. וועז מען דערמאנט זיך, אז די גאנצע הכנסה פון דער ציוניסטישער בעוועגונג פאר די לעצטע צווי יאהר א האלב יאהר האט בעטראפען ניט מעהר ווי 75,000 דאלאר און אז דיזער איינציגער אונגלוקנעגער עקספעריימענט האט פערשלונגען א צענטען טהייל פון פערמעגען וואס עס האט דער גאנצער נאציאנאל־פאנד, קען מען שוין זיך מאכען א בעגריף ווי לייכט עס וואלט געווען צו פערפאקען און בעגרינדעט האבען אין פאלעסטינא דאס ביסעל קאפיטאל צוזאמען מיט די אינסטיטוציאנען וואס זיינען געשאפען געוואָרען אזוי שווער. און וואס האט אויף דעם פראפעסאר וואַרבורג געקענט ענטפערן? אז עס איז ניט זיין שולד, ער איז ניט

קיין געשעפטסמאַן. אָבער וועמען שולד עס איז ניט, איין זאַך איז זיכער, עס איז פיעל לייכטער אין פאַלעסטינע צו בעגראָבען דאָס ביסל ציוניסטישע פערמעגן איידער דאָרט אויפצוטהון גרויסע זאכען.

וואָלט די אָפּאָזיציאָן געזיגט און זיך געשטעלט ביים רודער, דאן וואָלטען מיר אין פערלויף פון די נעכסטע יאהרען פילייכט געקענט שוין בייוואָהנען א קראַך פון די ציוניסטישע אינסטיטוציאָנען. ווי די זאַך שטעהט היינט איז דער ציוניזמום ניט אין געפאַהר, אבער ער לאָזט פון זיך גאָר ניט ערוואַרטען. אלס סאציאל־פאָליטישע בעוועגונג, אלס גרויסע נאציאָנאלע פאָלקס־בעוועגונג האָט דער ציוניזמום אויפגעהערט צו עקזיסטירען. ער פערוואַנדעלט זיך אלין מעהר און מעהר אין א גייסטיגע קולטורעלע בעוועגונג פון גלויביגע. אזוי ווי אויף בּאָדען פון דער ווירקליכקייט, פון גשמיות קען מען קיינע ערפאָלגען ניט ערוואַרטען, וואַרפט מען זיך אויף רוחניות: „א קאמפף געגען אידיש אין נאָמען פון העברעאיש, „עולה לרגל" זיין אין פאַלעסטינא; קויפען א דונאָם ערד; בויען א פאַליטעכניקום און פרובירען זיין מיט האַלב־קאָמוניסטישע קלייניע בעזעצונגען (פראָניִ אָפּענהיימער'ס אלטער פלאָן, איצט אָנגענומען פון ציוניסטישען קאָנגרעס) — דיזע אלע פלענער פון די לעצטע יאהרען ווייזען, אז דער ציוניזמום וויקעלט זיך אלין מעהר און מעהר איין אין דעם טלית פון א נייסטיגע בעוועגונג פאר גלויביגע, אין א סעקטען בעוועגונג.

דער קאָנסערוואַטיזמום פון די ציוניסטישע פיהרענדע מערב־איראָפּאישע פּארטיי, וועלכע זיכערט די עקזיסטענץ פון די ציוניסטישע אינסטיטוציאָנען; דער שטורם און דראַנג פון פאַנטאסטישען געפיהלס־ציוניזמום, וועלכער איז אן אייביגער קוואל פון נייע לאָזונגען און פלענער, וועלכע זיינען אויך געזיכערט מיט זייער עקזיסטענץ, וויל זיי זיינען פער'משפט צו פערבליבען בען אויף די צינגער און אויפ'ן פאפיער, צוזאמען מיט דער שטארקער נאציאָנאל־רעליגיעזער בייקענעניש פון די אידישע בעלי־בתישע מאסען — דאָס אלץ איז מעהר ווי גענוג צו געבען דעם ציוניזמום יניקה נאָך פאר א רייהע פון יאהרען. אבער פיעל זיכערער איז, אז קיין גרויסע ציוניסטישע מאסענבעוועגונגען קען מען קוים ערוואַרטען אין די נעכסטע צוקונפט. אין דעם, שיינט מיר, האָבען זיינע פערנינפטיגע פרייַנד אפילו זיך אויך מיאש געווען. און ניט וועניגער זיכער איז, אז די אידישע ארבייטער מאסען האָבען מיט דיזער גאנצער בעוועגונג מעהר ניט וואָס צו טהון און פון איהר גאָר ניט צו ערוואַרטען, ניט פאר זייער גוף און ניט פאר זייער נשמה. דער אידישער פראָלעטאריאט וועט מוזען זיך זעהן צו העלפען אלין און טאקע אין „גלות", דורך זיינע אייגענע פראָלעטאַרישע קאמפפס־אוו רעטונגס־מיטלען.

ב. לאָפּין

* * *

אָ, קיינער, קיינער איז ענטגעגען מיר ניט שולדיג:
איהר מעגט מיך מעהר בעליידיגען און אָטהון פיינען.
סיי די, וואָס טהוען עס בעדענקטערהייד און אָפּען,
סיי די — וואָס אונשולדיג, צי שכור'ע פון וויינען...
די שלאָנג — וואָס בייסט די טריט מיר אין די הויבע גראָזען,
איהר טהו איך בענשען, זאָל אָ פרומע, שטילע טייבעל ווערען.
און בלומען זאָלען ווערען פון די ווילדע דערנער
וואָס שטעכען איין מיין ווייכען לייב ביז הייסע טרעהרען...
די זון־שטראָהלען — וואָס זומער ברענען מיינע גליעדער,
די נאַכט — וואָס לאָזט אין חשך ניט מיין וועג געפינען.
די לבנה — וואָס איהר געלער שיין דערמאָהנט אן טויט מיר —
די אלע בין איך מוחל, מוחל אין מיין זינען...
און וועמען איך אליין האָב מיט אָ ציעל בעליידיגט,
צי האָב איך בלומען אונשולדיג אין וועג צוטראָטען:
פאר מיינע זינד וועל איך אלין זיך שטיקער רייסען, —
כ'האָב אויף מיין וועג זיך שארפע שטיינער אויסגעשאָטען...

אב. קאהאן

אונזער אינטעליגענץ

(שלוס).

יר האָבען אויסגערעכענט די פער־שיעדענע זאָרטען אינטעליגענ־טע מענשען, וואָס בעלאָנגען צו אונזער בעוועגונג. די גרויסע מאַסע אימיגראַנטען, וועלכע סימפּאַטיזירען מיט ריעזער בעוועגונג אָדער נעהמט אין איהר אַן אַקטיוועז אַנטהייל, קען ווערען אַן אינטעליגענטע מאַסע, וועז מען זאָל איהר נור אין דעם בעהילפיג זיין. דאָס איז אַ בילדונג־דורשטענדע מאַסע, אַ מאַסע וועלכע איז גרייט אָבצוגעבען פיעלע פון איהרע פרייהייטס־שטונדען אויף לעזען אָדער אויף העלפען לעקטשורס. אין דיזער בעציהונג זיינען מיר אידען אַ אויסנאַהמע צווישען די פעלקער, ווי עס איז שוין בעמערקט געוואָרען. וועהרענד דער איירישער אָדער איטאַליעניישער אַרבייטער זוכט צו פערטרייבען די פרייע שטונדען אין שייַנק אָדער ביי ספּאָרט, איז אונזער אַרבייטער פון דער נאַטור געניגט צו גיסטיגע אינטערעסען. שכרות, וועלכע איז ביי די קריסטען אַן אַלגע־מיינע מגפה, איז ביי אונז כמעט אונבעקאַנט; פון ספּאָרט, וויעדער, וווייסען די היגע געבאָרענע אידען יא, אָבער מיר ריידען דאָך דאָ פון אימי־גראַנטען, און זיי האָבען ביי אונז נאָך וועניגער שייכות צו פייטס, בייז־באַל אָדער אַטהלע־טישע „גיימס“ ווי צו געטראַנק. אָנשטאָט דעם זיכט זיי צום טהעאַטער, צו רעדעם, צו ביכער.

יעדע טעגליכע צייטונג דרוקט צוויי אָדער דריי ראָמאַנען, וועניגסטענס איינעם. און דאָס אַלץ ווערט געלעזען ניט נור פון אונזערע פרויען, זאָנדערן אויך פון טויזענדער מענער. צו זעהן ווי אַ אידישער פּאַסאַזשיר איז פערטיעפט אין דעם ראָמאַן פון זיין צייטונג איז די געווויהנ־ליכסטע זאַך, וועלכע מען בעמערקט אין די קאַרס. אז איין איירישער, צום ביישפיעל, זאָל זיין פערקאָכט אין אַ ראָמאַן — אזא בילד איז זיך שווער פאַרצושטעלען.

עס איז אמת, אז די ראָמאַנען אין די היגע אידישע צייטונגען זיינען שונד־ראָמאַנען, פונקט ווי עס איז אמת, אז די פיעסען וועלכע ציהען די גרעסטע קראָודס זיינען שונד־שטיק. מיר רעידען אָבער דאָ פאָרלויפיג ניט וועגען דעם זאָרט גייסטיגע שפּייז אין וועלכען אונזער מאַסע נויטיגט זיך, נור וועגען דעם פאַקט אין אַלגעמיין, אז זי נויטיגט זיך אין גייסטיגע שפּייז.

וואָס אַנבעטרעפט דעם זאָרט, איז דאָס בלויז אַ פראַגע פון ענטוויקלונג. די אונווויסענדע מאַסע לעזט שונד־ראָמאַנען און זהט שונד־פיעסען. מאַכט איהר אינטעליגענט, וועט זי דורשטען נאָך גוטע ליטעראַטור. און, ווי שוין געזאָגט, אינטעליגענט ווערען קענען פיעלע פון דיזער מאַסע, וועז מען זאָל זי נור העלפען.

לעקטשורס ווערען געהאַלטען אַ סך. ווי פיעל לעקטשורערס עס זיינען נור פאַראַן, ווערען זיי אַלע מייסטענס בעשעפטיגט, און די נאָכ־פראַגע ווערט אַלץ גרעסער און גרעסער. אָבער פיעל וויכטיגער ווי דיזע לעקטשורס איז דאָס געשריעבענע וואָרט אין דער פאָרמע פון אזא זשורנאַל ווי די „צוקונפט“ און פון בעלעהרענדע ביכער. די נויט אין אזעלכע ביכער, פון וועלכע אונזערע מאַסען זאָלען קענען שעפּען בילדונג, איז פיעל גרעסער ווי מען שטעלט זיך געווויהנ־ליך פאָר. יעדע בעלעהרענדע ווערק, וואָס איז נור לייכט צו פערשטעהן, און יעדע ליטעראַרישע ווערק, וועלכע האָט אַ נאָמען און לאזט זיך לעזען, קען ביי אונז האָבען אַן אונגעהויערען מאַרק. עס פיהלט זיך אויפאַך אַ הונגער נאָך אזעלכע ביכער.

וועז אונזער ערציהונגס־ארבייט זאָל געטאָן ווערען מיט אַ טאָלק, קען זי פיהרען צו ריעזיגע רעזולטאַטען.

מיט דעם מיין איך ניט צו זאָגען, אז אַלעם וואָס ווערט געשריעבען, זאָל האָבען אין זיינען בלויז דעם אונווויסענדען לעזער. דער וואָס שרייבט אידיש, קען און דאַרף שרייבען פאר אַלע קלאַסען מיט אמאָל.

פון וועלכען עלעמענט בעשטעהט דער

לעזע־פובליקום פון אזא זשורנאל ווי די „צוקונפט“? ער דארף און קען בעשטעהען יעדענפאלס פון אלע דריי אינטעליגענטע קלאסען אונזערע, און דערצו — בעסער געזאגט, דער עיקר — פון די גרויסע, גרויסע מאסע האלב־אינטעליגענטע אידישע לעזער.

צו דערגרייכען דיזען לעצטען איז די וויכטיגסטע אויפגאבע פון די וואס גיבען ארויס א אידישען זשורנאל. אויב ער ערפילט דיזע אויפגאבע, העלפט ער די וועניג אינטעליגענטע און האלב־אינטעליגענטע אין גאנצע אינטעליגענטען צו פערוואנדלען. צו דיזען צווועק איז בלויז נויטיג איין זאך: יעדער שרייבער זאל זיינע געדאנקען איבערגעבען אזוי, אז דער וועניג־ענטוויקעלטער זאל איהם קענען בעגרייפען וויי דער פאלשטענדיג ענטוויקעלטער. מיסטענס איז דאס ניט מעהר ווי א פראגע פון וועלטער און אויסדרוקע, — פון דער אויסערליכער פאר־מע פון דעם ארטיקעל.

די גרויסע מאסע אידישע לעזער האבען די בעהיגקייט און דעם חשק צו פערשטעהן אלץ וואס וועלט נור בעשפראכען אין דעם דורכשניט־ליכען ענגלישען אדער דייטשען זשורנאל. איהר דארפט דאס בלויז פאר זיי פארלעגען אין א לייכטערע שפראך, און שטענדיג האבען אין זינען, אז זיי האבען ניט געלערנט די עלעמענ־טארע שולע־געגענשטענדען, ווי געאגראפיע, היסטאריע, געאמעטריע א. ז. וו.

מיט דעם וואס דער שרייבער וועט לייכטער מאכען זיין שפראך און ערקלערען געוויסע וועל־טער, וועלכע דער דייטש אדער דער אמעריקא־נער פערשטעהט אליין, וועט ער די צאהל פון זיינע לעזער פיעל פערגרעסערן, און אין סך־הכל וועט פיעל פערגרסערט ווערען די ניצליכ־קייט פון אזא זשורנאל.

דאכט זיך וואס קען זיין דייטליכער? ווי קענען וועגען דעם זיין צוויי מיינונגען?

און דאך איז דער גדאנק וועלכער איז דא אויסגעשפראכען, ניט פריי פון אפאזיציאן. און קומען קומט דיזע אפאזיציאן מיסטענס פון מענשען וואס בעלאנגען צו דעם צווייטען פון די אויבענדרמאנטע דריי קלאסען — פון אונ־זער תלמודיסטישער אינטעליגענץ.

אונזער אינטעליגענטער ארבייטער קעהרט זיך ניט אב פון א פאפולער געשריבענעם ארטיקעל, אויב זיין אינהאלט אינטערעסירט איהם נור. ער אליין וואלט געקענט פערשטעהן א העבערע שפראך. אבער דאס וואס די כלה איז צו שעהן, דאס וואס די ערקלערונג איז פאר איהם צו קלאהר און דייטליך, איז ביי איהם קיין חסרון ניט.

גאנץ אנדערש פערהאלטען זיך צו אזעלכע ארטיקלען פיעלע, הגם ניט אלע, פון די געוועזענע תלמודיסטען. זיי שטעהט איינפאך ניט אן א פאפולאריזירטע ערקלעהרונג. זיי קעהרען זיך אב פון איהר מיט גאוה.

שטאמט דאס פון דעם, דאס אין דער גמרא איז א שווערערע „שיטה“ „געשמאקער“? פון דעם, וואס א לייכטען ענין לאזט דער אמת'ער למדן איבער פאר חדר־אינגלעך אדער פאר האלבע עם־הארצים?

עס קען זיין, אז יא.

גמרא וועלט געלערנט ניט מיט דעם צווועק וואס זי האט צו זאגען, נור „לשמה“, — צוליעב דעם לערנען גופא, צוליעב דער געלעגענהייט וואס זי גיט צו שלייפען דעם מח. די מארך־גימנאסטיקע איז ניט בלויז א מיטעל. נור דער ציעל אויך.

דער איינגעוואלצטער תלמודיסט קוקט אלזא מיט פעראכטונג אויף יעדע זאך וואס איז „צו לייכט“, אויף וואס מען דארף ניט „ברעכען“ דעם מח; און דיזע פעראכטונג טראגט ער איבער אויף אונזער אידישע זשורנאליסטיק, וועז ער וועלט אן אינטעליגענטער מענש. ער האט קיין רעספעקט ניט פאר פאפולער־געשריבענע ארטיקלען. זיי זיינען „צו וואסערדיג“, ניט „סערויז גענוג“. אזוי רופט ער דאס אן. אין אמת'ן אבער הייסט עס, אז זיי זיינען ניט שווער גענוג.

איך האב אן איינדרוק, אז די תלמודיסטען, וועלכע געפינען זיך אין דער סאציאליסטישער בעוועגונג, אין דער יוניאן־בעוועגונג, וועלען בעפרייט פון דיזען געפיהל. זיי זיינען צוגע־וואהנט צו קוקען אויף אידישע שריפטען ווי אויף א פראפאגאנדא־מיטעל. אינסטינקטיוו שעצען זיי אב די וויכטיגקייט פו פאפולאריזירען פאר יענער ארבייטער־מאסע, וועלכע רעפרעזענ־טירט דעם גוף און די נשמה פון זייער אידעאל. ווי שוין אויבען אנגעדייטעט, געפינען זיך אין אונ־זער ארבייטער־בעוועגונג אויך ניט וועניג סיסטעמאטיש־געבילדעטע, געשטודירטע מענ־שען. דיזע נויטיגען זיך אודאי ניט אין קיין אידישע פאפולאריזאציאנען. און דאך שטעהט זיי אן צו לעזען א פאפולערען אידישען ארטיקעל

און צוצוגעבען מוטה די יעניגע, וועלכע סטארען זיך צו שרייבען פאָפולער. דאָס איז דער ריכטיגער גייסט פון א פראָפאגאנדא־בעוועגונג. די גאנצע רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג פון רוסלאנד איז פון ערשטען טאָג געווען דורכגעדרונגען מיט דיזען גייסט. די ערשטע סאָציאַליסטישע אגיטאציאָן אין רוסלאנד איז געווען אויך נאָר אַ פּראָפּאגאנדע פון דעם אונווייסענדען רוסישען פאָלק.

פיסארעוו דער קריטיקער האָט געפרעדיגט פאָפולאריזאציאָן און אַליין טאָקע מקיים געווען דאָס וואָס ער האָט געפרעדיגט.

צו וואָס זאָל דער געבילדעטער, געשטודירטער סאָציאַליסט איבערהויפט לעזען א סאָציאַליסטישע אידישע צייטונג אָדער א זשורנאַל? ער לעזט דאָך ענגלישע, רוסישע זשורנאַלען. דער אנטוואָרט איז, אז דער געבילדעטער מענש, וועלכער בעלאַנגט ניט צו דער בעוועגונג, לעזט טאָקע ניט אונזערע אידישע שריפטען. דער אָבער וואָס בעלאַנגט יא צו דער בעוועגונג, לעזט זיי ווייל ער איז פעראינטערעסירט אין זיי אלס א טהייל פון דיעזער בעוועגונג.

גאנץ אנדערש איז עס מיט די אינטעליגענטע תלמודיסטען, וועלכע שטעהען אויסער האַלב דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג, און אין דעם זיינען אריינגערעכענט די ציוניסטען.

צווישען די ציוניסטען געפינט איהר אייגענטליך די גרעסטע צאָהל תלמודיסטען און משכילים, און עס איז א פאקט, אז די ציוניסטישע אידישע ליטעראָטור איז די אונפאָפולערסטע. זי איז געשריבען אין א שפראך, וואָס איז ניט נור אבסאָלוט פול מיט העברעאישע אויסדרוקע, וועלכע אונזערע מאסען פערשטעהען ניט מעהר ווי גריכיש, נור זיי זיינען אויך געשריבען זעהר אבסטראקט און שווער.

אין דער בונדיסטישער פראָפאגאנדא ליטעראָטור געפינט איהר אויך א סך אונפאָפולערע בילדער אָדער צייטונגס־ארטיקלען. דאָ איז אָבער די אורזאכע א גאנץ אנדערע. די שרייבער פון דיזע ארטיקלען זיינען אייגנפאך געווען מענשען, וואָס האָבען קיין אידיש ניט געקענט. געווהנליך פלעגען זיי שרייבען אויף רוסיש, און מען פלעגט עס איבערזעצען. אלס רעזולטאט פלעגט פון דעם ארויסקומען א מין רוסיש־אידיש. די וויכטיגסטע אָנפיהרער פון „בונד" האָבען זיך אויסגעלערענט רעדען אידיש אין דעם „בונד" גופא. גאנץ אנדערש איז עס אבער מיט די ציוניסטען. זיי זיינען אלע אידישע אידען. אידיש איז זייער מוטערשפראך. נור זייער שרייבען איז, אוים ליעבע צו ציון, אזוי אָנגענפלט מיט העברעאיש, אז דער אידישער בערשטער אָדער שניידער קען זייערע שריפטען פערשטעהען כמעט ניט מעהר ווי טערקיש.

און בעמערקט דעם ווידערשפרוך: דער ציוניזמוס איז געבויט אויף א ספעציעלע ליעבע צום אידישען פאָלק. פאר איהם און נור פאר איהם ארבייטען זיי; ווי טהוען זיי אבער דיזע ארבייט? וואָס אנבעטריפט זייערע שריפטען וועגדען זיי אן אלע קרעפטען, אז דער גרויסער, בריטער אידישער פאָלק זאָל צו זיי ניט קענען צוטרעטען. א הויכען „פראָטעקטיוו טאריף" לעגען זיי ארויף אויף זייער עפענטליכען וואָרט, אז דער פראָסטער מענש זאָל איהם ניט קענען „אפפאָרדען". פאר א תלמודיסטישער אריסטאָקראטיע שרייבען זיי, — ניט פאר'ן אידישען פאָלק.

אינטערעסאַנט איז דאָס פאָלגענדע: אזוי ווי אונזער תלמודיסטישע אינטעליגענץ האָט מיסטענס אָנגעפאנגען פון מיטען, און דאָס רוב פעהלט איהר אויך עלעמענטארע בילדונג, טרעפט ניט זעלטען, אז א לעזער פון דיזען זאָרט נויטיגט זיך אויך אין א פאָפולערע ערקלערונג איבער געוויסע ענינים, מיט וועלכע יעדער דייטשער, ענגלישער אָדער אמעריקאַנישער לעזער איז בעקאַנט פון דער שולע.

נעהמט אזא געגענשטאַנד ווי געאָגראפיע, צום ביישפיעל. דער שרייבער פון דיזען ארטיקעל קען אידישע אינטעליגענטן, וועלכע האָבען קיין קלאָרען בעגריף ניט וועגען דעם ערד־קוגעל מיט די אָקעאַנען און די קאָנטינענטען. דאָס שטערט זיי ניט צו זיין פיעל אינטעליגענטער ווי אן אירישער ארבייטער, וועלכער האָט יא אזא בעגריף, ווייל ער איז געאָגראפיע אין א שולע. דאָך, וועו איהר ניט זיי אן ארטיקעל, וואו עס קומט אוים פאָפולער צו ערקלערען א געאָגראפישען פונקט, וועלען זיי מיט פעראכטונג א מאָך טהון מיט'ן האָנד. „צו פאָפולער צו לייבט! צו וואַסערדיג" — וועט זיין זייער וועהרדיקט.

אלס וואָהרע תלמודיסטען, וועלען זיי בעסער לעזען אן ארטיקעל, וועלכער לאָזט אין זייער געדאנק איבער א טומאָן, איידער אזעלכען, וועלכען א פראָסטער מענש זאָל אויך קענען לעזען.

דר. זשיטלאָווסקי, צום ביישפיעל, גיט זיין

„נייעס לעבען" ארויס פאר דיזען זאָרט גייסטיגע מיוחסים. זיינע לעזער זיינען מייסטענס האלבע אינטעליגענטען, און אלס רעדאקטאָר געפינט ער זיך אונטער דעם איינפלוס פון דיזער גייסטיג־אריסטאקראטישער אטמאספערע. און דאָס איז א שאָדען. וועז ער וואָלט געווען פריי פון דיזען איינפלוס, וועז ער וואָלט געקענט זיך אביסל ארונטערלאָזען צו דעם פאָלק פון דעם הויכען פערעסטאָל פון דער תלמודיסטיש־אינטעליגענטנע אדער האלב־אינטעליגענטנע וועלט, וועלכע רינגעלט איהם ארום, וואָלט זיין ארבייט פיעל־פיעל מעהר פרוכט געבראכט.

ער שרייבט אין א שפראך, וועלכע, ווי ער שטעלט זיך פאָר, איז געווענדעט צו א אידישען אוניווערסיטעט. אין אמת'ן אבער זיינען א סך פון זיינע אויסדרוקע אבסאָלוט אונפערשטענדליך פאר פיעלע פון זיינע אנהענגער. וואָרום? א מאָל וויל זיי פעהלט אן עלעמענטארער בעגריף איבער געמאָעטריע, צום ביישפיעל; אבער נאָך עפטער איינפאך וויל זיי זיינען גלאָט ניט אינטעליגענט גענוג צו פערשטעהן אן ארטיקעל וואָס איז געשריעבען ווי מען שרייבט פאר מענשען מיט מאדערנע בילדונג.

עטליכע ערקלערענדע וועלטער זיינען דאָס רוב אלץ וואָס מען דארף, אום דער ענין זאָל פערשטענדליך ווערען פאר אלעמען. אבער אזעלכע עטליכע ווערטער זיינען ניעדריגער פון דער ווירדע פון דער תלמודיסטישער אינטעליגענץ וועלכע בילדען די „עפענטליכע מיינונג" פון דעם דערמאָהנטען זאָרט; הגם זעהר, זעהר ניט זעלטען וואָלטען אזעלכע ערקלערונגען זיי אליין אויך שטארק צוניץ־געקומען.

רעדענדיג וועגען א געוויסען פאָפולערען ארטיקעל איבער דעם נאָרד־פאָל, וועלכער איז ערשיענען אין „פארווערטס", וועז עם האָט געקאָכט מיט דער ענטדעקונג פון דעם נאָרד־פאָל, האָט דר. זשיטלאָווסקי בעמערקט, אז אזא צייטונג איז ניט פאר איהם. נאטירליך, דער ארטיקעל איז ניט געשריעבען געווארען פאר אזעלכע לעזער ווי ער, נור פאר די וואָס נויטיגען זיך אין איהם.

וואָס ער האָט נעמיינט איז, אז אזא צייטונג איז ניט פאר זיינע לעזער. אז זיי נויטיגען זיך ניט אין אזעלכע ערקלערונגען. און דאָ האָט ער א טעות. מיר גלויבען, אז צוויישען זיינע לעזער וועט זיך נעפינען בלויז א קליינער פראָצענט מענשען וואָס וויסען וואָס א פאָל איז.

דער „פארווערטס" איז איהם נאטירליך ניט ליעב. אָבער וועז עם קומט צום אָנווייזען אויף א ביישפיעל פון אן ארטיקעל, טייטלט ער גראָד אויף אזעלכען, וואו מען לערנט די מאסען, וואו מען זוכט זיי צו בילדען, זיי בעקאָנט צו מאכען מיט בעגריפע, וועלכע וועלען אין יעדען אייראָפּעאישען אינגעל איינגעפלאָנצט אין סקול.

אזא בעמערקונג, דאָס א סאָציאליסטישע צייטונג טויג ניט דערפאר וואָס זי גיט איינפאכע מענשען צו ערקלערען, וואָס איז א נארד־פאָל — אזא בעמערקונג קענט איהר פון געבילדעטע מענשען אין דער סאָציאל־דעמאָקראטישער בעוועגונג קיין מאָל ניט הערען... זיי זיינען פעראינטערעסירט אין דער פראָגע פון פראָפאגאנדא, פון אויפקלעהרונג און גראָד אזעלכע ארטיקלען געפעלען זיי. וואָס זיי זאָלען ניט אויסזעצען געגען „פ א ר ו ע ר ט ס" — אזעלכע ארטיקלען וועלען זיי אין דעם צעטעל פון זיינע חסרונות ניט אריינרעכענען. דערצו מוז מען אזוי ליעב האָבען דעם אידישען פאָלק, אז אויס ליעבע זאָל מען שרייבען ניט פאר איהם, נור פאר מענשען, וועלכע מיינען, אז זיי בעלאנגען צו א גייסטיגע אידישע „אריסטאקראטיע".

איך וויים, אז פון זיין שטאנדפונקט איז דאָקטאָר זשיטלאָווסקי אויפריכטיג און ער מיינט, אז ער ארבייט גראדע אין די אינטערעסען פון דעם גאנצען אידישען פאָלק. ער האָט א טהעאָריע, און דיזער טהעאָריע איז ער איבערגענעבען מיט'ן גאנצען הארצען. ער איז פעראינטערעסירט אין העלפען אויפבויען די אידישע קולטור. אידען זיינען א נאציאָן ווי אלע מאדערנע קולטור־נאציאָנען. עס פעהלט זיי אבער אן אויסגעבילדעטע שפראך; אויך פעהלט זיי יענע ביכער פון וויסענשאפט און ליטעראָטור, וועלכע געפינען זיך אויף אלע אייראָפּעאישע שפראכען. זיין אויפגאבע איז אלזא:

1) צו העלפען אויפבויען א אידישע קולטור־שפראך;

2) צו העלפען שאפען וויסענשאפטליכע ווערק אויף אידיש — ניט פאָפולאריזירען, נור איבערזעצען זיי, ווי מען איבערזעצט זיי אויף ענגליש אדער דייטש, צום ביישפיעל; אדער שרייבען אָרגינעלע, ווי מען שרייבט אריגינעלע ווערק אויף ענגליש אדער דייטש. פאָפולאריזירען — דאָס איז ניעדריגער פון דער ווירדע פון א פאָלקשטענדיגע קולטור־שפראך. מיט דעם

קען זיך בעשעפטיגען וואר עס וויל. דאָס אבער אינטערעסירט דאָקטאָר זשיטלאָווסקי'ן זעהר וועניג. דאָס איז ניעדריגער פאר דער אויפגאבע, וועלכע פערנעהמט זיין אויפמערקזאמקייט.

אזוי אבער, ווי אידיש איז פאָרלויפיג ניט מעהר ווי א פאָלקס־שפראך, קומט אויס, אז דאָקטאָר זשיטלאָווסקי מוז שרייבען אויף א קינסטליך געשאפענעם לשון, וועלכער איז שווער צו פערשטעהן ניט נור פאר איינפאכע מענשען, נור אויך פאר אמת'ע אינטעליגענטן. נור דאָס אלץ פאָרט איהם ניט; איהם פאָרט ניט דער לעזענדער עולם, נור די אידישע שפראך; איהם קימערט ניט דער גייסטיגער צושטאנד פון פאָלק, נור די פראגע, צי זיינען אויף אידיש געשריעבען ביכער, אויף דעם וועלבען אונפאָפולערען פאָרט, ווי עס וועלען געשריעבען די וויסענשאפטליכע ביכער ביי די אומות העולם.

די אידישע קולטור, פאר וועלכע ער און די מייסטע ציוניסטען ארבייטען איז אן אבסטראקטער מין קולטור, א קולטור אהן א פאָלק. אויב איהר ווילט ארבייטען דעם אידישען פאָלק צו מאכען קולטור, האָבען זיי צו אייער ארבייט קיין שייכות ניט. קולטור מאכען די אידישע קולטור, ניט די אידישע מענשען. אט דאָס איז זייער אידעאל. ווי נאטירליך עס איז געווען דער פאָרשלאג אוים־צושלייסען אידיש פון דעם לעצטען ציוניסטישען קאָנגרעס. די נאנצע בעווענונג איז ניט מעהר ווי א סענטימענטאלע זאך; טייער זיינען ער־אינערונגען, די טוידטע פערגאנגענהייט, אן אבסטראקטע אידעע פון אידישע זעלבסטשטענדיגקייט. אידישע זעלבסטשטענדיגקייט אהן אידען. דר. זשיטלאָווסקי האלט גראד פאר אידיש, אבער מיט דעם מיינט ער פונקט דאָס זעלבע, וואָס יענע מיינען מיט זייער לשון־קודש. ער מיינט אויך ניט די שפראך פון אונזער פאָלק וועלכע ער רעדט און פערשטעהט — זיין שפראך אלס אן אינסטרומענט איהם צו ענטוויקלען און צו בילדען. ניט דאָס מיינט ער. ניט דאָס אינטערעסירט איהם. איהם אינטערעסירט די אידישע שפראך גראד אלס א שפראך, וועלכע דער אידישער פאָלקס־מענש זאל ניט פערשטעהן. ניט דעם אידען וויל ער בילדען, נור זיין שפראך; און דאָס הייסט איהר אזוי אויסבילדען אז דער איד זאל צו איהר ניט קענען צוקומען ווי ער קען ניט צוקומען צו דער שפראך פון ישעיה און ירמיה. דר. זשיטלאָווסקי האָט אין זינען די אי־דישע שפראך פון דער צוקונפט — אזוי זאָגט ער. און אין דיעזע צוקונפט־אידיש זוכט ער צו שרייבען היינט. אין וואָס־זשע בעשטעהט דער אונטערשיעד צווישען די צווייערליי ציוניסטישע אדער נאציאָנאליסטישע טרוימער? איין צד וויל נור וויסען פון דעם אידען'ס פערגאנגענ־הייט'ס לשון (העברעאיש), וועהרענד דער אנ־דערער וויל נור וויסען פון דעם אידען'ס צוקונפט־לשון. ביידע שפראכען זיינען טוידט: איינע איז שוין לאנג געשטאָרבען; די אנדערע איז נאָך ניט געבאָרען געוואָרען.

דער עיקר איז דאָ אבער דער טעות, אין וועלכען אזא נאציאָנאליסט ווי דר. זשיטלאָוו־סקי לעבט אין בעזוג אויף זיינע אייגענע שילער. אלץ וועגדט זיך אן דעם ווי איהר שאצט אָב אייער סטודענט'ס גייסטיגען קאפיטאל. דר. זשיטלאָווסקי שטעלט זיך פאָר, אז ער רעדט פאר אן אוניווערזיטעטישען עולם. דאָס איז אבער זיין זאך.

די פראגע, וועלכע מיר אינטערעסירט דאָ, איז דורכאוים שייך צו דער אויפגאבע פון אונז, מיטגליעדער פון דער סאציאליסטישער בעווע־גונג. איך האָב געבראכט זיין מיינונג, וויל ער איז אן אויפריכטיגע מיינונג און וויל, בעטראכ־טענדיג איהר מיט איהר פאלשען פונדאמענט, האָב איך א בעסערע מעגליכקייט, גלויב איך, אנצוצייגען די פפליכטען פון די וואָס בעטהיליי־גען זיך אין אונזערע שריפטען.

מען וועט זאָגען, אז די פראגע וועגען פא־פולאריזאציאן איז א „אידעע פיקס" ביי מיר, א געדאנק, וועלכער זיצט ביי מיר צו פעסט אין מוח און וועגען וועלכען איך הער ניט אויף צו ריידען. אמת. איך זעה אָבער וואָס וויייטער אלץ דייטליכער, אז דיזער געדאנק רעפרעזענ־טירט די איינציגע וועג פאר די, וועלכע קענען העלפען פערשפרייטען וויסען און ענטוויקלען אונזערע מאסען.

א. ל. באַראַן.

פון מיינע ליעבע חלומות

לאַנג געשטאַרבען איז דער אבענד,
שוועבט טרויערן ברייטגט די נאַכט.
אך, איך האָב אַמאָל מיין יוגענד
זעהר חיים און גוט פערבראַכט!

מיעדע וואַנדערער, זילבער־וועלען
דרעמלען אויף דער טייכעל׳ס ברוסט;
פלאַפלען אוים אַ זיסען חלום,
וואָס פערצעהלט האָט זיי אַ קוסט.

פאַוע טייכעל, אין די קוסטעם
שטעהט אַ שטיבעלע אַ קליינס.
אך, די חורב׳צקע די קליינע
האָט אַ מיידעלע אַ שעהנס.

נאַכט אין נאַכט מיט באַרוועם פים דאָרט
טרעט זי אויף׳ן געלען זאַמד;
לאַנג די אויגען ניט געטריקענט
און די האָר אויך ניט צוקאַמט.

און זי טענה׳ט צו די וועלען:
וואַנדערער פון אַ וויטער לאַנד,
האָט איהר ווען געליעבט אין לעבען,
וויסט איהר פון אַ ליעבעס־באַנד?

האָט איך וויר געקוסט, געצערטעלט,
וויסט איהר פון אַ שטורמיש ים,
און פון ליפען דאַרשטיג־הייסע,
וויסט איהר עלענדע דעם טעם?

נאַכט אין נאַכט, אך וואַנדעלט זי דאָרט,
פון איהר שאַטען נור בעגליט...
אה, מיין האַרץ צושפרונגען וועהען
איז אַט איצטער דאָך בעריט!

וואַלסטו וויסען מיינע טרויעמען,
נאַכט־פרינצעסין, וועהן איך שלאָף!
ניין, ניט אַלין איז שוין געשטאָרבען,
ניין, איך ליעב נאָך און איך האָף!

וויידער וועלען שטאַרקע פלאַמען
אונז בעהערשען ווי אַמאָל;
וויידער וועלען קוסען קלינגען
אויף׳ן בערג און אין דעם טהאָל.

וויידער וועלען מיר נור בייידע
זיין די גליקליכסטע ף׳דער וועלט,
כאַטש די אַלטע מכשפה:
אונזער מזל, שטעהט און שעלט.

ניט פערשעלטען קען זי ליעבע,
ניין, זי האָט אויף דעם קיין מאַכט!
לאַנג געשטאָרבען איז דער אַבענד,
שוועבט טרויערן ברייטגט די נאַכט...

ל. קאַברין.

אין דיא בלויע בערג

(שלום.)

5.

ס איז שווער צו וואָך, און יעדען טאָג האָב איך בייגעוואָהנט אזוינע סצענעס צווישען איהם און דעם אלטען דראבקין'ן; דזשייקאָבסאָן האָט אלץ היי־סער „געקעמפּפט" געגען דער „דומהייט" און דער אלטער דראבקין האָט איהם שוין אויפגעהערט צו זידלען אויך, נור ווי ער פלעגט אָנהויבען צו „קעמפּפען", אזוי גלייך פלעגט איהם דער אלטער ענטפערען מיט א צו־רייצטען בילען: האוו! האוו! האוו, כלב'ל!...

אָפט שפּעט ביינאכט, וען אלע האָבען שוין געשלאָפען, פלעגט דזשייקאָבסאָן זיצען מיט מיר אין דרויסען אויף'ן גאניק און פילאָזאָפי־רען אלץ איבער הויכע ענינים.

וועהרענד דער צייט האָב איך זיך דער־וואוסט, אז ער איז 45 יאָהר אלט; זייט א יאָהר אן אלמן, האלט ערגעץ אויף הויסטאָן סטריט א סיגאר געשעפט, און אז ער גלויבט נור אין טבע, נור אין טבע...

— פערשטעהט איהר מיך, איך בין בטבע כמעט אן אנארכיסט, הגם אין באָמבעם גלויב איך ניט — האָט ער מיר אמאל ערקלעהרט.

האָט ער פילאָזאָפירט מיט מיר, איז דאָס וואָרט „בטבע" שטענדיג געלעגען אויף זיין צונג...

* * *

און יענע נאכט איז פון אָנפאנג געווען א וואונדער־שעהנע, א ווייסע, א זילבערנע, א נאכט, וואָס אזא קען מען נור זעהן זומער־צייט אויף די בלויע בערג.

דער הימעל איז געווען טיף און בלוי און כיי די זייטען ארומגעלייגט מיט אוזארען, רא־זעווע און גאר פייערדיגע, ווי פון א מייסטער־האנד אריינגעווארפן. די לבנה, א שנעע־ווייסער קאָפּ, האָט ארונטערגעקוקט פון דער טיעפער בלויקייט, שיטענדיג א זילבער־שטויב אויף באַרג און טהאל, אויף פעלד און וואלד.

די פעלזיגע ריעזענבערג, וואָס האָבען כיי טאָג אויסגעזעהן בלוי און בעלעבט, האָבען איצט, דאכט זיך, טיעף געדרעמעלט אונטער א ווייסען זילבער שלייער. דער פער'חלום'טער וואלד אונטער זיי האָט אויך אויסגעזעהן, ווי מיט א זילבער־שטויב בעשאָטען. אלעס ארום האָט אויסגעזעהן אזוי פאנטאסטיש וויים, אזוי פער־כשופּ'ט וויים; אויף אלעס ארום האָט א געהיי־מע האנד גענוואָרפען א ווייסען זילבער געווענד... אויף'ן גאניק האָט מען געטאנצט און גע־זונגען, און צוגעפאטשט אין די הענד.

סעמקע, אָהן א היטעל, מיט פערקאשערטע ארבעל, האָט בריה'ש געטאנצט א רוסישע קא־מארינסקע, האָט זיך געקלאפט מיט'ן הינטען אן דר'ערד, א קניע אן א קניע און געהאָטש־קעט זיך ארויף און אראָב, ווי א גרויסער גומענער באָל. די ווייבער האָבען איהם צוגעזונגען, צוגע־פאטשט מיט די הענד און צוגעקלאפט מיט די פיס. זיין קריסטליכע מיידעל, א העלם און א צארטס, ווי א וואלד־בלום, האָט געקוקט אויף איהם מיט איהרע טיעפע בלויע אויגען פער־ליעבט און געשמייכעלט. דזשייקאָבסאָן איז אויך דאָ געשטאנען שטארק בעגייסטערט פון סעמקע'ס טאנצען, האָט אויך געזונגען די קאָמארינסקע און צוגעקלאפט לעבעדיג מיט זיינע קורצע דיקע פיס, שאקלענדיג מיט זיין בייבעל, און צוגעפאטשט מיט די הענד.

דער פארמער איז געקומען און האָט אוועק־געשיקט סעמקען צו א שכן'שען פארמער נאָך אייער; דאן האָט סעמקע א כאפּ געטהאָן זיין מיידעל אונטער'ן ארעם און איז אוועק מיט איהר איבער דעם בריי־טען וועג, וואָס האָט געבלים־טשט, ווי בעזילבערט.

— פערגעס נור ניט, אז דו דארפסט מאָר־גען פריה אויפשטעהן, סעמקע! — האָט איהם נאכגעשריען דער פארמער.

סעמקע האָט איהם ניט געענטפערט, און אין א ווייל ארום, ווען ער מיט זיין מיידעל זיינען פערשוואונדען פון די אויגען, האָט אין דער העלער פער׳כשופ׳טער נאכט זיך געגומען גיעסען אן ענגליש ליעבעס־ליעד, געזונגען פון זיי ביידען, און אזוי פיעל גליק און זארגלאזיג־קייט און ליעבע האָבען געהילכט אין זיערע שטיימען...

אויף׳ן גאניק האָבען זיך די אינגערע פרוי־ען אבגערופען אויף דאָם ליעד מיט א בענקע־דיגען זיפצען און די עלטערע מיט א סוד׳ען זיך, אז ער וועט זיך שמד׳ען, ער וועט זיך שמד׳ען...

דאן זיינען זיי זיך צוגאנגען שלאָפען, און אויף׳ן גאניק זיינען פערבליבען איך, דזשיקאב־סאָן און דער פארמער.

מיר זיינען געזעסען און האָבען געקוקט אויף דעם פער׳כשופ׳טען לאנדשאפט ארום אונז.

א פויגעל א איז פערבייגעפלויגען מיט א טשריקען און האָט זיך אוועקגעזעצט אויף א צוויג פון אן עפעל־בוים ניט ווייט פון אונז. דאָם פויגעל א האָט אויך אויסגעזעהן, ווי מיט זילבער־שטויב בעשאָטען.

— איהר ווייסט, וואָם אונזער בעל־הבית זאָגט? — האָט דזשיקאבסאָן פלוצלונג געוועגדעט צו מיר — אין וואלד, היינטער׳ן אזערא, זאָגט ער, געפינט זיך א טיפעלם קיך (א „דעוויל׳ס קיטשען"), און דארט האלטען זיך אויף שדים און רוחות פון אלע מינים. איז דאָם אמת? — האָט ער זיך א קעהר געטהאָן צום פארמער.

— אודאי אמת! — האָט יענער געענט־פערט מיט זיכערקייט אין קול — אלע אונזערע פארמערס ווייסען וועגען דעם. אמאל פערשטע־לען זיך די וואלד־טיוואלים פאר פייגלען, אמאל פאר קעץ און אמאל פאר מענשען. אנומעלט, וועו איך בין ארויסגעפאהרען אויף׳ן אזערא כאפען פיש, האָב איך אליין געהערט, ווי מען שרייט מיר פון וואלד — העלא...

— אזוי, העלא? — האָט זיך דזשיקאבסאָן געגומען קאכען. — ווי שעהמט איהר זיך ניט? איהר זייט דאָך אן ערוואקסענער מענש. העלא האָט ער געהערט! ווי קען זיין א מענש אזא בהמה! ארייגגעטורקעט זיך אין קאָפ גאָט און טיפעל און געהען ארום מיט פינסטערע מוחות! דער פארמער האָט מעהר ניט געוואלט הע־רען, האָט זיך אויפגעהויבען פון אָרט.

— און איך זאָג אייך, אז דאָרט זיינען יא דא שדים אין וואלד, אז איך האָב יא געהערט פון דאָרט „העלא". גוט נאכט!

און ער איז אוועק.

דזשייקאבסאָן האָט א שאקעל געטהאָן מיט׳ן קאָפ.

— אוי, די דומהייט! די דומהייט! — האָט ער ארויסגערעדט מיט פערדרוס — האָט איהר געהערט? העלא האָט איהם א טיפעל געשריען!...

6.

שפעטער א ווילע רופט ער זיך אָב:

— איהר ווייסט, אויף וואָם איך וואלט איצט געוועזן א בעלן?

— אויף וואָם?

— דורכצופאהרען זיך אויף א שיפעל, הא? וואָם דענקט איהר? אין אזא נאכט, הא?

— מיט פערגעניגען.

ער שפרינגט אויף פון אָרט אויף זיינע קור־צע דיקע פיסלעך, פוטשעט אוים דעם בויך און אייל צום אָזערא, קאטשענדיג זיך אומגעלומ־פערט אין גאנג, ווי א בער.

איך גיהע הינטער איהם.

די אָזערא, עטליכע מיל די לייגג און ביי א מיל די ברייט, איז פון ביידע זייטען ארומ־גערינגעלט פון אן אלטען, שוואַרצען וואלד. מיר גיהען צו צום אָזערא, דאָרט שטעהט א שיפעל מיט וואָסלעם.

דאָם וואָסער בליסטשעט, ווי א שפיגעל. אין מיטען אָזערא באָדט זיך די לבנה, וואַרפט ארום זיך איבער׳ן גלאָטען וואָסער זילבערנע שטראהלען און באָדט זיך.

די בוימער ביים ברעג שפיגעלען זיך אָב אין אָזערא איבערגעקעהרט מיט׳ן קאָפ אראָב, אקוראט ווי זיי וואלטען דאָרטען געוואקסען מיט די שפיצען ארונטער.

פון וואלד טראָגט זיך א מאדנער געזאנג פון א פויגעל:

—טיאף! — טיאף! — טיאף! פינק! — פינק! — פינק! — פינק! — טיאף! — טיאף! — טיאף! פליו — פליו — פינק!...

מיר זעצען זיך אריין אין שיפעל און פאָה־רען. דזשייקאבסאָן ארבייט מיט די וואָסלעם, סאָפעט און איבער זיין רויטען, פערשוויצטען פנים איז צוגאָסען אן אויסדרוק פון אמת׳ן תענוג.

די אָזערא איז שטיל, דאָם וואָסער מורמעלט

פערשלאָפען אונטער אונזער שיפעל... פון ביידע זייטען קוקט אויף אונז פער׳חלום׳ט דער אלטער וואלד, וועלכער שטעהט אונטער א זילבערנעם שלייער. דא און דאָרט טרעט ארוים פון צווישען וואלד א מעכטיגער פעלז, וועלכער הענגט אין דער הויך, אין דעם העלען זילבערנעם לופטען, איבער די בוימער און סטראשעט זיי, דאכט זיך, אז אט־אט וועט ער זיך ארונטער־לאזען אויף זיי און וועט זיי צודריקען...

דאם זינגען פון דעם בערגיגען פויגעל הערט זיך איצט אפטער און שטארקער:

— טיאף! — טיאף — טיאף! — פינק! — פינק! — פליו — פליו!...

7.

מיר זיינען אבגעפאהרען א פאר מיל פון ברעג.

מיט אמאל האט זיך דערהערט פון וואלד א ווייטער דונער. דזשייקאבסאן האט א ציטער געטהאן.

— וואס איז דאס? צו ניט א שטורעם? דא, אין די בערג, קומט אלעם שנעל אומגעריכטערהייט...

און איידער ער האט געענדיגט דיעזע ווערטער, האבען מיר געזומען פיהלען, אז דאס שיפעל שאקעלט זיך אונטער אונז. א ווינד איז אנגעפלויגען, ווי פון וואלד ארויסגעריסען זיך, און האט זיך געזומען טראגען איבער דער טיעפער אזערא. דאס וואסער האט געזומען ציטערען, און כוואליעס האבען געזומען שפרינגען א פריהער קלייניקע, דראבניקע, דאן, ווי וויסע, גרויסע שאף... איך האב א קוק געטהאן: די לבנה האט זיך שוין מעהר ניט געבאדען, נור איין איינציג וויסער שטראהל איהרער האט נאך געציטערט און זיך געבראכען צווישען די שפרינגענדיגע כוואליעס... איך האב זי געזומען זוכען אויף׳ן הימעל — ניטא. שווארץ דער הימעל, שווארץ, אזוי ווי א מכשף׳ס א האנד וואלט אונבעמערקט ארויפגעווארפען אויף איהר א דיקען, שווארצען געוואנד...

— אוי, א שטורעם! — האט דזשייקאבסאן אויסגעשריען מיט שרעק און געזומען קיהרעווען דאס שיפעל צוריק.

און פלוצים האט א בליץ אויפגעפלאקערט צווישען די בייטער, ווי א גרויסער, פייערדיגער שלאנג און באלד — טרא־אך! א דונער האט א קראך געטהאן, אזוי ווי איינע פון די מעכטיגע פעלזען אין וואלד וואלד געפלאצט און צושאטטען זיך...

דער וואלד פון ביידע זייטען האט געזומען שרייען און רעווען, אקוראט ווי עס וואלטען זיך דארטען אויף אן אמת געפונען שדים און רוחות; דער ווינד איז געווארען שטארקער און האט מיט א יאמער געטריבען צוריק אונזער שיפעל; די כוואליעס, ווי צורייצטע חיות מיט ווייסע גריוועס, האבען נאך העכער געשפרונגען אויף אונזער שיפעל און עס געשליידערט אהער און אהין...

— אוי, מיר זיינען אין סכנות! — האט ארויסגעמורמלט דזשייקאבסאן — וואו זייט איהר? איך זעה אייך ניט!...

איך האב איהם אויך קוים געזעהן. ווי א שווארצער שאטען האט ער זיך בעוועגט פאר מיינע אויגען אין דער ארומיגער שרייענדיגער פינסטערניס.

— עס טראגט אונז צוריק — האב איך ווידער דערהערט דזשייקאבסאן׳ס צושראקענעם מורמלען.

אין דיעזער צייט האט א בליץ אויפגעפלאקערט, און אונטער זיין שיין האב איך בעמערקט אז מיר געפינען זיך ניט ווייט פון ברעג וואלד. — פאהרט צום וואלד צו — האב איך זיך אבגערופען.

— ווער קען זעהן, וואוהין צו פאהרען? מיר פאהרען ערגעץ, איך ווייס אבער ניט, וואוהין.

און אזוי האבען מיר זיך געטראגען, קאטשענדיג זיך צווישען טאנצענדיגע כוואליעס אין דעם שרייענדיגען חושך, וועלכער איז נור צייטענווייז בעלויכטען געווארען דורך א בליץ.

און פלוצים האט אונזער שיפעל זיך אנגעקלאפט אן עפעס הארטעס און פאר דער שיין פון אויפלאקערנדען בליץ האב איך דערזעהן, אז מיר זיינען ביים ברעג וואלד.

— האלט איין די שיפעל מיט די וויאסלעם — האב איך געזאגט — מיר זיינען ביים ברעג, איך וועל ארויסשפרינגען פון שיפעל!

איך האב א שפרונג געטהאן. מיט איין פוס בין איך אריין אין וואסער, מיט דער צווייטער אויף דער יבשה. איך האב אנגעכאפט דאס שיפעל און עס ארויפגעשלעפט אויף׳ן ברעג.

— דא וועלען מיר איבערווארטען דעם שטורעם — האב איך געזאגט.

— וואו זיינען מיר? — האט דזשייקאב־

סאָן אַרויסגערעדט מיט אַן אויפגערעגטען קול.

— אין וואָלד, ניט ווייט פון „דעוועל'ס קיטשען" — האָב איך א לאַך געטהאָן.

— איהר לאַכט, הא? כע! כע! כע! — האָט ער זיך אויך צולאַכט, אָבער זיין געלעכטער האָט עפּעס געקלונגען אזוי רחמנות'דיג און צושראָקען....

8.

אין וואָלד איז נאָך געווען פינסטערער, עס האָט זיך געדאכט, אז די פינסטערניש קען מען אָנטאָפּען מיט די הענד. צוויישען די בוימער האָט זיך געטראָגען א ווילדער רעווען און וואָיען.

איך האָב זיך אַוועקגעלעגט אויף'ן גראָז.

— וואו זייט איהר? — האָב איך דערהערט דזשייקאָבסאָן'ס שטילען קול.

—דאָ, דאָ, מר. דזשייקאָבסאָן! שרעקט זיך ניט, איהר האָט דאָך ניט מורא פאר שדים!....

עס האָט זיך דערהערט א שטיל ציטערדיג געלעכטער און באלד טאקע א טיעפער זיפץ און דאָן דזשייקאָבסאָן'ס טריט איבער די ווייכע גראָז.

— וואו זייט איהר? — האָט זיך וויעדער דערהערט זיין קול.

— קומט אהער, קומט אהער, מיסטער דזשייקאָבסאָן!

ער איז צוגענאַנגען צו מיר.

— איהר לייגט?

— יאָ, לייגט זיך אויך אַוועק.

— וואָס איז דער שכל?

— דער שכל איז, אז איך וועל פרופען איינשלאָפען.

— איהר וועט קענען שלאָפען?

— איך וועל פרופען.

ער האָט זיך אויך אַוועקגעזעצט נעבען מיר אויף די גראָז און א זיפץ געטהאָן.

— ווי דענקט איהר, זיינען עפּעס דאָ ווילדע חיות? — האָט ער וויעדער געפרעגט.

איך האָב דערפיהלט, אז מיין גרויסער „קעמפּפער" שרעקט זיך, און אין מיר האָט זיך פלוצים דערוועקט א שטארקער פערלאַנג, צו לאַכען פון איהם.

— געווים זיינען דאָ חיות, שלאַנגען אודאי, און ווער ווייסט? אפשר שדים אויך! — האָב איך זיך אָבגערופען.

— שדים! כע! כע! כע! — האָט זיך דערהערט זיין פערשטיקט געלעכטער.

א שווייגען.

דער ווינד האָט געוואַיעט צווישען די בוימער, אזוי ווי א גאנצע מחנה קעץ וואָלטען זיך צווישען זיך גערייסען.

— וואָס מיאוקעט עס אזוי? — האָט ער דאָן וויעדער ארויסגעשעפצעט, אָנטאָפּענדיג מיך אין דער פינסטער.

— לאָזט שלאָפען!

ער איז וויעדער אנשוויגען געוואָרען.

דער בוים איבער אונז האָט ענגומען שטאַרק רוישען און עפּעס האָט דאָרט ענגומען פאַדען און קלאַפּען צווישען די צווייגען: טאַק־טיק־טררר! טאַק־טיק־טררר!... פילייכט א פויגעלע, אפשר א פלעדערמויז און עס קען זיין גאָר, אז דער ווינד האָט עס געטריסעלט די צווייגען.

— איהר שלאָפט ניט? — האָט זיך דערהערט דזשייקאָבסאָן'ס צושראָקענער קול. איך האָב זיך ניט אָבגערופען.

און מיט אמאל האָב איך דערפיהלט, ווי ער האָט קראַמפּהאפט אָנגעכאפּט מיין האנד.

— וואָס איז עס, מיסטער דזשייקאָבסאָן?

— גאָר נישט! איהר שלאָפט ניט? — האָט ער געשטאַמעלט מיט א הייזעריגען קול.

— וואָרום?...

— גאָר נישט! גאָר נישט! אזוי! — האָט ער געמורמעלט נערוועז.

אין דיעזער צייט האָט דער ווינד פון דער זייט פון אָזערא א שטארקען פאטש געטהאָן מיר אין פנים, און איך האָב דערהערט דזשייקאָבסאָן'ס צושראָקענעם געשריי: אוי!...

— וואָס איז דער מעהר, מיסטער דזשייקאָבסאָן?

— וואָס איז דאָס? — האָט ער געמורמעלט מיט שרעק — איהר הערט? איהר הערט?...

— וואָס?...

— העלפּ! העלפּ!...

— ווי שעהמט איהר זיך ניט, מיסטער דזשייקאָבסאָן? סטייטש, איהר וואָס גלויבט נור אין טבע...

פון וואָלד האָט זיך טאקע געהערט א כאָנער וויילדער געשריי, ווי דאָס קראקען פין א קראָה. און מיט אמאל האָט זיך דזשייקאָבסאָן וויעדער א צאפּעל געטהאָן, אָנגעכאפּט מיין האנד און, דריקענדיג זיך צו מיר מיט זיין שווערען קערפער, האָט ער ענגומען מורמלען:

— וואָס איז עס? עפּעס מיט א לאַנגע צונג צווישען די בוימער... וואָס איז עס?...

9.

דער שטורעם איז אַוועק אַזוי פּלוצים, ווי ער איז געקומען. אַזוי ווי ער וואָלט פערקראָכען ערגעץ אין א פּעלזיגען הייהל אין וואַלד און זיך געלייגט אויסרוהען...

עס האָט געמוזט טאָגען. לאַנג און פינסטערניש האָבען געמוזט שטרייטען. די סילן־עטען פון די בוימער האָבען ביסלעכווייז געמוזט אַרויסטרעטען דורך די פינסטערניש, וועלכע האָט, דוכט זיך, ניט געוואָלט פערלאָזען דעם וואַלד, טוליענדיג זיך צווישען די גראָז, צווישען די קוסטעם, בעהאַלטענדיג זיך צווישען די אַלטע, מעכטיגע בוימער, צווישען זייערע בריייטע צוויי־גען. פייגלעך האָבען געמוזט זינגען, פרעהענדיג זיך, וואָס די פינסטערניש פערשווינדעט און דער העלער טאָג קומט אָן...

אויף'ן סוף האָט איבער'ן וואַלד געמוזט אַרויסטרעטען מיט א פּורפּור־פלאַמענדיגען פנים דער מאָרגענשטערן. דער בלייבער הימעל האָט זיך בערעקט מיט פייערדיגע אוזאָרען, און די פינסטערניש האָט אונבעמערקט געמוזט פערשווינדען, ווי פון א געהיימער האַנד אַבגע־וישט. די אָזערא האָט אַרויסגעבליסטשעט, ווי א זילבערנער שפיגעל;

איך האָב א קוק געטהאָן אויף מיין דזשיי־קאָבסאָן און איך האָב איהם ניט דערקענט. זיין פנים איז געווען אויסגעצוויגען און אונטער די קליינע אויגעלעך האָבען זיך אַוועקגעלעגט גרויסע, שוואַרצע פּאַסען. אפילו דער בויך זיי־נער איז, דאָכט זיך, ווי איינגעשרומפּפט גע־ווארן.

— קומט, מיר וועלען פאָהרען אַהיים — האָב איך זיך אַבגערופען.

מיר זיינען צוגענאַנגען צום אָזערא, אַרונ־טערגעלאָזט דאָם שיפל און זיך אַריינגעזעצט.

15טען דעצ. 1909, ברוקלין.

— ווילט איהר פּראָווען מיט די וויאַסלעס, מיסטער דזשייקאָבסאָן?

— איך האָב קיין כח ניט — האָט ער אַרויסגעראַדט מיט א רחמנות'דיגן קול.

איך האָב געמוזט די וויאַסלעס און מיר זיינען אַוועקגעפאָהרען.

די אָזערא איז איצט פערנאַסען געווען מיט א רויטען פייער, ווי זי וואָלט געברענט. פון די טהאָלען און וואַלד האָט זיך געטראָגען אין געדרעהט א ווייסער, געריכטער נעבעל, ווי שטיקער קלאָהרער שנעע, ארויף־צו, צו די בלויע ריעזען־קעפּ פון די בערג...

— הייסט עס, מיסטער דזשייקאָבסאָן, אז איהר זייט בטבע ניט קיין גרויסער העלד און קיין פילאָזאָף בטבע אודאי ניט — האָב איך א לאַך געטהאָן — איהר האָט טאַקע געזעהן דעם טייפעל פון דעוויל'ס קיטשען?... געהערט זיין העלקא?...

ער האָט אַרונטערגעלאָזט דעם קאָפּ, נאַריש א שמייכעל געטהאָן און א וויילע געשוויגען. דאן האָט ער זיך אַבגערופען:

— דער מענש איז בטבע ניט מעהר ווי א מענש!...

און גלייך טאַקע האָט ער זיך וויעדער אַריינגעלאָזט טיף אין דעם דאָזיגען ענין...

איך האָב איהם אַבער ניט געהערט. איך בין אין גאַנצען הינגעריסען געווען מיט דעם וואונדערבאַרען לאַנדשאַפט, וואָס האָט אויפ־געלעבט פאַר מיינע אויגען... אַלעס איז געווען בלוי: דער הימעל, די טהאָלען און די הויכע בערג. דער געזאַנג פון די פויגלעך אין וואַלד האָט אויך, דאָכט זיך, אַבגעהילכט מיט פרעה־ליכע בלויע טענער...

אויף די בלויע בערג האָט זיך די זונן בעווי־זען אין א רויטען פורפור־מאַנטעל. זייערע שפי־צען האָבען געמוזט שטראָהלען...

ל. ב. בודין.

פּראָבלעמען און אויפגאַבען פון דער סאָציאַ-ליסטישער פּאַרטיי אין אַמעריקא

צוויי טער אַרטיקל.

טהעאָריע און פּראַקטיקע.

ידעאַטען, וועלכע געהען יעצט אַן אין אונזער פּרעסע, בעווייזען, וואָס פּאַר אַ דור הפלגה פון מיינונגען עם עקזיסטירט אין דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי. די נידערלאַגע ביי די לעצטע וואהלען האָט געהאט דעם גוטען רעזולטאט, דאָס זי האָט געפּיהרט צו אַ ווירקליכער דיסקוסיאָן איבער פּאַרטיי-פּראָגען, אַ גרויסע נויטוועניגקייט אין אַ בעוועגונג, וואו עפּעס־לעכע דיסקוסיאָן, אַ חוץ אין דער פּאַרמע פון פּערזענליכקייטען, איז ביז יעצט געווען כמעט אונבעקאַנט. דיזע דעבאַטע האָט אויך ארויס־געבראַכט די פּערדערבליכע ווירקונגען פון דער ביזאַהעריגער אבוועזנהייט פון אירגענד וועלכער ראציאָנעלער דיסקוסיאָן. די מעהרסטע אנטהיילי־נעהמער אין דיזער דעבאַטע — און צווישען זיי געפּינען זיך אייניגע זאָגענאַנטע „אינטעלעקטועלע" פּערזאָנען, וועלכע זיצען נאָהענט צום רעכטען אויבען־אָן, וועו די „אינטעלעקטועלע פּיהרער" פון דער פּאַרטיי קומען זיך צוזאַמען — האָבען ארויסגעצייגט אַזא אונווילסענהייט אין אלע פּראגען פון סאָציאַליסטישע טהאָריע און טאקטיק, וואָס וואָלט געווען גאַנץ אונמעגליך, וועו דיזע פּראגען וואָלטען דאָ פון צייט צו צייט דעבאַטירט געוואָרען, ווי דאָס פּיהרט זיך אין אנדערע לענדער. מען וואָלט געקענט מיינען, דאָס די יעצטיגע דעבאַטען וועלען ברענגען דאצו, דאָס, וועניגסטענס, די אקטיווע פּאַרטיי־מיטגליעדער וועלען דיזע פּראגען יעצט כאָטש האַלבוועגס שטודירען. לייידער איז דאראיף פּאראן ווייניג האָפענונג.

דיזע דעבאַטע האָט, נעמליך, ארויסגעבראכט פּאַלגענדעס: אין דיזען זאָנדערבאַרען מיש־מאש פון אידעען און מיינונגען איז דאָך פּאראן איין פונקט אויף וועלכען אלע זיינען איינשטימיג, סיי „אינטעלעקטועלע", סיי „אַרבעטערע", סיי „רעוואָלוציאָנערען", סיי „רעפּארמיסטען". און דיזער פונקט איז, דאָס דער דעוויז פון דער ארבייטער־בעוועגונג אין אמעריקא מוז זיין: „נידער מיט דער טהאָריע!" אויף דיזען פונקט אז קיין חלוקי דעות ניטא. אָנפאַנגענדיג פון וויקטאָר בערגער, דעם אָפּאָסטאל פון „מילוואָקי־סאָציאַליזמום", וועלכער גלויבט, דאָס דער סאָציאַליזמום וועט ארויסקומען פון שטיל ווי א קאָטינקע און פּריעדליך ווי א טייבעלע, אזוי שטיל און פּריעדליך, דאָס מיר וועלען אפילו ניט וויסען ווען ער איז געקומען, און ענדיגענדיג מיט לואי דובזע, דעם פּיי־ערדיגען פּראָפעט פון דעם ר'ר'רעוואָלוציאָנערען א. ז. ווו. סאָציאַליזמום, זיינען אלע אונזערע פיהרער, אדער וועניגסטענס די, וואָס האָבען ביז יעצט פון זיך געלאָזט הערען, איינשטימיג, אז מען זאָל למען השם ניט די יעצטיגע און ניט צוקינפטיגע סאָציאַליסטען ניט דרעהען קיין מוח מיט טהאָרעטישע פראגען. און ספּעציעל מוז מען באָיקאָטירען די מאטעריאַליסטישע געשיכטס־אויפפאסונג און די מעהר־וועדטה טהאָריע. דיזע טהאָריען זיינען חזיר־טריפה, און טאָרען אויף קיין גוטער סאָציאַליסטישער פערזאמלונג אדער אין א גוטער סאָציאַליסטישער שריפט ניט דערמאָנט וועדען.

דיזע ריהרענדע איינשטימונג פון אלעלכע פערפיינדעטע עלעמענטען, דיזער אינצעלנער אנהאַלטס־פונקט אין'ם באָדענלאָזען כאָאס פון מיינונגען, איז זעהר אינטערעסאנט און איז וועדט מען זאָל זיך אויף איהם אבשטעלען. אָבער איידער מיר קאָנען דיזע ערשיינונג בעהאַנדלען, וויי זי פערדיענט, מוזען מיר פריהער בעהאַנדלען די אלגעמיינע פראגע: „וואָס פאר

א ראָלע שפּיעלט די טהעאָריע אין דער מאָדערנער סאָציאָלסטישער בעוועגונג?" מיר מוזען נעדענקען, דאָס וועט בערגער און דוכצו, און אָלע די, וואָס שטעהען צווישען בערגער און דוכצו, ערקלעהרען זיך נעגען דעם נעבערוך פון דער מאָטעריאָלסטישער נעשיכטס־אויפֿפֿאַסונג און מעהרווערטס־טהעאָריע אָלס סאָציאָלסטישע פּראָפּאַנדא מיטלען, טהוען זיי עס ניט דערפּאַר, ווייל זיי האָלטען דיזע לעהרען פּאַר פּאָלש, זאָנדערן ווייל, נאָך זייער מיינונג, מאַכט אין בערהויפּט ניט אוים צו דיזע לעהרען זיינען ריכטיג אָדער ניט, און צו זייער ריכטיגקייט ווערט אַנערקענט אָדער ניט. זיך אָבגעבען מיט דער פּערשפּרייטונג פון דיזע לעהרען און מיט טעאָרעטישע דיסקוסיאָנען אים אָלגעמיין צוויישען יעצטיגע אָדער צוקינפטיגע סאָציאָלסטען, הייסט אָלזאָ פערשווענדען די צייט, און דרעהען א מוח מיט זאַכען, וועלכע האָבען מיט דער פּראָפּאַגאַנדא פון סאָציאָליזמוס און מיט די פּראַקטישע פון סאָציאָליזמוס אָלס אין אידעען־און ליטעראַטור־בעוועגונג א הונדערט יאָהר אָלט. וועז מיר גיבען א בליק אין דיזער געשיכטע, נעפינען מיר, דאָס די נעשיכטע פון סאָציאָליזמוס אָלס א אידעען־בעוועגונג קאָן איינעטייליט ווערען אין צוויי גרויסע עפּאָכען: די „אוטאָפּיסטישע" און „ווישענשאָפטלִיכע", און דאָס א מאָסענבעוועגונג איז דער סאָציאָליזמוס נעוואָרען אונטער דער לייטונג פון די אידעען פון „ווישענשאָפטלִיכען" סאָציאָליזמוס. מיר וועלען אויך נעפינען, דאָס דער הויפּט־אונטערשיעד צווישען דעם אוטאָפּיסטישען און דעם ווישענשאָפטלִיכען סאָציאָליזמוס איז פאָלגענדער: דער ווישענשאָפטלִיכער סאָציאָליזמוס האָט אין אייגענע נעזעלשאָפטלִיכע טהעאָריע, וועהרענד דער אוטאָפּיסטישער האָט ניט נעהאָט קיין נעזעלשאָפטלִיכע טהעאָריע, אָדער, וועניגסטענס, ניט קיין אייגענע, ווייל ער איז איינעטלִיך בעוואוסט אָדער אונבעוואוסט נעוועז בעגרינדעט אויף דער זאָגענאַנטער „לִיבעראַלער" נעזעלשאָפּט־טהעאָריע.

דער נרונדלייגענדער נעדאַנקען פון׳ם ווישענשאָפטלִיכען סאָציאָליזמוס, דער מארקסיזמוס, איז דאָס די נעזעלשאָפּט מאכט דורך א נעווישען עקטווויקלונגס־פּראָצעס אונטער דער בעשטימונג פון נעווישע נעזעלשאָפטלִיכע עקטווויקלונגס־נעזעצע; דאָס אָלע נעזעלשאָפטלִיכע אייגריכטונגען און אינסטיטוציאָנען זיינען דער רעזולטאַט פון דיזען עקטווויקלונגס־פּראָצעס, און קאָנען אייגנעפּיהרט ווערען בלויז דאָן, ווען דיזער נאַטירלִיכער עקטווויקלונגס־פּראָצעס האָט פון זיך עקטווויקלעט די עלעמענטען, פון וועלכע דיזע אינסטיטוציאָנען ווערען צוזאַמענגעשטעלט; דאָס דער סאָציאָליזם קען דאַרום ניט אייגנעפּיהרט ווערען צו אירגענד וועלכער צייט, זאָנדערן דאָס ער מוז און וועט קומען אָלס דער רעזולטאַט פון דיזער נעזעלשאָפטלִיכער עקטווויקלונג, אָלס דער רעזולטאַט פון ספּעציעלע נעזעצע, אויף וועלכע די קאַפּיטאַליסטישע נעזעלשאָפט איז בעגרינדעט.

דיזע אידעע, וואָס מארקס האָט נעהאַט איבער דעם סאָציאָליזמוס, האָט אויף איהם נעהאַט א נעווייטע ווירקונג. זי האָט איהם נעפיהרט צו א נעווייסער ארט פון פּראָקטישער טהעטיגקייט אום דעם סאָציאָליזמוס צו פערווירקליכען. א נרויסער טהייל פון זיין ארבייט איז בעשטאַנען אין דעם צו בעווייזען, אז דער סאָציאָליזמוס מוז זיין בעגרינדעט אויף א טהעאָריע, און אין עקטווויקלען און ערקלערען דיזע טהעאָריע. דער קאַמפּף פון מארקס אין זיינע אנהענגער פאר׳ן מארקסיזמוס איז נעווען צו דערזעלבער צייט א צווייפאַכער און אין אייניהייטליכער. ער איז נעווען א צווייפאַכער, וויל ער איז נעווען א טהעאָרעטישער און א פּראָקטישער, א קאַמפּף פאר נעווייסע טהעאָריען און פאר נעווייסע פּראָקטישע ארבייטס־מעטאָדען. אָבער ער איז נעווען אין איינהייטליכער, וויל די פּראָקטישע ארבייטס־מעטאָדען, וועלכע די מארקסיסטען האָבען נעשטרעבט אייננופּיהרען אין׳ם קאַמפּף פאר׳ן סאָציאָליזמוס, זיינען נעווען דער רעזולטאַט פון די טהעאָריען איבער נעזעלשאָפטס־עקטווויקלונג און איבער די נרונדלאַגען עקטווויקלונגס־טענדענצען פון דער קאַפּיטאַליסטישער נעזעלשאָפט, וועלכע זיי האָבען פערטרעטען. עס איז נעווען א קאַמפּף פאר א נעווייסער טהעאָריע און נאָך מעהר א

קאַמפּף פאר דעם געדאַנקען, אז די סאָציאַליסטישע בעוועגונג מוז האָבען א טהעאָריע. א קאַמפּף פאר א געוויסער טהעאָריע אלס די נויטווענדיגע בעדינגונג פון א געוויסער נויטוועגדיגער פּראקטישער ארבייטס־מעטאָדע.

דיזער קאַמפּף איז געווען א לאַנגער. אָבער ער האָט זיך געענדיגט מיט א פּאָלשטענדיגען זיעג פון׳ם מארקסיזמוס. די סָאָציאַליסטישע בעוועגונג איז געוואָרען א ארבייטער־בעוועגונג. און דיזע מעכטיגע און וואקסענדע ארבייטער־בעוועגונג איז געווען בעגרינדעט אויף די טהעאָריען, און האָט אָנגענומען הויפּטזעכליך די פּראקטישע ארבייטס־מעטאָדען, וועלכע מארקס האָט אריינגעבראכט אין דער סאָציאַליסטישער ליטעראטור און בעוועגונג. דאָ און דאָרטען, וואו די סאָציאַליסטישע בעוועגונג איז טעמפּאָרער געקומען צו א שטילשטאַנד, וואו דער שטראָם האָט זיך אויפּגעהערט צו בעוועגען און האָט זיך פערוואַנדעלט אין א שטעהענדע לוזשע, האָבען די מארקסיסטישע אידעען ניט געמאכט קיין גרויסען אייגדרוק. אָבער דערמיט זיינען דיזע וואסערען, די אנארכיסטען פון אין זייט און די פּיור־ענדסימפּל טרייד־יוניאָנס אויף דער אנדערער, גאָרען אויסגעשיעדען פונ׳ם גרויסען שטראָם פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג.

אין דער צווייטער העלפט פון די נייניציגער יאָהרען פון׳ם לעצטען יאָהר־הונדערט האָט זיך אין דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג אָנגעפאַנגען א רעאקציאָן געגען די שטרענגע ארבייטס־מעטאָדען, וועלכע מארקס האָט אריינגעבראכט אין דער בעוועגונג. די אורזאכען פון דיזער רעאקציאָן קאָנען מיר דאָ ניט אונטערזוכען. אונז אינטערעסירט בלויז דער פאקט, דאָס דיזע רעאקציאָן, וועלכע איז בעקאַנט אונטער די נעמען אָפּאָרטוניזמוס און רעוויזיאָניזמוס, האָט ניט פערוואָרפען דעם גאנצען מארקסיזמוס, זאָנדערן האָט בלויז פערוואָרפען געוויסע קאָנזעקווענצען פון דעם מארקסיסטישען שטאַנדפּונקט. איהר פּראקטישען אויסדרוק האָט דיזע רעאקציאָן גפונען אין פּראַנקרייך — אין׳ם מיללעראַנדיסטישען אָפּאָרטוניזמוס. אין דייטשלאַנד האָט פאַסירט נאָך א מאָל דאָס, וואָס עס האָט דאָרט פאַסירט וועהרענד דער גרויסער פּראַנצויזישער רעוואָלוציאָן. דאָן האָט דייטשלאַנד דורכגעלעבט די רעוואָלוציאָן „אים געדאַנקען", און יעצט האָט זי דורכגעלעבט די סאָציאַליסטישע רעאקציאָן „אים געדאַנקען". דער פּראקטישער מיללעראַנדיזמוס האָט געפונען אן אָפּקלאַנג אין׳ם טהעאָרעטישען בערנשטיניאניזמוס־רעוויזיאָניזמוס.

אָבער אָבוואָהל דער אָפּאָרטוניזמוס איז א רעאקציאָן געגען דעם רעוואָלוציאָנערען מארקסיסטישען שטאַנדפּונקט, איז ער דאָך ניט קיין צוריק־קעהר צום מאַנטשעסטערטהום, צו יענעם ליבעראַלען שטאַנדפּונקט, אויף וועלכען דער אָטאָפּיסטישער סאָציאַליזמוס איז געווען בעגרינדעט. דער געמיינזאמער שטאַנדפּונקט פון׳ם „ליבעראַליזמוס" און אוטאָפּיסטישען סאָציאַליזמוס איז, נעמליך, געווען אז דאָס גאַנצע זעלשאפטליכע אייגריכטונגען זיינען דער רעזולטאט פון מענשליכער „אויפקלעהרונג", פון זייער פערשטאנד ׳אדער אונפערשטאנד, פון אייביגע געזעצען פון וואהרהייט און פערנונפט. יעדע געזעלשאפטליכע סיסטעם דארף נעמאָסטען וועראן מיט׳ן מעסטעל פון אבזאָלוטער וואהרהייט און פערנונפט. און צי מענשען זאָלען לעבען אונטער אן אידעאַלער געזעלשאפטליכער סיסטעם אדער ניט, וועגדעט זיך אן דעם, אויב זיי וועלען זיין „אויפגעקלערט" גענוג אזא סיסטעם צו פערשטעהן און אייגצופיהרען. דער אָפּאָרטוניזמוס, דאָגעגען, נעהמט אן דעם מארקסיסטישען שטאַנדפּונקט פון אן עוואָלוציאָנס־פּרינציפּ אין דער ענטוויקלונג פון דער מענשליכער געזעלשאפט, נאָך וועלכען די מענשליכע ענטוויקלונג איז ניט דער רעזולטאט פון צופאל אדער פון בלינדען אָרומטאפּען און ארומזוכען נאָך די אבזאָלוטע געזעצע פון פערנונפט און וואהרהייט, זאָנדערן פון געוויסע ענטוויקלונגס־געזעצע, לויט וועלכע יעדע געזעלשאפטליכע פאָרמע ענטוויקעלט זיך געזעצמעסיג פון איהר פאָרגענגער. דער אָפּאָרטוניזמוס איז „פּראַגרעסיסטיש" אין דעם זינען, דאָס ער גלויבט אין בעשטענדיגען פאָרטשריט פון דער מענשליכער געזעלשאפט, און דאָס די יעצטיגע געזעלשאפט קאָן דורך פערבעסערונגען ביסלעכווייס, און שריט ביי שריט, אזוי פערענדערט און פערבעסערט וועראן, דאָס אם ענדע פון דיזען פערבעסערונגס־פּראָצעס וועט אריסקומען די סאָציאַליסטישע געזעלשאפט.

דער רעוויזיאָניזמוס, די אידעאַלאָגיע פון אָפּאָרטוניזמוס, אנערקענט דאָרום מארקס׳ס גרונד־טהעאָריע פון דער געזעלשאפטליכער עוואָלוציאָן, אָדער, בעסער געזאָגט, ער רעדו־

צירט די גאנצע מארקסיסטישע טהעאָריע אויף דיזען עוואָלוציאָניזמום. אין דער גאנצער גע־זעלשאפטליכער ענטוויקלונג זעהט ער ב ל ו ז א לאנגן, לאנגזאמען ענטוויקלונגס־פראָצעס, אין וועלכען געזעלשאפטליכע פאָרמען ענטוויק־לען זיך וויי די מינים ענטוויקלען זיך נאָך דאר־ווין׳ס טהעאָריע. אבער די אפּארטוניסטען־רע־וויזיאָניסטען גלויבען, דאָם דיזער ענטוויקלונגס־פראָצעס קאָן קינסטליך אונטערגעטריבען וועּ־רען, וויי נייע מינים קאָנען, לויט דארווין, קינסט־ליך ענטוויקעלט ווערען. און אין דיזער הינ־זיכט דערנעהענטערען זיי זיך ווידער צום „לי־בעראַלען" שטאנדפונקט און לייגען פיעל גע־וויכט אויף דער „פערנינפטיגער ענטוויקלונג" פון פערנינפטיגע מענשען אויף דיזען נאטיר־ליכען ענטוויקלונגס־פראָצעס. ספּעציעלע ענט־ויקלונגס־געזעצע פאר יעדער געזעלשאפטליכער עפּאָכע, און ספּעציעל פאר דער קאפּיטאַליסטי־שער, וועלכע האַרמאָנירען ניט גאנץ מיט לאנג־זאמער פריעדליכער ענטוויקלונג און „פערנינפ־טיגער איינווירקונג" פון אלע פערנינפטיגע מענשען זיינען זיי ניט סימפּאטיש. זייער פּראקטישע טהעטיגקייט בעשטעהט אלזאָ אין דער פאָדערונג פון „פערנינפטיגער איינווירקונג" אויף דער קאפּיטאַליסטישער געזעלשאפט דורך אקאָליציאָן פון אלע פערנינפטיגע מענשען, וועלכע זאָל אונטערנעהמען די פערבעסערונג פון דער יעצטיגער געזעלשאפט, דורך די אייני־פיהרונג פון פערשיעדענע „סאָציאַליסטישע" מאסרעגלען, וועלכע וועלען זי ענדליך אומוואנד־לען אין א סאָציאַליסטישע. זייער טהעאָרע־טישער רעוויזיאָניזמום בעשטעהט אין דער פאָ־דערונג פון א „רעוויזיאָן" פון די יעניגע מארקסיסטישע טהעאָריען, וועלכע ערקלערען די ווידערשפריכע פון דער קאפּיטאַליסטישער געזעלשאפט און די קעמפּפע, וועלכע זיינען נעטהיג אום צו פערוואנדלען דיזע געזעלשאפט אין א סאָציאַליסטישע. פּראקטיש, אלזאָ, וועל־דעט זיך הויפּטזעכליך: די מאטעריאַליסטישע געשיכטס־אויפּפאסונג און די מעהר־ווערטה־טהעאָריע.

די אטאקע פון די רעוויזיאָניסטען אויף דיזע טהעאָריען איז ניט געווען אין׳ם נאמען פון אבסאָלוטער וואהרהייט. זיי האבען ניט גע־טענה׳ט, אז דיזע טהעאָריען זיינען פאלש. די אטאקע איז געפיהרט געוואָרען פון צוויי גע־זיכטס־פונקטען: ערשטענס, דאָם דיזע טהעאָריען זיינען ניט די אייניגע וואהרהייט, דאָם עס זיינען דאָ נאָך וואהרהייטען, וועלכע זיינען ניט ענטהאלטען אין דיזע טהעאָריען. און, צוויי־טענס, דאָם עס איז פאר דער ענטוויקלונג פון סאָציאַליזמום און דער סאָציאַליסטישער בע־וועגונג אידערהויפּט ניט וויכטיג צי זיי זיינען ריכטיג אדער ניט, דאָם די סאָציאַליסטישע בע־וועגונג איז ניט געבונדען צוי קיינע ספּעציעלע טהעאָריען, דאָם א חוץ דעם אלגעמיינעם ענט־וויקלונגס־געדאנקען בעדארף זי קיין טהעאָריע.

צו דער זעלבער צייט איז אין דער בור־זשואזיע פאָרגעקומען אן עהנליכער פּראָצעס. עס האָט זיך אין איהר ענטוויקעלט א שטארקע פּראקטישע אָפּאָרטוניסטישע טענדענץ, מיט א קאָרעספּאָנדירענדער רעוויזיאָניסטישער אי־דעאָלאָגיע. אין דער פּראקטיק זיינען די בור־זשואזע אָפּאָרטוניסטען פאר ארבייטער־שוץ־געזעצע און „פערנינפטיגט"־און „בע־דעכטיגטע" פאָדערונגען פון דער ארבייטער קלאַסע. אין דער טהעאָריע אבער זיינען זיי אונערמיעדליכע קעמפּפער געגען די מארקסיס־טישע לעהרען; אייניגע פון זיי געהען אפילו אזוי ווייט, דאָם זיי אנערקענען אייניצעלנע טייל־ען פון זייער לעהרען און די „בערעכטיגונג" פון זיין שטאנדפונקט. אבער זיין סיסטעם אלס גאנ־צעס, און ספּעציעל די „אויפּזויטיגקייטען" פון זיין סיסטעם קאָנען זיי ניט פערדייען. דאָם אינטערעסאנטעסטע דערביי איז: דאָם גערעדע די „אבסטראקטעסטע" טהייל־ען פון מארקס׳ס טהעאָריע, די יעניגע טהייל־ען פון זיין טהע־אריע, וועלכע זיינען לויט די אָפּאָרטוניסטען־רעוויזיאָניסטען פון אלע לאָנדער און אלע לאָ־גערען אזוי „אבסטראקט", דאָם זיי האבען מיט־ען פּראקטישען קאמפּף פון דער ארבייטער־קלאסע גאָר ניט צו טאָן, נעמליך, די מאטעריאַליסטי־שע געשיכטס־אויפּפאסונג און די מעהרווערטה טהעאָריע, שטעהען דער „ראדיקאַלער" בורזשוי־אזיע וויי א ביין אין האלז, און זיי וועלען זיך שנעלער לאָזען ארויסנעהמען בויידע אויגען אויי־דער זיי וועלען אנערקענען די ריכטיגקייט פון ־יעזע טהעאָריען. ווירקליך מיערקווירדיג פאר טהעאָריען, וואָס האבען ניט קיין פּראקטישע בעדייטונג... עס איז אויך אינטערעסאנט צו בע־מערקען דאָם פיעלע פון דיעזע בורזשואזע „רע־וויזיאָניסטען" זיינען זאָגאר בעריט צוצוגעבען צו זייערע פּראקטישע רעפּארמען דאָם סאָציא־ליסטישע „ענד־ציעל". דאָם הייסט זיי וועלען

אייך צוגעבען אז אירגענדוואו אין דער ווייטער צוקונפט וועלען מיר אריינוואקסען אינ׳ם סאָציאליזמום. אָבער די מאטעריאַליסטישע געשיכטס־אויפפאסונג און די מעהרווערטה־טהעאָריע וועלען זיי פאר קיין פאל ניט צוגעבען. וועגסטענס ניט ביידע צוזאמען. דאגעגען האט דער שרייבער פון דיעזע ציילען נאָך קיין מאהל ניט געהערט פון מענשען, וואס זאלען קומען צו דער אנערקענונג פון דער מאטעריאַליסטישער געשיכטס־אויפפאסונג און די מארקס׳ישע וועדטה־און מעהר־וועדטה טהעאָריע און זאלען ניט ווערען קיין סאָציאליסט אין דער פראקטיק.

דאס אינטערעסאנטע אָבער אין דיעזע אי־דעאלאגישע וואנדלונגס־טענדענצען איז דאס די בורזשואזע „רעווויזאָניסטען" זיינען אין זייער קאמפף געגען די מארקסיסטישע טהעאָריען גע־קומען צו א שטאנדפונקט, וועלכער איז גלייך־בעדייטענד מיט דעם אבלייקענען פון טהעאָריע איבערהויפט. דער „מאָדערנסטער" טהעאָרעטי־שער שטאנדפונקט איז דאס עס איז איבער־הויפט ניטא קיין טהעאָריע. עס זיינען בלויז דא טהעאָריען, און אלע זיינען ריכ־טיג אדער אלע זיינען פאלש, יעדענפאלס זיינען אלע גלייך בערעכטיגט. זיי זיינען דאדורם וואהרשיינליך א שהנער צייט־פערטרייב פאר „טהעאָרעטיקער", אבער מיט פראקטישער אר־בייט האבען זיי קיין שום שייכות ניט, ווירק־ליך ריהרענדע איבעראיינשטימונג מיט די סא־ציאליסטישע אפּאָרטוניסטען. און איז דער ערשטער גרויסער פראקטישער רעזולטאט פון א צוזאמענווירקען פון די „פערנינפטיגע" מענשען פון אלע לאגערען."

די פראקטישע וויכטיגקייט פונ׳ם טהעא־רעטישען און פראקטישען געשריי: „קיין טהעא־ריע!" איז אונגעהייער וויכטיג פאר די בור־זשואזע און סאציאליסטישע אפּאָרטוניסטען. די בורזשואזע אפּאָרטוניסטען קאנען האפען אויף ערפאלג בלויז מיט דער הילף פון די סא־ציאליסטישע אפּאָרטוניסטען, און די סאציא־ליסטישע אפּאָרטוניסטען קענען בלויז דאן הא־בען אן ערפאלג — דאס הייסט זיי קענען בלויז דאן קאנטראלירען די ארבייטער־בעוועגונג — וועלכע זיי זעלבסטענדיג צו פערטרייבען די טהעאָריע פון דער בעוועגונג.

נאטירליך, וואלטען די בורזשואזע אידעא־לאגען געוואלט בעסער בורזשואזע טהעאָריע איידער „קיין טהעאָריע". אָבער אז מען קען זיך ניט העלפען מוז מען זיך בעגנוגען מיט „קיין טהעאָריע". אָבער אונטער „קיין טהעאָריע" מוז מען אימער פערשטעהן „קיין סאָציאליסטישע טהעאָריע". וועלכע זיי האבען א געלעגענהייט ברעכען די בורזשואזע רעוויזיאָניסטען דעם נייטראליטעטס־אבמאך און טרייבען צו פערברייטען בורזשואזע טהעאָריע אקטיוו, וועלכע ניט פער־לאזען זיי זיך דערוויף דאס וועלכע די סאָציאליס־טישע טהעאָריען וועלכע ניט פערשפרייט פון די סאָציאליסטען שטעלט דאס ניט אב די פער־ברייטונג פון קאפּיטאליסטישע טהעאָריען דורך די געוואלדיגע מיטלען פון שולע, פרעסע און דעבאטלייכען, וועלכע שטעהען צו געבאט פון דער קאפּיטאליסטישער קלאסע.

עס איז גאנץ אונגלויבליך דאס אזעלכע פראקטיקער ווי די אפּפּאָרטוניסטען זיינען, זאל־לען ניט איינזעהן דעם פראקטישען אינפלום פון אזעלכע פראפאגאנדא מיטלען ווי די בור־זשואזיע בעזיצט. און די איינציגע ערקלעהרונג פאר זייער האלטונג איז דאס נאָך זייער מיי־נונג איז דער סאָציאליזמום און די סאָציאליס־טישע בעוועגונג, ווי זיי פערשטעהען עס, ניט נור אונאבהענגיג פון אירגענד וועלכער טהעא־ריע, זאנדערן גאנץ פערטרעגליך זאגאר מיט דורך־און־דורך קאפּיטאליסטישע טהעאָריען.

מיט דיעזען ערקלעהרען זיי אבער גלייכצייי־טיג דעם ניט־סאָציאליסטישען, אדער וועניגס־טענס ניט מאדערן־סאָציאליסטישען כאראקטער פון זייער פראקטישער טהעטיגקייט. יעדע פראקטישע געוועלשאפטליכע טהעטיגקייט מוז זיין בעגרינדעט אויף געוועלשאפטס־טהעאָריע. דער געשריי פון „קיין טהעאָריע" איז אויך א טהעאָריע אין דיעזען זינען. דיעזער געשריי הייסט איינפאך: דאס די פראקטישע טהעטיג־קייט פון די פערטרעטער פון דיעזער טהעאָריע איז פון אזא כאראקטער דאס זי קען זיך פער־טראגען מיט די טראדיציאנעלע טהעאָריען פון דער געזעלשאפטליכער הערשענדער קלאסע. אזא טהעטיגקייט קען אבער ניט זיין וויסענ־שאפטליך־סאָציאליסטיש וויל די פראקטישע ארבייטס־מעטהאדע וועלכע מארקס האט אריין־געבראכט אין דער סאָציאליסטישער בעוועגונג איז ניט נור געווען עגג פערבונדען זאנדערן איז געווען דער דירעקטער רעזולטאט פון זיינע וויי־סענשאפטליכע טהעאָריען איבער די אורזאכען און געזעצע פונ׳ם געזעלשאפטליכען ענטוויק־לונגס־פראָצעס, ווי דיעזע זיינען אויסגעדריקט

אין די ספּעציעלע ענטוויקלונגס־געזעצע פון דער קאפּיטאליסטישער ענטוויקלונג. עס איז דאָ אונמעגליך אריינצוגעהן אין איינצעלהייטען און בעווייזען ווי אזוי די פּראקטישע סאציאליסטישע ארבייט איז דירעקט פערבונדען מיט די מארקסיסטישע טהעאריען. אבער פון דער הימטאריישער סקיצע וועלכע איך האָב אויבען געגעבען פון דער ענטוויקלונג פון סאציאליסטישע אידעען און בעווענונג קען דער לעזער זעלבסט זהען די ענגע פערבינדונג וועלכע עקזיסטירט צווישען סאציאליסטישער טהעאריע און סאציאליסטישער פראקטיק. אויף אן אנדער אָרט האָב איך זיך מיט דער פראגע בעשעפטיגט אויספיהרליכער, און איך וויל זיך נאָך דערמיט שפּעטער פילייכט בעשעפטיגען אויספיהרליכער אויך אין דער „צוקונפט".

צום שלום מוז איך נאָך זאגען דאָס אלעס וואָס איך האָב געזאגט וועגען אונזערע אפּארטונישטען פאר זיך אויך אויף אונזערע זאגענטע „רעוואלוציאנערען" אין זייער פעראכטונג פון טאקטיק אויף דער פּאָליטישער ארענא.

דר. ק. פּאַרנבערג

איבער דער וועלט

(א סאציאל־פּאָליטישער איבערזיכט)

א קלייניער רעפערענדום

די רעדאקציאָן פון „סוקסעס מעגזין" האָט פונאנדערגעשיקט צו איהרע סובסקרייבערס — וואָטערס א רייהע פון זהר אינטערעסאנטע פּאָליטישע פראגען, און האָט אויך בעקומען ביי א 13,000 ענטפערס. די זעקסטע פון די פראגען לויטעט: צו ווינשט איהר, אז פרעזידענט טעפט זאָל גהן צוזאמען מיט כאנאטאָר עלדרידגע און ספּיקער קענאָן און זיי העלפען דורכפיהרען די ריכטונג אין פּאָליטישען לעבען, וועלכע זיי פערטרעטען? דער ענטפער אויף דיזע פראגע איז געווען: ניין. נור 689 רעפובליקאנער האָבען געענטפערט מיט — יא. די איבריגע 6293 רעפובליקאנער און אלע אנדערע האָבען געענטפערט מיט א פעסטען ניין. אויף די ווייטערע פראגע: צי וויל איהר, אז ער זאל ארויסטרעטען געגען זיי? האָבען נור 461 רעפובליקאנער געענטפערט מיט ניין. 6219 רעפובליקאנער און אלע אנדערע האָבען געענטפערט מיט יא.

ווי דאָס פאָלק דענקט און פיהלט

דיזע קליינע אבשטימונג ווייזט בלי ספק איין זאך קלאָהר: עס הערשט צווישען די בריטע שיכטען פון אמעריקאנער פאָלק א טיעפע, בעוואוסטזיניגע, אויסגעשפּראָכענע אונבצופריעדענהייט מיט דער הערשאפט פון דער קליקע וועלכע פיהרט די גאנצע גרענדע אין קאָנגרעס. זאָגאר די טויזענדע רעפובליקאנער, וועלכע האָבען געענטפערט, אז זיי האָבען קיין חרטה ניט אויף זייער וואָטען פאר טעפט'ן וואָלטען אויף וועלכען זהען די הערשאפט פון דער רעפובליקאנער קליקע צובראכען און די אדמיניסטראציאָן אין קאמפּף געגען איהר.

ווי דער פרעזידענט דענקט און האנדעלט

אט אזוי דענקט און פיהלט דאס פאלק. אנדערש אבער דענקט און האנדעלט דער פרעזידענט אליין. אין פערלויף פון לעצטען חודש האט פרעזידענט טעפט מיט אמאל ארויסגעוויזען זעהר פיעל ענערגיע און טהעטיגקייט. און דיזע ענערגיע און דיזע טהעטיגקייט זיינען געווען פערוועגדעט דוקא אויף דעם — צו שטיצען די הערשאפט פון דער רעאקציאנערער קליקע. די שנעלע און גראבע ארבעזעצונג פון אזא וויכטיגען בעאמטען ווי דער הויפט פון וואלד־אדמיניסטראציאן פינטשאט, איז געמאכט געווארען כדי צו ראטעווען דעם, אונטער אנקלאג געבראכטען מיניסטער באלינדזשער. און ווען עס האט זיך געפונען אין רעפרעזענטאנטען הויז א הייפעל „אינסורגענטען", 23 אין צאהל, וועלכע האבען צוזאמען מיט דער דעמאקראטישער אפאזיציאן געשטימט געגען ווילען פון אל־מעכטיגען ספיקער, צונעהמענדיג ביי איהם די מאכט אליין צו בעשטימען מיטגליעדער אין דער אונטערזוכונגס־קאמיסיאן, דאן איז געקומען טעפט מיט א סטראשונאק, אז ער וועט ביי זיי צונעהמען דעם לעבענסנערוו פון פאליטישענס, די „פאטראניידזש".. אמת, וועט יענע האבען געגומען מאכען סקאנדאלען, וועט די עפענטליכע מיינונג איז געווארען אויפגערעגט, האט מען פון וויסען הויז געגומען ארויסווייזען מעהר אכטונג צו די „אינסורגענטען" און, ווי עס וויזט אוים, זאגאר א שטיקעל פשרה אבגעמאכט מיט זיי. אבער דער עצם פאקט איז געבליעבען: טעפט איז מיט קענאן און קענאן מיט טעפט.

די „אינסורגענטען" אלס „העלדען"

די צוויי אויבענדערמאטע פאסירונגען: זייער „זיעג" איבער קענאנען און זייער בעשטראפונג דורך טעפט'ן, האבען פערוואנדעלט אונערווארטעט דעם הייפעל אינסורגענטען אין די „העלדען פון טאג". די צייטונגען האבען זיי געפייערט אין פערלויף פון 4 טעג באלד אלס „מארטירער" און באלד אלס „זיעגער". די גרויסע אלגעמיינע אונצופרידענהייט, וואס הערשט צוויישען פאלק, ווי מיר האבען געזעהען, געגען די רעאקציאנערע קליקע פון די מאכטהאבער אין קאנגרעס, האט געשאפען פאר דיזע „אינסורגענטען" א בעזונדערס גינסטיגע און ווארימע אטמאספערע. מען בויט אויף זיי גרויסע האפנונגען. מען איז גרייט זיי פארואוים צו קרעדיטירען מיט מענערשטאלין און פאלקס־פרייונדשאפט. די קאמפראמיסלער צווישען די סאציאליסטישע רייהען אפילו זיינען שוין מוכן ומזומן אויף זיי אריבערצוטראגען א טהייל פון זייערע „רעוואלוציאנערע" האפנונגען.

אין אמת'ן אבער האבען די אינסורגענטען ביז איצט מיט קיין זאך ניט בעוויזען, אז זיי פערדיענען דיזען גרויסען קרעדיט. מיט אוים־נאהמע פון געצעהלטע פערזאנען, וועלכע זיינען בעקאנט אלס איבערצייגטע און ענערגישע ווייט־געהענדע רעפארמערס, האט דער אינסורגענטען־הייפעל זיך צוזאמענגעזעצט פון גאנץ פערשיע־דענע עלעמענטען, וועמעס פאליטיש־רעפארמא־טאריישער ווערטה איז פון גאנץ צווייפעלהאפ־טער עכטקייט. עס איז גענוג, צום ביישפיעל, צו דערמאנען, אז דער בעוואוסטער רעאקציא־נערער פרעמדענפרעסער, קאנגרעסמאן גארדנער פון מאסאטשוזעטס איז געווען אין צייט זייער „לידער". מען קען אויף ניט זאגען, אז זיי זאלען זיך האבען בענומען מיט גרויס מוטה און זאלען האבען ארויסגעוויזען זעהר פיעל העלדיש־קייט, ערנסטקייט און ראדיקאליזם אין דיזע טעג פון זייער „בעריהמטקייט". ווי נור מען האט פון וויסען הויז א סטראשע געטהאן מיט'ן בייטש פון פערלירערן פאטראניידזש, אזוי גלויך האבען זיך געגומען הערען שטימען פון די „בונטאוושציקעס", אז אייגענטליך זיינען מיר דאך ניט געגען טעפט'ן, נור פאר טעפט'ן, אונזער גאנצע שטרעבונג בעשטעהט דאך נור אין דעם, צו בעשיצען טעפט'ס „פאליסי" געגען שלעכטען קענאן. און אויף דעם איז מען טאקע מושוה געווען: מיט טעפט'ן געגען קענאן. געגען קענאן קען בעדייטען אונטער אומשטענדען זעהר פיעל, אבער מיט טעפט'ן בעדייט אונטער אלע אומשטענדען אין סאציאל־פאליטישען רעפארם־פראגראם זעהר און זעהר וועניג. כמעט ווי גאר ניט. מיט טעפט'ן בעדייט, ווי מיר האבען שוין געזעהן, מיט דער רעאקציאן געגען ראדי־קאליזמוס, מיט גרויס־קאפיטאל געגען פאלק.

טעפט'ס פאליסים אין די ספעשעל מעסעדזשעס

דיזע מיינונג וועגען טעפט'ן און זיינע „פאליסים" קען בשום אופן ניט געענדערט ווערען זאגאר נאכדעם ווי ער איז שוין ארויסגעטראטען מיט זיינע ספעשעל מעסעדזשעס, אין וועלכע ער האט שוין

ארויסגעזאגט אלץ, וואס האט זיך אנגעקליבען ביי איהם אויפ'ן הארצען. די צווייטע פון דיזע מעסעדזשעס, וועלכע בעשעפטיגט זיך מיט דער פערהיטונג פון די נאטירליכע אוצרות פון לאנד, האט בכלל זעהר וועניג אינטערעס ארויסגערופען. דאס אינטערעסאנטעסטע אין דיזער מעסעדזש זיינען די פאקטען, וועלכע צייגען ווי שנעל דער ריעזען־אפעטיט פון די קאפיטאליסטישע אונטערנעהמען בעווייזט אויפצופרעסען און צו פערשלינגען זאגאר אזא לאנד פון אונבעגרענצטער גרויס און עשירות ווי די פעראייניגטע שטאאטען.

וואס קאפיטאל קען פערשלינגען.

אין יאהר 1860 — דערצעהלט דער מעסעדזש — האבען מיר געהאט רעגיערונגס־לאנד 1,055,911,288 אקער. איצט האבען מיר שוין ניט מעהר ווי 731,354,801 אקער, פון וועלכע א גרויסער טהייל בעשטעהט פון בערג און האלב טרוקענע טהאלען. אויסער דעם נאך 368,035,975 אקער לאנד אין אלאסקא, און דיעזער גאנצער שטח איז פערשלונגען געווארען פון קאפיטאליסטישע רויבער און עקספלואטאטארס, וועלכע בעראבעווען די אוצרות פון לאנד עקספלואטירענדיג די אייגנוואהנער פון לאנד און מאכען אויף אזא אופן מיליאנען פאר זיך.

ווי קאפיטאל פיהרט זיין בעלי־בתי'שקייט.

וויייטער ווערט דערצעהלט: די נאציאן פערמאגט נאך איצט 190,000,000 אקער וואלד. אין פריוואט הענד געפינט זיך אבער מעהר ווי 400,000,000 אקער. דערפון ווערט קוים 3 פראצענט געהאלטען אין אזא צושטאנד, ווי עס ווערט געפאדערט לויט דער וויסענשאפט און אויף אזא אופן אז זיי זאלען ניט אויסגעראט ווערען. 97 פראצענט פון אלע פריוואט־וועלדער זיינען פון זייערע פריוואט אייגענטהימער פער'משפט אויסגעראט צו ווערען. וואס פאר אן אונגליק עס איז פאר א לאנד צו פערליכרען איהרע וועלדער, דאס ווייסען פון ביטערער ערפאהרונג די מייסטע אייראפעישע לענדער. די יונגע אמעריקא מיט איהרע אייביגע וועלדער איז פער'משפט אין דער גיכער צוקונפט צו דעם זעלבען טרויעריגען שיקזאל, ווייל קאפיטאל בעלי־בתי'וועט אזוי גוט און די בונדעס־רעגיערונג — ערקלעהרט דער מעסעדזש — האט קיין רעכט ניט זיך אריינצומישען.

די פלענער און פארשלעגע, וועלכע טעפט מאכט ווי צו ראטעווען די נאטירליכע אוצרות פון לאנד פון קאפיטאל'ס נעגעל, צייכענען זיך ניט אוים מיט קיין בעזונדערער אריגינאליטעט, ניט מיט קיין בעזונדערער שארפקייט און טיעפקייט, נור זיי גענהען בכלל אין די ווענען, וועלכע רוזוועלט האט אנגעוויעזען. אויף דעם פונקט בעדייט מיט טעפטען בשום אופן ניט גענען די הערשענדע קליקע.

טעפטם פלענער מכח אייזענבאהנען און טראסטם.

פיעל אינטערעסאנטער איז טעפט'ס ערשטער ספעשעל מעסעדזש, וועלכער בעשעפטיגט זיך מיט די קאנטראלירונג פון די גרויסע אייזענבאהנען און מיט די רעגולירונג פון די טראסטם. טעפט'ס פארשלעגע זיינען דארט כמעט ווי ניי. כדי צו קאנטראלירען די פיהרונג פון די אייזענבאהנען שלאגט טעפט פאר די שאפונג פון א נייעם האנדעלס־גריכט, וועלכער זאל דארפען אורטהיילען איבער אלע שטרייטפראגען אויף דיעזען געביעט. דערצו שלאגט טעפט נאך פאר אייניגע עגדערונגען אין די עקזיסטירענדע געזעצען, וועלכע בעצווועקען פון איין זייט צו פערשטארקען די קאנטראל פון דער רעגיערונג, פון דער צווייטער זייט אבער שאפען מעהר פרייהייט פאר די אייזענבאהן קאמפאניס ביים אבשליסען אבמאכען צווישען זיך, אויסקוופען שעהרם איינע ביי די אנדערע.

מכח די טראסטם דריקט זיך טעפט זעהר וואהרעם אוים וואס שייך זייער אלגעמיינע עקאנאמיש־סאציאלע בעדייטונג. ער אנערקענט פאלשטענדיג די נויטוועגדיגקייט און ניצליכקייט פון קאנצענטרירונג פון גרויס־קאפיטאלען. ער פיהרט דורך א שיידונגס־ליניע צווישען גוטע טראסטען, וואס זוכען ניט דורך מאנאפאל צו שטערען דעם האנדעל און שלעכטע טראסטס, וואס טהוען עס יא. דיעזע שיידונגס־ליניע איז די גרונדלאגע פאר זיין פלאן אייניצופיהרען טשארטערס, ערלויבניסע, הכשרים פאר טראסטס פון דער בונדעס־רעגיערונג. ער שלאגט פאר אז יעדער טראסט, אויב ער ווייל ניט האבען קיין צרות ניט פון דער בונדעס־רעגיערונג און ניט פון די איינצעל־שטאאטען, זאל קענען ארויסנעהמען א טשארטער אין וואשינגטאן, און אויב ער

ווי׳ל ניט זא׳ל ער עס ניט דארפען טהאָן. אויף אזא אופן וועט די רעגיערונג וויסען, אז זי וועט האָבען פאר זיך „גוטע" און שלעכטע טראָסטס. די געטשארטערטע טראָסטס וועלען שטעהן אונטער אין זארט קאָנטראָ׳ל, די ניט־געטשארטערטע אונטער אן אנדער זארט קאָנטראָ׳ל.

דיעזע פאָרשלעגע טעפטס האָבען ארויסגערופען זעהר גרויסע מיינונגס־פערשיעדענהייטען, אָבער דאָס זיינען מעהר פראָגען פון אלגעמיינער פאָליטיק און פראָגען מכח די פראקטישקייט פון דיעזע פאָרשלעגע, וואָס רופען ארויס אזוי פיעל מיינונגס־פערשיעדענהייט. פון ראדיקאלִיזמום זיינען דיעזע פאָרשלעגע ווייט. בעקעמפפען די טראָסטס ווי׳ל טעפט בשום אופן ניט. פאר קיין טראָסט־טוידטער וועט איהם איצט קיינער ניט האלטען. וואָס עס מערקט זיך יא אין דיעזע פאָרשלעגע איז די שטרעבונג צו צענטראַליזירען די רעגיערונגס־מאכט אין וואשינגטאָן אויף׳ן חשבון פון די איינצעלנע שטאָטען. און דיעזע צענטראַליסטישע טענדענץ איז עס געגען וועלכע פיעלע פראָטעסטירען אזוי שטארק. בעצם אנערקענט טעפט דעם אלטען גרונדזאץ (דעם שערמאן גרונדזאץ) פאר שטארק געגנג צו קענען בעקעמפפען די מיסברויכונגען פון די טראָסטס. די גאנצע זאך שטעלט זיך פאר ווי א רייע פערוואלטונגס פראָגע, ווי פראקטיש צו קענען געברויכען דאָס גרונדזאץ. וועהן מען דערמאָנט זיך נאָך אז די פראָגע וועגען ארויסנעהמען א טשארטער, אָדער ניט וועט בעשלאָסען ווערען פרייוויליג פון יעדען טראָסט בעזונדער, דאן פערשטעהט מען פאר וואָס די טראָסטס זיינען אזוי רוהיג און שטיל און זאָגאר צופריעדען: אין וויסען־הויז האָבען זיי קיין שונא יעדענפאלס ניט; פון דאָרט ערווארטען זיי קיין גרויס טראָבעל ניט.

טראָסט און יקרות.

דאָך שונאים פעהלט די טראָסטס ניט. א טיעפע שנאה איז איינגעפלאַנצט טיעף אין די נשמות פון די בריטע פאָלקס־מאסען צו די טראָסטס, סאי צווישען די אונטערשטע שיכטען פון דער געזעלשאפט, סאי צווישען די מיטלערע שיכטען, הויפטזעכליך פאר איין זאך: פאר דעם שטייגערען יקרות. דיעזער שטייגערער יקרות איז זעהר קלָאָהר אילוסטרירט געווארען דורך די טאבעלען, וועלכע „ברעדסטייטס" האָבען צוזאמענגעשטעלט און פערעפענטליכט וועגען די מקחים פון 96 אם מייסטען געברויכטע סחורות. עס שטעלט זיך ארויס אז דער יקרות וואקסט שוין ניט פון יאהר צו יאהר, זאנדערן פון חודש צו חודש. פון 1טען נאָוועמבער ביז דעם 1טען דעצעמבער 1909 איז דער יקרות געשטיגען אויף 1.7 פראָצענט; זינט מערץ איז דער יקרות געשטיגען אויף גאנצע 11 פראָצענט. דאָך דער קאָנסומער נויטיגט זיך ניט אין קיינע ציפערן און סטאטיסטיקס. ער וויים און פיהלט ריין עמפיריש פון דער פראקטיק, אז מיט דיזעלבע עטליכע דאָלאָר איז איהם אלץ שווערער אויסצוקומען. און פונקט אזוי עמפירישׁ, פון דער פראקטיק וויים ער, אז אין א גאנץ קורצע צייט נאָך דעם ווי ער דערווייסט זיך פון די צייטונגען, אז עס האָט זיך געבילדעט א טראָסט אין א געוויסען צווייג פון אינדוסטריע אָדער האנדעל, דערווייסט ער זיך פון זיין גראָסערי־מאן, אָדער פון זיין מילך־מאן, אָדער פון זיין קצב, אז מען דארף שוין צאָהלען מיט א פעני אָדער צווויי טהייערער.

וועהן די „טיימס" האָט געמאכט א רונדפראגע ביי די פראָפעסאָרען פון פאָליטישע עקאָנאָמיע פון די פערשידענע אוניווערזיטעטען מכח די אורזאכען פון יקרות, האָבען זיי געזאגט אלערליי אורזאכען דיזע ערשיינונג צו ערקלערען. נור איין פראָפעסאָר לאפלין פון שיקאגא׳ר אוניווערזיטעט, האָט די הויפטשולד ארויפגעווארפען אויף די טראָסטס. דאָס גרויסע פובליקום אבער פיהלט עס גאנץ גוט. די נייעסטע אונטערזוכונגען געגען ניו יארקער מילך־טראָסט און געגען טאבאק־טראָסט האָבען פאָלשטענדיג בעשטעטיגט, אז טראָסט איז אייגער פון די הויפט־אורזאכען פון וואקסענדען יקרות. עס זיינען דא נאָך פיעלע אורזאכען: הויכער טאריף, פערביליגונג פון גאָלד, די אבשאפונג פון פרייע לאנד א. אנד. אָבער טראָסט האָט פאר דעם קאָנסומער די בעזונדערע בעדייטונג וויי׳ל דא זעהט איהר דעם שונא פאר די אויגען.

די אָהנמאכט פון קאָנסומער

דער אונגליק פון די גרויסע מאסען אונצופריעדענע און פראָטעסטירענדע קאָנסומערס בעשטעהט אין דעם דאָס זיי פיהלען זייער אָהנמאכט. ווי עס בעמערקט דער דערמאָנטער פראָפעסאָר לאפלין געפינט זיך דער אמעריקאנער קאָנסומער אין א פיעל ערגערער לאגע ווי דער קאָנסומער אין די מייסטע אירא־

פּאאישע לענדער. אין ענגלאנד אדער דייטש־לאנד זיינען די קאנסומערס ארגאניזירט מעהר אדער וועניגער אין ליעגם, אין קאנסום־פּעראיי־נען, זיי קענען אויסאיבען א געוויסען דרוק אויף די מאנופּעקטשורערס און גרויסהענדלער. דאָ אבער איז פון דאָם אלץ קיין זכר כמעט ניטא. דער אונצופּריעדענער קאנסומער פיהלט זיך ער איז פאלשטענדיג אונבעוואפענט און הילפלאָז פאר א דירעקטען קאמפף געגען די בעזווילינג טראסטס. דערפאר איז ער אבער געריים־צוואווייזען סימפאטיע און שטיצע צו דעם, וואס טרעט ארוים אלס קעמפּפער געגען די טראסטס. דערפון נעהמט זיך דער שיינבארער ווידערשפּרוך ווי אזוי די רעפובליקאנער און דעמאקראטישע פּלאטפּארמען זיינען אויפ'ן וואָרט אזוינע שארפע געגנער פון טראסט און מאנאפּאל, כאטש אין אמת'ן זיינען דוקא טראסט און מאנאפּאל „די מאכט הינטער דער רעפובליק", די אמת'ע בעלי־בתים פון ביידע פּארטייען. דער אונערוואָרטע־טער סטיכישער אויסברוך פון דעם גרויסען פּליישּ־סטרייק באיקאָם, וועגען וועלכען מיר וועלען ריידען אויספיהרליך נעכסטען חודש, בע־שטעטיגט נור ווי פיעל בייזעם בלוט און אָהנ־מעכטיגע גאל עס האט זיך אנגעקליבען ביי די מאסען געגען טראסט.

אן אמעריקאנער בעאבאכטער וועגען מארש פון דער רעוואלוציאן אין איראפּא

אין א זהר אינטערעסאנטען און בעלעהרענדען ארטיקל „דהי פיעספול רעוואלושאן" גיט פרעדעריק האו אין „אוטלוק" א איבערבליק איבער די סאציאל־פּאליטישע צושטענדע אין אירפּא.

אין גאנץ אירפּא, זאגט ער, פיהלט מען אז עס שטעהט פאר א גרויסע ענדערונג. גאנץ אירפּא רעדט וועגען אן אונפּערמיידליכען קאָנ־פליקט צווישען די פּריוויליגירטע און דעמאקרא־טיע. מען זעהט עס גאנץ דייטליך אין ענגלאנד, דייטשלאנד, פראנקרייך, עסטרייך און איטא־ליען; מען זעהט עס אין די קלענערע שטאא־טען: אין דענמארק, בעלגיען און שווייץ. די ענדערונג וועלכע שטעהט פאר איז אזוי קאָלאָ־סאל און אזוי בעדייטענד פאר די מענשהייט ווי די גרויסע פראנצויזישע רעוואלוציאן.

דיעזע גרויסע, ווי ער מיינט, פרייהר־ליכע רעוואלוציאן, דרוקט זיך אוים, לויט האו'ס בעאבאכטונג, איבערהאל אין דער וואק־סענדער מאכט, איינפלום און בעדייטונג פון סאציאליזמום. אין גאנץ אירפּא וואקלט דער איינפלום פון פריצישען קלאס, די ליבעראלע פּארטייען פערשווינדען. סאציאליזמום אבער מאכט גרויסע פּארטשריטע סאי אלס פּארטיי־פראגראם, סאי אלס לעבענס־פילאָזאפּיע.

„דער וועג צו מאכט" פון דער סאציאלער רעוואלוציאן

אונזער אמעריקאנער בעאב־אכטער ווילל פערזיכערן זיינע לעזער, אז דיזער זיעגענדער מארש פון דער רעוואלוציאן און פון סאציאליזמום איז א פריעדליכער פראצעס. פון די ריין אויסערליכע פרידליכע געזעצליכע פאָרמען, אין וועלכע דיזער ענטוויקלונגס־פראצעס שפיעלט זיך אב עד היום, ווילל ער דרינגען אז דער „גרויסער קלאדעראַ־דאטש", די סאציאלע רעוואלוציאן וועט זיך אויף ענדיגען אזוי שטיל און פייערליך און „גזעזעצ־ליך". „עס זיינען ניטא — זאגט ער — קיינע באסטיליען פון דער אלטער אַרדנונג צושטערט צו ווערען, עס איז ניטא קיין לואי דער 16טער געאפּפערט צו ווערען, קיינע עמיגראנטען עקס־פּראפּריאירט צו ווערען און קיין פערבאנד, צו זאמענגעבונדען דורך די „געטליכע רעכטע פון די קעניגע", וואס זאל זיך שטעלען געגען דיזע פאָרווערטס־בעוועגונג פון דער דעמאקראטיע."

עס איז ניט דאָ דער פלאץ זיך אריינצולאָזען אין א פאלעמיק מיט דעם פערפאסער וועגען די וויייטערדריגע פאָרמען פון דער סאציאלער רעוואָ־ציאן. אונז שטעלט זיך דיזער מארש פון דער רעוואלוציאן פאר אין א גאנץ אנדער ליכט. מיר זיינען איבערצייגט, אז דער וועג צו מאכט וועט ביי א געווייסער מדרגה פון ענטוויקלונג מוזען ווערען א רעוואלוציאנערער וועג, בעגליים מיט אלע אונאנגענעהמע ערשיינונגען פון א קאמפף פאר לעבען און טוידט. האו'ס פעהלער קומט דערפון, ווייל ער איז אביסעל צו אפּטימיסטיש. ער זעהט דעם באלדיגען סוף פון דער נייער רעוואלוציאן, דאָרט וואו עס האלט נאך קוים ביים אנפאנג. ער מיינט אז „אינדוסטריעלע דעמאקראטיע" איז דער ענדפונקט פון דער בעוועגונג אין דער צייט, וועז קאלעקטיוולער אי־גענטהום אויף די פראדוקציאנס־מיטלען און אב־

שאפונג פון דער גאנצער קאפיטאליסטישער אָרדנונג איז אין אמת'ן דער פיעל־ווייטערדיגער ענדפונקט.

די פפליכטען פון מאכט ביי דער אויספֿאישער סאציאל־דעמאקראטיע

דאָך פון הילפֿ'ס בילד זעהט מען קלאָר יעדענפאלס אז היינט צו טאג שוין איז דער סאציאליזמום געוואָרען א געוואלטיגע סאציאל־פּאליטישע מאכט. שוין היינט איז דער סאציאליזמום בראנפונקט פון אלע פּאליטישע און סאציאלע ערשיינונגען פון די לענדער. דער סאציאליזמום איז ניט מעהר די „פּריוואט־זאך" פון זיינע אנהענגער. איהם פּארבייגעהן אין גאנצען, איהם ניט בעמערקען, אדער אבזיכטליך איגנאָרירען קען זיך דאָרט היינט מעהר קיינער ניט ערלויבען. דאָס איז דער רעזולטאט פון דער ביז־איצטיגער עקטווילונג, די ערַאבערונג פון א לאנג־יעהריגער אויפקלערונג און ערציהונג, פון א גרויסארטיגער אגיטאציאָן און פון אונצעהליגע שווערע, אבער אויך צום גרויסען טהייל זיעגרייכע קעמפּפע.

דיזע נייע לאגע אלס גרויסע געזעלשאפטליכע מאכט האָט אויף די סאציאליסטען ארויפגעלעגט נייע שווערע פליכטען. ווי באלד, אז קיינער קען ניט איגנאָרירען דעם סאציאליזמום, טאָר דער סאציאליזמום פון זיין זייט קיין זאך ניט איגנאָרירען. ווי באלד אז דער סאציאליזמום איז געוואָרען א בעדייטענדער־פאקטאָר אין דער געזעצגעבונג, מוז ער אפט טראָגען זעהר אונאנגענעהמע פפליכטען, וואָס זיינען פערבונדען דערמיט, בעת עס האנדעלט זיך ניט וועגען אייגענעם פערגניגען אדער נוצען, זאנדערן וועגען די אינטערעסען פון די, פאר וועמענס בעפרייאונג די סאציאלדעמאקראטיע קעמפּפט, וועגען די אינטערעסען פון פראָלעטאריאט און דעם פּארטשריט פון דער זאך. דאָס איז דער ריכטשנור, נאָך וועלכען עס האלט זיך איצט די סאציאלדעמאקראטיע אין אירֿאפּא.

וואָס פאר'א זאנדערבארע אויפגאבען די סאציאל־דעמאקראטיע מוז אפט אויפנעהמען, זיך האלטענדיג אָן דיעזע טאקטיק, וועלען מיר אין נעכסטען נומער רעדען באריכות, וועלען מיר וועלען כארַאקטעריזירען די זאנדערבארע צושטענדע און פראָבלעמען אין די צוויי ברודער־פּארטייען: אין דייטשלאנד און עסטרייך.

דאָ ווילען מיר נור זאָגען אז אין עסטרייך איז די סאציאל־דעמאקראטיע געוואָרען דער הויפּט־זייל פון פּארלאמענט און א שטיצע פון „קרוין", אין פּרייסען זיינען די סאציאליסטען געטריבען געוואָרען אויפ'ן גאס, אויפצוהויבען אָן ענטשיידענעם קאמפּף געגען די גאנצע קאנסטיטוציאָנעלע אָרדנונג.

דער רעזולטאט פון די ערשטע וואהלען אין ענגלאנד

דער אינהאלט, די בעדייטונג און די אישיוס פון דעם היסטארישען קאמפּף, וואָס שפיעלט זיך אָב אין ענגלאנד, וועלען גרינדליך מיט גרויס קענטניסע און אויטאָריטעט בעהאנדעלט אין דיזען נומער „צוקונפט" פון אונזער לאנדאנער מיטארבייטער גענ. ת. ראטהשטיין. זינט דער ארטיקל ראטהשטיינס איז געשריעבען געוואָרען זיינען שוין פאָרגעקומען די ערשטע שלאכטען. די ערשטע רעזולטאטען זיינען שוין בעקאנט און זיי האבען שוין אויף אזוי וויים קלאָר געמאכט די לאגע אז מען וויים אין זאך: די רעאקציאָנערע אפּאָזיציאָן וועט אין נעכסטען פּארלאמענט ניט וועלען די רעגיערונגם־פּארטיי. די ליבעראלע פּארטיי וועט זיך צוריקקעהרען אלס די רעגיערונגם־פּארטיי. אמת זי כאפט קלעפּ, די צאהל פון איהרע מאנדאטען און פון די שטימען וועלט בעדייטענד קלענער. דאָך א מאיאריטעט — און ווי מען רעכענט זאָגאר — א פעסטע, זיכערע מאיאריטעט, וועט זי האבען אויך אין נייעם פּארלאמענט.

די ליבעראלע פּארטיי האָט אויף זיך גענומען אין די לעצטע טעג פון קאמפּיין זעהר גרויסע סאציאל־דעמאקראטישע התחיבות'ן. זי האָט פערשפּראכען זעהר פיעל שוץ און הילף געגען ארבייטסלאָזיגקייט. זי האָט פערשפּראכען צו זיין נאָך פיעל ווי ביז איצט א רעגיערונג פון פּאָלק פאר'ן פּאָלק. די פערקלענערטע מאיאריטעט איהרע דארף ביי קיינעם ניט אַרויסרופען קיין הארצוועהטאג. פערקעהרט, דאָס וועט איהר צווינגען זיך צו האלטען נעהנטער צו די מאסען, ווייל דאָס האָט איהר געוויזען אז ביי די בורזשואזע קלאסען האָט זי שוין כמעט ווי אלץ פערלאָרען. דאָס וועט איהר צווינגען בעדייטענד מעהר ווי ביז איצט צו אכטען און זיך צו רעכענען מיט די פאָרדערונגען און שטיצע פון דער ארבייטער־פּארטיי, וועלכע וועלט איצט איינע פון איהרע הויפּט־זיילען.

דאָ קומט אפילו אַ שטיקעל צרה: ווי עס ווייזט אוים נאָך די ערשטע רעזולטאטען האלט אויך די ארבייטער־פארטיי אין פערלירען. די אומשטענדען זיינען פאר איהר געווען ניט גינסטיג, ווייל דער גאנצער אינטערעס איז געווען פערשלונגען דורך די קאָנסיטוציאָנעלע פראגען און דורך די פראגען פון האנדעלס־פאָליטיק. עס איז דערפאר זעהר מעגליך, אז זי וועט זיך אומקעהרען אין פארלאמענט ניט אין דער זעלבער גרויס. אבער דערפאר מוז זי געווינען אין איכות, אין איינפלוס און בעדייטונג. און עס איז לייכט צו האָפען, אז דער שאדען און דער געווינס וועלען זיך אויסגלייכען.

פיעל וועניגער גינסטיג זיינען די אויסזיכטען פאר די סאָציאליסטישע קאנדידאטען, בעזאָנדערס פאר די קאנדידאטען פון די סאָציאל־דעמאָקראטישע פארטיי, וואָס איז ערווייטערט פון דער ארבייטער־פארטיי. מען וויים שוין אז איהר לידער גענאָסע האינדמאן איז אויך דעם מאָל, ביי פיעל בעסערע בעדינגונגען, דורכגעפאלען. אזא רעזולטאט איז גאנץ נאטירליך, ווייל אין אַ צייט פון אזוינע שווערע אָנגעשטרענגטע קעמפפע צווישען די גרויסע פארטייען איז פאר קלוינע פארטייען שווער זיך אריינצוארבייטען. דאָך דער סאָציאליזמוס געהט אין ענגלאנד זיינע אייגענע, אריגינעלע וועגען. זיינע ערפאָלגען און זיין צוקונפט זיינען יעדענפאלס געוויכערט.

די ניו יאָרקער סיטי־קאָנווענשאָן

די קאָנווענשאָן פון סיטי ניו יארק האָט זיך פערצויגען. שוין צווויי זונטאגען זיינען פארבי אין אָנגעשטרענגטער ארבייט, און וויפיעל נאָך זונטאגען עס וועלען זיין נויטיג ביז זי וועט זיך ענדיגען, איז שווער פאָראויסצוזאָגען, וואָרום וואָס וועלען אלץ נייע און אונערוואַרטעטע פראָבלעמען שוויימען ארויף; וואָס וועלען אלץ נייע און טיעפערע מיינונגס־פערשיעדענהייטען שטעלען זיך ארויס.

לויט ווי עס האָט אויסגעוויזען נאָך דעם ערשטען זונטאג האָט מען געמיינט אז די גאנצע קאָנווענשאָן וועט זיך בעשלוסען אויף דער איבערבויאונג פון דער ארגאניזאציאָן. דעם צווייטען זונטאג איז אבער שוין ארויפגעשוואָמען א וויכטיגע פרינציפיעלע פראגע וועגען דעם, ווי דאָרף די סאָציאליסטישע פארטיי זיך פערהאלטען צו פערשיעדענע סאָציאל־פאָליטישע גרופען־פראָיעקטען וואָס געפינען זיך „אין דער ארבייט". פון דאָרט האָט מען זיך שוין אריינגעצויגען וווייטער אין א דעבאטע וועגען דעם, ווי זאָל די פארטיי זיך שטעלען געגענאיבער דעם בורזשואזען גרופען־פראָיעקטען וואָס זיי זאָלען אלע מיטארבייטען אין דער ארגאניזאציאָן. פון דאָרט איז מען פערגאנגען צו דער אלגעמיינער פראגע וועגען „א מינימום פראָגראם" און „מיניפון פראָדערונגען" (אבגעלעגט אויפ'ן דריטען זונטאג) מען דארף ניט זיין קיין גרויסער נביא פאָראויסצוזאָגען, אז די אלע וואונדען פון דער בעוועגונג וועלען אויף די וווייטערדיגע זיצונגען געפינען וועלען. מען וועט שוין פאָרברענגען די „ארבייטער־פארטיי" מיט דער „קאָנספיראציע" און די „אינטעלעקטועלען" מיט די „פראָלעטאריער" און אזוי וווייטער.

שנעל ארונטערגעריסען שנעל געבויט.

און מיר מוזען מודה זיין: נאָך דער צו גלאטער און שטילער אויסגעניש פון ערשטען זונטאג איז אן אָפענע און גרינדליכע בעשפרעכונג פון דער לאגע און בעריהרונג פון אלע וואונדען געוואָרען א נויטוועניגקייט. קומען, — ווי מען האָט עס געטהאָן דעם ערשטען זונטאג, — און מיט איין צוויי געשיקטע פארשלעגע און פאָינטס אוו ארדערע און די אלע אנדערע געהיימניסען פון געיבטען און געשפיצטען „פארלאמענטאריזמוס" ארונטערריסען דעם גאנצען אלטען בנין פון דער ארגאניזאציאָן; מיט אן אונערהערטער שנעלקייט צוזאמענשטוקעווען א נייעם ארגאניזאציאָנס־פלאָן און דורך אן עקספרעס־געשעפטסארדנונג איהם לאָזען אבשטימען און אננעהמען — דאָס אלץ איז שוין געווען א געוואלדיגער פעהלער. אנשטאָט וואָס מען האָט געדארפט אויף'ן קאָנווענשאָן ערנסט זיך דורכשמועסען, האָט מען געמוען נאכדענקען נאָך'ן קאָנווענשאָן. די מיינונגספערשיעדענהייטען האָבען שוין געמוזט דאָן אננעהמען די פאָרמע פון אן אָפאָזיציאָן און ארויסרופען בייזעם בלוט.

די גרענעצען פון ארגאניזאציאָן.

א צווייטער גרויסער פעהלער איז געמאכט געווארען וואָס מען האָט צופיעל געוויכט אויף א ריין ביוראָקראטישע רעפאָרם. מען האָט זיך פערגעסען, אז די ארגאניזאציאָנס־פארמע איז נאָך ניט אלץ, אז די מענשען, זיי זיינען דער

עיקר. ווי אזוי די ברייטע פּראָלעטאַריער מאסען צו דערגרייכען דורך פּראָפּאַגאַנדע און אַגיטאַציאָן, ווי זייערע מוחות צו רעוואָלוציאָנירן — דאָס איז די הויפּט אויפגאַבע און אין דעם ליגט די הויפּט שווירigkייט. צו די איצטיגע פיהרער און טהור פון דער פּארטיי וועלען זיצען אין אזא קאָמיטע, אָדער אין אַנדערע; צו דער איצטיגער קלייַנער צאָהל מעמבערס וועט צאָהלען אָדער ניט צאָהלען זייַנע דיום, וועט יא אָדער ניט בעזוכען די מיטינגען פון די קלענערע אָדער גרעסערע דיסטריקטען (און אַננעהמען דאָרף מען, אז וואָס ווייטער עס וועט זיין צו געהן, אַלץ וועניגער מענשען וועלען קומען צו די מיטינגען)—יעדעסמאָל איז קוים צו ערוואַרטען דערפון א שטאַרקען, נייעם אימפּולס אין דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג; עס איז קוים צו ערווארטען, אז צולויף די איבערבויאונג פון דער אָרגאַניזאַציאָן זאָלען די סאָציאַליסטישע וועלער ביים נעכסטען קאמפיין זיין טרייער צו דער פּארטיי; עס איז קוים צו ערווארטען אז די סאָציאַליסטישע פּארטיי זאָל צולויף דעם קענען איינדרינגען אין בריטערע מאסען. צו בויען אזוינע גרויסע האָפנונגען אויף דער פער־טהיילונג פון די דיסטריקטען, הייסט: פּאָראויס זיך זעצען אין דער אונאַנגענעמער לאָגע באַלד איבערצולעבען גרויסע ענטטוישונגען. דאָס איז בכלל מכח די גרענעצען פון אָרגאַניזאַציאָנס רעפּארם.

דער נייער אָרגאַניזאַציאָנס־בנין.

דריטענס ליגט א גרויסער פעהלער אין דער גרונד־טענדענץ פון דעם נייעם פלאַן גופא. זיין טענדענץ בעשטעהט אין דעם אריבערטראָגען די שוואַר־געוויכט פון פּארטיי לעבען פון די אָרגאַניזאַציאָ־נען אויף אייניגע קאָמיטעס. דאָס איז א צו געפעהרליכער עקספּירימענט. אויב די קאָמיטעס וועלען אריינפאַלען אין א דרעמעל אָדער לעטאַר־גי, דאַן וועט די גאַנצע בעוועגונג מיט זיי אויינ־שלאָפען.

פיערטענס, אז מען געהט שוין יא מאכען א געפעהרליכען עקספּירימענט, דאַרף מען דאָך וועניגסטענס זיין פּאַרזיכטיג. מען קען דאָך בשום אופן ניט פּאַראויסזאָגען ווי די נייע אָרגאַניזאַציאָנס־פּאָרם וועט ארבייטען, צו זי וועט זיין אן ערפּאָלג, אָדער ניט; עס האָט דער־פּאר קיין שום זינן דורך א רייהע פון פּאַראַגרא־פען און בעשטימונגען זיך צו פערמויערען אין אן ענגען קרייז און ניט דערלאָזען די מעגליכ־קייט פון ענדערונגען און אויסבעסערונגען.

אַמעריקאַניזירונג אָדער סאָציאַליזירונג?

דאָך, אויב די אויסגערע־כענטע פּונקטען קענען בע־טראכט ווערען אלס פעה־לערען, וועגען וועלכע מען קען און מען דארף נאָכדענקען און ערנסט דיס־קוטירען, מוז דער פינפטער פעהלער פון נייעם בנין אַרויסרופען ענערגישע פּראָטעסטען. די אָרגאַניזאַציאָנס־רעפּאָרמער האָבען אַרויסגעגע־בען א פּרעה'ס בעפעהל צו דערשטיקען יעדען קינד וואָס וועט געבאָרען ווערען ביי די „פּרעמד־שפּרעכענע" אָרגאַניזאַציאָנען. מעהר ווי צעהן פּרעמד־שפּרעכענדע ברענטשעס טאָרען ניט עק־זיסטירען. מעהר ווי צוויי פון איין פּרעמדער שפּראַך בשום אופן ניט. די פּארטיי מעג בע־שטעהן אין ניו יאָרק דורכאויס פון דייטשען, אָדער דורכאויס פון אידען — דאָס האָט קיין וועדעג ניט. דערמיט דארף מען זיך ניט רעכע־נען, זייערע געפיהלע דארף מען ניט אכטען. דער „פּרינציפּ" איז: עס איז ניטא פּאַר'ן סאָציא־ליזמום אין אַמעריקא קיין נאַציאָן אויסער דער אַמעריקאַנער, עס איז ניטא קיין שפּראַך אויסער די ענגלישע. אלע מוזען זיך אַמעריקאַניזירען, אלעס מוז זיך אסימילירען.

מיר ווילען זיך דאָ ניט אריינלאָזען אין פּא־לעמיק וועגען די נאציאנאלע פראגע. מיר ווי־לען נור פרעגען די געגנאסען רעפּאָרמער: ווער האָט זיי געגעבען א רעכט צו וועלען צווינגען די „פּרעמד־שפּרעכענדע" זיך צו אַמעריקאַניזירען אָדער אסימילירען? צו איז דיעזע אַמעריקאַניזי־רונג וויינשענסווערטה, אָדער ניט, יערענפאלס מוז עס פאלשטענדיג פריי איבערגעלאָזען וועי־רען צו דעם פריייען ווילען פון די „פּרעמד־שפּרעכענדע" אלין. אסימילירונג און אַמעריקא־ניזירונג פון אויבען, געצוואונגענערהייט, איז גע־גען יעדען סאָציאַליסטישען פּרינציפּ. דאָס איז איינס. והשנית מוז מען דאָך זיך שטעלען די פראגע: אין וואָס בעשטעהט די צרה פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג אין אַמעריקא? צו אין דעם וואָס די אַמעריקאַנער ארבייטער זיינען ניט סאָציאַליזירט, אָדער וואָס די „פּרעמד־שפּרעכענדע" זיינען ניט אַמעריקאַניזירט? יעדער איינער ווייסט, אז עס בעשטעהט אין דעם, אויס־צוגעפינען מיטלען ווי אזוי צו מאכען די אמערי־

קאנער ארבייטער פאר סאציאליסטען; היינט ווי באלד אזוי, צו וואם דיעזע גאנצע אמעריקא־ניזירונגס־פאליטיק? ווי קומט בכלל די סאציא־ליסטישע פארטיי צו אזוינע „פאטריאטישע" — אדער ווי די דייטשע גענאסען רופען עם אפען אין זייער פראטעבט — נאטיוויסטישע שטרע־בונגען און אויפגאבען?

א התראה אין דער צייט.

דיעזע גאנצע אמעריקאניזירונגס־פאליטיק צו זי וועט בלייבען נור אויף'ן פאפיר — ווי עם ערווארטען עס די דייטשע גענאסען — אדער ניט, יעדענפאלס קען זי נור שטערען די פערשפרייטונג פון סאציאליזמום צווישען די „פרעמד־שפרעכענדע", יעדענפאלס קען עס נור נאך מעהר צוריקהאלטען די אלע „פרעמד־שפרעכענדע" פון דער פארטיי. און דערפאר איז זי ניט נור ניט געראטען און ניט סאציאליסטיש, זאנדערן אויך ניט קלוג און ניט פראקטיש.

עס איז דערפאר צו בעגריסען די ענערגישע און רעכטצייטיגע ארויסטרעטונג פון דער דייט־שער „פאלקס־צייטונג" און פון די דייטשע גע־נאסען געגען דיעזע גאנצע שעדליכע און פאר די סאציאליסטען זעהר ניט פאסיגע נאטיוויסטישע שטרעבונג. און עס איז נור צו בעדויערן, וואם עס האבען זיך ניט געפונען קיין אידישע ארגא־ניזאציאנען און קיין אידישע שטימען, וועלכע זאלען בעצייטענס אויפהויבען א פראטעסט גע־גען דיעזע פאלשע פאליטיק.

עס קומט אזוי אויך אן שווער ווי קריעת ים סוף זאגאר די אידישע פראלעטאריש ס א־צ י א ל י ס ט י ש ע מאסען צו ברענגען נעהנ־טער צו דער פארטיי. דיעזע נייעסטע, בעליידי־גענדע אסימילאציאנס־פאליטיק וועט מאכען די ווייטערדיגע ארגאניזירונגס־ארבייט צווישען די אידישע גענאסען נאך שוועררער, נאך אונמעג־ליכער.

נאך איז דאס לעצטע ווארט אין דיעזער פראגע ניט געזאגט געווארען. אידישע גענאסען! פערזאמט ניט די גלענענהייט! און לאזט הע־רען אייער ווארנענדע שטימע!

דער וויניפּעגער גוטער בייטשפיעל.

א שהנעם בייטשפיעל ווי אזוי „פרעמד־שפרעכענדע" קענען ארבייטען ענערגיש און מיט ער־פאלג פאר'ן סאציאליזמום, אויב מען שטערט זיי ניט, האט גע־וויזען די לעצטע צייט דער אידישער ברענטש פון דער ס. פ. אין וויניפעג, קענעדע. ער צעהלט נור 40 גוטשטעהענדע מיטגליעדער. פון דעסט־ווענען האט ער זיך פארגענומען אויפצורודערען גייסטיג די גאנצע פערשלאפענע אידישע בעפעל־קערונג, וועלכע בעשטעהט פון 12,000 נפשות. דיעזע קלייגע ארגאניזאציאן גיט ארוים אן אייר־גענעם מאגאזטליכען ארגאן דעם „וויניפעגער קוריער", די אייגנציגע אידישע צייטונג אין וועס־טערן־קענעדע. און, שטעלט זיך פאר, דיעזע צייר־טונג איז א סוקסעס און איז שוין געווארען א וויכטיגער פאקטאר אין לעבען פון דער דאָרטי־גער קהלה. אמת, עם פעהלט איהר נאך פיעל, דער לעזע־שטאף, בעזאנדערס דער אלגעמיין סאציאליסטישער איז נאך דערווייל זעהר ארעם, צופעליג צוזאמענגעשלעפט. אבער דערפאר האט די צייטונג אנגענומען די ריכטיגע טאקטיק צו זאגען איהר וואָרט אין די לאקאלע נויטהען און פראגען פון אידישען לעבען און זי שאפט דורך דעם א וועג פאר די סאציאליסטישע פראפאגאנ־דא און אויפקלעהרונג. די קלייגע סאציאליסטי־שע גרופע וועלט א דאנק איהר ענערגיע א מאכט אין דער גרויסער אידישער קהלה.

אט נור אויף אזא אופן: דורך פולע נא־ציאנאלע פרייהייט, דורך אנערקענונג פון פאל־שטענדיגע גלייכע רעכטע פאר אלע שפראכען, קען דער סאציאליזמום האבען ערפאלג צווישען אלע נאציאנען. די קינסטליכע, געצוואונגענע אמעריקאניזירונג און אסימילירונג מעגען די סאציאליסטען איבערלאזען פאר די יהודים און די אנדערע „פאטריאטען" פון די בורזשואזיע קלאסען. פאר דעם פראלעטאריאט און זיין פאר־קעמפפערין, די סאציאלדעמאקראטיע, פאסט דיעזע פאליטיק בשום אופן ניט. אכטונג פאר די פערזאן און די נאציאן. די בעפריואונג פון די קלאסען און די נאציאנען — אט פאר דעם קעמפפט זי; דאס איז איהר אידעאל!

צווישען זשורנאַלען

„די פרייע געזעלשאַפט", אַ מאַנאַטליכער זשורנאַל, געווידמעט פאַר ליטעראַטור און פאַר די דיסקוסיאָן פון סאָציאַלע פראַגען. ערשטער יאָהרגאַנג. נומער 1, יאַנואַר 1910.

ער ערשטער שלום עליכם, מיט וועלכען די קריטיק בעגעגנט, געווהנליך, אַ נייעם זשורנאַל לויטעט: וואַר ביזטו? און צו וואָם ביזטו געקומען אויף דער וועלט? אין וואָם בעשטעהט דיין אני מאמין, דיינע אויפגאבען און דיינע שטרעבונגען?

דיעזע פראַגען זיינען פאַלשטענדיג בערעכטיגט, וואָרום אַ זשורנאַל איז ניט קיין אַלמאַנאַך, ניט קיין פשוט'ער זאמעלפאַץ פאַר ארטיקלען פון כל המינים, און אויב ער וויל עס זיין, דאַן דאַרף ער עס אויך ערקלעהרען. נור אין צוזאמענהאַנג מיט די פון איהם אליין געשטעלטע און בעשטימטע אויפגאבען און צוועקען קען ריכטיג אונטערזוכט און אבגעשאצט ווערען דער סאָציאַל־פאָליטישער אינהאַלט, די קולטורעלע בעדייטונג און זאָגאַר דער ליטעראַרישער ווערטה פון אַ זשורנאַל.

וואָלט צ. ב. ש. די „פרייע געזעלשאפט" ניט ארויס מיט אַ בעשטימטען פראַגראַם, דאַן וואָלט מען געקומען צו דער רעדאַקציאָן מיט אַ גאַנצען קאָרב אומזיסטע טענות. אויף'ן פאָדערבלאַט שטעהט, אַז דער זשורנאַל ווערט ארויס־געגעבען פון דער „פרייער ארבייטער שטימע". מען וואָלט דערפאַר געקאָנט לערנען ריין לאַנגיש פשט, אַז די „פר. געז." דאַרף זיין אַן אנארכיסטישער זשורנאַל. דאָם איז אָבער בשום אופן ניט. דער אנארכיסטישער כאַראַקטער פון דעם זשורנאַל דריקט העכסטענס זיך אויס אין אַ פאַר בוכצעם, וועלכע דער רעדאַקטאָר גיט, אין זייַנע רעדאַקציאָנעלע נאָטיצען, דער סאָציאַלדעמאָקראַטיע ביי פאַסענדע און ניט־פאַסענדע געלעגענהייטען. אָבער זאָגאַר דיעזע בוכצעם ווערען געמאַכט ניט אין נאָמען און ניט אין דער ריכטונג פון רעוואָלוציאָנערען אנארכיזמוס, נור אין נאָמען און אין דער ריכטונג פון אָפּאָרטוניזמוס און רעפאָרמיזמוס. ווייטער, דאָם וואָם עס ווערט איבערזעצט קראָפּאָטקינ'ס גרויסע ווערק איבער די „פראַנצויזישע רעוואָלוציאָן" איז נאָך ניט קיין בעווייז, אַז דער זשורנאַל האָט וואָם עס איז פאַר אַ שייכות צום אנארכיזמוס. זאָגאַר דער ארטיקעל ווענען פערער'ן — וואָם וואָלט געקענט אויסגעטייטשט ווערען פאַר אנארכיסטישע צווועקען—איז גאָר געמומען פון אַן ענגלישען בורזשואַזנעם זשורנאַל און איז געשריבען פון אַ געווענענעם בולאַנזישיסט און שפּעטערדיגען ראַדיקאַל, אָבער יעדענפאַלס ניט קיין אנארכיסט.

דאָך די אלע טענות פאַלען ארונטער ממילא, וועו מען לייענט דורך דעם פראַגראַם־ארטיקעל און די אויפשריפט אויף'ן פאָדערבלאַט. אין דיעזען פראַגראַם ארטיקעל, וועלכער בעשטעהט צום גרעסטען טהייל פון אַ בריף פון אַ „איינעם" (דאָם איז די נייעסטע פאָרמע פון סימבאָליזמום, אריבערגעטראָגען אין זשורנאַליזמום: „איינער אין גרויען" אָדער „איינער אין שוואַרצען" ערקלעהרט דער רעדאַקציאָן און בעשטימט פאַר איהר די פראַגראַם פון איהר זשורנאַל) ווערט ערקלעהרט אז אזא זשורנאַל איז נויטיג, „אום צו בעשאפען אַ קריסטאַליזירטע עפענטליכע מיינונג". און די רעדאַקציאָן כאפט זיך אָן דיעזע „נעניאַלע" אידעע און חזר'ט איבער מיט אייגענע ווערטער אז „כדי צו בעשאפען אַ קריסטאַליזירטע עפענטליכע מיינונג" ווערט געשאפען דיעזער זשורנאַל וועלכער דאַרף ווערען „ניט נור אַ אקאדעמישע שריפט, זאָנדערן אויך אַ שריפט פון טהאַט."

אמת, דיעזע פראַגראַם זאָגט נאָך אלץ גאַנץ וועניג, וואָרום „קריסטאַליזירען די עפענטליכע מיינונג" קען מען דורך גאַנץ ענטגעגענגעזעצטע מיטלען. מען קען ארויסגעבען אַ שטרענגע פאַרטיי שריפט, וועלכע זאָל פאַר אַ געוויסען קרייז פון לעזער ווערען דער אמת'ער לעהרער, וועגווייזער און אויפקלעהרער און דורך דעם קריסטאַליזירען די עפענטליכע מיינונג פון דיעזען קרייז מענשען. מען קען אָבער אויך, אויפהויבענדיג אַ

דיסקוסיאן איבער אלע וויכטיגע ברענענדע סא־
ציאל־פאליטישע און קולטורע־ליטעראריש
פראגן, אויף אזא אופן מיטהעלפען אויפקלע־
רען די פראבלעמען, אפילו וועו דער זשורנאל
אליין האט ניט קיין בעשטימטע ריכטונג.

ערשט פון דעם אויפשריפט אויף דעם
פאדערבלאט דערוויסען מיר זיך אז דיעזען צוויי־
טען וועג האט די רעדאקציאן אויסגעקליבען.
ליידער בלייבט דיעזע אונזער ערפאהרונג ניט
בערייכערט דורך דעם אינהאלט פון זשורנאל
אליין. דיסקוסיאנס־זשורנאלען פאר סאציאל
פראגען, אט אזא ווי „דער סאציאליסטישער
אקאדעמיקער“ אמאל און „די סאציאליסטישע
מאנאטס־העפטע“ נאכהער צ. ב. ש. זיינען מעג־
ליך ערשטענס, וועו עס עקזיסטירט א גרופע פון
מענשען צווייפלער, פראטעסטאנטען, וועמען עס
וועדט ענג אין א געוויסער פארטיי אדער ריכ־
טונג און זיי הויבען אן צו מאכען א „רעוויזיע“
אין זייער אלטען גלויבען אדער פרעדיגען נייע
תורות; צווייטענס, וועו אן דער שפיץ פון דער
רעדאקציאן שטעהען מענשען, וואס זיינען אליין
בכח אויפצואוואכפען פראבלעמען און צו געפי־
נען פאסענדע מענשען, וועלכע זאלען
פון פערשיעדענע שטאנדפונקטען דיסקוטירען
דיעזע פראבלעמען און דורך דעם זיי אויפקלע־
רען און „קריסטאליזירען די מיינונגען“.

די „פר. נעז.“ האט דערווייל נור געוויזען
אז זי פערמאגט ביידעם ניט. דער איינציגער ביי
אונז אנערקענטער דיסקוטאנט, מורה נבוכים,
וועלכער פערמאגט דעם כח אויפצואוואכפען
פראבלעמען איז פון דער רעדאקציאן אוועקגע־
שטעלט געוואכען ביי דער אויפגאבע צו זיין
א פאליטישער כראניקער, ד. ה., צו בעלייכטען
די פאסירונגען פון טאג, אבער ניט צו דיסקו־
טירען פראבלעמען. אמת, זאגער פון דיעזען בע־
העלטעניש וואלפט ער שטיינער פערבייגעהענדיג
אין דעם גארטען פון די „רויטע“. אבער דיעזע
פערבייגעהענדיגע שטיינער־וואלפערי טראגט
אפט דעם כאראקטער פון „קונדס'ערי“ וועלכע
פאסען בשום אופן ניט פאר די פאליטישע אי־
בערזיכטען און ניט פאר זייער פערפאסער. קיין
אנדערע „פראפעסיאנעלע“ דיסקוטאנטען זעהט
מען אין דעם זשורנאל ניט. אויך דער רעדאק־
טאר פון זיך וויזט ניט ארויס דעם כח אויפ־
צואוואכפען סאציאלע פראבלעמען. און, וויי עס
וויזט אויס, פאדערט ער עס זאגער ניט ערנסט
פון זיינע מיטארבייטער.

אט אזוי האט פאסירט, אז די הויפט־אויף־
גאבע פון דעם זשורנאל, „צו קריסטאליזירען די
עפענטליכע מיינונג“ דורך „דיסקוסיאן פון סא־
ציאלע פראגען“ איז געבליבען נור אין דעם
בריעף פון דעם „איינעם“ און אויך דער אויפ־
שריפט פון פאדערבלאט. אין זשורנאל גופא איז
נור איין ארטיקל דא, וועלכער טראגט א דיס־
קוסיאנס־כאראקטער, דאס איז פילייף קראנץ'ס
שהען געשריעבענער, א ביסל אויבער־
פלעכליכער ארטיקל איבער „די סאציאל־
דעמאקראטיע אין אמעריקא“. אבער דאס איז
דאך א טהעמא איבער וועלכע זאגער א פוילער
פוילט זיך היינט צו טאג ניט צו דיסקוטירען.
קראנץ'ס ארטיקל וואלט פיעל געוואונען, וען
ער וואלט זיך גערעכענט דערמיט, אז היינט צו
טאג איז שוין געוואקרען זאגער „א מאדע“ צו
„רייבען“ די אלטע פיהרונגען אין דער פארטיי
און צו שטאלצירען מיט'ן „אמעריקאניזמום“.
איבעריגענס איז קראנץ נאך שולדיג זיין הויפט־
חוב צו בעווייזען וואס פאר א זארט אמעריקא־
ניזמום ער שלאגט פאר.

אויסער קראנץ'ס ארטיקל איז ניטא ניט
איינער, וואס זאל זיך פאסען אדער זאל קענען
געשטעלט ווערען אונטער דער פראגראם, וועלכע
דער זשורנאל אליין האט זיך געשטעלט. נאך
מעהר, א פאר ארטיקלען וועלכע וואלטען געקענט
גאנץ גוט אויסגענוצט ווערען אויפצואוואכפען
דיסקוסיאנען איבער ברענענדע פראגען, האבען
דורך די ארט ווי זיי זיינען בעהאנדעלט געוואכען
אבגעשניטען יעדע מעגליכקייט פון א דיסקוסיאן
און פון קריטישער נאכדענקונג. אט נעהמט צום
ביישפיעל דעם ארטיקל וועגען בערנארד שאו.
שאו אלס דראמאטורג און אלס דענקער איז
אריגינעל, געהט אין נייע וועגען, און ביז צו א
הויבען גראד איז ער רעוואלוציאנער. אן ארטי־
קל וועגען שאו וואלט געקענט אויפוואכפען
ברענענדע ליטעראריש־סאציאלאגישע פראבלע־
מען. ראסקין'ס ארטיקל אבער ערוועקט ביי די
לעזער קיין שום שפור פון זעלבסט־נאכדענקונג
ניט און געהט אין גאנצען פערבי פאר דיעזע
דיסקוסיאנס־פונקטען. דאס זעלבע קען געזאגט
ווערען מכח א. ג.'ס ארטיקל וועגען „העתיד“.
אין דיעזער פארמע פון א טרוקענעם רעפארט
איבער א העבראישען בוך איז דיעזער ארטיקל
קוים אם פלאץ אין אזא אויסגעשפראכען אנטי־
נאציאנאלען אדער „ניט־אידישליכען“ זשורנאל,
ווי דער רעדאקטאר ערקלעהרט די „פרייע געזעל־

שאפט". אָבער דאָס זעלבע זאמעל־בוך „העתיד" וואָלט געקאָנט דיענען אלס א גאנץ פאסענדער אויסגאנגס־פונקט פאר אן ערנסטע דיסקוסיאָן פון פראגען מכח דעם תוך פון אידישקייט און איהרע בעציהונגען צום קריסטענטהום.

וועג מען זאָל אורטהיילען דעם נייעם זשורנאל ליט דעם וואָס ער וויל, אָדער פרעטענדירט צו זיין, דאַן מוז מען איהם האלטען מאראלישׂ פיר א דורכפאל דורך און דורך; מען זעהט גאָר קיין סמנים ניט, אז ער זאל קענען ווערען דער פיהרענדער וועג־וויייזער, אָדער „קריסטאלישאטאָר" פאר אונזערע ראדיקאלע קרייזען. אָבער וואָלט די רעדאקציאָן געווען א ביסל בעשיידענער און געזאָגט אז זי וויל געבען א ניצליכע מאָנאטליכע אויסגאבע פון בעסערען זאָרט לעזע שטאָף, דאַן וואָלט מען עמוזט איהם צוגעבען, אז דער אָנפאנג איז ניט קיין שלעכטער. עס זיינען אין דעם נומער פארהאן אייניג גאנץ לעזבארע ארטיקלען. אויסער קראנ'ס און מורה נבוכים'ס ארטיקלען, וועלכע זיינען די בעסטע אין דיעזען נומער, געהערט צו די גאנץ ליטעראריש ארבייטען דר. גינזבורג'ס ארטיקל „דער טויט און די רעליגיאָן". דר. גינזבורג איז שוין לאנג ביי אונז אנערקענט אלס א גאנץ פעהיגער פאָפולאריזאטאָר און קאָמפילאָטאָר. ראסקין'ס ארטיקל וואָלט פיל מעהר געוואונען, וועז דער פערפאסער וואָלט אליין געהאט א בעגרינדעטע פאָרשטעלונג וועגען דזשאָרדזש בערנארד שאָו. עס פעהלט אין דיעזען ארטיקל קאָנצענטרירטקייט און בעשטימטקייט.

די ליטעראריש אבטהיילונג פון דיעזען נומער איז פיל שוואכער פאר די אנדערע. שמואלזאָהן'ס סקיצע, דאָס בעסטע אין דיעזען נומער, ווירקט איינשלעפערענדיג דורך די צופיל ווידערהאָלונגען פון די זעלבע סיטואציאָן און כמעט פון די זעלבע וועדטער. צו בעוואונדערען איז די אויסוואהל פון געדיכטע. יעדער לעזער וויים, אז מיר פערמאָגען אין אמעריקא אָם וועניגסטענס א האלבען דאָזען, אויב ניט קיין גאנצען, יונגע פאָעטען, פון וועלכע יעדער איינער בעזיצט מעהר טאלאנט פון דעם רוסישען יונגען פאָעט סענאלאָוויטש. צו וואָס עס איז געווען נויטיג זיך צו כאפען פאר אזא נויטה־מיטעל ווי איבערצודרוקען געדיכטע פון א ביכעל, און נאָך אזוינע געדיכטע, פון אזא פאָעט, איז ניט פערשטענדליך.

זעהר ניט פאסיג איז נאָך אונזער מיינונג פאר א רעדאקטאָר פון א זשורנאל איבערצונעהמען די ראָלע פון א קריטיקער און אליין אין זיינע רעדאקציאָנעלע נאָטיצען צו שטעלען „אטמעטקעם" זיינע מיטארבייטער. מען מוז דאָך לאָזען סאי די לעזער, סאי די קריטיקער, האָבען א פרייע אייגענע מיינונג און ניט פערכאפען די וועג . דער פאקט אליין וואָס די ארטיקלען וועלען געדרוקט אין זשורנאל איז שוין ממילא א בעווייז, אז דער רעדאקטאָר האלט זיי פאר גוט און ליטעראריש.

„די פרייע געזעלשאפט" קען גאנץ פרייגדליך בעגריסט וועדען פון יעדען רעדיקאל־דענקענדען מענשען, אלס א ניצליכער מיטהעלפער און פערשפרייטער פון רעדיקאלען געדאנק און פון בעסערע, ריינערע ליטעראריש לעזע־שטאָף. נור מעהר בעשיידענהייט, מעהר אָריגינאליטעט, א קלאָרערע, בעשטימטערע אייגענע פיזיאָנאָמיע און טאקע א ביסעלע מעהר ערנסטקייט, דאָס איז וואָס עס פעהלט אונזער נייעם שכן! מיר ווילען האָפען, אז מיט דער צייט וועט ער דאָס אליין בעקומען. מיר זיינען ניט אזוי פעסימיסטיש בנוגע צו דער צוקונפט פון דער „פרייע געזעלשאפט" ווי איהר רעדאקטאָר, וועלכער טענה'ט, אז „מיר ווייסען ניט קיין אורזאכע, וואָרום דער צווייטער נומער זאל בעסער געפעהלען" און וועלכער מיינט, אז „ער האָט געלייטעט פאר דיעזען נומער דאָס בעסטע וואָס ער האָט געקענט". מיר גלויבען אז זיינע וויייטערדיגע ערפאָהרונגען אויף פעלד פון ערנסטען זשורנאליזמוס וועלען איהם אליין וויייזען און בעלעהרען, אז מען קען געבען פיעל, פיעל בעסערעם, ווי דאָס וואָס ער האָט געגעבען אין ערשטען נומער.

ק. פ.

ס. ק. שנעעפאל

גהעטא קלאנגען*)

ביכעלע מיט ליעדער פון א יונ־גען, וועניג בעקאנטען דיכטער, וועלכע בעזינגען ניט „קיין ליע־בעס, קיין געטליכע וועזענס, קיין גאלדענע לאקען, קיין הימ־לישע בליקען", קיין „וועהמוטה", קיין „בענקשאפט" און קיין „איינזאמקייט" איז ווירקליך א דיסאנאנס אין דער אידישער פאעזיע פון אונזערע טעג.

עס איז אפילו געווען א מאל א ציט, וועו ארעמקייט און נויטה, פשוט'ע ארעמקייט און נאקעטע נויט, האבען געריהרט און בעגייסטערט אונזערע דיכטער. אונזער פאעזיע איז אבער נאך דאן געווען אין די „קינדערשע וויקעלעך". דאס איז געווען, בעת דער אידישער פאעט איז געווען א פאלקס־מענש — דעם פאלק'ס ליידען און דעם פאלק'ס פרייד זיינען געווען זיינע ליידען און זיינע פרייד. דער היינטיגער אידישער דיכטער איז אין זיינע גע־פיהלען און איבערלעבעניסען, אין זיינע וועה־טאגען און שמערצען וויט, זעהר א גרויסען מהלך אוועק פון די געפיהלען און איבערלעבע־ניסען פון דעם פאלק'ס־מענש. ער האט אויס־געאיידעלט זיין געשמאק, זיין שפראך האט ער אויסגעטאקט און אויסגעשליפט, און אויב אפט־מאל איז זי אביסעלע געקינצעלט און א מאל טאקע טראגט פון איהר אף מיט שווייס (ענט־שולדיגט פאר אזא ניט דעליקאטען אויסדרוק) איז אבער דיעזע אויסגעפולירטע שפראך ביי אונזערע אויפריכטיגע דיכטער זייער נאטירי־לישער לשון. און דיעזער לשון און דיע־זער געשמאק זיינען דעם גרויסען עולם קוים קוים פערשטענדליך און פרעמד זיינען זיי איהם ווי די האלבע־געפיהלע און האלבע־שטימונגען פון דעם היינטיגען דיכטער.

דער דיכטער איז אין גאנצען אוועק אין זיך, ער איז אין גאנצען פערנומען מיט זיך אליין, און געווארען איז ער זיין איי־גענער זינגער און טהייללווייז דער דיכטער פון דעם אידישען אינטעליגענט.

די אידישע ליטעראטור, וועלכע האט אין איהר ענטוויקלונג דורכגעמאכט אזא מאדנעם „קפיצת־הדרך", האט אין דער פאעזיע א שפרונג געטהאן, איבערלאזענדיג דאס פאלק, דעם המון, אין גאנצען הינטער זיך.

אין רוסלאנד אבער האבען מיר דאך צווי־שען די עלטערע אייניגע בעדייטענדע פאלקס־פאעטען, וועמעס ליעד עם דרינגט אלץ מעהר און מעהר אריין אין פאלק. אמעריקא וועלכע האט זיך לגמרי ניט מיט וואס צו שעהמען פאר רוסלאנד מיט איהרע דיכטער, האט געשאפען ארבייטער־ליעדער, אבער פאלקס־ליע־דער וועלכע זאלען אוף זיך טראגען דעם אר־טיגען קאלאריט, די ליידען, זארגען און פרייד פון דער אידיש־אמעריקאנישער גאס זיינען ביי אונז ווי ניט בנמצא.

און דערפאר טאקע איז קאפלאן'ס ביכעלע, אבגעזעהן פון זיין גרעסערען אדער קלענערען קינסטלעריישען ווערטה, א גאנץ ערפרעהליכע ער־שיינונג אין אונזער ליטעראטור. ווייל קאפ־לאן'ס ליעדער זיינען מיסטעמע לויט זייער טאן, מאניער, איינפאכקייט און אויפריכטיגקייט פאלקסטימליך. יע, אויפריכטיגקייט. די ליע־דער זיינען דורכגעפיהלט, דער דיכטער איז א נאהנטער קרוב צו זיינע „העלדען". ער לאכט ניט פון זייערע „קלייניליכע" זארגען און ניט ער בעדויערט זיי. זיין „העלד" איז — דער פעדלער און דער אפרייטאר וואס חלום'ט פון א סטענ־דיל. די „גאלדענע לאנד" האט איהם אבער אב־גענארט און ער פערבליבט ביים פוש־קארט אדער אין שאפ. און צייטענווייז פערבענקט ער זיך נאך זיין היים, נאך זיין „וועלדניק" „וואו ער פלעגט ארויסגעהן אין מארק און פערדיענען עטליכע גראשען און גאר ניט געהארעווט שטארק... און לעבען אין כבוד און נחת און הא־בען א וועלדע ביי לייט... א שטאדט אין בית־

*) „גהעטא־קלאנגען" פון מיכל קאפלאן, ארויסגעגעבען פון די אינט. ביבל., ניו יארק.

מדרש געהאַט אַזש אין מזרח ניט ווייט פון ר' סענדער דעם גביר".

און קאַפּלאַן'ס מייסטע לידער לידער אויפ'ן וועג צווישען רוסלאַנד און אמעריקא.

איינפאַך זיינען דיעזע לידער אין הארציג. ניט קיין שמייכעל רופען זיי ארויס אויף אייערע ליפּען נאָר א שטילען וואהאַג. איהר מוזט מיטפיהלען אָט דעם פּעדלער וואָס חלום'ט וועגען זיין „וולעדניק". עס פיהלט זיך אין זיי דער עגמת־נפש, די לידען פון דעם גרינעם פּשוטען אידען מיט זיין תם'עוואטען שכל, וועלכער שילט נעבעך קאָלומבוס'ן. דיעזער אָבגענארטער פּעדלער און אָפּרייטאָר האָבען געפונען אין קאַפּלאַן'ן זייער בעסטען חבר.

די געלונגענסטע לידער זיינען די, וועלכע טראָגען אין זיך א פערבאָרגענעם זיפץ אָדער טרערה, וואָס פאלט אויפ'ן פוש־קארט אָדער אין פינסטערען סוועט־שאפּ. עס איז אָבער פאראַן אין ביכלע א היבש ביסל בדחנות, הויפּטזעכליך אין די לידער וואו דער דיכטער וויל זיך שטעלען העכער פון זיינע „העלדען", וואו ער קוקט אויף זיי פון „אויבען אראָב". אין די פעליעטאָניסטישע פערזען פיהלט זיך, אגב, פרוג'ס ווירקונג. בכלל אָבער פערדיענט דער ביכל געלעזען צו ווערען. הלואי וואָס מעהר אזעלכע ביכלעך קאָלומבוס'ען. דיעזער אָבגענארטער פּעדלער און אָפּרייטאָר האָבען געפונען אין קאַפּלאַן'ן זייער בעסטען חבר.

רעדאקציאָנס־נאָטיצען

דעם גרויסען צעטל פון ארטיקלען, וואָס מיר האָבען פערעפענטליכט אין פאָריגען נומער „צוקונפט" פאר די נעכסטע נומערען, איז אין פערלויף פון לעצטען חודש בערייכערט געוואָרען מיט נאָך אייניגע זעהר בעדייטענדע ערווערבונגען.

דעם יובילעאום ארטיקל וועגען אויגוסט בעבעל שרייבט פאר אונז ניט עמנואל וואורם, וועלכער איז צופיעל בעשעפטיגט מיט'ן גרויסען בוך, זאָנדערן דער שרייבער וועלכער איז אין דער גאנצער סאָציאליסטישער וועלט אם מיינטען קאָמפּעטענט און פאסענד פאר דיעזער אויפגאבע, נעמליך, דער גרויסער היסטאריקער פון דער דייטשער סאָציאל־דעמאָקראטיע און איהר גלענצענדער שריפטשטעלער פ ר א נ ץ מ ע ה ר י נ ג.

דער ארטיקל וועט ערשיינען אין מערץ־נומער — זעקס טעג נאָכ'ן יובילעאומס־פייער.

געט. הענריך קונאָוו, דער שפּעדעקטאָר פון בערלינער „פאָרווערטס", שרייבט אויך פאר די „צוקונפט" אן ארטיקל. אין זיין בריף לאָזט ער אונז וויסען: „אזוי ווי איהר האָט מיך פאָרגעשטעלט פאר די לעזער פון די „צוקונפט" פאר א מאַרקסיסט פון אינגערן דור (כאָטש צום בעדויערען בין איך שוין באלד 48 יאָהר אלט),

---

רעדאקציאָנס־נאָטיצען

דעם גרויסען צעטל פון ארטיקלען, וואָס מיר האָבען פערעפענטליכט אין פאָריגען נומער „צוקונפט" פאר די נעכסטע נומערען, איז אין פערלויף פון לעצטען חודש בערייכערט געוואָרען מיט נאָך אייניגע זעהר בעדייטענדע ערווערבונגען.

דעם יובילעאום ארטיקל וועגען אויגוסט בעבעל שרייבט פאר אונז ניט עמנואל וואורם, וועלכער איז צופיעל בעשעפטיגט מיט'ן גרויסען בוך, זאָנדערן דער שרייבער וועלכער איז אין דער גאנצער סאָציאליסטישער וועלט אם מיינטען קאָמפּעטענט און פאסענד פאר דיעזער אויפגאבע, נעמליך, דער גרויסער היסטאריקער פון דער דייטשער סאָציאל־דעמאָקראטיע און איהר גלענצענדער שריפטשטעלער פ ר א נ ץ מ ע ה ר י נ ג.

דער ארטיקל וועט ערשיינען אין מערץ־נומער — זעקס טעג נאָכ'ן יובילעאומס־פייער.

געט. הענריך קונאָוו, דער שפּעדעקטאָר פון בערלינער „פאָרווערטס", שרייבט אויך פאר די „צוקונפט" אן ארטיקל. אין זיין בריף לאָזט ער אונז וויסען: „אזוי ווי איהר האָט מיך פאָרגעשטעלט פאר די לעזער פון די „צוקונפט" פאר א מאַרקסיסט פון אינגערן דור (כאָטש צום בעדויערען בין איך שוין באלד 48 יאָהר אלט),

דענק איך, אז עס וועט זיין פאַסענד צו שרייבען עפּעס טאקע איבער מארקסען, פילייכט א קורצען און פאָפולער געהאלטענעם ארטיקל איבער מאַרקס' ארבייט־טהעאָריע. אויב איך וועל קענען אָבשפּאָרען צייט, וועל איך דאָס טאָן נאָך די נעקסטע טעג."

נאָך דעם גרויסען נאציאָנאלען וואהל־קאמפּף אין ענגלאַנד שטעהט באלד פאָר א גרויסער נאציאָנאלער וואהלקאמפּף אין פראנקרייך. אויך אין דיזען קאמפּף וועט דער סאָציאליזומוס שפּיעלען א בעדייטענדע ראָלע. כדי בעציימענס זיך פאָרצובעריטען צו דיזען קאמפּף, וועלט אין פעברואר שוין אָבגעהאלטען א פאָרטייאָג פון דער פראנצויזישער סאָציאליסטישער פארטיי. מיר האָבען געבעטען אונזער פאָרזיצער מיטארבייטער דר. ח. ראפאפּארט, וועלכער איז אליין איינער פון די טהעטיגסטע קעמפּפער אין דער פראנצויזישער סאָציאליסטישער פארטיי, פאר די „צוקונפט" צו שרייבען אן אויספיהרליכען בעריכט איבער דיעזען בעדייטונגספולען פארטיי־טאָג.

פאר די אבטהיילונג פון די שהנע ליטעראטור האָבען מיר א גרעסערע ערצהלונג פון ב. גאָרין, וועלכע וועט זיך אָנהויבען צו דרוקען אין נעקסטען נומער.

בען העמפֿארד

שווערען פערלוסט האָט ערלי־טען די סאָציאַליסטישע בעווע־גונג אין אמעריקא דורך דעם טויט פון בען העמפֿארד, מאַנטאג דעם 24טען יאַנואר.

אויף׳ן שטערבע בעט איז בען העמפֿארד שוין לאַנג געלעגען; שוין זייט יאָהרען איז ביי קיינעם פון זיינע פיעלע פרייַנד, פערעהרער און מיטקעמפֿער יעדער פונק פון האָפענונג פערשוואונדען צו זעהן איהם נאָך לאַנג אין אונזערע רייהען. אָבער ביז צו דער לעצטער מינוט פון זיין בעוואוסטזיין איז זיין נשמה געווען פול מיט ליעבע צו זיינע ברידער פראָלע־טאַריער און מיט האַס צו זיינע עקספלואַטא־טאָרס. ביז צו די לעצטע מינוט פון זיין בע־וואוסטזיין, ליעגענדיג אויף׳ן שטערבע־בעט האָט בען העמפֿארד געשריעבען, אַגיטירט. ביז צו דער לעצטע מינוט פון זיין בעוואוסטזיין איז ער גע־שטאַנען אין די פֿאָדערשטע רייהען פון די סאָ־ציאַליסטישע קעמפֿער.

א געבאָרענער אַגיטאַטאָר פון „נאַטעס נאַדען" איז בען העמפֿארד געווען. ער האָט אַליין געבראַנט מיט דעם הייליגען פייער פון קאַמפֿף און בעגייסטערונג און איז נעווען בכח דיעזען פייער אריינצובלאָזען אין די נשמות פון זיינע צוהערער און לעזער. א גאַנצען לעבען לאַנג האָט ער געקֿעמפֿערט און נעאַרבייט דורך ווארט און דורך שריפט וועקענדיג, שטראָפענדיג, אויפקלעהרענ־דיג און בעגייסטערענדיג די ארבייטער־מאַסען צום קאַמפֿף פאַר א בעסערער צוקונפט.

בען העמפֿארד איז געווארען זייט א רייהע פון יאָהרען איינער פון די אם מייסטען גע־אַכטעטע, אנערקענטע פיהרער אין דער סאָציא־ליסטישער בעווענונג. זיינע בעריידטענדע פעהיג־קייטען, זיין וואונדערבארע אָפּפערוויליגקייט, זיין ערשטוינענדע איבערגעבענהייט צו דער סאָ־ציאַליסטישער זאַך האָבען אין דיעזער אַלגעמיי־נער פאָפולאַריטעט געהאַט נור איין חלק. זיין קריסטאַל־קלאָהרע, צוציהענדע און ליעבעספולע פערזענליכקייט האָט אין דיעזער פאָפולאַריטעט ניט קיין קלענערען חלק. צום קבר בעגליטען איהם אין שווערען טרויער ניט נאָר מחנות פון פערעהרער, זאַנדערען אויך פון איבערגעבענע פרייַנד.

די טרויעריגע נאַכריכט וועגען העמפֿארד׳ס טויט איז געקומען אין א צייט, וועז די לעצטע פֿיידזשעס פון דעם נומער „צוקונפט" זיינען גע־וואָרען געשלאָסען. מיר מוזען דערווייל נור זיך בענוגענען דערמיט אוז אין דעם גרויסען בעכער פון טרעהרען, צער און וועהטאָג, וואָס בעגליטען דעם פערשטאַרבענעם פיהרער אין זיין פריהצייי־טיגען קבר צוגעבען אויך א הייסען טרעהר פון זיינע פרייַנד אוז פערעהרער פון דער „צוקונפט".

שוועד איז געווען העמפֿארד׳ס לעבען. א פראָלעטאַריער פון געבורט אוז לויט זיין לאַנג, האָט ער אויך זיך אליין געפיהלט דעם נאַנצען אונערטרעגליכען יאָך פון דער קאַפּיטאַליסטי־שער רויבערישער אָרדנונג. פון דיעזען ברענע־דיגען טינגל איז ער אָבער אַרויס א גליטער־טער אין גייסט אוז נשמה.

זיין שוואכען קערפער האָט די פראָלעטא־ריש קראַנקהייט געקאַנט בייקומען, זיין גייסט אָבער וועט בלייבען נאָך לאַנג, לאַנג לעבען, דורך די נרויסע רעוואָלוציאָנירענדע ארבייט וועלבע ער האָט אויפגעטהאָן, דורך די פיעלע שריפטען, וועלבע ער האָט איבערגעלאָזען אוז אין די הערצער פון די פיעלע פרייַנד אוז פערעהרער, וואָס ער האָט ערוואָרבען פאר זיך אוז פאר׳ן סאָציאַליזמום.

עהרע זיין אַנדענקען!

ספעציעלע אויפמערקזאמקייט פערלאַנגט

פון אונזערע לעזער צו דעם פאקט, אז א מערקווירדיג, אויסערגעווענליכע נאכפראגע איז צו מערקען פאר די סעטס „צוקונפט" פון די 90ער יאהרען. מען קען זיי אבער איצט נאר נעלד ניט בעקומען. נור געצאהלטע צוקונפט־לעזער, וועלכע זיינען געווען קלוג גענוג האבען זיך מיט דעם בעזאָרגט, און זיינען איצט די אייניגיע בעזיצער פון ליטעראַרישע אַנטיקען. דאס זעלבע וועט אָהן צווייפעל פאסירען מיט די סעטס פון דעם נייעם פּעריאָד „צוקונפט'ס" דעם יאהרגאנג „צוקונפט" פון 1904 איז שוין יעצט אונמענליך צו בעקומען, מען קען אבער נאך בעקומען

דיא סעטס

„צוקונפט"

פון 1902, 1903, 1905, 1907

1908 און 1909

פראכטפאל און טלענאנט געבונדען

מיר ראטהען דאַרום אונזערע לעזער ניט צו פערנאכלעסיגען די נעלעגענהייט און צו בעזאָרגען זיך מיט די סעטס „צוקונפט", וועלכע מען קען נאך איצט בעקומען.

DIE "ZUKUNFT"

141 Division Street, New York

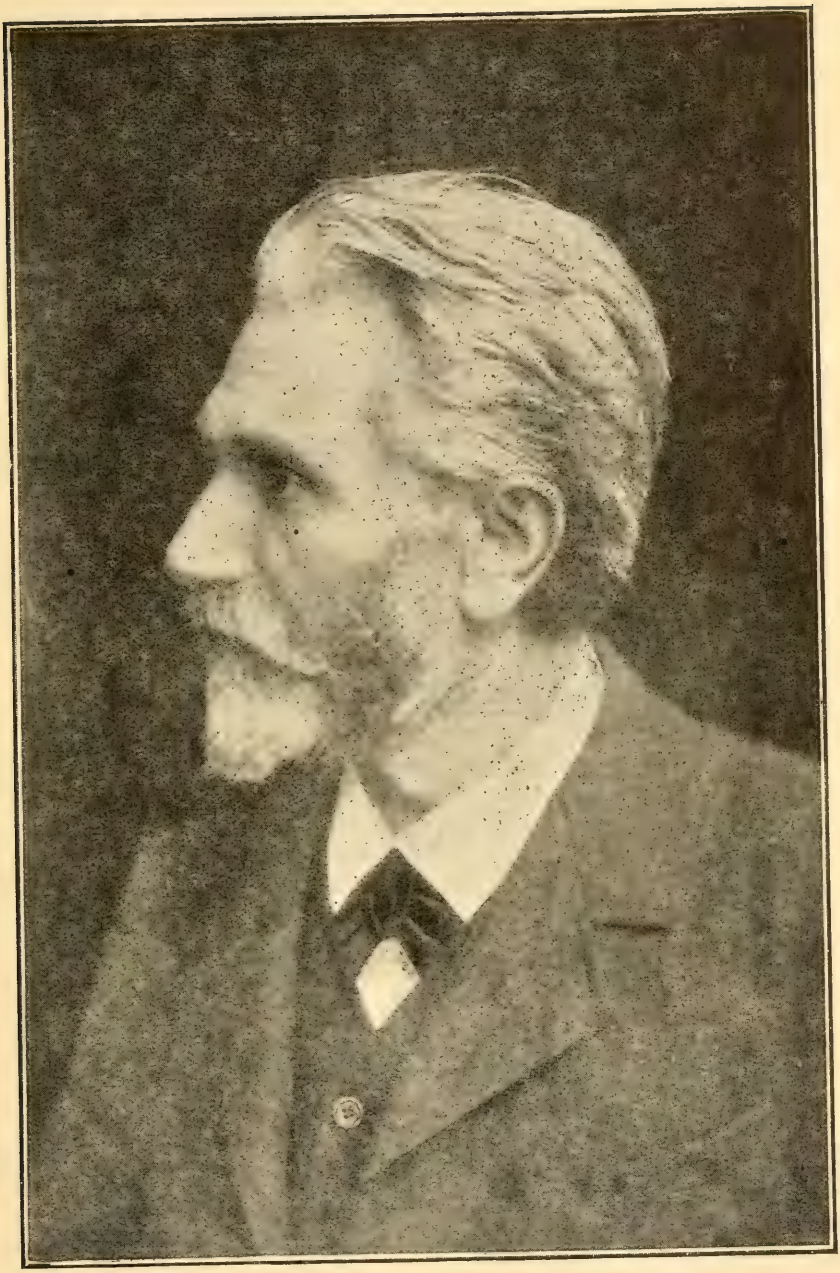

אויגוסט בעבעל
(לכבוד זיין 70 יעהריגען יובילעאום).

די צוקונפט

Vol. XV. MARCH, 1910. No. 3.

קאַרל קאַוטסקי.

אויגוסט בעבעל און דער דייטשער פּראָלעטאַריאַט

עס די פּראָלעטאַריער פון דער גאַנצער וועלט פּייערן היינט אונזער בעבעל'ן, בעגריסען אונזער זקן צווישען די פּאָר־קעמפּפּער, און פּרעהען זיך דערמיט וואָס ער איז נאָך אזוי פול פון יוגענד ברען; וועגן זיי וואַרפען א בליק צוריק אויף דעם האַלבען יאָהרהונדערט פון זיין איבערגעבענער אַרבייט און בעטראַכטען זיי־נע גלענצענדע ערפאָלגען, דאַן פּייערען זיי צו דער זעלבער צייט אויך דעם דייטשען פּראָלע־טאַריאַט און דאָס האַלבע יאָהרהונדערט פון זיין זיעגרייכער גדולה, וועלכע האָט איהם געבראַכט אזוי וויט, אז זיין פּאַרטיי איז געוואָרען די שטאַרקסטע פּאַרטיי פון דייטשלאַנד און די שטאַרקסטע פּאַרטיי און די מוסטער־פּאַרטיי צווישען די סאָציאַלדעמאָקראַטישע אָרגאַניזא־ציאָנען פון דער גאַנצער וועלט.

עס איז אַן אינטערנאַציאָנאַלער יום־טוב, וועלכען מיר פּייערן איצט, וואָרים פונקט אזוי ווי די דייטשע סאָציאַלדעמאָקראַטיע איז נור א שטיק פון דער „אינטערנאַציאָנאַל“ און איז מיט איהר צוזאַמענגעוואַקסען, פונקט אזוי גע־הערט אויך איהר וויכטיגסטער פּאַרשטעהער ניט דעם דייטשען פּראָלעטאַריאַט אַליין. ער האָט געווירקט פּאַר דעם פּראָלעטאַריאַט פון דער גאַנצער וועלט און האָט גלעלערנט און גע־וואונען קראַפט פּאַר די פּראָלעטאַרישע קלאַסען־קעמפּפּע פון דער גאַנצער וועלט, ניט נור פון דייטשלאַנד.

ניט בלויז דאָפּיר פּייערט דער דייטשער פּראָלעטאַריאַט מיט בעבעל'ן אויך זיך אליין, וויל בעבעל'ס פערזענליכקייט איז אין גאַנצען אויפגענומען אין דעם פּראָלעטאַרישען בעפרייי־אונגס קאַמפּף אזוי, אז די אלגעמיינע געשיכטע פון פּראָלעטאַריאַט איז געוואָרען זיין פערזע־ליכע געשיכטע: דאָס קען מען זאָגען פון יעדען פון אונזערע אלטע קעמפּפער. בעבעל'ן קען מען אָבער אויך אין אַן אַנדער זין בעטראַכטען פּאַר איינם מיט דעם קעמפּפענדען דייטשען פּראָלע־טאַריאַט: עס איז ניטא קיין אַנדער פערזאָן, וועלכער האָט געהאַט א שטאַרקערען איינפלוס אויף דעם דייטשען פּראָלעטאַריאַט, אויף איהם דעם שטעמפּעל פון איהר נאַטור אַרויפגעלעגט און אויף איהר ענטוויקלונג געווירקט, ווי בעבעל.

אין דעם פּרט שטייגט בעבעל איבער אלע אונזערע גרויסע: אי ליעבקנעכט'ען, אין לאסאל'ן אי ענגעלס'ען און זאָגאָר מארקס'ן אליין.

שוין אויסערליכע אורזאכען האָבען איהם פערשאפט א שטאַרקערע ווירקונג אויף דעם דייטשען פּראָלעטאַריאַט איידער די אויבענדער־מאַנטע. גלענצענד געוואָלטיג איז געווען דער איינדרוק פון לאסאל'ס פערזענליכקייט, אָבער קורין, שנעל פערבייגעהענדיג איז געווען זיין

ערשיינונג, ווי א קאָמעט. מארקס און ענגעלס האָבען געשאפען די יסודות, אויף וועלכע עס איז געגרינדעט דער גאנצער קלאָסען־קאמפף פון פּראָלעטאריאט פון אלע לענדער; אבער זיי האָבען געלעבט אין אויסלאנד און האָבען שוין דערפאר אליין געמוזט האָבען פערהעלטניסמעסיג וועניג איינפלוס אויף די בעזונדערע פּארטיען, וועלכע דזיער קאמפף האָט אָנגענומען אין דייטשלאנד. אויף ליעבקנעכט איז דורך א לאנג יעהריגען גירוש געווען גאנץ פּרעמד פון די דייטשע פערהעלטניסע, וועו ער האָט אָנגעהויבען צו נעהמען אן אנטהייל אין דער פּאָלאָמענטאַרישער בעווענונג פון דייטשלאנד.

צווישען זיי און בעבעל'ן עקזיסטירט אבער קודם כל דער געוואלטיגער אונטערשיעד, דאָס זיי אלע זיינען געווען א י נ ט ע ל י ג ע נ ט ע ן; דאָס זיי זיינען געקומען צום דייטשען פּראָלעטאריאט פון דרויסען; דאָס זיי האָבען איהם געבראכט וואָס עס האָט איהם געפעהלט און וואָס ער האָט ניט געקענט שאפען פון זיך אליין, דורך אייגענע אנשטרענגונגען: דאָס איז טהעאָרעטישעס בענעהמען, היסטאָרישע און עקאָנאָמישע קענטניסע, די ערפאָהרונגען פון די קלאָסען־קעמפפע פון די דאמאָלסט נאָך העכער ענטוויקעלטע לענדער, ענגלאנד און פראנקרייך.

בעבעל אבער האָט אויף'ן פאָלקאָמענסטען אופן ענטוויקעלט יענע געוואלטיגע קראפט, וועלכע דער פּראָלעטאריאט בעזיצט אין זיך אליין. ער האָט יענע אריגינעלע צוזאמענפלעכטונג פון מעלות, וועלכע כאראקטעריזירען בעזונדערס דעם קלאָסען־קאמפף פון דייטשען פּראָלעטאריאט און וועלכע האָבען איהם זיעגרייך געמאכט. יענע אלע קרעפטען און פעהיגקייטען, וועלכע צייכנען אוים דעם דייטשען פּראָלעטאריאט, דאָרט וואו ער טרעט אויף אלם מ א ס ע, אלם ק ל א ס ע, זיי אלע זיינען פעראייניגט אויף'ן האַרמאָנישסטען אופן אין דער א י י ן פ ע ר ז א ן בעבעל'ס.

דאָס וואָס קיינער פון די פּראָלעטאריער איז ניט אליין, דאָס וואָס אלע פּראָלעטאריער זיינען אין כלל, וואו די כחות פון די איינע און פון די אנדערע זיינען זיך ממלא און פערשטארקערען זיך דורך דעם, דאָס איז דער אייניציגער בעבעל. און דערפאר, וויל זיי געפינען אין בעבעל'ן דאָס פאָלקאָמענסטע פון דעם, וואָס זיי זיינען אליין, וואָס זיי פיהלען, וואָס זיי ווילען און קענען, דערפאר קען ער ווירקען אויף די פּראָלעטאריער בעסער ווי ווער עס איז; דערפאר קען ער ארויסקריגען פון דייטשען פּראָלעטאריאט בעסער ווי ווער עס איז די העכסטע קראפט אויף וועלכע דיעזער פּראָלעטאריאט איז פעהיג; דערפאר קען ער אם בעסטען ארויסגעפינען די אויפגאבען און מיטלען פאר זייער לעזונג. וועלכע פאָסען זיך אם בעסטען צו די בעזונדערע אייגענשאפטען פון דייטשען פּראָלעטאריאט.

אין דיעזען זין דארף מען זאָגען, אז קיין אנדער פערזאָן האָט ניט אזוי גענוירקט צו בעשטימען דעם אריגינעלען כאראקטער פון דער דייטשער סאָציאָלדעמאָקראטיע ווי ער, און קיינער האָט ניט אויפגעטהאָן מעהר ווי ער פאר די ענטוויקלונג פון איהרע בעזונדערע מעלות.

* * *

אלם איינע פון די מעלות פון דייטשען אר־בייטער קלאָס, וועלכע ווארפען זיך אין די אויגען — פון גאנצען קלאָס, ניט אבער פון יעדען איינצעלנעם פּראָלעטאריער — האָבען שוין מארקס און ענגעלס אנערקענט זיין טהאָרעטישען שכל, זיין וויסענשאפטליכען אינטערעס. אין דער צייט פון סאָציאָליסטען גענזען איז דיעזע מעלה פערשטופט געווארען דורך דעם קאָמפף מיט דער פּאָליציי, וועלכער האָט פערשלונגען אלע כחות. דאמאָלסט איז אין די מעכטיג וואקסענדע ארגאניזאציאנען געווען אזוי פיעל קלייגערבייט, אז עס איז געבליבען וועניג פּלאץ פאר טהאָרעטישע בעשעפטיגונגען. אבער דער טהאָרעטישער אינטערעס איז דורך דעם ניט פערשטופט געווארען. פון דאן האָט דיעזער אינטערעס פאר טהאָריע און וויסענשאפט וויע דער ערוואכט; א עדות איז די שטארקייט פון די איצטיגע שטרעבונגען צו בילדונג.

דער גרויסער טהאָרעטישער שכל, דאָס טיעפע וויסענשאפטליכע שטרעבען האָט פון אלע מאל אויף בעבעל'ן כאראקטעריזירט. עס איז גענוג צו עפענען זיין בעריהמטען בוך אויבער די ב ר ו י, כדי צו בעמערקען וויו אויף יעדער זייט איז בענוצט געווארען אזוי פיעל קענטנים, וועלכע מען קען ערווארבען נור, וועו מען בעשעפטיגט זיך שטענדיג מיט דער וויסענשאפט, און מען פאָלגט נאָך די וויסענשאפט אין די פערשיעדענסטע צווייגען. זיינע אנדערע ווערק וויזען אָבער, אז היסטאָריע האָט איהם אם מייסטען צוגעצויגען. ניט נור יענע אבטהיילונגען פון דער היס־

טאריע, וואס האבען א לעבעריגען סאציאליסטישען אינטערעס ווי פוריע (1888), קריסטענטהום און סאציאליזם (1875), די אמתע געשטאלט פון קריסטענטהום (1876), דער בויערן קריעג און די סאציאלע בעווע־גונגען פון מיטלאלטער (1876), זאנדערען אויך אזוינע, וואס זיינען ווייט פון אונז, ווי די ענטוויקלונג פון פראנקרייך פון 16טען ביז׳ן סוף פון 18טען יאהרהונדערט (1878), אדער די מחמד׳אניש ־ ארבישע קולטור ־ פעריאדע (1884).

אבער ניט וועניגער ווי די אייגענע בילדונג איז איהם שטענדיג געלעגען צום הארצען אויך די בילדונג פון זיינע געגאסען. אין זיינע זכרונות, וואס זיינען אקארשט ערשיענען, קען מען זעהן ווי אזוי זיין התחלה אין לייפציג איז געווען אן אונערמיעדליכע ווירקונג אין דיענסט פון ארבייטער בילדונג. פון דאן אן איז ער שטענדיג געבליבען טהעטיג פאר די פארבעררייטונג פון טהעארעטישע קענטניסע, ניט קוקענדיג אויף אלע איבערלעבענישען און ניט קוקענדיג אויף דעם וואס אזוי פיעל אנדערע אויפגאבען און טהעטיגקייטען זיינען געלעגען ווי א שווערע לאסט אויף איהם. אונטער דער שווערער לאסט פון ארבייטען און זארגען, וואס האבען ארויפגעלעגט אויף איהם די ערשטע יאהרען פון סאציאליסטען־געזעץ, האט ער נאך געפונען אינטערעס פאר א ריין טהעארעטישע צייטשריפט, ווי די „נייע צייט", פון וועלכער ער איז געווען איינער פון די גרינדער און פון די פליסיגסטע מיטארבייטער. און די אינגסטע שעפפונג פון אונזער פארטיי פאר די פלאנמעסיגע פערבריי־טונג און פערטיעפונג פון טהעארעטישען וויסען, די פארטיי ־ שול פערדאנקט איהר עקזיסטענץ און איהר אויפבליהונג קודם כל דער איניציאטי־ווע און דעם קרעפטיגען אינטערעס פון אוגוסט בעבעל.

דאס טהעארעטישע אינטערעס פון דייטשען פראלעטאריאט איז א ירושה, וואס ער האט וואהרשיינליך בעקומען פון דער בורזשואזיע ווען זי האט צו העכערען געשטרעבט. דא ווי דארט שטאמט עס פון גלייכע אורזאכען. אין דער צייט, וואס די ענגלישע און פראנצויזישע פרא־לעטאריער זיינען פריהצייטיג ארויסגעצויגען גע־וואהרן אין די רעוואלוציאנערע קעמפען פון דער בורזשואזיע פון זייערע לענדער און האבען דער־פון געשעפט דאס געפיהל פון אייגענער קראפט, דעם דראנג נאך פראקטישער טהעטיגקייט אין שטאאט און געזעלשאפט פאר די בעפרייאונג פון זייער קלאססע, האבען די דייטשע פראלע־טארייער א לאנגע צייט געשפירט נור די גיים־טיגע בעטראכטונגען איבער די אלע פראגען, וואהרום די פאליטישע און סאציאלע פערהעלט־ניסע האבען זיי ניט דערלאזען אנצופיהרען זייער בעפריאונגס־קאמפף אנדערש ווי טהעארעטיש. דאס זעלבע האט אויך פאסירט מיט דער דיי־טשער בורזשואזיע. אבער די ווירקונג פון דיע־זען טהעארעטישען אינטערעס איז געווען ביי דעם פראלעטאריאט א׳ן אנדערער ווי ביי דער בורזשואזיע. ביי דער בורזשואזיע האט דאס טהעארעטישע אינטערעס געטוידט יעדע ענער־גיע. דאס טהעארעטישע אינטערעס האט זיך פערוואנדעלט אין אן אבשוואכענדע פער׳חלומט־קייט, אין אן אידעאליזם פון פרומע פערלאנגען, אין וועמעס ערפילען מען איז זיך מיאש פאר־אויס, אדער וועלכע מען האפט צו זהען ערפילט דורך אנדערע מעכטע איידער דורך אייגענער קראפט. די טרעגער פון בורזשואזנעם אידעא־ליזמום זיינען געווען אינטעליגענטען, א קלאס וואס איז אונפעהיג צו קעמפפען פאר זיך אליין.

דער האנד־ארבייטענדער פראלעטאריאט וועלט, פערקעהרט, דורך זיינע לעבענס־בעדינ־גונגען ערצויגען צו ענערגישע טהאטען. ווי נור ער וועלט אן אנהיינגער פון א געוויסע אי־דעע, בעגנוגט ער זיך ניט דערמיט וואס ער חלומ׳ט און פאנטאזירט וועגען איהר, זאנדערן ער בענוצט יעדע געלעגענהייט צו געווינען פאר איהר פראקטישע מאכט. ניט דער טהעארעטי־שער שכל אליין כארקטעריזירט דעם דייטשען פראלעטאריאט, זאנדערן פון איין זייט די פער־בינדונג מיט׳ן פראקטישען פערשטאהן די בע־דינגונגען צו גענינען און אויסשפרייטען מאכט און פון דער צווייטער זייט מיט דער ענערגישער, האלטנקיגער און קלוגער אויסנוצונג פון דיעזע בעדינגונגען אויף יעדען געביעט, וואס איז פאר־האנען דאפיר אין שטאאט און געזעלשאפט, אדער וואס קען ערבעדרט וועדען.

אין דיעזער פעראייניגונג פון צוויי אייגע־שאפטען, וועלכע מען קען זעלטען האדמאניש פעראייניגען צווישען זיך, ליעגט די גרויסע קראפט און די היסטאריש בעדייטונג פון דיי־

טשען פּראָלעטאַריאַט. אָבער אויב עס איז שווער צו פּעראייניגען דעם טהעאָרעטישען און פּראַקטישען שכל אין איין קלאַס, וואו מען קען דאָך געפינען אייַנע און די אַנדערע פּין דיעזע בייַדע זייטען אין פּאָלקאָמענהייט ביי פּערשיע־דענע פּאַרטעעטער פון דיעזען קלאַס, איז עס נאָך שוועדער צו געפינען ביי אין איינצעלנער פּערזאָן. בעבעל'ן איז דיזע זעלטענע פּער־איניגונג געלונגען אין העכסטען גראד. ער בעהערשט בייַדע זייטען פון אונזער בעוועגונג אין גלייכען מאָס. ניט קוקענדיג אויף זיין טהעאָרעטישען אינטערעס, האָט ער פון אָנפאַנג אָן, זינט ער האָט אָנגעהויבען צו ווירקען אין דער אַרבייטער־בעוועגונג, שטענדיג געהאַט א שארפען בליק פאַר די אמת'ע קוועלען פון פּראָ־לעטאַריאַט'ס מאַכט און שטענדיג געאַרבייט אום דיעזע מאַכט צו פערשטאַרקען און פּראַק־טיש אויסצואיבען. פונקט אזוי גרויס ווי ער איז אלס אויפקלערער פון זיך אליין און פון אַרבייטערקלאַס, איז בעבעל אלס אָרגאַניזאַטאָר און טאַקטיקער. דעמזעלבען אינטערעס, וועלכען ער ווידמעט היינט דעם גרויסען עבר: א מאַרגאַן, א באַכאָפען; דעמ־זעלבען אינטערעס וועלכען ער האָט נעכטען געשאַנקען דער ווייטער צוקונפט פון דער סאָציא־ליסטישער געזעלשאפט, ווידמעט ער מאָרגען מיט דער גלייכער אנשטרענגונג צו די קלענסטע קלייניגקייטען פון די טעגליכע בעוועגונגס־אַרבייט, וועמעס בעדינגונגען זיינען איהם פּאָל־שטענדיג קלאָר אין גאַנץ דייטשלאַנד.

היינט האָט ער געשריבען איבער מחמד'אני־שע קולטור, מאַרגען מכח דעם „רעגיערונגס דעפּאַרטמענט פון פּאָלקס געזונד און זיין פּרא־גראַם“ (1888), וועגען די „זונטאגסארבייט“ (1888), וועגען „די לאגע פון די אַרבייטער אין די בעקערייען“ (1890); אָדער די „בענוצונג פון דאָם רעכט צו בילדען פּעראיינען און אָב־צוהאלטען פערזאַמלונגען אין קעניגרייך זאקסען“ (1897). — דאָם זיינען נור א פּאָר פון די אונצעהליגע אַרבייטען בעבעלם. פּאַר זיין פּראַקטישע טהעטיגקייט אין פערזאַמלונגען אין זיצונגען קען מען, נאַטירליך, קיין בעווייזע ניט ברענגען.

פון זיין פּראַקטישען שכל צו פערשטעהן די אמת'ע קוועלען פון מאַכט, קומט אויך ארויס זיין אונערמיעדליכער קאַמפּף געגען די שטענדיגע ארמעען און פאַר די פּאָלקסבעוואָפנונג וועלכען ער האָט מיט גרויסער ענערגיע אנגע־פיהרט פון דעם אָנפאַנג פון זיין טהעטיגקייט ביז היינטיגען טאָג.

און צו זיין טהעאָרעטישען שכל ווי צו זיין פּראַקטישען פערשטעהן, וואו עס לייגען די וואָרצלען פון אונזער מאַכט מוז מען אויף צו־שרייבען דאָם, וואָם בעבעל האָט שוין פריה־צייטיג פערשטאַנען, וואָם פאַר א גרויסע בע־דייטונג עס קען האָבען פאַר דעם בעפרייאונגס־קאַמפּף פון פּראָלעטאַריאַט צו געווינען די פּרוי.

* * *

אין דער זעלבער ריכטונג, ווי דער גענענזאַץ צווישען טהאָריע און פּראַקטיק געהט אויף דער גענענזאַץ צווישען רעוואָלוציאָנערען ענטהוזיאַ־מום און ניכטערע בערעכנונג. אויף דיזע בייַדע אייגענשאפטען שיינען אויסצושליסען איינע די אַנדערע; אויף זיי צו פּראַייניגען קומט אָן זעהר שווער און דאָך זיינען זיי בייַדע נויטיג פאַר דעם קלאַסענקאַמפּף פון פּראָלעטאַריאַט.

קיין קלאַס האָט ניט גובר צו זיין גרעסערע שטארונגען ווי דער פּראָלעטאַריאַט. קיין קלאַס איז ניט אזוי אָנגעוויזען אין אלץ אויף זיינע אייגענע כחות; קיינער נויטיגט זיך ניט אזוי יעדען אויגענבליק אויסצונוצען אלע כחות, אויף וועלכע ער איז נור פעהיג. ניט קיין געלד־מיטלען, ניט די וואָפענטעכניק קענען געבען דעם פּראָלעטאַריאַט די מעגליכקייט אויסצו־שפּרייטען זיין קראפט; דאָם קען איהם פער־שאפען נור דער פאקט, אז מען קען אָהן איהם זיך ניט בעגעהן, זיין געשלאָסענהייט, דאָם הייסט זיין אָרגאַנזאַציאָן און זיין איבערגעבענע בעריים זיין צו ברענגען קרבנות, דאָם הייסט זיין רעוואָלוציאָנערע בעגיי־סטערונג, וועלכע קען ערווועקט וועדען נור דורך גרויסע ציעלען. דערפאר קען קיין זאַך ניט זיין מעהר קאָפּויר ווי יענע כלומרשטדיגע „רעאל־פּאָליטיק“, וועלכע מיינט אז מען קען אונז ברענגען שנעלער פאַרווערטס דורך דעם, וואָם פערקלענערנדיג די ציעלען און צווועקען פון אונזער קאַמפּף ביז זיי וועדען אונגעפעהרליך, שוואכט מען אָב דעם וויידערשטאַנד פון אונזערע געגנער און מען שאפט זיך זאָגאר פּריינד צווי־שען־זיי. די בורזשואזיע האָט פיעל צו פיעל קלאַסענבעוואוסטזיין, אז זי זאל זיך לאָזען

נאַרען דערפון; זי טרעט אַרויס מיט פּולער מאַכט געגען יעדען, זאָגאַר קלענסטען, מיטל, וועלכער בעדייט באמת די קרעפטיגונג פון פּראָלעטאַריאַט. דורך דעם וואָס מיר ענטזאָגען זיך צו האַלטען שטענדיג אויפגעמונטערט אונזער רעוואָלוציאָנען קלאַסענבעוואוסטזיין נעהמען מיר ניט אוועק די וואָפּע ביי אונזערע שונאים, זאָנדערן ביי אונז אליין.

אבער ווי נויטיג דאָס רעוואָלוציאָנערע גע־פיהל איז, כדי דער פּראָלעטאַריאַט זאל קענען ענטוויקלען די העכסטע מדרגה פון קראפט אויף וועלכע ער איז פעהיג, אזוי שעדליך ווערט עס דאָרט, וואו עס ווערט דערפון א רעוואָלוציאָנערע שכרות, וועלכע קאָכט בלינדערהייט זיך ניט רעכענדיג מיט די אמת'ע מאַכט־פערהעלטניסע. אויב די דייטשע סאָציאַלדעמאָקראַטיע איז גע־וען בכח אזוי פיעל נצחונות צו געווינען, האָט זי עס צו פערדאַנקען ניט וועניג צי יענער אָריגינעלער ארט, ווי אזוי דאָס פייערדיגע בע־וואוסטזיין, אז ער איז בערופען צו בעפרייען אלע אונטערדריקטע און עקספּלאָאטירטע איז ביי איהם פעראייניגט מיט א קלאַרען דין וחשבון איבער די אויפגאבען פון יערער צייט און איבער די מיטלען, וואָס זיינען פאַרהאַנען פאַר זייער אויפפיהרונג; דאָס איז צום טהייל א רעזול־טאט פון די טהעאָרעטישע יסודות פון מאַרקסיז־מוס, וועלכער ערקלערט ווי אזוי די רעוואָלוציאָן קומט פון עוואָלוציאָן, ווי דער איבערקעהרעניש שטאַמט ארויס פון דער אָנזאַמלונג פון איינ־צעלנע פאַרשריטע און וועלכער פעבינדעט ביידע איינע מיט די אנדערע; צום אנדערן טהייל איז עס אבער א רעזולטאט פון דער בעזאָנדערער היסטאָרישער לאגע אין וועלכע דער דייטשער פּראָלעטאַריאַט איז געבראכט געווען שוין דורך דעם אליין, וואָס דער רעזשים פון די פּריי־סישע יונקער ווייזט טאָג־טעגליך איהם פאר די אויגען, אז אָהן א גרונטאַוונע ענדערונג פון די פאָליטישע פערהעלטניסע איז אונמעגליך צו געהען וועלכע; אויך צוליעב דעם וואָס איהם איז ניט בעשערט צו בעקומען רעוואָלוציאָנערע טראַדיציאָנען פון דער צייט, וועלכע בעדויערן וואָס גאַנצטען אין אויפקומען. אָט אזוי איז דער דייטשער פּראָלעטאַריאַט רעוואָלוציאָנערער איידער דער ענגלישער, אבער וועניגער פערזונ־קען אין קלוינבירגערליכע רעוואָלוציאָנען וויי דער פראנצויזישער.

אבער עס איז קוים דאָ איינער צווישען די רייהען פון דייטשען פּראָלעטאַריאַט, וועמען עס איז בעסער גלונגען צו פעראייניגען רעוואָלו־ציאָנערע בעגייסטערונג און קיהלע בערעכנונג, ווי אויגוסט בעבעל. וועמען פון אונז האָט ער שוין ניט מיטגעריסען אין פייער דורך דעם רע־וואָלוציאָנערען ברען, וואָס פלאָקערט אין זיינע שריפטען און בעזאָנדערס אין זיינע רעדען? קעלטערע נאטורען אין אונזערע אייגענע רייהען האָבען פון איהם אפט חוזק געמאכט פאר זיינע „נביאות", וויל ער, זייענדיג הינגעריסען פון זיין ענטהוזיאזמום, האָט געוויסע וויטע ציעלען געזעהן נעהנטער, וויי זיי זיינען באמת געווען.

אבער וויר עס האָט געהאָט די גלעענהייט צו ארבייטען צוזאמען מיט איהם, דער וויים, אז זיין ברענדיגער טעמפּעראמענט און די גרויס־קייט פון די ציעלען, וועלכע ער שטעלט זיך, האָ־בען איהם קיינמאל, אויף א מינוט אפילו, ניט געמאכט פאר קיין פאנטאזיאר און קיינמאל ניט פערדונקעלט די קלארקייט פון זיין בליק פאר די פאַרדרונגען פון דער איצטיגער צייט; זיי האָבען איהם קיינמאל ניט פערפיהרט איבערצו־שאצען די קראפט פון דער אייגענער פאַרטיי און צו גרינג אבצושאצען די קראפט פון די געגנער.

מען קען מיט פולען רעכט איהם אנרופען א שטאַטסמאן — אבער קיינמאל האָט דער שטאַטסמאן אין איהם ניט דערשטיקט דעם קעמפּפער: קיינמאל האָט ער ניט געהערט צו יענעבריות וואָס האָבען האלד צו געהן אויף זיכער און האָבען נור דאן דעם מוטה צו געהען אין קאמפּף, וועו זיי האָבען דעם זיעג אין קעשענע. ער וויים זעהר גוט, אז עס זיינען פאַרהאַן אזוינע לאגעס, וועו מען מוז דעם קאמפּף אויפנעהמען אפילו, וועו מען זעהט דעם אייגענעם אונטערגאנג פאר די אויגען, וויל זיך צו ענטאגען פון קאמפּף צוליעב מורא איז די ערנסטע נייערלאגע, אין דער צייט, וועו וועראנ־דיג בעזיעגט נאָך א העלדישען וויידערשטאנד, קען מען אַרויסרופען צוקינפטיגע זיעגען.

בעבל געהערט ניט צו די, וועלכע בעדויערן וואָס די פאַריזער ארבייטער האָבען ניט געשלאָ־פען אין יענע מערץ־נאכט, וועו טיער האָט ביי זיי געוואלט אוועק'גנב'ענען זייערע הארמאטען. זייער פעהלער זעהט ער גיכער אין דעם, וואָס זיי האָבען געהאט נאָך א צו גוטע מיינונג פון זייערע

געגנער, וואָס זיי האָבען אָבעגשאַצט זייער לעיבע צום פּריעדען און זייער אנשטענדיגקייט צו הויף און זיך געלאָזען פערשלעפערן ביז די געגנער האָבען זיך בעוואפענט זיי צו דערשיסען.

די נשמה פון בעבעלם פּראקטישע, רעאָלפּאָליטיק איז שטענדיג געווען דאָם מיסטרויען געגען יעדע פּראקציאָן פון די בורזשואזנע פּארטייען. און דאָם האָט איהם שטענדיג געפיהרט אויפ'ן ריכטיגען וועג. ער האָט זיך אָפּטמאָל געוואַרט איבער די שנעלקייט פון אונזער מארשירען פּארווערטס. אבער זינט ער האָט אנגעהויבען פּאָלקאָם קלאָר צו פערשטעהן די קלאסען געגנזעצע, האָטער קיינמאָל, אפילו ניט אויף אן אויגענבליק, זיך געלעגט קיין האָפענונגען וועגען די בורזשואזנע ארבייטער־פּרייגדליכקייט. צו זאָגען נבואות איבער די אויפבליהונג פון בורזשואזנער־עמאקראטיע, האָט ער איבערגעלאָזען פּאר יענע, וועלכע האָבען חוזק געמאכט פון זיינע אייגענע נבואות.

* * *

צווישען די פּארטען, אין וועלכע עם קומט פאָר די פּראַיניגונג פון טהעאָרעטישען בענהמען און פּראקטישער ארבייט, פון רעוואָלוציאָנערער התלהבות און ניכטערער בערעכנונג אין קלאסענקאמפּף, איז פאר די איצטיגע פּאָליטיק פילייכט די וויכטיגסטע די פּראַיניגונג פון פּארלאמענטאריזמום און די ארויסטרעטונגען פון די מאסען.

דער פּארלאמענטאריזמום איז די פּארטע, וועלכע די בורזשואזיע האָט זיך געשאפען צו קענען בעל־הבתי'וען איבער די רעגיערונגס־מאכט. דאָם איז א געביעט, אויף וועלכען דער פּראָלעטאריאט מוז מיט איהר פיהרען א קאמפּף און דיזער קאמפּף וועט דער מעכטיגסטער מיטל פאר'ן פּראָלעטאריאט זיך צו ארגאניזירען אלם קלאס. די פּראָלעטארישע טהעטיגקייט איז אפילו בכח צו געווינען פאר'ן פּראָלעטאריאט אויף סאציאָלע רעפּארמען, און וואו מען קען עם אויספיהרען מוז די פּארלאמענטארישע טהעטיגקייט געפיהרט ווערען אין דעם זין. אבער ניט שטענדיג און ניט איבעראל קען דער פּארלאמענטאריזמום דערצו דיענען. דער פּארלאמענט קען אויף ווערען פון גרויס נוצען אלם א טריבונע, פון וועלכער די שטימע פון סאציאלסטישער אויפקלערונג הילכט אב ווייטער, ווי פון יעדער אנדערער טריבונע אין לאנד, אבער ניט אימער און ניט שטענדיג ווערט דערצו גענגען א גלעגנהיט. אבער די ווירקונג וועלכע דער אנטהיל פון די פּראָלעטאריש מאסען און די קעמפּפע צוליעב דעם פּארלאמענט און אין פּארלאמענט האָט יא אונטער אלע אומשטענדען איז די פּראַיניגונג פון די מאסען, וואָס זיינען צוריסען און צושיידט לויט זייערע בעשעפטיגונגען און לויט זייערע וואהנונגסערטער, צו געמיינזאמע האנדלונגען און אין געמיינזאמע ארגאניזאציאנען איבער'ן גאנצען שטאאט: קיין אנדערע פּארמע פון קאמפּף פון די פּראָלעטארישע שיכטען קען ניט אזוי גוט אויפטהון דיזע ווירקונג, קען ניט אזוי צוזאמענשמיעדען דעם גאנצען פּראָלעטאריאט פון אין שטאאט צו א פּראַיניגונטען ארגאניזמום מיט אין געמיינזאמען בעוואוסטזיין, ווי דער אנטהיל, וואָס זיי נעהמען אין די פּראָלעטארישע קעמפּפע, ווייל עם איז ניטא ליין אנדערע אינסטיטוציאָן, וואָס זאָל אזוי שטארק אריינגעהמען אין זיך דעם גאנצען פּאָליטישען לעבען פון א לאנד ווי דער פּארלאמענט. אויף אזא אופן וועלט דער פּארלאמענט א מיטל ארויסצושטעלען א צענטראָליזירטע, פּראַיניגטע מאסענבעוועגונג געגען די צענטראָליזירטע ארמיי און ביוראָקראטיע פון די רעגיערונגען. און דיזע ווירקונג האָט יעדער פּארלאמענט, ווי שוואך און שאטענארטיג ער זאָל ניט זיין, ווי באלד אז עס שפיעלען זיך נור אין איהם אב קעמפּפע, וועלכע אינטערעסירען דעם פּראָלעטאריאט; אפילו אזא פּארלאמענט אין וועלכען דער פּראָלעטאריאט איז נאָך גאָר ניט פערטרעטען און צו וועלכען ער מוז זיך נור אויסקעמפּפען פאר זיך א צוגאנג. די קעמפּפע פאר דאָם וואהלרעכט קענען אָפט מעהר קרעפּטיגען דעם פּראָלעטאריאט ווי וואהל־קעמפּפע.

מען דארף אבער קיינמאָל ניט פערגעסען אז פּארלאמענטען זיינען געשאפען געוואָרען פון דער בורזשואזיע פאר איהרע צוועקען און ניט פאר די צוועקען פון פּראָלעטאריאט. דערפאר האָבען זיי בעקומען אזוינע פּארמען, וועלכע זאָלען ערלויבען זיך צו שטיצען אויף די מאסען גענגעניבער די רעגיערונגען, אבער ניט צו מאכען די מאסען פאר די אנערקענטע בעלי בתים. די סיסטעמען פון די וואהלען און די פּארלאמענטארישע פּארמען זאָרגען דאפיר, אז פערמעגען און בילדונג האָבען שטענדיג אין די פּארלאמענטען

די אויבערהאנד, און אז דער איינצעלנער גע־ווהלטער איז ניט דער דיענער, זאנדערן דער הערר פון דער מאסע.

די אויפגאבע פון פראָלעטאריאט ווי נור ער נעהמט אן אנטהיל און די פארלאמענטאריש קעמפּפע מוז ער זארגען דאפיר, אז זיינע פער־טרעטער זאלען ניט ארונטערפאלען אונטער דעם איינפלום פון בורזשואזנעם פארלאמענטאריזמום, אז זיי זאלען זיך ניט וועלען שטעלען העכער איבער די מאסען און זאלען ניט בילדען קיין נעהיימען בונד וואם זאל זיין אונאבהענגיג פון די מאסען.

אין לענדער מיט אלט־איינגעווארצעלטען, שטארקען בורזשואזנעם פארלאמענטאריזמום, ווי פראנקרייך אין ענגלאנד, האט דאם ביז איצט זיך ארויסגעוויזען אונגעהויער שווער. דאם איז איינער פון די אפענע וואונדען פון דער פראָלע־טארישער פאָליטיק אין יענע לענדער. דער דייטשער פראָלעטאריאט האט פערשטאנען בע־סער צו לייזען דיעזע אויפגאבע. גראדע אין דעם איז די דייטשע סאציאלדעמאקראטיע געווארען א מוסטער פאר די אינטערנאציאנאלע. איהר אייגענעם מוסטער האט זי אבער דערביי געפונען אין אויגוסט בעבעל.

שוין אין יאהר 1867 איז ער געוועהלט גע וואָרען אין דעם רייכסטאג. פון דאן אן האט ער שטענדיג, מיט קלייגע הפסקות, געהערט צום רייכסטאג. און אזוי איז ער געוואָרען א פאר־לאמענטאריער דורך און דורך. פון אנפאנג אן האט ער פאָלקאם פערשטאנען די בעדינגונגען פון פארלאמענטארישער טהעטיגקייט און פאר־לאמענטארישע ערפאָלגען; קיינער האט איהם ניט נעקענט איבערשטייגען אין איבערגעבענהייט און נעווייסענהאפטיגקייט ביי די ערפילונג פון זיינע פארלאמענטארישע פפליכטען. די שילדע־רונגען פון דער פארלאמענטארישער טהעטיג־קייט פון דער דייטשער סאציאלדעמאקראטיע פון יאהר 1871 ביז 1889 קומט פון איהם. דער פארלאמענטאריזמום איז געוואָרען דער פונדא־מענט פון זיין גאנצער פאָליטישער טהעטיגקייט; אויף דיעזען געביעט האט ער דערגרייכט פיעל־לייכט די גלענצענדסטע פון זיינע ערפאָלגען.

און דאך זיינען דא וועניג מענשען, וואם האבען זיך אזוי וועניג געלאזט פערבלענדען פון דיזען גלאנץ ווי ער; וועניג וואם זאלען זיך האלטען פריי פון יענער איבערשעצונג פון פאר־לאמענטאריזמום, פאר וועלכען מארקס האט אויסגעפונען דעם שנידיגען וואָרט, דער פארלא־מענטארישער קרעטיניזמום, און וועלכער גלויבט, אז די גאנצע וועלטגעשיכטע ווערט געמאכט אין פארלאמענטען.

בעבעל האט שטענדיג שטארק בעטאנט, אז די וואָרצלען פון דער מאכט פון סאציאליסטישע פראָלעטאריער געפינען זיך אין די פראָלעטארי־שע מאסען. זיין פארלאמענטארישע טהעטיג־קייט, צי זי איז בעשטאנען אין „פאזיטיווער" רעפארם־ארבייט, אדער אין „נעגאטיווער" קרי־טיק און פערדאמונג, האט שטענדיג געהאט איין לייכטענדען שטערן פאר זיך: דעם בליק אויף דעם פראָלעטארישען קלאסענקאמפף: צו ווי־קען אז דער קלאסענקאמפף זאל לעבען און ברענ־גען פרוכט, דאם איז געווען דער ציעל פון זיין פארלאמענטארישער טהעטיגקייט.

און קיין מאל האט ער דערביי זיך ניט געפיהלט ערהויבען איבער די מאסען. שטענדיג האט ער זיך געפיהלט אלם איינער פון דער מאסע. דאם די פראָלעטארישע דיסציפלין איז א חוב פאר די דעפוטאטען וויי פאר אלע אנדערע, איז פאר איהם צו יעדער צייט געווען זעלבסט־פערשטענדליך. און דיזען פרינציפ האט ער ניט נור שטענדיג אין ווערטער אויסגעדריקט, זאנ־דערן אויך ערפילט אין זיין טהעטיגקייט.

מען האט נערעדט, אז בעבעל איז געווען אין דער פארטיי א דיקטאטאר. זיכער איז, אז אין דער גאנצער פארטיי איז ניט געווען קיין מענש, וועמעם אלגעמיינע אבטונג וואלט איהם געקענט אזוי שטעלען אין דער לאגע אויסצו־נוצען א הערשענדען, דיקטאטארישען איינפלום, ווי בעבעל. אבער עם איז ניטא קיינער, וואם זאל אזוי וועניג אויסנוצען אזא דיקטאטור ווי ער און ווער עם זאל זיין א בעסערער דעמא־קראט ווי ער. האבענדיג צו טהון מיט די גע־נאסען, איז איהם ניט איינגעפאלען קיין מאל זיך צו פערלאזען אויף עפעם וואם אנדערעם, ווי אויף די קראפט פון זיינע ארגומענטען. קיין מאהל האט ער ניט געמאכט אפילו די לייכטעם־טע פראבע דורך סטראשונקעם, ווי דאם ער וועט זיך צוריקציהען א. ד. גל. אויסצו׳פועל׳ען דאם, וואם ער האט געוואָלט. אזוינע קלייג־לייכע מיטלען האט ער שטענדיג פערמכטעט און וואו ער האט אהן זיי ניט געקענט דורכפיהרען

וואָס ער האָט געהאַלטען פּאַר ריכטיג, האָט ער בעסער מסכים געווען צו בלייבען אין דער מינאָריטעט.

ער האָט שטענדיג זיך אונטערגעגעבען אונטער דער ענטשיידונג פון דער מאיאָריטעט, אָהן א קרומע מינע, אפילו דאָן, וועז זי איז געווען געגען איהם, אבוואָהל דאָס פּלענט פּאַסירען זעלטען גענוג. פּאַר די מאַסע פון פּראָלעטאַריאט האָט ער אַן אונבענרענעצטע הויכאַכטונג. זי איז פּאַר איהם ניט א בלינדער וועדקצייג פון זיינע פּלענער, זאָנדערן דער אונבעשרייבנקטער הערר, וועלכער שטעהט העכער ווי דער העכסט־ענטוויקעלטער יחיד.

אויף דעם איז געגרינדעט אויך זיין וואונדערבאר בעשיידענהייט, וועלכע וואַרפט זיך וויידער אזוי שטאַרק אין די אויגען אין זיינע זכרונות, וואָס זיינען אָקאַרשט ערשיענען, וואו זיין פּערזענליכקייט פּערשווינדעט כמעט. דיעזע בעשיידענהייט קומט ניט דערפון וואָס בעבעל שטעלט זיין פּערזאָן, זאָנדערן וויי יעדע פּערזאָן, וואר זי זאָל ניט זיין, אפילו זיין אייגענע איז ביי איהם קליין לגבאי די מאַסע. וואָס עס בעווענט די מאַסע, וואָס עס בריינגט די מאַסע פּאָרווערטס, וואָס עס פערשטאַרקט איהרע קרעפטען, דאָס איז פּאַר איהם דאָס וויכטיגסטע און בעדייטענדסטע. און דערפּאַר רעדט ער אין זיינע זכרונות ניט פיעל אויף פון אַנדערע פּערזאָנען. ער רעדט אָבער זעהר פיעל וועגען די האַנדלונגען פון די מאַסען.

דאָס איז א לאָגישער שלום פון דעם מאַטעריאַליסטישען בעגריף פון די מענשליכע היסטאָריע, וועלכע ער האָט אָנגענומען. עס ווייזען דאָ וועניג מענשען, ביי וועמען די פערזענליכע געפיהלען זאָלען זיך לאָזען אזוי שטאַרק קאָנטראָלירען פון דער לאָגיק. בעזונדערס זעלטען איז עס ביי א בעדייטענדען פּאַרלאַמענטאריער און רעדנער, אזעלכע ווירקען גראָדע דורך די קראפט פון זייער פּערזענליכקייט און זיינען דערפּאַר צו לייכט נוטה צוצושרייבען יעדען ערפאָלג פון זייער זאָך צו דער ווירקונג פון זייער פּערזאָן.

ווי הויך זיינע פעהיגקייטען און אויסערליכע אומשטענדען האָבען ערהויבען בעבעל'ן איבער די דורכשניטליכע מאַסע, איז ער דאָך אין זיינע געפיהלען שטענדיג געבליבען איינער פון זיי, שטענדיג אן עכטער פּראָלעטאַריער אין אלע זיינע מעשים און געדאַנקען.

* * *

דאָס וואָס האָט בעגליקט בעבעל'ן און די דייטשע סאָציאל דעמאָקראַטיע, האָט זיכער וואַרצלען אלזא אין דעם, דאָס זיי איז געלונגן האַרמאָניש צו פעראייניגען א רייהע פון געגענזאצצען: דעם געגענזאץ פון טהעאָרעטישען פּאַרשטען און פּראקטישע ארביט, פון רעפּאָרם און רעוואָלוציאָן, פון פּאַרלאַמענטאריזמוס און מאַסענאַנדלונג, פון דעם דראנג פון איינצעלנע פערזענליכקייטען און דעם אונטערגעבען זיך מיט שמחה אונטער דער דעמאָקראַטישער דיסציפּלין. און נאָך איין געגענזאץ דאַרף ניט פערגעסען וועדרען, וועמעס פעראייניגונג עם האָט ניט וועניג געהאַלפען דער דייטשער סאָציאל־דעמאָקראַטיע בכלל און בעבעל'ן בפרט צו דערגרייכען א העכערע גאַנצקייט. דאָס איז דער געגענזאץ — רייד־ענדיג אין דאַוויניס לשון — צווישען דעם צופּאַסען זיך צו די אומשטענדען און דעם פעסטהאַלטען פון דאָס וואָס מיר בעקומען בירושה, צווישען דעם בלייבען פעסט ביי די פּרינציפּען און דער פּעהיגקייט צו לערנען פון די פאקטען און זיך צו רעבענען מיט זיי. פון יאָהר 1876 אָן האָט די דייטשע סאָציאל־דעמאָקראַטיע נור איין מאָהל געענדערט איהר פּראָגראַם און דיעזע ענדערונג בעדייט ניט קיין ענטזאגען זיך פון אלטע פּרינציפּען, זאָנדערן א קלאָהרערע פּארמולירונג פון די פּרינציפּיעלע מיינונגען וועלכע די פּאַרטיי האָט אָנגענומען פון אָנפאָנג אָן. און דאָך געפינט זיך אונזער פּאַרטיי אין שטענדיגען אָנגהמען נייע געשטאלטען. בעבעל איז שטענדיג געווען גרייט צו געהן פּאָראויס, וואו עס האָט זיך נור געהאַנדעלט, אז מען דארף זיך רעכענען מיט דעם, וואָס די פערהעלטניסע זיינען געוואָרען אנדערש. איין ביישפּיעל: בעבעל האָט געקעמפּפט געגען דעם, אז די סאָציאל־דעמאָקראַטיע זאָל נעהמען אָן אַנטהיל אין די פּרייסישע וואַהלען, כל זמן דאָס האָט געהייסען פּאטשען אין וואָסער, אומזיסט פערשוועדען כחות. ער האָט אָבער באַלד זיין מיינונג געענדערט און ענערגיש געגומען פּאָדערען אז מען זאָל יא נעהמען אָן אַנטהיל, ווי נור עס זיינען אויפגעקומען אזויגע בעדינגונגען, ווי נור עס האָט זיך ארויסגעווייזען אז עס איז דא א מעגליכקייט אויף אן ערפאָלג.

אבער דער זעלבער מאן, וועלכער זעהט א גרויסע מעלה אין דער פעהיגקייט זיך צו ענדערן, וואו די פערענדערונג פון די קאמפפס־בעדינגונגען בעפעהלען עם, דיזער מאן איז געבליבען שטענדיג דער זעלבער, זינט ער האט קלאהר געזומען פערשטעהן די פרינציפין פון זיין וועלט־אנשויאונג. וועו ער האט אין יאהר 1871 געענדיגט אין רייכסטאג א רעדע מיט די ווערטער: „קריג צו די פאלאסטען, פריערען צו די קלייגע הייזלעך“! — האט ער נאך מיט גאנץ וועניג יאהרען צוריק איבערגע'חזר'ט דיע־זען קריגס־רוף און זיך ערקלערט פאר א בלו־טיגען שונא פון דער בורזשואזנער געזעלשאפט. און אין די פיעלע יאהרען וואס לינגען צוויישען, איז ער שטענדיג געבליבען דער זעלבער, ניט ווערענדיג אונזיכער און ניט שאקלענדיג זיך ניט איין אויגענבליק אין די אלע קריזיסען און קא־טאסטראפען, וועלכע די פארטיי האט דורכגע־מאכט.

די פעראייניגונג פון פעסטהאלטען אן פרינ־ציפען און די פעהיגקייט זיך צוצופאסען, וועלכע איז פונקט אזוי וויכט פון כאראקטערלאזען אפארטוניזמום און דער יאגעניש נאך אויגען־בליקליכע ערפאלגען, ווי פון פערשנורעוועו דעם לעבען אין א פאר ענגע פסוקים, וואס מען חזר'ט איבער ווי פאפוגאיען — אזא זאלט פער־אייניגונג האט בעקומען ביים פראלעטאריאט א פעסטען פונדאמענט, ווי נור ער האט גוט בע־נומען די מארקסיסטישע טהעאריע, וועלכע אן־ערקענט אלייז ניט קיין אייביגע וואהרהייטען. מיט דער הילף פון דיזער טהעאריע לערענט דער פראלעטאריאט צו פערשטעהן אלע פאקטען פון טאג און צו זיי זיך צוצופאסען. אבער וואס מעהר ער פערשטעהט דורך דיזעו טהעאריע זיין לאגע אלס קלאס, אלץ שארפער בעטאנט ער די פרינציפען פון קלאסענקאמפף, וועלכע ער פיהלט אין אנפאנג נור אינסטינקטיוו.

דאס פעסטהאלטען אן דער קלאסענלאגע, וועלכע ווערט געזיכערט דורך די פעסטע פרינ־ציפיעלע אנערקענונג, אז דער פראלעטאריאט איז א בעזונדערער קלאס, איז אבער נאך ניט גענוג פאר דעם יחיד, וועמען זיינע פעהיגקייטען און אומשטענדען בריינגען צו ווערען א פאר־קעמפפער פאר דעם קלאס: ער האט נויטיג מעהר ביז ער זאל זיין אימשטאנד צו גענהן פראוים פאר די מאסע אלס אמת'ער פיהרער. די נויטוועגדיגקייט זיך שנעל צו בעשליעסען, וועו די לאגע ענדערט זיך, דאס געפיהל אז פון דיעזע בעשליעסע וועלען ארויסקומען גרויסע רע־זולטאטען, די גרויסע פעראנטוואָרטליכקייט, וואס דאס בריינגט מיט זיך ווירקט צו דער זעלבער צייט פאראלליזירענדיג און צומישענדיג. די פאלקאמענסטע טהעאריע וועט דעם פיהרער ניט העלפען, אויב ער נעהמט זי נור אן אונטער דעם איינפלוס פון א געווייסער שטימונג אדער בעת ער געפינט זיך אין א בעזונדערער לאגע; ער פערליערט זיך דען לייכט, וועו די לאגע אדער די שטימונג ענדערט זיך און ער וויים ניט וואס פאר אן עצה זיך צו געבען. א פעסטע, אנהאל־טענדע שטיצע וועלט די טהעאריע נור פאר דעם, וועו ער האט געלערנט אזוי גוט צו קענען מיט איהר זיך בעגעהן, אז זי איז געוואָרען פאר איהם אן אייגענע טהעאריע, א שטיק פון זיין אייגענער פערזענליכקייט; נור פאר דעם, וועו ער האט נאכגעדאכט וועגען אלע איהרע שליסע און איהר אויסגעפרובירט אין די פערשיעדענע לאגען.

אבער דאס קלאהרסטע פארשטעהן פון די פאקטען און פון די פאדערונגען פון דער צייט דורך די קלאהרסטע טהעאריע איז ניט גענוג, אז דער פיהרער זאל שטענדיג, ניט בלאנדזשענ־דיג און ניט צוויייפלענדיג, גפעינען דעם ריכטיגען וועג, אז ער זאל קיין מאהל דאס ציעל ניט פערליערען פון די אויגען און זאל קענען פון דעסטוועגען זיך דורכברעכען א וועג דורך די שטארונגען פון די פערשיעדענע לאגעם, אדער זיי קענען אויסמיידען. דערצו מוז דער פיהרער אויך זיין א מאן אין בעסטען זינען פון וואָרט, א העלד אהן מורא און טאדעל, א קעמפפער וויי א דענקער.

וויי שטארק בעבעל איז דאס אלץ, דאס איז איבעריג צו ערקלערען פאר די פראלעטאר־יער פון דייטשלאנד. ניט אלע פערשטעהען איהם אלס דענקער, ניט אלע פאלגען איהם אלס טאקטיקער, אבער זיי אלע, און ניט נור אין דייטשלאנד, זאנדערן אין דער גאנצער וועלט, קענען און ליעבען איהם אלס דעם מוטהיגסטען קעמפפער. יא, זאגאר זיינע גענגער מוזען איהם צאהלען דאפיר זייער אכטונג.

אלס מוטהיגער און אונערשראקענער העלד האט ער זיך אויסגעוויזען, וועו ער, צוזא־מען מיט דעם אנדערען מוטהיגען קעמפפער ליעבקנעכט, האט אין מיטען פון פאטריאטישער משוגעת פון יאהר 1870, וועלכע האט זאגאר פערכאפט די פראלעטאריש מאסען, אין רייכס־

טאָג זיך ענטזאָגט צו שטימען פּאַר א נייע הלואה אָנצופּיהרען די מלחמה; וועלן ער האָט פּראָטעסטירט געגען די פערכאָפונג פון עלזאַס לאָטרינגען; וועלן ער האָט אין א קורצער צייט ארום נאָכדעם, זייענדיג שוין אין גאנצען אלײן— לײעבקנעכט האָט אונטערדעסען זיין מאנדאַט פערלאָרען — אין דעם ברויזענדען רייכסטאג געהאלטען א לויב־געזאנג צו דער פּאריזער קאָמונע, וואָס איז אקאָרשט געווען ניעדערגעשלאָגען אונטער דער גרענצלאָזער צוויושענים פון אלע בורזשואזיע עלעמענטען. ער איז געווען אן אונערשראָקענער קעמפּפער בײם לײפּציגער פּראָצעס, וועלן ער מיט לײעבקנעכט'ן האָבען זיך ער־קלעהרט פּאר רעפובליקאנער. א קעמפּפער איז ער געווען, וועלן דער סאָציאליסטען־גזעזיץ האָט זיך אָנגעהויבען: ער איז דאָן געווען איינער פון די וועניגע וואָס האָבען דעם קאָפּ ניט פער־לאָרען אין א קעמפּפער — בײם סוף פון יענער עפּאָכע, וועלן ער האָט, אין דעם עלבענפעלדער־פּראָצעס פון יאָהר 1889, זיך פערוואַנדעלט פון אן אָנגעקלאָגטען אין א קלעגער אין דורך זיינע קרעפטיגע קלעפּ געמאַכט א חורבה פון די לעצ־טע זיילען פון דעם צופּוילטען אויסנאַהמס־גזעזיץ.

אין ער איז ניט געווען א קעמפּפער, זאָנדערן פונקט אזוי אונערמיעדליך אין אונער־שראָקען איז ער נאָך היינט ביי זיינע זיבעציג יאָהרען א קעמפּפער.

באמת פּאסט גאָר ניט פּאר איהם, אז מיר זאָלען איצט פייערען די פערגאַנגענהיט בעבעל'ס; זיין נשמה, זיינע געדאַנקען געהערען דער צוקונפט: אין איהר לעבט ער, פּאר איהר ווירקט ער. די קראַנקהייט האָט איהם צום בעדויערען אייניגע צייט צוריקגעהאלטען פון געווינסט קרייזען פון זיין טהעטיגקייט; אָבער ער דענקט בשום אופן ניט זיך צווועקצוזעצען אן א זייט און רוהיג צוצוזעהן ווי די תלמידים זיינע פיהרען וווייטער אן זיין וועדק. ער גע־הערט צו דער פּארטיי־ארבייט ביז זיין לעצטען אטהעם־צוג און אויב איצט פייערען איהם מי־ליאָנען אויף דער גאנצער ערד־קוגעל, בעגריסען זיי איהם, ווי עס בעגריסט אן ארמעע דעם אלטען פעלד־מארשאל, אונטער וועמען פיהרונג זי האָט שוין אזוי פיעל זיעגע געוואונען און אונטער וועמען אנערקענטער פיהרערשאפט זיי וועלען נאָך מוזען פיעלע הייסע קעמפּפע אויס־שטעהן, פיעלע גלענצענדע זיעגען עראָבערן.

אלם דעם מעכטיגסטען טרעגער פון דאָס אלט, וואָס עם בילדעט די אונבעזיעגבארע מאכט פון אונזער גרויסער זאך, בעגריעסען מיר דיך איצט, אויגוסט בעבעל!

(איבערזעצט פון מאַנוסקריפּט).

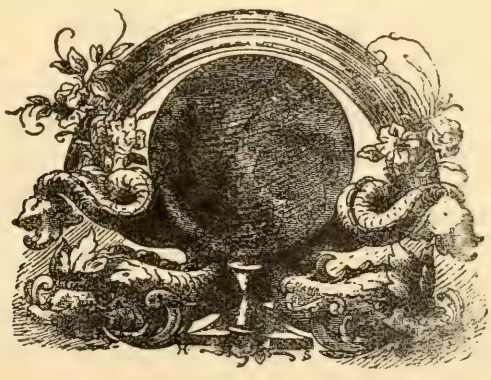

אויגוסט בעבעל

פון מיין לעבען

בעאַרבייט פון דר. ק. פאַרנבערג

1. הקדמה.

ער וואונש פון פיעלע מיינע פֿאר־טיי־גענאָסען, דאָס איך זאָל שרייבען מיינע עראינערונגען, האָט זיך צונויפגעטראָפען מיט מיין אייגענעם וואונש. אויב מען איז, ווי איך, דורך דעם גליק פון די פערהעלטניסע דערגאַנגען צו אַן אייגפֿלוסרייכע שטעלונג, דאַן האָט אויך דער כלל א רעכט זיך צו בעקענען מיט די אומשטענדען, וואָס האָבען געבראַכט דערצו. אויך די גרויסע צאָהל פון פֿאלשע אנקלאָגען און אורטהיילען מיט וועלכע מען האָט מיך אזוי פֿפט מכבד געווען, גיבען מיר א רעכט ארויס־צוטרעטען פֿאר דער וועלט און צו וויזען וואָס פֿאר א קורטוב של אמת עס שטעקט אין דעם.

„די ערשטע פֿאַרדערונגען וואָס זיינען נויטיג דערביי זיינען: אָפענהערציגקייט און אמת, וואָרום אז ניט האָט נאָר קיין זינען ניט צו געהן שרייבען וועגען אייגענעם לעבען. דער לעזער פון מיינע עראינערונגען, גאַנץ גלייך אויך וועלכער זייט ער שטעהט און צו וועלכער פֿארטיי ער געהערט, וועט מיר ניט קענען פֿאַרווארפען אז איך האָב וואָס פערדעקט אדער צוגעפֿארבט שעהנער. איך האָב געזאָגט דעם אמת אפילו דאַרטען וואו עס קען ביי פיעלע מענשען אוים־קומען אז עס וואָלט בעסער געווען צו שווייגען. איך האַלט ניט פון אזא מיינונג. א מענש אָהן פעהלערן איז גאָר ניט פֿארַאן און דער מודה זיין זיך אין א פעהלער אינטערעסירט אָפּט דעם לעזער מעהר פון אַלץ און העלפט איהם אם בעסטען א ריכטיגע מיינונג צו געווינען."

אזוי הייבט בעבעל אָן די הקדמה צו זיינע זכרונות. כדי צו זיין אין גאַנצען זיכער אז ער דערצעהלט דעם אמת און דעם פולען אמת, פערלאָזט זיך בעבעל ניט אין גאַנצען אויף זיין זכרון. ער דערצעהלט דאָס ער האָט געזאַמעלט און זאַמעלט נאָך איצט בריעף, נאָטיצען, ארטיק־לען א. ז. וו., מיט וועלכע ער קאָנטראָלירט זיין אייגענעם זכרון. די זכרונות זיינען אויף אזא אופן א פאַלשטענדיג זיכערע, אויף א רייכען מאַטעריאל אויפגעבויטע היסטאָרישע אונטער־זוכונג.

און פונקט אזוי ווי בעבעל פערלאָזט זיך ניט אין גאַנצען אויף זיין זכרון אליין, אזוי אינ־טערעסירט ער זיך אין זיינע זכרונות ניט נור מיט זיך אליין. די צייט, די אומשטענדען אין וועלכע ער האָט געלעבט, די קעמפֿען און בע־וועגונגען אין וועלכע ער האָט אנטהייל גענומען, זיי שענקט ער אָפּט מעהר אויפמערקזאַמקייט אידער זיינע פערזענליכע געפיהלען און אינער־ליכע איבערלעגונגען. בעבעל'ס וועלק האָט אלזא א דאָפּעלטען אינטערעס: עס איז די לעבענסבעשרייבונג פון איינעם פון די פעהיג־סטע און גלעצענדסטע פערזענליכקייטען, וואָס דער פראָלעטאריאט און דער סאָציאלימום האָ־בען ארויסגערוקט צווישען די גייסטיגע פיהרער. און עס איז א היסטאָריע פון דער ענטשטעהונג, ענטוויקלונג און ערהעבונג פון דער גרעסטער און מעכטיגסטער סאָציאַליסטישער בעוועגונג אין דער וועלט. דערצו קומען צו נאָך אנדערע קלענערע מעלות. בעבעל איז א גרויסער לעבענס־פילאָזאָף און מענשענקענער. זיינע בעמערקונגען וועגען מענשען און זאכען האָבען אָפּט דעם רייז פון אָריגינאַליטעט. אויך שרייבט ער שעהן, גלאַט, אָפּט שטימונגספול.

עס איז ניט מעגליך צו געבען אין דער „צו־קונפט" א נעגויע איבערזעצונג פון דיעזען מערק־ווירדיגען ווערק. דאָס איז אויך ניט גאַנץ נוי־טהיג. פיעלע און פיעלע זייטען פון דעם בוך, וועלכע האָבען א ספעציעלען אינטערעס פֿאר די דייטשע לעזער, וועלען קוים זיין אינטערע־סאַנט פאר אונזערע אידישע לעזער, וועמען דאָס גאַנצע אלטע דייטשלאַנד איז פרעמד. פיעלע איינצעלהייטען פון דער געשיכטע פון דער אר־

בייטער בעוועגונג אלײן קענען גאנץ גוט אויס־געלאָזען ווערען.

מיר ווילען אין אונזער דארשטעלונג און בעארבייטונג קודם כל זאָרגען דאָפיר, אז די גיסטיגע און מאָראלישע געשטאלט פון פער־פאסער זאָל ארויס אזוי קלאָהר, אזוי בולט ווי אין אָריגינאל. מיר ווילען איבערגעבען אין א טרייער איבערזעצונג די בעזאָנדערס אינטערע־סאנטע און כאראקטעריסטישע שטעלען פון בוך; אנדערע ווילען מיר בעארבייטען; די דריטע — דארשטעלען אין אייניגע ווערטער.

אונזער ציעל איז: ארויסצונעהמען פון דיעזען מערקווירדיגען בוך פאר די לעזער פון „צוקונפט" אזוי פיעל בעלעהרענדעם און אינטע־רעסאנטעם ווי נור מעגליך. אונזער מיטעל איז: טרייהייט צום אָריגינאל, וואו ניט אין וואָרט, וווייניגסטענס אין גייסט.

2. די קינדהייט.

„אויב מען ווייל א מענשען גענויער קענען און פערשטעהן, דאן מוז מען קענען די געשיכטע פון זיינע קינדער יאָהרען און פון זיין יוגענד. דער מענש קומט אויף דער וועלט מיט א געווי־סער צאָהל נייגונגען און כאראקטער־אייגענשאפ־טען. זייער ענטוויקלונג הענגט אָבער שטארק אָב פון די ארומיגע צושטענדע... דאָך, וואָס די פערהעלטניסע זאָלען ניט מאכען פון א מענשען אין שפעטערדיגען לעבען, די איינדריקע פון זיין יוגענד ווירקען אויף איהם צו גוטען ווי צו שלעכ־טען און בעשטימען אָפט זיינע האנדלונגען.

„איך, וועניגסטענס, מוז מודה זיין, אז די איינדריקע און איבערלעבונגען פון מיינע קינדער יאָהרען און פון מיין יוגענד האָבען מיך אזוי אָפט און קרעפטיג געפאנגען געהאלטען, אז איך האָב זיך געמוזט שטארק מאטערען זיך צו בע־פרייען פון זיי, דאָך אין גאנצען לויז געווארען בין איך פון זיי קיינמאל ניט.

„דער מענש ווערט וואו עס איז געבאָרען.

„מיר איז דיעזער גליק געקומען דעם 22טען פעברואר 1840. אין א קאזארמע אין דייטץ — קעלן האָב איך דאָס ליכט פון דער וועלט דער־זעהן. מיין פאָטער איז געווען דער אונטער־אָפיציער פון 25טען פעכאָטנעם פאָלק יאָהאן גאטליעב בעבעל; מיין מוטער — ווילהעלמינא יאָהאנא, געבאָרענע סימאָן.

„דאָס ליכט פון דער וועלט", וועלכע איך האָב דערזעהן נאָך מיין געבורט איז געווען דאָס טונקעלע ליכט פון א צינענער אויל לאָמפ, וועלכע האָט קום בעלויכטען די גרויע וועגד פון דער גרויסער קאזארמע שטוב, וואָס איז געווען צו דערזעלבער צייט אי א שלאָפ־צימער, אי דער וואָהנצימער, אי דער זאאל, אי די קיך. ווי די מוטער האָט דערצעהלט, איז עס געווען פונקט נייון א זייגער פון אבענד, וועו איך בין אויף די וועלט געקומען. „א היסטאָרישער מאָמענט" איז עס אויף אזוי ווייט, אז גראדע דאן האָט אויף דרויסען דער טרובאטש געשפיעלט די זאָרא, וועלכע איז פון לאנגע, אלטע צייטען א צייכען, אז די סאָלדאטען דארפען געהן שלאָפען.

„מענשען, וואָס זוכען אין אלץ סמנים און נביאות וואָלטען געקענט דערפון שליסען, אז דורך דעם איז שוין פאָראויס בעשטימט געווארען מיין שפעטערדיגע אָפּאָזיציאָנעלע שטעלונג גע־גען די עקזיסטירענדע אָרדנונג. וואָרום, שטרענג גענומען, איז עס געווען געגען די מיליטעריש אָרדנונג, אז איך, א קינד פון א פרייסישען אונטער־אָפיציער, זאָל שרייען אין א קעניגליכער קאזאר־מע — און א שרייער, זאָגט מען, בין איך געווען א גרויסער שוין פון ערשטען אויגענבליק אָן פון מיין געבורט — דאן וועו עס איז בעפויעלען געווארען צו געהן שלאָפען.

„דאָך, די וואָס וועלען אזוי מיינען, וועלען האָבען א גרויסען טעות. עס האָט שפעטער גע־דויערט נאָך א לאנגע צייט ביז איך האָב זיך בעפרייט פון די פאָראורטהיילען, וועלכע האָבען אין מיר איינגעפלאנצט דאָס לעבען אין דער קאזארמע און די שפעטערדיגע יוגענד־איין־דריקע."

די פאמיליע בעבעל איז געווען אן: אלטע פאמיליע, וועלכע מען בעגעגענט אָפט זינט דעם 16טען יאָהרהונדערט. בעבעל'ס מוטער האָט ge־שטאמט פון אן אלטע איינגעזעסענע, ניט גאנץ אָרעמע קליינבירגערליכע פאמיליע פון דער שטאָדט וועטצלאר. איהר פאָטער איז געווען א לאנדווירטה און א בעקער. אזוי ווי די פאמיליע איז געווען גרויס האָט זיין מוטער, אלס מיידעל, זיך אוועקגעלאָזען אין פראנקפורט זוכען א שטעל פון א דיענסט; פון דאָרט האָט זי זיך אריבער־געקליבען אין מאינץ, וואו זי האָט זיך בעקאנט מיט זיין פאָטער און איז געווארען זיין כלה. בעבעל'ס פאָטער און אויך זיין צווילינגס־ברודער אוגוסט, דער שפעטערדיגער שטיעפ־פאָטער, האָבען צוליעב דעם זיך איבערגעשריע־

בען אין אנדערע פאלקען, איינער אין קעלן, דער אנדערער אין מאינץ.

„א פריישישען אונטעראפיציער'ס פאמיליע האט אין יענער צייט געלעבט אין די מיזעראבעלסטע פערהעלטניסע. דאס געהאלט איז גאוון מעהר ווי קנאפּ. נויטה איז בכלל געווען א שטענדיגער תושב ביי די פּריישישע בשאמטע; יעדערר האט געמוזט אויף זיך ציהען די לאמקע פאר גאט, קעניג און פאטערלאנד און דערביי הונגערען. מיין מוטער האט בעקומען די ערלויבניס צו פיהרען א האנדעל. דאס הייסט זי האט געהאט דאס רעכט צו פערקויפען צו די סאלדאטען פערשיעדענע זאכען און עסענווארג. דאס פלעגט אויך פארקומען אין דער איינציגער שטוב, וואס מיר האבען פערנומען.

„פאר אונז, קינדער — צו מיר איז אפריל 1841 געבאהרען געוואהרען איין ברודער און אין זומער 1842 א צווייטער — איז דאס לעבען אין דער קאזארמע געווען א לעבען פון פרייד און גליק. מיר פלעגען זיך ארומטרייבען איבער די קאזארמעס. וואן די סאלדאטען פלעגען אוועקגעהן אויף איבונג, פלעג איך זיך צוכאפען צו דער גיטארע פון דעם אונטעראפיציער וויינטערמאן, וועלכער איז געווען מיין טונק־פאטער. און איך האב אזוי לאנג אויף איהר מיינע מוזיקאלישע איבונגען געמאכט, ביז עס איז קיין סטרונע אין איהר ניט געבליבען. כדי צו ראטעווען זיין אינסטרומענט האט ער מיר אויסגעשניצט א מין גיטארע פון א ברעטעל און איהר בעצויגען מיט שטארקע סטרונעס. מיט דיעזער גיטארע אין האנד פלעג איך אבוציצען שעה'ן וויייז ביים טהויער פון קאזארמע אין דער געזעלשאפט פון מיין ברודער און קלאפען אויף די סטרונעס. דאס האט אזוי שטארק „ענטציקט" די צוויי טעכטער פון דעם דראגונען מאיאר, וואס האט געוואהנט אנטקעגען, אז זיי פלעגען אונז אפט מכבד זיין מיט גוטע געבעקס און מיט קאנפעקטען. נאטירליך האבען דיעזע מוזיקאלישע איבונגען ניט געשטערט מיינע מיליטערישע איבונגען. אין דער גאנצער סביבה, אין דער לופט זאגאר, האט זיך געפיהלט דער רייך דערצו. ווי נאר איך האב בעקומען די ערשטע פאר הויזען און דעם ערשטען ראק, וועלכע זיין־נען, זעלבסטפערשטענדליך, ביידע געווען איבער־גענעהט פון דעם פאטער'ס אן אלטען סאלדאטסקען מאנטעל, האב איך זיך בעוואפענט מיט די נויטיגע כלי זין און פלעג זיך אוועקשטעלען נעבען אדער הינטער די סאלדאטען, וואס פלעגען מאכען זייערע איבונגען אויף'ן פרייזן פלאץ, און פלעג נאכמאכען אלע זייערע בעוועגונגען. ווי די מוטער פלעגט מיר אפט נאכהער דערצעהלען, בין איך געווען א גרויסער מאדים אויף מאר־שירען און דער קאמאנדירענדער אפיציער פלעגט מיר אפט ארויסשטעלען אלס מוסטער פאר די סאלדאטען, וועמען דאס פלעגט אנקומען מיט ביטערען שוויים."

דאך בעבעל'ס פאטער האט בימלעכווייז אנגעהויבען קוקען מיט גאנץ אנדערע אויגען אויף דעם סאלדאטסקען לעבען. ער און זיין ברודער זיינען אפילו ביידע געווען פינקטליכע, געוויסענהאפטע סאלדאטען, אבער, האבענדיג שוין 12 יאהר מיליטער־דיענסט אויף זיין רוקען, איז דאס סאלדאטען לעבען איהם געשטאנען שוין אין האלז. אפט פלעגט ער ארויסקומען אן אויפגעקאכטער אין שטוב. אין די יאהרען 1843 און 1844 איז בעבעל'ס פאטער שוין געווען אזוי קראנק, אז ער פלעגט די מעהרסטע צייט אבליגען אין לאזארעט. זהענדיג זיין טויט און דאס עלענד פון זיין פאמיליע פאר די אויגען, פלעגט ער זיך בעטען ביי די מוטער זי זאל נאר ניט אוועקגעבען די קינדער אין מיליטערישען יתומים־הויז, וואהרים דערפאר פלעגען זיי מוזען אבדיענען 19 יאהר אין דער ארמעע. וויסענדיג אז די נויטה קען דאך צווינגען די מוטער עס צו טהאן, פלעגט ער פול פון צארן און אויפרעגונג אפט וויעדערהאלען: „אויב דו וועסט עס טהאן, וועל איך די קינדער דערשטעכען פאר די גאנצע ראטע אין די אויגען". ער האט פון כעס פער־געסען, אז דאמאלסט וועט ער שוין זיין א שוכן אפר.

א קליינע בעפריאונג איז געקומען פאר בעבעל'ס פאטער, וועו ער האט אין יאהר 1843 ענדליך בעקומען די שטעלע פון אן אויפזעהער ערגעץ וואו אויף דער בעלגישער גרענעץ. צו פוס און אויף פראכט־וועגען האט די פאמיליע זיך אריבערגעשלעפט אהין. אבער עס האט ניט גע־דויערט קיין דריי חדשים, דאס ער איז שווער קראנק געוואהרען און געמוזט פערלאזען זיין נייע שטעלע. א טוידט קראנקער האט ער מיט דער פאמיליע זיך געשלעפט צוריק נאך קעלן. דאהרט האט דער פאטער זיך אוועקגעלעגט מיט די

רעט. די פאמיליע האט מען אבגענעבען א גע־ווען אין דער קאזארמע.

נאך א קראנקהייט פון 13 חדשים איז בע־בעל׳ס פאטער געשטארבען אין אלטער פון 35 יאהר. קיין פענסיע האט די מוטער ניט בעקומען. פון קאזארמע האט מען איהר געהייסען מופען. אויף די ליידען פון דער פאמיליע האט זיך אב־גערופען דעם פאטער׳ס צווילינג־ברודער און, כדי בעסער צו קענען זארגען פאר די פאמיליע, האט ער אין יאהר 1844 חתונה געהאט מיט בעבעל׳ס מוטער.

דיעזער שטיעף־פאטער בעבעל׳ס איז שוין אין יאהר 1841 ענטלאסען געווארען פון מיל־טער דינסט אלס אינוואליד, ווייל ער האט פער־לארען די שטימע און האט ניט געקענט קאמאנ־דירען. ער האט בעקומען א פענסיע פון צוויי טאלער א חודש. געזוכט האט ער א שטעלע אין א פאסט. דאך בעקומען אזא שטעלע האט ער ערשט אין אקטאבער פון יאהר 1846. דאמאלסט איז ער שוין געלעגען אויף׳ן טויטען־בעט. דער־ווייל האט ער פערנומען א שטעלע פון אן אויפ־זעהער איבער א טורמע אין א דארף בראוויילער. אין דער טורמע פלעגט מען זיך בעגעהן מיט די ארעסטאנטען אפט גרויזאם. דער קינד בעבעל האט אליין בייגעוואהנט עטליכע עקזעקוציעס. נאך מעהר האט ער זיך אנגעהערט יאמערן און נעשרייען. „דאם בריללען און די קרעבצען פון די גע־מאטערטע פלעגען פערקלינגען די גאנצע געביידע, און האבען נאטירליך געמאכט אויף אונז קינדער א שוידערליכען איינדרוק".

„דארט, אין בראווילער האב איך שוין אלם 4½ יאהריגער קינד בעווכט די דארף־שול. מען האט מיך אנגענומען אלם „פרייוויליגען", אזוי ווי איך בין געווען נאך צו יונג... דאם לע־בען פאר אונז קינדער איז אין טורמע געווען ניט רייך אין פערגעניגען. מיר פלעגען פער־ברענגען נור אין א געוויסען טהייל פון די טורמע מויערען. אונזער פאטער, וועלכער איז געווען זעהר א שטרענגער מאן, און וועמען עם האט קיין פערדרום ניט געפעהלט, פלעגט גאנץ אפט אין כעם ווערען. די שווינדזוכט, אויף וועל־כע ער האט אנגעהויבען צו ליידען, האט איהם אלץ פאר א גרעסערען כעסן געמאכט. די מוטער און מיר קינדער האבען פיעל געליטען דערפון. מעהר ווי איינמאל פלעגט די מוטער מוזען זיך ווארפען איהם אין די אריכם און אויף אזא אופן אונז ראטעווען פון די שווערע קערפערליכע בע־שטראפונג, מיט וועלכע ער פלעגט אונז מכבד זיין. אויב קלעפּ זיינען דער העכסטער אויסדרוק פון פעדאגאגישע חכמה, דאן האב איך בעדארפט ווערען א מוסטער מענש. אבער איך בין געווא־רען דאם וואם איך בין, ניט קוקענדיג אויף די פיעלע קלעפּ וואם איך האב אריינגענומען.

„פון דער אנדערער זייט איז דער פאטער געווען מיט לייב און לעבען איבערגעגעבען צו אונז, וואהרים ניט קוקענדיג אויף אלץ איז ער געווען א גוטהערציגער מאן. וען ער פלעגט אונז קענען פערשאפען פריידע, אויף קריסטמעס, אויף ניי־יאהר, אויף פסח, פלעגט ער אונז קויפען מתנות אויף ווי וויים זיינע בעשיידענע מיטלען האבען עם ערלויבט. און בעשיידען זיינע: דיעזע מיטלען געווען זעהר. אויסער וואהנונג (צווויי ציממערען), בעהייצונג און בעלייכטונג, פלעגט ער בעקומען אכט טאלער געהאלט א חודש. דערמיט האבען געמוזט פינף, שפעטער פיער נפשות אויסקומען, וויל מיין אינגסטער ברודער, א בילד היבשער קינד און דער לייבלינג פון מיין פאטער איז געשטארבען אין זומער 1845."

די קראנקהייט פון בעבעל׳ס שטיעף־פאטער האט זיך שנעל ענטוויקעלט. און אין צווי יאהר ארום נאך זיין חתונה, דעם 19טען אקטאבער 1846 איז ער געשטארבען. אין פערלויף פון דריי יאהרען איז בעבעל׳ס מוטער צווויי מאל אן אלמנה געווארען. קיין רעכט אויף פענסיע האט זי ניט געהאט און עם איז איהר מעהר קיין זאך ניט געבליבען ווי איבערצוקלייבען זיך צוריק אין איהר געבורטס־שטאדט, וועטצלאר. דארט האבען דאמאלסט נאך געלעבט די באבע, דריי מוהמעם און איין פעטער.

די אייגענטליכע יוגענד יאהרען האט בעבעל פערברראכט דארט.

(פארטזעצונג פאלגט)

מורה נבוכים

די ענטוויקלונג פון קאמוניזמום אין אמעריקא

ער טייטש פון דעם וואָרט „קאָמוניזמום" האָט זיך איבערגעביטען אין די לעצטע פופציג—זעכציג יאָהר. וועגן קאַרל מאַרקס און פריעדריך ענגעלס האָבען פערעפענטליכט דעם „קאָמוניסטישען מאניפעסט", האָט דער נאָמען „קאָמוניסט" בעדייטעט דיזעלבע זאַך ווי „סאָציאַליסט" היינטצוטאָג. מיט צוואַנציג יאָהר שפעטער, אין דער צייט פון דעם „אינטערנאַציאָנאַל" האָבען זיך געביל̈דעט צוויי ריכטונגען: די מארקסיסטישע האָט אָנגענומען דעם נאָמען „סאָציאַליסטען" און די באקוניסטישע דעם אַלטען נאָמען „קאָמוניסטען".

ווי קאוטסקי ערקלערט אין דער געשיכטע פון סאָציאַליזמום, בעשטעהט דער אונטערשיעד צווישען דעם היינטיגען סאָציאַליזמום און קאָמוניזמום אין דעריין, וואָס דער סאָציאַליזמום מיינט קהל'שע פראָדוקציאָן, וועהרענד דער עיקר פון קאָמוניזמום איז דער געמיינשאפטליכער פערברויך: דער עולם זאָל וואָהנען צוזאמען, עסען צוזאמען און דערגלייכען.

דער קאָמוניזמום איז עלטער פאר דעם סאָציאַליזמום. די וויל̈דע שבטים האָבען געלעבט אין קאָמוניזמום. דער אוראַלטער קאָמוניזמום איז נאָך איבערגעבליבען אין דער גריבישער געשיכטע ביי דער הערשענדער קלאַסע אין ספארטא. אין מיטעלאַלטער זיינען די קלויסטערם געווען קאָמוניסטישע אויטאָפיסטען האָבען גרויסע קאָמוניסטישע אויפֿמערקזאַמקייט צו דער ווייטערער אנטוויקלונג פון דעם קאָמוניזמום. דער גרויסער אוטאָפיסט טהאָמאס מאָר האָט אין זיין בוך „יוטאָפיע" אויסגעמאָלט א קאָמוניסטישע מדינה, וואו אלע זאַכען זיינען פריוואַט פראָפערטי, אויסער הויזען, וואו יעדער מוז ארבעטען זעקס שעה טעגליך, וואו עסען, קליידער, וואוינונגען, ווערקשאפען, אלץ איז פאר אלע גלייך. אין אמעריקא האָבען אויך פיל̈ע קאָמוניסטישע קאָלאָניעס אויפגעשטעלט, ווי למשל די „שייקערס", וועלכע לעבען ביז היינט צו טאָג אין קאָמוניסטישע קאָלאָניעס אין פענסילוועניע, אין אינדיאַנע, אין קאַליפאָרניע, אין ניו יאָרק, אין ניו דזשערזי, אין קענטוקי, אין אוהיא, אין מישיגען, אין קאַנסאַס, אין מיסיסיפי, אין מיזורי, אין ווירזשיניע, אין ווישקאָנסין, אין קאַנאַדע, אין נאָוואַ סקאָטיע, אין מאַניטאָבא, אין אָנטאַריא, אין בריטיש קאָלומביע, אין קאַליפאָרניע, אין אָרעגאָן, אין וואַשינגטאָן, אין אידאַהא, אין קאָלאָראַדא, אין נעוואַדא, אין יוטאָ, אין ניו מעקסיקא, אין אריזאָנא, אין טעקסאס, אין לויזיאַנע, אין פלאָרידא, אין אלאַבאַמא, אין דזשארדזשיע, אין סאָוט קאַראָלינע, אין נארט קאַראָלינע, אין ווירזשיניע, אין מערילענד, אין דעלאַווער, אין ניו דזשערזי, אין ניו יאָרק, אין קאָנעקטיקוט, אין ראָד איילענד, אין מאַסאַטשוסעטס, אין ווערמאָנט, אין ניו העמפשיר, אין מיין, אין מישיגען, אין אינדיאַנע, אין אוהיא, אין קענטוקי, אין מיזורי, אין קאַנסאַס, אין מינעסאָטע, אין דעקאָטע, אין נעבראַסקע, אין קאָלאָראַדא, אין וואָמינג, אין מאָנטאַנע, אין אָרעגאָן, אין וואַשינגטאָן, אין קאַליפאָרניע

אָפּעראַציע, זיינען דורכגעפאַלן, ווייל עס איז געווען פונקט אזוי וויגאָדנע ווי צו וואָהנען אין שכנות. אבער עס איז געקומען דער קאַפּיטאַליסט, וואָס וויים גאָר ניט און וויל גאָר ניט וויסען פון קיין קאַמוניזמוס, און ער האָט אויסגעבויט גרויסע אַפּאַרטמענט־הייזער, וואו צענטראַליגע פאַמיליען לעבען צוזאַמען, האָבען איין גרויסען עס־צימער פאר אַלעמען, עסען ביי איין טיש, האָבען איין גרויסען חדר פאר די קינדער, וואו זיי שפּילען זיך צוזאַמען. און מענשען וואָס זיינען זיכער פרינציפּיעל געגנער פון קאָמוניזמוס און פערמאָגען גאַנץ גוט צו האָבען פאר זיך א הויז מיט אין אייגענער קיך און אין אייגענעם עס־צימער, צאָהלען שוועָרע געלד, אבי אריינצוקומען אין אזא אַפּאַרטמענט־הויז. היינט לייענט איבער פּלאַטאָן׳ס קאַמוניסטישע אוטאָפּיע, וועט איהר זען, אז אין דער היינטיגער אַפּאַרטמענט־הויז איז ריכטיג מקוים געווארען זיין נבואה. אין זיין אידעאַלען שטאַט איז פאַראַן אַן אריסטאָקראַטיע, וואָס רעגיערט, און א שקלאַפען־קלאַסע וואָס אַרבייט. די הערשענדע קלאַסע לעבט אין קאַמוניזמוס און די אַרבייטענדע מאַסען לעבען אינדיווידואַליסטיש. קוקט זיך צו צו אונזער היינטיגער אמעריקאַנער געזעלשאפט, געפינט איהר אויך א קאַמוניסטישען צוזאַמענלעבען אין די האָטעלס אין אַפּאַרטמענט־הייזער ביי דער הערשענדער קלאַסע, און אַן אָבגעזונדערטען, אינדיווידואַליסטישען לעבען ביי די אַרבייטענדע מאַסען.

מילא, דער סאַרט קאַמוניזמוס איז נאָך דערווייל בעשרענקט אויף גאָר א קליינעם טהייל פון דער געשעלשאפט. עס האָט זיך אבער ענטוויקעלט א קאַמוניזמוס אין פערברויך וואָס האָט אריינגעצויגען אין זיך צהנדליגע מיליאָנען מענשען, די גאַנצע געזעלשאפט.

איהר שטעהט אויף אין דער פריה, וואשט איהר זיך איין מיט געזעלשאפטליכע וואסער; איהר מאכט פאר זיך א גלעזעל קאווע מיט געזעלשאפטליכע געז; איהר פאָהרט אין שאפּ אדער אין אָפּיס אויף א געזעלשאפטליכער סטריט קאר; איהר רעדט זיך דורך מיט אייערע קאָמטאמערס אין א געזעלשאפטליכען טעלעפאָן; איהר קלאפט א טעלעגראַם דורך א געזעלשאפטליכען טעלעגראַף, און אזוי ווייטער. די אמעריקאַנער עקאָנאָמיסטען רופען דאָס „פּאַבליק יוטיליטיס", עפענטליכע ניצליכקייטען. עטליכע פון זיי געפינען זיך אין קהל׳שע הענד, אנדערע געהערען צו פּריוואַט־אייגענטהימער; אָבער ווער עס מעגען זיך זיין די בעלי־בתים פון יענע ניצליכקייטען, צי די שטאדט, צי א פּריוואַט־קאָמפּאניע, ווערען זיי אלע פערברויכט פון דעם גאנצען עולם בשותפות. די „פּאַבליק יוטיליטיס" זיינען אלזא א פאַרמע פון קאָמוניסטישען פערברויך, מיט אָדער אָהן קאָמוניסטישען אייגענטהום.

די „פּאַבליק יוטיליטיס" זיינען געשאפען געוואָרען דורך דעם וואוקס פון די גרויסע שטעדט, צוזאמען מיט דער ענטוויקלונג פון דער טעכניק.

ערסטענס, לאָמיר נעהמען אזעלכע זאכען וואָס די וועלט האָט גענוצט אין אלע צייטען, אין פערשיעדענע דערפלעכע פונקט אזוי ווי אין גרויסע שטעדט; אין מלך סאָביעצקי׳ס צייטען אקוראט ווי אין עדיסאָן׳ס צייטען. אָהן וואָסער האָט דער מענש קיינמאל ניט געקענט לעבען, אבער אויף די פּאַרמס און אין קליינע שטעדט פערשאפט נאָך עד היום יעדער איינער וואָסער פאר זיך אליין. יעדער בעל־הבית בעשטעלט פאר זיך א פאס וואסער ביי א וואסער־פיהרער, אדער ער האָט א ברונים אין הויף און בערגנט דאָס וואסער אין עמערס אין הויז אריין.*) דער פערברויך פון וואסער, הייסט דאָס, אין אינדיווידואַליסטישער, יעדער איינער פאר זיך, פונקט אזוי ווי דער פערברויך פון ברויט. אבער אין א מאָדערנער גרויסער שטאדט איז וואסער איינגעפיהרט אין יעדען הויז פון א צענטראַלען רעזערוואואר. דערצו דארף מען לעגען פייפּס (טרובעס) אונטער די גאסען, א צענטראַל־סטאנציע מיט מאשינערייע. דאָס וועלט שוין בענוצט פון דער גאנצער שטאדט צוזאמען. דער פערברויך פון וואסער איז אלזא א קמאָוניסטישער.

וויייטער, ביי אונז אין דער אלטער היים, האָט יעדע בעל־הבית׳טע אן אייגענע פאמוניצע, זאלט איהר מיר מוחל זיין. אין די מעהר ציווילייזירטע שטעדט איז פארען א רינע אין גאס און די בעל־הבית׳טע גיסט ארוים איהר פאמוניצע אין די רינע, און פון דארטען רינט

*) אפילו אין אזא שטאדט ווי וואשינגטאָן גיפענט איהר נאָך היינט צו טאָג הייזער מיט ברונימער, אָהן שטעדטישע וואסער.

עס שוין אין טייך. בקיצור, יעדער איינער ווערט פּטור פון זיין ברודנע וואסער פּאר זיך, אויף אן אינדיווידואליסטישען אופן. אין אן אמערי־קאנער קיטשען האָט איהר א סינק, וואָס איז פּערבונדען מיט דעם סיסטעם פון אָבפיהר־קאנא־לען („סוערס"). וועז איהר גיסט ארויס ברודנע וואסער אין סינק, בענוצט איהר זיך מיט דער שטאָדטישער קאנאליזאציע, צוזאמען מיט טוי־זענדער אנדערע מענשען. די אינדיווידואליסטי־שע פּאמויניצע איז אבגעשאפען געוואָרען דורך דעם קאמוניסטישען סיוער.

היינט, נעהמט בעליכטונג. אויף די פּארמס, אין א סך קליינע שטעדטלעך ווערען נאָך היינטצוטאג בענוצט קעראָסינאוועז לאמפּען.*) די פּראָדוקציאָן פון קעראָסין איז א העכסט צענטראליזירטע אינדוסטריע, צו דער זעלבער צייט איז דער פערברויך פון קעראָסין העכסט אינדיווידואליסטיש. קעראָסין דאַרף צו יעדען בעזונדער צוגעשטעלט ווערען אין הויז; יעדער מוז פּאר זיך בעזונדער אנגיסען זיין לאמפּ, און בעזונדער איהם אויסרייניגען. וועז עס ווערט איינגעפיהרט אין א שטאדט גאז אדער עלעק־טרישע בעליכטונג, דעמאלט ווערט די גאנצע ארבייט בעזאָרגט פּאר טויזענדער מענשען פון אין צענטראלער סטאנציע. די צענטראלע סטאנציע מיט די גאז־פּייפּס אדער מיט די עלעקטרישע דראָטען ווערט בענוצט פון טויזע־דער מענשען בשותפות. דער אינדיווידואליזי־מוס אין דעם געברויך פון בעליכטונג האָט אָב־געראָטען דעם פּלאץ פּאר דעם קאמוניסטישען פערברויך.

עס זיינען פּאראן שטעדט אין אמעריקא וואו די הייזער ווערען געהייצט אויף פון א צענט־ראלער סטאנציע. איך וואלט געקענט אויסרע־כענען נאָך אנדערע זאכען, אבער דערווייל וועט דאָס אויך גענוג זיין קלאָהר צו מאכען וויי אזוי דער אינדיווידואליזמוס ווערט פער־דרענגט דורך דעם קאמוניזמוס אין דעם פער־ברויך פון אזעלכע זאכען וואָס דער מענש האָט בענוצט זינט ער איז געוואָרען א מענש.

עס איז אבער פּאראן נאָך א צווייטער זאָרט זאכען וואָס זיינען געשאפען געוואָרען דורך די מאדערנע טעכניק און זיינען פון אנהויב אן געוואָרען „פּאבליק יוטיליטיס", די וויכטיגסטע פון זיי איז די שטאדטבאהן. אמת, אמניבוסען האבען עקזיסטירט נאָך פריהער פּאר די שטאָדט־אייזענבאהנען, אבער אן אמניבוס איז א גרויסע בויד, וויי ביי א פערצייטיגען בעל־עגלה, און ער שלעפּט זיך פּאמעלעך, אזוי וויי א בעל־עגלה. די מאסע איינוואהנער פון א שטאָדט בענוצען זיך וועניג מיט אן אמניבוס, וואָרים קיין צייט פערשפּאָרט מען דערמיט ניט, צופּוס געהן איז כמעט אזוי גיך.

די רעוואָלוציאָן אין טראנספּאָרט הויבט זיך אן מיט דער אינפיהרונג פון רעלסען, וואָס דאָס איז אן אינווענשאָן פון דער מאדערנער אייזענבאהן־אינדוסטרי. א קאר אויף רעלסען לויפט גיכער און מען קען אין איהם אריינשפּא־רען מעהרערע מענשען, ווי אין אן אמניבוס. דער נעקסטער שריט איז געווען די אנווענדונג פון מעכאנישער קראפט אויף די שטאָדטבאהן: סטים, קעיבל*), און עלעקטרישע קראפט. זינט עס איז מעגליך גאוואָרען אין א האלב־שעה גע־בען א שפּרונג פון איין עק שטאָדט אין די אנ־דערע, האָט די שטאָדט איבערגעביטען איהר אויסזעהן. פריהער האָט דער ארבייטער געמוזט וואָהנען ניט ווייט פון דער פעקטאָרי; היינט־צו־טאג קען ער וואָהנען אין די בראנקס און ארבייטען אויף גרין סטריט. אויף דעם אופן האָבען זיך אלע גרויסע שטעדט אויסגעברייט גאנצע מיילען פון דעם ביזנעס־צענטער; גרויסע מאסען וואָהנען ווייט פון דעם פּלאץ פון זייער ארבייט און מוזען נעהמען די קאר, וועהרענד אמאל פלעגען זיי גיהן צופוס צו דער ארבייט. וועז איהר געהט צופוס, געהט איהר זיך אליין, אויף אייערע אינדיווידואליסטישע פּאר פיס. וועז איהר פאהרט אבער אין א קאר, אדער אין א

*) מיט פופצעהן יאָהר צוריק האָב איך גע־וואָהנט אין שיקאגא אין א הויז אָהן גאז און האָב געברענט קעראָסין.

*) דאָס איז א שטריק וואָס ווערט געלעגט אונטער'ן ברוק, אזוי ווי דער עלעקטרישער דראָט אויף די היינטיגע סטאָדט־באָהנען, און ווערט ge־טריבען דורך א מאשין אין א צענטראל־סטאנציע; די קאר פערכאפּט דעם שטריק מיט א מין אפּצווויינגע, און דער שטריק שלעפּט די קאר. איהר קענט עס נאָר זעהן אויף דעם אלטען ברוקלינער בריק. אין ניו יארק און שיקאגא זיינען די קיבעל־קאָרס ge־גאנגען עטליכע יאָהר, איידער עס איז איינגעפיהרט געוואָרען עלעקטרישע קראפט.

טריין אויף דער עלעווייטעד, אָדער אין סאָב־וועי, דעמאָלט בענוצט איהר שוין בשותפות מיט מיליאָנען אַנדערע פּאַסאַזשירען דעם גאַנצען סיסטעם פון „רעפיד טרענזיט". אַלזאָ, דער קאָמוניסטישער פערברויך פון די עלעקטרישע קראָם איז געשאַפען געוואָרען צוזאַמען מיט די עלעקטרישע קראָם גופא.

דער טעלעפאָן איז אַן אַנדער טעכנישע ערפינדונג וואָס האָט בעצם אַ קאָמוניסטישען כאַראַקטער. דער צוועק פון דעם טעלעפאָן איז צו פערבינדען אַ מאַסע מענשען; ער קען אָבדערש ניט געניצט ווערען ווי נאָר אויף אַ קאָמוניסטישען פּלאַן.

צו דער זעלבער קלאַסע געהערען אויך די אייזענבאַהנען וואָס פערבינדען די גאַנצע לאַנד. אַרום די גרויסע שטעדט איז פאַראַן אַ ספּעציעל־לער סאָרט פּאַסאַזשירען — די „קאָמיוטערס" — וואָס פאָהרען אַלע טאָג איבער דער אייזענבאַהן צו דער אַרבייט און פון דער אַרבייט אַהיים, אין די אַרומיגע קליינשטעדטלעך. חוץ דעם בענוצט זיך יעדער איינער ביי אַ געלעגענהייט מיט דער אייזענבאַהן. אינדירעקט אָבער בענוצט זיך יעדער איינער היינט־צו־טאָג מיט דער אייזענבאַהן, נעמליך אלס קאָנסומענט פון פלייש, פּוטער, מעהל, גרינס, קוילען א. א. וו. וועז עס שטעלט זיך אָב אויף אַ קורצע צייט די אייזענבאַהן, קען די שטאָדט־בעפעלקערונג פערהונגערען און פער־פראָרען ווערען. איהר זעהט אלזאָ אז פון דעם קאָמוניסטישען פערברויך הענגט אָב היינט־צו־טאָג די גאַנצע עקזיסטענץ פון דער היינטיגער געזעלשאפט.

(שלום פּאַלגט)

י. אדלער

כ׳האָב אַ לעבען לאַנג געהאַלטן...

כ׳האָב אַ לעבען לאַנג געהאַלטן,
נור דאָס לעבען ניט געלעבט;
יעדער טאָג פון לעבען האָט זיך
אין אַ נאַכט מיר אויסגעוועבט...

טיף אין האַרץ פערשטיקט געבליבען
איז דער הייליגסטער פערלאַנג;
און אויף אייביג האָט פערקלונגען
פון מיין ליעד דער שענסטער קלאַנג...

ס׳האָט די צייט מיך שטאַרק געעלטערט
און געמאַכט מיך שוואַך און מיעד;
אויף מיין וואַנדער האָט בעגליט מיך
נור אַ שוואַרצע קראָהען־ליעד.

אויף מיין וואַנדער־וועג, דעם שטילען,
אין דער אינזאַמקייט פֿרום,
איז מיין האַרץ פערשטיינט געוואָרען
און מיין צונג געבליבען שטום...

האָט אַ מאָל א פויגעל־ניגון
ס׳קראַנקע יאוש־האַרץ דערפרעהט,
האָט אַ קראָה עס באַלד פערטריבען,
דאָרט איהר קבר־ליעד פערשפּרייט...

גרויזאָם, גרויזאָם האָט דאָס לעבען
פון מיין חלום אָבגעלאָכט.
יעדער טאָג פון לעבען האָט זיך
אויסגעשפּונען אין אַ נאַכט...

אדאלף בראון

דער באיקאט

(זיין געשיכטע, זיין ווירקונג און זיין בעדייטונג)

אם וואלט באיקאט פערשטאנען מען איבעראל, אין אירלאנד ווי אין קאליפארניען, אין סיבירין ווי אין קאפלאנד, אין אינדיען און יאפאן ווי אין דייטשלאנד און עסטרייך. עס איז אן אינטערנאציאנאלער וואלט, וואס איז אלגעמיין אזוי בעקאנט און וואס וואלט אזוי אפט געברויכט, אז מען קען מיינען, דאס ער שטאמט שוין פון גאר אלטע צייטען. גאר ווייניג וואלט האבען זיך אזוי שטארק פערשפרייט איבער די גאנצע ציוויליזירטע וועלט ווי דיזעם. און דאך שטאמט דיזעס וואלט ניט פון אלטע צייטען און פערשטענדליך איז עס אלעמען ניט דערפאר, ווייל די מענשען האבען א מאל פארציטען געוואלט אויף איין שפראך, זאנדערן ווייל אין די אלע אויסגערעבענטע לענדער זיינען דא געמיינזאמע עקאנאמישע אינטערעסען; דאס וואלט באיקאט איז בעקאנט איבעראל, וואו די מדערנע ארבייטער־בעוועגונג האט געלאזען וואורצלען. דאס וואלט אליין שטאמט אפילו ערשט פון די אכציגער יאהרען. פיעלע פון אונז זיינען עלטער פאר איהם. אבער דער בעגריף, וועלכען מיר פערשטעהען אונטער דעם, איז שוין מיט הונדערטער און טויזענדער יאהרען עלטער ווי דיזער נאמען, וועלכער איז צום ערשטען מאל דערמאנט געוואלען אין די גרויסע לאנדווירטשאפטליכע קעמפען פון אירלאנד מיט פערציג יאהר צוריק. באיקאט איז א פאמיליען־נאמען. דער מאן, וואס האט געטראגען דיזען נאמען, האט ניט אויסגעטראכט, ניט געברויכט דיזע מעטהאדע פון קאמפף; ער איז אבער געווען דער, וואס האט ארויסגערופען געגען זיך דיזע מעטהאדע פון קאמפף; ער איז געווען איינער פון די ערשטע קרבנות פון דעם מדערנעם גערויך פון דיזען אלטען קאמפפסמיטל.

איידער מיר וועלען זיך אריינלאזען אין די געשיכטע פון באיקאט, וועלען מיר בעשריבען, וואס מען פערשטעהט אונטער איהם. לייכט איז עס ניט צו טהאן, וואורום ניט אין אלע לענדער פערשטעהט מען אונטער באיקאט אין אלע פרטים דאס זעלבע. אין דייטשלאנד פערשטעהט מען אונטער באיקאט דאס פלאנמעסיגע זיך עגטזאגען צו געברויכען סחורות פון געוויסע אונטערנעהמער, וועלכע האבען דורך זייער טהעטיגקייט געזוכט צו שעדיגען א געוויסען קרייז מענשען. אין עסטרייך פערשטעהט מען אונטער באיקאט נאך א שארפערען קאמפפס־מיטל, דורך וועלכען מען זוכט צו שעדיגען בכלל א סאציאלען גענגער. אין דיזען זין שטעהט דער בעגריף פון באיקאט פיעל נעהענטער צו דעם וויי מען האט איהם פערשטאנען אין אירלאנד.

אויב מיר וויללען וויסען אין וועלכען זין דיזעם וואורט איז צום ערשטען מאל אנגעוואנדעט געוואארען אין אירלאנד, פון וואנען ער האט געמאכט מיט א מערקווירדיגער שנעלקייט זיין זיעגעס־צוג אויבער די גאנצע וועלט, דען מוזען מיר זיך דערמאנען אן א פערזאמלונג, וואס איז אבגעהאלטען געוואארען אין א קלייניעם אירלענדישען ארט ענים אין סעפטעמבער, 1880. דאורט האט דער ערשטער פיהרער פון די אירלענדער, פארנעל, אויפגעוואורפען די פראגע: „וואס דארף מען טהאן מיט אן ארענדאטאר, וועלכער פערנעהמט א פארם, פון וועלכער מען האט פערטריבען אן אנדער ארענדאטאר?“ אייניגע שטימען האבען אויסגערופען: „דערשיסט איהם!“ פארנעל האט זיך גלייך אבגערופען אויף דיזע שטימען און האט אין דיזער רעדע געזאגט: „איך גלויב, דאס איך האב גערעט ווי אייניער האט געזאגט: „דערשיסט איהם!“ איך וועל איך לערנען א בעסערען וועג, א קריסטליכערען, א ליעבליכערען, וועלכער גיט דעם פערלאורענעם מאן די געלעגענהייט חרטה צו האבען. אויב אייניער פערנעהמט א פארם, פון וועלכען מען האט מיט אונרעכט פערטריבען אן אנדערען, דען ווייזט אן אויף איהם מיט די פינגער, אויב איהר בעגעגענט איהם אויפ'ן גאס;

מאכט, אז מען זאָל איהם דערקענען איבעראל, וואו ער שטעהט און געהט, כדי מען זאָל איהם אויסצומיידען וויַ א מצורע, זאָל ער פיהלען, וואָס פאר אַן אבשייליכען פערברעכען ער איז בע־גאנגען."

דיזע עצה פֿארנעמ'ס איז אָנגעוואנדעט גע־ווארען צום ערשטען מאָל געגען א געוויסען קא־פיטאַן ב א י ק א ט. וואר עס האָט ניט געוואלט מיטהעלפען אויסמיידען (באַיקאָטירען) דיזען קאַפיטאַן, דער איז אליין אויך געשטעלט גע־ווארען אין איין מחיצה מיט איהם. סוחרים, וועלכע האָבען פערקויפט סחורה צו באַיקאָטיר־טע, זיינען רואיגירט געווארען. עס זיינען אין אירלאַנד פאַרגעקומען פעלע, דאָס מען האָט באַי־קאָטירטע ניט אריינגעלאָזען אין די קירכען, זייערע קינדער פון די שוהלען פערטריבען, קיין דאָקטאָר האָט זיי ניט געדארפט בעזוכען, וועז זיינען קראנק געווארען, יא, זאָגאר נאָכ'ן טוידט האָט נאָך דער באַיקאָט געווירקט, מען פלעגט ניט טאָרען צו זייער לויה געהן, קיין קבר פאר זיי ניט גראָבען.

אלגעמיין פערשפרייט איז געווארען דער באַיקאָט אין די פראַיניגטע שטאָטען. די וויכטיגסטע אויפגאבע פון באַיקאָט איז דאָ צו צווינגען די אונטערנעהמער צו ענטזאָגען די סקעבס, וועלכע זיי האָבען אָנגעשטעלט אין צייט פון א סטרייק. די סחורות פון דיזע אונטער־נעהמער דארפען אזוי לאַנג ניט געקויפט ווערען, ביז די מיטגליעדער פון די געווערקשאפטען וועל־רען ניט אָנגעשטעלט צוריק לויט די געפאָדערטע בעדינגונגען. אויך אין פאַל פון א לאקאוט וועלט דער באַיקאָט געברויכט און ענדליך אויך אלם מיטעל צו פערשטאַרקען די ווירקונג פון א סטרייק, אפילו דאן, וועז דער אונטערנעהמער בעקומט ניט קיין סקעבס.

דער באַיקאָט איז אפילו היינט צו טאָג גע־ווארען איינער פון די בעדייטענדע געווערק־שאפטליכע קאמפפס־מיטלען, אָבער ווי עס ווייזט זיין נאָמען, איז ער בשום אופן ניט גע־ברויכט געווארען אין אָנפאנג פון די קעמפפע צווישען די אינדוסטריעלע ארבייטער און פא־בריקאנטען. מיר האָבען געזעהן דעם באַיקאָט אלם קאמפפס־מיטעל פון די אירלענדישע אגראר־בעוועגונג. מיר געפינען איהם אלם מי־ליטעריזשען באַיקאָט, כד' צו פערהיטען די סאָל־דאטען מען זאָל אויף זיי ניט האָבען קיין שלעכ־טען איינפלוס פאָליטיש, אדער אנדערש ווי. ביי פיעלע סאָציאלע ערשיינונגען בעגעגנען מיר זיך מיט'ן באַיקאָט אלס א געזעלשאפטליכען חרם געגען פיעלע פערזאָנען, וועלכע האָבען געהאנ־דעלט געגען די אָנגענומענע מאראלישע געזעצע. דער ריכטער, דער דאָקטאָר, דער אדוואָקאט, דער ספאָרט, דער אָפיציר, די בויערען, די פרויען, אלע שיכטען פון דער געזעלשאפט וועגדען אָן דעם קאמפפס־מיטעל פון באַיקאָט כאטש זיי הי־טען זיך געוועהנליך צו געברויכען דיזען וואָרט. אין עסטרייך קומען פאר נאָצי אָנגאלע באַי־קאָטס: „קויפט ניט ביי די דייטשען! קויפט נור ביי די טשעכען!" אזוינס און דאָס גלייכען הערט מען זעהר אָפט אין פערשיעדענע ערטער בנוגע צו אידען: „קויפט ניט ביי די אידען".

די גלחים געברויכען די במה אין דער קיר־כע און די רעליגיעזע מאכט צו באַיקאָטירען סאָציאלסטישע ציטונגען, ביכער פון פרייען גייסט, פערזאָנען און אינסטיטוציאָנען, וואָס געפעלען זיי ניט. די קאָטוילישע קירכע איז גע־וועז און איז איצט די ענטשיעדענסטע און מעכ־טיגסטע געברויכערין פון באַיקאָט. דאָס אויס־שליסען פון דער קירכע אין פערשיעדענע פאָרמען איז אין מיטעלאלטער געווען דאָס שטארקסטע קאמפפסמיטעל פון די פאפסטען און פלעגט אויך געברויכט ווערען פון די ניעדעריגערע גלחים. אויך היינט־צו־טאָג־נאָך איז דער באַיקאָט א שטארקער קאמפפס־מיטעל אין דער האנד פון פאפסט. אויך די וועלטליכע הערשער האָבען פערשטאנען אין מיטעלאלטער אויסנעצייכענט, ווי זיך צו בענוצען מיט'ן באַי־קאָט.

און ניט נור אין דעם שטאָטערעכט און קירכענרעכט איז דער באַיקאָט אָנגעוואנדעט געווארען אין מיטעלאלטער אלס קאמפפסמיטעל, זאָגדערן אויך אין עקאָנאָמישען קאמפף איז דער באַיקאָט דאן אָנגעוואנדעט געווארען. אויך אין דער האנדלס־געשיכטע שפיעלט דער באַיקאָט א גרויסע ראָלע: דער באַיקאָט איז געווען דער געוואלדיגער צוואנגס־מיטעל, וועלכער האָט צו־זאמענגעהאלטען די פערשיעדענע שטעדט אין איין פערבאנד. פון די פראָטאקאָלען פון יענע פערבאנדען דערוויסען מיר זיך, דאָס געגען די אונגעהארכזאמע מיטגליעדער פון די פערבאנ־דען פלעגט מען געברויכען דעם באַיקאָט אלס צוואנגס־מיטעל.

דער געוואלדיגער קאמפף פון דער פראנצויזישער רעפובליק אין דער צייט פון דער גרויסער רעוואלוציאן און פון איהר יורש האט גע־פונען זיין העכסטען אויסדרוק אין דעם באיקאט („קאנטינענטאלישפערע"), פון נאפאלעאן דעם ערשטען, ד. ה., אין דעם פערבאט צו קויפען ענגלישע סחורות, וועלכען גאנץ אייראפא מיט רוסלאנד בכלל האט געמוזט אנערקענען און דורכפיהרען.

ענגלאנד האט באלד פערשטאנען, וואס פאר א געפאהר עס ליגט פאר איהר אין דיזען באיקאט. ענגלאנד האט מיט א דור פריהער שוין געהאט די טרויעריגע ערפאהרונג פון אזא ענער־גישען באיקאט: דער קאמפף פון די נייע־ענגלישע שטאאטען פאר זייער אונאבהענגיגקייט האט זיך אנגעפאנגען מיט דעם ענטזאגען זיך צו צאהלען דעם שטעמפעל־טעקס. אבער וויכטיגער איידער די צושטערונג פון הויז פון שטעמפעל־מייסטער און פון א רייהע אנדערע רעגיערונגס־געביידעס, וויכטיגער איידער די פערברעכונג פון בילדער פון די פערהאסטע ענגלישע מיניסטאר־רען, איז געווען דער בעשלוס, וועלכער איז אנגענומען און דורכגעפיהרט געוואָרען צוויישען די ברייטע קרייזען פון דיזע קאלאניען אזוי לאנג ניט צו קויפען קיינע ענגלישע סחורות און בכלל ניט צו האבען קיינע געשעפטליכע פערבינדונגען מיט ענגלאנד כל זמן מען וועט ניט צוריק־רופען דעם געזעץ וועגען דעם שטעמפעל־טעקס.

מיר רעכענען, אז דורך דיזע ביישפיעלע איז גענוג בעוויזען געוואָרען, וואס פאר א גרויסע ראלע דער באיקאט האט געשפיעלט אין דער געשיכטע פון די שטאאטען און פון די עקאנאמישע קעמפפע. אין אלטערטהום, אין מיטעל־אלטער, אין די נייע צייט, אין איצטיגער צייט, אין די געהיימע פעראיינען פון כינא און איר־לאנד, אין דער מאדערנער געווערקשאפטס־בעוועגונג, אין די קעמפפע פון נאציאנען און רעס־סען, אויך אין ארסענאל פון מיליטאריזמום, ביי דער קירכע, ווי ביי די רעגיערונגען, ביי די פער־באנדען פון די שטעדט, ווי אין די דאָרפישע חברות, איבעראל שפיעלט דער באיקאט א גע־וואלדיגע ראלע.

דאס פעסטצושטעלען איז וויכטיג ניט נור פאר די פרייהיט פון דער היסטאריע. דאס האט די גרעסטע פראקטישע בעדייטונג. מיר זעהען, אז די רעגיערונגס־אינסטיטוציאן, די קאורטס, די אונטערנעהמער, אלע פיינד פון אר־בייטער־קלאס זוכען צו בעקעמפפען דעם באי־קאט מיט די שארפסטע עקאנאמישע און געזעצ־ליכע מיטלען, וואן ער ווערט בענוצט פון די אר־בייטער. דער באיקאט אלס קאמפפס־מיטעל פון די ארבייטער ווערט בעטראכט אלס עפעס אזוינס אונמאראלישעס, וואס דארף פעראכטעט און מיט דער גרעסטער ענערגיע און קראפט בע־קעמפפט ווערען. נאנץ אפט מוזען די ארבייטער אויסהערען אלע מעגליכע פאָרווירפע, וויל זיי בענוצען דעם באיקאט אלס קאמפפס־מיטעל.

אונזער קורצער געשיכטליכער איבערבליק לערענט אונז דייטליך, אז די קלאסען־געגנער פון פראלעטאריאט: דער שטאאט, די קירכע, די קאָרטס און אונטערנעהמער־פערבאנדען האבען גאר קיין רעכט ניט מיט מאראלישע מאטיוון צו בעקעמפפען דעם באיקאט. די מאנופעקטשו־רערס אסאָסיאיישאָן, וועלכע זי ענטזאגט זיך צו קויפען ביי וועמען עס איז מאטעריאלען; דער טראסט, וועלכער ערפרעט די פרייזען, כדי צו ערניכטען דעם קאנקורענט; דער וואס איז פאר הויכע אבצאהלונגען אויף אויסלענדישע סחורות, כדי ניט צו מאכען די קאנקורענץ אונמעגליך פאר זיי; דער פארמער, וועלכער וויל נור זיין אבצושלי־סען די גרענעצען געגען ארויפיהרען פלייש פון אויסלאנד; דער קאטוליישער גייסטליכער, וועל־כער ענטזאגט זיך מקרב צו זיין א בעל־עברה; אן אפיציער אדער בעאמטער, וועלכער ענטזאגט זיך צו האבען וועלכע עס איז בעציהונגען מיט א מענשען, וואס האט זיך ענטזאגט צו געהן אויף א דועל; א בויער, וועלכער וועלכער אויסגעמידען פון זיינע חברים, וויל ער האט זיך ענטזאגט אבצוגעבען די מילך פון זיינע קיה אין די גע־נאסענשאפטליכע קעז־פאבריקען; א קלייניער קרעמער, וועלכער האלט, אז עס איז אונמאָרא־ליש צו קויפען אין א דעפארטמענט־סטאָר; א וויסער, וועלכער זעצט זיך ניט אין א קאר, וואו עס זיצט א ניגער, וועלכער זעצט זיך ניט ביי א טיש מיט א כינעזער — זיי אלע בעווייזען, אז היינט־צו־טאג איז דער באיקאט א קאמפפס־מיטעל פון אלע גרעלשאפטס־קרייזען.

עס איז, אלזא, איבעריג אנצופיהרען א פערטהיידיגונג, אדער צו זוכען א הכשר פאר דעם באיקאט אלס געזעלשאפטליכען קאמפפס־מי־טעל; אבער מיר מוזען קריטיש אונטערזוכען ווי

גרויס עס איז דער ווערטה און בעדייטונג פון דיזען קאמפּפּס־מיטעל.

אויב מען פערשטעהט אונטער באָיקאָט דאָס וואָס מען פערשטעהט אין דייטש־לאנד, נעמליך, אז מען זאָל זיך ענטזאגען ביי געווויסע אומשטענדען צו קויפען די סחורות פון געווויסע אונטערנעהמער, אדער הענדלער, דאן ווערט דער קרייז פון ווירקונג פאר דעם באָיקאָט זעהר ענג געמאַכט לכתחילה, ווארום אויך די שטאַרקסטע ארבייטער־ארגאניזאציאָנען קען אין היינטיגער געזעלשאפטס־אָרד־נונג ניט דענקען ווען דעם צו באָקאָטירען א גאנצע רייהע פון אינדוסטריען, ווי אייזען־גי־סעריין, מאשין־פאבריקען, אויטאָמאָביל־פא־בריקען א. ז. וו.. אלע פאבריקען, וועמעס סחורות עם ווערען ניט פערקויפט דירעקט צו די גרויסע ארבייטער־מאסען, זיינען געשטיצט גע־גען די ארבייטערס באָיקאָט. זאָגאר ביי פיעלע סחורות, וואָס ווערען פערקויפט צו ארבייטער, ווי צ. ב. ש., ביי מעהל, שיך, קליידער א. ד. גל., איז זעהר שווער דעם באָיקאָט צו געברויכען, ווייל עס איז זעהר שווער פעסטצושטעלען, וואו דיזע סחורות זיינען פאברייצירט געווארען. און נאָך מעהר, די ערפאהרונג האָט געוויזען אין דייטשלאנד, אז דורך געווויסע אומשטענדען ווערט די ווירקונג פון באָיקאָט זעהר שטארק פערקלענערט, און די ארבייטער־קרייזען האבען גענומען פיעל ניעדריגער שאצען דעם ווערטה פון באָיקאָט. די אונטערנעהמער האבען אין דייטש־לאנד און אויך אין עסטרייך מיט גרויס ערפאָלג זיך געשיצט געגען באָיקאָט דורך פערבאנדען. און דיזע באָיקאָט־שוץ־פערבאנדען האבען גאהאט א פיעל גרעסערען ערפאָלג איידער די פערזיכע־רונג געגען סטרייקס, וועלכע הויבט אויך אן ארויסצוואוואקסען פון איהרע קינדער־שיכלאָך. בכלל מוז בעמערקט ווערען, דאָס די קאמפּפּס־מיטעל פון די ארבייטער ווירקען זעהר שטארק אויך די ארגאניזאציאָנס־שטרעבונגען פון די אונטערנעהמער. דאָס זעהט מען אין דייטשלאנד זעהר קלאָהר. א בעוויזי פאר דעם איז די איי־גענארטיגע ארגאניזאציאָנען פון מאנופעקטשו־רערס. צו דיזע ארגאניזאציאָנען זיינען די בויערס געקומען קודם כל צוליעב דעם, וואָס די ארבי־טער האבען בענוצט געגען זיי דעם באָיקאָט אלס געווערקשאפטליכען קאמפּפּס־מיטעל.

עס איז געווען אין דייטשלאנד א צייט, ווען מען פלעגט דעם באָיקאָט בענוצען זעהר אָפט און ווען מען פלעגט דורך איהם אויפטהאָן פיעל מעהר ווי איצט, כאָטש איצט איז די געווערק־שאפטליכע בעווענונג פיעל גרעסער און שטאר־קער.

די סאָציאל־דעמאָקראטישע פארטיי האָט דערפאר שוין אין יאָהר 1892 אויפ'ן קאָנגרעס אין בערלין געפונען פאר נויטיג אָנצונעהמען מיט א גרויסען מאיאריטעט א רעזאָלוציאָן, וועל־כע איז פאָרגעשלאָגען געווארען פון אויער'ן, און וועלכע ערקלערט: „דער באָיקאָט איז פאר דעם פאָלקיטישען און געווערקשאפטליכען קאמפּף פון ארבייטער־קלאָס א וואפע, וועלכע קען בע־נוצט ווערען מיט ערפאָלג נור דאן, וען די גרוי־סע, נאָך ניט אָרגאניזירטע מאסען נעהמען אין איהם א טהעטיגען אנטהייל. דער באָיקאָט קען דערפאר אָנגעוענדעט ווערען מיט אויסזיכטען אויך ערפאָלג נור אין אזוינע פעלע, וען עס האנדעלט זיך וועגען פראָגען, אין וועלכע די גרויסע מאסען האבען א שטארקען אינטערעס, בעזונדערס וען עס האנדעלט זיך וועגען דעם, ניט צו דערלאָזען אזוינע אייגפיהרונגען, וועלכע קענען פאָלקיטיש שאדען דעם ארבייטער־קלאָס.

„אונטער קיינע אומשטענדען דארף דער באָיקאָט ניט ווערען קיין מיטעל פאר פאָלקיטישע פערגוואלדיגונג מיט דעם צוועק צו בעשטראָפען פאר פאָלקיטישע מיינונגען אָדער פאר פערזענלי־כע איבערצייגונגען, אָדער צו צווינגען מענשען, דאָס זיי זאָלען אויסדריקען א געווויסע פאָלקיטי־שע מיינונג אָדער טהאָן א געווויסע פאָלקיטישע טהאָט."

אין זיין רעדע איז אויר ענטשיעדען ארויס־געטראָטען געגען דעם געברויכען פון באָיקאָט גע־גען איינצעלנע אונטערנעהמער אין געווערק־שאפטליכען קאמפּף. נור אין איינצעלנע אויס־נאהמספעלע געפינט ער פאר מעגליך צו בענוצען די באָיקאָט־וואפע אין דעם געווערקשאפטליכען קאמפּף.

עס פעהלען אויך אין דייטשלאנד ניט קיין שטרעבונגען צו געברויכען, ווי מען טהוט עס אין עסטרייך, דעם באָיקאָט גראָדע פאר געווערקשאפטליכע צוועקען נעמליך: ניט צו דערלאָזען ארגאניזירטע ארבייטער ארבייטען צו־זאמען מיט סקעבס, אָדער אזוינע ארבייטער, וואָס ווילען זיך ניט לאָזען ארגאניזירען.

דיזע געווערקשאפטליכע טענדענצען זיינען

אָבער פיעל מעהר ענטוויקעלט צווישען די ענגלישע ארבייטער. דאָרט האָבען די געווערקשאפטען שוין זייט פיעלע יאָהר־צעהנדליגע מיט ערפאָלג געבּרויכט דעם באָיקאָט צו דעם צוועק. די וועבּס כּאראקטעריזירען די אלגעמיינע ערפאָהרונג פון די ענגלישע גוט אויסגעבילדעטע טרייד־יוניאָנס אין פאָלגענדע ווערטער: „אויב א טרייד־יוניאָן איז געלונגען צו אָרגאניזירען דעם גרעסטען טהייל פון די ארבייטער אין א געוויסע אינדוסטריע, דאן ענטזאגען זיך די אָרגאניזירטע ארבייטער ענטשיעדען צו ארבייטען פֿליייצע ביי פֿליייצע מיט א מאן, וועלכער איז אויסגעשלאָסען געווארען פון דער יוניאָן, וויל ער האָט גע־ארבייט געגען די אינטערעסען פון דער פּראָפעסיאָן". אויך אן אנדער פֿלאץ פון זייער ווערק שרייבען דיזע פערפאסער: „יעדער קע־נער פון דער געשיכטע פון די טרייד־יוניאָנס וויים, אז דער אויסשלוס פון ניט יוניאָן לייט איז אזוי אלט ווי די טרייד־יוניאָן בעוועגונג אליין, און אז דיזער אויסשלוס איז מעהר כּא־ראקטעריסטיש פאר די יוניאָנס, וואָס זיינען געשאפען געווארען אין די פריהערדיגע דורות איידער אין די היינטיגע."

נאָך ווייט שארפער אלס אין ענגלאנד, טרעט אין די פעראייניגטע שטאָטען פאר די שטרעבונג צו לאָזען די אָרגאניזירטע ארבייטער ארבייטען נור מיט יוניאָן־לייט. דא האָבען מיר דורכגעלעבט די גרעסטע קעמפּפע וועגען דיזער פאָדערונג, און אויך אויסגעפיהרט, אז דיזע פאָדערונג איז אנערקענט געווארען אין גאנצע אינדוסטריען.

אין עסטרייך פערשטעהט מען אונטער באָיקאָט אזא קאמפּפס־מיטעל, וועלכער איז שטארק עהנליך צו דעם, וואס איז געווארען אזא שארפע וואפע געגען די אונטערנעהמער אין אירלאנד, ענגלאנד און די פעראייניגטע שטאָטען. אין אלגעמיין פעהלט זיי דאָרט ביי דער בענוצונג פון באָיקאָט די ענטשיעדענע ענערגיע, וועלכע מיר זעהען ביי די ענגלישע און אמעריקאנישע ארבייטער. דאָך זיינען דאָרט די אונטערנעה־מער בעזונדערס מרעיש עולם געגען באָיקאָט. דער באָיקאָט אין ענגערן זין האָט אין עסטרייך קיין מאל קיין גרויסע רעלע ניט געשפּיעלט, אויב מיר וועלען ניט רעכענען זיין בענוצונג ביי בעקער־סטרייקס, דאן איז געווען איין גרויסער, ענערגישער באָיקאָט, דאָס איז דער אלפענלענדי־שער ביער־באָיקאָט, וועלכער איז מיט גרויס ער־פאָלג דורכגעפיהרט געווארען. דאָרט האָט זיך אָבער געהאנדעלט וועגען דעם, ניט צו דערלאָזען העכערן דעם מקח אויף ביער. א באָיקאָט מיט געווארקשאפטליכע צוועקען איז געווען דער בעה־מישער ביער־באָיקאָט פון 1909.

ניט רעכענענדיג דיזע זעלטענע פעלע, ווערט אין עסטרייך דער באָיקאָט געברויכט נור אין דער פארמע פון אבשליסען א געוויסע פירמע כדי צו בעקעמפּפען סקעבס, אן ארגאניזאציאנס־פעררעטהער, אדער דורכצופיהרען, אז מען זאָל בעשעפטיגען נור יוניאָן לייט („קלאָוזד שאפּ"). דא ווערט דער קאמפּף אפט געפיהרט מיט גרויס טעמפּעראמענט, מיט שטארקער אויפרע־גונג. מען מוז אנערקענען, אז מיט דיזען קאמפּפס־מיטעל זיינען דערגרייכט געווארען בע־דייטענדע ערפאָלגען. דאָך אפט קען מען בע־מערקען, אז דיזער קאמפּפס־מיטעל ווערט צו־הויך געשעצט און אז ער ווערט אפט צו שארף און גוזמא'דיג בענוצט. מען וועגט און מען מעסט וועניג, וען מען זאָל דעם באָיקאָט בע־נוצען און ווי לאנג מען זאָל איהם בענוצען אין די פערשיעדענע פעלע.

די פראקטאקאלען און בעשלוסע פון די טרייד־יוניאָן קאנגרעסען ענטהאלטען וועניג אדער כמעט גאר נישט וועגען דעם, ווי צו גע־ברויכען א באָיקאָט, אין דער צייט, וען זיי ענטהאלטען גענוע רעגלען וועגען דעם וען און ווי צו געברויכען א סטרייק.

אבצושניידען דעם צוגאנג פון די ארבייטער אין אזוינע אונטערנעהמונגען, וואו די ארבי־טער ווינשען אן ענדערונג פון די ארבייטס־בע־דינגונגען, איז פאר די ערקלעהרונג פון א סטרייק און, נאטירליך, פיעל מעהר נאָך דעם ווי דער סטרייק איז ערקלערט געווארען. איינע פון די וויכטיגסטע מיטלען דורכצופיהרען די אר־בייטער־פאדערונגען. אין דעם זין איז דער באָי־קאָט א שטארקער הויפּט־מיטעל צום סטרייק. די ארבייטער קענען דערפאר זיך ניט ענטזאגען פון באָיקאָט, אויב זיי ווילען נור אויסנוצען זייער אייניגונג צו פערבעסערען זייערע אר־בייטס־און לוין־בעדינגונגען, אדער ניט צו דער־לאזען דיזע בעדינגונגען ערגער צו מאכען. אלס מיטעל אבצוהאלטען דעם צוצוג פון ארבייטער אלס בלאקאדע פון געווייסע אונטערנעהמער, קען דער באָיקאָט ניט פערמידען ווערען. א פערבאָט

פון באָיקאָט מוז פיהרען דערצו, אז די ארבייטער זאָלען זיך דאַרפען ענטזאגען פון סטרייקס; די פּראָלעטאַריזירונג פון דער טרייד־יוניאָניסטישער בעוועגונג, דאָס איבערגעוויכט פון די אונטערנעהמער אין קאמפּף וועגען דעם אינהאַלט פון ארבייטס־אָבמאַך וואָלט דורך דעם געווען פעסט בעשטימט.

דאָך־ווי גרוים עס זאָל ניט זיין די בעדייטונג און ווירקונג פון באָיקאָט אָלס קאמפּפס־מיטעל, דאָך מוזען מיר געדענקען, אז ניט צו יעדער צייט דארף מען און קען מען איהם גע־ברויכען. נאָך מעהר ווי ביי סטרייקס, מוז מען עס האָבען אין זינען ביי באָיקאָטס. דער באָי־קאָט דארף, נעמליך, ניט בענוצט ווערען אָלס נקמה אין אַווינע פעלע, ווען די ארבייטער האָ־בען בעשלאָסען א סטרייק אויפצוגעבען אָלס א פערלאָרענעם קאמפּף, כדי צו מאכען טראָבעל די אונטערנעהמער. פסיכאָלאָגיש איז דיזער פער־לאנג פערשטענדליך. אָבער קלוג איז אוא טאק־טיק ניט, ווארום די ערפאהרונג לערענט אונז, דאָס די ניט־אָרגאַניזירטע ארבייטער קען מען דורך דעם באָיקאָט ניט געווינען, און אז דורך דעם וואָס מען לאָזט אוים דעם כעם צו די שוי־בען פון פאברויק, דורך קאָנפליקטען מיט ניט־אָרגאניזירטע ארבייטער נאָך א פערלאָרענע שלאַכט, קען מען סיין שום נוצען זיך ניט ברענ־גען. פערקעהרט, דיזע מעטהאָדע האָט געפעענט א פרייען וועג פאר די געלע (סקעבישע) אָרגא־ניזאציאָנען און געמאכט דעם צוטריט פאר אָר־גאניזירטע ארבייטער אונמעגליך אין צאָהלרייכע פאברויקען.

דער באָיקאָט איז א שארפע וואָפע, א וואָפע פון אלע געזעלשאפטס־קלאסען און כמעט יעדער, וועד עס האָט דיזע וואָפע געברויכט, וויים, אז זי איז א צוויי־שניידיגע. מען קען אָבער לערנען די אומנות צו געברויכען דיזע וואָפע אין דער פאסענדער צייט, אזוי אז זי זאָל שאדען נור דעם געגנער, און קיינמאָל ניט דעם, וועד עס האָלט איהר אין האנד.

(איבערזעצט דורך נ. נ.)

יואל סלאָנים.

און מעג דער ווינטער קומען...

און מעג דער ווינטער קומען,
און טויטען בלום און בוים,
ביי מיר אין האַרצען וואָהנט און הערשט.
דער פרינץ פון פריעד און טרוים....

און ברומט דער פראָסט מיט צאָרען,
דער צאָר פון וועה און קעלט,
דאַן געה איך אום פער'כשופ'ט אין
א טרוימען־זיסע וועלט...

און ס'שפּילען מיר די פויגלען
ווי פידלען זאַנפט און שעהן,
דאַן עטהעמט מיר תענוגים
דער הימעל אויך אַליין...

דאַן זינגט און הילכט דער פריהלינג
ווי א ווילדער פעלזען־טייך,
איך פיהל זיך ווי א קענינ'ס־קינד
וואָס האָט צו זיך קיין גלייך...

און מעג דער ווינטער קומען,
דער צאָר פון וועה און קעלט,
איך לאָך פון איהם, ער פאַנגט קיינמאָל
מיין האַרצעניס צויבער־וועלט...

ל. ב. בודין.

דאס אַנטי־טראָסט געזעץ און די אַרבייטער

יין שעהנעם פריהמאָרגען, אין אַנ־פאַנג פון דיזען מאָנאַט איז דער אַמעריקאַנער עולם איבערראַשט געוואָרען פון דער נייעס, דאָס אין ניו הייוון האָט א העט־פאַבריקאַנט געוואונען א קנאַפּע פיערטעל מיליאָן דאָלאָר שאַדענערזאַץ פון א יוניאָן, וואָס האָט געגען איהם אָנגעפיהרט א באָיקאָט. און דער עולם האָט זיך געמומען קאָ־כען. די יוניאָנס האָבען זיך געכאַפּט צום גע־וועהנליכען מיטעל — אָנצונעהמען פערדאַמונגס־רעזאָלוציאָנען. אין דער ניו יאָרקער „סענטראַל פעדעראַיטער יוניאָן" האָט א דעלעגאַט, א מיט־גליעד פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי און פיעלע מאָל א קאַנדידאַט אויף איהר טיקעט, פּאַרגעשלאָגען א רעזאָלוציאָן אין וועלכער גאָמ־פּערס ווערט אויפגעפּאַרדערט צו גרינדען א נייע פּאָליטישע פּאַרטיי, אַן „אַרבייטער פּאַרטיי", און די רעזאָלוציאָן איז אָנגענומען געוואָרען. און אפילו די געוועהנליכע סיטיזענס האָבען זיך געמומען רייבען די אויגען: עפּעס א קלייניגקייט — א פיערטעל מיליאָן דאָלאָר! דאָס איז א מטבעה מיט וועלכער מען דארף זיך ניט שעמען. די גרעסטע צייטונגען האָבען דאָרום דיזע נייעס אַוועקגעשטעלט אויף'ן סאָמע אויבענאָן, און די רעדאַקטערע און רעפּאָרטערס האָבען זיך געמומען קאָבען מיט לייט־אַרטיקעלס, אינטערוויוס, און אזוי ווייטער.

דאָס די ענטשיידונג איז איינע פון די וויכ־טיגסטע פּאַסירונגען אין דער געשיכטע פון דער אַרבייטער־בעוועגונג פון אַמעריקא, איז זיכער, און דאָך איז דער טאַראַאם וואָס מען מאַכט גערַאדע יעצט פון דער פּאַסירונג לעבערליך, און צייגט בלויז וואָס פּאַר א לאָך דער גרויסער אַמעריקאַנער עולם איז. די גרויסע נייעס, וועל־כע די „גרויסע" צייטונגען האָבען מיט אזא ליאַרם צוטראָגען איבער דער גאַנצער וועלט, איז אייגענטליך גאָר קיין נייעס ניט, ווייל דער פּסק איז אייגענטליך אָבגעגעבען געוואָרען מיט אונ־געפעהר א יאָהר און ניין חדשים צוריק. ניט מעהר, דאָן איז דיזער פּסק־דין ניט געווען אויס־גערדיקט אין דער „גרויסער סומע" — „א פיערטעל מיליאָן דאָלאָר" — האָט זי דער „עולם", די אינטעליגענטע צייטונגס־שרייי־בער און רעדאַקטערע, און ניט וועניגער אינטעלי־גענטע צייטונגס־לעזער, ניט בעמערקט. דאָס די יוניאָנס זאָלען זיך אויך ערשט יעצט אויסשלאָ־פען מיט זייערע רעזאָלוציאָנען, איז א טרויעריי־גער בעוויים פון דער אינטעליגענץ פון זייערע פיהרער, סיי סאָציאַליסטען סיי ניט־סאָציא־ליסטען.

און אז מיר האַלטען שוין דערביי, לאָמיר אויסזאָגען א סוד פון חדר: אונזער סאָציאַלי־סטישע פּאַרטיי און איהרע פיהרער מוז מען אויך דערלאַנגען מיט א דובינע איבער'ן קאָפּ איידער מען קען זיי אויפוועקען פון זייער אנגענעהמען דרעמעל, אין וועלכען זיי זעהען שעהנע חלומות פון סאָציאַליסטישע לעהרען אהן „שווערע", „דייטשמערישע", „בענדער", פּאָליטישע ערפּאָל־גען אָהן פּאָליטישען וויסען, און נאָך אזעלכע אנ־גענעהמע זאכען וואָס קענען מאַכען דאָס לעבען זיס, אפילו פאר א סאָציאַליסטישען פיהרער. די דובינע האָט דאָרום געמוזט פאַלען איידער עס איז געווען א מעגליכקייט וועגען דעם ענין צו רעדען אפילו מיט סאָציאַליסטען. הן, אונזער בעשפּרעכונג פון דיזער וויכטיגער פּאַסירונג, — כמעט צוויי יאָהר נאָך דעם ווי זי האָט פּאַסירט.

* * *

די פּאַסירונג אַליין איז א מערקווירדיגע, און כאַראַקטעריזירט שארף און בולט אונזער מערק־ווירדיגע רעגיערונגס־סיסטעם, די זאָגענאַנטע „דעמאָקראַטישע אינסטיטוציאָנען" פון דער „גרעסטער רעפּובליק אין דער וועלט".

אין 1890 האָט אונזער קאָנגרעס אָנגענו־מען א געזעץ, וועלכער איז בעקאַנט אונטער דעם נאָמען „שערמאַן אנטי־טראָסט געזעץ", נאָך סענאַטאָר דושאָהען שערמאַן, וועלכער האָט דעם געזעץ־פּראָיעקט פאָרמולירט. דיזעס געזעץ איז אָנגענומען געוואָרען אום צופריעדענצוישטעלען די מיטעלקלאַסע און די פּארמערס, וועלכע האָבען

צו יענער צייט אָנגעהויבען צו פיהלען דעם דרוק פון די טראַסטס, און ספּעציעל פון די אייזענבאַהן־טראַסטס, און האָבען דאָרום געפֿאָרט דערט דאָס די רעגיערונג זאָל זיי „פּראָטעקטען" פון די ערפֿרעסונגען פון דיזע טראַסטס. דער צוועק פון'ם געזעץ איז צו פערביעטען אייזענבאַהנען אַדער אנדערע מאַנאָפּאָליסטען פון צו מאַכען אָבמאַכונגען אַדער קאָנטראַקטען צוויישען זיך ניט צו קאָנקורירען איינס מיט'ן אַנדערן, און אויף אזא אופן „קינסטלִיך" אויפצוהאַלטען די פּרייזען אויף א העכערע מדרגה ווי זיי וואָלטען געווען ביי „נאַטירלִיכער", פרייער קאָנקורענץ. דאָס געזעץ זאָגט דאָרום:

1. „יעדער קאָנטראַקט אַדער פעראייניגונג, סאי אין דער פֿאָרמע פון א טראַסט סאי אין אַנאַנדער פֿאָרמע, און יעדע קאָנספּיראַציאָן וועלכע האָט דעם צוועק אייניצושרענקען דעם האַנדעל צווישען די פערשיעדענע סטייטס אַדער מיט פרעמדע נאַציאָנען, איז היערמיט ערקלערט אלם אונגעזעצליך. יעדער וואָס וועט מאַכען אזא קאָנטראַקט אדער אריינגהן אין אזא פער־איניגונג אַדער קאָנספּיראַציאָן זאָל זייז שולדיג אין א פערגעהען (misdemeanor) און ווער עס וועט בעשטראָפט ווערען אין דיזען פערגעהען זאָל פער'משפט ווערען צו בעצאָהלען א שטראָף פון ניט מעהר ווי פינף־טויזענד דאָלאָר, אַדער צו געפענגנים אויף ניט מעהר ווי איין יאָהר, אַדער צו ביידע דיזע שטראָפען, ווי דער ריכטער וועט געפינען פאר פּאַסיג."

2. יעדער וואָס וועט מאַנאָפּאָליזירען, אַדער טרייען צו מאַנאָפּאָליזירען אירגענד וועלכען טהייל פון דעם האַנדעל צווישען די פער־שידענע סטייטס, אַדער מיט פרעמדע נאַציאָנען, אַדער וועט זיך פּאַראייניגען אַדער קאָנספּיריִרען מיט אַנאַנדער פּערזאָן אַדער פּערזאָנען אום אזא מאַנאָפּאָל הערבייצופיהרען, זאָל זיין שולדיג אין אזא פערגעהען, און ווען ער וועט דערינען פער־אורטהיילט ווערען, זאָל ער בעשטראָפט ווערען מיט געלד־שטראָף פון ניט מעהר ווי פינף־טויזענד דאָלאָר, אַדער א געפענגנים־שטראָף פון ניט מעהר ווי איין יאהר, אַדער ביידע דיזע שטראָפען, ווי דער ריכטער וועט געפינען פאר פּאַסיג."

3. „יעדער וואָס וועט געשעדיגט ווערען פון אַנאַנדער פּערזאָן אַדער קערפּערשאפט אין זיין געשעפט אַדער אייגענטהום, דורך דעם וואָס

די פערזאָן אַדער קערפּערשאפט וועט טהון עט־וואָס וואָס איז אין דיזען געזעץ פערבאָטען גע־ווארן אַדער ערקלערט געווארן אלם אונגעזעצ־ליך, קען קלאָגען דערפאר אין א פעדעראַלען גערִיכט, און קריגען דערפאר דריי מאָל אזוי פיעל ווי דער שאדען וועלכען ער האָט געליטען, און אויך די גערִיכטס־קאָסטען, אין וועלכע עם זאָל אריינגערעכענט ווערען אן אנשטענדיגער רח"ש פאר זיין אדוואָקאט."

(a reasonable attorney's fee)

אינ'ם גאַנצען געזעץ איז ניטא קיין ווארט איבער יוניאָנס, און אין די פיעלע יאָהרען וואָס דאָס געזעץ איז געשטאַנען אויף'ן געזעץ־בוך ביז דער העטערס יוניאָן קיים, א משך פון 17 יאָהר, איז קיינעם ניט איינגעפאלען דאָס דיזעם געזעץ האָט וואָס צו טהאָן מיט יוניאָנס. אָבער אין די 17 יאהר האָבען זיך אונזערע געזעצע ענטווי־קעלט, אבער ניט דורך די געזעצגעבענדע קער־פערשאפטען, זאָנדערן דורך די גערִיכטען. דער קאָנגרעס האָט אין די 17 יאהר קיין אמענדמענט צום „שערמאַן אנטי־טראַסט געזעץ", וואָס זאָל אַנריהרען די יוניאָנס, ניט אָנגענומען. דערפאר אבער האָט דער סופּרים קאָורט געגעבען אַנצו־הערען דאָס עס איז געקומען די צייט אז דאָס א ל ט ע געזעץ זאָל אויסגעטייטשט ווערען אויף א נ י י ע ם אופן, אזוי אז עם זאָל זיין פונקט אזוי גוט (פאר די קאַפּיטאַליסטען; נאַטיר־ליך) ווי ווען דער קאָנגרעס וואָלט אויסדריקליך אָנגענומען א געזעץ געגען יוניאָנס.

פאר די לאָיערס פון די באָסעס וואָס האָ־בען צו ליידען פון יוניאָנס איז דער אָנצוהערע־נייש נאַטירליך ניט פערלאָרען געגאַנגען. אין 1907 האָט א פירמע העט־מאַנופּעקטשורערס אין דעסבורי, קאָנעקטיקוט, אָנגעגעבען א קלאָגע אין נעריכט אויף די „העטערס יוניאָן אוו אמעריקא" — דעם פערבאַנד פון די העטערס יוניאָנס אין נאַנצען לאַנד — און פערשיעדענע בעאמטע פון דער יוניאָן, פערלאָנגענדיג 240 טויזענד דאָלאָר שאדענערזאַץ, א חוץ עטליכע טויזענדער פאר לאָיערס עקספּענסעס. די טענה פון די העט־מאַנופּעקטשורערס איז געווען פאָלגענדע: די העטערס יוניאָנס און אנדערע יוניאָנס וועלכע זיינען מיט זיי פערבונדען האָבען אבגעמאַכט אן אבמאך אַדער קאָנספּיראַציע צו שעדיגען די קלענער אין זייער ביזנעס. און זיי שטערען צו פערקויפען זייערע העטס דורך דעם וואָס זיי

האָבען געגען זיי ערקלערט אַ באָיקאָט. צולעצט דיעזען באָיקאָט האָבען די קלעגער, וועלכע פלעגען פערקויפען זייערע העטס אין פערשיעדענע סטייטס איבער גאנצען לאנד, זייערע העטס אין דיזע סטייטס ניט געקענט פערקויפען. דער באָיקאָט איז אלזא אַ קאָנספּיראַציע צו בעשרענקען אָדער פערהינדערן דעם האנדעל צווישען די פערשיעדענע סטייטס, און איז אלזא אונגעזעצלעך נאָכ'ן שערמאַן אנטי טראָסט געזעץ. זיי, די קלעגער, האָבען דורך דיזען באָיקאָט געליטען שאדען אויף אכטציג טויזענד דאָלאָר; און אזוי ווי נאָכ'ן שערמאנשען געזעץ קען יעדער, וואָס האָט געליטען שאדען דורך אַ פערגעהען געגען דיזען געזעץ, קלאָגען אויף דריי מאל אזוי פיעל, פערלאנגען זיי דאָרום צווי הונדערט און פערציג טויזענד דאָלאָר, אַ חוץ לאָיער עקספענסעס.

וועז די קיים איז צום ערשטען מאל פאָרגעקומען אין גערייכט האָט דער ריכטער, דזשאָדזש פלעטט, דערזעלבער פאָר וועמען די קיים איז נאָכהער אויף פערהאנדעלט געוואָרען, ערקלערט דאָס ער קען אויף זיך ניט נעהמען די קיים צו עכטשיידען, צולייעב דער נייאיגקייט פון דער פראגע. דערביי האָט ער אבגעגעבען פאָלגענדע אפיציעלע ערקלערונג, וועלכע איז מערקווירדיג פאָר איהר אפענהערציגקייט און צייגט אין עטליכע שורות מעהר ווי מען קען אמאל געפינען אין גאנצע בענדער וועגען דעם, ווער עס איז דער ווירקליכער געזעצגעבער און רעגיערער פון דיזען לאנד.

עס איז ניט צו בעמערקען, — זאָגט דזשאָדזש פלעטט אין דיזער ערקלערונג — דאָס דער סופרים־קאָורט זאל האָבען בייז יעצט אזוי אויסגעברייטעט די אויסלעגונג פון'ס שערמאנשען טראָסטס געזעץ, אז עס זאל זיך פאַסען צו אזא סאָרט פאקטען וווי די וועלכע ווערען אָנגענעבען אין דיזער קלאָגע. וואָס דער סופרים־קאָורט וועט טהון וועז די פראָגע וועט פאָר איהם פאָרקומען איז, נאָך מיין מיינונג גאנץ צווייפעלהאפט." ער האָט די קיים דאָרום אבגעשיקט צום סופרים קאָורט פאר אן ענטשיידונג.

וווי עס ווייזט אוים האָבען אבער די לאיערס פאר די מאנופאקטשורערס פערפאלגט די ענטשיידונגען פון'ס סופרים קאָורט אין די לעצטע עטליכע יאהר מיט מעהר אויפמערקזאמקייט ווי דזשאָדזש פלעטט, ווייל וועז די קיים איז פאָרגעקומען פאר'ן סופרים קאָורט, האָט דיזער גרויסער טריבונאל גאָר אָהן צערעמאָניעס „אויסגעברייטעט די אויסלעגונג" פון'ס שערמאנשען אנטי־טראָסט געזעץ אזוי, אז עס זאל זיך יא פאסען אויף די יוניאָנס. דער סופרים־קאָורט האָט ערקלערט אז דאָס געזעץ פערביטעט יוניאָנס צו באָיקאָטירען, דאָס באָיקאָטירען הייסט צו מאכען אַ קאָנספּיראַציע צו בעשרענקען אָדער צו פערהינדערן האנדעל, און דאָס וועז אַ יוניאָן אָדער מיטגליעדער פון אַ יוניאָן פיהרען אן אַ באָיקאָט וועלכער ריהרט אן האנדעל צווישען די סטייטס בעגעהן זיי אַ פערברעכען געגען דעם שערמאָן אנטי־טראָסט געזעץ, און קענען בעשטראָפט וועדען לויט זיינע פאָרשריפטען. אינ'ס געגעבענעם פאל זיינען אלזא די קלעגער בערעכטיגט צו קריגען דריי מאל אזוי פיעל וווי זייער שאדען, און די קיים איז דאָרום צוריקגעשיקט געוואָרען צום ניעדריגערעז גערייכט אום די פאקטען זאלען אונטערזוכט ווערען און אַ דזשורי זאל בעשטימען וויפיעל דער ווירקליכער שאדען פון די קלעגער האָט בעטראָפען.

אָט דיזער פערהער האָט זיך דאָס געענדיגט אנפאנג דיזען מאנאט, און די דזשורי האָט אבגעגעבען אַ ווערדיקט דאָס דער ווירקליכער שאדען פון די קלעגער — לעווע און קאָ. — האָט בעטראָפען 74,000 דאָלאָר. דער פסק איז אלזא געווען דאָס די יוניאָן און די איבריגע אנגעקלאגטע מוזען בעצאָהלען צו לעווע און קאָ. דריי מאל וויפיעל זייער ווירקליכער שאדען, אלזא דריי מאל 74,000 דאָלאָר, דאָס הייסט 222,000 דאָל., אַ חוץ לאָיער־עקספענסעס, וועלכע וועלען וואָהרשיינליך אויך בעטרעפען אַ שהנע פאָר טויזענד דאָלאָר. אָט דיזע גרויסע ציפערן האָבען דאָס אנגענאָכט דעם גרויסען רושם...

אז די ציפערן זיינען אן־און־פיר־זיך זעהר וויכטיג, איז זעלבסטפערשטענדליך. קיין יוניאָן־קאָסע, ווי גרוים און רייך די יוניאָן זאל ניט זיין, קען אזא פסק־דין ניט אויסשטעהן. דיזער פסק־דין הייסט אלזא דאָס עגדע פון דער גרויסער העטטערס יוניאָן, וועניגסטענס אין איהר יעצטיגער פאָרמע. און עטליכע אזעלכע פסק־דינים — און זיי זיינען צו ערוואַרטען — וועלען מאכען אן ענדע צו דער גאנצער טרייד־יוניאָן בעוועגונג אין איהר יעצטיגער פאָרמע. אבער

דאך איז די וויכטיגע ענטשיידונג געפאלען ניט דיעזען מאנאט אין ניו הייוון, ווען די דזשורי האט ארויסגעזאגט די גרויסע סומע, זאנדערן כמעט צוויי יאהר צוריק אין וואשינגטאן, ווען דער סופּרים־קאורט האט ענטשיעדען אין פּרינציפּ דאס דער שערמאן אנטי־טראסט געזעץ בעציהט זיך אויף יוניאנס און פערבית דעם באי־קאט. פון דאן אן האט מען געקענט דעם ניו־הייוועגער פּסק־דין — צי פּאר דערזעלבער סומע צי פּאר א קלענערער איז פערהעלטנים־מעסיג גלייכגילטיג — ערוואַרטען יעדען טאג. און מען האט איהם ערוואַרטעט. וועו ניט די ארבייטער, דאך אבער די קאפּיטאליסטען. און יעצט קען מען אזעלכע פּסק־דינים ערוואַרטען פון טאג צו טאג, וואו עס איז נור דא א באיקאט. די ענטשיידונג פון סופּרים־קאורט געהט אבער נאך וויייטער: ניט נור קען מען ערוואַרטען אזעלבע פּסק־דינים, זאנדערן אויך קרימינעלע פערפאלגונגען פאר באיקאטערס, אונטער דעם זעלבען שערמאן אנטי־טראסט געזעץ, לויט די יעניגע פּראגראפען וועלכע מאכען א פערגעהן געגען דיזען געזעץ א קרימינאל־פערברעכען, פאר וועלכען א פּראוורטהיילטער קען בעשטראפט ווערען מיט א געלד־שטראף ביז 5 טויזענד דאל., אדער ביז א יאהר געפענגניס, אדער ביידעם, ווי דעם גנעדיגען ריכטער וועט געפעלען.

אין די צייטונגען ווערט יעצט פיעל געררעדט וועגען אפּפיעל פון דיזען פּסק צום סופּרים־קאורט. די וואם רעדען דערפון פערשטעהען אבער ניט אום וואם דא האנדעלט זיך. אפּעלירען קען מען פון דעם פּסק בלויז אויף דעם גרונד אז די סומע איז צו גרויס, און עס איז מעגליך אז א העבערעם גערייכט זאל פּסק'ענען דאס געווייסע סומען, וועלכע דער דזשאדזש און דזשורי אין דער קיים האבען ארייננערעכענט האבען ניט בעדארפט ארייננערעכענט ווערען. אבער דער פּסק אליין, און כפעציעל דער פרינציפּ, אויף וועלכען דער פּסק איז געבויט, קען ניט אפּעלירט ווערען,— וויייל ער איז שוין ענטשיעדען געוואָרען פון'ם העכסטען גערייכט — דעם סופּרים־קאורט.

די פראגע אזוי אלזא יעצט: וואס איז צו טהון?

אויף דיזער פראגע ווערען יעצט געגעבען צוויי אנטוואָרטען. די ערשטע אנטוואָרט האט געגעבען גאמפּערס באלד ווי דער סופּרים־קאורט האט דיזע קיים ענטשיעדען אין פרינציפּ. גאמפּערס פּערם האט דאן פערטרופען א קאנפערענץ פון ארבייטער־פיהרער, וועלכע האט זיך פערזאמעלט אין וואשינגטאן. דיזע קאנפערענץ האט בעשלאסען צו פאדערען פון די צוויי אלטע פאליטישע פּארטייען און פון קאנגרעס אן אמענדמענט צום שערמאן אנטי־טראסט געזעץ, וועלכער זאל אויסדרילקליך אויסשליסען ארבייטער־יוניאנס און פארמערשע אליאנצען פון די פּארשריפטען פון דיזען געזעץ. פון דאן אן האלט נאמפּערס, מיט דער הילפּע פון זיינע פרוינד פון דער „סיוויק פעדעריישאן", אין איין פאדערען און... ער פאדערט נאך אלץ, און וועט נאך וואהרשיינליך לאנג פאדערן, וועו ער וועט וויייטער זיך האלטען ביי זיינע יעצטיגע מעטאדען פון פאדערן. דיזע מעטאדע איז אזוי ווירקונגספּאל דאס די טעפט'שע אדמיניסטראציאן וועלט פון טאג צו טאג רעאקציאנערער אין אלע ארבייטער אנגעלע־גענהייטען, און עס איז יעצט פּאראן וועניגער אויסזיכט אויף אזא אמענדמענט וויי מיט צוויי יאהר צוריק.

ד צוויייטע אנטוואָרט איז די, וועלכע איז אויסגעדריקט אין דער רעזאלוציאן פון די ניו־יאָרקער „סענטראל פעדעראייטער יוניאן" האט אנגענומען, נעמליך: דאס די יוניאנס זאלען ארגאניזירען אן אונאבהענגיגע ארבייטער־פּארטיי, נאך דעם ענגלישען מוסטער. דיזע אנטוואָרט לעגט זיך אויפ'ן שכל כפעציעל צוליעב דעם אומשטאנד וואס די ענגלישע „ארבייטער פּארטיי" איז אויך עגשטאנען צוליעב אונגעפעהר אזא גערייכטליכער ענטשיידונג. די ענטשיידונג פון די האוז אוו לאָרדס אין דער בעריהמטער טעפ וויל קיים איז אין פיעלע הינזיכטען גענוען אנאלאגיש צו דער ענטשיידונג פון אונזער סופּרים קאורט אין דער העטערס קיים אבוואהל מיר „ביעטען" די ענגלענדער אין דער שלעכטקייט פון דער ענטשיידונג. די ענגלישע ארבייטער האבען אויפ זייער ענטשיידונג געעטפערט מיט דער ארגאניזירונג פון דער „ארבייטער פּארטיי", וועלכע האט גלייך ביי די נעקסטע וואהלען, אין 1906 ערוועהלט עטליכע־און־דרייסיג פּארלאמענטס־מיטגליעדער, און די ענטשיידונג פון די האוז אוו לאָרדס האט זיך ניט דערלעבט אנצוווארטען איידער זי איז איינגעקאסירט געוואָרען דורך א געזעץ וועלכעם דער נייער פּארלאמענט, אין וועלכען די נייע ארבייטער־פערטרעטער זיינען געזעסען, האט גלייך אנגענומען.

עס איז דאָרום גאַנץ נאַטירלעך דאָס דיזעס מיטעל זאָל זיך ווארפן אין די אויגען אונטער דיזעלבע אומשטענדען אויך דאָ אין אַמעריקא. און עס איז אויך גאַנץ אויסער פראגע, דאָס וועט אונזערע טרייד־יוניאָן פיהרער וואָלטען ניט זיין אזוי קאָנסערוואַטיוו־רעאַקציאָנער, און טהייל־ווייזע קאָרופּט, ווי זיי זיינען, וואָלט אזא אר־בייטער־פּארטיי געווען געגרינדעט געוואָרען פּאר די לעצטע פּרעזידענשאַפּטס־וואַהלען. מעגליך דאָס די „רענק ענד פּייל" וועלען דיזע פיהרער דאָך צווינגען אזא פּארטיי צו אָרגאַניזירען, און דאָס אין די קומענדע פּרעזידענטשאַפּטס־וואַהלען אָדער פילייכט נאָך ביי די נעקסטע קאָנגרעס־וואַהלען, זאָלען מיר אזא פּארטיי שוין האָבען.

עס פרעגט זיך אַלזא: וועט אזא פּארטיי לייזען די פראגע? וועט אזא פּארטיי האָבען בכח אומצושטויסען די ענטשיידונג פונ'ם סופּרים־קאָורט אין דער העטער־קייס, און די ענטשיי־דונגען פון די גערימטס־הייזער אין דער פראגע פון אינדזשאָנקשאָנס, אום צו געבען די אַרבי־טער בעוועגונגס־פרייהייט אין זייער עקאָנאָמי־שען קאמפּף? מיט אָנדערע וועלטער: קען אַן אַרבייטער־פּארטיי נאָכ'ן מוסטער פון דער ענג־לישער אַרבייטער־פּארטיי, דאָס הייסט, א פּאר־טיי וועלכע איז ניט אויסגעשפּראָכען סאָציא־ליסטיש און ערוואַרטעט דורכצופּירען איהר פּראָגראַם מיט דער שטיצע פון א ראַדיקאַל בור־זשואַזער פּארטיי, מיט וועלכער זי מוז האָבען שטענדיגע, אָדער וועניגסטענס צייטווייזע פער־בינדונגען, אויפּטהון דאָ אין אַמעריקא דאָס וואָס די „אַרבייטער פּארטיי" האָט אויפּגעטהאָן אין ענגלאַנד, און קאָן זי אונטער ספּעציעלע אמערי־קאָנער אומשטענדען פערטרעטען און געווהרען וועניגסטענס די אויגענבליקליכע אינטערעסען פונ'ם אַמעריקאַנער פּראָלעטאַריאַט?

אום דיזע פראגע צו קענען ריכטיג בעאַנט־וואָרטען, מוזען מיר גענוי אונטערזוכען די פּאָלי־טישע און פּארטיי־צושטענדע אין ענגלאַנד, אונ־טער וועלכע די ענגלישע „אַרבייטער פּארטיי" איז ענטשטאַנען און אונטער וועלכע זי ווירקט יעצט, און זיי פערגלייכען מיט די פּאָליטישע און פּארטיי־צושטענדע אונטער וועלכע אזא פּארטיי וועט ענטשטעהען און וועט מוזען ווירקען דאָ אין אַמעריקא. דיזע אַרבייט פּארטיי אבער א בעזונדערען אַרטיקל, וועלכען מיר האָפען צו זיין אימשטאַנד פּאר די לעזער פון דער „צו־קונפט" אין דער נאָהענטער צוקונפט פּאַרצו־לעגען.

יהואש

דאָס ניט געזונג'נע ליעד

1.

א ניט געזונג'נעס ליעד! —
דו פּרעסט די ברוסט,
מיט פיין און לוסט,
דו גלענצסט און גליהסט,
און דופטסט און בליהסט,
און רופסט און ציהסט,
און האָסט קיין ווערטער ניט...
ווי לאָקסטו מיך,
ווי פלאָגסטו מיך;
ווי דריקסטו מיך,
ווי קוויקסטו מיך;
ווי פליקסטו און בעגליקסטו מיך,
ווי שטיקסטו און ענטציקסטו מיך,
א ניט געזונג'נעס ליעד! —
ווי העל אַנטפלעקסטו זיך,
ווי שנעל פערמעקסטו זיך;

קוים ווייזטו זיך דערשרעקסטו זיך,
קוים וועקסטו זיך שוין עקסטו זיך,
אַ ניט געזונג'נעם ליעד ! —
קוים טויכסטו אויף פאַרגעהסטו שוין,
קוים הויכסטו גלייך פאַרוועהסטו שוין,
קוים שפּיר איך דיך,
פאַרליר איך דיך,
אַ ניט געזונג'נעם ליעד ! —

2.

אין זומער־אבענד ווען דער זון־ראַד ראָלט
פֿרונטער אויף די לעצטע מעריב־טרעפּ,
און ס'פונקלען אויף די בלאָע פּעלזען־קעפּ
טורבאַנען פון צוגליהטען אופיר־גאָלד —
ווען אין ענטציקטע פויגעל־קעהלען,
פאַר'חלש'ען די ניט־דערפייפּטע טרעלען,
און וואַלד און וועלען
אין זיסער אונמאַכט שווייגען ;
און גיעריג זויגען שטומע צווייגען,
דעם לעצטען אָפּשיין פון דעם הימעל'ס גלוט —
דאַן הער איך דיך, אַ ניט געזונג'נעם ליעד,
אין יעדען שנעלען פּולס־שלאָג פון מיין בלוט,
דאַן צינדט מיך אַן דיין פּייער־רוטה...
דאַן בין איך אין דיין צויבער־קייט געשמידט,
אַ ניט געזונג'נעם ליעד !
דען דו ביסט גרוים און שען,
אַ ניט געזונג'נעם ליעד,
און איך בין שוואַך און קליין,
און האָב קיין וועג ניט...

3

אַ ניט געזונג'נעם ליעד ! —
ווען ס'קומט דעם הימעל'ס הייליגסטער מאָמענט,
ווען ס'שפּריט די מיטערנאַכט די שוואַרצע באַלזאַם־פּליגלען,
ווען פון געהיימע טעמפּלען עפּנען זיך די ריגלען,
און פול מיט טיפּע סודות יעדער שטערען ברענט —
ווען אין זיין דונקלער בלעטער־קאַמער,
דער פּעלד־גריל קלאַפּט זיין כשוף־האַמער ;
ווען אין דעם טינט־געפּאַרבטען זומפּ,
די זשאַבעס קוואַקען ריטמיש־דומפּ ;
ווען אין דער דופּט־געפילטער פינסטערנים,
דער גליה־וואָרעם טאַנצט אום מיט פּייער־פּים,
און ערגעץ פון אַ ווייטען בוים־שפּיץ קלאָגט
די נאַכטיגאַל פון זיסען וועה געזאַגט —
דאַן קלינגסטו מיר,
אַ ניט געזונג'נעם ליעד ! —
דאַן ווינקסטו מיר,

פון אַלע שטערען,
דאַן ברינגסטו מיר
אין ד׳אויגען טהערערען,
דאַן דרינגסטו מיר,
פון ווייטע ספערען,
ווי ס׳רַאַלען פון פֿאַרהילטע אַרגעל־רעהרען,
ווי ס׳רוישען פון געהיימע וואַסער־מעערען,
ווי טויזענד פעלדער פול מיט זאַנגען
וואַם שושקען, פֿאַר׳ן שניט —
אַ ניט געזונג׳נעם ליעד! —
דאַן הער איך דיך און קען דיך דאַך ניט פֿאַנגען,
אַט האַב איך דיך, אַט ביסטו שוין פֿאַרגאַנגען,
דו שעהנסטער פון געזאַנגען,
דו ניט געזונג׳נעם ליעד! —
ווי רייצסטו און באַטרינקסטו מיך,
ווי פלייצסטו און פֿאַרטרינקסטו מיך.
א ליעד וואַם האַט קיין ווערטער ניט...

4.

וועו די געדיכטע נאַכט־כמאַרעם זיך טהיילען,
און לויפענדיג פון פינסטרע וואַלקען־היילען,
רייסט דורך זיך דער לבנה׳ס רונדער רַאַנד,
און גייסטער מיט אַן אונגעזעה׳נער האַנד,
פֿאַרשפֿרייטען איבער דעם אוקינוס וואלען,
אַ שמאַלען פערל־באַנד,
אַ שטעג פון שימער און פון שטראַהלען,
אַ בריק פון ליכט, געשפֿאַנט
פון האַריזאַנט צום לאַנד —
אין לינקס און רעכטס,
דער תהום זיך הויבט און ברעכט,
באַלד מיט דעם אַנגסטען־קרעכץ,
פון אַנגעקויטע קנעכט,
באַלד מיט דעם זיג־רוף פון געפעכט —
דאַן האַב איך דיך פערנומען,
א ניט געזונג׳נעם ליעד! —
געזעהן דיך אין דעם הימעל׳ס שטומען,
דערקענט דיך אין דעם וואַסער׳ס ברומען,
א ניט געזונג׳נעם ליעד! —
דאַן האַב איך דיך דערפיהלט,
אין אַל׳ דעם צויבער פון דער הויך,
אין אַל׳ דעם שוידער פון דער נידער,
אין אַלצדינג וואַם איז וויך און בלייך,
אין אַלצדינג וואַם איז ווייסט און ווילד,
אין כ׳בין געווען געפילט
מיט טרוימען פון טיטאַנען,
דאַך כ׳בין געשטאַנען,

אַ מאַכטלאָזער אַ מידער,
און האָב קיין ווערטער ניט געפונען —
קוים האָב איך דיך געשפונען,
שוין ביסטו מיר צורונען,
און כ'האָב דיך ניט געוואונען,
א ניט געזונג'נעם ליעד! —

5.

אַ ניט געזונג'נעם ליעד! —
וועז ס'רייסט די שוואַרצע קודלעם פון דער נאַכט,
דעם שטורעם־וועטער'ס לויז־געלאַזטע מאַכט;
וועז ס'ברעכט זיך אַף פון קייט דער אוראַגאַן,
און בייטשט מיט לאַנגע בליצען זיין געשפאַן,
און וואַרפט זיך אויף די הויכע פעלזען־וועגד,
און וויגט די בערג אויף זייער פונדאַמענט,
און ווירבעלט צווישען ערד און הימעל,
באַגלייט פון דונער'ס קראַך־געטומעל —
דאַן הער איך דיך אַ ניט געזונג'נעם ליעד!
דאַן שפּרינג איך אויף אַ ניי־באַלעבטער,
שוין ריהרט מיך אַן דיין קעניג־צעפּטער,
און ס'שטראָמט דורך מיינע גליעדער,
די לאַנג פערלאַנגטע גנאַד,
דער ציטריג־צאַרטער סוד,
דאַס היים־געגאַהרטע ליעד,
דאַס ליעד פון אַלע ליעדער...
שוין ברעכט די גייסט די צאַמען,
שוין איז דאַס הערץ אין פלאַמען,
שוין פלאַקערט דאַס געבליט...
אַט איז עס... נאָך אַ טריט —
און ס'קומט דאַס ניט־געזונג'נע ליעד...
ווי וויים עס שטראָהלט!
אַט באַלד.... אַט באַלד....
אַ פּאַסיג וואַרט און פעסט געבונדען
אויף אייביג איז די ליכט־געשטאַלט.
דאָך וועה! ... שוין איז דאַס בילד פערשוואונדען —
איך האָב עס ניט באַצוואונגען,
דאַס ניט געזונג'נע ליעד,
מיר איז צו זינגען ניט געלונגען,
דאַס ניט געזונג'נע ליעד...

ב. גאַרין.

סאָפיע

(אָן ערצעהלונג)

ר. קאָפּע, א דעפּעש, א דעפּעש! —האָט אויסגעשריען די מיסעס. קאָפּע איז ארוים פון זיין רומקע, וואו ער איז געזעסן האָלב אָנגעטאָן אין בעט און גענאַטערט זיך ארויסצוקריגן דעם תוך פון א דייטשער בראָשורקע, פון וואָנען ער האָט געוואָלט שעפּן מאַטעריאָל פאַר א לעקטשור. אויף'ן וועג צום מעסענדזשער האָט ער ארויפגעווארפן אויף די אקסלען די ארבּאַב־געלאָזטע שלייקעס און א קראַץ געטאָן זיך הינטער דער פּאַטילניצע.

די דעפּעסע האָט ער אויפגעריסן ניט אייגענדיג זיך. ער האָט געוואוסט אָהן לייענען, פון וואָנען זי איז און וואָס אין איהר איז.

— אייער כלה איז אָנגעקומען מיט מזל! האָט די מיסעס האָלב געפרעגט האָלב בעשטעטיגט און האָט דערביי געוויעזען זעהר א הנאה־דיגען שמייכעל, וואָס עס איז שטענדיג דער פאָל מיט ווייבער פון מיטעלע יאָהרען, וועו זיי קומט אויס צו האָבען עפּעס א מחותנ'עשאפט צווישען א חתן־כלה. זי האָט פערשטאַנען אז די דעפּעשע איז פון עלים אייגאַנד, ווייל אין יענע טענעמענט הייזער קריגט מען קיינמאָל ניט קיין אַנדערע דעפּעשען.

דאָס וואָרט „כלה" האָט איהם א שניט געטאָן אין די אויערען. דאָס איז א צו פערציטיגט נאָמען און ער איז שוין פערצויגען מיט שימעל.

— זעהט, זעהט, ווי ער מאַכט זיך כלומרשט אז איהם האַרט גאָר ניט — האָט די מיסעס געזאָגט מיט א שטראָהל פון שמחה אויף'ן פּנים. — נישקשה, איהר וועט מיר ניט אָבנאַרען. איך וויים עס טיאָקאָטע אין הארצען. נאָר איין מאָל אין לעבען איז מען חתן־כלה.

ביי די לעצטע וואָרטער האָט זיך דער שטראָהל פון שמחה פערביטען מיט אן אויסדרוק פון בייזקעניש.

— נעהט — האָט זי געזאָגט — און איך ראָם אויף אין שטוב. — און זי האָט זיך תיכף געמומען צו דער ארבייט.

פון אָנטהאָן זיך האָט ער קיין פאַראַד ניט געמאַכט און דערצו האָט איהם אפילו ניט געקענט בעוועגען די בעגעגנים מיט זיין כלה.

איבעריגענס, די בעגעגענים מיט זיין כלה האָט ביי איהם קיין שמחה ניט ארויסגערופען. ער איז גיכער געפאָהרען איהר בעגעגענען ווי א פער'משפט'ער, אלם א חתן וואָס האָט זיין כלה ניט געזעהן א פאָר יאָהר.

אין קאָפּ איז ביי איהם געווען א גאַנצער פּלאָנטער. ער האָט זיך אליין געמוזט מודה זיין, אז ער האָט איהר געשריבען, אז זי זאָל קומען. אמת, ער האָט עס געטהאָן מיט א האַלבען מויל און זיין הארץ איז דערבּיי ניט געווען, נאָר ווער האָט איהם געשטופּט צו שרייבען אזא בריף. א יאָהר צייט האָט ער איהר קיין איינציג וואָרט ניט געשריבען, און צייט ער האָט זיך דאָ אזוי אינטים בעקאַנט מיט רעבעקא שלאָסבערג איז ביי איהם געווען פעסט בעשלאָסען, אז ער מיט סאָפיע'ן וועלען בעסער בלייבען פריינד פון דער וויטענס. סאָפיע האָט געוואוסט, וועו זיי האָבען זיך בעקענט אין דער היים, אז ער איז ניט קיין סענטימענטאַלער בחור, וואָס שוועדט אייביגע לייעבע ביים שיין פון דער לבנה. סאָפיע האָט זעהר גוט געוואוסט, אז היינט קען ער איהר לייבען און מארגען ניט. און איצט איז איהם געפעלען רעבעקא. פּאַזאָקאזו קען מען ניט לייעבען, און סאָפיע איז געוג פאָרטגעשריטען, אז זי זאָל עס ריכטיג פערשטעהן און צו איהם קיין טענות ניט האָבען. ער האָט איהר לייעב געהאַט, זי האָט איהם לייעב געהאַט, מה רעש? זיי האָבען בויידע הנאה געהאַט דערפון. ער פיהלט זיך איצט גאַנץ גוט מיט רעבעקא'ן. און זי וואָלט זיך דאָרט געפיהלט גאַנץ גוט מיט אן אַנדערען. וואָס פאָר א שווארץ יאָהר האָט איהם אונטערגעשטופּט צו שרייבען איהר אזא בריף?

נאָר פע, אויף סאָפיע'ן האָט ער זיך עס ניט געריכט!

זי איז געווען אזא שטאָלצע, אזא האָכמאָרע־וואטע, אז ער פלעגט איהר רופען „פּוליטישע שלאָכטיטשקע". איהרע הויף און סימעטריש געוועלבע נאָז־פלעגלען האָבען אויסגעדריקט אזא גדלות, אז ער האָט זיך געפיהלט קליין און אונ־בעדייטענד אין איהר אנווועזנהייט. צינניש און גראָב ווי ער איז ניט געווען, האָט ער זיך נע־דאַרפט היטען פאַר איהר מיט א וואָרט ווי פאַר פייער. זי איז געווען אזוי פערביסען, אז וועז ער האָט איהר מיט עפּעם דער'רגז'ענט האָט קיין טענה'ן, קיין ריידען, קיין פערענטפערען זיך ניט געהאָלפּען. וואָכען־לאַנג האָט געקענט אָנ־האַלטען איהר ברוגז און זי האָט איהם אפילו קיין בליק ניט געשענקט. פאַר דער צייט פון ברוגז איז ער איהר אין גאַנצען פרעמד געוואָרען. אויף דער שטאָלצקייט איהרער האָט ער נעדופען, אויף די פערביסענקייט האָט ער זיך פערלאָזט, וועז ער האָט איהר מיט א וואָך זעקס צוריק אוועקגעשיקט דעם בריעף, אז אויב זי ווייל קען זי קומען קיין אמעריקא, ווייל ער וועט זיך קיין רוסלאַנד מעהר ניט צוריקקעהרען. ער האָט איהר ניט געשריבען אז ער בינקט נאָך איהר, אז ער ווייל איהר האָבען לעבען זיך. דער בריעף איז געווען אזוי קאַלט, אז דאָס איין האָט נעדאַרפט זיין א וואַרנונג ניט צו ריהרען זיך פון אָרט. און דעם בריעף האָט ער געשיקט נאָכדעם ווי ער האָט א יאָהר צייט קיין איינציג וואָרט ניט געשריבען. ער האָט געהאָפט, אז זי וועט איהם פרעגען „ס'קאָנט, פּאני?", פאַר וואָס האָט ער פון זיך ניט געלאָזט הערען א נאַנץ יאָהר. ער האָט זאָגאָר ערווארט צו הערען א פערביטערטען טאָן, א סאטירישען ענטפער, אז ער האָט גע־מיינט, אז ער דארף נאָר א רוף טהאָן און זי פליהט הענדום־פּענדום ווי א משוגע'נע ארויפ־צואוואַרפען זיך איהם אויף'ן האַלז. נאָר גיכער האָט ער ערוואַרט, אז זי וועט איהם נאָר ניט ענטפערען. דעמאָלט וואָלט ער איהר געלאָזט זיין אונטער ברוגז און ער וואָלט יוצא געווען לכל הדעות. צום סוף — נא דיר! א פיינע קאשע האָט זי איהם איצט פערקאָכט!

פע, פע, אויף איהר האָט ער זיך עס בשום אופן ניט געריכט.

ער האָט פלוצים דערפיהלט, ווי א האַנד האָט אַנגערירהרט זיין קניע. די האַנד איז געווען א דארע, א שניידערשע. ער האָט אונצופריעדען א קעהר געטהאָן דעם קאָפּ צו דער זייט, פון וואַנען די האַנד איז געקומען און ער האָט דער־זעהן א אידעל מיט א שיטערער בערדעל מיט אזא פּאָר טרויערינע אויגען, אז ער האָט פער־געסען זיין אונצופריעדענהייט און האָט געפרעגט מיט א פרייַנדליכען קול:

— וועל?

— צרות, האָ? — האָט דער איד מעהר בעשטעטינט ווי געפרעגט. — אי, זאָל קיין איד פון זיי ניט וויסען!

דער פראָסטער איד האָט געריעדט אויף'ן נעוועהנליכען אידישען שטייגער, מעהר אויף'ן וואונק, ווי מיט וועלטער, נאָר קאָפּעל הגם אליין פון פאָלק איז אָבער שוין אוועק ווייט פון פאָלק, און ער האָט איהם ניט פערשטאַנען. ער האָט איהם געפרעגט:

— פון וועמען? פון די עמיגראַנטען?

— וואָס רעדט איהר, גאָט איז מיט אייך! איך מיין די אָפיסערס. אי, האָט מען פון זיי געבראַנטע לייִדען. צעהן טעג, ניט פאַר אייך גערעכט, ניט פאַר קיין איידען גערעכט, וואל־נערט זיך שוין דאָרטען מיין וויב מיט א צווויי קינדער, איך פאָהר שוין ס'וויפעלטע מאָל און גאָט וויסט, וואָס דער סוף וועט זיין. איך בין ניט קיין עושר, מען מאכט, גאָט צו דאַנקען, א לעבען. נאָר אז איך צושלאָג א טאָג איז צוויי דאָלאָר פון קעשענע ארויסגענומען — וועמען האָט מען ביי אייך פערהאַלטען? — האָט דער איד געפרעגט אומבייטענדיג תוך כדי דבור דעם טאָן פון קלאָגען זיך אויף א טאָן פון אמת'ן אנטהייל אין דעם צווייטענם צרה.

— ביי מיר? — האָט קאָפּעל געפרעגט פערוואונדערט. — ביי מיר האָט מען קיינעם ניט פערהאַלטען.

— טאָ וואָס זשע דאגה'ט איהר? גאָט צו דאַנקען! נאָך אַלעמען איז מען דאָרטען ניט קיין רוצחים. טוויזענדער אידען קומען און מען לאָזט זיי ארונטער אָהן שאָלות און מענות. איהר דאגה'ט נאָר אומזיסט. הערט איין וואָרט, אייידער איהר וועט זיך ארומקוקען, וועט איהר שוין — ווער קומט צו אייך — א ברודער?

— ניין, — האָט קאָפּעל געענטפערט זעהר אונצופריעדען. איהם איז ניט געווען געפעלען וואָס ער האָט איהם געזאָגט, אז ער איז פער־דאגה'ט, איהם איז ניט געווען געפעלען, וואָס ער האָט אויסגעטייטשט די פער'דאגה'טקייט, אז מען האָט ביי איהם עמיצען פערהאַלטען, איהם איז ניט געווען געפעלען, וואָס ער וויזט איהם ארוים סימפאטהי און נעהמט זיך אזוי

צום הארצען, ווי ער מיינט, זיין צרה, איהם איז ניט געווען געפעלען, וואם ער טרייסט איהם אוך איהם איז ניט געווען געפעלען, וואם ער שטעקט זיין נאז אין פרעמדע ביזנעס.

— א קרוב? — האט זיך דער איד ניט איינגענומען.

קאפעל האט צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ, כדי זיך אבצוטשעפען.

דער איד אבער מיט'ן צוטרוי פון איין אידען צום צווייטען האט ניט בעמערקט די אונצופריעדענהייט און האט פאר איהם אויסגעגאסען זיין הארץ און אין דער זעלביגער צייט ניט פערגעסען צו טרייסטען איהם. ער האט איהם אוך געשטעלט עטליכע פראגען און האט אפילו ניט בעמערקט, אז קאפעל ענטפערט איהם ניט אוך זיי.

קאפעל האט זיך עטליכע מאל געוואלט ארויסדרעהען פון איהם, נאר דער איד איז איהם נאכגעגאנגען. דערווייל איז די באוט אנגעקומען אין עלים אויפאנד, און דער איד וואם איז שוין געפאהרען דעם וויפיעלטען מאל אוך דער אינזעל האט ווי א געניטער איהם געוויזען, וואו ארויסצוגעהן, וואו אויפצוואוואהרטען.

— איך מוז געהן אהער — האט זיך דער איד פערענטפערט, פאר וואם ער קען לענגער מיט איהם ניט בלייבען און מוז געהן אין אן אנדער ריכטונג. — זאל דער אויבערשטער אייך העלפען און איהר זאלט גרינג אבנעהמען אייער קרוב.

נאך א קורצען וואהרטען האט מען אויסגערופען זיין נאמען און מען האט איהם ארויסגעלאזט אין א לאנגען אספאלטעטען דורכגאנג, וואו עס האט זיך שווער געהערט דער גערוך פון שיך און דיזענפעקטאנטען. אן אינספעקטאר האט ביי איהם אבגענומען א רעכנונג, ווי ער הייסט, ווי אלט ער איז, וואו ער וואוינט, און וואם איז די קרובה'שאפט פון דער אנגעקומענער מיידל מיט איהם.

— וועסט איהר דערקענען?

אין א מינוט איז זי ארויסגעקומען צו איהם פון דער אנדער העלפט צימער, ויאם איז געווען אבגעצאמט מיט א נידריגע אייזערנע גראטקע. זי איז געווען הויך און שלאנק מיט א קלאהרע הויט און געזונטע פארב אין די באקען. איהרע שווארצע האר זיינען געווען קורץ געשארען. קאפעל האט בעמערקט, אז איהרע שווארצע אויגען זיינען געווען אנגעלאפען מיט עפעס א פערדעכטיגקייט און ביי עפעס א בעמערקונג, וואם עמיצער האט געמאכט, האט זי מיט א זעלטענער פלינקייט א קאהר געטהאן דעם קאפ אין דער ריכטונג, פון וואנען די בעמערקונג איז געקומען. אין איהר פאסטאציע און אין איהרע לאנגע, דארע, וויים הענד איז געווען עפעס פריצה'שעס.

א שמייכעל פון צופריעדענהייט האט זיך בעווייזען אויף זיין פנים. דאס איז געווען די צופריעדענהייט פון בעזיצען עפעס אזוינס, פאר וואם די בעקאנטע וועלען איהם מקנא זיין, אדער ווי ער האט בשעת מעשה געטראכט: זיי וועלען פאר איהר די כפרה ווערען. אין דער מינוט האט ער פערגעסען, וואם פאר א פנים וועט ער וויזען רעבעקא'ן און מיט וואם וועט ער זיך פאר איהר פערענטפערען. ער האט איהר געוויזען זיין ברייטען שמייכעל, ביי וועלכען זיין לאנגליכע אוים־געבויגענע נאז האט כמעט פערשטעלט די אויבערסטע ליפ. דער שמייכעל האט נעפארפט אויסדריקען, אז ער איז צופריעדען מיט איהר קומען, הגם דער שמייכעל זיינער האט מעהר פערטראגען צו א סטשירענים און האט געהאט אין זיך מעהר אירגניע ווי פריינדליכקייט, מעהר בייסיגקייט ווי אמת'ע שמחה. נאר סאפיע האט געוואוסט, אז דאס איז זיין געווענהליכער שמייכעל. דאס איז געווען דער זעלביגער שמייכעל, וואם אין דער אלטער היים, אויף יענער זייט ים, פלעגט ביי איהר ארויסרופען אן אנגענעהמע, רייצענדע אונרוהיגקייט. זי פלעגט אין דעם שמייכעל זעהן עפעס מעפיסטאפעלישעס, סאטאנישעס, גרויסעס, און דאס איז געווען דער שמייכעל, וואם האט געוואונען איהר הארץ, פאר וואם זי האט זיך בלינד איהם איבערגעגעבען.

און דאך האט עפעס א רים געטהאן איהר די אוינען, עפעס אזוינס וואם לאזט זיך ניט אנכאפען, אויסטייטשען, דעפיניירען. וען מען זאל איהר בשעת מעשה פרעגען, וואם אזוינס האט איהר א צופ געטהאן אין הארצען, וואלט זי ניט נעקענט ענטפערען. איהר קאפ וואלט ניט נעארבייט אנאליטיש, עס איז געווען ניט מעהר ווי אן איינדרוק, און צי דער איינדרוק איז גע־קומען פון א מין פערטראכטקייט, וואם איז געווען אין זיין בליק און בשעת זיין פנים האט זיך פערקרימט אין א שמייכעל זיינען די אויגען נעבליבען פון דער ווייטענס, ערגעץ אנדערשוואו, צי פאר עפעס אן אנדער אויסדרוק אויף זיין געזיכט, נור דערפיהלט האט זי, אזוי ווי מען

וואָלט מיט א קאָלטען פינגער בעריהרט איהר וואַרעמע לייב.

דער דאָזיגער איינדרוק האָט געדויערט אפשר ניט מעהר ווי איין סעקונדע און איז ערגעץ באָלד פערשטופט געוואָרען אָן א זייט, ווי עס פּאסירט שטענדיג מיט אזעלכע איינדריקע, וואָס געדויערן א סעקונדע. מען מיינט, אז זיי ווערען פערשוואונדען, אבער זיי ווערען נאָר אבגעשטופט אָן א זייט און לאָזען זיך ניט מערקען און ניט פיהלען, נאָר וועז א סך חברים קלייבען זיך צוזאמען אין איהם, שוויימען זיי ביי א שטאַרקען שטויס ארויף פון אויבען און פון די קלייניע פערשטויסענע רינגעלעך ווערט א גאנצע קייט.

די אינזעל פון טרעהרען מיט די הונדערטע אוינען ארום איז ניט געווען קיין פּלאַץ וואו חתן־כלה זאָלען קענען ארויסווייזען זייערע נעפיהלען נאָך א שיידונג פון א פּאָר יאָהר. אין דער קורצער וויילע, וואָס זי איז געזעסען און געוואַרט אויף איהם האָט זי געזעהן ווי דער עולם האָט געלאַכט, וועז א גרינער מיט א געלער האָבען זיך ניט געקענט בעהערשען און ארויס־געוויזען זייערע געפיהלען. די באָוט איז אויך ניט געווען דער פּלאַץ פּאַר אן אינטימען גע־שפּרעך, הגם זי האָט געפיהלט, אז עפּעס אן ענדערונג איז אין איהם פּאָרגעקומען. אמאָל פלעגט ער ניט דורכלאָזען א געלעגענהייט, וועז ער האָט איהר געקענט אין דער שטיל א דריק טהאָן די האנד אָדער אויף וועלכען עפּעס עס איז אופן ארויסווייזען זיין ליעבע צו איהר.

— פּאר וואָס האָסטו איצט אזא צייט ניט געשריבען? האָט זי ענדליך געפרעגט — דיין לעצטער בריעף איז אויך געווען אזוי טרוקען.

— פיין דערמאָנט זיך! האָט ער געענט־פערט פלוצים אויפגעבראכט און געוואָלט זאָגען, אז וועגען דעם האָט זי געדארפט טראכטען, אייר דער זי איז געקומען, נאָר ער האָט זיך אבגע־האלטען.

— וואָס מיינסטו דערמיט?

— נאָר ניט.

ער איז געוואָרען צורייצט. א ביטערקייט געגען איהר האָט זיך אויפגעהויבען טיף פון זיין האַרצען און ער האָט זיך געריסען צו זאָגען איהר עפּעס, וואָס זאָל איהר אוועקגעהען שטע־כענדיג אין אלע גליעדער, נאָר אָנשטאָט דעם האָט ער געפרעגט, ווי איז איהר נעגאנגען די רייזע?

דער געשפּרעך האָט זיך צווישען זיי ניט געקלעבט. נאָר וועז זיי זיינען אָנגעקומען אין זיין דירה, איז איהם די מיסעס געקומען צו הילף. זי האָט זיך אמת דערפרעהט מיט דער כלה און זי האָט איהר פערשאָטען מיט אזוי פיעל פראָגען און געגעבען אזוי פיעל פּראקטישע עצות, אז סאָפיע האָט קוים צייט געהאט אוים־צוהערען אלץ און ענטפערען אויף איהרע פראגען.

— אסור, אויב איהר זייט וועדטה אזא כלה, האָט די מיסעס געזאָגט, וועז זי איז אויף א ווייל געבליבען אליין מיט קאָפּעלמאן, און ge־זאָגט האָט זי עס ניט אזוי מפני דרך שלום וועגען, נאָר ווייל אזוי האָט זי געפיהלט, — מען קען דאָך אין איהר ליכטיגען פּנים ניט קוקען.

קאָפּעל איז געווען א קליינס, א דאַרם, מיט א דראבנעם פּנים, מיט א לאַנגער אויסגעצויג־ענר נאָז, מיט א קליינער שוואַרצער בערדל. זיינע האָר זיינען קיין מאָל ניט פערקאמט, די צייהנער קיינמאָל ניט געוואשען, נאָר צו דאָם איז געווען פון פויליקייט, נאכלעסיגקייט אָדער ניהיליזם איז געווען שווער צו בעשטימען. זיין קאָפּ איז געווען שטענדיג אָנגעבויגען. איז איהם עפּעס געוואָרען קשה, האָט ער זיך געקראצט אונטער דער פאטילניצע און דערביי פערקרימט איין באק אזוי, אז זי האָט אויסגעזעהען ווי אויפגעלאָפּען. וועז ער איז געווען עפּעס פערטראכט, האָט ער געצופּעט זיין בערדל. וועז ער האָט ניט ge־וואוסט ווי אָנצוהויבען א געשפּרעך, האָט ער זיך א קראץ געטהאָן אָהן הענד, דאָם הייסט, ge־נומען דרעהען מיט די אקסלען אזוי, אז די העמד האָט זיך געריבען אן זיין רוקען, און דערביי ge־סטשירעט מיט די צייהנער.

די מיסעס האָט דאריבער גאנץ ערנסט ge־מיינט, אז ער איז ניט וועדטה אזא כלה. זי האָט אפּט בעמערקט ווי ער מאכט מחזקות מיט דער מיאוס'ר מויד, ווי זי האָט גערופען רעבעקא'ן וועלכע פלעגט א מאָל קומען צו איהם, און וועז זי האָט איצט דערזעהען סאָפיען און גערעדט מיט איהר, האָט זי איהר געזאָגט א העלפּט, וואָס זי דענקט. די צווייטע העלפּט איז געווען: „ווייבער, ווייבער, וואָס פּאר נאַראָנים איהר זייט." נאָר דאָס האָט זי ניט ארויסגעזאָגט, ווייל דאָס האָט זי געדארפט זאָגען סאָפיען, און זי האָט איהר ניט געוואָלט שווער מאכען איהר האַרץ.

קאָפּעל'ס בעקאַנטע האָבען ארויסגעוויזען

צו סאָפיען א גרויסע פריינדשאפט. זי האָט ניט געקענט בלייבען קיין צוויי סעקונדען מיט איהם אליין און דורכרעדען זיך וויי געהעריג איז. מען האָט איהר ארומגעפיהרט פון איין בעקאנטען צום צווייטען. און זי האָט נליידְ דערפיהלט, אז זי איז צווישען גוטע פריינד, אזוי ווי זי וואלט מיט זיי שוין יאהרען־לאנג געווען בע־קאנט. די צורודערטקייט, צוטומעלטקייט, אין וועלכע דער וואנדערער פאלט געוועהנליך אריין די ערשטע פאר טעג, האָבען איהר באלד אָבגע־לאזט און זי האָט מיט א שמייכעל בעמערקט:

— אבי מען האָט געזאָגט, אז דא איז אמע־ריקא איז א טאטע קיין טאטע ניט, א מאמע קיין מאמע ניט, א שוועסטער קיין שוועסטער ניט. און איך פיהל זיך מיט אייך אזוי ווי איך וואלט זיך מיט אייך אויפגעהאדעוועט מיין גאנץ לעבען.

איהר איז זעהר געפעלען געווארען די ג־נאסענשאפטליכקייט, די ברידערליכקייט צווי־שען די בעקאנטע. אלע האָבען געראדט אויף „דו", און אלע האָבען זיך געפיהלט ווי אין א היימישען „קרוזשאק".

דא און דארט איז איהר אויסגעקומען צו כאפען דעם קלאנג פון א וואָרט, וואס איז ג־זאגט געווארען אונטער'ן אטהעם אדער א שטילע בעמערקונג הינטער'ן פלייצע, וואס זיינען ניט געמיינט געווארען פאר איהרע אויערען און זי האָט האסטיג א קעהר געטהאן דעם קאפ, האָט זי בעמערקט א בליק פון רחמנות אויף איהר. דאס האָט איהר געמאכט אונרוהיג. זי האָט אויך בעמערקט, אז וועהן די פערזאמלטע האָבען ענט־הוזיאסטיש געראדט וועגען דעם מאהלצייט פון הערינג, ציבעלע און טהיי, וואס מען וועט מאכען לכבוד זייער חתונה, און יעדער האָט דערביי ג־זאגט א ווינ און די הויז איז געווען פול מיט ג־לעכטער, איז עפעס ווי א שטומעניס מיט א מאל אנגעפאלען אויף אלעמען, וועהן די טהיר האָט זיך געעפענט און אין צימער איז אריין א סטאלנע מיידעל, מיט א בריייטען פנים, פולען בוזים און גראָבע הענד. די מיידעל איז לכל הדעות ג־וועהן א מיאוס'ע, נאר וועהן זי האָט אויפגעהויבען איהרע שווארצע געדיכטע ברעמען, האָבען זיך בעווייזען א פאר שווארצע אויגען, בעצייגען ווי מיט א לייכטען טהוי און האָבען ווי פער־כשופ'ט יעדען, וואס האָט אין זיי אריינגעקוקט. דעמאלט האָט מען קיין אנדער זאך ניט געזע־הען, ווי נאר די אויגען. מען האָט איהר פאר־געשטעלט אלס מיסס שלאָסבערג.

סאָפיע האָט בעמערקט, אז א היבשע צייט נאָך איהר אריינקומען האָט זיך דער געשפרעך ניט געקלאפט. זי האָט אויך בעמערקט, אז קא־פעל האָט צו אפט אנגעהויבען צו קראצען זיך אונטער דער פאטילניצע, און דאס האָט איהר געמאכט אונרוהיג. נאָר באלד איז דער עולם ווידער געווארען פרעהליך, און סאָפיע האָט ג־לאכט צוזאמען מיט אלעמען.

ביי די פראקטישע געשפרעכען האָט זיך ארויסגעוויזען, אז סאָפיע האָט מיט זיך ג־בראכט הונדערט רובל, און עס איז דעריבער גלייך בעשלאָסען געוואָרען, אז זיי זאלען גלייך נעהמען פיער רומס, די נויטיגע פארניטשור און מאכען א חתונה פון פריַיע, פארטגעשריטענע קבצנים, דאס הייסט, צוזאמענרופען די בעקאנטע און מכבד זיין אלעמען מיט בראנפען, הערינג, ציבעלע, ברויט און טהעע. עס איז בעשלאָסען געוואָרען אז זיי זאלען נעהמען פיער רומס און ניט קיין דרַיי, און אין דעם פיערטען רום וועלען זיי אריינעהמען א באדערקע און דאס וועט זיין א שטיקל הכנסה, וויל אזוי וויט האָט נאָך קאפעל זיך ניט אויסגעלערנט צו מאכען א לעבען.

וועו זיי האָבען זיך שפעט אין אָבענד צוריק־געקומען אויף דער דירה, איז זי ארויפגעלאפען די טרעפ, אזוי ווי די פים וואָלטען זיך אליין געהויבען. זי איז געווען זעהר אויפגעראמט, מונטער און פרעהליך.

— נו, וואס וואלסטו געטהאן, לא יוצלח, אז איך וואלט מיט זיך ניט געבראכט דאס ביסל גלד? האָט סאָפיע געזאגט און ארומגעכאפט איהם ארום האלז מיט ביידע הענד. זי האָט דאס וואָרט „לא יוצלח" ארויסגעזאגט מיט אזוי פיעל ווייכקייט, מיט אזוי פיעל ליעבע, אז די אמת'ע בעדייטונג פון איהם איז פערשוואונדען געוואָרען.

— וואָלט געווען לא צחקתי — ניט גענפי־דעלט, האָט ער געענטפערט מיט א פערשטיקטען קול, ווייל איהר ארעם איז גלעגען אויף זיין מויל.

ער האָט אריינגעשטעלט זיינע צייהנער אין דעם וויכען לייב איבער'ן עלענבויגען, נור דאס איז ניט געווען קיין בים, דאס איז נור געווען צו פערזוכען דעם טעם פון איהר לייב.

— דו חיה! האָט זי געזאגט און אָבגענו־מען די הענד.

זיי זיינען געזעסען שפעט און זי האָט איהם אויסגעפרעגט וועגען יעדען בעקאנטען בעזונדער,

און הגם ער האָט פּויל געענטפערט, דאָך האָט ער ווי ווייט ער האָט געקענט געגעבען אַן אויס־פיהרליכע כאַראַקטעריסטיק פון יעדן איינעם. נור וועז עס איז געקומען צו מיסס שלאָסבערג, האָט ער געענטפערט ערויסמאכענדיג זיך:

— א מיידל ווי אַלע מיידלעך.

די פּרעהליכע שטימונג האָט זיך דאָ געענדיגט, און נאָכדעם ווי זי האָט עטליכע מאָל גע־פרוכט אויספרעגען איהם פון פערשיעדענע זיי־טען וועגען מיס שלאָסבערג, האָט זי קיין קלאָרען ענטפער ניט בעקומען, און זי האָט איהם געזאָגט א קאַלטען „גוטע נאכט" און איז אריין אין פראָנט־רום, וואו דער מיספעס האָט פאר איהר געמאכט א נאכט־לעגער.

(שלום פאָלגט.)

מ. ווינטשעווסקי

משה ליב ליליענבלום

גרויסער, אבער צושטערטער לע־בען איז היינט צו ענד.

מיט זיין אומבאַרעמהערצי־גער קאָסע אין זיין אונגעלומ־פּערטער האַנד, האָט דער טויט אַראָבגענומען פון דער וועלט איינעם פון יענע געקליבענע מענשענקינדער, וועלכע קומען פון צייט צו צייט, ריהרען אויף און פאַנאַנדער די ארומיגע מיטמענשען, און פערשווינדען, איבערלאָזענדיג א רושם אויף דעם אָרט פון וואַנען זיי געהען, אויף דער צייט, אין וועלכע עם ענדיגט זיך זייער לעבען.

משה ליב לילליענבלום איז טויט. אין זיין 67טען יאָהר — ער איז מיט א חדשים פיער צוריק אלט געוואָרען 66 יאָהר — האָט זיך גע־שלאָסען זיין לעבענס ווערק; האָט זיך פערמאכט אן אינהאלטסרייכער בוך און, מיר דאכט, אז איך זעה אַנשטאָט א געוועהנליכען „ענדע", די ווערטער: „ענדע פון'ם צווייטען און לעצטען טהייל."

וויל ניט זעקס־און־זעכציג, נור צווי מאָל דריי־און־דרייסיג יאָהר האָט לילליענבלום גע־לעבט; צווי לעבענס יעדען מיט א בעזונדערען אינהאלט, מיט א בעזונדערען צוועק האָט ער געהאט דורכגעלעבט בעת דער סוף איז געקומען. וואָלט מען געדארפט א פאדערבלאט פאר יעדען פון די ביידע טהיילען פון זיין ספר החיים, וואָלט איך פאַרגעשלאָגען פאר דעם ערשטען: „שלמה", פאר'ן צווייטען: „קהלת".

און דאָ רעד איך פון סדור.

לילליענבלום איז אלט געווען דריי־און־דרייסיג יאָהר בעת ער האָט געענדיגט זיין „חטאת־נעורים", בעת ער האָט מיט די ווערטער „אמלל בארץ" (פון וועלכע דער וואַרט „אמלל" איז, איבריגענס, א ראשי תיבות פון „אני משה ליב לילליענבלום") אָבשיעד געגומען פון זיין פער־זעלליכען לעבען און בעגראָבענדיג דעם לייידענ־שאפטליכען, היים־ליעבענדען, טיעף־פיהלענדען לירישקער שלמה, איז ער פערוואַנדעלט געוואָרען אין א דענקער, א רוהיגען, לאָגישען כמעט קאלט־בלוטיגען קהלת, וואָס הינטער זיינע אלע פרע־דיגטען און טיעפזיניגע בעטראַכטונגען מערקט זיך דער אייביגער „הבל הבלים אמר קהלת". ער, דער נייער, איבערגעבאָרענער מאן, איז פון איצט אן ארומגענאנגען אין דער וועלט, ארומטראָגענ־דיג אין האַרצען ביי זיך א קבר מיט א גוט געבאַלזאמירטען בר־מינן אינעווענ־יג און דיזער בר מינן דאָס איז געווען ער אליין, זיין איך פון פריהער, דער לילליענבלום פון דעם ערשטען לע־בען, ווי ער אליין האָט איהם אזוי מיסטער־האפט געשילדערט אין דעם „חטאת־נעורים", — דעם „חטאת־נעורים" וועלכער איז דאָס טאקע געווען דער דאזיגער קבר אין זיין הארצען.

אפשר צוליעב דעם האָט ער אזוי ווידער־

וויליג געקוקט אויף דיעזען ספר זיינעם אין די גאנצע צווייטע פעריאדע...

אין יענער צייט, בעת איין ליליענבלום האָט אָבגעטראָטען דעם אָרט פאר דעם אַנדערען, טאקע דאן — פיעלייכט, וועז מען האָט נאָך געקענט לייענען „ויתרוצצו" אויף דעם אָנגעקומענעם, וואָס האָט זיך אָנגעשטויסען אויף דעם וועלכען אן אַנדער גליקליכער צופאל האָט מיר ערווארבען דאָ אין אַמעריקא.

* * *

א גרויסער צ ו י ש ט ע ר ט ע ר לעבען איז ווי געזאָגט, געווען ליליענבלום׳ס. דאָם פערשטעהען ניט די וואָס ווילען איבער איהם ארויסגעבען אן אורטהייל.

משה ליב לילענבלום

שוידענדען, האָב איך, דורך א גליקליכען צופאל זיך בעגעגענט מיט איהם, האָב איך איהם דערקענט און געליעבט, הייליג האלטענדיג דיעזע בעקאנטשאפט און דיעזע ליעבע אפילו דאן, וועז אונזערע וועגען זייכען שוין געווען לאנג און ווייט פונאנדערגעגאנגען; אפילו דאן, וועז ער האָט מיט א גיפטיגען פייל געטראפען די נשמה פון דעם ניט לאנג־געשטאָרבענעם בעסטען פריינד, דערפאר רעדען זיי אָהן א זין סאי וועז זיי לויבען איהם, סאי וועז זיי טאדלען איהם.

זיי ווייסען, אז דאָם איז געווען א קאָפ פון א גאון מיט א גרויסע האַרץ און אן אונגעוועהנליכען טאלאנט. דאן קומען זיי און פרעגען: וואָס האָט ער אויפגעטהאָן? דאן קומען זיי און זאָגען, אז פאר א שלמה איז זיין שיר השירים שוואך, און פאר א קהלת איז זיין פילאָזאָפיע

ניט גרוים. אבער זיי בעגרייפען ניט, אז זיין הארץ איז איבערגעפאנגען פון שלמה צו קהלת אן אויסגעטריקענטע, א צובראכענע, כמעט א פערניכטעט און א קאפּ אהן א לעבעדיגע קראפט און א זאפטפולע הארץ קען ניט מעהר שאפען; קען דענקען, אנאליזירען, בעטראכטען, רעדען, א וועג ווייזען, שטראפען, פאר געפאהרען וואַרענען, פון הר הפסגה ארונטער א נייע וועלט ווייזען, אבער אהן יענעם טעמפּעראמענט, אהן יענעם גליהענדען ליעבעם־געפיהל, אהן וועלכען מען קען ניט בעגייסטערען אנדערע, אדער אליין שאפען. דערפאר האט ער ניט גענוג אויבנעטהאן בעת ער האט צוזאמען מיט מיר און קאמינער און אנדערע גענוועזען די נייגעבורט פון דער מענש־הייט און אויך ניט דאן, וען ער האט, זיך אב־טהיילענדיג פון אונז, זיך אומגעקעהרט צו זיין פאלק, צו יענעם־טהיל פון דער מענשהייט, וואס אין זיין נייגעבורט האט ער געזעהן א סוף צו די שרעקליכע צווייטוויזענד יאהריגע ליידען, א סוף צו די יסורים פון אייביגע וואונדען וואס בלוטען פון אייביגע גיפט, גאל און ביטערקייט אין יעדען גענוס, אין יעדען טרונק, אפילו אין דער לופט, וואס ער אטהעמט אריין — אום צו קענען אטהעמען און לעבען.

און זיין אייגענער צוריסענער לעבען האט אם בעסטען פערזאניפיצירט דעם צוריסענעם לעבען פון זיין פאלק און דארום פיהלט זיך זיין טויט אזוי שטארק און צו דער זעלבער צייט אזוי וועניג. דארום איז אבער אויך אונזיניג צו פרעגען אין זיין פאל — וואס ער האט אויפגע־טהאן.

פרעגען דארף מען, וואס ער איז ג ע ו ע ן,

און וויל מען אויך דיעזע פראגע קריגען אן ענטפער, דאן מוז מען לאזען אן א זייט אליין: די שכנים, די קלוגע קריטיקער, די ליבער און די זידלער, די איסטען פון אלע מינים, אפילו זיינע אייגענע שריפטען, — אליין חוץ דעם ווערק אין וועלכען עס לעבט און צאפעלט זיך זיין גרויסע ליידענשאפטליכע, היים־ליעבענדע נשמה, די נשמה פון לילינבלום דעם ערשטען.

וואס איז ער געווען? אן ענטפער אויף דיעזע פראגע גיט נור איין „חטאת נעורים"; דאַרטען זעהט איהר וואס פאר אן אבראזטשיק פון אידעאלע די נאטור האט ארויסגעגעבען, וואס פאר א געוואלדיגע פערזענליכקייט די ליכטיג־פינסטערע, שקופים־אטומים'דיגע, איבערגאנגס־פעריאדע האט דערשטיקט און וואס פאר א מאן דאס איז געווען דער נפטר מיט'ן קבר אין דער ברוסט, וועלכען זיי לעגען איצט אריין אין א קבר אין אדעס.

* * *

מיין הארץ איז איצט צו פול צו רעדען פיעל. אפשר וועל איך האבען אין קורצען א מעג־ליכקייט רוהיגער און פערנינפטיגער איבער איהם צו רעדען. א ביספל האב איך וועגען איהם פאר די לעזער פון דיעזען זשורנאל דערצעהלט מיט צוויי־דריי יאהר צוריק. איך זאג ניט צו: איך וועל ניט שרייבען סאידען איך וועל פיה־לען אז איך קען עטוואס זאגען וואס זאל לוינען צו הערען.

דא לעג איך נור מיין ארעמען, פראסטען בלומענ־קראנץ אויף דעם ארון פון מיין אונפערגעסליכען יוגענד פרייגד.

ש. ניגער

גרויסע מיטלען און קליינע ציעלען*)

יך קעהר איבער דאָס שער בלאָט — א פּאַרטרעט אונטערגעשריבען: יונה ראָזענפעלד, מיט פעטע און זעלבסטצופריעדענע אותיות: דאָס בין איך, הייסט עס... איז עס אייגענטלעך א פּריוואט זאַך, נאָר וויבאַלד מען האָט עס אונז אונטערגעטראָגען, א מתנה, מעג מען רייַדען דערפון.

אמאָל פלעגט מען ביי אונז דרוקען פּאַרטרעטען נאָר פון אלטע, בעריהמטע שרייבער: מען קען זייערע ווערק, ווילט זיך קענען זיי אליין; מיר האָבען געזוהן די נשמה זייערע; זי האָט אונז בעוואונדערט; זי איז א רעטעניש פאר אונז, — איז אפשר אויך דאָס געזיכט זייערס א רעטעניש, און אפשר וועלען מיר אין געזיכט, דאָס רעטעניש פון דער נשמה גענפינען? פלעגען נאָבגעבען די בעריהמטע שרייבער דעם לעזער'ס פערלאַנג און אהם וויזען זייער בילד...

איצט איז א נייע מאָדע געוואָרען: די יונגע און וויניגער פּאָפולערע שרייבער שטעלען אויך אַרויס זייערע בילדער. א מאָדנע מאָדע, טראַכט זיך דער לעזער: — איך קען דיך ניט און וויים דיך ניט, איך האָב יע עפּעס געהערט ערגעץ דיין נאָמען, נאָר ווער דו ביזט און וואָס דו ביזט — אסור אויב איך וויים! און דו דערלאַנגסט מיר דיין פּאַרטרעט!

אזא ניט דאַנקבאַרע בעשעפענים, ווי דער לעזער, איז טאקע גאָר אויף דער וועלט ניטא! מען איז צו איהם אזוי צוגעלאָזט, דוכט זיך. אזוי פריינדליך, און ער, אנשטאָט צו פערנייגען זיך מיט א זים שמייכעלע, גלאַצט ער אויס די אויגען, אזוי ווי ער וויים נאָר ניט, וואָס דא טהוט זיך מיט איהם: „הא, וואָס איז'ס פאר א בילד?"

יע, מצד האיידעלקייט איז'ס געווים ניט פיין פון לעזער: — קיין דאנק אפילו ניט זאָגען; אָבער, צוריק גערעדט, איז עס פון שרייבער טאקע אויך א ביסעל מעשה בעל־גאוה און א ביסעל טאקע ניט קלוג...

און עס פערדריסט: אלמאי זאָל דער לעזער שוין פון ערשטען בלאָט אן זיין אזוי אויפגעטראָגען מיט'ן שרייבער און האָבען די העזה וועגען איהם טראכטען, אז ער איז ניט אזוי קלוג און ניט אזוי שטאַלץ ביי זיך, ווי ער וואָלט בעדארפט זיין? בפרט אז דער שרייבער פערשטעהט אליין געווים, אז ס'איז א נארישקייט, אלא וואָס דען? דער פערלעגער זאָגט: א פּאַרטרעט — נא דיר א פּאַרטרעט! און אט דאָס פערדריסט נאָך מעהר: פאר וואָס זאָל זיין א בעלדעה אין אזוינע זאכען דער פערלעגער? מילא, ער האָט „אויסגעפוצט" מיין בוך מיט „צאַצקעס", וואָס נאָר איין גאָט וויים, וואָס זיי בעדייטען און וואָס פאר א שייכות זיי האָבען צו מיין ווערק! פאר וואָס זאָל איך נאָך אָבער דערלאַזען, אז צווישען אט די נאָרישע, אומגעלומפּערטע הגדה־צאַצקעס זאָל זיין אויך מיין פּאַרטרעט? פאר וואָס זאָל איך מביש זיין מיין פּאַרטרעט?

נאָר דאָס וואָלט ניט אויסמאכען.

מאכען אָבער די שריפטען יונה ראָזענפעלד'ס אזא אונגעריכטען איינדרוק, ווי דער פּאַרטרעט אין אָנהויב.

איך האָב געליעבט די „קאָנקורענטען", „די עלענדע" און נאָך א פּאָר זאכען, האָב איך געוואוסט אז יונה ראָזענפעלד'ס טאָלאַנט איז אזא, וואָס מיט איהם אליין זיך בעגעהן קאָן מען ניט, מען דארף צו איהם נאָך עפּעס האָבען — רופט עס, אז איהר ווילט, אינטעליגענץ —. אט דאָס „נאָך עפּעס" האָט זיך אין זיינע זאכען ניט געשפּירט, טאָלענט אָבער האָט זיך געשפּירט און — דער עיקר — ס'האָט זיך געדוכט, אז וואָס־וואָס — ג ל א ט איז יונה ראָזענפעלד ניט.

און דאָס האָט מיך צוגעצויגען. וואָרום וואָס עס דערלאַזט אונז ניט צו די — ניט שטענדיג טאָלאַנטלאָזיגע — קלענערע שרייבער אונזערע

*) יונה ראָזענפעלד'ס שריפטען, פערלאג „פּראָגרעס", ווארשא, תרס"ט.

איז די גלאטקייט זייערע! אנגעשמירט די רעדער, — דער וועג איז א בעקאנטער, אן איינגעפאהרענער — א ציה פאר די לייצעס און פאהר! עס גיט־אמאל א סקריפע, א ריפע איבער'ן הארצען — וויניג שמירעכטס — אבי עס פאהרט אב! און אלץ אין איין זייט, מיט איין שליאך, און אזוי „גרינג", אזוי געלאסען, אזש נודנע ווערט!

יונה ראזענפעלד'ס וועג (נאך די קאנקורענטען" און „די עלענדע"), האט זיך געדוכט איז ניט אזא נודנער, ניט אזא גלייכער, מען וועט זיך ערגעץ קערעווען, אפשר וועט מען זיך דראפען אויף א בערגעל, די היהלע טונקעלקייט פון א טהאל — ווער וויים, אפשר די פינסטערקייט פון אן אבגרונד — וועט אנטקעגען אונז געהן, אונז שרעקען, און ס'וועט זיין, וואם צו זעהן, אין וואם זיך איינצוהערן — ערשט גאר נישט!

די מעלות, וואם די „קאנקורענטען" האבען, דארף מען אין די איבריגע ערצעהלונגען מיט ליכט זוכען. די „קאנקורענטען", ווי די אנדערע ערצעהלונגען יונה ראזענפעלד'ס, זיינען צוצויגען א ביסעל און צופיעל אויסגעטייטשט. אין זיי איז אבער פארהאן אן עשירות, א פסיכאלאגיע; זיי זיינען בעגאסען מיט א חן, וואם מען קאן איהם ניט אנרופען מיט'ן נאמען. — מען קאן נאר אנרופען דעם הומאר דעם שטילען, די אומעטיגע וויכקייט און — דער עיקר — די פרישקייט פון דער טהעמא: א איד מיט א בארד, א טאטע פון קינדער, „קאנקורירט" מיט זיין צעהן־יעהריג טעכטערל: עפעס אזוי פלוצים איז זי אויסגעוואקסען און וויל איהם, איהר טאטען, דעם טויגעניכטס, וויי ער רופט זיך אליין אן, מאכען פאר אוים בעל־הבית'טע אין שטוב, פאר אוים „ווייב" (ער איז דאם „ווייב" אין שטוב און דאם ווייב איז דער מאן). איהר ליעבט די אלע פרטים, פארהאן צווישען זיי זעהר נארישע און זעהר לעבערליכע. — דער בעל־דבר אליין, דער „העלד", דערצעהלט זיי מיט עפעס א וויצען און ביטערען שמייכעלע, מיט א רחמנות צו זיך זעלבסט — און איהר פיהלט, אז ס'איז ניט גלאט אזוי אן אנעקדאט, א מעשה צום לאכען, ס'איז די טרויעריגע, און הומאריסטישע, און אריגינעלע אויטאביאגראפיע פון א סך, א סך ארענטליכע, נאר נעבעך שוואכע מענשעלעך...

נאר אט די אלע מעלות־טובות: דער הומאר מיט דער הארציגער וויכקייט, מיט דער פרישקייט פון דער טהעמא, איז אין די איבריגע ווערק, ווי איך האב געזאגט, שוואר צו געפינען. פרישע די טהעמא איז נאר אין די „עלענדע". דאם דאזיגע בילד האט נאך, אגב, די מעלה, וואם עס איז איידעל בעארבייט און דער מחבר איז דא ניט אזא פזרן אויף רייד, ווי אומעטום. מען דארף נאר ניט וועלען די זאך אויסטייטשען, זאל עס בלייבען, ווי עס איז — אונקלאהר: פארהאן זאכען, וואם די אונקלאהרקייט זייערע — אין לעבען און אין דער קונסט — איז אן אינווייניגסט עלעמענט פון א לעבערדיגען זאק.

אלם ביישפיעל פאר די ערשטע, וואו די טהעמא איז גאר קיין טהעמא ניט, קען מען נעהמען: „א שטוב", „א בופעט", „א גנב", „א קעלער"... „א שטוב" איז דאם בעסטע פון די אלע בילדער. אלין, וואם דא איז בעשריבען, — ניט אלין אין איינעם, נאר יעדער זאך, יעדעם בעזונדער — לעבט: אי דער „יריד" אין שטוב אין דער פריה, אי די סצענע בעת בייגע, די מוטער, זעצט זיך אראב אין מיטען שטוב, נעהמט אויסצוהלען און אויסארטירען די אייער, אי דאם שבת'דיגע „נאך'ן שלאף", וועו בייגע און אברהם, איהר מאן, דרעהען זיך אוים מיט די פנים'ער איינע צום אנדערען און פיהרען א שמועס יעדער פאר זיך, — קורץ, אלץ איז דא, ווי מען זאגט, פון לעבען גענומען, א ריכטיגע, אויב איהר ווילט, א קינסטלערישע קאפיע; נאר.... צו וואם טויג אונז די קאפיע, אז מיר דארפען דעם אריגינאל ניט? אונז איז שוין נמאס געווארען קוקען אויף איהם און לייענען וועגען איהם, אט וועגען דעם אברהם'ן מיט דער בייגע'ן מיט זייער גאנצער משפחה'לע זאל געזונד זיין... און טאמער וועט זיך אונז, א קשיה אויף א מעשה, פערוועלען אמאל איז א נאווינע א קוק טהאן אט אויף דער ארעמער „שטוב", ווי זי זעהט אוים אין דער פריה, צי אין אבענד, צי שבת צי אין דער וואכען, איז, דאנקען גאט, נאהענט דער וועג: מען קאן אריין און א קוק טהאן... אה! וועו דער קינסטלער וואלט אונז ווייזען אין „שטוב" עפעס אזוינס,

וואָס קיינער, א חוץ איהם, זעהט עס ניט, קאָן עס ניט זעהן, וועז פון איהם וואָלט אַרויס־שטראַהלען עפּעס א ליכטיגקייט און די „שטוב" וואָלט אַן אַנדער אויסזעהן בעקומען, א נייעם שאָטען געוואָרפען!

יונה ראָזענפעלד, אז ער פּרופט שוין אַמאָל עפּעס בעלייכטען מיט זיין אייגענער ליכטיג־קייט אָדער מיט זיין אייגענעם שאָטען בעשאָטע־נען, — בעלייכט ער און בעשאָטענט יעדען שטריך, יעדעס ברעקעל בעזונדער, דאָס בילד אָבער אין גאַנצען בלייבט, ווי געווען, מעהר ניט אָבגעפאָטאָגראַפירט (ביין פאָטאָגראַף איז אַלץ איינס: דער עיקר און דער תפל)...

אין'ם בילד, וואָס רופט זיך „א בופעט", איז אָבגעפאָטאָגראַפירט פריהער א מוטער מיט א טאָכטער, ווי זיי שטעהען ביי א גרויסער באַלייע און וואַשען גרעט, דערנאָך איז מיט אַלע פּיצעלעך אָבגעפאָטאָגראַפירט א שטי־קעל „פּסיכאָלאָגיע" (פּסיכאָלאָגיע קען מען אויך פאָטאָגראָפירען).... אויב פּסיכאָלאָגיע. זאָגט יונה ראָזענפעלד, — לאָזט מיך!

און ער פערקאַשערט די ארבעל און נעהמט זיך... אַנאַליזירען. אַנאַליזירט ער און אַנאַלי־זירט, גריבעלט זיך און גריבעלט זיך, אזוי לאַנג און אזוי בריים, ביז דער „העלד", וואָס טראָגט איבער נעבעך אזא אָפּעראַציע, בלייבט ביי איהם אונטער די הענד, זעהט דער מחבר, דער „פּסי־כאָלאָג", אז ס'איז שלעכט, פיהרט ער איהם ארויס, דעם „העלד" זייענם, אויף'ן גאַס אָדער צום פענסטער פיהרט ער איהם צו, כאָטש די לופט כאָפּען... ס'איז ניט קיין המצאה: נאָך־אַנאַנד 4 ערצעהלונגען — „א שטוב", „קאָנקו־רענטען", „א בופעט", דאַטשניקעם" — ענדיגען זיך דערמיט, וואָס די העלדען געהען „ארויס" אָדער געהען „אוועק". און אז איהר קוקט זיך צו צו אָט דער נודנער קליינליכער גריבלעריי־פּסיכאָלאָגיע, שטעלט זיך אייך פאָר, אז דער „העלד" נעבעך האָט פערשטראָמעט א האַנד אָדער ביידע הענד, און דער פערפאַסער שטעהט מיט א קליינער דינער נאָדעל און שטעכט און, פערצייהט מיר דאָס וואָרט, „קאָלופּעט" — וואָס איז? — ער וויל דעם „שטראָם" געפינען. דעם „שטראָם" געפינט ער, נאָר ארויסנעהמען נעהמט ער איהם ארויס ביסלעכווייז, שטיקלעכ־ווייז, און דער „העלד" בלייבט א צושטאָכענער, א „צוקאָלופּעטער"... קליינמאָלעריי, וואָס מען רופט אָן, קען נאָך האָבען אמאָל א ווערטה אין דער ליטעראַטור, אָבער וואָס קען בלייבען פון אָט דער קליינליכער, צושטאָכענער, צוגריבעל־טער „פּסיכאָלאָגיע"? א גראָשענע פּראָבלעם פון א קאָפּעקענער נשמה — צוביטען אויף קלייי־געלד!

לייענט, אויב אייך פעהלט ראיות, אזוינע ערצעהלונגען, ווי „דאַטשניקעם" אָדער א „גנב". יעדער פון די ערצעהלונגען פערנעהמט צו פיער־צעהן זייטלעך — דערמאָנט זיך, וואָס א קינסט־לער קען געבען אויף פ'יערצעהן זייט־לעך — און אז איהר לייענט עס דורך, בלייבט ביי אייך גאָרנישט אין קאָפּ, ניט אין הארצען און ניט אין דער פאַנטאזיע. און ניט ווייל ס'איז אָהן טאָלענט געשריבען, פערקעהרט, עס פיהלט זיך ערטערווייז טאָלענט, און אָט דאָס פער־דריסט: סטייטש, אזוי גוט בעשריבען יעדע זאַך, צוליגט יעדע זאַך אויף ברעקעלעך, און צום סוף גאָרנישט! אזוינע מיטלען — און אזא ציעל! וואָס בעסער די מיטלען, אלץ קלענער, אלץ אָרעמער זעהט אוים דער ציעל...

אגב, אין דעם פּרט פון רייכע מיטלען און אָרעמע ציעלען, אין דעם פּרט פון יאָגען זיך נאָך קליניגקייטען און בענוגענען זיך מיט קליניג־קייטען איז יונה ראָזענפעלד ביי אונז קיין בן־יחיד ניט; כמעט די גאַנצע יונגע בעלעטריסטיק אונזערע איז אזא מין „קליין־פּראָדוקציע". עפּעס א תוכחה איז אויף אונזער בעלעטריסטיק, ווי אויף אונזער נייער ליטעראַטור, אויסגעגאָסען. מיר בעריהמען זיך שטענדיג מיט אונזער ליעבע צו אידעען, צו חקירה, צו פּראָבלעמען, מיט אונזער אָבזאָגען זיך פון דער פּאַרם צוליעב'ן אינהאַלט, — וואו איז דער אינהאַלט פון אונזער ליטעראַטור דער נייער? וואָס פאר א אידעען, וואָס פאר א „פּראָבלעמען" זיינען ביי אונז אין דער ליטעראַטור פאַרהאַן? מען קאָן ניט פאָדערען פון אונזערע שרייבער זיי זאָלען אונז געבען טראָגעדיעס טיעפע, תאוות שטאַרקע, אייביגע קאָנפליקטען פון דער נשמה: — קיינער קאָן ניט געבען מעהר וויפיעל ער האָט; אָבער פאר וואָס זיינען קיין גראַנקען ניטא ביי אונז? מיר זיינען דאָך א פּ־מענשען, שוין טויזענד יאָהר אז מיר ארבייטען מיט'ן מוח! כמעט די גאַנצע ליטעראַטור אונזערע, זינט נאָך די נביאים, איז א מוח־ליטעראַטור, אפילו אין דער הגדה איז מעהר שכל, ווי געפיהל, מעהר משל, ווי לעגענדע, מעהר הארצ־רייניקייט ווי פאַנטאזיע. און אפילו די חסידישע ספּרים זיינען

מוח'דיגע חב"ד'יש־פערשפּיצטע, פּאר וואָס זשע האָט עס אונז דער מוח פֿלוצלונג אויסגעדאַרט און מיר האָבען זיך, ווי קינדער, נאָר אַהן קינד־דערשער פּרייד, געגומען שפּיעלען מיט שערב־לעך, מיט פּאַרב־גלעזלעך, מיט „קוקערס"? ביי די זיידעס און די פּאַטערס פון דער אידישער לִיטעראַטור (א חוץ אפשר איין אויסנאַהם) איז אויך קיין פּוּלע נעדאַנקען, קיין פּוּלע עמקות ניט נעווען, איז אַבער נעווען ביי זיי א ברייטקייט: די העלדען זייערע זיינען ניט יחידים נעווען, נאָר דורות. אז עס פֿלעגט זיין פּרטים, קלייניג־קייטן, פֿלעגען עס זיין פּרטים פון גאַנצען כלל, קלייניגקייטען פון א גרויסער עפּאָכע. איצט איז אַנגעשטאַנען ביי אונז א צייט פון „אינדיווידו־אַליזם". וואָלט עס נעווען פערשטאַנען זיך א מעלה, א שריט פּאָרווערטס. פערגעסט מען אַבער, אז דער אינדיווידואַליזם איז די פילאָזאָפּיע און דער שטאָלץ פון דעם אייניגען, ניט פון יעדען אייניגען. מען מיינט אז יעדעם „אינדיווידואום", יעדער פרט, וויבאַלד ער לעבט נאָר אויף דער וועלט, איז ער א גאַנצער מהות, א מיר־בּר־רב־אשי: יעדע נראָשענע נשמה פערדיענט מען זאָל שטעלען נאָך איהר ניט א גראָשען לִיכטל, נאָר א מירמעלשטיינער־נע מצבה אין דער לִיטעראַטור. און אזוי איז די לִיטעראַטור אונזערע נעווארען א בית־עולם פון קלייניע און גרויסע נשמות מיט גרויסע, נאָר אויך גרויע מצבות....

אגב, קיין לִיטעראַטור איז נאָך ניטא ביי אונז; פאַרהאַן מנדלי מוכר ספרים, דער אמת'ר מאַלער פון דער קהלשערפּסיכאָלאָגיע דערידישער, פאַרהאַן פּרץ, דער אמת'ר פּאָעט פון דעם אייניציגען, פון דער פּערזענלישקייט דער אידישער, פאַרהאַן עטלעכע אמת'ע. אויסגעוואַקסענע און נאָך ניט אויסגעוואַקסענע, שרייבער צוויישען די אינגערע, א חוץ זיי אַבער איז, — אן אַנפאַנגס־שוהל פאר „אַנפאַנגער". כּען לערנט זיך שרייבען — וועגען וואָס שרייבען מאַכט ניט אויס — אבי איינגעווהנען די פּען! נאָר, מילא, אז ס'טהוען עם „אַנפאַנגער", וואָס האָבען נאָך טאקע קיין פּען אין האַנד ניט, איז ניטא וואָס צו פּראַלעל האָבען אויף זיי. יונה ראָזענפעלד איז אַבער מיט א פלינקער פּען אין האַנד, דוכט מיר, גע־בוי־רען געווארען, אין זיין שרייבען פיהלט זיך עפּעס א מאַדנע, א זעלטענע לייכטקייט, עס לויפט ווי א וואַסערל אַראָב בארג, ווייטער אנאַליזירען, געבען צו פערשטעהן קלענערע זאַכען קען ער אויך, א טאַלאַנט איז ביי איהם אויך פאַרהאַן — פערדריסט וואָס אָט דאָס ביסעלע גוטס ווערט גע'פּטר'ט אויף קלייניגקייטען, אויף אזוינע קלייניגקייטען...

איך האָב פריהער געזאָגט, אז עס זיינען פאַרהאַן צווישען יונה ראָזענפעלד'ס זאַכען אזוינע, וואָס האָבען א טהעמע, נאָר זי איז צו בולט. צו אָט דעם מין זאַכען געהערען „פון שרעק", „א ווילדע בריאה", „אַהן א האַנד" און אנדערע. „פון שרעק" איז א מעשה מיט א חזן, וואָס האָט מורא ער זאָל ניט פערלירען די שטימע. דער אונגליקליכער געדאַנק קומט איהם אין קאָפּ צופעליג, דערנאָך אלץ אָפּטער און אָפּטער, ביז עס ווערט ביי איהם א מאניע, א משוגעת. א מאניאק איז אויך מנשה („א ווילדע בריאה"). אין „אַהן א האַנד" און אין „חוה'לע" איז אויך פאַרהאַן עפּעס אוננאַרמאַלעס, היסטע־רישעס. וואָלט עס ניט אויסמאַכען, פערקעהרט, עס וואָלט געזונע אינטערעסאַנט, עס וואָלט אונז צווינגען א טראַכט צו טהאָן, וועז דער פערפּאַסער וואָלט ניט געטראַכט פאר אונז, וועז ער וואָלט ניט צוקייען און אין מויל אונז אריינלעגען. מיינט ער אַבער, דער פערפּאַסער, אז מיר, לעזער, פערשטעהען גאָר ניט, וואר רעדט אין פסיכא־לאָגיע־זאַכען זיינען מיר גאָר עס־הארצים, בור־דאוריית'א'ס — לערנט ער מיט אונז פּשט: „מענשען געהען, אייל־ענדיג, מיט איינגעבויגענע פּנים'ער צו דער ערד"... פערשטעהט איהר דאָך ניט מסתמא, פאר וואָס געהען מענשען „אייל־ענ־דיג מיט איינגעבויגענע פּנים'ער צו דער ערד", בעת אויף גאַס איז א ווינד און א שטורם? גיט אונז דער פערפּאַסער צו פערשטעהן די „פסיכאָלאָגיע" דערפון: — „כדי דער ווינד זאָל זיי ניט שמייסען אין פּנים".... אָהן דעם „כדי" קען זיך יונה ראָזענפעלד ניט בענגהן. פאַר'ן העלד פון די „קאָנקורענטען" — „א קליין מענשעלע מיט א קליין קעפּעל" — איז קנאַפּ וואָס ער דערצעהלט וועגען זיך: „גאַנץ אין דער פּריה שטעה איך אויף, ליוף אוועק אין מארק אַריין און ברענג פּלייש, נאָכהער צוליוג איך א פייער" א. ז. ו. ער דאַרף נאָך מאַכען א פּירוש אויף דעם: „מיין ווייב איז דער מאַן און דער מאַן — איז דאָס ווייב". נאָר דער פּירוש, וואָס אין דער ערצעהלונג, איז וועניג, מען דאַרף נאָך אויבען דאָס קינד מיט'ן נאַמען אָנרופען:

„קאַנקורענטען“ ! „א ווילדע בריאה“ ! — איהר קאַנט נאָך מיינען, אז דער מענש איז א נאַרמא־לער מענש, זאָג איך אייך : ס'איז א ווילדע ב ר י א ה ! און ביי אברהם משה'ן דעם חזן, זאָלט איהר וויסען זיין, האָט זיך עס אלץ געמומען „פון שרעק“. די אלטע מחברים פלעגען טהאָן אמאל אזוי : אויף'ן פאָדערשטען בלאַט פלעגען זיי אין קורצען, „בתכלית הקיצור“, איבערגעבען דעם „תוך“ פון זייער ספר...

דער הסרון איז נאָר, וואָס יונה ראזענפעלד'ן העלפען ניט די פירושים און די ערקלעהרונגען, וואָס ער גיט אי אין מיטען, אי אין די קעפלעך פון די ערצעהלונגען : אונז ווערט נאָר ניט קלאָהר פון זיינע ערצעהלונגען. אויב עס ווערט עפעס קלאָהר, איז עס קלייניגקייטען, בייזאכען, ניט דער עיקר, דער עיקר בלייבט א סוד פאר אונז. די „ווילדע בריאה“ איז א ווילדע אונפערשטענדליכע בריאה נאָכדעם, אז מיר האָבען געליינט וועגען איהר ביי יונה ראזענפעלד'ן, ווי פריהער. מיר האָבען דאָ פאקטען, מאטערי אל פאר פסיכאלאגיע, ניט קיין פסיכאלאגיע. יונה ראזענפעלד אפנים קאָן זיך טאקע גריבלען נאָר אין געווהנליכע גרויע נשמות, די ווילדע אונגעווהנליכע נשמה קאָן ער אונז ניט ווייזען, ערקלעהרען זי אונז קאָן ער ניט. ער פיהרט אונז צו צו א טירעלע, רוקט זיך אָב און ווייזט אונז : זעהט, ס'ארא פינסטערנים דארט איז ! דער קינסטלער אבער פ י ה ר ט אונז ניט צו צו דער פינסטערנים, ער פ י ה ר ט אונז א ר י י ן אין איהר....

דר. ק. פאַרנבערג

איבער דער וועלט

(א סאציאל־פאָליטישער איבערזיכט)

די בלאָטיגע פאָליטיק.

בלאָטיג, עקעלדיג איז געווען די פאָליטיק פון די יונייטעד סטייטס אין לעצטען חודש : די כאבאר אונטערזוכונגען אין וואשינגטאָן און אלבאני — האָבען צוגעצויגען די מייסטע אויפמערקזאמקייט פון דער עפענטליכער מיינונג. דער צופוילונגס־און צופאלונגס־פראצעס פון דער הערשענדער רעפובליקאנער פארטיי, האָט פון זיין זייט אויך בעריכערט די פאָליטישע כראניק מיט ניט וועניג בלאָטיגע, עקעלדיגע מאטעריאל. די גרויסע פראטעסט־בעוועגונגען פון די מאסען געגען דעם אונערטרעגליכען דרוק פון דעם וואק־סענדען יקרות איז פארלויפיג אין זאמד פערלאָ־פען. אלץ נעהנטער קומט די געפאהר פון זעהר א רעאקציאנערער געזעצגעבונג געגען די אימי־גראציאן(היעפ'ס בעריכט און פארשלעגע) און אלץ ווייטער ווערט פעררוקט דער „פערניכטונגס־צוג“ געגען די טראסטס. דער שיקזאל פון טעפט'ס רעפארמען איז אפילו נאָך ניט בעשטימט, אָבער דערפאר אלץ קלאָהרער, אלץ בעשטימטער, און אלץ אויסגעשפראָכענער דריקט זיך אוים דער רעאקציאנערער כאראקטער פון טעפט'ס אדמי־ניסטראציאָן.

„דער סוף פון באיקאָט“

דאָך ווייט איבער דיעזע אלע פא־סירונגען הויבט זיך אויף, און דורך זיין היסטאריישער בעדייטונג פער־דונקעלט זיי, דער האַרטפאָרדער „הייליגער קריעג“ פון קאפיטאל'ס מעכטע געגען די אמעריקאנער ארבייטער בעווענונג.

„דער סוף פון באיקאָט“ — רופט די פער־ביסענע ארבייטער־פרעסערין, די ניו יאָרקער „טיימס“ די ענטשיידונג פון גערויכט אין האַרט־פאָרד געגען די העטטערס יוניאָן, לויט וועלכען זי דארף בעצאהלען 222,000 דאָלאָר צו דער פירמא לעווע פאר דאָס „פערבעסען“ פון באי־קאָטירען איהרע סחורות. ליידער איז די„טיימס“ ניט די איינציגע וואָס זאָגט פאר אזא נביאות. א סוף צום באיקאָט, א סוף צו די יוניאָנס, א סוף צו דער ארבייטער בעווענונג — זאָגען פאר פיעלע פון די בעסטע ארבייטער פרייַנד אלם לאָגישען וויטערדיגען רעזולטאט פון דעם פרינ־

ציף אויף וועלכען דיעזע ענטשיידונג איז געבויט, נעמלעך, דאָס די ארבייטער יוניאָנס וועלען בע־טראכט פאר טראָסט, און דער קאמפף פון די ארבייטער־מאסען צו פערבעסערען זייער לאגע פאר א „קאָנספּיראציע" צו פערניכטען די פרייע קאָנקורענץ און צו שטערען דעם האנדעל.

דער ארטיקעל פון אדאלף בראון, „דער וועלטעזעגעם רעדאקטאר פון בערלינער „פּאר־ווערטס" און איצטיגען רעדאקטאר פון דעם ווי־סענשאפטלעכען ארגאן פון דער עסטרייכער סא־ציאלדעמאקראטיע, „דער קאמפף", וועלכער איז איינער פון די בעסטע קענער און אנערקענטסטע סאציאלפּיסטישע אויטאריטעטען אין פראגען פון דער ארבייטער בעוועגונג, וועגען די געשיכטע און בעדייטונג פון באיקאט פאר די ארבייטער בעוועגונג, צוזאמען מיט דעם ארטיקעל פון אונ־זער געאָסע ל. ב. בודין, דעם בעקאנטען אויטא־ריטעט אין אמעריקאנער גרעזען־פראגען, וועגען דעם אנטי־טראסט־גרעזען און די ארבייטער, אין דיעזען נומער „צוקונפט", גיבען א טיפּע און קלאָהרע בעלעהרונג וועגען דעם וואס פאר א לעבענס־נויטה די באיקאט־וואפע איז געווען פאר דעם ארבייטער־קאמפף און וואס פאר א לעבענס־גפאהרען פאר די גאנצע עקזיסטענץ פון דער אמעריקאנער בעוועגונג דיעזע אנווענדונג פון אנטי־טראסט־גרעזען וועגען די יוניאָנס איז.

זעהר קריטיש פערהאלט זיך בראון צו דער בעדייטונג און אנווענדונג פון באיקאט; זעהר קריטיש אנאלייזירט בודין די בעדייטונג און אנ־ווענדונג פון דעם אנטי־טראסט־גרעזען. און דאָך קומט דער ערשטער צום שלום אז אהן באיקאט קען די ארבייטער בעוועגונג ניט אויסקומען און ניט אנפיהרען איהר קאמפף, און דער צווייטער קומט צום שלום אז מיט דעם אנטי־טראסט־גרעזען אלס דאמאקלעס שוועבט איבער די אר־בייטער בעוועגונג קען מען ניט נאר ערווארטען א סוף צום באיקאט, זאנדערן זאגאר א סוף צו די אנדערע פארמען פון ארבייטער קאמפף.

די בלינדע פאסטוכער. מען דארף זיך אלזא ניט נארען; די אמעריקאנער ארבייטער בע־וועגונג איז דערגאנגען צו א תהום, וועלכער האלט איהר ביים פערשלינגען. און די געפאהר איז צולעב דעם נאָך גרעסער, ווייל די פיהרער פון דער ארבי־טער בעוועגונג שטעהען נאָך אלץ מיט פערמאכ־טע אויגען פאר דיעזען תהום. זיי זיינען ענטוועד־דער בלינד און קענען ניט זעהן די געפאהר, אדער זיי זיינען אזוי פערזונקען אין דער באָטע, אז זיי האבען ניט דעם מוטה צו עפענען די אויגען און צו זעהן וואו זיי געפינען זיך.

צוויי רפואות שלאגען פאר די לייעדערם פון די „אמעריקאן פעדעריישאן": אפּעלירען צום סופרים קאורט, און אפּעלירען צום קאנגרעס נאָך א געזעץ וואס זאל אויסשליסען די ארבי־טער יוניאָנס פון אנטי־טראסט געזעצגעבונג. ווי לעבערליך און בעוואוסטזיניג פאלש איז צו וועלען בערוהיגען די ארבייטער מיט האפענונגען אויף סופרים קאורט, דאס בעווייזט קלאהר גענאסע בודין, וואהרום דער סופרים קאורט איז דאָך דער, וואס האט די גאנצע קאשע פערקאכט. ניט וועניגער בעוואוסטזיניגער זעלבסט־טוישונג לייגט אין דעם בערוהיגען די ארבייטער דורך אפּעלירען צום קאנגרעס. פּרעזידענט טעפט האט גאנץ אפען ערקלעהרט אין זיין רעדע אין ניו יארק אין מיטען פעברואר: אז „דאס פערלאנגען פון די ארבייטער פיהרער צו ענדערען דאס אנטי־טראסט געזעץ אזוי דאס די ארבייטער זאלען האבען א פריווילעגיע גענען אנדערע קלאסען וועט זאגאר ניט בעטראכט וועדען" — דאס הייסט, אז דער וואונש פון די ארבייטער וועט אין גאנצען איגנאָרירט וועדען.

די צוויי רפואות, וועלכע די לייעדערם פון „אמעריקאן פעדעריישאן" שלאגען פאר זיינען אלזא בעוואוסטזיניגע פייק פּעטענט מעדיצין. דאס זעהען, דאס וויסען אלע, און פון דעסט־וועגען איז שטיל און רוהיג אין דער ארבייטער בעוועגונג. אהן אויפרעגונג, אהן פראטעסט, וועד־רען די ארבייטער מאסען גענפיהרט צו דער שחיטה. עס לייענט עטוואס שוידערליכעם, טרא־גישעם אין דיעזער טוידט־שטילקייט.

וואס קען מען אבער טהאן? די „סענט־ראל פעדעריישאן" און פיעלע אנדערע ענטפערען: א לייבאר־פּארטי, ווי אין ענגלאנד מוז געגרינדעט וועדען. גענאסע בודין פער־שפּרעכט דיעזע פראגע אויפצונעהמען אין א ספּעציעלען ארטיקעל. מיר ווילען איהם ניט פער־לויפען דעם וועג, און לאזען פון אונזער זייט די פראגע אפען ביז נעקסטען חודש.

ניט זייענדיג מעהר פון קיינעם איגנאָרירט, טאר די סאציאלדעמאקראטיע אויף פון איהר זייט קיין זאך ניט איגנאָרירען. זי מוז איהר

שטעלונג נעהמען צו אלע פראגען פון עפענטלי־כען אינטערעס און איהר איינפלוס אויסאיבען אויף אלע געביעטען פון געזעלשאפטליכען לעבען, — דאס איז, ווי מיר האבען געזאהן לעצטען חודש, די ריכטשנור פאר די טאקטיק פון די גדויסע אייראפעאישע סאציאלסטישע פאר־טייען.

די עסטרייכישע סאצ. דעמאקראטי און איהר ערפאהרונג.

אין וואס פאר'ע וואונ־דערבארע לאגעס די רע־וואלוציאנערע סאציאל־דעמאקראטיע קען גע־שטעלט ווערען האלטענ־דיג זיך אן אזא ריכטשנור, וואס פאר'ע אונער־וואַרטעטע פראבלעמען עס ווערען איהר אפט גע־שטעלט, אין דעם האט געהאט א רייכע ערפאה־רונג אין די לעצטע יאהרען די עסטרייכישע סאציאלדעמאקראטי. די זאנדערבארע לאגע פון די עסטרייכישע סאציאלדעמאקראטי, איהרע בעזונדערע צרות און אויפגאבען זיינען אין יאנואר נומער „צוקונפט" מייסטערהאפט ער־קלעהרט געוואָרען אין שפרינגער'ס ארטיקל. דער קאמפף פון די נאציאנען צוליעב די דעה אין שטאאט — דאס איז דער צענטראל פונקט פון גאנצען פאָליטישען לעבען אין עסטרייך. דער שטאאט, די רעגיערונג דארף העלפען איין נא־ציאָן, אדער איין גרופע פון נאציאנען צו פער־שלינגען די אנדערע — אזוי לויט די פאָליטיק, די לאגיק און דער יושר פון דעם נאציאנאלען שוועניזמום פון די בורזשואזנע פאָליטיקער. דער שטאאט, די רעגיערונג, די „קרוין" האבען אבער זייער חשבון. זיי וויסען, אז אין דעם זודיגען קעמפל־גרוב פון נאציאנאלע לויידע־שאפטען קען קיין רעגיערונגס־שיף ניט געפיהרט ווערען. זי האט אבער אויך קיינעם זיך ניט אנ־צושפארען, זי זהט פאר זיך קיין זיכערען הא־פען ניט און ווארפט זיך און שאקעלט זיך און לאווירט אהן א קאמפאס און אהן א רודער.

אין דיעזער צוהיצטער מלחמה פון אלע געגען אלע איז די סאציאלדעמאקראטיע די אייני־ציגע גרויסע און בעדייטענדע פארטיי, וועלכע רודערט מיט פעסטען האנד צווישען די אלע שטיינער און פעלזען. זייענדיג די אינציגע פארטיי, וואס האט ארויסגעשטעלט ענטשידען, ענערגיש די פאדערונג פון גלייכע רעכטע און פולע זעלבסטשטענדיגקייט אין אלע נאציאנאלע אנגעלעגענהייטען פאר אלע נאציאנען, האט די סאציאלדעמאקראטי דארט דעם מוטה ענערגיש זיך צו שטעלען געגען דעם נאציאנאלען פער־בלענדעטען שווועניזמום.

פאר'ן פאלק זאגאר מיט דער רעגיערונג

אויך דיזען וועג האט די סאציאל־דעמאקראטיע געמיזט זיך בע־געגענען מיט דער רעגיערונג און „קרוין". שוין ניט איין מאל איז אויסגעקומען פאר די לעצטע יאהרען, דאס סאציאלדעמאקראטיע און רעגירונג האבען זיך געטראפען אויף איינער און דער זעלבער זייט. עס איז געווען אין יאהר 1905 וועו די רעגיערונג איז געווען די איינציגע, וואס האט ערנסט געווואלט דורכפיהרען די גרויסע וואהל־רעפארם, פאר וועלכע די סאציאלדעמא־קראטיע האט אזוי פיעל יאהרען שווער גע־קעמפפט. דאמאלס שוין האבען די שונאים א נאמען גענעבען די סאציאלדעמאקראטען „די רויטע פון זיין מאיסעטעט". זיי אבער האבען זיך ניט אבגעשראקען. זיי האבען געוואוסט אז צו שאפען אין עסטרייך אן אלגעמיינע גלייכע וואהלרעכט איז אזא גיגאנטישע אויפגאבע, פאר וועלכע עס איז וועדטה ניט נור אויף באריקאדען צו גיהן, זאנדערן זאגאר דעם „הויף" א בעזוך אבצושטאטען. און שפעטער, וועו אין נייעם פאלקס־פארלאמענט זיינען אריין 87 סאציאל־דעמאקראטען פון 576 דעפוטאטען האבען דיזע טאטעם פון פאלקס־פארלאמענט געמוטעו האל־טען פאר זייער פפליכט ניט צו לאזען זייער קינד צונישצעט ווערען צוליעב די רייסערייען פון די צווייי דאזען פארטייען און די אכט נאציאנען צווישען זיך.

ראטעווען דעם פארלאמענטא־ריזמום מקריב זייענדיג א פרינציפ

אין די לעצטע צייט איז דיזע זאך פון פארלאמענט וועלכע איז אבער ניט קיין פלאטאנישע ליעבע, זאנדערן איז פערבונדען מיט זעהר א קלארען חשבון, מיט דער מורא, אז אנשטאט דורך פארלאמענט זאל עסט־רייך ניט רעגיערט ווערען אבסאלוטיסטיש דורך דעם בעריהמטען פראגראף 14 פון דער קאנ־סטיטוציאן, וועלכער גיט דער רעגיערונג א רעכט ביים פאנאנדערלאזונג פון פארלאמענט אויפצו־פאדערן שטייערן — דיעזע מורא איז אין דער

לעצטער צייט געווארן בעזאנדערס גרויס. קליינע גרופען פון סלאווישע פעלקער — די טשעכישע גרונדבעזיצער בראש — האבען אנגעהויבען א נייע אבסטרוקציאנס־פאליטיק, ניט דערלאזענדיג צו קיינע פערהאנדלונגען פון אלע דרינגענדע פראגען און נויטען. דער גאנצער פארלאמענטארזימום איז געשטאנען אויפ'ן קאן. דאן זיינען געקומען די סאציאלדעמאקראטען און אריינגעבראכט א פלאן וווי דיזע אבסטרוקציאן צו צושטערען. זיי האבען פארגעשלאגען, אז דער פארלאמענט זאל אבהאלטען איין דויערנדע זיצונג דורך טעג און דורך נעכט אהן א הפסקה ביז עס וועלען דורכגעהן די וויכטיגסטע פראגען פון טאגעס־אָרדנונג, און זיי האבען אויך אויסגעפיהרט אז 86 שעה נאך דער רייה האט דער פארלאמענט אבגעהאלטען זיין זיצונג. זעהענדיג אז די אבסטרוקציאן איז צובראכען, האבען אייניגע פון די סלאווישע פארטייען אליין אויסגעארבייט א נייע געשעפטס־אָרדנונג, וועלכע האט פאר א יאהר צייט איבערגעגעבען דעם פארזיצענדען פון פארלאמענט כמעט די דיקטאטארישע מאכט. דורך דיזען מאכט זיינען די מייסטע דעמאקראטישע אָרדנונגען פון עסטרייכישען פארלאמענט אויף א יאהר צייט אבגעשאפען געווארן.

די סאציאלדעמאקראטיע איז דאָ בייגעשטאנען זעהר א שווערען נסיון. אונטערצוהאקען כאטש אפילו אויף איין יאהר די וואָרצלען פון א דעמאקראטישע געשעפטס־אָרדנונג און אונטרויען א דיקטאטארישע מאכט דעם פרעזידיום כדי צו שטערען די מינאריטעטען, דאָס איז געווען א גרויסער קרבן פאר א פארטיי, פאר וועלכע דעמאקראטיזמום איז איינער פון די צוויי יסודות פאר א פארטיי וועלכע האט מיט אזוי פיעל ערפאלג בענוצט די אבסטרוקציאן. דאָס איז געווען א בעוואוסטזיניגער אויפגעבען פון פרינציפען.

די סאציאלדעמאקראטיע האט דיזען קרבן געבראכט. מיט א שווער הארץ, אבער מיט אן ענטשיעדענער האנד. זי האט מסכים געווען צו דעם פארשלאג. זי האט פאר זיך דירעקט קיינע נוצען דערפון ניט ערווארטעט. זי האט מיט קיינעם קיין אבמאכעניש געשלאסען. זי האט אבער זיך געזאגט: דער פארלאמענטארישע מום מוז געראטעוועט ווערען. אהן קרבנות קען דאס ניט דערגרייכט ווערען און מיר ברענגען דיזען קרבן. עס איז געווען וויקטאר אדלער אליין, וועלכער האט ענומען אויף זיך דיזען בעשלוס צו פערטהיידיגען פאר'ן פארלאמענט. זיין רעדע איז איבערצייגענד דורך די פיעלע פראקטישע גרינדע און בעווייזע, ווי נויטיג, ווי ניצליך דיזער בעשלוס איז. אבער מיר מוזען מודה זיין, אז די פרינציפיעלע זייט פון דיזען אנטי־דעמאקראטישען בעשלוס האט ער ניט טיף גענוג, ניט ערנסט גענוג פערטהיידיגט.

מוטהיג, ענגערגיש, ציעלבעוואוסט פיהלען זיך די עסטרייכישע גענאסען ביי דיזע האנדלונגען זייערע. דאך וואלט געווען א טעות צו האלטען עס פאר אן ערפרעהליכע ערשיינונג. צי עס ליעגט די גאנצע שולד אויף די אומשטענדען, אויף די זעלטזאמע פערפאלגונג פון עסטרייכישען פאליטישען לעבען, אדער עס ליעגט א טהייל שולדען אין דיזע צו לייכטע אבלענקונג פון די דעמאקראטישע פרינציפען אויך אויף די סאציאליסטישע דעפוטאטען, דאס איז פון וויכטען שוואר צו זאגען. יעדענפאלס וואלט פיעל גלייכער געווען, וען מען וואלט געקענט זיך בעגעהן אהן אזעלכע זארטען אפפערן מיט פרינציפען. דער שפיעל מיט פרינציפען־קרבנות איז א געפעהרליכער שפיעל, ער פערפיהרט גאנץ אפט פיעל וויכטער, ווי מען האט געוואלט און געדענקט אליין. א לעבעדיגען ביישפיעל האבען מיר אין די נייעסטע וואנדלונגען און פרינציפען קאנפליקטען פון בעריהמטען איטאליענישען סאציאליסטישען פיהרער, פראפעסאר ענריקא פעררי.

איטאליענישע פארטיי־צרות

אין א רייהע פון יאהרען איז פערי געשטאנען אן דער שפיץ פון דער פארטיי, אלס גייסטיגער הויפט פון רעוואלוציאנערען, אדער „אינטגראלען" סאציאליזמום, וועלכער האט געשטרעבט צו האלטען די פארטיי אין עכטען קלאסענבעוואוסטען, פראלעטארישרעוואלוציאנערען שטראם, ניט לאזענדיג זיך איהר צובערכען דורך די סינדיקאליסטישע שטיינער און ניט בלייבען זיצען אויפ'ן רעפארמיסטישען זאמד. זיינע גלענצענדע פעהיגקייטען, זיין איבערגעבענהייט, ענערגיע און זיין ברענענדער טעמפעראמענט האבען איהם פערשאפען פיעל אכטונג, לייבע און אינפלום צווישען די איטאליענישע גענאסען. דאדורך זיך אבער מאכען, אז פעררי הייבט אן צו שאקלען זיך אין זיינע אלטע רע־

וואָלוציאָנערע פּרינציפּען. ער הייבט אָן צו מאַכען א שטיקעל רעוויזיע אין זיינע מיינונגען. דאָס רעכט וואָלט קיינער ביי אים ניט אַוועק־גענומען. וואו וואו, אין איטאַליען איז עס געווים קיין נאָווינע ניט. וויטער וווי טוראַטי איז ער דאָך נאָך ניט אַוועק.

דער פּרייסישער פּאַרטייטאָג און זיין בעשלוס

פּערזי האָט אבער ניט געוואָלט אנערקענען אז די פּאַרטיי און די פּראָקציאָן זיינען נאָך ניט ער אַליין. אנשטאט זיינע נייע מיניסטעריאַליסטישע נייגונגען אָפּצופּרובירענגען פּאר די חברים־דעפוטאטען, וועט עס איז פערהאנדעלט געוואָרען די פּראגע וועגען דעם, ווי מען דארף זיך פער־האַלטען צום נייעם רעאקציאָנערען מיניסטעריום, האָט ער זיך אַוועקגעלאָזען מאכען סטייטמענטס און געבען אינטערוויוען דער בורזשואָזנער פּרע־סע. די פּראקציאָן האָט בעשלאָסען ארויסצו־טרעטען געגען די נייע רעגיערונג. ער האָט אין דער פּרעסע געזומען קריטיקירען דיזע האַלטונג. די אונצופּריעדענהייט איז געווען א גרויסע. וועז די פּראקציאָן האָט איהם איינגעלאדען צו קומען אויף די זיצונג וואו עס וועט די פּראגע וועגען זיין האַלטונג פערהאנדעלט ווערען, האָט ער גע־ענטפערט מיט א בריף, אז ער דענקט בכלל מעהר ניט אנטהייל צו נעהמען אין איהרע זיצונ־גען און אז דין וחשבון וועט ער אבגעבען זיינע וועהלער. פּאר די צייטונגען — וויעדער די בורזשואזנע — האָט ער ערקלערט, אז ער וועט קומען פּאר'ן פּאַרטייטאָג.

פּערטהיידיגענדיג זיך שפּעטער פּאר זיינע וועהלער האָט פּערי די ריכטינע אישום אויס־געמיעדען און זיך פּערטהיידיגט געגען די בעשול־דיגונג אין פּאַרטיי־פּערראַטה, אַבעשולדיגונג וועלכע איז גאָר פון קיינעם ניט געמאכט געוואָרען. אין דער פּראקציאָן געהט ער ניט אריין צורוק. די פּראגע איז פון די וועהלער איבערגעגעבען געוואָרען צום נעכסטען פּאַרטייטאָג. ס'איז לייכט זיך פּאר־צושטעלען, וואָס פּאר א געדולד דיזער אינצי־דענט מיט פּערי האָט ארויסגערופען אין די סאָציאַליסטישע רייהען איטאַליענס, און ווי פיעל דעמאָראַליזאציאָן דאָס וועט יעדענפאַלס מיט זיך ברענגען.

פּונקט דעם היפּך פון דער גיי־סטיגער צוריסענקייט אין דער איטאַליעניישער פּאַרטיי געפינען מיר ביי דער פּריסישער סאָ־ציאַלדעמאָקראַטיע. 1,816,000 פון די 3,25,000 וועהלער האָט פּריסען געגעבען דער סאָציאַלדעמאָקראַטיע ביי די לעצטע וואַהלען. דאָס איז ניט נור די סאָ־ציאַליסטישע הויפּט־ארמיי, זאָנדערן עס איז אויך די רעוואָלוציאָנערסטע, מוטהיגסטען און קאַמפּפּאַליסטיגסטע ארמיי.

דער לעצטער פּאַרטייטאָג פון דער פּריסי־שער סאָציאַלדעמאָקראַטיע, וועלכער איז יאנואר אבגעהאַלטען געוואָרען, האָט פּאַרגע־שטעלט מיט זיך א מוסטערבילד פון גייסטיגער אייניגקייט און פון קאַמפּפּסמוטהיגער ענט־שלאָסענהייט. די אלטע כראַנישע קראַנקהייט פון פּריסישען שטאאט, דאָס משונהדיג רעאק־ציאָנערע וואַהלרעכט איז געשטאַנען אויפ'ן טאגעסאַרנונג. וואָס טהוט מען כדי ענדליך איהר דאָך צו צוברעכען און צו עראַבערן פּאר'ן פּאָלק דאָס עלעמענטאַרסטע רעכט פון א בירגער, דאָס אלגעמיינע גלייכע וואַהלרעכט? דאָס איז געווען די פּראגע. און אויף דעם האָבען אלע דעלעגאַטען פון פּאַרטייטאָג געענטפערט מיט איין קול: מיר וועלען טהון א ל ע ס, מיר וע־לען אנווענדען א ל ע מעגליכע קאַמפּפּסמיטלען כדי צו דיזער שאנדע צו מאכען א סוף.

דער ענטפער איז געגעבען געוואָרען מיט אזוי פיעל ענטשלאָסענהייט, זיכערקייט און פעסטקייט אז עס איז געווען נור צו בעוואונ־דערן. אָהן פּאטהעטישע סצענעס, אָהן הויכע פּראזען, אָהן אויסערליכע בעגייסטערונג, אבער מיט טיעפער ערנסטקייט איז דיזער בעשלוס אנגענומען געוואָרען. מען האָט זאָגאר געפונען פּאר איבריג דיזע פּראגע צו דעבאַטירען. די דעלעגאַטען און די פיהרער זיינען געווען איין גייסט און איין נשמה. די פיהרער האָבען גע־זאָגט: מיר וועלען אנווענדען די וואָפען, מיר וועלען געברויכען די קאַמפּפּסמיטלען, וועלכע מיר וועלען געפינען פּאר נויטיג און פּאסענד און מעגליך. און די דעלעגאַטען האָבען געענט־פערט: מיר טרייען אויף און איהר קענט בויען אויף אונז.

פון וואַרט צו טהאַט אין פרייסען

דאָס איז געווען די ערשטע וואָך אין יאַנואַר. די צווייטע וואָך איז יאַנואַר האָט בערלין שוין געזהען 62 גרויסע מאַסענמיטינגען אַבגעהאַלטען אָדער דעמאָנסטראַציאָן פאַר דאָס אַלגעמיינע וואַהלרעכט. און אין דער פֿראַווינץ זיינען פאַרגעקומען נאָך פיעל צעהנדליגע אנדערע מאַסענמיטינגען. אבער דאָס איז נור דער ערשטער פּסוק פון דער נייער סדרה. עס האָט ניט לאַנג גענומען, ווי דער קאַמפֿף איז פון די פערזאַמלונגסזאַלען אריבערגעטראָגען געוואָרען אויף די גאַסען. עס איז פערשפּרֿאָכען געוואָרען אויפֿ'ן פּאַרטייטאָג אַלע וואַסען צו געבראָכען, און קיינער צווייפעלט ניט, אז די פּרייסישע סאָציאַלדעמאָקראַטיע וועט איהרע פערשפּרעכונגען ערפילען.

ווילהעלם דער צווייטער און די פּרייסישע רעגיערונג זיינען אַליין געווען געצוואונגען אָנצוהויבען גלויבען אין די ערנסטקייט פון דיעזער פערשפּרעכונג. דערפאַר האָט אין זיין טראָהן־רעדע ווילהעלם פערשפּראָכען א רעפֿאָרם אין דער עקזיסטירענדער וואַהל־סיסטעם און די רעגיערונג האָט דיעזען „רעפֿאָרם"־פּלאַן אויך אין גיכען פֿארגעשלאָגען דעם לאַנדטאג. אָבער דיעזער „רעפֿאָרם"־פּלאַן איז נור א שפֿאָט איבער די רעפֿאָרם־שטרעבונגען פון די מאַסען. דאָס פּרינציפּ פון דרייי־קלאַסען־וואַהלרעכט, ד. ה., אז די בירגער וועלכע זיינען אין דריי קלאַסען, וועלכע האָבען אזוי פיעל וואַהלרעכט וויפיעל טעקסעם זיי צאָהלען, ווערט אָנגעהאַלטען, נור געווייסע הנחות ווערען געמאַכט פאַר טשינאָווניקעם און עהנליכע „אינטעליגענטען". די גרויסע פֿראַלטאַריער מאַסען בלייבען בערויבט פון זייער רעכט. זיי בלייבען אויך אין דער זעלבער געפאַהר ביים אָבנעבען זייער שטים, ווייל דאָס צווייטע רעפֿאָרמע פּרינציפּ, די אָפענקייט ביים וואוטען, בלייבט אויך אין קראַפֿט.

אונצופֿריעדען זיינען געבליבען אַלע — אויסער די פינסטערע רעאַקציאָנערען. די פּרייזינגע בורזשואזיע איז זאָגאר אויפגערעגט געוואָרען פון אזא שפֿאָט־רעפֿאָרם. אָבער דיעזע אונצופֿריעדענהייט אין טהאַטען צו פערוואַנדלען, אויף דעם האָט זיך נאָר איינע געפונען: די סאָציאַלדעמאָקראַטי. און עס איז איהר גלונגען אין דריי טאָג פֿרום, נאָכדעם ווי דיעזער רעפֿאָרם־פֿאַרשלאָג איז פֿארגעברַכט געוואָרען פֿאַר דעם לאַנדטאג, נאָך איידער די דעבאַטע וועלען איהם האָט זיך גענעדיגט, זונטאָג דעם 13טען פעברואַר, ארויסצופיהרען אויף די גאַסען פון אַלע גרויסע און קלענערע שטעדט פון גאַנץ פּרייסען מיליאָנען פֿראַלעטאַריער און אויך א טהייל פון אנדערע אונצופֿריעדענע עלעמענטען.

די געוואַלדיגע צאָהל פון די פֿראַטעסטירענדע מאַסען, די גרויסע צאָהל פון די שטעדט, וואָס האָבען אנטהייל גענומען אין דיעזע פּראָטעסטען; די מערקווירדיגע דיסציפּלין, די בעוואוסטזיניגקייט און ענטשיעדענקייט פון די מאַסען זיינען די סמנים פון א גרויסען שטורם וואָס קומט. די פּאָליציי האָט אין פיעלע ערטער דורך ברוטאַליטעט געבראַכט צו קלענערע צוזאַמענשטויסונגען. די פּרייסישע סאָציאַלדעמאָקראַטיע מאַסען לאָזען זיך אָבער ניט פֿראַווֹאָצירען אָבצוהאַלטען אונזיניגע טהאַטען, כדי צו עפענען טהיר און טהויער פאַר די הערשאַפט פון נאַגאַיקע. נאָר עס איז קיין שום ספק ניט, אז ביי דיעזע רוהיגע דעמאָנסטראַציאָנען וועט די בעוועגונג ניט שטעהן בלייבען. די פּראָקלאַמירונג פון א גענעראַל סטרייק איז אפילו נאָך ניט בעשלאָסען געוואָרען, אָבער, ווי דער דייטש זאָגט, „אויפגעשאָבען איז ניט אויפגעהויבען". דער פּלאַן וועגען א גענעראַל סטרייק איז נאָר אָבגעלעגט געוואָרען ביז „א פאַסענדען מאָמענט" און ביי דעם איצטיגען שנעלען, ענטשיעדענעם טעמפּא, וועלכען דער קאַמפֿף פאַר דאָס אַלגעמיינע, גלייכע וואַהל־רעכט האָט אָנגענומען, קען דיעזער „פאַסענדער מאָמענט" אויפשווימען פיעל גיכער ווי מען ערווארטעט.

„פּרעמדשפּרעכענדע" אין דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי

אין אונזער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי קען זיך צווי ענטגעגענגעזעצטע שטרעמונגען בנוגע די „פּרעמדשפּרעכענדע" עלעמענטען. פון „אויבען": פון די פיהרער און פון די צענטראַלע אינסטיטוציאָנען וועהט א פּראָסטווינד אויף אלעם וואָס וועלט געטהאָן און געפּלאַנעוועט ניט אויפֿ'ן „עכט־אַמעריקאַנישען" אופן, צו צו אלעם, וואָס וועלט אונטערנומען ניט אין דער ענגלישער שפּראַך. די אסימילאַציאָנס־פּאָליטיק פון אויבען פון דער נייו יאָרקער סיטי קאָנווענשאָן, וועגען וועלכער מיר האָבען גערעדט

דעם לעצטען חודש, איז די אנערקענטע טראדיציאנעלע טאקטיק פון גאנצען פארטייגעם „אויבען־אן".

פון דער אנדערער זייט אבער מערקט זיך א גאנץ ענטגעגענגעזעצטע שטרעבונג פון אונטען, פון די מאסען גופא. אלע „פרעמדשפרעכענדע" הייבען אן אלץ שארפער צו פיהלען און אלץ קלארער אויסצוזעהען, א דיזע טראדיציאנעלע טאקטיק איז אי אונגערעכט, אי פאלש אי שעדליך פאר די סאציאליסטישע בעוועגונג בכלל און פאר די פארטיי בפרט.

נאך איהרע טרויעריגע רעזולטאטען דארף דיזע טראדיציאנעלע טאקטיק בעאורטהיילטווערען! עס איז דאך אן אונפערצייהליכע זינד געגען סאציאליזמום, געגען פראלעטאריאט און געגען די פארטיי גופא, דאס אזוינע פראלעטאריער מאסען ווי די איטאליענישע, די דייטשע און טאקע די אידישע, וועלכע זיינען אזוי טיף דורכגעדרונגען מיט סאציאליסטישע אידעען און שטרעבונגען, דאס זיי זאלען שטעהען במעט מחוץ למחנה פון דער סאציאליסטישער פארטיי!

און דאך איז פארען א תרופה אזא לייכטע, אזא איינפאכע! עס איז קוים מעגליך איינצופיהרען אז די פארטיי צענטראלע זאל אין גיכען ענדערן איהר טאקטיק. אבער דאס איז גאר ניט אזוי נויטיג. די סאציאליסטען פון יעדער, אין דער פארטיי־פערטרעטענער, נאציאנאליטעט האבען אין זייערע אייגענע הענד אזא לייכטע, אזא בילליגע און אזא אנגענעהמע רפואה און דאס איז זעלבסטהילף, דער ערשטער פון די עיקרים פון דער סאציאליסטישער תורה!

די קלאגען, וואס קומען פון דעם גרויסען געמישטען כאר פון די „פרעמדשפרעכענדע", לויטען קורץ: „מיר קענען ניט געהן אין דער פארטיי, מיר קענען ניט זיין טהעטיג אין דער פארטיי, ווייל מיר קענען זיך ניט צונויפרעדען. די רפואה פון זעלבסטהילף זאגט: „נעהמט זיך אליין אייער לשון צוריק!" וואס דארפט איהר ווארטען אז שיקאגא זאל פאר אייך זארגען, זארגט פאר זיך אליין! פעראייניגט זיך, איהר אלע מיטגליעדער פון איין בעשטימטע נאציאן, וואס רעדען אויף א שפראך, וועלכע איז „פרעמד" פאר די אמעריקאנער, אבער נאהענט און ליעב צו אייך; פעראייניגט אייך אין איין אָרגאניזאציאן, וועלכע זאל פאר אייך אנפיהרען די סאציאליסטישע אגיטאציאן, וועלכע זאל בעזאָרגען אייך מיט די בעסטע פאָרהאנדענע רעדנער און אגיטאטאָרען אין אייער שפראך, וועלכע זאל שאפען פאר אייך א סאציאליסטישע פרעסאנאל־דע־און אויפקלערונגס־ליטעראטור אין אייער שפראך, געשריעבען פון מענשען, וועלכע קענען אייך און פערשטעהען אייך."

וואס קען זיין א פשוט'ערער, א ביליגערער און געזונדערער וועג, ווי דיזער? פון קיינעם ניט געשטערט, פון קיינעם ניט אבהענגיג, מיט קליינע מיטלען קען יעדער נאציאנאלער טהייל פון דער, בעצם אינטערנאציאנאלער, אמעריקאנער סאציאליסטישער פארטיי אויפטהון גרויסע, ערהאבענע אויף איהר פעלד, צווישען איהרע מאסען.

דיזע פשוט'ע און געזונדע און ביליגע רפואה האבען מיט גרויס ערפאלג ביז איצט אויסגעפרובירט די פינישע סאציאליסטען, וועלכע האבען אין דריי יאהר דורך זייער נאציאנאלע אָרגאניזאציאן 600 פארטיי־מיטגליעדער אין א פעסטען פערבאנד, וואס האט היינט שוין 165 ברענטשעס.

פאר דיעזע פשוט'ע און געזונדע זאך ארבייט איצט זעהר שטארק די דייטשע „פאלקס־צייטונג".

די „אידישע אגיטאציאנס ביורא"

דיזע פשוט'ע אבער געזונדע אידעע האט אויך אַרויסגערופען צום לעבען „די אידישע אגיטאציאנס ביורא".

מיר געבען אפען צו אז די ביורא איז ביז איצט קיין ערפאלג ניט געווען. פאר וואס?

מיר נעהמען זיך ניט אן צו פערענטפערן דיזע פראגע מכח די פערגאנגענהייט. מיר קענען אבער מיט א ריינעם געוויסען און מיט א פולער איבערצייגונג פערזיכערן אונזערע לעזער, אז מיר ווייסען ניט קיין איין־איינציגע אורזאכע פאר וואס דיזע ביורא זאל ניט וועלען קיין סוקסעס אין דער נאהענטער צוקונפט. מיר ווייסען קיין תירוץ ניט וואס זאל קענען בעפרייען אלע ערנסטע און עהרליכע סאציאליסטען פון דער פפליכט צו שטעהען ביי דער ביורא, צו העלפען דער ביורא אין איהר ארבייט פון פערשפרייטונג סאציאליזמום, אן ארבייט אין ווערט אין וועלכע די אידישע מאסען נויטיגען זיך אזוי שטארק!

מיר ווייסען, אז די עקזעקוטיוו איז בעריט צו טהון אלעס וואס זי קען פאר דעם ערפאלג פון דער ביורא. מיר זעהען ווי דער סעקרעטער אר־בייט אונערמידליך טאג און נאכט אויפוועקענ־

דיג, אויפמונטערנדיג, דערמאָנענדיג און אויפ־קלערענדיג די אָרגאַניזאַציאָנען אין אַלע ווינקע־לעך פון לאַנד. און מיר זיינען איבערצייגט אז אזא סיסטעמאטישע, ענערגישע אַרבייט מוז ברענגען מיט דער צייט גוטע פרוכטען.

די אויפגאבען פון דער ביורָא זיינען אזוינע, אין וועלכע עס פיהלט זיך א געוואלטיגע לעבענס־בעדירפנים: פערשפּרייטען סאָציאַליסטישע ליכט און אויפקלערונג, צוזאַמענבינדען די אידישע סאָציאַליסטען מיט דער אמעריקאנער סאָציאַליסטישער בעוועגונג, אָרגאַניזירען די אידישע סאָציאַליסטען צווישען זיך — דאָס זיי־נען דאָך ניט קיין טהעאָריען, וועגען וועלכע עס קענען זיין מיינונגס־פערשיעדענהייטען. דאָס זיינען דאָך אויפגאבען וואָס וועלן געשטעלט פון לעבען. דאָס זיינען דאָך פּפליכטען, וואָס יעדער איינער פון אונז מוז נעהמען אויף זיך!

די „ביורָא" איז צו שוואַך דיזע פּפליכטען אַליין אויסצופילען. זי נויטיגט זיך אין די שטיצע פון שרייבער, רעדנער, אגיטאטאָרס, אָר־גאַניזאטאָרס, און זיי אַלע מוזען איהר קומען צו הילף.

די גייסטיגע משכילים פון די אידישע מאסען

די מינדליכע אגיטאציאָן און די שריפטליכע פראפאגאנדא ביידע זיינען שרעקליך פער־לאָזען ביי אונז. „הכל דורשים", אַלע־לעקטשורן וועגען אַלעם אין דער וועלט, און די אָרגאַניזאַציאָנען וואָס שטרעבען צו ליכט און בילדונג פערמעפאנדען זייער צייט און זייערע מיטלען אויף אַלערליי מעגליכע און אונמעגליכע „לעקטשורס" וואָס בע־שטעהען גאנץ אָפט פון פוסטע, אויסגעדראָשענע פראזען איבער „פיקאנטע" טהעמאס. דאָס איז מיט אונזער מינדליכער „אויפקלערונג".

ניט בעסער שטעהט עס מיט דער שריפטלי־כער אויפקלערונג: אמאל האָבען מיר אידען זיך בעריהמט, אז מיר זיינען אן „עם הספר", א פאָלק פון בוך. היינט זיינען מיר געוואָרען אין אמערי־קא א צייטונגס־פאָלק. מיר האָבען דאָ א אידיש־לעזענדעם פובליקום פון 200,000 פערזאָן פאר — טעגליכע צייטונגען און מיר האָבען נאָך גאָר אין גאנצען ניט קיין ביכער־מארק ניט. ניטא קיין ליטעראטור, ניטא קיין ביכער, ניטא קיין בעלעהרענדע און אויפקלערענדע וועלק! עס איז דאָך א שאנדע און שמאָך, דאָס זייער גאנצע גייסטיגע ערציהונג בעקומען אונזערע מאסען נור פון די צייטונגען און, נור צום גאנץ קליינעם טהייל פון די צייטשריפטען.

אפילו אזא לאנד ווי רוסלאנד, וואו דער גרעסטער טהייל פון פאָלק קען ניט לעזען און ניט שרייבען, אפילו דאָרט וועלט אַרויסגעגעבען יעהרליך דריי עקזעמפלארען פון ביכער אויף א פערזאָן. און אין די אייניגע חדשים, וועו עס האָט געהערשט די פרעס־פרייהייט איז רוסלאנד פערפלייצט געוואָרען מיט ביכער. רובאקין בע־רעכענט אז 5000 ביכער און בראָשורען איבער פאָליטישע עקאָנאָמישע פראגען אַליין זיינען אַרויסגעגעבען געוואָרען אין „די טעג פון פריי־הייט" אין רוסלאנד. אין אַיין האַלב יאהר האָבען די סאָציאַליסטישע און רעוואָלוציאָנערע פאר־טיען אַליין אַרויסגעגעבען 1699 בראָשורען און ביכער, דערפון סאָציאַלדעמאָקראָטישע 953. ביי אונז געהען אוועק יאהרצענדליגע נאָך יאהר־צעהנדליגע פון „בעוועגונג" און עס איז ביז איצט נאָך גאָר קיין סימן ניטא פון א סאָציאַליסטישער ליטעראטור.

א פאָלק מוז האָבען געזונדע, גייסטיגע מאכלים. א סאָציאַליסטישע בעוועגונג קען ניט זיין געזונד וועו זי זאָל ניט געבען איהר מאסען געזונדע, גייסטיגע שפּייז. א סאָציאַליסטישע ליטעראטור מוז געשאפען ווערען.

ווער קען, ווער דארף נעהמען אויף זיך די איניציאטיוו אזא ליטעראטור צו שאפען?

אונז שיינט, אז די אידישע אגיטאציאָנס־ביורָא איז די פאסענדסטע אינסטיטוציאָן פאר דעם. אמת, זי איז אַרעם אין כחות, אבער זי קען זיי בעקומען אויב זי ווערט זיך פאַרנעהמען צו זאמלען אַרום זיך אַלע עקזיסטירענדע סאָציאַליסטישע קרעפטען. די אַנפיהרונג פון א געזונדער, ערנסטער, סאָציאַליסטישער אגיטאציאָן און פראָפאגאנדא איז איהר לעבענס־אויפגאבע און זי קען דרייסט רופען צו הילף אַלע אידישע סאָציאַליסטען וואָס געהערען צו דער סאָציאַליסטישער פּארטיי.

מיר וואָלטען פאַרגעשלאָגען דער ביורָא דאָס זי זאָל נעהמען אויף זיך די איניציאטיווע צונויפ־צורופען אַלע סאָציאַליסטישע שרייבער, רעדנער און אגיטאטאָרס (ניט דוקא די פראָפעסיאָנאַלע) און פאַרלאַנגען א פּלאַן פאר די אָרגאַניזירונג פון א סאָציאַליסטישען ביכער־ - פערלאג און פון א צענטראַלער רעדנער - ביורָא. דורך איהרע

פערבינדונגען מיט די פערשיעדענע שטעדט און שטעדטלעך אין לאנד, וועט זי קענען שאפען די אגענטורען אין לאנד און וועט זיין בכח צו רעגולירען די נאכפראגע און אנגעבאט פון לעקטשורס.

מיר זיינען איבערצייגט, אז עס וועלען זיך געפינען צווישען אונז גענוג קרעפטען פאר ביידע אונטערנעהמונגען. אויך מיטלען זיינען גאר ניט אזא גרויסער אבהאלט. ביידע אונטערנעהמונגען וועלען זיך בעצאהלען. נור איין זאך איז נויטיג: די ארגאניזאציאנען זאלען איבעראל אנהייבען נעהמען א טיכטיגען און טהעטיגען אנטהייל אין דיזער בעוועגונג. פון איבעראל מוזען זיי זיך שטעלען אין פערבינדונג מיט דער ביורא. זיי מוזען זיך אליין דיסציפלינירען און אויך פון דער צענטראלע פאדערען פינקטליכקייט און טהעטיגקייט. עס איז ניטא קיין איין אבהאלט פאר וואס עס זאל טאקע ניט געשאפען ווערען א גרויסע אידישע סאציאליסטישע צענטראלע ארגאניזאציאן, קיינע אויסער איינע: דאס איז די קאלטקייט און אבהענדיגקייט פון די אידישע סאציאליסטישע מאסען. איהר אליין קענט און מוזט ענדליך ארבאב פון דעם לעטארגישען לאנגען שלאף. עס איז אייער שולד, עס איז אייער פפליכט!

די קולטורעלע אויפגאבען פון ארבייטער רינג

איבריגענס שטעהט די ביורא ניט אליין אין פעלד. זי האט יון וועמען צו ערווארטען שטיצע און הילף.

ניט נור די אידישע סאציאליסטישע פרעסע וועט מוזען בעטראכטען פאר איינע פון איהרע גרויסע פליכטען דער ביורא קרעפטיג צו העלפען, מיר זיינען איבערצייגט אז, די גרויסע מעכטיגע פעסטונג פון די אידישע ראדיקאלע מאסען, דער „ארבייטער רינג" וועט עפענען זיינע טהירען כדי צו געבען דער ביורא א גוטען קבלת פנים.

מיר גלויבען ניט, אז עס איז מעגליך, אדער זאגאר וויינשענסווערטע פאר די צענטראלע אינסטיטוציאנען פון „ארבייטער רינג" צו פיהרען פארטיי-פאליטיק אין ענגען זין פון ווארט. אבער די איינצעלנע ברענטשעס, קענען, אויב זיי בעשטעהען פון סאציאליסטישע מיטגליעדער גאנץ גוט קומען צו הילף דער סאציאליסטישער פארטיי אויך אין ריינע פארטיי-טהעטיגקייט און אונטער אלע אומשטענדען קענען אלע אינסטיטוציאנען פון „א ר ב י י ט ע ר רינג" העלפען פערשפרייטען גוטע ערנסטע סאציאליסטישע שריפטען. אונטער אלע אומשטענדען קענען און מוזען אלע אינסטיטוציאנען אין „ארבייטער רינג", די עקזעקוטיוון, די סטייט-קאמיטעס, די איינצעלנע ברענטשעס און די קאנווענשאנס בעטראכטען אלס איינע פון זייער הויפט-פליכטען קולטורעלע, ערציהערישע ארבייט. און דערפאר מוז זיין זייער פליכט צו העלפען שאפען א געזונדע, גייסטיגע נאהרונג פאר די אידישע ארבייטער-מאסען. דאס איז נויטיג זאגאר אים אינטערעסע פון ארבייטער רינג אליין. ערשטענס כדי די מיטגליעדער, וואס געהען ארויס אין „ארבייטער רינג" אלס אלף-בית אינגלעך פון ראדיקאליזמוס און סאציאליזמוס, זאלען, דארט זייענדיג, זיך ענטוויקלען גייסטיג ווייטער און ווייטער. און דאס איז נויטיג פאר'ן „ארבייטער רינג" צוויי-טענס, כדי צו האבען א שטענדיגען צושטראם פון נייע מיטגליעדער.

מיר וועלען אין איינעם פון די נעכסטע נומערען פון „צוקונפט" זיך אבשטעלען באריכות אויף די אויפגאבען פון „ארבייטער רינג". דערווייל וויל מיר זאגען אז מיר זיינען איבערצייגט, דאס אונטער אלע אומשטענדען קען די אונטערנעהמונג שאפען א געזונדע, ערנסטע סאציאליסטישע ליטעראטור געווים רעבענענדיג אויף די קרעפטיגע שטיצע פון „ארבייטער רינג", און דאס הייסט באלד אזוי פיעל, דאס דער מאטעריעלער ערפאלג פון אזא אונטערנעהמונג איז כמעט ווי געזיכערט.

דאס סאנאטאריום פון ארב. רינג א פיאניירען-ארבייט

אז דער „ארבייטער רינג" האט דעם גוטען ווילען און די ענערגיע אויפצונעהמען און דורכצופיהרען נייע שוועריע אויפגאבען, דאס האט ער אם גלענצענדסטען בעוויזען, ווערענדיג דער פיאניר צווישען די אידישע ארבעטנס צו שאפען מיט אייגענע כחות א סאנאטאריום פאר זיינע שווינדזיכטיגע מעמבערס.

דיזע פיאניירען-ארבייט איז דעם „ארבייטער רינג" ניט לייכט אנגעקומען. די מורא פון די מעמבערס פון דיזע גרויסע, נייע אונטערנעהמונג, די אונזיכערהייט פון די פרייהד, די פערלוימדונגען פון די פיינד, די שטערונגען פון די ארטיגע „איינפלוסרייכע ביורגער" — ווער קען

אויסרעכענען די פיעלע און שווערע שטייגער וואס זיינען געלעגן אויפ'ן וועג ביז דער ארבייטער־טער רינג האט דורכגעפיהרט זיין ערשטע, גרוי־סע אונטערנעהמונג!

היינט צווייפעלט שוין קיינער ניט אין דעם, אז דער סאנאטאריום איז א נויטווענדיגקייט; אז ער וועט ברענגען אונגעהויער גרויסע נוצען פאר די קראנקע מעמבערס, אז ער וועט ראטעווען פיעלע און פיעלע אידישע פראלעטאריער פון די נעגעל פון דער „ווייסער פעסט". היינט טהוען שוין אנדערע אידישע ארדענס, גרעסערע און רייכערע נאך דעם „ארבייטער רינג": ער האט זיי דעם וועג געצייגט, פאר זיי דעם וועג פון פיעלע שטיינער אבגעראמט. דער בעשלוס פון „אינדעפענדענט ארדען ברית אברהם" צו קויפען א סאנאטאריום אין דיזעלבע געגענד לויט דעם זעלבען פלאן, קען דיענען אלס דער בעסטער עהרען־דיפלאם פאר די אונטערנעהמונג פון ארבייטער רינג. היינט שיינט אונז, אז עס איז זאגאר איבריג צו פערלירען וווערטער כדי צו בעווייזען, אז עס איז געווען א גליקליכער געדאנקען און א געזונדער פראקטישער פלאן. דער פרינציפ: ניט אנצונעהמען קיין נדבות פון זייטיגע מענשען — דאס אליין איז געווען א געוואגטער, אבער אזא ערפאלגרייכער טריט. מיר האבען בייגעוואהנט די ערפענונג פון סאנא־טאריום; מיר האבען צוגעזעהען און מיט־געפיהלט די אינערליכע פרוידע פון די מיטגליע־דער פון ארבייטער רינג און זייער שטאלץ מיט דעם פאקט, דאס דער סאנאטאריום איז אן אייי־גענער פראלעטאריישער היים, פון פראלעטאריער פאר פראלעטאריער געשאפען. קיינע נדבות, קיינע זייטיגע הילף! זעלבסט־בעפריאונג, זעלבסט־פערזארגונג!

עס איז געווען א גליקליכער געדאנק אנצו־הייבען פון אזא זארט אנשטאלט, וואס ראטע־וועט מענשען בייצייטענס, וואס פערהיט דעם מענשליכען לעבען. עס איז אונמעגליך צו ראטעווען קאנסאמפטיוום, וועלכע זיינען שוין צו ווייט אין זייער קראנקהייט פארגעשריטען. עס איז אבער מעגליך צו ראטעווען קאנסאמפ־טיוום ביי די ערשטע טריט פון דער קראנקהייט. די רייכע ערפאהרונג פון דער שטאטליכער אינוואלידען־פערזיכערונג אין דייטשלאנד, וועל־כע האלט פאר איינע פון איהרע פליכטען דורך רעכטצייטיגע הילף פון דיזער קאסע צו פער־היטען מענשען פון פריהצייטיגער ארבייטס־אונפעהיגקייט און אינוואלידיטעט, האט געווי־זען אז דאס איז זאגאר פון פינאנציעלען שטאנד־פונקט דער עקאנאמישסטער וועג. און וואר רעדט שוין וועגען די הומאנע זייט פון אזא זארט טהעטיגקייט!

אונזער פערזענליכער איינדרוק פון ארבי־טער רינג'ס סאנאטאריום, פון זיין לאקיישען, פון זיינע געביידעס, פון די פערזאנען, וואס זיינען ממונה איבער איהם, פון זיינע ארדנונגען — גיט אונז די בעסטע האפנונגען אויף זיין ער־פאלגרייכער טהעטיגקייט און ענטוויקלונג. דיזער ערפאלג איז ניט נור וויכטיג פאר זיך אליין, ער איז וויכטיג צוליעב די אנדערע גרויסע אויפגאבען, וועלכע שטעהען פאר דעם ארבייטער רינג סאי אויף דעם געביעט פון מאטעריעלער פערזארגונג פון זיינע מיטגליעדער, סאי אויף דעם געביעט פון קולטורעלער, ערציהערישער ארבייט פאר די אידישע ארבייטער־מאסען. „מצוה גוררת מצוה" און אן ערפאלג אין איין זאך שאפט דעם מוטה, די ענערגיע און די מעג־ליכקייט פאר אנדערע אונטערנעהמונגען. דאס סאנאטאריום איז די ערשטע גרויסע אונטערנעה־מונג מחוץ פון דעם ענגען גדר פון די אפיציעלע פליכטען פון ארבייטער רינג. און דער ווייטער־דיגער שיקזאל פון ארבייטער רינג'ס נייע אונטער־נעהמונגען און וויטערדיגע אויפגאבען הענגט זעהר פיעל אב פון דעם ערשטען ערפאלג.

אין דיזען ערפאלג גלויבען מיר, איהם ער־ווארטען מיר!

בן־יקיר.

אַנאַטעמאַ

(טראַגעדיע פון לעאָניד אַנדרייעוו, בערלין, פרייז 2 מאַרק).

ער „אשמדאי" („אַנאַטעמא") פון לעאָניד אַנדרעעוו בעלאַנגט צו דעם סאָרט שעהנע ליטעראַטור וועלכע ווערט בעציכענט מיט דעם נאָמען „סימבאָליסטיק", וועלכע איז בענוצט געוואָרען פון די גרעסטע שריפטשטעלער פון אונזער צייט, וועו זיי האָבען געוואָלט אויסדריקען אַלוועלטליכע אידעען.

אָן אונגעהייער גרויסע פּראָבלעם איז איינגעקערפערט אין דעם „אשמדאי", וועלכער האָט געהאַט די העזה צו וועלען זעהן די עוויגקייט, צו וועלען וויסען וואָס עס טהוט זיך הינטער די שוואַרצע אייזערנע טויערען וואו עס גפינט זיך דער הערשער פון לעבען, דער גרויסער גייסט פון דער וועלט. די טרעהרען פון די אונגליקליכע פערפלייצען די ערד; די גשרייען, די קרעכצען, די קללות פון די ליידענדע, פון די אונווויסענדע ריסען זיך ביז'ן הימעל; די זיפצען פון די בענקענדע זיינען שוידערליך, — און דאָך בלייבט זיך דער גרויסער שומר, דער „אימיצער" וועלכער היט די טויערען, אונבעוועגט און ענטפּלקט ניט דעם סוד פון עוויגקייט, פון אונשטערבליכקייט, פון לעבען, פון גוטעם, איבערהויפּט דעם סוד פון גוטעם.

אַנדרעעוו'ס פילאָזאָפּיע איז ניט קיין נייע. זי איז דער ברענענדער, אלץ־פערניכטענדער פּעסימיזם פון אן אונרוהיגער זעלע, וועלכע שטעלט זיך ניט צופריעדען מיט דעם בלויזען פּעסימיזם און פערניכטונג פון געטער און אידעלען. די קאָמעדיע, וועלכע יעדער בעזונדער מוז אָבשפּיעלען אין „דאָס לעבען פון א מענשען" אויף דער וועלט־ביהנע איז ניט קיין גענידענדער ענטפער פיר אנדרעעוו'ס זעלע. די פראגע פון לעבען און טויט, פון דעם מענשליכען קאמפּף פיר עטוואָס העכערעם און בעסערעם, איז אין דער נייער דראמא אַוועקגעשטעלט גאָר אויערען פיעל ברייטער און פיעל טיעפער.

וואָס איז דעם מענשען'ס לעבען? וואָס איז דעם מענשען'ס שטרעבען, דעם מענשען'ס קאמפּף? איז טאקע אלעם בלויז חורבן און טויט? איז טאקע דער „יעמאנד אין גרויען" דער גאנצער בעל הבית פון לעבען? וואָס זיינען די מיטעל צו פערלייכטערען און אויסראָטען דער צרות און ליידען פון דער מענשהייט? האָט דער מענש וועו עס איז פרובירט אירגענד וועלכע מיטעל פיר דיעזען צוועק? קען דער מענש ברענגען לעבען און גוטעם דער מענשהייט? און קען דער מענש ברענגען לעבען און גוטעם ניט בלויז דער מענשהייט אלם א כלל, נאָר יעדען בעזונדערען מיטגליעד, יעדען ליידענדען און יעדען שטרעבענדען מענשען?

דאָם זיינען די פראגען, וועלכע האָבען גרויערט אנדרעעוו'ס מוח. און אָנשטאָט א קאָמעדיע, א הבל הבלים, ווערט דעם מענשען'ס לעבען אין דעם נייעם ווערק א טראגעדיע, א שוידערליכע טראגעדיע. קיין ענטפער גיט אנדרעעוו ניט אויף דיעזע אלע פראגען. קיין נייע רעליגיאָן און קיין נייע אידעאלען, צוליעב וועלכע דער מענש זאל לעבען און קעמפּפען. שטרעבען און זיך טראגען אין דעם שטראָם פון לעבען, גיט אנדרעעוו ניט. ער שלייערט אויף בלויז אין געזיכט אריין א פאָר סצענקעם פון דעם וואָס עקזיסטירט, און שרייט אוים צוזאמען מיט דעם „אשמדאי": „וואו איז די וואהרהייט?" און ניט גפינענדיג קיין ענטפער, שפּאַצירט ער זיך ווייטער אוועק איבער דער וועלט צוזאמען מיט דעם „אשמדאי" צו קעמפּפען געגען דעם וועכטער, וואָס היט די טויערען פון עוויגקייט, פון וויסען.

דער הויפּטער פעסימיזם שטעלט אנדרעעוו'ן מאהר ניט צופריעדען.

* * *

די טראגעדיע עפענט זיך מיט א בילד, וועלכע שטעלט פאָר ווי דער „אשמדאי" זוכט אן ענטפער אויף זיין איהם מוטשענדע פראגע: וואָם איז עוויגקייט, וואָם איז דער נאָמען פון דעם וועלכער קען גלייכגילטיג צוזעהן די צרות פון מחנות בעשעפענישען וועלכע ווילען לעבען און בעגעגנען דאָך דעם טויט, וועלכע דורשטען נאָך גוטעם און קריגען בלויז שלעכטעם. דער אשמדאי שטעהט צו צום שומר, וועלכער היט דעם אריינגאַנג פון טויער וואָם שיידט אָב די ערד פון דער עוויגקייט, פון דעם גרויסען גייסט פון דער וועלט. דער שומר איז אליין א רעטזעלאָפטע בעשעפענים. שטעהענדיג אויפ'ן שוועל פון צווי וועלטען, צווישען דער וועלט פון אונשטערבליכקייט און עוויגקייט און דער וועלט פון שטערבליכע ברואים, דער ערד, בעזיצט דער וועכטער אייגנשאפטען פון בויידע וועלטען: לויט דעם אויסזעהן איז ער א מענש, א חומר, און אין אמת'ן איז ער גאָר גייסט, רוחניות. אָט צו דעם וועכטער, וועלכער שטעלט מיט זיך פאָר דעם ג ע ד א נ ק, דעם מ ע נ ש ל י כ ע ן ג ע ד א נ ק, וועלכער שטעהט צווישען צווי וועלטען, — אָט צו דעם וועכטער וועגדעט זיך דער „אשמדאי" נאָך אן ענטפער. זאָל איהם דער געדאַנק צייגען כאָטש א קליין שפּאָרינקעלע, דורך וועלכען ער זאָל קענען דורכקוקען און זעהן וואָם עס טהוט זיך פון יענער זייט טויער; זאָל איהם דער געדאַנק כאָטש א וואָנק טהון — און ער וועט ווערען א גאָט, דער אשמדאי, ער וועט ווייסען וואָם עס טהוט זיך פון יענער זייט טויער.

דער געדאַנק שטעלט דעם „אשמדאי" ניט צופריעדען. דער געדאַנק, די פילאָזאָפיע, די ווייסנשאפט, גיט אויף זיין פראגע קיין ענטפער ניט. אָנשטאָט דעם ענטפערט דער גייסט, אז ווער עס גיט דער עוויגקייט א נאָמען איז א ליגנער, וואָרום „ע ס א י ז נ י ט פ א ר א ן ק י י ן צ א ה ל, ק י י ן מ א ס, ק י י ן ו א ג, ק י י ן נ א מ ע ן צו דעם וואָם דער אשמדאי ווילּ ווייסען".

דער אשמדאי הערט אויף א ווילּע אויף צו בוקען זיך צום געדאַנק. ער ווילּ פרובירען אן אנדער מיטלּ ווי אויסצוגעפינען די וואר־הייט וועגען לעבען און טויט, — ער וועגדעט זיך צו רעליגיאָן, צו גלויבען, צו לייבע, צו קאָמוניזם, צו אלעם צוזאַמען, — און אויף א מינוט דוכט זיך איהם אז ער האָט געפונען אן ענטפער אויף זיינע פראגען, אָבער טאקע בלויז א מינוט. די פראגען קומען באלד ארויס נאָך בולט'ער, נאָך דריקענדער, נאָך גרויזאַמער ווי ווען עס איז בעפאָר. די מענשהייט קען ניט גערעטעט ווערען פון אלע פרעניות ניט דורך אמונה, ניט דורך לייבע, ניט דורך קאָמוניזם.

די לייבע פון דעם אידען דוד לייזער, זיין בעשלוס איינצופיהרען קאָמוניזם, צו רעאליזירען דעם אידעאל פון ברודער־לייבע צווישען אלע מענשען, אָהן אונטערשיעד פון פעלקער און נאציאָנען, צו פערווירקליכען דעם אמת'ן דעמאָקראטיזם צווישען מענשען — אז אלע זאָלען זיין גלייך און אז יעדער זאָל קריגען אזוי פיעל ווי ער דארף — דיעזער גרויסער אידעאל שטעלט ניט צופריעדען אלעמען און פערענטפערט ניט אלע פראגען פון לעבען. אונצופריעדען בלייבען די שהנע, די שטארקע, וועלכע אנדרעעוו שטעלט פאָר אין דער פערזאָן פון רב דוד לייזער'ס טאָכטער ראָזא. „אלעמען, אלעמען האָסטו געפונען, — מאכט זי א פאָר־וואורף איהר פאָטער, נאכהער ווי ער ערקלעהרט אז ער געהט צוטהיילען זיין גרויסען פערמעגען צווישען די אָרימע און געפאלענע, — אלעמען האָסטו געפונען נאָר ניט די שהנע". די שהנע ראָזא וועמעס שטרעבונג איז צו קונסט און בילדונג האָט ניט קיין סימפאטהיע ניט מיט דעם פאָטער'ס קאָמוניזם, — און זי אנטלויפט פון איהם.

אונפערענטפערט בלייבט אויך די גרויסע פראגע פון טוידט, וועלכע אנדרעעוו שילדערט אין דער פאָרמע פון פריהצייטיגען טוידט פון דוד לייזער'ס לעצטען זוהן. ניט דוד לייזער'ס גלויבן, ניט זיין מענשען־ליבע, ניט זיין גלויבען, — קיין זאָך האָט ניט געהאלפען.

דוד לייזער בלייבט שטארק אין זיין גלויבען ביז ער זעהט זיך ארום ווי אהנמעכטיג ער איז, ווי גרויס עס איז די צאָהל פון אונגליקליכע, פאר וועלכע ער האָט ניט נור ניט קיין הילף, זאָנדערן זאָגאָר ניט קיין טרייסט. זיי פאָדערען פון איהם מופתים, דיעזע פערצווייפעלטע, ענטטוישטע, אונגליקליכע. אָבער דוד לייזער וויים, אז זיין אידעאל און זיין אמונה, זיין לייבע און זיין זעלבסטאויפאָפּפערונג קענען קיין מופתים ניט שאפען. און דוד לייזער וועדט פערצווייפעלט און הייבט שוין אן צו פרעגען די זעלבע פראגע ווי דער

אשמדאי: „צו וואָס דארף א מענש האָבען ליעבע וועז זי איז אונמעכטיג? צו וואָס דארף מען דאָס לעבען וועז עס איז ניט פאראן קיין אונשטערבליכקייט?"

דוד־לייזער מוז ענדליך אנטליפען פון די גרויסע מאסען, וועלכע גליבען אין איהם און ערווארטען רעטונג פון איהם. אבער דאָס העלפט איהם ניט. זיי טרעטען ניט אף פון איהם, יאָגען זיך נאָך איהם, אום שפּעטער, וועז זיי איבערצייגען זיך אין זיין אהנמאכט, איהם מיט זייערע אייגענע הענד צו פערשטיינען.

עס איז געווים אן אלטע, אלטע געשיכטע, אבער זי בליבט דאָך אימער ניי. די פּסיכאָלאָגיע פון דער מאסע איז אימער געווען און וועט אימער בליבען די זעלבע. דוד לייזער וועלכער איז פריהער מיט א מינוט פערגעטערט געווארען פון די גרויסע מחנות, צו וועלכע ער האָט געפיהלט אמת'ע ברודער־ליעבע, האָט גע־מוזט בעצאָהלען דעם זעלבען פרייז ווי אנדערע גרויסע אידעאליסטען און רעפארמער, וועז די מחנות זיינען ווילד געווארען פון אונגעדולד און ענטטוישונג. און די ברודער־ליעבע און האר־מאָניע, וועלכע האָט אנגעפאנגען צו שפּראָצען אין די פערשטיינערטע הערצער פון די ליידענ־דע דאן וועז דוד'ס אידעאל האָט זיי פערשפּרא־צען גליק, האָבען מיט א מאָהל זיך פערוואנ־דעלט אין מארד און פערבערעכען. אוים ליעבע, אוים ברודערשאפט, אוים קאָמוניזם, אוים אינ־טערנאציאנאליזם, אוים אידעאלען! אלעס פער־ניכטעט, אלעס שהנע, אלעס ערהאבענע!

און מיט זיינע אלטע, שווערע פראגען וועגדעט זיך דער „אשמדאי" ווידער צו דעם שווייגענדען „יעמאנד", צום שומר הפּתח, נאָך אונזער מיינונג, צום געדאנק. און וויעדער האָט יענער איהם ניט געגעבען קיין קלאָהרען ענטפער, אויסער דעם אז דוד לייזער איז אונ־שטערבליך.

עס איז א טרויעריגע פילאָזאָפיע, דער גדאנק אז די ליעבע צו מענשען מוז בעצאָהלט ווערען מיט טויט. די פערזיכערונג אז אזא טויט איז אונשטערבליכקייט — קען קוים ווע־מען עס איז צופריעדען שטעלען, און טאקע דאדום רופט אנדרעעוו זיין ווערק א טראגעדיע. און די טראגעדיע ליגט נאָך דארין דאָס דער אשמדאי, דיזער פאָרשענדער גייסט קען זיך אין קיין פאל ניט צופריעדען־שטעלען מיט דער פערזיכערונג פון אונשטערבליכקייט, און מוז זיך ווייטער לאָזען איבער דער בריטער וועלט בלאָנדזען און זוכען א מעהר בעפריעדיגענדען און בערוהיגענדען ענטפער, וואָרים ניט דער גדאנק און ניט די אמונה, ניט די פילאָזאָפיע און ניט דער אידעאל פון ברודער־ליעבע קענען דעם פאָרשענדען גייסט צופריעדען שטעלען.

דאָס לעבען איז און בליבט א טראגעדיע!

* * *

עס זיינען פאראן נאָך אייניגע פונקטען וועגען וועלכע עס וואָלט בעדארפט גערעדט וועז־רען. מיר וועלען זיך אבשטעלען אויף איינעם, נעמליך, אויף די פראגע וועגען נאציאנאלען גענפיהל. דאָס וועלט אנגעריהרט פון אנדרע־עוו'ן אין דער פארמע פון דוד לייזער'ס בעזי־הונג צו זיין אלטען פריינד, אברהם קעסען. דוד לייזער, וועלכער ווי אייגפיהרען דעם העכס־טען דעמאקראטיזם, וועלכער לאדעט איין אלע גענפאלענע מענער און גענפאלענע פרויען ווי אמת'ע ברידער און שוועסטער, וועלכער מאכט קיין אונטערשיעד צווישען גרעק און רוסע, — דיעזער גרויסער קאסמאפאליט פיהלט זיך פארט נהענטער צו זיין נאציאן און ווי דאָך גענבען זיין אלטען פריינד א גרעסערען חלק פון דער ירושה.

„אברהם איז מיינער א פריינד, — זאגט ער צום „אשמדאי", — מיר האָבען זיך גע־שפּיעלט צוזאמען, און איהם האָב איך אייני־גענטהיילט מעהר ווי אנדערע... דו פערשטעהסט וואָס עס הייסט וועז קינדער שפּיעלען זיך צו־זאמען און נאכהער וואקסען זיי אוים און זיי בעקומען גראָהע בערד און דערמאָהנען זיך צו־זאמען די פערגאנגענהייט." דער נאציאנאליסט באנד לאָזט זיך ניט לויז מאכען זאגאר פון אזא קאסמאפאליט ווי דוד לייזער!

* * *

פון דעם שטאנדפונקט פון סטיל איז די טראגעדיע איינע פון די שהנסטע סארטען פון דער נייער ליטעראטור. טראץ די גרויסע פי־לאָזאפישע און כאציאלע פראבלעמען, וועלכע זיינען איינגעקערפערט אין דעם ווערק, וועט איהר דאָך ניט געפינען קיין שרייענדע פראזען, קיין דרשות, אלעס לויפט אזוי פליסיג און איינפאך, און טראץ דער סימבאָליסטישער פאר־מע מאכען פיעלע סצענעס אן איינדרוק פון עכטען רעאליזמוס.

ערקלערונגען

די „צוקונפט פֿרעם פעדעריישאן", אויף א מיטינג וואס איז אבגעהאלטען געווארען דעם 8טען פעברואר, האט בעשלאסען אויסצודרוקען איהר ענטריסטונג נעגען די פערלוימדעריש אטאקע פון דעם אידישען ארגאן פון די ס. ל. פ., דעם „ארבייטער" אויף אונזער מיטארבייטער און רעדאקציאנס מיטגלידער, גענ. ל. ב. בודין.

אין אן עדיטאריעלען נאטיץ פון 8טען יאנואר שרייבט דיעזער ס. ל. פ. ארגאן פאלגענדעם:

„ל. ב. בודין פער'מסור'ט אין דער דייטשער „נייע צייט", אז גענ. דע־ליאן זאגט, דאס „קאוטסקי און זיינע פרוינד ביל־דען זיך איין צו זיין פיהרער פון רעוואלוציאנערען פראלעטאריאט, אבער זיי זיינען אין דער אמת'ן ניט מעהר ווי א הייפעל פון ראדיקאלע בורזשוא און רעפארמער פון די מיטעלקלאסען".

„עס פערשטעהט זיך, אז הערר בודין גיט ניט אן וועז און וואו דע־ליאן האט די ווערטער גענומען, ווייל דאן וואלט ער גע־דארפט אויסטראכטען ניט נאר ווערטער, זאנדערן אויך צייט און ארט.

„עס איז אינטערעסאנט, אז די מסירה ווערט דערלאנגט אויף גענ. דע־ליאן, פון א מענשען, וועלכער האט אויף זיין געוויסען דאס פערברעכען, וואס ער האט אלס לאיער געהאלפען א וויסט פאבריקאנט ארויסצו־נעהמען אן אינדושאנקשאן געגען סטרייקענ־דע ארבייטער."

מיר ערקלעהרען אז די פערלוימדונג וועגען דעם אינדושאנקשאן איז ניט נור אבסאלוט פאלש פון אנפאנג ביז'ן סוף, זאנדערן דאס דער שרייבער האט געמוזט ווייסען אז דאס איז פאלש. און איז דאס בעגאנגען א דירעקטע און בע־וואוסטע פערלוימדעריש טהאט. אין דער צייט, וועז דיעזע בעשולדיגונג איז צום ערשטען מאל געמאכט געווארען געגען גענ. בודין פון דעם ס. ל. פ. ארגאן „דהי פיפעל", אין יאהר 1903, האט גענ. בודין אבגעגעבען אן אויספיהרליכע ערקלעהרונג אין דער סאציאליסטישער פרעסע, אין וועלכער ער האט פאלשטענדיג איבערצייגט, אז די גאנצע געשיכטע איז א ליגען פון אנפאנג ביז'ן סוף. דער רעדאקטאר פון „ארבייטער" האט פון דיעזע ערקלעהרונג נעכטי געוואוסט, וועז ער האט דיעזע פערלוימדונג אבגעפרישט.

מיר ערקלעהרען דאס אזא האנדלונג מוז פערדאמט ווערען פון יעדען אנשטענדיגען מענשען.

„די צוקונפט פרעם פעדעריישאן."

וועגען דיזעלבע אנגעלעגענהייט האבען מיר ערהאלטען א ערקלעהרונג אויף פון גענאסע ל. ב. בודין, פון וועלכער מיר נעהמען ארויס פאל־גענדעם: „אויף די פראגע, וואו אוז וועז? קען איך ענטפערען פאלגענדעם. פלאץ: דע־ליאנס „פיפעל". אוז ספעציעל זיינע ארטיקלען איבער דעם אינטערנאציאנאלען סאציאליסטישען קאנ־גרעס אין אמסטערדאם אוז איבער דעם פארטיי־טאג פון דער דייטשער סאציאלדעמאקראטי אין דרעזדען, וועלכע זיינען ארויסגעגעבען אין א בעזונדער ביכעל אונטער דעם נאמען: Flashlights of the Amsterdam Congress „צייט: 5-1903. פון דאן אן לייגן איך מעהר ניט די ס. פ. פרעסע."

פון אונזער מיטארבייטער ש. ניגער האבען מיר ערהאלטען א בריעף, אין וועלכען ער שרייבט אונטער אנדערעם פאלגענדעם: „איך האב עגמת נפש און מוז עס אייך מיטטהיילען תיכף. איך האב אייך אוועקגעשיקט מיט א פאר וואכען צו־ריק אן ארטיקעל וועגען יונה ראזענפעלד. ערשט נעכטען בעקום איך א „פרוינד" — דער ארטי־קעל איז דא. ווי אזוי ער קומט אהין, וויים איך נאך ניט, נאר איך קלעהר, אז זיי האבען בעקו־מען איהם ביי פרוי'ן. ער האט געזאלט געהן ביי איהם אין א חדשים צוויי ארום אין אלמא־נאך... כל זמן איך וועל ניט בעקומען קיין בריעף פון „פרוינד" איז עס א רעטעניש פאר מיר. ווי אזוי איז אהן מיין וויסען געקומען צו זיי דער ארטיקעל איז א מעשה וואס איז מענליך נאר ביי אונזערע ליטעראריש „זיטען"...

„אויב עס איז אן סכנות וואלט איך וועלען אז דער ארטיקעל זאל געדרוקט זיין ביי אייך: עס איז פערבונדען, זעהר שטארק פערבונדען מיט מיין סעריע ארטיקלען ביי אייך וועגען די „יונגע". —מיר גלויבען אז דער וואונש פון אונ־זערע לעזער פאלט צוזאמען מיט דעם וואונש פון אונזער געעהרטען מיטארבייטער און מיר האבען פערעפענטליכט זיין ארטיקעל אין דער „צו־קונפט".

די צוקונפט

Vol. XV. APRIL, 1910. No. 4.

י. סאַלוצקי.

דער געזעראַל סטרייק אין פילאדעלפיא

(פון אונזער ספעציעלען קאָרעספּאָנדענט.)

1. די גאַס.

י טעגליכע פּרעסע האָט פיעל און פערשיעדען געשריבען איבער די פּאַסירונגען אין פילאַדעלפיא. זי האָט פיעלעם איבערטריבען, אָפט געמאַכט, וואָס מען רופט, פון א וואָרט א קוואָרט, פון א צובראַכענע שויב א פּאָגראָם. מען דאַרף אָבער צוגעבען, דאָס די אויסערליכע פאַרמען, די אזוי צו זאָגען, גאַסען־פאַרמען פון דעם געזעראַל־סטרייק אין פילאַדעלפיא זיינען צייטענווייז געווען ווירקליך דראַמאַטיש, העכסט־אינטערעסאַנט און אַריגינעל. ביז א געוויסען גראַד איז אונמעגליך ריכטיג צו בעגרייפען דעם עכטען זין פון דאָס געשעהענע, וועג מען האָט ניט געהאַלטען די גאַנצע צייט די האַנד אויף'ן דופק פון דעם אָרטיגען לעבען, וועג מען האָט ניט געאָטהעמט מיט דער אָטמאָספערע אין וועלכער עס האָט זיך פונאַנדערגעשפּיעלט די ערשטע סצענע פון דער פּאַר אמעריקאַ נייער דראַמא, וועלכע עס וואָלט געווען ריכטיג אָנצורופען „די ערוואַכונג פון קלאַסען־בעווואוסטזיין". עס וועט זיין קרוב לאמת אזא בעהויפּטונג: די אויסערליכע פאַרמען פון דער בעווועגונג אין פילאַדעלפיא האָבען מערקווירדיג ריכטיג אָבגעשפּיעגעלט די גייסטיגע איבערבראַכען, וואָס, וועלכע דער סטרייק האָט ארויסגערופען אין דער פּסיכאָלאָגיע פון דעם אמעריקאַנער ארבייטער. דיזע פאַרמען האָבען זיך פונקט אזוי שנעל געביטען פון לוסטיג שרייענדיגע ביז אייניגע־אַהאַלטען־ערנסטע, ווי שנעל די וועלט־אַנשוי־אונג פון דעם דורכשניטליכען ארבייטער האָט דורכגעמאַכט דעם וועג פון נאַיוו־אַנאַל־פאַטריאָטישער גוטמוטהיגקייט ביז צו קלאַסען־בעווואוסטער קאַמפּף־לוסטיגקייט. עס וועט דאַרום זיין אינטערעסאַנט פיעלע־וויניג זיך אָבצושטעלען אויף דער גאַס־זייט פון דעם פילאַדעלפיער סטרייק. דאָך, וועג מען רעדט פון דער גאַס, דאַרף מען ערשטענס אָבטהיילען די ערשטע וואָך פון דער צווייטער וואָך פון דעם סטרייק, דאָס, די אידישע גאַס פון די קריסטליך־בעזעצטע קוואַרטאַלען.

אייגענטליך, רייך מיט דראַמאַטישע עפּעקטען איז בלויז די ערשטע וואָך. די מיט זייער פריהייט שטאַלצע ביהגער פון דער שטאָדט פון „ברודער־ליעבע" פרובירען נאָך אויפנעהמען די נאַנצע געשיכטע פאר א מין „דושאוק" אָדער „ספּאָרט". קיינעם פאַלט גאָר ניט איין, דאָס דאָס האָט זיך אויפגעהויבען דער פאַרהאַנג, וואָס טהיילט אָב די צוקונפט פון דער פערגאַנגענהייט, און די שוישפּיעל „דהי סטרייף" וועלכע גע־

שפּיעלט ניט אין טהעאטער, נאר אין דער אמת'ער ניט־פּאָעטישער ווירקלעכקייט. דער זייטיגער עולם, ווי די סטרייקער אליין, פערהאלטן זיך מונטער, לוסטיג; אלע און אלעס זיינען אין גאס, פאלגליך איז אויך די בעוועגונג אויפ'ן גאס.

עס לויפען קארס, וועלכע זיינען געפיהרט פון סקעבס: דאס מאכט קלעיע דעם עפעקט — צוברעכט מען זיי, מען ווארפט שטיינער, מען שלאגט זיך. 99 פראצענט פון דאס אלעס טהוען אויך זייטיגע מענשען, אפט אינגלעך פון 10־12 יאהר, און זעלטען־זעלטען זיינען אין די זאָ־גענאנטע „רייאטס" פערמישט די סטרייקער אליין. איינעם פאלט איין אוועקצולייגען א ברעט איבער די רעלסען, דעם אנדערען געפעלט אוועקצושטעלען א בארעל מיט מיסט אויף דער ברעט. עס גענהט קוים פערביי פינף מינוטען און עס איז פארטיג א מין באריקאדע. איהר קוקט זיך קוים ארום און פון דעם גאנצען שפּאס וואקסט ארוים א געשלעג מיט א פּאָר פערוואונדעטע, מיט אייניגע ארעסטירטע.

דער געזעלשאפט־סטרייק אוים סימפּאטי צו די סטרייקענדע קאר־לייט איז שוין פּראקלאמירט; פון 50 ביז 60 טויזענד ארגאניזירטע ארבייטער האבען שוין דעם ערשטען טאג פער־לאזען די שאפּס; דער עולם אבער איז נאך אלץ גוט אויפגעלעגט. די בעוועגונג איז אזוי צו זאגען לוסטיג געשטימט, זי מארשיט איבער די גאסען און זעעט אן ערמונטערנדע פרהלייקייט. אלעס קומט אוים ווי יום־טוב'דיג: די לעבענדיג־ווייסע קארטען אין די היט: „איך גהה צופוס", די עקי־פּאזשען פון איישישקער טיפ, אנגעפּאקט מיט פּאסאזשירען, וועלכע האצקען זיך און טרייסלען זיך אין נאמען פון א גאנץ נייעם געפיהל פון קלאסען סאלידאריטעט, דאס אלעס הויבט מאדנע אויף די שטימונג. עס לויפען דורך שנעל־שנעל צוויי־דריי קארס, זייערע אויניציגע פּאסא־זשירען זיינען: א פּאָאר פּאליסלייט און א אנ־געדונגענע פרוי. עס שיינט ווי זיי אלע וואלטען לויפען מיט גאר די קרעפּטען כדי צו ענטלויפען פון זיך אליין, פון די געוויסענסביסע, וועלכע הויבען זיך פון דער טיעפּעניש פון דער נשמה, וואס עקזיסטירט אויך ביי דעם סקעב. דער פרע־כער שמייכעל אויף די קין־געזיכטער מאסקירט שוואך די מאדנע מאטערנים, וואס קוועלט אין הארצען פון דעם שוואכען, פון דעם אונווייסענ־דען בעל־עבירה. און וועז מיט אמאל פאהרט אן רוישענדיג און קלאפענדיג אן עקספרעס; דער עקספרעסמאן, אדער ריכטיגער, דער בעל־העגלה שטעלט ארוים א לייטערעל, איבער וועלכען א גאנץ געווליכטיגע דאמע קלעטערט ארויף, זוכט א פּאָאר מינוט אן ארט און זעצט זיך קוים איין, דרייי מאל אנשטויסענדיג זיך אויף יעדער אויס־ציגען פאסאזשיר, דאן וואַרפט עס אזא מונטערע, אזא לוסטיגע און מילדע געמיטהליכקייט אויף דעם עולם, דאס דער נייַ־אנגעקומענער מענש קען זיכער בעטראכטען דאס אלעס פּאר א מין פאלקס־יום־טוב, פּאר א סצענע פון א לוסטיגע פּאריזער אדער אנדער פּארשטעדטעל.

דער עולם לעבט א פּאָאר טעג אין דער בע־רוהיגענדער זיכערהייט, דאס אט־אט מישט זיך די שטאדט ארויין אין דעם קאנפליקט, און אלעס ווערט איינגעארדענט צום בעסטען, דען עס איז דאך טאקע אן עולה פון דער קאר־קאמפּאני, און עס איז דאך א יושר אז מען זאל לערנען א פרשה פון בלק מיט דיזע באנדיטען, וועלכע האבען געהאנדעלט אזוי פערברעטהעריש, וועלכע האבען פערברעכעריש איבערגעטראטען דעם קאנט־ראקט, וואס איז געווארען געשריבען אונטער'ן דירעקטען דרוק פון דעם פובליקום. מען קען דען בעלייידיגען דאס פּאלק אונבעשטראפט? די בעוועגונג פערטראכט זיך, איהרע טריט וועז־רען לאנגזאמער, שוועכער, זי איז אין א פערלע־גענהייט, זי מוז אבער דורכלעבען איהרע ספּיקות ביז צום גרונד.

די צוהנער־קאמיטע, וואס פיהרט דעם גע־נעראל־סטרייק, פיהלט דיזע שטימונג און פרופט עס פארמולירען. עס ווערט בעשלאסען צו מאכען א ריעזען־פערזאמלונג אין בייז־באלל־פארק. דער סיטי־מעיאר ערקלעהרט, דאס די פערזאמלונג וועט ניט זיין ערלויבט. דער גלויבען אבער אין „אונזערע פרייהייטען" איז צו שטארק אויס־געוואָרצעלט, דאס דיזע וואַרנונג זאל נענומען ווערען אין אכט. און בפרט נאך, דער אדוואקאט פון דער סטרייק־ארגאניזאציאן בעווייזט, אז די האנדלונג פון דעם סיטי מעיאר איז ניט געזעצליך.

און א הערליכע מענשען־מענגע פון בייז־נאהע 60 טויזענד מענער, פרויען און קינדער מארשירט פון אלע עקען שטאדט צו בראאד סט., כדי זיך צו פּראייניגען אין איין פּלאץ און דאר־טען שטעלען אויף נסיון די איינגעוויגענע

בעגריפען וועגען דעמאקראטישע רעכטע. און בריוט האט זיך געגאסען פון אלע זייטען די שטאלצע זיכערהייט, דאס אין „אונזער לאנד" זיינען די בירגער־רעכטע אייזען־פעסט, דאס קיין־נער וועט ניט וואגען ריהרען דאס פאלק.

דער גלויבען אין די מאכט פון רעכט האט זיך אנגעשטויסען אויף דאס רעכט פון מאכט. און די צעהנדליגע טויזענדער זיינען געווען גע־בראכען פון דער קליינער מינדערהייט, וואס בע־זיצט די פשוט'ע פיזישע קראפט. דאס איז געווען א טיף טראגישער מאמענט, דאס איז געווען א מין 9טער יאנואר, וועלכען די פילאדעלפיער בעווענונג האט געמוזט דורכמאכען, כדי צו פטור ווערען פון די פאלשע אירדישע אבערגלויבנ'ס, וואס האבען געפאנגען איהר מאכט און דאדורך צוזאמענגעשמידט איהרע הענד.

דאָ קומט דער איבערבראכונגס־מאמענט אין דער גאנצער בעווענונג. זי פערלירט דעם חשק זיך לוסטיג צו מאכען, זי פערלאזט די גאס, זי קלייבט זיך אריין אין די מוחות, אין די הערצער. די רייאטס פערשווינדען, דער זייטי־גער עולם פערשטעהט אז דאָ שמעקט מעהר ניט מיט יום־טוב. דאס ווארט האט איצט בלויז דער ארבייטער־קלאס. די שפראך פון דיזען קלאס איז א גאנץ אנדערע.

די גאסען ווערען שטילער. דיזע שטיל־קייט איז אבער א דריקענדע, א געהיימניספולע, עס פיהלט זיך עטוואס אונרוהיגעס, נערוועזעס אינערהאלב די הייזער, די מענשען. די שטימונג איז א געשפאנטע, עס שמעקט מיט פולווער.

און ווען צופעליג ברעכט אוים א ניט־בעדייטענדער צוזאמענשטויס, דאן שיינט עס משונה'דיג, זאגאר חוצפה'דיג, ווי אימיצער וואלט זיך אריינגעריסען מיט א פרעהליכען גע־לעכטער אין א הויז, וואו עס ליעגט א געפעהרלי־כער קראנקער.

אויב די צווייטע וואָך פון שטריק מאכט די פילאדעלפיער גאסען שטיל לגבי די פרעהליכקייט פון דער ערשטער וואָך, דאן איז אבער די איצ־טיגע רוהע אבסאלוט ניט עהנליך צו דער פער־שלאפענער שטילקייט פון דער גוטער, פרומער שטאדט פון בריידערליכער ליעבע אין דער גע־וועהנליכער צייט.

עטוואס אנדערש איז אין קעזינגטאן־דיס־טריקט, אין דעם ראיאן, וואו עס געפינען זיך די גרעסטע פעקטאָרים, וואו עס וואָהנען ביי א פאָר הונדערט־טויזענד קריסטליכע ארבייטער. דאָרט בעמערקט איהר, דאָס די רעלסען פון די קאָרס זיינען איינגעזויט מיט קלייניע און געדיכטע שטיקלעך גלאָז. מען האט געבראכען די שויבען פלייסיג און גרינדליך.

אין די קאָרס פאָהרט דאָרט קיינער ניט חוץ די פאָליסלייט. די גאסען זיינען לעדיג, און אפילו זעקס דעם זייגער פארנאכט בעמערקט זיך אויך ניט קיין גרויסע בעווענונג; קליינע גרופען ארבייטער רייסען זיך ארויס פון די פאבריק־טויערען און אייליען זיך אהיים, כדי ניט צו בעגעגענען דעם שטומען פארוואורף פון די פוסטע גאסען. די גרעסטע טהייל פעקטאָרים ארבייטען ניט, און כמעט איבעראל ארבייטען קויט א דריטעל אדער א פערטעל.

דער איינציגער אָרט, וואָס דאָס לעבען איז אויסערליך נארמאל, איז די הויפט־גאס — מאר־קעט סטריט. דאָרט גיבען אבער דעם טאָן די סקעב־קארס און די פאָליסלייט. די פענסטער פון די געשעפטען קוקען אומעטיג ארויס אין גאס, די טהירען ווערען זעלטען געעפענט: דער קונה שטרייקט, דער האנדעל איז רואיגירט, פונקט אזוי ווי די אינדוסטריע.

די אידישע גאס לעבט איהר אייגענארטיגען לעבען. דאָרט קאכט זיך דער עולם מעהר ווי אירגעגדוואו, דאָרט הענגט דער אומעט קענטי־גער, דאָרט איז די בעווענונג און איהרע רעזול־טאטען מעהר אין גאס, ווי אין די הייזער. נעבען יעדען מיטינג האל קלייזלען זיך גרופען ארבי־טער; אויף יעדען געזיכט זההט מען דעם סטרייק, דירעקט אדער אינדירעקט.

ווען דיזע ווערטער ווערען געשריעבען, איז דער גרעסטער טהייל טרייד צוריקגעגאנגען צו דער ארבייט, חוץ די קלאוקמאכערס, פייפער־היינגערס און נאך אייניגע. און פונדעסטוועגען איז די גאס אלץ לעבעדיג, נערווועז, אנגע־שטרענגט.

דער קריסטליכטער ארבייטער זיצט אין דער היים די גאנצע צייט פון שטרייק, דער אידישער ארבייטער גיהט שוין צו דער ארבייט, ער לעבט אבער נאך אלץ אין גאס. נור, געוונג ווערען דער גאס, דען אין אלגעמיין האט די בעווענונג פער־לאזען דעם „דרויסען", זי האט זיך איצט פער־טיעפט אין זיך אליין.

2. וואס האט ארויסגערופען דעם גענעראל־סטרייק.

כדי ריכטיג אבצושאצען דאס געשעהענע מוז מען וואהרנעמען א בליק צוריק, מען מוז עט־וואס אויפבלעטערן די געשיכטע פון דער לעצ־טער צייט אין פילאדעלפיא. די לעזער געדענקען, אהן צווייפעל, דעם סטרייק פון די קאר־לייטע אין יוני־מאנאט פון לעצטען יאהר. די עפענט־ליכע מיינונג האט זיך דאן גיך ארויסגעזאגט צו גונסטען די סטרייקערס; די רעפובליקאנישע פאליטישע מאשין, וועלכע האלט אויף אין איהרע הענד די פינאנסען פון דער קאר־קאמפאני, איז געשטאנען פאר די „פריימערי עלעקשאנס" און האט דארום ניט געוואגט צו שפיעלען זיך לאנג מיט דער אלגעמיינער שטימונג און זי האט שנעל געמעטעלט דעם קאנפליקט. די יוניאן פון די קאר־לייטע איז געווארען אנערקענט אפיציעל. עס איז געשלאסען געווארען א קאנטראקט אויף א יאהר צייט, ביז יוני 1910. די געווינסען פון די סטרייקערס זיינען געווען בעדייטענד: עס איז אין גאנצען אבגעשאפט געווארען די „סווינג סיסטעם" (א דאנק איהר פלעגט א באמטער פטר'ן 16 שעה צייט, קריגענדיג בע־צאהלט בלויז פאר 10 שעה); די שכירות איז געווען געהעכערט דירעקט, און, וואס דער עיקר איז, די קאר־לייטע פלעגען טראגען אויבען־אויף דעם קנעפעל מיט דער מארקע פון דער יוניאן. דאס האט געהאט אן אונגעהייערע בעדייטונג; די אידעע פון יוניאן איז ארויסגעשטעלט ge־worden בולט און אפען, — די קאר־קאמפאני האט זיך גענפיהלט ווי אויף שפילקעם, דער קנעפעל אויפ'ן רעכטען לאז האט געשטאכען די אויגען.

די וואהלען נאך דעם סטרייק האבען בע־פעסטיגט די פאליטישענס ביי דעם רודער, ווי געווען. דער עולם, די ארבייטער האבען אלעם פערגעסען, קיין זאך ניט געלערנט. די סטרייי־קערס האבען געזיגעט א דאנק דער פאטענציא־לער קראפט, וואס אין זיי איז געלעגען: דער דירעקטער עקאנאמישער קאמפף איז געוואונען געווען דורך אן אידירעקטער פאליטישער מעג־ליכקייט. וועלן אלעם איז אבער פערבי, וועלן נאך די וואהלען איז די פאליטיק אוועק אן א זייט, האט זיך וויידער אויפגעהויבען די גרונד־פראגע: וועט זיך די קאר־קאמפאני אונטערגעבען, וועלען די אט־וואס ארגאניזירטע קאר־לייטע בעזיגען איינע פון די שטארקסטע אונטערנעהמער־קאר־פאראציאנען און נאך וואו? — אין פילאדעל־פיא, אין דער קלאסישער שטאדט פון סקעבערייי, פון ארבייטער־מחלוקות?

עס איז ענטשטאנען די גרונד־פראגע פון בעציהונגען צווישען קאפיטאל און ארבייט. די קאר־קאמפאני האט בעשלאסען זיך אנצונעה־מען פאר די זאך פון דעם גאנצען אונטערנעהמער קלאס. אנערקענען די יוניאן אדער איהר פער־ניכטען? — דאס איז געווען די פראגע פון דעם קאמפף. די קאמפאני האט זיך געמומען גרינ־דען א יוניאן פון טרייע עלעמענטען, פון צור־קינפטיגע סקעבס. דיעזע יוניאן, אונטער'ן נאמען „קיסטאר־יוניאן" האט קוים געצאהלט א הונ־דערט מיטגליעדער. די קאמפאני האט איהר פראקטישירט. די מיטגליעדער פון דער אלטער יוניאן פלעגען זיך אפט בעקלאגען אויף שלעכטע בעהאנדלונגען, מען פלעגט זיי אבשיקען צו דער סקעב־ארגאניזאציע. די גרייוויענס־קאמיטע, ד. ה. די קאמיטע וואס האט געזאלט בעטראכטען אלע קאנפליקטען, זי איז געווען פון די סקעבס, מיט איין וואהרט, די קאמפאני האט אויף אלערליי אופנים אנגעגריפען די אלטע יוניאן, כדי צו פראווואצירען א סטרייק. צו דער זעלבער צייט האט די קאמפאני אסיגנירט א פאנד פון 250 טויזענד דאלאר אין „פובליסיטי דעפארטמענט" כדי צו געבען מעלדונגען אין דער פרעסע וועגען דעם, ווי עס גהען די געשעפטען און אינערהאלב דער פ. ר. ט. (פילאדעלפיער ראפיד טראנזיט קאמפאני). דורך שטימען פון פאלק, דורך אד־ווערטייזמענטס, דורך אינספירירטע ארטיקלען פלעגט דאס פובליקום וועלען בעאיינפלוסט, דאס די אדמיניסטראציאן לייידעט פון די בעמטע, דאס אלע אונארדנונגען שטאמען פון דעם, וואס די ארגאניזירטע קאר־לייטע ערפילען שלעכט זייערע פפליכטען צו דער בעפעלקערונג. מען האט, מיט איין וואהרט, געסטארעט זיך צו בע־ארבייטען צו גונסטען פון דער קאמפאני דעם „פאבליק אפיניאן". די קאר־לייטע האבען אנגע־וועגדעט אלע מיטלען ניט צו לאזען זיך פראווא־צירען. מאק־מאהאן, דער אינטערניישאנאל סעק־רעטאר פון די קאר־יוניאנס איבער'ן לאנד, צוזאמען מיט פראט'ן, דעם לייעדער פון די ארטי־גע קאר־לייט, זיי האבען געפרופט אלע דיפלא־מאטישע וועגען, דען ערשטענס האט ניט ge־לוינט צו סטרייקען וויינטער, וועז דער עולם איז

פּוּנקט צו געהן צו־פֿוס. זומער, איז לייכטער ארויס־צוקריגען סימפּאטי, און אויך וואָלטען זומער די קאָמפּאני בעלי־בתים מעהר געליטען, ווייל מען פֿאָהרט פּיעל און אָפּט אין די פֿאַרקס. צווייטענס, זיינען די פיהרער ניט געווען זיכער אין דעם, צי די גאנצע מאסע וועט געהן סטרייקען.

די קאָמפּאני האָט געגומען האַנדלען אַנגרייפענד. מען האָט אָנגעהויבען ארויסצוּוואַרפען הונדערטער ארבייטער. דער תירוץ איז געווען — מען דארף זיי ניט, און אויך מאָרגען האָט מען אויפגענומען נייע מענשען, ניט־אָרגאַניזירטע.

דעם לעצטען טאָג איז צוואַמענגעשטעלט געוואָרען א ליסטע פון 500 קאר־לייטע, זיי ארויסצוואַווארפען. די געדולד האָט געפּלאַצט. די קאר־לייטע האָבען געשטימט פּאר א סטרייק געגען פּראָט'ן. דאָ איז כדאי איבערצוגעבען א כאראקטעריסטישע קלייניגקייט. אין דער לעצטער מינוט, וועז אָרדערען דעם סטרייק איז געווען א פּראָגע פון איינפּאַכע עהרע, איז פּראָט אזוי וועניג זיכער געווען אין די סטרייקפּערטיגקייט פון דעם עולם, דאָס ער האָט זיך ניט בעשלאָסען אליין דעם אָרדער צוגעבען. ער האָט געהויסען צוגופּרופען די קאָרס אין צענטראַלען פּאַרק, אָבער דאָס טהאָן ניט אין זיין נאָמען, נאָר אין נאָמען פון א סוב־קאָמיטע. וועז די קאר־לייטע וואָלטען זיך ניט אָבגערופען, וואָלט דאָן געמעלדעט געווארען, דאָס פּראָט אליין איז אב־וועזענד, ער איז אין וואשינגטאָן, און די שולד פּאר א ניט־געלונגענעם אָרדער וואָלט דאָן פאלען אויף זייטיגע, ניט אויף דעם פיהרער.

פּראָט'ן איז ניט אויסגעקומען צו פאָהרען קיין וואשינגטאָן, דער סטרייק האָט זיך שנעל געשטעלט. דער פאקט ווייזט אָבער, וויי וועניג די פיהרער האָבען ווירקליך געפיהרט די פּאסי־רונגען. אין דער ווירקליכקייט האָבען די פּאקטען זיי שטענדיג אריבערגעאָגט.

און נאָך איינס. וואָס עס איז כאראקטעריסטיש אין דעם פאקט, ווי אין פיעל פון דיעזען סטרייק, איז די ניט־דעמאָקראַטישע האל־טונג, די אבוועזענהייט פון זעלבסטהעטיגקייט אין בריטען זין פון דעם וואָרט.

ווי בעקאַנט האָט זיך דער סטרייק לאַנג פערצויגען. בייַדע צדדים האָבען ריכטיג פערשטאַנען די „קנעפּעל"־פראגע, דער קאָמפּף איז דעם מאָל נעווען ניט מעהר קיין פּאָליטישער אָדער קהל'שער, ער האָט זיך גליך געשטעלט אויף קלאַסען־באָדען.

די איבעריגע יוניאָנס האָבען דערקענט די גאנצע אונטערנעהמערשאפט הינטער די פּליי־צעם פון דער קאר־קאָמפּאני, זיי האָבען בעשלאָסען זיך צו גרופּירען ארום די סטרייקענדע קאר־לייט. מוירפי, דער פיהרער פון דער פילאַדעלפיער סענטראל לייבאר־יוניאָן האָט זיך ארייננעמישט, ער האָט געפּאָדערט פון דעם סיטי־מעיאָר אן ארביטרריישאָן־קאָמיטע, ער האָט געסטראשעט, ער האָט זיך אויסגערעדט דאָס וואָרט „ענערגעל־סטרייק". קיין צווייפעל, דאָס דאָ איז נעווען ניט מעהר, ווי געזאָגט, לשם שלום, א ביסעל גע־בלאָפּט. און ניט נאָר האָט ער אליין אין דעם ניט גענליבט, אויך דער מיאָר האָט איהם ניט גענליבט.

די פאַך בעשרענקטקייט פון דעם אמערי־קאנער ארבייטער איז צו־גוט בעקאַנט, דאָס איר־גענד־ווער זאָל גליבען אין א ענערגעל־סטרייק צוליעב סאָלידאריטעט. אין דער יוניאָן שטעהט אָבער די עהרע פון דעם פיהרער אויף'ן ערשטען פּלאַן. איינמאָל געזאָגט, מוז מען עס מקיים זיין.

די סענטראל לייבאר־יוניאָן האָט זיך פער־זאמעלט און האָט געמוזט גוטהייסען די האנד־לונג פון איהר פיהרער. טשארלז מוירפי האָט געהאַלטען וואָרט, דער ענערגעל סטרייק איז נעוואָרען געמעלדעט.

דאָ דארף געמאַכט ווערען א קליינע בע־מערקונג. מוירפי איז א פּאָליטישען, א קאנ־סערוואַטיווער מענש. ער האָט זיין גאנצען לעבען געפּרעדיגט און געהאַנדעלט געגען דעם, וואָס מען רופט קלאַסען־טאקטיק. ער איז מעהר נאָמ־פערסיסט, ווי נאָמפּערס אליין. דאָס זעלבע קען געזאָגט ווערען ווענען דער גרעסטער טהייל דעלע־גאטען פון די יוניאָנס צו דער סענטראל לייבאר־יוניאָן. זיי אלע אָבער האָלטען פּאָרט דעם דופק פון דעם ארבייטער־קלאַס, אָון ווילענדיג־ניט־ווילענדיג שפּיגלען זיי אב די שטימונגען, וואָס קומט פון דער טיפּענים, זיי האָבען אינסטינק־טיוו אויפגענומען די קלאַסען־בעליידיגונג, ווע־כע עם האָט מעהר געפיהלט ווי פערשטאַנען יעדער ארבייטער אין פילאַדעלפיא.

דער ענערגעל־סטרייק איז ארויסגעקומען אונערוואַרטעט בוכשטעבליך פאר אלע עלעמענ־טען פון דער בעפעלקערונג. קיינער האָט איהם ניט גענקענט פּאַראוים בעשטימען, ער איז אָבער

געווען אונפארמיידלעך ביי די געזעצגעבונג אומ־שטענדען, ער וואלט, ווען ניט איצט, פארגעקו־מען שפעטער. אבער זיינע אורזאכען, די פער־שארפונג פון דעם קלאסען־קאמפף און די אנגריי־פענדע פאליטיק פון דעם קאפיטאליסטען־קלאס, זיי זיינען געווען שארף עמפפונדען, אויב ניט קלאהר בעווואוסט.

עס איז בעקאנט, ווי עס איז געגאנגען די פארשפרייטונג פון דעם סטרייק. ביז 50־60 טויזענד ארבייטער האבען זיך גלייך אבגעראופען, צו דער ענדע וואך האבען געסטרייקט אן ערך 150 טויזענד ארבייטער. איצט דער־גרייכט די צאהל פון 160 ביז 170 טויזענד ארבייטער. דער סטרייק וויעגט זיך פונאנדער. עס שטעהען צו נייע גרופען ארבי־טער, אבווהל אייניגע, אין צאהל ניט בעדיי־טענדע, קעהרען זיך צוריק צו דער ארבייט. עס זיינען שוין פערביי 14 טעג, די בעוועגונג וואקסט פאר־לויפיג, די שטימונג איז בשום אופן ניט געפאלען, זי איז נור ערנסטער, מעהר קאנ־צענטרירט.

---

3. די טרייב־ קרעפטען אין דעם סטרייק.

וועלכע זיינען די געהיימע קרעפטען, וואס ווירקען אינערהאלב דער בעוועגונג? וועלכע זיינען איהרע טרייב־מאמענטען?

ווער עס האט בייגעוואהנט דיעזען סטרייק דא אין פילאדעלפיא, דער וויים, ווי פינף מאל א טאג בייט זיך די שטימונג. די פריהמארגען צייטונגען ערקלעהרען, דאס דער סטרייק וועט זיין געסעטצלט דעם זעלבען טאג. 12 בי־טאג טהיילען מיט די „עקסטרא׳ס", דאס עס איז מעהר קיין האפענונג אויף א פריעדליכען אויס־גאנג. צוויי דעם זייגער דערווייסט איהר זיך, דאס ה׳ אוירל, דער פערטרעטער פון דער שטאדט־פערוואלטונג אין באארד וואו דירעק־טארס אין דער פ. ר. ט., האט זיך אויסגעשפרא־כען פאר א פריעדליכען אויסגאנג צייט 48 שטונדען, א. ז. וו., א. ז. וו., אהן א סוף. וועו די סטרייקערס וואלטען לעזען אלע צייטונגען, וואלטען זייערע נערוועז דערפון זיין אנגע־שטרענגט ביז׳ן לעצטען גראד.

עס איז קיין ספק ניט, דאס פיעלעם ווערט בעשאפען אין די צייטונגס - לאבאראטאריעס, און וואלטען זיי אזוי אפט ניט ערשיינען, וואלט מען ניט געפונען אזוי פיעל שאנסען פאר ארי־ביטרייישאן און געגען אין א משך פון אכט שטונדען.

די זאך בעשטעהט אבער ניט אין גאנצען בלויז אין דעם. דער פאקט איז, דאס דאס לעבען אין שטאדט איז רואינירט. דער קליינער קרע־מער און אונטערנעהמער לייזט ניט קיין גלעל, און, וואס דער עיקר איז, ער פיהלט אז די צייט, וועלכע גענהט פארבי איז פערשפיעלט. דער מיטעלער מאנופעקטשורער ליידעט אין דער צייט אפשר וועניגער, ער וועט עס אבער פיהלען שפעטער, דען ניט נאר איז אוועק דער סיזאן, אויך דער צווייטער איז שוין רואינירט. די בייגק פיהלען, דאס זייער קליענטור וואקעלט זיך. עס טראגט זיך אונזיכערהייט אין דער לופט, דער מארגענדיגער טאג איז פערוויקעלט אין א רייהע פון נעבעלהאפטע מעגליכקייטען, וועלכע זאגען צו קוים עטוואס פרעהליכעס. דער געזעראל־סטרייק האט אין דיעזען פרט נעטרא־פען אין רעכטען פינטעל, ער האט ערריכט דאס, צו וואס ער דארף און קען פיהרען.

צו האט דער סטרייק געהאט ערפאלג? מען קען שוין זאגען אויף זיכער: וואס עס זאל ניט זיין דער ענדגילטיגער אויסגאנג פון דיעזען סטרייק, א נצחון אדער א מפלה — אן ערפאלג איז ער יעדענפאלס.

און ניט נאר איז עס ריכטיג בנוגע צו דער אונטערנעהמער וועלט. דער גענעראל סטרייק האט געוויזען, אז דער אמעריקאנער ארבייטער, וועלכער זעהט אויף אין שלאף דאס „ארויפ־ארבייטען" זיך, איז פעהיג צייטענווייז אין דעם אלעם צו פערגעסען; אז ניט נאר קען ער מאכען א לעבען וועו ער פערדיענט 25 דאלאר, נאר אז ער קען אויך מאכען א סטרייק צוליעב סימפאטי, אהן בעדייטענדע שטיצע פון זיינע חברים, אהן שטיצע איבערהויפט. און דאס איז, וואס עס האט זיך געפאדערט.

די פאדערונג, דאס די זייטיגע עלעמענטען זאלען זיך ארריינמישען אין קאנפליקט און צווינ־גען די קאמפאני צו ארביטריישאן, האט געמוזט גלייך וועהרען פאפולער. ערשטענס, ליגט דאס אין די אינטערעסטן פון דער גאנצער בעפעלקע־רונג. צווייטענס, איז דער גאנצער סכסוך פער־וואנדעלט געווארען אין א סיכסוך צווישען קלאס־סען און עס איז פאלגליך ניט מעהר ווי רעכט, דאס דער גאנצער קלאס אונטערנעהמער זאל

ווירקען אויף די פ. ר. ט., פונקט ווי אלע ארבייטער שטעהען אויפ'ן צד פון די סטרייקער.

דאך, אין דער אבשאצונג פון סטרייק גופא בעמערקט מען צוויי שטרעמונגען: איינע בענעצען דעם סטרייק אלס קאמפף־מיטעל, די צווייטע אפעלירען צו יושר, צו גוטסקייט, צום געזונדען שכל און זוכען א מיטעל דורכצוקומען.

עס איז געווען א מאמענט, וואו דער קלאסען־אינהאלט פון דעם קאמפף האט געזאלט עטוואס פערדונקעלט ווערען: דאס איז געווען, ווען מען האט זיך געווענדעט צו פרעזידענט טעפט. וואלט ער זיך ארייננעמישט, וואלט ער בלויבען דער גלויבען, אז דאדט אין ווייסען־הויז איז נאך דא אונפארטייאישקייט, יושר. און אויב מעיאר רייבורן איז א געמיינער פאליטישען, איז דאס נור א לאקאלע צופעליגקייט, וועלכע מען טאר ניט מאכען פאר א כלל.

די אמעריקאנער ווירקליכקייט, וועלכע איז אזוי לאנג געווען א בייזע שטיעפ־מוטער פאר דעם קלאסען־בעווארטזיין, זי האט מיט אמאל פערוועלט זיך ארויסצואוויזען לפנים משורת הדין גוט. זי האט פערזארגט, דאס דאנערשטאג, דעם 10טען זאל די פילאדעלפיער ארבייטער־שאפט איבערלעבען איהר 9טען יאנואר אין שטאדט־מאסשטאב, און שבת דעם 12טען, אין נאציאנאלען מאסשטאב. פרעזידענט טעפט האט ערקלעהרט, דאס ער בעטראכט דעם סטרייק פאר א לאקאלע אנגעלעגנהייט, דאס ער קען זיך ניט מישען אין עהנליכע זאכען.

טעפט האט וואהרשיינליך געוואלט, דאס די ארבייטער זאלען אליין דורכשפאצירען דעם וועג פון אדטיגען פאטריאטיזם ביז סאלידאריטעט צווישען פראלעטאריער פון פערשיעדענע סטייטס, פון די פעראייניגטע סטייטס. וועו טעפט האט דאס געוואלט, האט ער עס עררייכט.

די אלגעמיינע פאדערונג פון סעטלמענט איז גענוגסקעלט. די קאר־קאמפאניי האט געזוכט שווער צו מאכען דיעזע ארבייט. זי האט דער־פאר ארויסגעשטעלט א פאדערונג, וועלכע האט געזאלט ענטשיידען א פראבלעם, וואס איז וויכ־טיג פאר דעם גאנצען קלאס אונטערנעהמער. זי האט ערקלעהרט, דאס זי איז בערייט צופריידען צו שטעלען די קאר־לייט, נעהמען זיי צוריק. אבער די קנעפלעך מיט די יוניאן־צייכענס, דאס קען זי ניט דולדען. זי האט דערמיט געשטעלט די פראגע אויף א שארפען פונקט. די מענליכקייט צו סעטלען איז וויעדער שוואך געווארען. אין איין שעהנעם פריהמארגען האט די קאמפאני זיך ענטזאגט פון אירגענד וועלכע אונטערהאנדלונגען, זי האט וואהרשיינליך געריכט, דאס דער פאקט וועט בעאיינפלוסען די סימפאטי־סטרייקער צו פערלירען די האפנונג און פאלג־ליך וועלען פיעלע געהן צוריק צו דער ארבייט: מען קען דאך אייביג ניט סטרייקען, וויפיעל איז דער שיעור?

דאס איז אבער געווען א חשבון אהן דעם בעל־הבית.

די בעווענונג איז געווארסען, און פונקט ווי אלע סטיכישע בעווענונגען, האט זי אויך בע־קומען מעהר פעסטקייט, וואס גרעסער עס זיינען געווען די שטערונגען. דאס שפיעל איז פערלא־רען, די פאליטישענס האבען זיך פערריסען, — דאס פיהלען זיי, און די פראגע שטעלט זיך: ווי אזוי ראטעווירט מען דעם כבוד פון די לייעדערס, פון די פיהרערס? מעק־ניקאל, דער סטייט־סענאטאר און באס פון דער רעפובליקאנער מאשין, מאכט ווייטער א ריזיקאלישען שריט, ער ריזיקירט מיט דעם כבוד פון די יוצא ואשר משרתים, ער לאזט דורכפאלען זייערע בעמיהונ־גען, כדי נאכהער זיך אליין ארויינצומישען און דאדורך רעטען די איינענע קאפ.

די טריקס ווערען אפען און קלאהר.

אויף דעם מישט זיך ארויין א זייטיגער מאמענט. די בירזשע פערגעסט מיט איין מאל אן אלע פאליטישען חשבונות, זי הויבט אן נערווועז צו ווארפען די פרייזען פון פ. ר. ט פאפירען. וואקסען די האפענונגען אויף סעטל־מענט — הויבען זיך די פרייזען; ווערען די האפענונגען שוואכער — דאן זינקען די פרייזען. אט די ערשיינונג האט א געוויסען איינפלוס, זי ווייזט ארויס די הינטער־קוליסען זייט, עס ווערט קלאהר, דאס די געלד־וועלט איז אונרוהיג.

די לאגע ווערט א פערפלאנטערטע ביז צום העכסטען גראד. די זאך וועלכע איז אנגעפאנגען געווען אלס א קלאסען־אונטערנעהמונג, איז איצט א פונקט צוליעב וועלכען עס קומען פאר רייבונגען אינערהאלב פון זעלבען קלאס.

עס איז נאך אלעמען שווער צו זאגען, צו די רייבונגען זיינען ארויסגערופען דורך דער ווירקונג פון פערזענליכע אינטערעסען אדער דא שפיעלען א ראליע די אינטערעסען פון דער גאנצער באנדע, וואס האלטען אין די הענד די

אקציעס פון דער פ. ר. ט. עס קען זיין אז עס איז ריכטיג די בעהויפטונג פון דער „איוועניג פאוסט", דאס די קאמפאני ווייל פיהרען די זאך ביז באנקראט, כדי די קאוס זאלען איבער־געהן צו רעסיווערס און ענדליך פערקויפט ווערען פער אוקציאן, כדי די עטליכע מיליאנערען זאלען אבקויפען די נאנצע אונטערנעהמונג פאר א דריטעל פריים, פערניכטענדיג דערבי אלע קלייגע בעלי־חובות. אלעס איז גליק מעגליך. דאס אלעס האט אבער א פערהעלטניסמעסיג קלייגע בעדייטונג. עס איז קלאהר איינס, און דאס איז דער עיקר. די קאר־קאמפאני האט ארויסגערופען דעם סטרייק, כדי צו פערניכטען די יוניאן, און די זאך האט געזאלט געטהאן ווערען מיט דער צושטימונג פון דער איבעריגער קאפיטאליסטען וועלטל. דער ענעראל־ סטרייק איז פון קיינעם ניט ערווארטעט געווען, און דא־רום האט ער צושטערט די ריהרענדע אחדות; די נעכטיגע גהיימע שותפים ווילען מכבד זיין די פ. ר. ט. זי זאל מיט אייגענע קרעפטען אויס־זופען די פערקאכטע קאשע. די פ. ר. ט. לאזט זיך ניט און זי טהוט איהר בעסט, כדי ניט נאכ־צוגעבען אין דער פראגע, וועלכע איז פאר איהר פון פרינציפיעלער בעדייטונג.

קען מען האפען אויף א גליקליכען אויס־נאנג פון דעם סטרייק? וועט אין פאל, וען ביז מאנטאג דעם 21טען מערץ, וועט דער סטרייק ניט ווערען נעסעטצלט, ערקלעהרט ווערען א סטרייק איבער דעם נאנצען סטייט?

עס וואלט געווען איבעריג צו זאנען נבואות, ווייל די ווערטער וועלען ערשיינען מיט 12 טעג שפעטער, ווי דיעזע פאסירונגען וועלען שוין זיין פארגעקומען. די זאך שטעהט אבער אזוי אונגע־פעהר: די קאפיטאליסטען גלויבען ניט, דאס א סטייט־סטרייק זאל געלונגען זיין, אבער זיכער זיינען זיי אויף ניט; דער ענעראל־סטרייק אין פילאדעלפיא האט צופלאנטערט זייערע חשבונות. זיי ווילען דארום אנוועגדען אלע מיטלען, אז צו דעם סטרייק זאל ניט קומען. דער בעסטער מיטל איז האלטען דעם עולם אין געשפאנטער ערווארטונג, דאס א סעטעלמענט וועט היינט־מארגען פארקומען. דערבי זוכען זיי צו נייגען די פ. ר. ט. קאמפאני צו אן אבמאך. ווייטער, פון צווייטען זייט, קען שוין אויף איצט דער סטרייק לאנג ניט אנהאלטען. די צאהל קארס, וואס די סקעבס פיהרען, האלט אין זואסקען. דאס מיטגעפיהל איז אין עצם א זאך, וואס מוז ביסלעכווייז שוואכער ווערען. דאס איז א געזונ, וועלכען עס זיינען אונטערוואָרפען די סימפא־טייזער פון דעם פובליקום, ווי די סימפאטי־סטרייקער. דער סטרייק מוז פאלגליך ווערען גע־שלאסען, דער סטייט־סטרייק צוליעב א לאקאלע אנגעלעגענהייט מוז די לאגע פערשארפען, און א דורכפאל צו א געווינס, ער מוז אבער גליך ווערען פערנדיגט.

דיעזע אלע איבערלעגונגען זיינען ניט פרעמד פאר ביידע צדדים, און דאס אלעס מוז פאראורזאכען א גיכען סוף פון סטרייק.

---

4. די בעדייטונג פון דעם סטרייק.

וואס עס זאל זיך ווייטער ניט פארלויפען מיט דיעזען סטרייק, זיין בעדייטונג וועט אין גרונד ניט ווערען גרעסער אדער קלענער. דער ענעראל־סטרייק, ווילכע עס זאלען ניט זיין די מאמענטען, וואס האבען פעראורזאכט זיין ענטשטעהונג, האט דורכגעבראכען פאקטיש די טויבע וואנד, וואס האט עקזיסטירט צוויישען דעם אמעריקאנער ארבייטער און דאס קלאסען־בעווארסטזיין. אין דעם קען ניט זיין דער קלענ־סטער צווייפל. דער גייסט פון פאך־פאטריא־טיזמוס איז פאר קיין פאל ניט פערניכטעט, אבער זיין באדען איז פאקטיש אונטערגראבען; עס איז צו זעהן, אז ענדליך איז דער אמעריקא־נער ארבייטער אזא בשר ודם פונקט ווי אלע איבעריגע ארבייטער, די אמעריקאנער ווירק־ליכקייט אבער האט איהם אייגנעוויגט אין א ספעציעלע וויגעלע, וועלכע האט אויף איהם אנגעוואהט בעזונדערע אייגענארטיגע פאליטישע און סאציאלע חלומות. דער ארבייטער פרופט עפענען זיינע אויגען, אבער עס איז נאריט גע־זאגט, דאס ער זאל גליך אנהויבען ארומצוגהען מיט די סטעזשקעס, וועלכע די ארבייטער בע־וועגונג אין דייטשלאנד אדער פראנקרייך האט זיך דורכגעטראטען. ער האט אלענפאלס דאס פולע רעכט צו גהען מיט זיין אייגענעם וועג. די זאך איז אויף דעם ריכטיגען וועג.

דאס, וואס די ביר־ברויער, דרוקער און נאך אייניגע זיינען ניט צוגעשטאנען צום סטרייק איז ארויסגערופען דורך די קאנטראק־טען, וועלכע זיינען געשלאסען צווישען די יוניאנס און די אונטערנעהמער. אויך די זעלבע אורזאכע האט מיטגעבראכט, דאס די ארבייטער

און אינזשענירען פון דעם פּאוער־הויז, פון וואָ־נען עס גערהט די גאנצע עלעקטרישע קראפט, זיינען געבליבען שטעהן ביי דער ארבייט, וועה־רענד דער סטרייק פון דיעזע לעצטע וואָלט גע־מאכט, קען זיין, איבעריג דעם גענעראל־סטרייק.

פיעלע מאכען פאַרווירפע די אמעריקאַן פערעריישאַן אף לייבאר, דאָם זי איז פער־שקלאפט צו די קאַנטראַקטען וואָס די יוניאָנס שליסען מיט די אונטערנעהמער, דער ארבייטער דארף זיין פריי פון אירגענד וועלכע בינדענדע פערפּליכטונגען. עס איז אפשר גוט, אָבער ווי דער ארבייטער זיין אויך פריי פון ארבייט, מען ער דיעזען ראַטה פאלגען. ווי ער ארבייטען, קומט איהם אוים איינגעהן אויף געוויסע תנאים וואָס די קאַפּיטאַליסטען שטעלען. אין א לאנד מיט אזא אינדוסטרי, ווי די פעראייניגטע שטא־טען, מוז דער גאנג פון האנדעל און פראָדוק־ציאָן זיין געווישערמאסען געזיכערט, און אָב־מאכען צווישען קאַפּיטאל און ארבייט מוזען ווערען געשלאסען אויף א געוויסע צייט. איבריי־גענס, איז דאָס קיין נייעס ניט. די דייטשע, ענגלישע און זאָגאר פראַנצויזישע פראָפעסיא־נעלע פעראייניגען האנדלען פונקט אזוי. עס גיבען אָבער צייטען, וועז א קאַנטראַקט ווערט געברא־כען. דאָס איז אין אמעריקא א נייעס, אָבער דיעזע נייעס איז געשעהן. דאָס ווייזט די ריכ־טיגקייט פון דעם אלטען כלל: אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו. מען דארף ניט איבערשא־צען די וויכטיגקייט פון דער פאַרם. די רעווא־לוציאָנער־ סינדיקאַליסטישע אינדוסטריעל אר־גאניזירטע יוניאָנס פון פראַנקרייך האָבען מיט א יאָהר צורוק זיך ניט אבגערופען מיט א גענעראל־סטרייק, וועז די סטרייקענדע פאָסט־בעאמטע האָבען געפאָדערט זייער שטיצע, די טרייד־יוניאָנס פון פילאדעלפיא האָבען דאָס יא גע־טהאָן. און די ארבייטער פון אמעריקא וועלען וואהרשיינליך נאָך ניט איינמאל האנדלען אזוי און אנדערש, אלעס וועט אבהענגען פון פיעלע זאכען, צווישען וועלכע די פאַרם וועט צוואר שפּיעלען די ערשטע ראָלע.

דער סטרייק אין פילאדעלפיא וועט וואהר־שיינליך לערנען די קאַפּיטאַליסטען אין אמעריקא, דאָס מען קען ניט מיט געוואלד ארויפצווינגען אויף די אמעריקאַנער פלייצעס אן אייראָפּעאי־שען אנצוג, דאָס עס איז מעהר נאטירליך דעם אייראָפּעער זיך צוצופאסען צו די אמעריקאַנער בגדים, און אין זיי ענטוויקלען א געזונדען קער־פער מיט א פעסטען גייסט.

וואָלט דאָס געווען דער איינציגער רעזול־טאט פון דעם ערשטען גענעראל־סטרייק אין אמעריקא, וואָלט שוין דער פאָקט פערדיענט די גרעסטע אויפמערקזאמקייט.

עס איז אָבער דא נאָך עטוואָס. דאָס איז די פראגע וועגען א זעלבסטשטענדיגער ארבייטער־פאַרטיי און אויך ארבייטער־פאַרטיי.

די לעצטע פאסירונגען אין לאנד, די שארפע אנגריפע פון די קאורטס געגען די יוניאָנס און די קאמפּפּס־מיטלען פון די יוניאָנס, זיי האָבען אוועקגעשטעלט די פראגע וועגען אן ארבייטער־פאַרטיי אויף דער טאגעס־אָרדנונג. די טרייד־יוניאָניסטען זיינען אָבער זעלטען סאציאלים־טיש, און אהוין דעם פעהלט זיי אין דער גרעס־טער טהייל דער בעגריף וועגען קלאסען־צוטהיי־לונג אין דער מאָדערנער געזעלשאפט און דאן פאָלגליך זיינען אלע רייד וועגען אן ארבייטער־פאַרטיי ניט מעהר ווי א שהנע דעקלאמאציאָן, דען אין גרונד פון דעם וואָרט ארבייטער־פאַרטיי ליגט זעלבסטשטענדיגע ארבייטער־פאָליטיק, אונאבהענגיגע פאָליטיק, זעלבסטבעשטימונג אין קלאסען־זין פון וואָרט.

דיזער שטרייק האָט אין איין פּרט א וואונ־דערבארען ערפאָלג: אין פערלויף פון 10—15 טעג איז דער לעקסיקאָן פון די יוניאָן־פיהרערס בעריכערט געוואָרען מיט א גאנצער פעקעל ווערטער, ווי „ארגאניזירטער קאפיטאל", „ארגא־ניזירטער ארבייטערקלאס", „קלאסען־פאָליטיק", מיט איין וואָרט, די יוניאָניסטען פון דעמאקרא־טישער אָדער רעפובליקאַנישער אבשטאמונג האָ־בען אנגעהויבען רעדען מיט א שפראך אשר לא ישמעו במקומנו.

די פראגע וועגען א זעלבסטשטענדיגער ארבייטער־פאַרטיי ווערט איצט בעהאנדעלט מיט א גאנץ נייעם געשמאק, זי האָט אלענפאלס בעקומען א נאטירליכערען באָדען אין דער פסי־כאָלאגיע פון די טרייד־יוניאָניסטען; צי וועט זי ווירקליך זיך גרינדען צי ניט, דאָס איז א בע־זונדערע פראגע, אבער איהר גרינדונג איז איצט א זאך פון מעגליכקייט, אז אין א טהייל פון לאנד זיינען די שאנסען בעדייטענד גרויס עט־וואָס עהנליכעם זאָל געשעהען. די ארטיגע קא־פיטאליסטישע צייטונגען גיבען אלענפאלס זייער

גאנצע אויפמערקזאמקייט דעם פונקט וועגען „לייבאר אין פאליטיקס".

פאר דער אמעריקאנער עפענטליכקייט איז פסיכאלאגיש נעשאפען א באדען, דאס די ענט־שטעהונג פון א פארטיי פון ארבייט זאל וועלען אנערקענט פאר נעזעצליך. דאס האט א בעדיי־טענדע ווירקונג אין א לאנד, וואו די זאגענאנטע „פאבליק אפיניאן" האט א שטארקע מאכט אי־בער די מוחות. דער גענעראל־סטרייק אין פי־לאדעלפיא קען זיך צושרייבען דיזען ערפאלג, און דאס מאכט נאך וויכטיגער און רייכער אין ערפאלג דעם ערשטען טריט פון אמעריקאנער ארבייטער אויפ'ן וועג פון קלאסענבעוואוסטען קאמפף.

---

5. צווישען די אידישע ארבייטער.

עס איז אינטערעסאנט זיך עטוואס אבצו־שטעלען אויף די בעווענונג צווישען די אידישע ארבייטער אין פערלויף פון דעם גענעראל־סטרייק. די אידישע יוניאנס אין פילאדעלפיא זיינען ניט רייך אין צאהל, ניט שטארק אין קרעפטען. די פעראייניגטע אידישע געווערק־שאפטען, זייער צענטראל־ארגאן, איז א גאנץ שוואכע קערפערשאפט, וועלכע האט א געווייסען איינפלוס אויף די ארבייטער, ווייל די לעצטע זוכען אינסטינקטיוו א פעראייניגונגס־צענטער. דאס שטאמט אבער ניט פון די אינער־ליכע מעלות פון דיזער ארגאניזאציאן. זי איז אויך ארעם אין לייטענדע קרעפטען, און דאס האט זיך געפיהלט אין משך פון דעם לעצטען סטרייק. די צאהל מיטגליעדער, וועלכע די יוניאנס האבען געצאהלט ביז דעם סטרייק האט קוים דערגרייכט ביז א פאר טויזענד. און דאס איז וועניג צו מאכען ערפאלגרייך א גרויסע בע־וועגונג אהן וועלכע עס איז פראקטישע ציעלען, בלויז אין נאמען פון סאלידאריטעט.

דאך האבען די פעראייניגטע אידישע ג־ע־ווערקשאפטען געווייזען פיעל מוטה אין לעצטען קאמפף און האבען אויפגעטהאן זהר פיעל. עס איז געגרינדעט געווארען א גאנצע רייהע נייע יוניאנס, אדער פערשטארקט די פריהערדיגע, און מען קען דענקען, דאס די מיטגליעדערשאפט איז געווארען פערדאפעלט אין פערלויף פון דעם אויסשטאנד.

דער פאקט האט אבער איין שלעכטע זייט. די יוניאנס וועלכע האבען זיך נור וואס געגרינ־דעט זיינען, פערשטעהט זיך, שוואך, זייער עק־זיסטענץ הענגט אב פון איניגקייט אין דער מאסע ארגאניזירטע. וועו דער סטרייק האט זיך פער־צויגען און א געווייסער טהייל ארבייטער האט זיך אנגעהויבען רייסען צו דער ארבייט, וועו עס איז געווארען אונמענליך דיזעזען טהייל מעהר איינצוהאלטען, דען האבען געמוזט צו־ריקקעהרען זיך צו די וואירשטאטען אלע איבריגע ארבייטער, וויייל לויט די געגעבענע בעדינגונגען וואלט אן אנדער טאקטיק בעדייטעט דער טויט פון די יונגע יוניאנס. דער פרינציפ פון זעלבסט־פערהיטונג פון דער ארגאניזאציע האט זיך בעגעגענט מיט דעם געפיהל פון סאלידאריטעט. צוליעב דעם ערשטען איז געווען נויטיג צו פארדערען מיט דאס צווייטע.

דאס איז אבער געשעהן ניט מיט אלע יוניאנס. אייניגע טריידס, ווי די קלאקמייקערס אדער ליידים טיילארס האלטען נאך אויף איצט אן דעם סטרייק, און צייגען א מוסטער פון שטארקער און שעהנער אחדות. מיר איז אוים־געקומען צו בעזוכען זייערע פערזאמלונגען און זעהען זייער אויף אן אמת מוטהיגע און ערמוג־טערנדע האלטונג. דא האט זיך געפיהלט, דאס די מענשען גיבען איצט אוועק, וואס זיי האבען געגומען יאהרענלאנג נאכאנאנד. אלטע לייט, מיטעלע מענשען, זיי האבען מיט א שמייכעל געערעט וועגען דעם, אז דער סעזאן ווי דער ווייטערדיגער זיינען בעגראבען, דען די מאנו־פעקטשורער האבען געשיקט זייערע אדרעסס נאך ניו יארק; זיי האבען אבער מיט כעם פערוואלפען דעם פארשלאג צו געהען צו דער ארבייט. ווי עס ווייזט אוים געהט קיין פראפא־גאנדיסטישע ארבייט ניט פערלאנגען, זי מעג איהרע דירעקטע רעזולטאטען אפילו גלייך ניט ארויסווייזען.

די אידישע ארבייטער האבען געפיהלט זייער חוב צו זייערע אמעריקאנער ברידער, און די לעצטע האבען געווייזען, דאס זיי שעצען הויך די אפפערווילגקייט פון די „גרינע", פון די „פאראיינערס" און אזוי ווייטער.

דאס איז נאך עטוואס, מיט וואס דער גענעראל־סטרייק האט פערריכערט די ארבייטער וויירקליכקייט אין אמעריקא.

פיליפ קראנץ

די פערקלענערונג פון געפורטען אין דער ציוויליזירטער וועלט

מיט א הונדערט יאהר צוריק האבען עקאנאמיסטען און שטאטסמענער אלץ געזאגט, וואס עס וועט זיין, אז די מענשהייט וועט זיך ווייטער אזוי שנעל פערמעהרען, ווי סטאטיסטישע רעכענונגען האבען עס דאן געוויזען; אבער היינט צו טאג הויבט מען אן אלץ מעהר צו פערטראכטען זיך, וואס עס וועט זיין, אז די ציוויליזירטע פעלקער וועלען אויך ווייטער זיך פערמעהרען אזוי לאנגזאם ווי די סטאטיסטישע רעכענונגען בעווייזען עס אונבעשטרייטבאר. וועמען לעזט די פאליטיקא־עקאנאמישע שריפטען פון יענער צייט, אפילו נאך מיט א יאהר פופציג צוריק, און מען פערגלייכט זיי מיט די היינטיגע מכח די זעלבע בעפעלקערונגס־פראגע, ווערפט זיך אין די אויגען א זעהר מערקווירדיגער און אויך א זעהר בעלעהרענדער אונטערשיעד.

דאן האט עס זיך געקאכט אין אלע ציוויליזירטע לענדער מכח א לעהרע, וואס איז פערשריבען געוואָרען אין דער געשיכטע אונטער דעם נאמען מאלטהוזיאניזם. מען האט אלץ געטענה'ט און אויך געקלאגט, אז מענשען פערמעהרען זיך צו שנעל און צופיעל, זא דאס עס איז שוין ניטא גענוג שפייז פאר אלעמען און די צאהל פון די ארעמע און הונגערענדע מוז פאלגליך וואקסען. דער פאטער פון דיזער בעריהמטער לעהרע, דער ענגלישער גייסטליכער מאלטהוס, האט אין זיין בוך „אן אבהאנדלונג איבער די פרינציפען פון בעפעלקערונג, וויי וויט דאס ווירקט אויף די צוקינפטיגע ענטוויקלונג פון דער גענעלשאפט" געזוכט צו בעווייזען, אז די צאהל פון מענשען וואקסט פיעל שנעלער פאר דער פרוכטבארקייט פון דער ערד. שטיצענדיג זיך אויף געוויסע סטאטיסטישע רעכענונגען אין זיין צייט, טפעציעל אויף דעם בעזאנדערס שנעלען וואקסען פון דער בעפעלקערונג אין די פערייניגטע שטאאטען פון אמעריקא, האט ער גע־וועלט פעסטשטעלען א מין נאטור־געזעץ, דאס וועהרענד די פרוכטבארקייט פון דער ערד שטייגט בלויז אין אן אריטהמעטישער פראָפאָרציע (דאס הייסט ווי, למשל, די רייהע ציפער: 1, 2, 4, 6, 8, 10 א. ז. וו.), וואקסט אבער די צאהל פון מענשען אין א געאמעטרישער פראָפאָרציע (דאס הייסט ווי, למשל, די רייהע ציפער: 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64 א. ז. וו.).

דאָרום איז ער געקומען צום שלוס, אז אויב מענשען וועלען ניט אויסהונגערען מיט דער צייט, מוזען זיי בעצייטענס אויפהערען צו האבען צו־פיעל קינדער. דיזען ראטה האט ער ספעציעל געגעבען צו די ארבייטער מאסען. דאס איז געוואָרען קלאָגען פון דעם פראָלעטאריאט, וועלכער האט דאן אנגעפאנגען צו קומען צו זיין קלאסען־בעוואוסטזיין. דערמיט האט מען געוואָלט צוקלאפען די ארגומענטען און פלענער פון די יעניגע, וועלכע האבען געפאָדערט ראדיקאלע סאציאלע רעפארמען צו גונסטען פון דיעקספלואטירטע מאסען. „האט קיין קינדער ניט, אדער וואס וועניגער קינדער, וועט אייך בעסער וועלען אויף דער וועלט; נעהמט אייך אין אכט, אז די נאטור איז א קארגע מוטער, אז עס איז ניטא גענוג פלאץ פאר אלעמען ארום דעם טיש פון דער נאטור, — אזוי האט מען'טענה'עט מאלטהוס און אלע זיינע שילער צו די ארעמע לייט, צו אלע פראלעטאריער.

די קאפיטאליסטען און זייערע פערטהיידיגער האבען זיך אנגעכאפט אן דיזער נייער פאליטיש־עקאנאמישער לעהרע, אן דיזען „נאטור געזעץ", ווייל דאס האט זיי געגעבען ניט נאר א זעהר לייכטען און איינפאכען תירוץ אויף די שטענדיגע סאציאלע מכה פון ארמוטה אין געזעלשאפטען, זאנדערען אויך א כלומרשט וויסענשאפטליכען ארגומענט געגען די אלץ שארפערע און גרינדליכערע קריטיקען פון די פאלקס־פרייהנד און סאציאליסטען. ניט די נעזעצע

פון א לאנד, ניט די געזעלשאפטליכע אָרדנונג, האָבען זיי געפֿרעדיגט, זיינען שולדיג אין דעם, וואָס עס זיינען דאָ אזוי פיעל אָרעמע צווישען די רייכסטע און פאָרטגעשריטענסטע פעלקער, וואָס צוזאמען מיט דער ענטוויקלונג פון אינדוסטריען וואקסט אויך די ארמעע פון פּראָלע־טאריער, נאָר די נאטור אליין, וועלכע שאפט ניט און קען ניט שאפען גענוג לעבענסמיטעל פאר אלע מענשען גלייך. ארמוטה איז ניט א סאָציאַלע, נור א נאטירליכע ערשיינונג, האָבען אלע מאלטהוזיאנער געזלאָסען אין נאָמען פון זייער פרעטענדירטער ווייסנשאפט.

עס האָבען אויך פון אָנפאנג אָן ניט גע־פעהלט שארפע און פעהיגע קריטיקער פון דיזער לעהרע, וועלכע די פריינדע פון ארבייטער־קלאַס האָבען מיט רעכט גערופען „די האַרצלאָזע". זיי האָבען געזוכט צו בעווייזען, אז די סטאטיסטי־שע רעכנונגען, אויף וועלכע מאלטהוס האָט זיך געשטיצט, זיינען נאָר ניט ריכטיגע, אז די מענש־הייט פערמעהרט זיך איבערהויפּט ניט אין א גאָמעטרישער פּראָפּאָרציע אפילו אונטער די גינסטיגסטע אומשטענדען, אז די פּראָדוקטיווי־טעט פון דער ערד קען פיעל פערגרעסערט ווערען דורך דעם פאָרטשריט פון נאטור־וויסענשאפטען, דורך נייע ערפינדונגען, דורך בעסערע פּראָדוק־ציאָנס־מיטעל, א. ז. וו.

דער מאלטהוזיאניזם האָט יעדענפאלס אויפ־געוזדערט די ציוויליזירטע וועלט אין העכסטען גראד. איבעראל האָט מען העפטיג דיסקוטירט און פאָלעמיזירט וועגען די ווירקליך גרויסע און וויכטיגע פראגע, וועלכע מאלטהוס האָט פרובירט צו לייזען אין נאָמען פון פאָזיטיווע וויסענשאפ־טען. נור אין דער צייט, וועו די עקאָנאָמיסטען, סאָציאָלאָגען און פובליציסטען האָבען היים דים־קוטירט און געזוכט צו צייגען די שוואכע זייטען פון זייערע טהעאָרעטישע געגנער, איז דאָס לע־בען פון די ציוויליזירטע פעלקער געגאנגען זיין בעשטימטען וועג און, האָט ביסלעכווייז געפיהרט הערצו, אז מען האָט אלץ מעהר אויפגעהערט צו פערגיסען טינט מכח דעם מאלטהוזיאנזם. עס איז פשוט איבריג געוואָרען צו שטרייטען מיט די מאלטהוזיאנער, ווייל די רעזולטאטען פון דער געזעלשאפטליכער ענטוויקלונג האָבען דייטליך בעוויזען די פאלשקייט פון זייערע אויס־פיהרונגען.

וועו מען וואָלט דאמאלס געזאָגט צו די מאלטהוזיאנער און אפילו צו זייערע געגנער: וואָס רייסט איהר זיך אָרום מכח איינגעבילדעטע שרעקען? ערשטענס, וועלען די נאטורווייסען־שאפטען, ספעציעל די כעמיע, לערנען די מענשען צו ציהען פיעל מעהר פּראָדוקטען פון דער ערד, ווי איהר קענט זיך היינט פאָרשטעלען און, צווי־טענס, וועט די פערמעהרונג פון מענשען קלענער ווערען פון זיך זעלבסט, וויל די געבורטס־פעהיג־קייט פון ציוויליזירטע פרויען וועט שוואכער ווערען — וען איינער וואָלט עס געזאָגט, וואָלט מען איהם געווים געהאלטען פאר א טרוימער און פאר א פלוידערזאק.

היינט אָבער זיינען דאָס שוין פאקטען, וועל־כע קיינער קען ניט אָבלייקענען. די פרוכט־באַרקייט פון דער ערד, אָדער אין אלגעמיין די פּראָדוקטיוויטעט פון דער נאטור, וועלכע רינ־געלט אונז אָרום, איז ריעזיג געשטיגען און שטייגט אלץ ווייטען, ווי יעדער ווייס עס. אפילו די אגריקולטור מאכט ריעזיגע פאָרטשריטע, ווען מען וועגדעט אָן די וויסענשאפטליכע מעטהאָדען אָדער, ווי מען זאָגט עס אויף ענגליש, „סייענ־טיפיק פאַרמינג". די כעמיע האָט געעפענט א נייע וועלט פאר דעם אקערבוי אויף. בעריהטע כעמיקער פּראָפעסייהען, אז עס וועט קומען א צייט, וועו מען וועט גאָר פערשפּאָרען צו בע־ארבייטען די ערד, וועו מען וועט קענען שאפען אויף שפייז־ארטיקלען פון די יסודות אָדער אלע־מענטען, אזוי ווי מען פּראָדוצירט היינט זאלצען, פאַרבען און איבערהויפּט אונארגאנישע שטאָ־פען. עס איז אמת, אז מיר זיינען נאָך ווייט פון אזעלכע צייטען, אבער עס קען קיין צווייפעל ניט זיין, אז די נאטורווייסענשאפט פיהרט אונז אלץ שנעלער צו א פערווירקליכונג פון אזעלכע נבואות. מען קען שוין יעדענפאלס ניט זאָגען, ווי די מאלטהוזיאנער פלעגען עס טאָן נאָך אין דער צווייטער העלפט פון פאָריגען יאהרהונדערט, אז די ערד איז זהר א קארגע שטיעפמאמע, אז עס איז ניטא גענוג פלאַץ פאר אלעם אָרום דעם טיש פון דער נאטור און אז דאָרום דארפען זיך די ארבייטער צוריקהאלטען וואָס מעהר פון חתונות און בעזאָנדערס פון קינדלען...

נור וען דאָס וואָלט טאקע אזוי געיזען, וען די ערד וואָלט אונז ניט געקענט צושטעלען אזוי פיעל שפייז, אז עס זאָל קלעקען פאר מיליאָנען און מיליאָנען מענשען אין די צוקינפטיגע דורות, וואָלטען מיר אויך ניט בעדארפט זיך שרעקען

פֿאר הונגער און „נאטירלעכע" ארמוטה דורך א צו שנעלע פערמעהרונג פון מענשן, ווייל אין דער ווירקליכקייט זעהען מיר אין אלע פאָרטגעשריטענע לענדער גראדע א פערקעהרטע ער־שיינונג, נעמליך: אז מען קינדעלט אלץ וועניגער, אז די געבורטס־ראטע וועלט אלץ קלענער.

* * *

נאכצע בערג מיט סטאטיסטישע מאטעריא־לען, וועלכע זיינען סיטעמאטיש געקליבען גע־ווארען אין אלע ציוויליזירטע לענדער, פיהרען אלץ צו דעם שלום, אז וואס קולטורעלער א נאציאן איז, אלץ וועניגער וועלט דאָרט די צאהל פון קינדער. אין מאנכע לענדער בעקלאגט מען דיזען פאקט זעהר שטארק און מען זוכט אלץ מיטעל, ווי אזוי צו פערגרעסערן די בעפעל־קערונג. אנשטאט צו בעקלאגען אז די מענשהייט פערמעהרט זיך צו פיעל, ווי די מאלטהוזיאנער האבען עס געפערליגט, הייבט מען יעצט אן אלץ מעהר צו קלאגען אין די פאָרטגעשריטענסטע לענדער, פאר וואס דאָרט וואקסט כמעט גארניט די בעפעלקערונג. וועז די מעריצינישע וויסענשאפט וואלט ניט געמאכט אזעלכע גרויסע פאָרשריטע, אז די טויט־ראטע וועלט אלץ פערקלענערט, וואלט, למשל, די פראנצויזישע נאציאן געהאל־טען אין אויסשטארבען.

די בעפעלקערונגס־סטאטיסטיקעם זיינען אנא־ליזירט און אויסגעפארשט געוואָרען פון פער־שיעדענע זייטען און שטאנדפונקטען, אוים אויס־צוגעפינען די ריכטיגע אורזאכען פון דעם אונ־בעשטרייטבארען פאקט, דאס די געבורטס־ראטע פאלט ביסלעכווייז אבער שטענדיג דוקא אין די לענדער מיט א הויכער קולטור.

דיזע אורזאכען זיינען מיסטנעם סאציאלע. זיי ליעגען איינגעוואָרצעלט אין דער קאפיטאלי־סטישער אָרדנונג, וועלכע רופט ארויס צו גרויסע זארגען און אונזיכערהייט מיט דער צוקונפט אפילו צווישען די וואהלהאבענדע און מיטעלע קלאסען. מען שרעקט זיך צו טראגען די לאסט פון א גרויסער פאמיליע און מען זוכט אלץ מיטעל צו האבען וואס וועניגער קינדער. מען נעהמט אן דעם ראטה פון די מאלטהוזיאנער, אהן זייערע טהעאריעס. מען פראקטיצירט דעם מאל־טהוזיאניזם אפילו אין אזעלכע קרייזען, וואו מען האט אפילו גאר ניט געהערט דיזען וואָרט.

אבער מען מוז צוגעבען, אז דערבי ווירקען אויך געוויסע נאטירלעכע אורזאכען. עס שיינט עפעס ווי א נאטור־געזעץ, וואס גראדע ביי פעלקער אויף א הויכער קולטור־שטופע ווערט אלץ שוואכער די געבורטס־פעהיגקייט פון פרויען. דאס צייגט זיך אַרויס ניט נור אין דעם, וואס די צאהל פון קינדער פֿער פאמיליע ווערט אלץ קלענער אין די פאָרטגעשריטענסטע לענדער, זאנדערן אויך אין דעם, וואס וואקסט דער פראָ־צענט פון קינדערלאזע פרויען. עס איז אן אלגעמיין בעוואוסטע זאך, אז די פרויען אין ציוויליזירטע לענדער זוכען אלערליי מיטעל, אום וואס וועניגער צו קינדלען, צוליעב גאנץ בעשטימטע סאציאלע אורזאכען; אבער מען מעג אויך זאגען, אז זיי זיינען שוין ניט אין שטאנד צו געבוירען אזוי פיעל קינדער, ווי זייערע באבעס, וועז זיי זאלען אפילו ווינשען צו האבען א סך קינדער.

דיזע מערקווירדיגע ערשיינונג האט זיך צו־ערשט אַרויסגעוויזען אין אזא הויך־ציוויליזירטער מדינה ווי פראנקרייך. דאָרטען בלייבט די בע־פעלקערונג אויך איין אָרט אין פערלויף פון די לעצטע דרייסיג יאהר. די צאהל פון געבורטען איז אין מאנכע פראווינצען זאגאר קלענער ווי די צאהל פון טויטענפעלע. די פראנצויזען זיינען בעזאנדערס פערזאָרגט וועגען דעם, וויל זיי האבען מורא, אז זיי וועלען פשוט איינגע־שלונגען ווערען פון די דייטשען, וועלכע פערמעה־רען זיך פאָרלויפיג בעדייטענד מעהר. זיי קלא־גען, אז אויב עס וועט ווייטער אזוי אנגעהן, וועט פראנקרייך ניט נור אויפהערען צו שפיעלען א גרויסע ראלע אין דער וועלט און וועט פערלירען איהר ראנג אלס גרויסמאכט, זאנדערן אז די פראנצויזישע נאציאן וועט פשוט פערשווינדען פון דער ערד. פיעלע סטאטיסטיקער האבען שוין זאגאר פרוביירט אויסרעכענען, וועז אזא סוף פון דער גרויסער היסטאָרישער און וועלט־איבער־קאהרענדער פראנצויזישער נאציאן וועט קומען, אויב די געבורטס־ראטע זאל ווייטער אביסעל פערקלענערט ווערען.

מען האט געזוכט צו געבען פערשיעדענע ערקלערונגען און אנגעצייגט אויף א סך אור־זאכען, וואָרום פראנקרייך איז אזוי געשטראפט געוואָרען מיט וועניג קינדער, אורזאכען וויי די עקאנאמישע אומשטענדען, די לוסט פון פרויען

צו בלייבען וואָס מעהר פריי פון מוטער־זאָרגען, די שטרעבונגען צו לוקסוס, די אויסגעלאָסענהייט א.ז.ו. מען קען ניט לייקענען, אז יעדע פון דיזע אורזאכען שפּיעלט א גרויסע ראָלע אין דער פערקלענערונג פון דער געבורטס־ראטע; אבער וועז מען האָט אָנגעפאנגען ברייטער און טיעפער צו פאָרשען דיזע, זאָ־צו־זאָגען, אנטי־קינדער מגפה, האָט מען זיך אלץ מעהר אריבערגעזעהן, אז מען האָט דאָ צו טהון אויך מיט אן אורזאכע, וועלכע איז ניט בלויז א פראנצויזישע, ניט א לאָקאָלע, נור אן אלגעמיינע אין דער גאנצער ציווילייזירטער וועלט.

פראנקרייך האָט שוין לאנג אויפגעהערט צו זיין אן אויסנאהמע אין דער געבורטס־ראטע. איין לאנד נאָך דעם אנדערן פאָלגט אלץ מעהר דעם ביישפּיעל פון די פראנצויזען אויך אין דיזער „מאָדע". סטאטיסטיקס צייגען, אז ניט נור פאָלט אלץ די געבורטס־ראטע אין דייטשלאנד, אין ענגלאנד, אין איטאליען און איבערהויפט אין אלע פאָרטגעשריטענע לענדער, זאָנדערן אויך אין די נייע לענדער, אין יונייטער סטייטס, אין אויסטראליען און אין ניו־זעלאנד, וואו די בע־פעלקערונג איז נאָך א זעהר שיטערע און וואו עס איז נאָך פאראן גענוג פלאץ פאר נייע מיליאָ־נען און מיליאָנען מענשען.

לויט נאָך די לעצטע און זעהר גרינדליכע רעכנונגען איז די געבורטס־ראטע פער 1000 פערזאָן אין פערשיעדענע לענדער און געגענדען ווי פאלגט:

אין אונגארן	40
אין עסטרייך	37
אין דייטשלאנד	36
אין איטאליען	35
אין האָלאנד	33
אין ענגלאנד, סקאָטלאנד, דענעמארק און נאָרוועגען	30
אין שוועדען און אויסטראליען	27
אין מאסאטשוזעטס און מישיגאן	25
אין קאָנעקטיקוט און רהאָד אייללענד	24
אין אירלאנד	23
אין פראנקרייך	22
אין ניו־העמפשייר	20

מיר זעהען, אלזאָ, אז די אירלענדער זיינען שוין ניט ווייט פון די פראנצויזען אין דער פער־קלענערונג פון געבורטען און אז מאנכע פון אונ־זערע סטייטס האָבען נאָך אריבערגעיאָגט די פראנצויזען אין דעם וואָס מעהר „רעיס סיואיסאיד".

בעזאָנדערס מערקווירדיג איז די דאָזיגע „רעיס סיואיסאיד" אין די נייע ענגלישע־שפּרעכענ־דע אָדער, ווי מען רופט עס געווהנליך, אנגלאָ־סאקסישע לענדער. איך וועל דאָ ברענגען אן אויסצוג פון אן ארטיקעל פון פראָפעסאָר ריפּלי וועלכען דעם. *)

„די געבורטסראטע אין יוניטעד סטייטס, שרייבט ער, איז געווען איינע פון די העכסטע אין דער וועלט וועהרענד איהר אנגלאָ־סאקסישער יוגענד. די בעסטע אויטאָריטעטען זיינען געקומען צום שלוס, אז דיזע הויבע געבורטס־ראטע האָט אָנגעהויבען צו פאלען ארום 1850, וועז די איינ־וואנדערונג איז געווארען גרעסער. אונזער גרויי־סער פילאָזאָף, בענדזשאמין פרענקלין, האָט גע־שאצט, אז אין זיין צייט האָט א נאָרמאלע אמעריקאנער פאמיליע געצעהלט זעקס קינדער. די דורכשניטליכע צאהל פון קינדער אין אן אמעריקאנער פאמיליע איז שוין אין אונזערע טעג בלויז עטוואָס מעהר ווי צוויי. מען האָט אויס־גערעכענט, אז אין 1900 זיינען אין יונייטעד סטייטס געווען אונגעפעהר דריי־פערטעל אזוי פיעל קינדער צו געבורטספעהיגע מוטערס, ווי מיט 40 יאהר צוריק. אויב אין מאסאטשוזעטס וואלט די געבורטס־ראטע פערבליבען ווי אין מי־טען פון פאָריגען יאהרהונדערט, וואלטען דאָרטען פאָרגעקומען 15,000 געבורטען יעהרליך מעהר, ווי דאָס איז היינט דער פאל. אין פערליף פון א יאהרהונדערט איז די פראָפאָרציע פון קינדער אונטער 10 יאהר צו דער גאנצער בעפעלקערונג געפאלען פון א דריטל ביז א פערטעל. דאָס מיינט א פערלוסט פון אונגעפעהר 7 מיליאָן קינדער.

„די פאלענדע געבורטס־ראטע איז געווארען אזוי בעאונרוהיגענד אין די אויסטראליש קאָלא־ניעס, אז אין ניו סאוטה וועלס האָט א ספע־ציעלע רעגיערונגס קאָמיסיע צוגעשטעלט א זעהר אויספיהרליכען רעפּאָרט וועגען דעם. מען רע־כענט, אז אין פערלויף פון די לעצטע 15 יאהר איז דאָרטען די געבורטס־פעהיגקייט געפאלען אויף אונגעפעהר א דריטל. ניו־זעלאנד בע־

*Race Progress and Immigration, by Prof. W. Z. Ripley, in the Annals of the American Academy of Political and Social Science, July, 1909.

קלאָגט זיך זאָגאר, אז עס פעהלען קינדער אָנ־צופילען די פאָלקס־שולען!"

דאָס וואָלט געווען אונגלויבליך, ווען טרו־קענע ציפער וואָלטען עס ניט בעשטעטיגט. די אַנטי־קינדער מגפה פערשפרייט זיך אפילו אין ניו־זעעלאַנד! דיזע צוויי אינזלען זיינען דאָך גרעסער מיט מעהר ווי 15 טויזענד סקווער מיילֿ פאר נאָנץ בריטאַניען (ענגלאַנד, סקאָטלאַנד און וועילס צוזאַמען) און צעהלען בלויז 800 טויזענד נפשות. דאָס לאַנד איז פון דער נאַטור רייך בעשאַנקען און די רעגיערונג איז דאָרטען אין פיעלע הינזיכטען א מוסטערהאפטע. ניו־זעעלאַנד האָט דאָך זאָגאר געקראָגען דעם נאָמען „דעם ארבייטער׳ס גן עדן", ווייל די טרייד־יוניאָנס האָבען דאָרטען א גרויסע דעה אין דער רעגיערונג און אין דער גאַנצער געזעצגעבונג. די לאָגע פון ארבי־טער מוז דאָרטען דאָרום זיין א בעסערע ווי אין אירגענד וואָלכען אַנדערן לאַנד. דאָך איז דאָרטען די נעבורטס־ראָטע נאָך א קלענערע ווי אין גרויס־בריטאַניען, וואו עס וואָהנען 37 מיליאָן נפשות!

דאָס זעלבע איז אויך מיט נאָנץ אויסטרא־ליען, וואָס איז כמעט אזוי גרויס ווי אייראָפּא און וואָס האָט א הונדערט מאָל קלענע־רע בעפעלקערונג פאר אייראָפּא (די צאָהל פון אינוואָהנער פֿער סקווער מיילֿ איז אין אייראָפּא 106.90 און אין אויסטראַליען בלויז 1.58). וואָן מען נעהמט אין אַנבעטראַכט דיזע פאקטען, מוז מען שוין אַנערקענען, אז מען האָט דאָ צו טהון מיט א נאַטירליכער ער־שיינונג, נעמליך: מיט א פערקלענע־רונג פון דער געבורטספעהיג־קייט פון דער אנגלא־סאקסי־שער ראסע.

* * *

דאָרויף קלאָגט מען טאקע אויך אין יוניי־טעד סטייטס. מען קלאָגט דאָ אלץ העכער, וואָס נראָדע אין די עלטסטע יענקישע סטייטס, ספע־ציעל אין ניו אינגלאַנד, איז די „רעיס־סיואיסאיד" אם גרעסטען. און מען שרעקט זיך נאָך דערצו, וואָס די איינוואַנדערער, אויף וועלכע די יענקים קוקען ווי אויף עפעס ניעדריגע בעשעפענישען, וועלען מיט דער צייט „איינשלינגען די אנגלא־סאקסישע יחסנים". צוליעב דיזעזען שרעק זיינען עס א סך אמעריקאנער פאר אלץ גרעסערע בע־שרענקונגען פון אימיגראַציאָן. זיי ווילען ראָטע־וואָן, זאָגען זיי, די „ריינקייט פון זייער אנגלא־סאקסישער ראסע", וועלכע זיי האלטען אין זייער גדלות פאר די בעסטע, שהנסטע און ציווי־ליזירטעסטע אויף אונזער זינדיגער ערד. אבער די איינוואַנדערונגס־פראגע אין די יונייטעד סטייטס וועלֿ איך דאָ לאָזען אָן א זייט און וועלֿ זיך נור אביסעלֿ אבשטעלֿען אויף דער אַנטי־קינדער מגפה אדער „רעיס סיואיסאיד" אין אזא רייכער און גרויסער מדינה, וואָס צעהלט העכ־סטענס, שוין גאָר ניט רעכנענדיג אלאסקא, 30 נפשות פֿער סקווער מיילֿ (די דורכשניטליכע דענ־סיטעט אדער גערידטקייט פון דער בעפעלקערונג אין נאָנץ נאָרד־אַמעריקא, דאָס מיינט אויך קענעדע און מעקסיקא, איז וועניגער ווי 18 פֿער סקווער מיילֿ, וואָס עס איז כמעט זעקס מאָלֿ וועניגער ווי אין איירלאַנד).

פון דער מאַסע סטאַטיסטישע מאַטעריאַלען, וועלכע זיינען שוין צוזאַמענגעקליבען געוואָרען פון אמעריקאנער סטאַטיסטיקער וועגען דיזען ענין און וועלכע וועלען נאָך מעהר בעלויכטען וועלען, וועלן דער פולער רעפֿאָרט פון דער היי־יאָהריגער פאָלקסצעהלונג וועט פערפענטליכט וועלען, וועלֿ איך דאָ בלויז ברענגען איניגע פון די אויספיהרונגען פון מר. ראָסיטער, דעם טשיף קלערק פון יונייטעד סטייטס סענסוס. *)

„אין 1790 (די ערשטע פאָלקסצעהלונג אין יונייטעד סטייטס), זאָגט ער, זיינען געווען 266, 1,553 וויסע אונטער 16 יאהר אלט און 1,619,184 פון 16 יאהר און עלטער. אין 1900 זיינען די צאָהלען פון דיזע גרופען געווען אזוי: 23,846,810 און 43,046,595. אלזאָ די צאָהלֿ פון נפשות אונטער 16 יאָהר איז אין די 110 יאהר געשטיגען אויף 1435 פּראָצענט, וואהרענד די צאָהלֿ פון נפשות פון 16 יאהר און עלטער איז געשטיגען אויף 2559 פּראָצענט, כמעט צוויי מאָלֿ אזוי פיעלֿ. אין 1790 האָבען קינדער אונ־טער 16 יאהר געבילדעט 49 פּראָצענט פון דער גאַנצער וויסער בעפעלקערונג און אין 1900 בלויז 35.6 פּראָצענט. אין מאַנכע סטייטס פאלט דיזער פּראָצענט ביז 27.5, אדער עטוואָס מעהר ווי א פערטעלֿ פון דער גאַנצער בעפעלקע־רונג. דאָס איז כמעט צוויי מאָלֿ וועניגער ווי אין די זעלבע ערטער מיט 110 יאהר פריהער."

ער ברענגט נאכהער א רייהע ציפער צו צייי־גען, ווי רעגעלמעסיג די פּראָפּאָרציע פון קינדער

*The Significance of the Decreasing Proportion of Children, by W.S.Rossiter.

צו דערוואקסענע איז אלץ געפאלען זייט 1790 און ספעציעל זייט 1850. די אונטערשטע שורות פון זיינע אויסרעכנונגען געפינען זיך אין פאל־געגנדער טאבעלע:

די ראַטע פון דערוואקסענע איבער 20 יאָהר צו קינדער אונטער 16 יאָהר איז אין

פראַנקרייך — — — — — — — —	2.4
אירלאַנד — — — — — — — —	1.8
ענגלאַנד — — — — — — — —	1.7
איטאַליען — — — — — — — —	1.6
סקאָטלאַנד — — — — — — — —	1.6
עסטרייך־אונגארן — — — — —	1.5
דייטשלאַנד — — — — — — —	1.5
יוניייטער סטייטס (אין 1900) — —	1.58

אין 1790 איז אָבער דיזע ראַטע געווען 0.78.

דאָס מיינט, אז דאָן האָבען 780 דערוואקסענע געהאט 1000 קינדער, וועהרענד מיט 110 יאהר שפעטער איז שוין אויסגעקומען 1580 דערוואקסענע אויף 1000 קינדער.

וועָן אָבער מען רעכענט ארונטער די איינ־געוואַנדערטע, וועלכע פערמעהרען זיך מעהר ווי די געבאָרענע אין יוניייטער סטייטס, און מען פאַרשט נאָך די קינדער־ראַטע פון די יענקים, דאָן צייגט זיך ארויס, אז זיי האַלטען גאָר ניט ווייט פון די פראַנצויזען אין „רעיס סיואיסאיד".

אָן אנדערע אויסרעכענונג, נעמליך: לויט נאָך דער צאָהל פון קינדער אויף יעדער פאמיליע, פיהרט אויך צו די זעלבע שליסע. „א ווייסע פאמיליע אין 1790, זאגט מר. ראַסיטער, איז בעשטאנען דורכשניטליך פון 5.8 פערזאָנען. אין 1900 איז שוין דיזען דורכשניט געווען 4.6; אבער אין איניגע סטייטס, ספעציעל אין די ניו אינגלאנד סטייטס, איז דיזע ראַטע געווען בלויז 4.1 פער פאמיליע, א ראַטע, וואָס איז קוים גענוג אויפצוהאַלטען דעם מענשליכען געשלעכט."

איך וועל זיך דאָ ניט אריינלאָזען אין סטאַטיסטישע איינצעלהייטען, וועלכע צייגען אלע, אז עס האַלט טאקע זעהר טרויעריג מיט דער געבורטס־ראַטע פון די געבאָרענע אמעריקאנער, אז די עכטע יענקישע פאמיליעס זיינען נאָך קינדערלאָזער, ווי די עכטע פראנצויזישע פאמי־ליעס. נאָר די יענקים, וואָס צייכענען זיך אזוי אויס אין „רעיס סיואיסאיד", מעגען זיך דאָך אביסעל טרייסטען דערמיט, וואָס די נעכסטע דורות פון אפילו די פרוכטבארסטע איינוואַנדע־רער פאַנגען אויך אָן קינדלען וועניגער. די „רעיס־סיואיסאיד" איז שוין הפנים אזא „נאַטירליכ־קייט" אין אמעריקא. אפילו אידען מיידען איהר דאָ שלימליך ניט אויס.

דער אויבען־ציטירטער פראָפעסאָר ריפלי, וועלכער קלאָגט אלס א יענקי, וואָס די אַנגלאָ־סאקסישע ראַסע איז אזוי אונפרוכטבאר אין פערגלייך מיט די „באנדעס פון די ניעדריגערע ראסען, וועלכע פערפלייצען יעצט אמעריקא", בעמערקט נאכהער: „פון דער אנדער זייט פעה־לען אויך ניט ציפער און פאקטען, אז אין דער צווייטער גענעראציאָן (דור) פון דיזע איינגעוואַנ־דערטע מאסען (איטאליענער, אונגארן, סלאַווען, אידען א. ז. וו.) צייגט זיך ארויס א שארפע און בעדייטענדע פערקלענערונג אין דער געבורטס־ראַטע. דער פרוביר־שטיין ביי אלע איינגעוואַנדערטע אין אונזער לאנד איז שטענדיג געווען די צווייטע גענעראַ־ציאָן. ביז די אונגארן, די איטאליענער און די סלאַווען האָבען אָנגעפאנגען איינצואוואַנדערען אין מאסען, האָט מען שטענדיג בעמערקט, אז די קרימינאליטעט איז גרעסער געווען צווישען די קינדער פון די איינגעוואַנדערטע ווי צווישען זייערע עלטערן. היינט בעמערקט מען אויך א שארפע פערקלענערונג אין דער געבורטס־ראַטע פון דיזער צווייטער גענעראציאָן."

אין סטייט מישיגען האָבען די סטאַטיסטי־קער צוזאמענגעשטעלט פאלגענדע אינטערעסאנ־טע טאבעלע וועגען דעם. די צאָהל פון קינדער פער פאמיליע איז דאָרטען דורכשניטליך אזוי: דייטשער פאטער און דייטשע מוטער — 6.0
דייטשער פאטער און אמעריקאנער מוטער 2.5
אמעריקאנער פאטער און דייטשער מוטער 2.3
אמעריקאנער פאטער און אמעריק. מוטער 1.8

וויעדער א בעוויז אז די „רעיס סיואיסייד" איז אם גרעסטען צווישען די געבאָרענע אמעריקאנער.

קורץ, דער מאלטהוזיאניזם, וואָס האָט פער־לאָרען יעדען טהעאָרעטישען גרונד, טריאומפירט אין דער פראקטיק. מען האָט אפילו ניט וועניגער חתונות פראָפאָרציאָנעל ווי אין די „גוטע אלטע צייטען", אבער מען האָט אלץ וועניגער קינדער גראדע אין די פאָרטגעשריטענסטע לענדער, עס מאכט גאָר ניט אויס, אויב זיי זיינען גערייכט אדער שיטער בעפעלקערט. מען מעג אָננעהמען פאר א כלל, אז וואָס העכער א פאלק שטעהט

אויף דער קולטור־לייטער, אלץ ניעדריגער פאלט זיין געבורטס־ראטע.

* * *

די מענשהייט פערמעהרט זיך שלימלזיך פון דעסטוועגן גאר נישט־קיין־דיג. דאס איז אבער דורך דעם, וואס דאס דורכשניטלזיכע לעבען פון א ציווילזירטען מענש ווערט אלץ לענגער. געלעהרטע נאכפארשער בעהויפטען, אז די דורכשניטלזיכע לענג פון מענשלזיכען לעבען איז פערדאפפלט געוואָרען זייט דעם 16טען יאהרהונדערט. מען האט יעצט אויך גענוג סטאטיסטישע מאטעריאלען אויסצורעכענען, ווי פיעל מען לעבט היינט דורכשניטלזיך לענגער ווי מיט עטלזיכע דורות פריהער. פערשיעדענזייטיגע אויסרעכנונגען פיהרען צום שלום, אז אין 19טען יאהרהונדערט איז די דורכשניטלזיכע פערלענגרונג פון מענשלזיכען לעבען אין אירופּא געווען 9 יאהר. לויט נאך די היינטיגע היגיענישע בעדינגונגען און נאך דעם פארטשריט פון דער מעדיצינישער וויסענשאפט, רעכענט מען, אז אין אונזער יאהרהונדערט וועט די לעבענסדויער פון מענשען שטייגען דורכשניטלזיך אין אירופּא און נאָרד־אמעריקא אויף זיבעציג יאהרן.

אויב, אלזא, עס ווערען פון איין זייט געבאָרען וועניגער מענשען ווי פריהער, לעבען די גע־באָרענע לענגער. די היינטיגע פאמיליעס זיינען בעדייטענד קלענערע ווי אמאל, אבער דערפאר איז מען בעסער אין שטאנד אויפצופאסען אויף די קינדער אום צו פערהיטען זיי פון קראנקהייטען און אונגלזיקספעלע. די טויט־ראטע פאלט טאקע אין אלע ציווילזירטע לענדער ספעציעל צולעב דעם, וואס די שטערבלזיכקייט פון קינדער אונטער 5 יאהר, וועלכע איז אין פריהערע צייטען געווען שרעקלזיך גרויס, איז היינט בעדייטענד קלענער ווי אפילו מיט א פאָאר דורות צוריק. מילאָנען קינדער זיינען שוין געראטעט געוואָרען פון טויט בלויז דורך ,י ענטדעקונג פון דעם דיפטעריט־אנטיטאָקסין.

עס איז א גרויסע פראגע, אויב די נאטירלזיכע לעבענסצייט פון מענשען איז היינט לענגער געוואָרען. הונדערט־יעהריגע מענשען זיינען היינט אזא זעלטענהייט, ווי אמאל. וועגן מען זאגט, אז די טויט־ראטע ווערט אלץ קלענער, דארף מען ניט מיינען, אז די נאטירלזיכע גרענעצען פון א מענשענס לעבען ווערען פערלענגערט — העכסט־וואהרשיינלזיך וועט עס אויך דערצו קומען מיט דעם וויייטערען פארטשריט פון נאטורוויסענשאפטען, וועו מען וועט אויסגעפינען מיטעל ווי אבצוהאלטען די אורזאכען, וועלכע רופען ארויס אלטקייט אין מענשלזיכען ארגאניזם — נור מען דארף עס פערשטעהען אין דעם זינען אז א קלענערע צאהל מענשען שטארבען אויס יעצט יונגערהייט און א גרעסערע צאהל מענשען דערגרייכען ביז צום געוועהנלזיכען אלטער.

יעדענפאלס קען שוין היינט גאר קיין רעדע ניט זיין פון א צו שנעלער און צו גרויסער פער־מעהרונג פון מענשען, ווי די מאלטהוזיאנער האבען עס געשראקען. אין די לענדער, וואו די צאהל פון קינדער פער פאמיליע איז קוים מעהר ווי צוויי, דארף מען זיך גראדע שרעקען פאר אן אונטערגאנג.

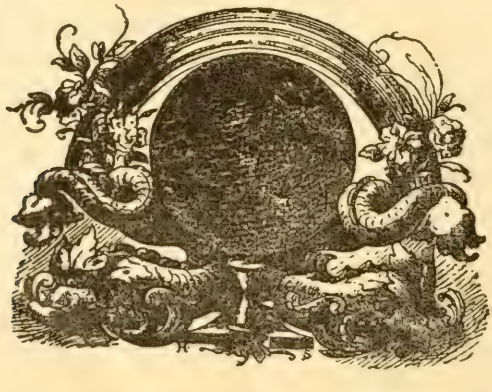

דער קריזים אין אידישען טהעאטער

(דיסקוסיאָן)

1. איינלייטונג.

ער אידישער טהעאטער לעבט איצט איבער א טיפען, שווע־רען קריזים. און ניט נור ביי אונז אין אמעריקא, זאָנדערן אויך אין רוסלאנד. עס איז ניט קיין מאטעריעלער, קיין פינאנ־ציעלער קריזים, זאָנדערן א גייסטיגער, א קולטו־רעלער.

מאטעריעל בליהט דער אידישער טהעאטער: פיעסען האלטען אן וואָכען נאָך וואָכען. די טהעאטערע „ציהען" פולע הייזער. עס פער־מעהרט זיך די צאָהל פון טהעאטערע; עס פער־גרעסערט זיך דאָס טהעאטער־פובליקום; מען בויט מאָדערנע געביידעס פאַר'ן אידישען טהעא־טער; מען פוצט אויס די פיעסען מיט רייכע דעקאָראציאָנען, פיעלפאַרביגע קאָסטיומען, א סך בעלייכטונג.

אבער דיזער צוגעפוצטער און פערפיינער־טער אידישער טהעאטער האָט די נשמה פער־לאָרען. אלץ מעהר און מעהר האָט דער אידי־שער טהעאטער זיך פערוואַנדעלט אין אן אונ־טערהאלטונגס־פלאַץ. דאָס פובליקום געהט דאָרט „פערברענגען" אן אוועג, און די מענע־דזשערס זעהען אז דאָס געשעעטע פובליקום זאָל חלילה ניט געגעצען, ניט איינשלאָפען און ניט פיעל דארפען אָנשטרענגען דעם מח.

נאָך גאָר ניט לאַנג צוריק איז דער אידי־שער טהעאטער געווען פערריעבענט אלס איינער פון די איינגסטע, אָבער בעדייטענדסטע נאציא־נאלע און קולטורעלע ערָאבערונגען אונזערע. די אידישע ביהנע האָט געהאט אידעאלען, אָדער וועניגסטענס געשטרעבט צו אידעאלען. די אידישע ביהנע האָט געשטרעבט צו ערציהען, צו ענטוויקלען דאָס פובליקום עסטעטיש, ליטערא־ריש, קולטורעל, אָדער, וועניגסטענס האָט מען עס פון איהר געפאָרדערט. נאָך גאָר ניט לאַנג האָבען מיר אויף דער אידישער ביהנע א גייס־טיגען קאמפף געזעהן, א קאמפף פון שולען, פון ריכטונגען.

היינט איז עס נאָך אנדערש געוואָרען. היינט הערט מען נור פאַרווירפע, בעשולדיגונגען, אנקלאָגען. די אלע, וואָס נעהמען א הלק אין אידישען טהעאטער, די דראַמאטורגען, די אקטיאָרען, די קריטיקער, די מענעדזשערס, דאָס פובליקום זוכען איינער פון אנדערן ארָאבצוואוואר־פען די פערָאנטוואָרטליכקייט פאר דאָס וואָס עס איז, פאר די פאָרמען וועלכע דער טהעאטער האָט אָנגענומען, פאר די צושטענדע, וועלכע עס הער־שען אין אידישען טהעאטער, זיי פיהלען אלע, אז „עפעס איז פויל אינ'ם רייך דענעמארק".

וואר איז טאקע שולדיג אין דעם קריזים, אין דעם ניעדערגאַנג פון אידישער טהעאטער? אָדער ריכטיגער געזאָגט, וואו ליעגען די אור־זאכען פאר וואָס דער וואקסענדער און מאטע־ריעל־ערפאָלגרייכער אידישער טהעאטער איז אזוי פארקאָמערציאָליזירט, פערגרעבט געוואָ־רען?

דער קריזים אין אידישען טהעאטער, דער פּראָצעס פון זיין פערגרעבונג און „פערשוונדונג" געהט שוין פאר זייט די לעצטע עטליכע יאהר. נור, וואָס מיט א יאהר וועלט וואר די קראנק־הייט אלץ געפערהרליכער. מיר וועלען דערמאָ־נען אונזערע לעזער, אז מיט פיער יאהר צוריק האָט דער פערשטאָרבענער יעקב גאָרדין אין דער „צוקונפט" (פעברואר 1906) די פראגע וועגען „די צוקונפט פון אידישען טהעאטער" בעהאנדעלט און צו זעהר פעסימיסטישע שליסע געקומען. ער האָט דאן נאָך גרויסע האָפענונג אויף רוסלאנד געלעגט. רוסלאנד האָט דיזע האָפענונג בשום אופן ניט ערפילט. דער טהעא־טער־קריזים איז דאָרט נאָך א טיפערער ווי ביי אונז. ווייל דאָרט איז אפילו דער גוף ניט זיכער.

עס איז א טיפע, סאָציאל־קולטורעלע ער־שיינונג, וועלכע איז ביז איצט נאָך זעהר וועניג אונטערזוכט, זעהר וועניג אויסגעפאָרשט גע־וואָרען. מיר גלויבען דערפאר, אז עס איז קוים מעגליך פאר וועמען־עס־איז צו געבען היינט א פולען און געניגענדען ענטפער אויף דיזע פרא־גען. מיר זיינען אבער איבערציגט אז דורך אן ערנסטער דיסקוסיאָן קען דיזע ערשיינונג

פיעל אויפגעקלערט ווערען. עס נעהמען אין טהעאטער אן אנטהיי׳ל פּאַרשטעהער פון פער־שיעדענע פּראָפעסיאָנען, זיי אלע האָבען א גרע־סערן אָדער קלענערן חלק אין זיינע ערפאָלגען און מיסערפאָלגען; יעדער פון זיי קען דעם טהעאטער, וויים זיינע צרות, און דאָס ערשטע וואָס מיר דאַרפען טהון איז אויסהערען דיזע בעלי דבר אלײַן. זיי וועלען וואַהרשיינלײַך איינ־זייטיג זיין, זיי זיינען צופיעל ארײַנגעצויגען אין דער זאַך, אז יעדער פון זיי זאָל קענען אָביעקטיוו און אלזייטיג בעאורטהיילען דיזע ערשיינונג. אבער פון דעם סכום פון זייערע בע־לײַכטונגען וועלען מיר בעקומען די נויטיגע פיעלזייטיגקייט.

עס ווירקען אין דעם שיקזאל פון אידישען טהעאטער אויך אנדערע, אלגעמיינע פאקטאָ־רען, וועלכע קענען בעמערקט און בעאורטהיילט ווערען פון מענשען וואָס געפינען זיך אויסער־האלב די טהעאטער־אטמאָספעריע פילייכט נאָך בעסער און זאכלידער, ווי פון די, וואָס אָטהעמען נור מיט טהעאטער־לופט. מיר האָפען אויך דיזע אלגעמיינע פאקטאָרען צו קענען בעריהרען און בעלייכטען אין פערלויף פון דער דיסקוסיאָן. דער טהעאטער־קריזים איז א טיעפע, ערנסטע ערשיינונג און זי פאָרדערט אן ערנסטע, פיעל־זייטיגע דיסקוסיאָן.

מיר הייבען אָן דיזע דיסקוסיאָן אין דיזען נומער און מיר גיבען דאָס וואָרט אונזער בעקאַנטען דראַמאַטורג און בעלעטריסט לעאָן קאָברין.

ל. קאָברין.

וועך איז שולדיג אין היינטיגען טרויעריגען צושטאנד פון דער אידישער ביהנע

1.

הוט איהר א קוק אויף׳ן היינטי־גען אידישען טהעאטער, בלייבט איהר שטעהן צוטו־מעלט...

גלעקלאָך קלינגען, שפּאָרען הילבען, קאַנאָנען ליארמען, עפּאָלעטען בלישטשען, פים אין רויטע זאקען, רויטע קלײדלעך, רויטע, געשקאָטורטע פּנים׳ער און לעמפּלאָך, לעמפּלאָך, לעמפּלאָך, אי רויטינ־קע, אי בלויאינקע, אי גרינינקע — אלעס מישט זיך און פּלאָנטערט זיך אין איין האָקום־פּאָקום קנויל אויף דער ביהנע אונטער דעם ליארעם פון א געוויסען סאָרט לידלעך...

פיף־פאף! אי־אי־אי!... א לעמפּעלע דא, א לעמפּעלע דארט, א פּום אין א רויטער זאק אהער, א צוויטע אהין, א רויטע קלידעל פּלאָנטערט זיך אין מיטען און צווישען — א גע־זאנג מיט א קוועטש און א ממזר׳יש וואונק, און דער עולם איז פערבלענדעט, בעגייסטערט און פאטשט בראוואָ!...

קיין הויך פון לעבען, קיין אָטהעם פון קונסט, קיין שפּור פון די בעסערע שרייבער. די שפּורען פון גאָרדין׳ען און זיינע נאכפאָלגער זיינען דערווייל, ווי אבגעווישט פון דער ביהנע, אויף וועלכער זיי האָבען געארבייט אזוי פיעל יאָהרען!...

אפשר וועט גאָרדין וואָלט געלעבט... היינט אבער האָט אפילו די שטאָלצע „מירעלע אפרת" דעם צניעות׳דיגען וועיסען שייטעל פון איהר קלוגען קאָפּ אָרונטערגענומען, איהר פּנים מיט רויטעם אָנגעפּארבט און איז א „וועיסע שקלאַ־פין" געוואָרען...

— מיר לעבען שוין אין אזא צייט — זאָגט די אלטע מירעלע, — וועט אנשטענדיגקייט, חרפּה און בושה בעצאָהלען זיך ניט...

ארעמע מירעלע, און זי האָט דאָך יא אמאל כאראקטער, האָנער געהאט!...

און אזוי זינקט דאָס אידישע טהעאטער מיט יעדען טאָג אלץ טיפער און טיפער, ווייט הינטער „קוני לעמיל" און „שמענדריק" איז עס אוועקגעזונקען!...

דען מיט אלע זייערע חסרונות זיינען „קוני־לעמיל" און „שמענדריק" קינדער פון א לעבעדיגען גייסט געווען, שוואכינקע אפילו, תם־עווא־טע, שטאמעלדיגע, אבער לעבעדיגע נפשות זיינען זיי געווען, געשאפען דורך דער לעבע פון אן אמת'ן פאלקס־דיכטער פאר זיין פאלק. זיי האָבען עפעס דערצוהלט, אפילו אויף א שטאמעלדיגען און נאיוון שטייגער, פון א צייט, ווָאס איז אליין געווען תם'עוואטע, דאָך האָבען זיי ע פּ ע ס דערצוהלט.... ווָאס דער־צוהלען אבער די גלעקלאָך און די שפּארען, די עפּאלעטען און די פּים אין די רויטע זאקען, די רויטע קליידלאָך און די רויטע לעמפלאָך?...

די „קוני לעמיל" און די „שמענדריקס" האָבען געקענט ארויסברענגען אזא'ן ארטיסט, ווי מאָגולעסקא'ן, וועמען קענען ארויסברענגען וואָס פאר אן ארטיסטישע קרעפטען, די גלעק־לאָך און די לעמפלאָך?...

די גלעקלאָך און לעמפלאָך קענען קלינגען און ברענען אהן בלאנק'ן און קעסלער'ן, אפילו אהן טהאָמאשעפסקי'ן אויך. און אזוי זינקען דאָרט, מ ו ז ע ן אין נאנצען אונטער־נהן די ארטיסטישע קרעפטען, ניט האָבענדיג פון וואנען צו ציהען יניקה פאר זיך...

די בעסערע אידישע דראמאטורגען, פער־שטויסען פון די זעלביגע, ווָאס האָבען יאהרען לאנג פון זייערע ווערק כבוד און געלד געהאט, פיהלען זיך בעליידיגט און ענטמוטהיגט און שרייבען ניט מעהר, און אזוי ווערען קיין נ י י ע פּיעסען אויך ניט געשאפען מעהר...

וועך איז אין דעם שולדיג? אויך דעם וועל איך פּרופּען ענטפערען אין דיעזען ארטיקל.

2.

געווען איז אמאל א צייט, ווען אונזערע אקטיאָרען און טהעאטער מענעדזשערס האָבען נרויס דרך ארץ נההאט פאר אונזער אידיש־ראדיקאלער פּרעסע, אונזערע ראדיקאלע שרייבער און פאר אונזער אידיש־ראדיקאלער אינ־טעליגענץ.

יענע צייט נעדענק איך נאנץ נוט. דאָס איז געווען נאָך נאָר ניט לאנג, ערשט מיט א פינף־זעקס יאָהר צורוק. דעמאָלט, ווען א בע־קאנטער אידיש־ראדיקאלער אינטעליגענט איז אין טהעאטער געזעסען, האָט דער „סטאר", אזוי ווי די אלבעריגע אויף דער ביהנע זיך געסטארעט צו שפּיעלען, ווי אם בעסטען, ווי אם ערנסטען. וועך שמועסט נאָך, ווען אונזער א ראדיקאלער טהעאטער־קריטיקער איז אין טהעאטער געזעסען, דעמאָלט איז דער סטאר מיט זיין טרופּע נאָר פון הויט נעקראכען, כדי „אויסצונהמען"...

אין יענער צייט האָב איך א סך מאל געזוהן טהאָמאשעפסקי'ן אויך זעהר א נליקליכען, וואָס די פּיעסע און זיין שפּיעלען האָבען אויס־נעטומעט ביי דעם, צי ביי דעם אנדערען ראדיקא־לען אינטעליגענט.

די פּיעסע האָט אפילו ניט נעמענט ציהען קיין אויבערנעפּאקטע הייזער, אויב אבער אן אקטיאָר האָט נעהאלטען פאר א כבוד ארויס־צוטרעטען אין איהר, אויב ער האָט זיך אין איהר נעקענט וועזען אלם „מענש" פאר מ ע נ־ש ע ן, האָט מען זי ווייטער און ווייטער נעשטעלט...

דער אקטיאָר האָט דעמאָלט דרך ארץ נעהאט פאר דער אידיש־ראדיקאלער פּרעסע און פאר די פּאָאר אינטעליגענטען, וואָס פלעגען בע־זוכען דאָס טהעאטער, און האָט זייער אנערקע־נונג נעזוכט אלם ארטיסט.

אין יענער צייט איז די אידיש־ראדיקאלע פּרעסע אין זיינע אויגען געווען די פערקערפּע־רונג פון עהרליכקייט און נעוויסענהאפּטיגקייט און די פּאָאר ראדיקאלע אינטעליגענטען, וואָס ער האָט אמאל ביי זיך אין טהעאטער נעזוהן, האָט ער נעהאלטען פאר די ווייסעסטע און קונסט־מבינות אליין.

מיט דער מיינונג פון דער אידיש־קאנסער־וואטיוועך פּרעסע האָט ער זיך אין יענער צייט כמעט אין נאנצען ניט נערעכענט.

א נינסטיגע מיינונג וועגען זיך פון דער אידיש־ראדיקאלער פּרעסע און פון די פּאָאר אינטעליגענטען האָט ער אבער נור ד ע מ א ל ט נעקענט הערען, וועך ער איז א ר ו י ס נ ע־ט ר א ט ע ן אין א פּיעסע פון נאָרדין און זיינע נאכפאלגער.

האָט ער דערפאר טאקע נעזוכט ארויס־צוטרעטען אין זייערע פּיעסען, איבערהויפט אין נאָרדין'ס, ווייל אויפטרעטענדיג אין די פּיעסען

פון דעם לעצטען, האָט ער מעהר כבוד געהאט, אָפטער געזוהן די פֿאָר אינטעליגענטן צווישען זיינע צושויער...

עס איז א פאקט, אז גאָרדין'ס בעסטע פיעסען זיינען די ערשטע צייט געווען א גרויסער קאסען־דורכפאל. זיין פיעסע „גאָט, מענש און טייפעל", וואס טהאליא טהעאטער האָט צום ערשטען מאל אויפגעפיהרט אין א סכות, האָט מעהר ניט איינגעבראכט דער קאסע, ווי 50-60 דאלאר א יום־טוב'דיגע פֿארשטעלונג! אפילו זיין „מירעלע אפרת" איז אויך לכתחילה געווען ווייט פון א קאסען־ערפאלג, שוין ניט רייד־ענדיג פון זיין „סאפהא", „יתומה", „דער אונבעקאנטער" און נאָך אנדערע פיעסען, וואס זיינען די ערשטע צייטען אזוי ביטער דורכגעפאלען.

זיי זיינען אָבער דורכגעפאלען אין א צייט, ווען די אידיש־דאדיקאלע פרעסע האָט נאָך גע־האט איהר איינפלוס אויף די אקטיארען; ווען זי האָט נאָך ניט געהאט אזוי צוטומלט זיי: וועז זי, די דאזיגע פרעסע, אויב ניט אין גאנצען, איז לכל הפחות א טהייל פון איהר, האָט געשטיצט די דאזיגע פיעסען; ווען יענע פֿאָר אינטעליגענטען האָבען ערמוטהיגט די אקטיארען צו שטעלען אוז צו שפיעלען וווייטער די דאזיגע דורכגעפאלענע פיעסען; ווען די אידיש־דאדיקאלע פעראיינען, בעאיינפלוסט פון זייער פרעסע אוז פון די פֿאָר אינטעליגענטען, האָבען גענומען די דאזיגע פיעסען פאר זייערע בענעפי־טען, אוז דער פוהל יוצא פון דעם איז געווען: זיי, די פיעסען הייסט עס, זיינען געבליבען לעבען...

3.

איך בין זיכער, ווען היינט זאלען די זעלבע גאָרדין'ס פיעסען אויפגעשטעלט ווערען מיט א פערהעלטנים־מעסיג קנאפען קאסען־ערפאלג, ווי דעמאלט, וואלטען 90 פראצענט פון די בעסטע צווישען זיי געשטארבען... איך בין נאָך מעהר ווי זיכער, אז אזוינע פיעסען זיינע, ווי „אלישע בן אבויה", „דעמענטיא אמעריקא־נא" וואלטען אין יענער צייט אויפגעשטעלט ג־ווארען, וואלטען זיי היינט אזוי געלעבט, ווי זיין „גאָט, מענש און טייפעל" אוז זיינע אנדערע פיעסען...

איך הער, דאכט זיך, ווי די טהעאטער־פֿאליטיקער ענטפערען מיר אויף דעם: הערסט א חכם? א פערנליך אמאל אוז היינט! אמאל, ווען דאָס טהעאטער האָט אויסגעצאהלט א ווען אוז ווען ער מוז היינט אויסצאהלען די יוניאן־מיטגליעדער?...

ענטפער איך אויף דעם: טאקע אמת, דאָס טהעאטער האָט היינט פיעל גרעסערע אויסגא־בען ווי אמאל, אָבער זיינע איינאהמען זיינען דאָך אויך פיעל גרעסער ווי אמאל... אמאל איז פינף הונדערט דאלאר געווען אין טהעאטער א גרויסע איינאהמע אוז היינט איז 900, טויזענד דאלאר ביי מאנכע פֿארשטעלונגען אין מאנכען אידישען טהעאטער אויך ניט קיין געוואלדיגע איינאהמע...

ניין, ניט דאָס איז די אמת'ע סיבה, ווארום די אידישע אקטיארען האָבען היינט ניט זייער פריהערדיגע אמביציאָן, אויפצוטרעטען אין בע־סערע פיעסען אוז צו „פושען" זיי. די אמת'ע סיבה איז: זיי האָבען פערלאָרען זייער דרך א ר"ץ פאר די אידיש־דאדיקאלע פרעסע, פאר איהרע קריטיקער, פאר די פֿאָר אידיש־דאדי־קאלע אינטעליגענטען אוז ממילא, פאר דער בעסערער פיעסע...

מיט דער מיינונג פון דער אידיש דאדיקא־לער פרעסע אוז דער דאדיקאלער אינטעליגענץ, בנוגע זייער שפיעלען אוז אין אלגעמיין זייער ארטיסטישע אמביציאָן, רעכענען זיך היינט די אקטיארען אזוי וועניג, ווי אין די פריהערדיגע צייטען מיט דער מיינונג פון דער אידיש־קאָנסערוואטיווער פרעסע.

— נאט אויך א גראשען פאר זייער אלע־מענס קריטיק — זאגען איצט יענע, וואס שטע־הען אָן דער שפיצע פון אידישען טהעאטער. — זיי שרייבען דען, וואס זיי מיינען? אוז וואס פערשטעהען זיי איבערהויפט פון טהעאטער?

אזעלכע טענות איז מיר די לעצטע צייט גאנץ אפט אויסגעקומען צו הערען פון אקטיא־רען. אוז נאָך וואס: גאנץ אפט קומט מיר איצט אויס צו הערען פון א טהעאטער־מענעדזשער אזא טענה:

— אמאל איז געווען א כבוד צו שפיעלען א ליטעראריש פיעסע, האָט זי קיין געלד ניט געבראכט, האָט זי דערפאר כבוד געבראכט. היינט אבער איז דאָך אן אונגלויבליך אויפצושטע־לען א פיעסע פון א ליטעראט, מען בעפאלט זי פון אלע זייטען... געלד קאסט זי א סך אוז קיין כבוד האָט מען פון איהר אודאי ניט... למאי שטעלען מיר בעסער אויף זאלאטארעווסקי'ס א

פּיעסע; זיינע א פּיעסע קאָסט א קליניגקייט און קיינער בעפאַלט זי ניט...

און אַן אַנדער מענדזשער רעדט נאָך אָפּענער:

— וויבאַלד די פּיעסען פון די ליטעראַטען זיינען אויף שונד, היינט וואָרום זאָלען מיר צאָהלען פּאַר דעם אַזוי פיעל געלד און האָבען אויף קאָפּ די קריטיקער? שטעלען מיר בעסער אויף א שונד־פּיעסע פון א שרייבער, וועגען וועמען די קריטיקער ריידען גאָר נישט.... אי־וואָס, די ראַדיקאַלע צייטונגען וועלען די פּיעסע ניט דערמאָנען, האָבען מיר אויפּגעפונען א סוד, אז פּאַר עטליכע דאָלאַר קענען מיר אַליין שרייבען אין יענע צייטונגען וועגען אונזערע שונד־פּיעסען, וואָס מיר ווילען נור אַליין. מיר קענען אפילו קריגען דאָרט א גאַנצען פּיידזש פּאַר אונזער קריטיק... איהר האָט דאָך געזעהן...

אזוי האָבען פערלאָרען די אַקטיאָרען דעם דרך ארץ פּאַר דער אידיש־דראַמאַטישער פּרעסע, פּאַר איהרע קריטיקער און פּאַר דער בעסערער אידישער פּיעסע און אזוי ריידען און האַנדלען היינט די אידישע טהעאַטער־מענדזשערס.

4.

ווי אזוי איז דאָס געקומען? וועד איז אין דעם שולדיג, וואָס די אַקטיאָרען האָבען די לעצטע צייט אזוי פערלאָרען דעם דרך ארץ פּאַר דער בעסערער פּיעסע און פּאַר די מיינונג פון דער קריטיק?

שולדיג אין דעם זיינען קודם כל אונזערע טהעאַטער־קריטיקער. מאַנכע פון זיי האָבען ניט פערשטאַנען זייער אויפגאַבע און די אַנדערע האָבען זיך גלאַט פערהאַלטען פערזענליך־פיינדליך צו אונזערע דראַמאַטורגען.

די ערשטע האָבען געהאַט טענות צו די אידישע דראַמאַטורגען, וואָרום זיינען זיי ניט קיין הויפּטמאַנס און קיין איבסענס, פערגעסען־דיג, אז איבסען און הויפּטמאַן זיינען בני־יחידים אפילו אין אזעלכע אַלטע און רייכע ליטעראַטורען, וואָס האָבען געהאַט א געטהע, און א קלייסט, און א העבעל צווישען זייערע דיכטער און וואָס האָבען א בראַנדעס צווישען זייערע ליטעראַטור־קריטיקער... וועמען האָבען די בעסערע אידישע דראַמאַטורגען געהאַט אין אונזער ליטעראַטור הינטער זיך, וועלכע שרייבער? וועלכע ליטעראַרישע טראַדיציאָנען? וועלכע ליטעראַטור־קריטיקער?

די שרייבער אין די אַלטע ליטעראַטורען האָבען פּאַר זיך אַן אינטעליגענץ, וואָס האָט ליעב איהר ליטעראַטור, וואָס אַכטעט איהר ליטעראַטור און וואָס שטיצט איהר ליטעראַטור. די שרייבער פון איהר אייגענער ליטעראַטור זיינען ביי יענער אינטעליגענץ לכל הפּחות אזוי טהייער, ווי די שרייבער פון די פרעמדע ליטעראַטורען. וואָס פּאַר אַן אינטעליגענץ האָבען אונזערע דראַמאַטורגען פּאַר זיך געהאַט?... די היגע אידישע אינטעליגענץ, אומשטיינס גאַנצט, די, וואָס האָט געדאַרפט זיין די קולטור־טרעגערין פון איהר פאָלק, האָט פּראַכטעט די אידישע ביהנע, די אידישע דראַמאַטורגען און די אידישע ליטעראַטור בכלל. אויף בעסטען פאַל האָט זי בעטראַכטעט די אידישע ליטעראַטור אלם א מידיום צו פּראָפּאַגאַנדירען געוויסע אידעען צווישען די פּראָסטע מאַסען.

5.

קיין אינטעליגענץ האָט דער אידישער דראַמאַטורג אַזאָ ניט געהאַט הינטער זיך, וואָס זאָל איהם שטיצען. האָט ער געהאַט אמת'ע ליטעראַטור־קריטיקער? דאָס אודאי ניט! אונזערע ליטעראַטור־קריטיקער זיינען קיינמאָל ניט געווען מעהר ווי מבינות־זאָגער. אונזערע קריטיקער האָבען קיינמאָל ווי געהעריג ניט אַנאַליזירט א ווערק, ניט אָנגעווויזען דעם שרייבער אויף פעהלערען אין זיין ווערק, וועלכע דער שרייבער האָט געקענט אויסמיידען אין זיינע ווייטערע ווערק, ניט אָנגעווויזען דעם שרייבער אויף די גוטע מעלות אין זיין ווערק, וואָס זאָל איהם ערמוטערען, צו שאַפען נאָך בעסערע ווערק... זיי האָבען זיך קיינמאָל ניט געריעבעט מיט די אומשטענדען, אונטער וועלכע דער שרייבער שרייבט, ווי אויף פּאַר וועמען, וואָס דער אמת'ער קריטיקער וואָלט געטהאָן...

אייניגע פון זיי, די ערנסטערע, האָבען געלעזען, וואָס די וועלט־בעריהמטע קריטיקער, ווי טען אָדער בראַנדעס, אָדער א רוסישער קריטיקער, שרייבט וועגען דעם צי דעם אנדערען בעקאַנטען אייראָפּעאישען שרייבער און האָבען געזוכט מיט יענער אויסגעלעזענע מאַסען מאָס מעסטען אונזערע שרייבער, אונזערע דראַמאַטורגען.... די אַנדערע האָבען אפילו דאָס אויך ניט געהאַלטען פּאַר נויטיג צו טהאָן:

זיי האָבען פֿשוט געשריבען: „גוט", „שלעכט", און יוצא !...

איך מיין ניט, חלילה, אז די קריטיקער דאַרפען פערזוכן די חסרונות אין די ווערק פון אונזערע דראַמאַטורגען, — פערקאָהרט, אדרבה זיי מוזען אָנווייזען אויף די פעהלערן, זיי דאַרפען אבער אויך אָנווייזען אויף די מעלות אין יענע ווערק און האָבען אין זינען די אומשטענדען, ווי און פֿאַר ווועמען די דראַמאַטורגען ארבייטען און איבערהויפּט קריטיקירען אין אָנאַנדער טאָן. דען נאָך אַלעמען דער טאָן מאַכט די מוזיק...

קורץ: אונזערע דראַמאַטורגען האָבען זיך געמוזט פערלאָזען אויף זיך אַליין, אויף זייערע איינענע כחות, און ארבייטען...

.6

די דראַמאַטורגען, און מעהר פון אַלעמען דער פערשטאַרבענער גאַרדין, האָט געהאַט פֿאַר זיך א ריעזען־ארבייט צו טהאָן: אין א תוהו־ובוהו־וועלט אויף דער אידישער ביהנע צו שאַפען לעבען, בעווענונג, מענשען, וואָם זאָלען זיין עהנליך צו לייטישע מענשען... ער, ווי זיינע נאָכפאָלגער, האָבען זיך געהאַט צו רעכענען מיט אַן אונענטוויקעלטען טהעאַטער־פובליקום, מיט אַן אונענטוויקעלטען אקטיאָר; האָבען געמוזט ביים שרייבען האָבען אין זינען דעם „סטאַר" און די „סטאַריכע" און דעם קאָמיקער און וועז מען האָט נאָך דערבי געוואָלט צופרידענשטעלען דעם איינענעם לייטעראַרישען „איך" — וואָם פֿאַר א ריעזען־קרעפּטען עס האָט זיך געפּאַדערט צו שאַפען אזא פיעסע, וואָם פֿאַר א דראַמאַטישען טאַלאַנט !...

אונזערע קריטיקער האָבען זיך ניט גערעכענט מיט דעם, האָבען עס פשוט ניט פערשטאַנען. אונזער זאָגענאַנטע אידישע אינטעליגענץ איז אויך געשטאַנען פון ווייטען. און האָט א קריטיקער דאַן ארונטערגעריסען גאַרדין'ס א פיעסע, האָט עס גאַרדין'ען שטאַרק וועה געטהאָן. ווארום ער אַליין האָט אודאי געוואוסט, אונטער וועלכע אומשטענדען ער ארבייט און פֿאַר וועמען... און דערפֿאַר זיינע שניידענדיגע, אָפּט גאַנץ־גראָבע ענטפערס צו די קריטיקער און דערפֿאַר זיינע אטאקעס אויף דער אינטעליגענץ, ביז עס צובערעכנען זיך טרויעריגע פערזעלביכע צאַנקריייען צווישען איהם און די אידיש־דאַדיקאַלע קריטיקער...

די מענעדזשערס פון די טהעאַטערס קוקען זיך צו צו דער דאָזיגער „מאַרדע־רייבעניש" און שמעלצען זיך פאר נחת. ווארום אין דער אמת'ן שטעהט דעמאָלט זיי גאַרדין מיט זיינע צוויי־דריי טויזענד דאָלאַר פאר א פיעסע, ווי א ביין אין האַלז.... זיי לוינט זיך אודאי, מען זאָל גאַרדין'ען ארונטערהאַקען די פלייצלען און אגב טאַקע האָבען זיי אין הארצען איהם אויך ניט זעהר שטאַרק לייעב, מחמת זיין גרויסער גאוה... אין דער זעלבער צייט אָבער גלויבען זיי אויך, וואָם גאַרדין זאָגט וועגען די קריטיקער אלם קריטיקער. און אויף אזא'ן אופן פאלט שטאַרק אין זייערע אויגען דער פרעסטיזש ווי פון איינעם אזוי פון די אנדערע, דער פריהערדיגער דרך־ארץ פאר זיי פאנגט אָן צו וואַנקען ביי דעם אקטיאָר....

אין דיזען פאל האָט זיך נאָך אמאל איבער־געהויבט די אלטע געשיכטע פון יאָהרן צורי, וועז די סאַציאַליסטישע פיהרער האָבען עפענט־ליך פערוואַרפען איינער דעם אַנדערען מיט שמוץ. געוואונען פון יענע פערזעלביכע צאַנקרייען האָט נור דעמאָלט די אידיש־קאַנסערוואַטיוו פרעסע, דער פרעסטיזש אבער פון די סאַציאַליסטישע פיהרער, ווי פון איין צד, אזוי פון דעם אנדערען, און אזוי פון דעם סאַציאַליזמוס בכלל, האָט דער־מאַלט א סך געליטען פון יענער עפענטליכער מחלוקה, און ליידעט אפשר נאָך ביז היינטיגען טאג... אזוי האָט אויך פון דער דאָזיגער עפענט־ליכער פערזעלביכער צאַנקעריי צוויישען גאַרדין'ן און זיינע קריטיקער דער פרעסטיזש פון דער בעסערער דראַמאַ, ווי פון דער קריטיק, א סך געליטען און געוואונען האָט פון דעם בלויז די שונד...

.7

אין דער זעלבער צייט פאנגט מען אויך אָן צו קריטיקירען גאַרדין'ס פיעסען אין רום־לאנד, וואו זיי, טאקע נור די זעלבע גאַרדין'ס פיעסען, שאפען און וועלען בעשאפען דאָרט אן אנשטענדיגען אידישען טהעאַטער. אין דער רו־סישער לייטעראַטור נאָך דער רוסישער רעוואָלו־ציאָן פאנגט אָן צו בעל־הבית'עוען דער סימ־באַליזם. די דאָרטיגע אידישע שרייבער און קרי־טיקער, וועלכע טאנצען שטענדיג נאָך די רוסישע, וועלכע, פערשטעהט זיך, אויך מאַדערניסטען, נייע־וואַרטניקעס... מען דראַפּעוועט זיך אויף די הימלען, מען זוכט „רויטע פערלאַנגען" אין

וועלק, „בלויע האָפנונגען" און „גרינע תאוות", מען זוכט צו זאָגען נייע וועלטער, צו שרייבען אין פויגעל־שפּראַך און מיט לבנה־נעבעל אָנשטאָט טינט אַזוי, אַז קיינער זאָל ניט אימשטאַנד זיין צו ענטפֿלעקען די טיעפע סודות, וואָס די שרייבער האָבען דאָרט פערבאָרגען אין זייערע וועלק...

גאָרדין'ס דראָמען זיינען צו פלאַך, צו פּשוט פאַר יענע מאָדערניסטען — דער עולם פערשטעהט דאָך זיי אַזוי קלאָהר !... דערצו נאָך איז גאָרדין אַן אמעריקאַנער, און דאָס איז דאָך ידוע יעדען אידישען שרייבער דאָרט, אין רוס־לאַנד, הייסט עס, אַז גוט איז נור דער א מ ע־ר י ק א נ ע ר ד א ל ל א ר, אָבער די אמעריקאַנישע מענשען און איהר ליטעראַטור — וויים איך, גאָר נישט מיט גאָר נישט !...

גאָרדינ'ען האָבען זיי ארונטערגעריסען...

און וועו זייערע קריטיקען איבער גאָרדינ'ען זיינען דא בעקאַנט נעווארען, איז דער פּרעסטיזש פון דער בעסערער פּיעסע נאָך נידריגער געפאַלען ביי א געווייסען טהייל פון פובליקום און ביי די אקטיאָרען. — איז טאַקע גאָרדין עפּעס גאָר ניט אי־אי — האָט א גרויסער טהייל פון די בעסערע טהעאַטער־בעזוכער געטראַכט, פון יענע וואָס האָבען ביז איצט געהאַלטען פאַר זייער חוב צו בעזוכען אַלע פּיעסען פון גאָרדין'ן. — אויב גאָרדין קען ניט שרייבען, קענען דאָך די איבריגע דראַמאַטורגען אודאי ניט שרייבען — האָבען גערעדט די טהעאַטער־מענעדזשערס — מילא, אזוי איז אודאי בעסער...

און דאָס „אידישע האַרץ" און די „אידישע נשמה" זיינען דאָן אויף דער ביהנע אַרויף...

זייט דעם האָט זיך די שונד צישפּרייט בהרחבה איבער דער גאַנצער אידישער ביהנע און פייערט איהר נצחון מיט גלעקלאָך און מיט שפּאַרען...

ב. לאַפין

אין דער פינסטער...

כ'בין לאַנג אין מיין צימער געזעסען פערשלאָסען,
פערהאַנגען די פענסטער, די לאָדען פערמאַכט.
און כ'האָב ניט געוואוסט ווען דער טאָג בייט די נאַכט אַב—
און איינגעשפּאַרט האָב איך פון עפּעס געטראַכט...

פיעל צייט כ'בין געזעסען אַזוי אין דער פינסטער,
דאָס וויים איך ניט ריכטיג, דאָס וויים איך ניט וואָהר;
נאָר וען כ'האָב די לאָדען צוריק אויפגעעפענט,
דאָן זיינען פיעל זאַכען געוון מיר שוין קלאָהר...

און כ'האָב פאַר'ן ליכט פון דעם טאָג דאָן פערשעמט זיך
און ס'האָט מיך געשראָקען דער לאָמפּ ביי דער נאַכט.
און ס'האָבען די מענשען געקוקט אויף מיר מאָדנע —
און גאַס־קינדער האָבען פון מיר אָבגעלאַכט...

מיט איינציגע פרייוד וואָס מיר איז נאָך פערבליבען
האָב איך זיך צוזעגענט און האָב זיי פערלאָזט.
און כ'האָב אין די טהירען פון קיינעם געקלאַפּט מעהר,
כ'האָב קיינעם צו מיר אין מיין צימער געלאָזט...

און כ'האָב מיך מיין וועג טיף אין גריבער צוגראָבען
כ'האָב דאָרטען צוואוואָרפען די טרויעמען פון פריה'ר;
ס'בעגלייט מיך מיין עבר דורך פינסטערע גריבער
וואָס קוקען ווי מיילער פון חיות אויף מיר....

יהואש

דער דיכטער — דער זעהער

ער זעהט אין יעדען וואָס־ער־שטויב דעם אוקינוס, אין דעם קלענסטען שטראָהל — דעם אור הגנוז, אין איטליכען אויגענבליק — די אייביגקייט.

אין א טראָפּן טהוי אויף דעם שפּיץ פון א דינעם גראָז־פּאָדעם שפּיגעלט זיך פּאר איהם די גאַנצע גרענצלאָזע „בריאה".

און דאָרום באַגנוגענט ער זיך קיינמאָל ניט מיט דעם „איצט", וועלכער איז באַשרענקט. זיין אויג איז ענטוועדער אין פּארגאַנגענהייט אָדער אין צוקונפט, און זיין דיכטען איז ענטוועדער א בענקענים אָדער־ א נבואה.

זיין מעסטשנור און זיין בליי־געוויכט איז ניט די ווירקליכקייט, נור די וואָרהייט. די ניט־נעבאָרענע, טיף אין דעם מוטערלייב פון דער נאַטור צוזאַמענגעקנויפלטע מעגליכקייט, איז ביי איהם א געשעהענער פאקט.

פּאר איהם איז דער גייסט — א ממשות און דער קערפער — א צופאל. און אלע נאָך ניט פאר'נופ'טע זעלען פון דעם אוצר הנשמות זיינען שוין פּאר איהם לעבעדיגע אטהעמענדע באַשעפענישען.

פּאר איהם עפענען זיך די קברים פון געשטאָרבענע דורות און די טויטע שפּרייזען ארויס פון מיט לאַבענדען לעבען; און זיין אויער הערט דעם טראַמפּעל פון צוקונפטיגע באַטאַליאָנען.

איהם דערצעהלט דער טויט פּארלאָשענע סודות, און דאָס לעבען ווייזט איהם די געהיימסטע פּלענער לאַנג איידער זיי קריגען געשטאַלט.

און דרום פּעלליכט איז ער ניט קיין מענש פון טהאט, קיין איש המעשה, דען פּאר איהם איז שוין זיין טריים א פּאקט, און זיין שטרעבונג — אן ערפילונג. דער שטאַפּעל־לייטער איז ניט פּאר איהם, דען ער קלעטערט קיינמאָל ניט. מיט איין פּליגעל־שוואונג איז ער אויפ'ן סאמע שפּיץ. —

אבער שטעהענדיג דאָרט, אויף דעם העכסטען שטאַפּעל איז זיין געשטאַלט דיענינג וואָס ערמוטיגט און ציהט אַרויף־צו די גרויסע ארמיי פון די קלעטערערס...

„איבעצער איז צום שפּיץ דערגאַנגען" — געהט דאָס געמורמעל פון שטאַפּעל צו שטאַפּעל און מיט שווערער מיה און מיט שוויים, הייבט זיך דער נידריגסטער העכער, העכער — דאָרט וואו ער שטעהט. —

ביי איהם איז די וועלט תמיד ניי. איטליכע מינוט פון זיין לעבען איז א'ן ענטציקונג פון מעשה בראשית. דען ער זעהט אין דעם זיין דאָס וועלען. ער מאכט נאַכאַנאַנד שהחינו. וואו אלע זעלען דאָס בילד, זעהט ער דאָס מאָלען, ריכטיגער, די קינסטלערהאַנד וואָס מאָלט...

און יעדען זונענאונטערגאַנג און יעדער צאת־הכוכבים, ווי אפט ער זאָל זיי ניט האַבען געזעהן, זיינען פּאר איהם אן אנטפּלעקונג, און יעדער פריהלינג איז א וועלט־באַשאַפונג, און יעדע אויסגעשטערענטע נאכט — א נילוי שכינה...

דען פּאר איהם איז ניטא קיין צושטאַנד, ער זעהט בלויז ענטוויקלונג. ער שפּירט די באַוועגונג פון די אטאָמען, די אונרוה פון די חלקים אין דעם טויטען פעלד אפילו.

אין איהם דערגרייכט די וועלט איהר תכלית השלמות — איהר איינהייט. און אלע נעגענשטאַנדען אן אלע ערשיינונגען טרעפען זיך צוזאַמען אין איין ברענפונקט... ער איז די אונענדליכקייט פון וועלכער זיי אלע שטראָמען ארויס...

און אלע חישים זיינע זיינען בלויז צווייגען פון איין חוש... און קלאַנג און דופט און געשטאַלט, זיינען ביי איהם איינס.

ער הערט מיט'ן אויג און זעהט מיט'ן אויער און פיהלט דעם בשמים־ריח פון די שטערען, און דער שטומער שטיין רעדט צו איהם ניט וועניגער, ווי דער הילכיגער וואַסער־פאל...

ב. גאָרין.

סאָפיע

(שלום.)

יט דער הילף פון עטלעכע בעקאנטע, וואָס האָבען געפֿראָווען פֿלעק, האָט מען אויף מאָרגען געגומען רומס, געקויפט די סאמע נויטיגע פֿארניטשור און צושטעלט, איינגעקויפט די וויכטיגסטע בעל־הבתישקייט פֿאר דער קיך און אנטקעגען אבענד האָט שוין דער אויוון געברענט, און סאָפיע איז געשטאנען און פערקאָכט טהעע פֿאר די געסט, אויף וועלכע זיי האָבען זיך גאריכט.

— טשודנאיא סטראנקא (א וואונדערבארע לאנד), האָט זי צום וויפיעלטען מאל וויעדערהאָלט. ערשט נעכטען בין איך נאָך געווען אויף שיף און איצט האָבען מיר שוין אן אייגענע דירה, אייגענע מעבעל, אן אייגענעם אויוון, כאַ־כאַ־כא, און אפילו שוין ווי רופט איהר עס א בארדערקע! נור אין אמעריקא קען אזא זאך געמאָלט זיין. די מאמע וועט מיינען, אז איך בין שראָב פון זינען, אז איך וועל עס איהר שרייבען.

מיט דעם פזמון האָט זי בעגעגענט יעדען גאסט בעזונדער און איהר איז נור ניט געפעלען געווארען וואָס מען קאָכט דא טהעע אין א טשאיניק אויף אויוון.

— וואָס פאר א טעם קען האָבען אזא טהעע?

א זייגער ניין אין אבענד איז שוין אין קיך נעשטאנען א געדיכטער רויך פון סיגארעטס און די בעקאנטע און פריינד זיינען געזעסען און געשטאנען ארום דעם טיש, אנדערע זיינען געזעסען און געשטאנען אין פראָנט־רום און מען האָט גערעדט, דעבאטירט, גערופען איינער דעם אנדערן: „פּאַרך", „לומפּ", „שורקע", „אידיאָט", נור דאָס איז אלץ געזאָגט געווארען ניט חס ושלום אין א טאָן פון בעלידיגונג, נור אין די בעסטע פריינדשאפט.

סאָפיע איז געווען אין איהר בעסטען מוטה, א זיסער פערגניגענדער שמייכעל האָט ניט פערלאָזט איהרע ליפּען. זי האָט די מענער ארויסגעטרייבען פון קיך, און די וווייבער האָבען איהר געהאָלפען גרייטען צום טיש, און וועז זיי זיינען געווארען פארטיג, האָט זי אויסגערופען:

— גאָספּאדא, עס איז צייט פאר דער סעודה.

אלע זיינען אריינגעקומען אין קיך. אויפן טיש זיינען געשטאנען א פאָר פלעשלעך בראנפען מיט א דריי קייליעשאָקס, א פאָר טעלער מיט צושניטענע הערינג מיט עסיג און ציבעלע, און צושניטענע ברויט.

— אָט דאָס איז די גאלדענע יאָיך, נור איהר וועט מוזען פערצייהען, איך האָב ניט געגנג גאָפּעלע.

— מען וועט זיך שוין אן עצה געבען, האָט קיין מורא ניט, — האָט זיך אָבגערופען בערקאָוויץ, א הויכער יונגערמאן, מיט אויסגעסטאָרטשעטע סקולעס, איינגעשרומפענע באקען, און גרויסע אויערן וואָס זיינען אָבגעשטאנען פון קאָפּ, און ער האָט פערקאסערט דעם מאנקעט און אויפן חסידישען אופן אריינגעזוקט די פינגער אין טעלער און ארויסגעשלעפּט א שטיקעל הערינג.

— פערדאמטער לומפּ אייגער! — האָט אויסגערופען דער חתן. ווי וועט מען עסען דעם עסיג.

— דאָס איז וועניג ברויט פאר אזא האָפּטע. הער, יאנקעלע, כאָפּ זיך ארונטער אוז ברענג אריין נאָך א פּאָר ברויטלעך.

— נור פרעסט ניט אויף די הערינג אָהן מיר.

— אָט איז געלד, האָט געזאָגט סאָפיע, ניט קענענדיג נאָך אין גאנצען אריינלעבען זיך אין דעם גייסט פון ברודערשאפט און רעכענדיג פאר א פחיתת הכבוד, וואָס ביי איהר אין שטוב וועט אימיצער אויסגעבען געלד אויף ברויט.

דער עולם האָט זיך צולאכט.

— גערע, יאנקעלע, און מאך עס אויף אייז פוס.

— נאר! האָט זיך אָנגערופען דער חתן, דיין געלד איז צו וועניג אָנצוקאָרמענען אזעלכע הלעטני׳ם.

— הא? וואָס האָט זי געזאָגט? האָט געפרעגט קאנטאָר, א יונגערמאן מיט א קיילעכ־דיגען פנים, צושטעלענדיג די לינקע האנד צום לינקען אויער, ווי עס טהוען געווען׳הנלעיך די וואָס הערען שווער.

— דאכט זיך, דאָס האָסטו געדארפט הערען, האָט זיך אָנגערופען שטורמאן, א דיקער אדער ריכטיגער געזאָגט אן אָנגעגעסענער יונגערמאן, מיט אן אויסגעוואקסענע אונטערשטע ליפּ, — דו הערסט דאָך נור ניט, וועז מען זאָגט גיעב, און דא האָט זי געזאָגט נעהם.

דער עולם האָט וויעדער געלאכט.

— איצט, מיינע הערשאפטען, האָב איך א וויכטיגע פראגע, האָט געזאָגט סאָפיע.

— שאָט, רבותי, שאט, די כלה־לעב ווילּ פרעגען א וויכטיגע פראגע, האָט זיך אָנגערופען שמולעוויץ, א יונגערמאן מיט א קורצזיכטיגען בליק און שטענדיג מיט א לייכטען איראָנישען שמייכעל אין דעם רעכטען ווינקעל פון מויל.

— ארויף אויפ׳ן טעלער!

— מעג מען מכבד זיין מיט קיכלעך אויך? האָט געפרעגט סאָפיע מיט א געלעכטער.

— קיכלעך? האָט זיך אָנגערופען מרס. ווייַנטרויב, קיכלעך איז אפילו אן אריסטאָקראַטישע אכילה, נור אז מען האָט, מעג מען עסען.

— איך האָב געבראכט קיכלעך מיט זיך. די מאמע האָט מיר אָנגעבאָקט אויף דער רייזע.

— פרעג ניט קיין שאלות, האָט זיך אבגערופען דער, וואָס האָט שווער געהערט, און שטעל זיי אלע ארויף אויפ׳ן טיש.

— אהא, ער האָט דערהערט, אז מען האָט געזאָגט נעהם.

— אז אבנעהמען זאל דיר דער צונג.

— זיי זיינען ניט קראנק צו עסען ברויט! האָט זיך אָנגערופען דער חתן.

דער, וועמען מען האָט גערופען יאנקעלע, האָט זיך צוריקגעקערט מיט א פּאָר ברויטלעך מיט קעזלעך. די קעזלעך האָט ער געקויפט מיט א געווייסען מיין, און דער עולם האָט הערצליך געלאכט.

— לאָמיר גאָר עפעס זינגען, האָט זיך אָנגערופען קאנטאָר נאָכ׳ן צווייטען גלעזעל.

— שלעכט, ברידער, האָט געזאָגט שטורמאן, מיר וועלען זיך שוין ניט אויסקויפען פון „גליאדיא נא לוטש פורפורנאווש זאקאטא". דאָס קומט געווענליך נאָכ׳ן צווייטען גלעזעל.

און ווירקליך, איידער ער האָט געענדיגט זיין בעמערקונג האָט זיך שוין דערהערט קאנטאָר׳ס צובראכענער קול:

„גליאדיא נא לוטש פורפורנאווש זאקאטא".

— דאָס איז א זמר נאָה לחנוכה, האָט צו איהם געשריען שמולעוויץ.

— וואָס איז דאָס פאר א טערקישער לשון? האָט געפרעגט שטורמאן.

נאָר קאנטאָר האָט ניט אויפגעהערט זיננען.

— על פי דין, על פי יושר, על פי צדק דארף איצט זיין א כלה־בעזעצענס. — האָט וויעדער געזאָגט שמולעוויץ.

——— דהעטס ראיט! דהעטס ראיט! דהעטס ראיט! — האָט מען אָנגעהויבען צו שרייען פון אלע זייטען, און דער געשריי איז געוואָרען אזא, אז קאנטאָר האָט דערהערט, און איז אויף א רגע אנשוויגען געוואָרען.

— נו, — האָט זיך שטורמאן געוואנדעט צו שמולעוויטשען — דו האָסט געמאכט דעם פאָר־שלאָג און איצט ווייז, וואָס דו קענסט.

שמולעוויטש האָט זיך אויפגעהויבען פון טיש.

— וואו איז די כלה? — האָט ער געפרעגט.

— בלינדער באָק, זי איז דאָך פאר דיין נאז.

— אז בלינד און טויב זאלסט ווערען. שאט, שטילער אביסעל. זעץ זיך, כלה, און איך וועל דיר בעזעצען.

הער, כלה, הער, וואָס איך וועל דיר געבען א זאָג, היינט איז ביי דיר א שמחה, היינט איז ביי דיר אויך א קלאָג.

א חתן איז דומה לכלב און ווי א כלב דארף מען איהם האלטען,

אז ניט וועסטו פון איהם גאָר ניט קענען אויס־האלטען.

דיין חתן הייסט יאנקעלע קוצאק,

און איז׳ן איז ער א גרויסער דוראק.

ווייַן־זשע, ווייַן־זשע, כלה, ווייַן,

דו וועסט פאר איהם האבען א לעבען ביטער ווי כריין.

די טהיר האָט זיך געעפענט און אין צימער איז אריין רעבעקא גראָסמאן.

— שאט, שטילער אביסעל, מאכט א וואָרע, מורי ורבותי,

אָט קומט די מחותנת׳טע, די מאוסקייט די גרויסע.

איהר כשר׳ער נאָמען איז מרת ריווע,
איהרע האָר דערמאָנען א פערדישע גריווע.

נאָר די פרעהליכקייט איז שוין איבערגערי־
סען געוואָרען. שמועווייז האָט זיך צוריקגעזעצט
צום טיש, און מען האָט אפילו פערגעסען צו
פאטשען איהם בראווא. די וויבער און מיידלעך
האָבען זיך איבערגעוואָרפען מיט בליקען. דער
חתן האָט אראבגעלאָזט די אויגען און געגומען
צופּען דאָם בערדעל.

— פאר וואָם אזוי שפּעט? — האָט גע־
פרעגט די כלה.

— איך וועל מיין צייט אויסזיצען. — האָט
רעבעקא געענטפערט.

נור דער גישפּרעך האָט זיך עפּעם ניט גע־
קלעפּט, און א וויילע איז שטיל געוואָרען.

— וואָם פאר א שטומענים איז דאָם אויף
אייך אָנגעפאלען? — האָט זי געפרעגט — איהר
זיצט דאָך גאָר עפּעם ווי אנשטענדיגע מענשען!
אהא! א גאנצער טיש מיט כבוד! זאל עם
אייך נור באקאָם ארויסגעהן, טאטעלע דערבאַרעמ־
דיגער!

זי האָט געגומען פון טיש א קיבעל, און
צוגעמאסטשעט זיך אויפ׳ן שטוהל נעבען דעם
דיקען יונגענמאן.

— פון מיר אליין וויים איך ניט צו דער
טשער וועט אויסהאלטען, נור פון אונז בויידען
געווים ניט!

דער עולם האָט נאָך אלץ געטרייעט צו
מאכען זיך לוסטיג, נור עס האָט שוין געפעהלט
די נשמה. פריהער איז אלץ געווען א וויץ, א
גראָבער וואָרט פון יאטקעווער גאס, א קללה פון
א סעדיכע, א שטאָך מיט א פאק־נאדעל, יעדער
האָט געפיהלט אונטער זיך א שטייפען באָדען
און געוואוסט, אז יעדער וועט אלץ ארָאבשלינגען.
נור איצט האָט מען זיך געדארפט היטען מיט א
וואָרט, מען זאל עם שלעכט ניט אויסטייטשען
און יעדער האָט געפיהלט ווי ער שטעהט אויף א
גליטש.

עם האָט לאנג ניט געדויערט, און דער
עולם האָט זיך אויפגעהויבען פון טיש און צו־
שפּאלטען זיך אין קליינע גרופּען, איניגע זיינען
געבליבען אין קיך, אנדערע האָבען זיך פערקלי־
בען אין בעד־רום און אויסגעזעצט זיך אויפ׳ן
בעט, אויפ׳ן קאסטען, וויעדער אנדערע זיינען
אריין אין פראָנט־רום און דאָרטען פאָרטגעזעצט
די אונענדליכע דעבאטען. איניגע האָבען גענו־
מען אבשיעד און זיינען אוועק. די גרופּען האָבען
זיך אלע וויילע געביטען און דער עולם איז
וואָם וויייטער אלץ שיטערער געוואָרען.

סאָפיע איז געבליעבען אין קיך מיט א פּאָר
וויבלעך אוז זיי האָבען גערעדט וועגען בעל־
הבתישקייט.

— א פיינע לאנד אמעריקא! — האָט
סאָפיע אלץ ניט געקענט אב׳חדוש׳ען זיך פון די
היגע פּאראנטקעס. איהר וועט גליובען, אין
דעם מאגאזין וואו מיר האָבען געקויפט אונזער
ביסעל מעבעל האָט מען אונז געוואָלט געבען
פיעל מיר וויילען אויף קאָנטע. זיי האָבען אונז
קיין מאל אין די אויגען ניט געזעהן, און מיר
האָבען שוין קאָנטע. נור אין אייער אמעריקא
קען אזא זאך געמאָלט זיין.

— נו, נו, אז איהר וועט דארפען אליין
אויסוואשען א וואש־טאָב גרעטע, וואשען דעם
פלאָר, מאכען דעם אויוועז, וועט איהר אוים־
געפינען אז פאר אונז וויייבער איז אמעריקא גאָר
ניט אזא טהייער לאנד. — האָט געענטפערט
מרם. וויינטרויב.

— מען וואשט דאָ אליין גרעט? — האָט
סאָפיע געפרעגט פער׳חדוש׳ט.

— די רייכע וואשען אליין קיין גרעט ניט.
נור אין אונזער שטאנד ערלויבען די אמעריקאנער
גרויסע פערדיענסטען ניט אווקצוגעבען וואשען.
אט גיט א קוק!

מיט די וועדטער האָט מרם. וויינטרויב זי
צוגעפיהרט צום פענסטער און געוויזען אויף די
ליינס, וואָם האָבען זיך ארומגעוויעגט פון ווינד.

נאָר סאָפיע איז געווען אין אזא שטימונג,
אז איהר אויפמערקזאמקייט איז ניט צוגעצויגען
געוואָרען צו דער שיכות פון דער ליין צו איהר
גרעט וואשען, נאָר צו די אמעריקאנער פּארָאנט־
קעס, און זי האָט זיך ניט געקענט אבוואונדערן
פון אזא איינפאכען איינפאל, פון וועלכען מען
וויייסט ניט אין די מקומות, פון וואנען זי איז
געקומען.

דער עולם איז דערווייל אלץ קלענער און
קלענער געוואָרען און עס זיינען נור פערבליבען
קאָפּעל׳ס עטליכע אינטימע גוטע פריינד.

— איך גליוב, אז עס איז שוין צייט צו
געהען אהיים, —האָט געזאָגט מרם. וויינטרויב—
העי, מיסטער וויינטרויב, זייט אזוי גוט און
מאכט זיך פארטיג צו דער רייזע.

— וואָם איילט איהר זיך? — האָט גע־
פרעגט סאָפיע.

— עס איז שוין צייט צו געהן.

— איידער איהר געהט, וועל איך אייך ווייזען אונזער ביסעל בעל־הבתישקייט, וואס מיר האבען זיך איינגעשאפט.

פון קיך זיינען זיי אריין אין בער־רום, וואו די עטליכע פערבליבענע געסט זיינען מיט פער־פלאמטע פנים'ער, צוהיצט, פערקאכט געשטאנען און געסטארעט זיך איבערצושרייען איינער דעם צווייטען, אנכאפענדיג אלע וויילע איינער דעם צווייטען פאר דער קלאפע, ווי וועלענדיג דער־מיט צווינגען, אז דער אנדערער זאל אויסהערען, וואס ער האט צו זאגען.

— וועד זאגט עס פילאזאפיע? דאס איז א געדאנק און מען קען זעהען, ווי ער שוועבט אין דער לופט —

— אט איז לופט, — —האט געזאגט שטור־מאן, אויסשטרעקענדיג די האנד אין דער הויך מיט אויסגעשפרייטע פינגער, ווי וועלענדיג כא־פען אביסעל לופט, — ניר איך זעה דעם געדאנק ניט און קען איהם אפילו ניט אנטאפען —

— דו ביזט א פערד —

— און דו ביזט א בלאפער. דאס איז נור געשאטען זאמד אין די אויגען. דאס איז געדעדט און נאר ניט געזאגט —

סאפיע און צוזאמען מיט איהר מרס. ווייב־טרויב און מרס. בראון און מים העלמאן זיינען א ווייל געבליבען שטעהן און צוגעהערט זיך צו די דעבאטאנטען. זי האט געוואלט כאפען דעם פאדעם פון דעם געשפרעך, נור זי האט ניט געקענט קלוג ווערען.

— סעם, דו וועסט מארגען ענדיגען די דעבאטע. — האט געזאגט מרס. בראון צו איהר מאן.

— באלד, באלד.

— אהא! דו האסט געבראכט היבש בעט־געוואנד, — האט בעמערקט מרס. ווייב־טרויב — עם זעהט אוים ווי א היימישע בעט. איך האב שוין קיין פערענע ניט געזעהן צייט איך בין אין אמעריקא.

— דאס האט מיר די מאמע מיטגענעבען.

— קיין גרויסע מעלה איז דאס ניט אין די ענגע טענעמענט־הייזער. — האט געזאגט מרס. בראון.

— פאר וואס? — האט געפרעגט סאפיע.

— איהר וועט שוין אויסגעפינען.

אין בער־רום איז מעהר ניט געווען וואס ווייזען און זיי האבען זיך געלאזט געהן צום פראנט־רום.

זיי זיינען אבער ווייטער פון דעם שוועל ניט געגאנגען. אין פראנט־רום זיינען געווען צוויי פערזאנען, דער חתן און מיסס שלאסבערג. ווען זיי זיינען ארייננעגאנגען, האט דער חתן געהאל־טען מיסס שלאסבערג ארומגענומען און געדעדט צו איהר ווי מען נעהמט איין א קינד:

— שריי ניט מען קען נאך דערהערען.

זי האט איהם געשטויסען פון זיך און מיט א כליפ אין קול געשריען:

— ז א ל מען הערען, וואס האדט מיר.

א י ך האב זיך ניט וואס צו שעהמען. עס איז דו — דו — דו —

ווען דער חתן איז אבגעשפרונגען פון מיסס שלאסבערג, האט סאפיע בעמערקט אז ביי דער מיידעל איז דער פנים געווען פערווויינט. זי האט אין א סעקונדע בעגריפען ניט נאר די סצענע, וואס דא האט זיך איצט אבגעשפיעלט, נאר אויך וואס עס איז פארגעקומען פאר דער סצענע, איידער זי איז געקומען קיין אמעריקא. די פער־שטויסענע, פערשטופטע איינדריקע, וואס זיינען געלעגען רוהיג אין איהר מארך, האבען איצט געקריגען דעם נויטיגען שטויס און זיי זיינען אלע ארויסגעשוואומען פון אויבען. איהר איז איצט מיט אמאל קלאהר געווארען, פאר וואס האט איהר א רים געטהאן אין הארצען ביי זייער ערשטער בעגעגנים, איהר איז מיט אמאל קלאהר געווארען די בעדייטונג פון די אבגעריסענע ווערטער און שטיל בעמערקונגען, וואס האבען דערגרייכט צו איהר, איהר איז מיט אמאל קלאהר געווארען, פאר וואס האט ער איהר א יאהר ציית ניט געשריבען, און דער ערשטער געדאנק וואס איז איהר דורכגעלאפען איז געווען: „מיט אזא מאום'קייט"!

מיסס שלאסבערג האט אויסגעווישט די טרעהרען און איז געבליבען שטעהן ווי ניט איהר מיינט מען. דער חתן איז געווארען צומישט, צו־טומעלט און האט ניט געוואוסט וואס צו זאגען. זיין פערלארענקייט און צוטומעלטקייט שטעלט איהם אין דער לאגע פון אן אבגעשמיסענעם אינ־געל און א כעס האט זיך אויפגעהויבען ביי איהם אין הארצען געגען סאפיע'ן. „בעסער אזוי! בע־סער אזוי!" האט ער צו זיך געערדט אין געדאנ־קען — נאר זאגען עפעס אין דער הויך האט ער ניט געקענט.

סאפיע איז געבליבען שטעהן ווי צוגעשמידט צו איהר פלאץ. זי האט קיין זילבע ניט ארויס־געלאזט. דער גליקליכער שמייכעל איז פער־

שוואונדען געוואָרען, די נאָז־פלי֯גל֯ען האָבען א ציטער געטהאָן, איהר דינער מויל האָט זיך שטייפער פערצויגען און אין די ווינקל֯ען פון די ל֯יפ֯ען האָבען זיך געל֯אָזט ניט קיין גוטע קאַרבען. זי האָט קיין וואָרט ניט געזאָגט, האָט זיך א קעהר געטהאָן און געל֯אָזט זיך געהן צו דער קיך. א֯ל֯ע זיינען געגאַנגען נאָך איהר. ביים חתן עט־ווא֯ם מעהר דער קאָפּ אָנגעבויגען, און מיסס ש֯ל֯אָסבערג האָט זיך אין האַרצען געפרעהט.

אין ערשטען בעד־רום האָט נאָך די דעבאָטע אָנגעהא֯ל֯טען אזוי֯ פייעריג ווי פריהער.

— וואָם זאָגסטו. קאָפּע֯ל? — האָט זיך דערפרעהט איינער פון די דעבאָטאַנטען.

דער חתן האָט זיך דערפרעהט, וואָם ער האָט איצט א גע֯ל֯עגענהייט ארויסצומישען זיך אין א געשפּרעך און געווינען צייט. מיט די מאנסביע֯ל האָט ער זיך איצט געפיהל֯ט זיכערער, נאָר די וויבער האָבען זיך ארויסגעמישט און געמאַכט א סוף פון דער דעבאָטע. מרם. ווייניטרויב איז צוגענאַנגען צו איהר מאַן, ארויפגע־ל֯עגט איהר האַנד צו איהם אויפ'ן מויל֯ און געזאָגט:

— מעהר קיין וואָרט ניט. עס איז צייט צו געהן אהיים.

— ל֯אָ! — האָט מר. ווייניטרויב געדרעהט מיט'ן קאָפּ. — איין סעקונדע.

— ניין, מעהר ניט.

וועז די עט֯ל֯יבע וואָם זיינען פערב֯ל֯יבען האָבען זיך געזומען אָנטהאָן, איז מרם. ווייניטרויב ארייז איין קיך און געזאָגט שטיל֯:

— ער איז א סמאָטע, ניט קוקענדיג וואָם ער האָט אזא גרויסע געמבע. דו וועסט איהם אריינגעהמען גאָר גיך אין די הענד. איך האָב געזעהן אז ער האָט פּאר דיר מורא.

סאָפיע האָט ניט געענטפערט.

— אהא! איהר האָט זיך שוין ווייטער גע֯שטע֯ל֯ט דעבאָטירען! — האָט מרם. ווייניטרויב געזאָגט און האָט אָהן צערעמאָניעס איינעם פון די דעבאָטאַנטען, צוגע֯של֯עפט צו דער טהיר און ארויסגעשטופט, און די איבריגע האָבען זיך א֯ל֯יין ג֯ל֯אָזט געהן.

— א גוטע נאַכט, כלה! — האָט זיך אָנגערופען בערקאָוויטס, דער יונגער מאַן מיט די אויסגעסטאַרטשטע אויערען און ער האָט נאָך גע֯וואָ֯ל֯ט צוגעבען עפּעס פּעפּערדיגעס, נאָר אין דער סעקונדע האָט ער דערפיהל֯ט א טראַט אויף די היהנעראויגען און ער איז אנשוויגען געוואָרען.

— א גוטע נאַכט!

— א גוטע נאַכט!

די טהיר האָט זיך פערמאַכט הינטער די ל֯עצטע געסט און אין הויז זיינען געבל֯יבען חתן־כלה און די באַרדערקע.

די באַרדערקע האָט זיך שטי֯ל֯ פערקל֯יבען אין איהר בעד־רום און שטי֯ל֯ געזונגען א ל֯יעדע֯ל, כדי צו געבען חתן־כלה די מעג֯ל֯יכקייט דורכצו־רייזען זיך אין דער שטי֯ל֯ און זיי זאָל֯ען וויסען, אז קיינער הערט זיך צו זיי ניט צו. דאָך זיינען איהרע אויערען געגען איהר וויל֯ען געווען אויס־געשפּיצט און איהר האַרץ האָט געקל֯אָפּט האַס־טיג, ערוואַרטענדיג א ברויזענדע סצענע.

סאָפיע איז געב֯ל֯יבען זיצען אויפ'ן שטוה֯ל֯ אין קיך, די פינגער איינגעק֯ל֯אַמערט אייגער אין אַנדערען און אָנגעשפּאַרט אויפ'ן וויבכען אויבער־סטען טהיי֯ל֯ פון ל֯ינקען פוס, די קאָפּ עטוואָם אָנגעבויגען, די אויגען אויסגעשטע֯ל֯ט אויף עפּעס א פינטע֯ל֯ אין דער ל֯ופט.

דער חתן איז ארומגענאַנגען הין און צוריק אין פראָנט־רום און האָט זיך א֯ל֯יין אַרייננג־טריבען אין א כעס.

— וואָם פאַר א רעכט האָט זי צו וועהרען אין כעס! — האָט ער צום וויפּע֯ל֯טען מא֯ל֯ געזאָגט צו זיך. — וואָם מיינט זי זיך, אז ער וועט איהר קומען פרעגען, צו ער זא֯ל֯ מיט דער ריידען, צו יענער א שמייכע֯ל֯ טהאָן. ער וויל֯ ניט האָבען איבער זיך קיין בע֯ל֯ הבית. ער איז זיין אייגענער בע֯ל֯ הבית, און ער וועט טהאָן וויי איהם געפע֯ל֯ט. און נאָך א֯ל֯עמען, וואָם האָט ער געטהאָן? רעבעקא האָט אויף איהם געהאט אזא רעכט ווי זי, און עס איז גע֯וווען ניט מעהר ווי מענש֯ל֯יך, אז ער זא֯ל֯ איהר איינשטי֯ל֯ען, טריי־טען. אויב ער איז שולדיג, איז דאָס גענגען רעבעקא'ן, און סאָפיע האָט געדארפט זיין דאנק־באַר, וואָם ער האָט רעבעקא'ן פערוואָרפען פאַר איהר. ניין, און טויזענד מא֯ל֯ ניין, דאָס וועט ניט געהן. ער וועט זיך ניט ל֯אָזען פיהרען ביי דער נאָז. און זא֯ל֯ זיך די וועל֯ט איבערקעהרען, וועט ער פון זיינע פרינציפּען ניט אָבטרעטען.

און דאָך האָט ער מורא געהאט ארויינג־געהן אין קיך. וויפּע֯ל֯ מא֯ל֯ האָט ער זיך געמאַכט האַרץ און צוגעגאַנגען ענטש֯ל֯אָסען ביז צום שוועל֯ פון פראָנט־רום, נאָר ביים שוועל֯ האָט איהם פערפעהל֯ט מוטה און ער איז געב֯ל֯יבען שטעהן.

— אפשר איז בעסער איבערצואווארטען,

ביז דער שטורם וועט אריבער. ער וועט בעסער אבווארטען נאך עטלעכע מינוט.

און ער איז ווידער ארומגעגאנגען הין און צוריק און ווידער זיך אריינגעטריבען אין א צאָרן.

ענדלעך האט ער געמאכט הארץ און מיט אנגערוקטע ברעמען, פערביסענע ליפען, פונאנדערגעבלאזענע נאז־לעכער האט ער זיך געלאזט געהן צו דער קיך. ער וועט איהר ווייזען, אז ער איז ניט קיין איינגעל און ניט לאזען זיך פיהרען פאר דער נאז.

ער האט צוזאמענגעקליבען אלע זיינע קרעפטען אבצושטויסען פון זיך דעם שטורם, וואס ער האט ערווארט. איין מאל פאר אלע מאל דארף אין דעם אבענד בעשלאסען ווערען, צו ער האט א רעכט אויף זיין אייגענעם פרייען ווילען, צו דער ווילען בעלאנגט צו איהר.

ער האט אויף איהר א שטארקען קוק געטהאן פון אונטער די אנגערוקטע ברעמען און דער קוק האט אזוי פיעל, ווי געזאגט: נו, ארויס מיט'ן לשון!

ער איז א ווילע געשטאנען די הענד אין די קעשענעס און געקוקט אויף איהר מיט בייזע אויגען, נאר קיין מוסקל האט זיך אין איהר פנים ניט גערהרט. זי איז געבליבען אין דער זעלבער פאזיציע ווי פריהער.

— וואס מארודעט זי! — האט ער געטראכט.

אין דער קליינער קיך איז ניט געווען קיין פלאץ ארומצוגעהן הין און צוריק, דאך האט ער מיט די הענד, נאך אלץ אין די קעשענעס, געפרובט א דרעה טהאן זיך א פאר מאל און דאן האט ער ארויסגענומען די הענד פון די קעשענעס און אנידערגעזעצט זיך, האלב אויסגעצויגען פערוואַרפענדיג איין פוס איבער'ן צווייטען, מיט איין האנד ארומגענומען דעם עק פון רוקען שטוהל און מיט דער צווייטער אנגעשפאַרט אן טישע אין א פאזע — איך־האב־אייך־אלע־מען־אין־דער־ערד.

די קאנצענטרירטע בייזקייט אין די אויגען איז זיך צוגאנגען, די טיפע פערביסענע ווינקלען פון מויל האבען זיך אויסגעגלייכט און די ברעמען האבען זיך אויפגעהויבען.

ער האט ווידער א קוק געטהאן אויף איהר. דער בליק איז געווען א דורכדרינגליכער און ער האט זיך פערוואונדערט צו זעהן, אז אין איהר נעזיכט איז ניטא קיין כעס, קיין פערביסענקייט, קיין פערוואונדעטער שטאלץ. ער האט ניט גע־וואלט גלויבען זיינע אויגען.

— וואס איז דאס מיט איהר? — האט ער געטראכט און איז געוואָרען אונרוהיג.

דער פוס האט זיך ביי איהם אראבגע־גליטשט פון דעם צווייטען, די הענד האט זיך אראבגערוקט פון רוקען שטוהל, די צווייטע הענד האט ער אויפגעהויבען פון טיש און ער האט זיך טיעפער ארויפגערוקט אויף'ן שטוהל.

ער האט ווידער אויף איהר א קוק געטהאן, און צו זיין גרויסער ערשטוינונג האט ער בע־מערקט, אז איהר פנים האט זיך אין גאנצען געענדערט, דאס הייסט דער פנים איז געבליבען דער זעלביגער, נאר עפעס א פערשטיינערטקייט איז אויף איהם אויסגענאסען, אזוי ווי דאס גאצע לעבען איז פון איהר אוועק און עס איז נאר געבליבען א מאסקע.

עס האט איהם א ריס געטהאן אין הארצען. ער האט זיך א קראץ געטהאן הינטער דער פאטילניצע און ארויסגעשטאמלט:

— סאפיע!

זי איז געבליבען זיצען אין דער זעלביגער פאזע, זי האט זיך ניט געמינעט אין עזיכט.

— האט זי געהערט? — האט ער זיך גע־פרעגט און עפעס א שרעק איז איהם דורכגע־לאפען איבער'ן לייב.

— סאפיע! — האט ער געזאגט העכער.

קיין ענטפער.

ער איז צוגעגאנגען צו איהר, האט ארויפ־געלעגט זיין האנד צו איהר אויף'ן אקסל אוז געזאגט:

— סאפיע!

זי האט א קעהר געטהאן דעם קאפ אין זיין זייט און א קוק געטהאן אויף איהם. אין איהר בליק איז ניט געווען קיין כעס, קיין שנאה נאר ער איז געווען ווי פערגליווערט.

— סאפיע, אויף מיין עהרען וואָרט, איך בין ניט שולדיג. דא איז געווען א מיס־פערשטענדנים.

— געה אוועק! — האט סאפיע ארויסגע־רעדט אזוי קאלט, אזוי ווי עס וואלט זיך געהאנ־דעלט אום אן אבסטראקטע פראגע.

ער איז ווידער אין כעס געוואָרען, נאר אזוי ווי זי האט איהם קיין זאך ניט געזאגט, צו וואס ער זאל זיך קענען צוטשעפען און ענטפערען, איז ער אוועק אין פראנט־רום.

— נישקשה, זי וועט באלד בעסער ווערען און לאָזען זיך איבערבעטען.

די מינוטען אין פראָנט־רום האָבען זיך געצויגען ווי פון פּעך. א ווייַלע איז ער ארומגע־גאַנגען מיט האַסטיגע טריט איבער'ן צימער, די הענד פערלאָגט אהינטער, און א ווייַלע איז ער געבליבען שטעהן בייַם פענסטער מיט'ן עלענ־בויגען פון דער רעכטער האַנד אין דעם דאלאָן פון דער לינקער און מיט דער רעכטער האַנד געגלעט זיך דאָס בערדעל, און דאן ווידער פער־לאָגט די הענד אהינטער און האַסטיג געגאַנגען איבער'ן צימער, און וועז איהם האָט אויסגע־וויזען, אז א לאַנגע צייט איז שוין אריבער, איז ער ווידער אריין אין קיך, צוגעגאַנגען צו סאָפיען, וועלכע איז געזעסען אין דער זעלבער פאָזע און האָט געזאָגט מיט הארץ:

— הער אויף צו מאַכען לייטישע געלעכ־טער!

קיין ענטפער.

— דו הערסט, וואָס איך רייד צו דיר? — האָט ער געפרעגט אונגעדולדיג.

קיין ענטפער.

— סאָפיע!

קיין ענטפער.

ער האָט ארויפגעלאָגט די האַנד צו איהר אויף'ן אקסל, געגעבען איהר א טרייסל און געזאָגט:

— סאָפיע, דו הערסט וואָס איך רייד צו דיר.

— געה אוועק! — האָט סאָפיע געזאָגט מיט דער זעלבער קאַלטקייט, ווי פריהער.

הער אויף צו מאַכען דיינע הינטישע שטיק!

קיין ענטפער.

— אַלל־רהייט! — האָט ער געזאָגט מיט כעס, מיר וועלען זעהן, וועמען דאָס וועט נמאס ווערען דיר צו מיר. איצט וועסטו ווארטען ביז איך וועל צו דיר נאָך אמאָל צוגעהן.

ער האָט מיט כעס אבגעבונדען זיין האלז־טוך, מיט רוגזה אבגעשפילעט דעם קראגען און ארונטערגעריסען איהם, און אריינגעגאַנגען אין בעד־רום, האָט אראָבגעווארפען פון זיך דעם רעקל, ארונטערגעשלעפט אייַן שוך פון פוס און א שלייַדער געטהאָן איהם אויף'ן פלאָר, דאן דעם צווייטען און אריינגעווארפען זיך אין בעט.

— נו, נו, דו וועסט בייַ מיר שפעטער זינגען מיט אן אנדער קול.

א היבשע צייט איז ער געלעגען, ווארפענדיג זיך מיט א בייזקייט פון אייַן זייט אויף דער צווייטער, אז דאָס בעט אונטער איהם האָט גע־סקריפּעט, און וואָס ווייטער האָט איהם זיין האַרץ אויף איהר אלץ מעהר געקאָכט. ער וועט איהר קיינמאָל ניט פערגעסען, ווי זי האָט דאָ איהם צוגעשפיעלט... ער וועט זיך מיט איהר אברעכענען, און זי וועט טהייער דערפאר בע־צאָהלען. ער האָט עטליכע מאָל געוואָלט אויפ־שפרינגען פון בעט, נאָר יעדעס מאָל האָט ער זיך אבגעהאלטען. און ענדליך איז ער איינגע־שלאָפען.

בייַזע חלומות האָבען געשטערט זיין שלאָף און אין דער פריה האָט ער זיך אויפגעכאפט מיט א פערשטיקטען קרעכצען. עס האָט איהם גענומען עטליכע סעקונדען, ביז ער האָט זיך געקענט ערקלעהרען, וואו ער איז אין דער וועלט, און וועז ער האָט זיך דערמאָנט, איז ער שרעק פון בעט זעהן וואו סאָפיע איז.

ער האָט איהר געטראָפען אויף דעם זעלבען שטוהל, די פינגער איינגעקלאַמערט איינער אין אנדערען און אָנגעשפּאַרט אויף'ן וווייכען אויבער־סטען טהייל פון לינקען פוס, די קאָפּ עטוואָס אָנגעבויגען און די אויגען אויסגעשטעלט אויף עפעס א פינקטל אין דער לופט. קיין כעס, קיין צוקאָכטקייט, קיין פיינדשאפט, קיין טרויער האָט זיך ניט געזעהן אויף איהר געזיכט. דער פנים ווי פערשטיינערט, די אויגען ווי פער־גליווערט, אזוי ווי אלע געפיהלען זיינען ביי איהר אבגעשטאָרבען.

* * *

יאָהרען זיינען אריבער זייט יענער נאכט.

דער פערשטיינערטער אויסדרוק פון סאָפיע'ס געזיכט האָט זיך א ביסל אָבגעריבען, נאָר אין גאַנצען איז ער ניט פערשוואונדען. קיינער פון די בעקאַנטע האָט קיינמאָל ניט געהערט, אז זי זאָל זיך קלאָגען אויף איהר מאן, זאָגען אויף איהם א שלעכט ווארט, קיינער פון די שכנים האָט קיין מאָל ניט געהערט, אז זי זאָל מאכען א סצענע איהר מאן, נאָר דערפאר האָט קאָפּען פון איהר קיין מאָל ניט געהערט מעהר ווי איינצעלנע ווערטער, ווי „יא", „ניין", „באלד", אויב זי האָט זיך לחלוטין ניט געקענט בעגעהן אָהן זיי.

די ערשטע צייט האָט ער זיך געסטאַרעט אריינצוציהען איהר אין א געשפּרעך, עס האָט איהם גערוסען דאָס הארץ צו זעהן א פערגלי־ווערטע זאך, וועלכע ער האָט פריהער אזוי גוט

געקענט אלס א לעבעדיגע פרעהליכע וועזען, און אז זיין פרייגדליכקייט איז געבליבען ניט געענטפערט איז ער בייז געוואָרען און האָט זיך געמסטערט ארויסברענגען איהר פון זיך, ערזיינטרייבען איהר אין א כעס, אבי נאָר זי זאָל עפענען א מויל אין זיין געגענוואָרט, אָבער דאָס איז איהם אויך ניט געלונגען, זי איז געבליבען רוהיג, קאלט, אזוי ווי די געפיהלען וואָלטען בייַ איהר אבגעשטאָרבען. וואָס א טאָג ווייטער האָט ער זיך אָנגעהויבען דורכצודרינגען מיט א מורא פאר דעם לעבעדיגען שווייגענדיגען פאַרוואורף, וואָס איז ארומגעגאנגען אין דער געשטאלט פון סאָפיע'ן און האָט זיך אָנגעהויבען פיהלען ניט היימליך אין די פיער וועגד מיט איהר. ער האָט פערלאָרען יעדען חשק צו וועלען אויפהויבען דעם שלייער און כאפען א בליק אין איהר חאָרצען. איהר שווייגען, איהר שטילקייט האָט איהר געדריקט און איהם האָט אויסגעווייזען, אז פון יעדען ווינקעל טייטעלט אויף איהם א בעשולדיגונגם פינגער.

יאָהרען זיינען אריבער זייט יענער נאכט, און דער מוראַ'דיגער ברוגז האָט אָנגעהאלטען ווי אין דער ערשטער נאכט. זי איז צו איהם ניט ווייבער געוואָרען, זי האָט איהם ניט פערגעבען, נאָר דאָס האָט זיי ניט געשטערט צו ווערען טאטע־מאמע און האָבען א האלבע טוץ קינדער.

ניו יאָרק, יאנואר, 1910.

ש. ניגער

די רוסיש־אידישע פרעסע

ער משורר י. ל. גאָרדאָן האָט גע־שריבען פרוג'ן אין די 80־ער יאָהרען, אין איינע פון זיינע העברעאישע ליעדער:

„זינג דיינע שירים אין דער שפראַך פון די פיינד אונזערע; דערצעהל זיי פון אונזער פיין, רעד פון זייער בייזקייט... למאי רעדען צו אידען? זיי ווייסען זייער עלענד! לאָמיר רעדען צו די גוים — זאָלען זיי ווערען פערציטערט!"

ר ע ד ע ן צ ו ד י ג ו י י ם — דאָס איז געווען דאָן די אויפגאבע פון דער אידיש־רוסישער פרעסע. די איינציגע אויפגאבע*). טאָמער פלעגט זי רעדען אמאל צו אידען, פלעגט זי רעדען אזוי, אז די גויים זאָלען הערען, כ ד י די גויים זאָלען הערען און ווייסען —, אז ניט אלע אידען זיינען פערפינסטערטע, פערנאריש־טע, שמוציגע. פאַרהאַן צווישען זיי אויך קלוגע, געבילדעטע, ציוויליזירטע, און — זאָל נאָר זיי די ממשלה ירום הודה שטיצען, זאָל נאָר די רוסישע געזעלשאפט צו זיי האָבען צוטרוי,—וועט קיין צעהנדליג יאָהר ניט איבערגעהן, און אלע אידען וועלען ווערען אזוי ווי זיי, אלע אידען וועלען ווערען „מענשען", ד. ה., פאטריאָטען, טרייע אונטערטהאנען פון דער רוסישער קרוי־טור, פון דעם טייערען פאטערלאנד... וואָרום, אין תוך געזעלשאפט — דאָס האָבען זיי אויך גע־וואָלט זאָלען די גויים הערען — אין תוך געזע־מען זיינען אידען אן עם חכם ונבון, א פעהיג פאָלק, א טרייַ־איבערגעבען פאָלק, און מיט א שעהנעם יחוס, — מעהר ניט... מעהר ניט די „נארישקייטען", אט די אלע „ווילדקייטען", וואָס זיינען אָנגעווואקסען — עפעס א קלייניג־קייט, גאָספאָדא, מיטלאלטער! — נאָר אט־אט, נאָך א ווייל, נאָך איין חסד פון דער רע־גיערונג, נאָך מיט איין אָנטיסעמיט וועניגער, נאָך איין שקאָלע א פרייע פאר אידען — און די אידישקייט וועלט אבגעריניגט, די אידישקייט

*) צעדערבוים'ס „ראזסוועט" (1872—1882) וואָס האָט געשטעלט זיך אָנדערע אויפגאבען — תבת־ציון א. ד. ג. האָט לאָנג ניט עקזיסטירט.

ווערט אבגעוואשען — איהר וועט זיי ניט דערקענען! אזוי האט דעקלאמירט און געפיינט זיך די אידיש־רוסישע פרעסע פאר דער „וועלט", געפיינט זיך פאר און נאך די 80ער יאהרען, — און פון טאג צו טאג איז זי געווארען העסליכער און קאמישער...

ערשט די לעצטע צעהן יאהר נעהמען זיך וויזען אויף רוסיש צייטונגען, וואס ריידען צו אידען, צייטונגען, וואס האבען אין זינען ניט די פרעמדע וועלט, נאר די פערפרעמדעטע אידישע אינטעליגענץ.

די דאזיגע צייטונגען רופען ניט, ווי אמאל, דאס פאלק צו דער אינטעליגענץ און צו איהר בילדונג מיט איהרע „פראווען", נאר, פערקעהרט, זיי ווילען די אינטעליגענץ זאל זיך אומקעהרען צום פאלק. דאס זיינען, ריכטיגער געזאגט, די צייטונגען פון דער אינטעליגענץ, וואס האט זיך אומגעקעהרט צום פאלק... צום פאלק, אבער ניט צו זיין שפראך. רעדט זי וועגען דעם אייגענעם פאלק, וועגען די אייגענע אידעאלען, אויף א פרעמדער שפראך. וועגען דער אייגענער שפראך רעדט זי אויף א פרעמדער שפראך. און זי וויל, אז זי איז א פרעמדע, זי איז צו איהר ניט צוגעבונדען, זי זארגט פאר איהר ניט, זי קולטיווירט זי ניט. נאר די אייגענע שפראך, אידיש, קען זי ניט, האט זי קיין אנדער ברירה ניט. און, טאמער האט זי א ברירה, איז די פרעמדע שפראך „בעקוועמער", ניצליכער, ווי אידיש (און די אידישע אינטעליגענץ איז נאך אלץ געווהנט צו מאכען פון דאס שענע א „אידעאל" און אין דער ווירקליכקייט זוכען דאס בעקוועמע און דאס ניצליכע), געברויכט זי רוסיש, נאר זי געברויכט עס — און דאס קאנען מיר איהר גלויבען — אלס מיטעל, ניט אלס ציעל, אלס צייטווייליג מיטעל.

רוסיש איז אין איהרע אויגען דאס איינענע, וואס ביי די אמאליגע משכילים אונזערע איז געווען אידיש: אונזער שפראך, האבען געטראכט די משכילים, איז עס נישט, ס'איז אבער די שפראך אויף וועלכע מען קען רעדען מיט אונזערע, מיט'ן פאלק... צום „פאלק" מוז מען רעדען אידיש, צו דער „אינטעליגענץ" — רוסיש. ס'איז א מוז־שפראך... און דער רעזולטאט איז דאָ אויך דער אייגענער, וואס דאָרטען, ביי די משכילים, וואס האבען נעבעך גאמוזט שרייבען אידיש: נישט ווילענדיג האבען זיי מיטגעווירקט צו דער פערשפרייטונג און פערשטארקונג פון אידיש, און נישט ווילענדיג העלפען איצט פון א געוויסען מין נאציאנאליסטען דער פערשפרייטונג און פערשטארקונג פון רוסיש צווישען אידען. דאס דאזיגע רוסיש איז א שלעכט רוסיש, א זשארגאן־רוסיש, א טויט רוסיש, א אונקולטורעל רוסיש (עס קען ניט זיין קיין קולטור, וואו עס איז ניטא קיין קולט), אזוי ווי עס איז געווען א שלעכט אידיש, א זשארגאן־אידיש, א כלאחר־יד־אידיש ביי די משכילים, וואס האבען געשריבען מיט דער כונה ניט צו פערשטארקען, נאר, פערקעהרט, אוים־צורעטען די אידישע שפראך... נאר דאס מאכט די שולד פון אונזערע רוסיש־„אינטעליגענטען" גרעסער, ניט קלענער: דוכט זיך, גלייכער איז צו מאכען פון א זשארגאן א שפראך, ווי פון א שפראך מאכען א זשארגאן! פון פושקינ'ס, פון טורגעניעוו'ס, פון טשעכאוו'ס שפראך מאכען א זשארגאן! דאס איז א קולטור־פערברעך! נאר די רוסיש־„אינטעליגענטען" ווילען זיך ניט מודה זיין, אז זיי געברויכען ניט די רוסישע שפראך, נאר א רוסישען זשארגאן, און די, וואס זיינען זיך מודה, טענה'ן אז זיי מוזען — רוסיש איז א מוז־שפראך. און אזוי ווי פאר דער אסימילאטארישער אינטעליגענץ איז די אידיש־רוסישע פרעסע געווען א בריק, וואס האט געפיהרט צו דער ריינ רוסישער קולטור, אזוי ווילען זיי מאכען די אידיש־רוסישע פרעסע פאר א בריק, וואס פיהרט צו דער אידישער קולטור...

ביידע בריקען, פערשטעהט זיך, זיינען פאר־פירענע. נאר וויכטיג איז דער טענדענץ און וויכטיג איז אנצואוויזען — און דאס איז אייגענטליך די אויפגאבע פון מיין ארטיקעל — אז צו די פריהעריגע צווויי טענדענצען איז צוגעקומען אין דער אידיש־רוסישער פרעסע, א נייע, א דריטע.

איהר אויסדריקער איז דער „יעוורעיסקי מיר"; פאריגען יאהר האט ער אנגעהויבען געהן, אלס א מאנאט־שריפט, און איצט איז ער א וואכענבלאט. און ער שטעהט אין מיטען, ריכטיגער, אן א זייט פון די אנדערע צווויי ריכטונגען אין דער אידיש־רוסישער פרעסע, — דעם „נאציאנאל־אסימילאטארישען" „נאווי וואס־

כאָד" און דעם „נאציאָנאל־ציוניסטישען „ראז־סוויעט".

די צוויי לעצטע, לויט זייערע שטרעבונגען, זיינען צוויי עקען, מערב און מזרח פון דער אידיש־רוסישער פּרעסע; איין זאָך אָבער פּער־איניגט זיי: ביידע זיינען זיי פּ ע ר מ י ט לׂ ע ר. דער בעניייטער „וואָסכאָד" איז א פער־מיטלער צווישען דער אידישער אינטעליגענץ און דער ג ו י׳א י ש ע ר וועלט; דער „ראז־סוויעט" — צווישען דער אידישער אינטעלי־גענץ און דער א י ד י ש ע ר וועלט. פּאר זיי ביידען איז דער תחום, דאָס אָבגעזונדערטע אידישע לעבען אין גלות, מעהר ניט ווי א חיי־שעה, א ד ע ר ו ו י י ל י ג ע זאָך, פּריהער אָדער שפּעטער האָפּען זיי, יעדער אויף זיין שטייגער, אויסגעלייזט צו ווערען, ענטלויפּען פון דער „אונאָרמאלער" אידישער אָבגעזונ־דערטקייט אין גלות, — איז פּאר זיי ביידען די אידיש־רוסישע פּרעסע א זאָך, וואָס היינט לעבט זי און מאָרגען... וועט משיח קומען, אָדער מיר וועלען זיין... „טיף אין ראָסיי". לעגען זיי זיך אין דער אידיש־רוסישער פּרעסע ניט אַריין, מאָכען פון איהר קיין קולט ניט, ווילען אין איהר ניט ש א פּ ע ן, נאָר — יעדער אויף זיין אופן — א ג י ט י ר ע ן, א י נ פּ א ר־מ י ר ע ן....

דער „יעווּ. מיר" אָבער ווילׂ ש א פּ ע ן. ער ווילׂ ניט זיין קיין פּערמיטלער, ער ווילׂ ניט זיין א מיטל, נאָר א ציל פּאר זיך. די טיפּישע פּאר־שטעהער פון „יעווּ. מיר" פּאָדערען „די גלייכ־בערעכטיגונג פון די שפּראכען", ד. ה. אז רוסיש זאָל גערעכענט ווערען פּאר אונזער שפּראָך, פּאר דער שפּראָך פון אונזער ש א פּ ע ן, פון אונזער נ א צ י א נ א ל ע ן שאָפּען, אזוי ווי אידיש, אזוי ווי העברעאיש; מען זאָל אויף רוסיש וועגען אידישע אנגעלעגענהייטען ניט שרייבען אבי ווי, אבי וואָס; מען זאָל זיך ניט בענוגענען מיט א ג י ט י ר ע ן — ג ע ג ע ן אנטיסעמיטיזם אָדער פּ א ר׳ ן נאציאָנא־ליזם; דער אידיש־רוסישער פּרעסע זאָל ניט פּרעמד זיין אַלײן, וואָס איז ניט פּרעמד אידען— אלם יחידים, אלם געזעלשאפט, אלם נאציע...

די דאָזיגע מיינונג, מען זאָל זי דערפּיהרען ביז'ן סוף, מוז ווערען אן אבסורד, פּערשטעהט זיך. וואָרום, אויב די אידיש־רוסישע לִיטעראַ־טור איז אין דער אמת'ן א א י ד י ש ע לי־טעראטור, דאַרף זי זיך אָבגעבען ניט בלויז מיט ספּעציעלע אידישע, נאָר אויך מיט אלגעמיינע פּראָגען, אזוי ווי עס גיט זיך אָב און מוז זיך אָבגעבען מיט אלגעמיינע פּראָגען פון לעבען, פון וויסענשאפט, פון עטהיק און עסטהעטיק — די העברעאישע און די אידישע לִיטעראטור: די שאפונגס־קרעפטען פון דער אידישער, ווי פון יעדער נאציע, קענען זיך דאָך ניט איינשלִיסען אין די ד' אמות פון ענג־נאציאָנאלע אינטערע־סען; וואָס גרעסער עס זיינען די קרעפטען פון דער נאציע, פון דער נאציאָנאלער לִיטעראטור, אלײן בריייטער מוז ווערען דער קרייז פון די אל־געמיין מענשליכע פּראָגען און פּראָבלעמען, מיט וועלכע זיי גיבען זיך אָב. די אלגעמיין מענש־ליכע אינהאלטען שוואכען ניט אָב די נאציא־נאלע קולטור, נאָר פערקעהרט, זיי פערשטארקען זי. וועז אויף אידיש אָדער העברעאיש זאָל בע־שאפען וועלען א וויסענשאפטליך אָדער פילאָ־זאָפיש ווערק, וועט עס געהערען דער אידישער לִיטעראטור און וועט בעפּרוכטען פּריהער ווי אלײן דעם אידישען גייסט, הגם א וועלט וועט עס האָבען אן אלגעמיין מענשליכען. זאָל אָבער אזא ווערק בעשאפען וועלען פון א אידען אין דער רוסישער שפּראָך, וועט עס, פערשטעהט זיך, רייכער מאכען ניט די אידישע, ניט די אידיש־רוסישע אפילו, נאָר די נאציאָנאל רוסישע קול־טור. די אידיש־רוסישע לִיטעראטור קען זיך פערנעהמען אלזאָ נאָר מיט א י ד י ש ע אנ־געלעגענהייטען, מיט ספּעציפּיש־אידישע אינ־טערעסען, זי מוז זיך שטעלען איינע א בעשטימ־טע, א בעגרענעצטע אויפגאבע, זי מוז זיין אין א געווייסען זין א פאָך לִיטעראטור, און דאָס אלײן שליסט שוין אוים דעם בעגריף פון נאציא־נאלע לִיטעראטור, וועז מען זאָל קענען אפילו אויסהערען אָהן א שמייכעל אויף די לִיפּען די מיינונג, אז מען קען שאפען אויף א פּרעמדער א ס י מ ע ל י ר ע נ ד י ג ע ר שפּראָך אן אייגענע נאציאָנאלע לִיטעראטור.

וועז מען זאָל פּרובען אלזאָ אפילו דורכפּיהרען די מיינונג וועגען דער „גלייכבערעכטיגונג פון די שפּראכען" ביז'ן סוף, מוז זיך ארויסווייזען איהר אונלאָגישקייט. נאָר איך בין דאָ אויסען ניט די לאָגיק, איך בין אויסען די פּסיכאָלאָגיע פון דער דאָזיגער מיינונג.

די פּסיכאָלאָגיע איז דאָ א פּראָסטע און דוקא א שעהנע: פונקט אזוי ווי עס זיינען

פֿארהאן מענשען, וואָס זיינען ב ט ב ע מעקלערס גייסטיגע, — זיינען, פֿערקעהרט, פֿארהאן מענשען, וואָס די גייסטיגע פֿערמיטלע־רײ קענען זיי אַרגאַניש ניט פֿערלײדען. זיי קע־נען ניט פֿערלײדען, אז די ארבייט זייערע זאָל זיין א מיטל צו עפּעס א זאָך, ניט קיין ציעל. דאָס זיינען מענשען, וואָס האָבען אין זיך א שאַפּענדיגען גייסט: מ'קען ניט שאַפּען אָהן א אילוזיע פון זעלבסטצוועקיגקיט. אזוינע מענשען, וואָס מעהר מיר וועלען זיי האָבען, אלץ נעהנטער וועלען מיר זיין צו אונזער ציעל, צו אונזער גייסטיגער בעפֿרייאונג. אזוינע מענשען זיינען, דוכט מיר, די אויפּטהוער פון „יעוו. מיר". זיי זיינען אידען און שרייבען פֿאר אידען, נאָר פֿאר אידען; נאָר אזוי ווי זיי שרייבען רוסיש, ווילען זיי, אז דאָס רוסיש זיי־ערם, זאָל זיין ניט א מיטל צום ציעל, נאָר דער ציעל אלין, ניט אן איבערגאַנג צו אידישקייט, נאָר שוין די אידישקייט אלין. דאָס, וואָס זיי שרייבען רוסיש, איז אפשר מעהר ניט ווי א צופאל און אפשר נעהמט זיך עס דערפון, וואָס דער נאַציאָנאלער ווילען זייערער איז נאָך ניט גענוג אקטיוו, ניט גענוג שטאַרק אראָבצוטרייס־לען פון זיך די אלטע פון דער אסימילאַציע ג'־ירשג'טע געוואוינהייטען, — נאָר א מענש, וואָס שאַפּט, וואָס האָט די פּסיכאָלאָגיע פון א שא־פענדען, וועט קיינמאל ניט מסכים זיין, אז די פֿארם פון זיין שאַפּען איז מעהר ניט ווי א צופאל, מעהר ניט ווי א געוואָהנהייט, ניין, עס איז א „געזעץ", עס איז „אן אינוועניגסטער מוז"... און ווי באלד ס'איז א מוז, וויבאלד מיר מוזען שרייבען רוסיש, שאַפּען אויף רוסיש, — האָט רוסיש א ווערטה פֿאר אונז, און האָט עס פֿאר אונז — האָט עס פֿאר אלעמען א ווערטה": די שאַפּענדע נאַטור איז אריינגע־טהאָן אין זיך און איז סובייקטיוו, נאָר זי איז זיכער, אז איהרע סובייקטיווע איבערלעבונגען האָבען אן אביעקטיוון ווערטה...

דאָס איז אונגעפעהר די פּסיכאָלאָגיע פון די, וואָס שרייבען אין „יעוו. מיר"; וויכטיגער פֿאר אונז איז דעם לעזער'ס פּסיכאָלאָגיע. דער „יעוו. מיר" האָט זיין אייגענעם לעזער. ער איז אין א נעווּיסען זין א נייער ביי אונז, אלײן אויסהאלטען א זשורנאל האָט ער נאָך קיין כח ניט, מוז ער האָבען שותפים, ער פּרואווט זיך אָבער ארויפלעגען זיין שטעמפּעל אויף זשור־נאל. דאָס איז דער שטעמפּעל פון'ם נ א צ י א־נאליזם, וואָס קען ניט וואַר־טען. אזוי וואלט איך עס אָנגערופען.

פֿארהאן א נאציאָנאליזם, וואָס „קען וואַר־טען". דאָס איז דער ציוניסטישער נאציאָנאליזם. די ציוניסטען האָבען צייט... זיי האָבען לעיב ארץ ישראל — כאפּען זיי ניט לויפען אהין, עס איז ניט קיין בעל־הבתישער שטאט — לויפען. אז עס וועט קומען די צייט, וועלען זיי געהן. וועלער, לעיבען זיי העברעאיש. איז די דאָזיגע צווייטע ציוניסטישע לעיבע אויך ניט קיין לייכטזיניגע, קיין שקאַצישע: געכאפּט און גע־האלטן זיך... ניין, עס איז א לעיבע, אן איינגע־האלטענע, א געשלאָסענע, און מיט א השבון: די קינדערלעך — זיי האָבען צייט — זאָלען זיי זיך טאקע לערנען העברעאיש, מיט דער „באָנע" קען מען שוין ווי עס איז דורכקומען, זי זאָל זיי אבלאזען אויף א שעה צייט, אָבער מיר, דערוואקסענע פֿארנומענע מענשען, — מיר... וועלען שפּעטער זיך נעהמען דערצו,— אט, אז מען וועט זיך אריינקלייבען „אין דער נייער דירה", אין ארץ ישראל, און מען וועט זיך בערוהיגען יעדערער אונטער זיין פּייגענבוים און אונטער זיין ווינשטאק... מיר האָבען נאָך צייט...

און וויל זיי האָבען נאָך צייט און האָבען זיך ניט וואָס צו אילען, ווילען זיי ביז וואָס־ווען זיך אינפֿונדעווען דערווייל טאקע דאָ אין גלות און טאקע מיט „פֿראוועס", ווארום, אז שוין אבקומען דאָ אין גלות, היינט פֿאר וואָס זאָל מען לכל הפּחות ניט האָבען קיין „פֿרא־וועס"? טיף אין הארצען אָבער — אזוי טיף, אז זיי קענען אלײן ניט דערלאַנגען אהין — זיינען זיי זיכער, אז עס איז אלץ מעהר ניט ווי דערווייל, און וויבאלד, אז עס איז אלץ מעהר ניט ווי דערווייל, היינט פֿאר וואָס זאָלען זיי זיך אבזאָגען פון פערגענגען צו רייַדען מעשה־אינ־טעליגענט רוסיש, פּויליש, דייטש, מאדיארישׁ, טאטערישׁ, טאטיש, חויש, חתיש, גרנשיש? זשארגאָן רעדט מען אהן זיי אויך א פּולע, מען רעדט שוין צופיל זשארגאָן, און ס'איז גלאט עפּעס אן אנשיקעניש, א מין געלע לאטע אויף רוקען, וואו מען געהט דערקענט מען... און העב־רעאיש — העברעאיש ווערלען זיי דאָך ניט פערשפּעטיגען, העב־רעאיש איז דאָך אונזער שפּראָך, „אונ־

זער הייליגטהום", „אונזער ירושה", „אונזער אידעאל", „אונזער פראגראם", „אונזער פאדע־רונג", „אונזער לאזונג"... עס וועט דאך ביי אונז קיינער ניט אבנעהמען...

דאס זיינען די נאציאנאליסטען, וואס קע־נען ווארטען.

האבען זיך אבער בעוויזען ביי אונז די לעצטע עטליכע יאהר אנדערע, נייע נאציאנא־נאליסטען. נערוועזע אזוינע, אונרוהיגע, היצקעפ. וויליגן זיי, די דאזיגע היצקעפ, די נאציאנאליע בעדירפנים, די דורשט נאך נאציאנאליע קולטור, וואס האט אויפגעוואכט ביי זיי אין הארצען — זאל בעפרידיגט ווערען ש ו י ן, אויף'ן ארט. זיי איז וועניג, וואס די קינדער, די אייניקלעך, די יורשים זייערע, וועלען זיין אידען. זיי וויליגן אליין זיין אידען. אין זיי האט זיך אנגעצונדען — דורך עפעס א היסטארישען בליץ — דער נאציאנאליזם ווילען, — אפשר פריהער נאך ווי דער נאציאנאליזם בעוואוסטזיין: האבען זיי ניט קיין „ענדע־ציעלען", קיין „צוקונפטס אי־דעאלען", זיי ווייסען ניט פון נאציאנאליזם מאק־סימום, זיי ווייסען נאר, אז זיי זיינען אידען און אז זייער אידישקייט ווערט אין דער לופט, וואס ארום, דערשטיקט, פער'סם'ט, לעכצען זיי נאך אידישער לופט, נאך ריינער נאטירליכער לופט, כאטש וויפיעל עס איז, אבי די נשמה צו דערקווייקען... אז זיי וועלען די נשמה דערקווי־קען, אז זיי וועלען זיך אליין אב'חיה'ן, — וויי־סען זיי, — וועלען אויף די קינדער, די קינפטיגע דורות, געניסען דערפון; א ניט — וועט ניט זיין אפילו, ווער עס זאל זיי ירש'ענען, ווער עס זאל דעם שמערץ זייערען ירש'ענען...

לויפען זיי ארום, ווי פער'סם'טע, מיט דורשטיגע אויגען, קלייבען א קערנדעל צו א קערנדעל, א יאדרעלע צו א יאדרעלע, און זוכען א ווינקל, כאטש א קליין ווינקעלע, וואו מען זאל עס קענען פערזייהן, עס זאל אויסוואקסען כאטש אין לעבעדיגע בלום זאל אויסוואקסען, כאטש אין בלום, וואס מיר אליין האבען פער־זייהט און מיר אליין וועלען בעפוצען מיט איהר די קראנקע, די צערטע ברוסט פון אונזער שוועסטער...

זיי זיינען ניט קיין בלינדע, אט די אלע, וואס יאגען זיך נאך דער ארעמער בלום: זיי זעהען דעם גארטען, דעם פרעכטיגען גארטען, וואס שיינט און שמייכעלט צו זיי אוים דער טיעפענים פון דער פערגאנגענהייט, אוים דער ווייטענים פון דער צוקונפט, זיי זעהען דעם גארטען, אבער וער וויים, צי לעבט ער, צי איז ער ניט פערגליווערט געווארען אין זיין גאנצער פראכט אויף אייביג. און אפשר איז עס גאר א כשוף, א פאטא־מארגאנא? — און דא איז א האפענונג פארהאן אויף אן ארעמע, א בלאסע, אבער א געוויסע און א פרישע, א לעבעדיגע בלום, אייער שוועסטער'ס א טרעהר פאלט אויף איהר — און זי וואקסט, איין טראפען מארגען־טהוי — בליהט זי אויף... איהר געהט צו נאהנט, הערט איהר איהר דופט...

אזוי איז פון אט דער קליינער, אבער בלי־הענדיגער מעגליכקייט פער'בשופ'ט געווארען א טהייל פון דער נאציאנאליער אידישער אינטע־ליגענץ — און האט זיך געזומען פאר דער ארע־מער, פערשטויסענער, אבער פרישער, לעבעדי־גער, צוזאגענדיגער פאלקס־שפראך. זיי האבען דערזעהן דא די מעגליכקייט צו קומען אין בע־ריהרונג, אויב ניט מיט'ן ברייטען, אבער ווייי־טען און אלטען ש ט א ם, איז מיט דער יונגער, גרינער, מיט צייטיגע פרוכטען אנגעלאדענער צ ו ו י י ג פון פאלק. זיי האבען דערזעהן דא די מעגליכקייט צופריעדען צו שטעלען ש ו י ן, דא, אויף'ן ארט, זייער בעדירפנים אין נאציא־נאליען לעבען, אין נאציאנאליען שאפען. אויב שפעטער ווילען בעשאפען ווערען בעדינגונגען פאר א פרייערען און פולערען נאציאנאליען לע־בען — איז מה טוב; אבער ווארטען ביז די בעדינגונגען ווילען בעשאפען ווערען — קענען זיי ניט... טהייליט זיך דען ניט אב דער עפעל פון צוויייג, ווי נאר ער ווערט צייטיג, ווארט ער דען ביז דער באדען, אויף ווילכער ער פאלט, וועט ווערען ריין?...

דאס איז איין טהייל פון די נאציאנאליס־טען, וואס קאנען ניט ווארטען.

פארהאן אבער נאך א טהייל, ניט לאנג ערשט איז ער צוגעקומען, — און ער קען נאך מעהר ניט ווארטען. ער קען ניט ווארטען אפילו ביז ער וועט זיך אויסלערנען, ביז ער וועט זיך צוגעווענהנען צו אידיש; בירושה פון דעם פרי־הערדיגען דור האט ער בעקומען רוסיש, און ער ווייל ש ו י ן, ד ו ר ך ר ו ס י ש, צופריי־דען שטעלען די אויפגעוואכטע אין איהם נאציא־נאלע בעדערפנישען, ער ווייל, אז די כוונה די נא־ציאנאלע זאל שוין פערעכענט ווערען פאר א

נאציאָנאַלעם לעבען, און דער נאציאָנאַלער אינהאַלט זאָל ניט דאַרפען זוכען מעהר קיין נאציאָנאַלע פּאַרם...

און דאָ ליגט זייער טעות:

זיי פערגעסען, אז דער עיקר אין נאציאָנאַלער קולטור איז די פּאַרם, און אז נאָר אין דער נאציאָנאַלער פּאַרם קען זיך אויפהאַלטען און אויפהיטען דער נאציאָנאַלער אינהאַלט..

דאָס איז אַ גרויסער טעות, און דוקא דערפּאַר איז ער ניט געפעהרליך: ביי אַ גרויסען טעות קען מען לאַנג ניט בלייבען. זוכענדיג אַן אויסדרוק פּאַר זייער נאציאָנאַלען ווילען, — זוכענדיג איהם דאָרט, וואו ער איז ניטאָ, — וועלען די דאָזיגע אינטעליגענטען סוף כל סוף מוזען אָנהויבען זוכען איהם אין אַנדער אָרט.

דערווייל איז אָבער גוט, וואָס אַ ווי־לען איז פּאַרהאַן, און אויב די מענשען איילען זיך און קענען ניט דערוואַרטען זיך ביז דער ווילען דער נאציאָנאַלער וועט אַ נאציאָנאַלען אויסדרוק געפינען, — די ענערגיע רייסט זיך, לאַנג איז זי פערשפּאַרט געווען, שפּאַרט זי זיך ארוים און וועלט צורונען אַ ביסעל, — איז עס ניט קיין שלעכטער, נאָר אַ גוטער סימן: עס איז אַ סימן, אז די ענערגיע איז אַן עכטע, אַ שוימיגע... דאָרט, וואו דער ווילען איז אַן אויס־געלעבענטער, אַ קאַרגער, מען וויל אַ סך — און טהאַן טהוט מען גאָר ניט, — דאָרט איז אַ סברה, אז מען וויל גאָר טאַקע אויך ניט... און טאַקע וויעדער אמאָל די ציוניסטען (איך רעד וועגען כלל, פערשטעהט זיך, ניט וועגען אויס־נאהמען)! געווים זיינען די ציוניסטען אין דער טהעאָריע „נאציאָנאַלער", ווי די אזוי אָנ־גערופענע „נאציאָנאַליסטען" פון דובנאָוו'ס שניט (וואָס איז, אגב, דער שניט אויך פון יעוו. מיר). די ציוניסטען זיינען אזוי צו זאָגען מאַק־סימאַליסטען אין נאציאָנאַלען זין, נאָר וואָס איז די פּעולה, וואָס זיי פּאָדערען אין דער טהעאָריע אַ מאַקסימום, אז אין דער פּראַקטיק פערגעסען זיי אויף מינימום אפילו? וואָס איז די פּעולה, וואָס דער אידעאַל זייערער — איז די הע כ־סטע נאציאָנאַלע פּאַרם, אז אין דער ווירקליכ־קייט ווילען זיי אפילו די נידריגסטע ניט אָנ־נעהמען? ווי אזוי קען מען קומען צו דער צע הנ טע ר טרעפּ, אז מען וויל זיך אויף דער ער שט ע ר ניט שטעלען? און דאָס געהט ניט אין דעם, וואָס די ווירקליכקייט איז ווייט פון אידעאַל, נידריגער פון איהם: — עס איז תמיד אזוי; עס דאַרף דאָך אָבער קיין ווי דער שפּרוך ניט זיין צווישען דעם אידעאַל און דער ריכטונג פון דער ווירק־ליכקייט, און ביי די ציוניסטען איז דאָך דוקא די, וואָס האַלטען אין מויל שטענדיג דעם הע כ־סטען נאציאָנאַלען אידעאַל, — דעם הים־טאָרישען אידעאַל: דאָס היסטאָרישע לאַנד, די היסטאָרישע שפּראַך, — דוקא די זיי־נען אָבגעריסען און ראַטהען אַלעמען אַברייסען זיך פון פאַלק, ניט קענען זיין שפּראַך, ניט אַנ־ערקענען זיין רעכט אויף גייסטיגע זעלבסט־בעשטימונג, דוקא די אַסימילירען זיך, אַסימי־לירען זיך, ניט האָבענדיג די אידעע פון אַסי־מילאציע (דער עקעלהאפּטסטער אַסימילא־ציע!) אַסימילען זיך, ניט זיענדיג קיין אַסימי־לאַטאָרען, אַסימילירען זיך, זינגענדיג „עוד לא אבדה תקותנו"... דוקא אויף די וועלט מקוים די נבואה — די קללה:

„ובתרועת תחיה על שפתים ובצהלות משחקים אלי קבר נדדה!..."

און מיר אָרט ניט די לאַגישע סתירה — וועניג לאַגישע סתירות האָבען מיר אין אונזער לעבען? — דאָ איז אָבער די סתירה אַ פּסי־כאָלאָגישע פּריהער ווי אלץ: דער בע־וואוסטזיין איז נאציאָנאַל און דער ווילען — אַסימילאַטאָריש... און דאָס איז דאָס ערגסטע: איך קען ניט, איך ווייל ניט גלויבען אין דער ערנסטקייט, אין דער אויפריכטיגקייט פון די, וואָס האָבענדיג אַ אידעאַל, שטרעבען זיי ניט דערנעהנטערען זיך צו איהם!

אין'ם עצם אידעאַל מוז איך אָנהויבען צווייפלען, וועו איך זעה, אז ער מאַכט נאָר ליכ־טיג אין קאָפּ און דערוואַרעמט ניט דאָס האַרץ, וועקט ניט אויף דעם ווילען, ווירקט ניט אויף אונזערע מעשים!

און איך מוז קומען צו דער מיינונג, אז פּסיכאָלאָגיש, אינעווייניג איז דער נא־ציאָנאַליסטישער נאציאָנאַניזם, דער נאציאָנא־ליזם, וואָס קען וואַרטען, אַ סך מעהר צוברעכען, ווי דער נאציאָנאַליזם פון די, וואָס קענען ניט וואַרטען. דער דאָזיגער נאציאָנאַליזם איז אָרי־מער אין אינהאַלט, ער שטעלט אַ סך קלענערע פּאַדעראונגען, פון דעם ציוניזם, די פּאַדעראונגען, וואָס ער שטעלט אָבער, שטעלט ער, ווי געהע־

ריג איז, — ער שטעלט זיי צום וועלן צו אונזערען, צו אונזער פראקטישער ענערגיע, ניט צום טהעאָרעטישען בעוואוסטזיין. ער זאגט ניט: טרעכט אזוי און אזוי, נאר: טהו ט, שפט דאס און דאס! לעגט ניט אב אויף שפעטער! שפעטער — וועט שפעט זיין! שפעטער וועט אירר ניט זיין, און איך ווייל, זאגט דער נאציאנאלער גענייל, וואס איז עכט און אקטיוו, — איך ווייל, אז אירר, ניט סתם „דאס פאלק", נאר אירר, ראובן און שמעון אוּן לוי און יהודה, — זאלט לעבען נאציאנאל! ווי ווי ווי מעגליך נאציאנאל!

און אט די טענדענץ בענרים איך!

איך וויים גאנץ גוט, אז עס איז מעהר ניט ווי א טענדענץ דערווייל, און נאך זעהר א שוואכע טענדענץ; איך וויים גאנץ גוט, אז אין לעבען זיינען די אינטעליגענטען פון „יעוו. מיר" ניט מעהר נאציאנאל און ניט וועניגער אסימילירט, ווי די אינטעליגענטען פון „ראזסוויעט"; מיר גענעלט אבער דאס, וואס די ערשטע ווילען ניט שלום מאכען מיט דעם וויידערשפרוך, מיט וועלכען די ציוניסטען האבען שוין לאנג שלום געמאכט, — מיט דעם וויידערשפרוך צווישען בעוואוסטזיין און ווילען, טהעאָריע און פראקטיק; מיר גענעלט דאס, וואס זיי ווילען, אז זייער אונמיטעלבארע פראקטיק, זייער הינטערגרונד שאפען זאל שוין זיין נאציאנאל, זאל שוין האבען א וועלטה, א נאציאנאלען....

זעלבסטפערשטענדליך, אין רוסיש וועלען קיין נאציאנאלע אידישע וועלטהען ניט בעשאפען וועלען, זיי קענען בעשאפען וועלען נאר אין א אידישער פארם, אין דער אידישער שפראך, אין שטענדיגער און אינטימער בעריהרונג מיט דעם אידישען פאלק, און טאמער וועלען אויף רוסיש, ווי אויך אויף אנדערע שפראכען, בעשאפען וועלען געוויסע ווינקעלע אידישע וועלטהען, וועט זייער אמת'ע נאציאנאלע בעדייטונג ארויסווייזען זיך ערשט דאן, וען זיי וועלען איבערגעטראגען וועלען אין אידיש, — דערווייל אבער איז גוט, וואס עס וואקסט א בעדירפנים אין אידיש נאציאנאלער קולטור, — ניט קיין לאגיש א בעדירפנים — זי האבען מיר שוין לאנג — נאר א פסיכאלאגיש א, א אינווענטסטע, א היסע, — א בעדירפנים, וואס קען ניט וואַרטען....

דר. ק. פארנבערג

אידיש שאפען—אדער „אידיש" שרייבען

(אן ענטפער צו ש. ניגער.)

„שמע בכל לשון אשר אתה שומע".
„לא השם הוא העקר אלא המעשה".

יהר געדענקט אלע, וואהרשיינ־ליך, די געשיכטע מיט'ן ענגל־הזהב: פערזאמעלט האבען זיך די אידען ביים בארג סיני, ער־ווארטענדיג יעדען אויגענבליק אז משה זאל פון בארג אראפּ קומען און ברייננען מיט זיך די תורה מיט די לוחות, אין וועלכע עם ווערט ערקלעהרט: „לא תעשה לך פסל ותמונה". „דו זאלסט קיין אבגע־טער פאר זיך ניט מאכען". דאך משה האט זיך א ביסעל פערשפעטיגט און די געדולד האט ביי זיי געפלאצט. א גאט האבען זיי געדארפט, און ניט פיעל טראכטענדיג האט מען צוזאמענ־געשלעפט דאם ביסעל גאלדענע חפצים, געמאכט דערפון א קאלב און זיך ננומען בוקען צו איהר: „אלה אלהיך ישראל!"

דיעזע טראגעדיע פון שאפען זיך אזויינע זארט געטער אין מאמענטען פון אונגעדולד און פערצווייפלונג, האט זיך וויעדערהאלט פון דאן אן שוין פיעל מאהל אין דער אידישער געשיכ־טע. „די אידען וואם קענען ניט וואַרטען" — ווי אונזער מיט־ארבייטער ש. ניגער כאראקטע־ריזירט זיי אין זיין ארטיקעל אין דיעזען נומער „צוקונפט" — קלעהרען ניט פיעל, אנאליזירען ניט טיף, קוקען ניט ווייט, בעת זיי געהען קרוינען א נייעם אבגאט פאר א גאט. א גאט דארפען זיי — און אן ענל הזהב איז פאר זיי אויך א גוטער אויסהעלף.

אט דיעזע איבעראיילטע בלינדע לייד־ענ־שאפטליכע „גאט"־זוכענדיש, פערווירקליכט אין בוקעניש צו א אבגאט, האט זיך אויסגע־דריקט אויך אין דעם נייעם קולט פון זשארגאן אדער „אידיש", וועלכער ווערט געפפלענט פון א טהייל פון אונזער נאציאנאל־געזאנענער אינ־טעליגענץ און וועלכער האט געפונען איינעם פון זיינע אויפריכטיגסטע און גלענצענדסטע כהנים גדולים טאקע אין אונזער מיטארבייטער ש. ניגער.

דאכט זיך נאך גאר ניט לאנג איז פון די קאלומס פון דער „אידישער" פּרעסע ניט אראפּ די פראגע: צו איז „אידיש" בכלל א שפראך? צו קען מען אויף אידיש בכלל שאפען „ווער־טהען", קינסטלערישע, קולטורעלע, נאציאנאלע? און מיט א מאהל... מען האט פון די אלטע גע־טער א טהייל פערלארען; אויף אנדערע צו ווער־טען האט מען קיין געדולד ניט און ניט פיעל טראכטענדיג האט מען פון „אידיש" א גאט געמאכט: „אלה אלהיך ישראל"! „אידיש", די שפראך אליין, די ריינע אויסערליכע פ א ר־מ ע איז ערקלערט געווארען פאר א ענוג גרויסען אידעאל. פון „אידיש" האט מען א קולט געמאכט. נור אויף אידיש קען א איד בכלל שאפען וועלטהען, ניט נאר נא־ציאנאלע, זאנדערן אויך מענשליכע — אזוי ער־קלעהרט מען אונז, און דערפאר ניט מען נור פאר אידיש ארויס א הכשר צו די אידישע שרייי־בער און קינסטלער. וועלכע עם שרייבט אויף אידיש, דער בעקומט א בעפריאונג פון אלע חטאים, וועלכע עם שאפט אויף אידיש, בעקומט פון אונזערע נייע אפּטרופסים די אונשטערב־ליכקייט געזיכערט און א נאציאנאלען מאנ־מענט שוין איצט אויסגעבויט ביים לעבען. אמת, זיי זיינען אליין מודה, אז דאם ביסעל גאלד אין דער „אידישער" ליטעראטור איז אפילו ניט גענוג פון איהם א קאלב צו מאכען, דאך דאם האלט אונזערע ענטהוזיאסטען ניט אפּ. „אלה אלהיך ישראל" ערקלעהרען זיי און מיט דעם פאנאטיזמום פון נייבעקעהרטע זיינען זיי גרייט ארויסצואווארפען פון דעם אידישען היסטארי־שען שיף דאם גאנצע נאציאנאלע פערמעגען, אלע קולטורעלע אוצרות, וואם דאם אידישע פאלק האט אנגעזאמעלט אין די טויזענדער יאהרען פון זיין מארטירער־נעשיכטע, נור אויס

דעם אייגציגען גרונד ווייל דיעזע אלע אוצרות זיינען ניט אין אידיש. מיט גרוים מאטערניש קומט אויס ביי זיי צו פועל'ן זיי זאלען כאטש העברעאיש אנערקענען, אלעם איבריגע איז אבער פסול, טריף.

די נאנצע נאציאנאלע שעפפונג פון אידישען פאלק ביז איצט איז אויפנעטהאן געוואָרען ניט אין אידיש — דאם איז דאך א פאקט. דער אידישער נאציאנאלער נעניוס האט ביז איצט שטענדיג געזוכט זיך צו בעפרייען פון די קייטען פון א קליינער, אונבעדייטענדער נאציאנאלער שפראך — דאם קענען זיי אויך ניט אבליקענען. אזוי איז געווען נאך פאר'ן חורבן. אזוי איז געווען אין די אלע בעדייטענדע עפאכען פון דער אידישער קולטורעלער שאפונג. פלאוויוס, דער תלמוד און מדרשים, ווי די שפאניש־אראבישע שעפפונגען זיינען ניט ווענ־ניגער עדות דאפיר, ווי די שעפפונגען פון די אידישע זשענינן פון 19טען יאהרהונדערט.

די פאנאטיקער פון „אידיש" זיינען בע־רייט שטייגער צו ווארפען אין דיעזע אלע אי־דישע זשענינן פאר זייער „פערראטה" צו אידיש. מיט א גרינגען האַרצען זיינען זיי בערייט אוים־צומעקען יענע אלע נעמען פון אונזער נאציא־נאלען יחוס־צעטעל. זיי פערגעסען זיך אבער, דיעזע פאנאטיקער, אז עס ווערט דאן נאנץ ווענ־ניג וואם בלייבען פאר אונז. זיי פערגעסען, אז א ה ן דיעזע אלע זשענינן, נור אלס „אידיש"־שעפפענדעם פאלק, פערליערען מיט די היסטא־רישי־קולטורעלע טראדיציאן — אונזער ווייכטיג־סטען נאציאנאלען פערמעגען — און פערוואנד־לען זיך קולטורעל אין א נייעם פאלק אהן טרא־דיציאנען, אהן פערדיענסטען, נור מיט גרויסע פערטענזיעס.

דער אידישער נאציאנאל־שאפענדער זשע־ניע האט אין דער פערנאנגענהייט שטענדיג געפאדערט זיין שפראך־פרייהייט; ער איז שפראכליך שטענדיג געווען קאסמאפאליטיש, אוניווערסאל. און דאם איז ניט געווען צופע־ליג, — ניט ווייל מיר האבען נאך קיין „אידיש" ניט געהאט — און דאם איז ניט געווען נור אינסטינקטיוו, זאנדערן זאנאר בעוואוסטזיניג איז די זעלבע פאליטיק פערטהיידיגט און נע־פפלענט געוואָרען. „שמע בכל לשון אשר אתה שומע". דאווען, לערען אויך יעדער שפראך, וואם דו פערשטעהסט. דאם פאדערט די קלוגע, ווייטזיכטיגע נאציאנאלע פאליטיק, דאם דיק־טירט דער טיפער אינערליכער טריעב פון נא־ציאנאלער זעלבסט־ערהאלטונג. וואָרים אונטער דער אוננארמאלער געשיכטליכער פערנאנגענ־הייט און עקאנאמיש־סאציאלער לאגע פון אי־דישען פאלק איצט און אין דער צוקונפט איז געווען און איז איצט אן אונמעגליכקייט פאר דאם אידישע פאלק צו קאנצענטרירען אלע זיינע כחות אויף איין שפראך.

דאם וואם האט פאסירט אין דער פער־נאנגענהייט, פאסירט אויך אין דער נענענווארט. מען האט אין די לעצטע יאהרען געשאפען ביי אונז א נייעם וואָרט „אידישער רענעסאנס". ש. ניגער איז געווען איינער פון די טאטעם פון דיעזער „רענעסאנס"־פראקלאמירונג. דאך דיעזע נאנצע „בעוועגונג" איז געווען אויפגע־בויט צום טהייל אויף א מיספערשטענדנים, צום טהייל אויף א גוזמא'דיגער זעלבסט־איבער־שעצונג. עס איז געווען א מיספערשטענדנים צו רעדען וועגען א „רענעסאנס" אין „אידיש". רענעסאנס בעדייטעט אויפלעבונג פון אן אלטער קולטור און אלטע שפראכען. זשארגאן אדער „אידיש" האט אין דער פערנאנגענהייט ניט קיין קולטור, ניט קיין שפראך. דער צאנה וראנה און א פאר מיסיאנערען־ביכלאך, דאם איז וואם אידיש פערמאגט אין דער פערנאנגענהייט (פער־גלייך: בעל־מחשבות, נעזאמעלטע שריפטען), פון דיע־זער אלטער קולטור לעבט דער צאנה וראנה נאך היינט, און די מיסיאנערסקע ביכלאך טראכט גאר קיינער ניט אויסצוגראבען פון זייער קבר. אויב עס וואלט ווירקליך פאַרגעקומען א אידישער רענעסאנס, דאן וואלט עס בעדייט א רעאקציאן געגען דעם נאנצען „א י ד י ש"־ק ו ל ט.

דאך פאר יעדען ערנסטען בעאבאכטער מוז אויסקומען אלס אונגעהיירע זעלבסט־איבער־שעצונג פון אונזערע „אידישע" שרייבער צו רייידן וועגען א רענעסאנס אין אידיש. דער שרייבער פון דיעזע שורות איז בשום אופן ניט נענייגט צו פערקלענערן די בעדייטונג פון דער אידישער ליטעראטור און דעם וועדטה פון די אוינצעלנע „אידיש"־שרייבער. עס איז קלאר אז די אידישע ליטעראטור האט געמאכט בע־דייטענדע פארטשריטע. עס איז קלאהר — און מען דארף וועגען דעם קיין איבעריג וואָרט ניט פערליערען — אז די בעדייטונג פון א נאציא־

נאלער שפראך איז זעהר גרויס צו פערשטארקען די נאציאנאלע געפיהלען, צו פערפעסטיגען דעם נאציאנאלען צובונד. עס זיינען אויך דא גע־וויסע געביעטען פון קונסט און ליטעראטור, פאר וועלכע עס איז לייכטער צו שאפען גרויסעס אין דער אייגענער נאציאנאלער שפראך. גע־וויסע, אבער ווייט ניט אלע. דאך דאס אלעס הייסט נאך ווייט ניט, אז נור אין „אידיש" קען בכלל געשאפען ווערען, אז די אידישע פארמע קען אוועקגעשטעלט ווערען אלס די אונ־בעדינגטע פארואיסזעצונג פון יעדער בעדייטענ־דער שעפפונג, פון יעדער נאציאנאלער שעפפונג. זאגאר פרינציפיעל, אלס אידעאל, וואלט עס געווען פאלש, און בפרט נאך אז די בעזונדערע לאגע פון אידישען פאלק מאכט אזא פאדערונג פראקטיש אונמעגליך. און גאר קאמיש קומט אויס צו הערען, אז ניט נאר וועלט דער „אידיש"־קולט געטריעבען אין קרעדיט פאר די צוקינפ־טיגע פערדיענסטען, זאנדערן אז שוין היינט צו טאג וועלט פאר „אידיש" ארויסגעשטעלט די מאנאפאליע פון דער אייניגער ליטעראטור וואס ענטהאלט אידיש־נאציאנאלע וועלטהען, די אייניגע, אין וועלכע אידישע שרייבער שאפען.

פריינדע, מיר זיינען אלע אידישע שרייבער, אבער צו וואס זאלען מיר זיך נארען. מיר ווייסען דאך אז אין יעדער אבטהיילונג פון ליטעראטור, אויך יעדען געביעט, שטעהט „אי־דיש" וויייט הינטער יעדער קולטורעלער שפראך. און וואר רעדט שוין וועגען אזא פערגלייך. מיר ווייסען דאך אלע אז נאך היינט צו טאג זיינען די בעדייטענדסטע א י ד י ש ע שעפפענדע קרעפטען צו געפינען נ י ט צוויישען די „א י־ד י ש" - שרייבענדע. מיר זעהען בשום אופן ניט איין מיט וואס די האפמאנטהאלס און די שניצלערס זאלען זיך האבען אזוי פערזינדיגט, דאס מיר זאלען זיך דארפען שעהמען מיט זיי. מיר פערשטעהען ניט, ווי אזוי קען מען ארוים־וואַרפען פון דער אידיש־נאציאנאלער שעפפונג אזעלכע אידיש־נאציאנאלע לייסטונגען ווי ווא־סערמאן'ס „אידען פון צירענדארף", צ. ב., אדער ריכארד הולדשינער'ס „די שטילע שטאדט". צו האבען מיר אין אונזער „אידישער" ליטעראטור פיעל פון זייער גלייכען?

מיר ווייסען אלע, אז אין רוסלאנד, ווי אין דייטשלאנד, אין עסטרייך, ווי אין אמעריקא זיינען פארהאן פיעלע אידישע טאלאנטען: פוב־ליציסטען, קריטיקער, בעלליטעריסטען, היסטאר־קער א. ז. וו., אבער אין די לאנדעס־שפראכען. די אידישע ליטעראטור האט כמעט ווי גאר ניט פון דאם אלץ. וואס איז די אורזאכע? צו איז דאם טאקע נור דער שלעכטער וויללען פון די אלע „אסימילאנטען", אדער עס זיינען דא טיעפערע אורזאכען דאפיר? און צו האבען דיעזע אלע טאלאנטען טאקע גאר קיין בעדייטונג ניט פאר אידען, אפילו דאן וועלן זיי שרייבען אין אידישען גייסט און פאר אידען?

אונזערע „אידיש"־פאנאטיקער זיינען בע־רייט זיי אלעמען צו קרוינען מיט דעם שימפף־וואָרט „אסימילאנטען", כאטש זיי מוזען דאך צוגעבען, אז דוקא פון די רייהען פון דיעזע „אסימילאנטען" זיינען אויפגעשטאנען זאגאר די שעפפער פון ציוניזמום, הערצעל און נארדאו. מעהר ווי פראכטונג האבען דיעזע פאנאטיקער פון דעסטוועגען ניט פאר זיי און פאר זייער שאפונג. דער פאנאטיזמום דערגעהט אזוי ווייט, אז מען שעהמט זיך ניט — ווי עס טהוט אונזער געעהרטער מיטארבייטער ניגער אלין — צו לייהען ביי די אנטיסעמיטען דעם ערגסטען, שמוציגסטען ארגומענט און עס אויך צו בענוצען. וען איינער א טשוקאווסקי האט מיט א מאהל אויסגעפונען, אז די אידישע שרייבער אין רוסיש זיינען ניט מסוגל צו פערשטעהן א דאסטאיעוו־סקי און צו שרייבען גוט רוסיש, האבען אונ־זערע אידיש־פאנאטיקער זיך אן דיעזע „חכמה" אנגעבאפט ווי אן אבן־טוב, און זאגאר דער פערנינפטיגער ש. ניגער האט מיט א מאהל ענטדעקט אז די רוסיש־אידישע שרייבער מאכען א חורבן פון דער שפראך פון טורגעניעוו און טשעכאוו. יאהרצעהנדליגע האבען די אידיש־רוסישע שרייבער געשריעבען אין די בעדייטענד־סטע רוסישע צייטונגען און זשורנאלען, זאגאר אן דער שפיץ פון זיי געשטאנען, און קיינער האט גאר ניט בעמערקט, אז זיי שרייבען שלעכט רוסיש. די פאאר ניי־אבגע'שמד'טע אנטיסע־מיטישע רוסישע „פאטריאטען", ווי טשוקאוו־סקי, ביעלי, לאקאט, סטרואווע, האבען דיעזע גרויסע ענטדעקונג געמאכט און די פאר „אי־דיש"־פאנאטיקער האבען אן דעם זיך אנגעכאפט. פאר דער רעדאקציאן פון „רוסקאיא באגאט־סטווא", צ. ב., איז גארנפעלד געווען גוט אלס קאמפעטענטער ליטעראטור־קריטיקער א רייהע פון יאהרען, פאר ש. ניגער'ן איז ער געווארען „א זשארגאן־מאכער פון דער רוסישער שפראך".

און פאר וועלכע חטאים? וויל ער שרייבט אין א א י ד י ש ־ רוסישער צייטשריפט.

מיר אלע אידישע שרייבער מוזען דאך צוגעבען, אז אפילו די רוסיש־אידישע פרעסע פון היינט שטעהט גיסטיג און מאראליש פיעל העכער ווי די „אידישע" פרעסע. ניגער אליין פערגייט זיך זעהר שטארק פאר'ן „יעווריייסקי מיר". צי וועט ער זיך אזוי פערניגען פאר די „אידישע" צייטונגען? מיר גלויבען צו פיעל אין זיין גענומאק און זיינע ליטעראריש פאדערונגען צו מיינען אפילו אויף א מינוט, אז די „היינט'ס" מיט די „לעבען'ס" מיט די „שטראלה'ס" זאלען זיין נאך זיין געשמאק. אין דער רוסיש־אידישער פרעסע ריידען אינטעליגענטע מענשען צו אינטעליגענטע מענשען. אין אונזער „אידישער" פרעסע פיהרען זיך די ווארט־פיהרער ווי מארק־זיצער, וואס וויללען פערשלעפען די קונדען צו זיך אין קרעמעל. און ניט נאר איז די האל־טונג דא, אין דער רוסיש־אידישער פרעסע, אן אנשטענדיגערע און ניט נור איז דער טאן אן ערנסטערער, זאנדערן דער אינהאלט איז א פיעל רייבערער. מיט אזוינע פוסטע בטלנישע פראזען קומען די רוסיש־אידישע שרייבער דאך ניט צו זייערע לעזער, ווי אונזערע „פובליציסטען". און בורים מדאריתא, מענשען וואס האבען ניט געלערענט קיין זאך, וואס פערשטעהען קיין זאך ניט, וואס האבען ניט קיין מחות און ניט קיין קענטניסע, נור לאנגע צינגער און הילכיגע פראזען זיינען נאך דערווייל ניט געווארען די הויפט־פארשטעהער פון דער רוסיש־אידישער פרעסע, ווי דאס האט פאסירט אין דער אידישער פרעסע דא און אין רוסלאנד. איהר מענט קוקען ווי איהר ווילט אויף די ווינאווערס, מיט די סלאז־בערגס, מיט די שמים, איהר וועט דאך אבער מוזען צוגעבען, אז עס איז א שאנדע זיי צו וועלען פערגלייכען מיט די יאצקאן'ס און האכ־בערג'ס און ווי זיי היסטיגע דארט אלע ביי איך אין רוסלאנד די גיסטיגע אפעקונעס פון דער ערפאלגרייכער אידישער פרעסע. (וועגען היעגע צרות וועלען מיר דעם מאל שווייגען.) איך גלויבע נאך וויטער און בעהויפטע, אז זאגאר טאלאנטען אויך די רוסיש־אידישע פרעסע בעדייטענד מעהר ווי די אידיש־רוסישע. און איך צווייפעל, אויב ניגער אליין וועט שטארק פראטעסטירען געגען דיעזער בעהויפטונג.

היינט פון וואנענט דיעזע פוסטע גאוה פון די „אידישע" ליטעראטען? פון וואנען דיעזע פער־אכטונג צו זייערע רוסיש־אידישע חברים? צו איז עס ניט דער בעסטער בעווייז פון גייסטיגער אונערצויגענהייט אין קולטורעלער ווילדקייט? צו שטעקט אין דעם ניט די זעלבסט־צופריעדענ־הייט און קלייניכע גאוה פון אן אויפגעקומענעם, פון א „פארוועני"?

דאך די אלע טענות געגען די אידישע שרייבער וואס שרייבען אין אן אנדער שפראך אויסער „אידיש" וואלטען נאך געהאט א געווישען זינן און — פון נאציאנאלען שטאנדפונקט — א געווישע בערעכטיגונג, וועז מיר וואלטען געווען זיכער אז אין דער צוקונפט וועט אנדערש וועז־רען; וועז מיר וואלטען געווען זיכער, אז די צוקונפט פון אידישען פאלק, די צוקונפט פון דער אידיש־נאציאנאלער שאפונג ליעגט דוקא אין דער „אידישער" פארמע. אמת, מיר האל־טען ניט פיעל פון דיזע אלע „שאפערס" און „קינסטלער", וואס לאזען ניט ארויס דעם ווארט „שאפען" פון זייערע ליפען. מיר גלויבען אז נור פאר איינצעלנע אויסגעוועהלטע זשעניען פאלט אויס דער גורל צו „שאפען" פאר די וויי־טערדיגע דורות, פאר די אייביגקייט. דער גרעסטער טהייל פון די, וואס מיסברויכען דעם ווארט „שאפען", זיינען ענטוועדער זעלבסט־פערליעבטע נארציסן אדער דורכגעטריעבענע בלאפערס. מיר גלויבען, אז עס איז די אויפ־גאבע און די פפליכט פון יעדען איינעם, וואס האלט א פעדער, אויף וועלכען געביעט עך זאל ניט זיין טהעטיג און אין וועלכער שפראך עך זאל ניט שרייבען, צו שאפען דאס בעסטע וואס עך קען לויט זיינע פעהיגקייטען, קענטניסע און טאלאנטען, דוקא האבענדיג אין זינען דעם דור און די צייט וועז עך לעבט. די מאנאפאל פון אמת'ן ריינעם „שאפען", וועלכע ניגער פרע־טענדירט נור פאר די אידיש־שרייבענדע קומט אונז כלל אוים א ביסעל קאמיש.

דאך, ווי געזאגט, מיר וואלטען שוין געווען בעריים צו זהן אין דעם כאטש א שטיקעל זינן און בערעכטיגונג, וועז עס וואלט געווען מעגליך צו ערווארטען, אז אידיש וועט ווערען פאר די קומענדע דורות די איינציגע, אדער זאגאר די הויפטזעכליכע נאציאנאל־אידישע שפראך. אבער דאס איז בשום אופן ניט אזוי. מיר דא אין אמעריקא ווייסען, אז פאר אונזערע צוויי מילליאן אידען ליעגט די נאציאנאלע צו־קונפט אבגעריסען פון דער צוקונפט פון „אידיש". ניט נור אין די קלענערע שטעדט וועלט דער

יונגער דור אין גאנצען אבגעריסען פון אידיש, זאנדערן זאגאר אין אונזערע מילליאנען־גהעטאס איז נור איינער פון טויזענד פון יונגען דור, וואס האט זיך ערצויגען אין אמעריקאנער שול א לעזער פון „אידיש". און נור איינער פון הונדערט פילייכט א רעדער פון „אידיש". פאר דעם קו־מענדען דור, שוין פאר'ן צווייטען — און וועד רעדט שוין פון דריטען — ווערט די אידישע שפראך פערלארען אויב ניט לחלוטין, דאך יע־דענפאלס אלס מוטער־שפראך, אלס זיין נאהע־טע שפראך, אלס זיין הארצענס־שפראך, אלס זיין ליטעראריש־ערציהערישע און שעפפערישע שפראך.

עס וואלט געשטאנען זעהר טרויעריג מיט דער צוקונפט פון די אידען אין אמעריקא, אויב זי וואלט געווען אזוי ענג צוזאמענגעבונדען מיט „אידיש" ווי עס ווילען אונז מאכען גלויבען די פאנאטיקער פון „אידיש", אויב אלע אונזערע נאציאנאלע „ווערטהען" וואלטען טאקע בעשטא־נען נור אין דאם ביסל וואס עס ווערט „גע־שאפען" אין אידיש. מיר וואלטען דאן געווען ניט נור א פאלק אהן א קולטורע פערגאנגענ־הייט און מיט זעהר א קלייגער, אונבעדייטענ־דער געגענווארט, זאנדערן אויך מיט זעהר אן ארימער צוקונפט.

איך וויים ניט — און מיר שיינט אז קיינער וויים ניט — אויב וואס פאר א וועג די נאציא־נאלע ענטוויקלונג וועט אוועקגעהן אין רוסלאנד. צו ווען אין רוסלאנד די גייסטיגע ענטוויקלונג פון די אידישע מאסען טאקע געפיהרט ווערען אין אידיש אדער רוסיש, איז זעהר א גרויסע פראגע. (און פון דיעזער ג י י ס ט י ג ע ע נ ט־ ו י ק ל ו נ ג, פון דער ב י ל ד ו נ ג, וועלכע די מענשען בעקומען היינגט צום גרעסטען טהיל אפ דער שיקזאל פון דער שפראך, צו וועלכער ער בינדט זיך צו און וועלכע ווערט פאר איהם די שאפונגס־שפראך). עס איז גאנץ מעגליך, אז אין א פ ר י י ע ר רוסלאנד, אין א ג ע ב י ל ד ע ט ע ר רוסלאנד, וועו די גרויסע מאסען פון די אידען וועלען האבען אויך דארט די מעגליכקייט צו בעזוכען פריי די פאלקס־שולען, וועט זיך בעדייטענד פערגרעסערען דער לעזער־קרייז דוקא פון דער רוסיש־אידישער לי־טעראטור. יעדענפאלס אין קעשענע האבען די מאניסטען פון „אידיש" די צוקונפט נאך ניט. און זייערע נ ב י א ו ת וועגען דיעזע צוקונפט גיט זיי בשום אופן ניט קיין רעכט מיט אזא גאוה צו פראקלאמירען אז עס איז ניטא קיין גאט אויסער גאט און מחמד איז זיין נביא! אז נור אין „אידיש" זיינען די אייניציגע נאציא־נאלע וועלטען און אז נור מיר, אידיש־שרייי־בער, זיינען די אייניציגע נביאי־האמת.

דאס איז מכח רוסלאנד. מעהר ווי א גרוי־סען פראגע־צייכען קען מען דארט ניט שטעלען. מכח אלע מעריב־איראפאישע לענדער וויסען מיר פון דער געשיכטע און פון די פאקטען, אז די אידיש־נאציאנאלע שאפונגס־קרעפטען זיינען ניט אבגעשטארבען צוליעב דעם, וואס די דאר־טיגע אידען האבען ניט בענוצט קיין „אידיש", ניט זאגאר צוליעב דעם וואס זיי האבען בכלל ניט קיין אייגענע שפראך. ניט קוקענדיג אויף די בעוואוסטזיניגע אסימילאטארישע שטרעבונ־גען, ניט קוקענדיג אויף די אלע אומשטענדען, וואס האבען בעגינסטיגט דיעזע אסימילאציאנס־שטרעבונגען, איז דוקא אין דייטשלאנד צ. ב. דעם אידיש־נאציאנאלען געניום געלונגען צו שא־פען גרויסארטיגעם, וואס האט בעריכערט די אידישע קולטור, „ווערטהען", וואס האבען א בליבענדע, היסטארישע בעדייטונג. מען דארף שוין זיין ניט נור א פאנאטיקער, זאנדערן זא־גאר א פערבלענדעטער פאנאטיקער צו בהויפ־טען אז זאגאר „ו ו י ס ע נ ש א פ ט ל י כ ע אידישע ווערטהען וועלען האבען אן אמת'ע נא־ציאנאלע בעדייטונג נור דאן, וען זיי וועלען אריבערגעטראגען ווערען אין אידיש". דאס הייסט דאך באמת אויסמעקען מיט איין שטריך פון פעדער די ג א נ צ ע אידישע וויסען־שאפט, די גאנצע אידישע היסטארישע ליטערא־טור און פיעלעם אנדערע.

מכח אמעריקא וויסען מיר איין זאך, אז שטעלען די גאנצע אידיש־נאציאנאלע צוקונפט אויף דעם קאן פון אידיש הייסט ארויסזאגען א טוידט־פסק צו דער נאציאנאל־קולטורע לער צו־קונפט פון די צווייי מיליאן אידען.

צום גליק איז די לאגע נאך ניט אזוי גע־פעהרליך. ביז איצט איז נאך קיינעם פון די „אידישע" מאניסטען ניט געלונגען מיט ארגו־מענטען און ניט מיט אורטהיילען, מיט פאק־טען און ניט מיט נביאות צו בעווייזען, אז באמת איז „אידיש" די אייניציגע כלי אין וועלכע עם איז ענטהאלטען די גאנצע נאציאנאלע שא־פונג. די אמת־נאציאנאלע פאליטיק איז שטענ־דיג געגאנגען אויפ'ן פערקעהרטען וועג: „שמע בכל לשון אשר אתה שומע", „לא השם הוא העיקר

אלא המעשה". דער עיקר איז וואס עס ווערט נעשאפען, אין וועלכער ריכטונג. א אידישע לי־טעראטור, א אידישע פרעסע איז די וואס ניט זיך אף מיט אידישע פראגען, וואס שטרעבט צו בעריכערן דעם נאציאנאל־קולטורעלען א י נ ה א ל ט. די פארמע, די שפראך איז פון צווייטער וויכטיגקייט. איינע, צוויי, אזעלכע א י ד י ש ע צייטונגען אין רוסיש ווי דער „יעווריייסקי מיר" וועט האבען מעהר נאציא־נאלע בעדייטונג און מעהר נאציאנאל־קולטורע־לע ווערטהען שאפען ווי א האלב טוצען „היינט'ס" מיט „שטראהלען" מיט „וועלטען" מיט „לעבענ'ס". נאך מעהר אין א צייט, וועו דער מארק־גייסט, דער ערנסטער זאך פון גע־לען סענסאציאנס־זשורנאליזמום האט זיך אזוי ברייטלאך צושפרייט אין אידישען זשורנאליז־מום, קענען די אינטעליגענטערע, אנשטענדיגע־רע, ערנסטערע און ריינערע רוסיש־אידישע צייטשריפטען אויפנעהמען אזוינע נאציאנאלע אויפגאבען צו וועלכע די היינטיגע אידישע לי־טעראטור און אידישע פרעסע איז נאך ניט דער־וואקסען. דאס נאנצע געביעט פון אידישער פ א ר ש ו נ נ, פון אידישער ו ו י ס ע נ־ש א פ ט בלייבט נאך היינט — ווי געווען — כמעט די מאנאפאל פון די אנדערע שפראכען, העברעאיש בתוכם, אבער ניט פון „אידיש".

אין נאמען פון דער גלענצענדער קולטור־רייבער אידישער פערגאנגענהייט, פון דער אויפ־לעבענדער שעפפערישער אידישער געגענווארט און פון דער ווייטער גרויסער אידיש־נאציאנא־לער צוקונפט מוז שטארק פראטעסטירט ווערען געגען די קנאים פון „אידיש", וואס זיינען בעריית צו פערקריפלען די אידישע נאציאנאלע קולטור און איהר מקריב צו זיין אויף דעם מזבח פון נייעם אבגאט, פון דער ריין־אויסערליכער פאר־מע, פון „אידיש". מיר אלע, וואס שרייבען אין אידיש — לאמיר טהון אונזערע פפליכטען, לאמיר יעדער אויף זיין פלאץ, יעדער נאך זיינע כחות העלפען שאפען א געזונטע אידישע לי־טעראטור, א ריינע, עהרליכע, ערנסטע אידישע פרעסע אין „אידיש". אבער דער קליינליכער ענגאיזמום, דער בלינדער פאנאטיזמום פון קול־טור־צושטעהער קען אונז נור שאדען ברענגען. צו אונזערע חברים און פריינד, וואס טהוען די זעלבע פפליכטען, וואס ערפילען די זעלבע אויפ־גאבען אין אנדערע שפראכען, מוזען מיר זיך פערהאלטען ווי צו קאנקורענטען און מיטקעמפער אבער ניט ווי צו קאנקורענטען און פיינד. פאר אונז אלעמען שטעהט אין געבאט:

„זייט פערנינפטיגעס, גוטעס, אייביגעס,
א דאנק וועט אייך זאגען דאס אידישע פאלק."

אויגוסט בעבעל

פון מיין לעבען.

בעאַרבייט פון ק. פ.

2. די יוגענד.

עטצלאַר, וואו בעבעל האָט פער־בראַכט זיין יוגענד, איז גע־וען א קליינע ראָמאַנטישע שטאַדט. זי האָט דאַן בעזע־סען אַן אויסגעצייכענטע פאַלקסשול, אבער ערשט אין אייניגע יאָהר אַרום איז בעבעל מיט זיין ברודער אריבער אין דיזע אַלגעמיינע שול. אין אָנפאַנג האָט מען זיי אוועקגענעבען אין די שול פאַר אָרימע קינדער.

„מיט דער שול און מיט מיינע לעהרער — דערצעהלט בעבעל — בין איך גאַנץ גוט אויס־געקומען. נור מיט דעם קאַנטאָר ניט. איך בין געווען אייגער פון די בעסטע שילער און דאָס האָט בעוואויגען אונזער לעהרער פון געאָמעטריע, א קליינעם, פרעכטיגען מענשען צו לערנען מיט מיר און מיט נאָך צוויי שילער בעזונדער און אונז אָנצוטרויען די סודות פון מאַטעמאַטיק. מיר האָבען געלערנט רעכענען מיט לאַגאַריטמען. אויסער רעכענען און געאָמעטריע זיינען מיינע ליעבלינגסביכער געווען היסטאָריע און געאָגראַ־פיע. פאַר רעליגיאָן האָב איך קיין אינטערעס ניט געהאַט. איך פלעג עס לערנען נור ווייל איך האָב געמוזט. אויך אין דער היים פלעגט אונזער מוטער — אַן אויפגעקלערטע און פריידענקענדע פרוי — אונז ניט קוועלען דערמיט. איך בין אפילו אין רעליגיאָן אויך געווען אייגער פון די בעסטע שילער. אָבער דאָס פלעגט מיך ניט שטערען צו געבען דעם גלח אויף זיינע פראַגען אָפט אזוינע ענטפערען, פאַר וועלכע ער פלעגט מיך בעלויגען מיט שטראָפרייד.

„ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס איך האָב פלייסיג געלערנט און בין מיט מיינע קענטניסע געווען שטענדיג דער ערשטער, בין איך געווען אויך דער ערשטער און דער אָנפיהרער פון דעם גרעסטען טהייל פון די שטיפערייען און „שמד־שטיק", וואָס זיינען נאַטירליך ביי אינגלעך, וואָס האָבען מעהר פרייהייט. דאָס האָט מיר אין „מאַראַלישער" בעציהונג פערשאַפט א שלעכ־טען נאָמען. אזא נאָמען האָב איך געהאַט ביים קאַנטאָר, וועלכער האָט געדארפט אויפזעהן אויף די אָרדנונג און בעשטראָפען די יונגאַטשעס.

„ביסלעכווייז האָט מיין שלעכטער נאָמען זיך אזוי פעסט איינגעוואָרצעלט ביי אונזער קאַנ־טאָר, אז עס פאַר איהם מעהר קיין שום ספק ניט געווען דאָס איך האָב א חלק אין יעדער קונדסריי. פלעג איך אמאָל פרובירען זיך איינשטעלען פאַר א חבר, וועלכען מען האָט געוואָלט בעשטראָפען אומזיסט, פלעג איך גלייך שוין בעטראַכט ווערען פאַר א מיטשולדיגען און פלעג שוין אויך כאַפען מיין מפלה, כאַטש איך פלעג זיין גאָר אונשולדיג. שפעטער האָט מען מיך, אין דער פאַרטיי, צו־ליעב מיין נאַטור צו וועלען זיין שטענדיג גע־רעכט, געגעבען א נאָמען דער „בעל יושר". אָפט געוג האָט דער קאַנטאָר גע־האָט אויך גערעכטע אורזאַכען זיך מיט מיר צו חשבונען. אָט אזוי האָט פאַסירט, צום ביישפיעל, דאָס איך, וועלענדיג ווערען „בע־ריהמט", האָב אין די רויטע ציגעל טרעפ פון דער קירכע אויסגעהאַקט מיט קענטיגע בוכשטא־בען מיין פולען נאָמען, מיין געבורטארט און געבורטסטאָג. א שטאַרקער צוואָק אלם דלאָט און א שטיין אלם האָמער זיינען געווען די ווערק־צייג ביי דיזער ארבייט. נאַטירליך האָבען אלע ענטדעקט דיזען פערברעכען דעם נעכסטען זונ־טאג, וועו מען איז געגאַנגען אין קירכע. אויף דער קאַנטאָר האָט עס בעמערקט. דער סוף איז געווען: עטליכע פעטש און דריי מאָל מיך לאָזען אין שול ביז נאָכמיטאג. דאָס האָט געהייסען, אז איך פלעג מוזען פערברעכען אין שול ווי איז א קאַרצער ביז די שול פלעגט זיך שליסען פאַר־נאַכט, און ערשט דאַן פלעג איך קומען אהיים און בעקומען מיין מיטאגעסען. צום גליק האָט דער קאַנטאָר געהאַט א ווייכהערציגע טאָכטער.

ביים צווייטען טאָג האָט זי מיך בעמערקט שטע־
הענדיג מיטאָגצייט ביים פענסטער און מאכענדיג
פילאָזאָפישע בעטראכטונגען וועגען די פרייהייט
פון די ווראבייציקעס, וועלכע זיינען ארומגע־
פלויגען קופקעסווייז איבער דעם שולהויף. גע־
ריהרט פון מיין שיקזאל, האָט זי אויסגע׳פועל׳ט
ביי איהר פאָטער א פולע אמנעסטיע און איז
אליין געקומען מיר די גוטע בשורה אָנצוזאָגען
און פון טורמע צו בעפרייען. דאָס איז געווען די
ערשטע און אייניגע בעגנאדיגונג וואָס איך האָב
אין מיין לעבען בעקומען. וואָלט דאָס אייביג
וויבליכע געדאַרפט עפטער בעשליסען מיין שיק־
זאל, דאַן, גלויב איך, וואָלט איך ניט איין מאל
בעסער אָב געווען.

„דאָך, אויך פאַר מיר איז געקומען דער טאָג
פון ערקענטנים, וועו איך האָב געזאָגט צו זיך
אליין: דו מוזט אָנהייבען וועלען אן ארעסטלי־
כער יונג. דאָס איז געשען אזוי: דער זוהן
פון דעם מאיאָר פון יעגער־באטאליאָן, וואָס איז
געשטאָנען אין וועטצלאר, מאריץ פאָן ג.... איז
געווען מיין חבר אין א סך שטיפערייען. עס איז
אבער געקומען דער עקזאמען אין שול. דער
אייניציגער זייטיגער מענש, וואָס האָט בייגע־
וואָהנט דיזע עקזאמענס אלס צוהערער איז גע־
וועו דער מאיאָר פאָן ג... דער עקזאמען האָט זיך
געענדיגט און מען האָט פארגעלייענט די אט־
מעטקעס: מערקווירדיג איז געווען, וואָס נור די
אטמעטקעס וועגען די „כארעשעע פאוועריניע"
האָט מען פארגעלייענט. אלע שילער זיינען דורך
גוט, נור מאריץ און איך זיינען געבליבען די
לעצטע. מיר האָבען בעקומען צו פינף, דאָס
הייסט, די ערגסטע אטמעטקעס, וואָס זיינען
פארהאנדען. דער מאיאָר האָט אויף זיין געזיכט
קיין זאָך ניט אויסגעדריקט, אבער איך האָב
אורזאכע אָנצונעהמען, אז אין דער היים האָט
ער מאריצען ניט געשאנעוועט. פון יענעם טאָג
אן האָב איך איהם מעהר קיינמאל ניט געזעהן.
גלייך נאָך יענער פאסירונג האָט מען איהם
אוועקגעגעבען אין דער קאדעטען־שולע. אין די
נייניציגער יאָהרען האָב איך זיך דערוואוסט, אז
ער פערנעהמט א הויכע מיליטערישע שטעלע.
איהם האָט אלזא זיין בייזע שטיפער־נאטור אזוי
וועניג געשאדעט ווי מיר. פון יענער שעה אן ביז
איך געווארען ארנטליך, דאָס הייסט, איך האָב
מעהר קיין זאָך ניט געטהאן, וואָס זאל מיר פער־
שאפען שטראָף. אָט אזוי האָב איך ביי דעם
נעכסטען עקזאמען בעקומען אן אטמעטקע דריי,
און ביי דעם עקזאמען נאכהער — דעם לעצטען
אין וועלכען איך האָב אנטהייל גענומען — זאָ־
גאר א איינס. אויב מען וואָלט זיך דאַן גערע־
כענט מיט דער שטימונג אין קלאָס, וואָלט איך
בעקומען איינע פון די צוויי נאגראדעס. בעת
דער פרינסיפאל האָט געוואָלט ארויסזאָגען דעם
נאָמען פון דעם צווייטען בעלויכטען, האָט דער
גאנצער קלאָס אויסגערופען מיין נאָמען. דאָך דער
פרינסיפאל האָט געזאָגט, אז איך האָב זיך אפילו
געבעסערט, אבער נאָך ניט אזוי וויים, דאָס איך
זאל בעקומען א נאגראדע. און אזוי בין איך
אהן א נאגראדע אין לעבען אריין."

* * *

די מאטעריעלע לאגע פון בעבעל׳ס מוטער
איז אין וועטצלאר ניט פיעל בעסער געווען.
איהר הכנסה איז בעשטאנען פון 30 זילבערגראָ־
שען א חודש, וועלכע מען האָט איהר געצאהלט
פאר׳ן אויסהאלטען אליין ביידע אינגלעך, כדי
מען זאל זיי ניט דארפען אָננעהמען אין מיליטע־
רישען יתומים־הויז. פון איהר מוטער האָט זי
גע׳ירשנ׳ט אייניגע לאטס ערד, וועלכע זי האָט
ביסלעכווייז פערקויפט, כדי צו קענען ערנעהרען
די קינדער: „דיזער פערקויף איז איהר אָננעקו־
מען זעהר שווער. איהר אלע מחשבות זיינען
געווען פערנומען מיט אין זאָרג, ווי צו קענען
אָנהאלטען דיזע שטיקלעך ערד, כדי מיר זאָלען
ניט בלייבען אליין אין דער וועלט גאר אָהן
מיטלען. וואָס א מוטער קען אָפּפערן פאר
איהרע קינדער, דאָס האָב איך אויף זיך אליין
ערפאָהרען. אייניגע יאהר נאָכאָנאנד האָט מיין
מוטער געארבייט פאר איהר שוואָגער — א
הענדזשקע מאכער — און האָט גענעהט פאר
איהם וויסע מיליטער־הענדזשקעס צו 6 קרוי־
צער, אונגעפעהר 20 פפענינג א פאָר. מעהר ווי
איין פאָר א טאָג פלעגט זי ניט קענען פארטיג
מאכען. דיזער פערדיענסט איז געווען צו וועניג
צום לעבען און צו פיעל צום שטארבען. אבער
אויך דיזע ארבייט האָט זי געמוזט אין אייניגע
יאהר ארום אויפגעבען, וואָרום אויך זי האָט בע־
קומען אונטערדעסען די טשאָכאָטקע. און צו־
לעצט דעם האָט זי די לעצטע יאהרען פון איהר
לעבען ניט געקענט טהון קיין ארבייט. איך, אלס
דער עלטסטער האָב געמוזט איבערנעהמען צו
פיהרען אונזער קליינע בעל־הבתישקייט. איך
פלעג דארפען קאכען קאפע, האלטען ריין די

שטוב און די קאמער און יעדער שבת זיי שייערן. איך האָב געמוזט פּוצען די צינק־געשיר און די בלעך־געשיר, מאכען אונזער בעט, אלץ ארבייטען, וועלכע זיינען נאָכהער מיר זעהר צונוץ געקומען אלס א האנדוועדקעריונג און א פּאָליטישען געפּאנגענעם. אזוי ווי עס איז שפּעטער געוואָרען אונמעגליך פּאר מיין מוטער אויך צו קאָכען, איז יעדער פון אונז איינגלעך געגאנגען עסען מיטאג צו א טאנטע. פּאר דער מוטער אליין פלעגען מיר ברענגען דאָס ביסעל עסען וואָס זי האָט געדאַרפט, פון די רייבערע פּאמיליעס; כדי צו פערבעסערן אונזער לאָגע האָב איך בעשלאָסען צו נעהמען ארבייטען אלס קענגעל־יונג. נאָך דער שול פלעג איך אויוק אין א רעסטאָראן וואָס האָט געהאט א קענגלבאהן און פלעג דאָרט פערבלייבען ביז צעהן ביינאכט, זונטאג נאָך שפּעטער. אבער דאָס שטענדיגע זיך בייגען צוזאמענצוקלייבען די קענגלס פלעגט ביי מיר ארויסרופען אזוינע שטארקע וועהטאָגען אין רוקען, אז איך פלעג יעדען אבענד קומען אהיים קרעכצענדיג. אן אנדער בעשעפטיגונג, ביי וועלכער מיר ביידע איינגלעך זיינען געווען פערנומען אין הערבסט־צייט איז געווען, צו גראָבען קאַרטאָפּפל אויף די פעלדער פון אונזער א טאנטע. וועז עס איז געווען נעבעלדיג, נאָם און קאלט, איז עס ניט געווען קיין זעהר אנגענעהמע בעשעפטיגונג פון זיעבען אין דער פריה ביז שפּעט פּאַרנאכט צו ארבייטען אויף די קאַרטאָפּפל־פעלדער: אבער אלס לוין האָט אונז געווינקט א גרויסער זאק קאַרטאָפּפל פאר'ן ווינטער און אויסערדעם פלעגען מיר יעדען פריהמאָרגען בעקומען צו גרויסע שטיק לעקאך, וואָס מיר האָבען ביידע זעהר שטארק האלד געהאט.

„וועז איך בין געשטאנען אין מיין דרייצעהנטען לעבענסיאהר און מיין ברודער אין צוועלפטען, איז פון יתומים־הויז געקומען די ידיעה, אז מיין ברודער קען דאָרט אנקומען. מיך האָט דער דאקטאָר געפּונען צו שוואך פאר דעם. אבער דא האָט מיין מוטער, וועלכע האָט געפיהלט איהר נאָהענטען סוף דעם מוטה פערלוירען... און אזוי איז מיין ברודער אויף דאמאלס אין יתומים־הויז ניט אנגעקומען.

„מיין לעבהאפטען אינטערעס האָבען ארויסגערופען די רעוואלוציאָנס־יאהרען פון 1848 און 1849. דער גרעסטער טהיל פון די אייניוואהנער פון וועטצלאר איז געווען רעפובליקאַניש געזינט, און דיזע געזינונג האָט זיך אריבערגעטראָגען אויף אויף די שול־יונגען. אין א דיס־פוט איבער אונזערע פאָליטישע מיינונגען האָט זיך ארויסגעוויזען אז נור מיין חבר און איך זיינען מאָנארכיש געזינט. דערפּאר האָבען מיר ביידע בעקומען געזונדע קלעפּ. אויב מיינע פּאָליטישע געגענער זיינען שטארק אויפגעבראכט צוליעב מיין „אנטי־פּאטריאָטישע" געזינונג, וויל נאָך זייער מיינונג איז מאָנארכיע און פאטערלאנד איינס און דאָסזעלבע, דאן קענען זיי פון דעם אקאָרשט געבראכטען פּאקט זעהען, פּילייכט צו זייער צופריעדענהייט, אז איך האָב שוין געליטען פּאר'ן פאטערלאנד נאָך דאן, וועז זייערע טאטעס און זיידעס האָבען אין מאיוואור אונשולד נאָך געהערט צו די „אנטי־פּאטריאָטען".

* * *

„דאָס יאהר 1853 האָט געמאכט מיך און מיין ברודער פּאר יתומים. אנפאנג יוני איז מיין מוטער געשטאָרבען. זי האָט ערוואַרט איהר טוידט מיט העלדישקייט. וועז זי האָט בעמערקט אין א נאכמיטאג אז איהר לעצטע שטונדע קומט, האָט זי אונז אוועקגעשיקט רופען איהרע שוועסטערס. צו וואָס האָט זי ניט געוואָלט. די שוועסטערס זיינען געקומען און אונז האָט מען משלח געווען. שעה'ן לאנג זיינען מיר געזעסען פערטרויערטע אויף די טרעפ און האָבען געוואַרט וואָס עס וועט קומען. ארום זיעבען א זייגער זיינען די טאנטעס ארוים פון שטוב און אונז אנגעזאָגט, אז אקאָרשט איז אונזער מוטער געשטאָרבען. נאָך דעמזעלבען אבענד האָבען מיר געמוזט פערפאקען אונזער ביסעל אריכטייט און נאָכגעהן אונזערע טאנטעס. די טוידטע מוטער האָבען מיר שוין מעהר ניט געזעהן...

„איך בין אנגעקומען צו א טאנטע, וואָס האָט געהאלטען אין וועטצלאר א וואָסערמיהל. מיין ברודער איז אנגעקומען צו אן אנדער טאנטע. איך האָב געמוזט פלייסיג ארבייטען אין דער מיהל. א בעזונדערען פערגניגען האָב איך געהאט פון בייגען איינלען. וואָס מיר האָבען געהאלטען אבצופיהרען די מעהל צו די בויערן און פון זיי ברענגען תבואה. איך האָב בעזאָנדערס האלד געהאט, וועז איך פלעג האָבען נור וועניג תבואה צו פיהרען צוריק. דאן פלעג איך קענען רווייטען אויף איינעם פון די אייזלען צוריק אין שטאדט...

„אויסער די ביידע אייזלען האָט די טאַנטע נעהאַט אויך א פערד, עטלעכע קיה, א גרויסע צאָהל חזרים און אייניגע דאָזען היהנער. און אזוי ווי זי פלעגט זיך בעשעפטיגען אויך מיט לאַנדווירטהשאפט, איז פאר מיר געווען ארבייט לדי... דערווייל איז אונטערגעקומען דער פסח פון יאהר 1854, נאָך וועלכען איך בין ענטלאָסען געוואָרען פון שול. צופריעדען בין איך אויך דערמיט ניט געווען. איך וואָלט בעסער אין שול פערבליבען."

---

3. די לעהריאָהרען.

„וואָס ווילסטו ווערען?" — איז געווען די פראגע, וועלכע עם האָט מיר געשטעלט מיין אָנקל, דער אָפעקון? „איך וואָלט געוואָלט שטודירען מינען־אינזשינער." „האָסטו דען געלד צו שטודירען?" מיט דיזער פראגע איז מיין חלום געווען געענדיגט.

„אזוי ווי פון מיין מינען־שטודיום איז גאָר ניט געוואָרען, האָב איך זיך בעשלאָסען צו ווערען א טאָקטער. דעם פאָרשלאָג פון א בלעבער אָנצוקומען ביי איהם, האָב איך ניט אָנגענומען, ווייל דער מאַן איז מיר ניט געווען סימפאַטיש, אויך האָט ער געהאט א נאָמען פאר א שבור. א דרעקסלער בין איך געוואָרען דערפאר, ווייל איך האָב געקאָנט רעכענען, אז דער מאַן פון מיין מוטערס א פריינדין, וועלכער איז געווען א טאָקטער און האָט געהאט אין שטאדט א נאָמען פאר א טיכטיגען מענשען, וועט זיין בערייט מיך אָנצונעהמען פאר א לעהרלינג. דאָס איז אויך נעשעהן. די ערקלערונג פאר וואָס ער איז מסכים אויך מיין פאָרשלאָג איז געווען משונה־דיג גענוג. ער האָט זיך אויסגעדריקט, דאָס אזוי ווי זיין פרוי האָט איהם דערצעהלט דאָס איך האָב זעהר גוט אויסגעהאלטען דעם רעלי־גיאָנס־עקזאמען, נעהמט ער אָן אז איך בין בכלל א יונג וואָס טויג צו עפעס. זיכער איז, אז קיין שוטה בין איך ניט געווען. אבער איך וועל זאָגען א ליגען, אויב איך וועל בעהויפטען אז איך בין געוואָרען א קינסטלער אין טאָקרעי. אזוינע זיינען געווען, און מיין בעל הבית האט נעהערט צו זיי. אבער איך האָב, ניט קוקענדיג אויף אלע מאטערנישען, ניט געבראכט ווייטער ווי צו מיטלמעסיגקייט. דאָס האָט אבער מיך ניט געשטערט אין דריי יאהר ארום, צום סוף פון מיינע לעהר־יאָהרען צו בעקומען די בעסטע אטמעטקע פאר די פראָבע ארבייט, פאר וועלכע איך האָב בעקומען דעם טיטל פון א „גענילף".

מיינע פיזישע אויפטהואונגען זיינען געווען געשטערט דורך מיין קערפערליכע שוואכקייט. איך בין געווען אן אויסערגעווענהנליך שוואכער אינגעל. אין דעם האָט נעהאט א חלק אויך דאָס ניט־דערעסען. אין א רייהע פון יאהרען פלעגט אונזער אבענדעסען בעשטעהען נור פון ניט קיין נרוים שטיק ברויט בעשמירט דין מיט פוטער אדער וואַרעניעם. פלעגען מיר זיך בעקלאָגען —און מיר זיינען נאָך הונגעריג, דאן פלעגט אונז די מוטער ענטפערן אזוי: מען מוז אָפט צו־מאכען דעם זאק, כאטש ער איז נאָך ניט פול. אונטער אזוינע אומשטענדען איז געווען פער־שטענדליך, דאָס וועט מיר האָבען נור געקענט פלעגען מיר שטילערהייט אָבשניידען א שטיק ברויט. אָבער דאָס פלעגט אונזער מוטער גליך שטענדליך, דאָס וועט מיר האָבען נור געקענט, וואַרטען אויף זיך... מען קען פערשטעהן פאר וואָס יאָהרעלאנג איז מיין אידעאל געווען זיך כאטש איינמאל צו קענען אָנעסען וויי עס דאַרף צו זיין מיט פוטערברויט.

„מיין מייסטער און מיין מייסטערין זיינען ביידע געווען אָרענטליכע און חשוב'ע לייט. איך האָב געוואָהנט און געגעסען ביי זיי. דאָס עסען איז געווען גוט, אבער ניט צופיעל. מיין לעהרער איז געווען א שטרענגער און די ארבייט האָט געדויערט לאנג. אין דער פריה פלעגט זי זיך אָנהייבען פינף א זייגער און ענדיגען פלעגט זי זיך זיעבען פון אבענד אהן א הפסקה. פון סטאנאָק פלעגט מען צוגעהן צום טיש זיך זעצען עסען און פון טיש גליך צוריק צום סטאנאָק. ווי נור איך פלעג אויפשטעהן, פלעג איך מוזען ברענגען פאר די בעל־הבית'טע פיער מאל צו צוויי עמער וואסער פון א ברונעם, וואָס האָט זיך געפונען פינף מינוט גאנג פון הויז. דאָס איז געווען אן ארבייט וואָס פלעגט מיר אריין־ברענגען פיער קרייצער ד. ה., פיערצעהן פפעניג א וואָך. דאָס איז געווען דאָס גאנצע טאשענ־געלד, וואָס איך האָב בעקומען אין די יאהרען פון מיין לעהרע. אויסגעהען פלעג איך זעלטען אין די וואכענטעג און פלעג דאַרפען בעטען דאַרויף ערלויבנים. אויך זונטאג פלעג איך ארבייטען אויף פאטשינקעס, נור געגען אבענד פלעגט מען מיך אויף צווויי—דריי שעה אָב־

לאזען. איך בין געווען אין דער בעציהונג דער אם שטרענגסטען געהאלטענער לעהריונג אין נאנץ וועטצלאר. נור צו בעזוכען די קירכע פלעגט מען מיך זונטאג נאכמיטאג אבלאזען. קיין גרויסען חשק האב איך אבער דערצו ניט געהאט און פלעג זאגען ליגען אז איך בין דארט געווען...

איין טאג בין איך ארויינגעפאלען... דער מייסטער האט טרוקען בעמערקט: וווי עם ווייזט אוים איז דער בעזוך פון דער קירכע פאר מיר ניט נוטיג. איך קען אלזא בלייבען אין דער היים. אט אזוי איז א שהנע שטיק פון מיין פרייהייט פערלארען געגאנגען.

„מיט א גרעסערען חשק האב איך דאן זיך ארויפגעוואלפען אויף לייענען ביכער. איך האב געלייענט אהן א אויסוואהל, דאם רוב, נאטירליך ראמאנען. נאך אין שול פלעג איך, פאר מיין ארויסהעלפען אנדערע חברים, בעטען זיי זאלען מיר לייהען זייערע ביכער. אויף אזא אופן בין איך געקומען צו לייענען ראבינזאן קרוזא, אנקעל טאמס שטוב־בעל, איצט האב איך בענוצט מיינע פאר פפעניג צו בעקומען ביכער פון דער ביבליאטהעק. איינער פון מיינע לייעבלינגס־שרייבער איז געווען האקלענדער, וועמעס סאלדאטענלעבען אין שלום־צייט האט געהאלפען אבצושוואכען מיין בענייסטערונג פאר דעם מיליטער. ווייטער האב איך געלייענט וואלטער סקאט, די היסטאריישע ראמאנען פון פערדינאנד סטאלץ, לואיזע מיהלבאך א. ז. וו. פון דער ירושה פון מיין פאטער זיינען אונז געבליבען היסטאריש ביכער. צווישען זיי א בוך, וואס האט ענטהאלטען אן אויסגעצייכענטען איבער־בליק איבער די געשיכטע פון גריכענלאנד און רוים. דעם נאמען פון פערפאסער האב איך פערגעסען. ווייטער — אייניגע ביכער איבער פריים־ישע געשיכטע — נאטירליך, אפיציעלע געשיכטע. זייער אינהאלט האב איך אזוי ווייט נעהאט אין קאפ, אז איך האב געקאנט אויסרע־כענען אלע דאטען, אלע נעמען פון די פירסטען, בעריהמטע גענעראלען, אלע בעריהמטע שלאכ־טען א. ז. וו.“

מיט הארצוועהטאג האב איך געוואלט אויף דעם סוף פון מיין לעהר־צייט. איך האב געהאט א שטארקע תשוקה דורכצושטורמען די גאנצע וועלט. אבער אזוי שנעל ווי איך האב געווינשט איז עס ניט געגאנגען. דעם זעלבען טאג, וועו מיין לעהר־צייט האט זיך געענדיגט, איז מיין מייסטער געשטארבען, אויף פון שווינדזוכט; אזוי בין איך געקומען אין די זעלטענע לאגע צו ווערען אין דעם זעלבען טאג אי א געהילף, אי א געשעפטספיהרער. קיין אנדער געהילף איז ניט געווען, קיין זוהן, וואס זאל קענען וווייטער פיהרען דאס געשעפט אויך ניט. דערפאר האט מיין מייסטערין בעשלאסען ביסלעבוויז דאס געשעפט אויסצופערקויפען און אויפצוגעבען. פאר די מייסטערין, א מערקווירדיג שהנע, און פאר איהר עלטער אויך קרעפטיגע פרוי, וועלכע האט מיר שטענדיג גוט בעהאנדעלט, וואלט איך אין פייער געגאנגען. מיין איבערגעבענהייט האב איך איהר איצט אויסגעווייזען, ארבייטענדיג איבער מיינע קרעפטען. פון מאי ביז אויגוסט, פלעג איך אויפשטעהן מיט דער זונן און ארבי־טען ביז 9 ביי נאכט און נאך שפעטער. ענדע יאנואר 1858, איז דאס געשעפט געווען אוים־פערקויפט און איך האב זיך פארבערייטעט צו וואנדערן. וועו איך האב זיך געזעגענט מיט מיין מייסטערין, האט זי מיר געגעבען אויסער מיין לוין נאך א טאלער אויף רייזע געלט. —

„דעם 1טען פעברואר האב איך אונטער־נומען מיין רייזע צו פוס אין א שטארקען שנעע־שטורעם. מיין ברודער, וועלכער האט זיך גע־לערנט פאר א סטאלייאר, האט מיך בגלייט א שטונדע וועג. וועו מיר האבען זיך געזעגענט האט ער אויסגעבראכען אין א שטארקען געוויין. אזוינע סארטען געפיהלען האב איך ביי איהם קיינמאל ניט בעמערקט. דאס איז געווען דער לעצטער מאל, וועו איך האב איהם געזעהן. אין זומער 1859 האב איך בעקומען א ידיעה, אז אין דרעי טעג איז ער געשטארבען פון א גלעענק רעווומאטיזם. אט אזוי בין איך געבליבען דער לעצטער אין דער פאמיליע.

(פארטזעצונג פאלגט).

דר. ק. פֿאַרנבערג

איבער דער וועלט

(אַ סאָציאל־פּאָליטישער איבערזיכט)

די „רעוואָלוציאָן פון אונטען" אין פּילאדעלפֿיא און די „רעוואָלוציאָן פון אויבען" אין וואַשינגטאָן. „צאָר" קענאָן און זיין מפּלה. — די צוויי נשמות פון די אינסורגענטען. — אַ גרויסער זיעג מיט קלייניע רעזולטאַטען. — געגעראַליזירטער סימפּאַטי סטרייק און סאָציאל־דעמאָקראַטי. — פּילאָ־דעלפֿיער סטרייק און זיין בעדיוטונג. — גרויסע רעזולטאַטען אָהן אַ גרויסען זיעג. — די צער־שטערטע אָבגעטער פון אַמעריקאַנער פֿראַלעטאַריאַט. — 5 יאָהר סאָציאליסטישע פּראָיניגונג אין פֿראַנקרייך. — דער פֿארטיי־טאָג אין נום. — דער קאָמפּף וועגען פּענסיאָנס־געזעץ. — אַ נייע פֿאַרטיי פון „כל המינים שהוא". — דער יובילייאום'ס פֿאַרטיי־טאָג אין בעלגיען. — דאַרפען סאָציאליסטען אנטהייל נעהמען אין דער רעגיערונג? — א גייסטיגער קאַמפּף מיט פּריינדליכע געפיהלען. — אַ שטיקעל נחת פון דער רוסישער סאָציאל־דעמאָקראַטיע. — די פּיונדליכע ברידער אויפֿ'ן וועג צו פּאַראַיניגונג. — די אויפֿלעבונג פון „גלויבען אין רעוואָלוציאָן". — „בערוהי־גונג און תליות. — „אָרדנונג" און קנוטע. — וואקסענדע אריסקייט אין שטאָדט און דאָרף. — ניטאָ פון וועמען צו ערווארטען. — די נייע יורש'טע פון דער „קאָנסטיטוציאָן" און איהרע גלויבענס־עקרים. — „קראָמע יעווריייעו". — אַ נאַציאָנאַל־רוסישער לאזונג. — די פֿלוגתא צווישען רעגיערונג אָון דומא וועגען דער פּראגע „במה שוחטים"?

צוויי גרויסע איבערראַשענדע פּאַסירונגען זיינען פּאַרגעקומען דעם לעצטען חודש. צוויי גייסטיגע רעוואָלוציאָנען זיינען עם געווען, בע־גלייט פון גרויסע קעמפּפען.

די ערשטע נאָך דער צייט און די וויכטיג־סטע פּאַר אונז, פֿראַלעטאַריער־מאַסען איז גע־וועז ״די רעוואָלוציאָן פון אונטען״ — דער גרוי־סער גענעראַל סטרייק אין פּילאָדעלפֿיא. די צווייטע, די „רעוואָלוציאָן פון אויבען" איז פּאַר־געקומען אין וואַשינגטאָן, אין רעפּרעזענטאַנטען־הויז.

וועז מיר שרייבען דיעזע שורות איז שוין בעקאַנט דער רעזולטאַט פון די דריי־טעגיגע קעמפּפע אין רעפּרעזענטאַנטען־הויז: מיט 191 נעגען 151 שטימען האָט די רעוואָלוציאָן דאַרט געזיגעט. דער אַלמעכטיגער ״צאָר״ פון רעפּרע־זענטאַנטען־הויז, דער אַלטער ספּיקער קענאָן, האָט פערלאָרען זיין פּלאַץ אין דער רולם קאָ־מיטע; דאָס הייסט, פאקטיש האָט ער פערלאָרען זיין גאַנצע ביז איצטיגע מאַכט צו פיהרען די געשעפטען פון רעפּרעזענטאַנטען־הויז וויי ער האָט געוואָלט, צו בעראַבען די אַלע געזעץ־פּראָיעקטען וואָס האָבען זיך פּאַר איהם ניט געפּאַסט. ער איז געבליבען דורך דעם צוטרויען פון זיין פּארטיי דער ספּיקער, אָבער זיין מאַכט האָט ער פערלאָרען.

פון שטאַנדפּונקט פון פּאַרלאַמענטאַרישען פּאַרשריט איז עס געווים אַ גרויסער, אַ געוואַל־טיגער זיעג. דאָס ״הויז״ וועט איצט אַליין מעהר רעגיערען איבער זיך ווי פריהער. אָבער פון שטאַנדפּונקט פון אַלגעמיינעם סאָציאל־פּא־ליטישע פּאַרשריט איז קוים פיעל צו ערווארטען פון דיזע ענדערונגען אין אינערליכען לעבען פון קאָנגרעס. דען ״דאָס הויז״ רעגיערט פּאַר זיך אַליין, הייסט דאָך נאָך אַלעמען, דאָס הויז וועלט רעגיערט פון דער מאַיאָריטעטס־פּארטיי; אַנדערש קען עס ניט זיין. דער ספּיקער קענאָן איז אָבער דאָך אויך געווען דער ריכטיגער רעפּ־רעזענטאַנט פון דיעזער הערשענדער פּארטיי. אמת, אין דער רעפּובליקאַנישער פּארטיי גופּא האָט זיך אַרויסגעשטעלט אַ טיעפּער אינערלי־כער גענענזאַץ פון אינטערעסען: די פערטרע־טער פון דער פּרייהיטליכער וועסט זיינען אַרויס אין אָפענעם קריעג געגען רעאַקציאָנערען איסט. די פערטהיידיגער פון די קליינבירגערליכע אינ־טערעסען האָבען רעוואָלוציאָנירט געגען די גע־

שוואַרענע פרייַנד פון גרויס־קאַפּיטאַל און טראָסט, וועלכע בילדען די מאַיאָריטעט פון דער רעפובליקאַנער פּאַרטיי. און נור א דאַנק דער אונאַטירלעכער קאָמבינאַציאָן פון די רע־פובליקאַנישע אינסורגענטן מיט דער דעמא־קראַטישער אפּאָזיציאָן איז די גאַנצע איבערקעה־רעניש געשען. די רעוואָלוציאָנערע נשמה פון די אינסורגענטן האָט אין די טעג אויסגעהויכט איהר גאַנצען אטהעם.

אבער מען מוז דאָך געדענקען אז אזא אונ־נאַטירלעכער בונד קען ניט לאַנג אנהאַלטען און קען יעדענפאַלס ניט האָבען קיין ממשות ביי פּאָזיטיוועך, רעפּאָרמאַטאָרישער טהעטיגקייט און געזעצגעבענדער ארבייט בכלל. מען דארף ניט פערגעסען, אז די אינסורגענטן האָבען אויך אן אנדער נשמה, א "פּארטיינע". דער אונ־ערוואַרטעטער זיעג פון דעם קליינעם הייפּל אינסורגענטן, פאר וועמען דער קאמפּף געגען קאַנאַ־צאריזמוס איז געווען דער הויפּט־אישו, דער „רעוואָלוציאָנערער לאָזונג" האָט ביי זיי אוועקגענומען די גאַנצע וואָסער פון זייערע מיה־לען. צו א געאייניגטע פראָגראַם זיינען זיי אפילו צווישען זיך נאָך ניט געקומען. מיט דער דעמאַקראַטישער פּאַרטיי צוזאַמען געהן קע־נען זיי ניט, ווייל דאָס וואָלט הייסען אן אפּענער פּערראַטה געגען דער פּאַרטיי, און דערצו זיינען זיי נאָך ניט בערייט, און פיעלע אויך ניט דער־וואקסען.

און מיר זעהען טאקע, אז גלייך נאָך זייער גרויסען זיעג האָבען זיי געהאַלטען פאר נוי־טיג — מיט זעהר קליינע אויסנאַהמען — אויס־צודריקען דעם זעלבען קנאַפּ א פערטרויענס־וואָטום און איהם אנצוערקענען פאר דעם ריכ־טיגען און פאַסענדען ספּיקער אויך אויף וויי־טער. זיי האָבען זאָגאר מורא אין די רולס־קאַמיטע צו גיהן. און דאָס איז נאַטירליך: ניט נאָך זייער צאָהל און שטאַרקייט, ניט נאָך זייער קלאַסענלאָגע, ניט נאָך זייער פּאָליטישער ענט־וויקלונג און גרופירונג זיינען זיי ניט רייף פאר א פיהרענדע ראָלע אין קאָנגרעס און ניט פאר קיין פּאָזיטיווע רעפּאָרמאַטאָרישע געזעצגעבע־דע טהעטיגקייט בכלל.

דער זיעג פון די אינסורגענטען איז געקו־מען פאר זיי אליין צו פריה. און אויך צו פריה צו קענען בריינגען וועלכע עס איז ערנסטע נו־צען פאר די פאָליטישע אויפלעבונג פון לאנד. עס איז מעהר א מאדערנע "פאָלאַטץ"־רעוואָלו־ציאָן, און איהר ווירקונג קען גאנץ לייכט צו־פליהען אין דער לופט, ניט בריינגענדיג קיין בעדייטענדע רעזולטאטען.

פיעלע ערנסטער און בעדייטענדער איז די צווייטע רעוואָלוציאָן, וועלכע עס האָבען דורכ־געמאכט אין פילאדעלפיא די פיעלע צעהנדליגע טוויזענדע ארבייטער און וועלכע קען ניט בלייי־בען אהן ווירקונג אויף אויף די גרויסע ארביי־טער־מאסען אין לאנד בכלל.

דער בעריכט פון אונזער מיטארבייטער גע. סאָלוצקי, וועלכער האָט אים אויפטראג פון דער "צוקונפט" פערבראכט אין פילאדעלפיא מעה־רערע טעג און דאָרט אויף אן ארט געשטודירט די לאגע און געפיהלט דעם פולס פון דער בעווע־גונג ענטהאַלט אזא געניעם און צופערלעסיגען בילד פון גאנצען פילאדעלפיער געזעלש־סטרייק, אז עס איז פאר אונז איבעריג דא ווע־גען דעם אויספיהרליכער צו רעידען. מיר ווע־לען דערפאר נור זיך אבשטעלען אויף די אל־געמיינע פאָליטישע בעדייטונג פון פילאדעלפיער פאסירונגען.

די סאציאל־דעמאקראטי איז, ווי בעקאנט, ניט קיין גרויסע פערהערין פון געזעלש־סטרייקס בכלל. דער גענעראַלזיידטער סימפא־טי־סטרייק אויף א געוויסען פלאץ, כדי צו העל־פען אן אנדער סטרייק, געפינט אין איהרע רייי־הען די ענטשיידענטסטע געגנער און זעהר ווע־ניג פערטהיידיגער.

מיר האָבען אין דעם נומער געפונען פאר ניט פאסיג און ניט צייט־מעסיג זיך ארייננצו־לאזען אין די טהעאָרעטישע אונטערזוכונגען פון דער פראגע איצט, וועו דער קאמפף נעהט נאָך אן. אין נעכסטען נומער פון "צוקונפט" וועלען מיר בריינגען וועגען דעם אן ארטיקעל פון הענ־ריעטע ראָלאנד האָלסט, וועלכע איז די אנער־קענטע אויטאריטעט איבער די פראגען פון גע־נעראל סטרייק אין דער גאנצער אינטערנאציא־נאלער סאציאל־דעמאקראטיע. אין דיעזען אר־טיקעל פערהאלט זיך די פערפאסערין זעהר קרי־טיש און סקעפטיש צו דיעזער פארמע פון קאמפף.

זעהר קריטיש פערהאלט זיך אויך אונזער מיטארבייטער סאלוצקי צו די פילאדעלפיער פא־סירונגען. ער פוצט ניט צו, ער דערצעהלט דעם

גאנצען אמת. ער ווייזט ווי דיעזער סטרייק איז אין אנפאנג געווען ניט ערנסט געמיינט. ניט ערנסט פאַרבעריִט.

אונטער אזוינע אומשטענדען איז קוים מעגלִיך צו ערוואַרטען פון דיעזען סטרייק, ווי ער זאל זיך ניט ענדיגען, זעהר גרויסע דירעקטע נוצען פאַר די סטרייקער. דאַך, עס מוז אנערקענט ווערען, אז זיין פאַלִיטישע ווירקונג, זיין ערציהעריישער איינפלוס זיינען פון גרעסטער בעדייטונג. דער "אבערגלויבען אין דער רעפובלִיק" האט בעקומען א געוואַלטיגען קלאַפּ. און ניט נור זיינען עס די דירעקט אין קאמפף אריינגעצויגענע ארבייטער, וועלכע האבען זייער פאַלִיטישע ערציהונג בעקומען דורך דיעזען גרויסען בוואוסטזיין, זאנדערן ווייט איבער'ן לאנד וועט זיך די ווירקונג פון דיזען סטרייק פערשפרייטען.

דער ענגהערציגער „קרעפט יוניאַנניזמום", וועלכער האט ביז איצט ניט געוואַלט אנערקענען קיין כאַלידאריטעט פון די ארבייטער אפילו אין דער זעלבער אינדוסטריע, האט געמוזט זיך כאַפּען פאַר די ואפע פון קלאַסען־סאַלידאריטעט. דאס בעדייט פאַר איהם די צושטערונג פון זיין אבגאט. דער ריינער קורצזיכטיגער „עקאָנאָמיזמום", וועלכער האלט פאַר זיין אויבער־פּרינציפּ אז "נאַ פאַלִיטיקס", און קיין קלאַסען־קאמפף אין דער פאַלִיטיק, האט געמוזט זיך זוכען צו ראטעווען דורך די שוועדסטע מיטלען, דורך א גענעראַל סטרייק, געגען די פאַלִיטישע מיטהעלפער און בעשיצער פון קאפיטאל. וואָרים דער פילאדעלפיער גענעראַל־סטרייק איז דאך מעהר געווען געזיכערט געגען די פאַלִיטישע פערטהיידיגער און בעשיצער פון דער קאר־קאמפאניע, געגען דעם מעיאר און די גאנצע קאָרופּטע, צו דער קאר־קאמפאניע פערקויפטע שטאדט־פערוואַלטונג איידער געגען די קאר־קאמפאניע דירעקט. דער קאמפאניע האט דער גענעראַל סטרייק ניט פיעל געקענט שאדען. דעם גאנצען פרעסטיזש אבער פון דער קארופּטער שטאדט־פערוואַלטונג האט ער פערניכטעט. און זיין צוועק איז געווען צו צווינגען דיעזע בעשיצער פון דער קאר־קאמפאניע דורך אלגעמיינעם פראטעסט צו ענדערען זייער האלטונג. דאס בעדייט באמת די צושטערונג פון נאך אן אלטען אבגאט פון די אמעריקאנער ארבייטער. און אזא סיסטעמאטישע אבשלאכטונג פון אבגעטער קען ניט פארבי אהן גוטע רעזולטאטען.

וועז מיר שרייבען דיעזע שורות איז דער סוף פון דיעזען מערקווירדיגען סטרייק נאך ניט בעקאנט. דער סעטלמענט געהט אבער שוין אז. צו וועלען די ארבייטער ביי דיעזען סעטלמענט געווינען מעהר ארער וועניגער, איין זאך איז זיכער: פערלאַרען האבען זיי דעם סטרייק ניט.

דער ערשטער אמעריקאנער גענעראל־סטרייק איז אלזא געווען א גרויסער ערפאלג — גרוים אין זיינע דירעקטע רעזולטאטען און נאך גרעסער דורך זיין אלגעמיינע פאַלִיטישע בעדייטונג. פאר די פאַלִיטישע ערוואכונג און פאר די פערפעסטיגונג פון קלאסען־בעוואוסטזיין ביים אמעריקאנער פראלעטאריאט זיינען די פאסירונגען אין פילאדעלפיא געווען פון היסטארישער בעדייטונג, וואָרום א גאנצע גייסטיגע רעוואלוציאן איז מיט דיעזען גענעראל־סטרייק פערבונדען.

אנפאנג פון דער צווייטער וואך איז פעברואר איז אין נים אבגעהאלטען געווארען דער פארטיי־טאג פון דער "פעראייניגטער סאציאליסטישער פארטיי פראנקרייכס". די פארגעשיכטע פון דער „פעראייניגטער פארטיי" איז ניט געווען קיין זעהר ערפרעהליכע. דאך מען האט אין דער "אינטערנאציאנאל" געלעגט גרויסע האפנונגען אויף די פעראייניגונג. אויפן אמסטערדאמער אינטערנאציאנאלען קאנגרעס האבען אלע איין קול געשריען: "פראנצויזישע גענאסען. פעראייניגט זיך!" די פראנצויזישע גענאסען האבען געפאלגט און זיך פעראייניגט.

זיבען יאהר זיינען אוועק. אין פאַלִיטישער הינזיכט איז די פארטיי אין דיעזע יאהרען בעדייטענד אויסגעוואקסען סיי לויט די צאהל פון איהרע שטימען, סיי לויט איהר אינפלום פון פארלאמענט: פון 368,000 שטימען ביי די פארלעצטע וואהלען האט זי זיך ארויפגעכאפט ביז צו דער מדרגה פון כמעט א מיליאנען־פארטיי ביי די לעצטע וואהלען. 900,000 שטימען זיינען פאר איהר אבגעגעבען געווארען ביי די וואהלען אין 1906. און אנשטאט 37 סאציאליסטישע דעפוטאטען זיינען 54 פון דער "געאייניגטער" פארטיי און 20 „אונאבהענגיגע" דאן ארויינגע-

צויגען אין פֿאַרלאַמענט. דער אומשטאַנד וואָס די אַלגעמיינע שטימונג פון פראַנצויזישען פֿאָלק האָט אין די לעצטע יאָהרען שטאַרק זיך א נייג געטהאָן נאָך לינקס און וואָס ביי דעם רודער פון דער רעגיערונג איז געשטעלט געוואָרען די ראַדיקאַלע, זאָגאַר סאָציאַליסטיש צוגעפֿארבטע בורזשואָזיע, האָט געמוזט ווירקען צו פערשטאַרקען דעם פֿאָליטישען איינפֿלוס פון דיזע 54ער פראקציאָן.

דאָך די אינערליכע צושטענדע אין דער פֿאַרטיי זיינען ווייט ניט אזוי גינסטיג. פערקהרט, נאָך דער פֿאַראייניגונג, ווי פֿאַר דער פֿאַראייניגונג שטאַהט די פֿאַרטיי־אַרגאַניזאַציאָן אויפֿן פערפֿירונגם־פונקט. אפיציעל צאָהלט די פֿאַרטיי היינט 35,928 מיטגליעדער אנשטאָט 34,688 פֿאַר דעם "אייניגונגם־קאָנגרעס". אוּן, וואָס נאָך ערגער איז, א בעדיי־טענדער טהייל פון דיעזער מיטגליעדערשאַפט רעכענט זיך נור אויפֿן פֿאַפּיער, ניט קוקענדיג אויף דעם דאָס די פֿאַרטיי־דיוס איז אין פראַנקרייך אזוי ניעדריג (א פראַנק אדער 1½ פראַנק, ד. ה., 30—20 סענט א יאָהר).

אויך די גייסטיגע צושטענדע אין דער פֿאַרטיי זיינען נאָך פֿאַר'ן פֿאַרטייטאָג געווען זעהר ניט קיין פרעהליכע. דער פֿרוד הלבבות איז געווען זעהר גרוים. די ענטגעגענגעזעצטע שטרעמונגען, פון סאָמע רעכטען פליגעל פון סאָציאַליסטישען אפֿאַרטוניזמום, ביז די ענטשיידענסטע נעגנער פון פֿאַרלאַמענטאַריזמום, די אזוי גענאַנטע "אינסורעקציאָנעלע" (בונטאָוושטשיקעם) האָבען געשלעפּט די פֿאַרטיי אין אַלע זייטען. דער פֿאָליטישער און גייסטיגער פיהרער פון דער פֿאַרטיי, זשאָרעס אַליין, האָט אין די לעצטע יאָהרען דורכגעמאַכט אן ענטוויקלונגם־ליניע פון רעכטם אויף לינקס און צוריק פון לינקס אויף רעכטס. דער אַנטי־מיליטאַריסט הערווע האָט אַריינגעבראַכט א מישענינג ביי יעדער פֿאַסענדער און ניט פֿאַסענדער געלעגענהייט. די אפיציעלע פֿאַרטיי־פרעסע האָט קיין שום אייגפֿלום ניט. דער אפיציעלער אָרגאָן פון דיעזער מיליאָנען־פֿאַרטיי גָעהט זיך פונאַנדער אין קוים 1800-1900 עקזעמפּליאַרען און איז זאָגאר געפאַלען אין צירקולאַציאָן.

אין אזא כאַטישען צושטאַנד האָט די פֿאַרטיי זיך נעפונען ערב דעם פֿאַרטיי־טאָג. דער פֿאַרטיי־טאָג האָט דיעזע וואונדען ניט גע־הוילט. די מיינונגם־פערשיעדענהייטען זיינען וועהרענד די דעבאַטען און נאָך די דעבאַטען גע־וואָרען ניט וועניגער שארף, פילייכט נאָך שאַר־פער ווי פריהער.

די פראַגע, וואָס האָט פערנומען די הויפּט־צייט פון פֿאַרטייטאָג איז געווען: ווי די דעפּו־טאַטען זאָלען זיך האַלטען צו דעם געזעץ־פראָ־יעקט מכח פענסיעם פאר אַלטע לייט, וועלכער געהט ענדליך וועהרען א געזעץ. די פאַרעהרונג פון פענסיעם פאר אַלטע לייט איז געווים א סאָ־ציאַליסטישע, אָבער דער געזעץ־פראָיעקט ענט־האַלט צוויי גרויסע חסרונות: ערשטענס וואהרפט ער ארויף א גרויסע לאַסט פון צאָהלונגען אויף די אַרבייטער אַליין, און צווייטענס איז ער גע־גרינדעט אויף דעם פרינציפ פון "קאַפּיטאַליזא־ציאָן", ד. ה., מען זאָל פריהער אָנקלייבען א גרויסען קאַפּיטאַל פון די איינצאָהלונגען, און ערשט אין 40 יאָהר ארום נעהמען אויסצאָהלען פולע פענסיעם.

די סאָציאַליסטישע דעפוטאַטען זיינען פאר דעם מען זאָל כאַטש דיעזען געזעץ ענדליך דורכ־פיהרען, דאָן וועט זיין לייכטער צו קענען דורכ־פיהרען פערבעסערונגען אין איהם. די "סינדי־קאַטען". (די טרייד יוניאָנס) זיינען ענטשיידען געגען דעם געזעץ, צוליעב די דערמאָהנטע צוויי חסרונות. אויפֿן פֿאַרטיי־טאָג איז אפילו גע־לונגען צו בעקומען א מאיאָריטעט (193 געגען 156) שטימען פאר דעם געזעץ. אָבער דיעזער בעשלוס האָט ניט געהאַט די ווירקונג צו בע־רוהיגען דעם אַנדערען צד. און וועז די סינדי־קאַטען האָבען באַלד נאָך דעם פֿאַרטיי־טאָג, אלם פראַטעסט געגען דיעזען בעשלוס, אויפגעהויבען א שטאַרקע אגיטאַציאָן געגען דעם געזעץ, הא־בען זיי געפונען ניט נאָר סימפּאַטיען, זאָנדערן אויך שטיצע ביי א גרויסען טהייל פון די סא־ציאַליסטען.

די פראַגען מכח די טאַקטיק ביי די וואָהלען זיינען אויפֿן פֿאַרטיי־טאָג כמעט ווי ניט פער־האַנדעלט געוואָרען, ווייל עס איז געווען צו שפּעט. דער וואהל־מאַניפעסט איז אפילו אַנגע־נומען געוואָרען כמעט איינשטימיג. אָבער דאָס האָט בשום אופן ניט פערדעקט די אינערליכע טיעפע פרינציפיעלע און טאקטישע דיפערענצען אין דער פֿאַרטיי. די שארפע אטאקעס געגען די דעפוטאַטען האָבען געוויזען, אז אונטער דיע־

זער „איינשטימיגקייט" ברענט א פלאקער פון כמעט אונפאראיינבארע געגענזעצע.

עס האט ניט לאנג געדויערט אזן די ערשטע שפאלטונג איז שוין ארוים. . הערווע איז וויי־דער א מאהל בעשטראפט געוואָרען פאר זיין אנטי־מיליטעריש אגיטאציאן ברוטאל, שוואר. קיין פיעל סימפאטיע האט ער אבער ניט געפונען ביי דער פארטיי, אזן ער האט געטהון דאס, וואס ער האט געסטראשעט צו טהון: ער איז ארוים פון דער פארטיי. פראבעם ווערען געמאבט אויף פון אנדערע צו בילדען א נייע „עכט רעוואלוציאנערע" פארטיי, וועלכע דארף ווערען א מיש־מאש פון אלע אונצופריעדענע ברויזענדע עלעמענטען: רעוואלוציאנערע סינדיקאליסטען, אנארכיסטען, סאציאליסטישע "בונטאווי־שטשיקעס" אזן סתם אונרוהיגע נשמות. די הויפט־פארדרונגען פון דיעזער געפלאנעוועטער "פארטיי" זיינען: קיין אלגעמיינע פלאטפארם זאל מען ניט דארפען; קיין דיסציפלין זאל ניט זיין; פארלאמענטארישע ארבייט ווערט צו קליין גילד געמאכט; רעפארמען ווערען ניט געפארערט א. ז. ו.

עס וואלט הייסען צו נידעריג שעצען דעם גייסטיגען מעמד פון דער פראנצויזישער סאציאליסטישער פארטיי, צו מיינען, אז אזא זארט נייע „פארטיי" ווי דיעזע, פון פאר־געפלאנעווע־טע, זאל זיין בכח צו מאכען אן ערנסטע שפאל־טונג אין איהרע רייהען. דאך פון דער צוויי־טער זייט איז קיין קלאהר ניט, אז געוויסע עלע־מענטען וועלען זיך אבשפאלטען אזן אויך צו דיעזער פארטיי צושטאהן. דער פרוד הלבבות וועט דורך איהר נאך גרעסער ווערען.

אונטער אזעלכע אומשטענדען ווערען די אויסזיכטען אויף נייע ערפאלגען ביי די וואהלען וואס שטאהען אין קורצען פאר, ניט קיין בעזאנדערס ליכטיגע.

אויך די בעלגישע סאציאליסטישע פארטיי האט צו דער זעלבער צייט מיט דער פראנצויזישער אבגעהאלטען איהר פארטיי־טאג. עס איז געווען א יום־טוב|דיגער פארטיי־טאג, דער 25טער זינט די פארטיי עקזיסטירט. צו דיעזען יובילאומס־פארטיי־טאג זיינען געקומען 573 פארשטעהער פון 401 לאקאלס, פערטרעטער פון 130,000 פארטיי־מיטגליעדער. אויך די שטימונג אויפ'ן פארטיי־טאג איז געווען א יום־טוב'דיגע, כאטש טיעפע מיינונגס־פערשיעדענהייטען האבען אויך דא זיך ארויסגעווייזען.

די פארטיי זעהט פאר אין דער גאנץ נאענטער צוקונפט, נאך די וואהלען וואס וועלען דעם זומער אבגעהאלטען ווערען, א גרעסערע פאליטישע ראלע פאר זיך. מען ערווארט נעמליך, אז די איצטיגע קלעריקאלע רעגיערונג זאל מאכען פלאץ פאר א ליבעראלע רעגיערונג, אזן די פראגע איז געווען פאר'ן פארטיי־טאג צו בעשלוסען: צו זאלען די סאציאליסטען זיך פערפליכט צו שטיצען אזא רעגיערונג? אזן צו זאלען פארשטעהער פון דער פארטי אין איהר אנטהיל נעהמען?

דער ענטפער אויף די ערשטע פראגען איז געווען: יא. די סאציאליסטען דארפען שטיצען סיסטעמאטיש אזא רעגיערונג, כאטש קיין התחיבות'ן דארפען זיי ניט נעהמען איהר. אויף די צווייטע פראגע איז געענטפערט גע־ווארען: אליין טאר קיין סאציאליסט ניט ווע־רען קיין מיניסטער. אויב עס וועט האלטען דערביי, וועט א פארטיי־טאג עס מווען בעשלי־סען. בכלל אבער איז עס ניט קיין פראגע פון פרינציפ, זאנדערן פון טאקטיק, פון פאסיגקייט, פון ניצליכקייט פאר די אינטערעסען פון פראלעטאריאט.

כאראקטעריסטיש פאר די פריינדליכע שטי־מונג אין דער פארטיי איז: דאס נאך דעם ווי דיזע פון וואנדערוועלד פארגעשלאגענע רעזא־לוציאן איז אנגענומען געווארען, האט דער רע־דאקטאר פון צענטראל ארגאן "לע פייפל", דע ברוקער, געוואלט דורכאוים רעזיגנירען, אזוי ווי ער איז געגען דיעזע רעזאלוציאן אזן זיין פאר־שלאג האט געלויטעט, אז די פארטיי טאר ניט סיסטעמאטיש שטיצען זאגאר א ליבעראלע רע־גיערונג אויך ניט. דאך וואנדערוועלד אזן אנ־דערע "געגנער" האבען דורכאוים געפארערט, אז ער מוז בלייבען ביי דער צייטונג.

א שטיקל נחת האבען מיר נאך א לאנגע צייט דערלעבט צו הערען אויף פון דער רוסי־שער סאציאל־דעמאקראטישער פארטיי. פאר־מעל פאראיניגט, לויט דעם בעשלוס פון סטאקהאלמער קאנגרעס פון יאהר 1906, איז די רוסישע סאציאל־דעמאקראטיע שוין זייט יאה־רען צוריסען ניט אפילו אין צוויי, זאנדערן וועי־ניגסטענס אין דריי אדער פיער פיינדליכע טהיי־

לעז. די ״באלשעוויקעס״ זיינען צוריסען אין צוויי פיינדליכע לאגערען, אין די אזוי אנגערופענע אטזאוויסטען, „צוריקרופער״, וועלכע פאדערען מען זאל צוריקרופען די סאציאל־דעמאקראטישע דעפוטאטען פון דער דומא, און די ״לעניניסטען״, וועלכע זיינען געגען באיקאט אפילו פון דער דריטער דומא. פון די ״מענשעוויקעס״ אונטערשיידען זיך דיזע ביידע גרופען זעהר שטארק דורך זייער בליק אויף די „לעגאלע״ און ״ניט לעגאלע״ ארבייט. זיי, די ״באלשעוויקעס״, טענה'ן, אז וועגען „לעגאלע״ טהעטיגקייט קען אין היינטיגער רוסלאנד קיין רייד ניט זיין. די ארגאניזאציאן און די טהעטיגקייט מוזען אנגעפיהרט ווערען ״אונלעגאל״, נאך די אלטע מוסטערן.

די ״מענשעוויקעס״ אבער גלויבען וועניגער וואס אין די אלטע פארמען און אלטע מוסטערן. דערפאר זיינען זיי ענטוועדער קאלט און גלייכגילטיג צו די אונלעגאלע ארגאניזאציאנען, אדער — די גאר רעכטע צוויישען זיי — פארערען אז די אלטע פארטיי־ארגאניזאציאנען זאלען אין גאנצען אויפגעגעבען, „ליקווידירט״ ווערען, און זיי הייסען דערפאר „ליקווידאטארען״.

אזוי ווי די פארטיי־פיהרער האבען צוליעב די רוסישע ״פרייהייטען״ געמוזט וועדער וועלען עמיגראנטען און אזוי ווי די רוסישע ״פרעס פרייהייט״ האט געמאכט, אז א סאציאליסטישען וואהרט קען מען מעהר אין רוסלאנד ניט דרוקען, דערפאר האבען אין אויסלאנד וועדער אויפגעלעבט די אונלעגאלע ארגאניזאציאנען און די אלטע ברוי־דער־מלחמות האבען זיך בענייט מיט מעהר ביטערקייט. דיעזע אייביגע מלחמות פון די אויסלענדישע ארגאנען, דיעזע אפט קלייניכע רייסעריין און פערזענליכע אטאקעס האבען גענוזט נאך פערשארפען די געגענזעצע, נאך טיפער מאכען דעם תהום צווישען די בריעדער־פיינד, און נאך מעהר אבשוואכען און דעמאראליזירען די אזוי אויך שוין דעמאראליזירטע פארטיי־ארגאניזאציאנען. עס איז דערפאר צו בעגריפען אלס א זעהר פרעהליכע ערשיינונג די ערשטע — נאך א לאנגע צייט — פראייניגטע זיצונג פון צענטראל קאמיטעט פון דער גאנצער פארטיי, און איהרע בעשלוסען אנצונעהמען ענערגישע מיטלען וויי וויידער צו פראייניגען די פארטיי. די ארגאנען פון די איינצעלנע ריכטונגען, דער ״פראלעטארי״ פון די באלשעוויקעס און דער ״נאלאס סאציאל־דעמאקראטא״ פון די מענשעוויקעס, זיינען שוין געבראכט גאנצען אלס קרבנות אויף דעם מזבח פון דער פראייניגונג. זייער עקזיסטענץ דארף אויפהערען, און אלע כחות דארפען קאנצענטרירט ווערען ארום דעם אלגעמיינעם ארגאן ״דער סאציאלדעמאקראט״. דיעזער קרבן ווייזט, אז ביידע צדדים טרעטען צו ערנסט און מיט'ן גאנצען הארצען צו דער פראייניגונג. קיין בעזונדערע ארגאניזאציאנען אויף אן אָרט זיינען כמעט ווי ניטא, וואהרום די ביסעל פארטיי־ארגאניזאציאנען, וואס האלטען זיך נאך אן זיינען פון די ״באלשעוויקעס״, אזוי אז מען קען אין גאנץ קורצען האפען וויעדער א מאהל צו זעהן די רוסישע סאציאל־דעמאקראטיע פראייניגט. און מיט פראייניגטע כחות וועט זי וויעדער קענען אויפנעהמען א נייעם שווערען, אבער האפענונגסלאזען קאמפף פאר רוסלאנד'ס בעפריאונג.

דער גלויבען אין דער רוסישער רעוואלוציאן הויבט וויעדער אן אויפצולעבען, וואס לענגער עס האלט אן די „קאנסטיטוציאנעלע״ אדרעסונג פון „רעפארם״ און „בערוהיגונג״ אין רוסלאנד. זיי ארבייטען אלע פאר דעם צו טרייבען דאס רושישע פאלק וויעדער אין די אריכטן פון א נייער רעוואלוציאן: אי די בלוטיגע רעגיערונג, אי די צווישענטע שווארצע מאה'דיגע פארטייען, אי די אונפערשעהמטע „פריוויליגירטע שטאנדען״, אי די שוואכליכע בלוטלאזע אפפאזיציאנס־פארטייען.

די ״בערוהיגונג״ פערשטעהט די רעגיערונג אזוי, אז זי קען איצט נאך מיט א פרייערער האנד דריקען און שטיקען. א טאבעלע צוזאמענגעשטעלט אין דער ״פראווא״ גיט א בעגריף וועגען דיעזע ״בערוהיגונג״. עס זיינען ארויסגעגעבען געוואָרען טוידט־אורטהיילען:

אין יאהר 1905 — — — —	62
אין יאהר 1906 — — — —	1242
אין יאהר 1907 — — — —	1548
אין יאהר 1908 — — — —	1959
אין יאהר 1909 — — — —	1167

די ״אדרנונג״ וואס הערשט אין רוסלאנד— דאס איז די „אדרנונג״ פון די טאלמאטשאווס און די אנדערע תליונים. דאס פאלק איז אויסגעמוטשעט, אבהענדיג, מוטהלאז, און דערפאר שווייגט עס. און די הענקער — זיי טהוען אלץ דורך זייערע ווילדע רציחות און משונה'דיגע

פיהרונגען דאס פאלק פון דיעזען אפאטישען צו־שטאנד ארויסצופיהרען.

די ארימקייט — זי וואקסט אין רוסלאנד. ניט קוקענדיג אויף דעם, דאס דער לעצטער יאהר איז געווען אן אויסערגעווענלעכער גערא־טענער און דער אויספוהר פון סחורות האט ווייט אריבערגעשטיגען די ציפערען פון די פריהער־דינע יאהרען, דאך — ״ווי עס ווייזט אוים, פעהלען נאך אלץ די סמנים פון אן אמת׳ער אויפלעבונג פון האנדל און אינדוסטריע״ — דאס שרייבט ניט קיין רעוואלוציאנערע ציי־טונג, ניט זאגאר קיין אפאזיציאנעלע, זאנדערן דער אפיציעלער ארגאן פון רוסישען פינאנץ־מיניסטעריום, די ״טארגאווא פראמישלענאיא גאזעטא״. ״מיר — ערקלעהרט דיעזע צייטונג — זיינען ניט געווען אימשטאנד אנצוהאלטען די מארקען, וועלכע מיר האבען ערלאבערט אין יאהר 1907״.

אין דארף, דארט איז נאר צרות. די ״פרא־לעטאריזאציע״, די שטענדיגע ארימקייט האלט אין מאכען גרויסע פארשריטע. דער שרעקען־דער כארקטער פון דיעזער וואקסענדער ארים־קייט הייבט אן צו וואכפען אן אימה זאגאר אויף די זעלבסט־צופריעדענע „ביוראקראטיע״. און אנטקענען געהט א נייער גרויסער הונגער־יאהר — אזוי לויטען די לעצטע בעריכטען וועל־נען דעם ערוואכטענען אורזשאי.

די ארבייטער־בעוועגונג האלט נאך אפילו אין רוסלאנד אין צוריקגאנג. עס זיינען פאר־מאכט געוואָרען פיעלע און פיעלע פון די עק־זיסטירענדע פראפעסיאנעלע פעראיינען. נייע ווערען ניט ערלויבט. עס האט אין יאהר 1909 זיך נאך פערקלענערט די צאהל פון די סטרייקס.

אין יאהר 1906 זיינען פארגעקומען 6114 סטרייקס; אין יאהר 1907 — 3573; אין יאהר 1908 — 892; אין צווייטען העלפט פון 1909 — נור 89 סטריקס.

אבער דער אויסערלעכער דרוק, די פערפאל־גונגען און די דורך דעם ארויסגעוופענע אב־שטארבונג פון די לעגאלע פארמען פון דער אר־בייטער־בעוועגונג, מוזען ענדלעך טרייבען די ארבייטער צוריק ״אונטער דער ערד״. א נייע רעוואלוציאנערע בעוועגונג איז דער אויסצוגיר אויסוועג פון דיעזער פערצווייפעלטער לאגע, וואורום די דומא — זי האט שוין פערלארען דעם לעצטען טראפען פון קרעדיט ביים פאלק. קיין ערנסטע רעפארמען ערוואַרט שוין היינט קיי־נער פון איהר ניט. עס איז שוין כמעט ניטא פון וועמען צו ערוואַרטען. די צענטראלע פאר־טיי פון דער דומא, די אקטיאבריסטישע, איז אינערלעך צופאלען און צוקראכען. די קאדעטען זיינען אוים זאַרג פאר׳ן לעבען און פון „פאט־ריאטישע״ געפיהלען געוואָרען אלץ פריעדלעכער און „אנשטענדיגער״... פון די פיעלע קלענערע גאנץ און האלב־רעאקציאנערע, גאנץ און האלב־שווארץ־מאה׳דיגע פארטייען, האט זיך איצט געביטעט איין גרויסע גאנץ רעאקציאנערע, גאנץ שווארצע ״נאציאנאלע פארטיי׳. מענשי־קאוו פון ״נאוואיע וורעמיא״ — ער פייערט היינט זיין זיעג. די פון איהם געפרעדיגטע פארטיי איז ענדלעך געוויגדעט און ער איז איהר אנערקענטער גייסטיגער הויפט. איהר פרא־גראם — אט זיינען אייניגע ״עקרים״: ״די געזעצגעבענדע מאכט פון זעלבסט־הער־שענדען צאר אין פעראייניגונג מיט דער דומא און שטאַטס־ראטה. פרייהייט פון גלויבען — אויף דעם פונדאמענט פון א קריסטלי־כען שטאַאט מיט דער פארהערשאפט און פרי־וויללעגיעם פון דער פראוואפלאוונער קירכע. די עקטרווילונג פון רוסישען נאציאנאלעזען זעלבסט־בעוואוסטזיין אויף דעם פונדאמענט פון רעלי־גיאן, ליעבע צום צאר און צום פאטערלאנד׳, און אלם קרוינונגם פון דיעזע ״גלויבענם עקרים״ — ״ניט דערלאזען קיין גלייכע רעכטע פאר אידען״.

אט דיעזער נייער פארטיי שטעהט עם פאר איבערצונעהמען די ״קאנסטיטוציאנעלע״ ירושה און צו פיהרען וווייטער די ״בעניואונג״ פון רוסלאנד.

טרויעריג איז דער שיקזאל פון רוסלאנד, וועו ער געפינט זיך אין די הענד פון אזוינע אפטרופסים ווי סטאליפין, די טאלמאטשאווס, די מענשיקאוום און זייערע פרייונד. דאך טוי־זענד מאהל טרויעריגער איז דער שיקזאל פון די רוסישע אידען. אויף דער פארמולע: ״קיינע גלויבע רעכטע פאר אידען״ — איז כמעט גאנץ רוסלאנד היינט פעראייניגט. די מיינונגס־פערשיעדענהייט הייבען זיך אן ערשט אויף ווי ווייט די אידישע רעכטלאזיגקייט זאל גיהן. דאך זהר ווייט גיהען די הערשענדע פאקטארען זיך אויף דא ניט פאנאנדער. רעגיערונג און

דומא זיינען אייניג אין דעם, אַז מען דאַרף טראַכטען ניט וועגען מעהר רעכטע, זאַנדערן וועגען מעהר בעשרענקונגען, מעהר נגישות, מעהר פערפֿאַלגונגען פֿאַר אידען. דאָך די רעגיערונג איז דער מיינונג, אַז אַדמיניסטראַטיוו מיטלען ווירקען שטאַרק גענוג. די מאַסען־פערטרייבונג פון אידען "מיט רעכט" אויס די רוסישע שטעדט; די צושלִיעסונג פון די שולען, וואו אידען קענען פרייער זיך לערנען, דער פערבאַט פון אַלע מעגלִיכע אַרגאַניזאַציאָנען וואָס פערפֿאַלגען נאַציאָנאַל־קולטורעלע צוועקען. די אַלע פון דער אַדמיניסטראַציאָן פריי אָנגעוועגדעטע מיטלען זיינען נאָך איהר מיינונג גענוג צו האַלטען די „אידען־פראגע" פאר פראקטיש געלייזט.

אַנדערש די מעהרהייטס פֿאַרטייען פון דער דומא. זיי וואַלטען אויך וועלען האַבען א שטיקל חלק אין דער "לייזונג" פון דער אידען־פראגע אוו אין דער "בעפרייאונג" פון רוסישען פאָלק פון "אידישען מבול". אוו דערפאר געהט ניט אוועק א וואָך, וואָס עס זאָל ניט געמאַכט ווערען קיין אַטאַקעס, שמוציגע, ווילדע, אויף אידען. וועגען וואָס מען זאָל ניט פערהאַנדלען, וועלכע פראגען מען זאָל ניט בעריהרען — דער איד ווערט פון דער דומא־טריבונע געבראַטען אוו געברענט. אוו זיך ניט בעגנוגענדיג מיט דיעזע העצערייען, זוכען טאקע די פֿאַרשטעהער פון די רעכטע פֿאַרטייען אוים יעדען טאָג אַלץ נייע פֿלענער ווי שווערער צו מאכען דעם לעבען פאר די אידען אין רוסלאַנד. אזוי געהט עס שוין זייט די לעצטע יאָהרען אוו די פּעטלע ווערט אלץ ענגער אוו ענגער פערצוויגען איבער דאָם אידישע האלז...

ס. ק. שנעעפאַל

ה. רויזענבלאַט'ס ליעדער

(פערלאַג „די אידישע ביבליאָטהעק", ניו יאָרק)

א שטילע און א צנועה'דיגע, ניט קיין שרייענדע, אן איינפאכע, אבער א האַרציגע און אן אויפריכטיגע איז רויזענבלאַט'ס ליעד.

ער זינגט זיין אייגען ליעד אזוי ווי ער קען. קיינע פרעטענזיעס, קיין פערזוך, קיין אנשטרענגונג צו וועלען פוצען זיין ליעד אין געפֿארבטע מאַדנע פעדערען.

אוו דערפאר טאקע מאכט זיין ליעד תמיד אן איינדרוק, וועו זי איז אפילו ניט אזוי שטאַרק אוו ניט אזוי אָריגינעל, וועו ער בעזינגט אפילו דאָם וואָס איז, דאכט זיך, אויף דעם אָדער יענעם אופן שוין ניט איינמאָהל בעזונגען געווארען.

די ערשטע אָבטהיילונג פון זיין זאמלונג טראָגט דעם נאָמען: „וואלד אוו פעלד". דאָם זיינען אָבער ניט קיין נאַטור־ליעדער אין'ם גענוועהנליכען זין פון וואָרט. דיעזע ליעדער סימבאָליזירען בלויז דעם געמיטה־צושטאַנד פון דעם פֿאָלק אין פערשיעדענע מאָמענטען; אָדער ריכטיגער, דאָם „וואלד" אוו „פעלד" ווי זיי זעהען אוים בעת זיי זיינען ב ע פ א ר ב ט מיט דער שטימונג פונ'ם פֿאָלק אוו לעבען מיט איהם צוזאמען איבער זיין ליידען אוו זיין פרייד. איינע פון דיעזע ליעדער, הגם ווייט ניט די בעסטע, וואָס אילוסטרירט אָבער אם דייטליכסטען דעם ארויסגעזאָגטען גדאנק וועגען רויזענבלאַט'ס „נאַטור־ליעדער" איז „בליטהען":

איך ליעג אין וואלד און טרויִם.
די נאַכט איז זאַנפט און בלוי
עס פּערעלט קיהל דער טחוי
פון וויִיס בעבליהטען בוים
וואָם וויעגט זיך איבער מיר.

אַזוי האָב איך געווויינט
אין יענעם אויגענבליק,
וועז כ׳האָב מיין לעבענס־גליק
מיט זיבערהויט געלויִ׳נט
אין בלויען אויג ביי דיר...
* * *
איך טרויִם... עס טרויִמט די נאַכט —
טיעף אין דער בלויקייט ציהט
מיט שטילע גייסטער־טריט
דער מאַנד פערזאַרגט, פערטראַכט,
זיין אומעט׳ס נאַכט שפּאַציער...

אַזוי אַרומגעשלעפּט
האָב איך זיך יענע נאַכט,
וועז פּלוצים אַ פערדאַכט
אין מיר האָט אויפגעלעבט,
אַז דו ביסט פּאַלש צו מיר.
* * *
איך ליעג אין וואַלד און פיהל:
עס פּאַלט דער בלאַסער צוועט
פּאַמעלעכעל און גלעט
מיט צערטליכקייט, נאָר קיהל
מיין טהוי־פערטערהרט געזיכט...

אַזוי האָסטו געקוסט
מיינ׳ ליפּען בלייך און שטום...
וועז דו, באמת פרום
געמיינט האָסט אַז דו מוזט
פערבליבען טרוי דיין פּפליכט...

ניט קוקענדיג וואָם מאַנכע לייַדער אין דיעזער אָבטהיילונג זיינען גאָנץ בלאָס און האָבען ניט קיין בעזונדערען מאָטיוו, מאַכען זיי אויף אייך אַן אייַנדרוק מיט זייער האַרציגקייט, אַזוי ווי עס מאַכט אויף אייך אַן אייַנדרוק די אייַנטאַניגע אָבער האַרציגע ליעד וואָם הילכט אָפּ אין א זומער־אָבענד אין פּעלד ניט ווייט פון דאָרף.

די „פּאָלקסטימליכע לייַדער" זיינען מיסטענס א צאַרטער אָבקלאַנג פון די ווייטע קינדער־און־יוגענד־יאָהרען. די קינדערשע נאַיוויטעט, די ערשטע יוגענד־קלאַנגען, לייַבע און טרייַע חלומות, לעבען אויף אין פיעלע פון זיי. זיי ערוועקען די טיעפע בענקשאַפט נאָך אונזער עבר, נאָך אונזער היים. אייַנפאַך זיינען דיעזע לייַדער, אָבער האַרציג זיינען זיי אין שטימונגספּאָל.

כאַראַקטעריסטיש פאַר רויזענבלאַט׳ען זיינען די ערשטע צוויי אָבטהיילונגען פון זיין זאַמלונג — „וואַלד און פעלד", „פּאָלקסטימליך" — דערפאַר אָבער צייגט ער ארוים אין די פּאָעמען וואָם קומען אַריין אין דער דריטער אָבטהיילונג, „פערשיעדענע", א היבשע ביסעל אייַנבילדונגסקראַפט און שעהנקייט פון שפּראַך, פיעל מעהר ווי אין די פּאָריגע לייַדער. אייניגע פון דיעזע פּאָעמען ווי „דער פערוואַרפענער", „די רויטע פערעל" און „דער מכשף", האָבען אין זיך אמת שעהנע שטעלען, ניט נאָר האַרציגע און צאַרטע, נאָר אויך פאַרבענרייכע.

ס. ק. שנעעפאל

„שפרה" פון ב. גאָרין

(שפרה (ערצעהלונג) פון ב. גאָרין. פערלאָג דרוקערמאן, ניו יאָרק).

שפרה איז אַן איינפאכע כשר'ע טאָכטער פון אָרימע האָרעפאסנע עלטערן. בעת זי עפענט צום ערשטן מאָל די טהיר פון פאב־ריק, אין דער גרויסער ליטווישער שטאָדט, וואו זי איז געבאָרן און אויסגעהאָדעוועט געוואָרן, איז זי נאָאיוו, שעהמעוודיג, דערשלאָגן פון נויטה און אָרעמקייט, דערצו אָבער — צום אונ־גליק — שעהן און רייצענד. און גאָר אַן אַנדער שפרה וואָקסט און ענטוויקעלט זיך אין פאב־ריקע — די שפרה, וואָס ווערט סוף כל סוף א גאַסען־פרוי.

ב. גאָרין האָט מיסטערהאפט געשיכדערט דעם גאַנצען ענטוויקלונגס־גאַנג, יעדען ריהר איהרען, יעדע נייע וועגדונג אין איהר פיהלען און דענקען, די אלע פערשיעדענע עטאַפען וואָס זי מאַכט דורך אויפ'ן גליטשיגען וועג וואָס פיהרט צום אָבגרונד.

אין דער אָביעקטיוויטעט פון שיכדערען דערגרייכט גאָרין אין דער גרעסטער טהייל פון זיין ערצעהלונג צו יענער הויך, וואו עס פיהלט זיך לגמרי ניט דער פערפאסער.

גארין איז אָבער, לויט אונזער מיינונג, צו־פיעל בעהערשט געוואָרען פון דער צענטראל־פיגור פון זיין ערצעהלונג. דעריבער האָט ער ניט נענוג געשיכדערט די מענשען און „וועלטען" אויף וועלכע שפרה שטויסט זיך אָן. עס דאכט זיך, ווי מיט א כיון וואָלט דער פערפאסער אראָבגעבראכט אויף איין וויילע דעם אָדער יע־נעם פּאַרשוין, כדי צו בעווייזען בלויז, וואָס פאר א ווירקונג ער קען האָבען אויף שפרה'ן. די פערשיעדענע ווירקונגען, אמת, זעהען מיר טאקע, אָבער די מענשען גופא וואָס ווירקען פערשווינדען איידער מיר האָבען נאָך צייט געהאט זיי צו בעטראכטען.

די גאנצע סביבה, די היים ווי די פאבריק, הויפטזעכליך די פאבריק, איז בלויז אין אלגע־מיינע, הגם ערטערווייז אין גאנץ בולט'ע שטרי־כען געשיכדערט געוואָרען.

שוין צופיעל איינצעלהייטען, איבעריגע, וואָס גיבען גאָר נישט צו בנוגע שפרה'ן, וועה־רענד די ארומיגע מענשען ווערען אָפט אָפּגע־פּטר'ט מיט א פּאָאָר שטומע ווערטער.

דער איינציגער מענש אין פאבריק, וועל־כער איז מעהר־וועניגער גענוג געשיכדערט, איז חייקעל. מיר זעהען איהם. די איבעריגע זיינען בעהאנדעלט געוואָרען ווי „שטיף־קינ־דער."

אויך לויידט די ערצעהלונג פון די לעצטע פּאָאָר קאפיטלען. עס פעהלט אין זיי די לע־בעדיגקייט און די וואהרהאפטיגקייט, מיט וואָס די פּאַריגע צייכנען זיך אוים. א מאָדנע מיעד־קייט ליענט אויף דיעזע פּאָאָר קאפיטלען. עס גלויבט זיך קוים דאָס די פעדער וואָס האָט גע־שריעבען די ערשטע קאפיטלען זאָל האָבען גע־שריעבען די לעצטע.

עס פערשטעהט זיך, אז די אלע אָנגעצייג־טע חסרונות קענען ניט פערדונקלען די אויסגע־צייכענטע שיכדערונג, ווי שוין גזאָגט, פון שפרה'ן גופא.

Vol. XV. MAY, 1910. No. 5.

א. ליעסין.

די גנבה*)

(א בילד פון די רעוואָלוציאָנערע טעג אין רוסלאנד.)

אויף דעם אידישען בית עלמין
קלינגען שווערדען, קלינגען שפּאָרען;
עם בעווענען זיך זשאַנדאַרמען
ביי אַ וואָגען מיט אַן ארון.

עם איז וויית נאָך האַלבע נאַכט שוין,
און זיי קוקען, וויי געשפּענסטער,
אַלס זיי שטעהען און זיי קלאַפּען
ביי דעם קברות־מאָן אין פּענסטער.

ווילד און גרויליך דורך די קברים
הילכט עס, טריימעלט אויף די לויפט דאָ—
די געהיימנישפּאָלע שטילקייט.
און אַ דונק'לע שטימע רופט דאָ:

„ווער איז דאָרטען, זשיד צי טייוועל!
קום אַרויס און שטעל זיך גראָבען;
אייער נאַכט און שלאָף פּערשווינדען
מוזען מיר דעם קבר האָבען!

„אייער נאַכט און שלאָף פּערשווינדען,
אייער אויפשטעהן ווען דער מאָרגען,
מוז דער טויטער זיין אין גרוב שוין,
טיף פּערשאָטען, טיף פּערבאָרגען!"

די לבנה קוקט אַרונטער
שטום און טרויִריג, ווי אַן עדות;
זעהט די מענשליכע פּערברעכענס,
הערט די שוידערליכסטע סודות.

קוקט אַריין דאָ אין דעם ארון,
זעהט די בלוטיגע סימנים,
זעהט פּערגליווערט דאָ דעם טויט־שמערץ
אויף אַ יונגען איידעל־פּנים.

קוקט אַריין אין די זשאַנדאַרמען,
אין די כמורנע הערצער אָפּען,
און עס גרוילט זיי און זיי ריידען
פון אַ פּחד שטיל געטראָפּען:

„די לבנה ווערט אַלין בלאַסער
און דער הימעל ווערט אַלין רויטער —
באַלד דערווייסט מען זיך אין שטאָדט שוין,
אַז ג'ענב'עט איז דער טויטער.

„גיכער, גיכער, זשיד פּערפלוכטער!
לאָז דאָס בלוט אין גרוב פּערשטומען,
לאָז דיין רידעל עם פּערקלאַפּען,
איידער העלער טאָג ווערט קומען!"

פּינסטער שטעהען זיי און קוקען,
ווי דער קברות־מאָן דער איידעל
גראָבט דעם קבר, גראָבט און פלאַטערט,
טרעפּט די ערד קוים מיט דעם רידעל.

*) פון דער זאמלונג ליעדער וואָס ווערט אין גיכען ערשיינען.

פינסטער שטעהען זיי און קוקען,
וויי די שאַטענס גוסס׳ען, שטאַרבען —
דורך די בוימער פון בית עלמין
קוקט אַ הימעל פול מיט פאַרבען;

און אין קאַמפֿ מיט נאַכט און חושך
איז דער יונגער מאַרגען גובר,
און פערגיסט מיט ליכט דעם ארון,
און פערגיסט מיט ליכט דעם קבר,

און פערגיסט דעם גאַנצען מזרח
מיט אַ פייער, מיט אַ רויטען.
און עס גלעהט זיי דורך אַ שוידער,
און זיי מורמלען איינם צום צווייטען:

„נייע צייטען, נייע מעשים!
אונזער אַרבייט ווערט שוין שווערליך;
זשידעס סטראַשען אונז און שרעקען,
טויטע ווערען אונז געפעהרליך.

„הערסט דעם ברומען פון די מאַסען,
רויט, ווי ראַבע, פאַהנען שוועבען;
מיר, זשאַנדאַרמען, מוזען אויך שוין
אַפּטמאַל צאַהלען מיט׳ן לעבען!...“

ה. רויזענבלאַט

דאס געזאנג פון מאַי

היינט ווערט ניט געאַקערט, געזייט און געפלאַנצט — — — — — —
— —
— —

עס האָבען די וועלדער די קעפּ זיך בעקראַנצט
מיט וויסע און ראָזעווע בליטהען אַ פּראַכט,
מיט דופטענדע קרענצער וואָס איך האָב געבראַכט.

היינט ווערט ניט געשניטען, געשטעפּט און געזעהט — — — — — —
— —
— —

עס האָבען די בערג זיך אַליין אָנגעקליידט
אין אַ גרינעם סאַמעט אין נילום־געוואַנד,
געגייט פון מיין פלינקער, אונזיכטבאַרער האַנד.

היינט ווערט ניט געהאַמערט, געפּיילט און געשמידט — — — — — —
— —
— —

עס פלאַקערט די זון אין דעם הימעל און גליהט,
מען דאַרף ניט קיין בלאָז־זאַק, קיין האַמער, קיין צוואַנג —
מיין נאַמען אַליין איז דער מעכטיגסטער קלאַנג.

היינט ווערט ניט געהעפּט און געשטריקט און געשפּינט — — — — —
— —
— —

פון אונטער דעם פּעלזען אַ וואַסער־שטראָם רינט...
ער וויסט ניט קיין אַבהאַלט, ער קען ניט קיין צאָם,
ער אַיילט זיך צו ווערען בעהעפּט מיט דעם ים...

היינט וועלט ניט געאַרבייט, היינט וועלט ניט געשאַפֿט — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

היינט וועלט נור בעוואונדערט מיין געטליכע קראַפֿט,
דאָס יובלענדע לעבען וואָס איך האָב געבראַכט —
היינט וועלט נור בעזונגען מיין שעהנהייט און מאַכט.

ז. ליבין.

וועז דער מאַי קומט אָן

(אַ בריעף פון אַן ענטוישטען).

יעבער פרייַנד מיינער!

דו וויסט דאָך שוין, יעדעס מאָל וועז עטוואָס דריקט מיר אויפֿ'ן האַרצען, וועז אַ געפיהל פון אונרוה נעהמט פֿלאַגען די נשמה, און איך מוז מיט אימיצען דורכרעדען זיך, דאָז שרייב איך דיר אַ בריעף. אויך יעצט, מיין פרייַנד, שרייב איך דיר, ווייל עס וויל זיך מיר רעדען און רעדען. מיין נשמה פֿלאַנטערט זיך אין אַ נעז פון עפּעס אַ שווערער וויסטענישׂ; איך מוז זיך אַביסעל אויסרעדען, וועז ניט וועט מיך אָט די נעז דערשטיקען אין איהר געווער.

דער ערשטער מאי קומט אָן!

די וועלכע וויסען וועגען דעם ענין זאָגען פֿאַראויס, אַז דיעזעז ערשטען מאי וועלען דאָ ביי אונז אין ניו יאָרק פאַרקומען גוואַלדיגע דעמאָנסטראַציאָנען פון אויפֿגעקלערטע ארבייטער. עס וועלען אָבגעהאַלטען וועלען גרויסע פּראָטעסט־מיטינגען, צעהנדליגע טויזענדער ארבייטער וועלען מארשירען צו די שטאַדטישע סקווערס, עס וועט זיין אַ גלענצענדער פּאַראַד!

מען וויס דאָס שוין פֿאַראויס, און עס פיהלט זיך שוין בעצייטענס אין דער לופטען אַז עטוואָס גרויסעס, עטוואָס ערהאַבענעס וועט פֿאַרקומען. און איך שטעל זיך פֿאָר די פֿרעכטיגע ערהאַבענע קאַרטינע:

צעהנדליגע טויזענדער ארבייטער וועלען זיך צוזאַמענקומען אויף די סקווערס מיט פלאַמענדע אויגען, מיט בעגייסטערטע געזיכטער. די פערזאַמעלטע וועלען זיך אין „סטראַינע" צייַלען אויסשטעלען און וועלען פאַרמירען לאַנגע, לאַנגע אונענדליך לאַנגע רייהען; עס וועלען פלאַטערען אין דער לופטען הונדערטער רויטע פאָהנען... פאָהנען וועלכע ווינקען און רייצען צום קאַמפֿ פאַר רעכט און פרייהייט, טויזענדער פאַקעלען וועלען אָנגעצונדען וועלען און איבער די קעפּ פון די מארשירענדע וועט זיך צוגיסען אַ ים פון פייערען.

די מוזיקאַנטען וועלען אויפֿשפּיעלען די מארסעלייזע און די ליכט וועט פערהילכט וועלען פון די רייצענדע ארויסרופענדע טענער!

און די רייהען וועלען זיך ציהען, ציהען און ציהען... אונזערע זיינען זיך דאָ אזוי פיעל! וועז מיר זאָלען נור אַלע, אַלע קענען צייגען זיך... די וועלט וואָלט אפשר פערשוידערט וועלען פון אונזער גרויסער צאָהל!

און עס שילדערט מיר מיין פאַנטאַזיע אַ פֿרעכטיג ערהאַבען בילד, נור דאָס הארץ בלייבט רוהיג און קאַלט... די נשמה פלאַטערט ניט, צאַפּעלט זיך ניט אזוי ווי דאָס פלעגט זיין אַ מאָל, מיט יאָהרען צוריק, אין אזעלכע פעלע... עטוואָס איז דאָרט אין די סאַמע טיפענישׂ פון מיין נשמה, עטוואָס איז דאָרט אויף אייביג

אויסגעלאשען געווארען, עטוואס איז דאך אפ־
געשטארבען און א שווערע וויסטעניש האט דער
ארט פערנומען, דער ארט פון דיעזען אויסגע־
צאנקטען פייערל!

און איך וואונדער זיך, און איך טראכט ביי
זיך ווי אזוי און וואז איז דאס געשעהן?

זינד וואז האט זיך דער חורבן אין מיין
הארצען בעזעצט? וועלכע געהיימע האנד האט
דאך אזוי פראסטיג־קאלט, אזוי שווער־פינס־
טער געמאכט?

איך בלעטער איבער מיין טאגע־בוך... איך
לעז די פערצייכענטע איינדריקע פון די אמא־
ליגע „ערשטע מאי׳ם" און מיר דאכט זיך אז
דאס האט אן אנדערער געשריעבען... נישט איך!

ווי יום־טוב׳דיג איך פלעג זיך פיהלען...
וואס פאר א בעגייסטערונג! וואס פאר אן
ענטציקונג! מיט וואס פאר א פייער די גאנ־
צע נשמה פלעגט זיך אנצינדען!

עפעס פלעג איך זיך ריכטען צו דער מאי־
דעמאנסטראציע, אזוי ווי א לייבליכער, גע־
טרייער פאטער ריכט זיך צו א קינד׳ס חתונה,
און וועז דער „מארטש" האט זיך איינגעגעבען,
ווי גליקליך איך בין געווען!... וועה איז מיין
גלייכען געווען?!...

איך בין ארומגעגאנגען א פער׳שבור׳טער
פון שמחה!

מיט וואס פאר א כונה איך האב זיך אין
די מארשירענדע רייהען איינגעשלאסען... און
איז מיר אויסגעקומען צו טראגען א רויטע פאהן
איז מיין גאנצע נשמה געווארען אויפגעלויכטען
מיט א מין רעליגיעזער קדושה... מיר פלעגט
זיך דאכטען עפעס אזוי ווי איך וואלט א כהן גדול
געווען, א כהן גדול, וועלכער געהט צוזאמען מיט
זיינע גלויביגע ברידער אין דעם היליגען טעמ־
פעל אריין צו א היליגער תפילה.

און האט די מוזיק א קלאפ געטהאן די
מארסעליעזע, האט אויפגעפלאטערט די גאנצע
נשמה. עס האט זיך געגומען פיהלען שטארק,
מעכטיג; עס האט זיך געדאכט, אז איך בין
יעצט איינער פון א גרויסער זיעגרייכער ארמיי
וועלכע געהט די גאנצע וועלט איינגעהמען...

דאס האב איך א מאהל געפיהלט, יעצט
קען איך אזוי ניט פיהלען... יעצט פערבליבט
דאס הארץ קאלט, אבגעשטארבען...

און איך פרעג ביי זיך — וועה האט דיע־
זען וויינטער איבער מיין הארצען פערשפרייט?
וועה און וואס איבער מיין נשמה אזא
טיעפען אומעט אנגעווארפען?

איז דאס אפשר נישט מעהר די געווענה־
ליכע צייט, די צייט וועלכע ליגט אויף אלעם
איהר קאלטען טויט־שטעמפעל? די צייט, וועל־
כע טויטעט אלעם וואס עם לעבט, וועלכע פער־
לעשט אלעם וואס עם ברענט?

איז דאס די קאלטע שטימע פון עלטער?
איז דאס דער פריהרענדער אטהעם פון דעם אנ־
קומענדען טויט?

און אפשר איז דאס דער פראקטישער לע־
בען, די אייביגע אייביגע מלחמה פאר׳ן שטי־
קעל ברויט, וועלכע האט די נשמה פאר דער
צייט פערגליווערט?

איז דאס אפשר צום מאהל ניט דער ארו־
מיגער לעבען מיט זיין פריהרענדען איינדרוק,
מיט זיינע טרויעריגע ביישפיעלע?

האט אפשר אין דעם שטיקענדען אומעט
פון מיין הארצען אן אנטהייל דער און דער חבר,
דער און דער א־מאל־געטרייער פרוינד,
וועלכער איז יעצט א רייכער ריעל־עסטייטניק,
רייסט רענט פון אביונים און לאכט זיך אוים
צינים און פרעך פון אלעם וואס איז א מאהל
אונז אלעמען צוזאמען הייליג און טהייער ge־
ווען?

איז דאס אפשר דער און דער רעווא׳ליו־
ציאנערער אנפיהרער, וועלכער האט אונז
א מאל אלעמען ענטציקט און בעגיים־
טערט מיט דעם פייער פון זיין נשמה,
און וועלכער האט זיך יעצט בעהאלטען
אין א שטיל׳ען, בעקוועמען ווינקעלע, קלייבט זיך
א דאלער צו א דאלער און טראכט נור ווי צו
בעזארגען זיך אויף דער עלטער מיט א גוטער
און זיכערער הכנסה׳לע? — אזעלכע ביישפיעלע
זיינען דא גענוג אויף די אויגען....

איז דאס אפשר יענער קראנקער, יענער
צינישער גלעלכטער, וועלכען איך הער אזוי
אפט ארום זיך, דער גלעלכטער פון יענע קראנ־
קע מענשען, וועלכע האבען א קראנקע נעוואוינ־
הייט אבצושפאטען, אפצולאכען, צו בלאטע מא־
כען אלעם וואס איז זויבער און הייליג? האט
דיעזער קראנקער גלעלכטער פערשליידערט אין
מיין נשמה די זריעה פון צווייפעל, ענטטוישונג
און קעלט?

מיין פרוינד, דאס וואכעדיגע לעבען איז
שווער, אונזיניג, אונערטרעגליך, וועז איהם זאל

א מאל א יום טוב ניט פערבייטען! איך האב מעהר נישט קיין יום טובים אין מיין וואכעדיג לעבען... מיין הארץ, מיין פערגלייווערטע נשמה איז מעהר ניט מסוגל א יום טוב צו בענרייפען, און וועל עם קומט אן א צייט פון יאהר וועל איך פלעג א מאל יום־טוב האלטען, פיהל איך נור א שווערען, שטיקענדען אומעט, א פינסטערען, א האפנונגסלאזען אומעט, וועלכע פלאגט און מוטשעט די נשמה!

אזוי פיהל איך יעצט, וועל עם קומט אן דער ערשטער מאי!

אין מיינע קינדערשע יאהרען בין איך זעהר פרום געווען. איך פלעג דאוונען, איך פלעג האלטען שבת און יום־טוב, און דער הייליגער פחד פון די ימים נוראים פלעגט דורכדרינגען אלע טיפסטע, פערבאργענסטע ווינקעלעך פון מיין נשמה; שפעטער מיט יאהרען וועל איך האב פערלאָרען דעם גלויבען, דעם גאָט־פון מיינע עלטערען, פון מיין קינדהייט, און וועל עם פלעגט קומען א יום כיפור צו נאכט, פלעגט מיר נאך אימער ציהען צו געהן אין א אידישער שוהל, זעהן אידען אין קיטלען און טליתים, הזן־רען ווי א חזן און משוררים זינגען ביים עמוד „כל נדרי".

נאר וועל איך פלעג אין שוהל ארויינקומען, פלעגט מיין בענקענדע נשמה ניט קריגען קיין בעבר־יעדיגונג; פרעמד האבען מיר געזומען אויסקוקען די אידען אין די קיטלען... זייער געווויין האָט מיין הארץ ניט גערירט... זייער כלי־נדרי האָט מיין נשמה מיט קיין זיסען פחד ניט אנגעפילט... און נאך שפעטער, וועל די יאהרען זיינען איינער נאך איינעם ווייטער גע־לאפען, האָט שוין מיך מעהר צו דער שוהל ניט נעצויגען, אפילו די איינפאכע נייגעריגקייט איז אבגעשטאָרבען, און וועל עם קומט מיר א מאל אויס אונגערן יום כיפור פאר א אידישער שוהל פערבייצוגעהן, עטהעמט אויף מיר פון מיין אמאליגען מקום קדוש מיט אומעט און קעלט...

אזוי פיהל איך וועל דער ערשטער מאי קומט אן!

איך האב א מאל א קליין, שעהן אינגעלע געהאט, א זים קינדעלע, וועלכעם איך האב זעהר ליעב געהאט. מיין קינד האָט זים געמאכט מיין לעבען, פון זיין פרעהליכען, זילבערנעם געלעכ־טערל פלעגט מיין גאנצע נשמה פון גליק און ענטציקונג אויפציטערען, — איז געקומען דער שוואַרצער טויט און האָט מיין קינד אוועק־גענומען.

יאהרען זיינען אריבער, דער קערפערל פון מיין קינד איז אין קבר גלעגען, דאך ביי מיר אין האַרצען האָט מיין זוהנעלע געלעבט... אפט פלעג איך וועגען איהם טראכטען, אפט פלעג איך זיך וועגען איהם דערמאהנען. מיין הארץ פלעגט מיט בלוטיגע טרעהרען בענאסען וועי־רען.... דאך פלעג איך פון דיזע טרעהרען פיהי־לען עפעם אזוי ווי א בעפריעדיגונג; עם האָט זיך געדאכט אזוי ווי אין דער טיעפעניש פון מיין נשמה וואלט נאך פערבליבען עטוואָס פון מיין אמאליגען גליק.

יעצט איז מיין קינד אין גאנצען פער־שוואונדען פון מיין געדעכטניש. וועון אימיצער דערמאהנט מיר וועגען מיין פערשטאָרבען קינד, פערבלייבט מיין הארץ קאלט און גלייכגילטיג, אבער דיעזע קעלט, דיעזע גלייכגילטיגקייט פיי־ניגט מיך, פלאגט מיך, מאטערט מיך פיעל מעהר אייידער יענע בלוטיגע טרעהרען פון וועל־כע מיין הארץ פלעגט צוגעהן, וועון די ערא־נערונגען וועגען מיין קינד זיינען נאך גענוען פריש און לעבעדיג אין מיין געדעכטניש...

אזוי פיהל איך יעצט, וועל דער ערשטער מאי קומט אן!

פֿיליפּ קראַנץ

דער סאָציאַליסטישער זיעג אין מילוואָקי

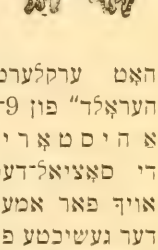

אָם מעהר איך דענק נאָך וועגען דעם סאָציאַליסטישען זיעג אין מילוואָקי, אַלץ מעהר קום איך צום שלום, אז געוואָסע וויקטאָר בערגער האָט אַ האָר ניט איבערטריבען, וועז ער האָט ערקלערט אין „סאָשיעל־דעמאָקראַטיק העראַלד“ פון 9־טען אפּריל: „דאָס איז ווירקליך א היסטארישער מאָמענט ניט בלויז פאר די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּארטיי, זאָנדערן אויך פאר אמעריקא — צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון דיעזען לאַנד האָבען די סאָציאַליסטען איינגענומען א גרויסע שטאָדט.“

יא, דאָס איז א גרויסער היסטאָרישער מאָמענט, אָבער, נאָך מיין מיינונג, ניט אזוי דערמיט, וואָס סאָציאַליסטען האָבען געזיעגט אין א גרויסער שטאָדט, ווי דערמיט, וואָס די פעסטונג פון פּראָטעסטאַנטיזם און פאַלשקייטען געגען דעם סאָציאַליזם בכלל, א פעסטונג, וועלכע איז בעזאָנדערס שטאַרק איינגעפונדעוועט געוואָרען אין אונזער רעפּובליק, איז ענדליך געשפּאַלטען געוואָרען א לאַנגע און גוט־אָרגאַניזירטע סאָציאַליסטישע אטאקע. עס מאכט דערווייַל ניט אויס, וואָס די שפּאַלטונג איז דערווייַל נאָך אין אירע — אַן אָנפאַנג מוז דאָך ערגעץ־וואו א מאָל געמאכט געוואָרען. די ווירקונג פון דיזען אָנפאַנג וועט זיין א פיעל גרעסערע אויף דעם גאַנצען אמעריקאַנער פאָלק, ווי אפילו אָפּטאָמיסטען קענען עס גלויבען. בלויז דער פאקט, אז מילוואָקי וועט יעצט קריגען די צוגעמענעם „סאָשעליסט סיטי“ אין גאַנצען לאַנד, וועט פיעל ברייטער מאכען די גרויסע שפּאַלטונג אין דער קאַפּיטאַליסטישער פעסטונג פון אמעריקאַנער פּאָליטיקס, ווי אַלע אונזערע שריפטליכע און מינדליכע פּראָפּאַגאַנדעם און אגיטאַציעס. די אויגען פון אַלע אמעריקאַנער וועלען זיכער געריכטעט ווערען מיט דער גרעסטער אויפמערקזאמקייט און מיט דעם העכסטען אינטערעס אויף דיזער אויסערָדענטליכער ערשיינונג אין סאָציאַל־פּאָליטישען לעבען, ווי א גרויסע אינדוסטריעלע שטאָדט וועט פערוואַלטעט ווערען פון די „רויטע“.

מיר סאָציאַליסטען זוכען און דארפען טאקע גרינדליך נאָכזוכען די אורזאכען, וועלכע האָבען געשאפען אין מילוואָקי א פיעל בעסערען באָדען פאר דעם סאָציאַליזם, ווי אין אַנדערע שטעדט פון אונזער גרויסען לאַנד, אָבער פאר דעם דורכשניטליכען אמעריקאַנער, פאר דעם „יענקי“, זיינען דאָס נעבענזאכען. זיין גייסט איז ניט גענייגט צו גרויבלעריייען, פלפולים און טהעאָרעטישע נאָכפאָרשונגען. איין אונציע פראקטיקע האָט מעהר ווערטה אין די אויגען פון אן אמעריקאַנער, ווי גאַנצע פונטען טהעאָריעס. דאָרום איז עס אזוי שווער אריינצושלאָגען אין זיין קאָפּף די סאָציאַליסטישע לעהרע, וועלכע אן אירע־פּעער און בעזאָנדערס טאקע א דייטש בענעהמט פערהעלטניסמעסיג פיעל לייכטער. דאָרום האָט עס אונזער פּראָפּאַגאַנדע געבראכט אזוי וועניג פריכטע. אפילו אן אינטעליגענטער אמעריקאַנער, וועז ער וועט נאָכדענקען וועגען די „סאָשעליסט סיטי“, וועט ניט פרעגען צו־ערשט: „וואָרום איז דאָס דאָרטען אזוי געשעהען?“ נאָר: „וואָס וועלען די סאָציאַליסטען דאָרטען אויפטהאָן?“

יעדענפאַלס איז א שטאָדט־פערוואַלטונג אונטער דער השגחה פון סאָציאַליסטען א העכסט ווייכטיגע סאָציאַל־פּאָליטישע פּראָבע פאר אַלע טהייַלען און קלאַסען פון אונזער רעפּובליק. ווער עס איז נאָר עפּעס בעקאַנט מיט דער געשיכטע פון אמעריקאַנער מוניציפּאַליטעטען, דער וויים וואָס פאר א שרעקליכער זומף פון קאָרופּציאָן יעדע פון אונזערע שטעדט איז געוואָרען, טראָץ די אָפּטע וואהלען און ענדערונגען פון די טשאַרטערס. די שטאָדט־פערוואַלטונגען אין אונזער רעפובליק זיינען געוואָרען צו שאנדע און צו שפּאָט אין דער גאַנצער וועלט. עס איז אויך קיין נייעס ניט, אז רעאקציאָנערען און אריסטאָקראטען אין אייראָפּא האָבען זיך בענוצט דערמיט אַלס אן ארגומענט געגען דעמאָקראַטיעס און פאַלקס־פערוואַלטונגען בכלל.

נאָר אין די לעצטע יאָהרען האָט מען זיך ענערגיש א נעהם געטאָן צו רייניגען דיזע נעסטען פון פאָליטישער פערדאָרבענהייט און פון גראָפט. עס וועט ניט זיין איבערטריבען צו זאָגען, אז די פראָגע, וועלכע וועלט יעצט בעטראכטעט פאר די וויכטיגסטע אין די אויגען פון אמעריקאנער ביר־גער, איז די פראגע, וויי אזוי אייניצופיהרען גוטע, עהרליכע און עקאָנאָמישע שטאָדט־פערוואלטונ־גען. פון איין זייט מאכט מען אונטערזוכונגען וועגען גראפט, און מען קעמפפט נעגען די פאר־

עמיל זיידעל

טיי־מאָשינען מיט די אלטע באָסעס און פון דער אנדערער זייט זוכט מען נייע פלענער, ווי אם בעסטען צו פיהרען די שטאָדט־פערוואלטונגען. מוניציפאלע רעפאָרמען שטעהען יעצט אויף דער טאגעס־אָרדנונג אין אלע ווינקעלעך פון יונייטעד סטייטס.

אין אייניגע שטעדט האָט מען שוין דורכגע־פיהרט ווירקליך ראדיקאלע פאָליטישע פלענער. בעזאָנדערס בעוואוסט זיינען דער זאָגענאנטער „גאלוועסטאָן פלאן", דער זאָגענאנטער „דע־מאָינס פלאן" און איבערהויפט דער „קאָמיישאָן פלאן," וועגען וועלכע איך קלייב זיך צו שרייבען א ספעציעלען ארטיקל.* דאָ דערמאָן איך עס נאָר, אום צו אונטערשטרייכען די גרויסע בע־דייטונג פון דעם סאָציאליסטישען זיעג אין מיל־וואָקי, אלס א מין נ י י ע ם פ ל א ן צו פערוואל־טען שטעדט אין אמעריקא. עס קען קיין צוויי־פעל ניט זיין, אז אונזער זיעג דאָרטען איז געקו־מען, טהיילוויייז וויניגסטענס, אלס פראָטעסט פון בירגער געגען די בודלערייען און קאָרופּטע פיהרונגען פון די „רעגעלע" פּארטייען און אלס שטרעבונג צו געבען די סאָציאליסטען א טשענס צו צייגען, אז זיי קענען פיהרען די ווירטהשאפט פון דער שטאָדט בעסער. עס קען אויך קיין צווייפעל ניט זיין, אז מען וועט אפילו אין מיל־וואָקי גופא אורטהיילען די סאָציאליסטען ניט נאָך זייערע וויסענשאפטליכע סאָציאלע לעהרען, ניט נאָך זייערע גרויסארטיגע פראָגראמען, ניט נאָך זייערע פערשפרעכונגען, נאָר נאָך זייער פ ר א ק ט י ש ע א ר ב י י ט אין א שטאָדט־פערוואלטונג.

דאָרום איז עס פריהער פאר אלץ נויטיג, אז אונזערע גענאָסען אין מילוואָקי זאָלען קריגען די רעפוטאציע אלס עהרליכע און אויף גוטע אדמי־ניסטראטאָרען. מען וועט פון זיי אייגענטליך ניט פערלאָנגען סאָציאלע רעפאָרמען, ווי ווייט דאָס לאָזט זיך אפילו אונטער אן אקטעו קאָפיטא־ליסטישען טשארטער און אונטער די בעשרענקונ־גען פון די געוועהנליכע קאָפיטאָליסטישע געזע־צע, נאָר פּ א ל י ט י ש ע ע ה ר ל י כ־ק י י ט און עקאָנאָמיע אין אלע געוועהנליכע מוני־ציפאלע אונטערנעהמונגען. און וועו עס וועט טאקע אזוי זיין, וועט עס אונגעהויער פיעל אויפ־הויבען די גאנצע סאָציאל־דעמאָקראטישע פאר־טיי אין אונזער רעפובליק. מען וועט שוין ניט קוקען אויף די סאָציאליסטען, ווי אויף אויטא־פיסטען, טרוימערם און פּשוט משוגעים לויט נאָך די קאָפיטאָליסטישע פערבלענדונגען און פער־לויסדונגען, נאָר מען וועט זיי אנפאנגען צו בע־

*) א זעהר אינטערעסאנטער און וויכטיגער אר־טיקל איבער דיזע פראגען איז ערשיינען אין „עווע־ריבאדי'ס מעגאזין", פון לעצטען מאנאט אפריל. זעהע:

Sanity and Democracy for American cities, by Charles Edward Russel, in Everybody's, April, 1910.

טראכטען פאר פראקטישע מענשען, פאר ערנסטע רעפאָרמערס, וועו אפילו מען וועט זיך אָבטרייס־לען פון דעם סאָציאַליזם אוו מען וועט פייערדיג בעקעמפען די סאָציאַל־דעמאָקראטען ביי די וואהלען.

קורץ, די סאָציאַליסטען זיינען יעצט ג ע־ש ט א ל ט ג ע ו א ָ ר ע ן א ו י ף א פ ר א־ב ע דורך זייער גלענצענדען זיג אין מילוואָקי. אָט אין דעם זעה איך עס דעם ה י ס ט א ָ ר י־ש ע ן מ א ָ מ ע נ ט פון דיזער וויכטיגער פא־סירונג אין דעם סאָציאַל־פאָליטישען לעבען פון אמעריקאנער פאָלק.

אין איראָפּא האָט עס שוין ניט איין מאָל געטראָפען, אז סאָציאַליסטען האָבען איינגענומען שטעדט, גאנץ גרויסע שטעדט — למשל, די שטאָדט רואן אין פראנקרייך — אָבער דאָרטען האָט עס ניט געהאלטן אוו ניט געקענט האָבען אזא גרויסע אוו וויטעהענדע בעדייטונג, ווי אין אונ־זער לאנד, וואו די מוניציפאליטעטען האָבען מעהר אטאָמיע אוו וואו מען איז גאָר ניט ג ע־וועהנט געוואָרען צו אזעלכע „אכשיקעניסען". מען האט דאך דא איינגעזעהן דעם עולם, אז דער סא־ציאליזם איז אן אויסלענדישע סחורה, וואָס קען דא קיין מארקעט ניט געפינען. דארום האָט אויך א דורכפאל פון סאָציאַליסטען ביי די נעכסטע וואהלען אין אזעלכע אייראָפּעאישע שטעדט קיין גרויסען וועזען ניט געמאכט אוו האָט ניט ענט־מוטהיגט די סאָציאַליסטען צו קעמפען וויטער פאר זייערע אידעען. אפילו די פעהלערען, וואָס אייראָפּעאישע סאָציאַליסטען, האָבען געמאכט, וועו זיי זיינען געווען שטאָדט־טאטעס, האָבען ניט אָבגעשוואכט די סאָציאַליסטישע פּארטייען אין אלגעמיינען.

דא אָבער, וויל א סאָציאַליסטישער זיעג איז א נאָווינע, וועט יעדער פעהלער פון די סאָציא־ליסטישע פיהרערס אין מילוואָקי פיהרען צו זעהר טרויעריגע רעזולטאטען פאר די גאנצע סאָציא־ליסטישע פּארטיי. ספעציעל דארף מען זיך הי־טען געגען יעדען פערדאכט אין בעשטעכונגען אוו גראפט. די סאָציאַליסטישע פערוואלטונג מוז בלייבען ריין אין אלע הינזיכטען, טאקע א מום־טער פון אן עהרליכע פערוואלטונג, אז אפילו איהרע ביטערסטע שונאים זאָלען ניט קענען מא־כען די געזעהנליכע ציניש בעמערקונגען וועגען אלע ביז־יעצטיגע רעפאָרם־פּארטייען, דאָס מען נאָרט נאָר דעם עולם מיט זיסע פערשפּרעכונגען פאר די וואהלען אוו נאכהער בודעלט מען ביי דער ערשטער בעסטער גע'עגענהייט.

מיר מעגען אָבער דרייסט האָפען, אז אונזע־רע גענאָסען אין מילוואָקי וועלען טאקע געבען אזא גוטע שטאָדט־פערוואלטונג, ווי מען דארף עס ערווארטען פון סאָציאַליסטען. מיר מעגען עם האָפען, וויל גליקליכערווייזע זיינען זיי־ערע פערטרעטער, די אויסערוועהלטע שטאָדט־טא־טעס, ניט קיין חדר־אינגלעך אין סאָציאַליזם בכלל אוו אין מוניציפאלע פראגען בפרט. דאָס זיינען אלין ערפאהרענע אוו אויסגעזוכטע מע־נער. זייער זיעג איז ניט געקומען פלוצלונג. ער איז ניט דער רעזולטאט פון עפעם א ספעציעלען אויפרור, פון א היסטעריישען אויסברוך, פון א כאָסען־אויפרעגונג, ווי, למשל, נאך א גענעראל־סטרייק. ער איז דער רעזולטאט פון לאנג־יעה־ריגע פראפאגאנדע אוו אגיטאציע פאר א סאָציא־ליסטישע אָרדנונג, ער איז דער רעזולטאט פון א ר ע ג ע ל מ ע ס י ג ע ן ו א ָ ק ס ע ן פון סא־ציאליסטישע שטימען זייט די סאָציאַליסטישע פּארטי האָט זיך בעטהיליגט אין די וואהלען.

פאָלגענדע ציפער בעווייזען עס קורץ אוו שארף.

די סאָציאַליסטישע קאנדידאטען פאר מעיאָר האָבען אין מילוואָקי געקראָגען:

אין	1898	2,414	שטימען
"	1900	2,473	"
"	1902	8,453	"
"	1904	15,056	"
"	1906	16,837	"
"	1908	20,887	"
און "	1910	27,622	"

דאָס האָט שוין געגעבען דעם סאָציאַליסטי־שען קאנדידאט, גענאָסע עמיל זיידעל, די פּלורא־ליטי, וועלכע מען האָט ערווארטעט און געמעגט ערווארטען נאָך די וואהלען מיט צוויי יאָהר פרי־הער. דאן, אין 1908, האָבען די דעמאָקראטען געצויגען 23,106 שטימען, די סאָציאַל־דעמא־קראטען — 20,887 אוו די רעפובליקאנער — 18,411. עס האָבען אלזא דאן סך הכל געפעהלט א 2,220 שטימען, אז דער סאָציאַליסטישער קאנ־דידאט זאָל האָבען א פּלוראליטי אוו וועלען מעיאָר. אזוי ווי אָבער דער וואוקס פון סאָציא־ליסטישע שטימען איז דאָרטען געווען זייט 1900 דורכשניטליך איבער 4000, האָט מען געמעגט רעכענען וווינגסטענס אויף אזא צואווקס ביי

די נעכסטע וואהלען און אלזא אויך א סאציאליסטישען זיעג. אויסגעאזען האט עס זיך, אז דער צוואוואקס איז דיזעם מאל גאווען 6,735 (וואס עס איז אייגענטליך ניט גרעסער ווי דער צוואוואקס אין 1904) און אז די פלוראליטי פון דעם סאציאליסטישען קאנדידאט האט דער־גרייכט ביז 7,109 איבער דעם דעמאקראטישען קאנדידאט, וועלכער האט נעהאט פיעל גרעסערע אויסזיכטען ערווארטלט צו ווערען, ווי זיין רעפובליקאנער קעגנער.

דיזעו גרויסע פלוראליטי, וועלכע קענאסע זיידעל האט ניט נויטיג געהאט צו ווערען מיאר (זיין דעמאקראטישער קעגנער האט נאר קעקראגען

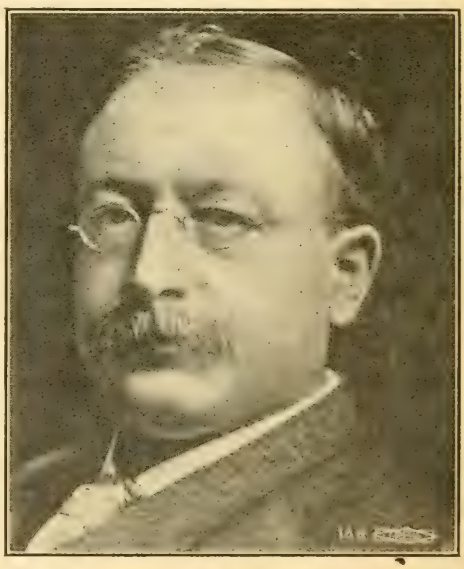

וויקטאר בערגער

20,513 שטימען) איז שוין געקומען ניט בלויז צוליעב דעם רעגעלען וואקסען פון די סאציאליסטען אין מילוואקי, זאנדערן אויך צוליעב דעם, וואס עס זיינען אויך צוגעקומען אונצופריעדענע און עהרליכע וואוטערס פון אנדערע פארטייען, דאס וואס מען רופט אין דייטשלאנד „מיטלויפערס", וועלכע האבען בעשלאסען צו פרובירען געבען א טשענס דיא סאציאליסטען אין וועלכע האבען אינטער אזעלכע אומשטענדען שוין ניט געקענט דענקען, אז זייער „וואוט איז ארויסגעוואהרפען", ווען זיי וועלען שטימען פאר די סאציאליסטישע קאנדידאטען, ווי דאס איז ליידער דער פאל אין ניו יארק, כפעציעל צוזוישען אונזערע „איבערגעשפיצטע" איידען אויך דער איסט סייד.

מען דארף אבער ניט מיינען, אז די סאציאליסטען האבען נאר געזיגט צוליעב רייסרייען צווישען די רעפובליקאנער אין מילוואקי, ווי מען האט עס געזוכט צו פערדרייהען אין דער קאפיטאליסטישער פרעסע. עס איז אמת, אז ביידע אלטע פארטייען האבען פערלארען א סך שטימען ביי די לעצטע וואהלען, אבער די סאציאליסטען האבען שליסליך נאניז וועניג געוואונען דורך דעם. אט איז א פישוטע רעכנונג: אין 1908 האט דער דעמאקראטישער מעיאר קאנדידאט געקראגען 23,106 שטימען און דער רעפובליקאנער — 18,411 שטימען, צוזאמען אלזא 41,517. אין 1910 זיינען דיעזע שטימען גאווען רעספעקטיוו 20,513 און 11,262, צוזאמען אלזא 13,775 שטימען. אין רונדע ציפער האבען אלזא ביידע אלטע פארטייען פערלארען דיעזעם מאהל צעהן טויזענד שטימען. די סאציאליסטען האבען אבער גאווינען ניט מעהר ווי 6,735 שטימען, פון וועלכע 4000 דארפען גערעכענט ווערען אלס דער רעגעלמעסיגער אונזאוגען נאטירלי כער צוואוואקס, א צוואוואקס וואס יואלט איבערגענוג נעיוזען צו ערוועהלען די זעלבע סאציאליסטישע קאנדידאטען, וועלכע וועלען יעצט פערוואלטען די שטאדט.

וואס זשע איז געוואהרען מיט די וואוטערס, וועלכע די דעמאקראטען אוז כפעציעל די רעפובליקאנער האבען פערלארען? אה, זיי לעבען נאך, נאר זיי האבען בעשלאסען פישוט זיך צוריקצוהאלטען פון שטימען פאר אירגענד וועלכע פארטיי.

יעדענפאלס זיינען דיזעם מאל אונזערע גענאסען אין מילוואקי גאווען ניט ווייט פון אן אבסאלוטע מאיאריטעט פון שטימען. דער אלגעמיינער וואוט איז גאווען 59,397. אן אבסאלוטע מאיאריטעט וואלט גאווען 29,699 שטימען, בלויז מיט 2,077 מעהרער ווי דער סאציאליסטישער וואוט.

מען מעג אלזא זאגען, אז מילוואקי איז טאקא א סאציאליסטישע שטאדט און אז די אויסגעוועהלטע סאציאליסטען פערטרעטען טאקא די מאיאריטעט פון דער בעפעלקערונג. אונטער אזעלכע בעדינגונגען, שוין ניט רעכענענדיג די מערק־

ווירדיג שטארקע ארגאניזאציאָן פון דער סאָציאַל־דעמאָקראטישער פארטיי דארטן, וועלכע וועט נאטירליך קאָנטראָלירן די האנדלונגען פון דעם מיאָר און פון די אָלדערמען, וועט די שטאָדט־פערוואָלטונג מוזן זיין אזא גוטע פאָלקס־פערוואָלטונג, ווי דאָס איז נאָר מעגליך אין א קאפיטאליסטישן שטאָאט.

די יעניגע, וואָס דענקען, אז דעם זיעג אין מילוואָקי האָט מען צו פערדאנקען די „גרינע" דייטשען און דעם געזעץ, וועלכער ערלויבט דאָרטן צו וואוטען ביי שטאָדט און סטייט עלעקשאָנס אויך אזעלכע, וואָס האָבען נאָר ארויסגעזומען די ערשטע סיטיזען־פייפערס, — קריבען סתם אויך גלייבע וועלן. ערשטענס וועלט די דייטשע אינוואנדערונג מיט יעדען יאָהר אלץ קלענער און ניט אלע „גרינע" דייטשען זיינען סאָציאַליסטען און ניט זיי בעזעצען זיך דוקא אין מילוואָקי. צווייטענס בענוצען זיך דאָך אויך די אנדערע פארטייען מיט דעם וואָוט פון נאָך ניט נאטוראליזירטע בירגער. דריטענס וואקסט דארטען גראדע די סאָציאַליסטישע בעפעלקערונג, סאָפעציעל די פוילישע און בעהמישע, וועלכע קומט דאָך זיכער ניט פון דער היים מיט בארטיגע סאָציאַליסטישע פראגראמען. לאנג און שווער מוז מען אגיטירען צווישען אזעלכע „גרינע" ביז מען האָט געקענט אויספיהרען, אז זיי זאָלען שטימען פאר די „רוטע", שטימען פונקט פערקעהרט ווי די קאטוילישע גלחים האָבען עס די גאנצע צייט געפרעדיגט אין די קירכען (אָלע קירכען אין מילוואָקי, פראָטעסטאנטישע אזוי גוט ווי קאטוילישע, זיינען אומגעוואנדעלט געווארען ביי דעם זאנטאגדיגען גאָטעסדיענסט פשוט אין מיטינגען געגען די „גאָט פערדאמטע סאָציאַליסטען"; מען האָט דארטען אין גאָט'ס נאמען איבערגעגעבען אָלע לינגענס און פערלויטדונגען פון די קאפיטאליסטישע קאנדידאטען און פון זייערע צייטונגען).

מיט אויז וואָרט, מען האָט אין מילוואָקי יאָהרעלאנג סיסטעמאטיש און ענערגיש אייניגעפלאנצט סאָציאַליסטישע זריעות, דערצו נאָך אויף א זעהר גוט צוגעפאסטען באדען, אויף א גרויס־אינדוסטריעלען פראָלעטאריישען באדען, און מען דארף זיך דאָרום ניט וואונדערען, דאָס אפילן אין אמעריקא איז דערפון ארויסגעוואקסען אזא שטארקער און גרויסער סאָציאַליסטישער בוים.

דער בעשרענקטער פלאץ ערלויבט מיר ליידער ניט צו בעטראכטען אנדערע פונקטען פון דיעזער היסטאָרישער פאסירונג, ספעציעל דעם פונקט וועגען דעם אָפּאָרטוניזם און דעם זאָגענאנטען „בערגעריזם" פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג אין מילוואָקי און אין גאנצען סטייט וויסקאנסין. איך וועל נאָר בעמערקען, אז גראדע די ערקלערונגען, וואָס די געגנאסען זיידעל, בערגער און אנדערע האָבען אָהן שום דיפלאָמאטישע הינטערפיסלעך און פערשטעלעניסען געגעבען אויף מאָרגען נאָך זייער גלענצענדען זיעג, זיינען דער בעסטער בעוויז, אז זיי זיינען ערנסטע, אויפריכטיגע און זאָגאר רעוואָלוציאָנערע סאָציאַליסטען.

איך וועל דאָ צום שלום ברויגען עטליכע אויסצוגע פון אן ארטיקעל פון געגאסע בערגער אליין אין „סאָשעל־דעמאָקראטיק העראלד" אונטער דער פיעל־בעדייטענדער קעפעל: „מיר וועלען אנוועגדען די פילאָזאָפיע פון אינטערנאציאָנאלען סאָציאַליזם צו א לאקאלער סיטואציאָן".

„די סאמע נעכסטע פראגע פאר אונז, שרייבט ער, איז ווי אזוי אנצואוועגדען די אינטערנאציאָנאלע סאָציאַליסטישע פילאָזאָפיע צו די היינטיגע בעדינגונגען און צו מילוואָקי. מיר מוזען צייגען דעם פאלק אין מילוואָקי, אז דער אינטערנאציאָנאלער סאָציאַליזם קען אנגעוועגדעט ווערען און וועט אנגעוועגדעט ווערען צום וואהל און בעסטען פון אירגענד וועלכער אמעריקאנער שטאָדט אין אונזער צייט. פון דער אנדער זייט ווילען מיר צייגען אונזערע קאמעראדען אין גאנצען לאנד, אז אונזערע פרינציפען וועלען ניט פערלירען דאָס מינדעסטע פון זייער רעוואָלוציאָנערע ענערגיע, וועגן זיי וועלען אנגעוועגדעט ווערען צו א לאקאלער סיטואציאָן... דער פאקט, אז די סאָציאַל־דעמאָקראטען פון דיעזען לאנד איז עס צום ערשטען מאָהל גלונגען צו עראבערען א גרויסע שטאָדט, איז פון דער גרעסטער וויכטיגקייט און טראָגט מיט זיך די אונגעהייערע פעראנטוואָרטליכקייט צו אונזער פארטיי אין לאנד און צו דער אינ־

טערנאציאנאלער ארבייטער בעוועגונג. עס איז אונזער פפליכט צו געבען דיעזער שטאדט דעם בעסטען מין אדמיניסטראציאן, וואס א מאדערנע שטאדט קען בעקומען אונטער דער היינטיגער סיסטעם און אונטער די היינטיגע געזעצע."

ער ענדיגט מיט די ווערטער: „אונזער פארטיי איז נויטוועגדיגערווייזע א שטאדטישע פארטיי. מיר מוזען פריהער געווינען שטעדט איידער מיר וועלען קענען געווינען א שטאאט און נאכהער דאס גאנצע לאנד. איך וויים ניט פון קיין אנדערע אמעריקאנער שטאדט, וואו די סאציאליסטישע בעוועגונג איז אזוי גרינדליך אויפגעקלערט און אזוי קלאסענבאוסט, ווי אין מילוואקי. יאהרען פון אונאויפהערליכע פראפאגאנדע האבען עס איהר אזוי געמאכט. דארום פרעהט עס מיך אזוי וואס דער ערשטער זיעג איז געקומען אין מילוואקי, וואו איך בין זיכער, אז מיר וועלען גוט זארגען צו בריינגען קרעדיט דיעזער שטאדט און דער אינטערנאציאנאלער בעוועגונג. גלאדי (רוהם) צו יעדען מאן און צו יעדער פרוי, וואס העלפען אונז אין דיזער ווירקליך פאטריאטישער אונטערנעהמונג, וויל דער גרעסטער פאטריאטיזם איז היינט די אינטערנאציאנאלע סאלידאריטעט פון ארבייטער קלאס."

ווער קען זאגען, אז דאס זיינען ניט דבורים פון אמת'ע און טיכטיגע סאציאל-דעמאקראטען? בראווא, גענאסען פון מילוואקי! מיר בעגרייסען אייך פון טיעפסטען הארצען און מיר קוקען מיט שטאלץ אויף אייך אלס אויף די אוואנגארדע פון דער אמעריקאנער סאציאל-דעמאקראטיע. איהר וועט האפענטליך ניט לאנג בלייבען די איינציגע זיעגערס אויף דעם גרויסען שלאכטפעלד נעגען די קאפיטאליסטישע הערשאפט אין אונזער רעפובליק...

מ. ל.

דער פרייהיימס-מענש

מאכט פריי די וועג, מאכט פריי די וועג,
און ריין און שעהן פון עק צו עק:
דער פרייהיימס-מענש קומט אן!
ער קומט, ער קומט, פון גאט געפיהרט,
אין פרייד, אין פרעכט און גלאנץ געציערט,
מיט ברודערשאפט אלם פאהן...

ער קומט, ער קומט מיט זונען-מאכט,
ער כשופ'ט און עם פליהט די נאכט,
די וועלט וועדט פול פון ליכט א ים,
דער קעניג וועדט פון טויט געקוסט,
דער פאלאסט בלייבט פערלאזען, פוסט,
דעם טהראן פערצעהרט א פלאם...

מאכט פריי די וועג, מאכט פריי די וועג,
און ריין און שעהן פון עק צו עק:
דער צוקונפט-מענש ער געהט, ער קומט,
פון פריהלינג-קראנצען העל בעבלומט,
און זינגט און שפיעלט און רופט און וועקט;
מיר זיינען שקלאפען לאנג געווען,
ניט פרייד געפיהלט, ניט ליכט געזעהן;
יעצט קומט א סוף, עם מוז געשעהן,
עם מוז זיין פריי די וועלט!

העגריך קונאוו

(דער הויפּט־רעדאַקטאָר פון בערלינער „פֿאָרווערטס").

ענריך קונאוו איז דער מאן, וועמען די דייטשע סאָציאל־דעמאָקראַטיע האָט זינט דעם יאָהר 1905 אָנגעטרויט די פיהרונג פון איהר צענטראַלען אָרגאַן, דעם בערלינער „פֿאָרווערטס".

צו פערנעהמען דעם עמוד, ביי וועלכען עס איז געשטאַנען א רייהע מיט יאָהרען ווילהעלם ליעבקנעכט; צו געבען דעם ריכטיגען טאָן פאר אזא ריעזיגע פּאַרטיי ווי די דייטשע, און בפרט נאָך אין א ציים, וואָס איז אזוי רייך אין גרויסע פּאָליטישע קעמפּפּע און פּאַסירונגען, ווי די לעצטע יאָהרען — דערצו אַליין זיינען שוין נויטיג בעדייטענדע זשורנאַליסטישע פעהיגקייטען, טיפּע סאָציאל־עקאָנאָמישע קענטניסע, א פעסטע סאָציאליסטישע וועלט־אַנשויאונג און א ברייטער, ווייטער פּאָליטישער בליק.

העגריך קונאוו ערפילט דיעזע שווערע, פּעראַנטוואָרטליכע שטעלע מיט עהרע און גלאַנץ. דער „פֿאָרווערטס" אונטער זיין רעדאַקציאָן איז ריעזיג געוואקסען אין צירקולאַציאָן, ביז 125 טויזענד, האָט זיך ערווארבען א גרויסען אויטאָריטעט אין דער פּאַרטיי און געניסט דעם פולען פערטרויען פון דער פּאַרטיי־לייטונג.

מיט וואָס האָט העגריך קונאוו דאָס אלץ הערגרייכט?

קונאוו איז קיין מאָהל ניט געווען קיין גרויסער „פּראַקטישער" טהעאָרעטיקער אין דער פּאַרטיי, אָדער אין די געווערקשאפטען; ער איז קיין מאָהל אויך קיין פּאַרלאַמענטאַריער ניט געווען. ער איז אויך ניט קיין ליידענשאפטליכער צייטונגדערער פּובליציסט. א וויסענשאפטסמאן, א טהעאָרעטיקער איז ער — דאָס איז זיין הויפּטמעהלה. א סאָציאל־דעמאָקראַטישער טהעאָרעטיקער מיט א ברייטער, פעסטער וועלט־אַנשויאונג, מיט זעהר גרויסע סאָציאל־פּאָליטישע קענטניסע, און מיט זעהר א גלייכען און טיפען שכל. און דערפאר געפינט ער שטענדיג דעם ריכטיגען וועג אפילו אין די פערפּלאָנטעסטע פראגען, און דערפאר האָט די צייטונג אונטער זיין רעדאַקציאָן בעקומען די אינגערליכע פעסטקייט און זיכערקייט, וועלכע זיינען נויטיג פאר א וועלט־וויזער און פיהרער.

העגריך קונאוו אין זיינע ארטיקלען און דער „פֿאָרווערטס" אונטער זיין רעדאַקציאָן, פרובירען ניט דיקטירען דער פּאַרטיי א געוויסע טאַקטיק, זאָנדערן זיי בעמיהען זיך צו אויסצוגלייכען דעם לעזער, איהם צו בעלעהרען, די לייט־ארטיקלען אין „פֿאָרווערטס" בענוגען זיך ניט מיט וואַרימע וועגטער, זיי שטעלען זיך ניט צופריעדען מיט דעם, אָנצופּייערען די מאַסען— כאָטש וועגן מען דארף עס, ווי צ. ב., איצט, אין דער צייט פון דעם קאמפּף פאר אלגעמיינע גלייכע וואהלרעכט אין פרייסען, קענען זיי אויך דיזע תורה אויסגעציכענט — זאָנדערן זיי קלערען אויך די לעזער איבער די אלע סאָציאל־פּאָליטישע פראָבלעמען און ערשיינונגען. אן עדיטאריעל אין „פֿאָרווערטס" איז אפט א פּאָלשטענדיגע זוסעמשאפטליכע אבהאנדלונג, רייך אין היסטאָרישע פאקטען און סטאטיסטישע ציפערן. און וואו מען קען ניט אויסקומען מיט אן ארטיקל, גיט מען צווויי און דריי און מעהר ארטיקלען איבער דיזעלבע טהעמא. מען צעהלט ניט די שוהרות, מען וועגט זייער אינהאלט. און דאָס איז עס, וואָס מאכט אזא שטארקען אייגדרוק אויף די לעזער און דאָס איז עס וואָס רופט ביי זיי ארוים אזוי פיעל צוטרויען צו דער צייטונג.

העגריך קונאוו איז א מארקסיסט אין בעסטען זין פון וואָרט, ניט קיין בלינדער אנהענגער פון יעדען וואָרט פון קאַרל מארקס, זאָנדערן אן איבערצייגטער אנהענגער פון קאַרל מארקס'ס הויפּט־לעהרען און א טרייער נאכפּאָלגער פון זיין פּאָרשונגס־מעטהאָדע. און די קינסטלערישע בעדייטונג פון דיזער פּאָרשונגס־מעטאָדע איז עס אויך וואָס עפענט פאר איהם די פערפּלאָנטערסטע ערשיינונגען פון געזעלשאפטליכען לעבען.

אין וואָס דיזע פּאָרשונגס־מעטהאָדע פון קאַרל מארקס בעשטעהט און ווי מען דארף איהר פערשטעהן, איבער דעם בעלערנט קונאוו די לעזער פון „צוקונפט" אין אן ארטיקל געשריבען

ספּעציעל פּאר אונזער זשורנאל, וועלכען זיי וויל לען געפינען גליך נאך דיזע שורות. מיר מאכען בעזאנדערס אויפמערקזאם אונזערע לעזער אויף דיזען ארטיקעל. זיי האבען א זעלטענע געלעגנהייט פון בעסטער קוועלע צו לערנען דעם וויכטיגסטען טהייל פון מארקסיזמוס אין א גאנץ קורצער און קלארער דארשטעלונג. (אויף קארל קויטסקי'ס פערלאנג וועט דיזער ארטיקעל ערשיינען שפּעטער אויך אין דעם ווייסענשאפטליכען ארגאן פון דער דייטשער סאציאל־דעמאקראטי, אין דער „נייער צייט", אבער אויסדריקליך אלס אן איבערגעדרוקטער פון דער „צוקונפט").

דאם, וואס די דייטשע סאציאל־דעמאקראטישע פּארטיי האט אויפגעשטעלט בראש פון איהר צענטראל־ארגאן אזא מאן ווי הענריך קונאוו, א ווייסענשאפטסמאן, א טהעאָרעטיקער, דאם מאכט גרוים עהרע דיזער פּארטיי. אבער נאך א גרעסערער דיפלאם פאר די פערזענליכקייט פון הענריך קונאוו אליין, נאך א גלענצענדערער אטעסטאט פאר זיינע גרויסע גייסטיגע און מאראלישע פעהיגקייטען ליגט אין דעם פאקט אליין, דאם פון איהם, דעם לאנג־יעהריגען קויפמענישען בוכהאלטער איז אויפגעוואקסען א בעדייטענדער, פיעלפאכער גלעהרטער און טהעאָרעטיקער. די אימישטענדען האבען איהם דערצו ניט געהאלפען, זאנדערן שטארק איהם געשטערט. ער האט מיט זיי געמיזט קרעפטיג קעמפפען און אליין ווערען דער הער איבער זיין שיקזאל.

געבארען אין שווערין (מעקלענבורג) דעם 11טען אפריל, 1862, האט הענריך קונאוו דאָרט בעזוכט די פאלקס־שול („בירגער־שול") און גליך פון שול־באנק געמוזט זוכען פאר זיך א פראפעסיאן. ער איז אנגעקומען אלס לעהרלינג צו א קויפמאן און פון יאהר 1881 ביז 1898 האט ער אין האנאווער און האמבורג געארבייט אלס בוכהאלטער און קארעספּאנדענט. קיין גימנאזיום, קיין אוניווערזיטעט האט קונאוו אלזא ניט בעזוכט. ער האט אבער די גאנצע צייט אליין געלערענט און זאגאר זעהר פיעל געשטודירט. ער האט זיך בעשעפטיגט מיט פּאליטישער עקאנאמי, מיט סאציאלאגי און עטנאלאגי.

זיין ליטעראריש קאריערע האט ער אנגעהויבען אלס ווייסענשאפטסמאן אין די סאציאליסטישע צייטשריפטען (די „נייע צייט", „די דייטשע ווארטע") און אין די געלעהרטע צייטשריפטען ווי, צ. ב. „דאס אויסלאנד", א ווא־כענשריפט פאר עטנאלאגיע און געאגראפיע, „דייטשע ליטעראטור צייטונג" און אנדערע. זיינע ערשטע גרעסערע ווערק זיינען געווען געוידמעט דער עטנאלאגישער ווייסענשאפט, דעם שטודיום פון די האלב־ווילדע פעלקער. זיין ערשטער בוך האט געהייסען: „די פערוואנדטשאפט־ארגאניזאציאן ביי אויסטראליער נעגער"; זיין צוויייטעס ווערק: „די סאציאלע פערפאסונג דעם אינקאריכם"; ער האט אויך ארויסגענעבען מיט א גרויסער היסטארישער אינלייטונג דאם גרויסע היסטארישע ווערק פון לודוויג פאן מאוערער „געשיכטע דער מארק, הויף, דארף און שטאדט פערפאסונג". דיזע ווערק זיינע האבען קונאוו'ן געמאכט א נאמען אלם ווייסענשאפטס־מאן זאגאר אין דער בורשואזנער געלעהרטען־וועלט.

ערשט אין יאהר 1895 ווערט ער א מיטארבייטער אויף פון א צייטונג און טאקע פון בערלינער „פאלקסצייטונג". ער שרייבט דאָרט הויפטזעכליך ספּעציעלע ארטיקלען אויבער קאלאניאל־פאליטיק, קאלאניאל־ווייסענשאפט און האנדעלס־פאליטיק.

אין יאהר 1898 האט קונאוו אויפגעהערט

זיין שטעלע אלס בוכהאלטער כדי זיך צו קענען אבגעבען אין גאנצען מיט ליטעראַרישע ארבייטען, און איז אין יאָהר 1899 געוואָרען צווייטער רעדאקטאָר פון דער „נייער צייט". אין יאָהר 1902 איז ער געוואָרען פאָלקס־ווירטשאפטליכער רעדאקטאָר פון „פאָרווערטס", און זייט דעם יאָהר 1905, אויך דער הויפט־רעדאקטאָר פון דיזער צייטונג. זייט דעם יאָהר 1907 איז קוגאָו א לעהרער פון סאָציאָלאָגי און סאָציאָלע געשיכטע אין דער שול, וועלכע די פּאַרטיי האָט געעפענט אויסצובילדען דאָרט רעדאקטאָרען, אנגעשטעלטע אלס בוכהאלטער כדי זיך צו קענען אבגעבען אין גאנצען מיט ליטעראַרישע ארבייטען, און איז אין יאָהר 1899 געוואָרען צווייטער רעדאקטאָר פון דער „נייער צייט". אין יאָהר 1902 איז ער געוואָרען פאָלקס־ווירטשאפטליכער רעדאקטאָר פון „פאָרווערטס", און זייט דעם יאָהר 1905, אויך דער הויפט־רעדאקטאָר פון דיזער צייטונג. זייט דעם יאָהר 1907 איז קוגאָו א לעהרער פון סאָציאָלאָגי און סאָציאָלע געשיכטע אין דער שול, וועלכע די פּאַרטיי האָט געעפענט אויסצובילדען דאָרט רעדאקטאָרען, אנגעשטעלטע אין דער פּאַרטיי און אין די געווערקשאפטען, אגיטאַטאָרען א. ד. גל. אין יאָהר 1908 האָט קוגאָו פערעפענטליכט נאָך א ווערק, א היסטאָרישען: „די רעוואָלוציאָנערע צייטונגס־ליטעראַטור פון פראנקרייך אין די יאָהרען 189—99".

קוגאָו געפינט זיך איצט אין די בעסטע מענעריאָהרען. ער איז א קרוב צו חמשים. ער איז פול מיט לעבען און קראפט. די סאָציאָלי־סטישע וועלט קען פון איהם נאָך פיעלעם און בעדייטענדעם ערוואַרטען.

העגריך קוגאָו

ווי מען דאַרף פערשטעהן קאַרל מאַרקס׳ פאַרשונגס־מעטהאָדע

יט ציווי־דריי יאָהרצעהנטליג צוריק האָט מען אין דער סאָציאָליסטישער וועלט, בעזאָנדערס צווישען דער אינטעליגענץ, געהאַלטען פאר א שטיקעל כבוד צו זיין פערערבענט פאר א מארקסיסט. די עלטערע אוטאָפּיסטיש־סאָציאָליסטישע לעהר־געביידען זיינען געוואָרען הייליג חורבות. זייערע חלומות האָבען זיך געפונען אין א צו שרייענדיגען געגענזאַץ צו דער עקסווויקלונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדנונג, וועלכע האָט וואָס ווייטער אלץ שארפער געמאַכט די קלאַסען־קעמפּען צווישען די ארבייטער און אונטערנעהמער. דיעזע ענטוויקלונג האָט אָבער, פערקעהרט, כמעט יעדען טאָג געבראכט נייע בעווייזע פאר די ריכטיגקייט פון מארקס׳ טהעאָריעס. אין דעם קעסעל־גרוב, אין וועלכען עס זיינען פערזונקען געוואָרען אלע תורות פון די אלטע געפיהל־סאָציאָליסטען איז נור מארקסעס לעהר־געביידע געבליבען שטעהן ווי א פעסטער, מאסיווער בנין. אלץ האָט געווייזען אז נור אין איהר קען מען געפינען די איבעראיינשטימונג צווישען דער סאָציאָליסטישער טהעאָריע און דיי נייע ערשיינונגען פון געזעלשאפטליכען לעבען, וועלכע די סאָציאָליסטען האָבען אזוי לאַנג געזוכט און געוואָלט בעגרינדען אויף א וויסענשאפטליכען פונדאַמענט. דערפאר האָט יעדער סאָציאָליסטישער פּאָליטיקער און שרייבער זיך גערופען מארקסיסט, כאָטש ער האָט קיין מאָהל טיעפער ניט נאָכגעדיינקט וועגען מארקסעס לעהרען און האָט קיין מאָהל ניט פערשטאַנען די מעטהאָדע, וועלכע מארקס האָט בענוצט בייזיינע פאַרשונגען.

הייַנט איז געוואָרען פונקט פערקעהרט, וועניגסטענס אין דער סאָציאָליסטישער בעווענונג פון מיטען־אייראָפּא און מעריב־אייראָפּא. פערזאָנען וואָס האָבען זיך פריהער געהרופען מארקסיסטען, האָבען זיך צוריקגעקעהרט צו זייערע פריהערדיגע מיינונגען, וועלכע זיינען בעשטאַנען פון בורזשואַזנעם ראַדיקאַליזמוס, דורכגעמישט מיט געפיהל־סאָציאָליזמוס, און זיי הויבען אָן צו פאַדערען, אז מען זאָל געהן צוריק. אייגער ווי מען זאָל געהן „צוריק" צו די לעהרען פון פּרודאָן, דער אנדערער — צו קאַנט,

דער דריטער — צו יום, דער פיערטער — צו רוסא. דיעזע „צוריק־מענשען" גיבען אפילו אפ מארקס'ן אן עהרען־פלאץ אין דער געשיכטע פון סאציאליזמום, אבער זיי ערקלעהרען אז דער גרעסטער טהייל פון מארקסעס טהעאריין זיינען אריבערגעיאגט געוואָרען דורך די פאקטען פון דער נייעסטער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג; דער מארקסיזמום געפינט זיך אין א צושטאנד פון גייסטיגער פערגליווערונג; אז די בעהויפטונגען זיינע, וועלכע האָבען אמאל געהאט לעבען, זיינען איצט אבגעשטאָרבען און זיינען געוואָרען טויטע וועדטער; און אז דערפאר איז א רעוויזיע פון קאַרל מאקסעס טהעאָרעטישע צואה געוואָרען אזא נויטוועגדיגקייט, וועלכע מען קען מעהר ניט אבלייגען.

ווי קען מען ערקלערען אזא איבערקעהרעניש? צום טהייל קומט עס זיכער פון אבגעאָרטע האָפנונגען; ווייל מען האָט זיך ארומגעזעהן, אז די בורזשואזע וועלט בעויצט א גיעל גרעסערע לעבענס־קראפט ווי מען האָט געהערענט, און אז די גרויסע איבערקעהרעניש אין דער היינטיגער געזעלשאפטס־אָרדנונג איז אבגעלייגט געוואָרען אויף גאנץ לאנג. אבער א געוויסען חלק אין דיעזער ענדערונג האָט אויך דער פאקט, וואָס די, וועלכע פאָדערען א „רעוויזיע" אין מארקס'עס לעהרען, האָבען אייגענטליך קיין מאָהל ניט אריינגעדרונגען טיפער אין דעם תוך, ווי אזוי מארקס איז אנגענאָגען מיט זיינע אונטערזוכונגען, זיי האָבען קיין מאָהל טיפער ניט פערשטאנען מארקס'ער פאָרשונגס־מעטהאָדע. פונקט אזוי ווי זיי זיינען פריהער געקומען דערצו, זיך צו רופען מארקסיסטען נור דורך דעם, ווייל זיי האָבען בעמערקט, אז די ערשיינונגען פון דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג שטימען אויסערליך מיט מארקסעס לעהרען, פונקט אזוי קעהרען זיי זיך איצט צוריק אום צו די פריהערדיגע שטאפלען פון זייער גייסטיגער ענטוויקלונג, ווייל זיי מיינען אז די פאקטען שטימען מעהר ניט מיט מארקסעס לעהרען. זיי האָבען קיין איין מאָהל קלאָהר ניט פערשטאנען דעם פונדאמענטאלען אונטערשיעד צווישען די מעטהאָדען, וועלכע מארקס האָט בענוצט אין זיינע אונטערזוכונגען און וועלכע די איצטיגע פאָליטישע עקאָנאָמיע בענוצט. דערפאר זעהען זיי אויך ניט, אז די אויסערליכע איבעראיינשטימונג, וועלכע זיי בערלאָנגען, קען ניט סתם אזוי אין דער וועלט אריין אָנגענומען וועדען פאר די פראָבע וועגען דעם, צו מארקסעס לעהרען זיינען ריכטיג, אָדער ניט. וואָהרים מארקסעס טהעאָריען וויללען גאָר ניט ערקלערען אזוי פישוט יעדע וועגדונג פון יעדער אינצעלנער ערשיינונג, וועלכע די קאָפיטאליסטישע רעדער וואָרפען ארוים אויף די אויבערפלעכע פון לעבען. מארקס וויל גאָר נאָר וויזען די געזעצען, וועלכע ליגען אין דעם יסוד פון דער קאפיטאליסטישער אָרדנונג און פון איהר ענטוויקלונג, דאָס וואָס ער רופט די „נאָטור־געזעצען" פון דער ווירטשאפט אין דוקא ווי זיי ווירקען אין זייער „רייגער" געשטאלט, ניט אונטער דעם איינפלוס פון די פערשיידענע פארביגעהענדיגע איינפלוסען.

דאָס איז א גאנץ אנדער ציעל, אויידער דער וועלכען עס שטעלט זיך דאָס רוב די פאָליטישע עקאָנאָמיע, וואָס וועדט געלערנט אין די אוניווערזיטעטען און וואָס וועדט בענוצט פון דער קאפיטאליסטישער פרעסע כדי צו ערקלערען די עקאָנאָמישע פראָבלעמען. יענע פאָליטישע עקאָנאָמיע וויל גאָר ניט מאכט דאָס רוב גאָר קיין פרעטענזיע ניט אויסצופאָרשען די געזעצען פון דער קאפיטאליסטישער ווירטשאפט, ווי דאָס האָט געטהאָן א מאָהל די ענגלישע קלאָסישע פאָליטישע עקאָנאָמיע. זי וויל נור געבען ערקלערונגען פון די עקאָנאָמישע פאסירונגען, וואָס קומען פאָר פאר אונזערע אויגען און אפט בענוגענט זי זיך נור מיט דער אויסערליכער געשטאלט פון דיעזע פאסירונגען. די מעטהאָדע, וועלכע זי געברויכט דערבי איז ניט „אנאליטיש־אבסטראקט", דאָס הייסט ניט יענע מעטהאָדע, וועלכע זוכט אויסצוגעפינען די ריכטיג ווירקענדע געזעצען דורך דעם וואָס זי טהיילט אפ דעם עיקר פון תפל, דעם תוך פון זייטיגע, צופעלליגע, בעגלייטענדע ערשיינונגען, כדי אויף אזא אופן צו קענען ארויסקריגען דעם פראָצעס, וועלכען זי וויל אונטערזוכען אין זיין רייגער געשטאלט. זי בענוגענט זיך מיט דער פשוטער ערפאהרונג. און אפט טהוט זי עס אויף דעם גראבען, רויהען אופן, וועלכען מארקס האט אזוי ביטער אויסגעלאכט. די עקאָנאָמישע פאסירונגען ווערען בעטראכט אזוי ווי זיי זיינען, אזוי ווי זיי קומען פאָר, אלס פאקטען. מען פרובירט גאָר ניט טיפער זיך אריינטראכטען אין זיי און אבזונדערען דעם עיקר פון תפל,

דעם תוך פון די צופעלליגע, זייטיגע אומשטענדען. מען נעהמט דיעזע פאקטען און מען בינדט זיי צוזאמען צווישען זיך נור אויף דעם גרונד וואָס זיי היינגען אויסערליך צוזאמען איינע מיט די אנדערע, אָפט זאָגאר נור צוליעב דעם וואָס זיי געהען איינע נאָך די אנדערע. און נור דערפאר אליין ערקלערט מען אז זיי היינגען אָפּ איינע פון די אנדערע, אז איינע איז די אורזאכע פון די צווייטע און די צווייטע — דער פועל־יוצא פון די ערשטע.

כדי צו בעלייכטען דיעזע מעטהאָדע פון דער מאַרנער פאַליטישער עקאָנאָמיע וועלען מיר ברייננען איניגע ביישפיעלען פון דער לעצטער ציים. איינער האָט צום ביישפיעל בעמערקט, אז וועז א קריזים הויבט זיך אָן, דאן זיינען די סקלאַדען פערוואַרפען מיט געוויסע זאַפאַסען סחורות, בעזאָנדערס מיט סחורות פון פערזענליכען פערברויך; טראכט ער ניט פיעל און ערקלעהרט פשוט: דאָס קומט דערפון וואָס דיעזע סחורות זיינען פאר דעם קריזים, נאָך דאן, וועז די פראָספעריטי האָט געהערשט, צו וועניג פערברויכט געוואָרען. אלזא קומט דער קריזים פון דעם וואָס מען פערברויכט צו וועניג סחורות („אונטערקאָנסומציאָן").

א צווייטער האָט בעמערקט, אז געווהנליך פאר א קריזים הויבט אָן אויסצופעלליגן געלד און די צינזען אין די בייַנק ווי אויף וועקסלען שטייגען; מאכט ער דערפון דעם פשט, אז דער קריזים בעשטעהט אין דעם, וואָס עם פעהלט אוים געלד און געלד איז דאָ וועניג דערפאר, ווייל אין דער פריהערדיגער פעריאָדע פון פראָספעריטי איז ניט אָנגעקליבען געוואָרען גענוג נייע קאַפיטאל פאר נייע, גרעסערע אונטערנעהמונגען. דאָס היסט אלזא, אז דער קריזים קומט ניט דערפון וואָס מען האָט צו וועניג פערברויכט סחורות, זאָנדערן דערפון, וואָס מען האָט צופיעל סחורות פערברויכט.

א דריטער געפינט אוים, אז פאר'ן קריזים האלטען די וועלטה־פאַפיערען (שערס) אין שטייגען אין קורס און מיט א מאָל פאלען זיי פלוצלונג ארונטער זעהר נידריג. דערפון שליסט ער, אז דער קריזים איז א פועל־יוצא פון אונגעזונדע ספעקולאציעס אויף דער בערזע און פון זייער ווירקונג אויף די טהעטיגקייט פון די אינדוסטריען.

אָט אזוינע ביישפיעלען פון גראָב־פראקטישע בעמערקונגען, געבויט נור אויף דער ערפאהרונג, דאָס ווי באלד אז צווייי אָדער מעהר עקאָנאָמיש ערשיינונגען געהען אייַנע נאָך די אנדערע, מוז די צווייטע זיין א רעזולטאט פון די פריהערדיגע, וואָלט מען געקענט בריינגען הוצענווייז. עס איז געניג אָנצואווייזען נאָך אויף די שעהנע מאמרים וועגען דעם, אז מען קען רעגולירען די פערפערטיגונג פון סחורות און אויסמיידען וויטערדיגע קריזיסען דורך די טראָסטס, דיעזע בעהויפטונגען זיינען גרינדליך צוקלאפט געוואָרען דורך די לעצטע קריזיסען זעלבסט. אָבער די וואולגארע עקאָנאָמיע וואָלט גאָר ניט געדארפט וואַרטען אויף דעם; זי וואָלט אליין געקענט זיך איבערצייגען, אז דיעזע בעהויפטונגען זיינען פאלש, וועז זי וואָלט נור געוואָלט אונטערזוכען טיעפער די פראגע, ווי אזוי אין היינטיגער קאַפיטאַליסטישער וירטשאפט וועלט רעגולירט די בעציהונגען צווישען דער נאָכפראגע און אָנגעבאָט אויף סחורות. זי וואָלט זיך באלד איבערצייגט, אז דאָס פאסירט אזוי, אז עס וועלט געשאפען אין צייט מעהר סחורות, וויפיעל עס איז נויטיג, אין אן אנדער צייט — וועניגער, וויפיעל מען קען פערברויכען. דער פרייז פון די סחורות איז אבהענגיג דערפון און איז דערפאר א מאָהל העבער ווי זייער אמת'ער ווערטה, אן אנדער מאָהל ניעדריגער. זי וואָלט דאן געוואוסט, אז דורך דעם צופאסען פון אנגעבאָט צו דער נאָכפראגע, איז שוין דערפאר אליין ניט מעגליך צו רעגולירען דעם עקאָנאָמישען לעבען, ווייל די נאָכפראגע פון מארק אליין אויף סחורות איז א זאַך וואָס ענדערט זיך זעהר שטארק, און ווי באלד אז די נאָכפראגע וועלט ניט נאָרמאל, מוז אויף דער אנבאָט וועלען ניט נאָרמאל.

דאָך ניט נור שליסען די עקאָנאָמיסטען פון דיעזען זאַרט, אז ווי באלד צוויי ערשיינונגען קומען איינע נאָך די אנדערע, היסט עס, אז איינע איז די אורזאכע פון די אנדערע; ניט זעלטען פאסירט, אז זיי מאכען נאָך אייניגע וויטערדיגע ריעזענטריט און וועז זיי בעמערקען נור אז עהנליכע ערשיינונגען האבען שוין א מאָהל פאסירט, דאן טראכטען זיי גליך אוים אלערליי שעהנע געזעצען, א מין „אייביגע" אָדער „אלגעמיינע" געזעצען, און זיי ערקלעהרען, אז ניט נור ווירקען דיעזע געזעצען אין דער

קאפיטאליסטישער ווירטשאפט, זאנדערן אין יעדער ווירטשאפט בכלל; אפילו פאר די גער־מאנען פון צעזאר'ס צייטען, אדער פאר די אי־ראקעזען פון פעניסאר קופערס צייטען זיינען דיעזע „געזעצען" געווען ריכטיג.

מארקסעם מעטהאדע שטעהט אין שארפ־סטען געגענזאץ צו דיעזער מעטהאדע. צו דרינ־גען אויף אזא אופן, אז אין ערשיינונג איז די אורזאכע פון דער צווייטער, וויל זיי זיינען גע־קומען איינע נאך די אנדערע, אדער צו בעשטי־מען עקאנאמישע געזעצען נור אוים דעם גרונד וויל אייניגע פאסירונגען זיינען אויסערלעך עהנ־ליך אין דער אלטער און דער נייער צייט, איז אויסגעקומען אין מארקסעם אויגען זעהר ניט ווייסענשאפטליך. נאך זיין איבערצייגונג נאך קענען אזוינע געזעצען געוואונען ווערען נור דורך לאגישע שליסע, וועלכע ווערען געצויגען פון בעויזענע, אלגעמיינע פונדאמענטאלע פאק־טען. מארקס איז אויך אין א גרויסען זינען א „פראקטיקער"; ער בויט אויף זעהר פיעל אויף דער ערפאהרונג; ער הויבט אויך אן דער־פון, וואס ער אונטערזוכט די עקאנאמישע ער־שיינונגען פון לעבען אין פערשיעדענע צייטען. אבער ער בענוצט זיי ביי דער אויפבויאונג פון זיין סיסטעם ניט אזוי ווי זיי זעהען אוים פון דרויסען פאר דעם צוקוקער. די טאג־טעגליכע ערפאהרנג, זאגט ער, כאפט נור אויף ווי די זאכען קוקען אוים; אבער דיעזער אויסזעהן איז אפט פאלש און פערפיהרט צו פאלשע שליסע. יעדע ערשיינונג מוז אונטערזוכט ווערען לויט איהר תוך, זי מוז וויסענשאפטליך צוגליעדערט, אנאליזירט ווערען.

די פאדטיגע געשטאלט פון די עקאנאמישע פערהעלטניסע, ווי זיי ווייזען זיך ווען מיר בע־טראכטען זיי אויבערפלעכליך, איז באמת גאנץ פערשיעדען פון איהר אינערליכען תוך, פון איהר אייגענטליכען, אפט פערדעקטען כאראקטער און פון דעם פאסענדען בעגריף. עס איז דעריבער גאנץ פאלש אנצונעהמען דאס וואס קומט פאר, די איינפאכע פאקטען אזוי ווי זיי זיינען, און פון זיי צו ציהען אינפאך שליסע. די אויפגאבע פון דער וויסענשאפט בעשטעהט אין דעם: צו קענען איינדרינגען אין דעם אינערליכען תוך פון די עקאנאמישע פאסירונגען.

ארויסגעהענדיג פון דיעזען שטאנדפונקט, מאכט מארקס דעם פארוואורף צו דער וואל־גארער עקאנאמישער וויסענשאפט, אז אין איהר גראבער פראקטישקייט זעהט זי נור די אויסער־ליכע ערשיינונגס־פארמען און זוכט צו ערקלעה־רען דורך אלגעמיינע בעגריפען און צו בריינ־גען אין א געווען סיסטעם נור יענע פארשטע־לונגען, וועלכע שוועבען פאר די אויגען פון קויפמאן אדער פאבריקאנט ביי זייער געשעפט־ליכער טהעטיגקייט און וועלכע זיי קענען בע־נעהמען זיך ניט פערטיפענדיג אין דעם אינער־ליכען צוזאמענהאנג פון די ערשיינונגען. אט וואס מארקס זאגט צ. ב. אין ערשטען באנד פון „קאפיטאל": „זי (די וואולגארע עקאנאמישע וויסענשאפט) פוצט זיך שטענדיג מיט דעם אוי־סערליכען קוק, מיט דעם „שיין" פון די ערשיי־נונגען, וועלכע זי האלט וויכטיגער פאר זייער גענוג. אז דער אויסזעהן פון די זאכען איז אפטמאהל גאנץ פערקעהרט ווי זייער תוך, דאס איז בעקאנט אלע וויסענשאפטען, נור די פאליטישע עקאנאמיע וויים עס ניט."

נאך מעהר כאראקטעריזירט מארקסעם פארשונגס־מעטהאדע פאלגענדע שטעלע (דריטער באנד, צווייטער טהייל, זייטע 352): „די וואול־גארע עקאנאמישע וויסענשאפט טהוט באמת מעהר קיין אנדער זאך ניט, ווי נור דאס זי פשט'עלט אוים, בריינגט אין א סיסטעם און פערטהיידיגט די פארשטעלונגען פון די בור־זשואזע אגענטען, וועלכע זיינען פערזונקען אין פערהעלטניסע פון דער בורזשואזנער פראדוק־ציאן. אונז דאהט דעריבער ניט וואונדערען וואס גראדע אין די משונה'דיגסטע, אונגעלומפערט־סטע, פול פון סתירות פארמען, אין וועלכע די עקאנאמישע פערהעלטניסע בעוויזען זיך — און יעדער וויסענשאפט וואלט געווען איבעריג אויב די פארמען אין וועלכע די זאכען בעווייזען זיך און זייער תוך וואלטען געווען גלייך — דאס גראדע דארט פיהלט זיך די וואולגארע עקאנא־מישע וויסענשאפט ביי זיך אין דער הויס און דאס דיעזע פערהעלטניסע זיינען אין זייערע אויגען אלץ מעהר קלאהר און פערשטענדליך, וואס מעהר עס איז פערבארגען זייער אינער־ליכער צוזאמענהאנג, אבי זיי מאכען ניט אן קיין שווערigקייטען פאר די אנגענומענע, גע־וועהנליכע פארשטעלונגען."

מארקס פאדערט, אז דער פארשטעהער פון דער פאליטיש־עקאנאמישער וויסענשאפט זאל צוטרעטען צו דער אויספארשונג פון די עקאנא־

מישע ערשיינונגען אויף דעם זעלבען אופן, ווי א פּאַרשער פון דער נאַטור, וואָס זוכט פעסט־צושטעלען די נאַטור־געזעצען. פונקט אזוי ווי דער נאַטור־פּאַרשער זוכט צו געווינען „רייגע" געזעצען און צו דעם צוועק קוקט ער ניט אויף די שטערענדע אייגפלוסען, וועלכע זיינען אין דער ווירקליכקייט אפּט, אַדער שטענדיג פּערהאַנען; אזוי זוכט אויך מאַרקס ארויסצוקריגען די עקאָנאָמישע געזעצען, אויף ווי ווייט מעגליך „רייג" אין זייערע גרונד־בעדינגונגען, אָבשטעלענדיג אָן א זייט די אלע שטערונגען, וואָס וויזען זיך ארויס אפּט, דאָס רוב, אַדער אלע מאָהל. ער זאָגט אליין, פערגלייכענדיג זיין מעטהאָדע מיט דער מעטהאָדע פון א פיזיקער: „דער פיזיקער קוקט זיך צו צו די נאַטור־געזעצען ענטוועדער דאַרטען וואו זיי וויזען זיך ארויס אין דער קלאָהרסטער פאָרמע און אָם וועניגסטענס געשטערט פון זייטיגע אייגפלוסען, אַדער, וואו עס איז מעגליך, מאַכט ער עקספּעריימענטען אונטער אזוינע בעדינגונגען, וועלכע מאַכען זיכער, אז דער פּראָצעס וועט פאָרקומען אין רייגער פאָרמע."

אזוי דאַרף אויך זיין געביעט, אויף דעם געביעט פון פּאָליטישער עקאָנאָמיע, האַנדלען אויך דער עקאָנאָמישע ערשיינונגען זיינען דאָס רוב פערבונדען מיט אלערליי זייטיגע אומשטענדען און אזוי ווי זיי זיינען דאָס רוב די וויר־קונג ניט פון אייז געזעץ, זאָנדערן א פּועל־יוצא פון א סך געזעצען אַדער שטרעמונגען, וועלכע שטערען אַדער פערניכטען, שוואַכען אפּ אַדער פערשטאַרקען איינע די אַנדערע, דערפאַר מוז דער פּאַרשער אונטערשיידען צווישען די הויפּט־ערשיינונגען און זייערע בעגלייטערס, ער מוז קענען דעם עיקר אַבזונדערען פון די שטע־רענדע אייגפלוסען און בעת ער בעטראַכט די אורזאַכען פון די פערשיעדענע ערשיינונגען, מוז ער אַבזונדערען יעדע איינצעלנע אורזאַכע און איהר ספּעציעלע ווירקונג. ער מוז פערשטעהן ווי אַבצוטהיילען און אַבצוזונדערען.

נאַטירליך, אויך די מעטהאָדע גיט ניט שטענדיג א ריכטיגען רעזולטאַט, וואָרים די ריכ־טיגקייט פון די רעזולטאַטען היינגט ניט אפּ פון דער מעטהאָדע אליין, זאָנדערן אויך פון דעם ווי אזוי דער פּאַרשער גיהט אָן פּראַקטיש מיט זיין פּאַרשונגס־אַרבייט, ווי טיעף ער דרינגט אריין מיט זיין אַנאַליז, ווי ווייט ער דערקענט די זייטיגע ערשיינונגען און איז בכח אַבצוזונ־דערען דעם עיקר פון תפל. אָבער אין יעדען פאַל איז נאָך קאַרל מארקס נור אויף דיעזען וועג מעגליך צו קומען צו אָן אויספּארשונג פון די גיעזעצען, וועלכע בעווירקען די עקאָנאָמישע רעדער פון דער גיעזעלשאפט.

זיין גיעזעץ מכח דעם וועדטה פון די סחורות צום בייספּיעל נעהמט מארקס ניט פון די פאַק־טען וועגען דעם פּרייז פון סחורות, וועלכע שווי־מען ארויף אויף דער אויבערפלעכע פון עקאָ־נאָמישען לעבען, זאָנדערן אויף דעם וועג פון לאָגישע שליסע האָט ער איהם ארויסגענומען פון די סאַמע טיעפּעניש און תוך פון אויסטוויש־פּראָצעס. און זיין אַנדער גיעזעץ, וועלכער זאָגט אז אין דער קאַפּיטאַליסטישער גיעזעלשאפט זאַמלען זיך אָן אלץ מעהר און־פּערגרעסערען זיך די קאַפּיטאַלען, געווינט ער ניט דערפון, וויל ער בעטראַכט די אויסערליכע פאקטען, דאָס אלץ מעהר קאַפּיטאַלען זאַמלען זיך אָן אלץ אין וועניגער הענד. ער טהוט אַנדערש. ער דרינגט אריין טיעף אין דעם פּראָצעס וויי אזוי דאָס קאַפּיטאַל וועדט גישאפען און בעניים זיך; ווי אזוי אין דיעזען פּראָצעס וועדט דער מעהר־וועדטה, וועלכען דער קאַפּיטאַליסט בעקומט פון די אַרבייטער, פערוואַנדעלט אין קאַפּיטאַל; און ווי אזוי עם ענדערט זיך די גרויס פון די פערשיעדענע טהיילען פון קאַפּיטאַל. ערשט נאָכדעם ווי ער האָט פון בעשטימטע פונדא־מענטאַלע פאקטען ווענען די שאפונג און פער־מעהרונג פון קאַפּיטאַל מיט דער הילף פון רייגעם פערשטאַנד געדרונגען, אז דאָס קאַפּיטאַל האָט אין זיך א געוויסע שטרעבונג זיך אָנצוזאַמלען אין אלץ גרעסערע סומען, נאָכדעם ווי ער האָט אויפגעוויזען דאָס, וואָס מארקס אליין רופט „אבסאָלוטע אלגעמיינע געזעץ פון קאַפּי־טאַליסטישער אָנזאַמלונג", ערשט דאן הויבט ער אָן צו געבען אילוסטראַציאָנען צו דיעזען גע־זעץ. דאָס הייסט, פון דער ענגלישער עקאָנא־מישער געשיכטע בעווייזט ער דאן וואָס פאר א געשטאַלט עם האָט אָנגענומען אין געווייסע פעלע די לאָגע פון איינצעלנע ארבייטער־שיכטען אונ־טער דער ווירקונג פון דיעזען געזעץ.

(שלום פאַלגט).

(איבערזעצט פון כתב־יד).

דר. ח. ל. ראפפאפארט.

דער זיעג פון רעפארמיזם אין פראנקרייך

דער פראנצויזישער רעוויזיאָניזם אדער אפּאָרטוניזם צייכענט זיך אויס מיט זיין אויסערגעוועהנלעכער פראקטישקייט. דאָס איז ניט דער היסטאָריש־פילאָזאָפישער און עקאָנאָמישער רעוויזיאָניזם פון בערנשטיין, דאָס איז אויך ניט דער „הימעלשער" רעוויזיאָניזם פון גענאָסע לונאטשארסקי, נאָר וועניגער איז עס דער רעוויזיאָניזם פון די עמפּיריא־קריטיקער.

פונקט ווי הענריך היינע לאָזען די פראנצויזן איבער דעם „הימעל" פאר די מלאכים און פויגעלעך, מיט אנדערע ווערטער: די פילאָזאָפיע — פאר די דייטשען און די עמפּיריא־קריטישע סכאלאסטיק — פאר די ליעבהאבער פון תלמודישען פלפול. אלײן אבער האבען זיי ליעב צו גענוסען די פרוכטען פון דער זינדיגער ערד: זיצענדיג פעסט אויף די פערשיעדענע מיניסטאָרען און דעפוטאטען־עמטער. דאָס איז די פראקטיק פון אפּיציעלען רעוויזיאָניזם פון די העררען בריאנ'ס, מילעראנ'ס און וויוויאני'ס, זשאָרעס'עס אמאלגיג פרײנד און חברים.

אבער צוגלייך מיט דעם אפּיציעלען זיעג־רייבען רעוויזיאָניזם איז נאָך פאָרען אין פראנקרייך א רעוויזיאָניזם, וועלכער וואָרט ערשט אויף דער רייהע ביים רעגיערונגס־רודער. דאָס זיינען די רעפּארמיסטען פון אלע שאטירונגען און קאָלירען. זיי האבען די זעלבע „אנזיכטען", די זעלבע אפּעטיטען ווי די מאכט בעזיצענדע רעוויזיאָניסטען, זיי זיינען נור עטוואָס אויסגעראבענטער, וויייטזיכטיגער און גערודיגער. זיי וויסען, אז די קאריערע פון א מיניסטער דויערט ניט לאנג: די מיניסטעריומס אין פראנקרייך פאלען איידער זיי האבען נאָך צייט אנצואוואָרימען זיך וויי עס דארף צו זיין, זיי האבען פערשטאנען אז עס איז קודם כל נויטיג זיך אנצושפּאָרען אויף די פלייצעם פון פאלק, פון די ארבייטער מאסען, כדי צו פערזיכערען פאר זיך א מעהר דויערענדע ממשלה. דערויבער פערבלייבען זיי ביז א נעוויסע צייט אין דער סאָציאליסטישער פּאָרטיי, וועלכע רעפרעזענטירט און אָרגאניזירט דעם ארבייטער קלאס.

אבער בלייבענדיג אין דער סאָציאליסטישער פּאָרטיי, בעשעפטיגען זיי זיך פריהער פון אלין מיט דער הארבער שאלה, ווי צו פערלאָטען דעם צופאלענדען קאפּיטאליסטישען בגד. זיי פאלען אריין אין קעלבערנע התפּעלות יעדעם מאהל וואָן די הערשענדע קלאסען זיינען נעצוואונגען נאכצוגעבען נעוויסע הנחות, כדי צו שלאָגען קאפּיטאל און ניט צו פערלירען דעם חן פון דעמאָקראטישער „אונשולד".

דער סאָציאליזם איז פאר די רעפּארמיסטען אן אבסטראקטער אידעאל פון מענשענליעבע און יושר, וועלכען זיי לעגען פאָרלויפיג אפּ ביז משיח'ס צייטען. לויט זייער מיינונג, ווערט די ווירקליכע סאָציאליסטישע ארבייטשוין יעצט נעטהאָן אין דער קאפּיטאליסטישער אָרדנונג גופא פון בורזשואזע פּאָליטיקער אין די בורזשואזע פּארלאמענטען. פאר די סאָציאליסטען בלייבט נור איבער זיי צו אונטערשטיצען. דער סאָציאליזם ווערט פערווירקליכט ט ה י ל ו י ז, טאָג־טעגליך. פון רעפּארם צו רעפּארם וועלען מיר היסט עם שריט ביי שריט, אלײן זאָגאר ניט מערקענדיג, אריינקומען אין א נייעם סאָציאלען גן־עדן.

כדי אבער שטופענווייז און טאָג־טעגליך צו פערווירקליכען דעם סאָציאליזם דארפען די סאָציאליסטען שליסען א שטענדיגען, אונאויפהערליכען בונד מיט די בורזשואזע פּארטייען, וועלכע שטעהען ביי דער רעגיערונגס־מאשין און בעזיצען די מאטעריעלע מעגליכקייט דורכצופיהרען די אדער יענע רעפּארם. דערויבער איז דער לאָגישער שלום, צו וועלכען עם קומען די רעפּארמיסטען, דאָס לעצטע וואָרט פון זייער כלומרשט'יגען סאָציאליזם: די מיטארבייטערשאפט פון קלאסען אָנשטאָט קלאסען־קאמפּף און פערשיעדענערליי פערדעכטיגע בלאָקען אָנשטאָט א זעלבסטשטענדיגע סאָציאליסטישע פּאָרטיי.

די פּאָרשטעהער פון רעפּארמיזם אין

פראנקרייך זיינען זשאָרעס און זיינע פרוינדע, צוזאמען מיט די אמאהליגע רעוואָלוציאנערע בלאנקיסטען, וועלכע געהען וואָס ווייטער אלץ מער אריבער אין רעפֿארמיסטישען לאגער.

מיט צוויי יאָהר צוריק, אויף דעם טולוזער קאָנגרעס, האָט זיך זשאָרעס'ן אויסגעגעבען דורכצופיהרען א רעפֿארמיסטיש רעוואָלוציאָן, נור אין א זעהר אבסטראקטער און אלגעמיינער פֿארמולירונג. זשאָרעס איז, איבערהויפּט, א בריה צו פערפאסען לאנגע גראָרישט זאָגענדע פֿארמולעס אונטער וועלכע יעדער קען, אָהן שום שברי־לב, זיך אונטערשרייבען. ער איז אן אי־דעאָליסט און א רעפֿארמיסט דורך און דורך: אלעס אין דער וועלט, הייסט עס, איז צום גוטען, אלץ קען מען צוזאמענפֿארען מיט אלעס: קלאַסען, אידעען, פֿארטייען און וועלט־אנשויאונגען. אין פֿארלאמענט גיט זיך איהם גאנץ אפט איין פֿרויסצורופען איינשטימיגע, אונפֿארטייאישע אפֿלאָדיסמענטען. אום קיינעם ניט אפּצושרעקען, אפּעליערט ער צו די אלגעמיין דעמאָקראַטישע אינטערעסען, צו די געפיהלען פון „יושר און מענשען־ליעבע". דאָס שטערט אבער ניט צו זיין אין דער פּאָליטיק אן ענגער פּראקטיקער און עמפּיריקער, וועלכער שעצט שרעקליך איבער די בעדייטונג פון דער רעפֿארמיסטישער „ארבייט".

איבערהויפּט האָט זיך דאָס שטארק ארויסגעוויזען אין דער פּראָגע וועגען ארבייטער־פּענסיאָנען. עס איז שוין באלד א האלבער יאָהרהונדערט ווי אין פראנקרייך שמועסט מען וועגען פערזיכערען די אלטע ארבייטער פון א הונגער־טוידט. איבער פיערציג געזעץ־פּראָיעקטען זיינען שוין פּאָרגעשלאָגען געוואָרען פאר די לעצטע דרייסיג יאָהר, נור קיין פּראקטישען רעזולטאט האָבען זיי ניט געבראכט; די בורזשואזע גזעלשאפט, וועלכע פערשוועדעט מיליאָרדען פאָלקס־געלדער, איז ניט בכח דורכצופיהרען בעדייטענדע סאָציאָלע רעפֿארמען.

ענדליך האָט זיך אין 1906, אונטער דער וואקסענדער ווירקונג פון די סאָציאָליסטישע און ארבייטער אָרגאניזאציאָנען, איינגעגעבען אין פּארלאמענט דורכצופיהרען א געזעץ וועגען ארבייטער פּענסיאָנען. די עקאָנאָמיע פון דעם דאָזיגען געזעץ קען מען אין קורצען פֿארמולירען אזוי: די ארבייטער, וועלכע האָבען דערגרייכט א זעכציג־יאָהריגען אלטער בעקומען, אנשטאָט זייערע יעהרליכע בייטרעגע פון 9 פראנק, א פענסיע פון 360 פראנק א יאָהר. די ארבייטער, וועלכע האָבען דערגרייכט דיזעזען עלטער אין דעם יאָהר וועו דאָס געזעץ איז אָנגענומען געוואָרען און אין די נעקסטע יאָהרען און האָבען דאָרום נאָך ניט געקענט איינצאָהלען די געזעצליכע בייטרעגע, בעקומען פון דעם שטאָט הילפע בלויז פון 100 ביז 120 פראנק א יאָהר. בייטרעגע צאָהלען אויך די בעלי־בתים. די מלוכה פון איהר זייט טראָגט אויך אריין א געוויסע סומע אין דער קאסע פאר ארבייטער פענסיאָנען.

דער קאפּיטאל, וואָס וועלט אויף אזא אופן אָנגעזאמעלט, בילדעט דעם פּאָנד פאר ארבייטער פענסיאָנען.

די „אלגעמיינע ארבייטס קאָנפעדעראציאָן" ד. ה. די איינציגע עקאָנאָמישע ארבייטער־אָרגאניזאציאָן, האָט זיך ארויסגעזאגט געגען דאָס סיסטעם פון „קאפּיטאליזירען", געגען דער בייטער בייטרעגע, ווי אויך געגען דעם געמיינעם פונקט פון געזעץ, וועלכע בעשטימט צו צאָהלען די פענסיאָן בלויז די ארבייטער, וועלכע האָבען דערגרייכט אזא טיפען עלטער (פריהער 60 יאָהר און שפּעטער, לויט דעם בעשלוס פון סענאט, 65 יאָהר).

וואָס האָט אין אזא פאל געדארפט טהאָן די סאָציאָליסטישע פּארטיי?

אן ענטפער אויף דער פראָגע קענען מיר געפינען נור דאן, וען מיר וועלען זיך א ביסל א גריבעל טהאָן אין דער געשיכטע פון דער סאָציאָליסטישער פּארטיי פאר די לעצטע 5—6 יאָהר.

ווי בעוואוסט, האָבען זיך נאָכ'ן אמסטערדאמער אינטערנאציאָנאלען סאָציאָליסטישען קאָנגרעס (1904) פערשיעדענע סאָציאָליסטישע פראקציעס, וועלכע האָבען אין פארלויף פון א פיערטעל יאָהר־הונדערט געקעמפּפט צווישען זיך, פּאראייניגט אויף דער אנטי־רעוויזיאָניסטישער טאקטיק, וואָס איז אָנגענומען געוואָרען אויף דעם אויבען־דערמאָהנטען קאָנגרעס.

זשאָרעס און זיינע חברים האָבען זיך געמוזט זעגענען מיט זייער בלאק־טאקטיק און סיסטעמאטישע מיטארבייטערשאפט פון קלאסען. די רעוואָלוציאָנערע טאקטיק האָט אפען מנצח געווען. אבער דא האָט פאסירט עטוואָס אזוינס, וואָס איז פאר פיעלע געווען אונערוואַרטעט, אין דער זעלבער צייט איז דאָס אבער

געווען א גאנץ נאטירלעכע ערשיינונג, וואס האט נאך א מאהל בעשטעטיגט די ריכטיגקייט פון דער מארקסיסטישער טאקטיק: די בלאנקיסטען, די געווען מיטהעלפער פון די מארקסיסטען אין דעם פאריאד ביז דער פעראיניגונג, זיינען אריבער אויף דער זייט פון זשארעס, און האבען צוזאמען מיט די אנארכא־סינדיקאליסטען געבילדעט א קאאליציאן געגען דעם מארקסיסטישען פליגעל פון דער פארטיי.

דער אויסרייד פאר אזא מין שדוך איז בלומר'שט געווען דער, דאס די פארטיי דארף געהן האנד אין האנד מיט דער „אלגעמיינער ארבייטס קאנפעדעראציאן", די עקאנאמישע ארגאניזאציאן פון ארבייטער קלאס. אלע שפיצלעך פון די אנארכא־סינדיקאליסטען אדער סתם אנארכיסטען פלעגען אדער פשוט פערשוויגען וועדען אדער מען פלעגט זיי נאך צוגעבען מוטה. אויף די שפאלטען פון „הומאניטע" זיינען די פארטיי־גענאסען אויפ'ן שנדליכסטען אופן אטאקירט געווארען פון די אנארכיסטען, די אמאליגע „פרייהייט" פון די מארקסיסטען. די גאנצע פאליטיק און טאקטיק פון דער פארטיי איז געפיהרט געווארען אויף אזא ארט, אז מען זאל נושא הן זיין ביי די סינדיקאליסטען, וועלכע זיינען נויטיג געווען אום צו דערשטיקען די געדיסטישע מינדערהייט. אויף וויפיעל דיעזע פרייהדשאפט מיט די אנארכיסטען איז ווירקליך געווען ערנסט געמיינט, האט בעוויזען זייער שטאלונג צו דער פראגע פון ארבייטער־פענסיאן. דיעזע פראגע האט די רעפארמיסטען אנגעריהרט ביז'ן בויין. זיי זיינען שוין פון לאנג אן געוואינט צו זינגען שירה פאר יעדע בורזשואזע רעפארם און פאליטונג האבען זיך גאר געפונען „אפיקורסים" און „ניהיליסטען" (דאס וואלט איז געברויכט געווארען פון דעם זשארעסיסט וואלען), וועלכע האבען די העזה צו פערהאלטען זיך שטארנג־קריטיש צו „איינע פון די גרעסטע רעפארמען פון יאהר־הונדערט", צו די ארבייטער־פענסיאנען. מען האט וויעדער אבגעפרישט די אלטע אויסגעדראשענע פראזען פון די אינטערנאציאנאלע לעגאליסטען און רעוויזיאניסטען וועגען נייע ארבייטער „רעכטע", וועגען „שטופענווייזע" סאציאליסטישע עראבערונגען, א. ז. וו., א. ז. וו.

אין היץ פון קאמפף האט מען אין גאנצען פערגעסען אן דעם אבמאך מיט דער „אלגעמיינער ארבייטס־קאנפעדעראציאן", אן דער סאליהדארישע צום ארבייטער קלאס, אן די פייערליכע פערשפרעכונגען אימער דורכצופיהרען די דירעקטיוון פון די ארבייטער סינדיקאטען א. ז. וו. א. ז. וו. — דער רעפארמיזם האט אלעם גובר געווען...

די זעלבע מעשען, וועלכע האבען געגען זייער געוויסען געמאכט אזוי פיעל קאמפראמיסען אום נור צו געהן האנד אין האנד מיט די אנארכא־סינדיקאליסטען געגען די מארקסיסטען אין די אלגעמיינע פראגען פון טאקטיק, האבען זיך אפילו אויף איין מאמענט ניט פערטראכט און זיך גליך אבגעקעהרט פון פראלעטאריאט אין אזא מאמענט בעת עס האט זיך געהאנדעלט וועגען אזא ריין־ארבייטער־פראגע, ווי דער פענסיאן־נעזעץ, וועלכער וואלט ארויף א שווערע לאסט פון נייע שטייערען אויף די פליצעס פון פראלעטאריאט. דיעזער ביישפיעל בעווייזט נאך א מאהל, אז פון דער רעפארמיסטישער דער מאגאזיע ביז דער אנארכיסטישער איז בלויז איין שריט.

אין דער סאציאליסטישער פרעסע זיינען נאך פאר דעם קאנגרעס פארגעקומען היציגע דעבאטען וועגען די ארבייטער פענסיאנען. פאל לאפארג, בראק, אנדרע און דער שרייבער פון דיעזע ציילען האבען שארף קריטיקירט דעם בורזשואזען נעזעץ פון „ארבייטער פענסיאנען פאר טוידטע", וויל פון 100 ארבייטער דער־לעבען נור דורכשניטליך 8 דעם עלטער פון 65 יאהר, וועו דער ארבייטער איז בערעכטיגט לויט דעם נעזעץ צו קריגען די פענסיאן. די דיסקוסיאנען האבען זיך געפיהרט אויף די שפאלטען פון „הומאניטע" אוו אין דער אינציגער פארייזער מארקסיסטישער וואכענבלאט „לא סאשיעליזם", וועלכע וועדט אנגעפיהרט פון זשול געד, דעם גרינדער פון דער פראנצויזישער ארבייטער־פארטיי.

פון די פיער טעג, וואס האט געדויערט דער זיעבעטער צוזאמענפאהר פון דער סאציאליסטישער פארטיי אין נים, זיינען דריי **טעג** אין גאנצען געווען געווידמעט דער פראגע פון ארבייטער פענסיאנען. פאר א רוסישען סאציאל־דעמאקראט, צ. ב., איז גאר איבעריג אנצוזויטען, אז ניט דער ארבייטער קלאס, וועלכער בעשאפט אלע רייכטהימער פון דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט, דארף מאכען ספעציעלע אויפמערקזאמקייט צו דער פראגע, וועלכע איז אויך פון גרויסער וויכטיגקייט פאר דעם פראלעטאריאט, אבער ווי דער פענסיאן־נעזעץ, וועלכער וואלט ארויף א שווערע לאסט פון נייע שטייערען אויף די פליצעס פון פראלעטאריאט. דיעזער ביישפיעל בעווייזט נאך א מאהל, אז פון דער רעפארמיסטישער דער־מאגאזיע ביז דער אנארכיסטישער איז בלויז איין שריט.

ציעלע יעהרליכע בייטרעגע פאר דעם פאַנד פון ארבייטער פּענסיאָנען וועלכע ער וועט אגב גאָר אין 92 פּעלע פון הונדערט ניט קריגען. צאָהלען דעם גאַנצען לעבען א שטייער אום צו פערזיכערען דעם עלטער אויף יענער וועלט... — אָט דאָס איז דער תמצית פון דער „גרעסטער" בור־זשואזער רעפֿארם. די מארקסיסטען, צוזאמען מיט די ארבייטער סינדיקאַליסטען, האָבען ניט אומזיסט געקרוינט די דאָזיגע רעפֿארם מיט דעם נאָמען „שווינדעל רעפֿארם". זשאָרעס און די בלאַנקיסטען מיט דעם אלטען וואליאן אן דער שפּיצע האָבען אויף אלע אופנים געפּוויקט וועגען דיעזער רעפֿארם, פונקט ווי עס וואָלט זיך האַנדלען וועגען דער סאָציאַלער רעוואָלוציאָן. דער רעזולטאט איז געווען, אז זיי האָבען סוף כל סוף געזיגעט, הגם כמעט א העלפט פון דער פּארטיי (157 געגען 193 דעלעגאטען פון דעם פּארטיי־צוזאמענפאָהר) האָבען זיך ארויסגעזאָגט געגען דער שווינדלערישער ארבייטער־פּענסיאָן.

צום ערשטען מאָהל האָבען די זשאָרעסיסטען געקעמפּט געגען די מארקסיסטען אָהן דער הילפע פון די אנארכא־סינדיקאַליסטען. דאָך האָבען זיי געזיגעט. דאָס בעווייזט וואָס פאר א מאכט דער רעפֿארמיזם האָט אין פראַנקרייך.

די אורזאכען פון דער וואקסענדער מאכט פון דעם רעפֿארמיזם זייענען פערשיעדענע: אן דער שפּיצע פון די רעפֿארמיסטען שטעהען אזעלכע העכסט־טאַלאַנטפֿאלע מענשען, ווי זשאָרעס, וועלכע ארבייטען אונערמיעדליך דורכצופיהרען זייערע פּלענער. זשאָרעס איז א דעמאָקראַטישער פּארלאַמענטאריער אין פולסטען זינען פון וואָרט, זיין גלענצענדער אָראַטאָרישער טאַלאַנט, די פינף און צוואנציג יהריגע פּארלאַמענטאַרישע פּראקטיק, דער פילאָזאָפישער אידעאַליזם און הומאַניטארער סאָציאַליזם גיבען איהם גאַנץ נאַטירליך די מעגליכקייט צו ווערען דער קאָפּף פון דער קליינבירגערליכער דעמאָקראטיע, וועלכע איז אונצופריעדען מיט דער געגענווארט און שטרעבט צו „פאַלשטענדיגער גערעכטיגקייט". זשאָרעס איז ניט קיין ארבייטער אָרגאַניזאַטאָר, ער איז אויך ניט קיין פּראָפּאַגאַנדיסט פון סאָציאַליזם, פון וועלכען ער האָט אגב א גאנץ שוואכען בעגריף. דערפּאר איז ער אָבער אן אויסגעצייכענטער פּראקטישער פּאָליטיקער און א דעמאָקראטישער רעדנער. ער האָט אונגעהיער פּיעל גאַליסטעט און וועט נאָך לייסטען אין קאַמפּף מיט דער קאָנסערוואטיווער, מאָנארכיסטישער און קלעריקאַלער רעאקציאָן. אין דער סאָציאַליסטישער פּארטיי אָבער שפּיעלט ער די טרויעריגסטע ראָלע. זיין „לעהרע" אונטערשיידעט זיך אויף אין האָהר ניט פון דער „לעהרע" פון די רעגעגאטען מילעראן, בריאן און וויוויאני, פאר וועלכע א בורזשואזע רעפֿארם („די בעווענונג") איז אלעס, דער סאָציאַליזם („דאָס ענדציעל") — גאָרנישט! וועגען זייער מיטהעלפער און פרייגדע, וועלכע שלעפען זיך נאָך זיין פארטוך כדי צו דערגרייכען דעם רעגיערונגס־רודער און ווערען בעריהמט, איז גאָר איבעריג צו רעידען.

און דאָס וועט אזוי אנהאַלטען כל זמן זיעבען־צעהנטעל פון פראנקרייך'ס בעפעלקערונג וועט בעשטעהן פון דאָרפס־אייגוואהנער, כל זמן דער קאַפּיטאַליזם פון די פּאראזיטען פּראָצענטניקעם וועט הערשען איבער דעם אָנדעלם־קאַפּיטאַליזם, וועלכער איז, אגב, אין פּראַנקרייך בערהעלטנismעסיג שוואך עכטווויקעלט. מיט איין וואָרט, כל זמן פראנקרייך וועט פערבליבען דאָס קלאַסישע לאַנד פון קלייגבירגערליכער פערמיטלעריי... דער עקאָנאָמישער זיין פון יעדעם לאַנד בעשטימט איהר סאָציאַלען בוזאוסטזיין.

פּאריז, 18טען מערטש, 1909.

ל. קאַברין.

אַן אנטיקעניט

(ערצעהלונג).

1.

אָם איז געווען אין א דאָנערשטאג פֿאַרנאַכט, אין חודש יולי.

פֿלוצים איז אין דרויסען געוואָרען חושך... דער הימעל איז בעדעקט געוואָרען מיט שוואַרצע וואָלקענס, און א שרעקליכע שטילקייט איז פֿאַרנעוואָרט געוואָרען אין דער לופֿטען. קיין הויך פון אווינטעלע... עס האָט זיך גע־דאַכט, ווי ביי דער נאַטור וואָלט מיט א מאָל דאָס האַרץ זיך אָבגעשטעלט...

די פֿערד פון די עקספֿרעס־לייט, וואָס זיינען דעמאָלט אין דרויסען געשטאַנען, אויף דיוויזיאָן סטריט, האָבען אַראָפּגעלאָזען די קעפּ, צושרא־קען געפּיהרט מיט די אויערען און האָבען שווער געבראָפּעט מיט זייערע בריישט נאָז־לעכער. די עקספֿרעס־לייט האָבען זיך גאַיילט זיי איבער־דעקען מיט דעקעם און האָבען זיך אליין בעהאל־טען אין די צוגעמאַכטע וואָגענס, אָדער אין די דערבייאיגע קראָמען. די פערבייגעהער האָבען זיך גאַיילט, געלאָפּען, כדי אַנטרונען צו ווערען פון דעם שטורם.

די שכנים פון די טענעמענט־הויזער אויף דיוויזיאָן סטריט, וואָס האָבען אין דער־פריה אַרויסגעהאַנגען לופֿטערען אין די פענסטער זייע־רע פּערינקלעך, קישעלעך, זייערע קאַלדרעלעך און אַלעס, וואָס בעלאַנגט צו דער בעט און צו די שפּאַלטען פון דער בעט, האָבען זיך גאַיילט עס אַרייַנצונעהמען אין שטוב און האָבען גע־קלאַפּט מיט די פענסטער.

דאָרט האָט א פּרוי אַרויסגערוקט א קאָפּ מיט צושויבערטע שוואַרצע האָאָר דורך א פענס־טער פון א דריטען שטאָק, אראָבגעקוקט אונטען מיט אנגסט און געשריען מיט א קוויטש:

– הענע, הענע, מיזרת, וואו ביזטו? א קלאָג צו מיר, וואו איז דער אינגעל, הענע?!

און זי האָט מיט ליארם פערקלאַפּט דאָס פענסטער.

פון א צווייטער טענעמענט־הויז איז ארויס־גענאַנגען א בלייכע לאַנגע אידענע מיט נאַסע הענד און הויכ־פערקאָשערטע ארבעל, איז שטעהן געבליבען אויף די שטיינערנע טרעפּ ביי דער נאַס־טיר און האָט א געשריי געטהאָן צו איהר אכט יאָהריגען אינגעל, וועלכער האָט זיך גע־שפּיעלט געגען הויז אין באָלל מיט א צווייטען אינגעל:

— מאָקס, א מאַשע מאשינע אויף דיר, געהסטע, ני?

דאָס אינגעל, מיט רויטע האָאָר און זומער־שפּרינקלאַך אויפ'ן צוהיצטען פּנים'ל, האָט אונ־געדולדיג א דרעה געטהאָן מיט די שמאָלע פּלייצקעס און, אויסשרייענדיג: „אָלל רייט! דו לאָז מיך אליין!" — האָט ער א וואַרף געטהאָן דעם באָלל צו זיין חבר.

— מאָקס, איך'ל די צאיין אויסראסען, אין שטיב גאיי!...

דאָס אינגעל האָט אָנגעהויבען צו טאָפּטשען מיט די פּיס, דרעהען מיט'ן גאַנצען קערפּערל און שרייען מיט א וויינענדיג קול:

אָלל־רייט, אָלל רייט! אָט איך ניט געהן! אָט איך ניט געהן, אָט...

— דו ס'ט ניט גאיין, הא? — האָט זיך א לאָז געטהאָן צו איהם זיין מוטער און האָט נאָך העכער פערקאַשערט די ארבעל אויפ'ן רעכ־טען אָרעם.

דאָס אינגעל איז אריבערגעלאָפען אויפ'ן צווייטען טראָטואַר, האָט זיך אָבגעשטעלט און געקוקט אויף זיין מוטער מיט בייזע אויגען.

זי איז וויעדער געשטאַנען אויף די שטיי־נערנע טרעפּ ביי דער גאַס־טהיר און האָט צו איהם אריבערגעשריען:

— גאָיי אין שטיב אַראָן, זוג יאָך, א רייגען וועט באַלד גאָיין !...

— נוי, אַלל־רייט ! אַלל־רייט ! — האָט ער אויסגעשריען מיט כעס, אַרונטערגעכאַפּט דאָס היטעל פון זיין רויטען קאָפּ און האָט עס א שמיין געטהאָן אָן דער ערד. דאָן האָט ער אויפגעהויבען דאָס היטעל, וויעדער עס אָנגעטהאָן שוין געלאָסען און גענומען גאָהן צו זיין מוטער פּאַוואָליע, קוים שלעפּענדיג די פּיס. נור וועז ער איז שוין געווען אויף די שטיינערנע טרעפּ ביי דער גאַסטהויר און זיין מוטער האָט די האַנד אויפגעהויבען בען בכדי איהם צו מכבד זיין, האָט ער פלינק, ווי א קאַץ, זיך אַרויסגעגליטשט פון אונטער איהר האַנד, האָט נאָך צייט געהאַט איהר די צונג אַרויסצושטעלען, און איז אין טהיר פערשוואונדען...

און דער הימעל איז געוואָרען דערווייל אַלץ שוואַרצער און שוואַרצער, און דער חושך אין דרויסען אַלץ געדיכטער און געדיכטער.

א בלויליך־רויטער פייערדיגער פּאַס האָט אין דעם חושך א בליאַסק געטהאָן און זיך פערלאָשען, און באַלד האָט זיך דערהערט פון דער ווייטער ווייטקייט א שטילער דונער, אָקוראַט ווי ער וואָלט זיך דאָרט ערגעץ געקיקעלט איבער די דעכער פון די ווייטע טענעמענט הייזער..

א שטאַרקער ווינד האָט זיך אויפגעהויבען. א האַלבע איינגעשמוצטע אידישע צייטונג האָט זיך געוואַלגערט אין מיטען גאַס ; דער ווינד איז צו איהר צוגעפליגען, זי האָט א ציטער געטהאָן, זיך א ביסל אָבגערוקט אָן א זייט און איז געבליבען ליגען. באַלד אָבער האָט זי דער ווינד מיט רוגזה א כאַפּ געטהאָן, האָט זי גענומען דרעהען אין לופטען און פליהען מיט איהר העטהעט הויך אַרויף, אַרויף גליך צום סיואַרד פּאַרק צו.

—זש־זשום־ם־ם־ זשום־ם־ם ! — האָט זיך וויעדער דערהערט א הילכעדיג קייקלען פון א דונער שוין גאַנץ נאָהענט, נאָך דעם א בליץ און וויעדער א דונער און נאָך אמאָל א בליץ.

און פלוצים האָט א גאַס געטהאָן א גום־רעגען.

דער רעגען האָט געגאָסען מיט א רעש און געפילדער, און דער ווינד האָט איהם געטריבען אין קרומע שורות, געשמיסען אָן די וועגד פון די טענעמענט־הייזער, וואָס האָבען אויסגעקוקט איינגעוויקעלט אין א פינסטערען שלייער, און עס האָט זיך געדאַכט, אז איבער די וועגד פון די טענעמענט־הייזער יאָגען זיך איינע נאָך די אנדערע דונקעלע וואַסערדיגע שאַטענס...

2.

אין דעם דאָזיגען וועטער איז מערי געקומען צו לויפען אהיים פון דער אַרבייט.

זי האָט געוואוינט אויף א פינפטען שטאָק פון א טענעמענט־הויז אויף דיוויזיאָן סטריט.

איהרע קליידער זיינען געווען אין גאַנצען דורכגענעצט. פון די רויטע און בלויע בלומען אויף איהר הוט האָבען אַרונטערגעקאַפּעט טראָפּענס, האָבען זיך געקייקעלט איבער איהרע באַקען אויבערגעלאָזט אויף זיי א נאַסען שפּור פון א משונה קאָליר.

איהר מוטער גיטעל, א אידענע פון א יאָהר 45, מיט א שייטעל אויפ'ן קאָפּ, איז אין דער צייט געשטאַנען נעבען א געזאייועלע און האָט געמיישט מיט א לעפעל אין א טעפּעל, אז זי האָט דערזעהן מערי'ן, האָט זי א פּאָטש געטהאָן איבער איהר קלייד און מיט שרעק אויסגעשריען :

— אוי, א דונער האָט מיך ניט אייננעשלאָגען ! האָסטו געהערט אַן אָקט אָביסל ? ווי זי איז דורכגענעצט, מא־א־מע־לע ! ביזטו חסר דעה ? האָסטו ניט געקענט איבערוואַרטען אזא גוס־רעגען ? ס'רא שלאָק, וועה איז מיר !...

מערי האָט ניט געענטפערט און אויפהענגענדיג איהר הוט אויף א צוואָק נעבען טהיר, האָט זי גענומען אויסטהאָן פון זיך די קליידער און געשוויגען.

— אין אזא גוס־רעגען לויפען, האָסטו געהערט אַן אָקט אָביסל ! — האָט גערעדט גיטעל.

— נו, שווייג, שווייג, ניט דיין דאגה ! — האָט איהר קורין אונטערבראָכען מערי, אראָבנעהמענדיג פון זיך די אויבערשטע קליידער.

— וואָדען, דיין דאגה, הא ? לויפט אין רעגען, אן אָקט אָביסל, האָסטו געהערט ? — האָט גיטעל גערעדט שוין רוהיגער, איז צוגענאַנגען צום אַלמער מיט געשיר, האָט פון דאָרטען אַרויסגענומען א גלאָז מיט א טעצעל און גענומען גיסען טהעע. — מען קען זיך נאָך, זאָל ער אויסהיטען, פערקיהלען אין אזא גוס־רעגען. האָסטו געהערט אַן אָקט אָביסל ?...

זי האָט אַוועקגעשטעלט די טהעע אויפ'ן טיש. — נא, טרינק טהעע... לויפט אין אזא.... האָסטו געהערט....

מערי איז שווייגענד אַרויס אין פראָנט־צימער.

דאָס שווייגען איז געווען דער בעסטער סמן אַז זי איז ברוגז.

גיטל האָט עס געוואוסט און זי איז איהר נאכגעגאנגען:

— מזל טוב, שוין ברוגז! לויפט אין רעגען און איז נאָך ברוגז. געה, טרינק טהעע.

מערי האָט ניט געענטפערט.

— ווי דו ווילסט זיך... האָסטו געהערט אַן אקט אביסל, דער קאָלטען האָט איהר שוין פער־דרעהט! נו, טרינק ניט! — האָט גיטל געראַדט מיט פערדרוס — געקוילעט זי, א וואָרט איהר געזאָגט! האָסטו געהערט אַן אקט אביסל? א מאַמע איז גאָר קיין מאַמע ניט, א וואָרט ניט זאָגען... אַז עס איז מיין טאַכטער, איז מיר דאָס האַרץ טהוט וועה, זי קען זיך, חלילה, נאָך פער־קיהלען — האָט זי זיך ווי פאַר אימיצען פער־ענטפערט — נו, ווילסטו טרינקען, הא? דו ווילסט ניט? — האָט זי דאַן אויסגעשריען בייז און מיט וועהטאָג — קאָפֿ אַן דער וואַנד, מיין דאגה!...

און זי איז אַרויסגעלאָפען צוריק אין קיך.

3.

מערי איז ניט געווען ברוגז: איהר איז נור שווער געווען אויפ'ן האַרצען. זי איז געזעסען נעבען א פענסטער אין פראָנט־צימער און האָט אַרויסגעקוקט אויפ'ן רעגען אין דרויסען, האָט זיך צוגעהערט צו די דונערען און צו דעם פייפען פונ'ם ווינד און ביים האַרצען האָט איהר גע־שצעמעט, געאַיעט און געצויגען...

א גאַנצע וואָך גיסען נור רעגענס... דער פיק־ניק פון „ארבייטער רינג" וואָס דאַרף זיין דיעזען שבת, קען נאָך אָבגעלאָגט ווערען... און זי האָט אזוי פיעל געהאָפט אויף איהם, אזוי פיעל ער־וואַרטעט פון דעם דאָזיגען פיקניק... שוין צוויי וואָכען טראַכט זי פון איהם. א בילעט האָט זי שוין לאָנג געקויפט. זי זשאַלעווט ניט, חלילה, די 25 סענט, וואָס זי האָט פאַר איהם בעצאָהלט. און פינף דאָלאָר וואָלט זי געזשאַלעווט, וואָס, וועז זי ווייסט אז מאַקס וועט דאַרט זיין?... מאַקס וועט דאַרט געווים זיין, ער איז אזוי איבערגעבען צום „ארבייטער רינג"!....

זיי וועלען זיך דאַרט וויעדער בענעגענען, און ביי זיי (ביי דיעזען געדאַנק וועדט ביי איהר דאָס האַרץ פערשטאַרבען פון אויפרעגונג) קען נאָך וויעדער ווערען שלום... יא, עס וועט ווערען, זי מוז זיך מיט איהם איבערבעטען!... צוויי חדשים געווען מיט איהם ברוגז, גענוג!.. זי ווילּ זיך שוין לאַנג מיט איהם איבערבעטען, זי איז אָבער אזא פערביסענע, אזא איינגעשפּאַרטע, אזא שלעכטס! פע, זי דארף ניט זיין אזא! — מוסר'ט זי זיך אליין אין האַרצען — קיין גוטס קען פון דעם ניט ארויסקומען!...

עטליכע מאָל האָבען זיי זיך אין גאָם בעגע־גענט פאַר דער לעצטער צייט, איהר האַרץ האָט איהם דאַמאָלס גערופען: „מאַקס, מאַקס, קום אהער!" איהר קאָפּ אָבער, אזוי ווי אימיצער וואָלט איהם מיט געוואָלד א קעהר געטהאָן פון מאַקס'ן....

ערשט לעצטע וואָך האָט זי איהם געטראָפען אין דזשעקסאָן סטריט פּארק. זי איז דאַרט גיזע־סען אויף א באַנק. פּלוצים האָט זי איהם דערזעהן. ער איז געגאַנגען צו איהר. אין האַרצען האָט איהר א זיץ געטהאָן, אין פּנים איז איהר היים געוואָרען און זי האָט דעם קאָפּ אָבגעקעהרט. און וועז זי איז אין אזא פּאָזע געזעסען נאָך א ווייל און האָט איהם ניט געזעהן נעבען זיך און זיין שטימע אויך ניט געהערט, האָט זי זיך אומ־געקוקט — ערשט וואו, ער איז שוין דאַרט ge־גאַנגען ווייט אין א זייטיגער אלעע מיט בייזע טריט, ווי איהר האָט זיך אויסגעדוכט... איהר האָט עס באלד פערדראָסען, דאָס האַרץ האָט זי זיך אויסגענעסען, פאַר וואָס זי האָט פון איהם דעם קאָפּ אָבגעקעהרט און אין די מחשבות האָט זי זיך אליין געזידעלט.

— וואָס רייסטו אזוי די נאז? — האָט זי זיך דאַן געזידעלט — דו ביזט איין מיידעל אין ניו יארק? און אז ער וועט זיך פערליעבען אין אַנדערער?...

— איך וועל עס האָבען כשר פערדינט! — האָט זי איצט וויעדער א טראַכט געטהאָן מיט פערדרוס אויף זיך און אין איהרע אויגען, וואָס האָבען ארויסגעקוקט אויפ'ן רעגען אין דרויסען, האָבען זיך אָבגעמאָלט שרעק און צוטומעלטקייט.

און פאַר וואָס? וואָס האָבען זיי איינער דעם אַנדערען געטהאָן? ער האָט ניט געוואָלט אז קראָליק זאָל צו איהר גהען. ער האָט זעהר פיינד קראָליק'ן. ער זאָגט, אז קראָליק האָט א צו גרויי־סען מויל, איז א גרויסער בעריהמער, קריטי־קירט אלין אמעריקא, די היגע מענשען, די היגע בעווענונג, די היגע סאָציאָליסטען מיט זייער

„בורזשואזער פסיכאָלאָגיע", איז אַ גרויסער „עם הארץ" און ווייסט אַלעס. רעדט ווי אַ קאַטשקע, און בעריהמט זיך, אז אין רוסלאַנד האָט ער אויף די „מאַסאָווקעס" געהאַלטען געוואַלדיגע רעדעס.

— וואָס ווייסט ער וועגען אַמעריקאַ, דער גרינהאָרן? — קאָכט זיך מאַקס — ערשט אַ יאָהר אין לאַנד און קריטיקירט שוין אַמעריקאַ! וועז ער וואָלט געקומען אהער אַלס צוויי־יאָהריג קינד, ווי איך, דעמאָלט וואָלט ער אפשר אַ רעכט געהאַט צו קריטיקירען.... אזעלכע בלאָפערס טאָר מען אין אַ הויז ניט אַרײַנלאָזען!...

מערי נעהמט זיך אַן פאר קראָליק'ן, ניט מהמת זי האַלט אזוי פון יענעם, נור ווייל זי זעהט, אז מאַקס פייערט אזוי אויף יענעם אויס אייפערזוכט צו איהר... זיי ביידע זעהען, אז קראָליק איז ניט גלייכגילטיג צו איהר. מערי'ן טהוט עס הנאה, זי פרעהט זיך מיט דעם, וואָס מאַקס איז אייפערזיכטיג, און רוהיג, און איבער־לעגט רייצט זי זיך מיט זיין אייפערזוכט, רייצט זיך און רייצט זיך, און פיהלט בעת מעשה אזא חיות, וואָס מאַקס ברענט אזוי פאר איהר...

— ער איז זעהר אַ וואויל'ער באָי, דו קענסט איהם ניט, מאַקס!...

— ער איז אַ בלאָפער!

— וואָרום איז ער עפעס אַ בלאָפער?

— וויל ער איז אַ בלאָפער, אַ איגנאָראַמוס, אַ אידיאָט!

— אַ אידיאָט אויך? — פרעגט זי כלומרשט פערוואונדערט, און איהרע אויגען לאַכען.

— אַ גרויסער אידיאָט! — ענטפערט ער מיט היץ — אַ כניאַק, אַ גרינהאָרן!...

— איך אַליין בין נאָך אויך כמעט אַ גרינ־האָרן — מאַכט זי — ערשט פינף יאָהר אין לאַנד, אפשר בין איך אויך אַן אידיאָט?

— קלוג ביזטו געווים ניט, וועז דו האָסט מיט איהם צו טהאָן — מאַכט ער ברוגז.

— ער איז קליגער פון דיר — זאָגט זי כלומרשט מיט כעס.

— און אפשר שעהנער אויך! — רעדט ער ארוים מיט ביטערנים אונטער דער נאָז.

— דאָס געווים — מאַכט זי און לאַכט אין זיך.

— זיין נאָז, הא? — טהוט ער זיך אַ כאַפ.

— מיר געפעלט אַ בריטע נאָז...

— און אפשר אַ בלאָפער אויך?...

— זאָל זיין אַ בלאָפער אויך...

— היינט פאר וואָס לייעבסטו מיך?

— אפשר לייעב איך דיך שוין ניט מעהר?

— הא? !...

ער קוקט זי אָן מיט פרעגענדיגע אויגען, שווייגט אַ וויילע, דאַן מאַכט ער:

— אויב דו מיינסט עס ערנסט... אַלץ־רייט!...

און ער הויבט זיך אויף פון אָרט.

זי צולאַכט זיך הויך און פרעהליך אויפ'ן קול.

— זיין, משוגע'נער, זיין! דו ווייסט ניט וואָס דו רעדסט!

— וואָרום וויים איך ניט?

— וויל, וויל — זי הויבט זיך אויף פון אָרט, לעגט איהם ארויף ביידע הענדטלעך אויף די אַקסלען און קוקט איהם אַריין טיעף־טיעף אין די אויגען — וויל דו ביזט אַ בער, בער באָי!

זי האָלט ניט אוים לענגער און טהוט איהם אַ קוש אויף די ליפען.

ער כאַפט אונטער איהר קוש מיט די ליפען און רעדט שוין ניט מעהר וועגען יענעם.

אזוי רייסען זיי זיך אַרום יעדעם מאָל, בעת ער דערוויסט זיך פון איהר, אז קראָליק איז ביי איהר געווען (און דאָס פערגעסט זי גראָד קיינ־מאָל ניט צו דערצעהלען איהם), אָדער וועז ער טרעפט אַליין יענעם ביי איהר און בעמערקט, מיט וואָס פאר אויגען יענער קוקט אויף איהר, וועז ער הערט יענעם'ס מעשות וועגען זיך אין רוסלאַנד, יענעם'ס קריטיקירען אמעריקא... נאָכדעם, וועז יענער געהט אַוועק, פערפיהרט זיך צווישען זיי אַ קריגעריי, ער מוטשעט זיך אָן זי פרעהט זיך... ביז איינמאָל פערלאָזט ער זי אַ ברוגז'ער... אויף מאָרגען קומט ער צו איהר זיך איבערבעטען, טרעפט ער דאָרט ביי איהר אין צימער קראָליק'ן. ער זיצט ביים טיש און טרינקט טהעע. דערזעהט מערי מאַקס'ן, וויל זיך איהר אַברעכענען מיט איהם פאר זיין נעכטיגען אַוועק־געהן ברוגז'ערהייד, ענטפערט זי איהם אונטער דער נאָז אויף זיין „גוד איווינינג". דאָס איז נאָך איהר וועניג. זי רוקט זיך צו מיט איהר שטול נעהנטער צו קראָליק'ן און וואַרפט איהם צו נאָך אַ שטיקעל צוקער אין גלאָז. מאַקס קעהרט אָב דעם קאָפּ, פערוויכערט אַ סיגאַרעט, זעצט זיך אין אַ ווינקעל און קוקט מיט פינסטערע אויגען דאָ אויף מערי'ן און דאָ אויף קראָליק'ן, וועלכער טרינקט דעם טהעע.

— וויל איהר טהעע? — פרעגט ביי איהם

מערי, האלטענדיג איהר גלאז נעבען די ליפען און טראכטענדיג:

— זעה, זעה, ווי אנגעבלאזען, טאקע ווי א חתן!

— איך ווייל ניט — ענטפערט ער קאלט.

פלוצים שטעלט ער אן די אויגען אויף קראליק'ן און פרעגט מיט א בייסענדען טאן:

— און ווי געפעלט אייך עפעם דאם צוקער אין אמעריקא? ניט אזוי זים, ווי אין רוסלאנד, הא?...

— געווים ניט — ענטפערט יענער מיט זיכערקייט אין קול — דאם איז אויך צוקער, וואם? ביי אונז אין רוסלאנד איז איין שטיקעל צוקער זיסער, ווי א גאנצער פונט פון אט דעם אמעריקאנישען!..

— אזוי? — טהוט זיך מאקם א כאפ מיט גאל אין קול — אפילו דאם צוקער טויג דא ניט? שלעכט! היינט וואם טויג דא פארט, מיסטער?...

— מיין נאמען איז ניט מיסטער, פאושאלויסטא! — ענטפערט יענער מיט א שטאלצער מינע —איך מיין, אז ביי ציוויליזירטע מענשען איז אן אביטשיי צו רופען מענשען ביי זייער נאמען. איך היים קראליק, פאושאלויסטא!...

— פאטצאלויטא — מישט איהם מאקם איבער און צולאכט זיך מיט גאל.

מערי טהוט א גלעט קראליק'ן איבער אקסעל און זאגט:

— טרינקט, טרינקט, קראליק, אפשר ניט גענוג זים, ווייל איך אריינווארפען נאך א שטיקעלע...

און זי טהוט א קוק אויף מאקם'ן מיט צו להכעים'דיגע אויגען.

מאקם הויבט זיך אויף:

— וואם טויג א שטיקעלע?... וואלפט איהם אריין א גאנצען פונט, וועט אלץ ניט זיין זים!— זאגט ער אויפגערעגט.

— איך פרעג ביי אייך ניט קיין עצות — מאכט זי — איהר זייט דאך נעכטען ברוגז געווארען. וואם זייט איהר היינט געקומען?...

— אה? — טהוט ער זיך א כאפ, אזוי ווי ער וואלט פון איהר א פאטש געקראגען, ווערט רויט, לאזט ארונטער דעם קאפ און שווייגט א ווייל. דאן טהוט ער אן די הוט און רעדט ארויס מיט א הייזערינליכען קול, אקוראט ווי ביי איהם אין האלז וואלט געברענט:

— אללרייט! ענטשולדיגט! איך האב טאקע געטהאן א... א גרויס־סע נאר־רישקייט — רעדט ער ארויס מיט מיה.

און ער געהט אוועק.

זי טהוט זיך א כאפ, עם פערדריסט איהר, ווייל איהם רופען צוריק, שעהמט זיך אבער פאר קראליק'ן...

4.

— איך בין דעמאלט געווען צו נאריש — האט מערי איצט געטראכט, זיצענדיג אין פראנט־צימער נעבען פענסטער און איבערקלייבענדיג אין די געראנקען די אלע סצענקעלעך, וואם זיי־נען פארגעקומען צווישען איהר און מאקם'ן:— קיין גוטס קען פון אזוינע געשיכטען ניט ארויס־קומען... דאך, וועז ער וועט זיך דערוויסען, אז קראליק קומט שוין ניט מעהר צו מיר... איך וועל איהם טאקע דערצעהלען, אז יענער איז מיר נאר קיינמאל אין זינען ניט געלעגען, אז איך האב יענעם האלד ווי פעפער אין נאז... נור נאר נישט, איך האב זיך געוואלט א ביסעלע מיט איהם רייצען... ניין, דאם דארף איך ניט זאגען.... איך וועל זאגען — האט זי געטראכט — וואם זאגט מען איהם פארט?... איך וועל זאגען... איך וועל זאגען... איך וועל זאגען... איך וועל שוין געפינען, וואם צו זאגען!... אז איך קען דאך ניט טרייבען קיין מענשען פון הויז... יא, יא, דאם איז דאם ריכטיגע!... אוי, עם זאל זיך נור אויסלייטערען ביז שבת!..

יא, דארט אין פארק, אונטער די בוימער, אויפ'ן גרינעם גראז, וועט זי זיך מיט איהם איבערבעטען און זי וועט שוין מעהר ניט זיין אזא נאר!... ניין! ניין!...

אין דרויסען האט דערווייל אויפגעהערט צו רעגענען. מערי האט געעפענט א פענסטער און ארויסגעקוקט.

אויף דער צווייטער זייט איבער א גרויער טענעמענט־הויז איז געהאנגען א וואלקענדעל. דאם וואלקענדעל האט זיך צושפרייט איבער'ן גאנצען הימל, איז געווארען אלץ העלער און העלער. עם האט זיך געגוסען אויסלייטערען. מערי'ס אויגען האבען זיך אנגעצוגדען פון פער־געניגען, איהרע ליפען האבען פרעהליך א שמיי־כעל געטהאן.

— עס לייטערט זיך אוים — האט זי א טראכט געטהאן, און אויפגעהויבען זיך פון ארט,

איז צו צום שפּיעגעל און האָט אַ קוק געטהאָן אין איהם.

זי האָט בעמערקט די משונה׳דיגע פּלעקען אויף איהרע באַקען, האָט זי זיך אויפ׳ן קול צוליאַכט.

— מאַמע, ס׳רא פּנים! — האָט זי אויסגע־שריען, א דרעה געטהאָן זיך מיט׳ן רוקען צום שפּיעגעל און־געזומען ווישען מיט א טיכעל די באַקען.

דאָן איז זי אַריינגעלאָפּען אין קיך, גיטעל האָט דאָן געלעגט לעבער אויף א סקאָווראָדע, וואָס האָט געשיפּעט אויפ׳ן געז־אייוועלע. עם האָט דאָרט געשמעקט מיט געפּרעגעלטע ציבעלעס.

— איך טרינק טהעע, מאַמע! איך וועל נור אָפּוואַשען דעם פּנים! — האָט זי גאַזאָגט, אַוועק־שטעלענדיג זיך נעבען סינק און לאָזענדיג לויפען דאָס וואַסער.

— שוין? איבערגעבעטען זיך? האָסטו גע־הערט אַן אַקט א ביסעל? ניינצעהן יאָהר א מויד זאָל זיין אזא נאַר!...

— אָללרייט, אָללרייט, מאַמע! — האָט גערעדט מערי, פערקאַשערענדיג די ארבעל און נעהמענדיג זיך אין האַנד: — אָללרייט, דו ביזט א גוטע מאַמע!... בו־בו־בו! — האָט זי גריבען דעם פּנים מיט די זיך און גערעדט — א טהייערע מאַמע... בו־בו־בו! גים דאָרט אַן מיר א גלאָז טהעע... איך וועל נעהן בו־בו־בו שבת צו פּיקניק...

— בו־בו־בו — האָט איהר איבערגעמישט גוטמוטהיג גיטעל — האָסטו געהערט אַן אַקט א ביסעל? פערשטאָפּט דעם מויל מיט וואַסער און רעדט! געה טרינק טהעע, געה!...

5.

פרייטאג ביי נאכט האָט מערי לאַנג ניט געקענט איינשלאָפען. דער הימעל אין דרויסען איז אפילו גוועזן קלאָר, רויג, אָבער מערי האָט אזוי ניט געגלויבט דעם הימעל! דאָנערסטאג האָט זיך אויך גוועזען אויסגעלייטערט און פרייטאג האָט וויעדער גענאַסען אזא רעגען, אז מערי, זיצענדיג אין שאָפ ביי איהרע העמדער, האָט געפיהלט, אז זי וועט עס ניט אויסהאַלטען... וויי אזוי קען זי זיין זיכער, אז דער הימעל וועט זי וויעדער ניט אבנארען, וועט זיך וויעדער מיט וואַלקענס ניט בעדעקען און א שלאַנג־רעגען וועט וויעדער ניט ארויס און ניט אבגיסען שבת דעם גאנצען טאג?!...

עטליכע מאל דורך דער נאכט האָט מערי ארַאבגעוואַרפען פון זיך דאָס לייליאַך, איז פון בעט ארונטער און איז אין איין העמד צוגעלאָפען צום פענסטער, האָט דעם קאָפּ ארויסגערוקט און אויפ׳ן הימעל געקוקט.

ווי שעהן, ווי ליכטיג! דאָרט, אין דעם טיע־פען בלויען הימעל, האָבען געציטערט און געפינ־קעלט גאַלדענע שטערענדלאָך!... שטערענדלאָך! וועו זיי וואַלטען געקענט לעזען אין מערי׳ס האַרצען, וואַלטען זיי איבערגעלעזען אונגעפעהר אזא בקשה צו זיי: „אי, שטערענדלאָך, בלייש־צעט! בלישצעט, האָט רחמנות! און זאָגט דער זונן, זי זאָל מאַרגען אויך לייכטען!!!

פּאַר טאָג איז מערי אנטשלאָפען געוואָרען. און אין שלאָף האָט זיך איהר ג׳חלום׳ט א שרעקליכער שטורעם... דער הימעל איז געווען שוואַרץ און עם האָט געדונערט און געבליצט, און א רעגען האָט געגאָסען, מאַמעלאָך, ס׳רא ביטערער רעגען! מערי האָט געוואוסט אין חלום אויך, אז עס איז שבת און זי דאַרף פאָהרען צום פּיקניק, און זי האָט זיך א לעבעדינע אויפגעגע־סען...

זיבען אוהר, וועו די מאַמע האָט זי אויפגע־וועקט, האָט זי אפּריהער אָנגעקוקט די מאַמע׳ן מיט תמ׳עוואָטע אויגען, ארַאבגעוואָרפען פון זיך דאָס לייליאך און א קוק געטהאָן פּאַר זיך און ארום זיך מיט האַלב פערשלאָפענע אויגען, דאָן האָט זי פלוצים א פּרעג געטהאָן:

— שוין אויסגעלייטערט?

— וואָס אויסגעלייטערט? האָסטו געהערט אַן אַקט א ביסעל, אויפ׳ן סטריט איז אזוי שעהן, אז עס איז א פערגענוגען. מירעלע, דער זייגער איז שוין זיבען.

— טאַקע אויסגעלייטערט! — האָט מערי אויסגעשריען מיט התפּעלות, דערזעהענדיג די פרעהליכע זונן אין פענסטער: — מאַמעלע, שטעל ארויף אַן אייזען אויפ׳ן פייער, איך וועל אויספרעסען מיין וויים קלייד.

— געהסט ניט היינט ארבייטען?

— ניין, איך וועל היינט געהן צום פּיקניק. זעה, מאַמע, שטעל ארויף דעם אייזען, איך וועל באַלד אויפשטעהן.

גיטעל איז גראד צופריעדען געוועזן, וואָס מערי וועט היינט ניט געהן ארבייטען. זי ארבייט

זיך אָן גענוג, נעבעך, א גאנץ יאָהר, זאָל זי כאָטש היינט ארויספאָהרען א ביסעל פערגענ־גען האָבען. איין טאָכטער האָט זי, ניט קיין צעהן, און די בת־יחיד'קע דארף נאָך ארבייטען אויף איהר, איהר מאַמען אויף, ברוך השם...

— פאָהר טאָקע, מירעלע, האָב אויך א ביסעלע פערגעניגען — האָט זי זיך אָבגערופען — זאָל איך דיר אפשר דערלאַנגען א גלאָז טהעע אהער?

— ניין, מאַמעלע, איך שטעה באַלד אויף.

— וואָס אייַלסטו זיך? האָסטו געהערט אַן אקט א ביסעל, אז דו געהסט ניט אין שאָפ, רוה זיך אויס נאָך א ווייַלע. האָב דו אויך הנאה. איך וועל דיר דערלאַנגען א גלאָז טהעע אהער.

— מען דארף ניט, מאַמע, מען דארף ניט. איך שטעה באַלד אויף.

— נו, דארף מען ניט! — האָט גיטעל אויס־געשריען מיט פערדרוס — מיינסט, איך וועל זיך פון אַלעס אבעסען דאָס הארץ? קאָפּ אָן דער וואַנד. האָסטו געהערט אַן אקט א ביסעל!

און זי איז ארוים פון צימער.

מערי איז געלעגען נאָך א ווייַלע אין בעט און האָט זיך געי'חיות'ט. זי האָט פערוואַרפען בייַדע הענד אהינטער'ן נאקען, אריינגעדריקט דעם קאָפּ מיט די צושאָטענע שוואַרצע האָאר טיעפער אין וויַסען קישען און, אויסציהענדיג זיך מעהר אונטער דעם וויַסען לייַלעך, האָט זי פערטראַכט געקוקט אויף די גאָלדענע שטראַהלען, וואָס האָבען געציטערט אויף דער פאַדלאָגע אונ־טער'ן פענסטער אנטקעגען, און געשמייכעלט.

— א זייגער דריי וועט מען דארפען ארויס־פאָהרען — האָט זי געטראַכט. — העכער א שטונדע נעהמט דאָס פאָהרען אהין...

און פאַר איהר איז ארויסגעשוואָמען דער פּאַרק אין ברוקלין. זי האָט איהם געקענט גאַנץ גוט. ניט איין מאָל איז זי דארט געווען. די בוימער, די בערגלעך, די טהאַלען, דער טאַנץ־פאַוויליאָן... און אומעדום האָט זי איהם געזעהן, מאקס'ן, און זיך אַליין נעבען איהם...

— דו בעד, בעד באַי — רעדט זי צו איהם — ווי אזוי האָסטו גאָר געקענט איין מינוט צוויַיפלען אין מיין לייבע!...

בייַדע צולאַכען זיך גליקליך.

— דו האָסט טאָקע געמיינט — רעדט זי וויַיטער צו איהם — אז איך בין פערליבט אין יענעם אידיאָט, יענעם גרינהאָרן, יענעם איגנא־ראַמוס, יענעם... ווי שעהמסטו זיך ניט!...

— איך האָב דיך אזוי ליעב, מערי — הערט זי זיין קול — אז איך בין אפילו אייפערזיכטיג געווען צו דעם כניאָק!..

און ער טהוט זי א קוש.

מערי האָט א ציטער געטהאָן אונטער'ן לייַלעך און איז געקומען צו זיך.

— ער איז טאָקע א כניאָק! — האָט זי מיט האַס א טראַכט געטהאָן וועגען קראַליק'ן — מאָקס האָט איהם א ריכטיגען נאָמען געגעבען.... דער טייפעל האָט איהם אָנגעטראָגען צו מיר. איבער איהם די אַלע צרות!... קוים פון איהם פּטור געווארען... שוין לאַנג איהם געדארפט זא־גען; אז די מאַמע וויל ניט לייַדען, וואָס ער געהט צו מיר...

— אָבער אוים! ניט מעהר, מאָקס, איך האָב דיך ליעב, נור דיך אַליין — רעדט זי אין א וויַילע ארום וויעדער צו מאָקס'ן, זעהענדיג זיך און איהם דארט אונטער א בוים אין א פערבע־האַלטענעם ווינקעלע: — וועז דו וואַלסט וויסען ווי איך האָב געבענקט נאָך דיר!...

— און איך וועניג, מירעלע?

ער נעהמט זי אָן ביי דער טאַליע און דריקט זי צו צו זיך. זי לענט אוועק איהר קאָפּ אויף זיין אקסעל, זוכט אויף מיט דער האַנד זיינע שוואַרצע געקרויזטע האָאר, גלעט זיי און הויבט אָן צו זינגען אָן ענגליש ליעד, וואָס ער זינגט אימער...

איהר מאַמע איז אריינגעקומען מיט א צו־פריעדענעם שמייכעל.

— האָסטו געהערט אַן אקט א ביסעל, און איך האָב געמיינט אז דו שלאָפסט? זינגסט גאָר?

מערי האָט זיך א כאַפּ געטהאָן, ווי פון א טיעפען שלאָף, און האָט זיך פערוואונדערט: זעה נור, זי האָט דאָך טאָקע געזונגען!...

און זי האָט זיך פרעהליך צולאַכט.

— איך שטעה אויף, מאַמעלע! — האָט זי אויסגעשריען, זיך אויפגעזעצט אויף דער בעט און צונויפגענומען מיט בייַדע הענד די געדיכטע לאַנגע שוואַרצע האָאר פון הינטען.

— שטעה טאָקע אויף, טאָכטער'ל, שוין צוויי מאָל דעם טהעע געוואַרעמט, אַן עבירה די געז.

אין א וויַילע ארום איז מערי געשטאַנען פאר'ן שפיגעל אָן. אָנגעטהאַנענע. זי האָט גוט בעטראַכט איהר פּנים, געגלעט און געטאַפּט

איהרע רונדע, ווייסע באַקען, געשצירעט איהרע צייהן, צו זעהן, אויב זיי זיינען וויים געווג, אונ־ טערגעהויבען איהרע יונגע בריסט, געמאַכט מינעלעך מיט די לִיפּען אַזוינע און אַזעלכע און צום סוף האָט זי זיך א כאַפּ גענומען:

— אוי, די פּודרע איז דאָך ביי מיר אויס־ געגאַנגען!...

6.

ווען מערי איז אין פּאַרק אַריין איז שוין גע־ ווען נאָך פּיער. זי איז אַנגעטאָן געווען אין א ווייסען קלייד און אין ווייסע שיך. אויפ'ן קאָפּ האָט זי געטראָגען א בריימע, בריימע הוט מיט א גרויסען ווייסען שטרויס־פּעדער, וואָס האָט איהר געקאָסט גאַנצע צוויי וואָכען געהאַלט.

זי איז געווען גאָר ניט קיין מיאוס'ע מיידעל, פון מיטעלען וואוקס, מיט א רונדען, ווייסען פּרישען פּנים, ניט שטאַרק געפּודערט, מיט א לענגליכער נאָז און מיט פּולע ראָזעווע לִיפּען.

זי וואָלט געווען נאָך שענער, ווען ניט דער סטיילישער קאָרסעט, וואָס זי האָט היינט אַנגע־ טאָהן. דער דאָזיגער קאָרסעט האָט א תל געמאַכט פון איהר רונדער פּיגורקע.

זי אַליין איז אָבער געווען זיכער, אז דאָס קליידט שטאַרק צו איהר. פּאַר איהר און הינטער איהר זיינען געגאַנגען נאָך אַנדערע אידישע אר־ בייטער מיידלעך און בחורים, אַלע אויסגעפּוצט, אַלע יום־טוב'דיגע און אַלע אויפֿענדיג זיך אין פּאַרק אַריין.

זי האָט געקוקט אויף די אַנדערע מיידלעך, ווי זיי זיינען אַנגעטאָן, האָט געטאַפּט איהר אייגענע פּיגור דא און דאָרט און איז געבליבען צופֿריעדען.

אַנטקעגען איהר האָט זיך געטראָגען פון אַהינטער און צווישען די בוימער, פון די בערג־ לעך און טהאָלען א געמישטער לִיאַרעם און ge־ פֿילדער פון געזאַנג און געלעכטער, פון א מיידעל־ שען קאָקעטישען קוויטשען און פון א בחור'שען פּרעהליכען און יונגען, מעכטיגען און לִיידענ־ שאַפטליכען געפֿילדער...

און אין דעם דאָזיגען געמישטען גענפֿילדער האָבען די טענער פון דער מוזיק, וואָס האָבען פּרעהליך געשטראָמט פון טאַנץ־פּאַוויליאָן, זיך אויף אַריינגעפֿאַלטען.

— וועלְ איך איהם געפֿינען? — האָט זי א טראַכט געטהאָן, אַריינגעהענדיג טיעפער אין פּאַרק, און דאָס הארץ האָט זיך ביי איהר א צאַפּעל געטהאָן, און דער פּנים און די שולטערס אויגען האָבען זיך ביי איהר אָנגעצונדען פון אויפֿרעגונג.

דאָס גענפֿילדער פון אַלע זייטען האָט זיך איצט געטראָגען שטאַרקער און ברענענדיגער.

צווישען די בוימער אויף אַלע זייטען זיינען געזעסען קופּקעלעך יונגע לִייט און מיידלעך און האָבען געזונגען.

די וועלטער פון דער רוסישער „דובינושקא", פון דער אידישער רעוואָלוציאָנערער „שבועה" און פון אידישע טהעאַטער־לִיעדלעך האָבען זיך געגאַסען און גענפֿילְכטען אונטער דעם ריינעם בלויען הימעל פון פּאַרק און האָבען זיך צו־ נויפּגענאַסען מיט די טענער פון דער מוזיק, מיט די בערענענדיגע געשריייען פון דער ארומיגער פּונאַנדערגעשפּיעלטער יוגענד און מיט דעם וויי־ טען פּרעהליכען לִיאַרעם הינטער דעם טאַנץ־ פּאַוויליאָן.

— עוד לא אבדה תקותינו! — האָבען זיך ערגעץ האַרציג געקושט צווויי יונגע שטימען פון א מאן און א פרוי...

דאָרט, אין דעם גרינעם טהאָל, שפּיעלען יונגע לִייט און מיידלעך אין „קאַץ און מויז". די קאַץ און די מויז — ביידע זיינען דאָרט גליקליך און ביידע זוכען זיך דאָרט מיט פּלאַמע־ דיגע הערצער, מיט הייסע געשריייען און געלעכ־ טער, מיט קאָכעדיגע אויגען און ברענענדיגע טריט...

אין אַן אַנדער פּלאַץ וויעגען זיך בחורים און מיידלעך אויף קאַטשעליעס, וויגען זיך הייך ביז'ן סאַמע שפּיץ פון א בוים און יערעם מאָל, ווען די קאַטשעליע טהוט זיך א הויב אזוי הויך, קווי־ טשען די מיידלעך: אי! און די בחורים פּרעה־ ליך הינגעריסען, מעכטיג־צוקאַכט: — העי — א־א־פּ!!..

און דאָרט יאָגט זיך א בריייטער יונגער מאן מיט גאָר א נישקשה'דיגען בייכעל נאָך א יונגער מיידעל אין א וויייסען קלייד. דאָס מיידעל, מיט צובערענטע באַקען אוֹן אויגען, מיט צו־וואָרפענע בלאָנדע האָאר, יאָגט זיך שנעל און קוויטשעט פּרעהליך.

דער יונגער מאן מיט אויסגעפוטשעטע אוי־ גען, ווי ביי אן אקס, יאָגט זיך נאָך איהר מיט אַלע כחות, סאַפּעט, ווי א פּאַראוויק, טריייסלעט מיט'ן בייכעל און האַלט אויסגעשטרעקט אין פּאַראוים זיינע דיקע אַרעמס...

אט־אט באלד כאפט ער זיך... זיינע אויסגע־שטרעקטע הענד בעריהרען שוין איהרע אקסלען... זי טהוט זיך אבער א דרעה אויס פון זיינע הענד אזוי פלינק און בריה'ש, אז ער האלט ניט אויס זיין גלייכגעוויכט און בוכט מיט אימפעט אן דר'ערד...

ליעגט ער אויפ'ן גראז, דריגעוועט מיט זיינע קורצע דיקע פיסלעך און לאכט, לאכט מיט א הייזעריגען קול...

דאם מיידעל שטעלט זיך אב, כאפט אב דעם אטהעם, לאכט, רייצט זיך מיט איהם און שטעלט איהם ארויס די צונג.

— ווי דא איז פרעהליך! — האט מערי א טראכט געטהאן — וואו זוכט מען איהם? אפשר טאנצט ער דארט? ער האט דאך אזוי ליעב צו טאנצען!...

און זי איז אוועק צום טאנץ־פאוויליאן.

דארט איז געווען פרעהלאך און לעבעדיג; יונגע לייט און מיידלאך, צוהיצטע און פער־שוויצטע, מיט צופלאמטע פנים'ער און אויגען, האבען געטאנצט אויף אלע כלים, אזש די פאד־לאגע אונטער זיי האט, דאכט זיך, געברענט...

א שטיקענדער געדרוף פון שוויים און אד־ע־קאלאן האט זיך דארטען געטראגען און נאך מעהר — דער בערוישענדער אטהעם פון'ם יצר־הרע....

ווען זי איז אריין, האט זי לכתחילה ניט געסמייעט אויפצוהויבען די אויגען; איהר האט זיך געדאכט, אז ווי נור זי וועט א קוק טאן, אזוי וועט זי איהם דערזעהן. און זי וועט עפעס איצט ניט קענען איהם רוהיג אנקוקען. פאר־וואס? זי האט אליין ניט געוואוסט.

אזוי ווי זי וואלט זיך געשעהמט אדער ווי זי וואלט מורא געהאט פאר איהם.

זי האט זיך אריינגערוקט אין א ווינקעל און האט פון דארט געמומען איהם זוכען מיט די אויגען, אפריהער ניט גאר דרייסט, דאן דרייסטער, זי האט איהם אבער ניט געזעהן.

דאן האט זי איהר ווינקעל פערלאזען און איז אוועק איהם זוכען אויף דער אנדער זייט צווישען דעם טאנצענדיגען עולם. א רגע האט זיך איהר אויסגעדאכט, אז זי זעהט איהם, בע־מערקענדיג אין א ווינקעל א הויכען יונגענמאן מיט א ווייס טיכעל ארום האלז און אין א ווי־סער שטרויענער הוט, וועלכער האט גערעדט מיט א צווייטען יונגענמאן. איהר האט א זעץ גע־טאן אין הארצען און זי האט זיך שטארקער צו־געקוקט צו דעם יונגענמאן — אבער דאם איז געווען ניט ער.

— שוין־זשע איז ער דא ניטא? — איז איהר דורכגעפלויגען אין מוח — און אפשר וועט ער גאר אין גאנצען היינט ניט זיין?... און אפשר איז ער גאר קראנק?...

דאם הארץ האט געמומען קלאפען ביי איהר ווי ביי א גזלן:

— אוי, אויב ער איז היינט ניטא!...

פלוצים האט זי דערפיהלט אויף זיך עמי־צען'ס אויגען, זי האט זיך א כאפ געטאן — ער!

ער איז געשטאנען מיט'ן רעקעל אויפ'ן ארעם, אין א ווייסער זומערדיגער העמדעל, אין א ווייסער הוט און מיט א ווייס טיכעל פער־רוקט אונטער'ן קאלנער, איז געשטאנען א הוי־כער, א שלאנקער, א יונגער און געקוקט אויף איהר מיט פרעגענדיגע און בעטענדיגע אויגען.

זי איז געבליבען שטהען צוטומעלט און איהר פנים האט זיך אנגעצונדען פלאם־פייער:

— אט וועט ער צוגעהן צו מיר... וואס זאגט מען איהם? — האט זי צומישט געטראכט, און: דאם הארץ אין איהר ברוסט האט זיך גע־צאפעלט.

און וועו ער איז צו איהר ניט צוגענאנגען גלייך, האט זי זיך געמומען ביי איהם בעטען מיט'ן הארצען:

— גוואלד, מאקס, קום אהער!...

און באלד טאקי האט ער גענומען געהן צו איהר, אפילו ניט גאנץ ענטשלאסען, מיט א צור־מישטען שמייכעל, דאן האט זי ווידער פון איהם אפגעקעהרט דעם קאפ און געטראכט מיט שמהה:

— ער גיהט שוין... נא, צופיעל ארויסווויי־זען, אז איך בענק נאך איהם, פון דעסטוועגען, הארף מען ניט...

7.

עמיצער האט זי אנגעריהרט פון הינטען.

—זדראווסטוואויטע!...

זי האט זיך אומגעקוקט, ערשט קראליק שטעהט פאר איהר און שמייכעלט מיט'ן ברויי־טען, פערגרעבטען פנים און מיט זיינע קלייגע, בייזע אויגעלאך, סאפעט מיט זיין גראבער נאז, וואס קוקט אוים, ווי אן אויפגעבלאזענער קלוי־נער פענכערל, און האלט אויסגעשטרעקט צו איהם זיין גראבע רויטע האנד.

זי האָט זיין האנד ניט געטומען און געקוקט אויף איהם מיט אויסגעגלאָצטע אויגען, אזוי ווי זי וואָלט פאר זיך דעם מלאך המות אליין דערזעהן.

ער האָט אבער איהר אריינגעשפאָרט די האנד מיט גוואלד און געדריקט, און געשאָקעלט איהרע פעסט, שטארק, אויף אן עכט רוסישען שטייגער.

— זדראווסטוואויטע! כאָטש איין מענשען געטראָפען! נאדייאוס, אז דאָ וועט אייער מוטער אונז ניט מעשאיען. נו, וואָס מאכט איהר? שוין א מאנאט, פריבליזיטעלנאָ, אויף ניט געזעהן. נו, שטאָ כאראשענקאָווא?

זי האָט געקוקט אויף איהם צוטומלט און געטראכט: — אָ, וועה איז מיר! די אנשיקעניש איז דאָ! דוקא איצט! וואָס טהוט מען?...

— איהר זייט געקומען טאנצען? — האָט ער געערדט ווייטער — סטראנאָ, וואָס פאר א לאנד דאָ איז ביי אייך! אפילו טאנצען טאנצט מען דאָ אויך ניט ווי ציוויליזירטע מענשען. סעריאָזנאָ, מען שפּרינגט ביי אייך דאָ, ווי די ציגען! זעהט! זעהט! האָפּ! האָפּ, ווי די ציגען! טשעסטנאָיע סלאָווא!

זי האָט זיך אומגעקוקט צו זעהן, וואו מאקס איז. ער איז געשטאנען אויף זיין פרי־הערדיגען פלאץ און געקוקט אויפגערעגט אויף איהר. וועהן זייערע בייד־נעמס אויגען האבען זיך בעגעגנט, האָט אין זיינע א בלישצע געטהאָן אן אויסדרוק פון טיעפער פעראכטונג און ער האָט אָפּגעקעהרט דעם קאָפּ פון איהר און זיך געשטעלט צו איהר מיט'ן רוקען.

— ער איז שוין בייז... ווי ווערט מען פּטור פון דער אנשיקעניש — האָט זי א טראכט געטאָן, קוקענדיג אויף מאקס'ם רוקען פערלאָרען.

— איך זוך דאָ עמיצען — האָט זי צום סוף ארויסגעשפּצט, און געמומען געהן ווייטער.

— קומט, איך וועל אייך העלפען זוכען — האָט ער געענטפערט, געהענדיג נעבען איהר.

— זאָגען איהם, ער זאָל מיך לאָזען צופריעדען? — האָט זי ווידער א טראכט געטאָן — אבער ווי זאָגט מען דאָס א מענשען!...

זי איז פערבייגעגאנגען מאקס'ן און האָט פער'גנב'עט א קוק געטהאָן אויף איהם און בעמערקט, אז ער קוקט אויף פער'גנב'עט אויף איהר.

עס איז איהר לייכטער געוואָרען אויפ'ן הארצען.

— אָט באלד, באלד, מאקס, וועל איך פּטור ווערען פון דער אנשיקעניש — האָט זי געערדט אין די געדאנקען — דאן, דאן...

— אן ארקעסטער... מוזיק אין אמעריקא! — האָט קראָליק פלוצים ווידער געמומען ריידען — ביי אונז אן ארקעסטער און דאָ אן ארקעסטער! דאכט זיך, די זעלביגע טרובעס, די זעלביגע פליטען, דער זעלביגער פייקעל, פונדעסטוועגען, שטאָ זאָ ראזניצא! ביי אונז, אז א טרובע טהוט א בלאָז, צי א פליט טהוט א שפּיעל, דער מענש פיהלט דאן א דושעווני פּאָדיאָם, עך, טשאָרט וואזמי!...

— אבער וואָס בין איך שולדיג? — האָט זיך ביי איהר ארויסגערעדט.

— איהר זייט ניט שולדיג. זאָג איך עפּעס, אז איהר זייט אין דעם שולדיג? נור עס איז א פאקט, אז אמעריקא איז א גרויסער בלאָף. אָט, נאָפּרימיער, זיצען זיי אלע און פערברענגען, געמאסען און געמאָסינעס. זאָל מען פערגלייכען צו אונזער א „סכאָדקע", וואו געמאסען און געמאָסינעס פלעגען זיך צונויפטרעפען אין וואלד. וואָס האָבען זיי ביי אונז געטהאָן און וואָס טהוען זיי דאָ? ביי אונז האָבען זיי אן ארטאָר געהערט וועגען סאציאליזמוס און רעוואָלוציע...

מערי האָט זיך אומגעקוקט און האָט ניט געזעהן מעהר מאקס'ן.

— נאָט מיינער, ער וועט מיך היינט משוגע מאכען! — האָט זי א טראכט געטאָן — וועט ער שוין מיך אפלאָזען?...

זי האָט זיך אומגעקעהרט צוריק, ער נאָך איהר, ריידענדיג:

— און, וואָבשצע, מיין איך, און דאָס איז מיין אוביזשדעניע, אז וועז די דאָוויג אלע געמאסען און געמאָסינעז זאָלען וויסען, אז א קאָזאק קען זיי דאָ איבערפאלען, וואָלט קיינער פון זיי נאָר אהער ניט געקומען...

זי האָט איהם אבער שוין ניט געהערט, האָט געזוכט מיט די אויגען מאקס'ן צווישען טאנצענדיגען עולם און קראָליק'ס ווערטער האָבען אפּגעהילכט אין איהרע אויערען, צומישט מיט די טענער פון דער מוזיק און דעם צוקלאפען פון די טאנצענדיגע פיס: — זשום־זשום! זשום־זשום — זש־זש־זש־זש!....

— איך געדענק, איך האָב אמאל געערדט

אויף א מאסקאווקע אין וואלד... איהר געדענקט דעם וואלד אין מינסק?...

— זשום! — זשום! זשום! זש־זש־זש — האָט געהילכט אין איהרע אויערן זיין קול.

— וואו איז מאקם אהינגעקומען? — האָט זי בעת דעם געטראכט און איהרע אויגען האָבען ארומגעבלאָנדזשעט אויף אלע זייטען.

— איהר געדענקט דעם וואלד אין מינסק?

— האָט ער איבערגעפרעגט.

זי האָט זיך א כאַפּ געטהאָן:

— הא?

— איהר הערט נאָר ניט, וואָס איך רייד?

— ענטשולדיגט, דער קאָפּ טהוט מיר וועה.

— קומט ארויס אין פּארק — האָט ער געזאָגט — איך וועל אייך דערצעהלען אן אינטערעסאנטען סלוטשאי, וואָס האָט מיט מיר פּאסירט אויף א סכאָדקע אין מינסקער וואלד...

— אוי, געהט צוועק פון מיר, אָנשיקעניש!

— האָט זיך ביי איהר שיער ניט ארויסגערישען און מיט אלע קרעפטען האָט זי זיך בעהערשט.

— געהט איהר?

זי האָט איהם אָנגעקוקט מיט פערצווייפלונג אין די אויגען און איהר הארץ האָט זיך געבעטען ביי איהם:

— האָט רחמנות, וואָס האָט איהר זיך הויַנט צוגעבונדען צו מיר?!...

— איהר זעהט טאקי אוים עפעס ניט גאָר אין גאנצען — האָט ער געזאָגט, קוקענדיג אויף איהר מיט זיינע קלייַנע אויגעלאָך: — קומט ארויס אין פּארק.

— איך דארף עמיצען זעהן — האָט זי ארויסגעמורמעלט צוטראָגען און געקוקט ארום זיך.

פּלוצים האָט זי ווידער דערזעהן מאקם'ן, ער איז געשטאַנען אהינטער איהר ניט ווייט פון א יונגער קיילעבדיגער מיידעל, מיט קארע, קאָכעדיגע און שעלמישע אויגען.

— ווער איז דאָס מיידעל? — האָט איהר א מיש־געטאָן אין קאָפּ, און פּאר איהרע אויגען האָט זיך פערצוויגען ווי א טומאָן.

זי האָט זיך אבגעשטעלט, געקוקט אהין, און קעגען איהר, ווי דורך א נעבעל, האָבען געקוקט מאקם'ס אויגען, ווי מיט אן אויסדרוק פון צולהכעים, ווי זיי וואלטען געלאָכט פון איהר...

— זשום־זשום־זשום! — זש־זש־זש!! — האָט געהילכט אין איהרע אויערן קראָליק'ס קול, צומישט מיט די טענער פון דער מוזיק און דעם צוקלאָפען פון די טאנצענדיגע פיס.

אין דיזער צייט האָט מאקם א כאַפּ געטאָן דאָס יונגע מיידעל מיט די קארע, שעלמישע אויגען און האָט זיך ענומען מיט איהר דרעהען.

זיי זיינען הפנים ניט געווען בעקאָנט איינער מיט'ן אנדערען, ווייל דאָס מיידעל האָט איהם לכתחילה אָנגעקוקט נשתומם, האָט א קוויטש געטאָן און... האָט זיך טאקי מיט איהם געדרעהט...

ביי מערי'ן האָט דער קאָפּ געמומען דרעהען און מאקם און דאָס מיידעל האָבען זיך געטראָגען פאר איהר ווי צונויפגעגאָסען אין א טומאָן....

— זשום! זשום! — זשום! — זש־זש־זש־זשש־ש! — האָט דערווייל קראָליק'ס קול ניט אויפגעהערט צו הילכען אין איהרע אויערן. דעם דאָזיגען זשומען האָט אבער איבערגעהילכט דאָס צוקלאָפען פון די ארומיגע טאנצענדיגע פיס, אין וועלכען זי האָט, דאכט זיך, געהערט די ווערטער:

— אָט איז דיר! אָט איז דיר! אָט פּלאַ־אַץ! אָט פּלאַ־אַץ!...

8.

פּלוצים האָט זיך מאקם פערבייגעדרעהט מיט זיין מיידעל אזוי נאָהענט נעבען איהר, אז זיין פּלייצע האָט זיך א רייב געטאָן אן איהרער. זי האָט דייטליך געהערט דאָס צוקלאָפען פון זיינע פיס:

— איך לאַ־אַך פון ד־דיר! איך לאַ־אַך פון ד־דיר!

זי האָט זיך א צאפּעל געטאָן.

— קומט אויך טאנצען! — האָט זי זיך אויפגערעגט געוואנדעט צו קראָליק'ן מיט א פּערשטיקטען קול.

— א פּאָלקא מאזורקע? — האָט ער זיך א כאַפּ געטאָן — ס'אודאָוואָלסטוויעס!

און מיט א מינע פון א קאַץ, וואָס בעלעקט זיך איז ער אוועק מיט איהר טאנצען, און זיין נאָז, ווי אן אויפגעבלאָזענער פּענכערל, האָט זיך נאָך מעהר אויפגעבלאָזען פון פערגעניגען, בשעת ער האָט דערפיהלט אין זיינע פיס דעם רוסישען טאַנץ.

זי האָט זיך בעוועגט נעבען איהם ווי אין א טומאָן, און אין איהרע אויערן האָט נאָך אלץ געהילכט מאקם'ס צוקלאָפען מיט די פיס, און

אין איהר נשמה האָט עפּעס פערצווייפעלט גע־
שריען...

פּערבּיי איהרע אויגען האָבען זיך געטראָ־
גען, ווי דורך א נעבעל, די פֿאָרלאָך און אָט האָט
מאָקס זיך וויעדער פערבּייגעטראָגען מיט זיין
מיידעל... יענע האָט געלאכט. מערי האָט זיך
א צאָפּעל געטאָן: „ווי שעהן זי איז!" און אין
א ווייל ארום האָט יענע מיידעל מיט די קיי־
לעבדיגע, שעלמישע אויגען זיך וויידער פערבּיי־
געטראָגען פּאר איהר, און מערי'ן האָט זיך אוים־
געווויזען, אז יענע קוקט איצט אויף איהר מיט
א שפּאָטישען שמייכעל פון נצחון. זי איז אין
גאַנצען צומישט געוואָרען, האָט זיך פערלאָרען
און איז שטעהן געבליבען.

— נו, וואָס האָט איהר זיך אָפּגעשטעלט?

— האָט קראָליק אויסגעשריען הינגעריסען.

און מיט איינמאָל האָט מערי זיך ארויפּגע־
וואָרפען אויף איהם מיט פערשטיקטע טרערען
אין קול:

— אָבער וואָס ווילט איהר פון מיר, אָנשי־
קעניש איהר? איהר מאכט דאָך מיר אונגליק־
ליך! איהר הערט? איהר זאָלט אוועקגעהן פון
מיר, גרינהאָרן, אידיאָט, איגנאָראָמוס, כניאָק!...

און אז זי האָט עס אויסגעשריען, איז זי
גליך צו זיך געקומען און זיך דערשראָקען.

— מאָמעניו, וואָס איז דאָס מיט מיר? בין
איך משוגע? אָהיים! — האָט זי א טראכט גע־
טאָן צומישט.

און מיט א פלאָמענדען פּנים און מיט טרע־
רען אין האַלז איז זי ארויסגעלאָפען פון ט'אָנץ־
פאַוויליאָן.

קראָליק איז געשטאַנען צוטומעלט, מיט
אויסגעגלאָצטע אויגען.

— וואָס זיינען עס עפּעס פאַר א מענשען
אין אמעריקא? נו, אַן אמעריטשקע! — האָט
ער געטראכט.

אַפּריל, 1910, ברוקלין.

י. אַדלער.

בין השמשות

וויט אין מערב האָט געגומען
צאַנקען, אויסגהן, ס'זונען־לעבען.
און אין רויטע, שטילע פאַרבען
שטילע אומעט־טרוימען וועבען...

אין א ים פון פאַרבען שטילע...
אין א ים פון בלוט און פלאַמען...
— — — — — — — — — — — — — —
איינזאַם, עלענד, אויסגעגאַנגען
ווי א פרומע האַרצענס־תפילה...
— — — — — — — — — — — — — —

דאָן... איהר לעצטען, צאַרטען שמייכעל,
מיט א ליעבשאַפט אויסגעגאָסען,
און מיט איהרע רויטע ליפּען
אונזער ערד א קוש געגעבען...

און דאָס האַרץ מיינס, ציטערט, ציטערט,
עפּעס פּלעכט עס גרויעס... שטילעס...
וועלט פון איינזאַמקייט געפאַנגען.
בענקט עס אפשר נאָך געזאַנגען?

זיך געזעגענט... רוה געשעפּטשעט:
צו די פויגעל אין די נעסטען,
צו די מענשען אין די הייזער,
דאָן... איהר שמייכעל אויסגעלאָשען

נאָך דעם אבענד'ס שטילע תפילות?
וויסט דער גוטער, שטאַרקער בורא!
עפּעס נאָגט עס, עפּעס ווייל עס,
און עס האָט פאַר עפּעס מורא...

מ. ווינטשעווסקי.

דער „פאָרווערטס"

1.

אייגלייטונג.

רייטאג, דעם 17טען דעצעמבער 1909, האָב איך אין א פאָרטראג אַרַאנזשירט פון בר. 88 א. ר. פּרוביּרט ערקלערן די אורזאכען פון אונזער ניעדערלאגע ביי די וואהלען פון עטליכע וואכען פריהער. ווי די לעזער פון דער „צוקונפט", וועלכע געדענקען פיעלייכט מיינע ארטיקלען וועגען אונזער פּארטיי אין די נומערען פון יאנואר, סעפּטעמבער און דעצעמבער פון יענעם יאהר, וועלען לייכט בעגרייפען, איז מיין לעקטשור, צי גוט אדער שלעכט אין אנדערע פּרטים, יעדענפאלס ניט געווען אויבערפלעכליך. די גרינדע פאר די שרעקליכע ניעדערלאגע, סיי־ציעל אין ניו יאָרק, און אין ניו יאָרק הויפּט־זעכליך אין אידישען קוואַרטאל, זיינען געווען אזעלכע, וואָס וואַרפען זיך ניט אין די אויגען דעם דורכשניטליכען פּאַרטייגענאָסע, דיסקוטי־רענדיג די פראגע מיט א קיבעצער, אדער אלס א קיביצער מיט אנאנדערען, ביי א גלאז טיי אין א קאפע־סאלון.

בדרך אגב איז בעריהרט געוואָרען „אונזער פּרעסע" און ספּעציעל דער „פּאָרווערטס". איך זאג בדרך אגב, וויל ביי מיר איז דאָס געווען א קליניגקייט. איך בין, נעמליך, געשטאנען אויף דעם שטאנדפונקט, אז הגם עס איז ניט צו לייקענען, אז א בעסער, דאָס הייסט, א סאציאליס־טישער געפיהרטע טעגליכע צייטונג וואלט אונז אפשר נעהאלפען קריגען א גרעסערען וואוט, וואָלט עס אָבער פון דער אנדערער זייט געווען אונזין צו בעהויפּטען, אז מיר וואלטען מיט א בעסערע צייטונג געמאכט גרויסע פּאַרטשריטע אין גאנץ אמעריקא, אדער אפילו אין ניו יאָרק.

דער עולם, אדער וועניגסטענס א טהיל פון איהם, האָט אין דער דיסקוסיאן פערלאַנגט, אז איך זאל געהן וויייטער אין דיעזען פּרט. איך בין געוואָרען א ביסל אויפגערעגט, האָב געמאכט עטליכע כאַראַקטעריסטישע, עטליכע גיפּטי־גע בעמערקונגען, האָב אָבער ענדליך ערקלערט, אז דער „פּאָרווערטס" אליין, שוין ניט רעדענדיג פון אונזער פּרעסע בכלל, וואלט בעדאַרפען א פּאָרטראג פאר זיך און אזא פּאָרטראג בין איך בערייט צו געבען אין קורצען.

בערענטש 88 פון „ארביטער רינג" האָט מיך געבומען ביין וואָרט און דער פּויל יוצא דערפון איז געווען, אז א לעקטשור איבער „אונזער פּרעסע" איז צושטאנד געקומען אין 3 חדשים ארום, דעם 18טען מערץ פון דיעזען יאָהר, אין דעם זעלביגען לאָקאל.

דאָס אלעס דערצעהל איך, ניט וויל דאָס איז נויטוועניג, כדי בעסער צו פערשטעהן מיינע וויייטערדיגע רייד, נור פשוט צולייעב פערזענליכע גרינדע. צולייעב דיזעלביגע פערזענליכע גרינדע בין איך געצוואונגען דיעזע הקדמה נאָך א ביסל צו פערגרעסערען און דער לעזער, וואָס האָט ניט קיין צייט פאר אזעלכע זאכען, מעג דאָס איבער־הופען און אנפאנגען פון דעם צווייטען אבשטל.

אין דעם משך פון די 14 וואכען צווישען דעם ערשטען און דעם צווייטען פאַרטראג האָב איך פיעל נאכגעדאכט וועגען דעם ענין. אנהויבענדיג צונויפצושטעלען מיין מאטעריאל, האָב איך גע־פונען פאקטען און ציפערען גענוג, צו מאכען מעהר ווי איין אינהאלטסרייכען פּאַרטראג. דער וואונש איז ביי מיר אימער שטארקער און שטאר־קער געוואָרען צו האלטען אזא דרשה, וועלכע זאל דורך איהרע אביעקטיוויטעט און רוהיגקייט מא־כען א רושם, דאָס הייסט, אויפוועקען, אויב אזא זאך איז ביי אונז נאך מעגליך, אונזער עפענט־ליכע מיינונג.

מיט אנגעקליבענע גאל פון 5 מיט א האלב יאהר איז דאָס געווען א האַרעלע שווער, אָבער בעשלאָסען האָב איך, אז איך מוז קומען צו מיין דרשה רוהיג, געלאָסען און מוז בלייבען אביעק־

טיוו און אזוי ווייט פון פערזענלעכע אנגריפע ווי נור מעגלעך.

דאָס האָב איך דורכגעפיהרט. אָבער איך מוז זאָגען, אז דאָס איז מיר געווארען לייכטער דורך זייטיגע אומשטענדען.

אין די דריי חדשים צייט האָט דער „פאָרווערטס" געטאָן עטלעכע זאכען, וועלכע האָבען געמאכט א גוטען איינדרוק, ספעציעל ביי מענשען, וואָס האָבען די פעהיגקייט צו געבען א געגנער „קרעדיט" פאר א גוטע טהאט, אפילו וועז מען קען דוקא דיעזע גוטע טהאט לייכט אוים־לעגען אין דעם אומגעקעהרטען זין. די פערטהיי־לונג פון דעם מעדיסאָן סקווער גארדען באָל פראָפיט צווישען דער פאָרטיי, דעם „קאָל", דער „צוקונפט" און דעם אגיטאציאנס־ביורא; די 2000 דאָלאר נדבה פאר'ן „קאָל" א. אז. וו. האָבען מיר אנגעפאנגען צו געבען האָפענונג אויף א בעסערע צוקונפט פאר'ן „פאָרווערטס" און איך האָב צו זיך עלין געזאגט: די צייט איז געקומען עטוואָס צו טאָן און קיין שום אידישער סאציאליסט, וועלכער נעהמט זיך און זיין סאציאליזמוס ערנסט, האָט ניט קיין רעכט צו בלייבען, ווי אמאָל אכילעס, ברוגז אין זיין געצעלט.

דערווייל איז אָבער צוגעקומען נאָך אן אומשטאנד, וועלכער האָט די אויפגאבע פאר מיר געמאכט וויכטיגער און ערנסטער.

דער „פאָרווערטס" האָט אין דיזעלבע דריי חדשים צייט אנגעצייגט, אז זיין דורכשניטלעכע טעגלעכע „סערקולייישאן" איז נאָהענט פון 100 טויזענד. האָבענדיג א זעקס־יעהריגע פראָפעסיאָנעלע ערפאָהרונג פון דעם אידישען צייטונגס־געשעפט, האָב איך אויסגע'חשבון'ט, אז דער „פאָרווערטס" מוז דעם נעכסטען יאָהר פערדיענען סרום טויזענד דאָלאָר א וואָך (אין דורכשניט), אויב ניט מעהר. מיט אזעלכע געוואָלדיגע סומען געלט קען מען פיעל אויפטאָן סאיי צום גוטען, סאיי צום בייזען. מען קען דערמיט אויפבויען, לכל הפחות אזוי וייט ווי דאָס לאָזט זיך טאָן אונטער די פערהעלטניסע, א גרויסע בעווע־גונג, און מען קען אויך פאָרפלייצען דעם קוואָר־טאל מיט זעהר ניט ווינשענסווערטהע ליטעראָ־טור א. אז. וו.

בקיצור: „עת לטעת!" איז די אויפגאבע פון דער שטונדע, „זיך ניט אויפרעגען!" איז די פאָראָלע.

2.

אייניגע אלגעמיינע בעטראכטונגען.

וועז אימיצער קומט מיט פאָרשלעגע ווי אזוי עפעס א קהל'שע זאך אויסצובעסערען, זאגט ער שוין דערמיט אליין, אז ער איז מיט דער זאך אזוי ווי זי איז איצט ניט צופריעדען. עס איז פון דעסטוועגען א נפקא־מינה וואָס די זאך איז.

א טיש, למשל, קען זיין ניי אָדער אלט, אָבער ניי איז ניט דוקא גוט און אלט איז ניט אימער שלעכט. ער קען אויך זיין גוט, אָבער ניט נאָך דער צייט נאָך, אָדער, פערקעהרט, זעהר מאָדערן און דאָך נאָך די האָלץ, אָדער נאָך די ארבייט נאָך, שלעכט. עס קען אָבער פאסירען אז דער טיש איז אי ניי, אי גוט, אי מאָדערן, אָבער ער טויג ניט פאר דעם אָרט וואו ער שטעהט, אָדער פאר דעם צווועק וועלכען ער דארף דיענען. א ביליאָרד־טיש טויג ניט צום עסען אויף איהם און א גרויסער עס־צימער טיש טויג ניט אין קלייניע קוך א. אז. וו.

און דאָך איז די פראָגע צי א טיש איז גוט אָדער שלעכט פיעל לייכטער צו פערענטפערען ווי די פראָגע צי א געוויסע צייטונג איז גוט אָדער שלעכט. דער טיש איז, לכל הפחות, פאר א געוויסע צייט אימער דער זעלבער. ער ערשיינט ניט טעגליך אין א נייע אויפלאגע מיט א נייעם אינהאלט. א צייטונג דאגעגען איז טעגליך א וויסער בויגען פאפיר אנגעפילט מיט שווארצע פינטעלעך, וועלכע קענען זיין יעדען טאג אנדערע. איך געדענק א צייטונג, וועלכע פלעגט ערשיינען, מיט עטליכע צעהנדליג טויזענד יאָהר צוריק, ערגעץ־וואו אין טימבוקטו, אונטער דער רעדאקציאָן פון .... איך געדענק שוין ניט פון וועמען און דיעזע צייטונג פלעגט כסדר יעדען יאָהר ווערען פרימער, גאטספאָרכטיגער, רויטער עטליכע טעג פאר דער רעדאקטאָר־וואהל. נאטירליך, איז דיעזער ביישפיעל צו ווייט פון אונז, סאיי אין צייט סאיי אין ענטפערנונג, צו האָבען ערגיין א שייכות מיט אונזער פאל, אָבער אזוי פיעל קען מען דערפון זעהן, אז א צייטונג איז א זאך וואָס איז פוסט צורה ולובש צורה און איהר גוטסקייט אָדער שלעכטסקייט קען ניט ענטשיידען וועלכע אזוי לייכט ווי דאָס קען געטאָן ווערען אין אנדערע פעלע.

דאָס איז נאָך שווערער צולייעב דעם, וואָס דער ענטפער אויף די פראָגע צי איז די צייטונג גוט אָדער שלעכט העננט אָב, ווי דער אויסלעגען

סעם וועלכער׳ס נאָמען ביי דיקענס׳ן, פון דעם געשמאַק פון דעם אויסלעגער, דעם מחבר.

וועו איך רעד צום ביישפּיעל מיט א געוויסע וועגען דעם פּיעלדערמאַנטען, אָבער קיין מאָל ניט ערנסט בעשפּראָכענעם „ביגטעל בריף" — אויך דעם וועל איך זיך פּיעלייכט שפּעטער א ווייליקע אָבשטעלען — אוו ער זעהט אז ער האָט אויך אַלע מיינע טענות קיין ענטפער ניט, זאָגט ער אז דאָס וואָס איך זאָג איז אפשר טאַקע אמת, אָבער אַלץ וואָס איך האָלט פּאַר חסרונות האָלט ער פּאַר מעלות אוו.... טוט איהם וואָס.

אָפּט איז דאָס טאַקע דער פּאַל. גלויבענדיג אז דער ערפּאָלג, די סערקולייישאָן פון דער צייטונג הענגט אָב פון דעם דאָזיגען ביגטעל בריף אוו האָלטענדיג דעם ערפּאָלג פּאַר דעם העכסטען אידעאַל אין דעם פּרט פון צייטונגס ארויסגעבען, פאַנגט אָן דער מאַן, מיט וועלכען איך טענ׳ע, ביסלעכווייז טאַקע אנדערס צו בעטראַכטען דעם עסק, דאָס הייסט עס ווערט ביי איהם די גאַנצע זאַך אַלץ וועניגער האַמעטנע, אַלץ מעהר כשר.

די צרה איז, אז דער גוטער, עהרליכער גענאַסע, איבערהויפּט וועו זיין רויטע מעמבער קאַרטעל, אָן איבריגער קוואַטער אין קעשענע אוו א נאָמען אָהן דעם צונעמענים קיקער האָבען איהם געמאַכט פּאַר א בעל־הבית אין דער צייטונג, מיט איהרע ביידע הייזער, מיט דער גרויסער פּרעס מיט די פּיער לייענאַטייפּ־מאַשינען א. אז. וו. — די צרה, זאָג איך איז, אז דיעזער מאָן, זייענדיג פון דעסטוועגען אין דעם צייטונגס־געשעפט אזוי אונשולדיג וויא ס וויקעלקינד, זעהט פערשיעדענע ערשיינונגען אוו פערשטעהט ניט וויא אזוי גיך פאַנאַנדערצוקלייבען אין זיי. ער זעהט אָן ערפּאָלג דאָ, א ביגטעל אויך אָן אַנדער אָרט, אימיגראַציע אויך א דריטען, תליות אין רוסלאַנד וויעדער אַנדערסוואו, א גרויסען ראַדיקאַלען עלעמענט אין דער דאָזיגער אימיגראַציע, שוואַכע זייטען ביי קאַנקורענטען פון דער צייטונג, שטאַרקע שפּאַרעם (ארבייטער רינג, יוניאָנס, פּארטיי וכדומה) ביי דער אייגענער אוו אזוי וויא אַם מעהרסטען טייטלען אַלע מיט די פינגער אויך די ערסטע צוויי: ערפּאָלג אוו ביגטעל, איז דאָך א סימן. אז איינער הענגט אָב פון דעם אַנדערען; אז מען קלינגט איז א חגא. איז דאָס אָבער אזוי, דאַן ווירקט דער וואָרט ערפּאָלג וויא ס שלאָפּטרונק אויף דעם אונרוהיגען געוויסען אוו אַלעם וועלט אַלט, כשר וישר.

איך האָב דאָ גענומען דעם „ביגטעל" אַלס א ביישפּיעל, כדי צו וויזען וויא שווער עס איז אפילו פּאַר געוויסענהאַפּטע, אונאייגענניציגע מענשען צו אורטהיילען אין פראַגען מכוח וואָס איז גוט אוו וואָס איז שלעכט. פּאַר אונזער ענין איז, דערפּאַר, ניט וויכטיג אריינצוגעהן אין אונטערזוכונג פון דעם „ביגטעל" אַלס א כאַראַקטעריסטישען טהייל פון דעם היינטיגען „פּאַר־וועלט". אָבער וויי זאָגט די גמרא? הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא, האָט זיך שוין אזוי גע־מאַכט לאָמיר וועגען דעם זאָגען א פּאָאר וועל־טער, איידער מיר גענהען וויייטער.

דער „ביגטעל בריף" איז אין דעם „פּאַר־וועלט" ניט קיין אָריגינעלע אידעע. איינגע־פיהרט האָט דעם „דעפּאַרטמענט" אין אמעריקא די גע׳לע פּרעסע מיט דעם היגען „דזשוירנאַל" אוו „אייווינינג וואָרלד" אָן דער שפּיצע, אָדער „בראש", ווי מען זאָגט היינט אין אידישע אי־דיש, נוסח רוסלאַנד. יענע צייטונגען האָבען שוין לאַנג אָן עצה־געבער פּאַר געבראַכענע הערצער, צוקראַכענע שדוכים, צושטערטע לעבענס, אויס־געוועבטע ליעבע, אונטריי געוואָרענע חתנים אוו כלות דורך אינטריגאַנטען פון אַלע מינים א. אז. וו. ביי אונז איז דאָס נאָר א ביסלע פּאַנאַנדער־געצויגען געוואָרען — אין אונזער התלהבות ווערט אַלץ פּאַנאַנדערגעצויגען, א שטייגער ווי פיזישע קערפּער אין דער היץ — אוו די בריף ערשיינען ביי אונז ערסטענס א סך לענגער ווי די ביזנעסמעסיגע בריף פון די פּראַקטישע אַנגלאָ־זאַקסישע פערליעבטע אוו אַנדערע לייי־דענדע מענשען. צווייטענס, רעדט ביי אונז דער אַראַקטער אויך ניט אזוי לאַקאָניש, ניט אזוי קורץ אוו שארף ווי ביי זיי ביניהם, שוין דערפּאַר אַליין ניט, וויל ער שעמט זיך: איז דאָך עפּעס פּאַרט א סאַציאַלסטישער אַראַקטער, זיצט דאָך עפּעס פּאַרט אויף א מאַרקסיסטישען דרייפוס אוו קריעגט דאָך עפּעס פּאַרט זיין וווייהרויך פון לעם הייליגען רויטען פּייערל אונטער זיך. ער רעדט אפילו ניט קוקענדיג זיין בעל דבר גלייך אין די אויגען, אוו וואו דער עצה־געבער, ריכ־טיגער, די עצה־געבערקע — ביי די אַלטע גריכען איז דאָס ערטערווייז, דאַכט זיך, אויך געווען א פּרויעצימער, וועלכע האָט „אטענדעט" דעם „אַראַקעל" — אין דעם „דזשוירנאַל" זאָגט: „גענה אוו טו", זאָגט אונזער אַראַקעל: „לאָז ער געהן אוו טאָן", ער אָדער זי, רעדענדיג אין דער

דריטער פֿערזאָן, ווי מיר זאָגען אין דקדוק, עפּעס אַזוי ווי אַבהאָקענדיג דעם רוקען פון דעם עצה־זוכער און אָפּט געבענדיג אַן ענטפֿער, וואָס איז ניט דייטלעכער ווי די אמאָליגע ענטפֿערס פון דעם אַראָפּל פון דעלפֿי.

אַנאַנדער וויטערענטוויקלונג פון דעם אמע־ריקאַניש־גוי'אישען בינטל בעשטעהט דערין, וואָס וועהרענד ביי זיי ביניהם קומט די דאָזיגע אָדער הערר וואָס נויטיגט זיך אין א קלוגע עצה אָנגענאָמען און פערקנעפּלט ביז'ן האַלז מיט ענטשלאָסענע לאָנגע ווי זאָקען אויף די הענט, מיט א וואוּל אויפ'ן פּנים, ערשיינען אונזערע פער־ביטערטע הערצער אין דעם „פֿאָרווערטס" ניט פערדעקט און ניט פערשלייערט, די הענט אין לייבקוליר, דער גאַנצער מענש אין נעגליזשש און דערצעהלען זייערע מעשות ניט ווי די אמערי־קאַנער, אָהן צוריקהאַלטונג, דער גאַנצער קלאָג פאַר'ן גאַנצען עולם מיט גאַנצע ווערטער. דערפון, זאָגט מען אונז, ווערען ביי אונז דאָס געשאַפען די „פאַמיליענדראַמען", וועלכע דער בינטל ברענגט ארוים פונ'ם פאָלק גופו, ערסטער האַנד, יעדע וויבל א שעקספּיער, יעדער פערליעבטער בחור זיין אייגענער איבסען. אויף דעם אופן קריעגט מען, ווי עס שיינט, ניט נור ליטעראַטור חנם אין כסף, זאָנדערן אוצלכע ליטעראַטור, וואָס איהר ווירקונג אויף סערקוליישאַן איז גרעסער ווי די פּראַיניגטע טהעטיגקייט פון אלע בע־צאָהלטע נייעס־שרייבער, לייטאַרטיקלער, פּאָע־טען, סאַטיריקער, סקיצענשרייבער, ראַמאַנדיכ־טער, פּאָליטישקרייבער, וויצענמאַכער און אלע אַנדערע, והראיה דיעזע אלע קענען זיין מאַגערער אָדער פעטער, זעלטענער אָדער עפטער, קענען קו־מען אָדער גאָהן, וועהרענד דער בינטל בריף איז טעגליך אויף זיין אָרט ווי דער סטאָראָש אויף דער וואָך ביי זיין בודקע און וואָס פאַר א דעפּארטמענט עס זאָל ניט אויספּעהלען, ער מוז זיין, זיין בודקע איז ניט פערלאָזען.

מען זאָגט מיר, אז דער בינטל האָט זיך אין איין פּרט שוין אויסגעבינטעלט: ער האָט ניט מעהר דעם אמאָליגען „בער־רום"־כאַראָקטער, ער איז אין דעם פּרט פון צניעות בעסער ווי געווען. דאָס קען זיין. אָבער אין מיינע אויגען איז דאָס קיינמאָל ניט געווען דער ערגסטער כאַראָקטער־צוג פונ'ם בינטל. דאָס ערגסטע איז טאָקע די עצה־גיבערי, וועלכע איז ענטוועדער אינהאַלטס־לאָז און אונזיניג, אָדער אן עצה צו טאָן אזוי אָדער אזוי, ניט אויסהערענדיג דעם אנדערען צה, ניט וויסענדיג די אייגצעלהייטען פון דעם פאַל, ניט זיין פאַרגעשיכטע, ניט די ספּעציעלע אומשטענדען, ניט דעם כאַראָקטער פון די איבע־ריגע פּערזאָנען אין דעם דראמא א. אז. וו. קעהרט דאָס אן דרעהט דאָס ווי איהר ווילט, דער עצה־גיבער איז א זאָך, וועלכע קען ניט כאַראָק־טעריזירט ווערען מיט א פאַרלאָמענטאַרישען אויסדרוק. דאָס ערלויבט זיך ניט קיין אנשטענ־דיגע קאָפּיטאַליסטישע צייטונג אפילו דאָ אין אמעריקא אפּישיטא־שוין א סאָציאַליסטישע.

נור דאָס אלעס איז דאָ געזאָגט געוואָרען נור פערבייגעהענדיג. דאָס איז ניט מיין אייג־ציגע קריוודע געגען דעם „פֿאָרווערטס", אפילו ניט די גרעסטע. ווי מען וועט שפּעטער זעהן, געה איך פּיעל טיעפער אריין אין דעם גאַנצען ענין, האָב קלאָרע און אויספיהרליכע פאַרשלעגע צו מאַכען און פאר מיר איז דאָ גאָר ניט וויכטיג זיך אריינצולאָזען אין א קריטיק פון איינצעלנע דעפּארטמענטס אין דער „פֿאָרווערטס"־רעדאַק־ציע. איך שטעה אויף דעם שטאַנדפונקט, אז ווי אלעם איז דאָרטען איצט אָרגאַניזירט, קען קיין פערבעסערונג ניט מעגליך ווערען ביז מען וועט די צייטונג ניט שטעלען אויף אן אנדער פונדא־מענט. מחשבות'ן, איבערבויען איז דאָך איצט אויף דער טאָגסאָרדנונג: לאָז מען געהן א שריט ווייטער. פריהער אָבער נאָך א פּאָאר וועלטער אין דער פראגע: צי איז די צייטונג גוט אָדער שלעכט פון אנאנדער שטאַנדפונקט.

בעטראכט גוט אונזער פרעסע אין אלגעמיין און איהר וועט לייכט ארויסגעפינען, אז ניט דער „פֿאָרווערטס", ניט די אנדערע אידישע בלעטער אין ניו יאָרק זיינען אייגענטליך ניט קיין צייטונ־גען אין דעם פולען זין פונ'ם וואָרט.

אויב א גוטע צייטונג דארף זיין קודם כל א צייטונג, דאן האָבען מיר נאָך אזלכע גאָר ניט. איהר דארפט ניט פערגלייכען אונזערע צייי־טונגען מיט די אמעריקאַנישע. אז די „איוונינג סאָן", למשל, גיט יעדען טאָג אין איהר לעצטער אויסגאבע מעהר לעזעשטאָף, מעהר נייעס ווי יע־דע איינציגע פון אונזערע היגע — פון די פּראָ־ווינציעלע איז, פערשטעהט זיך, גאָר ניטא וואָס צו רעדען — פאר א גאַנצע וואָך איז א זאָך וואָס דארף ניט ערסט בעוויזען ווערען. עס איז אויך ניט נויטיג אויסצוטייטשען, אז קיין אמעריקאַנישע צייטונג וואָלט אויף א מינוט ניט

דולדען די בעזגראמאטנע ארט פון שרייבען. וועלכע צייכענט אוים א גרויסען טהייל פון אונזערע נייעם אין אלע צייטונגען. איהר טרעפט אפט א חלוקי דעות אין „ספעלען" צוויישען דעם נייעם־שרייבער און דעם קעפעל־מאכער אין די זעלביגע שטיקעל נייעם. עס איז נאר ניט נויטיג, זאג איך, צו פערגלייכען אונזער אידישע פרעסע מיט דער אמעריקאנישער ניט אין דעם פרט, ניט אין ערנסט אנאנדערען. פערגלייכט א אידישע צייטונג, וועלכע איהר ווילט, מיט די ארעמע דייטשע זעקס־זייטיגע „פאלקסצייטונג", דעם ארגאן פון אונזערע דייטשע געזאסען. אפילו זי האט מעהר אינהאלט, בעסערע און שפעטערע נייעם, אויספיהרליכערע רעפארטען, גרינדליכער און אינטעליגענטער געשריבענע עדיטאריעלס— טעגליך דריי, הויך נאטיצען — אן אלגעמיינע פאליטישע און ליטעראריש רונדשוי אין דער געשטאלט פון אינטעליגענטי צונויפגעשטעלטע שעער־און־קלעפ ארבייט, דאם הייסט, ארויסגע־נומענע זאכען פון אנדערסוואו. פערגלייכט א בעריכט פון א מיטינג, א גרויסען מיטינג ווי עום ביישפיעל, דעבע'עם אין קופער יוניאן אין דער „פאלקסצייטונג" און אין דעם „פארווערטס" און איהר וועט קומען, ווי איך, צו דער איבערצייגונג, אז אונזער אידישער ארגאן איז דערווייל נאך נאר קיין צייטונג ניט. אין דער צייט פון דעם ווייסטמייקערס סטרייק, וועהן דער „פארווערטס" האט ווירקליך געארבייט ערנסט, אפט מיט צו־פיעל ענטהוזיאסטישע פארטייליכקייט, איז ער אין זיינע רעפארטס געווען מיילען הינטער דער דייטשער „פאלקסצייטונג" און דאך איז דער סטרייק געווען א אידישער. אפילו אויב איך אינטערעסירט רוסלאנד, קענט איהר מעהר ווייסען לייענענדיג דיעזע דייטשע צייטונג ווי ערגעץ א אידישע.

אונזערע אידישע טעגליכע צייטונגען אונטער־שיידען זיך אין פיעלע הינזיכטען איינע פון די אנדערע, אבער אין איין פרט זיינען זיי אלע גלייך, הצד השוה שבהן איז, וואם זיי ווערען געפיהרט לויט די קאפריזען פון זייערע רעדאקטערע. זיי האלטען ניט פאר זייער אויפגאבע צו געבען דעם עולם א בעגריף פון אלין וואם דארף אינטערע־סירען אינטעליגענטע מענשען, צי דאם וואם זיי קומט אוים צו בעשרייבען איז נוגע א פריינד אדער א געגנער. איז אימיצער א געגנער, אדער „א פויער פון א פרעמדען פריכאד" (זעה קרי־לאוו), אדער גלאט ניט סימפאטיש דער רעדאק־ציע, מעג ער טאן, זאגען, שרייבען וואם ער ווילּ; מעג ער מאכען אין גרויסע קרייזען א רושם מיט זיין טהאט, זיין זאג, אדער געשריפען —ער ווערט אינגארירט.

„שרה־גיסה, קרוין — האט אין קאוונא ליי־בעל קליוואנסקי אמאל נאכ'ן ערסטען סדר ג'־טענה'ט מיט זיין פרומע, גוטע ווייב — סטייטס, דו האסט דאך דעם פרוש פשוט ניט געגעבען עסען.... גאט איז מיט דיר! דו, א אשה צדקנית!"

— איי, לאמיך צופריעדען, האט זי געענט־פערט, ער איז א שוואַרצער!

א סוף פון אלע טענות. ער איז א שוואַרצער, מיר האבען האלד ווייסע, און אזא פרוש ווערט ביי אונז אינגארירט.

דאם הייסט אבער, אז מיר האבען נאך קיין צייטונגען ניט. און אין דעם פאל פונ'ם „פאר־ווערטס", דעם איינציגען, וועלכער אינטערע־סירט אונז איצט, דעם איינציגען, ביי וועלכען מיר האבען א רעכט מיטצורעדען וויל ער ג־הערט צום גאנצען סאציאליסטישען עולם, קען מען פאלגענדעם זאגען:

ביז איצט האסטו געהאט אן אויסרייד: דער דלות, רחמנא־לצלן, דער דלות. א שטארקער ארגו־מענט פאר א סאציאליסטישע דזשורי! אבער איצט, ברודערקע, אז דו ביזט רייך קען מען פון דיר פערלאנגען א סך זאכען. פריהער פאר אלץ, אז דו זאלסט ווערען א אמת'ע צייטונג, אן אמת'ער ארגאן פון די עפענטליכע מיינונג, א ליכט אין די אויגען און א פיהרער אין וועג.

ווי אזוי דאם קען געטאן ווערען וועל איך וויזען אין דיעזע ארטיקלען.

וויכטיג איז אבער איינמאל פאר אלעמאל זיך גוט דורכצוריידען. דאם מוז געטאן ווערען אזוי סיסטעמאטיש ווי נור מעגליך, אויב דערפון זאל וואם ארויסקומען. לאמיר בעטראכטען צו־ערסט די פאלקספערוואלטונג, אויף וועלכע דער „פארווערטס" איז געבויט. וועהן מיר וועלען דאם פערשטעהן — און דאם איז ניט אזוי לייכט ווי מען קען מיינען — וועלען מיר זיך נעהענטער צו־קוקען צו די ספעציעלע מענעדזשמענט פון „פאר־ווערטס" און וועהן מיר זיינען פארטיג דערמיט וועלען מיר בעטראכטען דעם וויכטיגסטען טהייל פון אלע — די רעדאקציע.

אין אלע דריי הינזיכטען וועלען געמאכט ווערען דירעקטע פארשלעגע, — אזעלכע, צו וועל־

בע מען קען פיעלייכט מאכען „אמענדמענטס", אָבער וועלכע קענען דיסקוטירט ווערען אלס עט־ וואָס אזוינס וואָס איז קלאָר פארמולירט און האָט א פראקטישען כאראקטער. צום שלום וועל איך מיר דאן ערלויבען א פאָאר פערזענלייכע בעמער־ קונגען.

3.

פאַלקספערוואַלטונג

אין פלוג דארף קיין סאציאלדעמאקראט ניט זיין דאגעגען, אז אזא זאך ווי אן ארגאן פון א פארטיי —אפיציעל אדער ניט, דאָס מאכט ניט אויס— זאל ארויסגעגעבען ווערען פון דעם פאלק אליין. און אין פרינציפ קען ווירקליך קיינער ניט זיין דאגעגען. אָבער סאיידען דיעזער פרינציפ ווערט פראקטיש דורכגעפיהרט אויף אן אמת־ סאציאליסטישען אופן, דאָס הייסט, אין צוויי ווערטער אויסגערעכט, אז דאָס פאלק ענטשיי־ דעט, נאָך א נעמעיע אונטערזוכונג און מיט א מאיאריטעט־בעשלום ארויסצוגעבען א צייטונג און גיט איבער דאָס ארויסגעבען גופה צו א קאָמי־ סיאָן (קאָמיטע) פון עקספערטען אין אלע פע־ כער, — סאיידען, זאג איך, דאָס איז דער פאל, איז דער רעזולטאט אימער א טרויעריגער. מען דארף ניט האָבען קיין ווער וויסט וואָס פאר א ערפאהרונג אין סאציאליסטישע פארטיי־ארגא־ נען כדי דאָס צו פערשטעהן.

וואָרום, פריהער פאר אלץ וואָס איז דאָס אזוינס דאָס פאלק אלס צייטונגס־ארויסגעבער? לאָמיר זיך ניט נארען.

מיר זיינען היינטיגען טאג, כאפט אייך אן, צעהנטוויזענד ארבייטער און ארבייטער פריינד, וועלכע פיהלען די נויטוועגדיגקייט פון האָבען אן אייגענעם ארגאן. מיר אלע פיהלען — איך זאג בכיון: מיר פיהלען — אז מיר מוזען האָבען א פערטהיידיגער געגען אונזערע פיינדע, אן ארי־ גאניזאטאר, א פערבריטער פון אונזערע פרינ־ ציפען און אזוי ווייטער.

אפשר א צעהנטחלק פון דיעזער מאסע, האָ־ בען חוץ דיעזען געפיהל אויך א קלארען בעגריף וואָס פאר א סארט צייטונג מיר דארפען האָבען און מיר, די וואָס ווייסען דאָס, דארפען דאָס בעשליסען.

זיינען מיר אָבער אלע שטארק פערטאָן אין אנדערע צרכי־ציבור און נאָך דעם ערסטען גרוי־ סען ענטהוזיאסטישען מיטינג, בייַ וועלכען עס זיינען וואהרשיינליך געווען אנווועזענד פון דעם צעהנטחלק פונ׳ם צעהנטויזענד־קעפיגען פאלק, דאָס הייסט פון די טויזענד ציעלבעוואוסטע מענ־ שען א גרויסער טהייל, איז שוין פאר׳ן צווייטען מיטינג געבליבען א פינפטחלק פון יענעם צעהנט־ חלק — א מאן 200 — און וועז עס קומט צום גלויבן, אז דערפון אויך געבליבען אין דער היים א העלפט: הונדערט פארשוין.

דאָס זיינען די חסידים, דער אינוועניגסטער קרייז.

וועז דיעזע הונדערט קומען צוזאמען צו גרינ־ דען א צייטונג, הויבען זיך אויף עטליכע מענשען, האלטען רעדען מיט פיעל פייער און גרויס ענט־ הוזיאזמום. עס איז אמת, זיי זאגען ניט פיעל מעהר ווי ביי דעם ערסטען גרויסען מאס־מיטינג, וואו זיי זיינען אויך געווען, די ראשי המדברים, אָבער די צוהערער, פעסט גלויבענדיג אז וועמען דער אויבערשטער האָט געגעבען שכל צו רעדען, האָט ער אויך געגעבען קענטניסע און ידיעות אין פיעל זאכען, וואָס דער פראָסטער שכל בע־ נעהמט גאָר ניט, טראכטען אז מסתמא ווייסען די גדולים שוין וואָס מען האָט צו טאָן. דערביי נעהמט אויך דאָס וואָרט אן אינטעליגענטער אר־ בייטער, כמעט אן אינשורענס־איידזשענט, אָדער א פריקאזטשיק אין א געשעפט, און ער הויבט אָן צו רעדען אפשר טאקע ניט קיין הויכע מליצה, אפשר טאקע אָהן עקסטרא גרויסע התלהבות, אָבער דערפאר פראקטישע ביזנעס־ רייד, א מחיה צו הערען.

קענען פון דעסטוועגען אָבער אלע הונדערט מאן ניט נעהמען זיך צו דער ארבייט, קלייבט מען אוים פאר׳ן פאנאנדערגעהן א „קאָמיסיע פון נייַן", אָרום וועלכע עם אימער דאָ א צעהנטער, אלס עלטערער מענש, אָדער אלס לאָיער, אָדער אלס אזעלכער וואָס וויים וואו מען קען קריגען א דרוקער, א דירה, די נויטיגע יוניאָן־זעצער און אזוי ווייטער.

דאָס פאלק וויל האָבען עטוואָס. דאָס פאלק איז 10 טויזענד שטארק.

טויזענד פון די 10 טויזענד ווייסען וואָס מען דארף טאָן און בעשליסען ארויסצוגעבען דאָס וואָס דאָס גאנצע פאלק וויל האָבען.

הונדערט פון די טויזענד קומען צום לעצטען מיטינג, בייַ וועלכען דער אָנהויבּ דארף עגדליך געמאכט ווערען און

צעהן פון די הונדערט זיינען די אויסגע־וועהלטע טוערס.

איצט ווער זיינען די צעהן? וואָס פערשטע־הען זיי פון דער צייטונג אלס א געשעפט? וואָס וויסען זיי פון די פעהיגקייטען און קענטניסע, וועלכע מענשען וואָס שרייבען אין רעדיזשירען א טעגליכע צייטונג (און ניט גלאט אין דער וועלט אריין שרייבער) דאַרפען האָבען? וואָס וויסען זיי פון פּאָפּיער, דרוק און זאץ? וואָס פערשטע־הען זיי פון אָפּיס־אַרבייט? וואָס פאַר א בעגריף האָבען זיי פון פערטהיילען די צייטונג, פון קרי־נען אַדווערטייזינג, פון „מאַבען" סובסקרי־בערס? וואָס פאַר א ערפאַהרונג האָבען זיי אין דעם וויכטיגען פּרט פון צוציהען לעזער?

וואר זיינען איבערהויפּט די צעהן?

געווענליך צוויי דאָקטוירים, איין לאָיער, איין פּאָעט, איין בוכהאלטער, איין אינשורענס־אגענט, צוויי ארבייטער, איין געווענער צייי־טונגס־מאן און איין .... אזוי גלאט א גוטער ענאָסע.

אלע צעהן עהרליכע, בראווע, ערגעבענע סא־ציאליסטען, אָבער וועו זיי וואָלטען זיך גענומען מיט זייערע פעהיגקייטען צו דיעזעם ספּעציעלען געשעפט מיט דער האָפענונג עפּעס אויפצוטאָן, וואָלטען זיי גראדע אזוי גוט געמעגט זיך נעהמען צום בויען, לאָמיר זאָגען, דעם אייפעל־טורעם.

אָבער זיי האָבען זיך גענומען און א צייטונג איז געוואָרען. קוים אָבער איז די צייי־טונג א פאקט, פאנגט אן אויסצואואקסען ביי דער זייט פון דעם פאקט אנאנדערער און אזוי נאָהענט דערביי, אז די ביידע פאקטען זעהען אוים צונויפגעוואקסען ווי דער בעריהמטער סיאמעזער צווילינג. לעבען דער צייטונג בעווייזט זיך דער דלות.

די צעהן וועגען זיך צו די הונדערט, די הונדערט צו די טויזענד און די טויזענד צו דער גרויסער בריטער מאסע. די גרויסע בריטע מא־סע ענטפערט ווי זי קען און געהט פאנאנדער זיך פון דאָם ניי רעדוצירענדיג אויף טויזענד, וועלכע ציהט זיך צורוק אזוי צונויף אז עם בלייבען די אָרגאניזירטע הונדערט, וועלכע הויבען אן קלוי־בען נייע קאָמיטעס וויי מען קלערט, אז מען האָט ניט געטראָפען די ריכטיגע צעהן.

עם איז זעלבסטפערשטענדליך אז די נייע קענען ניט זיין בעסער ווי די אלטע, ווי עם קענען ניט אריסקומען אנדערע בייגעל פון דיזעלבע טייג, אָדער אנדערע טייג פון דיזעלבע דייזע. אין דער מאסע איז, הפנים, דא מאטעריאל פאר גוטע „וואָקינג דעלעגייטס", פאר גוטע שטרא־סען־רעדנער, פאר גוטע אלץ וואָס איהר ווילט, אָבער ניט פאר די מענעדזשמענט און די רעדאק־ציע פאר די צייטונג. דאָס האָט מען אונז אין חדר ניט געלערענט.

דער דלות מאכט מחלוקות, די מחלוקות גע־פינען זייער ליטעראַרישען אויסדרוק אין דער צייטונג, עם ווערט בעשאפען א ביטערקייט, דאָס פאלק הויבט אן צו בעשולדיגען די גדולים, די גדולים — איינע די אנדערע, אלע דעם מענעדזש־מענט, דער מענעדזשמענט אלעמען וכדי בזיון וקצף.

דערווייל קריעכט מען וואָס א טאג אלץ טיע־פער און טיעפער אין דעם גרונדלאָזען זומפּ פון חובות און די קרעדיטאָרען, מורא האָבענדיג פאר א באנקראָט, קרימען זיך און ווערען אלץ גרעסע־רע קרעדיטאָרען און.... „דער רעדלע ער דרעהט זיך!"

די אונענדליכע צרות פּלאָדענען נאָכאנאנד די אונצופריעדענע, די דיסגאָסטעטע, די מענשען וואָס קענען גארנישט טאָן און זאָגען אז זיי ווילען ניט.

דערווייל בלייבט די גאנצע לאסט אויף די שולטערען פון עטליכע מעהר ענערגישע, פעהי־גערע גענאָסען, וועלכע קלייבען זיך ביסלעכווייז אן קענטנים אין די פערשיעדענע צווייגען פון דעם געשעפט און הויבען אן צו רעדען מיט אוי־טאָריטעט ביז זיי ווערען צו גרויס אין די אויגען און מען גיט זיי דעם נאָמען „קליקע".

איך ווייל דא ניט בעריהרען די „אונטער־נעהמונגען", די מאסקענבעלער, די עקסקוירשענס און אנדערע אזעלכע „סקימס" צו מאכען געלד, וועלכע האָבען גוטע אָבער אויך עקעלדיגע זיי־טען. עס וואלט געווען לייכט צו בעווייזען אז א גרויסער טהייל פון די פערזומפונג אין אונזער בעווענונג קומט פון דיעזע אונטערנעהמונגען. אָבער נחזור לענייננו.

אין אָנהויב איז די „קליקע" אויפאך א הייפעל מענשען וואָס וויסען מעהר און טוען מעהר ווי אלע אנדערע. שפּעטער אָבער פאסירט פאלגענדעס.

ערסטענס, מאכט פון זיי די ביזנעס, דער דלות, די אייביגע יאָגענים נאך געלד, די אייביגע ליגענס (לשם שמים), דער וואונש צו זיעגען,

צו שווימען געגען שטראָם, ניט אַכטענדיג אויף שטורם־ווינד און דונערשלעג, דער ספּאָרט־כאַראַקטער, וועלכער ענטוויקעלט זיך ביי זיי — ־אָם אַלעם מאַכט פון זיי ביזנעס־סאָציאַליסטען, „פֿראַקטישע" מענשען, וועלכע פֿאַנגען אָן בים־לעכווייז פיינד צו האָבען דעם אַלטמאָדישען סאָציאַליסט (יאָלד — אויף זייער לשון) דעם „צדיק אין פּעלץ", דעם „גענאָסע" און אזוי ווייטער.

צווייטענס, וועז די צייטען ווערען בעסער, וועז מען בראָדשעט דורך אַלע זומפּען און מען קומט ענדליך אַרוים אויף דער יבשה, וואו עס שיינט שוין די זון איבערן קאָפּ, און עס יאַווענט זיך א גרין גרעזעלע, א פרי אויף א בוים, און מען קען שוין עפּעס גענייסען, דאַן שטעהט שוין דיעזע „קליקע" אינעווענג און פיהרט די גרענדע.

דיעזע קליקע איז דאַן דאָס פּאַלק. זי רעגירט. זי מאַכט מענדזשערס און רעדאַקטערע, זי פּער־וואַלטעט אַלעס, זי אורטהיילט און פּאַראור־טהיילט און אזוי ווי זי ארבייט נאַטירליך אונ־טער דער מאַסקע פון דעמאָקראַטיע, מאַכט זי זיך איהרע מאַיאָריטעטען, פּערשטאָפּט זי דעם דאָס מויל, יענעם די אויערן און וואַרפּט דעם דריטען זאַמד אין די אויגען. און אַלץ לטובת הכלל. אַלץ מחמת זה, די זאָגענאַנטע קליקע, פיהלט ביי זיך אז דאָס ביסעלע פּאַלק ארים איהר וויים גאָר נישט און קען גאָר נישט וויסען. רייד, אָבער שטים כדבעי!

דאַן פֿאַסירט נאָך עטוואָס.

לפּנים איז די אַסאָסיאַציישאַן די פּאַלקס־פּערוואַלטונג. זי האָט אָבער ניט געגונג אינטע־רעס אין דער זאַך צו קומען צו אַלע מיטינגס. פון די צייטען פון דלות זיינען זיי אזוי שרעקליך אָפּט! זיי פערמאַטערען. וואָס איז דער פּוענט יוצא דערפון? אָט וואָס. אזוי ווי יעדער אַנגע־שטעלטער ביי דער צייטונג איז א מעמבער און דערפּאַר טאָקע מאַטעריעל פּאַראַינטערעסירט אין דעם געשעפט, און אזוי ווי יעדער מאַטעריעל פּאַראַינטערעסירטער איז בטבע קאַנסערוואַטיוו. האָט בטבע פיינד קיקערס און רעבעלען, וועלכע קענען חלילה איבערקאָהרען די שיסעל, זיינען זיי די הויפּמאַכערס און די הויפּטשטימערס, זיינען זיי די וואָס סאָנדזיען און ראַנדזיען, די בעלי־בתים, זיינען זיי דאָס פּאַלק! זיי און די קליקע.

און אזוי ווי אין זייער אינטערעסע איז צו האָבען וואָס וועניגער שטערונגען, וואָס וועניגער רעפּאָרמען, וואָס וועניגער איבערקאָהרענישען, זיינען זיי די וואָס שטאָהען שטאָל און אייזען פּאַר דעם רעדאַקטאָר, פּאַר דעם מענעדזשער וער און וואָס דיעזע זאַלען ניט זיין. זיינען זיי אזעלכע אָפּט אינסטינקטיוו, אָפּט אהרליך, אָפּט זיך אַליין ניט אָבגעבענדיג קיין דין וחשבון.

דאָס אַלעס איז דער פּאַל ניט בייז „פּאָר־ווערטס" אַליין. בדרך כלל איז דאָס די נאַטור־געשיכטע פון יעדער פּאַלקספּערוואַלטונג אין אַלגעמיין.

איז די פּראַגע וואָס צו טאָן? און אז די פּאַלקספּערוואַלטונג טויג ניט, הייסט דאָס אז מען דאַרף נעהמען און איבערגעבען דעם „פּאָר־ווערטס" צו ערגעץ א פּריוואַט־מאַן? געווים ניט. וואָס־זשע דען?

איך וועל פּרובירען ענטפּערען אויף דיעזע פּראַגען אין דעם נעכסטען ארטיקל.

פון דער רעדאַקציאָן:

מיר דרוקען דיעזען ארטיקל פון גענאָסע ווינטשעווסקי ניט דערפּאַר ווייל מיר געפינען זיין קריטיק פּאַר בעזאָנדערס אויספּיהרליך און גרינדליך. די גאַנצע קריטיק וועגען „פּאָר־ווערטס" וועלכע בעשרענקט זיך אייגענטליך אויף צוויי קאַלומס פון די 32-30 קאַלומס לעזע־שטאָף וואָס דער „פּאָרווערטס" ענטהאַלט טענליך איז אפילו זעהר מילד נאָך די „פּינף און א האַלב יאָהר אָנגעקליבענע גאַל", ווי דער פערפּאַסער דריקט זיך אויס.

דאָגעגען זיינען זיינע אַנגריפּע געגען פּאַלקס־פּערוואַלטונג רייך אין גאַל אָבער אַרעם אין אר־גומענטען, און די פּאַלקספּערוואַלטונג קען דיעזע אַנגריפּע גאָנץ רוהיג אריבערטראָגען.

מיר דרוקען אָבער דעם ארטיקל וויל מיר מיינען, אז נאָכדעם ווי געט. ווינטשעווסקי איז אָבגעווען ביי דער „צוקונפט" צוויי און א האַלב יאָהר אַלס רעדאַקטאָר און האָט טאָקע פיעלייכט דערפּאַר די גאַנצע צייט ניט געפונען פּאַר פּאַסיג אויסצודרוקען די מיינונגען און געפיהלען וועגען דיעזע פּראַגען, איז ער איצט בערעכטיגט צו פּאַדערן פון דער „צוקונפט" פּאַר זיך פּרייע פּרעסע. ער קען זיך דעריבער פּריי ארויסזאָגען ביז'ן סוף.

ל. ב. בודין

די נאַציאָנאַלע קאַנווענציאן פון דער סאציאליסטישער פּארטיי

ונטאג, דעם 15טען מאי, וועלען אין שיקאגא זיך צוזאמענגעקומען די דעלעגאטען צו דער נאציאָנאלער קאַנווענציאן פון דער סאציאליסטישער פּארטיי. די ערשטע נאציאָנאלע קאַנווענציאן פון דער סאציאליסטישער פּארטיי אין איין „אַחד" יאָהר, א יאָהר אין וועלכען עס דארפען ניט פאָרקומען קיין פרעזידענט־וואהלען, און מען דארף דארום ניט נאָמינירען קיין קאַנדידאטען. דאָס איז די ערשטע קאַנווענציאָן, וועלכע וועט אייגבערופען פאר דעם אייניגען צוועק — זיך צו בעראטהען איבער דעם גאנג פון דער בעוועגונג, און צו בעשפּרעכען „וועגען און מיטלען" וי. אזוי אם בעסטען אָנצופיהרען די פּראָפּאגאנדא פון סאציאליזמום. דיעזע קאַנווענציאָן איז דארום צו בעגריסען מיט פריידען, — אפילו וואן עס זאל זיין וועניג הפּאָנונג דאָס זי וועט אויפטהאָן עטוואָס וויכטיגעס. שוין דער פּאקט אליין דאָס די פּארטיי האָט פערופען א נאציאָנאלע קאַנווענציאָן אזוי סתם אין א מיטען „מיטוואָך — שבת צו נאכט" אום זיך „אויסצוריידען די האַרץ", גאָרניט נאָכלען אמעריקאָנער מנהג לויט וועלכען א קאַנווענציאָן דארף אָבגעהאלטען ווערען בלויז ביי א קאזיאָנער געלעגענהייט: צו נאָמינירען קאַנדידאטען, א. ד. ג. — שוין דער פּאקט אליין איז געווי־סערמאסען א רעוואָלוציאָנערע טהאט אין אונזער גרויסע פּארטיי־לעבען.

עס זיינען אָבער פּאראן גרויסע האָפּנונגען דאָס דיעזעם וועט ניט זיין די אייניגע בעדיי־טונג פון דיעזער קאַנווענציאָן. פיעלע אומשטענדען דייטען דערויף דאָס דיעזע קאַנווענציאָן וועט זיין די וויכטיגסטע וואָס איז נאָך וועלכע עס איז אָבגעהאלטען געווארען פון אונזער פּארטיי, אדער אירגענד וועלכער אנדערער סאציאליסטישער פּארטיי אין דיעזען לאנד.

עס איז זיכער דאָס צו קיין צייט בעפּאָר האָט א סאציאליסטישע קאַנווענציאָן זיך פער־זאמלט אין אזעלכע שטורמישע צייטען ווי די יעצטיגע. און עס איז אויך זיכער דאָס צו קיין צייט בעפּאָר האָט א סאציאליסטישע קאַנווענציאָן ניט געהאט די אויפגאבע אנצוויאָגען וועלכע פיעל פערלאָרענע צייט ווי די קאַנווענציאָן וועלכע וועט זיך פערזאמלען זונטאָג, דעם 15טען מאי, אין שיקאגא. די לעצטע אכט־צעהן יאָהר בילדען איינע פון די שטורמישסטע פעריאָדען אין דער ענטוויקלונג פונ׳ם אמעריקאָנער פּאָלק בכלל, און דעם אמעריקאָנער ארבייטער־קלאָס בפרט. דער עקאָנאָמישער פּארטשריט, און ספּעציעל די קאָנצענטראציאָן פון רייכטהום און עקאָנאָמישער מאכט, האָט וועהרענד דיעזע עט־ליכע יאָהר געמאכט אזעלכע ריעזען־שריטע דאָס אלעס איז געקומען אין בעוועגונג, וועלכע אין א בעוועגונג פּאָרווערטס, איז כאטש אין א סאָרט קרייז אדער זיי־זאג בעוועגונג. אן אונרוהיג־קייט איז געקומען איבער׳ן גאנצען לאנד; אן אונרוהיגקייט וועלכע שפּיגעלט זיך אָב אין יע־דער קלאָסע, אין יעדער שיכט פון אונזער בע־פעלקערונג; אן אונרוהיגקייט, וועלכע האָט אָנ־געגריפען אפילו די קאַנסערוואטיווסטע עלעמע־נטען פון אונזער ארבייטער־בעוועגונג, וועלכע זיינען ביז נאָך גאָר ניט לאנג געשלאָפען רוהיג און געלאסען אונטער דער איינשלעפערענדער ווירקונג פון דער פיהרערשאפט פון גאָמפּערס און זיין חברותא.

אונטער דעם דרוק פון דיעזע אומשטענדען איז די שטימונג פאר׳ן סאָציאליזמום ריעזיג גע־וואקסען אין דיעזען לאנד, וואו נאָך גאָר ניט לאנג צוריק איז אפילו דער נאָמען סאָציאליז־מום געווען גאנץ אונבאקאנט, א חוץ ביי א היי־פעלע „פרעמדע", וועלכע האָבען די בעקאנט־שאפט מיטגעבראכט פון אייראָפּא אדער זי גע־שלאסען דא ביי זייערע לאנדסלייטע פון שריפ־טען געשריבען אין פרעמדע שפּראכען. און

ניט נאר די ש ט י מ ו נ ג פאר'ן סאציאליזמוס איז געווארן, זאגאר די ש ט י מ ע ן וועלכע ווערען פאר איהם אבגעגעבען ביי די וואהלען זיינען אים אליעמיינעם שטארק געווארן. און נאך מעהר איז געווארן די מיטגליעדער־צאהל פון דער סאציאליסטישער פארטיי. פון א קליין הייפעלע — מעהרסטענס איינגעוואנדערטע — איז די מיטגליעדערשאפט פון דער פארטיי אזוי ריזיג געווארן דאס זי בילדעט יעצט א גרויסע ארמיע, און בעשטעהט הויפט־זעכליך פון אייגעבוירענע אמעריקאנער.

אבער ניט אבטענדיג אויף דעם וואוקס פון'ם סאציאליזמוס — דער שטימונג פון'ם סאציאליזמוס — אין די לעצטע עטליכע יאהר, און ניט אבטענדיג אויף דעם וואוקס פון איהר אייגענער מיטגליעדער־צאהל, איז זיך אונזער פארטיי, — וועניגסטענס איהר נאציאנאלע ארגאניזאציאן, — וועהרענד דיזער צייט גאנץ רוהיג געשלאפען מיט'ן שלאף פון אן אונשולדיג קינד. איהרע קאנווענציאנען האבען זיך פערזאמעלט איין מאהל אין פיער יאהר, איהר נאציאנאל־קאמיטע און עקזעקוטיוו־קאמיטע — פיעל עפ־טער. אבער געטהאן, א חוץ רוטין־ארבייט — האט זי גאר ניט, אדער כמעט גאר ניט. דאס קאכעדיגע לעבען, די אונרוהיגע בעווענונג ארום איהר האט זי וועניג בעריהרט. זי האט גע־פיהלט דיזעס אונרוהיגקייט, דיזעס עלעמענטא־רע בעווענונג, אבער זי האט זי ניט געקענט ארייניציהען אין'ם קרייז פון איהר אייניווירקונג, עס איז איהר ניט גלונגען איהר טהעטיגקייט אזוי צו פערריכטען, אז זי זאל דיזעס ערשיינונ־גען בעאיינפלוסען, זיי צו איהר אייגענעם גונ־סטען אויסצונוצען.

וואר איז דאריגען שולדיג? אויף דיזעער פראגע איז שווער צו אנטוואָרטען. וואהרשיינ־ליך איז דאס פיעלע אורזאכען האבען דאביי מיטגעארבייט: ענגע טראדיציאנען, איבערגענו־מען פון דער אלטער ס. ל. פ.; אונגענוע בע־קאנטשאפט מיט די פאליטישע אינסטיטוציא־נען פון לאנד וועלכע האט פעראורזאכט א גע־וויסע פערבלענדונג דורך דעמאקראטישע פאר־מען אהן אינהאלט; און אונפעהיגע פיהרער־שאפט. דער לעצטער אומשטאנד האט זיך ספעציעל בולט ארויסגעזייגט אין ד' לעצטע פאר יאהר, וועו די אומשטענדען זיינען נעווען די גינסטיגסטע וואס האבען וועו עס איז עק־זיסטירט פאר דער אויסשפרייטונג פון א גרויס־ארטיגער אגיטאציאן וואס זאל ארומנעהמען די גאנצע ארבייטער־קלאסע פון לאנד, און ספע־ציעל די גאנצע טרייד־יוניאניסטישע בעווענונג, אין איין מעכטיגער פראטעסט־בעווענונג געגען דער טיראניי פון'ם רייכטהום. עס איז כמעט אונגלויבליך, אבער דאך וואהר, דאס די עפאכע־מאכענדע ענטשיידונגען פון די גריכטס־אינ־סטאנצען אין דער העטער'ס קיים, באקם סטאוו קאמפ. קיים, גאמפערס קאנטעמפט קיים, און דערנלייכען, וועלכע מאכען א נארמאלע, פריער־ליכע ארבייטער־בעווענונג א זאך דער אונמעג־ליכקייט, זיינען פון אונזער זייט גאנץ און גאר ניט בעמערקט געווארן. אבער טאקע לחלוטין גארניט, אזוי ווי זיי וואלטען גאר אויף דער וועלט ניט געקומען. אונזער נאציאנאלע פאר־טיי ארגאניזאציאן האט אין די לעצטע פאר יאהר געהאלטען אין איין ארומשיקען צו די ברענטשעס ליטעראטור טאן־וויין. אבער דיזעס ליטעראטור איז בעשטאנען הויפטזעכליך פון אלערליי רעפערענדומס איבער וועלכע די מיט־גליעדער האבען געהאלטען אין איין שטימען. אבער וואס אנבעלאנגט ווירקליכער אגיטאציאן, אדער ענערגישען און ראציאנאלען איינגרייפען אינ'ם פאליטישען לעבען פון פאלק — איז אב־סאלוט גאר ניט געטהאן געווארן.

ניט לאנג צוריק האט א מיטגליעד פון אונ־זער נאציאנאל עקזעקוטיוו זיך בעקלאגט עפענטליך אין אונזער פרעסע דאס די נאציא־נאל עקזעקוטיוו וואלט נעבעך וועלען עפעס טהאן, אבער זי האט מורא פאר די מיטגליעדער, ווייל ווי גאר עמיצער הויבט אן עטוואס צו טהאן שרייט מען באלד: „אפפארטוניזמום!". דערמיט האט דיעזר מיטגליעד איהרער דער נאצ. עקזעקוטיוו נאטירליך ארויסגעשטעלט אן אריסקייטס־אטעסטאט, — אן עקזעקוטיוו וואס האט מורא פאר איהר אייגענעם שאטען, איז זיכער ניט פעהיג צו פיהרען די געשעפטען פון א גרויסער פארטיי, אין א גרויסען לאנד, אין א שטורם־און־דראנג־פעריאדע. די קלאגע איז אבער אויך ניט אמת. די פאקטען זיינען פונקט פערקעהרט: ניט נאר האט די מיטגליעדער־שאפט דער עקזעקוטיוו ניט געשטערט אין איהר ארבייט, זאנדערן וועו די מיטגליעדער־שאפט האט די עקזעקוטיוו זאגאר אפיציעל אויפגעפאדערט צו טהאן געווייסע ארבייט האט

די עקזעקוטיוועס ניט געהאט ענטוועדער דעם גוטען ווילען אדער די נויטיגע פעהיגקייטען די ארבייט צו פערריכטען, און די אויפגאבע איז געבליבען ניט ערלעדיגט.

די שולד איז אבער נאטירליך ניט פון דער עקזעקוטיוועס אליין. וועז די גאנצע פארטיי אדער אפילו בלויז א גרויסע צאהל פון איהרע מיטגלידער, וואלטען ווירקליך פערלאנגט אריבייט פון אויך געוואוסט וואס פאר ארבייט זי פערלאנגט, וואלט די עקזעקוטיוועס דיעזע אריבייט געמוזט פערריכטען. און וועז ניט וואלט זי לאנג ניט פערבליבען אן דער שפיצע פון דער פארטיי־לייטונג. דער פאקט אליין דאס כמעט די זעלבע עקזעקוטיוועס איז פערבליבען אין אמט אין פערלויף פון עטליכע טערמינען, איז דער בעסטער בעווייז דאס די מאיאריטעט פון די מיטגלידער איז געווען גאנץ צופריעדען מיט דער טהעטיגקייט פון דיעזער עקזעקוטיוועס אינ'ם פערלויף פון דיעזער גאנצער צייט.

ווי אזוי אונזער נאציאנאלע ארגאניזאציאן פונקציאנירט, און מיט וואס אונזערע מיטגליעדער שטעלען זיך צופריעדען, אפילו וואס אנבעלאנגט רוטינע ארבייט, וועז זי איז נור פון א ביסעל אינטעלעקטועלערען כאראקטער, קען מען זעהן פון פאלגענדעם: די לעצטע נאציאנאלע קאנווענציאן האט איינגעזעצט צוויי קאמיסיאנען אום צו שטודירען צוויי וויכטיגע פראגען וועלכע זיינען אויף דער לעצטער קאנווענציאן זעהר לעבהאפט בעהאנדעלט געווארען: די וואנדערונגס־פראגע און די אגראר־פראגע. דיעזע קאמיסיאנען האבען געזאלט זאמלען מאטעריאל פארבעריטען אויספיהרליכע בעריכטען און דיעזע בעריכטען אדער מאטעריאל פערעפענטליכען לאנג בעפאר דער נעקסטער קאנווענציאן, אום די מיטגליעדער זאלען קענען דיעזע פראגען אינטעליגענט דיסקוטירען אויף פארטיי־פערזאמלונגען און אין דער פרעסע, און אינסטרוירען די דעלעגאטען צו דער קומענדער קאנווענציאן. די קאנווענציאן איז שוין אויפ'ן נאו, די דעלעגאטען זיינען שוין אלע ערוועהלט, און פון די קאמיסיאנען?—„ני סלוכו ני דוכו", אין קול ואין עונה, אזוי ווי אין וואסער ארויינגעפאלען...

נאך א ביישפיעל: מיט א מאנאט נייז צוריק האט די נאציאנאל עקזעקוטיוועס זיך מתקנא געווען אין לייטישע פארטייען און האט אנגעשטעלט דריי בעריכטערשטאטער אויף וועלכע זי האט ארויפגעלייגט די פפליכט צו בעריכטען צו דער קומענדער קאנווענציאן אידער בער די דריי וויכטיגע געגענשטענדע וועלכע וועלען שטאהן אויף דער טאגעס־אארדנונג, אויף די צוויי אויבענדערמאהנטע, ארגאניזאציאן, אגיטאציאן און וואהל בעווענונג. דיעזע בעריכטערשטאטער האבען בעדארפט אויסארבייטען זיינערע בעריכטען, און זיי פארלייגען געדרוקט פאר די מיטגליעדער וועניגסטענס 60 טעג פאר דער קאנווענציאן. עס איז יעצט וועניגער ווי 30 טעג פאר דער קאנווענציאן, און די בעריכטען פעהלען נאך. זיי וועלען וואהרשיינליך פעהלען ביז'ן טאג פון דער קאנווענציאן. די דיסקוסיאן וועלכע די מיטגליעדער האבען געזאלט האבען אין דיעזע פראגען האבען ניט געקענט שטאטפינדען. די דעלעגאטען זיינען ניט אינסטרואירט. די בעריכטען וועלען קומען אלע מיט א מאהל, צו דער לעצטער מינוט, וועז אפילו די דעלעגאטען וועלען קיין צייט ניט האבען זיי רוהיג און לאנגזאם צו שטודירען. די בעשלוסע וועלען דאן אנגענומען ווערען מעשה האררי־אפ, ווי געווענליך, און די דעלעגאטען וועלען פאהרען אהיים געזונטערהייט...

דאך, לאמיר האפען, דאס דיזען מאל וועט די זאך צוגעהן א ביסעל אנדערש. לאמיר האפען, דאס די דעלעגאטען צו דיזער קאנווענציאן וועלען זיך ניט לאזען פערדרעהען א מח פון די „ביזנעסלייטע", וועלכע פיהרען די גרענדע אין אונזער נאציאנאלער ארגאניזאציאן, לאמיר האפען, דאס זיי וועלען בעשטאהן דארויף, דאס די אלע וויכטיגע פראגען, וועלכע שטאהען אויף דער טאגעס־אארדנונג: איינוואנדערונגס־פראגע, אגראר־פראגע, ארגאניזאציאן, אגיטאציאן, וואהל־בעווענונג, און נאך אנדערע וויכטיגע פראגען, וואס וואלטען בעדארפט שטאהן אויף דער טאגעס־אארדנונג, ווי: פרעסע, ארבייטער, שולען און בילדונגס־יועזען א. ה. גל., ווי אויך די וויכטיגסטע פון אלע פראגען, נעמליך, די אויפגאבע פון דער פארטיי, אין דער יעצטיגער פאליטישער קאניוקטור, ווי זי שפיגעלט זיך אב אויף דער ארבייטער־בעווענונג, זאלען גרינדליך בעהאנדעלט ווערען. די דעלעגאטען מוזען האבען אין זינען, דאס דער צוועק

פון דער קאנווענציאן איז ניט דאס ערווארטלען פון די דעלעגאטען, די רייזע הין און צוריק, און דאס אויסהערען פון שהנע ערעפנונגס־און־שלום־רעדען, זאנדערן די פערהאנדלונגען בנוגע די פונקטען פון דער טאגעס־אָרדנונג, אום צו געבען א ריכט־שנור פאר דער ווייטערדיגער טהעטיגקייט פון דער פארטיי, און דאס עס איז בעסער און בילליגער פאר דער פארטיי, דאס די קאנווענציאן זאל דויערען א ביסעל לענגער, איידער דאס אלע פונקטען פון דער טאגעס־אָרד־נונג זאלען ניט פערהאנדעלט ווערען, אדער דאס בעשלוסן זאלען אָנגענומען ווערען אין אייל־נישׂ, מיט צוויי מינוטען רעדע־צייט, אין וועלכע מען קען בלויז איבערקייען, וואס דער פרי־הערדיגער רעדנער האט געזאגט.

וואס די קאנווענציאן זאל בעשלוסן איז, נאטירליך, ניט פאר אונז פארצושרייבען. קיין מיינונג איבער אירגענד וועלכע פונקטען פון דער טאגעסאָרדנונג קאנען מיר ניט אויסדריקען, צוליעב די אורזאכען, וועלכע מיר האבען פרי־הער אָנגעגעבען: די אבוועזנהייט פון אירגענד וועלכע בעריכטען אדער מאטעריאל. אי־בער דער איינציגער פראגע, וועלכע איז שוין אין אונזער פארטיי געווייסער־מאסען דיסקוטירט געווארען, די איינוואנדערונגס־פראגע, האבען מיר שוין געהאט די געלעגנהייט אונזער מיי־נונג אויסצודריקען, און זי איז אונזערע לעזער וואהרשיינליך גוט בעקאנט: האלט זיך אן דער גרויסארטיגער, פרינציפיעלער און פראקטישער רעזאלוציאן פון׳ם שטוטגארטער אינטערנאציא־נאלען סאציאליסטישען קאנגרעס. איבער איין פונקט וועלן מיר זיך אבער דאך ערלויבען אויס־צודריקען א מיינונג. צום פונקט „אגיטאציאן" איז עס די פליכט פון יעדען דעלעגאט צו זעהן, דאס בעשלוסע זאלען געפאסט ווערען, וועלכע וועלען צווינגען אונזער נאציאנאלען אפים ארוים־צושיקען וואס וועניגער זאגענאנטע „ארגאניי־זערס", וועלכע זיינען ניט מעהר ווי געווהנליכע סטאמפ־ספיקערס, און וואס מעהר געבילדעטע לעקטשורערס, וועלכע זאלען קאנען ערקלערען די פרינציפען און טאקטיק פון סאציאליזמוס, און, און דאס איז נאך וויכטיגער, ערקלערען, פון אונזער שטאנדפונקט, די פאליטישע פאסי־רונגען פון אונזער צייט און בעלייכטען פאלי־טישע אינסטיטוציאנען וווי זיי ווערען געברויכט פון דער קאפיטאליסטישער קלאסע אין איהר קאמפף געגען דער ארבייטער־קלאסע. דאס זעל־בע גילט אויך פון שריפטליכע אגיטאציאן: וואס וועניגער זאגענאנטע „אגיטאציאנס־פלוג־שריפטען" — (אגיטיישען ליפלעטס") — און וואס מעהרער בעלעהרענדע פראפאגאנדא־שריפ־טען. אין דיעזער ארבייט וווינשען מיר אייך הערצליך ערפאלג.

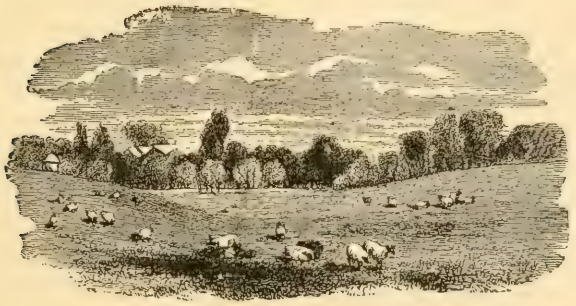

דר. ק. פֿאַרנבערג

דער גוף און די נשמה פון „ארבייטער רינג"

(צו דער יובילֿעאומס־קאָנווענשאָן).

„א געזונדע נשמה אין א געזונדען גוף".

1.

ין א פּרעהליכער, געהויבענער שטימונג געהט דער „ארבייטער רינג" פייערן זיין צעהן־יעהריגען יובילֿעאום און אָב־האַלטען זיין יובילֿעאומס־קאָנווענשאָן. וועניג אידישע פּראָלעטאַריש ארגאַניזאַציאָנען זיינען דאָ, וועלכע זאָלען קענען אָנווייזען אויף אזא ריעזיגען וואוקס, אויף אזא ריכע ענטוויקלונג און אזא בליהענדען צושטאַנד, ווי דער „ארבייטער רינג".

די פּיער קלייניע ברענטשעס מיט 469 מיטגליעדער פון יאָהר 1900 זיינען איצט אויסגעוואקסען אין א ריעזען־ארגאַניזאַציאָן, וואָס איז צום 10טען אַפּריל בעשטאַנען פון 435 ברענטשעס מיט 36,000 מיטגליעדער, און — וואָס נאָך וויכטיגער איז — די ארגאַניזאַציאָן געפינט זיך איצט אין דער רעכטער בליהונגס־צייט פון איהר וואוקס. פערפיעלֿפאַכט האָט זי זיך ערשט אין די לעצטע דריי יאָהר און יעדער חדש יאָגט אלץ דעם אנדערען אָן.

ענדע יאָהר 1900 האָבען עקסיסטירט 4 ברענטשעס מיט 469 מיטגליעדער,

ענדע 1901—16 ברענטשעס מיט 879 מיטגל.

„	1902	20	„	1,042 „
„	1903	35	„	1,883 „
„	1904	84	„	4,352 „
„	1905	90	„	4,713 „
„	1906	108	„	8,840 „
„	1907	174	„	14,198 „
„	1908	252	„	19,324 „
„	1909	397	„	31,581 „

צום 10טען אַפּריל, 1910 — 435 ברענטשעס מיט 36,000 מיטגליעדער.

דיעזע ריעזיגע ארגאַניזאַציאָן האָט אויך א ריעזיגען פערמעגען פון איבער 200,000 דאָלאר. זי מאַכט אויך געוואלטיגע אַבאַראַטען: 266,667 דאָלאר האָבען בעטראָפֿען איהרע הכנסות פאר דעם יאָהר 1909, 135,229 דאָלאר — איהרע הוצאות; 266 טוויזענד דאָלאר האָבען בעטראָפען די בענעפיטס, וועלכע דיעזע ארגאַניזאַציאָן האָט אויסגעצאָהלט צו איהרע מעמבערס. און פיעלע און פיעלע צעהנדליגע טוויזענדער דאָלאר האָט אויסערדעם בעטראָפען די שטיצע, וועלכע די ברענטשעס האָבען געגעבען צו זייערע מעמבערס און ניט צו מעמבערס; יעדע סאָציאַליסטישע און ראַדיקאלֿע אונטערנעהמונג געפינט אין די ברענטשעס פון „ארבייטער רינג" שטענדיגע פרייַנד און העלפער אין נויטה.

און ניט נור מיט מאַטעריעלֿער שטיצע האָבען די ברענטשעס פון „ארבייטער רינג" שטענדיג בעריטוויליג ארויסגעווייזען זייער צוגונד צו דער ראַדיקאלֿער און סאָציאַליסטישער בעוועגונג. זיי האָבען אויך מיט טהאטען ניט געקארגט. צו א קאָנפערענץ, צו א פּראָטעסט אדער א דעמאָנסטראַציאָן, צו יעדען קאמפֿף פאר פרייהייט געגען געוואלט און אונטערדריקונג, וואוהין מען האָט גערופען די ראַדיקאלֿע אידישע מאסען, זיינען די ברענטשעס פון „ארבייטער רינג" געקומען, אויף יעדען אפּיעל שטענדיג זיך אבגעראפען און אפּט זאָגאר אלײן אויפ'ן פעלד געווען.

דאָס אלץ: דער ריעזיגער קערפער און די געזונדע נשמה, דאָס פיהלֿענדע הארץ און דער שטארקער געמיטה, וועלכע לעבען אין דיעזער ארגאַניזאַציאָן, גיבען איהרע פריַנד דאָס פולע רעכט צו שטאָלצירען מיט איהר, זיך צו פרעהען מיט איהרע ערפאָלגען און צו פייערן איהרע שמחות. און דיעזע פריידע קען דערפאר זיין פאָלשטענדיג, וויל דער וואוקס און די גייסטיגע ענטוויקלונג פון „ארבייטער רינג" האַלט, וויי מיר האָבען געזעהן פון די אויבען־גענאַנטע ציפערן, אין רעכטען בליהען. דער „ארבייטער

רינג" האָט נאָך ווייט ניט דערגרייכט דעם גרעסטן זיין ווי אויך אין דער עכסטע מדרגה פון זיין גייסטיגער ענטוויקלונג. די ביז איצטיגע ערפאָלגן מוזן געקרוינט ווערן פון נייע ערפאָלגן. און דערפאר צו זאָרגן איז די פּפליכט פון זיינע פרוינד.

דער „ארבייטער רינג" איז געוואָרן א ריעזיגע, מעכטיגע ארגאניזאציאָן.

ווי אזוי איז עס געשען?

קיין שאָפונג פון אויבצולנע פּערזאָנען, פון „פיהרער" איז דער „ארבייטער רינג" ניט. ניט ביי זיין וויגעלע, ניט אין דער פּעריאָדע פון זיינע ערפאָלגן זיינען ביי איהם ניט געשטאַנען קיין גרויסע פּערזענליכקייטן, וועלכע זאָלען האָבען פאר איהם געשאפען א ענויע פראַגראם, און איהם געפיהרט אין זייערע וועגן. טהויער איבערגעבענע, מענשען וואָס זאָלען פאר איהם מקריב זיין אי צייט אי ענערגיע, וועלכע זאָלען מיט הארץ און נשמה ארבייטען פאר איהם, — דאָס האָט דער „ארבייטער רינג" געהאָט שטענדיג פיעלע און האָט איצט נאָך מעהר ווי ווען עס־איז. און ניט נור אין דער צענטראַלע, זאָנדערן אין יעדער ברענטש זיינען דאָ אַזויגע טרייער, איבערגעבענע טהויער, אבער דאָס זיינען אַלץ „מאסאָווע" מענשען, ענערגיש, איבערגעבענע טהויער, אבער ניט קיין פּערזאָנען, וואָס זאָלען האָבען ארויפגעדריקט דעם שטעמפּעל פון זייער גייסט אויף דעם „ארבייטער רינג", ניט קיין פּערזאָנען, וועמען נעמען עס זאָלען זיין איינגעקריצט אין די לוחות פון „ארבייטער רינג". די וועלט קען זיי זאָגאר דאָס רוב ניט. אן עקזעקוטיוו קומט און עקזעקוטיוו געהט אוועק — זייער עראינערונג בלייבט ניט לאנג; דער „ארבייטער רינג" אבער געהט זיך אַלץ וויי־טער זיין גראדען וועג פון ערפאָלג צו ערפאָלג.

עס איז אַזוי די ארגאניזאציאָן אליין, וועלכע האָט איהר גרויסקייט געשאפען, זאָגאר איהרע פיהרער און טהויער געשאפען, וואָרום די וועניגע פּערזאָנען, וואָס האָבען יא א רעכט צו פּרעטענדירען אויף א געוויסען חלק אין דעם וואוקס און ערפאָלגן פון „ארבייטער רינג", זיי אליין זיינען אין דער ארגאניזאציאָן און דורך דער ארגאניזאציאָן געוואקסען. וואָס זשע לויגט אין דיעזער ארגאניזאציאָן אזוינס, וואָס האָט איהר אזא צויבער־קראפט צוגעגעבען?

„די שטענדיגע נויטען און אפּטע קראנק־הייטען, וואָס פאלען ספּעציעל אויף די ארבייטער, האָבען אונז געבראכט דערצו צוזאמענצובינדען זיך אין דעם „ארבייטער רינג" און זיך דורך אייניגקייט געגענזייטיג צו העלפען... די אונטערשטיצונג איז אַזוֹ ביים „ארבייטער רינג" נור זיין מאטעריעלע אויפגאבע; זיין גייסטיגע אויפגאבע איז צו בעפריען די ארבייטער פון זייערע נויטען און קראנקהייטען". — אזוי לויטעט די פרינציפּען־ערקלעהרונג פון „ארבייטער רינג".

א פרייע נשמה און א געזונטער גוף — דאָס איז עס וואָס האָט געמאכט דעם „ארבייטער רינג" גרוים און שטארק; דער געזונטער גוף דריקט זיך אוים אין דעם, וואָס די מאטערעלע שטיצע און הילף איז אין „ארבייטער רינג" רייכער, און וועלט געצאָהלט פינקטלייכער און מיט מעהר ברידערלייכקייט און פריינדלייכקייט איידער אין וועלכען עס איז פון די עקזיסטירענדע אידישע ארדענס. צעהנדליגע מענשען, מיטגלידער פון „ארבייטער רינג" און צו דער זעלבער צייט פון אנדערע ארדענס, האָבען דעם שרייבער פון דיעזע שורות דיעזען פאקט בעשטעטיגט.

פיעלייכט נאָך א גרעסערען חלק אין וואוקס און אין ערפאָלג פון „ארבייטער רינג" האָט זיין פרייע נשמה. דיעזע „פרייע נשמה" דריקט זיך אוים, קודם כל, אין דעם, וואָס דער ארבייטער רינג איז דער אייניגער אידישער ארדען וואָס איז פרוי פון די אַלע נאריש און דריקענדע צערעמאָניעס. דער רעליגיעזער צוואנג און דער טוכלער געדוך פון גייסטיגען זומפּ, וועלכער טראָגט זיך פון די אנדערע ארדענס, האָבען געמאכט פאר יעדען פרייהענקענדען ראדיקאַלען מענשען אונמעגליך דאָרט אריינצוקומען. די ערגסטע קליקען־הערשאפט און באָסיזמוס פון די „פיהרער" איז דאָרט געוואָרען א קוואל פון גייסטיגער און מאָראַליישער קאָרופּציאָן. דער „ארבייטער רינג" איז פרוי פון דעם אַלעם. אין זיינע פרייע סאָציאַליסטישע פרינציפּען איז קיין פּלאַץ ניט געבליבען פאר רעליגיעזען צוואנג און אַלטמאָדישע צערעמאָניעס. און זיין בריט־הערציגקייט אין דיעזער ארגאניזאציאָן אזוינס, וואָס האָט איהר אזא צויבער־קראפט צוגעגעבען?

אבער דיעזע נעגאטיוון מעלות, דאָס וואָס דער „ארבייטער רינג" איז פרוי פון יענע

חסרונות, זיינען נאָך ווייט ניט געגנג צו מאכען פון זיינע פריינד טרייע אנהיינגער. דער „אר־בייטער רינג“ האָט פון אָנפאַנג אָן זיך געשטעלט אויף פֿאָדעראַטיוו אויפֿבאַען: פֿראָלע־טאַריש־דאַדיקאַלע זיינען עס געווען אין אָנפאַנג און אַלגעמיין קולטורעלע זיינען צוגעקומען נאכ־הער. ער האָט געוואָלט ווערען פון אָנפאַנג אָן— און אין אויך געוואָרען — א טהייל צו די אַנ־דערע פּליגלען פון דער אַרבייטער אַרמעע, ווי עס הייסט אין דער פּרינציפּען־ערקלעהרונג. *) ער האָט אויך געמוזט ווערען דאָס וואָס ער האָט אין אָנפאַנג גאָר ניט געוואָלט און ניט געדיינקט צו ווערען: אַן אויפקלעהרער און קולטור־טרע־גער צווישען די אידישע אַרבייטער־מאַסען. אין אָנפאַנג, וועו דער „אַרבייטער רינג“ איז געווען קליין און איז בעשטאַנען פון פּאַרטיגע סאַציא־ליסטען, האָט ער דיעזע אויפגאַבע ניט פּער־שטאַנען און איהר נויטוועגדיגקייט ניט גע־פיהלט. שפּעטער אָבער, וועו ער האָט געגנומען וואָקסען און פערשפּרייטען זיך צווישען די גרוי־סע מאַסען פון האַלב־אָדער נאָך גאָר וועניג־אינטעליגענטע און אויפגעקלעהרטע אַרבייטער, דאַן איז אַלץ בולט'ער אַרויסגעטראָטען זיין אַל־געמיין־קולטורעלע און ערציהעריש בעדייטונג און אַלץ קלאָהרער האָבען זיך געגנומען פּאַרמו־לירען די פּפּליכטען און אויפגאַבען פון „אר־בייטער רינג“ אויף דיעזען גביעט. כדי צו ווערען א טהייל פון דער אַרבייטער בעוועגונג, כדי צו קענען ענטוויקלען אין די אַרבייטער דעם זין פון אחדות, כדי זיי צו לערנען אויפטרעטען אינטעליגענט און געשלאָסען ביי יעדער גע־לעגענהייט — מוז דער „אַרבייטער רינג“ זיהן זאָרגען, אז דער גרעסטער טהייל פון זיינע מיט־גליעדער זאָלען קודם כל גייסטיג זיך בילדען און ענטוויקלען; זייער אַלגעמיינער קולטורעלער צו־שטאַנד מוז געהויבען ווערען.

אין דעם אויגענבליק, וועו עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אז דער „אַרבייטער רינג“ איז שוין היינט די גרעסטע און די מעכטיגסטע אָר־גאַניזאַציאָן פון די אַמעריקאַנישׂ־אידישע פּרא־לעטאַריער און האָט אַלע אורזאַכען צו ווערען נאָך גרעסער און נאָך שטאַרקער, זיינען זיינע קולטורעלע, ערציהעריש אויפגאַבען געוואָרען קלאָהרער און דרינגענדער: די ברענטשעס פון „אַרבייטער רינג“ מוזען ווערען ערציהונגס־אַנ־שטאַלטען פאַר די אידישע אַרבייטער און דער פֿרוזדור פון א סאַציאַליסטיש־אידישער אַרבי־טער בעוועגונג. דאָרט דאַרפען די מאַסען גיים־טיג און קולטורעל אויפגעהויבען ווערען; דאָרט דאַרפען זיי אָבער אויך פּאָליטיש ערצויגען ווע־רען. אין די ברענטשעס לערנען זיי ווי אנ־טהייל צו נעהמען אין א דעמאָקראַטישע אר־גאַניזאַציאָן, דאָרטען לערנען זיי ווי אַליין אָן אַרגאַניזאַציאָן צו פיהרען, זיי לערנען דאָרט פּאַרטיי־דיסציפּלין און פּראָלעטאַרישע אחדות.

2.

די אַלגעמיינע בעטראַכטונגען וועגען דעם גוף און די נשמה פון „אַרבייטער רינג“ גיבען דעם ריכט־שנור אָן וועלכען מען דאַרף זיך האַל־טען צוטרעטענדיג צו די פערשיעדענע פראָגען און פונקטען, וואָס זיינען אַרויסגעשטעלט אַלס טאַגעס־אָרדנונג פון דער יובילאָאומס־קאָנ־וועניאָן.

א גאַנצען דוצענד פונקטען ענטהאַלט דיע־זע טאָגעס־אָרדנונג. אייניגע פון זיי זיינען „אַל־טע בעקאַנטע“, וועלכע זיינען געבליבען אונ־פערענטפערט פון די פּריהערדיגע קאָנוועניאָנס. אַנדערע בעציהען זיך אויף ריין־טעכניש, אָדער אונבעדייטענדע אַנגעלעגענהייטען. עס זיינען אָבער דאָ אין דיעזער טאָגעס־אָרדנונג אויך אַזוינע פראָגען, וואָס זיינען ניי און וואָס פער־דיענען אַזוי צו אַזוי די ערנסטעסטע אויפמערק־

*) א קלייַנע בעמערקונג. די „פּרינציפּען־ערקלעהרונג“ פון אַרבייטער רינג איז גוט נאָך איהר גייסט, כאָטש ניט פאַלשטענדיג, ווייל זי ענטהאַלט ניט קיין וואָרט וועגען די קולטורעלע אויפגאַבען. אָבער זי איז זעהר שלעכט נאָך איהר סטיל. דער אויסדרוק „א טהייל צו די אַנדערע פליגלען“ איז ניט קיין שלעכטער בייישפּיעל. עס זיינען דאָרט פאַראַן אַנדערע נאָך וועניגער־גלונגענע אויסדרוקע און פערבינדונגען פון וועלטער מיט וועניג זין און געשמאַק. ווי צ. ב. „זיין גייסטיגע אויפגאַבע איז דיע אויפגאַבע... די אויבערציגונג“. אָן אויפגאַבע איז א בעגריף וואָס פאַדערט א פראַקטישע טהאַט אָדער טהאַטען. די אויפגאַבע האָט געוואָלט זיין צו ווירקען אז די אידעען זאָלען פערווירקליכט ווערען, צו העלפען דיעזע אי־דעען, אין טהאַטען אויסצודריקען די איבערציגונ־גען א. ז. ו. בכלל פעהלט אין דיעזער פּרינציפּען־ערקלעהרונג שאַרפּטקייט, קלאָהרקייט אין די אויס־דריקע און בעגריפען.

זאמקייט. און ניט וועניגער ערנסטע אויפ־מערקזאמקייט פערדיענט אויך דער אומשטאנד, וואס עס פעהלט אין דיעזער טאגעס־ארדנונג א פאר זעהר דרינגענדע פונקטען.

אט קומט צ. ב. דער פונקט וועגען די איינפיהרונג פון עקסידענט בענעפיט: דער „ארבייטער רינג" זאל אויסצאהלען א געוויסע בענעפיט אין פאל פון אן אונגליק ביי דער ארבייט. יעדער איינער מוז צוגעבען, אז עס איז א גוטע, א נויטוועניגע זאך. מיט דער פער־אנטוואָרטליכקייט פון די אונטערנעהמער פאר דיעזע אונגליקען שטעהט עס זעהר שלעכט אין קי פעראייניגטע שטאטען. אין פאל פון אן אונגליק בלייבט דער ארבייטער פערלאזען און הילפלאז גראדע אין די שווערסטע טעג. די פארבעררייטונג פון דער טהעטיגקייט פון „ארבייטער רינג" קען נור בעגריסט ווערען, ניט קו־קענדיג אויך דעם וואס די בילם וועלען צום קוואָרטאל אביסל גרעסער ווערען. דאס זיי־נען אויסגאבען פאר זיך אליין, פאר די פערזו־כערונג פון די מעמבערס, און נעגען דעם וועט קיינער גאר ניט האבען. דאן שיינט אונז, אז די סכעמע, דער געפלאנעווטער אויסצאהלונג איז שוין צו „פראקטיש", צו „פראסט", אזוי אז זי וועלט גאר אונפראקטיש. אבשאצען א פוס אזוי פיעל, א האנד אזוי פיעל און פארטיג — דאס איז וועניג. פאר איין ארבייטער איז אן אויער, אן אויג טהייערער ווי א פוס; די אונ־גליקס־פעלען זיינען ניט גלייך פאר די ארבי־טער פון אלע טריידס. די געפלאנעווטע נייע פערזיכערונג מוז טיפער און פיינער אויסגע־ארבייט ווערען, איידער מען גההט איהר אייג־פיהרען. און דאס ריכטיגסטע וואלט געווען פאר די קאנוונשאן צו בעשליסען אין פרינציפ דיעזע נייע פערזיכערונג אויף דער גרונדלאגע פון נייע אפעסמענטס, ניט אבצורעבענען פון טויטען־בענעפיט, און איבערגעבען צו א ספע־ציעל ערוועהלטער קאמיטעע די איינצעלהייטען אויסצוארבייטען און עס דאן לאזען בעשטע־טיגען דורך א רעפערענדום.

עס איז קוים דא נאך אן אנדער פראשלאג, וואס זאל געפינען אזא אלגעמיינע צושטימונג אין די רייהען פון „ארבייטער רינג", ווי די, ארויסצוגעבען אן אייגענע פריאדישע צייט־שריפט, וועלכע זאל זיך אבגעבען מיט דער אויפגאבע פאר די מעמבערס גופא קלאהר צו מאכען אלץ, וואס עס געהט פאר אין דער אר־גאניזאציאן און אלע פראגען און טהעטיגקיי־טען וואס זיינען דירעקט אדער אינדירעקט פער־בונדען מיט דער טהעטיגקייט פון „ארבייטער־רינג". דיעזע אויפקלערונגס־ארבייט נאך אי־נעווענייג וועט זיכער העלפען דעם ארבייטער־רינג וואקסען און זיך פערשפרייטען אויך נאך אויסען, וויל פון די 36,000 מיטגליעדער ווע־לען דאן זיך אויסארבייטען פיעלע טויזענדער טהעטיגע אגיטאטארען.

עס איז דערפאר צו בענריסען דעם פאר־שלאג ארויסצוגעבען אזא שריפט און צו ער־וועהלען א פובליקאציאָנס־קאמיטעט פון 5 פער־זאנען, וואָרים אהן דעם לעצטען פארשלאג וועט דער ערשטער בלייבען א טוידטער בוכשטאב. דיעזע קאמיטע דארף בעקומען פון דער קאנ־וועגשאן א געוויסע זעלבסטשטענדיגקייט און א געווייסען ביודזשעט, וועז ניט לוינט זיך ניט צו בלייבען קאמיטעס.

און דא קומט א פונקט, וועלכער וואלט גערארפט און געמוזט פארגעבראכט ווערען פאר די קאנוונשאן, נעמליך וועגען די נייע, אקארשט נעשאפענע „ערציהונגס אבטהיילונג". זי מאכט איצט איהרע ערשטע עקספעריימענטען מיט לעק־טשורערס. זי האט פאר זיך א גרויסע פעלד פון טהעטיגקייט. זי דארף אבער פון קאנוונע־שאן גופא בעשטעטיגט ווערען און איהר קא־מיטע מוז דארט געוועהלט ווערען. צו גרויס איז איהר בעדייטונג פאר'ן „ארבייטער רינג", אז זי זאל לעבען אזוי צו זאגען אין נור א האלב־נעזעצליכער געשטאלט.

די טאגעס־אדרנונג דארף אלזא בעריכערט ווערען מיט נאך א פונקט: עדיוקייישיאנאל דע־פארטמענט, זיין טהעטיגקייט, זיינע אויפגאבען אין די וואהלען פון דער קאמיטע.

עס וואלט געווען נור לאגיש און פראק־טיש, אז די ביידע קאמיטעס, די עדיוקייישיאנאל און פובליקייישיאן, זאלען שטאהן איינע צו די אנדערע אין די נאהענטסטע בעציהונגען. ענט־וועדער זאלען די צווייי פינפער־קאמיטעס האבען עפטער געמיינזאמע זיצונגען, אדער א י ן גרעסערע קאמיטע זאל אויסגעקליבען ווערען פאר ביידע צוועקען, וועלכע זאל נאכהער זיך צוטהיילען אין צווייי אבטהיילונגען.

דער וואונש צו שאפען אין די גרעסערע שטעדט ארטיגע ארגאניזאציאנס־קאמיטעען קען

נור בעגריסט ווערען. אבער עס איז בשום אופן ניט איינצוזעהן צו וואס דאס איז נויטיג, אז די ניו יארקער עקזעקוטיוו, וועלכע בעשטעהט פון ניו יארקער מעמבערס זאלען דארפען זיך אריינ־מישען ביי דער נאמיניישאן פון די מעמבערס פאר דיעזע לאקאלע קאמיטעס. ניט האבען די עקזעקוטיוו־לייט א מעגליכקייט בעסער אויס־צוגעפינען פון די ארטיגע ארגאניזאציאנען די פאסענדע לייט און ניט איז עס ווינשענסווערטה, אז די עקזעקוטיוו זאל זיך מישען אין זאכען וואס זיינען שייך צו די לאקאלע טהעטיגקייט.

אונז שיינט, אז אין דיעזען וועלען אויס־שפרייטען אלץ ווייטער די מאכט און דעם איינ־פלוס פון דער צענטראלע ליגט א אונדעמא־קראטישע שטרעבונג, וועלכע דארף צוריקגע־וויזען ווערען. די דעמאקראטיע אין „ארביי־טער רינג" איז איינע פון איהרע גלענצענדסטע און וויכטיגסטע פונדאמענטען און אהן זעהר צווינגענדע אורזאכען דארף מען בשום אופן ניט לאזען דיעזע פעסטונגען ריהרען.

עס מוז דערפאר גאנץ ענערגיש צוריקגע־וויזען ווערען אויף אן אנדער פיעל וויכטיגערער פארשלאג: איינצופיהרען צוויי־יעהרליכע קאנ־ווענשאנס, אנשטאט איין־יעהרליכע. דיעזער פארשלאג בעדייט א גאנצע רעוואלוציאן, א גאנ־צע איבערקעהרעניש אין דער ארגאניזאציאן פון „ארבייטער רינג". די יעהרליכע קאנווענשאנס איז דער פונדאמענט פון דער דעמאקראטיע. די קאנווענשאנס בריינגען אריין לעבען אין די כרענטשעס. זיי שאפען א גרויסען אינטערעס צו דער ארגאניזאציאן און דעם צוזאמענבונדס־געפיהל צווישען די אינצעלנע כרענטשעס. ערשט דארט, ביי דעם פערזענליכען צוזאמען־טרעפען פון די בעסטע מענער פון די צוואוואר־פענע כרענטשעס, ווערט מעגליך אנצומערקען זיך די פעהיגערע לייט, וועלכע זאלען פאסען פאר די פעראנטוואָרטליכע צענטראלע קערפער־שאפטען. א קאנווענשאן אלע צווייי יאהר בע־דייט אן עקזעקוטיווע אויף א דאפעלטען טער־מין, וואָרים א רעפערענדום־וואהל אהן א פרי־הערדיגע צוזאמענקומען איז א טוידטע זאך. עס איז הייגט אויף שווער פון די פיעלע הונ־דערטע דעלעגאטען אויסצופינען די ריכטיגע פאסענדע מענשען פאר די צענטראלע קערפער־שאפטען, וואָרים קיין מענשען מיט א נאציאנא־לער רעפוטאציאן האבען דערווייל אין „ארביי־טער רינג" זיך ניט אויסגעארבייט, און אהן א קאנווענשאן וועט אויסקומען צו וועהלען די, וועמען מען וועט פארשלאגען פון אויבען. דער־צו נאָך וועט עס עפענען טהיר און טויער פאר פערזענליכע רייסעריין אין פערדעכטיגונגען דורך שריפט און וואָרט. אויף דער יעהרליכער קאנווענשאן וועלט דאס ביסעל פולווער, דאס ביסעל מיסטריין און פערזענליכע געפיהלען און רייסעריין אויסגעשאסען און מיט נייעם צוטרויען און צופריעדענהייט הויבט זיך אן די וויטערדיגע ארבייט אונטער א גאנץ קלאהרען הימעל. אין צוויי יאהר קען זיך צופיעל פון דיעזע שלעכטע עלעמענטען אנקלייבען.

א צוויי־יעהרליכע קאנווענשאן איז בעצם א פאלשע זאך. דער איינציגער מאטיוו — די עקאנאמיע, איז וויייט ניט גענוג איהר צו רעכט־פערטיגען. וואהרום יעדער איינער פון די מעמ־בערס צאהלט מיט פערגעניגען די 10 סענט א קוואַרטאל מעהר, אבי ער וויים אז די ארגאני־זאציאן שטעהט אונטער דער שטענדיגער השגחה פון אלע ברענטשעס און אלע מעמבערס. דיע־זער פארשלאג איז דערצו א דאפעלטער אונזין היינט צו טאג, ווען דער „ארבייטער רינג" האלט אין שנעלען וואוקס און ווען די וויכטיגסטע פראבלעמען און אויפגאבען האלטען נאָך אין אויפגענומען ווערען. אקארשט האט מען גע־שאפען א סאניטאריום, אקארשט געהט מען איינפיהרען עקסידענט אינשורענס; אקארשט האט מען געגרינדעט אן עדיוקיישיאנאל דע־פארטמענט, מען גהט ארויסגעבען אן אייגענע פעריאדישע שריפט; די לאקא קאמיטע ארבייט נאָך אוים א פלאן פון נייע סטאטוטען, קיין זאך איז נאָך ניט געשעטלט, — און שוין הוילט מען זיך פארצושלאגען אז מען זאל אבשאפען די יעהרליכע קאנווענשאנס. וואצו די הוילענישׂ?

פון אזא הוילענישׂ קען זיכער קיין גוטס ניט ארויסקומען.

און נאָך אויף איין זאך וואלטען מיר וועל־לען אויפמערקזאם מאכען: דער „ארבייטער רינג" איז געווארען א גרויסע ארגאניזאציאן, גרעסער און שווערער איז געווארען די פעראנט־וואָרטליכקייט פון די וואס שטעהען בראש פון דער ארגאניזאציאן. עס איז שוין הויגט צו טאג כמעט ניט מעגליך פאר דעם גרעסטען טהייל פון די מיטגליעדער פון די צענטראלע קערפערשאפטען צו האבען א גענוג טיעפען בליק

און בריוטע קענטנים אין די אלע פראגען און פראבלעמען, וואס זיי בעגעגענען אויפ'ן וועג. דער מאנגל אן נויטה אין אינטעליגענץ און קענטניסע פיהלט זיך זעהר שטארק אין דער ארגאניזאציאן, און עס איז צייט וועגען דעם ערנסט נאכצודיינקען. אונז שיינט, אז עס איז געקומען די צייט, אז צו די צענטראלע קער־פערשאפטען פון „ארבייטער רינג" מוזען צוגע־צויגען ווערען מענשען מיט ספעציעלע קענט־ניסע, מיט א בריוטער אינטעליגענץ. די פער־אכטונג צו אינטעליגענץ, צו וויסענשאפט, צו טהעאריע, צו קענטניסע, וועלכע פיהלט זיך ביי א גרויסען טהייל פון די טהוער פון „ארבייטער רינג" איז ניט קיין געזונדע, ניט קיין פרעהליכע ערשיינונג. זאל די יובילעאומס־קאנוועגשאן זיין דער אנפאנג פון אן ענדערונג צו גוטען אויף אין דיעזער הינזיכט; זאלען מיר געדיינ־קען, אז וויסען איז מאכט און אז די ערפאלגען און די גרוים פון „ארבייטער רינג" רופען ארוים פאר איהם יעדען טאג אלץ נייע פראבלעמען און שאפען אלץ נייע אפליכטען!

א קאנווענשאן איז ניט מחויב וועגען אלע פונקטען גלייך צו בעשלוסען. זי קען אויך אויפווארפען פראבלעמען און זיך פארנעהמען איהר אויסצושטודירען ביז'ן נעכסטען קאנוועג־שאן און אלס אזא פראבלעם וואלטען מיר פאר־שלאגען די פראגע וועגען ק א פ ע ר א ט י ו ע א ו נ ט ע ר נ ע ה מ ו נ ג ע ן. די סימ־פאטיען צו אזוינע אונטערנעהמונגען זיינען זעהר גרוים צווישען די מיטגליעדער פון „ארבייטער רינג". די מעגליכקייטען פאר אזוינע אונטער־נעהמונגען צווישען די אידישע ארבייטער וועג־רען אלץ גרעסער דורך דעם וואוקס פון „ארבי־טער רינג". די קאנווענשאן וועט טהון א גוטע זאך, אויב זי וועט איצט ערווהלען א קאמיטע וואס זאל האבען דאס רעכט און די מעגליכקייט צו מאכען א טיפע און נעגויע פארשונג וועגען דער פראגע בכלל און וועגען די ספעציעלע אומ־שטענדען פאר די „ארבייטער רינג"־ברענטשעס בפרט, און א חודש אדער צווי פאר דער נעכ־סטער קאנווענשאן זאל די קאמיטע פערעפענט־ליכען איהר בעריכט און דאן קומען צו דער קאנווענשאן מיט פארטיגע פלענער און פאר־שלאגע. אזוי האט געטהאן דער אינטערנאציא־נאלער סאציאליסטישער קאנגרעס. אזוי דאר־פען מיר אויך טהאן. היילען זיך איז ניטא וואס, אבער די פראגע וועגען קאפעראטיוע אונטערנעהמונג ווערט אלץ דרינגענדער און פאר־דערט פון „ארבייטער רינג" אויך אן ענטפער!

ואחרון אחרון חביב.

פון 28טען אקטאבער ביז'ן 3טען סעפטעמ־בער וועט אין קאפענהאגען אבגעהאלטען ווערען דער אינטערנאציאנאלער סאציאליסטישער קאנ־גרעס. אין אן אויפרוף וואס די אינטערנאציאנא־לע ביורא האט פערעפענטליכט, וועגדעט זיך מיט א ביטע 1) „צו אלע ארגאניזאציאנען, וועל־כע ערקלערען זיך פאר'ן פרינציפ פון סאציאליז־מום און 2) „צו אלע ארגאניזאציאנען, וועלכע אנערקענען דעם פרינציפ פון קלאסען־קאמפף, כ א ט ש ז י י נ ע ה מ ע ן א פ י ל ו נ י ט ק י י ן א נ ט ה י י ל אין דער פאליטישער בעוועגונג", אז זיי זאלען ארויפשטעלען אויף די טאגעס־ארדנונג פון זייערע נעכסטע זיצונגען דעם קאפענהא־גענער קאנגרעס, זיי זאלען ארויסשיקען צו דער ביורא בעריכטען און צום קאנגרעס דעלעגאטען.

„דער ארבייטער רינג" קען מיט רייגעם גע־וויסען און פולען רעכט פרעטענדירען, אז ער גההט זאגאר ארונטער אונטער דער ערשטער קאטעגאריע פון סאציאליסטישע ארגאניזאציא־נען. ער גההט אבער לכל הדעות ארונטער אונ־טער דער צווייטער קאטעגאריע. עס קען קיין שום ספק ניט זיין, אז דער 'ארבייטער רינג" וועט מיט פערגעניגען אויפגענומען ווערען אלס גלייכער מיטגליעד אין דער גרויסער משפחה פון דער „אינטערנאציאנאלע". און עס וואלט געווען א שאנדע פאר אונזער ארגאניזאציאן פון דיעזער בכורה איהרע זיך צו ענטזאגען.

די פארטיי פון רוסישע סאציאליסטען רע־וואלוציאנערען האט לאנג געקעמפפט און שווער געקעמפפט ביז מען האט איהר צוגעלאזען צום קאנגרעס; די אידישע סאציאליסטישע נאציא־נאלע פארטייען קעמפפען שווער און ביטער, און דערווייל אהן אן ערפאלג, מען זאל זיי צולאזען, און דער ארבייטער רינג, וועלכער קען קומען מיט שטאלץ און גלאנץ דארט און אלס די קרעפטיגע ארגאניזאציאן פון די אידישע פראלעטאריער אין אמעריקא, ער זאל דיעזע רעכט, דיעזע פריווילע־גיע זיינע ניט בענוצען?

און מיינט ניט אז דער קאפענהאגענער קאנ־גרעס האט ניט צו טהאן מיט דער טהעטיגקייט פון „ארבייטער רינג"; אויפ'ן טאגעס־ארדנונג

דאָרט שטעהט די פראָגע וועגען קאָאָפּעראַטיוו אונטערנעהמונגען, די פראָגע וועגען ארבייטס־לאָזיקייט, די פראָגע וועגען ארבייטער־שוטץ־געזעצע, אָרגאַניזירונג פון אַן אינטערנאַציאָנאַלע בעוועגונג געגען טויט־שטראָף, וועגען אינטערנאַציאָנאַלע אחדות, אַלץ פראָגען וואָס לינען ענטוועדער דירעקט אויף דעם געביעט פון דער טהעטיגקייט פון „ארבייטער רינג", אָדער וועלכע זיינען גייסטיג נאָהענט צו איהם אין זיינע שטרעבונגען.

עס איז געווען, וואָהרשיינליך, אַן אייגנפּאַכער פערזאָהן אָדער שכחה פון דער עקזעקוטיוו, וואָס זי האָט דעם פונקט וועגען שיקען א דעלעגאַציאָן צום קאָנגרעס קאָנגרעס ניט אָרויפגעשטעלט אויפֿן טאָגעס־אָרדנונג פון קאָנווענשאָן קען דער קאָנווענשאָן אויך דעם געביעט פון דער טהעטיגקייט פון „ארבייטער רינג", אָדער וועלכע זיינען גייסטיג נאָהענט צו איהם אין זיינע שטרעבונגען.

עס איז געווען, וואָהרשיינליך, אַן אייגנפּאַכער פערזאָהן אָדער שכחה פון דער עקזעקוטיוו, וואָס זי האָט דעם פונקט וועגען שיקען א דעלעגאַציאָן צום קאָנגרעס קאָנגרעס ניט אָרויפגעשטעלט אויפֿן טאָגעס־אָרדנונג פון קאָנווענשאָן קען דער קאָנווענשאָן אויך דעם געביעט פון דער טהעטיגקייט פון „ארבייטער רינג", אָדער וועלכע זיינען גייסטיג נאָהענט צו איהם אין זיינע שטרעבונגען.

ב. גאָרין

די צוישטענדע פון דער אידישער ביהנע

(דיסקוסיאָן).

ן לעצטע עטליכע יאָהר האָבען זיך ביי אונז געוויזען מקוננים, וואָס האָלטען אין איין קלאָגען, אז די אידישע ביהנע זינקט, געהט אונטער און אז מען דארף שוין נאָך איהר שטעלען א ליכטעל.

געווהנליך, מיינט מען דערמיט, אז די בעסערע דראַמע פאַלט, און שונד־שטיקער זעצען זיך אוים אלין בריטער און בריטער אויף דער אידישער ביהנע און עס איז שוין געקומען דערצו, אז פאר דער בעסערער דראמע איז קיין פּלאַץ ניט געבליבען.

גיט מען א קוק אויף די שטיקער, וואָס האָבען געהאט דעם גרעסטען ערפאָלג אויף דער אידישער ביהנע פאר א יאָהרען און היינטיגם יאָהר, קען נאָר קיין אנדער מיינונג ניט זיין, אז די ביהנע איז פערשונדעוועט געוואָרען.

פאָריגען יאָהר האָט אין טהאָליא טהעאטער געהאט דעם גרעסטען ערפאָלג דאָס „אידישע האַרץ", א שטיק וואָס איז געגאַנגען פון סכות כמעט ביז פּסח; אין די אידישע טהעאטערע האָט מען זיך שוין כמעט ווי אָבגעוואוינט צו זעהען א שטיק זאָל זיך האָלטען אזא לאַנגע צייט. אין פיפּלס טהעאטער האָט מען אויך דאָס „אידישע האַרץ" קוקענדיג אויפגעפיהרט די „אידישע נשמה", און די דאָזיגע שטיק האָט אויך געהאט א גרויסען ערפאָלג. די בעסערע שטיקער זיינען דורכגעפאָלען איינע נאָך דער אנדערער.

האָט מען געעדעט מיט די שוישפּיעלער, האָט מען זיי לאַנג ניט געארפט צייהען פאר דער צונג, אז זיי זאָלען ארויסווייזען א גרויגשעצונג פאר די בעסערע שטיקער. זיי האָבען כמעט ווי חוזק געמאכט פון די בעסערע שריבער: וואָס קומט איהר באדערען א קאָפּ מיט אייערע בעסערע שטיקער! און וואָס האָט איהר זיך איבערהויפט איינגעשמועסט, אז עס זיינען פאראן בעסערע און ערגערע שטיקער! „דאָס אידישע האַרץ", „די אידישע נשמה" — אט דאָס זיינען די גוטע שטיקער. דאָס טהעאטער מאכט געלד, דאָס פובליקום לעקט פון זיי די פינגער, און וואָס דארף מען מעהר?

דאָס זעלבע האָט זיך ווידערהאָלט היינטיגם יאָהר, דאָס „פינטעלע איד" איז געגאַנגען דריי און צוואנציג וואָכען. די „ווייסע שקלאַווין" האָט

אויך געהאט א היבשען ערפאלג. און וואס קען עס אנדערש ווייזען, אויב ניט, אז די בעסערע דראמע איז ארויסגעשטופט געוואָרען פון דער ביהנע, אין גאנצען ארויסגעשטופט געוואָרען?

נאר ניט קוקענדיג אויף דעם, מוז איך ערקלערען, אז איך בעלאנג ניט צו די מקוננים, און געפין ניט, אז עפעס זאנדערבארעס איז געשען אויף דער אידישער ביהנע.

איך קוק מיט אפענע אויגען אויף אלץ, וואס עס קומט פאר אין אידישען טהעאטער, און איך זעה ניט איין, פאר וואס עס איז געוואָרען אזא טרעוואגע און פאר וואס מען הייסט אונז שטעלען א ליכטעל נאך דער בעסערער דראמע. אין דער ריכטונג פון דער אידישער ביהנע איז קיין ענדערונג ניט פאָרגעקומען. אלץ וואס מיר זעהען איצט, איז ניט מעהר און ניט וועניגער ווי א געוועהנליכע ערשיינונג אויף דער אידישער ביהנע.

עס איז אמת, אז אונטער דעם איינדרוק פון א הייסען מאמענט קען מען זיך אנשטעקען מיט דער פערצוויפעלטער שטימונג, נאר וועז מען בעטראכט רוהיג און געלאסען דעם איצטיגען צושטאנד פון טהעאטער, זעהט מען איין, אז עס איז ניטא קיין אורזאכע צו וועלען פערצווייפעלט, און אז דאס וואס עס קומט איצט פאר אויף דער ביהנע, איז אויך פריהער פאָרגעקומען.

די אידישע ביהנע האט קיינמאל ניט געהאט קיין בעשטימטען פנים. א מאל האט זי אנגענומען דאס פנים פון שונד און א מאל פון דער בעסערער דראמע. איין טאג האט מען זיך אויף דער אידישער ביהנע נארישׂ געמאכט, געשפרונגען פון הויט, געפאיצעוועט, געפלויערט עפעס אזויגס, וואס האט זיך ניט געקלעבט א וואָרט צו א וואָרט, און א צווייטען טאג האט מען דאָרטען געזעהן אן אנשטענדיגע ביהנע, שוישפיעלער מיט טאלאנט, פיעסען, וואס האבען זיך ניט געדארפט שעהמען אויף די גרויסע אייראפעאישע ביהנען.

א זייטיגען בעאבאכטער האט גרינג געקאנט אויסווייזען, אז עפעס א מיש־מאש קומט פאר אויף דער אידישער ביהנע און מען קען דאָרטען ניט געפינען קיין הענד און קיין פיס, נאר די, וואס זיינען געשטאנען נעהענטער צו דער אידישער ביהנע און האבען געהאלטען איהר דופק, האבען אייך געקאנט זאגען, אז די אידישע ביהנע האט די גאנצע צייט געהאט א בעשטימטע ריכטונג (הגם ניט קיין בעשטימטען פנים), און די דאזיגע ריכטונג און די דאזיגע שטרעבונג איז געווען צו בעפרייען זיך פון די שונדשטיקער.

די דאזיגע ריכטונג האבען אבער נאר גענענט זעהן די וואס זיינען געשטאנען נאהענט צו דער ביהנע. די אידישע ביהנע איז קיין מאל ניט געגאנגען פאָרווערטס מיט פעסטע שריט. א זייטיגער האט נאר געקענט בעמערקען, אז זי שאקעלט זיך, און צו דאס שאקלען זיך פיהרט פאָרווערטס צו ריקווערטס, וואלט פאר איהם געווען שווער צו בעשטימען.

עס איז ניט נויטיג צו געבען אן איבערבליק איבער דער גאנצער געשיכטע פון דער ענטוויקלונג פון דער אידישער ביהנע צו וועזען די דאזיגע ריכטונג און שטרעבונג. פאר אונזער צווק איז געניג צו וואַרפען א בליק אויף די הויפט עפאכען אין אידישען טהעאטער.

איך וועל אויסלאזען די צייט, וועז י. אדלער האט גענאט א קליין טהעאטערל, וואס האט זיך אבגענעבען דורכאוים מיט בעסערע פיעסען, וויל דאס וועט אונז אוועקפיהרען אין צו וויטע דרכים, און דער עיקר איז, אז דאס וועט נאר ניט דערווייזען. מיר וועלען דאריבער אנהויבען פון א נעהענטערע צייט.

ביז מיט א יאהר צוריק האבען די בעסערע פיעסען געהאט א ספעציעלען נאמען אין דער טהעאטער־וועלטל, מען האט זיי געפופען „עהרען־פיעסען" און דערמיט האט מען געוואלט אויסדריקען, אז בעסערע פיעסען פיהרט מען אויף ניט צוליעב פרנסה, ניט צוליעב דער קאסע, נאר ווייל די אקטיארען וויללען אויך ערשיינען אין מענשליכע ראלען און וויייזען, אז זיי קענען ניט נאר נארישׂ מאכען זיך, נאר אויך שפיעלען. די בעסערע פיעסען האבען אויך דעריבער געהאט א בעשטימטע צייט, וועז מען זאל זיי אויפפיהרען, און די צייט איז געווען אדער פאר'ן סיזאן אדער נאכ'ן סיזאן אדער אין סלעק־צייט פון סיזאן. דער טעם דערפון איז געווען א גאנץ אייגענטומליכער: פאר'ן סיזאן און נאכ'ן סיזאן איז די איינגאהמע אין קאסע געווען זעהר א שוואכע און דעריבער, וועז מען פיהרט דעמאלט אויף בעסערע פיעסען, דערלעגט מען דערצו זעהר וועניג און מען האט די מעגליכקייט צו וויייזען, אז מען קאן אויף שפיעלען.

נעהמט אזעלכע צווייי שטיקער ווי „סאפהא"

און „גאָט, מענש און טייוועל". וועלכן אָט מען זיי אויפגעפיהרט? „סאפהאָ" אָט מען אויפגעפיהרט נאָכ'ן סיזאָן און „גאָט, מענש און טייוועל" פאר'ן סיזאָן. און דאָס איז געווען סך־הכל מיט א יאָהר ניין צוריק. ווי לאַנג האָבען זיך געהאַלטען די דאָזיגע צוויי שטיקער? „סאפהאָ" איז געגאַנגען א וואָך צוויי אָנהויב זומער, דאָס הייסט נאָך פּסח, און „גאָט, מענש און טייוועל" איז געגאַנגען א פּאָר וואָכען סוף זומער, דאָס הייסט פאר סכות. איינע פון די ערשטע פּאַרשטעלונגען פון „גאָט, מענש און טייוועל" האָט איינגעבראכט עלף דאָלאר סערע־ברָאָם. אויב די מקוננים דענקען, אז דעמאָלט איז די אידישע ביהנע געשטאַנען אין א בליהענדען צושטאַנד, וויים איך ניט, וואָס א בליהענדער צושטאַנד בעדייט.

מיט א יאָהר זיבען־אכט צוריק האָט די „קרייצער סאָנאַטע" געהאַט א גרויסען ערפאָלג און די בעסערע פּיעסען האָבען ערהאַלטען א זיעג אויף דער אידישער ביהנע. מען קאָן זאָגען, אז פון דעמאָלט הויבט זיך אָן די נייע עראַ פון די בעסערע פּיעסען. די „קרייצער סאָנאַטע" האָט ניט נאָר געוואונען פאר די בעסערע פּיעסען א בבוד'יגען פּלאַץ אויף דער ביהנע, נאָר זי האָט אויך געזומען ארויסשטופען פון דער ביהנע די שונד־שטיקער. פון דעמאָלט אָן האָט מען שוין בעסערע פּיעסען ניט אויפגעפיהרט פאר און נאָכ'ן סיזאָן, נאָר מען האָט זיי אויפגעפיהרט אין סאמע גוטען סיזאָן. די מענער־דזשערס האָבען אויפגעהערט צו קוקען אויף די בעסערע פּיעסען ווי אויף עהרען־פּיעסען, נאָר האָבען אָנגעהויבען צו קוקען אויף זיי ווי אויף פּיעסען, אויף וועלכע עס דארף זיך האַלטען דאָס טהעאַטער.

און מיר זעהען טאָקע, אז באַלד נאָכדעם האָט זיך אָנגעהויבען א קריסטאַליזאציע אויף דער אידישער ביהנע. צו יענער צייט האָבען מיר נעהאַט דריי אידישע טהעאַטערע: טהאַליא, ווינדזאָר און פּיפּלס. ווי געזאָגט פריהער, האָט דעם זייטיגען בעאַבאַכטער אויסגעוויזען, אז עפּעס א מיש־מאַש, א כאַאָס קומט פאָר אויף דער אידישער ביהנע. מיט'ן ערפאָלג פון „קרייצער סאָנאַטע" האָט זיך אָנגעהויבען צו ווייזען א מחיצה צווישען די בעסערע און שונד־שטיקער, און אפילו דער זייטיגער בעאַבאַכטער האָט שוין נעקענט בעמערקען, אז עפּעס אן ענדערונג איז פאָרגעקומען אויף דער אידישער ביהנע. טהאַליא טהעאַטער האָט דאן אָפּען ארויסגעווויזען א שטערבונג צו ווערען די היים פון דער בעסערער דראמע.

איז דאָס געווען די גאַלדענע צייט, וואָס די מקוננים קענען ניט פערגעסען און פאַלען אריין אין פערצווייפלונג, וועלן זיי פערגלייכען דעם איצטיגען צושטאַנד צו יענעם? אויב דאָס איז אזוי, וויסען זיי ניט אָדער זיי האָבען פערגעסען, וואָס דעמאָלט איז פאָרגעקומען אויף דער ביהנע. אין דער זעלביגער צייט, אין דעם זעלביגען סיזאָן, וועלן דער זיעג פון דער בעסערער דראמע האָט אונז אזש שבור געמאַכט פאר פרייד, וועלן מיר האָבען געטרוימט פון א ביהנע, אין גאנצען אָבעגראמט פון שונד, האָט מען אין וויגדזאָר טהעאַטער אויפגעפיהרט א שטיק מיט'ן נאָמען „בן הדור" און זי האָט געהאַט אזא ערפאָלג, וואָס מען האָט שוין פון „בליהמעלע" אָן ניט געזעהן אויף דער אידישער ביהנע. „בן־הדור" איז געגאַנגען פון סכות ביז פּסח.

מען דארף וויסען, אז אין דעם משך פון די לעצטע עטליכע יאָהר ביז מען האָט אויפגעפיהרט „בן־הדור" זיינען די שונד־שטיקער, הגם זיי האָבען נאָך פערנומען דעם אויבען־אָן אין אידישען טהעאַטער, געפאַלען איינע נאָך דער אנדערער, ווי פּלאַצעם, און אפּשר איינע אָדער צוויי שונד־שטיקער האָבען געהאַט א מעהר אָדער וועניגער ערפאָלג. די שונד דראמען־מאכער זיינען וואָס וווייטער אלץ מעהר געפאַלען אין פרייז, און זיי האָבען געפיהלט, אז זייערע טעג אויף דער ביהנע זיינען געצעהלט. און פּלוצים ווייזט זיך „בן־הדור", און די מדינה פון שונד איז וויעדער גערַאטעוועט. דער ערפאָלג פון „בן־הדור" איז געווען אזוי גרויס, אז אפילו דער ערפאָלג פון „קרייצער סאָנאַטע" האָט איהם ניט געקאָנט פערדונקלען.

דער ערפאָלג פון „בן הדור" איז פאר קיין פאַל ניט געווען קיין קלענערער פון „אידישע האַרץ", „אידישע נשמה", „ווייסע שקלאַווין". „בן הדור" האָט זיך אפילו ניט געדארפט שעהמען פאר'ן „פינטעלע איד". און בכן זעה איך בשום אופן ניט איין, פאר וואָס מען רעכענט, אז איצט דארף מען שטעלען א ליכטעל נאָך דער בעסערער דראמע, אין יענע צייט וועלן „בן הדור" האָט געהאַט אזא גוואַלדיגען ערפאָלג זאָל מען רעכענען פאר דער עפּאָכע, וועלן די בעסע־

רע דראמע האָט געבליהט. אויב „דאָס אידישע האַרץ", „אידישע נשמה", „פינטעלע איד", „וויסע שקלאפין" וויזען אויף א קריזים אין דער אידישער ביהנע, האָבען „בן הדור", „כלי זמר", „גאָלדענע מדינה", „גאָלדעלע", „גבריאל'יקעל", „אידישע גרעפין" געווים געווינען די אידישע ביהנע אין א צופוללטען צושטאנד, וויל די דאָזיגע לעצטע שטיקער, וואָס איך האָב אויסגערעכענט זיינען געגאנגען אין איין סעזאָן מיט „קרייצער סאנאטא".

עס קען זיין, אז מען וועט ענטפערען, אז איך האָב אויסגעקליבען ניט די אמת'ע גאָלדענע זעהר פּאָפּולערע דראמע, און אז דאָס מאָלם איז די אידישע ביהנע נאָר געווען אין א צופוללטען צושטאנד. א חוץ דעם, קען מען אויסברעכען, אז די „קרייצער סאנאטא" איז ניט פון די בעסטע שטיקער פון גאָרדינ'ס רעפּערטואר.

איך האָב אויסגעקליבען יענע ציים, וויל, ווי איך וועל שפּעטער דערווייזען, איז דאָס וויכקליך געווען דער פּריהלינג פון דער בעסערער דראמע. די בעסערע דראמע האָט דעמאָלט געקריגען סיטיזענס־רעכט אויף דער אידישער ביהנע. א חוץ דעם איז יענער סעזאָן אזוי כאַראקטעריסטיש, אז ער קען אונז געבען דעם שליסל צו פערשטעהן די געהיימניסע פון דער אידישער ביהנע.

נאָר לאָמיר א קוק טהאָן, וואָס האָט זיך אויף דער ביהנע געטהאָן דעם סעזאָן נעקסט צו יענעם. צוויישען די פּיעסען פון דעם נעקסטען סעזאָן געפינען מיר דעם „חרם אין בית־המקדש" פון זאָלאָטאַרעווסקי, „דער נאכטיגאל פון ירושלים" פון ז. פיינמאן, „יעקב און עשו" פון מ. האַראָוויטש, „די קונע" פון הערמאָלין, „תחית המתים" פון פּעסקא, דעם „בדחן" פון זאָלאָטאַרעווסקי. אין דעם סעזאָן פיהרט מען אויף אויף דעם „פּערלאַרענעם גן עדן" פון ל. קאָברין, „אייגענעם בלוט" פון גאָרדין, „ליזא קאַרלין" פון ל. מילער, נאָר די לעצטע צוויי שטיקער זיינען דורכגעפאָלען. קעמלער, וועלכער האָט געזאָלט מאכען טהאָליא טהעאַטער פאר די היים פון דער בעסערער דראמע, האָט אליין פערלאָזען דאָס שלאכט־פעלד און איז אין דעם דאָזיגען סעזאָן איבערגעגאנגען אין ווינדזאָר טהעאַטער ארויסצוווייזען גבורות אין האַראָוויטשעס שטיקער. אין דעם דאָזיגען סעזאָן איז אויך צוגעקומען א ניי טהעאַטער, גרענד טהעאַטער, און געבויט געוואָרען לכתחילה איז עס פאר די ערגערע פּיעסען. עס וועט דערי־בער קיינעם ניט איינפאַלען צו זאָגען, אז דאָס איז געווען די צייט, וועו די בעסערע אידישע דראמא האָט געבליהט.

דאָס איז געווען אין 1903, און אין 1906 האָט דער פערשטאָרבענעם יעקב גאָרדין גע־צויגען זעהר פּאָפּולערע סימפּאטישע שליסל, וועו ער האָט אין דער „צוקונפט" געשריבען זיין ארטיקעל וועגען דער „צוקונפט פון אידישען טהעאַטער". אזא פּאָפּולע סימפּטאָם פאָלט ניט אן וועו די ביהנע איז אין א בליהענדען צושטאנד. אין דעם משך פון די פּאָר יאָהר האָט גאָרדין זוכה געווען צו זעהן טהאָליא טהעאַטער אלם די היים פון דער בעסערער דראמע, ער איז געוואָרען אויטאָר אין דעם דאָזיגען טהעאַטער, נאָר די פּאָר בעסערע ווערק, וואָס ער האָט אין יענעם סעזאָן אָנגע־שריבען זיינען דורכגעפאָלען.

נאָך וועניגער וועט עמיצען איינפאַלען צו זאָגען, אז דער בליהענדער צושטאנד פון דער ביהנע האָט אָנגעהויבען נאָך 1906. פון דעמאָלט אן איז אין טהעאַטער געגאנגען מיט'ן פּוטער אראָב, אזוי אז מיר זיינען געקומען צום „אידישען האַרצען", „אידישע נשמה", „פינ־טעלע איד" און דאָס גלייכען.

פון דעם קורצען איבערבליק זעהען מיר גאנץ קלאָהר, אז די בעסערע אידישע דראמע איז קיין מאָהל ניט געווען אין אזא בליהענדען צושטאנד, אז עס זאָל בערעכטיגען די מקוננים אויפצוהויבען אזא גוואַלד וועגען דעם אונטער־גאנג פון דער בעסערער דראמע.

2.

די צרה איז מיט די מקוננים, וואָס זיי ווילען ניט בעגרייפען, אז די ביהנע קען ניט שפּרינגען. א ביהנע קען זיך ניט ענט־וויקלען פּאָזאָקאזו. מען קען איהר מיט געוואַלד ניט שטופען, איהר ענטוויקלונג וועט רעגולירט פון געווּיסע געזעצען, און מען קען די דאָזיגע געזעצען ניט אוועקשטופען. בע־טראכטען מיר, אז די אידישע ביהנע איז סך הכל קוים איין דור אלט, מוזען מיר, ווי פּע־סימיסטיש מיר זאָלען ניט קוקען, צוגעבען, אז זי ענטוויקעלט זיך שנעל.

מען דארף נאָך האָבען אין זינען, אז דער־ווייל איז די אידישע ביהנע דורכאויס א פּאָלקס־

ביהנע. דערמיט ווילן איך זאָגען, אז די בעזונ־כער פון אידישען טהעאטער זיינען אידען פון א גאנץ יאהר, א פּראָסטער עולם. די מעהר אָדער וועניגער אינטעליגענטערע אידען זיינען נאָך אונטער דעם איינדרוק, אז עס איז א פּתיחת־הכבוד צו גיהן אין אידישען טהעאטער. און דאָס איז ריכטיג ניט נאָר אין בעזוג צום אי־דישען טהעאטער, נאָר אויך צו דער אידישער ליטעראטור. „וואָס דאַרף איך גיהן אין אידי־שען טהעאטער, אז איך קען פערשטיהן אַן ענג־לישע שטיק?“ וועט אייך זאָגען א יונגערמאַן, וואָס פערשטיהט קוים צוויי פון פינף ווערטער אין אַן ענגלישען זאַץ. און ער וועט זיך גע־פינען בעלײדיגט, וואָס אייך איז נאָר איינגע־פאַלען צו דענקען, אז ער וועט זיך ערנידריגען צו גיהן זעהן א אידישע שטיק. און מיינט ניט, אז אזעלכע יונגע לײט זיינען איצט וועניגער געווארען. וועלן אַן אמת'ער אינטעליגענט קומט אין טהעאטער איז דאָס נאָר צו בעפריעדיגען זיין קוריאָזיטעט אָדער ער בעלאַנגט צו יענעם הייפּלע נאציאָנאַליסטען, וואָס האָבען זיך גע־וויזען די לעצטע צייט. דאָס אידישע טהעא־טער אז דעריבער דער אינסטיטושיאָן פון דער גרויסער אידישער מאַסע, און די ענטוויקלונג פון דער אידישער ביהנע קען ניט צוגיהן שנע־לער ווי די ענטוויקלונג פון דעם עסטעטישען געשמאַק פון דער מאַסע.

נעהמט איהר די בעסערע שטיקער אין אי־דישען רעפּערטואָר, זעהט איהר טאָקע, אז אָנ־פאַנגס זיינען זיי כמעט אלע דורכגעפאַלען. דאָס הייפּלע אינטעליגענטערע טהעאטער־גע־הער האָבען נאָר געקענט געבען זיי לעבען איין וואָך אָדער צוויי און פאַר מאַסע זיינען זיי געווען אונפערשטענדליך. דאָך ווער האָט גע־מאַכט די דאָזיגע שטיקער לעבעדיג? נאָר די מאַסע מיט דער הילף פון די בעסערע שוישפּיע־לער. די בעסערע שוישפּיעלער האָבען זיך ניט בענוגענט מיט'ן ערשטען דעקרעט און האָבען געטרייעט, וועלן זיי האָבען געהאַט די מעגליכ־קייט צו געבען א „פּוש“ א בעסערע שטיק. דער פּוש יוצא דערפון איז געווען, אז די מאַסע האָט געקריגען די מעגליכקייט בעסער צו בעקענען זיך מיט אזא שטיק און וועלן די מאַסע האָט איהר ריכטיגער געקענט אָבשאצען, איז די שטיק גע־ווארען פון טוידט לעבעדיג.

נעהמט דאָגעגען די שונד־שטיקער וועט איהר בעמערקען א זאָגדערבארע ערשיינונג. עס מאַכט ניט אויס, ווי גרויס זייער ערפאָלג איז געווען, וועלן מען האָט זיי אויפּגעפיהרט, קוים אָבער זיינען זיי אראָב פון די ברעטלאָך, זיינען זיי טוידט און אז מען גראָבט זיי א מאָהל אויס פון קבר און מען שטעלט זיי אַוועק אויף א מאַטיני, איז דאָס טהעאטער פוסט. איהר הערט אזוי ווי פון דעם פוסטען טהעאטער שרייט צו אייך א קול: „מיר זיינען שוין אויסגעוואקסען פון אזעלכע שטיקער און לאָזט די טוידטע רוהען אין זייער קבר“. און, פערקעהרט, וועלן מען נעהמט ארויס פון קבר א בעסערע שטיק, וועל־כע איז דורכגעפאַלען ביים אויפּפיהרען, איז מייסטענס דאָס טהעאטער געפּאקט און עס דאכט זיך אייך, ווי דאָס פובליקום זאָגט: „וועה אויף אזא שעהנקייט וואָס דארף ליגען אין קבר! אפּנים, מיר זיינען דעמאָלט געווען ניט דערוואקסען, וועלן מיר האָבען איהר געלאָזט שטארבען פאַר דער צייט“.

דער דאָזיגער פאקט אליין וואָלט געווען גע־נוג צו דערווייזען, אז דער געשמאק ביים אידי־שען טהעאטער גיהער, דאָס הייסט ביי דער מאַסע, ווערט אויסגעאיידעלט, אויסגעפיינערט, אויסגעבעסערט, און, פערשטעהט זיך, אז צוזא־מען מיט דעם ענטוויקלט זיך אויך די ביהנע, ווייל איינס אָהן דעם אַנדערען קען ניט גיהן. איך האָב שוין אויבען געזאָגט, אז די ריכטונג פון דער ביהנע איז די נאָענצע צייט צו דער בעסערער דראמע. און ווען די אידישע ביהנע אין אמעריקא זאָל ניט בעגעגענען אלע ווייל קיין שטערונגען, וואָלט זי איצט געשטאַנען אויף א זיהער הויכער מדרגה; נאָר דער פּאָרט־שריט פון דער ביהנע קריגט אָפט א שטויס צוריק פון זייטיגע פאקטארען. איך ווייל נאָר אָנווייזען אויף איינעם פון די דאָזיגע פאקטא־רען. דער גרויסער שטראָם פון איינוואַנדערונג ברענגט יעדען יאָהר אראָב אהער שוועדע צעהנד־ליגע טויזענדער אידען, וועלכע האָבען קיין שום בעגריף ניט פון טהעאטער. פאַר זיי איז נאָך א פּורים שפּיעל א צו הויכע מדרגה פון קונסט. זיי הויבען אן צו פערדינענען דא און מיט די פערדינסטען קומט דער חשק צו אמוזירען זיך. דער בעסטער פּלאַץ וואו צו דערווייזען עס איז אין טהעאטער. זייערע פאָדערונגען פון דעם טהעאטער זיינען אָבער ניט די זעלבע, ווי ביי די עלטערע טהעאטער־געהער, ביי וועלכע דער גע־

שמאק האָט זיך שוין ענטוויקעלט און זיי דער־פון האָבען ניט בעסערע פּיעסען, נאָר „קאָמעד־דרעם", וואָס מען האָט נאָר געקענט זעהן די ערשטע פּאָר יאָהר וועז די אידישע ביהנע איז געגרינדעט געוואָרען. וועז די צאָהל פון אזעלכע פּאטראָניזערס פון „קאָמענדרעם" ווערט גרויס, קריגט די ביהנע א שטויס צוריק און מוז אָנהויבען אויב ניט צוריק פון דאָם ניי, איז אלעס פאָלס ניט ווייט פון דאָרטען.

דערמיט ערקלעהרען זיך פיעלע ערשיינונ־גען אויף דער אידישער ביהנע, וואָס זיינען זאָנסט אונפערשטענדליך. אט לאָמיר זיך צו־ריקקעהרען צו דער עפּאָכע, וועז די „קרייצער סאָנאטע" האָט געהאט דעם גרויסען ערפאָלג. איך ווידערהאָל מיינע ווערטער, אז דער פּריה־לינג פון דער בעסערער דראָמע פּאָנגט זיך אָן פון יענער צייט. ביז דעמאָלט האָט זיך א טהעאטער ניט געפיהלט זיכער ווען עס האָט זיך ניט בעזאָרגט מיט א שונד־פערפאָסער אלס אפיציעלען אויטאָר. נאָר אין יענער צייט פון תהו ובהו זיינען די טהעאטערע געקומען צום שלום, אז מען לעגט אומזיסטע האָפנונגען אויף א שונד־פערפאָסער. טהאָליא טהעאטער האָט דעמאָלט שין ניט געהאט אזא פערפאָסער, פי־פעלס טהעאטער איז שוין אויך אויסגעקומען אהן אזא פערפאָסער. נאָר ווינדזאָר טהעאטער איז געשטאַנען מיט האָראָוויטשען, אבער הא־ראָוויטש איז נעווען א פּאַרטנער אין געשעפט. קיינער פון די מענדזשערס האָט שוין ניט ג־האָפט, אז די געלד־גאולה פון דעם טהעאטער וועט קומען פון די שונד־פערפאָסער און מען האָט זיך גערוכט ניט אומזיסט אז די טעג פון די שונד־פיעסען זיינען שוין געצעהלטע. מען האָט נעדארפט זיין בלינד ניט צו זעהן, אז אויף דער ביהנע גרייט זיך צו א נייע מלוכה פּאר דער בעסערער דראָמע, און הגם די בעסערע פיעסען האָבען אין דער איבערגאַנגס־פערי־אָדע אויך קיין בעסערען מזל ניט געהאט, האָט מען אבער געקענט פערשטעהן, אז די איבערגאַנגס־פערי־אָדע וועט לאַנג ניט געדויערען. דער ער־פאָלג פון דער „קרייצער סאָנאטע" איז געווען דערביבער א גאַנץ נאטירליכער. „קרייצער סא־נאטע" האָט געהאט די גרויסע מעלה, וואָס זי האָט געלייגט א בריק צווישען די שונד־שטיקער און דער בעסערער דראָמע. איך געדענק, אז וועז איך האָב געשריבען די קריטיק איבער דער דאָזיגער שטיק, האָב איך אָנגעוויזען אויף דער דאָזיגער מעלה און האָב אויסגעדריקט א וואונש, אז די אידישע ביהנע זאָל קריגען מעהר אזעל־בע שטיקער, וואָס זאָלען מאכען לייכטער און נאטירליכער דעם איבערגאַנג צו גוטער דראָמא.

ניט פערשטענדליך און ניט נאטירליך דארף אבער אויסווייזען דער אונגעהייער גרויסער ער־פאָלג פון „בן הדור". און דאָס איז טאקע ניט געשעהן אויף א נאטירליכען אופן. מען דארף נאָך דערביי וויסען, אז „בן הדור" איז ניט גע־וועז קיין נייע שטיק; מיט יאָהרען פריהער האָט מען די שטיק וואָס האָט נאָכדעם געהייסען „בן הדור" אויפגעפיהרט אונטער אן אנדער נאָמען, און זי איז מיאוס דורכגעפאלען. אלזא וואָס אזויגס איז געשעהן, וואָס א שטיק, וועלכע איז דורכגעפאלען וועז שונד איז געווען אין פלאָר, האָט פלוצים דורך שנוי השם געהאט דעם גרעס־טען ערפאָלג, וועז די שונד־פיעסען האָבען גע־פאָכט מיט דער נשמה?

די אורזאכע איז גאָר אן איינפאכע. די צייט וועז מען האָט אויפגעפיהרט „בן הדור" איז אויסגעקומען פונקט דעמאָלט וועז די פער־שטארקטע עמיגראציע האָט זיך אָנגעהויבען פון רומעניען קיין אמעריקא. דער נידריגער סטאנ־דארד פון „בן הדור" איז געווען ווי צוגעפאסט פאר די ערשט אריבערגעקומענע פון רומעניען, און די זעלביגע שונד־פיעסע, וואָס האָט פריהער ניט געקענט געהן קיין פּאָר וואָכען האָט איצט געפונען א פובליקום, וואָס איז איהר געגאַנגען זעהן כמעט א גאַנצען סיזאָן.

דאָס זעלבע זעהען מיר אויך איצט. די פערשטארקטע עמיגראציע פון די לעצטע יאָה־רען האָט דאָ בעשאפען נאָך אן ערגערע זאך ווי א פערשונדעוועטע ביהנע; די פערשטארקטע איינוואָנדערונג האָט דאָ בעשאפען די מיזיק האָלס. מיט צעהן יאָהר צוריק האָבען מיר ניט געהאט קיין איינציגען מיזיק האָל. וועז שפע־טער איז די עמיגראציע פון רוסלאַנד אהער זעהר פערשטארקט געוואָרען, איז דאָ געוואָרען אן אמת'ע מנפה פון מיזיק האָלס. פאר די ערשט אריבערגעקומענע איינוואַנדערער איז אפילו א שונד־פיעסע געווען צו הויכע קונסט. זיי האָבען געדארפט האָבען עפעס שארפערעס, פעפערדיגערעס. איז דען א חדוש, אז וועז די דאָזיגע ניט לאַנג אריבערגעקומענע זיינען דורכ־גענאַנגען די שול פון מיזיק האָלס און זיינען

דערוואקסען צו טהעאטער, אז זיי האבען קיין אנדערע שטיקער ניט געקענט פערדייהען ווי דאם „אידישע הארץ", „אידישע נשמה", „פינטעלע איד" און „וויסע שקלאפין"?

אבער וואם וויזט עם? ניט מעהר ווי א ווידערהאלונג פון דער אלטער געשיכטע. אין דער געשיכטע פון דער ענטוויקלונג פון דער אידישער ביהנע איז דאס א געוואוינליכע ערשיינונג. דערפון דארף מען אבער בשום אופן ניט דרינגען, אז מען דארף שוין שטעלען א ליכטעל נאך דער בעסערער דראמע. דער שטוים וואס די ביהנע קריגט צוריק האלט לאנג ניט אן. דער גרויסער ערפאלג פון „בן הדור" האט סך הכל אנגעהאלטען אנדערטהאלבען יאהר און תיכף נאך דעם האט מ. האראוויטש געזוכט זיך צו ראטעווען אין אפערא. פאר א יאהרען איז דער ערפאלג פון „דאם אידישע הארץ" געווען א סורפריז פאר אלעמען, און שוין היינטיגם יאהר האט לאטיינער, דער פערפאסער פון „אידישען הארצען" ניט געקענט געפינען קיין טהעאטער וואו צו שטעלען זיינע א שטיק. איך ווייל דערמיט ניט זאגען, אז דער פערפאסער פון „אידישען הארץ" איז שוין אויסגעשפיעלט, איך ווייל נאר זאגען, אז דער ערפאלג פון די „הערצער" און פון „נשמות" און פון „פינטעלעך" און פון „שקלאווען" איז ניט זיכערער ווי דער ערפאלג פון „בן הדור".

איז איצט א קריזים אין אידישען טהעאטער?

קיין קריזים איז ניטא, ווייל די בעסערע דראמא האט קיין מאהל ניט געבליהט אין דעם זין, ווי דאס ווילען האבען די וואס בעהויפטען, אז איצט קומט פאר א קריזים. דאס וואס קומט איצט פאר אויף דער אידישער ביהנע איז ניט קיין נייעס, די גאנצע צייט פון דער ענטוויקלונג פון דער אידישער ביהנע זי געקריגען אזעלכע שטויסען, און זיי האבען איהר קיין מאהל ניט אראבגעשטויסען פון איהר ריכטונג צו דער בעסערער דראמע. דער איצטיגער טריאומף פון די שונד־שטיקער וועט לאנג ניט געדויערען, אזוי ווי ער האט ניט געדויערט אין דער פערגאנגענער צייט. די ערשט אריבערגעקומענע איינוואנדערער וועלען נאר גיך אויסוואקסען פון די דאזיגע שטיקער, און די אידישע ביהנע וועט אננעהמען איהר נאטירליכע ריכטונג. דערביי דארף מען ניט פערגעסען, אז די זעלביגע שוישפיעלער, איך מיין די בעסערע שוישפיעלער, וועלכע זיינען אויפ'ן זיבעטען הימעל פון דעם גאלד וואס רעגענט איצט אויף זיי, זיינען זהער ניט צופריעדען, וואס זיי זיינען געווארען פאיאצען, און עס וועט לאנג ניט גדויערען, ווי זיי וועלען פון זיך אבשטויסען מיט פעראכטונג די שונד־פיעסען.

און דאס איז ניט קיין בויך־סברה. מען דארף האבען אין זינען, אז וועו א שוישפיעלערס הארץ איז ניט אין שפיעלען, קען די שטיק ניט אויסנעהמען. דאס פובליקום דערפיהלט, אז דער שוישפיעלער מאכט פון איהם חוזק.

מורה נבוכים

די ענטוויקלונג פון קאמ זמום אין אמעריקא

(שלוס)

ין מיין פאריגען ארטיקעל האב איך אנגעצייגט ווי עס ענטווי־קעלט זיך דער קאמוניסטישער פערברויך אין אמעריקא. וועו איהר ווילט אבער אבשעצען די בעדייטונג פון א סאציאלער ערשיינונג, דארפט איהר אימער אין בעטראכט נעהמען די צאהל און מאס. איינע שוואלבע מאכט נאך דען פריהלינג ניכט, זאגט דער טייטש־לאמיר־זשע א קוק טהאן, וואו האלטען מיר מיט דעם קאמוניסטישען פערברויך.

איך וועל אנהייבען פון די וואסערווערק, וואהרים היסטאריש זיינען זיי געווען די ערסטע, און חוץ דעם איז ניט נור דער פערברויך פון וואסער א קאמוניסטישער, נור די וואסערווערק זיינער גרעסטענטהיילס קהל'שע אייגענס און די פראדוקציאן איז אויך א קהל'שע. וועו איך רעד פון דער פראדוקציאן פון וואסער, פער־שטעהט איהר נאטירליך אז די וואסער דארף מען פומפען, עס זאל גרייכען אין אלע טהיילען פון שטאדט און אויך יעדען גאהן; און די פייפס האבען א מאל נויטיג רעפאראטור און אזוי ווייטער. דאס איז אלץ פראדוקציאן.

די ערשטע שטאדט אין אמעריקא וואס האט אויפגעבויט וואסערווערק איז געווען אלבאני, אין דעם יאהר 1799; מיט צוויי יאהר שפע־טער, אין 1801, איז געקומען פילאדעלפיא; די דריטע שטאדט איז געווען טרענטאן; היי־ווערוויל איז געווען די פערטע, אין 1804; מיט פיער יאהר שפעטער, אין 1808, האט באלטימאר ביי זיך איינגעפיהרט וואסערווערק; ס'איז אווען עלף יאהר ביז די שטאדט רעדינג האט זיך אויך פערזאהרגט אין 1819 מיט וואסערווערק. און אזוי ווייטער. איך ווייל אייך דא ניט פערמאטערן מיט כראנאלאגיע. ווי לאנגזאם עס איז גע־גאנגען, קענט איהר זעהן דערפון, אז אין באס־טאן זיינען וואסערווערק איינגעפיהרט געווא־רען ערסט אין 1848 און אין וואשינגטאן אין 1850.

די ערסטע וואסערווערק, אין אלבאני, זיינען געבויט געווארען מיט פריוואט־קאפיטאל, אזוי איז אויך געווען אין אלע אנדערע שטעדט אין די ערסטע צוואנציג יאהר, חוץ פילאדעלפיא, וואו די שטאדט האט פון אנהויב אן אויסגעבויט אליין איהרע וואסערווערק. עס איז אווען זעקס־און־צוואנציג יאהר ביז אנאנדער שטאדט, ווילמינגטאן אין דעלאוואר, האט אין 1827 אוים־געבויט איהרע אייגענע וואסערווערק. פון 1830 הויבט זיך אן א נייע וועגדונג: איין שטאדט נאך דער אנדערער הויבט אן צו בויען איהרע אייגענע וואסערווערק, אלע צוזאמען נאהענט פון א העלפט פון אלע שטעדט מיט א בעפעל־קערונג פון וועניגסטענס 25,000 איינוואהנער. די שטעדט וואס האבען פון אנהויב געלאזען פריוואט־קאפיטאליסטען וועלכע בעלי־בתים איבער די וואסער הויבען אן אבקויפען די וואסערווערק. דעם אנהויב האט געמאכט די שטעדטעל וואוסטער אין מאסאטשוזעטס, וואו די וואסערווערק זיינען אויסגעבויט געווארען מיט פריוואט־קאפיטאל אין 1845 און די שטאדט האט זיי אבגעקויפט מיט דריי יאהר שפעטער, אין 1848. פון די גרויסע שטעדט זיינען שיקאגא און באלטימאר געווען די ערסטע, אין 1854, וואס האבען אויסגעקויפט זייערע וואסערווערק בייי די פריוואט־אייגענטהימער.

היינטצוטאג, לויט די לעצטע סטאטיסטיקע וואס בעציהט זיך אויף דעם יאהר 1903, זיינען פון די 175 שטעדט מיט מעהר ווי 25,000 איינ־וואהנער פאראן 130 קהל'שע וואסערווערט. די בעפעלקערונג וואס האט זיך בענוצט מיט די קהל'שע וואסער האט בעטראפען אין דעם יאהר 1903 מעהר ווי אכטצעהן מיליאן מענשען. די שטאדטיישע וואסערווערק האבען געקאסט ביז 1906 איבער זעקס הונדערט מיליאן דאלאר. זיי האבען אריינגעבראכט אין די שטאדט־קאסעס איבער פופציג מיליאן דאלאר א יאהר, חוץ דעם וואס די שטעדט אליין האבען געניצט וואסער אויף נאהענט פון צעהן מיליאן דאלאר א יאהר.

דער קאָמוניסטישער פּערבּרויך פון וואָסער בע־
טרעפט אַלזאָ איבער דריי דאָלאָר א יאהר פּאר
יעדען נפש, דאָס מאַכט אויס מעהר ווי א דאָלאָר
א מאָנאַט אויף א דורכשניטליכער אַמעריקאַנער
פאַמיליע פון פּיער ביז פינף מענשען.

היינט לאָמיר נעהמען די נעקסטע זאַך וואָס
איז אזוי נויטיג ווי וואַסער, — דעם רייניגען
די הייזער און די גאַסען. סיוערס (אַבפיהר־
קאַנאַלען) זיינען היינטצוטאָג פּאַראַן אין אַלע
שטעדט מיט א בעפעלקערונג פון איבער 50,000,
חוץ ריטשמאָנד, די הויפּטשטאדט פון דער גע־
וועזענער שקלאַפּענהאַלטערשער קאָנפעדעראַ־
ציע, דער שטאדט וואו פּאטריק הענרי האָט אין
דער צייט פון דער אַמעריקאַנער רעוואָלוציאָן
געפּאָדערט „פרייהייט, אָדער דעם טויט". די
שטעדט מיט א בעפעלקערונג פון 25,000 ביז
30,000 האָבען אויף סיוערס, חוץ איין שטעדטל
אין מאַסאַטשוזעטס.

געקעהרט וועלען די סטריטס דורך די שטאָדט־
פערוואַלטונג אין אַלע שטעדט מיט א בעפעלקע־
רונג פון איבער 25,000, אבער אויפראַמען אש
און מיסט פון די הייזער, דאָס איז אַנערקענט גע־
וואָרען פאר א שטאדטישען געשעפט סך הכל
אין 130 שטעדט. וואָס פאר א פּאַרטשריט דאָס
בעדייט, קענט איהר איינזעהען דערפון, אז אין
אזעלכע שטעדט ווי סאן־פראַנציסקא, סיאַטל,
דעמאָין, קענזאס סיטי, האָט נאָך אין 1903 די
שטאדט ניט געפונען פאר נויטיג אַרייַנצומישען
זיך אין דעם עסק: יעדער בעל הבית האָט גע־
מעגט פאר זיך בעזאָרגען אז זיין הויז זאָל זיין
ריין; דאָס הייסט, וואו די פּאָליסלייט האָבען
זיך ניט זעהר שטאַרק צוגעקוקט, האָט דער גאַנ־
צער געגענד געקענט פערשטונקען וועלען. אזוי
איז דאָס געוועהנליך אין די אַרעמע קוואַרטאַלען,
וואו דער לעגדלאָרד וואָהנט ניט אליין און ווייל
ניט ספּענדען קיין געלד אויף צו האַלטען זיין
פּראָפּערטי ריין, און די טענאַנטס זיינען אַרעם,
בפרט נאָך וואו די אַרעמע בעפעלקערונג וואָהנט
אין טענעמענט־הייזער און קיין טענאַנט קען
אויף זיך ניט נעהמען רייניגען די גאַנצע הויז.

אין די מעהרסטע שטעדט (149) וועלען די
גאַסען אויסגעקעהרט דירעקט פון דער שטאדט־
פערוואַלטונג, דאָס זעלבע אויף מיט דעם אויפ־
ראַמען פון מיסט (90 שטעדט); אין די איב־
ריגע שטעדט וועלען די ארבייט בעזאָרגט דורך
קאָנטראַקטאָרס (פּאַדריאַטיקעס). ווי גרויס
די אַרבייט איז, קענט איהר זעהען פון דעם בייי־
שפּיעל פון דער שטאדט ניו יאָרק.

דער סטריט קלינינג דעפּאַרטמענט האָט אין
1903 אויסגעקעהרט אלע טאָג מעהר ווי דרייסיג
מיליאָן קוואַדראַטנע יאַרדס; וועהן דאָס זאָל צו־
טהיילט ווערען אויף די צאָהל איינוואָהנער, רעכ־
נענדיג פּיער מענשען אויף א פאַמיליע, מאַכט
דאָס אויס איבער דרייסיג קוואַדראַטנע יאַרדס,
אדער אן ערך אזוי פיעל פּלאַץ ווי אן ארבייטער
פּלעט אין א טענעמענט הויז. עס קומט אויס
אזוי ווי דער סטריט קלינינג דעפּאַרטמענט
וואָלט פערשפּאַרט יעדער בעל־הבית'טע די אר־
בייט אן איבריגען מאָל א טאָג אויסצוקעהרען
די רומס. ביי דער ארבייט זיינען געווען בע־
שעפטיגט נאָהענט פון דריי טויזענד מענשען.
חוץ דעם זיינען ארויסגעפיהרט געוואָרען דורך
דעם יאהר מעהר ווי צוויי מיליאָן טאָנס אש און
נאָהענט פון א האַלבען מיליאָן טאָנס מיסט, גע־
פּגר'טע חיות און דערגלייכען; ביי דער ארבייט
זיינען אויף אָנגעשטעלט געווען נאָהענט פון
אַנדערהאַלבען טויזענד מענשען.

אין דער פינסטער קען מען ניט זיצען. דער
קאָמוניסטישער פערבּויך פון ליכט האָט זיך פער־
בריימט אין אַמעריקא אין דער צווייטער העלפט
פון דעם נייַנצעהנטען יאהרהונדערט. אין דעם
יאהר 1850 זיינען געווען סך הכל דרייסיג גאַס־
וועלק אין די פּאַראַיניגטע שטאַטען, — וועגען
פּריהערע צייטען איז קיין ענויע סטאַטיסטיקע
ניטא. אין 1905 זיינען געווען מעהר ווי טויזענד
(1019) גאַזוועלק. דער פערבּרויך פון גאַז אין
1900 האָט בעטראָפען זיעבען און זעכציג טוי־
זענד מיליאָן קוביק פוס. דער דורכשניטליכער
פערבּרויך פון גאַז אין ניו יאָרק מאַכט אויס אן
ערך דרייסיג טויזענד קוביק פוס אויף יעדען
קאָנסומענט. נאָך דער רעכענונג האָבען זיך אין
1900 בענוצט מיט גאַז מעהר ווי צוויי מיליאָן
קאָנסומענטען, דאָס הייסט אַרום צוהן מיליאָן
מענשען. דאָ קומט שוין אריין די גענז וואָס
וועלט נעבּרויכט אויף צו קאָבּלען. דאָ האָט איהר
וויעדער אַנאַנדער מין קאָמוניסטישען פערבּרויך.
אין רוסלאַנד, וואו מען הייצט דעם אויוועז מיט
האָלץ, אדער דאָ אין אַמעריקא, וואו מען קאָכט
אויף א קויל־סטאָוו, מוז יעדער איינער פאר
זיך שלעפּען האָלץ, אדער קויל, און פאר זיך
בעזונדער איינהייצען און בעזונדער אויסרייני־
גען דעם אויוועז פון אש. וועהן איהר קאָכט אויף

געז, ווערט אייער קיטשען־סטאָוו פאר אייך גע־
הייצט אויף א קאָמוניסטישען פלאַן. פערציג
טויזענד מענשען זיינען אין 1905 געווען בע־
שעפטיגט אין דער געז־ אינדוסטריע, און עס
איז געלעגען אין איהר א קאַפּיטאל פון איבער
זיעבען הונדערט מיליאָן דאָלאַר און די געז־
קאָמפּאניעס האָבען געלייזט הונדערט און פינף
און צוואַנציג מיליאָן דאָלאַר. אין 1850 האָבען
זיי געלייזט אין גאַנצען צוויי מיליאָן דאָלאַר.

אין דער לעצטער צייט ווערט גאַז פער־
דרענגט דורך עלעקטריע. אין 1902 האָבען
עקזיסטירט איבער פערטהאַלבען טויזענד (3620)
עלעקטרישע צענטראַל־סטאַנציעס און זיי האָבען
בעשעפטיגט דרייסיג טויזענד מענשען, דאָס
הייסט אזוי פיעל ווי די גאַזווערק אַרום דער־
זעלבער צייט. עס איז אין זיי געלעגען א קאַפּי־
טאל פון פינף הונדערט מיליאָן דאָלאַר און זיי
האָבען געלייזט פינף און אַכטציג מיליאָן דאָלאַר.
די צאָהל קליינע לעמפּעלעך („אינקענדעסצענט")
איז געווען אַכטצעהן מיליאָן, דאָס הייסט דורכ־
שניטליך איין לעמפּעל אויף יעדע פאַמיליע.
פערשטעהט זיך, ניט יעדע פאַמיליע האָט גע־
האָט עלעקטרישע בעלייכטונג, אבער דערפון קענט
איהר קריגען א בעגריף ווי ווייט עלעקטרישע
בעלייכטונג איז שוין פערברייטעט.

חוץ דער בעלייכטונג וואָס יעדער בענוצט
ביי זיך אין שטוב, גענישען נאָך היינטצוטאָג
די שטאַדטישע אינוואָהנער ליכט אין די גאַסען.
דאָס איז א סאָרט קאָמוניסטישער פערבויך וואָס
געהערט צו דער נייער צייט. עס איז נאָך ניט
אזוי לאַנג ווי יעדער איינער פלעגט געהן אין
גאַס מיט זיין אייגענער לאָטערנע; איך גע־
דענק נאָך אַליין דעם מין אינדיווידואַליסטישע
בעלייכטונג פון די גאַסען. נאָך דער לעצטער
סטאַטיסטיק, האָבען די צוויי און צוואַנציג מי־
ליאָן איינוואָהנער פון די הונדערט אָן פופציג
שטעדט מיט איבער דרייסיג טויזענד איינוואָה־
נער געהאַט אין 1905 דורכשניטליך מעהר ווי
דריי גרוסע עלעקטרישע לאָמפּען („אַרק
לאיטס") אויף יעדער מיל סטריטס, און חוץ דעם
נאָך זעקס געזענע און אנדערע לאָמפּען.

דער קאָמוניזמוס אין פערברויך פון גאז און
עלעקטריציטעט איז גרעסטענטהיילס נאָך דער־
וויילע פערבונדען מיט פריוואַט־אייגענטהום אין
דער פראַדוקציאָן. אבער עס זיינען פאַראַן
שטעדט וואָס האָבען איבערגענומען אַליין צו
פערזאָרגען זייערע איינוואָהנער מיט בעלייכטונג.
דאָס איז א נייע בעווענגונג, אין דעריבער געפינט
איהר אז זי האָט זיך ווענig וואָס אָבגערופען
אויף דער פראַדוקציאָן פון גאז. וואו די שטאַדט
האָט זיך גענומען אין דער לעצטער צייט צו דער
זאַך, האָט זי שוין באַלד פון אָנהויב אָן איינ־
גענטאַלירט עלעקטרישע בעלייכטונג. די צאָהל
שטאַדטישע גאַזווערק אין 1900 איז געווען סך־
הכל פופצעהן, מיט א קאַפּיטאל פון וועניגער ווי
צוויי מיליאָן דאָלאַר. די צאָהל שטאַדטישע
עלעקטרישע סטאַנציעס אין 1902 האָט איבער־
שטיגען אכט הונדערט; דערפון זיינען געווען
איבער זיעבען הונדערט (732) וואָס האָבען גאָר
קיין קאָנקורענץ פון פריוואַט־קאָמפּאניעס ניט
גהאַט; דאָס מאַכט אוים א פינפטעל פון
אלע עלעקטרישע סטאַנציעס. די בעפעלקערונג
וואָס איז בעדיענט געווען אויסשליסליך פון דער
שטאַדט איז געווען איבער צוויי מיליאָן מענשען;
די צאָהל קליינע לעמפּעלעך איז געווען אַנדערט־
האַלבען מיליאָן, דאָס הייסט דורכשניטליך אן
ערך דריי אויף יעדע פאַמיליע.

אין דעם פּרט איז אמעריקא ווייט אָבגע־
שטאַנען פון דייטשלאַנד און ענגלאַנד. אין
דייטשלאַנד גהערען צוויי־דריטעל פון אלע
עלעקטרישע ווערק (1023 פון 1530) דעם
שטאַאַט אָדער שטאָדט; אין ענגלאַנד בעטרעפט
דער פערברויך פון מוניציפּאלע עלעקטרי צוויי
דריטעל (66%) פון דעם גאַנצען פערברויך.

וואַסער, רייניקייט, ליכט — זיינען נויטיג
פאר דעם מענשען אויף יעדער מדרגה פון ציווי־
ליזאַציע, שטאַדטבאַהנען — זיינען דער פּראָ־
דוקט פון די היינטיגע גרוסע שטעדט. נו, לאָ־
מיר־זשע א קוק טאָן, ווי ווייט דער בעדאַרף פון
טראַנספּאָרטישאָן האָט דערגרייכט אין די אַמע־
ריקאַנער שטעדט. די פערפעקטליכע סטא־
טיסטיק בעציהט זיך אויף דעם יאהר 1902;
זינט יענער צייט זיינען אלע ציפערן גרוואקסען
דורכשניטליך אן ערך פופציג פּראָצענט.

אלזא, אין 1902 האָט די צאָהל פאַסאַזשי־
רען וואָס האָבען איינגעצאָהלט זייערע ניקעלס
דערגרייכט נאָהענט פון פינף ביליאָן (211,904
-4,774). וועז איהר וועט נעהמען די בעפעל־
קערונג פון אלע שטעדט און שטעדטלעך מיט
מעהר ווי פיער טויזענד איינוואָהנער, וועט דאָס
אויסמאַכען 168 רייזען אויף יעדען איינוואָהנער,
אינשליסענדיג בייבים און זקנים. רעבענט

פינפטהאלבען מענשען אויף אן אמעריקאנישע פאמיליע, קומט דאס אוים 756 רייזען אויף יעדע פאמיליע; דאס הייסט יעדער פערדיענער פאהרט אנדערוואכען צוויי מאל א טאג אין די קארס און עס בלייבט נאך פאר די פרוי איין מאל צי צוויי מאל א וואך א רייזע הין און צורוק. נאטירליך, דארפט איהר פערשטעהען, אז עס איז ניט אייניגעטהיילט אזוי רעגעלמעסיג; אבער וועז איינער פאהרט וועניגער, טו הייסט דאס אז אנאנדערער פאהרט מעהר.

מעהר ווי העלפט פון דער צאהל פאסאזשירען קומט אוים אויף די גרויסע שטעדט מיט איבער א האלבען מיליאן איינוואהנער. די דורכשניטליכע צאהל רייזען האט אויסגעמאכט 239 יאהר אויף יעדען איינוואהנער, דאס הייסט 1075 רייזען אויף א פאמיליע פון פיער און א האלב מענשען. עס קומט אוים א רייזע הין און צוריק אלע טאג פאר איינעם און עס בלייבט נאך איין מאל א וואך הין און צוריק פאר אלע אנדערע מיטגליעדער פון דער פאמיליע. בקיצור, אין די שטעדט מיט איבער א האלבען מיליאן איינוואהנער איז די קאר גענוצרען א נויטוועניגקייט פאר יעדע פאמיליע, כמעט אזוי ווי וואסער און ליכט.

עס זיינען אין דיזער אינדוסטריע געווען בעשעפטיגט אין 1902 הונדערט און פערציג טויזענד מענשען, און היינטצוטאג האט די צאהל שוין געווים איבערשטיגען צוויי הונדערט טויזענד. עס ליגט אין דערין א קאפיטאל פון איבער צוויי טויזענד מיליאן דאלאר.

אויף דעם גרונד פון דער אייזענבאהן־סטאטיסטיק האט מיט א יאהר דרייסיג צוריק פראפעסאר זיבעער אויסגעשפראכען די מיינונג אז דער היינטיגער מענש געהט וויעדער צוריק צום נאטיראדישען טיפ. הגם דער פערקעהר אויף די אייזענבאהנען איז פיעל זעלטענער ווי אין די קארס, דאך האט די צאהל בילעטען וואס זיינען פערקויפט געוואָרען אין 1907 דערגרייכט כמעט נייז הונדערט מיליאן ((873,905,133); דאס קומט אוים דורכשניטליך צעהן רייזען א יאהר אויף יעדען איינוואהנער, מאן, ווייב, זקן און זויג־קינד. וואס איז שייך אבער דעם טראנספארט פון וואארען, טו ניט רעדענדיג שוין פון דער ראליע וואס ער שפיעלט אין דעם גאנג פון דער היינטיגער אינדוסטריע, קריעגט יעדער שטאדטישער איינוואהנער צוגעשטעלט פון דער אייזענבאהן טאג־טעגליך זיין עסען און טרינקען, זיין הייצונג און בעלייכטונג, שוין ניט רעדענדיג פון אלע אנדערע זאכען. וואָרים זאל זיך אבשטעלען די אייזענבאהן, וועלען באלד אויספעהלען קוילען אויף צו טרייבען די וואסער אין די הייזער און דעם ברוד פון די הייזער. דער גאנצער פערקעהר פון וואארען אין דעם יאהר 1907 האט אויסגעמאכט נאהענט פון אכטצעהן הונדערט מיליאן טאנס; יעדע שטיקעל סחורה איז אין וועג דורכשניטליך הונדערט און דרייסיג מיל. דאס הייסט, רעכענדיג ניינציג מיליאן אייזוואהנער, אז מיר ברענגען צופיהרען אויפ'ן קאמוניסטישען אופן דורכשניטליך פאר יעדען איינעם א פאסילקע פון דריי פוד טעגליך פון אזוי וויים וויי באלטימאר ביז טרענטאן (וויייטער ווי פון מינסק ביז ווילנע). דער קאפיטאל פון די אייזענבאהנען בעטרעפט פיערצעהן טויזענד מיליאן דאלאר, און די צאהל לוין־ארבייטער, חוץ די אדמיניסטראציע, איז איין מיליאן זעקס הונדערט טויזענד מאן.

ענג פערבונדען מיט די אייזענבאהנען זיינען די פאסט און דער טעלעגראף. אונזער גאנצע היינטיגע אינדוסטריע, אונזער טאג־טעגליכער לעבען הענגט אב פון דער פאסט און פון די טעלעגראפען, ניט רעדענדיג פון פערזענליכע בריעף און טעלעגראמען. מיר זיינען שוין אזוי צוגעוואהנט צו די צוויי אינסטיטושאנס, אז עס איז אונז זיך גאר שווער פארצושטעלען אז עס איז וועלן־עס־איז געווען אזא צייט, וועז די וועלט איז אויסגעקומען אהן זיי. נו, טו וויסט איהר אז אין דעם יאהר וועז וואשינגטאן איז צום ערסטען מאל געוואָרען פרעזידענט, זיינען אין די פעראייניגטע שטאטען געווען סך הכל פינף און זיבציג פאסט־אפיסעס, און יעדער האט דורכשניטליך געליייזט פינף הונדערט דאלאר א יאהר; דאס האט אויסגעמאכט א סענט א יאהר אויף יעדען איינוואהנער. אין 1908 זיינען אין די פעראייניגטע שטאטען געווען מעהר ווי זעכציג טויזענד פאסט־אפיסעס, און זיי האבען געליייזט מעהר ווי צוויי דאלאר פון יעדען אייוואהנער, אדער אין דורכשניט אכט דאלאר פון יעדען פערדיענער. די צאהל פאסט־זאכען וואס זיינען איבערגעשיקט געוואָרען אין יענעם יאהר האט איבערשטיגען דרייצעהן טויזענד מיליאן; אין 1907 זיינען דערבי געווען פערנומען מעהר ווי הונדערט און אכטציג טויזענד מענשען. אזא

אויסברייטונג פון דער פּאָסט אִיז מעגלִיך געוואָרן נור דורך די ענטוויקלונג פון די אייזענבאַהנען, דאָס הייסט, דורך די מאָדערנע טעכניק.

די פּאָטשט אִיז אַ ביישפּיעל פון קאָמוניסטישען פערבּרויך צוזאַמען מיט קהל׳שער פֿראָדוק־ציאָן, ווָאָרים די פּאָטשט איז אין אַלע לענדער אַ שטאַאַס־מאָנאָפּאָליע. אבער דאָ אין אַמעריקא איז עס נאָך ניט אין גאַנצען אזוי: פּאָסיל־קעם פון מעהר ווי פּיער פּונט ווערען דאָ ניט אָנגענומען אויף דער פּאָסט; זיי מוזען געשיקט ווערען דורך פּריוואַטנע טראַנספּאָרטנע קאָנטאַ־רען, די עקספּרעס קאָמפּאַניעס. און געלד אין קלייַנע סומען ווערט אויך איבערגעשיקט דורך עקספּרעס־קאָמפּאַניעס. איהר זעהט אַלזאָ, אז דער פּאָסט־געשעפט איז ניט דוקא אַ קהל׳שער פון דער נאַטור, — דער קהל׳שער אייגענטהום איז דאָ אויך דער רעזולטאַסט פון סאָציאַלער ענטוויקלונג.

וועגען דעם טעלעגראַף איז איבריג צו דער־צעהלען, אז דיזער מין קאָמוניסטישער פער־ברויך איז אין גאַנצען בעשאַפען געוואָרען פון דער מאָדערנער טעכניק. אין 1902 זיינען געווען אין די פּאַראַייניגטע שטאַאַטען נאָהענט פון זעכציג טויזענד אָפיסעס פון טעלעגראַף קאָמפּא־ניעס און אייזענבאָהנען וואו עס זיינען אָנגענע־מען געוואָרען טעלעגראַמעס. עס זיינען אין יענעם יאָהר אָבגעגעבען געוואָרען 200 מיליאָן טעלעגראַמעס. וועגען אייזענבאָהן־ביזנעס און נאָהענט פון הונדערט מיליאָן פּריוואַט טעלעגרא־מעס. עס איז אין די טעלעגראַפען געלעגען אַ קאַפּיטאַל פון אַן ערך צווויי הונדערט מיליאָן דאָלאָר, און עס האָבען דערביי געאַרבייט נאָהענט פון דרייסיג טויזענד מענשען; די אייזענבאָה־נען זיינען דאָ ניט אַרייַנגערעכענט.

דער טעלעפאָן האָט אין דער קורצער צייט פון זיין עקזיסטענץ ווייט איבערגעיאָגט דעם טעלעגראַף. אין 1902 זיינען געווען מעהר ווי צוויי מיליאָן מענשען וואָס האָבען געהאַט בייַ זיך אין הויז אָדער אין געשעפט אייגענע טעלעפאָ־נען. חוץ דעם זיינען געווען אַכטציג טויזענד עפענטלִיכע טעלעפאָנען, וואו יעדער אייגענר האָט געקענט אַרייַנקומען און טעלעפאָנירען. דורכשניטלִיך איז אויסגעקומען איין טעלעפאָ אויף יעדע זעקס דירות. אין גאַנצען איז דער טעלעפאָן געניצט געוואָרען אין 1902 מעהר ווי פינף טויזענד מיליאָן מאָל, דאָס הייסט, זיבצעהן מאָל אַזוי ווי דער טעלעגראַף. די לייזונג פון אַלע טעלעפאָנען האָט בעטראַפען נאָהענט פון נייניציג מיליאָן דאָלאָר, דאָס הייסט אן ערך פערציג דאָלאָר פון יעדען טעלעפאָן, דער קאַפּי־טאַל בעטרעפט פיער הונדערט און פופציג מיל־ליאָן, און די צאָהל מענשען וואָס זיינען געווען בעשעפטיגט אין דעם געשעפט איז — ביז אכט־ציג טויזענד.

איך ווִיל אייך ניט צופיעל פערמאַטערן מיט ציפערן. אבער איך מוז זיך נאָך אבשטעלען אויף איין זאַך, וואָס עס וועט זיך אייך אפשר אויסווייזען אַ מאָדנער איינפאַל דאָס צו בעצייכ־נען אלס קאָמוניסטישען פערברויך. איך מיין די פּאָבלִיק סקולס. שא, אַיילט זיך ניט. ערסטענס, זייט איהר נאָך ניט אזוי לאַנג פון רוסלאַנד איהר זאָלט האָבען פערגעסען דעם מלמד מיט די חדר־אינגלִעך, מיט דעם מלמד׳ס ווייב און קינ־דערלִעך זאָלען לאַנג לעבען, אלע צוזאַמענגע־שפּאַרט אין איין שטוב, צוזאַמען מיט די היה־נער אונטער׳ן קאַטוך, און אמאָל מיט דער ציגע אויך; אָדער דעם לעהרער וואָס גיט אוראָקען אין בעל־הבתי׳שע הייזער. דאָס איז אינדיווי־דועלער פערברויך. און ווייסט איהר, אז אין דער צייט פון דער אַמעריקאַנער רעוואָלוציאָן איז דאָ אויך געווען אזוי? דער אָנהויב פון די פרייַע פּאָבלִיק סקולס איז ארום 1830; דאָס איז געווען דער רעזולטאַט פון דער פּראָפּאַגאַנדא פון ראָבערט אָוען און זיינע תלמידים און פון דער טהעטיגקייט פון דער ערסטער ארבייטער־פּארטיי, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אין דער שטאָדט ניו יאָרק אין 1827. ווייטער, ווען איהר וועט שטודירען די קאָמוניסטישע אוטאָפּיעס, וועט איהר געפינען אז די עפענטלִיכע ערציהונג פון די קינדער איז איינער פון זייערע ווייכ־סטע פונקטען. די אַמעריקאַנער פּאָבלִיק סקול וואָס ערציהט דאָס קינד אַ האַלבען טאָג פון זעקס ביז פיערצעהן יאָהר, איז אַ היבשער שריט אויף דעם וועג פון קאָמוניסטישער ערציהונג. און דאָס איז נאָך ניט דער ענד. אָט הויבען זיך אָן צו פערבריייטען קינדערגאַרטענס, וואו די קינדער וועלען אריינגענומען פון פיער יאָהר אָן. ווייי־טער, חוץ אונטערריכט קריעגען די קינדער ביכער און פּאָפּיער פריי. די צאָהל קינדער וואָס האָבען גענאָסען דעם קאָמוניזמום אין די סקולס אין 1907, איז געווען נאָהענט פון זיעבצעהן מיליאָן,

און די צאָהל לעהרער כמעט א האַלבע מיליאָן (475,000).

און פּאַר איין גאַנג לאָמיך שוין אַרייננאַפּען די פּאַבליק לייבערעס אויך. אין דער צייט פון דער אַמעריקאַנער רעוואָלוציאָן איז אין אַמעריקאַ ניט געווען קיין איינציגע עפענטליכע לייבערי. די גרעסטע פּריוואַט־ביבליאָטהעק איז בעשטאַנען פון פיער טויזענד ביכער. אין 1903 זיינען אין 149 שטעדט מיט איבער פינף און צוואַנציג טויזענד איינוואָהנער געווען פּאַבליק לייבערעס; די קלענסטע — אין אַטלאַנטיק סיטי — האָט געהאַט דריי טויזענד ביכער און די גרעסטע — אין ניו יאָרק — איין מיליאָן זיעבען הונדערט און פופציג טויזענד. כמעט זעקס מיליאָן ביכער זיינען אין דער צייט פון דעם יאָהר אַרויסגעגעבען געוואָרען אָהיים און כמעט דריי מיליאָן ביכער זיינען געלעזען געוואָרען אין ריידינג רום. (דאָס הייסט, דורכשניטליך האָבען יעדען בוך געניצט פינף מענשען א יאָהר). די אויסבריטונג פון דעם מין קאָמוניסטישען גענוס איז אויך מעגליך געוואָרען נור דורך די ענטוויקלונג פון מאַשין־אַרבייט אין דעם דרוקער־פאַך.

ביז אָהער האָבען מיר בעטראַכט נור אזעלכע מינים פון קאָמוניסטישען פערברוך, וואו עס זיינען בעטהיליגט גרויסע מאַסען פון קאָנסומענטן. חוץ דעם אָבער טרעפט איהר אָן אַמאָל אין איין שטאַדט, אַמאָל אין אַנאַנדערער אַלערליי ביישפּיעלען פון קאָמוניזמוס אויף א קלענערען פום. וועו איהר קוקט נור אויף דעם היינטיגען טאָג, טו קען זיך אייך אויסווייזען אז דאָס זיינען ניט מעהר ווי אויסנאַהמען, וואָס האָבען גאָר א קנאַפּע וועדע אין פערגליך מיט די טויזענדער זאַכען וואָס יעדער איינער געניסט פאַר זיך אינדיווידואַליסטיש. איהר מוזט אָבער דערביי געדענקען אז עס איז נאָך ניט אזוי לאַנג צוריק וועו דער קאָמוניסטישער פערברוך פון וואַסער, ליכט און אזוי וויטער איז אויך געווען אן אויסנאַהם. אָט די היינטיגע אויסנאַהמען שטעלען די פראָגע, צי איז דער קאָמוניזמוס בעשרענקט אויף די דאָזיגע „פּאַבליק יוטיליטיז", וואָס עס זיינען פאַראן היינטצוטאָג, אָדער ער קען זיך וויטער ענטוויקלען און פער־כאַפּען אַנדערע בעדערפענישען, וואָס היינט וויזט זיך אונז אויס פאַר גאַנץ „נאַטירליך", אז זיי דאַרפען בעפריעדיגט ווערען ניט אַנדערש ווי אינדיווידואַליסטיש.

וואוהין־זשע פיהרט אונז דער וועג פון ענטוויקלונג.? לאָמיר בעטראַכטען די סמנים.

עלעקטריק ווערט שוין היינט בענוצט פאַר בעלייכטונג. מען וואָלט געקענט הייצען הייזער אויך מיט עלעקטריק, ווי מען הייצט היינט די קאַרס, דערווייל איז עס אָבער נאָך צו טהייער, ווייל עלעקטרע ווערט פּראָדוצירט פון קוילען. אבער עס וועט ניט לאַנג נעהמען ביז מען וועט אָנהויבען אָנצואוועכען די וואַסערקראַפט אויף צו פּראָדוצירען עלעקטרע. דער אינדיווידואַליסטישער אויוועו וואָס יעדע בעל־הבית'טע דאַרף ביי זיך אין פּלעט בעזונדער הייצען, אָדער וואָס יעדער דזשענעראַטאָר דאַרף בעזונדער הייצען אין די הייזער מיט סטים־הויט, וועלען אָבגעשאפט ווערען, אנשטאט זיי וועט איינגעפיהרט ווערען די קאָמוניסטישע עלעקטריש הייצונג.

דאָ האָבען מיר צו טהון מיט דעם פאַרטשריט פון טעכניק. היינט לאָמיר זיך וועלדען צו דער מעדיציניישער וויסענשאפט. אין דער לעצטער צייט האָט מען זיך אין אמעריקא אָנגעהויבען צו אינטערעסירען מיט דער פראגע פון עפענטליכע געזונדהייטס־צושטענדע. דאָס קומט מיט דעם וואוקס פון די גרויסע שטעדט. אין א קליין שטעדטעל, וואו אלע וואהנען שיטער, מעג זיך יעדער קרענקען וויפיעל ער וויל, עס האַרט דעם אנדערען זעהר קנאפּ. אבער אין א שטאדט פון א פּאָאר מיליאָן איינוואָהנער, וואָס זיינען געפּאקט געדיכט אין טענעמענט הייזער, וואָס אין יעדען פּלעט וואהנט היינט דער און מאַרגען אן אנדערער, איז יעדענס געזונט שוין גאָר ניט קיין „פּריוואַטזאַכע". אין דער שטאדט ניו־יאָרק מאַכט די באָארד אָוו העלטה אַליין סערום געגען דיפטעריט און גיט עס פריי יעדען וועד עס בעדאַרף. אין א קלענערע שטאָדט האָב איך עס געמוזט קויפען און בעצאָהלען דערפאר 10 דאָלאַר. דאָס איז אינדיווידואַליזמום, און אין ניו יאָרק האָט איהר קאָמוניזמום. מילא, די צאָהל קינדער וואָס וועלען קראנק מיט דיפטעריט איז קליין אין פערגליך מיט די קינדער וואָס שטאַרבען פון אונגעזונדע מילך. עס איז בעווייזען געוואָרען אז א גרויסער פּראָצענט פון די בהמות וואָס זייער מילך וועלט געליעפערט אין די גרויסע שטעדט, זיינען קראנק מיט טובערקולאָזיס (די דער). היינט אויב מען וויל קעמפּ־

פּען געגען טובערקולאָזים, מוז מען אָנהויבען פון די מילך. וועז די שטאדט קען פערטהיילען רפואות געגען דיפטעריט, טו וועד קען וויסען צי עס וועט ניט קומען די ציים, אז די שטאדט וועט נעהמען פערקויפען פּאַסטעריזירטע מילך, וואָס היינט טהוט דאָס א פּילאַנטראָפּ נתן שטרוים?

מיינט ניט אז איך רעד פון שלעכט. מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט די נייוישאַנאל סיוויק פעדעריישאַן געשיקט א גאַנצע קאָמיסיע קיין יוראָפּ צו שטודירען די פראָגע פון „מיוניסיפּאַל אָונערשיפּ", דאָס הייסט מוניציפּאַל סאָציאַליזמום. אין דער קאָמיסיע זיינען געווען פערביסענע געגנער פון מוניציפּאַל סאָציאַליזמום צוגליך מיט אַזוינע וואָס זיינען דאָפיר. די סיוויק פעדעריישאַן, ווי איהר ווייסט, איז גאָר ניט סאָציאַליסטיש. נו האָט אבער די קאָמיסיע אין 1907 אָבגעגעבען א בעריכט, און כמעט איינשטימיג איז אָנגענומען דער פרינציפּ, אז וועז פון ערגעץ אן אינדוסטריע העכגט אָב די געזונד פון דעם פּאָלק, דארף אַזא אינדוסטריע געפיהרט ווערען פון דעם שטאַאט, אָדער פון דער שטאדט. דאָס טרעפט צו אויף דעם פערקויף פון מילך, און פּאַרוואָס שוין ניט אריינגענומען פּלייש אויך, וואָס עס איז בעוויזען געווארען אז דער פּלייש־טראַסט קויפט קראַנק בהמות און פערשפּריט טובערקולאָזים און אַנדערע קראַנקהייטען צווישען מילכיקען מענשען? אין יוראָפּ זיינען פּאַראַן שטעדט וואָס האָבען קהל'שע שעכטהייזער און אפילו בהמות מוזען געשאָכטען ווערען דאָרטען. פּאַרוואָס קען עס דערצו ניט קומען אין אַמעריקא אויך?

נעהמט ווייטער, למשל, א הויז וואו א קינד איז קראַנק געווען מיט דיפטעריט, אָדער מיט סקאַרלאָטינע, — די שטאדט נעהמט אויף זיך אויסצורייניגען די הויז איידער דאָס קינד מעג ארויסגעהן פון הויז. ביי אונז אין מינסק האָב איך דערפון קיינמאָל ניט געהערט: אויסרייניגען מיין הויז איז מיין אייגענער עסק, וועד האָט זיך דא וואָס אריינצומישען? — דאָס איז אינדיווידואַליזמום. פערקעהרט, די פראַקטיק פון דער אַמעריקאַנער באָארד אָוו העלטה איז קאָמוניסטיש. למאָמר אבער מאכען אין שריט ווייטער און שטעלען זיך די פראגע: אויב די שטאדט קעהרט אויס די סטריטס און ראַמט אויף פון זיי די מיסט, צוליעב דער עפענטליכער געזונט, טו פּאַרוואָס זאָל מען איבערלאָזען יעדע בעל־הבית־טע אָנצוקלייבען שטויב אין איהרע רומס, וואָס דאָס איז דאָך פונקט אזא סכנה ווי א בלאָטיגער סטריט? די מאשין וועט דא אויך מאכען אן אבערקעהרענים. עס זיינען שוין היינט פּאַראַן מאשינען וואָס שמאָקצען אוים דעם שטויב פון א הויז; דערווייל וועלכע נתן שטרוים?

מיינט ניט אז איך רעד פון שלאָף. מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט די נייוישאַנאל סיוויק פעדעריישאַן געשיקט א גאַנצע קאָמיסיע קיין יוראָפּ צו שטודירען די פראגע פון „מיוניסיפּאַל אָונערשיפּ", דאָס הייסט מוניציפּאַל סאָציאַליזמום. אין דער קאָמיסיע זיינען געווען פערביסענע געגנער פון מוניציפּאַל סאָציאַליזמום צוגליך מיט אַזוינע וואָס זיינען דאָפיר. די סיוויק פעדעריישאַן, ווי איהר ווייסט, איז גאָר ניט סאָציאַליסטיש. נו האָט אבער די קאָמיסיע אין 1907 אָבגעגעבען א בעריכט, און כמעט איינשטימיג איז אָנגענומען דער פרינציפּ, אז וועז פון ערגעץ אן אינדוסטריע העכגט אָב די געזונד פון דעם פּאָלק, דארף אַזא אינדוסטריע געפיהרט ווערען פון דעם שטאַאט, אָדער פון דער שטאדט. דאָס טרעפט צו אויף דעם פערקויף פון מילך, און פּאַרוואָס שוין ניט אריינגענומען פּלייש אויך, וואָס עס איז בעוויזען געווארען אז דער פּלייש־טראַסט קויפט קראַנק בהמות און פערשפּריט טובערקולאָזים און אַנדערע קראַנקהייטען צווישען מילכיקען מענשען? אין יוראָפּ זיינען פּאַראַן שטעדט וואָס האָבען קהל'שע שעכטהייזער און אפילו בהמות מוזען געשאָכטען ווערען דאָרטען. פּאַרוואָס קען עס דערצו ניט קומען אין אַמעריקא אויך?

נעהמט ווייטער, למשל, א הויז וואו א קינד איז קראַנק געווען מיט דיפטעריט, אָדער מיט סקאַרלאָטינע, — די שטאדט נעהמט אויף זיך אויסצורייניגען די הויז איידער דאָס קינד מעג ארויסגעהן פון הויז. ביי אונז אין מינסק האָב איך דערפון קיינמאָל ניט געהערט: אויסרייניגען מיין הויז איז מיין אייגענער עסק, וועד האָט זיך דא וואָס אריינצומישען? — דאָס איז אינדיווידואַליזמום. פערקעהרט, די פראַקטיק פון דער אַמעריקאַנער באָארד אָוו העלטה איז קאָמוניסטיש. למאָמר אבער מאכען אין שריט ווייטער און שטעלען זיך די פראגע: אויב די שטאדט קעהרט אויס די סטריטס און ראַמט אויף פון זיי די מיסט, צוליעב דער עפענטליכער געזונט, טו פּאַרוואָס זאָל מען איבערלאָזען יעדע בעל־הבית־טע אָנצוקלייבען שטויב אין איהרע רומס, וואָס דאָס איז דאָך פונקט אזא סכנה ווי א בלאָטיגער סטריט? די מאשין וועט דא אויך מאכען אן אבערקעהרענים. עס זיינען שוין היינט פּאַראַן מאשינען וואָס שמאָקצען אוים דעם שטויב פון א הויז; דערווייל וועלכע נתן שטרוים?

מיינט ניט אז איך רעד פון שלאָף. מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט די נייוישאַנאל סיוויק פעדעריישאַן געשיקט א גאַנצע קאָמיסיע קיין יוראָפּ צו שטודירען די פראגע פון „מיוניסיפּאַל אָונערשיפּ", דאָס הייסט מוניציפּאַל סאָציאַליזמום. אין דער קאָמיסיע זיינען געווען פערביסענע געגנער פון מוניציפּאַל סאָציאַליזמום צוגליך מיט אַזוינע וואָס זיינען דאָפיר. די סיוויק פעדעריישאַן, ווי איהר ווייסט, איז גאָר ניט סאָציאַליסטיש. נו האָט אבער די קאָמיסיע אין 1907 אָבגעגעבען א בעריכט, און כמעט איינשטימיג איז אָנגענומען דער פרינציפּ, אז וועז פון ערגעץ אן אינדוסטריע העכגט אָב די געזונד פון דעם פּאָלק, דארף אַזא אינדוסטריע געפיהרט ווערען פון דעם שטאַאט, אָדער פון דער שטאדט. דאָס טרעפט צו אויף דעם פערקויף פון מילך, און פּאַרוואָס שוין ניט אריינגענומען פּלייש אויך, וואָס עס איז בעוויזען געווארען אז דער פּלייש־טראַסט קויפט קראַנק בהמות און פערשפּריט טובערקולאָזים און אַנדערע קראַנקהייטען צווישען מילכיקען מענשען? אין יוראָפּ זיינען פּאַראַן שטעדט וואָס האָבען קהל'שע שעכטהייזער און אפילו בהמות מוזען געשאָכטען ווערען דאָרטען. פּאַרוואָס קען עס דערצו ניט קומען אין אַמעריקא אויך?

נעהמט ווייטער, למשל, א הויז וואו א קינד איז קראַנק געווען מיט דיפטעריט, אָדער מיט סקאַרלאָטינע, — די שטאדט נעהמט אויף זיך אויסצורייניגען די הויז איידער דאָס קינד מעג ארויסגעהן פון הויז. ביי אונז אין מינסק האָב איך דערפון קיינמאָל ניט געהערט: אויסרייניגען מיין הויז איז מיין אייגענער עסק, וועד האָט זיך דא וואָס אריינצומישען? — דאָס איז אינדיווידואַליזמום. פערקעהרט, די פראַקטיק פון דער אַמעריקאַנער באָארד אָוו העלטה איז קאָמוניסטיש. למאָמר אבער מאכען אין שריט ווייטער און שטעלען זיך די פראגע: אויב די שטאדט קעהרט אויס די סטריטס און ראַמט אויף פון זיי די מיסט, צוליעב דער עפענטליכער געזונט, טו פּאַרוואָס זאָל מען איבערלאָזען יעדע בעל־הבית־

יאָרק געווען אן אויסשטעלונג וועגען דעם; אין

באסטאן האבען די רעפארמערס זיך געשטעלט די אויפגאבע צו מאכען א בעסערע שטאדט ביז 1915. עס וועט זיך מסתמא נאך אביסעל פערציהען די זאך, אבער אזוי ווי עס איז וועט עס אודאי ניט בלייבען. פלעצער פאר קינדער וואו צו שפיעלען זיך „פלעי גראונדס", זעהען מיר, ווערען שוין היינט איינגעריכטעט אין פערשיעדענע שטעדטע. וואס איז דאס אזוינס? אין א קליין שטעדטעל איז וועגען דעם גאר קיין פראגע ניטא: לאנד האט א קליינעם ווערטה, ארום יעדער הויז איז פארען ענגוג פלאץ פאר די קינדי. אפילו אין ניו יארק געפינט איהר אויפ'ן עק שטאדט נאך א סך פרייע לאטס, וואו די קינדער קענען ארומלויפען. אבער יעדע גרויסע שטאדט וואקסט, לאנד ווערט טהייער, אלע לאטס ווערען פערבויט מיט הייזער און פאר די קינדער בלייבט קיין פלאץ ניט. כדי דער יונגער דור זאל אין גאנצען ניט אויסשטארבען אין די גרויסע שטעדט, איז דער אינציגער מיטל — עפענטליכע פלעי גראונדס. דער אינדיווידואליסטישער יארד איז אבגעשאפט געווארען דורך דעם וואוקס פון דער גרויסער שטאדט, אויף זיין שטעל קומט דער קאמוניסטישער פלעי גראונד.

אז עס איז געקומען צו רייד וועגען קינדער, דארף מען שוין דא דערמאהנען די פראגע וועגען הונגעריגע קינדער אין די סקולס, וואס איז די לעצטע צייט אויף דער טאגעס־אָרדנונג. די טיטשערס האבען אויסגעפונען אז א סך קינדער פון ארימע עלטערן לערנען זיך שלעכט אין די סקולס, ווייל זיי קומען פון דער היים הונגעריגע. עס איז געמאכט געווארען א פארשלאג אז די קינדער זאלען קריגען איבערבייסען אין סקול. נאטירליך, די קאנסערוואטיוון פרעסע שרייט „געוואלט, דאס איז ‚פאטערנאליזם'." אבער מיט וואס זיינען פרייע ביכער און פרייע פאפיער וועניגער „פאטערנאליזם" ווי פרייע עסען? דערווייל אבער זיינען נאך די אמעריקאנער רעפארמער אלײן אויף ניט אזוי ראדיקאל, זיי ווילען נור איינפיהרען אז די קינדער זאלען קריגען אין סקול א הייסען לאנטש פאר א ביליגען פרייז, וואס די מעהרסטע עלטערן זאלען פערמאגען צו צאהלען. די סאציאליסטישע מוניציפאליטעטען אין פראנקרייך האבען שוין ביי זיך איינגעפיהרט אז די קינדער קריגען עסען אין סקול גאר אומזיסט. צי אזוי, צי אזוי, עס וועט אודאי אין גיכען קומען דערצו, אז די קינדער וועלען דא היע אויך קריגען עסען אין סקול. דאס הייסט, אנשטאט יעדער קינד זאל אינדיווידואליסטיש עסען (אדער הונגערן) פאר זיך, וועט קומען איין קאמוניסטישע סעודה א טאג פאר מיליאנען קינדער.

איך האב דא ניט אין זינען צו מאלען צוקונפטס־בילדער. זאגען נביאות היינטיגע צייטען איז זעהר ריזיקירט, וואהרים וועט וויים וואס עס קען אונז ברענגען דער פארטשריט פון דער טעכניק? אויף דער פאריזער וועלט־אויסשטעלונג אין 1889 האט מען נאך געמאכט עקספערימענטען מיט עלעקטרישע קראם, אין 1879 האט מען נור געמאכט עקספערימענטען מיט עלעקטרישע לאמפען, דער טעלעפאן איז אין גאנצען דרייסיג יאהר אלט. אין דרייסיג יאהר ארום, קען מען זיכער זיין, וועט די וועלט אויסזעהן גאר אנדערש ווי היינט. אבער די איינצעלנע סמנים וואס איך האב דא אויסגערעכענט, לאזען אונז שליסען אז די ווייטערע עכטווויקלונג פון דער טעכניק וועט אויסברייטען דעם קאמוניזמום אויף נייע געביעטען.

דערווייל אבער לאמיר מאכען דעם סך הכל וואו מיר האלטען שוין היינט מיט דעם קאמוניזמום. ערכטענס, קאפיטאל:

	מיליאנען דאלאר
וואסערווערק — — — —	600
גאזווערק — — — — —	700
עלעקטרישע סטאנציעס —	500
שטאדט־באהנען — — —	2,000
אייזענבאהנען — — —	14,000
טעלעגראף — — — —	200
טעלעפאן — — — — —	450
צוזאמען	18,450

אלזא אין דעם קאמוניסטישען פערברויך לייגט א קאפיטאל פון איבער אכטצעהן טויזענד מיליאן דאלאר. דער קאפיטאל וואס לייגט אין אלע פעקטאריעס (חוץ גאזווערק) האט אין 1905 בעטראפען וועניגער ווי דרייצעהן טויזענד מיליאן. לאמיר זאגען, די ציפערן זיינען איבערטריעבען, דער קאפיטאל פון די אייזענבאהנען איז ניט ווערטה אין וואס ער וועט אבגעשאצט פון די קאמפאניעס. אבער דיזעלבע צרה איז אויך מיט דעם קאפיטאל פון די פעקטאריעס. איינס איז קלאר, אז אין די אינדוסטריען וואס דיעזען דעם קאמוניסטישען פערברויך לייגט אן

ערך אזא קאפּיטאַל ווי אין די אינדוסטריען וואָס דיענען דעם אינדיווידואַליסטישען פערבּרויך.

לאָמיר איצטער נעהמען די צאָהל מענשען וואָס זיינען דערביי בעשעפטיגט:

טויזענדער	
שטאָדט־באָהנען	200
אייזענבאָהנען	1,600
פאָסט	180
טעלעגראַף	30
טעלעפאָן	80
סקולם	475
צוזאַמען	2,565

אלזא די צאָהל מענשען וואָס ארבייטען אין דער היינטיגער געזעלשאפט פאר דעם קאָמוניסטישען פערבּרויך איז איבער דריטהאַלבען מיליאָן. די צאָהל קאָנסומענטען אבער איז פיעל מאָל גרעסער: צעהנדליגע מיליאָנען שטאָדטישע איינוואָהנער קענען ניט לעבען אָהן דעם קאָמוניסטישען קאָנסום פון וואָסער, שטאָדט־באָהנען און אזוי ווייטער.

דער קאָמוניסטישער קאָנסום איז אויסגעוואקסען אין אונזער געזעלשאפט גרעסטענטהיילס אָהן דעם געזעלשאפטליכען בעוואוסטזיין, אזוי ווי א ווילדער עפעלבוים וואקסט אוים אין א וואלד, אָהן א גערטנער, טהייַלווייז אבער אויך אלס רעזולטאט פון דער בעוואוסטזיניגער טהעטיגקייט פון דער געזעלשאפט. די געזעלשאפט אליין, דורך די ארגאנען וואָס דריקען אוים איהר ווילען, האָט געגרינדעט פאָסטאפיסעס און פאָבליק סקולס פאר דעם עפענטליכען געברויך. די געזעלשאפט אליין האָט געבויט סיוערס, געדונגען ארבייטער צו רייניגען די סטריטס, בעדונגען זיך מיט געז און עלעקטרישע קאָמפאניעס זיי זאָלען בעלייכטען די סטריטס; די געזעלשאפט אליין האָט אין פיעלע שטעדט איינגעפיהרט וואסערווערק און עלעקטרישע בעלייכטונג פאר דעם עולם. דער שטאָאטסאַציאַליזמוס אָדער דער מוניציפּאַל־סאָציאַליזמוס בעדייט אלזא אז די געזעלשאפט האָט אליין בעוואוסטזיניג ארגאניזירט דעם קאָמוניסטישען פערבּרויך. דער אלטער ליבקנעכט, מיט זיין גלייכווערטעל וועגען „שטאָאטס־קאפּיטליזמוס" האָט פשוט בעוויזען אז די ראָלע פון דעם קאָמוניסטישען פערבּרויך אין דער היינטיגער געזעלשאפט איז איהם געבליעבען אונבעקאַנט. ער האָט נור געזעהען איין זייט, די פראָדוקציאָן מיט איהר קאפּיטאַליסטישען כאראקטער. די אינדוסטריען, וואָס דיענען דעם קאָמוניסטישען קאָנסום, האָט ער בעטראכט נור פון דעם געזיכטספונקט פון די פאָר מיליאָן ארבייטער וואָס זיינען בעשעפטיגט אין יענע אונטערנעהמונגען, ניט פון די צעהנדליגע מיליאָנען קאָנסומענטען, (אגב צו א היבשען טהייל אויך ארבייטער). פונ'ם שטאַנדפּונקט פון די ארבייטער אין יענע אינדוסטריען איז בייַ אים אויסגעקומען אז עס איז פאר זיי אלץ איינס, צי דיזע אינדוסטריען זיינען פריוואט־קאפּיטאַליסטישע, צי שטאָאטס־קאפּיטאַליסטישע אונטערנעהמונגען. און דערי־בער איז ער געווען צופריעדען צו לאָזען זיי בלייבען אין פריוואט־קאפּיטאַליסטישע הענד בייַ יענער צייט, וועו די גאנצע שטאָאטס־מאכט וועט זיך געפינען אין די הענד פון דעם פראָלע־טאריאט. דאָס איז בייַ דעם היינטיגען טאָג נאָך דער שטאַנדפּונקט פון דער אמעריקאַנער סאָציאַליסטישער פּארטיי. פערקעהרט, די היינטיגע אמעריקאַנער בעוועגונג פאר דעם מוניציפּאַל־סאָציאַליזמוס, אדער „פּאָבליק אָונערשיפּ", דריקט אוים דעם וואונש פון ג'י מיליאָנען קאָמוניסטישע קאָנסומענטען צו נעהמען אין זייערע אייגענע הענד די פראָדוקציאָן פון די ארטיקלען פון זייער קאָמוניסטישען פערבּרויך, וואָס ווערען נאָך היינט פראָדוצירט פון פריוואט־קאפּיטאַליס־טען. פאר זיי איז ניט אלץ איינס, צי די פראָ־דוקציאָן פון יענע ארטיקלען געפינט זיך אין פריוואט־קאפּיטאַליסטישע הענד, צי אין די הענד פון דער געזעלשאפט פון קאָנסומענטען. די פראָדוקציאָן פון די ארטיקלען פון דעם קאָמוני־סטישען פערבּרויך איז וואָס די אמעריקאַנער עקאָנאָמיסטען רופען א „נאַטירליכע מאָנאָפּא־ליע". עס קען ניט זיין קיין קאָנקורענץ צווישען שטאָדטבאָהנען אויף דערזעלבער סטריט, ווי עס איז פּאראַן צווישען קעבס. די פראָדוקציאָן פאר דיזע „פּאָבליק סערוויסעס" (קהלשע בעדיענונג) לייגט אין פריוואט־מאָנאָפּאָליסטישע הענד. איבערביטען די פריוואט־מאָנאָפּאָליע אויף א שטאָאטס־מאָנאָפּאָליע הייסט פאר די קאָנסומע־טען די בעפרייאונג פון א דעספּאטישער אליגאַר־כיע, וואָס האָט די מאכט צו בעשטייערן די נוי־טיגסטע זאכען אָהן וועלכע ער קען ניט אוים־קומען, און איינפיהרען אויף איהר פּלאַץ א דע־מאָקראַטישע פערוואַלטונג איבער וועלכע זיי האָבען א דעה.

אויב עס איז ריכטיג אז ביז דער פּראָלע־טאריאט וועט ניט וועלן די הערשענדע מאכט אין דער געזעלשאפט, האָט ער זיך ניט וואָס צו אייַלן מיט דער איינפיהרונג פון קהל׳שע אייגענטהום איבער א גוטע העלפט פון דעם אינדוסטריעלען קאפיטאל, טו הייסט עס אז אין דעם געגנווערטיגן מאָמענט זיינען די טרייבענדע קראפט פון דער בעוועגונג פאר דעם שטאָאטס־סאָציאַליזמום די מאסע קאָנסומענטען אָהן אונטערשיעד פון קלאסע: זייערע אינטערעסען פערלאנגען עס זאָל געמאכט ווערען א סוף צו דעם ווידערשפּרוך צווישען דעם קאָמוניזמום אין דעם גענוס און פריוואט־אייגענטהום אין דער פּראָדוקציאָן פון „עפענטליכע ניצליכקייטען".

דר. ק. פּאַרנבערג

איבער דער וועלט

(א סאָציאל־פּאָליטישער איבערזיכט)

דער חאָרוואָהריגער ערשטער מאַי יום טוב. — דער קאָרופּציאָנסטהום — די סימפּאָמען פון צופּוילונג. אָרבאָני, פּיטסבורג און וואַשינגטאָן. — דער באַנקראָט פון דער רעפּובליקאַנער ממשלה. — א פּאָליטישער קריזיס. — אָהן א וועג. — די פּריהלינגס־וואהלען אין די שטעדט און דער נייער עקספּערימענט. — די עקאָנאָמישע בעזעגונגען פון דער לעצטער ציים. — דער כוח פון פּילאדעלפיער קאָר־סטרויק. — א חוכפה וואָס איז קיין הוספה ניט. — מילוואָקער סאָציאליסטישער זיעג. — וואָס מען קען ערוואַרטען פון די מילוואָקער זיעגער. — דער פּאַרטיי־קאָנגרעס און זיינע אויפּגאבען.

עס איז א גוטער צופאל, וואָס גראדע היינטיגן יאָהר פאלט אוים דער יום־טוב פון 1טען מאי אין א זונטאג: אָהן קעמפּפע, אָהן קרבנות וועלען די גרויסע ארבייטער־מאסען קענען פייערען דעם סאָציאָליסטיש־פּראָלעטאריישן יום־טוב און רוהיג און ערנסט נאָכדענקען, וועגען דעם וואָס קומט פאר די לעצטע ציים אין לעבען פון זייער קלאס, וועגען דעם וואָס עס שפּיעלט זיך אָב פאר זייערע אויגען.

און וועז די אמעריקאַנער ארבייטער וועלען וועגען דיעזע זאכען נאָכדענקען, וועלען זיי קומען צו דער איבערצייגונג, אז מיר לעבען אין א מערקווירדיגער צייט, אין א היסטאָרישער צייט. עס גיהט ניט אַוועק א הורש, וואָס עס זאָל ניט ארויסגעפּען וועלען א נייע איבערראַשונג פאר דעם אמעריקאַנער פּראָלעטאריאט.

דאכט זיך, נאָך גאָר ניט לאַנג האָט מען שוין כמעט א רבנן קדיש אָבגעזאָגט נאָך די סאָציאָליסטישע צוקונפט דא אין לאַנד. און מיט אמאָל פאָכירונגען איבערראַשענדע האָבען זיך געזומען מעהרען. די צופּוילטקייט פון דער הער־שענדער סיסטעם פון איין זייט און דער פאָר־וועגס־דראָנג פון די פּראָלעטאַרישע מאסען פון דער אנדער זייט זיינען צווויי כחות, וואָס טרייסלען אזוי שטאַרק אויף און צורודערען דעם גאנצען פּאָליטיש־סאָציאָלען געבוי פון דער אמעריקאַנער רעפובליק.

די לעצטע וואָכען האָט דער צערפּאָלונגס־פּראָצעס פון דער רעגיערענדער פּאַרטיי געמאכט בעדייטענדע וווייטערדיגע טריט. די אָלד׳ס אונטערזוכונג, וועלכע האָט זיך געענדיגט מיט דער צוריקציהונג פון ביידע סענאַטאָרען, סאי פון דעם קלעגער און סאי פון דעם אָנגע־קלאָגטען, וויל עס האָט זיך ארויסגעוויזען אז כאָטש איז ביידענס געשעפט געווען — האָט ענטדעקט נור א ווינקעל פון דעם גרויסען תהום פון פּאָליטישער קאָרופּציאָן. די אינשוראַנס־אונטערזוכונג האָט דעם תהום נאָך פיעל וווייטער און טיעפער געמאכט. און וואָס עס וועט ברענגען מיט זיך די נייע אונטערזוכונג, וועלכע די לע־גיסלאַטור אין אָלבאני האָט געמוזט בעשליסען,

דאָס איז היינט שווער פֿאַראויסצוזעהן. די רע־
פֿובליקאַנער וויל֯ען פון דער אונטערזוכונג מאַכען
אַן אַלגעמיינעם גערויכט פון ביידע פּאַרטייען.
און זיי האָבען אויך רעכט: די קאָרופּציאָן איז
אַן אַלגעמיין „נאַציאָנאַל֯“ ערשיינונג אין אַמע־
ריקאַ, ד. ה., אַז ביידע קאַפּיטאַל֯יסטישע פּאַר־
טייען זיינען אין איהר טיעף פּערזונקען. עס
וועגדעט זיך נור ווער עס זיצט ביים שיסע֯ל.

אז די לעגיס֯לאַטור אין אַלבאַני זאָל ניט
בליבען אויגזאָם אין איהרע קאָרופּציאָנס־
סקאַנדאַל֯ען, דערפּאַר זאָרגען אַנדערע. פּיטס־
בורגער סקאַנדאַל֯ען, וועלכע האָבען זיך אָבגע־
שפּיגע֯לט שוין אין קאָורט, איבערשטייגען אין
פּרעכהייט אוּן פּערדאָרבענהייט אַ סך פון די
פֿיינסטע אַלבאַנער געשיכטען. אוּן אין ניו יאָרק
קומט נאָך אַ באָרא, קווינס, אויך מיט שעהנע
גרעפט חפצות. אוּן וויפּיע֯ל נאָך סקאַנדאַל֯ען פון
דעם סאָרט עס קומען פּאָר אין פּערשיעדענע
ווינקע֯לעך פון לאַנד, איז שווער צו זאָגען.

די גרעפּט ערשיינונגען זיינען אַלט אוּן
פּעסט אייגעווואָרצע֯לט אין פּאָליטישען לעבען
פון לאַנד. אוּן דאָס וואָס זיי שווימען איצט אזוי
פּיע֯ל אַרויף אויף דער אויבערפּל֯עכע — איז ניט
קיין סמן פון „מאַראַל֯ישער אויפּל֯עבונג“ — ווי
די קאַפּיטאַל֯יסטישע פּרעסע וויל֯ אייניריידען —
זאָנדערען אַ קלאָרער סימפּטאָם פון אינערל֯יכער
צופויל֯טקייט אוּן צערפּאַל֯ונג. אַ בנין, וואָס ווערט
דורכגעפּויל֯ט, מוז ביס֯ל֯עכווייז אָנהויבען אייַ־
צופּאַל֯ען.

וועגען דיעזע צופויל֯טקייט רעידען אָנדערע
ערשיינונגען: דער פּאָל֯יטישע־גיגער מאַראַל֯ישער
באָנקראָט פון טעפּט׳ס אַדמיניסטראַציאָן איז
געווואָרען קלאָר. זיין קאָבינעט צופּאַל֯ט זיך,
זיינע „פּאָל֯יסים“ האָבען גע֯ל֯יטען שיפּברוך; אין
פּערלויף פון דעם גאַנצען סעשאָן פון קאָנגרעס
איז כמעט ווי גאָרנישט אויפּגעטאָן געווואָרען. די
זיל֯ען אויף וועל֯כע ער האָט זיך געשטיצט אין
ביידע הייזער — פּאַל֯ען; קענען האָט פּערל֯אָרען
זיין מאַכט, „דער מענעדזשער פון סענאַט“,
עלדרידזש, האָט בעשל֯אָסען אין גאַנצען זיך
צוריקצוציהען. די אינערל֯יכע צושפּאַל֯טונג אין
דער פּאַרטיי אוּן די זעהר פּינסטערע אויסזיכטען
ביי די נעכסטע קאָנגרעס־וואַהל֯ען מאַכען דיעזען
צערפּאַל֯ונגס־פּראָצעס פּאַר פּול.

עס איז אפי֯ל֯ו אויסערל֯יך אַ קריזיס פון דער
רעפּובל֯יקאַנער פּאַרטיי אוּן פון דער רעפּובל֯יקא־
נער ממשלה. אָבער באמת איז עס אַן אַלגעמיין
פּאָל֯יטישער אוּן גייסטיגער קריזיס פון דער ביז
איצטיגער פּאָל֯יטישער אָרדנונג אין לאַנד. די
דעמאָקראַטישע פּאַרטיי האָט ניט מעהר אורזא־
כען צו זיין צופריעדען מיט דער לאַגע ווי די
רעפּובל֯יקאַנישע. ניט האָט זי אין זיך אַליין דאָס
לעבען, די קראַפּט, דעם וויל֯ען אוּן די מעגל֯יכ־
קייט אַרויינצוטראַגען אַ נייעם, אַ בעסערען,
אַ פריי֯ערען גייסט אין די הערשענדע צושטענדע,
ניט האָט דאָס פּאָל֯ק מעהר צוטרויען צו איהר
ווי צו יענע. אוּן טאַקע, וואָס קען מען ערוואַרטען
פון אַ פּאַרטיי, וועלכע שעהמט זיך ניט ארויס־
צוטרעטען מיט אַזוינע אונפּערשעהמטע פּל֯ענער,
ווי די פון דער דעמאָקראַטישער מאַשין פון
שטאַאַט מערל֯אַנד, וועלכע ווי֯ל אַוועקנעהמען
ביי די שוואַרצע זייער בירגער־רעכט, ניט קו־
קענדיג אויף דירעקטען פּאַרבאָט פון די 15טע
אַמענדמענט צו דער קאָנסטיטוציאָן? נור אַזוינע
פּיק פּאָל֯יטיקער ווי די העררען פון הוירסט׳ס
„אינדעפּענדענט ל֯יג“ קענען מיט פּערשטאַכענע
אויגען זיך צוריקקעהרען צו דיעזער פּאַרטיי.
אָבער די גרויסע אונצופּריעדענע מאַסען האָבען
מעהר קיין גל֯ויבען ניט, ניט אין די דעמאָקרא־
טישע פּאַרטיי, ניט איהר נייעם פּערבינדעטען.

אַן אַלגעמיינע אונצופּריעדענהייט, אַן
אַלגעמיינע פּאָל֯יטישע געהרונג, דאָס איז עס
וואָס הערשט אין לאַנד צווישען די פּערשיעדענע
קלאַסען, ביים מיטע֯ל־קלאַס ווי ביי די אָרעמע
קלאַסען, ביים פּאַרמער ווי ביים אַרבייטער. אי־
בערדריסיג זיינען זיי געוואָרען די עקזיסטירענדע
צושטענדע מיט זייערע פערגוואַל֯טיגונגען פון די
אינטערעסען פון פּאָל֯ק. קיין נייעם וועג וווּיסען
זיי נאָך ניט, אָבער דעם אַל֯טען גל֯ויבען האָבען
זיי פערל֯ורען. און זיי וואַרפען זיך אויף אַל֯ע
זאַרטען פּאָל֯יטישע עקספּירימענטען. ווי צום
ביישפּי֯ל, דער נייעסטער עקספּירימענט אין
דער שטאָדט־פערוואַל֯טונג: אָבצושאַפען די איצ־
טיגע סיסטעם פון פּאַרטיי־וואַהל֯ען אין שטאָדט־
קאָונס֯ל אוּן איבערצוגעבען די שטעדט אין די
הענד פון אונפּאַרטייאישע קאָמיסיאָנען. ביי די

וואהלען דיעזען פריהלינג זיינען 18 שטעדט אריי־
בער צו דיעזען נייעם סיסטעם, הויפטזעכליך אין
מיטעל־ווסטן. וואס בעווייזט עס? נור איינס,
אז די גרויסע בירגער מאסען האבען פערלוירען
דעם צוטרויען צו ביידע אלטע פארטייען.

דאך, אין דער צייט, וועו ביי די אנדערע
קלאסען געהט פאר א טיעפער פראצעס נור פון
פאליטישער געהרונג, געהט ביים אמעריקאנער
פראלעטאריאט פאר א דאפעלטער פראצעס פון
סאציאל־עקאנאמישער און פאליטישער געהרונג.
די ארבייטער־מאסען האבען מעהר אורזאכע אונ־
צופריעדען צו זיין מיט די עקזיסטירענדע פאלי־
טישע צושטענדע ווי וועלכער עס איז אנדער
קלאסן, וואהרים געגען איהם, געגען זיינע אינטע־
רעסען, געגען זיינע רעכטע וועגדעט זיך מיט
בעוונדערער שארפקייט דער גאנצער אפפאראט
פון דער הערשענדער קארדנונג. פאר קיין אנדער
קלאסן, צ. ב. ש.,זיינען די בעשליסע פון די
קאורטס ניט געווארען אזוינע געפערליכע שטע־
רונגען און פיינינגונגען ווי פאר די ארבייטער, און
קיין קלאס געפינט זיך ניט אין אזא דירעקטען
געגענזאץ צו דער הערשענדער קאפיטאליסטען־
קליקע ווי דער ארבייטער קלאס.

דער ארבייטער האט מעהר אורזאכע ווי
וועהר עס איז אין אמעריקא פאליטיש צו רעווא־
טירען געגען די הערשענדע פארטייען. דאך, צו
זיין אייגענעם אונגליק, איז ער געווען ביז יעצט
דער לעצטער דאם צו טהאן. איז אבער געקומען
די „עקאנאמיקא", די פערשארפונג פון די קלא־
סען געגענזעצע אין עקאנאמישען לעבען, די פער־
שלעכטערונג פון זיין מאטעריעלער לאגע און
האט איהם אויפגערודערט און האט איהם אין
בעווועגונג געזעצט.

שוין זייט יאהרען האט אמעריקא ניט אי־
בערגעלעבט אזא טיעפע און אלגעמיינע געהרונג
אין די עקאנאמישע בעציהונגען, אין דעם אר־
בייטס אבמאך צווישען קאפיטאל און ארבייט,
ווי אין די לעצטע וואכען. דער פילאדעלפיער
קאר־סטרייק, וועלכער האט בעקומען א היסטא־
רישע בעדייטונג, האט זיך געענדיגט יעדענפאלס
ניט מיט קיין ניעדערלאגע פאר די ארבייטער.
א שטילער אבער ענטשיעדענער קאמפף פון די
300,000 מיינערס ברענגט העכערונג פון די
ווידזשעס. די מעכטיגע אייזענבאהנען האבען
געמוזט זיך אונטעראיילען צו העכערען די ווי־
דזשעס פון זייערע ארבייטער, וויל עס האט גע־
האלטען ביי א סטרייק. דער קעניג פון די
טראסטס, דער שטאהל־טראסט כאפט זיך צו
דעם זעלבען מיטעל, כדי דער גאפאנאוועטער
סטרייק געגען איהם זאל ניט אויסברעכען. אין
דער איין ערשטער אפריל וואך זיינען געהעכערט
געוואהרען די ווידזשעס פון 400,000 ארבייטער.
און אין אלע אנדערע טריידס ריהרען זיך די
ארבייטער און גרייטען זיך ארויסצושטעלען פאר־
דערונגען פאר העכערע ווידזשעס.

די אלגעמיינע טענדענץ פון די עקאנאמישע
בעווועגונגען פון דער לעצטער צייט איז אן אגרע־
סיווע. די ארבייטער פאדערען, קעמפפען פאר
בעסערע בעדינגונגען. אמת, עס איז ניט פון
וואוילטאג, נור פון נויטה, וויל דער יקרות פון
איין זייט און די נאכוועהענישען פון קריזיס פון
דער אנדער זייט האבען געמאכט אונמעגליך צו
לעבען וויטער מיט די פריהערדיגע לוינען. אמת,
דיעזע פערבעסערונג פון דער לאגע איז נור
לפנים, וואהרים גרעסער איידער עס איז די הוספה
וואס זיי בעקומען, איז די הוספה וואס זיי מוזען
אוועקגעבען אין די קראמען. אבער יעדענפאלס
געפינט זיך דער אמעריקאנער פראלעטאריאט
איצט אין א צושטאנד פון קאמפף פאר פערבע־
סערונג פון זיין לאגע; איהם קומט ניט אוים צו
פערטהיידיגען די אלטע פאזיציאנען, זאנדערן
ער זוכט צו געווינען נייע פאזיציאנען

דיעזע פארטשריטליכע טענדענץ פון די
עקאנאמישע בעווועגונגען, דיעזער גרויסער אלגע־
מיינער אויסברוך פון קלאסענקאמפף שאפט דעם
באדען פאר א קרעפטיגע סאציאליסטישע פראק־
פאגאנדא און אגיטאציאן. און די פאליטישע
צופוילונג און צערפאלונג פון די הערשענדע קא־
פיטאליסטישע פארטייען שאפט דעם באדען פאר
פאליטישע אויפקלערונג. און גראדע אין דער
ריכטיגער צייט האט זיך אונטערגעוואקסן דער
גרויסער סאציאליסטישער זיעג אין מילוואקי.

דער ארטיקעל פון גענאסע קראנץ אין דיע־
זען נומער ריהרט אן די וויכטיגסטע פונקטען
פון דעם וואס עס האט געדארפט און געקענט
געזאגט ווערען מכח דיעזען מערקווירדיגען זיעג.
אפילו ניט אין אזא לאנד ווי אמעריקא, וואו מען

דאַרף זאָגאַר דעם סאָציאַליזמוס לערנען און מסביר זיין מיט „ריינע ערפאַהרונג", מיט חיילע „פּראַקטישקייט"; אפילו ניט אַלס ערשטער דורכברוך פון דער דיקער קאַפּיטאַליסטישער פעסטונג וואָלט דער מילוואָקער זיעג פּערערבענט געווארן פּאַר אַ גרויסע פּאַסירונג, פּאַר אַ בעדייטענדען ערפאָלג. ווי די פּערהעלטניסע האָבען זיך ענטוויקעלט ביי אונז איז עס לכל הדעות אַ היסטאָרישע פּאַסירונג, אַ עפּאָכע מאַכענדע. די אויגען פון גאַנץ אַמעריקא זיינען איצט פּאָרט געריכטעט צו מילוואָקי; זאָגאַר אַלס פּראָפּאַגאַנדא מיטעל איז די בעדייטונג פון מילוואָקי ניט אָבצושאַצען.

זעלבסטפערשטענדליך, אז זעהר פיעל הענגט איצט אָב פון דעם, ווי אונזערע מילוואָקער זיעגער וועלען זיך האַלטען; ווי די שטאַדטישע בעל־בתיש'קייט וועט פון זיי געפיהרט ווערען. צום גליק איז ניטאָ קיין אורזאַכע מורא צו האָבען אז די מילוואָקער זיעגער זאָלען ווי עס איז קאָמפּראָמיטירען דעם סאָציאַליזם. זייער ערנסטקייט, זייער איבערגעבענהייט צו דער אַרבייטער זאַך, זייער צובונד צו די פּרינציפּען פון אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם פערשפּרעכען זיי. פּאָליטישען טאַקט, פערשטענדנים און ערפאַהרונג האָבען זיי שוין אַרויסגעוויזען. אונטער אזוינע אומשטענדען קענען מיר פון מילוואָקי נור נחת ערוואַרטען. נור די בעסטע רעזולטאַטען האָפען מיר פון מילוואָקער עקספּירימענט פּאַר דעם וואוקם און ענטוויקלונג פון סאָציאַליזם אין אַמעריקא.

די גאַנצע ענטוויקלונג פון די סאָציאַל־פּאָליטישע צושטענדע פון דער לעצטער צייט האָבען אַרויסגערופען פּאַר די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי נייע פּראָבלעמען און אויפגאַבען. עס איז מעהר קיין שום ספק ניט, אז דעם סאָציאַליזם שטעהט פּאָר אין אַמעריקא, און פּילייבט נאָך אין אַ גאַנץ גיכער צוקונפט — אַ גרויסע ראָלע.

די גרויסע און שוועהרע אויפגאַבע פּאַר דעם קאָנגרעס פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, וועלכער קומט זיך גערעדט אין רעכטער צייט צוזאַמען אין מיטען פון דיזען חודש, איז: ווי רעאַליזירט מען דיזע אַלע ענטוויקלונגס־טענדענצען פּאַר דעם וואוקם און ענטוויקלונג פון סאָציאַליזמום?

פּאַר די סאָציאַליסטישע פּראָפּאַגאַנדא און אַגיטאַציאָן איז דער באָדען רייף — דורך וועלכע מעטאָדען קענען אם בעסטען דיזען באָדען בעפרוכטען מיט סאָציאַליסטישען זאט.

פּאַר די זעלבסטשטענדיגע פּאָליטישע ראָלע פון אמעריקאַנער פּראָלעטאַריאַט איז געקומען די צייט. וואָם קענען די סאָציאַליסטען פון זייער זייט טהון צו דערנעהנטערן דיזע צייט?

אַ גרינדליכע בעשפּרעכונג פון די אַלע פּראַגען, וואָם זיינען אַרויפגעשוואומען אין די לעצטע חדשים, אַ גרינדליכע רעוויזיאָן פון אונזער אייגענע אַרגאַניזאַציאָן און איהרע איהרע מעטהאָדען דאָם זיינען די וויכטיגע אויפגאַבען פּאַר דעם פּאַרטיי־קאָנגרעס. מיר גלויבען אז עס איז בישום אופן ניט נויטיג קיין רעווויזיאָן אין די פּרינציפּען פון דער פּאַרטיי. עס זיינען אָבער נויטיג נייע בעסערע מעטהאָדען פון אַרגאַניזאַציאָן, פון פּראָפּאַגאַנדא און אַגיטאַציאָן.

דער פּאַרטיי־קאָנגרעס אין שיקאַגאָ דאַרף עס שאַפען און מיר האָפען אז ער וועט עס שאַפען!

י. קלאהרבאך

ראובן בריינין'ס שריפטען*)

ר גרויסער רוסישער סאטיריקער טשעדרין בעשרייבט ערגעץ־וואו די צרה מיט די „טאלאנטפולע" רוסישע מענשען: אלץ ווייסען זיי, אלץ פערשטעהען זיי און פאר אלץ אין דער וועלט נעהמען זיי זיך. אזא „מאדים" א טאלאנט איז היינט בעריים צו ווערען אן אינזשיניער, מאָרגען א דאקטאר, איבערמאָרגען א שרייבער. און, זעלבסטפערשטענדליך, סוף כל סוף, בלייבט ער א לא יוצלח, ווארים איהם פעהלט די ערנסטקייט און די קענטניסע, וואס זיינען נויטהיג פאר די אלע זאכען.

די זעלבע צרה, וואס מיט די רוסישע טאלאנטפולע מענשען איז אויך מיט די אידישע „גוטע קעפ". אויך זיי — בעזאנדערס די פאר־שטעהער פון עלטערען השכלה־דור, — די „סאָמאוטשקעס" — מיינען, אז „א גוטע קאָפּ" און א „שכל הישר" זיינען שוין גענוג צו ווערען „א מושלם בכל המעלות" און אזוי כאפען זיי זיך פאר אלץ און רייסען זיך בריטלאך, זעלבסט־צופריעדען וועגען אלץ, ניט פיהלענדיג און ניט וויסענדיג ווי נאקעט און ארים זיי זיינען אין די אלע אומנות און חכמות פאר וועלכע זיי נעהמען זיך און ווי לעכערליך זיי זיינען אפט אין די אויגען פון דער וועלט!

ראובן בריינין איז א טיפישער פארשטע־הער פון דיעזע זאָרט „טאלאנטפולע מענשען" און „גוטע קעפ". בריינין האט בלי ספק לי־טעראריש פעהיגקייטען, ער האט א שעהנעם, אפטמאל זאָגאר גראציעזען סטיל; ער שרייבט לעבעדיג, פליסיג, ער בעהערשט די טעכניק פון שרייבען אויסגעצייכענט. ער האט אויך א גע־וויסע דאזיס פון בעאבכטונגס־קראפט און פון עמפפינדליכקייט. א „גוטע קאָפּ" האט ער אין דעם זין, דאס ער כאפט לייכט אראָפּ זאכען, אבער ער איז אויבערפלעכליך, לייכטזיניג און איז ניט בח ארויינצודרינגען אין א פראבלעם טיעפער. ער האט געשמעקט פון פערשיעדענע חכמות: פון ליטעראטור, פון קונסט, פון היס־טאריע. און אט מיט דיזען גייסטיגען באגאזש האט ער גענומען שרייבען וועג־גען אלץ אין דער וועלט, איז געווארען א ליטעראט א „מושלם". און ניט נאר שרייבט בריינין וועגען אלץ אין דער וועלט, זאנדערן ער האט אויף זיך ארויפגעצויגען דעם טלית פון א מומחה אין אלץ אין דער וועלט און רעדט שטענ־דיג אין דעם טאָן פון אן אויטאריטעט.

שוין א פאר צעהנדליג יאהר ווי בריינין האט געלאזען אין אבאראט זיין מאגערען גיים־טיגען קאפיטאל און פון איהם ארויסגעשלאגען שוין א פאָאר צעהנדליג בענדער „תורה" און „חכמה". זיין הויפט־פעלד פון ליטעראריישער ארבייט איז די העברעאישע ליטעראטור, דאָך, ווי אנדערע העברעאיסטען, האט ער זיך אויך געמוזט „ארפלאזען" צו דער זשארגאָן ליטע־ראטור.

דער מאגערער באנד „שריפטען", וואס ליגט פאר אונז, איז אבער פאלשטענדיג גענוג אבצושאצען בריינין'ס ליטעראריש „שעפפונג". דיעזער איין בענדעל ענטהאלט כאראקטערים־טישע פראבעם פון בריינין'ס „מייסטערשאפט" אויף אלע געביעטען. מען געפינט דארט אוי־סער „ערצעהלונגען, ביאגראפיעם און קריטיקען" נאך דיאלאגען, פאטעטישע שילדערונגען, פעליע־טאנישע פילאזאפיען, שטימונגען, השתפכות הנפש. — אן „אוצר" פון ליטעראטור!

דאך וועלן איהר נעהמט קריטיש בעטראכ־טען דיעזען „אוצר" וועלט איהר איבערראשט ווי וועניג אמת'ען ליטעראריישען וועלטה ער ענטהאלט, ווי ארים דיעזער „פיעלזויטיגער" טא־לאנט איז אין פעהיגקייטען און גייסט, ווי איין־פארמיג זיינע פערשיעדענארטיגע שרייבעריין זיינען בעצם.

מעהר ווי א האלבער באנד פון די „שריפ־טען" בעשטעהט פון בעלעטריסטיק. אבער

*) שריפטען פון ראובן בריינין (ערצעהלונ־גען, ביאגראפיעם, קריטיק). 144 זויטען. פער־לאג „השחר", ווארשא.

ברייטן איז גאָר קיין בעלעטריסט ניט. אין זיינע ערצעהלונגען, סקיצען, דיאַלאָגען א. ז. ו. קענט איהר לייכט דערקענען דעם פּובליציסט, דעם קריטיקער, דעם פֿלוידערער — אָדער ווי ברייטן רופט עס מיט'ן פראנצויזישען נאָמען, דעם „קאָזער" — דעם רעפֿאָרטער און, מעהר ווי אַלץ און איבער אַלץ, דעם ליטעראַריש־ען בעל מלאכה. פון קונסט איז דאָרט אָבער קיין זכר ניטאָ. קיין אָריגינאַליטעט געפֿינט איהר דאָרט ניט.

ברייטן האָט ניט קיין פעהיקייטען אַריינ־צודרינגען טיף אין די נשמות פון די פֿערזאָנען, וועמען ער שילדערט. ער פֿרעטענדירט אפילו זעהר אויף דעם טיטעל פון א פּסיכאָלאָג, אָבער זיינע פּסיכאָלאָגישע שילדערונגען זיינען נאָר אויסערליך בעשרייבענדע, ניט קיין אַריינדרינ־גענדע, ניט קיין אַנאַליזירענדע. קיין פאַנטא־זיע האָט ברייטן ניט, און דערפֿאַר זיינען זיינע ערצעהלונגען אָרעם אין פאַסירונגען. פון דרא־מאַטישע קראפט איז ביי איהם קיין זכר ניטאָ און דערפֿאַר מוז ער זיך אַרויסהעלפֿען מיט מע־לאָדראַמאַטישע קונצען און אונאַטירליכע גוזמאות. זיינע פאַעטישע בעשרייבונגען זיינען זעהר אָרעם אין בילדער; זיינע לירישע „השתפּכות'ן" בעשטעהט מעהר פון פראָזען, וועל־כע לאָזען דעם לעזער קאַלט, וויל עס פעהלט זיי די אינערליכקייט.

די ערשטע, לענגערע ערצעהלונג, „דעם גביר'ס נדבה", א מעשה וועגען דעם ווי אזוי דער גביר פון שטעטעל האָט צוגענומען ביי אַן אָרימען פּאָקען־טרעגער זיינע עטליכע צוא־פערהאָרוועט עטליכע רובל און זיך געמאַכט ניט ווייסענדיג איז אין דער אידישער לימוּרא־טור אזוי אַלט, אזוי אָפט איבערגעניצעוועט גע־ווארן. ברייטן האָט איבער דיעזער אַלטער טהעמא געשריעבען פונקט אזוי ווי מען פלעגט שרייבען אין די צייטען פון פרץ סמאָלענסקין און ראובן אשר ברודעם. נאָר מיט וועניגער טאַלאַנט און לעבעדיגקייט. ביי ברייטן קומט דיעזע אַלטע מעשה אָרוים פיעל בלאַסער, פיעל לאַנגוויליגער און מעהר אונגעלומפּערט, וויל ער האָט סתם געשריבען, אָבער ניט געמאָהלען.

די פערשיעדענע „סדר נעכט" (דריי ער־צעהלונגען) זיינען מוסטערן פון בעשטעלטע ציי־טונגס־אַרביטען פאַר יום־טוב נומערען. מען מוז דאָך פאַר יעדען פּסח אויסטראַכטען עפּעם א נייע „הגדה", טראַכט מען אוים האַי־אַהר דעם סדר אין בערלין, איבער א יאָהר דעם סדר אין טורמע, נאָך אין א יאָהר — אין מערען. דער פובליציסט האָט אין דיעזע ערצעהלונגען אָפט שוין אין גאַנצען גובר געווען דעם „קינסט־לער" (פערגליך צ. ב. זייטען 19, 31 און פיעלע רייען פובליציסטישע וועגדונגען ווי: „מען דארף בעמערקען דאָס קלייע גנבים", „וואָס פאר א סדר עס איז געווען איז גאָר אַנאַנדער שאלה", „דערווייל וויל איך בעמערקען" א. ד. ג. מעהר). דער הויפּט־צוועק פון דיעזע ערצעהלונגען־בע־שרייבונגען, די שאפונג פון א יום־טוב'דיגער שטימונג וועלט ניט דערגרייכט, וויל די שיל־דערונגען זיינען צו בלאַס, צו אויסערליך. צו וואַסערדיג.

די בעסטע סקיצע אין דיעזען באַנד איז די „שבועות ביי נאַכט" — א אידיליע פון די קינ־דער־יאָהרען. עס פיהלט זיך דאָרט אַן אינער־ליכקייט. עס שמעקט דאָרט מיט יוגענד־זאפט. עס הערען זיך דאָרט פאַעטישע קלאַנגען. דיעזע יוגענד־קלאַנגען הערען זיך אויך אין אַנפאַנג פון דער סקיצע „די רויטע פיילכען", וועלכע איז אייגענטליך א פאַרטזעצונג פון דיעזער „אהבת רחל". אָבער באַלד פערשווינדען דיעזע טענער און די ערצעהלונג נעהמט אַן א טרוקענעם רי־דאקטישען כאַראַקטער. דער מעלאַדראַמאַטישער סוף איז ניט בכח צו שאפען א שטימונג פון דאָס נייַ.

אין זיינע דיאַלאָגען (די „פריע לייבע", „לעבען און לייבע", „לייבע און פרייהייט") זוכט ברייטן זיך אַרויסצואוועזען פאר א גייסט־ריכען פלוידערער. לויידער פעהלט איהם לחלוטין די אָריגינאַליטעט, די שארפקייט, די שניידיגקייט, וואָס זיינען נויטיג פאר פאַרא־דאקסען. זיינע דיאַלאָגען בלייבען דערפאר פלוי־דעריען, אָבער ניט קיין גייסטריכע, זאַנדערן זעהר באַנאַלע און לאַנגוויליגע.

אלס „בעלעטריסט" טרעט ברייטן איי־גענטליך ארוים הויפּטזעכליך דאן וען ער נעהמט זיך פאר ערנסטע ארבייטען, פאר קריטיקען, פאר ביאָגראפיען, פאר „פילאָזאפישע" בעטראַכ־טונגען. אין דיעזע ערנסטע ארבייטען פיהלט איהר שטענדיג, אז דער שרייבער איז ניט מעהר ווי א „בעלעטריסט", א „בעשרייבער", אז ער־צעהלער. בעוויזען, בעקרעפטיגען זיינע וואַנאַ־קען און אורטהיילען, זיי צוזאמענגעדען אין א לאָגישען בנין — דאָס טהוט ברייטן אין זיינע

„ערנסטע" שריפטען ניט; טיעפער איינדרינגען אין פּראָבלעמען איז ער ניט ביכולת.

בריינין איז אין דער העברעאישער ליטעראטור „בעריהמט" אלס ספעציאליסט אויף ביאָגראפיען און כאראקטער־בילדער. אין די „שריפטען" זיינען אויך פאראן אייניגע פּראָבען פון דיעזער „קונסט" זיינער, אָבער ווי וועניג ערנסט און בעלעהרענד זיינען זיי! נאָך דעם ווי איהר לייענט זיי דורך, בלייבט איהר פונקט אזוי „קלוג" ווי פריהער און פונקט אזוי פיעל אָדער וועניג ווייסט איהר ווי בעטרעפענדע פּערזאָנען ווי פיעל איהר האָט געוואוסט פריהער.

בריינין'ס „ביאָגראפיען" זיינען באמת נור לייכטע צייטונגס־רעפּאָרטאַרזש. אָט נעהמט צ. ב. בריינין כאראקטעריזירען ווילהעלם דעם 2טען. וואָס טהוט ער? נעהמט ער צוזאמען א גאנצען הויפען פון „קלאטש", וועלכע מען דערצעהלט צווישען זיך אין בערלינער קאפּעס, בעפוצט עם מיט פאקטען, וועלכע זיינען בעקאנט יעדען לעזער פון בערלינער צייטונגען און דערלאנגט עס דעם אידישען לעזער אין דער פאָרמע פון א „כאראקטער בילד" און אין דעם טאָן פון אמעריקא־ענטדעקער. אָדער ווי בריינין כאראקטעריזירען מאקסימיליאן הארדען און דוקא אזוי כדי צו בעווייזען, אז הארדען'ס „אינערליכע טראגעדיע און אונגליק איז, וואָס ער איז געטויפט". ווי אזוי בעווייזט עס בריינין? מיט גאָר ניט. ער דערצעהלט ווייטער א קאָרב „קלאטש", פרובירט אם ענדע כאראקטעריזירען זיין ארט שרייבען. דער גרונד־געדאנק בלייבט אָבער גאָר טאקע ניט בעווייזען, און ניט בעקאנט בלייבט פאר די לעזער הארדען'ס לעבענס־פילאָזאָפיע, הארדען'ס סאציאלע שטרעבונגען און ליטעראַרישע טהעטיגקייט.

אין דיעזע כאראקטער־בילדער, אָדער ווי בריינין רופט עם גאנץ פאלש „ביאָגראפיען", שטעכט בעזונדערס שטארק די אויגען אייניגע פון בריינין'ס הויפּט־הסרונות: זיין אויפגעבלאָזענע זעלבסט־צופריעדענהייט און זעלבסט־פערליכקייט, וועלכע געהט אָפט אריבער אין א פשוט'ע בעריהמערי, און זיין קאָקעטירען מיט „געלעהרזאמטקייט" און פערוואַרפען מיט גרויסע נעמען, וועלכע זיינען אזוי כאראקטעריסטיש פאר דעם דילעטאנט. נעהמט צ. ב. בריינין זיך צו כאראקטעריזירען נאָרדאו, מוז ער דערצעהלען, ווי אזוי נאָרדאו האָט איהם, בריינינען, אויפגענומען, און ווי אזוי ער, בריינין, איז זיך נוהג צו האלטען ווען נאָרדאו רעדט און אז ער, בריינין, האָט אנדערע עמפּפינדונגען ווי נאָרדאו. אָדער געהט בריינין שרייבען וועגען מאָרים ראָזענפעלד, דאָרף ער דערצעהלען, אז „דער גרויסער ערצעהלער זאנגווילל האָט איהם, בריינין'ען, צוערשט אויפמערקזאם געמאכט אויף ראָזענפעלד'ען". דער לעזער מוז אויך ביי דיעזער גלעגענהייט וויסען, אז ער, בריינין, איז „א תלמיד" פון פראָפעסאָר דעסאָוער, ביי וועמען ער האָט „געשטודירט" אזוינע און אזוינע חכמות.

דיעזע אויפגעבלאָזענע זעלבסט־צופריעדענהייט און בעריהמערי פיהלט זיך בעזאָנדערס אונאנגענעהם אין דער פוסטער, פראָזענהאפטער פּלוידערי וועלכע הויסט ביי בריינינען „תנ"ך". וויפיעל נאָרישע בעריהמערי איז ענטהאלטען אין די אייניגע זייטען!

בריינין איז אין דער העברעאישער ליטעראטור פאררעכענט פאר א „מאָדערנעם", פאר א „אייראָפּעער", אָבער אין אמת'ען פיהלט זיך ביי איהם זעהר אָפט און זעהר שטעכעדיג די האלב אָדים־בחור'שע, האלב־משכילישע בטלנ'ישע קליין־שטעדטעלדיגקייט: פערגלייכט צ. ב. די ארט און וויזע ווי אזוי בריינין רעדט וועגען „המון" און וועגען זשארגאָן (אין ארטיקעל „מאָררים ראָזענפעלד", זייטע 81), אָדער זיין וועגדען זיך צו דער אידישער ליטעראטור, אויף זייטע 117. דאָס זיינען אלט־מאָדישע, ריין־בטלנ'ישע ליטעראַרישע פאָרמען.

און נאָך איינס: בריינין שרייבט: „איך וויל דאָך גלויבען, דאָס אפילו אונזערע זשארגאָנישע לעזער האָבען אויך א רעכט מ'זאל זיי בעהאנדלען ניט ווי קינדער... אויך זיי פערדיענען מעהר אכטונג." בריינין איז אָבער א „נאָה דורש ואין נאָה מקים", ער אליין וויזט דיעזע אכטונג ניט ארויס צו זיינע לעזער, וועלכע ניט וואָלט ניט מעגליך געווען, אז עם זאל אריין אין בוך אייניגע פון די „שריפטען", וועלכע ער האָט אריינגעשטעלט אין דעם באנד, יעדעס־פאלס ניט אין דיעזער אונפערענדערטער און אונבעשרבייטער פאָרם. מיר פערשטעהען צ. ב. גאנץ גוט, אז מען האָט מיט א יאָהר 8 צוריק אין א קאָרעספּאָנדענץ אָדער ארטיקעל אין א צייטונג געקענט שרייבען וועגען מאָרים ראָזענפעלד'ן אזוי ווי בריינין האָט געשריעבען. דאן האָט מען אין איראָפּא געהאלטען ראָזענפעלד'ן אין „ענטדעקען". אָבער אז אין א באנד פון

„שריפטען" זאל מען אין יאהר 1909 דאם זעלבע איבערדרוקען אין דער זעלבער געשטאלט — דערצו דארף מען שוין האבען צו וועניג אכטונג צום אידישען לעזער. און וועניג אכטונג דארף מען האבען צו זיך און צום לעזער, - ווען מען שטעלט ארויין אין די „שריפטען" אזא צייטונגס-פלוידערייי ווי „עטוואס איבער ליטעראטור".

ברויינין איז ניט מבחין אין זיינע „שריפטען" צוויישען דעם וואס האט עפעס א ליטעראריש ווערטה און וואס איז געווען גוט אדער שלעכט נאר א צייטונגס-ארטיקעל, ער שפארט אלץ אין די „שריפטען". אט פאר וואס זיינע „שריפטען" זיינען אזוי וועניג אינטערעסאנט, אזוי וועניג בעלעה-רענד און האבען אזא קליינעם ליטעראריש ווערטה.

„דער אנארכיזמוס" פון דר. פאול עלטצבאכער, איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאן.

א ברייטען יישר כוח קומט דר. י. א. מעריסאן פאר די גוטע און ערנסטע ארבייט, וועלכע ער האט אין די לעצטע יאהרען אויפגענומען, איבערזעצענדיג איינע נאך די אנדערע בעדייטענדע ווייסנשאפטליכע ווערק אין אידיש. פריהער מיל, נאכהער ספענסער, נאכהער עלטבאכער. יעדער פון די ווערק האט א גרויסען ציהערישען און ווייסנשאפטליכען ווערטה און מיט יעדען פון זיי בעקומט די אידישע ליטעראטור א נייעם קאפיטאלנעם פערמעגען.

דר. מעריסאן שעצט הויך זיך און דעם פערפאסער וועמען ער איבערזעצט און דערפאר זוכט ער אייניצודרינגען אזוי טיף ווי נור מעגליך אין די געדאנקען און איבערצוגעבען זיי אין אידיש אזוי געטריי, אזוי נאהענט צום אריגינאל, ווי עס לאזט זיך נור. דר. מעריסאן בעהערשט זעהר א רייכען אידיש, כאטש דאס „אידישע אידיש" ווערט ביי אים ניט פערוואנדעלט אין אבערגלויבען. ער געברויכט דא העברעאישע, דא דייטשע וועגדונגען, דא טעכניש ווייסנשאפטליכע אויסדריקע, דא סתם אנגענומענע פרעמדווערטער, אבי נור דער געדאנק זאל אויסקומען קלאהר און בולט.

שוויריגקייטען ביי דער איבערזעצונג פון דר. עלטצבאכער'ס ווערק, בעזאנדערס פון די ערשטע צוויי און לעצטע צוויי קאפיטלען זיינען פארגעשטאנען אונגעהייער. דר. עלטצבאכער איז זעהר א געווייסענהאפטער געלעהרטער פראפעסאר און איידער ער האט זיך אוועקגעזאזען דארשטעלען די לעהרען פון אנארכיזמום האט ער געפונען פאר נויטיג צו געבען א קורצע, אן דערפאר זעהר געלעהרטע און שווערפעליגע אייינע רעכטס-פילאזאפיע. דער זעהר גרויסען אפפטער איבערזעצער האט געווייסענהאפט גענוכט אין אידיש איבערצוגעבען אלע דעפיניציאנען פונקט אזוי אבגעטאקט אזוי ווי אין אריגינאל, און האט געהאט דערבי צו קעמפפען מיט כמעט אונמעגליכע שפראכליכע שוויריגקייטען און שטערונגען.

מיר וואלטען דערפאר זעהר ראטהען די לעזער, וועמען די ערשטע קאפיטלען ביז זייטע 55 וועלען אויסקומען אזוי טיפעלריך, ניט זיך מיאש צו זיין. זאלען זיי נור אריבערקומען דיעזען שווערען טהייל און פאר זיי עפענט זיך ווייטער א בוך פול פון גלאנץ און פראכט, פון לייכטקייט און אמת'ער ווייסנשאפטליכקייט אין דער דארשטעלונג פון די גרעסטע אנארכיסטישע טהעארעטיקער. די איבערזעצונג איז אין דיעזע ווייטערדיגע טהיילען אויך פון מייסטער-האפטען סטיליסטישען גלאנץ.

פאר יעדען איינעם וואס ווייל זיך בעקענען מיט דער פילאזאפיע, ריכטיגער, מיט דער גאנצער וועלט-אנשויאונג פון אנארכיזם איז דר. עלטצבאכער'ס בוך כמעט דאס בעסטע און עמפפעהלענסווערטהסטע ווערק אין דער וועלט-ליטעראטור. אלס איינלייטונג צום שטודיום פון אנארכיזמום קען דיעזעס ווערק אויף'ן וואר-רעמסטען אופן רעקאמענדירט ווערען. אבער נור אלס איינלייטונג. די געשיכטע פון אנארכיזמום אלס סאציאל בעוועגונג ווערט אין דיעזען ווערק ניט דערמאנט. עס איז נור אן אבסטראקטע דארשטעלונג פון די אנארכיסטישע לעהרען. און ווייל דער פערפאסער לאזט זיך קיינמאל ניט ארונטער צו דעם ווירקליכען אנארכיזמום, ווי ער האט זיך אויסגעדריקט אין לעבען און בעווע-גונגען, דערפאר קומען אויך זיינע קלאסיפי-קאציעס און גרופירונגען אפט אוים משונה'דיג, אויך וואס דער איבערזעצער צייגט אן אין אי-ניגע זעהר טרעפליכע אנמערקונגען. ק. פ.

די צוקונפט

Vol. XV. JUNE, 1910. No. 6.

הענריך קונאָוו

ווי מען דאַרף פערשטעהן קאַרל מאַרקס' פאַרשונגם-מעטהאָדע

(שלום)

עס איז געווג צו וואַרפען א בליק אויף קאַרל מאַרקס'ס פאָר-שונגם-מעטהאָדע, כדי גלייך צו דערקענען אויף ווי ווייט זי אונטערשיידעט זיך פון יענער פּשוט'ער עמפּירישער און היסטאָרישער מעטהאָדע, פון יענער פּאָליטישער עקאָנאָמיע וועלכע בויט אין גאַנצען אויף דער איינפאַכער ערפאַהרונג און וועלכע מיר געפינען פערטרעטען אין די האַנדעלס-בלעטער און פינאַנס-צייטונגען. דיעזער סאָרט טהעאָרעטיקער, וועו זיי זעהען א רייהע מיט ערשיינונגען אין וועלכע מען קען געפינען א געווייסע עהנליכקייט, וואַרפען זיי דיעזע אלע ערשיינונגען צוזאַמען אין איין קופּע, מישען זי דורך, ציהען דאַן דורך א גלייכע ליניע און בעקומען אויף אזא אופן א דורכשניטס-געזעץ. עס איז אָבער זעלבסטפערשטענדליך אז דיעזער סאָרט פּראַקטישע עקאָנאָמיע, וועלכע בעשעפּטיגט זיך מעהר מיט די פאַקטען און ערשיינונגען וואָס שווימען אַרויף אויף דער אויבערפלעכע פון עקאָנאָמישען לעבען איידער מיט די פונדאַמענטאלע עלעמענטען, אז זי איז גאָר ניט בכח צו פערשטעהן קאַרל מאַרקס'ס מעטהאָדע. אָט, צום ביישפּיעל, וואָס עס זאָגט וועגען מאַרקס'ס ווערטה-לעהרע הערר בעהם-באַווערק, דער פּיעל-בעווואונדערטער עסטרייכישער פּראָפעסאָר און געוועזענער פינאַנץ-מיניסטער: „אָנשטאָט זיין טהעאָריע צו בענרינדען פּראַקטיש, אָדער פּסיכאָ-לאָגיש פון דער ערפאַהרונג, אָדער פון די מאָטי-וען וואָס ווירקען דערבּיי (דאָס הייסט, פון דער יאָגענייש נאָך פּראָפּיט) האָט מאַרקס אויסגעקלי-בען א דריטען וועג, וועלכער איז א ביסעל משונה'דיג ביי אזא סאָרט שטאָף, נעמליך, דעם וועג פון ריין לאָגישע בעווייזע; ער מאַכט לאָגי-שע שלוסע פון דעם תוך פון אויסטוויש".

„אזוינע בעווייזונג'ס געזעצען, וועלכע ער געווינט ריין לאָגיש פון געוויסע פונדאַמענטאלע פאַקטען רופט מאַרקס „ריינע" אָדער „אבסאָלוטע" געזעצען. דאָס וואָרט „אבסאָלוט" פערשטעהט ער אין דעם זינן פון העגעל, וועמעס שילער מאַרקס איז געווען. דאָס הייסט, אונטער דעם אויסדרוק „אבסאָלוטער" געזעץ פערשטעהט מען ניט, ווי היינט צו טאָג, א געזעץ, וואָס איז בכלל ניט בעשרענקט, אָדער וואָס ווירקט שטענדיג, זאָנדערן — דעם לעצטען בעווייזונגם-פּרינציפּ, וואָס לייגט צום גרונד פון געוויסע זיך-ענדערע-דע ערשיינונגען; א פונדאַמענטאלע ענטוויק-לונגם-שטרעבונג, וועלכע לייגט מעהר אָדער וועניגער בעהאלטען אונטער די אויסערליכע ער-

שיינונגס פאַרמען. דערפאַר קומט אויס — ניט ווי עס בעהויפטען יענע טהעאָרעטיקער וועלכע האָבען קיינמאָל ניט פערשטאַנען מאַרקס׳ען — ניט קיין ווידערשפּרוך, ווען מאַרקס בעמערקט, גלייך נאָכדעם ווי ער האָט ערקלערט דעם אָנזאַמלונגס־פּראָצעס פון קאַפּיטאַל, וועלכען ער האָט אָנגערופען: „דאָס אַבסאָלוטע און אַלגעמיינע געזעץ“: דיזעם געזעץ ווערט געענדערט ביי זיין פערווירקליכונג, גלייך ווי אַלע צנדערע געזעצען, דורך פערשיעדענע אומשטענדען, וועמעס אָנאַלויז עס געהערט ניט אהער“.

אַזאָ, כאָטש דאָס אָנזאַמלונגס־געזעץ איז „אָן אַבסאָלוטעם און אַלגעמיינעם“ געזעץ, פון דער קאַפּיטאַליסטישער ווירטשאַפט, פון דעסטוועגען איז ער ניט אונבעשרענקט אין זיין ווירקונג, דריקט זיך ניט אויס שטענדיג אין זעלבען אופן. פערקעהרט, זיין ווירקונג ווערט — און אזוי איז דער פאַל אויך מיט אנדערע עקאָנאָמישע געזעצען — דורך פערשיעדענע אומשטענדען, אָדער איינגעשרענקט.

איז דאָס ניט קיין ווידערשפּרוך?

עס איז א ווידערשפּרוך נור פאר דעם, ווער עס האָט ניט פערשטאַנען מאַרקס׳עס מעטהאָדע. וואָרום, אזוי ווי די פיזישע געזעצען קומען ניט אַלע מאָל פאָר אין זייער רייגער געשטאַלט, זאָנדערן ווערען געשטערט דורך געגענווירקונגען פון אַנדערע געזעצען, אזוי קומט פאָר אויך אין עקאָנאָמישען לעבען מיט די „אַבסאָלוטע“ געזעצען, ד. ה., די פונדאַמענטאַלע שטרעבונגען פון דער בעווענונג ווערען ניט שטענדיג אויסגעדריקט אויף א גלייכען אופן. עס איז ניט פאַראן קיין איינציגעם עקאָנאָמישעם געזעץ, זאָנדערן עס זיינען דא פיעלע עקאָנאָמישע געזעצען און קיינעם פון זיי האָט ניט קיין בעזונדערע ספערע אין וועלכע עס גילט און הערשט איינער אַליין, אָבגעשלאָסען פון אַנדערע. דאָס עקאָנאָמישע לעבען איז, פערקעהרט, א פּועלזיוצא פון זעהר פיעלע געזעצען, וועלכע בעשרענקען איינע די אַנדערע אין זייער ווירקונג, אָדער פערניכטען אין גאַנצען די ווירקונג; דאָס איז א רעזולטאַט פון פערשיעדענע קרעפטען וואָס ווירקען איינע דורך די אַנדערע, איינע געגען די אַנדערע.

אָבער, אויב יא אזוי, צו וואָס איז עס נאָר נויטיג אויסצופאָרשען די „ריינע“ אָדער „אבסאָלוטע“ עקאָנאָמישע געזעצען? אויף דעם ענטפערט מאַרקס: ווייל נאָר דורך דעם, וואָס מיר בלייבען ניט שטעהן נאָר ביים אויסערליכען אַנבליק פון די ערשיינונגען, זאָנדערן פערטיפען זיך מיט אונזער אַנאַליזע ביז צו די גרונד־געזעצען פון עקאָנאָמישען לעבען, ווערט פאָר אונז פערשטענדליך די געזעלשאַפטליכע בעווענונג! דער אויסערליכער אַנבליק, ערקלערט מאַרקס, נאַרט אונז אָב, פונקט אזוי ווי דער מענשליכער קערפּער איז פאר אונז ניט פערשטענדליך, כל זמן מיר בעטראַכטען איהם נור אין גאַנצען אין זיינע אויסערליכע טהעטיגקייטען. און אזוי ווי מיר בעגרייפען זיין לעבענס־מעכאַניזמום נור דאן, וואן מיר צוגלייערערן איהם, וואן מיר פאָרשען אויס די ווירקונג פון זיינע איינצעלנע טהיילען, יעדען פאר זיך אַליין, אויך אין זייער צוזאַמענהאַנג און דערגעהען ביז די קלענסטע טהיילבעלעך, אזוי איז אויך נויטיג אויפ׳ן עקאָנאָמישען געביעט אז מיר זאָלען קודם כל דורך א זאָרגפעלטיגע צוגלייערונג זיך בעקענען מיט די עקאָנאָמישע גרונדגעזעצען אין זייער רייגער געשטאַלט, דאָס הייסט בעת זיי זיינען ניט באַיינפלוסט פון פערשיעדענע זייטיגע ווירקונגען און דאן ערשט זיך בעקענען מיט די אָבווייכונגען און ענדערונגען, וועלכע עס קומען פאָר אין זיי אונטער דעם איינפלוס פון אַנדערע געזעצען.

אָבער אויב מאַרקס פערשטעהט די עקאָנאָמישע ענטוויקלונג גאַנצער מאַסען וויי א „נאַטור־היסטאָרישען פּראָצעס“, בעהויפּטעט ער פון דעסטוועגען ניט, אז די עקאָנאָמישע געזעצען זיינען אין דעם זינן „נאַטור־געזעצען“ וויי צ. ב די געזעצען פון פיזיק. אין דער צייט וועלכע פון דער עקסיקער פון דער קלאַסישער שוהלע פון דער ענגלישער פאָליטישער עקאָנאָמיע, אויף וועמעס פלייצעס מאַרקס שטעהט, האָבען בעטראַכט די געזעצען, וועלכע זיי האָבען אויסגעפונען אין דעם אַרומיגען עקאָנאָמישען לעבען אלס געזעצען פון דער אַלגעמיינער ווירטשאַפט בכלל, וועלכע האָבען שטענדיג בעשטימט דעם עקאָנאָמישען לעבען, זינט דער מענש שאפט און בייט אויס סחורות, כאָטש זייער ווירקונג איז, נאַטירליך, ניט געווען אזוי דייטליך אויף די פריהערדיגע איינפאַכערע ענטוויקלונגס־שטופען, בעזיצט לויט מאַרקס׳ען יעדע ענטוויקלונגס־פּעריאָדע איהרע אייגענע, בעזונדערע געזעצען. ווי נאָר אזא עפּאָכע האָט זיך איבערגעלעבט און עס הויבט זיך אן א נייע עפּאָכע, קומען אַרויף אויף די שטעלע פון די אַלטע געזעצען מעהר אָדער

וועניגער פערענדערטע נייע עקאָנאָמישע געזעצען. די עקאָנאָמישע געזעצען זיינען נאָך מאַרקס'ע לעהרע קיין אַנדער זאַך ניט ווי געזעצען פון סאָציאַלע בעציהונגען פון די מענשען צווישען זיך. און די געזעלשאפט איז ניט עפּעס אַזוינס, וואָס בלייבט שטענדיג גלייך פערגלי־ווערט, זאַנדערן וואָס בעקומט אין לויף פון ענט־וויקלונגס־פּראָצעס אַלץ נייע פאָרמען און גע־שטאַלטען און יעדע נייע פאָרמע בעקומט אויך איהרע נייע, בעזונדערע געזעצען.

אַלע עקאָנאָמישע געזעצען דאַרף מען דערי־בער בעטראַכטען אַלס אַזוינע וואָס זיינען אָבהענ־גיג פון היסטאָרישע אומשטענדען. און עס קען ניט זיין די אויפגאַבע פון דער עקאָנאָמישער פאָר־שונג אויפצושטעלען „אייביג"־גילטיגע עקאָנא־מישע געזעצען, וועלכע זאַלען פאַסען פאַר אַלע מדרגות פון ענטוויקלונג, זאַנדערן יעדע עקאָנא־מישע עפּאָכע דארף פערשטאַנען וועלכע אין איהר אבהענגיגקייט פון בעזונדערע געזעצען. פאַר מאַרקס'ען איז געווען דאָס וויכטיגסטע — וויי ער ערקלערט אין דער פאָרעדע צו דער צוויי־טער אויפלאגע פון זיין ערשטען באנד „קאפי־טאל" — אויסצוגעפינען דאָס געזעץ לויט וועלכען די עקאָנאָמישע ערשיינונגען ענדערן זיך. „דאָס געזעץ פון איהר ענטוויקלונג, ד. ה., פון דעם איבערגאַנג פון איין פאָרמע אין די אַנדערע, די אַרדנונג אין וועלכע זיי העננען צוזאַמען אין די אַנדערע".

אזא פאָרשונגס מעטהאָדע האָט געמוזט קומען אין קאָנפליקט מיט דער מעטהאָדע, וועל־כע הערשט היינט כמעט אין אַלע היסטאָריש־סאָציאַלע וויסענשאפטען. דיעזע וויסענשאפטען, כאָטש זיי קאָקעטירען מיט טהעאָריען, נעהמען דאָך דאָס רוב די געזעלשאפטליכע ערשיינונגען אזוי ווי זיי שטעלען זיך פאָר אין אונזערע אויגען, זיך ניט אריינלאָזענדיג אין א טיפערע אנא־ליזע. עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז פאר די „וויסענשאפטלער" פון דעם זאָרט קומט אויס די מעטהאָדע וועלכע מאַרקס געברויכט אין זיין „קאפיטאל" ניט נאָר ווי פוסטע פלפול איבער קלייניגקייטען, זאַנדערן אייניגע פון די כיטרע־סטע פון דיעזע „געלערטע", צווישען זיי דער איטאַליעניישער פראָפעסאָר יוניל לאָריא — האָ־בען זאָגאר ענטדעקט אז אין זיין טייוועלשער בייזקייט פערפאַלגט מאַרקס נור דעם צוועק צו נארען זיינע לעזער. צי הייסט דען ניט זיך נאַריש מאכען — טענה'ן דיעזע הערען — פריהער דורך זעהר אויספיהרליכע, זעהר טיעפ־זינגע אנאַליזען אויסצוקינצלען „אבסאָלוטע" עקאָנאָמישע געזעצען און דאן צו ערקלערען אז דיזע געזעצען זיינען גאָר ניט „אבסאָלוט", דאָס הייסט זיי גילטען גאָר ניט אַלע מאָל, זאַנדערן אז זייער ווירקונג וועלט אָפט אָדער שטענדיג געשטערט אָדער זאָגאר פערניכטעט דורך די ווי־קונג פון אנדערע געזעצען? אויפצושטעלען ge־זעצען וועלכע מען קען גאָר ניט בעמערקען אין פראָקטישען עקאָנאָמישען לעבען, וועלכע ווירקען זאָגאר אין פראָקטישען לעבען ניט? וואָס פאר א נארישער, לעבערליכער שפּיעל אין טהעא־ריעס! אט צ. ב. אונטערזוכט מאַרקס אין ער־שטען באנד פון „קאפיטאל" אויף גאנצע 100 זייטען דעם טוישוועדטע פון סחורות און די ענדערונגען וועלכע די סחורות מאכען דורך. נאָך דעם ווי ער האָט נאָך זיין מיינונג אויסge־פונען דיזען וועדטע דריקט זיך אויס אין דעם פּריוי פון דער סחורה און אז דער פּרייז איז אַלזא דער געלד־צייכען פאר דעם סכום פון ארבייט, וואָס איז ענטהאַלטען אין דער סחורה. דאן קומט ער אָבער און לייקענט גאָר אָב אז דער דורכשניט־ליכער פּרייז איז גלייך צו דער גרויס פון דעם טוישוועדטה. און צום סוף קומט ער נאָך אין דריטען באנד פון זיין ווערק (ערשטער טהייל, צווייטער אבשניט) און ערקלערט גאָר, אז כאָטש בכלל ווערען די מאַרקפּרייזען פון די סחורות בע־שטימט דורך די ארבייט וועלכע איז געזעל־שאפטליך נויטיג כדי די סחורות צו שאפען, אבער ביים בעשטימען די הויך פון פּרייזען וועדט דאָס וועדטה־געזעץ ניט דער אייניציגער פאקטאָר, וואָס קומט אין בעטראכט, זאַנדערן נעבען איהם ווירקט דאָס געזעץ פון גלייכען דורכשניטליכען חלק און פראָפיט, דאָס הייסט, די אויסגלייכונג פון די פערשיעדענע פראָפיט־חלקים דורך די קאָנקורענץ.

איז דאָס ניט קיין ווידערשפּרוך, קיין אב־פרעגונג פון זיך אליין געגען מאַרקסעס וועדטה־געזעץ?

דורכאוים ניט! וואָרום דאָס עקאָנאָמישע לעבען און זיינע פערשיעדענע ערשיינונגען זיי־נען, ווי עס איז שוין פריהער בעמערקט געווא־רען, ניט דער פועל יוצא פון א י ן געזעץ, זאַנדערן פון פ ע ר ש י ע ד ע נ ע געזעצען,

וועלכע שטעלען זיך איינע די אנדערע אין וועג און קיין מאל קען דער אומשטאנד וואָס די ווירקונג פון אין געזעץ וועלט געשטערט דורך די ווירקונג פון אן אנדער געזעץ ניט דיענען אלס אבפרעגונג געגען דאָס ערשטע געזעץ; בעזאָנדערס ניט דאן, וועו מען קען דיזע „שטערונג" נאָכווייזען אוו אין געווייסען זין זאָגאר פאַראויס־בערעכענען ווי אין דעם פאל. צי דען גילט צ. ב. אין דער פיזיק ניט דאָס געזעץ פון דער צוציהונגס־קראפט פון די זאכען דערפאר, ווייל זיין ווירקונג וועלט געענדערט אָדער זאָגאר פערניכטעט דורך אן אנדער געזעץ וועגען דעם צוזאמענהאנג פון זאכען? אָדער איז די שווערקראפט נור א פאלשע פאַרשטעלונג דערפאר, ווייל די פליה־קראפט שוואכט איהר מעהר אָדער וועניגער אָב? צי זיינען די פאלגעזעצען נור דער־פאר פוסטע פראגען, ווייל זיי גילטען נור דאָרט וואו דער שטח איז ליידיג פון לופט, אבער אזוי ווי דער שטח ארום דער ערד איז פול מיט לופט און צולייעב דעם ווידערשטאנד פון דיזער לופט וועלט די ווירקונג פון די געזעצען אויף פערשיעדענע אופנים געשטערט אוו פערענדערט? וועו עס בעהויפטעט, אז דיזע אלע געזעצען עקזיסטירען ניט, ווייל זייער ווירקונג איז ניט שטענדיג די זעלבע, זאָנדערן פערענדערט אָדער פערניכטעט דורך אנדערע געזעצען, דער לייקענט אָב די גאנצע נאטורוויסענשאפט!

עס איז דערפאר פשוט קאָמיש וועו מענשען, צו וועלכע עס געהערט אויך א גרויסער טהייל פון די זאָגענאנטע סאָציאליסטישע רעווייזאָניסטען, קומען אוו מיט די העווית פון חכמים ערקלערען זיי אז געווייסע געזעצען פון מארקס'ען, ווי צום ביישפיעל, דאָס געזעץ מכח די אָנזאמלונג פון קאפיטאלען, אָדער דאָס געזעץ מכח די פערענייגונג פון קאפיטאלען קענען ניט זיין ריכטיג, ווייל מען מערקט זייער ווירקונג ניט שטענדיג, ניט אין אלע צווייגען פון דער אינדוסטריע, אָדער ניט אין אלע קאפיטאליסטישע לענדער. דאָס איז פונקט אזוי ווייסענשאפטליך ווי אייענר וואָלט מיט א מינע פון א חכם ערקלערען, אז עס עקזיסטירט נאָר ניט קיין געזעץ פון צוציהונגס־קראפט, ווייל מען קען אָפט נאָר ניט דערקענען קיין צוציהונג.

געווים איז מארקסעם מעטהאָדע ניט שוין דערפאר אליין ריכטיג, ווייל מארקס געברויכט איהר. אוו וועו מען זאָל אפילו אננעהמען אז די מעטהאָדע איז ריכטיג, הייסט דאָס נאָך אלץ ניט, אז יעדער אייגצעלנער רעזולטאט פון דער פאַרשוינג צו וועלכען מארקס קומט איז שוין ריכטיג, וואָרום אויך א ריכטיגע מעטהאָדע קען פאלש בענוצט ווערען, זאָגאר פון דעם וועו עס האָט איהר ערפונדען אוו בעגרינדעט. מען קען דעריבער נאָר ניט זאָגען געגען דעם, וואָס געגנער נעהמען זיך פאר מארקסעם מעטהאָדע אוו זוכען נאָכצואוויייזען אז זי איז פול פעהלערן, פון סתירות, אז זי איז ניט פינקטליך גענוג; אָדער וועו זיי פרוביירען נאָכווייזען אז די פונדאמענטאלע פאקטען אויף וועלכע זי בויט, אָדער די איינצעלנע גליעדער פון איהרע שליסע, זיינען פאלש. אבער צו מאכען אזא בעהויפטוננ דאָס דיזעם אָדער יענעם עקאָנאָמיישע געזעץ עקזיסטירט שוין דערפאר ניט, ווייל מיר זעהען אין א געווייסער צייט זיין ווירקונג ניט, דאָס בעווייזט נור, אז יענער „מארקס קריטיקער" האָט קיינמאל ניט פערשטאנען דעם אונטערשיעד צווישען מארקסעם מעטהאָדע אוו דער גראָבער פראקטישער פאָליטישע עקאָנאָמיע, וועלכע איז אָנגענומען אין די פינאנץ־צייטונגען.

געווענליך פערשטעהט אזא קריטיקער בכלל גאָר ניט פון פראגען מכח מעטהאָדען אוו סיסטעמען. אָפט הערט מען צום ביישפיעל אזא זאָרט בעהויפטונג: מארקסעם געזעץ מכח די אָנזאמלונג אוו פעראייניגונג פון קאפיטאלען איז אפילו ניט אין גאנצען פאלש, זיי גילטען פאר די אינדוסטריע, אבער ניט פאר די לאנדווירטשאפט, ריכטיגער געזאָגט, ניט פאר די דייטשע, בעלגישע אָדער ענגלישע לאנדווירטשאפט, כאטש אין דער לאנדווירטשאפט פון נאָרד־אמעריקא, פון רוסלאנד אָדער פון אנאנדער לאנד קומט נאָך אלץ פאר אוו לאזט זיך שטארק מערקען א פעראייניגונג פון אייגצעלנע אונטערנעהמונגען אוו פון קאפיטאלען. אויך דייטשלאנד האָט מיט אזוי אוו אזוי פיעל יאהרצעהנטלאנגע פריהער געהאט אזא אויפוואקס פון גרויסע אונטערנעהמונגען אין דער לאנדווירטשאפט, — אזוינע זאָרטען ארגומענטען בעווייזען גליך, אז דער וואָס רעדט עס האָט פון מארקסעם גאנצע מעטהאָדע ניט פערשטאנען אפילו די איינפאכסטע הויפטטהיילען. וואָרום, וועו ניט, וואלט ער געמוזט וויסען אז די מיינונג, דאָס די קאפיטאליסטישע גרענצען ווירקען נור אין א געווייסער צייט אוו נור אין געווייסע ערטער, איז

זעהר א נארישע. א קאפיטאליסטישעס געזעץ ווירקט פאר דעם גאנצען געביעט, וואו עס געהט פאר קאפיטאליסטישע פראדוקציאן, ניט נור פאר איינצעלנע לענדער און ניט נור אויף א ווייל און נאכהער וויעדער. דערפאר אבער קען זיין ווירקונג געשטערט אדער פארלייזירט ווערען אין איינצעלנע לענדער דורך אנדערע עקסטערנעזעצטע קרעפטען, צ. ב., דורך די עקאנאמישע פאליטיק, דורך די האנדעלס- און צאל-פאליטיק; דורך די געזעצען מכח קאלאניזאציאן אדער מארטגיידזשעס, דורך די קאנקורענץ פון די שכנות'דיגע לענדער אויף דעם מארק פון לעבענס-מיטלען, דורך קינסטלערישע אנהאלטונג פון בעשטימטע פארמען, דורך טעקסעס, פרעמיען פאר אויספיהרען סחורות א. ז. וו.

דערפאר ווייל עס זיינען פארהאנדען אזוינע און אנדערע געגענווירקונגען און זיי שוואכען פילייכט אבּ, אדער דערלאזען ניט אויסוואקסען גרויסע קאפיטאלען און גרויסע אונטערנעהמונגען איז נאך בשום אופן ניט געוואגט, אז עס איז בכלל ניט פארהאנדען אזא געזעץ אין דער פאליטישער עקאנאמיע. נור דיזעס געזעץ ווירקט, ווי יעדעס אנדערע עקאנאמישע געזעץ, אונטער פערשיעדענע אומשטענדען אויף פערשיעדענע אופנים און אין פערשיעדענע מהרגות.

ווער עס ווייל דערפאר בעגרייפען מארקסעס לעהרען ריכטיג און פון אלע זייטען, מוז זיך קודם כל בעקענען מיט דער מעטהאדע, וועלכע קארל מארקס האט בענוצט, צו קענען דיזע מעטהאדע איז די ערשטע בעדינגונג צו קענען פערשטעהען דאס גרויסע עקאנאמישע לעבענס-ווערק פון דיזען גענואלטיגען דענקער. ווער עס פערשטעהט ניט קארל מארקס מעטהאדע, דער איז אויך ניט אימשטאנד צו פערשטעהען זיינע בעוייזע, און קען ניט אבשעצען די בעדייטונג פון די רעזולטאטען פון זיינע פארשונגען. פאר איהם בלייבט „דאס קאפיטאל" א גרויסע זאמלונג פון אנאליזען און לעהר-געביידען, וועלכע זיינען אפילו שארפזיניג, אבער דאס רוב אהן נוצען. (איבערזעצט פון מאנוסקריפט)

בעל מחשבות.

צי איז פארהאן א קריזים אין אידישען טהעאטער?

(דיסקוסיאן)

1.

ס איז געווארען א מאדע צו רייזדען וועגען קריזים אין אידישען טהעאטער. מען איז שוין גאר ניט מסופק, אז עפעס האט זיך אין איהם געענדערט צום שלעכטען, אז אמאל האט דער טהעאטער געהאלטען אין וואקסען און בליהען און איצט איז עס אין א מצב פון ירידה, פון אונטערגאנג. מען בעטראכט נאר די מיטלען ווי אבצושטופען דעם שרעקליכען גזר-דין, צו געפינען די פערבעסערונגען סבות פון קריזים און ממילא עפענען גענען זיי א מלחמה און זיי גובר זיינן. און קיינעם פאלט ניט איין א קלעהר צו טהאן: אפשר איז די גאנצע מעשה וועגען קריזים נישט גענוג אונזער אין נישט געפלויגען, אפשר האבען מיר קיין רעכט נישט צו רעדען וועגען א קריזים פון א זאך וואס האט קיינמאל ניט גהאט קיין טראדיציעס, וועלכע איז גאר ניט דערוואקסען צו דער מדרגה פון צו זיין א אידישער לעבענס-פאקטאר.

אייגענטליך קען מען קיין טענות נישט האבען צום גייסטיגען אידען, וואס האט אין א משך פון צוויי דורות אנגעהויבען מיט גאלדפאדען און אש. אונזער דראמאטישע ליטעראטור איז ניט נאר גווואקסען אין צאהל נאר אויך אין איהרע פראבלעמען: גאלדפאדען, גארדין, פינסקי, פרץ, הירשביין און שלום אש — זיינען די עטאפען וואס איז דורכגענאנגען אונזער

דראמאטישע ליטעראטור — און מען דארף שוין זיין א געבוירענער מעלאנכאליקער אום נישט צו וועלען מודה זיין, אז מיר זיינען ניט געבליבען אויף איין אָרט. און ניט נאָר אונזערע דראמאטיקער האָבען צוגעגרייט מאטעריאל פאר'ן טהעאטער, אויך איז אויפגעשטאנען ביי אונז א נייער סארט טאלענט, אן אקטיאָר, וואָס איז בכח צו פערקערפערען דעם געדאנקען פון דראמאטיקער אין א קלאָרע מענשליכע געשטאלט. צוויי־שען דעם אלטען אדלער ביז צו רחל קאמינסקי שטעהען אויסגעצייכענטע אקטיאָרסקע טאלענטען, וואָס קענען פעראינטערעסירען מיט זייער שפיעל אויף דעם גרעסטען מפונק. וועו מען דערמאנט זיך אן גאלדפאדענ'ס צייטען, וואָס איז ארומגעפאהרען מיט זיין „טרופּע" („טרופּע" האָט ער ניט געוואָלט זאגען, ווייל סך הכל איז בע־שטאנען זיין טרופּע פון א י י ן מענשען) פון שטאדט צו שטאדט, און א י י ן מענש איז גע־ווען אי א זינגער, אי א שפיעלער, אי א זכר, אי א נקבה — זעהט מען בולט ווי ווייט מיר זיינען געגאנגען פאָרווערטס.

אלזא, פון ריין שעפּפערישׁ־ליטעראָרישען שטאנדפונקט און פון טעכניש טהעאטראלען קען מען געווים ניט רעדען פון א קריזיס אין אידישען טהעאטער. און דער גאנצער געשריי וועגען קרי־זים נעהמט זיך דערפון וואָס די טהעאטערס, ווי איטליכע סוחר'ישע אונטערנעהמונג האָט איינ־געזעהן, אז „חינקע און פינקע" און „יודעלע קלאפּ" גיבען א פולע קאסע, בעת פרץ, פינסקי, און אש, אפילו יעקב גאָרדין זיינען ניט די דראָ־מאטיקער וואָס מאכען פול די גאליאָרקע און דעם פּאָרטער. צוגלייך מיט די טהעאטער אונ־טערנעהמער האָבען איינגעזעהן די אידישע אק־טיאָרען, אז זייער גאנשע שטייגט מיט „יודעלע קלאפּ" און פאלט — וועו זיי שפיעלען א גאָר־דין'שע שטיק. אין מאטעריעלען לעבען שפיעלען סענטימענטען א קליינע ראָלע. און זיי זאגען, אז ס'איז גלייכער זיך צו רעכענען מיט'ן גע־שמאק פון ברויט־געבער, ווי מיט דעם רצון פון עטליכע פערשייטע אינטעליגענטען, וואָס האָבען אפשר גוטע אידעען, אבער פּושטע קעשע־נעס. און עס קומט אויס, אז ניט דאָס טהעאטער לעבט דורך א קריזיס, נאָר די אידישע מאסע, וואָס איז אוועק פון גאָרדין צוריק צו לאָטיינער.

2.

ובכן, קומט אויס אז וועו מען רעדט פון א קריזיס אין אידישען טהעאטער מיינט מען נאָר דעם קריזיס כלומרשט אין עסטהעטישען ג־שמאק פון דעם אידישען פובליקום, וואָס געניסט א אידישען טהעאטער. און דאָס איז שוין נאָר אן אנדער פראגע, וועלכע וועט ניט פערענט־פערט מיט די געוועהנליכע אינטעליגענטסקע תרוצים.

אין דעם אפריל־נומער „צוקונפט" פון דיזען יאָהר ערקלערט הערר קאָברין דעם שנוי אין געשמאק פון פובליקום מיט דעם, וואָס דאָס אידישע פובליקום האָט זיך אויפגעהערט צ ו ש ע מ ע ן פ א ר ד י א י ד י ש ע ר א־ד י ק א ל ע ן. סיי דאָס פובליקום ווי די אק־טיאָרען האָבען פריהער שטארק אבשיי געהאט פאר די אידישע ראדיקאלען און, ווי אן עבד כנעני, פלעגען זיי טהאָן וואָס ער הייסט. היינט אָבער איז פערביי די בושה און דער עבד כנעני איז געוואָרען זיין אייגענער בעל הבית. און דאָס איז דאָך שוין ידוע, אז כל זמן דאָס פובליקום לאָזט זיך פיהרען אויפ'ן שטריקעל פון אידישען ראדיקאל, איז דאָס ראוי צו א גאָרדין'ס דראמא. וויבאלד אָבער ער הערט אויף דעם מדריך צו פאלגען — פערגעסט ער משה'ס תורה און בויט זיך א גאלדענעם עגל. דאָס פובליקום האָט אראָב־נעוואָרפען פון זיך די קנעכטשאפט, אוועקגע־וואָרפען גאָרדין'ען און אוועק צו לאָטיינער, וואָס וויזט דעם עולם אויף דער טהעאטער בימה מיידלעך אין קורצע רויטע קליידלעך און גרינע זעקלעך.

די ערקלערונג איז ניט אזוי נאָריש, ווי זי זעהט אוים אויף דעם ערשטען קוק. קאָמיש איז נאָר, וואָס קאָברין שטעהט אויף דעם שטאנד־פונקט, אז א פובליקום מוז זיך ש ע מ ע ן פאר א ראדיקאלען אידען און דארף אונטער־דריקען זיין נאטירליכען געשמאק ווייל „דער רבי האָט אזוי געהייסען". א נייער רמ'א האָט זיך בעוויזען אויף דער אידישער נאם, דער א י ד י ש ע ר ר א ד י ק א ל, וואָס אסר'ט דעם פובליקום א טהעאטער פערגעניגען אין דעם זין, ווי ער פערשטעהט דאָס.

נערעכט איז ה' קאָברין, אז דער א י ד י־ש ע ר ר א ד י ק א ל האָט אמאל געהערשט אויף דער אידישער נאם. און עס האָט זיך בע־קומען דעריבער, דאָס דאָס אידישע פובליקום האָט א ווייל אונטערדריקט זיין נאטירליכען געשמאק. אָבער דערפון איז נאָך ניט קיין ראיה

צו נעהמען, אז עס האָט אין די בעהעלטענישען פון איהר זעלבסט שטענדיג ניט געבענקט נאָך אזא טהעאטער, וואָס זאָל בעפרידיגען זיין נאטירליכען געשמאק. און ווי באלד דאָס ש ע מ נ י ש איז צוקראָכען ווי שוים, האָט דאָס פובליקום גענומען לעבען און גענישען נאָך זיין אייגענעם שולחן ערוך.

בויען די ענטוויקלונג פון א מאסע אויף הויכע ש ע מ נ י ש איז זעהר נאָטוּרליך. מאנכע ווארפען אראָב דעם לאפסערדאק, ווייל זיי שעמען זיך פאר'ן אייראפעער. אין האַרטען קראנען פיהלען זיי זיך אבער א סך ערגער. און ארָאבווארפענדיג דעם לאפסערדאק זיינען זיי נאָך קיין אייראפעער ניט געווארען.

קאברינ'ס ערקלערונג בעווייזט דאָס געגענטהייל פון דעם, וואָס ער וויל; ער זאגט, אז די טהאטזאכע, וואָס דאָס פובליקום האָט אויף א וויכטיג פערביטען לאטיינער אויף גאַרדין'ען איז געווען אן אונאטירליכע. אז דאָס געשמאק פון פובליקום האָט זיך לחלוטין ניט געענדערט. אז עס לעבט נאָך אין אונזער מאסע דער אלטער תרח, וואָס ציהט פאר א מגושם'דיגע דעקאראטיווע שטיק מיט געזאנג, טענצלעך, מיידלעך מיט קורצע קלייד'לעך — פאר גאַרדין'ס א „דעמענטיא אמעריקאנא" און דאָס גלייכען. אלזא, ניט קיין קריזיס, נור א רעסטאוראציע.

3.

ביי אלע פעלקער עקזיסטירען פערשיעדענע טיפען פון טהעאטערס. פאר'ן בעאבאכטער פון סאציאלען לעבען איז קלאר, אז איטליכער גרויסשאפטס-קלאס האָט זיך איהר טהעאטער. דער געשמאק פון ארבייטער, קליינעם בעל-הבית איז אן אנדערער, ווי דער געשמאק פון דער גרויסבורזשואזיע און הויכען אדעל. עס איז-געווען א צייט, וועו קיין דראמאטיקער און אקטיאר איז ניט איינגעפאלען זיך צו בעשעפטיגען מיט'ן קליין-בעל-הבת'ישען לעבען אדער מיט'ן לעבען פון ארבייטער. און נאָך ביז היינטיגען טאג ציהט פאר א גרוסער טהייל בשר ודם אזעלכע דראמען, וואו עס שילדערט זיך א לעבען פון העכערע קלאסען, ווי די — וואָס בעשעפטיגען זיך מיט דער פערטיעפונג פון זיין אייגענעם לעבען. דאָס איז אלעמען גענוג בעקאנט און עס לוינט זיך ניט מאריך צו זיין.

ביי אונז האָט נאָך דערווייל איין גרוסשאפטס-קלאס זיך געשאפען א טהעאטער. אלע איבעריגע קלאסען בעפריעדיגען זייער גוסט צום טהעאטער אויף פרעמדע שפראכען.

דאָס אידישע פאלק האָט זיך אויסגעארבייט פערשיעדענע פערווייונגען. אין די פערווייונגען נעהמט די אינטעליגענץ ווי די רייכע בורזשואזיע קיין שום אנטהייל ניט, אבער א דעה זאגען ווילט זיך איהר זעהר שטארק. בעזונדערס ווילט זיך דאָס א טהייל פון אונזער אינטעליגענץ, וואָס האָט די נאאיוו פארשטענדניש, אז איהר געשמאק, איהר מיינונג איז די איינציג ריכטיגע. אָט דער דאזיגער טהייל ווייל ניט ווייסען פון קיין פסיכאלאגישע אנאליזע. ער גלויבט אין דעם אייגענעם געשמאק, ווי אין א גאָט, און איז גרייט זיך מקריב צו זיין פאר זיין עסטעטישען „אני מאמין". קוקט מען זיך אבער צו אביעקטיוועד זעהט מען, אז דער מיטעלמענש פון פאלק קען גאָר ניט האבען דעם גוסט פון דער אינטעליגענץ..

ערשטענס, איז ער סאציאל ר ע כ ט ל א ז ע ר ווי דער פריוויליגירטער, און דעריבער איז זיין לעבען א קנויל פון צ ו פ ע ל י ג ק י י ט ן. צווייטענס, לעבט ער פיעל א י ר א צ י א נ ע ל ע ר ווי דער אינטעליגענט, און דער אירא־ציאנאליזמוס איז א בעשטאנד-טהייל פון זיין נשמה. דריטענס, איז זיין געפיהלס-לעבען פיעל נאטירליכער און פרישער, ווי ביין געביל־דעטען פון פאלק. פיערטענס, האָט ער אן אונבעוואוסטזיניגע אכטונג פאר איטליכער מאטעריעלער קראפט און אזוי, ווי ער טראגט ארויס טאג טעגליך זיין איינציג פערמעגען, זיין פיזישע קראפט אויפ'ן מארק, — שעצט ער א געזונדען מוסקל העכער ווי א חריפ'שע קאפ. פינפטענס, ליידעט דאָס פאלק שטענדיג מאנגעל. נעהמט מען דאָס אלעס אין זין, הויבט מען אן פער־שטעהן, פאר וואָס דאָס פאלק גענישט דאָס טהעאטער גאָר אנדערש און אויף אן אנדער אופן, ווי דער אינטעליגענט. פיינע לאגישע סתירות אין דעם אויפבויען פון א דראמא שטערען ניט זיין פערגעניגען. דער „דראום מאשינע" פון די אלטע גריבען איז ניט קיין סתירה. זיין אייגען לעבען בעשטעהט פון אזעלכע צופעליגקייטען און נסים. ביי זיין רייכען געפיהלס-לעבען קלעקט שוין דער קלענסטער דעקאראטיוועד ר י י ז, אז ער זאָל ארויס פון דעם געווהנליכען רוהיגען צו־שטאנד און ווערען אויפגערעגט.

זיין אכטונג צו יעדער מאטעריעלער קראפט,

בעזונדערס צו פיזישע ברענגט דערצו, אז די פאָלקס־פאָרשטעלונג פון „העלדען" איז גאָר אַן אנדערע ווי ביי דעם אינטעליגענט. און אזוי ווי דאָס פאָלק איז שטענדיג געוויס צו זיין אַ מסתפק במועט, זעטיגט עס וועניגסטענס אַן זיין אויג מיט די גוטסקייטען פון לעבען, וואָס עס זעהט ביי אַנדערע אין איבערפלום. טויזענדער קליי־ניגקייטען וואָס מאַכען אויפ'ן אינטעליגענטען כמעט קיין איינדרוק ניט, ווי שעהנע דעקאָרא־ציעס, רייכע טואַלעטען, גדלות'דיגע פאָזען און גוזמאות'דיגע לייִדענשאפטען — ווירקען אויף דעם מאַסענמענשען מיט אַ גרויסער קראפט.

בעת עס קומט דער אינטעליגענט אין טהע־אטער מיט דעם רצון זיך צו פערטיעפען אין דעם אָבגרונד פון מענשליכען לעבען בכלל און אין אייגענעם בפרט — ווילּ דער מאַסענמענש, אז דאָס טהעאַטער זאָל איהם ווייזען אזוינס, וואָס האָט גאָר קיין שום שייכות ניט צו זיין לעבען. דער מאַסענמענש ענטלויפט פון זיין וואָכעדיגען לעבען, ער פיהלט אין איהם ניט קיין הייליג־קייט. ער זעהט נאָר, אז צוואַמען מיט זיין צו־בראָכענעם לעבען שפּרייט זיך אויס אַן אנדערעס, אַ רייכערעס, רייך אין פּאַרבען און אין כח. און ער געהט צו טהעאַטער מיט דעם רצון, כאָטש אויף אַ רגע צו לעבען אין אַ וועלט, וואו מען עסט זאָט, קליידעט זיך אין סאַמעט און אין זיידענס, זינגט און טאַנצט, שמייכעלט און לאַכט.

דאָס אייגענע פובליקום וואָס קומט אַן מא־סענווייז ביי יעדער יום־טוב'דיגער פּראָצעסיע, מאַכט פול די בילּיגע מוזיק־האַלּס און די פאָלקס־טהעאַטערען. עס זוכט שטענדיג דאָס יום־טוב'־דיגע, דעם אויסנאַהמס. די געווהנליכע בענע־בענהייטען פון וואָכענדיגען פאָלקס־לעבען זיינען גראָה, אָרעם און נאַריש, און דאָס פאָלק פיהלט אונגעפעהר ווי די פּ ר א נ צ ו י ז י ש ע ר א מ א נ ט י ק ע ר אין אָנפאַנג פון 19טען יאָהרהונדערט, בעת דומא האָט געשריבען זיינע „דרייי מוסקעטירען" און הוגא זיין „הערנאני".

טהאַטזעכליך איז דער געשמאַק פון פאָלק ר א מ א נ ט י ש אין דעם זין, וואָס ער ציהט פאַר דאָס א ו י ס ג ע ט ר א כ ט ע פאַר דעם ראָלען. און קאָמיש איז, וועז אונזער אינטעלי־גענץ פערלאַנגט פון פאָלק אַ געשמאַקס־ריכטונג, וועלכע פליסט ניט אַרויס פון זיין פשוט'ען גשמיות'דיגען לעבען.

און וועז מען נעהמט אריין נאָך אין זין, אז דער פאָלקס־געשמאַק קען נאָר די גראָבע קאָנ־טראַסטען, ווי אמאָל די ראָמאַנטיקער אלא זשאַרזש זאַנד — פערשטעהט מען, פאַר וואָס פעהלט דעם מאָדערנעם טהעאַטער דער ג ר א ־ ט ע ס ק ע ר הומאָר, מיט וואָס עס צייכענט זיך אויס דאָס פאָלקס־טהעאַטער. וועז דאָס דרא־מא ענטוויקעלט זיך אין פיינע ניואַנסען — קומט אויך דאָס קאָמישע ניט אַרויס א י י נ פ א ך, פ ל ע צ ל י ך און איז שטענדיג אויסגעמישט מיט נאָך אַנדערע געפיהלס־מאָמענטען.

לסוף מוז מען נאָך אָנמערקען אויף די גע־זונדע ע ר א ט י ק פון פאָלק, און דעריבער איז אויך איהר פלירט־געשמאַק אַנאַנדערער ווי אונזערער.

די גרויסע מאַסע געניעסט ביי א שטיק פון א מאָדערנעם דראַמאַטיקער. זי וועט נאָך לאַנג פאַרציהען א „יודעלע קלאַפּ", וואו מען זינגט, טאַנצט, רוישט מיט זיידענע אונטערקליידער און מאַכט די געזונדע עראָטישע חנ'דלעך. קורץ, זי וועט ניט קוקענדיג אויף אַלע קריטיקען פון בעל־הבתישע אינטעליגענטען רייך מאַכען די מוזיק־האַלּס און מיט עקשנות אויסמיידען דאָס, וואָס איז פאר איהר לאַנגוויליג.

4.

און דער פּועל יוצא דערפון?

עס איז נאַיוו צו פערלאַנגען פון דער אידישער מאַסע דאָס, וואָס עס פערמאָגט ניט קיין אייראָפּאַאישע מאַסע פון דער וועלט: א ג ע ש מ א ק צ ו דער מ א ד ע ר נ ע ר ד ר א מ ע. עס איז נאַיוו, וועז מען רעדט פון א קריזיס אין אידישען טהעאַטער, וועז טהאַט־זעכליך שטעהט דאָס אידישע טהעאַטער, וואָס אנבעטרעפט מאַסענקונסטגעשמאַק ניט ניעדרי־גער ווי אַנדערע טהעאַטער, סאי אין אקטיאָרען, סאי אין דעקאָראַציעס. און דריטענס איז נאַיוו צו רעדען וועגען א אידישען טהעאַטער אין דעם זין, ווי מען רעדט פון א בערלינער דייטשען טהעאַטער.

דערווייל האָבען מיר נור איין טיפּ פון א טהעאַטער. צו די אַנדערע העכערע טיפּען קע־נען מיר ניט דערגרייכען, ווייל די אידישע אינ־טעליגענץ בעפריעדיגט איהר טהעאַטער־נוסט אין פרעמד־שפּרעכענדע טהעאַטערע.

ווייל מען אָבער פאָרט בעשאַפען א צווייטען טיפּ פון א אידישען טהעאַטער, דארף מען ניט

זוכען צו ענדערן דעם רעפֿערטואר אין אידישען פֿאלקס־טהעאטער, נור מען מוז זיך בעשאפֿען א במה לעצמו. און אלס מוסטער דארף מען נעהמען אלע די פֿראבען, וואס זיינען געמאכט געוואָרען אין דייטשלאנד, פֿראנקרייך, וועו דער נאטוראליזם האט גענומען די אויבערהאנד אין דער דראמאטישער שעפֿפונג. גרינדעט א „טהעאטר ליבר", א „פֿרייע ביהנע", מאכט „מאטינעס", גרינדעט ספּעציעלע פֿעראיינען אויף אויפֿצופֿיהרען אינמאל א וואך אן אש, א פּינסקי, קורץ טהוט דאס אייגענע וואס עס האט געטהאן די אינטעליגענץ פון אנדערע פעלקער.

עס איז געווען א צייט, וואס מעטערלינק'ס סימבאליש דראמען האט קיין טהעאטער ניט געוואלט אויפֿפיהרען. זיינען אבער געקומען אדעפּטען פון מעטערלינק און האבען זיך פֿער־איניגט מיט גוטע אקטיאָרען, אלע שבת געדונגען א טהעאטער און אויפֿגעפֿיהרט מעטערלינק'ס זאכען. דער סוף איז געווען, אז, אויסווארפענדיג דאס נעץ פון שבת־פֿארשטעלונגען, האט זיך מיט דער צייט געבילדעט א פּיין פּובליקום, וואס האט מיט אינטערעסע בעזוכט מעטערלינק'ס א דראמא, און וועו די טהעאטער־דירעקטאָרען האבען זיך איבערצייגט אז זיי ריזיקירען ניט מאטעריעל, האבען זיי שוין אליין אריינגענומען מעטערלינק אין זייער רעפֿערטואר.

אנשטאט צו שרייען וועגען א קריזים אין אידישען טהעאטער, אנשטאט צו פֿערדרעהען טהאטזאכען, אפשר איז א פֿלאן צו גרינדען א „אידישע פֿרייע ביהנע" אין איינעם מיט די בעסטע אידישע אקטיאָרען, וואס וועלען מיט פֿער־גניגען צושטעהן צו דער בעווענונג?

צום שלום מוז איך נאך אנמערקען, אז אום זיך געניויער צו בעקענען מיט מיין שטאנדפונקט וועגען אידישען טהעאטער אין אידיש־נאציאנאלען זין, וואלט איך אנגעוויזען אויף מיין ארטיקעל „דאס אידישע טהעאטער" (באנד 2, ז. 95) פון מיין בוך.

א. ש. זאקס

די סען־סימאָניסטישע בעווענונג

באזארד.

ען סימאן האט איבערגעלאזען זעהר א קליינע צאהל תלמידים און נאנץ וועניג בעגייסטערטע אנהענגער. דאס ארבייטענדע פּאלק, די בריטע מאסען, וועמעם אינטערעסען ער האט פֿער־טהיידיגט און פֿארמולירט, זיינען געבליבען נאנץ קאלט און פֿרעמד צו די אונקלארע פֿרעדיגען און לעהרען פון זייער אידעאלאג און באנערטרעגער.

צווישען דער קליינער צאהל טרייע אנהענגער איז אויך געווען אלעגדע ראדריג, א שפּאניער, וועמען סען־סימאן האט די לעצטע מינוטען פון זיין לעבען איבערגעגעבען די צואה זיין לעהרע וויייטער צו פֿערברייטען. דיזער סען־סימאן'ס גייסטיגער יורש האט נאכ'ן טויט פון זיין רבי'ן אנגעפאנגען ארויסצוגעבען א צייטשריפט, אום דעם סען־סימאניזמוס צו פֿערשפֿרייטען. דיזע אונטערנעהמונג האט א קליינעם ווידער־קול און וועניג אבקלאנג געפונען. די מיטארבייטער זיינען טהיילווייז געווען טרויעריג, בעלי חלומות, וועלכע האבען זיך נאכגעיאגט נאך אונעררייכבארע ציעלען, און טהיילווייז האבען זיי איבערהויפט ניט געוואוסט, וואס זיי ווילען. עס האט געדויערט נאך וועניגער, ווי א יאהר און די צייטשריפט האט אויפֿגעהערט צו ערשיינען. מענשען מיט פלאבע בעל־הבתישע קעפּ און קליינינקע השגות, וועלכע האבען נאנץ וועניג פֿערשטאנען סען־סימאן'ס פֿרעדיגען און האבען דעריבער חוזק געמאכט פון די „משוגעת'ן", וואס זיינע תלמידים האבען פֿערשפֿרייט, האבען איצט שוין טריאומפירט, מיינענדיג, אז זיי זיינען שוין פֿארטיג מיט'ן סען־סימאניזמוס. איין אויגענבליק האט טאקע אין אמת'ן אויסגעוויזען, אז סען־סימאן מיט אלע

זיינע אידעען און לעהרען זיינען פערגעסען אויף אייביג און קיינער וועט זיך מיט זיי שוין ניט קימערן.

דאָס איז אבער געווען א גרויסער טעות!

די איינמאָל ארויסגעוואָגטע וועריטער און נעדאנקען — זאָגט גאַנץ ריכטיג איינער פון סען־סימאָן'ס גייסטיגע תלמידים — האָבען דעם זעלבען מזל, ווי די זאָמען, וועלכע ווערען דורכ'ן ווינד פערטראָגען פון איין אָרט אויפ'ן צווייטען. זיי פליהען און וואַנדערען איבער ימים און מדבריות, ווארצלען זיך איין און פאַנגען אָן צו וואקסען ווייט פון דעם בוים, וועלכער האָט זיי געבוירען". די פונקען פון בעגייסטערונג פאר סען־סימאָן'ס תורה זיינען ניט אויסגעלאָשען גע־ווארען, זיי האָבען שטיל, פערבאָרגענערהייט ניט אויפגעהערט צו גליהען.

אויב די איינגעגאַנגענע צייטשריפט האָט ניט געהאט קיין גרויסען לעזע־פובליקום, האָט זי לכל הפחות אויפגעטהאָן דאָס, ווָאס זי האָט פערבונדען און פעראייניגט אלע אידעלע נשמות און פיהלענדע הערצער, וועלכע האָבען געפיהלט צווישען זיך א גייסטיגע קרובה־שאפט. סען־סימאָן'ס לעהרע איז געווען א פראָדוקט פון דער אונצופריעדענהייט, ווָאס האָט עקזיסטירט צווישען „פאלק"; דאָס איז געווען די אידעא־לאָגיע פון'ם אונטערדריקטען קלאס און האָט נאָך ניט בעקומען די הערשפאט. דער אונצופרי־דענהייט פון מאסען געגען דער רעגיערונג, ווָאס האָט אלץ מעהר געשטיגען, די אונערפילטע, אבגע־נארטע פאליטישע האָפנונגען און ערוואַרטונגען האָבען בעשאפען א נייען באָדען פאר די זאָמען פון סען־סימאָן'ס לעהרע.

איניגע יאָהר נאָך סען־סימאָן'ס טויט, אין יאהר 1828, האָט זיך פאר'ן סען־סימאָניזמוס בעגייסטערט די אידעלסטע און געביל־דעט־סטע פאריזער יוגענד. „דיזע יוגענד", זאָגט געאָרג בראַנדעס, האָט אין איהר קינדהייט געהערט פון די געוואלדישע פאסירונגען פון דער פראנצויזי־שער רעוואלוציאָן, האָט איבערגעלעבט דאָס קייזערטהום און איז בעשטאַנען פון די קינדער פון די העלדען אָדער פון די געפאלענע קרבנות. זייערע מוטערס האָבען זיי צווישען צווי שלאָכ־טען געבוירען, דער דונער פון די קאַנאָנען האָט זייער ארויינטריט אין די וועלט בעגליט."

דיזע גייסטיג־אריסטאקראטישע יוגענד, וועמען דער אכזריות'דיגער ענאַרכיזמוס פון דער הערשענדער כאליאסטרע האָט אויפגערעגט, וועמען די קלין־קעפיגע וואָכעדיגע פראָזע פון די צופריעדענע בעלי הבתים האָט אבגעעקלט, — דיזע יוגענד האָט געזוכט אין די לאָקאַלען, אויפ'ן גאס, אויף פערזאַמלונגען די סען־סימאָניסטען, וועלכע האָבען אָנגעפאַנגען צו פיהרען א מלחמה געגען דער חניפה און פאלשקייט, וואָס האָט געהערשט אין דאמאלדיגער געזעלשאפט. אזוי איז עס געקומען, דאָס א גרויסע מענגע בעגיי־סטערטע, איידעלע נשמות, פעהיגע, זאָגאר גאונ'ישע קעפ, וועמען די נאטור האָט בעשאַנקען מיט דער מתנה, וואָס סען־סימאָן האָט זעהר הויך געשעצט, מיט „דער הייליגער בעגייסטע־רונג", האָבען זיך צוזאַמענגעזאַמלט אונטער די פאָהנען פון די סען־סימאָניסטען און האָבען די קאַרגע, אונקלאָרע, פערוואָלקענדע געדאַנקען פון זייער גרויסען רבי'ן אויסגעארבייט אין א גרויסע סאציאליסטישע סיסטעם.

אום דיזעז סיסטעם דורכצופיהרען האָבען די סען־סימאָניסטען געגרינדעט א שולע, אויף דער שפיצע פון וועלכע עם זיינען געשטאַנען צוויי פערזאָנען בזאזארד און אפאנ־טין.

געבוירען אין פאריז דעם 19טען סעפטעמ־בער 1791 האָט באזארד אין די יונגע יאָהרען געמומען א גרויסען אנטהייל אין די קאַרבא־נאַרישע טעאָריסטישע רעוואָלוציאָנערע בעווע־גענונג, וואו ער איז אויף א לאַנגע צייט געווארען דער אנפיהרער. פאר דיזעז רעוואָלוציאָנערע טהעטיגקייט איז באזארד פערוואָרטהיילט ג־ווארען צום טויט, פון וועלכען ער איז דורך א סבה ניצול געווארען. באזארד האָט בעזעסען אן אייזערנעם שטארקען וויל'ען און האָט פאייניגט אין זיך א גלענצענדען רעדנער־טאלאַנט מיט א טיעפען און שארפען שכל. א הייליגער פייער פון בעגייסטערונג האָט אין איהם שטענדיג געברענט און ניעדריגע, קלייניגקע תאוות זיינען געלעגען וויט פון איהם. אריבערגעהענדיג צום סען־סימאָניזמוס איז ער אינערליך געבליבען דער פריהערדיגער רעוואָלוציאָנער און האָט ניט גע־קענט גלייבגילטיג צוזעהן די דעמאָלסטדיגע פאָ־ליטישע פאַראַנדקעס און געמיינהייטען.

באזארד איז געווען א מערקווירדיגע ערג־סטע פערזענליכקייט. ער האָט זיך אויסגעציי־כענט מיט זיין כאראקטער, וויי מיט זיינע פעהיג־קייטען. באזארד האָט אריינגעבלאָזען א נייעם

רוח חיים אין סען־סימאַניזמוס, ער איז געוואָרען זיין אַפּאָסטל, ער האָט צוזאַמענגעקליבען די צואַווארפענע צושלאָגענע געדאַנקען פון סען־סימאָן און האָט זיי אויסגעארבייט אין א האר־מאָנישע וויסענשאַפטלעכע סיסטעם. אָהן באַזארד וואָלט דער סען־סימאָניזמוס אין גאַנצען געבליי־בען פּרעמד אפילו פאר די געלעהרטע און וואָלט קיין בעדייטונג ניט געהאַט.

דער צווייטער פיהרער פון דער סען־סימא־ניסטישער שולע, א נ פ א נ ט ע ן, איז אין אַלע פּרטים געשטאַנען א סך ניעדריגער פון זיין חבר. דאָס פאָליטישע לעבען איז איהם געווען אין גאַנצען פרעמד. דעם סען־סימאָניזמוס האָט ער בעטראַכט אלס א נייע לעהרע פון זיטליכ־קייט, אלס א רעליגיאָן.

אין 1830, איניגע טעג שפעטער, וווי די בורבאָנען האָבען בעקומען זייער מפלה און ארוי־טגעגעשליידערט געוואָרען פון טהראָן, האָט מען אויף די פאריזער גאסען געפונען אָנגעקלעבט א גרויסע פּראָקלאַמאַציאָן פון א ביז־איצט אונבע־קאַנטער סעקטע, אונטערגעשריבען: „באַזארד־אַנפאַנטען — די פיהרער פון סען־סימאָנס לעהרע".

אין דיעזען מאניפעסט זיינען געווען ארויסגעשטעלט פאלגענדע פּאָדערונגען: 1) עס זאָלען אבגעשאפט ווערען אלע פאמאליען־פּרי־ווילעגיען, 2) אייגענטהום זאָל ניט איבערגעגע־בען ווערען בירושה, 3) די רייכטהום זאָל ווערען פונאַנדערגעטהיילט צווישען די מיטגליעדער פון דער געזעלשאפט לויט דעם פרינציפּ: יעדען נאָך זיינע פעהיגקייטען און יעדען נאָך זיינע פער־דיענסטען.

די גאַנצע פּראָקלאַמאַציאָן און איהר נוסח וואָס איז געווען געשריבען אין א טאָן פון א נביא, האָט ארויסגערופען אין איין טהיל פון דער בעפעלקערונג א גרויסע ערשטוינונג און אין דעם צווייטען טהיל א גרויס געלעכטער. די גאַנצע עפענטליכע מיינונג האָט זיך יעדענפאלס אָנגעפאַנגען שטארק צו אינטערעסירען מיט דער נייער סעקטע, עס איז געקומען אזוי ווייט, דאָס אין פאַרלאַמענט האָט מען שוין גערעדט, אז מען דארף אָננעהמען מיטלען געגען דיעזע „געפעהר־ליכע" סען־סימאָניסטען.

פון יענער צייט הויבט זיך אן פאר'ן סען־סימאָניזם א נייע עפאָכע. די שעהנע פרעדיגען, די דרייסטע און נייע גדאַנקען איינגעפאסט און איבערגענעבען אין א גלענצענדער, מערקווירדי־גער פאָרם, דורכגעדרונגען מיט א שטארקען און טיפען גלויבען, האָט צוגעצויגען צו זיך ניט בלויז די אינטעליגענץ פון פאריז נור אויך אין פיעל שטעדט אויף דער פרָווינץ. אומעטום זיי־נען געוואָרען אָרגאַניזירט סען־סימאָניסטישע זאָ־גענאַנטע „פאַמיליען" אָדער שוהלען, אום צו פיהרען פּראָפּאַגאַנדא פאר דיעזע אידעען.

„אַוועקלעגענדיג אן א זייט די פריוואַט־בעשעפטיגונג — זאָגט לואי בלאַנק — זיינען מעדיצינער, אינזשענירען, ארטיסטען, אדוואָקא־טען און פּאָעטען געקומען צו די סען־סימאָניס־טישע פאַמיליען, וואו זיי האָבען געדענקט צו גיפינען א בעפריעדיגונג אויף זייערע איידעלע און ערהאבענע האָפנונגען..... דאָס איז געווען א פּראָבע, ווי אויפצובויען א רעליגיאָן פון ברידער־ליכקייט.... עס האָבען זיך אוועקגעלאָזען שלוחים, מיסיאָנערען אין אלע עקען לאַנד איינצופלאַנצען די וועהרטער פון סען־סימאָן אין גאַנץ פראַנקרייך. איבעראל האָבען דיעזע שלוחים איבערגעלאָזען שפורען — אין אכסניות, האָטעלען און סתם וואוינונגען. פון אַנדערע זיינען די פרעדיגער פון דער נייער לעהרע בעגעגנט געוואָרען מיט ענ־טהוזיאזמוס און עהרעפורכט, פון אַנדערע ווידער מיט שפאָט, לצנות און פון א טהייל מיט א מיטלייד־שמייכעל.... אָבער די מיסיאָנערען זיי־נען געווען אונגערמידליך אין זייער טהעטיגקייט".

... אינזשעניערען, מעדיצינער, אדוואָקאַטען, פּאָעטען.... — און ארבייטער? פרעגט גאַנץ ריכ־טיג א פאַרשער. די ארבייטער, דער פונדאַמענט פון דער געזעלשאפט, דער בעסטער און זיכער־סטער עלעמענט דורכצופיהרען א אידעע אין לע־בען, וואו זיינען זיי אהינגעקומען? פאַרוואָס האָ־דערמאָנט ניט פון זיי לואי בלאַן? פאַרוואָס הא־בען זיי זיך ניט צוזאַמענגעקליבען אונטער די פאָהן פון סען־סימאָניזם? — צי איז מקום גע־וואָרען די נבואה פון'ם גרויסען רבי'ן, אז צוויי־טעג נאָך זיין טויט וועט זיך גרינדען אן ארביי־טער פּארטיי?

ניין!

אין געגענוואַרט צום אויפניזמוס איז דער סען־סימאָניזמוס געבליבען פרעמד דעם אר־בייטער קלאַס. ראָבערט אויען האָט זיך בעשעפ־טיגט מיט געגענוואַרטס ארבייט, געזוכט מיטלען וויי צו פערלייכטערען דאָס טעגליכע עלענד פון די ברייטע מאסען; סען־סימאָן אָבער האָט געבויט טהורעמס אָהן א פונדאמענט, לופט־שלעסער, וועלכע האָבען מיט זייער שעהנקייט

צוגעצויגען איידעלע און ערהאבענע מענשען, ער האָט אָבער ניט געקענט פּראַינטערעסירען די אונטערשטע טהייל פון דער בעפעלקערונג, וועלכע ווערען פער׳חשק׳ט און פּערשוואַרצט, אונטער דעם שוווערען יאָך פון דאגות חיונה. א פּערדאגה׳טער, צורייצטער און צובראָכענער, קען דער אַרבייטער ניט אָבגעבען פּיעל צייט צו בעוואונדערען שהנע בילדער. מיט „צוקונפט־מוזיק" קען ער ניט זאט ווערען. דער סען־סימאַניזמוס איז געווען און האָט געמוזט זיין א בעוועגונג פון דער אינטעליגענץ, וועלכע האָט אונטער איהר פאָהן פּראַייניגט פּיעלע אויס־געצייכענטע מענשען פון פּערשיעדענע קלאַסען, איז אָבער ניט געווען און ניט געקענט זיין א מאסען־בעוועגונג. דער געווירענער אריסטאָקראַט און אדעלמאַן סען־סימאָן האָט אויך בעשאַפען אַן אריסטאָקראַטישע בעוועגונג. אָבלייקענענדיג יחוס־אבות, געבוירענע אריסטאָקראַטיע, האָט סען־סימאָן צופיעל זיך געבוקט פאר אייגענע יחוס, יחוס עצמו, פאר די אריסטאָקראַטען פון גייסט, פערשטאַנד און טאַלאַנט.

צו וועניג פּראַקטיש אין אַלטעגליכען לעבען איז געווען סען־סימאָן, צופיעל נאַאיוויטעט איז געלעגען אין זיין פּערזענליכען כאַראַקטער און אויך זיין גייסטיג קינד, זיין לעהרע, וואָס ער האָט געשאַפען האָט אין פּראַקטישען לעבען קיין טיעפע וואָרצלען ניט געקענט שלאָגען. דער סען־סימאָניזמוס האָט ענטדעקט א שהנעם, הערליכען שטערען אויפ׳ן הימל, דיזעזר שטערען האָט אָבער ניט געקענט בעלייכטען און וויזען דעם וועג אויף דער ערד. סען־סימאָן האָט דערער בער נור צוגעצויגען שטערען־זעהער, די יעניגע וועלכע האַלטען דעם קאָפּ אויפגעהויבען אין דער הויף, קלעטערען שטענדיג אויף די שפּיצען פון די בערג און קימערען זיך ניט מיט דעם שוואַרצען גרויען טהאָל פון וואַכעדיגען לעבען.

אָבער אויב דער סען־סימאָניזמוס האָט ניט געשלאָגען טיעפע וואָרצלען צווישען די ברייטע ארבייטער־מאסען בלייבט ער דאָך אלם א הערליכער דענקמאָל אין דער געשיכטע פונ׳ם מענשליכען דענקען, ניט בלויז דורך דעם סאָציאַליסטישען אידעאל וועלכען ער האָט אזוי פערגעטערט, נור אויך דורך די בריליאַנטענע פילאָזאָפישע גדאַנקען איבער די גועלשאפטליכע ענטוויקלונג און דער שנידעדר קריטיק איבער דער עקזיסטירענדער אָרדנונג. ניט אַנווייזענדיג מיטלען און וועגען וויי צו קומען צו דער סאָציאַליסטישער אָרדנונג, האָט דאָך דער סען־סימאָניזם אבגעטהאָן א האלבע ארבייט מיט דעם, וואָס ער האָט געוויזען אז די אלטע אָרדנונג האָט אבגעלעבט און מוז צושטערט ווערען.

און איינער פון די שארפזיניגע, שניידענדע קריטיקער, וועלכע האָבען אפען, אהן א שום נשיאת פנים אויפגעוויזען די חסרונות און די סבות פון אלערליי ניט נארמאלע, קראַנקהאפטע ערשיינונגען פון אונזער איצטיגער אָרדנונג, איז געווען דער טיעפזיניגער בעגרינדער פון דער סען־סימאָניסטישער שוהלע, ב א ז א ר ה.

„פאר אונזער צייט — זאגט באזארד — איז כאראקטעריסטיש דער מיש־מאש, די אנארכיע, וואָס הערשט אין אלע צווייגען פון לעבען. דער לאָזונג, די אישו פון דער איצטיגער צייט איז דער בעוואוסטער זאץ פון די פיזיאָקראַטען: „לאָז געהן"...

די עקאָנאָמיסטען־קלאסיקער האָבען געמיינט, אז די פערזענליכע אינדיווידועלע נוצען יעדען יחיד פאלט צוזאמען מיט די אינטערעסען פון כלל, וויל דער כלל איז ניט אנדערש, ווי דער סך הכל פון פערשיעדענע יחידים. מיר קענען מיט דעם בשום ענין ואופן ניט מסכים זיין. די מאשינעס, צום ביישפּיעל, ברענגען זעהר פיעל נוצען. די אונטערנעהמער, אָבער צי זיינען זיי ניצליך די ארבייטער? צי ווערען דען דורך זיי ארבייטער ניט ארויסגעוואָרפען אויפ׳ן גאס? די עקאָנאָמיסטען ענטפערען דערויף, אז דורך די אייגפיהרונג פון מאשינעס ווערט די אינדוסטריע מעהר ענטוויקעלט, עס עפענען זיך נייע פּעקטאָריס, נייע שעפּער, עס ווערט גרעסער די נאָכפראגע נאָך ארבייטס־קראפט און נייע קוועלען פון־פּרנסה קומען צו. אויב אפילו דאס זאל זיין ריכטיג, טאָ פרעגט זיך, פון וואנען וועלען לעבען די ארבייטער אין דער איבערגאנגס־פּעריאָדע? איידער עס וועט קומען די נחמה וועט ארוים די נשמה. איידער די גוטע צייט וועט קומען, וועלען די ארבייטער דערווייל אויסגעהן פון הונגער.

די פיהרער פון דער היינטיגער נעוועלשאפט האבען אויסגערופען, אז יעדער זאל זאָרגען פאר זיך. ווער עס קען, דער זאל זיך ראטעווען, דאס אייגענע העמד איז צום לייב נעהנטער! די גרויסע מענשליכע פאמיליעס זיינען פונאנדערגעפאלען אויף אייגצעלנע מענשען, וועלכע קאָנקורי־

רען צוויישען זיך, ווערגען איינער דעם אנדערען, זיי יאָגען, לויפען, האָווען פאָר די איגענע פער־זעלביכע אינטערעסען. די קאָנקורענץ אין דער היינטיגער אָרדנונג איז גלייך צו א מערדערי־שען קאמפף אויף לעבען און טויט. די גרויסע מאסען אַרבייטער זיינען די בעזיגטע, זיי פאלען אין קאמפף, און נור איינציגע גליקט עם אָב צו זיגען אין דיזען קאמפף. דער דעוויז איז איצט: „יעדערער פאר זיך — גאָט פאר קיי־נעם". די ליעבע האָט דעם מענשען פערלאָזען און דער גראָבער עגאָאיזמוס האָט אויפגעשטעלט זיין טעמפּעל אין דער איצטיגער געזעלשאפט. די אמונה, דאָם רעליגיעזע געפיהל איז פערלאָזען און צוזאמען מיט איהר איז אויך פערשוואונדען די איבערגעבענהייט צו דעם כלל."

„די היסטאָריקער ערקלערען געווהנליך די גרויסע פאסירונגען, אלס צופעלליגע ערשיינונגען. זיי שטיצען זיך שטענדיג אויף א געוויסען גאון, א געוויסען געלעהרטען, וועלכער האָט געמאכט א גרויסע ענטדעקונג און האָט אַרויסגערופען א נייע עפאָכע אין מענשליכען דענקען. די היסטאָריקער זעהען ניט אין דיזען נייע ערשיינונגען, אין דיזען נייער עפאָכע א רעזולטאט פון א געוויסען געזעלשאפטליכען צו־שטאנד, וועלכער האָט דיזען פאסירונגען ארויס־גערופען, זיי זעהען ניט איין, אז יעדע עוואָלו־ציאָן, יעדע ענטוויקלונג איז ניט סתם אין דער וועלט אריין, נור א רעזולטאט פון די פריהערדי־גע עוואָלוציאָנען, אז יעדער נייער שריט איז בע־דינגט און אַרויסגערופען דורך די פריהערדיגע. דער שטאנדפונקט פון די היסטאָריקער איז, אז די פראָגרעסיוויזע רעוואָלוציאָן איז געווען ארויס־גערופען דורך די פערשוועדעריי און דעם לייכט־זין פון דער הויפישער קליקע, דאָם היסט, אז דער אָדער יענער טשינאָוניק אָדער באראָן איז געווען די סבה פון אזא וועלט־איבערקעהרענדע פאסירונג. דיזעזר בליק אויף די אורזאכען פון דער היסטאָריע האָט אַרויסגערופען דעם געווי־סען שפריכוואָרט: „גרויסע פאסירונגען זיינען א רעזולטאט פון קליינע אורזאכען". אָבער די נעשיכטע, וואָס וועלט געלערענט אויף אונזער שטייגער, לויט אונזער מעטהאָדע איז עפעס אנ־דערש, ווי א אינטערעסאנטע מעשה איבער פער־שיעדענע דראמאטישע פאקטען און סצענען פון דער פערגאנגענהייט, וועלכע קיצלען די נערוון. פאר אונז איז די היסטאָריע א סך הכל פון פער־ענדערונגען, וועלכע קומען פאר מיט א געוויסען סדר לויט געוויסע געזעצען, דאָם איז אן איבער־בליק איבער פערשיעדענע פיזיאָלאָגישע צו־שטאנדען פון דעם מין מענש, ווי ער לעבט און ווירקט, וועו ער איז צוזאמען מיט זיינע מיט־מענשען. דורך אזא ארט וועלט די געשיכטע א אמת'ע וויסענשאפט.

„דיעזע היסטאָריע לערענט אונז, אז דער יסוד פון אלע געזעלשאפטליכע ארגאניזאציאָנען איז געווען און איז נאָך ער היום די עקספלאָא־טאציאָן פון איין קלאס דורכ'ן צווייטען. אויפ'ן באָדען פון דיזעזר עקספלאָאטאציאָן וואקסט אויס דער קלאסען־געגענזאץ, וועלכער האָט דורכ־געדרונגען דאָם געזעלשאפטליכע לעבען אין אלע צייטען און דורות. די אויפגאבע פון דער צוקונפט איז צו פער־ביטען די עקספלואָטאציאָן פון איין מענשען דורכ'ן צווייטען אויף די עקספלוא־טאציאָן פון דער נאטור דורכ'ן מענשען. דער קלאסען־געגענזאץ מוז פער־דרענגט ווערען דורכ'ן פרייהליכען צוזאמענ־ארבייטען — דורך די אסאָסיאציאָן. אז דיעזע אויפגאבע מוז ערפילט ווערען, וויזט אונז בע־שיינפערליך די היסטאָריע גופא. איבערל זעהען מיר, אז דער קאמפף, דער אנטאגאניזם ווערט וואָס ווייטער אלץ מעהר בעשרענקט און די אסאָ־ציאציאָן, פערקאהרט, פערגעסערט זיך. ווי שלעכט עס זאל זיך איצט ניט לעבען דעם אר־בייטער קלאס, איז פריהער זיין לאנג געווען נאָך פיל ערגער. די איצטיגע בעציהונגען צווישען ארבייטער און אונטערנעהמער בילדען א ווייטער־דיגען רינג פון דער ענטוויקלונגס־קייט, א העכע־רען שטאפל אין דעם עוואָלוציאָנס־לייטער.

„דער ערשטער סאמע ניעדריגסטער שטא־פל איז געווען די שקלאפערייי. שפעטער איז די לאנג פון שקלאף אויסגעבעסערט געווארען — ער איז פערוואנדעלט געווארען אין א „לייב־אייגענעם" (קרעפּאָסטנאי), וועלכער איז מחויב צו ארבייטען פאר'ן פעאדאל, אבער ער גהערט איהם ניט — וועניגסטענס געזעצליך — מיט זיין קערפער. די בעפרייאונג פונ'ם לייבאייגענעם און זיין איבערגאנג צום ארבייטער, וועלכער פער־קויפט בלויז זיין ארבייטסקראפט, איז ווייטער א שריט פאָרווערטס, א פערבעסערונג. אינ'ם קאמפף צווישען די הערשענדע און אונטער־

דריקטע קלאַסען. פון דער היסטאָריע זעהען מיר בכלל, אז הגם די עקספּלואַטאַציאָן פון איין מענ־שען דורכ'ן צווייטען איז ניט געגאַנגען פּערשוואונדען, וועלט זי דאָך לכל הפּחות וואָס וויי־טער אלס שוואכער. דעם מאַדערנעם מענש בלייבט איבער צו מאכען דעם לעצטען שריט — אין גאַנצען צו מאכען א סוף פון דער עקספּלוא־טאציאָן. דער געוועלשאפטליכער אנטאגאניזמוס מוז פערשווינדען און די אסאציאציאָן מוז בלי־בען דער איינציגער יסוד פון דער געזעלשאפט־ליכער אָרדנונג."

„וואו ליעגט די אורזאכע פון עקספּלואַטא־ציאָן? ווי קומט עס, אז איין מענש האָט די מעגליכקייט צו עקספּלואַטירען דעם צווייטען?" — די סבה ליעגט אין געזעץ פון פּריוואט אייגע־טהום, וואָס הערשט אין דער געזעלשאפט. אלע צרות שטאמען דערפון, וואָס מען מאכט א חלוק צווישען „מיינם" און „דיינם" — ענטפערט בא־זאַרד דרייסט קליפּ און קלאָר. געווהנליך מיינט מען, אז פּריוואט אייגענטהום איז אלע מאל געווען און וועט אייביג בלייבען, אז דאָס איז א חק עולם, וואָס ענדערט זיך ניט, דאָס איז ניט ריכטיג. דאָס פּרי־וואט אייגענטהום, ווי אלע אַנדער געזעלשאפטלי־כע אייניריכטונגען, איז אונטערווארפען דעם גע־זעץ פון ענטוויקלונג. דאָס איז ניט אן אבסאָלו־טער געזעץ, נור פון דער ה י ס ט א ר י ש ע ר קאַטעגאָריע. דער שטאַאט האָט אין אלע צייטען רעגולירט דאָס געזעץ פון אייגענטהום, ער האָט בעשטימט די זאכען, וועלכע קענען איבערגעהן אין רשות היחיד און וועלען פּריוואט אייגע־טהום. דאָס איז ניט א נאטור־זאך, א נאטור־רעכט, ווי צום ביישפּיעל דאָס רעכט צו רעגיערען מיט די אייגענע אברים און ארגאנען, זאַנדערן א געוויסער זכות, א געוויסע פּריוויליגיע, וואָס דער שטאַאט גיט דעם אדער יענעם. וועלן דער שטאַאט געפינט פאר נויטיג, אז דאָס פּריוואט אייגע־טהום אויף די אדער יענע זאכען ברענגט שאדען דעם כלל, האָט ער דאָס רעכט עס אבצונעהמען. פערצייטען האָט אויך א מענש געקענט זיין אן אייגענטהום־אביעקט, ער האָט געקענט געהערען קערפערליך דעם אדער יענעם. איצט קען דער מענש נאר זיין אן אביעקט צו וועלען א טהיי־ל פון וועמען. עס איז ניט אייגענטהום. גאר אין די ערשטע צייטען האָט דער פאטער געקענט איבער־געבען זיין פערמעגען בירושה וועמען ער האָט געוועלט, שפּעטער איז געוואָרען א געזעץ, אז דער בכור מוז בעקומען צוויי חלקים און די פּראַנ־צויזישע רעוואלוציאָן האָט אויך דאָס מבטל גע־ווען און האָט בעשטימט, אז אלע קינדער מוזען בעקומען גלייכע חלקים אין דער ירושה. און אין דער היינטיגער געזעלשאפט איז דאָס רעכט אויף פּריוואט אייגענטהום, אייגענטליך, ניט אנדערש ווי א פּריווילעגיע, א זכות צו בעקומען א הכנסה אהן שום האַרוואנציע. דערפון איז קלאָר צו זעהן, אז דאָס אייגענטהומס־רעכט איז ניט א חק פון ששת ימי בראשית, א פערגליווערטעם אייביג אונפערענדערליכעם געזעץ. אין געוויסע צייטען און געוויסע דורות זיינען אויך די געזע־צען אנדערע. דער היינטיגער געזעלשאפט בלייבט איבעריג צו מאכען א עכט ענטשלאָסענע רעפּאָרם אין דעם אייגענטהומס־רעכט, דהיינו, אין גאַנצען מבטל זיין דאָס ירושה־רעכט; דאָס „מיינם" און „דיינם" מוז אין גאַנצען אויסגעווארצעלט ווע־רען. דער אייניציגער יורש דארף זיין בלויז דער שטאַאט.

די היינטיגע אָרדנונג שטיצט זיך אויף דעם פּרינציפּ פון פּרייער קאָנקורענץ. אבער די פּרייע קאָנקורענץ פיהרט צו דער אכזריות'דיגער מלחמה פון „אלע קעגען אלע". איהר אונבעגרענעצטע הערשאפט פיהרט דערצו, דאָס די שוואכע ווערען אונטערדריקט און אונטעריאָכט פון די שטאַרקע־רע. דער גרויסער מיש־מאש, די גרויסע אנארכיע, וואָס הערשט אין דער פּראָדוקציאָן, די גרויסע יאַנעניש צו בעקומען די אויבערהאנד אויפ'ן מארק פיהרט צו אויבערפּראָדוקציאָן און צו קרי־זיסען, פון וועלכע די ארבייטער ליידען א סך מעהר, ווי אלע אנדערע טהיי־לען פון דער בעפעל־קערונג. דער שטאַאט מוז מאכען א סוף צו אזא מין סדר און פערבייטען דעם הערשענדען מיש־מאש אין דער פּראָדוקציאָן דורך א געאָרדענטע פלאַנמעסיגע ארגאניזאציאָן פון די פּראָדוקטיוע קרעפטען. דער שטאַאט איז דאָס מחויב צו טהאָן, ווייל אזוי פאדערען די אינטערעסען פון גרעסטען און ארעמסטען קלאַס פון דער געזעלשאפט — די אינטערעסען פון די ארבייטער. וועלן א געוויסע אָרדנונג איז ניט גוט פאר דעם רוב פון כלל מוז די אָרדנונג בטל וועלן. דיעזע אויפגאבע וועט וועלן פערווירקליכט, וועלן אין די הענד פונ'ם שטאַאט — דער אייניציגער יורש — וועלען קאָנצענטרירט וועלן אלע פּראָדוקציאָנס־מיטעל פון לאַנד. דער שטאַאט וועט דאן בעקומען די

מעגליכקייט פונאנדערצוטהיילן*) די פּראָדוק־ציאָנסמיטל צווישען די פערשיעדענע גרופּען פון פּראָדוצענטן לויט די פעהיגקייטען און בעדירפּ־ניסע פון יעדער גרופּע. די פונאנדערטהיילונג וועט פאָרקומען לויט דעם פּרינציפּ: „פון יעדען לויט זיינע פעהיגקייטען, יעדער פעהיגקייט לויט איהרע לייסטונגען און פערדיענסטען". די מעהר פעהיגערע און ניצליכערע ארבייטער — מוזען בעקומען מעהר ווי די וועניגער פעהיגע"**).

דעם תוך פון דיעזער טהעאָריע האָט באַ־זארד איבערגענבען בקיצור אין דער פּאָרם פון אן אויפרוף, וואָס זיי האָבען געדרוקט אין זייער סטן־סימאָניסטישען אָרגאן: „מיר שטרעבען צו פערניכטען און מבטל צו זיין — לויטעט דער אויפרוף — אלע זכותים, וועלכע בערוהען אויף ירושה. קיין יוצא מן הכלל דארף ניט זיין. מיר שטרעבען צו בעפרייען די ארבייטער און מאכען א סוף פון די לעדיגגעהער, וועלכע לעבען אויף דעם חשבון פון די ארבייטער; מיר שטרעבען דערצו, אז אכטונג, כבוד און וואוילטאָג זאלען בעקומען יענע, וועלכע ערנעהרען די נעזעלשאפט, בילדעט און בעגייסטערט זי — מיט אנדערע ווערטער — די פּראָדוצענטן, געלעהרטע און ארטיסטען; מיר ווילען, אז שניידען זאלען דוקא יענע, וועלכע זעען; אז מיט דער פרוכט פון דעם ארבייטער'ס ארבייט זאלען זיך ניט בענוצען פוסט־און־פאסטניקעס, לעדיג־געהער, וועלכע טהוען גאָר־נישט, ווייסען גאָר־נישט און ליעבען קיינעם אויסער זיך אליין; מיר פערלאנגען אז עם זאלען בטל ווערען אלע שטייערען און לאסטען וואָס די ארבייטער צאהלען די לעדיגגעהער אונ־טער פערשיעדענע נעמען: רענט, טעקסעס, פּראָ־צענט פאר קאפּיטאל א. ז. וו."

אין אן אנדער אָרט האָבען די סטן־סימא־ניסטען נאָך קירצער און איינפאכער פאָרמולירט זייערע שטרעבונגען: „די גענזעלשאפט בעשטעהט פון לעדיגגעהער און ארבייטער; די פאליטיק מוז שטרעבען דעם גורל פון די לעצטע צו פער־בעסערן און דעם זכות פון די ערשטע מבטל צו זיין".

אזוי פיעל דער אידעאָלאָג פון די סטן־סימאָניסטען, באזארד.

באזארד האָט ניט נאר נעמאכט א פּירוש אויף סטן־סימאָנ'ס טהעאָריע, נאר ער האָט אויך אויסגעבערייטערט די תורה פון זיין רבי'ן.

מיינט, אז אויך אין גענזעלשאפט, וואו עס הערשט דער קליין־בעטריעב, איז אויך מעגליך אויסצופיהרען דעם סאציאליזמוס, האָט נעמוזט געבען אין זיין פּראָגראם א נעווייסען פלאץ די אינדיווידואליטעט פון ארבי־טער, וויל דער ערפאלג פון קליין־בעטריעב איז אב־הענגיג פון די אינדיווידועלע אייגענשאפטען. דאָס איז די אורזאכע, וואָס זיין פּראָגראם טראָגט אויף זיך דעם שטעמפעל פון א קליין־בעטריעב. — א. ש. ז.

*) אנמערקונג. דאָ איז צו זעהען, אז די מאָ־דערנע סאציאליסטישע אידעע איז נאָך ניט גע־וען קלאָר אין מח פון באזארד. זיין סאציאליזמוס איז אין אמת'ן בעשטאנען פון קאָמוניסטישע שטרע־בונגען. דער סאציאליזמוס פערלאנגט ניט די פער־נאָדערטיילונג, נור די קאנצענטרירונג פון די פּראָדוקציאנס־מיטעל. דער קאָמוניזמוס וויל פערנאָדערטיילען די פּראָדוקציאנס־מיטעל צווישען גרופּעס פּראָצודענטען. באזארד'ס קאָמוניסטישע פאָדערונגען זיינען צו ערקלערען דורך דעם, וואָס ער האָט געלעבט אין א קליין־בירגערליכער געזעל־שאפט. די פּראָדוקציאָן איז נאָך ניט געווען אזוי גרויס ענטוויקעלט און ביי א קליין אינדוסטרי איז פיעל בעסער, וועון די פּראָדוקציאָן ווערט דורכגע־פיהרט ניט פון גאנצען שטאָאט, נור פון בעזונדערע אונאבהענגיגע גרופּען. — א. ש. ז.

**) אָגב אורהא לוינט דאָ אויפמערקזאם צו מאָ־כען אויף דעם אונטערשיעד צווישען דיזעם פּראָגראם און דעם פּראָגראם פון דער סאציאל־דעמאָקראטיע. אין דעם סאציאל־דעמאָקראטישען פּראָגראם, וואָס איז געגרינדעט אויפ'ן וויסענשאפטליכען דיאלעקטי־שען סאציאליזמוס, איז אזא פונקט אין גאנצען אי־בעריג, ווייל מיר, סאציאל־דעמאָקראטען, זיינען אי־בערצייגט, אז דער סאציאליזמוס איז נור מעגליך אין א גרויס בעטריב, וואו אינדיווידועלע פעהיגקייטען און לייסטונגען האָבען קיין איינפלוס ניט אויף דער פּראָדוקציאָן, ווייל אלעס ווערט פּראָדוצירט אויפ'ן מעכאָנישען אופן דורך די מאשינעס און די פּאָרזענלי־כקיט פון ארבייטער שפּיעלט אי־בערהויפּט קיין ראָליע ניט אין'ם שאפען פון די פּראָדוקטען. זי דארף דעריבער אויף ניט בעריק־זיכטיגט ווערען. אויב דער פּראָדוקט איז א רעזול־טאט פון גלי־כען אנטייל פון אלע אינדיווי־דואומען, מוזען אלע אינדיווידואומען זיך אויך גליך בעטייליגען אין דער פארנאָדערטיילונג. באָ־צארד, אלס מעטאפיזיק־אומאפיסט, וועלכער האָט גע־

סען סימאַן האָט אַנאַטאָמיזירט, אַנאַליזירט די געשיכטע איבערהויפּט, ער האָט אויפגעוויזען אויף די שייכות צווישען די פּאָליטישע פֿאָרמען און די עקאָנאָמישע אומשטענדען, אז די לעצטע רופען ארוים די ערשטע. באזארד האָט דיעזע טהעאָריע אָנגעוועגדעט צו די הערשענדער אָרד־נונג. ער האָט געוויזען, אז די הערשענדע פּאָלי־טישע פֿאָרמע איז שוין אָבגעלעבט און מוז פער־ביטען ווערען אויף א נייע. סען־סימאָן האָט פֿאָר־בעריטעט די אינסטרומענטען, די געצייג צו אונטערזוכען. באזארד האָט זיך מיט זיי בענוצט און האָט מיט זיי געמאַכט דעם פּלאַן פון דער נייער סאָציאַליסטישער געביידע. געוועהנליך איז דיעזער פּלאַן ניט געווען אין גאַנצען קלאָר, א ביסל מטושטש, אָבער דאָס איז דערפאַר, ווייל באזארד האָט נאָך ניט געקענט וויסען פון דעם וויסענשאפטליכען סאָציאַליזמוס.

בכלל זיינען די סען־סימאָניסטען אונטער די פיהרונג פון באזארד אין זייער קריטיק אויף די בעשטעהענדע געזעלשאפטליכע אָרדנונג, ווי אין זייער סאָציאַליסטישער פּראָגראַם, געשטאַנען זעהר נאָהענט צו אונז, סאָציאַל־דעמאָקראַטען. זיי איז אָבער, ווי געזאָגט, נאָך געווען אונבע־קאַנט די דיאַלעקטישע מעטהאָדע פון פּאַרשען און דעריבער האָבען זיי געמיינט, אז אין י ע ד ע צייט און ביי יעדע אומשטענדען, אויף אין א געזעלשאפט וואו די הערשענדע פאָרמע פון דער פּראָדוקציאָן איז דער קליין־בעטריב, קען דער סאָציאַליזם פערווירקליכט ווערען. זיי איז אויף געווען אונבעקאַנט דאָס געזעץ, אז די בעוועגער פון דער געזעלשאפטליכער ענטוויקלונג זיינען די פּראָדוקטיווע קרעפטען, וועלכע צושפּאַלטען די געזעלשאפט אויף פערשיעדענע קלאַסען, וועלכע לעבען אין בעזונדערע סביבות און בעקומען גאַנץ אַנדערע איבערציגונגען. זיי האָבען דעריבער געמיינט, אז דער סאָציאַליזמוס קען פערווירק־ליכט ווערען דורך י ע ד ע ן, ניט דוקא דורך דעם פּראָלעטאַריאַט.

די איבערצייגונג פון אונז, סאָציאַל־דעמאָ־קראַטען, וועלכע בעגרינדען אונזער אנשויאונג אויף דעם וויסענשאפטליכען סאָציאַליזמוס, אז ניט אין י ע ד ע ר ציייט און ניט י ע ד ע ר קלאַס איז אימשטאַנד דעם סאָציאַליזמוס דורכ־צופיהרען — אָט וואָס אונטערשיידעט אונז פון די אוטאָפּיסטען סען־סימאָניסטען.

די סען־סימאָניסטען האָבען געוואוסט, אז די איצטיגע אָרדנונג איז אלט, אָבגעלעבט, פער־פוילט און אז דער געזעלשאפטליכער קערפער, וועלכער איז צובייגט, צושלאָגען, צוקריפּעלט, קען נור דאן אויסגעהיילט ווערען וען די אָרד־נונג וועט ווערען אן אַנדערע — אזא אָרדנונג, וואו עס וועט זיין קהל׳שע אייגענטהום. זיי האָ־בען אָבער ניט געפונען די נויטיגע בוימייסטער פון דער נייער אָרדנונג און האָבען ניט געקענט בעשטימען די צייט, וען אזא אָרדנונג ק ע ן און ו ו ע ט אויפגעשטעלט ווערען. עס האָט זיי געפעהלט דער איבערגאַנג, דער בריק, ווי צוצוקומען פון דער געגענוואַרט צו דער צוקונפט און דעריבער האָט דער צוקונפטס־אידעאַל נור געקענט בעגייסטערען, ארויסרופען א פייער פון ענטהוזיאזמום בלויז ביי א י י נ צ י נ ע מען־שען, ער האָט אָבער ניט געקענט ווערען א ר ע א ל ע ממשות׳דיגע מאַכט, א וועג־ווייזער פאר די בריייטע ארבייטענדע מאסען. דער סען־סימאָניזמום האָט ניט געקענט זיך איינוואַרצלען אין די מוחות פון מענשען, נור אין די הערצער. ער איז געוואָרען ניט א קאָפּ־זאַך — נור א געפיהל־זאַך, ניט א איבערצייגונג, נור א אמונה־זאַך. און ניט האָבענדיג אונטער זיך א געוויסע עקאָנאָמישע מאַכט, האָט דער סען־סימאָניזם לויט זיין אייגענער לעהרע געמוזט אונטערגעהן, אזוי ווי אלע אנדערע בעוועגונגען און שטרע־בונגען, וועלכע שוועבען אין דער לופט און האָבען ניט א רעאַלען יסוד אונטער זיך.

דער סען־סימאָניזמום האָט ניט געקענט זיין א מאסען־בעוועגונג און האָט זיך נור געשטיצט אויף א סעקטע, וועלכע האָט די גאונישע לעהרע פון רבי׳ן איינגעהילט אין אזא דיקע ניט־פאסע־דע פאַרמע אזוי, אז דער געזונדער קערן איז אין גאַנצען פערלעגט געוואָרען מיט א רעליגיעזען טומאן.

י. סאלוצקי.

וואָרט און טהאַט פון רעוואָלוציאָנערען סינדיקאַליזם

לם טהעאָרי, אלם וועלט־אנשוי־אונג איז דער סינדיקאַליזם נאָך גאַנץ יונג. מען קען זאָגאר זאָגען, דאָס אויך היינט געפינט זיך דיזע טהעאָרי אין צושטאַנד פון תוהו ובוהו. אין דער וועלט פון טהאט אָבער, אין דער פּראַקטיק עקזיסטירט שוין דער סינדיקאַליזם 15 יאָהר, זייט דעם קאָנגרעס אין לימאָזש (23 סעפט., 1895), וואו פערטרעטער פון 64 פּראָפעסיאָנעלע ארגאניזאציאָנען האָבען גרינדעט די אלגעמיינע ארבייטס־קאָנפעדעראציאָן, די צענטראלע אייניריכונג פון דער עקאָנאמיש־ארגאניזירטער פראנצויזישער ארבייטער־שאפט.

דער סינדיקאַליזם איז אָבער ניט ערשיענען מיט איין מאָל, ווי וועגום פון דעם ים־וואסער. ער האָט זיין לענגערע געשיכטע, און, ווי יעדע אנדערע ערשיינונג פון עפענטליכען לעבען, האָט אויך דער סינדיקאַליזם זיינע פערבאָרגענע וואָרצלען אין דער צוזאמענפּלעכטונג פון די פאַסירונגען, וועלכע האָבען פּראָורזאכט און בעגלייט זיין ענטשטעהונג.

ווייל מען שטודירען דעם פראנצויזישען סינדיקאַליזם, ווייל מען פערשטעהן זייען טהעאָרי און ריכטיג אָבשאַצען זיין פּראָקטיק, מוז מען א ביסעל דורכבליקען די פראנצויזישע געשיכטע, וועניגסטענס זייט דער עפאָכע, וועלכע האָט אם שטאַרקסטען געענדערט דעם גאַנצען לעבענס־גאַנג פון׳ם לאַנד. זייט דער נידערלאגע פון דער פאַריזער קאָמונע (1871). און דאָס וועלען מיר טהאָן אין נעקסטען קאפּיטעל, אייער מיר וועלען אנאַליזירען די סינדיקאַליסטישע טהעאָרי און פּראָקטיק.

1. ענטשטעהונג פון סינדיקאַליזם, אלם וועלט־אנשויאונג און אָרגאַניזאציאָן.

די פאַריזער קאָמונע האָט פערקערפערט דעם העכסטען ראדיקאַליזם פון דער פראנצויזישער קליין־בורזשואזיע און די ערשטע, פּרימיטיוע שטרעבונגען פון דעם סאָציאַליסטיש־געזאָנעגם פראנצויזישען ארבייטער. די פאַריזער קאָמונע האָט ניט בעשאפען קיין אין סאָציאַליסטישע אינסטיטוציאָן, און אין דיזען פּרט האָט זי ניט פערדינט דעם פערניכטענדען כעס פון דער בורזשואזיע. די פאַריזער קאָמונע האָט אָבער אנגעוויזען, און ניט אָהן ערפאָלג, דעם וועג, אויף וועלכען עס מוז אונפערמיידליך שטעלען זיך די עקסטע דעמאָקראטיע, וועו איהרע פים זיינען ניט געפענטעט דורך די קייטען פון דעם צענטראַליזירטען מיליטעריש־פאָליציאישען שטאַאט. און די קאָמונע האָט אויך בעוויזען, דאָס דיזערוועג פיהרט צו אזוינע פאָרמען פון עפענטליכען לעבען, וועלכע שליסען אוים די בורזשואזע הערשאפט. דער שרעק פאר זיי האָט היסטאָריש בערעכטיגט צו דעם שוידערליכען בלוט־באָד, דורך וועלכען די וועלסאיליגער זיינגער, בשותפות מיט די פּרייסישע סאָלדאטען, האָבען אויסגעניכטערט די פאַריזער טרויער, פון זייערע חלומות וועגען אוטאָנאָמיע און פעדעראַליזם. זאָגאר א צעהן מאָל שרעקליכערע בלוט־באָד וויי דיזע וואָלט געווען מעגליך דורך דיזען שרעק.

די בלוטיגע וואָך מיט איהרע 30 טויזענד דערשאָסענע האָט געמאכט דעם באלאנס און האָט וויעדער אייניגעשטעלט דעם צושטערטען גלייכגעוויכט צווישען פראָלעטאַרישע אידעאָלען און בורזשואזע ווירקליכקייט, און די איינפאכע ארעמע קאָמונאַרען־וואָנד, אויף דעם גרויסאַרטיגען און רייכען פאַריזער בית־עולם „פּער לאַשעז" האָט געקאָנט דיענען אלם סימבאָל, דאָס דער איבערגאנג פון דער אלטער וועלט צו דער נייער איז מעגליך נור איבער דעם בית־עולם פון דער בורזשואזער ווירקליכקייט, וועו ניט, וועלען

אלע בעמיהונגען האָבען די בעדייטונג פון קלע־
טערען אויף גלייכע מויערען.

צו איז נאָך נויטיג צו שילדערען די שרעק־
ליכע ענטמוטהיגונג, די טוידטענדע אפאטיע,
וואָס האָט בעהערשט אלעס, וואָס איז איבערגע־
בליבען פון דער רעוואָלוציאָנערער פראנקרייך
נאָך דער פאריזער נידערלאגע?

„די פראנצויזישע כעקציאָן פון דעם אינ־
טערנאציאָנאל אויפגעלעזט, די רעוואָלוציאָנע־
רען צושאָמען, פעראורטהיילט צו שווערע אר־
בייט אָדער פער׳משפט, פערשיקט, די קלובען
פארנאנדערגעטריבען, פערזאמלונגען פערבאָטען;
דער שרעק האָט פעריאָגט אין די פערבאָרגענע
טיפענישען פון די חדרים די יעניגע, וואָס האָבען
אויסגעמידען די הריגה, — אזא איז געווען די
לאגע פון דעם פראָלעטאריאט אויף מאָרגען נאָך
דער קאָמונע" *).

דער גייסט פון רעאקציאָן האָט געשיינט
צו זיין דער אייניציגער הערשער אין דיזען לאנד
פון דעמאָקראטישע איבערקעהרעניש, און די
פראָלעטאריש מאסען האָבען געשיינט צו זיין
בעזונדער בעהערשט פון דיזען פינסטערען
גייסט.

אויבען־אָן, אויף דער פלעבע, אין פארלא־
מענט, האָט די בורזשואזיע זיך געסטארעט
אויסצוארבייטען אזא קונציגע קאָנסטיטוציאָן,
דאָס אין פאל וועלן די לינקע עלעמענטען וועלען
פון דאָס־ניי פרובירען בעאיינפלוסען אויף זייער
שטייגער די פאָליטיק, זאל די רעפובליק גלייך
ווערען פערוואנדעלט אין א מאָנארכי, דער פרע־
זידענט — אין א „פון גאָטעס־גנאדען" געזאלב־
טען קעניג; דאָן וואָלט די „שטארקע מאכט"
שטעלען די ראָגאטקעס פאר דעם צופיעל דע־
מאָקראטישען „פאָלקס־וויללען".

צעהן יאָהר כמעט האָט די בורזשואזיע גע־
פאָכט מיט דעם געשפענסט פון א מאָנארכיסטי־
שער רעסטאוראציאָן, און נאָר די שטילע און
מאכטלאָזע רוהיגקייט פון די אָבגעשוואכטע מא־
סען האָט געזיכערט דאָס עקזיסטענץ פון דער
רעפובליקאָנישער רעגיערונגס־פארם.

די ארבייטער האָבען געשוויגען פאָליטיש,
פונקט אזוי ווי די נאציאָנאליסטישע בורזשואזיע
האָט געשוויגען מילִיטעריש נאָך דעם קראָך ביי

* K. Kritsky. L'Evolution du Syndicalisme revolutionnaire, p. 142.

סעדאן. בעצאָהלענדיג די 5 שטראָף־מילִיאר־
דען, האָט זי אין דער שטיל ניט אויפגעהערט
צו טרוימען וועגען „רעוואנש", וועגען נקמה. די
ראָמאנטישע נאָטור און אוטאָפיסטישע געזינונג
האָבען געטריבען דיזע שאוויניסטישע בורזשו־
אזיע — אין אונטערשיעד פון דער דייטשער
בורזשואזיע נאָך דער מפלה ביי יענא — ניט
אויפ׳ן וועג פון אָרגאניזירען און זאמלען פאסענ־
דע קרעפטען, זאָנדערן צו זוכען א רעדיקאלען
רעטונגס־פלאן. דער אונטאטירליכער פערבאנד
פון דער רעפובליקאנישער פראנקרייך מיט דער
אזיאטיש־אבסאָלוטיסטישער רוסלאנד איז גע־
וען דער „קלוגער" אונייווערסאלער רעטונגס־
פלאן פון דיזער בורזשואזיע.

דער פראָלעטאריאט אין פראנקרייך, אלס

א טהייל פון פראנצויזישען פאָלק, און א שקלאף
פון די זעלבע פאָלקס־אייגענהייטען ווי די בור־
זשואזיע, האָט אויך נעזוכט אן אונייווערסאלען
רעטונגס־פלאן. די אונטערדריקטע מאסען האָ־
בען אויפ׳ן וואָהר געטרוימט וועגען נקמה און
האָבען געזוכט דעם פילִאָזופישען שטיין, וועל־
כער זאל מיט איין קלאפ צושטויסען די קלא־
סען — אין שטאטס־קייטען. דער רעוואָלו־
ציאָנערער בארִיקאדען־קאמפף אלס אונייווערסא־
לער און אויסשליסליכער מיטעל איז דורכגעפא־
לען. דעם פארלאמענטארישען קאמפף האָט מען
אויך גענומען בעטראכטען פון דיעזען „אונייוער־
סאלען" שטאנדפונקט, און — פערשטעהט זיך —
דאָס ער האָט פיעל ניט געקענט פערשפרעכען.
מיר זעהען, דאָס געד, דער פיהרער פון פראנצוי־
זישען מארקסיזם, פערוואָרפט אין גאנצען אין
יענע יאָהרען די פארלאמענטארישע מעטהאָדע
און רעדט מיט פעראכטונג וועגען אלגעמיינעם
וואהלרעכט; ער דענקט דאָס די פעראלגעמיינע־
רונג פון שטים־רעכט האָט קיינע בעדייטונג, נאָר
די פעראלגעמיינערונג פון אייגענטהום־רעכט איז
די אויפגאבע פון טאג.

פערשטעהט זיך, דאָס די בריטע מאסען
האָבען נאָך מעהר רעכט געהאט ניט צו פער־
שטעהן די פראָפאָרציאָנאלע, פערהעלטניסמעסי־
גע בעדייטונג פון דער פאָליטישער און פארלא־
מענטארישער טהעטיגקייט. שוין דאן הייבט
זיך אן די שמערצליכע, לייידענשאפטליכע אר־
בייט פונ׳ם גענאנק צו געפינען א נייעם, דריטען
„מיטעל". און ווען מיט אן ערך 15 יאָהר שפע־
טער איז דער גענאנק וועגען גענעראל־סטרייק

געווארען קלאסיש פארמולירט פון אריסטיד־בריאן, איז דער באדען, דער פסיכאלאגישער באדען געווען פראכטפאל פארבעריט אויפצוּ־נעהמען די נייע אידעע, אלס די לאנג־געזוכטע, שפאנענד־ערוואַרטעטע סגולה, וואם וועט מיט איין מאהל ברייגען די גאולה צו די טיעף־בע־ליידיגטע מאסען.

פארלויפיג אבער האט די אלטגליבע ווירקליכקייט ארויסגעשטעלט איהרע קאנקרעטע פאדערונגען און האט ניט געוואלט יוצא זיין מיט די פערבארגענע חלומות. דאם לעבען האט זיינע רעכטע, און עם איז פאראיבער קוים א יאהר נאך דער גרויסער בלוט־צאפענישׂ, ווי די נויטיגקייט צו פיהרען דעם — אפשר קליינלי־כען — אבער אונפארמיידליכען קאמפף, האט נעריפען ווידער צו ארגאניזאציאן. אין 1872 יאהר געפינען מיר שוין א געוויסע צאהל סינדי־קאלע קאמערן, וועלכע פעראייניגען פערהעלט־ניסמעסיג וועניג ארבייטער, אבער וועלכע זיי־נען פון גרויסער וויכטיגקייט פאר יענע טויטע צייט. עטוואם שפעטער בילדעט זיך זאגאר אן אלגעמיינע ארגאניזאציאן אונטער'ן נאמען „אר־בייטער פעראיין", וועלכער איז א קאפיע פון דעם אונטערנעהמעריישען „פעראיין פון קאמערץ און אינדוסטריע".

נאך אביסעל שפעטער האבען זיך עהנליכע ארגאניזאציעס געגרינדעט אין דער פראווינץ. אין יאהר 1876 האט מען זאגאר צוזאמענגעהר־פען א קאנגרעס פון ארבייטער־ארגאניזאציעס. מיט איין ווארט, די ארבייטער האבען געפרובירט זיך אבטרייסלען פון דעם אפאטישען קאשמאר, וואם די גרויזאמע מפלה האט אויף זיי אנגע־ווהנט. דיעזע ארגאניזאציעס, ווי אויך דער צו־זאמענפאהר זיינען געווען אין גאנצען פריער־ליכע. די מיטגליעדער און אנטהיל־נעהמער האבען קלאהר געמעלדעט, דאם קיינע רעליגיעזע און פאליטישע פערהאנדלונגען טארען ניט הא־בען קיין פלאץ, דאם זאגאר אויפ'ן געביעט פון עקאנאמישען קאמפף איז אויך דער הויפט־צוועק אויסצוגעפינען א פארמע פון פריעדליכען צוזא־מענלעבען און צוזאמענארבייטען צווישען קאפי־טאל און ארבייט, וועמענס אינטערעסען זיינען— ווי זיי האבען געמיינט — אין גרונד ניט געגען־זעצליך. א סאציאליסטישע רעזאלוציאן איז ג־ווען פערוואַרפען מיט אלע שטימען געגען 8.

די רעגיערונג פון דער רעפובליק איז אבער געווען פארזיכטיג. זי האט, ניט אבטענדיג די אויסגעשפראכענע פריעדליכקייט, נאכגעפאלגט אלע טריט פון דער ארבייטערשאפט און האט אונטערדריקט יעדער בעווענונג, ווי נאר די ער־שטע טהעטיגקייט האט ארויסגערופען דעם קלענסטען חשד. מען דארף בעמערקען דאם לויט געזעץ האט קיין סינדיקאט, קיין ארגאניזא־ציאן ניט געטארט עקזיסטירען. עם האבען ג־זאלט זיין גלייך אין דיעזען פרט ווי די ארביי־טער, אזוי די בעלי־בתים. פאקטיש האט די רעגיערונג ניט געשטערט די לעצטע זיך ארגאני־זירען, וועהרענד די ערשטע פלענען ווערען פער־פאלגט. אזוי, צום ביישפיעל, האט דער פארי־זער פאליציי־פרעפעקט פערבאטען דעם אויבע־דערמאהנטען „ארבייטער־פעראיין". וועז די גרינדער האבען אנגעווייזען, דאם אן עהנליכע ארגאניזאציאן פון אונטערנעהמער עקזיסטירט אונגעשטערט, האט דער פרעפעקט ערקלעהרט גאנץ איינפאך „זיי רופען ניט ארויס קיין פער־דאכט ביי דער רעגיערונג."*)

אט אזא פאליטיק פון דער רעגיערונג האט כמעט אונגעענדערט זיך געצויגען א גאנצען יאהר־צעהנדליג. ערשט דאן, וועז די רעפובליק איז געווארען פערפעסטיגט, און די מאנארכיס־טישע עלעמענטען האבען געמוזט אבטרעטען דעם פלאץ די רעפובליקאניש־ראדיקאלע טהוער, פאנגט זיך אן א פייל־וועניג טאלעראנטערע בע־ציהונג צו די ארבייטער־פעראיינען. קיין געזעץ וועגען ארגאניזאציאנס־פרייהייט איז ניטא ביז 1884 יאהר, דאך די אטמאספערע איז א פרייע, די פריהערדיגע פערפאלגונגען האבען שוין מעהר קיין פלאץ ניט. אבער אין יאהר 1879 האט די רעגיערונג געמאכט אייניגע טאקטישע פעה־לערען: זי האט אנגעפאנגען א פראצעס געגען זשול געד'ן, וואם האט איהם געמאכט פאפולער צוויישען די מאסען; זי האט פערבאטען דעם קאנגרעס פון אינטערנאציאנאל אין פאריז, וואם האט וויעדער בעקומען אן אנטאציאנס־בעריי־טונג. דאם האט געווייסערמאסען געווירקט אויפ'ן בריטען עולם, און אויב דער צווייטער ארבייטער־קאנגרעס אין 1878 יאהר האט זיך נאך אלץ געטשעפעט אן די קלאסען־הארמאניע, האט דערפאר דער דריטער קאנגרעס, אין אק־טאבער 1879 געמאכט א פאלשטענדיגע איבערי־

*) Barbaret. Le Mouvement Ouvrier de Paris, p. 112.

קעהרעניש. ערשטענס, האָבען זיך אין איהם בע־טהייליגט די פּראָפּאַגאַנדיסטישע קרייזען, וועל־כע זשיוֹל גען אויף אַנדערע קאָמוניזמען האָבען געגרינדעט אין די לעצטע יאָהרען. צווייטענס, איז די שטימונג פון די עקאָנאָמישע אָרגאַניזא־ציעס געווען א גאַנץ נייע און לסוף איז אָבגע־שטימט געוואָרען א קאָלעקטיוויסטישע רעזאָלו־ציאָן מיט 73 שטימען געגען 27.

די פרייהעט אטמאספערע פון אָנפאַנג 80ער יאָהרען האָט גלייך געבראכט רעזולטאטען, די אידעען פון פּאָליטישען סאָציאָליזם האָבען גע־פונען א פערשפרייטונג און באלד גרינדעט זיך א סאָציאָליסטישע פּארטיי. אָנפאַנגס, האָלט זיך דיעזע פּאַרטיי שטאַרק רעוואָלוציאָנער, זי אַנערקענט ניט קיין אַנדער פּאָרמע פון קאמפּף חוץ א דירעקט רעוואָלוציאָנערען, אָבער אין גי־כען פערשווינדעט עס. אויפ'ן מארסעלער קאָנ־גרעס וועהרט אויסגעברייט א פּראָגראַם־מיני־מום. און דעם נעקסטען יאָהר וואָרפט זיך די פּאַרטיי מיט דער גאַנצער ענערגיע אין דעם וואָהל־קאמפּף. די עקאָנאָמישע אָרגאַניזאַציעס וועהרען אָבגערוקט אויפ'ן צווייטען פּלאַן, און געד, דער פּיהרער פון דער פּראַנצ. ארבייטער פּאַרטיי, אַנערקענט זיי נור אלס א נעבען־זאַך, אָהן וועל־כע מען קען ניט אויסקומען, אָבער וועלכע האָ־בען ניט קיין אוניוועראַלע בעדייטונג, וועלכע קענען ניט פיהרען צו דער פאָלשטענדיגער בע־פרייאונג פון דעם פּראָלעטאריאט, ווי דאָם קען טהאָן די סאָציאָליסטישע פּארטיי.

אויף די וואָהלען האָט די יונגע פּאַרטיי גע־לייטען דורכאוים א מפלה, און דאָם האָט פער־אורזאכט איהר צושפּאַלטונג. די געדיסטען האָ־בען געפאָדערט דאָם די פּאַרטיי זאָל האָבען א צענטראַלע אייניריכטונג, וועלכע זאָל קענען רופען צו אָרדנונג די פּאַרטיי־מיטגליעדער, וואָם טרע־טען איבער די פּראָגראַם. די פעדעראַליסטישע אינסטינקטען, וואָם האָבען געלעבט אין דער פּראַנצויזישער נאַטור, האָבען ניט געקענט איינ־געהען אויף אזא בעגרענצונג פון אינדיווידועלער פרייהייט. דער פּועל־יוצא איז געווען דאָם אויף דעם קאָנגרעס אין סענט־עטיען (1882) האָבען די געדיסטען פערשפּיעלט. די מעהרהייט האָט געגרינדעט א נייע פּאַרטיי, די רעוואָלוציאָנערע סאָציאָליסטישע פּארטיי, פון וועלכע עם האָבען זיך אין ניכען וויעדער אָבגעשפּאָלטען די האַלב־אנארכיסטישע בלאַנקיסטישע עלעמענטען.

עם איז קוים נויטיג צו בעמערקען דאָם אלע דיעזע פּאַרטייען זיינען געווען שוואַך, ניט אָרגאַניזירט. כאראקטעריסטיש פאר זיי אלע־מען איז א מין „מאקסימאליזם" זיי שטעלען זיך די בריטסטע און שוועריסטע אויפגאבען, און אלעם מיט א מאל. צו פערשפרעכען פיעל האָבען אלע דעם גרעסטען לוסט, דאָך אז קיינע פון זיי איז ניט אימשטאנדע וואָס־ניט־איז צו ערפילען — דאָס איז מעהר ווי שיינבאר. פער־שטעהט זיך, דאָס אין די בריטע מאסען האָט ניט געקענט אויסוואקסען קיין צוטרוי צו דיעזע פּאַרטייען. חוץ דעם אלעם, געפינען אלע סאָ־ציאָליסטישע פּאַרטייען, דאָס די עקאָנאָמישע, סינדיקאַלע אָרגאַניזאַציעס זיינען פון צווייטער וויכטיגקייט. פאָר אלעם קומט דער פּאָליטישער קאמפּף, בייַ איינע אין פּאַרלאַמענטארישער פאָרמע, בייַ די צווייטע אין בלאַנקיסטיש־אנאַר־כיסטישער פאָרמע. אין דער ווירקליכקייט האָ־בען די פּאַרטייען נע'פּטר'ט זייערע קרעפטען און צייט אויף פּאָליטישע דיסקוסיאָנען; אויף וויפיעל עם פלעגט געטהאָן וועהרען אַרבייט, איז דאָס געווען מעהר די זאָך פון אָרטיגע גרופּען, ווי פון פּאַרטייען, אלס גאַנצע.

מען דאַרף נאָר בעמערקען וועגען די ראָלע פון די אנארכיסטען אין יענער צייט, כדי צו בע־קומען א בעגריף וועגען דעם מיש־מאש, וואָס האָט גהערשט און בהערשט די בעווענונג. די אנארכיסטען האָבען אין דעם אלגעמיינעם קאמפּף ניט אַרייַנגעבראכט קיין קלאָרע און בע־וואוסטע ציעלען און אויפגאבען; זיי זיינען יוצא געווען מיט וועהרטער אָהן אינהאלט און מיט פּראָיעקטען אָהן מעטאָדען. געגען אָן אָרגאַני־זירטע, פלאַנמעסיגע טהעטיגקייט וואלטען זיי קוים אויפגעשטאנען; דער טומעל, צומישענישן און ניט־קלאָהרקייט זיינען געווען דער בעסטער באָדען פאר זייער צוברעקעלטער און ברעקלע־נ־דער אָגיטאַציע. אין יענער צייט איז באקונין געווען דער הערשער פון די אנארכיסטישע מוחות. וועהן קראָפּאָטקין אזי ארוים מיט דעם געדאנק, דאָס די אנארכיסטען זאלען זיך דערנעהענטערען צו די מאסען, דאָס זיי זאלען זיך אנשליעסען אָן די מאסען־אָרגאַניזאַציעס, האָט דיעזער גע־דאנק ניט געפונען קיין אבקלאנג אין פראנקרייך. צו די סינדיקאטען האָבען זיך די אנארכיסטען פערהאלטען פערשיעדען. אייניגע האָבען בע־מראכט די סינדיקאטען פאר רעאקציאָנערע אר־

גאַניזאַציעס. אַנדערע האָבען זיי סתם ניט אַנ־ערקענט. אַלענפֿאַלס זייַנען זיי געווען אויסער־געווענלעך אינדיווידואַליסטיש. יעדער אָפּט פון אַן אינדיווידיאום האָבען זיי בעטראַכט ווי דעם גרעסטען נצחון און פֿערווירקלעכונג פון דעם אַנארכיסטישען פּרינציפּ, דען יעדער אַנארכיסט טראַגט אין זיך די עלעמענטן פון דער מענש־ליכער גאולה, און דערום פֿערשטעהט זיך קיין אָרגאַניזאַציאָן ניט געווינען דעם אַנאַר־כיסט׳ס רעספּעקט.

די בעשרייבענע האַלטונג צו די עקאָנאָמי־שע אָרגאַניזאַציע מצד פון די פּיעלע סאָציאַליס־טישע פּראָקציעס און אַנארכיסטישע גרופּעס האָט געווירקט אבשטויסענד אויף די בריייטע מא־סען און האָט אין זיי אַלץ טיעפער איינגעוואָר־צעלט דעם געדאַנק, דאָס זיי דארפען זיין אוי־סער וועלכע עס איז פּראָקציעס און פּאַרטייען.

עטוואָס שפּעטער, וועו די פּאָליטישע לאָגע איז געוואָרען קלעהרער, ענדע די 80־ער יאָה־רען, האָבען די אַנארכיסטישע עלעמענטן פער־לאָזען די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי און האָבען געווייסערמאַסען זיך געווענדעט צו די סינדיקא־טען, וועלכע זיי האָבען אָנגעפֿאַנגען צו בעטראַכ־טען אלס א פּעלד פאר פּראָפּאַגאַנדא. די ווייר־קונג איז אָבער געווען א פערקעהרטע: די סינ־דיקאַטען האָבען אייגנטלונגען די אַנארכיסטי־שע שטרעבונגען. עס איז פּאָרגעקומען א גע־וויסע אסימילאַציאָן: די אַנארכיסטען האָבען געמומען שעצען דעם מאַסען־קאַמפּף, די מאַסען האָבען זיך וואָס מעהר אָבגעקעהרט פון דעם פּאָליטישען קאַמפּף. כאַראַקטעריסטיש פּאַר דיעזע שטרעמונג איז פּאָלגענדע ציטאַטע פון עמיל פּוושע, א פּעהיגען און פּראַקטישען אנאר־כיסט־סינדיקאַליסט:

(E. Pouget. Le Parti du tradail, p. 2.)

„די פּאַרטיי פון ארבייט אונטערשיידעט זיך קודם כל דערמיט, וואָס גרופּירענדיג די ארבייטענדע געגען די וואָס לעבען פון מענשליכער עקספּלואַטא־ציאָן, קאָאַרדינירט זי די אינטערעסען און ניט די איבערציינונגען און דורך דעם אַליין זאַמלט זי אונבעדינגט די איינהייט פון אַנשויאונגען. זי קען האָבען (און האָט טאַקע אויך) צווישען די עלע־מענטען, וואָס בילדען איהר, מעהר אָדער וועניג רע־וואָלוציאָנערע טענדענצען, ווי אויך מעהר אָדער וועי־ניג מעסיגע טענדענצען. דיזע פערשיעדענהייט אין אויסצולהויטען שוואַכט אָבער ניט אָב און צואוואַרפט ניט די סינדיקאַליסטישע אייניגקייט, וועלכע שטאַמט פון אינטערעסען־אייניגקייט. די פעהיגקייט זיך אָבצוזאָגען פון אינדיווידועלע פערשיעדענהייטען צו־ליעב דער סאָלידאַריטעט, וואָס שטאַמט פון אינטע־רעסען־געמיינזאַמקייט, זי גיט דער ארבייטס־פּאַרטיי די אויבערהאַנד און לעבהאַפּטיגקייט, וואָס פעהלען די פּאָליטישע פּאַרטייען."

די פּראָפּעסיאָנעלע בעוועגונג איז אונטער־העסען געוואָקסען. די צאָהל פון זעלבסטשטענ־דיגע סינדיקאַטען איז שוין אין יאָהר 1881 גע־וואָרן 500, פון וועלכע 150 מיט 60 טויזענד מיט־גליעדער זיינען געווען בלויז אין פּאַריז, — געגען 138 סינדיקאַטען פון אונטערנעמער מיט 150 טוי־זענד מיטגליעדער. אויך האָבען זיך געביל־דעט נאַציאָנאַלע אינדוסטריעלע פּעראַייניגונגען! אין יאָהר 1884 האָבען שוין עקזיסטירט 5 פּעדע־ראַציעס. דער רעגירונגס־געזעץ פון דעם זעל־בען יאָהר האָט אריינגעבראַכט וועניג נייעס. ער האָט פאקטיש בעשטעטיגט דאָס וואָס עס איז פּאַרגעקומען אין די עטליכע יאָהרען פון טאָלע־רַאנץ. אונטער דעם אויספלוס פון דעם פּאַריזער סינדיקאַלע־קאַמערען־פּעראַיין האָט דער ליאָנער פּעראַיין צוזאַמענגערופען אין יאָהר 1886 א קאָנגרעס, וואו עס איז געוואָרען געמאַלדעט די פּעראַייניגונג פון די נאַציאָנאַלע פּעראַייניגען און קאָמונען. די נייע אָרגאַניזאַציאָן האָט זיך ענט־זאַגט צו דיסקוטירען אירגענד וועלכע פּאָליטישע פּראָגען, כדי אויסצומיידען קריעגעריין; אין פּרינציפּ אָבער האָט זיך די נייע פעדעראַציאָן אנערקענט אלס אינגערע שוועסטער פון די סאָ־ציאַליסטישע פּאַרטייען. שפּעטער פאלט די אָרגאַניזאַציאָן אלס א גאנצע אונטער די ווירקונג פון די נעדיסטען; די אָרטיגע סינדיקאַטען, ווי בכלל די בריטע מאסען, האַלטען זיך פון דער ווייטען צו פּאָליטיק.

דיעזע פיינדשאפט ווערט אָפּען אויסגע־שפּראָכען אויף דעם קאָנגרעס אין באָרדאָ (נא־ווועמבער 1888), וואו עס ווערט געפאסט פּאָל־גענדע רעזאָלוציאָן: „מיר פאדערען אויף אלע אַרבייטער זיך דייטליך אָבצוטהיילען פון די פּא־ליטיקער, וועלכע נארען זיי, און שטארק צו אָר־גאַניזירען די סינדיקאַטען, וועלכע וועלען גרינ־דען אין דער גאַנץ נאַהענטער צוקונפט די אייני־ציגע ארמעע פאר סאָציאַלע פאדערונגען, וועלכע וועט אונז אבגעבען וואָס אונז גהעהרט, די ערד,

די אונטעראירדישע רייכטהימער, די אינסטרומענטען פון אַרבייט און פּראָדוקציאָן."

די פערפערמדונג צוויישען דעם פּאָליטישען סאָציאַליזם און די סינדיקאַטען איז געווען פּאָר־לויפיג מעהר א פּרינציפּיעלע, אין דער פּראַקטיק פלעגען די סינדיקאַטען זיך אָפט בענוצען מיט דער שטיצע פון די סאָציאַליסטען.

דאָן אָבער איז פּאָרגעקומען עטוואָס אַזוינס, וואָס האָט אם שטאַרקסטען געווירקט אויף די געמיינזאמע בעציהונגען. דאָס איז נעמליך די פערשטאַרקונג פון דער בורזשואַזער ראַדיקאַלער פּאַרטיי.

די פיהרער פון דער ראַדיקאַלער בורזשואַזיע האָבען אין פּראַנקרייך א שטענדיגע פּאָליטיק: וועז זיי וועלען שטאַרק, פּרובירען זיי וואָס מען רופט „קעפּטשורען" די אַרבייטער־בעוועגונג. דאָס געזעץ פון וואַלדעק־רוססאָ (1884) וועגען אָרגאַניזאַציאָנס־פּרייהייט איז געווען גע־שאפען צוליעב דעם זעלבען צוועק. איצט האָבען די ראַדיקאַלען דורכגעפיהרט די גרינדונג פון אַרבייטער־בירזשעס אין פּאַריז און אייניגע אַנ־דערע שטעדט. די מוניציפּאַליטעטען האָבען אסיגנירט געוויסע סומען געלד, און די אַרבייטער האָבען בעקומען איינריכטונגען, וועלכע האָבען נאַכהער געשפּיעלט א גרויסע ראָליע. וואָס די ראַדיקאַלען האָבען פערפאָלגט, דאָס איז געווען: ערשטענס, צו שאפען זיך די פריינדשאפט פון די אַרבייטער־מאַסען; צווייטענס, גרופירען די אַרבייטער אין די שטעדט אַרום זייערע לאָקאַלע אינטערעסען און דאַדורך אָבציהען זייער אויפ־מערקזאמקייט פון דער פּאָליטיק, וועלכע איז בעצם נאַציאָנאַל. דער רעצעפט האָט געווירקט אויף העלפט: די אַרבייטער האָבען זיך גרו־פירט לאָקאַל און געמיינזאַם נאָך וועניגער וויי פריי־הער זיך אינטערעסירען מיט פּאָליטיק; קיין גרעסערע פריינד צו די ראַדיקאַלען זיינען זיי אָבער ניט געווארען. די אַרבייטס־בירזשעס האָבען זיך שנעל ענטוויקעלט. זיי זיינען געווארען די ווירקליכע צענטרען פון דער סאָציאַליסטישער אוראָרגאַניזאַציאָן. זיי האָבען פּראַקטיש גרויסע צאָהל אַרבייטער, און זיי איז געלונגען בעדיי־טענד אָבצושוואַכען דעם צעכען־נייסט, וועלכער איז פעסט אין דעם פּראָגראַמם. די אַרבייטער־בירזשעס האָבען ניט געהאַט צו זאָרגען פאר דעם עקאָנאָמישען מעמד, ווי די סינדיקאַטען. זיי האָבען געהאַט א זיכערע עקזיסטענץ אויפ'ן חשבון פון די מוניציפּאַליטעטען, און דאָרום האָ־בען זיי גיך אַריבערגעטראָגען דעם מיטעלפּונקט פון זייער טהעטיגקייט אויף די פּראָפּאַגאַנדא. זיי האָבען זיך געשטעלט אויפגאָבען, ווי קלאָסען־אַרגאַניזאַציעס, ניט ווי געווערקשאפטליכע קער־פערשאפטען; זיי זיינען געווארען אייגענטליך א פּאָליטישע פּאַרטיי אָהן א צענטער און אָהן פּאָליטישען קאַמפּף. די לאָגיק פון זייער אינער־ליכער ענטוויקלונג האָט געפּאָדערט אַרבייט, ווירקונג, גרויסע פערספּעקטיוון. די סאָציא־ליסטישע פּאַרטיי האָט פּסיכאָלאָגיש אונפער־מיידליך געמוזט ווערען דער קאָנקורענט, פּאָלג־ליך — א פיינד.

די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען האָבען מיט פּליים געטהאָן אלץ, וואָס האָט זיי געקענט דער־ווייטערען און פּרעמד מאַכען צו די אַרבייטער־מאַסען. מיטגעהאָלפען האָט די זעלבע אור־זאַכע, וואָס האָט אַרויסגערופען צום לעבען די אַרבייטער־בירזשעס, — די פערשטאַרקונג פון דער בורזשואַזער דעמאָקראַטיע. א דאַנק דיע־זער פערשטאַרקונג האָט אויפגעבליהט די פאר־לאַמענטאַרישע טהעטיגקייט פון די סאָציאַליס־טישע פּאַרטייען. דער פאַרלאַמענטאַרישער קאַמפּף האָט געשיינט צו בריינגען די זאָפּאַרטיגע הילף, און די פּאַרטייען, וועלכע האָבען אויף פריהער ניט הויף געשעצט די סינדיקאַטען, האָ־בען איצט גענומען קוקען אויף זיי ווי אויף א גאָר ניט בעדייטענדע קלייניגקייט. די נאַציא־נאַלע פעדעראַציאָן פון די סינדיקאַטען איז גע־שטאַנען אונטער דעם געדיסטישען איינפלוס. זי איז אָבער געווען שוואַך, דען עס איז נאָך ניט געווען גענוג פלאץ אין סביבה פאר א צענט־ראַלער איינריכטונג. די לאָקאַלע אַרבייטס־בירזשעס האָבען זיך פערהאַלטען אינדיפערענט אויב ניט פיינדליך צו דעם פּאָליטישען סאָציא־ליזם, וועלכער איז אלץ מעהר געווארען פּאַרלא־מענטאַריש.

די נאַציאָנאַלע סינדיקאַטען־פעדעראַציאָן האָט געהאַט א שוואַכע קלעגליכע עקזיסטענץ. די אַרבייטס־בירזשעס זיינען געוואקסען אין צאָהל און געווארען וואָס וויייטער אלץ מעהר פּאָפּולער. אין יאָהר 1891 איז געווען א בלו־טיגע צוזאַמענשטויסונג צווישען אַרבייטער און מיליטער צוליעב א סטרייק. די פאַריזער ביר־זשע האָט זיך ענערגיש אריינגעמישט אין קאַמפּף, און דאָס האָט זעהר פערשטאַרקט די פּאָפּולאַריטעט פון די בירזשעס. דאָן איז ענט־שטאַנען די אידעע צו פּאַראַייניגען אלע אר־

בייטס־בירושעס. מען דארף בעמערקען, דאס די אלעמאניסטען (א טהייל סאציאליסטען־בלאנקיסטען) האבען בעזונדערס שטארק גע־שטיצט די בירושעס. איניגע מיטגלידער פון דער פאריזער בירושע האבען פארגעשלאגען צו גרינדען א נאציאנאלע פעדעראציאן, כדי זי זאל קענען מיט ערפאלג קאנקורירען מיט די פארטיי־גרופען. דער פלאן איז געווארען אונטער־שטיצט, און דעם 7טען פעברואר אויף דעם סענט־עטיענער קאנגרעס איז דיעזע פעדערא־ציאן ענטשטאנען. די גרינדער זיינען געווען פיינדליך געשטימט געגען דער נאציאנאלער סינ־דיקאטען־פעדעראציאן, פאר וואס די לעצטע איז געווען אונטערווארפען די געדיסטען.

מען קען אייגענטליך זאגען, דאס מיט דער נאציאנאלער בירושען־פעדעראציאן איז ענט־שטאנען דער סינדיקאליזם, — פארלויפיג נאך ניט אלס ארגאניזאציאן און אויך ניט אלס פא־לעגדעטע וועלט־אנשויאונג; דער פונדאמענט איז אבער געווען געלייגט. צו דער זעלבער צייט האט זיך שוין פאלשטענדיג ארויסגעווויזען דאס דער פאליטישער סאציאליזם האט זיך אבגע־שטעלט דורכאוים אויף דעם פארלאמענטארישען וועג. דער זעלבער זשויל געד, וואס האט מיט 15 יאהר פאר דעם ערקלערט דאס אלגעמיינע וואהל־רעכט פאר גאר נישט, זאגט אין 1893 יאהר אין פארלאמענט: „היט זיך! דעם טאג וועלן דער סאציאליזם וועט פערשווינדען, וועט איהר זיך אונטערווארפען אהן וועלכער עס איז שוין אונטער אלע אינדיווידועלע נגישות, אונ־טער אלע פריוואטע נקמות. מיר זיינען די, וועלכע, ארויסגעהענדיג פון דער פאליטישער אקציאן, האבען אנגעוויעזען די ארבייטער א קאלעקטיוות בעפריואונג, מיר בילדען פאק־טיש א גרויסע פערזיכערונגס־ געזעלשאפט פאר דאס לעבען פון די אינדוסטריעלע פעאדאלען", און ווייטער: „דער סאציא־ליזם דארף זיך בענוצען מיט דעם שטאאט אזוי ווי ער שטעהט היינט". אין אן אנדער פלאץ שרייבט גע: „דער סאציאליזם איז דאס געזעלשאפטליכע ארויסמישען זיך צו גונסטען פון דער ארבייט, וועלכע וועלט געפיהרט ביז דער סאציאליזירונג פון די פראדוקציאנס־מיטלען." אין די אלע ווערטער וועלט אנגעוויזען א נייע אויפפיהרונגס־לויניע, וועלכע איז נאך מעהר אדער וועניגער פרינציפיעל ביי דזשויל גערן; די אנדערע סאציאליסטען־אפארטוניסטען פון יענער צייט, ווי זשארעס, מיליראן, בריאן האבען עגטוויקעלט ביז לאגישען סוף די טהעארי פון קלאסען־קאמפאראציאן, פון קליינליכען פאר־לאמענטארישען סאציאליזם. רעוואלוציאנער און קלאסענבעוואוסט אין דער טהעארי, זיי־נען פיעלע טהוער געווען קלאסען־הארמאניש און רעפארמיסטיש אין דער פראקטיק.

הובערט לאגארדעל שרייבט:

Le Mouvement Socialiste, June, 1908.

„די וואלצלען פון דעם סינדיקאליזם אין פראנקרייך זיינען פערבונדען מיט די וואלצלען פון דעם פארלאמענטארישען סאציאליזם. אויב און די זעלבע היסטארישע אורזאכען האבען ביידען ארויסגערופען צום לעבען. וועלן די טהוער און די ארביטער־סינדיקאטען האבען פעסט־געשטעלט די פארלאמענטארישע עוואלוציע פון דעם פאליטישען סאציאליזם, האבען זיי זיך צוריקגעצויגען אין זייערע ארגאניזאציעס און דארט האבען זיי גע־פיהרט דעם קאמפף מיט זייערע אייגענע מיטלען."

די פארלאמענטארישע טהעטיגקייט האט זיך בריים ענטוויקעלט, עס איז אבער אויך פאר־אויסגעאנגען די אינדוסטריעלע ענטוויקלונג פונ'ם לאנד, און די קאנפליקטען צווישען ארבייט און קאפיטאל זיינען געוואקסען, אפטער, שארפער. קיין באלדיגע הילף האבען די פארלאמענטאריער ניט געקענט בריינגען. עס האבען אפגעלעבט די אלטע זוכענישען פון אן אוניווערסאלען רעטונגס־פלאן. דאן איז ארויסגעשוואומען די אידעע וועגען גענעראל־סטרייק.. דעם 4טען סעפטעמבער 1892 אויף א פראווינציעלען ארבייטער־קאנגרעס האט פעלקוטיע פארגעשלאגען דיעזע אידעע, און זי איז אנגענומען געווארען מיט בעגייסטערונג. דאס זעלבע האט פאסירט אויף דעם מארסעלער קאנגרעס פון נאציאנאלער סינדיקאטען־פעדע־ראציאן (סעפט. 1892). מיט 8 מאנאטען שפע־טער האט דער טולוזער קאנגרעס פון דער בור־זשען־פעדעראציאן אנגענומען די זעלבע אידעע.

די עקאנאמיש ארגאניזירטע ארבייטער־שאפט האט בעקומען דעם אוניווערסאלען רע־טונגס־פלאן. דער ראמאנטיש־רעוואלוציאנערער סינדיקאליזם איז געווארען בעוואפענט מיט זיין הויפט־געווער.

די ארגאניזירטע ארבייטערשאפט איז אבער

פארלויפיג ניט געווען פעראייניגט. דאגעגען, די צענטראלע ארגאניזאציעס זיינען געווען אין פיינדליכע בעציהונגען. נאטירליך, איז ענט־שטאנען דער געדאנק וועגען פעראייניגונג. די סאציאליסטישע ארבייטער פארטיי (געדיסטען) איז געווען געגען דעם פלאן. איהר איז געווען טייערער איהר אייגענער אינפלום איידער די איינהייט פון דער בעוועגונג. די פעדעראציאן פון די בירושעס האט איינגעשטימט, די נא־ציאנאלע סינדיקאטען־פעדעראציאן האט אבער זיך ניט געוואלט פעראייניגען. זי האט פער־ענטפערט איהר האלטונג מיט דער געפאהר דאס די בירושען־פעדעראציאן וועט איהר אניישליני־גען. דאן האט די נאנטער ארבייטס־בירושע אונטערגענומען א רעפערענדום, פון וועל־כען עם האט זיך ארוים־געוויזען, דאס די לאקאלע סינדיקאטען זיינען פאר פעראייניגונג. דיעזעם האט געווירקט, אוז די סינדיקאטען־פע־דעראציאן איז צוגעשטאנען צום פראיעקט. די סאצ. ארב. פארטיי האט צוזאמענגערופען א קאנגרעס, נאר זיינע בעשליעסע זיינען געבליבען אהן ווירקונג.

דאן איז פארגעקומען דער געמיינזאמער קאנגרעס אין לימאזש (23טען סעפט. 1895), וואו עס איז געווען געגרינדעט די אלגעמיינע אר־בייטס־קאנפעדעראציאן. איינער פון די וויכ־טיגסטע פונקטען פון דער נייער ארגאניזאציאן איז דער, דאס זי שטעהט אויסער אירגענד וועל־כע פאליטישע פארטייען אוז לעהרען.

די גרינדונג פון דער ארבייטס־קאנפעדע־ראציאן האט ניט בעזייטיגט די צושפאלטענקייט פון דער עקאנאמישער בעווענגונג. פערקעהרט, עם האט זיך אנגעפאנגען א שטארקע קאנקורענץ צווישען דער נייער ארגאניזאציע אוז דער בור־זשען־פעדעראציאן, וועלכע האט געהאלטען אין שטארקען וואקסען. אוז די פעראייניגונג איז פאקטיש געבליבען אויפ'ן פאפיער. מען קען זיכער זאגען, דאס די פעראייניגונג וואלט אויף שטענדיג געווארען צופאלען, וועז פאר איהר וואלטען ניט געזארגט די בעלי־בתים אוז די רע־גיערונג.

די אונטערנעהמער־ארגאניזאציעס האבען געוואקסען אזוי שנעל, דאס אין 1901 יאהר גע־פינען מיר אין די וויכטיגסטע אינדוסטריעס א סך א גרעסערען פראצענט ארגאניזירטע אונ־טערנעהמער, ווי ארבייטער. צום ביישפיעל, אין די מיינער־אינדוסטריע איז אויסגעקומען אויף יעדען הונדערט בעלי־בתים ארגאניזירטע— 65, אויף א הונדערט ארבייטער — ארגאניזיר־טע 35 ; אין דער כעמישער פראדוקציאן זיינען די ענטשפרעכענדע ציפערען : 77 אוז 31 ; אין דער פאליגראפישער אינדוסטריע — 47 אוז 21. די ארבייטער האבען עם שטארק געפיהלט.

פון צווייטען זייט, האבען די רעגיערונגס־קאנען אויפגעהערט צו שטיצען די ארבייטס־בירושעס, וועלכע זיינען געווארען אלץ מעהר רעוואלוציאנער. די פאריזער בירושע איז א לאנגע צייט געווען געשלאסען. צופעליג איז געשטארבען דער בעסטער פיהרער אוז סעקרע־טער פון דער בירושען־פעדעראציאן — פ. פעל־לוטיע.

דאס אלעס האט פעראורזאכט, דאס די אייניגקייט איז געווארען א דרינגענדע נויט־ווענדיגקייט. אוז וועז וואלדעק רוסאס'ס מי־ניסטעריום האט אין 1902 יאהר פארגעשריבען א קאנטראל איבער די בירושעס, וואס בעקומען נאך שטיצע, האט די פעדעראציאן בעשלאסען צו פערווירקליכען דעם פעראייניגונגס־אקט פון 1895 יאהר. עס איז אויסגעארבייט געווארען א נייע פארמע פון צוזאמעמארבייטען. נעמליך, די אלגעמיינע קאנפעדעראציאן זאל בעשטעהן פון צוויי אויטאנאמע טהיילען : סינדיקאטען־פעדעראציאן אוז בירושען־פעדעראציאן, וועלכע האבען א גלייכע צאהל פערטרעטער אין דעם קאנפעדעראלען קאמיטעט. חוץ דעם בלייבען עקזיסטירען בעזונדערע קאמיטעטען צו פראפא־גאנדירען דעם גענעראל־סטריק אוז פאר אנטי־מיליטערישע פראפאגאנדא. דער פראיעקט איז דורכגעפיהרט געווארען אויפ'ן קאנגרעס אין מאנפעליע (1902), זייט וועז די אלגעמיינע קאנ־פעדעראציאן עקזיסטירט רעגולער.

עס וועט אונז נאך אויסקומען צו בעהאנד־לען די קאנפעדעראציאן אוז דיעזע אייניגקייט, וועלכע איז נאך אויך היינט זעהר וויט פון אן אמת'ער אייניגקייט. מיר וועלען איצט אריבער־געהן צו דער טהעאריע פון דעם ארגאניזירטען סינדיקאליזם. נאר בעפאר וועלען מיר בריינ־גען א ציטאטע פון דעם שוין ציטירטען לאנגר־דעלם ארטיקעל אין „לע מאובעמאן סאציא־ליסט", וועלכער ריהרט אן זעהר א וויכטיגען פונקט : „מען כאראקטעריזירט אפט די טהע־

טיגקייט פון דער בירושען־פערעראציאן אלס אנארכיסטישע — זאגט לאנגרעל — דאס איז א טעות. דער אנטי־פארלאמענטאריזם פון די אלעמאניסטען, די ווירקליכע בעאיינפלוסער פון דער פערעראציאן, האט וואהרשיינליך צוגעצויגען פיעלע אנארכיסטען, אבער אויך דיעזע האבן זיך דארט פערנומען קודם כל מיט ארגאניזאציאן און קאלעקטיוע טהעטיגקייט. דער סעקרעטער פ. פעלטיע איז געווען אן אנארכיסט. ער האט אבער אלעס געטהאן צוליעב ארגאניזאציאן, און זיין אנארכיזם איז געווען פערדעכטיג ביי די אפיציעלע אנארכיסטען."

י. קלאהרבאך

סטאניסלאוו פשיבישעווסקי

א כאראקטער בילד פון א „מאדערנעם".

1.

ויך דעם פארנאם פון די מאדערנע ליטעראריש געטער און אבגעטער גלאנצט אין פולער פראכט פון זיין גרויסען טאלאנט און שטארקער אינדיווידואליטעט סטאניסלאוו פשיבישעווסקי.

ניט דער אבגאט פון די גרויסע מאסען, ניט דער גייסטיגער הערשער פון די בריטע לעזער־קריזען איז פשיבישעווסקי: פאר זיי האט ער ניט קיין ליעבע, ניט קיין אינטערעס. ניט וועגען זיי און ניט פאר זיי שאפט ער און ניט זיי קענען איהם און ליעבען איהם. די קאמפליצירטע נאטורן, די פיעלזייטיגע, טיף פיהלענדע און שטארק ענטוויקעלטע אינדיווידואליטעטען פון די רייהען פון די גרויסשטעדטישע אינטעליגענץ, די אלע בריידער און חברים פון זיין „האמא סאפיענס", די „קלוגע" געלערנטע מענשען מיט זייערע וויי־טע האריזאנטען און שטרעבונגען, מיט זייערע קראנקהאפטע נשמות און ברענענדע ליידענשאפ־טען, זיי זיינען עם וועמעס פריידען און ליידען, שטרעבונגען און שטימונגען פשיבישעווסקי האט געווידמעט זיין גענואלדיגען טאלאנט. און זיי זיינען עם אויך, וועלכע האבען שוין מיט פיעל יאהרען צוריק, גלייך נאך זיינע ערשטע ארוים־טרעטונגען אין דער ליטעראטור איהם אנער־קענט אלס זייער נביא און איהם ארומגערינגעלט מיט א מיסטישע פערגעטערונג. „אין די קריזען פון דער „מאדערניסטישער" יוגענד האט מען וועגען איהם גערעדט שוין אייניגע יאהר — שרייבט ווילהעלם פעלדמאן, דער בעוואוסטער פוילישער קריטיקער — מען האט גערעדט מיט א געהיימניספאלען שעפטשען און מיט פערגע־טערונג, ווי וועגען א בעל־מכשף און נביא, וועל־כער ענטפלעקט דארט, ווייט, צווישען פרעמדע מענשען, אין די סאמע פינסטערניסען פון גייסט, א נייע שענהייט, א טיפע, אונבעקאנטע, פול פון שרעקליכער ערהאבענקייט."

וואר זיינען עם דיעזע „מאדערניסטישע" יוגענד, פון וועמען פשיבישעווסקי האט געשעפט זיינע געשטאלטען און פאר וועמען ער האט גע־שאפען זיינע וואר?

„דאם זיינען — ענטפערט פ. ס. קאגאן — מענשען, וואס ליידען מיט דער קראנקהאפטער דורשט פון אונערפילבארע פערגענוגונגען, מען־שען וואס האבען זיך אוועקגעלאזען זוכען אונ־בעשרענקטע אינדיווידואליטע פרייהייט; דאס זיי־נען אבער ניט יענע שענהייטס־גייסטער, וועלכע בעטראכטען די הפכים פון איצטיגען לעבען און דעם פערפיהרערישען ליכט פון פיעלפארביגע

פּייערן, זאָנדערן די שטיעפקינדער פון דיעזען לעבען, וועמעס ליידען עס זיינען דערמיט שאַר־פּער און אונבעמערקליכער, וויל דער גרענעץ פון זייערע פערלאַנגען איז ניט די מענשליכע נאַטור וויבייס די גליקס־קינדער, זאָנדערן אויך זייער געוועלשאפטליכע לאגע. נאָך זייער גייסט, נאָך זייערע שטרעבונגען זיינען זיי נאָהענטע קרובים פון יענע בעלי מזלות: זיי זיינען אויך שעהנהייטס־גייסטער, זייער אידעאל איז אויך ליידיג ארומגעהן און די וועלט בעטראכטען. אָבער זייערע פערלאַנגען זיינען פערגיפטעט מיט בייזקייט און מיט האס. און זיי זוכען דערפאר אן אַנדער אויסנאַנג צו דער פערוועלטליכייט, וועלכע רעוואָלטירט געגען די קייטען פון דער בורזשוי־אזנער אַרדנונג. זיי זיינען די פרוכטען פון שלעכטס און צושטערונג."

א לעבענס־בונד האָט פּשיבישעווסקי גע־שלאָגען מיט דיעזען קריז. פון זיינע ערשטע טריט אין דער ליטעראַטור ביז היינטיגען טאָג, שוין א קימאַ־לן פון כמעט צוויי יאָהר צעהנד־ליגע, איז פּשיבישעווסקי געבליבען דער זעלבער, דער זעלבער נאָך זיינע געשמאַקען און געפיהלען, דער זעלבער נאָך זיינע אידעען און שטרעבונ־גען, דער זעלבער נאָך זיינע מאָטיוון און ג־שטאַלטען.

פריה איז פּשיבישעווסקי ארויסגעטרעטען אויף ליטעראַרישען פעלד. געבאָרען דעם 6טען מאי 1868 אין לאיוואָ, פריים־פוילען, אלס זוהן פון אן אָרימען פוילישען דאָרפישען פאַלקס־שול לעהרער, איז פּשיבישעווסקי אַוועק אויף דעם, פון דערנער, קרענקונגען, נויט און מאַנגעל רייך בעזעצטען, וועג פון אָרימע אינטעליגע־טען. דאָס שעהנהייטס־געפיהל און דער פּרא־טעסט געפיהל האָבען זיך פריה ענטוויקעלט אין איהם. כדי צו בעפריעדיגען דאָס ערשטע נעהמט ער זיך פאר'ן שטודיום פון ארכיטעקטור און געשיכטע פון די שעהנע קונסטען אין שארלאָ־טענבורגער פאָליטעכניקום, וועלכע ער פערבייט אָבער באלד אויף פילאָזאָפּיע און פסיכאָלאָגיע אין בערלינער אוניווערזיטעט. כדי צו בעפריע־דיגען זיין בענקשאפט נאָך פרייהייט און זיין דראַנג צו פּראַטעסט געגען די ארומיגע שלעכט־קייט און אונגערעכטיגקייט וואַרפט זיך פּשיבי־שעווסקי אַריין אין די סאָציאַליסטישע בעוועגונג. ער איז אין יאָהר 1891 דער רעדאַקטאָר פון דער „ארבייטער צייטונג" אין בערלין און טהעטיגער אַניטאַטאָר צוויישען די ארבייטער אין אויבער־שלעזיען. אין זיין גרויסען ראָמאַן „האָמאָ סאַפ־יענס", וועלכער איז צום גרויסען טהייל אן אוי־טאָביאָגראַפיע פון פּשיבישעווסקי'ס נשמה־לעבען, וועלט אויף וועגען די סאָציאַל־דעמאָקרא־טישע טהעטיגקייט פון דעם העלד פאַלק דער־מאָנט.

דאָך די פאַלקס־פּשיבישעווסקים זיינען צו־פיעל אינדיווידואַליסטען אין יעדער הינזיכט, סיי נאָך זייערע איבערלעבונגען, סיי נאָך זייערע שטרעבונגען, צו הויך שטעהט ביי זיי דאָס איי־גענע „איך", די אייגענע פערזאָן, דאָס זיי זאָלען קענען לאַנג בעפריעדיגען זייערע נשמות מיט זאָרג און טהעטיגקייט פאר'ן כלל. זייער פּרא־טעסט, זייער בלוטיגער האס צו די אָרדנונגען און אונגערעכטיגקייטען פון דער איצטיגער סי־סטעם פליסט גאָר פון אנדערע קוועלען; פון אונבעפריעדיגטע ליידנשאפטען, פון אינערליכע קעמפּפען צווישען די וועדערשפרוכסקופּלע שטרע־בונגען פון זייער נשמה; פון דאָרט קומט זייער גרויס אונצופריעדענהייט מיט דאָס עקזיסטירענ־דע און זייער שטארקע ביינקענישׂ נאָך נייעם. און דאָס נייע, וואָס זיי זוכען, די אידעאַלען צו וועלכע זיי שטרעבען זיינען פונקט פון ענטגעגענ־געזעצטער נאַטור, איידער די אידעאַלען פון די, וואָס קעמפּפען געגען די עקזיסטירענדע שלעכטס און אָרדנונגען צוליעב דעם כלל. און די פרייהייט און גלייכהייט פון אלע מענשען, די הייליג־קייט, דער זעלבסטוועדטה פון יעדער פער־זאָן איז דער אידעאל פון יענע פאַרקעמפּפער פאר א נייע וועלט, דער אידעאל פון די סאָציא־ליסטען. די אונבעשרייבלעכע פרייהייט און פולע בעפריעדיגונג פון אייגענער פערזאָן, דער אייגענער פערזאָן, אט דאָס איז דער אידעאל פון די פאַלקס־פּשיבישעוו־סקים. וואָס פאַרט פאַלק'ן, דאָס אויף דעם וועג פון זיין בעפריעדיגונג פון זיין איין סעקסועלער ליידנשאפט, זיינען געפאַלען פון זיין אייגענער האנד אזוי פיעל אונשולדיגע קרבנות? „איך בין די וועלט, איך בין די מענשהייט" — זאָגט אייי־נער אזא, און דערפאר קען ער אין זיך גובר זיין זאָגאר זיינע אייגענע געווויסענסבריסע.

דאָך פאַלק פון האָמאָ סאַפיענס" איז נאָך אן אונשולדיגער קינד אין פערגליך מיט דעם העלד פון פּשיבישעווסקי'ס צווייטען גרויסען און קינסטלעריישען, אין פיעלע הינזיכטען, ראָמאַן „דעם שטן'ס קינדער" — גאַרדאָן. פאַלק צו־שטערט נור פערבייגעהענדיג, דאָס וואָס שטעלט

זיך איהם פערזענליך אויף ווען. לאנגע פעריאָדען פון פערדרום, פון עקעל צו זיך אליין און פון קראנקהייט קומען יעדעם מאל אלם שטראף פאר זיינע „העלדענטהאטען". גאָרדאָן אבער צוּשטערט און פערניכטעט אלץ און אלעמען מיט דער גליכגילטיגקייט און קאלטקייט פון א שטיין. און ער טהוט עם זאגאר ניט פאר זיך און ניט צוליעב אנדערע, זאנדערן אוים דער ברענענדער צושטערונגס ליידנשאפט. פאלק לעבט אין זיך איבער די גאנצע וועלט. גאָרדאָן איז גרייט זיך און די וועלט צו פערניכטען.

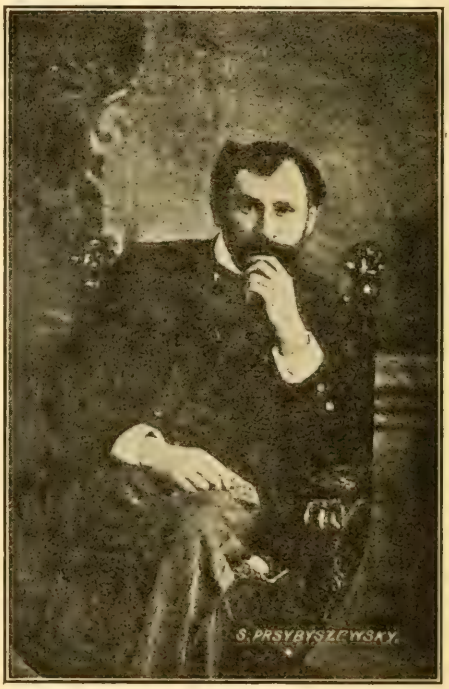

עם האָט ניט לאנג גענומען ביז פשיבישעווסקי אליין האָט איינגעזעהן און פערשטאנען בעסער זיין אייגענע אינדיווידואליטעט און איהרע שטרעבונגען. אין יאָהר 1891 איז פשיבישעווסקי נאָך געווען דער רעדאקטאָר פון דער „ארבייטער צייטונג", אין צוויי יאָהר אָרום ערשיינען זיינע ערשטע פאָעטישע און וויסענשאפטליך־קריטישע ווערק, אין וועלכע ער טרעט אָרויס שוין אין פולער בעוואפנונג פון זיין נייער וועלטאנשויאונג.

די נעכסטע פינף יאָהר געהען אוועק פאר פשיבישעווסקי'ן אין פיבערישער שאפענדער טהעטיגקייט. עם בעווייזען זיך איינע נאָך די אנדערע זיינע טהעאָרעטישע אבהאנדלונגען „וועגען די פסיכאלאגיע פון אינדיווידואום", אונטערזוכונגען וועגען שאפען, ניעטשע און אלא האנסאן און אנדערע. זיינע לירישע ווערק אין פראָזא: „די טויטענמעסע", „אין טהאל פון טרעהרען" און אנדערע. די לירישע פאָרמע ווערט פאר איהם צו ענג און ער געהט באלד אריבער צו בעלעטריסטיק. אין יאָהר 1897 ערשיינען זיינע צוויי גרויסע ראָמאנען, די שוין דערמאנטע: „האָמא סאפיענס" און „דעם שטן'ס קינדער". פשיבישעווסקי שאפט פיעל, שאפט גרויסע, פראכטיגע ווערק, וועלכע רופען ארוים אנערקענונג און בעוואונדערונג דורך זייער גלענצענדע פאָעטיש־ליטעראריש פאָרמען זאגאר ביי די, וועלכע קענען ניט אָהן שרעק און אָבשיי דענקען וועגען זייער אינהאלט. זיין פויליש אבשטאמונג שטערט איהם ניט צו ווערען אייגנער פון די יונגע אויפגעהענדע שטערענס אין דער דייטשער ליטעראטור. דייטשע בילדונג האָט ער גענאָסען. צוויי שען דייטשען האָט ער זיין גייסטיגע ענטוויקלונג בעקומען. צו דעם קרייז פון די „יונגע" אין בערלין, וועלכע האבען זיך אוועקגעלאָזן זוכען נייע פאָרמען און אויפגאבען פאר די קונסט איז ער צוגעשטאנען. און נור אין דיימשער שפראך שרייבט ער.

דאָך ווי שטארק עם איז ניט געווען דער גלויבען פשיבישעווסקי'ס און פון זיינע חברים, אז „די קונסט איז א וויעדעראויפבויאונג פון דעם, וואָס איז אייביג און אונאבהענגיג פון אלע ענדערונגען און צופעלע, אונאבהענגיג פון צייט און אָרט", דאָך איז פשיבישעווסקי'ן אליין באלד אויסגעקומען זיך צו איבערצייגען, אז די צייט, אָרט און אומשטענדען שפיעלען א גרויסע ראָלע אויך אין דעם שיקזאל און אויך דעם אינערליכען כאראקטער פון דער קונסט אליין. אין לעבען פון פשיבישעווסקי איז אין יאָהר 1898 א גרויסע ענדערונג פאָרגעקומען: פון בערלין איז ער נאָך קראקוי אריבערגעצויגען און פון איינעם פון די פיעלע יונג־דייטשען איז ער וואָרען דער פיהרער פון די יונג־פוילען. דאָרט, אין קראקוי, און שפעטער אין וואַרשא, האָט די היימאטהס־לופט אויף פשיבישעווסקי'ן א בלאָז געטהאָן און עס האָט אין זיין נשמה נייע סטרונעם אויפגעדעקט, נייע שטימונגען ארויסגערופען, נייע ענערגיע ערוועקט.

די „יונג־פוילען" האבען שוין זייט אייניגע יאָהרען אליין זיך אוועקגעלאָזן זוכען, מעהר

טאפענדיג, איידער זהענדיג, נייע וועגען אין דער קונסט. די „ריינע" קונסט, די קונסט פון ריינער אונגעשטערטער שהנקויט, נאקעט הויל פון יעדער געזעלשאפטליכען אידעאל, די קונסט אלם העכסטער צוועק פאר זיך אליין, דאם איז געווען דאם נייע ווארט. אבער זיי האבען ניט געהאט ניט די פעהיגקייטען דיעזעם ווארט אין גרויסע טהאטען צו פערווירקליכען און אויך ניט די כחות, ניט דעם גלויבען און ניט די ענערגיע מיט זייערע נייע שטרעבונגען זיך דורכצוקעמפען דורך די ארומיגע וועלט. מענשען „אהן גלויבען", קראנקהאפטע, צובראכענע מענשען זיינען עם דאם נור געווען. פלאשווסקי, דער העלד פון סענקעוויטשעם ראמאן „אהן א דאג־מא" איז זייער טיפישער פארשטעהער. און מיט אמאל איז געקומען זיי צו הילף פישביישעווסקי, און א נייע וועלט האט זיך פאר זיי געעפענט.

פישביישעווסקי'ס ראלא און טהעטיגקייט אין קראקאו אין יענער צייט שילדערט קלעמענס פינקענשטיין אין פאלגענדע ווערטער: „ער איז געקומען אלם אייגענער, אבער דאך פון פרעמדע לענדער, א געניאלער אנימאטאר, א צוויימער יאהאנעם דער טויפער. צוויישען פרעמדע נאציאנאנעם דער ער געלעבט און אין א פרעמדע שפראך האט ער זיינע גרעאנקען אויסגעדריקט. אבער ער האט זיך אומגעקהרט צוריק צו זיין היים און האט זיך געשטעלט אן דער שפיץ פון דער מאדערנער צייטשריפט „דזשיזן" (דאם לעבען) און ארבייט מיט אזא געוואלדיגער היץ, מיט אזא היפנאטיזירענדער און ווילדער ליידענשאפט, אז מען האט געקאנט אנהויבען צו צווייפלען, צו איז אין איהם דער זשענויע משוגע געווארן, אדער די משוגעת איז געניאל געווארן." וועלרענדיג אויף אזא אופן דער פיהרער פון די מאדערנע פ ו י ל י ש ע יוגענד איז פישביישעווסקי אליין א פוילישער שריפטשטעלער און דיכטער געווארן. ער האט אויפגעהערט צו שרייבען אין דייטש. ער האט נעמומען איבערזעצען זיינע אלטע ווערק אין פויליש און שאפען אויך נייע אלין אין דער זעלבער שפראך. און ניט נאר איז די שפראך געווארן א פוילישע, די העלדען זיינען געווארן פוילען, דער נאציאנאלער פוילישער גייסט און אטמאספערע פיהלען זיך אלין דייטליכער אין די ווערק פון די וויטערדיגע יאהרען, נאך דעם יאהר 1898. אין דיעזע יאהרען געהט פישביישעווסקי איבער אויף א נייעם געביעט, ער ווידמעט זיך הויפטזעכליך דער דראמאטישער קונסט. ער שרייבט א גאנצע רייהע דראמען: „דער שניי", „צוליעב דעם גליק", „די מוטער" א. ז. ו. און, ווי געווהנליך פאר איהם, באנוגענט ער זיך ניט מיט דער פראקטיק, ער זוכט אויך דיעזע נייע דראמא טהעאטרעטיש צו בעגרינדען און א לעהרער און וועג־ווייזער פאר די נייע ביהנע צו ווערען.

פישביישעווסקי געפינט זיך איצט אין בלי־הענדען אלטער. דאם לעצטע ווארט זיינם האט ער נאך ניט געזאגט. אין די גאר לעצטע יאהרען טראגט זיין לייטאריישעם שאפען אפילו שוין ניט מעהר דעם פיבעריישען כאראקטער פון אמאל אבער פון צייט צו צייט בעניט ער די לייטעראטור מיט נייע, גרויסע מתנות. די גאנצע צוויי יאהר צעהנדליגע דויערנדע לייטעראריש טהעטיגקייט פישביישעווסקי'ס שטעלט מיט זיך פאר א בילד פון „זעלבסט עמאנציפאציאן", ד. ה. פון אויסהויכונגען און אויסשטרעמונגען פון זיין אייגענער געניאלער אינדיווידואלייטעט.

„מען קען — זאגט דער דייטשער קריטיקער טהעאטער לעסינג — ביי פישביישעווסקי'ן ווי ביי ווייניג אנדערע שטודירען יענע גרונדשטרעבונג פון דעם קינסטלער'ס נשמה, וועלכע ווירד בעלעבען מיט איהר אייגענער בלוט די גאנצע וועלט, די לעבעדיגע, ווי די טויטע". פישביישעווסקי שפיעלט שטענדיג אויף די סטרונעם פון זיין אייגענער נשמה און דערפאר איז געווען מעגליך, אז ער זאל די גאנצע צייט, אין די לירישע שעפפונג פון די יונגע יאהרען, ווי אין די גרויסע ראמאנען און דראמען פון די ווייטערדיגע יאהרען בלייבען שטענדיג דער זעלבער. „די ערשטע צוויי ווערק פישביישעווסקי'ס („די טאדענמעסע" און „דער טהאל פון טרעהרען") זיינען בלי ספק די בעסטע און די אם מיסטען כאראקטעריסטישע פון אלין וואם פישביישעווסקי — מיינט פעלדמאן. מען קען מיט דעם ניט מסכים זיין, מען קען צום ביישפיעל בעהויפטען, אז „האמא סאפיענס", ניט קוקענדיג אויף זיינע פעהלערען, די אויסגעצויגענקייט, עפטערע וויעדערהאלונגען אוו מאנגעל אין בעווענונג, איז דאך נאך אלעמען דאם צענטראלע ווערק פישביישעווסקי'ס און זיין העלד, פאלק, בלייבט די געשטאלט, וועלכע קומט ניט ווילענדיג אין עראינערונג בעת מען רעדט וועגען פישביישעווסקי'ן. מען קען אויך מיט רעכט בעהויפטען, אז דער אנדערער ראמאן, „דעם שטן'ס קינדער", דורך זיין אינערליכען

דראמאטיזמוס, דורך די דעמאָנישע קראפט, וואָס פיהלט זיך אין יעדער שורה פון דעם ווערק איז פון ליטעראַרישען שטאַנדפונקט פילייכט די גלענצענדסטע ליסטונג פשיבישעווסקי'ס. אָבער מען מוז דאָך אנערקענען אז פשיבישעווסקי איז פון זיינע ערשטע טריט אָן אין דער ליטעראַטור געווען דער פאָלשטענדיג רייפער מאן, אז פון ענטוויקלונגס־פראָצעסען ווי עס איז געווהנליך אָנגענומען צו רייַדן ביי יונגע דיכטער, קען ביי איהם קיין רייד ניט זיין. און דאָס קומט פון זיין טרייקייט צו זיך, ווייל ער שפּיעלט באמת שטענדיג אויף די סטרונעס פון זיין אייגענע נשמה.

אָבער ניט קוקענדיג אויף דעם, אזוי צו זאָגען אויטאָביאָגראפישען כאראקטער פון זיינע דיכטונגען, ניט קוקענדיג זאָגאר אויף דעם דאָס דער ליט־מאָטיוו וויעדערהאָלט זיך אין גרויסע ציגען ביי איהם אזוי אָפט, קען מען דאָך ניט זאָגען אז פשיבישעווסקי וויעדערהאָלט זיך צו פיעל. צו גרויס איז זיין דיכטערישער טאָלאַנט, צו שעפּעריש זיין פאַנטאזיע, און צו פיעלזייטיג און רייך זיין אינדיווידואָליטעט, ער זאָל אריינפאַלען אין אָפּטע וויעדערהאָלונגען. ווי אין א בעטהאָווען'ש סימפאָני, אין וועלכע די פיעלע וואריאציאָנען פון דעם גרונד־מאָטיוו זיינען נור א קוואַל פון אלץ פרישען עסטעטישען גענוס און פון אלץ נייער שעהנקייט, אזוי קומט אויך ביי פשיבישעווסקי'ן ארוים פון די פיעלע, כמעט אונצעהליגע, וואריאציאָנען אויף דעם גרונד־מאָטיוו, נור אָן אוצר פון שעהנקייט און פראכט.

פשיבישעווסקי'ס מוזע צייבענט זיך אויס מיט איהר גרענצלאָזער רייכקייט און פיעלזייטיגקייט. זי בעהערשט אלע מעגליכע טענער און פארבען. באלד איז זי מעלאָדיש און בעצויבערענד, באלד מעלאַנכאָליש ביינקענד און באלד צארנדיג און בעטויבענד. און ווי מיט די קלאַנגען פון זיינע ווערטער אזוי איז אויך מיט די פארבען פון זיינע בילדער. „די פראכט און די שעהנקייט פון זיינע בילדער זיינען איבערראשענד — זאָגט שלאף — נור זייערע גוזמאות שטערען אָפּט."

דיעזע רייכקייט אין טענער און פארבען צוזאמען מיט די — אָפּט שטערענדע — גוזמאות קומען פון פשיבישעווסקי'ס צוויי גרויסע, פונדאַמענטאלע אייגענשאפטען: פון זיין גרונדלאָזער פאַנטאזיע און ברענענדער לייַדנשאפטליכקייט. דאָס וואָס פשיבישעווסקי זאָגט וועגען דעם „נייעם מענשען" און זייַנע אינערליכע קעמפּפע אלס דעם העלד פון דער „נייער דראמא", איז אין פיעל מאל פערגרעסערטער און פערשטארקטער פאָרם ריכטיג בנוגע צו איהם אליין. „די נייע דראמא — זאָגט ער אין דעם ארטיקעל וועגען „דראמא און ביהנע" — בעשטעהט אין דעם קאמפף פון דעם יחיד מיט זיך אליין, ד. ה. מיט זיין אייגענע נשמה... מיר האָבען צו טהאָן נור מיט א צובראָכענער ליידענדער מענשליכער נשמה. די דראמא ווערט א דראמא פון גרעפיהלען און אהנונגען, פון געוויסענסביסע און קאמפף מיט זיך אליין, עס ווערט א דראמא פון אונרוה שרעק און אבשיי". די זודיגע ליידענשאפטען פערכאפען דעם לעזער גלייך פון אָנפאָנג אָן און בעטויבען איהם און די צוהיצטע גרענעצלאָזע פאַנטאזיע פערשלעפט איהם גאַנץ אָפּט ווייט הינטער די גרענעצען פון דער וועלט פון ווירקליכקייט און זאָגאר מעגליכקייט, אין דעם גיהנום פון משונה'דיגע האַלוצינאַציאָנען און קראַנקהאפטע, אונאַטירליכע געפיהלען, אָפּטמאָל זאָגאר אין איינפאָכע חלומות און חזיונות פון א קראַנקען מאָרף.

די פעהיגקייט ארייַנצודרינגען אין די סאמע טיעפענישען פון דער מענשליכער נשמה און דער טאלאַנט צו דראמאטיזירען יעדע אייגענאַרטיגע פאכע פאסירונג און אויסצוגעפינען אינערליכע וויעדערשפריכע און נשמה־קאָנפליקטען דאָרט, וואו דאָס געווהנליכע אויג זעהט נור הארמאָני און שטיליקייט, ווירקען אזוי שטארק, דאָס דער לעזער זעהט זיך גאָר ניט ארום וואוהין ער איז פערשלעפט געוואָרען און קען זיך ניט בעפריייען פון דעם פערפאסער'ס צויבערמאכט, ביז ער דערגעהט ניט צום ענד.

פשיבישעווסקי'ס דיכטונגען זיינען ארעם אין אויסערליכע פאסירונגען. דעם גרעסטען טהייל פון דיעזע אויסערליכע פאסירונגען וועלכע האָבען גענפיהרט צו די אינערליכע נשמהדראמען לאָזט ער אבזיכטליך אוים; אפילו דאָן, וועו זיי קומען פאָר אין מיטען פון דער פעריאָדע, וועו די ערצעהלונג גהט פאָר, שטעלט ער זיך אויף זיי ניט אָב. אָפּט נעהמט ער אָן איינפאכע פאסירונג, א פשוט'ן פאקט און מאכט איהם פאר דעם אויסגאַנגס־פונקט פון דער דראמא. אויף א געוועהנליכער שטימונג אָדער וואָבדיגען פאקט בויט ער אויף תלי־תלים פון גערָאנקען, געפיהלען, פאַנטאזיען, ליידנשאפטען, שטימונגען און איבערלעבונגען. אָט נעהמט צ. ב. ש.

די קליינע אָבער פּרעכטיגע ערצעהלונג, „די אמעטיסטען", (וועלכע מיר דרוקען אין דיעזען נומער.—רעד.) דאַכט זיך דער אינהאַלט פון דיעזער ערצעהלונג איז א גאַנץ איינפאַכער, זאַגאַר וואָכעדיגער, וועלכער וואָלט גאַנץ לייכט זיך געלאָזען פערוועגדען פאַר א הומאָרעסקע. אָבער וואָס פאַר א רייכען אוצאַר פון לידענשאַפטען, שטימונגען, בייזקעניש און טרוימען פּשיבישעווסקי'ן, וועלכע האָט אויפגעמאַלט אויף דער קאַנווע פון דיעזער איינפאַכער פּאַסירונג! „עס איז נשתומם צו ווערען — זאָגט הענריך האַרט — וועלכע סימפּאָניען פון ליעדער און קלאַנגען פּשיבישעווסקי שאַפט אויף איינפאַכע עמפּפינדונגען אָדער גרונד־שטימונגען."

דאָך, דאַרט וואו עס ליגט פּשיבישעווסקי'ס גרויסקייט ליגט אויך דער קוואַל פון זיינע גרויסע חסרונות. עס זידט און קאַכט ביי איהם שטענדיג און אין דיעזען העלישען קעסעל ווערט ביי זיינע העלדען דאָס רוב פערברענט זייער אינדיווידואַליטעט. לעבעדיגע מענשען מיט הויט און ביינער, אינדיווידועלע כאַראַקטערען זיינען פון דיעזען עקסטרעמען אינדיווידואַליסט זעהר ווויניג געשאַפען געווארען. לעבען פאַלק פון „האַמאַ סאַפּיענס" און גאַרדאַן פון „דעם שטן'ס קינדער" זיינען ביי איהם דאָ נאָר ווויניג בולט'ע אַריגינעלע געשטאַלטען. די פיעלע צעהנדליגע העלדען און העלדינען פון זיינע ווערק זיינען דאָס רוב שאַטענס. זיי האָבען אָפט זאָגאָר קיין נאָמען, קיין אייגענעם ניט: „איינער אין גרוען", אָדער „איינער אין שוואַרצען" איז עס. די ערצעהלונגען הויבען זיך זאָגאָר אָן אין דיעזער כאַראַקטעריסטישער אונבעשטימטער פאָרם. „ער איז שפּעט געקומען אהיים" — אזוי הויבט זיך אָן צ. ב. ש. „אנדראַגינא". און איהר דערוויסט זיך ביז'ן סוף ניט ווער דיעזער „ער" איז. אָדער: „ער איז געגאַנגען א פערמאַטערטער אהיים" — הויבט זיך אָן „דע פראַפונדים". ניט קיין בעשטימטע פּערזאָנען, אָדער כאַראַקטערע האַנדלען, פיהלען און דענקען, זאָנדערן דער דיכטער שטעהט הינטער די קוליסען און רעדט דורך זיי. דערפאַר קומט אוים דער מערקווירדיגער ווידערשפּרוך: די איבערלעבונגען, די אינערליכע דראַמען זיינען אזוי בולט, אזוי הינרייסענד, די פּערזאָנען פון די „העלדען" אָדער זייערע כאַראַקטערע, זייער אינדיווידואַליטעט זיינען אזוי אונקלאָהר און בלאַס.

צו דיעזער בלאַסקייט פון די כאַראַקטערע ווירקט זעהר פיעל מיט דער אומשטאַנד וואָס דאָס רוב פון זיי זיינען ענטוועדער נעווראַסטעניקער, עפּילעפּטיקער, אָדער זיי בעטויבען זיך מיט אלקאָהאל און אנדערע נאַרקאָטישע מיטלען. די ווירקליכע ליידענשאַפטען, איבערלעבונגען און שטימונגען פון לעבעדיגע מענשען מישען זיך אוים מיט די האַלוצינאַציעס און פאַנטאַזיען פון משוגעת און שכרות. פאַר פּשיבישעווסקי'ן, וועלכער זוכט צו שילדערן די „נאַקעטע נשמה", דאָס הייסט אַלץ וואָס געהט פאָר אין דער מענשלישער נשמה אָבגעריסען פון דער ווירקליכקייט, זיינען דיזע האַלוצינאַציאָנען און פאַנטאַזיען פונקט אזוי וויכטיג, רעאַל און בעדייטענד, ווי די עמפּפינדונגען און איבערלעבונגען אויף'ן וואָהר. יא, דיעזע פאַנטאַזיען און האַלוצינאַציאָנען זיינען פאַר איהם נאָך פיעל וויכטיגער וואָרום, „די פערצווייפעלטע מענשהייט — לערנט אונז פּשיבישעווסקי — האָט נור איין אויסגאַנג — זיך צו פער'שכור'ן. און זי פער'שכור'ט זיך, פער'שכור'ט זיך מיט גיפט, פער'שכור'ט זיך מיט שמוץ און דיעזע שכרות פערענדיגט זיך מיט דעם געשלעכטליכען עקסטאַז, אזוי אז די נערוון רייסען זיך, דער מענש ווערט צושפּאַלטען, ער טראַגט אריבער די שוואַרסטע מאַטערנים, אָבער ער פערגעסט, וועניגסטענס, דאָס שרעקליכסטע... ער פערגעסט דאָס לעבען. „אויף די ברויזענדע כוואַלעם פון זיין פאַנטאַזיע שלייפערט פּשיבישעווסקי דערפאַר ארום די לעזער צווישען דער אייז־קאַלטער ווירקליכקייט, וועלכע ער שילדערט, און די דונקעלסטע פאַרבען און עקעלהיגער געשטאַלט אין דער זודיגער וועלט פון אויפגערייצטע ליידענשאַפטען, און פאַרשייטע טרוימען און האַלוצינאַציעס און בעטויבט און פערגיפטעט מיט דעם גיפט פון קראַנקהאַפטע ליידענשאַפטען און זינלאָזע זוכטנייש און בענקעניש.

3

פּשיבישעווסקי איז ניט נור א קינסטלער, זאָנדערן אויך א קונסט־טהאָרעטיקער און דענקער. מען קען פּשיבישעווסקי'ס ווערק ניט פערשטעהן, ווען מען זאָל זיין וועלט־אנשויאונג ניט קענען.

מען כאַראַקטעריזירט געווענליך פּשיבישעווסקי'ס ריכטונג אין דער ליטעראַטור אלס די סעקסואַל־פּסיכאָלאָגישע. און אין אמת'ן מוז מען צוגעבען, אז אין דער שילדערונג פון די

געשלעכטליכע געפיהלען, ליידענשאפטען, אי־בערלעבונגען און ביינקענישען איז צו פשיבי־שעווסקי'ן קוים דאָ איינער א גלייכער. אויב עס וואָלט געווען ריכטיג, ווי בראנדעס בע־הויפטעט, אז „דער אופן ווי אזוי דאָס ליעבע־נעפיהל וועלט פערשטאנען, קען אָנגענומען וועל־רען פאר די פיינסטע מאָס צו מעסטען מיט איהר און צו דערקענען די שטארקייט, דעם אופן און די טעמפעראטור פון גאנצען נעפיהלס־לעבען", דאן וואָלט מען פשיבישעווסקי'ן גע־קענט בעטראכטען פאר דעם בעדייטענדסטען קינסטלער: עס איז קוים דאָ נאָך איינער א דיכטער, וועלכער זאָל ארויסווייזען אזוי פיעל ווירטואזיטעט און געניאלישיטעט און טיעפקייט און פיעל־נעשטאלטיגקייט אין דער דארשטע־לונג פון דעם געשלעכטליכען נעפיהל. אין זיי־נע לירישע ווערק, אין זיינע דראמאטען און דראמען איז די סעקסועלע פסיכאלאגיע, די צו־גלייעדערונג און שיידערונג פון נעשלעכטליכע ליידענשאפטען, איבערלעבונגען און ביינקעני־שען דורכגעפיהרט געוואָרען מיט אן ערשטוינ־לייכער מייסטערשאפט.

אבער עס וואָלט געווען א טעות צו מיינען, אז פשיבישעווסקי בעשעפטיגט זיך מיט פאָר־נאָגראפיע, אז ער זוכט צו רייצען די נעשלעכט־לייכע נעפיהלען. דאָס איז שוין דערפאר אליין ניט מעגליך ווייל דאָס וואָלט וויידערשפראָכען פשיבישעווסקי'ס גרונד־פרינציפען וועגען די אויפגאבען און תוך פון קונסט. „די קונסט וואָס שטרעבט צו בעשטימטע ציעלען, די קונסט, וואָס וויל בעלעהרען אָדער אונטערהאל־טען איז מעהר קיין קונסט ניט". די פאָרנא־גראפישע ליטעראטור בעשטעהט אָבער אין דעם דאָס זי זוכט בעוואוסטזיניג צו „אונטערהאל־טען" און פערציהען דעם לעזער דורך דעם, וואָס זי רייצט אין איהם די געשלעכטליכע נע־פיהלען.

עס וואָלט אויך געווען ניט ריכטיג צו וועי־לען ציהען וועלכען עס איז פערגלייך צווישען א סאנין און פשיבישעווסקי'ס א העלד, צ. ב. פאָלק. דאָס סעקסועלע פראָבלעם וועלט ביי פשיבישעווסקי'ן אויפגענומען ניט אין גראָבען, פיזישען, בעסטיאלישען זין, ניט אלס פיזיאָלא־גישעם בעדירפנים, זאָנדערן פיעל טיעפער און פיעל איידעלער, אלס פסיכאלאגישער טריעב, אלס ביינקעניש פון דער נשמה, יא זאָגאר אין ברייטען מעטאפיזישען זין, אלס דאָס פונדא־מענטאלע וועלט־פראָבלעם.

„דער פונדאמענטאלער פרינציפ פון דער נייער קונסט פון אלע ריכטונגען און שטרע־מונגען בעשטעהט אין דעם בענריף פון דער נשמה אלס די אינדיווידועלע קראפט; פון דער נשמה, וועלכע געהט פון דער אייביגקייט צו דער אייביגקייט; פון דער נשמה, וועלכע לויט דעם ווילען פון די אונבעקאנטע קרעפטען, לאָזט זי זיך ארונטער אויף דער ערד, קעהרט זיך ווייעדער אום אין, שוים פון דער אייביגקייט און פערקערפערט זיך וויעדער... כדי ארומצוגעהמען דאָס לעבען דורך די קונסט זיינען דאָ צוויי וועגען. איינער, דער בעקוועמער וועג, דאָס איז דער וועג פון מארך, דער וועג פון די קלאָ־געדיגע פינף חושים, וועלכע נעהמען אויף דעם לעבען נור אין זיינע צופעליגקייטען, אין זיין טרויעריגע און נארישע וואָכעדיגקייט. דער צוויייטער וועג, דער שווערער, וועלכער פיהרט דורך תהום'ען, איז דער וועג פון דער נשמה, פאר וועמען דער לעבען איז א שווערער חלום און א מאטערנדער פאָרגעפיהל פון אן אנדער לעבען, פון אן אנדער וועלט, פון אנדערע פער־בינדונגען, פון אנדערע טיעפענישען, איידער די דורך וועלכע אונזער קלעגליכער מאָרך קען דורכדרינגען."

די קונסט דארף אלזא שיידערן די נשמה, די „נאקעטע", ריינע נשמה, אָבגעריסען פון אלע קלאָגעדיגע ערשיינונגען פון ווירקליכען לעבען. ווי אזוי קען אָבער די קונסט אריינדרינגען אין דיעזע טיעפענישען פון דער נשמה? און אין וואָס דריקט זיך אוים דיעזע אייביגע קראפט, וואָס גענהט פון אייביגקייט צו אייביגקייט? אויף דעם ענטפערט פשיבישעווסקי קלאָהר און שארף: „אין אָנפאנג איז גענוג דאָס געשלעכט זיך אלע ערשיינונגען". „דער פאקט איז אז אין אונזערע צייטען דריקט זיך די נשמה אוים נור אין די בעציהונגען צווישען די געשלעכטען.

עס איז אָבער ניט קיין געזונס־געפיהל, דיע־זעם סעקסועלע געפיהל, ווי פשיבישעווסקי פער־שטעהט עס. עס איז מעהר אן אינסטינקט. ער ווירקט מיט דער קראפט פון א סטיכיע, און דאָס רוב געגען דעם ווילען און געגען דעם גליק פון די מענשען. „איך פערשטעה אונטער דעם

סעקסוע־לען געפיהל — זאָגט פּשיבישעווסקי — יענעם מאַטערנדען, בעאונרוהיגענדען בעוואוסט־זיין פון אַן אונערבארמדיגער סטיכישער קראפט, וועלכע וואַרפט צוויי נשמות איינע אויף די אנדערע און בעמיהט זיך זיי צו פּאַראייניגען צוויישען ליידען און פּיין; איך פּערשטעה אונטער דעם יענע שרעקליכע שמערצען פון וועלכע די נשמה וועלט אויסגעמאַטערט, אזוי וויי זי קען זיך ניט פּאַראייניגען מיט די ערשטע; איך פּערשטעה דעם פאַרגעפיהל פון די גרענצלאָזע טיעפענישען אין דער ליעבע, וועלן דו פיהלסט אין דיין נשמה די שטים פון טויזענדער דורות, וועלכע געהען אונטער צוליעב זיין וואהנזיניגער דורשט פון פערמעהרונג און פון דער שטרעבונג אָנצוהאַלטען דעם מין אויף אין דער צוקונפט; איך פערשטעה אונטער דעם נור די גיסטיגע זיט פון געשלעכט־ליכען לעבען: דאָס וואָס איז אין איהר אונבעקאַנט, רעט־זעלהאפט."

„אין אתה בן חורין", דער מענש איז ניט פריי געגען דיעזען גענוואַלטיגען געפיהל. ניט קען ער זיך פון איהם בעפרייען און ניט קען ער איהם גובר זיין. עפּעס א פאַטום, א בלינד־דער שיקזאל היינגט איבער דעם מענשען און בעשטימט זיין לעבענס־וועג און זיין סוף. דיעזער „פאַטום" שלעפּט איהם אריין אין זיין קע־סעל־גרוב און צומוטשעט און צוואוואנדעט איהם ביז ער צוברעכט און צומאַהלט און פער־ניכטעט איהם.

דיזער בלינדער פאַטאַליזמום פּשיבישעווסקי'ס ווייזט זיך בעזאָנדערס בולט ארויס אין זיינע דראמען, וועלכע זיינען אויפגעבויט אויף א שרעקליכען פאַטאַליזמום אויסגעדריקט אם שאַרפסטען אין פאַלגענדע ווערטער פון „גאסט" אין די „געבט": „נור דאָס לעבען איז שרעק־ליך. עס איז אונענדליך לעכערליך ווי אזוי די מענשען ליבען לידען, דער טוידט, ער אַליין איז גוט און שטיל... דער טוידט, דער טוידט אַליין... דו שפּייסט דעם לעבען אין גע־זיכט און דו זאָגסט: מיר וועסטו ניט נארען און דו געהסט אַוועק מיט ערהאבענקייט און פּראַכטונג אין טוידט".

א טרויעריגער, אָהנמעכטיגער סוף! דער אויסגאַנגס־פונקט פּשיבישעווסקי'ס איז א קאַמפּפּס־שטימונג. מוטהיג הויבט ער אויף דעם אונערביטערליכען קאַמפּף אויף לעבען און טוידט נעגען די גאנצע עקזיסטירענדע געזעל־שאפט מיט איהרע אָרדנונגען און געזעצען, פּאָר־מען און זיטען. פון דער ווירקליכקייט ערווויי־טערט ער זיך, פון פאַלק טהיילט ער זיך אָפּ, די אינדיווידואַליטעט, דער „אויבער־מענש", דער העכערער יחיד שטעלט זיך אויפ'ן גרוי־סען שלאַכט־פעלד, איינער אָבער א העלד. און ענדיגען ענדיגט זיך דערמיט, דאָס דער מענש האָט גאָר קיין פרייען וויללען ניט, דאָס ער איז נור א בלינדער שפּיעלצייג אין די הענד פון זינלאָזען אינסטינקט, וועלכער גיט איהם איבער צום אונערבארעמליכען הענקער, דעם שיקזאל, דעם „פאַטום".

עס ליעגט אין דיעזען טראגישען שיקזאל עטוואָס בערוהיגענדעס, ווייל מען דערקענט אין דעם די האַנד פון דער שטראַפענדער גערעכ־טיגקייט. עס איז נור א פאַלשער חלום, אז מען קען דורך די פּראַכטונג פון דער ווירקליכ־קייט, דורך די גלייכגילטיגקייט, צום פאַלק, זיך שטעלען איבער די ווירקליכקייט, איבער דאָס פאַלק — למעלה מן השכל. איבער די פערנונפט, איבער די לאָגיק, איבער די צייט און אום־שטענדען האָט פּשיבישעווסקי געוואַלט אַוועק־שטעלען זיין „האַמאַסאקיענס" און געענדיגט האָט זיך, אז אין די קייטען פון דעם אינסטינקט און פון בלינדען שיקזאל אין פולען פעסימיז־מוז און פערצווייפלונג הויבען זיי אויס זייער גייסט, זייער ענערגיע און זייער לעבען!

סטאַניסלאַוו פּשיבישעווסקי.

בריליאַנטען

בער וועסט דאָך מיר ניט פערוואַרען אין גיכען, אין גיכען קומען צו דיר? — האָט זי איהם צערטליך געהאַלזט.

—נו פּערשטעהט זיך, כ'וועל דיר שרייבען; אזוי, — אין אַ פּאָר וואָכען אַרום, — אלא דערנאָך...

זיי האָבען זיך צוגעדריקט איינער צום צוויי־טען אין אַ לאַנגען הייסען אומאַרמען.

— כ'בין דיר אזוי דאַנקבאַר, אזוי דאַנקבאַר! איך האָב קיינמאָל ניט געגלויבט אין ליעבע. נאָר יעצט האָב איך בעגריפען, אז איך ווער ווירקליך געליעבט, אז עס איז גאָר ניטאָ אזא שווערער קרבן, וועלכען דו וואָלסט ניט אויפּגעבראַכט פון מיינעט וועגען.

ער האָט זי נעהנטער צוגעצויגען.

— כ'וועל פון דיר קיינמאָל גאָר נישט פערלאַנגען, אָבער כ'גלויב און וויים, אז דו — דו קענסט אַלעס טהאָן פאַר מיר — אַלעס!

— דעם גרעסטען אָפּפער — האָט זי געשפּעט שטיל. — אין דער גאַנצער וועלט געפינט זיך ניט עטוואָס אזעלכעס, וואָס איך וואָלט פאַר דיר ניט אויפגעאָפּפערט. וויל נור, און מיט פרייד, מיט ליעבשאפט וועל איך דיר אָבגעבען אפילו די נשמה מיינע — אַלעס, אַלעס!

לאַנג געקושט האָט ער איהר שטערען, איהר אויגען, איהרע האָר.

— יעצט בין איך גליקליך, — האָט ער נאָכדעם ארויסגעזאָגט. — גאָר גליקליך: כ'פיהל מיך שטאַרק און יונג, גלייך ווי כ'בין אויף'ס ניי געבאָרען.

זי האָט געשטראַהלט פאַר פרייד.

— אויך איך פיהל, ווי דו ביזט יונג געווא־רען. וועז איך האָב דיך דערזעהן דאָס ערשטע מאָל, ביזטו געגאַנגען אייגעהויקערט מיט א קרענקליכען שמייכעל אויף דיינע ליפּען. דערנאָך האָב איך אָנגעהויבען בעמערקען, דאָס דער קערפּער דיינער ווערט אַלץ שטאַרקער, האָפערדיגער. אנומאָלט ביזטו פערבייגעגאַנגען אין גאַס, — האָסט מיך ניט געזעהן — איך האָב דיך נאָכגעפאָלגט א בעלעבטע פון בעגיסטערונג און פערוואונדערונג. — מיט א שטאַלץ געהויבענעם קאָפּ האָסטו געשפּאַנט, ווי א קעניג פערבייי זיין פאָלק. — און דאָס אַלץ האָב איך עס אזוי געווירקט? איך?

— יא, דו, דו! . . .

א כאָפּ געטהאָן איהרע הענד האָט ער און שטיל זיי בעשאָטען מיט דאַנקבארע קושען.

פלוצים איז זי אויפגעשפרונגען פון אָרט.

— גאָט מיינער! שיער־שיער, וואָלט איך אין גאַנצען גענוגען פערגעסען! איך דארף דיר דאָך ווייזען מיין ציערונג!

זי האָט גענומען זוכען די שליסעל.

ארויסציהענדיג פון קאָמאָד א קליין קעס־טעלע, האָט זי אָנגעפאַנגען ארויסלעגען איהר ציערונג: א שווערע גאָלדענע קייט מיט גרויסע אמעטיסטען איינגעפאַסט, אייניגע ווערטהפאָלע רינגען און שפּילקעם מיט בריליאַנטען.

דאָס איז געווען איהר גאַנצע ירושה, דאָס אייניציגע פערמעגען, וואָס איהר איז געלונגען מציל צו זיין.

— דאָס איז דאָס אייניציגע, וואָס איך ליעב, אויסער דיך. אָט דאָס ציערונג וועל איך בעהאַלטען און ניט טראָגען, כל זמן איך וועל ניט קומען צו דיר; נור דענסטמאָל, אין ערשטען אבענד וועל איך עס אָנטהאָן לכבוד דיר — אויף א שווער זיידען קלייד. זעה נור, זעה נור, איז עס ניט פראַכטפול?

און זי האָט אָנגעטהאָן די קייט אויף'ן האַלז.

ער איז געווארען אומעטיג, אַליין ניט ווי־סענדיג וואָרום: דאָס איז פּאָרגעקומען פלוצלונג. ווי א וואָלקען, האָט א געדאַנק דורכגעשוועבט אין זיין מח, דערמאָנענדיג איהם, ווי אָרעם ער איז, וויפיעל עס וועט איהם נאָך אויסקומען צו ארבייטען. אָבער דאָס איז דאָך צוליעב איהר! אה, יא!

— האָסטו וועז געזעהן עטוואָס עהנליכעס? — האָט זי געפרעגט, בעטראַכטענדיג מיט ליעב־שאפט איהר ציערונג.

— נעהם עס ניט אַרונטער דעם גאַנצען אָבענד.

ער האָט אויטאָמאַטיש געזומען אין האַנד אַריין די רינגען.

— ניין... ניין... אַמעטיסטען ברענגען אונ־גלִיק פאַר'ן שיידען זיך.

אבענד. די לוֹפט אין צימער איז געווען צאַרט, ווי הימעל־פֿאַרבען אין צייט פון בין־השמשות, ווייך, ווי דער העלִער זייד פון איהרע האָר, ווי דאָס נעימות'דיגע פאַרגעפיהל פון אונ־בעקאַנטען גלִיק, וואָס האָט געזאָלט קומען.

ער איז געגאַנגען אין גאַס. ס'איז געווען שטיקענד. דער קאָפֿ איז איהם געווען שוואַר. עפּעס טרויעריג איז ער געווען און אונרוהיג.

צולִיעב וואָס, אייגענטלִיך, איז דאָס נויטיג געווען איהר צו זאָגען, אז ער וועט זיך וויעדער צוזאַמענקומען ערשט אין א חודש אַרום. דאַרוף זיינען דאָך געגוג דריי טעג, ניט מעהר.

נאָר ניין, א גלִיקלִיכען מאַמענט דאַרף מען אָבציהען.

ער מוז אָנזאַמלִען גאָר די כחות פון זיין בענקשאַפט, אויסטרינקען דעם כוס פון שיידונג ביז'ן דעק, כדי שפּעטער צו געניסען אין פולִען דאָס גרויסע גלִיק פון וויעדערזעהן.

ער מוז עס דורכלִעבען, ווי אַן אונערוואַר־טעטען שרעק, ווי עטוואָס, וואָס פֿאַראַלִיזירט; דאָס זאָל איהם פערכאַפּען אַווי ראַש, אז ער זאָל מוזען פערוועגדען פיעלִע, פיעלִע שטונדען אום גובר צו זיין דעם שטראָם פון גלִיק.

אָט שטעהט ער אויף דער פלַאטפֿאָרמע און וואַרט. דער צוג דערנעהנטערט זיך, דאָס האַרץ קלאַפּט האַסטיג, ווי עס וואָלט וועלִען צו־שפּרינגען.

ציטערנדיג לוֹיפט ער פון וואַגאָן צו וואַגאָן, נור דער צוג איז לַאנג אָהן א סוף און די מענשען־מענגע איז געריכט. ער זעהט זי ניט, נאָר ער פיהלִט, אז אַרום איהם וועהט יענע אַטמאָספערע, וועלִכע עס אַטהעמט איהר פיגור; ער פיהלִט דעם אַראָמאַט, איהר אַראָמאַט.... ענדלִיך. ער האָט זי דערזעהן. בלוֹיז איין פערבייגלִיצענדער בלִיק. זיי געהען בייגאַנד און רויידען א וואַרט ניט אויס, קוקען אפילו קוקען זיי ניט איינער אויף דעם אַנדערען, — דאָך זעהען זיי ניט קיין מענשען, בעמערקען ניט דאָס געדרענג, פיהלִען ניט, ווי מען שפּאַרט און מען שטופּט זיי, הערען ניט די געשרייען און זאָגאַר דאָס הילִבענדע פייפען פון לאָקאָמאַטיוו. דרויסען, בייס וואָקזאַל, אָנפּאַנגס — נור איין בלִיק, א שנעלִער, א דורשטענדיגער, א שעהמע־דיגער און דערנאָך — א גאַנצע רייהע בלִיקען און פאַר יעדען — א פריידען שמייכעל... דאָ, געגנאַיבער, איז א קאַפּע־הויז: ערשט אצינד וועלִען זיך זייערע בלִיקען צוזאַמענפלִעכטען... צוזאַמענוואָקסען.

ער האָט קוים אָבגעאַטהעמט.

ווי וועט עס יעצט אויסזעהן איהר קלִיין געזיכטעלִע? מיט וואָס פאַר אַן אומבעקאַנטע מוזיק וועט קלִינגען איהר שטימע, מיט וואָס פאַר א ריטהם וועלִען א שטראָם טהאָ איהרע בעוועגונגען אין זיינע פערבלִעכטע אויגען?...

ער איז פערגאַנגען צו א פערטרויענס־וועהרטהען פרייַנד. פון קינדוויי אויף האָבען זיי געלִעבט צוזאַמען, געווען ווי ברידער, און דער פרייַנד איז איהם געווען מיט פיעלִעם פער־פֿלִיכטעט.

דאָס מאָל איז אָבער זייער פערהאַלטען זיך ניט געווען מעהר אזוי אָפענהערציג. עפּעס האָט ער זיך געפיהלִט, ווי געבונדען, ווי ניט צום מוטה. די וועגען זייערע, וואו זיי פלִעגען זיך תמיד טרעפען האָבען זיך זאָנדערבאַר צושיידט, און יעדער טריט האָט זיי אָבגעטהיילִט איינעם פון צווייטען אלִץ מעהר און מעהר.

ער האָט געפיהלִט, אז צווישען איהם און זיין פרייַנד שטעלִט זיך עפּעס סודות'פולִעס, עפּעס א דריטעס, א נייעס, א פרעמדעס, עפּעס אזוינס, וואָס שטאַמט גיכער פון איהם אלִיין, אוים יעדער צעל פון זיין אָרגאַניזם, פון אלִע זיינע אָדערען, וועלִכע זיינען דורכגעוועבט מיט „איהר".

עס האָט זיך איהם געשמייכעלט פון זיינע פאַנטאַזיען, — דאָך איז די פערלִעגנהייט זיינע געוואָקסען. א דאַנק איהר איז ער נאָר איבער־גאַנדערשט געוואָרען. וואָס נור עס איז ניט געווען „זי", איז איהם געוואָרען פרעמד, ניט אינטערעסאַנט, אָבשטויסענד.

ער האָט ניט געקענט זיך צווינגען פער־טרויען דעם פרייַנד.

יעדע רגע איז פאר איהם געווארען אלץ אונערטרעגליכער. עפעס פרעמדעם איז געווארק־סען צווישען זיי, געווארקסען און געשטארקט זיך פון מינוט צו מינוט, האט ווילד אבגעשטויסען זיי איינס פון דאם אנדערע, ווי מיט לאנג אויס־געצויגענע הענד.

ער איז אוועק.

דרויסען, נאך'ן שטיקענדען טאג, האט גע־רעגנט. א זינלאזער רעגען, וואס טרייבט אן א מרה שחורה. מיט א מאדנער עקשנות האט ער געפאסעוועט די ערד מיט שמוציגע שטראמען, אין בלאטע פערוואנדעלט דעם וועג, און ניט נאר דעם וועג, — ערגער: די נשמה.

עפעס האט געמאגט א פיינליך געפיהל.

אה, גאט!

און שרעקליך איז געווען, וען ער האט זיך נאך איהר פערבענקט. דאם איז געווען טויזענד מאל ערגער, ווי גאר זיין בענקשאפט, נאך יענער גרויסער ליעבע, איידער ער האט פון איהר גע־וואוסט.

נעבט גאנצע פלעגט ער זיך צאפלען, ווי אין פיבער. פיהלען פלעגט ער, ווי א ווילדער פחד וואלט איהם ווערגען, ווי עס וואלט האמע־רען אין די שלייפען, און אלעס אין איהם וואלט אוים פערצוויפלונג געשריען. ער פלעגט אויפ־שפרינגען פון געלעגער; די הענד בלאנדזשען אין וואהנזיניגער אימה; דער גאנצער קערפער ציטערט, דער קאפ ברענט... אה! א כאפ טהאן זי אזוי און א גאנצע אייביגקייט ניט אבלאזען פון זיך!...

איינס איז געווען זיכער. ער מוז זיך נעה־מען פאר זיין ארבייט... ער מוז אנפאנגען זיין גרוים ווערק, וועלכעם וועט עררייכען די ווייט־סטע קונסט־האריזאנטען, וועט לעזען דאם רעטהוזל פון דא־זיין דורך דעם צוזאמענשמעל־צען פון צוויי וועזענס אין איין קאסמישען — „א י ך - ד ו".

זיין גאנצע ארבייט איז אייגענטליך בע־שטאנען אין דיעזען „איך־דו".

נייז, אין איהר אליין, — ווייל נור פון איהר האט ער געשעפט זיין גאנצע קראפט און בעגייסטערונג. דאך, יעדעם מאל וען ער פלעגט זיך זעצען צו זיין ארבייט, האט זיך איהם ג־דוכט, ווי אימיצער כאפט איהם הינטען־ארום און רייסט איהם אב פון „איהר".

ער האט ניט געקאנט קאנצענטרירען זיינע געדאנקען, און, ניט ווייניג, פלעגט ער זינקען אין יענעם גליק, וואס ער האט איבערגעלעבט מיט איהר. יעדע רגע, וואס ער האט וען פערבראכט מיט איהר, פלעגט ער איבערפיהלען פון דאס נייז; אבפרישען פלעגט ער אין זיין נשמה דעם קלאנג פון איהר יעדעם ווארט, און געלעבט זי, און געצערטעלט, און געקושט; דערנאך פלעגט ער נעהמען איהרע בריף און פלעגט לייענען...

„וען איך וועל זיין מיט דיר צוזאמען, וועל איך ניט זעהן ניט די זון, ניט די שיין, — בלויז דיך, דיך אליין. איך וויל ניט וויסען פון קיין קלאנג, איך וועל נור הערען דיין שטימע, ווי זי ווייבירט און גיסט זיך, און גיסט זיך, ווי א קוש אין הארץ ארויין. איך בין בעריים א בעטל־ע־רין צו זיין, בין גרייט אבגערייסען, אבגעשלייסען זיך אין דער וועלט ארויין לאזען, אבי מיט דיר, אבי מיט דיר אין איינעם זיין."

און קושען פלעגט ער דעם בריף.

ארויינפאלענדיג פלוצלונג אין אן אומעט, פלעגט ער נעהמען אין האנד א צווייטען בריף.

„וי טרויעריג דו ביזט עם! ווי פערצוויי־פעלט! דיינע בריף, כלעבען, פערשאפען מיר עגמת נפש, צורייסען מיר דאם הארץ. איך האב אבער פאראויסגעזעהן, אז אזוי וועט זיין, דאך קומען צו פאהרען צו דיר „תיכף" — איז מיר אונמעגליך. אבער זארג ניט, — מיר זיינען נאך יונג און מיר קענען ווארטען."

ליעבט ער און וועלט נאך טרויעריגער.

און אבער און וויעדער עסט ער זיך איין אין יעדען ווארט, חזר'ט איהם איבער און איבער, הערט זיך איין אין קלאנג, וויעדערהאלט איהרע וועלטער שטילערהייד, און סטארעט זיך פאר־צושטעלען, צי וואלט ער געוואגן אימשטאנד אנצושרייבען עהנליכעם צו זיינעם א גלעיבטען.

וויעדער און וויעדער ליעבט ער די וער־טער, און בילעכטיג, בילעכטיג, וואקסט אין איהם דער צווייפל און אונצופרי, וואס איהם לייבע, וואס קאן אזוי בעדאכט וואלטען און צופריעדען זיין מיט'ן שיקזאל.

און טיפער־אין־טיפער זינקט ער אין מחשבות, וועלכע סם'ען זיין זעלט, רייסען און מאטערען זי, ענדליך, געפאנגען פון א פחד, ליפט ער שטונדען נאך אנאנד הין אין צוריק איבער זיין קליין ציממער.

ביז ער וואלפט זיך א פארמאטערטער אויף זיין געלעגער.

ענדליך פיהלט ער זיך בערוהיגט.

ער פֿאהרט צו איהר, זי — צו איהם. דאר־פען זיך בעגעגענען אין א קליין שטעדטעלע ביים ים. ער איז גליקליך. ער זאָרגט בלויז דעריבער, ווי צו פטר'ען די צייט, ביז איהר קומען, — ווייל זי דארף ערשט קומען מיט אייניגע שטונ־דען שפּעטער.

און דער דאמפּפער שווימט — דוכט זיך — אלץ לאַנגזאמער און לאַנגזאמער. ווען ער וואָלט זיך וואַרפען אין וואַסער, וואָלט ער פריהער פאר איהם צוגעקומען צום ברעג.

זיצט ער אויף'ן דעק פון שיף און בעטראכט אזוי דעם ים און דעם הימעל.

געלייבט האָט ער די אויסערגעווענליך ווייסע הימעל־נעכט פון צפון.

פלוצלונג האָט ער דערפיהלט ווי דער הימעל הענגט איבער איהם אזוי נאָהענט, אז געדוכט האָט זיך, מיט דער האַנד צו דערלאַנגען. אויפ'ן הימעל האָבען אַנגעפֿאַנגען צו בעווייזען זיך עפּעם אזעלכע מאָדנע געשטאַלטען פון בלוט־רויטען קאָליר, — משונה'דיגע בילדער: א פּיי־זאוש — ניט קיין פּעיזאוש, אן אינזעל — ניט קיין אינזעל, — אָבער ניין, דאָס איז געווען א ריעזיג גרויסע שטאָדט.

קלאָהר זעהט ער: הויפען, וועגד, טהורעמס, וועלכע גרייכען מיט זייערע קעפּ אין הימעל אריין, ער הערט א גלאָקען־קלאַנג, וואָס קלינגט אוים א וויטע וויעג־ליעד...

און אין גאַנצען איז דער הימעל אַנגענעליהט, רויט אַנגענעליהט, מיט א בלויליכען שטאָלענעם אָבגלאַנץ. דערנאָך טויכט אויף פון די צוריסענע שטיקלעך נעבעל א שטראהל און אין דער וויט שווארצט זיך א וואַלד.

מיט אמאָל פאַנגען אן אלע שפּיצען שיינען און לייכטען מיט גאָלדענע פייערלעך, די דעכער פון די הויפען פלאָמען אויף אין א ים פון גינ־גאָלד; די וועגד און די טהורעמס — בעגילטען זיך מיט א ברייטען גאָלד־פּאס. דעם וואָלד גאר־טעלט ארום א גאָלדען גארטעל, מיט גאָלד צו־בליהט זיך די לאַנקע — און אָט דאָס גאַנצע גאָלד נעהמט לעבען, איבערגיסען זיך, הויבען זיך, זינקען, פערשלינגט דעם פּורפור, עסט זיך מיט פייער־צונגען אין אין דעם וויטען לאזור און — די שטאָדט צוזעעט זיך, די לאַנקע, פערטרונקען פון גאָלדענעם מבול, פערשווינדט ערגעץ אין וואלד; דער וואלד טהיילט זיך אָב פון דער ערד און אין א בלויליכען וואלקען צואשווימט ער זיך אין הימעל.

און דאָס גאַנצע גאָלד, וואָס האָט פער־פלייצט די שטאָדט און די לאַנקעם און די וועלדער, וועלכעם האָט פערשלונגען דעם הימעל, האָט זיך אויפגעהויבען ארויף, האָט אַנגעפאַנגען זיך ציהען, שלענגלען זיך, האָט געבילדעט רינגען און רינגעלעך און פון מזרח ביז מערב האָט זיך אויסגעצויגען איין פייערדיגע קייט, וועלכע האָט פערכאפט דעם גאַנצען הימעל, א גיגאַנטען לאַנ־גע קייט מיט מאַסיווע אמעטיסטען אין מילי־מיליאַסען זעלטענע פערל....

ער האָט ערוואכט און ניט גענקאַנט זיך פון־אַנדערקלייבען אין זיינע דמיונות. דער קאָפּ איז איהם געווען ווי אַנגענאַסען מיט בליי. ער איז אויפגעשטאַנען און האָט לאַנג, לאַנג געקוקט אין פענסטער. די קאַשטאַנען־בוימער האָבען זיך גערַאַנגעלט מיט א ווילדען שטורם, די וואָלקען זיינען זיך צולאָפען און וויעדער צוזאַמענגעקו־מען — און פלוצלונג, אָקוראט ווי א שטראָם צושמאַלצען גאָלד, האָט א בלאַנק געטהאָן דער ערשטער בליק.

ניט געהערט האָט ער דעם דונער, ניט גע־זעהן דעם בליץ, געטראכט האָט ער בלויז פון איהר ציערונג, וועגען איהרע קייטען, וועלכע זיינען בעשפּרייענקעלט מיט פערל און אמעטיס־טען. און דערמאַנט האָט ער זיך, ווי זי האָט איהם איהר ציערונג געוויעזען. דאָס האָט גע־שיינט צו זיין אן עשירות: פאר דעם וואָלטען זיי געקאָנט רוהיג אָבלעבען א גאַנצען יאָהר.

מערקווירדיג, ווי אזוי דאָס איז איהם ניט אייניגעפאַלען פריהער?

טראכטען האָט ער דאָך ניט געוואָלט. גיכער איז ער גרייט אומצוקומען, אויידער פאָדערען פון איהר, זי זאָל פערקויפען דאָס, וואָס איהר איז אזוי ליעב. און וויעדער, צו וואָס וואָלט עם גע־פיהרט? עטליכע חדשים וואָלטען פערפלאָסען, ווי א חלום, און דערנאָך — דערנאָך — וואָס?

„דיר צוליעב וועל איך ברענגען יעדען קרבן. אין גאָר מיין וועלט איז ניטא אזוינס, וואָס איך וואָלט דיר ניט געבען. פערלאַנג בלויז, וועל איך מיך איבערגליקליך שעצען, עס וועט מיין גרעסטער פערגניגען זיין דיר אָבצוגעבען מיין נשמה, מיין אלצדינג“...

געהערט האָט ער דיעזע וועָרטער, ליעבע־

וועלטער, יענעם אבענד, בעת זי האָט איהם גע־ וויזען איהר פערשאָלטען ציערונג.

און צו דער זעלבער צייט האָט זיך אין איהם צולאָכט דער שר פון ספקות און חשד:

— פֿרוי־וו נור, זעה, אויב די ליעבע איהרע איז שטאַרק גענוג, זי זאָל קענען ברענגען דיזען קליינעם קרבן. איצט, דוקא איצט, — וועז דו ביזט קראַנק און שוואַך.

ער איז אין כעם געוואָרען אויף'ן שר.

שפּעטער האָט ער פערשטאַנען, אז ניט ער ליידעט דאָס און ראַנגעלט זיך, נור עפּעם א טיף פאַרגעפיהל אין איהם. און פלוצלונג וועט זי גאָר ניט זיין בכח אָפּפערען מיט איהר ציערונג, פילייכט האָט זי איהר ציערונג אזוי שטאַרק ליעב, אז זי וועט גאָר שוידען זיך מיט דעם ניט קענען!

ער האָט געציטערט וויי אין פיבער. פאַר זיי־ נע אויגען האָט זיך געבאָמבעלט די גאָלדענע קייט, די אמעטיסטען האָבען געבלאַנקט אין א בלויליכען נעבעל, און די פערל האָבען פונקען געשפּריצט.

און ער האָט געזעהן, ווי זי געהט צו איהם אזוי נעימות'דיג שטיל, אָט פונקט ווי די נאַכט, וואָס ניעדערט אויף די פעלדער אַראָב.

די האָר איהרע האָבען געפינקעלט פון די טויזענדער לאַנגע גאָלדענע שפּילקעם מיט גרויסע ברילאַנטען־קעפּלעך. אייגענטליך, די האָר האָט ער ניט געזעהן, בלויז איין ברילאַנטען־נעץ.

און אלץ נעהנטער איז זי צו איהם צוגעקומען. אָט האָט זי זיך אָבגעשטעלט האַרט לעבען זיין בעט, אָבער זי האָט קיין וואָרט ניט גערעדט.

ער איז האַסטיג אויפגעשפרונגען.

— וואָס ווילסטו האָבען? האָט ער געוויפצט.

מיט א שטילען שמייכעל האָט זי זיך צוגע־ זעצט אויף'ן ברעג פון זיין געלעגער און האָט זיך איבערגעבויגען איבער איהם; איהר אָטהעם האָט איהם שוואַך געמאַכט; ער האָט געפיהלט מיט שוידער, אז דער קערפער זיינער קיהלט, וועלט קאַלט, די אברים גלייווערען.

און אָט זעהט ער, זי ציהט ארוים א שפּילקע נאָך א שפּילקע; לאַנג האַלט זי זיי אָנטקעגען שיין, שפּיעלענדיג זיך מיט זייער גלאַנץ.

און פלוצלונג, מיט איין פּלינקער בעוועגונג, האָט זי איהם דורכגעשטאָכען מיט א שפּילקע די האַנד. ער האָט אין גאַנצען אויפגעשוידערט פון וועהטאָג: ער האָט געוואָלט א געשריי טהאָן, נור דער וועהטאָג האָט פערשטיקט דאָס געשריי...

און זי שלעפּט אלץ שפּילקעם פון איהרע האָר ארוים, האַלט זיי אָנטקעגען ליכט, שפּיע־ לענדיג זיך מיט זייער שיין. דערנאָך שטעכט זי זיי איהם אריין אין ברוסט, אין די הענד, אין האַלז, אין האַרץ.

איהרע הענד, ווי משוגע, כאַפּען מיט בלי־ צענדער פלינקייט די שפּילקעם, שפּיעזען דורך דעם קערפער זיינעם, שטעכען, נאָגען איין זיך אין לייב, בלוט שפּריצט... זיינע אויגען זיינען שטעהן געבליבען פון אונערטרעגליכען לוידען. זיין גסיסה וועלט געשטערט פון איהר ווילדען פייניגען.

— אָט האָסטו דיר מיין גאָלד! אָט האָסטו דיר מיינע בריליאַנטען!

און וועז ער האָט זיך אויפגעכאַפּט און געקומען צו זיך, איז ער געשטאַנען אין מיטען צימער און געציטערט.

— דיעזע חלומות וועלען מיך טרייבען צו משוגעת! — האָט ער געמורמלט.

— פֿרוי־וו זשע, פֿרוי־וו זיך, פֿרוי־וו זיך, — האָט דער שד געלאַכט. — דו ווילסט גלויבען בלינד, מחמת דו האָסט מורא, זי וועט ניט פערקויפען איהר ציערונג, כדי זיך צו פאַראיניגען מיט דיר כאַ־כא!... געדענקסטו אָבער וואָס דו האָסט געלעדט מיט איהר יענעם אבענד?

— אפשר וויעדערהאָלען? „קיינמאָל האָב איך ניט געגלויבט אין ליעבע, נור איצט זעה איך ערשט, אז עס איז ניטאָ אזא קרבן, וועלכען דו וואָלסט ניט געאָפּפערט מיר צוליעב!"

— געדענקסט? נו, טאָ זאָל זי פערקויפען איהר ציערונג! דו מעגסט דיר ארויסווארפען דאָס קרבן־געלד דורך'ן פענסטער, אָבער וויסען וועסטו דאָך, צי האָט זי דיך טאַקע באמת ליעב אזוי, ווי דו ווילסט געליעבט זיין...

קיינמאָל האָט ער נאָך אזוי ניט געליטען ווי יעצט.

ער זעצט זיך ביים פענסטער. דער שטורם איז שטיל געוואָרען. אויסגעצויגען האָט זיך איבער'ן קאַשטאַנען־וואַלד דער רעגען־בויגען מיט זיין שטאַלצען רייף. אין דער נעבעלדיגער פֿארע פון דער רויבערענדער ערד זעהט ער בלו־ מען בלאַסע, וועלכע בעטויבען מיט זייער אָראַ־ מאַט זיין שמערץ, פילען אָן זיין האַרץ מיט זיסען פערגעסען.

און וויעדער זעהט ער, ווי זי געהט צו איהם

אוים דער נעבעלדיגער ווייטקייט איבער'ן ליכ־
טיגען ים. איהר קעפּעלע לויכט מיט דער ברכה
פון גליק. זי לאַכט, ווי א קינד, טרעט לאַנגזאַם,
ווי א קינד, וואָס איז בעלאַדען מיט א משא אי־
בער די כחות.

און ער לייגט אויף'ן זאַמד פון ברעג און
לאַכט און לאַכט פון פולען הארצען. זי לאַכט
אויך. איהם געפעלט, וואָס זי קען קוים נעהן,
מחמת די משא, וועלכע זי טראָגט אין איהר
פּארטוך, גלייך ווי זי וואָלט זי צו דער ערד
געשמידט.

ער האָט זיך א לאָז געטהאָן איהר ענטקע־
גען, נור זי איז געווען שוין ביים ברעג און מיט א
פולער האַנד האָט זי געזומען פונאַנדערווארפען
דאָס ציערונג, וועלכעם זי האָט ארויסגעצויגען
פון איהרע קלייַדער. גאָלד און טהייערע שטיינער
— האָט זיך נעדוכט — האָבען זיך אַנגענגליהט
און געבלאַנקט אויף'ן הייסען זאמד.

זי איז איהם געפאָלען אויף'ן האַלז.

— זעה, מיין הארר, דאָס אַלעם איז דיינס!
ערלויב מיר בלויז בלייבען נעבען דיר. דו זאָלסט
אין ערגעץ פון מיר ניט צווינק און מיך ניט פער־
לאָזען; און אונזערע נשמות זאָלען פון בענק־
שאפט ניט אויסגעהן.

און זי האָט זיך צוגעטוליעט צו איהם און
געווויינט מיט טרעהרען פון גליק.

און אָט זעהט ער זיך, ווי ער וואָלט טראָגען
א מאנטעל א ברייטען, פון פוטער דאָס אונטער־
שלאָג; פון'ם האַלז פון זיינעם לאָזען זיך ארונ־
טער גאָלדענע קייטען, אויף'ן קאָפּ אויף זיינעם
טראָגט ער א גאָלדענע קרוין.

און זי פאַלט פאר איהם אויף די קניע, א
צאַפּלענדע, אן אונטערטהעניגע, און ער, אין די
אויגען פון א צאָהלרייבער עדה מענשען, לעגט
די קיסר־קרוין אויף איהר ליכטיגע קעפּעלע
ארויף.

און א יובעלען האָט זיך באַלד אָנגעפאַנגען,
גלייך ים און ערד וואָלטען זיך מזוג געווען. עס
האָבען געזומען גלאָקען קלינגען, קאַנאָנען קנא־
לען, און דאָס פאָלק איז נכנע'דיג געפאַלען מיט
לויב־געזאַנג צו דעם מעכטיגען און שטאָלצען
קעניגליכען פּאָאר־פאָלק.

איצט האָט ער זיך שוין ניט גע'עקשן'ט
מעהר.

מען דאַרף בלויז דעם שד מביש זיין, ער
זאָל מעהר זיין אומגעלומפּערטען קאָפּ ניט וואָגען
אויפצוהויבען.

און מיט א ציטערענדער האַנד האָט ער
אָנגעווארפען אויף א בויגעלע פּאָפּיער עטליכע
ווערטער.

„לעג ניט אָב מעהר קיין איין מינוט. פער־
קויף גאָר דיין ציערונג. ס'וועט קלעקען אויף די
ערשטע עטליכע חדשים. געווינען וועלען מיר
בלויז צייט. נעבען דיר וועל איך ארבייטען, —
דען נעבען דיר און מיט דיר בין איך פעהיג צו
יעדער ארבייט, נור דערווייל האָבען מיר קיין
אַנדער אויסוועג ניט. קוים ליעבסטו מיך, טהו
עס. אָבער אויל דיך צו, אז ניט, וועט זיין שפּעט.
איך קען מעהר ניט אריבערטראָגען די בענק־
שאפט און פיין, איך קען לענגער ניט וואַרטען."

און לאַנג דערנאָך האָט ער מיט שטאָלצער
זיכערקייט און רוהיגקייט אין פענסטער געקוקט.

דער טאָג האָט זיך געענדיגט. אן אומעטיגע
דונקעלהייט האָט זיך צוגאָסען איבער'ן הימעל,
דער לעצטער אָבגלאַנץ פון דער אויסגעלאַשענער
זון האָט בעגילדט די שפּיצען פון די קאַשטאַניען
בוימער.

טעג זיינען פערלאָפען.

ענדליך, האָט ער פון איהר א בריף.

ער וואָגט איהם ניט צו לעזען... ער שוידערט,
ווי פון פיבער, און אלע חפצים דרעהען זיך פאר
זיינע אויגען אין א ווילדען טאַנץ.

ענדליך האָט ער זיך איבערוועלטיגט און
אויפגעריסען דעם קאָנווערט.

„מיין א י י נ צ י ג ע ר! דיין עצה איז
גאָר ניט פערנינפטיג. דו, ווייזט אוים, פערצווויי־
פעלסט צו שטארק, וועז דו כאפּסט זיך פאר
אזעלכע ניט געשטויגענע פּלענער. און וואָס וועט
דאָס העלפען?"

ווייטער גלייענט האָט ער ניט.

ער האָט געזומען לאָבען מיט א לאַנג בע־
נומען געלעבטער.

דער שד האָט טריאומפירט.

איינגעקוקט האָט ער זיך אין דער פּאַדלאָגע,
ביז די נאַכט האָט איהם אין שווערע חלומות
איינגעהילט.

ער האָט געזעהן, ווי א בריליאַנטענע שפּיל־
קע וואָלט אויסוואקסען אין א געשפּענסט, מיט

צווייי אומגעלומפערטע פערל, האבען ווי אויגען געגלאנצט און געשטאבען האבען זיי איהם מיט די שארפע שטראהלען מיט זייערע; די צייהן זיינען געווען אוים הארטען גאלד. מעטאלענע הענד האבען איהם געהאלזט מיט אן אייזערנער אומארמונג, דאם אלע ביינער האבען נעקנאקט, און ארום הארץ האט זיך א קייט א גאלדערנע ארומגעוויקעלט און האט זיך איינגענעסען אין לייב.

מיט אן אימה'דיגען וועה־גשרייי האט ער גערופען צום הימעל, נור דער הימעל האט ארבב־ געקוקט אויף איהם מיט א קאלטען אבגלאנץ פון מעטאל, בלישצענדיג מיט די טהייערסטע עדעל־ שטיינער, און די וואלקען האבען זיך פערבייגע־ טראגען פאר איהם אין דער הויך, ווי קולימסען, געשמידט פון רויטען בלעך.

אלצדינג איז געווען אוים גאלד און טהייערע מעטאלען. די אויגען זיינע האבען גענלענדט פון שטורם־בליאסק; ער איז פערטויבט געוואָרען פון דעם געקלאנג פון די גאלדענע בלעטער, און אין מויל האט ער דערפיהלט א זויערען טעם, אזוי ווי ער וואלט האבען לאנג געלעקט א שטיקעל מעטאל.

אין שרעקליכען יאוש האט ער געוואלט זיך פערגראבען אין דער ערד, נור די שארפע שפיצען פון טהייערע עדעלשטיינער האבען זיין גוף געקראצט, דאם בלוט פון זיינע וואונדען איז פערגליווערט געוואָרען אויף דעם מעטאל און איז פערוואנדעלט געוואָרען אין גיפט. די זון האט אנ־ געברענט די הויפענס גאלד, און זיי האבען אויפ־ געפלאקערט אין א העלישען פייער.

און אזוי שוידערנדיג האט איהם א משונה'־ דיגע גייציגקייט גובר געווען. איהם האט זיך נאך מעהר גאלד און אנדערע אוצרות פערגלוסט, עם האט זיך איהם פערגלוסט די נאנצע וועלט אין זיינע הענד אינקלאמערן, און ארויסרייסען פון איהר בויך נאר די אוצרות איהרע; און א תשוקה איז איהם בעפאלען זיך אויסצוציהען אויף טוי־ זענדער מיילען, כדי ער זאל מיט זיין אייגענעם גוף פערדעקען די אונגעהייערע בערג טהייערע עדעלשטיינער; עם האט איהם אננענומען א חשק פערוואנדעלט צו ווערען אין א קייט פון גאלד־טראגענדע בערג, כדי צו בעהאלטען דאם אלעם אין זיין רשות אויף אייביג.

פיעל צייט איז פערגאנגען, איידער ער איז צו זיך געקומען.

ער איז פערזונקען אין א טיעפער אפאטיע, אין לאנגע, אונקלאהרע רעיונות, אהן זין, אהן שמערץ, אהן זכרונות.

און אט אויף איינמאל האט ער ענדליך דער־ פיהלט אין זיך א שפּפּער קראפט, וועמעם וואָרצלען נעהרען זיך פון ליידען.

פערבליט האבען די קאשטאניען, פערוועלקט די גרינע בלעטער, פערברענט פון זומער־היץ.

רוה און שטילקייט האט ער אין זיין נשמה דערשפירט, און זיין לעצט וואָרט איהר זאָגען איז געווען זיין בעגעהר:

„אין לויף פון יאהרען לאנג גבליבען ביזטו געווען מיין גרעסטער גליק, מיין שעהנסטער טרוים.

„איצט האָב איך דיך פערגעסען, דאָך דער גייסט מיינער טליהעט וויעדער אויף מיט נייער קראפט, א דאנק נאָר יענעם גליק, וואָס דו האסט מיר געשענקט.

„דיך ליעב איך ניט מעהר, אבער איך ליעב דעם וועה פון מיין טרוים'ס זכרונות.

„דאנקבאר בין איך דיר.

„עם האט זיך גענוג ליידען ביי מיר אבגע־ שפּאָרט, אויף אנצופאנגען שאפען. און איך לאז מיך אין א וויטען וועג, איבער'ן ים.

„וויי אויף'ן ים טרעפט א מאמענט, וועו שעהנהייט, קראפט און גליק אומארמען דעם מענשען.

„וועו פאר זונען אויפגאנג ראנגעלט זיך די נאכט מיט'ן פריהמאָרגען, וועו אין הימעל הויבט אן זיין שטרייט יעקב אבינו מיט די מלאכים, וועו דער הימעל וועלט, וויי צונטער, און דורך א ברייטער שפאלט וועלט זיך אויף'ן ים שטראָ־ מען ליכט, דעמאלט וועלט ענטפלעקט דאם גרויסע ליידען, וועלכעם איז — גליק.

„אדיע! איך וואלט גערן דיך נאך איין מאל זעהן, נור ערשט דעמאלט, וועו מיין גייסט וועט בעזעלען יענעם גרויסעם גליק.

„און עם וועט בעזעלען — עם וועט."

יואל סלאַנים.

אין שטורם

(געווידמעט מיט ליעבע י. פּ.)

עס טומלט און רעש׳ט אין דער לופטען
דער ווינטער מיט שרעק און מיט גוואַלד ;
און טראָגט זיך — אַ ווילדער אַטאַמאַן
מיט רויבער, — דורך פעלד און דורך וואַלד...

ער טראָגט זיך אין אייזיגען פּאַנצער
אויף מילך־ווייסען פערד דורך דער נאַכט ;
און ס׳טראָגט זיך פּאַראוים איהם אַן אימה,
און ס׳ציטערט די וועלט פאַר זיין מאַכט...

ער טראָגט זיך בעגלייט פון זיין מחנה
אין העלמעטם און מאַנטלען פון שטאָהל ;
זיי יאָגען אראָב זיך ווי שדים,
טיעף־טיעף פון אַ באַרג אין אַ טהאָל.

עס קלינגען די שפּאָרען... עס הירזשען
די לוסטיג־צעווילדעטע פערד ;
עס הויבט זיך אַ זילבערנער שטויב אויף
ווי כוואַליעם פון שנעע פון דער ערד.

דער שנעע ווערט צעווארפען, צושליידערט,
ווי שוים פון אַ שטורמישען מעער ; —
מיט נעזליכער אַפּען, מיט אויערן פּער־
שפּיצט
די צוימען אין מויל מיט די צייהנער פער־
קריצט
די פערד ווי פון עפּעס אַ פיינד זיך געשיצט
פליהען אום הין און אַהער...

אַ וואַלד !... און עס הילכט די קאַמאַנדע
מיט גרויליכע שרעקען : בעפאַלט !
און אייזען־שטאַרק יאָגט זיך די באַנדע
און ווערט טיעף פערשוואונדען אין וואַלד.

און ס׳הערט זיך אַ רוישען און קראַכען,
עס אַטהעמט די לופט מיט געפּאַהר ;
אַ וואָיען, און עפּעס אַ לאַכען,
אַ שטימע פון צאָרען און צער.

און ס׳פליהען די פּערד דורך די בוימער
ווי ווינטען מיט שנעע־וויסע האָר ;
און ס׳שאַלען אַ זיעג־ליעד די רויבער
ווי ווילדע אין שכור׳ען כאָר...

און שנייאיגע מיידלאַך,
אין טאַנציגען שוועב,
געשלייערט אין וויים־בלויען
זיידען־געווועב
יונג־תאוה׳דיג האַלזען זיך,
פלעכטען זיך איין,
און דרעהען זיך ווילד
אין לבנה׳דיג שיין...
ווילדער און ווילדער !
געבויגען דעם קאָפּ,
רייסען זיי שלייערם
פון קערפער אַראָפּ,
פליהען זיי הייל
צו די רויבער אַריין,
און סוד׳ען זיי סודות
פון תאוה און וויין
און רייצען און צינדען
גלוטהה־רויט זייער בלוט — — —
מיט שפּאַרען פערזונקען...
מיט שפּיעזען וואָם בלאַסקען,
יאָגען די רויבער
מיט זיעגרייכען וואוטה...

נור פלוצלונג טראַפּ־טראַפּ... און די רויבער
זיי בלייבען צום אַרט צוגעשמידט ;
האַרך־האַרך... און זיי בליקען אַהין און אַהער
זיי שטאַרען אין וויטקייט... אַ קומט דען
אַן ווער ?

עס זעהט זיך קיין וועלף־ און קיין מענשען־
געשטאַלט
עס הערט זיך קיין קול ניט פון שמערץ און
פון גוואַלט —

דאַך בלייבען זיי וויסט צו דעם אָרט צו־
געשמיעדט —
עם הילכען וואו פערדישע טריט...

טראַפ־ טראַפ... און עס פילדערט פון וויטען
אַ ריטהמישער דונער־געקלאַפ ;
טראַ־דאַ, טראַ־דאַ... עס שאַלט אַ טרומייט
אַזוי וויי סיגנאַלען פון יובעל און פרייד —
צי זאָגט ער אַן לעבען, צי זאָגט ער אַן
טויט ?...
עס מישען זיך קלאַנגען טראַ־דאַ, טראַט־
טראַט,
עס ציטערן די פערד ווי אין שטורעם אַ
בלאַט,
און סאַפען און אַטהעמען מאַט...

און פלוצלונג, עס פולווערט אַ רויך זיך,
גלייך ווי אַ טומאַן אין דער לופט ;
טראַפ, טראַפ... צו וואַפען ! צו וואַפען !
שרייעט ווילד דער אַטאַמאַן און רופט.

סאַלדאַטען ! סאַלדאַטען ! געשווינד
אויף די פערד,
די מעסערס, די שפיזען געגרייט !
מיט וואוטה פון אַ טיגער און קראַפט פון אַ
לייב
אין שלאַכטפעלד אויף לעבען און טויט !...
פריש, מיינע העלדען, אויף פערד ! אויף
פערד !
רויטען מוז היינט אונזער שונא די ערד !

צו וואַפען ! און ס'וואַרפען די רויבער
מיט אימפעט זיך ראַש אין דער שלאַכט ;
און האַפ־האַפ־האַפ
אין ווילדען גאַלאָפ
אויף באַרג ארויף און באַרג אַראָפ

דורך וואַלקענס פון שנעע און פון שטורעם
ווי ווילד־בייזע חיות פון נאַכט...

און ס'טראַגט זיך אַ שרעקליכע כמאַרע
פון אַלע פיער זייטען פון פעלד ;
און ס'וערען פערשלונגען, פערזונקען
די שטערען פון הימעל'ס־געצעלט...
און צווישען די שוידערנדע בוימער
וויגט זיך אַ זילבערנער טרעהר.
אַ פייערדיג־ זילבערנער טרעהר.
און וויגט זיך און דריקט זיך און שַפילט ווי
אין קו־קו,
פערשווינדט — און מען זעהט איהם ניט
מעהר...
און ס'פליהען־אַן כוואַליעם פון מיידלעך
און דרעהען זיך ווילד אין אַ רייה,
און פידלען און סקריפען און קרעכצען
און ווייגען,
אַזוי ווי משוגע פאַר וועה,
און קלאַפען מיט בייניגע הענד אין
די בריסט זיך,
און רייסען די גראַה־וויסע לאַקען
און שפרינגען
מיט קולות פון שרעקען און פיין ;
און ס'מישט זיך די ערד און דער הימעל
און שלינגען זיך אוים און זיך איין...

און רויש און רעש און וויסטער קראַך
און צאַרען־געשרייי, און זיעגער־לאַך ;
און וואַפען־קלאַנג און בייטשען־קנאַל
און מאַרד־געזאַנג און העלדען־שאַל ;
אַ פערד־געיעג אויף באַרג און טהאַל —
וואַלד־אוים וואַלד־איין
וואַלד־איין וואַלד־אוים
ווי בופעלס אין אַ שרעק־געברויז... —
מיט שווארצע פליענדע אויסגעשפרייט
פליהט אום דער שרעק און פאַכט מיט טויט.

מ. ווינטשעווסקי.

דער „פּאָרווערטס"

(*.4

די אַסאָסיאיישאַן.

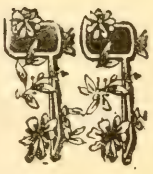

י געזאָגט: צי די פּאָלקספּער־וואָלטונג איז גוט אָדער שלעכט, זיכער איז, מען קען דעם „פּאָרווערטס" ניט אוועקגעבען אין פּריוואַט־הענט, וועט דער פּריוואַט מאַן זאָל זיין דער מלאך גבריאל אליין.

אויב אָבער ניט, וואָס זשע טוט מען?

איידער איך גיי איבער צו ענטפערען אויף דיעזער פראגע, מוז איך אויפמערקזאם מאַכען אויף א געפאַהר, וועלכע די „כוואליע פון פּראָס־פּעריטי" האָט געמאַכט מעגליך, זאָגאָר וואָהר־שיינליך.

אמאָל, אין די ערשטע זיבעזן מאָגערע יאָהר, וועו די צייטונג איז כסדר געווען קרוב למיתה, וועו דער „כראָנישער באנקראָט" איז געווען א גאַנץ געווענליכער, נאָרמאַלער צושטאַנד; אמאָל, וועו צו זיין א שותף אין דעם „פּאָר־וועטס" האָט געהאַט צו בעטייטען: זיין א שותף צו אייביגע קאָפּדרעהענים, צו אייביגע דאגות־פּרנסה פאר דעם אונגליקליכען פּאָלקס־אַרגאַן, — אין יענע צייטען וואָלט ניט איינגע־פּאַלען קיין שום שווינדלער, קיין שום געלד־זוכער אוו געלד־מאַכער זיך צו רייבען אַרום דעם „פּאָר־וועטס".

איצט אָבער איז דאָס אַנדערס. וועו דער „פּאָרווערטס" האָט עריכט די מדרגה פון מא־כען גרויסע פּראָפּיטען, — פּראָפּיטען, וועלכע שטייגען אריבער, ווי מען זאָגט מיר, אפילו מיין שאצונג (פון 1000 דאָלאר א וואָך) קען זיך זעהר גוט לוינען פאר א לומפּ מיט א גלאַטען צינגעלע, מיט א ביזנעס־קאָפּ אויף זיך, מיט דער פעהיג־קייט צו טראָגען א מאסקע אזוי אז מען זאָל עס ניט לייכט דערקענען, צו וועלען פריהער א פּאַרטיי־מיטגליעד, דאן א מעמבער פון דער אסא־סיאיישאן, דאן א טהעטיגער מעמבער, דאן א גאַנצער מאכער, מיט דעם רעזולטאט, אז ער קען אריינברענגען אלערליי שמוץ אום אין די מוטנע געוואָרענע וואסער צו כאפען פיש.

צו ערקענען דיעזע געפאַהר איז אליין שיין גענוג כדי צו ציהען אזא שלום:

אזוי ווי מען דארף פאַרזיכטיג זיין אין אריינגעהמען נייע מעמבערס, מוז מען די אסא־סיאיישאן מאכען וועניגער דעמאָקראטיש.

דאָס אָבער נור אין דעם איין אייניגען פּרט — אין אן אנדער פּרט קען אוז מוז די אסאסיאיישאן וועלען פיעל דעמאָקראטישער. טהיילווייז טאקע צוליעב דעם, וואָס איצט קען זיך לוינען פאר דונקעלע עלעמענטען זיך אָנצו־שליסען אן די אסאסיאיישאן, טהיילווייז אויך צוליעב אנדערע גרינדע.

מיסברויכע פון יעדען מין קענען פאסירען ביי יעדער דעמאָקראטיע. די מיסברויכע זיינען אלין וואהרשיינליכער אוו גרעסער (וועו זיי קו־מען), וואָס שטארקער אוו חשוב'ער די דאָזיגע דעמאָקראטיע איז אין די אויגען פונ'ם פּאָלק: די פאראזיטישע פליעגען קלייבען זיך ארום צו־קער אוו קומען בעת די זונן שיינט אוו וואַרעמט אלין מעהר, וואָס וואַרעמער די שטראהלען, וואָס גרעסער די שטיק צוקער. וואָס פאר א תרופה איז דא געגען זיי? עטליכע תרופות, אָבער דער וויכ־טיגסטער אוו ווירקזאמסטער מיטעל איז ע פ ע נ ט ל י כ ק י י ט (גלאַסנאָסט).

איצט איז אזוי:

אין די שווערע צייטען פלעגט מען זאָגען: מיר טאָרפען ניט פּאָרוסזאָגען אלץ וואָס ביי אונז טוט זיך פאר'ן ברייטען עולם, מחמת צוויישען איהם געפינען זיך אונזערע קרעדיטאָרען, אָדער זייערע משרתים אוו — אל תפתח פה לשטן — אָט קומען זיי אוו מאכען צו די קרעמעל. דאָס איז, נאטירליך, ניט געווען אמת אפילו דאן, מחמת עס האָט נאָך קיינמאל ניט פּאסירט, אז

*) זעה „צוקונפט", מאי, פּיודזש 295.

די דעבאטען און די בעשלוסן פון א וויכטיגען אסאסיאיישאן מיטינג זאלען ניט זיין בעקאנט א שטונדע שפעטער יעדען איינציגען, וואס האט זיך אינטערעסירט דאס צו וויסען, וואו און אין וועלכען לאגער מען זאל ניט געווען זיין.

איז אבער יא געווען א שאטען פון פערנינפטיקייט אינ'ם זיין געגען עפענטלעכקייט דאן, איז אויך קיין פאל ניטא קיין גרונד דערפאר היינט.

שוין ניט רעדענדיג דערפון, וואס עס איז אבסאלוט נויטוועגדיג, אז די מעמבערס — וועניגסטענס זיי — זאלען קריגען אפטע פינאנציעלע בעריכטען וויי דאס איז דער פאל ביי דער דייטשער „פאלקסצייטונג" דא אין ניו יארק און איז ביז איצט פראקטיצירט געווארען ביי דעם „קאלל", — שוין ניט רעדענדיג דערפון, איז פאר'ן רייכען „פארווערטס" מעגליך נאכצוטאהן זיין בערלינער נאמען־גענאסע און דיעזע בעריכטע פשוט פערעפענטליכען אין דער צייטונג גופה, כדי דאס זאלען קענען זהן אלע. דער שרייבער פון דיעזען ארטיקעל האט דיעזע פאדערונג געשטעלט גלייך ביי דער גרינדונג פונ'ם „פארווערטס", דעם 31טען יאנואר 1897, ביי דער קאנוונשאן אין וואשהאלא הא דא אין ניו יארק, און אין דעם געדרוקטען פראטאקאל פון יענער קאנוונשאן געפינט איהר אויך זייטע צהן א בעשלוס (נומ 17) וועלכער לויטעט: „יעדע 6 מאנאט מוז די סענטראל־פערזאמלונג פון ניו יארק) שיקען א פינאנז בעריכט צו אלע פערטרעטענע ארגאניזאציאנען". דאס איז געווען א קאמפראמיס געגען מיין פאדערונג פון פינאנציעלע בעריכטען אין דער צייטונג גופה.

מען קען אבער איצט געהן א שריט ווייטער.

איצט אין צייטען פון פראספעריטי קען מען די זיצונגען פון דער אסאסיאיישאן האלטען אזוי אפען ווי די זיצונגען פון פארלאמענטען אפילו אין רוסלאנד, ווי די זיצונגען פון די סענטראל פעדערייטער יוניאן, ווי אונזערע פארטיי־קאנגרעסען און הרגלייכען. יעדער פארטיי־מיטגליער, יעדער יוניאן־מאן, יעדער מיטגליעד פונ'ם ארבייטער רינג, יעדער מיטגליעד פון אנדערע סאציאליסטישע פארטייען און ארגאניזאציאנען דארף האבען דאס רעכט בייצוואוואינען א זיצונג פון די „פארווערטס־אסאסיאיישאן", איבערהויפט, ווייל די זאגענאנטע געשעפטססודות קומען סאי ווי סאי אויך די מיטינגען ניט ארוים: זיי דערצעהלט מען סאיי ווי סאיי ניט פאר די מעמבערס; זיי ערפאהרען העכסטענס זייטיגע מענשען, פון וועלכע מען היט זיך כלומרשט.

דאס וואלט הייסען מאהר דעמאקראטיע. אמת'ע דעמאקראטיע מוז אבער ניט געטריבען ווערען ביז עס ווערט פשוט לעבערליך.

כדי אז די אסאסיאיישאן מיטינגס זאלען פאר די מעמבערס זיין אינטערעסאנט טאהרען זיי ניט זיין צו אפט. ווי עס איז, אגב אורחא, בעמערקט געווארען אין דעם פריהערדיגען ארטיקעל, זיינען די אפטע, צוויי־וועכענטליכע מיטינגען א רעזולטאט פון די אמאליגע אונאויפהערליכע צרות. פאר יסורים ניט פאר וואוילטאג איז מען אלע ווייל געלאפען „צום פאלק". אביסעל האט דערביי מיטגעווירקט אונזער אידישע אונפעהיגקייט אנצוהאלטען א ריכטיגע ארגאניזציע טיע מיט א טאלק און א סיסטעם. די טייטשען, מעטהאדיש און סיסטעמאטיש אפילו אין צרות, האבען קיינמאל ניט געהאט מאהר ווי פיערטעל־יעהרליכע גענעראל־פערזאמלונגען פאר די היגע „פאלקסצייטונג". צו זיי איז אבער יעדער מעמבער אימער געקומען מיט אן אויספיהרליכען גדרוקטען פינאנציעלען רעפארט און ביין מיטינג האט ער דערפאר געוואוסט וואס ער טוט.

איך פערלאנג אלזא:

1. מאהר פארזיכט ביין אריינגעהמען מיטגליעדער,

2. פיערטעל־יעהרליכע גענעראל־פערזאמלונגען, סיידען — לאמיך גלייך דא זאגען — א ספעציאל־פערזאמלונג ווערט פערלאנגט פון דעם פארוואלטונגס־ראטה, פון דער רעדאקציע, פון 10 מעמבערס פון דער אסאסיאיישאן, אדער פון אן אנדער צד, ארום וועלכען איך קען דיעזען אויגענבליק ניט דענקען.

3. א געדרוקטען פיערטעל־יעהרליכען רעפארט לכל־הפחות פאר די מעמבערס אויב מען קען ניט געהן אזוי ווייט די דאזיגע רעפארטס צו דרוקען אין דער צייטונג.

4. עפענטליכע זיצונגען פון דער אסאסיאיישאן, אין וועלכע יעדערער וואס געהערט צו דער ארבייטער בעוועגונג זאל קענען זיין א צוהערער.

וויכטיגער ווי דיעזע פיער פונקטען איז א פינפטער, וועלכען איך וועל דערפאר געבען א קאפיטעל פאר זיך.

5.

דזשאָב־סאָציאַליסטען.

אין דעם דריטען קאַפּיטל פון דיעזער אָב־האַנדלונג האָב איך געוויעזען ווי אזוי עס ביל־דעט זיך אויס א „קליקע" אונטער דער פּאָליטי־פערוואַלטונג און ווי די הערשאַפט איבער דער צייטונג פאַלט ביסלעכווייז אריין אין די הענט פון דער דאָזיגער קליקע — צוזאַמען מיט די פּראַינטערעסירטע, דאָס הייסט בעצאָהלטע, פּערזאָנען אַרום די צייטונג. מיר דאַכט, אז איך האָב בעשריבען דיעזע „נאַטורגעשיכטע פון א קליקע" אזוי אויספיהרליך ווי נור מעגליך, פון דעסטוועגען ווערט מיין פּאָזיטיווער פּאַר־שלאָג פּאָלשטענדיג קלאָר מאַכען מיין מיינונג סאיי אין דיעזען פונקט סאיי אין דעם פּרט פון מענעדזשמענט און רעדאַקציע. וואָלט די „צו־קונפט"־רעדאַקציע געהאַט די געדולד אויסצוהע־רען אין גאַנצען וואָם איך האָב צו זאָגען, וואָלט זי זיך פערשפּאָרט די אָנמערקונג מיט דעם פּאַר־וואורף פון קנאַפּע גרינדליכקייט און אויספיהר־ליכקייט מיט די אָנדערע בעמערקונגען, וועלכע האָבען מיך געטראָפען אָבער זייערע פערפאַסערס וועה געטהאָן.

און מיין פּאָזיטיווער (פּינפּטער) פּאָרשלאָג איז אויף קיין פאַל ניט אָריגינעל. ער בעשטעהט איינפאַך אין דעם, אז עס זאָלען אין אָן אַרום דעם „פּאָרווערטס" ניט זיין מעהר קיין „דזשאַב־סאָציאַליסטען", מעהר נישט אין אָן אָנדער זין ווי דיעזער געשריי ווערט אָפט געברויכט.

עס איז נעמליך אָן אונזין צו זאָגען אז מען דאַרף כּלל ניט קיין דזשאַב־סאָציאַליסטען, וואָם דאָס וואָלט האָבען צו בעטייטען, אז אום צו פערהיטען גוטע סאָציאַליסטען פון „קאָרופּציאָן" זאָל מען די „דזשאַבס" געבען ניט־סאָציאַליסטען. צו זיין לאָגיש וואָלט דער רעדאַקטאָר, וואָם זיין עהרליכע סאָציאַליסטישקייט איז אָם וויכטיג־סטען, געדארפט זיין א רעפובליקאַנער אָדער א דעמאָקראַט. דאָס איז, פערשטעהט זיך, אונזין. פערקעהרט, ניט נאָר דארפען דער רעדאַקטאָר און אָלע מיטאַרבייטער, אפילו יעדער נייער נייעס־שרייבער זיין סאָציאַליסטען, נור אויך אין דעם ביזנעס אָפיס וואָלט מען דארפען געבען דעם פּאַרטוג א סאָציאַליסט לגבי א ניט־סאָציאַליסט, סאיידען מען קען ניט געפינען א פּאַסענדען מענ־שען צווישען סאָציאַליסטען פּאַר א גענויסען אמט (אָפיס) אין דעם מענעדזשמענט.

וואָם אָבער מען דארף יא טון כדי אויסצו־ברענגען (אָהן געוואַלטמיטעל, חלילה) דעם דזשאַב־סאָציאַליסט פון יענעם אַנדערען מין, ארום וועלכען עס איז אינדירעקט שוין פּריהער געריידט געוואָרען איז פּאָלגענדעס:

מען דארף מאַכען א כּלל, אז קיינער קען מעהר ניט זיין קיין ש ט י מ ב ע ר ע כ ט י ג־ ט ע ר פון די אַסאָסיאיישאָן אזוי גיך ווי ער ווערט א בעצאָהלטער בעאַמטער.

ווי געזאָגט, איז דאָס ניט אָריגינעל. מיט דיעזער פּאָדערונג צווישען אַנדערע זיינען מיר (די 52) ארויסגענאַנגען פון דער פּאָלישינג אַסאָסיאיישאָן פונ'ם אַבענדבלאַט.

אין אונזער צירקולאַר, ארויסגעלאָזען נאָך דעם 7טען יאנואר 1897, בעת 52 מאָן האָבען פערלאָזען די פּאָלישינג אַסאָסיאיישאָן פונ'ם „אַבענדבלאַט" איז געזאָגט געוואָרען:

„און נאָך איין רעזאָלוציאָן האָבען מיר בע־
„שלאָסען אָנצונעהמען אויסצורייניגען די
„בעוועגונג פון דזשאַב־סאָציאַליסטען. מיר
„האָבען בעשלאָסען דאָם קיין מיטגליעד פון
„די פּאָלישינג אַסאָסיאיישאָן זאָל קיין
„רעכט ניט האָבען צו האַלטען א בעצאָהל־
„טען דזשאַב אין דער צייטונג זאָלאַנג ער
„איז מיטגליעד. דאָס וואָלט זאָפּאָרט דורכ־
„געלופטערט די גאַנצע בעוועגונג און מיר
„וואָלטען זיך בעפרייט פון דיאיעניגע,
„וועלכע אינטערעסירען זיך מיט דער בע־
„וועגונג ווייל זיי מאַכען פון איהר א
„לעבען..."

און דאָן ווערט ערקלערט מיט א ביסעלע צופיעל עגטהוזיאַסטישען אָפּטימיזמוס, אז „דאָס וואָלט געווען א רעוואָלוציאָן."

אונטערשריבען איז דיעזער צירקולאַר גע־ווען ניט נור פון איצטיגע געגנער פונ'ם „פּאָר־ווערטס" ווי, למשל, מרם. האַלפּערין, זאַמעטקין, ליעף, מיללער, נעטטער, זווירין און ווינטשעווס־סקי, נור אויך פון היינטיגע פּאָרווערטסיסטען ווי למשל — איך כאַפּ וויעדער ארויס די בעקאַנ־טערע גענאַסען — אב. קאהאן, ליליענבלום, ה. קינג, מאקס פיין, ה. גאָלדין, מ. גילים, און אנדערע.

אָבער — און דאָס זאָג איך כדי ניט צו לאָזען קיין שום צוויפעל אין דעם פּרט — אפילו דיעזע רעזאָלוציע האָט ניט געקענט האָבען די אבזיכט צו מאַכען, אז סאָציאַליסטען זאָלען ניט

האבען קיין דושאבם אין דער צייטונג, נור אז זיי זאלען אויפהערען צו זיין מאכערס און בעלי־בתים, ד. ה., מאכערם, פון וועלכע עם הענגט אב די פאליטיק און די פיהרונג פון דער צייטונג און בעלי־בתים איבער זיך אליין, וועהרענד דאם געשעפט איז ניט קיין קאפאפראטיווע אונטער־נעהמונג, וואו יעדער ארבייטער איז א (חלק־) בעל הבית, נור א ריין קאפיטאליסטישער ביזנעס, מיט ארבייטער (סאיי גייסטיגע, סאיי פיזישע)

וואם ווערען בעצאהלט על פי חוקי הלוין־סיסטעם, מעהר נישט דער ריוח, די „עקספלואטאציע" נעהט ניט אין די קעשענעם פון אייגצעלנע פערזאנען, פון פריוואט־פערזאנען, זאנדערן אין דעם אוצר פון דער בעוועגונג אויף פערשיעדענע אופנים. ביי אזא אונטערנעהמונג אבער איז ניט מעגליך אז א דיענער, צי ער הייסט רעדאקטאר צי ער הייסט דושענייטאר, זאל זיין צו דער זעלבער צייט א בעל־הבית, און עם זאל ניט, צום ביישפיעל, אויסקומען, אז דעם רעדאקטאר'ס אונטערגעארדנטע (הענט) זאלען דורך זייערע וואוטם אין דער אסאסיאיישאן ניט ווערען זיינע בעלי־בתים, אדער אז דער מענע־דושער זאל ניט מוזען א סך ארונטערשלינגען פון די אפיס־לייט מחמת פון זייערע וואוטם הענגט אב זיין מלוכה. דאם זעלבע אין פיעל אנדערע פעלע.

נאטירליך, וועו דער כלל זאל דורכגעפיהרט ווערען אז קיין בעצאהלטער בעאמטער טאר ניט האבען קיין וואהל־רעכט און קיין וואוט אין דער אסאסיאיישען, וועלען זיי פון דעסטוועגען קענען בייוואוינען די ענגעראל־פערזאמלונגען, זייענדיג ניט ערגער פאר יעדען אנדערען פון די ענגאסטן, וועלכען מיר ווילען געבען א רעכט צו זיין אנ־ווועזנד ביי די עפענטליכע זיצונגען. חוץ דעם איז עם זעלבסטפערשטענדליך, אז זיי וועלען האבען „דאם ווארט" יעדעם מאל וועו זייערע דעפארטמענטס וועלען ווערען דיסקוטירט, אדער וועו זיי וועלען האבען אויפצוקלערען געווייסע פונקטען וואם זייטיגע מעמבערם פערשטעהען ניט אזוי גרינדליך.

.6

די געשעפטם־פיהרונג.

וועגען די געשעפטם־פיהרונג, אדער ביזנעס־מענעדזשמענט, ווי מען רופט דאם אויף ניו־יארקער אידיש, וועט מיר ניט אויסקומען פיעל צו רעדען נאך אלע די בעמערקונגען, וועלכע זיינען ביז איצט געמאכט געוואָרען.

די געשעפטם־פיהרונג בעשטעהט ביי א צייטונג ווי דער „פארווערטס" פון א פערוואלטונגס־ראטה און אן אפיס, מיט דעם מענעדזשער אלס הויפט־בעאמטען אינ'ם אפיס.

צו נעהמען דאם לעצטע צוערסט, וויל ווע־גען דעם איז ניטא פיעל צו רעדען, וואלט איך נור זאגען, אז אין דעם אפיס דארפען זיין אזוי וויט ווי מעגליך זאכפערשטענדיגע מענשען, סאי ביי דער סערקולייישען, סאי ביי די ביכער, סאי אין דעם רעקלאמען (אדווערטייזינג) דעפארטמענט, סאי אין דער זעצערייי, אין דעם פרעסרום אדער אין דעם מיליינג־דעפארטמענט. אז דאם איז איצט ניט דער פאל, וועניגסטענס אין איין דעפארטמענט, וויים איך אויף קלאר און וועו ניט מיין איצטיגע ספעציעלע לאגע, וואלט איך דא גלייך געקענט בעווייזען אז דער „פארווערטס" האט ביז איצט פערלארען טויזענדער צוליעב אוינפאכע אונווייסענהייט אין ביזנעס; אויפאך דערפאר, וואם זיינע פיהרער זיינען ניט מענשען מיט א ספעציעלע געשעפטם־קענטנים אין יעדען פאך, ערוואַרבען דורך א געוויסע שולונג אין דעם אמט, וועלכען זיי בעקלייידן, נור מענשען, וועלכע אנדערע, וואם פערשטעהען נאך וועניגער ווי זיי אליין, האבען זיי אווק־געזעצט אויף דעם ארט וואו זיי זיצען, און אזוי ווי דאם געלד וואם וועלט „געווייסטעט" קומט ניט פון קיין אייגיגען מעמבערם קעשענע מערקט ער דאם ניט, פיהלט ער ניט, וויים ער ניט.

דאם איז בנוגע צום אפיס, אויף וועלכען איך האב ניט קיין חשק זיך לענגער אבצושטעלען.

בנוגע צום פערוואלטונגס־ראטה איז מיין פארשלאג איהם צו מאכען גרעסער, מיט מעהר מאכט און בעסער ארגאניזירט. שוין דער פאקט אליין וואם די אסאסיאיישען־מיטינגס, חוץ אין אויסערגעוועהנליכע פעלע, וואלטען איצט אב־געהאלטען ווערען ניט עפטער ווי אלע פערטעל־יאהר, מאכט נויטוועגדיג אן אנדער מין פער־וואלטונגסראטה.

דיזער מוז פריהער פאר אלין זיין גרעסער.

ער מוז בעשטעהן, נאך מיין מיינונג, פון 15 פארשוין, אבער ניט דערפאר וויל מעהר דירעקטארס זיינען בעסער, וואם דאם איז זעלטען וועו דער פאל, נור דערפאר וויל מען דארף הא־

בען אן ארגאניזירטען פערוואלטונגסראטה, — אזעלכען וואס זאל בעשטעהן פון פערשיעדענע אונטער־אבטהיילונגען און זיי אלעמען צו האבען מוז די צאהל זיין א גרעסערע ווי — איצט ? דאס וויים איך ניט, אבער ווי — אין מיין צייט.

ביי מיר קומט אויס, אז א גוטער פערוואל־טונגסראטה דארף זיך צוטהיילען אויף דריי חלקים :

געשעפטס־פיהרונג 7 מאן ; קאנטראל־קאמיטע 5 ; בעשווערדען (גריוואנס־קאמיטע) 3 מאן.

עס איז אנצונעהמען, אז פון 15 פאָרזיכטיג געווועהלטע פערזאנען, וואלטען זיך לייכט אבגע־טהיילט די מענשען וואס האבען א שטיקעלע ידיעה פונ׳ם צייטונגס־געשעפט פון די, וואס זיינען אליין ניט פעהיג צו מענעדזשען, וואלטען אבער טויגען צו קאנטראלירען דעם געשעפט. פון דיזע ביידע, צוזאמען 12, וואלטען זיך נאטירליך אבטהיילען 3, וואס זייער עסק וואלט געווען צו אונטערזוכען אלערליי קלאגען, וואס קענען ארויינקומען געגען דעם אפיס.

חוץ דעם פערוואלטונגס־ראטה וואלט נויטיג געווען א „באארד אוו טראסטיעס", אין וועמעס נאמען מען וואלט געדארפט האבען אלע אינ־וועסטמענטס.

דער פערמעגען פונ׳ם „פאָרווערטס" וועלט גרעסער אלע יאהר און עס וואלט געווען ניט מעהר ווי רעכט, אז דער עולם — דער סאציא־ליסטישער — זאל זיך פיהלען זיכער, זאל וויסען אז קיין שווינדלער, וועלכער קען זיך על פי סבה אריינדרעהען צווישען די פיהרער פון דער צייי־טונג, קען ניט מאכען קיין קונקעל־מונקעל מיט דער „פראָפערטי".

אזעלכע „טראסטיעס" קענען זיין דריי על־טערע, בעקאנטע סאציאליסטען ; מענשען, וואס זיינען אין דער בעוועגונג ניט פון נעכטען. דיזע דריי קענען קאלעקטיוו אונטערשרייבען אלע וויכ־טיגע דאקומענטען, אין זייער נאמען קענען זיין אלע אינווועסטמענטס, זייער חתימה דארף מען האבען צו מארטגיידזשעס און אנדערע אזעלכע דאקומענטען. זיי דארפען זיך אבער ניט מישען אין די איינצעלהייטען פון דעם געשעפט. דאס איז ניט זייער עסק.

געווועהלט דארפען זיי ווערען זעהר פאָרזיכ־טיג און אויף א לענגערען טערמין : אויף וועניג־סטענס דריי יאהר.

איידער איך גיה איבער צום נעכסטען און וויכטיגסטען פונקט מוז איך זיך אויף א ווייל־קע צוריקקעהרען צו דעם פערוואלטונגסראטה.

איך גלויב נעמליך, אז די 15 דארפען האבען געמיינשאפטליכע מיטינגען העכסטענס איינמאל א מאנאט. ביי דיזע געמיינשאפטליכע זיצונגען דארפען פערהאנדעלט ווערען אזעלכע פראגען, וועלכע דאס געשעפטסקאמיטע ווייל אליין ניט ענטשיידען.

דיזער קאמיטעט פון 7 דארף זיך פערזאמלען אין אפים איינמאל א וואך. מיר לעגט זיך אויפ׳ן שכל, אז א מיטגליעד פון פערוואלטונגסראטה זאל קריגען בעצאהלט פאר צייטפערלוסט, וועל־כעס זאל אבער ניט אנגערופען ווערען שכירות און זאל דעם פערוואלטונגסראטה ניט ארונטער־ברענגען אונטער די רול פון אנגעשטעלטע פער־זאנען. דאס וואלט געווען לעכערליך.

7.

די רעדאקציע.

וואלט מיר וויכטיג געווען צו מאכען מיין ארטיקעל סענסאציאנעל גענוג כדי אז די גאנצע „סערקולייישען" פון דער „צוקונפט" זאל איהם לעזען, דאן וואלט דער קעפעל פון דיזען קאפיטעל געווען : „דאלאי סאמאדערזשאוויע !" מיט גרוי־סע אותיות. אבער חוץ וואס איך האב בדרך כלל פיינט סענסאציאנעלע מעטהאדען, איז מיר פשוט גאר ניט וויכטיג אז דאס זאלען לעזען אלע. וויכטיג איז, אז אלע אמת׳ע פרייונד פונ׳ם „פאר־ווערטס" זאלען עס לעזען און זאלען אזוי וויייט ווי מעגליך זיך בענוצען מיט דעם פארשלאג, וועלכען איך וועל דא מאכען.

אבער „דאלאי סאמאדערזשאוויע !" איז דער גרונדגעדאנק פון דאס וואס דארף דא געזאגט ווערען און, ווי מען וועט באלד זעהען, איז דאריו אויך קיין פאל ניט ענטהאלטען א פערזענליכער אנגריף אויף דעם איצטיגען רעדאקטאר, וויייל דאס וואלט געווען דער ריכטיגער דעוויז אפילו וועו אנאנדערער, עס מאכט ניט אויס, ווער, וואלט געווען אויף זיין פלאץ.

דער אמת איז, אז אויב מיר האבען דערווייל נאך ניט קיין אמת׳ע טעגליכע צייטונג אין דעם אידישען קווארטאל אין ניו יארק — ווי עס איז פריהער בעוויזען געווארען — האבען מיר אוי־גענטליך נאך ניט קיין אידישען רעדאקטאר.

לאמיר זיך פריהער פאר אלץ שטעלען די פראגע: וואס דארף זיין א אידישע סאציאליסטישע צייטונג?

אפשר וואלט בעסער זיין די פראגע נאך דייטלעכער צו מאכען און זי אזוי צו פארמולירען: וואס דארף זיין א אידישע סאציאליסטישע צייטונג אויב זי קען זיין, אויב זי קען „אפארדען" צו זיין דאס וואס זי דארף זיין?

דעם ענטפער איז ניט שווער צו געבען.

זי דארף, ערסטענס, געבען איהר לעזעפובליקום ניט נור אינטערעסאנטע נייעס, ד. ה., אזעלכע וואס פאסט זיך צו צום גייסטיגען ניווא פונ׳ם לעזער, נור אויך נייעס וואס וועט איהם, דעם לעזעפובליקום, אינטערעסירען וועלכע וועט איהם ביסלעכווייז דערצו צוגעוואוינען. לאז יעדער אייניגער פון די לעזער זיך פרובירען עראינערן ווי ווייט, ווי אונפערשטענדליך, ווי איבריג איז פאראגקומען אפילו די היינטיגע „אינטערעסאנטע" נייעס, וועלכע ער האט עס געלעזען גרינערהייט. וואס וואלט, למשל, דער באלטרעמאנצער בחור פאר צוויי־יאהרען, בעת ער איז אראב פון עלליס איילענד, פערשטאנען פון אזא פיקאנטע, אילוסטרירטע שטיקעל נייעס ווי די מעשה מיט די ערסטע פלוניית׳ע פון דעם נייעס ענגלישען קעניג? איצט פערשטעהט ער. פונקט אזוי וואלט ער מיט דער צייט פערשטעהן די איינצעלהייטען, כאפט אייך אן, פון דעם פראנצויזישען סאציאליסטישען זיעג ביי די שטיכוואהלען וועלכע מען וואלט דאס איהם גוט דערצוהלען און דערפאר ביי איהם דערוועקען אן אינטערעס, אנשטאט וואס מען גיט דאס איהם איצט איבער אהן א טעם און אהן א ריח און אין אייניגע פרטים אפילו ניט גאנץ ריכטיג — אין די נייעס.

א סאציאליסטישע צייטונג דארף אלזא געבען ניט נור אינטערעסאנטע נייעס, נור אויך נייעס וואס וועט מיט דער צייט ווערען אינטערעסאנט. דערצו איבער דארף מען האבען א רעדאקטאר וואס פאלגט נאך אלע וויכטיגע פאליטישע פאסירונגען איבער דער גאנצער וועלט, האט א גוטען נאז צו דערשמעקען און א גוטע אויג צום דערזעהען וואס טהוט זיך ארום איהם. דערצו דארף מען האבען א רעדאקטאר מיט א שטיקעל ידיעה פון די נימוסי המדינות, פון די געשיכטע פון זיין צייט, פון די פאליטישע פערוויקלונגען, פון אלץ וואס קומט פאר דא אין דער מדינה. גט׳ען (דיוואָרס־קייסעס, בלע״ז) און מארד־פראצעסען זיינען אפשר זעהר וויכטיג פאר דעם „לעזער פון גאס", אבער זיי זיינען ניט גאר די נייעס. אויב, דערפאר, א צייטונג זאל האבען א בילדענדען, ערציהערישען כאראקטער — און אויב א סאציאליסטישע צייטונג זאל עס ניט האבען קען זי פון מיינטוועגען געהן צו... צו די חעלעמער אינדיקעם — דאן מוז זי האבען א נייעס־דעדאקטאר, וועלכער זאל זיין עפעם מעהר ווי א קעפעלשרייבער; מוז זי האבען א נייעס־רעדאקטאר, וואס זאל זיך ניט דערפען קימערן וועגען קיין שום אנדער דעפארטמענט און זאל געהאלטען ווערען פראנטוואָרטליך פאר זיינעם; טאר זי, די צייטונג, ניט צולאזען אז אן אונפראנטוואָרטליכע פערזאן (מיט גוטע אבזיכטען, אדער ניט, איז דא ניט וויכטיג) זאל זיין דער בעל־דבר וואס גיט דער צייטונג איהר פנים, איהר ערסטע פייזוש.

דערפון איז געדרונגען אז איין רעדאקטאר איז גלאט ניט גענוג, אז מען דארף האבען לכל הפחות צוויי: אן אלגעמיינעם און א נייעס־רעדאקטאר. אבער מען דארף מעהר.

שטעלענדיג די פראגע מכח דעם וואס די צייטונג דארף זיין, האב איך „במחשבה תחילה" צוויי מאל אויסגעטייטשט: א אידישע סאציאליסטישע צייטונג. דער „פראוועדטם" שטויסט זיך אן טאג־טעגליך אויף פראבלעמען, פון וועלכע אונז האט זיך אפילו ניט גע׳חלום׳ט מיט 13 יאהר צוריק בעת מיר האבען איהם גענרינדעט. דאמאלס איז געווען גענוג די „קאלע־קאטקע" אלס ענטפער אויף דעם ציוניזמום, און אויף אלע רעדען אויף די ציוניסטישע קאנגרעסען, האבען מיר זיך אבגעראפען מיט אן אייניגע „עט!" אחד־העם מיט זיין „על פרשת דרכים", הערצל מיט זיין פאליטישען ציוניזמום, די ערוואכונג, די רעגעסאנס פון די העברעאישע ליטעראטור, וועלכע האט ארויסגעגעבען אין א משך פון עטליכע יאהר אייניגע ערסט־קלאסיגע שרייבער און פאעטען, אפילו דער אויפקומענדער „בונד" מיט זיין נאציאנאלען פראגראם פון קולטורעלע אויטאנאמיע און אזוי ווייטער האט אין אונזערע רייהען ביי קיינעם — חוץ אפשר ביים סאציאליסטישען עילוי א. ליעסין — ניט געפונען קיין אבקלאנג און קיין פערשטענדניס.

עס איז דערביי ניט וויכטיג וואס פאר א

שטעלע מען נעהמט צו דיזע אלע זאכען. וויכטיג איז אבער אז א אידיש־סאציאליסטישע צייטונג זאל ביי יעדער געלעגנהייט בעגעגנען יעדע נאציאנאלע ערשיינונג מיט א גרינדליכע קענטניס פון דער יודענפראגע, אפילו וועז ליעסין איז ברוגז מיט דער רעדאקציע, אדער ער קען ניט שרייבען צוליעב אן אנדער גרונד. וויכטיג איז אז אינ'ם „פאָרווערטס" זאל זיין, ניט א נאציאנאליסט פון דיזען אדער יענעם לאגער, נור א איד וואם איז א סאציאליסט און ווייסט ווי זיך צו שטעלען צו יעדער פראגע וואם שווימט ארויף אויף דעם אונענדליכען בלוטדורכפליצטען שטראם, וואם מען רופט אידישע געשיכטע.

וויכטיג איז, אז די נייעס־שרייבער וועז זיי קומט אוים צו מאכען „וועלטנעשיכטע" פון עט־וואם וואם האט פאסירט אין דער אידישער וועלט זאלען, כאפט אייך אן, ניט קענען בלייבען ביי דער מיינונג, אז אברהם גייגער און שילערס גייגער (אין „קאבאלע אונד ליעבע") זיינען געווען גליעדשוועסטערקינדער. דאם איז, מוז איך זאגען, נאך ניט פארגעקומען, אבער איז, ווי איוב, א גוטער משל (לויט נאך דעם מאן דאמר: איוב לא היה ולא נברא אלא משל היא).

ווי מען זעהט, זיינען שוין צוויי רעדאקטערע ניט גענוג. עס בעט זיך א דריטער פער־אנטוואָרטליכער רעדאקטאר: א סאציאליסטי־שער איד.

אבער אפשר נאך וויכטיגער איז טאקע א אידישער סאציאליסט — פאר א צייטונג ווי דער „פאָרווערטס", ד. ה., ווי ער דארף זיין.

עס איז אמת, אז אין דעם פרט איז אינ'ם „פאָרווערטס" פאראן גענאסע פייגענבוים, וועל־כען פערשיעדענע מענשען העלפען אוים פון דער זייט און, שטעל איך מיר פאר, גענ. בורגין פון אינעווענינג. אבער קיין פראנטווארטליכער סאציאליסטישער רעדאקטאר איז ניטא. קיין איינהייטליכקייט אין דער סאציאליסטישער ריכ־טונג איז ניטא. קיין נאציאנאל־פאליטישער פראגראם איז ניטא. קיין טאטע־און קיין מאמע איז ניטא. עס איז ניטא דער מאן, וועלכער זאל דער צייטונג געבען איהר סאציאליסטישע פיזיא־נאמיע. עס איז ניטא ניט, חלילה, דערפאר, ווייל מיר האבען ניט קיין אידיש־סאציאליסטישע גדולים, נור ווייל די דאזיגע סאציאליסטען זיינען פון דרויסען. דר. פעסקין, וואם איז צווישען דיזע דער עהרליכסטער, גרינדליכסטער און האט נאך די געוואוינהייט צו לעזען סאציאליסטישע ליטע־ראטור, איז א מאן וואם היילט קראנקע און שרייבט פאר אונז וועז־ניט־וועז, בין מנחה למעריב, צווישען א „קאנפעינמענט" און א קייך־הוסט, חוץ איהם ווער? און דערביי שטעהט כמעט יעדער מיטארבייטער אויף א בעזונדערן נאציאנאלען פראגראם: דער איז אן אסימילא־טאר, יענער א רוסישער מענשעוויק, דער דריטער א פע־פע־עס'ניק, דער פיערטער א בונדיסט, דער פינפטער אן אבלאכער פון אלע פיער אנדערע מיט א „לייסענס" דארויף פונ'ם אלגעמיינעם רעדאקטאר, וועלכער איז אליין, אין גרונד האר־צען, נאך היינטיגען טאג א אידישער נארארא־וואלעץ.

איך גלויב ניט אז איך דארף זיך פערברייטען פיעל מעהר אויף דיזען פונקט. דער לעזער זאגט שוין אליין:

הא למדת, דערפון לערנסטו, אז א „פאר־וועדטס", ווי ער דארף זיין, נויטיגט זיך אין א פעראנטוואָרטליכען סאציאליסטישען רעדאק־טאר. דאם וויעדער הייסט, אז מיר האבען שוין פ י ע ר רעדאקטערע.

אבער אפילו פיער קלעקען ניט.

חוץ דעם אלגעמיינעם רעדאקטאר, דעם נייעס־רעדאקטאר, דעם אידישען רעדאקטאר און דעם סאציאליסטישען רעדאקטאר דארף ביי אונז זיין איינער וואם זאל זיך בעשעפטיגען מיט די יוניאנס, מיט די פיעלע פערשיעדענע פעראיינען, וועלכע האבען קולטורעלע בעשטרעבונגען, מיט'ן ארבייטער־רינג א. אז. וו.

צו גאנען א יוניאן א נדבה אין צייט פון א סטרייק איז גאווים זעהר שעהן. דאם קען אבער טאן י ע ד ע ר וואם האט גאלד און ניט דוקא א סאציאליסטישע צייטונג. פון דיזער האט מען א רעכט צו ערוואַרטען, אז זי וועט זיך אינטערעסי־רען מיט יוניאנס אי נאכ'ן סטרייק, אי פאר'ן סטרייק.

נעהמט, צום ביישפיעל, די איצטיגע צייט.

דער גרויסער וויסט־מיקערס סטרייק, דער גרויסער מאי־פאראד, די עפענטליכע סימפא־טהיע, וועלכע האט זיך ארויסגעוויזען אין בריידע פעלע, בעווייזען אז עס איז ענדליך געקומען די צייט צו בויען אין אונזער היגע בעוועגונג, צו בעפעסטיגען די שוואכע יוניאנס, צו היילען די קראנקע און פערקריפעלטע צווישען זיי, אויפצו־וועקען די טויטע יוניאנס תחית המתים. עס איז

געקומען די צייט און וואָס פאר א געלעגנהייט וואָלט דאָ זיין פאר א מענשען אינ׳ם פאַרווערטס מיט א פעדער אין דער האַנד, וועלכער האָט א געניוע קענטנים פון ארבייטער־פראָגען און ארבייטער־אָרגאַניזאַציעס! וועלכע דער „פאָר־ווערטס" וואָלט נור געהאט ביי זיך — אינעווי־ניג — א רעדאַקטאָר וואָס אינטערעסירט זיך געניג מיט יוניאָנס, חוץ די אנדערע אויבען־דערמאָנטע זאַכען, אום אויף זיי אויפצופאַסען, זיי צו קריטיזירען, וועלכע נויטיג, זיי צו ווייזען זייערע פעהלערן יעדעסמאָל וועלכע זיי מאַכען א פעהלער, צו פאַרדערן דין וחשבון פון זייערע פיהרער וואו דאָס איז נויטיג!

עס איז ניט געניג אין צייט פון סטרייק אָנצופאַלען אויף די באָסעס — „עז אין דיוטי בעינד" — און מיט זיי צו לערנען בלק אויף דער ערסטער פיידזש און זיי צו סטראשען אויף דער פיערטער, דערביי אמאָל נכשל וועלכע מיט א טרייפען „וואָנט" אויף דער דריטער, וועלכעם פאַסירט וויל אונטען אין אָפיס זיינען טאקע ניטא געניג דזשאב־סאַטיספאַקשען, — דאָס אלעס איז ניט געניג.

דער יוניאָן־רעדאַקטאָר דארף האָבען אן אויג אומעטום, דארף פערשטעהען דעם יוניאָניזמוס בכלל און דארף זיין פעראַנטוואָרטליך פאר זיין דעפּאַרטמענט. נור אלס ארבייטער־צייטונג האט דער „פאַרווערטס" א רעכט צו עקזיסטירען.

האָבען מיר שוין פינף.

צו זיי בעט זיך א זעקסטער: א רעדאַקטאָר אין דעם דעפּאַרטמענט פון ליטעראַטור און דראַמא, ד. ה., פאר די ליטעראַטור וואָס מען גיט דעם עולם צום לעזען און פאר די קריטיק פון אלץ וואָס וועלט געדרוקט און געשפּיעלט.

בנוגע צו די ערסטע איז אונמעגליך צו זאָגען אלץ וואָס וואָלט געדארפט געזאָגט ווערען אין דער ראַמקע פון א זשורנאל־ארטיקעל. אין דעם „פאַרווערטס" זיינען געווען אלע מעגליכע רא־מאַנען אין די לעצטע עטליכע יאָהר, אָריגינעלע און איבערזעצטע. איך וויים אזוי פיעל וועגען זיי אום צו זאָגען, אז די איבערזעצטע זיינען מייסטענס פערקריפּעלטע: ענטוועדער וויל דער איבערזעצער מוז וואָס גיכער קומען צו „די רעכטע געדיכטע" און מוז וואָס גיכער מאַכען א סוף וועז די שיטערקייט הייבט אן צו קאַסטען סערקולייישען. אדער זיי זיינען פערקריפּעלט און צו׳הרג׳עט וויל די איבערזעצונג ווערט געמאַכט „פּיעס־וואָרק", פון האַנד צו מויל, דורך פעקטא־רי־ענד, וועלכע ווערען דאָס — און ניט חלילה אין „פאַרווערטס" אליין — אפילו פון מענשען מיט אן אמת׳ן ליטעראַרישען טאלענט.

וואָס אנבעטרעפט די „אָריגינעלע" ראַמאַנען, איז גענוג צו וויסען, אז היינטיגע צייטען, וועז אלץ ערשיינט אין בוך־פאָרם — איך ערוואַרט צו זעהן אין בוך־פאָרם אלטע וויצנער לוחות, דעם בריעפקאַסטען פון די „פרייע ארבייטער שטימע" (שנת תרם"ט), די אדווערטייזמענטס פון וויי־סאַצקי׳ס טהעע, די ספּיטשעס פון אונזערע סטאַרס אין די טהעאַטערע, א זאַמלונג פון אידישע פאַסטאַל־קארדס, ארויסגעראַטעוועט פונ׳ם „דעד לעטער אָפיס" א. אז. וו. — עס איז, זאָג איך, גענוג אָנצוואוייזען אויף דיזען פאקט און דערביי אויפמערקזאם צו מאַכען אז עס פאַלט קיינעם ניט איין איבערצודרוקען דיזע אָריגינעלע ראַמאַנען פונ׳ם „פאַרווערטס", אפילו ניט דעם „פאַרווערטס" אליין, אום ניט צו דער־פען פיעל מעהר רעדען און איינפאך צו שטעלען פינטעלעך.....

און דאָן די ארט פון אָנצייגען זיי! אין דער לעצטער צייט איז עפעס שטיל געווארען, אָבער נאָך מיט א יאהר צוריק פלעגט די מארק־שרייעריי דערגעהן ביז׳ן העכסטען גראד פון... איך וויל דאָס וואַרט ניט געברויכען. דערביי האָט ניט דער „פאַרווערטס", ניט קיין שום אנ־דערע צייטונג, וועלכע האָט דאָסזעלבע געטאָן, קיינמאָל נאָרנישט עררייכט מיט דיזע מעטאָדען. איהר מעגט אייער סחורה ריהמען ביז איהר ווערט „בלוי אין געזיכט", איהר נארט ניט דעם לעזער. טויג אייער ראַמאַן ניט פאלט איהר דורך ווי א יאָוועז דורך סכך, איז ער דאגענגן ווירקליך אינטערעסאַנט וועלען אייך דאָס די סטענדס און די אגענטען לאָזען ווייסען דורך דעם הימלישׁ־זיסען קלאַנג פון קיילעכדיגע קופערנע פענניעס.

אז דא איז נויטיג א פעראַנטוואָרטליכער רעדאַקטאָר, וועלכער זאָל קיין אנדער עובדא ניט האָבען ווי צו לעזען אלץ וואָס איז ווערטה צו לעזען, סאי נייע, סאי אלטע אין דער וועלט־ליטעראַטור און צו איבערזעצען, אדער לאָזען איבערזעצען חדשים פאַראוים גאנצע שריפטען, כדי ער זאָל קענען אורטהיילען איבער זיי אין זייער גאנצקייט, — אז אזא פערזאָן אין דער

צייטונג איז נויטיג איז דאכט זיך, איבריג, נאָך עקסטרא צו בעווייזען.

זאָגען ווי׳ל איך נור נאָך, אַז דער ליטעראַטור־רעדאַקטאָר דארף זיין א מאַן צו זעהן אַז די צייטונג זאָל האָבען, חוץ גוטע סקיצען, אויך קריטיק איבער געדרוקטע און געשפּיעלטע ליטעראַטור. — חוץ אפשר די פערב׳ענדטע, פערנאַרטע, לאַנג שוין בלינד און טעמפּ־געוואָרענע חסידים און פאַנאַטיקער פון די איצטיגע רעדאַקציע, איז ניטא אַן אינטעל׳יגענטער לעזער — פון שרייבער איז אָבגערעדט — וועל׳כער זאָל האָבען א גוט וואָרט צו זאָגען פאַר די ליטעראַרישע קריטיק אינ׳ם „פֿאָרווערטס". און דאָ רעד איך שוין אפי׳ו ניט וועגען די גאַרדין־קריטיקען פון פאַר צווויי יאהרען — איך ווי׳ל ניט צום ענד פון מיין אַרטיקל׳ן וועלען גראָב — נעהמט וואָס פאַר א קריטיק איהר וויל׳ט און פערגל׳ייכט זי מיט אַן אָבהאַנדל׳ונג פון בעל׳ מחשבות, ניגער, פּריש־מאָן, ענטין, בן־יקיר, שנעעפאל׳ און אנדערע מעהר אָדער וועניגער בעקאַנטע שרייבער פון ביידע זייטען אַטל׳אַנטיק, וועל׳כע בעשעפּטיגען זיך גאַנץ אָדער טהיי׳ל־וויי׳ז מיט אידישע קריטיק און איהר וועט קריגען פון דער פּאָל׳קספּערוואָל־טונג נאָך אַן ערגערע מיינונג ווי איך האָב. איהר וועט יעדענפאל׳ם אונטערשטיצען מיין פּאַרשל׳אג אַז דער „פֿאָרווערטס" דארף האָבען א פּעראַנט־וואָרט׳ל׳יכען ליטעראַרישען רעדאַקטאָר.

מיר האָבען אויך דעם אופן פינף רעדאַקטעראָר און אַ׳ל׳נעמיינעם רעדאַקטאָר.

וואָס, וועט איהר פרעגען, האָט דיזער, דער אַ׳ל׳נעמיינער, צו טאָן נאָכדעם ווי כמעט די גאַנצע ארבייט איז צוטהיי׳ל׳ט געוואָרען צוויישען די פינף?

ער דארף זיין דער „מענעדזשינג עדיטאָר". ניט קיין שעף־רעדאַקטאָר, ניט אַן אויבערהאַר איבער די אַנדערע, זאָנדערן א פערמיט׳ל׳ער צווישען זיי. ער דארף האָבען די מאַכט צו ענטשיידען אויפ׳ן אָרט א סכסוך וועגען פּל׳אַץ און צייט, ווי׳ל די צייטונג מוז ערשיינען און מען קען זי ניט אָבשטעל׳ען ביז די רעדאַקטערע וועל׳ען זיך דערשמועסען. זיין ענטשיידונג קען נאכהער דיסקוטירט ווערען, קען געבראַכט ווערען פאר׳ן אסאסיאיישען אויב נויטיג, אבער אויפ׳ן אָרט איז ער דער בעל׳ דבר וואָס זאָגט: דאָס קומט היינט אריין און דאָס ניט. ער קען ניט ארויסוואַרפען וואָס איהם געפעל׳ט, ער קען עס נור אָבשטעל׳ען אויף א טאָג, אָדער מעהר ביז דער גאַנצער רעדאַקציאָנס־באָארד האָט א מעג־ל׳יכקייט צו אורטהיי׳ל׳ן צווישען איהם און דעם בעטרעפענדען רעדאַקטאָר.

אויפמערקזאָם ווי׳ל איך מאַכען, אַז מיין פּל׳אַן איז צו האָבען א רעדאַקציאָנס־באָארד וואָס זיצט א י נ ע ו ו נ י נ ג אין דער צייטונג און טהוט אויך סאָל׳ידע ארבייט. איך בין איבערצייגט, אַז אַנשטענדיג ווי די רעדאַקטערע זאָל׳ען ניט בעצאָהל׳ט ווערען, וואָל׳ט מיין פּל׳אַן ניט קאָסטען דעם פּאָרווערטס קיין פּול׳ע הונדערט דאָל׳אַר א וואָך מעהר ווי עס קאָסט די איצטיגע רעדאַקציע.

געווים, אין א טאָג וואָל׳ט זיך דאָס אל׳ען ניט ל׳אָזען דורכפיהרען. שוויעריגקייטען וועל׳ען זיכער זיך בעווייזען אזע׳ל׳כע, וועל׳כע איך קען ניט פּאָראויסזעהען, אָבער מיר, וואָס האָבען געהאַט צו קעמפּפען פאַר די צייטונג צוויישען 1897 און 1904, זיינען בייגעקומען גרעסערע שוויעריגקייטען און נור פייגל׳ינגע וועל׳ען מורא האָבען צו פרובירען א נייעם עקספּערימענט.

איצט א וואָרט וועגען זיך.

וואָל׳ט איך געווען מיט 15 יאהר אינגער, וואָל׳ט איך פאַר דיזען פּראָגראַם אויפגעהויבען א קאמפּף מיט אל׳ע מיינע כוחות.

וואָל׳ט איך געווען א מעמבער פון דער אסאָסיאיישען, וואָל׳ט איך דעם קאמפּף צוערסט אָנגעפאַנגען אין דער אסאָסיאיישען גופא.

אינגער קען איך אָבער ניט ווערען און א מיטגל׳יעד פון דער „פֿאָרווערטס־אסאָסיאיישען" קען איך, אין מיין איצטיגער ל׳אַגע, אויך ניט זיין.

איך האָב זיך דערפאַר אויך דעם אופן אויס־געשפּראָכען אין דער „צוקונפט".

געדענקענדיג דעם תלמודישען מאמר: „ל׳א עליך המלאכה לגמור" (דו ביזט ניט פערפל׳יכטעט די ארבייט צו ענדיגען) האל׳ט איך אז פאַר מיר איז גענוג געווען אויסצורעדען דאָס ערסטע וואָרט. וועט זיך אימיצער אָברופען איז געווים גוט: וועט ער מיין ארבייט פּאַרטזעצען. טאָמער ניט, וועל׳ איך וויסען, אז די צייט איז נאָך ניט געקומען, וואָס דערפאַר וואָל׳ט מיין פערזענל׳יכע אנשטרענגונג אויך וועניג וואָס העל׳פען.

יעדענפאל׳ם האָב איך געטאָן מיין פל׳יכט.

אויגוסט בעבעל

פון מיין לעבען

אר בעבעל'ן האָט זיך אָנגעהויבען א נייע פעריאָדע אין לעבען: די וואנדערי־יאָהרען. טהיילס צו־פֿום, טהיילס מיט'ן באָהן האָט ער געוואנדערט פון שטאָדט צו שטאָדט. ערשט אין דער פיערטער שטאָדט, אין שפּייער, האָט ער זיך אָבגעשטעלט ארבייטען אויף א פּאָר חדשים. אָבער ווי נור עס איז געקומען דער פריהלינג, האָט איהם געמומען ציהען וווייטער. און וויעדער האָט ער דורכגעוואנדערט אייניגע שטעדט ביז ער האָט זיך אָבגעשטעלט אויף זומער אין פרייבורג. „אין יענער צייט" — דערצעהלט בעבעל — „איז געווען א גרויסער דוחק אויף שניידער־געהילפען, און אזוי ווי איך בין געווען א גוטער פוס־געהער און האָב מיט מיין אויסזעהן געמאכט דעם אייגדרוק פון א שניידער־געהילף, פלעגען פיעלע שניידער־בעלי־בתים צושטעהן צו מיר, איך זאל ביי זיי אָנקומען ארבייטען. אייניגע פון זיי האָבען ניט געוואָלט גלויבען, אז איך בין ניט קיין שניידער, אנדערע פלעגען זיך ענטשולדיגען, פאר וואָס זיי נעהמען מיך אָן פאר א שניידער, ווייל איך „זעה אוים פונקט ווי א שניידער".

„אין פרייבורג האָב איך א זעהר אנגענעהמען זומער פערבראכט. וואָס מיר האָט געפעלט זיינען געווען חברים. קיין פאראייניגונג צווישען די חברים פון זעלבען פאך האָט דאָמאָלס ניט עקזיסטירט. קיין פאָליטישע פעראיינען, צו וועלכע איך זאל קענען צושטעהן אלס ארבייטער — אויך ניט. פאר ריינע פערגניגונגס־פעראיינען האָב איך ניט געהאט ניט קיין חשק, ניט קיין געלד. דאָ האָב איך זיך דערוואוסט, אז עס עקזיסטירט א קאָטוילישער חבר־פעראיין פון געהילפען, וועלכער האָט זאָגאר גערהאט אן אייגענע הויז. נאָכדעם ווי איך האָב זיך איבערצייגט, אז מען נעהמט דאָרט אָן אנדערשגלויביגע אויף, בין איך צוגעשטאָנען צו דעם פעראיין, כאָטש איך בין געווען א פּראָטעסטאנט."

שפּעטער איז בעבעל געווען א מיטגליעד פון קאָטוילישע פעראיינען אויף אין אנדערע שטעדט און האָט קיין חרטה ניט געהאט. אין יענע פערשיעדענע האָט דאָן געהערשט טאָלעראנץ צו אנדערש גלויביגע: דאָס זיינען געווען א מין בילדונגס־פעראיינען. זיי האָבען געהאט אויך לעזע־צימערם מיט צייטונגען און זשורנאלען, אמת, אפילו נור קאָטוילישע, דאָך פלעגט מען זיי זיך קענען דערווייסען וואָס עס טהוט זיך אין דער וועלט. „פאר מיר" — זאָגט בעבעל, — „וועלכער האָט שוין אין די לעצטע שול־יאָהרען און נאכהער אין די לעהר־יאָהרען זיך זעהר שטאַרק אינטערעסירט מיט פּאָליטיק, איז דאָס געווען די הויפּטזאך."

לענגער ווי ביז סעפּטעמבער האָט בעבעל ניט געקאָנט אייניזעהן אויף אן אָרט. ער האָט זיך ווידער אוועקגעלאָזען וואנדערן. אויפ'ן וועג האָט ער זיך געטראָפען מיט איינעם א טיראָלער שנייידער, און זיי האָבען געוואנדערט צוזאמען. „אזוי ווי געלד האָבען מיר געהאט וועניג" — דערצעהלט ער, — „און בעטלען איז דאן ניט געווען קיין שאנדע פאר א האנדווערקער־געהילף, פלעגען מיר אפט נענוג קלאפען אין די טירען."

אזוי האָט בעבעל ארומגעוואנדערט פון שטאָדט צו שטאָדט חדשים־לאנג. דעם שניידער אלס חבר האָט ער פערלאָרען; איין צייט האָט ער געוואנדערט אליין, נאָכהער געפונען אן אנדער חבר. פאסירונגען, האלב־קאָמישע, האלב טראגישע זיינען פאָרגעקומען ניט וועניג. ערשט אין אָקטאָבער האָט בעבעל זיך אָבגעשטעלט ארבייטען אין רעגענסבורג צוזאמען מיט זיין חבר „ביי דעם גרעסטען גראָביאן פון נאנצען לאנד באיערן." לאנג איז ער אויך דאָרט ניט איינגעזעסען. א קריעג מיט'ן מייסטער האָט איהם געצוואונגען שוין דעם 1סטען פעברואר, אין קעלט און שנעע זיך צו לאָזען וווייטער אויף דער רייזע. א חבר האָט זיך באלד וויעדער געפונען. געוואלט האָבען זיי זיך אריינכאפען אין עסטרייך, אָבער אויפ'ן גרענעץ האָט מען גערפט ווייזען, אז מען האָט ביי זיך פינף גולדען

דען. דאָס האָבען זיי ביידע ניט געהאַט. אוּן דערפאר האָבען זיי זיך בעשלאָסען צו ווערען „דושענטשלייט". זיי האָבען זיך ארומגעפּוצט, אָנגעטהאָן ווייסע קאָלנערס אוּן אויף דער לעצטער סטאַנציע פּאַר'ן גרענעץ געגומען די באהן. אוּן דאָס האַט זיי טאַקע אויף אָבגענאָלטען. די בעאַמטע האָבען זיי דורכגעלאָזען ניט פּרעגענדיג אפילו וועגען געלד.

אריבער די גרענעץ, האָבען זיי זיך געגומען וויעדער שלעפּען צו־פוס בעטלענדיג. ערשטוינט זיינען זיי געווען, וואָס מען האַט זיי געגעבען גאַנצע הויפענס מיט קלײן־געלד. דאָך ביים בעצאָלען אין אכסניא האַט זיך ארויסגעוויזען, אז דאָס זיינען מטבעות, וועלכע מען נעהמט מעהר ניט. אזוי האָבען זיי זיך דערשלעפּט ביז זאלצבערג, וואו בעבעל האַט בעקומען ארבייט אוּן איז פערבליבען כמעט א גאנץ יאָהר, ביז ענדע פעברואר, 1860. „וואָס מיר איז שפּעטער אין מיין לעבען אויסגעקומען אלס א רעטעניש" — זאָגט בעבעל —„איז, ווי אזוי זיך ארומשלעפּענדיג אזוי פיעל, אָפט ווערענדיג דורכגענעצט ביז די ביינער אוּן פריהרענדיג אזוי שטארק, בין איך קיינמאל ערנסט ניט קראנק געוואָרען. יוגענד איז גובר א סך זאכען."

יענער זומער 1859 איז געווען א מלחמה־זומער. אין נאָרד־איטאַליען איז אָנגענאַנגען א קריעג צווישען עסטרייך אוּיף איין זייט אוּן איטאַליען אוּן פראַנקרייך אויף דער אַנדערער זייט. „איך" — דערצעהלט בעבעל — „בין געווען אזוי אויפגערעגט פוּן די פּאָליטישע פּאַסירונגען, אז די זונטאָגס פלעג איך ניט ארוים פוּן קאָפּע, ביז איך פלעג ניט דורכלייענען אלע צייטונגען. (אין די אַנדערע טעג פלעג איך ניט האָבען ניט קיין געלד, ניט קיין צייט צו פערברענגען אין קאָפּע). א פּריסע איז דאָמאָלס ניט געווען זעהר חשוב ביי די עסטרייכער אוּן, אלס גוטער פּריסע, פלעג איך זוכען צו פערטהיידיגען די פּאָליטיק פוּן פּריסען. דאָס פלעגט מיר אָבער ניט גלאַט אָבגעהן. מעהר ווי איינמאל פלעג איך מוזען זיך אָבטראָגען פוּן שענק־טיש, אויב איך פלעג ניט וועלען בעקומען קלעפּ."

„וועז די פרייוויליגע טיראָלער יעגער האָבען זיך געגומען בעווייזען, האַט מיך ווידער אָנגעצאָפּט די תשוקה צו נייע ענדערונגען אין מיין לעבען. צוזאמען מיט מיין חבר האָב איך זיך געמאָלדען אלס פרייוויליגער. איך האָב אָבער בעקומען דעם ענטפער, אז קיין פרעמדע נעהמט מען ניט אָן, נור טיראָלער. זיך דערווייסענדיג, אז פּרייסען גרייט זיך צו מלחמה, האָב איך בעשלאָסען זיך צו מעלדען אלס פרייוויליגער אין דער היימאטה; איך האָב תיכף געשריבען צו מיין אָפּעקון, ער זאָל מיר פּאַר דעם צוועק ארויסשיקען אויף הוצאות. אין א קורצע צייט ארום האָב איך בעקומען דאָס געלד — זעקס טאָלער. אָבער אונטערדעסען האַט די מלחמה זיך געענדיגט. דאָס געלד איז מיך צוריק־געקומען, וועז איך בין נעכסטען פריהלינג צוריקגעפאָהרען נאָך וועטצלאר".

דער לוין איז געווען אויף אין זאלצבורג, ווי איבעראל, זעהר נידעריג, שפּאָרען האַט מען ניט געקאָנט. אין הערבסט האָב איך געקויפט אויף אָבצאָהלונג דעם ערשטען פּאָלטאָ אין מיין לעבען, אוּן אלס געווייסענהאפּטער מענש האָב איך אונטערגעהונגערט צו קענען מאכען מיינע וועכענטליכע אבצאהלונגען."

אויף אין זאלצבורג איז בעבעל צוגעשטאַנען צום קאַטוילישען פּאַראיין, אין וועלכען 35 מיטגליעדער פוּן 200 זיינען געווען פּראָטעסטאַנטען. אין דיזען פּאַראיין האַט בעבעל געדארפט פּאָר־לעזען א געדיכט. אָבער ער האַט בשום אופן ניט געקאָנט זיך אָבגעווהנען פוּן דעם פעהלער צו פערבייטען א וואָרט אין דער לעצטער ריפּמע. אוּן עס איז אויך געווען אויף א יום־טוב פוּן דעם פּאַראיין, וועז בעבעל האַט געשפּיעלט די ערשטע אוּן לעצטע פּאַרטיי בילארד אין זיין לעבען.

„דעם 27טען פעברואר 1860 האָב איך זיך אוועקגעלאָזען אויף מיין רייזע צוריק אהיים, קיין באיערן. קיין באהנען זיינען נאָך דאָן ניט געווען אין דרום־באיערן, אוּן בכלל האַט א האַנדוואָרקער דאַמאָלס בילִיגער אוסגעמאכט, געהענדיג צופוס אוּן בעטלענדיג ביסלעבהייז. אין מיטען מערץ בין איך, נאָך אַן אבשיעד פוּן צוויי יאָהר ווידער אָנגעקומען אין וועטצלאָר. פּאַר א סאָלדאַט האַט מען מיך ניט אָנגענומען צוליעב מיין אַלנעמיינע קערפּער־שוואכקייט. מען האַט מיר אָבגעליגט אויף א יאָהר. דאָס זעלבע איז געווען אויף אין א יאָהר ארום אין האַלע, אזוי, אז סוף כל סוף האַט מען מיך אין גאַנצען בעפרייט פוּן מיליטער־דינסט.

„דערווייל בין איך אָנגעקומען ביי א איד־שען דרעקסלער. אָבער אזוי ווי די יאהרעסצייט איז געוואָרען אלץ שעהנער, אוּן וועז איין מאָל

זיינען אריינגעקומען דריי פון מיינע שול־חברים און מיר דערצאלט, אז זיי געפינען זיך אויף דער וואנדערשאפט נאך לייפציג, האט מיך וויעדער א צופֿ געטהאן פון אהט און איך האב זיך בעשלאָסען זיי אנצוויאגען. איך האב געהאפט, אין דריי טעג זיי אנצוויאגען, דען אין געהן צופום בין איך געווען א מיידים אן קיינער האט מיר ניט געקאנט אריבעריאגען.

„ביז איצט האב איך קיין ברעקעל חשק ניט געהאט צו בעקענן זיך מיט זאקסען און לייפציג. און פון מיינטוועגען וואלט איך דאמאלם גאנץ גוט אויסגעקומען ניט זעהענדיג לייפציג. און דאך האט גראדע דיזע רייזע מעהר ווי אין אן אנדער ריכטונג בעשטימט מיין גאנצע צוקונפט. אט אזוי בעשליסט אפט דער צופאל דעם שיקזאל פון מענשען.

„איך וואלט נאך געוואלט בעמערקען, אז פון דעם שפרוך: „דער מענש איז דער שמיעד פון זיין גליק", האלט איך זעהר וועניג. דער מענש געהט שטענדיג נור נאך די אומשטענדען און פערהעלטניסע, מיט וועלכע ער איז ארומגע־רינגעלט און וועלכע שרייבען איהם פאר זיינע האנדלונגען. פון פרייהייט איז דערבי וועניג וואם פארן. אין די מיסטע פעלע קען דער מענש גאר ניט פאראויסזעהן דעם פועל־יוצא פון זיין האנדלונג. ערשט שפעטער פערשטעהט ער, צו וואם עם האט איהם געבראכט. א טריט אויף רעכטם אנשטאט אויף לינקס, אדער פערקעהרט, וואלטען איהם געבראכט אין גאנץ אנדערע פער־העלטניסע. דעם קלוגען ווי דעם פאלשען שריט דערקענט ער, געווענליך, נאך די רעזולטאטען. אפטמאל קען ער גאר ניט פערשטעהן, צו ער האט געהאנדעלט גוט אדער שלעכט, ווייל ער האט ניט מיט וואם צו פערגלייכען. דער „סעלף־מייד־מען" עקזיסטירט נור אין זעהר בעדינגטער געשטאלט. הונדערטע אנדערע, וועלכע האבען פיעל מעהר אויסגעצייכענטע מעלות ווי יענער, וועלכער איז ארויפגעשטיגען למעלה, בלייבען אין פערבארגענהייט, לעבען און געהן אונטער, ווייל אונגינסטיגע אומשטענדען האבען גע־שטערט זיי עולה לגדולה צו זיין, דאם הייסט, ווייל זיי האבען געשטערט דעם ריכטיגען גע־ברויך און אויסנוצונג פון זייערע פערזונגליכע אייגענשאפטען. „די גליקליכע אומשטענדען" גיבען ערשט דעם איינצעלנעם דעם ריכטיגען פלאץ אין לעבען. פאר די פיעלע אנדערע, פאר מענשען אהן א צאהל, וועלכע בעקומען ניט די־זען ריכטיגען פלאץ, איז דער לעבענס־טיש ניט גענדעקט; אבער וען די אומשטענדען זיינען גינסטיג, דאן מוז מען האבען די נויטיגע קראפט זיך צו קענען צופאסען צו זיי. דאם קען מען בעטראכטען אלם דעם פערזונליכען פערדיענסט פון איינצעלנעם.

„די דריי פרוינד האב איך אנגעיאגט נאך איידער זיי זיינען אנגעקומען אין טהירינגען. איך בין געקומען צו דער רעכטער צייט, כדי צו העלפען איינעם פון די חברים, ביי וועלכען די פים האבען אנגעהויבען וועה צו טאן און איהם צו פיהרען אונטערן ארעם. דאם פלעגט ארויס־רופען א געלעכטער ביי די איינוואוינער פון די ערטער, וועלכע מיר פלעגען פערבייגעהן. אין וויימאר האבען מיינע בעגלייטער ערקלערט, אז זיי קענען וויטער ניט געהן, וויל זיי אלע דריי האבען שוין וואונדען אויף די פים. זיי האבען געוואלט פאהרען ביז לייפציג מיט'ן באהן. איך האב געגען דעם פראטעסטירט, וואהרים איך האב געהאט גאנץ וועניג געלד, און וואם וועט זיין, וען אין לייפציג וועט מען קיין ארבייט ניט ג־פינען? דאך מיין פראטעסט האט ניט געהאלפען און איך האב געמוזט מיטפאהרען. דעם 7־טען מאי, 1860, 11 אזייגר בייגאכט, זיינען מיר אנגעקומען אין לייפציג. זיך ארומקוקענדיג אין דער פריה, בין איך זעהר צופריעדען געבליבען מיט דער שטאדט. איך האב אויך געהאט גליק און בעקומען ארבייט אין א וואלקשטאט, וואו איך האב זיך בעקאנט מיט אזא ארטיקעל, וועל־כער האט מיך שפעטער געמאכט זעלבסטשטענ־דיג. וואלט איך אנגעקומען א מעת־לעת שפע־טער וואלט דער פלאץ שוין לאנג געווען פער־נומען. אט אזוי האט וויעדער דער אויגענבליק פון גליק בעשלאסען מיין צוקונפט.

„אין א קורצע צייט ארום האב איך אנגע־פאנגען צו בונטעווען געגען די שפייז, מיט וועל־כע מען האט מיך און די זעקס אנדערע ארביי־טער געקארמעט. אין אייניגע וואכען ארום האב איך שוין געהאלטען אזוי וויט מיט מיינע חברים, אז זיי האבען מסכים געווען, דאם מיר זאלען צוזאמען זיך בעקלאגען פאר'ן מייסטער און ערקלערען, דאם אין פאל, אויב מען וועט אונזער שפייז ניט פערבעסערען, וועלען מיר פערלאזען די ארבייט. מיר האבען, אלזא, גע־סטראשעט מיט א סטרייק. איידער אויגער פון

אונז האָט נאָך געהאַט דאָס ווארט. אָבער די פּאָרמע פון קאמפּף איז געקומען פון דער זאך אליין. דער מיסטער איז געווען אויסער זיך. ער האָט ערקלעהרט, דאָס ער פערשטעהט די קלאגע ניט, איהם שמעקט דאָס עסען גאנץ גוט. דאָס איז געווען גאנץ נאטירליך. ער מיט זיין פאמיליע פלעגען עסען נאָך אונז און זיי פלעגען בעקומען אנדערע שפייז. דאָס האָט ער ניט גע־ווואסט. נאָך פיעלע פערהאנדלונגען זיינען מיר געקומען צו אן אָבמאך, אז ער וועט אונז צאָהלען א געווויסע סומע אין געלד און מיר וועלען קענען זיך אנדינגען עסען וואו אונז וועט פאסען. ער האָט גע'טענה'עט, אז ער איז צופריעדען, ווארים זיין פרוי פלעגט ער בעצאָהלען פאר אונ־זער עסען מעהר ווי אונז. שפעטער האָבען מיר אויסגע'פועל'ט, אז די ארבייט זאל זיך אנהויבען ניט 5 אוייגער אין דער פריה, זאנדערן 6. מיר פלעגען איינפאך בלייבען ליגען ביז 6 אין די בע־טען. נאָך שפעטער האָבען מיר אויסגע'פועל'ט, ער זאל אונז צאָהלען פון שטיק. דאָס איז גע־ווען זעהר שווער אויסצופיהרען, ווייל ער האָט מורא געהאט, אז מיר וועלען מאכען שלעכטע ארבייט. ער האָט אָבער אין דעם א טעות גע־האט. און צום סוף האָבען מיר אויך אויסגע־פועל'ט, אז מיר זאָלען ניט דארפען וואָהנען ביי איהם אין הויז."

(פּאָרטזעצונג פּאָלגט)

דר. ק. פּאָרנבערג

איבער דער וועלט

(א סאָציאל־פּאָליטישער איבערזיכט)

וועלט־געשיכטע און צייטונגס־פּאָליטיק. — די צווויי „העלדען" פון חודש. — די מעלות פון א קאָנסטי־טוציאָנעלען קעניג. — פּאָליטיש־סאָציאלער פּארטשריט און קעניגטהום אין ענגלאנד. — „טעדי" דער העלד אויף א ווייל. — די „שטילע" פּאָסירונגען. — דער טוידט פון צווויי „ריטער דער גוטען". — מארק טווויין און ביערנסטערנע ביערנסאן אין דער „צוקונפט". — די וואָהלען אין פראנקרייך. — די סאָציאליסטישע זיעגען אין פראנקרייך און שפאניען. — די „כינעזישע מויער" פון אמעריקאנער קאנגרעס און דער נייער אידישער „הערצענס־קאנדידאט" פון נויטען דיסטריקט. — גענאָסע מאיר לאנדאָן'ס גלענצענדער דעביוט אלס אידישער פּארשטעהער. — די איממיגראציאָנס־פראגע אויפ'ן פּארטיי־קאנגרעס. — ווי אזוי געט. מארריס הילקוויט האָט „גוט געמאכט". — דער זיעג פון דער פרייער איממיגראציאָן און הילקוויט'ס פערדיענסט.—די 10טע קאָנוואנשאָן פון „ארבייטער רינג". — די זייטיגע אישוס און די הויפּט־פראגען. — קולטור און אינטעליגענץ אין „ארבייטער רינג".

וואָלט די וועלט־געשיכטע געווארען געשריבען נאָך די צייטונגס־כראניק און צייטונגס־פּאָליטיק, דאן וואָלט דער פערפלאָסענער חודש געדארפט אָנגערופען ווערען דער עדוארד־רוזוועלט חודש. דער טוידטער קעניג פון ענגלאנד און דער לע־בעדיגער — צו לעבעדיגער — עקס־פּרעזידענט פון די יונייטעד סטייטס, האָבען פערנומען דעם אויבען־אָן אין דער פּאָליטישער כראניק.

פון דיעזע צווויי הויפּט־העלדען פון חודש איז רוזוועלט געווען „אהער". וואָבענלאנג האָט מען ניט אויפגעהערט צו פערקלינגען די אויערען און פערטומלען די מוחות מיט דעם „זיעגעס־צוג" פון אונזער „טעדי". די האַליי־קאָמעט איז פיעלייכט די איינציגע, וואָס קען מיט טעדי'ן קאָנקוריערן אין הלכות צייטונגס־סענסאציע.

דאָך וועט נאָך דעם גרויסען טומעל און הו־האָ, פרובירט מען נאָך דענקען וועגען דעם: וואָס פאר אן אינערליכען וועדטה און אלגע־מיינע, בלייבענדע בעדייטונג דיעזע צייטונגס־געשיכטען האָבען? — דאן וועדט מען נשתומם: הבל־הבלים; גארנישט שבגארנישט איז די בע־דייטונג פון דיעזע „וועלט־פּאָסירונגען".

דורך די פיעלע שבחים, וואָס עס האָבען זיך געשאָטען פון אלע זייטען אויף דעם קבר פון עדוארד דעם 7טען, ציהט זיך דער איין לייט־מאָטיוו: ער איז געווען א שטרענג־קאָנסטיטו־

ציאנעלער קעניג. ער האָט וועניג זיך געמישט און וועניג געשטערט דעם גאנג פון פּאָליטיש־סאָציאלער ענטוויקלונג פון ענגלאנד. און אויב ענגלאנד איז אין לעצטע יאָהרען מיט א פעסטען פוס ארויף אויפ'ן וועג פון פּאָליטיש־סאָציאלען פּראָגרעס, אויפ'ן וועג פון ראַדיקאַלע רעפּאָרמען און סאָציאלע עקספּערימענטען, האָט עדוארד אם וועניגסטען א חלק אין דעם געהאט און אם וועניגסטען איז עס געווען נאָך זיין גוסט און נאָך זיין פּראָגראַם.

די זעלבע לאָגע וועט בלייבען אויך אונטער זיין נאכפאָלגער דזשאָרדזש. צו ברצון, אָדער בעל־כרחא, וועט אויך דער נייער קעניג זיין פונקט אזוי „לאָיאל", פונקט אזוי געהאָרכזאם צו דער קאָנסטיטוציאָן, ד. ה. ער וועט פאקטיש אויך שפּיעלען פונקט אזא אונבעדייטענדע רא־ליע אין דעם לעבען און אין דער פּאָליטיק פון לאנד, ווי זיין פאָטער. אין ענגלאנד האלט דאָס פאָלק אזוי ווייט שוין, אז עס האָט מעהר אפילו קיין זאָרג און קיין מורא ניט פאר דעם, אז זיינע אייגענע קעניגע זאָלען קענען ערנסט וואָס עס איז קאָליע מאכען, און וועגען אזא זאך ווי פּערזענליכע פּאָליטיק האָבען אפילו די קעניגע אליין דאָרט שוין פערגעסען צו טראכטען.

די ערשטע „גרויסע" היסטאָרישע פאָסירונג פון חודש, דער טהראָן־וועקסל אין ענגלאנד, איז אָזוי באמת מעהר א פּריוואָט־זאך, אָדער א פאמיליען־געשעהענים, אידער א פּאָליטישע ער־שיינונג. נאָך וועניגער פּאָליטישען וועדטה און אינערליכע בעדייטונג האָט דער „זיעגעס־צוג" פון טהעאָדאָר רוזוועלט.

עס איז שווער צו זאָגען, וואָס עס שטעקט הינטער דיעזען גרויסען טאראראָם, מיט וועלכען די צייטונגען האָבען בעגלייט רוזוועלט'ס בעזוך אין אייראָפּא; צו דיעזער טאראראָם קומט נור א דאנק דער אויסערגעוועהנליכער פעהיגקייט פון רוזוועלט'ן צו מאכען סענסיישענס און זיך צו אדוואָרטייזען, אָדער הינטער דעם שטעקט נאָך א בעהאלטענער פּאָליטישער צוועק, א מין נייער פּרעזידענטשאפּטס־בום, אָדער דערגלייכען — יעדענפאלס איז איין זאך זיכער: אין רוז־וועלט'ס רייזע גופא, אין זיינע רעדען און „לעק־טשורס", אין זיין „געלעהרזאמקייט" אין „די־פּלאָמאטיע" איז ניט ענטהאלטען קיין זאך, וואָס זאָל רעכטפערטיגען דיעזע גרויסע אויפמערקזאמ־קייט פון דער עפענטליכער מיינונג. זייער אי־נערליכער וועדטה איז גליייך ווי גאָר ניט.

אויב מען קען ציהען פון דיעזער גאנצער קאָמעדיע א מוסר השכל איז עס, ראשית, אז מען דארף גאָר ניט זיין א „פון גאָטעס גנאדען געוועהלטער" מאָנארך צו קענען אימפּאָנירען דער גאנצער „געקרוינטער" געזעלשאפט. און והשנית, אז די נאציאָנאלע אייטעלקייט פון די אמעריקאָנער איז זעהר לייכט צו קיצלען. די „געקרוינטע" און „ערלויכטעטע" מאָכטהאָבער פון אייראָפּא האָבען געוואָלט א ביליגע חניפה טהאָן דעם אמעריקאָנער שאָוויניזמום. און דאָס איז זיי גאנץ לייכט געלונגען.

עס זיינען לעצטען חודש פאָרגעקומען פּאָ־ליטישע פאָסירונגען פון פיעל גרעסערער בעדיי־טונג און בלייבענדער ווירקונג, צווישען וועלכע די פאָרלאָמענטס־וואָהלען אין פראנקרייך פער־נעהמען דעם ערשטען פּלאָץ. אָבער זיי זיינען געווען ניט סענסאָציאָנעל גענוג און די צייטונגען האָבען קיין גרויסען אינטערעס פאר זיי ניט גהאט.

עס זיינען אפילו געשטאָרבען לעצטען חודש פּערזאָנען, וואָס זיינען „משכמם ומעלה" העכער פאר דעם טוידטען און דעם לעבעדיגען „העלד" פון חודש: מארק טווין און ביערנסטערנע ביערנסאָן. אָבער דאָס זיינען דאָך „ריטער פון גייסט", ניט קיין געקרוינטע און אונגעקרוינטע מאכט־האָבער. און דערפאר האָט זייער טוידט אויך ניט צוגעצויגען צו זיך אזוי פיעל אינ־טערעס.

אין נעקסטען נומער „צוקונפט" וועלען מיר ברייננגען צווי אויספיהרליכע אבשעצונגען פון די ביידע פערשטאָרבענע גרויסע שריפטשטעלער. איבער מארק טווין שרייבט דושאָזף אירען. איבער ביערנסטערנע ביערנסאָן שרייבט דר. י. קלאָרמאָן. מיר וועלען ביי דיעזער געלעגענהייט אויך איבערזעצען צווי ערצעהלונגען, בעזונדערס בעריהמטע, בעזונדערס כאראקטעריסטישע פאר די שאפונגס־ארט פון די ביידע פערשטאָרבענע שריפט־שטעלער.

דערווייל ווילען מיר נור, צוזאמען מיט דער

גאנצער אינטעליגענץ פון דער וועלט, בעדויערען דעם פערלוסט פון דיעזע צוויי גרויסע מענער.

שטיל, גלאט, אהן בעזונדערע אויפרעגונג, אהן סקאנדאלען און סענסיישאנס זיינען די נייעסטע וואהלען אריבער אין פראנקרייך. דאס אליין איז שוין א גרויסע נייעס, א גרויסער פארטשריט אין פראנקרייך. מען האט שוין גאר קיין מורא ניט פאר איבערראשונגען, מען געהט צו די וואהלען אהן מורא און זארג, טאמער וועט די רעאקציאן קומען צום רודער.

און באמת האבען די רעזולטאטען געוויזען, אז די אידעע פון דעמאקראטיע און רעפובליק איז שוין פעסט איינגעוואורצעלט ביי דער פראנצויזישער נאציאן און אז די ראדיקאלע שטימונג פון די וואהלער־מאסען איז ניט קיין צייטווייליגע, פארבייבערגעהענדע ערשיינונג. די „לינקע" אלס גאנצע איז ניט נור בעשטעטיגט געוואָרען אין איהר לאגע אלס הערשענדע מאיאריטעט, זאנדערן זי איז נאך פערשטארקט געוואָרען דורך די גרויסע מפלה פון די „סאמע רעכטע": פון די מאנארכיסטען, קאטאליקען און די איבעריגע רעאקציאנערע חברותא.

דער בעדייטענדסטער און פרעהליכסטער רעזולטאט פון די לעצטע וואהלען אין פראנקרייך איז דער גרויסער, און ביז צו א געוויסען גראד זאגאר איבערראשענדער זיעג פון דער געאייניגטער סאציאליסטישער פארטיי.

דער זיעג איז געווען גרוים ביי די ערשטע וואהלען, ווען די פארטיי האט בעקומען מעהר ווי א מיליאן שטימען, א צואוואקס פון א פיערטעל מיליאן שטימען. דער זיעג איז געווארען פאלשטענדיג, ווען די פארטיי איז ארויס מיט 76 געוועהלטע דעפוטאטען, אנשטאט די פריהערדיגע 55, און ווען די „אונאבהענגיגע סאציאליסטען", די שטערער און צושטערער פון דער פארטיי־איינהייט און פארטיי־דיסציפלין האבען פערלארען עטליכע מאנדאטען.

אויסגעזוהן האט עס פאר די וואהלען זאהר טרויעריג. צו די אלטע פראלעטאריש־רעוואלוציאנערע געגנער פון דער פארטיי, די רעוואלוציאנערע סינדיקאטען, איז צוגעקומען א נייער, „דער אנטי־פארלאמענטארישע קאמיטעט" פון געוועזענע מיטגליעדער פון דער פארטיי גופא פון די אזוי גענאנטע „רעוואלוציאנערען", וועלכע האט געגרינדעט 250 לאקאלע גרופען. שפעטער, ביי די שטיכוואהלען, האט דער הויפט פון דיעזע „רעוואלוציאנערען", הערווע, ארויסגעגעבען די חכמה'דיגע פארלאלע: צו שטימען איבעראל געגען די רעגיערונגס־פארטייען, אלזא דאס הייסט פאר אלע רעאקציאנערען. די פאר־טיי גופא איז געווען ניט איניג. איהרע מיטלען זיינען געווען קליין.

דיעזע אלע טרויעריגע צושטענדע פאר די וואהלען מאבען דעם זיעג פון דער פארטיי נאך פיעל גרעסער און גלענצענדער. די קאמפיין איז געווען זעהר א שוואבע, אזא שוואבע, אז דער גאנצער קאמפיין־פאנד פון דער פאראיניגטער פארטיי האט בעטראפען 870 פראנק, לעז און שרייב: 174 דאלאר. קיין ברענענדיגע אישוס זיינען ניט געווען, און דאך האבען א פיערטעל מיליאן נייע וואהלער גע־שטימט פאר די סאציאליסטישע פארטיי.

אזא זיעג איז א דאפפעלטער זיעג!

אין דער זעלבער צייט מיט די שטיכוואהלען אין פראנקרייך, זיינען פארגעקומען אלגעמיינע פארלאמענטס־וואהלען אויך אין שפאניען. דארט זיינען רעפובליקאנער און סאציאליסטען טהיילס געגאנגען צוזאמען, טהיילס בעזונדער. אבער אן ערפאלג, א גרויסען, א דורכדרינגענדען האבען זיי ביידע נעהאט.

אלס רעזולטאט פון דיעזען ערפאלג קומט די וואהל פון ערשטען סאציאליסטישען דע־פוטאט אין שפאנישען פארלאמענט. דיעזער ערשטער סאציאליסטישער דעפוטאט איז דער בעדייטענדסטער און עלטעסטער פיהרער פון דער פארטיי, פאבלא איגלעזיאס, דער רעדאק־טאר פון דעם צענטראל־ארגאן „על סאציא־ליסטא".

אויך אין דער אלטער שפאניען איז אלזא די פעסטונג דורכגעבראכען. אויך אין פארלא־מענט אין מאדריד איז ענדליך אריין אלס זיעגער דער ערשטער טרעגער פון דער רויטער סאציא־ליסטישער פאהן.

דער יונייטעד סטייטס קאנגרעס בילדעט דערווייל די איינציגע אויסנאהמע. איז דער איינציגער נאציאנאלער פארלאמענט צווי־שען אלע ציוויליזירטע פעלקער פון דער וועלט, וואס איז פרי פון סאציאליזמום. דאס איז

זיכער ניט קיין גרויסע מעלה און ניט קיין גרויסער כבוד פאר דעם קאנגרעס אליין. דאס איז אבער אונטער אלע אומשטענדן א גרויסע שאנדע פאר'ן אמעריקאנער פראלעטאריאט. און עס מוז ווערן דער זארג און די אויפגאבע פון די סאציאליסטען פון לאנד ביי די נעכסטע וואלען, אין דיעזען נאוועמבער, צו צורייסען דיעזע זייערע „ארמוטהס־צייגנים" און דורכצובראכען די „כינעזישע וואנד" פון קאנגרעס.

די ניו־יארקער אידישע סאציאליסטען האבען שוין אין פעלד זייער קאנגרעס־קאנדידאט. אונזער קאנדידאט פאר דעם ניינטען דיסטריקט איז דעם מאל אונזער אלטער פריינד און בעקאנטער, גענ. מאיר לאנדאן.

צוויישען די אידישע סאציאליסטען איז קוים דא איינער, ווער זאל זיין אזוי פאפולער און בעליעבט צוויישען די ברייטע אידישע ארבייטער־מאסען, ווי גענ. מאיר לאנדאן. ער איז דער אמת'ער „הערצענס־קאנדידאט" פון דער איסט סייד, דער עכטער „קינד דעם פאלקעס", וואס ליעבט די אידישע מאסען, וואס פערשטעט זייערע נויטהען און פיהלט זייערע ליידען.

מיר ווילען ווענען גענ. מאיר לאנדאנ'ס קאנדידאטור נאך פיעל האבען צו זאגען. די „צוקונפט", צוזאמען מיט אלע אידישע סאציאליסטען פון ניו־יארק, ווילען זיכער מיט גרויס חושק און ענערגיע ארבייטען פאר די ערווארטלונג פון גענ. לאנדאן אין קאנגרעס. ווארום מיר אלע ווילען געפינען אונזער דאפעלטען שטאלץ אין דעם, אויב אונזער אידישער קאנדידאט וועט זיין דער ערשטער, וואס וועט אין קאנגרעס דורכברעכען די כינעזישע וואנד, מיט ווילען דאס אמעריקאנער פאלק האט זיך פערמויערט נענען סאציאליזמום.

דערווייל ווילען מיר נור גראטולירען אונזערע איסט־סיידער דיסטריקטען מיט זייער גוטער אויסוואל.

איצט קומט די צייט פאר אן ענערגישען און טיכטיגען קאמפיין. עס איז אפילו נאך פריה. אבער אזוי ווי מיר ווילען פיהרען אן ערציהונגס־און אויפקלערונגס־קאמפיין, דארף קיין טאג ניט פערלארען ווערן, און די ברענטשעס פון „ארבייטער רינג", וואס האבען אזוי פריה צונויפגערופען א קאנפערענץ מכח דיעזען קאמפיין, פערדיענען בעזונדערען קרעדיט.

די אייניגע ארויסטרעטונגען פון אונזער קאנדידאט אלס אידישער פארשטעהער אויפ'ן פארטיי־קאנגרעס — וואוהין ער איז געפאהרען צוזאמען מיט גענ. וואלף, אלס פערטרעטער פון דער אידישער אגיטאציאנס־ביורא—זייען זיכער גענוגן אזוינע, וואס מוזן בעדיי־טענד נאך פערשטארקען זיין פאפולאריטעט. עס איז גענוגן ניט נאר זיין מוטהיגער און ענערגישער קאמפף פאר פרייע, אונבעשרענקטע אימיגראציאן, עס איז גענוגן ניט נאר זיין גלענצענדע פערטהיידיגונג פון די רעכטע פון די „פרעמד־שפרעכענדע"; עס איז גענוגן זיין עכטער אידיש־פראלעטאריער שטאלץ וואס מוז ענטציקען יעדען אידישען פראלעטאריער.

אין זיין רעדע וועגען דער אימיגראציאנס־פראגע האט גענ. לאנדאן אונטער אנדערעם גענאגט פאלגענדעס: „אלס א איד פיהל איך זיך ניט בעהרט פון די גוטע בעמערקונגען וואס זיינען גענאכט גענוארען מכח אידען. א ו נ ז אויסשליסען קענט איהר ניט. 2000 יאהר האט מען גענוזט אונז צו פערניכטען, אבער אהן ערפאלג. דער איד גהערט צו א ראסע, וועלכע מען קען ניט פערניכטען.

„וען איהר שליסט אוים מענשען דערפאר וואס זיי זיינען יאפאנעזער אדער כינעזער, זייט איהר עובר געגען א גרונדפרינציפ פון סאציאליזמום, א פרינציפ וואס איז גוט גענוג פאר דייטשלאנד, דאס לאנד פון קארל מארקס, אבער ניט גוט גענוג פאר דאס לאנד פון בערגער, אנטערבערג און וואנהאפ; גוט גענוג פאר אי־טאליען, אבער ניט גוט גענוג דא.

„זייט איהר גרייט זיך אבצושפאלטען פון אינטערנאציאנאלען סאציאליזמום? איך רייד דא ניט אים אינטערעס פון די אידען, וואהרום אונז איז דאס גאר ניט שייך; גענען אונזער אימיגראציאן זיינען ניטא קיין בעשרענקונגס־געזעצען און עס קענען אזוינע געזעצען ניט זיין. איך רייד דא אבער אים נאמען פון די אונטער־דריקטע ראסען, אים נאמען ניט נאר פון די פרינציפען פון דער אינטערנאציאנאלער סאציא־ליסטישער בעוועגונג, זאנדערען אויך אים נאמען פון געוועהנליכע עהרליכקייט און גערעכטיגקייט און אין נאמען פון די פרינציפען פון אמעריקא־ניזם, ווי איך פערשטעה זיי."

עס ווען גענוים פרעהען אונזערע לעזער זיך

צו דערוויסען, אז נעט. מאיר לאנדאן האט אנגע־
זומען דעם אויפטראג צו בעריכטען פאר די „צוקונפט" וועגען פארטיי־קאנגרעס. אזוי ווי דער קאנגרעס האט זיך פערצויגען א גאנצע וואך, איז ועוועז פאר אים אונמעגליך נאך אין דיעזען זומער צו קומען מיט זיין ארטיקל, און צוזאמען מיט זיין ארטיקל מוזן אונזערע בעטראכטונ־גען אויך אבגעלעגט ווערען ביז'ן נעכסטען חודש.

מיר ווילען נור זאגען אייניג ווערטער וועגען די וויכטיגסטע פראגע פון קאנגרעס, נעמ־ליך, וועגען די לייזונג פון דער אימיגראציאנס פראגע.

וואלט דער קאנגרעס נור אויפגעטהאן דאס אליין, וואס ער האט ענדליך ארבגענומען פון דער סאציאליסטישער פארטיי דעם שאטען פון אימיגראציאנס־פיינדליכקייט און ראסען־אונ־טערשיעד, וואלט זיין בעדייטונג און זיין אויפטהו אויך געווען שוין געוואלטיג גרויס. און אז דער „סאבסטיטוט" פון נעט. מארים הילקוויט, בעזונ־דערס און דער — פון מארגאן פארגעשלאגענער און פון הילקוויט אקצעפטירטער פארם — אין וועלכען עם ווערט נור אויסגעדריקט די צושטי־מונג צום פערבאט פון דעם „אימפארט", ד. ה., פון בעוואוסטזיניגע, אבזיכטליכע אריבערברענ־גונג פון פרעמדע ארבייטער דורך די קאפיטא־ליסטען מיט דעם דירעקטען צוועק צו סקעבען און צו צושטערען די ארבייטער־ארגאניזאציא־נען — אז דיעזער סאבסטיטוט געפינט זיך אין פולען אינקלאנג מיט דער שטוטגארטער רעזא־לוציאן, קען ביי קיין פערשטענדיגען און עהרלי־כען לעזער פון דיעזען „סאבסטיטוט" קיין שום ספק ניט זיין. דער צווייטער טהייל פון דיעזען „סאבסטיטוט" זאגט אויסדריקליך, אז די „פאר־טיי טרעט ארוים נעגען יעדע אויס־שליסונג,פון וועלכען עס איז אימיגראנטן צולייב זיין רא־סע אדער נאציאן". דאס איז קלאר דייטליך און בינדענד.

דער אומשטאנד וואס נעט. אלזשארנאן ליע האט נעוואלט צו דיזען „סאבסטיטוט" צוטשע־פען זיין „אמענדמענט", וועלכער פאסט זיך צו איהם ווי א פאטש צו גוט־שבת און וועלכער טראגט א אויסגעשפראכען פיינדליכען כארא־טער צו נעוויסע ראסען, איז אין בעסטען פאל נור א בעווייז פון דער שוואכער לאגיקע פון נעט. ליע. הילקוויט אליין איז ענטשיעדען און מיט גרויס שארפקייט ארויסגעטרעטען נעגען דיעזען אמענדמענט, וועלכער איז אויך אזוי קלענליך דורכגעפאלען.

הילקוויט'ס שלום־רעדע צו זיין „סאבסטי־טוט" איז בכלל נעווען די איבערציגענדסטע פערטהיידיגונג פון פרייע אימיגראציאן און די קרעפטיגסטע צושטערונג פון דעם שרעקען־געשפענסט מכח די „אזיאטישע נעפאהר". אין דער צייט וואס די פערפאסער פון „מאיאריטעט־רעפארט" : די נענאסטן אנטערמאן, וואנהאפ און בערגער, בעזאנדערס די ערשטע צוויי, האבען ניט אויפגעהערט צו שרייען וועגען זייערע „טיע־פע" צוויי־יעהריגע „שטודיען" פון דער אימי־גראציאנס־פראגע, ניט ברענגענדיג פון דעסט־ווענען ניט איין ציפער, ניט איין פאקט צו בע־שטעטיגען זייערע בהויפטונגען ; אין דער צייט וואס זיי האבען געארבייט נור מיט פראזען וואס האבען געציעלט צו דערוועקען די „שקורנע" קאנ־קורענץ־געפיהלען פון די אמעריקאנער ארבייטער, איז הילקוויט געקומען מיט א האנד פול מיט ציפערען און סטאטיסטיקס און געוויזען, אז עס איז גאר ניטא אזא זאך אין אמעריקא ווי „אזיאטישע" געפאהר.

אין אמת'ען איז הילקוויט'ס „סאבסטיטוט" געווען דער אייניציגער פארשלאג, וואס האט אנ־ערקענט פרינציפיעל די גלייכהייט פון אלע ראסען און נאציאנען ביי דער בהאנדלונג פון דער אימיגראציאנס־פראגע. און די אננאהמע פון זיין פארשלאג מוז דערפאר מיט גרויס פרייד און צופריעדענהייט בעגריסט ווערען. די גלענצענדע נידערלאגע פון נעג. ליע מיט זיין וועלען ארייג־טראגען אן אויסנאהמס־געזעץ נעגען די אזיאטען האט דיעזען זיעג פון עכטע סאציאליסטישע פרינציפען פערפאלשטענדיגט.

מיט דריי יאהר צורוק, אויפ'ן אינטערנא־ציאנאלען קאנגרעס אין שטוטגארט, האט היל־קוויט פייערליך פערשפראכען גוט צו מאכען זיין פעהלער און דעם פעהלער פון דער פארטיי אין דער אימיגראציאנס־פראגע. דער שרייבער פון דיעזע שורות איז דאן צוגעגאנגען גליך אויפ'ן ארט צו איהם און האט איהם גראטולירט מיט דיעזען פערשפרעכען, אויסדריקענדיג א בעדוי־ערען פאר די זעהר שארפע — כאטש בשום אופן ניט פערזענליכע — פאלעמיק געגען איהם אין דער „נייער צייט" און אין א רוסישער ברא־

שורע צור פערטהיידיגונג פון פרייע אימיגראַציאָן.

מיט צופריעדנהייט קענען מיר איצט זאָגען, אַז געט. הילקוויט האָט זיין פערשפּרעכען געהאַלטען. ער האָט גוט געמאַכט די זאַך. ער האָט דעם גוטען נאָמען און די עהרע פון דער פּאַרטיי גערעטעוועט דורך זיין גלענצענדע עכט שטאַטמענישע האַנדלונג אויפֿן קאָנגרעס און דערפּאַר גראַטולירען מיר איהם וויעדער.

די 10טע קאָנוועניאָן פון „אַרבייטער רינג“ איז געווען זעהר אַן אינטערעסאַנטע נאָך איהר טאָגעס אָרדנונג און — אין אַלגעמיין — זעהר אַ בעפריעדיגענדע נאָך איהרע רעזולטאַטען.

מיט די אויסנאַהמען פון אייניג זייטיגע אינציידענטען, וועלכע האָבען פּעראורזאַכט פּערבייהעגדע שטורעמס, זיינען די פערהאַנדלונגען פּאַראיבער גאַנץ רוהיג. דיעזע זייטיגע אינציידענטען: די פרינציפּיעלע אויסשלאָסונג פון אַ דעלעגאַט פּאַרטיי וואוטען אַ קאַפּיטאַליסטישען טיקעט, די סכסוכים וועגען די אימיגראַציאָנס־רעזאָלוציאָן, דער אינציידענט מיט „אַרבייטער“ — זיינען אַלע אַזויַנע, וועלכע האָבען אייניגע לייכ דירעקט מיט דעם „אַרבייטער רינג“ און זייַנע פּראָבלעמען ניט צו טהאָן. אַלטע פּאַרטיי שטרייטיגקייטען, פּאַרטיי־חשבונות און אַלגעמיינע פרינציפּיעלע מיינונגס־פערשיעדענהייטען האָבען זיך דאָ אַריינגעריסען פון דער זייט.

פון די אייגענטליכע אַרבייטער רינג־פּראָגען איז נור געווען די אַרגאַניזאַציאָנס־פּראָגע, וועלכע האָט אַרויסגערופען א קלאַרע שיידונג פון דער דעלעגאַטען אין צוויי ריכטונגען: אין אַ צענטראַליסטישע און אויטאָנאָמע. דער זיעג פון דער סטייט־אויטאָנאָמי אין דער קאָנטראָלע איבער לאָקאַלע אַרגאַניזאַציאָנס־אַרבייט מוז, נאָך אונזער מיינונג, זעהר וואַרעם בעגריסט וועדען. בעגריסט מוז נאָך מעהר וועדען דער בעשלוס צו שאַפען א שטענדיגע קאָמיטע פּאַר קולטור־אַרבייט און צו געבען דיעזע קאָמיטע בריייטערע מיטלען. דיעזער בעשלוס איז בעזונדערס ערפּרעליך, דעם יאָהר, וועהן די קאָנוועניאָן האָט אַרויסגעוויזען שוין אַ צו שטאַרקע נייגונג צו פערשלייסען דעם פּאַקט געגען אַלע אָהן אויסנאַהמע הילפּס־בעדירפּטיגע אין דער „בעוועגונג“.

עס איז צו בעדויערן, דאָס וואָס גרעסער, רייכער און מעכטיגער דער „אַרבייטער רינג“ וועדט, אַלץ אַ גרעסער קמצנות וווייזען אַרוים זיינע קאָנוועניאָנס. שוין היינט האַלט שוין אַזוי וויַט, אַז צווייפען די אַרטהאָדאָקסישע אַרדענס גיבען מאַנכע אוים בעדייטענד מעהר אויף צדקה, ווי אונזער כמעט אייניגער פּראָלעטאַריש־סאָציאַליסטישער רייכער פעטער גיט אוים אויף די גאַנצע „בעוועגונג“. א גליק נאָך וואָס די אייניגלנע ברענטשעס פּאָלגען ניט דיעזען ענגהערציגען ביישפּיעל.

איבערהויפּט איז דער „עקאָנאָמישער מאָטיוו“ צו אָפט געברויכט און זאָגאָר מיסברויכט געוואָרען פון אונזערע „פּראָקטיקער“. פּאַר איהר זיעג האָט די קולטור זיכער ניט וועניג צו פּערדאַנקען צו א קליינע אָבער ציעלבעוואוסטע גרופּע פון דעלעגאַטען — „אינטעליגענטען“, וועלכע האָבען אַנטהיל גענומען אין דער קאָנוועניאָן און האָבען די קולטורעלע פראָגען געווידמעט בעזונדערע אויפמערקזאַמקייט.

עס איז אפילו דאָפּיר געמאַכט געוואָרען פון זייטען פון די עלטערע „פיהרער“ זעהר ניט קיין שמייכעלהאַפּטע בעמערקונגען וועגען „אינטעליגענטען“, אין וועלכע די אלטע „פּראָקטיקער“ זעהען א גרויסע געפּאַהר פּאַר „אַרבייטער רינג“. דאָך צו די עהרע פון „אַרבייטער רינג“ מוז געזאָגט וועדען, אַז די גרויסע מאַיאָריטעט פון די דעלעגאַטען האָט שטירמיש געפּאָדערט פון „אַרבייטער רינג“ קולטורעלע טהעטיגקייט. און עס איז אויך קיין וואונדער ניט: דער אמת מוז געזאָגט וועדען, אַז צופיעל וויסען און אינטעליגענץ בעזיצט דער „אַרבייטער רינג“ ניט. און עס איז א לעבענס־נויטוועניגקייט פּאַר איהם ענערגיש זיך צו נעהמען פּאַר די אַרבייט פון גייסטיגער ענטוויקלונג און ערציהונג פון זיינע מיטגליעדער.

עס זיינען אָנגענומען געוואָרען נאָך פּערשיעדענע מעהר אָדער וועניגער בעדייטענדע בעשלוסע, פון זיי איז דער וויכטיגסטער דער בעשלוס פּאַקטיש אָבצושאַפען די יעהרליכע קאָנוואַנסען. זיך שטארק בעגייסטערען פּאַר דיעזען בעשלוס קענען מיר ניט, אפילו איצט וועהן די מאַיאָריטעט האָט איהם אָנגענומען.

דאָך, צי מיט יעהרליכע, צי מיט צוויי יעהרליכע קאָנוואַנסען, דער „אַרבייטער רינג“ וועט אויך וויַטער וואקסען און בלייהען. א גרויסע, קרעפּטיגע אַרגאַניזאַציאָן איז אונזער „אַרבייטער רינג“ און זיין וויַטערדיגען וואוקס און ערפּאָלג טראָגט ער אין זיך גופא.

ק. פ.

קריטיק

Morris Hillquit. History of Socialism in the United States. New edition revised and rewritten 1910

מאָררים הילקוויט'ס געשיכטע פון סאָציאַליזמוס אין די פֿאראייניגטע שטאָטען איז געווען דאָס ערשטע גרויסע סיסטעמאטישע ווערק אויף דיזען רייכען, כמעט נאָך ניט בעטראָטענעם געביעט, דאָן ווען עס איז ערשינען אין יאָהר 1903 און זי איז נאָך היינט, ווען זי ערשיינט אין א נייער, איבערגעאַרבייטער און פֿערפֿאַלשטענדיגטער געשטאַלט, אויף דאָס איינציגע גרויסע סיסטעמאטישע ווערק אויף דעם געביעט.

בכלל איז מאָררים הילקוויט'ס ווערק אין דיזער נייער אויסגאָבע פֿערגרעסערט געוואָרען ניט פיעל. דער טעקסט ענדיגט זיך דאָ אויף זייטע 365 אנשטאָט אויף זייטע 346 אין דער אַלטער אויסגאָבע. אבער צו דיזע 20 זייטען קומען צו נאָך אָן ערך פון 40 זייטען, וואָלכע דער פערפאסער האָט אָבגעשפּאָרט פון די פרי־הערדיגע עפּאָכען. אין גאַנצען קומט אוים, אז א פיער דרוקבויגען זיינען צוגעגעבען געוואָרען אין וואָלכע עס ווערען געשיכלדעט און בעלויכטען די נייעסטע ענטוויקלונגס־טענדענצען און די פֿאַלי־טיש־סאָציאַלע צושטענדע פון לאַנד, און די נייעסטע ערשיינונגען אין דער סאָציאַליסטישער און טרייד־יוניאָניסטישער בעוועגונג. די אינדוסטריעלע ענטוויקלונג פון די פֿאראייניגטע שטאָטען; דער אונגעהויער גרויסער וואוקס פון עשירות און דער גוואַלטיגער צוזאַמענברוך פון 1907; די נייעסטע ערשיינונגען אין דער טרייד־יוניאָן־בעוועגונג: „אָפּען־שאָפּ"־בעווע־גונג, דער קרייצצוג פון די קאָורטס געגען זיי א. ז. וו.; די אינדאָסטריעל וואָרקערס, זייערע שטרעבונגען און צושטענדע פון דער אָרגאַניזא־ציאָן; דער מאָיער און העיוואוד פּראָצעס; די נייעסטע פּאָסירונגען אין לעבען פון דער סאָציא־ליסטישער פּארטיי — דאָס זיינען אַלץ טהעמאָס וואָס וועלען בעהאַנדעלט גאַנץ נייי אין בעזונדערע קאַפּיטלען.

מאָררים הילקוויט איז א פלייסיגער פּאָרשער און א אינטערעסאַנטער ערצעהלער. אין דיזע קאַפּיטלען האָט ער אָנגעזאַמעלט זעהר פיעל בע־לעהרענדע פאקטען און סטאַטיסטיקען און ער טראָגט זיי פאָר די לעזער אין א לייכטער אנ־ציהענדער פאָרמע, אזוי אז דורך דיזע קאַפּיטלען בעקומט דיזעס ווערק פיעל מעהר לעבען און אינ־טערעס.

איינער פון די הויפּט־פעהלערען פון הילקוויט'ס געשיכטע: איהר צו גרויסע אויפמערק־זאמקייט צו די אלטע „פּאָרהיסטאָרישע" עפּאָכען פון אמעריקאנער סאָציאַליזמוס איז אין דיזער נייער אויסגאבע אויף אזא אופן בעדיי־טענד אָבגעשוואכט געוואָרען. געבליעבען זיינען אבער נאָך אנדערע גרונדפעהלערן: די „פּרעמד־שפּרעכענדע" פאָרמען פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג וועלען נאָך אַלץ פונקט אזוי שטיפּ־מוטערליך בעהאַנדעלט ווי געווען. עס פעהלט אין דיזער געשיכטע נאָך אַלץ דאָס טיפערע איינדרינגען אין די פערשיעדענע פּראָבלעמען; אויף איז דער „קלאַסהפּנים" פון פערזאָנען ביי איהם נאָך אַלץ זעהר א בלאַסע. מיר האָפּען אויף, אז דיזע פעהלערען וועלען אויסגעמידען וועלען אין די ווייטערדיגע אויסגאבען.

און אז דיזע גשיכטע וועט אין קורצען זיך ניטיגען אין נייע אויסגאבען קען קיין שום ספק ניט זיין. דער וואוקס פון סאָציאַליזמוס פון איין זייט און די מעלות פון דיזעזן איצט אוים־געבעסערטען און פערפאַלשטענדיגטען ווערק פון דער אנדערער זייט, גאראנטירען עס.

דער „ארבייטער רינג" זאמלבוך, סאָווניר צו דער 10טער יעהרליכער קאָנווענשאָן.

דיזעזר שעהן ארויסגעגעבענער, מיט בילי־דער אויסגעפוצטער זאמלבוך, איז הויפּטזעכ־ליך געווידמעט דעם „ארבייטער רינג" גופא. די פיעלע אנטהיל־נעהמער פון דיזעזן זאמלבוך

(און זיי זיינען א פיערטעל הונדערט אין צאהל) שטעלען זיך אָב אויף פערשיעדענע זייטען פון דער טהעטיגקייט און ווירקונג פון „ארבייטער רינג". עס איז כאראקטעריסטיש פאר די גרויס און בעדייטונג פון דיעזען „אָרדען", דאָס צוויי צעהנדליג שרייבער געפינען געניג מאטעריאל וועגען איהם צו רעדען. זיין נשמה, זיין גוף, זיינע אויפגאבען און צוועקען, זיין ווירקונג און בעדייטונג און זיינע פעהלערען און געפאהרען, אלץ ווערט ארומגערעדט אין דיעזע ארטיקלען.

ניט קוקענדיג אויף די ווייטערהאלונגען, וועלכע זיינען אונפערמיידליך אונטער אזוינע אומשטענדען, זיינען דאָך די מיסטע שרייבער געווען אימשטאנד אויסצוגעפינען פערשיעדענע פונקטען, זיך אבצושטעלען און ארויסצוזאָגען אריגינעלע און אָפט אויך אינטערעסאנטע און בעלעהרענדע געדאנקען וועגען ארבייטער רינג.

עס געפינען זיך אין דיעזען זאמלבוך אויך אייניגע ארטיקלען איבער פראגען וואָס האָבען נור א גייסטיגען שייכות צום „ארבייטער רינג".

די מיטגליעדער פון „ארבייטער רינג", פאר וועמען דיעזער זאמלבוך איז בעשטימט, וועלען געווים דאנקבאר זיין פאר דיעזען „סאָוועניער", וועלכער וועט זיי העלפען גענויער זיך צו בעקענען מיט זייער אייגענער ארגאניזאציאן, און טיפער צו פערשטעהן די פראגען און פראבלעמען וואָס שטעהען דירעקט אין פערבינדונג מיט דער טהעטיגקייט פון „ארבייטער רינג". און לערנענדיג בעסער קענען די ארגאניזאציאן, וועלען זיי אויך בריייטער און קלאָהרער פערשטעהן זייערע אייגענע פפליכטען אלס מיטגליעדער פון דיעזער ארגאניזאציאן: וואָס זיי דארפען און וואָס זיי קענען טהאָן דורך די ארגאניזאציאן און אין איהר צו העלפען דעם אידישען ארבייטער אין זיין בעפרייאונגס קאמפף און די אידישע מאסען בכלל אין זייער גייסטיגער און קולטורעלער ענטוויקלונג.

.3

„הונדערט און צוואנציג ביליאָן", פון ב. וו. ארויסגעגעבען פון די אידיש סאציאליסטישע שע אגיטאציאָנס ביורא.

די אידיש - סאציאליסטישע אגיטאציאָנס ביורא האָט — ווי מיר דערוויסען זיך פון פאר- ווארט צו דיעזער בראשורע— אויפגענומען זעהר א וויכטיגע, זעהר א נויטוועדיגע און גרויס- טיגע אויפגאבע, נעמליך, „בעקאנט צו מאכען דעם אידישען ארבייטער אין אמעריקא מיט די ספעציעלע צושטענדע פון דיעזען לאנד און אויף וויפיעל זיי זיינען איהם נוגע אין זיין טעגליכען קאמפף". די אגיטאציאָנס ביורא בעווייזט מיט רעכט, אז אזא זאך איז נויטהיג, אז מיר קענען זיך ניט צופריעדען שטעלען מיט דעם וואָס די אידישע צייטונגען און זשורנאלען גיבען איבער דיעזע פראגען.

ליידער קען מען ניט זאָגען אז ב. וו.'ס בראשורע אונטער דער שרייענדער — צו שרייענדער — „קעפעל" זאל קענען מאכען אפילו די בעשיידענסטע אנשפריכע „צו געבען אן אינטעליגענטען בעגריף פון די פאליטישע, עקאנאמישע און אנדערע צושטענדע פון לאנד".

דיעזע בראשורע האָט געוויסע מעלות: זי איז געשריבען לייכט, פליסיג, ערטערווייז זאָגער מיט פאטאָס. זי האָט ניט קיין קלייניגע אגיטאציאָנס ווערטה פאר סאציאליסטישע אלף-בית לעזער. זי בעריהרט א סך פראגען, א סך ערשיינונגען, כאטש אָפט א ביסעל צו אויבערפלעכליך, אבער אלע איהרע בעסטע מעלות זיינען פון דעם זאָרט, וואָס פאסען ניט פאר די אויבענגעשטעלטע אויפגאבע. קיין גרויסע קענטניסע וועגען די עקאנאמישע, פאליטישע און אנדערע צושטענדע פון לאנד, ווייזט דער פערפאסער אליין ניט ארויס.

אין די ערשטע עטליכע קאפיטלען גיט אפילו דער פערפאסער געוויסע פאקטען און ציפערען מכח אמעריקא, אבער זעהר מיט א קארגער האנד. אין די ווייטערדיגע קאפיטלען גיט ער שוין דאָס ביסעלע אויף ניט. ער רעדט שוין בכלל. ער פערוואנדעלט זיך שוין אין סתם אן אגיטאטאר, וועלכער קען זיין אגיטאציאָן פונקט אזוי אנפיהרען אין אמעריקא, ווי אין מערב איראפּא און פילייכט אויך אין רוסלאנד.

געווים, אויך אלגעמיינע אלף-בית אגיטאציאן איז זעהר א ניצליכע, זעהר א נויטהיגע זאך, און פאר אן אנפאנג זאָגער זעהר א פאסענדע זאך. אבער כדי צו געבען די אידישע ארבייטער „אן אינטעליגענטען בעגריף" וועגען אמעריקא, וועט די אידישע אגיטאציאָנס ביורא מוזען זיך בעזארגען מיט אנדערע בראשורען, וועלכע זאלען געבען מעהר אויפקלעהרונג און בעלעהרונג אייער אגיטאציאן. און מיר ווילען האָפען אז זי וועט ניט לאָזען לאנג אויף זיך ווארטען.

„ליעבע און בענקשאפט" פון א. ל. באראן,
(א ליעדער זאמלונג.)

יונג איז א. ל. באראן, זעהר יונג. אין דעם ליענט די קוועלע פון די מעלות און פון די חסרונות פון דיעזער ליעדער־זאמלונג. עס פיהלט זיך אויף יעטווידער טריט, אז דא טרעט פאר אייך ארויס זעהר א יונגער פאעט, אן אנפאנגער.

דיעזע יונגקייט דריקט זיך אויס פון איין זיין אין א געוויסער נאאיוויטעט און — אפטמאל — אויך פרישקייט; פון דער אנדערער זייט אבער — אין דעם אויסוואהל און אונבאארבייטקייט פון די טהעמאס און אין אונבהאלפענקייט אין דער בעהערשונג פון דער פארמע.

דיעזער ביכעל האט אייגענטליך געדארפט הייסען „פראבעם" — ווארום דער יונגער דיכטער פרובירט זיך נאך ערשט. ער ווארפט זיך אויף די פערשיעדענע סארטען טהעמאס: ליריק, ליעבעס־פאעזיע, פילאזאפיש־דידאקטישע בעטראכטונגען, סאציאלע טהעמאס, באלאדען — אלץ געפינט איהר אין דיעזער קלייניר זאמלונג.

קיין בעשטימטע אינדיווידואליטעט מערקט איהר אין דעם דיכטער דרוויל נאך ניט. ער האט נאך זיין ווארט ניט געפונען. אבער סמנים פון א געוויסען דיכטערישען טאלענט, התחלות פון א פאעט מערקט מען ביי איהם אויף יעדען שריט און טריט. אפט זיינען עס איינצעלנע אויסגעצייכענטע סטראפען, אפט א הארציגע שטימונג, אפט געלונגענע בילדער, זאגאר טהעמאס אריגינעלע געפינט איהר. אבער אין גאנצען אויסגאהאלטענע, אין גאנצען פאלענדעטע ליעדער זיינען דא זעהר וועניג.

א שאדען וואס א. ל. באראן האט זיך גאאיילט אויפ'ן ביכער מארק מיט זיין זאמלונג ליעדער. מיר צווייפלען ניט דאס אויב באראן וועט קריטישער זיך פערהאלטען צו זיינע געדיכטע און וועט ערנסט ארבייטען איבער זיך, דאן וועט ער אין א קורצע צייט וויים אריבערוואקסען איבער די איצטיגע זאמלונג. וואהרים יונג איז א. ל. באראן, זעהר יונג, א דיכטערישער אנפאנגער, וועלכער גיט גאנץ גוטע האפענונגען.

„ליידען און פרויד'ן פון אייזיק שאפירא,
(רעאליסטישע ליעבענס־בילדער, פאעזיע און קונסט.)

אייגענטליך איז א בעליידיגונג פאר „פאעזיע און קונסט" און אויך פאר אונזער זשורנאל און פאר זיך אליין צו דערמאנען דיעזע בעזגרא־מאטנע שמירעביץ פון א מענשען אהן א שום פאעטישען טאלענט, אהן א שום ליטעראריש־ען געשמאק, אהן א שום פערשטענדניס וואס דאס איז אזוינס פאעזיע, וואס הייסט גראמאטע.

פון דער „פיקטשע", מיט וועלכע דער פער־פאסער־ארויסגעבער האט בעציערט דיעזען באנד שמירעביץ, זעהט מען אז ער איז שוין ניט קיין נאניץ יונגער מאן. דאס בעדייטעט אלזא, אז מיר האבען דא צו טהאן מיט אן איינפאכען מאניאק.

מיר וואלטען איהם שוין מוחל געווען דעם פערבראכען געגען די ליטעראטור וואס ער איז בעגאנגען מיט דיעזען באנד, וועז ער וואלט ניט געצוויגען אונזער אויפמערקזאמקייט דורך זעהר גרויסע בוכשטאבען צו פאלגענדער „וויכטיגער באמערקונג": „עס ווערען פערפערטיגט צום דרוק נאך דריי (!!) פראכטפאלע אויסגאבען (?) פערפאסט פון זעלבען זשעניאלען (!!) דיכטער. די צווייטע אויסגאבע בעשטעהט פון 50 אויס־געווהלטע געדיכטע... וועלכע וועט אהנע צווייפעל פערבלייבען אונפערגעסליך אין די הערצער פון זעלען פון יעדען רעכטדענקענדען מענשען. דארט וועט איהר געפינען דעם דיכטער'ס נשמה אין אלע זיינע שריפטען (וואס בעדייטעט עס?) טיף, ריהרענד און בעצויבערענד. דער דריטער באנד ענטהאלט לעבענס־בילדער פון די ארבייטער מאסען פון דעם ליידענדען פראלעטאריאט און פערשיעדענע פארמען פון דער ליידענדער מענשהייט (וואס מיינט דאס?).... די פיערטע אויסגאבע בעשטעהט פון איין טהייל פראזא און איין טהייל לידער, פאנטאזי לוסט (?) און אידעאלען (?)".....

אונטער דיעזע בעזגראמאטנע און אונפער־שעהמטע רעקלאמע איז אונטערגעשריבען דער „זשעניאלער דיכטער" אליין. דיעזע פראבען פון זיין „סטיל" און פון זיין „פאעזיע" זיינען פאל־שטענדיג כאראקטעריסטיש פאר דעם גאנצען בוך.

עס אי איינפאך א פליכט אויפמערזאם צו מא־כען די לעזער אויף אזוינע סקאנדאלעזע שריפ־טען. אונזער „זשעניאלער דיכטער" איז שוין דער דריטער, אדער פיערטער פון די מאניאקעס, וואס האבען די לעצטע צייט פערשמוצט אונזער ארע־מען ביכער־מארק. עס ווערט דאך שוין אן איינ־פאכע עפענטליכע געפאהר.. אזוינע ליטעראר־שע פערברעכענס טארען דערפאר ניט פערשווי־גען ווערען.

1910 ,שנת תשעים, בית הספר העברי על יד האוניברסיטה

Vol. XV. JULY, 1910. No. 7.

מאיר לאַנדאַן.

דער שיקאַגאָער פּאַרטיי־קאָנגרעס

יך בין געפֿאָהרען צום קאָנגרעס מיט דער גרעסטער אונגעדולד. מיר האָט זיך געוואָלט זעהן צו עס איז דאָ אַן אמעריקאַנער סאָציאַליסטישע בעוועגונג.

12 יאָהר צוריק, וועהן דעמם האָט געגרינדעט די „סאָשיאַל דעמאָקראַסי פֿון אמעריקע", האָב איך אַנטהייל גענומען אין אַרגאַניזירען ברענטשעס צווישען די אמעריקאַנער. זייט עס האָט זיך אָנגעהויבען די מאַסען־אימיגראַציאָן פון אירען איז כמעט מיין גאַנצע טהעטיגקייט אַוועקגעגעבען צו דער אירישער בעוועגונג. און בכלל, וואוינענדיג אין ניו יאָרק, קען מען זיך אין גאַנצען פערגעסען אז עס איז דאָ אַן אמעריקאַ אויך דער וועלט.

אַלזאָ איך בין געפֿאָהרען אין שיקאַגאָ צו געפינען אמעריקאַ.

דער קאָנגרעס האָט זיך געעפענט זונטאָג דעם 13טען מאי אָרום 11 א זייגער אין דער פריה, אויף דעם 17טען פֿאָאר פון „מיינאָניק טעמפּעל בילדינג", איינע פון די גרעסטע אָפּיס־בילדינגס אין שיקאַגאָ. עס זיינען אַנוועזענד געווען 120 דעלעגאַטען (12 פון זיי האָבען רעפּרעזענטירט ניט־ענגליש שפּרעכענדע אָרגאַניזאַציאָנען). אויף צוויי פון די פיעלע פענסטער זיינען געווען אָנגעקלעפּט רויטע שטיקלעך פאַפּיר. איבער דעם טיש פון פֿאָרזיצענדען איז געהאַנגען א בילד פון קאַרל מאַרקס אָרומגעוויקעלט מיט אַן אמעריקאַנער פֿלאַג. די דעקאָראַציאָן האָט ניט אַרויסגערופען קיין איבעריגען ענטהוזיאַזמום. א שוואַכע קאַפּעלע מוזיק האָט געשפּילט א פּאָר רעוואָלוציאָנערע מאַטיוון. די מאַרסאַליעזע איז ביי זיי אויסגעקומען אזוי טעמפּ, אזוי וועניג שטורמיש און קעמפּפֿעריש, אז קיין ענטהוזיאַזמום איז נאָך אַלץ ניט געשאַפען געווארען.

דער נאַציאָנאַלער סעקרעטער, בארנעס, האָט געעפענט דעם קאָנגרעס. קיינע אַפּלאָדיסמענטען. די ליסטע פון דעלעגאַטען וועלט פּאָר־געלעזען. צווישען אַנדערע וועלען דערמאָנט די נעמען פון בערגער, דעבס, זיידעל, הילקוויט און אַנדערע נאַציאָנאַלע פיהרער פון דער פּאַר־טיי. די נעמען וועלען אויסגעהערט מיט שטיל־שווייגען.

עס איז געווארען אינטערעסאַנט. איך האָב אָנגעפֿאַנגען צו שטודירען די דעלעגאַטען. 75 פּראָצענט פון זיי — עלטערע מענשען, זעהר וועניג יונגווארג, און אָה, גאָט׳ס נסים — 80 פּראָצענט אמעריקאַנער געבאָרענע!

איך האָב אָנגעפֿאַנגען צו פערשטעהן, אז דאָ האַלט מען אַן אמעריקאַנער ביזנעס־פערזאַמלונג, וואו אַפּלאָדיסמענטען, אַוואַציעס און היסטעריקע זיינען ניט אם פּלאַץ — דאָ איז מען זיך צוזאַמענגעקומען צו בעשפּרעכען ערנסטע פּראַגען און קיינער האָט קיין צייט ניט געהאַט פּאָר אויסערליכקייטען, פּוטץ און נאַרישקייטען.

מען האָט ערוועהלט א טשערמאן פּאר דעם ערשטען טאָג. מען האָט נאָמינירט 4, 5, אָבער אלע האָבען זיך צוריקגעצויגען, ערקלערענדיג, אז זיי ווילען ניט פערספּעקטיוון קיין צייט אויף דעם. הילקוויט איז געווען דער ערשטער טשערמאן. זיין ערשטע התראה איז געווען: אזוי ווי א גרויסער טהייל פון די דעלעגאטען זיינען ערפאָרענע און פּראָפעסיאָנעלע רעדנער, וואָלט איך געבעטען אז מען זאָל זיך צוריקהאלטען פון שעהן־רעדנעריי.

דער טאָגעס־אָרדנונג פון קאָנגרעס איז געווען א רייכער, זאָגאר א צו־רייכער: רעפּאָרטען פון סעקרעטערע, רעפּאָרטען פון די קאָמיסיאָנען, אימיגראציאָן, קאָנסטיטוציאָן, אגראר - פראָגע, פּראָפּאגאנדא, אָרגאניזאציאָן און נאָך אנדערע פונקטען האָבען געוואלט פערהאנדעלט ווערען.— דאָך עס איז ניט מיין אבזיכט צו געבען א סטענאָגראפישען רעפּאָרט פון קאָנגרעס. איך וועל זיך נאָר אָבשטעלען אויף די בעדייטענדסטע אַרבייט.

דעם סעקרעטערי׳ס רעפּאָרט איז אויסגעהערט געוואָרען מיט דער גרעסטער אויפמערקזאמקייט, כאָטש יעדער דעלעגאט האָט געהאט פאר זיך א געדרוקטע קאָפּיע פון דעם רעפּאָרט.

כדי די לעזער זאָלען בעקומען א ריכטיגען בילד וועגען דעם צושטאנד פון דער פּארטיי, גיב איך דאָ איבער די וויכטיגסטע פונקטען פון דעם רעפּאָרט. דעם 1טען יאנואר 1907 האָט די סאָציאליסטישע פּארטיי געהאט 1900 ברענטשעס מיט 26784 מעמבערס. יעצט צעהלט זי 3200 ברענטשעס מיט 53,325 מיטגליעדער. לאָקאלס האָבען זיך גענרינדעט אין האַוואי, אלאסקא, סויטה אמעריקא, קיובא, פּארטא ריקא, סויטה סי איילאנדס, פּאנאמא קאנאל ראיאן און אין די פיליפּינען אינזלען. אין 1909 האָבען די הכנסות פון דער פּארטיי בעטראָפען איבער 36 טויזענד דאָלאר. די פּארטיי ווערט אונטערשטיצט פון 3 טעגליכע ענגלישע צייטונגען, צוויי שען זיי א צייטונג אין לעט, סויטה דאקאטא, און 33 וועכענטליכע ענגלישע צייטונגען. אין אנדערע שפּראכען ווערען אַרויסגעגעבען 6 טעגליכע און 22 וועכענטליכע און מאנאטליכע זשורנאלען. די פּארטיי האָט געזאמלט בענאהע 16000 דאָלאר פיר דעם מאיער און העיוואד פאנד, איבער 6 טויזענד דאָלאר פאר די שוועדישע סטרייקער, האָט געהאָלפען פינאנציעל די בעהמישע, קראָאטישע, לעטישע, שפּאנישע, איטאליעניש און פוילישע פּארטיי אָרגאניזאציאָנען, האָט געשטיצט דאָס „נייע לעבען" (א דייטשע צייטונג) און דעם ניו יאָרקער „קאָלל"

דיעזע ציפערען וועגען דעם גרויסען וואוקס פון דער פּארטיי און איהר גלענצענדען איצטיגען צושטאנד רופען אַרויס צופרידענהייט ביי די דעלעגאטען און ווירקען בערוהיגענד אויף די גיימטער. עס איז אָבער דאָ אין דער פּארטיי אָרגאניזאציאָן אויך חלל — דאָס איז די בעציהונגען צוויישען די אָרגאניזאציאָנען פון די איינגעוואנדערטע נאציאָנאליטעטען אין דער פּארטיי, אָדער ווי מען רופט עס אויפ׳ן פּארטייישון — די בעציהונגען פון די „פרעמד־שפּרעכענדע" אָרגאניזאציאָנען. דער נאציאָנאל סעקרעטער מאכט אויף דעם אויפמערקזאם און לענט פאָר א פּלאן ווי די מיטארבייטערשאפט פון דיעזע אָרגאניזאציאָנען און זייערע ענגערע בציהונגען צו דער פּארטיי זאָלען קענען דורכגעפיהרט ווערען.

די ערשטע צוויי טעג האָבען די פערהאנדלונגען געטראָגען א צימליך לאנגוויליגען „גשעפטסמעסיגען" כאראקטער. רעפּאָרטען זיינען גלעזעון און אויסגעהערט געוואָרען, קאָמיטעס ערנאנט געוואָרען. מען האָט דעבאטירט וועניג. קיינע גרויסע פראבלעמען זיינען ניט פאָרגעשטאנען. קיינע טיעפּע מיינונגספערשיעדענהייטען האָבען זיך ניט אַרויסגעוויזען.

דאָס אלץ איז ערשט געקומען אויפ׳ן 3טען טאָג, וועלן צו פערהאנדלונג איז סוף כל סוף געקומען די היסע, די זודיגע אימיגראציאָנספראגע.

די לעזער פון „צוקונפט" וויסען זיכער, אז מיט צוויי יאָהר צוריק איז דיעזע פראגע שוין איינמאל פערהאנדעלט געוואָרען אויף דער רעגולער קאָנווענשאָן פון דער סאָציאליסטישער פּארטיי, און אז א קאָמיטעט איז געוועהלט געוואָרען דיעזע פראגע וויייטער צו שטודירען. וואָס עס איז אָבער שווער אונבעמערקט איז דער פאקט, דאָס אויף יענער קאָנווענשאָן האָט די פּארטיי שוין אָנגענומען א רעזאָלוציאָן וועגען אייניגע זהר וויכטיגע טהיילען פון דיעזער פראגע. יענע רעזאָלוציאָן האָט זיך אויסדריקליך ארויסגעזאגט „געגען די מאסען אימפּאָרטירונג פון פרעמדע ארבייטער מיט א ניעדריגערען לעבענס־צושטאנד („סטענדארד אוו ליווינג"), וועל-

כע קענען ווערען אן אמת'ע געפאהר ווי א בע־וואפענטער בעפאל אויף די נאציאן גופא, און אז די פארטיי שטעלט זיך ענטשלאסען נעגען יעדע אימיגראציאן, וועלכע ווערט געשטיצט אדער געשטארקט דורך די קאפיטאליסטישע קלאסע און נעגען יעדע אימיגראציאן פון קאנט־ראקט ארבייטער".

אפען איז געבליבען נור איין פונקט, נעמ־ליך, „די פראגע ווענגען ראסען־אונטערשיעדען, וועלכע איז פערבונדען מיט דער אגיטאציאן פאר די אויסשליסונג פון אזיאטישע אימיגראנ־טען"... אט ווענגען דעם פונקט דריקט זיך די רעזאלוציאן אוים, אז „די קאנווענשאן ערקלערט זיך ניט קאמפעטענט צו בעשליסען איצט, אזוי ווי קיין ווייסענשאפטליכע אונטערזוכונג איז ניט נעמאכט געווארען אין דער זאך". ד א ר ום רעקאמענדירען מיר — לויטעט די רעזאלוציאן — „צו ערווועלען א קאמיטע פון 5 מיטגליעדער וועלכע זאל די פראגע שטודירען און ארויינברענ־גען א בעריכט צו דער נעכסטער קאנווענשאן פון דער פארטיי".

ווי איהר זעהט, איז עס נעווען דער איין שווערער פונקט ווענגען די ראסען־אונטערשיעדע, וואס האט ארויסגערופען אזוינע טיפע מיינונגס פערשיעדענהייטען און וואס האט נעדארפט נאך בעשלאסען ווערען.

ווי עס ווייזט אוים, האט די קאמיטע איהר פפליכט ניט ערפילט. זי האט קיין סטאטיסטישע מאטעריאל ניט נעקליבען; זי האט איהרע טהע־אריען ווייסענשאפטליך ניט בענרינדעט. ווי עס ווייזט אוים האט די קאמיטע אין פערלויף פון די צוויי יאהר בכלל נור נעהאט איין מיטינג. נעקומען צום קאנגרעס איז זי מיט צ ו ו י י בעריכטען: מיט א מאיאריטעטס־בעריכט און א מינאריטעטס־בעריכט.

דער מאיאריטעטס־בעריכט פאדערט „די אבסאלוטע אויסשליסונג פון כינעזער, יאפאנע־זער, קארעער און הינדוסען פון די פעראייניגטע שטאאטען". דאך, דיזע פאדערונג ווערט ארויס־געשטעלט נעגען זיי ניט אלס ראסען, נור, וויל זיי קומען פון בעשטימטע טהיילען פון דער וועלט, ווא זיי שטעהען אזוי ווייט הינטערשטע־ליג פון דער אלגעמיינער מאדערנער עקטווילזונג פון דער אינדוסטריע פיזיאלאגיש אזוי גוט ווי עקאנאמיש. צו דער זעלבער צייט דריקט זיך דיזע רעזאלוציאן ענטשיעדען אוים „נעגען די אויסשליסונג פון אנדערע נאציאנען, ספעציעל פון די אידען".

דער בעריכט פון דער מינאריטעט דריקט זיך אויך אוים, אז „מיר שטימען ניט איין מיט דער ערקלערונג פון שטוטגארטער רעזאלוציאן, דאס די אויסשליסונג פון געווייסע נאציאנען אדער ראסען איז אונטער אלע אומשטענדען א ווידערשפרוך נעגען דעם פרינציפ פון אינטער־נאציאנאלער סאלידאריטעט". „אין ווידערשפרוך צו דיעזער לעהרע — זאגט ווייטער דיעזער בע־ריכט — ערקלערען מיר, אז דער צענטראלער אן פונדאמענטאלער פרינציפ פון סאציאליזם איז די לעהרע פון קלאסען־קאמפף". דערפאר אנ־ערקענט פרינציפיעל אויך דיעזער בעריכט פון דער מינאריטעט דאס רעכט און זאגער די פפליכט פון סאציאליסטען ארויסצוטרעטען גע־נען די צולאזונג פון אימיגראנטען פון געווייסע ראסען, וועלכע ווענען שטעלען אין געפאהר אונזער לעבענס־סטענדארד, אדער אונזערע דע־מאקראטישע אינסטיטוציאנען. אבער אזא פרא־גע שטעהט איצט ניט פאר אן עס ווארט ניט נעווען ראטהזאם צו פרעדיגען די אויסשליסונג פון אזיאטען.

ווי די לעזער זעהען, שטעהען ביידע בעריכ־טען, סיי פון דער מאיאריטעט און סיי פון דער מינאריטעט, פרינציפיעל אויף דעם זעלבען באי־דען. זיי ביידע ווילען ניט אנערקענען די אינ־טערנאציאנאלע פראלעטאריש סאלידאריטעט אלס ווייטיגען סאציאליסטישען פרינציפ, ווי דאס פאדערט די שטוטגארטער רעזאלוציאן. זיי שלאגען פאר אן אייגענעם סאציאליסטישען „העכסטען פרינציפ": דעם קלאסען־קאמפף, זא־גאר נאך אינעוועניג, דעם קלאסען־קאמפף פון אין טהיול פראלעטאריאט נעגען אנדערען. דאך, טאקטיש זיינען זיי זעהר ווייט אויפן פון די אנדערע. דער מינאריטעטס־רעפארט איז פראק־טיש דאך נעווען נעגען בעשרענקונג.

אט דאס איז, וואס דאס קאמיטעט האט פארגעבראכט פאר דעם פארטיי קאנגרעס.

מארים הילקוויט האט דערפאר זעהר ריכ־טיג נעטהאן, וואס נאך איידער די דעבאטע האט זיך אנגעפאנגען האט ער גלייך ארויינעטראגען זיין פארשלאג, דעם „סאבסטיטוט", וועלכער איז, ווי ידוע, אויך נעווארען דער בעשלוס פון קאנ־גרעס.

דיעזער „סאבסטיטוט" לויטעט: „די סא־

ציאַליסטישע פּאַרטיי פון די פּאראייניגטע שטאַטען אונטערשטיצט יעדע געזעצגעבונג, וואָלכע שטרעבט די איינוואַנדערונג פון סטרייקברעכער און קאָנטראַקט־אַרבייטער און די מאַסען־אימיגראַציע פון אַרבייטער אויס פּרעמדע לענדער, וואָלכע וועלט אַרויסגערופען אַדער מיטגעהאָלפען דורך די קאַפּיטאַליסטישע קלאַסע מיט דעם צוועק אָבצושוואַכען די אָרגאַניזירונג פון די אַמעריקאַנער אַרבייטער און אַרונטערצודרייקען דעם לעבענס־מעמד פון די אַמעריקאַנער אַרבייטער".

„די פּאַרטיי איז געגען די אויסשליסונג פון וואָלכען עס איז אימיגראַנט אויף דעם גרונד פון ראַסע אָדער נאַציאָנאַליטעט און פּאָדערט, אז די פּאראייניגטע שטאַטען זאָל שטענדיג בלייבען א פּרייע היים פּאר אַלע מענשען וואָלכע ווערען פערפאָלגט פון די רעגיערונגען פון זייערע לענדער צוליעב זייערע פּאָליטישע אַנזיכטען, אָדער צוליעב זייער רעליגיאָן און ראַסע".

לויט פון ניו יאָרק האָט צו דיעזען קורצען, פערשטענדליכען „סאַבסטיטוט" פּאַרגעשלאָגען א לאַנגען, משונה'דיגען אַמענדמענט, וועמעס זין און אינהאַלט איז בכלל שווער צו פערשטעהן און וואָלכער ענדיגט זיך מיט דער פּאָדערונג אז מיר זאָלען אַנערקענען, אז די איצטיגע אזיאַטישע אימיגראַציאָן איז א קינסטליך אימפּאָרטירטע און אז דערפּאר זיינען מיר געגען איהר.

אַנשטאָט צוויי פּאַרשלאָגע האָט דער קאָנגרעס שוין פון אָנפאַנג אָן געהאָט פּאר זיך פּיער פּאַרשלאָגע. די דעבאַטע האָט פערנומען כמעט צוויי טעג. ווי אויף אַלע קאָנוואָנשאַנס האָט יעדער דעלעגאַט געוואָלט רייַדען. מען קען ניט זאָגען, אז די דעבאַטאַנטען זאָלען האָבען ארויסגעוויזען א ספּעציעלע בעקאַנטשאפט מיט דער פראַגע. די מייסטע האָבען זיך ווידערהאָלט. אינטערעסאַנט איז געווען צו זעהן דאָס כמעט אַלע טרייד־יוניאָניסטען, אַלע אמעריקאַנער ארבייטער האָבען געקעמפּפט געגען אירגענד וואָלכע בעשרענקונג פון אימיגראַציאָן. זיי האָבען געטאָנט: איהר זאָגט, איהר האָט א שוועכע פּראַגע אין דער וועלט, דאָס מיט אייך קאָנקורירט א פּרעמדעם פּאָלק — קוקט זיך צו, וואָס טהוט זיך ביי אונז אין די איסט, וואו די קאָנקורענץ פון דעם פּרעמדען אַרבייטער דריקט אונזערע וווידזשעס אַרונטער! קוקט זיך צו אין פּענסילוויניא, וואו די דורכשניטליכע וווידזשעס זיינען 9 דאָלאַר א וואָך. וואַרום פאָדערען מיר ניט די אויסשליסונג פון דעם פּרעמדען? וואַרום זיינען מיר גרייט זיך טהיילען מיט דעם פּרעמדען מיט אונזער שטיקעל ברויט?

— איך בין אַן אמעריקאַנער געבאָרענער — האָט אויסגעשריען א מעלניק פון פענסילוויניא — און איך זאָג אייך, אז דער אמעריקאַנער גבאָרענער איז דער גרעסטער סקעב... די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי איז איבערהויפּט די פערטהיידיגערין פון די גרויסע מאַסען אַרבייטער און ניט נור פון די אָרגאַניזירטע אַריסטאָקראַטען פון דער אַרבייטער קלאַסע... איהר בעקלאָגט זיך געגען די פּרעמדע אין דער וועסט, און דאָך מוזט איהר צוגעבען, אז אין דער וועסט שטעהען אייערע וווידזשעס פּיעל העכער ווי ביי אונז אין דער איסט...

עס איז אויך געווען א טהייל רעדנער, וואָלכע האָבען שטאַרק פערטהיידיגט דעם שטאַנדפּונקט אז זאָגאר פערקאָנטראַקטירטע און אימפּאָרטירטע אַרבייטער מוזען האָבען א פרייען אַרויסגאַנג אין אמעריקא, און אז אירגענד וועלכע אויסשליסונג וווידערשפּרעכט אונזער לעהרע. מיר ווילען ניט זיין קיין היפּאָקריטען, מיר ווילען ניט פּראָקלאַמירען פּאר דער וועלט, אז מיר זיינען אינטערנאַציאָנאַל, צו דער צייט וועז מיר שליסען אויס א בעשטימטע ראַסע... מיר האָלטען אין שיקען פּאַרשטעהער צום אינטערנאַציאָנאַלען קאָנגרעס. מיט וואָס פּאר א פּנים וועלען אונזערע פּאַרשטעהער בעגעגענען אונזערע כינעזישע און יאַפּאָנעזישע חברים?... איהר ווילט שטערען דעם כינעזער אַרבייטער צו קומען אין אמעריקא? וואַרום שטערט איהר ניט דעם אמעריקאַנער קאַפּיטאַליסט צו עקספּלואַטירען כינאַ? איבערהויפּט איז דאָס ניט קיין פּראָגע פּאר אונז... די רעפובליקאַנער און דעמאָקראַטישע פּאַרטייען האָבען עס שוין פערזאָרגט... זיי האָבען מורא פּאר די קאָנקורענץ פון אַן אזיאַטישען קלייבירגערטהום... עס איז ניט אונזער דאָגה, און ניט אונזער קאָמפּף.

די אונטערשטיצער פון מאיאָריטעטס־רעפּאָרט האָבען ענערגיש פערטהיידיגט זייער שטאַנדפּונקט. זיי האָבען ערקלערט: די אזיאַטען דריקען אַרונטער די וווידזשעס. זאָגאר וועז זיי אַרגאַניזירען זיך און בילדען יוניאָנס און געהען אַרויס אין סטרייקס, איז דאָס אַלס „געלע" געגען „ווייסע" און ניט אַלס פּראָלעטאַריער. עס

איז אונמעגליך זיי צו אסימילירען. זייערע לע־
בענס־בעגריפע און לעבענס־בעדירפניסען זיינען
אזוי וויים פון אונזערע, אז אירגענד וועלכע קא־
אפעראציאן איז אונגלויבליך. און הויפטזעכליך,
האבען זיי געטענה'ט, אז די מאסען־איינוואנדע־
רונג פון א פרעמדע ראסע, מיט איהר זאנדער־
בארע פיזיאלאגישע אייגענשאפטען, מיט א קול־
טור וואס האט ניט קיין שייכות צו אונזער קול־
טור, וועט בעשאפען אין די וועסט דעם זעלבען
ראסען־קאמפף, דעם זעלבען ראסען־האס, און די
זעלבע ראסען־פראבלעמען, וועלכע מיר האבען
איצט אין דער סויטה. דער גאנצער פאליטישער
לעבען פון אמעריקא איז געשטערט געווארען אין
זיין נארמאלער ענטוויקלונג דורך דעם ראסען־
קאמפף צווישען ווייסע און שווארצע. אלע אייראַ־
פעער אימיגראנטען, ווי ניעדריג זיי זאלען שטעהן
קולטורעל, ווען זיי קומען אהער, ווערען דאך
צוזאמענגעשמאלצען אין איין פאלק. דער צוויי־
טער דור איז שוין געווים א דור פון אמעריקאנער.
זאלען מיר ערלויבען די קאפיטאליסטישע קלאסע,
אז זי זאל אונז דיקטירען, אונטער וועלכע אומ־
שטענדען מיר זאלען אנפיהרען דעם קלאסען־
קאמפף? וועז אין שיקאגא ברעכט אויס א
סטרייק, זאגען מיר דען ניט צו אלע ארבייטער
פון גאנצען לאנד: קומט ניט אהערצו, מאכט
ניט שוועראר אונזער לאגע, מאכט ניט אונמענ־
ליך אונזער קאמפף? וואס זאלען מיר ניט
זאגען צום כינעזער: דו דיענסט געגען דיין וועלען
און אהן דיין וועלען, אלס בייטש אין די הענד
פון קאפיטאל. מיר קאנען זיך מיט דיר ניט
צוזאמענרעדען, דו שטערסט אונז, און דו
העלפסט זיך אליין ניט. מיר קענען נור דאן אנ־
פיהרען א קאמפף, וועז די ארבייטער עלעמענ־
טען וועלען קענען איינער דעם אנדערען פער־
שטעהן. מיר טארען ניט ערלויבען אייראפעער
טהעארעטיקער צו פערענטפערען פאר אונז
דיעזע פראגען. די אימיגראציאנס־פראגע איז א
ספעציעל אמעריקאנער פראגע, און די אמערי־
קאנער סאציאליסטישע בעוועגונג וועט דארפען
געפינען די לייזונג.

עס איז לייכט געווען צו זעהן, אז דער מא־
יאריטעט־רעפארט וועט דורכפאלען. דער בעס־
טער רעדנער פון דער מאיאריטעט, וויליאמן, האט
ריידענדיג דער לעצטער ענדליך ערקלערט, אז די
פראגע מוז נאך געשטודירט ווערען, אז פיעלע
דעלעגאטען האבען איהם צוגעגעבען, דאס זיי
זיינען ניט בעקאנט מיט דעם געגענשטאנד, און
דאס זיי ווילען מעהר אויסקינפטע.

צו דער זעלבער צייט האט ספארגא מיט א
פעהיגע רעדע, פון וועלכע מען האט געקענט
ציהען דעם שלוס, אז זיין מינאריטעט־רעפארט
איז צו גונסטען אונבעגרענצטע אימיגראציאן, בע־
שאפען א געוואלדיגע נייגונג צום מינאריטעט־
רעפארט, אבוואהל זיין רעזאלוציאן האט איי־
גענטליך, ווי מיר האבען שוין בעמערקט —
אבגעלעגט די פראגע, זיך שטעלענדיג פרינצי־
פיעל אויף זעלבען באדען ווי דער מאיאריטעט־
רעפארט. דאך, פיעלע זיינען באיינפלוסט גע־
ווארען פון זיין רעדע און זיי האבען גענאפט צו
האבען א גלעגענהייט צו שטימען פיר זיין פאר־
שלאג.

ארום 5 אוהר מיטוואך האט מען פארגענו־
מען דעם ראל־קאל. לי'ע'ס אמענדעמענט, וועלכער
איז אבגעשטימט געווארען דער ערשטער, האט
בעקומען נור 6 שטימען. מען איז געקומען צו
הילקוויט'ס „סאבסטיטוט". דער „סאבסטיטוט"
איז דורכגענאנגען מיט 55. געגען 50 שטימען.

אינטערעסאנט איז געווען, דאס פיעלע
וועלכע האבען גערעדט פאר אבסאלוטע אונבע־
גרענצטע פרייע אימיגראציאן (זאגאר פון אימ־
פארטירטע קאנטראקט־ארבייטער) האבען גע־
שטימט געגען הילקוויט'ס רעזאלוציאן, אין דער
האפענונג אז די מינאריטעטס־רעזאלוציאן וועט
דורכגעהן. קיין אייניגיגער אבער וואס האט אונ־
טערשטיצט דעם מאיאריטעטס־רעפארט האט
ניט געשטימט פיר דעם „סאבסטיטוט".

דער קאנגרעס האט געסטעלט אייניע פון
די וויכטיגסטע פונקטען אויף דעם טאגעס־
ארדנונג.

ביי דער פערהאנדלונג פון דעם רעפארט
פון דער פארמער־קאמיטע האט זיך ארויסגעווי־
זען, אז צו בעשלוסען די פראגע איז מען נאך
וועניגער פארבערייט, ווי ביי דער אימיגרא־
ציאנס־פראגע. פון איין זייט האט מען געקענט
זעהן אן ערנסטען פערלאנג צו בעגריפען די
זאנדערבארע ענטוויקלונג פון דער אגראר־
פראגע אין אמעריקא. פון דער אנדערער זייט
אבער האבען געווייסע דאגמאטישע סאציאליס־
טען, וועלכע בעטראכטען דעם סאציאליזמום ווי
א לעהרע וואס איז שוין פאלקאם, געקוקט אויף
די גאנצע אגראר־פראגע ווי אויף אן אנשויקענייש.

די פארמער־קאמיטע האט אנגעוויזען, אז עס וואלט ווינשענסווערטה געווען דאס די סאציאליסטען זאלען זיך מעהר בעקענען מיט די פערגאנגענע און איצטיגע קעמפפע פון די פארמער פון אמעריקא.

איין זאך איז זיכער, אז די קאנצענטראציאן פון גרויס־קאפיטאל האט ניט איינגעשלונגען דעם קליינעם פארמער. די סטאטיסטיק בעוויזט, אז די צאהל פון פארעמס איבער 500 אקער און אונטער 50 אקער איז צו דער זעלבער צייט געוואקסען. די צאהל מיטעלמעסיגע פארמערס אבער איז פערקלענערט געוואָרען. פון יעדע 1000 פערזאָן וואס זיינען אין 1900 בעשעפטיגט געווען אין אגריקולטור, ארבייטען 415 פאר ווייזשעס. פון יעדע טויזענד מאנספערזאנען בכלל האבען אין 1900 — 317 געארבייט אין אגריקולטורעלע בעשעפטיגונגען. עס איז אונמעגליך פאר אונז זיך צו ענטזאגען פון די 12 מיליאָן פארמער. אלס סאציאליסטען זיינען מיר פאר דעם, דאס די פראדוקציאנס־מיטעל וואס זיינען נויטיג פאר די געזעלשאפט זאל זיך געפינען אין בעזיץ פון דער געזעלשאפט. אזוי לאנג ווי דער פארמער ארבייט אויפ'ן לאנד, צו אלס אונאבהענגיגער פארמער, צו אלס ארבייטער, צו אלס ארענדאטאר, מוז ער זיך געפינען אין נאהענטער פערבינדונג מיט דער ארבייטער־קלאסע. צווי גרויסע נאציאנאלע פארמער־ארגאניזאציאנען זוכען די מיטהילפע פון די טרייד־יוניאָנס. די פארטיי וואס וועט פערנאכלעסיגען די אינטערעסען פון א דריטל פון דער בעפעלקערונג, האט ניט קיין צוקונפט.

די קאמיטע האט פארגעשלאגען אז דער ווייל זאל מען אננעהמען די פראגראם וועלכע איז אויסגעארבייט געוואָרען פון די סאציאליסטיש פארמער־פראגראם איז ניט אנגענומען געוואָרען. די זעלבע קאמיטע האט מען אינסטרואירט פארטיזוועצען איהר אונטערזוכונג.

די פרויען־פראגע (אגיטאציאן צוויישען פרויען) האט פערנומען צווי זיצונגען פון קאנגרעס. עס האט זיך געהאנדעלט וועגען דעם, צו זאלען די סאציאליסטען פרויען קאאפערירען מיט די „אמעריקאן וואומען סאפרייזדש אסאסיאיישאן", א ניט סאציאליסטישע ארגאניזאציאן פון אמעריקאנער פרויען־רעכטלערינען.

אבוואהל די פעהיגסטע און אינטעליגענטסטע דעלעגאטען האבען געהאלטען איבערציי־גענדע רעדען צו גונסטען פון קאאפעראציאן מיט דער בירגערליכער פרויען־בעוועגונג, אנ־וויזענדיג אז די פארטיי טאר ניט האנדלען ווי א סעקטע, דאס די ערווערבונג פון פאליטישע גלייכהייט פאר פרויען וועט זיין א גרויסער שריט פארווערטס, דאך האבען די אנהענגער פון דער ארטהאדאקסישער פאליטיק געוואונען, און דער קאנגרעס האט בעשלאסען, אז די פרויען אגיטאציאן זאל אנגעפיהרט ווערען אונטער די אויפזיכט פון דער פארטיי און פון דער טריבונע פון דער פארטיי.

די פערהאנדלונג וועגען די פרעמד־שפרעכענדע ארגאניזאציאנען איז פארגעקומען אין איינע פון די לעצטע זיצונגען. עס האבען זיך געפונען איניגע וועלכע זיינען פרינציפיעל גע־וען געגען אירגענד וועלכע ארגאניזאציאנען, וואס זיינען ניט א טהיל פון די אמעריקאנער לאקאלס. די גרויסע מאסע דעלעגאטען האבען אבער פערשטאנען די נויטוועניגקייט פון דיעזע ארגאניזאציאנען. אלס רעזולטאט האט דער קאנגרעס צוגעגעבען א פונקט אין דער קאנסטיטוציאן, אז יעדע פרעמד־שפרעכענדע ארגאניזאציאן, וועלכע האט אם וועניגסטען 500 מיטגליעדער זאל זיין בערעכטיגט צו האבען אין נאציאנאל אפיס פון דער פארטיי א סעקרעטערי־איבערזעצער. ביי קאנוועניאם זאל יעדע ארגאניזאציאן זיין בערעכטיגט צו איין דעלעגאט אהן שטימרעכט. דער קאנגרעס האט אויך אויסגעדריקט דעם וואונש אז יעדער סטייט־ארגאניזאציאן זאל צוריקגעבען צו די פרעמד־שפרעכענדע ארגאניזאציאנען א העלפט פון די דיוס.

עס איז אויך פארגעקומען די סטעראטיפישע דעבאטע וועגען טרייד־יוניאניזם. די צאהל אנהענגער פון אינדאסטריאל־ טרייד־יוניאניזם וועלט אלץ גרעסער אין דער פארטיי. דאך האט מען, ווי אימער, מורא געהאט צו קומען אין אפענעם און פיינדליכען צוזאמענשטויס מיט די גרויסע מאסען פון ארגאניזירטע אמעריקאנער ארבייטער. פיעלע האבען נאך געהאט פריש אין

זייער זכרון די אונגליקליכע סאשעליסט טרייד ענד לייבאר אליאנס.

עס איז אנגענומען געוואָרען די געווען־ליכע רעזאָלוציאָן צו טרייד־יוניאָנס בכלל. די פּארטיי וועלכע האָט אין אמעריקא די טרייד־יוניאָנס ניט בעשאפען, האָט זיך ענט־זאגט צו דיענען אלס מיטעל פאר די צושפּאל־טונג פון דער עקזיסטירענדער יוניאָן בעווענונג.

אין אלגעמיין האָט דער קאָנגרעס קיין וואונ־דער ניט אויפגעטאָן. אין אמעריקא האָט מען זיך נאָך ניט אויסגעלערנט צו האלטען קאָנגרע־סען. די רעדע־צייט איז געווען 15 מינוטען אין די וויכטיגערע פראגען. רעפערענטען האבען געהאט 30 מינוטען. קיין רעפּאָרט איז ניט גע־דרוקט געוואָרען פאר דעם קאָנגרעס. (דער קאָנ־גרעס האָט דיזען מאל אָנגענומען א בעשלוס אז אין דער צוקונפט זאָלען אלע רעפּאָרטס פון די קאָמיטעס ארויסגעשיקט ווערען וועניגסטענס דריי מאָנאט פאר דער קאָנוועניאָן.)

די איינציגע פראגע וואָס איז מעהר אָדער וועניגער בריית דיסקוטירט געוואָרען, איז געווען די אימיגראציאָנס־פראגע. אין דיזער פראגע האָט דער קאָנגרעס ענדליך פעסטגעשטעלט, אז די סאָציאליסטישע בעווענונג אין אמעריקא וועט ניט ערלויבען די אויסשליסונג פון קיין ראסע. ניט נור ערקלערט די אָנגענומענע רעזאָלוציאָן, אז מיר זיינען געגען אויסשליסונג אויף דעם גרונד פון נאציאָן, ראסע אָדער רעליגיאָן, זאָנ־דערן דער פאקט אליין דאָס דיזע רעזאָלוציאָן איז געווען אן ענטפער אויף די פאר־צווייי־פלהריגע רעזאָלוציאָן, וועלכע האָט געפאָדערט אז די קאָ־מיטע זאָל אריינברענגען א רעפּאָרט וועגען די אויסשליסונג פון ראסען. דיזער פאקט איז די וויכטיגסטע פאסירונג פון דער קאָנוועניאָן. מיט 99 נעגען 6 שטימען האָט די קאָנוועניאָן זיך זאָגאר ענטזאגט אָנצונעהמען די ערקלערונג, דאָס די כינעזער אימיגראציאָן איז אן אויס־שליסליך אימפּאָרטירטע אימיגראציאָן.

ביי מיר איז פון דער גרעסטער וויכטיגקייט דאָס וואָס ספּארגא האָט געמוזט אין זיין פער־צווייפלונג האלטען א הייסע רעדע פיר אבסאלוט פרייע אימיגראציאָן, אז ער איז געצוואונגען געוון צו ערקלערען: „אונזערע אור־אור־אייניק־לעך וועלען פילייכט געצוואונגען זיין ארויפצו־לעגען זייער האנד אויף דעם האלז פון זייער ברודער, אבער מיר, מיר טאָרען עס ניט, מיר דארפען עס ניט טהאָן".

איך שטעל מיר לייכט פאָר, אז עס וועלען זיך געפינען קריטיקער. איך ערוואַרט אז אונ־זער גוטער פריינד מיט דעם לאָנגען נאָמען, וואָס קען פאר זיך ניט גיפינען קיין צייטונג און קיין פּארטיי, ניט דא, ניט אין רוסלאנד, זאָל וויעדער אין א אנארכיסטישע צייטונג בעווייזען, אז מען מוז אונטערשטיצען די ס. ל. פ.; איך קען זיך אויך פּארשטעלען, אז דער פילאָזאָף פון אלע פילאָזאָפען זאָל אונז זאָגען מוסר; אז דער פאפאלישקער הכם פון טערריטאָון זאָל א בורטשע טהון. עס איז שווער צו־פריעדענצושטעלען אלעמען. איך אליין בין ניט ענטציקט מיט דער אָנגענומענער רעזאָלוציאָן, איך בין אָבער דערווייל צופריעדען מיט דעם, דאָס די אמעריקאנער סאָציאליסטי־שע פּאדטיי האָט געהאָרזאם און מיט אן אויג־געבויגענעם קאָפּ אנערקענט די אויסאָריטעט פון אינטערנאציאָנאלען סאָציאליסטישען קאָנגרעס.

דער פערלאנג צוצוזיהען די „אמעריקען פע־דעריישאָן אוו לייבאר" וועט, וואהרשיינליך, אויפהאלטען די פראגע אין דער פּארטיי. א קאָמיטע איז ערוועהלט געוואָרען צו פּאָרשען וועיטער די אימיגראציאָנס־פראגע, אום צו געבען אינפאָרמיישאָן צו די מיטגליעדער פון דער פּארטיי און די אינטערנאציאָנאלע קאָנגרעסען. די קאָמיטע בעשטעהט פון אונטערמאָן, לאָנדאָן, לאוקי, וואנהאף, ווילסאָן, ספּארגא, האָנטער, וואלימאקי און לואים. (פון די 17 האָבען 4 געפאָדערט אז מען זאָל האנדלען אין איינקלאנג מיט דער שטוטגארטער רעזאָלוציאָן.)

אין אלגעמיין האָט זיך די אינטעליגענץ פון די קאָנוועניאָן הויפטזעכליך ארויסגעוויזען אין דעם פערלאנג צו וויסען מעהר, און צו לערנען וואָס מעהר. דער גייסט פון זעלבסט־קריטיק האָט זיך ארויסגעוויזען אויף יעדען שריט.

איין איינדרוק איז ביי מיר פערבליבען פון דער קאָנוועניאָן: מיר האָבען א סאָציאלי־סטישע בעוועגונג אין אמעריקא!

ש. ראזענפעלד.

אידישע צוזאמענפאהרען אין רוסלאנד

1.

ער רבנים צוזאמענפאהר, וואס איז מיט אייניגע וואכען צוריק פער־מאכט געווארען אין פעטערבורג, איז דער סוף פון א לאנגער טראגי־קאמעדיע, וואס האט זיך געשפיעלט אין א משך פון גאנצע צוויי יאהר.

די לעצטע צוויי יאהר האט די רוסישע רע־גיערונג אנגעוועندעט דעם העכסטען גראד פון איהר ענערגיע געגען אידען. קיין האניג האבען די רוסישע אידען קיינמאל ניט געלעקט. גזירות און „גזירות לגזירות" האבען זיי תמיד געהאט אויסצושטעהן. עס איז אבער גרינגער זיך צוגע־וואהנען צו אין גרויסער צרה איידער צו א סך קלייניע. און די ביטערקייט פונ׳ם אידישען לעבען אין די לעצטע פאר יאהר בעשטעהט דערין, וואס די רעגיערונג איז אין דעם פרט „קלייניק" געווארען. טאג־אין, טאג־אוים שיטען זיך ציר־קולארען, פערארדנונגען, סענאטס־ערקלערונגען און ערקלערונגען צו ערקלערונגען וועגען אזויינע פרטים, וואס ברענגען צום שטוינען אפילו דעם אידען־פיינד — אויב ער פערמאגט נאך כאטש די קלענסטע פעהיגקייט לאגיש צו ריידען וועגען אידען אויך.

און אין דער אייגענער צייט האט די רוסי־שע רעגיערונג זיך צו אידען זעהר „פריינדליך" פערהאלטען. קיין אומה פון די הונדערטע אומות, וואס לעבען אין רוסלאנד, האבען ניט געהאט אזא לייטזעליגקייט אין איהרע אויגען ווי דוקא אידען. קיין פאלק האט זי ניט ערלויבט אזוי פיעל בעראטהונגען און צוזאמענפאהרען ווי זי האט דאס גראד אידען ערלויבט.

בעת די רעגיערונג האט מיט איהר רעכטער האנד אומ׳ברחמנות׳דיג געדריקט אויף אונז, האט אונזער שווערער לאגע נאך שווערער, נאך אונערטרעגליכער געמאכט, האט זי מיט דער לינקער האנד אונטערגעשריבען ערלויבנישען אז אידען זאלען זיך צונויפקומען און ריידען און בעראטהען וועגען דעם — ווי אזוי די דאזיגע לאגע גרינגער צו מאכען...

עם זעהט כמעט אוים ווי א מעפיסטאפעל־שפיעל.

און דאך איז דאס ניט קיין פאנטאזיע פון א דיכטער, נור א בייזער ווייז פון א רוסישען מיניסטער, פון א רוסישען פאליטיקער.

און ווי די גאנצע רוסישע פאליטיק, ווי די אינערע אזוי די אויסערע, האט אויך אט די א י ד י ש ע פאליטיק פון דער רוסישער רעגיע־רונג, איהר הינטער־קוליסען־אינטריגע — איהרע הענד, וואס האבען דעם גאנצען ענין צו דער וועלט געבראכט.

אבער דא עטליכע ווערטער „פאר־געשיכטע".

צו די פיעל קרבנות, וואס זיינען געפאלען בשעת דעם פאגראם אין אדעס, רעכענט מען דא אויך דעם דר. ק ר ע פ ס. ווי פאר נייטגאסרט׳ן אזוי איז אויך פאר קרעפס׳ן, נאכ׳ן פאגראם, אדעס ענג געווארען און ער האט די שטאדט געמוזט פערלאזען. דורך קאלבאר׳ס „רעקאמענ־דאציע" האט ער בעקומען די שטעל פון א „אוטשאני" ביים מיניסטעריום פון אינערען און האט זיך בעזעצט אין פעטערבורג. פערלירענדיג דעם גאנצען צוטרוי, וואס ער האט כאטש וועז עס איז נאך געהאט פון דער אדעסער געמיינדע; וועראנדיג א מין שימפף־וואהרט, ווי אין דער אי־דישער פרעסע אזוי אויך אין דער איהישער וועלט, — איז שוין דאס אליין גענוג געווען כדי איהם פאר א חשוב צו מאכען אין די רעגיערונגס־קרייזען און פאר א מומחה בנוגע אידישע אנ־גלעגענהייטען.

און קרעפס האט זיך אונטערגענומען צו ראטעווען אידען. זיין שיטה איז א פשוט׳ע: אידען דארפען זיך ניט קריעגען מיט דער רעגיע־רונג. אנשטאט זיך צו פערנעהמען מיט אלגע־מיינע פאליטיק, זאלען זיך אידען בעסער פער־נעהמען מיט מאכען אדרנונג ביי זיך, אין זייער אינוועניגסטען לעבען, אין לעבען פון די קהילות; אז די רעגיערונג וועט זעהן, דאס אידען פיהרען זיך אויף רוהיג; זוכען צו מאכען אדרנונגען אין

אידישען לעבען ; פערלאנגען צו ארגאניזירען די אידישע ערציהונג, כדי אויף די יוגענד צו ווירקען, דעמאלט — דעמאלט וועלען די דאזיגע גוטע פערלאנגען אבגעשאצט ווערען פון דער רעגיערונג און ביסלעכווייז וועלען אויך אידען צו זייער רעכט קומען.

דאם הארט ער געזאגט אידען.

און אין דעפארטאמענט פאר ניט־קריסטליכע אמונות הארט ער ג'טענ'ט :

די אידישע יוגענד איז רעוואלוציאנער, דאם איז אמת. דאם נעהמט זיך אבער דערפון, וואם ביי אידען איז קיין אויטאריטעט ניטא. ניטא קיין אנערקענטע פארשטעהער ביי אידען און ניטא וועמען צו פאלגען. ווייל מען זאגט עס זאל ביי אידען אנדערש ווערען דערף מען די אלטע רבנים אומקעהרען זייער אויטאריטעט, מוזען זיי וועלכע עס איז מאכט בעזיצען. ווייל מען, אז אידען זאלען זיך ניט מישען אין קיין פרעמדע אנגעלעגענהייטען, ערלויבט זיי מיט זייערע אייגענע זיך צו פערנעהמען. לאזט ארגאניזירען די אידישע קהילות און די פערוואלטונג וועט לאגען אין די הענד פון די „בעלי־בתים", וועלכע זיינען פריעדענס־ליעבהאבער ; לאזט די איינצעלנע געמיינדעם זיך ארגאניזירען אין איין אלגעמיינער ארגאניזאציע, ווי די קאנסיסטאריומס אין פראנקרייך און ענגלאנד מיט א רב הכולל בראש און דאם „טריי־אונטערטהעניגע" יודענטהום וועט שוין געפינען די נויטיגע מיטלען ווי אזוי צוצוציהען די יוגענד.

אין פריוואטע געשפרעכען הארט ער אפטמאל נעגעבען דייטליך אנצוהערען, אז אויב ער וועט זיין דער רב הכולל דעמאלט וועט דאם רוסישע יודענטהום גליקליך זיין...

וואס־וואם — אבער ענערגיע, אבער כלל־טהוערייי הארט דעם דר. קרעפם קיינמאל ניט געפעלט, תאוה צו כבוד אויף ניט און איהם איז אויף פיעל געלונגען דערין, אנערקענונג און אכטונג צו געפינען אין די אידישע קרייזען.

און אונזערע אלטע שתדלנים, וועלכע זיינען נאך דער רעוואלוציע „אהן א שטאך ארבייט געבליבען", וועלכע זיינען כמעט ווי ארבאנגעשטופט געווארען אין גאנצען פון דער אידישער בימה — האבען זיך אנגעכאפט אן קרעפס'ען ווי אן ארלעזער. די אלטע וועגען זייערע, וואם זיינען די לעצטע יאהרען ווי מיט דערנער בעוואקסען געווארען, האט קרעפם וועדער אבגענרייניגט. זיין שיטה — אויב ניט אין אלע פרטים — איז זיי געווען צום הארצען, און זיין אריבייטם־פלאן איז זיי געפעלען געווארען.

און די דאזיגע שיטה הארט געפונען לייטזיגליגקייט אין די אויגען פונ'ם מיניסטעריום פון אינערען אויך : ווייזען אידען א גוטע מינע, וואם פערבינדט צו קיין זאך ניט ; פערשטאפען די מיילער מיט לופט און יענע זאלען מיינען, אז דאם איז מן — פארוואם ניט ?

און קרעפם הארט אנגעפאנגען צו שרייבען בריעף צו רבנים און כלל־טהוער וועגען בעראטהונגען. און די אלטע רבנים־קאמיסיע הארט מען פון שטויב אויסגעגראבען, און געזאגט זי וויעדער צום לעבען ברענגען — אלס פארם, אין וועלכער די דאזיגע בעראטהונגען זאלען אריינגעגאסען ווערען. די פארם איז נויטיג גענוגען, כדי די רעכטע די אויגען ניט אויפצורייסען.

אבער פריהער הארט מען זיך געדארפט מ כ י ן זיין צו דער רבנים־קאמיסיע. אט די הכנות זיינען עם גענוגען דער עיקר. די רבנים־קאמיסיאן פאר זיך איז — ווי געזאגט — נור דער לעצטער אקט פון דער גאנצער טראגי־קאמעדיע.

2.

קרעפם הארט געשריעבען בריעף צו גוטע־אידען, רבנים און כלל־טהוער מ'זאל זיך משתדל זיין וועגען ערלויבנישען אויף בעראטהונגען און צוזאמענפארהרען. און סטאליפין הארט געשיקט צירקולארען צו גענעראל־גובערנאטארען, גובערנאטארען און גראדאנאטשאלניקעם, אז מען זאל אזוינע ערלויבנישען געבען און די בעראטהונגען און די צוזאמענפארהרען ניט שטערען.

און עס הארט זיך אנגעהויבען א סדרה פון רבנישע צוזאמענפארהרען.

ז ע ק ס אזוינע צוזאמענפארהרען זיינען אבגעהאלטען געווארען אין משך פון די פערגאנגענע צוויי יאהר. פון זיי זיינען געווען געמישטע — פון רבנים מיט קאזיאנע ראבינער צוזאמען — (אין ניקאלאיעוו און זשיטאמיר), געווען ריין־רבנישע (אין ווארשא און אין ווילנא) און צוויי צוזאמענפארהרען פון רבנים, ראבינער און כלל־טהוער (אין קאוונא און אין פעטערבורג).

אבער אויסער די זעקס א ל ג ע מ י י נ ע צוזאמענפארהרען, וואו עם האבען זיך בעטהייליגט פארשטעהער פון גאנצע ראיאנען, זיינען אויך

פארגעקומען כ מ ע ט אין אלע גובערניעס פאר־בעראטהונגען מיט פארשטעהער פון די אויעזדנע שטעדט אין דער אדער יענער גובערניע. און אלץ לענגאל, אלץ מיט דער ערלויבניש פון דער רעגיערונג. אויך די דאזיגע בעראטהונגען איז גערעדט געוואָרען פיעל און גערעדט געוואָרען פון אלץ, וואם האט נור א שייכות צו אידען. טאמער האט אפילו דער בילדונגס־מיניסטער נ י ט ערלויבט ארייצוגעהן אין ז י י ן גבול און ריידען אויף די דאזיגע פערזאמלונגען וועגען ערציהונג און בילדונג, — האט מען דאך י א גערעדט דערפון און רעזאלוציעס אנגענומען.

און פערשיעדען זיינען געווען די צוזאמענזאהרען, ווי פערשיעדען די אנטהיילנעהמער זיינען געווען. די צוזאמענפאהרען אין דרום־מערב רוסלאנד (אין כערסאן און זשיטאמיר) האבען זיך מעהר געהאלטען אן ריין־רבנישע פראגען: דאפעל־רבנות, מעטריקעס, בילדונג פאר רבנים און די פראגע, וועגען ארגאניזירען די אידישע געמיינדע איז שוין נור א צוגאב געווען. די טאן־געבער אויף די צוזאמענפאהרען זיינען געווען די פארטגעשריטענע רבנים (ווי טשערנאָוויץ פון אדעם) און די אינטעליגענטע קאזיאנע ראבינער. אין ווארשא און אין ווילנא איז אויפגעקומען דאס אלט־פינסטערסטע, וואס געפינט זיך ביי אידען. גוטע־אידען און רבנים האבען אויף דעם נאכצען ענין געקוקט אנדערש ווי די, וואס האבען מעהר אדער וועניגער פאלי־טישען זינן. דער האס צו דער רעוואלוציע, וועל־כע האט זיי אלע אזוי טיף פערוקט אין א ווינקעל; די אויפגעבראכטקייט געגען דער „צו־לאזטער יוגענד", וואס האט אזוי פיעל אונגליקען געבראכט אויף אידען דערמיט, וואס זי איז ניט טריי געווען דער „ממשלה ירום הודה"; דער ווילען — דאס יודענטהום, און ממילא אויך אידען, צו רעטטען — דאס אלץ האט זיי געלאזט זעהן, אז „ישועות קומען אויף אידען"; דער חסד פון דער רעגיערונג, וואס האט זיי ערלויבט זייער מיינונג ארויסצוזאגען, וועגען אלץ, וואס אידען איז נוגע; ערמוטהיגט פון קרעפט'ען, אז זייערע מיינונגען וועלען אנגענומען ווערען פון די „שרים" — האט זיי געגעבען מוטה צו קוקען אויף זיך, ווי אויף מענשען, וואס ניט הייבט־מארגען וועלען זיי האבען צו געוועלטיגען איבער אידען. אלס קומענדיגע „מושלים בחסד אלהים והשרים" האבען זיי געהאט שטעלונג צו נעהמען צו אלע פראגען, וואס אינטערעסירט די רעגיע־רונג בנוגע צו אידען, און ארויסווייזען זייער גאנצע „לאנד־חכמה"...

דערפאר איז די טאגעס־אָרדנונג פון די ריין־רבנישע צוזאמענפאהרען א סך בריייטער געווען ווי אויך אנדערע צוזאמענפאהרען. זיי האבען זיך שוין געפיהלט ווי בעלי־בתים ביי זיך אין דער היים, און ארויס אין כאלאטען מיט יאר־מולקעס פאר דער גאנצער אידישער וועלט. דא האט מען גערעדט וועגען אידישער בילדונג — אז מען דארף ב ע ט ע ן (מען דארף נאך ערשט ב ע ט ע ן!) די רעגיערונג, אז אידישע קינדער זאלען ניט ארייגעלאזט ווערען אין קיין מיטעלע און ניט אין קיין העכערע בילדונגס־אנשטאלטען. מען האט גערעדט וועגען דער אי־דישער ליטעראטור און דער אידישער פרעסע — אז ז י י, די רבנים, זאלען האבען די צענזור־מאכט איבער דעם אידישען גערדוקטען וואָרט; מען האט גערעדט וועגען אידישקייט — אז דער רב זאל האבען דאס רעכט צו בעשטראפען יעדען „עובר על דת"; מען האט גערעדט וועגען דער קהילה — אז דער, וואס קומט ניט אין קלויז דאוונען, זאל ניט האבען קיין דעה צו זאגען אין קיין שום קהל'שע ענינים; מען האט גערעדט וועגען קינדער־ערציהונג — אז די חדרים און ישיבות — די איינציגע ערלויבטע ערציהונגס־אנשטאלטען — זאלען אין גאנצען שטאהן אין רשות פון די רבנים; מען האט גערעדט וועגען רבנות — אז קיין רב דארף קיין שום חכמות־חצוניות ניט וויסען, אז קיין רב דארף ניט ג ע־ו ו ע ה ל ט וועלען פון זיין קהילה, נור יעדע גובערניע זאל זיך האבען איהר „ועד הרבנים", וועלכער וועט האבען רבנים צו בעשטימען.

דאס זיינען די הויפט־בעשטימונגען, וואס זיינען אנגענומען געוואָרען אויפ'ן רבנים־צוזאמענפאהר אין וואַרשא און ע ה נ ל י כ ע בעשטימונגען זיינען נאכדעם אויך אין ווילנא אנגענומען געוואָרען. נור בנוגע צו בילדונג האט דער ווילנער צוזאמענפאהר אביסעל מעהר סבלנות ארויסגעוויזען און ניט אנגענומען קיין החלטה, וועגען ניט־אננעהמען קיין אידישע קינ־דער אין מיטעל־שולען.

די אידישע פרעסע האט אויפגעהויבען א גרויסען טומל דערשפירענדיג די הערש־זוכט פון די רבנים; ווי ווילד די רבנישע בעשטימונגען זיינען געווען האט מען דאך מורא געהאט, אז זיי זאלען ניט ווי עס איז דיענען דער רעגיערונג פאר א וועג־ווייזער, אדער א ריכט־שנור בנוגע צו

רעגולירען די אינוועניגסטע אידישע אנגעלעגענהייטען. איין צייטונג שוואכער די אנדערע שטארקער, אבער אלע האבען אין איין קול פראטעסטירט געגען די לאנג שוין אבגעלעבטע לעבענס־פארמען, וואס די רבנים האבען וויעדער פערלאנגט צו תחית המתים צו ברענגען.

און דערהויפט איז מען דא אויפגערעגט געווען געגען דעם פערלאנג פון די רבנים גוט־וויליג צו נעהמען אויף זיך פאליציי־אויפגאבען — ווי צענזור, און אפילו שפיאנאזש — ווי בעשטראפען אויף עובר צו זיין אויף וועלכען עס איז רעליגיעזען פערבאט. אויב די שטים, וואס האט זיך אין דער צייט אנגעהויבען צו הערען: „דער קלעריקאליזם ארגאניזירט זיך!" — איז אפילו געווען איבערטריבען, וואלרים קיין אייגענע, סאציאל־עקאנאמישע אדער פאליטישע מאכט פערמאגען דאך אונזערע קלעריקאלען ניט, אבער גוטע מיטהעלפער אונזער זשענדארמען־רעגירונג, וואלטען זיי דאך, ביי גוטען וויללען, געקאנט זיין. און אט דער ווילען האט זיי, דער־הויפט די פוילישע רביים און רבנים, ניט געפעהלט.

אין דעם ווילנער צוזאמענפאהר האט זיך אויך דער פעטערבורגער דוכאוונער רב בעטהיליגט. און קלעריקאלע דרשות האט ער דארט נעהאלטען, און געגען בילדונג האט ער דארט נערעדט און פעטערבורגער אידען זיינען דערפון געווען אונצופריעדען. די פעטערבורגער קהילה־פערוואלטונג האט געגען איהר רב פראטעסטירט און האט עפענטליך ערקלערט, אז דער רב איז אויף דער רבנים־אסיפה אין ווילנא נישט געווען אלס פארשטעהער פון דער פעטערבורגער אידישער געמיינדע און וואס ער האט דארט נערעדט האט ער נערעדט נור אין זיין אייגענעם נאמען.

3.

א טהייל פון דער אידישער פרעסע האט אויפגענומען דעם פראטעסט פון דער פעטערבורגער אידישער געמיינדע אין איהם געווייזען פאר א ביישפיעל אלע אנדערע אידישע קהילות, וואס אויך זייערע רבנים האבען געהאט דעם מוטה אין זיך פאר א לע אידען צו רייצען. עס איז נויטיג געווען, אז די אידישע געזעלשאפט זאל אפען ערקלערען, אז זי איז ניט מסכים צו די מיינונגען פון די רבנים, און זיך אבגרענעצען פון זיי. גראד איצט, ביי דער גרויסער פאלקציע פון דער רעגיערונג און פון די פאלקס־פערטרעטער; גראד איצט, וען דאס פאליטישע בעוואוסטזיין בכלל איז ווי פערטעמפעט און די געוועזענע שתדלנים זיינען זיך מכין וויעדער צום אלטען געווהר זיך צו נעהמען — גראד איצט איז דאס וויכטיג געווען צו ווייזען, אז די אידישע געזעלשאפט האט נאך ניט פערגעסען דאס, וואס זי האט אין דער צייט וואס פ א ר און אין דער רעוואלוציע געלערנט. אפילו מעסיגע פאליטיקער צווישען אידען האבען פערשטאנען, אז מיט'ן אויפריכטיגען ארויס־טרעטען וועלען זיי קיין זאך ניט פערלירען — ווייל מיט דער קריכערישער טאקטיק וועלען זיי אויך גאר ניט געווינען.

אבער אין דער צייט האט מען שוין בעשטימט אנגעהויבען זיך צוצוגרייטען צום קאוונגרעס צוזאמענפאהר, וואו — ווי געזאגט — עולם'ש כלל־טהויער האבען געהאט צו זיין די ווארט־פיהרער און טאן־געבער. די פרעסע האט עס גערעכענט פאר צווועקמעסיג, אז די בעשטימונגען פונ'ם קאוונער צוזאמענפאהר זאל דיעננען אלס דעמאנסטראציע גענגען פון דער בעשטימונגען פון די צווייי לעצטע, ריין־רבנישע צוזאמענפאהרען. די פרעסע האט געגלויבט, אז די „אינטעליגענטען", די אויפטהויער און ארגאניזירער פונ'ם קאוונער צוזאמענפאהר וועלען דאך האבען אין זיך אזוי פיעל אויפריכטיגקייט, אז זיי וועלען זיך שעהמען צו חנפ'ענען די רבנים און מסכים זיין צו זייערע רעאקציאנערע וואונשען אטרעבונגען.

האט אבער די פרעסע א טעות געהאט. נאכ'ן ערשטען ארטיקעל, וואס איז „פריינד" געקומען וועגען דעם, איז ארויסגעטרעטען ה' א. ב. ו ו א ל פ פון קאוונא (דער חשוב ביי דעם גובערנאטאר, וועלכער איז ערב געווען פאר'ן אלאונטערטהעניגסטען כאראקטער פון צוזאמענפאהר) אין ווילנער „הזמן" און האט ערקלערט: מיר, „שלומי אמוני ישראל" זיינען חלילה ניט אויסען צו טהאן קיין זאך ג ע ג ע ן די רבנים, אדרבא, אלץ, וואס איך טהו, טהו איך מיט'ן הסכם פון אונזער רב שיחיה.

דעם ה' וואלף האט מען געגלויבט. נאכמעהר, מען איז דערבייי זיכער געווען, אז די העררען ווינאוואר און סליאזבערג האבען אויך מסכים געווען צו דעם ברייף...

דער קאוונער רב, ווינאוואר־סליאזבערג —

דאם האט מיט איין מאל דייטליך געוויזען, וואס די אויפטהור פונ'ם קאוונער צוזאמענפאהר זיינען מיט'ן צוזאמענפאהר אויסען אויפצוטהאן. דער אינספיזקט פון זעלבסטערהאלטונג האט זיי אונטערגעזאגט, אז איצט איז נור די פארב ש ו א ר צ זיכער, און די העררען אינטעלי־גענטען האבען געפועלט בייַ זיך — צו לאזען זיך אונטערפארבען שוואַרץ.

די רבנישע נאאיוויטעט האט געשלאסען אן אבמאך מיט דער אינטעליגענטישער צביעות. יעדע פון זיי האט געגלויבט, אז זי וועט קאנען אויסנארען דעם אנדערען צד און דערמיט זיך קרעפטיגען. ביידע צוזאמען זיינען אויסען געווען דורך דעם אבמאך זיך צו בעפרייען פון די תביעות און פאדערונגען פון דער גרויסער מאסע, און איהרע אמת'ע פארשטעהער.

שטיל־ערהייד האט מען פון פעטערבורג אנ־געהויבען פונאנדערצושיקען „איינלאדונגען" צו בעקאנטע און געזינונגס־גענאסען אז זיי זאלען קומען צום צוזאמענפאהר. שטיל־ערהייד האט מען אויסגעארבייט דאם פראגראם און דאם מגלה געווען נור צו בעלי־סוד. אז מען האט געפרעגט:

— פאר וואס בעהאלט מען זיך אזוי מיט אלע פארבערייטונגען צום צוזאמענפאהר?

איז געווען די תשובה:

— מען דארף ניט אויפרייסען די אויגען פון די „שווארצע מאות"...

אין אמת'ן אבער האט מען פונ'ם אלגעמיי־נעם „צוזאמענפאהר פון אידישע כלל־טהויער" געווילט מאכען א צוזאמענפאהר פון „גרופיס־טען", און נור ארויפציהען אויף איהם די מאסקע פון אן אלגעמיינעם אידישען צוזא־מענפאהר, כדי, אז זיינע בעשטימונגען זאלען זיין גילטיג פאר אלעמען.

קענען מיר אבער דאָ צו־גוט אונזערע „פא־ליטישע קארטען־שפיעלער". מען האט שטיל־ער־הייד דורכגעטאשט די קארטען און באלד ארויס־בעקומען דעם שווינדעל, וואס מען וויל דא אב־טהאן. און די „אידישע דע מאקראטישע גרופע" איז אין פעטערבורג אויפגעווואכט, וועל־כע האט זיך פארגענומען: אבער דעם צוזאמענ־פאהר ווי געהעריג ארגאניזירען, אבער — אויב דאם וועט זיך ניט איינגעבען — איהם לכתחילה דיסקרעדיטירען.

און די ארבייט האט זיך אנגעהויבען.

לויט דער אפיציעלער ערלויבניש האבען זיך אין צוזאמענפאהר געמעגט בעטהיליגען: פארשטעהער פון אידישע געמיינדעס, פארשטע־הער פון צדקה־חברות, פון קולטור־אנשטאלטען און אנדערע הומאניטערע געזעלשאפטען. אנ־שטאט צו פערלאנגען פון די געמיינדעס, חברות א. ד. ג. אז זיי זאלען וועהלען פון זיך פארשטעהער און שיקען צום צוזאמענ־פאהר, האבען די גרויסטען געשיקט איינלאדונ־גען צו איינצעלנע פערזאנען, וועלכע זיינען זיי בעקאנט געווען. עס איז אלזא געקומען דערצו, אז די אלגעמיין־אידישע בילדונגס־געזעלשאפט אין רוסלאנד („מפיצי השכלה") דער „פאנד צו שטיצען ערד־ארבייטער און בעלי־מלאכות"; ארעסער ערציהונגס־געזעלשאפט „טרוד", וויליגער „צדקה גדולה". די „אידישע ליטעראריש געזעל־שאפט" אין פעטערבורג, וועלכע האט צעהנדליג אבטהיילונגען אויף דער פראווינץ, און ניט קיין איינציג פון די הונדערטע פראווינציעלע קול־טור פעראייניגונגען — האבען קיין איינלאדונגען ניט בעקומען. און איינלאדעניג אין דער אדער יענער שטאדט די אדער יענע פערזאן, האבען זיי זיך אויסערסט געהיט ניט איינצולאדען אזוינעם, וואס האט וועלכע עם איז שייכות צו דער אדער יענער קולטור־פעראייניגונג. די דאזיגע פעראייניגונגען זיינען ארונטער אונטער דעם חשד, אז זיי פערבייטען, דער פארם נאך, פ א ל י ט י ש ע פעראיינען, וועלכע זיינען איצט אין רוסלאנד אונמעגליך....

די „דעמאקראטישע גרופע" האט מיט דער הילף פון דעם „פריינד" און „ראזסוויעט" זיך געווענדעט עפענטליך צו אלע אידישע קהילות, חברות און פעראיינען און זיי אויפגעפארדערט, אז זיי זאלען ניט, און דארפען ניט וואַרטען אויף קיין א י י נ ל א ד ו נ ג ע ן, נור זיי זאלען וועהלען פארשטעהער און מעלדען אז זיי שיקען צום צוזאמענפאהר די און די מענשען. דאם האט געמאכט א ווירקונג. עס זיינען געקומען די שרייבער פון „בונד" און גע־פארטן, זייערע געזינונגס־גענאסען, זאלען זיך בעטהיליגען אין צוזאמענפאהר. די מאסקווער אידישע געמיינדע האט מיט דער ערלויבניש פון גראדאנאטשאלניק, נעמאכט אן אסיפה און מען האט געוועהלט דעלעגאטען. פון צעהנד־ליגע שטעדט און שטעדטלעך זיינען אנגעקומען ידיעות פון וואהלען, אויף וועלכע מען האט די „איינגעלאדענע" פערבאלאטירט. האט זיך אבער די גאנצע ארבייט אנגעהויבען צו־שפעט. פיעל־

מאַררים ווינטשעווסקי

„חוני המעגל"

ער זיצט אין זיין לעהנשטוהל, אַ ספר אין האַנד,
אין צימער וועלט דונקעל און אויסער דעם זייגער,
דעם וועכטער פון צייט, וועלכער רעדט צו דער וואַנד
אין קלאַפּט אויף דעם הייסיש־אַלטמאָדישען שטייגער,
איז קיינער ניטאָ, ניט אין הויז, ניט אין גאַס,
הפּנים אוועק מיט די שטראַהלען, וואָס בלענדען,
און ס'זיצט זיך נחמיה פּערטראַכט, עטוואס בלאַס,
פּערטיעפט אין די אידישע שעהנע לעגענדען.

און איבער זיין בוך דרעמעלט לאַנגזאַם ער אין
— עס דרעמעלט שוין לאַנג דער קאַנאַריק אין שטייגעל —
און ס'קרוישקעט זיך באַלד זיין נשמה אַריין
אינ'ם גוף פּונ'ם געטליכען חוני המעגל.
און ס'דוכט זיך איהם אָב, אַז אויף זיבעציג יאהר
שלאָפּט איצטער איין ביסלעכווייז, ער פּונקט ווי יענער,
ער קלעהרט, וואָס וועט זיין, ווי אַ מענש אויפ'ן וואהר,
און מאַהלט פּאַר די צוקונפט זיך בילדער און פּלענער.

און ניט נאָר וואָס וועט זיין זעהט ער און בעטראַכט,
שוין לעבט ער — און דאָס געהט אויף גיך אין חלומות —
פּונ'ם מקיץ נרדמים צום לעבען ערוואַכט,
מיט מענשען אַרום איהם, מיט עופות, בהמות,
מיט פּעלדער און הייזער, אַלץ וואונדערבאַר פרעמד,
אַלץ אַנדערס, ווי זיי האָט געזעהן ער פּאַרצייטען,
דאָן קוקט ער אויף זיך, אַך! זיין בגד, זיין העמד,
צוקראַכען ווי שפּינוועבס, אַ חרפּה פּאַר לייטען!

און ענדליך, איהם דוכט, האָט צו זעהן ער דערלעבט
נאָך וואָס ער פּלעגט גאַהרען אין יענעם יאהרהונדערט:
אַ מענש, אַ בעפּליגלטען, זעהט ער וואָס שוועבט,
הויך, הויך אין דער לופט, פון די וואָלקענס בעוואונדערט.

וועניג האָט מען נאָך אין דעם פּרט אויפּגעטהאָן
— ס'האָבען זיך דאָך בעטהיליגט אין צוזאַמען־
פּאַהר פּיעל אַווינע עלעמענטען, פון וועלכע די
גרופּיסטען האָבען ניט געוואָלט וויסען. אָבער
דעם גאַנצען כאַראַקטער פון צוזאַמענפּאַהר צו
ענדערען איז שוין ניט מעגליך געווען. פון די
120 מענשען, וואָס האָבען זיך אין צוזאַמען־
פּאַהר בעטהיליגט זיינען געווען קוים 20 מעהר
אדער וועניגער ריכטיג געוועהלטע און די איבע־
ריגע זיינען געווען איינגעלאַדענע.

(שלום פּאַלגט)

און אַט איז אַ טעלעסקאָפּ... ווייזט אייך אויף קלאָהר,
וואָס טהוט זיך פּאַר צעהנדליגע טויזענדער מיילען,
און דאָס אַלץ אין וואָסערע זיבעציג יאָהר...
הכלל, אַ מענש דאַרף זיך צו שטאַרבען ניט אַיילען.

איצט פרויען, וואָס בלייבען ביז אַכטציג יאָהר יונג,
און מענער צו ניינציג נאָך אמת'ע ריעזען.
נחמיה וואָלט טהאָן צו איהר וואוינונג אַ שפרונג...
וואָס וואָלט זי געזאָגט, וען ער וואָלט זיך בעוויעזען
איצט פלוצלינג פּאַר איהר... אבער וואו איז איהר חויז?
פערשוואונדען איז אַלעס! אָך, פריידעניו, שעהנע,
דו פוכלינקער פלוים, דו! דו בליהענדע רויז!
וואו איז זי אַצינד, די נשמה, די ריינע?

די הענטעלעך שמאָל, מיט אַ ריהר, וואָס איז צאַרט,
די פיסעלעך קליין, מיט אַ טראָט פון אַ פּעע,
אַ הערצעלע, קיינמאָל ניט ביטער, ניט האַרט,
אַ קעפּעלע — גאָט'ס העכסטע קינסטלער־אידעע,
און צייהנדעלעך, פערעלעך — שנירעלעך צוויי,
און אויגעלעך בלויאינקע מאַגישע שפּיעגלען,
און שולטערן רונדע, מען זוכט הינטער זיי
מיט זיכערהייט גרויסע מלאכים'שע פליגלען.

וואו איז זי? געה זוך אין אַ שיפברוך אַ רינג,
געפּין אַ בריליאַנט נאָך אַ שרפּה, ביין מויער.
און דאָ לויטער פּרעמדע, געה קלאָג פּאַר זיי, זינג,
כאָטש רעד צו אַ טויבען, אַ שכור'ן פּויער.
אָך פריידעניו, זי האָט אויף עטליכע טעג
פון איהם זיך, ווי פון איהר נשמה געשיעדען,
דערווייל זיינען צעהנדליגע יאָהרען אַוועק,
דער הויפט פונ'ם נעכטען איז שרעקליך פערשיעדען.

און ס'שטעהען די הייזער ניט אַיין אויף אַן אָרט,
זיי קייקלען אויף רעדער זיך, ווי עקיפּאַזשען,
דער עולם בעוועגט זיך און וואַנדערט, איין וואָרט,
אין רייזע־פאַלאַצען מיט הונדערט עטאַזשען.
וואו גאַסען? וואר גאַסען? מען וואוינט אויפ'ן טייך,
מען רייט אין דער לופט, ווי אַמאָל קיין וואַלהאַלאַ
די העלדען די טויטע — מיט געטער צוגלייך,
אָך, וואו איז, וואר וויים, זיין געליעבטע, זיין כלה?

ער כאַפּט זיך צום שטאָק — ער איז לאַנג שוין צופּוילט.
נחמיה בעשליסט אָהן אַ שטעקען, אַ פיהרער,
צו לאָזען זיך איבער'ן שטאָדט, דאָך איהם גרוילט
צו זיין אַ ווילד־פרעמדער, פילייכט שוין ניט איהרער,
אפילו ביי פריידעלען, איצטער וען אַלץ
איז אַנדערס... ער שטעהט, ווי אַ שטיין, ווי אַ גולם,

ער פיהלט, ווי לוט׳ס ווייב זיך פערוואַנדעלט אין זאַלץ
און... הימעל! וואָס זעהט ער? דעם פֿלטען בית עולם!...

ער איינער נאָך אימער גענוי, ווי אַמאָל:
דיזעלביגע פֿלטע, בעקאַנטע מצבות,
נור גרעסער צו זיין שיינט נחמיה׳ן די צאָהל,
דאָ רוהען מעהר מענשען היינט — זכרים, נקבות.
איצט קוקט ער אויף זיך... איז פֿליין אַ סקעלעט,
קיין פלייש און קיין בלוט, כמעט טויט יעדער אבר,
דאָס וואַנדעלט משמעות, נחמיה׳ס פּאַרטרעט
פֿרוים פונ׳ם רפֿאים... האַלט! וואָס איז דאָס פּאַר אַ קבר?

פּא־נון! אויף אַן אַלטע, פון רעגען, פון ווינד,
פון היצען און שטורעמס צוטומעלטע ברעטער,
ניט זיי... דאָנק גאָט! ניין! ווייל דאָ ליעגט גאָר אַ קינד,
און היימט גאָר ניט פּרוידע, איהר נאָמען איז עטעל.
אַ שטיין איז פון האַרצען, אַ שוועֿרער פֿראָפּ,
„הילדה — דערצעהלט מען אייך — עטעל בת זלמן"
פּיער יאָהר אַלט! און ער האָט פּערלאָרען דעם קאָפּ!
אַ בריה אַ איד... שנעל פֿרוים פון בית עלמין!

ער גענהט, אָבער ס׳יאָגען אין מח מיט רעש
זיך אייניער דעם צווייטען פּיעל שווערצע געדאַנקען,
ווי ס׳יאָגען זיך פליגלען פון ווינדמיהלען ראַש,
דער — יענעם... דאָך פֿלוצלונג פון יענער זייט פֿלאַנקען
דערזעהט ער אַ קבר׳ל אָהן אַ פּא־נון
און דאָ שטעהט דער קברות־מאַן רוהיג ביין טויער,
אַ שנעע־וויסער באָרד, אויף אַ בויך ווי אַ טון,
אַ פּנים — אַ בוריק, און רויה אונגעהייער.

„וואָס? פּרוידעלע בעריל׳ם? געווים, איך געדענק"
— נחמיה׳ן דער קברות־מאַן ענטפערט געלאַסען —
געליטען האָט זי פון אַ ליעבשאַפט, אַ קרענק,
מען זאָגט, אַז דאָס קריגט מען ביי זיי אין די קלאַסען:
פּערפיהרט האָט אַ פלוט זי, ניט שעהן און ניט רייך
און האָט ניט געוואָלט מיט איהר חתונה האָבען,
ויברח! הוטשאַק!! און זי האָט מען אין טייך
געפונען, און הינטער׳ן פֿלאַנקען בעגראָבען.

„אַ קימא־לן איז דאָס..." דאָ גיט אַ געשריי
נחמיה, און וועקט אויף דעם פויגעל אין שטייגעל.
ער רייבט זיך די אויגען אוים, טהוט זיך אַ דרעה,
אין זיך, פֿרום זיך זוכט ער חוני המעגל...
ניטאָ... און אָהן פּרוידעלען איז ער אין הויז,
ניטאָ מיט אַ וואָרט זיך צו וועמען צו וועגדען,
נור פּרוידעניו׳ס בריף פֿאַלט פֿרוים אין זיין שוים
פונ׳ם טוך פון די אידישע שעהנע לעגענדען.

20 מאי, 1910.

דר. ב. קלאהרמאן

ביערנעסטענע־ביערענסאָן

(אָן אָבשאָצונג)

עאָרג בראָנדעם בעשרייבט ביערנסאָן׳ס אויסזעהן אזוי: „עס איז זעלטען צו בעגעגענען אזא בריט־פּליציגע, געזודע פּיגור, וועלכע איז ווי פון שטיין אויסגעהאקט. די לונגען ארבייטען רעגעלמעסיג, און די פּליי־צעס, — ווי זיי וואָלטען בעשאפען געוואָרען אריבערצוטראָגען און קענען צוריקגעבען די אונ־פערמיידליכע קלעפּ פונ׳ם לעבען.“

ביערנסאָן איז געווען א לעבעדיגער בעווייז פון דעם ווי די רוימער פלעגען זאָגען: „אין א געזונטען קערפּער איז א געזונדער גייסט“. דער הויפּט־סימן פון געזונדהייט איז די גליי־געוויכט, די באַלאַנסירונג פון קרעפּטען און מיר דאכט, אז קיין שרייבער פון דעם ניינצעהנטען יאָהרהונדערט האָט ניט ארויסגעציגט אזא גיים־טיגע גלייכגעוויכט, ווי ביערנסאָן. ער איז א פּאָעט, ער האָט ליעב די נאַטור, די בערג, דעם וואַלד, דעם נאַטור־מעשען, ווי א קינד, וואָס איז צוזאַמען מיט דעם אויפגעוואַקסען, און האָט אויך ליעב די געזעלשאפט; ער האָט ליעב די רוהיגקייט פונ׳ם דאָרף — און דעם שטורעם פון די פּאָליטיק; ער איז טיף רעליגיעז און האָסט פּאַראורטהיילע; ער איז העכסט נאַציאָנאַל און איז אלמעגליך; ער איז פערביטערט און קעמפּפט געגען די בעשטעהענדע אינסטיטוציא־נען פון פּאַמיליע, רעליגיאָן און געזעלשאפט און גלויבט דאָך אין דעם פּאָרטשריט פון דער מענש־הייט. קורץ, ער איז געווען טהעטיג אויף יעדען געביעט פונ׳ם לעבען: אין דער שהענער ליטע־ראטור ווי אין דער פובליציסטיק, אין פּאָליטיק און אין סאָציאָלען לעבען, און אומעטום און שטענדיג איז די טהעטיגקייט געווען א גאַנצע און געזונדע. און ניט נאָר אין אלגעמיינעם צייגט זיך דיעזער שטריך ארויס ביי ביערנסאָן׳ן; מען קען עס זאָגאָר בעמערקען אין איינצעלנע פעלע. כמעט אין יעדען פון זיינע ווערק, סיי אין די ריין פּאָעטישע און סיי אין די סאָציאָלע ווערקע זיינע איז דיעזע גלייכגעוויכט אדער גע־גענווירקונג דורכגעפיהרט. אינ׳ם ערשטען קא־פּיטעל פון דער פּראָכטפּאָלער ערצעהלונג „אָרנע“ ווערט דערצעהלט אין א העכסט שהענער און פּאָעטישער פּאָרם, ווי די נאַקעטע בערג, נאָך א לאַנגע מלחמה מיט די פערשיעדענע בוי־מער און גראָזען, מוזען זיך פּאָרט אונטערגעבען און בעדעקט ווערען מיט גרינעם גראָז און גע־דיכטע בוימער. „אך, גאָט! ווי גוט! ווי גוט!“ רופט אויס דאָם גרינע גראָז וועלכע איז צום ערשטען ארויסגעקלעטערט אויף די שפּיצען פון די בערג. אָרנע, דער העלד פון דער ערצעהלונג מיט׳ן זעלבען נאָמען, האָט גע׳ירש׳נט אן אונ־רוהיגע נשמה פון זיין פּאָטער, נאָר זייענדיג צוזאַמען מיט דער רוהיגער און ארבייטסזאַמער מוטער, לערנט ער זיך אוים גובר צו זיין זיין אונרוהיגקייט.

1.

ביערנסאָן׳ס ליטעראַרישעס שאפען ווערט צוטהיילט אין צוויי פּעריאָדען. די ערשטע, וועל־כע מען קען אָנרופען דעם פריהלינג פון זיין שאפען, איז א ווהרע פּאָעמא, א מין „שיר היחוד“. די גאַנצע נאַטור, די פעלדער, די וועל־דער, דאָם גראָז און די בוימער און די טייכען, די בהמות און די מענשען־קינדער זינגען שירה צו גאָט. דיעזע פּאָעזיע, וועלכע איז געשריבען אין פּראָזא, נאָר זינגט זיך ווי א שהן ליעד, און וועלכע געהט טאַקע אָפּט איבער, אונבע־מערקטערהייד פּאָר׳ן לעזער, אין א ריטמישע פּאָרם, איז אויסגעגאָסען אין דער פּאָרם פון קורצע און גרעסערע דראַמפּס־ערצעהלונגען, די שהנסטע און וויכטיגסטע פון וועלכע זיינען „סינאָווע סאָלבאקען“, „אָרנע“, „דער פרעהליכער בחור“, „דאָם פישער־מדכען“ א. ז. וו.

מיט אייניגע יאָהר איידער ביערנסאָן איז ערשיענען האָט אין דער נאָרווענישער ליטעראַ־טור געהערשט א טויטע שטילקייט און אין מיטען פון דיעזער שטילשווייגעניש איז פּלוצים דער־הערט געוואָרען אזא שהנע שטימע, וועלכע האָט מיט איהר נייקייט און פרישקייט א שטאַר־

קען אינטערעס ערוועקט. יעדער האָט זיך צוגע־
הערט און איז בעגייסטערט געווען פון דער זאַנדער־
בארער האַרמאָניע; מען האָט געפיהלט, אז א
נייער נביא איז ערשיענען. די איינפאַכקייט פון
דעם סטיל, די נאַאיוויטעט פון דער געשיכטע,
די נאַטירלעכקייט פון די כאַראַקטערע, די קורצע
און קרעפטיגע זעצע, וועלכע האָבען דערמאָנט
אָן די „סאגאס", די לירישׂ־פּאָעטישע אָטמאָ־
ספערע, האָבען גלייך געפונען אָן אָבקלאַנג אין די
הערצער פון די לעזער. זייענדיג געווהנט צו
די שטענדיגע ליטעראַרישע פּאַרמען, וואָס זיי־
נען ווייט פון דעם וירקליכען לעבען, האָט מען

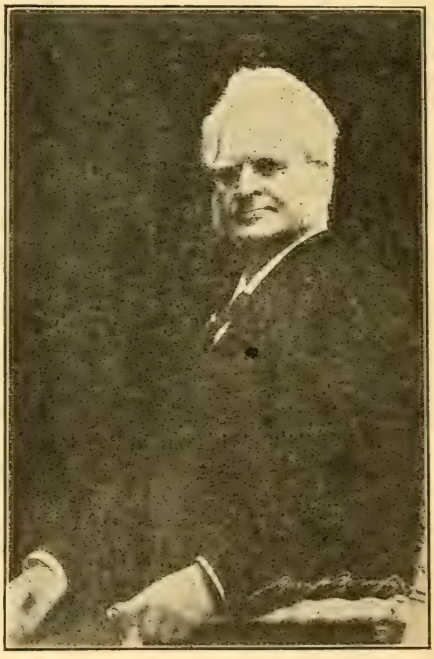

דערפיהלט אָן אַנגענעהמע איבערראַשונג, וועו
מען האָט דערזעהן ריכטיגע געשטאַלטען און ג־
הערט א נאַטירליכען געשפּרעך. קיינער וואָלט
זיך אפשר ניט געקענט פאָרשטעלען, אז דאָר־
פישע ערצעהלונגען קענען זיין אזוי שטאַרק, אזוי
פּריש און אזוי אמת. מען האָט געפיהלט דעם
אטהעם פונ׳ם לעבען און קיין זאַך קען ניט זיין
אזוי ערפרישענד, אויסער אפשר טורגענייעוו׳ס
„עראינערונגען פון א יעגער", ווי דיעזע דאָרפי־
שע ערצעהלונגען ביערנסאָן׳ס. לעזענדיג דיעזע
ערצעהלונגען פיהלען מיר, ווי מיר וואָלטען איינ־
געאָטהעמט די נאַרוועגישע לופט, ווי מיר וואָל־
טען שמעקען דעם ריח פון די סאָסנעס; מיר
פיהלען גלייך ווי מיר וואָלטען געקומען אין נאָהנ־
טער בעריהרונג מיט דעם לאַנד פּון ווייסע נעכט.
די אַנגענעהמע איינפאַכקייט פון די בויערן, די
דאָרפס־צערעמאָניען, זייערע חתונות און לוות,
די גליקליכע איינזאמקייט מיט די שאָף אויף די
בערג, די שטילע און טיעפע דאָרפישע הייליג־
קייט מאַכט אונז פיהלען, גלייך ווי מיר וואָלטען
געווען אין קדשי־קדשים, וואו מען האָט מורא
אָדער מען וואָגט ניט א הויך וואָרט אַרויסצו־
ריידען. פּיעלע שטעלען ווירקען אויף אונז, ווי
שטילע הייליגע מוזיק, וואָס קומט פון ווייט,
ווייט און אונזערע אויגען אָנגעפילט מיט
טרערען פון הימלישען גליק.

האָבענדיג אין זינען די ווערטער פון ביערנ־
סאָן׳ען, וועלכע ער שרייבט ביי די ענדע פון זיין
ערצעהלונג „אין גאָטעס וועג", — אז יעדער
מאָל, וואָס מען דערצעהלט איבער אין אַרטי־
קעל דעם אינהאַלט פון אַן ערצעהלונג רופט עס
אַרויס דעם זעלבען געפיהל, ווי ווען מען גאַהט
דורך א שלאַכט־הויז, וויל זעלטען ווער עס האָט
דעם טאַלאַנט איבערצוגעבען אין עטליכע שורות
דעם אינהאַלט פון א גאַנצע ערצעהלונג, —
וועל איך זיך צוריקהאַלטען פון איבערדערצאַה־
לען די אויבענדערמאַנטע ערצעהלונגען. און אַחוץ
דעם איז דער אינהאַלט פון א קונסט־ווערק ניט
אין דער מ ע ש ה נאָר אין דעם א ר ט
דערצעהלען. נאָר אזוי ווי דיעזע ווערק זיינען
לירישע ווערק, וואָס עס מיינט, אז דאָס זיינען
דעם פּאָעט׳ס אייגענע איבערלעבונגען, קענען
מיר אויסגעפינען דעם תוכן פון די ווערק, ווען
מיר וועלען זיך דערווייסען די זאַכען, וואָס האָבען
געווירקט אויף דעם פּאָעט.

נאָך זייענדיג א קינד איז ביערנסאָן גאַנצע
טעג אומגעגאַנגען צווישען וועלדער און בערג
אין אריינגערונגען טיעף אין דער נאַטור, וועל־
כע פלעגט איהם דאָ אָבשרעקען, דאָ אָבשטויסען
און דאָ צוציהען מיט איהר מאַגנעטישער פּראַכט,
און אָט דאָ האָט איהם די מוזע צום ערשטען
מאָל איינגערוימט איהרע סודות, דאָ האָט זי
איהם איהרע לידער געזונגען. אין זיין געדיכט
„איבער׳ן וואַלד האָט געבלאָנדשעט א אינגעל
דעם גאַנצען טאָג" דערצעהלט ער, ווי דער אינ־
געל האָט דערהערט א וואונדערבארע מעלאָדיע,
וועלכע ער האָט בשום אופן ניט געקענט אויפ־
באַפּען, און גאַנצע טעג און נעכט זוכט ער זי.
די מעלאָדיע האָט זיך פּאַר איהם געטראָגען,

גלייך זי וואלט זיך מיט איהם געריבן. און ער וועלט זיך צו גאט מיט א תפילה: „א, גאט! לאז מיך דערמאנען דאס ליעד, וויל מיין נשמה געהט מיר אוים נאך איהר!“ אזוי זעהען מיר, וויי אינ'ם קינד האט דער פאטער ערוואכט. „וויי אזוי געלינגט דיר צו שרייבען געדיכטע?“ פרעגט עלא ביי ארנע. „איך בעהאלט די גע־דאנקען, אויף וועלכע אנדערע מענשען זיינען ניט אויפמערקזאם“, ענטפערט ער איהר. „מען דארף ניט זוכען קיין טהעמאס — זיי קומען אליין צו דיר, פונקט ווי אלע גוטע זאכען אין לעבען, וועלכע קומען פון די פיעלע אינדריקע, וואס די געפיהלפאלע נשמה פון פאטע נעהמט אויף און בעהאלט ביי זיך“.

צו די איינדריקע פון דער נאטור זיינען נאך צוגעקומען איינדריקע פון דער קירכע, וועל־כע איז די איינציגע פערקערפערונג פון דעם אידאלען לעבען פאר'ן דארפישען בויער און וועלכע האט א בעזונדערע ווירקונג אויף דעם נארוועגישען בויער. אין איינער פון זיינע קורצע ערצעהלונגען דערצעהלט ער, ווי א קינד וואס איז געווען בעשאנקען מיט א מוזי־קאלישען טאלענט און האט אימער פערבראכט אין טיעפער אינזאמקייט, האט פלוצים דערזעהן א קירכע. „ער האט בעמערקט א הויך הויז, וועל־מעס שפיץ האט געגרייכט ביז צום הימעל. — דאס מוז זיין א קירכע, האט ער זיך געטראכט, און האט דערפיהלט א מין פחד געמישט מיט עהרפורכט און האט געמאכט די גרעסטע אנ־שטרענגונגען איבערצוגעבען אין מוזיקאלישע טענער דיעזען איינדרוק און וועז עס איז איהם ניט געלונגען האט ער שרעקליך געליטטען.“

ניט קיין קלענערען איינדרוק האט אויף ביערנסאן'ען געמאכט דאס לעזען אין זיין פרי־הער יוגענד פון פאלקס־ערצעהלונגען און ליעדער. זיי האבען אין איהם די פאנטאזיע ערוועקט און וועז מען האט איהם פארווירפע געמאכט, פאר וואס ער לערנט ניט, האט ער נאאיוו געפרעגט: נאך וואס זאל איך אזוי פיעל לערנען? לאזט מיך בעסער שרייבען. די חברים האבען גלאכט פון איהם און איהם דערקוטשעט און ער האט זיך געהאלטען פון זיי מן הצד.

ביערנסאן איז א לירישער פאעט, און ליריק איז די נשמה־שפראך, א מין השתפכות הנפש, און דעריבער איז שטענדיג אזא פאעט פערזעג־ליך, סוביעקטיוו, ער זעהט זאכען דורך זיין אי־גענעם, אינדיווידואלען א י ך. בעזאנדערס שארף וואלט זיך דיעזער שטריך בעדארפט ארויסזעהן ביי אזא שטארקע און מעכטיגע פער־זענלעכקייט ווי ביערנסאן איז געווען, און פון דעסטוועגען זיינען זיינע ווערק אזוי מערקווירְ דיג אביעקטיוו, ווי נאר וועניג זיינען עס. אמת טאקע, מען פיהלט זיין גרויסע פערזענלעכקייט אין אלע זיינע ווערק, אבער נאר אין אלגעמיינעם. אינ'ם לויף פון דער ערצעהלונג אבער שטעהט ער מן הצד, ער מישט זיך ניט אריין און לאזט פון זיך זעלבסט גאר ניט הערען. די כאראקטערע און די פאסירונגען ענטוויקלען זיך ווי פון זיך זעלבסט, אהן דעם פערפאסער'ס הילף. זיינע ווערק זיינען פון דעם שטאנדפונקט פון אביק־טיווער קונסט כמעט א פאלקאמענהייט און אין דיעזער הינזיכט קען מען איהם פערגלייכען צו טורגעניעוו און פלאבער. די פערבינדונג איז גלאט און גלימטשט זיך אין איין לינע פאר־ווערטס. זיינע כאראקטערע זיינען נארוועגער, און דאך איז יעדע אן אינדיווידואלע, אייגענאר־טיגע פערזענלעכקייט. די איינפאכקייט פון די געשיכטען דערגעהט אפטמאל צו אזא שטופע, אז דער אויבערפלעכליכער לעזער קען זיי אפשר בעטראכטען פאר קינדיש און דאס איז דערפאר, וויל די אמת'ע קונסט איז אזוי נאהענט צו נאטירליכקייט, אז מען קען א טעות האבען און ניט זעהן קיין קונסט דערינען. די לעבעם־סצענען אין די ערצעהלונגען זיינען איינפאך אידילען. ניין, די גאנצע ווערק זיינען איין אידילע! זיי זיינען בעשיינט מיט זונען־שטראהלען און זיינען אזוי קלאר און פריש, ווי דאס וואסער, וואס קומט פון א לויטערען קוואל אדער בערג־לופט. און אומעטום אן ארטיסטישע איינהייט. אבער די אלע בילדער, די אלע מענ־שען, די גאנצע אטמאספערע ערשיינט פאר אונז ניט ווי מען קוקט דורך די ברילען פון ביערנ־סאן'ען. עס שיינט, אז אזוי וואלט יעדער, וואס האט אן אויג פאר שהנקייט, אן אויער פאר הארמאנישע מוזיק, געזעהן און געהערט די זאכען, וואס דער פערפאסער בעשרייבט, און דאס איז דער העכסטער אידעאל פון ארטיסטי־שער אביעקטיוויטעט.

ווי אזוי־זשע קען מען אייגענטליך אזא שטארקען ווידערשפרוך ערקלערען? מיר שיינט, אז דער סוד פון דיעזען רעטעניש ליעגט דערינען, וואס זיין סאציאלער אינסטינקט, וואס האט זיך

אזוי בולט ארויסגעוויזען אין זיין שפּעטערער, צווייטער פּעריאָדע, איז שוין ביי איהם שטאַרק ענטוויקעלט געווען אין זיין פריהער יוגענד. קינד־ווייז נאָך, זייענדיג אין שולע, האָט ער שוין אָנ־געהויבען גרינדען צווישען זיינע חברים פּעראיי־נען, וואו ער איז שנעל געוואָרען דער פיהרער און דעריבער האָט זיך עס אויך אָבגעשפּיגעלט אויף זיין קונסט. זאָגאָר אויף דער נאַטור האָט ער געקוקט אָביעקטיוו, ניט מיט זיין אייגיגען געפּיהל, נאָר אזוי ווי זי ערשיינט פּאָר יעדען, וואָס קען זעהן און בעגרייפּט טעהנע זאַכען.

.2

אין 1870, ווען ביערנסאָן איז שלעכט געווען א יאָהר 38, איז אין זיין גייסטיגען לעבען פּאָר־געקומען א קריזיס. נאָרוועגען, וועלכע איז ביז צו יענער צייט געלעגען אין א טיעפען שלאָף און ג'חלום'ט א זיסען און נאַיוועז חלום, האָט פּלוצלונג אָנגעהויבען צו ערוואַכען. ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס זי האָט זיך ביז צו יענער צייט אָבגעזונדערט פון איראָפּא'ס גיים־טיגען און פּאָליטישען לעבען, ווי מיט א כינע־זישער וואַנד, אויף וועלכער זי איז שטאַלץ גע־ווען, האָט דאָס ליכט פון די נייע געדאַנקען פון דאַרווין, ספּענסער און סטוארט מיל געפונען א וועג און זיינען אריינגעדרונגען אין דעם קאַל־טען און פּערשלאָפענעם נאָרוועגען. די לעצטע האָט א ציטער געטהאָן און די אויגען אויפּגע־עפענט. דער ערשטער פּוסל יוצא איז געווען, וואָס זי איז געוואָרען אונצופּריעדען צו זיין אונטערוואָרפען אונטער שוועדען און האָט געפּא־דערט זעלבסט־שטענדיגקייט. ווי דער שטייגער איז האָבען די נייע געדאַנקען צוערשט בעריהרט די יחידי־סגולה, די אינטעליגענץ. און עס איז געווען העכסט נאַטירליך, אז אזא שטאַרקע און גרויסע פּערזענליכקייט, מיט אזא לעבעדיגער נאַטור, ווי ביערנסאָן איז געווען, זאָל ניט נאָר בעאיינפלוסט ווערען, נור זאָל אויך ווערען דער אָנפיהרער און מעכטיגער קעמפּפער פּאָר זיי. ער נעהמט דאָן אונטער רייזען איבער אייראָפּא, בעקענט זיך מיט די נייע לעהרען און געדאַנקען פון דער וויסענשאפט, ער הויבט אָן קריטיש צו בעטראכטען דעם באַגאַזש פון זיינע ביזהעריגע געדאַנקען און ער הויבט אָן צווייפלען און זוכען נייע וועגען, קורץ, עס קומט ביי איהם פּאָר אָן „איבערשאַצונג פון ווערטהען". נאַטירליך איז אזא צייט ניט גינסטיג פּאָר שאפען, און נאַנצע פיער יאָהר שאפט ער ניט קיין איין ניי ווערק. נאָר אזא מענש, ווי ביערנסאָן, מיט אזא הייסען טעמפּעראַמענט און זודיגע נאַטור קען קיינמאָל ליידיג ניט זיצען און ער ווארפט זיך אויף די פּאָליטיק מיט דער גאַנצער קראַפט און היץ פון זיין נאַטור. ער ווערט א פּייערדיגער פּאָלקס־אָגיטאַטאָר, מאַכט פּאָר זיך פּיעלע פּרייזע און פּיינד און ווערט דער ליעבלינג פון זיין פּאָלק. אויף מיט דער פּען פיהרט ער אָן א קאמפּף פּאָר פּאָליטישע פּרייהייט, פּראָפּאַגאַנדירט נייע אי־דעען, פּאָלעמיזירט מיט זייער גענער, און אויף אויף דיעזען גביעט איז ער אזוי שטאַרק און מעכטיג ווי פּריהער אין זיינע געניאָלע קונסט־ווערק.

אין דער צייט פון דיעזען קינסטלעריישען שטילשווייגען האָבען זיינע פּרייזע אָנגעהויבען מורא צו האָבען און צו בעדויערן, אז זיין שאפונגס־קראַפט איז געגאַנגען לאיבוד. אָבער ער האָט זיי לאַנג ניט געלאָזט ווארטען און אין 1874 קומט ער ארוים מיט א נייער דראַמע „דער באַנקראָט", נאָך וועלכער עס איז געקומען א גאַנ־צע רייהע פון דראַמען און ערצעהלונגען, מיט וועלכע עס פאַנגט זיך אָן די צווייטע פּעריאָדע פון זיין שאפען. אָבער ווי פערשיעדען איז די לעצטע פון דער ערשטער! אָנשטאָט דעם, וואָס בעפאָר האָט ער געשאפען ראַמאַנטישע אידי־ליען פון דעם בויערען לעבען און סאַנען־העלדען פון דעם אלטען נאָרוועגען, האָט ער יעצט אין גאַנצען און אויף אייביג אָבגעשניטען מיט די טראַדיציאָנען און אלטען גלויבען און געשריבען רעאַליסטישע ווערק, וועלכע פון דעם נייען לעבען, פון דער גענענווארטיגער צייט, סאָציאַלע ווערק. עס איז כמעט ניטא קיין איין פּראָגע פון דעם געזעלשאפטליכען לעבען, וועלכע ביערנסאָן זאָל ניט האָבען בעריהרט. ער האָט געשריבען איבער דעם פאַמיליען־לעבען, איבער רעליגיאָן, איבער פינאַנסען, איבער דער פּרעסע, קינדער־ערציהונג און אזוי ווייטער.

אין דיעזער לעצטער פּעריאָדע אָבער האָט ער זיך קיינמאָל ניט אויפּגעהויבען צו דער הוי־כער מדרגה פון וואהרער קונסט. עס איז א טעות, וועלכע מען מיינט, אז דערפּאר איז זיין קונסט געפּאַלען, ווייל ער איז געוואָרען רעאַליסט און האָט גענומען זיינע טהעמאַס פון ס'נעזעלשאפט־ליכען לעבען. זיינען דאָך טורגעניעוו, טאָלסטאָי,

דאָדע, פֿלאָבער אויך רעאַליסטען און זיינען דאָך גרויסע קינסטלער געבליבן. דער חסרון איז נאָר, וואָס ער איז געוואָרען שטאַרק טענדענציעז, ד. ה., אז זיינע ווערק זיינען מעהר טראַקטאַטען, אַבהאַנדלונגען וועגען געוויסע פראַגען, און זיי זיינען געשריבען מיט'ן צוועק צו געבען דעם לעזער א געוויסען מוסר־השכל. געווים מוז יעדעם וויכטיגעם קונסט־ווערק אויסדריקען א געוויסע אידעע, אָבער אידעע און טענדענץ זיינען צוויי פערשיעדענע זאכען. אן אידעע איז דער בעגריף, וואָס דער לעזער בעקומט פון א זאָך דורך דעם, וואָס דער קינסטלער רופט ארויס אין זיין פאָר שטעלונגס־קראַפט בילדער, און דאָס פערשאַפט אונז אן עסטהעטישען פערגעניגען, ווייל מיר אַליין העלפען דאָן, דורך אונזער אייגענער פאַנטאזיע, שאַפען דאָס בילד, וואָס רופט ארויס ביי אונז דעם בעגריף; וועהרענד א טענדענץ איז א פערטיגער, גאַנצער געדאַנק, וואָס ווערט אויף אונז ארויפגעצוואונגען, וואָס דער שרייבער זאָגט איהם ארויס פון זיך זעלבסט אדער איינער פון די פערזאָנען, — וואָס איז גאָנץ דאָס זעלבע — זאָגט עס אונז און מיר ווערען דערפון ניט אינערליך איבערצייגט, עס ווערט ניט א טהייל פון אונזער אייגענעם איך, און דעריבער פיהלען מיר דערפון, ווי א לאַסט, וועלכעם מיינט די אבווועזענהייט פון שאַפען, די אבווועזענהייט פון פערגענגען.

אין דער קורצער ערצעהלונג פון ביערנסאָן, וועלכע דער לעזער ווערט געפינען אין דעם זעלבען נומער „צוקונפט", זיינען ביידע פעלע בולט אויסטרירט. וועז עס ווערט געמאַלען, ווי יעדער האָט געפיהלט וועגען מאָרד, ווי אָנגע־שטרענגט יעדענס נערוועז זיינען געווען, ווי דאָס קינד האָט זיך פאַרגעשטעלט די הינריכטונג פון דעם פעראורטהיילטען, דאָן די בעשרייבונג פון דער אויספיהרונג פון טויט־אורטהייל, פיהלט איהר, ווי דער אינסטינקט פון וועלען לעבען, פראַטעסטירט געגען טויט, אין וואָס פאר א פאַרם עס זאָל ניט זיין, צו גערעכט צו אונגערעכט. נאָר וועז מען לעזט די ענדע, וואו עס איז ערקלערט, וואָס פאר בר־מעלות די משפט'ער זיינען, בלייבט איהר ערשט רעכט קאלט און עס רויבט ביי אייך אוועק דעם אייגדרוק, וואָס דאָס בילד האָט געמאכט בעפאָר דער ענדע.

דאָס וואָס איך האָב אויבען געזאָגט הייסט נאָך ניט, אז די קינסטלערישע שכינה האָט זיך פון ביערנסאָן'ען, אין זיין צווייטע פעריאָדע, גאָר אין גאַנצען אָבגעטהאָן. זיין בעאַכטונגס־קראַפט דערגעהט ביי איהם אָפט ביז צו דער העכסטער שטופע פון קונסט, אויך די איינהייט פון דער טהעמאַ, דער געבוי פון זאַץ און די קלאַרקייט פונ'ם סטיל דערמאָנען גאַנץ שטאַרק אָן זיין ערשטע פעריאָדע.

מען קען זאָגען, אז ביערנסאָן'ס גרויסע מעלות אלם מענש זיינען זיינע חסרונות אָלם קינסטלער. די פיעלזייטיגקייט פון זיין צו לעבע־דיגער נאַטור, די אינערליכע בעדירפנים זיך אבצורופען אויף אלע געזעלשאפטליכע פראַגען, דער שטאַרקער מאָראַליסט און דער גרויסער פובליציסט אין איהם, שטערט איהם צו זיין איינער פון די גרעסטע קינסטלער. ביי יעדער געלעגנהייט קען ער זיך ניט איינהאלטען פון פרעדיגען, לערנען, שטראָפען, ערציהען. ער האָט צו ליעב זיין פאָלק און די מענשהייט דאָס ער זאָל וועלען בלייבען בלויז קינסטלער. וועז מען האָט איהם אמאָל פאַרווירפע געמאַכט, פאר וואָס ער ענטזאָגט זיך פון זיין נאַטירליכען בערוף צו בלייבען אן אמת'ער פאָעט, האָט ער געענט־פערט: „ אויב איך קען מיט מיין ליעד אָדער רעדע העלפען פערגרינגערען דעם שווערען גורל פון מיינע מיטמענשען, פיהל איך זיך שטאַלצער, ווי וועז איך וואָלט קריגען אלע לאַרבער־קראַנצען פון שעקספיער, מילטאָן און געטהע צוזאמען־גענומען."

פיעלע אויבערפלעכליכע מענשען, אָדער אזעלכע, וואָס האָבען ביערנסאָן'ען זעהר וועניג געלעזען מיינען, אז דער לעצטער איז בעאייני־פלוסט געוואָרען פון איבסען'ן, ווייל ביידע האָבען גענומען זייערע טהעמאַס פון געגענווער־טיגען לעבען, אָבער אזוי צו דענקען איז פונקט דאָס זעלבע, ווי צו זאָגען, אז א לייב איז דאָס זעלבע וואָס א טיש, ווייל ביידע האָבען צו פיער פים. זיי זיינען איינער פון דעם אנדערען אזוי ווייט כרחוק מזרח ממערב, זיי זיינען פערשיע־דען סיי אין זייער טעמפּעראַמענט, סיי אין זייערע אנזיכטען. איבסען איז געווען אן איינזא־מער מענש נאָך זיין נאַטור נאָך און האָט ג־ גלויבט, אז „דער מענש איז שטאַרק, וואָס שטעהט איינער אלין". איבסען איז געווען א פעסימיסט, און האָט אָנגעוויזען אויף דער פער־דאַרבענהייט פון דער מענשהייט מיט האָס און מיט צארן; איבסען איז געווען וויט פון זיין

פאלק און פון זיין לאנד און זיי נאר אויפגע־ צייגט דאס שלעכטע און לעכערליכע. — ביערנ־ סאן אבער אלס פאלשטענדיג געזונדער און גאנ־ צער מענש, פערמאגט דעם נאטירליכען אינ־ סטינקט פון געזעלשאפטליכקייט. ער איז געווען א נאציאנאליסט, ווייל ער איז געווען א פאלקס־ מענש, און א פאלקס־מענש איז ער געווען, ווייל ער איז געווען צו לעבעדיג און האט זיך ניט געקענט פערשליסען אין זיין אייגענעם איך. און ניט קוקענדיג דערויף, וואס ער איז געווען א שטארקער און זעלבסט־שטענדיגער כאראקטער האט ער אימער געזאגט „מיר", און ניט „איך"; ער האט שטענדיג געערעדט אין דעם נאמען פון גאנצען פאלק, פון א פארטיי, און קיינמאל ניט פון זיין אינערליכען איך. און דאס, ווי איך האב שוין אויבען געזאגט, האט זיך אבגעשפיגעלט אויף אויף זיין קונסט. זאגאר אויף דער נאטור האט ער געקוקט ניט מיט זיין איינציגען געפיהל, נאר ווי זי ערשיינט פאר יעדען, וואס האט אז אויג און אז אויער פאר שהנקייט.

אמת, ביערנסאן שטראפט אויף און דעקט אויף די פעהלערען פון דער געזעלשאפט, נור ער טהוט עס ווי א נביא, וואס זאגט אן א בשורה פון דעם קומענדען גליק און פריעדען. און ווי א נביא דערהויבט ער זיך אין זיינע ווערק צום פאפאס פון א גרויסען פאעט, און כאטש ער שרייבט פונ'ם געוועהנליכען, וואכעדיגען לעבען, דאך דערהויבט ער דעם לעזער מיט זיין רייכער פאנטאזיע צו שהנע, פאעטישע בילדער און טראגט איהם ארויס פונ'ם ניעדריגען, פראזאי־ שען היינט. זיין פאעזיע איז בעשיינט מיט די שטראהלען פון דער פריהלינגס־זונן, עס פיהלט זיך א היים ליעבשאפט צו מענשען און דער מענשהייט.

ביערנסאן איז א מענש, א ליכטיגע פיגור, ער קעמפפט, ווי א לעבעדיגער מענש. זיין נשמה איז ווי א שטורעמדיגער האלד. ער האלט מלחמה און נעהמט א לעבעדיגען אנטהייל אין וויכטיגע זאכען פון זיין לאנד. ער איז א שטאר־ קער גייסט. ער בעהערשט זיינע צוהערער מיט זיין מעכטיגער קראפט. מיט איין בעווענונג פון זיין האנד קען ער, שטעהענדיג אויף דער פלאט־ פארמע, שטיל מאכען די גרעסטע אונצופריע־ דענהייט געגען זיך. אין זיין מוח געהט פאר א שטארקע ארבייט און עס וועבען זיך ביי איהם גרויסע געדאנקען. זיינע נצחונות זיינען גרויס און זיינע פעהלערען זיינען אמאל שטארק, נאר אין זיין גאנצער טהעטיגקייט זעהט זיך זיין שטארקע פערזענליכקייט און זיין גרויסער פער־ שטאנד. זיין פאעזיע קען בעגייסטערען די בריי־ טע מאסען, ווייל עס איז אין איהם דא דער געטליכער פונק.

.3

ביערנסטערנע ביערנסאן איז געבארען ge־ וואָרען אין 1832 אין אן ארעם נארוועגיש שטעדטעל, קוויקנע, וואו זיין פאטער איז געווען דער פאסטאר. וועו ער איז אלט געוואָרען זעקס יאהר האט מען דעם פאטער איבערגעפיהרט קיין ראמסדאלען, איינער פון די שהנסטע און גא־ טור־רייכע געגענדען אין נארוועגען, און דא האט ער געוואקסען צווישען די שכן'ישע בויערען, ביז מען האט איהם אוועקגעשיקט זיך לערנען. די בילדער־רייכע שהנע טהאלען און די בערג־ שפיצען, וואס האבען זיי ארומגעזוימט און דער שטענדיגער פערקעהר מיט'ן פאלק האבען געהאט א זעלטענע ווירקונג אויף די ענטוויקלונג פון זיין פאנטאזיע און פאעטישע נייגונגען. זייענדיג אין שול האט ער זיך שטארק פעראינטערעסירט מיט לעזען ביכער, איבערהויפט פאלקס־ערצעה־ לונגען און לידער. וועו ער איז 17 יאהר אלט געוואָרען איז ער אוועקגעפאהרען אין קריסטיאנא און אריין אין אוניווערזיטעט, וואו ער האט אין זינען געהאט זיך הויפטזעכליך אבצוגעבען מיט ליטעראטור. דא האט איהם אויף דער טהעאטער פעראינטערעסירט און ער איז אזוי גוט בעקאנט געוואָרען מיט דער ביהנע, אז ער איז געוואָרען א גוטער רעזישיסאר. ארויסטרעטענדיג פונ'ם אוניווערזיטעט, האט ער זיך אומגעקעהרט אהיים און האט אנגעהויבען שרייבען געדיכטע אין פאלקס־גייסט. די געדיכטע האבען געהאט א גרויסען ערפאלג און זיינען געזונגען געוואָרען פון די בויערען. נאר דא איז איהם צו ענג געוואָ־ רען, דא האבען זיינע כחות זיך ניט געקענט ענטוויקלען און ער האט זיך אומגעקעהרט צוריק אין קריסטיאנא, וואו ער האט געהאט א ברייטע־ רע פעלד און א גרעסערעם פובליקום.

צוערשט ערשיינט ער אין דער ראלע פון א ליטעראטור קריטיקער. אין 1856 האט ער אנגע־ שריבען א דראמא „צווישען די שלאכטען", נאר די פיעסע איז ניט אנגענומען געוואָרען און ערשט שפעטער האט זי געהאט ערפאלג. דערוויי־

פיהלט ער א גרויסע נייגונג צו שילדערן דאָס בויערן־לעבן און אין א יאָהר אַרום ערשיינען אייניגע פון זיינע קלייגע און גרעסערע ערצעה־לונגען, וועלכע זיינען עהנליך אין דער שפּראַך צו די אַלטע „סאגאס" (סקאַנדינאַווישע לעגענדען). די ערצעהלונגען האָבען געהאט א גרויסען ערפאָלג און אינ'ם פערפאַסער האָט מען דערזעהן א גרויסען קינסטלער און א פּראַכטפאָלען סטיל־יסט. אין 1859 וועלט ער דירעקטאָר פונ'ם בערגענער טהעאַטער און אין עטליכע יאָהר אַרום וועלט ער איינגעלאַדען צו פערנעהמען די זעלבע שטעלע אין כריסטיאַנא, וואו עס געלינגט איהם, נאָך שוועלע אַנשטרענגונגען, צו גרינדען א נאָר־וועגישען נאַציאָנאַלען טהעאַטער. אין דערזעלבער צייט האָט ער אויך אָנגעשריבען פאָלגענדע דראַמען: „די קרומע הולדע", „דער שלעכטער סיגורד", מאריא סטוארט", „דאָס יונגע פאָר פאָלק" און אַנדערע.

ער איז סך הכל אלט געווען 32 יאָהר וועז ער האָט צעקראָגען די אַלגעמיינע אנערקענונג און דאָס קומט פאָר אין זיין ליטעראַרישער טהעטיג־קייט א וויכטיגע איבערקעהרעניש. דאָס לעזענדע פובליקום הויבט אָן מורא צו האָבען, אז די שאָפונגס־קראַפט פון ביערנסאָן וועלט שוואַכער. און אין דער אמת'ן איז אַלעס, וואָס איז ערשיינען אין יענעם פעריאָד אָהן א סימן פון פאָרט־שריט; אין אַלע וועלק פון יענער פעריאָדע זעהט מען דייטליך, אז דער פערפאַסער זוכט א וועג, און אַביסעל שפּעטער וועלט ער גאָר אין גאַנצען עגטשוויגען און עס זעהט אויס, ווי ער הויבט אָן פערגעסען צו וועלען, וואָס איז אזוי געפעהרליך פאר א שרייבער.

אין דיעזער צייט קומט פאָר אין סקאַנדי־נאַוויען ערנסטע איבערקעהרענישען און די אין זיך איינגעשלאָסענע נאַרוועגען בעקענט זיך מיט דעם גייסטיגען לעבען אין אייראָפּא, פון וועל־כען זי האָט זיך ביז דאָן געהאַלטען אַבגעזונדערט. עס הויבען זיך אָן נייע שטרעמונגען און עס קומען פאָר נייע גייסטיגע און ליטעראַרישע בע־וועגונגען, וועלכע וועלען אויפגענומען מיט א פיבערהאפטער שנעליגקייט. פון דיעזע נייע אי־דעען וועלט אָנגעשטעקט אויך ביערנסאָן און פאר זיין שאפען הויבט זיך אָן דער צווייטער פעריאָד. דאָס ערשטע וועלק זיינס, וועלכעם האָט איבערגעריסען זיין לאנג־יעהריגעם שווייגען איז געווען די דראמא „באנקראָט", וועלכע ער וויד־מעט דער טראַגי־קאָמעדיע פון דער גאלד־פראַגע. אין דער זעלבער צייט שרייבט ער אָן א סאטי־רישע פיעסע „דער רעדאקטאָר", אין וועלכער ער לאכט אויס די סקאַנדינאַווישע זשורנאַליסטען. און דאָן קומען א גאנצע רייהע פון דראמען און ערצעהלונגען, וועלכע זיינען מייסטענס גע־וויד־מעט צו סאציאלע, רעליגיעזע און עטהישע פראגען.

ביערנסאָן'ס שאפען פאר דיעזע פעריאָדע טראָגט דורכאויס א טענדענציעזען כאראקטער. ער אַרבייט זעהר אָנגעשטרענגט. פון דער צייט פון נאַרוועגען'ס ערוואכען נעהמט ער א טהעטי־גען אַנטהייל אין פּאָליטישע און געזעלשאפט־ליכע אנגעלעגענהייטען. ער שרייבט איבער דיעזע פראגע ביכער און בראשורען, טרעט אַרויס אויף מיטינגען אלס אַגיטאַטאָר און פרעריגער, וואו ער צייכענט זיך אויס ניט וועניגער, אלס אין זיינע גרויסע וועלק; מאכט זיך פיעלע פריינד און פיינד, קעמפפט פאר זיינע פראָגרעסיוע אידעען און איז אימער גובר. און דיעזע פער־שיעדענארטיגע ארבייט, אלס פּאָליטיקער, קעמ־פפער, מאַראַל־פרעדיגער, אגיטאטאָר און שרייי־בער זעצט ער פאָרט ביז דער ענדע פון זיין גייסטרייבען לעבען, וועלכעם האָט זיך ניט לאנג געענדיגט.

ניו יאָרק, יוני, 1910.

ביערנסטערנע־ביערנסאַן

אַ שלעכטע קינדהייטס־עראינערונג

(ערצעהלונג)

יך בין דאָן ביי זיעבען יאָהר אַלט געווען, וועו אין אַ זאָנטאָג נאכמיטאָג האָט זיך ביי אונז פערשפּרייט אַ קלאַנג, אַז אין דעם זעלבען טאָג האָבען צוויי מענשען ביים ברעג פון ים אין וויצענפיאָרד געפונען אַ פרוי, וועלכע איז געווען ערונטערגעוואָרפען פון דער דערבייאיגער סקאַלא. מען האָט זי געפונען אין אַ האַלב־זיצענדער און אַ האַלב־ליגענדער פאָזע. זיי האָבען זי פון אָרט ניט געריהרט ביז זיי האָבען ניט אויסגעפראָגט וואָר עס האָט געקענט בעגעהן דעם פערברעכען. נאָכדעם זיינען זיי אַוועקגענאַנגען צום שכנ'ישען דאָקטאָר, וועלכער האָט געוואויינט אַ פאָר מיל פון פּלאַץ וואו דער אונגליק איז געשעהן. זיי האָבען געקריגען אַ צעטעל, אַז מען זאָל זי אין שפּיטאָל אַרייננעהמען. דעם גאַנצען טאָג איז זי געלעגען אָהן הילף און וועו די הילף האָט שוין געזאָלט קומען, איז זי געשטאָרבען. נור אייִדער זי איז געשטאָרבען, האָט זי געזאָגט, אַז דער שולדיגער אין איהר טויט איז פּיער גאַרבא, נור — האָט זי צוגעגעבען — איהר דאַרפט איהם דערפאָר קיין שלעכטס ניט טהון.

אַלע האָבען געוואוסט פון דער ליעבעס־פערהעלטנים צווישען איהר און דעם זון פון איהר בעל־הבית גאַרבא, וואו זי האָט געדיענט, און מען האָט זיך באַלד אָנגעשטויסען, אַז מן־הסתם האָט ער פון איהר געוואָלט פּטור ווערען. איך געדענק נאָך קלאָר־ווי מען האָט די נייעם אויפגענומען. עס איז געווען אַ שהנער זומער־טאָג. די זון האָט אַזוי שהן געשיינט, און דאָס גאַנצע הויז איז געווען זעהר אויפגעלעגט. איך געדענק דאָס וועו די נייעם איז אָנגעקומען, איז די זון ווי טונקעל געוואָרען און די פּנים'ער האָבען זיך אויסגעצויגען. דער טייך איז ווי מוטנע געוואָרען און אַ דונקעלער שאטען האָט דעם וואַלד מיט'ן פעלד אַרומגענומען. איך געדענק ווי אין דעם צווייטען טאָג נאָך דער פאַסירונג איז דאָס גאַנצע רעש'יגע לעבען פונ'ם הויף ווי שטעהען געבליבען; איך בין פון דער שולע בעפרייט געוואָרען, מען האָט קיין אַרבייטער ניט צוגענומען צו דער אַרבייט. מען איז געזעסען און געשמועסט. בעזאָנדערס זיינען די פרויען מרה־שחורה'דיג געווען. זיי האָבען ווי געפיהלט, אז זיי שטעהט פאָר דערזעלבער סוף. דאָס האָט מען לייכט געקענט זעהן פון דעם אויסדרוק פון די פּנים'ער זייערע, און זיי האָבען עס אויף אָפּען אַרויסגעזאָגט. זאָגאָר אויף די פרעמדע וואָס זיינען אין הויף אַריינגעקומען האָט מען אויך, לויט דעם אויסדרוק פון זייערע געזיכטער און בעווענונגען, געקענט בעמערקען, אז דער מאָרד דריקט זיי, און דאָס זעלבע האָבען זיי אויף אונז דערקענט. מיר האָבען זיך דערלאַנגט די הענד אזוי פון וווייטענס; דאָס וואָס האָט אונז צונויפגעבראַכט און דערווייטערט איז אַלץ געווען די שרעקליכע פאַסירונג פון דעם פערברעכען. וועו מיר האָבען געוואַרט איז אין די וועלט אין די בעווענונגען געלעגען דאָס וואָרט מ א ר ד. דאָס לעצטע געפיהל וואָס מיר האָבען איבערגעלעבט לעגענדיג זיך שלאָפען און דאָס ערשטע וועו מיר זיינען אין דער פריה אויפגעשטאַנען, איז געווען, אז אַלעס איז עפּעס ווי איבערגעקערט גענואָרען מיט'ן קאָפּ אראָב און מיט די פים אויף, און אז די לעבענס־פרייד איז פלוצים פערשוואונדען אזוי ווי ניט־גוטע ווערען אָנטרינען וועו עס קומט האַלבע נאַכט. נאָר ביסלעכווייז איז דער מאָרד געוואָרען אַ וואַכדיגע זאַך, און אויפגעהערט די הויפט־טעמע צו זיין. די נייגיעריגקייט און די רכילות האָבען פון איהם אַראָבגענומען דעם גאַנצען אינטערעס. מען האָט בעטראַכט די פראָגע פון אַלע זייטען, און זי אזוי לאַנג איבערגעקייט, ביז דער מאָרד איז געוואָרען העכסט אונאינטערעסאַנט. אין גיכען זיינען מיר בעקאַנט געוואָרען מיט אַלע פּרטים פון די פערהעלטנים צווישען דעם מערדער און זיין

קרבן. מיר האָבען שוין אפילו געוואוסט מיט וועמען די מוטער זייגע האָט געוואָלט ער זאָל חתונה האָבען. אונז איז שוין בעקאַנט געווען זייער גאַנץ לעבען. מיר זיינען אפילו דערגאַנגען דעם יחוס פון גארבאָ'ס משפּחה ביז אין צעהנטען דור.

ווען דער סליעדאָוואָטע איז אראָבגעקומען אין הויף אַריין כדי די אויספּאָרשונג צו מאַכען, איז וויעדער דער מאָרד געוואָרען די הויפּטסעמע פון אַלע געשפּרעכען. ווען אויפ'ן נעכסטען טאָג איז דער קאָמיסאַר מיט נאָך צוויי מענשען אראָבגעקומען אין הויף אַריין, און מיט זיך מיטגעבראַכט דעם מערדער, בין איך גאָר פון א נייעם מין געפיהל בעהערשט געוואָרען, וועלכעם איך האָב זיך ביזהער ניט פאָרגעשטעלט, — דאָס איז געווען דאָס געפיהל פון רחמנות. דער מערדער איז געווען א יונגער, שהנער בחור, א קליין־און־גלייך געוויקסיגער, מיט געדיכטע שוואַרצע האָר און פריינדליכע אויגען, וועלכע האָבען שעמעוודיג געקוקט, מיט א לויטערער שטימע, מיט גאַנץ צוריקגעהאַלטענע בעוועגונגען, וועלכע האָבען עדות געזאָגט אויף א נוטע ערציהונג... אַלעם אין איהם האָט מעהר אויסגעדריקט לעבען, פרייד און ליכטיגקייט, אבער בשום אופן ניט קיין טויט. עס איז מיר גאָר שווער אין וועהרטער איבערצוגעבען ווי שטאַרק רחמנות איך האָב אויף איהם געהאַט. אויך דער קאָמיסאַר און די אַנדערע מענשען האָבען מיט איהם פרייַנדליך און גוטמוטהיג גערעדט, עס האָט אויסגעזעהן, אז אויך זיי האָבען געהאַט די זעלבע געפיהלען ווי איך. בלויז דער קליינער סליעדאָוואָטע האָט זיך ערלויבט א פּאָר שאַרפע ווערטער, נור דער בחור, האַלטענדיג דאָס היטעל אין האַנד, האָט אויף זיי גאָר ניט געענטפערט. ער האָט אומגעשפּאַציערט איבער'ן הויף הין־און־צוריק אין די הייַע אַרבעל, אין א וועסט — עס איז זעהר א הייסער זומערטאָג געווען — מיט א פלאָבען היטעל אויף די קורץ־געשוירענע האָר, און מיט די העגד אין די הויזען־קעשענעס, אָדער נערוועז געדרעהט א שטיקעל שטרוי. אונזער הויף־הונד איז אויך מיט אונז געווען, און אי ער, אי די היהנער און מיר קינדער האָבען איהם אזוי נאָבגעקוקט, גלייך ווי מיר וואָלטען געוואָלט ער זאָל זיך מיט אונז בעפריינדען. די ווערטער פון דער מיידל: „נור טהוט איהם קיין שלעכטס ניט", האָבען כסדר געקלונגען אין מיינע אויערן. איך האָב געוואוסט, אז מען וועט איהם דעם קאָפּ אָבהאַקען, און פּאַרשטעלענדיג זיך, אז דאָס וועט מן הסתם באַלד געשעהען, האָב איך שרעקליך געציטערט, צי טראַכט ער ניט: אין א חודש אַרום וועל איך שטאַרבען, און שפּעטער— אין א וואָך אַרום, און נאָך שפּעטער — אין א טאָג, אין א שעה ארום... דאָס מוז עפּעס אונערטערגלייך זיין. איך בין איהם פערלאָפען פון אונטען כדי א קוק צו טהון אויף זיין האַלז, גראַדע האָט ער דאָן די האַנד פון האַלז אראָבגענומען, עס איז געווען א קליינע, פון דער ערד פערברענטע האַנד, און זייט דאָן האָב איך זיך ניט געקענט בעפריען פון דעם געדאַנק, אז עס קען מעגליך זיין, אז בשעת מען וועט איהם דעם קאָפּ אָבהאַקען, זאָלען דאָן די פינגער זיין צוויישען האַלז און האַק.

מען האָט איהם און די שומרים זייגע צו מיטאַג אריינגערופען, און איך בין אויף אַריינגענאַנגען זיך אויבערצייגען, צי וועט ער גאָר קענען עסען. יא, ער האָט געגעסען און גערעדט ווי אַלע אַנדערע, און דאָן האָט אויף א צייט די שרעק פון מיר אָבגעטרעטען. נור קוים בין איך פון דער שטוב אַרויסגענאַנגען, און בין געבליבען אַליין, ווי די געדאַנקען וועגען איהם האָבען זיך וויעדער אומגעקעהרט, און מיר האָט זיך נעדאַכט אז די מענשען זיינען זעהר שלעכט, וואָס זיי נעהמען ניט אין אַנבעטראַכט איהרע וועהרטער: „נור איהם דאַרפט איהר דערפאר קיין שלעכטס טהון". איך האָב שטאַרק חשק בעקומען אַריינצוגעהן צוריק אין שטוב און פאַר מיין פאַטער אַרויסזאָגען מיינע געדאַנקען. נור מיין פאַטער און דער שטאַלצער קליינער סליעדאָוואָטע האָבען שפּאַציערט איבער'ן צימער הין און צוריק און האָבען גערעדט אזוי הויך, אזוי הויך, אז מיין האַרץ האָט מיר געקלעמט פאַר עגמת נפש. איך האָב זיך צוריק פון שטוב אַרויסגערוקט און בין צוגעגאַנגען גאַנץ נאָהענט און איהם בגנבה א גלעט געטהאָן איבער'ן לייבל.

דער פערהער איז פאַרגעקומען אין אונזער שולע. דער לעהרער מיינער איז געווען דער סעקרעטאַר, און איך האָב בעקומען די ערלויבנים צו זיצען און צוהערען. דער סליעדאָוואָטע האָט גערעדט אזוי הויך, אז מען האָט געקענט הערען דורכ'ן אָפענעם פענסטער יעדעם וואָרט זיינס איבער'ן גאַנצען הויף. דער אונגליכליכער נעבעך האָט געמוזט אָבגעבען דין וחשבון פון

דעם גאנצען מאַנטאַגדיגען טאָג, פון יעדער שעה פונ׳ם טאָג. ער האָט אַבגעלייקענט, אז ער האָט זי דער׳הרג׳עט, ער האָט עס ענערגיש אַבגעלייקענט אויפ׳ן סאַמע שטאַרקסטען אופן, „ניט ער האָט עס געטהאָן". דער דיכטער האָט געוואַרט זעהר הארציג און קלוג און האָט פּיער׳ן געריהרט ביז טהרערען.

„מיר וועלען דאָ לאַנג פערבלייבען, פרוי", האָט דער ריכטער געזאָגט צו מיין מוטער, וועז די אויספאַרשונג פונ׳ם ערשטען טאָג האָט זיך געענדיגט. אבענדם איז פּיער׳ס שוועסטער צו איהם געקומען, און האָט מיט איהם די גאַנצע נאכט פערבראכט. מען האָט געקענט הערען ווי זיי האָבען זיך גע׳סוד׳עט און געווויינט, עס האָט נאָר דערצו קיין ענדע ניט גענומען. אין דער פריה איז פּיער בלייך און שווייגענד געווען; ביים פערהער האָט ער זיך מודה געווען.

דער מאָרד, האָט ער ערקלערט, איז צוגענגען אויף אזא אופן: ער האָט מיט איהר אינטימע פערהעלטניסע געהאט. די מוטער זיינע איז זעהר אויפגעבראכט געווען דערפאר און האָט זיי געשטערט. איינמאל אין א זאנטאג, געהענדיג מיט׳ן געבעט־בוך אין האנד, האָט ער זיך מיט איהר אין וואלד בעגעגענט. זיי האָבען זיך אוועקגעזעצט, און ער האָט זי געפרעגט: צי דענקט זי איהם אויסצוגעבען פאר׳ן פאַטער פון דעם קינד מיט וועלכען זי שוואַנגערט. זי האָט געענטפערט, אז זי קען אויף קיין אנדערען ניט אַנווייזען. דאן האָט ער איהר ערקלערט, וואָס פאר א שאנדע עס וועט זיין, און ווי שטארק זיין מוטער וועט אין כעס זיין. יא, זאָגט זי, זי וויסט עס אַליין אויך זעהר גוט, זיין מוטער איז שטענדיג אויף איהר מלא המה און עס וואונדערט זי אפילו פארוואָס ער נעהמט זיך איהר קריוודע ניט אָן. ער וויסט דאָך יא דעם אמת וועמעס שולד עס איז דאָס, וואָס עס איז געשעהן. נור פּיער האָט איהר דאַרויף געענטפערט, אז זי האָט מעהר ווי איין ליובאָוניק געהאט נאָך פאר איהם, און דעריבער ווייל ער בישום אופן ניט, אז זי זאָל איהם אַלס דער פאַטער פונ׳ם קינד ערווים־געבען. ער האָט זי געוואָלט אויפרעגען, זי אין כעס אריינברענגען, נור עס איז איהם ניט גאַליגען, זי איז געווען אזוי גוטמוטהיג. נור די זאָך האָט ניט געקענט מעהר אַבגעלענט וועלען. ער האָט איהר א זעץ געטהאָן איבער׳ן קאָפּ פון הינטען, נור זי האָט נאָך איהר בעוואוסטזיין ניט פערלוירען, און זי האָט זיך געוועהרט, זי האָט זיך ביי איהם געבעטען ער זאָל איהר קיין שלעכטס ניט טהון, נור... ער איז פלוצים ווי בעוואוסטלאָז געוואָרען, און איז מיט די ערקלערונגען פון ריכטער איינפערשטאַנען געווען.

די שוועסטער האָט איהם אין הויף ערווארטעט. פערלוויינט און אויפגערעגט איז ער נאָכ׳ן פערהער צוריקגעקומען. זיי זיינען אָן א זייט צוועקגעגאַנגען, און האָבען זיך אַנגעהויבען סוד׳ען. איך קען זי מיר עד היום אנדערש ניט פאָרשטעלען ווי אויף דער האנד אַנגעבויגען אזן וויינענדיג.

* * *

אום ווינטער האָט מען איבער איהם דעם משפּט געדאַרפט אויספיהרען. די ידיעה איז אַנגעקומען א קורצע צייט פאר דעם בעשטימטען טאָג, און אַלע אונזערע אין שטוב זיינען זעהר אויפגערעגט געווען. מיין פאטער, אַלס גלח, האָט געמוזט פאר איהם א תורה האַלטען אויפ׳ן פּלאַץ וואו דער טויט־אורטהייל האָט געזאָלט אויסגעפיהרט ווערען, און דער פאַסטאָר, דער גייסטיגער פאָטער פון דעם פּראַוואָסלאַוויסטען, צוזאַמען מיט׳ן קאָמיסאר האָבען געמוזט מיט א טאָג פריהער אָנקומען. פּיער, דער שומר און פרייַנד וועלכען דער פּראַוואָסלאַוויסטער האָט זייענדיג אין תפיסה בעקומען, דער שולדיגהערר יאקאָבסען, האָבען געמוזט איבערנעכטיגען די נאכט וואָס פאר׳ן אורטהייל אין אונטערשטען עטאַזש פון דער שולע. עסען האָט מען זיי געבראכט פון אונז.

איך געדענק ווי אזוי זיי זיינען אין דער פריה אויף א שיפּעל געקומען צו פאָהרען, דער פאַסטאָר, דער קאָמיסאר, די סאָלדאטען און דער ארעסטאנט. איך האָב געמוזט אין שולע בלייבען, נור ערשט שפּעטער האָט מען מיר ערלויבט אַרונטערצוגעהען.

דיזער פערבאָט האָט נאָך די זאָך מעהר געהיימניספולער געמאכט. די נאכט איז פריה צוגעפאלען. דער ים האָט שוואַרץ אויסגעזעהען אין פערגלייך מיט׳ן בארג, וועלכער איז ערטער־ווייז נאקעט געווען; די כמערעם האָבען זיך איבער׳ן הימעל אין אונארדנונג געטראָגען. מיר זיינען צוועקגענגען אין הויף שרעק טאָמער וועט א שלעכטער וועטער זיין. פלוצים האָט זיך פון קוימען פון איינע פון די געבייַדעם פייער געוויזען. די סאָלדאטען זיינען געקומען צולויפען

ראטעוועז. פונ׳ם בוידעם האָט מען א גרויסע שוועדע לייטער ארונטערגעלאָזט, נור ווייל זי איז געווען זעהר שוואר, האָט זי קיינער פון אָרט ניט געקענט ריהרען, ביז מיין פאָטער האָט ענדליך דערזעהן, געהויסען דעם עולם זיך צוגעהן, אוז ער איינער אליין האָט זי אויפגעהויבען. נאָך היינט רעדט מען דערפון אין דאָרף, פונקט ווי מען רעדט דערפון, וואָס דער קאָמיסאר האָט צוויי פלעשער וואסער געכאפט אוז איז געלאָפען לעשען. דער שוואַרץ־געוואָרענער ים, די וואָל־קענס וועלכע זיינען געשווינד איבער׳ן הימעל געלאָפען אוז די מוראַ׳דיגע געשעהענים וואָס האָט אויף מארגען געדארפט פאסירען, האָבען דעם פלאָם ווי מעהר אויפגעבלאָזען אוז דעם גענפילדער פערשטארקט... נור ענדליך איז אלעם שטיל געווארען אוז פיעלע זיינען געגאַנגען קוקען אויף דעם רויטען ליכט וואָס האָט געלויכטען אין דער אלטער שולע.

דאָרט זיינען פיער מיט זיין פרויַנד יאקאָבסען געזעסען — אזוי האָבען די לייטע וואָס זיינען צוריקגעקומען דערצעהלט. פיער׳ס פאַמיליע איז אבענד אויף א שיפל אָנגעקומען אוז זיך מיט איהם געגאַנגען זעהן. ער האָט זעהר גליקליך אויסגעזעהן, זייענדיג זיבער, אז מארגען וועט ער שוין אויפ׳ן הימעל זיין. ער האָט מיט דער פאַמיליע אזוי גוט געערדט, אוז האָט הארציג געבעטען מען זאָל דער מוטער פון איהם א גרוס איבערגעבען אוז זיין גוט צו איהר. מען האָט זאָגאר דערצעהלט, אז די מוטער איז אויך דאָן ביי איהם געווען, נור דאָס איז ניט אמת געווען, פונקט ווי עס איז ניט אמת געווען, אז אויפ׳ן אנדערען טאָג ביים אויספיהרען פונ׳ם טויט־אורטהייל איז אימיצער פון זיין משפחה אנווועזענד געווען.

דעם נעקסטען אין דער פריה האָב איך זיך דערשראָקען אוז אויפגערעגט אויפגעכאפט. דער וועטער איז געווען א בעסערער, נור די שטימונג איז א שרעקליך גע׳דריקטע געווען. קיינער האָט קיין הויף וואָרט ניט גערעדט. איך האָב געדארפט זיין אויפ׳ן אָרט בייצוואוואָהנען דעם טויט־אורטהייל. איך האָב געמוזט דעם לעהרער אויפזוכען, וויל מען האָט מיר פערזאָגט, אז איך זאָל פון איהם אפילו אויף א רגע ניט אָבטרעטען. בייד גלחים זיינען ארויסגעגאַנגען אין זייערע צערעמאָניעלע מלבושים אוז מיט׳ן שיפל אָב־געפאָהרען א געווייסע שטרעקע, וואו דער פער־אורטהייל מיט דער גאַנצער סוויטע האָבען אונז ערוואַרטעט, פון וואַנען מיר האָבען גע־דארפט צוגעהן צו־פום צום פלאַץ וואו דער טויט־אורטהייל האָט געדארפט אויסגעפיהרט ווערען, — אויף דעם זעלבען אָרט וואו דער מאָרד איז געשעהען.

פאָראויס איז דער קאָמיסאר געגאַנגען. הינטער איהם די סאָלדאטען, און נאָכדעם דער פעראורטהייל־טער צווישען דעם פאסטאָר און מיין פאטער. יאקאבסען און מיין לעהרער און איך זיינען געגאַנגען אין מיטען, דערנאָך די גרויסע מאסע און ענדליך וויידער סאָלדאטען. לאַנגזאם האָט די פראָצעסיאָן געמארשירט. איבער׳ן גאַנצען וועג האָבען בייד פאסטארם מיט דעם זעהר בלייבען פערבראכט גערעדט. די אויגען זיינע זיינען געווען אזוי גוטמוטהיג און מיעד און ער האָט וועניג גערעדט. מיין מוטער, וועלכע איז צו איהם אזוי גוט געווען, האָט איהם א פלאַש וויין געשיקט, כדי ער זאָל זיך אויפ׳ן וועג קענען שטארקען. וועז דער לעהרער האָט איהם די פלאַש דערלאַנגט, האָט ער אויף איינעם פון די פאסטארם א קוק געטהאָן, ער האָט גע־וואָלט אויסגעפינען, צי איז עס ניט א זינד אין אזא צייט צו טרינקען. מיין פאטער האָט איהם באלד דערמאָנט אין אפאסטעל פאול׳ס וועדטער, און ער האָט א שטארקען זופ געטהאָן.

אויפ׳ן גאַנצען וועג זיינען א מאסע מענשען געשטאַנען, וועלכע זיינען צו דער פראָצעסיאָן צוגעשטאַנען. צווישען זיי האָבען זיך אייניגע פון זיינע חברים געפונען, צו וועמען ער האָט טרויעריג מיט׳ן קאָפ געשאָקעלט. א פאָר מאָל האָט ער פאר זיי דאָס היטעל אראָבגענומען, דאָס זעלבע היטעל וואָס ער האָט געטראָגען וועז איך האָב איהם דאָס ערשטע מאָל געזעהן. עס האָט אויסגעזעהען וויי די חברים האָבען איהם מיט־געפיהל אויסגעדריקט. איך האָב געזעהן וויי מיידלעך האָבען זאָגאר געווויינט און האָבען אפילו זייערע טהרערען ניט בעהאַלטען. ער האָט געהאַלטען די הענד אויף דער ברוסט פערלעגט, עס האָט אויסגעזעהן אז ער האָט תפילה געטהאָן.

א ציטער האָט אונז אלע דורכגעגאַנגען וועז דער קאפיטאָן האָט הויך אויסגעשריען: „בלייבט שטעהען!“ בעת מיר זיינען צוגעקומען צום בעשטימטען פלאַץ. די סאָלדאטען האָבען זיך אין א פיערעק אויסגעשטעלט, וועלכער האָט אין זיך איינגעשלאָסען דעם קאָמיסאר, די גלחים און

נאָך אייניגע, צוויישען וועלכע איך בין אויך געווען. ארום אונז איז א גרויסע שווייגענדע מאַסע געשטאַנען. נאָכדעם ווי די סאָלדאַטען האָבען זיך אין א פיער־עק אויסגעשטעלט און האָבען געטהאָן איניגע געווייסע זאַכען וואָס דער קאַפיטאַן האָט זיי בעפוילען, האָט זיך די צערעמאָניע אָנגעפאַנגען דערמיט, וואָס דער סטאַראָסטא האָט איבערגעלעזען דעם אורטהיילּ פון גערישט, וועלכער פּאַראורטהיילט דעם פּערבעכער צום טוידט און דעם קעניג׳ס בעשלום דעם אורטהיילּ אויסצופיהרען.

דער סטאַראָסטא איז געשטאַנען נעבען די אָבגעהובעלטע ברעטער, וועלכע זיינען איבער דער טרונע גלעזען. פון דער אנדער זייט טרונע איז א פּלאַטפאָרם געשטאַנען פון וועלכער דער פּאַסטאָר האָט רעדען געדארפט. פּיער גאַרבּא איז אויף איינע פון די טרעפּלעך אויף די קניע געשטאַנען, האַלטענדיג מיט די הענד דאָס געזיכט פערדעקט. ער האָט זיך אַראָבגעבויגען ביז צו די פים פון זיין גייסטיגען פאטער. דעם פּאַסטאָרס דרשה האָט אפשר אויפ׳ן פּאפּיער געמעגט קלוג אויסזוהען, נור הערען האָט מען גאָר ניט געקענט, בעזאָנדערס ווען ער איז געווען אזוי אויפגערעגט. די ערשטע פּאָר ווערטער האָט ער זעהר הויך אויסגעשריען, דערנאָך האָט ער דעם קאָפּ צווישען די פּלייצעס אריינגעדרוקט, זיך געדרעהט אויף אַלע זייטען, האָט די אויגען פערמאכט און אונפערשטענדליכע משונה׳דיגע קולות אַרויסגעברומט. די באַקענבערד וואָס האָבען זיך פון דער מיט אויער אָנגעהויבען — איך האָב נאָך אזעלכעם קיין מאָל ניט געזעהן — האָבען דאָס גוט־געגאָלטע געזיכט ארומגענומען און זיך אויף דער גאָמבע בעגעגנט. דער וואָס האָט איהם ניט געקענט — און קענען איהם האָט געהייסען איהם ליעב האָבען — האָט קוים פון גלעזעטער זיך געקענט איינהאַלטען, זעהעניג איהם אין דער פּאָזע. וואָס ער האָט געזאָגט, האָט מען ניט געקענט פערשטאַנען. איין זאָך נור האָבען אַלע פערשטאַנען, אז ער האָט דעם אונגליקליכען בחור, וועמען ער גרייט צו צום טויט, ליעב. אַראָבגעהענדיג פון פּלאַטפּאָרם האָט ער זיך מיט פּיער׳ן ארומגענומען און זיך געזעגענט, נאכהער האָט פּיער מיין פאטער דער־לאַנגט די האַנד און נאָך אייניגע וואָס זיינען ארום איהם געווען. ענדליך האָט ער זיך נעבען זיין פרייַנד יאָקאָבסען אָבגעשטעלט. דער לעצטער האָט געוואוסט וואָס דאָס בעדייט, ער האָט זיין טיכל ארויסגענומען און איהם דערמיט די אויגען פערבונדען. מיר האָבען געזעהען ווי ער האָט איהם עפּעס אין אויער איינגערויסט און האָט צוריק פון איהם שטיל־ערהייט אַן ענטפער בעקומען. עפּעס אימיצער איז צוגענאַנגען, פּיער׳ן די הענד ארונטער פערבונדען, נור ער האָט געבעטען מען זאָל זיי איהם פריי לאָזען, וואָס מען האָט איהם אויך צוליעב געטהאָן. דאַן האָט יאָקאָבסען איהם ביי דער האַנד אָנגענומען און האָט איהם צו דעם אָרט, וואו ער האָט גע־דארפט זיך אויף די קניע שטעלען, צוגעפיהרט. יאָקאָבסען האָט זיך אָבגעשטעלט און פּיער האָט זיך לאַנגזאם אויף די קניע אראָבגעלאָזט. יאָקאָבסען האָט זיך איינגעבויגען האַלטענדיג פּיער׳ס האַנד אין זיינער ביז פּיער׳ס קאָפּ האָט די פּליטע דערגרייכט, דאַן האָט איהם יאָקאָבסען אָבגעלאָזט און איהם די הענד פערלעגט. דאָ האָב איך דערזעהן, וויי א הויכער מאַן איז צו פּיער׳ן צוגענאַנגען, איהם פּאַר׳ן האַלז אָנגענומען, וועהרענד אַן אַנדערער, אביסעל אַן ניעדריגערער, האָט פון א קעסטעל א בלאַסקענדע און אונ־געוועהנליך שארפע האַק ארויסגענומען. איך האָב זיך אַוועקגעדרעהט. עס האָט זיך דער שרעקליך הויכער בעפעהל פון קאַפיטאַן דער־הערט: „רוהיג!" איך האָב געהערט ווי אימי־צער בעט „פאטער אונזערער" עס קען זיין אז דאָס האָט פּיער גבעטען. באַלד האָט זיך א קלאַפּ דערהערט ווי אויף א גרויסען רעטיך. איך האָב זיך באַלד אומגעקוקט און האָב דערזעהען ווי איין פוס פּיער׳ס האָט זיך אויפגעהויבען, נור האָט זיך באַלד צוריק ארונטערגלאָזט, און עט־ליכע שפּאַן ווייטער פון קערפער איז די קאָפּ מיט אַן אָפּען מויל געלעגען פונקט ווי ער וואָלט דעם אָטהעם כאַפּען געוואָלט. דער תליון איז צו־גלאָפּען, האָט דעם קאָפּ אין האַנדטוך אייג־געוויקלט און איהם אין טרונע צום קערפער אריינגעוואָרפען. מען האָט גלייך די ברעטער וואָס זיינען אויף דער טרונע גלעגען אויפגעהוי־בען, וואוהין דער קערפער איז אריינגעפאַלען און מען האָט זי אין קבר ארונטערגלאָזען.

יעצט איז מיין פאטער אויף דער פּלאַטפּאָרם אַרויף. איהם האָבען אַלע פערשטאַנען, און זיין שטארקע שטימע האָט זיך געהערט וויט ארום. מען געדענקט עס נאָך אין דארף ביז היינט. כדי אויצומיידען די שטראָף, וועלכע מען מוז פאר א

פערבראכען אויספיהרען, האָט ער געבעטען מען זאָל זיך פון חטאים ווי שכרות, געשלעג א. ז. וו., וועלכע הערשען אין דאָרף, צוריקהאלטען. עס האָט אבער אויסגעזוכן, אז דער מוסר האָט דעם עולם וועניג וואָס געהאלפען, ווייל אהיים געהענ־דיג האָט מען ביי איהם אויפ'ן וועג פון קעשענע דאָס געלד־בייטעלע ארויסגע'גנב'עט.

איך פערזעלליך בין אהיים געהענדיג זעהר קראנק און אין א שלעכטער שטימונג געווען. מיך מיך האָט עפעס אזא שרעק ארומגעכאפט, גלייך ווי איך אליין דאָרף מאָרגען הינגעריכטעט ווערען. און איך בין זיכער געווען אז פיעלע אנדערע האָבען אויך אזוי געפיהלט. מיין פאָטער, דער אנדערער פאָסטאָר, און די איבריגע בעאמטע האָבען ביים קאָפיטאָן מיטאָג געגעסען, נור באלד נאָכ'ן עסען האָבען זיי זיך צו אונז אהיים אומ־געקעהרט.

מען קען זיך פאָרשטעלען מיין שרעק, ווען זיעצנדיג אין א ווינקעל — קיינער האָט מיך ניט בעמערקט — האָב איך געהערט ווי דער פאָסטאָר האָט צו מיין פאטער און מוטער געזאָגט, אז ביי דער ודוי אין טורמע האָט זיך פיער פאר איהם מודה געווען, אז ניט ער האָט די מיידעל פון דער סקאלא אראבגעווארפען, און אויך ניט ער האָט זי געוואלט אין ים אריינווארפען, און אויב ער, דער פאָסטאָר פערלאנגט עס, וועט ער איהם זאָגען ווער עס האָט עס געטהאן. נור דער פאָסטאָר האָט „ניין" געענטפערט, ער האָט נור מיט פיער'ן צו טהון.

נאכהער האָב איך געהערט ווי מען האָט אין דאָרף געשמועסט, אז פיער'ס מוטער האָט פון איהם געפאָדערט, ער זאָל דאָס מיידעל פון וועג אָבראמען, אויב זי וועט ניט וועלען די שולד פון איהר שוואנגערשאפט אויף אן אנדערען ארויפ־לעגען. און ווייטער האָב איך זיך דערוואוסט, אז מיט דער האַק דערלאנגט האָט איהר טאקע פיער, נור באלד האָט ער זי איבערגעלאָזט, און איז ענטלאָפען, דאן איז די מוטער געקומען און דעם פערבעכען דערענדיגט. הייסט עס, ער האָט אוועקגעגעבען זיין לעבען פאר זיין מוטער, צו וואָס די שוועסטער האָט איהם צוגערעדט. און דיזער סוד האָט איהם אזוי מיט יאקאָבסען פערבונדען, און דעריבער האָט איהם דער פאָס־טאָר אזוי ליעב בעקומען — וועגען דעם פלעג איך אָפט טראכטען.

יעצט וויל איך זאָגען א פאָר וועדטער וועגען די, וועלכע האָבען דעם משפט אויסגעפיהרט. איך וועל זיי ביי די נעמען ניט אָנרופען, נור נאָך די עמטער זייערע, וואָס זיי האָבען פערנומען. דער קאָפיטאָן איז געווען א לעבענס־לוסטיגער מענש, וועלכער האָט אנטהיי‌ל גענומען אין צוויי מלחמות, נור צו דערזעלבער צייט איז ער אזוי גלייכגילטיג געווען צו אלעם דעם וואָס מען רופט מאָראל, ביז ענדליך האָט מען איהם, פאר א פערבראכען, וועגען וועלכען עס איז מיר שווער צו שרייבען, געמשפט. אמת, דאָס געריכט האָט איהם אונשולדיג ערקלערט, אבער קיינער האָט אין זיין שולד ניט געצוויי‌פעלט.

דער סטאראָסטא איז פעראורטהיי‌לט געווא־רען צו א צעהן־יעהריגען טערמין טורמע פאר א פערבראכען געגען זיין אמט. שוין אין דער צייט וואָס ער האָט נאָכ'ן אויספיהרען דעם טויט־אורטהיי‌ל מיטאג געגעסען איז ער שוין שולדיג געווען אין זיין פערבראכען, דאָס האָט אויך מיין פאטער געוואוסט. דער קאָמיסאָר איז דער־טרונקען געווארען, נור וועו מען האָט זיינע ביכער איבערגעקוקט, האָט מען אויסגעפונען אז ער האָט כמעט א האלבע געגענד בעשווינדעלט. קיין מענשען האָט מען נאָך אזוי ניט געשאָלטען נאָכ'ן טויט ווי איהם.

דאָס איז געווען מיט פופציג יאהר צוריק. זייט דאן זיינען אין פיעלע הינזיכטען גרויסע פערענדערונגען פאָרגעקומען אין נאָרווועגען.

(איבערזעצט פון ז ק ן)

ש. ניגער.

אידיש לעבען!

(צו דר. פֿאַרנבערג׳ס אַרטיקעל „אידיש שאַפֿען — אָדער „אידיש" שרייבען", „צוקונפט", אפּריל).

יך רעכען, אז דר. פֿאַרענבערג וועט ניט נעהמען אוֹן אָנפּאַלען אויף יענעם גלאַט אין דער וועלט אַריין ער איז גאָר ניט אַזא בייזער מענש; מסתמא אז פון פּען רייסען זיך ביי איהם אַראָב אזוינע וועלטלעך, אזוינע שאַרפּע וועלטלעך, ווי „פּוסטע גאוה", „גייסטיגע אונער־ציגענהייט", „קולטורעלע ווילדקייט", „קלייג־לעכער ענאַאיזמוס", „קולטור־צושטערער" א. ז. ו., א. ז. ו. — מסתמא איז עס ניט גלאַט זיד־לערי, וואָם, אז איהר ווילט, נעהמט איהר עס ערנסט, אוֹן אז איהר ווילט — האָט איהר א שמייבעל פאַר דעם, נאָר ס׳הייסט: א מענש האָט אויך אויסגעהערט, אוֹן די רייד, וואָם איהר האָט גערעדט פאַר איהם, האָבען איהם אויסגע־זעהן אזוי ווילד אוֹן „אונמענליך", אז ער האָט א טראַכט געטהאַן גאַנץ ערנסט: צו זייט איהר ניט אַרויסגעשפּרונגען אמאל פון דולהויז? אָדער צו שטעקט ניט אין אויך עפּעס א מאַרא־לישער דעפּעקט? איהר רעדט דאָך עפּעס גאָר ניט צו דער זאַך!... ווי אזוי קען מען עס אַרויס־ווערפען פון דער אידיש־נאַציאָנאַלער שעפּפונג אזעלכע אידיש־נאַציאָנאַלע לייסטונגען, ווי וואַסערמאַנ׳ס „יודען פון צירענדאָרף", צ. ב., אָדער ריכאַרד הולדשינער׳ס „די שטילע שטאָדט"? „מיר פערשטעהען ניט", זאָגט דר. פֿאַרנבערג, און איהר מעגט איהם גלויבען. מען קען ניט פערשטעהן א בוך, ווען מען האַלט איהם פערקעהרט. דר. פֿאַרענבערג האַלט דאָם בוך פערקעהרט. און ער טהוט עס ניט מיט א כיון, נור עס קומט שוין ממילא אזוי אויס, ווייל ער שטעהט אויף אן אנדער שטאַנדפּונקט. ער האַלט, אז „די פּאַרמע, די שפּראַך איז פון צווייטער וויכטיגקייט". וויבאַלד אז „די פּאַרמע, די שפּראַך איז פון צווייטער וויכטיגקייט" מוזען אויסקומען ווילד און אונמענליך די אלע אויס־פיהרען וואָם ווערען געמאַכט פון דער פּערקטהערטער מיינונג, פון דער מיינונג, אז „דער עיקר אין נאַציאָנאַלער קולטור איז דער פּאַרם און אז נאָר אין דער נאַציאָנאַלער פאַרם קען זיך אויפהאַלטען און אויפהי־טען דער נאַציאָנאַלער אינהאַלט.*) איך ווייל ניט ריידען דערפאַר וועגען די אלע אויספיה־רונגען פון דר. פֿאַרענבערג׳ס אַרטיקעל (פון מיין שטאַנדפּונקט זיינען זיי אפשר פּונקט אזוי אונ־מענליך און ווילד, ווי פון דר. פֿאַרענבערג׳ס — מיינע אויספיהרונגען), איך וועל פריהער ווי אלץ רעידען וועגען דעם מקור פון די אלע מיינונגס־פערשיעדענהייטען, וועגען די עצם שטאַנדפּונקטען, וואָם איז וויכטיגער אין דער נאַציאָנאַלער קולטור — דער אינהאַלט צו די פּאַרעם? אין תוך גענומען, איז עס א מעטאַפיזישע פראגע. מיר וויסען ניט, וואו לאזט זיך אויס דער אינהאַלט און וואו הויבט זיך אן די פּאַרם. נור מען איז געוועהנט צו רעדען וועגען „אינהאַלט" און וועגען „פּאַרם", און מען רעכענט, אז נאַציאָנאַלע קולטור בע־שטעהט אויך פון „נאַציאָנאַלען אינהאַלט" און „נאַציאָנאַלער פּאַרם"; פרעג איך, וואָם איז דער עיקר — דער „אינהאַלט" צי די „פּאַרם", זאָגט דר. פֿאַרנבערג: דער „אינהאַלט". און צו בעוואונדערן איז, וואָם די מיינונג פונ׳ם דר. פֿאַרנבערג, וואָם איז דאָך לכל הדעות א פּראָ־גרעסיסט (די רעגרעסיסטען, פּאַנאַטיקער און קולטור־צושטערער זיינען דאָך די, וואָם ווילען אידשע דוקא) — די מיינונג פון דר. פֿאַרנבערג שטימט אות באות מיט דער נאַציאָנאַלער רעאקציע: די נאַציאָנאַלע רעאקציאָנערען ביי אלע פעלקער און אלע צייטען שטעלען זיך אין דער לענג און אין דער בריים פּאַר דעם

*) זעה מיין ארטיקעל די אידיש־רוסישע פּרעסע"", „צוקונפט", אפּריל.

„נאציאָנאַלער אינהאַלט", ווייל זיי גלויבען, אַדער זיי מאכען זיך גלויבעניג אז ס'איז פאר־האן א נאציאָנאַלע לעבענס־אַרדנונג, א נאציאָנא־לע עטהיק, נאציאָנאַלע „מען טאָר" און „מען טאָר ניט" א. ז. ווי, א. ז. ווי. די דאָזיגע מיינונג, וועלן מען זאָל זי דורכפיהרען ביז'ן סוף (דר. פאַרנ־בערג, פערשטעהט זיך, וועט עס ניט טהון), וועט זי ברענגען דערצו, אז עס מוז זיין איין פילאָזא־פיע, איין מאַראַל, איין יא און איין ניין, ערשטענס, ביז די פערשיעדענסטע אינדיווידען און גרופען פון פאָלק און, צווייטענס, ביי פער־שיעדענ דורות; דער „אינהאַלט" פון היינט מוז זיין גלייך צום נעכטיגען אינהאַלט, און דער נעכטיגער — צום אייערנעכטיגען, און עס קענען אין דער נאציע ניט פארקומען ניט נור קיין גייסטיגע רעוואָלוציעס — וועגען דעם איז שוין אבגעהאנדלט — נור אפילו קיין שטיל־פאמעליגע גייסטיגע ענטוויקלונג, דאָס גרינע הייטעל פון „געמיינזעכטם" זאָל, חלילה, ניט איבערגעריסען ווערען, און די פערשמאָלערנע יארמולקע זאָל זיך שמעלצען פון נחת... דערצו מוזען פיהרען די אונקלאַרע דיבורים וועגען דעם אונקלאַרען „נאציאָנאַלען אינהאַלט". איך זאָג „אונקלאַרען", ווייל עס איז נאָך קיינעם ניט גלונגען פעסטצושטעלען דעם אינהאַלט פון דעם „נאציאָנאַלען אינהאַלט"; יעדער לעגט אריין אין דעם זיינע כוונות, יעדער האָט דערביי זיין פניה, און עס ברענגט דערצו, אז מען נעהמט זיך קריגען און האמפערען פאר אן איי, וואָס איז ניט געבוירען געוואָרען און קען נאָר ניט געבוי־רען ווערען, און עס טראָגט אריין א מיש־מאש אין די קעפ און צבי עות — אין די הערצער.

מען דאַרף דעריבער ניט זיין קיין פראָגרע־סיסט (איך, צום ביישפיעל, וויל אויף מיין „אידיש" נאָר ניט ארויפוואַרפען דעם מאנטל פון פראָגרעס; איך האלט עס נאָר ניט פאר א יהום צו זיין א פראָגרעסיסט נור לשם פראָגרעס) עס איז געזונ א מענש זאָל ניט קענען סובל זיין קיין צביעות, ער זאָל זיין געגען די, וואָס דערדען וועגען „נאציאָנאַלען אינהאַלט" און נור וועגען אינהאַלט. און איך טהו דאָ ניט אויף קיין נייעס, איך ערקלער נור דעם עכטען און ניט־געפעלשטען קולטור־נאציאָנאַליזם, וועל איך זאָג, אז ניט בלויז היסטאָריש, נור אויך אין יעדען געגעבענעם מא־מענט שיידט זיך אָב איין נאציע פון דער אנ־דערער ניט לויט דעם אינהאַלט פון איהר לעבען און שטרעבען, ניט לויט די ציעלען, וואָם זי שטעלט זיך, נור דער עיקר לויט די מיטלען, וואָם זי געברויכט כדי איהרע לע־בענס־ציעלען צו דערגרייכען. און די דאָזיגע מיטלען זיינען ניט נור אויסוועניגסטע, צו זיי גע־הערט, אויב מען קען זיך אויסדריקען אזוי, דער גאנצער פסיכישער אפּאראט פון דער נאציע. דעם פסיכישען אפּאראט פון דער נאציע קען מען פערגלייכען, גראָב גערעדט, מיט'ן אפּאראט פון פאטאגראף: די בילדער, וואָם ער „נעהמט אראָב" זיינען פערשיעדען, אבער דער אופן, ווי אזוי די זונ־שטראהלען קלייבען זיך צו־נויף און „ברענען" זיך אין איהם, איז איין און דער זעלבער; די פלאַסטינקעם בייטען זיך, דער אפּאראט בלייבט שטענדיג. און די נאציאָנאַלע שפראך איז ניט נאָר א פראָדוקט פונ'ם פאָלקס פסיכישען אפּאראט, זי איז אויך דער שליסעל צו איהם, ריכטיגער, זי איז די ספּראַנזשינע, וואָם ברענגט איהם אין בעוועגונג. דאָרט, וואו עס רעדט דעם פאָלק'ס שפּראַך, דאָרט רעדט דעם פאָלק'ס פסיכיק. וואָס זי רעדט, איז ניט וויכטיג: דאָס „וואס?" פון דער נאציע איז היינט אזוי, מאָרגען — אנדערש; דאָס „ווי?" אבער — דאָס בלייבט. (און אויב עס ענדערט זיך — ענדערט זיך עס פון אינוועניג, ד. ה., עס וויייזען זיך ארויס די מעגליכקייטען, די פאָטענ־ציעלע קרעפטען, וואָם זיינען פון אנהויב אָן, פון ששת ימי בראשית אין איהר בהאלטען געווען).

דערפאר זאָגען מיר, אז א נאציאָנאַלע קולטור קען ניט עקזיסטירען אָהן א נאציאָנאַלער שפּראַך. און מען מיינט ניט, אז די נאציאָנאַלע שפּראַך איז אלץ, אז די נאציאָנאַלע שפּראַך דאס איז די נאציאָנאַלע קולטור. ניין! די נאציאָנאַלע שפּראַך איז איינע פון די קולטור שאפונגס־פאָרמען, — די ווי כטיגסטע; אבער ניט די איינציגע פאָרם. אויסער דער ווערטער־שפּראַך איז דאָך פארהאן נאָך אויך א שפּראַך פון פארבען, א שפּראַך פון ליניען, פון טענער, פון בעווענונגען, פון בליקען, פון שווייגען און ווער ווייס נאָך וויפיעל שפּראכען, ווי־פיעל געשטאלטונגס־מיטלען עס האָט די מענשליכע און די נאציאָנאַלע נשמה, דער מענש־ליכער און דער נאציאָנאַלער געניע. דעריבער אז מען זאָל טיעף אנאַליזירען, וועט מען געווים אויך אין וואסערמאנס „אידען פון צירעגדארף" און אין הולדשינערס „שטילע שטאדט" (אויך האָב דאָס דאָזיגע ווערק ניט געלייענט) געפינען עפעם נאציאָנאַלעס, עפעם פון דער נאציאָנאַלער

אידישער פסיכיק, פון דער נאציאנאל־אידישער געשטאלטונגס־ארט, געווינט קען מען פון זיך אליין און פון דער נאציע, וואס לעבט אין אונז, ניט ענט־לויפען, און אז מען טרייבט די נאציאנאלע נא־טור פון טהיר, קריכט זי דורכ'ן פענסטער; איהר וועט דאך אבער ניט לייקענען, אז דאס פענסטער איז ניט אזא נאטירליכער און ניט אזא פרייער ארויסגאנג, ווי די טהיר; אז מען גנב'עט זיך דורכ'ן פענסטער, קען מען אברייבען די זויטען... און אויב אין די ווערק פון די אידען, וואס שרייב־בען גוי'ש, פון די אידען וואס דרעהען אן זייער אייגענעם גייסטיגען אפפאראט מיט א פרעמדען שליסעל און לאזען איהם געהען דורך א פרעמדע צוגעטראכטע ספראנזשינע, דורך א פרעמדע שפראך, — און זיינען טאקע דערפאר שפראך־ווירטואזען, שפראך־קונצענמאכער, ווייל דעם גרעסטען טהייל פון זייער שאפונגס־ענערגיע, פון זייער חריפות גיבען זיי אב אויף צוצופאסען זיך צו דער פרעמדער שפראך, צו די פרעמדע אויס־דרוקסמיטלען — אויב אין די ווערק פון די אידען, וואס ענטלויפען פון זיך דורכ'ן טהיר און גנב'ענען זיך צוריק אריין דורכ'ן פענסטער, איז פארהאן א מעין פון נאציאנאלען אידישען „גייסט", איז ער געווים מיט אבגעריבענע זויי־טען (וועגען די פלינלען איז אבגערעדט — זיי זיינען אודאי צובראכען) און אפשר זיינען נאך די הענד אויך פערשטראמערט...

נור אויב ביי אייך איז א צוהויקערטער נא־ציאנאלער גייסט אויך א גייסט; אויב ביי אייך איז אן אבגעריבענע נאציאנאלע מטבע אויך א מטבע, — דארפט איהר דאך ניט אנווייזען דוקא אויף די „אידען פון צירענדארף" וואסער־מאנס, דאן וועט איהר אין אנדערע, נ י ט־א י ד י ש ע ווערק זיינע, אויך געפינען ע פ ע ס נאציאנאלעס, ע פ ע ס אידישעס. די, וואס זא־גען, אז היינע איז א איד לויט זיין ארט דענקען און פיהלען, לויט זיין פסיכיק, געפינען דאס א י ד י ש ע ניט בלויז אין זיין „רבי פון באב־ראך" אדער אין זיין „רבי יהודה הלוי" אדער אין זיין לייענען איבערזעצונג פון חד גדיא, נור אויף — און אפשר נאך מעהר — אין זיין „דייטש־לאנד" און אין זיין „הארצרייזע" און אין זיין נאנצער לירוק, אין אלע זיינע געלעכטערלעך און אין אלע זיינע אומעטען!

אויב אנטאקאלסקי'ס נאונות איז א א י ד י־ש ע, האט זי זיך ארויסגעווייזען אין זיין „יער־מאק", אין „איוואן דעם נרויזאמען" אדער אין „דימיטרי דאנסקאי" ניט וועניגער, ווי בשעת ער האט געקנאטען פון ליים און געגאסען אין בראנזע דעם „בקי מיט'ן חריף", „שפינאזא'ן", אדער די ניט־געענדיגטע „אינקווייזיצע". וואהרום איינמאל פאר אלעמאל דארפען מיר וויסען, אז ניט די טעמע שאפט די נשמה, דעם אינ־וועניגסטען ריטמום פונ'ם ווערק, ניט די טעמע מאכט דאס ווערק פאר נאציאנאל אדער ניט־נאציאנאל, וואס־זשע? דאס פערהאלטען זיך צו די טעמע, דער אופן ווי אזוי מען בע־ארבייט זי, די מיטלען מיט וועלכע מען בענוצט זיך ביי דער בעארבייטונג.

וועו אלץ וואלט זיך וועגדען אן דער טעמע, וואלטען מיר האבען די עהרע צוצורעכענען צו דער אידישער ליטעראטור וועדק, וואס זיינען נאך אפשר שעהנער און רייכער, ווי וואסערמאנס און הולדשינערס ערצעהלונגען: מיר וואלטען האבען די עהרע צוצורעכענען דאן צו דער אידי־שער ליטעראטור אזוינע וועדק, ווי שיילאק, (דער קויפמאן פון וועניציג) שעקספיר'ס, „נא־טהאן דער ווייזע" לעסינגס, מיר וואלטען האבען דאן א חלק אין בייראן'ען, אין דאסטאיעווסקי'ן, און טורגענייוו'ן מיט זיין „זשיד" — אין וועמען ניט? וואר פון די וועלט־דיכטער האט ניט אנ־גריהרט קיין אידיש טעמעס, קיין אידישע מא־טיוועו, ביי וועמען פון די גרעסערע שרייבער געפינט איהר קיין היסטארישע אדער מאדערנע אידיש נעמען?

„א אידיש ליטעראטור, א אידישע פרעסע, שרייבט דר. פארנבערג, איז די, וואס גיט זיך אב מיט אידישע פראגען, וואס שטרעבט צו בעריי־כערן דעם נאציאנאל־קולטורעלען אינהאלט", נור אויב אזוי, נעהערט צו דער אידישער ליטעראטור און פרעסע ניט נור דער „וואסכאד" און די „אלגעמיינע צייטונג דעם יודענטהומס", (זיי האבען דאך דעם מאנאפאל אויף דעם „אינהאלט" — אידישקייט!) נור אויף די ארבייטען פון די נ י ט־אידישע שרייבער, וואס גיבען זיך אב מיט אידישע פראגען, בעריכערן דעם אידישען „אינ־האלט" — א שטייגער, די אידישע היסטארישע וויסענשאפט, די אידישע פילאלאגיע, די אידישע טהעאלאגיע. איך פערשטעה ניט, מיט וואס זיינען די דייטשע וועדק פון די צונצם און די גייגערס מעהר אידיש, ווי די וועדק פון די נ י ט א י ד י ש ע פילאלאגען, טהעאלאגען און היסטאריקער, וואס האבען גערבייט פאר די „וויסענשאפט דעם יודענטומס" און האבען אויפ־

געטהאן אפשר ניט וועניגער, ווי די אידען? מילא, איך זאג שוין ניט מען זאל צורעכענען צו דער אידישער ליטעראטור געוויסע ארבייטען פון א ריכארד וואגנער, א טרייטשקע, א טשעמבער־ליע, א דריזמאן, א מענשיקאוו: זיי זיינען אנטי־סעמיטען — „און דער עיקר, זאגט דר. פארנ־בארג, איז וואס עס וועט בעשאפען, אין וועלכער ריכטונג." הגם בנוגע צו אידיש וועט עס דר. פארנבערג געווים ניט זאגען. וועז איינער שרייבט אויף אידיש, מעג ער שרייבען געגען אידיש און מעג האבען וואס'ער ריכטונג ער וויל, איז ער דאך א אידישער שרייבער. די נאציאנאלע ליטעראטור איז ניט קיין פאם, וואם מען שטעלט אוועק כדי אויפצוהיטען אין דעם דאם וואסער, ס'איז ניט קיין געמיי־זעכטם, וואו דאם וואסער שטעהט אויף איין ארט, דאם איז א לעבעדיגער קוואל, וואם שעפט זיך ניט אוים, ניין, דאם איז אן אונענדליך לאנ־גער טייך־געלעגער, די וואסערן אין איהם רוהען ניט, זיי טהוען און פליסען, טהוען און בייטען זיך, א וואסער יאגט א וואסער און איין כוואליע שלינגט די אנדערע, און אמאל זיינען זיי רוהיג און שפיעגלען זיך קלאר אויף דער זון און אמאל ווערען זיי צורודערט און ווערען מוטנע, אט הויבען זיי זיך און אט פאלען זיי, אבער שטענדיג אין די ברעגעס... די שפראך־פארמען — דאם זיינען די ברעגעס, די גרענעצען פון דער נאציא־נאלער ליטעראטור, די גרענעצען און דאם גע־לעגער; די שטרעמונגען אבער, די ריכטונגען — זיי קענען זיין די פערשיעדענסטע. און אויב די פערגלייכעניש צווישען דעם „גלעגער" פון דער נאציאנאלער ליטעראטור און א נאטירליכען טייך־גלעגער קען מען ניט דורכפיהרען ביז'ן סוף, איז עס נור דערפאר, ווייל דאס פליסט דאם וואסער, דער „אינהאלט", שטענדיג אין איין זייט, אין איין ריכטונג, און דא פליסט עס הין און צוריק, אראב און ארויף... אין דער נאציא־נאלער ליטעראטור, חזר איך איבער, קענען זיך איינלעבען די פערשיעדענסטע, די נעגנערישסטע ריכטונגען. דער רוסישער פיסארעוו האט ניט אויפגעהערט צו זיין א רוסישער שרייבער צו־ליעב דעם, וואם ער האט „מבטל" געווען דעם עמוד התיכון פון דער רוסישער ליטעראטור — פושקינען. די ערשטע אידיש־טייטשע איבערזע־צונגען פון תנ"ך האבען ניט אויפגעהערט צו זיין אידיש־טייטשע צוליעב דעם, וואם מיסיאנערען האבען זיי געמאכט. און די עכטע אידיש־שרייבער זיינען געבליעבען אידישע שרייבער, כאטש זיי זיינען געווען געגען אידיש. נאך מעהר! אויך דער נאציאנאלער אידישער שפראך, אז מען שרייבט, איז מען גאר ניט מחויב צו שרייבען דוקא וועגען אידען, וועגען אידישע פראגען. די נביאים האבען נביאות געזאגט ניט נור וועגען פאלק ישראל, זיי האבען נביאות ge־זאגט אויך וועגען אשור און מצרים און צר און צידון; קהלת און איוב און א גרויסער טהיל פון תהלים און פון דער גאנצער נאציאנאלער ליטע־ראטור אונזערער, האבען ניט א אידישען, נור אן אלגעמיין מענשליכען „אינהאלט". היינט פאר וואס עפעס פון די, וואס שרייבען ניט אויף אי־דיש, פאדערט איהר דוקא זיי זאלען שרייבען וועגען אידען און דוקא פאר אידען און דוקא זיי אליין זאלען זיין אידען, און נור דאן רעכענט איהר זיי פאר אידישע שרייבער? די דאזיגע דריייפאכיגע פאדערונג וויזט, אז אינסטינקטיוו פיהלט איהר אליין די נויטינקייט פון דער נאציא־נאלער שפראך, דערפאר דארט, וואו זי איז ניטא, זוכט איהר א סורראגאט פאר איהר, א דרייפאכען סורראגאט. אבער קיינערליי נאציאנאלע סורראגא־טען קענען ניט פערבייטען די עכט־נאציאנאלע גרונד־פארמע פון יעדער ליטעראטור — די שפראך. א נאציאנאלע ליטעראטור שאפען נור די, וואס שאפען אויף דער נאציאנאלער שפראך. די בעלגיער אדער די שווייצער, וואס שרייבען פראנצויזיש, טראגען אויך געווים אריין עפעס בעלגישעס אדער שווייצערישעס, עפעס נאציאנאלעס אין דער פראנצויזי־שער ליטעראטור, דאך שאפען זיי ניט קיין בעל־גישע אדער קיין שווייצערישע נאציאנאלע ליטע־ראטור, נור זיי בערייכערן די פראנצויזישע נא־ציאנאלע ליטעראטור, דורך דעם, וואס זיי ברענ־נען אין איהר אריין נייע פארבען, נייע ניואנסען. און אזוי איז אויך מיט די אידען. וועז זיי שרי־בען וועגען אידישע פראגען (און נאך מיין מיי־נונג: וועז זיי שרייבען אפילו וועגען אלגעמיינע פראגען) אויף רוסיש אדער טייטש, טראגען זיי איז דער רוסישער אדער טייטשער ליטעראטור, (און נאך מיין מיינונג: אויך אין דער רוסישער אדער טייטשער שפראך) אריין עפעס אייגע־נעס, אידיש־נאציאנאלעס, דאך שאפען זיי אין בעסטען פאל א אידישע פיליאלע אבטהיילונג פון דער רוסישער אדער טייטשער ליטעראטור,

אבער ניט קיין זעלבסטשטענדיגע אידישע ליטעראטור.

נאר צי הייסט עס, אז דאס, וואס זיי שאפען, איז גאר ניט ווערטה? ניין, קיינער זאגט עס ניט, און מיר איז א חידוש, וו: אזוי קענט איהר עס, געהרטער פריינד פאַרנבערג, מאכען אזא בלבול אויף מיר און זאגען, אז איך וויל „אויסמעקען מיט איין שטריך פון פעדער די גאנצע אידישע וויסנשאפט, די גאנצע אידישע היסטאריש ליטעראטור און פיעלעם אנדערע." סטייטיט! איך זאג דאך מעהר ניט, אז „טאמער וועלען אויף רוסיש, ווי אויך אויף אנדערע שפראכען, בעשאפען ווערען געוויסע וויסענשאפטליכע אידישע ווערטהען, וועט זייער אמת'ע נאציאנאלע בעדיטונג ארויסווייזען זיך ערשט דאן, ווען זיי וועלען איבערגעטראגען ווערען אין אידיש." איך רעד אלזא מעהר ניט וועגען זייער נאציאנאלער, וועגען זייער אמת'ער נאציאנאלער בעדיטונג, אבער ניט וועגען זייער בעדייטונג בכלל. עס איז קלאר, ווי דער טאג, אז א וויסענשאפטליכע ווערק האט א וויסענשאפטליכע ווערדע אויף וואס'ער א שפראך עס זאל ניט געשריעבען ווערען. אבער פאר אונזער נאציאנאלער „וויסענשאפטליכקייט", פאר אונזער נאציאנאלער בילדונג (נאציאנאלע בילדונג איז ניט נאציאנאלע קולטור), קען האבען א ווערדע ניט בלויז גרעטז'ם אידישע געשיכטע, נור אויך די געשיכטע פון אידישען פאלק, וואס ערנסט רעכען ארער אנאנדערער האט געשריבען. אין גרעטז'ם געשיכטע איז פארהאן געווים מעהר ליעבע צום אידישען פאלק, מעהר אידישער פאטריאטיזם, עס איז אבער א טעות און א גרויסער צו מיינען, אז נאציאנאלע קולטור איז פערבונדען מיט פאטריאטיזם אדער אפילו מיט נאציאנאליזם. נאציאנאלע קולטור, אין איהר גאנצקייט געטומען, שטעהט העבער, ריכטיגער, אויסערר אזוינע בעגריפען, ווי נאציאנאליזם, וויל זי שטעהט בכלל אויסער יעדען קאנקרעטען און איינמאל פאר אלע מאל געגעבען איהר האלט. די נאציאנאלע קולטור „צייטליכע און רויטליכע" איז היט (ד. ה. זי לעבט אין אלע צייטען און אין אלע ערטער אלס עפעס אבגעזאנדערטעס) ניט דורכ'ן „אינהאלט", נור, ווי איך האב שוין ניט איינמאל געזאגט, דורך די פארם. די רעדען מיר וועגען דער נאציאנאלער קולטור, אויף וויפיעל זי דריקט זיך אויס אין דער ליטעראטור, — און די גרונד-פאַרם פון דער ליטעראטור איז די שפראך. די ווערק וואס ווערען בעשאפען אויף פרעמדע שפראכען, איז חוץ דעם, וואס ווילענדיג, ניט-ווילענדיג פאסען זיך די פערפאסער זייערע צו צו א פרעמדער פסיכאלאגיע (אין דער פרעמדער שפראך אליין שטעקט שוין א שטיק פרעמדע פסיכאלאגיע), — חוץ דעם, פעהלט זיי די אינטימע פערבינדונג מיט דער אייגענער נאציע, יענע פערבינדונג, וואס ווערט בעשאפען דורך דער איינהייטליכער שפראך, און וועלכע אפילו זיי האבען א בעדיטונג פאר דער נאציאנאלער, בעדיטונג זיי דאך אליין ניט קיין נאציאנאלע קולטור, וויל זיי זיינען ניט איינגעשלאסען אין איהר איינהייטס-פאַרם, ניט איינגעפאסט אין איהר איינהייטס-ראם...

פון די צווויי טויזענד מיליאנערען, וואס גע-פינען זיך אין „גרויס-בערלין", זיינען מעהר ווי א העלפט אידען. אידען זיינען רייך — און ווי ארעם איז דאס אידישע פאלק! פארוואס איז עס אזוי? וויל די קאפיטאלען פון די אידען זיינען ניט קאנצענטרירט, ניט צונויפגעזוא-מעלט אין דער פראדוקציאנס-פראצעס פון דער אידישער נאציע. דאס זיינען קאפיטאלען פון אידען, אבער ניט פון אידישען פאלק. אזויאיז אויך מיט אונזערע גייסטיגע קאפיטאלען. וועלכע וואלט מקוים געווארען די הבטחה, די נבואה פון א קבוץ גלויות און אלע אידען פון אלע לענדער וואלטען זיך צונויפקומען אין אייך ארט (כ'מיין עס ניט דוקא פיזיש, נור אין א ירושלים של מעלה, אין א גייסטיגען צענטר) — ווער וואלט דאן גלייך געווען צו אונז? און צו וועמען זיינען מיר איצט געגליכען, איצט, אז מיר זיינען צוזייט און צושפרייט צווישען פרעמ-דע פעלקער און לשונות? צו א זון, וואס פער-געהט, און די שטראהלען איהרע שיינען: זיי בעלייכטען די וועלט, זיי בעגילדען די שפיצען פון די בערג און די טעמפלען, זיי גלאנצען, — זיי גלאנצען און די זון פערגעהט... איהר וויזט מיר, ליעבער דר. פארנעברג, די שטראהלען, וואס זיינען צושאטען דא און דארט, איהר טרייסט זיך מיט די שטראהלען, אבער די זון פערגעהט... ניט יעדעס זון-פערגעהן איז שעהן... ביים ברעג פון הימעל וויל מיר זי אויפהאלטען, איהר געזיכט, וויל מיר, זאל שיינען איבער אונז, ניט נור איהרע שטראהלען, איהרע ליעבע שטראהלען, איהרע לעצטע „צערשטרויטע" בלי-

קען... יהושע בן נון׳ס זוכען מיר... מיר געפינען זיי ניט... ווילען מיר דאָס אידישע פאָלק זאָל אליין זיין יהושע בן נון ווערען, ער זאָל אליין זיינע שטראהלען צונוויפקלייבען און ניט לאָזען זיין זון אונטערגעהן. מיר ווילען דאָס אידישע פאָלק זאָל זיך שטייף האלטען פאר זיין שפראך, ניט ווייל די שפראך אליין איז א קוואל פון ליכטיגקייט, נור ווייל זי איז אן אפּפּאראט צו זאמלען די ליכט־שטראהלען. די שפראך, די „ריין אויסערליכע פאָרם", ווי דר. פאָרנבערג רופט זי אָן, איז פאר אונז ניט קיין „געזונג גרויסער אידעאל" (זי איז פאר אונז, אגב, א ווירקליכקייט, ניט קיין „אידעאל"), זי איז פאר אונז ניט קיין גאָט, נור אן ארון, ווּאו די שכינה רוהט און די לוחות (די גאנצע, ווי אויך די צובראָכענע) היטען זיך אויף...

„ניט קוקענדיג, שרייבט דר. פאָרנבערג, אויף די בעוואוסטזיניגע אסימילאַטאָרישע שטרעבונגען, ניט קוקענדיג אויף די אלע אומשטענדען, וואָס האָבען בעגינסטיגט דיזע אסימילאציאָנס־שטרעבונגען, איז דוקא אין דייטשלאנד צ. ב. דעם אידיש־נאציאָנאלען געפוהל געלונגען צו שאפען גרויסאָרטיגעם, וואָס האָט בערייכערט די אידישע קולטור, „ווערטהען", וואָס האָבען א בליבענדע היסטאָרישע בעדייטונג." יעדער „אידיש־נאציאָנאלער געפוהל" אין דייטשלאנד האָט געשאפען די „אידישע היסטאָרישע וויסענשאפט" — און דאָס אידישע פאָלק האָט געמוזט ווארטען ביז עס וועלען זיך געפינען גוטע מענשען און וועלען איבערזעצען און איבערניצעווען אויף זיין שפראך שטיקלעך און ברעקלעך פון דער דאָזיגער „היסטאָרישער וויסענשאפט"! דער „אידיש־נאציאָנאלער געפוהל" אין דייטשלאנד און אין אנדערע לענדער האָט געשאפען גרויסארטיגע אקטיאָרען און דראמאטיקער — און דאָס אידישע טהעאטער קען נאָך אלץ ניט ארויס פון זיינע וויקעלעך! דער „אידיש־נאציאָנאלער געפוהל" האָט ארויסגעגעבען גרויס זשורנאליסטען — און מיר האָבען די „היינטם" מיט די „לעבענם"! אין דער רוסיש־אידישער פּרעסע, זאָגט דר. פאָרנבערג, רעדען אינטעליגענטע מענשען צו אינטעליגענטע מענשען. אין אונזער „אידישער" פּרעסע פיהרען זיך די וואָרטפיהרער ווי מארק־זיצער, וואָס ווילען פערשליפען די קונדען צו זיך אין קרעמל." אבער ווער איז שולדיג אין דעם, וואָס אין דער אידישער פּרעסע זיינען וועניג פאָרהאן „אינטעליגענטע מענשען"? ווער איז שולדיג אין דעם — די אידישע שפּראך? ניין, שולדיג אין דעם זיינען די „אינטעליגענטע מענשען", וואָס זוכען „שפּראך־פּריי־הייט", ד. ה., די פּרייהייט צו פערלאָזען די אידישע שפּראך. ביי אלע פעלקער זיינען פאָרהאן „היינטם" און „לעבענם", אומעטום, וואו עס איז פאָרהאן א גאנצ ס, איז פאָרהאן א גאַסען־קולטור, אומעטום אבער איז, א חוץ א נאציאָנאלער גאַס, פאָרהאן נאָך אויך א נאציאָנאלעם הויז און א נאציאָנאלער טעמפּעל. פאר וואָס איז עס ביי אונז ניטאָ, ביי אונז אין „אידיש"? ווייל ביי אונז זוכט מען „שפּראך־פּרייהייט", ד. ה., די פרייהייט אויסצוקלייבען די שפּראך, וואָס גיט מעהר הכנסה; ווייל ביי אונז הערשט דער „שפּראכליכער קאָסמאָפּאָליטיזם", ד. ה., דאָס שפּראכליכע נאָמאדענטהום, די שפּראכליכע „צינגיינער"! „דער אידישער נאציאָנאלער געניוס, זאָגט דר. פאָרנבערג, האָט ביז איצט שטענדיג (?) געזוכט צו בעפרייען זיך פון די קייטען פון א קליינער אונבעדייטענדער נאציאָנאלער שפּראך" — אינ׳ם „שטענדיג" בין איך אבּיסעל מסופק, נור זאָל זיין שטענדיג, — איז וואָס דערפון געדרונגען? צי דען אלץ, וואָס ביז איצט איז געווען, דארף עס אויך ווייטער זיין? ביז איצט האָט געהערשט פּריווואט־אייגענטהום — דארף עס אויך ווייטער הערשען? מען מעג זיך דאָך ערלויבען פּרעגען, צי איז עס גוט דאָס, וואָס ביז איצט איז געווען? צי איז עס גוט דאָס, וואָס דער „אידישער געניוס" האָט געזוכט צו בעפרייען זיך פון די קייטען (!) פון א קליינער אונבעדייטענדער נאציאָנאלער שפּראך? און צי זיינען די „קייטען" אזוי שרעקליך? און צי האָט דער נאציאָנאלער געניוס פון אנדערע פעלקער אויך מורא געהאט פאר די דאזיגע „קייטען"? אדער דער נאציאָנאלער געניוס פון אנדערע פעלקער האָט ניט זיך, נור די שפּראך בעפרייט פון איהרע קייטען, און דאן איז פון א קליינער און אונבעדייטענדער שפּראך געוואָרען א שפּראך א גרויסע און א בעדייטענדע? דער נאציאָנאלער געניוס פון אנדערע פעלקער האָט אין דער קליינקייט און ארימקייט פון דער נאציאָנאלער שפּראך געזוכט אן אימפּולס ניט צו ענטלויפען נור צו שאפען און צו בעזיגען די קליינקייט און די ארימקייט. פאר וואָס איז עפּעס דער אידישער נאציאָנאלער געניוס געלאָפען? פאר וואָס האָט ער עפּעס געוואָלט האָבען א „פאר־

טיגע" שפראך, א שפראך, וואם איז שוין „גרויס און בעדייטענד"? דאם האט געפאדערט און דאם פאדערט איצט אויך, זאגט דר. פארנ־בערג, „די קלוגע, ווייטזיכטיגע נאציאנאלע פא־ליטיק". אבער, גאט מיינער, וואם פאר א נאציא־נאלע פאליטיק (און נאך א קלוגע און א ווייט־זיכטיגע!) האבען געפיהרט די אידישע זשענינן פון ניינצעהנטען יאהרהונדערט אין דייטשלאנד און אין גאנץ מערב־אייראפא? איך ווייס, אז זייער לאזונג, ווי אויך דר. פארנבערג'ס לאזונג איז געווען „שמע בכל לשון אשר אתה שומע" — דאם איז דאך אבער געווען דער לאזונג ניט פון דער נאציאנאלער, נור פון דער א ס י מ י ל א־ט א ר י ש ע ר פאליטיק! „שמע בכל לשון אשר אתה שומע" — איז דער טייטש: זעץ איבער דעם תנ"ך אויף טייטש און אויף פראנ־צויזיש און אויף רוסיש און אויף טאטאריש און אויף וואלאפיק און אויף עספעראנטא, כדי דו זאלסט יוצא זיין מיט דער איבערזעצונג און ניט דארפען אנקומען חלילה צום ארויגנאל! „שמע בכל לשון אשר אתה שומע" — איז דער טייטש: זעץ איבער די תפלות אויף טייטש און אויף פראנצויזיש א. ז. וו. כדי דו זאלסט ניט געהען פשוט ווי אלע אידען געהען, אין שוהל ארויין דאוונען, נור אין דער זינאגאגא א „גאטעס־דיענסט" אדער א „באגאלזשענינע" אבריכטען. „שמע בכל לשון אשר אתה שומע" — איז דער טייטש: ריים אב דיינע קינדער, וואם דו האסט ליעב, פון דער טויזענדיאהריגער אידישער קול־טור, וועלכע דו האסט אויך ליעב, און שיק זיי אוועק אין גימנאזיום אדער אין קאמערין־שול, וואו מען וועט לערנען מיט זיי די שפראכען פון אלע פעלקער, נור ניט די אידישע געשיכטע; שיק זיי אוועק אין שול, פון וואנען זיי וועלען זיך אומקאהרען צו דיר פרעמדע, פון וואנען זיי וועל־לען זיך ג א ר נ י ט אומקאהרען צו דיר!... אט דאם איז דער טייטש פון „שמע — בכל לשון אשר אתה שומע"! דר. פארגבערג האט אודאי אנאנדער טייטש אויפ'ן פסוק, נור ער איז זיך דאך סומך אויף דער פערגאנגענהייט, ביי איהם זיינען דאך גרויסע אויטאריטעטען די „אידישע זשעניען פון ניינעצעהנטען יאהרהונדערט" — דערמאן איך איהם, ווי די דאזיגע „זשעניען" האבען דעם פסוק געטייטשט... זיי פלעגען אויך טענה'ן: „לא השם הוא העיקר, אלא המעשה", נור די טראפ פלעגען זיי שטעלען אויף דער ערשטער העלפט פונ'ם שפריכווארט: דער נאמען איז ארנישט! וואם ביי זיי איז פון „מעשה", פון „אינהאלט" געבליבען, און צי איז בכלל ביי זיי עפעס פון „אינהאלט" געבליבען — איז א פראגע, נור אז זיי האבען דעם נ א מ ע ן פערלאהרען — און דער נאציאנאלער נאמען איז דאם נאציאנאלע א י ך — דאם וויסען אלע! און הפנים טיף אין הארצען האבען זיי געפיהלט אז דער „נאמען" איז ניט גארניט, וואהרום וועז עם וואלט געווען „גארניט", וואלטען זיי ניט פיהרען אזא מלחמה געגען דעם, וואלטען זיי אזוי ניט מורא געהאט פאר דעם; וועז עם וואלט געווען גארניט, וואלטען זיי ניט פיהלען קיין פוסטקייט, פערליערענדיג עם, און וואלטען ניט זוכען קיין סוראגאט כדי אנצופילען די פוסטקייט — און זיי האבען „ג ע ז ו כ ט א סוראגאט: דאם איז דער „אינהאלט" פון דער אידישקייט, וואם זיי האבען געזוכט, דאם איז די „עטיק דעם יודענטהומס", „די מיסיאן דעם יודענטהומס", דער „מאנאטעאיזמוס" די „פראפעטען" א. ז. וו., א. ז. וו.

נור, א חוץ „די אידישע זשענינן פון 19טען יאהרהונדערט", זיינען אויך אין אנדערע צייטען געווען אידען, גרויסען קעפ, וואם האבען געזוכט זיך צו „בעפרייען פון די קייטען" פון דער אידי־שער שפראך; נור דאם איז נאך ניט דערפאר, וואם דער אידישער „נאציאנאל־שאפענדער זשענינע" איז „שפראכליך שטענדיג געווען קאם־מאפאליטיש, אוניווערסאל" און דאם איז אויך ניט פארגעקומען צוליעב גראבע גשמיות'דיגע סבות: וועז איך האב געזעדט פריהער וועגען א שפראך, וואם טראגט מ ע ה ר א ר י ן און וועגען שפראכליכער צוגיינערי, האב איך אין זינען גהאט דעם „שפראך־קאסמאפאליטיזם", אלס מאסען־ערשיינונג, אלס גייסטיגע עפידעמיע, ווי מיר זעהען עס אין אונזער צייט; אין אייג־צעלנע פעלע אבער פלעגט עס האבען אמאל אויך אנדערע, ריין גייסטיגע, אורזאכען. אזוי, א שטייגער, פלעגט זיך טרעפען, אז יחידים, אייג־צעלנע מענשען פון אידישען פאלק, פלעגען בע־קאנט ווערען מיט א העכערער און פראגרעסיוו־רער קולטור און שפראך, ווי די אידשע קולטור און שפראך, פון יענעם דור; פלעגען זיי ניט קענען דאן בענוגענען זיך מיט דער שפראך פון זייער פאלק, ווייל אליין, מיט די אייגענע כחות, פלעגען זיי ניט קענען זיי אויפהייבען אויף א העכערע מדרגה און דערצו פלעגען זיי קולטורעל זיין פערבונדען דאן ניט מיט דעם אייגענעם,

נור מיט אַנאַנדער פֿאַלק און שרייבען פֿלעגען זיי אויך פֿאר דער אינטעליגענץ פון דעם פֿרעמדען, ניט פון דעם אייגענעם פֿאַלק; איז קיין וואונ־דער ניט, וואָס זיי פֿלעגען געברויכען אויך די שפּראַך פֿונ׳ם פֿרעמדען פֿאַלק. ווי נור אַבער די אידישע אינטעליגענץ, די „חכמי הדור", פֿלע־גען זיך פֿאראינטערעסירען מיט די דאָזיגע וועלט, פֿלעגט מען זיי תיכף איבערזעצען אויף דער קולטור־שפּראַך פֿונ׳ם אידישען פֿאַלק. אזוי זיי־נען איבערזעצט געוואָרען פון אַראַביש אזוינע ווערק ווי דער „כוזרי" אַדער „מורה נבוכים". לכתחילה אַבער זיינען די ווערק געשריבען ge־וואָרען ניט פֿאר אידען, יעדענפֿאַלס ניט פֿאר אידען אַליין: דער „כוזרי" (פֿונקט אזוי אַלע כמעט אידיש ווערק, וואָס ווערען בעשאַפען אויף פֿרעמדע שפּראַכען) איז אַן אַפּאַלאָגיע אויף אידישקייט, אַ התנצלות און אַ לויב־געזאַנג; דער מורה נבוכים איז אַ ריין טהעאָלאָגיש־פֿילאָזאָפיש ווערק, ער איז אַבער אויך אָנגעזאַפּט מעהר מיט דעם גייסט פון אריסטו, מעהר מיט דעם גריכיש־אַראַבישען, ווי מיט דעם „אידישען גייסט", און געשריבען איז ער אויך פֿאר די אַראַבישע פֿילאָזאָפען־טהעאָלאָגען פון יענער צייט, ניט וועניגער, ווי פֿאר אידען. והראיה, דער „יד החזקה" איז געשאַפען פֿאר אידען, איז ער געשאַפען אין העברעאיש. אויך רבי יהודה הלוי, דער מחבר פון „כוזרי", האָט די שירים זיינע געשריבען אויף העברעאיש. ער האָט אַרייננעטראָגען אין זיי געוויסע אַראַבישע פֿאַר־מען, די גרונדפֿאָרם זייערע אבער — די שפּראַך — איז די אידישע. און ער האָט גאָרניט מורא געהאַט פֿאר די „קייטען" פון דער שפּראַך. ער האָט צוריסען די קייטען — און בעפֿרייט די שפּראַך!

איצט לעבען מיר אין אַ צייט, אין אַ גרויסע צייט, וועו דאָס אידישע פֿאַלק, ניט נור יחידים און גרופּען, געהאַלטן אויבער צו דער וועלטליכער, אזוי אָנגערופענער אייראָפּעאישער קולטור; מען ברענט שוין ניט די „מורה׳ס" און מען איז ניט מחרים די שפּינאָזא׳ס, מען שרעקט זיך ניט פֿאר די „ספרים חיצוניים", פערקעהרט, מען בענעהרט זיי צו האָבען, און די יחידים, וואָס זיינען געגאַנגען אין אייראָפּעאישען „חדר", וועלכע ניט אַבגעשטויסען פונ׳ם אידישען פֿאַלק, פון די געוונדע טהייל, נור פערקעהרט, זיי ווערען איינגעלאַדען: קומט, די טהיר איז אָפֿען, ברוכים הבאים! און וואָס מעהר עס וועלען זיין די צוריקקעהרענדיגע און די בלײַבענדיגע אַלץ ברייטער און אַלץ טיפֿער וועט זיין די מעג־ליכקייט פֿאר דעם אידישען פֿאַלק צו שאַפען אַן אייגענע קולטור אויף דער אייגענער שפּראַך! איצט איז ניט קיין צייט צו לויבען אין הימעל אריין דעם „שפּראַך־קאָסמאָפּאָליטיזם", איצט איז אַ צייט צו שטרייטען געגען איהם, איצט קען דער שטרייט פרוכטען געבען! איהר ברענגט, לייענער דר. פֿאַרנבערג, „פֿאקטען", אבער ניט „פֿאקטען" דאַרף אונז דעם וועג וווייזען און אויפֿ׳ן רעכטען וועג פיהרען, נור אידעאַלען! מיר דאַרפֿען לערנען דעם אידען ביקומען די „פֿאקטען" פון זיין מאַראַנן־לעבען, ניט כורעים פֿאַלען פֿאר זיי! צופיעל האָבען מיר געלעבט מיט׳ן „בטחון", מיט דעם נאַציאָנאַלען פֿאַטאַליזמום, מיט דעם נאַציאָנאַלען „אינ־סטינקט"! דער „אינסטינקט"! ער האָט דעם פֿרינץ אין אַ הינדטישע פעל אָנגעטאָן. מיר ווילען אַראָבווערפען פון זיך די „הינדטישע" פעל. מיר ווילען דאָס געזיכט אונזערם בע־וויזען, דאָס געזיכט, וואָס האָט אַראָבגעשלייר־דערט פון זיך די מאסקעס! מיר ווילען האָבען ניט קיין נאַציאָנאַלען אינסטינקט, נור אַ נאַציאָ־נאַלעם געפיהל, אַ נאַציאָנאַלעם בעוואוסטזיין. מיר ווילען ניט דאָס אידישע פֿאַלק זאָל זיך אַרומטראָגען מיט דער תורה, מיט דעם „אינ־האַלט" מיט זיינעם, איבער אַלע פעלקער און, ווי קאָנטראַבאַנדע, עם דורכפיהרען דורך אַלע גרענעצען פון אַלע שפּראַכען, נור די פעלקער זאָ־לען צו אונז קומען תורה הערען (פערשטעהט זיך, ניט וועגען די „היינטם", נור וועגען מאָרגען רעדט זיך עם). און ניט די נאַציאָנאַלע „גאוה", נור די איינפֿאַכע מענשען־ווירדע, — דער קול־טורעלער זעלבסט־בעוואוסטזיין פאַדערט עם פון אונז. און ער פאַדערט פון אונז, אז מיר זאָלען ניט בעריהמען זיך מיט דעם „נאַציאָנאַלען גע־יום" אונזערען, נור גענים פון איהם. מיט׳ן פולען מויל און מיט דער גאַנצער נשמה געניסען. און דאָס וועט מעגליך זיין נור דאַן, וועו ער וועט זיין מיט אונז און אויף אונזער שפּראַך שאַפען...

נור נאָך א „פֿאקט", נאָך א טענה קלינגט מיר אין די אויערן, און וועגען דעם וויל איך זאָגען אַפּאָר וואָרטער. דער תלמוד און די מדרשים! די אַדוואָקאַטען פון דעם שפּראַך־קאָסמאָפּאָליטיזם האָבען ליעב צו שפּיעלען זיך ניט דעם דאָזיגען „ארגומענט". דאָס איז דאָך

אבער אן ארגומענט ג ע ג ע ן, ניט פ א ר זיי. די שפראך פון ס תלמוד און די מדרשים איז אין יענער צייט געווען די שפראך פון ס אידישען פאלק, פון א גרויסען טהיל זיינעם, יעדענפאלס. דאס איז ערשטענס. און, צווייטענס, איז די דאזיגע שפראך פון אנהויב אן געווען ניט פרעמד דעם אידישען פאלק און אויף וויפיעל זי איז פרעמד געווען, האט דאס אידישע פאלק זי איבערגעאנדערשט, איבערגעשאפען, אריינגעטראגען אין איהר עלעמענטען פון העברעאיש, אזוי ווי שפעטער אין ט י י ט ש, און מיט דער צייט איז בעשאפען געווארען א סינטעז צווישען דער ביבלישער און דער משנה־גמרא'שער שפראך. דער תלמוד און די מדרשים — און דער חשד, וואס זיי האבען איבערגעלאזען אויף דער העברעאישער שפראך און אויף דער גאנצער העברעאישער קולטור — וווייזען אונז, אז דארט, וואו ניט יחידים, ניט צוזייטע און צושפריטע אידען, נור אידען, וואס לעבען אינאיינעם, קאמפאקט און סאציאל צונויפגעבונדען, — דארט וואו אידען, אלס מאסע, אלס איין קערפערשאפט נעהמען אן א פרעמדע שפראך, דארט ווערט די שפראך מיט דער צייט אנגענאפט מיט דער אידשער פסיכיק, זי פאסט זיך צום אידישען נאציאנאלען ארגאניזם אן, וואס מעהר קראפט און אייגענארטיגקייט עס האט אין זיך דער אידישער פאלקס־ארגאניזם, אלץ קרעפטיגער און אייגענארטיגער ווערט די שפראך, אלץ א גרעסערע נאציאנאלע בעדייטונג בעקומט זי. דער תלמוד און די מדרשים וווייזען אונז, וואס פאר א נאציאנאלע מעגליכקייטען עס לייגען אין א י ד י ש, זיי וווייזען אונז ניט „די שוואכקייט, נור די קראפט פון „זשארגאן".

נור דר. פארנבערג פראקטעסטירט געגען די קנאים פון אידיש (ביי איהם איז עס א צונעמעניש, ביי מיר—א עהרע־נאמען: וואס מעהר, וואס מעהר קנאים!), דר. פארנבערג פראקטעסטירט געגען זיי אין נאמען ניט נור פון דער פערגאנגענהייט, נור אויך פון דער צוקונפט. ער מיינט, אז אין דער צוקונפט וועלען זיין נאך מעהר אידען, וואס וועלען זיך אבריינסען פון אידיש, ווי איצטער. דערפאר, מיינט ער, דארף מען זעהען, אז אויך אין אנדערע שפראכען זאלען זיין אידישע נאציאנאלע וועהרטהען. נור איך פערשטעה ניט — „אם אלהים הוא, ורב לו": אויב די אידען, וואס זיינען אבגעריסען און וואס ווילען זיך אבריינסען פון אידיש, קענען שאפען אויך אויף אנדערע שפראכען עפעס אזוינס, וואס איהר רופט עס נ א צ י א נ א ל־א י ד י ש ע ם — זאלען זיי שאפען! וועהר לאזט זיי ניט? וועהר „שטארט" זייער „קולטור"? פאר וואס אבער זאלען מיר, וואס האבען זיך פון אידיש ניט אבגעריסען און ווילען זיך ניט אבריינסען, ניט האבען דאס רעכט צו פארערן, אז פאר אונז, ה. ה. פאר דעם גרעסטען און גענינדסטען טהיל פונ׳ס אידישען פאלק — זאל מען שאפען אויף אידיש (פערשטעהט זיך אז העברעאיש אין כלל) און נ א ר אויף אידיש? דער גרעסטער טהיל פון די וואס לייענען דעם „יעוו. מיר" און דעם רוסישען זשארגאן פון „ראזסווייעט" (איך חזר נאך אמאל איבער, אז מען שרייבט דארט ניט רוסיש, נור זשארגאן) — דער גרעסטער טהיל פון זיי פערשטעהט אידיש און וויל זיך ניט אבריינסען פון אידיש. פאר וואס זאלען מיר זיי ט ר י י ב ע ן צו אסימילאציע? פאר וואס זאלען מיר פערלייכטערן דעם וועג פון אסימילאציע? מיר האבען גענוג ארבייט צווישען די, וואס ב ל י י ב ע ן; די, וואס געהען אווען, דארפען מיר רופען צוריק, אבער ניט שאפען פאר זיי נאציאנאלע סוראגאטען, ניט פערגרינגערן זיי די געווינסענלידען און העלפען זיי אויף דעם אופן אוועקגעהן!

דר. פארנבערג האט א טעות, אויב ער מיינט, אז מיר ווילען נאר „אידיש" ש ר י י ב ע ן; מיר ווילען א י ד י ש ש א פ ע ן, נאר מיר זאגען, אז די אידישע שפראך איז די אינציגע, וואס פאסט דערצו.

„אידיש שאפען" (אויף אנדערע שפראכען) — הייסט שרייבען ו ו ע ג ע ן אידען; אידיש שרייבען הייסט שרייבען ו ו י אידען.

אידיש שרייבען (און ריידען) הייסט שאפען ניט נאר אן אידישען „אינהאלט", נאר אויך א אידישע פ א ר ם, א אידישען לעבען.

דאס שטרייטען פאר די אידישע שפראך איז א טהיל פון דעם שטרייט פאר א א י ד י ש לעבען!

דר. ק. פאַרנבערג

פאַנטאַזיע און ווירקליכקייט אין דער פראָגע וועגען אידיש

(שלוסוואָרט אין דעם וכוח מיט ש. ניגער)

ען מען לייענט ש. ניגער'ס פייערדיגע פערטהיידיגונג פון „נור אידיש", פערשטעהט מען ערשט, פאר וואָס אין דעם גרויסען וכוח וועגען די אידישע קולטור און אידישע שאפונג איז פאר איהם די פאַרמע אלץ, דער אינהאלט גאָרנישט.

מען קען ניט אָהן א געוויסע מאָס פון סימפאטהיע און זאָגאר בעוואונדערונג לייענען זיין פערטהיידיגונג: די גלענצענדע פאַרמע, דער האַרציגער טאָן, די בעגייסטערנדע שטימונג זייענען משחד דעם לעזער. אבער וועו איהר פערגעסט זיך אָן די פאַרמע און בעטראכט קאלט־בלוטיג דעם אינהאלט, די ארגומענטען, מוזט איהר זיך איבערצייגען אז ניגער האָט אין דיעזען שהנעם בעגייסטערטען ארטיקעל בעשטעטיגט זיין הויפט־טהעזיס אז דער „אינהאלט איז גאָר ניט".

איך, פערזעלביך, האָב לייענענדיג איינמאל און נאָך אמאל ניגער'ס ארטיקעל זיך דערמאָנט א פערז פון א לאַנג־פערגעסענע „סקאזקע" פושקין'ס: „קאבי יא בילא צאריצא, מאלוויליא דעוויצא"!

באמת, וואָס בעווייזט ש. ניגער? אז עס וואלט גלוווען זעהר גוט און שעהן, וועו דאָס איהר פאָלק וואלט פון אנפאנג אָן פון זיין גאנצער שיכטע ביז היינטיגען טאָג גהאט איין נאציאנאלע שפראך און וועו אלע אידישע שרייבער, קינסטלער, געלעהרטע און דענקער וואלטען גאנץ שאפען אלץ וואָס זיי האָבען גשאפען אין דיזער איינער נאציאנאלער שפראך. און „קאבי יא בילא צאריצא" — וועו מיר די אידישע שרייבער — אדער לויט דעם נוסח פון „נאָך א קעמפפער פאר נור אידיש" דר. זשיטלאָווסקי: וועו מיר, די אידישע אינטעליגענץ — וואלטען נור זיך א נעהם גענטהאָן, דאן וואלטען מיר גענוארען „ריעזען" און וואלטען דעם סדר העולם איבערגעמאכט און א גייסטיגער „קבוץ גליות" וואלט דערגרייכט גענוארען כהרף עין.

איהר טענה'ט, אז מיר האָבען פאר זיך ניט קיין „סקאזקע", נור א היסטאָרישע ווירקליכקייט. און דיזע היסטאָרישע ווירקליכקייט דערצעהלט אייך אז ניט אין דער פערגאנגענהייט האָט עקזיסטירט אזא שפראכען־איינהייט ביי אידען, און אונטער די בעזאָנדערע היסטאָרישע אומשטענדען האָט זי אויך ניט געקענט עקזיסטירען.

איהר וווייזט אָן, אז פאקטיש איז דאָס אידישע פאָלק אין דער געגענוואַרט ניט קיין פאָלק מיט איין אלגעמיינער נאציאָנאלער שפראך, און אז דיזע אביעקטיווע היסטאָרישע קרעפטען און טענדענצען מאכען אונמעגליך אויף אין דער צוקונפט צו בויען האָפנונגען אויף „פאראידישונג" פון די אידשע מאסען. קומט צוגעהן ניגער און טענה'ט: מיר וויללען „אידיש שאפען"! אבער גוטער ש. ניגער! די וואָס געהען אוועק פון „אידיש" זיינען ניט קיין יחידים, נור גאנצע דורות — בייו אונז אין אמעריקא זעהען מיר עס שוין מיט אונזערע אויגען. און זיי טהוען עס ניט פון בייזען וויללען און אויך ניט דערפאר, וויל „מיר" האלטען זיי ניט צוריק, זאָנדערן צוליעב אביעקטיווע טיעפע היסטאָרישע אורזאכען וואָס זיינען שטארקער פאר „אונז" און אונזער אויפקלערונג.

ש. ניגער קוקט מיט פילאָזאָפישער רוהע אויף דיזען פראָצעס. ער איז איהם מבטל בבטול היש. ער „רופט" צום פאָלק. ער שרייט: לאָמיר שאפען אידיש און איז אביערציינט, אז אזא פעראכטונג און בטול היש הייסט אידעאָלייזמום. מיר וויללען איהם אבער אויפמערקזאם מאכען, אז ער האָט אין דעם א ביטערן טעות:

ניט אידעאַליזמום איז עס, נור אויטאָפּיזמום פון גאַנץ אונפעראַנטוואָרטליכען זאָרט. אָט דיזער זאָרט אויטאָפּיזמום איז אויך דער פונדאַמענט פון דעם גאַנצען ציוניסטישען בנין. אויך די ציוניסטען זיינען מבטל דעם גלות, זיי־נע מבטל די אַלגעמיינע אומשטענדען און פאַק־טען; אויך זיי מיינען מען קען אריבערשפּרינ־גען די גאַנצע צווישׁ טויזענד יאָהריגע אידישע געשיכטע און אָנהייבען בויען דאָרט וואו מען האָט געלאָזען פּאַר צוויי טויזענד יאָהר צוריק. און אזוי דערצוהאַלטען זיי אונז „סקאזקעס“ וועגען אן אונאבהענגיגע, פּרייע, רייכע, גליקליכע און אזוי ווייטער אידישע מלוכה אין פּאַלעסטינא.

ש. ניגער שילדערט פּאַר אונז א פּאַנטאַס־טיש בילד פון נאַציאָנאַלער אויפבליהונג דורך די ריינע צוויבערקראַפט פון „אידיש“. „חלום חלמת“ — קענען מיר זאָגען צו אונזער פּריינר. מען מוז זיך צו־ווייט אָבריסען פון דער ווירק־ליכקייט, צופיעל פּעראַכטען דעם „אינהאַלט“ צו קענען בויען אזוינע לופט־שלעסער. לאָמיר שוין אָננעהמען, אז אין דיעזען חלום וואָלט שוין געלעגען א קורטוב של אמת, איז דאָך די גרויסע פראַגע, ווי פערוואַנדלט מען דעם חלום אין א ווירקליכקייט. ש. ניגער „רופט“. אָבער די היסטאָרישע ערפאַהרונג האָט געוויזען, אז מיט'ן „רופען“ אליין קען מען גאָר ניט אויספיהרען, אויב מען האָט ניט קיין וועג ווי צו קומען פון פאַנטאזי, אָדער — זאָל זיין ווי איהר ווילט — פון אידעאַל צו דער ווירקליכקייט.

דער אוטאָפּיסטישער סאָציאַליזמום האָט אויך מבטל געווען די ווירקליכקייט און אין זיין שעהנעם חלום האָט ער אויך גערופען די פעל־קער צו א ריינער, שעהנער אידעאַלער סאָציא־לער אָרדנונג. אָבער טאָקע דערפּאַר איז געבלי־בען אלץ ביין אַלטען, כל זמן די „רופער“ האָבען געבויט נור אויף דעם כח פון דער איבערציגונג, כל זמן זיי האָבען אליין ניט געוואוסט דעם וועג ווי צו דערגרייכען זייער אידעאַל. ערשט וועז די גרינדער פון וויסנשאפטליכען סאָציאַליז־מום האָבען געפונען דעם בריק צווישען דער ווירקליכקייט און דער צוקונפט האָט דער סא־ציאַליזמום זיך פערוואַנדלט פון אן אוטאָפּיע אין אידעאַל. און ביז איצט האָט ניט ניגער און ניט קיינער ניט געוויזען ווי אזוי עס איז מעגליך פּאַר די גרויסע מאַסען, ניט פּאַר יחידים, פון אידישען פּאָלק וואָס איז צוזעעט און צו־שפּרייט צווישען פערשיעדענע פעלקער און גע־פינט זיך אונטער דער איינווירקונג פון פער־שיעדענע קולטורען צו דערגרייכען א גייסטיגען „קבוץ גליות“ און טאָקע אויף דער טעריטאָריע פון „אידיש“.

ש. ניגער דערמאָנט אליין אין זיין ארטיקעל וועגען זהר א וויכטיגען פונקט, נעמליך, וועגען דעם קולטור־מעמד פון דעם פּאָלק, אָדער פעל־קער, צווישען וועלכע די אידען געפינען זיך. ער רעדט וועגען די ווירקונג פון א הויכע און ניעד־ריגע ארומיגע קולטור. דעם פונקט זאָל ער טאָקע ניט פערגעסען, דאן וועט ער פערשטעהן פּאַר וואָס ביי אונז אין אמעריקא שטעהט פּאַר אזא גרויסע געפאַהר פאַר'ן „אידיש“. די הע־כערע קולטור פון דער ענגלישער שפּראַך אליין, שוין ניט ריידענדיג וועגען די סאָציאַל־עקאָנא־מישע אומשטענדען — איז שטארק גענוג צו פערשלינגען דעם שוואַבען, קוים־קוים ענטווי־קעלטען אידיש ניט נור ביי יחידים, זאָנדערן — ווי עס פאַסירט פאַקטיש — ביי די מאַסען. עס ווידערהאָלט זיך דאָ דער שיקזאָל פון די אידען אין דייטשלאַנד, און אין דער איבעריגער מערב־איראָפּא. אן עכט נאַציאָנאַלע פּאָליטיק הייסט ניט פערמאַכען די אויגען אויף דיעזע ווירקליכ־קייט און זאָגען: זאָלען מיר טהאָן אונזער אר־בייט. אן עכט נאַציאָנאַלע פּאָליטיק פּאָדערט, אז מען זאָל בעצייטענס דאָס פּאָראויסזעהן און אָנהויבען זאָרגען אויף פּאַר די נאַציאָנאַלע נשמה פון דיעזע אוועקגעהענדע. פערגעסט ניט, אז גרעסער איז שוין היינט די צאָהל פון די וואָס געהען אוועק, ווי פון די וואָס בלייבען!

וואָס עס הייסט די ווירקונג פון א העכע־רער און א ניעדריגערער קולטור, קענען מיר אם בעסטען שטודירען ביי אייניגע פון די סאַמע פייערדיגע „קולטור־שאַפער“ אין אידיש. איינער א כהן־גדול פון דיעזער „קולטור שאַפונג“ האָט מיט א פּאָר יאָהר צוריק געגומען ארויסגעבען א זשורנאַל פּאַר „אונזערע אידעאַלע“, פול מיט בטלנות. דער צווייטער, א גאַנץ אינטעליגענטער און איראָפּעאיש געבילדעטער מענש, פערוואַנ־דעלט זיך צו־אָפּט אין א פּשוט'ן בטלן און מגיד, וועז ער הויבט אָן צו „שאַפען קולטור“ אויף אידיש. אָט האָט איהר איין ביישפּיעל פון פיעלע און פיעלע: „און אָקוראַט ווי ביי קאַנטען האָט דער פראַקטישער שכל די אויבערהאַנד איבער דער (?) טהעאָרעטישער, אזוי גלויבט אויך

יאקאבי, אז אין דעם „ווי תרוצצו" צווישען דעם פרומען יעקב — דעם אמת פון הארצען — און דעם רשע עשו — דעם אמת פון שכל — קומט סוף כל סוף די בכורה דעם פרומען יעקב" (דר. חיים זשיטלאווסקי, די פילאָסאָפיע, העפט 14, זייטע 96).

דענקט נאָך ליעבער פריינד ניגער וועגען דעם; צו וואָלט מעגליך געווען אז דער זעלבער פערפאסער זאל אַרייגהאקען אזא שטיקל בטלנות און מגידות אין א געשיכטע דער פילאָזאָפיי, וועו ער וואָלט זיך ניט געשטעלט אויף שטאָלצעם און איינגערעדט, אז אויף איהם ליגט א בעזונדערע „מיסיאָן" צו „שאפען קולטור אין אידיש", זאָנדערען וואָלט אויך וויטער פערבליבען א גאנץ געווהנליכער איראָפּעאישער שרייבער. עס איז ניט קיין צופאל, וואָס גראדע די „אידישע" פרעסע סיי ביי אונז, סיי ביי אייך האָט אזוי גיך די נשמה פערלאָרען און איז אזוי מיאום עקעלדיג פערגעלט געוואָרען. עס איז ניט קיין צופאל וואָס גרויסען־וואהן איז אזא פערשפרייטע קראנקהייט דוקא צווישען אונזערע „אידישע" טאלענטן. דער קולטורעלער מעמד, די קולטורעלע סביבה, די טראדיציאָנען זיינען אלץ זאכען וואָס וועלען איבער־נאכט ניט גע־שאפען.

דאָך, ש. ניגער וויל מיר גאָר אומזיסט פערשטופען אין אזא פאזיציע, אין וועלכע איך געפין זיך ניט. ער טענה'ט צו מיר פונקט ווי איך וואָלט געוואָלט א פערבייסענער שונא פון אידיש. דאָס איז בשום אופן ניט דער פאל. איך בין ניט קיין געגנער פון אידיש, נור א פריינד. עס איז פאר מיר קיין שום ספק ניט, אז א גרויסע, גוטע, געזונדע, ערנסטע ליטעראטור אין אידיש איז א ברכה פאר'ן אידישען פאָלק און אז אמת'ע קינסטלער אין אידיש, און ערנסטע, געבילדעטע, דענקענדע, עהרליכע שרייבער אין „אידיש" זיינען א וויכטיגער — דער וויכטיג־סטער — נאציאָנאלער אוצר; דאָס איז מובן מאליו, וועגען דעם איז גאָר איבעריג א וואָרט צו פערלירען.

א גרויסער טהייל — אויב ניט דער וויים גרעסטער טהייל פון ניגער'ס גלענצענדסטע און איבערצייגענדסטע ארגומענטען זיינען פערוועג־דעט צו בעווייזען דיעזען עלעמענטארען אמת, אין וועלכען איך האָב יעדענפאלס ניט געליי־קענט, א גרויסער טהייל פון זיין פאָלעמיק איז דעריבער א קאמפף מיט ווינד־מיהלען.

געגען וואָס איך בין יא ארויסגעטרעטען, און טאקע שארף ארויסגעטרעטען, איז געגען די קנאים פון אידיש, געגען זייער זעלבסט־איבערשעצונג און זעלבסט־נארעריי, געגען די פוסטע גאוה־בטלנות, געגען דעם ביטול און פער־אכטונג צו אלץ וואָס איז ניט „אידיש", געגען דעם פאנאטיזמום, ענגקייט און קריטיקלאָזיג־קייט פון די פערטהיידיגער פון „נור אידיש", צו אלץ וואָס איז „אידיש". און וויבאלד אז פרייוד ניגער גיט דעם מאל אָפּען און הארציג צו, אז „ברוכים הבאים", אדרבא, זאָלען אנדערע אין אנדערע שפראכען טהאָן דאָס זייערע", דאן בליבען פראקטיש צווישען אונז גאָר ניט אזוינע גרויסע געגענזעצע.

אָבער פרינציפיעל, טהעאָרעטיש, האלט יעדער פון אונז דאָס בוך פון אן אנדער זייט, אָדער, ריכטיגער געזאגט, יעדער פון אונז לייענט א גאנץ אנדער בוך. ש. ניגער לייענט א „הערא־אישע סקאזקע" און דערצעהלט, ווי גוט און ווי שעהן עס וואָלט געווען וועו די טרויעריגע דרי־קענדע היסטאָרישע ווירקליכקייט וואָלט זיך פערוואנדעלט אין א גן־עדן און ער גלויבט, אז א דאנק דעם גוטען ווילען פון די „העלדען", די „שפּפּער" פון אידיש, קען דער יאמערטהאל פערוואנדעלט ווערען אין אן עולם שכולו „אידיש". אין דער אידישער וועלט קען מען אזא אנשויאונג רופען ציוניסטיש - אוטאָפּיסטישע. פראקטונג צו די פאקטען, צו דער ווירקליכקייט, אָדער ווי מען רופט עס אויפ'ן ציוניסטישען לשון, „די אבליקענונג פון גלות" איז איהר פונ־דאמענט.

איך אָבער, אלס „ענגער" סאציאלדעמא־קראט, וואָס איז געגאנגען אין חדר ביים מארק־סיזמום, קען זיך ניט לאָזען פערשלעפען אין דער מלוכה פון הוילע פאנטאזיעס; דער גלויבען אין דעם פרייען ווילען און אין די צויבערקראפט פון די „הערא־אישע פערזעלביקייטען" קען איך מיט ש. ניגער'ן ניט טהיילען. ווי אין דער גרוי־סער סאציאלער פראגע, אזוי אויך אין דער קלענערער נאציאָנאלער פראגע, פראקטען מיר ניט די ווירקליכקייט און בויגען זיך ניט פאר איהר, זאָנדערן מיר פאָרשען איהר אוים ווי זי איז; מיר געפינען אוים איהרע שוואכע און שטארקע זייטען און וויסען דאן ווי מיט ערפאָלג

געגען איהר צו קעמפֿען און איהר גובר צו זיין. דאָס איז די וויסענשאפֿטלעך־מאַרקסיסטישע וועלט־אַנשויאונג.

צוזאַמען מיט ש. ניגער וואָלט איך וועלען זעהן די אידישע נאַציאָנאַלע אינדיווידואַליטעט ניט פערשוואונדען, נור ערהאַלטען, די אידישע שאַפונגס־כחות ניט פערקלענערט, נור פערמעהרט. אָבער „די אַבלייקענונג פון גלות" איז נאָך מיין מיינונג א שעדליכע, זאָגאר א געפעהרליכע טאקטיק. און וויל די קנאים פון „אידיש" האָבען זיך געשטעלט אויף דיעזען געפֿעהרליכען וועג, דערפאר פערדיענען זיי, נאָך מיין ערנסטער איבערצייגונג, שטאַרק געטאַדעלט צו ווערען. דערפאר דאַרף מען זיי רופען צוריק צו דער ווירקליכקייט און זיי דערמאָנען אָן דעם בעזונדערען שיקזאל פון אידישען פאָלק: צוליעב דאָס „א י ד י ש" לעבען פערגעסט ניט דאָס א י ד י ש ע לעבען!

י. אַדלער.

דער טייך

ס'וואַרפט דער מאַרגען־הימעל, רייך,
פאַליעם־גאָלד אין בלויען טייך,
ס'דאַכט זיך, אין א ווינקעל, דאָרט,
וווּרען זיי אַנטרונען; —
פלאַמען אויף און גליהען העל,
צינדען אָן א יעדער וועל,
ס'דאַכט אין טייך דאָרט קרייזעלט זיך
א קוואַל פון יונגע זונען...

ס'גיסט דער מיטאָג־הימעל, רייך,
שטראַהלען־קווייטען אין דעם טייך, —
ס'פלעכט דער טייך פאַר זיך א קראַנץ
פון זון־גלאַקטע שפיצען;
פלוצים ווערט א וועלען־שפיעל,
שטראַהל־און־וועל זיך קושען שטיל,
ס'דאַכט, דער טייך, ער איז א נעסט
פון טאַנצענדיגע בליצען...

ס'אויג אין מערב־זייט געוועלדט,
ווייט, דאָרט ווייט, דער הימעל ברענט...
ס'נעהמט די זון פערציהען באַלד
די פורפורנע גאַרדינען —
טריימעלט פריה'ר די לאָקען אָפּ,
שיטען זיך אין טייך אַראָפּ
פונקען־רויטע... ס'דאַכט זיך אויס:
א רעגען פון רובינען...

ס' גיסט דער הימעל האַלבע־נאַכט,
שטיל, בלויע, שטערען־פראַכט,
און דער טייך, ער פרעפּעלט איצט
און שיקט צו גאָט א תפילה —
נאָך דער תפילה שלאָפט ער איין,
צוגעדעקט מיט זילבער־שיין,
איינגעוויגט פון בלעטער־רויש —
און האָט חלומות, שטילע...

י. סאַלוצקי.

וואָרט און טהאַט פון רעוואָלוציאָנערען סינדיקאַליזם

2. די סינדיקאַליסטישע טהעאָריע.

ער סינדיקאַליזם פֿרעטענדירט צו זיין גאַנץ אָריגינעל, לחלוטין ניט עהנליך צו אַלע עקזיסטירענדע פֿאָרמען פון דער אַרבייטער בעוועגונג: ער טרעט אַרויס שארף געגען דער ביזהעריגער טאקטיק פון די פֿראַקסיאָנעלע פּאַראַיינען, ער פערוואַרפט דעם סאָציאַליסטישען קאָמפּף אין פּאַרלאַמענט, ער גיט ניט קיין אַנערקענונג דעם טראַדיציאָנעלען אַנארכיזם.

מיר ווייסען שוין פון דעם ערשטען אַרטיקעל, אז אזא „אָריגינאַליטעט"-שטרעבונג איז געווען ניט מעהר ווי נאַטירליך אין אזא אָרגאַניזאַציאָן, וועלכע איז ענטשטאַנדען הויפּטזעכליך אלס פּראָטעסט געגען די אלטע אָרגאַניזאַציאָנס-פּאָרמען און אקציאָנס-מעטהאָדען. און אויב מיר וועלען זיך דערמאָנען, אז צייט דעם יאָהר 1871 האָט די גאַנצע פראַנצויזישע אַרבייטערשאפט געטרויעט וועגען אן אלגעמיינעם אונטערסאַלען רעטונגס-פּלאַן — וועלען מיר דאן אויך פערשטעהן פּאַרוואָס די באַנער-טרעגער פון דעם סינדיקאַליזם האָבען ניט געוואָלט און ניט גקענט טהיילען מיט אירגענד וועמען ניט זייערע וועגען, ניט זייערע ציעלען. די פּאָדערונג פון זעלבסט-שטענדיגקייט און אלזייטיגקייט איז געוען אין די אינטערעסען פון זייער זעלבסט-ערהאַלטונג. אָדער סינדיקאַליזם — אָדער טרייד-יוניאָניזם, אָדער סינדיקאַליזם — אָדער סאָציאַליזם, — אזוי האָבען געשטעלט די פראגע די לעהרער פון דער נייער תורה, — קיין צוזאַמענלעבען, קיין מיטארבייטערשאפט.

וואָס איז אזוינס דער סינדיקאַליזם? — הובערט לאַגאַרדעל, איינער פון די נביאים פון דיעזער נייער תורה, גיט פּאָלגענדע העכסט-געלונגענע דעפיניציאָן פון דער סינדיקאַליסטישער פּראַקטיק און טהאָרי. אין דיעזער דעפיניציאָן האָבען געפונען זייער אויסדרוק אין וועניגע ווערטער אלע כאראקטער-ציגע, אלע טיפּישע מעלות און חסרונות פון דער נייער בעוועגונג. זי לויטעט ווי פאָלגט:

„דער סינדיקאַליזם איז די טהאָרי, וועלכע זעהט איין, אז די רעוואָלוציאָנער - געשטימטע פּראָפּעסיאָנעלע ארבייטער - אָרגאַניזאַציעס האָבען א גרויסע בעדייטונג פאר דעם איבערגאַנג צום סאָציאַליזם. דער סינדיקאַליזם — דאָס איז דער ארבייטער-סאָציאַליזם. צולייב זיין בעגריף וועגען קלאַסען-קאָמפּף שטעלט ער זיך געגען דעם „ריינעם טרייד-יוניאָניזם", פון וועלכען דער ענגלישער טרייד-יוניאָניזם איז א טיפּישער פאָרשטאָהער; ער טהיילט זיך אָב פון דעם פאַרלאַמענטארישען סאָציאַליזם דורך דעם, וואָס ער זעהט א בעזונדערע וויכטיגקייט אין די פראַלע-טארישע אינסטיטוציאָנען; און פון דעם טראַדיציאָנעלען אנארכיזם אונטערשיידט ער זיך דערמיט, וואָס ער זאָגט פאר פּאָזיטיוו שאפונג און פעראכטעט די אידעאַלאָגיע.*)

סינדיקאַליזם געגען ריינעם קאַרפּאָראַטיזם.

דער „ריינער קאַרפּאָראַטיזם" („פּיור ענד סימפּל יוניאָניזם" אין אמעריקא) שטרעבט ניט צו בענייען די וועלט, ער וויל בלויז אויסבעסערן דען די לאגע פון די יעניגע, וועמען ער ארגאַניזירט. ער וויל זיי העלפען פערנעהמען א בעסערען פּלאַץ, א בעקוועמערען אָרט אין דעם קאמפּף פאר עקזיסטענץ: דער אידעאל פון דיעזער טרייד-יוניאָניסטישער פאכווער בעוועגונג לייגט אין דער היינטיגער געזעלשאפט; דאָס איז א שטרעבונג צו א בעקוועמער בורזשואזער עקזיסטענץ.

אזעלכע ארבייטער פּראַיינען אונטערשיידען זיך בעצם ניט פון אלערלי בורזשואזע

*) H. Lagardeele, Les Caracteer Générous du Syndicaligme.

פערבאנדען, וואו מענשען פון דער זעלבער בע־שעפטיגונג ארגאניזירען זיך, כדי דורך פעראיי־ניגונג צו ציהען נוצען פאר זיך. פונקט אזוי ווי קאפיטאליסטען פעראייניגען זייערע קאפיטאלען אום צו מאכען גרעסערע פראפיטען, אזוי ארגא־ניזירען זיך אויך ארבייטער צו פערדיענען מעהר, צו ארבייטען וועניגער א. ז. וו. דאם אלעם מאכט אז דער ארבייטער זאל הויך שעצען קאנקרעטע רעזולטאטען! אבער דאם שטויסט איהם אב פון שטרעבען צו וווייטע אידעאלען און אלגעמיינע ציעלען.

אינ׳ם קאמפף פאר אונמיטעלבארע פער־בעסערונגען בלייבט יעדע פראפעסיאן איזאלירט, אבגעריסען פון אלע אנדערע: עס ענטוויקעלט זיך א צעכאוואר גייסט, א ענגהאיזם. אין די מעהר געזיכערטע פראפעסיאנען ענטוויקעלט זיך א בעזונדער שטאלץ, א יחוס־געפיהל. די ארגאני־זירטע האלטען זיך העכער פון די ניט־ארגאני־זירטע. מיט איין וואָרט, דער ארבייטער קלאם וועלט איינגעטהיילט אין אונצעהליגע גרופען און שיכטען, וועלכע זיינען איינער צום צווייטען פרעמד, וווייט, אפט זאגאר פיינדליך.

עם וואקסט אוים אן ארבייטער־אריסטא־קראטיע, וועלכע זארגט בלויז פאר דעם ערפאלג פון איהרע אייגענע אונטערנעהמונגען און גע־שעפטען. דיעזע אריסטאקראטי האט אייגענע פיהרער און אידעאלאגען. — פון ארבייטער־אחדות, פון קלאסען־סאלידאריטעט און קלאסען־קאמפף בלייבט קיין זכר ניט. וועז עס בילדען זיך אוים גרויסע, מעכטיגע יוניאנס זיינען זיי געגליבען צו די גרויסע און שטארקע פערבאנדען פון אונטערנעהמער.

דער סינדיקאליזם קען ניט אנערקענען אזעלכע פראפעסיאנעלע ארבייטער־ארגאניזא־ציעס, זיי האבען פאר איהם ניט קיין סאציאלען און רעוואלוציאנערען וועהרט. דער סינדיקאליזם אנערקענט נור די פראפעסיאנעלע פעראיינען, וועלכע זיינען דורכגעדרונגען מיט דעם רעוואלו־ציאנערען גייסט, וועלכע שטרעבען צו פערניכ־טען די בורזשואזע ארדנונג, מיט איין וואָרט, נור די יוניאנס, וועלכע געהען אונטער׳ן פאהן פון דער סאציאלערע רעוואלו־ציאן.

די נאר־וואם געשיידערטע שטעלונג פון דעם סינדיקאליזם צו דער טרייד־יוניאניסטי־שער ארגאניזאציאן איז העכסט כאראקטעריס־טיש פאר דעם סינדיקאליסטישען ארט דענקען און אורטהיילען. עס וועט זיין כדאי עטוואם זיך אויף דעם אבצושטעלען.

אין אן אנדער פלאץ זאגט דער שוין דער־מאנטער לאגארדע: „ניט פון אבסטראקטע דאגמען און טהעאריין איז ענטשטאנען דער סינ־דיקאליזם: ער איז די פילאזאפי פון דער טאג־טעגליכער פראקטיק. ער נעהמט יעדע קלענסטע עקאנאמישע פאסירונג, בעטראכט זי, געהט טריט ביי טריט אריבער צו די וויכטיגערע ביז ער דערגרייכט צו די גרעסטע און וויכטיגסטע עקאנאמישע ערשיינונגען. די קלענסטע פון זיינע בעהויפטונגען איז אייניגעווארצעלט אין די טיע־פעניישען פון וווירקליכען לעבען. די טהעאריע ענטשטעהט פון לעבען".

וועז לאגארדע און די איבעריגע סינדי־קאליסטישע טהעארעטיקער וואלטען זיך וועלען בענוצען מיט דיעזער פארשונגס־און בעהויפ־טונגס־מעטהאדע, וואלט זייער לעהרע געווים געהאט רעכט צו רופען זיך מיט׳ן נאמען: פילא־זאפי פון דער אלטעגליכער פראקטיק. דען, וואם קען זיין ריכטיגער וויי שטיצען אלע בעהויפטונ־גען אויף דעם גענויען שטודיום פון דער לעבעדי־גער וווירקליכקייט, אויף דעם גרינדליכען אנאליז פון די עקאנאמישע ערשיינונגען? — די גרונ־דער פון וויסענשאפטליכען סאציאליזם, מארקס און ענגעלס האבען אויף קודם כל פערוואלפען אלע טהעאריען, וואס שטאמען פון „ריינעם שכל"; זיי האבען נאכהער פלייסיג געפארשט די רעאלע פערהעלטניסע אין דער יענער צייטי־גער געזעלשאפט, אונטערזוכט די טענדענצען, וואס האבען זיך ארויסגעווייזען אינ׳ם עקטווי־לוגס־פראצעס, — און ערשט דאן האבען זיי גצעוויגען שליסע און געמאכט בעהויפטונגען. און די גרויסקייט און די בעדייטונג פון זייער לעהרע בעשטעהט דערום ניט אין דעם, וואס זיי האבען ריכטיג פאראויסגעזאגט דאס וווייטערדיגע אדער ריכטיג אנגעדייטעט דעם וועג צום געווינשטען ציעל. פערקעהרט, זיי האבען אפט געמאכט טעות׳ן, זיי האבען ניט אין מאל שלעכט גע־טראפען. דער שווערפונקט פון דער מארקסים־טישער וועלטאנשויאונג ליעגט אין דער פאר־שונגס־מעטהאדע, אין דעם זארט בענעהמען זא־כען, וואס ניט אלע מאל די מעגליכקייט ריכטיג צו בעשטימען די לאגע, גענוי צו בעגרייפען די עקטווירקונגס־טענדענצען און דערפאר זיך ניט פאלשטעהרען אין די קאפריזען שטעגען און וועגען

פון דער געשיכטע, נור בעוואוסטזיניג זוכען דעם גלייכען וועג און פֿאַנמעסיג געהן צום צוועק.

הובערט לאַגאַרדע'ס פּאַרשונגס־מעטהאָדע איז אַזאָ אויסגעצייכענט גוט; זי האָט אָבער אַיין גרונד־פעהלער; און דאָס איז, וואָס זי בלייבט בלויז אַ פרומער וואונש... אפילו ביי לאַגאַרדע'ן גופא. „די טהעאָרי ענטשטעהט פון לעבען", זאָגט ער אונז. מיר זעהען אָבער פון דעם אויבענגעבראַכטער טרייד־יוניאָן־אָבשעצונג, וויי וועניג די סינדיקאַליסטישע אויפפאַסונג רעכענט זיך מיט'ן קאָנקרעטען לעבען. און עס קלינגט באמת משונה'דיג, אויב ניט קינדיש, וען אַ מאַן, וואָס שטעהט בראש פון דער פראַנצויזישער אַרבייטער־בעוועגונג בעהויפּטעט, אז די מאָדערנע אַרבייטער־אָרגאַניזאַציעס, די פֿראַפעסיאָנעלע פעראיינען, זיינען בעצם ניט מעהר, ווי פערבאַנדען פון מענשען מיט גלייכע בעשעפטיגונגען, אז דיעזע אָרגאַניזאַציאָנען האָבען ניט קיין סאָציאַלען און רעוואָלוציאָנערען וועדטה, וען זיי זיינען ניט רעוואָלוציאָנער געשטימט! ענטוווּרף־אָדער: איז דיעזע „שטימונג" א פּראָדוקט פון דער ווירקליכער לאַגע, וועט זי דאָך זיין סיי־ווי־סיי, צו איהר וועט זי שטעלען אַלס א תנאי, אָדער ניט. איז דיעזע לאַגע אַזאַ, דאָס פאר קיין רעוואָלוציאָנערער שטימונג איז ניטא קיין געוונ אָביעקטיוו גרינדע, טא וואָס פאר א סאָציאַלען וועדטה וועט האָבען דיעזע אויפגעבלאָזענע שטימונג? וועלכע אויפבליהונג איז מעגליך, וען פריעדליכע ענטוויקלונג וועדט ניט געשטעדט, וער וועט דאן אפילו הלום'ען וועגען רעוואָלוציאָנערע איבערקעהרעניסען?

בעצם איז דאָס א גרויסער לוקסוס בעת די רעוואָלוציאָנערע סינדיקאַליסטען ערלויבען זיך צו בעהויפּטען, דאָס די ענגלישע טרייד־יוניאָנס זיינען ניט רעוואָלוציאָנער געשטימט, דאָס די אידעאַלען פון די דייטשע געווערקשאַפטען געהען ניט ארויס פון די ראָהמען פון דער בורזשואַזער געזעלשאַפט.

דער פאַקט איז אז יעדע פּראָפעסיאָנעלע אַרבייטער־אָרגאַניזאַציאָן, וואָס האָט צו טהאָן מיט דעם אַלטעגליכען קאַמפּף צו זי וויל צו ניט, מ ו ז זיין פ א ק ט י ש רעוואָלוציאָנער, וויל די נאַנצע היינטיגע ווירקליכקייט מאַכט דעם שלום פאַר איהר אונמעגליך, וויל אין דער איצטיגער געזעלשאפט ל ע ב ע ן, אָדער ריכטיגער, וועלען לעבען, בעדייטעט פאר דעם אַרבייטער שוין קעמפּפען, ש ט ר י ט ע ן.

דאָס ניט אנערקענען, הייסט פערמאַכען בעוואוסטזיניג די אויגען אויף א שרייענדע ערשיינונג, דאָס הייסט ניט וועלען זעהן דעם אמת. און וען אויף אזא פונדאַמענט פון אָבליקענען די רעוואָלוציאָנערע בעדייטונג ביי דעם, וואָס איז פאַקטיש, אי אָביעקטיוו אי סוביעקטיוו, רעוואָלוציאָנער, וועדט געגרינדעט א גאנצע וועלטאנשויאונג, — דאן הייסט דאָס, אז דער וואַרצעל פון דיעזער וועלטאנשויאונג איז בעצם פאַלש.

אין אונזער לעצטען ארטיקל וועגען דער סינדיקאַליסטישער פּראַקטיק וועלען מיר זעהן וויפיעל שאדען עס חאָט געבראַכט דער פראַנצויזישער בעוועגונג דיעזע פאַלשע אָבשאַצונג פון דער רעוואָלוציאָנערער זייט פון דעם טרייד־יוניאָניזמום. פאַרלויפיג וועלען מיר בעטראַכטען נאָך אין זייט פון דער אָנגריהרטער פראַגע.

דער סינדיקאַליזם בעטראַכט זיך אלס „פילאָזאָפי פון דעם פּראָדוצירער". דאָס מיינט, אז בלויז דער ארבייטער, אלס אועלכער, און ניט סתם, אלס מענש און בירגער, אינטערעסירט דעם סינדיקאַליסט. דאָס מיינט, אז דעם סינדיקאַליסט אינטערעסירט ניט, וויי און וואו דער ארבייטער וועט צופריעדען שטעלען אלע איבערינג, חוץ עקאָנאָמישע פאַדערונגען פון זיין „איך": די סינדיקאַליסטען איגנאָרירען דעם ארבייטער־קאָנסומענט, דעם ארבייטער־מענשען, זיין קולטור־פּסיכאָלאָגישען לעבען. וועלכע אן עהנליכע שטעלונג פערנעהמט דער דייטשער אָדער ענגלישער יוניאָניזם איז דאָס פערשטענדליך, איז דאָס לאָגיש, וויל ער שליסט ניט אוים די סאָציאַליסטישע פּארטיי אלס פּארטיי פון ארבייטער־קלאַס, נאָר ער אנערקענט זי זאָגאר. אויך איז לאָגיש אזא האנדלונג מצד דעם אמעריקאַנער טרייד־יוניאָניסט, וויל פ א ר מ ע ל, ט ה ע א ר ע ט י ש אנערקענט ער ניט קיין קלאַסען־קאמפּף. דער סינדיקאַליזם אבער שטעהט, ערשטענס, אויפ'ן באָדען פון קלאַסען־קאמפּף, אוון, צווייטענס, אנערקענט ער ניט קיין סאָציאַליסטיש־פּאָליטישע פּארטיי. דאן איז נאטירליך צו פרענען: וועמען מאכט ער פאר א ממונה איבער אלע זייטען פון דעם ארבייטער'ס לעבען, חוץ זיין ראָלע אלס פּראָדוצירער? טהעאָרעטיש האָט דער סינדיקאַליזם קיין ענטפער דערויף ניט געגעבען: אין דעם ליענט זיין ווידערשפּרוך. פּראַקטיש בעשטעהט דער ענטפער אין דער פראַקטישער דערנעהנטערונג צווישען דעם סינדיקאַליזם און דער סאָציאַליסטישער פּארטיי, ווי אין דער

ענדערונג פון דער טרייד־יוניאָניסטישער טאק־
טיק. די ביזהעריגע טאקטיק און אָבשעצונג פון
די אלטע יוניאָנס זיינען געבויט גאַנץ אייגענ־
ארטיג: אין בעטראַכט איז גענומען די לאַגע,
וועלכע האָט עקזיסטירט אין פראַנקרייך צו דער
צייט, וועו די סינדיקאַליסטישע טהעאָרי האָט
זיך גענומען פאַרמירען. די קלייניע און שוואַכע
אינדוסטרי, די ניט ענטוויקעלטע און קנאַפּ־
אַרגאַניזירטע ארבייטערשאפט, און צופלאַנטער־
טע פאָליטישע סביבה (זעה „צוקונפט", יולי
1909). דיעזע פאקטען האָבען בעאיינפלוסט די
„פילאָזאָפי פון דעם פראַדוצירער". וועו שפעטער
האָט דיעזע פילאָזאָפי גענומען בעהערשען די
פראקטיק, איז געווען ניט מעהר ווי נאטירליך,
דאָס א קאָנפליקט איז ענטשטאַנען צווישען דער
טהעאָרי און פראקטיק, צווישען דאָס וואָרט און
טהאט. דער בגד, וואָס איז געווען גענעהט נאָך
דער מאָס פון א קליין קינד, האָט געמוזט פלאַ־
צען, וועו דאָס קינד האָט אָנגעפאַנגען שנעל צו
וואקסען און זיך פערוואַנדלען אין א דערוואקסע־
נעם מאן. און נאָך היינט הענגען די שטיקער פון
דעם צופלאַצטען בגד אויפ'ן קערפער פון דער
פראַנצויזישער ארבייטערשאפט, און שטערען
זיינע פרייע בעוועגונגען.

סינדיקאַליזם געגען פּאַרלאַמענטאַרישען קאַמפּף.

דאָ פאַדערט זיך א קורצע בעמערקונג. דער
סינדיקאַליזם בעצייכענט מיט'ן נאָמען סאָציא־
ליזם בלויז די פּאַרלאַמענטארישע טהעטיגקייט
פון די סאָציאַליסטען. ער אנערקענט אָבער ניט
קיין אַנדער טהעטיגקייט פאַר די סאָציאַליסטען.
און דאַרום וועגדעט ער די גאַנצע קריטיק בלויז
אויף די פּאַרלאַמענטארישע זייט פון דער מאָ־
דערנער סאָציאַליסטישער טהעטיגקייט. די אור־
זאכע דערפון, אויף וויפיעל דאָס איז ניט נור א
פאַלעמישער גאַנג, איז די, וואָס אין קיין לאַנד
האָבען די סאָציאַליסטען זיך ניט אָבגענעבען אזוי
פיעל מיט דער זאַרג וועגען פּאַרלאַמענט און
פּאַרלאַמענטארישע נצחונות, ווי אין פראַנקרייך
און איטאַליען. דערפאַר עקזיסטירט פאקטיש אין
קיין לאַנד ניט דער סינדיקאַליזם, חוץ איטאַליען
און פראַנקרייך.

אָט וואָס הובערט לאַגארדעל, דער קלער־
סטער פון די פראַנצויזישע סינדיקאַליסטען, האָט
וואָס אויסצוזעצען געגען דעם סאָציאַליזם. קארל
מארקס האָט געמאַכט א קלאַסישען אונטאַליז פון
דער קאַפּיטאַליסטישער ווירקליכקייט און ענט־
וויקלונג, ער האָט אויסגעפונען די געזעצען פון
דער עקאָנאָמישער עוואָלוציאָן. די פערטרעטער
פון דעם מאַדערנעם סאָציאַליזם האָבען דיעזע
„עוואָלוציאָן" פערוואַנדעלט אין א מין געהיימען
אגענט, וועלכער פיהרט אונבעדינגט צו דער סאָ־
ציאַלער איבערקעהרעניש. קאָנצענטרירונג פון
קאַפּיטאַלען, צענטראַליזירונג פון אינדוסטריען,
דער וואוקס פון פּראָלעטאַריאָט און אָבשוואכונג
פון די מיטעלקלאַסען, — דאָס אלעס מוז מיט
אייזערנער נויטוועגדיגקייט פיהרען צו דער פער־
ווירקליכונג פון סאָציאַליזם. די סאָציאַליסטען
האָבען וועניג דאגה, צו דער פּראָלעטא־
רריאט וועט זיין גייסטיג פעהיג איבערצו־
נעהמען די הערשאפט און פעהיג גענוג צו אר־
גאַניזירען די פּראָדוקציאָן אויף אן אלוועלטליכען
מאַסשטאַב. גאַנץ מעכאַניש און אויטאָמאַטיש
וועט דער קאַפּיטאַליזם אָבטרעטען דעם פלאַץ
פאר דעם קאָלעקטיוויזם, און די ענטשטעהונג פון
לעצטען איז אין די אויגען פון זיינע אנהענגער
בלויז א פראגע פון ציפערען, פון צאָהל שטימען
אויף די וואַהלען און פון צאָהל מאַנדאַטען אין
פּאַרלאַמענט. „דיעזער עקאָנאָמישער פאַטאַליזם
מאכט אין גאַנצען פערשווינדען דעם ארבייטערם
ווילען".

ווייטער. סיי די רעוואָלוציאָנערע, סיי די
רעפּאָרמיסטישע פראקציאָנען פון פּארלאַמענטא־
רישען סאָציאַליזם שטרעבען גלייך צו דער ערא־
בערונג פון שטאַאט: די ערשטע דורך רעוואָלו־
ציאָנערען קלאַסען־קאַמפּף, די צווייטע דורך
אַפּּארטונישטישע קלאַסען־מיטארבייטערשאפט.
אלע גלויבען זיי, דאָס עס איז נענוג צו ווערען א
בעל־הבית איבער דעם שטאַאט, אז דאָס גאַנצע
לעבען זאָל ווערען איבערגעבויט לויט דעם סא־
ציאַליסטישען געשמאק. דיעזע מיינונג פון די
סאָציאַליסטען שטאַמט פון דעם, וואָס זיי בע־
טראַכטען די פּאָליטישע פּארטייען אלס אוים־
דריקער פון קלאַסען, דעם קאַמפּף צווישען די
פּארטייען און דעם נצחון פון איינע איבער די
צווייטע, אלס אָבשפיגלונג פון דעם קאַמפּף
צווישען די קלאַסען און דעם נצחון פון איינעם
איבער'ן צווייטען. און דאַרום מיינען זיי, אז וועו
די סאָציאַליסטישע פּארטיי זאָל זיעגען אין פּאר־
לאַמענט, וועט דאָס בעדייטען דעם זיעג פון פּראָ־
לעטאריאט איבער אלע איבעריגע קלאַסען. דער
אמת איז אָבער, דאָס וועו אייניגע סאָציאַליסטען
זיינען אפילו עולה לגדולה, בעדייטעט דאָס נאָך

אַלץ ניט קיין פּראָגרעס פּאַר דעם ארבייטער קלאַס, און דאָס זעלבע, וואָס מען קען זאָגען אין בעצוג צו דער טהיילווייזער עראָבערונג פון מאכט, קען אויך זיין ריכטיג צו דער גאַנצער מאכט־עראָבערונג: „צו עטליכע סאָציאַליסטען זאָלען זיין מיניסטאָרען, צו אַלע מיניסטאָרען זאָלען וועלען סאָציאַליסטען, וועלען די ארבייטער ניט וועניגער וויי ביז אַהער מוזען פערבליי־בען ארבייטער". בויענדיג די פּאַטאַלע האָפענונג אויף די עראָבערונג פון שטאַאַט, לעשען די סא־ציאַליסטען דערמיט אוים די רעוואָלוציאָנערע ענערגיע פון די מאסען, פּאַראַליזירען זייער זעלבסט־טהעטיגקייט און ענטוויקלען א בעזונ־דערע הכנעה פּאַר דעם שטאַאַט און פּאַר זיין מאכט. דיעזע טראַגישע רעזולטאַטען פון דער פּאַרלאַמענטאַריש־סאָציאַליסטישער טהעטיגקייט קומען פון דעם, וואָס דער סאָציאַליזם קאָפירט די דעמאָקראַטי. אמאל איז די דעמאָקראַטי גע־וען פּראָגרעסיוו, זי האָט דאַן געקענט שאַפען פּאָזיטיוו סאָציאַלע ווערטהען, זי האָט פיעל קרעפטען געהאַט און זיי אָנגעוועגדעט אויסצו־קעמפּען פרייהייטען ביי דער פעאָדאַלער אָרד־נונג. היינט אָבער איז די דעמאָקראַטי מאכטלאָז, איהר היסטאָרישע ראָלע איז אויסגעשפּילט, זי קען מעהר קיין נייעס ניט שאַפען. דער פּאַרלא־מענט און די פערטרעטונגס־סיסטעם איז געווען דאָס געווען פון דער ערוואַכטער דעמאָקראַטי. דיעזעם געווען איז איצט געוואָרען א מיטל צו ערניעדריגען, אָבשוואַכען, דעמאָראַליזירען די פּאַרזענליכקייט. צווישען דעם שטאַאַט און אינ־דיווידואום שטעהען איצט די פּאַרטייען, דער פּראָדוקט פון דער פערטרעטונגס־סיסטעם; דער אינדיווידואום אליין איז מאכטלאָז, בעווען־גונגס־לאָז. „דאָס איז דער פרינציפּ פון אינדירעקטע אקציאָן ביי דער דעמאָקראַטיע, וועלכען דער סינ־דיקאַליזם בעטראכט אלס אזוינס וואָס קאָרומ־פירט די מענשליכע אינדיווידואַליטעט". דעם בירגער בלייבט בלויז איין ארבייט, דאָס איז צו שטימען איין מאל אין פיער יאָהר און וואַרטען, דאָס זיין אויסערוועהלטער זאָל אלעם צורעכט מאכען, אלעם טהאָן. וען דיעזער פרינציפּ איז ארריין אין בלוט און לעבען פון דעם פּאַרלאַמענ־טאַרישען סאָציאַליזם, דאַן איז ער געוואָרען נוצלאָז, אפט שעדליך. „דען ער איז ניט קיין אלכעמיקער, וואָס קען פערוואַנדלען בלייי אין רויינעם גאָלד: ער איז דורכגעפאַלען. זיינע רע־וואָלוציאָנערע בעהויפּטונגען זיינען בטל געוואָ־רען אין דער דעמאָקראַטישער פּראַקטיק. ער איז געוואָרען אזוי גוט און אזוי שלעכט, ווי אלע פּארטייאישע פּאַרלאַמענטאַריזמען. דער סינדי־קאַליזם לייקענט ניט אָב די פּארטייען, און אויך ניט די סאָציאַליסטישע: ער לייקענט אָב בלויז זייער פּעהיגקייט צו בענייען די וועלט".

דער צענטראַלער פונקט אין די אָבפּרעגונגען געגען דעם סאָציאַליזם איז דאָס, וואָס ער שלע־פערט כלומרשט אין דעם ארבייטער'ס וועלען, פּאַראַליזירט זיין ענערגיע. כדי אָבצו'פּטר'ן מיט דיעזע בעשולדיגונג, וועלען מיר אויפ'ן שטעל ברענגען אייניגע ציטאַטען פון קאַרל קאוטסקי'ס לעצטען ווערק:

„מארקס האָט קיינמאל ניט פערפעהלט אנ־צוערקענען די בעטייטונג פון וועלען און די גרוי־זאמע ראָלע פון דער מענשליכער פערזענליכקייט אין דער געזעלשאפט.... יעדע עקאָנאָמישע טהע־אריע וועלט פערוואַנדעלט אין א מארך־גימנאס־טיק פּאַר די יעניגע, וועלכע זיינען נאָך ניט געקו־מען צום שלום, אז דער מענשליכער וועלען איז די בעוועגנדע קראפט, וואס שטעהט הינטער יעדער עקא־נאָמישער ערשיינונג.... טעכנישע ענטוויקלונג איז אויך א פּועל־יוצא פון וועלען צום לעבען... וואָס העכער די טעכנישע ענטוויק־לונג איז אלץ מעהר וועלט דאָס וועלען צו לע־בען — א וועלען צו לעבען בעסער... קלא־סען־געגענזעצע זיינען געגענ־זעצע פון פערשיעדענע וועל־טען...“ (די וועג צו מאכט).

די אָבפּרעגונגען געגען דעם סאָציאַליזם, דאָס ער האַדעוועט אוים א בעזונדערען יראת הכבוד פּאַר דעם שטאַאַט איז אין גרונד פאלש, דען די סאָציאַליסטישע פּראָפּאַגאַנדיסטען האָ־בען קיינמאל ניט פערפעהלט צו וויזען דאָס די עראָבערונג פון שטאַאַט איז בלויז א מיטל, ניט קיין ציעל פּאַר זיך. אמת, עס זיינען דאָ שטא־אטס־סאָציאַליסטען, נאָר זיי האָבען מיט'ן וויזק־ליכען סאָציאַליזמום נאָך וועניגער שייכות, ווי די סינדיקאַליסטען אליין. אגב אורחא, די סאָציא־ליסטען האָבען קיינמאל ניט געמיינט, אז דער פּאקט וואָס סאָציאַליסטען וועלען וועלען מינים־טאָרען אין די קאַפּיטאַליסטישע רעגיערונגען וועט ברענגען נוצען דעם פּראָלעטאַריאט. דאגע־גען, אין דער זעלבער פּראַנקרייך קעמפּפט די סאָציאַליסטישע פּארטי ביטער געגען די מילע־

ראנס, בריאנס, וויוויאניס און אלע עהנליכע סא־ציאליסטישע רעגיערער.

מיר וועלען זיך דא ניט אבשטעלען אויף די אבפרעגונג געגען די גלייכשטעלונג פון קלאסען און פארטייען. אין גרונד גערעדט האט עס וועניג שייכות צו דער קריטיק פון דעם סאציאליזם דורך די סינדיקאליסטען. יעדענפאלס, דענקען ניט די סאציאליסטען, אז פארטייען זיינען דער אייניציגער אויסדרוק פון קלאסען. פערשיעדענע עקאנאמישע און קולטורעלע ארגאניזאציאנען דיענען צו דעם זעלבען צוועק.

סינדיקאליזם זונדערט זיך אב פון אנארכיזם.

כמעט אלע סינדיקאליסטישע טהעארעטיקער, חוץ א גאנץ קליינע אויסנאהמע, טרייסלען זיך אב פון קרובות'שאפט מיט דעם אנארכיזם. דער אונטערשיעד איז אומגעפעהר פאלגענדער: די סינדיקאליסטען בעטראכטען זייער לעהרע אלס עקספערימענטאלע, אלס אזוינע וואס איז אויסגעוואקסען פון דער ערפאהרונג; ביי דעם געווהנליכען אנארכיזם שפיעלט די ערפאהרונג א קלענערע ראלע; די פראקטיק טרעט אב אויפ'ן צווייטען פלאץ; אין פאדערגרונד שטעהט די אידעע, דער געדאנק. דעריבער איז דער סינדיקאט, די יוניאן א נעבען־זאך, וועהרענד פאר דעם סינדיקאליסט איז די סינדיקאלע ארגאניזאציאן ניט נאר א ציעל פאר זיך, נור אויך דאס אייניגע ציעל. לויט דער אנארכיסטישער אויפפאסונג (דער געווהנליכער) רעגיערט איבער אלע־מען די אידעע, און דארום אפעלירט דער אנארכיסט צום מענשען, צו דער געזעלשאפט, — איהם פעהלט דער בעגריף פון קלאסען־קאמפף. די סינדיקאליסטען זיינען נאך „מעהר קאטאליקען וי דער פאפסט אליין" אין דיעזען פרט.

די אנארכיסטען זיינען געגען שטאאט. זיי לייקענען איהם אב. זיי בעגנוגענען זיך אבער מיט בייזער קריטיק. זיי שטעלען ניט ארוים קיין פאזיטיוועס געגען איהם. זיי פעהלט א פא־זיטיווער אידעאל, זיי האבען ניט קיין פאזיטיוע פראקטיק. די סינדיקאליסטען זיינען ניט יוצא מיט הייליגער קריטיק: זיי שטעלען דעם שטאאט אנטקעגען זייער פלאן פון פראלעטאריש אינ־סטיטוציאנען. זיי ווילען איהם פערניכטען דורך זייער אוניוועראלען מיטעל, דעם גענעראל־סטרייק.

און נאך אן אונטערשיעד. דער אנארכיזם איז אנטי־פארלאמענטאריש, ער וועגדעט זיך צום בירגער, ער בעט איהם ניט שטימען, זיך מיאש זיין פון דער מלוכה, איהר באיקאטירען. דער סינדיקאליזם איז אויסערפארלאמענטאריש; ער איגנארירט דעם בירגער, איהם אינטערעסירט בלויז דער פראדוצירער. די אנהענגער פון סינדי־קאליזם זיינען פריי צו האנדלען ווי זיי ווילען אויסערהאלב דעם סינדיקאט.

וועגען דעם אלעם א פאר בעמערקונגען. ער־שטענס, האט דער אנארכיזם בעדייטענד עוואלו־ציאנירט און זיינע קריטיקער (ביז דעם יאהר 1908) נעהמען ניט אכט דיעזען פאקט. צווייטענס, די סינדיקאליסטען ווילען זיך אבצאמען פון דעם אנארכיזם, אבוואהל זיי בעטראכטען פרודהאנ'ען פאר זייער נביא. און נאך וויכטיגער איז — דאס אין דער פראקטיק האט דער אנארכיזם געהאט פיעל מעהר ווירקונג אויפ'ן סינדיקאליזם, ווי אין דער טהעאריע, און פון די־זער ווירקונג איז נאך אויך היינט דער סינדיקא־ליזם ווייט ניט פריי.

סינדיקאליזם — „דער סאציאליזם פון פראֶ־לעטאריש אינסטיטוציאנען."

מיט דיזען פונקט שטאלצירט דער סינדיקא־ליזם בעזאנדערס שטארק. ער ערקלערט די וויכ־טיגקייט פון דעם „סאציאליזם פון אינסטיטו־ציאנען" אויפ'ן פאלגענדען וועג. „דער סינדי־קאליזם געהט ארוים פון דער גרונדלאגע, דאס סאציאלע קלאסען אונטעשטיצען זיך איינער פון צווייטען דורך זייערע אינסטיטוציאנען, פאליטי־שע, יורידישע און מאראלע בעגריפען. יעדער קלאס בעשאפט, אין איינקלאנג מיט זיין עקאנא־מישער סטרוקטור, זיינע אייגענע קאמפפס־ארגאנען, אין וועלכע עס געפינען דעם אויסדרוק זיינע בעגריפען וועגען רעכט." וועהרענד די דע־מאקראטיע האט בעשאפען דעם פארלאמענט אלס קאמפפס־ארגאן געגען דער בעאדעלטער אר־נונג און אונטערדיקונגס־אפפאראט בנוגע צום פראלעטאריאט, האט דער לעצטער ארויסגע־שטעלט זיין בעזונדער קאמפפס־ארגאן, זיין ספע־ציפיש פראלעטאריש כלי־זין, דעם סינדיקאט, די יוניאן. דער קאמפף צווישען קלאסען דריקט זיך אוים אין קאמפף צווישען קלאסען־אינסטיטו־ציאנען. יעדער קלאס שטרעבט צו מאכען זיינע אינסטיטוציאנען און דאדורך זיינע אידעען פאר די אינסטיטוציאנען און אידעען פון דער גאנצער געזעלשאפט. בנוגע צום פראלעטאריאט מיינט

דאָס : דעם סינדיקאַט מאַכען פאַר'ן מיטגלידפונקט פון סאָציאַליזם, זיין הויפט־אידעע, ד. ה., דאָס רעכט פון ארבייט זיך פריי צו אָרגאַניזירען אָדער ריכטיגער — פ ר י י ע ר ב י ט א י ן א פ ר י י ע ר ג ע ז ע ל ש א פ ט, — פאר דעם גרונד פון אַלע געזעץ־נאַרמען. דער ארבייטער קומט צו דיזער וועלט־אַנשויאונג און שטרעבונג גאַנץ נאַטירלעך : זיין לאַגע אין דער איצטיגער אָרדנונג דיקטירט עס איהם. אין פאַבריק בעגענט ער זיך מיט זיינע ארבייטס־גענאָסען. אינ'ם אַלטגלייכען קאַמפף לערנט ער צו שעצען די בעדייטונג פון פאראייניגונג. דער סינדיקאַט וואקסט ארוים פון פאַבריק, ווי איהר נאטירליכע פאָרטזעטצונג. אין צוויי ריכטונגען דריקט זיך אוים דיזער וואוקס, נעמליך : 1) פון פאַבריק ביז פאַכאָוער פאראייניגונג, נאכהער לאָקאָלער און אינדוסטריעלער, און לסוף ביז נאציאָנאלער און צווישען אינדוסטריעלער — דאָס איז בנוגע די אָרגאַניזאציאָן ; 2) פון קלייניער צוזאַמענשטויסונג ביז סטרייק אין פאַבריק, אין פאך, און דער אינדוסטריע, אינ'ם גאַנצען לאַנד, — דאָס איז בנוגע צו דעם פרינציפיעלען אינהאַלט פון דער ארבייטער־בעוועגונג. דער סינדיקאַט פיהרט צו דעם, דאָס דער פראָלעטאריאט ווערט וואָס וויייטער אלץ מעהר און בריייטער אריינגעצויגען אין קאמפף און ווערט אָרגאַניזירט, אלס א גאַנצער און בעזונדערער קלאַס. דער קאמפף, וועלכען דער סינדיקאַט אָרגאַניזירט פון אָנפאַנג אָן, ווערט פרינציפיעלער און אלגעמיינער, — לכתחילה פאַרדערונגען פרייוואָטע, קליינע און לאָקאָלע, געוועגדעטע צו אייניגע קאפיטאַליסטען, ווערען זיי לסוף פערוואַנדעלט אין פאַרדערונגען אלגעמיינע, נאציאָנאלע, וועלכע זיינען נעריכטעט געגען די גאַנצע קאפיטאַליסטישע אָרדנונג.

דער וואוקס פון די „פראָלעטאַרישע אינסטיטוציאָנען" האָט נאָך א וויכטיגע מעלה. ניט נור מעהרען זיך און פערשפריטען זיך די אינסטיטוציאָנען, נור אויך וואקסען און פערבריטען זיך זייערע פונקציאָנען און אויפגאבען. די נאציאָנאלע סינדיקאַטען און פעדעראציאָנען רעגולירען די עקאָנאָמישע זייט פון פראָלעטאַרישען קאמפף. די לאָקאלע פעראייניגונגען פון די סינדיקאַטען — די ארבייטס־בירזשע — בעזאָרגען וואָס וויייטער אלץ מעהר קולטורעלע און סאציאלע בעדירפניסע. די ארבייטס־בירזשע וועלט דער מיטגלידפונקט פון דער סאָציאלער געהרונג אין יעדער שטאדט. דאָרט געפינט דער ארבייטער זיין היים, דאָרט אָרגאַניזירט מען זיין פאַלקס־הויז, אויפקלערונג, ערציהונג פון זיינע קינדער, עהרען־געריכט, פירזאָרגע פאר אָרימע און קראנקע חברים, וועג־שטיצע און נאָך און נאָך. די „פראָלעטאַרישע אינסטיטוציאָנען" כאפען אריין וואָס מעהר אויפגאבען, זיי מאכען איבריג פאר'ן ארבייטער אָנצוקומען צו די אייניגע ריכטונגען פון דער הערשענדער בורזשואזיע. דיזע לעצטע ווערען וואָס וויייטער אלץ וועניגער נויטיג, זיי ווערען אזוי צו זאָגען „אטראָפירט", וויל קיינער וועגדעט זיך מעהר צו זיי ניט.

אזוי דריקט זיך אוים דער קאמפף צווישען די קלאַסען אין א קאמפף צווישען די קלאַסען־אָרגאַניזאָציאָנען ; דער קלאַס וועט זיעגען, וועמענס אינסטיטוציאָנען וועלען זיין לעבענספעהיגער, וועלען בלייבען אויפ'ן פלאַץ. ארויסגעהענדיג פון דיזען שטאַנדפונקט, דארף קיין בעוואוסטזיניגער פראָלעטאַריער זיך דירעקט ניט וועגדען צו דער אינסטיטוציאָן פון די בוזשואזנע קלאַסען, צו פאַרלאַמענט, דען דורך דעם וואָלט דער פאַרלאַמענט נור ווערען פערשטארקט, מאַראַליש און מאטעריעל אונטערשטיצט. דער סינדיקאַט און די סינדיקאַלע פעדעראציאָנען און בירזשען בילדען דעם ארבייטער פאַרלאַמענט, און צום פאַרלאַמענט קענען די ארבייטער האָבען בלויז געגנערישע בעציהונגען. צוליעב געווישע צוועקען מעגען די סינדיקאַטען אינדירעקט ווירקען אויפ'ן פאַרלאַמענט, שטויסען איהם צו נעהמען געווישע טריט ; קיין דירעקטען אנטהייל אין פאַרלאַמענטארען לעבען קענען אבער די סינדיקאַטען ניט נעהמען.

לאָמיר בעמערקען, אגב אורחא, אז די סינדיקאַליסטען זיינען זעהר פערפלאָנטערט אין דעם פונקט. צום ביישפיעל ארטהור לאַבריאָלא ווייזט אויף אין זיין בוך „סינדיקאַליזם און רעפאָרמיזם", דאָס דעם פאַרלאַמענטאַר מען בשום אופן ניט פערלאָזען, דאָס פאר דעם ארבייטער־קלאַס איז ווייט ניט גלייך צי די געזעצען און די גאַנצע מלוכה־מאשין וועלען זיין גוט אדער שלעכט, צי וועלען די פינאַנסען ווערען גוט פערוואַלטעט און אזוי ווייטער. סאָרעל רעקאָמענדירט אז מען זאל נעהמען פערשפרעכונגען פון די קאַנדידאַטען אין פאַרלאַמענט, דאָס זיי וועלען דורכפיהרען גוויסע רעפאָרמען, — פאַלגליך, דארף מען נעהמען אנטהייל אין די וואהלען פאסיוו, אויב ניט אקטיוו. פערקעהרט, בערטה'ן אדער פוזשע

וועט איהר פאר קיינע גלויקען אין פארלאמענט ניט פערנארען, א. אז. וו., א. אז. וו.

אלזא, די אינסטיטוציאנען זיינען דער מיטל, וועלכער וועט העלפען די ארבייטער־וועלט פערניכטען מארלייש די בורזשואזע קלאסענקאמפפס־ארגאנען, דעם פארלאמענט בתוכם, דורך דעם וואס מען וועט זיי איגנארירען און באיקאטירען, און דאדורך מאכען נוצלאז און אונשעדליך דעם גאנצען פעלע אונטערדריקונגס־און פערטומלונגס־אפפאראטען, וואס די בורזשואזיע בעזיצט.

די סינדיקאליסטען, מיט זייער גאנץ גלויבען אין „אידעע" און קראפט פון „אירדישע בעגרי־פען" וועלכע דריקען אוים דעם קלאסען־קאמפף, זיינען דאך ניט זיכער מיט'ן זיעג און פיהרען אריין א געווייסען קארעקטיוו, א צוגאב, וועלכען זיי שטעלען אונהויער הויך. מיר געהען איהם איצט בעטראכטען.

דער געגנארלס־סטרייק — דער בעפרייער.

ווי אזוי דאך וועט די מענשהייט אריבער־שפרינגען פון דער מלוכה דער נויטוועגדיגקייט אין דער מלוכה פון פרייהייט? — אויף דער פראגע מוזען ענטפערן אלע וואס געהען בויען סאציאלע טהעאריען. די סינדיקאליסטען, פער־שטעהט זיך, פרובירען אויך דיזע פראגע פער־ענטפערן. קודם כל אבער קריטיקירען זיי די שטעלונג פון די סאציאליסטען און אנארכיסטען אויף דיזען געביעט. די סאציאליסטישע שטרע־בונג צו פערכאפען די מלוכה־מאכט אין קאפי־טאליסטישען שטאאט ווערט גע'פסל'ט צוליעב גרינדע, וועלכע מיר האבען שוין אנאליזירט פרי־הער; הויפטזעכליך דערפאר, וואס די סינדיקא־ליסטען אנערקענען ניט די דעמאקראטיע און דעמאקראטישע ארגאניזאציאנען פון שטאאט פאר ניצליך אדער פראגרעסיוו. די אנארכי־סטישע בעציהונג צום שטאאט קענען אויך די סינדיקאליסטען ניט אננעהמען: די אורזאכע איז פרינציפיעל און טאקטיש, ד. ה., די אבליי־קענונג פון שטאאט איז ניט צווועקמעסיג, און זי ליגען ניט אויפ'ן וועג פון קלאסענקאמפף, אויב זי איז ניט בעגליים פון א געווייסע פאזיטיווע טהעטיגקייט. ווייטער. דעם סינדיקאליזם גע־פעלט ניט דער וועג פון רעוואלוציאנערען אויפ־שטאנד מיט באריקאדען־קאמפף, וויל דיזע קאמפפס־מעטאדע איז ניט ספעציפיש־פראלע־טאריש, זי האט ניט קיין קלאסען־שטעמפעל, אין איהר דריקט זיך ניט אוים די זעלבסטטהעטיג־קייט פון דעם פראלעטאריאט אין א דירעקטער פאדם. וועלכער איז פאדט דער פאסענדסטער און צוועקמעסיגער וועג?

דיעזער וועג איז א פריעדליכער מיט א רעוואלוציאנערען אינהאלט. דאס זיינען די „פראלעטארישע אינסטיטוציאנען", וואס האבען געמאכט אלע אייניכטונגען פון דער בורזשואזיע, דעם שטאאט, פאר נוצלאז, פאר ניט־נויטיג. זיי, די פראלעטארישע אינסטיטוציאנען, שטעלען צופריעדען אלע נוי־טיגקייטען פון דער ארבאניזירטער געזעלשאפט, זיי זיינען די פארטועצונגען פון דער פאבריק, פון דעם ווערקשטאט. דער קאמפף גיסט זיך ענד־ליך אוים אין דעם לעצטען אקט אין א גראנדיע־זען סטרייק פון די פראדוצירער, אין געגנארל־סטרייק. דער געגנארל־סטרייק איז די גרענעץ־ליניע צווישען צווייערליי ארדנונגען. אמת, די סינדיקאטען וועלען האבען ארגאניזירט נור א מינדערהייט; אין דער הייסער און נויטיגער וויי־לע וועלען אבער די ברייטע מאסען ענטפערען און נאכפאלגען דעם אויפרוף פון דער איניציא־טיוער און ענטשלאסענער מינדערהייט. און דאן? וואס וועט דאן קומען? צו וועלען די פאב־ריקען ווערען פערכאפט מיט געוואלט? וועט זיין ארגאניזירט שוין געגען א מעגליכען אויפ־שטאנד מצד פון די אלטע קרעפטען? צו וועט פאקומען וואס מען רופט געווהנליך די עקס־פראפריאירונג פון קאפיטאליסטען־קלאס? — אויף אלע דיעזע פראגען ענטפערען די סינדיקא־ליסטישע טהעארעטיקער, — ניין. זיי רעבענען בלויז אויפ'ן סטרייק, אויפ'ן קאמפף מיט ארבאב־גלאזענע הענד. זיי שעצען זעהר הויך דעם סטרייק, וויל ער פאדערט ניט קיין נייע מאכט, ווי דאס פאלגט לאגישערווייזע פון רעוואלוציא־נערען אויפשטאנד. יעדע מאכט איז בעצם שעדליך. אייניגע טהעארעטיקער פרופען יא קלע־רען וועגען דעם איבערגאנג, זשארזש סארעל אבער איז קאנסעקווענטער, ער ענטזאגט זיך לחלוטין וועגען דעם צו רעידען. ער דענקט, אז עס איז בכלל קאמיש צו זוכען אן ענטפער אויף עהנ־ליכע קשיות; האט דען וואר געפרעגט פאר דער גרויסער פראנצוזישער רעוואלוציאן, וואס וועט מארגען זיין? — זאל זיין, דענקט ער, אז דער געגנארל־סטרייק איז נור אן איינבילדונג, וול־מעס דאגה איז דאס! ער האט זיין פרייז און וואר טה אלס ערציהונגס און פראפאגאנדא מי־

טע: דער עולם גלויבט אין געגנערשאַפֿט־סטרייק, דאָס רעוואָלוציאָניזירט איהם, — און דאָס איז געגנג! אויפֿן באָדען פון אַגיטאַציאָן צוליעב געגנערשאַפֿט־סטרייק ענטוויקעלט זיך די אָרגאַניזאַציאָן, די זעלבסט־טהעטיגקייט, די ד י ר ע ק ט ע א ק צ י א ן. און מעהר איז פֿאַרלוירפֿיג ניט וויכטיג.

א קורצער סך הכל.

דער גאַנצער קלאַסען־קאַמפֿ דאָס איז א קאַמפֿ צוליעב די פערווירקליכונג פון געוויסע אידעען. די „פּראַקטישע אינסטיטוציאָנען", די סינדיקאַטען פערקערפֿערען דיעזע „אידעען". דער זיעג פון דער פּראַקטישער קלאַסען־„אידעע" ווערט מקוים ווען דער סינדיקאַט פערוואַנדעלט זיך אין מיטעלפונקט פון סאַציאַלען לעבען, ווען די סינדיקאַטען און זייער פערבאַנד רעגולירען דעם גאַנצען עקאָנאָמישען און קולטורעלען בנין. קיין פּראַוויסזעהונג אויפ'ן גרונד פון שטודירען די עקאָנאָמישע עוואָלוציאָן איז ניט מעגליך, פֿאַלגליך איז אַלע ווייַע דערלאַנג־באר, דאָס א בעוואוסטזיניגע מינדערהייט זאָל פֿרופען רופען צום „בעפרייענדען געגנערשאַפֿסטרייק". די מאַרקסיסטישע ווערטאַנשוואוינג איז דערמיט שלעכט, ווען זי שמידט דעם פרייען „ווילען". אין דעם פאַל האָט ער א פרייע האַנד. דער סינדיקאַליסטישער שלאַגוואָרט — „דירעקטע אקציאָן פון די מאַסען גופא" — לעבט זיך איבער און ווערט אין דער טהעאָרי מגולגל אין א „פרייען פאַפיר" פאר דעם „שאַפענדען ווילען" פון דער אקטיוואר מינאָריטעט. דיעזע מינאָריטעט, אדער געניער, די גרופען פון איניציגע אקטיוע פערזאָנען בעקומען אן „אפענע האַנד", זיי טהוען וואָס זיי גלוסט זיך. דיעזע אידעאַליסטיש־אינדיווידואַליסטישע אפערע האָט נאָך א בעזונדערען נאַכשפיעל: — דעם „מיטהישען" אדער „מיסטישען" געגנערשאַפֿסטרייק, וועלכער קומט פאר אהן א פלאַן, אהן א צענטער, אויטאָנאָם, באַאיינפלוסט פון דער מינדערהייט. גיט נאָך צו דעם אַרויסנוואַקסען (אונגעשטערט?) פון פּראַקטישע אינסטיטוציאָנען אין בורזשואזיע שטאַאט, דעם פריעדליכען פערכאפֿען די רעגירונגס־פונקציאָנען דורך די סינדיקאַטען, די אידילישׂ־גוטמוטהיגע אויפפיהרונג פון דער בורזשואזי, ווען דער פּראַקטישער יאָט בעט איהר מחילה דורכ'ן גענגערשאַפֿסטרייק, — ווי וועט איהר דאָס אַלעס אָנרופען? — לאַגאַרדע, סאַרע, לאַבריאָלא, לאָנג, בערטה און אַלע איבעריגע כהנים, גדולים און קטנים רופען עם „רעוואָלוציאָנערער סינדיקאַליזם", „פילאָזאָפי פון פּראַדוצירער", וועלכע איז, לאָמיר צוגעבען, פּראַדוצירט פון פילאָזאָפען.

איך האָב אין דער וויסטענים איינזאַם געוואַנדערט
און רוהע געזוכט פאר מיין ביינקענדעם האַרץ,
א שטראַהל, וואָס זאָל וואַרימען טיעף מיין נשמה.
א קוואַל, וואָס זאָל שטילען מיין ברענענדען דורשט.
אין גראָה האָט מיין קאָפֿ זיך געבויגען א מיעדע,
פון יאָהרען פערוואָגעלטע, שווערע אין פיין —
אין ס'איז פון מיין האַרץ א בית עולם געוואָרען,
מיט קברים־פערלאַנגען, מיט קברים פון גליק...
איצט ליעג איך און צאַנק אין דער איינזאַמער וויסטקייט,
עם ביינקט ניט דאָס האַרץ, ניט עם בעט, ניט עם וויל, —
דער טויט נור געהילט אין א פינסטערען שלייער,
מיך שרעקט מיט זיין ווילדער סקעלעטען־געשטאַלט...

נאַכט־שאַטענס בלאַנזשען ארום ביי מיין פענסטער,
עמיצער רייסט דאָרט און קלאַפט אין מיין טהיר,
ערגעץ פון גוסס'ע יונגע נשמות,
צאַנקענדע טענער דערגרייכען צו מיר.
וויסט ליעגט די ערד און דער הימעל געפֿערעמט
עם קלאַגט זיך פערביטערט דער ווינד מיט געווין —
רוהיג בלייב, רוהיג שטיל, קראַנק מיעדעם האַרץ מיינס,
וועסט אויך אין שטורעם ווי אַלעם פערגעהן... ש. ח. שניידער

אויגוסט בעבעל

פון מיין לעבען

4. מיין אַריינגעהן אין די אַרבייטער־בעוועגונג

ס׳ צייט, וועו בעבעל איז אַריין אין די אַרבייטער־בעוועגונג — דער אָנפֿאַנג פון די 60ער יאָהרען — איז געווען אַ אינטערעסאַנטע צייט אין דייטשלאַנד. דאַמאָלס איז אפֿאַרשט בערופּען געווארן, אין סעפּטעמבער 1862, דער „מאַן פון בלוט און אייזען", ביסמאַרק בראש פון דער פּרייסישער רעגיערונג, וועלכע איז צוליעב די מיליטער־פּראָגע געלעגען אין דער מיט דער ליבעראַלער מאיאָריטעט פון דער צווייטער קאַמער. אין דער פּראָגע וועגען די פּעראיינינגונג פון דייטשלאַנד זיינען די געגענזאַצען אויך געווען שאַרפּע און טיעפּע. איינע האָבען געוואָלט אַ פּעראייניגטע דייטשלאַנד אָהן עסטרייך, די אַנדערע — מיט עסטרייך, די דריטע — מיט אַ דרייקעפּיגע דירעקטאָריום פון פּרייסען, עסטרייך און די מיטעלע און קליינע שטאַאטען.

אין יענע צייטען האָבען די ליבעראַלען זיך דערמאָנט אן די אַרבייטער און בעשלאָסען אז מען דאַרף זיי צוציהען צו זיך. זיי האָבען בענוצט די תשוקה, וואָס האָט זיך ענטוויקעלט צווישען די אַרבייטער צו גרינדען פּעראיינען, האָבען גענומען העלפֿען אזוינע פּעראיינען צו גרינדען און אוועקשטעלען בראש פּערטרויענס־וועלטהע, פּאַר זיי, פּערזאָנען.

„אין יענער צייט איז דייטשלאַנד נאָך געווען אַ לאַנד הויפּטזעכליך פון קליינבירגער און קלייניע בויערן. דריי פּיערטעל פון די אַרבייטער אין די אינדוסטריען זיינען געווען האַנדווערקער. די האַנדווערקער־געהילפֿען האָבען געהאַלטען פּאַר א הדרת הכבוד פּערראַכענט צו ווערען פּאַר אַרבייטער. זיי האָבען נאָך געהאָפּט צו ווערען אַליין זעלבסטשטענדיגע מייסטערס. די פּאַליטישע בילדונג פון דיזע אַרבייטער איז געווען זעהר א ניעדריגע... פּעראיינען פון אַרבייטער אָדער האַנדווערקער זיינען געווען אן אויסנאַהם און די וואָס זיינען געווען האָבען געדיענענט אלע אַנדערע צוועקען, נור ניט פּאַר פּאַליטישע אויפֿקלעהרונג. פּאַליטישע פּעראיינען פון אַרבייטער זיינען נאָר ניט ערלויבט געווען... סאָציאַליזמוס און קאָמוניזמוס זיינען געווען פּאַר אונז אינגערע אַרבייטער פּאַלשטענדיג פּרעמדע בעגריפען. וואו ניט וואו, צ. ב. אין לייפּציג, זיינען געווען אייניצלנע פּערזאָנען, ווי פּוטטשע, וואַהלטייך און שניידער־שילינג, וועלכע האָבען געלייענט וווייטלינגס שריפטען, אָדער געהערט וועגען זיין סאָציאַליזמוס. אבער דאָס זיינען געווען אויסנאַהמען. אז עס זאָלען זיך האָבען געפונען אַרבייטער, וועלכע זאָלען צ. ב. האָבען געקענט דעם קאָנסטיטושאָן מאַניפעסט און זאָלען האָבען וואָס עס איז געוואוסט פון מארקס׳ און ענגעלס טהעטיגקייט אין די רעוואָלוציאָנס־יאָהרען אין רהיינלאַנד, דאָס האָב איך אין יענער צייט אין לייפּציג ניט געהערט, און אין לייפּציג האָט דאמאָלס געהערשט א שטאַרקער פּאַליטישער לעבען, ווארום לייפּציג איז געווען פּעררעכענט פּאַר איינע פון די הויפּט־קוואַרטירען פון ליבעראַליזמוס און דעמאָקראַטיע."

די ערשטע עפענטליכע פּערזאַמלונג, וועלכע בעבעל האָט בייגעוואָהנט איז געווען א פּאַלקס־פּערזאַמלונג, וועלכע איז צוזאַמענגערופען געוואָרען מיט דעם צוועק צו גרינדען א בילדונגס־פּעראיין. אויף יענער פערזאַמלונג האָבען געהאַלטען רעפעראַטען און בעוואוסטע פּאַליטיקער. וואַהלטייך און פּריטשע, צוויי ארבייטער האָבען אויך געמומען דאָס וואָרט. „איך בין ניט געווען איינפערשטאַנען מיט זייערע רעדען — דערצעהלט בעבעל — אבער מיר האָט אימפּאָנירט אז ארבייטער זאָלען אזוי שטארק אַרויס־טרעטען געגען געלעהרטע הערען און אין דער שטיל האָב איך זיך געוואונשען, אז איך זאָל אויך קענען אזוי רעדען ווי זיי."

דער פּעראיין איז געגרינדעט געוואָרען און בעבעל איז געוואָרען א מיטגליעד פון דעם פּעראיין. אין דיזען פּעראיין פּאַר בילדונג און אונטערהאַלטונג האָט בעבעל זיך פּערשריעבען אין דער אבטהיילונג פּאַר גזאנג אלס ערשטער באס, „וועלכען עס זינגט געוועהנליך יעדער איינער

וואָס האָט קיין שטים ניט". אין דיזען פּאַראַיין האָט בעבעל צום ערשטען מאָל געזומען דאָס וואָרט און גערעדט עפּענטלעך פאַר'ן פובליקום אייניגע מינוט. „א פרייַנד האָט מיר נאָכהער דערצעהלט, אז ביי מיין ערשטען אויפטרעטען האָט מען זיך אַרומגעקוקט ביי פערשיעדענע טישען און געפרעגט: וואַר איז עפּעס דער דאָזיגער, וואָס טרעט אזוי אויף?" אין דיזען פּאַראיין איז בעבעל באלד אויך געוואָרען פאָרזיצענדער אין צוויי אבטהיילונגען: פאַר פערגניגען און ביבליאָטהעק.

ביסמארק האָט אונטערדעסען איבערגעזומען די לייצעם פון דער פּריסישער רעגיערונג אין זיין האַנד און אלץ שטאַרקער זיי געזומען אָנציהען געגען די ליבעראלע אָפּאָזיציאָן. „די מעטאָדען, נאָך וועלכע ביסמארק האָט איצט געפּרובירט רעגיערען, האָט ער אָבגעלערנט פון לואי נאפּאָלעאָן, וועלכער האָט ווי א עכטער מיסטער פערשטאַנען אויסצונוצען די עקזיסטירענדע קלאַסענגעגענזעצען פאַר זיין סיסטעם אונטער דער הערשאפט פון אלגעמיינער שטימרעכט. עס האָט זיך באלד ארויסגעוויזען, אז אויך ביסמארק האָט געפּרובירט אויסצונוצען די ארבייטער־בעוועגונג פאַר זיינע אינטערעסען געגען די ליבעראלע בורזשואזיע."

צו יענער צייט איז אין לייפּציג, אין בערלין און אין ניראַנבערג כמעט צו דער זעלבער צייט אויפגעקומען די אידעע וועגען צונויפרופען אן ארבייטער־קאָנגרעס. בערלין האָט געשיקט איהר פערטרעטער, איינעם א מאלער אייכלער, נאָך לייפּציג, צו פיהרען פערהאַנדלונגען וועגען דעם. אין דעם קאָמיטעט האָט זיך געפונען אויך בעבעל. דיזער אייכלער האָט אָנגעפיהרט אן אגיטאַציאָן געגען די ליבעראלען און געוואלט איינרעדען די ארבייטער, אז ער וויים, דאָס בית־מארק איז בעריים אינצופיהרען אלגעמיינע, גלייכע וואהלרעכט און איז אויך בעריים צו געבען 60 ביז 80 טויזענד דאלאר צו גרינדען א קאָאפּעריישען פאַר מאשינענבויער זיינען דאָמאלס געווען די סמעטענע פון בערלינער ארבייטער און די אייגענטליכע לייבגווארדיע פון דער ליבעראלער פּארטיי. אויף אייכלער'ן איז געפאלען דער פערדאכט אז ער איז ביסמארק'ס אן אגענט. זיין פּאַרשלאג איז פערווארפען געוואָרען מיט אלע געגען איין שטים. זאָנדערבאר איז — זאָגט בעבעל — דאָס אייכלער האָט געפּרעדיגט אזוינע אידעען, וועלכע לאסאל האָט אין זעקס חדשים ארום ענטוויקעלט אין זיין ענטפער צום לייפּציגער קאָמיטעט, נור דאָס לאסאל האָט פאַרגעשלאָגען אלס גרינדער פון דיזע קאָאפּעריישאָנס א דעמאָקראטישען שטאָאט.

„אין יענע טעג איז דער נאָמען לאסאל געווען אונבעקאַנט. כאָטש ער האָט שוין אין אפּריל פון יענעם יאהר, 1862, געהאלטען א פאַרטראג, וועלכער איז עד היום אלעמען בעקאַנט אונטער דעם נאָמען „דאָס ארבייטער־פראגראם", און האָט שוין אין זעלבען יאהר געהאלטען זיינע פאַרטראגען איבער קאָנסטיטוציאָן. אז מיר זאָלען פון די אלע פאסירונגען ניט ווייסען, איז געקומען דערפון, וואָס קיינער פון אונז האָט ניט געלייענט קיין בערלינער צייטונגען. אלע אונזערע ידיעות איבער די פאסירונגען פון טאָג האָבען מיר געשעפט פון דער לייפּציגער פרעסע, נעמליך; פון דער דעמאָקראטישער מיטעל־דייטשער צייטונג, און וואָס זי פלעגט ניט ברענגען, איז געבליבען פאַר אונז פרעמד.

מארקס פלאָן איינצופיהרען דאָס אלגעמיינע גלייכע וואהלרעכט איז אפּען צו יענער צייט פראָפאַגאַנדירט געוואָרען פון זיין נאָהענטען יועץ און מיטארבייטער וואגענער. די אידעע וועגען איינפיהרונג פון קאָאפּעראטיוון אונטערנעהמונגען שטאמט פון לאסאל'ן, וועלכער האָט שוין אין יאהר 1862 זיך ארומגעטראָגען מיט דיזען פלאָן און, ווי עס ווייזט אוים, האָט זיין פרייַנדין און פערטרויטע, די גרעפין האטצפעלד, שוין בעצייטענס עס מיטגעטהיילט צו איהרע פרייַנד אין קאָנסערוואטיוון קרייזען. שפּעטער, וועו וואהלטייך איז געוואָרען לאסאל'ס סעקרעטער, האָט ער עכטעקט, וואָס פאר א צוויידייטיגע עלעמענטען עס האָבען ארומגערינגעלט לאסאל'ן. דיזעלבע זאך האָט אויך בעמערקט לייבקנעכט און ער האָט מתרא געווען לאסאל'ן ער זאל זיין פאַרזיכטיג מיט זיינע ארומיגע, ספּעציעל פאר ביסמארק'ן. אויף דעם האָט לאסאל געענטפערט: „ע, איך עם מיט ביסקארק'ן קארשען, ער בעקומט אבער די ביינער". אין וואגנער'ס עראינערונגען וועגט ערצעהלט, אז ער איז געשטאנען אין בעציהונגען מיט לאסאל'ן און די גרעפין האטצפעלד און אנדערע פיהרער פון די סאציאליסטען (שווייצער?). עס איז אלזא העכסט וואהרשיינליך, אז וואגענער האָט זיך דערוואוסט וועגען לאסאל'ס געדאנקען פון

איהם אליין, און עם מיטגעטהיילט אייבלעך."
ערשט אין יאהר 1878 האָט ביסמארק אליין בע־
שטעטיגט, אז אייבלער איז געווען א פאליציי־
אגענט.

„יעדענפאלס איז לאסאל'ס פערהאלטען זיך
צו ביסמארק'ן געווען א זאנדערבארע. געשטיצט
אויף זיין זאהר הויבער מיינונג וועגען זיך און
אויף זיין אונאבהענגיגע סאציאלע שטעלונג, האָט
ער געמיינט, אז ער קען פערהאנדלען מיט בים־
מארק'ן ווי א מאכט מיט א מאכט, נאָך פריהער
איידער ער האָט געהאט הינטער זיך א מאכט.
מיט וואָס דער שפיעל וואָלט ויך געענדיגט, דע־
ריבער דארף מען זיך ניט ברעכען די קאָפּ, וואָ־
רום לאסאל'ס טוידט, ענדע אויגוסט 1864, האָט
איהם בעזייטיגט פון פּארטנערשיפּ. ...יעדע־
פאלס איז לאסאל'ס פערקאהרען מיט ביסמארק'ן
פון יאהר 1864 געווען זעהר בעדענקליך און
האָט געקענט געוואגט ווערען נור פון א מאן
ווי ער. ליידער האָט ער דאמיט געגעבען א בי־
שפיעל אנדערע, וועלכע זיינען ניט געווען קיין
לאסאלס, האָט זיי אויפגעמונטערט זיך צוועק־
צולגאזען אויף קרומע וועגען. וועגען דעם
שפּעטער.

נאָך אייבלער'ס מפלה האבען די פערהאנד־
לונגען וועגען די צונויפרופונג פון אן ארבייטער־
קאנגרעס ניט אויפגעהערט. דאָך די ארבייטער־
דעלעגאטען זיינען אליין מעהר און מעהר אונצו־
פריעדען געוואָרען מיט דער האלטונג פון די
ליבעראלען צו די ארבייטער. דאָן האָט איינער
לעווע, דער גרינדער פון דער גרויסער וואפען־
פאבריג לעווע און קאמפאני, צוועקגעפיהרט די
דריי ליפציגער דעלעגאטען צו לאסאל'ן. „דא
האבען די דריי געפונען, וואָס זיי האבען געזוכט.
לאסאל האָט פערשטאנען זייערע פאדערונגען
און איז געווען בעריט זיי צו ערפילען. מיט
לאסאל'ן האבען זיי אבגעריידט, זא דער קאנ־
גרעס זאל אבגעלעגט ווערען, ביז ער, לאסאל,
וועט אויפשרייבען זיינע מיינונגען וועגען דעם
פלאן פון די ארבייטער אין דער מלוכה און אין
דער געזעלשאפט אין א בעזונדערער בראשורע,
און דער ליפציגער צענטראלקאמיטעט וועט
דיזע בראשורע פערשפרייטען."

אין אנפאנג נאוועמבער איז בעבעל ארויס־
געטרעטען פון צענטראל־קאמיטעט, וויל זיין
טהעטיגקייט אין בילדונגס־פעראיין האָט פער־
שלונגען אלע זיינע כחות און צייט. אן אויב־
פלום אין פעראיין האָט ער בעקומען א גרויסען
און כמעט אלע זיינע פאָרשלעגע פלענען אָנ־
גענומען ווערען.

5. לאסאל'ס אויפטרעטען און די רעזולטא־ טען דערפון.

„אנפאנג מערץ 1863 איז ערשיענען לא־
סאל'ס „אפענער ענטפער צום צענטראלקאמי־
טעט פאר די צוזאמענרופען פון אן אלגעמיינעם
דייטשען ארבייטער קאנגרעס אין לייפציג." מיט
אייניגע טעג פריהער האָב איך אויף דעם יום־
טוב פון בילדונגס־פעראיין עהאלטען א פעסט־
רעדע, אין וועלכער איך האָב זיך ארויסגעזאגט
געגען דאָס אלגעמיינע, גלייכע, געהיימע און
דירעקטע וואהלרעכט, וויל די ארבייטער זיינען
נאָך ניט דערוואקסען דערצו. דיזע מיינונגען
מיינע האָבען ארויסגערופען אן אונצופריעדענ־
הייט אפילו ביי מיינע אייניגע פרייַנד אין פער־
אין. דאָך בעזאָנדערס שטארק האָט די רעדע
אויסגענומען ביי מיין שפּעטערדיגער כלה און
פרוי, וועלכע האָט בעזוכט דיזע פערזאמלונג, צו־
זאמען מיט איהר ברודער. איך האָב אבער א
חשד, אז די פערזאָן פון רעדנער איז איהר מעהר
געפעלען געוואָרען ווי דער אינהאלט פון דער
רעדע, צו וועלכער זי איז געווען גאנץ גלייכ־
גילטיג."

לאסאל'ס ענטפער האָט אויף די ארבייטער־
וועלט ווייט ניט געמאכט דעם איינדרוק, וועל־
כען לאסאל אליין און דער ענגער קרייז פון זיינע
אנהענגער האבען ערווארט. איך אליין האָב
פערשפרייט א פאָר דוצען עקזעמפלארען פון
דיזער שריפט אין אונזער פעראיין, כדי אויך
דעם צווייטען צד צו לאָזען אויסהערען. פאר
וואָס דיזע שריפט האָט דאמאלס געמאכט אזא
שוואכען איינדרוק אויף דאָס רוב פון די ארבי־
שער וואָס זיינען געשטאנען אין דער בעוועגונג,
קען היינט אויסקומען פאר פיעלע זאנדערבאר.
און דאָך איז עס געווען גאנץ נאטירליך. ניט
נור די עקאנאמישע, זאנדערן אויך די פאָליטי־
שע צושטענדע זיינען געווען זעהר אבגעשטא־
נען... די ליבעראלע פרעסע, וועלכע האָט דא־
מאלס פיעל מעהר בעהערשט די עפענטליכע מיי־
נונג וויי איצט, איז בעפאלען אויף לאסאל'ן מיט
אזא אימפעט און מיט אזא עשריי פון צארן און
שפאָט, וויי עס איז ביז דאן נאָר ניט געהערט
געוואָרען. עס האָט נערעגענט אויף איהם מיט
פערזענליכע פערדעכטיגונגען און בעשימפונגען.
און דאָס וואָס די קאנסערוואטיוון בלעטער האָ־

בען איהם בעהאנדעלט גערעכטער און געלאסע־
נער, האט דעם קרעדיט פון איהם און זיינע
אנהענגער ניט געהויבען אין אונזערע אויגען.
און אז מיר דערמאנען זיך אז נאך היינט צו טאג,
נאך א האלבען יאהרהונדערט פון אנגעשטרענג־
טער אויפקלרונגס־ארבייט, געפינען זיך נאך
מיליאנען ארבייטער וואס לייבען נאך די קאפי־
טאליסטישע פארטייען, דאן האבען מיר זיך
ניט וואס צו וואונדערן, וואס די גרעסטע מאיא־
ריטעט פון די ארבייטער האט זיך פערהאלטען
סקעפטיש אין די 60ער יאהרען צו דער נייער
בעוועגונג. און דאמאלס זיינען דאך נאך ניט
געווען קיין סאציאל־פאליטישע ערפאלגען, וועל־
כע מען האט דערגרייכט שפעטער א דאנק דער
סאציאליסטישער בעוועגונג. פיאנירען זיינען
שטענדיג פארהאן נור וועניגע."

„אויף לייפציגער קאמיטעט האט לאסאל'ס
אויפטרעטען געהאט די ווירקונג דאס דער קאמי־
טעט האט זיך צושפאלטען. און צושפאלטען
האט זיך אויך דער פאראיין „פארווערטס", אויף
וועלכען דער קאמיטעט האט זיך הויפטזעכליך
געשטיצט: די מאיאריטעט האט זיך ערקלערט
געגען לאסאל. די מינאריטעט, מיט פריטשע,
וואהלטייך און דר. זאמער בראש האבען זיך
ערקלערט פאר לאסאל'ן. זיי זיינען געווארען
די אייגענטליכע טרעגער פון דער נייער בעוועג־
ונג." בערלין האט אויך לאנג זיך אין גאנצען
ענטזאגט פון דיזער בעוועגונג. אין א רייהע
אנדערע שטעדט האבען לאסאל'ס אידעען געפו־
נען א געוויסען אבקלאנג.

אבער די פערברייטונג פון די אידעען איז
געווען, ווי געזאגט, זעהר אלאנגזאמע און שווא־
כע, און האט זעהר וועניג געשטימט מיט די
האפנונגען פון לאסאל'ן און זיינע אנהענגער. די
הונדערט־טויזענד מיטגליעדער, וועלכע ער האט
געווארבלט האבען צו גרינדען דעם פון איהם
פארגעשלאגענעם אלגעמיינעם דייטשען ארבייי־
טער פעראיין, אין וועלכען ער האט געזעהן א
גרויסע פאליטישע מאכט, האט ער געהאפט אין א
גאנץ קורצע צייט צו בעקומען. עס האט אבער
נאך לאנג געדויערט איידער די סאציאליסטישע
בעוועגונג האט געקענט רעכענען אויף די צאהל
ארגאניזירטע אנהענגער.

ענדע מערץ האט דער לייפציגער קאמיטעט
אויף א גרויסער ארבייטער־פערזאמלונג זיך צו־
ריקגעצויגען און פארגעשלאגען דאס מען זאל
אויסקלייבען א נייעם קאמיטעט, וועלכער זאל
דעם פלאן לאסאל'ס וועגען די גרינדונג פון אל־
געמיינעם דייטשען ארבייטער־פעראיין אויס־
פיהרען. נאך זעהר א היסער דעבאטע האט די
מאיאריטעט זיך ערקלערט פאר דעם פלאן און
א קאמיטעט איז אויסגעקליבען געווארען. דר.
זאמער, פריטשע און וואהלטייך האבען דיזע
אויפגאבע בעקומען אנגעטרויט.

„דעם 16טען אפריל איז סוף כל סוף לאסאל
אליין געקומען אין לייפציג בכדי צו ריידען אויף
א גרויסער פערזאמלונג. די רעדע איז ער־
שיענען אונטער דעם טיטעל „צו דער ארבייטער־
פראגע". אונגעפעהר 4000 פערזאנען האבען די
פערזאמלונג בעזוכט. אבער א גרויסער טהייל
פון זיי האבען פערלאזען דעם זאל נאך איידער די
פערזאמלונג האט זיך געשלאסען. די ליבעראל־
לען האבען זיך פערזאמעלט אויף דער גאלעריע
אנטקעגען די פלאטפארמע און האבען דעם רעד־
נער אפט אונטערבראכען דורך צווישענרופען.
די פארבעריטונגען פאר דעם רעדנער זיינען
געווען ארויגינעלע. די בימה, ביי וועלכער לאס־
סאל איז געשטאנען, איז געווען אנגעפאקט מיט
ביבער, צווישען וועלכע עם האבען זיך נעפונען
גרויסע דיקע בענדער."

„לאסאל האט, ווי עם ווייזט אוים, זיך
נעריבט אז ער וועט געפינען א שווערע אפזוי־
ציאן, וועלכע ער וועט מוזען גובר זיין. דאס
איז אבער ניט געווען דער פאל. זיין פערזענלי־
כער אויפטרעטען איז ניט אלעמען געווען סימ־
פאטיש. הויך געוואקסען, א שלאנקע אבער
קרעפטיגע געשטאלט, איז לאסאל געשטאנען ביי
דער בימה זעהר ארויספארדערנדיג און אין דער
צייט פון רעדען האט ער באלד איין האנד באלד
די אנדערע אריינגעשטעקט אין די ארם־לעבער
פון זיין וועסט. נערעדט האט ער פלויסיג, אפט־
מאל אויף פאטעטיש, דאך איז מיר אויסגעקומען
אז ער פערטשעפעט זיך מיט'ן צונג. ער האט
געענדיגט אונטער די שטורמישע אפלאדיסמען־
טען פון א גרויסען טהייל פון דער פערזאמלונג,
אויף וועלכע אנדערע האבען נעענטפערט מיט
א פייפעריי."

„לאסאל האט זיך ניט בענוגענט מיט די
אפלאדיסמענטען פון די מאסען. ער האט גע־
לענט גרויס געוויכט אויף דעם צו האבען אויף
זיין זייט מענער אנגעזעהענע, מענער מיט איין־
פלום פון בורזשואזנעם לאגער, און ער האט זיך
נענעבען פיעל מיה אזוינע מענער צו געווינען."

* * *

מיט לאסאל'ס אויפטרעטען און מיט דער גרינדונג פון דעם „אלגעמיינעם דייטשען ארבייטער־פאראיין", וועלכע איז פארגעקומען דעם 23טען מאי 1863 איז געגעבען געוואָרען דער סיגנאל צו די פערביטערטסטע קעמפפע אין דער ארבייטער־וועלט, קעמפפע וועלכע האָבען אָנגעהאלטען א רייהע מיט יאָהרען און זיינען געוואָרען פון סצענעם וואָס שפּאָטען יעדער בעשרייבונג. די ערביטערונג איז געוואקסען מיט יעדען יאהר און אזוי ווי ארבייטער זיינען ניט געווהנהנט צו דעם טאָן פון סאלאָנען, זיינען גראָבהייטען און בעשולדיגונגען געפאלען פון אלע זייטען. ניט זעלטען פלעגט עס אויך קומען צו קלעפּ און געוואלט־סצענען."

„דער אייניציגער נוצען, וואָס איז ארוים פון דיזע מיינונגס־קעמפפע איז געווען דער, דאָס ביידע צדדים פלעגען מאכען די גרעסטע אנשטרענגונגען צו פערמעהרען זייער אנהענגער. אבער קראפט, געלד און צייט איז אין יענעם יאָהרצעהנדליג, אין וועלכען דיזע קעמפפע האָבען אָנגעהאלטען, פערשוונדעט געוואָרען אויף אונערהערטע אופנים כדי צו בעקעמפפען אייניג די אנדערע, צום פרייד פון די געגנער".

בעבעל אליין איז געבליבען ביי זיין בילדונגס־פעראיין, פון וועלכען ער איז באלד געוואָרען דער פּאָרזיצענדער, ביז דעם יאהר 1872, וועו ער האָט געמוזט זיך ארויסקלייבען אין טורמע, צו וועלכער ער איז פער'משפט געוואָרען, וויל ער האָט כלומרשט פּאָרבעריטעט א בונט געגען די דייטשע אימפּעריע.

(פאָרטזעצונג פאלגט)

דר. ק. פּאָרנבערג

איבער דער וועלט

(א סאָציאָלוסטישער איבערזיכט)

די אָבגעשטאָרבענע פּראָטעסט־בעוועגונג געגען יקרות און דער שטויגענדער יקרות. — דער קאָמפּף מיט'ן יקרות. — אויפגאָבע פון דער צוקונפט. — סטיכיזער און ארגאניזירטער קאָמפּף. — די פערשיעדענע אויסדרוקס־פארמען פון יקרות און די פערשיעדענע פארמען פון קאָמפּף. — חאלסוויל־יקרות און רוטוויל־יקרות. — דער געפּאָנטער בעפאל פון די אויזענבאָהנען אויף די פּאָקעטס פון פּאָלק. — טעפּט'ס אדמוניסטראציאָן און די אויזענבאָהן־גענעצגעבונג. — די קלוינלויבקויט פון קלוינבירגערלויבער סאָציאל־פּאָליטיק. — מעיאָר געינאָר און מעיאָר זוידעל. — א „נאַציאָנאַלע פּי־גור" ביי דער דויטשיגונגס־ארבייט פון זייער שטאָדאָלעס. — די ערנסטע ערפאָלגען פון מילוואָקער סאָציאליסטישע שטאָדט־פערוואלטונג. — דער סאָציאליסטישער פאקעל און די קאָפּיטאָליסטישע לאבוריסטען. — דער אבערגלויבען פון „פּאָפולערע" קאַנדידאטען און דער גלויבען אין א פעסטע וועלט־אנשויאונג. — רוסלאַנד אויף דער טאגעס־ארדנונג. — א סוף צו פינלאַנד'ס פרייהייט. — די עשרה מכות מצרים געגען די רוסישע אידען. — ערגער ווי אונטער פּלעהווע'ן. — א פערברעכערישע גלויבגולטיגקויט. — די אינגעוואנדערטע אידישע מאַסען און זייערע פּאָליטישען צ ודי רוסישע אידען. — א בעוועגונג, וואָס מוז געשאָפען ווערען. — דער יום־טוב פון דער „איד. ארב. וועלט".

נאָך פריש אין זכרון איז די גרויסע בעוועגונג געגען יקרות, וועלכע האָט זיך ווי א וויכער דורכגעטראָגען איבער'ן לאנד לעצטען ווינטער. וויפיעל קראפט, וויפיעל צינד־שטאָף פון אונציפעדעהנהייט און פּראָטעסט עס איז דאָס געלעגען אין דיעזען סטיכישען אויסדרוק פון פאָלקס־צאָרן געגען דעם אלין שטייגענדען יקרות! „פריש איז די ערצעהלונג, דאָך גלויבט זיך קוים". די פּראָטעסט בעוועגונג איז פונקט אזוי שנעל פערשוואונדען ווי זי איז געקומען, ניט איבערלאָזענדיג קיינע רעזולטאטען, קיינע שפּורען אפילו. און דער יקרות?

עס איז דיעזע טעג פערעפענטליכט געוואָרען די יעהרליכע סטאטיסטיקס פון „לייבאָר ביורא" וועגען די מקחים פון די סחורות. די סטאָטיסטיק ענדיגט זיך ביים חודש מערץ און זי

וווייזט, אז מערץ איז געווען דער טהייערסטער חודש. געראדע אויף מארגען נאך דער גרויסער פראטעסט בעוועגונג איז דער יקרות געווען אם העכסטען. די דורכשניטם־פרייזען פון מערץ 1910 זיינען געווען מיט 7½% העכער ווי אין מערץ 1909 און מיט 15½% העכער ווי אין 1908.

און ווייסט איהר, וועלכע סחורות עם האָבען בעזונדערם שטארק געשטיגען? דאָם זיינען געווען הויפטזעכליך נאהרונגסמיטלען. אקסען־פלייש האט געשטיגען פון פעברואר ביז נאוועמבער אויף 24 פראצענט, בוימוואל פון יאנואר ביז דעצעמבער — אויף 59,2 פראצענט. חזיר־פלייש אויף כמעט 37 פראצענט. פוטער פון מערץ ביז דעצעמבער אויף 53 פראצענט. ווינטער־ווייץ־מעהל פון יאנואר ביז יוני — אויף 44,2 פראצענט. מילך פון יוני ביז דעצעמבער — אויף 88,9 פראצענט. קויען פון יון ביז אקטאָבער — אויף 81 פראצענט.

דיעזער שטייגענדער יקרות איז געווארען איינע פון די ברענענדסטע סאציאל וואונדען אין דער גאנצער קאפיטאליסטישער וועלט. און מעהר איידער ערגער־וואו — ביי אונז אין דער לאנד פון אונבעשרענקטע נאטירליכע אוצרות, פון קאלאסאל קאפיטאלען און פון גרעסטען סאציאלען פראטשריט. מיט א טרויער־פאקעל וועלט די גאנצע משונה'דיגקייט און שרייענדע אונגערעכיגקייט פון דער עקזיסטירענדער קאפיטאליסטישער ארדנונג בעלויכטען דורך דיעזע אין א געוויסען זין נייע און איבערראשענדע וועגדונג אין דער סאציאל־עקאנאמישער ענטוויקלונג.

דער יקרות איז נאך ניט דערגאנגען צו זיין העכסטער מדרגה. ער געפינט זיך איצט נאך אין פראצעס פון שטייגען. און אזוי וויי שוין היינט צו טאג איז דיעזער שטייגענדער יקרות איינע פון די גרעסטע מכות, איז שוין אפשיטה, אז א ביסעל שפעטער, אין די נעכסטע פאר יאהר, וועט דער קאמפף געגן יקרות וועלן איינע פון די ברענענדסטע סאציאל־פאליטישע אישוס.

די סאציאליסטישע פארטייען אין אייראפא געהען שוין ביסלעכווייז אריבער אויף דיעזען וועג. די דעמאנסטראציאנען און פראטעסטען געגען קינסטליכע פערטהייערונג פון די לעבענס־מיטעל זיינען ביי דער דייטשער סאציאל־דעמאקראטיע ניט קיין נאווינע. די עסטרייכישע סאציאליסטען האבען דערפון געמאכט א ספעציעלע אישו.

די אמעריקאנער כאציאליסטישע פארטיי האט דאָ פאר זיך א נייעם פעלד ווי צו קומען צו די מאסען.

פאר פיעלע וועט וואהרשיינליך דער מיסערפאלג פון דער גרויסער אנטי־יקרות בעוועגונג פון לעצטען ווינטער זיין אורזאכע נעווג כדי מיט א בילליגען סקעפטיציזמום זיך צו וועלען אב'פטר'ן פון דער גאנצער זאך. אבער וועז מיר בעטראכטען א ביסעלע ערנסטער די זאך מוזען מיר זיך איבערצייגען, אז דער גאנצער מיסערפאלג פון דער אנטי־יקרות בעוועגונג איז געקומען פון איהר סטיכישען אונארגאניזירטען, אונסיסטעמאטישען כאראקטער. די מענשען האָבען זיך פארגעשטעלט די גאנצע זאך גאנץ לייכט. זיי האבען געמיינט אז „שטורמאם" קען מען ארונטערריסען דיעזע נייע פעסטונג פון קאפיטאליסטישער עקספלואטאציאן און פרא־פיט־מאכעריי. דאָם איז א שעדליכער טעות. פונקט אזוי ווי דער שטענדיגער יקרות געהט זיך זיין וועג אנהאלטענד פארוועדס, אזוי מוז אויך דער קאמפף געגען איהם געפיהרט ווערען אנהאלטענד, סיסטעמאטיש.

די יקרות־סטאטיסטיק וווייזט אן אויף א זעהר כאראקטעריסטישע איינצעלהייט. ניט נור זיינען די האלסייל און ריטייל פרייזען וווייט איינע פון די אנדערע, זאנדערען זיי געהען ניט שטענדיג האנד אין האנד. ניט אלע מאל קומט אן ענדערונג פון ריטייל פרייזען גלייך נאך אן ענדערונג פון האלסייל פרייזען, און ניט אלע מאל קומען דיעזע ענדערונגען פאר אין דער זעלבער פראגרעסיאן. דאם וווייזט, אז דער קאמפף געגען יקרות האט פערשיעדענע פארמען. אין דער צייט וועז דער קאמפף געגען דעם האלסייל יקרות טראגט מעהר די פארמע פון א פאליטישער בעוועגונג און מוז אויסגעקעמפפט ווערען אין די לעגיסלאטורען, קען דער קאמפף געגען ריטייל־יקרות מיט גרויס ערפאלג געפיהרט וועדרען דורך די ארגאניזירונג פון קאאפעראטיוון אונטערנעהמונגען. אין דיעזער פארמע טראגט

דער קאמפף מעהר דעם כאראקטער פון עקאנא־מישער זעלבסט־הילף.

עס זיינען ניט נאר די פּראַטעהר פון די מאסען, וועלכע מוזען די יקרות־פראגע מאכען פאר א קאמפּפּס־אישו, זאנדערן אויך די קא־פּיטאליסטישע פּאַרטייען און די רעגיערונג קע־נען זיך אין גאנצען ניט בעפריין פון דער פּפליכט זיך צו שטעלען אין וועג נעגען די סים־טעמאטישע קינסטליכע פערטהייערונג פון לע־בענסמיטעל.

זאגאר טעפּט און זיין רעגיערונג — וועל־כע קיינער קען ניט בעשולדיגען אין צו גרויסע זארג פאר די מאסען נעגען די קלאסען — האבען זיך נעזוהען גענוואונגען צו מאכען א סטאפּ צו איינע פון די פּארמען פון קינסטליכע פערטהי־ערונג פון לעבען, כדי דורך דעם צו געווינען כאטש וויפיעל עס איז פּאפּולאריטעט ביים פּאלק.

דער אינדושאנקשאן פון דער רעגיערונג נעגען די אייזענבאהנען, וועלכע האבען זיך נע־קליבען צו מאכען א פעראיניגטען בעפאל אויף דאם פּאלק, די וויטערדיגע קאנפּערענצען און דער וואפענשטילשטאנד, צוזאמען מיט דעם נייעם נעזעץ וועגען די אייזענבאהנען — זיינען געווען פאר טעפּט׳ם אין גאנצען דיסקרעדיטיר־טע אדמיניסטראציאָן א שטארקע איינשפּריצונג פון פּאפּולאריטעטם־סערום. און נעשעהן איז דיעזע איינשפּריצונג מעהר אונטער דעם דרוק פון דער אלגעמיינער אונצופּריעדענהייט.

באמת איז דאך דער נעפּאלגעווען בע־פאל פון די אייזענבאהנען געווען נור איינע פון די פּארמען , איינער פון די אויסדריקע פון דעם קינסטליך אריסגערופּענעם יקרות אין דער גאנ־צער ביז איצט זעהר שוואכליכער— קאמפּף מיט די אייזענבאהנען־מאנאפּאל דורך די נאציאנאל נעזעצנעבונג איז דאך בעצם א התחלה פון אן ערנסטען קאמפּף נעגען יקרות אויפ׳ן וועג פון נעזעץ. אבער עס איז שוין דער טרויעריגער שיקזאל פון יעדע קלייניבירגערליכע סאציאל־פּאליטיק, אז זי בלייבט שטעהן ביי דער „התחלה" און אז זי פערליירט זיך אין קלייניג־קייטען, ניט זייענדיג אימשטאנד ארומצוגעהן־מען א ערשיינונג בריייטער און טיפער.

אויך דער ערנסטער קאמפף נעגען יקרות בכלל וועט מוזען אויפגענומען ווערען פון פער־טרעטער פון די גרויסע פראַלעטאריישע מאסען. דער אומשטאנד וואס ביי אונז אין לאנד זיינען די בריייטע פראַלעטאריישע מאסען ניט די ערש־טע נור די לעצטע צו בילדען אן אייגענע פּאליי־טישע מאכט, האט ביז איצט שוין פערשאפט ניט וועניג צרות און פלאגען און וועט נאך לאנג זיך לאזען פיהלען צוריקהאלטענדיג דעם סא־ציאל־פּאליטישען פּארטשריט פון לאנד.

אלם טיפישער ביישפּיעל פון דעם, וואס פאר א טיעפּער תהום עס ליגט צווישען קליינ־בירגערליכע סאציאל־פּאליטיק — ווי ערנסט אזן עהרליך זי זאל ניט זיין נעמיינט — און בריייטער פראַלעטאריש־סאציאליסטישער פּאליטיק קען דיעזען דער פערגליייך צווישען די צווויי „רע־פּארם" שטאדט־פערוואלטונגען, ניו יארק און מילוואקי.

דער ניו יארקער מעיאר ג׳יינאר איז א „נאציאנאל" פיגור. מען האט איהם נאך פאר צווויי יאהרען נעהאלטען פאר א פאסענדען פרע־זידענט־קאנדידאט. קיינער קען אויך ניט לייי־קענען אז ער איז א מאן מיט א שטארקער האנד, מיט א זעלבסטשטענדיגען כאראקטער און אז ער האט אן ערנסטען פערלאנג אבצורייניגען די שטאדאלעם פון ניו יארקער שטאדט - פערוואל־טונג.

שוין א האלב יאהר ווי ער ארבייט זעהר אנ־געשטרענגט , שוין א האלב יאהר ווי ער רייניגט און רייניגט און... מיט יעדען טאג דערווייסט מען זיך אז די שטאדעלעם זיינען נאך אלץ און נאך טיפּ פערשמוצט.

א האלב יאהר ווי דיזע „נאציאנאל" פיגור שטעהט ביים רודער און מיר וויסען נאך פון איהם עד היום קיין זאך ניט, וואס ער פלאנעווענט זאגאר פון בלייבענדען פּארשריטליכען וועגטה. די שטאדאלעם האט ער ניט אויסגערייניגט און אויב ער וועט אפילו זיי אויסרייניגען איז עס אויך אויפ א ווייל, וואהרים די סיסטעם איז די אלטע, די אדרדנונגען, די מענשען, די סביבה פון קאַרופּציאָן — די אלטע.

גיינאר האט זיך אזוי פערטיעפט אין זיין רייניגונגס־ארבייט ; ער האט זיך אזוי פערלא־רען זאגאר, אז ער האט פאר זיך מעהר ניט קיין פרייע פערספּעקטיוו, ער פערליערט זיך אין קליינליכקייטען און האט פערגעסען נאר אן דעם אז עס זיינען נויטיג פרינציפיעלע רעפארמען איז

דער גאנצער סיסטעם פון ניו יאָרקער זעלבסט־פערוואַלטונג.

די שטאדאלעם אין מילוואָקער שטאדט־פערוואַלטונג זיינען געווען ניט וועניגער פער־שמוצט ווי אין ניו יאָרק. זיי זיינען אפילו ניט אזוינע גרויסע, אבער די קאָרוצפּיאָן איז דאָרט געווען ניט קלענער. פאר די נייע בעלי־בתים אין מילוואָקער סיטי האָל איז די רייניגונס־ארבייט גאָר ניט אָנגעקומען אזוי שווער. ווי מען הערט איז שוין אין די אייניגע וואָכען דורך איין גרויסען קעהר אויסגערייניגט געוואָרען די קאָרופּציאָן.

די מוחות, די כוחות וועלען אוועקגענעבען אין מילוואָקער שטאדט־פערוואַלטונג שוין היינט אויף דעם צו שאפען נייע רעפאָרמען, פאָרט־שריטליכער צו מאכען די גאנצע סיסטעם פון דער שטאדט־פערוואַלטונג; און אויך אין דיזען הינזיכט איז שוין פיעל דערגרייכט געוואָרען און נאָך בעדייטענדערעם ווערט פאָרגענומען און גענאָנעוועט.

און דאָך איז זיידעל ניט קיין „נאציאָנאל־פיגור" און פּרעטענדירט גאָר ניט — ווי דאָס טהוט גיינאָר — אויף די קרוין פון א „העלד".

פון וואַנען קומט דיזער אונטערשיעד? צו „רעוואָלוציאָנער" זיינען דאָך אונזער מילוואָקער געגנאָסען בשום אופן ניט. „שטורמאָם" נעהמען זיי ניט. זיי זיינען דאָך אונזערע סאָציאָליסטי־שע פראָקטיקער מיט זעהר א שטארקער אָפּאָר־טונסטישער צופּאַרבונג. פאר וואָס־זשע זיינען זיי געווען בכח שוין אין די אייניגע וואָכען אויף אזוי ווייט אריבערצויאָגען גיינאָר'ן מיט אַל־ע זיינע „קעמפּפע" אז די אויגען פון גאנצען לאנד וועלדען זיך צו זיי?

דער תירוץ איז — אין ניו יאָרק האָבען מיר פאר זיך א טיפּישען קליינבירגערליכען סאָציאָל־פּאָליטיקער. אין מילוואָקי — פּראָל־טאַרישע סאָציאָליסטען. דער קליינבירגער זעהט נור קליינליכעם און בענוגענט זיך דער־מיט. דער סאָציאָליסט ווי אָפּאָרטוניסטיש ער זאָל ניט זיין — פיהלט זיך דאָך פערפליכטעט צו שטרעבען צו גרויסעם. דער גרויסער סאָציא־ליסטישער אידעאָל שטעהט פאר זיינע אויגען ווי א לייכטענדער פאקעל און ווייזט איהם דעם וועג צו סאָציאָליזם פּאָרטשריט, צו ריינער דעמאָקרא־טיע, צו רעכט און גערעכטיגקייט.

עס איז די טבע פון אמת — זאָגט ערגעץ־ווו ספּינאָזא, דאכט זיך — דאָס ער בעליכט זיך אין דעם שקר. דער סאָציאָליזמוס וויזענ־דיג די מענשען א אידעאָלען צושטאנד פון דער געזעלשאפט גיט זיי די מעגליכקייט צו קענען לייכט אויסגעפינען די אונאָרדנונגען און לויג־גערעכטיגקייטען פון די עקזיסטירענדע צושטענ־דע. אָהן דעם לייכטעדען פאקעל פון א סאָציא־לער אידעאָלער געזעלשאפט אין גאנץ לייכט צו פערליערען זיך אין דעם פינסטערען לאבירינט פון די פיעלע אונאָרדנונגען און די עקזיסטירענדע צושטענדע, און דאָס איז אויך דאָס שיקזאל פון די מייסטע קליינבירגערליכע פּאָליטיקער און פון מיאיר גיינאָר בתוכם.

דער פּארטיי־קאָנגרעס אין שיקאָגא, וועגען וועלכען די לעזער וועלען געפינען אין דיזען נו־מער א זאכליכען, זעהר אָביעקטיוון בעריכט פון אונזער קאָנדידאט אין ניינטען קאָנגרעשיא־נאל דיסטריקט געג. מאיר לאָנדאָן, איז ניט געווען קיין גליקסקינד.

שטיפמוטערליך האָבען דעם קאָנגרעס בע־האנדעלט זיינע פאטערס, די נייש־אָנאל קאָמיטע און דער נייש־אָנאל אפּיס. זיי האָבען ניט גע־מאכט די נויטיגע הכנות, ניט געדרוקט קיין רע־פּאָרטען, קיין טאָגעסאָרדנונג אפילו ניט. שטיפ־מוטעריש האָט איהם בעהאנדעלט די סאָציאָלי־סטישע פּרעסע. קורצע בעריכטען, פערקרי־פּעל־טע בעריכטען אריבערגענומען איינע פון די אנדערע, דאָס איז אלץ וואָס מיר האָבען בעקומען פון אונזערע ניו יאָרקער גרויסע און אנדערע קליינע צייטונגען — מיט אויסנאהמע פון שי־קאָגא „דיילי סאָשעליסט".

זאָגאר די וויכטיגסטע רעזאָלושאן פון דיזען קאָנגרעס, הילקוויט'ס סובסטיטוט איז פערקרי־פּעלט און פערדרעהט געוואָרען אזוי, אז הילקוויט אלין האָט געמוזט בעטען די סאָציאָליסטישע צייטונגען אין א וואָך צרום נאכ'ן קאָנגרעס צו ברענגען דיזען סובסטיטוט ריכטיג.

דיזע זעהר מאנגעלהאפטע בעריכטערשטא־טונג האָט געגעבען די שונאים פון דער פּארטיי א פריי האנד צו שרייבען וועגען קאָנגרעס אלין וואָס זייער פערגאָלטע הארץ האָט זיך פערגלוסט.

די מייסטע אטאָקעס זיינען געריכטעט געווען אין אונזער אידישער פּרעסע געגען דעם בעשלום וועגען אימיגראַציאָן. דיזע אטאָקעס קענען

אבער בשום אופן ניט אנערקענט ווערען ניט פאר געוואלט און ניט זאגאר פאר בעזאנדערס ערנסט און עהרליך.

די פערבינדונגסטע פיינד וואלטען דאך גע־מוזט צוגעבען, אז הילקווים סובסטיטוט זאגט זיך דאך ארויס גאנץ קלאר און דייטליך געגען די אויסשליסונג פון וואלבע עס איז ראסע אדער נאציאן און דאס איז דאך געווען ווי געט. לאנדאן ערקלערט גאנץ דייטליך — די אינצינג פראגע וואס איז איבערגעלאזען געווארען פאר דיזען קאנגרעס צו בעשליסען.

די שונאים פון דער פארטיי וואלטען דאך דארפען צוגעבען — אויב זיי וואלטען נור וועלען זיין עהרליך און ערנסט — דאס די אויסנאהמען וואס ווערען געמאכט אין דיזען „סובסטיטוט" די אויסשליסונג פון אימפארטירטע סקעבס, גע־פינען זיך אויך אין שטוטנארטער רעזאלוציאן. און אם כן מה רעש? וואס קאבען זיי זיך אזוי? וואס גיט זיי די מארשלישע רעכטפערטיגונג פאר זייערע ביטערע אטאקעס און שימפוועדטער?

דער אימישטאנד, וואס די ווייסקאנסינער געגאסען האבען זיך אונטערגעשריבען און זיך פרייסגעזאגט געגען אזיאטישע אייניואנדערונג איז דאך אין בעסטען פאל אן ארגומענט געגען די וויסקאנסינער געגאסען, וועלבע האבען קיין־מאל זיך ניט אויסגעזייכענט מיט א בעזאנדערער שטארקער עהרפורכט צו בעשליסע פון די קאנ־גרעסען. און ווען דער בעשלוס וואלט געווען נאך קלאהרער, וואלט וואהרשיינליך די ווירקונג אויף די וויסקאנסינער געגאסען געווען אלץ דיזעלבע.

אין אמת'ן פערדינט דער קאנגרעס ניט קיין זעהר שטארקע קריטיק פאר דאס וואס ער האט בעשלאסען. זיינע בעשליסע שטעהען אין איינקלאנג מיט די פרינציפיען פון דער אינטער־נאציאנאלער סאציאלדעמאקראטיע, אין איינ־קלאנג מיט די אייגענע טראדיציאנען.

די שוואכסטע זייט פון דיזען קאנגרעס בע־שטעהט אין דעם וואס ער האט ניט בעשלאסען, אין דעם וואס ער האט ניט גענאט מוטה, ענער־גיע און ענטשיידענהייט גענוג צו נעהמען שטע־לונג צו די ברענענדע אישוס פון פאליטיש־סאציאלען לעבען און האט זאגאר מורא גענאט זיך אנצוריהרען אן ריכטיגען וואונד — אן די פראגע וועגען א לייבאר פארטי.

דיעזע וואונד האט געקענט געעפענט ווערען אין שיקאגא, און וויל דאס איז ניט געשעהן, איז די הויפט־בעדייטונג פון קאנגרעס פערלאהרען גענאנגען. און די אינערליכע מיינונגס פערשי־דענהייטען אין דער פארטיי און די פערשיעדענע שטרעמונגען וועלבע זיינען בלי ספק פארהאנדען אין דער פארטיי — האבען ניט געקענט אויפ־געקלערט און אויסגעליטערט ווערען. און דאס איז א גרויסער שאדען.

רוסלאנד איז וויעדער געוואהרען א תושב אין די קאלומס פון די צייטונגען. דאס איז ניט קיין גוטער סימן. און נאך ערגער איז וואס די אורזאכע פון דיזען נייעם אינטערעס צו רוסלאנד זיינען די קלייניע „פרעמדע" פעלקער, די „אינא־האדצעס", הויפטזעכליך די פינען און די אידען.

מיט די פאליטישע זעלבסטשטענדיגקייט פון פינלאנד האט די „קאנסטיטוציאנעלע ארד־נונג" אליין א סוף געמאכט. די שוואהצע דומא האט זיך מישב געווען אז זי קען בעסער ווירקען די נויטען און פערשטאהן די געפיהלען און בע־דירפניסע פון פינלאנד, אויך איידער די פינישע געזעצגעבענדע קערפערשאפטען און זי האט אין דיזען זינען אנגענומען א געזעץ, וועלבע ניט איהר די אויטאריטעט צו בעשליסען איבער די וויכ־טיגסטע פראגען פון פינלאנד'ס לעבען און שיקזאל.

מיט די אידען געהט עס נאך פיעל עהרגער. דא ווערט געארבייט אויף אלע כלים. די דומא פון וועלבער מען האט געפאדערט און זאגאר ערוואהרט די אבשאפונג פון דער „טשערטא", זי לאזט ניט דורך קיין געלעגענהייט צוצושטעלען דעם אלטען ניקאלאיווסקען צושריפט „קראמע יעוורעיעוו". וואס פאר אן אינסטיטוציאן עס ווערט ניט געשאפען, וואס פאר א געזעץ עס ווערט ניט אנגענומען, דיזע סטערא־טיפע פראג פון דער אלטער דעספאטיע ווערט צוגעוועצט.

זיך ניט בענוגענדיג דערמיט איז דער גאנ־צער אפפאראט פון דער אדמיניסטראציאן גזעזעצט געווארען אין בעוועגונג כדי אויסצורייניגען די אינערליכע גובערניעס פון „הייליגען" רוסלאנד פון די אידען. מען טרייבט, מען יאגט פון אי־בעראל, פון שטאדט און דארף. מען טרייבט, מען יאגט מיט אן אונערהערטען אימפעט, הארצ־לאזיגקייט און ברוטאליטעט.

די איצטיגע פערפאלגונגען געגען אידען וואלטען נאך זייער גרויזאמקייט און נאך דער

געוויסער צאָהל פון זייערע קרבנות גאָנץ לייכט זיך געקענט מעסטען מיט די שוידערליכסטע גזרות פון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען אין פון פֿאַלהוועם צייטען.

זיי זיינען אָבער לויט זייערע ווירקונגען נהך פיעל ערגער אייבער יענע. וואָרים פאַר דיזע יאָהרען איז ניט נור דער סאָציאַל־עקאָנאָמישער מעמד פון די אידען געוואָרען ערגער, זאָנדערן, זייער גייסטיגער צושטאַנד איז געוואָרען טרויעריגער: אזא יאוש, אזא זאָרט פינסטערע האָפנונגסלאָזיגקייט ווי עס הערשט איצט ביי אידען מכח זייער צוקונפט אין רוסלאַנד האָט נאָך קיינמאָל ניט געהערשט. פריהער האָט מען כאָטש אויף די רעוואָלוציאָן געהאָפט. פריהער האָט מען כאָטש אין די אינטעליגענץ גע־זוכט פרייַנד. איצט אָבער ערוואַרטען אידען קיין זאַך ניט אוּן האָפען אויף קיין זאַך ניט. אוּן דער נייער אויסברוך פון בלוטיגע מערדע־רייען געגען אידען שפּיעלט זיך אָב אין אַן אטמאָספערע פון שטילקייט אוּן טוידטליכען אינדיפערענטיזמום.

צו אונזער אייגענער שאַנדע מוז געזאָגט ווערען אז אויך דאָ ביי אונזערע איינגעוואַנדערטע מאָסען האָט דיזער נייער אויסברוך פון אידען־פערפאָלגונגען ניט ארויסגערופען דעם אינטערעס אוּן ניט געמאַכט די ווירקונג ווי אמאָל. צי קומט עס דערפון, וויל די נייע אונגליקען אויף טויזענדער אידען קומען דורך די „געזעצליכע" הערשער פון רוסלאַנד? צי קומט עס דערפון וויל אויך ביי אונז זיינען די נערוועז טעמפּ געוואָרען? יעדענפאַלס איז די קאָלטקייט, דער אינדיפערענטיזמום זעהר א טרויעריגער.

די אמעריקאַנער אידען מוזען אין יעדער הינזיכט און צו יעדער צייט בעטראַכט ווערען אלס א וויכטיגער פעסטונג פאַר'ן גאַנצען אידישען פאָלק. די אמעריקאַנער איינגעוואַנדערטע אידישע מאָסען האָבען ניט געטאַרט זיך אין גאַנצען פערלאָזען אויף די „דיפלאָמאַטישע" פערהאַנדלונגען פון „אמעריקען דזשואיש" קאָמיטע.

א בריטע בעוועגונג פון פאָלקס־פּראָטעסט אוּן שריייענדע דעמאָנסטראַציאָנען געגען דיזע אלע ברוטאַליטעטען פון דער „נייער" אָרדנונג אין רוסלאַנד האָבען היינטצוטאָג מעהר בעדיי־טונג אוּן וואָלטען מעהר געקאָנט ווירקען ווי אין די פאַר־רעוואָלוציאָנערע צייטען. זי איז בע־זאָנדערס אַם פּלאַץ, וויל די נייע פערפאָלגונגען קומען דאָך דירעקט פון דער רעגיערונג.

אזא פּראָטעסט־בעוועגונג וואָלט ניט נור געקענט האָבען א ווירקונג אויף רוסלאַנד, זי וואָלט געשאַפען א געוויסע בעסערע שטימונג פאַר די אידישע אימיגראַציאָן אַהער. דאָס אמעריקאַנער פּאָלק וואָלט זיך דורך אזא בריטע פּראָטעסט־בעוועגונג איבערצייגט, אז די אידישע אימיגראַנטען פערדיענען א בעזונדערע בהאַנדלונג, וויל זיי זיינען דירעקטע קרבנות פון א בלוטיגער דעספּאָטיע.

אזא בריטע פאָלקס־בעוועגונג וואָלט גע־קענט שאַפען אויף די נויטיגע הילפס־מיטלען פאַר פיעלע אונגליקליכע.

אן אלגמיינע בריטע בעוועגונג פון פאָלקס־פּראָטעסט מוז געשאַפען ווערען. און וואָס פרי־הער אלץ בעסער. מען דאַרף ניט פערגעסען — אז די רוסישע חיה רעה האָט זיך נאָך ניט בערוהיגט, נאָך קאָשעט די שווערד, נאָך הענגט דער חלף איבער די קעפּ פון אונזערע זעקס מיליאָן ברידער אין רוסלאַנד און מיר דאָ אין אמעריקא מוזען קומען זיי צו הילף. אונזער קאָלטקייט, אונזער גלייכגילטיגקייט צו די רציחות, וואָס געהען איצט פאַר געגען אידען אין רוסלאַנד איז פאַר אונז א שאַנדע און א פערברעכען.

דעם 12טען יולי פייערט די „אידישע אר־בייטער וועלט" איהר דריטען געבורטסטאָג. די ערשטע צוויי יאָהר זיינען אין לעבען פון א סאָ־ציאָליסטישער צייטשריפט בכלל שוועריע יאָהרען, פול מיט מאַטעריניש און קאַמפּף פאַר עקסי־סטענץ. אויך „די אידישע ארבייטער וועלט" האָט געהאַט שווער צו קעמפּפען מיט דער נויטה און מיט אַנדערע שטערונגען ביז זי איז מאַטעריעל געוואָרען פעסט און געזיכערט און ביז זי האָט זיך מאַראַליש דערשלאָגען צו דער הויכער מדרגה פון אלגעמיינער אנערקענונג און אכטונג, וועלכע זי גענייסט היינט צוויישען די אידיש־סאָציאָליסטישע שריפטען.

מיר וויל־ען האָפען, אז די יאָהרען פון שוועי־רער מאַטעריעל־ער זאָרג זיינען פאַר „די אידישע ארבייטער וועלט" שוין פאַראיבער, און דאָס זי וועט קענען פון דריטען יאָהר מיט א רוהיגען קאָפּ אנגעהן וויייטער אין איהר אויפקלעהרע־דער סאָציאָליסטישער ארבייט, אין וועלכע די אידישע פּראָלעטאַריער מאָסען נויטיגען זיך אזוי שטאַרק!

די צוקונפט

Vol. XV. AUGUST, 1910. No. 8.

דר. מאקסים אנין

קלאַס און נאַציאָן

1.

ס איז אַן אַלטער כּלל, אז די וויסנשאפט געהט נאָך דעם לעבען און ענטוויקעלט זיך צוזאמען מיט איהם. טהעאָרעטישע פראבלעמען—בעזאָנדערס אין דער סאָציאָלאָגיע — וואקסען ארוים און וועקסען דערפאר אויך פערענטפערט נאָר דאָרטען, וואו זיי פערלאָנגען א פראקטישען ענטפער. און צו די שוועירסטע און פערפלאָנטערטסטע אויפגאבען פון דעם היינטיגען סאָציאָלעבען געהערט אָהן ספק די פעראייניגונג פון דעם נאציאָנאַלען און דעם קלאַסענמאָמענט; דער סינטעז פון נאציאָן און קלאַס פערנעהמט דערפאר אזא וויכטיגען אָרט אויך אין דער נייעסטער סאָציאָלאָגישער ליטעראטור.

יעדע בעזונדער, אי דער קלאַס אי די נאציאָן, האָבען שוין פון לאַנגע צייטען בעשעפטיגט דעם טהעאָרעטישען גערדאנק. אָבער ערשטענס האָט מען זיך בעשעפטיגט בעזונדער מיט יעדער פון זיי — קיין בריק צווישען זיי האָט מען ניט געבויט און אפילו ניט געפרואווט בויען; צוויטענס האָבען זיך מיט זיי געהאָט בעשעפטיגט פערשיעדענע סאָציאָלע עלעמענטען — עס איז דאָ פאָרגעקומען אזוי צו זאָגען א סאָציאָלוויסנשאפטליכע ארבייטס־טהיילונג: די בורזשואזע אידעאָלאָגען האָבען זיך הויפטזעכליך פערנומען מיט דער נאציאָנאַלער פראגע און דער פראָלעטאריאט מיט די סאָציאָלע קלאַסען־ערשיינונגען. אָט די „ארבייטס־טהיילונג" האָט, פערשטעהט זיך, טיעפע וואָרצלען אין דעם סאָציאָלען לעבען גופא.

וועגען קלאַס און קלאַסענקאמפף — די צוויי בעגריפען זיינען ענג און אינערליך פערבונדען — רעדען קודם כל די, וואָס שטרעבען דורך דעם קאמפף צו פערענטפערען זייער סאָציאָלע פראגע. דערפאר געפינען מיר דעם אָנהויב פון דער איצטיגער פראָלעטאריישער טהעאָריע פון קלאַסענקאמפף שוין ביי די אידעאָלאָגען פון דער יונגער בורזשואזיע, ווי למשל גיזאָ, צו דער צייט פון דער אָנהאָלטענדער פראָנצויזישער רעוואָלוציע. אָבער ווי נאָר דאָס פראָלעטאריאט האָט אָנגעהויבען זיין קאמפף געגען די בורזשואזיע, האָט זי אויפגעהערט צו רעדען וועגען קלאַס — זי וואָלט איצט וועגען די קלאַסענטהיילונג בכלל פערגעסען — און אָנגעהויבען דרשה'נען וועגען נאציאָן, וועגען נאציאָנאַלען קאמפף און נאציאָנאַלע אחדות...

מען קען, פערשטעהט זיך, ניט רעדען וועגען בורזשואזער אריפמעטיקע אָדער פראָלעטאָרישער געאָמעטריע — אָבער, אז עס איז מעגליך און עס איז טאקע פאָראן א קלאַסענשטאַנדפונקט אין די סאָציאָלע וויסנשאפטען — דאָס קען מען ניט אבלייקענען. די דערמאָהנטע „אַרבייטסטהיילונג" בנוגע צו נאציאָן און קלאַס איז אין אָנהויב געגאנגען אזוי וויט, אז די ערשטע

אידעאלאגען פון דעם פראלעטאריאט זיינען געווען איבערצייגט, אז נאציאן און נאציאנאלע ערשיינונגען זיינען בכלל, לויט זייער עצם נאך, ריין בורזשואזע ענינים, וואס דארפען דעם פראלעטאריאט גאר ניט קימערן און וואס קענען נאר „פערדונקלען זיין קלאסענבעווואוסטזיין". (וויפיל דעמאגאגיע מען האט אויף דעם געביעט פון דער נאציאנאלער פראגע געטריבען מיט אט דער „פערדונקלונג" !...). און אפילו היינטיגען טאג קען מען נאך הערען אזוינע מיינונגען, בעזונדערס צווישען די סאציאליסטען פון יענע נאציאנען, וואס ווייסען פון קיין נאציאנאלע אונטערדריקונג און פון קיינע נאציאנאלע פראבלעמען ניט. אבער נאך אפטער קענט איהר דאס הערען פון אסימילאטאריש־געזינטע סאציאליסטען פון די אונטערדריקטע נאציאנען. עס איז שוין אזוי די פסיכאלאגיע פון דעם רעגאטען צו זיין הייליגער פאר דעם פאפסט גופא און „קעניגליכער" פאר דעם קעניג... דאך אויב אט דיעזע מיינונגען שטאמען ביי דיעזע אסימילאטאריען פון זייער נאציאנאלער קראנקהיט, שטאמען זיי ביי די נארמאל־לעבענדע נאציאנען פון זייער נאציאנאלער גזונדהיט. — ווי לאנג דער מענש איז געזונד, קלעהרט ער דעריבער בכלל ניט, אבער אז ער ווערט קראנק — דאמאלס ערשט פיהלט ער, אז ער איז אמאל געווען געזונד. אזוי איז עס אויך אין דעם נאציאנאלען לעבען. ביי א נאציאן, וואס איהר לעבען ענטוויקעלט זיך פריי, אונגעשטערט, קומט דעם פראלעטאריאט בכלל ניט אוים צו קלעהרען וועגען נאציאנאלע ענינים — דאס אלץ פערריכטען שוין פאר איהם און אהן איהם די אלגעמיינע מלוכה־אנשטאלטען, און ער האט נעניג זיינע אייגענע נאהענטע קלאסענפאבען. מען דארף אויך ניט פערגעסען, אז דער קלאסענמאמענט און דאס קלאסענגעפיהל איז בעצם, און בפרט נאך ביי אן אונטערדריקטען פראגרעסיווען קלאס, שטענדיג אקטיוו, ער וועקט שטענדיג צום קאמפף פאר בעסערע און העכערע לעבענס־בעדינגונגען, און וועקט דערמיט, פערשטארקט זיך, אויף דעם טהעאָרעטישען גרעדאנק. דער נאציאנאלער מאמענט אבער וועדט ערשט דאמאלס אקטיוו — סיי אין פראקטישען, סיי אין טהעאָרעטישען זין, — וועז דאס נאציאנאלע לעבען וועדט גשטערט אין איהר פרייער עגטוויקלונג, וועז איז אונגארמאל.

די היינטיגע קאפיטאליסטישע ענטוויקלונג מיט איהרע טיפען סאציאלע הפכים האט זיך אבער אנגעהויבען און האט זיך נעמוזט אנהויבען צוערשט ביי די גרויסע און פרייע נאציאנען, בעת די קליינע און אונטערדריקטע נאציאנען זיינען אין דעם היינטיגען זין נאך ניט געווען סאציאל־דיפערענצירט. און דערפאר טאקע האט אין דער סאציאליסטישער בעווענונג אין די ערשטע יאהרען געהערשט דער „נאאיוער קאסמאפאליטיזם" מיט זיין פשוט'ער, איך וואלט כמעט זאגען אריפמעטיש־פשוט'ער, טעאָריע, וואס איז געווען ווי בעשאפען פאר די ערשטע מאסען־אגיטאציאן: „ס'איז פארען נאר צוויי נאציאנען: די נאציאן פון אונטערדריקער־קאפיטאליסטען און די נאציאן פון די אונטערדריקטע פראלעטאריער. אלע אנדערע אינטהיילונגען פון מענשען זיינען בורזשואזע בויך־סברות..."

אבער באלד איז דער קאפיטאליזם מיט זיין סאציאל־דיפערענצירענדען כוח אריינגעדרונגען אויך אין די קליינע און אונטערדריקטע „גשיכטלאזע" נאציאנען און האט אויך דארטען אויפגעוועקט די ברייטע פאלקס־קרייזען צו א בעוואוסטען סאציאלען און פאליטישען לעבען— און אט דא האבען די ארבייטער דערזעהן, אז אויסער די אונמיטעלבארע סאציאלע קלאסען־פראגען זיינען פארען אויך נאציאנאלע פראבלעמען, וועלכע זיינען איהם אויך נוגע און מוזען איהם אויך אינטערעסירען, וויל ער האט אויף זיך הערפיהלט, אז אט די נאציאנאלע פראבלעמען לאזען איהם ניט פריי און ברייט ענטוויקלען זיין פראלעטארישען קלאסען־קאמפף. די נאציאלע פראגע האט אנגעהויבען צו בעשעפטיגען אויך די אידעאלאגען פון דעם ארבייטער־קלאס. און גלייך האט זיך זיי געמוזט שטעלען די פראגע: צו איז מענליך, אז קלאס און נאציאן זאלען בלייבען ווי פריהער אבגעזונדערט איינע פון דער אנדערער? א טהיל האט זיך בענוגענט מיט דער טהעאָריע פון „פראלעליזם": קלאס און נאציאן זיינען צוויי פערשיעדענע ערשיינונגען אין פראצעסען, וואס קומען פאר אין דער מענשליכער געשיכטע, און לויפען ביידע „פאראלעל": „עקאנאמיזם" און „נאציאנאליזם". דער אנדער טהיל האט זיך מיט דער פשוט'ער קלעהרונג ניט געקענט בעפרידיגען און האט אנגעהויבען זוכען דעם צוזאמענהאנג, דעם שייכות צווישען קלאס און נאציאן. און אט די פראגע, דיעזע מעטהאדע פון בעטראכטען די פראגע.

האט זיך טאקע געווייזען אלס זעהר פרוכטבאר. פון איין זייט האט מען אנגעהויבען ארייננזו־טראגען אין די נאציאנאלע פראגע דעם גייסט און די אויספארשונגס־מעטהאדע פון דעם סא־ציאלזים און פון דער אנדער זייט האט מען אנ־געהויבען אויך אין די קלאסענפראגען זיך רע־כענען מיט דעם נאציאנאלען מאמענט, מיט די נאציאנאלע אינטערעסען פון דעם פראלעטאר־יאט. — און דער סך הכל פון אט דער צוויי־זייטיגער ענטוויקלונג איז — ד ע ר נ א צ י א־נאלע דיפערענציירטער אינטער־נאציאנאליזם, וואס זאגט: נאר בייא פרייער, נארמאל־לעבענדער נאציאן איז מעגליך אן אמת־ערפאלגרייבער קאמפף פאר'ן סאציא־ליזם און נאר צווישען פרייע, אויטאנאמע נא־ציאנען איז מעגליך די פערווירקליכונג פון דעם אינטערנאציאנאליזם.

.2

מיר ווילען איצט קורץ בעטראכטען, וואס עס איז טהעארעטיש אויפגעטהאן געוואָרען בנוגע צו דער נאציאן און קלאס בעזונדערס. די ערשטע שווערסטע פראגע איז שטענדיג גע־ווען — די ד ע פ י נ י צ י א ן, די בעשטי־מונג פון אט די ביידע בעגריפען. מיר ווילען דא אנהויבען פון דער נאציאן, וועלכע האט אן עלטערע און גרעסערע ליטעראטור.

דער הויפט־פעלאער פון כמעט אלע דעפי־ניציאנען פון דער נאציאן איז, דאס זייערע פערפאסער האבען ניט איינגעזהן, אז עס איז אונמעגליך שארף און קלאהר ארומצוגרענעצען און צו בעשרייבען אין דער דעפיניציאן א בע־גריף פון אלע זיינע זייטען און בכלל נאך אין דעם אזוי פערפלאנטערטען סאציאלען לעבען. מען קען צוגעהן צו יעדער סאציאלער ערשיינונג פון פערשיעדענע שטאנדפונקטען און יעדעם מאל וועלען מיר ענטדעקען אין דער ער־שיינונג נייע מאמענטען און אייגענשאפטען. אזוי איז אויך מיט דער נאציאן. מען קען צו־געהן צו איהר מיט דעם ציעל אויסצופארשען, וויא נאציאן ווערט געבארען, ווי זי ענטוויקעלט זיך, וואס פאר א בעדייטונג זי האט אין דעם קולטורעלען לעבען פון דער מענשהייט — און דאס אלץ וועט קודם כל אינטערעסירען דעם סאציאליסט. מען קען אבער אויך בעטראכ־טען די נאציאן פון דעם י ו ר י ס ט י ש ע ן שטאנדפונקט, כדי פעסטצושטעלען, וואס פאר א גרופע פון מענשען דארף דאס רעכט, די מלוכה אנערקענען אלס א נאציאן. דער נ א צ י א נ א ל־ע קאנאם וועט ווייטער בעטראכטען קודם כל דעם איינפלוס פון דער נאציאן אויף די עקאנאמישע ענטוויקלונג. דער פסיכאלאג וועט טענה'ן, אז דער עיקר איז דאס סוביעקטיווע בעוואוסטזיין פון יעדען איינצעלנעם מענשען א. ז. ו. און אודאי וועט יעדער פון זיי זיין גע־רעכט — אויף זיין געביעט. די צרה איז נאר, וואס יעדער פון זיי בעטראכט זיין דעפיני־ציאן אלס די אליין אמת־ריכטיגע און אלגעמיינע. און סוף כל סוף האט מען אויף דעם געביעט דערפאר פיעל וועניגער אויפגעטהאן, ווי אויף די אנדערע געביטען פון דער סאציאלאגיע. דער אידעענקאמפף איז דא געוועזען אונפרוכטבאר. יעדערען פון די פארשערס איז נאר איין זאך גוט־געלונגען: צו בעווייזען, אז די טהעאריען און דעפיניציאנען פון די אנדערע — טויגען נישט...

דער צווייטער פעלאער פון כמעט אלע דע־פיניציאנען פון דער נאציאן איז דער, וואס זיי ווילען פעסטשטעלען דעם מ א ט ע ר י א ל ע ן אינהאלט פון דעם בעגריף, זיינע אייגצעלנע א ב י ע ק ט י ו ו ע סמנים, וועלכע זאלען קענען אנגעוואנדעט ווערען בנוגע צו י ע ד ע ר נאציאן. — אלס אזעלכע וועזענטליכע (קאנסטיטוטיוע) סמנים פון דער נאציאן האבען פערשיעדענע פארשער ערקלעהרט די שפראך,*) די ראסע,**) די מלוכה,***) די טעריטאריע, די עליגיע, די

*) צ. ב. קוויטסקי, „נאציאנאליטעט או אינ־טערנאציאנאליטעט", „נייע צייט", ערגענצונגסהעפט, 1907-8.

מיר ווילען דא אגב בעמערקען, אז עס איז שווער צו רעדען וועגען קוויטסקי'ס אויסהויפטליכער מיינונג אין דער פראגע, ווייל קיינער האט אין דער פראגע אזוי אפט ניט געביטען זיינע מיינונגען אזוי ווי קוויטסקי. דאס בעווייזט אונז, אז דער מארקסיזם האט אויף דעם געביעט פון דער נאציאנאלער פראגע נאך ניט אויסגעארבייט אן אויסהויפטליכע און פעסטע פאזיציע.

**) אלע ראסען־טהעארעטיקער, ווי גאבינא, טשעמבערליין, אממאן, טרייטשקע א. ז. ו.

***) צ. ב. ביי מארקס'ן און ענגעלס'ן, ווי בכלל ביי די מויסטע אלטע מארקסיסטען ווערען די בעגריפען נאציאן און מלוכה געברויכט ווי סינא־נימען, ד. ה. ווי ווערטער, וואס בעדייטען אויפן אן דאסזעלבע.

מנהגים א. ז. וו. עס איז, פערשטעהט זיך, אונ־מעגליך דאָ צו בעטראכטען אַלע די סמנים בע־זונדער. מיר ווילען דאָ נאָר בעמערקען, אז די פראגע איז אין גאנצען ניט ריכטיג אויפגע־שטעלט; מען מישט דאָ צונויף דריי פערשיעדע־נע זאכען: 1) די בעדינגונגען, ביי וועלכע א נאַציאָן קען ענטשטעהן, 2) די בעדינגונגען, ביי וועלכע זי קען זיך פריי און אונגעשטערט ענטוויקלען, און 3) די בעדינגונגען, ביי וועלכע א נאַציאָן קען בכלל — צו גוט אָדער שלעכט, נאָרמאַל אָדער אונאָרמאַל — עקזיס־טירען.

כדי א נאַציאָן זאָל בכלל ענטשטעהן און זיך פריי ענטוויקלען, זיינען אודאי נויטיג כמעט אלע פון די דערמאָנטע סמנים און בעדינ־גונגען. אָבער דאָס הייסט נאָך בשום אופן ניט, אז אָהן זיי קען א נאַציאָן בכלל ניט עקזיסטירען. א סאַציאָלער אָרגאַניזם קען זיך אָפט צופאַסען צו די שלעכטעסטע לעבענס־בעדינגונגען. און אין דער בעציהונג קען מען היינט ניט אויפ־שטעלען וועלכע ניט איז שאָבלאָנען, וועלכע ניט איז רשימה פון סמנים, וואָס יעדע נאַציאָן מוז זיי האָבען.

דערפון זיינען אייניגע פאַרשער, ווי למשל יעלינעק, געקומען צו דעם שלום, אז נאַציאָן איז בכלל קיין אָביעקטיווער בעגריף ניט, אז זיין עצם איז ריין סובייקטיוו און בעשטעהט נאָר אין א בעשטימטען אינהאַלט פון דעם מענש־ליכען בעוואוסטזיין: א נאַציאָן הייסט עס, איז א גרופע פון מענשען, וואָס פילען זיך אלס א נאַציאָן *). אין א פערפלאַכטער ריין ראַציאָנאַליסטישער געשטאַלט איז אָט די מיי־נונג דערנאָך ארויסגעזאָגט געווארען אויך אין דער אידישער ליטעראַטור איבער די נאַציאָנאַלע פראגע **). עס פערשטעהט זיך, אז דערמיט ערקלעהרט און דעפינירט מען די נאַציאָן בשום אופן ניט. די נאַציאָן עקזיסטירט אין דער אָביעקטיווער אויסערליכער וועלט און בעקומט איהר אויסדרוק אין פערשיעדענע אָביעקטיווע ערשיינונגען און סמנים. אָבער אָט די אָביעק־טיווע מאָמענטען קומען פאָר ביי יעדער נאַציאָן אין אַנדער פעראייניגונג, אין פערשיעדענע

*) יעלינעק. „דאָס רעכט פון דער היינטיגער מלוכה". בערלין 1905 ב. 1 ז. 114.

**) וו. קאָסאָווסקי. „פראַגען פון דער נאַ־ציאָנאַליטעט". פעטערבורג 1907, ז. 12.

קאָמבינאַציאָנען. דערפאַר איז ביי דעם היינ־טיגען מצב פון די סאַציאָלע וויסענשאַפטען נאָך אונמעגליך פעסטצושטעלען אן איינהייטליכען סכום פון אָביעקטיווע מאָמענטען פאַר אלע נאַציאָנען. ערשט דאַמאָלסט, וועז דאָס וועט מעגליך זיין, וועט מען האָבען א קריטעריאום, א סימן, כדי צו אונטערשיידען די נאַציאָן פון די איבעריגע פאָרמען פון סאַציאָלע גרופירונגען, ווי קלאַס, מלוכה, פון איין זייט, און אויך צו בעשטימען דעם אונטערשיעד פון איין נאַציאָן און דער אַנדערער (דיפערענציא ספעזיפיקא) פון דער אַנדער זייט. דאַמאָלס וועט מען זיך ניט דאַרפען בערופען אויף דעם מעטאַפיזישען „פאָלקסגייסט" און „פאָלקסווילען", וועלכע דאר־פען נאָך אלײן ערשט ערקלעהרט און דעפינירט ווערען.

און דערפאַר טאקע מוזען דערווייל אלע דעפיניציאָנען פון דער נאַציאָן טראָגען א מעהר אָדער וועניגער אונבעשטימטען, אלעמיינעם און א פאַרמאַל־סאַציאָלאָגישען כאַראקטער. אויף דעם שטאַנדפונקט האָט זיך אויך געשטעלט דר. ח. זשיטלאָווסקי, וועלכער בעטראַכט די נא־ציאָן אלס „א גרופע פון מענשען, וואָס האָבען זיך זייט א סך דורות פערעניטפערט אלע קול־טורעלע אויפגאָבען פון דער מענשהייט פאַר זיך, און איינגיע (?) פון זיי אנדערש, ווי די איבעריגע גרופען פון מענשען"*). אָבער שוין ניט רעדענדיג דערפון, וואָס די דעפיניציאָן איז זעהר און זעהר ניט קלאָר, קען מען זי אָב־וועגדען אויך בנוגע צו דער מלוכה און אפילו צו דעם קלאַס.

מיר ווילען זיך דאָ בענוגענען מיט אָט דער אלגעמיינער קריטיק פון די ביז־אַהעריגע דעפי־ניציעס פון דער נאַציאָן, ווייל עס וואלט אונז צו ווייט געפיהרט, אויב מיר וואלטען יעדע פון זיי נאָך בעזונדער ארומגערעדט און אָנגעוויזען זייע־רע איינצעלנע מעלות און חסרונות.

3.

ווי שווער עס איז צו געבען א קלאָהרע דעפיניציאָן פון סאַציאָלע ערשיינונגען, בעווייזט אויך דער פאקט, אז עס איז ביז היינטיגען טאָג ניטא קיין איינהייטליכע און קלאָהרע דעפיני־ציאָן פונ׳ם בעגריף „קלאַס", ניט קוקענדיג

*) דר. ח. זשיטלאָווסקי. דער סאַציאָליזם און די נאַציאָנאַלע פראַגע. קיעוו, ז. 37.

דערויף, דאָס גראָד דער געביעט פון די קלאַסען־ערשיינונגען איז זעהר טיעף און גרינדליך אויס־געפּאָרשט. אויסער דעם קומען די קלאַסען־ערשיינונגען פּאָר כמעט אין דער זעלביגער פּאָרמע ביי אַלע קולטורעלע נאַציאָנען און דורך דעם ווערט זייער אויספּאָרשונג נאָך לייכטער. און דאָך איז קיין שארף אָבגעגרענעצטער און אייניהייטליכער בעגריף פון „קלאַס" ניט פּאַראַן.

ס'פערשטעהט זיך, אז אָט דער בעגריף האָט שוין מארקס'ן זעהר שטארק אינטערעסירט. אָבער גראָד איז דער 3טער באַנד פון „קאַפּיטאַל" געבליבען ניט פערענדיגט אויף דעם שטעל, וואו מארקס פערנעהמט זיך מיט דעם אנאַליז פון די סאָציאַלע קלאַסען. *) מארקס אונטערשיידט דאָ דרי „גרויסע סאָציאַלע קלאַסען" פון דער היינטיגער געזעלשאַפט לויט זייער איינאַהמע און דעם מקור פון זייער איינאַהמע: 1) ארבייטער — ארבייטס־לוין — ארבייטס־קראַפט; 2) קאַפּיטאַליסטען — פּראָפּיט — קאַפּיטאַל; 3) גרונד־אייגענטהימער — גרונד־רענטע — גרונד־אייגענטהום. אָבער דאָ שטעלט זיך מארקס אליין די פראַגע: זיינען דאָך לויט אָט די צוויי סמנים אויך צ. ב. ערצטע און בעסטע צוויי פערשיידענע קלאַסען? אן ענטפער דערויף געפינען מיר שוין ניט — דאָ ענדיגט זיך דאָס מאַנוסקריפּט.

אויב מיר זאָלען זיך ווייטער צוקוקען, ווי מארקס און ענגעלס געברויכען דעם בעגריף „קלאַס" אין זייערע ווערק, דאַמאָלס זעהען מיר, אז אין איין איינציגען און בעשטימטען זין ווערט דאָס וואָרט ביי זיי בכלל ניט געברויכט. אייניגע רעדט זיך וועגען 2 גרויסע קלאַסען: בורזשואזיע און פּראָלעטאַריאט, דאָס אַנדערע מאָל, ווי מיר האָבען געזעהן, וועגען 3. און דאָס דרי־טע מאָל צעהלט מארקס אויף ביז 8 סאָציאַלע קלאַסען (גרויס, מיטעל, קליין־בורזשואזיע, גרונד־אייגענטהימער, פויערטום, פּראָלעטאַריאט, לומ־פּענפּראָלעטאַריאט א. אז. וו.).

נאָך מארקס'ן האָבען זיך אויך אייניגע אנ־דערע סאָציאַליסטישע שריפּטשטעלערס בעשעפ־טיגט מיט דעם בעגריף „קלאַס", ווי למשל בערנשטיין, קויטסקי, טוגאַן־באראַנאָווסקי, באָר און אַנדערע. דעם טיפּסטען אנאליז גיט קויטסקי*). ער בעטראכט די אייניצעלנע מאַמענטען, פון וועלכע עם בעשטעהט דער בעגריף „קלאַס". אזעלכע מאָמענטען זיינען לויט קויט־סקי'ס מיינונג פּאַראַן דריי: 1) די געמיינזאַמ־קייט פון דעם מקור פון דער איינאַהמע; 2) די געמיינזאַמקייט פון די סאָציאַלע אינטערעסען און 3) דער געמיינזאַמער געגנזאַץ (הפוך) צו די אַנדערע סאָציאַלע גרופּען פון דער געזעל־שאַפט. — ווייטער, ווי צו דער אויפצעהלונג פון די איינצעלנע סמנים איז מען, היימט עס, אויך דאָ ניט געקומען.

אין דער לעצטער צייט האָבען זיך אויך די בורזשואזע אידעאָלאָגען געמומען אויספּארשען די קלאַסען־פראגע. בעזאָנדערס אויספיהרליך רעדט דעריבער שמאָלער אין אייניגע ארטיקלען וועגען ארבייטס־טהיילונג און די ענטשטעהונג פון קלאַ־סען**). לויט זיין מיינונג איז דער קלאַס גע־שאפען געוואָרען דורך 3 סבות: דורך די ראַסע און ארבייטס־טהיילונג, וועלכע האָבען שטארק געווירקט ביי דער ענטשטעהונג פון די קלאַסען אין דער פערגאַנגענהייט, און דורך די פערטהיי־לונג פון אייגענטהום, וועלכע איז היינט די הויפּט־סיבה פון דער קלאַסען־טהיילונג.

פון פילאָזאָפישען און סאָציאָל־פּסיכאָלאָגי־שען שטאַנדפּונקט בעטראכטט די קלאַסען־פראַ־גע ארטור באָער***). אינטערעסאַנט איז אויך די קריטישע בעטראכטונג פון אַלע ביזהעריגע דעפיניציאָנען פון דעם בעגריף „קלאַס" פון דעם קאָנסערוואַטיוון און קלעריקאַל־קאטוליישען שטאַנדפּונקט, וועלכען מיר נעפינען ביי אָווער־בערג****). זיין אייגענע דעפיניציאָן (ז. 192) איז זעהר נאָהענט צו שמאָלער'ס.

ווי פערשיעדען דער שטאַנדפּונקט פון די

*) זעה קויטסקי. „קלאַסענאינטערעסע — זאַנדערינטערעסע — געמיינאינטערעסע" אין „נייע צייט", 1902, ב. 2.

**) ז. שמאָלער פיר בעזונדערע בונג, פערוואַל־טונג אונד פאָלקסווירטשאַפט, 90-1889. פערגל. אויך שמאָלער'ס גרונדריס דער פאָלקסווירטשאַפּטס־לעהרע.

***) א. באָער. לע קלאַסס סאָציאַל. פּאַ־ריז, 1892.

****) ס. וו. אָווערבערג. לא קלאסס סאָציאַל. אַנאַל דע לא סאָסיעטע בעלדוש דע סאָציאָלאָגיע, 1905.

*) זעה „קאַפּיטאַל" ב 3 טהייל 2 קאַפּיטעל 52, „די קלאַסען".

אלע פערפאסער זאל ניט זיין, אין איינעם זיינען זיי אלע איינשטימיג — אז די דעפיניציאן פון דעם בעגריף „קלאס" מוז מען זוכען נאר אויף דעם געביעט פון די בעציהונגען צווישען א גרופע פון מענשען, וואס גענינען זיך אין דער זעלבער סאציאל־עקאנאמישער לאגע אין דעם אנטאגאניסטישען פראדוקציאנס־פראצעס. און אויף אט דעם אביעקטיוון באדען ענטשטעהט ביי דער גרופע פון מענשען דאס סוביעקטיוע געפיהל און דאס בעוואוסטזיין פון צוזאמענגעהעריגקייט און אויך פון אחדות, וועל די קלאסען־איינטהיילונג איז לויט איהר עצם נאך שטענדיג אנטאגאניסטיש, ד. ה. זי פעראיניגט און סאלידאריזירט די גלייכע סאציאלע עלעמענטען און פיהרט זיי אין קאמפף געגען די עלעמענטען, וואס זיינען זיי פיינדליך. ביי דער נאציאן איז עס אנדערש. דא שפיעלט דאס סוביעקטיוע בעוואוסטזיין און בעזונדערס דאס אחדות־געפיהל א גרויסע ראליע נאר אין דער צייט פון אן אלגעמיינער געפאהר, אדער ביי אן אונטערדריקטער נאציאן וואס שטרעבט צו בעפרייאונג.

4.

ווי איז אין דער ליטעראטור בעהאנדעלט געווארען די פראגע וועגען די בעציהונגען צווישען קלאס און נאציאן? מיר האבען שוין געזהען, אז אין אנהויב זיינען די צוויי בעגריפען געווען זוי פיינדליך צו איינאנדער, אז איינער האט דעם אנדערען אין גאנצען ארויסגעשטופט. די אבסאלוטע בירגערליכע נאציאנאליסטען האבען גע'טענה'ט: „די נאציאן איז אלעס, דער קלאס — נארנישט". די אבסאלוטע קאסמאפאליטישע סאציאליסטען האבען זיך געהאלטען אן דעם אני־מאמין: „דער קלאס איז אלעס, די נאציאן — נארנישט". און ווי א ירושה פון יענע אלטע צייטען קלינגען נאך היינט אייניגע אזעלכע שטימען אפילו ביי אזא אונטערדריקטער נאציאן, ווי מיר אידען, וואס פאר אלע איהרע קלאסען שטעהען די שווערסטע נאציאנאלע פראבלעמען און אויפגאבען. „די קלאסען־ערשיינונגען, זאגט צ. ב. ה' מעדעם *), זיינען די ספערע פון אונזערע אויפגאבען, דאס געביעט פון אונזערע ציעלען... די נאציאנאלע ערשיינונגען אבער — דאס געביעט פון סטיכישע, פאר אונז גלייכגילטיגע רעזולטאטען".

*) ו. מעדעם. די סאציאלדעמאקראטיע און די נאציאנאלע פראגע. פעטערבורג: 1906, ז. 21.

אבער די ארבייטער־מאסען פון די אונטערדריקטע נאציאנען האבען מיטגעבראכט מיט זיך אין די סאצ. דעמאקראטיע א בריי טערען קוק אויף דער פערווויקעלטער נאציאנאלער פראגע. דער איינפלוס פון דער נאציאנאלער לאגע אויף די פארמען און די ענטוויקלונג פון דער ארבייטער־בעוועגונג האט זיך קלארער ארויסגעוויזען. און פריהער ווי אומעטום, האט דער סאציאליסטישער געדאנק געמאכט א רעוויזיע אין דער נאציאנאלער פראגע — ביי די אידען און אין א גרעסערען מאסשטאב — אין עסטריך, דעם קלאסישען לאנד פון נאציאנאלען קאמפף, וואו עס לעבען צוזאמען אן ערך 10 נאציאנען.

דעם קלאהרסטען אויסדרוק האט די עוואלוציאן פונ'ם סאציאליסטישען געדאנק אין דער נאציאנאלער פראגע בעקומען אין די ביכער פין רודאלף שפרינגער (דר. ק. רענער) *) און בעזונדערס אין דעם בוך פון אטטא בויער „די נאציאנאליטעטענפראגע און די סאציאלדעמאקראטיע" (וויען, 1906), וואס האט ארויסגערופען א גאנץ פערדיענטע אלגעמיינע אויפמערקזאמקייט. אין דער צייט ווען שפרינגער־רענער בעשעפטיגט זיך הויפטזעכליך מיט דער יוריסטישער און שטאאטסרעכטליכער זייט פון דער נאציאנאלער פראגע, אנאליזירט בויער מעהר די סאציאלע און עקאנאמישע יסודות פון די נאציאנאלע ערשיינונגען. די לעצטע אינטערעסירען אונז דא, פערשטעהט זיך, מעהר. אגב ענטהאלט בויער'ס בוך דעם ערשטען ערנסטען פערזוך צ בעשטימען דעם צוזאמענהאנג און דעם אונטערשיעד צווישען קלאס און נאציאן. דערפאר וועל מיר זיך עטוואס אבשטעלען אויף בויער'ס דעפיניציעס און אויספיהרונגען. —

בויער זוכט שוין ניט די איינצעלנע אביעקטיווע סמנים פון קלאס און נאציאן. זיינע דעפיניציאנען זיינען פארמאל־סאציאלאגישע, מען קען זאגען צו פארמאל און צו אלגעמיין. „די נאציעס, זאגט בויער**), איז די כאראקטער־גע־

*) ר. שפרינגער. „דער קאמפף דער עסטרייכישען נאציאנען אום דעם שטאאט", 1 ט., וויען, 1902. 2) גרונדלאגען אונד ענטוויקלונגס־ציעלע דער עסטרייך־אונגאר. מאנארכיע. וויען, 1908.

**) בויער. די נאציאנאליטעטענפראגע אונד די סאציאלדעמאקראטיע. וויען, 1906, ז. 98.

מיינשאפט, וואס וואקסט ארוים פון דער גורל־געמיינשאפט". „דער קלאס אבער איז די כאראקטער־געמיינשאפט, וואס וואקסט ארוים פון דער „גורל־גלייכהייט".

אין דעם אונטערשיעד פון גורל־געמיינשאפט און גורל־גלייכהייט זעהט בויער דעם קריטעריום צו אונטערשיידען דעם קלאס פון דער נאציאן. מיר קענען אבער דערין אהן וויטערע ערקלעהרונגען קיין קלארע און שארפע אונטערשיידונג ניט געפינען, ווייל עס איז פאר יעדען קלאר, אז ביי אלע אין נאנצען גלייכע בעדינגונגען מוזען אי די געמיינזאמקייט אי די גלייכהייט פון גורל זיך שטענדיג צונויפגיסען. מיט אנדערע ווערטער: פאר א גרופע פון מענשען, וואס אונטערשיידען זיך דורך גארנישט ניט פון איינאנדער, בעדייטעט א געמיינזאמער אין א גלייכער גורל איינס און דאסזעלבע, און זיי מוזען טאקע האבען די זעלבע רעזולטאטען — די גלייכע געמיינשאפט פון דעם כאראקטער. נאר אין צוויי פאלען קענען די רעזולטאטען זיין פערשיעדענע: אדער וועז די מענשען, וואס לעבען איבער דעם גלייכען אדער געמיינזאמען גורל, האבען פערשיעדענע — קערפערליכע און גייסטיגע — אייגענשאפטען, אדער וועז די אויסערליכע בעדינגונגען, ביי וועלכע אט דער גורל ווערט דורכגעלעבט, זיינען פערשיעדענע. פון דאנען איז קלאהר, אז נאר ביי איינעם פון אט די צוויי פעלען קען מען אוועקשטעלען איינעם אנטקעגען דעם אנדערען— דעם קלאס און די נאציאן, און דאס הייסט, אז אונטערשיידען די נאציאן פון דעם קלאס אויף דעם גרונד פון א געמיינזאמען אדער גלייכען גורל, קען מען נאר דאמאלסט, וועז מען האט שוין פריהער די צוויי בעגריפען פאנאנדער אבגעגרענעצט און זיך שוין קלאהר געמאכט דעם אונטערשיעד צווישען זיי. מיט אנדערע ווערטער: כדי צו פערשטעהן בויער'ס העפיניציאן דארף מען דעם קלאס און די נאציאן צוערשט... דעפיניירען.

ווי ווענig עס איז בויער'ן געלונגען קלאר צו בעשטימען דעם אונטערשיעד צווישען קלאס און נאציאן, זעהען מיר בעזונדערס בולט דאר־טען, וואו בויער פרואווט זיך קאנקרעט אנצו־ווייזען, אין וואס ער זעהט דעם חלוק צווישען דער כאראקטער־געמיינשאפט פון דער נאציאן און דער כאראקטער־געמיינשאפט פונ'ם קלאס. „די געגענזייטיגע בעציהונגען צווישען די דיי־טשע און די ענגלישע ארבייטער, זאגט בויער, (ז. 98), זיינען א סך שוואכער פאר די בעציהונגען, וואס בינדען צונויף די ענגלישע ארבייטער מיט דער ענגלישער בורזשואזיע... ווען אבער די ענגלישע און דייטשע ארבייטער וואלטען זיין מיט מעהר פעדים צוזאמענ־געבונדען, ווי די ענגלישע ארבייטער און די ענגלישע און דייטשע ארבייטער געהאט א גע־מיינזאמע שפראך"...

דערפון איז קלאהר, אז בויער זעהט דעם אונטערשיעד צווישען קלאס און נאציאן אין דער אינטענסיוויטעט, אין דער שטארקייט („שוואכער") און אין דעם כמות („מעהר") פון די בעציהונגען און פעדים, וואס בינדען צונויף די יחידים אין א קלאס אדער א נאציאן. די נאציאנאלע בעציהונגען האלט בויער פאר שטארקער, אינטענסיווער און צאהלרייכער ווי די קלאסען־בעציהונגען.

אזא אונטערשיידונג קען אונז בשום אופן ניט בעפריידיגען, שוין דערפאר ניט, ווייל עם פעהלען אונז נאך די נויטיגע וויסענשאפטליכע מיטלען און מעטהאדען, כדי אויסצומעסטען, צו סים־טעמאטיזירען און צו פערגלייכען די פערשיעדענע מענשליכע איבערלעבונגען און גייסטיגע בעציה־הונגען, ווי דאס אנערקענט אגב בויער אליין אין אנהויב פון זיין בוך (ז. 3).

אבער א חוץ דעם איז עס פאר אונז קלאר, אז דער הויפט־אונטערשיעד צווישען די נאציא־נאלע און קלאסען־בעציהונגען ליעגט ניט אין זייער צאהל און אין זייער שטארקייט, נאר אין דעם פערשיעדענעם באדען, אויף וועלכען יעדע פון זיי וואקסען ארויף, און אין דער פערשיעדע־נער ראליע, וואס יעדע פון זיי שפיעלט אין דעם קולטורעלן־היסטארישען לעבען, ד. ה. — אין זייער ספעציעלער פונקציע. נאר אויספיהרליכער דערביבער — אין א צווייטען ארטיקעל.

ב. מיכאלעוויטש

די רוסישע סאציאל-דעמאקראטיע פאר'ן חורבן און נאך'ן חורבן

1.

וסלאנד נאך דער פערשפיעלטער רעוואלוציע !... קען נאך געבען א מעהר גרויליכעם בילד אין דער וועלט-געשיכטע פון דער לעצטער צייט? באמת האט פון אויסען אלץ א טויטעם אויסזעהען. דער פריהערדיגער שאלענדער, זודיגער קאמפפס-פלאץ איז אין א בית-הקברות פערוואנדעלט. פון ערגעץ קיין שאדך, קיין הויך. ארום די הויכע קברים-בערגלעך פון די געפאלענע גבורים וואלגערן זיך צערשטרייטע ביינער, אויסגעלעכערטע סקעלעטען, אויסגעדאר-טע שארבענס, וועלכע זיינען אפילו צו קבורה ניט געקומען... וועג-ניט-וועג בעווייזט זיך א מאל א זינדיגע נשמה אויף דער דאזיגער וויס-טעניש, בלאנזשעט ארום איבער דעם עולם התהו און לאזט זיך צושראקען אין איהר רוה ארײן...

דאגעגען ביים שונא אין לאגער איז לעבע-דיג, יום-טוב'דיג, מען איז ביי זיך זיכער מיט'ן נצחון. מיט די פים צוטרעטען איז די רעוואלוציע, צוקלאפט זיינען די פראלעטאריש פעס-טונגען, אלץ ליעגט געבונדען אונטער דעם זיעגערם פים; איינע נאך די אנדערע קומען ־י ענטרונענע און בעטען רחמים ביי די זיעגער און מיט בגיד'ישער פרעכהייט בעשמוצען זיי זייערע פריהערדיגע קאמפפס-גענאסען.

וואם פאר א ממשות האט איצט די סאציאל-דעמאקראטיע? קען גאר איצט זיין א רייד פון וועלכער-עם-איז בעווענונג? — אזוי דוכט זיך אוים דעם אויבערפלעכיכען צושויער פון די רוסישע אנגעלעגענהייטען.

דער בריטער עולם ביי אונז אין רוסלאנד בעגעגענט טאקע מיט א שפאטישען שמייכעל יעדען שמועס וועגען דער סאציאל-דעמאקראטיע, און מאכט איהר אווק מיט'ן האנד. „עט, מען מאכט זיך מעהר ניט נאריש" — הערט איהר טענה'ן פיעלע פון די פריהערדיגע „טהוער", וועלכע זיינען איצט צום שכל געקו-מען. „וואם קענען זיי איצט מאכען?" הויבט מיט די אקסלען דער עולם פון אלע זייטען.

און דאך? דאך — דארט אונטען — אין דער אונטער-ערד ריהרט און בעווענט זיך. וועניג נתפעל פון די אלע „קלוגע" טענות און שפאטי-שען סקעפטיציזם, טהוען דארט די פערבליבענע זייער ארבייט. מען צעהלט די קרעפטען, מען קלייבט צונויף די צערשטרייטע, מען מונטערט די געפאלענע און מען שאצט און בעטראכט די נייע קרעפטען-פערהעלטניסע, מען פאסט זיך צו צו די ניי-געשאפענע בעדינגונגען און מען גרייט זיך צו נייע שטורמען... ווי פעסט צו דער ערד דער קאזאקען-שטיוועל האט ניט צו-געשפארט דאם קעמפפענדע רוסלאנד, האט ער דאך ניט געקענט אין גאנצען די סאציאלדעמא-קראטיע דערשטיקען.

די לעצטע צייט קומט פאר אין לעבען פון דער רוסלענדישער סאציאלדעמאקראטיע א וויכ-טיגע עוואלוציאן, וועלכע טראגט בעהלטען אין זיך בעדייטונגם-וועדטהע ערפאלגען.

2.

שוין העבער א צעהנדליג יאהרען ווי עס עקזיסטירט אין רוסלאנד די סאציאלדעמאקרא-טישע פארטיי, אבער דאם איז ניט געווען קיין „פארטיי" אין בריטען און אין איראפעאישען זינען פון וואדט. ביז'ן אנפאנג פון דער „רעוא-לוציע" האט די „פארטיי" עקזיסטירט צום גרעסטען טהייל נור נאמינאל; צונויפגעבונדען נור פארמעל, האט זי פעראייניגט קלייניע אוי-טאנאמישע אינטעליגענטסקע קרייזלעך, וועלכע האבען בעגריפען די מארקסיסטישע וועלטאנשוי-אונג און האבען פרובירט פראקטיש אנווענדען די מארקסיסטישע כללים צו דער רוסישער האלב-פעאדאלער ווירקליכקייט.

אבער אויך דיזע קליינע אינטעליגענטן־גרופּען זיינען געווען גייסטיג צוריסען און צו־שפּאָלטען צוויישען זיך און שטענדיגע קריגע־רייען און רייסעריין האָבען ניט אויפגעהערט צו האַלטען זיי געטהיילט און צווויי פיינדליכע מחנות. די „פּארטיי" איז געווען צושפּאָלטען אין צווויי פראקציעס: „מענשעוויקעס" און „באָלשעוויקעס" וועמעס אינערליכע רייסעריין עם האָבען ניט דערלאָזען באין אופן צו קיין נארמאַלען פּארטיי־לעבען.

וואו איז דער מקור פון אזא לאַנגער, שוועי־דער פּארטיי־מכה? דער בייזער ווילען פון די פיהרער? די אויסלענדישע אימיגראציע מיט איהר ענגען קליינליכען־גייסט? דער סעקטאַנטיש־דאָקטרינער פאַנאַטיזם פון די ביידע שטרע־מונגען? אָהן צווייפל, אז די אויבענדערמאַנ־טע פאקטארען האָבען ניט זעלטען און ניט וועניג געשפּיעלט א ראָלע אין דער פּארטיי־צוריסען־דער און זעלבסטפערניכטענדער מלחמה. ניט איין מאל האָבען זיך די פיהרער געריסען איבער לעבערליכע קליניגקייטען. אבער עם וואָלט געווען צו שמאל און אויך היסטאָריש פאלש צו וועלען ערקלערען דאָס שטענדיגע פראקציאָן־רייסעניש נור מיט סוביעקטיוועע, אינערליכע צו־שטענדע אין דער פּארטיי גופא.

באמת האָט אויך עקזיסטירט פאר דעם אן אָביעקטיווער סאָציאַלער באָדען. און דאָס איז געקומען דורך די נאָך וועניג שארף אויסגעדריק־טע פּראָדוקציאָנס־בעציהונגען פון לאַנד. די סאָציאַל־פּאָליטישע צושטענדע זיינען געווען אין רוסלאַנד געגרינדעט אויף דעם פונדאַמענט פון בורזשואזער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג. די פּאָליטישע סיסטעם איז אבער נאָך פערבליבען אן אבסאָלוטיסטיש פּריצישע, אדעליגע. דיעזע אינערליכע סתירה האָט ארויסגערופען פאר די סאָציאַלדעמאָקראטיע צווויי זייך סותר'דיגע זיי־טען פון טאקטיק און עם איז געווען נויטיג א הארמאָנישער צוזאַמענהאַנג פון דער טהעאָריע מיט'ן לעבען כדי די סאָציאַלדעמאָקראטיע זאל פון איין זייט ניט ארויב פון וועג פון קלאַסען־קאמפּף און אין דערזעלבער צייט זאל איבער־נעהמען די פיהרערשאפט אין דעם אלגעמיינעם „נאציאָנאַלען" קאמפּף פאר די בורזשואזע רע־וואָלוציאָן. דאָס האָט בעדייט אז עקאָנאָמיש און סאָציאַל זאל די סאָציאַלדעמאָקראטיע קעמפּפען געגען דער בורזשואזיע און פּאָליטיש זאל זי אין דער זעלבער צייט קעמפּפען פאר די בורזשואזיע און מיט איהר.

די דאָזיגע סתירה פון א לאַנד וועלכע איז אין קאַפּיטאַליסטישער הינזיכט נאָך ניט דער־וואקסען און אָהן א זעלבסטשטענדיג בעוואוסט־זיניגער בורזשואזער קלאַסע, האָט געשאפען אין דער סאָציאַלדעמאָקראטיע צווויי סכעמען פון טאקטיק: איינע דער מענשיווויזם — בעצייט־נענדיג די רעוואָלוציע אלס „בורזשואזע", וועלכע דארף געמאכט ווערען און זיינגרייף דורכגע־פיהרט ווערען נור פון דער בורזשואזיע גופא האָט בעשטימט די אויפגאבע פון פּראָלעטאריאט אונטערצוהאַלטען די בורזשואזע שיכטען אין רע־וואָלוציאָנעם קאמפּף, אונטערשטיצען זייערע רעוואָלוציאָנע לאָזונגען און זיי נאָך מעהר צו רעוואָלוציאָנירען און צו פערטיעפען; פאר די באָציאַלידעמאָקראטיע שטעהט פאר אויך אזא אופן אן אלגעמיין נאציאָנאַלע אויפגאבע. אין ארגאַניזאציאָנס־הינזיכט שטעהט די מענשע־ווויסטקע שטרעמונג פיר ברייטע ארבייטער אר־גאניזאציאָנען אָהן וועלכען עס איז פּאָרמאַלען פערבאַנד מיט דער איצטיגער עקזיסטירענדער פּארטיי. די צווייטע סכעמע, דער באָלשווויזם— איז ארויסגעגאַנגען פון דעם פאקט, וואָס, אב־וואהל די רעזולטאטען פון דער רעוואָלוציע וע־לען שאפען פיר די בורזשואזיע „פרייע" בור־זשואזע בעדינגונגען, זיינען דאָך פאקטיש די בורזשואזע שיכטען צוליעב זייער סאָציאַלער לאגע ניט פעהיג צו „קעמפּפען", בפרט וויל זיי זיינען אנגעשראָקען פאר'ן עקאָנאָמישען קאמפּף פון פּראָלעטאריאט. און דאָרום קאן און טאָר דאָס פּראָלעטאריאט זיך ניט רעכענען מיט דער בורזשואזיע און איהרע לאָזונגען. דאָס פּראָלע־טאריאט בעדארף זוכען קאמפּפס־גענאָסען צווי־שען זיינע שכן'דיגע סאָציאַלע שיכטען, די בויערן און מיט זיי צוזאַמען בילדען א דיקטא־טור פיר די העכסטע, ראדיקאַל־פּאָליטישע און סאָציאַלע רעפּארמען, וועלכע זיינען נור מעגליך אין דער קאַפּיטאַליסטישער וועלט. אייניגע זיינען אוועק נאָך ווייטער און האָבען ערקלערט די רעוואָלוציאָן פיר „פערמאַנענט", פאר א שטענדיגען קוואל פון א גאנצע רייהע שטורמען ביז דעם סאָציאַלען זיעג פון פּראָלעטאריאט. אין ארגאַניזאציאָנער הינזיכט שטעהט די „באל־שעוויסטקע" שטרעמונג פיר א שטרענג צענ־טראַליזירטע פּארטיי, וועלכע נעהמט אריין אין

זיך, דיסציפּלינירט און „קאָנטראָלירט" אלע זייטען פון פּראָלעטאַרישען קאמפּף.

די שארפקייט פון די דאָזיגע געגענזעצליכע ריכטונגען מכח די פּערספּעקטיוון און כחות־פערהעלטניסע אין דער רעוואָלוציאָן וואָלט גע־קענט ווערען אָבגעשוואכט נור אין רעאלער פּראָקטישער טהעטיגקייט פון דער פּארטיי אין דער רעוואָלוציאָן. די עקסטרעמען וואָלטען גע־קענט אויסגעגליכען ווערען נור דורך א פערזאי־ניגונגס־טאקטיק, וועלכע א לעבענס־פעהיגע מאסען־פּארטיי פיהרט דורך אין איהרע בעשלי־סע, אריינגעהמעגדיג אין זיך אלע שטרעמונגען און פליגלען, ניט פערלאָזענדיג פון דעסטוועגען איהר פרינציפיעלע פּאָזיציע. (א מוסטער פון אזא פּארטיי איז די דייטשע סאָציאלדעמאָקראַ־טיע מיט איהר צענטראלער טאקטיק פון בעבל, דעם פערשטאָרבענעם ליעבקנעכט און אנדערע פיהרער).

ליידער אבער האָט דער אינטעליגענטסקער קלייזל־כארַקטער פון דער פּארטיי געשטערט דורכפיהרען אזא אייניגענדע טאקטיק. די ביידע ריכטונגען האָבען זיך איינגעטהיילט אין כמעט צוויי גליבע ארגאניזירטע פראק־ציעס מיט אייגענע צענטרען, דירעקטיוון און דיסציפלין. פערשטעהט זיך, אז כאָטש פּאר־מעל האָט עקזיסטירט אן „איינהייטליכע פּאר־טיי", האָבען דאָך באמת עקזיסטירט צוויי פּאר־טייען, וועלכע האָבען איינע די אנדערע דעמא־ראַליזירט און דעזאָרגאניזירט. דערבי איז פּארגעקומען אן אונאָטירליכע צומישונג פון פערשיידענע עלעמענטען אין די פראקציעס: דער „מענשעוויזם" האָט אריינגענומען אין זיך אלע רעוויזיאָניסטישע און אָפּארטוניסטישע רעאל־פּאָליטיקער פון בערנשטיינ'ס חדר, און זאָגאר אזוינע, וועלכע האָבען זיך איינגעשפּארט פאר א „בריטע ארבייטער פּארטיי" אהן א סאָציאל־דעמאָקראטיע. דער באָלשעוויזם וויע־דער האָט ארומגעקליבען ארום זיך די אנארכא־סינדיקאָליסטישע עלעמענטען, וועלכע האָבען צוליעב דער רוסלענדער רעוואָלוציאָנערער שטי־מונג זיך נאָך ניט אָבגעטהיילט פון דער סאָצ.־דעמאָקראטיע, און זאָגאר פּישט'ע „רעוואָלו־ציאָנס־מאכער" אהן א שום מאסען־בעווענונג.

אמת, אין אייניגע פּערידען פון דער מאסען־טהעטיגקייט, בעזאָנדערס אין יאהר 1905, וועו די ארבייטער־מאסען זיינען צום ערשטען מאל ארויסגעטראָטען אויף דער פּאָליטישער ביהנע, האָבען די אונטערשטע שיכטען פון די „אַרגאַני־זירטע ארבייטער" געצוואונגען די אויבערשטע „קאָמיטעט־לייט" אוועקצואוואַרפען זייערע מחלוקת און צאנקעריין און פאקטיש זיך אוועקשטעלען אין אן איינהייטליכער ארגאניזא־ציאָן. אבער אזעלכע טריט זיינען געטהאָן גע־ווארען נור צייטווייליג. ווי נור די מאסען־ארבייט האָט זיך אָבגעשטעלט, האָבען זיך וויע־דער אָנגעהויבען, גליך ווי געטריבען פון א בייזער סטיכיע, די דעמאָראַליזירענדע צער־שפּאלטונגען און רייסענישן און האָט געמאכט דעם פּארטיי־ארגאניזם פאר אהנמעכטיג צו אן אינהייטליכער, ענערגישער ארבייט.

אזא טרויעריגע לאגע האָט עקזיסטירט אין דער רוסלענדער סאָציאלדעמאָקראטישער פּאר־טיי ביז דער לעצטער צייט.

.3

שוין אויפ'ן לאנדאָנער קאָנגרעס פון דער פּארטיי אין יאהר 1907 האָט זיך כמעט פּאר אלעמען ארויסגעוויזען קלאָר דער שרעקליכער קריזים, אין וועלכען די פּארטיי געפינט זיך צו־ליעב די עקזיסטענץ פון ארגאניזירטע פראקציעס אין איהר. די בונדיסטישע דעלעגאציאָן (די איבריגע צוויי נאציאנאלע דעלעגאציאנען — די פויליש און לעטישע זיינען אויך געווען גע־שטימט פּאר שמאָלע פראקציאָנען) און אויך איינער פון די פּארטיי־ארגאניזאטארען דער בע־וואוסטער גענ. טראצקי, האָבען אנגעוויזען אלע מיטלען, אום צו שטעלען דעם קאָנגרעס אויפ'ן צענטרלען וועג און ניט צו לאָזען דורכ־פיהרען קיין רייניע פראקציאָנס־בעשלוסע, וועל־כע האָבען ניט קיין שום רעכטען וועלטה. אבער אומזיסט זיינען געווען די בעמיהונגען. פון ביידע זייטען איז מען געווען טויב צו דעם, און דער „בעלאָגארונגס־צושטאנד", וועלכער איז די גאנצע צייט אייניגעפיהרט געווען פון דער שטארקערער פראקציע איבער דער שוואכערער איז אויך ווייטער פערבליבען: איך דערמאָן זיך דערבי אן א פּריוואטע זיצונג פון דער „מענשע־ויסקער" פראקציע, וועלכע איז עקסטרא צונויפ־גערופען געווארען פון די לידערס, כדי אונטער־צוהאלטען די גייסטער פון די ארבייטער, וועלכע זיינען שוין נוטה געווען צו א צענטראַליזם טאק־טיק. אלע פיהרער זיינען געווען אנווענד.

מען האָט אָגיטירט, דערוויזען, אז איצט איז קיין צייט ניט פערנאַנדערצולאָזען די פראקטיק און עהנליכעם. דאָסזעלבע איז פאָרגעקומען אויך צווישען די באלשעוויקעם.

עם האָט זיך אַרויסגעוויזען אז די „אייניהייטליכקייט" פון דער דיסציפלינירטער פראקטיק איז זעהר און זעהר א פּראבלעמאטישע; אז עם לייגט א וויטער מרחק פון דעם שטיינהאַרטען אָרטהאָדאָקסאַלען מארקסיסט לייענין און אַנדערע פון זיינע חברים, ווי דער דעפוטאט אַלעקסינסקי אדער סטאַניסלאַוו, וועלכע שפּרעכען אַזוי רייך־סינדיקאַליסטישע מיינונגען.

אבער קענטיג די בעשערטע שעה האָט נאָך דאמאלם ניט געשלאָגען. און עס איז נויטיג געווען צווי יאהר ארבייט און א געוואַלדערטע סאָציאל־פּאָליטישע סיטואַציאָן אום דער שלום אין דער „פּארטיי" זאָל אַוועקגעשטעלט ווערען.

די אַנטהייל־נעהמער פון לאַנדאָנער צוזאַמענפאָהר האָבען נאָך קיין צייט ניט געהאט צוריק אויף זייערע ערטער צו קומען, ווי די רעוואָלוציאָן פון אויבען האָט אויסגעבראָכען: די צווייטע דומע איז צוטריבען געוואָרען, די ס. ר. ארעסטירט, דאָס וואָהל־גזעזץ איז אונגעזעצלעך געוואָרען צו גונסטען פון די גוטס־בעזיצער און פערמעגליכע קלאַסען. דאָס האָט פיעלע „טהויער" געטראָפען אונגעריכט און האָט אַריינגעטראָגען מוטהלאָזיגקייט און אַב־הענדיגקייט אין די געמיטהער. די קאַנטער־רעוואָלוציאָן פערפעסטיגט זיך, די עקספּלואָטאַטאָרישע עלעמענטען זיינען אָרגאַניזירט, די פּראָלעטאַרישע אָרגאַניזאַציאָן צושעדיגט, די פאָלקס־שטימונג ניעדריג געפאַלען און גאָר פער־פּלעפט געוואָרען. וואָס זאָל מען וויטער טהאָן? פון אלע זייטען האָבען זיך געלאָזט לויפען פון דער סאָציאַלדעמאָקראַטיע וי צוטומעלטע מייז די אלע, וועלכע האָבען פריהער דאָס פּראָלעטאַריאט פערגעטערט און איצט אין זיין אלמעכטיגקייט „זיך ענטטוישט". זיי האָבען געפונען א מקום מנוחה פאר זייערע צורייסענע אויסגעמאַטערטע נערוון און די קיצעלדיגע „שפּאָגעל נייע" פּראָבלעמען פון אינדיווידואַליזמום, „קער־פער" און „גשלעכט", וועלכע האָבען מיט א מאָל אזוי פערפלייצט די רוסישע ליטעראטור, וי אין די „פריע טענ" די ווערק פון מארקם און עהנליכע סאָציאַליסטישע פערפאסער. א שווע־רע צייט איז אַנגעקומען פאר דער סאָציאַלדע־מאָקראַטיע: די פאָלקס־מאַסען צוטומעלט, פער־פּלעפט, די רעפּרעסיעם אהן אן אויפהער, די אָר־גאַניזאַציאָנען אלין לעערער, די דעמאָראַליזא־ציאָן אלין טיעפער. אויך די פערבליבענע האָבען אויסגעזוהן ווי אן עכטער דור הפלגה.

די יעניגע עלעמענטען ביי די „באָלשעווי־קעם", וועלכע זיינען די גאַנצע צייט געווען ge־שטימט אויף אַנאַרכאָ־סינדיקאַליסמען אופן און האָבען בעטראַכט די „רעוואָלוציע" נור ווי א רייהע „דירעקטע אקטען" זיינען געווען פאר די אלטע „רעוואָלוציאָנערע טאקטיק". עס איז גאָר ניט געשעהען, האָבען זיי ge'טענה'ט: „מיר האָבען פיר זיך די זעלבע זעלבסטהערשאפט און מיר דאַרפען דאָרום האַלטען זיך ביי די זעלבע מעטאָדען פון קאמפף". זיי זיינען געווען געגען דער טהעטיגקייט אין די לעגאַלע פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען און אַנדערע לעגאַלע חברות, בעזאָ־דערם זיינען זיי שטאַרק ארויסגעטרעטען געגען דער סאָציאַלדעמאָקראַטישער דומע־פּראָקציע אלס שעדליכע „קאַנסטיטוציאָנע איללוזיע" און האָבען געפאָדערט אונבעדינגט איהר „אָברופען" צוריק פון דער דומע. — דאָס זיינען די זאָגענאַנ־טע „אטאָוויסטען". אַנדערע זיינען אזוי שטרענג ניט געווען, נור האָבען געפאָדערט דער פּראָקציע שטעלען אן „אולטימאטום" פאר איהר „רעוואָלוציאָנערע" טהעטיגקייט, און אויב זי וועט ניט איינגעהען אויף דעם, זאָל מען מיט איהר אין גאַנצען איבערריסען אלע בעציהונגען. דאָס זיינען די „אולטימאטיסטען". פון דעם זעלבען פליגעל זיינען אויפגעשטאַנען אויך די „גאטשאפער", וועלכע, זיך אנשטעקענד פון דער רעליגיעזער רעאקציע צווישען די ענטטוישטע בעלי־בתישע שיכטען, האָבען דעם סאָציאַליזם גענומען טייטשען אויפ'ן רעליגיעזען פירוש און האָבען דערמיט פערדונקעלט דעם ריינעם מארקסיזם, וועלכער וויסט ניט פון קיינע געטער און נויטיגט זיך ניט אין קיינע מיסטישע נעבלען.

די ריין מארקסיסטישע עלעמענטען צווישען די „באָלשעווייקעם" מיט לייענין'ן בראש האָבען זיך שטארק ארויסגעזאָגט געגען אזא „רעוואָלו־ציאָנערע טאקטיק" פון די „אטאָוויסטען־אולטימאטיסטען און געגען אזא מאדנעם מארקסיזם פון די „גאטמאכער" ביז עס איז געקומען צו א פאַרמעלען קאָנפליקט אין דער באָלשעוויסקער פראקציע גופא און די „אטאָ־

וויסטען„ און „נאָטמאכער" זיינען פון איהר אויסגעשלאָסען געוואָרען.

דאָס זעלבע איז געשעהן ביי די „מענשעוויקעם". אויך דאָרט איז פאָרגעקומען א צער־שפּליטערונג. די קאָנטר־רעוואָלוציע, ווי צו רייצט און אכזריות'דיג זי איז ניט אָנגעפאַלען אויפ'ן פּראָלעטאַריאט, האָט דאָך געמוזט לאָזען, אום זיך וויעדער ניט צו איזאָלירען פון דער בעלשעוויקיסטער בורזשואָזיע, אייניגע ערבערטע פּאָזיציעס, וועלכע האָבען זיך אויסגעדריקט אין אייניגע „האָלבע פרייהייטען", אדער „לענאָלע מענלעוויקיסטען", ווי מען רופט דאָס ביי אונז. פיעלע „מענשעוויקעם" וועלכע זיינען שוועך פון דער אונטערדישער פּאַרטיי אין די לענאָלע פּראָיינען און פּראָלעטאַרישע בילדונגס־חברות אום מיט דעם אַליין זיך אָבגעריסען פון דער פּאַרטיי שטערט נור די אַלטע פּאָרמען פון די ארבייטער אָרגאָניזאציעם, אז זי איז שעדליך, רעאקציאָנער. דאָס זיינען די זאָגענאַנטע „לי־קווידאטאָרען". אויסער די עקסטרעמע שטרעמונגען האָבען זיך די איבריגע „טהוער" צוטהיילט אויף „לענאָלישטען", „אנטי־לענאָלישטען" און א כאָאָס האָט געהערשט אין דער פּראָגע פון אָרגאָניזאציאָן־בנין.

אלם ערשטער פון די אָנגעזעהענע „מענשעוויקעם" איז אויסגעטרעטען געגען די ליקווידאטאָרס דער וועטעראַן פון דער רוסלענדער סאָציאָלדעמאָקראָטיע, גען. פּלעכאַנאָוו און האָט זאָגאר זיך ענטזאָגט פון רעדאקטירען דעם מעגשעוויסטקען אָרגאָן „נאָשאָ סאָצ.דעמאָקראָטא" פאר זיי וואָלקענדיגע האַלטונג בנוגע צו די „לי־קווידאטאָרס".

די אַלטע פּראקציעס זיינען צופאַלען. פיר דעם רוב פון דער „פּארטיי" איז קלאָר געוואָרען, אז רוסלאנד איז אריינגעטרעטען אין א נייע פאזיס פון ענטוויקלונג, און אז ענטשפּרעכענד צו דעם, בעדאַרף זיך ענדערן די טאקטיק פון דער סאָציאָלדעמאָקראָטיע. עס איז אַליין מעהר קלאָר געוואָרען, אז רעדען איצט וועגען א נאָהנטען און אָרגאָניזירטען אויפשטאנד הייסט זיך אַליין נארען און אוואנטור־פּאָליטיק טרייבען; עס קאן איצט אויך קיין רייד ניט זיין וועגען „נאציאָנאל פּאָליטיק" פון דער סאָציאָל־דעמאָקראָטיע, וועז די „נאציאָן" טרעט איצט ארוים געטהיילט אין זעלבסטשטענדיגע סאָציאָלע שיכטען מיט שארף־אויסגעשפּראָכענע קלאָסען־אויפגאבען; עס איז פאר אלע מארקסיסטען קלאָר געוואָרען, אז דאָס פּראָלעטאריאט, ניט ענטזאָגנדיג זיך פון זיינע רעוואָלוציאָנערע לאָזונגען און פּאָרדערונגען, דארף אויך דעם איצטיגען מאָמענט אויסנוצען אויף אָרגאניזירען זיך צום וויעדערשטאנד מיט זיינע שונאים, דאָרום טארען ניט די „לענאָלע מענלעוויקיטען" פערנאכלעסיגט ווערען פון דער סאָציאָלדעמאָקראָטיע, פערקעהרט זי מוז קעמפּפען דורך פּראקטישע ארבייט אין די פּראַיינען, אום זיי נאָך מעהר פרייער און בריטער צו מאכען. די דומע־טריבונע איז א וויכטיגעם געווהר אין דער הענד פון דער סאָציאָלדעמאָקראָטיע פיר אגיטאציאָן צווישען די בריטע מאסען. אין אָרגאניזאציאנער הינזיכט בעדארפט די פּארטיי, וועלכע איז כולל אלע פאָרמען פון ארבייטער־קאמפף אויף דעם עקאָנאָמישען, פּאָליטישען און קולטורעלען געביעט, זיין פּראַייניגט מיט די אלע „טהוער" און גרופּעם, בלייבענדיג אַליין ביי די איצטיגע אומשטענדען אונטערדישׂ, אונלעגאל.

דער דאָזיגער אמת האָט אלין מעהר אריינגעדרונגען צווישען די טהוער פון פערשיעדענע פראקציעם. פאר דער צייט האָט זיך זעהר שארף געענדערט דער אינהאלט פון די ס. ד.־אָרגאניזאציאנען. אנשטאט די פריהערדיגע אנטלאָפענע „אינטעליגענטען", „טהוער" און „פיהרער" בעשטעהען איצטער די קלייניע, אבער ארבייטס־פעהיגע אָרגאניזאציאָנען פון א נייעם דור ארבייטער־פּראָלעטאריער, וועלכע האָבען זיך שוין אויסגעוויזען זעהר פעהיג אין דער לענאלער טהעטיגקייט אויף אייניגע עלויבטע צוזאמענפאהרען (פון פאבריק־דאקטוירים און געגען שכרות), און האָבען מיט זייער ארויסטרעטען צושטערט די טוידטע שטילקייט אין לאנד. די ארבייטער האָבען מיט זייער פּראקטישער ארבייט געפונען דעם מיטעל־שטריך צווישען די עקסטרעמע ריכטונגען, און די פּראַיניגונג אין דער פּארטיי איז געוואָרען מעגליך.

דא דארף אויך דערמאָנט ווערען די אונערמידליכע ארבייט פון געג. טראצקי, וועלכער האָט מיט זיין אָרגאן „פּראַוודא" פיעל מיטגעהאָלפען אויסצוארבייטען ריכטיגערע מיינונגען

ביי די „טהוער" און מיט דעם שנעלער געמאכט דעם לעצטען אקט אין דער פּאַרטיי.

אויף זיין לעצטער פּלענאַרער זיצונג, פּאָר־געשטעלט פון אלע פראקציאָנען האָט דער צ. ק. אָנגענומען א צענטראל־רעזאָלוציאָן, וועלכע זאָגט זיך אויס פּיר אויסנוצען „די לעגאַלע מעג־ליכקייטען" און אין דער זעלבער צייט ניט פאַר־אַנדערלאָזען די אונטערירדישע אָרגאַניזאַציאָ־נען, נור זיין ענג פערבונדען מיט די טהוער אין די לעגאַלע פעראיינען און חברות. די רעזאָלו־ציאָן איז אָנגענומען גענאָרען איינשטימיג, כאָטש זי ענטהאלט אין זיך קאָמפּראָמיסען לויט די מיינונגען פון דער אָדער יענער פראקציע. עס איז אויך בעשטימט גענאָרען צונויפצורופען א קאָנפערענץ, אויף וועלכער עס וועלען צום ערשטען מאל אָנטהיי׳ל נעהמען אויף די ניעד־ריגע פּאַרטיי־אייניריכטונגען און די „טהוער" אין די לעגאַלע פעראיינען, אויב זיי וועלען פער־שפּרעכען צו אונטערוואַרפען זיך אונטער דער פּאַרטיי־דיסציפּלין. עס איז בעשטימט גענוג־רען אז די אָרגאַניזירטע פראקציעס מוז מען פאָנאַנדערלאָזען.

מיט די דאָזיגע בעשטימונגען טרעט די רוסלענדער סאָציאַלדעמאָקראַטישע ארבייטער־פּאַרטיי צום ערשטען מאל ארויף אויף א נייעם פּאַרטיי־וועג אין איראָפּעאישען זינען פון וואָרט. וואָס פּאַר א גורל עס זאל ניט ערווער־טען רוסלאַנד אויף וויטער, קען מען זאָגען זי־כער, אז די פעראיניגטע, ווירקליך אייניהייט־ליכע סאָציאַלדעמאָקראַטיע וועט זיין אויף איהר אָרט און וועט ווי געהעריג איז אויסנוצען די געשאפענע סיטואַציאָנען צום נוצען פון פּראָלע־טאריאט, צום נוצען פון סאָציאַליזם.

פיליפּ קראַנץ

דער אידישער נייסט און אסימילאַציאָן

„ווי עס קריסטעלט זיך, אזוי אידעלט זיך".

אָרים קאָהען, א בעוואוסטער ספּרדי׳שער פובליציסט אין טירקיי, איז ניט לאַנג צוריק אַרויסגעטרעטען מיט א זעהר פּעסימיסטישען אַרטיקעל מכח דעם גייסטיגען צושטאַנד פון זיינע ברידער, די שפּאַניאָלישע אידען.

„שוין זייט צוויי יאהרהונדערטע, קלאָגט ער אין דער ציוניסטישער וועכענטליכער צייטונג „לׂאָראָר", וואָס ערשיינט אין פראַנצויזיש אין קאָנסטאַנטינאָפּאל *) — ווי דיזער אלטער צוויג פון אידישען פאָלק (די אידען פון שפּאניען און פּאָרטוגאל), אמאל אזא העלליכער און פרוכטבארער, וועלט אויסגעטריקענט און שטארבט אָב. מיר האָבען ניט פּראָדוצירט אין אייניגען געלעהרטען מיט אן אלוועלטליכען שם. מיר האָבען ניט אַרויסגעבראכט אויף דער וועלט אין אייניגען זשעניע. מיר האָבען ניט רייכער געמאכט די וועלט־ליטעראַטור מיט אין אייניגעם וועלטהפאלעם וועלק. מיר זיינען געוואָרען אויסגעשפּעט, אָבגעלעבט, אזוי ווי אונ־זער גייסט וואלט פערשטיינערט געוואָרען."

„זאל מען ניט קומען זאָגען, אז די אומ־שטענדען, אין וועלכע מיר געפינען זיך, זיינען די אייניציגע אורזאכע פון אונזער קלעגליכער לאגע. געווים, דיזע אומשטענדען האָבען גע־ווירקט. דאָך, לאָמיר זיך אפען מודה זיין, אז די פעראַנטוואָרטליכקייט פאלט מיסטענס אויף אונז אליין. אונזערע פאָטערס האָבען מיטגע־בראכט פון שפּאניען איינע פון די שענסטע און רייכסטע ליטעראַרישע שפּראכען. וואָס האָבען מיר אבער געמאכט פון איהר אין פערלויף פון 400 יאהר? א שרעקליכען מיש־מאש, אָהן

*) נומער 32 פון 28סטען יאנואר, 1910.

רעגעלן, אהן ארטהאגראפיע, אהן מעטהאד, א זשארגאן, וואס איז קוים נעגוג אויסצודריקען די אייגפאכסטע אידעען. אונזערע פאטערס זיי־נען נעווען בעריהמטע תלמודיסטען, און די קהלה פון סאלאניק האט געטראגען דעם הערלי־כען נאמען „מוטער פון ישראל". וואו זיינען מיר אבער אין אונזערע טעג מיט די תלמודישע שטודיען און וואס פאר א פלאץ פערנעהמען אונ־זערע אריענטאליש קהלות אין דער אידישער וועלט? אונזערע פאטערס האבען אויך מיט־נעבראכט אין דער אטמאספישער אימפעריע א שטארק־ענטוויקעלטע קולטור, פערשיעדענע קינסטליכע האנדווערק און הויכע פראפעסיאנען — וואס איז היינט ביי אונז נעבליבען פון אזא רייכער ירושה? גארנישט, אבזאלוט גארנישט!"

וועלכער איז מיר אזוי פרעמד, ווי מיין מוטער־שפראך, דער דייטש־זשארגאן, איז איהם פרעמד, האב איך זיך פערטראכט מכח דעם אויסער־ארדענטליכען שיקזאל פון אונזער פאלק אין אלע צייטען, אפילו אין די יאהרען פון זיין ביבלישער גדולה, און האב נעוזוכט אן אנטוואָרט אין דער נעשיכטע אויף פערשיעדענע פראגען, וועלכע האבען זיך אונגעבעטענערהייט נעריסען אין מיין מוח. איין „וואָרום?" האט נעיאגט אן אנדערען, וועלכער איז וויעדער ארויסגעשטופט נעוואָרען פון א דריטען, און נאך יעדער פליכטיגער פראגע איז מיר אלץ קאלעמוטנער און אונמוטהיגער גע־וואָרען אויפ'ן הארצען. ניט פרעהליכע און ניט אויפמונטערענדע פראגען זיינען דאס אלענפאלס.

אין דער אמת'ן, וואָרום זיינען טאקע די שפאניש אידען געבליבען אזוי הינטערשטעליג, גייסטיג פערגליווערט אין טערקיי, וואו מען האט זיי פיעל פריינדליכער אויפגענומען, ווי אין איר־גענד וועלכען קריסטליכען לאנד, און וואו זיי זיינען נאר ניט געשטערט נעוואָרען אין זייער אייגענעם לעבען? און לאמיר וויטער שטעלען די זעלבע פראגע: וואָרום זיינען די שפאניש אידען פשוט פערוועלדעט נעוואָרען אין מאראקא, אלזשיר, טונים און אין גאנץ נארד־אפריקא (דאס איז אויך ריכטיג מכח די פעריאגטע ארבעון פון שפאניען) און וואָרום זיינען די זעלבע אידען נעוואָרען גרויסע קולטור־טרעגערס אין דעם אינציגען אייראפעאישען ווינקעל, וואו זיי האבען דאן געפונען א שטיקעלע מקום מנוחה — אין האלאנד?

לאמיר זוכען די אורזאכען פון אזא אונ־געהייערען קאנטראסט. דער אויבען ציטירטער ספרד'ישער פובליציסט מיינט, אז דיעזע אורזא־כען דארף מען ניט זוכען בלויז אין די ארומיגע אומשטענדען, נאר אין זיך זעלבסט, אין דעם אייגענעם אידישען קרייז. איך דענק, אז ער האט רעכט. מען קען דאך אלעם ניט וואַרפען אויף דער סביבה, אויף די אומשטענדען, וועלכע רינג־לען אונז ארום. דאס איז אפט בלויז א תירוץ צו פערדעקען די אייגענע שוואכקייטען, די אייגענע פעהלערען, די אייגענע זינד.

נאר אויב דאס איז טאקע אזוי, דארף מען אויך שטעלען די פראגע: וואס זשע בליבט מיט דעם קרעאטיוון (שעפפערישען), גייסט פון דעם אידישען פאלק? עס איז דאך קלאר, אז וועלכען אידען בעזעסען אזא הוי־כען שעפפערישען גייסט, ווי פיעלע זיינען עס ענייגט צו גלויבען, וואלטען זיי דאס געמוזט ארויסווייזען אפילו אונטער די ערנסטע אומ־שטענדען. זיי וואלטען ניט געקענט זינקען אזוי טיף אין הינטערשטעליגע לענדער, ווי מיר זע־הען עס שטענדיג, וואו נאר די איינגעבאָרענע, די הערשער געפינען זיך אויף א ניעדריגער שטופע פון קולטור. דיעזער היסטארישער פאקט דריקט זיך אויך אוים אין דעם אלטען און זעהר טיעפזי־ניגען וועלטל: „ווי עס קריסטעלט זיך, אזוי אידעלט זיך".

די ריכטיגקייט פון דעם אלגעמיינעם זינן פון דעם דאזיגען וועלטל געפין איך אין דער גאנצער געשיכטע פון אידישען פאלק. בשעת איך האב געלעזען גרעטץ'ס פאטריאטיש געפארבטע אידישע געשיכטע, האב איך שטענדיג נעזוכט אויסצוגעפינען, וואס אזוינס האבען די אידען איינגענעם בעשאפען אין קולטור־וועלטהען זייט זיי האבען זיך ארייגגערישען אין כנען, זייער כלומרשט פער־שפראכענע לאנד. איך ווייס ניט, וואס אנדערע האבען געטראכט בשעת זיי האבען, למשל, נע־לעזען די געשיכטע פון דער צייט, וועלכע האבען זיך צוערשט צוזאמענגעשטויסען מיט די גריכען אדער העלענען. איך האב דאן נאכגע־דענקט וועגען א זעהר נרויסע און שוועכע קול־טור־געשיכטליכע פראגע, וועלכע האט זיך פלוצ־לונג ארייגגעכאפט אין מיין קאפ און וועגען וועל־

כע איך האָב זיך שוין לאַנג געקליבען עפעס צו שרייבען.

די דאָזיגע פראַגע איז: ווארום האָבען די גריכען בעאיינפלוסט קולטורע׳ל די אידען, און ניט פערקעהרט?

טיעפט זיך אריין, לעזער, אין דיעזער פראַגע. בערעכענט: מיט אונגעפעהר 2250 יאָהר צוריק, אין די צייטען פון אלכסנדר מוקדן, האָט זיך דאָס אידישע פאָלק, קולטורע׳ל בעוואָפענט מיט דער ביבל׳, געטראָפען פנים אל׳ פנים מיט די העלענען, קולטורע׳ל בעוואָפענט מיט פילאָזאָפיע און קונסט. וואָס איז געווען דער נעכסטער רעזולטאט פון דיעזען צוזאַמענטרעפען? יעדערער וויים, אז דער רעזולטאט איז געווען דאָס אריינדרינגען פון העלעניזם אין יודענטהום. דער אויספלוס פון העלעניזם אין ארץ ישרא׳ל איז געוואָרען אזוי מעכטיג אין א גאַנץ קורצער צייט, אז עס האָט ניט פיעל׳ געפעהלט, דאָס פון דעם ביבלישען פאָלק זאָל נאָר בלייבען עפעס א געדעכענעס אין דער געשיכטע פון אלטערטהום.

האָט איהר זיך אָבער וועט עס איז געשטעלט די פראַגען: ווארום איז דאָס אזוי און ניט אנדערש פאָרגעקומען? ווארום האָבען די גריכען נאָר נישט איבערגענומען ביי די אידען? ווארום איז די נאַנצע אידישע תורה געבליבען א טויטער בוכשטאַב אפילו פאָר די אינטעליגענץ, פאָר די פילאָזאָפישע שוהלען פון גריכישען פאָלק? וועט מיר לעזען די אידישע געשיכטע פון יענער צייט, טרעפען מיר אלץ שילדערונגען, ווי אזוי די אידען האָבען איבערגענומען גריכישע פיהרונגען, אפילו דעם גריכישען פאָליטהעאיזם; ווי די אידישע יונגע לייט פלעגען נאָכטאַנצען די גרעכען אין זייערע שפיעלען, אין זייערע ספּאָרטס, אין זייערע קלייידער א. ז. ו. מיר געפינען אָבער נאָר נישט, אז א „יון" זאָל דאָס מינדעסטע אין בערעהמען ביי אידען; מיר געפינען קיין שום אָנווייזונג, אז אירגענד וועלכער גריכישער פילאָזאָף אָדער רייזענדער זאָל זיך האָבען אינטערעסירט מיט וואָס ניט איז פון אונזערע שריפטען, מיט אונזער פיעל׳ פערשריענעם מאָנאָטהעאיזם.

מען וועט דאָ ענטפערען, אז די גריכען זיינען געווען די זיעגערס, די הערשער, דאָרום האָבען זיי געקוקט מיט פעראַכטונג אויף אויף די אידען, ווי אויף אלע אנדערע ברומיגע פעלקער, וועלכע זיי האָבען גערופען בארבארען. דאָס מעג זיך זיין אמת, אָבער דאָס איז נאָך א גאַנץ שוואַכער תירוץ אויף דער אויבענגעשטעלטער פראַגע. נייַן, די פאָליטישע הערשאפט פון די גריכען אין ארץ ישרא׳ל פערענטפערט נאָך ווייט ניט די פראַגע, ווארום די גריכישע קולטור האָבען נאָך גאָר ניט געענדיגט פון דער אידישער.

אין דער וועלט־געשיכטע קען מען געפינען א סך ביישפיעלען, ווי א פאָלק מיט א העכערע קולטור האָט שטענדיג בעאיינפלוסט א פאָלק מיט א ניעדריגערער קולטור. וועלן אפילו א קולטור־לאַנד פלעגט בעזיגט ווערען פון בארבארען, פלעגט שליסליך די קולטור פון דעם בעזיגטען אייגנעפאַנצט ווערען צוויישען די זיעגרייכע בארבארען. מען מעג עס האלטען פאר א היסטאָרישען געזעץ, דאָס וועלן צווי פלקער שטויסען זיך צוזאַמען, מוז עס שליסליך פיהרען דערצו, אז דאָס פאָלק מיט א העכערער קולטור זאָל ארויפלעגען זיין שטעמפל׳ אויף דעם פאָלק מיט א ניעדריגערער קולטור.

דעם בעסטען בעוויין, ווי אמת עס איז דיעזער היסטאָרישער געזעץ, ליפערען אונז טאקע די גריכען זעלבסט. זייער פאָליטישע גדולה האָט ניט לאַנג געדויערט, אָבער זייער קולטורע׳ל גדולה איז געבליבען אייגנעוואָרצעלט אפילו ביי זייערע בעזיגער. די מעכטיגע רוימישע אימפעריע האָט שליסליך אויף אייגנעשלונגען גריכענלאַנד, אָבער נאָר פאָליטיש. די גריכישע קולטור האָבען די זיעגרייכע רוימער זעהר הויך געשעצט, זאָגאָר העכער ווי זייער אייגענע. אָט ביי די זעלבע גריכען, וועלכע די שטאָלצע רוימישע הערשער האָבען געהאלטען ביי זיך אלס שקלאַוון, האָבען זיי געלערנט די גריכישע פילאָזאָפיע און די גריכישע קונסט. דער רעזולטאט איז געווען, אז די גריכישע קולטור איז אזוי צוזאַמענגעשמאָלצען געוואָרען מיט דער רוימישער, אז מען האָט זיי ניט געקענט אָבזונדערען און אז זיי זיינען געוואָרען אונזער אלגעמיינע הערליכע קולטורע׳ל ירושה אלס די גריכיש־רוימישע ציוויליזאַציאָן.

שפעטער, וען די רוימישע אימפעריע איז צופאַלען געוואָרען נאָך די פיעלע אטאקעס פון די בארבארישע גערמאַנער שטאַמען, איז אָבער איהר קולטור ניט נאָר פערבליבען, זאָנדערן זי האָט נאָך שליסליך בעזיגט די האַלב־וויל׳דע הערשער. די זיעגרייכע בארבארען האָבען אפילו איבערגענומען די שפּראַך פון די בעזיגטע רוי־

מער, וועלכע זיינען אויפגעלייזט געוואָרען אין די מאַסען פון די נייע פעלקער. די לאַטיינישע שפּראַך איז געוואָרען די וועלט־שפּראַך, די שפּראַך פון געלעהרטע און פילאָזאָפען, אין גאַנץ וועסט־אייראָפּא, אזוי ווי די גריכישע שפּראַך איז עס געווען אין דער צייט פון רעכטען גלאַנץ פון דער רוימישער אימפּעריע ביי אלע פעלקער אָרום דעם מיטעל־מער.

אויך די מזרח'דיגע העלפט פון דער רוימישער אימפּעריע, וועלכע איז שליסלעך צושטערט געוואָרען פון די בארבארישע טערקען אין 1453, איז קולטורעל ניט אונטערגעגאַנגען. אָט די צוקונפט, די פערשימעלטע ביזאַנטישע אימפּעריע האָט אַרויפגעלעגט דעם שטעמפּל פון איהר אלטע קולטור ניט נאָר אויף די סלאַווישע שטאַמען, וועלכע האָבען זיך פון צייט צו צייט אריינגעריסען אין איהרע אייגענע גרענעצען, זאָנדערן אויך אויף די סלאַווישע פעלקער אָרום איהר, אפילו אזוי ווייט ווי רוסלאַנד. די היינטיגע גרוכען זיינען אייגענטלעך די קינדער פון די אמאָליגע זיעגרייכע סלאַווען, וועלכע האָבען זיך אלץ מעהר בעזעצט אויף דעם באלקאַנישען האלבאינזל, נאָר זייער שפּראַך איז געוואָרען א גרעכישע און זיי שטאַלצירען היינט מיט זייער גרעכישען נאַמען, מיט דעם אלטען גלאַנץ פון די אמת'ע העלענען. זיי ווילען זאָגאָר, אז מען זאָל פערגעסען אָן זייער סלאַווישע אָבשטאַמונג.

יעדענפאַלס איז די גריכישע קולטור געוואָרען די הערשענדע אין דער גאַנצער אלטער וועלט נאָך די וועלט־איבערקהערשענדע ערשאָבערונגען פון אלכסנדר מוקדן. ניט ווילענדיג האָבען אלע פעלקער נאָכגעטאַנצט די העלענען אפילו וועו די העלענען האָבען פערלאָרען זייער פּאָליטישע אונאבהענגיגקייט. די גריכישע שפּראַך איז געוואָרען אָן אלוועלטליכע.

די העכערע און געבילדעטע קלאַסען פון די פעלקער אונטער דער מיליטערישער מאַכט פון די רוימער האָבען גראַדע געלערנט ניט די שפּראַך פון זייערע זיעגער, נאָר די שפּראַך פון די בעזיעגטע גריכען. וועו איינער פון זיי האָט געוועלט בעקאַנט מאַכען די וועלט מיט דער געשיכטע פון זיין פאָלק, האָט ער זיך בענוצט מיט דער גריכישער שפּראַך. א דאַנק דעם בעזיצען מיר אויך די געשיכטע פון אידישען פאָלק אין יענע צייטען. וואָס וואָלטען מיר טאָקע געוואוסט פון דעם קאַמפּף צווישען די אידען און די העלענען, פון דער פּעריאָדע פון די חשמונאים, וועו אָזעפוס פלאַוויוס, אליין פון דער פאַמיליע פון די חשמונאים, וואָלט ניט אָנגעשריבען די געשיכטע פון אידישע אלטערטהימער אין דער גריכישער שפּראַך, אום די אויסערע וועלט זאָל אויך עפּעם וויסען פון זיין פאָלק, וואָס האָט אזוי העלדיש געקעמפּפט געגען די רוימער? אונזערע תנאים און אלע פירושים, וועלכע האָבען זיך שטענדיג געגריבעלט אין זייערע פסוקים, האָבען הפּנים קיינמאָל אפילו ניט געטראַכט וועגען אזעלכע וועלטליכע זאכען, ווי צו שרייבען די געשיכטע פון זייערע אייגענע צייטען. טאָקע נאָר א איד מיט גרוכישע קענטניסע האָט אידישע געשיכטע, ווי יאָזעפוס פלאַוויוס האָט עס בעוויזען.

אגב וועל איך דאָ פערצייכענען דעם ווירקליך מערקווירדיגען פאַקט, דאָס אפילו שוין אין די שפּעטערע צייטען, יאָהרהונדערטע נאָך יאָזעפוס פלאַוויוס, האָט זיך צווישען די גרעסטע תנאים, אמוראים און גאונים פון תלמוד ניט גענען אפילו איינער, וואָס זאָל זיך אָבגעבען מיט דער געשיכטע פון זיין פאָלק, וואָס זאָל האָבען איבערגעלאָזט א כראָניק פון זיין צייט פאַר די צוקונפטיגע דורות. לויידער האָט שוין ניט גענען נאָך א יאָזעפוס פלאַוויוס צו שילדערען, למשל, דעם קאַמפּף פון א בר כוכבא, אזוי ווי ער האָט געשילדערט דעם קאַמפּף פון די אידישע העלדען געגען די לעגיאָנען פון אספּסינוס און טיטוס. מיר ווייסען דאָרום גאַנץ וועניג פון דיזער פּעריאָדע, וועלכע איז אויך געווען דער הימטאַרישער אָנפאַנג פון די קריסטליכע סעקטען. יא, זעהר שלעכטע היסטאָריקער זיינען געווען אלע תלמודיסטען.

מען דארף אָבער ניט דענקען, אז די העלענען האָבען אלעס אליין געשאפען, אז זיי האָבען גאָר נישט אויסערגעוומען ביי אַנדערע פעלקער. פערקעהרט, זיי האָבען שטענדיג געזוכט עפּעס צו לערנען אין פרעמדע לענדער. זייער פּאַרשענדער און שפּפּערישער גייסט האָט ניט גערוהט. עס איז זיכער, אז זיי האָבען זעהר פיעל גע'ירש'ענט פון די פריהערע ציוויליזאַציאָנען. דאָס צייגען אויך די אויסגראָבונגען וואָס זיינען געמאכט געוואָרען אין אונזערע צייטען אין גריכענלאַנד און אין גריכישע קאָלאָניעס. בעזאָנדערס פיעל האָבען זיי געשעפט אין מצרים און ביי די פעניקיער, די מוטהיגע ים־פאָהרערס פון צור און

צדון, די בעסטע און גרעסטע קולטור־טרעגערס פון כנען. ביי די פעניקיער האבען די העלענען אויך איבערגענומען זייער אלפאבעט.

אבער ביי די „אויסרוועהלטע", ביי דעם „עם הספר" האבען די העלענען דאס מינדעסטע ניט איבערגענומען אין פערלויף פון יאהרהונדערטע. די אידען זיינען מערקווירדיג שנעל העלעניזירט געוואָרען, אבער די העלענען האבען זיך אפילו ניט אינטערעסירט צו וויסען, וואס עס שטעהט אזוינס אין די פערהייליגטע אידישע שריפטען. די אידען האבען געמוזט פיהרען א שוועריען און ביטערען קאמפף געגען דעם אייגענדען אייגפלום פון העלעניזם, וועהרענד די העלענען האבען זיך אפילו ניט ארומגעקוקט אויף די דאמאלסדיגע אידישע קולטור.

איז דאס ניט זאנדערבאר? ווי זאלען מיר זיך דאס ערקלערען? איך וויים ניט וואס אנדערע וועלען ענטפערען דערויף. מיר שיינט, אז דאס קען מען נאר ערקלערען דערמיט, וואס די אידישע קולטור איז געווען אזא קלעגליכע, אז די העלענען האבען פישוט ניט געפונען וואס אויבערצונעהמען. די העלענען האבען שוין דאן געהאט זייערע פילאזאפישע שולען, האבען געשאפען די „חכמי יון", פאר וועלכע די פרומסטע תלמודיסטען האבען זיך אויך געמוזט בוקען יאהרהונדערטע שפעטער. אום צו בערהיגען זייער אידישען געוויסען, האבען די אידישע חכמים אויסגעטראכט, אז סאקראטעס און פלאטא (אפלטון) זיינען כלומרשט געווען שולער פון די אידישע נביאים און אז די גאנצע גריכישע חכמה שטאמט פון אידישע ספרים.

ליידער איז דאס נאר א בייקע, א פוסטע און נארישע בעריהמעריי. דער אמת איז, אז די גריכישע חכמה האט ניט נאר דאס מינדעסטע ניט געשאפט ביי אידען, נאר האט פישוט ניט גאהאט וואס צו שאפען. דער אמת איז, אז די אידען האבען אויבערהויפט שטענדיג געשאפט ביי אנדערע, ביי די ארומיגע פעלקער. דער אמת איז, אז דאס אידישע פאלק האט זיך קיין מאל ניט אויסגעצייכענט מיט א קראפטיוועם גייסט, נאר געווענליך מיט א ר ע פ לעקסיוועם גייסט, מיט א גייסט נאכצואהמען, אויבערצונעהמען, צו אסימילירען זיך.

די העלענען האבען אויך נאכגעאהמט אנדערע, זיי האבען אויך געשאפט ביי עלטערע קולטור־פעלקער; אבער דערביי האבען זיי אונגעהייער פיעל אייגענעס געשאפען. זיי האבען בעזעסען א ווירקליך וואונדערבארען קראפטיוועם גייסט אין אלע צווייגען פון מענשליכען וויסען אום ספעציעל אין קונסט. זייערע קונסט־ווערק זיינען געבליבען וואונדערבארע מוסטערס פאר אלע צייטען, פאר אלע קולטור־פעלקער. זיי זיינען ניט געווען גרויס אין צאהל, ניט פיעל מעהר פאר די אידען, אבער ריעזען אין זייער גייסט, מעכטיג אין זייערע שאפונגען. דאדורם איז זייער אינפלום געווען אזוי גרויס, בריט, ווייט און טיף, דאדורם האט זייער קולטור איינגענומען די וועלט.

וואס האט אזא גייסטרייכעם פאלק געקענט איבערנעהמען ביי די אידען, וועלכע האבען אפילו זייער אייגענע תורה וועניג געקענט, וויל די שפראך אין וועלכע זי איז פערפאסט געווארען, איז שוין דאן אייגענטליך געווען א טויטע? פון קונסט איז דאך אבגעהאנדלט — די אידען זיינען דאך אין דיעזער הינזיכט געשטאנען אויף דער ניעדריגסטער שטופע. אפילו זייער בית־המקדש האבען זיי נעמוזט בויען מיט דער הילפע פון פרעמדע ארכיטעקטען און האנדווערקער. אין די אויגען פון די העלענען, וועלכע האבען געהאט די פראכטפאלסטע טעמפלען, האט וואהרשיינליך דער בית המקדש אויסגעזעהן, ווי א גראבע און געשמאקלאזע געבוידע. אין פילאזאפיע, אסטראנאמיע, מאטהעמאטיק א. ז. ו., אין אלעם אויסערהאלב רעליגיאן, האבען די אידען געקראגען א ידיעה ערשט נאכדעם, ווי זיי זיינען געקומען אין פערבינדונגען מיט דער העלענישער וועלט.

און וואס אנבעלאנגט צו דער אידישער רעליגיאן, זא האט זי אויך ניט געקענט צוציהען די העלענען, וועלכע האבען געגעבען דער וועלט די גרעסטע און ערהאבענסטע פילאזאפען און קינסטלער. לאמיר ניט זיין ענגהארט מיט אונזער תורה, מיט דער גאנצער ביבעל און מיט דעם מאנאטהעאיזם — פאר געביל דעטע גריכען איז דאס שוין קיין נייעס ניט געווען. דער מאנאטהעאיזם איז איבערהויפט ניט א ספעציעל אידישע שעפפונג, און דער אונטערשיעד צווישען מאנאטהעאיזם און פאליטהעאיזם איז גאר ניט אזוי גרויס, ווי מען מיינט עס געווענליך. אפילו היינט זיינען אלע זאגענאנטע מאנאטהעאיסטישע רעליגיאנען מיט זייערע מחנות מלאכים, שדים, הייליגע א. ז. ו. גאר ניט ווייט פון אן ענטוויי־

קעלטען פאליטהאיזם. זיי זיינען אויך פול מיט געצענדיגערישע צערעמאניעס. אין יעדער פאלי־טהאיסטישער סיסטעם איז אויך געווען אנער־קענט איין הערשענדער גאט. אט די ווילדע אינדיאנער, וועלכע האבען דאך ניט געהערט פון אונזער פיעל פערשריעענעם מאנא־טהאיזם און זיינען דאך געווען גראבע געצענדיג־נער, זיינען פון דעסטוועגען אליין דערגאנגען צו א גלויבען אין א העכערע געטליכע קראפט אונ־טער דעם נאמען „דער גרויסער גייסט". איז דאס דען ניט א העכערער מאנאטהאיסטישער בעגריף ווי דער אידישער בעגריף פון א קערפער־ליכען יהאוה?

נאר לאמיר צוגעבען, אז אונזער תורה ענט־האלט בעזונדערע ענטפלעקונגען, עפעס אזעלכעס וואס מען קען גאר ניט געפינען אין אנדערע אלטע הייליגע שריפטען; לאמיר וויטער צוגעבען, אז די אידען האבען געשאפען זעלבסטשטענדיג אלעס וואס דארטען שטעהט געשריבען, אז די להרהען פון קאנפוציוס, פון בודהא, פון די בראמאנען א. ז. וו. ענטהאלטען גאר ניט עהנליכעס אין זיך, אז אונזערע נביאים זיינען עס געווען די העכסטע מאנאטהאיסטישע פילאזאפען, אפילו העכער פון סאקראטעס און פלאטא, — מוז מען דאך אבער פון דער אנ־דער האנד צוגעבען, אז אין דער פראקטיק איז די אידישע רעליגיאן דא־מאלסט געווען פשוט א געצענדינערי־ש ע. דער בית המקדש מיט די כהנים, לויים, קרבנות און אלע אנדערע „הייליגקייטען" — מיט וואס האט זיך עס אין גריכישע אדער שפעטער אין רוימישע אויגען געקענט אונטערצייכענען אין שהנקייט, אין פראכט, אין ערהאבענקייט פון זיערע צערעמאניעס אין זייערע טעמפלען לכבוד א יופיטער, אן אפאלא א. ז. וו.? רייסט אראב פון אייערע אויגען די אידישע ברילען, וועט איהר זעהן, אז די גאנצע עבודה אין בית המקדש איז אין דער ווירקליכקייט אויך געווען אן עבודה זרה און אז יעהאוה איז נאר געווען א נאציא־נאלער הויפטגאט, א מין אידישער יופיטער.

יעדענפאלס איז די אידישע תורה, וועו מיר זאלען איהר אננעהמען פאר דעם גייסטיגען אויסדרוק פון א זעלבסטשטענדיגער אידישער קולטור, געווען א זעהר איינזייטיגע, בעשרענקט מיט אמונה־פראגען, וועלכע זיינען בלויז געווען א קליינער טהייל פון דעם גריכישען גייסטיגען לעבען. דער העלעניזם האט געהאט א פיעל ברייטערען בליק אויף דער וועלט, ווי אפילו דער יודאיזם נאך דעם רמב"ם פילאזאפיע און נאך אונזערע שפעטערע פערטייטשונגען, וועלכע שטאמען שליסליך פון דער גריכישער פילאזאפיע.

קורץ, די העלענען האבען ניט געהאט וואס לערנען ביי די אידען, אבער פאר די אידען איז דאן געעפענט געוואָרען, מעג מען זאגען, א גאנץ נייע וועלט אין דער הויכער העלענישער קולטור. קיין וואונדער דארום, פאר וואס די אידען האבען זיך באלד העלעניזירט, וואס עס מיינט אין אלגעמיין אסימילירט.

* * *

טא ווי ווי קומט עס, וועט מען פרעגען, אז אט מיט דער קלייגער און אייגזייטיגער תורה אין דער האנד האבען די אידען דאך שליסליך בעזיעגט די פילאזאפישע העלענען און בעקעהרט די גאנצע גריכיש־רוימישע וועלט אין דער גע־שטאלט פון קריסטענטהום? אויב די אידען האבען ניט געשאפען מעהר אין זייער ביבעל, ווי די גריכישע מעטאפיזיקער, וואהרום איז גראדע דיעזע ביבעל געוואָרען די הייליגע שריפט פון אלע פעלקער, וואס האבען זיך געפונען אונטער דעם אייגפלוס פון דער גריכיש־רוימישער ציווילי־זאציאן?

דיעזע פראגען האב איך זיך געשטעלט ניט איין מאל און האב געזוכט א קולטור־געשיכטלי־כען ענטפער אויף זיי. מיינע אנזיכטען וועגען דעם וועל איך איבערגעבען אן אנדערש מאל אין א בעזונדערען ארטיקעל. דא וועל איך נאר בע־מערקען, אז קריסטענטהום איז א רעזולטאט פון פיעלע און פערשיעדענארטיגע ווירקונגען, אידי־שע און ניט־אידישע, אפשר מעהר גריכישע ווי אידישע. יעדענפאלס מיין איך נאר ניט צו פער־לייקענען, אז די אידען האבען שפעטער נאכדעם ווי זיי האבען עטליכע יאהרהונדערט זיך געפונען אונטער דעם הויכען איינפלוס פון דעם העלעניזם, אויף פון זייער זייט געווירקט אפילו אויף די העלענען זעלבסט. איך מיין אויך אויף קיין פאל ניט אבצולוייקענען די גרויסע פעהיגקיי־טען און הויכע גייסטיגע קרעפטע פון אידישען פאלק. דער אידישער איינפלוס האט זיך ארויס־געווייזען ניט בלויז אויף רעליגיעזע וועגען, זאנ־דערן אויך אויף פילאזאפישע; **ספעציעל טאקע**

אין מיטעלאלטער צוזאמען מיט די אויפגעלעבטע ארבעטן, וועלכע האבען אויך איבערגענומען די גריכישע גייסטיגע ירושה.

וואס איך וויל דא אויספיהרען, איז דאס, אז די אידען האבען א ל י י ן גאנץ וועניג געשאפען, כמעט גאר נישט אין פערגלייך מיט די העלענען, און אז זייער גבורה האבען זיי ספע־ציעל בעוויזען אין זייערע ווירקליך מערקווירדיגע פעהיגקייטען צו א ס י מ י ל י ר ע ן ד א ס, ו ו א ס א נ ד ע ר ע ה א ב ע ן ג ע ש א ־ פ ע ן. דער פאל מיט דעם העלעניזם אין דער אידישער געשיכטע איז בלויז דער שלאגענדסטער בעווייז פון דיעזער גרויסער אידישער פעהיגקייט.

אונזער געשיכטע איז פול מיט אזעלכע בייי־שפיעלען. די ביבעל אליין ליפערט אונז ניט וועי־ניג בעווייזע, ווי די אידען זיינען לייכט אבגע־פאלען פון זייער נאציאנאלען גלויבען און האבען איבערגענומען די גלויבענס, מנהגים און פיה־רונגען פון זייערע כנען'ישע שכנים, מיט וועלכע זיי האבען לאנג געמוזט קעמפפען. מיר זעהען דאס זעלבע שפעטער אין בבל, אין פרס, נאכהער אין העלעניזירטען מצרים, אין דער רומישער אימפעריע, אין די ארבעישע מלוכות, אין שפא־ניען און אין אלע ווינקעלעך פון דער ערד, וואו דער גלות האט זיי געבראכט.

האט זיי דער שיקזאל פערטראגען אין לענ־דער מיט א הויכער קולטור, צווישען ציוויליזיר־טע פעלקער, האבען זיי טאקע געלייהט גייסטיג, זיינען זיי אויך געווארען קולטור־טרעגערס; האט זיי דער שיקזאל פערשלעפט אין בארבארישע לענדער, צווישען הינטערשטעליגע פעלקער, זיי־נען זיי אויך גייסטיג געזונקען. דאס מיינט, מיט קורצע ווערטער, אז איבראל האבען זיי זיך נאר א ס י מ י ל י ר ט, אבער אייגענעם ניט גע־שאפען.

* * *

נאך מעהר, איך גיפין א סך בעווייזע אין דער אידישער געשיכטע, אז וואו נאר מען האט גלאזען די אידען צו רוה מיט זייער אייגענער תורה, צי אין ארץ ישראל גופא, צי אין אנדערע אבגעשטאנענע לענדער, דארטען האבען זיי אוי־נעטליך קיין פארטשריטע ניט געמאכט און זיי־נען גבליבען ווי פערשטיינערטע אין זייערע תלמודישע פלפולים אדער אין דער קבלה.

למשל, אין דער צייט, וועו די אידען האבען זיך גלענצענד אויסגעצייכענט אין אלעקסאנ־דריא, זיינען זייערע ברידער, וועלכע זיינען פער־בליבען אין ארץ ישראל, פערפינסטערט, פער־גרעבט און פעראלטעט געווארען. אונטער דעם גריכישען איינפלוס האט די אידישע קאלאניע אין אלעקסאנדריא ארויסגעגעבען פילאזאפען, געלעהרטע, אויך געשיקטע האנדווערקער, קויפ־לייטע, פינאנסיסטען א. ז. וו. אבער די אידען אין ירושלים האבען שוין אנגעפאנגען צו שנארען ביי זייערע גליקליכערע ברידער אין אויסלאנד און האבען גלייגט דעם פונדאמענט פון דער מי־זראבלער חלוקה. אויך אין בבל האבען די אי־דען ווייט אריבערגעיאגט אין אלע פרטים, אפילו אין דער תלמודישער סכאלאסטיקע, זייערע ברי־דער אין ירושלים. אין דער צייט ווען די אידען האבען געבליהט אין שפאניען און אויך אין די אזיאטישע מלוכות פון די ארבען, איז ירושלים געבליבען דער פינסטערסטער נעסט פון יודע־טהום. אזוי בלייבט ירושלים גייסטיג טויט עד היום, א נעסט פון חלוקה'ניקעס, פון אזיאטישען שימעל...

נאכהער, ווען די שפאנישע אידען האבען געפונען א רעטונג אין טירקיי, זיינען זיי אויך אלץ מעהר געזונקען ביז זיי זיינען געווארען אזעלכע אזיאטען, ווי די אידען, וועלכע זיי האי־בען דארטען געפונען. אליין האבען זיי זיך ניט געקענט ערהויבען איבער די ארומיגע בארבארי־שע פעלקער — דער קראפטווער גייסט האט זיי דערצו געפעהלט. זיי האבען ניט געהאט קיין גייסטיגען צענטער, פון וועלכען צו שעפען. די קלייניע צאהל פון די געבליבענע גריכען, וועלכע האבען נאך איבערגעקייט די אלטע גריכישע שריפטען צו דער צייט, ווען די טירקען זיינען ג־ווארען די הערשער פון קאנסטאנטינאפאל — זיי האבען אויסגעוואנדערט מיסטענס נאך איטא־ליען, וואו זיי האבען זעהר פיעל בייגעטראגען צו דער אויפלעבונג פון דער גריכישער פילאזאפיע און פון גריכישער קונסט אין איראפא, צו דער פעריאדע פון השכלה, וועלכע טראגט טאקע אין דער וועלט־געשיכטע דעם פאסענדען נאמען „רענעסאנס" (אויפלעבונג, וויעדערגעבורט).

ביי די טירקען און אפילו ביי די ארבען פון יענער צייט האבען שוין די אידען גאר נישט געקענט לערנען. די איינגעוואנדערטע אידען זיי־נען זיכער געשטאנען קולטורעל פיעל העכער פאר אלע ארומיגע פעלקער אין דער ריעזיגער אטאמאנישער אימפעריע, וועלכע איז שנעל גע־

שאפען געוואָרען מיט שווערד און בלוט אונטער דער טרייב־קראפט פון מוסלמאנישען פאנאטיזם. אנשטאָט אבער צו בעאיינפלוסען מיט זייער העכערער קולטור אפילו די טירקען אין קאנסטאנטינאפעל, זיינען זיי ביסלעכווייז בעאיינפלוסט געוואָרען פון זיערע בארבאריש הערשער. א טהייל פון די שפאנישע אידען, די געבילדעטערע, זיינען אוים פערצווייפלונג פער־פינסטערט און פערדומט געוואָרען אין דער קבלה, און די איבעריגע זיינען סתם פערגרעבט און פערוויאטעוועט געוואָרען. סאלאניק און סמירנא זיינען געוואָרען די גרעסטע און ווילדעס־טע נעסטען פון דעם פינסטערסטען מיסטיציזם, פון דער משונה'דיגסטער קבלה, וועלכע האָט נור געשאפען און ניט געקענט שאפען מעהר, ווי א שבתי צבי משוגעת.

אין האלאנד אבער האָבען די קלוינע צאָהל איינגעוואנדערטע שפאנישע און פּאָרטוגעזישע אידען געפונען א ג י י ס ט י ג ע ן צ ע נ ־ ט ע ר. זיי האָבען זיך צוזאמענגעטראָפען מיט א פ ר א ָ ג ר ע ס י ו ו נ ע ן פּאָלק, וואָס האָט העלדיש געקעמפפט געגען שפאניען פאר זיין זעלבסטשטענדיגקייט און פרייהייט פון געווייסען און פון דענקען. דאָרטען האָבען זיי שוין געפונען וואָס צו לערנען, וואָס איבערצונעהמען, און זיי האָבען זיך טאקע באלד אויסגעצייכענט ניט בלויז אין דער אידישער לערנונג, זאָנדערן אויך אין דער פילאָזאָפיע און אין וועלטליכע וויסענ־שאפטען. די אידען אין האלאנד זיינען דאן גע־ווארען די פאָרטגעשריטענסטע אין דער וועלט. עס איז ניט קיין צופאל, וואָס צווישען די שפא־נישע אידען אין האלאנד איז אויפגעקומען א שפינאָזא אין דער זעלבער צייט, וועו צווישען די שפאנישע אידען אין טירקיי איז אויפגעקומען א שבתי צבי. דאָס זיינען אלץ פ ר א ָ ד ו ק ט ע ן פ ו ן ד ע ר א י ד י ש ע ר א ס י מ י ל א ־ צ י א ָ ן, דאָס שטאָמט אלץ דערפון, וואָס דער אידישער גייסט איז פערהעלטניסמעסיג וועניג קרעאטיוו און זעהר פיעל רעפלעקסיוו, אבהענגיג פון פרעמדע שעפפונגען.

אויך פוילען ליפערט אונז א ביישפיעל, ווי פרוכטלאָז עס איז די גאנצע אידישע תורה, ווי ניט־שעפפעריש עס ווערט דער אידישער גייסט, וועו ער טיעפט זיך ארויין אין זיך זעלבסט און קריגט קיינע גייסטיגע זאפטען פון דרויסען. מיט אלץ זייערע תלמודישע חריפות האָבען די פוילי־שע און ליטווישע אידען קיינע פאָרטשריטע ניט געמאכט אין פערלויף פון יאָהרהונדערטע. זיי האָבען אבסאָלוט גאָר ניט געשאפען אויסער בערג מיט פוסטע פרושים. זיי זיינען פערגליווערט געוואָרען אין זייער טרוקענעם פלפול און זיינען אלץ מעהר אבגעשטאנען פון דער ציוויליזירטער וועלט, פון אלץ זייערע ברידער אין מערב אירראָפּא. דאָס איז ווידער געקומען דערפון, ווייל ביי די ליטווינען, רוסינען און אפילו ביי די פּאָלאקען האָבען די אשכנזים ניט גענאָט וואָס צו לערנען. זיי האָבען דאָרטען געלעבט צווי־שען פעלקער אויף א ניעדריגער שטופע פון קול־טור. יא, ניט אומזיסט זאָגט מען: „ווי עס קריס־טעלט זיך, אזוי אידעלט זיך".

* * *

אונזערע היינטיגע נאציאנאליסטען וועט דאָס געווים ניט שמעקען. זיי האָבען זעהר שטאַרק ליעב צו פערשפרייטען זיך מכח די אידישע קולטור, מכח דעם אידישען גייסט. זיי לאָבען זיך אוים פון די אסימילאטאָרען. זיי מיי־נען, אז די אסימילאציאָן איז אן אונגליק פאר דעם אידישען פאָלק. זאָלען זיי אבער בערעבענען, וואו מיר וואָלטען יעצט געהאָלטען אין דער וועלט אָהן דער אסימילאטאָרישער השכלה־בעוועגונג, וואָס פאר א פּנים מיר וואָלטען געהאט מיט אונ־זער אייגענער תורה, וועו מיר וואָלטען זיך אלץ געגריבעלט אין תלמוד, אין קבלה און אין דער גאנצער פערטריקענטער און פערשימעלטער ראָבינישער ליטעראטור. זאָלען זיי בערעבענען, דאָס אָהן דער אירראָפּעאישער אסימילאציאָן וואָלטען מיר געבליבען אזוי געזונקען און פער־ווילדעט, ווי אונזערע ברידער אין מאָראָקא, אין טירקיי, אין פערסיען און אין אלע הינטערשטע־ליגע לענדער.

ניט שילטען דארף מען די אסימילאציאָן, נאָר בענשען. אויף יעדען שריט דארף מען איהר בעגריסען. די אסימילאציאָן ליעגט איינגעוואָר־צעלט אין דעם אידישען גייסט. אָהן דער אסימי־לאציאָן וואָלט אויך די ציוניסטישע בעוועגונג אבסאָלוט ניט מעגליך געווען. וועו אידען וואָל־טען ניט געלערענט ביי די אומות העולם, וואָל־טען זיי היינט אזוי אוטאָמאטיש געמורמעלט „לשנה הבאה בירושלים", ווי פריהער; אבער קיינע נאציאנאלע שטרעבונגען וואָלטען דורך דעם ביי זיי ניט ערוועקט נעוואָרען.

אט יעצט, וועו די מוסלמאנישע וועלט

לעבט אויף אונטער דעם איינפלום פון דער איי־ראָפּאישער ציוויליזאציאָן, וועלכן אין טירקיי און אין פּערסיען זיינען שוין דורכגעקעמפּפט געוואָ־רען קאָנסטיטוציאָנען, וועלכן אויך די אידען דאָרטען אויפלעבען דורך די אסימי־לאציאָן אזוי ווי מיר, אלע איראָפּאישע אידען, האָבען אויפגעלעבט נאָך דער גרויסער פראנצויזישער רעוואָלוציאָן.

דר. ק. פּאָרנבערג

פון „מאקרייקינג" צו סאציאליזמום

(טשאַרלס עדוואַרד ראָסעל אלס סאָציאַליסט*)

וין א רייהע מיט יאָהרען ווי אין דער אמעריקאנער זשור־נאליסטיק האָט זיך אוים־געאָרבייט א בעזונדערער מין שריפטען און שריפט־שטעלער: „די ארונטער־רייסער" קען מען זיי רופען, די „מאָקרייקערס", די „שמוץ־ווארפער" רופט מען זיי. מיט א שטאַרקער האנד און פרייען געמיטה דעקען זיי אויף די פערשיעדענע אונאָרדנונגען, אונגערעכ־טיגקייטען, גנבות, רויבעריין, עקספּלואָטאציאָן, פערדאָרבענהייט, כאָטש וואָס קומען פאָר אין פּאָליטישען און סאָציאלען לעבען פון לאנד. זיי טהוען עס, געוועהנליך, אויפ'ן עכט אמעריקא־נער שטייגער: סענסאציאנעל, רעפּאָרטעריש, אויבערפלעכיק, „פראקטיש", „פון לעבען". מען פאָהרט אוועק אויפ'ן פלאַץ, מען רעדט זיך דורך מיט פערשיעדענע פערזאָנען, מען קלייבט אן אביסעל — אבער טאקע נור א גאנץ קליינע ביסעל — מאטעריאלען און מען מאכט א „סטא־רי"; מען דערצעהלט, מען שילדערט, מען דעקט אויף געהיימניסע, מען שטעלט ארוים צום שאנדקלאַץ און... מען מאכט א „סענסיישאָן".

„א קרייז־צוג געגען רויבערישע עשירות און פּאָליטישע קאָרופּציאָן" — האָט מען דיזע גאנ־צע זשורנאליסטישע ריכטונג אנגערופען. אבער דיזער „קרייצצוג" איז אונטערנומען געוואָרען און ווערט געפיהרט ניט פון טרעגער פון א נייער וועלטאנשויאונג, ניט פון פּראקעמפּפער פאר א נייע סאציאלע אָרדנונג, ניט פון אידעאָלאָגען פון אן אויפקומענדען קלאַס צוליעב נייע, העכע־רע סאציאלע אידעאלען, זאנדערן פון פאָרשטע־הער און אידעאָלאָגען פון הערשענדען קלאַס גופא, פון פרייהד און אנהענגער פון דער עקזי־סטירענדער קאפּיטאליסטישער אָרדנונג, וועלכע וואָלטען אין בעסטען פאל געוואָלט זעהען דיזע אָרדנונג „רעפּארמירט", אויסגעבעסערט, און די אינטערעסטן פון דער זשורנאליסטישער פראָפּע־סיאָן און פון אייניצלנע זשורנאליסטישע, זאָגאר פּשוט קאפּיטאליסטישע, אונטערנעהמונגען זיי־נען דערביי די וויכטיגסטע טרייבענדע קרעפטען.

דיזע אומשטענדען האָבען ארויפגעדריקט זייער טיפען שטעמפּל אויף דיזע גאנצע ריכ־טונג. ניט קיין גענעראל־שלאָכטען וועלען גע־געבען און זאָגאר געפּלאַנעוועט; ניט די הויפּט־פעסטונגען פון קאפּיטאליזמום וועלען גע־שטורמט, ניט די עראָבערונג פון דעם „הייליגען לאנד" פון א נייער סאציאלער אָרדנונג איז דער לעצטער צוועק. עס איז נור א קליין־קריעג, גע־פיהרט פון צופעליגע „דאָבראָוואלצעס" אָהן א גענויען סטראטעגישען פלאַן, אָהן גרויסע צוועי־קען און ציעלען, אָפּטמאל זאָגאר מיט גאנץ אונ־רויגע צוועקען אין דיענסט פון וועלכע־עם־איז פּאָליטישע אדער קאפּיטאליסטישע קליקע, כדי צו דיסקרעדיטירען אדער פערנכיטען א געגנער.

דאָך, דער כח פון סאציאלער אויפקלערונג, די ווירקונג פון אן ערוואכטען סאציאלען געווי־סען זיינען אזוי גרוים און בעדייטענד, דאָס זייער שוואונג טראָגט אריבער די מענשען — אָפט גענגען זייער וויללען און פערלאנג — אין פיעל ווייטערע און העכערע ספערען. און דאָס פון אן אויפקומענדען קלאַס צוליעב נייע, העכע־רע סאציאלע אידעאלען, זאנדערן פון פאָרשטע־הער און אידעאָלאָגען פון הערשענדען קלאַס גופא, פון פרייהד און אנהענגער פון דער עקזי־סטירענדער קאפּיטאליסטישער אָרדנונג, וועלכע וואָלטען אין בעסטען פאל געוואָלט זעהען דיזע אָרדנונג „רעפּארמירט", אויסגעבעסערט, און די אינטערעסטן פון דער זשורנאליסטישער פראָפּע־סיאָן און פון אייניצלנע זשורנאליסטישע, זאָגאר פּשוט קאפּיטאליסטישע, אונטערנעהמונגען זיי־נען דערביי די וויכטיגסטע טרייבענדע קרעפטען.

דיזע אומשטענדען האָבען ארויפגעדריקט זייער טיפען שטעמפּל אויף דיזע גאנצע ריכ־טונג. ניט קיין גענעראל־שלאָכטען וועלען גע־געבען און זאָגאר געפּלאַנעוועט; ניט די הויפּט־פעסטונגען פון קאפּיטאליזמום וועלען גע־שטורמט, ניט די עראָבערונג פון דעם „הייליגען לאנד" פון א נייער סאציאלער אָרדנונג איז דער לעצטער צוועק. עס איז נור א קליין־קריעג, גע־פיהרט פון צופעליגע „דאָבראָוואלצעס" אָהן א גענויען סטראטעגישען פלאַן, אָהן גרויסע צוועי־קען און ציעלען, אָפּטמאל זאָגאר מיט גאנץ אונ־רויגע צוועקען אין דיענסט פון וועלכע־עם־איז פּאָליטישע אדער קאפּיטאליסטישע קליקע, כדי צו דיסקרעדיטירען אדער פערנכיטען א געגנער.

דאָך, דער כח פון סאציאלער אויפקלערונג, די ווירקונג פון אן ערוואכטען סאציאלען געווי־סען זיינען אזוי גרוים און בעדייטענד, דאָס זייער שוואונג טראָגט אריבער די מענשען — אָפט גענגען זייער וויללען און פערלאנג — אין פיעל ווייטערע און העכערע ספערען. און דאָס

* Why I am a Socialist. George H. Doran Company, N. Y. Price $1.50.

איז אויך געשעהען מיט דער פון אונז געשיל־
דערטער זשורנאַליסטישער ריכטונג. גרויס און
רעוואָלוציאָנירענד איז געווען איהר ווירקונג
אויף די בריטיע לעזערמאסען, וועלכע זיינען
ניט געבליבען שטעהען ביי דעם, וואו די אייג־
צעלנע זשורנאַליסטען האָבען זיי געלאָזען, נור
אַליין געזומען מאכען א רעוויזיע אין זייערע
אלטע פּאָליטישע אני מאמין׳ס. און גרויס און
רעוואָלוציאָנירענד איז געווען דיעזע זשורנאַלי־
סטישע טהעטיגקייט פאר פיעלע פון די שריפט־
שטעלער אליין. זיי אַליין זיינען געוואקסען מיט
זייערע אויפגאבען, זיי אַליין האָבען גייסטיג און
סאָציאַל־פּאָליטיש זיך ענטוויקעלט ביי זייערע
ארבייטען און דורך זייערע ארבייטען. „מתוך
שלא לשמא אתה בא לשמה" — אַנהייבענדיג
זייערע ענטדעקונגען אלס גוטע בורזשוא, זיינען
זיי דאָך אפט דורך דעם געווארען הייסע, איבער־
געבענע סאָציאַליסטען.

טשאַרלס עדוואַרד ראַסעל, לויט דער כא־
ראקטעריסטיק פון „עווריבאדי׳ס מעגעזין",
„איינער פון די פעהיגסטע און קלוגסטע פון דיזע
קרייז־קעמפּפער", וועלכער שטעלט מיט זיך
בכלל פאר אויך דעם בעסטען טיפּ פון אמעריקא־
נער זשורנאַליסט, איז געווען איינער פון די,
וואָס האָבען אם מייסטען געהאָלפען צו רעוואָ־
לוציאָנירען די גייסטער פון זייערע לעזער און
אם טיעפסטען און ענטשיידענסטען רעוואָלו־
ציאָנירט זייער אייגענעם גייסט.

זיין לאנג־יעהריגע, ערפאָלגרייכע זשורנא־
ליסטישע טהעטיגקייט האָט טשארלס עדוארד
ראַסעל אנגעפאנגען אלס א פעהיגער רעפּאָרטער
מיט א גוטען חוש הריח, אבער מיט א זעהר בע־
שרענקטען בליק אויף די סאָציאַל־פּאָליטישע
וועלט. ער דערצעהלט, אז נאָך מיט זעכצעהן
יאָהר צוריק, נאָכדעם ווי ער איז שוין א רייהע
מיט יאָהרען געווען טהעטיג אלס זשורנאַליסט
און איז אלס רעפּאָרטער זאָגאר געשיקט געוואָרען
אין לאָנדאָן, האָט ער נאָך קיין ברעקעל אינטע־
רעס ניט געהאט צו די פראגען וועגען אָרימקייט,
צו דער לאגע פון די אָרימע מאסען.

„מיין פאטער האָט מיר עפטער דערצעהלט
וועגען זיינע בעאָבאכטונגען אין לאָנדאָן, אבער
איך בעדויער און שעם זיך צו זאגען, איך האָב
קוים זיך צוגעהערט צו איהם. . איך האָב גע־
האט דעם שטאנדפונקט, וועלכער איז פאָלקאָם
כאראקטעריסטיש פאר א גוט־אבגעגעסענעם
אמעריקאנער: איך האָב ניט געקענט איינזעהן,
ווי אזוי קען לאנדאנס אָרימקייט האָבען א
שיכות צו מיר. אויב עס זיינען דאָרט דאָ וועל־
כע עס איז אָרימע לייט, זיינען זיי וואהרשיינלעיך
אָרים דערפאר, ווייל זיי שכור׳ן אָדער ווייל זיי
פיהרען זיך אויף אן אנדער אופן שלעכט. וועו
זיי וואָלטען געווען ניכטער און גוט, דאן וואָלטען
זיי דאָך אָרים ניט געווען. יעדענפאלס, צו וואס
זיך פערדרעהען א קאָפּ דערמיט? דאָך, וועו
איך בין געקומען אין לאָנדאָן און די אומשטענ־
דען האָבען מיך געבראכט אין איסט־ענד, וואו
איך בין געשטאנען און זיך צוגעקוקט אויפ׳ן
ברעג פון אונטערגאנג, דאן איז דורך מיין פער־
שטאָפּטען מוח לאנגזאם דורכגעדרונגען דער
פאקט, אז אָרימקייט אין לאָנדאָן און אָרימקייט
איבעראל איז שייך דירעקט יעדען מענשען אויף
דער ערד."

מיט זעכצעהן יאָהר צוריק האָט זיך אלזא
אנגעפאנגען ביי ראָסעל דער פראָצעס פון זיין
סאָציאַלער ערוואכונג. זיין גוט הארץ, זיין
אויפריכטיגקייט, זיין עהרליכע און ערנסטע
שטרעבונג צום אמת, זיין דענקענדער און פאָר־
שענדער גייסט האָבען פון דאן אָן ניט גערוהט.
זיי האָבען איהם געטריבען אלץ ווייטער און
ווייטער, ביז ער איז געקומען צו דער איבער־
צייגונג, אז די גאנצע קאַפּיטאַליסטישע אָרדנונג
איז בעצם פאלש, און אז מיט „רעפּארמען", מיט
„פאטשינקעם" קען מען גאָר וועניג אָדער גאָר
ניט אויפטהון.

דאן איז טשארלס עדוארד ראָסעל א סא־
ציאַליסט געוואָרען. ער האָט פון זיין סאָציא־
ליזמום ניט געמאכט קיין „פּריוואטזאך". ער
האָט פון זיין נשמה קיין קבר ניט געמאכט פאר
דעם גרויסען איבערקעהרעניש וואָס איז אין
איהר פארגעגאנגען. ער האָט פאר דער בורזשו־
אזנער וועלט ניט בעהאלטען אז זיין ווייטער־
דיגע ארבייט אויפ׳ן פעלד פון „שמוץ־רייניגונג"
ווערט פון איצט אן געפיהרט פון איהרען אן
אויסגעשפראָכענעם שונא. אפען און מוטהיג
איז ער אין זיין נייעסטען בוך: „פאר וואס איך
בין א סאָציאַליסט" ארויסגעטרעטען פאר דער
וועלט מיט זיין נייעם גלויבען.

ראָסעל׳ס בוך איז א עכט אמעריקאנישעס
ווערק. אין דער גאנצער סאָציאַליסטישער
וועלט־ליטעראטור איז מיר ניט בעקאנט נאָך
איין ווערק וואָס זאל אויף אזא אופן, דורך אזא

זאָרט „ודוי", ערקלעהרען דעם סאָציאַליסטישען אני מאמין.

דאָס בוך בעשטעהט פון פופצעהן זעלבסט־שטענדיגע ארטיקלען, אָדער אבהאנדלונגען. דער פערפאַסער רופט זיי פון דעסטוועגען „קאַפּיט־לען". דאָס קומט דערפון, וויל דורך זיי אַלע ציהט זיך איין הויפּטגעדאַנקען. זיי זיינען אַלע געשריבען מיט איין צוועק: צו בעלייכטען פון די פערשידענע זייטען די גרונטאָוונע פעהלערען

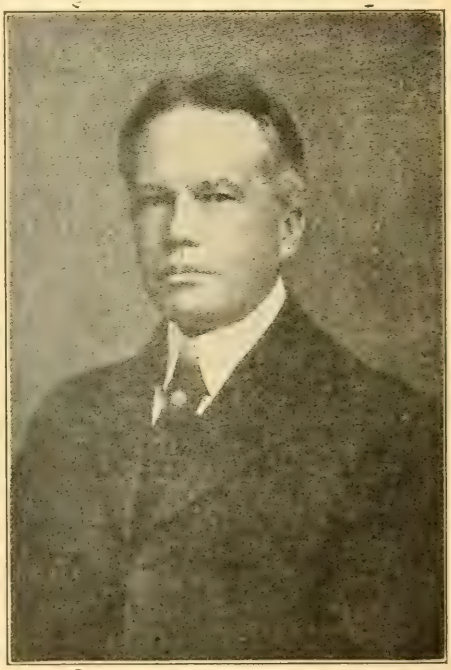

פון דער יעצטיגער קאַפּיטאַליסטישער אָרדנונג, איהרע שרייענדע אונגערעכטיגקייטען, איהר גרענצלאָזע עקספּלאָאַטאַציאָן און די פּאָליטישע רעכטלאָזיגקייט פון די מאַסען.

און אָט דיזער אופן ווי אזוי ראַסעל בע־לייכט די קאַפּיטאַליסטישע אָרדנונג, ווי אזוי ער בעווייזט די פעהלערן פון דער „סיסטעם" — דאָס איז עס וואָס מאכט דעם בוך עכט אמערי־קאַניש און אָריגינעל.

ראַסעל'ס מעטאָדע קען גערופען ווערען די „לעבענסמעטהאָדע". ער אָפּערירט וועניג מיט טהאָריעס, מיט לאָגישע ארגומענטען, מיט סטאַטיסטיקס. דאָס אַלץ איז ביי איהם א תפל, וועלכע מען בענוצט נור פון צייט צו צייט בשעת הדחק. זיין הויפּט־ארטילעריע בעשטעהט אין אונגעהויער רייכען מאטעריאל פון פאקטען, פאַסירונגען און קענטניסע, וועלכע ער האָט אָנ־געקליבען דורך פערזענליכע בעאָבאַכטונגען און ערפאַהרונגען. דיזע בעאָבאַכטונגען און ער־פאַהרונגען בעציהען זיך אויף א משך פון דריי יאהר־צעהנדליגע און זיינען געשעפּט געוואָרען אין אַלע טהיילען פון דער וועלט. עס מאכט דעם אייגדרוק אזוי ווי דער פערפאַסער וואָלט זיין גאנצען לעבען געהאַלטען אין איין ארום־פאָהרען פון אָרט צו אָרט ביי זיך אין דער היים, ווי גרויס און ווייט זי איז, ווי אויך אין די פערשיעדענע פרעמדע לענדער.

ראַסעל קאַרגט ניט מיט פאקטען און פאַ־סירונגען. ער קניפּט אָפּט צוזאַמען אין איין קאַפּיטעל אָדער אבהאנדלונג ערצעהלונגען און בעשרייבונגען פון גאַנץ פערשיעדענע וועלטען, און שאַפּט דערפון בולט א בילד פון סאָציאַלען עלענד אָדער פּאָליטישער פערדאָרבענהייט. און דאָן קומט זיין ארגומענטאַציאָן, וועלכע ער פיהרט אין דער ריכטונג צו בעווייזען און אי־בערציגען, אז די שולד ליגט אין דער „סיס־טעם", אז די עקזיסטירענדע סאָציאַלע אָרדנונג איז בעצם פאַלש און פעהלערהאפט.

זעהר כאַראקטעריסטיש פאר דעם גאַנצען בוך איז דער עלשטער קאַפּיטעל. הייסען הייסט ער: „די געשיכטע פון צוויי סענטס און א זעקל קויהלען". די „געשיכטע" הייבט זיך אָן אין ניו יאָרקער אימס סייד, „וואו דער לעבען דראהט זיך אין זעהר ענגע גרענעצען". פאַסירט האָט די געשיכטע אין ווינטער 92־1891. „עס איז א שוועראר ווינטער. און אָט אין דער קאַלטסטער וואָך פון דיזען ווינטער האָט מען מיט אמאל געלאָזט וויסען אז דער מקח אויף קויהלען איז געשטיגען מיט 50 סענט א טאָן. דער פּרייז פון א פּייל קויהלען איז דאָן געהע־כערט געוואָרען אין די גראָסערים פון 10 אויף 12 סענט.

דיזע צוויי סענט טהייערער אויף א פּייל קויהלען האָבען אַרויסגערופען איינעם פון די אונז צו גוט בעקאַנטע „שטורעמס" אויף דער אימס סייד: דער עולם האָט זיך אביסעל אויף־גערעגט, זיך געקאָכט און די קאַפּיטאַליסטישע צייטונגען האָבען באַלד אין דעם דערזעהען א „גספּאַנג פון דער פּראַלעטאַריש־סאָציאַליסטישער רעוואָלוציאָן און זיי האָבען גענומען קלאַפּען טרעוואָגע.

ראסעל, דעמאלט א רעפארטער אין „ניו־יארק העראלד" איז קאמאנדירט געווארען פון דער צייטונג צו אונטערזוכען די אורזאכען און רעזולטאטען פון דייזער פרייז־העכערונג.

די אונטערזוכונג ראסעל׳ס האט זיך אנגעהויבען ביי איינע פון די ארימסטע פאמיליען אויף הענרי סטריט. פאר די ארימע איינוואהנער פון די טענעמענט־הייזער האט ראסעל שוין דאן געהאט מעהר סימפאטהיע און פערשטענדניס ווי די מייסטע אמעריקאנער רעפארטערס און זשורנאליסטען, כאטש ער איז נאך דאן געווען דער מיינונג, אז „אלץ איז גוט אין דער וועלט, און אויב דא און הארט שטעלט זיך ארויס וועלכע־עס־איז אונפאלקאמענהייט, איז עס נור א קטנות, ניט מעהר.

עס איז בכלל כדאי צו בעמערקען, אז ביי ראסעל פיהלט זיך אן אינערליכע סימפאטהיע צו יעדען אונטערדריקטען און ליידענדען, און א פיינער געפיהל און אכטונג צו „פרעמדע" און זייערע אייגענטהימליכקייטען, וועלכע מען מערקט ניט אפט ביי אמעריקאנער שרייבער.

פון די ענגע טענעמענט־הייזער טראגט ראסעל אריבער דעם לעזער אין די „הויכע ספערען" פון גרויס־קאפיטאליסטישע רויבערישע פעלדציגע און מאנופאקטורען, ער דעקט אויף דעם גאנצען אמבאג פון גענויאסערטע סטאקס, מיט וועלכע די אייזענבאהן־קאמפאניעס ארבייטען. ער ווייזט ווי אזוי און צו וועלכע צוועקען דער יקרות איז קינסטליך ארויסגערופען געווארען פון די קאפיטאליסטישע מאנאפאליסטען, די אייגענטהימער פון די אייזענבאהנען און מיינס צוזאמען. פון דארט לאזט ער זיך צוריק אראָב אין די טיעפענישען פון עלענד, עקספלואטאציע און נויט. דעם מאל זיינען עס די מיינערס, וועמעס לאגע ער בעשרייבט מיט קענטניסע און סימפאטהיע.

פון דארט קעהרט ער זיך צוריק אום צו די גרויס־קאפיטאליסטישע רויבער און איבערצייגט דעם לעזער, ווי אזוי דער גאנצער סאציאלער אפאראט פון רויב און עקספלואטאציאן אויף איין זייט און עלענד און נויט אויף דער אנדערער זייט זיינען צווישען זיך פערבונדען. „דער תוך פון דער לאגע איז דיזע. אין ניו־יארק און אנדערע שטעדט ליידעט די גרויסע בעפעלקערונג דערפון וואס עס פעהלט קויהלען. אין די בערג איז דא קויהלען אריבער און אריבער. גרויסע מאסען מיינערס ליידען דערפון, וואס זיי פעהלט ארבייט. אונטער זייערע הענד איז דא א סך ארבייט געטהאן צו ווערען. אבער אין מיטען צווישען דיזע צווייי גרויסע בעדירפניסע און די צווייי גרויסע נאטירליכע אוצרות שטעהט א גרופע אונפערשטוואָרטליכע פערזאנען, וועלכע, צוליעב זייערע אייגענע פראָפיטען, מאכען קויהלען טהייערער אין ניו יארק און ארבייט וועניג אין פענסילוויניא."

„פאר דיזען צושטאנד האב איך דעמאלט ניט געקענט געפינען — דערצעהלט ראסעל — ניט קיין פערטהיידיגונג, ניט קיין ענטשולדיגונג און ניט קיין תרופה. און איך בין ניט געווען אימשטאנד עס צו געפינען זינט דאן. די אייניציגע וואס האבען געהאט נוצען דערפון איז געווען א קליינע גרופע מענשען, זעקס אדער זיבען פיליכט, וועלכע האבען דורך דעם געקענט לעבען אין גרויס לוקסוס. פון דעם פאקט קען אבער די געזעלשאפט אלס זאלכע דעם קלענסטען נוצען ניט האבען. פאר די געזעלשאפט אלס זאלכע איז וויכטיג, אז דאס פאלק זאל האבען קויהלען און די מיינערס ארבייט. אט דיעזען הויפט־אינטערעס פון דער געזעלשאפט האבען דיעזע 6 אדער 7 מענשען אויף אזא משונה׳דיגען אופן געשטערט, און עס איז ניט מעגליך צו פערמיידען דעם שלום, אז די סיסטעם פון דער געזעלשאפט, וועלכע ערלויבט זעקס אדער זיעבען מענשען זיך ארויסצומישען אויף אזא אופן אין זאכען וואס האבען אז גרויעסן לעבענס־אינטערעס פאר דעם אל־געמיינעם וואהלשטאנד, אז אזא סיסטעם פון דער געזעלשאפט איז בעצם פאלש."

ניט אלע אבהאנדלונגען אין דיזען בוך זיינען געשריבען נאך דעם אביגען פלאן. עס הערשט בכלל אין דיזען בוך א גרויסע פערשיעדענארטיגקייט סאי אין די טהעמאס, סאי אין זייער בעהאנדלונג. אין אייניגע אבהאנדלונגען זיינען די ערצעהלונגען מעהר קאנצענטרירט, אין אנדערע מעהר צואוואָרפען. אין אייניגע קומט דער „מוסר השכל" ארויס קורץ און בולט. אין אנדערע פערנעהמט די ארגומענטאציאן מעהר פלאץ און דער לעצטער שלום פאלגט נאך א שווערפעליגער לאגישער קייט. אייניגע בעשרענקען זיך אויף אינדיווידועלע פעלע און פאסירונגען, אנדערע שטעלען זיך

גלייך אויף דעם באָדען פון בריטערע סאָציאַלע ערשיינונגען.

אָבער אין זיי אַלע איז דיעזע צומישונג פון לעבענס־פאַסירונגען און פערזענליכע בעאַבאַכטונגען דער פונדאַמענט פון דער גאַנצער אָבהאַנדלונג. און אין אַלע קומט אַלם לעצטער לאָגישער שלום, דער בעווייז אז די סיסטעם, די איצטיגע געזעלשאַפטס־אָרדנונג איז פאַלש און שלעכט.

דער נעכסטער הויפּט־גערַאַנק, וואָס ווי־דערהאָלט זיך וויעדער און וויעדער איז: די סיסטעם קען ניט געהיילט ווערען דורך רע־פאָרמען. דער גוטער ווילען פון די מענשען איז אָהנמעכטיג געגען דיעזע פלאָגען פון דער בייזער „סיסטעם". מיט אן אייזערנער נויטוועניגקייט טרייבט די „סיסטעם" די אייגצעלנע פאַקטאָרען אויפ'ן וועג פון רויב און קאָרופּציאָן, פון עקספלואַטאַציאָן און פערגעוואַלטיגונג.

ראַסע געהט שוין צו וויט אַוועק אין דער אונטערשעצונג פון דער בעדייטונג פון רע־פאָרמען און פון ציעל־בעווואוסטען קאַמפּף. ער איז שוין א צו־שטערענגער פאַטאַליסט. רויידענדיג צום ביישפּיעל וועגען די שרעקענס פון קינדער־אַרבייט — דריקט זיך ראַסע אויס — „צו דענקט וואר עס איז אז דאָס קען אָבגעשאַפען ווערען דורך מעהר געזעצגעבונג? א סך שטאַטען האָבען שטרענגע געזעצען געגען די בעשעפטיגונג פון קינדער און אין דעם גרעסטען טהיל פון דיעזע שטאַטען ווערט דאָס געזעץ פערגוואַלטיגט!.

מיר וואָלטען ראַסע'ן געקאָנט אויפווייזען, אז ער האָט א טעות. ניט קיין קלענערער ווי קאַרל מאַרקס אליין האָט בעגריסט די אַרבייטער שוץ־געזעצען אלם איינע פון די גרעסטע עראָבערונגען פון מענשליכען פאָרטשריט. די זאַך איז נעמליך די, דאָס שאַפען געזעצען איז נאָך וועניג, מען מוז נאָך שאַפען א ריכטיגע קאָנטראָל איבער די, וועמען די געזעצען וועלען איבערגעגעבען דורכצופיהרען. די ארבייטער מוזען זיין אָרגאַניזירט אין א שטאַרקער אייניגפלוסרייכער פאָליטישער פאַרטיי, דאן וועלען די געזעצען מעהר אָבגעהיט וועלען.

דיעזער איבער־פאַטאַליזמוס קומט ביי ראַסע'ן אַרוים פון זיין וועלען צו שטארק אריינגלאָפען אין די מוחות פון די לעזער דעם הויפּט־געדאַנק, אז די איצטיגע „סיסטעם" איז שלעכט און פעהלערהאַפט בעצם. בכלל אָבער שטעהט ראַסע'ן — אין אונטערשיעד פון פיעלע אינטעלליגענטען, וואָס זיינען געקומען צום סאָציאַליזמוס — אויף דורך די אייגענע בעאָבאַכטונגען — אויף א גאַנץ פעסטען עקאָנאָמיש מאַטעריאַליסטישען באָדען, כאָטש וויסענשאַפטליכע טערמינאָלאָגיי בענוצט ער ניט אין די פונדאַמענטאַלע וועלק פון סאָציאַליזמוס. די שריפטען פון מארקס און ענגעלס וועלען ביי איהם אין בוך ניט דערמאָנט...

אויף די פראָגע: פאר וואָס בין איך א סאָציאַליסט? לויטעט ראַסע'ס ענטפער אזוי: וויל די קאַפּיטאַליסטישע אָרדנונג איז שלעכט און פעהלערהאַפט בעצם; וויל איהרע פעהלע־רען און זינד צו פערבעסערען דורך רעפאָרמען איז אונמעגליך. דערצו קומט די וויטערדיגע איבערצייגונג אז „עס איז נור א קונציגער אויסטראַכט צו זאָגען אז אין דער אינדוסטרי זיינען קאַפּיטאַל און ארבייט גלייך נויטיג: זיי זיינען ניט גלייך נויטיג. קאַפּיטאַל איז בכלל ניט נויטיג. נור ארבייט איז נויטיג. אלין וואָס קאַפּיטאַל טהוט וואָלט געקאָנט אויפגעטהאָן וועלען אויך אָהן איהם".

א סאָציאַליסט בין איך דאָפּיר — ענטפערט וויטער ראַסע — וויל שוין היינט זיינען אפילו די יונייטער סטייטס, וועלכע די צייטונגען רופען „א לאַנד פון אלגעמיינער הצלחה" באמת א לאַנד פון אלגעמיינער ארעמקייט. און סאַידען מיר וועלען אָננעהמען, אז דער אייניגער צוועק פון אן ארגאניזירטער געזעלשאפט איז צו זאָרגען נור פאר דעם גליק פון איין צעהנטעל פון דער בעפעלקערונג, קען מען פערמיידען דעם שלום, „אז עפעס איז בעצם שלעכט אין דיעזער לאַגע".

נאָך ערגער ווי דער היינט איז דער מאָרגען.

„אין אַנדערע לענדער, וואו דער זעלבער סיסטעם עקזיסטירט לענגער, איז דער טהיל פון די ארעמע לייט און די טיפענייש פון דער ארעמקייט נאָך גרעסער: און מיר געפינען אלם אלגעמיינעם רעגעל דאָס, וואָס לענגער דיעזע סיסטעם האָט געארבייט ניט אונטערבראָכען, אלין גרעסער איז די צאָהל פון ארימע לייט און אלין גרעסער זייער ארעמקייט... און וועו מיר בעטראכטען אז אונטער דער עקזיסטירענדער

אָרגאַניזאַציאָן פון דער געוועלשאפט מוז די אָרעמקייט אַלײן מעהר זיך פערמעהרען, אז דער רעוולטאט פון דער איצטיגער געוועלשאפט איז צו געבען נאָך מעהר צו די, וועלכע האָבען שוין אזוי אויך פיעל און צו לאָזען נאָך וועניגער פאר די, וואָס האָבען אזוי אויך וועניג; אז דיעזע סיסטעם איז נור א גרויסע פאמפע אָרויסצוציהען פון די מאסען די פרוכט פון דער ערד אין וועלכע זיי נויטיגען זיך און איבערצוגעבען צו וועניגע אזא עודף וועלכען זיי קענען ניט פערברויכען, דאן וועלט קלאָר אז די איצטיגע סיסטעם איז פער׳משפט אונטערצוגעהן. זי וועט אַלײן דורכיפהרען איהר אייגענע צושטערונג. און די וואָס פערשפענדען צייט און אָנשטרענגונג פאר איהר פערטהיידיגונג סטאַרעווען זיך אומזיסט. וועו די איצטיגע אָרגאַניזאַציאָן פון דער געוועלשאפט וואָלט געקאָנט אָנהאַלטען לאַנג, דאן וואָלטען די מענשען־מאסען ארונטערגעקומען צו אזא צושטאנד פון פיזישע און גייסטיגע שוואכקייט, אז די וועלט־אַרבייט וואָלט ניט געקאָנט מעהר אָנגעהן, א השערה, וואָס איז פראקטיש אונמעגליך".

די איצטיגע געוועלשאפטס־אָרדנונג איז אַלזא ניט נאר שלעכט און פערדאַרבען, זאָנדערן אויך פער׳משפט אויף א באַלדיגען אונטערגאַנג, און דאָס פאַסירט ניט צולײעב דעם שלעכטען ווילען פון די מענשען, זאָנדערן דורך איהרע פונדאַמענטאַלע פעהלערען און זינד און דורך דעם פראָצעס פון איהר אינערליכער ענטוויקלונג.

מיט דעם קאַפּיטאַליזמום וואָלט אויך די מענשהייט געווען פער׳משפט אונטערצוגעהן, אויב צום גליק וואָלט ניט געקומען אן אַנדער סיסטעם, א העכערע, אלם יורש. צו דיעזען „סיסטעם פון דער צוקונפט" ווידמעט ראַסעל די לעצטע צוויי קאַפּיטעלען פון זיין בוך. אין ערשטען פון זיי ווייזט ער, אז „לייכט קענען געהאָלטען ווערען אייניגע זאכען. דאָס הייסט באמת, אז לייכט קענען אָבגעשאפט ווערען אַלע גרויסע סאָציאַלע פלאָגען פון דער איצטינער מענשהייט, אויב קאַפּיטאַל׳ס פערמיטלונג וואָלט אין גאנצען אָבגעשאפט געווארען און „די זאכען וועלכע מיר דארפען זאָלען אונז צוגעשטעלט ווערען ניט דורך קאַפּיטאַל, וועלכער מאכט אַלזא שלעכט און איז ניט מעהר ווי א הונגעריגער ווֹאלף וואָס יאָגט זיך נאָך פראָפיט, זאָנדערן דורכ׳ן כלל פאר די נוצען פון כלל".

אין לעצטען קאַפּיטעל „דער וועג פון דער וועלט" בעווייזט ראַסעל, אז די וועלט געהט אַלײן אויפ׳ן וועג צום סאָציאַליזמום. די צענטראַליזירונג פון די אונטערנעהמונגען, די אייניפיהרונג פון קהלשע אייגענטהום אויף אייזענבאהנען און אַנדערע עפענטליכע אונטערנעהמונגען, וועלכע פראָגרעסירט אזוי שטאַרק אין דער גאַנצער וועלט; דער פערשפרייטונג פון קאָאָפּעראַטיוון אונטערנעהמונגען; דער וואוקס פון סאָציאַלע געוועצען, ספעציעל פון פענסיאָנען אויף דער עלטער — דאָס זיינען פאר ראַסעל׳ן די „עצבעות אלהים", וואָס וויזען וויי די ענטוויקלונג פון דער געוועלשאפט געהט אַלץ נעהנטער צום סאָציאַליזמום. „זיי בעוויזען אז די אַרבייט וואָס וועלט געטהאָן דורך קאַפּיטאַל, קען געטהאָן וועלען אָהן קאַפּיטאַל — נאָך בעסער".

„פאר אַלע פלאָגען פון דער איצטיגער סיסטעם איז סאָציאַליזם די אייניגיג רפואה וואָס פערשפרעכט א הילונג... דער צוזאַמענברוך פון דער עקזיסטירענדער סיסטעם וועט צווינגען צו זוכען און געפינען אן אַנדער סיסטעם און בייצוקומען אַלע שטערונגען... דיעזע שווירינקייטען זיינען באמת גאר ניט אזוי גרויס. פיעלע פון זיי וועלען אַלײן געלייזט ווערען פון זיך, אַנדערע וועט מען לייזען... דער פראָצעס פון דעצענטראַליזירונג, וואָס געהט פאר אויף אַלע געביטען פון דער אינדוסטרי מאכט דעם סאָציאַליזמום ניט נור אונפערמיידליך, זאָנדערן אויך לייכט"....

אמת, „אידער מיר וועלען איינפיהרען סאָציאַליזמום, מוזען מיר האָבען אן אמת׳ע דעמאָקראַטיע, אָבער דיעזע אויפגאבע איז ניט אונמעגליך... די ענטוויקלונג פון דער דעמאָקראַטיע פיהרט דערצו"... דאָס אַלע איז שהאן און פיין. אָבער ניט וויילענדיג קומט אויף די פראגע: און דאָס איז נאָר? די מענשען אלם אזעלכע שפיעלען נאָר קיין ראָלע ניט? דער פאַטאַליזמום ראַסעל׳ס, וועלכען מיר האָבען בעמערקט שוין פריהער שפיעלט דא שוין א גאנץ טרויעריגע ראָלע. נאָך ערגער איז, וואָס ראַסעל׳ס דערמאָנט אין ערגעץ ניט וועגען קלאַסען־קאמפף, וועגען די ראָלע פון פראָלעטאריאט אין דעם גרויסען אומוואַנדלונגס־פראָצעס פון קאַפּיטאַליזמום צום סאָציאַליזמום. פאר א פראָלעטאריש־סאָ־

ציאַליסטישע פּאַרטיי איז ביי איהם גאָר קיין פּלאַץ ניט געבליבען.

דאָס איז א געוואַלטיגער פעהלער אין ראַסעל'ס בוך. דאָס איז א געוואַלטיגער חסרון אין זיין גאַנצער וועלט־אַנשויאונג.

דאָך דאָס ערגסטע קומט ביים סוף פון בוך. אָנשטאָט צו רופען דעם קאַמפף געגען די עקזיסטירענדע סיסטעם, אָנשטאָט צו פּרעדיגען רעוואָלוציאָן, בעמיהט ער זיך צו בערוהיגען די לעזער. „קוקענדיג אויף די אָפּאָזיציאָן וועלכע דער סאָציאַליזמום האָט אַרויסגערופען וועט זיין פון נוצען זיך צו דערמאָנען אז אין סאָציאַליזמום איז ניטא קיין נייעס און ניט קיין זאַך, וואָס זאָל אבשרעקען. אָנשטאָט צו וואַרען פּערסאָנען וואַרפען דאַרף עס בעגריסט וואַרען... וואַרום דער תוך פון דיעזער לעהרע איז נור א פּראַקטישע אָנוועגדונג פון דער לעהרע פון יעזוס קריסטוס".

דיעזער שלום פּאַסט צום גאַנצען בוך ווי א פּאַטש צו גוט־שבת. פון עקאָנאָמישען מאַטעריאַליזמום צום קריסטענטהום איז א צו גרויסער שפּרונג. טרויעריג וואָלט געווען מיט'ן סאָציאַליזמום, וען דאָס וואָלט געווען זיין גאַנצע היסטאָרישע ראָלע. טרויעריג וואָלט געווען מיט ראַסעל'ס סאָציאַליזמום, וען דאָס וואָלט געווען זיין גאַנצער אני־מאמין.

מיר וויסען אָבער, אז ראַסעל איז שוין זייט צווי יאָהר א מיטגליעד פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, וועמעס הויפּט־פּרינציפּ עס איז דער קלאַסען־קאַמפּף און די אַרגאַניזירונג פון אַרבייטער קלאַס אין א קעמפּענדע רעוואָלוציאָנערע פּאַרטיי. ראַסעל איז איצט זאָגאַר דער באַנער־טרעגער פון דיעזער פּאַרטיי אלס גאָווערנאָר־קאַנדידאַט. דאָס בעווייזט, אז אין דעם בוך „פּאַר וואָס איך בין א סאָציאַליסט" האָט ראַסעל נור א טהייל פון זיין אני־מאמין אַרויסגעזאָגט, נור א העלפט פון זיין סאָציאַליזמום דאַרגעשטעלט, ווייל דאָס בוך איז געשריבען ניט פאַר די פּראַלעטאַריער נור פאַר די מיטגליעדער פון די פּריוויליגירטע קלאַסען. זיי ווייל ראַסעל אָנצייגען דעם וועג, דורך וועלכען זיי קענען און מוזען קומען צום סאָציאַליזמום, אויב זיי וועלען קענען און וועלען זיין לאָגיש און עהרליך. דער וועג וועלכען ער ווייזט זיי אָן איז דער וועג פון „מאַקרייקינג" צום סאָציאַליזמום, פון אונצופריעדענהייט מיט איינצעלנע ערשיינונגען און אונאַרדנונגען פון דער איצטיגער סיסטעם ביז דעם טיעפערען בענעהמען פון די אורזאַכען און קוועלען פון דעם גאַנצען „מאַק", פון די אלע סאָציאַלע פּלאָגען.

פאַר דיעזען צוועק, פאַר די ערשטע רעוואָלוציאָניזירונג פון פערשטאַפּטע בורזשואזנע מוחות, פאַר די ערשטע אויפוועקונג פון סאָציאַלען געוויסען איז ראַסעל'ס בוך אָן אויסגעצייכענטע וואָפע. פאַר די סאָציאַליסטישע פּראַלעטאַרישע מאַסען אָבער איז דיעזער בוך יעדענפאַלס ניט פערפול. פאַר סאָציאַליסטען. מיט סאָציאַליסטען וויים ראַסעל, וואַרשיינליך פיעל צו דערצעהלען אויף וועגען דעם קעמפּפענדען פּראַלעטאַריאַט און זיין היסטאָרישע אויפגאַבע און היסטאָרישע ראָלע.

דיעזע פּאַרטזעצונג וועלען מיר הערען פון איהם אין די נעכסטע חרשים אלס באַנער־טרעגער פון דער פּאַרטיי!

ש. ראזענפעלד.

אידישע צוזאמענפאהרען אין רוסלאנד

4.

ער קאוונער צוזאמענפאהר איז געווען דאס ארט, וואו עס איז געשען די פעראייניגונג צווישען ביידע אבגעלעבטע — אין פאליטישען זין — עלעמענטען אין יודענטהום — צווישען דער שתדלנות און דעם קלעריקאליזם. דער טיפיש־סטער פארשטעהער פון דער שתדלנות־תקופה, וועלכער האט זיך זיינס — צו גוט צו שלעכט — אבגעטהאן, האט ניט אויפגעהערט צו זינגען לויב־לידער די רבנים, די שיצער פון דער תורה און זיך בעמיהט צו דעמאנסטרירען זיין ליעבע צו זיי און צו זייער אידישקייט. דער פונקט פונ׳ם ניט געשריבענעם פראגראם פונ׳ם קאווענער צוזאמענפאהר, איז שוין פריהער געהאלטען געווארען פאר וויכטיג, און אויף דעם סאמע צוזאמענפאהר האט זיך ערשט רעכט זיין נויטווענדיגקייט בעוויזען.

עטליכע פארשטעהער פון דער אידישער ארבייטערשאפט און נאך עטליכע דעמאקראטען זיינען דא געווען און זיי האבען אנגעווארפען אן אימה אויף די פאליטישע פחדנים, די אויפטהויער פון צוזאמענפאהר. אט דער שרעק האט עס געבראכט דעם ה׳ סליאזבערג מיט זיינע חברים דערצו, אז זיי האבען זיך נאך פעסטער, נאך הארציגער אנגעקלאמערט אן די רבנים, וועלכע האבען עס זיי געזאלט שיצען פון דער „גאס״.

און דער שרעק איז ניט קיין אומזיסטער געווען.

אויף דער טאגעס־אארדנונג זיינען געשטאנען פאלגענדע הויפט־פראגען: 1) די ארגאניזאציע פון דער אידישער קהילה; 2) די פראגע וועגען דער פלייש־קאראבקע און 3) די פראגע וועגען דער דאפעלטער רבנות.

און געוואוסט האבען זיי, די איניציאטארען פון דעם צוזאמענפאהר, אז די פארשטעהער פון דער „גאס״ וועלען אין אלע דריי פונקטען זיין מחולק מיט זיי. אמת, א רוב שטימען אויפ׳ן צוזאמענפאהר האט געהערט צו זיי, אבער די שטימונג אין פאלק, אויף די ערטער, איז פאר די פארשטעהער פון דער „גאס״.

וואהרום די לעצטע קולטור־בעוועגונג, וואס הערשט איצט אין דער אידישער גאס, דער בעוואוסטזיניגער נאציאנאליזם פון די מאסען, באזירט אויף רעאלע יסודות און שטעלט רעאלע פאדערונגען דעם ארומיגען לעבען, אזוינע — וואס די פריהערריגע „פיהרער״ פון יודענטהום זיינען קוים משיג. דא, אין „גאס״, רעדט מען פון א „אידישער געמיינדע״, אין וועלכער אלץ זאלען האבען וואהל־רעכט — אלע, וואס געהערען צו דער געמיינדע. עס געהערט ניט צו דער געמיינדע נור יענער, וואס האט עפענטליך ערקלעהרט, אז ער וויל צו דער געמיינדע ניט אנגעהערען. די געמיינדע דארף בעפריידיגען אלע קולטור־בעדירפנישען פון דער אידישער קהילה און אויפ׳ן ערשטען פלאץ שטעהט די אידישע שול. און רעדט די אידישע גאס פון א אידישער שול מיינט זי ניט קיין אלגעמיינע שול — ווי די כלומרשט „אידישע אנפאנגס־שולען״ — מיט אידישע למודים, נור א אידישע שול מיט אלגעמיינע למודים. רעדט די „גאס״ פון געמיינדע־אבצאהל דארף געשעצט ווערען לויט׳ן פערדיענסט פון דעם אדער יענעם געמיינדע־מיטגליעד; די קאראבקא דארף אלזא בטל ווערען. רעדט די „גאס״ פון רבנות גיט זי צו פולע גווויסענס־פרייהייט: ווער עס דארף האבען א דוכאוונעם רב זאל איהם האבען, די געמיינדע בכלל דארף איהם ניט אויסהאלטען, נור פריוואט־חברות דארפען זאר־גען פאר איהם: „חסידים״ פאר זייערען און מתנגדים פאר זייערען. דער „קאזיאנער״ איז קיין רב ניט און מען דארף איהם גאר אין גאנצען ניט האבען.

דאס איז אלץ אזוי איינפאך, אזוי קלאהר

און איינלויבטעגד, אז עס איז אונמעגליך זיך צו ראגלען געגען דעם מיט ערפאלג. אבער אננעהמען אזוינע פאדערונגען קען מען אויך ניט, דעמאלט וועט ווערן הפקר א וועלט, דעמאלט וועט יעדער שניידער צו שוסטער האבען א דעה צו זאגען, דעמאלט ווערט די גאנצע „השכלה" אונטערגעגראבען, דעמאלט וועט טאקע די קעשענע אויף מוזען שפירען די אידישקייט א. א. וו. און דאס אלץ איז, נאטירליך, א סכנה פאר'ן כ ל ל...

האט זיך טאקע ה' סליאזבערג גלעגט אין דער לענג און אין דער ברייט כדי אויפצובויען א פלאן פון א געמיינדע אויפ'ן יסוד פון דער רעליגיאן. א מיטגליעד פון דער געמיינדע קען זיין נור דער, וואס לעבט צוויי יאהר אין א בעשטימט ארט און איז צוגעשריבען צו וועלכער עם איז קלויז; די געמיינדע דארף זארגען פאר די רעליגיעזע בעדערפנישען פון איהרע מיטגליעדער — ווי אויפהאלטען כלי קודש, מקוואות, רעליגיאנס־אונטערריכט אין שולען א. ה. גל. אבער וועלטליכע קולטור־אנשטאלטען האבען צו איהר ניט. די רבנים דארפען קענען אביסל רוסיש אבער די קאזיאנע רבנים זיינען נויטיג, אלס טרענער פון ליכט און השכלה... די קאראקע דארף מען מיט דער צייט ענדערן, אבער אבשאפען זי איז א גרויסע סכנה — דאס ארימע פאלק וועט נעבאך ליידען דערפון.

ה' סליאזבערג האט גזאגט און רבנים מיט ראבינער האבען גע'דרש'נט און בעוויזען, אז עס איז גאר ניטא אזא „כלי מחזיק ברכה לישראל" ווי די קאראבקע... איין רב האט „בעוויזען", ווי צוויי מאל צוויי איז אכט, אז גראד צולעב קאראבקע איז כשר פלייש ביליג; א צווייטער האט בעוויזען, אז אויב אין פוילען איז אזוי גרויס די אסימילאציע איז דאס דערפאר — וויל דארט איז קיין קאראבקע ניטא א. ה. ג. און געבליבען איז:

אז די אמונה־זאכען פערנעהמען דעם אויבען־אן צווישען די אויפגאבען פון דער געמיינדע, אבער א מיטגליעד הייסט יעדער, וואס וואוינט איין יאהר אין ארט, אפילו ווען ער איז צו קיין קלויז ניט צוגעשריבען; דער הכנסה צענט פאר א וועלער איז געבליבען אונבעשטימט; די קאראבקע דארף פערביטען וועלען מיט א הכנסה־שטייער, דאס איז אבער א פראגע פאר דער צוקונפט. די פערוואלטונג פון דער יידיישער בעדעטהט פון צווי קאלעגיעס: 1) א געמיינדע־ראטה, וועלכער וועלט ד י ר ע ק ט גזוועהלט פון דער גאנצער בעפעלקערונג און 2) א קאמיטעט, וועלכען דער ראטה גופא קלויבט אוים פון זיך. דער געמיינדע־ראטה האט די גזעזגעבערישע (לעגיסלאטיווע) מאכט, דער קאמיטעט די אויספיהרענדע (עקזעקוטיווע) מאכט. קאזיאנע ראבינער בלייבען, נור מ'דארף פאר זיי געפינען עפעס א ליטישערען נאמען...

דאס איז נאך אבער ניט אלץ. דער צוזאמענאהר האט געהאט אן עפענטליכע און א ניט־עפענטליכע זייט. די לעצטע, די פאליטישע, איז געווען דער עיקר פאר די איניציאטארען פון צוזאמענפאהר. דא האט גדארפט פארקומען די הויפט־שלאכט וועגען דער „גזגע־מאניע" אויף אידישער פאליטיק אין רוסלאנד.

ס'איז קיין סוד ניט, אז די „פאלקס־גרופע" — ווינאער־סליאזבערג — האט איהר קרעדיט אין רוסלאנד פערלארען. וויפיעל ה' סליאזבערג האט זיך ניט בעמיהט געווהלט צו ווערען אין איינער פון די דריי דומעם האט זיך איהם דאס ניט איינגעגעבען — א צו גרויסער רעאקציאנער איז ער. האט ער זיך בענוגענט מיט נאכשטופען ווינאווער'ס קארעטא און מאכען פאליטיק אויסער דער דומע. אין דער ערשטער דומע איז דאס געגאנגען, אין דער צווייטער אויך און אין דער 3טער האט זיך א העלפט דעפוטאטען — ניסלעוויטש — איינגעשפארט: ער ווייל ניט פאלגען נור די גרופיסטען! א געמישטע קאמיסיע האט ער פערלאנגט, וואו ס'זאלען זיך בעטהיליגען פארשטעהער פון א לע פארטייען און אויך אונפארטייאישע, און אזא בעראטהונג איז געשאפען געווארען. זיינען דא אבער די גרופיסטען געווען אין דער מינדערהייט, זיינען זיי אין גאנצען צוועק פון די בעראטהונגען. די פאקטישע אידישע פאליטיק, וויי וויט זי איז בכלל געפיהרט געווארען, איז געפיהרט געווארען אין דומע פון די פאר אידישע דעפוטאטען אהן דער דעה און אהן דער עצה פון די גרופיסטישע פאליטיקער — סליאזבערג־וויגאווער. — זיי זיינען אלזא געבליבען העננען אין די לופטען און די אידישע קליאטשע איז זיך צוועק איהר וועג. דער קאונער צוזאמענפאהר האט עם גדארפט זיי צוריק אין זאטל ארייגזעצען. דערצו האט אבער דער צוזאמענפאהר געמוזט הייסען א נ ' א ל ג ע מ י י ן אידישער צוזאמענפאהר, כדי ער זאל אין אלע מענם אויגען האבען אויטאריטעט און דאן וועט

לען אויך די דעפוטאטען געצוואונגען זיין צו פאלגען די החלטות פון צוזאמענפאהר, און זיך איבערגעבען אין די הענד פון דעם פאליטישען צווילינג: ווינאווער־סליאזבערג; ממילא וואלט דאס אויך שוין געווען א מין „ווייסע קארטע" פון כלל ישראל, אז זיי מעוגן זאלגען און פערזאלגען דעם כלל מיט די מיטלען און וועגען, וואס זיי וועט וואויל־געפעלען.

אויך א געהיימער זיצונג, וועלכע האט געדויערט א גאנצען שבת'דיגען מעת לעת האט מען געלופטערט און „געוואשען די שמוציגע וועש" פון אונזערע פעטערבורגער דעמאקראטען־פאליטיקער. ניט איצט איז נאך די צייט און ניט אין דעם ארטיקעל איז דער ארט צו פערעפענטליכען אלע פרטים פון דער דאזיגער „גרויסער" זיצונג. געגנג צו זאגען, אז די גאנצע פראגע, וועגען דער „בכורה" אויף אן אידישער פאליטיק איז געשטעלט געווארען אפען. פון אלגעמיינע פרינציפען איז מען איבערגעקאנגען אויף פריוואטע פערזאנען און מען האט זיך פשוט געזידעלט לויט דעם אייגענעם נוסח און מיט דער אייגענער שפראך וויי... אין דער „געלער פרעסע".

און סוף כל סוף האבען זיי א העלפט אויסגעפיהרט: דער צוזאמענפאהר האט אנערקענט די נויטוועניגקייט פון א שטענדיגער בעראטהונג ביי די אידישע דעפוטאטען. אין דער בעראטהונג מוזען אונבעדינגט זיין די ה"ה וויינאוער און סליאזבערג, און פון דער פריהעריגער בעראטהונג מוזען געווישע פערזאנען ארויסטרעטען — וויל זיי זיינען ניט ניחא די אויפטהואר פונ'ם קאונער צוזאמענפאהר.... אבער אויך ניט אלע, וועמען זיי האבען געוואלט, האט מען אין דער בעראטהונג ארייננעלאזען. אומקאהרענדיג זיך פונ'ם צוזאמענפאהר צוריק קיין פעטערבורג, איז וויעדער א צייט לאנג געפיהרט געווארען א הארטער קאמפף איבער די בעשטימונגען פון די קאונער „א י י נ ג ע ל א ד ע נ ע" אין דעם פונקט. דאס האט געקאסט ווינאוער'ן זיין פלאץ אין דער בילדונגס־חברה וועלכען ער האט מיט גאנץ גרויסע אנשטרענגונגען צוריק בעקומען... קיין אויטאריטעט האט מען אין דעם קאונער צוזאמענפאהר ניט געזעהן, כאטש ער איז ארגאניזירט געווארען „בהסכם הרב הגאון שיחיה"...

איינס איז דא אויפגעטהאן געווארען: ה' סליאזבערג איז געווען זיכער, אז ער האט די רבנים געוואונען און פון איצט אן וועט ער שוין דורך זיי האבען א שטענדיגע שטיצע אין פאלק... און די רבנים זיינען אוועקגעפאהרען מיט דער איבערצייגונג, אז איצט זיינען זיי גרויסע תקיפים אפילו ביי די אינטעליגענטען און מיט זייער הילף וועלען זיי קענען דורכפיהרען אלץ, וואס זיי ווילען.

אין גיכען האבען זיי זיך בעגעגענט און זיך ביידע איבערצייגט, אז זיי האבען זיך גענארט.

5.

געטראפען האבען זיי זיך אין פעטערבורג אויף דעם רבנים־צוזאמענפאהר.

ד ע ר צוזאמענפאהר איז געווען נאר א בעזונדער „חסד" פון דער רעגיערונג. שוין פון לאנג אן עקזיסטירט א מין גזעזץ וועגען א „רבנים־קאמיסיע" פון 7 מענשען, וועלכע וועלען נ י ט־פעריאדיש צונויפגערופען פון דעם מיניסטעריום פון אינערן. די דאזיגע קאמיסיע האט ארויסצוזאגען איהר החלטה וועגען פראגען, וואס זיינען נוגע גטין, קדושין און חליצה און קלויבען זיך אן אינ'ם דערמאהנטען מיניסטעריום אין א משך פון יאהרען.

אין די 17 גובערניעס פון דער „טשערטא" רופט דער גובערנאטאר צונויף „קופצעס" און „חשוב'ע אידען" — אזוי שטעהט געשריעבען אין דער פערארדנונג וועגען דעם — און יעדע גובערניע קלויבט אוים צו צוויי קאנדידאטען אין דער רבנים־קאמיסיע. אט פון די 34 קאנדידאטען בעשטימט שוין די רעגיערונג, לויט איהר איינזעהען, 7 מאן פון וועלכע עס בעשטעהט די קאמיסיע.

היינטיגעם מאל איז דא א „חסד" געטהאן געווארען: די 34, וואס זיינען געוועהלט געווארען ניט בעשטימט געווארען אין דער קאמיסיע, קומען דאס קיין פעטערבורג און בילדען דאס א רבנים־צוזאמענפאהר. דערצו נאך א „חסד": כאטש פוילען בעטהיליגט זיך קיינמאל ניט אין די רבנים־קאמיסיעס, האט דאך קרוין־פוילען דאס מאל געשיקט 5 פארשטעהער — צו א האלבען פון א גובערניע — צום רבנים־צוזאמענפאהר. א חוץ דעם האט אויך מאסקווע איהרע צוויי מיטגלידער געהאט דא און פעטערבורג אויך צוויי ועל כולם, אלס „מוז־מיטגלידער" דער דר. קרעפס.

דער צוזאמענפאַהר האָט זיך, נאַטירלעך, אין דער קאָמיסיע ניט בעטהיילִיגט. אבער די מיטגלידער פון דער קאָמיסיע האָבען זיך בעטהיילִיגט אין צוזאמענפאַהר, וועלכער איז אלזא בעשטאַנען פון מעהר ווי 40 מיטגלידער. דער רוב איז בעשטאַנען פון רבנים מיט גוטע־אידען. דער פאָרזיצענדער פון דער קאָמיסיע איז געווען דער קישינעווער רב צ י ר ל ס א ן, דער פאָרזיצענדער פון צוזאמענפאַהר — בארון ד. גינזבורג.

די קאָמיסיע האָט זיך, ווי שטענדיג, פֿערנומען נור מיט פראגען וועגען גטין און קדושין. אלע אנדערע געזעלשאפטליכע און אפילו רעליגיעזע פראגען זיינען איבערגעגעבען געווארען דעם רבנים־צוזאמענפאַהר.

די דאָקלאדען, וואָס די אלע פריהעריגע צוזאמענפאַהרען האָבען אויסגעארבייט און אריינגעשיקט אין מיניסטעריום פון אינערן, זיינען פאָרגעלעגט געווארען דעם צוזאמענפאַהר אלס מאטעריאל צו בעראביטען. אזעלכע דאָקלאדען זיינען געווען 120... וואָס מען האָט אלזא פריהער נערעדט אין דעטאיל האָט איצט געדאַרפט איבערגעזאָגט ווערען אנגרא.

און אזוי האָט מען טאָקע געטהאָן.

וואָרום אויף דער לעצטער אסיפה, ווי אויף אלע פריהעריגע איז אלץ געשטאַנען דאָס אייגענע בינטל פראגען: די אידישע קהילה, די קאָראָקע און די דאָפעלטע רבנות. וויעדער איז דער גרויסער וואָרטפיהרער געווען דער ה' סליאָזבערג און וויעדער האָט מען פון די רבנים זייערע תביעות געהערט.

„זייערע תביעות" — דאָס איז ניט גאַנץ ריכטיג. אויף דעם לעצטען פעטערבורגער רבנים־צוזאמענפאַהר, האָבען זיי געקוקט — הייליגע תמימות! — ווי אויף א פראָקטישער זאך און האָבען זיך דארום בעמיהט אויך פראָקטיש צו זיין. די פאָדערונג צו האָבען די צענזור־מאַכט אויף דער אידישער ליטעראַטור האָבען זיי — מיט גוטען צו מיט בייזען — אויף דער טאגעס־אָרדנונג ניט געשטעלט. די רעזולטאַטען פון א ג ע ה י מ ע ר אסיפה זייערער, אין פעטערבורג, וואו זיי האָבען גהאט בעשלאָסען זיך משתדל צו זיין מען זאָל דעם תחום ניט מבטל זיין און קיין אידישע קינדער אין די אלגעמיינע לעהר־אנשטאלטען ניט אריינלאָזען — האָבען זיי אויף דער ווייסער וועלט ניט געבראכט*). דעם וואונש — צו זיין די אייניציגע משגיחים אויף דער ערציהונג פון אידישע קינדער, האָבען זיי געלאָזט פאלען. דאָס „שטאָהל און אייזען", וואָס זיי האָבען זיך פרי־הער גהאט געשטעלט ניט צו דערלאָזען, אז א רב זאָל מוזען האָבען וועלכען־עס־איז בילדונגס־צענז, האָבען זיי געלאָזט ברעכען. דערפון, וואָס עם איז ביי זיי געווען „זעלבסטפערשטענדליך", אז א איד וואָס גהאט ניט דאַווענען, טאָר קיין דעה ניט זאָגען אין קהילה־זאכען, האָבען זיי זיך אבגעזאָגט. דערפאר, אז דעם רב'ס דעה זאָל אין דער געמיינדע מכריע זיין דאָרט, וואו עם האָנדעלט זיך אום רעליגיעזע אנגעלעגענהייטען, האָבען זיי זיך ניט שטאַרק געאמפערט. קורץ פון זייער גרויסער דאגה פאר'ן כבוד און אויטאָריטעט פון דער רבנות אן־זיך איז גאָר־ניט געבליבען. זייער הויפט־דאגה איז דאָ געווען פאר די רבנים, אלס שטאַנד, זיי צו פעסטיגען און בעווארנען. וואָרום בשעת עם האָנדעלט זיך צו דערגרייכען פראָקטישע ווערטהען איז פלפול ניט אויפ'ן אָרט...

און זיי האָבען אויסגעפיהרט. דער רב — דערצו האָבען זיי מסכים געווען — דארף האָבען א בילדונגס־צענז, דעם קורס פון א „אויעזדנער שול", אבער דערפאר וועלען זיי לעגאַליזירט און בעקומען א שטיקעל קאָנטשיק אין האַנד. די קאָזיאָנע רבנות וועלט בטל, אָבער דערפאר הייסט ניט דער רב קיין „פאָרשטעהער פון דער גע־מיינדע" נור דער „ערקלערער פון דער אידישער רעליגיאָן". א ל ע מיטגלידער פון דער קהילה האָבען צו וועהלען דעם רב און א מיטגליעד הייסט יעדער, וואָס וואוינט צווישן יאָהר אויף אן אָרט און צאָהלט דעם בעשטימטען קהילה־אָבצאָהל. די רבנים, וואָס פערנעהמען שוין איצט רבנים־שטעלען מעגען געווען־זעלט וועלען פאר רבנים אפילו אהן יעדען בילדונגס־צענז. דערפאר מעגען אויך די איצטיגע קאזיאָנע רבנים זיך באלאָטירען פאר רבנים, אפילו אהן דעם נויטיגען עברי־צענז. רבנים פיהרען די

*) דער בארון ד. גינזבורג, וועלכער איז, נאָכדעם ווי ער האָט אויף דער עהיימער אסיפה ניט געווען, האָט נאָכדעם אָבגעליקענט דעם גאַנצען פאַקט. נור, ווי אלע אזוינע הכחשות, אזוי האָט אויך די הכחשה דעם פאַקט, ו ו א ס א י ז ד א ך ג ע־ש ע ה ן, פון דער וועלט ניט עוקר געווען.

מעטריקעס. אידישע קינדער מיט ניט־אידישע נעמען ווערען פערשריבען, ניט קיין גע'מל'טע קינדער ווערען אין די מעטריקעס נ י ט פער־שריבען.

בנוגע צו דער קהילה איז אנגענומען געווא־רען כמעט דער זעלבער פראיעקט, וואס איז אין קאוונא אנגענומען געווארען. די קהילה דארף זיך פערנעהמען מיט רעליגיעזע זאכען און מיט צדקה־ענינים. זי דארף אויסהאלטען אלע כלי־קודש, די מקוה, דעם־בית עולם און א חברה־קדישא און אויך שולען, וואו עס דארף געלערנט ווערען די אידישע שפראך און די אידישע אמונה. אין תלמוד־תורות דארפען אלע למודים געלערנט ווערען אויף א י ד י ש און די מלמדים זיינען פטור פון יעדען בילדונגס־צענז. פאר א מיטגליעד פון דער קהילה — מיט פאסיוון וואהל־רעכט — רעכענט זיך יעדער איד וואס וואוינט איין יאהר אין שטאדט.

די קארפקע בלייבט אויף ד ע ר ו י ל...

ריכטיג האט א רב כארפקטעריזירט דעם דאזיגען צוזאמענפאהר: „פריהער — האט ער געזאגט — האבען די ארטהאדאקסען מורא גע־האט פאר די אינטעליגענטען און די אינטעלי־גענטען האבען זיך געשרעקען פאר די ארטהא־דאקסען. איז מען זיך דא צונויפגעקומען. הא־בען זיך די ארטהאדאקסען איבערצייגט, אז די אינטעליגענטען זיינען ניט קיין אמת'ע אינטע־ליגענטען און די לעצטע האבען זיך איבערצייגט, אז די ארטהאדאקסען זיינען קיין אמת'ע אר־טהאדאקסען ניט...

ביידע צדדים האבען דא געמוזט מאכען פשרות מיט'ן געוויסען. די רבנים האבען גע־מוזט נאכגעבען דעם צענז און אנערקענען ניט־דאוונער פאר גלייכבערעכטיגטע אידען, און ה' סליאזבורג מיט די זיניגיג האבען געמוזט מסכים זיין צו א ריין־רעליגיעזער קהילה, וועלכע האט ניט דאס רעכט זיך צו פערנעהמען מיט קיין שום קולטורעלע אנגעלעגנהייטען.

נאכ'ן קאוונער צוזאמענפאהר האט יעדער פון די ביידע צדדים — ווי געזאגט — געגלויבט, אז ער וועט דא, אין פעטערבורג פיהרען דעם אנדערען צד פאר'ן נאז. איז עס אבער, פ א ר דער פשרה, געקומען צו גרויסע מחלוקת צווישען זיי און איין צד האט אנגעוואהרען דעם צוטרוי צום אנדערען צד. די פערמאסקירטע אחדות וועט לאנג ניט האלטען, און אין פראקטישען לעבען וועט אויך ווייטער יעדער פון זיי געהען מיט ז י י ן וועג...

אט אזוי האט דער בעריהמטער בארג־בוירען די בעריהמטע מויז. דער סך הכל פון צוויי יאהר „ריידען" וואס אידען האבען זיך אנגעוועדט, פון די פראיעקטען, וואס רבנים און כלל־טהוער האבען אויסגעארבייט איז — א כלומרשטע קהילה־ארגאניזאציע און לעגאליזיר־טע רבנים... רבנים, וואס זיינען שטארק ניט מיט זייער אינוועניגסטע מאכט, נור מיט דער מאכט פון פאליציייסקי...

און וואלט שוין כאטש ד א ס רעאליזירט געווארען, וואלט דאס אפשר אויך א שטיקעל ממשות געהאט. איז נאך אבער, ווי מען זאגט, ווייט פון געלעכטער. דערווייל זיינען די הונ־דערט מיט צוואנציג דאקלאדען, וואס מען האט דעם צוזאמענפאהר איבערגעגעבען, אינאיינעם מיט די דאקלאדען, וואס דער צוזאמענפאהר האט אויסגעארבייט, זיי צוגעגעבען צו יענע הונדערט־און־צוואנציג און צוריק איבערגעגעבען אין מיניסטעריום פון אינערן — אלע זיינען זיי ניט מעהר ווי שפייז פאר די פעטע מויז פון די אלטע, רוסישע ארכיוון... קיין נוצען פון זיי וועט קיין מענש ניט האבען אויסער אפשר די שטויב־לעקער אין עטליכע צעהנדליג יאהר ארום.

אויב עס האט נאך וועלכע־עס־איז געקענט גלויבען, אז פון די אלע רעדעריייען און צוזאמענ־פאהרען וועט וואס־עס־איז ממשות'דיגעס ארויס־קומען, איז געקומען סטאליפין, און האט דעם נאריישען גלויבען פערטריבען.

וואהרום די אייגענע קאמיסיע און דער צו־זאמענפאהר, אז זיי האבען געשיקט א דעפוטא־ציע צו דער „ממשלה ירום הודה", כדי אנצוטא־פען דעם דופק, האבען זיי זיך אומגעקערט און געבראכט צופלאצטע זייפענבלאזען.

אנדערהאלבען שעה האט די דעפוטאציע געווארט, אנגענומען האט ער זי אין פאדערהויז, נור פאליאקאוו'ן און גינזבורג'ן האט ער די האנד געגעבען, און געזאגט האט ער זיי:

אידען האבען ניט אויף וואס צו ווארטען — צופיעל האבען זיי זיך געשטעקט אין דער רע־וואלוציע. קיין הבטחות אויף להבא קאן איך אייך ניט געבען — ערציהט פריהער אייערע קינדער אין גייסט פון ליעבע צום קייזער און פאטערלאנד.

און מוסר האָט ער זיי געזאָגט, פֿאַרוואָס אַלע אידען זיינען ניט אַזוי גוט און פֿרום ווי דער קאָוונער רב רבי יצחק אלחנן איז געווען..

פּערשטעהט מען דאָך שוין, וואָס מען קאָן האָבען פֿון די צוויי יאָהר רייד, וואָס אידען האָבען געהאט.

איבריגענס, דער קישינעווער רב האָט טע־לעגראָפירט אהיים באַלד נאָך דער אויפיענונג:

— פּאָלאָזשעניע אָטראָדנאָיע!"...

איז דען דאָס ניט אַרום און אַרום איין גרויסע טראַגי־קאָמעדיע?

א. ל. באַראָן.

קינדערשע אויגעלעך

קינדערשע אויגעלעך, ווען איך בעגעגען נור,
קוק איך פערוואונדערט אויף זיי:
שפּיגלען צוויי הימלשע, ריינינקע שטערענדלעך,
אַך, ווי דאָס האַרץ טהוט מיר וועה!

ליעבע ענטרוסענע, קושען פערביטענע,
שטענדיגער ביינקען נאָך וואָס...
ביליגער זאַרגען אַלין, האַוועז אוז פּלאַגען זיך,
טרוקענער לעבענס־פערדראָס. —
אַלין וועט אַרויסקוקען אונטער די ברעמלעך,
וועלכע כ'בעוואונדער אָט איצט;
נעכט ניט דערשלאָפענע, טעג ניט דערלעבענע,
בלאָטיג פון לעבען, פערשוויצט...
אַלין וועט אַרויסקוקען אונטער די ברעמלעך,
טיף אין דעם האַרצען וואָס ליגט;
פּלענער גין־גאָלדענע, טרוימען פיעל שטרעבענדע —
אַלעם מיט טרערען פערשטיקט!

כ'וויים, אַז פערליעבען זיך וועט איהר אין הימלישע,
ליבטיגע אויגעלעך יוען,
טרוימישע פריהלינגם־נעכט, האַרציגע, טהייערע...
כ'וויים אויך וואָס וועט דאַן געשעהן!
כ'וויים אַז דער לעבען וועט ברענגען אַנטקעגען אייך
צרות און שרעקליכען פיין,
אַנווערען וועט איהר דאַן אייער געבאָרענעם,
גאָטעם־געשאַנקענעם שיין!...

מאיר בלינקין

אַן אונגליק

(ערצעהלונג)

1.

ויב אין מיין געשיכטע, וועלכע איך פערשרייב דאָ, וועט זיך וועך דערקענען, און אויב עס וועט פאר וועמען עס איז אלעס ביישפיעל דיענען, האָב איך מיין צוועק דערגרייכט.

איך וועל עס אבדרוקען אויף מיינע אייגענע קאָסטען. זאָלען מענשען לעזען! אבער וועגען מיין פערגאנגענעם לעבען ביז אט דעם פאל, קיין איין וואָרט.

איך האָב מיך פערליבט אין א פרוי. אין מיין חבר'ס פרוי האָב איך מיך פערליבט. איך ליעב זי עד היום ביז צו משוגעת.

פרעגט נישט: — „וואָס"? „ווי אזוי?" איך וויים עס אליין נישט.

עטליכע יאָהר בין איך, טאָג איין, טאָג אויס אריינגעאנגען צו מיין חבר אין הויז. די אי־בערגעבענסטע פרוינד זיינען מיר זיך געווען.

נאָר אט, אומגעריכט פאר מיר אליין, האָב איך דערפיהלט, אז איך דארף וואָס אפטהאָן. א נסיון שטעהט מיר פאָר. וואָס? דאָס איז מיר אליין נישט קלאָר געווען.

איך האָב אנגעהויבען צונויפנעהמען מיינע געדאנקען, זיך אליין שטודירען. וואָס איז מיט מיר?

„רחל".

הייסט עס: איך ליעב רחל'ן. געווים האָב איך זי ליעב!

דאָס געפיהל פון ליעבע האָט מיך אזוי צערט־ליך געמאכט. איך געדענק אין יענעם אבענד, בשעת איך האָב עס אין זיך דערפיהלט, בין איך צו אלעם געווען אויסערגעווענליך גוט און אויפגעלעגט.

רחל האָט מיך פערוואונדערט אנגעקוקט. וואָס פאר אפערגעניגען עס איז, אז דו און יענער ליעבען זיך, ווי טרייע, איבערגעבענע פרוינד. עס מוז נישט זיין דוקא א פרוי.

אזא מין ליעבע האָב איך געשפירט די לעצטע עטליכע יאָהר צו אלע מיינע נאָהענטע פרוינד, ביז איך האָב דערפיהלט, אז רחל איז מיר ליעבער פון אלץ.

רחל'ען ליעב איך אזוי שטארק, אז דאָס האַרץ שפרינגט צום אַבריסען זיך. קיין אנ־דער זאך, אויסער אט דער ליעבע, פערנעהמט נישט מיין נשמה. איך האָב מיך פאר זיך אליין פערשעהמט. איך האָב זיך מודה געווען טיף ביי מיר אין האַרצען, אז דער גאנצער בעל־הבית איבער מיין „איך" איז אט די שוואכינקע פרוי, וואָס מען רופט רחל. מיר האָט געדוכט, אז יע־דער לייענט עס אין מיינע אויגען, אין מיינע בע־וועגונגען. ווייטער אליין אזוי ליידען און איהר נישט זאָגען, איז פאר מיר געווארען אונמעגליך. מיין האַרץ וועט אין מיר איבערגעברענט ווערען. אגב, פאר וואָס זאָל זי עס טאקע ניט וויסען?

אבער מיין חבר? מיין טייערער חבר....

און זאָל זיין אפילו, אז עס איז יא א בע־ליידיגונג; אז מען טאָר אזוי נישט טראכטען וועגען א חבר'ס א פרוי.

עס טראכט זיך אבער אליין.

2.

איינמאָל זיינען מיר אלע געזעסען ארום טיש: איך, רחל, איהר מאן, זייערע קינדער־לעך און נאָך עטליכע פון זייער משפחה.

מען האָט וועגען וואָס גערעדט. זי האָט א מאדנעם קוק געטהאָן אויף איהר מאן. ער איז נישט געבליבען צופריעדען און האָט איהר געמאכט נישט גאָר קיין קלאסישע בעמערקונג.

דאָס בלוט האָט מיר א שלאָג געטהאָן אין קאָפּ. א געדאנק, א שוואַרצער, האָט ווי אן אייננעטונקטער פליגעל אין הייסען פּעך, מיין מארך א שרפה געטהאָן. איך האָב דער־פיהלט, אז איך דארף וואָס אבטהאָן.

— וואָס איז, שלום, דיר איז עפעס נישט גוט געווארען?

שטענדיג האָט זי געפיהלט, וואָס ביי מיר אין הארצען קומט פאָר.

— אין מיר הויבט אָן איינשלאָפען די טויב.

אַלע, א חוץ זי, האָבען געלאכט.

איך האָב געבעטען איהר מאַן, ער זאָל מיר געבען א בליי־פערער מיט א שטיקעל פאפּיער, און איך האָב איהר אָנגעשריבען:

„הויכגעשעצטע רחל! ווי שטארק עס זאָל מיר נישט וועה טהאָן, מוז איך דיר דעם אמת זאָגען.

„איך בין צו דיר נישט גלייכגילטיג... טרייב מיר ארויס פון דיין שטוב, וועסטו פאר אונז בייזען גליק ברענגען.

„דיין פריינד, שלום.“

— דאָס איז פאר דיר, רחל. א סוד איז עס!... זי האָט אויסגעשטרעקט איהר האנד. איך האָב איהר צוועקגעגעבען דאָס צעטעלע.

איבערלעזענדיג, איז זי בליץ געוואָרען, און האָט געזאָגט: „איך דארף מיט דיר טאקע וואָס רעדען!“

קיינעם איז נאָר נישט איינגעפאלען וועגען וואָס דאָ האנדעלט זיך. און ביז היינטיגען טאָג וויים עס קיינער ניט.

נאָב'ן עסען זיינען מיר אלע געגאנגען אין גאם. איהר מאן נעהמט ארויס א סיגאר פון זיין זילבערנע פושקע, גיט מיר איהם און זאָגט: „איך האָב בליוז איין סיגאר, נא דיר איהם, איך וועל רויכערען א סיגאַרעט.“

גיב מיר דעם סיגאר — זאָג איך איהם — און געה דיר מיט דער חברה אוועק פריהער אדער הינטער אונז. איך האָב וואָס צו רעדען מיט רחל'ען. מיר דארפען דיך פערקויפען.

זי האָט מיך שטיפערייש א שטוים געטהאָן פון זיך און געזאָגט: אוי, ביזטו א מזיק, דער גוטער יאָהר זאָל דיך נעהמען!

— מיין טהייערע — זאָג איך איהר — מיין טהייערע, ס'איז דאָך אָבער אן אמת.

זי שווייגט.

אויג אויף אויג האָב איך איהר אזעלכעם געזאָגט און זי האָט פערשווינדען. האָב איך דאָך א רעכט צו האָפען.

— וואָס שווייגסטו? פרעג איך זי.

— איך האָב נישט וואָס צו זאָגען.

— איך זאָג דאָך דיר, אז איך האָב דיך ליעב.“

זי שמייכעלט:

— וואָס־זשע? עס איז ביי מיר א נייעס, צו וואָס?

— טרייב מיך ארויס! — זאָג איך איהר.

— הער, שלום! ביזט, דוכט זיך מיר א קלוגער. טו זיי־זשע טאקע נישט קיין נאר.

— רחל — זאָג איך איהר, ארריינגעהמענ־דיג איהר האנד אין מיינער — אָט וויל זיך מיר איצט זעהר דיך א קוש טהאָן.

זי האָט זיך צוגעאכט: — „אוי, דו בייבי, וואָס דו ביזט, ווער לאָזט דיך דען נישט? קום אהיים און גיב מיך אפילו צוויי קושען. פאר וועמען דארפסטו מורא האָבען? אז מיר וועט זיך וועלען דיך א קוש טהאָן, גלויב מיר, אז איך וועל זיך פאר קיינעם ניט שרעקען.“

— נארעלע — זאָג איך איהר — איך וויל דיך א קוש טהאָן דוקא אונטער פיער אויגען.

— הער אויס — זאָגט זי — דיר געפעהלט עפעס א קינד מיט א בארד? פונקט אָט אזא איינדרוק מאכסטו אויף מיר, בעת דו רעדסט נארישקייט. בנאמנות, עס קליידט דיר נישט!

זי פערבויגט זיך, טהוט א קוק מיר אין אויגען. דער ליעבער שמייכעלט פלאָטערט נאָך אלץ אויף איהרע ליפּען. עפעס איז צוגעמישט צום שמייכעל. איך וויים נישט וואָס, נאָר עס פערקלעמט מיר אויף איהר דאָס האַרץ.

— א קלוגינקער זאָלסטו מיר זיין, דו הערסט?

מעהר האָבען מיר דערפון נישט געערדט. מיר זיינען געגאנגען שווייגענדיג ביז צום הויז. זי האָט א פאָר מאָל אָבגעזויפצט. איהר האנד פון מיינע האָט זי נישט ארויסגענומען.

צוקומענדיג צום טיר, איז זי שנעל אריינ־גלאָפען אין שטוב. איך נאָך איהר. באלד זיינען אָנגעקומען די איבעריגע.

זי איז אריינגעגאנגען אין שלאָף־צימער, האָט אָנגעצונדען די גרע, און האָט אָנגעהויבען אויסבעטען די גלעזערס. איך בין איהר נאָכ־גענאנגען פון הינטען, אזוי ווי א גנב. און בשעת זי האָט זיך גשטעלט מיט'ן פנים צום בעט, האָב איך זי הינטען ארום א כאַפּ געטהאָן פאר'ן קאָפּ און א קוש געטהאָן.

איך האָב עס געטהאָן מיאום, שענדלעך. זי האָט זיך מאדנע דערשראקען. „אוי!“ האָט זי א געשריי געטהאָן, ארויסריייסענדיג זיך פון מיי־נע הענד.

— זיי מיר מוחל, רחל, — האָב איך נאריש ארויסגערעדט.

— דו ביזט היינט, שלום, ווירקליך, מערק־ווירדיג — האָט זי מיט א ציטער אין קול גע־זאָגט. זי איז געווען בלייך, צורודערט. די פּאָאָר וועלטער האָט זי ארויסגערעדט הויך.

דאָס האָט מיך בעלויידיגט.

געהענדיג אהיים, האָב איך זיך דערמאָנט, אז איך האָב זי א קוש געטהאָן אין אויער. נאָך־צע צוויי וואָכען בין איך נאָך דעם דאָזיגען עפּי־זאָד אהין נישט געגאַנגען. דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל פּאָר אלע יאָהרען, וואָס מיר זיי־נען פּריינד.

.3

גאָט מיינער, וואָס איך האָב אין די צוויי וואָכען דורכגעלעבט.

אן אייביגקייט!

א טאָגבוך האָב איך מיר איינגעפיהרט. יעדען משוגענעם גערַאנק, וואָס האָט אזוי ווי א גיפטיגע שלאַנג א בים געטהאָן מיין מאַרק, האָב איך פערצייכענט.

נאָכט פּאָר נאָכט בין איך געגאַנגען הינטער איהר פענסטער. איך פלעג מיך אליין זידלען: טפּש, קענסט דאָך אריינגעהן און, א סוף. ניין! נאָר נישט נאָכגעבען מיין טרפה'נעם האַרץ. און דאָס — וואָס ניט זי — ער איז מיך יעדען טאָג געקומען געוואָהר ווערען, האָט מיר נאָך מעהר משוגע געמאַכט.

איינמאָל ביינאָכט, זיך ארומדרעהענדיג פערבי איהר הויז אויף דער צווייטער זייט פון גאָס, האָב איך דורכ'ן פאָרהאַנג דערקענט איהר געשטאַלט.

איך האָב אציטער געטהאָן. עפּעס האָט אין מיינע ביינער אקיהל געטהאָן. איך בין צו־געגאַנגען גאָר נאָהענט צום פענסטער. איין ברעג פאָרהאַנג איז געווען א ביסעלע פערבויגען. איך האָב זי דערזעהען שטעהען ביים בעט אין נאָכט־וועש.

עפּעס האָט מיר א שפּאלט געטהאָן דעם קאָפּ, אזוי ווי מיט א בלייענער בייטש וואָלט מען מיך א שמיים געטהאָן.

איך בין האַסטיג, אזוי ווי א משוגענער, גע־לאָפען אהיים, אזוי ווי שדים וואָלטען מיך נאָכ־געיאָגט.

אין דער היים איז מיר נאָך ערגער גע־וואָרען.

די שטוביגע האָבען זיך פאר מיר דער־שראָקען.

אין די קליידער, האָב איך זיך א וואָרף גע־טהאָן אויפ'ן בעט, און האָב, ווי עס ווייזט אויס, איינגעדרעמעלט. פלוצלונג דערפיהל איך, אז איך פאל פון זעהר א הויכען אָרט. איך טהו אין גאַנצען א ציטער און וואַרף זיך דורך. איך דערפיהל עפּעס ווי ביי מיר אין הארצען וואָלט זיך וואָס אָנגעהויבען אָבריסען. איך מוז עס בעציטענס פערכאפּען. אז ניט, קען דערפון ארויסקומען דער רוח וויים וואָס.

איך כאפּ מיך אויף. איך וועל געהן צו איהר! ווי אזוי האָב איך געקענט אויסהאלטען אזא לאַנגע צייט, און נישט געהן צו איהר?

ניין! איך געה איצט אויך נישט. זאל מיר דער פייער פון גיהנם פערברענען! זאל מיין האַרץ צושפרונגען וועלען! איך געה נישט!

איך ווייל דאָך געהן צו איהר, כדי צופריעדען צו שטעלען די חיה רעה אין מיר, טו פאר וואָס זאל איך נישט האָבען קיין פערגעניגען דערפון, וואָס איך וועל נישט געהן? זאל מיך צופריע־דען שטעלען דאָס, וואָס איך וועל מיך אָבהאל־טען?

איך וואר בעגייסטערט פון מיין אייגענעם גערַאנק. עס זעהט אוים אין מיינע אויגען גאָנץ אריגינעל.

איך וואר א ביסעלע רוהיגער, לייג מיר אוועק אויף מיין בעט און קלעהר. איך קלעהר לאַנג, לאַנג. מיין גערַאנק ציהט זיך אהן צוזא־מענאַנג, פויל ווי אן ארבייט, וואָס וואר נע־טהאָן מיט פערפּוירענע הענד.

וואָס קלעהר איך?

„רחל"....

איך נעהם ארוים מיין זייגער. האַלב פינף. נאָך פריה. איך שטעה אויף, פערוויכער איין סיגאַרעט נאָכ'ן צוויייטען. די קאָפּ פערדרעהט זיך מיר. איך לייג זיך וויעדער. איך הויב מיך וויעדער אויף.

איך געה ארוים אין דרויסען. שוין זעקס. איך געה אריין צוריק, שפּאר מיך וויעדער אן אן בעט....

גאָט מיינער! שוין ניין! איך ברענג גיך מיינע זאכען אין אַרדנונג, וואש מיך ארום און לייף צו איהר. איך טרעף זי אליין אין ערשטען חדר. זי איז בלייך. זי גיט מיר איהר האַנד. איהר האַנד ציטערט.

— אזא לאנגע צייט האסטו זיך אבגע־האלטען און נישט געקומען?

— רחל'ע... טהייערע מיינע — שטאמעל איך ארויס.

— ווי אזוי האסטו זיך איינגעהאלטען און ניט געקומען אזא צייט? — פרעגט זי מיך וויעדער.

— נו, און דו?

— איך, הא? דו פרעגסט נאך — ציטערט איהר קול — אז מיר פלעגט ווערען שטארק או־מעדיג; דאס הארץ פלעגט אנהויבען קלעמען, ציהען, פלעג איך זיך מיט דיר נאנץ גוט דורכ־רעדען און עס פלעגט ווערען גרינגער. אוי, וואס רעד איך... זי טהוט א פיהר ארויף מיט איהר האנד איבער מיין פנים און זאגט: „דו פערשטעהסט?"

איהר נאנץ פנים ווערט בענאסען מיט הרפה.

— איך ווער שיער משוגע — דו האסט מיך ליעב, רחל'ע? זאג, זאג!

זי טהוט אויף מיר א קוק עפעס אזוי מאד־נע. איהר בליק צינדט מיך אן. איך רעד צו איהר און פיהל נישט, וואס איך רעד. איך פיהל, אז מיין אטהעם ברענט. איך ווער פערברענט.

— וואס פרעגסטו אזא נארישקייט?... — זאגט זי מיר שטיל.

— רחל'ע, איך בין גליקליך!

זי זיפצט שווער: — „אי, א גליק!"

4.

עס ציהען זיך אזוי וואכען נאך וואכען.

איך זאג איהר איינמאל:

— דו ווייסט, רחל, אז מיר טארען זיך נישט ליעבען, אז אונזער ליעבע איז א פער־ברעכען?

— וואס רעדסטו, קינד — בייזערט זי זיך אויף מיר — אונזער ליעבע איז דאס העכסטע, דאס שהנסטע, דאס ריינסטע, וואס אין לעבען איז פארהן.

איך קוק זי אן.

זי רעדט: „איך ליעב דען דיך אזוי, ווי אלע מענשען ליעבען? צו ווי מען ליעבט א מענ־שען? ניין, איך ליעב דיך איבערנאטירליך. דו פערשטעהסט!

זי כאפט מיך ארום, דריקט צו איהרע ליפען צו מיין שטערען און זאגט: „איך פערגין נישט מיר אליין דאס גרויסע גליק. איך וועל מיך אבהאלטען דיך קושען. מען דארף זיך פיי־ניגען. איך ווי! מיך פיינינגען."

— אבער, רחל'ע — זאג איך — אונזער ליעבע וועט דאך סוף כל סוף מוזען ברענגען אונ־גליק.

זי קוקט מיך דערשראקען אן. איך ווי! פערגלעטען, וואס איך האב געזאגט:

— רחל'ע, וויפיעל זיינען וועהטה אונזערע לידען....

— אבער, שלום'קע — גלעט זי מיר אי־בער'ן קאפ — מיינע לידען זיינען ביי מיר דאס בעסטע, דאס אינהאלטסרייכסטע אין מיין לעבען.

איך נעהם זי ארום:

— זאג, מיר, רחל'ע, וועמעס ביזטו?

— דיינע, שלום'קע, דיינע. דיינע און און מיינע קינדערלעכע. מיין נשמה איז אייערע, מיין הארץ געהערט צו אייך.

זי טהוט מיר אקלאפ מיט'ן מוזיניק־פינגער איבער די ליפען און זאגט:

— נו, דאס איז דיר נאך וועניג?

— אבער, רחל'ע, איך ווי! מיט מיין גליק זיין נאך זיכערער. איך ווי! עס מעהר פיהלען.

— וואס??!

— איך ווי!, רחל'ע, אז דו זאלט פון מיר וואס פערלאנגען; דו פערשטעהסט, א קרבן ווי! איך ברענגען אויפ'ן מזבח פון אונזער ליעבע... זאג, רחל'ע, פערלאנג וואס. דאס שוועהרסטע פערלאנג, דאס אונמעגליכסטע.

זי נורעט איין איהר קאפ אין מיין ברוסט און זאגט:

— נאך א גרעסערען קרבן ווילסטו פאר מיר ברענגען?

— רחל'ע, איך האב נאך פאר אונזער ליעבע קיין קרבנות נישט געבראכט. נישט איך — נישט דו!

זי כאפט זיך אויף פון מיינע הענד.

— דו האסט געבראכט, איך נישט.

— נו, האסטו איצט אליין גענומען. קען זיין פאר מיר נאך א גרעסערער קרבן, ווי הערען פון דיר, אז דו ווילסט זיין זיכערער אין אונזער ליעבע?...

וואס זאל איך איהר ענטפערען? איך הויב אן ארומשפרייזען הין און צוריק איבער'ן חדר.

— דו האסט מיך שלעכט פערשטאנען.

רחל׳ע, פערשטעה מיר דורכאויס צום גוטען. איך פֿאדער עס פון דיר אים נאָמען פון אונזער ליעבע.

זי קוקט מיך דערשראָקען אָן, רוקט זיך אוועק אָן אזויט, בלייבט שטעהן צונויפגע־דרעהט, אזוי ווי א הוהן אין א שטורם. עס פער־קלעמט מיר אויף איהר דאָס האַרץ.

איך בלייב שטעהן ביים פענסטער, קוק גלייכגילטיג אין גאס. זי געהט שטיל צו מיר צו. זי איז בלייך.

— שלום׳קע... שלום׳קע... בערוהיג זיך... וואָס־זשע זאָל איך טהאָן?

— רחל׳ע, זאָג מיר, דו האָסט מיך ליעב, צו נייז?

איהרע אויגען ווערען אָנגעלאָפען מיט טרערען. זי מאַטערט זיך מיר ענטפערען און קען נישט.

„פֿאדלי׳ע!" זאָג איך מיר אין האַרצען. „פֿאר וואָס טרינקסטו איהר בלוט?"

— הער, רחל׳ע — רעד איך ארוים הויך.

זי דערשרעקט זיך.

— שלום׳קע... בערוהיג זיך... — בעט זי מיך מיט א שטימע, אָנגעזאפט מיט טרערען — נאָר דיך האָב איך ליעב, נאָר דיך. דו האָסט מיך דאָך אזוי גלייקליך.... זי קען נישט ענדיגען די ווערטער און ברעכט אוים אין א פערצווייפעל־טען געווויין. זי ווייזט ליידענשאפטליך. איהר פֿלייצעם ציטערען.

מיין האַרץ ווערט אין מיר צובראָכען.

— רחל׳ע — זאָג איך איהר — קיין זאך ווייל איך פון דיר נישט, קיין זאך, נאָר בערוהיג זיך.

זי ווייזט זיך נאָך שטאַרקער פונאַנדער, כאפט ארום מיין קאָפּ, דריקט זי שטאַרק צו זיך.

— נו, ענוג, שלום׳קע... איך בין שוין רוהיג.

איך נעהם זי צו מיר אויפ׳ן שויס, קוש איהר אוים איהרע טרעהרען. מיר שווייגען א ווייל׳ע בוידע.

דו האָסט מיך אזוי גלייקליך געמאַכט...

— הער, רחל׳ע, דו האָסט יוסף׳ן אזוי ליעב געהאַט ווי מיך? איך מיין א מאָל.

זי ווערט לעבעדיגער און ענטפערט:

— צו האָב איך שטאַרק ליעב געהאַט יוסף׳ן, ווייס איך נישט. אָבער ליעב געהאַט האָב איך איהם.

— ווי אזוי האָסטו דערפיהלט, אז דו האָסט איהם נישט ליעב?

זי קוקט מיר אין די אויגען מיט אזוי פיעל איבערגעבענהייט, און ענטפערט:

— איך האָב אָנגעהויבען פיהלען, ווי זאָל איך עס דיר זאָגען, אז וואָס עס געהט אוועק מעהר מיט א טאָג, מיט א שעה, אלץ ווייטער ווערען מיר איינם פון צוויטען.

— איינמאָל האָב איך מיך אזוי ווי אומ־געקוקט מיט׳ן פנים צום פערגאַנגענעם, און האָב דערזעהען, אז מיר זיינען אזוי ווייט אוועקגע־גאַנגען איינער פון צווייטען, אזוי ווייט, אזש א פּחד האָט מיך אָנגעזומען...

— נו, נו!

— א הערבסט, א כמאַרנער, א נאַסער, האָט זיך אויף מיין לעבען אָנגערוקט. די וואָלקענס זיינען אזוי געדיכט, שטיקער בלוי. צייטען־ווייז האָט זיך מיר אויסגעדוכט, אזוי ווי איבער מיין קאָפּ וואָלט געהאַנגען אויף דינע פֿעדים א גרויסער, זעהר גרויסער בארג. דער קלענסטער בלאָז פון ווינד — און דער פאָדים רייסט זיך איבער....

זי כאפט מיך אָן מיט בויידע הענד און שרייט אוים מיט פרייד:

— און אָט ביזטו געקומען. היינט בין איך גליקליך. די גליקליכסטע אין דער וועלט...

— אין וואָס, רחל׳ע, בעשטעהט דיין גליק?

— וואָס איך האָב דיך.... וואָס איך ליעב דיך אזוי!

(שלום פֿאַלגט)

לילי׳פוט.

דער פאַל פון רעוואלוציאן

(צום הונדערט־יעהריגען יובילעאום פון פערדינאַנד פרייליגראַט).

1.

ערדינאַנד פרייליגראַט איז אייניגער פון די גרעסטע דיכטער פון דער רעוואָלוציאָנערער עפּאָכע אין דייטשלאַנד. זיינע ליעדער האָבען זעהר פיעל בייגעטראָגען צו דער ענטוויקלונג פון די רעוואָלוציאָנערע פּאַסירונגען. און אויך אין דער רעאַקציאָנערער צייט, וועלכע איז אָנגעקומען נאָך דער 48ער רעוואָלוציאָן, איז פרייליגראַט פערבליבען צווישען די, וועלכע האָבען אויפגעמונטערט די מאַסען דעם גלויבען אין דעם אירע אייגענעם ניט צו פערליערען.

פערדינאַנד פרייליגראַט האָט זיך געפיהלט פאַל אָבגערופען אויף יעדע ערשיינונג אין געזעלשאַפטליכען לעבען פון דייטשלאַנד, און דאָרום זיינען זיינע ליעדער געזונגען געוואָרען פון קליין און פון גרויס, פון דער אינטעליגענץ און פון די אַרבייטענדע מאַסען.

נאָך זיין ערציהונג, נאָך זיינע איבערציינונגען און נאָך זיין געדאַנקען־גאַנג האָט פרייליגראַט בעלאַנגט צו דער מיטעל־קלאַסע. אָבער זיין צו שטאַרקער רעוואָלוציאָנערער גייסט, זיין קאַמפּפּס־כאַראַקטער האָבען אין זיין קלאַס קיין פּלאַץ ניט געפונען, און ער איז געוואָרען דער זינגער פון די מאַסען, הויפּטזעכליך פון די אַרבייטער־מאַסען. און דאָ ניט לאַנג, ווען פרייליגראַט׳ס הונדערט־יעהריגער יובילעאום איז געפייערט געוואָרען, זיינען עם געווען די אַרביטער־מאַסען, וועלכע האָבען זיין נאָמען און זיין אויפטהו געהערט און געפייערט.

אלס זוהן פון אַרימען דייטשען לעהרער איז פרייליגראַט דעם 17טען יוני 1810 געבאָרען געוואָרען אין דער קלייניר דייטשער שטאָדט דעטמאָלד. ער האָט נעקראָגען א זעהר גוטע קינדער־ערציהונג, נאָר אזוי ווי זיין פאָטער האָט קיין מעגליכקייט ניט געהאַט איהם צו לאָזען שטודירען, האָט ער איהם צו קוים 15 יאָהר אַוועקגעגעבען אין דער לעהרע צו זיינעם א קרוב, א סוחר.

דער יונגער פרייליגראַט האָט אָבער אין די פרייע שעה׳ן געפונען צייט גענוג זיין דורשט נאָך וויסענשאַפט צו בעפריעדיגען. הויפּטזעכליך האָט ער זיך אינטערעסירט מיט געשיכטע, שפּראַכען און געזעלשאַפטליכע פראַגען. שוין אין די קינדערשע יאָהרען האָט ער דערפיהלט זיין ריכטיגען בערוף, און זיין טאַלאַנט האָט זיך דורכגעשלאָגען א וועג דורך דער קלייניר סטעגליכער אַרבייט ביי זיין קרוב אין קראָם.

זיינע ערשטע שירים האָט ער אָנגעהויבען דרוקען אין אָרטיגע צייטונגען, און דיעזע פּראָבעם האָבען גליך צוגעצויגען צו זיך די אויפמערקזאַמקייט פון די בעריהמטעסטע מענשען פון זיין צייט. אלע האָבען געזעהן אין זיינע ליעדער אן אויפגעהענדען שטערען. זיין דאַמאָלסטדיגעם שאַפען איז הויפּטזעכליך בעשטאַנען אין בעזונגען די נאַטור פון די הייסע געליעדער אן אויפגעהענדען שטערען.

זיין דאַמאָלסטדיגעם שאַפען איז הויפּטזעכליך בעשטאַנען אין בעזונגען די נאַטור פון די הייסע געגענדען, און פון די מדבריות און חיות. זיין „וויסטענעם־פּאָעזיע" איז געווען אן עפּאָכע פאר דער דאַמאָלסטדיגער צייט, און עם איז נאָך יעצט אפילו ניטא קיין אייניגער דייטשער לעהרער־בוך, וואו עם זאָלען ניט זיין אייניגע פון זיינע וויסטענעם־ליעדער, אדער פון איהרע אייגנוואוינער.

זיינע ליעדער האָבען דאַמאָלסט געמאַכט אן עפּאָכע דערפאר, וויל ער האָט אייניגעבראָכען נייע וועגען, איז ארויסגעטראָטען מיט אן אייגענארטיגער שפּראַך, און ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס ער איז נאָך דאַמאָלסט קיין רעוואָלו־

ציאָנער ניט געווען, האָט זיך אָבער דער רעוואָ־
לוציאָנערער גייסט זיינער שוין געפיהלט אין
יענע לידער.

צו 21 יאָהר איז שוין זיין נאָמען געווען
אזוי בעריהמט, אז די גרעסטע אַרייסגעבער פון
ביכער האָבען געהאַלטען פאר א כבוד אַרויס־

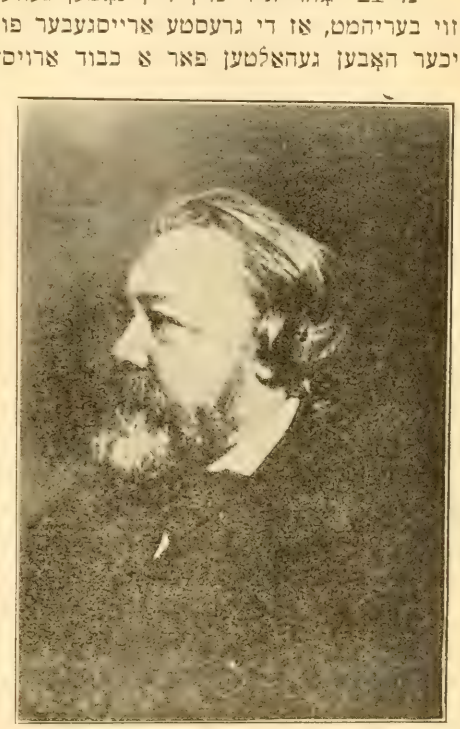

צוגעבען זיינע לידער אין בוך־פאָרם. און דאָס
ערשטע ביכל זיינע איז בעשפּראָכען און גע־
לויבט געוואָרען אין די גרעסטע צייטונגען און
זשורנאַלען פון יענער צייט, און האָט איהם גע־
שאפען טויזענדער און טויזענדער נייע לעזער
און פערעהרער.

אזוי האָט פרייליגראַט געשריעבען ביז צום
יאָהר 1841, ד. ה. ביז צו זיין 31סטען לעבענס־
יאָהר. פאר דיעזער צייט איז שוין זיין נאָמען
געווען בעקאַנט ווייט און בריים איבער דייטש־
לאַנד, זיין סוחרישע קאַריערע האָט ער שוין
געהאַט לאַנג אַוועקגעוואָרפען, און האָט געלעבט
פון דער ליטעראַטור.

גרויסע איבערקעהרענישען זיינען פאר דיע־
זער צייט פאָרגעקומען אין דייטשלאַנד. דער
יונגער ליבעראַליזמוס איז איבעראַל אויפגע־
וואַכט. עס האָבען זיך איבעראַל געבילדעט
גרופּען און פּאַראייניגונגען, וועלכע האָבען אויף
אַלע געביעטען פון געזעלשאַפטליכען לעבען
דורכגעפיהרט זייערע ליבעראַלע טענדענצען, און
אויך אין דער ליטעראַטור און אין דער פּאָעזיע
איז דיעזער גייסט אַריינגעדרונגען. אַלס פער־
טרעטער פון דיעזער אַרט דיכטונג זיינען אין
דייטשלאַנד בעריהמט געוואָרען צוויי דיכטער:
גאָטפריד הערוועג און הָאפמאַן פון
פאַלערסלעבען. פרייליגראַט אָבער איז
נאָך אַלץ געגאַנגען זיין אייגענעם וועג. ער האָט
זיך אַלץ בעזונגען די לייבען און די בלומען.
ער האָט די פּאָעזיע געהאַלטען העכער פון יעט־
וועדער פּאַרטיי. אין יענער צייט האָט ער פער־
ענדיגט זיין געדיכט „דיענגָ לעאָנ׳ס טויט" מיט
די פערזען:

„דער דיכטער שטעהט אויף א פיעל העכ׳רע שטופע
ווי אויף די שפּיצען פון פּאַרטיי."

דיעזעם געדיכט האָט דאַמאָלס ארויסגערו־
פען א שטורעם אין דייטשלאַנד. דער דיכטער
הערוועג, וועלכער האָט אַלס פּאָליטישער זינגער
געהאַט א גוואַלדיגע ווירקונג אויף די גייסטער
פון זיין צייט, האָט אויף דיעזען געדיכט גע־
ענטפערט מיט זיין בעריהמטען געדיכט: „די
פּאַרטיי", אין וועלכען ער ווייזט אויף, אז יע־
דערער מוז געהערען צו א פּאַרטיי, אז עם זיינען
קיין העכערע שפּיצען, קיין העכערע פּיעדעס־
טאַלען, ווי א פּאַרטיי, ניטאָ:

...„נאָר אָפען, ווי א מאַן: — פּאַר אַדער געגען?
און דער לאַזונג איז — שקלאַף זיין אַדער פרוי?
אַפילו געטער קומען פון אַלימפּ־פלאַץ פון פּאַרטיי!"

דיעזעם געדיכט האָט געשאפען א שטיקעל
פיינדשאפט צווישען די צווי גרויסע דיכטער
פון דער דאַמאַלסדיגער צייט, אָבער עס האָט
לאַנג ניט געגנומען, און פרייליגראַט האָט אָנ־
געהויבען אייגזעהן, אז הערוועג איז געערבט גע־
וועזן. ער זענענט זיך מיט זיין ווייסטענעם־
פּאָעזיע און טרעט צו צום ווירקליכען לעבען,
וועלכען ער הויבט אָן בעזינגען.

צום טייוועל מיט די קעמלען,
צום טייוועל מיט די ליאָנעם"

זיינען זיינע לעצטע ווערטער; און אין אייניגע
צייט אַרום, אין יאָהר 1844, טרעט ער ארויס
מיט זיין „אני מאמין". דאָס איז א הייסער
פראָטעסט געגען דער רעאקציאָנערער רעגירונג,
געגען דער צענזור, געגען אַלעם וואָס איז פער־
שקלאַפט און אונטערדריקט. אין דעם „אני
מאמין" זעהט מען ווי אין א שפּיעגעל די גאַנצע

געדאנקען־ענדערונג, וואָס ביי פרייליגראַטען אין נשמה קומט פאָר. דייטליך זעהט מען דאָרטען דעם איבערגאַנג פון זיין פריהערדיגען גלויבען צום יעצטיגען, און אַלעס איז אזוי עהרליך, אזוי געטריי צום אמת!

זיין „אני מאמין" איז איינגעטהיילט אין צוויי טהיילען. אין ערשטען טהייל פיהלט זיך נאָך די וואָקעלדיגע זובענישׂ. אין צווייטען קומט שוין די קלאָרע, פעסטע איבערצייגונג. ער דרוקט צוערשט דעם צווייטען טהייל, „כדי צו וויזען דער וועלט פריהער דאָס זיכערע און פעסטע". ער פערטהיידיגט זיך פאר וואָס ער דרוקט דעם ערשטען טהייל בכלל.

„איך קען ניט אַנדערש! וואר עס שטעהט ביים ציעל, דער טאָר ניט פערלייקענען דעם אומוועג, דורך וועלכען ער איז גקומען צום ציעל".

פרייליגראַט גיט צו אז די יעניגע וועלכע זיינען צו א פּאַרטיי צוגעשטאַנען זיינען גערעכט געווען און טרעט אלײן אויף ארײן אין די דיי־טשע רעוואָלוציאָנערע פּאַרטיי.

2.

ביז יענער צייט האָט פרייליגראַטה געקראָ־גען א פּענסיע פון דער פּרייסישער רעגיערונג. פּאַר'ן ארויסגעבען פון זיין „אני מאמין" האָט ער זיך פון דיעזער נדבה ענטזאָגט. פון דאן הויבען זיך אָן זיינע קאמפּפּס־יאָהרען, און אין גיבען — אויך זיינע וואָנדער־יאָהרען: פּאַר'ן „אני מאמין" האָט ער געמוזט פערלאָזען דייטש־לאַנד. פרייליגראַט אבער האָט זיך דערפּאַר ניט אָבגעשראָקען. „איך האָב עס געוואָגט" — שרייט ער אוים אין זיינער א ליעד פון יענער צייט, און ווייטער זאָגט ער:

„פון געדאַנקען ביז דער טהאַט
געפיהרט האָב דריסט א בריק איך;
איך שטעה יעצט אויף דער אַנדער זייט,
עס פיהרט קיין וועג צוריק מיך!"

נאָך דיעזער ערקלעהרונג הויבט זיך אָן ביי איהם די שאפונגס־פעריאָדע פון זיינע גלענצען־דע רעוואָלוציאָנערע ליעדער, וועלכע מאכען יעדעם הארץ שטארקער קלאפען. פרייליגראַט זינגט ניט סתם אזוי; ער האָט א ציעל, ער וויים דאָס נוצען וואָס זיין ליעד ברענגט:

„אַרום דעם דיכטער וועלען זיך די אייניקלאך
נאָך זאַמלען,
וואָס ער פערדאַמט מיט זיין געזאַנג, פערדאַמט
וועט בלייבען".

ארויסגעהענדיג אויף דעם פּאָליטישען פעלד מיט דיעזען לעבענס־צוועק, פערדאָמט ער אלײן, וואָס איז וועהרטה פערדאָמט צו וועהרען. פרייי־ליגראַט איז אָבער בעצם ניט קיין פּאָעט פון צושטערונג און פערניכטונג, ניט קיין פּאָעט פון אָבליקנונג, זאָנדערן א פּאָעט פון קאָמפּף און אויפבויאונג, א פּאָעט פון נייעם גלויבען. אין נאָמען פון דיעזען נייעם גלויבען מונטערט ער אויף צום קאמפף:

„פּריש אויף! און שפּרינגט אַריין!
פריש אויף, צום דעק אַרויף!
פאָהרט אַפּ, פאָהרט אַפּ!
דרייסט דורך דעם שטורם!
זוכט לאַנד און אויך געפּינט עס!"
(קאָאירא)

די טהעמאס פאר זיינע קאמפּפּס־ליעדער שעפּט פרייליגראַט פון לעבען און פון ווירקליכ־קייט. יעדע טאָגעס פראָגע, יעדע פּאָסירונג, א קלייניע צייטונגס־נאָטיץ, א וויכטיגע בעמער־קונג — און גלייך קומט ביי איהם ארוים א מעכטיגעס, שטארקער, געשמאקפּאָלעס ליעד.

זיין אונזיכערער וואַנדער־לעבען, די פער־פאָלגונגען וואָס טרייבען איהם פון שטאָדט צו שטאָדט, דריקט ער אוים אין א ליעד, וואו ער פערגלייכט זיך צום „שפרינגער" אין שאך־שפּיעל און ענדיגט מיט פאָלגענדען פערז:

„פון דאָרף צו דאָרף, פון שטאָדט צו שטאָדט,
פון לאַנד צו לאַנד — מיך קימערט'ס וועניג,
קיין שיקזאַל־צוג ט'מיך מאַכען מאַט,
דען מאַט קען וועדען נאָר דער קעניג".

זיין וואַנדער־לעבען האָט איהם פערוואָרפען אוש אין לאַנדאָן, וואו פרייגד האָבען איהם פער־שאפט א שטעלע אין א באנק. די רוטינע אר־בייט איז, זעלבסט־פערשטענדליך, ניט געווען צופריעדענשטעלענד פאר אזא נאטור ווי פרייי־ליגראַט און זיין ליעד: „עהרע וועמען עהרע קומט", *) וואו ער רעדט פון מענשען, וואָס „שוועבען אין די הימלען און דאַרפען צוליעב דאָס שטיקעל ברויט אין וואָכעדיגקייטען שימ־לען", איז דאָ א שטיק פון זיין איגענער איבער־לעבונג.

דאָס יאָהר 1848 ברענגט איהם צוריק נאָך דייטשלאַנד. נאָר נאָך זייענדיג אין ענגלאַנד בעזינגט ער שוין דעם אָנפאָנג פון דער רעוואָ־לוציאָן:

*) זעה אין דיעזען נומער.

„געפּאָלען איז דער ערשטער שאָס
אין לאַנד געגען די פּפאָפען !
געקומען איז וואָס קומען מוז —
דער שטורעם קומט גלייך נאָכ'ן שאָס, —
דריי לענדער שטעה'ן אין וואָפען !...

אזוי בעזיגט ער דעם אָנפּאָנג פון דער רעוואָלוציאָן. ווי נאָר ער דערהערט וועגען דעם זיעג אין פּראַנקרייך, זינגט ער :

„וואָס ווייטער ט'זיין, נאָך וואַרטען מיר :
די פּרייהייט זיין וועט זיכער !
די פּרייהייט דאָ, די פּרייהייט דאָרט,
איצט, אַלע מאָל און אימערפּאָרט,
אָ, פּרייהייט, קום שוין גיכער !"

אָנקומענדיג אין דייטשלאַנד, נאָכדעם ווי דער פּריסישער קעניג האָט פערגאָסען דאָס בלוט פון די פריעדליכע בערליַנער דעמאָנסטראַנטען, זינגט ער זיין בעריהמטען ליעד: „די טויטע צו די לעבעדיגע", וועלכע האָט אָנגעמאַכט א שטורם איבער די גאַנצע ציוויליזירטע וועלט. אין דיעזען ליעד לאָזט פרייליגראַט ריידען די געהרג'עטע צו די לעבענדע קעמפּפער. די טויטע וויזען אויף, אז ניט אומזיסט האָבען זיי זייער בלוט פערגאָסען, אז א דאַנק זייער בלוט מוז דייטשלאַנד פריי ווערען :

„די טהראָנען וועלען אין פייער אויפגעהן,
די פירסטען וועלען אָנטלויפען..."

אויף זייער פּלאַץ וועלען די פעלקער א פרייעם לעבען, א פרייע געזעלשאפט אויפבויען.

אין דיעזער צייט טרעפט זיך פרייליגראַט צוזאַמען מיט קאַרל מאַרקס'ען און זיי גיבען ארוים די בעריהמטע „נייע רהיינישע צייטונג". אָבער די רעוואָלוציאָן האָט אָנגעהויבען צו געהען בארג־אראָפּ און באַלד קומט אויס דעם זינגער אָנצוהויבען טרייסטען דעם רעוואָלוציאָנערען חיל. אין דעם לעצטען נומער „נייע רהיינישע צייטונג", וועלכע איז געווען געדרוקט מיט רויטע טינט, איז פרייליגראַט ארוים מיט זיין בעריהמטען אבשיעדס־וואָרט, אין וועלכען ער פּראָטעסטירט געגען דער געוואַלט, אָבער ער שווערט פאַר דיעזער געוואַלט זיך ניט צו בויגען, זאָגט דערן איהר צו בעקעמפּפען און פריהער אדער שפעטער איהר צו בעזיגען :

„אויף די ליפּען דעם טראָץ, אין איין האַנד
די פאָהן,
אין דער אַנד'רער דעם בליצענדען דעגען,
שטאַרבענדיג שריי איך נאָך : „רעוואָלוציאָן",
דאָך טרעט איך ניט אָפּ פון די וועגען.

— — — — — — — — — — — — —

פֿדיע, רוף איך צו ! דאָך זאָג איך אויך גלייך,
אַז זיי טויטען מיין גיוסט ניט, אָ, בריידער !
איך הויב מיך באַלד וויעדער אויף שטאַלץ אין אין
דער הויה,
און קום באַלד נאָך טאַפּפערער וויעדער !"

און ער האָט וואָרט געהאַלטען. אין די צייטען פון דער פינסטערער רעאַקציאָן, וועלכע איז אָנגעקומען נאָך די יאָהרען 1848—1849 האָט פרייליגראַט געוועקט און צוגעגעבען מוטה זיינע וואַפענס־ברידער. אין יאָהר 1851 גיט ער אַרויס זיין בעריהמטע ליעד : „רעוואָלוציאָן", וועלכע ער הויבט אָן מיט פאָלגענדע פייער־שפריצענדע ווערטער :

„און אויב איהר — זי, — אָן עדעל־קינד,
דורך אוי'רע הענקערס־קנעכטען שלעפט ;
און אויב איהר אונטער'ן פעסטונגס־מויער
צו טויטען די געפאַנג'נע שטרעבט ;
און אויב דאָס גראָז איהר לאַנג בעדעקט,
וועט קומען דאָך דער מאָרגען רויט,
און איהר וועט אויפזעהן אָז גענאַרט
זייט איהר — זי איז ניט טויט !"

קיין קלאַג־ליעדער, זאָגט ער וויטער, וויל ער ניט זינגען. ער איז זיכער, אז די וואונדען וועלען זיך פערהיילען, און די רעוואָלוציאָן וועט אויפברענען מיט נייעם פייער, מיט א נייער ענערגיע און וועט פערניכטען אלץ ארום, וואָס וועט איהר נאָר אין וועג שטעהן.

3.

פרייליגראַט איז נאָך דער רעאקציע וויעדער אנטלאפען און נאָך א לאַנגען ארומוואַלגערען זיך, איז ער נאָך אמאל געקומען אין לאָנדאָן, וואו ער האָט זיך בעזעצט און איז געבליבען ביז צום סוף פון זיין לעבען. אין יענער צייט האָט זיך פרייליגראַט אבגעגעבען מהר מיט איבערזעצונגען פון פראנצויזישען און ענגלישען. ער האָט איבערזעצט לאַנגפעלאָוס „האיוואטהא", שעקספּירס „וועגנס און אדאנים" און א גאנצע רייהע קלענערע און גרעסערע פּאָעמאָס און ליעדער.

פרייליגראַט איז איוך דיעזען געביעט געווען אייגער פון די מיסטערס. זיינע איבערזעצונגען זיינען געווען מייסטערהאפטע און ליי־ענענדיג זיי פיהלט מען קיין מאָמענט ניט, אז דאָס איז ניט דאָס אָריגינאל.

א לעבען האָט ער אין לאָנדאָן געמאכט

אלס א דירעקטאר פון א באנק; און, זעלבסט־פערשטענדליך, אז אזא פראזאישע ארבייט האט פיעל געשעדיגט זיין פאטישע טהעטיגקייט. אויף ווי ווייט ער איז אבער געווען נאך אין יענער צייט דער ליעבלינג פון זיין פאלק קען מען זהן דערפון, וואס די דייטשע מאסען האבען איהם געוואלט שטיצען אין דער פרעמד און האבען אין זהער א קורצער צייט דורך א זאמלונג פאר איהם צוזאמענגעקליבען 180 טויזענד מארק, וועלכע זיינען איהם איר נאמען פון גאנצען פאלק געמאכט געווארען אלס מתנה.

אויפגעלעבט האט פרייליגראט וויעדער אין יאהר 1870, וועז עס איז געקומען דער דייטש־פראנצויזישער קריעג. נאר דאמאלסט איז ער שוין מעהר ניט געווען פרייליגראט דער רעוואלוציאנס־דיכטער, זאנדערן פרייליגראט דער קריעגס־דיכטער, דער בעזינגער פון קריעג.

די רעאקציאנערען פון אלע לאגערן האבען זיך דאמאלסט אן איהם אנגעכאפט און האבען זיך געפרעהט, דאס פרייליגראט איז איבערגעגאנגען זיי קיינעם ניט געקענט. אבער אבנארען האבען בלייבען דער זעלבער. זיין הייסע ליעבע צו דייטשלאנד האט זיך אין דער צייט פון קריעג פארנאנדערגעפאקערט; איהם האט אויסגעווי־זען, אז אין א פעראיניגטע, גרויסע און מעבטי־גע דייטשלאנד קען דאס פאלק לייכטער זיינע פרייהייטען, זיין זיעג דערגרייכען, ווי אין א צו־ברעקעלטע און צושפליטערטע, און דעריבער האט ער בעזונגען דעם קריעג און אונטערגעמונטערט די דייטשע ארמעע.

דאס קען מען דייטליך ארויסזעהן פון א בריעף, וועלכען ער האט געשריעבען צו זיין פרייונד בערטהאלד אויערבאך: „איך נעהם אן די זאכען, ווי זיי זיינען, אלס א צייטווייליגע נויטווענדיגקייט, אבער איך בעגייסטער מיר ניט דערפאר". דאס האט ער געשריעבען אין יאהר 1874. מען קען עס זעהן אויך דערפון, דאס וועז מען האט איהם פארגעשלאגען, אז ער זאל בעטען אן אמניסטיע און קומען צוריק נאך פרייסען, האט ער דיעזען פארשלאג מיט פער־אכטונג אבגעשטויסען און איז געבליעבען טרוי זיינע רעפובליקאנישע איבערצייגונגען ביז אין קבר אריין.

געשטארבען איז פרייליגראט אין יאהר 1876, דעם 18טען מערץ, דעם טאג, וועז עס האט אויסגעבראכען די רעוואלוציאן, וועלכע ער האט אזוי בעגייסטערט בעזונגען. דאס שיקזאל האט איהם געגעבען דיעזען לוין פאר זיין טרייען דיע־נען די אינטערעסען פון דער רעוואלוציאן און פון די קעמפפענדע מאסען.

די בורזשואזע קריטיקער טהייליען איין פרייליגראט'ס שאפען אין דריי פערידען: 1) וויסטענעס־פאעזיע און ראמאנטיק; 2) פערבליג־דונג פון דער רעוואלוציאן אדער פאליטישע טענ־דענץ־דיכטונג און צוריקקעהרונג צום אמת'ען גלויבען: — קריעגס־ליריק אדער נאציאנאליער העלדען־געזאנג. דערביי גיבען זיי צו, אז ער איז געווען דער גלענצענדסטער איבערזעצער, וועל־כען דייטשלאנד האט וועז עס איז געהאט.

דיעזע בעהויפטונג — ניט בנוגע די אי־בערזעצונגען — איז ניט מעהר, ווי א פערשוועכונג פון דעם אנדענקען פון גרויסען מאסען־דיכטער. פרייליגראט איז פון ערשטען מאמענט זינט ער האט אנגעהויבען שרייבען ביז צום קבר געבליעבען טריי זיינע איבערצייגונגען. אין זיינע יונגע יאהרען זיך זיין וועלט־אנשויאונג נאך ניט געהאט קריסטאליזירט. דאך האט זיך שוין דאמאלסט קלאר און דייטליך ארויסגעזעהן זיין צוקינפטיגער וועג. אפילו אין זיינע ראמאנטישע ליעדער און אין זיינע ליעדער וועגען די „לייבען און מאהרען־פירסטען" זעהט מען דייטליך דעם צוקינפטיגען רעוואלוציאנער און דעם גליהענדען פייערדיגען פרייהייטס־גייסט; איבעראל האט ער אויסגעטראטען נייע וועגען, איבעראל דרינגט דורך זיין שטרעבען נאך פרייהייט, בריטקייט און אונבעגרענעצטקייט!

אין דער רעוואלוציאנערער פעריאדע האט זיך זיין וועלט־אנשויאונג אין גאנצען קריסטא־ליזירט און ער ערשיינט פאר אונז, אלס דער פערקערפערער פון די פריידען און ליידען פון די מאסען און אין זיין לעצטער פעריאדע אפילו זעהען מיר אויך אז ער איז פון זיין אייגענעם וועג ניט אראבגעטראטען נור ער האט גענלויבט, אז א פעראיניגטעם דייטשלאנד וועט בערענגען זיין פאלק גיבער צום אידעאל פון פרייהייט, און ער האט פאר דעם געארבייט.

קיינער וועט ניט זאגען, אז פרייליגראט איז געווען א סאציאליסט, אדער גאר אן אנהענגער פון דער סאציאל־דעמאקראטיע. ער איז געווען א קינד פון זיין קלאס, פון רעוואלוציאנערען בירגערטהום. אבער ווי נאר זיין קלאס איז אוועק

בארג־אראָב, צום אָפּאָרטוניזמום, צום שלום מיט דער רעגיערונג, איז פרייליגראַט פון איהר אוועק און האָט זיך אָנגעשלאָסען אָן די ברייטע מאסען, און פון דאן אָן האָט דער קעמפּענדער פּראָלעטאריאט איהם אריינגענומען אין זיינע רייהען אלס אן אייגענעם, וויל ער האָט געווירקט אין גייסט פון ארבייטער קלאַס און פערטהיידיגט זיינע אינטערעסען.

ווי ביי אלע בירגערליכע רעוואָלוציאָנערען איז אויך ביי פרייליגראַט'ען דער בעגריף „פרייהייט" און „רעוואָלוציאָן" געווען זעהר אונקלאָר און פערשוואומען אין א ים פון אוטאָפּיעס, אבער דאָס האָט ניט געשטערט דעם פּראָלעטאריאט זיך פון זיינע לויעדער צו בעגייסטערען און אויפּגעמונטערט צו ווערען צום קאמפּף. און אזעלכען עהרט און אכט איהם דאָס דייטשע פּראָלעטאריאט און מיט זיי צוזאמען דאָס פּראָלעטאריאט פון דער גאנצער וועלט.

פערדינאַנד פרייליגראַט

ליעדער

עהרע וועמען עהרע קומט

ווער דעם האַמער האלט אין האַנד,
ווער די נאָדלען און די שעהרען;
ווער אין שאַכט די קויהלען גראָבט
פרוי און קינדער צו ערנעהרען;
ווער אויף שיפען ארבייט שוועהר,
ווער עם זייהט דעם ווייט און קאַרען,
ווער ביים ווערשטוהל זיצט און ווערט
טעג און נעכט, חדשים, יאהרען.

עהרע, יעדע ארבייטס־האַנד!
יעדען שוויים־בעדעקטעז שטערען!
צי אין שאפּ, צי אין פאַבריק,
מאַכט זיין לעבען ער דעם שווערען!
נאָר פערגעסען טאָר מען אויך
דעם ניט, ווער מיט זיין פערשטאַנד,
מיט זיין קאָפּ און שכל ברענגט
פאַרטשריט פאַר זיין פאָלק און לאַנד.

צי ער זיצט אין ביבליאָטעק,
ווו דער שטויב די לונגען עסט איהם;
צי ער איז אַ גאָטעס־קנעכט,
און די פּאַלשע צבועות פרעסט איהם;
צי ער שרייבט מיט בלוט פון הארץ
ליעדער, דראַמען אָדער סקיצען;
צי ער טהוט אין בילדונגס־זאַל
איבער שפראַכען־קונסטען שוויצען; — —

ער אויך איז אַ פּראָלעטאָר,
דען אויך ער מוז ליידען, באַרגען;
אום זיין קינד זאָל האַבען ברויט
דאַרף זיין לעבען לאַנג ער זארגען!
מיט דער שרעקליך ביט'רער נויט
קומט אויך איהם אוים שטענדיג שטרייטען,
און דעם הויכען אידעאַל
מוז אויף קליינגעלד ער פערביטען...

אַ, וויפיעל האַב איך געקאנט,
וואָס געשטרעבט האַבען צו הימלען!
דאָך ט'געצוואונגען ס'לעבען זיי
איבער טאַג־פראגען צו שימלען!
שטאט געזאַנג פון נאַכטיגאַל,
שטאט בעזינגען וועלדער, בלומען,
האַבען זיי פאַר'ס שטיקעל בלויט
פּראָזע שרייבען זיך געמוסען.

ווען דאָס הארץ ט'געבלוטיגט זיי
איבער דאָס פערלאָר'נע שטרעבען,
האָט אַ שטימע זיי געטרייסט:
„פאַעזיע — דאָס איז דאָס לעבען!
איהר'ט די עהרע ניט פערקויפט,
טרעי צום אידעאַל פערבליבען;
איהר האָט אויפגעאָפּפערט זיך,
דאָך ווער'ס אָפּפערט — דער קאָן ליבען!"

פיעלע זיינען לאַנג שוין טויט,
ליגען בייס בית־עולם־מויער;
אָהן אַ צייכען, אָהן אַ שטיין,
שלאָפען זיי. און טיף אין טרויער
בלאַנדזשען פרוי און קינדער אום,
איבער שעפער, איבער קראַמען,
דען ג'ירש'ענט האַבען זיי —
נאָר דעם פאטערס ריינעם נאַמען.

עהרע יעדע ארבייטס־האַנד!
יעדען שוויים־בעדעקטעז שטערען!
צי אין שאפּ, צי אין פאַבריק,
מאַכט דעם לעבען ער דעם שווערען!
נאָר פערגעסען טאָר מען אויך
דעם ניט, ווער מיט זיין פערשטאַנד,
מיט זיין קאָפּ און שכל ברענגט —
פאַרטשריט פאַר זיין פאָלק און לאַנד!

אַ ליעב, ווי לאַנג דו ליעבען קענסט!

אַ, ליעב, ווי לאַנג דו ליעבען קענסט!
אַ ליעב, אויב ליעבע דו פערמאַגסט!
עס קומט די שעה, עס קומט די שעה
ווען דו ביים קבר שטעהסט און קלאָגסט!

אַ, זאַרג דאָס אין דיין האַרצען טיעף,
די ליעבע גליהען זאָל אַהן שיעור;
ווי לאַנג אַנאַנדער האַרץ טהוט ווארם,
פול ליעבע שלאָגען נאָר פאַר דיר.

און עפענט עמיץ דיר זיין האַרץ, —
אַ טהו איהם, וואָס דו קענסט, צוליעב!
און מאַך איהם פרעהליך יעדע שעה!
און מאַך איהם קיין מינוט ניט טריב!

און היטען, היטען טהו דיין צונג;
באַלד איז אַ שלעכטעס וואָרט געזאָגט:
און איז עס אויך ניט שלעכט געמיינט,
דער אַנד'רער אַבער וויט און קלאָגט!

אַ, ליעב, ווי לאַנג דו ליעבען קענסט!
אַ ליעב, אויב ליעבע דו פערמאַגסט!
עס קומט די שעה, עס קומט די שעה
ווען דו ביים קבר שטעהסט און קלאָגסט!

אין ליעגען אויפען קבר־גראָז,
און ווייגען וועסטו דאָן אַהן שיעור;
דאָך וועסטו איהם ניט זעהן שוין מעהר,
פערלאָרען וועט ער זיין פאַר דיר!

און בעטען וועסטו: — „קוק מיך אָן!
וועה ביי דיין קבר ליגט און ווייגט;
פאַרגיעב! איך האָב געקרענקט דיך פיעל,
דאָך גלויב, איך האָב קיין שלעכטס געמיינט!

ער אַבער זעהט און הערט דיך ניט...
און טהוט דאָס דיר אויך שרעקליך באַנג;
ניט הערען וועסטו מעהר פון איהם:
„פערגעבען האָב איך דיר שוין לאַנג!"

אַ, יא, ער האָט פערגעבען דיר,
דאָך האָט'ס געקאָסט איהם טרערען פיעל;
געשמערצט האָט איהם דיין שפּרפעם וואָרט,
דאָך שטיל... ער רוהט... ער איז ביים ציעל!...

אַ, ליעב, ווי לאַנג דו ליעבען קענסט!
אַ ליעב, אויב ליעבע דו פערמאַגסט!
עס קומט די שעה, עס קומט די שעה
ווען דו ביים קבר שטעהסט און קלאָגסט!

די שוואַרץ־רויט־גאַלד'נע פאַהן.*)

געוועזן בעהאַלטען טיעף אין דר'ערד
איז זי פיעל לאַנגע יאָהרען;
דאָך איז זי שוין בעפריים אַצינד,
און שטעכט זיי ווי אַ דאָרען!
האַ, ווי זי ווענהט און בליצט אונז אָן!
די שוואַרץ־ און רויט־ און גאַלד'נע פאַהן!
שוואַרץ פון פולווער!
רויט פון בלוט!
און גאָלדיג גלאַנצט דאָס פייער!

דאָס איז די אַלטע לאַנדעס־פאַהן,
דאָס זיינען אַלטע פאַרבען!
דאָך האָבען מיר אַצינד דורך זיי
געקראָגען פרישע קאָרבען!
דער אָנהויב איז ערשט יעצט געמאַכט!
נאָך שטעהט אונז פיר לעצטע שלאַכט!
שוואַרץ פון פולווער!
רויט פון בלוט!
און גאָלדיג גלאַנצט דאָס פייער!

נאָך איז די פרייהייט ניט דערגרייכט,
מיר דאַרפען פיעל נאָך שטרייטען!
פערניכטען דאַרף מען אַלץ ארום,
און שאַפען נייע צייטען!
צום קאַמפף ד'רום קומט! צום קאַמפף
גלייך יעצט!
און קעמפפען מוז מען ביז צולעצט!
שוואַרץ פון פולווער!
רויט פון בלוט!
און גאָלדיג גלאַנצט דאָס פייער!

די רוה געניסען וועלען מיר,
וועט פריי וועט אַלץ ארום זיין!
וועט טהראָן און געלד־זאַק וועלען שוין
פערניכטעט, טויט און שטום זיין!
די פרייהייט — דאָס היימט רעפובליק!
די סאָציאַלע רעפובליק!
שוואַרץ פון פולווער!
רויט פון בלוט!
און גאָלדיג גלאַנצט דאָס פייער!

איבערזעצט פון לילי פוטס.

*) פארקירצט.

ל. ד. דאוויד־אוויטש

די עמיגראציאנס־פראבלעם און דער עמיגראציאנס־באנק

י אידעע פון אן עמיגראציאנס־קאנגרעס ווערט אלץ פאפולער־ער צווישען די אידישע מא־סען. אין רוסלאנד איז נישטא קיין אין גרויסער אידישער צענטער, וועלכער זאל זיך ניט האבען מעהר אדער וועניגער אויסגעשפראכען פאר דעם קאנגרעס און ניט צוגעזאגט איהם קיין שטיצע. פון די ארבייטער און סטודענטען ביז דער אידישער גרויס־בורזשואזיע און די אידישע דעפוטאטען האבען אלע ארויסגעווייזען זייערע סימפאטיען צו דער אידעע פון א קאנגרעס. דאס האט געהאט א ווירקונג אויף אויף פיעלע מערב־אייראפאישע אידישע ארגאניזאציאנען און אויף דעם טהייל פון דער מערב־אייראפעי־אישער אידישער בוזשואזיע, וועלכע רעכענט זיך מיט דער מיינונג פון דער רוסיש־אידישער געזעלשאפט. אויך פאר זיי ווערט קלאר די נויטוועניגקייט פון א פאלקס־ארגאניזאציאן וואס זאל דורכפיהרען די עמיגראציאנס־ארבייט.

עס איז אבער שווער צו ערווארטען אזא מין אנערקענונג פון יענע אידישע קרייזען, וועלכע זיינען אין דער יעצטיגער צייט די „אפיציעלע" פארשטעהער פון דעם גאנצען יודענטהום.

וועז זיי זאלען אפילו מרוצה ווערען צו בעהאנדלען צוזאמען מיט דעם פאלק די עמיגראציאנס־פראגע אונטער דעם דרוק פון דער אידשער געזעלשאפטליכער מיינונג, בלייבט נאך אלץ א גרויסער מהלך ביז זיי וועלען דער־געהן דערצו, איבערצוגעבען אין די הענד פון פאלק די געוואלטיגע מיטלען וואס זיי פער־מאגען.

פון דער צווייטער זייט קען מען שוין פרי־הער פאראויסזעהען, אז ביז דאס פאלק זעלבסט וועט ניט בעשאפען זיינע אנשטאלטען און ניט פארשטעלען מיט זיך קיין קראפט, קענען מיר ניט רעכענען אויף די מיטהילף און שטיצע פון דער אידישער גרויס־בורזשואזיע.

„אזא" פאלק אימפאנירט איהר ניט און קען אויף איהר קיין איינפלוס ניט האבען. אמת, ניט. פון דאנען נעהמען זיך די ספקות וועלכע די פארשטעהער פון דער אידישער דעמאקרא־טיע זאגען ארוים אין צוזאמענהאנג מיט דער פראגע פון אן עמיגראציאנס־קאנגרעס. אויב די פאלקס־ארגאניזאציאן וועט קריגען איהרע מיטלען פון דער יק"א, אליאנס א. ז. וו., דאן וועט די ארבייט זיין אין גאנצען אונטער זייער איינפלוס און זי וועט ניט קענען אננעהמען דעם געווינשטען פאלקס־כאראקטער. וועלען מיר, וויעדער, זיך האבען צו פערלאזען אויף זיך אליין, טא פון וואנען וועלען מיר נעהמען די מיטלען פאר דער דורכפיהרונג פון אזא קאלאסאלער ארבייט, וועלכע פאדערט מיליאנען־הצואות?

די דאזיגע פראגע פערדיענט די ערנסטעסטע אויפמערקזאמקייט, וואס פון איהר ריכטיגער לייזונג הענגט אב דער גורל פון דער גאנצער זאך. מיר קענען, פערשטעהט זיך, נאר ניט אויפבויען וועז אונזערע אלע אויסרעכנונגען זאלען זיך שטיצען נור אויף דער „הסכמה" פון דער אדער יענער גרויסער אנשטאלט. זאל די דאזיגע „הסכמה" אווענק און צו גרונד נעהמט די גאנצע גרויסע זאך, מיט די אונצעהליגע רעזאל־וציעס און פאדערונגען פון דער אידישער געזעלשאפט. און אויב עס וואלט אין דער אמת'ן אזוי געווען, אויב אונזער גאנצע ארבייט וואלט אבהענגיג געווען פון א צופעליגער פרייוויליכ־קייט, דאן וואלט זי קיין ערנסטע ניט געקענט זיין, דאן וואלט זי ניט געקענט וועלען קיין פאלקס־ארבייט.

פון דער צווייטער זייט קען מען שוין פרי־הער פאראויסזעהען, אז ביז דאס פאלק זעלבסט וועט ניט בעשאפען זיינע אנשטאלטען און ניט פארשטעלען מיט זיך קיין קראפט, קענען מיר ניט רעכענען אויף די מיטהילף און שטיצע פון דער אידישער גרויס־בורזשואזיע.

„אזא" פאלק אימפאנירט איהר ניט און קען אויף איהר קיין איינפלוס ניט האבען. אמת,

דערוויל „רעדט" נור דאָס רוסיש־אידישע פּאָלק, מיט וועמען מיינונג דאָס מערב־אייראָפּעאישע יודענטהום רעכענט זיך יעצט, אין דער צייט פון דער רוסישער רעאקציע, וועניג. אמעריקא, וואו די אידישע געזעלשאפט און די אידישע דעמאקראטיע שטעלען מיט זיך פּאָר א בעדיי־טענדע קראפט, האָט די גאנצע צייט ארויסגע־וויזען קנאפּע לעבענס־סמנים. דאָס שטיל־שווייגען פון אמעריקא האָט מען אויסגעטייטשט אלס דאָס פּעהלען פון אינטערעס צו דער גאנצער קאנגרעס־בעוועגונג, און די וועניג קלעננע וועלכע האָבען דערגרייכט אייראָפּא האָבען, מיט דער אויסנאהמע פון דער פּאר־א־יאָהריגער אי־מיגראציאָנס־קאָנפערענץ, געטראָגען גיכער א נעגאטיוון כאראקטער. פערשטעהט זיך, אז דאָס אלעס האָט ניט געקענט מיטהעלפען דער אידעע פון קאָנגרעס צווישען יענע קרייזען, וועלכע האָבען זיך טעהר געריכטעט מיט דער מיינונג פון דעם אמעריקאנער יודענטהום.

נאטירליך וואלט אמעריקא אויך וועניג אויפגעטהאן מיט בלויזע רעזאלוציעס. כדי ערנסט מיטצוואווירקען דער זאך, וואלט מען ניט געדארפט אָבקומען מיט בלויזע מיטינגען און קאָנפערענצען. אויך אזא אופן שטעהט פּאר דעם יודענטהום פון דער אלטער אווי ווי פון דער נייער וועלט די פּראָבלעם פון זעלבסטשטענדי־גער טהעטיגקייט אויף דעם געביעט פון דער אידשער וואנדערונג. די דאזיגע פּראָבלעם וועט דאָס יודענטהום קענען לייזען נור דאן, וועז עס וועט בעשאפען זיינע אייגענע פינאנציעלע פּאלקס־אינסטיטוטען.

אין דער יעצטיגער צייט, וועז דער קאמפּף פּאר זעלבסטשטענדיגקייט ביי א געווייסען פּאלק קומט מעהרסטענטהיילס פּאר אויף דעם עקאָנא־מישען באָדען און נעהמט אָן די פּארמע פון א קאמפּף פּאר עקאָנאָמישע זעלבסטשטענדיגקייט אָדער עקאָנאָמישע הערשאפט, איז די בעשאפונג פון פינאנציעלע אינסטיטוטען, באנקען, קאָאָפּע־ראטיוון, קאָנסום־פּעראיינען, פּערזיעדענע קרעדיט־ און פּערזיכערונגס־געזעלשאפטען גע־וואָרען יענער מעכטיגער פּאקטאָר וועלכער פער־נעהמט ערפּאָלגרייך דעם פּלאַץ פון מלחמות, פּערבייטענדיג שוועכטען און ביקסען אויף אק־ציעס און וועקסלען. די פּאָלקען, די טשעכען און אנדערע פעלקער האָבען אין דעם ברען פון זייער נאציאָנאלען קאמפּף בעשאפען זייערע פּאָלקס־באנקען. די סלאָווישע בעוועגונג, וועז מעם אָנפאנג מען האָט ניט לאנג בעאָבאכטעט, האָט אין דער ערשטער ליניע ארויסגעפיהרט די נויטוועגדיגקייט פון א סלאָווישען באנק. אפילו די פּעמינישטקעם האָבען ארויפּגעשטעלט אויפ'ן טאגעס־אָרדנונג די דאָזיגע פראגע, און די לאָנ־דאָנער סאָפּרוישעטם האָבען בעשלאָסען צו בע־שאפען א פּרויען־באנק.

די עמיגראציאָנס־בעוועגונג און די פערזוכען זי צו רעגולירען, האָבען ארויסגערופען די נויט־וועגדיגקייט צו בעשאפען עמיגראציאָנעלע פי־נאנס־אינסטיטוטען. די איטאליענער, טשעכען, סלאָוואקען, ביי וועמען די עמיגראציאָן פער־נעהמט ניט אזא בכבוד'ען פּלאַץ ווי ביי אונז אידען, האָבען געפונען פאר נויטיג צו בעשאפען עמיגראציאָנס־באנקען, וועלכע נעהמעדיג אויף זיך דעם גאוואלטיגען פינאנציעלען אומזאץ, וואס איז פערבונדען מיט דער וואנדערונג, זאלען אויך דירעקט דיענען די אינטערעסען פון די וואנ־דערנדע מאסען, אהן אזעלכע אנשטאלטען זיינען די לעצטע א גינסטיגער באָדען פאר מיסהאנד־לונגען און פּראָפּיטען־מאכערי פאר פערשידענע אגענטען און אנדערע מאכערס וועלכע נוצען שטארק אויס די אונוויסענהייט פון די מאסען.

די אידישע וואנדערונג נויטיגט זיך, מעהר ווי וועלכע־עס־איז אנדערע, אין דער בעשאפונג פון אן עמיגראציאָנס־באנק, מחמת אויף דעם באָדען פון דער אידישער וואנדערונג קומען פאר ערשטענס מעהר מיסהאנדלונגען ווי ביי אנדערע, און צווייטענס וויל דער פינאנציעלער אומזאץ איז דאָ אונגעהויער גרויס.

ניט איבערטרייבען, נור נאָך אונטערשעצען וועלען מיר בעהויפּטענדיג, אז **איבער א מיליאָן רובעל יעהרליך** פּאלט אריין פון די רוסיש־אידישע עמיגראנטען אין די קעשענעס פון די אגענטען בלויז אלס קאָמיסיאָנס־געלד פאר דעם פערקויף פון שיפּסקארטען. וועז מיר וועלען נעהמען אין אנבעטראכט אז די גאנצע אידישע עמיגראציאָן פון פערשיעדענע לענדער, וועלכע דערגרייכט אפּטמאל די גרעוואלדיגע ציפער פון צוויי־הונדערט־טויזענד א יאהר איז אפשר צוויי מאל אזוי גרויס ווי די אידשע עמיגראציאָן פון רוסלאנד נאָך אמעריקא, אז ניט וועניגער ווי צוויי פּראָצענט פון דעם מקח וועלט איבער־געצאָהלט פאר שיפּסקארטען וואס מען נעהמט

אויף אויסצוצאָהלען; אז ענדליך, די פערשיע־דענע פערמיטלער נוצען אויס די אונווייסענהייט פון די עמיגראַנטען און ציהען ביי זיי ארויס דורך פערשיעדענע דריידלעך זייער לעצטען גראָשען, דאן וועט פאר אונז די סומע וואָס די עמיגראַנטען צאָהלען איבער פאר בלויזע פער־מיטלעריי ערשיינען אין דער געשטאלט פון פ י ע ל מ י ל י אָ נ ע ן רובעל יעהרליך. אזוי גההען צו גרונד די פאלקס־געלדער, אין דער צייט וועז די אידישע מאסען אין רוסלאנד ווערען אלץ אריימער, און אויף זיין חשבון ווערען דער־פאר נתעשר די רייכע שיפס־קאָמפּאניעס און די אידישע פערמיטלער. און דאָס אלץ נור צולייב די אונאָרגאניזירטקייט פון דער אידישער בע־פעלקערונג.

דאָס שיקען פון געלד פון די פּראַיוויגטע שטאַטען, ארגעניטנא, אפריקא נאָך רוסלאנד, גאליציע און אנדערע לענדער, אי— דער אנדע־רער טהעטיגקייטס־געביעט פון פערשיעדענע קאָנטאָרען. דאָ קען מען אפילו אונגעפהר אויך ניט מאכען קיין חשבון. נור לויט ווי די אידישע צייטונגען האבען מיטגעטהיילט, דער־גרייכט די סומע פזון דעם איבערגעשיקטען געלד נאָך רוסיש־פוילין אליין דרייסיג מיליאָן א יאהר.

אין דער ליטא איז פּראָן א מאסע שטעדט און שטעדטלעך, וואו די גאנצע אידישע בעפעל־קערונג לעבט אויסשליסליך אויף דעם געלד וואָס קומט פון אמעריקא אדער אפריקא, וואו דאלארס און פונטען זיינען בעקאנטערע מטבעות איידער רוסישע רובלס. די דאזיגע ארבייט שטעלט אויך פאר פאר דעם עמיגראַציאָנס־קאָנגרעס א בעדייטענדען און דאנקבארען טהעטיגקייטס־געביעט.

א חוץ דער שווערישקייט און טהייערקייט פון דער געלד־איבערשיקונג אין דער יעצטיגער צייט ווערען אויך דאָ פּראקטיצירט געוואלטיגע מיס־ברויכונגען. אין פיעלע עמיגראַציאָנס־ביוראָס אין רוסלאנד קומען אָן קלאָגען, הויפטזעכליך פון פרויען, וועגען די שווערישקייטען וואָס די פאָסט מאכט זיי ביי דעם ערהאלטען געלד פון אמעריקא. אפטמאל פערליערען זיי גאָר אין גאנצען דאָס דאזיגע געלד, זייער אייניג עקזיס־טענץ־מיטעל צוליעב דעם וואָס זיי קענען ניט צושטעלען די נויטיגע דאקומענטען צו בעשטע־טיגען זייער פרויען. דאָס זעלבע קומט אויך פאר אין גאליציע, וואו די אונווייסענהייט פון די אידישע פרויען האבען גורם געווען אפטמאל נאָך גרעסערע מיסברויכונגען.

נאָך א גרעסערע טהעטיגקייט וואלט דער באנק געקענט אייסערען אויף דעם פעלד פון קרעדיט, אין וועלכער דער אידישער עמיגראַנט נויטיגט זיך אזוי שטארק. אוועקפאהרענדיג, לאזט ער אפטמאל איבער זיין פאמיליע אין די הענד פון שיקזאל, אויף שנארריי, וועהרענד א קליינע סומע וואלט געהאלטען די איבערגעבליי־בענע זיך דורכצולבען ביז זייער שפייזער וואלט געשיקט געלד פון אמעריקא. דער אימיגראַנט קומט אין א נייעם לאנד, וואו ער וואלט געקענט ווערען א גוטער בעל מלאכה אדער א פארמער, אדער אן ארבייטער אין שאפ, נור צום ערשטען דאַרף ער האבען די נויטיגע כלים, צום צווייטען — ערד, צום דריטען — דאָס אריינטרעטען אין א יוניאָן, וועלכע וואלט איהם גיכער געקענט שאפען ארבייט, און צו דעם אלעם דארף ער האבען וועז ניט גרויסע יעדענפאלס אזא סומע געלד, וועלכע ער קען יעצט ניט קריגען.

און אין דעם קאמפף פאר זיין עקזיסטענץ און פאר די עקזיסטענץ פון זיין איבערגעבליי־בענער פאמיליע, נעהמט זיך דער גרינער ניט פאר זיין ארבייט, נור פאר די ערשטע בעסטע ארבייט, איז צופריעדען צו ארבייטען אונטער אירגענד וועלכע בעדינגונגען. א קליינער קרע־דיט אין דער ריכטיגער צייט וואלט איהם מיט אמאל בעשאפען א „פאזישאָן", און דער באנק וואלט אין דעם ערשטען און אין צווייטען פאל געקענט געבען די הלואה אונטער דער גארענטיע פון אנדערע פערזאנען, קרובים אדער בעקאנטע, ניט ריזיקירענדיג מיט דעם פערלוסט פון די פאלקס־געלדער. פאר דער אידישער געזעלשאפט שפיעלט דאָס דאזיגע נאָך א גרעסערע ראלע צו־ליעב דעם, וואָס די איבערגעבליבענע פאמיליען וואלטען ניט געדארפט פאלען צו לאסט דער אידישער וואהלטהעטיגקייט, און דער אימי־גראנט וואלט ניט געדארפט ווערען אזא צרה פאר דער אידשער און ניט־אידישער בעפעלקערונג אין אמעריקא. אזוי ווי אלע פיליאלען פון דעם עמיגראַציאָנס־באנק וועלען זיך שטענדיג געפי־נען אין א דירעקטער פערבינדונג מיט די אינ־פארמאציאָנס־אבטהיילונגען פון דער פאלקס־ארגאניזאציאָן, וועט מען לייכט קענען איין־ארדנען די פערשיעדענסטע פארמען פון קרעדיט.

מיר קענען ניט אויסרעכענען אלע אויפגאבען

פון דעם באנק, דאָס לעבען וועט זיכער אויך נייע ארויסרופן, נור די שוין־אויסגערעכענטע זיינען געניגענד צו בעווייזען וואָס פאר אן אונ־געהויער גרויס פעלד פון טהעטיגקייט דער עמי־גראציאָנס־באנק קען האָבען. די גרעסטע צאָהל פון דער אידישער בעפעלקערונג פון אלע וועלט־טהיילען וועלען זיין זיינע קליענטען; זיין טהע־טיגקייט וועט אנריהרען די פערשיידענארטיג־סטע זייטען פון דעם אידישען פאָלקס־לעבען, און דערפאר קען אן עמיגראציאָנס־באנק, געגרינדעט פון פאלק, וועלען אן אמת'ער פאָלקס־באנק.

די אידעע פון עמיגראציאָנס־באנק איז בע־גענענט געוואָרען אין פיעלע קרייזען פון דער אידישער געזעלשאפט אין רוסלאנד און אמערי־קא זאגאר מיט נאך גרעסערען מיטגעפיהל ווי אן עמיגראציאָנס־קאָנגרעס. פיעלע וועלכע גלוי־בען וועניגער אין „פערספעקטיוון" און מעהר אין „רעאלקייט", זעהען אין דעם עמיגראציאָנס־באנק א פראקטישע זאך. אין איניגע שטעדט פון רוסלאנד זיינען זאגאר אנגענומען געוואָרען רעזאָלוציאָנען וועגען די ווינשענסווערטקייט פון אן עמיגראציאָנס־באנק און וועגען די נויטוועג־דיגקייט פאָרצושטעלען דעם עמיגראציאָנס־קאָנגרעס אן אויסנעהרבייטען פלאן פון איהם. עס זיינען ארויסגעזאָגט געוואָרען וויניש, אז דער גרונד־קאפיטאל זאל דערגרייכען די סומע פון 1,000,000 פונט שטערלינג (5 מיליאָן דאלאר), דער פרייז פון די אקציעס זאל זיין צוגענגליך פאר די בריטיעסטע שיכטען פון דעם אידישען פאלק.

ביי דעם פרייז פון 1 פונט, ד. ה., 10 רובל אין רוסלאנד, 5 דאלאר אין אמעריקא, ביי דעם גרויסען נוצען וואָס דער באנק ברענגט דער אידישער בעפעלקערונג און די אקציאָנערען, זייענדיג זיכער בכח צו געבען בעריטענדע דיווי־דענדען, קען מען האָפען, אז די אקציעס פון דעם עמיגראציאָנס־באנק וועלען פערשפרייט, ווערען צוויישען די בריטעסטע שיכטען פון דער גאנצער אידישער געזעלשאפט.

דאָס לעצטע איז אויך א נויטווענדיגע בע־דינגונג, כדי דער באנק זאל אנהאלטען זיין פאָלקס־כאראקטער, מהמת, אין פערקעהרטען פאל קענען זיין בעל־הבית וועלען ניט נור אידישע נור אויך ניט־אידישע קאָמערציעלע אנשטאלטען, פאר וועלכע אונזער באנק קען האָבען א גרויסען קאָמערציעלען אינטערעס.

און דא דארף די אידישע דעמאָקראטיע פון אמעריקא שפיעלען א וויכטיגע רא̈לע. ביי דער גאנצער סימפאטהיע פון דער אידישער געזעל־שאפט אין רוסלאנד קענען נור די מיטגלי־דער אין רוסלאנד קענען נור די מיטגלי־דער און אידישע פינאנסיסטען געבען דעם באנק א וועזענטליכע שטיצע.

די אידישע מאסע אין רוסלאנד איז צו ארעם, זי לעבט יעצט איבער דעם שרעקליכסטען עקאָנאָמישען קריזיס, די אידישע ארבייטער זיי־נען כמעט אלע עמיגראציאָנס־קאָנדידאטען, און ביי אזעלכע בעדינגונגען וועט אפילו אן אונ־בעדייטענדע שטיצע פון רוסלאנד דעם באנק זיין א גרויסער אפפער. פאר דעם אידישער ער־בייטער אין אמעריקא איז אן אקציע פון 5 אדער זאָגאר פון 10 דאלאר ניט קיין שטערענדיש וועלכע מען זאל ניט קענען בייקומען.

די אידישע בעפעלקערונג פון אמעריקא וואָלט לפי ערך לייכט געקענט אליין דעקען א 5,000,000 הלואה וועלכע איז נויטיג פאר דעם עמיגראציאָנס־באנק.

אויך דער אידשער דעמאָקראטיע פון אמע־ריקא פאלט אפשר אוים איינע פון די גרעסטע היסטאָרישע אויפגאבען, צו לענען דעם אנפאנג פאר א פעסטער צוזאמענבינדונג פון דער אידי־שער דעמאָקראטיע פון דער גאנצער וועלט.

און א מעכטיגע פינאנציעלע אנשטאלט איז אין דער היינטיגער צייט איינע פון די שטארק־סטע מיטלען פאר אזא צוזאמענבינדונג. און וואָס שטארקער אזא אנשטאלט וועט וועלען, וואָס אלין א גרעסערע צאהל מענשען זי וועט ארייניהען אין דעם קרייז פון זיין טהעטיגקייט, אלין מעהר פערבונדען וועלען זיין צוויישען זיך די צואוואָרפענע טהיילען פון דער אידישער בע־פעלקערונג, אלין שטארקער וועט וועלען דאָס אידישע פאלק און אלין איינפלוסרייכער אין איהם די אידישע דעמאָקראטיע.

די אידישע ארבייטער פון אמעריקא האָבען שוין בעווייזען זייער ארגאניזאציאָנס־פעהיגקייט. זיי האָבען בעשאפען אזא שטארקע און שהנע ארגאניזאציאָן וויי דער „ארבייטער רינג", מיט וועלכען די אידישע דעמאָקראטיע פון דער גאנ־צער וועלט קען מיט רעכט שטאָלצירען. דאָס גיט אונז די מעגליכקייט צו האָפען, אז אויך אין אוא זאך, וועלכע ריהרט אן דאָס גאנצע

אידישע לעבען וועלען די אידשע ארבייטער פון אמעריקא זיין דער אוואנגארד. פיעלע רעבענען אויס, אז אויב א אידישער עמיגראציאנס־באנק וואלט בעשאפען געוואָרען מיט צוואנציג יאהר צוריק, וואלט דאָס אידישע פאלק פערמאָגט אזא פינאנציעלע אנטשטאלט, וועלכע וואלט ניט אבגעשטאנען פון די גרעסטע באנקען פון אנדערע פעלקער.

אויך דעם שיקזאל פון דעם אידישען פאלק וואלט אזא באנק אהן ספק געהאט א געוואלטיגען איינפלוס.

לאמיר־זשע יעצט אזוי האנדלען, אז אין צוואנציג יאהר ארום זאלען מיר וויעדער ניט דארפען בעדויערן די פערלאָרענע צייט, מיטלען און האָפנונגען...

אויגוסט בעבעל

פון מיין לעבען

6.

לאסאל'ס געגנער און לאסאל'ס טויט.

אסאל'ס אויפטרעטען האָט אויך בעבעל'ן קיין ווירקונג ניט געמאכט. ער איז נאָך פערבליבען אייניגע יאָהר א געגנער פון דער נייער בעוועגונג; ער איז נאָך פערבליבען צוויישען די וועלכע האָבען זיך געשטעלט געגען די ארגאניזירונג פון די ארבייטער אין אויסגעשפראָכענע פאָליטישע קלאסען־אָרגאניזאציאָן. די פיהרער פון דער ליבעראלער בורושואזיע האָבען געוווכט דורך פערמעהרונג, פערשטארקונג און פעראייניגונג פון די כלומרסט אונפאָלקסטימלעכע, אבער באמת פון זיי פאר זייער פאָרטיי אויסגענוצטע, ארבייטער פעראייניגען, די נייע לאסאליאנישע בעוועגונג טוידט צו מאכען.

דעם 7טען יוני 1863 איז אבגעהאלטען געוואָרען א צוזאמענפאָהר פון דיעזע פעראייניגען, אין וועלכע אויך בעבעל אנטהייל גענומען אלס דעלעגאט פון לייפציג. כאָטש לאסאל'ס נאָמען איז אין די דעבאטען קוים דערמאנט געוואָרען, דאָך האָט דער גאנצער צוזאמענפאָהר געהאט פאר זיין הויפט־צוועק די שאפונג פון א פראָגראם און די דורכפיהרונג פון א שטארקער אגיטאציאָן געגען לאסאל און זיינע אנהענגער.

מיט דעם צוועק צו שאפען מיטלען פאר דיעזע אגיטאציאָן האָט בעבעל צוזאמען מיט נאָך צוויי־יען זיך געוועגדעט צו דער פאָרטיי־לייטונג פון נאציאָנאלען פעראיין נאָך הילף און זיי האָבען אויך בעקומען 200 טאָלער. און וועז עס איז בעשלאסען געוואָרען ארבעטערבערענגען אין לייפציג שולצע־דעליטשען, כדי אין א גרויסער מאסענפערזאמלונג צו געבען דער גאנצער לאסאליאנישער בעוועגונג א טוידטקלאפ, דאָן איז בעבעל געווען בעשטימט פאר דעם פאָרזיצענדען און ערשטען רעדנער פון דיעזער פערזאמלונג, אין וועלכע עס האָבען אנטהייל גענומען 4000—5000 מענשען.

„אבער — דערצעהלט בעבעל — איך האָב געהאט א מפלה. איך בין געבליבען מיאוס שטעהן אין מיטען פון דער ערעפענונגס־רעדע, וועלכע איך האָב פריהער גוט אויסגעשטודירט; מיין טעמפעראמענט איז אויסגענאנגען מיט מיינע געדאנקען. פון שאנדע האָב איך זיך גאָר וואלט בעגראבען. דער סוף איז געווען, אז ניט איך זאנדערען דאָגע איז געווהלט געוואָרען פאר דעם פאָרזיצענדען. איך האָב זיך א נדר געטהאָן מעהר קיינמאל ניט אויפצושטודירען קיין רעדע און איך בין דערמיט גוט אויסגעקומען. שולצע־דעליטש האָט ניט בעזעסען קיין אנגענעהמע שטימע, אויך איז זיין רעדע געווען טרוקען און

נאָך איהר אינהאַלט ניט צוגעפאַסט ארויסצורופען בעגייסטערונג. פיעלע זיינען געווען ענטטוישט מיט איהם. די ענטוויקלונג נאָך לינקס האָט ער ניט אויפגעהאַלטען."

* * *

דעם 31טען אויגוסט 1864 האָט דער טעלע־גראַף פערשפרייט איבער דער וועלט די נייעס אז פערדינאנד לאַסאַל איז אין זשענעוואַ געשטאָרבען פון א דוּל. דער איינדרוק, וועלכען דיעזע נייעס האָט ארויסגערופען איז געווען א טיפער. דער ווייט גרעסטער טהייל פון זיינע געגנער האָט פריי אויפגעאָטהעמט, ווי זיי וואָלטען זיך בעפריידט פון א שווערען דרוק. זיי האָבען געהאָפט אז איצט וועט שוין קומען א סוף אויך צו דער בעוועגונג, וועלכע ער האָט ארויסגערופען. און אזוי האָט עס טאַקע באמת פון אָנפאָנג אויסגעוויזען. ניט נור האָט דער פעראיין ביי זיין טוידט קוים געהאט זיהר וועניג טויזענדער מיטגלידער, ניט קוקענדיג אויף די ריעזיגע אַרבייט, וואָס איז אויף איהם אַוועקגעלעגט געוואָרען, זאָנדערען אויך דיעזע וועניגע טויזענדער האָבען זיך באַלד געמוסען רייסען אייַנע מיט די אַנדערע. אויסער דעם האָט לאַסאַל בעשטימט פאר זיין נאָכפאָלגער אַלס פּרעזידענט פון פעראיין דעם שרייבער בערנארד בעקער, א מאן וועלכער איז אין קיין ריכטונג ניט געווען דערוואָקסען פאר אזא אויפגאבע."

„וי עס איז ידוע, האָט די גרעפין האַצפעלד, לאַסאַל'ס לאַנג־יהריגע פרייונדין, געוואָלט דורכפיהרען דעם אָרון מיט איהר פערשטאַרבענעם פרייַנד דורך גאַנץ דייטשלאַנד און אין יעדער שטאָדט זיך אָבשטעלען און האַלטען הספּדים. אָבער לאַסאַל'ס פאַמיליע האָט זיך געשטעלט געגען דעם און האָט מיט דער הילפע פון דער פּאָליציי ניט דערלאָזען דורכצופיהרען דיעזען פלאַן.

.7

אויפ'ן וועג נאָך לינקס.

אויך נאָך לאַסאַל'ס טוידט איז בעבעל נאָך אלץ פערבליבען מיט די אלטע אונפאָלקסטישע ארבייטער פעראיינען. אויף דעם נעכסטען צוזאמענפאָהר, וועלכער איז אָבגעהאַלטען געוואָרען אין אָקטאָבער 1869 אין לייפציג, איז ער נעווען דער צווייטער פּאָרזיצענדער. צוויישען די אנטהיילנעהמער אין דיעזען צוזאמענפאָהר האָט זיך געפונען אויך דער גרויסער דייטשער פילאָזאָף זאָף פריעדריך אלבערט לאַנגע, דער פערפאַסער פון „גשעיכטע פון מאטעריאַליזם און פון דער ארבייטער־פראגע", וועלכער האָט אין די פּאָר־טיי־קעמפּפע צווישען די לאַסאַליאַנער און זייערע גענאָסען א פערמיטלענדע שטעלע. דיעזען גרויסען דענקער און אויסגעצייכענטען מענשען, וועלכער האָט געהאט פאר די ארבייטער און ארבייטער בעוועגונג אזוי פיעל הייסע סימפּאַטהיע, אינטערעס און איבערגעבענהייט, ווידמעט בעבעל א ספּעציעלען קאַפּיטעל, פון וועלכען מיר נעהמען ארוים פאָלגענדעס:

„מיט פריעדריך אלבערט לאַנגע בין איך געקומען אין נאָהענטערע פערזענליכע און שריפטליכע בעציהונגען. לאַנגע איז געווען ניעדריג אָבער קרעפטיג אין פיגור און אין העכסטען גראַד סימפּאַטיש. ער האָט געהאט פרעכטיגע אויגען און איז געווען איינער פון די ליעבענסווירדיגסטע מענשען, וועלכע איך האָב ווען עס איז געקאָמט. ביים ערשטען בליק פלעגט ער קענען געווינען די הערצער. דערצו איז ער געווען א מאן פון פעסטען כאַראַקטער, וועלכער איז געגאנגען שטענדיג גלייך, זיך ניט בויגענדיג פאר פערפאָלגונגען. און פערפאָלגונגען האָבען איהם ניט געפעהלט, ווי נור ער איז אָפען ארויסגעטרעטען פאר די ארבייטער. ער איז באַלד געוואָרען איינער פון די, וועמען מען האָט אויסגעמידען און געהאַלטען אין אויסנאמקייט אין דער אינדוסטרי־שטאָדט דאויסבורג. צוויישען די לאַסאַליאַנער און זייערע געגנער האָט לאַנגע פערנומען, ווי עס ווייזט זיין בוך „די ארבייטער פראגע", וואָס איז ערשיענען אין יאָהר 1865, א מיטעלשטעלע. דאָס וואָס ער האָט אין די ווייטערדיגע אויסגאבען פון זיין בוך זיך גענייגט מעהר נאָך רעכטס, בעטראַכט איך עס אלס א רעזולטאַט פון זיין לאַנגער שווערער קראַנקהייט, פון וועלכער ער איז ליידער פריה געשטאָרבען."

איבער זיינע פערזענליכע פערהעלטניסע אין יענע יאָהרען שווייגט בעבעל כמעט אין גאַנצען. נור פון א בריעף, געשריבען דעם 23טען יוני 1865, דערוויסען מיר זיך, אז „מיינע פערהעלטניסע זיינען אזוינע, דאָס איך קען ניט גערוהיגען מיין צייט אזוי ווי איך וואָלט עס גע־וואָלט. איך האָב אפילו א זעלבסטשטענדיגען

געשעפט, אבער איך האב אזוי וועניג מיטלען, אז איך מוז דורך ארבייט פערדינען מיין טעגליכן לעבנס אונטערהאלט. דערצו קומט דאס דער גרעסטער טהייל פון דער לאסט פון די גרעשטען אין ארבייטער בילדונגס פעראיין לייגט אויף מיר, אזוי אז איך בין גצוואונגען אבצוגעבען גרויסע שטונדען אין טאג פאר דעם, ניט רעדענדיג שוין וועגען די אבענדען."

אין די נעכסטע פאר יאהר איז די רעאקציאן, סאי אין פרייסען, סאי אין זאקסען גרווסר גרעסער פעלל שטארקער און חוצפה'דיגער. און דאס האט געהאט די ווירקונג, דאס די ארבייטער מאסען זיינען גרווארען מעהר אונצופריעדען און אויפגערעגט און דאס זאגאר די אונפאליטישע ארבייטער פעראיינען, אין דער פיהרערשאפט פון וועלכע בעצל איז גרווען אזוי טהעטיג — זיינען אויך גרווארען מעהר רעדיקאל און האבען א גרויסען אינטערעס בעקומען אין פאליטישע פראגען. די ענטוויקלונג נאך לינקס איז גרווען אן אלגעמיינע ערשיינונג ביי די ארבייטער מאסען. ביי בעצל'ן איז דיעזער ענטוויקלונגס־פראצעס פון „אונפאליטישען" צום סאציאל־דעמאקראט פארגעקומען אין ראשען טעמפּא אין א פאר יאהר.

8.

ווילהעלם ליעבקנעכט.

ווילהעלם ליעבקנעכט איז אין יולי 1862 ארויסגעטרייבען גרווארען פון פרייסען. ערשט אין זומער 1875 איז ליעבקנעכט נאך א דרייצעהן־יאהריגען גרוש געקומען צוריק נאך בערלין. מען האט איהם גלייך איינגעלאדען פאר איינעם פון די צוויי רעדאקטארען פון א דעמאקראטישער צייטונג „נארדדייטשע אלגעמיינע צייטונג". באלד האבען אבער די רעדאקטארען דורך א צופל זיך דערווואוסט, אז דיעזע צייטונג שטעהט אין דיענסט פון ביסמארק און זיי האבען די צייטונג פערלאזען.

„ליעבקנעכט, וועלכער האט דאמאלס אקארשט געהאט ארבעטראכט פון לאנדאן זיין פרוי מיט צוויי קינדער, האט גענומען מאכען א לעבען פון שרייבען קארעספאנדענציעס פאר פערשיעדענע צייטונגען. אויך האט ער גענעשעפט, אבער איך האב אזוי וועניג מיטלען, אז איך מוז דורך ארבייט פערדינען מיין טעגליכן לעבנס אונטערהאלט. דערצו קומט דאס דער גרעסטער טהייל פון דער לאסט פון די גרעשטען אין ארבייטער בילדונגס פעראיין לייגט אויף מיר, אזוי אז איך בין גצוואונגען אבצוגעבען גרווייסע שטונדען אין טאג פאר דעם, ניט רעדענדיג שוין וועגען די אבענדען."

אין די נעכסטע פאר יאהר איז די רעאקציאן, סאי אין פרייסען, סאי אין זאקסען גרווארען מעהר רעדיקאל און האבען א גרויסען אינטערעס בעקומען אין פאליטישע פראגען. די ענטוויקלונג נאך לינקס איז גרווען אן אלגעמיינע ערשיינונג ביי די ארבייטער מאסען. ביי בעצל'ן איז דיעזער ענטוויקלונגס־פראצעס פון „אונפאליטישען" צום סאציאל־דעמאקראט פארגעקומען אין ראשען טעמפּא אין א פאר יאהר.

8.

ווילהעלם ליעבקנעכט.

ווילהעלם ליעבקנעכט איז אין יולי 1862 ארויסגעטרייבען גרווארען פון פרייסען. ערשט אין זומער 1875 איז ליעבקנעכט נאך א דרייצעהן־יאהריגען גרוש געקומען צוריק נאך בערלין. מען האט איהם גלייך אייננעלאדען פאר איינעם פון די צוויי רעדאקטארען פון א דעמאקראטישער צייטונג „נארדדייטשע אלגעמיינע צייטונג". באלד האבען אבער די רעדאקטארען דורך א צופל זיך דערווואוסט, אז דיעזע צייטונג שטעהט אין דיענסט פון ביסמארק און זיי האבען די צייטונג פערלאזען.

„ליעבקנעכט, וועלכער האט דאמאלס אקארשט געהאט ארבעטראכט פון לאנדאן זיין פרוי מיט צוויי קינדער, האט גענומען מאכען א לעבען פון שרייבען קארעספאנדענציעס פאר פערשיעדענע צייטונגען. אויך האט ער גענעשעפט, אבער איך האב אזוי וועניג מיטלען, אז איך מוז דורך ארבייט פערדינען מיין טעגליכן לעבנס אונטערהאלט. דערצו קומט דאס דער גרעסטער טהייל פון דער לאסט פון די גרעשטען אין ארבייטער בילדונגס פעראיין לייגט אויף מיר, אזוי אז איך בין גצוואונגען אבצוגעבען גרווייסע שטונדען אין טאג פאר דעם, ניט רעדענדיג שוין וועגען די אבענדען."

אין די נעכסטע פאר יאהר איז די רעאקציאן, סאי אין פרייסען, סאי אין זאקסען גרווארען מעהר רעדיקאל און האבען א גרויסען אינטערעס בעקומען אין פאליטישע פראגען. די ענטוויקלונג נאך לינקס איז גרווען אן אלגעמיינע ערשיינונג ביי די ארבייטער מאסען. ביי בעצל'ן איז דיעזער ענטוויקלונגס־פראצעס פון „אונפאליטישען" צום סאציאל־דעמאקראט פארגעקומען אין ראשען טעמפּא אין א פאר יאהר.

8.

ווילהעלם ליעבקנעכט.

ווילהעלם ליעבקנעכט איז אין יולי 1862 ארויסגעטרייבען גרווארען פון פרייסען. ערשט אין זומער 1875 איז ליעבקנעכט נאך א דרייצעהן־יאהריגען גרוש געקומען צוריק נאך בערלין. מען האט איהם גלייך אייננעלאדען פאר איינעם פון די צוויי רעדאקטארען פון א דעמאקראטישער צייטונג „נארדדייטשע אלגעמיינע צייטונג". באלד האבען אבער די רעדאקטארען דורך א צופל זיך דערווואוסט, אז דיעזע צייטונג שטעהט אין דיענסט פון ביסמארק און זיי האבען די צייטונג פערלאזען.

„ליעבקנעכט, וועלכער האט דאמאלס אקארשט געהאט ארבעטראכט פון לאנדאן זיין פרוי מיט צוויי קינדער, האט גענומען מאכען א לעבען פון שרייבען קארעספאנדענציעס פאר פערשיעדענע צייטונגען. אויך האט ער גע־

דר. ק. פֿאַרנבערג

איבער דער וועלט

(א סאַציאַל־פּאָליטישער איבערזיכט)

דער טוידטער פּאָליטישער סעזאָן. — די געשטערטע רוהע פון די פּאָליטיקער. — דער פּאַר־קאמפּיין. — וואָס עס שטעהט אין קאָן ביי די נעקסטע קאָנגרעס־וואַהלען. — דער רעפֿובליקאַנישער „קאָנצענטראַציאָן". — דער רעפֿובליקאַנישער „על־חטא" און די אינערליכע מהומה. — די ערשטע „שאָו" אין קענזעס. — רוזוועלט צווישען צוויי שטוהלען. — רעקלאַמע און ערנסט אין רוזוועלט'ס „שומיכע". — מיט וואָס די דעמאָקראַטען גההען צום טיש. — דער אינטערעס פון די אַרבייטער־מאַסען אין נעכסטען קאמפּיין. — די אויסזיכטען פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי. — א זיעג פּאַר'ן סאָציאַליזמוס פֿאַרגעזאָגט פון קאָפּיטאַליסטישע עקספּערטען. — וואָס די מילוואָקער גענאַסען פערמאָגען און וואָס עס שטערט זיי צום זיעג. — וואָס מיר אידישע סאָציאַליסטען פערמאָגען און וואָס אונז פעהלט. — דער פֿראַלעטאַריישער כאַראַקטער פון אידישען קוואַרטאַל און זיינע רעזולטאַטען. — פון סאָציאַליסטישע סיטיזענס צו סאָציאַליסטישע וועהלער. — פּאַר וועמען די אידישע פעסטונג דאַרף געוואונען ווערען. — האַלב און גאַנץ סאָציאַליסטען אין קאמפּיין. — די פּאַרטיי קאָנווענשיאָן אין שיקאַגע, איהר פּלאַטפֿאָרם און איהרע קאַנדידאַטען. — טשאַרלס עדוואַרד ראַסעל אלס באַנער־טרעגער. — דער גרויסער קאמפּף פון די קלאָוקמייקער. — א גלענצענדער אָנפֿאַנג און א מוסטערהאפֿטע פיהרונג. — צו וואָס זעלבסט־דיסציפּלין און אַרגאַניזאַציאָן מוזען פיהרען. — די בעדייטונג פון דעם סטרייק און די פּאָליטיקטען פון די סאָציאַליסטען. — דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער קאָנגרעס אין קאָפּענהאָגען. — דער ספּעציעלער קאָנגרעס־נומער פון דער „צוקונפט".

ער הייסער, טוידטער, פּאָליטישער זומער־סעזאָן, וועו אלץ פּאַדערט רוהע און שטילשטאַנד — איז דעם יאָהר ניט קיין רוהע, ניט קיין פערגניגונגס־צייט פּאר אונזערע פּאָליטיקער. פּאר זייערע אויגען שטעהען די „שרעקליכע" קאָנגרעס־וואַהלען פון נעכסטען הערבסט. צו דיזע וואַהלער מוז מען זיך דעם מאָל בעציִיטענס פֿאַרבעריִיטען. פּאר דיזע וואַהלען מוז מען דעם מאָל בעזונדערס שטארק מורא האָבען.

און אָט אזוי, אָנשטאָט צו רוהען און גענעסען, פֿאַהרען די פּאָליטיקער ארום איבער'ן לאַנד שוויצען און ספּיטשען, אָגיטירען און קריגען זיך. די אָטמאָספערע איז פול מיט זעלבסטפערטהיידיגונגען און בעשולדיגונגען גענגען אַנדערע. און שוין פון אָנפֿאַנג אויגוסט וועט דער פּאַר־קאמפּיין שוין זיין אין גאַנג. די העד־קוואַדערס פון בייד פּאַרטייען וועלען שוין אַרבייטען, זוכען דיג צו בעארבייטען די וועהלער בעציִיטענס צו גונסטען פון זייערע פּאַרטייען נאָך אידער די קאַנדידאַטען וועלען נאָמינירט ווערען.

די נעכסטע וואַהלען זיינען בעזונדערס „שרעקליך" פּאר די הערשענדע רעפֿובליקאַנער פּאַרטיי. ניט מעהר און ניט וועניגער ווי די פּראגע וועגען די הערשאפט אין רעפּרעזענטאַנטען־הויז, ניט מעהר און ניט וועניגער, אלזא, ווי די קאָנטראָלע איבער די נאַציאָנאלע געזעצגעבונג שטעהט פּאר איהר אין קאָן. נאָך דעם איבערשרייענדען זיג פון דיזער פּאַרטיי אין דעם יאָהר פון די פּרעזידענט־וואַהלען, וועלכע האָט זיך אויסגעדריקט אין א רעפובליקאַנישער מאָיאָריטעט פון 44 שטימען אין רעפּרעזענטאַנטען־הויז, קומט איצט די גרויסע זאָרג פּאר די אָנהאַלטונג פון דער קאָנטראָלע איבער דאָס הויז כאָטש מיט וועלכער עס איז מאָיאָריטעט.

אורזאכען מורא צו האָבען די רעפובליקאַנער פּאָליטיקער מעהר ווי גענוג. אין די פּאַר יאָהר האָבען זיי גענוג געזינדיגט געגען פּאָלק, געגען די דעמאָקראטי. די טעפּט־אדמיניסטראציאָן האָט זיכער איהר קיין פּאָפולאריטעט ניט צוגעגעבען בייס פּאָלק. און איבער אַלעמען שטעהט זייער אייגענער גרויסער פּאר־בראכען: דער נייער טאריף, וועלכער איז גע־

וועז א פאטש אין פנים דער אייגענער רעפוב־ליקאנער פלאטפארם און איז געוואָרען „א וועה־טאָג אין בויך" פאר'ן פאלק.

די העכערונג פון די אבצאהלונגען אויף דעם גרעסטען טהייל פון די וויכטיגסטע פער־ברוכס־פראדוקטען פון די מאסען בלייבט א פאקט, און דער אימער שטייגענדער יקרות בלייבט אויף א פאקט. דאָס אלץ פיהלען און וויסען די גרויסע וועהלער־מאסען, און די אלע קונציגע און ניט קונציגע פערטהיידיגונגען פון טאריף און זיינע שעפפער זיינען ניט בכח צו פערבלענדען די אויגען און אבצושוואכען דעם גרויסען פראטעסט געגען די געווייסענלאָזע און קאָרופטע געזעצגעבער, וועלכע האבען זיך פער־וואנדעלט פון פאלקס־פערטרעטער אין פאלקס־פעררעטהער.

דערצו קומען די אינערליכע רייסעריין אין דער פארטיי גופא. אויב די אינסורגענטען־גרופע איז צו שוואך אי פיזיש, אי גייסטיג און מאראליש צו ווערען א בעדייטענדער פאקטאר פאר א פארטשריטליכע סאציאל־פאליטישע ge־זעצגעבונג, איז די זאך שטארק געוג אנצומאכען א חורבן אין די רייהען פון דער רעפובליקאנער פארטיי. די ערשטע פראבנע „שאו" פון צו־קינפטיגען קאמפיין — דער פרייז־פייט, וואָס איז אבגעהאלטען געוואָרען אין קענזאס צווי־שען דעם אלטען האלב־ענטהוזיאנטען צאר — ספיקער קענאן און זיין אינסורגענטען־געגנער, קאנגרעסמאן מארראק, פערשפרעכט יעדענפאלס קיין גוטעם ניט פאר די רעפובליקאנער פארטיי און גיט גאנץ גוטע האָפנונגען, אז מיר וועלען האבען א קאמפיין פון „א קאמפף פון אלע ge־גען אלע."

די צווייזייטיגע האלטונג רוזוועלט'ס, זיין מאכען חן'דלאך צו די אינסורגענטען, ניט הא־בענדיג פון דעסטוועגען דעם מוטה צו שטעלען א פעסטען פוס, איז נור גענייגט צו פערפלאנ־טערען די אזוי אויף פערפלאנטערטע לאגע און צו פערפינסטערען די אזוי אויף פינסטערע אויס־זיכטען פון דער רעפובליקאנער ממשלה אין קאנגרעס.

אמת, די מפלה פון יוהז'ען אין לעדזשיס־לייטשור מיט זיין פריימערי־רעפארם, וועלכע איז געשעהן ניט קוקענדיג אויף רוזוועלט'ס הילף און שטיצע, ווייזט אז דער פאליטישער אייג־פלום פון דעם עקס־פרעזידענט איז ווייט אי־בערשאצט געוואָרען, און אז הינטער דער נרי־סער „שומינע", מיט וועלכען „טעדי" האָט ארומגערינגעלט זיין נאמען און זיין יעדען טריט שטעקט צום גרויסען טהייל א גוט ארגאניזיר־טע רעקלאמע. דאָך קען ניט אבגעלייקענט ווע־רען, אז מיט אלע זיינע חסרונות איז רוזוועלט דאָך די צענטראלע פיגור אין רעפובליקאנער לאגער און זיין זיך וואקלען צווישען די „לאיא־לע" און „אינסורגענטען" — איז יעדענפאלס נעגייגט נאָך צו פערגרעסערען די מהומה און צו פערשטארקען דעם חושך אין רעפובליקא־נער לאגער.

די דעמאקראטען גרייטען זיך כמעט ווי ערנסט צו ווערען די מושלים אין נעכסטען קאָנ־גרעס. יעדענפאלס ווילען זיי אזוי איינרייכען. פאר וועלכע מצוות? וועט איהר אומזיסט פרע־גען. אויף אלע טענות ומענות געגען זיי האָ־בען זיי איין תירוץ: מיר זיינען געווען אין דער מינאריטעט, אלזא קען מען פון אונז גאָר ניט פאדערען. אבער, וועז איהר פרעגט: מיט וואָס פאר א באגאזש פון אבזיכטען און פלע־נער קלייבען זיי זיך צו פערנעהמען די קאָנ־טראלירענדע מאכט אין רעפרעזענטאנטען־הויז? מיט וואָס געהט איהר צום טיש? דאן קענט איהר ענטפערען איינס: מיט א שטארקען אפע־טיט פאר גרעפט בכל המינים שהו, מיט לאנגע פינגער און קלאָר אויסגעשפראכענע אבזיכטען זיך צו „פאזשיוועז", פאר זיך און די פריינד ארויסצוציהען אזוי פיעל נוצען און פראָפיטען ווי נור מעגליך. פאר'ן פאלק, פאר די אינ־טערעסטען פון די מאסען געגען די מעכטיגע און שטארקע, געגען די רויבער און עקספלואָטא־טאָרס האָט די דעמאקראטישע פארטיי אויך גאָר ניט.

וועז ביי דעם גאנצען נעכסטען קאמפיין וואָלט זיך געהאנדעלט נור וועגען דעם, ווער עס זאָל בלייבען ביים שיסען: צו די רעפובליקא־נער אדער די דעמאקראטישע פאליטישענס? — דאן וואָלטען די ארבייטער־מאסען געקענט בלייי־בען אן א זייט אלס גאנץ געלאסענע, גאנץ קאלטבלוטיגע און וועניג פעראינטערעסירטע צו־שויער. דאָך צום גליק איז די זאך ניט אזוי. די ארבייטער־מאסען האבען א גרויסען אינטע־רעס אין די נעקסטע וואהלען. זיי האבען פיעל צו געווינען פאר זייער פארטיי און קענען פיעל

אויפטהאן פאר זיך אליין אין דער צייט פון נעכסטען קאמפיין און דורך דעם קאמפיין.

זייער אייגענע פארטיי, די סאציאליסטישע פארטיי, געהט ארײן אין דיעזען קאמפיין אין א גאנץ געהויבענער שטימונג, מיט זעהר גוטע אויסזיכטען. די גרויסע פאסירונגען אין לעבן פון אמעריקאנער פראלעטאריאט וועהרענד די לעצטע אייניגע חדשים; די ריעזיגע ארבייטער־קעמפפע; די אלגעמיינע געהרונג און אויפרעגונג, וועלכע פיהלט זיך צווישען די ברייטע מאסען פון אמעריקאנער ארבייטער האבען אבגעפרישט זעהר שטארק דעם פאליטישען אינטערעס ביים פראלעטאריאט און האבען דערמיט אליין שוין שטארק פערבעסערט די אויסזיכטען פון דער סאציאליסטישער פארטיי. וואהרום די פאליטישע ערוואכונג און אויפקלעהרונג פון די ארבייטער־מאסען און די פערשטארקונג פון זייער קלאסען־בעווואוסטזיין, דאס זיינען די בעסטע און וויכטיגסטע פאראויסזעצונגען פאר סאציאליסטישע ערפאלגען.

די אויסזיכטען פון דער סאציאליסטישער פארטיי זיינען געווארען בעדייטענד ליכטיגער דורך דעם גרויסען מילוואקער זיעג און דורך די טיכטיגע האלטונג אין שטאדט־פערוואלטונג פון אונזערע דארטיגע גענאסען. די ניו יארקער „טריביון" גיט שוין היינט צו, אז די סאציאליסטען האבען גוטע אויסזיכטען אריינצוקומען אין נעכסטען קאנגרעס. זי רעדט וועגער די מעגליכקייט פאר די סאציאליסטען צו האבען אייגענע אדער צווויי פערטרעטער אין קאנגרעס אין דער פארזאן פון די זעלבע טיכטיגע מילוואקער גענאסען. די כינעזישע מויער גענגען סאציאליזמום האלט אין דורכגעבראכען וווערען.

און באמת, אויב טיכטיגקייט און ענערגיע, פערשטענדנים און פעהיגקייט אנצופיהרען א קאמפיין פון אירן זייט, צוזאמען מיט דער טרייהייט און צוגעבונדענקייט צו דער סאציאליסישער פארטיי פון די פראלעטארישע מאסער וואלטען געקענט זיכערען אן ערפאלג, דאן וואלט קיין שום ספק ניט געווען אז דער 4טער און 5טער קאנגרעשיאנאל דיסטריקטס פון וויסקאנסין, ד. ה. די ביידע מילוואקער דיסטריקטען וואלטען זיין סאציאליסטיש פערטרעטען שוין אין נעכסטען קאנגרעס.

די לאגע איז אבער אין מילוואקי די, דאס זאגאר די אלע אויסגערעכענטע בעדינגונגען זיי־נער נאך וועניג. ווי גענ. וויקטאר בערגער האט ערקלעהרט דעם שרייבער פון דיעזע שורות, קומט זיי דארטען אוים צו זיעגען אונטער אויסערגעווענליכע שטערונגען. אין איין דיסטריקט האט מען זיי אריינגערוקט א ביין: א גרויסען נאציאנאלען „הקדש" פאר וועטעראנען. 3000—4000 וועטעראנען געפינען זיך אין יענעם האוס, און דאס זיינען 3000—4000 רעפובליקאנער שטימען. מען קען, זעלבסטפערשטענדליך, ניט נור ניט טראכטען פון זיי צו מאכען סאציאליסטישע וועהלער, נאר זאגאר אויך ספעליטען זייערע שטימע צווישען די ביידע קאפיטאליסטישע פארטייען איז ניט צו ערווארטען.

צום צווייטען פון די מילוואקער דיסטריקטען האט מען צוגעגעבען א גרויסע פארמערגענגענד, וואו עס וואהנען אייניגע טויזענד זעהר רייכע פארמערס, אייגענטהימער פון בארדינג־הייזער און זומער־פלעצער. און זיי זיינען אויך א שטארקע רעפובליקאנער פעסטונג.

אויב די מילוואקער גענאסען וועלען זיעגען ביי די נעכסטע קאנגרעס־וואהלען, און אויך דעם אבען זיי זעהר גוטע אויסזיכטען, וויל זיי זיינען אווי פאפולער און בעליבט איצט ביי די גרויסע מאסען, אז מיט א שטארקען שוואונג וועלען זיי וואהרשיינליך אריבערגעטראגען וועהרען איבער אלע מכשולים. — דאן וועט עס הייסען אן אויסערגעווענליכער זיעג פון סאציאליזמום, א זיעג טראץ אלעם דעם.

ביי אונז אין ניו יארק און טאקע ביי אונז אין אידישען קווארטאל, האבען מיר אזוינע קינסטליכע שטערונגען ניט. דער 9טער קאנגרעשיאנאל דיסטריקט קען געווינען וועהרען, אויב מיר אליין וואלטען נור בעזעסען דאס, וואס עס בעזיצען אונזערע גענאסען אין מילוואקי: א שטארקע ארגאניזאציאן כאטש פאר קאמפיין־צוועקען, טיכטיגע, ענערגישע פעהיגע קאמפיין־פיהרונג, און טאקע אביסל מעהר פאליטישע ערציהונג און איבערגעבענהייט צו דער פראלעטאריער־זאך צווישען די אידישע סאציאליסטישע מאסען.

סאציאליסטישע מאסען זיינען דא ביי אונז אין דיסטריקט מעהר ווי גענוג צו ערווהלען א קאנגרעסמאן.

דער אידישער קווארטאל איז בראשו וברובו

אן ארבייטער קוואַרטאל. דער בעדייטענדער טהייל פון קליין־בורזשואזיע עלעמענטען: קרעמער, פּאַרלאַער אָנגעשטעלטע זיינען צום גרעסטען טהייל אליין פּראָלעטאַריער און צום איבעריגען טהייל איז זייער גאָנצער עקזיסטענץ אָבהענגיג פון די פּראָלעטאַריער־מאַסען. דער קליינער עלעמענט פון בורזשואזיע איז ניט בכח אַראָבצואוועגען די וואָגשאַל פון די וואַהלען.

אז די אידישע ארבייטער־מאַסען זיינען סאָציאַליסטיש געזאָנען וויים א קינד אין וויעג. דער פערטעל יאָהר־הונדערט פון סאָציאַליסטישער פּראָפּאַגאַנדא און אגיטאַציאָן האָבען יעדענפאַלס אזוי פיעל אויפגעטהאָן, דאָס זיי האָבען פערניכטעט אין אונזערע מאַסען דעם גלויבען אין די איצטיגע אָרדנונג און אין די בורזשואזע פּארטייען. די אידישע ארבייטער־מאַסען וויסען, אז אין סאָציאַליזמום איז די רעטונג פון דער מענשהייט און אז די סאָציאַליסטישע פּארטי איז זייער אייגענע פּארטי.

סאָציאַליסטישע סיטיזענס זיינען דאָ אין אידישען קוואַרטאל לכל הדעות פיעל מעהר ווי געגוג צו וועהלען א סאָציאַליסטישען קאָנגרעס־מאַן, וועלן דריי און אפשר נאָך פיער קאַנדידאַטען זיינען אין פּעלד.

און דער סאָציאַליסטישער קאַנדידאַט, געמאיר לאָנדאָן, איז, ווי מיר האָבען שוין אָפּגעגעוויזען, לכל הדעות איינער פון די פּאָפּולערסטע און בעליעבטעסטע פערזאָנען בייַ די אידישע ארבייטער־מאַסען. זיין טיכטיגע איבערגעבענע, זעלבסט־אָפּפּערנדע טהעטיגקייט בייַ דעם גרויסען קלאָקמאַכער סטרייק, וואָס גענהט איצט פּאָר, האָט דיעזע פּאָפּולאַריטעט זיינע נאָך בעדייטענד פערשטאַרקט.

סאָציאַליסטישע קרעפטען פּאָר א טיכטיגען שטאַרקען קאמפּיין, סיי א שריפטליכען און סיי א מינדליכען, האָבען מיר לכל הדעות מעהר ווי גענוג. ארגאַנען, אינסטיטוציאָנען האָבען מיר בעדייטענדע.

וואָס זשע פעהלט אונז? דיעזע אלע קרעפטען צו ארגאַניזירען! מוטהיג און ענערגיש פּאָר די ארבייט זיך צו נעהמען. מיט א שטאַרקער האַנד אויפצוהויבען דעם קאמפּף. צו זאַמלען די כחות, צו וועקען די שוואַכע, אויפצומונטערען די אָבהענדיגע, אָנצופייערען די טהויער! מיר מוזען פּראָפּאַגאַנדירען, אויפקלעהרען, לערנען און ענטוויקלען אונזערע מאַסען, אַגיטירענדיג און קעמפּענדיג.

פּאָר אזא זאַרט אגיטאַציאָן איז קיינמאָל די צייט ניט צו פּריה. און יעדער טאָג וואָס גענהט פערלאָרען איז ניט נור א שאָדען; עס איז פון אונזער זייט אייגפּאָך א פערברעכען צו פערליערען די צייט און צו וואַרטען אויף די לעצטע פּאָר אָפּיציעלע קאמפּיין־וואָכען.

די קאָפּיטאַליסטישע פּארטייען עפענען שוין דעם 1טען אויגוסט זייערע העדקוואַדערס, זיי האָבען שוין פערפלייצט די לאַנד מיט מיליאָנען שריפטען, און מיר זיצען נאָך אלץ און וואַרטען. צו איז דאָס ניט א שאַנדע? צו איז דאָס ניט א חטא געגען אונזער אידאַל, געגען אונזער פּארטי?

צו דער ארבייט געאָסען! צו דער קאמפּיין־ארבייט!

דער ניינטער קאָנגרעסיאָנאַל דיסטריקט, דאָס איז די פעסטונג, וועלכע מיר, די אידישע סאָציאַליסטען, דארפען עראָבערען. אָבער מיר דארפען צו דער זעלבער צייט ניט פערגעסען, אז ערָאבערען דארפען מיר דיעזע פעסטונג פּאָר די סאָציאַליסטישע פּארטי. דאָס הייסט, מיר טאָרען ניט פיהרען נור א פּערזענליכען קאמפּיין, ווי ווייכטיג עס איז ניט די וואַהל פון אונזער קאָנגרעסיאָנאַל קאַנדידאַט. מיר טאָרען ניט און ווילען ניט ערָאבערען די פעסטונג דורך האַלב־סאָציאַליסטען, דורך אזוינע קונצען, ווי סאָציאַליסטען דעם סאָציאַליסטישען טיקעט.

מיר ווילען און מוזען מיט אונזערע סאָציאַליסטישע קרעפטען פּאָר די סאָציאַליסטישע פּארטי דיעזען דיסטריקט ערָאבערען. אונזער פּארטי שטעהט שוין אין פעלד אין שטאַט ניו יאָרק און אַנדערע שטאַטען מיט טיכטיגע קאַנדידאַטען, מיט זעהר קלָארע סאָציאַליסטישע פּלאַטפּאָרמען.

אויף דער פּארטי קאָנווענשאָן און שענעקטעדי איז אויסגעארבייט געוואָרען א פּלאַטפּאָרם, וועלכע לאָזט ניט איבער קיין צווייפעל, אז די סאָציאַליסטישע פּארטי איז א פּארטי פון רעוואָלוציאָנערען פּראָלעטאַריישען קלאַסען־קאמפּף. אלס איהר אידאַל וועלט ארויסגעשטעלט די סאָציאַליסטישע אָרדנונג אויף דעם יסוד פון קאָלעקטיווער אייגענטהום. איהרע נאָהענטסטע פּאָדערונגען זיינען פּאָרמולירט גערוואָרען אין 22 פונקטען פון בעדייטענדע סאָציאַלע, עקאָנאָמישע, פּאָליטישע און אלגעמיינע פּאָדערונגען, איהר טאקטיק איז די טאקטיק פון

א שטרענג פראָלעטאַרישע קלאַסען־פּאַרטיי.

די סאָציאָליסטישע פּאַרטיי האָט אין ניו־יאָרק שטאַט אויך אַרויסגעשטעלט א שטאַאַטס־טיקעט, דאָס רוב פון עלטערע, בעוואוסטע סאָציאָליסטען. בראש פון דיעזען טיקעט שטעהט אָפּיזו אייניער פון אונזערע נייע מיטגליעדער, אָבער דיעזער „יונגער" סאָציאָליסט, דיעזער נייער פּאַרטיי־מיטגליעד, האָט דורך זיין פּיעל יעהרליכע גלענצענדע אויפקלעהרענדע און רייניגענדע פּאָליטיש־ליטעראַרישע טהעטיגקייט זיך עדוואַרבען בעריהמטהייט און אַנערקענונג איבער די גאַנצע יונייטעד סטייטס.

געג. טשארלס עדוואַרד ראַסעל, מיט וועלבען די לעזער וועלען זיך בעקענען נעהענטער פון אן אַרטיקעל אין דיעזען נומער „צוקונפט", איז אייניער פון די גלענצענדסטע, בעדייטענדסטע און בעקאַנטעסטע זשורנאַליסטען אין אַמעריקא, און אייניער פון די ריינסטע, אידעאַלסטע פּערזאָנען. צושטעהנדיג פּאַר צוויי־יאָהרען צו דער סאָציאָליסטישער פּאַרטיי, האָט ער גלעלערנט אַליין פּיעל טיעפער און וויי־טער דעם סאָציאָליזמוס, ווי ער האָט איהם פּאַר־מולירט אין זיין בוך. די גרויסע פעהיגקייטען זיינע אָלס זשורנאַליסט גיבען אונז די האָפענונג צו האָבען אין דיעזען קאַמפּיין גלענצענדע לי־טעראַרישע לייסטונגען אין א ריין פּראָלעטאַ־רישען, רעוואָלוציאָנער־סאָציאָליסטישען גייסט.

די בעדינגונגען פּאַר אן אלנעמיינעם גרוי־סען סאָציאָליסטישען קאַמפּיין זיינען, אלזא, זעהר גוטע. אין מילוואָקי, אין ניו־יאָרק און איבעראַל איז צייט פּאַר די סאָציאָליסטען זיך צו נעהמען צו דער אַרבייט. לויט אונזערע טראַדיציאָנען, לויט אונזער טעמפּעראַמענט, דאַרפען מיר, אידישע סאָציאָליסטען, זיין די ערשטע אין קאַמפּף, און דאַן וועלען מיר אויך, האָפענטליך, זיין די ערשטע אין זיעג!

אז די אידישע מאַסען זיינען פעהיג צו קעמפּפען פּראָלעטאַרישע קעמפּפע ניט נור מיט בעגייסטערונג און מוטה, זאָנדערן אויך מיט מערקווירדיגער דיסציפּלין און פעהיגער אָרגא־ניזאציאָן — דאָס בעווייזט אויפ'ן גלענצענד־סטען אופן דער גרויסער גענעראַל סטרייק פון די קלאָק־מייקער אין ניו־יאָרק.

וועז מיר שרייבען דיעזע שורות, זיינען שוין צוויי וואָכען פון דיעזען גרויסען קאַמפּף אריבער. די ערשטע זיעגען זיינען שוין גע־וואונען. די אלע כיטראָסטען פון די האַלב־צודעטע באָסעס זיינען שוין אויסגעפּרובירט און צוריקגעוויזען געוואָרען.

וועז דער קאַמפּף האָט זיך אָנגעפאַנגען לויט דעם כמעט אייניטימיגען בעשלוס פון די 18,000 מיטגליעדער פון יוניאָן, זיינען צוויי־דריטעל פון די קלאָקמייקער געשטאַנען אוי־סערהאַלב פון דער אָרגאַניזאציאָן. די באָסעס האָבען אויך דעם שטארק געבויט. אוז עס איז געווען א געוואַלטיגער מאַראַליישער זיעג ניט נור פאר די קלאָק־מייקער, זאָנדערן פאר די אידישע אַרבייטער־מאַסען בכלל, צו זעהן מיט וואָס פאר א מוטה און ענטשלאָסענהייט, מיט וואָס פאר אן אָרדנונג און דיסציפּלין אלע אָהן אויסנאַהמע, אָרגאַניזירטע און ניט אָרגאַניזיר־טע, האָבען אין איין שעה צווועקגעלייגט די ארבייט.

שבעים רבוי, 70,000 אידישע אַרבייטער אין סטרייק — 70,000 אידישע אַרבייטער אין קאַמפּף פאר פונדאַמענטאַלע פערבעסערונגען פון זייער לאָגע. אוז קאַמפּף האָט בלי ספק א רעוואָלוציאָנירענדע בעדייטונג פאר די גאַנ־צע צוקונפט פון דער אידישער אימיגראַנטישער בעפעלקערונג!

און נאָך גרעסער איז די בעדייטונג פון דיעזען קאַמפּף דורך די מוסטערהאַפטע אָרט און וויייז וויי ער ווערט געפיהרט, דורך די אייזערנע זעלבסט־דיסציפּלין און זעלבסט־קאָנ־טראָלע פון די מאַסען.

ניטא קיין ראַיאָטס און ניטא קיין סקעבס. דיעזע גרויסע מכות פון יעדען גרויסען אַרבייי־טער־קאַמפּף זיינען פערשוואונדען פון דעם פעלד פון איצטיגען גרויסען סטרייק. צו קען דען זיין א גרעסערער עהרען־דיפלאָם פאר די אידישע מאַסען?!

די רעאַקציאָנערע אידיש־קאַפּיטאַליסטישע צייטונגען, וועלכע האָבען ניט דעם מוטה אין דיעזען מאָמענט אָפען אַרויסצוגעהן געגען די סטרייקער און זיך צו שטעלען אָפען אויף די זייט פון די עקספּלואָאטאַטאָרס, די באָסעס, פון וועמען זיי זיינען פלייש פון פלייש און בלוט פון בלוט. זיי האָבען ביים אויסברוך פון דיע־זען מערקווירדיגען קאַמפּף געפּרובירט טרייס־טען זיך און איינרייידען די לעזער, אז „א סטרייק איז ניט קיין קלאַסען־קאַמפּף" און אז קיין רע־

וואלוציאנירענדע בעדייטונג קען דיעזער סטרייק ניט האבען.

זיי האבען ניט פערשטאנען, דיעזע נארא־נים, אז דיעזער גרויסער אויסברוך פון קלאסען־קאמפף, וועלכער מוז צוליעב זיין גלענצענדע פיהרונג אינפלאנצען ענדליך ביי די אידישע מאסען דעם פעסטען גלויבען און אנהאלטענדען צובונד צו דער יוניאן — קען וועדען און מוז וועדען א וועגדונגס־פונקט אין דער געשיכטע פון דער אידישער ארבייטער־בעוועגונג.

דורך לאנג־יעהריגע צרות און פיין, בעליי־דיגונגען און בעשימפפונגען, דורך פיעלע ניט־דערעסענע טעג און ניט דערשלאפענע נעכט ביי דער, אזוי מיזעראבעל, אזוי גרויזאם־בעצאהל־טער ארבייט, האבען די אידישע שניידער גע־לערנט צו פיהלען וואס עס הייסט זיין אהן א יוניאן, זיין ניט ארגאניזירט, פערנאלעסיגען די יוניאן.

אין קאמפף און זיג וועלען די זעלבע ער־בייטער לערנען צו זיין צוגעבונדען און איבער־געבען טריי און פעסט צו זייערע ארגאניזא־ציאנען.

אט פאר וואס דער איצטיגער ריעזען־קאמפף פון די קלאוק־מייקערס האט א טיפען היסטארישע און רעוואלוציאנירענדע בעדייטונג פאר די אידישע מאסען און א בלייבענדע וויר־קונג פאר די אידישע בעפעלקערונג.

דיעזער קאמפף מוז געוואונען ווערען, און גלענצענד געוואונען ווערען — דאס איז קלאר. און דיעזען זיג צו העלפען דאס איז די היי־ליגסטע און גרויסע פפליכט פון די אידישע סאציאליסטען. זיי קענען פיעל טהאן צו העל־פען מאטעריעל און גייסטיג זייערע קעמפפענדע ברידער און זיי טארען דיעזע פפליכט ניט פער־נאכלעסיגען.

דעם 28טען אויגוסט וועלען אין קאפענ־האגען זיך פערזאמלען די פערטרעטער פון דער גרויסער פראלעטאריישער אינטערנאציאנאלע. די פארשטעהער פון אלע סאציאליסטישע פאר־טייען און סאציאליסטישע ארגאניזאציאנען אין דער וועלט, צום אינטערנאציאנאלען קאנגרעס.

אין לעבען פון די סאציאליסטען פון דער גאנצער וועלט זיינען די טעג פון די אינטער־נאציאנאלע קאנגרעסען — די טעג פון גייסטי־גער בעלעהרונג און פון עונג־רוח. מען אינטע־רעסירט זיך מיט די ברענענדע סאציאליסטישע פראגען, מען לערנט, מען דעבאטירט, מען פערפאלגט מיט גרויס אינטערעס די דיסקוסי־נען א. ז. ו.

די טאגעס־ארדנונג פון קאפענהאגענער קאנגרעס איז א ריינע און א לעבעדיגע: אר־בייטסלאזיגקייט, קאפפראטיוות, קריעג און פריעדען, אינטערנאציאנאלע גע־זעצגעבונג, אכט שטונדיגער ארבייטס־טאג, — דאס זיינען די וויכטיגסטע פונקטען, וואס וועלען דאס פער־האנדלט ווערען.

צו דער זעלבער צייט וועלען אויך די נע־בען־שטראמען פון דער סאציאליסטישער בעוועי־גונג: די סאציאליסטישע פרויען־בעוועגונג און יוגענד־ארגאניזאציאנען אבהאלטען זייערע אינ־טערנאציאנאלע קאנגרעסען.

כדי צו פערשטעהן די אלע פראגען און דע־באטען, וואס וועט אין קאפענהאגען פארקומען, וועט די „צוקונפט" דעם נעכסטען (סעפטעמבער) נומער — וועלכער וועט ערשיינען צום אנפאנג פון קאנגרעס — מאכען פאר א ספעציעלען קאנ־גרעס־נומער.

די בעדייטונג און דער צושטאנד פון דער סאציאליסטישער אינטערנאציאנאלע בכלל און די אלע וויכטיגע פראגען און פראבלעמען וועלען פאר אין קאפענהאגען בפרט, וועלען בע־האנדלט ווערען פון קאמפעטענטע, אונז אלע־מען גוט־בעקאנטע שרייבער אין בעזונדערע ארטיקלען.

וועגען דעם קאנגרעס גופא וועט פאר די „צוקונפט" געבען א פאלשטענדיגען איבערבליק און א קריטישע אבשאצונג און בעלייכטונג אונ־זער מיטגלידער פון רעדאקציאנס־באארד און שטענדיגער מיטארבייטער, געג. ל. ב. בודין, וועלכער וועט זיך שוין געפינען אויפ'ן וועג קיין קאפענהאגען וועו דיעזע שורות וועלען קומען געדרוקט.

מיר האפען, אז אונזערע לעזער וועלען זיין בעריט פון זייער זייט מקבל פנים צו זיין דעם נעקסטען נומער פון „צוקונפט" מיט דער אויפ־מערקזאמקייט און אינטערעס, וועלכע עס פער־דיענט א ספעציעלער נומער לכבוד און וועגען דעם גרויסען קאנגרעס פון דער סאציאליסטישער אינטערנאציאנאלע.

קריטיק

ק. פ.

1.

העברערט ספענסער, „די ערציהונג, גייסטיג, מאָראַליש און פיזיש", איבערזעצט דורך דר. י. א. מעריסאָן. פערלאַג מ. נ. מייזעל, ניו יאָרק, 278 זייטען.

גוטער, ערנסטער בעלעהרענדער בוך איבער איינע פון די וויכטיגסטע לעבענס־פראגען איז דאָס ווערק ספענסער׳ס „די ערציהונג". עס איז ניט קיין טרוקענער לעהר־בוך איבער פעדאַגאָגיק צום געברויך פאר לעהרער. עס איז א בעלעהרענדעס און אויפקלעהרענדעם ווערק איבער די הויפט־פרינציפען און הויפט־פראגען, וואָס זיינען פערבונדען מיט דער גייסטיגער, פי־זישער און מאָראַלישער ערציהונג פון קינדער און אויך פון זעלבסט־ערציהונג, גוט און פאסענד אלס לעזעבוך און שטודיום־בוך פאר יעדען דענקענדען מענשען.

די ערציהונגס־פראגע, ווי ספענסער פער־שטעהט איהר, לויטעט: „ווי זאל מען לעבען? דאָס איז פאר אונז די עצם פראגע. ניט ווי אזוי לעבען בלויז אין מאטעריעלען זינן אליין, נור אין דעם בריטעסטען זינן. דער אלגעמיינער פראָב־לעם, וואָס פאסט אום יעדען ספעציעלען פראָב־לעם איז — ריכטיג בעשטימען דעם אויפפיהר, אין אלע ריכטונגען און אונטער אלע אומשטענ־דען... ווי צו לעבען פ א ל ש ט ע נ ד י ג."

האָבענדיג דיזעזען קלאָרען ציעל פאר די אויגען, שאצט ספענסער קודם כל אָב דעם ווערטה פון פערשיעדענע סאָרטען טהעטיגקייט וועלכע שטעלען צונויף דעם מענשליכען לעבען און געהט איינע נאָך די אַנדערע דורך אין זייערע אויספיהרליכע אבטהיילונגען די גייסטיגע, די מאָראַלע און קערפערליכע ערציהונג.

ביי דעם תוהו ובוהו וואָס הערשט ביי אונז, אפילו ביי די אויפגעקלעהרטע, און די בעגריפען וועגען די ערציהונג פון די קינדער און ביי די שווערע פראָבלעמען וואָס די זאָרג פאר די ער־ציהונג פון קינדער רופט ארויס ביי די עלטע־רען־אימיגראַנטען, מוז די ערשיינונג פון ספענ־סערס אויפקלערענדען און וועגווייזענדען וועלק אין אידיש בעזונדערס היים בעגריסט ווערען.

אונזערע לעזער וויסען, וואָס פאר א הויכע מיינונג מיר האָבען פאר דר. מעריסאָן אלס איבערזעצער. די נייע איבערזעצונג, וועלכע איז פערבונדען מיט אונגעהייערע שפּראַכליכע שוויע־ריגקייטען קען אונזער הויכע מיינונג נור בע־שטעטיגען. עס איז ניט קיין גרויסע חכמה און ניט קיין גרויסער קונץ ארומצוגעהן, אויסצומיי־דען די שווערigקייטען, ווי עס טהוען עס אונזערע „פאָפּולאַריזאַטאָרען". די לעזער בעקומען פון אזוי „פאָפּולאַריזאַטאָרען" און „לייכט־שרייבער" געוועהנליך געפאלשעוועטע סחורה, א מין מאר־גארין אנשטאָט פוטער. ווער עס קויפט ספענ־סער׳ס בוך, דארף זיין זיכער אז דאָס איז ספענ־סער, דער עכטער, דער גאנצער, וועמען ער לייי־ענט. אין דר. מעריסאָן׳ס איבערזעצונגען האָט מען דיעזע געווייסהייט פאלשטענדיג. ער איבער־זעצט טריי דעם אָריגינאל און פאר דעם מוז מען איהם מוחל זיין אויך געוויסע האמעטנע, צום מאל אויך ניט גאנץ געלונגענע, אויסדריקע. דאָך נאָך אונזער מיינונג געברויכט דר. מעריסאָן אין דיעזער איבערזעצונג צו־פיעל העברעאיזשע וער־טער, אויך „פעראידישט" ער צו־פיעל אָנגענומע־נע זוערטער און אויסדריקע. צ. ב. „די ע ו ב ד א וואָס די ערציהונג האָט אויסצופיהרען" איז קוים פערשטענדליך פאר די מייסטע לעזער און איז אויך גאָר ניט נויטיג. און אזוינע אויסדריקע, ווי „די שטיקלעכדיגע חסור׳ס, וואָס א שוואכער געזונד איז גורם" — זיינען שטענדיגע חסור׳ס אין דיעזער, זאָגסט אויסגעצייכענטער איבער־זעצונג.

עס מוז אָבער געזאָגט ווערען אז אזוינע אונגעלונגענע זעצע קומען פאָר ניט אָפט. און אז אויך די נייעסטע איבערזעצונג דר. מערי־סאָן׳ס לייענט זיך בכלל זעהר פליסיג.

2.

MAXIM ANIN

Die Nationalitatsprobleme der Gegenwart. Eine Staatsrechtlich politische Studie. Riga, 1910.

גרויסע געלעהרזאמקייט און זעהר בע־מערקענסווערטהע טהעאָרעטישע פעהיגקייטען ווייזט דער פערפאסער ארוים אין דיזער שטודיע. אין א געדרענגטער פארם — די שטודיע ענט־האלט אין גאנצען 100 זייטען — בעקומט דער לעזער א קלארען בעגריף וועגען די וויכטיגע טהעאָרעטישע שטרייטפראגען איבער נאציאָן און נאציאָנאל־רעכטע און א בילד פון די פאָליטיש־רעכטליכע צושטענדע אין די פערשיעדענע לענדער.

אין קורצען, אייגיידענטען קאפיטעל גיט דער פערפאסער אן איבערבליק איבער די פער־שיעדענע טהעאָריען מכח דעם תוך פון נאציאָן, כאראקטעריזירט דעם נאציאָנאלען פרינציפ און בעשטימט די גרענעצען פון זיין ווירקונג. דאן ווייזט ער אז אייגענטליך איז פאלש צו רעדען וועגען א י י ן נאציאָנאלע פראגע. עס עקזיס־טירען אין דער ווירקליכקייט פערשיעדענע פאר־מען פון נאציאָנאלער פראגע, וועלכע פארדערן פערשיעדענע לייזונגען.

אין צווייטען קאפיטעל שילדערט דער פער־פאסער א בילד פון נאציאָנאלען פריעדען, גע־מאלט ניט פון דער פאנטאזיע נור פון דער ווירק־ליכקייט. דאס איז נעמליך דאס בילד פון די פאָליטיש־רעכטליכע צושטענדע אין דער קלייגער שוויץ, וואו דריי נאציאָנען לעבען ענג איינע נעבען די אנדערע אין אין קלייגעם שטאאט אין בעסטען אידעאלסטען פריעדען, וואו דריי שפראכען זיינען גלייכבערעכטיגט און קיינער וועלט פון קיינעם ניט בעהערשט און קיינע נא־ציאָנאלע קאנפליקטען קומען נאָר ניט ארויס. דער פערפאסער וויזט אז דיזע אידעאלע לייזונג פון דער נאציאָנאלער פראגע, איז געוואָרען מעג־ליך אין דער שוויץ א דאנק דער בעסט־דעמא־קראטישע שטאאטס־פארכע, וועלכע בעשטעהט אין דער אידעאלער פעראיינגונג פון דער בריי־טעסטער לאקאלע אויטאָנאָמיע, וועלכע הייבט זיך אן אין דער געמיינדע מיט פעדעראטיווער נאציאָנאל־רעגיערונג.

פונקט דעם הפך פון דער שוויץ געפינען מיר אין עסטרייך־אונגארן. דאס איז דער מיסטער־שטאאט פון נאציאָנאלע רייסעריין. דער פערפאסער אונטערזוכט אויך דא מיט רייכע סטאטיסטישע און היסטאָריש־פאָליטישע פאקטען די עקזיסטירענדע צושטענדע, אנאל־זירט די לאגע, גיט אן איבערבליק איבער די פערשיעדענע פארגעשלאָגענע לייזונגען און קומט צום שלום אז דער נאציאָנאלער פריעדען איז אויך אין דיזען קעסעלגרוב מעגליך. נאָך זיין מיינונג מוז אין עסטרייך אָנגעוועגדעט ווערען די געמישטע פארמע פון טעריטאריאלער און פערזאָנאלער אויטאָנאָמיע, זעלבסטפערשטענד־ליך אויף דעם פונדאמענט פון בריטער דעמאָ־קראטישער זעלבסט־פערוואלטונג.

א קורצער אויספלוג אין די צוויי אנדערע לענדער פון נאציאָנאלע שרייטיגקייטען, אין רוסלאנד און טירקיי פערפאלשטענדיגען דאס בילד און גיבען דעם לעזער א פאלשטענדיגע בע־קאנטשאפט מיט די פראקטישע צושטענדע און מיט די ליטעראריש־וויסענשאפטליכע דיסקוסיא־נען אויף דעם געביעט פון די נאציאָנאלע פראבלעמען.

צום שלום ווידמעט דער פערפאסער א בע־זאנדערען אויספהרליכען קאפיטעל דער אידען־פראגע, פאר וועלכע ער וויל שאפען א בעזונדערע לייזונג, נעמליך: די טעריטאריאליסטישע. עס מוז געזאגט ווערען, אז דיזער קאפיטעל איז דער שוואכסטער אין בוך. די גאנצע גוט־בעקאנטע איינזייטיגקייט פון די ס. ס.׳אווסקע טהעאָרעטיקער טרעט דא ארויס. דער פערפא־סער שטעקט צו פיעל אין דער פארטיי־פראגראם, אזוי אז ער פערליערט אין דיזען קאפיטעל זאגאר זיין גייסטיגע זעלבסטשטענדיגקייט און די אָרי־גינאליטעט, מיט וועלכע עס צייכענט זיך אזוי פאָרטהיילהאפט אוים זיין שטודיע.

בכלל אבער קען די ארבייט פון מאקסים אנין אנערקענט ווערען אלס זעהר א בעדייטענדע בעריכערונג פון דער ליטעראטור איבער די נאציאָנאלע פראגע. און מיט פערגניגען הויבען מיר אן צו דרוקען אין דיזער נומער „צוקונפט". אן ארבייט פון דעם זעלבען פערפאסער, גע־שריעבען ספעציעל פאר אונזער זשורנאל.

ש. עפשטיין

1.—ב. לאפין. אומעטיגע וועגען (ליעדער־זאמלונג). פערלאג „די וועלט", ווילנא.

אויפ׳ן גרויסען שטח פון לעבען ציהען זיך לאנג און בריים פערשיעדענע וועגען. עס זיי־

נען פּאַראַן צווישען זיי פּרעהליכע, בעשאַטענע מיט בלומען, און אומעטיגע, בעדעקטע מיט דערנער. וועז דער דיכטער קומט אַראָב אויף גאַט'ס וועלטל, טהוט איהם אָן דער מלאך־השירה א קרוין אויפ'ן קאָפּ און זאָגט: „גרעה קלייב זיך אויס א וועג!"

אויב דעם דיכטער'ס היימאָט איז געווען דאָרט, וואו

„צווישען קוסטעם און גרויבער ז' געשטאַנען מיין שטובל,
וווּ נאָר נאַבט פלעגט עס זיין אין א שרעק אויסגעהולט...

און

„כ'איז אנ'אומעטיג־בלייבע געווועזען מיין מוטער,
כ'האָב דעם אומעט אין זיך אויפגעזאַפּט פון איהר ברוסט...

דאן פאלען איהם אויס אין לעבען אומעטיגע וועגען, אויף וועלכע ער וואַנדערט יאָהר־אויס, יאָהר־אויס מיט זיין טיפען טרויער אין האַרצען און מיט זיין טרויעריגער ליעבע אין דער נשמה.

איז ער א אידישער דיכטער, בעהעפט זיך נאָך צו זיין טרויער עפּעם אויסלכעם, וואָם מאַכט איהם אַנדערש פון זיינע טרויער־חברים פון אַנדערע פעלקער. אזוי וווי די פערוואָגעלטע שכינה פלאַטערט איבער איהם מיט איהרע שווארצע פליגלען און אונטער די אבל'דיגע טענער פון איהר גלות־ליעד לאָזט ער ארוים שטילע טרעלען, פול מיט אַנגסט און וועה, פיין און לייד...

וואָם זשע נאָגט דאָם יונגע האַרץ, וואָם זשע גיט איהם ניט קיין רוה טאָג אזוי נאַכט? די שטעטיגע דערנער פון די אומעטיגע וועגען צובלוטיגען זיין געמיט, ציגדען אין איהם אָן א גיהנם. וואו ער קעהרט זיך און וועגדט זיך, זעהט ער:

„...וווּ פון דאָרטיגע קוסטעם
ציהען זיך, ציהען זיך
שאַטענם א סך..."

און עם רופען איהם די שאַטענם, לאָקען איהם מיט זייער שטילען אומעט. ער הערט:

...„וווּ ס'בעוועגען זיך סטרונעם,
עם שוועבען אום טענער אין לופט,
עמיין צוהענגט זיי, די האַרציגע טענער,
יעדען טאָן —
אויף א קוסט, אויף א קוסט..."

ער זוכט א פרייגד, וועו עס זאָל מיט איהם מיטגעהן, איהם לייכטער מאַכער זיין שיקזאָל, נאָר קיינער קומט ניט, קיינער ענטפערט ניט אָב, און ער שרייט אויס:

„נו, געה איך אַליין!"...
און אזוי גענט ער אַליין...

אייגענע וועגען האָט לאַפּין אויסגעטראַטען אין אונזער פּאָעזיע, זיין אייגענעם שטעמפּעל ארויפגעלעגט אויף איהר, און אין דעם בעשטעהט די אייגענטאַרטיגקייט פון זיין טאַלענט.

אין זיין טיעפען ספּעציפּיש־אידישען אומעט האָט איהר ניט קיין שרייענדע וועהען, קיין האַרצריסענדע זיפצען. אַלץ איז ביי איהם איינפאַך, אויפריכטיג, ניט געקינסטעלט און ניט געמאַכט. יעדער טאָן איז א שטיק פון זיין אייגענעם „איך", ניט א נאָכגעדענקטער, נאָר א דורכגעפיהלטער, אן ארויסגעדרונגענער פון די טיעפסטע און היילגסטע זעלישע ווינקלען...

מען זעהט, אז דער פּראָצעס פון שאפען איז ביי איהם אן אינטואיטיווער, אינערליכער, ניט קיין פּאַראוים בעשטימטער לויט א געוויסען פּלאַן און געוויסער אידעע, נאָר א מתקינסטלערישער. און די געדאַנקען, וועלכע איהר בעגעגענט ביי איהם, זיינען גיכער ניט קיין געדאַנקען, נאָר בילדער, וואָם צייכנען זיך אויס מיט זייער ריטמישער קורצקייט אין שאַרפקייט. א פיהר מיט פענזעל און א לעבעגעם בילד...

דיעזע רייכקייט פון בילדער שפּיגעלט זיך איבערהויפט אָב אין די לידער „א בלויער ציטער", „פינסטערע נעכט" און „לאָמיר, ליעבסטע, וווי צוויי קלייגע קינדערלעך זיין". אין זיי פיהלט זיך די גאַנצע אריגינאַליטעט פון דיכטער'ס שאפען, זיין גאַנצע אייגענטהימליכקייט, וועלכע ברויזט ארוים פון יעדען פערז און מאַכט אונזער גענער עמפּפינדלליכער צו די אינעוועניגסטע בעוועגונגען פון זיינע איבערלעבונגען.

און די בעוועגונגען זיינען אזלכע צארטע, אקוראַט וווי אין א שטילען פארנאכט, וועו די בענקשאפט לאָזט זיך אראָב פון הימעל, וואלט אימיצער מיט ציטעריגע פינגער ארויסגעצויגען פון הארפע־סטרונעם האַרציגע אקאָרדען, וועלכע צוגיסען זיך ארום מיט א נאַאיווער צניעות פין רייגער אונשולד...

די רייכקייט פון פארבען און ליניען פעהלט

אוים לאפּינ'ען אין זיינע פאלקס־מאטיוון, ווי אין דער באבע'ס ערצעהלונג פון זיין „אין א היי־ראיד" און „אויף דער מאמע'ס קבר". אבער אויך אין זיי זיינען ערטערווייז די בילדער בולט און רייצענד.

צו דער אייגענארטיגקייט פון לאפּין'ס פּאעטישער שטימונג מוז מען צוגעבען די אייגענארטיגע פּארם, אין וועלכער די שטימונג ניסט זיך אוים. דער טעמפּ פון די ריימען און פון דעם גאנצען געבוי פון די זאצען איז א גלייכארטיג־פּליעסענדער. צייטענווייז שטייגט ער אויף, מאכט א זיגזאג, נאר באלד געהט ער אריין אין זיין געוועהנליכען שטראם, וועלכער איז אפט אפילו שוין צו מאנאטאן צוליעב דער ניט פולער בויגזאמקייט פון דער שפּראך, און ער בעוועגט זיך אין די פערשיעדענע זעלישע וואריאצעם מיט אן אויסגעהאלטענעם רוהיגען גאנג.

א שאד, וואם אין די ערשטע זאמלונג איז ניט אריין דאם ליעד „די פערגעסענע יוגענד",*) אין וועלכען דער דיכטער ערשיינט אין א גאנץ נייעם ענטוויקלונגס־ליכט לויט דער טיעפקייט פון זיינע איבערלעבונגען און בויגזאמקייט פין דער פּארם.

אין אונזער פאלקס־דיכטונג וועלען לאפּין'ס „אומעטיגע וועגען" געווים זיין איינער פון די שהנסטע געסט, וועלכען מען דארף בעגענענען מיט א בריטען ברוך הבא.

2.—מאיר בלינקען. דאקטאר מאכאווער. (ערצעהלונג).

מאיר בלינקין איז ביי אונז ניט קיין אורח. ער שרייבט שוין עטליכע יאהר און איז גאנץ גוט בעקאנט די לעזער פון „צוקונפט". זיינע ערשטע טריט אין דער ליטעראטור האבען גלייך צוגעצויגען די אויפמערקזאמקייט פון דעם ערנסטען עולם. מען האט דאָ פאר זיך דערזעהן א טאלענט, וועלכער זאגט זעהר פיעל צו מיט דעם פסיכאלאגישען אריינטראכטען זיך אין דעם, וואם ער שאפט. איבערהויפט איז ער געווען ניי מיט זיינע ערצעהלונגען פון סעקסועלען און פאמיליען־לעבען, וועלכעם האט נאך אין אונזער ליטעראטור ניט קיין קינסטלער, האט זיך איהם אבער פערגלוסט אויף פּראוווען זיינע כחות אויף דעם געביעט פון גאט־זוכענדיש, און אין „דאקטאר מאכאווער" וויל ער אונז שילדערן א מענשען, וועלכער פערליערט זיין גאט און נאך א לאנגער זוכענדיש קעהרט ער זיך פּאַרט אום צו זיין אלטען גאט. דאם אייביג־אלטע און אייביג־נייע טעמע איז זעהר אן אינטערעסאנטע און עס האט פון איהם געקענט ארויסקומען א גרויסעם ווערק, אבער ביי בלינקינ'ען איז דאם ארויסגעקומען צו נעבעלהאפט און פובליציסטיש. דער דאקטאר מאכאווער איז ניט קיין מענש, נאר א שאטען, וועגען וועלכען דער אויטאר דערצעהלט אונז מיט א געקינסטעלטער שפּראך, און אפילו די איינציגע ערטער, וואו עם פיהלט זיך בלינקין פון „סוד", ווערען אין גאנצען פערלאָרען צווישען דער געפליגעלטער מליצה.

די גאנצע טראגעדיע פון העלד מאכט ניט קיין אינדרוק און צווינגט אפילו ניט צו פערטראכטען זיך אויף דער פּראבלעם, וואם דער פערפאסער ווילּ דורכפיהרען. עס בלייבט מעהר ניט א געפיהל, אז דער פערזוך אויף דעם געביעט פון גאט־זוכענדיש איז־ניט פאר בלינקינ'ען, דעם מאהלער גאר פון אנאנדער לעבען און אנדערע מענשען.

---

*) „דאם נייע לעבען", אפּריל, 1910.

די צוקונפט

Vol. XV. SEPTEMBER, 1910. No. 9.

ל. ב. בודין.

די נייע אינטערנאַציאָנאלע און איהרע אייפנאַבען

רב אן אינטערנאציאָנאלען סאָציאַליסטישען קאָנגרעס קומען נאָטירלעך איז מוח פערשיעדענע און ווידערשפרעכענדע גראָנקען. די מעהרסטע פון דיזע געדאנקען גרופירען זיך אַרום צוויי פונקטען: ערשטענס דרענגט זיך פון זעלבסט א פערגלייך צווישען דער אַלטער און נייער אינטערנאציאָנאלע, און צווייטענס שטעהט אימער פאר די אויגען די פראגע: „וואָס איז די אויפגאבע פון די אינטערנאציאָנאלע קאָנגרעסען?" און דאן דרענגט דער געדאנק נאָך טיעפער, צו דער פראגע: „וואָס איז אייגעטלעך די נייע אינטערנאציאָנאלע?" „וואָס זיינען איהרע אויפגאבען און פונקציאָנען אין דער מאָדערנער אַרבייטער בעוועגונג?"

אויף דיעזע פראגען איז שווער צו געבען א דירעקטען און בעשטימטען ענטפער. די אינטערנאציאָנאלע קאָנגרעסען זיינען דער נאָטירלעכער רעזולטאט פונ׳ם אינטערנאציאָנאלען כאראקטער פון דער סאָציאַליסטישער ארבייטער בעוועגונג, און די פונקציאָנען און אויפגאבען פון דיעזע קאָנגרעסען, צוזאמען מיט׳ן גאנצען כאראקטער פון דער נייער אינטערנאציאָנאלע, קענען זיך, און מוזען זיך, דאָרום ענדערען מיט דער ענטוויקלונג פון דער בעוועגונג, וועלכע האָט זיי אַרויסגערופען. אלין וואָס מיר קענען טהאָן איז צו פערגלייכען דעם יעצטיגען מאָמענטאנעם צושטאנד פון דער נייער אינטערנאציאָנאלע מיט דער אלטער, און זיך זוכען צו ערקלערען די אויפגאבען פון דער נייער אינטערנאציאָנאלע און איהרע קאָנגרעסען אינ׳ם יעצטיגען מאָמענט, אינ׳ם געגענווארטיגען צושטאנד פון דער בעוועגונג.

די פונקטען פליסען אלזא צוזאמען, און מיר מוזען אָנפאנגען מיט׳ן פערגלייך.

די אינטערנאציאָנאלע! די אלטע, אונפערגעסליכע אינטערנאציאָנאלע ארבייטער אסאָסיאציאָן, איבער וועלכע מארקס אליין האָט פרעזידירט! די אינטערנאציאָנאלע, וועלכע האָט ארויסגעלאזען יענע צושמעטערענדע אויפרופען, וועלכע זיינען געפאלען ווי קאנאנען-דונערען אין דעם לאגער פון די הערשער און אונטערדריקער, די „אינאגוראל אדרעסע", „דער בירגערקריעג אין פראנקרייך", געשריעבען פון מארקס אינ׳ם נאָמען פונ׳ם אינטערנאציאָנאלען פראָלעטאריאט. די אינטערנאציאָנאלע, וועלכע איז געשטאנען ווי דער עמוד האש אום צו בעלייכטען דעם וועג פון דער יונגער אינטערנאציאָנאלער ארבייטער בעוועגונג... וויפיעל ליעבע, וויפיעל בעוואנדערונג רופט איהר אנדענקען ארויס אין די

הערצער און די מוחות פון דעם דור, פאַר וועלכען זי איז בלויז א הייליגע, וואונדערפאָלע זאגע.

עס איז גאָנץ נאַטירלעך דאָס וועט מיר, די קינדער פון אינגערן דור, פערגלייכען די נייע, אלטעגליכע אינטערנאַציאָנאַלע, פון וועלכע מיר זיינען אליין א טהייל, אין וועלכער מיר ווירקען און קעמפען אלטעגלעך, מיט יענער גלענצענ־דער אלטער אינטערנאַציאָנאַלע, אין וועלכע אונ־זערע הערָאישע עלטערען האָבען געקעמפפט ווי די טיטאַנען, קומט די נייע אינטערנאַציאָנאַלע אוים בלאָס, פראַסט, וואַבעדיג, אין פערגלייך מיט דער אלטער. ווי אלע לעגענדאַרישע פער־זענלעכקייטען און פאַסירונגען, וועלכע שטעלען פאָר די געבורט פון גרויסע נאַציאָנען, ציווילי־זאַציאָנען און בעוועגונגען, זיינען אויך די אלטע אינטערנאַציאָנאַלע, איהר טהעטיגקייט און איהרע אנטהיילנעהמער, אַרומגערינגלט מיט אן אַרעאל פון ליכט, וועלכער לאָזט אלעם ער־שיינען אין גלאַנץ און פראַכט און א פיעל פערגרעסערטען מאַסשטאַב, זי איז א בעוואונ־דערונגס אָביעקט צו ערהיצען די פאַנטאַזיע פון פאָעטען, און צו דיענען אלס נאַכאַהמונגס־אידעאל פאר אלע צוקונפטיגע דורות.

אָבער ווי אלע גרויסע עפאָכע־מאַכענדע און לעגענדאַר־געוואָרענע פאַסירונגען פון מענשליכער געשיכטע, בעשטעהט איהר הויפט־גרויסקייט אין איהר ג ע ש י כ ט ל י כ ע ר בעדייטונג. לעגענדאַרע פערזענלעכקייטען און פאַסירונגען טאָר מען ניט מעסטען מיט דעם גע־וועהנליכען מאָס, מיט וועלכען מען מעסט גע־וועהנליכע לעבעדיגע מענשען און לויפענדע פא־סירונגען, וועו מען ווייל ניט דאָס זיי זאלען פער־לירען זייער אויסערגעוועהנליכע גרויסקייט, זייער אונפערגלייכליכען גלאַנץ. ווי קליין, ווי ניכטיג וואלט דער גאַנצער טראַגישער קריעג אויסגעזעהן אין אונזערע אויגען, וועו אַנשטאָט צו לעזען וועגען איהם אין האָמער און בעגיים־טערעניג זיך מיט זיין פאָעזיע, וואלטען מיר איהם געמאַסטען מיט אונזער איצטיגער סטאַ־טיסטישען מאָס און איהם פערגלייכען מיט'ן רוסיש־יאַפאַנישען קריעג! אזא סארט אורטהייל וואלט אָבער געווען גאַנץ בארבאריש, און אונ־אונווייסענשאַפטליך. די וויכטיגקייט פונ'ם טראָ־יאַנישען קריעג, וועלכע האָט איהם געמאַכט פאר א פאַסענדען געגענשטאַנד פון האָמער'ס אונ־שטערבליכער פאָעזיע, בעשטעהט ניט אין דער ווירקליכער צאָהל און גרויס פון די שיפען, וועלכע האָבען אין איהם אנטהייל גענומען, געמאַסטען אויף אונזער מאַסשטאַב, אויך ניט אין דער צאָהל געפאַלענע אָדער דער ווירקליכער קראַפט פון די העלדען, זאָנדערן אין זיין היסטאָריש־לעגענדא־רישער בעדייטונג.

די אלטע אינטערנאַציאָנאַלע איז נאַטירליך ניט אזוי וויים אבגערוקט פון אונז ווי דער־טראַגישער קריעג מיט זיינע העלדען, נאָך לע־בען מענשען, וועלכע האָבען פערזענליך ערלעבט יענע גרויסע פאַסירונג אין דער גשיכטע פון דער ארבייטער בעווועגונג, אָבער זי איז דאָך שוין לעגענדאַריש געוואָרען. שוין שיינט אָרום איהר יענער אָראָל פון ליכט, מיט וועלכע די מענשהייט בעקרוינט איהרע גרויסע באַהנברע־כער און וועג־ווייזער.

ביים פערגליך פון דער נייער מיט דער אלטער אינטערנאַציאָנאַלע מוזען מיר זיך אלזא היטען פון צוויי פעהלערן: מיר טאַרען די אלטע אינטערנאַציאָנאַלע ניט מעסטען מיט אונזער געוועהנליכען אלטגליכען, פראָזא־אישען מאָס; און מיר טאַרען פון דער נייער ניט פערלאַנגען יענעם שיין פון פראַכט און גלאַנץ, מיט וועלכען די לעגענדע האָט בעפוצט די אלטע, אויך ניט יענע הערָאישע קאַמפף־און־קראַמפפאַפטיגקייט, וועלכע די אלטע האָט געמוזט ארויסווייזען צוליעב איהר געשיכטליכע שטעלונג.

געמאַסטען אויף אונזער מאָס איז די אלטע אינטערנאַציאָנאַלע, פהיזיש־מאַטעריעל, געווען אן אָהנמעכטיגעס וויקעל־קינד אין פערגלייך מיט'ן געוואַלדיגען ריזע, דער נייער אינטערנא־ציאָנאַלע. אויפ'ן ערשטען קאָנגרעס פון דער אינטערנאַציאָנאַלע, אין גענף 1866, זיינען צו־זאַמענגעקומען 60 דעלעגאַטען, וועלכע האָבען רעפרעזענטירט פיער נאַציאָנען, מיט א מיט־גליעדער־צאָהל פון אייניגע טויזענד. אויף דעם לעצטען גרויסען קאָנגרעס פון דער אלטער אינ־טערנאַציאָנאַלע, אין האַג 1872, זיינען געווען 65 דעלעגאַטען, פון 12 נאַציאָנען, מיט א מיט־גליעדער־צאָהל פון טויזענדער. אויף דעם לעצ־טען קאָנגרעס פון דער נייער אינטערנאַציאָנאַלע אין שטוטגאַרט 1907, זיינען אנווועזענד געווען כמעט 900 דעלעגאַטען, וועלכע זיינען זיך צוזא־מענגעפאָהרען פון ארבע פנות עולם, רעפרעזענ־טירענדיג 25 נאַציאָנען, מיט א מיטגליעדער־צאָהל פון מיליאָנען. אויף דעם שטוטגאַרטער קאָנגרעס זיינען וואהרשיינליך געווען פערטרא־

טען אזוי פיעל מילי׳אנען וויפיעל אויף דעם גענ־
פער אדער האאגער טויזענדער. און אין פיעלע
אנדערע מאטעריעלע הינזיכטען איז די נייע
אינטערנאציאנאלע טויזענד מאל אזוי גרויס ווי
די אלטע.

און אין גייסטיגער הינזיכט? ביי פיעלע,
וועלכע זיינען בעקאנט בלויז מיט דער לעגענדע
וועגען דער אינטערנאציאנאלע, הערשט די מיי־
נונג, דאם די נייע אינטערנאציאנאלע איז אין
גייסטיגער הינזיכט פיעל הינטערשטעליג אין
פערגלייך מיט דער אלטער. דאם איז אבער א
טעות. עם איז אמת דאם אין גייסטיגער הינזיכט
איז די נייע אינטערנאציאנאלע ניט אין דער
זעלבער מאם איבערלעגען, ווי אין דער מאטערי־
עלער. דאם איז גאנץ אונמעגליך. ווייל אין איהרע
בעסטע מאמענטען איז די אלטע אינטערנאציא־
נאלע, אונטער דער פרעזענליכער לייטונג פון
קארל מארקס, געשטאנען אויף דעם העכסטען
טהורם פון יענער וויסענשאפט, וועלכע איז די
גרונדלאגע פון דער מאדערנער ארבייטער בע־
וועגונג און וועלכע עפענט אויף א קלארען בליק
אינ׳ם געבענשטען לאנד פון דער צוקונפטיגער
געזעלשאפט. ווי משה איז מארקס געשטאנען
אויפ׳ן הר המצפה, פון וועלכען ער האט קלארער
פאראויסגעזעהן דאם הייליגע לאנד פון דער
צוקונפט, אין וועלכען עם איז איהם אליין אונ־
מעגליך געווען ארייננצוטרעטען, אבער פון וועל־
כען ער האט געקענט דייטליך אנצייגען די לאגע
און בעשרייבען דעם וועג אלם וועג־ווייזער פאר׳ן
אויסערוועלטען פאלק פון פראגרעם, — דעם
פראלעטאריאט. אבער אין דעם אינטעלעקטועלען
מדבר, וועלכער האט ארומגערינגלט די אינטער־
נאציאנאלע, האט אפט מיט איהר פאסירט ווי
מיט די אידען אין דער מדבר. זעהר אפט איז די
אינטערנאציאנאלע ארונטער פון דעם הוי־
כען פיערעסטאל, אויף וועלכען מארקס
האט איהר אויפגעהויבען, איהרע מיט־
גליעדער פלעגען זיך פערבענקען נאך די
פלייש־טעפ פון מצרים, און זעהר אפט האבען
זיי זיך געמאכט פאלשע געצעקעס. וועמען עס
אינטערעסירען די גייסטיגע קינדער־קראנקהיי־
טען, דאם צייהנדלעך־שניידען, פאקען און מאז־
לען, פון דער אינטערנאציאנאלער סאציאליסטי־
שער בעוועגונג, דער קאן עס לעזען אין דער גע־
שיכטע פון דער א ל ט ע ר אינטערנאציא־
נאלע.

די נ י י ע אינטערנאציאנאלע לייידעט
שוין מעהר ניט פון קיין קינדער־קראנקהייטען.
די אלטע אינטערנאציאנאלע איז אונטערגעגאנ־
גען אין דעם קאמפף פאר אן איינהייטליכען
ווייסענשאפטליכען שטאנדפונקט, דעם שטאנד־
פונקט וועלכער איז בעקאנט אונטער דעם נאמען
מ א ר ק ס י ז מ ו ס. אין דער נייער אינטער־
נאציאנאלע האט דיעזער שטאנדפונקט געהערשט
פון אנפאנג אן. די פרינציפען פונ׳ם מארקסיזם
האבען אימער בעהערשט די נייע אינטערנא־
ציאנאלע. אויף די ערשטע קאנגרעסען האט דער
מארקסיזמוס בעהערשט די גייסטער, און זייט
דעם לאנדאנער קאנגרעס פון 1896 איז ער אויף
געוואלען די אפיציעלע פראגראם. די אלטע אינ־
טערנאציאנאלע האט ניט געהאט קיין פראגראם
אינ׳ם אייגענטליכען זינען פונ׳ם ווארט. דער
וויסענשאפטליכער סאציאליזמוס האט געהאט
א קליין הייפעלע אנהענגער. ער האט ניט געקענט
דיענען אלם פראגראם פאר אן ארבייטער־ארגא־
ניזאציאן, וועלכע האט געזאלט אומפאסען די
גאנצע ארבייטער בעוועגונג פון דער וועלט. און
אזוי ווי מארקס׳ען איז די פראקטישע ארבייטער־
בעוועגונג, די ארגאניזאציאן פון דער ארבייטער־
קלאסע צום געמיינזאמען קאמפף פאר איהרע
קלאסען־אינטערעסען אימער געווען וויכטיגער
ווי די טהעארעטישע קלארקייט פון פראגראמען,
האט ער פאר דער אינטערנאציאנאלע קיין אי־
גענטליכע פראגראם ניט אויפגעשטעלט. אלע
ארבייטער זיינען אימער געווען וועלקאמען אין
דער אלטער אינטערנאציאנאלע. זייט דאן זיינען
די קאמפף־מעטהאדען, וועלכע זיינען געבויט
אויף די לעהרען פונ׳ם וויסענשאפטליכען סא־
ציאליזמוס, אנגענומען געוואלען פון די ערדרי־
קענדער מעהרהייט פון די ארגאניזירטע ארבי־
טער פון אלע לענדער. עם איז דארום געוואלען
ניט נאר מעגליך, זאנדערן נויטוועגדיג זאגאר
אנצונעהמען א פראגראם, כדי די אינטערנאציא־
נאלע זאל ווערען ארבייטס־פעהיג און ניט פער־
שוועכדען די צייט פון איהרע קאנגרעסען אין
דעבאטען איבער פראגען וועלכע זיינען פאר דער
גרויסער מאיאריטעט שוין לאנג ענטשיעדען, און
אויסצושליסען אלע ארבייטער ארגאניזאציאנען
וועלכע זיינען מיט דיעזען פראגראם ניט איינ־
פערשטאנען.

דאם האט אין גאנצען געענדערט דעם כא־
ראקטער פון די מעגליכע פערהאנדלונגס־פראגען
און דעבאטען אויף דיעזע קאנגרעסען. גרויס־
ציגיגע דעבאטען איבער די גרונדפרינציפען פון

דער אַרבייטער בעוועגונג זיינען זעלבסטפער־
שטענדליך אויסגעשלאָסען, ווייל אויך דיעזע
איז מען שוין לאַנג איינig. דערפאַר זיינען אָבער
אויך אויסגעשלאָסען די אונאַנגענעהמע דעבא־
טען איבער פערשיעדענע וויילדע סאָציאַלע פע־
טענט־מעדיצין־פלענער, וועלכע זיינען געווען
מעגליך און האָבען אפט שטאַטגעפונען אויף די
קאָנגרעסען פון דער אינטערנאַציאָנאַלע.
קלאָהרקייט אין די גרונדפרינציפען האָט שוין
ממילא פער׳משפט צום טויט אַלע אזעלכע פלע־
נער. דער כאַראַקטער פון די דעבאַטען איז איצט
א מעהר איינהייטליכער: איבער דער אָנווענ־
דונג פון די גרונדפרינציפען פון דער מאַדערנער
אַרבייטער בעוועגונג ביי פערשיעדענע איינצעל־
נע פראַגען, די בעטראַכטונג און בעלייכטונג פון
דיעזע פראַגען פונ׳ם שטאַנדפונקט פון די אַנ־
ערקענטע גרונדלאַגען פונ׳ם וויסענשאַפטליכען
סאָציאַליזמום.

צו דער זעלבער צייט האָט די גרונדס
פון דער אינטערנאַציאָנאַלע געווירקט אויף דעם
כאַראַקטער פון די פראַגען, וועלכע ווערען פער־
האַנדעלט און די דעבאַטען, וועלכע ווערען גע־
פיהרט אויף די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנגרעסען.
ווי גרויס דער איינפלוס פון דער אַלטער אינטער־
נאַציאָנאַלע זאָל ניט געווען זיין, איז אָבער
איהר אָרגאַניזירטע מאַכט, די אַרמעע, וועלכע
האָט שוין פאַראויס געגעבען איהר הסכמה אויף
די בעשלוסען און זיך פערפפליכטעט זיי דורכצו־
פיהרען, געווען גאַנץ קליין. איהר מאַכט איז
בעשטאַנען אין איהר פראָפאַגאַנדא, דאָס הייסט
אין איהר צוקונפט, אין איהרע מעגליכקייטען,
ניט אין איהר איצטיגער אמת׳ער קראַפט. איהר
מאַכט איז געווען א מאַראַלע, ניט קיין פאַליטי־
שע. איהרע דעבאַטען האָבען דאָרום געטראָגען
אן אַבסטראַקטען כאַראַקטער, און איהרע בע־
שלוסע זיינען געווען אלין בעסער, וואָס אויסנאַ־
כער און בעשטימטער זיי זיינען געווען. די אויפ־
גאַבע פון דיעזע בעשלוסע איז געווען צו ברענגען
קלאָהרקייט אין די קעפ פון די אַרבייטער־מאַסען
וועגען דעם כאַראַקטער, ציעלען און מעטהאָדען
פון דער אַרבייטער בעוועגונג. זייער באַלדיגע
אויסגאַבע איז געווען דיא אַבזונדערונג
פון דער אַרבייטער בעוועגונג, זיי האָ־
בען דאָרום געמוזט אַרויסברענגען אַזוי שארף,
אַזוי בולט ווי מעגליך דעם אונטערשיעד, דעם
היפוך צווישען די מעטהאָדען און קאַמפפס־
מיטלען פון דער אַרבייטער בעוועגונג און פון
אלע אַנדערע רעפאָרם־בעוועגונגען.

גאַנץ אַנדערש איז די לאַגע פון דער נייער
אינטערנאַציאָנאַלע. זי איז שוין היינט־צו־טאָג
א ווירקליכע, אַלטגעליבע פאַליטישע מאַכט. און
זי האָט די פערשאַנטווארטליכקייט
וואָס אזא מאַכט ברענגט מיט זיך. די פראַגען
וועלכע זי האָט צו פערהאַנדלען זיינען ווירקליכע
לעבענס־פראַגען. איהרע בעשלוסע זיינען ניט
קיין טהעאָרעטישע לאָזונגען פון מעגליכע פרא־
גען, וועלכע וועלען וואָהרשיינליך אָדער זיכער
אויפקומען אין דער צוקונפט, ניט קיין בעשלוסע,
וואָס דאַרפען דיענען אלס וועג־ווייזער פאר די
אַרבייטער־מאַסען אין דער צוקונפט. זי קאָן דא־
רום ניט אויפשטעלען קיין אבסטראַקטע פרינצי־
פען. זי מוז שאַפען אן אַרבייטס־פראָגראַם, א
פראָגראַם נאָך וועלכען די אַרבייטער פאַרטייען
פון די פערשיעדענע לענדער אין וועלכע זי איז
א פאַליטישע מאַכט דאַרפען האַנדלען באלד,
יעצט, וען די בעשלוסע וועלען געפאַסט אָדער
אין דער נאָענ נאָהענטער צוקונפט.

אזא פראָגראַם איז נאַטירליך גאַנץ אַנדערש
איידער א פראָפאַגאַנדא פראָגראַם. וואהרענד די
לעצטע קען און מוז זיך בענוגענען מיט דער
אויפשטעלונג פון אַלגעמיינע פרינציפען, וועלכע
זאָלען דיענען אלס אן אלגעמיינער ריכט־שנור
אויף לאַנגע צייטען, מוז אן אַרבייטס־פראָגראַם
נעהמען אין אָנבעטראַכט איינצעלהייטען, און
בעזאָנדערהייטען. עס מוז אַרויסשטעלען ניט
נאָר די אַלגעמיינע פרינציפען, זאַנדערן זי מוז זיך
רעבענען אויף מיט די אויסנאַהמס־פעלע וועלכע
קאָנען ניט אָנגעוועגדעט ווערען, אָדער וועלכע זיי
קאָנען אָנגעוועגדעט ווערען בלויז מיט בעשרענ־
קונגען און אָבענדערונגען; זי מוז דיעזע אַלגע־
מיינע פרינציפען צופאַסען צו די בעזונדערע,
געגעבענע אומשטענדען, אונטער וועלכע זיי דאָ־
פען אָנגעוועגדעט ווערען. די בעשלוסע מוזען
אַרויסברענגען ניט נאָר דאָם וואָס זונדערט אָב
די אַרבייטער בעוועגונג, זאַנדערן אויך די בע־
ריהרונגס־פונקטען פון דער אַרבייטער בעוועגונג
מיט אַנדערע רעפאָרם־בעוועגונגען, וועלכע האָ־
בען אלס צוועק די אָבשאַפונג פון פערשיעדענע
רויבערייען און אונגערעכטיגקייטען פון דער
יעצטיגער געזעלשאפט. אויף מוז זי בעשטימען
ווי די אַרבייטער־פאַרטייען דאַרפען זיך פער־
האַלטען צו אַנדערע פאַליטישע פאַרטייען, אין

אזוינע לענדער וואו די ארבייטער־פארטיי איז די ענטשיידנדע פאליטישע מאכט.

עס איז זעלבסטפערשטענדליך אז דא קען מען מיט איינפאכע בעשלוסן, וואס זאלען אויפּ־שטעלען נאר פערבאטען, ניט אויסקומען. עס איז אויך זעלבסטפערשטענדליך דאס אונטער אזעלכע אומשטענדען קענען די בעשלוסן ניט זיין קוריז, שארף און בעפעלעריש. זיי מוזען זיין אויספיהרליך, בעטראכטען די פערשיעדענע אומ־שטענדען כדי מען זאל זיי קענען אנווענדען אין ווירקליכען לעבען.

און דאס ברענגט אונז צו דער פראגע כון דער ארגאניזאציאן פון דער נייער אינטערנא־ציאנאלע און די אויפגאבען פון איהרע קאנגרע־סען. מיר האבען פריהער דערמאנט דאס אין דער אלטער אינטערנאציאנאלע זיינען אלע ארּ־בייטער־ארגאניזאציאנען געווען ווילקאמען, וועהרענד די נייע אינטערנאציאנאלע נעהמט אריין בלויז די יעניגע ארבייטער ארגאניזא־ציאנען, וועלכע אנערקענען דאס גרונד־פראגראם פון דער סאציאליסטישער ארבייטער בעווענונג. דאס גיט איהר לפּנים אן ענגערען יסוד. אין דער ווירקליכקייט אבער האט די נייע אינטערנאציא־נאלע א פּיעל ברייטערען יסוד ווי די אלטע. די אלטע אינטערנאציאנאלע איז געווען א פּראפּא־גאנדא - געזעלשאפט. די נייע איז די פּא־ליטישע ארבייטער בעווענונג פון דער גאנצער וועלט. א פּראפּאגאנדא־געזעלשאפט האט א רעכט צו בעשלוסען איבער דעם כאראקטער פון איהרע אייגענע מיטגלידער, קען שאפען איהרע אייגענע אינצעל־ארגאניזאציאנען, קען אננעה־מען סטאטוטען, לויט וועלכע זי און זייערע מיט־גלידער מוזען האנדלען, און האלטען א שטרענגע דיסציפּלין איבער די, וועלכע פאלגען דיעזע סטא־טוטען. איהר צוועק איז די פּראפּאגאנדא פון איהרע אידעען, די שאפונג פון א בעווענונג נאך איהרע אידעען נאך, און עס איז גאנץ נאטירליך דאס זי זאל אליין בעשלוסען ווער און לויט וועל־כע מעטהאדען און מיטעל דיעזע פּראּ־פּאגאנדא קען אמבעסטען אננעפּיהרט ווערען. די איינצעלנע ארגאניזאציאנען און זייערע מיטגלידער זיינען איהרע אגענטען אין דער ארבייט פון אנפיהרען דיעזע פּראפּאגאנדא.

א פּאליטישע בעווענונג מוז קודם כל זיין א נאציאנאלע בעווענונג. („נאציאנאל", נאטיר־ליך, אינ׳ם פּאליטישען זין). זי קען ניט געשא־פען ווערען פון דרויסען. די קערפּערשאפטען, וואס בילדען די מיטגלידערשאפט פון דער נייער אינטערנאציאנאל, קאנען אלזא פון איהר ניט געשאפען ווערען. זיי זיינען צו יעדער צייט געשאפען פון דער היסטארישער ענטוויקלונג פון דער ארבייטער בעווענונג אין די פערשיעדענע לענדער. דאס גיט איהר ארגאניזאציאן א גאנץ בעזונדערען כאראקטער. זי קאן ניט זיין צענט־ראליסטיש. זי מוז זיין פעדעראטיוו, ד. ה., זי קאן זיין נור א בונד מיט פאלקאמענער זעלבסט־שטענדיגקייט פאר די פערשיעדענע נאציאנאל ארגאניזאציאנען. זי קאן ניט בעשטאפען קיין מיטגליעדער פאר ניט פאלגען איהרע בעשלוסע. ווען וועלכע עס איז נאציאנאל ארגאניזאציאן זאל פערלייקענען איהרע גרונד־פרינציפּען קען זי נאטירליך דיעזע ארגאניזאציאן ניט אנערקע־נען אלס א טהייל פון דער פעראיניגטער אינ־טערנאציאנאלער סאציאליסטישער פאמיליע און איהרע פערטרעטער ניט צולאזען אויף איהרע קאנגרעסען. אבער דאן מוז זי פערלירען דיעזע נאציאן. דאן בלייבט זי אין דיעזען לאנד ניט פערטראטען. דאן מוז זי אנערקענען אז אין דיע־זען לאנד איז ניטא קיין ארגאניזירטע סאציא־ליסטישע ארבייטער בעווענונג. זי קאן אזא ארבייטער בעווענונג ניט שאפען. דיעזע מוז זיך היסטאריש ענטוויקלען אויסדער זי וועדט א טהייל פון דער אינטערנאציאנאל.

עס קומט שוין ממילא אוים, אלס לאגי־שער שלוס פון דיעזען פעדעראטיוון פרינציפּ פון דער נייער אינטערנאציאנאל, דאס זי קאן זיך ניט מישען אין די אינערליכע אנגעלעגען־הייטען פון די נאציאנאל פארטייען, און זאגאר ניט אבשאפען פון דער בעזונדערע ארגאניזאציאנען, די פערשיעדענע סאציאליסטישע פארטייען, וועלכע עקזיסטירען אין די איינצעלנע לענדער אלס רעזולטאט פון דער געשיכטליכער ענטווי־קלונג פונ׳ם סאציאליזמום אין יענע לענדער.

די בעשלוסע פון די אינטערנאציאנאל קאנגרעסען, הן אין בעצוג אויף די פּאליטישע האלטונג פון די פערשיעדענע פּאליטישע פּאר־טייען און זייער שטעלונג צו די בירגערליכע פארטייען פון זייערע לענדער, הן אין עצוג אויף די פיהרונג פון די בעזונדערע סאציאליסטישע ארגאניזאציאנען פון אירגענד וועלכען לאנד צווישען זיך אדער צו אנדערע ארבייטער ארגא־ניזאציאנען, האבען דארום קיין בעזונדערען כא־ראקטער ניט אין דעם זין, דאס איינצעלנע אר־

גאַניזאַציאָנען קאָנען ניט בעשטראָפט ווערען פאַר ניט פּאָלגען. זיי זיינען אָבער מאָראַליש בינדענד. אירגענד וועלכע סאָציאָליסטישע אָרגאַניזאַציאָן, וועלכע האַנדעלט געגען די בעשלוסן פון די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנגרעסען, ווערט פּראָוואָקירט פון דער סאָציאָליסטישער עפענטלעכער מיינונג פון דער גאַנצער וועלט. ער האָט אויך א גרויסע ווירקונג אין די איינצעלנע אָרגאַניזאַציאָנען גופא, אויף די איינצעלנע מיטגלידער, פון וועלכע די אָרגאַניזאַציאָנען בעשטעהן, און דורך דעם אויך אויף דיעזע אָרגאַניזאַציאָנען.

לויבער איז דער אינטערנאַציאָנאַלער גענק און דער אינטערנאַציאָנאַלער כאַראַקטער פון דער סאָציאָליסטישער בעוועגונג נאָך ניט אַרײַנגעדרונגען טיף גענוג אינ׳ם בעוואוסטזיין פון די אַרבייטער־מאַסען, כדי צוצוגעבען דיזען מאַראַליישען דרוק די פּולע ווירקונג, וועלכע ער פערדיענט. צולייב די פערשיעדענע פּאָליטיש־היסטאָרישע אומשטענדען פון די פערשיעדענע לענדער, אונטער וועלכע די סאָציאָליסטישע פּאַרטייען פון דיעזע לענדער האָבען זיך ענטוויקעלט און האָבען צו קעמפּפען און אַרבייטען, איז עס אויך ביז איצט געווען אונמעגליך די האַנדלונגען פון די איינצעלנע־פּאַרטייען פון די איינצעלנע לענדער צו ברענגען דירעקט פאַר דעם מאַראַליישען געריכט פון דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאָליסטישער וועלט. מיט דער צייט וועט אָבער דאָס אינטערנאַציאָנאַלע סאָלידאַריטעטס־געפיהל פון די אַרבייטער־מאַסען אַלץ גרעסער, און די אונטערשיעדען אין די פּאָליטיש־סאָציאָלע אומשטענדען און פּראָבלעמען פון די פערשיעדענע לענדער אַלץ קלענער. די רעשטען פון פערשיעדענהייטען אין היסטאָרישער ענטוויקלונג, און די נאַציאָנאַל־און ראַסען־בעזונדערהייטען ווערען אַלץ מער אָבגעוויישט. די ענטוויקלונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט שאַפט מיט וואונדערבאַרער געשווינדיגקייט אַן אינטערנאַציאָנאַלען טיף פון קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט, מיט גלייכע פּאָליטישע פּראָבלעמען, און אויך אַן אינטערנאַציאָנאַלען טיף פון קאַפּיטאַליסטישער און אַרבייטער קלאַסען אום דיעזע פּראָבלעמען צו לייזען. דאָס שאַפט אָבּ אַלע בעזונדערהייטען פון דעם קלאַסען־קאַמפּף אין די פערשיעדענע לענדער, אָדער פערקלענערט זיי אויף אַזוי וויים, אז זיי ווערען אין גאַנצען ניט וויכטיג.

דיעזעם שאַפט אָבּ די אורזאַכען וווי אויך די תרוצים פאַר די פערשיעדענע האַלטונג פון די פּאַרטייען אין די איינצעלנע לענדער, און מאַכט מעגליך פאַר די אינטערנאַציאָנאַלע פערזאַמלונגען פון די פערטרעטער פון דער אַרביטער בעוועגונג צו שאַפען אַלץ מעהר אַלגעמיינ־גילטיגע בעשטימונגען אפילו אין איינצעלהייטען און אויך אין מעהר אָדער וועניגער לאַקאַלע פראַגען, אָדער בעסער געזאָגט, אין זאַכען, וועלכע זיינען ביז איצט געווען לאַקאַלע פראַגען, אָדער אַזוי פערבונדען מיט לאַקאַל־היסטאָרישע פראַגען און אומשטענדען, דאָס די אינטערנאַציאָנאַלע בעוועגונג האָט ניט געקענט און זיך ניט גערפט אין זיי אַרײַנמישען.

עס וועט דאָרום מיט דער צייט אויך וואַקסען די מעגליכקייט און די פאָדערונג, דאָס די אינטערנאַציאָנאַלע בעוועגונג זאָל מעהר אויפּפּאַסען און פריינדשאַפטליך צו פיהרען די בעוועגונג אין די איינצעלנע לענדער. נאַטירליך, ניט דורך וועלכע עס איז דיסציפּלינארע מיטלען, זאָנדערן דורך דער מאַראַליישער מאַכט פון איהרע בעשלוסן אויך אין אַזוינע פעלע, וועלכע זיינען ביז יעצט געראַטענט געוואָרען מחוץ פון איהר איינפלוס. דאָן וועט די אָרגאַניזאַציאָן פון דער אינטערנאַציאָנאַלע אויך אָננעהמען אַן עטוואָס אַנדערען כאַראַקטער.

אויף דער טאָגעס־אָרדנונג פון דעם האַי־יאָהריגען אינטערנאַציאָנאַלען קאָנגרעס אין קאָפּענהאָגען שטעהען צוויי פונקטען, וועלכע האָבען צו טהאָן מיט דיעזע פערגרעסערטע אויפגאַבען פון דער נייער אינטערנאַציאָנאַלע: די פראַגע וועגען אינטערנאַציאָנאַלער סאָלידאַריטעט, און די פראַגע וועגען די בעציהונגען פון די סאָציאָליסטישע פּאַרטייען צו דעם אינטערנאַציאָנאַלען ביורא. האָפענטליך וועט דער קאָנגרעס אָננעהמען בעשלוסן, וועלכע וועלען פיהרען צו דער פערשטאַרקונג פון דער אינטערנאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציאָן פון דער אַרבייטער־קלאַסע אויף צו דער פערגרעסערונג פון איהר איינפלוס און פון אַלגעמיינעם אינטערנאַציאָנאַלען גייסט און כאַראַקטער פון דיעזער בעוועגונג.

דר. י. מירקין

די דריי רינגען פון דער גאָלדענער קייט

י גאָלדענע קייט, וואָס פאראייניגט אוּן פערבינדעט די פֿראָלעטאַריער פון אַלע לענדער אין איין גרויסען פאַמיליענבונד, בעשטעהט פון דריי גרעסערע אוּן קלענערע רינגען:

1) די סאָציאָליסטישע אינטערנאַציאָנאַלע.
2) די געווערקשאַפטליכע אינטערנאַציאָנאַלע.
3) די קאָאָפּעראַטיווע אינטערנאַציאָנאַלע.

א קורצער איבערבליק איבער די אַרגאַניזאַציאָנס־פאָרמען, די געשיכטע אוּן די גרויס פון יעדע איינע פון זיי וועט זיין אַם פּלאַץ איצט ערב דעם גרויסען סאָציאָליסטישען פאַמיליען־צוזאַמענפאָהר אין קאָפּענהאָגען.

.1

די סאָציאָליסטישע אינטערנאַציאָנאַלע.

די געשיכטע פון דער סאָציאָליסטישער אינטערנאַציאָנאַלע וועלט געטהיילט אין דריי אבטהיילונגען. 1) די אַלטע אינטערנאַציאָנאַלע, וועלכע איז געשאַפען אוּן געפיהרט געוואָרען פון קאַרל מאַרקס, אוּן וועמעס קאָנגרעסען עס זיינען אָבגעהאַלטען געוואָרען פון יאָהר 1866 ביז דעם יאָהר 1872; 2) די איבערגאַנגסצייט פון דער אַלטער צו דער נייער, אין וועלכער עס זיינען אָבגעהאַלטען געוואָרען פיער קאָנגרעסען אוּן דריי קאָנפערענצען אוּן 3) די נייע אינטערנאַציאָנאַלע, וועלכע איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1889 אין פּאַריז אוּן וועלכע האַלט איצט אָב איהר א כ ט ע ן קאָנגרעס אין קאָפּענהאָגען.

די נייע אינטערנאַציאָנאַלע בילדעט א צוזאַמענבונד פון די סאָציאָליסטישע פּארטייען אוּן אַנדערע אַרגאַניזאַציאָנען פון די פערשיעדענע לענדער אוּן נאַציאָנען. איהרע צוועקען אוּן אויפגאַבען בעשטעהען אין דעם, צו בעשטימען אַן אַלגעמיינע אייניהייטליכע טאַקטיק ביי דער בעהאַנדלונג פון די פערשיעדענע וויכטיגע פראגען אוּן צו געפינען וועגען אוּן מיטלען וויי דורכצופיהרען אַם בעסטען די אַלגעמיינע פּאָדערונגען פון דער אַרבייטער־קלאַס.

צו די אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאָליסטישע קאָנגרעסען וועלען צוגעלאָזען סאַי סאָציאָליסטישע פּארטייען, סאַי געווערקשאַפטען אוּן אַנדערע אַרגאַניזאַציאָנען, וואָס אנערקענען דעם קלאַסענקאַמפּף אוּן די נויטוועניגקייט פון פּאָליטישען קאַמפּף.

יעדער לאַנד בילדעט א בעזונדערע סעקציאָן, וועלכע דאַרף אַליין בעשטימען וועגען דעם, וואָס־ערע אַרגאַניזאַציאָנען צוצולאָזען, אוּן וואָס פאר א טהייל פון איהרע שטימען יעדע אַרגאַניזאַציאָן זאָל בעקומען. דאָך געגען איהרע בעשלוסע קען מען אפעלירען צו דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאָליסטישער ביורא. מיט דער צייט זיינען אָבער געמאַכט געוואָרען אויסנאַהמען אוּן געוויסע נאַציאָנען זיינען אנערקענט געוואָרען אַלס זעלבסטשטענדיגע סעקציאָנען כאָטש זיי זיינען צושפּרייט צווישען פערשיעדענע לענדער, ווי די פּויליען אוּן ארמעניער, אַדער כאָטש זיי האָבען ניט קיין אייגענע זעלבסטשטענדיגע מלוכה ווי די טשעכען אוּן פינלענדער.

די אבשטימונג וועלט אויף די קאָנגרעסען געפיהרט אויף צווייערליי אופנים. געווהנליך וועלט אָבגעשטימט דורך אויפהויבען פון די הענד. דאָך וועלן דריי נאַציאָנען פאָדערן, דאָן וועלט אָבגעשטימט נאָך נאַציאָנען, ד. ה. נאָך סעקציאָנען.

יעדע סעקציאָן בעקומט א געוויסע צאָהל שטימען. ביי דער בעשטימונג פון דיזע שטימען רעכענט מען זיך ניט נור מיט דער צאָהל פון די מיטגליעדער פון דיזער נאַציאָן אין פערגליך צו דער אַלגעמיינער בעפעלקערונג, זאָנדערן אויך מיט דער בעדייטונג פון דיזער נאַציאָן בכלל, מיט די מאַכט אוּן איינפלוס פון די סאָציאָליסטישע פּארטיי אוּן מיט דער שטארקייט פון די געווערקשאַפטען אוּן קאָאָפּעראַטיוון.

זינט דעם לעצטען קאָנגרעס אין שטוטגארט זיינען די שטימען פערטהיילט אויף פאָלגענדען אופן:

די צאָהל פון נאַציאָנען :			די צאָהל פון שטימען :
5	—	דייטשלאַנד, עסטרייך מיט בעהמען, פראַנקרייך, גרויס־בריטאַניען און רוסלאַנד האָבען יעדע צו 20 שטימען.	100
1	—	איטאַליען	15
1	—	די פעראייניגטע שטאַטען	14
2	—	בעלגיען און שוועדען, צו 12 שטימען יעדע	24
3	—	דענעמארק, פוילען און די שוויץ צו 10	30
3	—	פינלאַנד, האָלאַנד און אונגארן צו 8	24
2	—	שפאַניען און נאָרוועגען צו 6	12
4	—	ארגענטיניען, בולגאַריען, רומעניען און סערביען צו 4	16
1	—	טירקיי	3
1	—	לוקסעמבורג	2
23		נאציאָנען, מיט	240

אין אָנפאַנג האָט זיך דער אינטערנאַציאָנאַלער צוזאַמענבונד געהאַלטען נור דורך די קאָנגרעסען. מען האָט אָבער באַלד זיך אַרומגעזעהען אז אזא צוזאַמענבונד איז ניט פעסט און ניט אַרבייטספעהיג גענוג, און אויפ'ן פּאַרלאַזער קאָנגרעס אין יאהר 1900 איז געשאַפען געוואָרען אַן אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע ביורא. דיזע ביורא בעשטעהט פון דעלעגאַטען, וואָס ווערען אויסגעקליבען פון די איינצלנע לענדער און נאציאָנען צו צווייי דעלעגאַטען פון א סעקציאָן. זי קלייבט זיך צוזאַמען שטענדיג אין בריסעל אין „פאָלקסהויז", דאָרט איז אויך דער אָפּיס פון איהר שטענדיגען סעקרעטער. מען האָט דיזער ביורא בעשטימט 2000 דאָלאַר א יאָהר פאַר איהרע הוצאות וועלכע ווערען בייגעטראָגען פון די איינצלנע סעקציאָנען.

די אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע ביורא האָט די אויפגאבע ווייטער צו פיהרען די געשעפטען פון די קאָנגרעסען. זי קומט זיך צוזאַמען פון צייט צו צייט. אינצווישען בילדעט די בעלגיישע דעלעגאַציאָן איהר עקזעקוטיווע. ביז איצט האָט די אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע ביורא אָבגעהאַלטען 12 זיצונגען.

אויסער די סאָציאַליסטישע ביורא איז געשאפען געוואָרען אויך אויפ'ן פּאַריזער קאָנגרעס פון יאהר 1900 א אינטערנאַציאָנאַלע פּאַרלאַמענטאַרישע קאָמיסיאָן, וועמעס צוועק עס איז אויסצוארבייטען געמיינזאמע האַנדלונגס־פּלענער אין גרויסע אינטערנאַציאָנאַלע פאָליטישע און עקאָנאָמישע פראגען. יעדע פראקציאָן פון סאָציאַליסטישע דעפוטאַטען דארף צושטעלען צו דיזער קאָמיסיאָן בעריכטען. דיזע אינטערפּארלאַמענטארישע קאָמיסיאָן האָט ביז איצט אָבגעהאַלטען פיער קאָנפערענצען.

ענדליך איז אויפ'ן אינטערנאַציאָנאַלען קאָנגרעס אין שטוטגארט געמאכט געוואָרען א פּראָבע צו שאפען אן אינטערנאַציאָנאַלע פערייניגונג פון די סאָציאַליסטישע צייטונגען פון דער גאַנצער וועלט.

אָט אזוי זעהען מיר ווי דער איין גרויסער רינג, דער גרעסטער אין דער גאָלדענער קייט, וועלכע הייסט די סאָציאַליסטישע אינטערנאַציאָנאַלע, בעשטעהט אלין פון פיער אָרגאַניזאַציאָנען, פון פיער פרייגדשאפטס־בענדער, וואָס האַלטען צוזאַמענגעבונדען גייסטיג און מאַטעריעל די סאָציאַליסטען פון דער גאַנצער וועלט אין איין ענגען פאַמיליענבונד.

די גרויס פון דער סאָציאַליסטישער אינטערנאַציאָנאַלער אַרמיע בעשטעהט לויט די נייעסטע, פון דער סאָציאַליסטישער ביורא פערעפענטליכע סטאַטיסטיק פון פאָלגענדע צאָהלען:

ביי די לעצטע נאַציאָנאַלע וואַהלען האָבען די סאָציאַליסטען בעקומען שטימען:

אין דייטשלאַנד	—	—	3,250,000
פראַנקרייך	—	—	1,000,000
פעראייניגטע שטאַטען	—	—	600,000
ענגלאַנד	—	—	500,000
עסטרייך	—	—	1,000,000
בעלגיען	—	—	500,000
איטאַליען	—	—	339,000
פינלאַנד	—	—	337,000
שווייץ	—	—	100,000
דענעמארק	—	—	99,000
נאָרוועגען	—	—	90,000
האָלאַנד	—	—	82,000
שוועדען	—	—	75,000
סערביען	—	—	30,000
בולגאַריען	—	—	3,000
ארגענטיניען	—	—	5,000
צוזאַמען	—		8,100,000

אבער דאָס איז נאָך ניט אַלץ: פון רוסלאַנד, פון שפאַניען און פון אויסטראַליען פעהלאַ-

לען די ציפערן. אין פיעלע לענדער: אין רוס־
לאנד, אין איטאליען, אין האלאנד און זאגאר
אין ענגלאנד האבען גרויסע פראלעטאריער־
מאסען בכלל קיין שטימרעכט ניט. אין אנדערע
לענדער ווי רומעניען און יאפאן קומט פאר א
זעהר בעדייטענדע סאציאליסטישע בעוועגונג,
און זיי זיינען נאך ניט אריינגערעכענט אין דער
משפחה.

בכלל קען מען מיט זיכערהייט זאגען, אז
צהן מילי אן סאציאליסטען
איז א זעהר בעשיידענע אבשאצונג פאר די
צאהל פון סאציאליסטען אין דער גאנצער וועלט.

אין די פארלאמענטען זיינען די סאציאלי־
סטען פערטרעטען אויף פאלגענדען אופן:

פארן אין פאר־ לאמענט דעפוטאטען:	בכלל.	דערפון סאצ.	אין %
אין פינלאנד	200	84	42.
שוועדען	165	36	21.8
דענעמארק	114	24	21.
בעלגיען	166	34	20.5
לוקסעמבורג	48	10	20.
עסטרייך	516	88	17.
פראנקרייך	584	76	13.
דייטשלאנד	367	45	11.3
נארוועגען	123	11	9.
איטאליען	508	44	8.6
האלאנד	100	7	7.
ענגלאנד	670	40	6.
שווייץ	170	7	4.
סערביען	160	1	0.62
שפאניען	404	1	0.25

די יונייטעד סטייטס פיגורירט נאר ניט.
צו אונזער שאנדע האבען מיר נאך קיין איין
איינציגען סאציאליסטישען דעפוטאט ניט אין
קאנגרעס.

אין דער סאציאליסטישער אינטערנאציא־
נאלע ווערען אנערקענט אפיציעל דריי שפרא־
כען: ענגליש, דייטש און פראנצויזיש.

2.

די געווערקשאפטליכע אינטערנאציאנאלע.

פונקט ווי עס איז נויטיג די סאציאליסטי־
שע אינטערנאציאנאלע, כדי פעראייניגטערהייט
און מיט מעהר מאכט צו פערטרעטען די אלגע־
מיינע פאליטישע פאדערונגען פון פראלעטא־
ריאט, אזוי איז אויך נויטיג די געווערקשאפט־
ליכע אינטערנאציאנאלע, כאטש איהרע אויפ־
גאבען זיינען ניט אזוינע גראנדיעזע. נוצען,
גוטעס, קען פון דעסטוועגען אויך זיי פיעל ברענ־
גען, הויפטזעכליך דורך דעם וואס די ארבייטער
פון אלע לענדער, זייענדיג פערבונדען און ארגא־
ניזירט, וועלען קענען העלפען אוינע די אנדערע
אין דער צייט פון נויט מאראליש און מאטעריעל
און וועלען קענען ניט דערלאזען ברענגען סקעבס
פון אנדערע לענדער.

די אינטערנאציאנאלע פערבינדונג פון די
אייניגע גווערקשאפטען און אזא פערבינ־
דונג פון די פעראייניגטע גווערקשאפטען פון
די פערשיעדענע לענדער איז נאך פערבינ־
רופען גווארען אין שטוטגארט די ערשטע קאנ־
פערענץ פון די פערטרעטער פון די צענטראלע
גווערקשאפטליכע קערפערשאפטען פון די פער־
שיעדענע לענדער, אין וועלכער עם האבען אנ־
טהייל גענומען 12 לענדער. אויף דיזעזער קאנפע־
רענץ איז די אינטערנאציאנאלע צענטרא־
ביורא געשאפען גווארען און דער גענעראל
קאמיסיאן פון די גווערקשאפטען אין דייטש־
לאנד איז אנפערטרויט גווארען דיזעזע אינטער־
נאציאנאלע ביורא צו פיהרען.

אלס אינטערנאציאנאלער סעקרעטער איז
אויך דער נעקסטער קאנפערענץ אין דובלין, אין
יאהר 1903, ערווהלט גווארען גענ. קארל
לעגיען. דארט איז אויך בעשטימט גווארען, אז
50 פעניג (12 סענט) פאר יעדע טויזענד ארגא־
ניזירטע מיטגליעדער זאל זיין די יהרליכע
דיום פאר דיזעזער אינטערנאציאנאלער ביורא.

אויך דער נעכסטער קאנפערענץ אין אמס־
טערדאם, אין יאהר 1905, איז קלאהר פארמו־
לירט גווארען די אויפגאבען פון דיזעזע קאנ־
פערענצען, וועלכע דארפען זיך צונויפקומען אלע
צוויי יאהר, צו צוויי דעלעגאטען פון א לאנד.
זי בעשטעהט אין דעם „זיך מישב צו זיין וועגען
דעם, ווי ענגער צוזאמענצושליסען די גווערק־
שאפטען פון אלע לענדער, ווי צו פיהרען א גע־
מיינזאמע סטאטיסטיק, ווי צו העלפען אוינע די
אנדערע אין עקאנאמישע קעמפען און בכלל זיך
צונויפצורעדען וועגען אלע פראגען, וואס שטע־
הען אין דירעקטען צוזאמענהאנג מיט די גע־

וועלקשאפטליכע ארגאניזירונג פון די ארבייטער. אויסגעשלאסען פון בעראטהונג זיינען טהעאָרעטישע פראגען און אזוינע, וואס זיינען שייך די שטרעבונגען און טאקטיק פון דער געווערקשאפטליכער בעוועגונג אין די אייניצעלנע לענדער."

וויל לויט דיעזען בעשלוס איז מעהר ניט געווען מעגליך צו בעהאנדלען די פראגען וועגען קאמפף געגען מיליטאריזמוס און געניראל־סטרייק איז די פראנצויזישע לאנדעס־צענטראלע ניט געקומען אויף די נעקסטע קאנפערענץ אין יאהר 1907. „די אמעריקאן פעדעריישאן אף לייבאר" איז בכלל נאך ניט צוגעשטאנען.

די לעצטע קאנפערענץ איז אבגעהאלטען געווארען אין פאריז פאריגען זומער. אויף איהר לעצטער קאנווענשאן אין טאראנטא האט אויך די „אמעריקאן פעדעריישאן" בעשלאסען צוצוטהעהן צו דיעזער געווערקשאפטליכער אינטערנאציאנאלע. צו איהר געהערען איצט פאלגענדע לענדער: אונגארן, איטאליען, בעלגיען, באסניען, בולגאריען, דענעמארק, דייטשלאנד, ניעדערלאנד, נאוועגיען, ענגלאנד, עסטרייך, סערביען, פינלאנד, פעראיניגטע שטאאטען, פראנקרייך, קראאטיען, רומעניען, שוועדען, שווייץ, שפאניען.

לויט דעם בעריכט פון אינטערנאציאנאלען סעקרעטאריאט פאר דעם יאהר 1908, וועלכער איז ניט לאנג פערעפענטליכט געווארען, בעשטעהט די מיטגליעדערשאפט פון די געווערקשאפטען פון פאלגענדע צאהלען:

	1907	1908
ענגלאנד — — — —	2,106,283	2,406,742
דייטשלאנד — — —	2,446,480	2,382,401
פעראיניגטע שטאאטען	1,586,885	1,588,000
איטאליען — — — —	387,384	546,650
עסטרייך — — — —	501,094	482,279
פראנקרייך — — —	715,576	294,918
שוועדען — — — —	239,000	219,000
בעלגיען — — — —	181,015	147,058
ניעדערלאנד — — —	128,845	128,845
דענעמארק — — —	109,914	120,850
אונגארן — — — —	142,030	102,054
נארוועגען — — — —	48,215	46,157
שפאניען — — — —	32,612	44,912
פינלאנד — — — —	32,000	24,009
בולגאריען — — —	10,000	12,933
קראאטיען — — —	8,700	4,520
באסניען — — — — —	—	3,997
סערביען — — — —	5,434	3,238

פיר פראנקרייך איז די מיטגליעדער־צאהל אין 1909 געווען ארויסגענומען פון אן אפיציעלען רעגיערונגס־בעריכט פון 1904, וועהרענד אין לעצטען יאהר איז געוועבענט בלויז די אנגעהעריגע צום צענטראל קאמיטעט. די מיטגליעדערשאפט פון אלע געווערקשאפטען איז וויים העכער פון די אנגעגעבענע צאהל. און וועגן מען זאל צורעכענען די 213,136 ארגאניזירטע ארבייטער אונטער די געווערקשאפטען אין אויסטראליען און ניו־זעלאנד בעטרעפען אין דיעזע 20 לענדער צוזאמען 9,308,157 אנשטאט וואס אין 1907 איז געווען די אלגעמיינע צאהל 9,029,980.

זאל מען רעכענען נאכ'ן פראצענט נאך וועט שטעהן דענעמארק מיט 48 פראצענט אר־גאניזירטע ארבייטער און שוועדען מיט 40 אויף דער ערשטער רייהע.

עם פעהלען נאך: רוסלאנד, רומעניען, ארגענטינא, בראזיליען, אויסטראליען און יאפאן, לענדער, אין וועלכע די געווערקשאפטליכע בעוועגונג איז מעהר אדער וועניגער ענטוויקעלט.

פיעלע לענדער האבען צו פערצייכענען א פערלוסט אין מיטגליעדער־צאהל, די אורזאכע איז געווען דער קריזיס. דאגעגען האט ענגלאנד געהאט א גרויסען געווינס.

אבער ניט די אלע 9 מיליאן ארגאניזירטע ארבייטער האבען זיך אנגעשלאסען אן די גע־וועלקשאפטליכע אינטערנאציאנאלע. פון די 2 מיליאן מיטגליעדער פון ענגלאנד געהערען צ. ב. צו איהר נור 695,000. דאך אן ערך פון 5 מיליאן זיינען דאך שוין הייבט פראיניגט אין דער געווערקשאפטליכער אינטערנאציאנאלע. און זי געפינט זיך אויפ'ן גוטען וועג פון מאטעריעלען וויטערדיגען וואוקס און אויך פון גייסטיגען און מארלישען פראגרעס, אזוי אז מען קען זאגען, אז אויך אין דיעזער פראיניגונג א וויכטיגע וואפע אין זיין קאמפף און א נייע קוואל פון מאכט און פארטשריט.

.3

די קאאפעראטיווע אינטערנאציאנאלע.

דער דריטער רינג אין קייט פון דער פרא־לעטארישער אינטערנאציאנאלע האט ניט די בעדייטונג און ניט דעם ווערטה פון צוויטען אויף ניט. וועגען די ראלע און בעדייטונג פון קאאפעראטיווע אונטערנעהמונגען פאר דעם

פראלעטאריאט בכלל זיינען די מיינונגען גאנץ פערשיעדען אין דער סאציאלימטישער וועלט. און אויפ'ן האי־יאהריגען קאנגרעס אין קאפענ־האגען דארף ערשט בעשטימט ווערען צו זאלען די סאציאלימטישע פארטייען זיין ענגער פער־בונדען מיט די קאאפעראטיווע אונטערנעהמונ־גען.*) עס קען אבער ניט געלייקענט ווערען, אז ווען דיעזע אונטערנעהמונגען ווערען געפיהרט אין פרייהייטליכען פראלעטארישען גייסט, דאן ווערען אויך זיי א וויכטיגע פראלעטארישע פעס־טונג געגען עקספלואטאציאן און רויב.

די קאאפעראטיווע אונטערנעהמונגען פון פערשיעדענע זארטען אין די איינצעלנע לענדער זיינען שוין אלט א האלבען יאהרהונדערט. אבער אלס אינטערנאציאנאלע פעראיניגונג איז די קאאפעראטיווע אינטערנאציאנאלע נאך יונג. זי איז געשאפען געווארען אין יאהר 1895 אין לאנדאן, און ווען אין סעפטעמבער פון דעם יאהר אבהאלטען איהר אכטען קאנגרעס אין האמבורג.

אין ערשטען אינטערנאציאנאלען קאנגרעס פון די קאאפעראטיוון האבען אנטהיי̈ל גענומען אונגעפעהר נור 20 דעלעגאטען פון פראנקרייך, איטאליען, בעלגיען, האלאנד, שווייץ און סער־ביען. פיעל איז פון ערשטען קאנגרעס ניט ארוים־געקומען. די קאאפעראטיווע בעוועגונג, ווי בע־וואוסט, איז פערשפרייט צווישען די פערשיע־דענע עלעמענטען פון דער בעפעלקערונג און איז גאנץ פערשיעדען נאך איהר גייסט און שטרע־בונגען. און דיעזע אינערלי̈כע וויעדערשפריכע האבען זיך גלאזט פיהלען אויף יעדען טריט. די הויפט־שטארונג פאר דעם וואוקס, ענטוויק־לונג און פערפעסטיגונג פון דער קאאפעראטיוון אינטערנאציאנאלע איז בעשטאנען אין דעם, וואס די פראדוקטיוו גענאסענשאפטען האבען געוואלט שפיעלען די ערשטע ראלע אין דער צייט, וועו פראקטיש זיינען די קאנסום גענא־סענשאפטען פיעל גרעסער און בעדייטענדער אין צאהל און מאכט.

ערשט אויפ'ן 6טען קאנגרעס אין בודא־פעסט, אין יאהר 1906, אין וועלכען עם האבען שוין אנטהיי̈ל גענומען פיעלע פערטרעטער פון פרייהייטלי̈כע ארבייטער קאנסום־פעראיינען איז אריינגעטראגען נעווארען א נייער פראגרע־

*) אויספיהרליך איבער דער פראגע און בע־דיימונג פון קאאפעראטיווע רעדט גענ. א. ש. זאקס אין דיזער נומער „צוקונפט".

סיוועך און פראלעטארישער גייסט אויך אין דיעזער אינטערנאציאנאלע. און דער רעזולטאט איז געווען דאס די רעאקציאנערע פיהרער פון דער קליינבירגערלי̈כער קאאפעראטיווער בעווע־גונג אין דייטשלאנד און עסטרייך האבען זיך פון איהר צוריקגעצויגען.

נאך אן אינעווענ̈יגסטען קריזיס האט דיעזע אינטערנאציאנאלע איבערגעלעבט אין יאהר 1907, וועלכע האט זיך געענדיגט דערמיט, דאס איהר ביז איצטיגער פרעזידענט האט זיך צוריק־געצויגען. פון דאן איז די ארגאניזאציאן ge־נאנגען פאראווערטס אין דער ריכטונג פון גיים־טיגען און מאטעריעלען פארטשריט. דער האי־יאהריגער קאנגרעס, וועלכער וועט שטאטפינדען באלד נאך דעם ווי די גרויסע סאציאלימטישע אינטערנאציאנאלע וועט די פראגע וועגען קא־אפעראטיווע פערהאנדלען, האט אויסזיכטען צו ווערען א היסטארישער. אלין וויזט אויף דעם, אז אנשטאט אונקלארהרע און וואלקענדיגע ציע־לען וועט אויך דיעזע אינטערנאציאנאלע זיך שטעלען קלארהרע פראקטישע צוועקען אין דער ריכטונג פון פערשטארקונג און פערפעסטיגונג פון דעם פראלעטארישען און סאציאלימטישען גייסט.

אזא ריכטונג מוז די קאאפעראטיווע בע־וועגונג אלין מעהר אננעהמען ניט נור דערפאר, ווי̈ל דארט לי̈עגט דער פארטשריט, זאנדערן זי איז געצוואונגען דערצו דורך דעם גאנג פון איהר אייגענעם וואוקס און ענטוויקלונג. עם שטעלט זיך נעמלי̈ך ארוים, אז די קאאפערא־טיווע בעווענונג, וועלכע איז א לאנגע צייט געווען מעהר א קליינבירגערלי̈כע אידער א פראלעטארישע בעווענונג, האט אין די לעצטע יאהרען דורכגעמאכט א גרויסע ענדערונג. די ארבייטערמאסען האבען אין דייטשלאנד, אין עסטרייך, אין בעלגיען און ענגלאנד זיך א וואהר־געטהאן אויף די גרינדונג פון קאנסום־פעראיינען און מיט זייער מאסע און מיט זייער אינערלי־כער ענערגיע האבען זיי פערשטופט די קליין־בירגערלי̈כע קאנסום־פעראיינען ווייט הינטער זיך, ווי מען קען זעהן פון דער ווייטערדיגער טאבעלע.

די גרויס און די בעדייטונג פון די אינ־טערנאציאנאלע קאנסום־ פעראיינס־ בעווענונג, וועלכע בילדעט דעם וויי̈ט־גרעסטען טהי̈ל פון דער קאאפעראטיווער אינטערנאציאנאלע, ווערט אויסגעדריקט אין פאלגענדע צאהלען:

	גרויס פון בעפעלקערונג אין מיליאָנען	קאנסום־פעראיינען מיטגליעדער־צאָהל	קאנסום־פעראיינען אומזאץ אין מיליאָנען מאַרק
גרויס־בריטאַניען	39,5	2,404,595	1396
דייטשלאַנד,			
1) פּראָלעטאַרישער צענט. פערב.	52,2	1,058,142	382
2) קליינבירגערליכער אלג. פערבאַנד	—	257,082	65,2
שוויין	— — — 3	185,281	64,9
עסטרייך, 1) פּראָלעט. צענט. פערב.	43,4	206,620	50,6
2) קליינבירגערליכער אלג. פערבאַנד	—	115,610	36,2
פראַנקרייך	— 38,4	749,870	182
בעלגיען, סאָצי	— 6,4	140,730	32,5
האָלאַנד,			
נייטראַלע	4,8	52,565	12
דענעמאַרק	— 2,2	169,122	56
שוועדען	— — 6,9	52,804	17,4
נאָרוועגען	— — 6,9	5,756	2,7
פינלאַנד	— —	100,000	41,6
רוסלאַנד	— — —	500,000	
רוסיש־פוילען	—	85,000	28

די קאָאָפּעראַטיוון אינטערנאַציאָנאַלע קען ווערען א וויכטיג פּראָלעטאַרישע פעסטונג און שטעהט אויפ'ן וועג עם צו ווערען. דער 8טער סאָציאַליסטישער אינטערנאַציאָנאַלער קאָנגרעס אין קאָפּענהאָגען און איהר אייגענער 8טער קאָנגרעס אין האַמבורג וועלען האָפּענטליך דיעזען וועג פּאר איהר קלאָהרער און לייכטער מאַכען.

דר. ק. פּאַרנבערג

די קליינע אינטערנאַציאָנאַלע

(די סאָציאַליסטישע יוגענד־בעוועגונג)

ו דערזעלבער צייט מיט'ן קאָנגרעס פון דער גרויסער סאָציאַליסטישער אינטערנאַציאָנאַלע ווערט אין קאָפּענהאָגען אָבגעהאַלטען ווערען אויך די צווייטע קאָנפערענץ פון דער קליינער סאָציאַליסטישער אינטערנאַציאָנאַלע ד. ה. פון די סאָציאַליסטישע יוגענד־אָרגאַניזאַציאָנען.

דיזע יוגענד־אָרגאַניזאַציאָנען בעשטעהען פון יונגע לייט אין דעם עלטער צווישען 14 און 18 יאהר. אין זיי איז ניטא קיין פּלאַץ פאר קינדער גאָר יונגע, פאר קינדער וואָס בעזוכען נאָך די פאָלקס־שול. און עס איז אויך ניטא ביי זיי קיין פּלאַץ פאר מענשען דערוואַקסענע.

דיעזע אָרגאַניזאַציאָנען מוזען דערפאר בעטראַכט ווערען אלס דורכגאַנגס־סטאַציאָנען פאר דעם וואַקסענדען פּראָלעטאַרישען דור, און אלס פאָרבערייטונגס־שולען פאר די צוקונפטיגע סאָציאַליסטישע ארמייען.

די יוגענד־אָרגאַניזאַציאָנען עקזיסטירען שוין זייט מעהרערע יאָהרען אין איינצעלנע לענדער. אין בעלגיען, אין האָלאַנד, אין פראַנקרייך האָבען זיי בעקומען א גרעסערע פערשפּרייטונג. אין דייטשלאַנד און עסטרייך זיינען זיי אינגער.

אלס אינטערנאַציאָנאַלע בעוועגונג, ד. ה., אלס אן אינטערנאַציאָנאַלע פעראייניגונג פון די אָרגאַניזאַציאָנען אין די איינצעלנע לענדער; אלס א בעוועגונג וואָס שטרעבט אויסצוארבייטען אלגעמיינע גלייכע צוועקען און ציעלען איז די יוגענד־בעוועגונג נאָך גאָר יונג. ערשט צו דער צייט פון לעצטען אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליסטישען קאָנגרעס אין שטוטגאַרט, אין יאהר 1907, איז אָבגעהאַלטען געוואָרען איהר ערשטע אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפערענץ, און עס איז געגרינדעט געוואָרען איהר אינטערנאַציאָנאַלע ביורא מיט אן אינטערנאַציאָנאַלען סעקרעטער.

די ערשטע קאנפערענץ פון דיזער קלייגער אינטערנאציאנאלע אין שטוטגארט, אלס גרינדונגס־קאנפערענץ, האט געהאט פאר איהר צוועק די אייניגונג אויף די פרינציפען און די אויפשטעלונג פון א פלאטפארם און א פלאן. די צווייטע קאנפערענץ אין קאפענהאגען דארף וועלכע די אויפבויאונגס־קאנפערענץ; דארט דארפען פערהאנדעלט ווערען די פונדאמענטאלסטע פראגען פון דער בעוועגונג, עס מוז גענומען ווערען שטענדיג צו די שטרייטפראגען וואס זיינען אין דיזער בעוועגונג אויפגעקומען און עס מוז אויפגעבויט און פערפעסטיגט ווערען די ארגאניזאציאן.

די טאגעסארדנונג פון דיזער צווייטער קאנפערענץ לויטעט:

1) בעריכטען.
2) די בילדונגס־ארבייט פון די יוגענד־בעוועגונגען.
3) די בעשיצונג פון דער יוגענד געגען עקספלאאטאציאן.
4) דער מיליטאריזמוס.
5) די שטעלע פון דער יוגענד־בעוועגונג צו דער פארטיי און צו די געווערקשאפטען.
6) די אינטערנאציאנאלע ארגאניזאציאן.

* * *

אין דעם ערשטען אויפרוף פון דער קלייגער אינטערנאציאנאלע, באלד נאך איהר גרינדונג, זיינען די אויפגאבען און ציעלען פון דער יוגענד־בעוועגונג פארמולירט געווארען אין דריי פונקטען:

1) סאציאליסטישע ערציהונג.
2) קאמפף געגען די עקספלואטאציאן פון דער יוגענד.
3) פראפאגאנדא געגען מיליטאריזמוס.

די טאגעסארדנונג פון דער צווייטער קאנפערענץ ווייזט, אז די אלע פראגען מוזען נאך אמאל פערהאנדעלט ווערען, וואס ווערען דיזע אלע פראגען זיינען אויפגעקומען טיפער מיינונגס־פערשיעדענהייטען. יא, זאגאר די גרונד־פראגע: צי דארף מען בכלל בעזונדערע סאציאליסטישע יוגענד־ארגאניזאציאנען איז אויפגעווארפען געווארען און פון זיהר א קאמפעטענטער שטעל זאגאר ענטשיידען פערענטפערט געווארען מיט ניין. דאס איז געווען אויף דעם גערשקשאפטס־קאנגרעס אין האמבורג אין יאהר 1908, וואו עס איז מיט דער הסכמה פון דער עקזעקוטיווע פון דער סאציאליסטישער פארטיי אויסגעארבייט און אנגענומען געווארען א רעזאלוציאן, אז קיין בעזונדערע יוגענד־ארגאניזאציאנען זיינען נישט נויטיג.

אין דייטשלאנד זיינען בכלל די פראגען וועגען די יוגענד־ארגאניזאציאנען זיהר לעבעדיג דעבאטירט געווארען אין די לעצטע פאר יאהר. ערשטענס זיינען דארט די יוגענד־ארגאניזאציאנען נאך כמעט א גאנץ נייע ערשיינונג, און צוויי־טענס איז זייער פאליטישע לאגע דארט א פיעל אונזיכערערע. די שטרענגע רעאקציאנערע געזעצען פערבאטען דער יוגענד אנטהיילצונעהמען אין פאליטישע פעראיינען און פערזאמלונגען. די שטרענגע רעאקציאנערע אדמיניסטראציאן און גריכטען פערפאלגען ביטער יעדע אנטי־מיליטאריסטישע פראפאגאנדע. און גראדע דיזע אנטי־מיליטאריסטישע פראפאגאנדע האט געפונען זיהר שטארקען חן אויך ביי א טהייל פון די דייטשע יוגענד־ארגאניזאציאנען, נעמליך ביי די דרום־דייטשע.

דער בעשלוס פון האמבורגער בעוועקשאפטס־קאנגרעס אנערקענט פרינציפיעל די גרויסע נוצען און נויטוואנדיגקייט נור פון איינער פון די דריי געשטעלטע אויפגאבען, נעמליך פון סאציאליסטישער ערציהונג און אלגעמיינער בילדונג; אבער ער געפינט, אז דערצו זיינען קיין בעזונדערע יוגענד־ארגאניזאציאנען נישט נויטיג, וואס דיזע אויפגאבע קען מיט בע־סערען ערפאלג אויסגעפיהרט ווערען פון ספע־ציעלע ארטליכע קאמיסיאנען. די בעשיצונג פון דער יוגענד געגען עקספלואטאציאן איז אן אויפגאבע נישט פאר קיין יוגענד־ארגאניזאציא־נען, נור פאר די געווערקשאפטען און די אנטי־מיליטאריסטישע פראפאגאנדע — פאר די פארטיי.

דער האמבורגער בעשלוס איז אבער נישט געבליבען דאס לעצטע קאמפעטענטע וואס אין דער פראגע. דער האמבורגער בעשלוס האט נאך היסער און לעבעדיגער געמאכט די דיסקו־סיאן און די פראגע וועגען די יוגענד־ארגאניזא־ציאנען איז פארגעבראכט געווארען פאר דעם נירנענבערגער פארטיי־טאג פון דער סאציאלים־טישער פארטיי אין זעלבען יאהר 1908 און דיזער האט בעשלאסען דעם זאץ וועגען דעם, אז בעזונדערע יוגענד־ארגאניזאציאנען זיינען נישט נויטיג, אויסצומאקען און, פערקעהרט, אנצונעה־מען אן ערקלערונג אז עס דארפען נישט גענאכט ווערען קיינע שטערונגען גענגען די טהעטיגקייט

פון לאָקאַלע יוגענד־אָרגאַניזאַציאָנען, וואָס טראָגען ניט קיין פּאָליטישען כאַראַקטער און אין דער פיהרונג פון וועלכע עס זאָלען אַנטהיילנעהמען אויך דערוואַקסענע מענשען.

* * *

פּאָליטיש אָדער ניט־פּאָליטיש? דאָס איז אייגענטליך די גרונדפראַגע פון דער גאַנצער סאָציאַליסטישער יוגענד־בעוועגונג.

פּאָליטיש הייסט פאר די יוגענד־בעוועגונג קודם כל מיט גרויס התלהבות טראָגען אַנטימיליטאַריסטישע פּראָפּאַגאַנדע; פּאָליטיש הייסט די בילדונגס־טהעטיגקייט פיהרען אין דעם גייסט פון שטרענגען קלאַסענקאַמפּף, פון רעוואָלוציאָן, פון סאָציאַליזמוס, ניט מיט אַל־געמיינע בילדונג זיך הויפּטזעכליך בעשעפטיגען, נור מיט סאָציאַליסטישער פּראָפּאַגאַנדע און אַגיטאַציאָן.

ניט פּאָליטיש הייסט: אַנטי־מיליטאַריסטישע פּראָפּאַגאַנדע אין גאַנצען אויפגעבען און די בילדונגס־טהעטיגקייט פיהרען אין גייסט פון אַלגעמיינער אויפקלערונג, פון אויסברייטונג פון די קענטניסע, פערטיעפונג פון זעלבסטדענקען, בעפרייאונג פון בורזשואַזע, רעליגיעזע און אַנדערע אַבערגלויבענס, מיט אײַן וואָרט פאַר־צובערייטען די יוגענד, כדי פון איהר זאָלען שפעטער ערוים עכטע סאָציאַליסטען און פרייע, דענקענדע מענשען.

מיר האָבען אַלזאָ פאר זיך אין דער סאָציאַליסטישער יוגענד־בעוועגונג צוויי ריכטונגען, וועלכע געהען זיך ווייט פאַנאַנדער אייַנע פון די אַנדערע. די איינע, די פּאָליטיש־אַנטימיליטאַריסטישע הערשט אין בעלגיען, האָלאַנד, פראַנקרייך און האָט פיעל היסט חסידים אויך אַנדערשוואו. די צווייטע, די אַנטי־פּאָליטישע און ערציהערישע האָט איהר שטאַרקסטע פערטהיידיגער אין דייטשלאַנד און אין עסטרייך.

דער טהעאָרעטישער יסוד פון דער פּאָליטיש־אַנטימיליטאַריסטישער ריכטונג איז געבויט אויף דעם גרונד־געדאַנקען דאָס א יונגער מאַן פון זעכצעהן יאָהר איז שוין מאַראַליש און גייסטיג אַן ערוואַקסענער מענש; יעדענפאַלס איז ער דערוואַקסען געגוג מקבל צו זיין די גאַנצע סאָציאַליסטישע תורה; צו פערשטעהען און אַבצושאַצען די עקאָנאָמיש־סאָציאַלע און פּאָליטישע צושטענדע. מען דאַרף איהם נור דיזען עכטען סאָציאַליסטיש־פּראָלעטאַרישען גייסט איינפלאַנצען. מען דאַרף פריהצייטיג ענטוויקלען איהם די פּראָלעטאַרישע געפיהלען, מסביר זיין די סאָציאַליסטישע תורה, וועו זיין מח איז נאָך פריש, וועו זיין קאָפּ איז נאָך פריי פון איבריגע אבערגלויבענס.

די וויייטערדיגע טהעאָרעטישע פּראָבלעמען פון דיזער ריכטונג איז דער גלויבען אז ניט נור איז אזא יונגערמאַן פון 16 אָדער 18 יאהר זעלבסטשטענדיג צו אורטהיילען, זאָנדערן אז ער איז אויך בכח זעלבסטשטענדיג צו האַנדלען; אז ער קען טראָגען די פעראַנטוואָרטליכקייט פאר זיינע טהאַטען און פערטהיידיגען זיינע איבערצייגונגען.

דער פּראַקטישער צוועק פון דיזע פריהצייטיגע פּאָליטישע — הויפּטזעכליך אַנטימיליטאַריסטישע — ערציהונג איז, אז שפעטער, אין דער קאַזארמע זאָלען די יונגע לייט זיך ניט לאָזען טרעטען מיט די פיס, און אין פאַל פון א קריעג אָדער אין פאַל וועו מען שיקט סאָלדאַטען געגען סטרייקערס און געגען פאָלק, זאָלען זיי קענען אָרויסווייזען ווידערשטאַנד און ניט פאַל־גען. וועו די רעגיערונגען וועלען וויסען, אז די קאַזארמעס זיינען פול מיט אזוינע סאָציאַליסטישע, אַנטי־מיליטאַריסטישע סאָלדאַטען, דאַן וועלען זיי ניט סמייען צו רופען סאָלדאַטען געגען פאָלק; דאַן וועלען זיי זיעבען מאָל וועגען און מעסטען איידער זיי וועלען זיך בעשליסען אויף מלחמה.

געגען דעם וועגדעט זיך די צווייטע ריכטונג און זאגט: עס איז ניט אמת, אז א יונגער מאַן פון 16-17 יאָהר איז דערוואַקסען גענוג צו קענען פאַלשטענדיג קריטיש און בעוואוסט אַנגהמען און בעגרייפען די גאַנצע סאָציאַליסטישע לעהרע. עס איז ניט אמת, אז אזא יונגער מאַן איז גייסטיג און מאָראַליש שוין א רייפער מאַן. וועו מען נעהמט א אינגעל, וואָס איז אקאָרשט ערוים פון שול און מען הויבט איהם אן ערייצוהאקען די גאַנצע שטרענג־פּראָלעטאַרישע און סאָציאַליסטישע פּראָפּאַגאַנדא, נעהמט ער עס איבער מעהר מעכאַניש, איידער בעוואוסטזיניג. פון פריה־צייטיגען ערייגקלאַפען אין קאָפּ דעם גאַנצען סאָציאַליזמוס קומט קיין גוטס ניט ערוים, וויייל קיין זעלבסטשטענדיג קריטיש־דענקענדער סאָציאַליסט וועט פון אזא פריהצייטיגען איינגעמושטרעוועטען יונגען מאַן ניט ווערען. פערקעהרט, וועו מען שילדערט איהם די איצטיגע אָרדנונג צו פינסטער און טרויעריג, דאַן ווערט ער פעסימיסטיש און געפינט ניט דעם

מוטה צו ווערן א פייערדיגער קעמפּפער פאר די בעפרייאונג. פון פּעסימיסטען און פערצווייפלער קען מען קיין סאציאליסטען ניט מאכען. און דאס איז צו וואס עס פיהרט די צו־פריהציי־טיגע ענטוויקלונג אין גייסט פון שטערנגען קלאסענקאמפף און פערדאמונג פון אלץ וואס איז. מען מוז, — זאגען די אנהענגער פון דיעזער ריכטונג, — זעהן צו געבען די יונגע לייט א פרייערע און בריימערע אלגעמיינע בילדונג און ענטוויקלונג; זעהן זי דורכצומישען מיט סאציאליסטישע און רעוואלוציאנערע זאמען: אלגעמיינע פרייהייטליכע פרינציפּען, מיט די גרונד־נעדאנקען פון ענטוויקלונג, מיט לע־בענס־פרייד און קאמפּפס־לוסט. און דיעזע זאס וועט שפּעטער געבען גרויסארטיגע פרוכט; פון אזוינע יונגע לייט וועלען שפּעטער ווערן עכטע סאציאליסטען.

וואס אנבעטריפט די אנטי־מילימאריסטי־שע פראפאגאנדע האלטען די אנהענגער פון דיעזער ריכטונג איהר איינפאך פאר שעדליך און אין געווים לענדער, — ווי דיישטלאנד צום ביישפּיעל, וואו די מילימאריסטישע דיסציפּלין איז אזוי שטרענג און וואו די קלענסטע אונגעהאר־זאמקייט אין דער קאזארמע שמעקט מיט א לעבענס־געפאהר פאר די סאלדאטען — זאגאר פאר אן אונפערציהליכען, פערבערעכערישען שפּיעלען זיך מיט פרעמדע לעבענס. דער קאמפף גענען מילימאריזמום איז — זאגען זיי — איינע פון די שווערסטע פראבלעמען פאר די ערוואקסענע, איינע פון די שווערסטע פראב־לעמען פאר די סאציאליסטישע פארטייען — ווי־זשע קען מען ערווארטען, אז די יונגע לייט זאלען קענען וואס עס איז אויספיהרען דערביי? די קאזארמע איז אזוי אויך אונערטרעגליך און דורך דער פריהציטיגער אנטי־מילימאריסטי־שער פראפאגאנדע מאכט מען פאר די צוקינפ־טיגע סאלדאטען דעם לעבען אין דער קאזארמע איינפאך אונערטרעגליך. אויפצורייצען זיי צו וויעדערשטאנד הייסט ניט ברענגען קיין נוצען פאר דער זאך, נור אונגליקליך מאכען אומזיסט יונגע לייט.

די געגנער פון א זעלבסטשטענדיגער יוגענד־בעוועגונג און יוגענד־ארגאניזאציאנען געהען נאך ווייטער און טענה'ן: די יונגע לייט האבען ניט דעם מענשליכען מאטעריאל צו קע־נען פיהרען מיט ערפאלג אלייין זייערע ארגאני־זאציאנען. זיי האבען ניט און קענען ניט האבען קיין לידערס מיט גענוג קענטנים און ערפאה־רונג, ספּעציעל נאך פאר אזוינע שווערע אויפ־גאבען. זיי האבען אויך ניט און קענען ניט האָ־בען גענוג מיטלען כדי מיט ערפאלג צו קענען אנפיהרען די טהעטיגקייט פון אזוינע ארגאני־זאציאנען. אלזא איז אם בעסטען, דאס די פאר־טיי און געווערקשאפטען זאלען בילדען קאמי־סיאנען, צו וועלכע עם קענען צוגעצויגען ווערען אויך יונגע לייט, און דיעזע קאמיסיאנען זאלען זוכען צו ערפילען די אויפגאבען, הויפּטזעכליך אנצופיהרען די ערציהונגס־ארבייט.

* * *

דער גאנצער סכום פון די אלע פראגען שטעהט פאר דער צווייטער קאנפערענץ פון דער קליינער אינטערנאציאנאלע אין קאפענהאגען. עס איז אויך קיין ספק ניטא, אז די פערשיעדע־סטע ריכטונגען וועלען זיין דארט פערטראטען. מען קען אלזא דארט ערווארטען א גאנץ לעבע־דיגע, א גאנץ אינטערעסאנטע און בעלערענדע דיסקוסיאן פון דיעזע אלע פראגען.

שטעלען מיר זיך די פראגע: וועלכע ריכ־טונג ענטשפּרעכט מעהר דער ווירקליכקייט און פערשטעהט בעסער די מענשליכע נאטור? וועלכער איז דער ריכטיגער וועג פאר די סא־ציאליסטישע יוגענד־ארגאניזאציאנען? דאן מוזען מיר קומען צום שלוס, אז דער ריכטיגער וועג ליעגט אין מיטען פון די שתי קצות.

עס קען קיין שום ספק ניט זיין, אז דער שפּיעל מיט דער רעוואלוציאנערער פראזע איז א געפעהרליכער שפּיעל. רעוואלוציאנען וואס ווערען אפילו ג ע מ א כ ט פון די יונגע, נאך ניט גאנץ רייפע יונגע לייט, האבען אויך קיין קיום ניט און בפרט נאך, ווען מען בעגנו־גענט זיך נור מיט ר י י ד ע ן רעוואלוציא־נערע פראזען, ניט האבענדיג קיין מעגליכקייט דיעזע רייד צו פרוביהרען אנווענדען אין דער ווירקליכקייט. די זא־גענאנטע אנטי־מילימאריס־טישע פראפאגאנדע, דאס פרעדיגען פון אונגע־האכזאמקייט און בונטען אין דער קאזארמע איז ניט כיהר ווי א שעדליכער פראזען־רעוואלוציא־נאריזם, ווען ער ווערט געטריבען מיט האלב רייפע, האלב ענטוויקעלטע, קוים פון זייערע פע־דערען ארויסגעקראכענע יונגע לייט.

אבער אויך די צו־גרויסע ניכטערקייט און פאראזיכטיגקייט פון די געגנער פון פאלימיק אין דער יוגענד־בעוועגונג איז ניט וועניגער שעדליך. די גרויסע מורא פאר דעם, אז די יונגע לייט

זאָלען חלילה צו גיך זיך נישט דערווייסען וועגען קלאַסענקאַמפֿף, וועגען די פּלאַנען און קלאָנען פון דער איצטיגער אָרדנונג שמעקט שוין צו־פיעל מיט קליינבירגערלעכקייט. מען דאַרף דאָך נישט פערגעסען, אז די פּאָלקס־שול הויבט שוין אָן גאָר פריה איינצופּלאַנצען ביי די קינדער אויסגעשפּראָכען אַנטי־רעוואָלוציאָנערע געפיה־לען און מיינונגען. דער פּאַטריאָטישער קולט; די פערגעטערונג פון מיליטאַריזם, פון די אַלע מלחמה־„העלדען" און קעמפּפער; דאָס בוקען און בויגען זיך פאַר די הערשענדע קלאַסען וועלט געטריבען אין די פּאָלקס־שולען מיט אַ צינישער חוצפּה און אונפערשעמטקייט. אויף די גרויסע מיליטעריש פאַראַדען וועלען די קינדער גע־שיקט; מיליטעריש שפּיעלען און איבונגען וועלען געבויכט.

דער יונגער מאַן וואָס געהט ארויס פון פּאָלקס־שול איז ניט קיין „טאַבולא ראזא", ניט קיין גלאַטער אונבעשריבענער וואָקס־טאָפּעל. מען האָט יאָהרען און יאָהרען געקריצט אין דער נשמה, געצוקאַלייעטשעט די נשמה פון די פּרא־לעטאַרישע קינדער, כדי זיי צו מאַכען אין לעבען גהאַרכזאַמע, שטיל, געדולדיגע שקלאַפּען „פון גאָט און פּאָטערלאַנד", פון אַלערלייי הערשער און עקספּלואַטאַטאָרס.

א קאַמפּף אין ענטשיידענער, א קאַמפּף אין ענערגישער געגען די פערדאַרבונג פון די נשמות פון די פּראָלעטאַרישע קינדער קען ניט פריה גענוג אָנגעפאַנגען ווערען. אָבער דיעזער קאַמפּף מוז געפיהרט ווערען קונציג, מיט קענטניסע און פערשטענדניס. וואָרום זיי, די פערדאַרבער און פערפיהרער האָבען צו זייער פערפיגונג אַלעמען און אַלץ. די פּלומפּע, גראָבע, כלומרשט סאָציא־ליסטישע קינדער־ערציהונג ווי זי ווערט געטרי־בען אין פיעלע סאַנדיי־סקולס, וואו מען לערענט מיט 5־6 יאָהריגע קינדער די עקרים פון עקא־נאָמישען מאַטעריאַליזם און פון קלאַסענקאַמפּף איז געווים מעהר שעדליך ווי ניצליך.. די יוגענד־אָרגאַניזאַציאָנען האָבען א גרויסע און שווערע אויפגאָבע. דאָך ווייל דער קאַמפּף איז אזוי ווייט טיג און אזוי שוועך, טאָר ער ניט איבערגעלאָזען ווערען אין גאַנצען פאַר די יוגענד אָרגאַניזא־נען אַליין. צו־שוועך איז דיעזע משא פאַר זייערע יונגע פּלייצעס!

או די יוגענד־אָרגאַניזאַציאָנען זיינען נוי־טיג, וועגען דעם איז אַלזאָ איבעריג וועהרטער צו פערלירען, וואָרים אויב די אָרגאַניזאַציאָנען וע־לען אפילו ניט זיין געפיהרט אידעאַל, זיינען זיי דאָך א גוטע שולע, וואו די יונגע לייט לערנען זיך צו אָרגאַניזירען און דיסציפּלינירען. אויסער דעם איז די זעלבסט־הילף אזא שטארקער פאקטאָר וועלכען מען טאָר ניט איגנאָרירען. אפילו ביי א בייבי איז שעדליך דאָס געפיהל פון זעלבסט־הילף צו פאַראַליזירען, און א פישיטה נאָך ביי יונגע לייט פון 16־18 יאָהר, ביי וועלכע די פאַנטאַזיע און דער העלדען־קולט זיינען אזוי שטארק ענטוויקעלט. דערפאר שאדעט גאָר ניט, וועז די יוגענד־אָרגאַניזאַציאָנען נעהמען אָריין אין דעם קריז פון זייער טהעטיגקייט אויך אזא פראָגע ווי זעלבסט־בעשיצונג געגען עקספּלואַ־טאַציאָן.

פאַר וואָס די קאַזאַרמע פערדיענט אזא גרויסע בעזונדערע אויפמערקזאַמקייט, דאָס פאקטיש זאָל די גאַנצע בעוועגונג אָננעהמען דעם כאַראַקטער פון א ריין אַנטי־מיליטאַרי־טישע בעוועגונג, איז בישום אופן ניט איינצו־זעהן. אויב די יונגע לייט וועלען מוזען אויס־שטעהן פיעל אין דער קאַזאַרמע, וועלען זיי דאָך מוזען ניט וועניגער און לענגער אויסשטעהן אַלערלייי צרות און ענוים אויך אין שאָפּ, אין די מיינס. היינט פּאַרוואָס געבען אזא פּאַרצוג די קאַזאַרמע?

די קליינע אינטערנאַציאָנאַלע איז נאָך יונג. זי גיפינט זיך נאָך אייגענטליך אין איהר ערשטער שטאַדיום פון ענטוויקלונג. עס וואָלט געווען זעהר ווינשענסווערטה, דאָס איהרע קאָנ־פערענצען זאָלען בעקומען די מאַראַלישע אויטא־ריטעט, כדי צוזוגעבען דער בעוועגונג אַן אייג־הייטליכען, גרויסצוגיגען כאַראַקטער. און דאָס קען זי בעקומען ערשט דאַן, וועז זי וועט זיך בע־פרייען פון דער רעוואָלוציאָנערער אַנטי־מילי־טאַריסטישער פראָזע פון איין זייט, און פון קליינבירגערליכער ניכטערקייט פון דער אַנדער זייט. א ברייטע בעוועגונג פון זעלבסט־ערציהונג און זעלבסט־הילף אונטער דער לייטונג און מיט דער קרעפטיגער מאַטעריעלער און מאַראַלישער שטיצע פון די גרויסע אינטערנאַציאָנאַלע, פון די סאָציאַליסטישע פּארטייען און געווערקשאפ־טען — דאָס איז דער אידעאַל פאַר די יוגענד־בעוועגונג. און מיר וויללען האָפען אז די קאָפּענ־האַגענער קאָנפערענץ וועט דיעזע יונגע בעריי־טונגספולע בעוועגונג צו דיעזען אידעאַל נעהנ־טער ברענגען.

* * *

זיך אומקעהרענדיג צו אונזער קלייגער אידיש־סאָציאַליסטישער וועלט אין אמעריקא, געפינען מיר ליידער ביז איצט נאָך גאָר קיין התחלה ניט פון א סאָציאַליסטישער יוגענד־בעוועגונג, גאָר קיין התחלה ניט פון סאָציאַליס־טישע יוגענד־אָרגאַניזאַציאָנען. דאָס איז, זיכער, א גרויסער שאָדען. עס איז קיין ספק ניט, דאָס וועט מען וואָלט זיך מיט אייניגע יאָהר פריהער געמוסען פאָר די גרינדונג פון אזוינע יוגענד־אָרגאַניזאַציאָנען, וואָלטען די פאָרטיי־דיסטריק־טען און די טרייד־יוניאָנס געווען פיעל רייכער אין מענשען און בעוואוסטזיניגע גוט־דיסציפּלי־נירטע מיטגלידער.

דאָך, ווי די צושטענדע שטעהען היינט ביי אונז איז באמת קוים צו ערווארטען אן ענדערונג צו גוטען אין די נעכסטע צייט, אויב מען וועט איבערלאָזען די איניציאַטיווע צו די אידישע סאָציאַליסטישע יוגענד.

וואָס עס קען אָבער און מוז געטהאָן ווערען איז, אז די אידישע סאָציאַליסטישע פּראָלעטא־רישע צענטראָלע אָרגאַניזאַציאָנען זאָלען נעה־מען אויף זיך די איניציאַטיווע מיט פעראייניג־טע קרעפטען צו שאפען, אויב ניט א יוגענד־בעוועגונג, דאָך וועניגסטענס כאָטש די מיטגלי־דער וועגען פאר א פאָרבערייטענדער גרינדליכער סאָציאַליסטישע ערציהונג פון די יוגענד.

דאָס בעדירפניס, די נויט אין סאָציאַליס־טישער ערציהונג פון די פּראָלעטאַרישע יוגענד איז ביי אונז אמעריקאַנער אידען פיליבט נאָך בעדייטענד גרעסער, ווי אַנדערשוואו, ווייל אונז פעהלען די אַנדערע מיטגלידער פון איינפלוס אויף די יוגענד. און מיר שיינט, אז אויף דעם געביעט וואָלט מען געקענט פיעל דערגרייכען מיט גאַנץ קלייגע מיטלען און אַנשטרענגונג.

די פעראייניגטע אידישע סאָציאַליסטישע פאָרטיי־דיסטריקטען, די אידישע אגיטאַציאָנס־ביורא צוזאמען מיט דעם „ארבייטער רינג" און מיט די „פעראייניגטע אידישע געווערקשאפ־טען" האָבען געדאַרפט נעהמען אויף זיך די איניציאַטיווע אין דיזען פראגען. זאָלען זיי בילדען א קאָמיסיאָן פון צוויי דעלעגאַטען פון יעדער פון דיזען אָרגאַניזאַציאָנען וועלכע זאָל בעשפרעכען די זאך, און אויסארבייטען פּלענער און פּראָגראַמען וואָס עס קען געטהאָן ווערען. צו דיזער קאָמיסיאָן קענען צוגעצויגען ווערען אויך ספּעציאַליסטען־פעדאַגאָגען, וועלכע מיר האָבען צוויישען די אידישע סאָציאַליסטען ניט וועניג, אגיטאַטארען און אַנדערע אויטאָריטעטען.

די פּראָלעטאַריש סאָציאַליסטישע ערצי־הונג פון דעם אויפוואקסענדען אידישען ארבייי־טער דור, אָנפאַנגענדיג פון דער צייט וועו די יונגע לייט ווערען פון גזעזץ שוין אַנערקענט פאר עכטע, דאָס הייסט, ארבייטס־פעהיגע פּראָלעטאַריער איז אן אויפגאבע, וואָס איז שייך די סאָציאַליסטישע בעוועגונג פונקט אזוי ווי די טרייד־יוניאָן בעוועגונג און ווי דעם „ארבייטער רינג". די אלע דריי צווייגען פון דער אידישער ארבייטער בעוועגונג זיינען גלייך פעראינטערע־סירט אין דער זאך און זיינען גלייך פערפּפליכ־טעט פאר דעם צו זאָרגען. און עפעס א טראכט צו טהאָן וועגען דעם איז שוין לאַנג צייט! עס איז קיין ספק ניט, אז מיט א ביסעל גוטען וויללען, מיט א ביסעל ענערגיע און מיט פעראייניגטע כחות קען טאקע גאַנץ באלד פיעל אויפגעטהאָן ווערען.

ווער פון אונזערע אידישע צענטראָלע אָר־גאַניזאַציאָנען וועט נעהמען די איניציאַטיווע אין דער זאך?

מ. טעראמאן

די פרויען־אינטערנאַציאָנאַלע

(די סאָציאַליסטישע פרויען־בעוועגונג)

ין דערזעלבער צייט און אין דעמ־ זעלבען אָרט מיט דעם אינטער־ נאַציאָנאַלען סאָציאַליסטישען קאָנגרעס, וועלען אויך פֿאַרקו־ מען צוויי אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפערענצען פון צוויי סאָ־ ציאַליסטישע נעבען־שטראָמען, וועלכע האָבען זיך ענטוויקעלט פון דער אַלוועלטליכער ארבייי־ טער־בעוועגונג. דאָס איז די קאָנפערענץ פון די סאָציאַליסטישע יוגענד אָרגאַניזאַ־ ציאָנען און די קאָנפערענץ פון די סאָציא־ ליסטישע פרויען־פעראיינען.

די אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע פרויען־קאָנפערענץ וועט אָבגעהאַלטען ווערען אין קאָפּענהאָגען דעם 26טען און 27טען אויגוסט. דאָס איז שוין ניט די ערשטע סאָציאַלי־ סטישע פרויען־קאָנפערענץ. מיט דרעי יאָהר צוריק, ביי דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַלי־ סטישען קאָנגרעס אין שטוטגאַרט זיינען זיך אויך צוזאַמענגעקומען פּערטרעטערינס פון די סאָציאַליסטישע פרויען־אָרגאַניזאַציאָנען פון פערשיעדענע לענדער צו פּערהאַנדלען וויכטיגע פראגען פון דער פרויען־בעוועגונג. נור קיינמאָל האָט נאָך אזא פרויען־קאָנפערענץ ניט געהאַט אזא בעדייטונג ווי דעם יאָהר אין קאָפּענהאָגען.

די איצטיגע פרויען־קאָנפערענץ וועט מוזען האָבען א בעזונדערע בעדייטונג שוין פֿשוט דער־ פאַר, ווייל די פֿראַקציאָנאַלע און סאָציאַליסטי־ שע פרויען־בעוועגונג האָט זיך פאַר די לעצטע פאָר יאָהר אזוי פאַנאַטערגעוואַקסען, אז די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען קומט אויס זיך צו רעכענען מיט איהר גאָר אויף אן אַנדער אופן ווי פריהער, און אויסערדעם זיינען די פראַגען, וועל־ כע וועלען בהאַנדלט ווערען אויף דיזער קאָנ־ פערענץ, געוואָרען אין די לעצטע יאָהרען זעהר וויכטיגע און ברענענדע טאָג־פראַגען.

* * *

די ערשטע פראַגע, וועלכע דיזע קאָנפערענץ האָט צו פערהאַנדלען, — איז די פראַגע וועגען אויפבויען סאָציאַליסטישע פרויען־אָרגאַניזאַציא־ נען און זיי פעראייניגען און פערבינדען איינע מיט די אַנדערע.

שוין ניט דאָס ערשטע יאָהר, אז די סאָציא־ ליסטישע ארבייטער־פּאַרטייען זיינען שטאַרק בעשעפטיגט מיט דער פראַגע — ווי אזוי אַרויינ־ צוציהען די ארבייטער־פרויען אין די סאָציאַלי־ סטישע בעוועגונג און ווי אזוי צו אָרגאַניזירען זיי. דער קאָאָפּעראַטיוו־אוסטער פֿראַגעטאַריאַט האָט פון אָנפאַנג אן אַנערקענט די פרוי ווי א גלייכבערעכטיגטען מיטגלידער פון דער געזעל־ שאַפט און ווי א ווינשענסווערטהען חבר אין זיין בעוועגונג און זיינע אָרגאַניזאַציאָנען. און דאָס איז ניט נור צולייב דעם, ווייל ער פער־ טהיידיגט דעם פרינציפּ פון גלייכבערעכטיגונג פאַר אַלע מענשען. דאָס איז הויפּטזעכליך דער־ פאַר, ווייל אין דער היינטיגער פראָדוקציאָן און אין די היינטיגע לעבענס־פערהעלטניסען שפּיעלט די פרוי פונקט אזא ראָלע ווי דער מאַן, און ניט צו האָבען אין זיינע קעמפּפענדע רייהען קיין פרויענצימער, הייסט אָבצושווּאַכען זיך אַליין אין זעהר א בעדייטענדען גראַד.

נאָך אין היינטיגער צייט קומט אויס גאַנץ אָפּט צו הערען מיינונגען, אז צווישען דער מענער־וועלט און פרויען־וועלט ליעגט אזא אונ־ טערשיעד ווי צווישען טאָג און נאַכט. דער בע־ ריהמטער סאָציאָלאָג און קולטור־היסטאָריקער, היינריך שורץ, בויט זיין ערקלערונג, ווי אזוי עס האָט זיך אויסגעבילדעט און ענטוויקעלט די מענשליכע געזעלשאפט—אויף דעם אונטערשיעד, וואָס ליעגט צווישען פרויען און מענער. דיזער אונטערשיעד בעשטעהט, לויט זיין מיינונג, אין דעם, וואָס דער מאַן איז בטבע א סאָציאָלע בעשעפענים, ער שטרעבט אַלע מאָל צו געזעל־ שאַפטליכען לעבען און צו געזעלשאפטליכע טהעטיגקייט. די פרוי, פערקאָהרט, איז אן אינדיווידואָלע בעשעפענים. איהרע טיעפסטע און בעסטע געפיהלען קאָנצענטרירען זיך אַלע מאָל נור אויף אן ענגען קרייז פון מענ־ שען, פריהער אויף איהר געליבטען און דערנאָך אויף איהר מאַן און קינדער. די פרוי אין א

געזעלשאפטליכער ארגאניזאציאן און אין געזעל־שאפטליכען קאמפף איז, לויט שורץ׳ס מיינונג, א ווידערשפרוך צו איהר גאנצער אינערליכער נאטור.

שורץ׳ס סאציאלאגישע טהעאריע איז א שפּאגל נייע, אבער ווי אלט און פערשימעלט זיינען זיינע געדאנקען! די ריכטיגע פאקטען פון לעבען בעווייזען די שוואכקייט און ניט אויסגעהאלטנקייט פון אזא מיינונג וועגען די פרויען.

ניט ווייט שטעהט נאך אב פון אונז די צייט, וועו דער גאנצער בעל־פּרנסה איז געווען דער מאן, און פאר דער פרוי איז ניט געבליבען קיין אנדער זאך ווי צו זיין א בעל־הבית׳טע און אב־צוגעבען זיך נור מיט די טעפּלעך און מיט די קינדער. אט דאן איז טאקע געווען די צייט, וועו די פרוי איז געווען „אנטי־סאציאל" און איהר „אינערליכע נאטור" האט ניט געהאט צו טהון מיט קיינע געזעלשאפטליכע פראגען און געזעל־שאפטליכען קאמפף.

וואס־זשע זעהען מיר אבער אין היינטיגער צייט? איז דען נויטיג אבצושטעלען זיך אויף די סטאטיסטישע ציפערען, וועלכע בעווייזען, אז אין יעדען לאנד זיינען מיליאנען און מיליאנען פרויען בעשעפטיגט אין פערשיעדענע אינדו־סטריע־צווייגען און זיינען אליין בעלי פּרנסה און חיונה־גענבער? פון די אלע ציפערען וועלען מיר נעהמען נור איין ביישפּיעל, וועלכער בע־ווייזט ווי אזוי די גאנצע פרויען־וועלט ווערט אלין מעהר און מעהר אריינגעצויגען אין דער געזעלשאפטליכער פראדוקציאן.

אין דייטשלאנד איז אין יאהר 1895 די אלגעמיינע צאהל פון פרויען געווען 26,361,123. די צאהל פון פרויען־ארבייטערינען איז געווען 5,264,393. אין יאהר 1907 איז די גאנצע פרויען־בעפעלקערונג פון דייטשלאנד בעשטאנען פון 31,259,429 נפשות. די צאהל פון ארבי־טערינען איז געווען 8,243,498. דיזע ציפערען בעווייזען, אז אין דער צייט וועו די אלגעמיינע צאהל פון דער פרויען־בעפעלקערונג האט זיך פערגרעסערט אויף 18½ פראצענט, האט זיך די צאהל פון פרויען, וואס זיינען אריינגעצויגען געווארען אין דער געזעלשאפטליכער פראדוק־ציאן, זיך פערגרעסערט אויף 56½ פראצענט.

און ניט נור אויף דעם געביעט פון עקאנא־מישען לעבען האט די פרוי בעקומען גאר אן אנדער געשטאלט און האט זיך אויסגענליכען מיט׳ן מאן, נור אזוי איז אויך פאראגעקומען בנוגע צו בילדונג און אנדערע פארמען פון לעבען.

אין דער זעלבער דייטשלאנד האבען אין פערשיעדענע שולען און לעהר־אנשטאלטען זיך געלערנט אין יאהר 1882—113,108 מענער און 32,248 פרויען. אין יאהר 1907 האבען אין די שולען און לעהר־אנשטאלטען זיך געלערנט 363,259 מענער און 243,062 פרויען. דאס בע־ווייזט, אז פאר די אנגעגעבענע צייט האט זיך די צאהל פון שטודירענדע מענער פערגרעסערט אויף 221 פראצענט, די צאהל פון שטודירענדע פרויען — אויף 654 פראצענט.

און אזעלכע פאקטען קען מען ברענגען ניט נור פון דייטשלאנד, נור אויך פון אלע אנדערע לענדער, וואו עס האט נור זיך ענטוויקעלט די קאפּיטאליסטישע פראדוקציאן און די קאפּיטא־ליסטישע לעבענס־פארמען. צוויישען דער פרויענצימער און מאנספּערזאן איז שוין ניטא יענער טיעפער אבגרונד, וואס עס איז געווען אמאל.

און וואס מעהר עס וואקסט די פּראדוק־ציאנס־טהעטיגקייט און קולטורעלע ענטוויקלונג פון דער פרויענצימער, אלין מעהר ווערט זי אריינגעצויגען אין דעם זעלביגען געזעלשאפט־ליכען קאמפף, אין וועלכען עס בעטהיליגט זיך דער מאנספּערזאן.

אין ענגלאנד איז די צאהל פון פרויען יוניאן־מיטגליעדער געווען אין יאהר 1897 119,775, אין יאהר 1907 איז דיזע צאהל שוין אויסגע־וואקסען ביז 201,709. פאר דיזע צעהן יאהר האט זיך די פּראפעסיאנעלע בעווענגונג צוויישען די ענגלישע פרויען פערגרעסערט כמעט אויף 70 פראצענט. אין דייטשלאנד, אין יאהר 1903, איז די צאהל פון פרויען אין די פּראפעסיאנעלע פעראיינען געווען נור 9264. אין 1908, ד. ה. פאר 5 יאהר צייט, איז דיזע צאהל אויסגעוואק־סען ביז 138,443. דיזעלבע זאך זעהען מיר אויך אין אלע אנדערע לענדער.

און אין דעם זעלבען ערך אויף וויפיעל עס וואקסט די פּראפעסיאנעלע בעווענגונג צוויישען פרויען, אזוי וואקסט אויך די סאציאל־סטישע בעווענגונג. אין עסטרייך, למשל, אין יאהר 1903 איז די צאהל פון מיטגליעדער אין דער סאציאליסטישער פרויען־ארגאניזאציאן ge־וועו 3300; אין 1908 איז דיזע צאהל אוים־געווואקסען ביז 13,400. אין דייטשלאנד, פאר

איין יאָהר צייט, פון 1908 ביז 1909, איז די צאָהלט פון פרויען־מיטגלידער פון דער סאָצ.־דעמ.־פּאַרטיי אויסגעוואקסען פון 28,000 אויף 62000.

מיט איין וואָרט, די לאַגע און די שטעלונג פון דער פרוי איז אין היינטיגע צייט גאָר אַן אַנדערע אידער אמאָל, און דערפון איז נאַטירלעך, אז די סאָציאַליסטישע בעוועגונג פון פּראָלעטאַריאט האַלט פאַר נויטיג אריינצוציהען אין איהרע רייהען די אַרבייטער־פרויען און אָרגאַניזירען זיי אויף א גלייכען אופן ווי די מענער.

נור דאָ, ביי דער אָרגאַניזאַציאָנס־פראגע, שטעלט זיך אַרויס, אז די מעטאָדען פון אָרגאַניזאַציאָן, ווי אויך די סאָציאַליסטישע פּראָפּאַגאַנדע און אָרגאַניזאַציאָן בנוגע צו פרויען קענען ניט געפיהרט ווערען פונקט אויף דעם זעלבען שטייגער, ווי בנוגע צו מענער.

די אַרבייטערין, כאָטש אויך דעם געביעט פון דעם היינטיגען עקאָנאָמישען און קולטורעלען לעבען שפּילט זי כמעט די זעלבע ראָלע ווי דער אַרבייטער, געפינט זי זיך דאָך אין פיעלע פרטים אין א גאַנץ אנדער לאַגע. ערשטענס איז איהרע שכירות אַלע מאָל ניט אין אַן ערך קלענער אידער די שכירות פון מאַנס־פּערזאָן; זי פערדיענט פיעל וועניגער און קען ניט צאָהלען אין פּאַרטיי־קאַסע דיזעלבע דיום, וואָס עס צאָהלט דער אַרבייטער. צווייטענס, זייענדיג דורך די בעדינגונגען פון היינטיגען לעבען אויף א ווירטהין אין הויז, האַרוועט זי אַלע מאָל פיעל מעהר אידער מאַנספּערזאָן. נאָך דער אַרבייט אין דער פאַבריק איז זי שטענדיג פערנומען מיט הויז־אַרבייט, און זעהר זעלטען וועט זי קען זיך בעשעפטיגען מיט געזעלשאַפט־ליכער טהעטיגקייט אין דערזעלבער צייט ווי דער מאַנספּערזאָן. דריטענס איז די רעכטליכע און פּאָליטישע לאַגע פון דער פרויענצימער אזא, דאָס זי קען זיך ניט בעטהיליגען אין דער פּאָליטישער אַרבייט אויף אזא'ן אופן ווי די מאַנספּערזאָן.

גראָדע אין אזעלכע לענדער ווי עסטרייך, דייטשלאַנד, א. ה. ג., וואו די סאָציאַליסטישע פרויען־בעוועגונג איז שטאַרקער ווי אומעטום, עקזיסטירען ספּעציעלע געזעצען, וועלכע פערבאָטען פרויענצימער צו זיין מיטגלידער פון וועלכער־ניט־איז פּאָליטישער פּאַרטיי.

און אויסער אָט דיזע אַלע הינדערניסען איז די ספּעציפישע לאַגע פון דער פרויענצימער אין היינטיגער צייט אזא, דאָס עס עקזיסטירען גע־וויסע פּאָליטישע און סאָציאַלע פראָגען — ווי די פראָגע פון אַלגעמיינע פרויען־וואהלרעכט, די פראָגע וועגען מוטער־ און קינדער־שוץ א. ד. ג. וואָס זיינען אפילו פאַר דעם פּראָלעטאַריאט אין אַלגעמיין אויך זעהר וויכטיג, אבער זיי זיינען דאָך פאַר די פרויען־וועלט פיעל מעהר ברענענד און דערפאַר איז אויך דעם באָדען פון דיזע פראָגען פיעל לייכטער צו פיהרען א סאָציאַליסטישע אַגיטאַציאָן און פּראָפּאַגאַנדע צווישען פרויען.

אָט די אַלע אויסגערעכענטע און נאָך אנדערע טעמים שטרייכען אונטער זעהר דרינגענד די נויטוועניגקייט פון פעסטע און גוט־דיסציפּלינירטע סאָציאַליסטישע פרויען־אָרגאַניזאַציאָנען, וועלכע זאָלען האַנד אין האַנד מיט די סאָציאַליסטישע מענער־אָרגאַניזאַציאָנען אָנפיהרען די גרויסע אַרבייט פאַר'ן סאָציאַליזם בכלל און פאַר די גלייכבערעכטיגונג פון דער פרוי בפרט.

די פאָרדערונג פון היינטיגער צייט — אויס־צוארבייטען אזעלכע וועגען און מעטאָדען, וועלכע זאָלען מאכען לייכטער די אָרגאַניזאַציאָנס־טהעטיגקייט, ווי אויך די פּראָפּאַגאַנדא און אגיטאַציאָן צוויישען די פרויען — וועט דערפאַר זיין דער ערשטער פונקט פון די פערהאַנדלונגען אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער פרויען־קאָנפערענץ.

* * *

דער צווייטער פונקט פון די פערהאַנדלונגען — איז די פראגע וועגען מיטלען און וועגען וויי אזוי אויסצוקעמפּפען אַלגעמיינע וואהלרעכט פאַר פרויען.

דיזע פראגע איז פאַר דער לעצטער צייט געוואָרען אין דער גאַנצער ציוויליזירטער וועלט א ברענענדער טאָג־פראגע. עס איז כמעט ניטאָ איין טאָג און ניט איין אָרט, וואו מען זאָל ניט רעדען וועגען די „סאָפראַדזשעטס", וועגען די „פרויען־רעכטלערינען". און די בעוועגונג פון די „סאָפראַדזשעטס" איז פאַר דער לעצטער צייט געוואָרען אזוי גרויס, אז למשל אין ענגלאַנד האָט דער אַלגעמיינער סאָציאַלער און פּאָליטישער פרויען־פעראיין בעקומען אין פערלויף בלויז פון דעם פּאָריגען יאהר בייטרעגע פון די מיטגלידער 155,000 דאָלאָר; עס זיינען דאָרטען פאַר דיזען יאהר אבגעהאַלטען געוואָרען איבער 20,000 פרויען־פערזאַמלונגען; אין פערשיעדענע פרויען־דעמאָנסטראַציאָנען פאַר

דיזען יאהר זיינען אַרעסטירט און פער׳משפט געוואָרען צו טורמע 249 פרויען, און 110 פרויען האָבען אַנטהיילּ גענומען אין די הונגער־סטרייקען, וואָס זיינען פֿאַר דיזען יאהר פֿאַרגעקומען אין די ענגלישע טורמעס.

די פֿאַדערונג פון פרויען־וואָהלּרעכט איז, ווי עס איז בעווּאוסט, אַרויסגעשטעלּט ניט נור פון די אַרבייטערינען. אין קאַמפֿף פֿאַר דיזער פֿאַדערונג זיינען בעטהיילּיגט — און מיט פּיעל מעהר רעש און טומעל — פרויען פון דער בירגערלּיכער געזעלשאַפֿט און דער עיקר פון געביל־דעטען מיטעלשטאַנד. און דאָס איז גאַנץ נאַטירלּיך. די אונטערגעוואָרפענע לאָגע און די רעכט־לאָזיגקייט פון די פרויען שטעהט אין אַ שרייענ־דען ווידערשפּרוך מיט דעם גאַנצען פּרינציפּ, אויף וועלכען עס בויט זיך די היינטיגע בור־זשואַזע געזעלשאפט. די בורזשואַזע געזעל־שאפט בויט זיך אויף דעם פּרינציפּ פון בירגער־ליכע און יורידישע גלייכבערעכטיגונג פאַר אַלע דערוואַקסענע מענשען. ווי־זשע דאַרפען זיך פיהלּען אפילּו די רייכע און געביל־דעטע פרויען, למשל, פון עסטרייך, וואו דער געזעץ פערבאָט זיי צו זיין מיטגלידער פון אַ וועלכער־נים־איז פֿאָליטישער אָרגאַניזאַציאָן, וואו זיי טאָרען ניט זיין קיין אָפּפֿאָנענען, זיי קענען ניט זיין קיין עדות אין געלד־פּראָצעסען, טאָרען ניט שטודירען יוריספּרודענץ און טעכניק; וועהרענד די עסטרייכי־שע פרוי צו׳גט זיך מיט איהר מאַן בעלאַנגען די קינדער (אינגלּעך אין דעם עלטער פון 4 יאהר און מיידלּעך אין דעם עלטער פון 7 יאהר) צום פאטער... ווי קען זיך פיהלּען די פרויענצימער, וועלכע אַבטעט איהר מענשלּיכע ווירדע, ביי אזא ערניעדריגטען אונטערגעוואָרפענעם צושטאַנד?

און עסטרייך איז ניט קיין אויסנאַהם אין אָט דעם פּרט. לויט די געזעצען פון די פער־אייניגטע שטאַאטען געפינט זיך אַלע מאָל די פרוי אין אַן אונטערגעוואָרפענער, ערניעדריגטער לאָגע. דער געזעץ דריקט זיך אויס שארף, אז אַרבייט פון דער פרוי בנוגע צו דער הויז־ווירט־שאפט, אפילּו וועהן זי פאַסט אויף באַדערם, אַרבייט אַלס נוירס א. ד. גל. בעלאַנגט צום מאַן. די פערדיענסטען וואָס דער מאַן און די פרוי מאַכען צוזאַמען בעלאַנגען אינגאַנצען צום מאַן. וועהן די ווייב האָט אייגענע רעכט־עסטייט און זי שטאַרבט, ניט לאָזענדיג קיין קינדער אַדער נאָ־העגטע קרובים, בלייבט דאָס אלץ פאַר׳ן מאַן. פערקעהרט, דעם מאַנ׳ס רעכט־עסטייט, וועהן אפילּו די ווייב האָט פיעל מיטגעהאָלפען צו ער־ווערבען איהם, קען נאָך זיין טויט אין קיין פאַל ניט בעלאַנגען צו איהר. טאָמער האָט ער ניט קיין קרובים פון אייגען בלוט, געהט אַריבער דיזע רעכט־עסטייט צו דער מלוכה. בנוגע צו „פּוירסאַנאַל פּראָפּערטי", ניט קיין רעכט־עסטייט, איז וועהן דער מאַן שטאַרבט אָהן אַ צוואה און אָהן דירעקטע יורשים קען די ווייב ירש׳ענען פון זיין „פּוירסאַנאַל פּראָפּערטי" נור אַ העלפט. פערקעהרט, וועהן די ווייב שטאַרבט אָהן אַ צוואה און לאָזט איבער „פּוירסאַנאַל פּראָפּערטי" בע־לאַנגט דאָס איינגאַנצען צום מאַן. די צוואה פון אַ אונפערהייראַטע פרוי פערלּיערט איהר קראַפט, אויב זי האָט שפעטער חתונה געהאַט. און פער־קעהרט, די צוואה פון אַן אונפערהייראַטהען מאַן בלייבט אין פולער קראַפט, אפילּו וועהן ער האָט שפעטער חתונה געהאַט, כלּ־זמן עס איז ביי איהם ניט געבאָרען געוואָרען אַ קינד. און אזוי איז אויך בנוגע צו די קינדער, צו זייער ערצי־הונג, צו זייער אייגענטהום א. ז. וו., א. ז. וו. געפינט זיך אַלע מאָל די פרוי אין אַן אונטער־געוואָרפענע לאָגע.

אָט דערפון איז די פראָגע פון גלייכבערעכ־טיגונג פאַר פרויען און ספּעציעל די פראָגע וועגען וואָהלּרעכט וויכטיג און בעדייטענד ניט נור פאר די פרויען פון אַרבייטער־קלאַס, נור בכלל פאַר די פרויען פון אַלע קלאַסען.

נור אויב די פראָגע פון פרויען־וואָהלּרעכט האָט אַ גרויסע בעדייטונג פאַר אַלע פרויען בכלל, לייגט פאַרט זיהר אַ גרויסער אונטער־שיעד צוויישען די פרויען פון די בירגערלּיכע קלאַסען און די פרויען פון פראָלעטאַריאַט אפילּו בנוגע צו דיזער פראָגע. די בורזשואַזע פרויען־רעכטלערינען האָבען גאָר אַנדערע ציעלען און קוקען גאָר אַנדערש אויף דעם וועהרטה און בעדיי־טונג פון פרויען־וואָהלּרעכט איידער די פּאַרשטע־הער פון די אַרגאַניזירטע אַרבייטערינען.

די בורזשואַזע פרויען־רעכטלערינען, וועלכע האָבען דעם פראָלעטאַריאַט און די סאָציאַליסטי־שע אַרבייטער־בעוועגונג פונקט אזוי ווי עס האָבען זיי די מענער פון זייער קלאַס, זיינען פּראַינטערעסירט אין דער פראָגע וועגען פרויען־וואָהלּרעכט ניט אויף אזוי פיעל, אז אַלע פרויען זאָלּען האָבען שטימרעכט, נור דער עיקר, אז די פרויען זאָלּען קענען זיין קאַנגרעסלּייט (דעפוטאַטען), סענאַטאָרען, ריכטער א. ד. גל., זייענדיג אין בעסטען פאַל סאָציאַלע רעפאָר־

מערס, און מיינענדיג, אז רעפֿארמען וועלן דורכגעפֿירט פון אויבן, פון די הערשענדע און רעגיערענדע אנשטאַלטן, — איז זייער הויפּט־ציעל און שטרעבונג צו האָבן א שטאַרקע דעה אין דיזע רעגיערונגס־אנשטאַלטן. זיי טענה'ן, אז זייענדיג געזעצגעבער, זיצענדיג אין די פֿאַרלאַמענטן און פערנעמענדיג די שטעלן פון פֿאָליטלייט און ריכטער, וועלכן זיי גאָר אויף אן אנדער אופן זיך נעהמען אויסצוהיילן די קראַנקהייטען פון דער היינטיגער געזעלשאפט. זיי וועלן ניט דערלאַזען קיין ארבייטסלאָזיגקייט, זיי וועלן אויסוואַרצלען אלקאָהאליזם, פּראָסטיטוציאָן, זיי וועלן אבשאפען די שרעקליכע עקס־פלאָאַטאציאָן פון פרויען און קינדער, און וועלן פערטהיידיגן אלע שוואכע און שוצלאָזע.

די שטימרעכט פֿאר פרויען האָט א בעדיי־טונג אין די אויגען פון די בורזשואזע פרויען־רעכטלערינען נור אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל געווייסע עלעמענטען פון געביל־דעטע פרויען זאָלען האָבען אין זייערע הענד די מאַכט פון רעגיערונגס־אנשטאַלטען. אט דעריבער שטעהען זיי ניט אומעטום פאר אלגעמיינע און גלייכע וואהלרעכט פאר פרויען, און פאַדערען נור, אז דער זעלבער געזעץ וועגען וואהלרעכט, וועלכער עקזיסטירט אין לאנד בנוגע צו מענער, זאל אויך פערבריטערט ווערען אויף די פרויען. וועגן למשל אין ענגלאנד וועט פער־ווירקליכט ווערען די פאַדערונג פון די דאָרטיגע פרויען־רעכטלערינען, וועט דאָרטען נור א קליין הייפעלע פרויען בעקומען וואהלרעכט.

נאָר אויף אן אנדער שטאַנדפונקט שטעהען די פאַרשטעהער פון די ארגאניזירטע ארבייטע־רינען. זיי ווייסען, אז די אלע רייד וועגען בע־קעמפֿען אלקאָהאליזם, פּראָסטיטוציאָן און דאָסגלייכען אויף דעם באָדען פון דער היינטיגער קאַפּיטאַליסטישער אָרדנונג זיינען ניט מעהר ווי פוסטע חלומות. מען וועט קענען לעגען א לאַטע אויף א לאַטע, מען וועט קענען פער־היילען דעם אָדער יענעם קליינעם וואונד, אָבער דער קראַנקער ארגאניזם פון דער היינטיגער געזעלשאפט קען ניט געהיילט ווערען כל־זמן עס איז ניט אבגעשאפט די הויפּט־אורזאכע פון זיין קראַנקהייט. די הויפּט־אורזאכע — דאָס איז די היינטיגע קאַפּיטאַליסטישע אָרדנונג, און דע־ריבער שטעהט די הויפּט־אויפגאבע — אבצו־שאפען דיזע אָרדנונג און איינפיהרען דעם סאָציאַליזם. דער סאָציאַליזם קען איין־געפיהרט ווערען נור דורך דעם רעוואָלוציאָנע־רען קלאַסענבעוואוסטען פּראָלעטאַריאט אויף דעם באָדען פון עקאָנאָמישען און פּאָליטישען קאמפּף. און אזוי ווי די ארבייטערינען שטעלען פאר אין היינטיגער צייט אונגעהויערע מחנות פון דיזען פּראָלעטאַריאט, איז דעריבער נויטיג, אז אויך דיזע מחנות זאָלען האָבען די מעגליכ־קייט צו נעהמען א גלייכען אנטהייל אין דיזען עקאָנאָמישען און פּאָליטישען קאמפּף. און דערפון קומט די נויטיגקייט פון פרויען־יוניאָנס און פרויען־שטימרעכט. דער עיקר אלזא איז ניט אין דער מעגליכקייט צו האַלטען אין האַנד דעם רעגיערונגס־אפּאַראַט, נור אין דעם שטימרעכט גופא. די הויפּט־פּאָדערונג פון די ארגאניזירטע ארבייטערינען איז דער־בער — אלגעמיינע, גלייכע, די־רעקטע און געהיימע וואהל־רעכט פאר אלע פרויען ווי פאר אלע מענער. די בורזשואזע פרויען־רעכטלערינען, ווי שוין געזאָגט, לעגען ניט דאָרויף די הויפּט־ווייכטיגקייט, און ווייל עס ליעגט אזא גרויסער פּרינציפּיעלער אונטערשיעד צווישען זיי און צווישען די סאָציאַליסטישע ארבייטערינען, — אט דעריבער מוזען די לעצטע געהן אפילו אין קאמפּף פאר פרויען־וואהלרעכט בעזונדער, און אויסגעפינען בעזונדערע וועגען און בעזונ־דערע מיטלען ווי אזוי אויסצופיהרען דיזע פאָדערונג.

און די פראגען וועגען אט די בעזונדערע וועג־גען און מיטלען — דאָס איז דער צווייטער פונקט, וועלכער דארף בעהאנדלט ווערען אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער פרויען־קאָנפערענץ.

* * *

די דריטע פראגע אויף דער קאָנפערענץ איז די פראגע וועגען געזעלשאפטליכע שוץ פאר מוטערס און קינדער.

איינע פון די הויפּט־פראגען, מיט וועלכע יעדע געזעלשאפט מוז זיין אויפ'ן שטארקסטען אופן פאראינטערעסירט, — דאָס איז די פראגע וועגען קינדער־ערציהונג, וועגען דעם וואוקס און שטארקייט פון דעם קומענדען דור, פון די פרישע בעניענדע קרעפטען. אבער די פראגע וועגען די קינדער איז אלע מאל ענג צוזאמענגעבונדען מיט דער פראגע וועגען די מוטערס. ווי הויך־מיר זאָלען ניט שעצען די פאטער־גענפיהלען, דאָך מוזען מיר צוגעבען,

אז די מוטער איז מיט'ן קינד גאָר אויף אן אנדער אופן צוואמענגעקניפט, און די רעכט־לאָזיגקייט פון דער פרוי האָט אלע מאל אלם רע־זולטאט די שוצלאָזיגקייט פון קינד.

און ווי עס איז די לאָגע פון מוטער און קינד אין היינטיגער צייט, איז גאָר איבריג אבּ־צושטעלן זיך אויף דעם. דער בעוואוסטער עסטרייכישער סאָציאלדעמאָקראט פערנערס־טאָפער אין זיין בעגריסונגסרעדע אויף דער סאָציאליסטישער פרויען־קאָנפערענץ אין ווין האָט זיך ריכטיג אויסגעדריקט, אז קיין אנדער זאך דריקט ניט אוים אזוי שרייענד די שקלא־פערי פון היינטיגער צייט, ווי די רעכטלאָזיג־קייט און שוצלאָזיגקייט פון די מוטערס און קינדער. און ווי קען זיין אנדערש? די פער־דיענסטען פון מאן סטאיען ניט על פּי רוב צו ערנעהרען די גאנצע פאמיליע. די פרוי מוז ווערען א היים־ אדער פאבריק־ארבייטערין. זי ארבייט אין דער צייט פון שוואנגערשאפט, זי האָט ניט קיין רוה אפילו אין דער צייט פון קינפעט און פראצעוועט איבער די כחות ווען זי זויגט דאָס קינד. עס פערשטעהט זיך, אז קיין גוטס קומט דערפון ניט ארויס.

אין עסטרייך זיינען אין יאהר 1907, אין פערשיעדענע אינדוסטריע־צווייגען, געווען בע־שעפטיגט 1,381,013 פערהייראטהע פרויען. זעהר א גרויסער פראצענט פון דיזע ארבייטערי־נען זיינען בעשעפטיגט גראד אין אזעלכע אינ־דוסטריע־צווייגען, ווי די בעארבייטונג פון טא־באק, פאַספאָר, צינק, פארבען א. ד. גל., ווען די ארבייטערין שלינגט אָהן אן אויפהער גיפטיגע שטאָפען. און ביי טויזענדער פון דיזע פרויען, וועלכע זיינען געצוואונגען צו ארבייטען אין דער צייט פון שוואנגערשאפט, ווערען די קינדער פערגיפטעט נאָך אין מוטערס בויך און ווערען געבאָרען טוידטע.

און ווען דאָס קינד ווערט שוין געבאָרען א לעבעדיגע, איז על פּי רוב די לאָגע פון דער מוטער אזא, אז זי קען ניט אויפפאסען אויף איהר בייבי און דערהאלטען איהם בייס לעבען.

נור אין איין העלפט פון די פאראייניגטע שטאָטען, ווען מען האָט צוואמענגעקליבען סטאטיסטיק פון די שטערבליכקייט פון קליינע עופה'לעך אין יאהר 1908, איז אין דיזען יאהר אויסגעשטאָרבען מעהר ווי אן אכטעל פון א מיליאן בייבים וועניגער ווי איין יאהר אלט. אין דער אנדער האלבער לאנד האָט מען קיין סטאטיסטיק ניט גענומען, אבער די לאָגע דאָר־טען איז ניט קיין בעסערע.

א גרוויסע אמעריקאנער געזעלשאפט, וואָס גיט זיך אָב ספעציעל מיט זוכען מיטלען ווי אזוי אויפצוהאלטען מעהר בייבים בייס לעבען, האָט ערקלערט, אז פאר די לעצטע צעהן יאהר זיינען אין אמעריקא אויסגעשטאָרבען מעהר ווי צוויי מיליאן זויג־קינדער אין דעם עלטער פון איין יאָהר.

און די הויפט־אורזאכע דערפון איז די אונ־פערזיכערטע שוצלאָזע לאָגע פון דער מוטער. די מוטער איז אזוי פיעל נויטיג פאר'ן קינד, אז דאָרט וואו מען האלט אויף די זויג־קינדער אין די האספיטאלען און מען פאסט זיי אויף אהן דער מוטער, איז זייער שטערבליכקייט נאָך העכער. אין בערלין, למשל, איז די שטערבליכ־קייט פון זויג־קינדער אין די האספיטאלען ניט מעהר און ניט וועניגער ווי אכטציג פראצענט.

ווי־זשע פערענטפערט מען דיזע פראגע? ווי מאכט מען אז דער לעבען און געזונד פון די מוטערס און קינדער זאל זיין מעהר פערזיכערט?

עם פערשטעהט זיך, אז כל־זמן עס וועט עקזיסטירען די היינטיגע אָרדנונג פון עקס־פלאָאטאציע, אונטערדריקונג און שקלאָפערי, איז אונמעגליך צו ערוואָרטען א וועלכע־ניט־איז ראדיקאלע אומענדערונג אין דיזער פראגע. אבער פיעל קען מען אויפטהון אויף אין היינטי־גער צייט. די סאָציאלדעמאָקראטישע ארגאני־זאציעס פון אלע לענדער האָבען פיעל קאָנקרע־טע פאָדערונגען, וועלכע זיי האָבען שוין ארויס־געשטעלט און דאָרפען נאָך ארויסשטעלען בנוגע צו דיזער פראגע.

וואָס קען מען אויפטהון אויף דיזען געביעט און וועלכע פאָדערונגען דארף מען ארויסשטע־לען — דאָס איז דער דריטער פונקט פון די פער־האנדלונגען אויף דער אינטערנאציאנאלער פרויען־קאָנפערענץ.

אויף דער טאגעסאָרדנונג פון דיזער קאָנ־פערענץ שטעהען נאָך פונקטען, וועלכע זיינען וויכטיג פאר דער ארבייטער־בעוועגונג בכלל און פאר די סאָציאליסטישע פרויען־ארגאניזאציעס בפרט.

לאָמיר־זשע ווינשען דיזער קאָנפערענץ, ווי דעם גאנצען אינטערנאציאנאלען סאָציאליסטי־שען קאָנגרעס, א גרויסען ערפאלג אין אלע זייערע ארבייטען!

פּיליפּ קראַנין

וועלט־פּאָליטיק און סאָציאָלדעמאָקראַטיע

אָם דאַרף זיין די וועלט־פּאָליטיק פון דער סאָציאָל־דעמאָקראַטיע?

דאָס איז שוין היינט ניט בלויז א טהעאָרעטישע און פּראָפּאַגאַנדיסטישע פראַגע פּאַר סאָציאָליסטען, נאָר אויך א פּראַקטישע, ווייל וואָס מעהר זיי קריגען א דעה אין די אינערלעכע אַנגעלעגענהייטען פון א לאַנד, אַלץ מעהר מוזען זיי אויך זיך פערנעהמען מיט אויסוועהרטיגע אַנגעלעגענהייטען, מיט אינטערנאַציאָנאַלע עסקים. נאָך מעהר, וועגן סאָציאָל־דעמאָקראַטישע פערטרעטער בילדען א בעדייטענדע מינאָריטעט אין א פּאַרלאַמענט, דאַן טראָגען זיי אויך גרויסערמאַסען די פעראַנטוואָרטלעכקייט פּאַר די אויסלענדישע פּאָליטיק פון לאַנד.

אָנפאַנגס, וועגן די סאָציאָל־דעמאָקראַטיע האָט געפּאָקט און געמאַלט אין איהרע קינדערשע יאָהרען, פלעגען זיך אפילו די סאָציאָליסטישע פיהרערס און פובליציסטען וועניג בעשעפטיגען מיט אויסוועהרטיגע אַנגעלעגענהייטען. דער קאַמפּף איז דאָך גרווען אן אינערליכער, א קלאַסען־קאַמפּף אויף דעם נאַציאָנאַלען באָדען. אַלע קרעפטע האָט מען געמוזט אָנשטרענגען צו פיהרען די פּראָפּאַגאַנדא און אגיטאַציע צווישען די הייפישע אַרבייטער־מאַסען, ספּעציעל אויף דעם גרונד פון הייפישע פראַגען און אינטערעסען.

איך מיין דערמיט ניט צו זאָגען, אז די סאָציאָליסטען האָבען גאָר קיין פּראָגראַם פון אויסוועהרטיגע פּאָליטיק ניט געהאַט. יעדערער וויים דאָך, אז זיי זיינען שטענדיג געווען די הייסעסטע און שטאַרקסטע קעמפּפער פּאַר דעם וועלט־פריעדען און געגען דעם מיליטאַריזם. אָבער דער אמת איז, אז דעם זעלבען קאַמפּף האָבען געפיהרט אויך די בורזשואַזע אידעאָלאָגען. די געזעלשאַפטען פון דעם וועלט־פריעדען זיינען דאָך בעשאַפען געוואָרען ניט פון סאָציאָליסטען, נור פון בורזשואַזע דענקער, רעדנער און שרייבער. איך וויים ניט, מיט וואָס מיר, אלס סאָציאָליסטען, אונטערשיידען זיך אין דער פּראָפּאַגאַנדא פּאַר דעם וועלט־פריעדען און אפילו געגען דעם „בעוואַפענטען פריעדען" פון די בורזשואַזע עלעמענטען, וועלכע קומען זיך צוזאַמען אויף זייערע פריעדענס־קאָנגרעסען.

יעדענפאלס איז דאָס ניט קיין ספּעציפיש סאָציאָליסטישע פּאָדערונג. פּשוט אלס ציוויליזירטע און פּאַרטגעשריטענע מענשען איז עס אונזער פּפליכט צו אַגיטירען פּאַר די פערברידערונג פון אלע פעלקער, פּאַר א פּאָליטיק פון אינטערנאַציאָנאלע סאָלידאַריטעט, אין געגענזאַץ צו דער קאַפּיטאַליסטישער פּאָליטיק פון „בעוואַפענטען פריעדען" און אימפּעריאַליזמוס.

וועלכע ווערטער שוועבט נאָר צו פריעדען. פרעגט אפילו דעם דייטשען קייזער, וועט ער אויך ענטפערען, אז ער איז עס גאָר נישט קלאָר, אז ער וועט נישט קריעג, זאָנדערן אז ער איז עס גאָר דער גרעסטער און שטאַרקסטער זייל פון וועלט־פריעדען. אי די שטענדיגע אונגעהייערע בעוואַפנונגען, די שטענדיגע וואַקסענדע מיליטעריש לאָסט? איז דער תירוץ— „בעוואַפענטער פריעדען". איין רעגיערונג טייטלט מיט די פינגער אויף דער אנדערער, און אלע טענה'ן אין איין קול, „אז די בעסטע פריעדענס־פערזיכערונג איז צו זיין גוט בעוואַפענט און פערטיג צו א מלחמה".

וויילד און משונה'דיג ווי די דאָזיגע טענה זאָל ניט קלינגען, מוז מען פון דעסטוועגען צוגעבען, אז א וועלט איז ניט משוגע און אז די ציווילזירטע פעלקער וואָלטען שוין לאַנג ניט געדולדעט אזא דריקענדע און אויסצעהרענדע מיליטעריש לאָסט, וועגן זיי וואָלטען ניט געדענקט אָדער ניט געפילט אינסטינקטיוו אָדער ניט גלויבט, אז די נאַציאָנאַלע פערטהיידיגונג פּאָדערט נאָך אלץ זעהר גרויסע אָפּפער. וועגן מען קוקט זיך צו מיט אפענע אויגען, אָהן אירגענד וועלכע פּאַרטייאישע ברילען, ווי עס געהט צו מיט די בעוואַפנונגען אפילו אין אזא דעמאָקראַטישער רעפובליק, ווי אונזערע, וואָס איז

מעהר פון אלע אנדערע לענדער געזיכערט געגען אויסלענדישע אטאקעס, מוז מען צוגעבען, אז עס איז נאר א זעלבסט־פערשלענדונג צו זאגען, אז שולדיג אין דעם זיינען נאר די רעגיערונגען און אז די פעלקער זיינען גאר אונשולדיגע לע־מעלעך. מען קען זאגאר קומען צום שלום פון ענגלישען אדמיראל סעימור און פון אנדערע פא־טענטירטע קריעגס־פיהרער, אז די פעלקער זעלבסט זיינען מעהר קריעגעריש, ווי זייערע רע־גיערונגען... לאמיר דא פערבייגעהענדיג בעמער־קען, אז מעהר ווי 70 פראצענט פון דעם ביודזשעט פון יוניטעד סטייטס גייהט אוועק אויף די נאכוועהענישען פון פריהערע מלחמות און אויף פארבערייטונגען צו נייע מלחמות !...

אין אונזער אנטי־מיליטעריסישער אגיטאציע קייען מיר נאך אלין איבער די אלטע ארגומענ־טען, אז נאר די קאפיטאליסטישע הערשער הע־צען עס די מלחמות און טרייבען עס צו בעוואפ־נונגען און אז דעם מאדערנעם מיליטאריזמוס דארפען זיי האבען ניט נאר נעגען דעם אויס־לענדישען שונא, זאנדערן אויך און טאקע ספע־ציעל, נעגען דעם א ינ ע ר ל י כ ע ן, וואס עם מיינט נאטירליך דעם קלאסען־בעוואוסטען פראלעטאריאט. ניט זעלטען קען מען נאך אלין הערען מיינונגען צוויישען סאציאליסטען, אז די רעגיערונגען בעצוועקען מיט די אלין שטייגעגדע בעוואפנונגען מעהר דעם אינלענדישען שונא, ווי דעם אויסלענדישען. איך האב אויך אזוי גע־דענקט און ג׳עטענ׳ט, אבער מיט דער צייט האב איך זיך אלין מעהר ארומגעזעהן, ווי איבער־טריבען דאס איז און ווי דאס שטימט ניט מיט דער ווירקליכקייט.

געווים דארפען די קאפיטאליסטישע רע־גיערונגען בעזיצען אויך א שטארקע בעוואפנ־טע מאכט געגען דעם אינערליכען שונא, אום צו קענען שנעל אונטערדריקען א גענעראל־סטרייק אדער אירגענד וועלכען וויידערשטאנד פון די פראלעטארישע מאסען; אבער עס איז פשוט א קינדערעי צו דענקען, אז דערצו זיינען דוקא נויטיג אזעלכע ריזיגע שטענדיגע ארמעען מיט ריזיגע קאנאנען, פעסטונגען ביי די גרע־נעצען און די מאדערנע פאנצער־שיפען, די „דרעדנאטס", ווי מיר זעהען עס היינט. דאס פאלק איז דאך אונבעוואפענט, און וועז סטרייי־קערס זאלען אין א מאמענט פון פערצווייפלונג קריגען ערגעין רעוואלווערען און זאגאר ביקסען — וואס פאר א מיליטעריש וועדעד קען עס האבען געגען א דיסציפלינירטען רעגימענט סאלדאטען, אפילו מיליציאנטען, וואס זיינען בע־זאלדאטען מיט מאדערנע מארד־אינסטרומענטען? ביי היינטיגע צייטען, וועז רעגיערונגען בעזיצען אייזענבאהנען, טעלעגראפען, טעלעפאנען, גע־פאנצערטע אטאמאביליען און אלע טראנספארט־מיטעל, זא דאס זיי קענען אין א וואונדערבאר קורצע צייט מאביליזירען ריזיגע קארפוסען פון אלערליי מינים סאלדאטען מיט אלערליי מינים געווער — קענען זיי זיך גאנץ רוהיג און זיכער בעגנוגענען מיט פיעל קלענערע ארמעען און מיט וועניגער מערדערליכע און קאסטבארע קא־נאנען און זאגאר ביקסען, ווי דאס פיהרט זיך נאך ער היום. א פערהעלטניסמעסיג קלייגער קארפוס פון זשאנדארמען, וואס זאל זיין ספע־ציעל דרעסירט און בעוואפענט צו אונטערדרי־קען סטרייקס און מאניפעסטאציעס פון ארביי־טער, אט ווי למשל מאנכע מיליין־רעגימענטען אין ניו יארק סטייט און די בלוטיג־בעריהמטע קאנסטייבלס פון פענסילוווייניא, קען אויסגע־צייכענט דינענן די קאפיטאליסטישע הערשער געגען דעם אינלענדישען שונא. די שטארקסטע און גרעסטע באריקאדע, וואס ארבייטער וועלען וועז עס איז קענען אויפבויען, אפילו ביי א גרויסען רעוואלוציאנערען אויפשטאנד אין פא־ריז, קענען גאנץ לייכט צושמעטערט ווערען פון גאנץ געווהנליכע קאנאנען. די אונגעהיירע מאדערנע פעלד־קאנאנען טויגען גאר ניט פאר אזא צוועק. וואס אנבעלאנגט צו די „לויתן׳ם", די מאדערנע קריעגס־שיפען, וואס קאסטען צו צעהנדליגע מיליאנען דאלארס און וואס זיינען בעוואפענט מיט אזעלכע ריעזיגע און ווייט־שיסענדע קאנאנען, ווי מען קען זיי נאר פאב־ריצירען ביי דער היינטיגער ענטוויקלונג פון טעכניק און פון דער „מיליטעריישער וויסענ־שאפט" — זא איז עס פשוט אן אונזין צו זאגען, אז מען האט דערביי אין זינען דעם אינלענדי־שען שונא. היינט די סובמארינען, די מארד־אינסטרומענטען אונטער׳ן וואסער, די טארפי־דאס, טארפידא־שיפען, קאנטר־טארפידא־שיפען א. ז. וו. — וואס פאר א שייכות האט עס אדער קען עס וועז האבען מיט דעם אינלענדישען שונא, אפילו מיט אזא סאציאלער רעוואלוציאן, ווי די פייערדיגסטע רעוואלוציאנערען קענען עס זיך פארשטעלען? מיט עטליכע קלייגע קאנאנען־שיפלעך קען מען צושמעטערען אירגענד וועלכען

האנדלס־פארט און שנעל אונטערדריקען יעדען סטרייק פון די מאטראזען און דאק־ארבייטער.

וען מען בעטראכט דאס און וען מען בעראבעט, וויפיל הונדערטע מיליאנען עם ווערען יעדעם יאהר איינגעשלונגען אין די „דרעדנאטס" און אין אנדערע מאדערנע קריעגס־שיפען, וואס ווערען דערצו נאך אזוי שנעל פראלטעט און שוואך פון א מיליטעריישען שטאנדפונקט, אז דאס איינציגע וואס עם בלייבט מיט זיי צו טהאן, איז זיי צו פערקויפען אויף ברוך — דאן מוז מען זיין בלינד ניט צו זעהן, אז די געוואלדיגע מאדערנע בעוואפנונגען ווערען געפלאנעוועט און אויסגעפיהרט טאקע ספעציעל געגען דעם אויסלענדישען שונא און האבען קיין אנדער צוועק ניט, ווי נאר מלחמות.

ווער זשע איז היינט דער אויסלענדישער שונא? געגען וועמען בעפאנען זיך עם אלץ מעהר אלע גרויסמעכטע, טראץ זייערע שטענדיגע פריעדליבע ערקלערונגען, טראץ זייערע שבועות, אז זיי זארגען נאר פאר דעם פריעדען אין דער וועלט?

דאס איז די האבסטע קשיא פון אונזער צייט. מען מעג זאגען, אז דאס איז א רעטענים פון אונזער ציוויליזאציאן. עם איז קיין קונץ ניט צו ווארפען די שולד אויף דעם אדער יענעם הערשער, אויף דיעזע אדער יענע רעגירונג, אויף דיעזע אדער יענע נאציאן און אפילו אויף דעם קאפיטאליזם בכלל. דאס ערקלערט נאך גאנץ וועניג און פערענטפערט ניט גרינדליך און פאזיטיוו די אויבענגעשטעלטע פראגע. מיר שיינט, אז די אורזאכען ליגען פיעל טיפער אייגנגעוואָרצעלט אין אונזער ציוויליזאציאן, אבער זעזהען אפילו פון דעם קאפיטאליזם. איך זעה ניט, מיט וואס איין גרויסמאכט איז מעהר שולדיג פאר דער אנדערער אין דעם זאגענאנטען „בעוואפענטען פריעדען". איך זעה ניט, אז איין נאציאן זאל זיין אין דער אמת'ן פריעדליבער פאר אן אנדערער. כולנו חוטבים, אלע זיינען מיר שולדיג. די אמעריקאנער זיינען נאך אפשר קריעגערישער און אימפעריאליסטישער פאר די ענגלענדער. זייער בעריהמטע מאנראך־דאקטרין איז דאך שליסליך ניט מעהר ווי א מאסקע צו פערדעקען זייער אייגענע נאציאנאלע אמביציע צו בעהערשען די גאנצע נייע וועלט. די ענגלענדער זיינען פונקט אזוי קריעגעריש ווי די דייטשען, די פראנצויזען זיינען ניט בעסער פאר זיי ביידען, די איטאליענער, די עסטרייכער, די רוסען און אויך די קלענערע נאציאנען ליידען פון דעם זעלבען, זאָ צו זאגען, קריעגעריש מיקראב.

מען דארף ניט און מען טאר ניט זיך נארען מכח דעם וויסטען „בעוואפענטען פריעדען". די אלטע בארבארישע בענריפע וועגען נאציאנאלע גדולה און עהרע זיינען נאך טיף אייננגעוואָרצעלט ביי אלע ציוויליזירטע פעלקער. דער נאציאנאליזם ווי אלע עגאָאיזם איז נאך צו שטארק און טרייבט זעהר לייכט און שנעל צום שאוויניזם אדער מארד־פאטריאָטיזם. א שטארקערע נאציאן איז גענוגט צו בעהערשען און צו דריקען א שוואכערע. איין נאציאן איז גענוגט צו בענוצען זיך מיט דער שוואכקייט פון אן אנדערער, וועז דיעזע אנדערע זאל אפילו רואיניירט ווערען און צו גרונדע געהן דורך א וויעדערשטאנד. קיין חסד, קיין מיטלייד אין אינטערנאציאנאלע אנגעלעגענהייטען: ריים און כאפ וויפיעל דו קענסט און — וועה צו די בעזיגטע!

איין נאציאן האט דארום טאקע שטענדיג מורא פאר דעם עגאָאיזם פון דער אנדערער, און אזוי ווי מאכט איז נאך אלץ רעכט אין אינטערנאציאנאלע אנגעלעגענהייטען, דארום זעצט מען פארט די אלטע קריעגעריש בארבארי און מען בעוואפענט זיך וואס מעהר, אום צו זיין גרייט צום קריעג. די פעלקער קרעכצען טאקע אונטער דער שרעקליכער און אויסצעהרענדער מיליטערישער לאסט, און די רעגיערונגען קומט עם דארום אן אלץ שוועהרער צו קריגען אין די פארלאמענטען א צושטימונג צו די ריזיגע אויסגאבען פאר די דורכפיהרונג פון זייערע בעוואפנונגס־פלענער; אבער מען טראגט דאך דיעזע לאסט גדולדיג אין נאמען פון נאציאנאלע פערטהיידיגונג. מען פראטעסטירט דאך נאר וועגען די מאס פון די נייע בעוואפנונגען, אבער ניט געגען דעם עיקר, געגען דער נויטוועניגקייט פון אן ארמעע און א קריעגס־פלאטע צו פערטהיידיגען „די נאציאנאלע אינטערעסען און די נאציאנאלע עהרע"...

די סאציאל־דעמאקראטיע מוז זיך אויך רעכענען מיט דיעזע קריעגעריש אינסטינקטען פון דער פעלקער גופא. אונזער אנטי־מיליטעריישע אגיטאציע דארף דארום גריכטעט ווערען ניט בלויז געגען די קאפיטאליסטען און זייערע רעגיערונגען, זאָנדערן אויך געגען די בארבארישע אינסטינק-

טען און מאָרד־פּאַטריאָטישע שטרעבונגען פון די הערשענדע נאַציאָנען. מיר דאַרפען אָנשטרענגען אונזערע כוחות אויסצורעטען דעם נאַציאָנאַלען ענטאַיזם אין אונזערע אייגענע רייהען... מיר זיינען שוין צו ווייט פערקרעכען אין אונזער אָפּפֿערטוניזם מכח נאַציאָנאַליטעטען אין געגנער זאָל צום אמאָליגען קאָסמאָפּאָליטיזם. מיר דאַרפען אַליין ווערען אינטערנאַציאָנאַליסטען ניט נאָר מיט'ן מויל, זאָנדערן אויך מיט'ן הארצען.

יעדענפאַלס ווערט עס אַלץ נויטיגער פאַר סאָציאַליסטען צו זוכען נייע וועגען און מיטלען, אויך אין דעם קאמפֿ מיט דעם „אויסלענדישען שונא" און ווייסען קלאָר, וואו מיר האַלטען אין דער וועלט מכח די אינטערנאַציאָנאַלע אנגעגנהייטען פון אונזער ציוויט.

דער „אייראָפּעאישער קאָנצערט" ווערט היינט אנדערש געשפּילט ווי אפילו מיט אַ יאָהר צעהן צוריק. די שפּיגלערס, די גרויסמעכטע, זיינען דיעזעלבע, אָבער די מוזיק קלינגט אנדערש און די אינסטרומענטען זיינען אנדערש פערטהיילט. ווען קאָרל מאַרקס, פריערדיק ענגלס, לאַסאַל, ליעבקנעכט און די אנדערע פּאַטערס פון דער סאָציאַלדעמאָקראַטיע וואָלטען היינט געזעלבט, וואָלטען זיי געווים געענדערט זייער אויסלענדישע פּאָליטיק. ווי בעוואוסט, איז זייער וועלט־פּאָליטיק בעשטאַנען ספּעציעל אין קאמפֿ געגען צארען־לאַנד. זיי זיינען זאָגאר געווען זעהר קריגעריש אין דיעזען קאמפֿ, בעזאָנדערס קאָרל מאַרקס. אַ מלחמה געגען רוסלאַנד האָבען זיי בעטראַכטעט אלס אַ נויטוועניגקייט אין די אינטערעסען פון דעמאָקראַטישע פרייהייטען. „עס גיבט נאָר צוויי מעכטע אין אייראָפּע: רוסלאַנד און דער אבסאָלוטיזם, די רעוואָלוציאָן און די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע" — אזוי האָט קאָרל מאַרקס געשריעבען און אגיטירט. ניט נאָר האָט ער אין 1848 געפּאַדערט אַ קריעג פון דייטשלאַנד געגען צארענלאַנד און אין 1853 איז ער מיט לייב און זעעלע געווען פאַר די סעבאַסטאָפּאָלער מלחמה, זאָנדערן ער האָט אויך אין זיינע פּאָליטישע שריפטען און קאָרעספּאָנדענצען זעהר העפּטיג קריטיקירט די ענגלישע מיניסטערס, ספּעציעל פּאַלמערסטאָן'ען, פאַר זייער צו־פּריוואַטיכע פּאָליטיק געגענאיבער רוסלאַנד.*) זיין רעוואָלוציאָנערער האַס צום צאַריזם איז געווען אזוי פייערדיג, אז ער האָט אזוי ווי פערגעסען אָן די שוידערליכע זייטען פון יעדער מלחמה, וועו אפילו די צוועקען זאָלען זיין די ערהאבענסטע, און דער רעזולטאַט זאָל זיין א סאָציעלע רעוואָלוציאָן. ענגלס האָט נאָך אפשר מעהר געפייערט געגען צארענלאַנד. ווי גרויס עס זיינען געווען זיינע האָפענונגען, אז די דעמאָקראַטיע וועט אונגעהייער פיעל געווינען דורך א זיעג איבער דער רוסישער ארמיע, קען מען שליסען דערפון, דאָס נאָך צו ענדע פון די 80־ער יאָהרען איז ער געווען צו גונסטען פון א מלחמה פון דייטשלאַנד און עסטרייך געגען רוסלאַנד.

קיין וואונדער, וואָרום מאַרקס און זיינע אנהענגער און שילער זיינען געווען פול מיט פלאַם און פייער געגען דעם צאַריזם. רוסלאַנד איז טאַקע געווען די גרעסטע, די שטאַרקסטע און די געפעהרליכסטע פעסטונג פון רעאַקציאָן געגען די אייראָפּעאישע דעמאָקראַטיע. אלע קעמפּפער פאַר פרייהייט האָבען מיט רעכט געזאָגט זעהן זייער ביטערסטען און ערגסטען שונא אין דעם צאַריזם. זיי האָבען געציטערט, אז גאַנץ אייראָפּע וועט קאָזאַקיש ווערען. א קאמפֿ געגען רוסלאַנד האָט טאַקע געהייסען א קאמפֿ פאַר פרייהייט. די ערשטע פיעדל אין דעם „אייראָפּעאישען קאָנצערט" האָבען דאָך געשפּילט די צארען, בעזאָנדערס דער ווייסטער טיראַן ניקאָלאַי דער ערשטער, „דער אונפערגעסליכער". אלע גרויסמעכטע, אפילו ענגלאַנד, האָבען דאַן געציטערט פאַר די מיליטעריש מאכט פון צארענלאַנד. אלע רעאַקציאָנערען אין וועסט־אייראָפּע האָבען אויסגעקוקט אויף דער שטיצע פון דעם צאַר'ס ארמעען. דער צאַריזם איז געווען די נשמה פון דעם זא גענאַנטען „הייליגען בונד" געגען די דעמאָקראַטישע שטרעבונגען פון די פעלקער. דאָרום האָבען אלע קעמפּפער פאַר פרייהייט, אלע דעמאָקראַטען געקוקט אויף א מלחמה מיט רוסלאַנד וויי אויף אן ערליזונג פון וועסט־אייראָפּע, ווי אויף א קאמפֿ פון ליכט געגען פינסטערנים, פון פּראָגרעס געגען רעאַקציאָן אין דער גאנצער וועלט.

היינט אָבער איז אזא אויסוועהטיגע פּאָליטיק פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע פּשוט לעכערליך. די מיליטערישע מאכט פון צארענלאַנד, פאַר וועלכע מען האָט נאָך געציטערט אין אנגאַנג פון דיעזען יאָהרהונדערט, איז דאָך גראָכצען גרוואָרען אין דער מלחמה מיט יאפּאַן.

*) זעה זיינע פּאָליטישע קאָרעספּאָנדענצען אין ענגליש: „דחי איסטערן קווועסטשיאָן", און מיין אַרטיקעל וועגען דעם אין „צוקונפט" 1906.

עס איז געקומען די צייט, וועו די רוסישע רעגירונג דאַרף מורא האָבען פאַר די זיכערהייט פון איהרע אייגענע גרענעצען. אָט האָבען מיר געזעהן, ווי עסטרייך האָט געבראָכען דעם בערלינער טראַקטאַט און צוגענומען באָסניא און הערצעגאָווינאַ, אזוי ווי רוסלאַנד וואָלט שוין גאָר קיין גרויסמאַכט ניט געווען. וועו די רוסישע רעגיערונג האָט פֿרובירט פֿראָטעסטירען געגען דיעזען געוואָלט־אַקט פון עסטרייך, האָבענדיג אויף דער שטיצע פון ענגלאַנד און פראַנקרייך, האָט זי באַלד געמוזט אַנטשוויגען וועהרען, ווי נאָר מען האָט איהר געגעבען „דיפּלאָמאַטישע אָנצוהערענים" פון בערלין, אז די דייטשע אַרמעע וועט אַריינמאַרשירען אין פּוילען.

און דערצו נאָך די אינערליכע רעוואָלוציאָן אין צאַרענלאַנד גופא. עס איז אמת, אז די רוסישע רעוואָלוציאָן אין 1905, אויף וועלכע די גאַנצע דעמאָקראַטישע וועלט האָט געלעגט די גרעסטע האָפענונגען, איז פערגאַסען געוואָרען אין טייכען בלוט און אז די רעאַקציאָן האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ אין הערשט נאָך דערווייל; אָבער עס ווארפט זיך דאָך אין די אויגען, אז דער צאַריזם גוסס'ט.

יעדענפאַלס איז עס זיכער, אז אירגענדוואָ וועט שוין ניט קאָזאַקיש ווערען, נאָר, פערקאָהרט, רוסלאַנד וועט פראַנקיזירט ווערען. נאָטירליך, דער צאַריזם דאַרף יעצט אזוי בעקמפּפט ווערען, ווי אין קאַרל מאַרקס'ס צייטען; אָבער שוין ניט דורך אויפמונטערען צום קריעג אין נאָמען פון פרייהייט, נאָר דורך אויפמונטערען און מיטהעלפען די רעוואָלוציאָנערע קרעפטע אין צאַרענלאַנד גופא צו א ווייטערען קאַמפּף געגען טיראַניי.

די אָריענטאַלישע פראַגע האָט שוין אויך, מעג מען זאָגען, אויפגעהערט צו שטערען דעם פריעדען פון אייראָפּא. די קריעגס־וואָלקענס אויף די באַלקאַנען ווערען אַלץ מעהר אויסגעלייטערט. אפילו מאַצעדאָניען האָט אויפגעהערט צו זיין די פּולווער־פאַס פון אירגענדוואָ. דער „קראַנקער מאַן פון באָספאָרוס" לעבט אויף און ווערט אַלץ געזינטער. די טערקישע רעוואָלוציאָן, וועלכע האָט געשטעלט די גרויסע אָטטאָמאַנישע אימפּעריע אויף א פעסטען באָדען און וועלכע וועט געווים פיהרען צו אן אויפלעבונג, צו א רענעסאַנס אין דער גאַנצער מוסלמאַנישער וועלט, האָט אויך אַרויסגערופען א גרויסע איבערקעהרענים אין דער וועלט־פּאָליטיק. די גרויסמעכטע מעגען זיך היינט רעכענען ניט בלויז מיט דער טערקישער רעגיערונג, זאָנדערן אויך מיט דעם טערקישען פאָלק. די קלייניע מלוכות אויף די באַלקאַנען האָבען זיך קאָנסאָלידירט און מעהר אָדער וועניגער בערוהיגט. עס זיינען אזוי געשאַפען געוואָרען נייע נאַציאָנאַליטעטען, וועלכע האָבען גראָדע יעצט אן אינטערעס אין דער זיכערהייט פון דער פערבליבענער אָטטאָמאַנישער אימפּעריע. וועו עס זאָל וועו עס איז קענען טרעפען, אז רוסלאַנד זאָל וויעדער אָנפאַנגען א מלחמה צו פערכאַפען קאָנסטאַנטינאָפּאָל, וועט זי שוין בעקמפּפט ווערען ניט נאָר פון טערקיי און פון די פעראיינטערעסירטע גרויסמעכטע, זאָנדערן אויך פון די סלאַווישע באַלקאַנישע שטאַטען, זאָגאָר פון די בולגאַרען. קיין ארמעע קען שוין ניט צוקומען צו קאָנסטאַנטינאָפּאָל אָהן די צושטימונג פון די רומענען, בולגאַרען, סערבען און גריכען.

דער רעזולטאַט דערפון איז, אז „דאָס אייראָפּאישע גלייכגעוויכט", ווי די דיפּלאָמאַטען און די גרויסמעכטע האָבען עס פריהער פערשטאַנען און געטייטשט, איז היינט פעסטער און זיכערער, ווי וועו עס איז פריהער. נאָר אזא ענדערונג אין די אָריענטאַלישע פראַגע האָט דאָך בעדאַרפט פיהרען צו א פערקלענערונג פון בעוואָפנונגען. פון איין זייט האָט מען שוין קיין מורא ניט פאַר די צארסקע ארמעען און פון דער אנדער זייט איז אויך דער אלטער נאציאנאל־קאמפף אויף די באַלקאַנען איינגעשטילט געוואָרען, זאָ דאָס די נייע שטאַטען דאַרטען קענען זיך פריעדליך ענטוויקלען, וואָס זיי טהוען טאַקע — האָבען דאָך די גרויסמעכטע בעדאַרפט דאָס נעהמען אין אָנבעטראַכט און זוכען צו ערלייכטערען זייער אייגענע מיליטעריש לאַסט.

אָבער יעדערער וויים צו גוט אז עס איז פונקט פערקעהרט און אז די בעוואָפנונגען וועלען געטריבען אזוי ווי מען וואָלט ערוואַרטעט צו יעדער מינוט א קריעגעריישען אויסברוך אין דער גאַנצער וועלט. פרעגט זיך, וואָרום איז דאָס אזוי? מיר קומען דאָ וויעדער צו דער אויבענגעשטעלטער האַרבער קשיא: גענען וועמען בעוואָפנעט מען זיך אלץ מעהר אויף דער יבשה און אויפ'ן ים? ווער איז עס היינט דער אלגעמיין געפירכטעטער אויסלענדישער שונא?

דאָס זאָל זיין דער אימפּעריא־

ליזם. אזוי ענטפערט מען פון פערשיעדענע זייטען, בעזאנדערס אין די סאציאל־דעמאקראטישע רייהען. די אינטערנאציאנאלע פאליטיק פון דער סאציאל־דעמאקראטיע, ערקלערען אלע סאציאליסטישע פובליציסטען, דארף יעצט געריכטעט ווערען געגען די אימפעריאליסטישע שטרעבונגען פון אלע שטאטען. דאס איז גאנץ ריכטיג, און אנדערס קען א קלאסען־בעוואוסטע פראלעטאריש פארטיי, וואס פאר אפיציעלע נעמען זי זאל ניט טראגען, גאר ניט האנדלען. זי מוז קעמפען געגען אלעס, וואס עס שטערט דעם פריעדען צווישען נאציאנען.

אבער נאך אלעמען איז דער אימפעריאליזם נאר אן איבערגעניצעוועטער אלטער וואָרט צו בעציכענען דאס זעלבע, וואס מען רופט „דער בעוואפענטער פריעדען". וואס איז עס אזוינס דער היינטיגער אימפעריאליזם, אויב ניט די גרויס־קאפיטאליסטישע פאליטיק, וועלכע זוכט צו פערכאפען קאלאניעס און מארקעטס און בכלל צו בהערשען די שוואכערע פעלקער און וועלכע מוז דארום האבען וואס גרעסערע אר־מעען און פלאטען? אימפעריאליזם מיינט אינדוסטריעלער קריעג צווישען די גרויסע נאציאנען. דער ערד־קוגעל ווערט אלץ ענגער פאר דעם גרויס־קאפיטאליזם, און די אינטערנאציאנאלע קאנקורענץ אויף דעם וועלט־מארקעט ווערט אלץ שארפער, ברענעדיגער און אויך געפערלעכער פאר דעם וועלט־פריעדען.

דער קאמפף געגען אימפעריאליזם איז אלזא שליסליך נאר א טהייל פון דעם אלוועלט־ליכען פראלעטארישען קאמפף געגען דעם אל־וועלטליכען קאפיטאליזם. אבער דערבי דארף מען אויף נעהמען אין בעטראכט אינצעל־נע פעלע, טאקע דעם אימפעריאליזם פון יעדער גרויסמאכט בעזונדער. עס קומט די צייט, וועו סאציאליסטען דארפען זיך אבגעבען א קלארען רעכענונג וועגען דעם, וועמעס אימפעריאליזם איז עס דער געפערלעכסטער פאר דעם וועלט־פריעדען און מוז בעטראכטעט ווערען פאר דעם אויסלענדישען שונא?

אויב יעדער קאפיטאליסטישער שטאט האט אן אימפעריאליסטישע פאליטיק, שפיעלט ער אבער ניט דיעזעלבע ראלע אין דער אינטער־נאציאנאלער פאליטיק אדער אין דעם „בעווא־פענטען פריעדען". פאקטיש האט מען דאך זיך צו רעכענען ספעציעל מיט צווי אימ־פעריאליזמען — מיט דעם ענגלישען און מיט דעם דייטשען. יעדערער וויים, אז איראפפא איז היינט צוטהייל אין צווי פיינד־ליכע לאגערן: פון איין זייט שטעהט דייטש־לאנד מיט עסטרייך־אונגארן און טהיילוויים מיט איטאליען, און פון דער אנדערער זייט שטעהט ענגלאנד מיט פראנקרייך און אויך מיט רוסלאנד.

די שווערפונקטען פון דער יעצטיגער וועלט־פאליטיק זיינען ענגלאנד און דייטשלאנד. מיר מוזען זיי דארום אויך ספעציעל אין אנבעטראכט נעהמען. מען קען שוין דא ניט אבקומען מיט אלגעמיינע קריטיקען געגען מיליטארזיזם, מיט אלגעמיינע פראטעסטען געגען בעוואפנונגען. עס ווערט אויך נויטיג נאכצוזוכען, ווער איז מעהר שולדיג אין די אלץ גרעסערע בעוואפנונגען און ווען עס אמביציעס עס זיינען מעהר געפערליך פאר דעם וועלט־פריעדען.

די ענגלישע דזשינגאָס וואָרפען געווען־הנליך די שולד אויף די דייטשע מארד־פאטריאטען, און פערקאהרט. דער רעזולטאט איז, אז ביידע לענדער בעוואפנען זיך מיט אן אויסקוק אויף א מלחמה, וועלכע קען אנדערס ניט זיין אונטער די היינטיגע אומשטענדען ווי א קאמפף פאר די וועלט־הערשאפט; און די אנדערע מעכטע שלעפען זיך נאך אדער מוזען זיך נאכשלעפען. אבער ווער פון דיעזע צווי פיינדליכע זייטען איז מעהר אגרע־סיוו? ווער ויל מעהר פערכאפען, ווער האט גרעסערע און קריעגערישע אמביציעס?

דאס זיינען פראגען, וואס סאציאל־דעמא־קראטען דארפען זיך אלין מעהר שטעלען. דאס זיינען שוין ניט סתם טהעאָרעטישע פראגען, נאר גאנץ פראקטישע, וועלכע שווימען אריף ביי יעדער אבשטימונג פון די ריעזיגע מיליטעריש ביודזשעטען. זיי זיינען אויך ענג פערבונדען מיט דער נאציא־נאלער פערטהיידיגונג, פון וועלכער סאציאליסטען קענען זיך דאך ניט אב־זאגען.

וויפיעל סאציאליסטען זאלען ניט קעמפען געגען בעוואפנונגען בכלל און געגען די אימפער־יאליסטישע פאליטיק פון זייער אייגענעם פא־טערלאנד, וועלען זיי דאך מוזען נאכפאלגען דעם ביישפיעל פון ענגאסע בעבעל, וועלכער האט ערקלערט אין רייכסטאג, אז וועו עס וועט

קומען צו א פערטהיידיגונג געגען א פרעמדע הערשאפט, וועלען די פּראָלעטאַרישע מאסען אויך ערפילען זייער נאַציאָנאַלע פּפליכט. דאָס מיינט, אלזא, אז סאָציאַליסטען זיינען ניט נאָר פאר פריעדען אום יעדען פּרייז און אז זיי האבען אויך גרענצען אין זייער וועלט־פּאָליטיק.

עס וואָלט געווען זעהר אינטערעסאַנט צו הערען, וואָס די פּאָרשטעהער פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע וועלען ערקלערען אויף דעם אינטערנאַציאָנאַלען קאָנגרעס אין קאָפּענהאָגען מכח ענטוואָפנונגען און וועלט־פריעדען און ווי זיי וועלען פאָרמולירען אונזער היינטיגע אויס־ווערטיגע פּאָליטיק. איך האָב נאָך זעהר פיעל צו זאָגען וועגען דעם, נאָר איך וועל עס לאָזען פאר א צווייטען ארטיקל, וועז די בעריכטען פון דיעזען קאָנגרעס וועלען פערעפענטליכט ווערען.

א. ש. זאַקס

קאָאָפּעראַציאָן און סאָציאַלדעמאָקראַטיע

י שייכות צווישען דער קאָאָפּעראַטיווער בעווענגונג און דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי איינע פון די וויכטיגע — אויב ניט וויכטיגסטע — פּראָבלעמען, וועלכע שטעהען אונז פאָר אין וואַרטען אויף זייער בעפרידיגענדע לייזונג.

עס איז געווען א צייט, וועז די פיהרער אין די טהעאָרעטיקער פון די סאָציאַליסטישע בעווענגונגען האָבען זיך פערהאַלטען גאַנץ קאַלט, יא, האָבען זאָגאָר געקוקט קרום, אויף די פערשיעדענע ענאָסענשאפטען, וועלכע האָבען זיך אָנגעפאַנגען צו ענטוויקלען אין מיטען פון קאָפּיטאַל־יאהרהונדערט.

פערדינאַנד לאַסאַל האָט ניט איין מאָל געגעבען אָנצוהערען דורך וואָרט און שריפט, אז ער האָלט גאַנץ וועניג פון דער קאָאָפּעראַטיווער בעווענגונג, וואָס קען דעם ארבייטער־קלאַס קיין נוצען ניט ברענגען. געפינענדיג זיך אונטער'ן איינפלוס פונ'ם „אייזערנעם לוין־געזעץ", אז דער ארבייטער קען אין דער היינטיגער צייט בלויז בעקומען אזא לוין, וועלכער בעפרידיגט די נויטוועניגסטע בעדירפניסען פון לעבען, האָט לאַסאַל, ווי פיעלע אַנדערע בעגייסטערער פונ'ם סאָציאַליסטישען גרעאָנאָק, געמאַכט דעם לאָגישען שלוס, אז אלע פערזוכען צו פערבעסערען די לאָגע פון ארבייטער דורך די גענאָסענשאפטען, זיינען אומזיסט, וויל די פערדיענסטען, וועלכע די גענאָסענשאפטען וועלען געבען, וועלען סוף כל סוף בלייבען ביי די קאָפּיטאַליסטען און ניט ביי די ארבייטער, וועלכע קענען מעהר ווי דעם מינימום לעבענסמיטלען ניט בעקומען.

די צייט — דער בעסטער לעהרער און וועגווייזער — האָט אבער געוויזען, אז דער געניאַלער האָט אין דיזער הינזיכט א טעות געהאַט. דער אייזערנער געזעץ איז ריכטיג נור אין בעצוג צו איינצעלנע בעזונדערע, שוואַכע, ניט אָרגאַניזירטע ארבייטער. אָרגאַניזירטע, פּראָיניגטע ארבייטער קענען אויסאיבען א דרוק אויף די פּאָרשטעהער פון קאָפּיטאַל און בעקומען א לוין, וואָס שטייגט אריבער דעם מינימום, פון וועלכען לאַסאַל האָט געזעגט. דער מינימום גופא שטייגט, א דאנק דעם וואָס עס וועגט אויפגעהויבען דער קולטורעלער און גייסטיגער צושטאַנד, דער סטענדערד אוו לעווינג, פונ'ם ארבייטער־קלאַס.

די קאָאָפּעראַטיוון בעווענגונג, וואָס איז פריהער בעטראַכט געוואָרען אין אונזער סאָציאַליסטישער משפּחה אלס א שטיעפקינד, האָט וואָס וויטער ערוואָרבען די סימפּאַטיע פון די סאָציאַליסטיש געזאָנענע ארבייטער־מאסען און וועגט שוין זאָגאָר בעטראַכט אלס א גלייכ־בערעכטיגטער צוויייג צו דער פּאַרטיי און די טרייד־יוניאָן אָרגאַניזאַציאָנען. וועז מען רעדט פון דער ארבייטער־בעווענגונג, פערשטעהט מען

אונטער דעם די דרײַ־אײניגקייט, דעם חוט המשולש פון דער פּאַרטיי, טרייד־יוניאָנס און קאָאָפּעראַציאָנען. נעבען די זיעבען מילי׳אָנען סאָציאַליסטישע שטימען אין די קולטור־לענדער: אירלאַנד און די פּאַראַייניגטע שטאַטען נעבען די 9,500,000 מיטגלי׳עדער פון די געווערקשאפטען האָבען מיר געוואָלטיגע ארבייטער־ארמיעס, וועלכע בעשעפטיגען זיך הויפּטזעכלעך מיט דער קאָאָפּעראַטיווער טהעטיגקייט *), און דערפּאַר, נאָך דעם ווי דער אינטערנאַציאָנאַלער שטוטגאַרטער קאָנגרעס פון יאָהר 1907 האָט פעסטגעשטעלט די בעציִהונגען צווישען דער פּאַרטיי און די געווערקשאפטען, מוז דער היינטיגער אינטערנאַציאָנאַלער קאָנגרעס אין קאָפּענהאָגען זיך בעשעפטיגען מיט דער פראגע איבער די בעציִהונגען צווישען דער פּאַרטיי און די קאָאָפּעראַציאָנען.

אונטער קאָאָפּעראַציאָנען אָדער גענאָסענשאפטען פערשטעהען מיר א דויערנדע פער־אייניגונג פון געווּיסע פּאַרזאָנען צו עררייכען בעשטימטע צוועקען. דער צוועק פון די ווירטשאפטליכע גענאָסענשאפטען איז צו דערגרייכען גרעסערע ווירטשאפטליכע ערפאָלגען דורך די פּאַראַייניגונג פון קרעפטען און קאָפּיטאָלען. אויינע ערפאָלגען, וועלכע דער איינצעלנער איז ניט אימשטאַנד צו דערגרייכען. דער עקאָנאָמישער פּרינציפּ צו עררייכען א גרעסערען עפעקט מיט דער קלענסטער אָנוועגדונג פון ארבייט און קאָפּיטאַל איז געווען דער הויפּט־יסוד, אויף וועלכע די גרינדער פון די ערשטע גענאָסענשאפטען האָבען געשטעלט זייערע געביידעם. דורך קאָאָפּעראַציאָן קענען „קלייניע לייטע" זיך בענוצען מיט אלע פּאַרטהיילע פון דער ענט־וויקעלטער גרויס־אינדוסטריע. אויסער פינאַנציעלע רעזולטאַטען האָבען די קאָאָפּעראַציאָנען אויך א גרויסען ערציהערישען ווערטה. זיי ענטוויקלען מעהר די סאָציאַלע און חבר׳שע אינסטינקטען, פלאָנצען אין סאָלידאַריטעטס־געפיהלען און געווּהנהען צו די טהיילנעהמער צו זעלבסטפערוואַלטונג און דעמאָקראַטיע.

גענאָסענשאפטען זיינען פּראַן פערשיע־דענע: קרעדיט־גענאָסענשאפטען, וואו יעדען גענאָסע זאָל זיין לייכט צו בעקומען קרעדיט וועלען ער נויטיגט זיך; רויה־שטאָף גענאָסענ־שאפטען, וואו בעלי־מלאכות פון א געוויסען טרייד פעראייניגען זיך צוזאמען אום צו בעצי־הען דאָס רויה־מאַטעריאל אויף א בילליגערען און בעקוועמערען וועג, ווי דאָס וואָלט זיין מעגליך יעדען איינציגען בעזונדער; אבזאץ־גענאָסענ־שאפטען, וואו פערשיעדענע פּראָדוצענטען, אינדוסטריעלע אָדער לאַנדווירטשאפטליכע, פעראייניגען זיך אום בעסער צוזושטעלען זייערע פּראָדוצירטע סחורות אויפ׳ן מאַרק; בוי־גענאָסענשאפטען, וועלכע מאכען מעגליך, אז יעדער איינציגער גענאָסע זאָל קענען בויען א הויז; פערשיעדענארטיגע לאַנדווירטשאפט־ליכע גענאָסענשאפטען, אז יעדער קליינער פאר־מער זאָל קענען אָנוועגדען אויף זיין פּאַרם טהייערע, קאָסטבאַרע מאשינען, און — פּראָ־דוקטיוו־ און קאָנסום־גענאָסענשאפטען.

מיר וועלען אין אונזער איצטיגער אבהאַנד־לונג זיך אינטערעסירען בלויז מיט די לעצטע צוויי טיפען פון גענאָסענשאפטען, וויל נור זיי קומען אין בעטראַכט פאר אונז, סאָציאַליסטען, און אויך וועגען זיי וועט זיין די רעדע אויף אונזער אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליסטישען קאָנגרעס אין קאָפּענהאָגען.

דער איינציגער טיפ פון גענאָסענשאפטען, וועלכע וואָקסען און גדייהען און האָבען זיך ערווייזען אלס זעהר ערפאָלגרייך, זיינען די קאָנסום גענאָסענשאפטען, וועלכע האָבען געפונען דעם פרוכטבארסטען באָדען צווישען די ארבייטערמאסען, ביי וועמען די אידעע פון קאָאָפּעראַציאָן געפינט אלץ א שטארקערען אב־קלאַנג.

די פּאַראויסזעצונגען און בעדינגונגען פאר ערפאָלג פון די קאָנסום־גענאָסענשאפטען ליגען אין דעם תוך פון דער היינטיגער קאָפּיטאַליס־טישער ווירטשאפט. די פּראָדוקטען וועלען ביי דיזער ווירטשאפט־ארדנונג געשאפען ניט צום דירעקטען געברויך נור פאר׳ן מארק. צווישען דער פּראָדוקציאָן און קאָנסומציאָן איז פּאַראן א מיטעלוועג, די צירקולאַציאָן, וואָס וועט אין דער קאָפּיטאַליסטישער געזעלשאפט אלץ בעדיי־טענדער און בילדעט א גרויסען תהום צווישען דעם פּראָדוצענט, דעם בעשאפער פון די פּרא־דוקטען און דעם קאָנסומענט, דעם געברויכער פון די פּראָדוקטען. דער פּראָדוצענט וויים ניט דעם קאָנסומענט, און דער קאָנסומענט וויים ניט דעם פּראָדוצענט. אויסער די גרויסע

*) געגויע ציפערען וועגען די קאָאָפּעראַטיוועע אינטערנאַציאָנאַלע זעה אין דיזען נומער צוקונפט אויף זייטע 534. — רעד.

אַנארכיע וואָס הערשט דורך דעם, און וואָס געפינט איהר אויסדרוק אין די קריזיסען, פּער־אורזאַכט עס דער געזעלשאַפט נאָך א זעהר גרויסע צרה. אַזוי ווי די זאַכען ווערען פער־ברויכט ניט פון די מענשען, וועלכע פּראָדוצי־רען זיי, טא איז די קוואַליטעט פון פיעלע סחורות, וואָס ווערען פערקויפט אויפ'ן מארק זעהר א שלעכטע. איבערהויפט לייַדען דערפון די אַרימע מאַסען, וועלכע זיינען זעהר אָפט גע־צוואונגען צו קויפען פּראָדוקטען ניט פאַר מזומן, נור אויף אויסצוצאָהלען. יעדער פּרא־דוקט, אייַדער ער קומט אַריין צום געברויכער, געהט דורך א גאַנצע רייהע הענד פון פערמיט־לער און צווישען־שטופען. דיזע אלע פערמיט־לער בעקומען פּראָפּיט, און דיזע אלע פּראָפּיטען דאַרף סוף כל סוף צאָהלען דער אַרימער קאָנ־סומענט.

אום צו בעזייטיגען די פערשיעדענע פער־מיטלער און זיך צו בעשיצען אַנטקעגען די מיס־ברויכע פון דער פּראָדוקציאָן, האָבען די קאָנ־סומענטען אין די מערב־אייראָפּעאישע לענדער אַנגעפאַנגען זיך צו אָרגאַניזירען אין קאָנסום־גענאָסענשאַפטען, וועלכע האָבען אָנפאַנגס בלויז געהאט דעם צוועק צו קעמפּפען געגען די מיס־ברויכע און די פּראָפּיטען פון די פערמיטלער, קרעמער און פאַבריקאַנטען. א גאַנצע אָרגאַני־זאַציאָן פון קאָנסומענטען איז ניט אבהענגיג פון דעם קאַפּריז פון קרעמער און אויך ניט פון פּונ'ם פאַבריקאַנט. אָן אָרגאַניזאַציאָן איז אימשטאַנד צו האָבען ספּעציעלע מבינים וואָס זאָלען אויס־קלייבען גוטע סחורות און קען קומען אין בעצי־הונגען מיט גוטע פירמעס, וועלכע וועלען צו־לייעב דעם גרויסען אבזאץ אויף פערקויפען בילי־גער. אויסער דעם גיבען די קאָנסום־גענאָסענ־שאַפטען אויף אַנדערע וויגאָדעם: די פערדיענ־סטען פון די פערמיטלער־סוחרים און קרעמער, בלייבען בייַ די קאָנסומענטען אליין. זיי ווערען צוטהיילט ענדע יאהר אלס דיווידענד, אדער בלייבען אין דער געגאָסענשאַפט צו פערגרע־סערען די אונטערנעהמונג. זיי קענען אויך פערוועגדעט ווערען פאַר בילדונג און אויפקלע־רונגס־צוועקען פון די געגאָסען.

אָרגאַניזאַציאָנען פון קאָנסומענטען האָבען שוין עקזיסטירט אין ענגלאַנד אין אָנפאַנג פון נייַנצעהנטען יאהרהונדערט, אבער דער פאטער און דער גרינדער פון די מאָדערנע ארבייטער־קאָנסום־געגאָסענשאַפטען ווערט מיט רעכט גע־רעכענט ראָבערט אוען.

אויב די סאָציאַליסטישע עקספּעריפענטען פונ'ם גרויסען אוטאָפּיסט ראָבערט אוען, וועל־כער האָט אונערמיידליך גאַרבייט פאַר זיין אידעאל צו בעפריין די מענשהייט פונ'ם „דול־הויז" (אזוי רופט ער אָן אונזער היינטיגע קאַפּי־טאַליסטישע געזעלשאַפט), און זיי „אַריינפיה־רען" אין א סאָציאַליסטישע אָרדנונג, וואו עס זאָל הערשען אן אמת'ע הארמאָניע און גליק צווישען די מענשען, האָבען זיך געענדיגט מיט א פיאַסקאָ, מיט א מיסערפאָלג, איז אָבער איין זאמען געפאָלען אויף א פרוכטבאַרען באָדען, פּרעכטיגען פיעל־פּערצווייגטען בוים, וועלכער שיצט מיט זיין שאטען מיליאָנען ארבייטער פון דער גאנצער וועלט. דאָס איז די קאָאָ־פּעראַטיוו בעווועגונג.*)

ראָבערט אוען'ס פּראָפּאַגאַנדע האָט געפו־נען א וואַרימען אָבקלאַנג צווישען די ארבייטער פון ענגלאַנד, וואו עס האָבען זיך געגרינדעט א סך קאָנסום־גענאָסענשאפטען. אין יאהר 1832 זיינען אזעלכע ארגאַניזאַציאָנען געווען אין ענגלאַנד אן ערך פינף־הונדערט. דאָס רוב פון זיי זיינען געווען גאַנץ קליין און שלעכט ארגאַניזירט. זיי זיינען אלע געווען דורכ־געדרונגען מיט די אידעען פון אוען, און האָבען בעטראַכטען דיזע גענאָסענשאַפטען אלס דעם ערשטען שריט צו א קאָאָפּעראַטיווער ארגאַני־זאַציאָן פון דער פאָלקס־פּראָדוקציאָן.

די ערשטע ערפאָלגען זיינען געווען גאַנץ שוואַך. די גרעסטע צאָהל פון דיזע ערשטע גע־נאָסענשאַפטען האָבען זיך לאַנג ניט געהאַל־טען און זיינען אין פערלויף פון אייניגע יאהר אונטערגעגאַנגען. די פיהרער האָבען ניט פער־שטאַנען ווי צו ארגאַניזירען און די רעכטליכע בעדינגונגען זיינען אויך ניט געווען גינסטיג פאַר די געגאָסענשאַפטען. עם זיינען אויך געווען אַנדערע אורזאַכען, וועלכע האָבען גע־

*) די ערשטע קאָנסום־גענאָסענשאַפטען זיינען אַרייגעגאַנגען אלס א טייל פון ראָבערט אָוענ'ס פּראָגראַם, ווי צו רעאָרגאַניזירען די היינטיגע קאַ־פּיטאַליסטישע געזעלשאַפט אויף א סאָציאַליסטישע, וועלכע איז געגרינדעט אויף דעם יסוד פון קאָאָפּע־ראַציאָן. דערפון נעהמט זיך, וואָס די קאָנסום־גע־נאָסענשאַפטען ווערען בעציכענט מיט'ן נאָמען: „קאָאָפּעראַטיוו געזעלשאַפט".

פיהרט די ערשטע קאָנסום־גענאָסענשאפטען צום אונטערגאנג.

עס איז אבער אוועק ניט מעהר ווי צעהן יאהר נאָך דעם אונטערגאנג פון די ערשטע גענאָסענשאפטען, און די קאָאָפּעראטיוון בעווע־גונג איז אויפגעשטאנען תחית המתים און גע־רופען געוואָרען צום לעבען מיט א בענייטער קראפט. די ווייגלע פון דער בענייטער בעווע־גונג איז געווען דאָס קלייגע לאנקאשיר־שטעטל ר א ט ש ד ע ל, וואו 28 ארבייטער האָבען אין 1844 געגרינדעט א קלייגע קאָנסום־געזעל־שאפט, מיט א קאפּיטאל פון 28 פונט שטער־לינג. פון דיזען קלייגעם אבער געזונדען קערנ־דעל איז אויסגעוואקסען די מאָדערנע מעכטיגע קאָאָפּעראטיווע בעווענונג פון ענגלאנד, מיט די 2000,000 מיטגלידער און צעהנדלייגע מיליאָנען פונט יעהרליכען פּראָפיט.

די ערשטע גרינדער פון דער קאָנסום־געזעלשאפט אין ראטשדעל, די „פּיאָנערען פון ראטשדעל", האָבען פעסטגעשטעלט א פּרינציפּ, אז דער פּראָפיט זאָל פונאנדערגעטהיילט ווערען צווישען די מיטגלידער. דערמיט האָבען זיי גלייך בעשאפען א פּראקטישען אינטערעס בייא די פּערזאָנען, וועלכע זיינען צו אידעאלישטישע אונטערנעהמונגען גאנץ גלייכגילטיג. די בע־שיידענע, אונבעדייטענדע אונטערנעהמונג מיט 28 פונט שטערלינג גרונד־קאפּיטאל, אויפגע־האלטען אין אָנפאנג מיט 2 פענס א וואָך דיום, וואָס 28 געאָסען האָבען געצאָהלט, איז בים־לעכווייז אויסגעוואקסען אין א קאלאסאלע אינ־סטיטושאָן מיט אן אומזאץ פון מיליאָנען פונט. אין יאהר 1888 האָט די ראטשדעל'ער קאָנסום־געאָסענשאפט שוין געהאט א קאפּיטאל פון 339,932 פונט שטערלינג, א שול, א ביבליא־טהעק פון 14,600 בענדער, 17 לעזע־האלם און איינע פון די בעסטע לאבאראטאריעס פון לאנ־קאשיר.

די ענגלישע קאָנסום־גענאָסענשאפטען זיינען גענרינדעט אויף פאלגענדע יסודות:

1. די סחורות ווערען פערקויפט אויפ'ן מארק־פרייז, אבער ניט האלסייל־פרייז.

2. זיי ווערען פערקויפט נור פאר מזומן, ניט אויף קרעדיט.

3. די קאָאָפּעראטיוון גאראנטירט מען, אז די סחורות זיינען פונ'ם בעסטען קוואליטעט. (עם ווערען איינגעקויפט די בעסטע סארטען, ניט קוקענדיג ווי טהייער זיי זאלען קאָסטען.)

4. דער פּראָפיט ווערט פערנאנדערגע־טהיילט צווישען די מעמבערס. (נאכ'ן ארונ־טעררעכענען א בעשטימטע סומע, וואָס דארף געהן צו פערגרעסערן דעם געשעפט, בילדונגס־צווועקען און פאר פּראָפּאגאנדא.)

5. די פערוואלטונג איז א עכט־דעמא־קראטישע און ווערט אויסערוואלט פון די מיט־גליעדער. (יעדער מיטגליעד האָט שטימרעכט. מעהר ווי איין שטימע קען א מיטגליעד ניט האָבען.)

אין די זעכציגער יאָהרען האָבען זיך די פערשיעדענע קאָנסום־גענאָסענשאפטען פער־אייניגט אין גרויסע פערבענדע. אזוינע פער־בענדע זיינען פּראָאן צוויי: איינער פאר ענג־לאנד, דער צווייטער פאר שאָטלאנד. מיטגליע־דער פון דיזע פערבענדע זיינען ניט בעזונדערע פערזאָנען, נור גאנצע לאָקאלע קאָנסום־גענאָ־סענשאפטען. די ענגלישע און שאָטלענדישע גענאָסענשאפטען זיינען אויך פאראייניגט אין איין פערבאנד — „קאָאָפּעראטיוו יוניאָן" און פערענשטאלטען יעהרליכע קאָנגרעסען.

די ענגלישע קאָנסום־גענאָסענשאפטען האָ־בען נאָך אבער ניט דערגרייכט דעם געווינשטען טיפּ. זייער ארגאניזאציאָן נויטיגט זיך נאָך אין פערפאלקאמונג און ענטוויקלונג. אלס א וועג ווי זיך צו בעפרייען פונ'ם „דולהויז", וואָס ראָבערט אוון האָט אזוי געהאפט, דיענען זיי ניט. די קאָאָפּעראטישע סביבה און איהרע איינדרוקע בעאיינפלוסען נאָך זעהר שטארק דעם ענגלישען ארבייטער, וועלכער איז נאָך ווייט ניט דורכגעדרונגען מיט א עכטען דעמא־קראטישען גייסט. די „ארבייטער־אריסטאקרא־טיע" לאזט זיך שטארק פיהלען אין דער ארבי־טער־בעווענונג און וואָס הינדערט שטארק די ענטוויקלונג פון דער דעמאקראטיע האָט נאָך שטארקער געלעגט איהר זיעגעל אויף די קאָאָ־פּעראציאָנען, וועלכע מוזען נאָך רעפּארמירט און אויסגעבעסערט ווערען.

די האלסייל־סאָסייעטים פון די גענאָסענ־שאפטען קויפען איין די סחורות פון די לאָקאלע אבטהיילונגען, און אויסער דעם האָבען זיי אייניגע אונטערנעהמונגען (שיף־ווערקשטאָטען, בעקעריין, אייגענע דאמפּפערס צו פיהרען די סחורות א. ז. ו.). די קאָנסום־גענאָסענשאפ־טען, וועלכע בעשטעהען אליין פון ארבייטער טרעטען דאָ ארוים אין דער רא'לע פון אונטער־נעהמער, וועלכע האָבען אונטער זיך ארבייטער.

עס איז אמת, אז די אַרבייטער אין די קאָאָפּעראַציאָנען לעבט זיך פּיעל בעסער, ווי בייַ פּריוואַט־אונטערנעהמער: די רומס, וואו מען אַרבייט, זיינען געווים, גרויס, ליכטיג און בעקוועם; די שכירות געהען קיין מאָל ניט אַרונטער אונטער דער יוניאָן־סקייל. אבער דער פּראָפּיט פון דיזע פּראָדוקטיוו אונטערנעהמונגען ווערט ניט צוטהיילט צוויישען די בעשעפטיגטע אַרבייטער, ווי עס וואָלט געדאַרפט זיין, נור ווערט פערטהיילט צוויישען אַלע מיטגליעדער פון דער פּראָפּיט פון קאָנסום־גענאָסענשאפטען. אזא סיסטעם איז ניט נור ניט גערעכט, נור עם לויגט אויפאָך ניט פּאַר די מיטגליעדער, וויל די צאָהל פון די אַרבייטער אין די פּראָדוקציאָנען איז פערהעלטניסמעסיג קליין מיט דער גאַנצער מיטגליעדערשאפט פון די גענאָסענשאפטען, און וועז דער פּראָפּיט ווערט צוטהיילט צוויישען אַלע מיטגליעדער קומט אויף יעדען׳ס חלק אוים אן אונבעדייטענדער פּראָפּיט. „וועז מען זאָל נעהמען — זאָגט האַליאָק — דעם בעריכט פאַר דעם יאהר 1886, טאָ ווערט לען מיר זעהן, אז אין די מאַסטערסקאיאָס פון די האַלסיל־סאָסייעטים זיינען געווען בעשעפטיגט 990 אַרבייטער; דער פּראָפּיט פון דיזע אונטערנעהמונגען איז געווען 9,500 פונט שטערלינג. וועז מען וואָלט דיזען פּראָפּיט צוטהיילט בלויז צוויישען די אַרבייטער פון די מאַסטערסקאיאָס, וואָלט יעדער בעקומען א הוספּה צו די יעהרליכע ווידזשעס אויף 9 פונט 10 שילינג (45 דאָלאר). אבער אזוי ווי דער פּראָפּיט איז געווארען צוטהיילט צוויישען אַלע שער־האַלדערס (אקציאָנערען) פון די קאָאָפּעראַציאָנען, וועלכע האָבען דערגרייכט די ציפער 650,000, טאָ איז אויסגעקומען אויף יעדען׳ס חלק נור צו צוויי פּענס דריי פּערטינג (אונגעפעהר 5 סענט).“

פון נאָך א גרויסען פעהלער לייַדען די געאָסענשאפטען. די דיווידענדען ווערען צוטהיילט ניט לויט דער צאָהל אקציאָנערען, נור לויט די אקציעס. אזוי אבער, ווי אייניגע האָבען צופיעל אקציעס, טאָ קומט אוים, אז די אקציאָנערען בעקומען א סך גרעסערע דיווידענדען, ווי די אַרימערע. עס איז אמת, אז אין דער פערוואַלטונג האָט יעדער — וויפיעל אקציעס ער זאָל ניט האָבען — בלויז צו איין שטימע, אבער אין דער פערטהיילונג פון פּראָפּיט הערשט אונגליכהייט, און בייַ די אקציאָנערען ארבייטען זיך אוים פּריוואַט־קאָפּיטאַליסטישע אנשויאונגען.

די בעלגישע קאָאָפּעראַציאָנען ליידען שוין פון דיזע חסרונות ניט. דאָס אייגנטריסט־געלד איז זעהר קליין, 30 סאָנטים (6 סענט) פאר דאָס מיטגליעד־בוך און פונ׳ם פּראָפּיט ווערט דערנאָך ארונטערגערעכענט ביז 10 פראנק פאר׳ן פאָנד. קיין אריסטאָקראַטען, רייכערע און אָרימערע אקציאָנערען זיינען דאָרטען ניט פּאראן. אַלע זיינען גליך. אויסערדעם געפינען זיך די בעלגישע ווי אויך די דייטשע קאָנסום־גענאָסענשאפטען אונטער׳ן דירעקטען אויפּלוס פון דער סאָציאַליסטישער פּארטיי. אין בעלגיען נעהמט מען אין די גענאָסענשאפטען איבערהויפּט ניט אריין מעמבערס, וועלכע אנערקענען ניט דאָס פּראָגראַם פון דער סאָציאַליסטישער פּארטיי. אין דייטשלאַנד שטעלען די גענאָסענשאפטען אפילו אזא פאָרדערונג ניט, אבער אן דער שפּיצע פון די דייטשע גענאָסענשאפטען שטעהען פיהרער פון דער סאָציאַלדעמאָקראַטיע, ווי צו. ב. פאָן־עלים, עדוארד דאוויד א. א. וו. דיזע פיהרער זעהען שוין, אז די קאָנסום־גענאָסענשאפטען זאָלען זיין דורכגעדרונגען מיט׳ן גייסט פון דעמאָקראַטיע, און אז דער פּריוואַט־אונטערנעהמערשער גייסט זאָל קיין פלאַץ אין די גענאָסענשאפטען ניט האָבען.

די בעלגישע און דייטשע גענאָסענשאפטען זיינען פיעל אינגער פון די ענגלישע און זיי האָבען שוין געקענט בעזייטיגען די פעהלער פון זייערע עלטערע שוועסטער־ארגאַניזאַציאָנען. איבערהויפּט זעהט זיך דאָרטען ארוים דער פּרוכטבאַרער איינפלוס פון דער סאָציאַליסטישער פּארטיי. די עדיוקיישען־ארבייט איז דאָרטען אויסגעצייכענט ארגאַניזירט. יעדע לאָקאַלע קאָנסום־גענאָסענשאפט האָט זיך געוועהנליך איהר „פאָלקס־הויז“, וואו עם ווערט קאָנצענטרירט די ארבייט פון דער פּארטיי, די געווערקשאפטען און די גענאָסענשאפטען. אין דיזע פאָלקסהייזער זיינען איינגאָרדענט בילאָטהעקען, האַלען פאר מיטינגען און זיך צו אמוזירען. אין זייער פריע צייט קומען זיך צוזאמען די ארבייטער מיט זייערע פאמיליען אין דיזע פאָלקסהייזער און פערבראַנגען דאָרטען, הערען סאָציאַליסטישע רעדנערס, פראַנשטאַלטען קאָנצערטען, בעלער א. ז. וו. דער ארבייטער־קלאַס האָט זיך זיין אייגענע וועלט, זיינע

אייגענע פערגניגענס, זיינע אייגענע לעקטשורס און אגיטאטארס און זאגאר זיינע אייגענע קאנצערטסטען. עס ארבייטען זיך אויף דעם אופן ביי איהם אויס עכט־פראלעטארישע און דעמאקראטישע איבערצייגונגען, וועלכע טרייבען גיכער צום ציעל.

וועו מען דערלאנגט א קוק אויף דאס פאלקסהויז" אין בריסעל מיט די פיעלע האלען, אפיסעס, מאגאזינען, וועלכע זיינען אין די רוהע־טעג פול אנגעפאקט מיט ארבייטס־מענער, מיט דער אויסגעצייכענטער ביבליאטהעק, לעזע־צימערען א. ז. וו., איז אונמעגליך צו גלויבען, אז דיזע ריעזיגע אינסטיטושאן איז אויסגעוואקסען אין פערלויף פון וועלכע־עס־איז 18—20 יאהר פון א גאנץ קליינער בעקעריי, וואס איז געווען געגרינדעט פון אייניגע ארבייטער מיט א קאפיטאל פון אייניגע הונדערט פראנק.

דער לעזער האט דאָ געווים בעמערקט, אז מיר האבען דאָ די גאנצע צייט געדרעט בלויז פון קאנסום־געזעלשאפטען, וועלכע האבען דעם צוועק צו פערבילדען דעם קאנסום, די געברויכס־מיטעל. זיי זיינען טאקע די גענאסענשאפטען, וועלכע האבען זיך ארויסגעווייזען ערפאלגרייך אין דייטשלאנד, ענגלאנד און אנדערע לענדער. אבער די מייסטע פראדוקטיוו־גענאסענשאפטען, וואו מענשען פעראייניגען זיך ניט צו קוי־פען ביליגער, נור צו פערקויפען, צו פראדוצירען סחורות פאר'ן מארק, האבען זיך ארויסגעווייזען א פעלער און וויפיעל כח, מיה און געלד עס איז ניט פערוועندעט געווא־רען צו בויען פראדוקטיוו־גענאסענשאפטען, וואס זיינען פיעל וויכטיגער פאר'ן ארבייטער־קלאס — וויל זיי בילדען דאך מיט זיך א סא־ציאליסטישע פארמע פון פראדוקציאן — זיינען זיי אלע אדער כמעט אלע געגאנגען צו גרונד און האבען ענטטוישט די האפנונגען פון די גרינדער.

עס איז אינטערעסאנט צו בעמערקען, אז די פאטערס פון די גענאסענשאפטען, ווי ראבערט אוון אין ענגלאנד, שולצע דעליטש אין דייטש־לאנד האבען געהאט אין זינען בלויז די פראָ־דוקטיוו־גענאסענשאפטען. זיי זיינען געווען ביי זיי דער עיקר צוועק, די קאנסום־גענאסענשאפ־טען האבען בכלל פערנומען א גאנץ קלייניעם אָרט אין זייערע פלענער, און דאך זיינען ווי אויף לחכעים די ערשטע אונטערגענאנגען און די לעצטע וואקסען און בליהען אזוי שטארק, אז זיי שטייגען אריבער אלע ערוואַרטונגען פון די ערשטע פיאנערען.

וואס איז די אורזאכע דערפון?

די אורזאכען פון דיזעזר ערשיינונג זיינען פאראן פיעל: די הויפט־אורזאכען וועלען מיר דאָ אנווייזען.

1. די פראָדוקטיוו־גענאסענשאפטען זיינען זעהר פיעל אבהענגיג פון די פרייז־בעווועגונגען אויפ'ן מארק. פראָדוצענטען פיהרען צווישען זיך א קאנקורענץ. יעדער פראָדוצענט וויל די סחורות מעגליך בעסער פראָדוצירען, בילליגער פערקוי־פען און דערמיט אונטערדריקען די אנדערע פרא־דוצענטען, זיי זאלען אויפ'ן מארק קיין שליטה ניט האבען. די אינטערעסען פון די פראָדוצענ־טען זיינען ניט אידענטיש, נור עגטגעגענגע־זעצט. וועו דער קאנסומענט געהט קויפען אויפ'ן מארק סחורה קויפט ער דאָרטען, וואו עס איז בילליגער און בעסער און רעכענט זיך ניט מיט דעם, וואו די סחורות זיינען פראָדוצירט גע־וואָרען. אין אונזער היינטיגער קאנקורענץ סים־טעם זיעגט דער פראָדוצענט אויפ'ן מארק, וועלכער פערשטעהט איינצופיהרען בעסערע מא־שינעס און אווקשטעלען די פראָדוקציאן אויף א גרעסערען מאסשטאב. דאס קען טהאן א פריוואט אונטערנעהמער מיט א גרויסען קאפי־טאל בעסער, ווי א פראָדוקטיוו־גענאסענשאפט. די פראָדוקטיוו־גענאסענשאפט קען די קאנקו־רענץ ניט אויסהאלטען און מוז אונטערגעהן.

גאנץ אנדערש איז מיט די קאנסום־גענא־סענשאפטען.

די מארק־בעווועגונגען האבען אויף זיי קיין גרויסען איינפלוס ניט. די אינטערעסען פון די קאנסומענטען זיינען ניט געגענגעזעצט, נור האַרמאניש. די קאנסומענטען קאנקורירען ניט צווישען זיך. וועו עס ווערען בילליגער סחורות אויפ'ן מארק, קענען די קאנסום־גענאסענשאפ־טען זיי בעקומען אזוי ווי יעדער פריוואט־סוחר און דעריבער האט דער מארק אויף זיי קיין גרוי־סע שליטה ניט.

2. די פראָדוקטיוו־גענאסענשאפטען זיינען אבהענגיג פון איין סארט פראָדוקטען. א סך סארטען פראָדוקטען קען איין אונטערנעהמונג ניט פראָדוצירען. וועו אן אנדער אונטערנעהמונג פערגרעסערט די פראָדוקטיוויטעט פון דיעזען אייניגען פראָדוקט, קען די פראָדוקטיוו־גענא־סענשאפט שוין מעהר ניט עקזיסטירען.

די קאנסום־גענאסענשאפטען האבען צו

טהאָן ניט מיט איין סאָרט פּראָדוקטען, נור מיט א סך. מען פערקויפט ברויט, מילך, פּלייש, שיך, קלייד־ער און אַלע סאָרטען פּראָדוקטען מיט אמאָל קענען ניט ווערען בילליגער. ווען א פּרי־וואט סוחר קען אפילו איין סאָרט פּראָדוקטען פערקויפען בילליגער, קען ער דאָך דאָס ניט טהאָן מיט אַלע סאָרטען פּראָדוקטען פון קאָנסום. די קאָנסום־גענאָסענשאפט איז דעריבער מעהר אינדעפּענדענט, ווי די פּראָדוקטיוו־גענאָסענ־שאפט.

3. ביי די פּראָדוקטיוו־גענאָסענשאפטען מוז ווערען דער פּריוואט־עקזיסטענץ פון יעדען אַנטהיילנעהמער אויפגעלעזט. דער אַנטהיילנעה־מער אין א פּראָדוקטיוו־גענאָסענשאפט קען ניט האָבען אַנדערע בעשעפטיגונגען. זיין עקזיסטענץ איז אַבהענגיג פון דער ענטוויקלונג און ערפאָלג פון דער פּראָדוקציאָן, אין וועלכע ער נעהמט אַנטהיל. אויב די פּראָדוקציאָן פון דעם אָדער יענעם פּראָדוקט בליבט הינטערשטעליג, ווערט אויך זיין איינצעל עקזיסטענץ פערניכטעט. די ריזיקע פון די מיטגליעדער איז דא דעריבער זעהר א גרויסע. ביי די קאָנסום־גענאָסענשאפ־טען מאָבען די מיטגליעדער א לעבען אַנדערש־וואו. עס איז פאר זיי קיין געפאָהר ניט, ווען זיי קומט אויס פאר א געווינסען פּראָדוקט, אָדער אפילו פאר אינניגע פּראָדוקטען טהייערער צו צאָהלען. ווען די גענאָסענשאפט איז אין טרא־בעל קענען די מעמבערם מיט גאַנץ וועניג געלד איהר אונטערשטיצען און אויסהעלפען. דער עקזיסטענץ פון דעם מיטגליעד אין דער קאָנסום־גענאָסענשאפט איז ניט אַבהענגיג פון איהר, און ווען איינער ווערט א מעמבער ריזיקירט ער מיט גאָר ניט, יעדענפאלס מיט גאַנץ וועניג.

4. די קאָנסום־גענאָסענשאפטען קענען זעהר לייכט פערגרעסערען די צאָהל מיטגליע־דער, ווייל יעדערער איז א קאָנ־סומענט, אבער ניט יעדערער איז א פּראָ־דוצענט. אין א קאָנסום־גענאָסענשאפט וועט אויך יעדערער גיכער ווערען א מיטגליעד, ווייל ער ריזיקירט מיט קיין זאך ניט. אום אבער צו ווערען א מיטגליעד אין א פּראָדוקטיוו גענאָסענ־שאפט, מוז מען זיך ענטזאגען פון דער פריוואט־בעשעפטיגונג, און דערצו איז זעלטען ביי וועמען דא חשק. אם מייסטען געהען אין א פּראָדוקטיוו גענאָסענשאפט אונפעהיגע, אונדיסציפּלינירטע אַרבייטער, וועלכע ווילען אָדער קענען ניט אר־בייטען ביי אן אַנדערען. אזוינע טויגען אבער אויך ניט אין א גענאָסענשאפט.

נעהמענדיג דאָס אלעם אין אַנבעטראכט קומט עס אויס, אז

5. די קאָנסום־גענאָסענשאפטען קענען לייכטער בעקומען קרעדיט, ווי די פּראָדוקטיוו־גענאָסענשאפטען, וועלכע האָבען ניט אזא זיכע־רען עקזיסטענץ.

הא למדת, דערפון איז געדרונגען, אז דאָר־טען, וואו די פּראָדוקטיוו גענאָסענשאפטען הא־בען ניט די אלע חסרונות; וואו זיי זיינען צום בישפּיעל ניט אבהענגיג פון אין סאָרט פּרא־דוקטען; וואו די איינצעלנע עקזיסטענץ פונ׳ם פּראָדוצענט ווערט ניט אויפגעלעזט; וואו עס איז לייכטער צו בעקומען קרעדיט; וואו דער מארק פון די סחורות איז א גרויסער — קענען אויך פּראָדוקטיוו־גענאָסענשאפטען זיך איינגע־בען. דאָס איז טאקע די אורזאכע, פאר וואָם לאַנדווירטשאַפטליכע גענאָסענ־שאפטען גיבען זיך יא איין — כאטש זיי זיינען פּראָדוקטיוו־גענאָסענשאפטען, אבער זיי בעזי־צען ניט די סחורות פון די געווהנליכע פּראָדוק־טיוו־גענאָסענשאפטען און ממילא האָבען זיי א גרויסען בארען אונטער זיך. (אויך דיעזע טהע־אריע בויט פּראַנז אפענהיימער זיינע קאָאפּע־ראטיוון לאַנדווירטשאפטליכע פּלענער.)

וואָם וועניגער חסרונות פון די אויסגערע־כענטע א פּראָדוקטיוו־גענאָסענשאפט בעזיצט, אלם א גרעסערען טשאנס האט זי צו עקזיסטי־רען. די פּראָדוקטיוו־גענאָסענשאפטען וועלכע האָבען א גרויסען מארק, ווי צום בישפּיעל בע־קאריין, בוטשער־שאפער, און איבערהויפט נאָך דאָרטען, וואו די ארבייטערשאפט איז גוט אָרגא־ניזירט און אונטערשטיצט אזוינע קאָאפּעראַציא־נען, דאָרט גיבען זיך אזוינע פערזוכען גאַנץ אפט איין.

מיט דער ענטוויקלונג פון די קאָנסום־גענא־סענשאפטען, וועלכע בילדען אליין א גאַנץ גרוי־סען מארק און קענען אליין אבנעהמען מאסען סחורות, דארף איצט זיין די אויפגאבע צו פער־שפרייטען וואָם מעהר פּראָדוקטיוו־גענאָסענ־שאפטען, וועלכע האָבען אין סאציאַליסטישען זין א סך א גרעסערען וואָרטה.

די איצטיגע קאָנסום־גענאָסענשאפטען הא־בען נאָך פאָרלויפיג ניט אין גאַנצען בערעכטיגט די פערלאַנגען פונ׳ם גרויסען ראבערט אוון, וועלכער האט די קאָאפּעראַציאָן בעטראכט אלם אן איבערגאנג צו דער „נייער זיטליכער וועלט".

אנשטאט א מיטל זיינען די קאָנסום־גענאָסענ־שאפטען געוואָרען א ציעל אין־זיך. דאָס פערקלענערט אָבער ניט זייער בעדייטונג. מילי־אָנען ארבייטער פון אלע לענדער פון דער וועלט ציהען גרויסע עקאָנאָמישע נוצען פון די קאָנסום־גענאָסענשאפטען. און דערמיט אליין איז זייער בעדייטונג גרויס פיר דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַלדעמאָקראַטיע.

די קאָנסום־גענאָסענשאפטען האָבען אָבער נאָך מעהר ווי אן עקאָנאָמישע און מאָראַלע בע־דייטונג. זיי דיענען אלס שוהלען פון דעמאָקרא־טיע, דיסציפלין און אָרגאַניזאַציאָן. די ארבייי־טער געווינען זיך איין צו פערוואַלטען גרויסע, ריעזיגע אונטערנעהמונגען, אהן שום אייגענ־נוץ. און וועט קומען די צייט, וו די „נייע זיטליכע אָרדנונג" וועט דאַרפען פערנעהמען דעם פלאַץ פון דער היינטיגער געוואַלד און קאָנ־קורענץ סיסטעם, וועט די געשיכטע ניט בלייבען אין פערלענגנהייט. מיר וועלען האָבען אוים־שטודירטע, פעהיגע און אונאייגענוציגע ספע־ציאַליסטען, וועלכע וועלען קענען איבערנעהמען די געשעפטען פון דער נייער אָרדנונג, און זיי פערוואַלטען צום וואהל און בעסטען פון דער מענשהייט.

י. סאַלוצקי.

די ארבייטסלאזיגקייט

(פון וואַנען זי נעהמט זיך און ווי זי קען געהאַלפען ווערען.)

1.

אורזאַכען און רעזולטאַטען.

די קאַפּיטאַליסטישע ענטוויקלונג האָט אוועקגעשטעלט די מאָדער־נע געזעלשאפט פנים אל פנים מיט א גאַנצע רייהע פון וויכ־טיגע פראַבלעמען, וועלכע פאָ־דערען דרינגענד א זאָפאַרטיגען ענטפער. עס איז אָבער ניטא קיין איינציגע פראַגע, וועלכע זאל זיין אזוי ברענענד און אזוי שווער צו לעזען, ווי די פראַגע וועגען ארבייטס־לאָזיגקייט. עס איז, וויעדער, שווער צו געפינען אן אנדער פראַבלעם, וואָס זאל האָבען אזוי שטאַרק פעראינטערעסירט אלעמען: דעם אר־בייטער ווי דעם קאַפּיטאַליסט, דעם פאָליטיקער ווי דעם פילאַנטראָפּ, דעם געזעצגעבער ווי דעם סאָציאַלען פאָרשער, — ווי עס איז דער פאל מיט דער הילף פאר די ארבייטסלאָזע. נאָך א ספעציעלען אינטערעס האָט דיעזע פראַגע דער־מיט, וואָס זי איז צווישען פיעלע געוועזען איינע פון די ווינציגע, וועלכע האָבען געצוואונגען דעם אפיציעלען נעדאנק פון אונזער געזעלשאפט צו נעהמען אפט א נייע ריכטונג, און צו גענהן פאָרוועגס מיט עטוואָס א שנעלערען טעמפּ, און דאָס לעצטע איז געווים קיין קלייניגקייט ניט.

ווי העלפט מען די געזעלשאפט פון דער וואַקסענדער גענאַהר, וואָס קומט פון די אר־בייטסלאָזע? ווי בעזויטיגט מען דיעזע ערשיי־נונג אויף אזוי פיעל, דאָס זי זאל ניט שטערען די אמאָליגע און היינטיגע בעלי־בתים פון לע־בען צו פערבלייבען אויף אויף ווייטער דיזעלבע בעלי־בתים? דיעזע פראַגע האָט רעוואָלוציאָני־זירט און רעוואָלוציאָניזירט נאָך ווייטער דעם עפענטליכען גענאַנק.

עס איז קוים צו געפינען אזא פעריאָדע אין דער געשיכטע פון דער אָרגאַניזירטער מענשלי־כער געזעלשאפט, וועו די ערשיינונג פון אר־בייטסלאָזיגקייט איז געווען אין גאַנצען אונבע־קאַנט. פון דעם טאָג אן, וועו דער מענש האָט אויפגעהערט צו פראַדוצירען פאר זיך אליין, וועו ער האָט אנגעהויבען צו אויסארבייטען

סחורות פֿאַר'ן בעקאַנטען אָדער אונבעקאַנטען מאַרק, —מיט איין וואָרט, צייט די געזעלשאַפֿט איז געווארן א ו נ א ר ע ן־געזעלשאַפֿט, איז אַרבייטסלאָזיגקייט איינע פון איהרע שטענ־דיגע און כראָנישע ערשיינונגען. די אורזאַכען און אויסערע פאַרמען איהרע האָבען אָבער זיך אימער געענדערט, און דאָרום האָט זיך אויך געביטען די סאָציאַלע בעדייטונג פון דיעזער ערשיינונג.

פֿאַר דעם מענשען פון די פריהערדיגע עפּאָכען, וועלכע קיין שאַפֿען סחורות פאַר'ן מאַרק האָט נאָך ניט גהאַט קיין פֿלאָץ, איז געווען אונ־פערשטענדלעך, וואָס הייסט אַרבייטסלאָזיג־קייט. בעת דער מענש איז געזונד, אַרבייט ער.איז ער קראַנק אָדער ניט פעהיג צו אַרבייטען צו־לעיב אַנדערע אורזאַכען, און זיין אַרבייטסלאָזיג־קייט איז א געצוואונגענע, דאָן האָט ער געוויס רעכטע אויף עפענטלעכע פערזאָרגונג. וועלכע אָבער קיין עהנלעכע אורזאַכען ווירקען ניט און ער אַרבייט דאָך ניט, איז דאָס א סימן פון פוילענ־צערי, פון פערבראכערישע נייגונג צו לעבען אויף צווייטענס חשבון, דאָן איז דיעזער מענש א פערברעכער, און ער דאַרף בעשטראָפט ווערען. און באמת געפינען מיר אין די דענקמאָלען פון כמעט פאַרהיסטאָרישער צייט, דאָס אזא פער־ברעכען ווי ניט אַרבייטען פֿלעגט ווערען האַרט און שארף פערפאָלגט. דאָן איז ענטשטאַנען דער בעגריף וועגען שולדיגע און ניט־שולדיגע אַר־בייטסלאָזיגקייט. און נאָך ביז היינטיגען טאָג פֿלאָנטערט זיך אין דעם אָפּיציעל־יורידישען מאַרך דיעזע פונאַנדערטהיילונג און דיעזע אַב־שאַצונג פון אַרבייטסלאָזיגקייט.

עס איז ענטשטאַנען א נייע פאַרמע פון עפענטלעכען צוזאַמענלעבען. דער פּראָדוצירער פון דער פּרימיטיווער ווירטשאַפֿטס־סיסטעם, וועלכער פלעגט פאַר זיך אליין שאַפֿען, איז גע־ווארן אן אַרבייטער; דירעקט האָט ער שוין מעהר ניט געקענט גענישען פון זיין אַרבייט, דען זיין פּראָדוקט האָט ער נעזאָלט אָבזעצען, אויסבייטען אָדער פערקויפען.

דער שוואַרפונקט פון „מאַכען א לעבען" איז אַריבערגעטראָגען גוואָרען אויף דעם גע־פינען א קונה, אויפ'ן מאַרק, בשום אופן אָבער ניט אין פויל־זיין אָדער פלייסיג־זיין. דאָס אלעם האָט פון דעסטוועגען ניט געענדערט דעם בליק אויף דעם אַרבייטסלאָזען, ווי אויף א פערברע־כער במזיד. איינם האָט דאָס יא געקענט ענדע־רען און האָט טאָקע געענדערט, דאָס איז געווען די קראַפט פון די מאַסען אַרבייטסלאָזע. וועלן, צום בישפּיעל, אין דעם אלטען גריכענלאַנד איז צוליעב געוויסע אורזאַכען ענטשטאַנען די דעמא־קראַטישע רעגיערונגס־פֿאָרם, דאָן זיינען די אַר־בייטסלאָזע געווען אָפּיציעל אנערקענט פאַר מענשען, דאָן איז ניט נאָר פאַרמעל געווארען אויסגעדריקט, נאָר טאָקע פאקטיש דורכגע־פיהרט געוואָרען „דאָס רעכט אויף אַרבייט". דאָס איז געשעהן דערפאַר וויל די „טיראַנען" צו די רעפובליקאַנישע פערוואלטער האָבען גע־ברויכט די שטיצע פון די בריטע מאַסען. דאָן האָט מען געבויט די גרעסטע עפענטליכע גע־ביידען, דאָן זיינען דורכגעפיהרט גוואָרען די פערפעסטיגונגס־אַרבייטען, וועלכע האָבען גע־מאַכט אונשטערבליך פּערימלעם'ן און ניט פער־גלייכבאַר די שעהנע שטאָדט אטהען.

וועלן די פֿלוטישע און אנדערע עהנליכע אינטערעסען האָבען געפּאָדערט, דאָן איז דער אמאָליגער „שולדיגער" אַרבייטסלאָזער גוואָרען א גאַנץ געוצליכער בירגער, און פאַר איהם זיי־נען גישאַפען גוואָרען ספּעציעלע „פֿלוטישע דושאַבם", כמעט ווי אין אונזערע טעג אין אונ־זער לאַנד. די פֿלקס־פערזאָמלונג, געריכטס־עמטער, דער דיענסט אין דער מיליץ אָדער אין די עקזעקוטיוועס אַרגאַנען, — דאָס אלץ האָט גאַדיענט דעם זעלבען צוועק, צו שאַפען אין עטוואָס א בעהאלטענער פאַרמע עפענטליכע שטיצע פאר דעם „פלעבס", דעם פראָלעטאַריאַט, אָדער פשוט געזאָגט, פאר די אַרבייטסלאָזע.

דאָס זעלבע איז עטוואָס שפעטער פאַרגעקומען אויך אין רוים. דא איז ניט דער פלאץ צו וויזען ווי אזוי דיעזע ערשיינונג האָט געווירקט אויף די וויטערדיגע ענטוויקלונג פון דער דאמאָלסט־דיגער געזעלשאפט; אינטערעסאַנט איז אָבער, אז שוין דאָן זיינען יורידישע און פֿלוטישע בע־גריפען געווען געאכטעט —וועלן נויטיג, און ארויסגעווארפען אין גאנצען פון געבריך — וועלן די אינטערעסען פון די הערשער האָבען עם געפאָדערט, אָדער וועלן די וואקסענדע קראפט פון די בעהערשטע האָט דערצו געפיהרט. מיר געפינען דאָס זעלבע אויך אין די שפעטערדיגע יאהרהונדערטען. די גרויסע איבערקעהרעניששען אין דער טעכניק; די טיעפע ענדערונג פון דער גאנצער געזעלשאפטליכער געבוידע נאָך דעם איבערגאנג פון דער אלטער וועלט צו דעם מיטעלאלטער; אָדער נאָך שפּעטער אויפ'ן

שוועל פון דער נייער וועלט, — זיי האבען וויע־דער אויפגעשטעלט די אלטע בעציהונג צו די ארבייטסלאזע.

אין די נייע עפאכע זיינען די איראפּע־אישע שטאטען ארײן מיט א ווילד־בייזער גע־זעצגעבונג געגען די זאגענאנטע „ניט־געצוואונ־גענע" ארבייטסלאזע. צו דיעזע „ניט־געצוואונ־גענע" האבען וואהרשיינליך בעלאנגט די הונ־דערטע טויזענדער בויערן, וועלכע זיינען אין גרויס־בריטאניען אין 16טען יאהרהונדערט בע־רויבט געוואָרען פון זייערע, לכל הדעות געזעצ־ליכע, רעכטע אויף זייערע אייגענע הייזער און ערד און זיינען געוואָרען געשליידערט אין די שטעדט אלס מאדערנע פראלעטאריער. דיעזע פראלעטאריער האבען בעגעגענט מיט בלוט־און אייזען־געשריעבענע געזעצען געגען ארבייטס־לאזע. וועו מען זאל גלויבען די היסטאריקער פון יענער צייט זיינען בלויז אין איין קענינ׳ס רע־זשים (היינריך דעם אכטען) 72,000 מענשען געוואָרען געהאנגען פאר ניט האבען קיין אר־בייט. שווערע געזעצען געגען שולדיגע ארבייטס־לאזע האבען עקזיסטירט אין אלע איראפּעאישע שטאטען פון דער דאמאלסטריגער געזעלשאפט: אין ענגלאנד ווי אין פוילען, אין פראנקרייך ווי אין דייטשלאנד.

די עפאכע פון דער גרויסער רעוואלוציאן האט נאך געהאט אויף איהרע פים די קייטען פון דיעזער טויזענד מאל אבגעלעבטער אנשוי־אונג. מען דארף צוגעבען, דאס אונטערדעסען איז צוגעקומען א גאנץ נייע און גאנץ וויכטיגע אורזאכע פון ארבייטסלאזיגקייט. ביי דער אויס־פיהרונג פון וואָרען־סיסטעם איז די ארבייטס־לאזיגקייט געוואקסען שוואך, ווייל דער מארק איז ניט אלע מאל און ניט שטענדיג שטארק אבגעשטאנען פון דער פראדוקטיוויטעט אין דער דאמאלסטדיגער געזעלשאפט. איצט אבער איז די פראדוקטיוויטעט פון ארבייט און אינטענסי־וויטעט פון דער פראדוקציאן געוואָרען אונגע־הייער גרוים צולייב די נייע טעכנישע ערפין־דונגען. חוץ דעם איז דער פראדוצירער אלץ מעהר אבגעריסען געוואָרען פון די פראדוקציאנס מיטלען. עס איז ענטשטאנען די קאפיטאלים־טישע געזעלשאפט מיט אלע איהרע מעלות און חסרונות. די ארבייטסלאזיגקיט איז געוואָרען ניט נאר כראניש און פעריאדיש, זי האט אנגע־הויבען צו וואקסען מיט א מורא׳דיגער שנעל־קייט.

ווי אין די אלטע צייטען, איז די ארבייטס־לאזע מאסע געוואָרען א געפאהר, און די פראנ־צויזישע רעוואלוציאן האט אין דעם הינזיכט געפעענט א גאנץ נייע פערייאדע. גאנץ פראנק־רייך איז פיעל מאל געבראכט געוואָרען צו שטארקע אינערליכע אויפרייסונגען צולייב די פערמעהרונג פון די ארבייטסלאזיגקייט. דער פרינציפּעלער אינהאלט פון די אכציג יאהר רע־וואלוציאן (פון 1789 ביז 1871) איז „דאס רעכט אויף ארבייט". די יוני־רעוואלוציאן און די פאריזער קאמונע זיינען פארמעלע אוים־דריקע פון דיעזען אינהאלט. די געזעלשאפט האט זיך געמוזט אבזאגען פון די פערשימעלטע בעגריפען וועגען ארבייטסלאזיגקייט, — און אין דראנג און שטורעם פון צעהנדליגע רעוואלו־ציאנען האט זי דאס געטהאן. די געזעלשאפט האט אייגענטליך געזאלט מאכען דעם צווייטען לאגישען שריט און פערשטעהן, דאס א י ן לעזונג פון דעם פראבלעם איז מעגליך, נעמליך: צוריק־צו־ברענגען דעם פראדוצירער צו די פראדוקציאנס־מיטלען. דאס וואלט געהייסען: אנ־ערקענען דאס קאלעקטיווע אייגענטהומס־רעכט אויף די ארבייטס־מיטלען וויי אויף טראנספּארט און פערטהיילונגס־מיטלען.

צו דיעזען סאציאליסטישען ענט־פער אויף די ארבייטסלאזיגקייט־פראגע האט די געזעלשאפט ניט געוואגט צוצוגעהן. זי האט זיך פארמישט אין די ווידערשפריכע, וואס די קא־פיטאליסטישע ענטוויקלונג האט איהר צוגע־טראגען. זיי זיינען וועדטה א פאאר וועדטער.

עס איז א פאקט, אז דער פראלעטאריאט איז די צענטראלע קראפט פון דער היינטיגער ווירטשאפטליכער סיסטעם, ווי בכלל פון אונזער גאנצער געזעלשאפטליכער געביידע. צו ער ביל־דעט שוין די מאריטעט אין דיעזען אדער יענעם לאנד, צו אזא מאריטעט וועט ער ביל־דען אין דער וויטער אדער נאהענטער צוקונפט, דאס איז א פראגע, וועלכע ליעבהאבער מעגען דיסקוטירען אין א פריי שטונדע. פיעל וויכטי־גער און אויסער וועלכע עס איז שטרייטיגקייט איז דער פאקט, דאס דער קלאס ארבייטער איז ניט בלויז נויטיג פאר דעם ארבייטס־פראצעס, נאר ער איז אויך דער איינציגער, וואס האלט דיעזען פראצעס אויף. ער איז דער צענטראלער נערוו, דער רוקען־מארך פון אונזער געזעלשאפט. ער איז די טרייבקראפט פון טעכנישען און אלע אנדערע פראגרעסען. זיין קאמפף פאר העכערע

שבירות, פאר לייכטערע לעבענס־בעדינגונגען, איז א פאקטאָר פון פּראָגרעס, ווייל דיעזער קאמפּף צווינגט דעם אונטערנעהמער צו זוכען נייע מאשינען און נייע וועגען, ווי אזוי פּטור צו ווערען פון די גרויסע נויט אין „הענד".

דער פּראָלעטאַרישער קאמפּף טרייבט צו ערפינדען נייע מאשינען. די ערפינדונג פון נייע מאשינען שלאָגט קודם כל דעם זעלבען פּראָלע־טאַריאט. זי שלייפערט איהם ארויס אין גאס, זי מאכט א טהייל פון זיינע „הענד" נוצלאָז.

שטרעבען צום בעסערען לעבען, שלאָגען זיך פאר בעסערע ארבייטס־און לעבענס־בעדינ־גונגען מוז ער; אבער געניסען פון דיעזען קאמפּף קען ער ניט. פון דיעזער זייט איז דער פּראָגרעס, אזוי צו זאָגען, געזיכערט. וואָלט אבער דער פּראָדוצירער, דער ארבייטער, ניט געווען אבגעזונדערט פון די פּראָדוקציאָנס־מיטלען, וואָלט ער אויך הנאה געהאט פון דער נייער מאשין; עס וואָלט א דאנק דער פערגרעסער־טער פּראָדוקטיוויטעט פון ארבייט קלענער גע־ווארען די עפענטליך־נויטיגע ארבייטס־ציט. עס איז לייכט צו זעהן, אז די שולד פון דיעזען אונ־רעכט ליעגט אין גאנצען אויף די בעזיצער פון די מאשינען, אויף דעם קלאס־קאפּיטאַליסטען. דער קאפּיטאַליסט זאָרגט בלויז צו מאכען פּרא־פיט. ער מוז אנווענדען אלע טעכנישע אויסבע־סערונגען כדי דורך דעם צו מאכען פאר איבע־ריג אלץ א גרעסערען צאהל הענד. ער שטרעבט ניט צו פערקירצען די צאהל שטונדען פאר יע־דען ארבייטער, נאר דאס צאהל ארבייטער אין אלגעמיין. דער קאפּיטאַליסט איז אלזא שולדיג אין וואוקם פון דער ארבייטסלאָזיגקייט. ער וויים דאס.

צו דער זעלבער צייט ליידעט ער אבער אלץ אויך פון דעם וואוקס פון דיעזער אר־בייטסלאָזיגקייט. ער דארף האבען ניט בלויז וואס וועניגער ארבייטער, נאר אויך וואס א גרעסערען מארק. דער ארבייטער וואס גהט ארום אהן ארבייט איז אבער ניט קיין קויפער; דער מארק ווערט שמעלער דורך דעם, וואס אזוי פיעל מענשען גהען ארום אהן ארבייט, די ווייטערדיגע פּראָדוקציאָן ווערט ניט נויטיג, געלד־מאכערי ניט מעגליך. דער קאפּיטאַליסט ווערט געשלאָגען מיט זיין אייגענעם גוואהר.

דערבי ליידעט אויך דער שטאאט, די שטאדט, די געמיינדע, — דאס הייסט דער זעל־בער קאפּיטאַליסט אין אן אנדער פאזע, — ווייל די ארבייטסלאָזע קענען ניט צאהלען קיין שטייערען אין דער דירעקטער פאָרם; אויך די ניט־דירעקטע, בהאלטענע שטייערען צאהלט ער שוואכער, ווייל זיין געברויך איז קלענער.

ווי גזאָגט, וויים דער קאפּיטאַליסט וואוהל די אורזאכע און די פאלגען פון דיעזען עפענטלי־כען אונגליק. אבער בעזייטיגען די אורזאכען וויל ער ניט; ער קען עס זאגער ניט, דאס וואלט דאך בעדייטען קלאסען־זעלבסטמארד. און ער פרואווט מיט אלע מעגליכע פאליאטיוון, מיט האלב־מיטלען צו פערלייכטערן די פאלגען פון דער צרה, וועלכע ער אליין פעראורזאכט. ווי עס זאל ניט אויסווייזען קאמיש אדער טראגיש, דאס איז שוין דער ווייז פון דער געשיכטע, דאס זי מאכט דעם קאפּיטאַליסט זאָרגען פאר די־זעלבע פערזאָנען, וועמען צו רואינירען עס איז זיין אינטערעס.

אלזא, די ערשיינונג פון ארבייטסלאָזיג־קייט איז א געזעצליכער און אונפערמיידליכער רעזולטאט פון אונזער וירטשאפּטס־סיסטעם. זי קען בעזייטיגט ווערען נאר מיט דער בעזייטי־גונג פון די יסודות פון דער גאנצער סיסטעם. ביז דאן איז מעגליך קוים א פאליאטיוום טהע־טיגקייט. אין דיעזער פאליאטיווער הילף פאר ארבייטסלאָזע איז אבער פעראינטערעסירט אויך די הערשענדע בורזשואזיע, אויך די מלוכה־ארגאנען זיינען דערפון ניט אויסגעשלאָסען.

2.

די מיטלען געגען ארבייטסלאָזיגקייט.

איידער מיר וועלען אריבער צום בעטראכ־טען די מעגליכע פאליאטיוום מיטלען אין קאמפּף געגען דער ארבייטסלאָזיגקייט בלייבט אונז איבער א ביסעל צו „סארטירען" די פיעלפאכיג ארטען פון דער ארבייטסלאָזיגקייט. די בירגער־ליכע אפיציעלע סטאטיסטיק איז בעזונדער גוטהערציג אין פערטהיילען דיעזע ערשיינונג אין אונצהליגע קאטעגאריעס. דאס איז נויטיג כדי צו וויזען וויי אויסערגעווענליך שווער עס איז דער קאמפּף, אויך כדי צו מאכען די פער־לוסטען פון דיעזען געזעלשאפטליכען אונגליק אזוי קליין ווי מעגליך.

ארבייטער בלייבען אהן ארבייט אין צייט פון וירטשאפטליכע קריזיסען. דאס איז א מא־סען־ערשיינונג. זי קומט פון צייט צו צייט, זי איז פעריאדיש אבער ניט כראניש. אבער אויך אין צייט פון דער זאָגענאנטער אויפבליהונג איז

ארבייטסלאזיקייט אן אלטענליבע ערשיינונג, הויפטזעכליך אין די לעצטע יאהרען. אויפ'ן ערשטען פלאץ שטעהט די ארבייטסלאזיגקייט צוליעב דעם סיזאן־כאראקטער פון געווייסע ארבייטען. דאן קומט ארבייטסלאזיגקייט, וואס שטאמט פון לאקאויטען און סטרייקס, קראנקהייט, אונפעהיגקייט צו ארבייט, עלטער, — דאס זיינען וויעדער אורזאכען, וועלכע רופען ארויס ארבייטסלאזיגקייט מיט אלע איהרע פאלגען. חוץ דעם אלעם ענטוויקעלט זיך די לעצטע יאהרען א נייע קאטעגאריע פון ארבייטסלאזע, דאס זיינען מענשען, וועלכע האבען ניט קיין ספעציעלע בעשעפטיגונג, וועלכע זיינען זעלטען פערנומען מעהר ווי עטליכע טעג אין וואך, און זעהר זעלטען עטליכע וואכען נאכאנאנד. דיעזע לייטע בעלאנגען ניט צו קיין גע־וויסען פאך און זיי קענען אפילו ניט געניסען פון גענוענהליכער גענאסענשאפטליכער אונטערשטיצונג.

ווי העלפט מען דיעזע אלע קאטעגאריעס פון ארבייטסלאזע? ווער זאל און קען אויף זיך נעהמען דיעזע ארבייט? און וועז קען זי ברענגען די בעסטע רעזולטאטען? — דאס איז די פראגע, וועלכע פערנעהמט אזוי שטארק די יעניגע, וועלכע זיינען ניט אין גאנצען זאךלאז צו וויכטיגע עפענטליכע פראבלעמען.

די ארגאניזירטע ארבייטערשאפט אין אירע קלאסישער הייס, אין ענגלאנד, האט שוין לאנג פרובירט ענטפערען אויף דיזע פראגע דורך ארגאניזירונג פון זעלבסט־הילף. פערשטעהט זיך, אז די קרעפטען פון דער שטארקסטער ארגאניזאציאן וועלען לאנג ניט אויסהאלטען אזא הוצאה. עס איז ווייטער פערשטענדליך, אז די שטיצע וועלכע פראגרעסיוו קלענער, וואס לענגער די ארבייטסלאזיגקייט פערציהט זיך. און דער עיקר איז, אז אונטער דיזער פארם פון הילפע געהט ארונטער א גאנץ קלייניע צאהל ארבייטער, דען די יוניאנס נעהמען ארום בלויז די געלערנטע ארבייטער, און אויף דיזע ווייז ניט.

וועז מען זאל זיך ניט אבשטעלען אויף אזעלכע פארמען פון הילף פאר ארבייטסלאזע, ווי צדקה אדער צייטווייליגע גמילות חסדים, בלייבען צווי וויכטיגע מיטלען. דאס זיינען: רעגעלמעסיגע פערטהיילונג פון ארבייט און ארבייטסלאזענפערזיכערונג. אין ערשטען קאפיטעל איז שוין אנגעדייטעט געוואָרען, דאס צו ארגאניזירען עפענטליכע ארבייטען איז מען אנגעקומען אין דעם טיפען אלטערטהום. דאס זעלבע איז געטהאן געוואָרען אין דער נייער צייט, וועז די פראנצויזישע רעגיערונג האט צום ערשטען מאל אין א גרויסען מאסשטאב ארגאניזירט די „נאציאנאלע ווערקשטאטען". די פראגע איז אבער: צי קענען אזעלכע ארבייטען בעדייטענד היילען די קראנקהייט? עס איז דאך קלאר, אז דא קען קיין רייד ניט זיין פון אוננוצליכע ארבייט. קיינער וועט דאס ניט רעקאמענדירען. ארבייטען וואס זיינען יא נוטיג, וועלען דאך ממילא געמאכט. עס קען בלויז זיין א פראגע אין בעזונדערס שארפע קריזיס־מאמענטען פארצוגעהמען דיעזע ארבייט עטוואס פריהער. בינו לבינו קומט ארוים דאס זעלבע. די קראנקהייט בלייבט שטעהן אויפ'ן זעלבען ארט. עס איז אויך איבעריג צו ווייזען, אז די זאגענאנטע עפענטליכע ארבייט קענען בעשעפטיגען אי וועניג ארבייטער, אי וועניג קאטעגאריעס פון ארבייטסלאזע. ניט אלע זיינען בווירקליכע ארבייטער, ניט אלע קענען זיך פערנעהמען מיט גראבען ערד.

די רעגולירונג פון די ארבייט און די ארבייטס־פלעצער צווישען די בעשעפטיגטע און ארבייטסלאזע איז ווייטער אזא ניט בעדייטענדער פאליאטיוו, דאס מען קען איהם ערנסט ניט נעהמען, אבוואהל אין גאנצען איגנאריערן דארף מען איהם אויך ניט.

עס בלייבט די פראגע וועגען פערזיכערען געגען ארבייטסלאזיגקייט. וועז מיר זאלען זיך פארשטעלען אזא סיסטעם, ביי וועלכער ריכטיגע סטאטיסטיק ווערט געפיהרט, און דערבי ווערט ניט געמאכט קיין אונגעליכע פלאנטערס צו פערטומלען די מוחות, דאן וועט דאך בלייבען דער איינציגער וויכטיגער מיטעל, — די פערזיכערונג געגען ארבייטסלאזיגקייט. פארשטעהט זיך, עס וועט אויסגעשלאסען ווערען פון דיזער פערזיכערונג־פרעמיום אלעם, וואס האט צו טהון מיט סטרייקס, לאקאוטס, קראנקהייט, עלטער און דירעקטע ארבייטס־אונפעהיגקייט.

עס ענטשטעהען דערבי צוויי פראגען. ערשטענס, צי דארף זיין דיזע פערזיכערונג א פריוויליגע אדער א געצוואונגענע דורך גזעזען? צווייטענס, ווער דארף דיזע פערזיכערונג ארגאניזירען: דער שטאאט, די שטאדט, צי א ספעציעלע ארגאניזאציאן?

בנוגע צו דער ערשטער פראגע קומט אויס אנצואווייזען פאלגענדעס: צווישען די בעסער־

בעצאָהלטע אַרבייטער איז לייכט צו געפינען א פּאַראורטייל געגען פון געזעץ געצוואונגענע פערזיכערונג. זיי זעהען אין דעם א געפאַהר פאר זייערע אייגקינפטע און בעטראַכטען די פערזיכערונג אלס געצוואונגענע נדבה פאר די ניעדריגערע שיכטען פון די אַרבייטער־מאסען. און דאָך אין לייכט צו פערשטעהן, אז פּאָזיטיווע און בעדייטענדע רעזולטאטען וועט ברענגען בלויז די געצוואונגענע פערזיכערונג. וועלכער אבער און ווי אזוי זאל איהר אַרגאַניזירען? עס וואלט, פערשטעהט זיך, געווען דאָס בעסטע ווען דער שטאאט, די גאנצע מלוכה וואלט אונטערגענומען דיזע אַרבייט אין א נאציאָנאלען מאסשטאב. קיין איין אַרגאַניזאַציאָן בעזיצט ניט די געלד־מיטלען און אויך די צוואנג־מיטלען, וועלכע דער שטאאט האָט אין זיין רשות. ניט קוקענדיג אבער אויף די גאנצע וויכטיגקייט און גרויסען אינטערעס פון דער פראגע, האָט זיך נאָך ביז היינט ניט אַרויסגעוויזען קיין קלענסטע האָפענונג דאָס דער שטאאט זאל אין דער נעהענטערער צוקונפט אזא אַרבייט פּאַרנעהמען. די וויכטיגע פון די אַרבייטער מאסען, זייער אַרגאַניזירטע קראפט איז נאָך פאַרלויפיג ניט גענוג גרויס צו צווינגען די מלוכה צו נעהמען זיך פאר אזא טהייערע און ראַדיקאלע רעפאָרם, ווי פערזיכערונג געגען אלע פאַלגען פון אַרבייטסלאָזיגקייט.

ווייטער. די אַרגאַניזאַציאָן, וואָס וואלט יא מסוגל זיין צו רעגולירען די אַרבייט, איז די אַרבייטער־יוניאָן, אָדער די פעדעראַציאָן פון יוניאָנס. עס קען זיין עס וואלט געווען זעהר צוועקמעסיג, אז א ספּעציעלע אַרבייטער־פערזיכערונגס־אַרגאַניזאַציאָן זאָל צולייב דעם צווועק געבויט ווערען אונטער דער אויפזיכט פון די פערשיידענע געווערקשאפטען. דאָס וואלט אבער ניט געלייזט די פראגע וועגען געלד־מיטלען, דען אַרבייטער אַליין זיינען ניט אימשטאַנד צו שאַפען די גראַנדיעזע סומען, וועלכע זיינען אונבעדינגט נויטיג פאר דיעזער אַרבייט.

עס בלייבט אלזו די איינציגע פאסענדע און מעגליכע אַרגאַניזאַציאָן — דאָס איז די שטאדט, די קאָמונע אָדער געמיינדע.

די שטאדט דארף אַרגאַניזירען בעזונדערע אינסטיטוציאָנען, א גאנצען סיסטעם פון אייניכטונגען, וועלכע זאלען העלפען שטעלען די אַרבייטסלאָזען־פערזיכערונג אויף א ראיעלען באָדען. דערצו איז נויטיג:

1) אָפּטע, רעגולערע און ריכטיגע פאלקס־צעלונגען, וועלכע זאלען ניט זיין בעלעסטיגט מיט בעזונדערע ניט־נויטיגע אויסצעלהייטען און איינטהיילונגען.

2) ביוראָס צו רעקאָמענדירען אַרבייט. דאָ גיהט אָפט אן א קאָנקורענץ צווישען אזעלכע מוניציפאלע און טרייד־יוניאָנס־טישע ביוראָס, און די ערשטע זיינען אָפט אגענטורען פון „סקעבס". דאָרום דארף אזא ביוראָ פון דער שטאדט זיין פערוואלטעט פון טרייד־יוניאָן־פערטרעטער. די שטאדט גיט די הוצאות און האָט די קאָנטראָלע.

3) פערזיכערונגס־קאסען, געגרינדעט אויף ספּעציעלע פאָנדען פון דער שטאדט־פערוואלטונג, וועלכע וועלען בייגעשטייערט סאי פון די טרייד־יוניאָנס, סאי פון די אונטערנעהמער. דאָס אלעס אבליגאַטאָריש,

עס זיינען דאָ מעהרערע סיסטעמען, ווי אזוי צו רעגולירען די אינערליכע בעציהונגען צווישען דיזע אלע אַרגאַנען. מען ווייזט אן, דאָס דער קאָנטראָל פון די שטאדט־מעכטע איבער אזעלכע אונטערנעהמונגען איז ניט אין די אינטערעסען פון די אַרבייטער־פּעראיינען. מען האָט מורא, אז אזא טהעטיגקייט קען אבשוואַכען דעם קאַמפּפס־גייסט פון די יוניאָנס. דאָס אלעס האָט אין זיך א טהיל אמת, אבער ניט דאָס איז דער עיקר. דער עיקר איז, אז די קראַנקהייט ווערט פיעל־וועניג געהיילט. און ווען די אַרבייטער־אַרגאַניזאַציאָנען זאָלען ענטווילקלען די נויטיגע מאָס פון זעלבסט־טהעטיגקייט, וועט פיעלעם ווערען פערבעסערט.

די שטאדט־פערוואלטונגען לייגען כמעט אומעדום אין די הענד פון דער בורזשואזיע; זיי זיינען אבער זעהר עמפּפינדליך צו דער ווירקונג פון די בריטע בירגער־מאסען, ד. ה. די אַרבייטער. און די שטרעבונג פון די אַרגאַניזירטע אַרבייטער צו צווינגען די בורזשואזע שטאדט־פערוואלטונגען צו נעהמען אין די שטאדטיגע הענד דיזען וויכטיגען צווייג פון אַרבייטסלאָזען־פערזאָרגונג, קען ווערען א קוואל פון נייער טהעטיגקייט. דאָ קען געפינען אן אויסדרוק די ענערגיע פון די בריטע אַרבייטער־מאסען (זעה „צוקונפט", סעפּטעמבער, 1909). פון זייער זייט, זיינען די מוניציפאלע פערוואלטונגען פעראינטערעסירט אין דער פראגע, דען קודם כל ליידעט די שטאדט פון דער אַרבייטסלאָזיגקייט.

און נאָך אַלעם איז דאָס אַ לאָקאַלע מגפה, — ניט אין קריזיס־צייט.

די קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאַפט איז ניט אימשטאַנד צו בעזייטיגען די אַרבייטסלאָזיקייט, ניט בעזייטענדיגענדיג זיך זעלבסט. אינערהאַלב דיזער געזעלשאַפט איז דער בעסטער פּאַליאַטיוווער מיטל — די מוניציפּאַלע אַרבייטסלאָזען־פערזיכערונג אונטער דער קאָנטראָלע פון די אַרבייטער־בירזשעס, אַרבייטער־יוניאָנס און אנדערע עהנליכע אָרגאַניזאַציאָנען.

* * *

דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער קאָנגרעס אין קאָפּענהאָגען האָט צו בעטראכטען די פראגע וועגען אַרבייטסלאָזיקייט. פערשטעהט זיך, עס גענהט דאָרט בלויז אום אויסצוגעפינען אזעלכע פראקטישע מיטלען און וועגען, ווי אזוי צו מאכען די ליידען פון דיזער געזעלשאפטליכער קראנקהייט קליין ווי מעגליך, און אויך — פון צווייטען זייט — ווי אזוי אויסצונוצען דיזע ערשיינונג, אויף וויפיעל מען קען זי ניט בעזייטיגען, אין די אינטערעסען פון סאָציאַליסטישער אויפקלעהרונג. די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנגרעסען פון דער סאָציאַלדעמאָקראַטיע זיינען ניט קיין פּלאַץ פאר טהאָרעטישע דיסקוסיאָנען און דאָרום איז צו ערוואָרטען עטוואָס פאָזיטיוועס, פראקטישעס.

וואָס קען טהאָן די סאָציאַלדעמאָקראַטיע אויף דיזען געביעט? — עס זיינען אין דיזער ארבייט אָנגעוויזען אייניגע וועגען. די סאָציאַלדעמאָקראַטיע האָט אין פיעלע ערטער אַ מעגליכקייט אויסצואיבען אַן אָרגאַניזירטע ווירקונג, וועלן ניט דירעקט, איז אונדירעקט. און דאָרום וועט זיין העכסט פראקטיש, וועלן די בעמיהונגען פון אַלע טהיילען פון דער פּראָלעטאַריער קאַמפּפּאַרמעע וועלען ארבייטען פּלאַנמעסיג. די מיטלען קענען ניט זיין דיזעלבע אין פראַנקרייך, ווי אין די פעראיניגטע שטאַטען, אָדער אין דייטשלאַנד, ווי אין איטאַליען. די מעטאָדע אָבער קען אוך מוז זיין דיזעלבע. די ערשיינונג גופא איז, אזוי צו זאָגען, אַן אינטערנאַציאָנאַלע. אוך די מיטלען אויף צו בעקעמפּפען דיעזע ערשיינונג דארפען אוך לכל הפחות מעגען זיין אויסגעארבייט אינטערנאַציאָנאַל.

אין דעם הויפּט־מיטל געגען דער אַרבייטסלאָזיקייט, אין דער פאָדערונג פון פערזיכערונג דורכ'ן שטאַאט אָדער געמיינדע, איז אריינגעמישט די העכסט־פערפלאָנטערטע פראגע פון דער סאָציאַליסטישער טאקטיק — די בעציהונג צום בורזשואזען שטאַאט. די פערהאַנדלונג פון דיזער פראגע אין קאָפּענהאָגען וועט דורך דעם זיין נאָך אינטערעסאנטער אוך וויכטיגער. עס וועט אריינגעטראָגען ווערען מעהר קלאָהרקייט אין דיזען פונקט. ווי עס שיינט, וועט דער ענטפער פון קאָנגרעס האָבען אי אַ פראקטישען, אי אַ טהעאָרעטישען ווערטה.

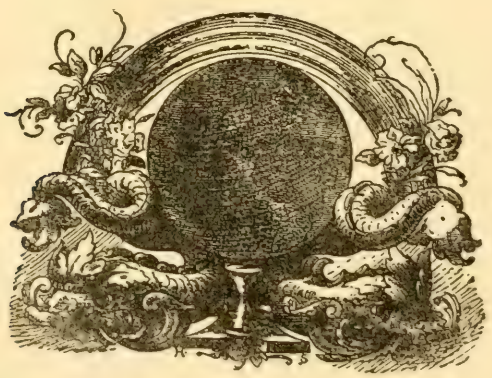

מאיר בלינקין

אַן אונגליק

(שלוס)

5.

ס זיינען דורכגעגאנגען נאָך עטלעכע וואָכען.

איך קען וועגען גאָר נישט טראָכטען. קיין זאַך געהט מיר נישט אַן.

איך פיהל, אז איך מוז מיינם דערגרייכען. אַנדערש האָט ביי מיר דאָס לעבען קיין שום בעטרעף.

און ער, יוסף, איז צו מיר נאָך געווָארען בעסער, ווי געווען. זיין יעדעם פרייַנדליך וואָרט לעבערט מיין לונג. ער האָט יסורים, וואָס איך בין די לעצטע צייט אזוי מרה שחורה'דיג. איך פיהל, אז איצט ליעב איך איהם נאָך מעהר ווי ווען עס איז.

שטעל איך מיר אָבער פאָר, אז ער, יוסף, נעהמט ארום רחל'ען; אז ער קושט זי... יעמאָלט וואָלט איך גערן זעהן זיין קאָפּ א צושפּאָלטענע מיט איהרע צוזאמען.

איך וואָלט מיך געוואָלט אויסבאָדען אין מיין אייגענעם מאָרך.

ניין! ווייטער קען אזוי נישט געהן. עס מוז דערצו נעהמען א סוף.

— איך קום צו איהר איינמאָל און זאָג:

— הער, רחל'ע, דו ווייסט דאָך, אז מיך ווָארט נישט צו נאָרען די גאַנצע וועלט. די גאַנצע וועלט האָט ביי מיר קיין שום בעטרעף, אָבער דיך וויל איך ניט נאָרען. איך וויל זיין טריי צו זיך אַליין.

— וואָס, האַרציגער, וואָס? זאָג ארוים דיין רחל'ען אַליין, וואָס עס פּרעסט דיין האַרץ.

זי גלעט מיך: — דערצעהל, טהייערער, דערצעהל!

— עס וועט דיר אָבער וועה טהאָן. און ווייסטו, וואָס ביי מיר הייסט אָנטהאָן דיר יסורים?

— זאָג, שלום'קע, זאָג. זאָל מיר וועה טהאָן, אבי דיר זאָל גרינגער ווערען.

איך מאַך מיר האַרץ, בויג זיך צו איהר צו און זאָג:

— אין דיינע הענד, רחל'ע, ליגט מיין גליק.

— וואָס, שלום'קע, וואָס?

— זאָלסט זיין מיינע.... אין נאָנצען... מיט דיין נישמה און....

מיינע רייד האָבען זי אזוי ווי א דונער געטראָפען. זי איז געוואָרען בליך און אזוי ווי פערגליווערט. זי האָט זיך פון אָרט ניט געקענט ריהרען. איך האָב מורא געהאַט איהר אין די אויגען אַריינקוקען. אַליין האָב איך זיך דערשראָקען פאר מיינע רייד.

— שלום... וואָס האָסטו דאָס געזאָגט?... האָסטו זיך בעדענקט וואָס דו האָסט געזאָגט!

זי האָט עס ארויסגעזאָגט אזוי מאָדנע, אז איהרע רייד האָבען מיך ווי מיט א שפּיעז דורכגעשטאָכען.

זי רעדט ווייטער:

— האָסטו דאָס ווירקליך געזאָגט? דו, שלום, איז ביי דיר געבוירען געוואָרען אזא שוואַרצער געדאַנק?

— רחל'ע!...

— א, מיין אונגליק!

— אָבער לאָמיר זיך דורכריידען, רחל!

זי האָט מיר גאָר ניט געענטפערט. זי האָט אַראָבגעלאָזט די אויגען צו דער ערד און איז אזוי אָבגעזעסען עטליכע מינוטען. איך האָב נים געפונען, וואָס צו זאָגען, מיט וואָס זי צו בערוהיגען, און איך האָב הויך אויסגעשריען:

— האָסטו מיך ווירקליך ליעב, איז עס גאָר ניט אזוי שרעקליך. ליעבע הייליגט אַליץ!

זי האָט מיר געענטפערט מיט אן איראָניע, וועלכע האָט מיין האַרץ ווי מיט צוואַנגען געריסען:

— יא, ליעבע הייליגט אַליץ? ווער האָט דיר אָבער ערלויבט צו בעליידיגען מיין ליעבע?

— נאָנסענס! — שריי איך אויס.

— נאָנסענס, הא? — זי האָט אויף זיך אָנגעהויבען רייסען דאָס פּנים, די האָר, די קליידער, זי איז ווילד געוואָרען.

איך געה צו איהר צו: — רחל'ע, בערוהיג זיך, מיין טייערע.

— אוועק, אוועק פון מיר. איך האָב פאר דיר מורא... לאָז מיך, לאָז מיך. נאָנסענס, הא!...

— וואָס זשע זאָל מען טהאָן, רחל'ע!

— גאָר נישט. גאָר נישט. דאָס וועט קיין מאָל ניט זיין. קיין מאָל! לאָז מיך! געה אוועק!

— אָבער רחל'ע, וואָס זאָל איך טהאָן? איך האָב עס דיר ניט געוואָלט זאָגען, איך שוואר דיר ביי אַלץ וואָס ס'איז הייליג! — איך בויג זיך צו איהר צו, וויל זי אַ קוש טהאָן.

— אוועק פון מיר! ריהר מיך נישט אָן! איך שרעק מיך פאר דיר!

— פאר וואָס רחל'ע שרעקסטו זיך?

זי הערט מיך ניט. — וואָס נאָך פערמאָג איך אין מיין פינסטערען לעבען אויסער די ליעבע צו דיר? — זי האָט זיך מורא'דיג צוואויינט.

די האָר זיינען ביי איהר פונאַנדערגעלאָזט, די אויגען פערלאָפען מיט טרערען, די ברוסט הויבט זיך גיך, דער רויס אויפ'ן קאָפטעלע בעוועגט זיך.

עס זיינען אָנגעלאָפען די קינדער. באַלד דאַרף ער אויך קומען. איך בין אַ דערשׂלאָגענער אוועקגעגאַנגען, ניט געוענענדיג זיך אפילו מיט רחל'ען.

6.

וואָס זאָל איך טהאָן?

געהן צו איהר מוז איך. איך קען אָהן איהר נישט לעבען.

זי בעגעגנט מיך פריינדליך. איך זעה, ווי זי ווערט פרעהליכער, אז איך קום. זי לעבט אויף.

זי האַלט זיך אָבער אָב ארויסצוואוויזען עס. אמאָל טהוען איהרע אויגען א גלאַנץ. זי מאַכט א בעוועגונג. איך פיהל און פערשטעה אז זי וויל מיר אויפ'ן האַלז פאַלען, אויסווויינען די נאָך ניט אויסגעוויינטע לידעס-טרערען.

און פלוצלונג ווערט זי אומעטיג, אַלט, ניט צו דערקענען. איך קוק מיט וועה אויף איהר און טראַכט: „דאָס בעוויזט זיך איהר יעמאָלט דער גייסט פון מ ע נ ט א ר נ י ט".

מיר זיצען אָב שטונדען און שווייגען. וועגען זיין אנדער זאך, אויסער מיין פלאַמענדען פערלאַנג קען איך ניט רעידען.

איך זיץ און קוק אויף איהר, און מיר דוכט, אז זי ווערט פון מיר אנטרונען אין א געדיכטען נעבעל, אזוי ווי א שיף, וואָס גליטשט זיך אוועק וויט, ווייט מיט'ן וואַסער.

זי קוקט אויפ'ן באַלקען מיט צושראַקענע אנגסטפולע בליקען.

איך טהו אויף איהר א קוק און וועך דערשראַקען. — אָך, וואָס פאר א פינסטערע געדאַנקען ביי איהר וועבען זיך איצט.

— רחל!

זי פאַלט מיר אויפ'ן האַלז: — שלמ'קע... שלום'קע... טרייסט מיינער, זיי מיר מוחל... שלום'קע... איך קען נישט. עס קען נישט זיין... עס וועט נישט זיין. קיינמאָל... ער, די קינדער, איך וועל ניט בעליידיגען מיינע קינדער. ניין, ניין.... עס קען נישט זיין... עס וועט נישט זיין!

— גאָט איז מיט דיר, רחל!

איך ברענג זי קוים צו זיך. איך בערוהיג זי עטוואָס.

— הער, שלום, — זאָגט זי צו מיר גאַנץ קאַלט. — זאָג מיר דעם אמת, דעם ריינעם אמת, דו האָסט מיך באמת ליעב? ביזטו מיר אן אמת'ער פריינד?

איך קוק זי אָן און פערשטעה ניט איהר פראַגע. איך וויל איהר ענטפערען און וויים ניט וואָס.

— פאר וואָס שווייגסטו?!

— וואָס זאָל איך דיר ענטפערען?

— איך פרעג דאָך דיך.

— דו בעליידיגסט דאָך מיך!

— איך וויל דיך ניט בעליידיגען. בעליידיגען וואַלט איך דיך געדארפט פריהער, איצט איז שוין צו שפעט.

— דאַרפסטו מיך פרעגען, רחל, אזא זאך? זאָג אַליין?...

— טו הער, שלום, העלף מיר אויספיהרען מיין פלאַן.

— וואָסער פלאַן?

— „איך וויל מיר נעהמען דאָס לעבען"!

— רחל!

— „זיי-זשע א מאַן. פון אַלע טוידטען העלף מיר צו קריגען דעם גרינגסטען. איך האָב לאַנג וועגען דעם נאָכגעדענקט."

— אבער גאָט איז מיט דיר, רחל, וואָס רעדסטו?

— יא, שלום, קיין אנדער אויסוועג האָב איך ניט. דו, און נאָך מעהר איך אַליין האָב דערצו געפיהרט...

זי האָט געריידט קאַלט, איהרע אויגען זייַנען געוועזען אָנגעפילט מיט טרערען, נור זי האָט ניט געווויינט.

רחל'ע, הארציגע בערוהיגונג זיך. איך פערשטעה דיך גאָר ניט.

— דו פערשטעהסט מיך ניט, — האָט זי מיר געענטפערט האַלב מיט איראָניע, האַלב מיט טרויער — איך פערשטעה זיך אָבער, אָדער ריכטיגער געזאָגט, איך פיהל זיך.

— הער, שלום, דו ווילסט אז איך זאָל זיך דיר אוועקגעבען, דאָס קען ניט זיין. נישט דערפאַר וואָס איך'ל נארען יוסף'ן, וועגען איהם האָב איך זעהר וועניג געקלערט, אפשר נאָכדעם וואָלט איך געליטען, פאַרלויפיג ארט מיך פאַר איהם נישט — מיך ארט פאַר מיינע קינדערלעך. איך וויל זיי ניט בעליידיגען און נאָך מעהר ארט מיך פאַר זיך אַליין. איך וויים, איך בין זיכער, אז קוים טרעט איך אריבער דעם שוועל... אזוי הער איך דיך אויף צו ליעבען. יא, יא, שלום'קע, קוק מיך ניט אָן אזוי פערוואונדערט. אזוי פיהל איך זיך שוין. היינט וואָס בלייבט מיר נאָכדעם איבער, גענארט און בעליידיגט מיין מאן און קינדער, און וואָס טרויעריגער פון אַלץ איז, זיך אַליין אָבגענארט, אך, ווי ביטער...

זי האָט זיך הויך צוואוויינט, מיט א קול, וואָס מען בעקלאָגט א בר־מנן.

— יא, איך מוז זיך טוידטען. נישט זינגעניג, האָב איך שוין מיין ליעב אָבגעזונגען, גערעכענט האָב איך אזוי: ער, יוסף, איז מיין פריינד, דער פאָטער פון מיינע קינדער און דו, דו מיין גייסטיגער חבר„ מיין גייסטיגער פריינד. האָסטו ניט געוואָלט, נו זאָל זיין אזוי.

זי האָט אָנגעהויבען ארומשפרייזען הין און הער איבער'ן חדר, ברעכענדיג די הענד: „א מיינע ליעבע, מיינע טהייערע קינדערלעך, איהר זאָלט מוחל זיין אייער מוטער, וואָס צוליעב אייך איז זי אזוי יונג פון דער וועלט אוועק!

— רחל, הער אויף, הער אויף! — האָב איך אָנגעהויבען שרייען מיט גאָר די כוחות. — דאַרפסט לעבען צוליעב דיינע קינדער, צוליעב מיר, צוליעב יוסף'ן. דו הערסט, אז ניט וועסטו אונז אַלעמען דער'הרג'ענען. איך האָב אַן אַנדער אויסוועג.

זי האָט זיך דערשראָקען פאַר מיינע גשרייען און איז אָנשווינגען געוואָרען.

וועל איך דאָס אַלץ איבערלעבען?

איך זעה איין, אז דאָס אונגליק איז שוין הינטער'ן טהיר, איך האָב צובראָכען עטליכע לעבענס. א סוף, א סוף זאָל עס נעהמען. לאָמיך בעסער אַליין אויסגעהן פון קומער. איך שטרעק איהר אויס מיין האַנד.

— זיי געזונד, רחל...

— וואָהין? !

— וואָס האָסטו זיך דערשראָקען, קינד? צו מיר אַהיים גע'ה איך.

———

מעהר בין איך אַהין ניט געאַנגען.

וואָס איך האָב איבערגעלעבט!

אונמענליך, אונמענליך איבערצוגעבען!

איך בין געוואָרען פרעמד צו זיך אַליין. מאָדנע האָט מיר אויסגעזעהן די גאַנצע וועלט. אַלעס האָב איך געזעהן ווי דורך א זיפ און די מינדעסטע קלייניגקייט האָט מיך איבערראַשט.

רחל האָט קלוג געטהאָן און איז צו מיר אויף ניט געקומען. אבער ער, דער געטרייער יוסף, ניט ווייסענדיג פון קיין שום זאַך, איז נאָכט פאַר נאָכט געקומען מיך געוואָהר ווערען. איך האָב מיך אויף איהם ניט אומגעקוקט, און אזוי שטיל ווי ער איז געקומען, אזוי איז ער אוועקגעגאַנגען. איינמאָל קומט ער צוגעהן און זאָגט מיר: הער, שלום, איך זעה דאָך, אז דו ליידסט, וועסט מיך דאָך ניט נארען. לאָמיר זיך דורכרעדען.

דאָס גאַנצע בלוט האָט מיר א שלאָג געטהאָן אין קאָפ. געווים האָט זי זיך פאַר איהם מודה געווען.

— וועגען וואָס?

— וועגען וואָס! ביזט א משוגענער! דו מיינסט, אז דיינע לידען זיינען ניט מיינע אויך...

— וואָס וויל'סטו? !

— איך וויל, אז דו זאָלסט ביי מיר אַלע וואָך אויסלייהען עטליכע דאָלאָר, ביז דו וועסט אָנהייבען פערדיענען.

— אידיאָט! איך בין דיין גרעסטער שונא און דו קומסט מיר אָנבאָטען ביי דיר געלד לייהען.

— ביזט א משוגענער!

גוואָלד, וואָס וויל פון מיר האָבען אָט דער גוטער, עהרליכער מענש. זיין גוטסקייט וועט מיין האַרץ צוריסען.

— הער, — זאָג איך איהם — זעץ זיך נעבען מיר, איך'ל דיר דערצעהלען א מעשה'לע:

— הער, אמאָל איז געווען א גזלן. א שענד־

ליבער, ניעדערטרעכטיגער גזלן, וועלכער האָט צוליעב א קלייניגקייט, צוליעב עטליכע דאָלאָר ניט איין מענשען גע׳הרג׳עט.

— אָט דער דאָזיגער גזלן האָט זיך דער־וואוסט, אז ערגעץ דאָרטען אין א פערוואָרפענעם ווינקל שלאָפט איינער וואָס האָט ביי זיך זעהר א סך געלט.

. . . . . .

— עס איז שטיל, ניטא קיין צייכען פון לעבען. ער נעהמט ארויס זיין האק פון הינטער דער פאָלע, איהר פערדעכטיגע שארפקייט טהוט א בלענד דאָס אויג — איין מאָמענט און אלץ איז געענדיגט.

— האָט אָבער דער שלאָפענדער א זיפץ געטהאָן, און ביים גזלן האָבען זיך אראָבגעלאָזען די הענד.

— ניין, ער קען איהם ניט הרג׳ענען. דו פערשטעהסט, אָט דער שענדליכער גזלן, וועלכער האָט ניט איינמאל, צוליעב א קלייניגקייט א מענשען גע׳הרג׳עט, האָט ניט געקענט ארָאָב־לאָזען די האק אויף זיין קרבן, וויל יענער שלאָפט!

— אקענען וואָס איז דער משל?

— אקענען וואָס איז דער משל? איך בין זעהר אונגלויקליך יוסף. און אונגערעכט קענען דיר!...

— וואָס בעדייטען דיינע וואָרטער, שלום?

— טייטש אויס, ברודער, ווי דו פער־שטעהסט, טראָכט וועגען מיר, וואָס דו ווילסט, דאָס ערגסטע, און דו וועסט אלץ זיין געראטען.

— שלום, דו האָסט ליעב רחל׳ען?

— יא.

— זי דיך?

— דאָס פרעג ביי איהר.

— אבער נאָכדעם, וואָס דו האָסט מיר נור וואָס אלם ביישפיעל דערצעהלט.

— איך האָב גערעדט בלויז פאר זיך.

— האָסט דאָך אבער דערמיט בעלויידיגט רחל׳ען.

— מיט וואָס?...

— דו פרעגסט נאָך מיט וואָס? ווייסט נאָר ניט?

— הער מיך אויס יוסף. איך מעג אלץ זאגען אויף רחל׳ען. איך מעג.

— וואָס הייסט?

— רחל איז צו עהרליך, צו הייליג און דורך איהר עהרליכקייט האָט זי מיין לעבען צובראָכען, צוטראָטען עם מיט די פים, ווי מען צוטרעט א טליהענדען פונק.

— עפעס רעדסטו אזוי פימבאָלישטיש, אז מיין שכל קען עם נאָר ניט בעגרייפען. זאָג מיר, שלום, ווייסט רחל דערפון?

— פון וואָס?

— אז דו ליעבסט זי.

— דאָס פרעג ביי איהר.

— דארפסט מיר, שלום אזוי ניט ענטפערן. איהר דארפט פאר מיר קיין זאך ניט לייקענען.

— וואר איז דער איהר, וואָס רעדסטו?

— וואר איז דער איהר? דו און רחל. איהר האָט קיין מינוט אפילו ניט געדארפט וואָרטען און מיר אלץ דעצעהלען...

— וואָס דערצעהלען, דו נאָר, דו גלויבסט ניט רחל׳ען? דיין רחל איז א מלאך, זי איז די עהרליכסטע פון אלע פרויען, וואָס איך האָב אין מיין לעבען בעגעגנט.

יוסף האָט ארָאָבגעלאָזען די אויגען, זיין פנים איז בלייך געוואָרען, און ער האָט מיר שטיל, כמעט גלייכגילטיג געענטפערט:

— פאר וואָס האָט איהר מיר אָבער נאָר ניט דערצעהלט?

— וואָס?

— אָט וועגען אייערע האנדלונגען.

— וועלכע האנדלונגען?

— אז איהר ליעבט זיך.

— ביזט א נאָר, יוסף, פערשטעהסט, א גרויסער נאָר. זי האָט דיר נאָר ניט וואָס צו דערצעהלען, און איך האָב זיך געשעהמט. פער־שטעהסט, ניט רעדענדיג שוין דערפון, וואָס איך האָב זיך כסדר געפיהלט שולדיג געגען דיר.

— נור וואָס...

— איך בין בעלויידיגט. שטארק בעלויי־דיגט. הער מיך אויס, יוסף, הער מיך אויס גע־לאָסען און פערשטעה מיך צו גוטען. איך האָב דיך ליעב. איך שען דיך, אבער זיך שטעל איך העכער פון דיר, העכער אין אלע הינזיכטען. היינט, וויבאלד אז צוויישען אונז ביידען האָט רחל דיך אויסגעקליבען — טהוט עם מיר וועה.

— וואָס הייסט זי האָט דיך אויסגעקליבען?

— פערשטעה דאָך, יוסף, ליעב האָבענדיג דיך אזוי שטארק, אז איך האָב שוין ביי זיך גע־פועל׳ט זאגען רחל׳ען, אז איך ליעב זי, און זי

האָט מיין ליעבע מיט די פּים געטרעטען — וואָס האָב איך געזאָלט טהאָן.

יעדער מענש איז אַ גרויסער עגאָאיסט. און דאָס טרייבט איהם אָפּט בעגעהן דאָס גע־מיינסטע.

אבער קוים האָב איך שוין געמאַכט דעם פּאַלשען שריט, האָב איך שוין ניט געקענט כאַפּען צוריק.

איך האָב געפּיהלט, אז איך בין אַלם חבר און פּריינד אַ פּערזעטהער, אבער איך האָב מיינם געמוזט דערגרייכען... איך וואָלט זיך ניט אָב־געשטעלט פּאַר קיין זאַך און איך וואָלט ניט איבערגעקליבען די מיטלען מיט וועלכע אָנצו־פיהרען מיין שטרייט — אַלץ וועז איז עס גע־רעדט געווארען, אז זי, רחל, זאָל געווינען מסכים זיין. אבער אזוי איז אַלץ פּערשפּיעלט.

זיי געזונד, יוסף, און לאָמיר זיך מעהר קיינ־מאָל ניט בעגעגענען.

— וואָס איז דאָם, שלום, פּע, זיי ניט סענטימענטאַל... לאָמיר אויסמעקען אַלץ, ווי גאָר ניט געווען.

— ניין, יוסף, איך קען ניט אַריבערטראָגען דיין גוטסקייט, דאָס איז פּאַר מיר די גרעסטע פּיין. לאָז איך וועל דיך אַ קוש טהאָן... אָט אזוי... זיי געזונד, לעב גליקליך מיט דיין טהייערער, הייליגער רחל'ען. מיר, מיין פּריינד, זיי מוחל.

— שלום !...

— גוד באי, יוסף. מעהר אַ וואָרט ניט דערפון...

ב. לאַפּין

זאָג איהר גאָר ניט...

זאָג איהר גאָר ניט וועז זי ט'קומען,
נעהם איהר מיט אַ שמייכעל איבער.
פּוּן מיין צימער אוים מיט בלומען —
ס'וועט דאָך זיין שוין אַלץ אַריבער !...

און לעש אוים דעם יאָהרצייט פּייער,
לאָז דעם שפּיגעל אָפּען העגגען.
זאָל דער צימער אויסזעהן פּרייער,
וועז דו וועסט אַהין איהר ברענגען...

און די פּענסטער זאָלסט אויפּמאַכען,
יאָג אַרוים דעם גרוך דעם שוועכען.
וועז זי וועט זיך הויך צולאַכען,
זאָל איך איהר געלעכטער הערען...

און מיין בריף אַוועקצולעגען
זאָלסטו נאָר זיך ניט פּערגעסען,
אין אַן אָרט, וואו איהרע אויגען
וועלען באַלד עם כאַפּען לעזען...

ס'האַרץ איהרם וועט זיך פּרוידיג הויבען,
כ'שרייב : איך וועל אין גיכען קומען. —
און זי וועט מיט קינדער־גלויבען
פּרעגען : וועז ס'איז אָנגעקומען ?...

זאָג איהר... נאָר ניט זיי צוטראָגען,
לאָז איהר טרויעריג ניט ווערען ;
וועז דו האַלסט זיך אין פּוּן קלאָגען
זאָל ניט זעהן זי דיינע טרעהרען...

נאָר אַז זי וועט מעהר ניט לאַכען,
פּלוצלונג אויפּהערען צו רייַדען ;
ס'וועט דעם מויל איהרען פּערמאַכען
שטיל אַ שטומער קוואַל פּוּן ליידען...

דאַמאַלסט זיך ניט מעהר בעהאַלטען,
דאַמאַלסט טאָר מען שוין ניט לייגען. —
לאָז איהר לאַנג מיין בילד ניט האַלטען,
און ניט לאָז אַליין איהר שווייגען...

ש. עפשטיין

עליזא אַרושעשקאַ

ער בעריהמטער בילדער־אַלבום „די מלחמה" פון פּוילישען מאָלער אַרטור גראַט־גער עפענט מיט אַן אייגלייטונג־בילד „גערה אין טהאָ פון טרערען".

דאָרט ווערט פאָרגעשטעלט, ווי אין די מינוטען, ווען דעם קינסטלער בעהערשט דער רוח הקודש, ווייזט זיך צו איהם א מלאך פון הימעל אין גשטאלט פון א יונגער פרוי און זי הייסט איהם געהן שפּאַנען בעגייסטערונג אין דעם גלי־הענדען טהאָ פון די מענשליכע ליידען און פיין. דיזער תהום מיט זיין גאנצער גרויזאמקייט קוקט אַרויס צום קינסטלער פון די אַרום פער־שפּרייטע בערג הרוגים, יונגע און אלטע, וועלכע האָבען געבראכט פאר אַן אָפּפער זייער לעבען אויפ'ן מזבח פון ליעבע צום פאָלק און פאטער־לאַנד. דער קינסטלער פאָלגט דעם בעפעהלענ־דען רוף פון מלאך. ער לאָזט זיך אראָב טיף אין „טהאָ פון טרערען" און ברענגט פון דאָרט אַרויס בילדער, פול מיט הייליגען פלאטער און צויבער.

דיעזעם בילד קען דיענען ווי אַן אייגלייטונג צו דער גאנצער פּוילישער ליטעראטור. איהרע גרעסטע זשענייען האָבען זיך אראָבגעלאָזען אויפ'ן אבגרונד פון „טהאָ פון טרעהרען" און פון דאָרט אונז בעוויעזען די אינערליכע טרא־געדיע פון א פערפאָלגטען פאָלק, וועלכעם קעמפּפט אויף לעבען און טויט פאר זיינע גיים־טיגע רייכטיימער, און קיין זשענייע פון אַן אנדער ליטעראטור האָט, דאכט זיך, ניט גשטיגדערט אין אזא גרויס די טראגעדיע פון א גאנצען פאָלק, ווי זיי.

אבער אין „טהאָ פון טרערען" האָבען גע־שעפט זייער בעגייסטערונג ניט בלויז די גרויסע פּוילישע זשענייען, נאר אויך די ניט־זשענייען האָבען געפונען אין זיינע טיעפענייסען דעם אימפולס פון זייער שאפען. דער גליהענדער תהום פון די מענשליכע ליידען און פיין האָט אָנגעצונדען אין זייערע נשמות א געטליכען פייער, וועלכער האָט בעלויכטען דעם טהאָ מיט די איידעלסטע און שהנסטע אידעאלען.

צווישען די סלאַווישע ליטעראטורען, וועלכע צייכנען זיך אויבערהויפט אוים מיט אידעאליזם, פערנעהמט אויך אזא אופן די פּוילישע ליטערא־טור א גאנץ בעזונדערען אָרט לויט איהר אייגע־ארטיגען קאָראַקטער: פון דעם טראגישען אַרויס־ברענגען דאָם אלטרואיסטישע.

מיט'ן אלטרואיזם זיינען דורכגעדרונגען ניט נור די ווערק פון אזעלכע קלאסיקער, ווי סלאָוואצקי און מיצקעוויטש, נאר עם זיינען פול מיט אלטרואיזם אפילו די ווערק פון די געגענ־ווארטיגע שרייבער, ווי פון דעם קאָנסערוואָטי־ווען סענקעוויטש און אינדיווידואליסט פּשיבי־שעווסקי, שוין ניט רעדענדיג פון די פאָגרעסיס־טען: פרוס, זשעראָמסקי, טעטמאייער, קאָנאָפּ־ניצקא, נעמאיעווסקי און אנדערע.

אבער דיעזע אלטרואיסטישע מאטיוון האָ־בען בעזונדערס שארף און בולט אָנגענומען אן אלמענשליכען כאראקטער אין די ווערק פון דער ניט־לאַנג פערשטאָרבענער עליזא אַרזשע־שקאַ. ביי איהר זיינען זיי אויסגעוואקסען צום שווערפונקט פון קינסטלעריישען שאפען.

אראָבלאָזענדיג זיך אין אייגענעם נאציאָנא־לען „טהאָ פון טרערען", האָבען די פּוילישע קינסטלער זיך געמוזט ניט־ווילענדיג אבשטעלען אויך אויפ'ן אידען. דאָם ערקלערט זיך מיט דעם, וואָם די אידען אין האָבען אין פערלויף פון פיעלע יאָהרען געשפיעלט א בעדייטענדע ראָלע אין דעם היסטאָרישען לעבען פון פּוילען. וועלכער פּוילישער שריפטשטעלער — סאי דער ראָמאַנטיקער, סאי דער רעאליסט — האָט גע־נומען שילדערען דאָם לעבען פון זיין פאָלק, איז פאר זיינע אויגען אויסגעוואקסען די אייגע־ארטיגע פיגור פון דעם אידען, וועלכען ער האָט אונפערמיידליך בעגעגענט אין שטאדט און אין דאָרף אין דער געשטאלט פון א קרעטשמער, ארענדאטאר און הענדלער, און ער האָט זיך

שטארק פעראינטערעסירט מיט דיעזער פיגור.

דער פוילישער ראמאנטיזם האט אונז געגעבען א רייהע פון אזעלכע אונפערגעסלעכע געשטאלטען, ווי מיצקעוויטש'ס א י ד י ש ע ר כ ל י ־ ז מ ר י א נ ק ע ל, וועלכער האט אין א שיר השירים בעזונגען זיין ליעבע צו פוילען, און סלאוואצקי'ס פ ל א מ ע נ ד ע י ו ד י ט א, וועלכע האט אין די גע־שליפטקייט פון דער פוילישער שפראך אריבער־געטראגען דעם אבקלאנג פון דער ביבל. וועז אויפ'ן ארט פון דעם ראמאנטיזם איז געקומען דער רעאליזם, האבען די אידישע טיפען זיך בעוויזען אין די ערצעהלונגען פון קראשעווסקי, באלוצקי און אנדערע שרייבער־רעאליסטען. אבער דיעזע שרייבער, וועלכע זיינען ארויס־געטראטען אויף דער סצענע מיט'ן אידעאל פון מענשענליעבע, האבען נאר געגעבען פאטאגראפישע, אויסערליך־ריכטיגע געשטאלטען. די נשמה פון דעם אידען איז געבליבען פאר זיי פערבארגען. דאם ערקלערט זיך ווייטער מיט דעם, וואם די אידען זיינען געווען אבגעצאמט פון דער ארומיגער וועלט מיט דיקע גהעטא־ווענד, און דעריבער איז זייער אינערליכעם לעבען געווען פרעמד פאר אנדערע. און אפילו אין דער „השכלה"־פעריאדע, ווען די גהעטא־ווענד האבען ביסלעכווייז אנגעהויבען צו פער־שווינדען, האט דער פראצעס פון דערנעהנטערען זיך מיט דער ארומיגער וועלט אנגענומען בייז די פוילישע אידען אזעלכע אייגענארטיגע פארמען, אז פאר די ניט־אידען זיינען זיי אלץ געבליבען אונפערשטענדליך.

כדי צו בעגרייפען דאם אינערליכע אידישע לעבען, אריינצודרינגען אין זיינע טיפענישען, האט זיך דעריבער געפאדערט א בעזונדערע שארפקייט פון אויג און א טיפען, אויסער־געוועהנליכע עדעלקייט פון דער נשמה, וועלכע איז שוין געריהרט פון מיטגעפיהל און סימפא־טהיע. דיעזע אייגנשאפטען האבען געפונען זייער בעסטען אויסדרוק אין דער גרויסער פער־זענליכקייט פון עליזא ארושעשקא, סאי אלם קינסטלערין און סאי אלם מענש.

די ליטעראריש טהעטיגקייט איז פאר עליזא ארושעשקא ניט געווען קיין צופעליגע פראפעסיאן. נור א הויליגע שליחות, וועגען וועלכער זי האט געטרויעט נאך פון די קינדער־יאהרען.

קיינער האט אין איהר ניט ענטוויקעלט די ליעבע צו דעם צוקינפטיגען בערוף. איהר האט נערופען צו דעם אן אינערליכע שטימע, וועלכע האט זיך ערוועקט אין איהר זעהר פריה — נאך דאן, וען זי האט געשריבען פאר איהרע פרייע־דינען שול־ארבייטען.

שטופענווייז איז די ליעבע צו ליטעראטור אויסגעוואקסען אין אן אמת'ע ליידנשאפט, וועלכע האט אינגאנצען פערכאפט עליזא ארושעשקא מיט איהר שטראם. און געשריבען האט זי כמעט אונאונטערבראכען דאם גאנצע לעבען. אין דער פיערציג־יאהריגער פעריאדע פון איהר ליטערארישער טהעטיגקייט האט זי פערפאסט מעהר ווי זעכציג ווערק — ראמאנען, ערצעהלונגען, סקיצען, עסטנומען פון די פער־שיעדענסטע לעבענס־ספערען.

עליזא ארושעשקא איז געבוירען געווארען אין יאהר 1842, אין גראדנער גובערניע, אין דער פאמיליע פון די רייכע גוט־בעזיצער פאוו־לאווסקים, און זי האט פערבראכט איהר קינד־הייט אין דארף. איהר פאטער האט זי קוים געדענקט. ער איז געווען א בעלעזענער אינ־טעליגענט־מאסאן, וועלכער האט געוואוינט אין אויסלאנד און איז פריה געשטארבען. איהר מוטער, א טיפישע וועלטליכע דאמע, איז געווען פערנומען מיט אבשטאטען וויזיטען און האט זיך וועניג בעשעפטיגט מיט דער ערציהונג פון איהר טאכטער. די צוקינפטיגע שריפטשטעלערין איז געווען אינגאנצען איבערגעגעבען אין איהר אייגענעם רשות.

די עלעמענטארע בילדונג האט עליזא ארושעשקא געקראגען, ווי דער מנהג איז, אין א קירכען־פענסיאן. וועז זי האט געענדיגט דעם פענסיאן, האט זי געהיראט פאר א שכן — א גוט־בעזיצער, און איז א קורצע צייט הינ־געריסען געווארען פון רוישיגען וועלטליכען לעבען.

אין גיכען איז איהר אבער נמאם געווארען די ארומיגע סביבה. זי קוועלט זיך פון לאנג־ווייליגקייט און זוכט אינסטינקטיוו אן אינהאלט פאר'ן לעבען. דיעזען צושטאנד איהרען האט זי פערקערפערט אין איהר פריהיגען ווערק „ווינ־צענטא"ס טאג־בוך". אין די 60ער יאהרען, אונטער דער ווירקונג פון דער אלגעמיינער געזעלשאפטליכער אויפלעבונג, קומט אין איהר פאר א פאלשטענדיגע ענדערונג. זי צוריייסט מיט דער וועלטליכער סביבה, פאהרט אריבער

אין גראָדנאָ און גיט זיך אָב מיט ליטעראַרישער טהעטיגקייט. דאָס גאַנצע לעבען איז זי כמעט פון גראָדנאָ ניט אַרויסגעפאָהרען. דאָרט איז זי אויך געשטאָרבען.

לויט איהר ריכטונג, אָדער ריכטיגער, לויט איהרע נייגונגען געהערט עלייזאַ אָרזשעשקאָ צו די שרייבער, וועלכע מען רופט אין רוסיש „נאַראָדניקעם". דיעזע ריכטונג איז אָבער ביי איהר ניט קיין אייגענשאפט, וועלכע דרינגט אַרויס פון קאָפּ, נור א ריין אָרגאַנישע. זי לעבט ווירקליך דאָס דאָרפישע לעבען פאַר זיין סטי־

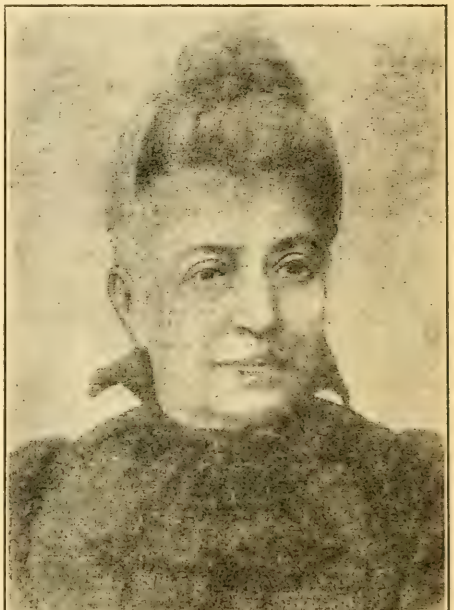

כישע אונמיטעלבאַרקייט און נאַהענטקייט צו דער נאַטור. די שטאָדט איז איהר פרעמד און אַנטיפּאַטיש. איהר איז אזוי ווי ענג אין שטאָדט. אין אַלע איהרע ווערק קומט פאָר א פערבינדונג קאַמפּף צווישען שטאָדט און דאָרף. די פּאָרשטעהער פון דאָרף צייכנען זיך אויס מיט געזונד און זעלישער נאַנצקייט. די שטאָדטישע איינוואוינער זיינען נערוועז, קרענק־ליך און ניט שטאַנדהאַפט. זיי פיהלען ניט קיין באָדען אויף דער ערד און טראָגען אין זיך די סמנים פון פּסיכאָפּאַטען און קריפּעלס. דיעזער קנאָטראַסט איז בעזונדערס העל און בולט אויס־

געדריקט אין איהר אויסגעצייכענטער ערצעה־לונג „כאַם", וועלכער טאָלסטאָי הָאט ספּעציעל געווידמעט א פּאָרטרעט אין דער רוסישער איבערזעצונג.

עלייזאַ אָרזשעשקאָ שילדערט מיט דער זעלבער מייסטערשאַפט סאי די פּאָרשטעהער פון איהר שלייאכטיטש־קרייז, סאי די ניעדריגע געזעלשאַפטליכע שיכטען. אבער איהר מיט־געפיהל איז אַלע מאָל אויף דער זייט פון די יעניגע, וועלכע ליידען, זיינען בעליידיגט און אונטערדריקט, און עס פיהלט זיך, אז דאָס איז ביי איהר ניט צולייב טענדענץ, נור צולייב דעם, ווייל מיט זיי איז איהר האַרץ... איהרע בעלייבטע העלדען זיינען דער ערניעדריגטער פּויליישער „כלאַפּ" און דער נאָך מעהר ער־ניעדריגטער פּויליישער איד. און זי שרייבט וועגען זיי ווירקליך „מיט'ן בלוט פון האַרץ און זאפט פון די נערוון". איבערהויפּט זעהט מען עס אין איהרע ערצעהלונגען פון אידישען לעבען. עס איז אין זיי ניטאָ קיין סענטימענטאַלער רחמנות־גענפיהל, וועלכען מען בענגענט גאַנץ אָפט ביי אַנדערע פּאָרשטעהער פון דער ליטעראַ־טור, וועו זיי רעדען וועגען אידען. אויב אָרזשעשקאָ האָט פיעל סענטימענטאַליזם, איז דאָס די ספּעציפּישע אייגענשאפט פון איהר טאַלענט בכלל און פון דער פּויליישער ליטעראַ־טור בפרט. די אידען שטעהען ביי איהר ניט העכער און ניט ניעדריגער פון איהרע אייגענע בריידער. זי אידעאַליזירט זיי ניט און ווייזט אָן סאי זייערע מעלות און סאי זייערע חסרונות, ניט איבערטרייבענדיג אויף א האָר, אָדער גאָר גוט, ווי ביי קאַנאָפּניצקאָ, אָדער גאָר שלעכט, ווי ביי יונאַשא.

אין יעדען וואָרט, אין יעדען שטריך, וועל־כען איהר פענזעל וואַרפט אָן, שפּירט מען נור מיט אַלע חושים, אז דאָס בלוטיגט א גרויסע קינסטלערישע נשמה פאָר איהרע מיטמענשען, אז זי טראָגט אין זיך א ניט־אויסשעפענדען קוואל פון לייבע און וואַרימקייט צו דער גאַנ־צער מענשהייט אָהן אונטערשיעד פון גלויבען און רַאסע, און אין דיעזער הינזיכט וועלען איהרע ווערק נאָך לאַנג, לאַנג דיענען פאַר וועג־ווייזער פון די שהנסטע מענשליכע אידעאַלען.

אין איהר אויטא־ביאָגראַפּיע דערצעהלט אָרזשעשקאָ, ווי עס איז איהר געלונגען צו העל־פען אָן אָרימער פרוי פון א פוהרמאַן. דעם

פוהרמאן האָט צוגעשטיקט זיין פערד, און דער פערד איז פון דעם אלײן אומגעקומען. שווער איז געווען צו שטיצען. דאָס האָט פאסירט נאָך דער גרויסער גראָדנער שרפה, וועלכע האָט פער־שאפט דער קינסטלערין אזוי פיעל זאָרגען. דער ים פון נויט איז געווען אונענדלעך און נדבות זיינען אָנגעקומען וועניג. אָבער עם האָט זיך דאָך איינגעגעבען אראָבצוריסען פון די נדבות — נעהמען דאָ און דאָרט און „אויסשניידען א פערד". די שמחה פון דער געהאָלפענער פוהר־מאנ׳ס־פרוי איז געווען אָהן א גרענעץ. זי איז אנידערגעפאלען אויף די קניע און זיך בעגאָסען מיט טרערען. „און פון איהרע ליפּען, פאר דעם אזעלכע שווייגענדע, האָט זיך ארויסגעגאָסען א שנעלע, אָהן א מאָם לייִדנשאפטלעכע, דאנק־בארע רעדע. מיט הענד, נאסע פון איהרע טרערען, האָב איך זי אויפגעהויבען פון די קניע, און אין די רויטע שטראָהלען פון דער זון, וועלכע האָבען זיך דורכגעשלאָגען דורך די פענסטער־פאָרהאנגלעך, האָבען מיר זיך צוקוסט, ווי שוועסטער..."

דיעזע שטראָהלען פון דער זון — בעמערקט ריכטיג דער רוסישער קריטיקער גאָרנפעלד — האָבען בעלויכטען דער שריפטשטעלערין איהרע איבערגעבונגען ניט נור פון דרויסען, נור אויך פון אינווענדיג. צוויישען שמוץ און פייכטקייט, נשרפים און אָרימע לייט, אויפ׳ן שוועל פון אונ־ענדליכען יאוש און אין אָן אמת׳ער חורבה, וואוהין עם האָט זי אריבערגעטראָגען דאָס אל־געמיינע אונגליק, האָט אָרזשעשקא, א מידע נאָך די שוועכע ענטטוישונגען פון לעבען, זיך דערפיהלט מונטער און פרעהליך. „אָה, זון — זעצט זי פאָרט — דו, וועלכע האָט געקוקט מיט דיין גרויסען ברענענדיגען אויג אויף מיך, בע־פליעגלטע פון די ערשטע האָפנונגען און טרוי־מען פון דער יוגענד, דו האָסט געזעהן, אז וועג איך בין וויעדער געבליבען אלײן אין טרויעריגען קאלטען הויז, צוויישען די נאקעטע רואינען, האָב איך שוין ניט געפיהלט מיין וואָרים, האָט מיך ניט געפרעסט דער שוואָרצער וואלקען, איך האָב פערגעסען וועגען די פעסימיסטישע פראגען — איך בין געווען גליקליך!"

אין דיעזען אויסצוג פיהלט זיך אין דער גאנצער גרויס עליזא אָרזשעשקא — דער מענש, וועלכע מען קען ניט אבטהיילען פון אָרזשעשקא — דער קינסטלערין, און זיי ביידע גיסען זיך צונויף אין איין הערליכער סימפאָניע אין איהר בעריהמטען ווערק „מאיר יוזעפאָוויטש".

עס איז שוער אפילו צו געפינען א אידישען קינסטלער, וועלכער זאָל אריינדרינגען אזוי טיף אין די אידישע נשמה און ענטדעקען אין איהר גאנצע אוצרות פון די קאָמפליצירטעסטע גע־פיהלען, ווי דאָס האָט בעוויזען אָרזשעשקא אין איהר „מאיר יוזעפאָוויטש". אין דיעזען אמת׳ן אידישען עפאָס האָט די שריפטשטעלערין אריינ־געלעגט א תהום פון ליעבע, צארן, צארטקייט און פלאמענדען לירזם. עס האָבען איהר נור גע־פעהלט די פארביגע זאפטקייט פון סלאָוואצקי׳ן צו שילדערען די ליעבע פון מאיר׳ן צו דער קאראימישער מיידל און די זשעניאלע האנד פון מיצקעוויטש׳ן צו געבען אונז א בילד פון דער פאטריארכאלער אָרדנונג אין דער פאמיליע פון די יוזעפאָוויטשעס, כדי דאָס וועלט זאָל פער־נעהמען אין דער וועלט־ליטעראטור איינעם פון די גרעסטע ערטער צוגלייך מיט „נתן החכם" פון לעסינג און „שיילאָק" פון שעקספיר. און הגם אָרזשעשקא׳ן האָבען געפעהלט די אייגענשאפ־טען פון איהרע גרויסע פארגענגער, האָט זי דאָך אין דער געשטאלט פון יונגען משכיל, וועלכער פיהרט א קאמפף געגען די אלטע טראדיציעס פון לעבען, בעשאפען א העלעם און רעגענדעם בילד, וועלכעם האָט ניט איין יונגע הארץ אין דעם ענגען גהעטא אָנגעפילט מיט אונצופריע־דענהייט און א דורשט נאָך לופט און פרייהייט. זי האָט אין מאיר׳ן פערקערפערט די טרוימען פון הערָאיזם, פון יענעם הערָאיזם, וועלכער שאפט אָפט וואונדער.

מאיר איז א יורש פון די נביאים. ער ליידט פאר מילאָנען און נעהמט אָן א מארטי־רער־קראָנץ. אין זיין שטרעבען פעראייניגט ער דאָס אלטע און נייע יודענטהום און פילט אָן די פינסטערע געפלאָך פון זיין הייסאָט מיט הערליכע און מעכטיגע טענער... איהם פער־פאָלגען חרמים און קללות; אומעטום הערט ער די אויסגעשריייען: „עוכר ישראל, פערריעטהער פון פאלק!" — אבער ער בויגט ניט זיין קאָפּ. פעסט און שטאָלץ טרעט ער דורך דעם וועג צו ליכט און לעבען...

מאיר׳ס הערָאיזם דרינגט אריין טיף אין דער נשמה פון אָרימען שימשעל. ער קען שוין קיין מאל ניט דערשטיקען אין זיך די נייע שטרעבונגען, קיין מאל ניט פערגעסען דעם

הלום וועגען שטאַרקייט און גרויסקייט און ער פערוואַנדעלט זיך אין א „ש מ ש ו ן ה ג ב ו ר" אין דער ערצעהלונג מיט דעם זעלבען נאָמען.

מיט'ן זעלבען הערָאיזם איז דורכדרונגען איהר היסטאָריש־אידישער ראָמאַן „מירטאַלָא", פון דער רוימישער עפּאָכע. אויך דאָ איז צו בעוואונדערען איהר טיעפען ערנסט, איהר טיעפען פערשטענהן פון דער אַלטער אידישער נשמה, מיט וועלכע זי שילדערט דיעזע עפּאָכע.

אין „אַליה מאקָוואר" זעהען מיר שוין א אידען פון די לעצטע טעג, און זיין פיגור איז רייצענד פון דער דורכגעדרונגענער ליעבע, מיט וועלכער אָרזשעשקָא רינגעלט זי אָרום. מיט דערזעלבער מוטערליכער ליעבע איז בעפלָאכטען דער קליינינקער חיים'קע, וועלכער לויפט נאָך נאָך א בלומעלע, אין דער ערצעהלונג „גיב א בלום!"

אָבער א בעזונדערע מוזיקאַלישע שענקייט איז אויסגעגאָסען אויף די נאָוועלען „גדליה" און „רינגען". איבערהויפט איז פראַכטפול די לעצטע.

אין „גדליה" וועלט געשילדערט ווי דער פערשמאַכטער אידישער קאַראַבעלניק געהט מיט זיין קלומיק אויף די פּליצעם צווישען גרינע פעלדער מיט דופטיגע אָרבעם. ער קען ניט בייטשטעהן דעם יצר הרע און ער ריסט אָב עטליכע „סטרוטשעם" צו שטילען זיין הונגער. דער זוהן פון דעם אייגענטהימער פון די פעלדער כאַפּט איהם ביי דער גנבה און פיהרט איהם אָב צום טאטען אויף א משפּט.

דער אַלטער איז מלא רציחה אויפ'ן „גנב", ער וואַלט איהם צוריסען אויף שטיקער, נור וועז ער דערקענט אין קאַראַבעלניק זיין אַלטען בעקאַנטען „גדליה", געהט זיין כעם אָב. ער וואונדערט זיך נור, ווי אזוי האָט דער אמאַליגער רייבער גדליה געקענט קומען צו אזא ניעדריגער מדרגה. גדליה דערצעהלט איהם זיין טרויעריגע לעבענס־געשיכטע, און דער פויער וועלט אזוי גערהרט, אז טרערען ווייזען זיך אויף זיינע אויגען.

גדליה איז אָבער א שומח בחלקו, און ער פאַלט ביי זיך ניט אראָב. וועז די יונגווארג צייגט איהם א גוטע מינע און קויפט נאָך פון רחמנות ביי איהם עפּעס אויף, וועלט ער שטאַרק אויפגעלעגט און נעהמט שיטען מיט תורה, מדרשים און גליכווערטלעך. אין שטוב לאזט זיך אראָב א גוטער מלאך, אויף אַלעמענס ליפּען שוועבט א גוטמוטיגער שמייכעל און דער יעלם איז צופריעדען, וואָס נאָט האָט איהם צוגעשיקט פאר א גאסט אזא וואויל'ען „זשידעק". דער בעל גוף מאַכט שלום מיט'ן קאַראַבעלניק און זאָגט איהם נאָך צו א פּאָר קאַרטאָפּעל מיט א „טשוואַרטקע" ארבעס, אָט טאקע פון די, וועלכע ער האָט גע'גנב'עט.

ארויסגעהענדיג אויפ'ן פרייען פעלד, זעהט גדליה אין זיין פאַנטאזיע פון א שוויגדזיכטיגען ווי אונטער דעם אויסגעשטערענטען הימעל געהען די מענשען־מלאכים אַרויף און אראָב אויף דעם לייטער צווישען הימעל און ערד און זייהען ליעבען אויף דער וועלט, אויף וועלכער עס וועט אמאל מעהר ניט זיין קיין ליידען און פיין, נור שלום ושלוה וועט הערשען צווישען גאָט'ס קינדער...

אין די „רינגען" וועלט פאַרגעשטעלט, ווי דער אַלטער גראַף פערבלאָנדזשעט צופעליג אין א אידישע גאס צו אן אַלטען זיגערמאכער, אין וועלכען ער דערקענט זיינעם א יוגענד־פרוינד. זיי דערמאָהנען זיך די אַלטע צייטען, און אונטער דעם טיק־טאק פון די זיגערס, וועלכע ליעבען מיט זייער גלייכארטיגען געהיימניספולען לעבען, נעהמט אן זייער געשפּרעך זעהר אן אינטימען כאַראקטער. ביידע האָבען ניט וועניג אריבערגעטראָגען אויף זייערע פּליצעם און ביידע האָבען איצט די זעלבע שוואכקייט צו זיינערלעך. און אינטערעסאַנט איז דאָס, אז כמעט ביידע פערשטעהען גליך, נאָר יעדער אויף זיין אַרט, דאָס לעבען. אין דעם זיגער בעמערקען זיי עפּעס אזויגס, וואָס אנדערע בעמערקען ניט.

וועז פלוצלונג שטאַרבט דער אַלטער גראַף, בעגלייט דער זיגערמאכער זיין מטה און שטעלט זיך אָב פערטראַכטערהייט ביי דעם פאַרקאַן פון די ביידע בית־עולם'ס — דעם קאטוליישען און דעם אידישען. דאָס סוד'ען זיך פון וואלד דער־מאַהנט איהם אן דעם הויף, וואו עס איז פאַר־איבער די יוגענד: „דא איז געווען מיין און דיין אָנהויב!", און די הויכע וואַנד פון די צוויי אָבגעטהיילטע בית־עולם'ס דיענט איהם וויי אן עדות פון דעם פערגאַנגענעם לעבען: „דאָס איז מיין און דיין סוף!"... „און דיעזע צוויי בית־עולם'ס — איינער בעדעקט מיט בוימער און צלמים, דער צווייטער מיט ארויסגעשטעקטע מצבות אויף דעם געלען זאמד — האָט אין

געמיינזאמער הימעל צונויפגעשמידט מיט א הויכען און בריטען רינג..."

„אָט זיינען רינגען, — זאגט ארזשעשקא אין דער פאַרערדע צו דעם זאמעל־בוך פון דעם אידישען לעבען „פון אייז שטראָם" — וועלכע פעראייניגען די מענשען אויף דער וועלט מיט א קייט פון ניט ריהרבארע געבאָטען.

„עס האָט געדארפט זיין קלאָר, אז זיי וועלען פערלירען זייער טראָגיזם נור דאָן, וען עס וועלען זיך בעווייזען נייע רינגען פון געמיינזאמער ארבייט, פון געגענזייטיגען מיטגעפיהל און געגענזייטיגער הילף.

„עס האָט געדארפט זיין קלאָר, אז דאָס איז אן איינפאכער און דייטליכער אמת, אבער די מענשען זיינען וועניג פעהיג צו פערשטעהן אזעלכע איינפאכע און דייטליכע אמת׳ן. די מענשען זיינען ניט אימשטאנד צו בעגרייפען אזעלכע אמת׳ן, וועלכע ווידערשפרעכען זייערע מאטעריעלע גראבע אינטערעסען, זייערע בלינדע אבערגלויבענישען און אונבעוואוסטזיניגער בייקייט.

„די השגחה, ווי אן אלמעכטיגער שמיעד, שמידט אונערמידליך איהרע שרעקליכע אונטהיילבארע רינגען.

„פויל, פעמעהליך געהען ארוים פון די מענשליכע אונגעשיקטע און אין דער זעלבער צייט אונזיניגע הענד איינציגע, ערלייזענדע רינגען.

„וואָס־זשע זאל מען טהאָן? אראָבלאָזען די הענד מיט פראַכטונג און פערצווייפלונג? ניין! זאל פאלען אונזער קערן אויף די האַרטע ערד; זאל אין דער פערפעסטעטער לופט קלינגען דער ערלייזענדער אויפרוף — שטעהט אויף!"

ארזשעשקא איז אויך געווען א פובליציסטין. זייענדיג טריי צו די לאזונגען פון איהר עפאָכע, האָט זי אין איהר ארטיקל „וועגען די אידען און דער אידען־פראגע" געפרעדיגט דאָס צונויפגיסען זיך פון די אידען מיט דער ארומיגער בעפעלקערונג. אבער איהר אויפרוף „שטעהט אויף!" פערשטעהען די יונגע כחות פון יודענטהום ניט אין זין פון אסימילאציע. די נייע „מאיר יוזעפאָוויטשעס", רייסען זיך פון ענגען גהעטא, רייסען זיך ניט אָב פון זייער פאלק, און דאָס האָט אונבעוואוסטזיניג דורכגעפיהרט ארזשעשקא — די קינסטלערין אין אלע איהרע אידישע ווערק.

און איצט, וען „דער הויכער און בריטער רינג" האָט געמאכט א סוף אויך צו איהר רייכען לעבען, וועט איהר „שטעהט אויף!" קיין מאל ניט ענטשווינגען ווערען. עס וועט רופען דאָס נייע יודענטהום אלין פאָרווערטס און פאָרווערטס צו דער א י י נ י ג ק י י ט און ברי ד ע רש א פ ט פון אלע נאציאָנען...

דיעזע צווייי ווערטער וועלען מיט גאל־דענע אותיות זיין אויסגעקריצט אויף איהר דענקמאל...

פ. ליבמאן

דאָס ליעד פונ׳ם ים

(פון מיינע קינדערשע חלומות)

י וועלט איז געווען פערהילט אין א גרויען שלייער פון א שטילער לבנה־נאכט—און האָט רוהיג גע־שלאפען.

איינער אליין בין איך גע־שטאנען אויפ׳ן ברעג פון ים. איך האָב געקוקט פאר זיך, אין די אונענדליכע ווייטקייט, וואו עס פערלירען זיך די גרענעצען צווישען וואסער און הימעל, ליכט און פינסטער, אויבען און אונטען, נאָהענט און ווייט.

און דאָס וואסער איז געלעגען אזוי שטיל, אזוי רוהיג ביי מיינע פיס. קוים־קוים, אויף דער דינסטער אויבערפלאך פון ים, האָט זיך אין די שטראהלען פון דער לבנה דאָס וואסער גע־

וויעגט: ארויף און אראָב, אהער און אהין. נור ארום איז געווען שטיל, קיין שאָרך, קיין פּלוסק!

און מיר האָט זיך געדוכט, דאָס דער אונ־ענדליכער ים רעדט עפּעס וועגען אן אונענדליכען סוד, דאָס זיינע ליפּען בעווענען זיך, נור דאָס איך פערשטעה נישט זיין געהיימניספולע שפּראַך.

מיר האָט אויסגעוויזען, ווי מיר וואָלט עפּעס א געפּיהל, א חוש געפעהלט, איך זאָל קענען פערנעהמען דאָס וואונדערבארע געשפּרעך, וואָס פיהרט דאָס שפּיעלענדע וואַסער ביי דער ליכט פון דער לבנה. איך האָב מיך מיט אמאָל דערפיהלט, ווי א טויבער צוווישען הערעדיגע: איך זעה, ווי מען רעדט ארום מיר, ווי עס בע־ווענען זיך די ליפּען; וואָס אבער וועדט ארום מיר געדעדט — דאָס קען איך נישט פער־שטעהן, דאָס בלייבט פאר מיר א סוד, אן אונ־בעגרייפליכער סוד.

און פאר מיר, עטוואָס רעכטליך, אויפ'ן ברעג פון האריזאָנט, האָט געשיינט אן אונגע־וועהנליך גרויסע לבנה און אן אונגעהויער־גרוי־סע זייל פון ליכט און פון פייער האָט זיך אי־בער'ן גאנצען וואַסער געצויגען, פון דער לבנה ביז צו מיר. פון איין זייט איז ער געוועזען שמעלער, נעבען דער לבנה איז ער געוועזען בריי־טער, ווי א סנאָפּ פייערדיגע זאנגען, פולע מיט ברענענדע קערנער.

און עס האָט זיך געדאַכט, דאָס עס איז געגוג דיעזען ריעזיגען פאקעל פון ליכט און פון פייער ארויפצונעהמען אין האַנד, אויפהויבען איהם און א טרייסעל טהאָן איבער'ן בריייטען ים — און אין אלע עקען וועלט וועלען זיך א שאָט טהאָן פונקען און שטערענס, און אויף יעדען טראָפען פון ים וועלען זיך אָנצינדען פייערלעך, און די פייערלעך וועלען זיך צוזא־מענגיסען אין איינעם, און עס וועט אנטלויפען די נאכט, און עס וועט זיך בעהאלטען די פינ־סטערניש, און די וועלט פון איין ברעג ביז'ן צווייטען וועט וועדען פול מיט ליכט און פייער.

נור וואו נעהמט מען די מעכטיגע האַנד, וואָס זאָל אויפהויבען דעם ריעזיגען פאקעל און איהם א טרייסעל טהאָן איבער דעם בריייטען ים?!

און איך האָב מיט א מאָל פערנומען דאָס געשפּרעך פון ים:

נישטאָ קיין רוה און קען נישט זיין,
וואו לעבען פלוסט, וואו ליכט און שיין. —
נור האָרך זיך צו, נור קוק ארום:
די וועלט איז גרוי, בעוועגלאָז, שטום.

נור דו, מיין קינד, דו האָסט קיין רוה;
דו ליידסט, דו זוכסט, דו קוקסט זיך צו;
בעלויכטען וויללסט די גאַנצע וועלט
פון טיעפען טאָל ביז גאָט'ס געצעלט;

עס ברענט א פונק ביי דיר אין הערץ,
און איביג וועט דאָס זיין דיין שמערץ.
פערלעשען קענסט עס קיינמאָל ניט —
ד'רום לעב דורך דעם און שטאַרב דערמיט!

פערנעהמען זאָל'ס דיין גאַנצע זעעל;
שפּייז עס מיט דיין בעסטען עהל:
דיין ביינער־מאַרך, דיין נערוועז־זאַפט —
דיין יוגענד־גליק, דיין לעבענס־קראַפט.

אין לייכטען וועט דיין גליק בעשטעהן,
דיין לעבען וועט אין ברען פערגעהן;
נור זיסע רוה, נור שטילע רוה
געניסען וועט נישט דו, נישט־דו!

נישטאָ קיין רוה און קען נישט זיין
פאר דעם, וואָס לעבט מיט פלאַם און שיין;
פאר דעם, וואָס לייכט דער גרויסער וועלט,
פון טיעפען ים ביז גאָט'ס געצעלט!

א גרויער פויגעל איז איבער מיין קאָפּ פער־בייגעפלויגען — און איך האָב מיך אויפגעכאַפט פון מיין חלום אויפ'ן וואָהר. פאר מיר איז געלעגען דער אונענדליכער ים, און אין דער שיין פון דער לבנה האָבען אויף א פערצויבערטען, אונבעגרייפליכען לשון עפעס געזוד'עט זיך זיי־נע שטילע וועלען.

דר. ק. פֿאַרנבערג

איבער דער וועלט

(אַ סאָציאַל־פּאָליטישער איבערזיכט)

די סאָציאַליסטישע אינטערנאַציאָנאַלע און איהר קאָנגרעס. — די יום־טוב־דיגע אויפֿאָפֿישע און די וואָכעדיגע אַמעריקאַנער הכנות. — דער צעהן מיליאָנען קאָנגרעס און זיין בעדיוטונג. — די אונערליכע און אויסערליכע פּראָגען פון קאָנגרעס. — אייניגקייט אין דער פּראַיניגטער משפּחה. קאָנפֿליקטען ביי די אייניצעלנע מיטגליעדער. — דער „בונד" אין באדען. — אַן אויפֿשטאַנד גע־גען סאָציאַליסטישע טאַקטיק און געגען פּארטיי־דיסציפּלין. — בלאָק־פּאָליטיק אין פּראַנקרייך, איטאַליען און דייטשלאַנד. — דער נעכסטער פּארטיי־טאָג. — אַ קאַמפּפּס־פּלאַן. — דער עסטרויי־כישער פּארטיי־קאָנפֿליקט און זיין קוואַל. — דער טשעכישער נאַציאָנאַליזמוס. — די דויטשע סאָציאַליסטען אין קאַמפּף געגען נאַציאָנאַלע געווערקשאַפטען. — דאָס רעכט פון נאַציאָנאַלע מי־נאָריטעטען און די צושפּליטערונג פון די געווערקשאַפטען. — וואָס עס פעהלט די דויטש־עסטרויי־כישע סאָציאַליסטען. — די נאַציאָנאַלע פראגע פּאר'ן פּארום פון דער אינטערנאַציאָנאַלע. — דער גרויסער קאַמפּף פון די קלאָוקמאַכערס. — וואָס עס פעהלט צום פולען זיעג. — דער פֿלאָנטעה אין דער פּאָליטישער לאגע פון לאַנד. — אונזער אינטערעס און אונזערע אויפֿגאַבען.

די וויכטיגסטע פּאסירונג אין אונזער סאָ־ציאַליסטישער וועלט איז בלי ספק דער אינטער־נאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער קאָנגרעס, וועל־כער ווערט איצט אָבגעהאַלטען אין קאָפּענהאָגען.

אין דער גרויסער סאָציאַליסטישער וועלט אין איראָפּאַ פיהלט מען די וויכטיגקייט פון דיעזע קאָנגרעסען און מען גרייט זיך ערנסט צו זיי. אין פּראַנקרייך איז צונויפּגערופען גע־ווארען אַ ספּעציעלער פּארטיי־קאָנגרעס צו פער־האַנדלען די טאָגעסאָרדנונג פון קאָפּענהאָגענער קאָנגרעס און צו נעהמען שטעלונג צו איהר. אין דייטשלאַנד האלט יעדער דיסטריקט אָב ספּע־ציעלע גענעראַל־פּערזאַמלונגען. רעפּעראַטען ווע־רען גע'האלטען, פּראָגען ווערען דיסקוטירט, בע־שלוסן ווערען אָנגענומען און דעלעגאַטען געוועהלט.

ביי אונז איז, ווי אַלץ, אויך דער אינטער־נאַציאָנאַלער קאָנגרעס אַ וואָכעדיגע זאַך. מען גרייט זיך ניט פּאַר, מען אינטערעסירט זיך ניט, מען דעבאַטירט ניט. וועמעס דאגה איז עס? עס איז איבעריג צו זאָגען, אז געוועכט זיינען זיי, די אייראָפּעער. און מיר גלויבען, אז מיר האָבען געטהאָן ניט מעהר ווי אונזער פּפליכט וויד־מעגדיג דיעזען נומער כמעט אין גאַנצען צום קאָנגרעס און די אויפקלעהרונג פון די הויפּט־פּראָגען ווּאָס שטעהען דאָרט פּאַר.

שוין דער פּאקט אַליין ווּאָס פערטרעטער פון 10 מיליאָן סאָציאַליסטען, פּאר־שטעהער פון אַ פּיערטעל־הונדערט נאַציאָנען קומען זיך צוזאַמען געמיינזאַם זיך צו בעראטהען, געמיינזאַם צו בעקלעהרען וועגען די ריכטיגע טאקטיק און ריכטיגע האַנדלונג אין די וויכטיגסטע, ברענענדסטע לעבענס־פּראָגען — איז א זאך, וואָס קען ניט הויך גענוג אָבגעשאַצט ווערען. וואָס מעהר דער סאָציאַליזמוס פער־שפּרייט זיך, ווּאָס גרעסער און איינפלוסריכער עס ווערען די סאָציאַליסטישע פּארטייען — אַלץ שווערער ווערט עס אָנצוהאַלטען דעם ריכ־טיגען סאָציאַליסטיש־פּראַלעטאַרישען ריכטשנור פּאר יעדע איינע פון זיי, און אַלץ דרינגענדער ווערט די נויטוועניגקייט און אַלץ בעדייטענדער די ראָלע פון די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנגרעסען. עס איז קוים מעגליך זאָגאר זיך פּארצושטעלען די גראַנדיעזע סאָציאַליסטישע משפּחה פון היינט אָהן דעם צוזאַמענבונד און אָהן די מאַרא־לישע אייניגענדע קאָנטראָלע פון דער אינטער־נאַציאָנאַלע.

די נאַראָנים, וואָס מיינען אז מען קען מבטל זיין די סאָציאַליסטישע אינטערנאַציאָנאַלע דורך קנאַקעדיגע כלומרשט „רעוואָלוציאָנערע" און אַנדערע פראַזען, שפּיעלען באמת ביודעים ובלא יודעים די קאָמישע ראָלע פון דעם הינטעל ביי קרילאָוו'ן, וועלכער האָט זיך געזוכט בע־

ריהמט צו מאכען דורכדעם וואס ער בילט אויף דער לבנה.

קיין איבערראשענדעם, קיין סענזאציאנעלעם קען מען פון היינטיגען קאנגרעס קוים ערווארטען. דאס ליעגט אין דעם כאראקטער פון די פראגען וואס שטעהען פאר איהם פאר. דיעזע פראגען צופאלען אויף צווויי גרופען: איין גרופע בעשטעהט פון אלגעמיין־פאליטישע פראגען, ווי די וועלט־פאליטיק, אינטערנאציאנאלע געזעצגעבונג, קאמפף געגען טויט־שטראף, און צום טהיל אויך די ארבייטסלאזיגקייט. די „סענזאציאנעלסטע" צוויישען זיי, די וועלט־פאליטיק, איז אבער ניט ניי. אונטער די פירמע „קריעג און פריעדען" זיינען דיעזע פראגען פון אלגעמיינער און סאציאלסטישער וועלט־פאליטיק געווען די סענזיישאן פון לעצטען קאנגרעס אין שטוטגארט. די פראטעסט־געפיהלען און פערדאמונג פון טויט־שטראף זיינען אזוי אלגעמיין און אזוי שטארק צווישען די סאציאלסטען, אז דיעזע פראגע וועט קיום ארויסרופען גרויסע מיינונגס־פערשיעדענהייטען און וועט גיכער זיך פערוואנדלען אין א קרעפטיגע אינישטימיגע דעמאנסטראציאן געגען דיעזע בארבארי. די ארבייטסלאזיגקייט איז זעהר א שווערע און זעהר אן ערנסטע פראבלעם, אבער טאקע אין איהר ערנסטקייט ליעגט די אורזאכע פאר וואס זי איז ניט קיין פאסענדער געגענשטאנד פאר ליידענשאפטען און איבערראשונגען.

די צווייטע גרופע פון פראגען בעציהען זיך אויף אינערליכע פראגען, אויף די בעציהונגען און שטעלונג פון די סאציאלסטען צו ריין פאליטישע אנגעלעגענהייטען. צוויישען זיי פערנעהמט דעם וויכטיגסטען פלאץ די פראגע וועגען קאאפעראטיוו אונטערנעהמונגען: צו זאל מען צו זיי בלייבען נייטראל, אדער די סאציאלסטישע פארטייען זאלען מיט זיי ענגער זיין פערבונדען? דער שוין דערמאנטער ספעציעלער צוזאמענפאהר פון דער פראייניגטער סאציאליסטישער פארטי אין פראנקרייך האט געווען, אז די מיינונגען געהען זיך וייט פאנאנדער אין דיעזער פראגע. און אזוי ווי דיעזע פראגע ווערט צום ערשטען מאל פארגעבראכט פאר'ן אינטערנאציאנאלען פארום, וועט זי, וואהרשיינליך, ארויסרופען א גאנץ הייסע דעבאטע.

דאך איין זאך קען מען מיט זיכערהייט זאגען: קיין גרונד פאר פירוד הלבבות, קיין מורא פאר שפאלטונגען איז ניטא היינט צו טאג אין דער אינטערנאציאנאלע. פאראייניגט זיינען די דעלעגאטען געקומען; נאך מעהר פערבונדען וועלען זיי פון קאפענהאגען אוועקפאהרען. די אינטערנאציאנאלע לעבט!

דאך, אויב אין דער פאראייניגטער אינטערנאציאנאלע הערשט אחדות, קען עס ליידער ניט געזאגט ווערען ווגען די איינצעלנע מיגליעדער פון דער משפחה. גאר אונערווארטעט האבען ביי די צווויי גרעסטע און אויך בעסטע סאציאליסטישע פארטייען — ביי די פארטייען אין דייטשלאנד און עסטרייך — אויסגעבראכען טיעפע קאנפליקטען, וועלכע ברענגען די גרעסטע פון היים ברודער־מלחמות.

פון דיעזע צווויי קאנפליקטען איז דער עקטערער, און נאך אונזער מיינונג דער ערנסטערער, דער קאנפליקט אין דער עסטרייכישער פארטיי. דער סענזאציאנעלערער אבער איז דער דייטשער קאנפליקט.

דיעזער איז געקרוינט געוואָרען מיט דעם נאמען: „דער בונט אין באדען". עס איז א פאר־מעלער בונט געגען די ביז־איצטיגע סאציאליסטישע טאקטיק, געגען די סאציאליסטישע טראדיציאנען און געגען די דירעקטע בעשלוסע פון פארטייטאג. אויפגעהויבען דעם בונט האבען די סאציאליסטישע דעפוטאטען פון לאנדטאג (לעגיסלאטור) אין באדען, דורך דעם וואס זיי האבען געשטימט פאר דעם ביודזשעט, ד. ה., זיי האבען בעווילליגט צו געבען דער רעגיערונג הוצאות, א זאך, וואס איז, ווי געזאגט, געגען די טראדיציאנען און פרינציפען פון דער סאציאליסטישער טאקטיק און געגען דעם דירעקטען בעשלוס פון פאר צווויי־יאהריגען פארטייטאג. אנגעפיהרט ווערט דער אויפשטאנד פון די דארטיגע פארטייצייטונג און, ווי עס ווייזט אויס, געפינען די בונטאוושציקעם די צושטימונג און שטיצע פון דער מאיאריטעט פון די דארטיגע סאציאליסטישע פארטיי - מיטגליעדער גופא.

דיעזער בונט איז געקומען גאר ניט אין קיין פאסיגע צייט פאר די דייטשע פארטיי, וועלכע געהט אין די לעצטע צייט אזוי פרעכטיג פון זיעג צו זיעג טאקע מיט איהר אלטער פראקטישער טאקטיק, און אין א מאמענט וועלען דארף שוין אנהויבען טראכטען וועגען א נענעראל־שלאכט, וועגען נאציאנאלע וואהלען.

מען קען דערפאר זיך פארשטעלען די בי־טערקייט און די אויפרעגונג וואס הערשט אין דער פארטיי געגען די באדינער בונטאווישצי־קעם. מען קען אויך, אביעקטיוו בעטראכטעט, ניט אויסגעפינען קיינע אויסערארדענטלעכע אומשטענדען און אורזאכען, וועלכע זאלען רעכטפערטיגען זייער האנדלונג. זי איז אויך ניט קיין צופעלליגע, לייכטזיניג בעשלאסענע טהאט. עס איז נור דער ערשטער גרויסער טריט אין דער ריכטונג פון א נאנץ נייער טאקטיק, נעמ־ליך, פון א „בלאק", פון א פערבינדונג צווישען די סאציאליסטען און אנדערע פארטייען.

דיעזע „בלאק־פאליטיק" האט זיך ארויס־געוויזען פאר א דורכפאל אפילו אין דער פראנ־צויזישער רעפובליק, וואו די רעגיערונג איז גע־לעגען אין ראדיקאל־דעמאקראטישע הענד, אזוי אז איהר פאטער און גלענצענדסטער פערטהיי־דיגער, זשאראס, האט זיך פארמעל פון איהר ענטזאגט. דיעזע „בלאק־פאליטיק" האט ביז איצט געפונען אלץ נייע און שווערע שטערונגען אויך אין איטאליען, ניט קוקענדיג אויף דעם גוטען ווילען פון ביידע צדדים. אזא בלאק־פאליטיק אין דער מאנארכיסטיש רעאקציאנע־רער דייטשלאנד איז דערפאר א פישוט'ער און געפערלעכער אונזין.

מען קען זיך לייכט אנשטויסען, אז די גרויסע מאיאריטעט פון דער פארטיי וועט ניט זיין געניגט צולאזען אזוי אפען און גראב צו טראמפלען מיט די פים די אלטע טראדיציאנען און די קלארע בעשלוסע פון די פארטיי־צוזא־מענפאהרען. דער נעכסטער פארטייטאג, וועלכער וועט אבגעהאלטען ווערען אין סעפטעמבער, וועט דערפאר מוזען אננעהמען שטערנגע מיט־לען געגען די איצטיגע און צוקינפטיגע צורויסער און צושטערער פון דער פארטיי־אייניגקייט און פארטיי־דיסציפלין. דער נעכסטער פארטייטאג, וועלכער האט נאך זיין פראגראם נאך געדארפט זיין א שטילער, געלאסענער ארבייטס־צוזאמען־פאהר, וועט זיך וויעדער פערוואנדלען אין א קאמפפס־פערזאמלונג, וואו די גרונדלאגען פון דער סאציאליסטישער טאקטיק וועלען וויעדער היים דעבאטירט און פעסטגעשטעלט ווערען.

דאך ערנסטער איז נאך אונזער מיינונג דער קאנפליקט אין דער עסטרייכישער פארטיי, וויל ער שטאמט פון א פיעל טיעפערען קוואל, ווי דער איינפאכער אפפארטוניזמוס פון א היי־פעל סאציאליסטישע פאליטיקער; וויל ער קומט פון א תהום, וועלכען די סאציאלדעמאקראטיע איז ביז איצט אויך נאך ניט אריבער בשלום: פון דער גרויסער נאציאנאלער פראגע.

ביז איצט זיינען מיר געווען שטאלץ, וואס אין דעם קלאסישען לאנד פון נאציאנאלע רייסע־רייען, אין עסטרייך, איז די סאציאלדעמאקרא־טיע געווען די איינציגע וואס האט געקענט הער־מאניש פעראייניגען די פראלעטאריער פון אלע נאציאנען. איצט פערלירן מיר א גרויסען טהייל פון דיעזער צופריעדענהייט. דער נאציאנאלער קאנפליקט איז טיף אריינגעדרונגען אין דער פארטיי. דער געגנזאץ צווישען טשעכען און דייטשען און די שטרעבונג פון די דייטשען נאך א געווייסע אויבערהאנד איבער אנדערע קלענערע נאציאנען, זיינען טרויעריגע פאקטען.

אנגעהויבען האט זיך דער קאנפליקט דער־מיט וואס די טשעכען האבען געביללדעט אייגענע נאציאנאלע געווערקשאפטען, געגען וועלכע די דייטשען פראטעסטירען זעהר ענערגיש און רי־פען עס א צושפליטערונג פון די געווערקשאפ־טען. פארטגעזעצט האט זיך דער קאנפליקט אין פארלאמענט, וואו די דייטשע סאציאליסטישע דעפוטאטען זיינען ענטשידען אדרויסגעטראטען געגען א פארשלאג צו שטיצען א פעראיין וואס בעשעפטיגט זיך מיט טשעכישער נאציאנאלער ערציהונג. פערטיעפט האט זיך דער קאנפליקט דורך דעם, וואס נעג. וויקטאר אדלער האט אריינגעטראגען א פארשלאג וועגען שטיצע פאר די נאציאנאלע ערציהונג פון די נאציאנאלע מי־נאריטעטען און האט פון די נאציאנאליטעטען אויסגעשלאסען די אידען.

שוין דער לעצטער פאקט וויזט, אז די עסטרייכישע פארטיי, ריכטיגער גזואגט, דער הערשענדער דייטשער עלעמענט אין דער פאר־טיי, ווי נאך אלץ ניט אנערקענען אין דער פראקטיק דעם פרינציפ, אז יעדער מענש האט א רעכט אויף די פולע אכטונג צו זיינע נאציא־נאלע געפיהלען און שטרעבונגען, און אז די פולע גלייכבערעכטיגונג פון אלע נאציאנען מוז זיין דער אויבערסטער פרינציפ ביי דער פער־האנדלונג פון אלע נאציאנאלע אנגעלעגענהי־טען. אונטער אזוינע אומשטענדען און אין דער אלגעמיינער אטמאספערע פון הייסע נאציאנאלע ליידענשאפטען זיינען נאציאנאלע קאנפליקטען אונפערמיידליך אויך אין דער סאציאליסטישער פארטיי.

עם לייגט געווים פיעל זין און אמת אין דער טענה פון די דייטשען, אז די צושפּליטערונג פון די געווערקשאפטען איז א גרויסע שטערונג פאר דעם קלאסענקאמפף. אבער דערמיט איז נאך ווייט ניט געזאגט, אז די נאציאנאלע גרופּירונג מוז פיהרען צו אזא צושפּליטערונג. די נאציאנאלע געווערקשאפטען קענען זיך זעהר לייכט פערמיניגען אין איין אלגעמיינעם גרויסען פערבאנד. די ארגאניזירונג פון די ארבייטער אין נאציאנאלע געווערקשאפטען קען בלי ספק זאגאר פיעל העלפען צו פערשטארקען דעם טרייד־יוניאניזמום צווישען די איינצעלנע נאציאנען. אויב מיר האבען ביי אידען אין אמעריקא כאטש וויפיעל עס איז ארגאניזירטע ארבייטער, דארפען מיר עס בלי ספק פערדאנקען דער עקזיסטענץ פון אידישע יוניאנס און אין פעראייניגטע א י ד י ש ע געווערקשאפטען.

די גאנצע פראגע ווערט פאלש אויפגענעמען, ווען מען מאכט פון דעם נאציאנאלען ארגאניזאציאנס־פרינציפ א צושפּליטערונגס־פרינציפ. דאס זהען די סאציאליסטען אין עסטרייך נאך אלץ ניט איין, און דערפאר האט דער פּוילישער עלעמענט פון דיעזער פּארטיי מרעיש עולם געווען, ווען די אידישע סאציאליסטען פון גאליציען זיינען געגאנגען בילדען די אידישע פּארטיי־ארגאניזאציאן; און צום גרויסען טהייל קומט דער איצטיגער געשריי פון די דייטשען געגען די טשעכישע געווערקשאפטען אויך פון דעם זעלבען קוואל. דער קאמפף־רוף איז דאָרט און דא: „סעפּאראטיסטען"!

די דייטשע גענאסען ווילען זייער קאנפליקט מיט די טשעכען אריבערטראגען פאר דעם העכסטען געריכט פון דער אינטערנאציאנאלע אין קאפענהאגען. עס איז קוים צו ערוואַרטען און צו ווינשען, אז דער קאנגרעס זאל זיך אריינלאָזען אין דיעזער שטרייטיגקייט איצט. ווען עס איז אבער יא צו ערוואַרטען און צו ווינשען, איז דאס דער נעכסטער אינטערנאציאנאלער קאנגרעס זאל עס ענדליך אויפנעהמען אלס ערשטען און וויכטיגסטען פונקט פון טאגעסאָרדנונג: די נאציאנאלע פראגע און די סאציאלדעמאקראטיע. עס איז שוין לאנג צייט.

דער גרויסער קלאוקמייקער סטרייק קען דיענען אלס בעספּיעל, דאס די פערשיעדענע נאציאנען און נאציאנאלע ארגאניזאציאנען קענען קעמפּפען צוזאמען מיט ענערגיע און ערפאלג, ווען דער עכטער פראלעטאריסער קאמפּפס־גייסט הערשט נאר צווישען זיי.

פאר די פיער וואכען ווען זיינען אוועק זינט מיר האבען כאראקטעריזירט דיעזען מערק־ווירדיגען סטרייק, זיינען פיעלע פאסירונגען פארגעקומען. די באסעם האבען שוין אויסגע־פרובירט אלע מיטלען פון דיפלאמאטיע, אינ־טריגען, גוואלט און פערראטה. זיי האבען אבער גארנישט געקענט אויפטהאן געגען דיעזען מערק־ווירדיגען פראלעטאריסישען קאמפּפס־גייסט און סאלידאריטעטס־גייסט.

א דריטעל פון די סטרייקער זיינען — ווי די צייטונגען בעריכטען — שוין זיעגרייך גע־גאנגען צוריק צו דער ארבייט. די אנדערע צוויי דריטעל שטעהען פעסט אין קאמפף. די שעפּער זיינען פּוסט. קיין סקעבס זיינען ניטא. די באסעם פערליערען דעם מוטה. דער פאלשטענדיגער גרוי־סער זיעג ווערט אלץ מעגליכער, אלץ נעהענטער.

קרעפטיגע שטיצע, ברודערליכע הילף — דאס איז דאס איינציגע וואס פעהלט צו ברענ־גען דיעזען מערקווירדיגען קאמפף צום געווינש־טען זיעג. נאך דעם אפּעלירען די בראווע סטרייי־קערס. און דאס מוזען די אידישע מאסען, און קודם כל די סאציאליסטישע מאסען, מיט אן אפענער האנד זיי געבען!

אין דער פּאליטישער לאגע פון לאנד איז אין די לעצטע טעג ארוים א מערקווירדיגער פלאנטער. עס האבען זיך צומישט די קארטען אין דער רעפובליקאנער פארטיי. דער זיעג פון די אינסורגענטען אין פיעלע סטייטס, די פער־שארפונג פון די בעציהונגען צווישען טעפט און רוזוועלט, די פעטש אין פנים, וועלכע רוזוועלט האט בעקומען פון די מאכטהאבער אין דער רע־פובליקאנער פארטיי פון ניו יארק — טעפט'ס וואלען זיך צווישען די „לאיאלע" און „פראָ־גרעסיוו" שטרעמונגען — צוזאמען מיט די פערשיעדענע כאראַר־גישיכטען, וועלכע מעהרען זיך צום מזל, האבען געשאפען אן אייגענארטיגע פּאליטישע לאגע ערב די האי־יאהריגע וואהלען און אן אטמאספערע פון אלגעמיינער אונרוה און אונצופריעדענהייט.

אין פערלויף פון נעכסטען חודש וועלען די אלע קאנפליקטען, שטימונגען, וואנדלונגען און פערהאנדלונגען בעקומען שארפערע פארמען. מיר וועלען דאן זיך צו דיעזע פראגען אומקעהרען באריכות.

מיר, סאָציאַליסטען, קענען בכלל רוהיג זיך צוקוקען צו די אַלע פּאַסירונגען אַלס זייטיגע צושויער. אויף אונזערע בעציהונגען צו די קאַפּיטאַליסטישע פּאַרטייען קענען די אַלע פּאַסירונגען קיין איינפלום ניט האָבען. די אַרבייטער מאַסען קענען פון די „פּראָגרעסיוועֿ" ניט פיעל מעהר ערוואַרטען ווי פון די „לִיבעראַלע", פון די „יונגע" ווי פון די „אַלטע גוואַרדיע", און פון זיי אַלע פונקט אַזוי וועניג ווי פון די דעמאָקראַטען.

דאָס אייניגע וואָס אונז אינטערעסירט אין די אַלע פּאַסירונגען, איז די לעהרע ווי אַזוי אם בעסטען צו קענען אויסנוצען זיי אין אונזער קאַמפּף, ווי אם בעסטען אונזער סאָציאַליסטישען קאַמפּיין צוצופּאַסען צו די ווירקליכע צושטענדע אין לאַנד און די פּאַרטייען, און ווי קלאָרער און שארפער אַרויסצושטעלען אונזערע פּאַרטיי־אישוס.

פּאַר די פּראָלעטאַריער מאַסען אין די יונייטעד סטייטס בלייבט איצט, ווי געווען, נור איין אויפגאַבע: אויפצובויען אַ מעכטיגע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי. און די נעכסטע וואַלען מוזען אונז ברענגען אַ גרויסען מהלך פּאָרווערטס אויף דיעזען וועג!

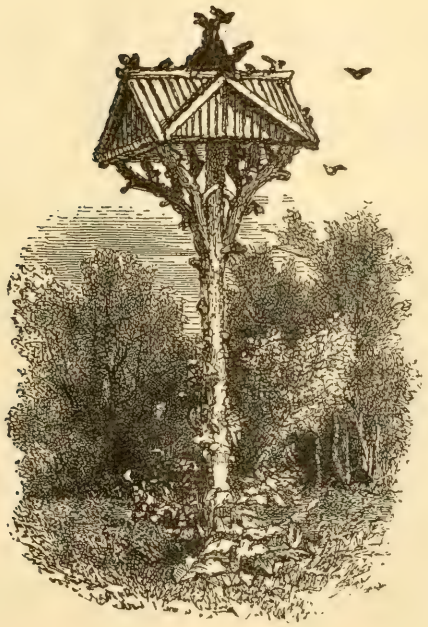

די צוקונפט

Vol. XV. OCTOBER, 1910 No. 10.

דר. ק. פּאַרנבערג.

די פּאָליטישע ראָלע פון די אידן אין אַמעריקא.

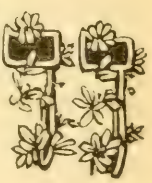

עגען די פּאָליטישע ראָלע פון די אידן אין אמעריקא עקזיסטירן פערשיעדענע מיינונגען. איינע בעהויפּטען, אז זי איז זעהר גרויס און בעדיי־טענד, אז די אידען זיינען שוין היינט א שטאַרקע מאַכט אין אמעריקאַנער פּאָליטיקס. די אנדערע לייקענען עס אפּ און טענה'ן, אז די אידען האָבען ביז איצט זאָגאָר נית פערנומען דעם פּלאַץ, וועלכען עס קומט זיי לויט זייער צאָהל; אז דער אידישער וואוט ווערט נית געאַכטעט און געשאַנעוועט פון די פּאָליטי־שע פּאַרטייען, און אז די פּאָליטישע בעדייטונג און ראָלע פון די אידען איז א גאַנץ קליינע. די „פּאטריאָטישע" יהודים פון איין זייט מיט זייער אייביגע שבחים און פּזמונים צו דער גוטער, שעהנער, פרייער אמעריקא און די ציוניסטישע קלאַג־מוטערס מיט זייערע אייביגע קנות אויפ'ן גלות, דאָס זיינען די שתי הקצות אויף אין דיע־זער פראגע.

די פראגע פערדיענט זעהר ערנסטע אויפ־מערקזאמקייט, ווארום זי ענטהאלט א שטיקעל חשבון הנפש פאר אונז. עס איז דאָך צייט זיך ארומצוקוקען, וואו האלטען מיר אויף דער וועלט.

פאר אונזערע „גלויבענס־גענאָסען", די „יהודים" שמיעקען אפילו אזוינע פראגען און בע־טראכטונגען נאָר נית. זיי פּראָטעסטירען בכלל זעהר ענע־גיש געגען די צוזאמענמישונג פון „אידען" מיט פּאָליטיקס. זיי מאכען זיך כלומר'שט פיר גאנץ נאאיוו און אונשולדיג אזוי, ווי זיי וואָלטען נאָר נית געכאפט א נאש פון „עז־הדעת". „יודאאיזם איז א רעליגיאָן. א איד איז אן אינדיווידואליסט. יעדער דענקט פּאָלי־טיש פאר זיך. און די וואָס רעדען וועגען „אידי־שע דעמאָקראטען" אדער „אידישע רעפובליקא־נער" ווייזען דורך דעם ארויס זייער אונווייסענ־הייטאדער זייער גלייכגילטיגקייט צו די בעסערע אידישע אינטערעסען"—אזוי איז מכריז אזין יהודים'שע צייטונג „מאָדערן ווייאו". א צווייטע, דער הויפּט־ארגאן פון די רעפּארמיסטישע קהלות, דער „אמעריקאן איזראעליט", דונערט נאָך מעהר און הויבט אויף א פּראָטעסט נית נור געגען די אידישע קלאָבס, זאָגדערן אויך געגען דעם, וואָס עם געפינען זיך אידען, וועלכע פּראָטעסטירען בייזייערע פּאַרטייען, פאר וואס יענע איגנאָרי־רען דעם אידישען וואוט און מיידען אויס, אויף וי וויט מענליך, ארויסצושטעלען אידען אלס קאַנדידאטען.

איך האָב שטארק מורא, אז דיעזע „פּאט־ריאָטיש"־אמעריקאנישע געפיהלען פון אונזערע יהודים'שע בורזשואזי, וועלען געפינען גרויס חן בייי אונזערע אלט־מאָדישע פּאציאליסטישע אנ־טי־נאציאנאליסטען, וועלכע פערגיסען נאָך אלין טרערהרען אויף דעם „נאציאנאליסטישען גיפט" דחמנא לצלן. דאָך אפילו מיט זייער הסכמה בלייבט דאָך די טענה פון „אמעריקאן איזראע־ליט", אז „מיר דארפען וויזען אונזער טרייהייט

און איבערגעבענהייט צו אמעריקא, ניט בעטעניג קיין אויסצייכנונג" א עכטע שטיק אלט־מאָדישע היפּית־פּאָליטיק.

אלזאָ, וואם פאר אַ ראָלע שפּיעלט דער איד אין פּאָליטישען און געזעלשאפטליכען לעבען פון די פּעראייניגטע שטאָאטען? צו ענטפערען אויף דיעזער פראגע איז אונגעהויער שווער. ערשטענס, דארפען מיר געדענקען, אז די גאנצע „כלישראל"־פּאָליטיק איז דורך און דורך א פאלשע. וועז מען זאגט סתם „איר", האָט מען נאָך קיין קלאָהרען בעגריף ניט וועגען די ריכטיגע פּאָליטישע ראָלע פון די אידען. דאָס קומט דערפון, וויל די אידישע בעפעלקערונג אין אמעריקא איז מעהר צוריסען און צושפאלטען ווי ערגעץ אנדערש־וואו אין דער וועלט. צוזאמען מיט דעטיפער שארפער שפאלטונג אין פּראָלעטאריער און בורזשואזי, וועלכע איז דאָ מעהר בולט און ענטוויקעלט ווי אין אנדערע לענדער, קומט צו נאָך אן אנדער בעריטענדע שפאלטונג: אין איכיגראנטען און אמעריקאנער תושבים, און דאָס וואָס מען רופט „אידען" און „יהודים". דאס זיינען צוויי גאנץ־פערשיעדענע גרופּען מענשען, פערשיעדען נאָך זייער עקאָנאָמישער און געזעלשאפטליכער לאגע, פערשיעדען נאָך זייער וועלטאנשויאונג און אידעאָלען אפילו בנוגע צו אידען און יודענטהום. צווייטענס האָבען מיר ניט קיין ענויע פאָרטיגע אלגעמיינע פּאקטען און סטאטיסטיקס וועגען דער זאך. דריטענס דארף מען אין אזוינע פראגען שטרענג אונטערשיידען צווישען די פּאָליטישע ראָלע און בעדייטונג פון איינצעלנע פּערזאָנען, וואס קומען פון זייערע פערזענליכע פערדיענסטען און פעהיגקייטען, אוי צווישען זייער בעדייטונג און ראָלע אלס פאָרשטעהער פון געוויסע גרופּע מענשען.

וועגען די פּאָליטישע און געזעלשאפטליכע ראָלע פון א געוויסער גרופּע מענשען אורטהיילט מען געווענליך נאָך די צאָהל און נאָך די בעדייטונג פון די העכערע פּאָליטישע און געזעלשאפטליכע עמטער, וועלכע עם פערנעהמען די פּאָרשטעהער פון דיזער גרופּע. אין אזא דעמאָקראָטישער לאנד ווי די פעראייניגטע שטאָאטען, איז די צאָהל פון די עמטער, וואס ווערען פערנומען דורך אלגעמיינע וואָהלען זעהר גרויס. דיזע עמטער קענען דיענען אלס דירעקטער אויסדרוק פון דער פּאָליטישער און געזעלשאפטליכער מאכט פון דער בעטרעפענדער גרופּע. עס זיינען אבער נאָך דאָ פיעלע אנדערע העכערע עמטער, וואָס ווערען באזעצט דורך די בעשטימונג פון די בעהערדען, דורך אפּאָינטמענט. צווישען זיי זיינען דאָ עמטער, וואס פאָדערען ספּעציעלע קענטניסע און פערדיענסטע, פיעלע עהרענעמטער, אנדערע גוט־בעצאָהלטע שטעלען, און עס ווערט זעהר פיעל געוואויזען און געמאָסטען דער ווערט פון פּאָליטיישע ווירקונג און בעדייטונג ביי יעדער העכערע אפּאָינטמענט.

א סטאטיסטיק וועגען די צאָהל און די זאָרטען עמטער, דורך וואָהל און אפּאָינטמענט, וואָס ווערען פערנומען פון אידען, קען דיענען אלס א אייניגערמאסען זיכערער פונדאמענט, צו בויען אויף דעם אונזער אורטהיילי מכח די פּאָליטישע און געזעלשאפטליכע ראָלע פון די אידען אין אמעריקא. אזא פארטיגע סטאטיסטיק איז ניטאָ. מיר האָבען אבער דעם רויהען מאטעריאל אויפצושטעלען אזא סטאטיסטיק פאר די לעצטע עטליכע יאָהר אין די „אמעריקאן־דזשואיש יערבוקס". סאָרטירענדיג דיזעזען מאטעריאל און בעארבייטענדיג איהם, קענען מיר ניט נור בעקומען א בעגריף וועגען די צושטענדע היינט צו טאָג, זאָנדערען אויך באמערקען וויי אזן אין וועלכער ריכטונג עם ענטוויקעלט זיך די טענדענץ, וואותין עם שטרעבט די פּאָליטישע בעדייטונג פון דער אידישער בעפעלקערונג אין אמעריקא.

דיזע בעלעהרענדע סטאטיסטיק, וועלכע איך האָב צוזאמענגעשטעלט פון די לעצטע דריי יאָהרגענגע פון „יער־בוק" בעווייזט פאָלגענדעס:

אידען האָבען פערנומען העכערע שטעלען דורך אפּאָינטמענטס.

1. געלעהרטע שטעלען און אזוינע וואָס פאָדערען ספּעציעלע קענטניסע:

	אין יאָהרען:		
אין שטאָאט:	1906/7	1907/8	1908/9
ניו־יאָרק	4	—	4
אַרעגאָן	1	—	3
אָהייאָ	—	—	2
אינדיאָנא	—	—	1
אילינאָיס	1	1	1
דזשאָרדזשיא	1	—	—
דיסט. קאָלומביא	—	2	1
לויזיאנא	2	1	3
מאסאטשוזעטס	1	1	2
מעריללענד	—	2	—
ניו־דזשוירסי	—	—	1

אין שטאאט:	אין יאָהרען: 1906/7	1907/8	1908/9
פּענסילוויניא	1	2	2
קאַליפאָרניא	—	—	1
סך־הכל	11	9	21

2. עהרענעמטער:

אין שטאאט:	אין יאָהרען: 1906/7	1907/8	1908/9
ניו־יאָרק	4	10	16
אילינאָיז	1	4	3
אריזאָנא	—	1	—
אינדיאַנא	—	1	1
אָהייא	1	2	8
ארקענזעס	—	1	—
דיסט. קאָלומביא	—	1	3
ווירדזשיניא	—	—	1
טעניססי	—	1	—
מאסאטשוזעטס	1	2	1
מישיגען	—	—	1
מיססיסיפּי	—	—	1
מיסורי	—	—	2
מעריילענד	1	1	1
מינניסאָטא	—	1	—
ניו־דזשוירסי	—	—	1
נעבראסקא	—	1	—
פּענסילוויניא	—	4	3
קענטאקי	—	2	1
קאָלאָראַדאָ	2	—	1
סאוטה קאראלין	—	1	—
סך־הכל	10	33	44

3. בעסער בעצאָהלטע עמטער:

אין שטאאט:	אין יאָהרען: 1906/7	1907/8	1908/9
ניו־יאָרק	1	3	1
אָהייא	—	1	5
אייאָוא	—	—	2
אילינאָיס	—	1	—
אלאבאמא	—	1	1
אַרעגאן	—	—	1
אינדיאַנא	—	—	1
וויסקאָנסין	—	1	—
ווערמאָנט	—	—	1
טעקסאס	—	—	3
ווועסט ווירדזשיניא	—	—	1
מיזורי	1	—	3
מאסאטשוזעטס	1	1	4
מערילענד	—	—	3
ניו־דזשוירסי	—	—	1
סאוטה קאראלינא	—	6	1
פּענסילוויניא	1	1	4
קאליפאָרניא	1	—	1
קאלאראדא	—	1	3
רהאָוד־אייל־ענד	—	—	1
לואיזיאנא	—	1	—
מינעסאָטא	—	1	—
מישיגען	—	1	—
טעניסי	—	1	—
סך־הכל	5	20	37

4. העכערע עמטער פון דער נאציאָנאַלער רעגיערונג:

	אין יאָהרען: 1906/7	1907/8	1908/9
אין דער ארמיי	1	5	1
דיפּלאָמאַטי	—	5	7
יוסטיץ	—	—	3
מיניסט. קאבינעט	1	—	—
פּלאָט	—	1	5
פּאנאמא קאנאל	—	1	—
ארבייטס־ביורא	—	2	—
טרעזשורי	—	1	—
סך־הכל	5	20	37

אין דיזען רייהען ציפערען ווארפט זיך אין די אויגען קודם כל דער אומשטאנד, דאָס וואָס וויייטער ווערט אלץ גרעסער די צאָהל פון די העכערע און בעדייטענדערע עמטער, וועלכע יוערען בעזעצט דורך אידען. דאָס וויייזט בלי ספק, אז די פּאָליטישע בעדייטונג און דער גוטע שאפּטילבער וואָג פון די אידען ווערט אלץ גרעסער. דאָך ווען מען קוקט זיך נעהענטער צו, זעהט מען אז די אידישע מאסען שפּילען אין דעם א גאנץ קליינע ראָלע. מיט אויסנאהמע פון ניו יאָרק, וואו מען זעהט ווי סיסטעמאטיש ווערט גרעסער די צאָהל פון די עהרנעמטער וואָס זיינען בעזעצט פון אידען, הערשט בכלל א גרויסע צופעליגקייט אין דער זאך. דיעזער צופאלם־כאראקטער, צוזאמען מיט דעם אומ־

שטאנד וואָס די געוואלדיגע פארגרעסערונג פון אידישע עמטער־טרעגער קומט פון פערשיעדענע שטאָטען, צום גרויסען טהייל זאָגאר פון אזוינע, וואָס האָבען א גאנץ קליינע אידישע בעפעלקערונג, וווייזט אז די פערזענליכע פעהיגקייטען און פארדינסטען פון געווייסע יחידים זיינען עס וואָס שפּיעלען דערביי זעהר א גרויסע רעלע. נור אין ניו יאָרק קען מען בולט זעהן וויי דער מיליאָנען קווארטאל דריקט די עפענטליכע מיינונג און טרייבט די פערשיעדענע מאכטהאָבער צו אפּווינטען אלץ מעהר אידישע מענער אויף עהרענעמטער. בכלל אָבער זעהט מען ניט, אז אין דעם גרויסען צוואוואקס פון די אידישע עמטער־טרעגער זאָל די אידישע מאסע, דער אידישער וואוט זיין דער טרייבענדער און בעשטימענדער פאקטאָר.

אבער נאָך וויניגער חלק האָבען די אידישע מאסען אין די זיסע פרוט פון דיעזער אנערקענונג פון די אידען. וועז איך וועל אפילו ניט זאָגען, וועט איהר אליין פארשטעהן, אז 90 פראָצענט, וויניגסטענס פון דיעזע „אויסגעציכענטע" אידען געהערען צו די העכערע צעהנטויזענד, אז 90 פראָצענט, וויניגסטענס, פון זיי זיינען „יהודים", וועמעס קרבות'שאפט צו אונז איז א גאנץ וויייטע. און ניט נור האָבען די אידישע פראָלעטאריער קיין חלק ונחלה ניט אין דעם גאנצען כבוד און עולם הזה וואָס איז פאָר בונדען מיט די אלע עמטער, די אימיגראנטישע מאסען בכלל זיינען נור זייטיגע צוקוקערס פון דעם, ווי די שערי של חסד וועלען אלץ ברייטער געעפענט פאר אונזערע יהודים'שע „גלויבענס גענאָסען". צו דער אידישער וואוט וועגט דערביי פיעל אָדער וועניג, פראָפיטירען דערפון טהוען נור יענע, די רייכע און שטאַרקע, די וועלכע זיינען פרעמד צו אונז אימיגראנטען־בעפעלקערונג און פיינד צו אונז, פראָלעטאריער און סאציאליסטען.

וווייט ניט אזא גלאַנץ בילד פון שנעלען און אנהאלטענדען פראגרעס און וואוקס פון אידישען אנטהייל נעפינען מיר, וועז מיר בעטראכטען די אנדערע רייהען עמטער, וועלכע וועלען באזעצט ניט דורך אפּאינטמענט, זאָנדערן דורך וואהלען. א גענויסע פּאָליטישע רעלע שפּיעלען די אידען אויך דא. אין דעם יונייטעד סטייט קאָנגרעס זיצען איצט 6 אידען: 2אין סענאט און 4 אין רעפּרעזענטאנטען הויז. בעדייטענד גרעסער איז די צאָהל פון אידישע פארשטעהער אין די לעגיסלאָטורען, שטאָטס־סענאטען, שטאָדט־פערוואָלטונגען, אויך די ריכטער־שטוהלען, זאָגאר מער יאָרם פון שטעדטלאָך זיינען דא אייניגע, אָבער ערשטענס באמערקט מען שוין דא ניט קיין סימטאמאטישען פאָרשריט. צוווייטענס זעהט מען ניט, אז נאָך אלעמען זאָל דער אידישער וואוט ווירקליך גענוג בעריקזיכטיגט ווערען פון די פארטייען און דריטענס — און וועל כולם זיינען אויך דא די „פארטרעטער פון די אידען" בשום אופן ניט קיין פארטרעטער פון די אידישע מאסען און זייערע אינטערעסען, זאָנדערן אזוינע וואָס האנדלען מיט'ן אידישען נאמען און וואס פארשאכערען די אינטערעסען פון די אידישע מאסען. א בליק אויף דיעזע צווייטע סטאטיסטיק וועט אונז די זאך אביסעל קלאָהרער מאכען:

אידען וואָס פארטרעטען עמטער דורך וואהלען אין שטאָטס־סענאטען.

1.— שטאָטס־סענאטען.

אין שטאָט:	אין אידישע בע־ פעלקערונג:	אין יאָהרען: 1906/7	1907/8	1908/9
אילינאיז	110,000	1	—	2
אָהייא	85,000	—	—	2
ניו־יאָרק	905,000	1	—	—
יוטא	1,000	—	—	1
מינעסאטא	13,000	7	—	—
קאליפאָרניא	42,000	1	—	1
מאסאטשוז.	90,000	1	—	—
קאלאראדא	6,500	1	—	1
פענסילוויניי	150,000	—	—	1
סך־הכל		12	—	8

2.— שטאָט־לעגיסלאטורען.

אין שטאָט:	אידישע בע־ פעלקערונג:	אין יאָהרען: 1906/7	1907/8	1908/9
ניו־יאָרק	905,000	7	12	12
אילינאיז	110,000	1	—	—
אָהייא	85,000	—	—	2
יוטא	1,000	1	—	—
קאלאראדא	6,500	4	—	—
קאליפאָרניא	42,000	1	—	—
פענסילוויניי	150,000	—	—	1
ר איילאנד	12,000	—	—	2
מיססיסיפי	3,300	—	1	—
סך־הכל		14	13	17

3.— שטאדט פערוואלטונגען.

אין שטאדט:	אידישע בעפעלקערונג:	אין יאהרען: 1906/7	1907/8	1908/9
אהייא		—	4	—
ניו יארק		—	3	—
קענטאקי	10,000	2	2	—
מאסאטשוועטס		1	—	—
מערילענד	41,000	1		
אילינאיז		3		
מישיגען	90,000	1		
מיין	12,000	1		
קאלאראדא		1		2
קאנעקטיקוט	22,000			1
מיזורי	52,000	—	—	1
סך־הכל		10	9	4

4.— ריכטער (דורך וואהל און אפוינטמענט).

אין שטאדט:	אין יאהרען: 1906/7	1907/8	1908/9
ארקענזאס		—	—	1
קענטאקי		—	—	1
קענזעס		—	—	2
אילינאיס		1	—	1
ניו־יארק (סופרים קארט)		2	0	1
(אנדערע)		3	9	—
קאליפארניא (ס. קארט)		1	—	—
(אנדערע)		2	—	—
פענסילוויניע		—	1	—
מערילענד		—	2	—
אהייא (סופרים קארט)		—	1	—
(אנדערע		—	2	—
צרעגאן		—	1	—
סך הכל		9	16	—

5.— מיטגלידער פון שטעדלאך.

אין שטאדט:	אלגעמיינע בעפעלקערונג:	אידישע בעפעלקערונג:
אין יאהר 1908-9:		
ראדנאק, ארקענזאס	—	—
דענווייל, אילינאיס	16,354	175
פארטלאנד, ארעגאן	90,426	5,000
אין יאהר 1907-8:		
קאראבינדייל, פא.	13,536	—
הערווויי, נארטדאקאטא		—
וועלסיא, קאליפארניא	7,965	—
העלענא, ארקענזאס	5,550	200
אין שטאדט:	אלגעמיינע בעפעלקערונג:	אידישע בעפעלקערונג:
דאנקריק, ניו יארק	11,616	—
אין יאהר 1906-7:		
שרעוועפארט, לואיז.	16,013	1,250
סענעקא, קענזים	—	—
עפעלטאן, ווייסקאנסין	15,085	225
העניסבורג, אָרעגאן	—	—
פלענג, אילינאיס	—	—

וועז מיר בעטראכטען דיעזע רייהע פון ציפערען באמערקען מיר גלייך די שוואכקייט פון דער אידישער פאזיציאן אין די וויבט ניט געניגענדע פארטרעטונג אין די לעגיסלאטורען און די שטאדט פערוואלטונגען. וואפרט אראפ פון דעם צעטעל יענע שטאטען, וואו אידען זיינען א גאנץ קלייגע צאהל, וואו די אויסוואהל פון אידען מוז געשטעלט ווערען הויפטזעכליך אויף דעם חשבון פון איינצעלנע פערזאנען אדער פון גאנץ קלייגע גרופען, און איהר מוזט איבעראשט ווערען ווי אונבעדייטענד עס איז דער וואג און די ראלע פון די אידישע וועהלער. נור אין ניו־יארקער לעגיסלייטור מערקט זיך א סיסטעמאטישע שטרעבונג צו פערשטארקען די אידישע פערטרעטונג. דאס קומט דערפון, וויל דער מיטלענן־קוואדראט איז שוין איצט א גרויסע מאכט וועלבע יעדע פון די פארטייען זוכט צו געווינען פאר זיך. נעהמט אבער די אנדערע אידישע צענטרען, נעהמט די שטאדט ניו יארק אליין און איהר מוזט זיך איבערצייגען, אז די פאליטישע ראלע פון די אידען איז נאך גאנץ קלייז, לפי ערך וויבט קלענער איידער זייער צאהל און בעדייטונג.

עס איז דא אויך איבריג צו זאגען, אז די ביסלע אנערקענונג וואס די אידישע וועהלער־מאסען בעקומען פון די הערשענדע פארטייען, בעקומען זיי עס ניט דירעקט, נור אין זייער נאמען טרעטען ארוים אלערליי פון קיינעם ניט בעפעל־מעכטיגטע פארטרעטער און אפיקונעם און רייבען אין נאמען פון די אידישע מאסען און פער־שאכערען די אינטערעסען פון די אידישע מא־סען.

די אידישע מאסען אלס אזוינע זיינען נאך ביז איצט א גאנץ קלייגע מאכט און האבען א גאנץ קלייגע בעדייטונג אין די אויגען פון די הערשענדע פארטייען, מען איגנאריירט זיי ; מען הערט זיך ניט צו צו זייערע פערלאנגען און פא־דערונגען.

פאר וואָס איז עס אזוי? וואר איז שולדיג אין דעם?

דער ענטפערט איז: שולדיג זיינען קודם כל די אידישע מאסען אליין און נאכהער די אידישע אפטרופּסים, די יהודים'שע פילאנטראָפּען און כלל־טהוער.

שולדיג זיינען די אידישע מאסען, וועלכע הויבען נאָך אלץ ניט אָן צו פערשטיהן זייער לאגע. די אידישע אימיגראנטען בעפעלקערונג איז בראשה וברובה א פּראָלעטאריש בעפעלקערונג. די צענטראלע אידישע גהעטאָס אין ניו יאָרק, פילאדעלפיא, באָסטאָן א. ז. וו. זיינען הויפּטזעלידיק ארבייטער־קוואַרטאלען. אז אזוינע ריין פּראָלעטאַרישע קוואַרטאלען זאָלען שיקען אלס זייערע ג ע ו ע ל ט ע פארטרעטער אין די פערשיעדענע געזעצגעבענדע קערפערשאפטען קאנדידאטען פון ק א פּ י ט א ל י ס ט י ש ע פּארטייען איז שוין אליין אזא שאנדע און אזא פערבערבען געגען זייערע לעבענס־אינטערעסען, וועלכע וויזט אויף זעהר א ניעדריגען קולטורלעלען און פּאָליטישען מצב פון די מאסען.

די אידישע ארבייטער מאסען — און זיי זיינען דער הויפּטעלעמענט פון אידישען וואוט— הויבען ניט אָן צו פערשטיהן און צו בעגרייפען זייערע אייגענע וויכטיגסטע לעבענס אינטערעסען. זיי הויבען ניט אָן צו שעצען און צו אכטען זייערע רעכטע. דאָס איז דער טרויעריגער אמת. אנדערש וואָלט געווען אונמעגליך אז דער סאָציאליסטישער וואוט זאָל זיין אזוי קליין, און אזוי אונבערייטענד אין די אידישע קוואַרטאלען. און.... „איבער אן איינגעבויגענעם בוים שפּרינגען אלע ציגען" — אלערלי פּאָליטישע קאריערים־טען, אלערלי אונטערלעקער ביי די פּארטי מאשינען פון די קאפּיטאליסטישע פּארטייען באנוצען זיך דאמיט ארויסצוטרעטען אלס אידישע פּארשטעהער און זיי פארקויפען די אידישע אינטערעסען.

און אונזערע „העכערע" „ברידער", די פּי לאָנטראָפּישע יהודים'שע כלל־טהוער טהוען אלץ, כדי דיעזען אונטערטעניגען צושטאנד, דיעזע פּאָליטישע אונפערשטענדנים און אונרייפקייט פון די אידישע מאסען צו פערשטארקען. זיי, די רייכע און שטארקע געלוסט זיך אי כבוד, אי נחת און טאקע די שהנע פרות וואָס זיינען פערבונדען דערמיט. און דערפאר האָבען זיי זיך ערקלעהרט פאר גייסטיגע מאַראלישע און פּאָליטישע אפּעקונעס איבער די אידישע מאסען.

דורך זייער מאכט, דורך זייער איינפלוס באמיהען זיי זיך צו פּאראליזירען די זעלבסט־טהעטיגקייט און דעם דענקענדען קריטישען גייסט פון די אידישע אימיגראַנטען מאסען. פון יאָהר צו יאָהר וועדט, ווי מיר האָבען געזעהן, זייער געזעלשאפטליכע לאגע פעסטער, זייער פּאָליטישער איינפלוס שטארקער און פון יאָהר צו יאָהר צירהען זיי אלץ וויייטער ארויף דעם כאָמוט פון גייסטיגער און פּאָליטישער אפּעקע איבער די אידישע מאסען. צו די פילאנטראָפּישע צדקה־אינסטיטוציאָנען פון פריהער זיינען צוגעקומען אין די לעצטע יאָהרען פּאָליטישע אפּעקע־אינסטיטוציאָנען וויי די „אמעריקאן דזשואיש קאָמיטע", די זעלבסטגעקרוינטע אליגארכי פון 50 און די קהלה — א געהאָרכזאמער שטעקען אין די הענד פון יענער קאָמיטע.

עס איז קוים דאָ וועלכע עס איז האָפענונג צו ערוואַרטען א וועגדונג צו גוטען פון די רייהען פון די אידישע קליינבירגערליכע עלעמענטען, פון די אלע קרעמער, פעדלער א. ד. ג. זייער גייסטיגער מעמד איז צו ניעדריג פאר אזא אויפגאבע פון זעלבסט בעפרייאונג. אויף איז דער אינטערעסען געגענזאץ ניט אזוי גרויס ביי זיי צו יענע קרייזען.

אנדערש אבער זיינען די אידישע אַרבייטער־מאסען. זיי ליידען פיעלפאך פון דיעזע צושטענדע. אס פּראָלעטאריער, אלס איהען, אלס סאָציאליסטען און פּרייד־נקער זעהן זיי אלע זייערע וויכטיגסטע לעבענס אינטרעסען, אלע זייערע הייליגסטע אידעאלען און שטרעבונגען, אלע זייערע פּאָדערונגען און פערלאַנגען פאראליזירט, געשטערט און געטראָטען מיט די פיס דורכדעם, וואָס די אידישע וועלט זיינען עד היום פערקויפט און פערשאַנקען צו די קאפּיטאליסטישע פּארטייען; דורך דעם וואָס די אידישע מאסען שפּיעלען אזא אונוויכטיגע, אונבעדייטענדע פּאָליטישע רעלע.

נור פון די אידישע סאָציאליסטישע פּראָלעטאריער מאסען קען ארויס א נייער גייסט: דער גייסט פון פּאָליטישער זעלבסטווירדע און זעלבסטשטענדיגקייט אלס פּראָלעטאריער, אלס אידן. זיי פאר וועמען די קאפּיטאליסטישע פּאָליטישענס זיינען טויטפיינד; זיי פאר וועמען די בורזשואזע יהודים'שע פילאנטראָפּען זיינען ניט מעהר וויי קאפּיטאליסטישע עקספּלואַטאַטאָרס און דעמאָראליזאַטאָרס. זיי, וועמעס פּראָלעטאַרישער און מענשליכער שטאָלץ מוז רעוואָלטירען

געגען יעדע זאָרט אפּעקע, זיי זיינען די עכטע פּאַרקעמפּער פּאר די אינטערעסען פון די אידישע מאסען. זיי דאַרפען נעהמען אויף זיך די אויפגאבע צו בעפרייען די אידישע קוואַרטאַלען פון דאָפּעלטען גלות: פון דעם גלות פון די קאפּיטאַליסטישע פּארטרעטונג און פון דעם גלות פון יהודים'שע אפּעקע.

און זיי קענען דיעזע דאָפּעלטע בעפרייאונג דורכפיהרען נור דורך איין טהאט: וועו זיי וועלען אנהויבען מעהרער צו שיצען זייערע פּאָליטישע רעכטע, און זיי וועלען ניט פערשליידערען זייערע אטמאָספערע. דער וואוט פון די גרויסע אידישע מאסען איז א פּראָלעטאַרישער וואוט און דערפאר מוז ער זיין א שטרענג סאָציאַליסטישער וואוט. די ערָאבערונג פון די אידישע קוואַרטאַלען אליין דורך די סאציאַליסטען וואָלט געווירקט רייניגענדיג, געזונד־מאכענדיג די פּאָליטישע אטמאָספערע.

אין דעם שטהענדיגען זומפּ פון דער ממשלה פון די קאפּיטאַליסטישע פּאָליטישענס פרוכטפערען זיך אלערליי שדליכע חיה'לעך. אין דער פרייער סאציאַליסטישע אטמאָספערע, וועלען דיעזע חיה'לעך אויסשטאַרבען אדער זיך אבטראגען.

מיכל קאַפּלאַן.

שטילע בעקאַנטשאפט.

א יעדען פריהמאָרגען מיר שוויגען פערביי,
און קוקען בגנבה זיך איבער.
אט קומט זי אַנטקעגען, מיר גלייכען זיך אויס,
און אט שוין מיר זיינען פאַראיבער.

און קומט אן דער ליעבער און פרייער פאַר־נאַכט
איך גיעה פון דער ארבייט א מיעדער, —
דאן גיהט זי אַנטקעגען, איך וויים ניט פון וואַנען,
מיר טרעפען צוזאַמען זיך וויעדער.

מיר שווינדען פערביי אזוי פריה און פאַר נאַכט;
עס פיהרען צונויף אונז די וועגען.
און ס'וילט זיך מיר שליסען בעקאַנטשאַפט מיט איהר
און שטרעקען די האַנד איהר אַנטקעגען.

און ס'וילט זיך מיר פרעגען פון וואַנען זי קומט,
צי האָט זי א טאַטען און מאַמען;
א שפּאַם איהר דערצעהלען, צולאַכען זיך שטאַרק,
און קינדעריש לאַכען צוזאַמען.

קיין העזה ניטא נאָר: איהר שלאַנקע געשטאַלט
מיט ערנסט און גדלות בעצויגען.
און טאָמער זי ענטפערט חלילה מיר בייז,
און טאָמער זי קעהרט אַפּ די אויגען?...

פאַסירט האָט, פערשוואונדען איז זי אויף אַמאָל,
זייט וואַכען, חדשים פערשוואונדען.
געטרויערט דאָס האַרץ האָט, דערפיהלט א פערלוסט,
דערפיהלט זיך צו איהר ווי געבונדען.

בעגעגענט זיך האָבען מיר ווידער צוריק
אַמאָל אין א שעהנעם פריהמאָרגען,
און איבערגעקוקט זיך; דערצעהלט האָט איהר בליק
פון טיעפע יסורים און זאָרגען.

און בלאַס איז פון דאן איהר געזיכט און בעטרויבט,
איך וואָג אָבער קוים זי צו פרעגען,
און ס'וילט זיך מיר שליסען בעקאַנטשאַפט מיט איהר,
און שטרעקען די האַנד איהר אַנטקעגען...

די מעטאָדען און טאַקטיק פון דער אידישער ארבייטער־בעוועגונג.

(א דיסקוסיאָן)

א י נ ל י י ט ו נ ג.

ון קאמפף צו קאמפף, פון זיעג צו זיעג" — דאָס איז דער לאָזונג פון וועלט־פראָלעטאַריאט. דער גרויסער, מיט אזא גלענצענדען זיעג, אָקאָרשטגעענדיגטער קאמפף פון די ראָזיק־מאַסען איז נור איין ריגג אין דער לאַנגער קייט פון קעמפּפּע, וואָס שטעהען נאָך פאר די אידישע ארבייטער אין אמעריקא.

א גרינדליכע אלזייטיגע בעשפּרעכונג פון די טאקטיק און מעטאָדען, פון די בעדינגונגען און אומשטענדען, מעלות און חסרונות פון דער אידישער ארבייטער בעוועגונג, ספּעציעל פון דער טרייד יוניאָנסטישער בעוועגונג איז איצט, אין מאָמענט פון זיעג, באזונדערס אם פּלאַץ. וויל איצט זיינען מיר מעהר מסוגל אויסצוהערען אזוינע אמת'ען וואָס קענען פיעלייכט אונז ניט שמעקען...

די פיעלע סטרייקס פון לעצטען יאָהר, באזאָנדערס דער גארנידיעזער לעצטער קלאָוק־מייקער סטרייק האָט געוויזען, אז ניט נור האָבען מיר צווישען די אידישע ארבייטער מאסען נעניג קלאָבענגעפיהל אין קלאָסענאינסטינקט, זאָנדערן אויך א בעדייטענדע פּארציע פון קלאָסענבוואוסטזיין. ניט נור קענען די אידישע מאסען, וויי מען מיינט, זיך ווארפען אין פייער פון קאמפף, זאָנדערן זיי קענען אויך אויסהאַלטען לאַנג און מוטהיג דיעזען קאמפּפּס־פייער.

מיר האָבען איינגעזעהן שוין צום צווייטען מאָל וויי פון אונטער דעם טיגעל פון דיעזען פייער קומען ארויס א גרויסע ארגאניזאציאָן, גראנדיעזע יוניאָנס, וועגען וועלכע מיר האָבען נאָך ניט נעהאָרט.

די שוועהרסטע אויפגאבע פאר'ן אידישען טרייד־יוניאָניזם האָט זיך ארויסגעוויזען ניט אזוי צו זאמלען און אנפיהרען די ארמעען אין צייט פון מ ל ח מ ה, זאָנדערן ווי צוזאמענהאלטען, צו לערנען און דיסציפּלינירען אין דער צייט פון ש ל ו ם.

און נאָך שווערער ווי ס'איז די ארמעען צו האלטען געריייט צו מלחמה, איז די קריעגס פאָנדס צו שאפען. עס איז שוין לאַנג ידוע, אז כדי צו פיהרען א מלחמה איז נויטיג געלד, געלד און געלד. די אידישע ארבייטער האָבען נאָך ניט געלערנט אין בעזוג צום טרייד־יוניאָניזם. אידישע ארבייטער ווייסען שוין פון אזא זאך. ווי האָבען ג ר ו י ס ע יוניאָנס, אָבער פון אזא זאך ווי ש ט א ר ק ע יוניאָנס, ר ו י כ ע יוניאָנס, האָט ווייניג נאָך דער אידישער ארבייטער עד היום ניט.

פאר וואָס איז דאָס אזוי? וואו ליגען די אורזאכען, פאר וואָס די אידישע טרייד יוניאָניסטישע בעוועגונג שטעהט, אזוי צו זאָגען, שטענדיג ווי אויף הינערשע פיס? פאר וואָס ניט בייאונז אפילו דער גרעסטער זיעג ניט די זיבערקייט, אז מיר האָבען געמאכט א גרויסע טרייד־יוניאָניסטישע פעסטונג?

אן ערנסטע, דורכדרינגענדע, זאכליכע דיסקוסיאָן, נעבויט אויף טיעפען שטודיום פון ארייטער ערפאהרונג איבער די מעטאָדען און טאקטיק פון דער אידישער ארבייטער בעוועגונג בכלל און ספּעציעל פון דער אידישער טרייד־יוניאָניסטישע בעוועגונג, קען פיעל מיטהעלפען דיעזע פראגען קלאָר צו מאכען און דיעזע פעהלערען גוט צו מאכען. און דאָס איז וואָס די רעדאקציאָן פון „צוקונפט" בעאבזיכטיגט צו טהון. דער ערפאָלג אָדער מיסערפאָלג פון דיעזער דיסקוסיאָן וועט, זעלבסטפערשטענדליך, אבהענגען פון דעם מאטעריאל, וועלכען מיר וועלען בנוימען.

דער ארטיקעל פון גענ. סאלוצקי וועט בעטראכט פון אונז אלס דיסקוסיאָנס ארטיקעל. די רעדאקציאָן איז וויי ניט אין אלץ מיט איהם איינפערשטאנען, גענ. סאלוצקי איז אבער א מאן וואס איז יאָהרען נעשטאנען אין דער טרייד־יוניאָניסטישער בעוועגונג אי[illegible]

און האָט אויך דאָ די גאנצע צייט וואס ער איז אין לאנד נעווען נאָכגעפאָלגט און שטודירט די טרייד־יוניאָן בעווענונג, און דערפאר פערדיענען זיינע מיינונגען און בעטראכטונגען די פולע אויפמערקזאמקייט. אין צייט פון קלאָוק־מאכער־סטרייק האָט ער מיטגעווירקט אלס רעדנער און אגיטאטאָר. ער האָט גהאט די גלעגענהייט זיך דערפאר מיט איהם גענוי צו בעקענען. נאָכן סטרייק האָט ער גוזאמלט מאטעריאל, און גע־זוכט אינפארמיישאָנס וואו ער האָט נאָך גע־קאנט.

דער אומשטאנד וואָס גען. סאלוצקי זאָגט ארוים זיינע מיינונגען און אורטהיילען אזוי בולט און אזוי שארף מאכט זיין ארטיקעל בעזאָנ־דערם פאסיג פאר די איינלייטונג פון א דיסקו־סיאָן.

י. סאלוצקי.

די לעהרען פון דעם קלאוק-מייקער-סטרייק.

1.

וויי וואָבאי זיינען פערבי זינט דער קלאָוקמאכער סטרייק איז נעענדיגט און נאָך אלץ איז ניטא קיין מענליכקייט צו אורטהיילען וועגען איהם, אויב מען וויל ניט פערבליבען אין די ראהמען פון בלויז מאַרך־השערות. קיינע ציפערן, קיינע קלאָרע אונבעשטרייטבארע פאק־טען, קיינע בעריכטען. ווי אין די גוטע אלטע צייטען: פון קארק אראָב, פון קאָפּ ארוים. נעכטען האָט אלעס גענאָכט מיט'ן סטרייק, אלע־מען האָט ער נעכטען הינגעריסען, פערכאפט, היינט איז ער גענענדיגט, — און ווי ער וואָלט גאָר ניט געווען!

עס איז חוים נויטיג צו בעווייזען, אז דער גאר־וואָס נענענדיגטער סטרייק איז איינער פון די :רעסטע, שהנסטע, בעדייטענסטע, וואָס די אידישע ארבייטער בעווענונג האָט ווען עס איז דורכגעלעבט. עס איז מעהר ווי לייכט צו וווייזען, אז דיעזער סטרייק איז ווערטה און מסוגל צו ווערען א היסטארישער נאָך זיינע מענליכע רע־זולטאטען, — פערשטעהט זיך, אויב דיעזע רע־זולטאטען ווערען אויסגענוצט ווערען אין אלע זיינזיכטען; עקאָנאָמיש, פאליטיש, קולטורעל און אפילו אויך — נאציאָנאל.

און עס ווילט זיך ניט גלויבען, אז דער אינ־טערעס צו וויסען, צו פארשטעהן און איבערצי־קאָבען דאָס נעשעהנע זאָל ווירקליך ניט באריהרען, זאָל ניט פערכאפען אלע פיבערן פון אונזערע דענקענדע טרייד־יוניאָניסטען, סאציא־ליסטען און סתם בעווענונגס־מענשען.

דער פאקט איז אבער פארט דער, אז מען :עדט ניט, מען שווייגט, מען קלייבט זיך צי בענראָבען אין אונזערע רייכע ארבייווען די :רעסטע, שהנסטע, בעדייטענסטע, וואָס עס איז אזוי

אונערוואַרטעט און פאר אזא טייערען פרייז אויסגעפאלען אויף אונזער חלק.

וואָס אין צייט פון סטרייק האָט מען געריכט מליצה, בעגייסטערונג האָט פערנומען דעם פלאץ פון וויסען און שפּיעלען און „ניט־גענוגען" האָט פערכאפט דעם ארט פון קאלטען חשבון, — דאָן איז דאָס געווען פערשטענדליך, לאָגיש, געוצליך. קיין גענעראל, ווי פאַרזיכטיג און אויסגערעכענט ער זאל ניט זיין, וועט ניט מאַכען קיין מאַנעווערעס און „סמאַטערעס" צו זיין הויל, וועט דער שונא שטעהט געגענאיבער, וועט דער פייער פון דעם שונא'ס קוילען רעגענט און האָגלט איבער'ן קאָפּ. דער זעלבער גענעראל מוז אָבער וויסען זיין חשבון פאר זיך אפילו אין גרעסטען ברען פון שלאכט, און אודאי האָט ער איהם געזאָלט גוט וויסען איידער ער איז צום קאמפּף דערגאנגען. א שפּיעל אין בלינד איז אפילו אין קארטען ניט ערלויבט, און דאָפּעלט נויטיג איז צו זעהן קלאָר ארום זיך איצט איז דער צייט פון פריעדען.

עס איז דערפאר די הויליגסטע פּפליכט פון דער ערנסטער סאָציאליסטישער פּרעסע ניט צו בעפּוצען זיך מיט פייגען־בלעטער; צו זאָגען וואָס מען דענקט און נאכצודענקען וועגען דעם, וואָס מען האָט ניט געזאָגט. אבער דער אמת איז, אז ניט נאָר וווייסען מיר היינט ניט, מיר וועלען אויך מאָרגען ניט וויסען, און מיר וועלען בלייבען שטעהן ניט וויסענדיג אויך נעבען דעם שוועל פון א צווייטען סטרייק, אדער אויף מאָרגען נאָך דעם צווייטען סטרייק, דען די נאָכצע סיסטעם, די מעטאָדע פון אונזער טרייד־יוניאָן בעוועגונג מאכען דיעזען צושטאנד פון „בלינדען שפּיעלען" פאר א בעזונדערע טוגענד. נאָכיז אפענהערציג און גוטמוטיג האָט מיר געזאָגט דער גענעראל־סעקרעטער פון דער אינט. ליידיעם גאַרמ. וואָרקערס יוניאָן: „ציפערען וווייסען מיר נאָך וווינינגער פון אייך, און גלויבט קיינעם ניט ווער עס וועט אייך אזעלכע געבען: דאָס וועלען זיין בלויז ספּעקולאציעס". היינט, אז רבי לא שנה, חיא מניין?

די פראגע וועגען ציפערען און פאקטען איז ניט בלויז א טעאָרעטישע, זי איז פון גרעסטער פּיכטיגקייט; נאָך מעהר — זי איז פון פּראקטישער נויטוועגדיגקייט. א דייטשען טרייד־יוניאָניסט וואָלט מען קוים דאָס בעדארפט בעווייזען; ער וועט בעסער דורכלאָזען צעהן געלעגענהייטען, וועלכע מאכען דעם געווינס פון סטרייק פאר מעג־ליך איידער צו וואָרפען זיך אין שלאכט, וועגן עס איז דאָ א געפאהר פון דורכפאל. ער ווייל ניט פערטרויען זיך אויף מזל אדער אויף דעם בע־גייסטערטען און צוהויצטען מאָרך. ער מוז וויסען די לאָגע פון דעם אינדוסטרי־צווייג, פון זיין געגנער'ס קרעפטען און פון זיינע אייגענע קרעפטען מוז ער האָבען דעם גענויסטען בע־גריף, ער ווייל אליין דיעזע סטאטיסטיק בויען, און פאקטיש איז די רעגירונגס־ארבייט אויף דעם אינדוסטריעל־סטאטיסטישען געביעט ניט אזוי ריך און געלונגען, ווי די, וועלכע די גע־ווערקשאפטען האָבען דאָרט אָרגאניזירט. דער דייטשער קאפּיטאליסט איז דער געפעהרליכ־סטער קאָנקורענט; דען ער בענוצט זיך מיט! לעצטען וואָרט פון וויסענשאפט צוליעב זיינע צוועקען. דער דייטשער קאפּיטאליסט איז דער פערביסענסטער קלאסען־קעמפּפער, דען ער וויסט אלע שוואכעווינקעלעך אין זיין קלאסען־געגנער'ס פאזיציאָן און דאָך האָט דער טרייד־יוניאָניסט ניט מורא צו בעטראכטען אפען און עפענטליך אלע דעטאלען פון זיין קאמפּף, דען די געפאהר, אז דער שונא וועט דערגעהן די סודות אדער די שוואכע פונקטען איז אונבעדיי־טענד אין פערגליך מיט די געפאהר וואָס שטעהט פאר, וועגן די דירעקטע אנטהיילנהמער אין דער קלאסען־מלחמה, די ארבייטער, וווייסען ניט זייערע אייגענע קרעפטען און אויף וואסער וועלט זיי זיינען.

דער אמעריקאנער טרייד־יוניאָניסט האלט פון אן אנדער טאקטיק, ער איז איבעראיינט, אז מען קען מאכען פראפיט פון האלטען בסוד דעם אמת אפילו פון דער אייגענער ארמעע. ער וועט קיינמאל ניט געבען די מעגליכקייט צו זיינע יוניאָן־מענשען וויסען דעם אמת'ן ריינעם אמת. דער אמעריקאנער יוניאָניזם האט אויסגעקמפּפט געווייסע פארטייע פאר די יוניאָניזירטע ארבייטער, און כאטש אין דעם האָבען א גרויסען חלק די אייגענארטיגע בעדינ־גונגען פון דער אמעריקאנער קאָנאָמיש אינדום־טריעלער עגטוויקלונג וויי אירגענד וועלכע חכמות פון דער יוניאָן־טאקטיק, דאָך ווילען די טרייד־יוניאָניסטען דיזע פּארטייע ארויסשרייבען אין אקטיוו פון זייער קאמפּפּס־מעטאָדע. אזוי אדער אזוי, יעדענפאלס האלטען זיי דאָך פאר נויטיג אליין כאטש צו וויסען דעם אמת. זאל זיין אז זיי האנדלען ניט דעמאקראטיש, ניט קלוג גענוג פאר דער עגטוויקלונג פון דער יוניאָן־בעוועגונג

אין אלגעמיין. זיי זיינען אבער פארזיכטיג, זיי ווארפען זיך ניט אין קאמפף ניט האבענדיג אויסגערעכענט אלע שאנסען פאר און געגען: זיי שפיעלען ניט אין בלינד.

אונזערע אידישע יוניאניסטען האבען געגענמען די אויסערע זייטען פון דער אמעריקאנער טאקטיק: זיי האלטען פון ניט זאגען, פון ניט רירידן, פון ניט ווייזען א חשבון און פון ניט פערנעהמען זיך און אנדערע מיט ערנסטען שטודיום אויף'ן פעלד פון זייער טרייד אדער אינדוסטריע, איין אונטערשיעד איז דאך פארען צווישען די אמעריקאנישׂ־קריסטליכע טרייד־יוניאניסטען און אמעריקאנישׂ־אידישע: יענע האלטען פיר נויטיג אם ווייניגסטען א ל י י ן צו ווייסען דאם, ווענען וואם זיי שווייגען פאר אנדערע, אונזערע האלטען דאם אויך פאר איבריג.

ווען די אמעריקאנער טרייד־יוניאניסטען בעשליעסען א סטרייק — מיינט דאם, אז אלע אנדערע מיטגלען זיינען אויסגעשפפט. זיי ווילען ניט מאכען אזא געפערליכען שריט בלויז צו פרובירען, — אפישר וועט זיך איינגעבען.

אט האט איהר א קלארען ביישפיעל:

די ארבייטער אין דער שטאהל־אינדוסטריע פאכען מיט א סטרייק שוין דעם צווייטען יאהר, און עס קען זיין אז זיי ווילען נאך 2 יאהר ווענען דעם רירידען. זיי ווילען אבער ניט ארויסגעהן, וואו זיי ווילען ניט זיין צוגעגרייט, ווי דאם איז מעגליך ביי די געגעבענע אומשטענדען,— און נאכדעם ווילען זיי ארויסשטעלען די מיינמאלע פאדערונגען,— אבער נור די, צו וועלכע זיי זיינען בעשלאסען זיך צו דערשלאגען. און די גרויסע מאסע יוניאן־לייט גלויבען און ווארטען און ווילען שטעהן אין קאמפף, ווען ער וועט אויסברעכען. פערקעהרט, אונזערע יוניאן־לייט און סתם קלאוק־מאכער האבען ניט געהאט קיין געדולד צו דערוואַרטען זיך צו דעם סטרייק. די פענסטער פון דעם יוניאן־לאקאל ווילטען גע־ווען צושמעטערט, ווען דער סטרייק וואלט ניט געווען אזוי גיך פרקלאמירט. ארויס אין סטרייק איז מען מיט א באגאזש פון פאדערונגען, ווילכע וואלטען צופריידען געשטעלט די ארגאניזאטארען פון א סאציאלער רעוואלוציאן. אין צוויי וואכען ארום האט מען אבער פערלארען דעם געדולד; אין זעקס וואכען ארום האט מען זיך געקליעבען צו לינטשען דעם, ווער עס וועט פערטהיידיגען א געווייסען פראיעקט פון אן אבמאך; און אין צוויי וואכען שפעטער האט מען אנגענומען מיט הורריי־געשרייען אן אגרימענט, ווילכער איז געבויט אויף דיזעלבע יסודות. דא האט איהר דעם רעוואלוציאנער־סטען מאקסימאליזם האנד אין האנד מיט קינדערשע שוואכקייט, בלינדע צוטרוי צו אייניגע פיהרער צוזאמען מיט אזא פערניכטענדען ניט־טרויען, אז די הענד לאזען זיך פשוט אב.

אט דיעזע ווידערשפריכע אליין זיינען וויכטיג גענוג, אז זיי מאכען נויטוועגדיגער די גרינדליכסטע אנאליזע. דיעזער סטרייק האט אבער אחוץ דעם אויפ'ן קאפ אוועקגעשטעלט פיעלע אנדערע פראגען. כדי ניט צו צומישען די טענות און ארויסצוגעהן פון דעם פלאנטער ווילען מיר אין ערשטער רייהע בעטראכטען די פראגע פון יוניאן־טאקטיק, דאן ווילען מיר קומען צו אנדערע.

2.

מיט מיין גאנצען רעספעקט צו אונזערע אידישע יוניאן־פיהרערס, אלס פערטרעטער פון אונזערע ארבייטער ארגאניזאציאנען, ווייל איך אפען און קלאר ארויסזאגען, אז אונזערע טהורערס אויפ'ן יוניאן־געביעט האבען ניט קיין גרינדליכען בעגריף ווענען די טרייד־ס, ווילכע זיי פערטרעטען, און דארום זיינען זיי ערע קעמפפע אלעמאל בעצם ריזיקאליש. דאם מיינט ניט, אז די פיהרער, לאמיר זאגען, פון קלאוק־טרייד זיינען שלעכטע קלאוק־מאכער. פארקאהרט. זיי זארגען אבער ניט פאר ברייטע פראפעסיאנעלע בילדונג, זיי קענען אפט גוט אויסרעכענען זייערע קרעפטען; זיי קענען אבער ניט מעהר ווי משער זיין, ווען זיי רעדען ווענען זייערע געגנער.

דאם אלעם איז אפילו ניט נייי. און ביז א געוויסען מאם איז דאם אונפערמיידליך אין א יונגער בעוועגונג (אונזער בעוועגונג איז שוין ארויין מיט גליק אין דריטען צעהנדליג, דאך איז זי נאך אלץ יונג). עס בעמערקט זיך אבער אין די לעצטע צייט עטוואס נייעס, און צו דעם רוף איך די גאנצע אויפמערקזאמקייט פון אונזערע חברים. דאם איז א מין נייע ריזיקע־טאקטיק, ווילכע פאסט בשום אופן ניט צו אונזער זאך.

די גרעסטע סטרייקס פון לעצטען יאהר, דער שוירט־וויסט־מאכער און קלאוק־מאכער סטרייק, ביידע זיינען זיי פארגענומען געווען פון ארגאניזאציאנען, ווילכע זיינען געווען לע־כערליך שוואך. ביידע ארגאניזאציאנען האבען ניט געהאט גענוג זיכערהייט אין זיעג חוץ א

הייסען פערלאַנג און דער אלץ־שאַפענדעם גלוי־בען. ביידע האָבען זיך געווארפען אין שלאַכט אזוי צו זאָגען, מיט נאקעטע הענד, וועהרענד פון ביידע איז ניט אויסגעשלאָסען געווען דער שווע־רערער און דויערנדער אָבער זיכערער וועג פון ערנסטער פּאַרבעררייטונג. אז דאָס לעצטע איז ריכטיג, קען מען זעהען דערפון, דאָס דער שפּע־טערדיגער סטרייק פון די קלאָוק־מאַכער איז דאָך געווען עטוואָס ארגאַניזירט. אויפגעטהאן איז דאָס געווארען אין וועלכע עס איז 6 מאַנאַטען צייט. דאָס בעווייזט, אז מען קען יע וואָס עס איז צו־גרייטען.

ביידע ארגאַניזאַציאָנען זיינען, ווי שוין געזאָגט, געגאַנגען אין רייזיקע: אדער געווינען— און דאַן וועט זיין בעשאַפען א שטאַרקע יוניאָן, אדער פערליערען — און דאַן וועט אלעס געהן צום גרונד! אייניגע פון די מעהר קאָמפּעטענטע און פעהיגע יוניאָן־פיהרער האָבען פאַר מיר אָפען מודה געווען אז די לעצטע צייטען זיינען סטרייקס געווארען א רייזיקע, וועז אויפ'ן קאַן וועלט אלעס געשטעלט. דער מאַטיוו איז אונ־געפעהר פאלגענדער: אידישע ארבייטער זיינען זעהר שלעכטע יוניאָן־לייט, מיט'ן נאטירליכען וועג איז מיט זיי גארניט אויפצוטהון. אידישע ארבייטער זיינען אבער גוטע סטרייקער, זיי וועי־לען זיך האלטען גוט, — דערפאר איז צו האָפען דאָס אין פאל פון זיעג, וועט דאָך עטוואָס בלייי־בען. די שוידט־וויסט־מאַכער האָבען ריזיקירט, —זייער פּועל יוצא איז א בעדיינטענד שטארקע יוניאָן. איצט האָבען דאָס זעלבע געטהון די קלאָוק־מאכער — און, ווי עס שיינט, האָבען זיי ניט בלויז געווואונען דעם סטרייק, נור אויך א יוניאָן. אין א קלענערען פארמאט האָבען דיזער טאקטיק נאכגעטאנצט די פילאדעלפיער שוידט־וויסט מאכער. און פיעלע קלייגע טריידס אוז טריידעלעך טהוען נאָך און וועלען עס נאכ־טהון.

פון דיזער טאקטיק צו מאכען עקספּערי־מענטען מיט בלוט־לאָזענדיש האָבען זיך שוין ענטזאגט אפילו די רעוואלוציאָנערסטע סינדי־קאליסטען. איהר האָבען אודאי פערוואָרפען די פערנונפטיגע טריידיוניאָניסטען פון דייטשטען אדער ענגלישען טיפ. זי וועלט איצט א תושב'טע ביי אונז. זאל דאָס בעדייטען פראגרעס?

עס איז גענוג די פראגע צו שטעלען. דער ענטפער איז פון זיך קלאָהר. פערשטעהען דען דאָס ניט אונזערע יוניאָניסטען? — איך גלויב, זיי פערשטעהען דאָס יע; זיי נעהמען אָבער דעם וועג פון קלענסטען וויעדערשטאנד. זיי נעהמען דעם וועג, וועלכער איז אויסערליך דער לייכטע־סטער, פאקטיש אָבער דער ערגסטער. מען דארף, אויס יושר, צוגעבען, אז זייער לאגע איז ווירקליך א שווערע. און דאָך בערעכטיגט דאָס ניט זייער האנדלונג.

איך בין ווייט ניט דער אויסיגער אין דיע־זער אָבשאַצונג פון דער ריזיקאַנטען־טאקטיק. איך ווייס דאָס פיעלע פון די לייטענדע עלעמע־נטען אין דער היעגער בעווענונג זיינען דער זעל־בער מיינונג. איך בין אינפאָרמירט, אז דער „פּאַרוועלטס", ניט דער געדרוקטער „פּאַר־וועלטס", נאָר די „פאבלישינג אססאָסיאיישאָן" איז געווען געגען דעם סטרייק אוים די זעלבע מאָטיוון. צוליעב עהנליכע מאָטיוון זיינען גע־וען געגען סטרייק אויך די פּאראייניגטע אידישע געווערקשאפטען און פיעלע צווישען די ס. פּ. חברים. דער פאקט, אז דער „פּאַרוועלטס" איז געגען דעם סטרייק איז בעקאנט געווען צווישען די קלאָוק־מאנופעקשורערס, און זיי האָבען אויך דעם פיעלען געבויט. דער „פּאַרוועלטס" האָט אָבגענארט זייערע חשבונות און האָט געדינט, דעם סטרייק מיט אלע מעגליכקייטען, און דער־פאר קומט איהם דער גרעסטער קרעדיט. איהם קומט אָבער גאנץ וועניג קרעדיט דערפאר, וואָס ער האָט ניט בעטראכט אלזייטיג די פראגע אין יענער צייט פון דער פּאַרבעררייטונגס־פערפאָדע, וועז עס האָט נאָך מיט פּולווער אין דער לופטען ניט געשמעקט, וועז צוליעב סטראטעגישע צוועי־קעז איז נאָך ניט געווען נויטיג צו שווייגען. די טאקטיק פון בעהאלטען דעם קאָפּ צווישען די פּיס איז קוים וועדט נאכגעטהאָן צו וועדען. איך פערשטעה, אז א קינד מיינט אז קיינער זעהט איהם ניט, וועז עס פערמאכט זיינע אויגען, אָבער מענשען ערוואקסענע, מענשען מיט ערפאהרונג... דאָס איז א טאקטישער פעהלער, וועלכער האָט זיך שפּעטער געלאָזט פיהלען.

די קלאָוק־מאכער זיינען געווען פּאַרבעררייי־טעט צום סטרייק, — דאָס איז געווען די אלגע־מיינע איבערצייגונג, מען האָט אָפט דערמיט בראווירט. אלזא, וואָס האָבען זיי געהאט? געלד? — צום אנהויב סטרייק איז געווען אן ערך 70 טויזענד דאלאר אין קאסע, דאָס איז א טראָ־פען פון דעם ים, וואס עס איז נויטיג. מיטגליי־דער אין דער יוניאָן? — די אפיציעלע בעאמטע בעהויפטען, אז זיי האָבען געהאט עטליכע טויי־

זענר, איידער עס האט זיך אנגעהויבען דאס שטורמישע אריינדרינגען אין פערלויף פון די לעצטע טעג. האנדלענדיג לפנים משורת הדין און גלויבענדיג, אז דיעזע צאהל איז ניט זעהר שטארק פער'גוזא'ט, מוז מען דאך מודה זיין, אז עס איז ניט געווען מיט וואס צו געהן צום טיש. טא, וואס איז דאך געווען צוגעגרייט, לכל־הפחות אין פערגלייך מיט די שוירט־וויסט־מא־כערס? — עס איז געווען דאס פאלגענדע: וועז דער סטרייק איז געווען בעשלאסען, האבען די פיהרער איהם ענגומען שטארק „בומען", און זיי האט ווירקליך געלונגען איהם צו מאכען פאפולער. עס איז אמת, אז דער ענגעראל־סטרייק פון די קלאוק־מאכער איז געווען העכסט־פאפולער, מען איז געגאנגען צו איהם ווי צום טאנץ. די פראגע איז אבער: צו איז דאס דער וועג פון פארבארייטען אזא ריעזיגען מאסען־סטרייק? און צו אזוי האנדלען פעראנטוואָרטליכע יוניאן־פיהרער?

עס איז אויבען געזאגט געווארען וועגען „וועג פון קלענסטען ווידערשטאנד". צוויי וועגען זיינען דא אין בויען א טרייד־יוניאן בעוועגונג. דער ערשטער איז: ערציהען דעם עולם, אויס־האדעווען אין איהם א יוניאן־געפיהל, פערבינדען איהם מיט דער יוניאן, מאכען פערשטענדליך דעם זינן פון יוניאן און סטרייק צוליעב יוניאן, און דאן אפשר ריזיקירען, וועז נויטיג, כדי צו פערפעסטיגען דאס אויפגעבויטע. דיעזער וועג איז א שווערער, ער פאדערט שווערע סיסטעמא־טישע ארבייט, געדולד און געוויסע פעהיגקייט, אלין אזא סארט שטאף, וואס איז ניט אלע מאל בנמצא. דער צווייטער וועג איז דער ריזיקאנטען־וועג. צו איהם פאדערט זיך ניט פיעל: פערמאכען די אויגען און שווימען, וואוהין דער שטראם וועט פערטרייבען, אדער צום זיכערען ברעג אדער אין אבגרונד.

מיינט איהר אז דערפון וויסען ניט אונזערע יוניאניסטען? — זיי וויסען ברוך השם אלץ, און דערפאר קומט זיי קיין ישר כח נישט ווים ניט. אונזער עולם ווייס אבסאלוט ניט וואס „יוניאן־שאפ" מיינט, די וועדטער „קלאווזר־שאפ" זיינען פאר איהם אן אוצר אונטער זיעבען חתימות. אונזער עולם איז נאך אלץ ניט דער־וואקסען צו אנערקענען די יוניאן, היינט וואס פאר א זינן האט צו פאדערען דיעזעס פון די באסעס? „פרינציפען דארפען מיר פאדערען פון די ארבייטער, פון די באסעס — געלד", — דאס אלעס האט מיר ארויסגעזאגט אין אן אינטערוויו א מעהר פראמינענטער סטרייק־פיהרער. היינט, אז זיי ווייסען דאס, פארוואס האבען זיי געהאנדעלט ניט אין אנקלאנג מיט דעם? דאס איז דאך ניט אוים נאריישקייט, און מוהל זיין קען מען בלויז נאריישקייטען, בפרט נאך ביי פיהרער. וועמען עס איז פיעל געגעבען, פון דעם וועדט פיעל געפאדערט.

דיעזע, אזוי צו זאגען, טאקטיק האט געגע־בען איהרע פרוכט אין פערלויף פון סטרייק מעהר ווי איינמאל. וועז עס איז צום ערשטען מאל אבגעריסען געווארען די אונטערהאנדלונג (לכל הפחות האט די פרעסע וועגען דעם אזוי געמעל־דעט) דאן איז ארויסגעשטעלט געווארען אלס אורזאכע, דאס די מאנופעקטשורערס אסאסי־איישאן וויל ניט אנערקענען די יוניאן. מילד געארדט, איז דאס ניט ריכטיג, און אלענפאלס ניט לאגיש. ניט ריכטיג דערפאר, וויל די באסעס האבען יא אנערקענט די יוניאן און דאס האבען זיי געטהון מיט דעם פאקט פון קאנפערירען מיט די פיהרער און באאמטע פון יוניאן און מיט דעם יוניאן־לאיער, מ. לאנדאן. חוץ דעם איז דאך אין גרונד פון יענע אונטערהאנדלונגען געלעגען דער פראיעקט פון דעם באסטאנער לאיער מר. בראנדיעס, דער זעלבער פראיעקט, וועלבער האט שפעטער געדיענט אלס באזיס פאר ביידע אבמאכען פון מר. מארשאל, פון וועלכער אייניער איז פיצרווארפען געווארען און דער צווייטער איז אנגענומען. דאס אלעס מיינט, אז די פראגע איז ניט געווען וועגען אנערקענען די יוניאן, נאר וועגען דעם, אויף ווי וויים די יוניאן צו אנער־קענען. דאס קלינגט גאנץ אנדערש. דעם עולם האט מען דאך פריהער ניט געלערנט אזעלכע איבריגע זאכען. נו, האט ער איצט ארויסגעוויזען זיין רייהקייט און אלס קרבנות זיינען געפאלען די יוניאן־פיהרער. זייער רעפוטאציע, וועלכע האט געזאלט זיין ריין ווי גאלד אין די אינטע־רעסען פון סטרייק, איז געווארפען געווארען אונטער א חשד. זיי האבען אזא בעליידיגונג ניט פערדיענט, זיי זיינען אבער אליין אין דעם שולדיג.

וויייטער קומט דער ערשטער אבמאך פון מר. מארשאל, אין צווויי פערזאמלונגען האט איהם מאיר לאנדאן פערטהיידיגט און איז שטורמיש אויפגענומען געווארען. אין אן אנדער פלאץ האט איהם ה. דייטש, גענעראל סעקרעטאר, פארגע־שטעלט און האט ארויסגערופען א שטורמישען

פראטעסט און איז שיעור ניט געלינשט גע־
וען: דער גליק, וואס דאָרט זיינען געווען אי־
דישע גזלנים. איז דאס ניט א בעווייז, ווי שעד־
ליך עס איז געווען צו ריזיקירען און שטעלען
50 טויזענד מענשען אין קאמפף פאר א פרינציפ,
וועלכען זיי פארשטעהען לגמרי ניט? דער
לעצטער אבמאך האט אייניגע פארטייען געגען
דעם פאר־לעצטען, וועלכער איז פערוואָרפען
געוואָרען. דיעזע פארטייען זיינען יורידישע,
און זייער בעדייטונג וועט זיך וועגדען אן די
שפעטערדיגע צוזאמענהענגע און בעציהונגען
צווישען די קרעפטען פון די ארבייטער און
באסעס. דער ערשטער פון די לעצטע צוויי אב־
מאכען האט אבער געהאט א פיעל בעקוועמערען
אונטערשלאק, וועלכען זיינע פערטיידיגער האבען
ניט געוואוסט אנצוווייזען. דאס איז: לויט דעם
געשלאסענעם אבמאך פערבלייבען די סקעבס אין
די שעפער און דאס שוואכט דעם יוניאן־שאפ־
כאראקטער זעהר אב, דיזעלבע „פרעפערענשיאל
סיסטעם" איז געלעגען אין גהונד פון דעם פער־
וואָרפענעם אבמאך, צו יענער צייט זיינען אבער
קיין סקעבס ניט געווען און דאן וואלט דער
אבמאך ניט יורידיש נאר פאקטיש געווען נעהע־
טער צו יוניאן־שאפ, ווייל אין שאפ וואלטען ניט
געווען קיין אנטי־יוניאן עלעמענטען. וואס אנבע־
לאנגט די נייע, איז דאך די „פרעפערענשיאל־
סיסטעם" ניט קיין גאראנטי, ווייל דעם באס'ס
אויפפיהרונג וועט זיך וועגדען אן זיין קראפט
אדער שוואכקייט.

דאס אלעס מיינט ניט צו זאגען, אז דאס
פערוואָרפען פון דעם ערשטען אבמאך איז גע־
וען א פעהלער: ערשטענס, האט דאס געטהון די
מאסע, ניט די פיהרער, און זי ווערט ניט
געמשפט. צווייטענס, זיינען דא אין יעדער בע־
וועגונג מאמענטען וען דאס געפיהל נעהמט
אויבערהאנד איבער'ן שכל; עס שאדט אפילו
ניט, דאס אויך דאן זאל דער שכל קאנטראלירען
די האנדלונגען פון געפיהל, לכל הפחות — צו
פערשטעהן דעם טעות,— אבער ניט וועגען דעם
נעהט עס.

עס איז וויכטיג צו בעווייזען, אז די פיהרער
זיינען וויעדער דורכגעפאלען א דאנק דעם וואס
זיי האבען אויסגעקליבען דעם אויסערליך־גרינ־
גערען וועג. זיי האבען ארויסגערופען קרעפטען,
וועלכע זיי האבען נאכהער ניט געוואוסט, ווי צו
בעהערשען.

און דערביי טאקי א קשיא. וואס וואלט גע־
ווען, וועז נאכ'ן פערוואָרפען דעם אגרימענט,
יואלטען די באסעס זיך ניט אונטערגענעבען, וואס
וואלטען די מאסען דאן געזאגט? און דאס איז
־אך געווען אזוי מעגליך. איך פערשטעה,
אז די בכבוד'דיגע מפלה איז בעסער ווי א
נצחון דורך חרפה. אבער דאס צו פערשטעהן
פאדערט זיך אזא שטאף, וועלכע אונזערע ארביי־
טער האבען ניט בעקומען, ד. ה. יוניאן ערציהונג.
און וועז אזא מפלה וואלט, לא יעלה ולא יבוא,
טאקי געווען, וואלט דען דאס ניט בעדייטעט
א טויט־קלאפ פאר די קלאק־מאכער יוניאן, אזא
קלאפ, פון וועלכען עס וואלט ניט געווען צו
אויסטשוכען זיך פאר פיעלע און פיעלע יאהרען?

איז ערלויבט אזא ריזיקאלישע שפיעל?

און אויב „מיר פאדערען פרינציפען פון די
ארבייטער, און פון די באסעס — געלד", טא
מיינט דאס דען ניט, אז פון זיך אליין, פון די
יוניאן פיהרער, דארפען „מיר" נאך שטארקערע
פרינציפען פאדערען, מיינט דאס ניט?

די קלאוק־מאכער האבען געזיגט אין זייער
העלדישען סטרייק, זיי האבען אבער בעגראבען
אין פערלויף פון דיעזען סטרייק אלע מאטיוון,
וועלכע האבען בערעכטיגט די ריזיקאנטען טאק־
טיק. האפענטליך, וועלען ניט זיין נויטיג קיין
נייע עקספערימענטען: זיי קאסטען צו טייער!

נאך עטליכע וועכטער אום צו פערענדיגען
מיט דער פראגע פון דעם שטאנדפונקט פון
יוניאן־טאקטיק. דער ארגאניזאציאן פון די זיע־
גערם פעהלט איצט צוויי זאכען, וועלכע זי
זוכט מיט אלע קרעפטען: ערשטענס — א לידער,
צווייטענס — א גאנצע רייהע טיכטיגע פראָ־
פעסיאָנעלע יוניאָניסטען צו קאָנטראָלירען דעם
טרייד. אזוי דרינגענד איז די נויטיגקייט, דאס אן
דעם היינגט אב די צוקונפט פון נצחון. די
גאנצע אטמאספערע פון אונזער טרייד־יוניאן
לעבען איז אזוי ערציהונגס־לאָז, אזא קאזארמיש־
פארמאליסטישע, דאס עס איז פשוט ניט געווען
וואו עס זאלען זיך ארויסווייזען און ענטוויקלען
טהואר פון דער מאסע גופא. אין דעם בעאמטען
זעהט מען ניט קיין עלטערען און געניטערען
חבר, נאר פשוט א „טשינאוויק"; די בעאמטע
פון זייער זייט האבען ניט געשאפען די סביבה
פון לערנען, שטודירען דעם טרייד, זיי האבען
דאס אליין ניט געטהון, זיי האבען אנדערע
דערצו ניט באוואויגען.

איצט פיהלט זיך דיעזער גרונד־פעהלער:
אין צייט פון סטרייק האבען די פיהרער ניט גע־

קענט פיהרען די מאסען, איצט — נאכ'ן זיג האבען זיי ניט דעם אפּאראט צו שניידען די פרוכט פון דער שווערער בלוטיגער פּראצע.

3.

וואם האט די אידישע סאציאליסטישע ארבייטער בעוועגונג געגעבען און געוומען פון דיעזען סטרייק?

אמת, די פּארטיי און די געווערקשאפטען שטעהען ניט אין בעציהונגען פון „איך גיב דיר, גיב דו מיר"; פּאקטיש אבער בעשטעהט די העכסטע שטופע פון פּאליטישער וויזהייט אין דעם אויסצוניצען יעדע נייע סיטואציאן אין די אינטערעסען פון אונזערע אלגעמיינע ציועקען. דיזער סטרייק האט בעשאפען אזא נייע סיטואציאן דערמיט, וואם אלע עלעמענטען פון אינזער עפענטליכער סביבה זיינען געווען געצוואונגען צו פערנעהמען א געוויסע פּאזיציאן. פּאלגט נאך דעם היסען אנטהייל, וואם פערשיעדענע רודפי שלום פון דער בורזשואזיע געזעלשאפט („סעטלער" בלע"ז) האבען גענומען אין סטרייק; קוקט דורך דעם צעטעל פון די, וואם האבען ביינעשטייערט צו דעם סטרייק מיט גרויסע סומען געלד; דערמאנט זיך אן די ערשטע שטע־לונג, וואם עקטינג־מיאר מיטשעל און פּאליס־קאמישיאנער בייקער האבען פערנומען צו די סטרייקער; בעטראכט נאך'ס אינדושאנקשאן און זיין אבסאלוטען דורכפאל; שטעלט אויך אין אייער זכרון, דאם די גאנצע בורזשואזע ענגלישע פּרעסע האט סיסטעמאטיש פערשווינגען דעם סטרייק און איז דאהום בעגאנגען א פּעהלער, וויל, ניט זעהענדיג קיין מיטהייל־ונגען וועגען ראיאטס, ארעסטען, איז דער עולם געווארען זיכער, אז דיעזער סטרייק איז דורכאוים פּריעד־ליך און האט שוין דערפאר אליין מיט איהם סימפּאטיזירט, — נעהמט ארום דיעזע אלע פאקטען, און איהר מוזט קומען צום שלום, אז דא איז געווען א גלענצענדער באדען, וועלכען א טיכטיגע סאציאליסטישע ארבייט האט גע־קענט מאכען העכסט פרוכטבאר. האבער מיר דאם געטהון? האבען מיר זאגאר געטראכט וועגען עטוואם עהנליכעם? — ניין און ניין!

מען וואלט עם געקענט פערשטעהן, וועז מיר וואלטען קיין קרעפּטען ניט געהאט. עם איז דאך אבער ניט אזוי. אלע טוער אין סטרייק, חוץ נעצעהלטע אויסנאהמען, אלע רעדנער, אר־גאניזערם, סטרייק־קאמיטעט־לייט, פּיקעטס, דער לויער, די פּרעסע, — אלעם האט דאך בעלאנגט אין א גרעסערער אדער קלענערער מאם צו דער סאציאליסטישער פּארטיי. און דאך איז די פּאר־טיי אבווועזענד געווען.

אונזער טעגליכע צייטונג האט געדיענט דעם סטרייק וויי זי האט געפּונען פּאר נויטיג אם בעסטען. האט זי געדענקט אז זי רעפּרעזענטירט די פּארטיי, אז אויב זי האט א גרויסע אויפגאבע אין דיעזער ארבייט, איז דאם געווען — אויסצו־שלאגען וואם א גרעסערען פּאליטיש־סאציאליס־טישען פּראפיט פּאר די פּארטיי? האט זי דאם געטהון? געפּרובט טהון? — איך בעהויפּטע, אז ניט. ליקווידירענדיג דעם סטרייק, האט דער עדיטאריעל־שרייבער געפּונען פּאר נויטיג צו בעדאנקען אלע אייניצעלנע חברים ביי זייערע נעמען, פּר האט דערמאנט צום גוטען דעם „ארבייטער־רינג", די געווערקשאפטען. און אויך דעם גייסטיגען מאצייט האט זיך ניט געפּונען קיין שטיקעל פּלאץ פּאר איין ארימען קרוב אין דער רייכער משפּחה, דאם איז פּאר די סאציא־ליסטישע פּארטיי.

פּאר די ארבייט פון אויסנוצען דיזען סטרייק אין פּארטיי סאציאליסטישע צוועקען זיינען געווען נאך עטליכע בעזונדער־גינסטיגע מאמענטען, ווי צ. ב. דאם, וואם דער סטרייק איז פּאַרגעקומען ערב די אלגעמיינע וואהלען, די צוזאמענפאלונג פון סטרייק מיט לייבאר־דעי, וואם דער סטרייק איז געפיהרט געווארען הויפּזעכליך פּאר'ן יוניאן־פּרינציפּ נאכדעם, ווי דער קאנגרעס האט ארונטערגעפיהרט די יוניאנס אונטער דער ווירקונג פון שערמאנ'ס אנטי־טראסט נעזעץ און נאך און נאך.

מיר קרעכצען און זיפצען שטענדיג, אז אונזער פּארטיי לעבען איז אזעם, אז אונזער פּאליטישע ווירקליכקייט גיט ניט קיין ברייטע געלעגנהייטען, ספּעציעל אין דער אידישער נאם, מיר זיינען אין אלגעמיין בעלנים צו זאגען קינות — אט האבען מיר געהאט אייניג פון די צורודערונגען, וועלכע מאכען ביי לייטען א שטיק „היסטאריע", און וואם האבען מיר נע־טהאן? גאר ניט! מיר האבען דעם סטרייק, ווי אלעם ביי אונז, געקרוינט מיט'ן נאמען „היסטא־רישער", מיר האבען אבער זיך בלויז נעמאכט היסטאריש־נארישׁ.

4.

עטליכע ווערטער וועגען א פראגע, וואם שיינט צו לייגען אן א זייט פון די קארדינאלע מאמענטען אין דיעזען סטרייק. דאם איז וועגען

זיין קולטורעל־נאציאנאלע בעדייטונג. דער קלאוק־מאכער סטרייק איז געווען דורך און דורך א אידיש־נאציאנאלער סטרייק. די עטליכע טויזענד איטאליענער שפּיעלען דאָ קיין ראָלע ניט,—בדרך אגב, האָבען זיי אויך געשיקט דאנק־רעזאָלוציאָנען צום אידישען „פּאָרווערטס". מיט אלעמען, זיינען אין דיעזען סטרייק אריינ־געצויגען געווארען ביז א פיערטעל מיליאָן אידי־שע נפשות. די סביבה איז געווען א כאראקטע־ריסטיש־אידישע. די נערוועזיטעט, אָנגעשטרענג־קייט, הייסע אויסדריקע פון געפיהלען, ברייטע שטיצע, הייסע פערשפּרעכונגען,—אלעס איז געווען ספּעציעל אונזערע, ניט קיין פרעמדע. די קאפּיטאליסטען, די פערמיטלער, אלעס האָט געשטאמט פון אחב"י און אלעס האָט געטראָגען אויף זיך דעם כאראקטעריסטישען שטעמפּעל. דאָ איז פיעל צו לערנען וועגען דעם גורל פון א סטרייק אין דער אידישער סביבה. עס איז שוין געווען דערמאָנט, אז אידישע ארבייטער זיינען גוטע סטרייקער און שוואַבע יוניאָן־לייט. לאָמיר צוגעבען, אז אידישע ארבייטער זיינען נרייט פון זיך אראָפּצוציהען דאָס לעצטע העמד כדי צו שטיצען די סטרייקער, און לאָמיר אפּשר אויסזאָגען פון חדר, אז ביז דעם פערוואַר־פען פון דעם אנרימענט פון 5. מארשאל האָבען די געסעטעלטע שעפּער טאקי ניט געצאָהלט די 15 פּראָצענט, וואָס זיי האָבען זיך פערפּליכטעט צו צאָהלען. ערשט נאָכדעם, ווי זיי האָבען דערזעהן דאָס געפּאָהר פּנים לפּנים האָבען זיי געמוטמעט שליידערען געלד. דאָס אלעס מיינט אז געבען נדבות וועלען אונזערע מענשען בעסער ווי צאָהלען „דיום". דערמיט איז זיך שטארק צו רעכענען. צו איז דאָס אָבער א גרויסע מעלה?

דער סטרייק דארף האָבען א בעדייטונג פאר דער דערנעהענטערונג צווישען די אידישע און ניט אידישע ארבייטער און יוניאָנס. זיי האָבען געזעהן, אז מיר קענען קעמפּפען עטס־שלאָסען. מיר האָבען געזעהן, אז זיי שטעקען ניט קיין שטיצע. דאָך דער אָבגרונד צווישען זיי און אונז איז געווארען קלענער. א דערנעהענטע־רונג איז אונבעדינגט נויטיג, מען דארף איהר ענטשיקט הירכפיהרען. די לעצטע צוויי גרויסע אידישע סטרייקס טרייבען דערצו.

דער קלאוק־מאכער סטרייק, ווי דער פּאָרי־גער פון די שוירט־וויייסט־מאכער האָבען ארוים־געווייזען וואָס פאר א ים פון אונווייסענהייט עס לייגט פאר אונזערע פיס. מיר איז אויסגעקומען צו בעזוכען זעהר פיעל פערזאמלונגען, צו הערען זעהר פיעל רעדנער און צו פערבריינגען פיעל שטונדען צוויישען די סטרייקער גופא, און איך בין איבערראשט געווען ווי ווייניג מיר האָבען אינטעליגענטע מענשען און וויפיעל מיר האָבען „בעזגראָמאָטנע". וועג פיעל פון די וואָס האָבען געהערט אונזערע רעדעס וואָלטען לכל הפּחות פערשטאַנען די נייעס וועגען סטרייק אין ציי־טונג, וואָלטען געווען אימשטאַנדע צו געפינען האַרט דיעזע נייעס,—וואָלט אפּשר עטוואָס אנדערס געווען. פיעל פון אונזערע רעדנער האָבען אפּשר ניט געוואוסט וואָס צו רעדען, אבער פיעל־מעהר האָבען ניט געוואוסט ווי צו רעדען, ווי צו געפינען דעם וועג צו זייערע הער־צער. זיי האָבען אויך געזוכט דעם וועג פון קלענסטען ווידערשטאַנד און האָבען מיט גראָב־קייט געוואָלט פערבייטען פערשטענדליכקייט. צו האָט דאָס זיי געלונגען,—איז א פראגע. ווי צו בעזייטיגען אזעלכע פערזוכען, אדער צו מאכען זיי ניט נויטיג אין דער צוקונפט,—דאָס איז די גרויסע קולטורעלע אויפּנאבע, וועלכע וואקסט לאָגיש ארוים פון דעם נעכטיגען נצחון.

* * *

איך האָב געראדט וועגען פעהלערען און טונקעלע זייטען. איך מיין דערמיט ניט צו שווארצען דעם זיעג. איך מיין ניט דערמיט צו ווייזען זיך פּעסימיסטיש. ערשטענס, איז בלויז דער פערנונפּטיגער אפּטימיסט אימשטאַנדע צו פער־האַנדלען פעהלערען, צווייטענס, האָט מען וועג־גען דיעזען סטרייק אזוי פיעל געשריעבען, גע־רעדט, געזונגען און געשריען — און אזוי וועג־ניג געזאָגט! אויב עס איז נויטיג, וועל איך ווידערהאָלען: דאָס איז געווען א גרויסער, א הערליכער, א גלענצענדער סטרייק, אָבער פעה־לערען זיינען געווען, זיי קענען און דארפען בע־זייטיגט ווערען

ש. אַנ—סקי.

אויף וועמען קלאָגט זיין נייסט . . .

(נעווידמעט מיין פרוי, אסתר).

„צווישען דעם שרעקליכען חורבן, פון וואנען עס האבען זיך געטראָגען געשרייען אוז זיפצען פון די לעבעדיג־בענראבענע, האבען אומגעוואנדערט מענשען, ווי פער־לארענע, האבען וויבר ארומגעקוקט זיך, ווי זיי וואלטען זיך נעשראקען פאר אלעם, וואס זיי האט ארומנערינגעלט. אויסשפרייט־מענדיג די הענד צום הימעל, האבען זיי געלעסטערט נאט. אנדערע האבען צובראכען זייערע הייליגע בילדער, האבען זיי נעטראטען מיט די פיס, נעוואַרפען אין פייער אוז אין שמוץ".

(פון צייטונגען וועגען מעססינא־ערדציטערניש).

1.

א ציטער האָט געטאָן
פון טיעפען שלאָף די ערד,
וואו, דינעגדיג זיין גאָט,
האָט זיך דער שוואַכער מענש
געפראָווען שטיל און שווער
זיין לעבענס־פייערטאָג.
און א גן־עדן פעלד.
א בליהענדיגעם לאַנד
איז חרוב און פערוויסט
און דורכגענעצט מיט בלוט...
קיין פאַלאַץ און קיין קירך,
קיין וויינגאָרטען, קיין הויז, —
נור חורבות אָהן א צאָהל
אין אש און בלוט און שטויב
אין קברים אָפענע.
וואָם גוסס'ן אָהן חילק,
און מתים הויפענווייס.
אין איבער זיי — דער טויט
שוועבט אים און שאָלט זיין זיעג...
אין אָט כיי דיזער שעה.
ווען ס'האָט די קראַנקע ערד־
געציטערט און געזיפצט,

און ווען דער הימעל האָט
אויפגענערט און געברוימט
אין אינדען פון דעם ים,
צוריסענדיג דעם צוים
געוואַרפען זיך מיט האַסט
אויף דער געפלאַגטער לאַנד, —
דאָן האָבען זיך פון שטויב
פיעל מענשען ווי ערוואַכט,
די, ווועלכע ס'האָט דער טויט
פערגעסען אין זיין שלאָכט.
— בעטראַגען איז דער מענש
פון הימעל און פון ד'ר ערד!!
האָט זייער שטורעם־קלאָג
פערהילכט דאָם טויטע לאַנד.
און אויסגעשטרעקט די הענד
האָב'ן זיי מיט אַנגסט און האַס
צום ווייטען הימעל־רוים
און האָבען גאָט דעם האַר
געלעסטערט און געפלוכט
פאַר דאָם פערווויסטע לאַנד,
פאַר דעם צושטערטען היים
און פאַר די טייכען בלוט
פון ברידער, ווייב־און־קינד.
און נאכדעם האָבען זיי
די בילדער־גאָט'ס און אַלם,
וואָם הייליג איז געווען
פאַר זיי ביז יענער צייט,
צובראָכען און פערברענט,
געטראָטען מיט די פיס
געוואַרפען עם אין שמוץ
און אין חזירים־שטאַהל...

2.

אין מענשליכער גרויזנד
פון אומות פון דער וועלט
איז דא איין אַלטעם פאַלק,
א זקן, זאָט מיט טעג,
א לעהרער פון גאָט'ס דינסט
פאַר דורות אָהן א צאָהל,

דאָס פאָלק האָט אויך געפיעלט
די שטויסונג און די קלעפּ
פון דער צוריצטער ערד...
ניט נור א בייזע שעה, —
צוויי לאַנגע טויזענד יאָהר
האָט אונטער זיינע פים
געוואָרפען זיך די ערד,
ווי אינדען פון דעם ים,
וואָס ווייסען ניט קיין צוים.
דאָס פאָלק האָט אויך פיעל מאָהל
ביי חורבנ'ס אָהן א שיעור
אין פייער און אין בלוט,
אין שטורעם־ווינט פון האָס
פערלאָרען אָהן א צאָהל
פון זיינע בעסטע זיהן,
גבורים, יונג און אַלט,
פערלאָרען גוט־און־האָב,
ירושה פון דעם שטאָם,
און קערענער פון גליק,
געזוהט מיט אַרבייט־שווייס
פאַר'ן קומענדיגען דור.
און ס'האָט פיעל מאָהל די ערד,
ווי א צוריצטער פיינד,
געוואָרפען זיך מיט איהם,
ביים קאַלטען האָס און שפאָט
פון רוחות אלערליי,
אין אַלע עקען וועלט,
וואו ס'איז נור פראָהן א לאַנד,
וואו ס'איז נור פראָהן א פאָלק,
און ס'האָט זיך ערגעץ ניט
געפונען אויף דער ערד
פאַר זיינע מיעדע פים
קיין שטייפער באָדען־גרונד,
קיין רוהיג לאַנד, קיין היים...
דאָס פאָלק האָט אויך די הענד
צום הימעל אויסגעשטרעקט
נור ניט צו־פלוכטען גאָט...
אין צייט פון בייזער שלעק,
אז איבער איהם האָט ווילד
גע'רעש'ט און געברוימט
א שטורעם־ווינט פון האָס,
פון פייער און פון בלוט
און אונטער זיינע פים
האָט בריים געעפענט זיך
פון גיהנום דער תהום
איהם אוינצושלינגען גרויט, —
האָט עם זיך פון זיין גאָט
ניט אָבגעזאָגט און האָט
זיין נאָמען ניט פערשוועכט...
ניט קיין נקמה־גאָט
מיט'ן בלויזען שווערד אין האַנד
האָט עם געזעהען דאַרט
אין וויטען הימעל־רוים, —
געזעהען האָט דאָס פאָלק
א צאַרטען פאָטער־גאָט,
אין טרויער טיף פערהילט,
א גאָט, וואָס האָט בעהעפט
זיין הערשאַפטליכען שטאַנד
מיט'ן גורל פון זיין פאָלק.
און יעדע נאַכט ביי חצות
אין תפילות און געזאַנג
גיסט אוים דאָס אלטע פאָלק
זיין טרויער און זיין פיין
ניט אויף דעם אייגען יאָך
נור אויף דעם פ א ט ע ר ס צער.
עס ווייגט און קלאָגט דאָס פאָלק
און טרויערט נור אויף דעם.
וואָס חרוב איז גאָט'ס הויז,
און וואָס די שכינה איז
דערנידערט אין פערצאָגט.
עס קלאָגט אויף דעם, וואָס גאָט
פערוואָגלענדיג זיין פאָלק,
איז אויך אַראָב דערביי
פון קעניגליכען טראָהן
און האָט אויף זיך אליין
ארויפגעלייגט דעם יאָך
פון גלות און פון פיין...

ב. גאָרין.

עלמי.

(ערצעהלונג)

אזאנאָוויטש איז ארויס פון אפיס מיט א געפיהל, אז די ווירטשאפט סטע ספּרונדזשינע אין דעם סוד העולם האט געפלאצט. מיט א קורצער ציט פריהער האט איהם דער מענעדזשער אריינגערופען און אין קורצע וועדטער ערקלעהרט, אז איהם טהוט זעהר לייד, וואם ער איז געצוואונגען איהם פון זיין שטעלע. דער קריזיס האט זיי שטארק צוגעקוועטשט און זיי וויסען ניט, ווי אזוי זיי וועלען איבערשטופען די שווערע ציט.

צו זאגען אז דאם איז געקומען אונגעריכט וועט זיין ניט ריכטיג. אין יעדען געשעפט האט מען זיך יעדען טאג געריכט אויף דאם ערגסטע. קיינער איז ניט געווען זיכער, אז וועט ער וועט מארגען קומען אין געשעפט, וועט ער ניט טרעפען די טהירען פערשלאסען. עס האבען געקראכט אייניגעפונדעוועלע הייזער, וואם האבען געפיהרט געשעפטען אויף די שווערע מיליאנען, און מיט יעדען נייעם קראך האט מען אלץ מעהר גע־פיהלט, ווי עס גליטשט זיך אוועק דער באדען פון אונטער די פיס.

און דאך האט כאזאנאָוויטש, ערשט איצט דערפיהלט דעם ריכטיגען טעם פון וועדען אן ארויסגעווארפענער אין א צייט פון א קריזיס. וועו ער איז ארויס פון טהיר אין גאם און האט דערזעהן, ווי מענשען האבען זיך גאיילט, גע־שפארט, גאיאגט אזוי ווי אלע מאל, האט ער זיך אהן זיין וויסען אייניגעקארטשעט, ווי וועלענדיג זיך פערענטפערען, פאר וואם ער פערנעהמט אן איבריגען פלאץ.

די גאם איבער וועלבע ער איצט געגאנגען איז געווען בראדווי. זיין אפיס איז געווען אין א זייטיגע סטריט לעבען בראדווי. געוואונלעך זיינען זיינע טריט געווען שטייף און זיכער און אן ער פלעגט לעבעדיג מאכען מיט די הענד, און מיט ענטשלאסענהייט דורכשפארען זיך דורך די מאסע, נאר איצט זיינען די טריט געווען שוואך, די הענד האבען זיך קוים בעווענגט אן ער האט יעדען אבגעטראטען דעם וועג, ווי מורא זאבענדיג, אז ער זאל עמיצען ניט אנריהרען.

פון דער סארער מאסע, וואם האט זיך גע־צויגען איבערן סטריט ווי א גרויסער שטראם האבען אנגעהויבען ארויסצוואווייזען זיך אינדי־ווידועלע געזיכטער און כאזאנאָוויטש האט בע־מערקט אז די געזיכטער זיינען די זעלביגע מענ־שליכע וואם ער האט געוהען נעבטען אן פאר אבטאגען אן מיט א מאנאט אן מיט א יאהר צוריק. אויף אייניגע זעהט מען א שמייכעל, אויף אייניגע א גלעבטער, אויף אייניגע א פערהב'ע־וועטקייט, אויף אייניגע א רוהיגקייט, אויף אי־ניגע א צופריעדענהייט — דאם הייסט מענשען מאכען נאך המצאות, מענשען לאכען נאך פון א ווין, מענשען פיהרען נאך געשעפטען, מיט איין וואדט די וועלט געהט נאך ניט אונטער, און כאזאנאָוויטש האט דערפיהלט א דערלייכ־טערונג.

— נאך אלעמען איז די וועלט א וועלט און הוינט פערלירט מען א שטעלע און מארגען גע־פינט מען זי אנדערע.

פלוצים איז זיין בליק געפאלען אויף א גרויסע געביידע פון שטיין אוז מארמאר, וואם האט שטענדיג ארונטערגעקוקט מיט א קאלטער שטאלצקייט סיי אויף די קלענרע און איינפאכע־רע געביידען און סיי אויף די אונגעהויער הוי־כע געביידען, וואם זעהען אוים, ווי "דזשעקס„ וואם זיינען ערשט ארויסגעשפרונגען פון א באקס. די דאזיגע מארמארנע געביידע האט שטענדיג געאטהעמט מיט א רוהיגקייט און רחבת'קייט אין דעם סאמע מיטען פון דעם קא־בעריגען קעסיל גרוב און האט ווי א גשפאפט פון דער הב'ענישׁ, שפארענישׁ ארום, און איצט איז זי געווען דער צענטער פון אונרוהיגקייט און פער־צוויפלונג. דער איינדרוק איז געווען נאך שטאר־קער דערפון, וואם געוואוינלעך אין דער צייט פון טאג זיינען שוין די גרויסע גרינע בלאינדס געווען ארונטערגעלאזט, און קיין לעבעדיגער מענש האט ניט געשטערט איהר רוה. און איצט זיינען ארום און ארום די געביידע געווען אוים־גשטעלט מענשען, רעדלאך האבען זיך אלע ווייל פערזאמעלט ארום זיי און פאליסלייט

האבען שוער געארבייט צו האלטען די מאסע אין מעהר אדער וועניגער אַרדנונג.

— די באנק אויף! האט זיך ביי כאזאנאָווויטש'ן ארויסגערופען, און דער שוואכער שטראהל פון האפנוונג, וואס האט איהם פרי־הער א שיין געטהאן, האט זיך איצט אויסגעלאָשען.

ער האט זיך מיט זיינע אונענטשלאָסענע טריט געלאזט גיהן צום בריק, וואו ער פלענט שטענדיג נעהמען זיין טרינ, נאר וועז ער איז ארויף אויף די טרעפ און געקוופט א טיקעט האט ער חרטה געהאט און איז ארונטער צוריק אין גאס.

ער קאן א היים ניט געהן. ער האט זיך נאָך ניט צוגעגרייט, וואס ער זאל זאגען זיין ווייב. זי וועט זיך דערשרעקען צום טוידט און וועט מיינען אז די וועלט געהט שוין אונטער. ער קאן זיך פאר איהר ניט ווייזען מיט דעם פנים, זי וועט גלייך אין איהם דערקענען, אז עפעס א צרה איז געשעהן, און ער מוז פריהער קומען צו זיך.

כאזאנאָוויטש האט געוואוסט, אז די ווייב וועט אויף איהם אויסקוקען די אויגען און זי וועט זיין זעהר אונרוהיג, וועז ער וועט ניט קו־מען צו דער צייט. ער האט געוואוסט, אז אזוי גיך ווי דער זייגער שלאָגט פינף, דאס הייסט די שטונדע, וועז עס ענדיגט זיך די ארבייט אין אָפיס, שטעלט זי זיך ביים פענסטער, פון וואָ־נען מען קאן זעהן די וועג איבער וועלכען ער דאַרף קומען און טרעט שוין ניט אָב פון דאָר־טען ביז ער ווייזט זיך. דאן הויבט זי אָן צו הרי־קען דאס קנעפעל, וואס עפענט די טהיר אונטען און דריקט אזוי לאנג ביז ער איז שוין אויפן דריטען, פיערטען טרעפ. און וועז ער פערשפּע־טיגט זיך א מאל און זי האט קיין צייט ניט אָב־צו וואשען דאס פנים טרעפט ער איהר מיט פערווויינטע אויגען און באקען, און הגם ער מאכט איהר דערפאר א סצענע און זאגט איהר אָן מיטן הארבען וואָרט, אז אויב נאָך א מאל וועט ער איהר טרעפען א פערווויינטע, וועט ער מעהר קיין מאל ניט קומען אין דער צייט א היים און וועט בכיון פערבלייבען שפעט דאָן טאָון, און בשעת זי פערשפּרעכט איהם וואָרעם, אז זי וועט שוין מעהר קיין מאל ניט וויינען, ברעכט זי פלוצים אוים אין א יאמער און כליפעט: „איך קאן ניט, איך קאן ניט. אלעליי שרעקען קומען מיר ארויף בשעת מעשה אויפן זינען. דא טרעפען זיך אזוי פיעל אונגליקען מיט די באה־נען, אזוי פיעל מענשען וועלען איבערגעפאָהרען פון אויטאָמאָבילס. איך קאָן ניט! איך קאָן ניט!" און דער סוף איז, אז ער מוז איהר איינגעהמען און בערוהיגען.

ניין, ער קאן אזוי א היים ניט פאָהרען. די בשורה וועט צוברעכען איהר הארץ. ער מוז זיך בעהערשען אזוי, אז זי זאל אין זיין פנים נאָר ניט דערקענען.

פלוצים האט זיך אויפגעהויבען א פערביטע־רונג אין זיין הארצען געגען זיין ווייב. דאס האט ער איהר צו פערדאנקען פאר זיין איצטיגע לא־גע. ער האט עטליכע יאהר נאָך אנאנד געהאט א גוטע שטעלע, פערדיענט גרויסע ווויידזשעס און ניט אויפגעהערט צו רעדען איבער איהר, אז מען דארף זיין עקאָנאָמיש, מען קאן קיין מאל ניט ווייסען, וואס מאָרגען וועט זיין, און מען דארף זאָרגען וועגען דעם מאָרגען. זיי האבען יעדעם יאהר געקאָנט אָבשפּאָרען פיינע עטליכע הונדערט דאלאָר און וואלטען איצט געהאט א היבשען קאפיטאל, אלענפאלס גענוג קאפיטאל אז זיי זאלען ניט פיהלען די שארפע צייהנער פון דעם קריזיס, נאר פיעל ער האט מיט איהר ניט ארריינגע'טענה'ט האט ניט געהאלפען, און זיי בלייבען איצט אין אזא שרעקליכער צייט כמעט אהן א סענט ביי דער נשמה.

וועז די דאזיגע פערביטערונג האט זיך ביי איהם אויפגעהויבען געגען זיין ווייב, האט איהם אָנגענומען א שטארקער חשק צו פאָהרען גלייך אויסשיסען די נייעם און ער האט דערביי גע־פיהלט עפעס א מין פערגניגען פון דעם שרעק, וואס די בשורה וועט אויף איהר אָנווארפען, נאר דער געפיהל האט לאנג ניט אָנגעהאלטען און ער האט באלד זיך גופא אויפגעווארפען פאר אזעלכע ברוטאלע געדאנקען.

דער גערויש, די קאבעניש, דער רעש, דער הר־האָ פון די כוואלִיעס. מענשען, וואס האבען זיך געצויגען א היים, פון די גרויסע טראָקס וואס האבען זיך געשלעפט אין אלע פיער זייטען, פון דעם אונגעדולדיגען אונאויפהערליכען קלינגען פון די כאטאָרמען אויף די קארס, אז די טראָקס זאלען ניט פערשפּארען דעם וועג, איז שוין לאנג שטיל געווארען, דער פינאנשיעל דיסטריקט איז געווארען פערלאזט, אבגעשטארבען, און די פינ־סטערע פענסטער פון די הויכע געביידען האבען געקוקט בייז, אימה'דיג ארום און ארום. כאזא־נאוויטש האט שוין מעהר קיין כח ניט געהאט

ארומצושלעפען זיך און ער איז אוועקגעפאהרען א היים.

דער טיק־טיק פון דעם דריקען דאס קנעפעל, וואס עפענט די טהיר האט איהם בעגלייט ווי שטענדיג איבער עטליכע טרעפ, נאר ער האט איצט ניט געהאט עפעס אן אומעדיגען האפנונגספלאזען קלאנג.

— דו האסט איצט געווינט? האט ער געפרעגט מיט א שטרענגען טאן, ווי נאר ער איז אריין אין צימער.

— דו ביזט געווען אזוי שפעט, האט עלסי האלב פערענטפערט זיך און האלב אויפגעוואכרפען איהם.

זי האט ערווארט דעם געוועהנליכען סטראשונאק, אז פון היינט אן וועט ער בכיין קומען שפעט, כדי זי זאל זיך דערצו צוגעוואוינען, נאר צו איהר פערוואונדערונג, האט ער קיין וואכרט ניט געענטפערט און קיין בעמערקונג ניט גע־מאכט. דאס האט איהר געגעבען מוטה צו פרע־גען:

— פאר וואס ביזסטו געקומען אזוי שפעט?

די אינפאכע פראגע האט איהם צורייצט און ער האט געענטפערט מיט מעהר ביטערקייט, ווי ער האט אין זינען געהאט:

— איך קאן דיר פערזיכערן, אז איך האב זיך ניט געשפיעלט.

— האט... האט עפעס... האט זי אנגעהויבען צו שטאמלען מיט א ציטערדיגען קול און א פאר האט זיך נעווייזען אין איהרע אויגען.

— ניין, קיין זאך ניט, האט ער זיך גע־איילט צו פערגלעטען דעם אויפרוק. איך האב נעמיינט אין אלגעמיין.

זי האט פערדעכטיג נעזוכט זיינע אויגען און ערשט נאכדעם ווי ער האט איהר עטליכע מאל נעגלעט איבערן נעזיכט און האר האט זי זיך בערוהיגט און ביים סאפער האט זי ניט אויפ־געהערט צו פלאפלען און דערצעהלען, וואס נאר עם האט זיך איהר פערקאלטשעט אין קאפ.

נעוועהנליך איז איהם דאס פלאפלען פון זיין וויב נעווען אנגענעהם ווי דאס צוויטשערן פון א פויגעלע, נאר איצט האט דאס איהם אלע ווייל א הויב נעטהאן און אין דעם פערלויף פון דעם סאפער האט ער א פאר מאל גראב איבער־געהאקט, נאר זי האט עם ניט בעמערקט.

נאכן סאפער האט זי נענומען אן אבענדם צייטונג, אנידערנעזעצט זיך לעבען איהם, און אדער ריבטיגער קינדיש נעזיכט איז ערשיענען געווייזען איהם אן אנגעצייכענטען אדוועדטייז־מענט.

— דו זעהסט די דאזיגע פירמע אדוער־טייזט פרינס־אלבערטס צו אהדער. ניט אלע מאל מאכט זיך אזא געלעגענהייט. דו זעהסט ווי ביליג? און דו מוזט איצט מאכען אזא סוט.

— ניין, איך ווייל ניט קיין פרינס־אלבערט, האט ער געענטפערט מיט א שמייכעל, דער ער־שטער שמייכעל פאהרן גאנצען טאג. דער פאר־שלאג וועגען פרינס־אלבערט איז געווען אזוי קאמיש ביי זיין איצטיגער לאגע, אז ער האט געמוזט שמייכלען.

זי האט דעם שמייכעל פערשטאנען אנ־דערש און נעזאגט מיט א קאפריזער מינע.

— דו מוזט, דו מוזט, דו מוזט בע־שטעלען אזא סוט. מיר בענקט זיך שוין נאך מענשען, איך ווייל זעהן בעקאנטע, און מיר וע־לען געהן אויף א פאר בעלער.

— מיר טארען איצט ניט, אזעלכע שלעכטע צייטען. קיינער ווייסט ניט, וואס מארגען קאן זיין.

די וועלטער האבען אויף איהר געהאט א מאגישען עפעקט. זי איז גלייך אנשוויגען ge־וואלען מיט א שאטען פון אומעט אויף איהר נעזיכט. די לעצטע צייט האט זי אפט געהערט וועגען דעם קריזיס און זי האט שטארק מיט־געפיהלט מיט אלעמען, וועמען דער קריזיס האט אנגעריהרט. זיי זיינען אזוי געוועסען שטיל, די צייטונג אויף איהר שוים, די אויגען אין דער לופט, ווי מען וואלט א בר מינן דערמאנט. דאן האט דער שאטען פון אומעט ביסלעבוויי אנגעהויבען צו פערשווינדען, איהרע אויגען זיי־נען ווידער געפאלען אויפ'ן אדוועדטייזמענט און זי האט נעזאגט שטיל:

— דו ווייסט, וועז איך האב היינט אנגע־טהון די פאר און בין ארונטער אוינקויפען איז דער גאנצער אקסעל געוואהרען בעדעקט מיט האר. די פאר קריכט אוים.

* * *

די גאנצע נאכט איז ער ניט געשלאפען. ער איז געלעגען מיט אפענע אויגען און נע־טראכט. ער קאן די לאגע ניט בעהאלטען פון זיין ווייב, און דאך האט ער ניט דאס הארץ צו זאגען איהר. ער האט זיך צוגעהערט צו איהר רוהיגען, שטיללען אטהעמען און איהר מיידלעש

פאר זיינע אינערליכע אויגען. איהם האָט באנג געטהון ביז טרעהרען פּאָרן כּעס און צוריצט־קייט, וואָס ער האָט איהר געוויזען דעם גאנצען אבענד. נאָך אלעמען איז זי ניט מעהר ווי א קינד. ער האָט איהר ארויסגענומען פון א גוטע הויז אין דער היים, געגען דעם ווילען פון איהרע עלטערן, און זי קאָן ניט בעגרייפען די פינסטערע זייט פון לעבען. און אויב זי האָט ניט געשפּאָרט קיין געלד איז דאָס געווען זיין אייגענע שולד. ער האָט געדארפט ווייזען מעהר מוטה, ווען ער האָט איבער איהר געהרדט וועגען עקאָנאָמיע. האָט ער אזא מוטה געוויזען? און נאָך אלעמען, וואָס פּאר א גליקען האָט זי דאָ געהאט פּאר איהם אין אמעריקא! די גליקען פון ווייזשעם, פון געצעהלטען גראָשען! עס וואלט מעהר געווען אן אכזריות פון זיין זייט אבצוזאָגען איהר אין עפּעס, וואָס פערשאפט איהר פערגעניגען. און דאָס פערגניגען וואָס זי האָט געהאט פון דער מינדסטער זאך, וואָס זי האָט זיך איינגעשאפט אין שטוב איז ווערטה געווען יעדע אנשטרענ־גונג. עס מאכט ניט אויס וואָס פּאר א קלייניג־קייט זי האָט זיך איינגעשאפט, צו דאָס איז געווען א שניפּס, וואָס זי האָט געקויפט פּאר איהם, צו דאָס איז געווען א ראָג אין שטוב, צו א קלייד פּאר זיך, פלעג זי נאָך יעדער אזא קניה, ווען זי פלעגט איהם ווייזען אָנבויגען דעב קאָפּ עטוואָס אין א זייט, אויף'ן געזיכט האָט זיך געווייזען א געדיכטע פארב און אין די אויגען אזא שעמעדיגקייט און גליק, אז ער האָט נאָר געווינשען, ער זאָל קאנען איהר פערשאפען מעהר אזעלבע פערגעניגען. און טאקע ווען ער האָט פערגעסען דעם „תכלית", וואָס ער האָט איינגעזויגען מיט דער מאמעס מילך פלעגט ער איהר אלײן צוגעבען חשק און אָנמוטהען זי זאָל זיך עפּעס איינשאפען. קיין אויסברייגערקע איז זי ניט געווען, איהר אייגציגע שוואכקייט איז געווען דער אדוואָרטייזמענט. אין דער צייט וואָס פּאר איהם זיינען אדוואָרטייזמענטס גע־ווען שטאָף וואָס מען דארף ניט לייענען, זיינען ביי איהר די אדוואָרטייזמענטס געווען דער עיקר אין דער צייטונג, און די מציאות האָבען שטארק געהרדט צו איהר הארצען און זיינען געווען א שטענדיגער קוואל פון אנגענעהמע ערהעגונג, ערוואָרטונג, פערגניגען און אויך ענטטוישונג. ער האָט דאָס פערגניגען ביי איהר ניט געקאנט אוועקנעהמען.

ער איז איינגעשלאָפען לאנג נאָכדעם ווי די מילך־וועגען האָבען מיט זייער גערויש איבער־גערוסען די שטילקייט פון דער נאכט און אנגע־זאָגט או דער טאָג איז שוין ניט ווייט. דער שלאָף איז געווען אן אונרוהיגער, נאָר ער האָט זיך אויפגעבאפט פיעל ערלייכטערט מיט א פעם־טען בעשלום, או ער וועט זיין ווייב נאָר ניט זאָגען. נאָך אלעמען איז די וועלט ניט אונטער־געגאנגען. מענשען פערלירען שטעלען און מען גפּינט ווידער שטעלען. אזוי איז געווען אלע מאָהל און אזוי איז איצט אויך.

זיין פלאן איז שוין געווען פּארטיג. ער וועט אוועק אין דער פריה ווי אלע מאָל און זוכען ארבייט. וועט ער ניט קריגען אזא שטעלע, ווי ער האָט געהאט פריהער, וועט ער זיין צופריעדען מיט א קלענערע, און שפּעטער וועט ער שוין זעהן וואָס ער האָט צו טהון. די ערשטע פּאָר יאָהר אין אמעריקא, אָהן א צונג, אָהן בעקאנטע איז ער אויך ניט פערפאלען געווארען.

ביים ברעקפעסט האָט ער זיך געפיהלט געגוג פרעהליך צו פערטרייבען דעם שלעבטען איינ־דרוק, וואָס דער נעכטיגער אבענד האָט איבער־געלאָזט אויף עלסי'ן און ער האָט צו איהר געזאָגט:

— נו, שוין געלייענט די אדוועדטייז־מענטס? האָסטו געזעהן, וואָס איז היינט די גרעסטע מציאה? מען צאָהלט א פרעמיום פאר קעש. האָסטו עפּעס אָנגעקליבען א קניפּעל?

— הלואי וואלט איך געהאט א קניפּעל, האָט זי געענטפערט אומעדיג.

— נו, נו, פערטרייב דעם וואלקען. ליכטיגע וואַרימע שטראהלען פאסען זיך בעסער פאר דיין פּנים.

— דו ביסט נעכטען געווען שלעכט, שלעכט, שלעכט, האָט זי געזאָגט און א קוק געטהון אויף איהם פון אונטערן שטערן.

ער איז צו איהר צוגעגאנגען און א גלעט געטהון איבערן קאָפּ, ווי מען נעהמט איין א קינד. און בשעת ער האָט איהר אזוי געגלעט, און זי האָט געהאלטען דעם קאָפּ אָנגעשפּאָרט אויף זיין אקסעל, האָט א צופריעדענער שמיי־כעל גענשפּיעלט אויף זייגע ליפּען, און דער שמייכעל האָט ווי געזאָגט: וועלן דו זאלסט וויסען, וואָס נעכטען איז געשעהן, וואלסטו שוין ניט געזאָגט, אז איך בין שלעכט.

פון דעם טאָג אן האָט זיך אָנגעהויבען א דזשאב זוכעניש. ער האָט אלע מאָל געוואוסט, אז צו קריגען א דזשאב ווי זיינעם, אלס קאָרעס־

פּאַנדענט, אי זעהר שווער, בפּרט אין א צייט פון א קריזיס, דאָך איז ער דעם ערשטען טאָג אין דער פּריה אַרויסגעפּאָרען פון דער היים מיט א שטאַרקער האָפּנונג, אז ער וועט זוכען וועט ער געפונען. מיט יעדער סטיישאָן וואָס ער האָט זיך דערנעהערט צום דאון־דאון, איז די דאָזיגע האָפּנונג אלץ שוואכער געוואָרען, און וען ער האָט אַראָבגעשטייגט אין דעם פינאנ־שיעל דיסטריק, האָט ער אין גאנצען פערלוירען דעם מוטה צו געהן נאָכפרעגען זיך וועגען א דזשאב. ער האָט זיך בענוגענט דערמיט, וואָס ער האָט אַבגעווארט עטליכע בעקאנטע דינער־צייט און געבעטען זיי, אז זיי זאָלען איהם לאָזען וויסען, וען זיי וועלען הערען וועגען א וואקאנס.

מיט יעדען טאָג איז די האָפּנונג געוואָרען שוואכער און שוואכער. ער איז טאָג איין, טאָג אוים ארויסגעפאָהרען פון דער היים אין דער פּריה ווי ער וואָלט זיך געהיילט צו דער אר־בייט, האָט פערבראכט דעם גאנצען טאָג דאון־טאון אין געהן פון איין אפיס צום צווייטען, נאָר אומעדום האָט ער געהערט דעם זעלביגען ענט־פער: „נאטהינג דואינג".

אין א זיעבען אכט טעג ארום, וען ער האָט זיך צוריקגעקאָהרט א היים אין זעהר א פער־צווייפעלטען מוטה, איז עלסי אַראָבגעלאָפען בעגעגענען איהם אויפ'ן צווייטען טרעפּ און אָהן אָטהעם דערצאָהלט איהם, אז דער פּלאָט וואָס זיי האָבען אזוי שטאַק געוואָלט קריגען די גאנצע צייט איז איצט לעדיג.

— דו וועסט זיין צופריעדען, אז מיר וועלען קאָנען צאָהלען די רענט אין דיעזען פּלאָט, האָט ער געזאָגט זעהר ביטער.

— וואָס... וואָס איז געשעהן? האָט זי געפרעגט אין א צושראָקענעם קול.

אין די לעצטע זיבען־אכט טעג האָט זי געפיהלט, אז עפּעס איז ניט גלאט. עלסי'ס נערוועז זיינען געווען ווי קווארק־זיילבער אין א טערמאָמעטער, זיי האָבען אויפגעבאָפט די מינ־דעסטע ענדערונג אין דער אטמאָספערע, וואָס האָט ארומגערינגלט איהר מאָן'ס נשמה. מיט זיין אָנשטרענגען זיך צו בעהאלטען פון איהר די ענדערונג, וואָס איז פאָרגעקומען, איז איהם נאָר געלונגען אראָבצושלאָגען איהר פון דעם סלויאד, נאָר איצט איז דאָס שוין ניט געווען קיין געפיהל, זי האָט געוואוסט אז עפּעס שרעקליכעס איז געשעהן.

ווען זיי זיינען אריין אין צימער האָט זי איהם א קוק געטהון גלייך אין די אויגען און געפרעגט מיט א לייכטען ציטער אין קול:

— וואָס איז געשעהן?

ער האָט געטרייעט צו פערגלעטען דעם אייגדרוק, נאָר דאָס איז איהם ניט געלונגען.

— איך ווייל וויסען דעם אמת, דעם גאנצען אמת— איז זי צוגעשטאנען צו איהם.

ער האָט ניט געהאט קיין אנדער בריהה און דערצאָהלט, אז ער האָט פערלוירען זיין שטעלע.

און הגם זי איז געווען גרייט צו הערען דאָס ערגסטע, איז אָבער דער קלאַפ געווען אזא שטארקער, אז זי איז געבליבען ווי א פערשטיי־נערטע. דאן האָט זי זיך א וואַרף געטהון צו איהם אויפ'ן ברוסט און האָט אויסגעקרעכצט:

— וואָס וועלען מיר איצט טהון? וואָס וועלען מיר איצט טהון?

—נאָך אלעמען, איז דאָס ניט אזא אונ־גלויק, מענשען פערלירען שטעלען און געפינען נייע שטעלען יעדן סיזאָן — האָט ער איהר גע־טרייסט.

— איך ווייס, איך ווייס, איך בין שולדיג אין דעם. דו האָסט מיר די גאנצע צייט גע־וואָרענט, אז איך זאָל זיין עקאָנאָמיש, און איך האָב דיר ניט געפאָלגט. איצט זיינען מיר פערלוי־רען. מיר וועלען אויסגעהן פון הונגער און מען וועט אונז אַרויסווארפען פון דער דירה, און אלץ צולייעב מיר— האָט זי געווויינט.

פאר איהרע אויגען איז איצט ערשיענען א סצענע פון דער איסט סייד, וואו די בעביכעס זיינען אַרויסגעשטעלט אין גאָס, און ווי א פרוי זיצט שטום פאר א טעלער און די דורכגע־הער וואַרפען פּענעס, ניקעלס, דיימס.

— האָלטען מיר טאקי אזוי שלעכט? האָט זי פלוצים געפרעגט און אויפגעהערט צו ווייגען.

— וואָס דיר קען איינפאלען.

א היבשע ווייל זיינען זיי געשטאנען שטיל. פלוצים האָט זי אויפגעהויבען דעם קאָפּ, אויסגעווישט די טרעהרען פון די אויגען און געזאָגט:

— איצט, מאָרים, ווייל איך דיר בעטען, טהו מיר א טובה, און זאָרג ניט. מיר וועלען שוין ווי עס איז דורכקומען. זאָג מיר צו, מאָרים, אז דו וועסט ניט זאָרגען.

— איך בין ניט קיין אַרויסגעווארפענער. ניט היינט מאָרגען קריג איך אן אנדערע שטעלע,

און איך האָב ניט וואָס צו זאָרגען—האָט ער געאויפֿט צו בערוהיגען איהר.

— אזוי איז גוט. דו געדענקסט, וועז מיר זייגען געקומען קיין אמעריקא האָסטו א הויבש צייט קיין שטעלע ניט געקריגען, אוז מיר זיינען פון דעסטוועגען דורכגעקומען. מען דארף נאָר דעם מוטה ניט פערליירען.

— געווים, געווים, האָט ער אונטערגעבאָפט אוז ניט געוואָלט איהר אויפמערקזאם מאכען, אז דאמאָלט זיינען זיי דורכגעקומען מיט א דאָלאר דריי א וואָך, אוז פאר די לעצטע יאָהרען האָט ער יעדע וואָך געבראכט פיערציג דאָלאר ווייזשעם.

א ווייַלע זיינען זיי געבליבען שטיל. עם איז געווען קענטיג, אז איהר מארך ארבייט זעהר שנעל. דאן האָט זי געזאָגט:

— איך וועל לאָזען א צעטעל דעם מילקמען, אז פון מארגען אן זאָל ער איבערלאזען די פּ. פּ. (פּאסטעאורייזד) מילך אנשטאט די פּ. פּ. (פּערפעקט פּאסטעאורייזד), דאָס וועט מאכען אן אונטערשיעד אין צוויי סענט א טאָג.

זי האָט עטוואָס אָנגעבויגען דעם קאָפּ אוז געקוקט פריהער אין איין זייט דאן אין א צוויי־טער, ווי עס איז געווען־לויך געווען מיט איהר דער פאל, וועז זי האָט זיך געשעמט, ניט ווי־סענדיג צו איהר פּאָרשלאג איז די ריכטיגע תרופה צו זייער קראנקער לאגע.

ניט קוקענדיג אויף דער גאנצער טרויעריג־קייט פון דער סיטואציע, האָט ער זיך ניט גע־קענט איינהאלטען פון א שמייכעל אוז ער האָט מורא געהאט צו עפענען דאָס מויל, אז ער זאָל ניט אויסשיסען אין א געלעכטער. וועז דער קיצעלדיגער געפיהל איז אריבער, האָט ער גע־עפנטפערט ערנסט:

— פאר אן אנהויב איז דאָס ניט שלעכט. אוז איך פון מיין זייט וועל אויך אָנהויבען צו רויכערען ביליגערע סיגארעטעס.

— ניין, ניין, ניין, דאָס איז ניט נויטיג — האָט עלסי פּראָטעסטירט. דו פערלאָז זיך אין גאנצען אויף מיר, אוז איך וועל שוין זעהן אויס־קומען.

— דו ווייסט גאָר ניט וואָס פאר אן אוצר דו ביסט,— האָט ער געזאגט אוז האָט אויסגע־שאָבען אין א געלעכטער.

דער שוועדער בארג וואָס איז די לעצטע טעג געלעגען אויף זייַנע פלייצעס האָט זיך איצט אראָבגעקייקעלט אוז ער האָט מיט א מאָל דערפיהלט אן ערלייכטערונג.

(שלום קומט)

מ. טערמאן.

אונזערע לעקטשורס און לעקטשורערס.

ער זומער האָט זיך געענדיגט, עס רוקט זיך שוין אָן דער ווינטער אוז צוזאמען מיט איהם האָט זיך שוין אָנגעהויבען צו טומלען אין אונזער וועלטעל מיט לעקציעס אוז לעקטשורערס. פערשיעדענע פּראָגרעסיוועז פעראיינען אוז ארבייטער־רינג־ברענטשעס האָבען שוין בעשטימט זייערע „עדיוקיישיאָנאל קאָמיטעס" אוז דיעזע פון זייער זייט האָבען שוין אָנגעהויבען זוכען לעקטשורערס אוז אריינגעהן מיט זיי אין פער־האנדלונגען וועגען דער טעמא, געצאָהלט אוז צייט פון דער לעקציע.

די לעקטשורס פערנעהמען זעהר א בכבוד'י־גען פּלאָץ אין לעבען אוז טהעטיגקייט פון יעדען פּראָגרעסיוון אוז ראדיקאלען ארבייטער־פער־איין. דער הויפּט־ציעל, וועלכען עס שטעלט זיך יעדער מעהר אדער וועניגער פּראָגרעסיוועז פער־איין, איז — אויסער געגענזייטיגע מאטעריעלע שטיצע—קולטורעלע טהעטיגקייט, כדי אויפצוהויבען דעם קולטורעלען צושטאנד פון זיינע מיטגלידער אוז געבען זיי בילדונג אוז אויפקלעהרונג. אין וואס־זשע קען זיך אויסדריקען דיעזע קולטורעלע טהעטיגקייט, אויב ניט אין אראנזשירען לעקציעס? עס זיינען אפילו פאראן איינצעלנע פעראיינען, ביי וועלכע

די קולטורעלע טהעטיגקייט דריקט זיך אוים אין גרינדען ביבליאָטהעקען, פערשפּרייטען ליטעראַטור, האלטען פֿאָרלעזונגען א. ד. ג. אָבער דער עיקר בלייבט פֿאַרט אין די לעקטשורס, און יעדער פֿעראיין האלט זיי פֿאר זעהר וויכטיג און נויטיג.

פֿיהרען דורך אָט דיעזע פֿעראיינען זייערע קולטורעלע אויפֿגאבען? אַנאַזשירען זיי בכלי זיך א געניגענדע צאָהל לעקציעס, וועלכע זאָלען טאָקע גיבען די מיטגלידער בילדונג און אויפֿקלערונג?

אז אין דער היגער „עפענטליכער מיינונג“ הערשט א שטאַרקע אונצופֿרידענהייט בנוגע צו דער קולטורעלער ארבייט פון די פֿעראיינען — דאס איז א בעוואוסטער פאקט. מאכט זיך אימער צען צו הערען אָדער צו לייענען וועגען אונזערע לעקציעס און לעקטשורעס, קען ער וויסען א פֿריהער, אז קיין איין גוט וואָרט וועט ער וועגען זיי ניט הערען. נאָר די „עפענטליכע מיינונג“ איז ניט אלע מאָל א ריכטיגער און עהרליכער עדות, אויף וועלכען מען זאל זיך קענען פֿאַרלאָזען. אזוי ווי זי נעהמט זיך על פי רוב פון אויבערפלעכליכע אייגדריקע, וועלכע עס מאכען אויף די מענשען די אדער יענע אייגצעלנע פאקטען, איז זי ניט אלע מאָהל דער זיכערער באָדען, אויף וועלכען מען זאָל קענען בויען א ריכטיגען אורטהייל וועגען דער זאַך. און דערביבער, אויב מיר ווילען ריכטיגער אבשאצען דעם וועדטה און די בעדייטונג פון אונזערע קולטורעלע טהעטיגקייט בנוגע צו לעקציעס, מוזען מיר ניט צוהערען זיך צו דער „עפענטליכער מיינונג“, נאָר צוקוקען זיך צו די ווירקליכע פאקטען פון לעבען.

צום בעדויערען אבער האָבען מיר זעהר וויניג אזעלכע פאקטען. קיינע סטאטיסטיקס וועגען קולטורעלע טהעטיגקייט — ווי אויך וועגען אלע אנדערע זייטען פון אונזער געזעלשאפטליכען לעבען — וועלען ביי אונז ניט געפינהרט. עס איז במעט ניטא קיין איין פֿעראיין, וואס פֿעראַנשטאלטעט ביי זיך לעקציעס, וועלכער זאל האָבען כאטש קורצע פערשריבענע בעריכטען וועגען דעם, ווי אזוי דער לעקטשורער האָט דורכגעפיהרט זיין טעמע, וועגען די צאָהל צוהערער, וועגען דעם אלגעמיינעם אייגדרוק, וואס די לעקציע האָט אויף זיי געמאכט א. ד. ג. די אייניגע פאקטען, וועלכע מיר האָבען בנוגע צו לעקציעס און אויף וועלכע מען קען בויען גענויסע לעקטשור־סטאטיסטיקס, זיינען די א־

ווערטיזמענטס, וואס וועלען געדרוקט אין „פֿאָרווערטס“ און אנדערע צייטונגען וועגען לעקציעס ביי די פֿראָגרעסיוון און רעדיקאלע פֿעראיינען. עס פערשטעהט זיך, אז אדווערטיזמענטס—אין בעזונדערהייט אונזערע א י ד י ש א מ ע ר י ק א נ י ש ע א ד ו ע ר ט י י ז מ ע נ ט ס—זיינען זעהר א שוואבער מאטעריאל צו בויען סטאטיסטיקס. נאָר ווי שוואַך און אונזיכער דיעזער „מאטעריאל“ זאל ניט זיין, דאָך איז ער גענוג בעלעהרענד און וווייזט אויף זעהר אינטערעסאנטע פאקטען.

דיעזער אדווערטיזמענטס־מאטעריאל בעווייזט פאלגענדעס:

פאר דעם פאריגען לעקטשור־סיזאָן, פון אָקטאָבער 1909 ביז ענדע אפריל 1910, זיינען אבגעהאלטען געווארען אין ניו־יאָרק 364 אידישע לעקציעס. אויפ'ן ערשטען בליק ווייזט זיך אויס, אז דאָס איז ניט קיין קלייניע צאָהל. אין דער ווירקליכקייט אָבער איז דיעזע צאָהל זעהר קליין. אין ניו־יאָרק צעהלט זיך ביז 500 ראדיקאלע און פֿראָגרעסיווע פֿעראיינען, ווי ברענטשעס פון „ארבייטער רינג“, בענעוואָלענט און עדיוקיישיאָנאל סאָסייעטיס, ברענטשעס פון סאָציאליסטישע פּארטייען, ליטעראַטור־און קונסט־פֿעראיינען א. ד. ג. וועגן א געוויסער פֿעראיין פֿעראַנשטאַלטעט א לעקציע, איז דאָס רוב צוהערער זיינע אייגענע מיטגלידער. די לעקציעס זיינען אפילו עפענטליכע, אבער זייטיגע מענשען, מיטגליעדער פון אנדערע פֿעראיינען, קומען לפי ערך אין א גאנץ קליינער צאָהל. און אויב 500 אָרגאניזאציעס, וואס יעדערע בעזונדער שטרעבט צו געבען בילדונג איהרע מיטגליעדער, האָבען פאר א גאנצען יאהר געהאט ניט מעהר ווי 364 לעקציעס, וועניגער ווי צו אין לעקציע אויף א פֿעראיין, איז דיעזע צאָהל אונגעהויער קליין און אונבעדייטענד.

אין וואַרשא, וואו די צאָהל פון אידישע ארבייטער איז ניט אין ערך קלענער אויף אין ניו־יאָרק, זיינען אבגעהאלטען געווארען אין איין לעקטשור־סיזאָן מעהר ווי 600 אידישע לעקציעס. דאָס איז געווען אין סיזאָן 8—1907, בעת עם האָט עקזיסטירט דער וואַרשאווער „אוניווערזיטעט פאר אלעמען“.

נאָר דער פאקט וואלט געווען ניט אזוי טהרויעריג, וואן דיעזע 364 אידישע לעקציעס, וואס מען האָט דא אבגעהאלטען פאר'ן פאריגען יאהר, וואלטען טאקע געווען לעקציעס אין

ריכטיגען זינען פון וואָרט. צום בעדויערען איז די זאך ניט אזוי. דאָ איז מען געוואוינט געווֿאָרען יעדע ארט רעדע — זי מעג ניט האָבען קיין שום שייכות צו בילדונג און אויפקלעהרונג — אָנצורופען מיט דעם נאָמען „לעקטשור". איינע־פון אונזערע בעוואוסטע עלטערע געגאָסען, למשל, „לעקטשורט" ביים ברענטש 88 ווי אזוי צו רעאָרגאניזירען די רעדאקציאָן און אדמיניסטראציאָן פון „פאָרווערטס". די רעדע האָט געקאָנט זיין זעהר אינטערעסאנט, די פראגע זעהר א וויכטיגע, די פארשלאָגען זעהר פראקטיש און גוט, — אָבער וואָס האָט אזא טעמע צו טהאָן מיט בילדונג און אויפקלעהרונג? וואס איז דאָס שייך צו א לעקטשור? אין דער גאנצער וועלט פערשטעהט מען אונטער דעם וואָרט „לעקטשור" א ווי סענשאפטליכען פארטראג, ד. ה. א געוויסע אָבהאנדלונג וועגען א פראגע וואָס האָט א שייכות צו קענטשאפט און ווייסענ־שאפט, — און אויב מיר ווילען האָבען אין זינען נור אזעלכע לעקציעס, ד. ה. מעהר אדער וועניגער ווייסענשאפטליכע פארטראגען, דאן וועט מען גלייך איינזעהען, אז אזעלכע לעקציעס זיינען דאָ אבגעהאלטען געוואָרען פאר דעם פארי־גען יאָהר ניט 364, נאָר זאגאר פיעל וועניגער אויידער 200.

דער אינטערעס צו לעקציעס איז פאר'ן לעצ־טען יאהר געווען אזוי קליין און אונבעדייטענד, אז בעת א פעראיין האָט זיך אונטערגענומען צו פעראנשטאלטען ביי זיך עטליכע לעקציעס, איז דאָס געווען זעהר א גרויסע גבורה פון זיין זייט, — אזא גבורה, וואס צו בעשלייסען זיך אויף איהר איז געווען זעהר א שווערע זאך. און ניט יעדער בילדונגס־פעראיין האָט זיך טאקע בעשלאָסען אויף אזא „גבורה". פון גאנצע 500 פראָגרעסיווע פעראיינען, וואס יעדערער בעזונדער האָט אין זיין פראָגראם בילדונג און אויפקלעהרונג, האָבען נור 100 פעראנשטאלטעט ביי זיך לעקציעס. נאָם הייסט, אז 80 פראָצענט פון אלע פראָגרע־סיווע אָרגאניזאציאָנען האָבען פאר'ן גאנצען יאָהר קיין איין לעקציע ניט געהאט. און אפילו אָט די 100 פעראיינען, וועלכע האָבען שוין יא פעראנשטאלטעט לעקציעס, האָבען אויך ניין גרויסען ברען אין דער זאך ניט ארויסגעוויעזען. פון דיעזע 100 פעראיינען האָבען 64 פעראנ־שטאלטעט פאר'ן גאנצען יאהר צו 1 לעקציע; 22 פעראיינען — צו צוויי לעקציעס; 10 פער־אייגען צו 3—4 לעקציעס, און נור דרייַ פער־אייגען (דער געוועזענער סער אסעמבלי דיסט־ריקט, דער „פיפעלס פאָרום" פון בראָנזוויל און דער ברענטש 139 „ארב. רינג") האָבען פעראנ־שטאלטעט כמעט די גרעסטע צאָהל פון אלע אי־דישע לעקציעס, וואס זיינען אָבגעהאלטען געוואָ־רען פאר'ן לעצטען יאהר.

מיט איין יאהר פריהער, ד. ה. אין לעקטשור־סיזאָן פון 9—1908, איז דער אינטערעס צו לעק־ציעס געווען פיעל גרעסער. אין יענעם יאהר זיי־נען אין אלגעמיין אָבגעהאלטען געוואָרען אין אי־דיש 508 לעקציעס. און פערגלייכענדיג דיעזע 508 לעקציעס מיט די 364 לעקציעס, וואס זיי־נען אָבגעהאלטען געוואָרען אין לעצטען יאהר, זעהען מיר, אז אין לעצטען יאהר האָט זיך דער אינטערעס צו לעקציעס פערקלענערט כמעט אויף א גאנצען דריטל.

עס פערשטעהט זיך, אז די צאָהל אליין זאגט נאָך וועניג. עס קען זיין, אז כאָטש די אל־געמיינע סומע פון לעקציעס האָט זיך פערקלע־נערט אויף א גאנצען דריטל, דערפאר אָבער זיינען די לעקציעס גופא געוואָרען פיעל ערנסטער און האָבען געגעבען פיעל מעהר בילדונג און אויפקלעהרונג. אפשר דאָס, וואס מיר האָבען אָנ־געוואָרען אין קוואנטיטעט, אין צאָהל פון די לעקציעס, האָבען מיר געוואונען צוריק, און נאָך מיט א מותרות, אין קוואליטעט, אין זייער ווערטה לויט דעם רעזולטאט, וואס מען האָט פון זיי געהאט?

צום בעדויערען איז די זאך ניט אזוי. מיר האָבען אָנגעוואָרען אין קוואנטיטעט; מיר האָבען נאָך מעהר אָנגעוואָרען אין קוואליטעט. לאָמיר פערגלייכען די צאָהל לעקציעס וועגען פערשיעדענע ערנסטע פראגען אין סיזאָן 9—1908 מיט דער צאָהל לעקציעס וועגען די זעלביגע פראגען אין סיזאָן 10—1909, און לאָ־

מיר זעהן, וואָס וועט בעווייזען דיעזע פערגלייכונג:

איבער וועלכע פראגען עס איז געלעקטשורט געווארן:	וויפיעל לעקציעס	
	סעזאן 9/1908	סעזאן 10/1909
איבער נאטור־וויסענשאפט	57	32
" סאציאלויזם און סאצ. פראגען	88	36
" ארבייטער בעוועגונג (פאל. און עקאנ. קאמפף)	40	25
" סאציאלאגיע, פאליט. עקאנ. און קולטור־געשיכטע	35	18
" פילאזאפיע, פסיכאלאגיע און רעליגיאן	51	20
" געשיכטע (אלגעמ. און אידישע)	30	4
" שטאטס־רעכט און געזעצגעבונג	16	3

מיר זעהען גאנץ קלאָהר, אז אויב די צאָהל פון לעקציעס בכלל האָט זיך פאר'ן לעצטען יאָהר פערקלענערט אויף 30 פראָצענט, האָט זיך די צאָהל פון אזעלכע וויכטיגע לעקציעס, ווי איבער נאטור־וויסענשאפט, סאציאלויזם א. ה. ג. פערקלענערט כמעט אויף 60 פראָצענט. נור אין איין פרט האָט דער לעצטער ווינטער אריבערגעשטיגען דעם פאר־צוויי־יאָהרעדיגען — און דאָס איז בנוגע צו טעמען וועגען לי ט ע ר א־ט ו ר, וועגען בעציהונגען צווישען פרויענצימער און מאנס־פערזאָן און וועגען געשלעכטס־קראנקהייטען. די פערגלייכענדע סומען פון דיעזע סאָרטען לעקציעס בעווייזען פאל־גענדעם:

	סעזאן 9—1908	סעזאן 10—1909
ליטעראטור (אלגעמיינע און אידישע)	68	68
געשלעכטס־בעציהונגען	13	25
געשלעכטס־קראנקהייטען	1	11

די לעצטע ציפערען נויטיגען זיך ניט אין קיין שום ערקלעהרונג. מיר זעהען, אז די אייניציג זאך, מיט וועלכער דער פאריגער ווינטער האָט זיך צו בעריהמען געגען דעם סעזאן 9—1908 כנוגע צום צאָהל פון לעקציעס, איז די פראָגע וועגען געשלעכטס־בעציהונגען און געשלעכטס־קראנקהייטען. אין סעזאן 9—1908 איז די צאָהל פון לעקציעס וועגען דיעזער פראָגע געווען וועניגער אייידער 5 פראָצענט פון די אי־בעריגע וויסענשאפטליכע לעקציעס; דעם פאַרי־גען ווינטער איז דיזע צאָהל געווען מעהר ווי 26 פראָצענט...

אָט דאָס זיינען אייניגע ציפערען און פאק־טען בנוגע צו אונזערע לעקציעס. עס פערשטעהט זיך, אז פון דיעזע פאקטען קען מען נאָך ניט האָבען קיין גאנצע פאָרשטעלונג וועגען די לעקציעס. דערצו דארף מען נאָך וויסען ווי גרויס איז געווען די צאָהל פון מענשען, וועלכע האָבען בעזוכט פערשיעדענע סאָרטען לעקציעס, אויף וויפיעל דיעזע מענשען זיינען געווען פעראיינטע־רעסירט, וואָס דאָס קען מען זעהן לויט די פראגען, וואס זיינען געשטעלט געווארען דעם לעקטשו־רער א. ד. ג. נאָר וועגען דעם איז קיינע מאטע־ריאלען ניטאָ. די פעראיינען און די „עדיוקיי־שיאָנאל קאָמיטעם" האלטען הפנים ניט פאר נוי־טיג צו פערשרייבען אזוינע „קלייניגקויטען". דאָך אפילו אט די עטליכע פאקטען און ציפע־רען, וואָס זיינען דאָ געבראכט געווארען, זיינען אויך זעהר בעלעהרענד. זיי בעווייזען, אז אין דעם ענין פון לעקציעס — און אזוי איז אויך אין אלע אנדערע ענינים, וואָס זיינען שויך צו קולטור — זיינען מיר ניט נור געגאנגען פאָר־ווערטס, נאָר מיר שפּרייזען אלץ צוריק.

וואס־זשע איז די אורזאכע דערפון? פאר וואָס אין דעם ענין פון לעקציעס געפינען מיר זיך אין אזא טרויעריגען צושטאנד?

* * *

מען זאגט, אז דער טרויעריגער צושטאנד פון אונזערע לעקציעס ערקלעהרט זיך דערמיט, וואס אונזער אידישע ארבייטער־מאסע אין ניו־יארק שטעהט גאנץ נייעדריג אין קולטור און וויזיט ארויס דעם קנאפּסטען אינטערעס צו בילדונג און אויפקלעהרונג. די מואווינג־פיק־טשורס און אלע אנדערע פערשיעדענע „שאָוס" האָבען אָבגעצויגען דעם ארבייטער פון ערנסטע בילדונג. אין זיינע פרייע שטונדען וויל ער זיך פשוט „אמיוזירען", פערברייגען די צייט אין שפּיעלען, מאכען זיך לוסטיג און ניט אנשטרענ־גען דעם מוח מיט פראגען, וואָס שטעהען ניט־נאָהענט צו זיין פּראקטישען טאג־טעגליכען לע־בען.

עס קען זיין, אז בנוגע צו דער סאמע בריי־סטער ארבייטער מאסע אין ניו־יארק איז אזא מיינונג טיפלוויז ריכטיג. עס איז כאראקטעריס־טיש דער פאקט, אז גראד אין די גרויסע שטעדט, וואו עס רעש'ט און קאָכט מיט „קולטור און ציוויליזאציע", בעמערקט זיך ביי די מאסען

א סך א קלענערער אינטערעס צו ווירקלי־כע בילדונג און אויפקלעהרונג איידער אין די קלענערע שטעדט. נאָר וועט מיר ריידען וועגען לעקציעס, האָבען מיר גאָר ניט אין זינען די אלע הונדערטער־טויזענדער מענשען, וואס פילען אָן די גאסען און הייזער פון ניו־יארק. מיר האָבען אין זינען נור די עלעמענטען, וועלכע שטעלען מיט זיך פאָר דעם יונגען און פראָגרעסיוון טהייל פון דער היגער ארבייטער בעפעלקערונג. און אז דיעזער טהייל איז גאר ניט אזוי ניעדריג לויט זיינע קולטורעלע בעדערפנישען און לויט זיין שטרעבונג צו בילדונג און גייסטיגע ענטוויקלונג, — דאָס בעווייזען אונז צעהנדליגע פאקטען און ערשיינונגען.

שוין דער פאקט אליין, וואס דאָ עקזיסטירען בייז 500 פראָגרעסיוע און ראדיקאלע פערײינען, פון וועלכע יעדער האָט אין זיין פראָגראַמע בעווייזט, אז אָט די צעהנדליגע טויזענד־כע, יאהר פון בראָנזוויל. דארטען איז פאר די לעצטע 2 יאהר געווען אן אונגעהויערע נאָכפראגע ניט נור אויף גוטע און ערנסטע בעלעטריסטיק, נאָר טאקע אויף פערשיידענע פאפולער־וויסענשאפטליכע ביכער. און די אורזאכע דערפון איז דאָס, וואס אין בראָנזוויל האָט זיך קאָנצענטרירט זעהר א גרויסע מאסע פון אידישע ארבייטער.

ביי די אידישע ארבייטער פון ניו־יארק איז דער אינטערעס צו בילדונג און ענטוויקלונג, בעזונדערס ביי די יונגערע עלעמענטען, נאָך גאנץ שטארק. און אויב דער צושטאנד פון די אידישע לעקציעס איז, ניט קוקענדיג אויף דעם, זעהר א טרויעריגע — מוזען דערצו זיין אנדערע אורזאכען.

אנדערע זאָגען, אז די הויפט־אורזאכע דערפון איז דאָס, וואס ביי אונז איז זעהר וועניג לעקטשורערס.

„אויב די ברענטשעס זיינען ניט אזוי פיעל סקוהלס, וויי מיר וואלטען געדארפט זיי זאָלען זיין — זאגט ב. פייגענבוים אין זיין ארטיקעל וועגען ארבייטער רינג*) — איז עס ניט זייער שולד. זיי וואָלטען פיעלייכט געהאט א לעקטשור יעדע וואָך, וועו זיי וואלטען נאָר געקענט קריגען לעקטשורערס. מיר האָבען, ליידער, ניט גענוג לעקטשורערס".

די זאך, אלזא, ערקלעהרט זיך דערמיט, וואָס מיר האָבען וועניג לעקטשורערס. איז דאָס ריכטיג אזוי?

*) „סאוועניער" ז. 59.

געשמאק און אינטערעס צו העכערע סארטען אמיוזמענט. דער גרעסטער טהייל פון די אידישע ארבייטערינען האָט זיך ארויסגעזאגט, אז זייער ליעבסטע אמיוזמענט איז טהעאטער און מוזיק. אויסער דעם האָבען 50 אידישע מיידלעך אָנגעוויעזען, אז די הויפט־זאך, וואס זיי טהוען אין דער פרייער צייט — איז לעזען, א זאך אויף וועלכע כמעט קיין איין קריסטליכע מיידעל האָט ניט אָנגעוויעזען.

און אז דיעזע 50 אידישע ארבייטערינס, וועלכע געפינען אין לעזען זייער ליעבסטע „אמיוזמענט", זיינען ניט קיין אויסנאָהם אין דיעזען פּרט, — בעווייזט דער פאקט, דאס דער גרעסטער טהייל ביכער פון די שטאָדטישע „פאָבליק לייבראריס" ווערען געלעזען דער עיקר אין די קווארטאלען פון די אידישע ארבייטער. אויפ'ן ערשטען פלאָן שטעהט די פאָבליק לייבראריס פון בראָנזוויל. דארטען איז פאר די לעצטע 2 יאהר געווען אן אונגעהויערע נאָכפראגע ניט נור אויף גוטע און ערנסטע בעלעטריסטיק, נאָר טאקע אויף פערשיידענע פאפולער־וויסענשאפטליכע ביכער. און די אורזאכע דערפון איז דאָס, וואס אין בראָנזוויל האָט זיך קאָנצענטרירט זעהר א גרויסע מאסע פון אידישע ארבייטער.

ביי די אידישע ארבייטער פון ניו־יארק איז דער אינטערעס צו בילדונג און ענטוויקלונג, בעזונדערס ביי די יונגערע עלעמענטען, נאָך גאנץ שטארק. און אויב דער צושטאנד פון די אידישע לעקציעס איז, ניט קוקענדיג אויף דעם, זעהר א טרויעריגע — מוזען דערצו זיין אנדערע אורזאכען.

אנדערע זאָגען, אז די הויפט־אורזאכע דערפון איז דאָס, וואס ביי אונז איז זעהר וועניג לעקטשורערס.

„אויב די ברענטשעס זיינען ניט אזוי פיעל סקוהלס, וויי מיר וואלטען געדארפט זיי זאָלען זיין — זאגט ב. פייגענבוים אין זיין ארטיקעל וועגען ארבייטער רינג*) — איז עס ניט זייער שולד. זיי וואָלטען פיעלייכט געהאט א לעקטשור יעדע וואָך, וועו זיי וואלטען נאָר געקענט קריגען לעקטשורערס. מיר האָבען, ליידער, ניט גענוג לעקטשורערס".

די זאך, אלזא, ערקלעהרט זיך דערמיט, וואָס מיר האָבען וועניג לעקטשורערס. איז דאָס ריכטיג אזוי?

*) „סאוועניער" ז. 59.

דאָ איז דאָס איבינג לאָבען, אזוי האָב איך בעשלאָסען.

פּלוצים האָט זיך הינטער האָראָנים'ס „אד־זשעראָד", וועלכע איז געווען געריכט אָננעהאָנ־גען מיט גארבען, די זון בעוויזען, עס האָט זיך בלויז געוואהן איהר פייערדיג רויטער שטע־רען. עס האָט ניט לאָנג גענומען און א גאנצע מחנה פּריש־גאָלדענע שטראָהלען האָבען זיך צו־שאָטען איבער'ן גאָרטען. און באלד ווי די ערשטע שטראהל האָט זיך צוועבוידיג צו דער פערשלאָפענער בלום, האָט זיך א פרומער קוש געלאָזט פיהלען איבער'ן גאָרטען. און א פרעהליכער גלאָנץ האָט זיך איבער דער בלום צוגאָסען. כ'האָב געמיינט אז פון ליידענשאפט־ליכער לעבשאפט וועט די בלום אויסשיסען אין א פרעהליכען מאָרגען־געלעכטער, כ'האָב א טעות געהאט.

פון איהר מאטאָווער אונשולד האָט זיך א קלאָרער זילבערנער טהרער אויפגעקריעלט.

די בלום האָט זיך צוואוויינט...

און גליך האָב איך זיך וויעדער דערמאָנט אן ר' יוחנן, אן דעם רבי'ן מיט די טיעפע אומע־טיגע אויגען. אן שיינדלען מיט טיטום הרשע, אפילו די בלום איז יעצט זייערער א חבר, אן אבל גליך מיט אלעמען.

און מיר האָט זיך אָבגעדוכט אז די גאנצע וועלט האָט זיך צויאָמערט...

ברוקלין, נויאָרק, 1910.

ש. עפשטיין.

יהואש אלם ביבעל-איבערזעצער.*)

דאָס איבערטראָגען פון דער ביבעל אין אידיש האָט שוין א גאנץ לאנגע געשיכטע. די ערשטע איבערזעצונג פון דעם חומש און די מגילות איז געמאכט געוואָרען אין יאָהר 1544 דורך א גע'שמד'טען אידען, א מיסיאָנער. אין יאָהר 1560 ערשיינט אן איבערזעצונג פון חומש דורך א אידען און אין דרייסיג יאָהר שפעטער געהט ארוים דער „טייטש־חומש". דיעזע איבער־זעצונגען האָבען פערפאָלגט נאָר ריין רעליגיעזע צוועקען. דער ערשטער איבערזעצער, דער מי־סיאָנער האָט געהאָט אין זינען מיט דער הילף פון דער ביבעל צו פּרעדיגען דאָס קריסטענטהום צווישען דעם אידישען המון און דער צווייטער איבערזעצער האָט זיך איבערהויפט געוואָרגט וועגען דער גאָטס־פאָרכטיגער ענטוויקלונג פון דער אידישער פּרוי. ערשט אין יאָהר 1600 איז ערשינענען דער „צאינה וראינה", וועלכער איז שוין ניט געווען קיין פּשוט'ע איבערזעצונג פון דער תורה, נאָר א פאָלקס־בוך אין פולען זינען פון וואָרט, אויסגעפאָלכטען מיט די שהנסטע מעשות פון אגדתא און מדרשים.

*) ישעיה, איוב, שיר השירים, רות, קהלת — איבערזעצט פון יהואש, ניו־יאָרק, פערלאג „יהואש", 1910.

פון דאן, קען מען זאָגען, הויבט זיך, אייגע־טליך, אן די ענטוויקלונג פון דער אידישער ליטעראטור, וויל דאָס איבערטראָגען פון דער ביבעל אין אידיש האָט געלעגט דעם פונדאמענט פון אונזער פאָלקס־שפראך, וויי דאָס האָט פאסירט ביי א סך אנדערע פעלקער, און ערווועקט ביים המון א שטרעבונג צו פאעזיע אין דער פאָרם פון א געדרוקטען וואָרט אויף ריין מאמע־לשון.

אָבער דערביי האָט זיך די איבערזעצונג פון דער ביבעל אבנגעשטעלט, און אויב איך האָב קיין טעות ניט, זיינען מעהר ניט געמאכט גע־וואָרען קיין פערזוכען, אויסער די ניט געלונגענע איבערזעצונגען פון יאקובאָוויטש אין וואַרשעווער פערלאג „השחר" און שלום אש'ס פרייע איבער־זעצונג פון „רות", פאָרטזעצען די ארבייט אפילו אין דער פרימיטיוואר פארם, ווי מען האָט זי אָנגעהויבען. מיט'ן חומש האָט מען זיך בע־נוגענט. פאר יענע עלעמענטען פון אונזער פאָלק, וועלכע פערשטעהען ניט קיין העברעאיש, זיינען די נביאים געבליבען פרעמד, אויב מען זאָל ניט רעבענען די הפטרות נאָך יעדער פרשה אין טייטש־חומש און יענע טיילען פון תנ"ך, וואָס האָבען א שייבות צו דעם אָדער יענעם יום־טוב.

אין די לעצטע יאָהרען, וועו אונזער ליטע־ראטור איז שוין געוואָרען א גרויסער פאקטאָר

אין דעם גייסטיגען לעבען פונ'ם פאלק, האט מען אנגעהויבען צו ערשטען וועגען א מאדערנער איבערזעצונג פון דער ביבעל, וועלכע זאל האבען אין זיך נישט רעליגיעזע צוועקען, נאר זי זאל זיהן ווי ווייט מען קען בעקאנט צו מאכען די בריידע מאסען מיט די פערלען פון אונזער גרויסען נאציאנאלען אוצר, מיט וועלכען מיר שטאלצירען געגען די אומות העולם.

פיעל דעם האט דיעזע פראגע ארויסגערופען אויף דער אידישער שפראך־קאנפערענץ אין טשערנאוויץ אין יאהר 1908. אלע, סיי די ראדיקאלע, סיי די קאנסערוואטיווע דעלעגאטען—האבען אנערקענט די דרינגענדע נויטוועניגקייט פון אזא וויכטיגער ארבייט, אבער מיט די דעבאטען האט מען יוצא געווען. אזוי ווי אלע בעשלוסען פון דער טשערנאוויצער קאנפערענץ זיינען געבליבען אויפ'ן פאפיער, איז אויך דיעזער בעשלוס געבליבען אונפערווירקליכט.

דער גורל איז אויסגעפאלען אויך אמערי־קא, וועלכע מען רעכענט אויך יענער זייט ים פאר די „שטיף־מאמען" פון אונזער ליטעראטור, דורכצוברעכען די וואנד פון פראזען און מאכען דעם ערשטען פערזוך פון ווירקליכער ארבייט.

און דיעזען ערשטען גרויסען און ערנסטען פערזוך האבען מיר צו פערדאנקען אונזער דיכ־טער י ה ו א ש. ער־ האט עס דורכגעבראכען די וואנד, און ערשט האבען מיר צוויי שעהנע בענ־דער מיט איבערזעצונגען פון „י ש ע י ה, א י ו ב, ש י ר־ה ש י ר י ם, ר ו ת און ק ה ל ת".

די איבערזעצונג פון דער ביבעל אין וועל־כער שפראך עס זאל נישט זיין און בפרט נאך אין אידיש איז פערבונדען מיט בעזונדער גרויסע שווירigקייטען. די ערשטע אויפגאבע פון דעם איבערעצער איז, אז ער זאל זיין טרוי צום טעקסט, אבער דיעזע טרייקייט מוז זיין אזוי מייסטערהאפט געמאכט, אז לעזענדיג די אי־בערזעצונג זאל מען נישט פיהלען קיין שום אנשטרענגונג, קיין שום „שטרויכלונגען". דער, וואס פארשטעהט נישט קיין העברעאיש, דארף פיהלען די אייגענארטיגקייט פון דער זאפטיגער ביבלישער שפראך, ער דארף וועלען דורכגע־דרונגען מיט דעם גייסט פון די נביאים, נאר אויך אזא אופן קען ער בעגריפען די גאנצע גרויס פון דער ביבעל און אבשאצען ריכטיג איהר ווערטה. דאס קען דערגרייכט ווערען נאר דאן, וען יעדעס ווארט, יעדער אויסדרוק גע־פינט די פאסענדע פארם אין איבערזעצונג און ווערט פריהער געפיילט און געשליפט אין יעדער איינצעלהייט. קיין שום פראווינציאליזמען, קיין שום אונבעקאנטע ווערטער פון אנדערע שפראכען טארען דא נישט געברויכט ווערען. די איבערזעצטע ביבעל דארף זיין א פאלקס־ספר און דאריבער דארף אין איהר זיין אלץ קלאר און דייטליך, אזוי אז אלע טיילען פון פאלק, וואו זיי זאלען זיך נישט געפינען, צו אין רוסלאנד צו אין אמעריקא, זאלען זי פערשטעהן. טאמער פער־מאגט נאך נישט די אידישע שפראך אזעלכע ווערטער, וועלכע זאלען ריכטיג איבערגעבען דעם ביבלישען בעגריף, קען מען זיך בענוצען מיט די ווערטער פון די גרונד־שפראכען, פון וועלכע אידיש איז גענומען, ווי פון דייטש און העברע־איש, און זיי פעראידישען.

דער בוי פון די זאצען דארף זיין ריטמיש און בולט, נאר צולעב דיעזע אלע איינגענשאפטען טאר מען פאר קיין פאל נישט אבטרעטען פון די אייגענארטיגע, פעסט איינגעשטעלטע כללים פון דער שפראך; זיי דארפען אומעטום אבגע־היט ווערען, אפילו דאן וען מען ווי איהר צוגעבען די פארם פון דעם טעקסט.

מען בעדארף זעהן, אז יעדער געדאנק, וועלכער ווערט איבערגעגעבען אין דער ביבעל אין צווייפאכע אויסדריקען, זאלען איבערגע־געבען ווערען אויך אין דער איבערזעצונג מיט בעזונדערע ווערטער, ווייל וען אין אזעלכע פעלע חזר'ן זיך איבער איינע און די זעלבע ווערטער, ווערט נישט נאר פערפאלשט דער בעגריף, נאר עס פערליערט זיך אויך דער קלאנג, די מוזיק פון דער שפראך, און דאס שפיעלט אין יעדער פאעטישער איבערזעצונג א גרויסע ראלע בפרט נאך אין דער איבערזעצונג פון דער ביבעל. דיעזע צווייפאכע ווערטער דארפען ווייטער געמומען ווערען פון מקור, פון פאלקס־קוואל.

שטרעבענדיג אבער צוצוגעבען דער איבער־זעצונג א פאלקס־טהימליכען כאראקטער, דארף מען פריהער פון אלץ אנווענדען אלע מעגליכקיי־טען, אז די שפראך זאל נישט ווערען צו פעראיינ־פאכט, פערוואלגאריזירט.

עס פערשטעהט זיך, אז דאס איז זעהר א גרויסע און פעראנטוואָרטליכע ארבייט און אויס־פיעלען זי ווי געהעריג קען נאר א בעדייטענדע גרופע פון פאך־לייט, וועלכע זאלען ארבייטען אויף דעם יאהרען־לאנג; און מיר זעהען טאקי, אז אין אלע אנדערע שפראכען האבען אויך די אי־

בערזעצונגען פון דער ביבל׳ געארבייט צעהנדל׳יגע ספּעציאל׳יסטען צעהנדל׳יגע יאהרען און נעמאכט עס פאר זייער לעבענס־ארבייט; יעדער פון זיי האט געזומען די אבטהיי׳לונג, צו וועלכע ער איז מעהר פעהיג, און מיט וועמענס גייסט ער קען זיך מעהר דורכדרינגען. דער איבערזעצער פון „ישעיה" וועט פיעל׳ייבט ניט קענען איבערזעצען „שיר השירים" און פערקעהרט, ווי׳ל דאָ האָבען אַ סך צו זאגען די אייגענארטיגקייט, דער טעמפּעראמענט, די נייגונגען פון דעם איבערזעצער׳ס טאל׳ענט, זיין פערזענל׳יכע סימפּאטהיע צו דער אָדער יענער אַרט פון פּאָעזיע.

דיעז אל׳ע גרויסע פּאָדערונגען, וועלכע זיי־נען גיל׳טיג פאר א גאנצער גרופּע פון פאך־ל׳ייט מיט א שטרענגער צוטהיי׳לונג פון דער ארבייט, קענען, נאטיר׳ליך, קיין ארט ניט האָבען בנוגע צו אן איינצל׳נעם איבערזעצער, אבער דאָך זיינען צוויישען די פּאָדערונגען פּאראן אזעלכע, מיט וועל־כע אויך דער איינצל׳נער איבערזעצער מוז זיך רעכענען. י ה ו א ש האט אָבער טראָטץ דעם גאנצען ערנסט פון זיין אונטערנעהמונג געוואָל׳ט זיין א יוצא מן הכל׳ל און זיך בעשאפען ניט נאָר אייגענע רעגל׳ען, נאָר אויך אן אייגענע אידישע שפּראך, וועלכע ווידערשפּרעכט גאנץ אפּט דעם גייסט פון דער ביבל׳.

עס וואל׳ט געווען א גאנץ דייטל׳יבע שטרע־בונג אין אן איבערזעצונג פון דער ביבל׳ מעהר צו פערהעברעאיזירען דאס אידיש, אם וועניג־סטען אויסנוצען יענע העברעאישע ווערטער, וועלכע זיינען שוין אריין אין איהם ווי אן אייג־הייט׳ליכער בעשטאנד־טהיי׳ל, ווי׳ל דאָס וואל׳ט ניט נאָר מעהר איינגעהאל׳טען די טרייקייט צום טעקסט, נאָר אויך געמאכט איהם פערשטענדל׳יך פאר די ברייטע מאסען, האָט אָבער יהואש געטהון בערקעהרט און פערגרמאניזירט די שפּראך, אויסשל׳יסענדיג פון איהר די אם מייסטען גע־לונגענע און פאסענדע העברעאיש־אידישע ווער־טער.

עס איז ל׳ייכט צו פערשטעהן, אז מען קען געברויכען א גערמאניזם, און אפי׳לו א גאנץ אוג־בעקאנטען, דאָרט וואו עס איז ניטאָ קיין פאסענ־דעם וואָרט ריכטיג איבערצוגעבען דעם בעגריף. אזעלכע רעפּארמען קען מען זיך ערל׳ויבען, און איבערהויפּט אין אונזער שפּראך, וועלכע האלט זיך נאָך אין ענטוויקל׳ען, מען דארף אָבער ניט זיי ניט מיסברויכען. מען האָט געקענט, צום בייי־שפּי׳ל, פערטייטשען דאָס וואָרט „חזון" ניט מיט׳ן וואָרט „זעהונג", נאָר מיט׳ן דייטשען „ווי־זיאָן", אָדער פּאראידישט „וויזיע", ווי׳ל „זעהונג" הייסט פ י ז י ש ז ע ה ן, אין דער צייט וען „וויזיאָן" בעדייט ג י ס ט י ג ז ע ה ן, אָבער עס איז גאנץ איבריג צו געברויכען אנ־שטאט נשמה — זעל׳ע, ים — מעער, מלאך — ענגל׳, נבואה — פּראָפּעציאונג, מזבח — אל־טאר, קנאה — נייד, בשמים — מירע, המון — פעבל׳, ברכה — בענשונג, מלוכה — קעניגרייך, זקן — גרייז, גורל — שיקזאל׳, קרבן — אָפּפער, בלה אָדער פער׳קנס׳טע — פערל׳אָבטע, סוף — ענדע, מוסר — שטראָף־רייד, חסד — גענאָד, חדרים — קאָמערען, משפט׳ען — אורטהיי׳לען, קבר — בעערדיגונגס־פּלאץ, חורבות — רואינען, חברים — קאָמעראדען, און נאָך אזעלכע אונ־צעהל׳יגע ווערטער.

אין אידיש קלינגט מאָדנע דער אויסדרוק „האָבען געריכטעט די ריכטער" (רות, קאפּיטע׳ל א. 1). עס האָט בעסער געקענט זיין ווי ביי שלום אש׳ן „האָבען די שופּטים רעגיערט", און איך וואָלט זאגען גאָר „גהעהערשט". עס איז פאר קיין פאל׳ ניט קיין אידישער בוי פון דעם פאל׳גענדען זאץ: „אין צייט, ווען דער קעניג געווען ביים טיש איז, געגעבען זיין דופט מיין נאהד־גע־ווירץ האָט. א בינטע׳ל פון מירע מיר איז מיין געל׳יעב־טער, צוויישען די בריסט מיינע רוהען זאל׳ ער". עס האָט געקענט זיין: „אין צייט, ווען דער קע־ניג איז געווען ביים טיש, האָט מיין נאהד־געווירץ געגעבען זיין דופט. א בינטע׳ל פון מירע איז מיר מיין געל׳יעבטער, צוויישען די בריסט מיינע זאל׳ ער רוהען".

טאָמער וואלט דאָ דער קלאנג א ביסל׳ גע־ל׳יטען, וואלט אויך ניט געווען קיין סכנה, אבער עס וואלט דאָך געווען מעהר אידיש.

דעם בוי, אדער ריכטיגער, די דייטל׳יבקייט פון דעם זאץ, שאדען אויך די אויסדריקען, וועל־כע זיינען איינגעשל׳אָסען אין האל׳בע קלאמ־מערן, אין טעקסט זיינען דיעזע אויסדריקען ניטאָ, אבער דאָס בעדייט נאָך ניט, אז מען דארף זיי האָבען נאָר ווי א פירוש. די טרייקייט צום אָרי־גינל׳ פאָדערט אויך די טרייקייט צום געדאנק, און דעריבער דארפען די איינגעשל׳אָסענע אוים־דריקען כמעט אומעדום דינען נאָר ווי איינפאכע בעשטאנד־טיי׳לען. וועג מען זאל׳ זיי ארויסווער־פען, און דאס ערל׳ויבען דאָך די האל׳בע קלאמ־מערן די זאצען צוויישען זיך קיין צוזאמענהאנג ניט.

לאָמיר נעהמען אזא זאץ: „ווי לאנג נאָך

וועסטו רייזען די דאָזיגע (רייד), און ווי א שטאַרקער ווינד (וועלען זיין) די וועדטער פון דיין מויל" (איוב ח. 2). וואַרפט מען ארויס פון די האַלבע לבנות „רייד" און „וועלען זיין", וועט דער פסוק קלינגען משונה: „ווי לאַנג נאָך וועסטו רייזען די דאָזיגע, און ווי א שטאַרקער ווינד די וועדטער פון דיין מויל".

אָדער (אין „קהלת", ב. 12): דען וואָס (קען אויפטהאָן) דער מענש, וועלכער קומט נאָך דעם קיניג? (בלויז) דאָס, וואס מען האָט שוין פריהער געטהאָן". אָהן די וועדטער „קען אויפטהאָן" איז ווייטער דער געדאנק אונפערשטענדליך.

(אין ישעיה, ה. 9): „אין מיינע אויערען (האָט געשוואָרען) דער גאָט פון ארמייען". אָהן „האָט געשוואָרען" וועט עס זיין „אין מיינע אויערען דער גאָט פון ארמייען".

אין לעצטען פסוק וועדט איבערזעצט „צבאות" מיט'ן וואָרט „ארמייען". עס איז פאראַ א געלונגענער חדר'שער טייטש פון „צבאות — הערשאַפטען". עס איז שוין געווען ריכטיג בעמערקט אין „פריינד" נומער 160, אז ארמיי איז א בעגריפֿ, וועלכען מען קען זיך ניט פארשטעלען אָהן מאַדערנע מויזער־ביקסען, **אין דער צייט, וועו** „הערשאַפטען" זיינען אמת'ע גאָט'ס חילות מיט פייל און בויגען. דער אונטערשיעד איז דאָ אויף אזא אופן א גאנץ גרויסער.

אין „איוב" (לז, 16) וועדט איבערזעצט „התדע על מפלשי־עב — ווייסטו ווי די וואלקענס באַלאַנסירען זיך?" אַנשטאָט צו זאגען פשוט „די וואָלקענס פאכען אָדער פלאַטערען?". אין דער זעלבער נומער „פריינד" וועדט ווייטער ריכטיג בעמערקט „אז בלאַנסירען דערמאָנט דאָס באַלאַנסירען אין בוכהאלטעריע, שטריקטענצעריי", און דאָס גיט ניט איבער די פּאַרשטעלונג וועגען דער בעווענונג פון די וואלקענס.

אין „ישעיה" (א. 3) וועדט פערטייטשט „ידע שור קנהו — דער אָקס ווייס זיין אייגענטהימער". אין חדר טייטשט מען טאקע אזוי, אָבער אין דעם פאל איז דאָס ניט ריכטיג. דאָ וועדט געברויכט דאָס וואָרט „ידע" אין זינן פון קאַנען. עס האָט געדארפט זיין „דער אָקס קאָן זיין אייגענטהימער". פון קאַנען ביז וויסען איז א חילוק.

אין „קהלת" (א. 10) וועדט איבערגענעבען „ולא יוכל לרין עם שהתקיף ממנו — און קען זיך ניט האַמפערען מיט דעם, וואס איז מעכטיגער פון אים". האַמפערען איז דאָ ניט פאסענד, ווייל דאָס בעדייט א שטרייט מיט'ן בויל, און דאָ וועדט געברויכט „לרין" **אין א** מיהר שטאַרקער פּאַרם, **עס האָט בעסער נע־** פאסט „שטרייטען" אָדער „קען ניט ביישטעהן", „זיך פערגלייכען".

גאנץ אָפט ברויכט יהואש אויך רוסישע וועדטער, וועלכע טראָגען גאָר אריין א דיסאַנאנס.

אין „ישעיה" (יז. 14) האָבען מיר אזא איבערצוגונג: „חלק שוסינו וגורל לבזזינו — די דאָלייע פון אונזערע בערויבערס און דער שיקזאל פון אונזערע רַאַבירערס". מיט וואָס איז „דאָלייע" מיהר אידיש פון „חלק" — איז שווער צו פערשטעהן. די צווייפאַכקייט פון דעם געדאנק האָט דאָ פשוט געקענט איבערגעבען וועדען מיט די וועדטער פון טעקסט: „דער חלק פון אונזערע בערויבערס און דער גורל פון אונזערע רַאַבירערס". דאָס וואָרט „שיקזאל" איז דאָ אפילו איבעריג.

אין אן אנדער ארט (איוב, כ. 29) וועדט פערטייטשט גאָר „חלק" מיט'ן וואָרט „פּאָרציע". „חלק אדם רשע" — קומט אוים „די פּאָרציע, וואָס דער פערדאָרבענער מענש קריגט". אויך דאָ האָט יהואש געפונען „פּאָרציע" פיר מיהר אידיש פון „חלק". אין „קהלת", י. 9. וועדט פערטייטשט „מסיע אבנים יעלב בהם — דער וואָס שלעפט שטיינער, קאַליעטשעט זיך אָן זיי„ אנשטאָט „דער וואָס שלעפט שטיינער שעדיגט זיך אָן זיי". עס וועדען אויך ניט געקארגט קיין אמעריקאנער אידישען גהעטא. דאָס וואָרט „רמוס" זעצט ער דורכאויס איבער מיט „טראַמפּלען". טראַמפּלען איז אפילו אויך א דייטשעס וואָרט און בעדייט „קלאַפען מיט די פיס", אבער דאָ וועדט עס געבראכט אין דער ענגלישער בעדייטונג פון טרעטען, און דעריבער וואלט פיעל פּאַסענדער געווען צו זאגען „טרעטען", אזוי אז אלע זאלען עס פערשטעהן.

עס פעהלען אויך ניט קיין וואָרצער ערטער. אין „ישעיה" לז, 12, האָבען מיר אזא אויסדרוק: „צו עסען זייער דרעק" אנשטאָט דעם חדר'שען טייטש „צו עסען זייער צאה", אדער אין קאפיטעל כ. 4. וחשופי שת — מיט הויע הינטענס" — אנשטאָט מיט „הויע געזעסען". אין קאפיטעל מ. 17. „גידי פחדו — די אָדערען פון זיינע פאַלקעס". דאָ קען מען גיכער פערשטעהן דעם אויסדרוק אין דעם זינן פון שטאַרקייט און „גידי" זיינען גיכער „מוסקולען". „פאַלקעס"־זשע, שוין ניט קוקענדיג אויף די צו־איינפאכ־

קייט פון אזא אויסדרוק, שטעלען מיט זיך פאר עפעס שוואכעס, הינער־פיסעלדיגעס. אין קאפ. כ"ה 40. „מי מדמנה — מיסט־לוזשע" — אנ־ שטאט „רינשטאק". אין קאפ. ט. 13. „מישראל ראש וזנב — פון ישראל דעם קאפ און דעם ווידעל". ווידעל בעציטן זיך אויף חיות. מען זאגט: „דער הונד דרעהט מיט'ן ווידעל". די טיעפע פראכטונג פון נביא ווערט מיט דיעזען ווארט פאר קיין פאל ניט איבערגעגעבען, עם שוואכט נאך אב דיעזען בעגריף און גיט איהם צו אן אויסזעהען פון א מארק־זידעלערי. עהנליכע ביישפיעלען קען מען ברייננען נאך א סך. אויס־ דריקען פון „ווילנער יאטקע" טאר מען אין אן איבערזעצונג פון דער ביבעל ניט ברויכען. ניט נאר גיבען זיי ניט איבער ריכטיג דעם אינהאלט פון דעם טעקסט, נאר זיי פערשוועכען נאך דעם פאעטישען איינדרוק און די פייערליכקייט פון דער שטימונג.

עם קען זיין, אז יהואש האט די אלע בעהעלערען געמאכט בעזונדערע אויסטרייכ, וועלענדיג פון איין זייט מיט זיינע פרעמדע ווער־ טער, פרעמדען זאצען־בוי און פעראיינפאכטע אויסדרוקען בעשאפען א ספעציפישע ביבלישע שפראך אין אידיש, און פון דער צווייטער זייט מאכען זיין איבערזעצונג פאלקסטהימליך, אבער די מיטלען, וועלכע ער האט אויסגעקליבען צו דעם זיינען ניט קיין געלונגענע, און די גאנצע מעטהאדע א פאלשע. די איבערזעצונג וואלט א סך און א סך גוואונען, ווען ער וואלט אין איהר בענוצט א דיין־ליטעראריש שפראך, ווי מיר פערשטעהען זי. אין די היינטיגע צייטען, ווען מיר האבען אוועלכע שפראך־קינסטלער ווי מענדעלע מוכר ספרים, שלום־עליכם און פרץ. די איניגע קאפיטלען, וועלכע זיינען טאקע אי־ בערזעצט אין אזא ליטעראריישער שפראך, לעזען זיך מיט דעם גרעסטען פערגניגען און זיי בע־ ווייזען, אז יהואש קען אונז געבען פראכט־ פולע שטעלען פון דער ביבעל, ניט געקינסטעלט און פערוואולגאריזירט, אויף דעם פשוט'ען מאמע־לשון.

לאמיר האפען, אז אין די ווייטערע איבער־ זעצונגען וועט זיך יהואש מעהר אבגעבען מיט; אויסזוכען פון די פאסענדע וועדטער און אויס־ דריקען.

אלענפאלס קענען די איצטיגע צוויי בענ־ דער דינען ווי א גרויסער און ערנסטער פערזוך פון א פאלקאמענער ביבעל־איבערזעצונג.

די ערשטע שווערע התחלה איז געמאכט געוואָרען...

אויגוסט בעבעל.

פון מיין לעבען.*)

א זוי ווי ליעבקנעכט און איך האבען אבגעהאלטען אויטאציאם טורען און בעהאנדעלט צוזא־ מען די מייסטע פאליטישע פראגען און אזוי ווי אונזערע ביידענם נעמען פלעגען דער־ מאנט ווערען אין דער עפענטליכקייט, האט מען אונז געמוטעמ בעטראכטען פאר צוויי ניט־ צושיידטע. דאם איז געגאנגען אזוי וויים, דאם, ווען אין די 70־ער יאהרען איז א גענאסע געוואָ־ רען א קאמפאניאן מיט מיר אין געשעפט, פלע־ גען גאנץ אפט אנקומען געשעפטם־ברייף אד־ רעסירט אנשטאט „איסליעב און בעבעל", „ליעבקנעכט און בעבעל".

„ליעבקנעכט'ס עבטע קעמפפער־נאטור האט זיך אויסגעדריקט אין א פעלזען־פעסטען אפטימיזמום, אהן וועלכען עם לאזט זיך ניט דערגרייבען קיין גרויסען ציעל. קיין קלאפ, ווי שטארק ער זאל ניט זיין, צו ער פלעגט טרעפען איהם פערזענליך אדער די פארטיי, איז ניט גע־ ווען אימשטאנד מעהר ווי אויף איין אויגענ־ בליק איהם צו מאכען פערלירען דעם מוטה, אדער ארויסצוברענגען פון זיין געוועהנליכער האלטונג. קיין זאך פלעגט איהם ניט איבערר־ שען; ער האט שטענדיג געוואוסט אן אויסוועג, געגען די אנגריפע פון די געגנער האט ער גע־ האט אזא תרופה: אויף איין קלאפ — אנדער־ האלב צוריק. צו די געגנער איז ער געווען ביטער און שניידיג. צו פרייגד און געגאסען איז ער גע־ ווען שטענדיג א גוטער חבר, וועלכער פלעגט שטענדיג זוכען אויסצוגלייכען די פערהאנדענע געגענזעצע.

„אין זיין פריוואט לעבען איז ליעבקנעכט געווען א זאדגענדער מאן און פאמיליען־פאטער, וועלכער איז געווען צוגעבונדען צו זיין פא־ מיליע מיט גרויס ליעבע. ער איז אויך געווען

*) זעה „צוקונפט" נומ' 8.

א גרויסער נאטור פרייַנד. א פּאָר שעהנע בוימער אין אַן איינפאַכער גאָר ניט שעהנער געגענד פֿלעגען זיין בכח ביי איהם אַרויסצורופען אזא ענטהוזיאזמום, אז ער פֿלעגט שוין די גאַנצע גע־גענד געפינען פּאַר שעהן. אין זיינע בעדירפני־סען איז ער געווען איינפאַך און אָהן פּרעטענ־זיעס. א גוטער זופֿ, וועלכען מיין יונגע פּרוי האָט איינמאָל אויסגעקאָכט פּאַר איהם, אין א קורצער צייט אַרום נאָך אונזער חתונה, אין פּריהלינג פון יאָהר 1866, האָט איהם אזוי שטאַרק בעגיַיסטערט, אז ער האָט זיין גאַנצען לעבען מעהר עס ניט פערגעסען.

„א גוטע גלאָז ביער, א גוטע גלאָז ווַיין און א גוטען ציגאַר פֿלעגט ער האָלד האָבען, אָבער פּיעל געלד פערספּענדען אויף דעם פֿלעגט ער ניט. וועז ער פֿלעגט אָנטהאָן א נייעם בגד — וואָס עס פֿלעגט ניט אָפּט פּאַסירען — און איך פֿלעג עס ניט גלַייך בעמערקען און אויסדריקען וועגען דעם מיין צופֿריעדענהייט, בין איך געווען זיכער אז עס וועלען ניט אַוועק קיין אייניגע מינוטען דאָס ער וועט מיר אויפמערקזאָם מא־כען אויף דעם און פערלאַנגען מיין אורטהייל. ער איז געווען א מאָן פון אייזען מיט א געמיטה פון א קינד. וועז לִיעבקנעכט איז געשטאָרבען דעם 7טען אויגוסט 1900, איז געווָארען פונקט 35 יאָהר נאָך אונזער ערשטער בעקאַנטשאַפט.

„אין זיין פּאַרטיי טהעטיגקייט האָט לִיעב־קנעכט האָלד געהאַט צו שאַפען פּאַרטיגע פּאַקטען, אויב ער האָט געריעכענט, אז זיין פֿלאַן וועט אַרויסרופען א ווידערשטאַנד. אין אָנפאַנג האָב איך דערפון זעהר שטאַרק געליטטען, וואָרום איך פֿלעג געווענליך דאַרפען אויסכלאַבען די קאַשע וואָס ער פֿלעגט פערקאָכען. צוליעב זיין אונפּראַקטישקייט, פֿלעגען אַנדערע מוזען דורכ־פיהרען די בעשלִיסע, וואָס ער פֿלעגט אָננעהמען. שפּעטער אָבער האָב איך ביי זיך געפונען דעם מוטה זיך צו בעפרייַען פון דעם איינפֿלום פון זיינע בעפֿעהלען און מיר פֿלעגען איינע מיט די אַנדערע האָבען שטאַרקע סטיטשקעס, אָבער די עפּענטליכקייט האָט דערפון ניט געווואוסט און אונזערע בעציהונגען זיינען צוליעב דעם אויף לאַנגע צייטען ניט געשטערט געווָארען.

„מען האָט פיעל געשריבען וועגען דעם אייג־פֿלום וואָס לִיעבקנעכט האָט געהאַט אויף מיר. מען האָט צ. ב. אַרויסגעזאָגט א מיינונג, אז נור א דאַנק זיין אייגפֿלום בין איך א סאָציאַליסט געוואָרען, אז ער האָט מיך פּאַר א מאַרקסיסט געמאַכט, אז דריי יאָהר האָט איהם געגומען ביז ער האָט מיך געמאַכט פּאַר א גלויביגען סאָציאַליסט.

„לִיעבקנעכט איז געווען מיט 14 יאָהר על־טער ווי איך. וועז מיר האָבען זיך בעקאַנט, האָט ער אַלזא שוין געהאַט פּאַראויס א לאַנגע פּאַליטישע ערפאַהרונג. לִיעבקנעכט איז געווען א ווייסנשאַפטלִיך געבילדעטער מאַן, וועלכער האָט פֿלייסיג געשטודירט. דיזע וויסענשאַפט־לִיכע בילדונג האָט מיר געפעהלט. לִיעבקנעכט איז אויסערדעם געווען צוועלף יאָהר אין ענג־לַאנד, איז דאָרט געשטאַנען אין נאָהענטע בע־ציהונגען צו אזוינע מענער ווי מאַרקס און ענגעלס און האָט דערביי פיעל געלערנט, א געזעלשאַפט וועלכע מיר האָט אויך געפעהלט. זו לִיעבקנעכט האָט אונטער אזוינע אומשטענדען געהאַט אויף מיר א שטאַרקען אויינפֿלום, איז געווען זעלבסטפערשטענדליך, וועז ניט וואָלט געווען ענטוועדער א שאַנדע פּאַר איהם, דאָס ער איז ניט געווען בכח צו ווירקען אויף מענ־שען, אָדער עס וואָלט געווען א שאַנדע פּאַר מיר, וואָס איך האָב ניט געקענט פּראַפּיטירען פון אזא מענשען. איינער פון מיינע בעקאַנטע פון יענער צייט, דערצעהלט, אז איך האָב דער־צעהלט איינמאָל אין א קליינעם קרייז וועגען מיין בעקאַנטשאַפט מיט לִיעבקנעכט און בע־מערקט דערביי: „דאַנרווועטער, פון איהם קען מען עפּעם לערנען!“ דאָס איז וואַהרשיינליך ריכטיג.

אבער א סאָציאַליסט וואָלט איך געווָארען אָהן איהם אויך, וואָרום אויפֿן וועג דערצו בין איך געשטאַנען וועז איך האָב זיך מיט איהם בעקאַנט. אין שטענדיגען קאַמפּף מיט די לאַסאַליאַנער האָב איך געמוזט לִייענען לאַסאַל׳ס שריפטען, כדי צו וויסען וואָס זיי ווילען, און דורך דעם איז מיט מיר אין גיכען געווָארען אן איבערקאַהרענישׂ. די האַלטונג פון די לִיבעראַלע וואָרט־פיהרער אין פּאַרלאַמענט און אויסער דעם פּאַרלאַמענט, האָט בילַלעכווייז אויך ביי אונז אַרויסגערופען אן אונצופֿריעדענהייט, און זייער גלאַנץ האָט געהאַלטען אין פערשווינדען. בעזאָנדערם גרויסע אונצופֿריעדענהייט האָט אַרויסגערופען זייער האַלטונג אין דער אַרביי־טערפראַגע. מיין אַרומגאַהן מיט לִיעבקנעכט׳ן האָט געהאָלפען מיך שנעלער צו מאַכען פּאַר א סאָציאַליסט. דעם פערדיענסט האָט ער.

אזוי איז אויך מיט דער בעהויפּטונג, אז לִיעבקנעכט האָט מיך פּאַר א מאַרקסיסט גע־מאַכט. איך האָב פון איהם געהערט אין יענע יאָהרען פיעלע זעהר גוטע לעקטשורס. ער האָט גערעדט וועגען די ענגלישע טרייד־יוניאָן בע־

וועגונג, וועגען די ענגלישע און פראנצויזישע רעוואלוציאנען, וועגען די דייטשע פאלקס־בעוועגונגען, וועגען פאליטישע טאגעספראגען א. ז. ו. וואן עס פלעגט איהם אויסקומען צו רעדען וועגען מארקס און לאסאל, פלעגט עס פארקומען נור אין דער פארמע פון פאלעמיק. לענגערע טהעארעטישע רעדען האט ער ניט געהאלטען אויף ווי וויים איך געדענק. . פאר פריוואטע בעלעהרונג און טהעארעטישע פראגען האט ניט ער און ניט איך קיין צייט געהאט. די טאגעס־קעמפען און אלץ וואס איז מיט זיי פערבונדען, האבען ניט געלאזען קיין צייט פאר טהעארעטישע פראגען. אויך איז ליעבקנעכט נאך זיין נאטור נאך געווען מעהר פאליטיקער פון העכערען זארט איידער טהעארעטיקער. די גרויסע פאליטיק איז געווען זיין לעבענס־בעשעפטיגונג.

„איך בין געקומען איבער לאסאל'ן צו מארקס'ן, ווי כמעט אלע, וועלכע זיינען דעמאלט געווארען סאציאליסטען. לאסאל'ס שריפטען זיינען געווען אין אונזערע הענד נאך אידער מיר האבען געקענט די שריפטען פון מארקס און ענגעלס. ווי אזוי איך בין געווען בעאיינפלוסט פון לאסאל'ן, דאס ווייזט דייטליך מיין ערשטע בראשורע „אונזערע ציעלען", וועלכע איז ערשינען צום סוף פון יאהר 1869. ערשט ארום סוף פון יאהר 1869 האב איך בעקומען די ציים גרינדליך דורכצולעזען דעם ערשטען באנד פון מארקס „קאפיטאל", וועלכער איז ערשינען צום סוף זומער 1867. מיט פינף יאהר פריהער האב איך געפרובירט שטודירען מארקס'ס שריפט „צו קריטיק פון דער פאליטישער עקאנאמיע", וועלכע איז ערשינען אין יאהר 1859, אבער ביי דיזער פראבע בין איך געבליעבען. צו פיעל ארבייט און דער קאמפף פאר עקזיסטענץ האבען מיר ניט געלאזען די נויטיגע צייט דיזע שווערע שריפט גיידסטיג צו פערדייען. דאס קאמוניסטישע מאניפעסט און די אנדערע שריפטען פון מארקס און לאסאל זיינען בעקאנט געווארען אין דער פארטיי ערשט אין ענדע פון די זעכציגער און אנפאנג פון די זיבעציגער יאהרען. די ערשטע שריפט פון מארקס וואס איז אריינגעפאלען מיר אין די הענד און וועלכע איך האב געלייענט מיט גרוים פערגניגען איז געווען זיין ערשפנונגס־אדרעס ביי דער גרינדונג פון דער אינטערנאציאנאלע ארבייטער אסאציאציאן. מיט דער שריפט האב איך זיך בעקענט אין יאהר 1865. אין יאהר 1866 בין איך צוגעשטאנען צו דער „אינטערנאציאנאלע".

(שלום פאלגט).

דר. ק. פארנבערג.

איבער דער וועלט.

(א סאציאל־פאליטישער איבערזיכט).

דער איצטיגער פאליטישער צושטאנד — פון אונצופרידענהייט צו רעוואלט — דער סאציאל־עקאנאמישער פונדאמענט פון די נייע פאליטישע שטרעמונגען — די צוויי פארטייען־סיסטעם און זייערע פאליטישע „מעטאמארפאזען" — די צושטערטע האפנונגען פון דער דעמאקראטישער פארטיי — די אינסורגענטען אלס די פרעהליכע יורשים — דער פעסטער באדען פון דער אינסורגענטן־בעוועגונג — די אינסורגענטען אין קאנגרעס און אין די וואהלען — טהעאדאר רוזוועלט אין דער נייער וועלט פון אן אטאמאן — מיט'ן שטראם פון פאלקס־אונצופרידענהייט — צו מאכט. רוזוועלט'ס „נייע" תורה, דער „נייער נאציאנאליזמוס"—אן אלטע כחורה "מייד אין דשאימעני" — די דריי יסודות פון אלטען קאטעדערסאציאליזמוס און פון"נייעם"נאציאנאליזמוס — דער אנטידעמאקראטישער כאראקטער פון נייעם נאציאנאליזמוס — אפעקע אנשטאט רעכטע— לא מעוקדּ ולא מרבשׁ פון די ארבייטערמאסען — דער "נייער נאציאנאליזם" געבויט אויף זאמד — "צוקע זדער כושי איבערבייטען זיין הויט?" — ווי אזוי די ארבייטער קענען קומען צו מאכט — די אויפנאבען פון מאסענט פאר די סאציאליסטישע פארטיי—דער הייי־אהריגער קאמפיין און זיינע אויסזיכטען פאר'ן סאציאליזמוס.— די אידישע קוואדראטאלען און דער קאמפיין—פראלעטאריש עהרע און סאציאליסטישע פפליכט — דער נרויסער זיעג פון דיא קלאוקמייקערס — סובויקטיוועס און אביעקטיוועס פון אינטערערבעקער יוניאן — איהר ארנאן "דער אידישער בעק ידעראויפלעבונג פון אידישען פראלעטאריאט. — נאציאנאלען קאנגרעס — דעם בונדס בעריכט און די ו

ונצופרידענהייט, אויפרעגונג פון אונטען, אונזיכערהייט, צוטומלטקייט פון אויבען — אזוי קען כאראקטעריזירט ווערען דער פאליטישער צושטאנד פון לאנד איבער די הייי־אהריגע קאנגרעס־וואהלען.

דיא אונצופריעדענהייט פון אונטען, פון די גרויסע וועהלער־מאסען, איז אלע טהיילען פון לאנד און אין אלע שיכטען פון דער בעפעלקערונג איז שוין, אייגענטליך, ניט קיין נייע ערשיינונג. שוין זייט דיא לעצטע עטליכע יאהר מערקט זיך, וויא פון די סאמע טיפענישען פון די מאסען הויבט זיך אויף און שטייגט אלץ העכע א סטיכישע אונצופרידענהייט מיט די הערישנדע צושטענדע. דער אלטער, בלינדער גלויבען אין די ריכטיגקייט, פערנינפטיגקייט און גערעכטיגקייט פון די ביז איצטיגע פאליטישע סיסטעם, פון דער צוויי־פארטיי־סיסטעם מיט

די פּארטיי־מאשינען, מיט דער הערשאפט פון די "פּארטיי־באָסעס" מיט דער פּאָליטיק אלס ביזנעס איז צובראכען און צושטערט. דיזע אונ־צופּריעדענהייט האָט אָבער די לעצטע צייט אָנ־געזומען דעם געפּעהרליכען כאראקטער פון א אָפּענעם בונט. די וועהלער בענוגענען זיך נישן מעהר ניט מיט'ן מורמלען. זיי גלויבען מעהר ניט די אלטע פיהרער. זיי רעוואָלטירען אָפּען. דאָס איז די נייעסטע און כאראקטעריסטישע אין דער איצטיגער פּאָליטישער סיטואציאן.

וועהן מען קוקט זיך צו נעהענטער צו דעם אינהאלט פון דיעזער אונצופּריעדענהייט, צו איהר כאראקטער און מאטיוון, קען מען לייכט בעמערקען אז מיר האָבען פּאר זיך א טיפּען סאָציאל־עקאָנאָמישען פּראָצעס. די גרויסע אונ־צופּריעדענהייט פון די מאסען מיט די עקזיסטי־רענדע פּאָליטישע צושטענדע קומט פון די גרוי־סע ענדערונגען אין עקאָנאָמישען און סאָציא־לען לעבען פון לאנד. די אויסשפּרייטונג פון גרויס קאפּיטאל און טראסט, און דער שטייגע־דער יקרות — דאָס איז, אייגענטליך, דער גאנ־צער יסוד פון די אלע נייע פּאָליטישע שטרעבונ־גען און בעוועגונגען. מיר האָבען אלזא פּאר אונ־זערע אויגען א קלאָהרען ביישפּיעל דערפון וי אזוי "די סאָציאל ארדנונגען באשטימען דעם בעוואוסטזיין פון די מענשען". נעמליך, "מיט דער ענדערונג פון דעם עקאָנאָמישען פונדא־מענט וועדט דער גאנצער אויבערשטער בנין מעהר אָדער ווייניגער שנעל איבערגעאנדערשט" (מארקס).

דער איצטיגער מאָמענט איז דער אָנפאנג פון אזא איבערבויאונג פון פּאָליטישען בנין. דערפּאר די גרויסע צוטומעלטקייט, דערפּאר די גרויסע אונקלאָהרקייט און אונגעווייסהייט, וואָס הערשט איצט אין פּאָליטישען לעבען.

עס איז גאנץ נאטירליך פּאר אזא גרויסע בעוועגונג פון פּאָלקס־אונצופּריעדענהייט אז זי זאָל זיך וועגדען קודם כל געגען די, וואָס האָבען די הערשאפט און מאכט אין לאנד. עס איז גאנץ נאטירליך, אז די הערשענדע פּארטיי זאָל ווערען געצוויגען צו פּראָגראמען־פּוסטיקייט פּאר די אלע פּאָליטישע און סאָציאלע אונארדנונגען און מיסשטענדע.

אין א לאנד מיט א צוויי־פּארטיי־סיסטעם לויגט אין דעם דער גאנצער זינן און אינהאלט פון די פּאָליטישע פּארטייען. א גרויסע צייט גהט אוועק, מיסשטענדע, אונארדנונגען פּאר־מעהרען זיך און די אונצופּריעדענהייט קלייבט זיך אן, דאן "פּארגאלקעווענט" מען די הערשענ־דע פּארטיי און מען רופט צו רעגירונג די אפּאזיציאנס־פּארטיי. אזוי איז געגאנגען מכמה דורות אין ענגלאנד, אזוי איז געגאנגען אויך דא אין די פּראַייניגטע שטאאטען.

אונטער געווהנליכע אומשטענדען וואלט בייא דער גרויסער אונצופּריעדענהייט, וואָס האָט זיך אנגעקליבען צוויישען די גרויסע וועהלער־מאסען, דער היינטיגער יאהר וואהרשיינליך גע־ווען א יאהר פון א פּאָליטישער "מעטאמארפּא־זא". די דעמאָקראטישע פּארטיי וואָלט אין דער פּרעזענטאטענן־הויז זיך פערוואנדעלט פון א מינאָריטעט־פּארטיי אין א מאיאָריטעט־פּארטיי. האנד אין האנד דערמיט וואָלטען פּיעלע פון די איינצעלנע שטאאטען "געגאנגען דעמאקרא־טיש" אין זייער לאקאלע אדמיניסטראציאן. אויך דעם פּרובירען נאך האפען די דעמאקראטען אויך דעם יאהר, אדער ריכטיגער געזאגט, שטע־לען אן די דעמאָקראטען די מינע, אז זיי האָפען.

אבער, ווי געזאָגט, האָבען מיר פּאר אונז איצט א פּיעל טיפּערען און ערנסטערן פּראצעס. די איצטיגע אונצופּריעדענהייט אלס אויס־פלום פון גרויסע סאָציאל עקאָנאָמישע ענדערונ־גען קען זיך ניט באנוגענען מיט דער אלטער, סטערעאָטיפּישער לייזונג. דעמאָקראטען אנ־שטאט רעפּובליקאנער. דאס וואלט בשום אופן ניט בעדייט קיין לייזונג פון די אלע גרויסע פראגען. וואהרום סאי די דעמאקראטישע פּאר־טיי, סאי די רעפּובליקאנער פּארטיי זיינען גע־שאפּען געוואָרען ניט פּאר די נייע ציייט מיט איהרע נייע בעדירפניסע, פון דעמאָקראטישער זייט זאהר מען זאגער קיין סמנים פון לעבען און פּארשריט ניט. פּארקאהרט, מען זהט וויי דער ראדיקאלער בראיניזם מיט די פּראָגרע־סיוועהרע עלעמענטען פערליערען דעם אויג־פלום און ווערען פערשטופּט. טריאומפּען פּראָווע־נען אין דעמאָקראטישען לאגער די קאנסער־וואטיוו־רעאקציאנערע עהרליכע לייט פון וואנ־דהאוואוילסאָנס זאָרט.

די אלטע רעפּובליקאנער פּארטיי־מאשין האלט אין גאנצען בייא צוזאמענבויערן. די פּרויי־מערס אין די פערשיעדענע סטייטס האָבען עס בעוויזען קלאהר. די עלעקשאנס אין מעין האָבען עס מעהר ווי בעשטעטיגט. די דעמאָק־ראטישע פּארטיי איז צו אלטמאדיש, קאנסער־וואטיוו, אונפּעהיג און אונפּאפּולער די ירושה צו קענען פּארכאפּען.

עס וואלט היינטיגער יאהר געווען בלי ספק זעהר א גוטער עלעקשאן יאהר פּאר אלערלי קלע־

נערע אפּאָזיציאָנס־פּארטייען, פּאר אלע מעגלי־כע "דריטע פּארטייען" — זיינען אבער גע־קומען די "אינסורגענטען" פון דעם רעפובלי־קאנער לאגער, די "בונטאווישציקעס" געגען די ביז־איצטיגע רעפובליקאנער פּארטיי־פיהרער און פּארטיי־פיהרונגען און האבען זיך בריטלאך אוועקגעשטעלט אין פראנט פון דער פּאליטישער ארענא און האבען געגומען פּאדערן אויב ניט די גאנצע ירושה דאן וויניגסטענס א גרויסען חלק אין איהר.

די אינסורגענטען־בעוועגונג האט אונטער זיך געוואונען א פעסטען באדען דורך די אינטע־רעסען שפּאלטונג צווישען איסט און וועסט און דורך די סאציאלע גליעדערונג פון דער גרויסער רעפובליקאנער וועהלערשאפט. דאך האבען די אינסורגענטען ביז די לעצטע צייט ניט געהאט קיין גרויסען איינפלוס און ווערטה. און דאס איז געקומען, ווייל זיי האבען אליין פאר זיך קיין אלגעמיינע קלאהרע פראגראם ניט געהאט.

די לעזער פון "צוקונפט" האבען אין די ווינטער־חדשים געהאט ניט אין מאל די געלעגענהייט נאכצופאלגען דיא ארויסטרע־טונגען פון די אינסורגענטען אין קאנגרעס. זיי האבען זיך געקאנט איבערצייגען, ווי אונזיכער, שוואנקעך, מיטהלאז זיי האבען זיך פערהאלטען ביי פערשיעדענע געלעגענהייטען, וויא אזוי זיי זיינען ניט געווען דערוואקסען אויסצוהצען זייערע נצחנות; ווי אזוי מוטהלאז זיי האבען זיך פערהאלטען צו דער איצטיגער אדמיניס־טראציאן.

די אינסורגענטען זיינען ביז איצט געווען א ערב־רב פון פערשיעדענע עלעמענטען, אהן א קלאהרע, בעשטימטע פראגראם, אהן אן ענער־גישע, ציעל־בעווואוסטע טאקטיק, אהן אייניגונג און אהן אן אויטאריטעטען פיהרער.

דאס אליין האט זיך געענדערט מיט אמאל. אליין, ווען האט איהר געפעהלט, האט די אינ־סורגענטען־בעוועגונג בעקומען אונערוואַרטעט, באקומען אין דער פערזאן און פון האנד פון טהעאדאר רוזוועלט.

קומענדיג צוריק אהיים נאך א לאנגער אב־וועזנהייט האט רוזוועלט אליין ניט געוואוסט, וואהין און מיט וועמען ער זאל געהן. באשלאסען האט ער געהאט נאך זייענדיג אין אפריקא, אז ער דארף באר זיך עפענען פון דאס ניי א פרייען וועג אין וויסען הויז. ער האט אבער נאך ניט געוואוסט וויי אזוי און דורך וועמען עס צו טהון. עס האט געדויערט אפּאר חדשים פון בעטראכ־טונגען, פערהאנדלונגען, קאנפערענצען און אב־מאכען און רוזוועלט האט זיין בעשלוס געפאסט; ער איז געווארען דער אטאמאן און דער גענעצנע־בער פון די בונטאווישציקעס.

ענערגיש ווי ער איז, האט ער זיין בעשלוס ניט געלאזען לאנג אויף'ן פאפיער. ער איז ארוים געפאהרען איבער'ן לאנד פראקלאמירען זיין נייע תורה און זיך וווייזען אין זיין נייער ראלע. א קינסטלער אויף אדוואַרטיזמענט און גערוויש מאכען, ווי ער איז, איז איהם געלונגען די גאנצע לאנד אויפצורודערן מיט זיין נייער "מיסיאן".

די אינסורגענטען־בעוועגונג האט אריין־געגאסען אין די צופוילטע און צו פאלענדע רע־פובליקאנער פּארטיי נייעס לעבען און ערוועקט אין איהר נייע אימפולסען, נייע האפנונגען. טהעאדאר רוזוועלט האט אין די אינסורגענטען־בעוועגונג אריינגעגאסען א נייע ענערגי און נייעס מוטה. ביידע אבער האבען די בעוועגונג ניט געשאפען, זאנדערן זיך אריינגעוואַרפען אין דעם שטראם פון אונצופריעדענהייט און אויפ־רעגונג, וואס האט אויסגעבראכען פון די טיפען־ניסען פון פאלקס־ענטטוישונגען און קריינקונ־גען, האפענדיג אז די כוואלעס וועלען זיי ערהויי־בען צו גדולה און ממשלה. און ווי די פאסירונגען פון דיא לעצטע וואכען האבען געוויזען זיינען זייערע האפנונגען ניט וווייניג באגרינדעט. צו די אינסורגענטען וועלען וועלען די קאנטראלירענדע מאכט אין נייעס קאנגרעס צו ניט, יעדענפאלס א גרויסע בעדייטענדע מאכט, א פיעל גרעסערע ווי אין לעצטען קאנגרעס וועלען זיי געווים זיין. שוין באציייטענס האט טעפט זיך גאייילט אראפ־צונעהמען פון זיי דעם חרם און זיי אנצוהייבען מזכה זיין מיט "פּעטראנאיזש". שוין בעציי־טענס מאכט די איצטיגע — ביז ניט לאנג נאך שטרענג "לאיאלע" — אדמיניסטראציאן הנדלעך צו זיי. דאס ווייזט אז מען זעהט אין זיי די מארגעדיגע בעלי־דעה־זאגער.

די אינסורגענטען־בעוועגונג איז "דערווייל אזוי צו זאגען א'וואלנע קאמאנדא", קיין פּאראייניגטע, צענטראלע ארגאניזאציאן האבען די אינסורגענטען ניט; קיין געמיינזאמען סטראטעגישען פלאן האבען זיי ניט אויסגעאר־ארבייט. דאס לייגט אין דעם עצם פון דער בע־בעוועגונג, אזוי ווי זיי קלייבען זיך צו זיין די יורשים פון דער רעפובליקאנער פּארטיי, קוקען זיי אויף א זייער גאנצע ארגאניזאציאנס־ארבייט ווי אויף א צייטווייליגע. ביז עס געלינגט צו ער־אבערן די ארגאניזאציאן פון דער רעפובליקאנער פּארטיי. דאס איז אויך געשעהן אין פיעלע ער־

טער, זאגאר אין א רייהע פון סטויטס, מען קען דערפאר ניט זאגען, אז רוזוועלט זאל זיין דער אפיציעלער אטאמאן פון די אינסורגענטען. אבער וואס איז יא געשעהן איז, דאס דורך איהם האט די אינסורגענטען־בעוועגונג, אן אייניגער מאסען אייגהייט־לויע און אנערקענטע פרינצי־פען ערקלעהרונג, זאגאר א פלאטפארם באקומען. די וועלכע איז פון טהעאדאר רוזוועלט געטויפט געוואָרען מיט'ן נאמען "דער נייער נאציאָ־נאליזם".

דער וואס מיינט, אז רוזוועלט'ס "נייער נא־ציאנאליזם" איז טאקי ניי און טאקע א בעזונדע־רער זאכע נאציאנאליזמום, דער האט זהער א גרויסען טעות. אפילו רוזוועלטס חסידים בא־שולדיגען איהם ניט, אז זיין קאפ זאל זיין זהער רייך אין אריגינעלע אידעען און אז זיין בליק זאל זהער טיף איינדרינגען אין די פראבלע־מען פון דער געזעלשאפט.

אין אמת'ן וואלט רוזוועלטס געוועזענער פריוואט־סעקרעטער און איצטיגער שטרענגער "טאמאזענער נאטשאלניק" פון ניו יארקער פארט, געהאט פאלשטענדיג רעכט אויפ־צוהייבען א פראצעס געגען זיין געוועזענעם באס פאר'ן אריינשמוגלען אין אמעריקא אויסלענדי־שע סחורה, ניט מעלדענדיג דערפון.

רוזוועלטס "נייער נאציאנאליזמום" איז איינפאך אן אריינגעשמוגלטע אויסלענדישע סחורה, נור איז פון איהר אראפגעריסען געוואָ־רען שטילערהויט דער לייב "מייד אין דזשאי־מעני". עס איז פון קאפ ביז די פים א עכט דייטשע סחורה, פאבריצירט אין די אוניווערזי־טעטען, ספעציעל אין בערלינער אוניווערזיטעט פון די צוויי פראפעסארען וואגנער און שמאלער און בעקאנט דער וועלט אונטער דעם נאמען "קאטעדער סאציאליזמום". דאס איז א רע אקציאנערע אנטי־דעמאקראטישע און שטרענג מאנארכיסטישע אויפלאגע פון שטאטסאציא־ליזמום, וועלכע בעשטעהט פון דרי טהיילען; ערשטענס פון אבסאלוטען גלויבען אין שטאאט, אלס פארקערפערונג פון אוטאריטעט און רעכט; צווייטענס פון אבסאלוטען אונגלויבען און מיס־טרויען צום פאלק, פון מורא פאר די דעמאק־ראטי און פאר די זעלבסט־טהעטיגקייט און זעלבסטשטענדיגקייט פון די מאסען, ספעציעל פון די ארבייטער־מאסען, און דריטענס פון זהער א מילדען געגנערשאפט צו גרוים קאפיטאל.

לייענט דורך די 17 עקרים פון "נייעם" אני־מאמין רוזוועלטס און איהר וועט יעדען איינעם פון זיי קענען ארונטערבריינגען גאנץ לייכט אונטער אייגע פון די דריי אויסגערעכנ־טע קאטיגאריעם.

עס איז קיין ספק ניט, אז אין סאציאלען הינזיכט ענטהאלט דער נייער נאציאנאליזמום, דאס הייסט דער אימפארטירטער קאטעדער סא־ציאליזמום פיעל אינטערעסאנטעם און א בעדיי־טענדען פארשריט. דערפאר אבער איז ער פא־ליטיש דורך און דורך רעאקציאנער. אלץ וואס מען גיט דעם פאלק דארף ניט קומען פון פאלק— דאס איז דער פאליטישער גרונד־פרינציפ פון קאטעדער־סאציאליזמום, וועלכער איז געשאפען געווארען פון הייסע פארטייידיגער פון אנטי־דע־מאקראטישען מאנארכיזמום. רוזוועלט האט גע־נומען דיזע תורה מיט הויט און ביינער, גאר פארגעסענדיג, אז מיר לעבען דא אין א דעמאק־ראטישער רעפובליק. דארט אין פריסען אין דער אטמאספערע פון שטרענגען מאנארכיזמום און ביוראקראטי ווארפט זיך דער רעאקציאנערער אנטי־דעמאקראטישער יסוד פון דיזער לעהרע ניט אזוי שטארק אין די אויגען. ביי אונז אבער קען מען אויף א מהלך זהען, ווי דער "נייער נאציאנאליזם" איז דורכגעוועבט פון אנטי־דע־מאקראטישען גייסט און פון מאנארכיסטיש־צע־זארישטישען גלויבען. און כדי עס זאל פאר קיי־נעם קיין ספק ניט זיין אין דיזער הינזיכט, איז געגנוג דורכצולייענען דעם גאנץ קורצען, אבער זהער בעדייטענדען פראגראף 15 וועגען "אונ־טערדריקונג פון די געוואלט־טהאטען פון מאב". דער "מאב" — דאס זיינען די ארבייטער־מאסען און זיי דארף דאס דער נייער נאציאנאליזמום אפראטעווען געגען זיך אליין.

עס איז איבעריג צו זאגען, אז די ארבי־טער־מאסען וועלען מיט פעראכטונג און שטאלץ צוריקווייזען די נייע "תורה" מיט איהר נביא. דער ארבייטער־קלאס האט פאר אזוינע אפעקו־נעם איין ענטפער; לא מועלצך ולא מדבשך! די פארשטארקונג פון דער אפעקע איבער זיי, דער פאהרען מיט'ן בייטש פון ווייטערע נייע באשריינקונגען געגען זייערע פרעלעטארישע רעכטע זיך צו ארגאניזירען, צו פיהרען סטרייקס, זיך צו פארטהיידיגען געגען סקעבס א. ז. ו. (און דאס איז דאך וואס וועלט פערשטאנען אונ־טער דער אונטערדריקונג פון די געוואלט־טהא־טען פון "מאב") דאס אלץ זיינען אזוינע "עוקצים", וועלכע מען קען בשום אופן ניט פאר־גלעטען מיט'ן ביספל סאציאל־רעפארמען, וואס וועלען פארגעשלאגען.

דאס איז איינס, צווייטענס דארף מען ניט פארגעסען, אז די גאנצע נייע תורה איז געבויט אויף זאמד. זי געהט ארויס פון דעם גרונד־גע־דאנקען, אז דער שטאאט שטעהט העכער פאר די קלאסען און אז דערפאר קענען דיזעלבע גע־זעלשאפטליכע קלאסען, דיזעלבע רעגיערענ־דע עלעמענטען זיך בעפריין פון זייערע כלא־סענ־אינטערעסען, הערשאפטס־פרינציפען און אונטערדריקונגס שטרעבונגען און ווערען גוט און פרום, פול פון ליבעזליגקייט און פרייגדליכקייט צו די ארבייטער. דאס איז אבער א טעות דורך און דורך. דער איצטיגער שטאאט, די איצטיגע מלוכה איז קודם כל א קלאסענשטאאט, די רע־גיערונג פון געווייסע הערשענדע קלאסען און עלעמענטען. דעמאקראטי אדער מאנארכי מא־כען אין דעם פרינציפ קיין ענדערונג ניט. די דע־מאקראטישע רעפובליק פון די יונייטעד סטייטס איז ווייניגסטענס א מעהר אויסגע־שפראכענער ענגהערציגער און ברוטאלער קלאס־סענשטאאט אין זיינע בעציהונגען צו די ארביי־טער, ווי די איירישע מאנארכישע שטאא־טען. עס איז דערפאר קיין שום האפנונג ניטא, אז דיזעלבע בורזשואזע פארטייען זאלען טאקע ערנסט אויספיהרען א בריטע פראגראם פון סא־ציאלע רעפארמען.

די פארשפרעכונגען פון סאציאלע רעפאר־מען — דאס זיינען נאך דערווייל בלינדע פוסטע הבטחות פאר די ווייטע צוקונפט. די אונטער־דריקונג פון די ארבייטערס רעכטע און פרייהיי־טען, די שווערמאכונג פון ארבייטערס קאמפף פאר עקזיסטענץ—דאס איז די ווירקליכקייט פון היינט. און אט געהען דעם האט רוזוועלט מיט זיין "נייעם נאציאנאליזם" גאר ניט צו זאגען. פארקערט, ער פארשפרעכט נאך א שטארקערע האנד געגען "מאב".

עס איז דערפאר קלאהר, אז די ארבייטער־מאסען האבען ווייניג וואס צו האפען און צו ערווארטען פון אזוינע "נייע" תורות. כל זמן אין איצטיגען קלאסענשטאאט וועלען די ארבי־טער ניט באנוצען די מעגליכקייטען, וועלכע די דעמאקראטישע פארמען גיבען זיי צו ווערען טאקע א פאליטישע מאכט, כל זמן זיי וועלען דארפען אנקומען נאך שוין און הילף צו די פאר־שטעהער פון די אנדערע קלאסען, וועלען זיי אנ־שטאט סאציאל־רעפארמען באקומען אונטערדרי־קונג פון "מאב". די ארבייטער מוזען ווערען א זעלבשטענדיגע פאליטישע מאכט און דאס קענען זיי ווערן נור דורך א רעוואלוציאנערע סאציא־ליסטישע פארטיי.

די נעכסטע וואהלען מוזען צו דעם צוועק באנוצט ווערען. אין אן אטמאספערע פון אלגע־מיינער געהרונג און אונצופרידענהייט, אין א צייט פון איבערגאנג צו נייע פארמען האט די סאציאליסטישע פארטיי א בעזונדערע וויכטיגע מיסיאן ניט לאזען אריינפאלען די יעניגע ארבי־טער, וועלכע האבען זיך בעפריט פון איין פא־ליטישער און גייסטיגער קנעכטשאפט אין אן אנדערע קנעכטשאפט.

דער "נייער נאציאנאליזם" איז צום גרוי־סען טהייל געשאפען געווארען אלס נעין צו פאנ־גען ארבייטער־וואוטס. מען מוז זעהן פארהיטען, אז די ארבייטער זאלען אין דעם נעין ניט אריינ־פאלען. דאס איז אבער נור אנגנאטווע אויפגא־בע. דערמיט אליין קענען מיר זיך ניט באגנוגענען. מיר, סאציאליסטען, קומען צו די ארבייטער מיט א גרויסען אידעאל פון פאלשטענדיגער בעפריי־אונג און מיט א פאזיטיוון פראגראם פאר די פארבעסערונג פון זייער לאגע און מיר מוזען זעהן, אז די ארבייטער זאלען דורך א שטארקע און מעכטיגע סאציאליסטישע פארטיי שאפען די מעגליכקייט דאס אלץ אויסצופיהרען.

עס איז גארנישט נויטיג צו בויען לופטשלע־סער, און זיך איינצוריידען, אז די סאציאלע רע־וואלוציאן שטעהט פאר'ן טהיר. עס איז אבער נויטיג צו פארשטעהן, אז יעדע וואהל עפענט פאר אונז נייע אויסזיכטען און מעגליכקייטען צו פארשטארקען די פאזיציאן פון ארבייטער־קלאס אין לאנד. די האי־יאהריגע וואהלען, וועלכע קו־מען פאר אין א בעזונדערע אטמאספערע פון איבערשאצונג פון אלטע ווערטער, אין א סביבה, ארומגערינגעלט מיט חורבות פון צובראכענע גע־טער און צושטערטע אויטאריטעטען, גיבען אונז די מעגליכקייט אויפצוטהון א גרויסע שטיק אויפקלערונגס און ארגאניזאציאנס־ארבייט און צו זעהן די ערשטע גרויסע פרוכטען פון אונזער לאנגע ארבייט. מיר האבען גוטע אויסזיכטען ניט נור צו פארשטארקען אונזער וואוט, זאנדערן אויך דא און דארט דורכצופיהרען אונזערע קאנדידאטען צום זיעג. דיא אידישע גרויסע "גהעטאס". און ספעציעל דער מיליאנען־קווור־טאל פון ניו יארק האבען איצט וויעדער א געלע־גענהייט און א גוטען שאנס אראפצוואווארפען פון זיך די שאנדע פון צו זיין פארטראטען דורך אלע מעגליכע קארופטע בורזשואזע פאליטישענס.

פון אן אנדער ארטיקל אין דיעזען נומער "ציקונפט" וועלען די לעזער זיך בעקענען גענויער מיט דעם ווי אזוי און פאר וואס די גרויסע

אידישע אימיגראנטען־מאסע שפּיעלט אזא אונ־ בעדייטענדע ראלע נאך אין פּאליטישען לעבען פון לאנד. דא ווילען מיר זאגען נאך אפּאר וואר־ טער צו אונזערע סאציאליסטישע לעזער: געגא־ סען, עס זיינען געבליבען נור ווייניג וואכען ביז די וואהלען, עס איז ביז איצט גאנץ ווייניג גע־ טהון געווארען. קיין לאנגען קאמפּיין פון ער־ ציהונג און אויפקלעהרונג האבען מיר שוין ניט געהאט דעם יאהר. זאלען מיר כאטש האבען א קורצען אבער ענערגישען קאמפּיין פון סאציא־ ליסטישער אגיטאציאן און פּראפּאגאנדא.

מיר מוזען זהען אונטער אלע אומשטענדען צו עראבערן פאר די אידישע קווארטאלען די פּראלעטארישע עהרע. מיר טארען ניט לאזען, אז די פּארשטעהער פון אויפגעקלעהרטע ראדיקאלע אידישע ארבייטער־מאסען זאלען אויך ווייטער פּארבליבען קארופּטע פּאליטישענס, וואס פּאר־ קויפען און פּארשוינקען אונזער נאמען אין אונ־ זערע אינטערעסען. דער סאציאליסטישער וואוט מוז אין די אידישע קווארטאלען פּארגרעסערט ווערען דאס איז געוואלען פּאר אונז א עהרען־ פּראגע און א לעבענס־פּראגע.

די נעכסטע עטליכע וואכען פון טיכטיגער סאציאליסטישער ארבייט קענען דערצו פּיעל מיטהעלפען.

דער גרויסער היסטארישער סטרייק פון די ניו יארקער קלאוקמייקער האט זיך געענדיגט נאך 8 וואכען פון שווערען מוטהיגען קאמפּף מיט א געוואלטיגען נצחון פּאר די 50,000 קעמפּפּער, מיט א געוואלטיגען נצחון פּאר'ן אידישען טרייד־ יוניאניזם, מיט א גרוואלטיגען נצחון פּאר די אי־ דישע ארבייטער־בעוועגונג בכלל.

אויך אן אנדער פּלאטץ אין דיזען נומער ווילען די לעזער געפּינען א קריטישען ארטיקעל ווענען די לעהרען פון סטרייק, ווילכער איז דער ערשטער פון א רייהע ארטיקלען איבער דעם אידישען טרייד־ יוניאניזמום. דיזע קריטישע בעאורטהיילונג פון די מעטאדען און פיהרונגען פון אונזערע געווערקשאפטליכע ארגאניזאציא־ נען קענען פון דעסטוועגען בשום אופן ניט אב־ שוואכען אונזער אלעמענס פריידע און שטאלץ מיט דיזען מערקווירדיגען זיעג.

דער אידישער טרייד־יוניאניזם האט אין די לעצטע צייטען גרוואונען אייניגע זעהר גרויסע זיעגען און — וואס נאך וויכטיגער איז — זיך עראבערט אייניגע זיכערע געווערקשאפטליכע בעסטונגען. איינע פון זיי איז די אידישע בעקער־ יוניאן. פון פאר א יאהריגען קאמפּף איז זי ארוים א שטארקע, א לעבעדיגע אן ענערגישע ארגאניזאציאן פון אויפגעקלעהרטע־קלאסענ־בע־ וואוסטע ארבייטער.

דיזע יוניאן האט אנגעהויבען איצט אראפ־ צוגעבען א אייגענע צווייוועכענטליכע טרייד־ צייטונג, "דער אידישער בעקער". די ערשטע צוויי נומערן ווייזען, אז די יוניאן, וואס גיט ארוים דיזע צייטונג איז באזעלט פון עכטען פּרא־ לעטארישען גייסט און אז איהר ארגאן שטעלט זיך די בריידע אויפגאבען פון טרייד־יוניאנים־ טישער און סאציאליסטישער אויפקלעהרונג פון די מאסען.

א מוטהיגער ענערגישער טאן פיהלט זיך אין דיזער צייטונג און א ערנסטע שטרעבונג צו אויפקלעהרונג פון איהרע לעזער. דאס מוז בא־ גריסט ווערען אויף'ן וואריימסטען אופן. מיר וואל־ טען נור ווילען אויפמערקזאם מאכען די רעדאק־ ציאן אין די ווייטערדיגע נומערן זיך מעהר אב־ צוגעבען מיט פאך־אנגלעגענהייטען, כדי אויך די פאקטען פון אייגענעם פאך און פון אייגענער ארגאניזאציאן אנצופיהרען די בריידע טרייד יוניאניסטישע ערציהונג.

די אידישע ארבייטער האבען אין אידישען בעקער באקומען א נייעם מוטהיגען ענערגישען קעמפּפער פאר זייערע אינטערעסען און די סא־ ציאליסטישע ארבייטער־פּרעסע האט באקומען א נייעם חבר, ווילכען מיר שטרעקען אויס ברו־ דערליך די האנד. "ברוכים הבאים"!

גען. בודינס ארטיקל ווענען אינטערנא־ ציאנאלען סאציאליסטישען קאנגרעס ענטהאלט, אייגענטליך, מעהר סוביעקטיוויע אינדריקע און שטימונגען אידער אן אלגעמיינע, אביעקטיווע דארשטעלונג. זאגאר זיין קריי־צוג געגען די „נא־ ציאנאליסטישע מגפה" איז מעהר דורכגעפיהרט מיט אייגענע כוחות אידער מיט הילף פון אב־ יעקטיוון בעוויזען פון די סטענאגראפישע קאנ־ גרעס־בעריכטען.

אין "דער אידישער ארבייטער ווילט" האט דער שרייבער פון דיזע שורות מיט ציטאטען און פאקטען בעוויזען, אז דער גרויסער הורא־גע־ שרוי פון די אנטינאציאנאליסטען איז ניט זעהר טיף בענרינדעט. און אזוי ווי די "נאציאנאלע מגפה" האט שוין זיך פערקליבען — און ווי נאך פאר־קליבען — אין די רייהען פון די אידישע סאציאליסטישע שרייבער, ווילען נעווים זיך געפינען אויך אזוינע פארכאפּטע, וואס ווילען די פראגע בעהאנדלען אין דער "צוקונפט" גופא.

דער אינטערנאציאנאלער קאנגרעס האט אבער, אויסער זיינע ארבייטען, געשאפען נאך זעהר א אינטערעסאנטען מאטעריאל פון א גאנץ אנדערען זאך, נעמליך די בעריכטע וועגען דעם צושטאנד פון דער סאציאליסטישער בעוועגונג אין דיא פערשיעדענע לענדער. זיי גיבען א פרעכטיגען בילד פון אנהאלטענדען וואוקס און ענטוויקלונג. איין אויסנאהמע בילדען נור די בעריכטען פון רוסלאנד. די לעצטע יאהרען פון דעם טייפעלשען טאנץ פון דער זיעגרייכער רעאקציאן האט ארויסגערופען דאס צושטעהונג און פארניכטונג.

דאך, עס פרייט אונז זיך צו דערווייסען פון דעם בעריכט, וועלכען דער "בונד" האט צוגעשטעלט וועגען זיין טהעטיגקייט, אז אין די לעצטע צייט באמערקט זיך צוויישען די אידישע ארבייטער פון דאם נייַ סמנים פון אויפלעבען, און פון ארגאניזאציאן. פון דיזען בעריכט דערווייסען מיר זיך, אז ניט נור איז די שטימונג איצט געווארען א בעדייטענד בעסערע צווישען די אידישע ארבייטער, זאנדערן אז דיזע נייע מוטהיגע שטימונג הויבט אן זיך צו קריסטאליזירען אין נייע ארגאניזאציאנס־פארמען און טהעטיגקייטען. אזא ווידער־אויפלעבונג פון אידישען פראלעטאריאט מוז הארצליך בעגריסט ווערען. לאנג געגנג איז געיאמערט און געטרויערט גע־ווארען. איצט קומט ווייעדער די צייט פאר א נייעם מוטהיגען ענערגישען קאמפף. פון רעווא־לוציאן דורך קאנטרא־רעווא־לוציאן צו א נייער רעווא־לוציאן — דאס איז דער ווע פאר'ן פרא־לעטאריאט!

קריטיק.

ק. פ.

I.

ВЛ. КОРОЛЕНКО

БИТОВОЕ ЯВЛЕНІЕ

(Замѣтки публициста о смертной казни.)

די קלייגע פובליציסטישע שריפט פון דעם בעריהמטען רוסישען קינסטלער איז די נייעסטע ליטעראריש סענסיישען רוסלאנדס, וועלכע האט צוגעצויגען גרויס אויפמערקזאמקייט צו זיך אויך ווייט אויסערהאלב רוסלאנד'ס גרענצען.

עס איז אבער ניט די ליטעראריש פארמע, ניט דער קינסטלערישער ווערטה פון דיזען ביכעל, וואס האבען געמאכט אזא גרויסען אייַנ־דרוק, אויך ניט די געדאנקען פון פערפאסער איבער די פראגע פון טוידט־שטראף. פון די אלע זייטען איז דאס ביכעל ציעמליך שוואך. דער פערפאסער איז אזוי בעוועלטיגט און בע־הערשט פון זיין געוואלטיגער טהעמא, אז זיין שאפונגס־קראפט איז ווי פארלויזירט. ער בע־גניגט זיך נור אין פשוט'ע אבער הארציגע ווער־טער צו דערצעהלען וועגען די גרויזאמע, אונ־ערהערטע, אונגלויבליכע מענשענפרעסעריי, וואס קומט איצט פאר טאג אויס אין רוסלאנד.

די טוידט־שטראף איז געווארען אין דער בענייטער רוסלאנד א וואכעדיגע זאך, א גע־ווהנליכע, אלטעגליכע ערשיינונג, וועלכע רעגט קיינעם מעהר ניט אויף און פערוואונדערט קיינעם ניט — דאס איז דאס שרעקליכסטע אין דער זאך, און דער פערפאסער דערצעהלט אין אייַנפאכע ווערטער די געשיכטע פון צעהן־דליגע קרבנות פון דיזער נייעסטער ערפאבערונג פון רוסישער יוסטיץ; ער שילדערט זייער בע־האנדלונג און איבערלעבעניסען אין די טורמעם און אונטער דער תליה; ער וויזט זייערע וואכ־בעדיגע, אבער העכסט־טראגישע טוידטשרעקע־נים; ער בעשרייבט די אונגלויבליכע בלוט־דורשט פון די גרויסע תלינים, די סאטראפען, אין וועמעם הענד עס געפינט זיך דאס לעבען פון די הונדערט מיליאן מענשען און די אכזריות פון די קלייגע תלינים, די טורעמשציקעס.

אן עכטע גהינם־אטמאספערע איז עס, וועל־כע הערשט איצט אין רוסלאנד. און דורך די איינפאכע אונגעקינסטלטע בעשרייבונגען און שילדערונגען, וועלכע בעשטעהען צום גרויסען טהייל פון אריגינעלע מאטעריאלען און אויך

פון מעלדונגען און בעשרייבונגען, איבערגע־דרוקט פון די צייטונגען, עפענט זיך פאר דעם לעזער פון דיזען ביכעל די גאנצע שרעקליכע פאנאראמא פון בלוט און מארד, פון מתים און קרבנות, און עס וועהט דארט מיט דעם שוידער־ליכען גערוך פון טוידט און פערניכטונג.

די פראגען וועגען שולד און אונשולד, וועגען פערברעכען און שטראף פערשווינדען אין גאנצען. עס בלייבט נור א טיעפער בראך און הארצווהטאג. „עס איז שווער עס צו לעזען — פערענדיגט דער פערפאסער — דאך גלויבט, בעשרייבען עס איז נאך פיעל, פיעל שווערער... אבער דאס מוזען דאך דורכלעבען הונדערטע מענשען און טויזענדע פון זייערע נאהענטע."

„עס איז די הייליגע פפליכטען פון דער פרעסע כאטש צו דערמאנען וועגען דעם, אז דער שרעקען האלט אן אין אונזער לעבען, כדי איהם זיך ניט לאזען פערוואנדלען אין גאנצען אין א וואכעריגע גענועהנליכע טאג־טעגליכע ערשיינונג, אין א מין גענוואהנהייט וואס וועקט שוין נאר ניט אויף דעם עפענטליכען געוויסען."

קארלענקא'ס שריפט האט דיזע פליכט גלענצענד ערפילט!

Potash and Perlmutter. Philadelphia Ibury MONTAGUE GLASS Alteams Company.

.2

די סעריע ערצעהלונגען פון אידישען קאמערציעלען לעבען אונטער דעם אלגעמיינעם טיטעל „פאטאש און פערלמוטער" האבען געהאט אן אויסערגעווענליכען ערפאלג, וועז זיי האבען זיך גענומען דרוקען — לעצטען ווינטער — אין „סאטורדיי איווענינג פאוסט".

עס איז אבער געווען א צווייזיטיגער ערפאלג. פון איין זייט האט מען זיי גלייכענט מיט גרויס חשק. מען זאגט, אז זיי האבען גענהאלפען פערגרעסערען די צירקולאציאן פון דיזער זעהר שטארק פערשפרייטער וואכענבלאט אין די פיעלע צעהנדליגע טויזענדער, און טאקע צוויי־שען אידיש לעזער. פון דער אנדער זייט האבען זיי ארויסגערופען א שטורם פון פראטעסטאן צווישען די אידישע — איבערהויפט יהודים'שע — קרייזען. מען האט געשריבען פראטעסט־ארטיקלען, מען האט געשיקט פעטישענס און רעזאלוציאנען צו די פאבלישערס, זיי זאלען סטאפען עם דרוקען. די טעקסט'ער אידישע סוחרים האבען זיך בעזאנדערס אויסנעצייכענט און האבען געקלייבען סיסטעמאטיש אזויע רעזאלוציאנען.

דאס בוך וואס לייגט פאר אונז ענטהאלט דעם גרעסטען טהייל פון דיזער סעריע, כאטש, דאבט זיך אונז, אז אייניגע — און די אם מיסטען קאמפראמיטירענדע די אידישע סוחרישע וועלט — זיינען פון דיזער זאמלונג ארויסגעלאזען געווארען.

וואס איז עס פאר א מין ערצעהלונגען?

די פראטעסטירענדע אידישע סוחרים און כלל־טהוער האבען אין זיי ענטדעקט אלע מעגליכע חטאים. זיי שילדערען דיזע סעריע אין די שווארצסטע פארבען פון א בייזווילליגע פערלוימדונג פון אידען און יודענטהום. זיי טענה'ן, אז די געשטאלטען און די פאסירונגען, אלץ איז אויסגעטראבט געווארען פון פערפאסערס קאפ כדי צו פערשווארצען דעם אידישען נאמען און די עהרע פון די אידישע סוחרים.

דאס איז אבער בשום אופן ניט ריכטיג. קיין וואונש צו שווארצען אידען און אידישקייט קען מען אין דעם בוך ניט זעהן. וועגען אידישקייט וועהט דארט בכלל ניט גערעדט. דער פערפאסער, כאטש אליין א איד, שיינט גאר וועניג דערפון צו וויסען. ער בעריהרט וועניג אויך די פריוואט־אנגעלעגענהייטען און פאמיליענפערהעלטניסע אפילו פון די הויפט־העלדען.

אמת איז, אז קיין גרויסען כבוד האבען אידען פון דעם בוך ניט. דאך א גרויסער טהייל פון שולד לייגט מעהר אין די העלדען, אין דער אטמאספערע פון גאנצען בוך — עס איז א ריין סוחרישע אטמאספערע, וואס הערשט אין דיזען בוך. סוחרישע בעציהונגען און טראגי־קאמעדיעם וועהרען געשילדערט. די הויפט־העלדען, די צווייי קאמפאניאנען „פאטאש און פערלמוטער, מעניופעקטשורערס פון סוטס און סקווירטס" און די אלע איבריגע פארשוינונג, וועלכע קומען פאר אין די פיעלע צעהנדליגע אין דיזען בוך זיינען אלע פון דער סוחרישער וועלט. א סוחרישע מאראל, סוחרישע בעגריפען האבען זיי. און וויל דיזע סוחרישע וועלט איז בכלל ניט קיין זעהר צוציהענדע און סימפאטישע, דערפאר קומט ארויס פון דער הומאריסטישער און

אפט אויך קאריקאטורישטישער און גוזמאות־דיגער שילדערונג פון דיזער וועלט ביי גלאס'ן ניט קיין נרויס נחת פאר אידען.

גלאס איז ניט קיין אמת'ער קינסטלער, ניט קיין פסיכאלאג. ער וועגט ניט און מעסט ניט די ווערטער, צירקעלט ניט און פוצט ניט די שטריכען. איהם אינטערעסירען גאר אזוינע זאכען ניט. ער איז א לעבעדיגער, אינטערעסאנטער „פאטאגראפשטיק־ערצעהלער", כאפט קונציג אראב אויסערליכע בעזונדערהייטען, די שפראך, די אויסדרוקע, האט א גרויסען זאפאס פון פאסירונגען און פאקטען פון דיזער אידישער האלב און דרייפערטעל אמעריקאניזירטער סוחרישער מיטעלקלאסע, און ער דערצעהלט זיי אינטערעסאנט, לעבעדיג, הומאריסטיש. און אט אין דיזע אויסערליכע אייגנשאפטען ליעגט דער סוד פון דעם גרויסען ערפאלג פון דיזער סעריע ביים גרויסען עולם.

דער לייטמאטיוו פון דער סעריע איז די שילדערונג ווי אזוי די פירמע „פאטאש און פערלמוטער", וועמען עס איז גאנץ גוט אווען, זוכען איינצופיהרען נייעסען, צו פערגרעסערען זייערע ביזנעס, צו פערטהאן די אנגעקליבענע קאפיטאלען אויף זייטיגע זאכען, קויפען הייזער, ספעקולירען מיט אקציעס, און ווי דאס רוב פאלען זיי ארויס אין א צרה, וואהרום — און דאס איז דאס כאראקטעריסטישע אין דיזער סעריע — די גאנצע אטמאספערע איז פול מיט פאראזיטען, מיט שווינדלער און אבמאנשצי־קעס. אזעלכע פאראזיטען און שווינדלער פיהרט דער פערפאסער פאר א גאנצע גאלעריע. די ערנסטע צוויישען זיי זיינען די „אמת'ע יענקים" די „אפטודייטפעלקאום", סאי אלס קאמיוואיא־זשארען, סאי אלס אגענטען (באסקין א כלומרשטדיגער וואקינגדעלעגאט, אגענט און קאנטראקטאר איז צוויישען זיי אין גלאס'עס שילדערונג דער דורכגעטריבענסטער שופט) און סאי אלס קונים־שווינדלער און באנקראטען־מאכער.

מען האט גלאס'ן פארגעוואלפען הויפטזעכ־ליך דערפאר, פארוואס אלע דיזע פארזיטען זיינען אידען. אבער דער אמת איז, אז פון „אידישקייט" פיהלט זיך ביי זיי אלעמען גאנץ וועניג, אויסער זייער נאמען. און עס איז נאך א גרויסע פראגע, צי קומט זייער שופטעריי פון דעם „אמעריקאנישען ביזנעסגייסט" וועלכען זיי האבען גוט געלערנט, אדער פון זייער אידישער אבשטאמונג? וויייטער דארף מען ניט פער־געסען, אז די גאנצע ביזנעס־וועלט, וועלכע דער פערפאסער שילדערט, איז א אידישע און — דאס איז די הויפטזאך — ניט נור די רויבער און שווינדלער, זאנדערן אויך די בערויבטע און בעשווינדעלטע זיינען אידען. עס קומען פאר אין דיזען בוך פיעלע אידישע פירמען, פון וועל־כע מען הערט נור גוטעס. די הויפט־העלדען אלײן „פאטאש און פערלמוטער", אויך וועמען עס וואלפען זיך ארויף אזוי פיעל רויבער און שווינדלער, זיינען באמת גאנץ עהרליכע מענ־שען און טהוען אין פערלויף פון די זעקס יאהר קיין זאך ניט, וואס זאל שטעהן אין גרויסען ווידערשפרוך צו דער סוחרישער מאראל.

פון די צוויי הויפט־פיגורען, איז פאטאש דער עלטערער, אויך דער קלוגערער, ערפאהרע־נער און ריהרעווידיגער. איהם קומען די מייסטע איינפעלע ארויף אויפ'ן קאפ, און ער מוז אויך זיין שותף ארויסשלעפען פון בלאטע. דער צווייטער, פערלמוטער איז אי אונערפאהרען, אי לייכטזיניג און געפינט זיך אין גאנצען אונטער דעם איינפלום פון זיין ווייב און פון „אייגענע מענשען".

אונווייסענד זיינען זיי ביידע. זייערע אלע קענטניסע סאי פון דער וועלט, סאי פון גע־שעפט, זייערע אלע בעגריפען האבען זיי גענו־מען פון דער „פראקטיק". אזוי ווי זייער „פראקטיק" האבען זיי אנגעהויבען פון גאנץ קליין, דערפאר זיינען זיי אזוי שרעקליך אונ־בעהאלפען יעדעם מאל, ווען זיי קומט אוים אויפצוטהון עפעס וואס א נייעס און זיך צו בעגעגענען מיט נייע סיטואציאנען. זיי ווייסען נור ביי אלץ איין מיטעל: זיי קוקען וואס אנדע־רע, גרעסערע און רייכערע קאנקורענטען טהוען און דאס טהוען זיי נאך. און דערפון קומען ארויס די מייסטע טראגי־קאמישע פאסירונגען.

און ניט אין דעם ליעגט דאס סאציאלאגיש און פסיכאלאגיש אינטערעסאנטעסטע פון דעם גאנצען בוך. איהר זעהט פאר זיך דעם פראצעס ווי אזוי עס ארבייט זיך ארויף אן „אויפ־שטעהענדער" קלאס פון קלייניטשקע אונווייסע־דע מענשעלעך. איהר זעהט, ווי אזוי געשטופט פון דעם „אנגעקליבענעם מעהרווערטה" שטופען זיך דיזע צוקינפטיגע „בורזשואס" בלינדערהייט, טאפענדיג אין די וועגד פארווערטס. און אייך וועלט קלאר, פאר וואס וואלפען זיי זיך אלע ביי אונז, אין דעם לאנד פון „אונבעגרענצטע מענ־לייכקייטען", אויף דיזעלבע געשעפטען: זיי קענען נור נאכטהון איינע די אנדערע, נאכקרי־בען און נאכקרימען איינע די אנדערע. אויף עפעס נייעס דערגרייבען זייערע קלייניטשקע

השגות און אונווּיסענהייט ניט.

די גאַנצע בריהשקייט און גרויסקייט פון אונזערע אַרויפגעאַרבייטע „העכערע" קלאַסען פערשווינדעט ווי א רויך, וועו איהר קוקט זיך צו נעהנטער צו דעם פּראָצעס ווי אזוי זייער גדלות איז געשטיגען.

פון דעם שטאַנדפונקט האָט גלאַס'עס בוך

א גאַנץ ערנסטען הינטערגרונד און אינטערעס: אמת, דער פערפאַסער האָט פיעל געזינדיגט געגען דער קונסט און אפט אויך געגען דער ווירקליכקייט און אמת דורך זיין צוזאַלצען און קאַריקאַטורירען, און דערפאר פערדינט ער פיעל פאַרווירפּע. אבער עס קען אויך ניט גע־לייקענט ווערען, אז די פּראָטעסטאַנטען האָבען אַריבערגעכאפּט די מאַס.

ש. ע.

1.

„ליטעראַטור", זאַמיעל־בוך, אַרויסגעגעבען פון יעראיין „ליטעראַטור", ניו יאָרק, 1910.

אין אונזער אמעריקאַנער ליטעראַטור האָט זיך שוין לאַנג געפיהלט א בעדערפּנים אין אן ערנסטען זאמעל־בוך, וועלכעם זאָל פּעראייניגען אַרום זיך אלע טאַלענטען, בעשאַפען פיר זיי א היים, וואו זיי זאָלען קענען פרייי אַרויסזאָגען זייערע מיינונגען און אַרויסווייזען זייער קראפט. בעזונדערס שטארק האָט זיך דיעזע בעדערפּנים געפיהלט אין די לעצטע יאָהרען, וועו דער שטראָם פון אימיגראַציע האָט אַריבערגעבראכט אין אמעריקא אסך אינטעליגענטע שרייבער, וועלכע האבען ניט די מעגליכקייט צוליעב דעם געלען פאטענט פון אונער טענגליכער פּרעסע נאכמאל צו עקטווילען זייערע פּהיגקייטען. דיעזע פּהיגקייטען אָדער געהען אינגאנצען פער־לארען אדער וועלען פערשקלאפט און דערשטיקט אין די שוויץ־שפּיער פון אונזערע רעדאקציעס, ביז זיי שטארבען ביסלעכווייז אב, ניט דערזע־הענדיג די ליכטיגע שיין פון דער וועלט...

דער אידישער גלעזער זשורנאַליזם אין אמעריקא טראָגט שוין אויף זיין געוויסען א גאנץ לאנגען מארטירער־צעטל פון אוזלכע קרבנות, און מען דארף דעריבער בעגריסען די אינציאטיווע פון דעם פעראיין „ליטעראַטור" צו בעשאפען א היים פאר אונזערע צושפּרייטע און צוזייהטע ליטעראַרישע כחות. א שאָד מעהר ניט, וואָס צוויישען די קאַלעגען עקזיסטירט ניט קיין אייניגקייט, און דער ערשטער פערזוך טראָגט אויף זיך דעם שטעמפּעל פון אן אייג־זייטיגער ריכטונג און טענדענץ. אין אזא אונ־טערנעהמונג האָבען זיך געדארפט בעטהייליגען פערשידענע ריכטונגען אין שאטירונגען, נאָר דאן וואלט זי ענטשפּראָכען איהרע ציעלען און אויפגאבען. און אין דעם ליעגט פילייכט די הויפּט־אורזאכע, פאר וואָס דאָס ערשטע זאמעל־בוך איז ניט ארוים געראטען.

דאָס זאמעל־בוך האָט אין זיך דרייי אב־טהיילונגען: ליעדער און ערצעהלונגען, ארטיק־לען, קריטיק און ביבליאגראפיע.

פון דער פּאעזיע אין דער ערשטער אב־טהיילונג ציהען צו די אויפמערקזאמקייט די ליעדער פון י. י. שוואַרץ, י. אדלער, י. ראָזניק, און ה. ראָזענבלאט. שוואַרץ צייבענט זיך אויס מיט זיין איינפאבער, ניט געקינסטעלטער, אָבער דורכגעדרונגענער פּלאַסטיק און די איבריג מיט זייער אויפריכטיגער טיעף־דורכגעלעבטער שטי־מונג. קיין נייע שטריכען פיהלט מען ניט ביי קיינעם ניט פון זיי. דאָס זיינען אלץ אלטע מאָטי־ווען, וועלכע זיינען שוין ניט איינמאל בעזונגען געווארען אין פערשידענע וואריאַציעס און טאקי פון די זעלבע דיכטער אין די ציטשריפּטען, אבער דער קאַלאָריט איז דאָ דאָך א פרישער, זעלבסטשטענדיגער. א גוטען איינדרוק מאכט אויך „גלעזיטערט" פון יואל סלאָנים. לויט דעם טיעף־דראמאטישען אינהאלט איז דיעזעם ליעד גיבער א פאָעמא און ענטהאלט אין זיך אסך פּאָעטישע שטריכען און קלאנגען, אָבער ערטער־ווייז איז דער פאטאָס א געמאכטער און די בילדער זיינען געקינסטעלט. שרייענד, דורך און דורך ריטארישׂ צוגעטראכט זיינען די ליע־דער פון יצחק רייז און כ. באסין. אויב ביי רייז'ן קען מען נאָך געפינען וואו ניט וואו א גלוסנגענע שורה, איז דאָס ביי באסינ'ען אויך ניטא. אין איין פּרט דערפאר גלייבען זיך ביידע אויס: זיי רופען ניט ארוים קיין שום שטימונג און מאכען נאָר דעם אייגדרוק פון פּארצייטיגע מליצה...

צופרידענשטעלענדער זיינען די ערצעהלונ־גען. אין א. ראבאָי'ס „דאָס ברעגבעל" איז אפילו אויך די ריטאַרישע צוגעטראכטקייט צו בולט,

דער אזוי גערופענער „דעקאדאנס" צו שרייענד, אבער עס זיינען דאָך פאראן אייניגע ערטער, וואו עס פיהלט זיך אין א געוויסער מאָס טא־לענט. א ווירקליכען טאלענט וויזט ארוים מ. י. האאיכמאוויטש אין זיין „אין גרויען ליכט". דער איינציגער פעהלער פון דיעזער ערצעהלונג איז איהר צוצויגענקייט. אבער טראָץ דעם פיהלט מען אין איהר גאנצען בוי, אז דער שרייבער בעזיצט אינטעליגענץ און טראכט זיך ערנסט אריין אין דעם, וואָס ער שאפט. חוץ דער בויג־זאמקייט פון דער שפראָך זיינען אויך די שילדע־רונגען כמעט אומעדום רעאל אָהן איבריגע לויגען און פארבען און די פסיכאָלאָגיע פון די ווירקענדע פערזאָנען איז אם מיסטען קינסט־לעריש אויסגעהאלטען. דאָס זעלבע קען מען, אייגענטליך, זאָגען אויך וועגען „היינטער'ן קוזניע" פון יהושע עפשטיין מעהר ניט מיט דעם אונטערשיעד, וואָס די שפראָך איז דאָ ערטער־וויז שווערליך און די ענדע אביסעל באנאל.

צווישען די ארטיקלען פערנעהמט דעם גרעסטען אָרט „צווישען מזרח און מערב" פון יואל ענטין. די שפראָך איז אָבער אין איהם אן אונמעגליכע און די געקינסטעלטע פראזען פער־דונקלען גאנץ אָפט דעם גדאנק. מען זעהט, אז דער אויטאָר האָט אנגעוועגדעט אלע מיטלען כדי אויסצוגעפינען אויסערגעוועהנליכע אויסדריקען און דורך דעם ווערן אריגינעל, אָבער דורך דעם איז ער ניט נאָר ניט געוואָרען אָריגינעל, זאָנדערן זעהר אונאָריגינעל, זאנאר שאבלאָנארטיג און אויסגעדראָשען. דאָס איז די אויסערע זייט פון דעם ארטיקל. ליידער, שטעהט עס ניט בעסער מיט דעם גאנצען אינהאלט. ענטין בעריהרט זעהר אן אינטערעסאנטע און וויכטיגע פראגע: די אבשטאמונג פון דעם סימבאָליזם און זיין גע־גענזייטיגע ווירקונג אין צוזאמענהאנג מיט די פערשיעדענע שולען און ריכטונגען אין דער וועלט־ליטעראטור. מען האָט געקענט זעהר פיעל אויסצעצען געגען די אבסטראקטע אויספיהרונגען פונ'ם פערפאסער. נאָר ניט דאָ איז דער ארט אריינצוגעהן אין א פאָלעמיק, דאָס וועט מען קענען טהאָן ביי אן אנדער געלעגענהייט, איינס איז אָבער קלאָהר: ענטין האָט געזומען א מזרא'דיגען מאטעריאל און מיט דעם ווי גע־וואָלט אויסשיטען זיין גאנצע תורה, וועלכע ער פערמאָגט בנוגע צו דיזער פראגע. ער האָט ניט געקארגט קיין כעפען פין וועלכע דיכטער און שרייבער איהר ווילט נאָר אליין, אלעמען האָט ער איינגעפאקט אין איין הויפען, און עס מאכט דעם אוינדרוק, אז ער בעצוועקט דערמיט צו ווייזען: אָט זעהט ס'אַרא בקי איך בין אין הלכות ליטעראטור! דער געהרטער שרייבער האָט אינגאנצען פערגעסען, אז ער שרייבט פאר'ן אידישען לעזער, וועלכען מען דארף אייגענטליך נאָך בעקאנען מיט די פערשידענע שולען אין דער וועלט־ליטעראטור, און אז געבען א לאנ־גען צעטעל פון בלויזע נעמען אויף דער גרויס פון 28 זייטען, הייסט נאָך ניט בעקאנט מאכען מיט דיעזע שולען. ניט נאָר וועלען די פשוט'ע לעזער גאָר ניט פערשטעהן פון דער גאנצער לומדות ענטינ'ס, נאָר עס איז א סברה, אז אפילו די אויגענע קאָלעגען פון פעראיין „ליטעראַ־טור" וועלען זעהר וועניג געניסען פון דיעזער לומדות...

נאָך „צווישען מזרח און מערב" געהט אן ארטיקל, וועלכער לאנג ווי דער גלות, פון מ. קאטץ „גאָט־זוכעניש און זיך־גופא־זוכעניש", וועגען „די פאָלקסטימליכע געשיכטען" פון י. ל. פרץ. אין דיעזען ארטיקל איז צו בעוואונדער־דערען די קונסט פון אנשרייבען 13 זייטען און גאָר ניט זאָגען. אזוי ווי ניט לאנג האָט אונז הערר קאטץ „ענטדעקט" אין זיין ארטיקל וועג־גען יהואש'ס איבערזעצונג פון דער ביבל, אז „ישעיה" איז געווען א גרויסער פאעט „ענטדעקט" ער איצט אויך, אז פרץ איז א דיכטער פון־גאט'ס־גנאָד און זיינע'פאָלקסטימליכע געשיכטען' זיינען פערל פון פאָעזיע, — אבער וואָס וויי־טער? דאָס בלייבט שוין א סוד פאר מ. קאטץ'ן אליין. אסור, אויב עס האָט געלויבט די גאנצע ארבייט און דער טאראראם פון שבחים און לויב־געזאנגען... די גרויס פון פרץ'ן וואלט, חס וחלילה, גאָר ניט פערלוירען אָהן די פרא־זענהאפטע הסכמות פון קאטץ'ן.

פון די איבעריגע ארטיקלען שטעלען פאָר א געוויסען אינטערעס „באָלער און זיין פאָע־זיע" פון מ. לעאָנטיעוו און „שרייבען אָדער שרייבן" פון יהודה א. יאפפע. לעאָנטיעוו גיט א באראקטעריסטיק, אמת זעהר א שוואכע, פון גרויסען פראנצויזישען דיכטער, און יאפפע א קורצע, אבער זעהר וויכטיגע פילאָלאָגישע פאָר־שונג וועגען דער אבשטאמונג פון אונזער מאמע־לשון. יואל סלאָנים האָט אונז געוואלט בעקאנט מאכען מיט דער גרויסער פערזענליכקייט פון „אסקאר ווילד", אבער מעהר ווי אויסגע־שרייען, אייניגע ציטאטען און געפליגעלטע מליצות האָט ער ניט געפינען פאר זיין טהעמא.

די קריטיק און ביבליאָגראפיע צייכנען זיך

מיט קיין זאך ניט אויס, אפשר נאר מיט דעם ניי־ערפונדענעם וואָרט „טראָכטער" און מיט דעם מערקווירדיגען אורטהייל, אז ל. שאפירא איז ניט קיין טאלענט, נאר עפעס גלאט א פראזען־שרייבערל און עפעקטען־מאכער. דאָס זיינען ווירקליך צוויי וויכטיגע נייעסטן פון אונזערע באָדערניסטען...

אין אלגעמיין פיהלט זיך אין דעם גאנצען אויסוואהל פון דעם לעזע־שטאָף, אז אין דעם זאמלבוך פעהלט א ענינטע האנד פון א רע־דאקטאָר. די גאנצע דרי רעדאקטערע האָבען זיך נאָר גערעכענט מיט זייערע אייגענע סימפּא־טיען און ניט מיט דער ענטוויקלונג און די ליטע־ראריש־קולטורעלע בעדירפניסע פון'ם עולם, פיר וועלכען די אויסגאבע איז בעשטימט. ז יי איז־טערעסירט די אינטערנאציאָנאלע סימבאָליסטי־שע שולע, האָבען זיי אָנגענפילט דריי פיערטעל פון בוך מיט סימבאָליזם. פאר זיי האָט וויי ניט עקזיסטירט דער פאקט, אז אונזער לעזער האָט במעט קיין בעגריף ניט אפילו וועגען דער אידי־שער ליטעראָטור גופא און דעריבער וואָלט געווען גלייבער צו געבען אבהאנדלונגען וועגען אונזערע אייגענע קינסטלער און ניט וועגען באָדלער'ן אדער וויילד'ן, וועלכע קענען אין בעס־טען פאל זיין אינטערעסאנט נאר פיר יחידי־סגולה. מיט דעם איז אָבער ניט געזאָגט, אז מען דארף ניט קיין אבהאנדלונגען וועגען דער וועלט־ליטעראטור אין א אי־דישען זאמעל־בוך. די הויפּט־זאך איז מעהר ניט, אז די ארויסגעבער זאלען זיך ניט רעכענען מיט זייערע אייגענע סימפאטדיען, נאר מיט די וויכטיגע גיסטיגע בעדערפניסע און נויטען פון דעם אידישען לעזענדען עולם, פאר וועמען עס איז א סך וויכטיגער און ניצליכער צו בעקאנען זיך מיט טאָלסטאָי'ן, איבסען'ן, טשעכאָוו'ן, וויקטאָר הוגא, זאלא און אנדערע וועלט־בעריהמטע קינסטלער, וועלכע זיינען שוין ניט קיין אונבעקאנטע און אונפערשטענדליכע נעמען אין אונזער וועלטעל, ווי וויילד און באָד־לער. פאר'ן סימבאָליזם איז נאָך דאָ צייט און עס איז, כ'לעבען, איבריג צו כאפען דעם פיש פאר'ן נעץ.

האָפענטליך וועט דאָס צווייטע זאמעל־בוך פערריכטען דיזע פעהלערען און זיין מעהר גע־רָאטען.

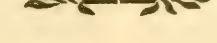

2.

אָב. באָראָף. טיפּען און בילדער.

א לאנגע צייט האָט זיך געווארפען אין די אויגען אין די היעגע צייטונגען אן אדוועדטייז־מענט, אז „דאָס גאנצע לעזענדע פובליקום ער־וואַרט מיט אונגעדולד די טיפּען און בילדער פון אב. באָראָף", און עס האָט זיך ניט וויילענדיג געפרעגט: וויי אזוי קען דאָס לעזענדע פובליקום ערווארטען א שרייבער, פון וועלכען עס האָט קיינמאל אפילו ניט געהערט? אָבער אין אונזער אידישער הפקר־וועלט אין אמעריקא זיינען אזעלבע קשיות גאנץ איבעריג...

און אָט זיינען שוין, ברוך השם, ערשיענען די „טיפּען און בילדער" טאקע מיט דעם בילד פון פערפאסער און זיין אייגענער אונטערשריפט, ווי עס פאסט פאר א שרייבער, וועלכען „דאָס גאנצע לעזענדע פובליקום ערווארט מיט אונגע־דולד". און פון דעם במקום הקדמה דערווייסען מיר זיך, אז „אלעס, וואָס דיעזעס בוך ענטהאלט איז געשריבען ערנסט מיט דעם בלוט און פייער פון מיין הערצען, און אלס אזעלכעס לעג איך עס פאר בעפאר דאָס ווערטהע ליטעראָטור־ליע־בענדע פובליקום, און זאל עס אייך וואהל בע־קומען".

אורטהיילען וועגען דער ערנסטקייט פון דעם בוך און צו עס איז געשריבען מיט „בלוט און פייער" איז א זאך, וועגען וועלכער עס קע־נען זיין מיינונגס־פערשיעדענהייטען, אָבער אז דאָס בוך איז געשריבען מיט טינט און זעהר אפט מיט צופיעל טינט, אזוי אז עס זעהען זיך שוין צופיעל ארויס די טינט־פלעקען, וועגען דעם קען זיין נאָר אין מיינונג...

הערר באָראָף פערמאָגט יע עפעס א פיטשע־מאָנטשיקען פייערל, אָבער כדי אויך דיעזער פייערל זאל ארויסווייזען וועלכען עס איז שיין, וואָלט ניט געשאדט, אז ער זאל זיינע „טיפּען און בילדער" זיך ניט איילען פאָרצופּלעגען „בע־פאָר דאָס ווערטהע ליטעראָטור ליעבענדע פוב־ליקום"; אז איהם אליין וואָלט דאָס „וואהל בעקומען" קען קיין צוויפעל ניט זיין, און די לעזער וואָלטען, חס וחלילה, אויך נאָר ניט פער־לאָרען....

די 364 אידישע לעקציעס, וועלכע מיר האָבען געהאט דעם פּאריגען יאָהר, זיינען אָבגעהאלטען געוואָרען פון 72 בעזונדערע לעק־טשורערס. עס פערשטעהט זיך אז דיעזע צאָהל איז זעהר קליין אין פערגלייך, למשל, מיט די 663 ענגלישע פּאָבליק־לעקטשורערס פון דעם נייַ־יאָרקער „באָארד אוו עדיוקיישאָן". מען דארף אָבער ניט פערגעסען אז די „באָארד אוו עדיוקיישאָן" האָט פּאר'ן ווינטער סיזאָן פער־אנשטאלטעט 5572 לעקציעס און ביי אונז איז נעווען ניט מעהר ווי 364 לעקציעס (כאָטש אידען שטעלען פּאָר אפּישר מעהר ווי א ¼ פון דער גאנצער נייַ־יאָרקער בעפעלקערונג). נאָר ווי די מעשה איז, 72 אידישע לעקשטורערס איז גאָר ניט קיין קליינע צאָהל. לעקטשורערס האָבען מיר גאנץ גענוג, נאָר מען נוצט זיי אוים זעהר וועניג. פּאר דעם פּאריגען לעקטשור־סיזאָן בעת 2 לעקטשורערס האָבען אָבגעהאלטען מעהר ווי 100 לעקציעס — כמעט איין דריטעל פון אלע לעקציעס, וואָס זיינען אָבגעהאלטען געוואָרען פּאר'ן גאנצען יאָהר, — האָבען 62 לעקטשורערס אלע אינאיינעם אָבגעהאלטען ניט מעהר ווי 96 לעקציעס. דורכשניטליך קומט אוים אויף דיעזע לעקטשורערס עטוואָס מעהר פון 1 לעקציע פּאר א גאנץ יאָהר. איז דען אינמענליך זיי מעהר אויסצונוצען?

נאָר דאָ טרעט ארויס די הויפּט עדווידערונג. מען זאָגט, אז שולדיג אין דעם טרויעריגען צו־שטאנד פון אונזערע לעקציעס איז ניט כלומר'שט די קליינע צאָהל פון לעקטשורערס, נאָר דאָס, וואָס די לעקטשורערס אליין טויגען ניט. לעק־טשורערס זאָגט מען, האָבען מיר גענוג, נאָך צופיעל; דער אונגליק איז אָבער, וואָס זיי זיינען פלאפלער, פלוידערזעק, וועלכע בעציהען זיך ניט ערנסט צו דער זאך, און אנשטאט צו ערקלעהרען און צו מאכען פאָפולער נעוויסע וויכטיגע פּראָ־בלעמען, דערצעהלען זיי בבא־מעשות, וואָס זיינען ניט געשטויגען און ניט געפעלויגען.

איז ריכטיג אָט דיעזע מיינונג? האָט זי א באָדען אונטער זיך?

אז צוויישען די 72 לעקטשורערס, און אפילו צוויישען די פאָפולערסטע פון זיי, קענען זיך געפינען אזעלכע, וואָס זיינען ניט ווערטה צו טראָגען דעם נאָמען לעקטשורער, איז א גאנץ נאטירליכע זאך. ניט יעדער לעקטשורער שטודירט ערנסט די פראָגע, וועלכע ער לעק־טשורט; ניט יעדערער בעזיצט די בעהיגקייט פאָפולער און דייטליך צו ערקלעהרען די פראָגע, וואָס ער בעריהרט; ניט יעדערער בעציהט זיך ערנסט צו זיך אליין אין צו דעם עולם, וועלכער־הערט איהם. אָבער קומען דערפון צום שלום, אז אונזערע לעקטשורערס בכלל זיינען ענטוועדער־פלוידער־זעק אָדער נודניקעם, הייסט ארויסזאגען זעהר א פאלשע און זעהר אונגערעכטע מיינונג. איך האָב דעם פּאריגען וויינטער געהאט די געלע־גענהייט צו הערען אי אידישע אי ענגלישע פאָבליק־לעקטשורערס, און לויט דעם איינדרוק, וועלכען עם האָבען אויף מיר געמאכט די ביידע סאָרטען לעקטשורערס, מוז איך זאָגען, אז די אידישע לעקטשורערס האָבען ניט וואָס אראָב־צופאלען געגען די ענגלישע.

נאָר אויב דער אינגערער און פראָגרעסיווער עלעמענט פון אונזער מאסע האָט נאָך א גאנץ שטארקען דאָרשט צו בילדונג און גייסטיגע ענטוויקלונג, אויב מיר ליידען ניט קיין גרויסען מאנגעל אין לעקטשורערס און אויב א גאנץ גרויסער טהייל פון דיעזע לעקטשורערס איז נאָר ניט אזוי שלעכט, ווי מען מיינט, — טא וואָס־זשע איז פאָרט די אורזאכע, וואָס אונזערע לעקציעס און אונזער קילטורעלע טהעטיגקייט נעפינט זיך אין אזא קלעגליכען צושטאנד?

איך וויל זיך דאָ ניט אריינלאָזען אין שמועסען מכח דעם באָדען און דעם אינהאלט פון דער היעגער ארבייטער בעוועגונג, אויף וויפיעל זיי פערשטארקען אדער מאכען שוואכער דעם קולטורעלען דאָרשט פון אונזערע מאסען. איך וויל דאָ אויך ניט רעדען וועגען די טענדענ־צען און ריכטונגען, וואָס הערשען אין אונזער אידישער גאס, אויף וויפיעל זיי ווירקען אין ענין פון „אינטעליגענץ" אדער „עם־הארצות". בנוגע צו לעקציעס, אלס א פראָגע פון אי צ ט י ג ע ר ארבייט פון די אי צ ט י ג ע בעראייניגן, קען דיעזע פראָגע נעשטעלט ווערדען פיעל שמעלער, און עס איז נויטיג נור אנצואווייזען אויף די כאָראקטערע, אויבען לויגענדע אורזאכען.

וואָס זשע זיינען אזויפס דיעזע נאָכ־טעריע אירזאכען?

צום בעדויערען קומט אוים אויגענטליך אנצוווייזען אויף דאָס, אויף וואָס אלעמען איז שוין נמאס ומאוס געוואָרען שטענדיג אנצווויי־זען. עס פערשטעהט זיך, אז מיר האָבען דאָ אין זיינען די צוויי אלטע בעקאנטע זאכען. ערשטענס, אי נזערע פּרעסע, איהר בערהאלטונג

בנוגע צו דער פראגע וועגען לעקציעס, אין צוויי־טענס, ד י א ר ג א נ י ז י ע ן ד י ל ע ק צ י ע ס ג ו פ א.

עס איז קיין ספק ניט אז די הונדערטער פראָגרעסיווע פעראיינען, וועלכע עקזיסטירען אין ניו־יאָרק וואָלטען געווים וועלען, אז דער קולטורעלער צושטאנד פון זייערע מיטגלידער זאָל זיין וואָס העכער, און זיי, די מיטגלידער, זאָלען זיין וואָס מעהר ענטוויקעלט אין געביר־דעט. דער אייניציגער פיהרער פון דיעזע פער־איינען, זייער אייניציגער וועג־ווייזער — איז אונזער טעליכע און וועכענטליכע פ ר ע ס ע. דער איינפלוס פון דער טעגליכער און וועכענטלי־כער פרעסע אויף דעם בריטען עולם איז אזוי גרויס, אז זי קען איהם שטענדיג פעראינטערע־סירען מיט וואָס זי ווילֿ און מיט וועמען זי ווילֿ. ניט אומזיסט הערט מען שטענדיג אין די דע־דאקציעס פון די צייטונגען דעם אויסדרוק „דאָס דארף מען פ ו ס ע ן", „דאָס איז ניט ווערטה צו פ ו ס ע ן" אין ד. ג.ל. „פושען" אונזערע צייטונגען די לעקציעס? איינע־עמיר־ען זיי זיך מיט זיי? גיבען זיי אָנווייזונגען פאר די פעראיינען וואס און ווי צו טהאָן אין דיעזען פרט? רעדען זיי וועז ניט איז וועגען די טע־מען, איבער וועלכע מען לעקטשורט, און וועגען די לעקטשורערס גופא? האָבען זיי וועז ניט אין אָנגעווויזען אויף וויפיעל די אדער יענע לעק־טשורערס טויגען אָדער טויגען ניט? עס שרי־בען דאָך די צייטונגען, למשל, וועגען ט ה ע א ט ע ר; זיי גיבען דאָך פון צייט צו צייט א קריטישע אָבשאצונג פון די פיעסען, וועלכע מען שפיעלט, און די ארטיסטען, וועלכע פיהרען אויס די פיעסען. טהוט אזוי אונזער פרעסע אויף בנוגע צו לעקציעס?

עס איז איבריג צו דערצעהלען ווי אזוי אונזער פרעסע פערשווייגט אָט דיעזען ענין, ווי אזוי פערבערעריש נליכגילטיג זי בעציהט זיך צו איהם. די פראגע וועגען פ ר א ג א נ ד א, וועגען אינערליכע קולטורעלע טהע־טיגקייט אינוועניג אין די פעראיינען, עקזיס־טירט גאָר ניט פאר איהר. די פראגע וועגען בילדונג איז אויף אזוי פיעל ווייט פון אונזער פרעסע, אז צוויישען די טויזענדער קאָרעספּאָנ־דענטען פון „פארווערטס", וועלכע גיבען אויס זייער ביטער הארץ אין „בינטעל בריף" און פרענען עצות ווי אזוי צו בעגעהן זיך מיט דער שוויגער, מיט דעם ווייב, מיט'ן שכן און א. ז. ו.

נעפּינט זיך כמעט קיינער ניט, וועלכער זאָל דער־צעהלען פון זיין שווערען געמיטה צוליעב דעם זיסטיגען דורשט נאָך בילדונג (וואָס אועלכע איז אין ניו־יאָרק זעהר פיעל) און זאָל פרענען אן עצה ווי צו ערגען, וואָס צו לעזען, וועמעס לעקציעס צו הערען אין ד. ד. ג. מען פרעגט דאָס ניט ביי די צייטונגען, ווייל מען וויים, אז אונ־זערע פיהרער אין טאָן־געבער אינטערעסירען זיך ניט דערמיט*).

און דער רעזולטאט בנוגע צו לעקציעס האָט זיך בעקומען אזא: די אייניציג צייטונגען, וועלכע שרייבען אָ וועגען לעקציעס, און טאקע זעהר אפט, זיינען אונזערע כלומר'שט „הומא־ריסטישע" „קיבעצער" און „קונדס". זיי לאָזען קיינמאָל ניט דורך די געלענהייט ארויסצו־יייזען זייע־ אויבע־פּלעכיכען הומאָר אין בילינען שפאס בנוגע צו די לעקציעס און לעק־טשורערס. און די שרייבער פון דיזע צייטונגען, נאָר אומגעריכט פאר זיי אליין און אפשר נעגען זייער אייגענעם ווילֿען, האָבען אין דיעזען פרט נעהאט א געוואלדיגע ווירקונג אויף דעם בריטען לעזע־פובליקום. ניט אָנטרעפענדיג ערגיץ קיין ערנסטען ארטיקעל וועגען לעקציעס, ניט בעגע־נענדיג ערגעז קיין עהרליכע קריטיק און קיין ערנסטע אָבשעצונג פון דעם אָדער יענעם לעק־טישורער, און הערעגיג שטענדיג וועגען דעם נור לצנות, זלזולים און שפאָטערייי — האָט דער גע־וועהנליכער עולם בים־לעכווייז זיך צוגעוואוינט צום גרעאנק אז אלע לעקטשורערס טויגען אויף כפרות, די לעקציעס גיבען גארנישט און עס איז א שאָדען אבצוצאָהלען פאר דעם עטליכע סענט און אויסזיצען א גאנצען אבענד...

דאָס איז געווען די ווירקונג פון אונזער פ ר ע ס ע, וואָס זשע איז דער וואונדער, וואָס די לעקציעס וועלען אזוי וועניג בעזוכט און אויף זיי איז אזא קלייניע נאכפראגע?

* דער ארטיקעל איז שוין געווען אָנגעשרי־בען, וועז אין „בינטעל בריף" איז ערשיינען א בריף פון א יונגער מיידעל, וועלכע פרעגט וואָס זאָל זי לייענען און בעט דעם רעדאקטאָר: —„איהר זאָלט מיר בעהילפיג זיין אין מיין־אָרשט נאָך קענטנים און בילדונג, וועלכע איך האָב ניט נעקראָגען אין סקוהל". פון דעם טרו־קענעם אויבערפלעכליכען ענטפער, וואָס איז גע־נעבען נעווארען אויף דיעזע פראגע, וועט שוין די מיידעל, דאכט זיך, א צעהנטען פערזאָגען ניט צו קומען אין רעדאקציע מיט אזעלכע פראגען.

די צווייטע אוראלע, ווי שוין געזאגט, — דאָס איז די אָרגאניזאציע פון די לעקציעס גופא, דער ארט וויו אזוי זיי וועלן אראנזשירט אוך דורכגעפיהרט.

די אינערליכע קילטורעלע ארבייט פון די בעראיינען וואָלט נעקענט בעסער איבערגעשטעלט אוך דורכגעפיהרט ווערען, ווען זייערע „עדיוקיישיאנאל־קאָמיטעס" וואָלטען געהאנדלט אנדערש ווי זיי האנדלען איצט. די ארבייט פון דער עדיוקיישיאָנאל־קאָמיטע דארף זיין אן ארגאניזאטאָרישע, ד. ה. די גאנצע איניציאטיווע בנוגע צו לעקציעס דארף ליגען אין הענט. קודם כל דארף זי זיהען, אז אויף די אלגעמיינע פערזאמלונגען זאָל דיסקוטירט ווערען די פראגע, — וועלכע טהעמען זיינען בעהר ווינשענסווערטה פאר די מיטגלידער אין דעם אָדער יענם מאָמענט. וועז איהר איז שוין קלאָר געווא־רען צו וועלכע פראגען וויזיט זיך ארויס ביי די מיטגליעדער א גרעסערע נייגונג, דארף זי זיך נעהמען אויסצוארבייטען א פראגראם פון עטלי־כע סיסטעמאטישע לעקציעס וועגען דיעזע פראגען, אוך נאָכדעם אז ביי איהר אין שוין פארטיג דער פראָגראם פון די לעקציעס אוך זייערע טהעמען, — ערשט דאן דארף זי אריין־געהן אין פערהאנדלונגען מיט בעשטימטע לעקטשורערס, וועלכע בעזיצען די נויטיגע קענט־נים אוך פעהיגקייט דירכצופיהרען אָט די בע־שטימטע טהעמען.

טהוען אזוי אונזערע עדיקיישיאָנאל־קאָמי־טעס? פיהרען זיי דורך אוא אָרגאניזאטאָרישע ארבייט? סטארען זיי זיך צוצופאסען די לעק־טשורערס צו די טהעמען אוך ניט פער־קערט? זיי טהוען אין דער ווירקליכקייט פונקט דעם היפוך. די עדיוקיישיאָנאל קאָמיטע איז אַל־מער א גרופע, וועלכע שטעלט זיך ניט קיינע אנ־דערע אויפגאבען אויסער טעכניש: צו זהען א לעקטשורער, פרעגען איהם וועגען וואָס ער וועט לעקטשורען, בעדינגען זיך מיט איהם, נעהמען א האל אין דרוקען די אדווערטייזמענטס. זעלטען וועז זי שטעלט זיך א פראגע צו איז נויטיג די אדער יענע טהעמע; זעלטען וועז זי ניט זיך אָב א רעכענונג צו טוען פאר דיעזער טהעמא דוקא דער לעקטשורער אוך ניט קיין אנדערער, אין קיינאָהל געלינגט איהר ניט דורכצופיהרען, אז די אייניגע לעקציעס זאָלען זיין מעהר אָדער וועניגער סיסטעמאטיש צוזא־מענגעבונדען אייגע מיט די אנדערע. בעקומט זי אלכ לעקטשורער יאנאוורי'ן — דעדט ער וועגען די „וויסע שקלאפערי"; האָט זי בעקו־מען ראָזענצווייג'ן — לעקטשורט ער איבער „טע־לעגראפי מיט אפפאראטען", אוך האָט זי בעקומען זשיטלאָווסקי'ן — לעקטשורט ער וועגען די „פאל־שע משיח'ס ביי איידען".

איינער פון די פעראיינען, וועלכע האָבען דעם פאָריגען יאָהר געהאט כמעט אלע פרייטאג לעקציעס, — איז דער בראָנזוויללער ברענטש ס. פ. וווי זשע זיינען ביי איהם די לעקציעס נעווען אָרגאניזירט? מיר וועלען נעהמען א רייהע פון 10 לעקציעס, וועלכע האָבען געפאָלגט איינע נאָך די אנדערע:

1. נאציאָנאלע שטרעבונג און סאָציאליזם.
2. קאוטסקי און זיין וועדק „דער וועג צו מאכט".
3. דער ציוניסטען קאָנגרעס אין האמבורג.
4. דער פארשריט פון נאטור־וויסען־שאפט.
5. קאָרפּאָריישאָן.
6. די אידישע נביאים.
7. פרץ און זיינע וועדק.
8. מעשה בראשית.
9. די מילימאנערען פון וואָלל סטריט.
10. די עקטווינקלונג פון רעליגיאָן.

אזוי טהוען זייער ארבייט די „עדיוקיישי־אָנאל קאָמיטעס". וואָס־זשע בלייבען אין קאָפּ בייס שטענדיגען לערטשי־בעזוכער — אויסער א מוש־מאש פון צוברעקלטע נעדאנקען אוך פאָרשטעלונגען, וואָס האָבען ניט קיין שום שייכות איינע צו די אנדערע? קען ער זיך סוף כל סוף אנדערש בעציהען צו לעקציעס — אויסער מיט עקעל אוך פעראבטונג?

אוך טאקי צוליעב דעם, וואָס די טהעמען וועגדען זיך ניט אָן דעם וויללען פון די פער־איינען, נאָר אן די צופעליגע לעקטשורערס, — קען מען ניט נור ניט דורכפיהרען קיין שום סיס־טעמע אין די לעקציעס, נאָר די לעקציעס גופא מוזען על פי רוב זיין זעהר ארים אין אינהאלט.

אין נייערק קען מען אָנצעהלען ביז הונ־דערט פערשיעדענע לעקטשורערס, אוך מעהר ווי א העלפט פון זיי קענען מיט רעכט טראָגען אויף זיך דעם נאָמען גענילדעטע אוך מעהר אָדער וועניגער פעהיגע לעקטשורערס. אָבער מען נוצט זיי זעהר וויניג אויס, ווייל מען וויים פשוט ניט פון זיי. עס זיינען פארען אייניגע נעצעהלטע מענשען, אלטע בעוואוסטע רעדנער, וועלכע פער־

פּעהלען קיינמאל ניט ארויסצוטרעטען אויף אלע גרויסע מאסען־פערזאמלונגען, — און נאר אט דיעזע רעדנער קען מען אלס לעקטשורערס.

און וויל הונדערטער פּראיינען וויסען נאר פון אט די עטליכע געצעהלטע „גדולים" און וועגדען זיך כסדר צו זיי, — מוזען דיעזע „גדולים" לעקטשורען איבער פּערשיעדענסטע ס ט ע פּראגען און בעריהרען פּערשיעדענסטע זייטען פון קאנטנים און וויסענשאפט. אבער זיין א כקי אין א ל ע פּראגען איז אונמעגליך אפילו פּאר א „גדול".

און ווי קען זיין אנדערש? קען מען פּאדערן פון א מענשען ער זאל וויסען די ליטעראטור און אלע נייעסטע פּארשונגען און טהעאריעס וועגען דער פּראגע, איבער וועלכע ער לעקטשורט, — וען איהם קומט אויס שטענדיג אריבער־שפּרינגען פון אסטראנאמיע צו פיזיקס, פון פיזיקס צו סאציאליזם, פון סאציאליזם צו געאגראפּיע, פון געאגראפּיע צו ארבייטער־בעוועגונג א. ז. ו.?

כדי מען זאל פון די לעקטשורס ווירקליך לערנען, מוז די ארט־און־וויזע וויי אזוי מען ארבעטן זשירט דא לעקציעס, וועלען אן אנדערע. וואלט נעווען א שטענדיגער פּערבאנד פון לעקטשורערס און וואלט עקזיסטירט א ע ק ס ט ש ו ר ב י ו ר א, וועלכע זאל ריכטיג און מיט ענערגיע ארבייטען, דאן וואלט די זאך געווען פּיעל בעסער. די פּראיינען מיט זייער „עדיקיישאנאל קאמיטעט" וואלטען ניט בעדארפט נאכלויפען נאך איינצעלנע לעקטשורערס אין צופאסען זיך צו זייערע טהעמען. נאך לעקטשורערס וויי אויך אן עצה וועגען לעקציעס, וואלטען זיי אלע מאל זיך געקענט וועגדען צו דער „לעקטשור־ביורא"; די ביורא וואלט אלע מאל קענען אויסקלייבען און שיקען אזעלכע לעקטשורערס, וועלכע זיינען מעהר פאסענד פאר דער אדער יענער טהעמא, און די לעקטשורערס גופא וואלטען זיך אנדערש בעצויגען צו זייער אויפגאבע, וויסענדיג, אז איבער זיי איז פּאראן א קאנטראל און עפענטליכע קריטיק.

קיין פּראיינינגונג פון לעקטשורערס איז ניטא, די לעקטשורערס וויסען ניט אייגע פון די אנדערע; קיין „לעקטשור־ביורא" עקזיסטירט ניט; די ארגאניזאציעס וויסען נור פון עטליכע „צעצהלטע לעקטשורערס און צו זיי וועלכע מען זיך און צו זיי פאסט מען זיך צו. וואס זשע איז דער וואונדער, וואס אין די בעסערע לעקציעס, וועלכע מען האלט דא אב פּאר א גאנצען יאהר, איז ניטא קיין סיסטעם און קיין אינהאלט?

* * *

וואס־זשע פאלגט פון דעם אלעם, וואס דא איז געזאגט געוואָרען?

פון דעם פאלגט, אז אויב מיר קענען ניט אומענדערען די אלגעמיינע בעדינגונגען פון היענען לעבען און אויב מיר טענען אפילו ניט זייערקענען אויף אונזער טעגליכע און וועבענטליכע פּרעסע זי זאל זיך כאטש אביסעל פּעראינטערעסירען מיט דער פּראגע וועגען לעקציעס, וואלטען מיר אפשר נשקענט מיטווירקען, אז די פּעראיינען, וועלכע פּעראנשטאלטען לעקציעס, און די לעקטשורערס גופא זאלען זיך אביסעל אנדערש בעציהען צו זייער זאך, ווי זיי האבען זיך בעצויגען ביז איצט.

פיעלע טראגען זיך ארום מיט אידעען וועגען א פאלקס־אוניווערזיטעט. עס פערשטעהט זיך אז עס וואלט געווען זעהר א שענע זאך, וועלן אויף איסט בראדווי זאל אויפגעבויט ווערען א גרויסע אידישער ארבייטער־אוניווערזיטעט מיט גרויסע און ליכטיגע אודיטאריעס, מיט אפיזישען קאבינעטס, מיט א כעמישע לאבאראטאריע, מיט אן אבסערוואטאריע, מיט א מעטעריאלא־גישער סטאנציע, מיט א רייכער ביבליאטעק,— מיט איין וואָרט, מיט אלץ, וואס עס איז נויטיג פאר א ס ו ב ו ע ר ז י ט ע ט אין ריכטיגען זינען פון וואָרט. נאר ערשטענס איז דאך דאס גלאט א חלום, און צווייטענס קען טרעפען, אז די אודיטאריעס אפילו פון א ז א אוניווערזיטעט זאלען אויך זיין פּוסט און לעער.

די זאך בעשטעהט ניט אין כ ו י ע ן אן אוניווערזיטעט, וויל אין דער ווירקליכקייט קענען זיין א פּ א ל ק ס־א ו נ י ו ע ר ז י ט ע ט גראד די זעלביגע אבגעזונדערטע האלס, וואו די פערשיעדענע ארגאניזאציעס האלטען אב זייערע לעקטשורס. קיינער וועט ניט אבליקענען, אז אין וואשא האט עקזיסטירט א פּ א ל ק ס־א ו נ י ו ע ר ז י ט ע ט, כאטש עס איז ניט געווען קיין בעזונדערע הויז, און די לעקציעס האט מען אבגעהאלטען אין פערשיעדענע פּריוואטע שוהלען. די זאך בעשטעהט אין דער א ר ג א נ י ז א צ י ע: אויב עס עקזיסטירט א נעווייסע פּעראיינינגונג פון לעקטשורערס און א נעווייסע צענטראלע אייניקייטונג, א נעווייסע „ביורא", וועלכע ארגאניזירט די לעקטשורס און טראגט אין זיי אריין א נעווייסע ס י ס ט ע ם,

—דאן איז דאָס א פאָלקסס־אונ׳ווערזיטעט, דאן ווערען די אלע האָלם, וואו מען לעקטשורט, אבטהיילונגען פון היענען „פאָלקס־אונ׳ווערזיטעט.“

און אט דאָס דורכפיהרען איז גאָר ניט אזא דאַרבע זאַך.

ערשטענס, דארפען די ארגאניזאציעס זיך אבזאגען פון זייער אלטען חשק „ציהען א קראוד“. עס קען זיין אז שפעטער וועט דער „קראוד“ מעהר צוגעציינען ווערען, דערווייל אבער שטעהט ער אב זעהר ווייט פון לעקציעס און וויפיעל מען זאָל איהם ניט „ציהען“ לאָזט ער זיך ניט נעהן. זאָלען די ארגאניזאציעס לייגען זעהר הויפט אויפמערקזאמקייט אויף זייערע אייגענע מיטגליעדער. און וואָס אפילו דאָס רוב מיטגליעדער בעלאנגען היינט צום „קראוד“ און ניט צו די ערנסטע לעקטשור־בעזוכער — זאָל זיי דאָס אויך ניט אבשרעקען. די אייניציגע זאַך, וואָס זיי שרעקט אב, — זייענן די עקסעגזעמפלס, די צו גרויסע אויסנאבען. נאָר ערשטענס, פאר וואָס זאָל דאָס אייגטריטס־געלד זיין ניט 10 סענט, נאָר 5? אין אלע אנדערע שטעדט איז דאָס אייגטריט־גלד פאר א לעקציע ניט וועניגער פון 10 סענט. און דער חשבון איז דאָ א פשוט'ער: די, וועלכע די לעקציע אינטערעסירט ניט, ווילען ניט צאָהלען קיין 5 סענט אפילו, און די וועלכע די לעקציע אינטערעסירט, ווילען נעווים ניט זשאָלעווען קיין 10 סענט אויך. צווייטענס, קען מען עפעס „ארבײדינגען“ אויך ביי די לעקטשורערס, אויב ניט ביי אלעמען, איז נעווים ביי א גרויסן טהייל לעקטשורען דאָך דיעזע לעקטשורערס ביי גע־וויסע ארגאניזאציעס גאָר אומזיסט. און דריטענס, וואָלט נעווען ניט קיין עולה ווען דער פעראיין זאָל זיך טאקע לאָזען קאָסטען צוליעב די לעקציעס איבעריגע עטליכע צהנדליג דאָלאר פאר א נאנצען יאָהר. מיט איין וואָרט, די פראגע ווענען עקספענסעס קען ווי עס איז גע־לייזט ווערען — און פון דעם פערלאנג „ציהען א קראוד“ דארף מען זיך אין קיין פאל אלע מאָל אבזאגען.

צווייטענס, מוז זיך אויסבילדען א נעווייסע ארגאניזאציאן פון לעקטשורערס. איך גלויב ניט, אז אלע לעקטשורערס זאָלען וועלען אריינגעהן אין אזא ארגאניזאציאן. די סאמע „גדולים“, די פאָפולערסטע לעק־טשורערס, וועלען נעווים ניט ייעלען צייטיידעז זיך מיט זייער זעלבסטשטענדיגקייט און אריין־געהן אין אן ארגאניזאציע, וועלכע זאָל אנפיהרען און קאָנטראָלירען. נאָר דאָס, וואָס עטליכע נע־צהלטע לעקטשורערס וועלען ניט אריינגעהן אין אזא ארגאניזאציאן, הייסט נאָך ניט, אז די ארגאניזאציאן וועט קיין בעדייטונג ניט האָבען. זאָל זיך אויסבילדען אזא ארגאניזאציאן, זאָל בעשאפען וועלען א מין „לעקטשור־ביורא“, און דאן איז גאנץ מעגליך, אז ניט נור וועט א היבשע טהייל פון יונגע לעקטשורערס קענען מעהר ענטוויקלען זייערע פעהיגקייטען אויף דיזען גביעט, נאָר עס קען אריינגעטראָגען וועלען אין דער גאנצער לעקטשור־זאך מעהר אינהאלט, סיסטעם און אָרדנונג.

די „עדיוקיישיאָנאל־קאָמיטעס“, וויסענדיג אז עס איז פאראן א „לעקטשור־ביורא“, וועלכע טהוט ערנסט איהר ארבייט און אויף וועלכער מען קען זיך פערלאָזען, וואָלטען ניט דארפען נאָכקוויפען נאָך איינצעלנע געצעהלטע לעקטשור־ערס און צופאסען זיך צו די טהעמען און צו דער צייט, וועלכע מען לייגט זיי פאָר. זיי וואָל־טען געקענט וועדען מעהר זעלבסטשטענדיג, אליין בעשטימען די טהעמען, וועלכע זיינען נויטיגער פאר די מיטגליעדער פון זייער פעראיין, און די בעזונדערע לעקציעס וואָלטען געווען מעהר סיסטעמאטיש צוגעפאסט איינע צו די אנדערע. מיט איין וואָרט, די עדיוקיישיאָנאל־קאָמיטעס וואָלטען געקענט אויפהערען צו זיין ריין טעכ־נישע גרופען, און זיי וואָלטען זיך געקענט בע־שעפטיגען מיט מעהר ארגאניזאטאָר־ישע ארבייט בנוגע צו קולטור. און דאָרט, וואו עטליכע פעראיינען פערבינדען זיך צוזאמען און בילדען אוים איין עדיוקיישיאָנאל־קאָמיטע — איז נאָך בעסער.

אין דער לעצטער צייט לענט מען פיעל האָפנונגען אויף דער „סטויט־קאָמיטע“ פון ארבייטער רינג, אז זי וועט אין דעם ענין פון לעקציעס פיעל אויפטהאָן. עס קען זיין, אז אין געוויסע פרטים וועט זי מעהר אויפטהאָן אייזער די בעזונדערע עדיוקיישיאָנאל קאָמיטעס פון די ברענטשעס, נאָר מיר דאכט, אז אפילו די סטויט־קאָמיטע קען גאנץ וועניג אויפטהאָן, כל זמן די לעקטשורערס וויסען ניט און ווילען ניט וויסען איינע פון די אנדערע.

די פאָדערונג פון דעם איצטיגען מאָמענט בנוגע צו לעקציעס — איז ארגאניזירען א פערבאנד פון לעקטשורערס מיט אלע קטשור־ביורא.

* * *

דאָס אַלץ איז שוין ניט קיין נייעס, מען האָט שוין נענוג געוואַרט דעם אין פערשיעדענע צייטען און אויף געפֿרואווט דאָס צו פערווירקליכען. מיט עטלעכע יאָהר צוריק איז, ווי מען דערצעהלט, שוין אפילו געווען אזא פערבאנד פון לעקטשורערס. נאָר אין אנדערש מאָל שאדט ניט איבערצוחזרן אויף אלטע ווערטער און אפילו טהון דאָס, וואָס מען האָט אמאָל געטהון. פילייכט וועט אי צ ט פון דעם נראָד עפּעס ארויסקומען...

ל. ב. בודין.

דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער קאָנגרעס אין קאָפּענהאַגען.

נצטען מאָנאַט, שרייבענדיג פאַרן קאָנגרעס, האָבען מיר ארויסגעזאָגט די מיינונג, דאָס די טאַגעס־אָרדנונג ענטהאלט אין זיך וויניג צינדענדען שטאָף און מיר האָבען אויסגעדריקט די ערוואַרטונג, דאָס דער קאָנגרעס וועט אויפטהאָן פיעל וויכטיגע, אָבוואָהל פילייכט ניט טעאָראַליש־גלענצענדע, ארבייט. דער קאָנגרעס האָט אונזער מיינונג בעשטעטיגט און אונזער ערוואַרטונג ערפילט. פון א טהעאָראַליש־שטאַנדפונקט איז דער קאָנגרעס אין קאָפּענהאָגען זיכער ניט געווען קיין גלאַנץ־ערפאָלג. דערפאר האָט ער אָבער אויפגעטהאָן א מאַסע וויכטיגע ארבייט, ארבייט וועלכע וועט זיך לאָזען פיהלען אינ׳ם אלטענליכען קאמפּף פון אונזער בעוועגונג ביז דעם נעקסטען אינטערנאַציאָנאַלען קאָנגרעס אין פּילייכט פיעל וויכטיגער. דער קאָפּענהאָגער קאָנגרעס איז זיכער געווען דער ארבייטזאמסטער און פּראַזענלאָזעסטער קאָנגרעס פון דער נייער אינטערנאַציאָנאַלע. אין דיעזער הינזיכט האָט אונז דער קאָנגרעס פילייכט געגעבען "פון דעם גוטען צופיעל", די פראַזע, — אינ׳ם בעסערען זינען פון׳ם וואָרט, —שפּיעלט אין אונזער בעוועגונג — ווי אין יעדער גרויסער בעוועגונג — א געוויסע ראָלע און מען דאַרף זיך דערמיט רעכענען.

וואָס אנבעלאַנגט דער פּאָזיטיווער ארבייט פון׳ם קאָנגרעס, האָבען מיר אזא אוצר דאָס עס איז שוועך אין איין איינציגען ארטיקעל — דער־

צו נאָך אויף דער רייזע געשריעבען, — צו גלייכען אפילו אן אלגעמיינעם איבערבליק. מיט דיא באַקאַנטען זייענען אונזערע לעזער שוין בעקאַנט פון דיא בעריכטען אין דער טעגליכער פּרעסע, און די אָבשאַצונג פון דיא בעזונדערע רעזאָלוציאָנען מוזען מיר לאָזען אויף שפּעטער. דאָ וועלען מיר בלויז געבען אייניגע אלגעמיינע אינדריקע פונ׳ם קאָנגרעס אלס א גאַנצען.

דער שארפסטער כאראקטער־צוג פון דיזען קאָנגרעס, וועלכער האָט נעמאַכט דעם טיעפּסטען אינדרוק אויפ׳ן אנטהיילנעהמער וי אויפ׳ן צושויער, איז געווען זיין מערקווירדיגע אינטערנאַציאָנאַליטעט. מיר מיינען ניט יענע פאַרמאַלע אינטערנאַציאָנאַליטעט, וועלכע דריקט זיך אויס אין דעם צוזאַמענקומען, און פּריינדשאפטליך־גענאַסענשאפטליכען צוזאַמענארבייטען פון פערטרעטער פון אלע נאַציאָנען פון דער וועלט. דיזע אינטערנאַציאָנאַליטעט האָבען מיר שטענדיג גענאַט. און אין שטוטגארט איז זיא געווען פונקט אזוי שטארק ווי אין קאָפּענהאגען.

מיר מיינען יענע הארציגע אינטערנאַציאָנאַליטעט, וועלכע דריקט זיך אויס אין דיזעלבע געפיהלען און געדאנקען און שפּיעגעלט אָפּ די מאַראַליש־גייסטיגע און אינטעלעקטועלע אייניהייטליכייט פון דער ארבייטער־בעוועגונג פון די פערשיעדענע נאציאָנען, וועלכע האָבען זיך אין דיעזען קאָנגרעס בעטהייליגט. אונזער ציעל איז שטענדיג געווען דער זעלבער. אונזערע הויפּטמיטלען זיינען שטענדיג געווען דיזעלבע. אָבער אין דיא איינצעלהייטען, אין דער אָב־

שאצונג פון די פערשיעדענע מיטלען, אין דער ארט־און־ווייז, אין וועלכער דיעזע מיטלען דאר־פען און קענען אם בעסטען בענוצט ווערען, זיי־נען ביי אונז שטענדיג געווען גרויסע מיי־נונגס־פערשידענהייטען, וועלכע האבען געווי־סערמאסען געהאט, — אדער געשיינט צו הא־בען, — א נאציאנאלע פארבונג.

ביז צו א געוויסען גראד ענטהאלט טאקע אט דיזע ווירקליכע אדער שיינבארע נאציא־נאלע פארבונג פון אונזערע מיינונגס פערשי־דענהייטען א טהעאטראלישען עלעמענט, א גרוי־סען טהייל פונ׳ם צינד־שטאף. און דאם האט אונזערע אינטערנאציאנאלע קאנגרעסען גע־מאכט אזוי אויפרענענד און אינטערעסאנט. דער אטהעם־פערכאפענדער אינטערעס פון די דעבאטען איבער טאקטיק אין אמסטערדאם איז ביז צו א גענוייסען גראד געקומען דערפון, וואס פארמאל און אויבערפלעכליך וועניגסטענס האט זיך דא אבגעשפיעלט א קאמפף צוישען צווי נאציאנאלע אויסטייטשונגען און בענהמונגען פונ׳ם סאציאליזמום,—צווישען דעם "דייטשען" מארקסיזמום און דעם "פראנצויזישען" מינים־טעריאליזמום. אויך איין זייט קאוטסקי, — אויך דער אנדער — זשארעס, — דאס האט נעהאט א געוויסע ווירקונג ניט נור אויפ׳ן צו־שויער, זאנדערן אויך אויך די אנטהיילנעהמער, אדער ריכטונגער געזאגט, אויך אייניגע פון זיי. פון דיא רעדען פון זשארעס און זיינע אנהיינ־גער אויך דעם אמסטערדאמער קאנגרעס לייכט דייטליך דורך דער נעדאנק, דאס די פראנצוי־זישע נעשיכטע, די פראנצויזישע אינסטיטוציא־נען, דער פראנצויזישער "גייסט", פאדערען או אנדער סאציאליסטישע טאקטיק ווי דיא, וועל־כע עם פאסט זיך פאר דייטשלאנד, און דאס די דייטשען קענען דארום ניט ריכטיג אב־שאצען דעם פראנצויזישען מינים־טעריאליזמום.

דאס זעלבע, הגם אין א קלענערען גראד, איז נעווען דער פאל אין שטוטנארט ביי דער דעבאטע איבער דעם מילימארישמום, דאס נעגענשטעלען פון דאמאניש־פראנצויזישען רעוואלוציאנאריזמום, "רעוואלוציאן דער טהאט", נעגענאיבער דעם כהומרישטדינען "דייטשען" האנסארוואטיזמום, — הערווע׳ס אטאקען אויף בעבעל׳ס "פאטריא־טיזמום" —, דאס אלין איז נעווען דער הויפט־עלעמענט פון דעם אינטערעס, וועניגסטענס דעם סענסאציאנס־אינטערעס, צו דער דעבאטע איבער מילימארישמום אין שטוטנארט

פון דעם אלעם איז ניט נעווען קיין שפור אין קאפענהאגען.

עס זיינען נעווען נענוג מיינונגס־פערשיע־דענהייטען. פילייכט ניט וועניגער ווי אויף פריהערדיגע קאנגרעסען. אבער דיזע מיינונגס־פערשידענהייטען האבען ניט נעהאט קיין נא־ציאנאלע פארבונג, זיי זיינען ניט צוזאמענגע־פאלען מיט אירגענד וועלכע גרופען פון ראסען אדער נאציאנען.

זייט אמסטערדאם איז די ארבייטער־בע־וועגונג נעווארען אינטערנאציאנאל אויהניים־לייכער, און נאציאנאל פיעל זייטיגער. עס זיי־נען שוין מעהר ניטא קיין ראדיקאלע נאציאנען אין אפפארטוניסטישע נאציאנען. עס זיינען פארהאן נור גאנץ קלייגע און אונבעדייטענדע אויסנאהמען, און דיזע זיינען אויך צייטווייליגע. די עקאנאמישע, און זאנאר פאליטישע אומ־שטענדען פון די פערשידענע גרויסע ציווילי־זירטע נאציאנען זיינען נעווארען אינהייט־כער. און אלם רעזולטאט זיינען דיא ארבי־טער־בעוועגונגען אין די פערשידענע לענדער נעווארען כעהר עהנליך אייגע צו די אנדערע ווי זיי זיינען ביזהער נעווען, קיינע "ראדיקאלע" און קיינע "אפפארטוניסטישע" נאציאנאלע בע־וועגונגען. דערפאר זעהען מיר אינערהאלב כמעט יעדער בעוועגונג א "ראדיקאלען" און "אפפארטוניסטישען" פליגעל. די מאכט פון דיזע ריכטונגען אינערהאלב פון יעדער נא־ציאנאלער בעוועגונג בייט זיך פון צייט צו צייט, לויט די עקנוויקלונג פון די פערשידענע עקא־נאמישע און פאליטישע עלעמענטען, אויף וועל־כע זי בערוהט, און אין נעוויסע מאמענטען גיט עס צו דער בעוועגונג אין דיזעם אדער יענעם לאנד א מעהר ראדיקאלען אדער אפפארטוניסטי־שען כאראקטער. אויך שפיעלען די פערשידע־נע סאציאליסטישע טראדיציאנען אין די פער־שידענע לענדער נאך א גרויסע ראלע. אבער אים גרויסען און נאנצען ענטווויקעלט זיך איצט די סאציאליסטישע וועלט אנשויאונג פונקט, ווי די קאפיטאליסטישע עקאנאמישע צושטענדע — אינטערנאציאנאל. די בעוועגונג ווערט ראדיקאלער אדער אפפארטוניסטישער, גע־וויסערמאסען לויט אינטערנאציאנאלע ענדערונ־גען. די ענדערונגען קענען האבען א שטאר־קערען דראנג אין דיזעם אדער יענעם לאנד, אבער וואס ווייטער וועלען זיי ווערען אלין מעהר בלויז א נאציאנאלער עריישיינונג.

דיזע וואקסענדע אינטערנאציאנאליטעט פון אונזער בעוועגונג האט אנגעפילט די לופט אין קאפענהאגען. אין דיזעם זינען איז דער

קאָפּענהאַגענער קאָנגרעס געווען דער ערשטער אבזאָלוט אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער קאָנגרעס. עס איז געווען א פערזאַמלונג פון די פערטרעטער פון דעם איינהייטליכסטען מאָמענט אין דעם לעבען פון די מאדערנע פעלקער, דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזמוס. דיזע פערטרעטער האָבען אָבגעשפּיגעלט די פערשידענע גייסטעס־ריכטונגען און מיינונגס־פערשידענהייטען, וועלכע הערשען אין אונזער בעוועגונג. עס זיינען געווען פערטרעטען ראדיקאַלע און אָפּאָרטוניסטישע שטרעמונגען. אָבער עס זיינען ניט געווען קיין "ראָמאנישע", "געדמאנישע", "אנגלאָ־זאקסישע", אדער "סלאַווישע" גייסטעס־אָדער־מיינונגס־ריכטונגען.

אין דער פאַזיטיוער ארבייט האָט דיזער אינטערנאַציאָנאַליזמוס געפונען זיין אויסדרוק הויפּטזעכליך אין צוויי בעשלוסן פון׳ם קאָנגרעס, — אין די רעזאָלוציאָנען איבער מיליטאַריזמוס און אין דער טשעכישער אנגעלעגענהייט.

די "טשעכישע אנגעלעגענהייט" איז געווען איינע פון די וויכטיגסטע פראגען, מיט וועלכע דער קאָנגרעס האָט זיך בעשעפטיגט. אין דעם פערזוך פון אונזערע טשעכישע גענאָסען צו צערשפּליטערן די קרעפטען פון דער ארבייטער בעוועגונג אין עסטרייך, דורך זייער פערלאַנג, דאָס דיא גרויסע צענטראַליזירטע יוניאָנס, וועלכע נעהמען ארום גאנץ עסטרייך, זאָלען אויפגענעבען וועלען, און דאס "נאציאָנאַלע" פרינציפ זאָל איינגעפיהרט וועלען אין דער אָרגאניזירונג פון יוניאָנס, אנשטאָט דעם לאנדעס־פרינציפ, האָט זיך ארויסגעציגט דער שוואכער פונקט פון אונזער בעוועגונג, יענע פיאטע פון אכילעס,—, אין וועלכער אונזער שונא קען און וועט ציעלן, וועו ער וויל אונז גובר זיין. די צייט וועו מען האָט געקאָנט די ארבייטער האַלטען דעזאָרגאניזירט—, און דאדורך אונטערדריקט.—אין׳ם נאָמען פון טהראָן אָדער קירכע, אין׳ם נאָמען פון׳ם הערר־גאָט אין הימעל אָדער זיין געזאַלבטען אויף דער ערד, איז שוין פאר די מעהרסטע ציוויליזירטע נאציאָנען פארבי.

דאָס איינציגע מיטעל, וועלכעם איז נאָך פארבליבען, איז דאָס "הייליגע פאטערלאנד". אָבער דאָס "פאטערלאנד" ניט אין׳ם אלטען גראָב־מאטעריעלען, געאָגראפישען זינן. דאָס איז שוין אויף פערעלטערט אום צו ווירקען אויף דער ארבייטערשאפט פון די סאָציאַליס־טיש־און קולטורעל־ענטוויקעלטע לענדער. מען האָט דאָרום דאָס אלטע גשמיות׳דיגע "פאטערלאנד" פערשלייערט אין א נייעם טשעפּטשיק פון רוחניות׳דיגע לענטעס, — "נאציאָנאלער־נייסט", "נאציאָנאלע קולטור", "נאציאָנאלע אידעען און אידעאלען", "נאציאָנאלען בייטראג צו דער מאָדערנער ציווילִיזאציאָן", א. ז. ו. א. ז. ו. און דאָס אלטע "פאטערלאנד" האָט אויפגעהויבען הויך דעם קאָפּ און טראָנט שטאָלץ דעם טשעפּטשיק מיט די פלאטערנדע ברילאנטענע לענטעס, און דער עולם גאפט...

און וועהרענד דער עולם גאפט, און בעוואנדערט דיא שעהנע לענטעס, וועלכע בלויז זיין פאטערלאנד האָט אין טשעפּטשיק און בעגייסטערט זיך פאר זיי, — שלעפט מען בייאיהם פון דיא פאקעטס.

יאהרצעהנטע לאנג האָבען אונזערע עסטרייכישע גענאָסען, — דייטשען, טשעכען, פּאָלאקען, און די אנגעהעריגע פון די אנדערע עסטרייכישע „נאציאָנאליטעטען", — געאָראַרבייט צוזאמען פאר׳ן סאָציאַליזמוס. ניט אלס דייטשען לכבוד דעם דייטשען "נאציאָנאלען גייסט", אדער אלס טשעכען אָדער פּאָלאקען לכבוד דעם טשעכישען אָדער פוילישען "נאציאָנאלען גייסט", זאָנדערן אלס ארבייטער, אלס אנגעהעריגע פון דעם גרויסען, מעכטיגען, אינטערנאַציאָנאַלען ארבייטערקלאס. זייער ארבייט, איז ענדליך, מיט דער הילפע פון דער עקאָנאָמישע ענטוויקלונג, בעקרוינט געוואָרען מיט דעם זיעג, וועלכען זיא האָט פערדינט. די עסטרייכישע סאָציאַל־דעמאָקראטיע, די עסטרייכישע געווערקשאפטען, וועלכע זיינען געשאפען געוואָרען און בילדען א טהיל פון דער עסטרייכישער סאָציאַל־דעמאָקראטיע, זיינען געוואָרען א גרויסע פאָליטישע און עקאָנאָמישע מאכט. די גרויסקייט פון דער פארטיי, איהר קראפט, איז בעשטאנען אין איהר אייניגקייט. זייט צוואנציג יאָהר האָט די עסטרייכישע סאָציאַל־דעמאָקראטיע ניט געהאט קיין אינערליכען קאמפף, קיינע אינערליכע רייסעריין, וועלכע זאָלען פּאראַליזירען, אבשוואכען די קראפט, וואָס זי האָט ערווארבען דורך איהר גרויסער ארגאניזאציאָן. זיא איז דארום געווען אימשטאנד צו געברויכען דיזע גאנצע קראפט געגען דעם שונא. און זי האָט עס געטאָהן מיט מערק־ווירדיגען ערפאָלג. אויף דעם שטוטגארטער קאָנגרעס איז די עסטרייכישע סאָציאַל־דעמאָקראטיע געווען דער שפּיגעל, דער גלאנץ־פונקט פון׳ם גאנצען קאָנגרעס. אייניג, לעבענס־אין קאכפּפס־מוטהיג ערפאָלגרייך.

דיא גרויסע ערפאָלגען פון דער עסטרייכישער סאָציאַל־דעמאָקראטיע האָבען איהר געבען אן אונגעהייערע אויספּרייטונגס־קראפט,

גרויסע מאסען פון גלייכגילטיגע, בלויז אויבערפלעכלעכ פון׳ם סאציאליזמום בעריהרטע שיכטען, זיינען צו איהר צוגעקומען אויף איין מאל. און די פארטיי האט זיי נאך פערדייעט. די נייע שיכטען ליידען נאך פון דער נאציאנאליסטישער קראנקהייט, וועלכע איז אין עסטרייך יעצט מעהר ענטוויקעלט ווי אירגענד אנדערש־ווו אין דער גאנצער וועלט. די "נאציאנאליסטישע" מגפה, וועלכע פרעסט אויף דעם עסטרייכישען שטאאטס־ארגאניזם, איז פערשלעפט געווארען אין׳ם סאציאליסטישען לאגער, און זיין צערשטערענדע ווירקונג האט זיך שוין אנגעפאנגען. אונטער דעם אויסרייד פון "קולטורעלע נאציאנאלע בעדירפניסע", — א׳ן אויסרייד, וועלכער איז זעהר אפט עהרליך און ערנסט, — פאדערען די פיהרער פון דער טשעכישער סאציאל־דעמאקראטיע די צערשטערונג פון די גרויסע, איינהייטליכע געווערקשאפטען און די שאפונג פון קלייניע געווערקשאפטען אויף "נאציאנאלער" באזיס. וואס דאס מיינט פאר די עסטרייכישע ארבייטער בעוועגונג קען מען זיך לייכט פארשטעלען. דער עסטרייכישער קאפיטאליזמום איז ניט ארגאניזירט אויף "נאציאנאלער" באזיס. אין דיא שאפט און פעקטאָרים ווערט פון דער זייט פון די קאפיטאליסטען ניט געמאכט קיין אונטערשיעד צווישען דייטשען, טשעכען, פאלאקען א. ז. ו. "נאציאנאלע" נעווערקשאפטען, — אין׳ם עסטרייכישען זינן — וועלען זיין אבזאלוט מאכטלאז געגען דעם אינהייטליכען, אינטערנאציאנאלען עסטרייכישען קאפיטאליזמום.

אבער, דער טייפעל איז א למדן, וועלן נוי־טהיג איז ער א גרעסערער למדן ווי רבי עקיבא און קען מטהר זיין א שרץ מיט מעהר ווי ק״ן טעמים. די פיהרער פון דער טשעכישער סאציאל־דעמאקראטיע, דאס הייסט די סעפאראטיסטישע פיהרער, — ווייל די טשעכישע סאציאל־דעמאקראטיע איז אויך דעם פונקט ניט אייניג און פיעלע בלייבען טרוי זייערע צענטראליסטישע ארגאניזאציאנען, — ערקלעהרען, דאס זייערע סעפאראטיסטישע, "נאציאנאלע" פאדערונגען, זיינען דער אייניציגער, לאגישער אינטערנאציאנאלער סאציאליזמום. און דורך א שהנעם פלפול האבען דיא סעפאראטיסטישע פיהרער זיך געסטארעוועט צו בעוויזען, דאס זייערע פאדערונגען זיינען בערעכטיגט לויט דער שטוטגארטער רעזאלוציאן איבער נעווערקשאפטען. אבער וואס פאר א למדן דער טייפעל זאל ניט זיין בלייבט ער דאך דער טייפעל. און דער נאציאנאליסטישער טייפעל איז ניט בעסער פון אלע אנדערע טייוואלים. וועהרענד די טשעכישע סעפאראטיסטען האבען זיך געסטארעט צו בעוויזען, דאס זיי שטיצען זיך אויף דער שטוטגארטער רעזאלוציאן פון דער אינטערנאציאנאלער סאציאל־דעמאקראטיע, האבען זיי ניט פערגעסען צו אפעלירען צו דער "סלאווישער סאלידאריטעט"....

דער קאפענהאגענער קאנגרעס האט אבער בעוויזען, דאס די סאציאליסטישע בעוועגונג האט עררייכט אזא שטופע פון אינטערנאציאנאליטעט, דאס אזעלכע אפיעלע האבען קיין ווירקונג ניט. אין קאפענהאגען זיינען נעווען פיעל סלאווישע דעלעגאטען, אויך פיעל גערמאנישע, ראמאנישע, אנגלא־זאקסישע דעלעגאטען אבער עס איז ניט נעווען קיין סלאווישע, קיין גערמאנישע, קיין ראמאנישע, און קיין אנגלא־זאקסישע סאלידאריטעט. די אייניציגע סאלידאריטעט איז נעווען די אינטערנאציאנאלע סאלידאריטעט, און דיעזע סאלידאריטעט האט זיך אויסגעדריקט ניט נור אין דער ספעציעלער רעזאלוציאן איבער "אינטערנאציאנאלער סאלידאריטעט", זאנדערן אין אלעם, וואס דער קאנגרעס האט נעטאהן, אין דיעזען איז בעשטאנען די ספעציעלע גרויסקייט פון דיזען קאנגרעס.

דער קאפענהאגענער קאנגרעס האט אבער בעוויזען מעהר ווי דעם בלויזען פאקט דאס אינערהאלב דער סאציאל־דעמאקראטיע איז ניטא קיין פלאץ פאר ספעציעלע ראסען־סאלידאריטעטען, וויל עס זיינען ניטא קיינע ספעציעלע ראסען ריכטונגען פון די גייסטער, סלאוון, גערמאנען, ראמאנען, אדער אנגלא־זאקסען, גערמאנישער, ראמאנישער, אדער אנגלא־זאקסישער ריכטונג. ער האט אויך בעוויזען דאס דער טייפעל איז ניט קיין למדן, אדער דאס זיין טייפעלשע למדנות וועט אים ניט פיעל נוצען אין דעם סנהדרין פון דער אינטערנאציאנאלער סאציאליסטישער בעוועגונג. דער קאפענהאגער קאנגרעס האט כמעט אייניגע שטימיג ערקלעהרט דאס דיא טשעכישע סעפאראטיסטען האבען די שטוטגארטער געווערקשאפטען־רעזאלוציאן פאלש אויסגעלייגט. דאס דיזע רעזאלוציאן עמפפעהלט גראדע דאס גענטהייל פון זייער צערשטערונגס־בעשטרעבונגען. ער האט נאך א מאל, און מיט דעם גרעסטען נאכדרוק, ערקלעהרט דאס די אייניקייט פון דער ארבייטער בעוועגונג, — די נאציאנאלע (אינם נעאגראפישען זין) וויי די אינטער־

נאציאָנאלע אייניקייט, — איז די הויפּט קוועלע פון איהר מאכט, און מוז אָפּגעהיט ווערן אונטער אלע אומשטענדען און מיט אלע קראפט־אָנשטרענגונגען, אויף וועלכע זי איז פעהיג, די אייניקקיים פון דעם ארבייטער קלאס, — פּאָליטישע און נעווערקשאפטליכע אייניקייט, — איז דער זיעגעס־צייכען פון סאָציאליזמוס.

דער זעלבער גייסט פון אבסאָלוטער אינטערנאציאָנאליטעט האָט זיך ארויסגעצייגט בייי דער פראגע פון מיליטאריזמוס. — ענטוואפענונג און שיעדס־נערייכטען. די אונגליקליכע טעות'ן פון אייניגע פון אונזערע בעסטע ענגלישע גענאָסען, — היינדמאן, קווילטש, און אנדערע, — בעווייזען דייטליך, וואס פאר א שרעקליכע גענאהר דיזע נאציאנאליסטישע מגפה איז פאר דער סאָציאליסטישער בעווענונג. סאָפּעציעל געפּאהרליך, ווען זי קומט אונטער דער שהנער מאסקע פון "קולטור־און־ציווילזאציאָנס"־אידעאלען און בעדירפנישס. דער קאָפּענהאגענער קאָנגרעס האָט אבער בעווייזען, דאָס די היינדמאן'ס און די קווילטשעס שטעהען גאנץ אבגעזונדערט און פּראיינצעלט אין אונזער בעווענונג. קיין איין אייניציגע שטימע האָט זיך ניט אויפגעהויבען צו זייער פּערטיידינונג אדער צו פערטרעטען זייערע מיינונגען. זייער אייגענע ארגאניזאציאָן האָט זיך ענטזאגט צו נעהמען אויף זיך די פּראנטווארטליכקייט פאר זייער פּאָזיציאָן אין דיעזער פראגע.

היינדמאן איז אויך דעם קאָנגרעס ניט ערשיענען, און קווילטש וועלכער איז יא ערשינען האָט געמאכט ערפּאהרונגען, וועלכע האָבען איהם געמוזט איבערצייגען וויי קלוג היינדמאן האָט געטהאָן וואס ער איז ניט געקומען. קווילטש, איינער פון דיא אָננעזעהנסטע בעליעבטסטע פערזאָנען אין דער אינטערנאציאָנאלער סאָציאל־דעמאָקראטיע, דער ליעבלינג פון'ס שטוטגארטער קאָנגרעס, איז געווען איינזאם און פערלאָזען אויף דעם קאָפּענהאגער קאָנגרעס, בלויז א שאטען פון זיין פריהערדיגען איך. וועג מעקדאָנאלד און די אינדיפענדענט לייבאר־פּארטי האָבען זיך ערלויבט צו בעהאנדלען קווילטש און די ס. ד. פ. ניט פיעל בעסער — אבווהל פיעל אונפערדיענטער — ווי מיר האָבען בעהאנדעלט דע לאָנען און די ס. ל. פ. — א טהאט, וועלכע מעקדאָנאלדען וואָלט זיך אפילו ניט געווען גע'חלום'ט אין שטוטגארט, איז די אינטערנאציאָנאלע סאָציאלע דעמאָקראטיע געבליבען גאנין גלייכגילטיג און מיט רעכט. ווייל וואס די פערדיענסטען פון היינדמאן, קווילטש, און דער ענגלישער ס. ד. פ. זאָלען ניט זיין, — זיי האָבען בעגאנגען יענעם גרויסען חטא, וועלכען די אינטערנאציאָנאלע סאָציאל־דעמאָקראטיע קען און דארף ניט פערגעבען, זיי האָבען פערזונדיגט געגען דעם איינטערנאציאָנאלען כאראקטער פון אונזער בעווענונג.

און דער קאָפּענהאגער קאָנגרעס, פון אלע אינטערנאציאָנאלע סאָציאליסטישע קאָנגרעסען, איז געווען דער יעניגער קאָנגרעס, וועלכער איז געווען אם וועניגסטען גענייגט דיעזע זינד צו פערגעבען.

די אינטערנאציאָנאלע סאָציאל־דעמאָקראטיע האָט זיך געפונען אין דער אונאנגענעהמער לאגע צו בעהאנדלען מעקדאָנאלדען און די "אינדיפּענדענט לייבאר פּארטי" אלס דיא עכטע רעפּרעזענטאנטען פון אינטערנאציאנאלען סאָציאליזמוס. די לאגע איז געווען זעהר אונאנגענעהם. און אלס רעזולטאט האָט די ענגליש־שפּרעכענדע אבטהיילונג פון'ס קאָנגרעס און ספּעציעל איהר ענגלישער טהייל, געשפּיעלט א זעהר קלייגע ראלע אויפ'ן קאָנגרעס, פיעל קלענער וויא אין שטוטגארט. אבער דאָס האָט מען ניט געקענט העלפען. און דיזע אונאנגענעהמליכקייט איז פערשוואונדען וועג מען האָט זיך בעדענקט אויך איהר אורזאכע, — די שטארק וואקסענדע אינטערנאציאָנאליטעט פון אונזער בעווענונג, וועלכע האָט זיך אזוי שטארק, אזוי בולט, אזוי אלגעמיין אויסגעדריקט אינ'ס קאָפּענהאגער אינטערנאציאָנאלען סאָציאליסטישען קאָנגרעס.

דר. אב. קאספע

אב. קאהאן אלס היסטאָריקער.

I

ס איז ווירקליך צו בעוואונדערן דיא ארביטספעהיגקייט און דיא ענערגי פון מיין אלטען פרייַנד און גענאָסע אב. קאהאן. עס איז שוין באלד דרייַ צעהנדליג יאָהר זינט ער, א יונגער מאן פון עטליכע און צוואנציג יאָהר, איז אנטלאָפען פון רוסלאנד און איז אריבער געקומען דיא ערשטע שטראָמען פון דער רוסישער אידישער עמיגראציאָן אהער אין אמעריקא. נאָך אזוי פיעל יאָהרען פון טהעטיגקייט; פון אנימירען, לעקטשורען, און שרייבען; נאָך דיא אלע מאטעריעלע צרות און גייסטיגע ענטטוישונגען, וואָס א אידישער אגיטאטאָר און שרייבער שטעהט אויס, דאָך צו פערבליבען א לעבעדינער מוטהיגער מענש און זיך צו נעהמען אויף דער עלטער פאר א גאנצן נייעם געביעט פון געשיכטע־שרייבונג, נאָך דעם ווי ער האָט שוין אויסגעפרואווט אזוי פיעל געביטען פון פאָפולאריזאציאָן פון פערשידענע וויסענשאפטליכע גענשטענדע ווי אסטראָנאָמי, פיזיק, געאָגראפי, דאַרוויניזם א. ז. ו.. פון סקיצען שרייבען, פון ליטעראטור און טעאטער קריטיק, פון פאָלישיש עקאָנאָמי ביז סתם לייכטע שטאָף איבער פערשיעדענע אלגעמיינע אינטערעסאנטע זאכען — איז טאקע א זאך, וואָס ניט מעהר ווי א ליטוואק א צלם־קאָפ קען זיך פערגינען.

עס איז אפילו ריכטיג אז די לעצטע יאָהרען, זינט נענ. אב. קאהאן איז דער רעדאקטאָר פון "פאָרווערטס" אין זינט דער "פאָרווערטס" איז אין דער קורצער צייט גוואָקסען איינע פון דיא גרעסטע און רייכסטע מעכטע אין דער ציוויליזירטער וועלט און עס ציטערען פאר איהם אלע זיינע נידערגעשלאָגענע פיינדע פון טשערי סטריט, איסט בראָדוויי, הויסטאָן סטריט אזש ביז אריבער בראָנקס און אפילו יאָנקערס אויף, און זינט דאן לעבט נענ. קאהאן ווי א מאָנארך און קיין גרויסע קאָפדרעהענויש האָט ער אויף ניט דערבי, ווארום אלעס איז איינגעריכטעט נאָך זיין וואונש נאָך אזוי אלץ געהט גלאט ווי געשמירט, פון דעסטוועגען האָט זיין נאטירליכער דורשט נאָך טהעטיגקייט ניט גענאָמען איהם רוהען אויף זיינע לאָרבערען און איהם נעטריבען צו נייע ארבייט, צו געבען דעם פראָסטען אידישען לעזער, וואָס האָט ניט געקראָגען "קיינע עלעמענטארע בילדונג אין קיין שולע", א פאָלשטענדיגע, אויסהרליכע היסטאָריע פון דער גרויסער אמעריקאנער רעפובליק, פון דיא פעראייניגטע שטאאטען.

אזוי ווי דער פערפאסער דיינקט אום צו מאכען דיא ארבייט אזוי גרינדליך וויא מעגליך און צו בענוצען זיך מיט די בעסטע און גרעסטע ווערק פון די מאָדערנע אויטאָריטעטע היסטאָריקער, וועט זיין גאנצע ווערק מוזען פערנעהמען איבער פיער טויזענד זייטען, איז ער געקומען צו א גאנץ פראקטישען און קלוגען פלאן צו צוטיילען דאָס גאנצע ווערק אין זיעבען אָדער מעהר זעלבסטשטענדיגע בענדער, דאָס הייסט אז יעדער באנד זאָל זיין א געענדיגטע ווערק, און זאָל קענען געלעזען ווערען, אלס א בוך פאר זיך; אזוי דאָס דער אָרימער אידישער לעזער וואָס איז ניט געוואָהנט געווארען צו קויפען גאנצע סעטס און צו לעזען גראָבע ביכער פון טויזענדטער זייטען, וועט זיך קענען קויפען וועלבען באנד עס איז פון דער גרעסטער אלס א זעלבסט שטענדיגען בוך. דער ערשטער באנד האָט אייגענטליך גאָר ניט צו טאָן מיט דער גשיכטע פון דיא פעראייניגטע שטאאטען, אויסער דעם פאקט אז דיא ערשטע ענגלישע קאָלאָניעס אין אמעריקא, מיט וועלכע עם פאנגט זיך אן דיא גשיכטע פון דיא פעראייניגטע שטאאטען, זיינען גערינדעט געוואָרען א לאנג צייט נאָך דעם וויא אמעריקא איז ענטדעקט און בעקאנט געווארען אין אייראָפּא. דער ערשטער באנד אלס א בוך פאר זיך איז די גשיכטע וועגען דעם, וויא אזוי אמעריקא איז ענטדעקט געווארען, וועגען די אוכישטענדען, וואָס האָבען געפיהרט צו איהרע ענטדעקונג דורך אייראָפּייאישע רייזענדע און די אלגעמיינע גשיכטליכע לאגע, וואָס האָט געמאכט דיא ענטדעקונג פון אמעריקא פאר אזא וויכטיגע פאסירונג.

וועז דער קריטיקער אין "מארגען זשורנאל" וועלכער האט, וויא עס איז קענטיג פון זיין לאנגער ניין קאלומדיגער קריטיק איבער דעם ערשטען באנד, זיך מיט אזא פערגניגען אנגעכאפט פאר דער אנגעלעגנהייט ניט נור אנצוריידען א מאדרע דעם פערפאסער, זאנדערן איהם זאגאר צו צוריבען אויף אש. וואלט דאס אין זינען נעהאט, דאן וואלט ער ניט געשטעלט אזוי אפט דיא פראגע: וואס האט דאס פאר א שייכות מיט דער היסטאריע פון די **פעראיניגטע שטאאטען**? אויף'ן פיערטען קאלום פון זיין קריטיק, וועז ער האלט שוין ביי דעם צוויייטען קאפיטעל פון בוך, "דער לעצטער פון די פינסטערע יאהרהונדערטע"—זאגט ער: "וואס דאס געהערט זיך אן מיט דער היסטארע פון **דיא פעראיניגטע שטאאטען** קען שוין דער טייפעל אליין אויך ניט פערשטעהן". אביסעל ווייטער שטארק בייז אויפ'ן פערפאסער דערפאר וואס ער ברייגנט א ציטאטע פון קארל קאוטסקי פרעגט ער ווייטער: "וואס פאר א שייכות האט קארל קאוטסקי מיט דער היסטאריע פון דיא **פעראיניגטע שטאאטען**?"

איך וועל זיך אביסעל ליינגער אבשטעלען אויף דער קריטיק, וועלכע איז א גוטער סעמפעל פון די מיינסטע "קריטיקען" אין אונזער קווארטאל, א סעמפעל פון דעם גענוינליכען ריידען און שרייבען וואס איז שטארק פערשפרייט אפילו אין אונזערע רייהען אויך. דיעזע לייכטע קאוואליריע פון רעדנער און שרייבער, בעטויבט פון דעם בילינען ערפאלג, וואס זיי האבען ביי אונזערע רויהע, גיינסטיגע אונטווייקעלטע מאסען מיט זייערע גלאטע צינגלאך, מיט זייערע ווייגען שטארק געפעפערטען ארט שרייבען, פריי פון וויסען און געווייסען, פריי פון יעדער פראנטוואלטליכקייט, אונטערנעמען זיך צו ריידען און שרייבען וועגען אלעם אין דער וועלט; וועגען קונסט און ליטעראטור, וועגען געשיכטע און פאליטיק, וועגען פאליטישע עקאנאמי און סאציאלאגי, וועגען נאטורוויסענשאפט און טעכנאלאגיע א. ז. ו. ו. און נאך וויא ריידען? — מיט אזא ברייטען אויטאריטעטען טאן פון די בעסטע קענער אין דיעזע אלע געביטען פון מענשליכען פארשען און שאפען.

לאמיר אנפאנגען פון זיינע אייגענע בעמערקונגען וועגען דער שפראך פון דיעזען ערשטען באנד. דער אויסדרוק; "דאס שטיק האלץ האט דער וויגט געבלאזען" — זאגט ער — איז אונפערצייהליך ניט לאגיש. וואס פאר א שייכות האט דיא פראגע: צו מען זאגט אין אידיש "דער ווינט האט געבלאזען דאס שטיק האלץ, צו ניט מיט לאגיק? לאגיק איז אייגע און דיעזעלבע ביי אלע מענשען, וועהרענד גראמאטישע רעגלען זיינען פערשידען אין פערשידענע שפראכען. אין ענגליש, צום ביישפיעל, איז נאנץ גראמאטיקאליש צו זאגען

"The ship was blown ashore to blord firle with the bellws".

דאס הייסט צו בלאזען פייער מיט א בלאזאזאק. דיא רוסישע שפראכע ערלויבט ניט אזעלכע אויסדריקע. און אזוי איז מיט טויזענדער אנדערע אויסדריקע, וועלכע קלינגען שעהן און גראמאטיקאליש אין איין שפראך און מיאוס און ניט גראמאטיקאליש אין אן אנדער שפראך. אט האב איך זיך ביי איך נעווואלט לערנען א ביסעל אידישע גראמאטיק און ספעציעל נאך דעם ווי איהר לויבט זיך אליין "מיר שרייבען צוואר אידיש", אבער אויך אידיש קען נעשריבען ווערען רייניר, פיינער און ריכטיגער. אין איך בין א איד וואס איז נאר ניט קיין ביידים אויף אידיש און קוים, קוים וואס מיר ניט זיך איין אויסצודריקען זיך אין מאמע לשון, האט מיר זיך טאקע נעווואלט נאשען עפעס פון די וואס שרייבען צוואר אידיש, נעבען איך א זעלכע אויסדריקע אויף דעם אכטען קאלום: "יעצט אבער איז עס קיין היסטאריע, קיינע היסטאריישע ארטיקעל", וואהרום עפעס היסטאריע איז קיין און ניט קיינע, און גראדע ארטיקעל איז קיינע און ניט פערקעהרט, אדער אויך דעם נעקסטען קאלום ביים שלום שרייבט איהר, "דאס איז א זעהר רייכעס און דאנקבארעס טהעמא, וועלכע"... אויב א רייכעס טהעמא קלינגט אזוי שעהן אויף אידיש, וואהרום שוין ניט "וועלכעס" און וועלכע. ווייטער בייזערט זיך דער קריטיקער וואס הערר קאהאן נעברויכט צו פיעל רוסישע ווערטער. דאס איז נעווים א פעהלער. אט נעפין איך ביי אייך אויף'ן צוויייטען קאלום פון דער "קריטיק" דאס הייסט שוין אין נאנצען ארויסנעשפרונגען פון דיא אנאלאבלעם". וויא קומט דער רוסישער ווארט "אנאלאבלעם" צו דיא וואס שרייבען צוואר אידיש"?

"קאהאן אין א פוס־נאט אויף זייטע 196 זאגט אז דיא שפאנישע רויבער הייסען מאהרען אדער מאורען אויף דייטש, אויף ענגליש—מור", דאס ווארט "מורין" וועלכען מיר ברויכען, נעהמען מיר פון ליטווישע אידיש". און דער קריטיקער שרייט אוים מיט

בייזפייט: "אן ענגלישער היסטאריקער, ווי בענקראפט, פרעסקאט א. ז. וו. וועט קיין מאל ניט זאגען איך שרייב האָבאָקאנער ענגליש..." דאָס איז שוין אויפאך א געמיינער ליגען, וואו האָט ער געלעזען אין דעם נאכצען בוך אן ערקלערונג פון קאהאן'ען, אז ער שרייבט בלויז ליטווישׁ־אידיש. אויסער דער בעמערקונג, וואָס איך האָב דאָ ציטירט. פערקעהרט ער זאגט דאָך, ער האָט דאָס געטומען פון ליטווישע אידען. אמת, ער וויים אז דער פערפאסער שטאמט פון ווילנע. און נאטירליך רעדט ער און שרייבט ליטווישע אידיש, וואָס זאָגט מען אָבער דער געמיינער אנשטעלׂ, אז קאהאן האָט געזאגט, "איך שרייב ליטווישע אידיש", און אלץ דערפאר, וואָס קאהאן'ען קלינגט בעסער דער אידישער וואָרט מור — וויא דער דייטשער—מאהר.

וואָס אנבעלאנגט זיינע אויסזצונגען פון א היסטאָרישען כאראקטער, וועלׂ איך זיך אָבשטעלען נאָר אויף אייניגע פון זיי. אויף דעם דריטען קאָלום פון זיין קריטיק ברייגט ער א ציטאָטע פון קאהאן'ס בוך.

"אין בעלגיום (?) האָבען געלעבט דיא גרויסע מאלער רובענס און רעמבראנד" און שטעלט, ווי איהר זעהט, א פראגע־צייכען נאָך דעם וואָרט "בעלגיום". מיט עטליכע ציילען וויטער פערהיכט ער, הויסט דאָס, דעם גריזי און זאגט "פון די נידערלענדישע אדער האָלענדישע מאלער רובענס און רעמבראנד האָט דער אידישער..." דער פאקט איז, אז דער ערשטער פון די צוויי גרויסע מאלער רובענס איז געבאָרען געוואָרען אין יאָהר 1577 אין וועסטפאליען, ניט אין בעלגיען און ניט אין האָלאנד, זיינע יונגע יאָהרען האָט ער פערבראכט אין בעלגיען; אין בריסעל און אנטווערפען, ביידע צוויי גרויסע בעלגישע שטעדט; זיין אונטערריכט אין מאלעריי האָט ער געקראָגען אין אנטווערפען, בעלגיען, וואו ער איז פערבליבען פון יאָהר 1908 ביז זיין טויט אין 1640 און האָט דארט אויך געהאט זיין בעריהמטע שטודיע און פיעלע שילער. רעמבראנדט איז געבאָרען אין האָלאנד, אין דער שטאָדט ליידען און איז פערבליבען אין האָלאנד כמעט זיין גאנצען לעבען. דאָס איז אבער א קלייניגקייט. אין א פאַר קאָלומס וויטער טרעט ער ארויס אויף א האלבען קאָלום מיט דער נאכצער ארטיקלערייע פון זיין וויסען געגען די ערקלעהרונג וואָס דער פערפאסער גיט אן, וואַרום געווינען זיינען געווען אין יענער צייט אזא וויכטיגע סחורה.—דער פערפאסער מאכט א גראָבען פעהלער, זאגט ער. קאהאן זאָגט, אז די רייכערע פלעגען דאָס בלויכען צו בעטעם'ען זייערע שפייזען, און אפילו ווען פלעגען זיי אָהן דעם ניט טרינקען; ערקלערט דער קריטיקער דאָס דאָס איז ניט ריכטיג. דער פערפאסער האָט גע־דארפט אביסעל בעסער שטודירען זיינע קווע־לען; געווירצען פלעגען פון די אלטע ציטטען געברויכט ווערען אלם מעדיצין". מיינט איהר דאָך אט צייגט ער באלד אן די קוואלען פון וואנען ער מאכט אזא בעהויפטונג און וועלכע דער פערפאסער האָט אזוי פערנאכלעסיגט דורכ־צוזוהען. עס הויבט זיך ניט אָן. ער דערצעהלט אויך אז אפילו אין היינטיגע פארמאקאפייען וועלען נאָך בעשריבען דיעזע געווירצען אלם מעדיצינען. (אויך קען נאָר דעם קריטיקער אויפמערקזאם מאכען, אז זאלץ, סאָדא, צוקער, וואזלין, יוטע, טאבאק, אייזען, אלקאהאל, א. ז. וו. וועלען יעצט פיעל מעהר געברויכט אין דער מעדיצינישער וועלט ווי געווירצען אין פרואווט זיי נאָר פערגלייכען מיט דעם אלגע־מיינעם האנדעל אין דיעזע אלע געגענשטענדען), ער דערצהלט אויך וויטער וועגען דעם ווי די פויערים ברויכען נאָך היינט אלם מעדיצין צומאָהלענעם פעפער אויף א נאסען האנדטוך און "לעבע־קוכענם" מיט פערשידענע געווירצען. דאָס איז אלץ א בעוויז אז דער פערפאסער האָט זיך־לעבט געשטודירט זיינע קווע־לען, אז בעוויז, אז דיא רייכערע פלעגען ניט ברויכען די געווירצען פאר זייערע שפייזען און געטרענקע. וויטער דערצהלט ער דעם לעזער, אלץ צו בע־וויזען דעם פערפאסער'ס גראָבען פעהלער. אז עם איז דאָ א מעקקא באלזאם, דער זאפט, זאגט ער, פון א גרויסע בוימלע. (וויא זאָל מען אנרי־פען דעם אויסדרוק "גרויסע בוימלע" צו ניט לאָגיש, צו ניט גראמאטיקאליש? — איך קען ניט ענטשיידען, לאָז דער לעזער אליין דאָס טהאָן). — ער דערצהלט אויך ווי־טער אז דעם זעלבען באלזאם פלענט מען בעקומען אין גלעד, ארץ ישראל, און ער וויים פינקטליך ווי פיעל עם פלענט קאסטען אזא פלעשלע באלזאם און אז דער באלזאם וועלט נאָך היינט בענוצט אין מעדיצין. ערלויבט מיר אייך צו ערקלערען, הערר קריטיקער, אז דער באלזאם, וועגען וועלכען איהר שפרעכט דאָ, איז דאָס טערפענטין, און דאָס איז ניט קיין זאפט און ניט פון א בוימלע, דאָס איז א מין סמאלע, אדער וויא ער היסט אין כעמיע אן "אויל־רעצין" — און מען בעקומט דאָס פון

פערשיעדענע מינים סאסנעס; אז דער טערפענטין פון קאנאדע טראגט אויך יעצט אין מעדיצין דעם נאמען Balm of Gilead עטלעכע בעמערקונגען וועגען קריטיק האבען שוין פערנומען צופיעל פלאץ, וועל איך זיך ערלויבען צו ענטפערען קורץ אויף איינע פון דעם קריטיקער'ס פראגען וואס ער שטעלט דעם פערפאסער. "וואס די ערפאלגונג פון קאנסטאנטינאפאל דורך די טערקען... האט צו טאהן מיט די רייזען נאך אינדיען... איז אונמעגליך צו פערשטעהן" אזוי וויא איהר זייט א פערנומענער מענער און צו לעזען גרעסערע היסטאריש וועלק האט איהר קיין צייט ניט, וואלט אייך ניט געשאדט כאטש אין גאנצען איבערצולעזען דעם בוך וועלכען איהר האט קריטיקירט. אויסער אנדערע שטעלען, אז איהר האט שוין געהאלטען בייַ קריטיקירען די שטעלע וועגען די ערפאלגונג פון קאנסטאנטינאפאל (זייטען 85-68) וואלט איהר געלעזען זייטע 69 וואו עס ווערט דייטליך ערקלערט ווי דיעזע ערפאלגונג האט געשטערט דעם אנדעל מיט אינדיען און האט ארויסגערופען א נויטוועניגקייט צו זוכען נייע וועגען צו אינדיען. און אויך גלויב, אז איהר וואלט דאס גאנץ לייכט פערשטעהן.

אויך בעדויער זעהר וואס די אנלייזע פון דעם קריטיקער וועט מיך צווינגען אבצולייגען די בעטראכטונגען וועגען גען. קאהאן'ס בוך אויף א צווייטען מאל, אבער אום צו פערשפאטרען צו מאכען וועלכע עס איז פארדעדע אין דעם צווייטען ארטיקל, וועל איך ענדיגען מיט דער ערקלערונג, אז איך בין ניט קיין היסטאריקער. אב. קאהאן איז אויך ווייט פון א היסטאריקער. אבער וועלענדיג עפעס געבען דעם אידישען לעזער האט ער גענוג נעארבייט און גלעזען די בעסטע היסטארישע אויטארישען איבער די געשיכטע פון די פעראייניגטע שטאאטען, איך האף אז פאר זיינע נעקסטע בענדער וועט ער אויך אזוי געווייסענהאפט ארבייטען און לעזען וויא פאר דיעזען ערשטען באנד. מיר ליגט אבער ניט פאר אזא גרויסע אויפגאבע, און עס איז פאר מיר ניט נויטיג דורכצושטודירען דיא היסטארישע קוועלען איבער דיא פראגע. און בעזאנדערס וועל געז. אב. קאהאן, זייענדיג אזוי אונערפאהרען אין שרייבען וועלכע עס איז ווייסענשאפטליכע ארבייטען, צייגט אן זיינע קוועלען ניט אזוי פינקטליך און ציטירענדיג וויזוי ער ניט אן די זייטען און די אויסגאבע און א. ו. אלזא איך וועל גאר בעטראכטען זיין ווערק אלס א גאנצע פארטיגע זאך, ווי איך גלויבן, אננעהמענדיג אז די פאקטען און דער היסטארישער מאטעריאל זיינען ריכטיג ענטנומען געווארען פון די קוועלען, מיט וועלכע ער האט זיך בענוצט.

ב. באטוויניק.

א טרעהר

(עטיוד)

אך א שווערען טאג פון פיעלע קרעכצען און זיפצען, וועלכע שטויסען זיך אן איינע אן די אנדערע און בילדען איין גרויסען צובראכענעם וועה, דערמאן איך זיך אן יענעם שטומען טרעהר, וועלכער האט צום ערשטען מאל מיין קינדערשע פרעהליכקייט צובראכען.

געווען איז דאס א פאר טעג פאר תשעה־באב, וועז אין מיטען פרעהליכען ליעבען זומער פלעגען זיך אנרוקען אויף דאס שטעדטעל די גראע „ניין טעג". אזוי ווי ניין פערוואקסענע אבלים פלעגען זיי קריכען, די דאזיגע טעג, אזוי לאנגזאם טרויעריג מיט ארבגעבוינענע קעפ. יעדער טאג פלעגט נאך זיין צוועקגעהן איבערלאזען א טרויעריגען מעלאנכאלישען הויך, און אין דער שטילער נאכט פלעגט זיך הערען דאס אויפשטעהן פון דעם צווייטען שווערען טאג, מיט א מאדנעם אומעטיגען קלאנג, ווי אן עכא פון דוד המלך'ס א טרויעריגען מזמור, געשפיעלט אויף זיין פער'חלום'טער הארפע אין דער צובראכענער איינגעפאלענער עזרה.

ערגער ווי אויף אלעמען האט זיך געלעגט דער חורבן אויף שאיקע דעם שערער, וועלכער זיצט אויפ'ן גאניק מיט פערלעגטע הענד און וואלט ביז א גוי וועט זיך ארומזעהן אז די היטעל איז איהם קלין געווארען און וועט אין מאל

פאר אלע מאל אויסקניפלען פון זיין רויטע פא־טשיילקע א פערשימעלטען זעקסער.

אויך, להבדיל, „בראנעטקע", די שטאדטישע צויג, פיהלט זעהר שווער דעם תורבן; זי בלאנ־דושעט ארום מיט הונגעריג צושראקענע אויגען און שמעקט אין די שפאלטען פון יעדער פער־שלאסענער יאטקע. זי סקאוואיעט מיט אזא טעמפען קוויטש, אזוי ווי דער מלאך־המות וואלט אין שטאדט ארונטער געקומען, און אויב עם גיט זיך איהר ניט איין אבצונעהמען א לוסטע ברויט מיט פוטער, וואס א אינגעל נעהמט מיט זיך אין חדר, לענט זי זיך אוועק אויף דעם גרוי־סען שטיין, וועלבער איז די ערשטע טרעפ נעבען יאשע דעם קצב'ס יאטקע, און גרוישעט מיט איהר שוואנצען מויל איהרע ווייסע פאדערשטע לאפקעס.

דעם גאנצען טאג האט אונז דער רבי הום־טענדיג דערצעהלט די שרעקליכע מעשה'לעך פון „אמר רב יוחנן". און וען דער רבי זיינע גרויסע אייגען אייבגעשטעלט, זיינע נעי־בטע שוואנצע ברעמען א הויב געטהאן און איבער זיין גאנצען מילכיגען פנים האט זיך א שוואנצע כמארע אנגעצויגען, דאן האבען מיר אלע ממש געפיהלט ווי ער וואלט דאנערטען אלעם אלעם בייגעוואוינט און אלעין געלעגען אין יענעם זאק, וועלבען די רוימער האבען צוגעבונדען צו די עקען פון זייערע פערד און אויסגעשלעפט אין אלע גאסען, קלאפענדיג אן די שטיינער פון ירושלים!

און אז מיר האבען א קוק געגעבען אויף שיינדעל, דעם רבי'ס עלטעסטע טאכטער, מיט איהרע צופלאמטע שעהמדיגע באקען אויף איהר ווייסען, ווי קאלך, פנים, האט אונז אויסגעוויזען אז זי איז נאר־וואס אויפגעשטאנען פון דער צו־שפרייטער כפר־תורה, אויף יועלבער טיטים הרישע האט איהר פערגוואלטיגט.

די רבי'צין איז געזעסען אין קיך נעבען פענסטער און מיט איהרע ארבעגערוקטע שפא־קולען אויפ'ן שפיין נאז האט זי אריינגעקוקט אין א תחינה. געווויינט האט זי מעהר ווי געזאנגט. נלאנציגע פאסען האבען זיך געצויגען איבער איהר צוקנייטשטען פנים פון איהרע רויטע אוי־גען ביז ארונטער איהר שפיציגע מארדע. און שאקלענדיג האט דער פרוטק, וועלבער איז פער־בליבען שטעקען נאך פון בייטאג אין איהרע האר אונטער דער טיבעל, צוגעפיקעט יעדען אות, ווי ער וואלט אנווייזען: אט דא, אט דא מיין טהיי־ערע הארצינע שרה, אט דא הארפסטו זיך פוי־אנדערווויינען הויך, אויפ'ן קול, אז די הימלען זאלען אויפטרייסלען!

די נאכט האט שוין פון דער ווייטענס מיט איהרע גראע אויגען אין די פענסטער אריין־נעקוקט. פונ'ם פארקאן, יועלבער שטעהט נעגענ־איבער די פענסטער פון חדר, איז דער לעצטער זונגען־שטראהל שוין לאנג אווען. דער רבי האט אונז אהיים געלאזען און אנגעזאגט אז קיינער זאל ניט געהן זיך באדען: מען טאר ניט, עס איז היינט די „ניין טעג".

איצקע האט מיר אפילו נערופען צו זיי אויפ'ן גרויסען גארטען זיך שפיעלען אין „פא־ליאנקעס", נאר דאס הארץ האט מיר ניט דער־לאזען: דער „אמר רב יוחנן" מיט דעם רבי'ס שוואנצען ערנסט אויף זיין פנים האבען מיר אהיים אוועקגעשטופט.

נאך דער מילכיגער וועטשערע האב איך זיך אוועקגעזעצט אויף דעם גרויסען שטיין, וועל־בער דיענט אלס א נאניק צו אונזער נאס־טהיר, און האב געוואלט אלעם גוט איבערטראכטען וועל־גען די שוידערליכקייטען וואס רב יוחנן האט דער־טען דערצעהלט. נאר אלע שרעקליכע מעשים האבען זיך צוזאמענגעדרעהט אין איין שוואנצען קנויל און געשטיקט האט עס אין הארצען פון גרוים רחמנות צו יענע מענשען. דערהויפט איז מיין רחמנות גרוים געווען צו שיינדעל דעם רבי'ס: אט דוכט זיך מיר אז זי ליגט אויסגע־צייגען אויף דער ערד איבער דער אויסגעשפרייי־טער ספס - תורה, דער רשע, א שוואנץ־פנים־דיגער מיט בריישצעדיגי שטעבעדיגע אויגען. דייסט פון איהר די זאכען, און שיינדעל, נעבעך, א צושראקענע מיט צוואוואפענע האר, ווייטס, בעט זיך ביי איהם און קיינער קען איהר ניט־אטעוווען.

וען איך וואלט זיך ניט געשעהמט, וואלט איך זיך פאנאנדערגעווויינט.

ווי א שוואנצער שטומער אבל האט די נאכט זיך ארבגעלאזען אין א פאר תשעה־באב'דיגע זאהנען. שטיל זייענען איהרע טריי, וויך בעטענדיג און מיראי'דיג. פון הינטער הא־נאנים'ס שייער האט זיך לאנגזאם און קרענק־ליך א בלאסע האלבע לבנה אויפגעהויבען. די שטערען האבען זיך אויסגעזעצט אין דעם טונקעל בלאען הימעל, ווי זיי וואלטען זיך געגרייט צו עפעס א וויכטיגע אסיפה. מאנכע האבען פלא־קערענדיג־רויטלעך געשמייכעלט און מאנכע הא־בען אויסגעשטעלט זייערע ווייס־ליכטיגע פנים'ע־ען האבען זיך ניט א ריהר געגעבען, תם'עוואטע האבען זיי ארבגעקוקט אויף די איינגעבויגענע־עבער, יועלבע האבען זיך געטליעט אין א

שטילען דרעמעל צו די האָב איינגעפאַלענע הייזלעך. די זיבען שטערען וועלכע צושטעלען זיך שטענדיג איבער ר' אברהם־שאיעם הויז, האָבען זיך היינט אויך צושטעלט לויט זייער מנהג, דרייַ ווי אַן איבערגעקערטער סגול און פיער אביסל ניעדריגער אין א קעסטל, אַן א זייט.

פון איבער קאספּאראוויצעס גאָרטען האָט זיך דערהערט א שטילער שפּיעלען אויף א האָרמאָניקע און א גראָבע מענער־שטימע האָט געזונגען די רוסישע ליעד „ראזלוקא". ס'האָט זיך נעדוכט, אז דאָס וויינט דער פערנאָנענער מאָג, זועלכער האָט זיך דאָרט ערגעץ אראָבגעלאָזען אין תהום און בעט זיך צוריק, און אז רב יוחנן בענלייט עם איהם אין דיעזען תהום מיט א גראָבע באַסען־שטימע.

די טענער פון דער „ראזלוקא" זיינען געוואָרען אַלץ שטילער און שטילער. גוסס'ע זיינען זיי ערגעץ וווייט־וווייט פערגאָנגען און איך האָב אַליין ניט בעמערקט, ווי די פייערען אין די הייזער זיינען אויסגעשטאָרבען.

די נאַכט האָט יעדע מענשליכע שטים דערשטיקט, יעדעס שפּור פון לעבען אויסגעלאָשען. ווי א שטילע שוואַרצע מכשפה מיט גנב'ישע טריט, האָט זי זיך איינע אַליין צו־בעל־הבית־עווען איבער דאָם שטעדטעל.

די נאַכט האָט זיך א צאָפּעל נעגעבען, זי האָט זיך פאר עפּעם דערשראָקען. אַלץ בלאָנק וואָס איז זי נעווואָרען נאָך יעדען וווייסען בלאָנק וואָס האָט זיך א הויב געטהאָן אין מזרח, און נאָך דעם ווי זי האָט א פּאָר מאָל א שלוקערין געטהאָן, האָט זי זיך פאַמעלעך מיט ווייכע טריט אוועקגערוקט אין דעם זעלבען זייט וואו דער טאָג האָט זיך נעכטען דערטרונקען. און קענטיג פאר כעם, האָט זי מיט זיך אויף אוועקגעשלעפּט די לבנה, וועלכע האָט שוין סיי ווי סיי אויסגעזעהן ווי א מת.

אז דער טאָטע מיט דער מאַמען זאָלען זיך ניט בייזערען, וואָס איך בין אזוי שפּעט אריינגעזעסען אין דער נאַכט, האָב איך שוין ניט געוואָלט אויפרודערען אַלעמען פון שלאָף מיט מיין אריינגעהן אין שטוב. כ'האָב בעשלאָסען אזוי צו פערברייַנגען ביז'ן אייגזאמען פארטאָג בייַ אין גרויסען טאָג אריין. נאָר כדי דער טאָטע זאָל מיר ניט טרעפען דאָ זיצענדיג, ווען ער וועט זעהן דאוונען, בין איך אריין אין נאָרטען זעהן וואָס מאכט דאָרטען די איינציגע בלום, וועלכע מיין עלטערע שוועסטער האָט געהאָדעוועט א גאנצען זומער.

דער גאנצער גאָרטען איז געווען פערזייעט מיט א תכלית: קאָרטאָפּעל האָט דאָרט געוואַקסען, נור די שוועסטער האָט זיך קוים איינגעבעטען בייַם טאָטען ער זאָל איהר לאָזען פערפלאָנצען כאָטש איין בלום.

„פּשע, טהייערע יאגדע, בלומען דארף זי," האָט דער טאָטע חוזק געמאכט, נור די מאַמע האָט זיך משהדל געווען. און אין א ווינקעל האָרט בייַם פּאָרקאָן האָט די שוועסטער איהר גאנצע נשמה אריינגעלעגט. גאנצע קרונען וואַסער פלעגט זי דאָרט אויסגיסען. יעדען טאָג פלעגט זי אריינלויפען אין שטוב מיט א שמחה: א נייע בלעטעלע האָט זיך פאנאנדערגעלאָזען.

שטיל איז דער פריהמאָרגען. ערגעץ האָט א טהוייער א סקריפּע נעטהאָן און האָט די לופט צוטריסעלט.

א שטילער, פרישער ווינטעלע גנב'עט זיך דורך צווישען די נעדיכטע קאָרטאָפּליאָניקעס און קעהרט אוים זייערע גראָב־אָדערדיגע בלעטלעך מיט דעם וויסערען זייט ארויף, ווי ער וואָלט זיי צערטליך געבלאָזען. אין זייערע גרינינקע קעפּלעך. און אין די קאָרטאָפּליאָניקעס וועלט עפּעס א שושקעריי, זיי בויגען זיך אַן איינע צו די אנדערע און סוד'ען עפּעס אריין איינע די אנדערע אין זייערע וויסליכע אויסגעקערטע אויערן, ווי זיי וואָלטען זיך שרעקען פאר דעם שטילען שטיפּערישען ווינד וואָס טרייבט מיט זיי קאָטאָווע, דאָ בויגט ער זיי אהער, דאָ אהין, הפּנים זיי פערשטעהען ניט זיינע שטות'ערייַ.

אט בין איך נעבען מיין שוועסטער'ס בת־יחידה, א צייטיגע ראָזוועוע בלום. אינוועניג אין דער טיפּ איז זי רויטליך אין די רויטקייט נעהט אַלץ ארויף פערטושירט שוואָך אין דינע טאָנען ביז צו די ברעגען פון די גאָר העל־ראָזוועוע בלעטלעך.

א מאָטע צאָרטקייט איז אויסגעגאָסען אויף דער בת יחידה פון אונזער גאָרטען. זי שמייכעלט אזוי חנ'עוודיג מיט איהר ראָזען געלעכטער. זי וויים ניט פון די דאָרע, מילכיגע, פערוואקסענע „ניין טעג", שטענדיג איז זי ליעבליך. שטענדיג שמייכעלט זי. נעכטען האָב איך איהר געזוהען בייטאָג, זי האָט גלאָנציג געלאָכט, יעצט איז זי צו צארט, ערשט פון שלאָף אויפגעשטאַנען. מאט איז איהר ראָזוועוע פנים, קענטיג נאָך ניט געוואַשען, אָבער דער פרעהליכער דינער שמייכעלע איז גלייך דאָ, באלד ווי זי עפענט איהרע אויגען.

די צוקונפט

Vol. XV. NOVEMBER, 1910 No. 11.

ל. ב. בודין.

די פּאָליטישע פּאַרטייען און דער היי־יאָהרינגער קאַמפּיין.

ער היי־יאהריגער קאמפּיין איז אייגער פון די אינטערעסאַנטסטע, וואס מיר האָבען געהאט אין א לאנגע צייט. געמאָסטען מיט'ן געוועהנליכען קליינעם מאָס פון עלקשאַן־אינטערעס, זעהט ער אפילו אוים גאנץ אונאינטערעסאנט ספּעציעל אין נויאָרק. קיין רעש, קיין געטומל ווי ביי די וואהלען פון א פּרעזידענט, אדער א מעיאָר. מען עלעקטעט אפילו א גאָווער נאָר, קאָנגרעס לייטע, און נאָך בעאמטע. אָבער וועמען אינטערעסירט עס? וואָס איז אזוינס א גאָווערנאָר, און וואָס האָט ער צו טהאָן? ווער (א חוץ אינ'ם ניינטען קאָנגרעס דיסטריקט) ווייסט ווי הייסען די קאַנדידאַטען פאר קאָנגרעסמען? און אין אמת'ן געהעדט איז דאָס הויפּט־אינטערעס פון וואהלען, נעמליך די פּראָגע, ווער וועט ערווהלט ווערען? — היי־יאָהר גאנץ קליין, ספּעציעל אין ניו יאָרק. הן פון פּרינציפּשטאנדפונקט, הן פון פּערזענליכען שטאנדפונקט איז פאר'ן גרויסען עולם גאנץ גלייכגילטיג ווער עס וועט זיין דער נעקסטער גאָווערנאָר פון ניו יאָרק, מר. סטימסאָן אָדער מר. דיקס. ניט דער און ניט דער אנדערער וועט, ווי מען הריקט זיך אוים אויף ענגליש, אונטערצינדען דעם האָדסאָן ריווער.

און דאָך, איז דיעזער קאמפּיין אונגעוועהנליך אינטערעסאנט. אינטערעסאנט נעמליך פיר'ן בעאָבאכטער און פאָרשער פונ'ם אמעריקאנער פּאָליטישען און פּארטיי־לעבען, ווייל די היי־יאהריגע וואהלען צייגען א פּארטי פּאָליטישען צושטאנד, וועלכער איז פאר'ן איצטיגען דור עטוואָס גאנץ נייעס.

מיר זיינען אלע געוואָהנט צו בעטראכטען די צוויי אלטע פּארטייען, די „גרויסע" פּארטיין, אלס א מין נאטור־זאך, אן אינסטיטוציאָן, וועלכע האָט עקזיסטירט פון אייביג אָן, און וועלכע וועט דאָרום, וואהרשיינליך, וויייטער אייביג עקזיסטירען. דאָס קומט דערפון, וואָס עס זיינען יעצט פאראן זעהר וויניג מענשען, וועלכע געדענקען די צייט, וען וויניגסטענס איינע פון די צוויי פּארטייען האָט ניט עקזיסטירט. פיעלע פון אונז וויסען אפילו, פון די געשיכטסביכער, דאָס ערשט צוריק מיט א קנאפּע פופציג יאָהר האָט מען נאָך אפילו דעם נאָמען פון דער „גרענד אָלד פּארטי", (א חוץ אלס א היסטאָרישע בעצייכנונג פון אן אנדער פּארטיי) ניט געוואוסט. אָבער פון זעהן געשריעבען אין א בוך, ביז זעהן אויפ'ן וואָר, אין ווירקליכען לעבען, איז א זעהר גרויסער אונטערשיעד. מיר מענען טאקע לעזען, דאָס אלטע „גרויסע" פּארטייען האָבען זיך אויפגעלייזט און נייע זיינען געגרינדעט און מיט דער צייט גרויס געוואָרען. אָבער עס מאכט אויך אונז דעמזעלבען אייניג דרוק, ווי ווען מיר לעזען וועגען אשור און בבל, וועגען קארטאָגא און רוים. עס איז טאקע אמת, אז יענע גרויסע מלוכות און ציוויליזאציאָנען זיינען געווען און פערשוואונדען. און דאָך קענען מיר זיך ניט פאָרשטעלען, אז די גרויסע מלוכה, די גרויסע ציוויליזאציאָן, אין וועלכער מיר לעבען, וועט אויך אמאל פערשווינדען, וועט אויך א מאל זיין בלויז א פארגאנגענהייט.

און דאָך האָבען מיר עס דערלעבט. עס איז יעצט קלאָהר פּאר יעדען איינעם, וואָס קוקט מיט אָפענע אויגען, דאָס די אלטע פּאַרטייען לייזען זיך אויף און דאָס נייע פּאַרטייבילדונגען מוזען נעהמען דעם פּלאַץ פון די יעצטיגע „גרויסע“ פּאַרטייען. און אין יעצטיגען קאָמפּיין זעהט מען דאָס אָרויס בעסער ווי צו אירגענד וועלכער צייט פריהער. אזן געראדע ווייל דער היי־יאָהריגער קאָמפּיין איז ניט אינטערעסאַנט אינ'ם געווענליכען זינען פון'ם וואָרט. דאָס הייסט, דער עולם איז ניט פּאראינטערעסירט אין דער וואָהל פון אירן פּערזאָן. צוליעב אונזער וואָהל־סיסטעם זיינען פערשיעדענע גרופּירונגען, וועלכע וואָלטען אין אַנדער לאַנד געביל־דעט גאַנץ פערשיעדענע פּארטיי, מיט אירן פּראָגראַם אזן אירן קאַנדידאט. דאָס האָט שוין פאסירט אייניגע מאָל אין פערלויף פון די לעצטע עטליכע יאָהר, אזן וועט וואהרשיינליך פאסירען נאָך א פּאָאָר מאָל. ביי די נעקסטע פרעזידענט וואָהלען וועט נאָך וואהרשיינליך עקזיסטירען א י ן רעפּובליקאַנישע פּארטי מיט אירן פּראָגראַם אזן אירן פרעזידענטשאפטס קאַנדידאט. ביי די היי־יאָהריגע וואהלען אָבער איז קלאָהר פּאר יעדען איינעם, וואָס נעהמט זיך די מיה נאָכצו־דייַנקען, דאָס עס איז אינערהויפט ניטאָ קיין א י ן רעפּובליקאַנישע פּארטי. עס זיינען פּא־ראן אין אלע סטייטס פּאָליטישע אָרגאַניזאַצי־אָנען, וועלכע רופען זיך מיט'ן נאָמען רעפּובלי־קאַניש. אָבער דיעזע אלע צוזאַמען בילדען ניט קיין איינהייטליכע פּארטי. די אָרגאַניזאַציאָן, וועלכע רופט זיך „רעפּובליקאַנישע פּארטי“ אין ניו יאָרק, איז א גאַנץ פערשיעדענע פּאלי־טישע פּארטי פון דער אָרגאַניזאַציאָן, וועלכע רופט זיך מיט'ן נאָמען אין וויסקאַנזין אָדער אייאָווא.

דיעזער אומשטאַנד, דאָס אויפלעזען פון די אלטע פּארטייען אזן די בילדונג פון נייע פּאר טיי־גרופּען, איז שוין אן־און־פיר־זיך א העכסט וויכטיגע ערשיינונג אינ'ם אמעריקאַנישען פּא־ליטישען לעבען, ספּעציעל פּאר אונז סאָציאַליס־טען. וויל דאָס אויפקומען פון נייע גרופּען איז בלויז דער פּאָליטישער אויסדרוק פון פערענדער־טע עקאָנאָמישע אומשטענדען.

נאָך וויכטיגער איז אבער פּאר אונז דער באזוים, אויף וועלכע די נייע פּארטיי־גרופּירונגען בויען זיך, דאָס פּראָגראַם—אונטערשיעד צווישען די נייע פּאָליטישע גרופּירונגען. מיר, סאָציאַליסטען, זיינען געווהנטט צו זאָגען, דאָס עס איז ניטאָ קיין פרינציפּען־אונטערשיעד צווישען די צווויי אלטע פּארטייען, וועניגסטענס ניט אזעלכע. וואס זאָלען אָנגעהן די ארביטער, אזן דאָס איז גענוען אמת ביז יעצט. די צווויי אלטע פּארטייען זיינען שוין יאָהרען־לאַנג געווען אזוי דעגענע־רירט, דאס זיי האָבען איבערהויפט ניט געהאט קיין פרינציפּען, אזן עס האָט דאָרום צווישען זיי, נאַטירליך, ניט געקאָנט זיין קיין אונטער־שיעד. דאָס זיינען איינפאך געווען צווויי רויב־באנדעס פון קאָרופּטע פּאָליטישענס, וועלכע האָבען געקויפט די נעמען אזן ארגאַניזאַציאָנען פון צווויי ג ע ו ע ן ע ע פּאָליטישע פּאר־טייען פּאר זייערע קאָרופּטע צוועקען. דער כלומרשט'דיגער פרינציפּיעלער אונטערשיעד צווישען זיי, — די פּראָגע פון „פּראָטעקשאָן“ אזן „פרי־טרייד“, — איז געווען הויליגער שווינ־דעל, וויל די דעמאָקראַטישע פּארטיי האָט שוין לאַנג אויפגעהערט צו שטעהן פּאר „פרי־טרייד“. אזן א חוץ דעם, איז די גאַנצע פּראָגע פּאר די ארבייטער געווען ציעמליך גלייכגילטיג. וועגן אין 1896 איז צווישען די צווויי פּארטייען געווען א ווירקליכע „אישיו“, נעמליך די פרויי־זילבער פּראָגע, איז דאָס וויעדער געווען אן „אישיו“, וועגען וועלכע די ארבייטער אלס זעל־בע האָבען געהאט וועניג וואס זיך צו קימערן. וועז דיעזע „אישיו“ איז אויך אראָב פון מארק אין יאהר 1900, איז וויעדער געבליעבען ביים אלטען — ביי די צווויי קאָרופּטע רויבער־און פּאראזיטען־באַנדעס.

גאַנץ אנדערס איז מיט די נייע פּארטיי־בילי־דונגען, וועלכע האלטען זיך יעצט אין אויסאר־בייטען. דיעזע נייע פּארטיי־גרופּירונגען מוזען זיין בעגרינדעט אויף ווירקליכע פרינציפּען־פערשיעדענהייטען. אזן פרינציפּען־פערשיעדענ־הייטען, וועלכע זיינען גרעסטענטהיילס דער די־רעקטער רעזולטאַט פון דער וואקסענדער אנט־ווילקונג פונ'ם אמעריקאַנער פּראָלעטאַריאָט, האָבען דאָרום פּאר איהם א גרויסע וויכטיגקייט. נאַטירליך האָט קיינער פון דיעזע גרופּען ניט קיין ווירקליך פּראָלעטאַרישעס פּראָגראַם, זאָגאר ניט קיין איין איינציגע ראַדיקאַלע פּראָלעטא־רישע פּאָדערונג, וויל זיי זיינען ניט קיין פּרא־לעטאַרישע פּארטייען. די טהיילונג איז ניט צווי־

שען פּראָלעטאַריער און בעזיצענדע, זאָנדערן צווישען דעם פּריוויליגירטען גרויס־בעזיץ אויף אײן זייט און דעם קליין־בעזיץ, דער מיטעל־קלאַסע, אויף דער אנדער זייט. און אפילו דיעזע טהיליגונג ווערט נאָך דערווייל ניט שטרענג דורכגעפירט צוליעב פּערשיעדענע עקאָנאָמישע, ווי אויך היסטאָרישע און אנדערע אורזאכן. איין זאך איז אָבער קלאָר זאָגאר אין דעם יעצטיגען מאָמענט פון אלטע פּריוילעגיעלאָזיגקייט און נייגעבאקענע און האלב־געבאקענע פּרינציפּען־בילדונגען: עס ווייזט זיך ארויס א טענדענץ צו בילדען א פּארטיי (אומצובילדען אן אלטע, ווען מעגליך), ווועלכע זאל האָבען אלס איינע פון איהרע גרונד־לאגען די אנערקענונג פון דער עקזיסטענץ פון אן ארבייטער־קלאָסע, ווועלכע מוז האָבען א מאָדערנע ארבייטער־געזעצגעבונג, וועניגסטענס אויף אזוי פיעל, ווי דאָס איז אנערקענט געוואָרען פון ביסמארק אין דייטשלאנד און זובאטאָוו אין רוסלאנד.

פאר אמעריקא איז דאָס אויך א פּאַרטישריט...

און עס איז פאר אונז, סאָציאליסטען, ספּעציעל וויכטיג דיעזע נייע ערשיינונג אינ'ם אמעריקאנישען לעבען אויפמערקזאם צו באָבאכטען און פאר אונז אויסצונוצען, ווייל עס גיט אונז די בעסטע פּראָפּאגאנדא געלעגענהייט, וואס מיר האָבען נאָך ווען עס איז נעהאָט.

א ספּעציעל־גינסטיגע פּראָפּאָגאנדע־געלעגענהייט האָבען מיר דאדורך הייַיאָהר אין ניו־יאָרק, און עס ווערט זיין אונזער אייגענע שולד, ווען מיר ווערען ביי די נעקסטע עלעקשאָנס ניט האָבען א גרוואלדיגען שטימען צוואוואקס. מר. רוזוועלט, וועלכער וואלט גערן ווען שפּיעלען די ראָלע פון אן אמעריקאנער ביסמארק, האָט זיך אינטערעסירט צו רעפּאָרטירען די רעפובליקאנישע פּארטיי, כדי צו דערהאלטען איהר ביים לעבען און צו פּערהיטען, אז זי זאל זיך ניט אויפלעזען אין די פּערשיעדענע און אנטאגאניסטישע עלעמענטען, פון ווועלכע זי בעשטעהט יעצט. אום די רעפובליקאנישע פּארטיי זאל קענען ווייטער עקזיסטירען אלס גרויסע נאציאנאלע פּארטיי מוז זי האָבען די יעצט־אונצופּריעדענע מיטעל־קלאסען און פּארמער־עלעמענטען פון דער וועסט, וועלכע ליידען פון די טראָסטס, און די ארבייטער, וועלכע פאָדערען א מאָדערנע ארבייער־געזעצגעבונג. ער האָט זיך דארום בעשלאָסען צו בריינגען די טראָסט־מאגנאטען „צום זינען", און צו קריגען זייער צושטימונג צו זיין נייעם פּראָגראם, דורך דער זעהר לאָגישער ערקלעהרונג, דאס אויב זיי ווערן לאָגען ניט נאָכלאָזען א ביסל מיט גוטען, ווערען זיי מוזען אָבגעבען אלעם מיט בעזען.

זיין רייזע אין דער וועסט האָט געהאט דעם צוועק צו איבערצייגען די מיטעל־קלאסע און די ארבייטער, דאס די רעפובליקאנער פּארטיי אונטער זיין פיהרערשאפט וועט העלפען דער מיטעל־קלאסע דורך דעם, וואס זי וועט קאנטראָלירען די טראָסטס, און דער ארבייטער־קלאסע דורך אן ארבייטער־געזעצגעבונג. און דאס איז איהם געלונגען. וועניגסטענס מיט דער מיטעל־קלאסע. איהרע מאסען און אויך איהרע גרויסען פיהרער האָבען איהם בעגריסט אלס דעם פיהרער, וואס וועט זיי ארויספיהרען פון דער מדבר און אריינפיהרען אינ'ם געבענשטען לאנד פון מילך און האָניג.

ביים אריינגאנג צום געבענשטען לאנד שטעהט די פעסטונג יריחו — וואָלל סטריט. רוזוועלט'ס פערעהרער האָבען ערוואַרטעט, דאָס זייער גרויסער העלד וועט אונטער די טויערען פון יריחו בלאָזען דעם גרויסען שופר, אין וועלכען ער האָט געבלאָזען פאר זיי אין דער וועסט, און וועט רופען דאס פאָלק צום ניעדערריסען פון דיעזער פערהאסטער פעסטונג, אום דאָס פאָלק זאל קאָנען אריין אין געבענשטען לאנד. רוזוועלט אליין האָט געדענקט, דאס ער וועט די כנענים פון יריחו ברענגען „צום זינען", אז זיי זאָלען זיך אליין אונטערגעבען, ניט חלילה אינגאנצען, ניט אוועקגעבען זייער פעסטונג, זאָנדערן בלויז ערלויבען דעם פאָלק פארביגעהן נעבען יריחו און זיך דורכשפאציערען אינ'ם געבענשטען לאנד און וועניגסטענס א לעק טהאן פון דעם האָניג און פון דעם מילך, וואס פליסען דאָרטען, אבער ביידע האָבען זיך אָבגענארט. וואָלל סטריט וועט זיך ניט „בעזינען". ווי יעדע הערשענדע קלאסע זאגען אינזערע טראָסט־מאגנאטען: „נאָך אונז מעג קומען א מבול". זיי האָבען איהם געגעבען צו ערקלעהרען, דאָס זיי בעשטעהן אויף זייער רעכט אויף אבסאָלוטער, אונבעשרענקטער אויסבייטונג פון דער ארבייטער־קלאסע און דער מיטעל־קלאסע. זיי האָבען איהם אויך געגעבען צו ערקלעהרען, דאָס זיי דארפען זיין פאָליטישע לאסקע ניט האָבען: דערווייל איז ער נאָך ניט בעל־הבית פון דער רעפובליקאנישער

פארטי, און ווען ער זאל שוין דאס אפילו וועלן, איז פארען א דעמאקראטישע פארטי, וועלכע בעט זיך שוין נעבעך זייט יאהרען רחמים. אז וואלל סטריט זאל זי בעהרען מיט איהר גנאד, און זי איז בעריט צו טהאן אלעס, כל עבודת פרך, אלע פאליטישע שאנדטהאטען.

רוזוועלט איז א „פראקטישער מענש", ווי ער האט אמאל געשריבען זיין פערשטארבענעם פרייגד הערימאן, און ער האט גליך פערשטאנען, אז וואלל סטריט מיינט „ביזנעס". אז די דעמאקראטישע פארטי איז בעריט צו דינען וואלל סטריט איז שוין זייט די לעצטע 8 יאהר ביי קיינעם קיין צוויפעל ניט. זי ווערט פון טאג צו טאג אלץ מעהר רעאקציאנער. ביז יעצט האט וואלל סטריט ניט געברויכט די דעמאקראטישע פארטי, וויל זי איז געווען גאנץ דעזארגאניזירט, וועהרענד די רעפובליקאנער פארטי איז געווען גאנץ גוט ארגאניזירט. א חוין דעם האט וואלל סטריט א לאנגע צייט די דעמאקראטישע פארטי ניט געקאנט פארגעבען „די זינד פון 1896". יעצט אבער, וועו די רעפובליקאנישע פארטי איז, אייגענטליך, געשפאלטען אין צוויי פארטייען, קען וואלל סטריט „רעארגאניזירען" די דעמאקראטישע פארטי, אריבערפיהרען אהין דעם רעאקציאנערען טהיל פון דער רעפובליקאנישער פארטי, און פערניכטען אלע זיינע לופט־שלעסער מיט'ן ביסמארק'שען טהראן. ער האט דאדורם גליך קאפיטולירט, און האט זיך גענומען שלאגען חטאתי פאר זיינע רעדעס אין דער וועסט.

אויב דאס וועט איהם העלפען, איז א גרוי סע פראגע. די דעמאקראטישע פארטי האט זיך דערווייל „רעארגאניזירט", האפענדיג אויף וואלל סטריט. איהר קאנדידאט, און ספעציעל איהר פלאטפארם, זיינען אזעלכע, דאס יעדער וואלל סטריט מאגנאט מוז פון זיי קוועלען. עס איז אמת, דאס רוזוועלט'ס קאנדידאט און פלאטפארם זיינען ניט פיעל ערגער, אבער עס זיינען פארען זינד, וואס וואלל סטריט קען קיין מאהל ניט מוהל זיין. עס זיינען פארען הייליג־טהימער, וועלכע זיינען אונזער קאפיטאליסטישער קלאסע אזוי הייליג, דאס זי קאן ניט פערטראגען אפילו דעם גראנקען, דאס יעמאנד קען זיי אנריהרען אפילו לטובת וואלל סטריט. עס זעהט דאדורם אויס, דאס ניט אכטענדיג דאדורף, וואס רוזוועלט האט זיך אין סאראטאגא געשלאגען על־חטא און וואס אונזערע קאפיטאליסטען וואלטען שטארק וועלען האבען מר. סטימסאן אלס גאווערנאר, וועט ער פון וואלל סטריט קריגען א געוואלדיגע מפלה, וויל רוזוועלט האט פערשוועבט דעם קדושי קדשים פון אונזער קאפיטאליסטישער קלאסע.

מען זאגט, דאס וואלל סטריט האט ניט קיין פרינציפען, דאס זי קעהרט ניט פאר פראגמאען, אזוי לאנג וויי זי קריעגט „איהר מאן". דאס איז ניט ריכטיג. וואלל סטריט ערלויבט אמאל איהרע דיענער, די קארופטע פאליטישענס, צו שיטען דעם עולם זאמד אין די אויגען מיט בלויזע ווערטער און פערשפרעכונגען, וואס מיינען גאר ניט. אבער בעצם איז וואלל סטריט פרינציפיעל. פרובירט נור אויף איין האר אפען אנצורירען איהרע פרינציפען און זי איז גליך בעריט צו קעמפפען ריקזיכטסלאז אהן אירגענד וועלבע פערזעניליכע ריקזיכטען, ווי פערדיענסטפאל דער זינדיגער זאל ניט געווען זיין פריהער, אלעס ווערט פארגעסען אינ'ם קאמפף פאר פרינציפ, — נאטירליך, וואלל סטריט'ס פרינציפ — די אבסאלוטע הייליגקייט און אונאנטאסטבארקייט פון אייגענטהום און די אינסטיטוציאנען, וואס בעשיצען עס. אמת רעאקציאנערע, ווי אמת רעוואלוציאנערע, קלאסען זיינען אימער פרינציפיעל. זיי קעמפפען פאר פרינציפען, און פערזאנען שפיעלען ביי זיי קיין ראלע ניט. דער פערזאנען קולטוס, דער גלויבען אין „גוטע מענשען" אהן אונטערשיעד פון פרינציפ, איז די ספעציעלע כאראקטעריסטיק פון אונבעשטימטע עלעמענטען, וועלכע געהערען עקאנאמיש ניט אהין און ניט אהער, און זיינען דאדורם פאליטיש „געמעסיגט", האלב־געבאקענע פראגרעסיסטען, וועלכע וואלטען וועלען, דאס אי דער וואלף זאל פרעסען, אי דאס ציגעלע זאל גאנץ בלייבען. דאס קען מען אויף וואלל סטריט ניט זאגען, וואלל סטריט איז קלאהר אין איהרע פאדערונגען "no respectev of persons" זי טרייבט ניט קיין פערזאנען־קולטוס, און זי וועט מקריב זיין סטימסאנ'ען אויפ'ן מזבח פון איהר פרינציפ.

וואס איז וואלל־סטריט'ס פרינציפען־הייליגטהום, וואס רוזוועלט האט אנגעריהרט?

א בליק אויף אונזער פארטיי־פאליטישע געשיכטע אין די לעצטע פופצעהן יאהר וועט עס אונז ערקלעהרען. ענדע פון די אכציגער אנפאנג פון די נייניציגער יאהרען איז די דעמאקראטישע פארטי געווען יאהרען איז די דעמאקראטישע פארטי געווען אין סאראטאגא געשלאגען פון הייבלינגס־אינסטרומענט פון וואלל סטריט. דער

נאָמען פון קיין פּרעזידענט פון די פּראַיניגטע שטאַטען איז ניט אזוי הייליג אין וואָלל סטריט ווי דער נאָמען פון קליוולענד. צו האָבען געהאט די עהרע צו זיין א „קליוולענד דעמאָקראט" איז נאָך יעצט דער בעסטער פּאס צום צוטרויען פון וואָלל סטריט. וועו די פּריי־זילבער אגיטאַציאָן איז אויפגעקומען, איז א לאנגע צייט ניט געווען זיכער, וועלכע פון די צוויי פּארטייען וועט זיין פּאר און וועלכע נעגען זילבער, א לאַנגע צייט האָט עס אויסגעזעהן, דאָס די רעפּובליקאנישע פּארטי וועט זיין פּאר פּריי־זילבער. פּיעלע פון איהרע וויכטיגסטע פיהרער זיינען געווען פּאר פּריי־זילבער. מעקקינלי איז געווען א „זילבער־מאן". וואָלל סטריט האָט געקעמפּפט נעגען פּריי־זילבער, אָבער זי האָט די אנגעלעגעהייט ניט געזומען טראגיש. מעקקינלי איז געוואָרען איינער פון איהרע הויליגע, ניט אבטענדיג אויף זיינע פּריהערדיגע זילבער־סימפּאטהיען. וואָלל סטריט וואלט אויף דער דעמאָקראטישער פּארטי בעראַרפט מוהל זיין איהר זילבער „פּאראירונג" נאָך דעם, ווי זי האָט ריכטיג תשובה געטהאָן און האָט זיך בעוויעזען בעריט צו טהאָן וואָלל סטריטס וויללען צו יעדער צייט. און דאָך זעהען מיר, דאָס זייט 1896 און ביז היינטיגען יאהר האָט וואָלל סטריט פון דער דעמאָקראטישער פּארטי ניט געוואָלט הערען, און יאָהר אין, יאהר אוים אונטערשטיצט זי די רעפּובליקאנישע פּארטי, אָבוואהל דיעזע האָט אין פּיעלע פעלע, אונטער דעם דרוק פון די מאסען, נעצייגט אן אונאנגענעהמע נייגונג צו אלערלי קלייניע רעפּארמען. ווי קומט עס? ווי וואָס קען מען ערקלעהרען אזא זאָנדערבארע האלטונג פון וואָלל סטריט?

די ערקלעהרונג איז פאלגענדע:

דער קאמפּף פון 1896 איז געווען מעהר ווי א קאמפּף פּאר פּריי־זילבער. דאָס איז געווען אן אויפשטאנד, א רעוואָלט פון דער אונטערדריקטער מיטעל־קלאסע און די אונטערדריקטע פּארמערס פון דער וועסט נעגען דער „געלד־מאכט", נעגען קאפּיטאל. מיט דעם ריכטיגען אינסטינקט פון רעוואָלוציאָנערע מאסען האָבען זיי גליהך דערקענט דעם שונא'ס אמת'ע מאכט, זיין הויפּט־אונטערדריקונגס אינסטרומענט, דאָס טראדיציאָנעלע אונטערדריקונגס־אינסטרומענט פון די אמעריקאנער הערשענדע קלאסען — ד י ק ו ר ט ס. די דעמאָקראטישע פּלאטפּארם פון 1896 האָט ענטהאלטען אן אטאקע אויף די קאורטס. דערינען איז בעשטאנען דער רעוואָלטכאראקטער פון יענעם קאמפּף און דערינען איז בעשטאנען יענע אונפערצייהליבע זינד, וועלבע די קאפּיטאליסטישע קלאסע פון אמעריקא האָט דער דעמאָקראטישער פּארטי ניט געקאנט פערצייהען אין פערלויף פון די אלע יאהרען, ניט אבטענדיג דארויף, וואס די דעמאָקראטישע פּארטי איז געוואָרען פון טאג צו טאג רעאקציאָנערער און האָט זיך ערקלעהרט בערייט צו טהאן די שמוציגסטע ארבייט פאר די קלייניע און גרויסע קאפּיטאליסטען.

אָבער לכל זמן. די צייט פון דעם דעמאָקראטישען גלות בבל קומט צו אין ענד. די רעוואָלטע, וועלכע איז ניעדערגעוואָרפען געוואָרען אין 1896 און איז טהיילווייזע אויסגעלאָשען אין דער גרויסער פּראָספּעריטי זייט 1896, הויבט ווייטער אן זיך פונאנדערצופּלאקערען. די עלעמענטען פון דער נייער רעוואָלטע זיינען ניט גאנץ דיעזעלבע וויו אין 1896. פּיעלע שיכטען פון דער מיטעל־קלאסע, וועלכע זיינען דאן געווען רעוואָלוציאָנער געשטימט, זיינען זייט דאן געוואָרען רעאקציאָנער צוליעב דעם קאמפּף מיט דער וואקסענדער ארבייטער־קלאסע. די פּארמערס זיינען אויך וועניגער רעוואָלוציאָנער געשטימט, ווייל די ערא פון הויכע פּרייזען האָט זייער עקאָנאָמישע לאגע פיעל פערבעסערט. די זעלבע ערא פון הויכע פּרייזען האָט אבער א דרייקענדע ווירקונג אויף די ניעדריגע מיטעל־קלאסע און אויך די זאָגענאנטע „פּרייע בערופע", — די פערשידענע פראָפעסיאָנעלע און לייטע, וואס לעבען פון בעשטענדיגע געהאלטען. דערצו איז צוגעקומען דער הויפּט־רעוואָלוציאָנערער עלעמענט פון דער מאָדערנער נעזעלשאפט, — די ארבייטער קלאסע, וועלכע האָט אין 1896 נאָך נעשפּיעלט א גאנץ קלייניע ראָלע.

צוליעב דעם וואקסענדען רעאקציאָנערען נייסט פון דער דעמאָקראטישער פּארטי מוזען זיך אלע דיעזע עלעמענטען, אריינרעכענענדיג די ארבייטער, וועגדען צו דער רעפּובליקאנישער פּארטי — אזוי לאנג ווי עס איז נאָך ניטאָ, אדער זיי ווייסען ניט פון א סאציאליסטישער פּארטי, וועלכע קען פערטרעטען די אינטערעסען פון דער ארבייטער קלאסע. און וויערער זהעהן מיר, דאָס דער אינסטינקט פון די רעוואָלטירענדע מאסען ערקענט אין די קאורטס דעם הויפּט־אונטערדריקונגס־אינסטרומענט פון קאפּיטאל אין די פּראַיניגטע שטאַטען.

וועסט, וואו די רעוואָלטע איז אם שטאַרקסטען, איז אויפגעבראכט געגען די קאָורטס. און יעדער איינער, וואס וויל געבויכען דיעזע רעוואָלטשטימונג, סיי אום זי צו פיהרען, סיי אום זי צו פערפיהרען, מוז זיך ערקלערען געגען די קאָורטס. און דורך זיין שטעלונג צו די קאָורטס ווערט יעצט דער כאראקטער פון יעדען פאָליטיקער געמאָסטען.

אין זיינע בעמיהונגען צו פערלייטען דיעזע רעוואָלט־שטימונג אין זיין לאגער, אום צו קאָנען דורכפיהרען זיינע ביסמארק־פלענער, האָט רוזוועלט זיך געמוזט אויסדריקען געגען די קאָורטס. ער האָט עס געטהאָן אזוי מילד ווי מעגליך. ניט אייגענטליך געגען די קאָורטס, זאָנדערן געגען די „פערשימעלטע ריכטער" אין די קאָורטס. דאָס קאָן און וועט איהם וואָלל־סטריט קיין מאָהל ניט מוחל זיין. רוזוועלט איז איבערגעטראָטען דעם רוביקאָן. אומזיסט בעמיהט ער זיך קומען צוריק. עס וועט איהם נאָר ניט העלפען. אויף דעם טויער, וואָס פיהרט צום קאמפף געגען די קאָורטס, שטעהט מיט פלאמענדע בוכשטאבען געשריעבען: „די, וואס געהען אהער אריין, קומען צוריק ניט ארויס". אומזיסט שלאָגט זיך רוזוועלט על־חטא. ער קען וועדען רעאקציאָנער ווי ער זאל ניט וועלען, אונטער געווהנליכע אומשטענדען, און מיט גוטען ווילען, וועט איהם וואָל־ל סטריט אלס איהר אייגענעם ניט אויפנעהמען. פונקט ווי זי האָט זיך ענטזאגט אויפצונעהמען בריעני'ן, אבוואהל ער האָט שוין לאנג תשובה געטהאָן אויף אלע זיינע זינד פון 1896, איז געפאלען כורעים פאר די קאורטס און זיי ערקלעהרט זיין אונטערטהעניגקייט. וואָל־ל סטריט מאכט יעצט שלום מיט דער דעמאָקראָטישער פארטיי, אבער ניט מיט בריי־ע־ן. זי וועט נאָך פיעלייכט מאכען שלום מיט דער רעפובליקאנער פארטיי, אָבער ניט מיט רוזוועלט'ן און ניט מיט קיין אנדערען, וואס האָט געוואגט צו אטאקירען די קאורטס, סיידען... די סאָציאליסישע פארטיי וועט קומען אויפ'ן קאמפפס־פלאץ, און די קאפיטאליסטישע געזעלשאפט וועט מוזען האָבען ניט נור א בים־מארק, זאָנדערן פיעלייכט א נאפאלעאן (א גרויסען אדער א קליינעם), אדער פיעלייכט גאָר א בריאן.

דערווייל קאָן זי זיך בעגעהן מיט דער דעמאָקראָטישער פארטיי. די דעמאָקראָטישע פארטיי האָט גלייך איינגעזעהען איהר גוטען „טשאנדזש" און זי האָט אנגעציעלט איהרע הויפט־קאנאנען ניט אויף סטימסאָן'ן, און ניט אויף דער סאראטאגא פלאטפארם, וועלכע איז פונקט אזוי רעאקציאָנער ווי די דעמאָקראָטישע פלאטפארם, זאָנדערן אויף דעם רוזוועלט פון דער וועסט, אויף דעם רוזוועלט וואס האָט אטאקירט די קאורטס, און רופט וואָל־ל סטריט צום „קאמפף געגען דעם אומשטורץ" אונטער איהר פערשמוצטער פאָהן. פאר די פון אונז, וועלכע געדענקען נאָך דעם קאמפיין פון 1896, איז דער יעצטיגער קאמפיין העכסט אינטערעסאנט.

איבער דער ראָלע פון די סאָציאליסטען אין דיעזען אינטערעסאנטען קאמפיין, וועלען מיר שרייבען נעקסטען מאָנאט.

ר. ק. פּאַרנבערג.

די נייעסטע רעוואָלוציאָן.

די רעוואָלוציאָן אין פּאָרטוגאל איז שוין א פּאָלענדעטע, אבגעשלאָסענע טהאט־זאך. די נייע פּארטוגעזישע רעפובליק איז אפילו אפיציעל נאָך ניט אנערקענט פון דער גרויס־מעכטע, אָבער זי איז אנגענומען און אנערקענט פון פּאָרטוגעזישען פּאָלק. און דאס איז דאס וויכטיגסטע, די דיפּלאָמאטי וועט זיך שוין מוזען בויגען, און וועט זיך בויגען.

איבערראשענד, טיכטיג, קונציג און פּרעכטיג איז די נייעסטע בעפרייאונגס־טהאט פון א פּאָלק דורכגעפיהרט געוואָרען. דעם 3טען אקטאָבער האָט די רעגיערונג זיך ערשט דערוואוסט, אז דער אויפשטאנד וועלט געפּלאָנעוועט. דעם 4טען אקטאָבער האָט דער אויפ־

שטאנד אויסגעבראכען אין ליסאבאן. און שוין געגען אבענד האָט די רעפובליקאנישע פאַרטיי־פלאַטפארט איבער די רעגיערונגס־געביידען. דעם סטען אקטאבער איז די נייע רעפובליק שוין געוען זיכער מיט איהר זיעג. קעניג און הויף זיינען אנטלאפען, די מיניסטאָרען האָבען זיך בעהאלטען אין די לעבער. זיי האָבען גאר ניט געפרובירט וועלען אוועקנעהמען צוריק בייַ די ערבערער דעם זיעגעס־קראנץ.

איצט איז די פארטוגעזישע רעפובליק שוין א תושב אין פארטוגאל און די מאנארכי — א באקט פון פערגאנגענהייט.

ווי אזוי איז עס געשעהען? וואו איז געלעגען די צויבער־קראפט, וועלכע האָט מיט אזא לייכטיגקייט גובר געוועזן אלע מכשולים? ווי אזוי איז עס געלונגען דעם פארטוגעזישען פאלק מיט אזא ענטשלאָסענהייט און ביי אזא מיני־מאלער פערלוסט פון בלוט און לעבענס ארפּאָפּצוואוארפען פון זיך דעם שווערען יאָך פון יאהר־הונדערטע?

פון אלע לענדער פון אייראָפּא איז פּאָרטוגאל אייניג פון די אם וועניגסטען בעקאנטע און אויסגעפּארשטע. דאס גרויסע פובליקום האָט ביז איצט פאר איהר זעהר וועניג אינטערעס געהאט. נור פון צייט צו צייט, וועז א קריזיס פלעגט דארט אויסברעכען, וועז א סענסיישאן פלעגט פון דארט קומען, פלעגט מען דעם נאמען פארטוגאל בעגעגענען אין די צייטונגען. טיעפער איהר פערשטעהן, ערנסטער זיך מיט איהר איבטערעסירען, האָט קיינער ניט געפרובירט.

די פריהערדיגע רעגיערונג האָט פון איהר וויט גרויסע סומען געלד פארספּענדעט, אז די אייראָפּאישע פרעסע זאל מאכען א שווייג וועגען די פארטוגעזישע פערהעלטניסע און פאסירונגען. די נייעסטע וועגדונג אין פארטוגאל'ס געשיכטע איז געקומען דערפאר פאר די זייטיגע וועלט אלס גרויסע איבערראשונג.

אנדערש אבער איז פארטוגאל גופא. זייט יאהרען האָט מען דארט געזעהן ווי די מאנארכי געהט מיט ריעזענטריט צום תהום, וועלכער איהר פערשלינגען. זייט יאהרען — זייט יאהר־צעהנדליגע — איז דער קריזיס, איז דער פראצעס פון אינערליכער צופויליקייט און צופאלונג פון אלטען רעזשים געווארען אלץ שארפער, אלץ געפּאהרליכער. אין די לעצטע חדשים איז פאר אלעמען געווען קלאָהר, אז דער טאג פון דער גרויסער אברעכונג קומט און איז ניט זוייט. די לעצטע פארלאמענטס־וואהלען, וועלכע זיינען אבגעהאלטען געווארען דעם 4טען סעפטעמבער האָבען זאגאר געפענט פאר דאס גאנצע פאלק און פאר די הערשענדע קליקע דעם גרויסען סוד, אז די ארמעע און פלאָטע זיינען שטארק ארריינגעצויגען און בעטהיליגט אין די רעפובליקאנישע אויפשטאנדס־פלענער.

דיעזע וואהלען האָבען דער רעגיערונג קיין מאיאריטעט נ י ט געגעבען, כאָטש אין פאָרטוגאל, ווי אין שפאניען, האָט זייט יאהר־צעהנדליגע געהערשט א פעסטער מנהג, אז פון די וואהלען געהט שטענדיג ארויס אלס זיעגערין די פארטיי וועלכע שטעהט דאן בייַם רעגירונגס־רודער. דאָס אליין האָט שוין געפענט פינסטערע אויסזיכטען געגוג פאר דעם אלטען רעזשים. דערצו איז צוגעקומען די נאָך פינסטערע התראה אין דער פאָרמע פון א געוואלטיגען זיעג פון דער רעפובליקאנער פארטיי.

די רעפובליקאנער פארטיי — די איצטיגע זיעגערין — איז קוים אלט א יאָהר צענדליגג. מיט צוויי יאָהר צוריק איז איהר געלונגען אריינצובריינגען אין פארלאמענט 7 דעפוטאטען, ביי די לעצטע וואהלען האָט זי אריינגעפיהרט 15 פון איהרע דעפוטאטען. און אייגער פון זיי איז געווען אן אדמיראל אין דיענסט פון דער פלאטע. ליסאבאָן איז אינגאנצען געגאנגען רעפובליקאניש.

די צייטשריפט פון דער אינטערנאציאָנאלער ריפלאָמאטיע, די פאריזער "QUESTIONS DIPLIMATIQUES" האָט אין איהר סעפטעמבער נומער געשריעבען: „די לאגע איז זעהר ערנסט. די ארמעע און פלאָטע זיינען שטארק הויכגעדרונגען מיט דער רעפובליקאנישער פראָפּאגאנדא".

א סאציאליסטישער שרייבער האָט אין בערליינער „פארווערטס" געשריעבען די לאגע מיט אייניג צייט פאר די לעצטע פאסירונגען אלס אזא, וואס בעדייט די לעצטע טעג פון דער מאנארכי. „דאָס פארטוגעזישע פארלאמענט ווערט געפענט — האָט ער געשריעבען — און מיט איהם הויבט זיך אן די לעצטע ערא פון א מאנארכי, וועלכע ווערט צוזאמענגעבראכען דורך איהרע אייגענע צופויליקייט. קיין מאל איז דאָס קעניגטום ניט געשטאנען אין אזא געפאהר. די פארטוגעזישע געזאנדשאפטען אין פאריז און לאנדאן האָבען דורך גרויסע סומען געלד געקויפט דאָס שווייגען פון די בורזשואזע פרעסע.

די רעגיערונג לעבט נאר מיט איין זאַרג: ווי צו פארטהיידיגען דעם טראָהן און האָט נאר איין אייניגיגען מיטעל אָנגעוואנדעט: די גע־וואלט".

„מיט וואָס די אויגענבליקליכע שווירינקיי־טען זאָלען ניט געלייזט ווערען, עס בלייבט קיין ספק ניט, אז פּאָרטוגאל מוז ווערען א רעפובליק. און מען קען האָפען, אז דאָס לאנד וועט אָנ־נעהמען דיעזע איבערקעהרעניש אָהן גרויסע שווירינקייטען און ווידערשטאנד, וואָרום ווי־סען דאַרף מען, אז די ארמיע און פלאָטע, וועל־ניגסטענס די סאָלדאטען און מאטראָזען, זיינען אויף זייט פון פּאָלק".

די נביאות פון דעם פּאָרטוגעזישען גענא־סע איז מקוים געוואָרען פיעל גיכער ווי ער האָט אליין ערווארט. א זייטיגע פאסירונג, די ערמאָרדונג פון א רעפובליקאנישען פיהרער, דעם פּראָפעסאָר באמבארדא, דורך א רעאקצי־אָנערען אָפיציער, וועלכע איז בעטראכט גע־ווארען אלס פאליטישער מאָרד, האָט געהאט די ווירקונג פון א ברענענדע שוועבעלע, וואָס ווערט אריינגעוואָרפען אין א פולווער־פאס. דער לאנג־אָנגעקליבענער פּאָלקס־צאָרן האָט געפלאצט און דער טהראָן פון מאנועל דעם צווייטען איז אין שטיקלאָך צושמעטערט גע־ווארען און די געשיכטע פון דער פאמיליע ברע־גאנזא, די עלטעסטע פון די עקזיסטירענדע קע־ניגליכע פאמיליען, האָט זיך אָבגעשלאָסען.

אין דיעזער זיעגרייכער נייסטער רעוואָ־לוציאן זיינען דאָ פיעל זאכען וואָס פארדיענען בעוונדערע אויפמערקזאמקייט און ערנסטע בע־טראכטונג. ערשטענס ווארפט זיך אין די אוי־גען די שוואכע ווידערשטאנדסקראפט פון דער אלטער אָרדנונג, צווייטענס איז צו בעוואונדע־רען די מוסטערהאפטע, פלאנמעסיגע, ענער־גישע און ציעל־בעווואוסטע האלטונג פון די רעפובליקאנער פיהרער. דריטענס איבערראשט די גרויסע פּאָפולאריטעט פון די רעפובליקאני־שע אידעען צווישען די בריטעסטע מאסען פון פּאָלק. פיערטענס ערוועקט בעוואונדערונג די רעוואָלוציאָנירונג פון דער ארמיי. פינפטענס פארדיענט אויפמערקזאמקייט די ראָלע פון דער הויפּט שטאָדט.

כדי דיזע נייסטע רעוואָלוציאן צו פאר־שטעהן, מוזען מיר זיך קלאָהר מאכען איהר אל־געמיינעם כאראקטער. וועל זיינען געווען איה־רע טרעגער? וואָס איז געווען איהר אינהאלט? און וואו זיינען געלעגען איהרע טרייב־קרעפ־טען?

אז מיר האָבען דאָ צו טהאָן מיט א ער־שיינונג, וואָס האָט טיעפע געזעלשאפטליכע וואָרצלען און ניט מיט קיין צופעליגער מיליטע־רישער „הויף־רעוואָלוציאן", דאָס האָט מען שוין געקענט זעהן פון די אויבען־געבראכטע פאקטען; דער אנטהייל פון דער ארמיי און פלאָט — וועלכער פערפיהרט פיעלע צו מיינען, אז דאָס איז א ריין מיליטערישער בונט, דיעזע אין אמת'ן — אין צוזאמענהאנג מיט די אנדערע כארא־טעריסטישע ערשיינונגען — נאר אלס בעשטע־טיגונג פון די טיעפע וואָרצלען, וועלכע די רע־פובליקאנישע פראָפאגאנדא האָט געלאָזען אין די ברייטע שיכטען פון פּאָלק. וואָרום די סאָל־דאטען און מאטראָזען אין פארטוגאל (זיי בילדען אן ארמעע פון 20,000 סאָלדאטען אין לאנד און 10,000 קאָלאָניאל סאָלדאטען און אן ערך פון 4500 מאטראָזען) זיינען דאָך די זעלבע פּאָלקס קינדער. נאָך מעהר, זיי זיינען די קינדער אויס־שליסליך פון די אָרימע שיכטען פון פּאָלק. אין פּאָרטוגאל האָט נעמליך עקזיסטירט די אלגע־מיינע מיליטער פּפליכט, נאר א דאנק דעם קא־רופטען אלטען רעזשים האָט יעדער געקענט אָפען און לעגאל זיך אויסקויפען פון מיליטער־פּפליכט פאר א געוויסע סומע געלד, מיט וואָס די בעזיצענדע קלאסען האָבען זיך, זעלבסטפער־שטענדליך, שטארק בענוצט.

אלזא א פּאָפולערע פּאָלקס־רעוואָלוציאן איז עס געווען. אין דעם קען קיין ספק ניט זיין. די פראגע בלייבט: ווער זיינען געווען איהרע איי־גענטליכע טרעגער? צו וואָס האָבען געשטרעבט איהרע צוועקען און ציעלען? אין וואָס איז בע־שטאנען איהר כאראקטער און אינהאלט? און פון וואנען האָט זי געשעפט איהרע טרייב־קרעפטען?

כדי צו בעקומען א תשובה אויף די אלע פראגען מוזען מיר זיך נעהענטער צוקוקען צו די סאָציאל־עקאָנאָמישע פּאָליטישע און גיים־טיגע צושטענדע פון פּאָרטוגאל.

די צייט, וועו פּאָרטוגאל האָט זיך גערע־כטנט צווישען די גרויסע אייראָפּאישע מעכ־טע, די צייט, וועו פּאָרטוגאל איז געווען איינע פון די הויפּט־הערשערם איבער די ימים, איז שוין לאנג פארבי. פלוצלונג אזוי ווי איהר גרויסקייט האָט זיך אָנגעהויבען, אזוי פלוצ־לונג האָט זי זיך אויף געענדיגט.

איצט איז פֿאַרטוגאַל איינע פון די גאַנץ קלייגע אייראָפּעאישע מלוכות, וועלכע פאַר־נעהמט אן ערך פון 300 מיל אין דער לייגג און א 150 מיל אין דער ברייט אין דעם דרום־מערב טהייל פון פּירענעישען האַלב־אינזל. דערצו קומען צו די אינזלען מאַדיירא און אזאָרס, וועלכע מען קען רעכענען אלס פֿאַרטוגעזישע פֿראָווינצען. פון איהרע אמאָליגע גרויסע קאָלאָניאלע בעזיצונגען זיינען דער גרעסטער טהייל שוין פאר איהר פארלאָרען געגאַנגען און דאָס איבערגעבליבענע — נאָך אלץ א גרויסע שטיק שטח פון ערד־קוגל: 7708 סקווער מיל מיט א בעפעלקערונג פון אן ערך 900,000 אין אזיען און 820,686 סקווער מיל מיט א בעפעלקערונג פון אן ערך 14 מיליאָן אין אפריקא — האָט זיך אויסגעוויזען נאָך אלץ צו גרויס כדי אין אמת'ן באהערשט צו ווערען פון דיעזער קלייגער, צוריקגעגאַנגענער מלוכה.

קליין איז אויך דאָס פֿאַרטוגעזישע פֿאלק. לויט די לעצטע פֿאַרגעגנומענע סטאַטיסטיק פון יאָהר 1900 האָבען אין פֿאַרטוגאל גופא זיך געפונען נאָר 5 מיליאָן מענשען, מיט די אינזלען מאדינא און אזאָרס צוזאמען 5,428,059 נפשות. דאָס זיינען אלע עכטע פֿאַרטוגעזער. די פרעמדע בעפעלקערונג האָט בעטראָפען נאָר איבער 40.000 נפשות.

נאָך ערגער פאר דעם פֿאַרטוגעזישען פֿאלק איז דער אומשטאַנד, וואָס ער פארמעהרט זיך אזוי לאַנגזאם. אין יאָהר 1801, מיט 100 יאָהר צוריק, האָט פֿאַרטוגאל געהאט 3.165.330 נפשות, ד. ה. אין פֿאַרלויף פון 100 יאָהר האָט די בעפעלקערונג קוים זיך פערגרעסערט אויף דריי־פיערטעל פון איהר פריהערדיגער גרויס.

דאָך ניט קוקענדיג אויף דעם, געהט פון פֿאַרטוגאל אן זעהר א שטארקע — לפי ערך — עמיגראציאָן, וועלכע האָט זיך אין די לעצטע יאָהרען זאָגאר בעדייטענד און סיסטעמאטיש פֿארגרעסערט, ווי מען קען זעהן פון פֿאלגענדע ציפערען:

אין יאָהר 1903	— 21.611 נפשות.
אין יאָהר 1904	— 28.304 נפשות.
אין יאָהר 1905	— 33.610 נפשות.
אין יאָהר 1906	— 38.093 נפשות.
אין יאָהר 1907	— 41.950 נפשות.
אין יאָהר 1908	— 40.500 נפשות.

אוא גרויסע, וואקסענדע עמיגראציאָן ביי אזא שיטערע און אזוי לאַנגזאם זיך פֿאַרמעהרענדע בעפעלקערונג וווייזט אלייז שוין, אז די עקאָנאָמיש־סאָציאלע און פֿאלִיטישע צושטענדע זיינען וווייט ניט בלייהענדיג. נאָך א דירעקטערען בעווייז פאר די אָרימקייט און אָבגעשטאַנעקייט פון די פֿאַרטוגעזישע פֿאלק־מאסען קענען דיעזע פֿאלגענדע סטאַטיסטיקס: פון דעם גאַנצען שטח פון פֿאַרטוגעזישען לאַנד, וועלכען עס איז מעגליך צו בעארבייטען, געפינען זיך:

אונטער תבואה פעלדער	26,2 פּראָצענט.
אונטער ווייגגערטנער	3,5 פּראָצענט.
אונטער פרוכטבוימער	3,9 פּראָצענט.
אונטער וועלדער	18,3 פּראָצענט.
נאָר אונבעארבייטע לאַנד	48,1 פּראָצענט.

דער באָדען פון פֿאַרטוגאל איז רייך פון דער נאַטור. דער קלימאַט איז מילד און פֿרעכטיג. עס איז א ארץ זבת חלב ודבש, א „לאַנד וואו ציטראָנען בליהען". א גרויסער אויסוואָהל פון אלע מעגליכע סאָרטען תבואות, פון פֿרוכט, פון ווייגגעגרטנער און פֿאלמען וואקסט דאָרט. פֿאַרטוגאל איז נאָך עד היום הויפּטזעכליך א לאַנד וואס לעבט פון אקער־בוי. זאָגאר אין איהר עקספּאָרט פערנעהמען די פֿראָדוקטען פון לאַנדווירטשאפט, הויפּטזעכליך וויין, דעם ערשטען און וויכטיגסטען פּלאַץ. און וועז מיר זעהען אזוינע שטעכענדע פאקטען, דאָס כמעט א העלפט פון די גוטע לאַנד ליענט פוסט, ניט בעארבייט, אז די בעפעלקערונג פערמעהרט זיך ניט און וואנדערט פון דעסטוועגען מאסענווייז אויס, קענען מיר שוין מיט זיכערהייט זאָגען: פֿאַרטוגאל איז א לאַנד פון ריקשטאַנד און ארמוטה, א לאַנד וואס איז סאָציאל־עקאָנאָמיש און פֿאלִיטיש קראנק, ערנסט קראנק.

און וואָס באשטעהט דיעזע קראנקהייט?

עס פעהלט קאפּיטאל, עס פעהלט טעכניק — אזוי לויטעט דער ענטפער. אין דעם ענגלישען זשורנאל "20 CENTURY AND AFTER" שרייבט אייגער א רייזענדער: „גרויסע ענדרונגען זיינען אין די לעצטע 15 יאָהר פֿאַרגעקומען נאָר אין קאָמוניקאציאָן, אין איבערגען

איז פּאָרטוגאל געבליבען אין די לעצטע 10-20 יאָרן זאָגאר 50 יאָהר די זעלבע: די פּאָרמס ווערען געפיהרט ווי ביי די אלטע רוימער. ווייל ווערט געמאכט ווי אין אלטען איטאליען".

„פּאָרטוגאל איז אין אפריקא" — האָט געזאָגט דער שטאָטסמאן בייסט. און דאָס, זאגט א פראנצויזישער שריפטשטעלער, אלעקס שאר-לא אין "REVUE GENERALE" איז זעהר קרוב לאמת.

דיעזער ריקשטאנד קומט אָבער ניט פון די נאטירליכע ראסען אייגענשאפטען פון פּאָר-טוגעזישען פאלק, ווי פיעלע קענען מיינען. ניט נאָר האָבען די גלאנץ-צייטען פון פּאָרטוגאל'ס פערגאנגענהייט געווויזען א בעדייטענדע ענער-גיע אין אונטערנעהמונגס-גייסט ביי דיעזער גע-מישטער ראסע, וועלכע האָט זיך געביליעט דורך א פערשמעלצונג פון גערמאנען מיט רא-מאנען און א צומישונג פון אראבישע, אידישע און שפּעטער — נעגערשע בלוט. זייער נייסטע מיסטערהאפטע רעוואלוציאן האָט בעוויזען, אז מוטה און גייסט לעבען נאָך איצט אויך ביי די ברייטע מאסען פון פּאָרטוגעזישען פאלק. פאר-קעהרט, די פערשיעדענע רייזענדער בעהויפּטען, אז די פּאָרטוגעזער זיינען זעהר ענערגיש, זעהר ארבייטזאם און זעלבסטשטענדיג. אָבער די סא-ציאלע אונאָרדנונגען, די אָבגעשטאנענע אייגע-טהומס פּארמען, די רעאקציאנערע פּאָליטישע צושטענדע, פערשטארקט דורך די אונגליקס-בריינגענדע ווירקונג פון דער פינסטערער קאט-האָליישער קירכע האָבען ביז איצט ניט געלאָ-זען דאָס לאנד און דאָס פאלק זיך ענטוויקלען און אריוסרייסען זיך פון די קייטען פון מיטעל-אלטערליכע אָרדנונגען און אייגפלוסען.

קודם כל קומען אין אנבעטראכט די אייי-גענטהומס-פערהעלטנייסע אויף דעם גרונד און באָדען. נאָר אין איין טהייל פון לאנד הערשט די פּאָרמע פון קלייניע פארמס, וואו די לאנד געהערט ענטוועדער אין גאנצען צו די בויערען אָדער זיי האָלטען עס אין לאנגערפאכט. דיעזע גענענדען זיינען, ווי עס שילדערט W.Koebel אין זיין מיט א יאָהר צוריק פערעפענטליכטען בוך "Portugal. Land and People" פער-העלטנייסמעסיג בליהענד. דער ווייט גרעסערער טהייל פון לאנד געפינט זיך אָבער אין די הענד פון די אדליגע, וועלכע פערמעגען פיעל עהר, פיהרען גרויסע אימענעס ענטוועדער אויף אייגענע רעכנונג, און פיהרען עס זעהר שלעכט, ווייל זיי פעהלט ארבייטס-קרעפטען, קאפּיטאל און טעכנישע קענטנייסע און אונטערנעהמונגס-גייסט. אָדער זיי לאָזען עס בעארבייטען דורך בויערען אונטער שוועכע דריקענדע באדינגונ-גען. „אין דרום וואו עס הערשט גרויס גרונד-בעזיץ פעהלען ארבייטס-קרעפטען. אין צפון, וואו עס הערשט דער קליין-בעזיץ, פעהלט קא-פּיטאל" — אזוי כאראקטעריזירט די לאגע בראָקהויזען „ענציקלאָפּעדיע".

דאָס זיינען די צושטענדע אויפ'ן לאנד. דיעזע צושטענדע האָבען געמוזט ארויסרופען די געוואלדיגע אונצופריעדענהייט פון דער לענד-ליכער בעפעלקערונג, וועלכע בילדעט אין פּאָר-טוגאל נאָך היינט $\frac{3}{4}$ פון דער גאנצער בעפעל-קערונג פון לאנד. די אידעען פון א רעוואָלוצי-אנערע איבערקעהרעניש, פון א צושמעטערונג פון ביז איצטיגען רעזשים האָבען דערפאר גע-מוזט גפינען א פרוינדליכע אויפנאהמע אין די הערצער פון די גרוסע בויערען-מאסען.

די ענטוויקלונג און וואוקס פון די שטאָד-טיישע בעשעפטיגונגען, פון אינדוסטרי, האנדעל און קאָמוניקאציאן זיינען אויך אויף שריט און טריט געשטערט געוואָרען פון די ריקשטענדיגע געזעצען און פאליטישע אונאָרדנונגען. די מא-נארכי און די קאטהאָליישע קירכע האָבען זיך גע-גבען די הענד צו האלטען דאָס פאלק אין אונווי-סענהייט און אבערגלויבען, כאָטש זינט דעם יאָהר 1844 עקזיסטירט א גזעזיץ, לויט וועלכען יעדעס קינד דארף בעזוכען די פאלקס-שוהל, פון דעסט-ווענגען האָט נאָך די נייסטע סטאטיסטיק גע-וויזען, אז די צאהל פון די שילער בעטרעפט קוים א צוואנציגסטען טהייל פון דער צאהל פון דער בעפעלקערונג. אין די פאלקס-שוהלען גופא הערשט פאליטענדיג און אונבעשרענקט דער גייסט פון די פינסטערע יעזואיטישע גלחים.

די רעליגיאנס פרייהייט איז אפילו שוין ערקלעהרט געוואָרען לאנג, דאָך האָט דער לעצ-טער צענזוס געוויזען, אז נאָר 500 פּראָטעס-טאנטען זיינען פּאראן אין פּאָרטוגאל און דאָס זיינען אויך כמעט אלע פרעמדע. די קאטהאליי-שע קירכע האָט זיך געפיהלט די אלהערשע-רין אין פּאָרטוגאל איבער דעם גייסט פון פאלק און, ווי איהר שטייגער איז, האָט זי דיעזע גייס-טיגע הערשאפט איהרע באנוצט צו בעראבע-ווען דעם פאלק. א גאנצע ארמיי פון גלחים, פון מאנאכען און מאנאשקעס, אן ארמיי פון

איבער 30,000 פּאראזיטען האָבען געלעבט אויפֿ; חשבון פון פּאָלק. די טויזענדער קירבען און מאנאסטירען האָבען פערמאָגט גרויסע גי־ טער און קאפּיטאָלען. „די בורזשואזי — דער־ צעהלט דער פּאָרטוגעזישער גענאָסע אין בער־ לינער „פּאָרווערטס" — איז בעטהייליגט אין קאמפּף געגען די גלחים, ווייל זי פיהלט זיך אויך נעדריקט, גלייך ווי דער פּראָלעטאריאט אין דערצו נאָך ליידען איהרע מאטעריעלע אינ־ טערעסען דורך די קאָנקורענץ פון די אָרדענס פון די מאָנאכען און מאָנאשקעס".

ווען מען ווארפט א בליק אויף די סאָציא־ לע צוגליעדערונג פון דער פּאָרטוגעזישער בע־ פעלקערונג קען מען זיך לייכט איבערצייגען אז די גרויסע ארמיי פון וויסע אדליגע און שוואר־ צע גלחים'שע פּאראזיטען, קענען אזא קליי־ נע לאנד שלעפען אין דער ערד.

די שטעדטישע בעפעלקערונג פון פּאָרטוגאל האָט בעטראָפען: אין יאָהר 1864 — 28.5 פּראָצ. און אין יאָהר 1900 — 32.9 פּראָצענט.

נור צווויי גרעסערע שטעדט זיינען פּאראן אין לאנד. זיי זיינען אויך די צווויי האָפּענ־ שטעדט: ליסאבאָן מיט א בעפעלקערונג פון 356,009 און אפּארטא מיט א בעפעלקערונג פון 167.955. די איבריגע שטעדט זיינען אויגענט־ ליך קליין־שטעדטלאָך. 20.000 נפשות איז די בעפעלקערונג פון די גרעסערע צוויישען זיי.

לויט זייערע בעשעפטיגונגען זיינען די איינוואָהנער פון פּאָרטוגאל געווען צוטהיילט אין יאָהר 1900, אויף פּאָלגענדע קאטעגאָריעס:

	מענער	פרויען	קינדער אונטער 14 יאָהר	צוזאמען
ערד־ארבייט	1,507.561	1,819,067	40,571	3,367,199
פישערייַ, יאגד	21,474	31,045	79	52,598
מינען	4,337	5,752	62	10,151
אינדוסטרי	455,296	570,427	8,480	1,034,203
טראנספּארט	66,364	113,652	1,968	181.984
קאמערץ	141,795	170.442	20,052	332,289
נאט. פערטהיידיגונג	37,420	32,034	2,838	72,292
אדמיניסטרייישאן	14,673	30,188	5,238	50,099
ליבער. פּראפס.	35,156	44,126	15,878	95,160
פריוואט סערוי. (פון				
צינז,רענט,דיוי.)	20,497	28,370	11,790	60,657
הויז־בעשעפטיג.	66,204	24,960	18	91,182
אונבעשטימט	75,318	——	——	75,318
בסך־הכל	2,446.095	2,870.063	106,974	5,423,123

דיעזע ציפערן ווייזען ערשטענס: אז אין פּאָרטוגאל האָבען מיר א בעדייטענדע צושפּאל־ טונג פון דער בעפעלקערונג אין קלאָסען, אבער אז די ענטוויקלונג פון די מאָדערנע קלאָסען (בורזשואזי און פּראָלעטאריאט) איז נאָך ניט ווייט פאָרגעשריטען; צווייטענס, אז דאָס קליי־ נע פּאָרטוגעזישע פּאָלק האָט א גרויסען בא־ לאסט פון אונפּראָדוקטיווע עלעמענטען (נא־ ציאָנאָלע פערטהיידיגונג, אדמיניסטראציאָן און פריוואט־פערמעגענס); דריטענס, אז אין די הענד פון דיעזע אונפּראָדוקטיווע עלעמענטען איז אָנגעזאמלט א גרויסער טהיילֿ פון נאציאָנאָלען פערמעגען און פון נאציאָנאָלער הכנסה, והא ראיה, די צאָהלֿ פון דיענער און דיענסטען, וואָס זיינען בעשעפטיגט ביי זיי אין זעהר גרויס לפי ערך; פיערטענס, אז די אינ־ טעליגענץ (ליבעראָלע בעשעפטיגונגען) איז זעהר אונבעדייטענד.

נאָך אייניגע ציפערן וועלען דאָס בילד פון ריקשטאנד און אריסקייט פערפּאָלשטענדי־ גען. דער עקספּארט פון סחורות האָט בעטראָפען אין יאָהר 1908 נור 28½ מיליאָן מילריים. דער אימפּארט אָבער אין דעם זעלבען יאהר האָט בעטראָפען נור 67¼ מיליאָן, ד. ה., אז דעם פּארטוגעזישען פאָלק קומט אוים צו קויפען א געווישען טהיילֿ פון זיינע סחורות אין אוים־ לאנד.

דיעזע אבגעשטאנענקייט און אריסקייט ווארפט זיך בעזונדער שטארק, ווען מען פער־ גלייכט דיעזע ציפערן מיט א פּארטגעשריטענע לאנד. אין ענגלאנד, צום ביישפּיעל, קומט אוים אויף יעדער אייניוואָהנער 72½ דאָלאר א יאָהר עקספּארט און 47½ דאָלאר א יאָהר אימפּארט. אין פּארטוגאל אבער — 12 דאָלאר א יאָהר אימפּארט און נור 5 דאָלאר א יאָהר עקספּארט. ניט נור איז דאָ אזא געוואלטיגער אונטערשיעד אין די סומען, נור די ראָלע איז א גאנץ פער־ קעהרטע. א רייכע בליהענדע לאנד פיהרט ארוים מעהר סחורות אויידער זי פיהרט אריין. און אין פּארטוגאל איז פונקט קאפּויר.

ווייטער. אין ענגלאנד קומט אוים אויף יעדע 1000 אייניוואָהנער 7½ וויארסט אייזענבאָהנען, אין פּארטוגאל אָבער נור 4½ וויארסט; אין ענגלאנד קומט אוים אויף יעדע 1,000 קוואד־ראט מייל פון לאנד שטח 285 מייל אייזען־ באָהנען, אין פּארטוגאל אבער — נור 70 מייל אייזענבאָהנען.

און אין אייזענבאהנען איז פאַרטוגאל לפי ערך בעזאַנדערס שטאַרק פארטגעשריטען אין פערגלייך מיט אלע אנדערע טעכנישע און קולטורעלע פרטים.

דער נאַרמאַלער פאַרטשריט פון לאַנד איז ועל כולם שטאַרק געשטערט געוואָרען פון פאַליטישען מאַנארכיסטישען רעזשים. דורך צוויי זאבען האָט דיעזער אלטער רעזשים זיך אויסגעצייכענט: דורך זיין רעאקציאָנערען כאראקטער און דורך זיין קאָרופציאָן, גנבות און פערשוועדונגען.

די פאליטישע סיסטעם פון אלטען מאָנארכיזמוס, ווי זי האָט זיך אויסגעבילדעט נאָך א רייהע פון גרעסערע רעוואָלטען און קעמפפען, זינט די קאָנסטיטוציאָנעלע אָרדנונג איז פעסטגעשטעלט געוואָרען אין יאהר 1826, דורך קיניג פעדרא דעם 4טען און דורך די פערשיידענע אמענדמענטס צו דער קאָנסטיטושאָן איז בעשטאַנען אין פאלגענדעם: דער גאנצער רעגירונגס־מעכאַניזם איז געטהיילט געוואָרען אין פיער טהיילען: די עקזעקוטיוו־געוואלט, איבערגעגעבען דעם קיניג, און אויסגעפיהרט דורך זיין מיניסטאָרען־קאבינעט. די געזעצגעבענדע גע־וואלט, געטהיילט צוויישען קיניג און צוויי הויזער „קאָרטעס": אן אויבער־הויז, אָדער אָדע־ליגע הויז („קאַמעראדע פּארעס"), פון וועלכע דער גרעסטער טהייל מיטגליעדער וועלכע אפּאינטעט דורכ'ן קיניג. אנדערע בעקומען זייערע שטעלען דורך זייער געזעלשאפטליכע לאגע. און א דעפוטאטען־קאמער („קאמערא דאס דעפוטאטאס"), וועלכע וועלכע געוועהלט אויף דריי יאהר דורכ'ן פאָלק. צום וואהל זיינען בערעכטיגט אלע בירגער פון איין־און־צוואנציגסטען יאהר אָן, וועלכע צאהלען אבער א געוויסען טעקס, און וועהלבאר זיינען אזוינע, וואס האבען ענטווע־דער בעקומען א מיטעלע אָדער העכערע בילדונג, אָדער פערמעגען א געוויסען קאפיטאל.

אלם דריטע איז געקומען די ריכטערליכע געוואלט, און אלם פיערטע דאס רעכט דורכצופיהרען עגדערונגען אין דער עקזיסטירענדער פאליטישער סיסטעם. דער קעניג האָט אין דעם נעהאט דאָס ענטשיידענע וואָרט.

אויף אזא אופן זעהט מען, אז בעצם איז דער פארטוגעזישער פארלאמענטאריזמוס, אויף ווי ווייט ער האָט נעהאט א דעה, געווען דער פארלאמענטאריזמוס פון די בעזיצענדע קלאסע. אבער אז זיין דעה, זיין מאכט, זיין איינפלוס איז געווען זעהר בעשרענקט און אויף יעדען טריט געשטערט און דורכגעקרייצט דורך די „רעכטע" פון דער קרוין.

די גרענדע האָט געפיהרט די „קרוין": דער קעניג און זיינע מיניסטאָרען, און געפיהרט האָבען זיי אזוי, אז רויב און קאָרופציאָן איז געווען אן אפענע, א שטענדיגע ערשיינונג.

דער ביודזשעט פון דער פארטוגעזישער מלוכה האָט בעטראָפען אין 1906/7: הכנסות 60 מיליאָן מילרייז (א מילרייז איז גלייך צו 1.08 דאלאר), די הוצאות 63 מיליאָן. און אזוי געהט עס שוין זייט יאהר־צענדליג, דאס דער ביודזשעט ווערט אָבגעשלאָסען מיט א קלענערען אדער גרעסערען דעפיציט. אין יאהר 1908 האָבען די הכנסות שוין בעטראָפען 70 מיליאָן און די הוצאות 75 מיליאָן. די טעקסעס זיינען גע־ווען שווערע. זיי זיינען געקומען הויפט־זעכליך פון די ארימע מאסען, וואהרום 29 מיט איין צעהנטעל מיליאָן זיינען געקומען פון אונדירעק־טע שטייערען און נור 13 מיט איין זעקסטעל מיליאָן — פון דירעקטע שטייערען. די אָבצאָה־לונגען אויף אויסלענדישע סחורות זיינען הויך און ביי דעם פערהעלטניסמעסיג גרויסען אימ־פאָרט בעדייט עס א קינסטליכען יקרות.

די פארטוגעזישע מלוכה איז געזונקען אין חובות, איהר קרעדיט איז דערפאר אלץ נידעדרי־גער געפאלען און די צינזען האָבען זיך געלייגט אלץ אלם א שווערהער לאסט. עס איז דער־נאָנגען אזוי ווייט, אז אין יאהר 1903 האָט די רעגיערונג געמאבט א שטילען אָנזעץ. לויט א פריעדליכען אבמאך מיט די קרעדיטאָרען, האָט זי געזומען צאָהלען מיט א דריטעל וועניגער צינזען. אבער דער חוב איז דאָך געבליבען א געוואלטיג גרויסער. ער האָט בעטראָפען אין יאהר 1907 541 מיט א זעקסטעל מיליאָן מיל־רייז צו אינלענדישע קרעדיטאָרען, און 198 מיט א זיבעטעל מיליאָן מילרייז צו אויסלענ־דישע קרעדיטאָרען.

דער פארלאמענט איז בעשטאַנען א לאננע צייט פון צוויי גרויסע פארטייען. זיי האָבען זיך ביידע נערופען מיט פארטשריטליכע נעמען. אייר־נע האָט זיך נערופען „רעגענעראדאָרס" (בע־נייער), די צווייטע — „פראָגרעסיסטען". אין אמת'ען זיינען זיי ביידע געווען דורך און דורך רעאקציאָנער. דאָס מיניסטעריום פלעגט זיך ג־פינען דאָ אין די הענד פון איין פארטיי, דאָ אין די הענד פון דער צווייטער פארטיי. דיעזער

בייט איז נור געווען א פראגע, ווער זאל אין א געוויסער צייט שטעהן ביים געלד־זעקעל און ראבעווען.

א פיערטעל יאהר־הונדערט — שרייבט אלעקסשארלאָ — האבען די זעלבע מענער געקעמפט געגען דיעזעלבע פאליטישע געגנער און מיט דיזעלבע שווערי־קייטען. אן דער שפיץ פון דער רעגיערונג איז געשטאנען פיעל מאל זינט דעם יאהר 1886 ענטוועדער לוציאנא קאסטרא פון די פראגרעסיסטען, אדער סערפא פימענטעל פון די רעגענעראטארס. זיי פלעגען געפינען די זעלבע שווערי־קייטען און האבען דאך קיין זאך ניט געטהאן דיעזע שווערי־קייטען בייצוקומען אדער אבצורמען פון ווע.

פון קיין סאציאלען און פאליטישען פארטשריט איז קיין זכר ניט געווען. דורך ענטדעקונג פון א סך גנבות און קארופציאָן איז די רעגירונג און בייד פארטייען אינגאנצען דיסקרעדיטירט געווארען. דער פריהערדיגער קעניג קארלאָס דער 1טער, וועלכער האט רעגיערט פון יאהר 1889, האט דערפאר אין יאהר 1907 געפאלגט זיין נייעם בעל־יועץ און פרעמיער מיניסטער סענאטאר פראנקא, און האט אין מאי פון יענעם יאהר אויפגעלעזט דעם פארלאמענט און איינגעפיהרט א רעגעלע דיקטאטור, אבשאפענדיג אלע קאנסטיטוציאנעלע רעכטע.

עם האט זיך אנגעהויבען אן אמת'ע שרעקענס־הערשאפט. דער רעזשים פון „ווייסען טערא". זי האט זיך אבער באלד גענדיגט מיט א קאטאסטראפע פאר'ן קעניגטהום, מיט דער ערמארדונג פון קעניג קארלאָס און זיין עלטערען זוהן, דעם יורש עצר. אויפ'ן טראהן איז ארויף דער יונגער קעניג מאנועל דער 2טער און דער לעצטער, וועלכער איז ערשט דעם 15טען אקט. פון דעם יאהר נעווארען 21 יאהר אלט. אין זיין ערשטען אדרעס צו זיינע מיניסטארען, האט ער אפענהארציג ערקלעהרט: „איך ווייס גאר ניט פון וויסענשאפט און פון קעניג'ס פראפעסיאָן. איך לאָז זיך איבער אינגאנצען אין אייערע הענד אין פערלאָז זיך אויף אייער חכמה און פאטריאָטיזמוס".

דאס האט אבער גהאיסען זיך אנשפארען אויף א צובראכענעם שטעקען. די פארטייען זיינען געווען דעמאראליזירט, צישפליטערט. די וואהלען פון 29טען אפריל 1908 האבען עס בעוויזען. עס זיינען דאן געווארען געווארען:

רעגענעראטארס	63
פראגרעסיסטען	59
אינדעפענדענטס	15
רעפובליקאנער	7
דיסענדענטען פראגרעסיסט.	7
פראנקיסטען	3
נאציאנאליסטען	1
	155

דיעזע ציפערן ווייזען ווי צוריסען און צושפאלטען די פריהערדיגע צוויי גרויסע פארטייען זיינען געווארען. און אז קיינע פון די ביידע גרויסע פארטייען האט אייגענטליך ניט גהאט שוין דאן קיין פעסטע מאריטעט. ביי די לעצטע וואהלען איז נאך ערגער געווארען. דערצו האט זיך ארויסגעוויזען, אז קיין חכמה און פאטריאָטיזם איז ביי די מיניסטארען בכלל ניטא וואס צו זוכען. דער אונגליקליכער נאריסשער בחור'ל האט ניט ווילענדיג געמוזט נעהמען בייטען אלע מאנטאג און דאנערשטאג זייענע מיניסטארען. פאר די צוויי און א האלב יאהר פון זיין רעגיערונג, האבען זיך זעקס מיניסטעריומ'ס געביטען. די אדמיניסטראציאָן איז געווארען ניט בעסער, נאר פיעלייכט נאך ערגער, ווי אונטער זיין טאטען.

די אונצופריעדענהייט איז געווארען — ווי מיר האבען געזהען אויבען־אלגעמיין. די לאגע איז געווארען אונערטרעגליך פאר'ן פאלק און אונהאלטבאר פאר דעם אלטען רעזשים, ביז אין אנפאנג אקטאבער איז געקומען די שנעלע רעוואלוציאָן און האט די לעצטע חורבות פון טראהן פון די ברענאנזאס אבגעראמט.

מיר זהען אלזא: די רעוואלוציאָן האט געשעפט איהרע כחות פון דער גרוואלטיגער און אלגעמיינער אונצופריעדענהייט פון די גרויסע פאלקס־מאסען, וועלכע איז געקומען דורך די אונמעגליכע סקאנדאליזעז פאליטישע און סאציאלע מיסברויכונגען פון דער דריי־בונד פון דער מאנארכיע, אדליגע און גלחים.

די סימפאטהי, דער אנטהיל פון די פאלקס־מאסען איז געווען גרויס. אבער די הויפט־טרעגער פון דיעזער רעוואלוציאָן איז געווען די בורזשואזי, און דערפאר איז דיעזע אי־בערקהרעניש געווען א ריין פאליטישע. דאס טרעט מיט גרויס קלארהייט און דייטליכקייט ארויס פון דער פראגראם־ערקלעהרונג פון דער

נייער רעפובליקאנישער רעגיערונג. אין דיעזער ערקלעהרונג ווערט פערשפּראָכען: צו געבען ערציהונג צו אלע קלאסען פון דער בעפעלקערונג, צו פערפעסטיגען די נאציאנאלע פערטהיידיגונג, צו פערזיכערען די פּערזענליכע פרייהייטען; אבצושאפען די מיסברויכונגען און די קרימינעלע פערפאלגונגען, ארויסצוטרייבען די מאנאפּאלען און מאנאשקעס און צושליסען זייערע שולען, און אבצוזונדערן די מלוכה פון דער קירכע.

אלזא, קיין סאציאל־עקאנאמישע איבערקערעניש, קיינע סאציאלע רעפארמען, וועלכע זאלען זיך ווענדען געגען פערמעגען און קאפיטאל, אין וועלכער פארמע עס זאל ניט זיין. די בורזשואזי, די פיהרערין פון דיעזער רעוואלוציאן, האט פאר אזוינע זאכען מורא ווי פאר פייער, זי האט זיך גענויטיגט אין מעהר פרייהייט, בעווענונג און זעלבסטשטענדיגקייט, און דאס האט די נייעסטע רעוואלוציאן איהר געגעבען.

די ערשטע טהאט פון דער נייער רעפובליק איז געווען צו שאפען מעהר פאליטישע פרייהייט. די צווייטע טהאט איז, לויט א קייבעל פון 17טען אקטאבער, בעשטאנען אין דער אבשאפונג פון די פ ע א ד א ל ע אַרדנונגען און אדליגע פריווילעגיעס. דאס אויבערהויז איז אבגעשאפט, דער שטאנד פון די אדליגע פערניכטעט מיט אלע זיינען פאליטישע פריווילעגיען. זיינע בעזיצרעכטע זיינען אבער ניט אבגעריהרט געווארען.

אויך ווי ווייט דיעזע פאליטישע פרייהייט און גייסטיגע זעלבסטשטענדיגקייט איז שייך, איז דיעזע רעוואלוציאן א גרויסע עראבערונג אויף פאר די פראלעטאריישע קלאסען. זייער לעבען איז ניט וועניגער פערביטערט געווארען אונטער דעם אלטען רעזשים ווי דער לעבען פון די בורזשואזי קלאסען. אבער אין דער צייט, וועו פאר די בורזשואזי איז די איבערקעהרעניש פון 4טען אקטאבער דער טאג פון פולען זיעג, איז פאר די פראלעטאריער דיעזער טאג נאר אן אנפאנג פון א נייער עפאכע פון זייער ווייטערדיגען בעפרייאונגס־קאמפף.

דורך די אבשאפונג פון דער מאנארכיע איז אבגעראמט געווארען דער וועג פאר א ברייטע פראלעטאריש־סאציאליסטישע בעווענונג. די פאליטישע רעוואלוציאן אין פארטוגאל איז פרוזדור, דורך וועלכען דער דארטיגער פראלעטאריאט האט געמוזט דורכגעהן, כדי פון דארט אנצופאנגען א נייעם קאמפף פאר די סאציאלע רעוואלוציאן.

דר. י. בראדסקי

דער קאמפף צווישען די אַרדענס און די אינשורענס קאמפאניעס.

I.

די נויטוועגדיגקייט אין פערשפרייטונג פון בריידערליכער פערזיכערונג.

עת די נייע סיסטעם פון פראדוקציאן, ד. ה. די מאדערנע פאבריק און מאשין־סיסטעם, האט אנגעהויבען זיך אריינרייסען אין לעבען — פון אנפאנג אונבעמערקט, בגנבה, נאר באלד מיט ראשש אוז אלין שנעלערע טריט, — האבען די גרויסע מאסען פון דער בעפעלקערונג נאך אלין געצויגען זייער חיונה פון די פארמעס און פון האנדווערק. די נייע אינדוסטריעלע סיסטעם האט געמאכט א טיעפע אומענדערונג אין די געזעלשאפטליכע בעציהונגען. זי האט אבגעריסען דעם פאדמער פון דער ערד, דעם האנדווערקער פון זיין ווערקשטאט, און אריינטרייבענדיג זיי ביידען אין די פאבריקען, האט זי בעשאפען פון איין זייט א קליינע גרופע פון גרויסע קאפיטאליסטען, ארבייט־געבער, און פון דער אנדער זייט דעם גרויסען קלאס פון לוין־ארבייטער, בייו וועלכע עם איז ניט געבליבען קיין אנדער קוואל פון חיונה אויסער זייער אייגענע ארבייטס־קראפט. עס זיינען געווארען נייע בעדינגונגען פון אר־

בייט און פון לעבען, און מיט דיזע נייע בעדינ־
גונגען זיינען נאטירליכערווייזע בעשאפען גע־
ווארען ביי די ברייטע פאלקסמאסען נייע בע־
דירפנישען, וועלכע האבען געדארפט ערפילט
ווערען דורך נייע מיטלען. עס איז זעלבסטפער־
שטענדליך, אז זינט דער איינציגער קוואל פון
חיונה פאר דעם לוין־ארבייטער איז געווארען
זיין ארבייטסקראפט, און זינט די פערקלענ־
רונג אדער אויסשעפונג פון דיזען קוואל האט
אנגעהויבען בעדייטען פאר איהם סאציאלע
עלענד און ארעמקייט, האט ער געמוזט אנווע־
דען אלע זיינע הויפט דאגות און זארגען אויף
דעם, כדי אונטערצוהאלטען און בעשיצען זיין
פיזישע קראפט, ווי אויך צוריקצוהאלטען, אויף
וויפיעל עס איז מעגליך, די אורזאכען, וועלכע
ווירקען אויף איהר שעדליך. און גראד מיט
אזעלכע אומשטענדען — ווי אונגליקליכע צופא־
לען ביי דער ארבייט, קראנקהייטען, אלטקייט,
דויערענדע שוואכקייט, שוואנגערשאפט, קינ־
דער־געבורט, — איז דאס לעבען פון א לוין־ar־
בייטער אונגעהויער רייך. דערצו זיינען נאך
פארען אזעלכע סבות, ווי די אומבייטונגען פון
וועטער אדער אין די פרייזען, וועלכע זיינען
אפט די אורזאכע פון ארבייטסלאזיגקייט.

די בעשיצונג געגען אלע אזעלכע פערניכ־
טענדע צופאלען איז פאר דעם ארבייטער געווא־
רען א דרינגענדע נויטווענדיגקייט, אבער אין
דער זעלבער צייט איז קלאר, אז די אנשטרייג־
ונג פון א יחיד, פון יעדען איינצעלנעם ארביי־
טער — למשל, אבשאפארען געלד, קען אין דיזען
פרט נאכגעוויזן ניט אויפטהאן און איז אונמעג־
ליך. דעם ארבייטערס וויידזשעס, ווי הויך זיי
זאלען ניט זיין, קענען ניט פערזיכערען פאר
איהם א שטענדיגע לעבענס־אויפהאלטונג, אדער
א געזונגעזעדן קאמפארט דורך זיין גאנצען לע־
בען. די ווירקליכע בעשיצונג געגען אלע געפאה־
רען און צופאלען, וואס רינגלען ארום זייער ar־
בייטס־און־לעבענס־בעדינגונגען, איז מעגליך נור
דורך די פעראייניגטע אנשטרענגונג און דורך א
בריטע ארגאניזאציאן פון אלע מענשען, וועל־
כע געפינען זיך אין די זעלביגע לעבענס־בעדינ־
גונגען און שטעהען אויף א גלייכען אופן געגען
דיזעלביגע געפאהרען. דאס איז די געגענזייטי־
גע ארבייטערס־פערזיכערונג, וועלכע איז אין
היינטיגע צייט אנערקענט פון שטאאטס־מענער,
העפארמערס און פון אלע, וואס שטודירען די
היינטיגע סאציאלע פערהעלטניסען אהן אונ־
טערשייד פון זייער פאליטישען אדער עקאנא־
מישען גלויבען, אלס דער אייניציגער און שטארק־
סטער מיטל, דורך וועלכען עס איז מעגליך
אויסצוווארצלען די ארעמקייט צווישען די
פאלקס־מאסען.

די ארבייטס־פערזיכערונג קען מען זעהן
אין צווייערליי פארמען: ענטוועדער אלס
פרייוויליגע פערזיכערונג
דורך געגענזייטיגע הילפס־ארגאניזאציאנען,
אדער געצוואונגענע פערזיכערונג, אונטער דער
אויפזיכט און קאנטראל פון דער רעגיערונג.

די פרינציפען פון געצוואונגענע פערזיכע־
רונג זיינען ברייטער ווי אומעטום אנגעוענדעט
אין דייטשלאנד און עסטרייך. אין ביידע דיזעז
לענדער איז די פערזיכערונג געגען אונגליקליכע
צופאלען ביי דער ארבייט, ווי אויך געגען
קראנקהייט, אלטקייט, קינד־געבורטה, און אין
דער לעצטער צייט די אלמנות־און יתומים־פער־
זיכערונג, געבויט אויף דעם באדען פון געצוואונ־
גענע פערזיכערונג (Compulsory insurance)
אין אנדערע איראפעאישע לענדער האט די
מלוכה אדער רעגירונג איבערגענומען אויף זיך
די פערזיכערונג נור געגען צופאלען ביי דער
ארבייט, ערטערווייז אויך די פערזיכע־
רונג געגען אלטקייט. אבער אנדערע סאר־
טען פון ארבייטערס פערזיכערונג זיינען
אויף אזא אדער אנדער אופן פערווירקליכט
דורך פריוויליגע פעראייניגונגען פון ארבייטער
און ארבייטערינען.

אין די פעראייניגטע שטאאטען איז די
געצוואונגענע פערזיכערונג פראקטיש גאר אונ־
בעקאנט. אמת, אין דער לעצטער צייט זיינען
אפילו געמאכט געווארען אייניגע שוואכע אנ־
פאנגען אין דיעזער ריכטונג, נעמליך, דער „קאמ־
פענסיישאן־גזעזען" אין נויארק סטייט, לויט וועל־
כען די אונטערנעהמער דארפען בעצאהלען א גע־
וויסע סומע אין פאל פון אונגליקען ביי דער
ארבייט, און נאך אייניגע אזעלכע גזעזען־
פראיעקטען, וואס זיינען פארגעלייגט געווארען
פאר די לעגיסלאטורען פון אייניגע אנדערע
סטייטס. נאר עס איז אן אלגעמיין אנערקענ־
טער פאקט, אז אין דיזען לאנד ווירקען אזעלכע
מעכטע, וועלכע זיינען גענוג שטארק צו שטע־
רען דער ענטוויקלונג פון דער אידעע וועגען גע־
צוואונגענע פערזיכערונג. די געצוואונגענע פער־
זיכערונג גלויבען קראנקהייט אדער אלטקייט, וואו
די פאבריקאנטען מוזען אויף ביישטייערען א

געווינסען טייל, איז געווען מעגליך נאָר אין דייטשלאנד. דאָרטען קומט אויס דעם קאפיטאַליסטען־קלאַס צו שטעהן פנים אל פנים פון איין זייט געגען דער לאנד־ארימסטאקראטיע און דער זיעגרייבער רעגירונג און פון דער אנדער זייט געגען דעם פּאָליטיש און עקאָנאָמיש אַרגאַניזירטען ארבייטער־קלאַס. אויף אזא אופן זיינען די קאפיטאַליסטען געווען געצוואונגען אויף געווינסע הנחות. פערקעהרט, אין די פּאראייניגטע שטאַטען ליגט די אַבסאָלוטע קאָנטראָלע איבער דער פּאָליטישער מאשין אין די הענד פון די קאפיטאַליסטען, און זיי וועלען בשום אופן ניט וועלען און ווילען טאקע ניט נעהמען אויף זייערע פליצעס וועלכע ניט איז לאסט לטובת זייערע געגנער, די ארבייטער. אויסער דעם הערשט אין דיזען לאנד א טראדיציאָנעלע פאָליטישע פילאָזאָפיע, אז די עפענטליכע מאכט, די מלוכה אדער רעגירונג, דארף זיך ניט אריינמישען אין די בעציהונגען צווישען קאפיטאל און ארבייט. אָט די פילאָזאָפיע איז ביי די פראנצויזען קורץ־געפאסט מיט די ווערטער „Laissez faire, laissez passer" — („לאָז זיך געהן ווי עס געהט, מיש זיך ניט אריין"), אדער, ווי די ענגלענדער דריקען זיך אויס — „די בעסטע רעגירונג איז די, וועלכע לאָזט זיך אמווענigסטען פיהלען" (The least government is the best government.)

אונטער אזעלכע אומשטענדען דארף מען ערוואַרטען, אז די ארבייטערס פערזיכערונג, וועט זיך דאָ ענטוויקלען אויפ'ן וועג פון פּרי־וויליגע פערזיכערונג, פון לאנד צו לאנד, און זיינט די אינדוסטריאליזירונג פון לאנד האָט אנגעהויבען געהן מיט גיגאנטישע טריט פאָרווערטס, קען מען טאקע ערוואַרטען, אז דיזער סארט פערזיכערונג וועט דאָ האבען א גרויסע און פיעל פערשפרעבענדע צוקונפט. שוין היינט זיינען כמעט עלף מיליאָן דערוואקסענע מענער און פרויען צוזאמענגעקליבען אונטער דעם שוץ פון „בענעפישערי ברודער־ארדענס", נאציאָנאלע ארבייטער־יוניאָנס, שאפ־קלובען און לאקאלע געגענזייטיגע בענעפיט־סאָסייעטיס. דער גרעסטער טייל פון דיזע עלף מיליאָן כמעט 8 מיליאָן מענשען — זיינען פערזיכערט אין די בעניפישער ברודער־אַרדענס. לאמיר זשע זעהן וואס דיזע ארדענס טהוען און ווי אזוי זיי פיהרען זיך.

די בענעפישערי ברודער־אַרדענס האָבען אָנגעהויבען זיך צו בעווייזען אין די פּאראייניגטע שטאַטען אן ערך מיט 40 יאָהר צוריק. אויידער אזעלכע ארדענס האָבען זיך געגרינדעט, האָט עקזיסטירט א היבשע צאָהל פון לאקאלע געגנזייטיגע אונטערשטיצונגס־פּאראיינען, וועלכע פלעגען ארויסגעבען זיירע מעמבערס קראנקען בענעפיט און אויך ברייגען צו קבורה די געשטאָרבענע. דער אונטערשייד צווישען דעם בענעפישערי ברודער־ארדען און די פריהערדיגע אָרגאַניזאציאָנס־פארמען דריקט זיך אויס אין דעם, וואָס דער בענעפישערי ברודער־אָרדען האָט ערשטענס א כאראקטער פון לעבענס־פערזיכערונג, און צווייטענס שטעלט ער מיט זיך פאָר א נאציאָנאלע אָרגאַניזאציאָן, ד. ה. איז פערשפרייט איבער'ן גאנצען לאנד. די פּאָליטשטענדיגקייט פון בריידערליכע אינשורענס ארדענס דארף געמאָסטען ווערען אויף דרייערליי אופנים: ערשטענס, פון שטאַנדפונקט פון זייער בריטקייט, ד. ה. ווי גרויס איז די צאָהל פון זיירע מעמבערס; צווייטענס, אויף וויפיעל ביי זיי וואקסט און עס ווערען צוגענעבען נייע ארטען פון פערזיכערונג, און דריטענס, פון שטאַנדפונקט פון זייער פינאנציעלער שטארקייט, פעסטקייט און זיכערקייט.

ווען מיר בעטראכטען די בריידערליכע אינשורענס ארדענס פון אָט די דריי שטאַנדפונקטען, זעהען מיר דאָס זיי זיינען צוגעפאסט צו די היינטיגע אינדוסטריעלע בעדינגונגען און דערבי צייגען זיי אויך אָן דעם ריכטיגען ענטוויקלונגס־גאנג פון דיזען ארט ארבייטערס־פערזיכערונג אין דער צוקונפט.

1) אז די בריידערליכע געזעלשאפטליכע פערזיכערונג צייגט ארויס א אונגעהויערען וואוקס אין צאָהל, קען מען זעהן פון דעם פאקט, דאָס די בריידערליכע אינשורענס וואקסט אין א גרעסערער פראָפּאָרציע אויידער עס וואקסט די בעפעלקערונג. זיינט דער ביגינער קריג — די ערשטע צייט, וועו עס האָט זיך אָנגעהויבען צו ענטוויקלען די בריידערליכע אינשורענס — האָט די בעפעלקערונג זיך פערגרעסערט אין דריי מאל; אין דער זעלביגער צייט האָט די צאָהל פון מיטגלידער אין די בריידערליכע אינשורענס זיך פערגרעסערט אין 10 מאל.

2) זיינט עס עקזיסטירען די בריידערליכע אינשורענס־ארדענס זיינען אלץ געוואקסען זייערע אויפגאבען און עס זיינען צוגעקומען אלץ נייע פונקטען פון פערזיכערונג. עס זיינען צוגע־

קומען אויפכע פונקטען, ווי פערזיכערונג פון אונגלקיליכע צופאלען, געגען ארבייטס־אופע־היקייט צוליעב אלטער, אלטער־פערזיכערונג, קינדער־געבורט־בענעפיט און מוטערשאפט־פער־זיכערונג. די ארדענס, וואו די צאהלונגען פון די מיטגלידער שטייגען לויט וויסענשאפטליך בעגרינדעטע כללים, צאהלען אויס געווייסע סו־מען צורוק, וועו א מעמבער האט נאך א בע־שטימטען טערמין אויפגעהערט צו צאהלען. (surrender values) זיי גיבען אויך דאס, וואס מען רופט „פיד־אפ־אינשורענס", ד. ה. וועו א מעמבער האט נאך א בעשטימטען טערמין אויפגעהערט צו צאהלען, בלייבט דאך די אינשורענס אויך אזוי פיעל, אויך וויפיעל ער האט שוין איינגעצאהלט. דיזע ארדענס לייהען אויך געלד לויט דעם וועדטה פון דער פאליסי, און ענדליך גיבען זיי אויך ארוים דיווידענדס. די בריטערליכע פערזיכערונג, וועלכע האט זיך אין אנהויב בעגרענעצט נאר מיט מענער, האט זיך דערנאך — אין די 90גער יאהרען פון לעצ־טען יאהרהונדערט — זיך פערשפרייט אויך אויף פרויען, און אין היינטיגער צייט פרובירען די בריטערליכע ארדענס צו פערנעהמען זיך אויך מיט קינדער־פערזיכערונג.

3) די בריטערליכע געזעלשאפטען האבען ענטוויקעלט און פערפאלקאמט זייער אהמינס־טראטיוות מאשין. פון דער סיסטעם פון פשוט'ע אסעסמענטס (פאנאנדערליגען אלע אויסגאבען אויף א גלייכען אופן אויף אלע מיטגלידער) זיי־נען זיי אריבער צו א סיסטעם פון זיכערע שטיי־גענדע צאהלונגען לויט וויסענשאפטליך בע־גרינדעטע כללים, און דערמיט זיינען בעשאפען געווארען די נויטיגע רעזערוו־פאנדען כדי צו דעקען די אלע שטייגענדע שולדען פון ארדען אויף וויפיעל די מעמבערס וועלען אלע עלטער. אויך אזא אופן איז די פינאנציעלע פעסטקייט און די אויפהאלטונג פון דער ארגאניזאציאן געווארען געזיכערט, און דאן — דורך דעם וואוקס פון צאהל פון די מיטגלידער, דורך דער פערשפרייטונג פון דער ארגאניזאציאן איבערן לאנד, איבער פערשיידענע קלימאטישע נעגע־דען, וועלכע האט געפיהרט דערצו, אז הונדער־טער און הונדערטער לאדשען, אויסבילדענדיג איין ארדען, האבען נעגענזייטיג פערזיכערט איינע די אנדערע, — אט טאקע דורך דיזען פאקט האט זיך ארויסגעוויזען די פעסטקייט פון א ברודער־ארדען. דער בריטערליכער אר־דען קען ניט צוברעקלט ווערען אזוי לייכט, אזוי ווי עס איז פארגעקומען מיט די לאקאלע נעגענזייטיגע בענעפיט־פעראיינען און עס קומט נאך איצט פאר. דער טיפישער ברודער־ארדען פון היינטיגער צייט איז פינאנציעל שטארק און די פערזיכערונג ביי איהם קאסט ביליגער אי־דער עס קאסט ביי די רעגולערע אינשורענס קאמפאניעס, שוין ניט רעדענדיג וועגן די „אינ־דאסטריעל" אינשורענס קאמפאניעס, *) ביי וועלכע די פערזיכערונג קאסט אין צוויי־דריי מאל טייערער איידער ביי די ערשטע. אין צו־גאב צו לעבענס־פערזיכערונג גיט נאך ארויס דער בריטערליכער ארדען קראנקהייטס־פערזי־כערונג, אהן וועלכער דער לוין־ארבייטער פון היינטיגער צייט קען זיך ניט בענעהן, און מיט וועלכער קיין געוואוינליכער אינשורענס קאמ־פאניע קען זיך ניט נעמען אבגעבען. די ביליג־קייט פון פערזיכערונג אין די בריטערליכע אר־דענס איז בעזונדערס וויכטיג אין היינטיגער צייט, וועו די קאסטען פון די לעבענס־מיטגלען שטיינגען אזוי אונגעהויער הויך. אויסער דיעזע ביליגקייט גיבען די בריטערליכע ארדענס פערשיידענע אנ־דערע בענעפיטס, וואס זיינען נאר ניט שייך צו אינשורענס, — ווי שטיצע פאר נויטבעדערפ־טיגע מעמבערס, סאנאטאריום און האספיטאלס פאר קראנקע, הילף פאר ארבייטסלאזע — אלץ אזעלכע זאכען, וועלכע זיינען אונגעהויער וויכ־טיג פאר דעם לוין־ארבייטער און וועלכע מען רופט אן „בריטערליכע דיווידענדס"

די ביליגקייט פון די בריטערליכע אינשו־רענס, איהר נוצליכקייט און פאלגליך איהר פא־פולאריטעט האבען געוואוונגען די אינשורענס קאמפאניעס, אין זייער קאנקורענץ מיט די אר־דענס, צו סטארען זיך אריבערצושטיינען זיי, און דיזע קאמפאניעס — בעזונדערס די „אינדאס־טריעלע" קאמפאניעס — ווערען ניט מויער צו ערפינדען מיטלען אין סכעמען, איינע כיטערער

*) „רעגולאר אינשורענס קאמפאניעס" רו־פען זיך די, וואו די אינשורטע פערזאנען צאה־לען ידהרליך אדער אין געוויסע טערמי־נען. „אינדאסטריעל קאמפאניעס" רופען זיך די, ביי וועלכע עס זיינען פעראינשורט די אריסטע טיילען פון דער בעפעלקערונג, וואס האבען דר־עקטע פערבינדונגען נאר מיט די אנגעטען פון דער קאמפאניע און צאהלען קליינע סומען וו ע כ ע נ ט ל י ך.

אייִדער די אַנדערע, מיט דעם צוועק צו צוברעכען די בריִדערליכע בענעפּישערי סיסטעם. וועגען דיזען קאָמפּף צווישען די בריִדערליכע בענעפּישערי אָרדערס אין די קאָפּיטאַליסטישע אינשורענס קאָרפּאָריישאָנס וועלען מיר רייִדען אויספיהרליך אין צווייטען קאָפּיטל..

דר. ח. ראַפּאָפּאָרט.

קאָאָפּעראַציאָן און סאָציאַליזם.

(אויס דעם פאריזער צוזאַמענפאַסער פון דער פראַנצויזישער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי)

ער פּעברואר־צוזאַמענפאַסער פון דער פראַנצויזישער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי אין נאַנסי האָט צוליעב מאַנגעל אין צייט ניט אויסגעשעפּט זיין גאַנצע טאַגעס־אָרדנונג. ער האָט זיך הויפּטזעכליך פערנומען מיט דער פראַגע וועגען ארבייטער־פּענסיעס און געמיזט אָבליגען די אלע פראַגען פון דעם טאַגעס־אָרדנונג, וועלכע האָבען געהאַרפט פערהאַנדעלט ווערען אויף אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליסטישען קאָנגרעס אין קאָפּענהאָגען. די פּאַרטיי האָט דעריבער צוגעוויגט רופען א ספּעציעלען קאָנגרעס אין פּאַריז אויף צו בעטראַכטען די פראַגען, מיט וועלכע עס האָט זיך פערנומען אין עטליכע מאָנאַטען אהום דאָס אינטערנאַציאָנאַלע פּראָלעטאַריאָט אין קאָפּענהאָגען.

די פראַנצויזען האָבען אפילו א שם פון מענשען, וועלכע האָבען ליעב א סך און שהען צו רעדען. דיזעם מאָל אבער האָבען זיי ארויסגעווויזען די בעהיגקייט צו פאַסען זיך קורץ. אין צוויי טעג צייט זיינען זיי פערטיג געוואָרען מיט דער אויסערגעוואויגלעך־רייכער טאַגעס אָרדנונג, וועלכע האָט פערנומען אין קאָפּענהאָגען א גאַנצע וואָך. איין טאָג איז דערבי אין גאַנצען געווען געווידמעט א לייִדענשאַפטליכער דיסקוסיאָן וועגען דער ראָלע פון די קאָאָפּעראַטיוון און זייער בעציהונג צו דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי. אין דיעזער פראַגע האָבען זיך צוזאַמענגעשטויסען די צוויי ריכטונגען, וועלכע צישפאַלטען דאָס פראַנצויזישע און אינטערנאַציאָנאַלע פּראָלעטאַריאט, און דאָס האָט ארויסגערופען הייסע און אינטערעסאַנטע דעבאַטען. דיעזער פאַקט צייגט, אז די אַנארכיסטישע פלפולים וועגען דער אונבעהיגקייט פון דעם פראַנצויזישען זשענעיע צו ארגאַניזאַציאָן און דיסציפּלין זיינען אן אלטער אנארכיסטישער פאראורטייל, וועלכער לויגט זיך פאר די אַנארכיסטען גופא, וועמעס ספּעציאַליטעט בעשטעהט אין דעזארגאַניזירען דאָס פראַלעטאריאט, און פאר די אָפּאָרטוניסטען, וועמען ארגאַניזאַציאָן שטערט ארויפצולעטערען אויפ'ן לייטער פון מאַכט.

די זשארעסיסטען און בלאַנקיסטען האָבען געשטרעבט צו דעם, אז מען זאָל אַנערקענען דעם סאָציאַליסטישען כאראקטער פון די קאָאָפּעראַטיוון. זיי האָבען געוואָלט צופאסען צו די קאָאָפּעראַטיוון זייער טעאָריע, אז דער סאָציאַליזם פערווירקליכט זיך שוין ד י ר ע ק ט אין די גרענעצען פון דער עקזיסטירענדער אָרדנונג. ער ווערט פערווירקליכט יעדעם מאָל ד ו ר ך ד י ר ע פ א ר מ ע ן. ער ווערט פערקערפערט דורך די סינדיקאטען, וועלכע זיינען די „צעלען" פון דער צוקינפטיגער געזעלשאפט. ער ווערט אויך, פערווירקליכט דורך די קאָאָפּעראַטיוון, וועלכע זיינען ארבייטער־געזעלשאפטען אהן בעלי־בתים, וואו דער קויפער און פערקויפער זיינען איינס און די זעלבע פערזאן. מען דארף דערבי בעמערקען, אז אין פראַנקרייך, וואו מען רעדט מעהר פון אלין וועגען דער פערווירקליכונג פון סאָציאַליזם, פיהרען דורך די סינדיקאטען און קאָאָפּעראַטיוון אסך ווייניגער רעפארמען ווי ארגעז אנדערש וואו, אויסער רוסלאנד, דארט ארגאַניזירען זיך אסך וועניגער סינדיקאטען און אסך וועניגער ענטווויקעלט זיינען די קאָאָפּעראַטיוון. די טענות פון די רעפארמיסטען קומען אין ווידערשפּרוך מיט זייערע מיט

לען. כדי צו בעפרייען זיך פון סאציאליסטישער ארבייט, זעהען זיי אומעטום סאציאליזם, אומעטום, נאר ניט אין דעם סאציאליזם גופא, ד. ה. ניט אין דער סאציאליסטישער אָרגאניזאציאן און סאציאליסטישער פראפאגאנדא.

די מארקסיסטען האבען אויפגעוויזען, ווי זיי האבען עס געטהאן בנוגע צו די רעפארמען און סינדיקאטען, אז די קאָאפּעראטיוון זיינען נאך ניט קיין סאציאליזם. די קאָאפּעראטיוון קענען זיין נוצליך פאר'ן ארבייטער־קלאס, אזוי ווי אלין, וואס גרופירט דעם ארבייטער־קלאס פאר געמיינזאמע ציעלען און געמיינזאמער טהעטיגקייט, אבער זיי קענען אויך האבען אריין־בורזשואזען, אנטי־סאציאליסטישען כאראקטער. די קאפּיטאליסטען אָרגאניזירען קאָאפּעראטיוון מיט דעם צוועק צו פערקלענערען דעם ארבייטס לוין, דעם ווערט פון דעם, וואס די ארבייטס־קראפט בעשאפט. דער סאציאליזם וועלט צוגעגרייט דורך דעם פראצעס פון דער קאפּיטאליסטישער אָרדנונג גופא, וועלכער בעשאפט די טעכנישע בעדינגונגען פיר זיין פערווירקליכונג. מיר פון אונזער זייט דארפען זעהן צוצוגרייטען דעם מענשליכען מאטעריאל, זיך פערנעהמען מיט דער אָרגאניזירונג און ערציהונג פון'ם פראָלעטאריאט. די קאָאפּעראטיוון קענען ברייננען א דירעקטען נוץ דעם סאציאליזם, וועז זיי שטיצען, אזוי ווי אין בעלגיען, די סאציאליסטישע פארטיי מיט זייערע געלד־אבצאָהלונגען און אנדערע מיטלען. מען דארף אבער זיך אלין פערהיטען און די חברים פון קאָאפּעראטיסטישע אילוזיעס, וועלכע ווערען אנשטאט א געווהר צו קעמפען מיט'ן קאפּיטאליזם — א קליין — בירגערליכע אוטאָפּיע. „אין דעם קאפּיטאליסטישען מדבר — האט אויסגעשריען זש, געד — איז ניטא קיין אָרט פאר סאציאלע אָאזען!

געזיעגט האבען סיי אין דער פראגע וועגען קאָאפּעראטיוון, סיי אין דער פראגע וועגען רעפארמען און סינדיקאטען די „קאנפוזיאנסטען". אויף דיעזעם — שוין דריטעם — מאל האט זיך צוזאמענגעשטעלט א פערבאנד פון די רעוואלוציאנערע עלעמענטען, עקס־רעוואלוציאנערע בלאנקיסטען און אנטי־רעוואלוציאנערע זשארעסיסטען. מיט 202 שטימען נעגען 142 איז אנגענומען געוואָרען די רעזאלוציאן, וועלכע עס האט פארגעלעגט די סענישע פעדעראציאן. אט איז איהר אינהאלט: זי אנערקענט די וועזענטליכע וויכטיגקייט פון די קאָאפּעראטיוון. די קאָאפּעראציאן בעשיצט דעם ארבייטער־קלאס פון פערמיטלער־פאראזיטען. זי ווירקט מ ע כ־ט י ג מיט די פערבעסערונג פון דעם ארבייטער'ס לאגע. זי לעהרנט איהם ווי צו פערוואלטען סאָציאליסטיש די געזעלשאפט. זי ענטוויקעלט זיך שטופענווייז, א דאנק איהר גרונד־פרינציפ, איז אן אלגעמיינע פעדעראציאן (לעז: סאָציאליזם), זי בעשאפט א מורא'דיגן אבזאץ פאר די פראדוקטיוון קאָאפּעראטיוון, וועלכע טרעטען אריין אין א דירעקטע קאָנקורענץ מיט דער קאפּיטאליסטישער פראדוקציאן, מיט דער קאפּיטאליסטישער קאָנקורענץ. די פויערים בעשיצט זי פון די קאפּיטאליסטישע ספעקולאציעס.

אונטער דער ווירקונג פון דער מארקסיסטישער קריטיק איז די רעזאלוציאן פון דעסטוועגען געווען געצוואונגען אנצואווייזען אויף די „גרענצען" פון דער קאָאפּעראציאָנס־ווירקונג, אבער זי אויסלט זיך איבער צוגעהן צו א לויב־געזאנג לכבוד די קאנסום־קאָאפּעראטיוון. זי ערקלערט, אז די סאציאליסטישע פארטיי דארף מיט אלעם מעגליכען מיטהעלפען די קאָאפּעראטיוון, ניט פאדערענדיג דערפאר קיין שכר; זי דארף זיך אבזאָגען פון אלץ, וואס קען אריינטראגען א דיסאנאנס אין די קאָאפּעראטיוע בעוועגונג, ד. ה. פון פראָפּאגאנדירען דעם סאָציאליזם אין די קאָאפּעראטיוון און פון פאָדערען אבצאָהלונגען צו גונסטען פון דער פארטיי. מיט איין וואָרט — די קאָאפּעראטיוע בעוועגונג, אזוי אויך דער רעפארמיזם און סינדיקאליזם זיינען אלץ און דאס ענד ציעל, ד. ה. דער סאציאליזם איז נאך ניט. אלץ, ווי עס איז אנגעשריעבען ביי בערנשטיינען, דעם הויפּטגענסטער פונ'ם אינטערנאציאנאלען אפּארטוניזם און רעוויזיאָניזם.

אט איז אויך דער אינהאלט פון דער מארקסיסטישער רעזאלוציאן, וועלכע האט אונטערווארפען א גרויסע צאהל שטימען: 142 גענגען 202, ד. ה. איננאנצען אויף 60 ווייניגער פון דעם ערוואיסטיש־בלאנקיסטישען און זשארעסיסטישען פערבאנד.

די קאָאפּעראטיוע אסאָציאציאן, איינע פון די פארמען פון אנאנימע געזעלשאפטען, עגזיסטירט ניט אין זיך אונבעדינגט קיין עלעמענט פון א קלאסען־אָרגאניזאציאן ווי, צום ביישפיעל, א סינדיקאט. ביי געווייסע בעדינגונגען און אין א געוויסער צייט קענען די קאָאפּעראטיוון וועלכע ווירקליך פון די ארבייטער אויסגעהן, זיך אנטוויקלען צו ווירקליכע קאפּיטאליסטישע אונטערנעהמונגען, וועלכע בויטען אויף לוין־ארבייט, אויף ארבייט פון פרעמדע הענט, אויף ארבייט פון לוין־ארבייטער, וועלכע ווערען אויסגעבייט פון דעם מערטהווערט, וועלכע ווערען אויסגעבייט פון דעם קאפּיטאל

רען אוטיליזירט פון א ל ע פּארטייען. זייער בעדייטונג איז אַבהענגיג פון דעם געבּרויך, וואָס מען מאַכט פון זיי. שטרעבענדיג צו פערקלענערען די טייערקייט פון די לעבענס־מיטלען, בילדען די ארבייטער קאָנסום־פעראיינען. זיי שטרעבען אויך מיט דער הילף פון די קאָאָפּעראַטיוון צו בעזאָרגען זיך מיט לעבענס־מיטלען און מיט נוצליכער טעהטיגקייט פאר די טהוער פון דעם ארבייטער־קלאַס, וועלכע וועלען פערפאָלגט פון די בעלי־הבתים. אויך די קאָאָפּעראַטיוון קענען די ארבייטער ערלערנען א טהיילווייזען ביישפּיל פון דעם, וואָס וועט זיין די סאָציאַליסטישע געזעלשאפט, וועלכע וועט פערניכטען די צוטיילונג פון די מענשען אויף פערקויפער און קויפער. נאָר דערביי דארף מען געדענקען: 1) אז דיער זער אַנטיגאָניזם קען ניט פערשוואונדען וועלען כל זמן די פּראָדוקציאָנס מיטלען געפינען זיך אין די הענד פון די קאַפּיטאַליסטען, וועלכע דער סאָציאַליזם דארף עקספּראָפּיאירען, 2) אז דאָס פערקלענערען די טייערקייט פון די לעבענס־מיטלען האָט די טענדענץ צו פערקלענערען דעם ארבייטס־לוין.

די רעזאָלוציאָן קומט צום שלוס, אז די סאָציאַליסטישע פּארטיי דארף אונטערהאַלטען די קאָאָפּעראַטיוון, ניט צונויפמישענדיג זיי מיט איהר אייגענער אָרגאַניזאַציאָן, און וואהרנעמדיג פּין קאָאָפּעראַטיסטישע אילזיעס, דארפען די סאָציאַליסטען אריינדרינגען אין די קאָאָפּעראַטיוון, כדי צו געפינען זיך דאָרט אין א פערבינדונג מיט מענשען פון זייער קלאַס. זיי דארפען אויפווייזען די אונמעגליכקייט צו רעטען דעם ארבייטער־קלאַס נאָר מיט איינע קאָאָפּעראַטיוון, כל זמן ער האָט נאָך ניט אריינגעכאפט אין זיינע הענד די פּאָליטישע מאַכט מיט דעם ציעל צו שאפען א סאציאַליסטישע ארגאניזאַציאָן. זיי דארפען, אם ענדע, אויפווייזען די נויטיגקייט פון א סאציאַליסטישער פּארטיי, וועלכע מען דארף אונטערהאַלטען מיט אלע מיטלען, כדי צו דער נעהענטערען די בעפרייאונג פון דעם ארבייטער קלאַס.

די שטאַרקסטע און אם בעסטען ארגאניזירטע צפון־פּעדעראַציאָן, וועלכע צעהלט דעם גרעסטען פּראָצענט פּאָליטיש־ארגאניזירטע ארבייטען אין די קאָאָפּעראַטיוון און סינדיקאַטען, האָט מיט איהרע 50 מאַנדאטען ארויסגעזאַנדט זיך, פערשטעהט זיך, פאר די מארקסיסישע רעזאָלוציאָן. דער אָרגאַנייזער פון די צפון'דיגע קאָאָפּעראַטיוון, סאמסאָן, האָט זיך ארויסגעזאָגט פאר פּארטיי אָבצאָהלונגען.

דער פּאריזער קאָנגרעס האָט פון דאָס נייי בעשטעטיגט דעם נצחון פון דעם רעפּאָרמיזם אין דער פּראַנצויזישער סאָציאַליסטישער פּארטיי. אָבער ער האָט אויך בעוויזען, אז דער מארק סיזם שטעלט פאָר א קראפט, מיט וועלכער מען מוז זיך רעכענען אויך אין דעם קלייניבירגערליכען פראַנקרייך. דער אביעקטיווער אמת פון דער געזעלשאפטלעכער ענטוויקלונג איז אויך זיין זייט. די דיאַלעקטיק פון דער געשיכטע וועט אין גיכען ווייזען די מאַכטלאָזיגקייט פון דעם ריינעם קאָאָפּעראַטיזם, ווי זי בעווייזט יעדען טאָג די מאַכטלאָזיגקייט פון דעם ריינעם רעפּאָרמיזם און ריינעם סינדיקאַליזם. אז צוויי און צוויי איז ביער, קען מען אָבליקענען נאָר מיט ווערטער, אָבער מען קען נאָר ניט טהאָן, אז דיעזער אמת זאָל ניט ענטשפּרעכען דער ווירקליכקייט.

דר. א. ארטמאן.

פּראָסטיטוציאָן אלס סאָציאלע ערשיינונג *).

„נעהמענדיג אין אנבעטראכט די אומשטענדען, אונטער וועלכע עס זיינען נעצוואונגען צו לעבען די אונגליקליכע בעשעפענישען (די מיידלעך), דארף מען זיך וואונדערען ניט אויף דעם, וואס אזוי פיעל זיינען דא געפאלענע, נאר פערקעהרט, אויף וואס אזוי פיעל בלייבען עהרליך".

Dr. W. Sanger, "History of Prostitution."

אינלייטונג.

ס פּראגע וועגען פּראסטיטוציאָן, וועלכע האָט אָנגענומען אוא גע־וואלדיגע, שרעקליכע פּאהמע, איז כמעט ניט בעריהרט נעווא־רען פון דער אידיש־סאָציאלים־טישער פּרעסע. דאָ און דאָרט איז אָפּטמאָל ערשיענען א סענסאציאָנע־לער ארטיקעל איבער א געווייסען „פאל" און דערמיט האָט זיך די זאך נעגענדיגט. עס איז דא־פיר קיין וואונדער ניט, דאָס די אנזיכטען פון די מענשען, פון וועלכע מען האָט געקענט ערווער־טען מעהר סימפּאטהי, מעהר מיטלייד מיט די אונגליקליכסטע פון אלע אונגליקליכע, זיינען גע־בליבען כמעט דיזעלבע, ווי די אנזיכטען פון בורזשואזען קלאס, וועלכער איז א הויפּט פּאקטאָר פון פערשפּרייטען פון פּראָסטיטו־ציאָן... אונז איז אָפּט אויסגעקומען צו הערען אפילו פון געבילדעטע סאציאליסטען, אז די פּראָסטיטואירטע קענען ערווארטען אין זיי בלויז עקעל און פּעראכטונג, אז דאָס זיינען פּשוט דורך־און־דורך פערדאָרבענע נפשות, פויל, פּיטצויכטיג, ווילען לעבען א גוטען טאג ניט ארבייטענדיג און אז די סאָציאלע צושטענדע שפּילען אין דעם קיין שום ראלע ניט. והא ראיה — זאגען די שטרענגע מאָראליסטען — עס זיינען דאָך דא פּראסטיטואירטע, וועלכע נעהע־רען צום בורזשואזען קלאס אויך, ביי וועלכע נויט און סאָציאלע אומשטענדען קענען, נאטיר־ליך, קיין ראלע ניט שפּילען. אים בעסטען פאל גיבען זיי צו, אז די פּראסטיטואירטע פרויען וועי־רען שוין געבוירען אָט מיט די שלעכטע מידות, מיט דער נייגונג צור פּראָסטיטוציאָן, אז דאָס איז ביי זיי אזא מין קראנקהייט, וועלכע מען רופט „גימאמאניע".

דאָך צו אזוינע אורטהיילען קענען קומען נאָר די מענשען, וועלכע זיינען געווֿאהנט צו בעטראכטען יעדע ערשיינונג אויבערפלעכיק, וועלכע קענען ניט אדער ווילען ניט אריינדרינ־גען טיעפער אין די ערשיינונגען. עס איז אמת, אז ווען מיר זאלען ניט וויסען די אורזאכען, וועלכע האָבען גע צ ו ו א ו נ ג ע ן די אונ־גליקליכע קרבנות צו וועלען פּראָסטיטואירטע, קענען זיי, דיעזע קרבנות, ניט ארויסרופען ביי אונז קיין אנדערע געפיהלען אויסער עקעל, האס און פּעראכטונג. וואהרום, וואָס קען זיין אבשיי־ליכער, ווי האנדלען, ווי פערקויפען דעם אייגע־נעם קערפּער? וואָס קען זיין נידערטרעכטיגער, ווי פערוואנדלען זיך אין א פּשוט'ע מאשין צו פערשאפען הנאה צו מענער?

אזא מיינונג מוזען האָבען דאָס רוב די מענשען, וועו זיי דרינגען ניט אריין טיעפער אין די אורזאכען, קוועלען און אומשטע־דען, וואס ברייגען דעם גרעסטען טהייל פון דיעזע אונגליקליכע קרבנות צו אזא מדרגה. עס האָבען אבער זיך געפונען מענשען טיעפער דע־קענדע און מענשליכער פיהלענדע, וועלכע האָ־בען אוועקגענעבען צעהנטליגע יאָהרען פון זייער לעבען אויסצופּארשען און אויסצוגעפינען די אורזאכען, וואס האָבען געטריבען גוטע, אונשול־דיגע קינדער צו פיהרען א לעבען פון שאנדע, פון ערניעדערונג, ארעסטווארפען פון זיך אלעס מענשליכעם, אויסצומעקען דעם „צלם אלהים"

*) די קוועלען, מיט וועלכע איך האָב מיר דיעסטועלליך בענוצט זיינען:

"History of Prostitution"..... *Dr. W. Sanger*
"Die Prostitution als Soziale Klassenerscheinung" .... *Paul Kampfmeyer*
"Die Sexuelle Frage"..... *Prof. A. Forrell*
"Die Frau und der Socialismus".... *Aug. Bebel*
"Verbrechen und Prostitution".... *Paul Hirsch*
"Die Prostitution"..... *J. Gaulke*
"Der Seschlechtstrieb"..... *Ed. Bernstein*
"Die Prostitution im 19 Jahrhundert," *Al. Blascho*
"Die Frau im 19 Jahrhundert," *Th. Schlesinger*
"Liebe u. Liebesleben im 19 Jahrhundert," *Dr. W. Helpach*
Report on Importing Women for Immoral Purposes.

און געהן מיט ריעזען טריט אנטקעגען דעם גייסטיגען און פיזישען טויט!

מיט די ארבייט פון די מענשען און מיט די שלייסע, וועלכע מען קען דערפון ציהען, ווילען מיר בעקאנט מאכען די לעזער פון „צוקונפט".

1.

פאר אונזערע אויגען שטעהט א בילד פון שרעקען, פון ערניעדערונג און פערצווייפלונג; א בילד פון א מאכטלאָזען קאמפף, א בילד פון ערגסטע אויסגעלאסענהייט און פערדאָרבענהייט, א בילד פון ענטמענשטע מענשען, א בילד ווי אלעס—אלעס איז קאפויער, ווי אונמאָראַליטעט איז מאָראַל, ווי אונפאטירליכקייט פון ערגסטען זאָרט איז נאטירליך... א בילד פון פּערזאנען, ווי זיינען פון אלעמען פערהאסט און פערשאָלטען. א בילד, ווי הונדערטע טויזענדע, און אפשר מיליאָנען בלומען פון דער יוגענד, געהן דאָרט צו גרונד אין משך פון בלויז עטליכע יאָהר — ניט נאָר גייסטיג און מאָראַליש, נאָר אפילו פיזיש...

און ווען מיר קוקען זיך צו נעהענטער צו דיעזען בילד, דערקענען מיר אזוי פיעל בעקאנטע נאָהענטע, טהייערע פּנימ'ער... און א געפיהל פון א שארפער קרייזענדער אהנמאכט בעפאלט אונז, ווייל מיר זעהען קיינע מעגליכקייטען פון ערפאָלגרייכען קאמפף געגען דיעזער מגפה און עס ענטשטעהט ביי אונז א ברענענדער האס צו אזא געזעלשאפטליכע אָרדנונג, וועלכע פּאָדערט רק מעהר און מעהר, רק נייע און נייע, רק פרישע, רק יונגע קרבנות. יא די געזעלשאפט פאָדערט אט די אונצעהליגע מענשליכע קרבנות... דען קוים האָט ווער געהאט דאָס אונגליק צו מאכען א פאלשען שריט און זיך אויסגליצען, אזוי ווערט זי פון די „מאָראַלע" געזעלשאפט—במעט מיט די נויטווענדיגקייט פון נאטור־געזעצן — ארונטער געשלייפערט אין דעם פערפעסטעטען, טוידטברייגענדען אָבגרונד, פון וועלכען עס גיט ניט קיין ארויסגאנג, קיין רעטטונג...

וואו ליענען די אורזאכען פון דעם „אויסגליצען זיך", פון דעם מאכען א „פאלשען טריט"? ווער האָט אין דעם שולד? איז עס די שולד פון די „אויסגעגליצטע" אליין אָדער דער באָדען, אויף וועלכען זי איז געגאנגען, איז געווען א זומפ, אז זי האָט גע מוזט זיך אויסגליצען?

ווי דער לעזער וועט ווייטער זעהען, זיינען פון יעדע הונדערט פעלע נ י ט ווי י נ י ג ע ר ווי נין און נייניציג צום „אויסגליצען" ניט נאָר געפיהרט געווָארען, נאָר פשוט דערצו גע צ ו ו א ו נ ג ע ן געווָארען.

* * *

אָבער איידער מיר געהען ווייטער אין דעם ענין, איז נויטיג צו ערקלעהרען, וואָס מיר פערשטעהען אונטער „פּראָסטיטואירטע".

א פּראָסטיטואירטע איז א פרוי, וועלכע גיט זיך אָפּ פאר געלד אָדער פאר אירגענד וועלכען אנדערען מאטעריעלען נוצען צו א מאן, אום צו בעפריעדיגען זיינע געשלעכטליכע בעדירפניסע, זיינע לוידענשאפטען, א פרוי וואָס מאכט דערפון איהר „בעשעפטיגונג", „מאכט דערפון א לעבען".

דערפון איז געדרונגען, אז ווען אמת'ע ליעבע פערבינדעט א מאן מיט א פרוי אפילו אָהן די הסכמה פון א רב אָדער א גלח, קען אזא פרוי אונטער ק י י נ ע א ו מ ש ט ע נ ד ע ן ניט בעטראכט ווערען אלס א „געפאלענע", אלס פּראָסטיטואירטע. א פּראָסטיטואירטע איז נאָר אזא פרוי, וועלכע פיהלט ערשטענס גלייכגילטיגקייט און אָפט אפילו עקעל צו דעם מאן, צו וועלכען זי גיט זיך אָפּ, און צווייטענס וועלכע ציהט מאטעריעלע בעלוינונג דאפיר, בקיצור, ווען זי פיהרט דאָס אָן אלס „געשעפט".

2.

פּראָסטיטוציאָן איז אייגענטליך אן אלטע מכה; זי האָט עקזיסטירט אין אלע צייטען, ביי אלע פעלקער, אונטער אלע ציוויליזאציאָנען. ווען מיר פערגלייכען אָבער די פּראָסטיטוציאָן פון א מאל מיט דער פּראָסטיטוציאָן פון הייגטיגע קאפיטאליסטישע צייט, איז דער חילוק אין יעדען פּרט אזא געוואלדיגער, אז עס איז כמעט צוויישען זיי גאָר קיין עהנליכקייט ניטא.

אין אלטערטהום האָבען עקזיסטירט דריי־ערליי פּראָסטיטוציאָנען צו דער זעלבער צייט.

1) „די גאסט פריינדליכע"; א מנהג מכבד צו זיין א גאסט מיט דער וויב אָדער מיט א טאכטער. דער מנהג איז געווען שטארק פערשפרייט אונטער אלע אלטע פעלקער; ער האָט לאנג אָנגעהאלטען אין דייטשלאנד. אין האָלאנד האָט מען דאָס נאָך פּראקטיצירט ביז צום 15טען יאהרהונדערט. ביי פיעלע ווילדע פעלקער

עקזיסטירט נאָך דער מנהג ביז עד היום. מיר רעבענען, אז דיעזע סאָרט היננאבע פון א פרוי, וועט קיינער ניט בעטראכטען אלס פֿראָסטיטוציאָן. דער ווילדער מנהג האָט געהאָט אין זיך א רעליגיעזען יסוד.

2) „היילגע" פֿראָסטיטוציאָן. דאָס איז געווען א מין גאָטעס־דיענסט. עס האָבען עקזיסטירט צוליעב דעם ספּעציעלע טעמפּלען (דער "וועגעס" — „באקכוס" — טעמפּל) וואו מען פלענט זיך פּשוט אָפּגעבען מיט זנות אין נאָמען פון די געטער. אויך די זאָרט זנות קען ניט אָנגערופען ווערען פֿראָסטיטוציאָן אין היינטיגען זינן.

דער דריטער סאָרט איז געווען די „געשעפּטליכע" פֿראָסטיטוציאָן. צום ביישפּיעל אין גריעבענלאנד זיינען געווען די דיקטעריאדען.— מיידלאָך פון די זאָגענאנטע „לומפּען פּראָלעטאַריער" אָדער שקלאַווען וועלכע האָבען זיך פער־קויפט פיר געלד צו יעדען. מען האָט אָבער בשום אופן ניט געקוקט אויף זיי מיט אזא פעראַכטונג, ווי מען בעטראכטאיצט די פֿראָסטיטואירטע. זיי זיינען ניט געווען קיין בעזונדערע קלאַס. א העבערע מדרגה האָבען פערנומען די אויפֿטרי־דען; זיי זיינען צו גלייכער צייט אויך געווען פֿליטען־שפּיעלערינען און פלענען וועלען אייני־געלאדען צו די גרעסטע פאָלקס־אונטערהעמונ־גען. די אריסטאָקראטיע פון זיי אלעמען זיינען געווען די „העטערען". פיעלע פון זיי האָבען גע־שפּיעלט א גרויסע ראָלע אין פּאָליטיק, קונסט און ווייסנשאפט. די בעקאנטשאפט פון א דע־נע אספּאזיע, באקבים, לאיס, פריינע האָבען געזוכט די גרעסטע פילאָזאָפען, דיכטער און קינסטלער. אספּאזיע, וועלכע איז שפּעטער גע־ווארען דעם בעריהמטען פּעריקל'ס פרוי, האָט געגרינדעט אין אטהען א שולע פאר רעטאָריק, פילאָזאָפיע און ארכיטעק (ווי צו לייבען).

אין רוים איז כמעט געווען דאָס זעלבע.

אָנפאנגס האָט מען זנות פערדעקט מיט'ן מאנטעל פון געטליכקייט, וואָס עס בעווייזען די וויסט־באקבוס־פלאַטען טעמפּלען. די אמת'ע פֿראָסטיטואירטע, וועלכע האָבען זיך פערקויפט פאר געלד צו יעדען, זיינען אויך דאָ ניט בע־האַנדעלט געווארען מיט פערזאָטונג אין האָס. אין די קייזער־צייטען פלענען די דאמען פון די הויכע פענסטער — די פאטריציערינען— קומען אין די „פרילייכע הייזלעך", אום צו גע־ניסען „ליעבע". דאָס בעווייזט, אז אין אלטערטום האָט מען זנות בשום אופן ניט בעטראכט אלס עטוואָס ערניעדערינגענדעס, שענדליכעס, נאָר מען האָט עס בעטראכט אלס א נאטירליכע זאך, וועלכע מען האָט נאָך בעפוצט מיט שעהנע מאנ־טלען, מיט שעהנע נעמען.

די ערשטע קריסטען האָבען געזוכט איינ־צוהאלטען די אויסגעלאסענהייט, דאָס איז זיי אויך אָנגאנגס געלונגען, אין די שפּעטערע צייט־טען אָבער—איך מיין אין מיטעלאלטער,—וועלן די גייסטליכע אליין זיינען געווארען פערדאָר־בען ביז צו די מאַרק פון די ביינער, האָט די פֿראָסטיטוציאָן זיך שרעקליך פערבריייטערט, אָבער עס איז ניט געשאפען געווארען קיין בע־זונדערע קלאַס, נאָר אלע געזעלשאפטליכע שיכטען האָבען זיך אין דעם בעטהיליגט און הויפּטזעכליך די דאמען פון די פּני: עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז קוים טהוען וואָס „די בעסערע", די הערשענדע קלאסען, מעג עס זיין נאָך אזוי שלעכט, איז עס שוין גוט, פיין און ער־לויבט. די צאָהל פון די פֿראָפעסיאָנעלע פּראָ־סטיטואירטע איז געווען זעהר קליין. א חוין אלעם דעם האָבען מיט פֿראָסטיטוציאָן זיך בע־נוצט בלויז די רייכע הולטאיעס, די גייסטליכע און די רעגיערענדע קלאַס. דאָס אמת'ע פאלק האָט זיך מיט פּראָפעסיאָנעלע פֿראָסטיטואירטע ניט אָבגעגעבען. דער מנהג יונג צו הייראטען, האָט זיי דערפון צוריקגעהאלטען, דערפון גע־שיצט.

בעטראכט איצט די פֿראָסטיטוציאָן פון אונזער צייט, דעם אויסוואוקס פון קאַפּיטאַליס־טישער געזעלשאפט, בעטראכט די צביע'יאַט־סטוע, וועלכע מען געברויכט דערביי: עס איז קוים געווען א צייט, וועו אזא גרויסער טהיל פון פאלק זאָל זיך בענוצען מיט פֿראָסטיטוצי־אָן און דאָך זיינען עס דוקא די יעניגע, וועלכע בענוצען זיך דערמיט, וואס פערדאמען דאָס רוב די פֿראָסטיטואירטע און רעדען וועגען זיי מיט האָס, מיט עקל, מיט פעראכטונג!...

צווייטענס איז קיין מאָל אין דער געשיכ־טע די צאָהל פון די „פֿראָפעסיאָנעלע" פּראָס־טיטוטקעס ניט געווען אזוי גוואלדיג, אזוי משונה'דיג גרויס, ווי אין אונזערע קאַפּיטאַליס־טישע צייט. אין האַמבורג זיינען שוין אין די 60טע יאָהרען פון פאריגען יאהרהונדערט, גע־רעכנט געווארען אויף יעדע נייַנטע פרוי א יי ן פֿראָסטיטוטקע. אין פאריז רעכענט מען אז עס זיינען פאראן ניט ווייניגער ווי 60 טויזענד פּראָ־

סטיטוטקעס. אין בערלין זיינען פאראן ניט ווייניגער. וואס אנבעטרעפט אונזער הייליגען ניו יארק, איז קיינע אפיציעלע סטאטיסטיק ניטא. מיר רעכענען אבער די צאהל פראסטיטואירטע אויף איבער הונדערט טויזענד.

איבערהויפט איז שרעקליך גרויס די צאהל פון די פראסטיטואירטע אין די אנדעלס־שטעדט, וואו עס קומען זיך צוזאמען אלערהאנד פרעמדע מענשען; אויף אין די פלעצער וואו עס זיינען פאראן נארניזאנען (וואו סאלדאטען שטעהן אין), אוניווערזיטעטען. דאס וויכטיגסטע דערבייַ איז, דאס די צאהל פון פראסטיטואירטע האלט ניט אין אבנעהמען, נאר פארקערט עס האלט תמיד אין צונעהמען, אין וואקסען. „אין בערלין, — זאגט פאול הירש — וועלכער האט זיך בענוצט מיט די פאליציי בעריכטען—האט זיך אין דעם משך פון 1875 ביז 1896 די צאהל פון פראסטיטואירטע מעהר ווי פערדאבעלט אין פערהעלטנים צו דער פערמעהרונג פון דער בעפעלקערונג". דאס זעלבע קען געזאגט ווערען אויך מכח אלע איבעריגע שטעדט און לענדער.

און אנדערש קען אויך ניט זיין. א מאל — ווי מיר האבען שוין געזאגט — איז פראסטיטוציאן א „לוקסוס־זאך", וועלכע איז בענוצט געוואָרען פון די רייכע, פערדארבענע לוידיג געהערס. די יונגע לייט פון פאלק האבען יונג חתונה געהאט און האבען זיך בענוגענט מיט די אייגענע פרוי. די פרויען וויעדער האבען געהאט מענער, האבען זיך בעשעפטיגט מיט הויז־ארבייט און האבען קיינע בעדירפניסע און אויך קיין נסיון ניט געהאט זיך אפצוגעבען מיט פראסטיטוציאן. די קאפיטאליסטישע סיסטעם האט דאס אלעס איבערגעדרייט קאפויער: זי האט געמאכט די פראסטיטוציאן פאר א נ ו י ט ווענדיגקייט, אדער ווי די בורזשואזע שרייבער דריקען זיך אויס, „פאר א נויטווענדיגען איבעל", אפילו פאר דעם פראלעטאריער, פערוואנדלענדיג די גרעסטע צאהל פון די בעפעלקערונג אין לוין־שקלאווען, וועלכע זיינען ניט זיכער אפילו מיט זייער אייגענע עקזיסטענץ פאר דעם מארגענדיגען טאג, האט זיך אנגעהויבען קען רק מעהר און מעהר צו פערשפרייטען די טענדענץ כ י ט חתונה צו האבען, נאר זיך צו בענוצען מיט פראסטיטוציאן, אזוי דאס די פראסטיטוציאן האט אנגעהויבען צו פערנעהמען דעם פלאץ פון הירא ט. אין יאהר 1895 זיינען געווען לויט דעם חשבון פון דר. אלפרעד בלאשקא, אין בערלין אויף 468 טויזענד פערהייראטע, 451 טויזענד אונפערהייראטע, ערוואקסענע מענשען, אין אלטער פון 18 ביז 50 יאהר. ד. ה. כמעט א העלפט פון די בערלינער בעפעלקערונג האבען קיינע מעגליכקייט ניט זיך צו פערהייראטען. אונטער די 451 טויזענד אונפערהייראטע זיינען דא אן ערך פון 225 טויזענד מענער, וועלכע מוזען זיך בענוצען מיט פראסטיטוציאן. מיר זאגען זיי „מ ו ז ע ן", וואָרום דער אמת איז דאך, אז ביי א נארמאל ענטוויקעלטע פערזאן איז די סעקסועלע בעפריעדיגונג א נאטירליכע און א נויטוועניגע בעדירפניס.

וען איהר וועט נאך דערצו געריינקען, אז ניט קיין קלייַנער צאהל פון פעההייראטע מענער בענוצען זיך אויך מיט פראסטיטוציאן, וועט איהר פערשטעהן, ווי גרויס די „נאכפראגע" נאך פראסטיטואירטע מוז זיין. און דאס איז איין אלטער כלל: אויף וואס עס איז דא א „נאכפראגע", קומט געוועהנליך אויף אן „אנבאט"...

וען איהר וועט נעהמען אין אנבעטראכט, אז אזוי פיעל מענער האלטען זיך צוריק פון הייראטען, ד. ה. אז אזוי פיעל מיידלעך מ ו ז ע ן „בלייבען זיצען", דאן וועט איהם שוין פערשטעהן ווי עס קומט, אז ניט אלע קענען בענוצען די פאדערונגען פון נאטור, אז ניט אלע קענען ביישטעהן דעם נסיון, און אז זיך אויסגליצען פאר א פרוי ביי די היינטיגע „מאראלע" געוועלשאפט, הייסט איהר טרייבען אין די ריי־הען פון פראסטיטוציאן.

נאר וועגען די הויפט אורזאכען, וועלכע צווינגען די אונגליקליכע אריינצופאלען אין אבגרונד, וועלען מיר ריידען אין צווייטען ארטיקעל.

ב. גאָרין.

עלמי

(שלום)

* * *

די כאזאנאָוויטשעס זיינען ניט געוונקען מיט אמאל. ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס ער האָט זיך יעדען טאָג צוריקגעקערט מיט א טיעפערען יאוש אין הארצען, האָבען זיי דאָך ניט געוואָלט גלויבען, אז תמו כל הקצין, אז עס איז שוין אן עק פון דער וועלט, און מען האָט זיך געלאָזט אויף קאָמפראָמיסען מיט'ן דחקות. כל זמן די עטליכע דאָלאר מזומן האָבען געדויערט איז די עקאָנאָמיע אין שטוב געווען אויף קליניגקייטען. מען האָט זיך בענוגענט דערמיט, וואָס מען האָט אָבגעקירצט ווי וויט מעגליך די זייטיגע הוצאה. דער געפֿאָנטער פרינס־אלבערט פֿאר מאָריס'ן און די פֿאָר פאר איהר זיינען פערגעסען געווא־ רען. מען האָט אויף פערגעסען אָן די פֿאָר בעלער, אויף וועלכע מען האָט גערעכענט צו געהן. א שפֿאָר האָט מען געמאכט אין געז, אין לאָנדרי, אין די קליינע זאכען, וואָס א בעל־ הבתישקייט פֿאדערט כמעט יעדע שטונדע אין טאָג און וואָס א מאנסביל רעכענט קיינמאל ניט אויס, וועו ער זעהט ווי די ווירזשעס זייגע וועלען צורונען. בכלל אָבער איז די ווירטה־ שאפט אָנגעגאנגען ווי פריהער, מען האָט נאָך געוואוינט אין דער זעלבער דירה און א זייטיגער וואָלט ניט געקענט בעמערקען, וואו דער שוך קוועטשט די כאזאנאָוויטש'עס.

וועו די מזומן איז אויסגעגאנגען און מען האָט גערארפט פארזעצען די פאליסי אין דער אינשורענס קאמפאני, איז בעשלאָסען געוואָרען ארבעטווינקען נאָך א טרעפעל ניידריגער, אבער טאקע ניט מעהר ווי איין טרעפעל. מען האָט זיך איבערגעצויגען אין א בילינערע דירה אָבער מיט אן אויג אויף געווינסע בעקוועמליכ־ קייטען, די נאם א רוהיגע, די הויז מיט אימ־ פרואוומענטס, די צימערען לויטטיגע און דערבי זיינען ערקלעהרט געוואָרען אלס לוקסוס אזעלכע זאכען, וואָס מיט איין חודש צוריק זיינען גע־ ווען פעררעכענט אלס נויטוואנדיגקייט. ביי דעם ערשטען קאָמפראָמיס האָט מען אויפגעהערט צו געבען וועש אין דער לאָנדרי און מען האָט אריינגענומען א פרוי אין שטוב צו וואשען און העלפען רייניגען די הויז, ביים צווייטען קאָמ־ פראָמיס האָט עלסי אויסגעפונען, אז זי קאן זיך בעגעהן אהן א פרוי און ווען מאָרים האָט געגען דעם פראָטעסטירט איז בעשלאָסען געווא־ רען, אז זי וועט איהם ערלויבען צו העלפען דרע־ הען דאָם גרעט און ווען זי וועט וואשען די פענסטער, וועט ער איהר האלטען פאר די פים. עלסי האָט אויף אויסגעפונען, אז עס איז א היבשע נפקא מינה אין די הוצאה פון געהן אליין אייגקויפען און פון וואַרטען אז דער גראָסערי־ מען און דער בוטשער זאָל קומען נאָך אָרדערס.

די ערשטע פאר חדשים האָט כאזאנאָוויטש געזוכט א שטעלע אין זיין פאך און האָט וועגען אן אנדער ארבייט ניט געטראכט. שפעטער אָבער וועו ער האָט פערלוירען יעדע האָפנונג צו קריגען אזא שטעלע, האָט ער אָנגעהויבען צו זוכען וואָס עס איז פאר אן ארבייט. ער האָט נעגלויבט, אז ער דארף נאָר אָבמאכען ביי זיך צו נעהמען א פראָסטע ארבייט, וועט מען זיך מיט איהם דערפרעהען, נאָר ער האָט באלד אויסגעפונען זיין טעות. אין די שעפער, אין די פאבריקען זיינען אויף יעדען דזשאב געווען טויזענדע קאנדידאטען און ער האָט ניט געהאט דעם מינדסטען שאנס צו זיין דער גליקליכער צו קריגען דעם דזשאב.

וואָס ווייטער האָט איהם אלץ מעהר דער מוטה פערלאָזען. ער האָט געפיהלט, ווי מיט יעדען טאָג בויגט זיך אלץ מעהר אן דער קאָפּ, די אקסלען לאָזען זיך ארונטער, די טריט ווערען שוואכער און זיין מענשליכע ווירדע פאלט. ער האָט געפיהלט, אז ווען ער קומט בעטען א דזשאב, פרעגט ער ניט ווי איינער, וואָס ווי אויסבייטען זיין ארבייט אויף געלד, נאָר ווי א נכנע וואָס קומט בעטען א נדבה. און ווען ער האָט דערשפירט אזא געפיהל אין זיך, האָט זיין האריץ אָנגעהויבען צו קאָבען מיט כעס אויף זיין ווייב, ער האָט איהר בעשולדיגט אז זי האָט איהם געבראכט דאצו און זעהר אפט האָט זיך אויפ־

געהויבען א ביטערקייט געגען איהר אין זיין הארצען.

דאָס זינקען איז אָנגעגאנגען שטופענווייז און אין א האלב יאהר צייט האָבען שוין די באזאָנאָוויטשעס געהאָט רומס אין בראָנזוויל, דער בעסערער טהייל מעבעל איז פערשוווונדען געוואָרען און די הוצאה אין הויז איז געוואָרען גאָר א קלייניגקייט, נאָר צו האָבען די דאָזיגע קלייניע הוצאה איז ניט געווען מיט וואָס, און איצט האָט זיך פאר איהם אָנגעהויבען א נייער דזשאב געהן זוכען בעקאנטע צו לייען ביי זיי עטליכע דאָלאר.

און דא האָט ער ווידער דערפיהלט די זעלביגע שפלקייט, וואָס ביים זוכען ארבייט. וועו ער פלעגט קומען צו א בעקאנטען, ביי וועלכען ער וואלט אין אן אנדער צייט בעטען מיט א שמייכעל לייהען א פאָר צעהנדליג דאָלאר, א סומע, וואס וואלט איהם איצט געהאלטען אויף די פיס שהענע עטליכע וואָכען, איז איהם איצט די סומע אויסגעווייזען אזוי גרויס, אז ער האָט עס פאר די ליפען ניט געקאנט ברענגען, און ער פלעגט ענדיגען דערמיט, וואָס ער פלעגט אָבזיצען א שטונדע צייט און שמועסען וועגען א טאגעס פראָגע און אוועק געהן גאָר ניט דערמאָנענדיג קיין הלואה אדער האָט געבעטען ווי א נדבה א דאָלאר צו צוויי און אמאל גאָר קליינגעלד, וויל איהם האָט כלומר׳שט פערפעהלט אויף הוצאות אהיים.

אין די דאָזיגע טעג פון יאוש, שפלות און הכנעה איז עלסי פאר איהם געווען א קוואל פון ערמונטערונג, ער האָט זיך ניט געקענט אבוואונדערען, ווי זי די שוואכע, די איידעלע, די קינדישע עלסי האָט איהר מוטה ניט פערלוירען און געהאט געגוג האָפענונג און פרעהליכקייט אין זיך ניט צו לאָזען איהם אראָבזינקען אין געמיט אין האנצען. אָפט האָט ער געטראכט, אז אפשר איז דאָס דערפאר, וואָס זי איז אזוי קינדיש און זי בעגרייפט ניט, ווי פערצוויפעלט זייער לאגע איז.

איין ענדערונג האָט ער יא בעמערקט אין איהר. איידער דער אונגליק איז אויף זיי געקומען, פלעגט זי קיינמאל ניט געהן אליין און האָט אהן איהם בשום אופן ניט געוואלט מאכען ערגעץ א וויזיט, נאָר די לעצטע צייט וועו ער פלעגט זיך צוריקקעהרען פון דער אומזיסטער דזשאב־זוכעניש אדער פון זוכען א נמילת־חסד אבי־סעל פריהער ווי מען האָט ערעבענט, פלעגט ער איהר אָפט ניט טרעפען אין דער היים.

— דו ביסט שוין דא? פלגט זי פרעגען אין אזא פאל און עס איז געווען קענטיג, אז זי איז געווען אין א פערלעגענהייט.

— וואו ביסטו געווען?

— אה, איך האָב געמאכט א וויזיט, מיר ווערט אומעדיג, אז איך זיץ אליין.

איין טאג ווען ער האָט זיך צוריקגעקעהרט פון מיטען וועג און איז אריין אין הויז אונער־וואַרטעט, האָט ער געטראָפען זיין יונגע ווייבעל זיצען ביים טיש, וואָס איז געווען פער־וואַרפען מיט טאשמעס סוטאש, איינגעבויגען איבער א פעטערן.

— וואָס איז דא? וואָס טהוט זיך דא?

—האָט ער געפרעגט פערוואונדערט, עס זעהט אוים ווי א שאפ.

איהר, פנים איז בעגאָסען געוואָרען מיט א שעמעוודיגע פארב און די פארב האָט פערדעקט אויך דעם שטערען און א טהייל האלז ביי די אויערען.

— איך... איך... איך.. האָב זיך אויסגע־לערנט די ארבייט.

— דו? ווען? וואו?

עס האָט זיך ארויסגעשטעלט אז באלד נאָכ־דעם, ווי זי האָט זיך איבערצייגט, אז עס ווען זיין שווער פאר איהר מאן צו קריגען אזוי גיך א שטעלע און אז עס קומט אן א שווערע צייט, פלעגט זי פון איהר זייט אויף פאָהרען דאון־טאון זוכען ארבייט. לייענענדיג די אדווערטייז־מענטס, פלעגט זי זיך אָפט אנשטויסען אויף „פערלאנגטס", וואו מען זאגט צו פרויען הרים וגבעות פאר גרינגע ארבייט, וואָס זיי קענען טהון אין דער היים. זי האָט אָנגעהויבען צו ענטפערען אויף די דאָזיגע אדווערטייזמענטס און הגם עס האָט זיך ארויסגעוויזען ניט מעהר ווי זייפען־בלאָזען, האָט זי די זוכענים ניט אויפ־געגעבען ביז זי האָט געטראָפען א פאָאמענטור פלאץ, וואו מען האָט איהר אָנגעבאָטען צו קומען יעדען טאג אין שאפ און אויסלערנען זיך די ארבייט, און נאָכדעם ווען מען איהר צאָהלען, אין דעם ערשטען פלאץ וואו זי איז דורכגעגאנ־גען דעם קורס האָט זי געארבייט א צוויי וואכען אומזיסט, פאר׳ן לערנען, און נאָכדעם האָט מען איהר געזאָגט, אז צוליעב דער שלעכטער צייט איז קיין ארבייט ניטא. די זעלביגע ערזאהרונג האָט זי געהאט ביי נעקטיים און ווען זי האָט

זיך די ארבייט אויסגעלערענט, האָט מען איהר ערקלעהרט, אז איצט איז סלעק און וועלן די צייט וועט ווערען בעסער, וועט מען נאָך איהר שיקען. ענדליך האָט זי דאָך געקריגען ארבייט ביי פאָזאמענטור און זי פערדינט א דריי דאלאר א וואָך שוין איבער א חודש צייט, און וועד־ליג זייער הוצאה איז איצט אזוי קליין, וועלען זיי קיין נויט ניט פיהלען.

וועלן זי האָט דאָס איהם אלץ דערצעהלט האָבען זיך פערשידענע געפיהלען געביטען ביי איהם, געפיהלען פון גרענצלאָזער רחמנות צו איהר פערוואונדעטען שטאָלץ, בעוואונדערונג פון איהר מוטה און שאנדע, וואס זי האָט געפונען ארבייט און ער ניט, און ער האָט קיין וואָרט ניט ארויסגערעדט.

זי האָט א וואָרף געטהאָן א פער'גנב'עטען בליק אויף איהם און געפרעגט:

— דו ביסט ניט אין כעס אויף מיר?

—אין כעס? פאר וואס זאָל איך זיין אין כעס? האָט ער געענטפערט.

—דו ביסט אונצופריעדען —

— וועל —, עס איז ניט קיין פערגניגען צו זעהן, ווי דו ארבייטסט און פערזארגסט מיר מיט חיונה.

— דו דארפסט אזוי ניט רעדען, דו טהוסט מיר וועה אומזיסט. איך האָב דעם גרעסטען פערגניגען, ווען איך וויים, אז איך קען דיר מיט עפעס העלפען. און אזוי גיך, ווי דו קריגסט א שטעלע, וואָרף איך ארויס די ארבייט פון שטוב.

פון דאמאלס אן האָט זי געארבייט אונגעשטערט. וועלן ער האָט זיך ארויסגערופען צו העלפען איהר, האָט זי מיט גרויס עקשנות איינגעשפארט זיך, אז ער זאָל זיך דערצו ניט צוריהרען. דאָס איז א ווייבערשע ארבייט, האָט זי געטענ'ט, אז זי ווייל ניט, אז איהר מאָרים זאָל ווערען פערווייבערט.

— ווייסטו וואס, — האָט זי איהם געזאגט, —אויב דו ווילסט דוקא עפעס טהון פאר מיר, לייען מיר די זעדווערטייזמענטס.

— וועלכע?

— פון די דעפארטמענט סטאָרס.

ער האָט איהר אָנגעקוקט פערוואונדערט.

— איך מיין ניט צו קויפען — האָט זי גיך פערכאפט—איך ווייל נאָר הערען וואס פאר באַרגיינס זיינען איצט דא.

ער האָט א קוועטש געטהון מיט די פלייצעם.

אין שטוב איז געווארען פרעהליכער. מען האָט אפט געהערט א געזאנג, א מאָל שטיל געבהומט אונטער דער נאָז און אמאָל גאנץ הויך. ער פלעגט אפט מאכען שפאס דערפון, וואס זי שטעקט ארויס די שפיץ צונג, וועלן די ארבייט האָט זיך ביי איהר פערטשעפעט און איז ניט געגאנגען אזוי גלאט ווי זי האָט געוואָלט. די אייניציגע אונאנגענעמליכקייט וואס זי האָט געהאט איז געווען, וואס די פינגער זיינען ביי איהר געווארען פערגרעבט און פון דעם גיפט פון דער פארב האָבען זיך געוויזען עטליכע בראָדעווקעס אויף זיי.

כאזאנאָוויטש האָט שוין לאנג אויפגע־הערט צו קלינגען דאָס גלעקעל ביים צורוק־קעהרען אהיים פון זיין דושאב־זוכענייש, אזוי ווי ער וואָלט ניט געוועבענט, אז זיין קומען א היים דארף ארויסרופען א פרייד ביי זיין ווייב און ער פלעגט אריינקומען אזוי שטיל ווי מעגליך.

עלסי ווידער, האָט איצט אויף ניט געקאָנט זיצען ביים פענסטער און וואַרטען ביז זי וועט איהם דערזעהן, ווייל זי האָט געוואָלט אָבטהון אזוי פיעל ארבייט ווי נאָר מעגליך בשעת ער איז אין דער היים ניטא. נאָר איין טאָג, וועלן ער האָט זיך צוריקגעקעהרט פון דאון טאון האָבען אלע רומס אָבגעקלונגען מיט א כפול־שמונה'דיען קלונג. זי האָט דער־קאָנט אז דאָס איז זיין קלונג. זי האָט א וואַרף געטהאָן די ארבייט און איז געלאָפען בעגעגנען איהם, ווי עס איז פריהער געווען איהר געוואויר־הייט. נאָר איידער זי האָט דערגרייכט די טהיר, איז ער שוין געווען אינווייניג.

— א שטעלע געקריגען! האָט ער אויסגע־שריען און אויסגעשטרעקט זיין האנד און גע־וואָלט איהר ארומנעהמען. נאָר זי האָט זיך בע־פרייט פון זיין האנד, איז ארויפגעשפרונגען אויפ'ן וואש־טאָפ און אוועקגעלאָזט זיך אין א טאנץ, וואס אויף קיין ביהנע האָט מען נאָך ניט געזעהן.

— פערריקטע! האָט ער אויסגעשריען מיט א געלעכטער, ארומגענומען איהר ווי א קליין קינד און אנידערגעשטעלט אויפ'ן פלאָר.

עטליכע מינוט האָט געדויערט א שפּרינ־גען, האלזען זיך, קושען זיך און וועלן זי איז

עטוואס שטילער געוואָרען, האָט ער ענדומען ביידע איהרע קלייניע הענד אין זיינע און גע־זאָגט:

— איצט הויב איך ווידער אָן צו פֿער־דינען אוֹן מיר וועלען איצט ביידע קליגער זיין. מיר וועלען דארפען זיין עקאָנאָמיש, כדי נאָך אמאָל, וועו איך פֿערליר די ארבייט, זאלען מיר ניט בלייבען אויסגעשטעלט. מיר וועלען איצט שפּאָרען אזוי פיעל, ווי נאָר מעגליך, מיר האָבען זיך איצט צוגעוואוינט צו דחקות און דאָס וועט אונז זיין ניט שווער צו דערווייזען. דער לעסאָן, וואָס מיר האָבען געהאט, איז איבער גענוג.

עלסי האָט אויך איהם א קוק געטהון מיט גרויסע צושראָקענע אויגען אוֹן האָט אָנגעהויבען צו שטאמלען.

— דו... דו...דו שפּאסט! זאָג, מאָריס, אז דו שפּאסט. אין די שלעכטע צייטען האָבען מיר זיך געפֿאָגט, מיר זיינען ארויסגעצוויגען גע־וואָרען, מען איז געגאנגען אָבגעריסען, געלעבט ווי חזירים און... און... און אין די בעסערע צייטען וועלען מיר זיך וויידער פֿלאגען, ווידער אָבזאָגען זיך פון אלין? !

זי האָט אויפגעהויבען איהרע אויגען צו איהם אוֹן גרויסע טרעהרען זיינען אין זיי גע־האנגען.

— ניין, ניין, דו האָסט עס ניט געמיינט. ניין, איך זעה, דו האָסט געשפּאסט. וואָס פאר א נאר איך בין!

די טרעהרען זיינען ארויסגעפאלען און ווי־דער האָט איהר געזיכט פון פרייד אוֹן גליק.

ניין, ער קען ניט צושטערען דעם צוטרוי־ליכען גליקליכען שמייכעל. נאָך אלעמען, ווער דארף זיך קימערען וועגען דעם מאָרגען, וען היינט קען מען זיין גליקליך, אוֹן ער האָט ג־ענטפערט:

— געווים האָב איך געשפּאסט.

יואל סלאָנים

די זון, זי זינקט ביים בארג אראפ...

די זון, זי זינקט ביים בארג אראפ
געהילט אין רויטע פלאמען,
ביים פייער־רויטען טייכעלע
געהען מיר צוזאמען...

מיר געהען שטיל, מיר געהען זאכט,
מיר געהען אוֹן מיר שווייגען,
אין הימעל הויבען שטערענדלאך
זיך איינציגווייז צו צייגען...

די לופט איז מילד, די לופט איז לינד,
אוֹן פול מיט מאי־פּאָרפומען,
ארום אונז ליגט די לאנדשאפט ווי
א גערטעלע פון בלומען...

איך בויג זיך איין אוֹן ריים ארויס
א בלום אין מיטען בליהען; —
„נעהם די בלום פאר דיר מיין קינד" —
די אויגען ברענען, גליהען....

זי נעהמט די בלום, איך כאפּ ארום
איהר פּנים'ל, איהר נאקען,
אוֹן קוש איהר ווייסע העלזעלע,
אוֹן קוש די ראָזע באקען...

זי רייסט זיך כלומרשט אוים פון מיר
מיט פּארוואורף אין די אויגען,
נור פלוצלינג חאפּט אין אויג ביי איהר
זיך אויף א פונק, וואָס גליהט אויף מיר,
ליפּען בליהען,
קושען קלינגען,
בלוטען זינגען,
לאָקען פלעכטען זיך אוֹן פליהען,
אוֹן די באקען גליהען, גליהען...

געהען מיר ביים טייכעלע,
די זון איז שוין פערגאנגען,
געהען מיר אוֹן זינגען מיר
לוסטיגע געזאנגען....

קומט ארויס פון ערגעץ־וואו
די בלייכע, די לבנה,
דאכט זיך מיר איהר בליק איז פון
א יונג־פערוועלקטע נאָנע....

דאכט זיך מיר, זי קוקט אויף אונז
מיט טיעפע ליעבעם־ליידען,
אוֹן בענקט אוֹן גאהרט אוֹן טיעף אין הארץ
איז אונז מקנא ביידען....

ס. ראַבינאָוויטש.

פערוועלקטע בלומען.

פערשלאָפענער, פער'חלום'טער הערבסט קוקט אריין אין מיין צימער. איך בין מיעד, צובראָכען, דאָס לעבען האָט מיך פערשטויסען, און איך ווילּ דיר א לעצט וואָרט שרייבען...

גלויב מיר, איך בין ניט געקומען אונטער־ציהען אַמאָליגע חשבונות, וואָס פאר א רעכנונ־גען האָבען מיר דען? אלץ איז אזוי קלאָהר און דייטליך.

איך בין אויך ניט געקומען בעטען ביי דיר רחמים, פערציהונג אודאי ניט... אין די אלטע, פערשימעלטע בלעטער פון דער פערגאַנגענהייט איז גאר ניט געבליבען.

אונטער די גאַלדענע שטראהלען פון דער שעהנער, ליכטיגער זון דאָבט זיך, אז עס קי־מערט מיך גאָר ניט דער עבר. איך בענק אפילו נימ און ווילּ אויך ניט, ער זאָל זיך ווידערהאָ־לען. איך וויים דאָך זיין ענדע שוין. טאָ וואס האָט מען פון א חלום?...

איין זאַך וואלט איך געוואָלט; דאָס איז: פארשטעהן דעם אינהאלט, דעם תוך פון אט יע־נע לאנגע טעג, וואס האָבען זיך אזוי לאנגזאם געצויגען, געשלעפט פויל אָהן כח אין לעבען, און אין וועלכע א טראָפען פון פרייד איז דער־טרונקען געוואָרען אין א בריטען ברויזענדען ים פון צער און וועהטאָג.

איך זיץ נעבען פענסטער. דער כמאַראַר אָסיען שטעכט מיך מיט זיינע בייז־שארפע בלי־קען ווי איינער א גוסס, וועמען מען מוטשעט ער זאָל נאָך לעבען א טאָג און ער קען ניט...

א פארוועלקטער גאָרטען, לעצטע בלע־טער....

די בלעטער הענגען אויף די לאנגע דארע צוויייגלעך אָהן רוח, אָהן לעבען.

איך הער זיך צו דעם שאָרך פון די לעצטע בלעטער. זיי בעקלאָגען זיך, ווייגען. זיי דערצעהלען א מעשה נורא, א טיעפען סוד פון קורצען לעבען. זיי בעטען, זיי געזעגענען זיך. זיי דערצעהלען עפעס אזוינס, וואָס איך קען ניט פארשטעהן, נור איך פיהל זיי מיט...

איך קוק ארונטער צו אונזער ווייטער, ווייטער פערגאַנגענהייט, צו דער צייט פון אונזער זאַנענאַנטען שעהנעם, גליקליכען לעבען, און אין מיינע אויערען קלינגט נאָך יעצט אויך די ברענענדע פראגע: וואַרום?

געדענקסט נאָך ווי איך פלעג ליעב האָבען דעם „וואַרום" פון שאומאן?

אט איז די אמאָליגע לעצטע, אבגעשטאָר־בענע פראזע. ווי קורץ זי איז, געדענסטו זי נאָך? זיכער יא, זי קלינגט און שרייט תמיד: „וואַרום"?

א ביטערע פראגע. מיט וואָס זיינען אוועק די יאָהרען, דאָס שעהנע לעבען, וואַרום איז געווען אזוי פיעל טרעהרען נאָך טרעהרען!?

און ניט אין די טעג פון טרויער, און ניט אין דער פערגאַנגענהייט, און ניט אין טויט, דעם שנעלען און קורצען, געפין איך אן ענט־פער.

הערבסט. דער גארטען גוסס'ט און ער שווייגט...

איך שרייב דיר נאָך פיעל יאָהרען, וואָס זיי־נען פאָראיבער, ווי וואַסער, וואָס שטראָמט פון א בארג צו א משופע'דיגען ארט. איך שרייב דיר פאר מיין טויט. דאָס איז מיין לעצט וואַרט, דער לעצטער ביטערער קרעכץ פון א פערלאָרע־נעם לעבען...

איך וויים פאָראוים, אז דו וועסט מיר ניט ענטפערען. דו קענסט ניט, ווילּ דיין רייכער יו־גענד־גייסט האָט דיך שוין לאנג, לאנג פערלאָ־זען, און דאָס איז איך די אורזאכע טאקע פון מיין אונגליקליכען לעבען. דו וועסט מיר ניט ענטפערען, ווילּ די וואַרהייט איז ביי דיר הינ־קענדיג געוואָרען, ווילּ עם פעהלט דיר די שעהנהייט, וועלכע א רייף לעבען האָט בע־דארפט.

איך ווילּ דיר א „קליניגקייט" דערמאָהנען, אן אבנערסען ברעקלּ עראינערונג ערוועקען אין דיין מיה.

פריהלינגס צייט, איז דאמאלס געווען. דער גארטען האָט אויפגעלעבט, געבליהט. ניט נור דאָרט, נור אויך אין מיין האַרץ און אין דיינעם

האָט אויפגעוואכט דאָס יונגע לעבעדיגע פון א פריהלינג.

די פרעכטיגע זון האָט אים גאלדענע שטראהלען פון די הויכע שפּהן־טיפּען־בלויע הימלען אויסגעגאָסען. ארום און ארום איז גאנצע וועלט בעווענדיג. א קוואל פון לעבען האָט ערוועקט פרייד. יעדער און אלעס האָט דאמאלס געפּיהלט א דורשט צו א שפּהנעם לעבען פון אמת...אויך מיר, פול פון ריעזען קראפט, האָבען זיך איינגעשלאָסען אין דעם גרויסען מארש פארווערטס, און ווען מיר האָבען צוואמענגעדריקט אונזערע הענט, צוואמענגעגאָסען אונזערע הערצער, געפיהלען, שטרעמונגען, דאָן האָבען מיר כמעט ווי געציטערט פון א פערבאָרגענער פרייד. דו האָסט מיך גערופען, דו האָסט צו מיר געזאגט:

— קום, מיר וועלען געהן, קום צוואמען. בייד וועלען מיר געהן! געהעגדיג אזוי צוזאמען, פעסט געשלאָסען, וועט אונז גרינגער זיין צו גענינען דאָס אייביג גליק, די וואהרהייטען, וועלכע האָבען אונז אזוי גערייצט און פערבישופט. מיר וועלען גענינען דאָס, וואָס אונז פעהלט, דאָס מאָכט שפּהן דאָס לעבען, און ווי קליקליך האָבען מיר זיך געפיהלט דאמאלס וועז מיר זיינען בייד צוזאמען געגאנגען, צוזאמען געארבייט, אזוי געלעבט צוזאמען און נור צוזאמען...

— „מיין ענגעל, מיין שפּהנהייט“! דאָס איז מיין אמאָליגער נאָמען געווען. איך האָב אבער געוואָלט דערגרייכען דיין ליעבע ניט מיט ווערטער, נור מיט טהאטען, מיט אפּפער. איך האָב זיי געוואָלט ניט אומזיסט: איך בין דאמאלסט שיעור ניט געשטאָרבען פון צו פיעל גליק...

צוזאמען וועלען מיר געהן! פער'שכור'ט פון אייביגען גליק, פון יוגענד, פון איבערפליסיגע קראפט, וועלען מיר אריינדרינגען ווייטער און טיעפער אין קאמפף און אונזערע שטרעבונגען וועלען פארגרעסערט ווערען.

צוזאמען וועלען מיר געהן!

און פאר אונזערע אויגען האָט זיך פארגעשטעלט א שפּהנער, רייכער גארטען פול פון זאנפטע, גלענצענדע בלומען. אזוי האָט אויסגעזעהן דאָס נייע, שפּהנע קומענדיגע לעבען פון פרייד, גליק און ליכט...

צוזאמען וועלען מיר געהן! ווי שפּהן דאָס קלינגט! אויף די שפּיצען פון דעם מאנבלאן ווע־לען מיר קלעטערען, די אויביגע שנעען פון די הויכע אלפּען וועלען מיר מיט אונזער פייער צושמעלצען...

און מיר זיינען אוועקגענאנגען!

וויפיעל גוטע ביכער מיר האָבען צוזאמען איבערגעלייענט. וויפיעל קלוגע ווערטער איינער האָט א צווייטען גענאָגט! און די צייט פון דער פיעבערישער ארבייט איז געקומען. דאָס לעבען האָט ארויסגעשטעלט א גאנצע רייהע פון פראָגען, וואָס פאדערען תיכף פארענטפערונגען. מיר האָבען איינער צו א צווייטען געלאָבט מיט פיעל פרייד, מיר האָבען געלאָבט צום לעבען און דאָס לעבען האָט אונז מיט'ן שטארקען שטראָם פארשלעפּט וווייטער און וווייטער.

דערנאך....

איך בין שוואנגער געוואָרען, איך האָב שוין נישט מעהר ניט געארבייט מיר דיר צוזאמען. און כאָטש דו פלעגסט נאָך פארבריינגען מיט מיר צוזאמען און זיך ניט שיידען אויף א מינוט, דאָך האָב איך שוין באמערקט א גרויסע עגדערונג אין דיר; עפּעס ביזטו געווען צוטראָגען, אויפגערעגט. איך האָב זיך צוגעהערט צו דיינע ווערטער ווי פריהער, אבער איך האָב געפיהלט שוין ווי עפּעס טהיילט אונז אפּ, א פארבאַרגענע וווייטקייט וואקס אויס גרעסער יעדע רגע. פון דיר האָט עפּעס געווענדט א פערבארגענער טרויער, א פערשטעלטער קומער...

מיט א קורצע צייט שפּעטער האָסטו אנגעהויבען צו רעדען וואָס וויינציגער, אבגעהאקט און ניט דערזאגט...

איך האָב געבוירען.

א מוטער! געקרינגען א בעשעפּטיגונג, צו וויקלען, זויגען, וואשען, נישנטשען דאָס קינד און ניט שלאָפען דורך נעכט. שלאָפלאָז נעכט! זעלטען, אבער זעהר זעלטען ביסטו אריינגעקומען אין קינדער־צימער, דאָס פישטשען פון דעם קינד האָט דיך דערציטערט. אויפשפרינגען פלעגען דיינע נערוון. דיין זוהן האָט דיר געשטערט פון דיין ארבייט, אם ענדע האָסטו זיך אינגאנצען פערשלאָסען אין דיין ארבייטס־צימער ווי אין א „קאזאמע“ און איך בין תמיד געווען אליין מיט'ן קינד.

שפּעטער האָב איך ווידער געבוירען, און נאָכאמאל געבוירען, און אזוי האָב איך פער־בראכט די בעסטע יאָהרען פון יוגענד מיט וויק־לען, וואשען, זינגען וויעג־לידלאָך, נישנטשען, זיך נאריש מאכען און ניט שלאָפען דורך די

געבט, און נאכהער, מיינע קינדעראך, וועלכע איך האָב מיינע יאָהרען אוועקגעגעבען, מיין רייכען גייסט, מיין ליעבע, מיין געזונד, וועו זיי זיינען גרויס געוואָרען, זיינען זיי פון מיר אוועק, דו האָסט זיי פון מיר צוגענומען אָרעמ, ריכטיגער געזאגט, זיי אוועקגעוואָרפען. דו האָסט זיי ערגעץ אוועקגעפיהרט וויים פון מיר מען זאָל פון זיי דאָרט „מאכען מענשען", און דו זעלבסט האָסט זיך ווידער פערשלאָסען אין דיין צימער. אויף דיין פנים האָט מען שוין גארנים באמערקט קיין סימן, קיין זכר פון דער אמאָליגער יוגענד. וואָס דו האָסט געטהאָן און ווי אזוי דו האָסט געטהאָן, האָב איך שוין מעהר ניט געוואוסט. דו האָסט ניט געזאגט, מיר זיינען שוין געווען צוויי בעזונדערע מענשען, א גרויסער און א קליינער, א האר און א שקלאף... קיין שום חלק האָב איך שוין ניט געהאט אין דיינע עסקים. וואס בעדארף א פרוי וויסען א חוץ ניאנטשען קינדער? און איך בין געבליבען איינזאם, פערלאָזען, פערלאָזען פון מיין שעהנער יוגענד, פערלאָזען פון מיינע קינדער, וועלכע האָבען ביי מיר צוגענומען דאָס רעשט ביסעל ליעבע, פארלאָזען פון דיר...

קינדער! וואר מאכט דאָס הויז פין מיר, א פרוי, א שוואכע בעשעפענישי! א ביטערער שפאס! וואו זיינען מיינע קינדער? ערגעץ וואו „דאָרט" מאכט מען פון זיי מענשען, מען לערנט זיי דאָרט. וואָס מוטערליכע ליעבע, וואס מוטערס ליידען? מען לערנט זיי, אז זיי זאלען שוין קיינמאל ניט צוריק קומען צו מיר, איך זאל זיי שוין קיינמאל ניט פעהלען. און וועו זיי וועלען עהגעץ זיך געפינען אין דער ברייטער גרויסער וועלט, וואס וועט בעווייזען, אז זיי זיינען מיינע קינדער?

א מוטער, יאהרען פון טרעהרען, טרעהרען הייסע, זודיגע. טרעהרען איינזאמע, פערלאָזענע, מורא'דיגע...

געדענקסטו וויי אזוי איך האָב זיך אָנגעהויבען די ערשטע צייט צו בעקלאגען? דיך בעשולדיגען?

ניין, איך וויים נאָך עד היום ניט ווער עס איז שולדיג, מיר דאכט, אז איך האָב געמאכט א טעות: ניט דיך האָב איך בעדארפט בעשולדיגען, נאָר דאָס לעבען, אונזער לעבען, וועלכעס האָט אזוי מיאוס און ביטער אבגענארט. א לאנגער שפאס מיט א טרויעריגער ענדע...

און דו האָסט מיר דאמאלס אבגעענטפערט אזוי קאלט כדי זיך אבצו'פטר'ן פון מיר. דו האָסט זיך אפילו ניט געוואָלט בעמיהען אויסצוגעפינען דעם עיקר, דעם גרונד וואס האָט צישטערט אונזער לעבען און גליק...

שפעטער האָסטו געפונען, אז מיין אונצופריעדענהייט איז נארישי, ניט בעגרינדעדט. אזוי פיהרט זיך ביי אונז כדרך הטבע, נור איך בעדארף די הילפע פון א דאָקטאָר, ער זאָל מיר קוריען מיינע שוואכע נערוון, דאן וועל איך אויפהערען צו רעדען נארישקייטען, וואס פאסען נאָר פאר א גימנאזיסט, פאר א שילערין, וואס שוועבט אויף די פליגלען פון א רייכער און פוסטער פאנטאזיע, אבער ניט פאר א מוטער פון דריי קינדער...

און קוקענדיג אויף דיין קאלטען רוהיגען פנים, וואס האָט ניט געצייגט קיין שום בעוועגונג, רעדענדיג דיעזע ווערטער און הערענדיג מיט וואס פאר א קאלטען און רוהיגען טאָן דו האָסט דאָס געזאגט, האָב איך שוין ניט בעארפט זוכען דעם שעהנעם ענגעל, וועלכען איך אמאל אזוי היים געליעבט. דאָס אמאליגע העלע בייער, וואס האָט אזוי ליכטיג געשיינט פון דיינע אויגען, איז אויסגעלאשען געוואָרען און א מורא האָט מיך באהערשט. און אזוי וויי אויף צו לכעיס, אזוי ווי זיי וואָלטען זיך וועלען אין מיר נוקם זיין, האָבען נאָך געהילכט אין מיינע אויערען די שעהנע ווערטער: „ביידע צוזאמען וועלען מיר געהן!" ניין, יעצט גלויב איך גארניט, אז אזוינס זאלסטו האָבען אמאל געזאגט, דו וועלבער בעפרידיגסט זיך מיט א „גארנישט". און איך האָב דיך דאמאלס פערלאזט אויף אייביג. איך וויים אז דו האָסט מיר דאמאלס פערוואונדערט נאָכגעקוקט און געפרעגט? — וואס האָט איהר דען געפעהלט?

עס איז לעבערליך: אזוי פיעל אבגעליבט, אזוי פיעל קינדער געבוירען, און אין עטליכע קורצע שורות איז מיין גאנצע לעבענסבעשרייבונג, מיין גאנצע טראגעדיע: איך גליוב זעלבסט ניט, אז דאָס איז אין אמת'ן אלץ און ניט מעהר. עס קלינגט דאָך ווי א חלום א בייזער!

יאהרען פון טרעהרען. אט איז אין קורצען מיין לעבענס־געשיכטע. עס איז אונמעגליך צו בעגריפען, עס איז אבגעשטאָרבען אונבאמערקט א גאנצעם לעבען. — און אזוי שטארבען אפ אונבאמערקט טויזענדער לעבענס אהן א „פארוואָס" און „וואָרום".

איך ווייס, אז דו וועסט מיר ניט ענטפערען. איז דען נויטיג געווען צוליעב דעם האָבען דריי קינדער, צו אפּפערען מיט דער יוגענד, מיט'ן לעבענסלוסט, מיט אלעמען? איז דען נויטיג געווען אזוי פיעל צו שטרעבען, פאנטאזירען, זיך נאכיאגען נאכ'ן לעבען און דערנאך זיך אליין נעהמען דאם לעבען און אבשטארבען מיט איין מאל? ווער איז שולדיג אין דעם אלעמען. מיר אדער דאם לעבען?

איך שטארב יעצט איינזאם און האָב גאר־ניט געטהאָן. אָדער איך שטאַרב, ווייל איך בין אייגזאם און טהו גאָרנישט. עס איז אומעטיג, לאנגווייליג אזוי צו לעבען.

דאָרט אונטער מיין פענסטער פוילען די לעצטע בלעטער, עס ווייזט זיך אויס, אז די מתים וויסען גארניט. וואָס וויסען דען מיר מעהר פון זיי? איך, איך ווייס גארניט נור: חלומות, חלומות און חלומות!...

און דער צער דריקט מיך, מיין הארץ ווערט צונויפגעפּרעסט און די צוואוויטאָגטע ברוסט שרייט: — וואָרום? אבער עס געפינט זיך קיינער ניט מיר צו ענטפערען: וואָרום?

י. אדלער

אין שטילקייט...

און שטיל איז די נאכט... נאָך שטילער אין פעלד.
קוים־קוים, וואָס דו הערסט ווי עס אטעמט די וועלט...
עס נעהמט אין דער לופטען זיך בלויען...
און שטיל איז די נאכט... נאָך שטילער ווי פריהר
עס גיט זיך די בלויקייט צו מאָל ניט קיין ריהר —
קענסט הערען דאָם פאלען פון טויען...

און שטילער ווערט נאָך... און שטילער ווערט נאָך...
און האָסטו פון שווייגען דערגאַנגען דעם תוך
און האָסטו די שטילקייט פערנומען;
דאן הערען וועסטו אין שטילקייט פון נאכט
ווי ס'אָטעמען קנאָספען א י ן ז י ך נאָך פערמאַכט —
וועסט הערען דאָם וואקסען פון בלומען...

און שטילער ווערט נאָך... און ס'בלאָנדזשעט אין לופט
א זיסער, א שטילער, א קוויקענדער דופט,
די ריחות אין לופטען זיך וויגען —
שׂא שטיל... וואָס איז דאָם? פון ערגיץ־וואו שוועבט
אין רוהקייט, אין בלויקייט און שפּינט זיך און וועבט
א הארציגער אידישער ניגון —

א הייליגער ניגון... א ניגון פון חצות
זיך טראָגט פון א אידישען פענסטער ארוים
און וועקט אויף די בלויקייט, די שטילע...
און ווידער ווערט שטיל... נאָך שטילער ווי פריהר,
דו הערסט, ווי אויף פליגלען פון ריינעם זעפיר
אוועק איז צום בורא א תפילה...

דר. מאקסים אנין.

קלאם און נאציאן.*)

V

ין אונזער פאריגען ארטיקעל האבן מיר געזעהן, אז ביז צו דער לעצטער צייט זיינען די צוויי סאציאלע גרופירונגען — קלאם און נאציאן — כמעט שטענדיג בעטראכטעט געוואָרען אין גאנצען אבגעזונדערט און אונאבהענגיג איינע פון דער אנדערער, ווי ערשיינונגען, וואס האבען, צווישען זיך כמעט קיין שום שייכות ניט. אויף וויפיעל אבער מען האט זיך יא געפרובט אויפ־וועזען זייערע געגענזייטיגע בעציהונגען און זיי פעראייניגען אין סינטעז, האט זיך דאס ניט איינגעגעבען. די סבה דערפון ליגט אבער ניט אין דעם עצם פון דיעזע צוויי, כלומר'שט־אנטאגא־ניסטישע פארמען פון סאציאלער פעראייניגונג, ווי מען קען דאס אפטמאל הערען בעזאנדערס אין דער מארקסיסטישער ליטעראטור, נאר אין די בעדינגונגען פון דעם סאציאלען לעבען גופא. דאס לעבען האט נאך אלזין ניט בעשאפען קיין פולען און געזונדען סינטעז פון דער נאציאנאלער און קלאסען־בעווסטזיין. צו האט עס דען געקענט אנדערס זיין? ביי יענע פעלקער, וואו דער קלאסען־קאמפף האט זיך פריי און מעכטיג פאנאנדערגעוויקעלט און בעשעפטיגט דעם פראקטישען און דערפאר אויך דעם טעאָרעטישען געדאנק, דאָרטען איז דאס נאציאנאלע עלעמענט לעבען געווען געזונד און נארמאל און האט דערביבער פאר די נאציאן קיינע פראקטישע און טעאָרעטישע פראבלעמען ניט געשטעלט.

און אומגעקעהרט, ביי די נאציאנען, וואס האבען גאהאט צו ליידען פון זייער אונגארמאלער נאציאנאלער לאגע, האט דער קלאסען־קאמפף—טאקע צוליעב אט דער נאציאנאלער קרענק, — זעהר שפעט און לאנגזאם אנגעהויבען צו שפילען א בעדייטענדע ראָלע. און ווי נאר די סאציאלע קלאסענדיפערענצירונג ווערט ביי אזא נאציאן מעהר אדער וועניגער בולט און שארף, ענטשטעהט גליך אויך דאס פראבלעם „קלאם און נאציאן.“

אין די וויטערע שורות ווילי איך פרובען אנווייזען די ריכטונג, אין וועלכער עס דארף זיך נאך מיין מיינונג בעווענגען דער סאציאליסטישער געדאנק אויף דעם געביעט, כדי צו קומען צו איינהייטליכער אויפפאסונג פון דעם נאציאנאלען און קלאסען־מאמענט אין דער געשיכטע.

קודם כל מוז מען זיך איין מאל פאר אלע מאל אבזאגען פון דער פאלשער מיינונג, אז קלאם און נאציאן ווי אויך אלע סאציאלע ערשיינונגען און אידעאלאגיעס, וואס וואקסען פון זיי ארוים, געפינען זיך אין א שטענדיגען און נויטוועגדיגען הויפף. אין אמת'ן זיינען אי קלאס אי נאציאן נאר צוויי זייטען פון איינעם און דעמזעלבען היסטארישען פראצעס: די אי־נעווענישטע און די אויסווענישטע. וועו מען קוקט זיך צו צו דער געשיכטליכער ענטוויקלונג פון דער מענשהייט, זעהט מען טאקע, אז צווישען די צוויי מינים פון סאציאלער פעראייניגונג איז שטענדיג געווען א נאהענטע שייכות און א ענגער צוזאמענהאנג. יעדע מדרגה אין דער ענטוויקלונג פון די מענשליכע פראדוקטיוו־קרעפטען האט איהר אייגענארטיגען, אינערליכען קלאסען אויסדרוק, איהרע סאציאל־עקאנאמישע און פאליטישע גרופירונג, און אויך איהר אייגענארטיגע אויסדרוקיכע נאציאנאלע ארגאניזאציאן, איהר בעוונדער גרויס אין בעציהונגען צו די אנדערע נאציאנען און צו דער נאטור.

פאר דער נאציאן פון דעם קלאסישען אל־טערטהום איז כאראקטעריסטיש די סאציאלע טהיילונג אין פרייע און שקלאפען. די אין צווי העלפטען געטהיילטע מיטעלאלטערליכע נאציאן (דארף און שטאדט) האט קלאסענגרופירונגען: ערדבעזיצער - פעאדאלען און פויערים - לייב־אייגענע פון איין זייט; מייסטערס און געזעלען געהילפען—פון דער אנדערער זייט. ענדליך, אויף דעם גאנצען לעבען פון דער היינטיגער קאפי־טאליסטישער נאציאן לייגט ארויף זיין הויפט־שטעמפעל די צוטהיילונג אין בורזשואזיע און פראלעטאריאט. דאך דאס איז נאר אין אלגעמיינע שטריכען; אין דער אמת'ן זיינען אט די טיפען ניט אלע מאל אזוי שארף פערשיעדען אייגער פון אנדערען.

עס פערשטעהט זיך אבער, אז זייענדיג

*) זעה „צוקונפט“ נום. 8.

אויפגעבויט אויף גאנץ פערשיידענע יסודות און ארויסוואקסענדיגן פון גאנץ פערשיידענע פאקטארן פון דער מענשליכער ענטוויקלונג, אונטערשיידן זיך קלאס און נאציאן אין זעהר א סך וויכטיגע פרטים.

קודם כל איז די נאציאן סיי היסטאריש סיי לאגיש, די ערשטע (פרימערע) פארם פון סאציאלער גרופירונג. די נויטוועגדיגקייט פון דער ארבייטסטהיילונג און פון איהר אונפערמיידליכער בעגלייטערין — דער פאראיניגונג פון די געטהיילטע פראפעסיאנען, דעם צוואמענארבייטען פון די פערשיידענע ארבייטסטעכניש גרופען, — אט-דיעזע מעכטיגע קראפט האט שטענדיג, שוין פון דעם ערשטען היסטארישען שריט פון דער מענשהייט אן, געמוזט זאמענשמיעדען די מענשען אין געוויסע געזעלשאפטליכע פאראיניגונגען, (סאציאלע ארגאניזמען), ד. ה. אין „נאציאנען" אין דעם בריייטסטען זין פון דעם וואָרט. אין דעם זין איז די נאציאן די שטענדיגע און נויטוועגדיגע בעגלייטערין פון דער קולטורעלער מענשליכער ענטוויקלונג בכלל — סיי אין דער פארגאנגענהייט, סיי אין דער געגענוואַרט און סיי אין דער צוקונפט, אויף ווי ווייט מיר קענען איהר פאראויסזעהן.

גאָר אן אנדער כאראקטער טראָגט די איינטהיילונג פון די מענשען אין קלאסען. זי איז היסטאָריש יונגער (סעקונדער). די קלאסען ווערען געבאָרען ערשט נאָך דער ענטשטעהונג פון דעם פריוואט-אייגענטהום אויף די פראָדוקציאָנסמיטלען, ד. ה. מיט דער איינטהיילונג פון די מיטלידער פון דער נאציאן אין פערגלייך מיט אזעלכע, וואָס פערמאָגען גאָר ניט און פערמעגליכע מענשען, וואָס ארבייטען גאָר ניט, ד. ה. אין בעזיצלאזע ארבייטער און ארבייטסלאזע בעזיצער*)

היסטאָריש בעטראכטעט איז דערפאר די קלאסענטהיילונג א צ י ט ו י ל י נ ע ר ערשיינונג, דען אזוי ווי זי איז ענטשטאנען צוגלייך מיט דעם פריוואט-אייגענטהום אויף די פראָדוקציאָנסמיטלען פון דער נאציאן, אזוי וועט זי אויך פערשווינדען צוזאמען מיט איהם.

VI

כדי קלאָהרער און בולט'ער אָנצוצייכנען דעם

*)א. בויער. די נאציאנאליטעטען פראגע און די „ס. ד." אין קאפיטעל: „דאָס נאציאנאליטעטס-פרינציפ און דער סאציאליזם".

אונטערשיעד צווישען קלאס און נאציאן, מוזען מיר דאָ מאכען איניגע אלגעמיינע בעמערקונגען איבער דעם עצם פון די סאציאלע גרופירונגען בכלל און גלייכצייטיג וועלען מיר אָנווייזען ווי אזוי וואו עס קומען זיך צונויף די נאציאן און דער קלאס. עס איז אן אלגעמיין אנערקענטער אמת אין דער סאציאלאגיע, אז א פשוט'ע פערזאמלונג, א סומע יחידים: צום ביישפיעל א המון אין גאס, בילדעט נאָך ניט קיין איינהייטליכען סאציאלען ארגאניזם, נאָך ניט קיין „געזעלשאפט" אין סאציאלאגישען זין. ערשט דאָס מאָלם, וועז צו דעם כמות („המון") קומט צו דער איכות, ד. ה. די ג ע מ ע נ ז י י ט י ג ע ו ו י ר ק ו נ ג פון די יחידים איינע אויף די אנדערע, ערשט דאָמאָלם ענטשטעהט א איינהייטליכער סאציאלער קערפער. דיעזע געמענזיטיגע ווירקונג בעקומט איהר אויסערליכען אויסדרוק אין א בעשטימטע רייהע פון פערשידענע ב ע צ י ה ו נ ג ע ן, וואָס פערבינדען אזוי פערשיידענע יחידים אין איין גאנצעם.

„אין דעם געזעלשאפטליכען פראָדוקציאָנס-פראָצעס פון זייער לעבען קומען די מענשען זיך צונויף אין בעשטימטע נויטוועגדיגע און פון זייער ווילען ניט אבהענגיגע בעציהונגען*) א געוויסער איינהייטליכער און סיסטעמאטישער ארגאניזירטער סכום פון אזעלכע בעציהונגען בילדעט דעם עצם פון י ע ד ע ר סאציאלער גרופע — סיי קלאס סיי נאציאן. ווי דער סכום פון בעציהונגען, וואָס בילדען א נאציאן אזוי אויך דער סכום פון בעציהונגען, וואָס בשאפען א קלאס, האָבען אין אלגעמיין אייניגע און די זעלבע בעשטימונג, דאָס זעלבע ציעל, נעמליך די — לויט א געוויסען פלאן דורכגעפיהרטע-צוועקמעסיגע ארגאניזאציאן פון דעם עקאָנאָמישען, פאָליטישען און קולטורעלען לעבען פון דער געגעבענער סאציאלער גרופע.

אָבער דאָ, ביי דער בעטראכטונג פון די ציעלען און אויפגאבען פון די בעציהונגען צווישען די אייניצעלנע מענשען, הויבט זיך אן דער טיפער אונטערשיעד אין דעם עצם און כאראקטער פון נאציאן און קלאס.

די נאציאנאלע בעציהונגען ארגאניזירען דעם היסטארישען לעבענס- און ארבייטספראָצעס פון דער גענעבענער סאציאלער גרופע, ד.

*) מארקס. „צו דער קריטיק פון דער פאליטישער עקאָנאָמיע".

ה. פון דער נאציאן, אלס א פעראייניגטען כלל, וואס איז היסטאריש פערבונדען דורך א געמיינזאמען גורל און געמיינזאמען כאראקטער. דערבאר האבען די נאציאנאלע בעציהונגען די ווירקונג, דאס זיי ארגאניזירען דאס גאנצע לעבען פון דער נאציאן אין דעם זין און אין דער ריכטונג, ווי דאס פערלאנגען די אינטערעסען פון דער גאנצער גרופע. דיעזע נאציאנאלע בעציהונגען בעקומען זייער אויסדרוק אין לעבען קודם כל דורך אזוינע גייסטיגע טהעטיגקייטען, וואס זיינען נויטוועניג פאר דעם אומיטעלבארען פערקערהר פון די מיטגלידער פון דער גענעבענער גרופע, ווי צ. ב. די שפראך און די ליטעראטור, וואס בויט זיך אויף דער שפראך, די מימיקא און דאס טהעאטער און אלע אנדערע פארמען פון דעם קינסטלעריששען שאפען. ווייטער פערלאנגט די פרייע און ערפאהרונגען דעם לעבען פון דער נאציאן צו ארגאניזירען און בריינגען אין א סיסטעם איהרע ערפאהרונגען אויף אלע געביטען פון איהר לעבען. דאס ווערט דורכגעפיהרט דורך די פאזיטיווע ווירקשאפטליכע ארבייט און ערקענטנים, וועלכע ווערען שטענדיג פארפולט אין אנהויב דורך פערשיעדענע ערצעהלונגען וועגען די בעשאפונג פון דער וועלט און וועגען דעם לעבען פון די געטער, שפעטער דורך רעליגיעזע און פילאזאפישע פארשטעלונגען און סיסטעמען, וואס די ריין ווייסנשאפטליכע ערקענטנים האט שטענדיג געהאט און וועט שטענדיג האבען איהרע גרענצען. — ווייטער פערלאנגט דאס אונגעשטערטע און געזונדע נאציאנאלע לעבען, דאס די בעציהונגען צווישען די מיטגלידער פון דער נאציאן גופא זאלען זיין גוט און ריכטיג איינגעארדנעט, מיט דעם צוועק בילדען זיך אויס אין לעבען פון דער נאציאן פון זיך אליין, פריי, אהן שום צוואנג, געווייסע מאראלישע און רעכטליכע בעגריפען און רעגלען. וואס בעשטימען די הנהגה פון די מיטגלידער פון דער נאציאן. — בכלל איז דער סימן פון א לע מינים פין נאציאנאלע טהעטיגקייטען דאס זיי ווירקען פרייוויליג, אהן שום פיזישען אדער פסיכישען צוואנג, ווייל זיי ארגאניזירען דאס לעבען פון דער נאציאן אין די אינטערעסען פון דער נאציאן גופא.

נאר אנדער כאראקטער האבען די קלאסען בעציהונגען. זייערע סאציאלע אויפגאבען און צוועקען זיינען אייגענטליך קודם כל וואס בעסער איינצוזאמדנען דאס לעבען און די געזעלשאפטליכע בעציהונגען פון די מיטגלידער פון איין בעשטימטען קלאס. אבער צולעצט דעם, ווייל א געזעלשאפט, וואס בעשטעהט פון קלאסען איז צושאמלטען בעצם אין טהיילען, פון וועלכע אינעמס אינטערעסען זיינען דער היפך צום צווייטען, דערפאר בעקומט די גאנצע זאך אן אנדער פנים.

א קלאס שטעלט מיט זיך פאר ניט נאר אן אבר פון א גאנצען סאציאלען ארגאניזם; זאנדערן אין דעם גאנג פון דער עשיכטע ארבייט זיך אוים ביי יעדען קלאס א געוויסער אייגענער געזעלשאפטליכער אידעאל ווי אזוי די גאנצע נאציאן דארף אויפגעבויט ווערען. און אזוי ווי די הערשענדע קלאסען בעזיצען כמעט אין גאנצען די מאטעריעלע און גייסטיגע מאכט-מיטלען פון דער נאציאן, נוצען זיי זייער מאכט אוים כדי צו צווינגען די גאנצע נאציאן ד. ה. אויף די אונטערדריקטע קלאסען אנצונעהמען דאס, וואס איז נאר אויסען צו בעשיצען און פערשטארקען די סאציאלע לאגע נאר פון די הערשענדע קלאסען. און אין א קלענערען אדער גרעסערען מאס גיט זיך זיי שטענדיג איין. — אויף אזא אופן קומט אוים אין אמת'ן, אז די אידעאלען און שטרעבונגען פון די הערשענדע קלאסען אליין ארגאניזירען אויך דאס לעבען און דאס ווירקען פון דער גאנצער נאציאן. אבער שוין ניט אין די אינטערעסען פון דער גאנצער נאציאן, נאר פון די הערשענדע קלאסען גופא.

די אמת'ע אויפגאבע פון אזוינע אידעאלען פון די הערשענדע קלאסען, וואס ציהען אויף זיך ארויף דעם שליימער פון כלומרשט אלגעמיינאנאלע אידעען, בעשטעהט אין דעם, כדי צו פערדעקען די סאציאלע סכסוכים און צו צווינגען, דירעקט-פיזיש, אדער אינדירעקט-פסיכיש, די אונטערדריקטע קלאסען אזוי צו לעבען און צו ארבייטען, ווי דאס פערלאנגען די אינטערעסען פון די הערשענדע.

פון דער אנדער זייט אבער צייגט אונז די געשיכטע אויף אזעלכע מאמענטען, ווען אפילו די אידעאלען פון אייניצעלנע קלאסען, נעמליך פון דעם פראגרעסיוון קלאס — דערנעהענטערען זיך לויט זייערע שטרעבונגען צו די אלגעמיינע נאציאנאלע אידעאלען, ווייל אין דיעזע מאמענטען גיסען זיך צוזויף אין א בעדייטענדען מאס די אינטערעסען פון דעם געגעבענעם קלאס מיט די אינטערעסען פון דער אלגעמיינער סא-

ציאלער ענטוויקלונג פון דער נאציאן.

אבער דיעזע הארמאניע דויערט, געווענהנ־ליך, זעהר א קורצע צייט, וויל א דאנק דעם עצם פון דער היינטיגער קלאסען־בוי פון דער־געזעלשאפט פאסירט, אז אין דעם זעלבען מא־מענט, וועו דער פראגרעסיווער קלאס האט מנצח געווען און ווי אויסנוטצען פאר זיך, פאר זיי־נע קלאסענאינטערעסען די רעזולטאטען פון זיין נצחון, ווערט אונפערמיידליך געבאָרען א נייע אפּפּאזיציאן פון יענע סאציאלע גרופּען און קלא־סען, וואס ווערען א י צ ט אינטערעסיקט.— און אט אזוי דרעהט זיך דער היסטאָרישער ראד אזוי לאנג, ביז וואנען עס וועט קומען דער נצחון פון יענעם קלאס, וואס איז פעראינטערעסי־ט אין דער פערניכטונג פון דעם גאנצען קלאסען־פרינציפ און דער סאציאלער ארגאניזאציאן, און ער וועט פערניכטען דעם גאנצען באָדען, אויף וועלכען עס וואקסען אוים די קלאסען מיט זייערע אידעאלען, וואס טראגען שוין אין זיך אליין פון זייער געבורט אן זייער טויטאורטהיל. דורך די צוועקען און אויפגאבען, וועלכע עס שטעלען זיך די קלאסענאידעאלען, ווערט אויך בעשטימט דער אלגעמיינער כאראקטער פון דער ווירקונג: זיי צווינגען שטענדיג צו א געוויסער הנהגה. צו די פארמען אין וועלכע די קלאסען־שטרעבונגען דריקען זיך אוים געהערען קודם כל—די פאזיטיוון, אין געוועזען אויסגעדריק־טע צווינגענדע ר ע כ ט, וואס בעדוהט אין דער אמת'ן נאר אויף דער מאכט פון די הער־שענדע קלאסען און דיענט נאר צו דיעזער מאכט; ווייטער— די היינטיגע ק ל א ס ע ן־מ ל ו כ ה מיט איהר ענגער קלאסען־פאליטיק און קלאסען־משפּטים; די קירכליכע רעליגיע מיט איהר היסטאָריש פּרעדיגען פאר די אונטערדריקטע ענינות אויף ד ע ר וועלט און מיט איהרע וואָוועלע הבטחות וועגען אלערלייי חסדים און גליקען אויף י ע נ ע ר וועלט; און ענדליך אויף די אפיציעל־בורזשואזע ס א צ י א ל ע ו י ס ע נ ש א פ ט מיט איהר טהעאָרעטישער בעגרינדונג און אונטערשטיצונג פון דער הערשענדער סאציאלער אויסנערעכטי־קייט און אונטערדריקונג.

דערמיט ערקלעהרט זיך אויך דאס בעת די נא־ציאנאלען פארמען און אידעאלען ענטוויקלען זיך פריי, ארגאניש און אהן אינערליכע רייסערייען און סכסוכים, קענען די אבגעלעבטע רעאקציא־נערע פארמען און אידעאלען פון די הערשענדע קלאסען אבגעשאפט און פערביטען ווערען דורך אן אנדערע פאסענדע כמעט נאר דורך א מעהר אדער ווייניגער גוואלטזאמער איבערקעהרעניש. ביי די נאציאנאלע פארמען איז דער כלל — די עוואלוציאן; ביי די קלאסען פארמען—די רע־וואלוציאן.

כאראקטערזירענדיג די געזעלשאפטס־פאר־מען פון נאציאן און קלאס, האבען מיר שוין בקיצור אנגעווייזען, אויף וועלבען וועג מען דארף זוכען דאס מיטעל אבצוגרענעצען דיעזע מינים פון געזעלשאפטס־פארמען און אידע־אלען, וועגען דער פראגע הערשט אין דער סא־ציאליסטישע ליטעראטור א פאלשטענדיגע אונקלארקייט און צוניופמישונג פון פערשיעדע־נע בעגריפען. זעהר פיעל און אויספיהרליך רעדט מען וועגען נאציאנאלער און קלאסענאי־דעאלאגע, נאר זעהר זעלטען גיט מען זיך אב א חשבון, אין וואס אייגענטליך בעשטעהט זייער הויפט־אונטערשיעד. געווענהנליך איז אנגענומען צו זוכען דעם אונטערשיידם סימן און דעם ט ר ע ג ע ר פון די דאזיגע אידעאלען, פון וועמען זיי שטאמען און אויף וועמען זיי צייגען ארויס זייער ווירקונג. עס איז אבער ניט שווער זיך צו איבערצייגען, אז אט דער אומשטאנד קען אין קיין פאל ניט אנגענומען וועדען אלעמאל אלס א ריכטיגער און געניגענדער אונטערשיי־דונגס סמן.

פון איין זייט וויזט אונז אויף די געשיכ־טע ניט ווייניג ביישפּיעלען, וועו די בריטע אונטערדריקטע פאלקס־מאסען ערשיינען אלס טרעגער און אפילו בעשיצער פון אזוינע פארמען און אידעאלען, וואס זיינען פאר זיי אין גאנצען פרעמד און אפטמאל אפילו פיינדליך. און פון דער צווייטער זייט טרעפען מיר אין דער גע־שיכטע זעהר אפט אזעלבע עפאכען, וועו כמעט די גאנצע נאציאנאלע קולטור און די נאציאנא־לע לעבענסקראפט וועדען אויסגענוצט און מא־נאפאליזירט פון אירן הערשענדען קלאס.

די קורצע כאראקטעריסטיק פון די נאציא־נאלע און קלאסענפארמען און אידעאלען, וואס מיר האבען אויבען געגעבען, בעווייזט אונז קלאהר, אז וועו מיר ווילען זיי אבגרענעצען אויינע פון די אנדערע דארפען מיר ניט קוקען אויף דעם, וועד עס איז זייער טרעגער, זאנדערן מיר דארפען זיך צוקוקען צו זייערע אויפנאבען און צוועקען און זעהן די ראליע וואס זיי שפּיע־לען אין דעם קולטורעל־היסטאָרישען פראצעס.

קורץ, מיר דארפען בעטראכטען זייער טהעטיג־קייט, גאנץ גלייך צו די געגעבענע סאציאלע גרו־פּע פערשטעהט קלאָהר די צוועקען און אויסגאבען צו ניט. אין אלגעמיינעם בעשטעהט אָט די אויפ־גאבע פון די ביידע געזעלשאפטס־גרופירונגען, ווי מיר האָבען געזעהן, אין דער פּלאנמעסיגער אָרגאניזאציאָן פון דעם סאציאלען צוזאמענלע־בען און צוזאמענארבייטען פון דער געגעבענער נאציאנאלער גרופּע. יענע געזעלשאפטס־פּארמען, וואָס אָרגאניזירען דאס סאציאלע צוזאמענלעבען פון דער נאציאָן אלס א פּראָצעס וואס איז טעכ־ניש־עקאָנאָמיש און קולטורעל פערשיעדען ביי די פערשיעדענע גרופּען, אבער ני ט סאציאל־פיינדליך איינע צו די אנדערע, רופען מיר אָן נ א צ י א נ א ל ע געזעלשאפטס־פּארמען. זיי בעגלייטען און מוזען בעגלייטען דעם היסטאָרי־שען פּראָצעס אויף זיין נ א צ י א נ ע ן שטח. — יענע פּארמען אָבער, וואס ארגאניזירען דאָס גע־זעלשאפטליכע לעבען פון דער נאציאָן אלס פון אזא סאציאלען קערפער, וואס בעשטעהט פון הערשענדע און בעהערשטע קלאסען, ד. ה. טאקי אלס א פּראָצעס, וואס טראָגט אין זיך דעם גע־גענזאץ צווישען די קלאסען, רופען מיר אָן ק ל א־ס ע ן ־ געזעלשאפטס־פּארמען. זיי שטעהען און פאלען מיט דער קלאסען־געבוי פון דער געזעל־שאפט.

דיעוע איינטיילונג פון די צוויי מינים גע־זעלשאפטס־פּארמען ווערט אינגאנצען בעשטע־טיגט דורך דעם היסטאָרישען סדר פון זייער גע־בורט, ענטוויקלונג און אבשטארבונג. די נאציא־נאלע פּארמען בעגעגענען מיר שוין אין די אור־אלטע היסטאָרישע צייטען, צום ביישפּיעל אין דער פּעריאָדע פון דעם פּארצייטיגען קאָמוניזם, וואס וויים נאָך ניט פון די סאציאלע סכסוכים. בכלל זיינען זיי שוין רייף לאגיש די אונפערמיי־דליכע, נויטוועגדיגע בעגלייטער פון דער מענש־ליכער ציוויליזאציאָן אין א ל ע צייטען. די קלאסען־פּארמען אבער ווערען געבאָרען גלייכ־צייטיג מיט דער ענטשטעהונג פון פּריוואט־אי־גענטהום אויף די פּראָדוקציאָנס־מיטלען און מיט דער סאציאלער אונגלייכהיים. דער נצחון פון דער סאציאליסטישער געזעלשאפטס־אָרדנונג וועט דעריבער מאכען א סוף צו די קלאסען־פּאר־מען פון דער געזעלשאפט. דאָס זעלבע קען מען אָבער אויף קיין אופן ניט זאגען וועגען די נאציא־נאלע פּארמען פון דער געזעלשאפט, וואס וע־לען דאמאלסט ערשט קענען פּריי ענטוויקלען זייערע קולטורעלע כחות און שעפּעריש מעג־ליכקייטען.

מען דארף דערבי ניט פערגעסען, אז אין דער היינטיגער קלאסען־געזעלשאפט קענען די נאציאנאלע פּארמען זיך בכלל ניט פּריי ענט־וויקלען, ווייל זיי געפינען זיך אין א קלענערען אָדער גרעסערען מאָס שטענדיג אונטער דעם איינפלום פון די הערשענדע קלאסען־שטרעבונגען אין אידעלען. אויב די הערשענדע קלאסען צווינגען פון איין זייט די גאנצע נאציאָן אָנצו־נעהמען זייערע פּאָדערונגען, מוזען זיי פון דער אנדער זייט שטענדיג שטרעבען אויסצונוצען פּאר זייערע קלאסען־אינטערעסען אויף די נאצי־אָנאלע פּארמען. און דאס גיט זיך זיי אין א גע־וויסער מאָס שטענדיג אין צוליעב זייער פּריוווי־לעגירטער לאגע, וואס ערלויבט זיי כמעט אין גאנצען צו מאָנאָפּאָליזירען דעם קולטורעלען מצב פון דער נאציאָן, ווי דאס ווערט גאנץ אויספיהר־ליך בעווייזען דורך אָטטאָ בויער, אויף דעם ביישפּיעל פון דער דייטשער נאציאָן (פערגל. דאָס ציטירטע בוך. ז. 82—23).

אונזער אונטערשיידונג צווישען די צוויי הויפּט־מינים*) פון געזעלשאפטס־פּארמען, ווייזט אונז אגב אויך, ווי פאלש עס איז די מיינונג, וואָס וועלט זעהר אָפט ארויסגעזאגט אין דער ליטעראטור, אז דער קלאסען־מאָמענט, דאָס „סאציאלע" איז דער א י נ ה א ל ט פון דעם היסטאָרישען פּראָצעס, און דער נאציאָנאלער מאָמענט, דאָס „נאציאָנאלע" — זיין פּ א ר מ ע ע.

קודם כל מוז מען דאָ בעמערקען, אז אָט די איינטיילונג פון דעם געזעלשאפטליכען לעבען אין אינהאלט און פּארמע איז בכלל ניט קיין אב־סאָלוטע, בעשטענדיגע, נאָר טאקע זעהר אן אונ־בעשטימטע און זיך ענדערנדע. דערויבער קען מען זאגען, אז סאי די נאציאָנאלע, סאי די קלאסען־ערשיינונגען האָבען סיי זייער א ר ג א נ י ז י ר־

*) וועגען דער דריטער פּארמע — די א י נ־ט ע ר נ א צ י א נ א ל ע, — וועמענס סאציאלע אויפגאבע עס איז צו פעראייניגען און ארגאני־זירען א ל ע קולטורעלע נאציאָנען אין איין העבערע פעראייניגונג, אין איין אינטערנאציא־נאלען פעלקער־פערבאנד, קענען מיר דא, פער־שטעהט זיך, ניט רעדען. עס איז א טעמא פאר זיך.

טען „אינהאלט" סיי זייערע ארגאניזירענדע „פארמען".

אלס דער ערשטער „אינהאלט" פונ'ם סאציאלען לעבען ערשיינט די ארבייטס־טעכנישע טהעטיגקייט פונ'ם מענשען. און אלץ איז דאס מאלסט — די „פארמע". אבער ווי נאר דאס געוואלשאפטליכע לעבען ווערט רייכער און פערשיעדענארטיגער, בעקומען די פריהערדיגע פארמען גופא זייער העבערען אויסדרוק און א נייעם אינהאלט, נייע קולטורעלע ווערטען און בעגריפען.

דאס וואס עס איז היינט אינ'ם קולטורעלען לעבען די „פארם", וועט מארגען ווערען איהר „אינהאלט".

VII.

אונזער איינטהיילונג פון די געזעלשאפטס־פארמען אין נאציאנאלע און קלאסאווע, קען זעהר לייכט געבען א סמך צו מיספערשטענדניסען, הויפטזעכליך דערפאר, וואס מען איז געווענהנט צונויפצובינדען מיט דעם בעגריף „נאציאנאלי" די פארשטעלונג פון דעם אינדיווידועלען, אייגענארטיגען מאמענט אין דער געשיכטע, און פערקערט, מיט דעם בעגריף „קלאסען" — די פאשטעלונג פון דאס אלגעמיינע, אלמענשליכע. דיעזע, כמעט פון אלעמען אנגענומענע אונטערשיידונג האט אבער באמת קיין באדעוטונג, דען פון איין זייט איז סיי דער נאציאנאלער, סיי דער קלאסען־מאמענט — אלגעמיין אין א געוויסען זינן, און פון דער אנדערער זייט האבען, ווי מיר וועלען גלייך זעהן, סיי די נאציאנאלע סיי די קלאסענאידעאלאגיעס ביי יעדער נאציאן א אייגענארטיג אינדיווידועלען כאראקטער.

אייגענטליך טראגט אויך זיך דער גאנצער סכום פון פארמען און ערשיינונגען, וואס ווירקען אין דער געגעבענער נאציאן — ווי די אייגענטליך נאציאנאלע אין אונזער זינן, אזוי אויך די קלאסאווע — דעם שטעמפעל פון אינדיווידועלער אייגענארטיגקייט — אין א קלענערען אדער גרעסערען מאס.

וואו־זשע איז דער וואהרצעל פון אט דער אייגענארטיגקייט?

דא מוזען מיר זיך קודם כל דערמאהנען, אז ביידע מינים געזעלשאפטס־פארמען, ווי פערשיעדען זיי זיינען ניט אי נאך זייער ענטשטעהונג, אי נאך זיערע סאציאלע אויפגאבען, ענטוויקלען זיי זיך און ווירקען דאך אין איינע און די זעלבען אויסערליכען ראמען: דאס איז קודם כל די אויסערליכע סביבה, אין וועלכער עם קומט פאר די ענטוויקלונג פון דער געגעבענער נאציאן, און אלס היסטארישער פועל־יוצא פון דיעזער סביבה זיינען די זעלבע יחידים, מענשען וואס זיינען די פיזישע טרעגער פון דיעזע געזעלשאפטס־פארמען, — אט די צוויי פאקטארען בעשטימען דעם אייגענארטיג־אינדיווידועלען כאראקטער פון א לע געזעלשאפטס־פארמען, וואס ווירקען ביי דער געגעבענער נאציאן.

בעטראכטענדיג דיעזע פארמען, אויך ווי פיעל זיי אונטערשיידען זיך ביי די פערשיעדענע נאציאנען, קענען מיר אנרופען זייער גאנצען סכום ביי יעדער נאציאן — אייגענארטיגקייט־נאציאנאל, וויל די אייגענארטיגקייט נעהמט ארום אלע פארמען — סיי נאציאנאלע, סיי קלאסאווע, פון דער אדער יענער נאציאן.

דיעזע פראגע האט, ווי עס שיינט, שוין מארקס'ען בעשעפטיגט. אין דיזער הינזיכט פערדיענט אונזער אויפמערקזאמקייט פאלגענדער ארט פונ'ם דריטען באנד „קאפיטאל":

„דער גלייכער עקאנאמישער יסוד — גלייך נאך זיינע הויפט־בעדינגונגען — קען זיך ארויסווייזען א דאנק די צאהלרייכע און פערשיעדענע פאקטישע אומשטענדען, א דאנק די נאטירליכע בעדינגונגען, די ראסען־אייגענשאפטען, די פון דרויסען ווירקענדע היסטארישע אייגפלוסען א. ז. ו., אין אונענדליכע וועקסלונגען און איבערגאנגען, וועלכע קענען ווערען פערשטענדליך ניט אנדערס, ווי דורך דעם אנאליז פון אט דיעזע פאקטיש־עקזיסטירענדע אומשטענדען" *).

פונקט אויך אזא אופן ערקלעהרט די נאציאנאלע אונטערשיידונגען אויך לאבריאלא — „מיט די נאטירליכע און דירעקטע בעדינגונגען פון'ם לעבען". אויספיהרליכער שטעלט זיך אב אויך דער פראגע אטטא בויער. „דעם נאציאנאלען בעוואוסטזיין, זאגט ער, קענען מיר פערשטעהן נאר פון דעם נאציאנאלען לעבען, אבער ניט פערקעהרט" (ז. 42).

וואס אייגענטליך בויער פערשטעהט אונטער „נאציאנאלען לעבען", איז קענטיג פון זיינע פאלגענדע ווערטער: „די ענטוויקלונג פון דער נאציאן און פון איהר אייגענארטיגקייט ווערען בעשטימט דורך איהרע ארבייטס־בעדינגונגען

*) „קאפיטאל" ב. 3, טייל 2. ז. 25—324 (רוסישע אויסגאבע).

גונגען... דורך די פראדוקציאנס־קרעפטען, איבער וועלכע זי געווינט־טיגט, דורך די בעציהונגען, אין וועלכע איהרע מיטגליעדער קומען זיך צונויף אין דער פראדוקציאן". *)

דעם ווירקליכען אנאליז פון דעם, ווי אזוי די נאציאנאלע פערשיעדענהייט איז אבהענגיג פון די פאקטישע בעדינגונגען פון דער סביבה, קען מען געפינען אין יעדער אנטראפא־לאגיע, פאליטישער און פיזישער געאגראפיע און קולטור־געשיכטע, בעזונדערס ביי באקל, ראטצעל, טיילאר, לאוואליע, ליפערט, קונאוו, וואלטמאן א. ז. וו.

דא ווילען מיר זיך אבשטעלען נור אויף איין אינטערעסאנטען שטעל פון קויטסקי'ס בוך: „עטיק און מאטעריאליסטישע אויפפאסונג פון דער געשיכטע". אויספארשענדיג די כבה פון דעם, וואס די פוערשע ווירטשאפט אונטערשיי־דעט זיך איינע פון די אנדערע ביי פערשיעדענע נאציאנען, כאטש זיי שטעהען אין אלגעמיינעם אויף א גלייכער מדרגה פון דער טעכנישער ענט־וויקלונג, קומט קויטסקי צום פאלגענדען אויס־פיהר: „לויט דער נאטור פון דעם לאנד און לויט דעם כאראקטער פון די שכנים, וועלכע די פויער־שע ווירטשאפט ביי איין און דער זעלבער טעכ־ניק דער יסוד פון גאנץ פערשיעדענע געזעל־שאפטליכע פארמען. דיעזע בעזונדערע געזעל־שאפטליכע פארמען בילדען, ווי די נאטירליכע באקטארען, די וויטערדיגע סבה פון דעם איי־גענארטיגען כאראקטער פון דער ענטווילקלונג, וואס וואקסט אויף זיי אויס... אט די אלע גע־

*) „די נאצ. פראגע און די ס. ד." ז. 105.

אזאפישע אין היסטאריש בעדינגונגען דארף מען אויספארשען, כדי צו פערשטעהן די בעזאנ־דערהייטען אין דעם פראדוקציאנס־אופן פון דעם לאנד (זעז „פון דער נאציאן"... מ. א.) אין דער געגעבענער צייט. די אויספארשונג פון דער טעכ־ניק אליין איז דערצו ניט גענוג".*)

די וויטערע אויספיהרונגען פון קויטסקי בעווייזען אונז נאך קלאהרער, אז די מענשליכע געשיכטע וואלט געווען פאר אונז א טויטע פערזיגעלטע בוך, ווען מיר וואלטען זיך בענוגענט מיט די אויספארשונג פון דעם אלגעמיינעם נאנג פון דער סאציאלער עוואלוציאן אליין, ארויסלא־זענדיג פון זיכען די ווירקליכע בעדינגונגען פון דער סביבה, — אין בריטעסטען זינן פון דעם ווארט — אין וועלכער עס קומט פאר די ענטווויקלונג פון די פערשיעדענע נאציאנען און פון די קלאסען, וואס קעמפפען אינעווענ אין דיעזע נאציאנען.

* * *

איך גלויב, אז עס איז מיר געלונגען — דער־ווייל נאר אין אלגעמיינע שטריכען — אנצו־וויזען די וויכטיגסטע פעדים, וואס בינדען צו־נויף און פלעכטען פון איין זייט דורך נאציאן און קלאס, און אויף פון צווייטען זייט, דעם גרענעץ וואס טיילט זיי אב איינע פון די אנדערע. ווער עס וועט נעהמען אויף זיך די טרחה טיעפער צו אנאליזירען די איינצעלנע געזעלשאפטס־באר־מען און זייערע ערשיינונגען, זייער ענטשטעהונג און ענטווויקלונג, וועט יעדעסמאל געפינען דערין די בעשטעטיגונג פון אונזערע אלגעמיינע אויס־פיהרונגען.

*) קויטסקי. „עטיק א. ז. וו." ז. 117—116.

מעטאָדען און טאַקטיק פון דער אידישער ארבייטער בעוועגונג.

(דיסקוסיאָן)

א לידער פון די קלאָוק־מייקערס וועגען קלאָוק־מייקער סטרייק.

ריגענדיג די איינלאָדונג צו שרייבען עטוואָס וועגען דעם פערגאַנגענעם קלאָוק־מייקערס־סטרייק, האָב איך פון אַנפאַנג געדענקט, אז פאר מיר וועט זיין זעהר א לייכטע זאַך אַנצושרייבען וועניגסטענס 20 קאָלומס איבער דער גאַנצער פאָרזונג. נאָר וואָס מעהר איך דענק נאָך וועגען דעם ארטיקעל פון י. סאָלוצקי, דעסטאָ וויניגער וויים איך וואָס צו שרייבען. ערשטענס איז דער ארטיקעל פול מיט רמזים. און אַפּראָפּאָס שניידער, וועלכער איז ניט גענגען אין א קאָלעדזש, קען איבערהויפּט ניט וויסען וואָס פריינד סאָלוצקי מיינט מיט זיינע ציפערען, פאקטען, אָדער סטאַטיסטיקס. עס קומט אויס ווי „הוזדאק" זאָגט דאָרטען אין „רוסישען איד",—„וואָס טויג אונז שכל אז מיר האָבען א „קאָנסטיטוציע". וואָס טויג אונז דער געווינס פון סטרייק, ער איז דאָך ניט אָנגענייהרט געוואָרען — נאָך די לעצטע וויסענשאַפטליכע בעטהאָדען פון דעם דייטשען אָדער ענגלישען טרייד־יוניאָניזם. מיר האָבען בלויז פערשטאַנען איין זאַך: די ארבייטער מאַבאַן אין די שפּעטער זיינען אונטערדריקט געוואָרן. די ארבייטס־שטונדען — זעהר לאַנגע. דער לוין— זעהר ניעדריג, און אלעס וואָס איז אונז נויטיג געווען, איז — בלויז א מעטש, וועלכע זאָל די פּולווער אונטערצינדען, און די עקספּלויזשאָן וועט שוין טהאָן איהר ארבייט.

די לידערס פון דער קלאָוק־מייקערס יוניאָן, וועלכע זיינען שוין גאַנץ אלטע טרייד־יוניאָנס־טען און האָבען שוין געהאַט די עהרע מיטצומאַכען פיעלע שלאַבטען, האָבען פערשטאַנען אויסצונוצען די געלעגענהייט און אין דער ריכטיגער צייט אונטערצוצינדען די פּולווער.

פריינד סאָלוצקי וויל אונז פערגלייכען מיט ענגלישע ארבייטער, וועלכע נרייטען זיך פאר יאָהרען לאַנג צו א סטרייק. אין דער זעלבער צייט פערגעסט ער אָבער, אז אין די אידישע טרייזדס קומט יעדע 3 יאָהר אריין א נייער עלעמענט. און די אלטע וועלען סטאָר־קיפּערס, פּעדלערס אָדער בעלי בתים פון סוועט שעפּער. נו, אויב דאָס איז דער פאל, טא וויי אזוי קענען זיך אידישע ארבייטער פאָרבערייטען לאַנג צו א סטרייק?

און נאָך אלעמען איז דער סטרייק ניט געוואָרען פלוצלונג. גאַנצע צוויי יאָהר האָט מען מינדליך און שריפטליך אָנגעזירט פאר אזא סטרייק. און דער בעסטער בעווייז דערצו איז, אז די יוניאָן האָט געהאַט ביים ארויסרופען דעם סטרייק איבער 70 טויזענד דאָלער אין איהר טרעזשורי. אזא סומע געלד קען מען ניט אָנקלייבען אין א מאַנאַט.

די אורזאַכע, וואָס מיר האָבען ניט געהאַט מעהר געלד, איז זיכער ניט אונזער שולד. עס איז בלויז שולדיג געווען די לעהרע וואָס די אינטעליגענטען האָבען אימער פערשפּרייט, אז מיט געלד קען מען קיינמאָל דעם פיינד ניט בעקעמפּפען... מען מוז נאָר האָבען קלאָסען־בעווואוסטע ארבייטער, מיט גענוג מוטה און ענטשלאָסענהייט... און דאָס האָבען גראדע אונזערע ארבייטער נאָך מעהר ווי מען דארף. מיט וועלכען קלאָוק־מאַבער מען האָט נערעדט א צייט פאר דעם סטרייק וועגען אָנזאַמלען א גרויסע טרעזשורי, איז דער ענטפער געווען, אז מיר דארפען ניט קיין געלד. וועג מיר וועלען סטרייקען, וועלען מיר קריגען גענוג געלד.

נו, פערשטעהט איהר דאָך אליין, אז אונטער אזעלכע אומשטענדען איז שוואר געווען מעהר געלד אָנצוזאַמלען.

צווייטענס איז דאָ געווען נאָך א צרה. וועג מיר האָבען אָנגעפּאַנגען אָנזירען פאר א דושענארא סטרייק, האָט מען אויף אונז געקוקט ווי אויף משוגעים. ניט דערפאר וואָס מען האָט ניט נעדארפט קיין סטרייק, נאָר בלויז דערפאר וויל

קיינעם האָט זיך ניט געלייגט אויפֿן שכל, אז אויפֿכע אונטערדריקטע שקלאָפֿען וועלען פּיי־הינ זיין זיך אויפֿצוהויבען און ערקלעהרען „זיי־ערע" באָסעס קריעג. זאָגאר די „פֿאָרווערטס"־לייטע און אַלע אַנדערע פֿאָרטגעשריטענע מענ־שען פֿון קוואַרטאַל האָבען אויך אונז געקוקט פֿערדעבטיגט. מאַנכע האָבען געדיינקט, אז די אורזאַכע, וואָס מיר אַיטירען פֿאר אַ גענעראַל־סטרייק, איז, וויל מיר וויליען בלויז די ארבייי־טער פֿערפּיהרען. און דאָס נאַטירליך, האָט נאָך קיינער נעמאַכט אונזערע פֿאַרבערייטונגען.

אין בעצוג צו דער ריזיקע, וואָס מיר האָ־בען געזומען, וויל איך זאָגען, אז מיר האָבען אי־בערהויפּט קיין ריזיגע ניט געזומען. איך וועל אייך גלייך וויזען ווי אזוי: אין אונזער טרייד זיינען דאָ אומגעפֿעהר 15 הונדערט אינסייד שפּיפֿער, און ארום אַ טויזענד אויטסייד שפּיפֿער. בעפֿאָר דעם סטרייק האָט די יוניאָן ניט קאָנ־טראָלירט קיין אייניצעלנעם שאָפּ, טראָטץ־דעם וואָס מיר האָבען געהאַט ארום 10 טויזענד מעמ־בערס. און אונזער רעכנונג איז געווען אַ גאַנץ פֿראָקטער. וועו אונז זאָל געלונגען צו סעטלען מיט בלויז אַ העלפֿט פֿון אונזערע באָסעס, וועל־לען מיר אויך קאָנטראָלירען ארום טויזענד שע־פֿער. און דאָס וועט אונז געבען אַ טשאַנס צו האָבען אַ שטאַרקע יוניאָן. וועגען פֿערלירען אין גאַנצען דעם סטרייק האָט נאָר קיין רעדע ניט געקענט זיין. ערשטענס, האָבען מיר געוואוסט, אז אַ גרויסע צאָהל פֿון די באָסעס זיינען ניט פֿינאַנציעל שטאַרק גענוג אויסצוהאַלטען אַ לאַנ־גען סטרייק, און וועלען מוזען גלייך סעטלען, און אזוי איז טאַקי געווען דער פֿאַל. די קלענערע באָסעס האָבען גלייך אין אָנפֿאַנג געסעטלט, און דאָס האָט אונז געגעבען אַ כּעגליכקייט צו פֿייטען די שטאַרקערע באָסעס.

צווייטענס, האָבען מיר אויך געוואוסט, אז די געוואַלדיגע קאָנקורענץ צווישען די ארבייטער האָט געמאַכט אונמעגליך פֿאר פֿיעלע מאַנופֿעק־טשורערס וויייטער צו שטעהן אין ביזנעס, און זאָגאר די באָסעס אליין האָבען געוואָלט האָבען אַ דזשענעראַל סטרייק, כדי דער פֿרייז אויף קלאָוק זאָל אויפֿגעהויבען ווערען. מיר האָבען זאָגאר געוואוסט, אז אַלע אייניגעשפּארטע באָסעס פֿון דער אַסאָסיייישאָן וועלען מוזען סעטלען, וויל די גאַנצע אַסאָסיייישאָן האָט געוואוסט, אז וועו זיי סעטלען ניט, וועט דער גרעסטער טהייל פֿון טרייד אַוועקגענומען ווערען פֿון ניו־יאָרק און אַוועקגענעבען ווערען צו די קליוולענ־דער, שיקאַגער און פֿילאַדעלפֿיער מאַנופֿעקטשו־רערס. און דאָס האָבען די ניו יאָרקער מאַנו־פֿעקטשורערס ניט געקענט אַפּפֿאַרדען. דער גאַנ־צער פּייט צוויישען די מאַנופֿעקטשורערס אַסאָ־סיייישאָן און אונזער יוניאָן האָט זיך געהאַנ־דעלט וועגען דעם, צו קריגען בעסערע בעדינגונ־גען, אָבער ניט צו וועלען מיר אין גאַנצען פֿערלירען. אַלזאָ, וווי איהר זעהט, איז דער סטרייק ניט געווען קיין בלינדער שפּיעל, זאָנ־דערן אַ גאַנץ אויסגערעכענטער, נאָך דער לעצ־טער מעטהאָדע פון וויסענשאפט וווי וויייט אונ־זערע שנייידערשטע קעפּ האָבען דאָס געקענט פֿערשטעהן.

יעצט וועגען דער פֿראָגע פון סעטלעמענט. עהשטענס האָבען מיר אין אָנפֿאַנג סטרייק גאָר־ניט געפֿאַדערט קיין „קלאָווז שאפּ". מיר האָבען אימער געהאַט אונזער סיסטעם פון יוניאָן שאפּ, וועלכער איז ניט קיין קלאָווז שאפּ, אויך ניט קיין אָפּען שאפּ. נאָר וועו די באָסעס האָבען אלס אַן אישו ארויסגעשטעלט „אָפּען שאפּ", דאַן, זעלבסטפֿערשטענדליך, האָבען מיר שוין גע־מוזט קלאָהר מאַכען אונזער שטאַנדפּונקט, וואָס מיר מיינען מיט אונזער יוניאָן שאפּ. מיר האָ־בען דאָס גערופֿען „יוניאָן שאפּ". די באָסעס פון דער צווייטער זייט האָבען דאָס גערופֿען „קלאָווז שאפּ", און דורך דעם איז דער גאַנצער פּייט ארויסגעקומען.

דער טראָבעל מיט פֿרייַנד סאָלוצקי איז, וואָס זיין גאַנצע אינפֿארמאַציאָן איבערן סטרייק האָט ער געקריגען פון אזא פֿראָמינענטען בעאַמ־טען, וועלכער איז אן אויסגעצייכענטער בעאַמ־טער און גוטער טרייד־יוניאָניסט פון אַנדער שוהלע. דער זעלבער בעאַמטער קען אָבער וויי־ניג זאָהר אונזערע מאַסען און נאָך וווייניגער אונזערע באָסעס. עס איז וואָהר, אז פֿרינציפּען דאַרפען מיר פֿאַדערען פון די ארבייטער און פון די באָסעס — געלט. די צרה איז אָבער, אז אונזערע באָסעס זיינען גאַנץ אַנדערע, וויי די אַמעריקאַנישע אַדער דייטשע. קוים וווייסען זיי אז זיי האָבען זיך ניט פֿערפֿליכטעט צו האָבען סטרייקס יוניאָן שעפֿער, וועלען זיי קיינמאָל קיין געלט ניט געבען, וויל וועלכער ארבייטער וועט זיך וואָגען צו פֿערלאַנגען ביי זיין באָס 10 פּ. מעהר אויף א גארמענט, וועו ער וווייס אז דער באָס קען איהם צו יעדער צייט אַרויסוואר־

פען? מיט איין ווארט, אויב מען פערשטעהט געוני דעם כאראקטער פון אונזערע באָסעס און די ארבייטער, מוז מען קומען צום שלוס, אז דער ערשטער סעטלעמענט פראיעקט פון לאיער בראנדיס, האָט ניט געקענט אָנגענומען ווערען, ווייל זיי זיינען ניט געווען קלאָהר גענוג, און אונזערע באָסעס וואלטען דעם פשט פערטייטשט גאנץ אנדערש.

פריינד סאלוצקי ווייס ניט, אז דער ערשטער מארשאל — אגרימענט איז מיט אַבזיכט איבערגענעבען געווארען צו די מאסען צי בעשטימטען וועגען דעם, צו זאל מען איהם אננעהמען אדער צוריקווייזען. קיינער פון די פיהרערס איז ניט געווען פאר די אננעהמונג פון דיעזען אגרימענט, און מיר האבען אויך גע־האט דאָס רעכט דעם גאנצען אגרימענט צוריק־צווייזען. נאָר זעהענדיג ווי די מאנופעקטשו־רערס סטארען זיך צו מאכען דעם איינ־דרוק, אז די סטרייקער זיינען צופריעדען אָנצו־נעהמען וועלכען ניט איז סעטלעמענט, נאָר די פערפלוכטע לידערס וויללען דעם סטרייק פער־ציהען פאר זייערע אייגענע פערזענליכע צוועי־קען. און א „קשיא אויף א מעשה", דער עולם און אויך א גרויסע צאָהל פון אונזערע סטרייי־קער קענען נאָך אָנפאנגען צו גלויבען, אז די באָסעס האָבען טאקי רעכט, דאריבער איז נוי־טיג געווען דעם גאנצען אגריטיעט איבערצי־געבען צו די סטרייקער.

איינס פון די צוויי: וועלען זיי דעם סעט־לעמענט אננעהמען, דאן פאלט אהונטער די גאנצע פערפאנטוואָרטליכקייט פון די לידערס. נאָר אויב די מאסען וועלען דעם סעטלעמענט צו־ריקווייזען, וועט דאָס שארף אריסווייזען, אז ניט די לידערס וויללען דעם סטרייק לענגער אָנ־האלטען, נאָר די גאנצע מאסע איז ענטשלאסען אלעם צו געווינען. און פון דער צווייטער זייט וועט דאָס אריינברייננגען מהאר מארלע און פינאנציעלע הילפע פון זייטענס די ניט פערא־טערעסירטע פערזאָנען.

עס איז גוט בעקאנט, אז אונזערע אידישע מאסען וועלכע זיינען מעהר אדער וויניגער רעוואלוציאָנער געזאָנען, וועלען גיכער אונ־טערשטיצען א בעוועגונג, וואָס וועלט אָנגענעהרט פון פאלק זעלבסט, איידער אזא וועלכע וועלט נעפיהרט פון אויסגערעכענטע, קאלטע לידערס. איך וויל זאָגען נאָך אמאל, אז דער זיעג פון סטרייק איז ניט געווען א בלינדער קאָנטען שפיעל, זאָנדערן א גאנץ־גענוי אויסגערעכענ־טער. די באָסעס האָבען די גאנצע צייט בע־הויפטעט, אז זייערע ארבייטער וויללען נאָרנים סטרייקען, וועז ניט די פערדאמטע לידערס. אזוי שנעל אָבער ווי דער ערשטער מארשאל־אגרי־מענט איז פערוואָרפען געווארען פון די סטרוי־קערס אליין, גלייך האָבען די באָסעס פערלאָרען דעם באָדען פון אונטער זייערע פיס, און דער סעטלעמענט האָט געמוזט זיין א פאלג דער־פון.

יעצט א פאָאר ווערטער וועגען דעם סעט־לעמענט אין אלגעמיין. וועז פריינד סאלוצקי וואָלט זיך גענומען די מיהע דורכצולעזען אלע אגרימענטס, וואָס די באָסעס האָבען אונז פאָר־געשלאָגען דורך בראנדיס און לואיס מארשאל, און דאן פערגלייכען מיט דעם אריגינעלען סעט־לעמענט, וואָלט ער געזעהן, אז פון אלע אגרי־מענטס מיט דעם סעטלעמענט איז אזא אונטער שיער, ווי פון טאָג ביז נאָכט. וועגען די עטליכע סקעבס, וואָס מיר האָבען אין א פאָאר שעפער, לאָזט מיר אייך זאָגען, אז יעצט ווייסען מיר ווייניגסטענס ווער די סקעבס זיינען און מיר קע־נען זיך פון זיי אויסהיטען. וואלטען זיי ניט געווען קיין עפענטליכע סקעבס, וואלטען זיי אונז פיעל מעהר שאדען געטהאָן זייענדיג אין אונזערע רייהען. פון היימישע גנבים איז אימער פיעל שווערער זיך אויסצוהיטען.

עס איז אמת, אז די אידישע ארבייטער בעוועגונג איז זעהר ארעם אין קרעפטען, וועל־כע זאלען יעצט אננפיהרען אוא גרויסע יוניאָן ווי די קלאָוק־מאכערס, נאָר דאָס קען מען ניט פארלאנגען פאר א פעהלער פון די יוני־אָנס. אין דעם איז שולדיג די אלגעמיינע אגי־טאציאָן פון אונזערע לייטענדע גייסטער. ער־שטענס האָט מען פאר א גאנץ לאנגע צייט גע־האלטען אין אייַן־דריידיגען, אז דער טרייד־יוני־אָניסטישער קאמפף איז א האָפענונגסלאָזער, אז די קעמפענע קענען קיינמאל ניט בריינגען קיינע געווינשטע רעזולטאטען פאר די ארבי־טער. און צווייטענס האָט מען אין אונזער פאָר־געשריטענער נאָס אימער געקוקט אויף יעדען אידישען לידער מיט פערדאכט און מיסטרויען. פערשטעהט זיך אליין, אז דער מעהר פערשטע־דיגער ארבייטער וויל זיך ניט אריינלאָזען אין א בעוועגונג, וועלכע וועט איהם ניט בריינגען קיי־נע מאראלישע און פינאנציעלע נוצען.

אויך קען מען עס צושרייבען צו דעם אל־געמיינעם אַרגאניזירונגס־צושטאנד פון די אי־דישע ארבייטער.

ווי געזאגט, די אידישע ארבייטער האלטען זיך ניט לאנג אלס ארבייטער. און דער בעסערער עלעמענט פארלאזט די ארבייט, בלייבען נאר איבער די יעניגע, וועלכע זיינען ענטוועדער ניט פעהיג צו ביזנעס, אדער האבען ניט קיין אונטער־נעהמונגס־גייסט, און אזעלכע טויגען אויך ניט צו זיין די פארשטעהער פון יוניאנס.

נאר די צייט אליין וועט ארויסברייננען פון איהרע רייהען מענשען, וועלכע וועלען אימ־שטאנדע זיין אנצופיהרען אידישע יוניאנס. קיינע קינסטליכע מיטלען וועלען דאָ ניט העל־פען.

א. רַאזענבערג.

העגרייעטע ראַלאנד האַלסט

דער גענעראל־סטרייק.

ער „גענעראליזירטער סטרייק" איז א נאמען, וואס שטאמט פון פראנקרייך פאר אזא זאָרט סטרייק, וועלכער טראגט זיך אריבער אין א בעשטימטען אָרט אדער אין א בעשטימטען געגענד פון איין טרייד אויף אנדערע, ביז ער פארכאפט א גאנצע רייהע פון אינדוסטריען אדער זאגאר אלע, עפטער, ווי אלין, קומט אזא סטרייק פאר אלס א סימפאטהיע־סטרייק, אדער סאלידאריטעטס־סטרייק. אזא סטרייק קומט עפטער ארוים, ווען די ארבייטער פון אנדערע טריידס און אינדוסטריען ענטזאגען זיך צו שטארען דורך זייער ארבייט א געווייסען סטרייק, אדער ווען ביים א געווייסען סטרייק שטעהט עס שלעכט, די קעמפענדע פארליערען דעם מוטה, און עס שטעהט פאר די געפאהר פון א צוזאמענברוך. די פיהרער האפען דורך די אויסשפרייטונג פון סטרייק אויף אנדערע אינדוסטריען אויפצולעבען דעם זינקענדען מוטה, אדער צו צווינגען דורך דעם דרוק פון דער עפענטליכער מיינונג די בע־הערדען פון יענעם אָרט, אדער פון יענעם שטאאט זיך אריינצומישען. דאן וועלען זיך די כטרייקער צו זייערע קאמראדען פון אנדערע אינדוסטריע־צווייגען און בעטען פון זיי „מאראַ־לישע" הילף.

אט אזוי קען יעדער סטרייק איבער נאכט זיך פארוואנדלען אין א געזעלשאפטליך וויכטיגע פאסירונג און זיך פארשפרייטען וויט אויף אלע זייטען, ווי א פייער. א סטרייק פון דעם זאָרט איז געווען דער „גענעראל־סטרייק" פון יאהר 1902 אין בארסעלאנא. דער ערשטער סטרייק פון די האלענדישע אייזענבאהן־אנגעשטעלטע אין יאנואר 1903 איז א ביישפיל ווי אזוי אזא סימ־פאטהיע־סטרייק קען זיך אויסשפרייטען אונ־ערווארטעטערהייט און האבען בעדייטענדע גע־זעלשאפטליכע רעזולטאטען...

פונקט דער הפך פון לאקאלען, גענעראליזיר־טען סטרייק וואלט געווען די אינטערנאציאנאלע אויסשפרייטונג פון א סטרייק אין א י י ן טרייד. דיזער זאָרט סטרייק קומט איצט פאר זעהר זעל־טען, אבער די אינטערנאציאנאלע צוזאמענ־שלוסונג פון די ארבייטער אין איין אינדוסטריע, וועלכע מען האט געקענט די לעצטע יאהרען בע־מערקען ביי סיגארען־ארבייטער, ביי וועבער און האפען־ארבייטער, וויזוז אן אז בלי ספק וועלען אינטערנאציאנאלע סטרייקס אין איין אינדו־סטריע נאך קומען.

עם עקזיסטירט א טיעפער אונטערשיעד צווישען די בעדינגונגען, פון וועלכע עם געהט ארוים א גענעראליזירטער סטרייק אין א געווייסען פאלין, און פון וועלכען עם קען ארויסקומען א אינטערנאציאנאל־אויסגעשפרייטער סטרייק אין איין טרייד. דער ערטליך גענעראליזירטער סימפאטהיע־סטרייק קומט ארוים פון אן אויגע־בליקליכער שטימונג, די ארבייטער ווערען הינ־געריסען קיקענדיג אויף זייערע סטרייקענדע חברים און צוהערענדיג זייערע וואַרימע ווערטער; אין דער אויפרעגונג, וועלכע עם רופט ביי זיי ארוים די קאמפפס־אטמאספערע, אייליען זיי זיך צו הילף פון די קעמפענדע. די כאראקטער־אייגנשאפטען פון די ראמאנישע פעלקער, זייער

אויפרעגענדע נאטור, זייער הייסער טעמפּעראַמענט מאכען דעם פּראַנצויז, איטשׁליענער און שפּאַניער מעהר ענייגט צו געברויכען דעם געגנערשׁליזירטען סטרייק אלס עקאָנאָמישען קאמפּפּסמיטעל, איידער די צפון־פּעלקער. אבער אויך אנדערע אומשטענדען, ווי צ. ב. פּאָליטישע אונטערדריקונג און פיינדשאפט פון פּראָלעטאריאט צו פּאָליטיק, קענען שאפען דעם באָדען פאר דיזען זאָרט סטרייקס.

ערפאהרענע טרייד־יוניאָן־פיהרער זיינען אפט זעהר שארף ארויסגעטרעטען געגען דעם גענעראַליזירטען סימפּאטהיע־סטרייק דערפאר, וויל זיינע ווירקונגען זיינען כמעט שטענדיג געווען אונגינסטיג פאר די געווערקשאפטליכע ארגאניזאציאנען.

אבער פאר וואָס ענדיגען זיך אזוינע סטרייקס כמעט אימער אהן ערפאָלג און ברענגען נאָך שׁלעכטע פרוכטען? לאָמיר די זאך אונטערזוכען.

דער סאָלידאריטעטס־סטרייק איז א סימן פון קלאַסענגעפיהל, דאָס הייסט פון סאָציאָליסטישער געזינונג. וואָרום נור דער סאָציאָליזמוס לערנט די ארבייטער זיך צו פיהלען איינס אלס א קלאַס. כדי א סאָלידאריטעט־סטרייק זאָל קענען אויסגעפיהרט ווערען מוז דיזער געפיהל שוין האָבען גענאָזען טיפע וואָרצלען. דערפאר איז דער סאָלידאריטעטס־סטרייק קודם כל אן אנגענעהמער צייכען פון דער וואַקסענדער קראפט פון די סאָציאָליסטישע געפיהלען ביים פּראָלעטאריאט און דערפאר איז ער אזוי פעהאַסט פאר די בורזשואזיע. א סטרייק פאר בעסערע ארבייטס־בעדינגונגען קען די בורזשואזיע נאָך פערשטעהן און קען זאָגאר אמאָל סימפּאטיזירען מיט איהם. אבער אָבשטעלען די ארבייט, ברענגען אונארדנונג אין דער געזעלשאפט, שטערען דעם גאנג פון די געשעפטען ניט צוליעב אייגענע נוצען, נור אוים רייגעם מיטגעפיהל, דאָס קען דער בורזשואזיע ניט פערשטעהן, דאָס ווידערשפּרעכט זיין אייגענעם גענוּאַרצלטען אינדיווידואָליזמוס. פאר אזא „פּוסטען", „לייכטזיניגען" סטרייק האָט דער בורזשואזע נור ווילדען צאָרן, אויב די סטרייקער זיינען שטארק; אויב זיי זיינען שוואַך, דאן האָט ער פאר זיי נור שפּאָס. אזא סטרייק קומט אוים אין זיינע אויגען א האלב לעבערליכע, האלב שוידערליכע טהאט.

אבער די איבערצייגונג פון יעדען סאָציאָלדעמאָקראט, אז דער געפיהל פון אחדות איז דער יסוד פון דער פּראָלעטאריש־טאָציאָליסטישער מאָראל און אז דיזער געפיהל איז אזוי נויטיג, בעדיטעט ניט, אז נור דער געפיהל פון אחדות דארף בעשטימען אָלע טהאטען פון פּראָלעטאריאט, אז עס דארף ווערען, אזוי צו זאָגען, זייער איינציגער ליכטשטערן. דאָס געפיהל פון אחדות איז אפילו א ליכטיגער שטערן אויפֿן פּראָלעטארישען הימעל. אבער דער פּראָלעטאריאט האָט נאָך אנדערע שטערנס אויף ווערען קוקט: די שהנסטע געפיהלען ווערען געפעהרליך ביי אייגצעלנע מענשען, ווי ביי קלאסען, אויב מען געהאָרכט זיי אונטער א ל ע בעדינגונגען, אויב מען געברויכט זיי צו פיעל. דער פּראָלעטאריאט מוז געהאָרכען ניט נור די געבאָטען פון אחדות, זאָנדערן אויך די געבאָטען פון פאָרזיכטיגקייט, פון קלוגהייט א. ז. ו. פערנונפט און ערפאהרונג לערנען דעם ארבייטער, אז ער קען זיך ערהויבען פון אונטערדריקונג און ערנידערונג נור דורך אחדות, זיך האָלטענדיג צוזאמען מיט אנדערע. פערנונפט און ערפאהרונג זאָלען איהם אבער אויך זאָגען, אז עס איז אונמעגליך דעם פּרינציפ פון אחדות שטענדיג דורכצופיהרען אהן צוריקהאלטונג און זיי מוזען איהם אויך לערנען אז עס איז ראטהזאם זיך צוריקצוהאלטען.

עס איז קלאָר, אז אזא ארבייטערשאפט, ביי וועלכער דער געפיהל פון קלאסען־אחדות האָט זיך שוין ענטוויקעלט, אבער וועלכע איז נאָך ניט גאנץ קלאָר אין איהרע שטרעבונגען און מיינונגען און האָט נאָך ניט גענוג ערנט אין בעפרייאונגס־קאמפּף צו קענען בעהערשען איהרע געפיהלען, אז אזא ארבייטערשאפט איז גיכער ווי אנדערע גענייגט צו סאָלידאריטעטס־סטרייקס.

אן אנדער מאָמענט, וואָס ווירקט אויך מיט אז אזוינע סטרייקס זאָלען ארויסגערופען ווערען, איז דאָס פעהלען פון שטארקע געווערקשאפטליכע ארגאניזאציאנען. שטארקע געווערקשאפטען אייגען זיך ניט צו שנעל אנטהיל צו נעהמען אין א סאָלידאריטעס־סטרייק, וועלכער איז באמת א קראפט־פּראָבע צווישען די אונטערנעהמער און די ארבייטער, ווייל פאר זיי שטעהט צו פיעל אין קאָן. א שטארקע געווערקשאפטליכע ארגאניזאציאָן ווערט בכלל ניט קומען לייכט אין דער לאגע צו אפּעלירען אין דיזער פאָרמע צו דעם מיטגעפיהל פון דער ארבייטער וועלט; עס זיינען כמעט שטענדיג שוואכע געווערקשאפטען, וועלכע זוכען מיטצורייסען אנדערע טריידס אין זייער קאמפּף מיט די אונטערנעהמער; גאנץ גלייך צו

דאָס איז נויטיג פאר זיי, ווייל סקעבס פון די אייגענע רייהען שטעלען אין געפאהר דעם זיעג; אָדער ביי די מאסע פון די קעמפענדע געהט דער מוטה אויס, און זיי דארפען נייע אויפרעגונג כדי צו בלייבען פעסט; אָדער ווייל די פער־שלעמיינונג פון סטרייק אויף א בעשטימטען אָרט מיט זיינע רעזולטאטען: די אונבעקוועמ־ליכקייטען, אונאָרדנונגען א. ז. ו. שיינען פאר זיי צו זיין דער לעצטער מיטל ווי צו צווינגען די אונטערנעהמער דורך דעם דרוק פון דער עפענטליכער מיינונג נאכצוגעבען זייערע פאָר־דערונגען.

שטאַרק, גוט־געפיהרט און גוט פערפעסטיג־טע געווערקשאפטען וועלען דאָס רוב — אויב זיי זעהען אז די אויסזיכטען דעם קאמפף צו גענוינען זיינען זעהר שוואכע — בעסער געפינען מיטלען וויי דעם קאמפף בעצייטענס ארבצוברעכען, אזוי אז די אָרגאַניזאציאָן זאָל דערביי ניט ליידען. און ווי נור די פערהעלטניסע וועלען וועלען גינסטי־גער — פון דאָס ניי אויפהויבען דעם קאמפף. שוואכע, וועניגער פעסטגעבויטע אָרגאַניזאציא־נען וועלען, פערקעהרט, פרובירען אריינצוכאפען דעם זיעג, וואָס האלט אין אנטלויפען פון זיי, דורך קינסטליכע מיטלען, ווייל זיי האָבען מורא אז א ניעדערלאגע וועט ברענגען מיט זיך די צושמעטערונג פון דער אָרגאַניזאציאָן.

פראקטיש איז דער סאָלידאריטעטס־סטרייק צו אָפט נור א פראָבע פון א שוואכען זיך צו האלטען אויף אן אנדערען, אויף אזא שוואכען. וואו דער סימפאטהיע־סטרייק איז אריבער אין די זיטען פון פּראָלעטאריאט, ווי אין פראנקרייך, מאכט עס וועניג שוויעריגקייטען מיטצורייסען די ארבייטער אין קאמפף; אן אפיל צו זייער אחדות, צו זייער קלאסענהרע איז אָפט גענוג. אבער עס איז שווער זיי לאנג אָנצוהאלטען אין קאמפף. וועז עס פערגעהט אייניגע צייט און דער זיעג קומט נאָך אלין ניט, דאן פאלט די כוואליע פון בעגייסטערונג־ארונטער צוריק. קלאָרע און שארף־אויסגעשטעלטע פאָרדערונגען, וועל־כע זאָלען קענען אָנהאלטענדיג בעגייסטערן די סטרייקער, פעהלען, אָדער, וואו אזוינע וועלען געשטעלט איז כמעט ניטא קיין אויסזיכט זיי דורכצופיהרען. וואָרום עס איז דאָ איין וויכטיגער חסרון, וועלכען מען קען ניט אויסמיידען ביי גענערלאַיזירטע סטרייקס: די גינסטיגע צייט דורכצופיהרען ספעציעלע פאָרדערונגען איז כמעט קיינמאָל ניט דיזעלבע ביי פערשיעדענע אינדו־סטריען. עס איז דערפאר פון אָנפאנג אָן כמעט ווי אויסגעשלאָסען, אז אלע טרייד־ס, וואָס סטרייקען מיט זאָלען געווינען.

אין אזא לאגע קען נור די פעסטע דיסציפלין, וועלכע מען בעקומט דורך איבונג און לעהרע, צוזאמענהאלטען פעסט די קעמפענדע. זי בילדעט פאר יעדען איינצלנעם א שוץ געגען מוטלאָזיגקייט און שוואכקייט. אויב דיזע דיס־ציפלין פעהלט, דאן וועט אָפט דער סטרייק, וועל־כער האָט אויסגעבראכען אונערוואַרטעט און זיך צוגאָסען וויי א לאווינע, פונקט אזוי אונערוואַר־טעט צוזאמענברעכען. ווי שרעקליך דער סטרייק האָט ניט אויסגעזעהן, איז דאָך קיין מאָרך, קיין אינערליכע געזונטע קראפט אין איהם ניט געווען; ער איז אינוועניג געווען פוסט און צוגעפוילט. א שוואכער, וואָס וויל זיך האלטען אויף די פיס מיט דער הילף פון אנדערע, שלעפט מיט זיך אויך יענעם מיט און זיי פאלען ביידע.

דאָס איז די געשיכטע פון די צאהלרייכע, געגנראַלזיזירטע סטרייקס פון די לעצטע יאהרען. וואו עס געלינגט דורך זיי צו איבערראשען די אונטערנעהמער, דאָרט האָבען זיי א צייטווייליגען ערפאָלג. אָבער אָפט רעכענען זיך די אונטערנעהמער אָפ פאר די ערליטענע ניעדערלאגע. זיי בריטען זיך גוט צו און דאן פּראָוואָצירען זיי די ארבייטער דורך פערקלענערונג פון לוין אָדער דורך אנדערע מיטלען אזוי ווייט, אז זיי זאָלען פון דאָס ניי אויפנעהמען דעם קאמפף. די זיעגער פון דיזען נייעם קאמפף געהען שוין דאן די אונטערנעהמער ארויס. א געלונגענע אי־בערראשונג קען ניט ענטשיידען ווער עס איז שטארקער, צו די אונטערנעהמער, צו די ארביי־טער.

אָבער אויך אזוינע אונזיכערע ערפאָלגען גע־ווינען די סאָלידאריטעטס־סטרייקס פון פערשיע־דענע טריידס נור אויף א גאנץ קליינע וויילע. אויב די סטרייקס דויערען לענגער, דאן ענדיגען זיי זיך געווענליך מיט א קאטאסטראָפע. די ארבייטער גלינגט ניט דורכצופיהרען זייערע פאָרדערונגען און, וואָס נאָך ערגער איז, די אָרגא־ניזאציאָן ווערט שווער געשעדיגט, אָדער צו־שטערט.

אלזא די שוואכקייט פון די געווערקשאפט־ליכע אָרגאַניזאציאָן איז איין וואָרצעל פון גענע־ראַלזיזירטען סטרייק. ער האָט אָבער אויך נאָך א וואָרצעל, דאָס איז די אנטיפּאַרלאַמענטארישע געזינונג פון דער ארבייטערשאפט, וואָס פיהלט

שוין סאציאליסטיש, אבער וואס איז נאך ניט סאציאלדעמאקראטיש בעזוגסטזיניג...

דאס פעהלען פון קלארע מיינונגען; דאס ניט קענען בעהערשען די געפיהלען; שוואכע געווערקשאפטען, אנטי־פארלאמנטארישער סאציאליזמוס; דאָ האבען מיר דעם גרונד, אויף וועלכען עס וואקסט דער ענערגעליזירטער סטרייק. ער הענגט אלזא צוזאמען מיט דער מדרגה פון ענטוויקלונג פון פראלעטאריאט, מיט דעם, אויף וויי וועיט זיין דענקען, זיינע געווערקשאפטליכע אינסטיטוציאנען און זיין פאליטישער בעוואוסטזיין זיינען רייף. אבער, בעטראכטענדיג דיזען זאָרט סטרייקס, מוז מען געדענקען אויך די געזעלשאפטליכע בעדינגונגען פון פראלעטאריסען קאמפף. אונטער געוויסע פערהעלטניסען איז דער אויסברוך און די שנעלע פערשפרייטונג פון א סטרייק, ווי כאטש און אונקאר ער זאל ניט זיין, א צייכען פון פראלעטאריישער ערוואכונג. דאס איז דער פאל אין לענדער, וואו דער פראלעטאריאט בעוצט ניט קיין פאליטישע רעכטע און קען ניט גרינדען קיין לגאלע ארגאניזאציאנען. דאָרט קען דער ענגערליזירטער סטרייק, בעזונדער אין די אינדוסטריעלע געגענדען, אויסגעצייכענט ווירקען כדי אויפצורודערן דעם פראלעטאריאט, איהם צו לערנען ערקענען זיין אייגענע קראפט און איהם צו ערפילען מיט רעוואלוציאנערער ענערגיע, מוטה און פארטבויען.

דער ענערגעליזירטער סטרייק האט אלזא א פערשיעדענע בעדייטונג לויט דעם לאנד, דער מדרגה פון ענטוויקלונג פון די ארבייטער און פון די סאציאלע און פאליטישע פערהעלטניסע. ער קען בעדייטען א סימפאטישער, כאטש ניט קיין קלוגער, אויסדרוק פון סאציאליסטישע געפיהלען פון אזא ארבייטערמאסע, וועלכע איז פאליטיש און גייסטיג נאך ניט רייף; אדער — דאס ערשטע ערוואכען פון אונטערדריקטע און רעכטלאזע מאסען, דער שטורם־פויגעל פון א רעוואלוציאן; אבער ער קען פון דער אנדערער זייט האבען די בעדייטונג נור פון א פשוט'ע פריטשעפקע פאר צוזאמענשטויסונגען מיט דער עפענטליכער גערואלט, פון זינלאזע אנארכיסטישע אוואנטיורעס.

דאך, וואס דיזער סטרייק זאל ניט זיין, איז עס דאך שטענדיג א וואפע, וועלכע מען קען געברויכען פאר דעם פראלעטאריישען בעפרייאונגסקאמפף נור אין אויסנאהמספעלע. זיין סיסטעמאטישע, רעגעלמעסיגע בענוצונג וואלט ערשיטערט דעם גאנצען עקאנאמישען לעבען. מען קען זאגען, אז ער וואלט געמאכט אונמעגליך יעדע עקזיסטענץ, קודם כל פון פראלעטאריאט אליין.

אין צוזאמענהאנג מיט דעם ענערגעליזירטען סטרייק מוז מען אונטערזוכען נאך איין לעצטען פונקט, נעמליך: צי איז טאקע אמת, אז א סטרייק, וואס קלענער, וואס פריוואטער, אייניצעלנער ער איז, אלץ בעסער איז ער? עס וואלט טאקע אמת געווען, אז עס איז מעהר וויכטיג שענסווערטע יעדען סטרייק וויי וועיט מעגליך דורכצופיהרען בעזונדער, געטהיילט, אבגעריסען פון אנדערע, דאן וואלט עס געהייסען, אז מען דארף אויפגעבען אין גאנצען יעדען ענערגעליזירטען סטרייק, ווי איבערהויפט יעדען עקאנאמישען און פאליטישען מאסענסטרייק.

די איבערצייגונג, אז עס איז טאקטיש ריכטיגער צו פיהרען יעדען סטרייק בעזונדערס, געטהיילט, האט זיך שטארק פערשפרייט אין די לעצטע פופצעהן—צוואנציג יאהר אין די לענדער, וואו עס געפינען זיך שטארקע ארגאניזאציאנען פון אונטערנעהמער און ארבייטער. זי האט איהרע גוטע גרינדע אין דער ענטוויקלונג פון די געזעלשאפטליכע פערהעלטניסע. זי איז געקומען פון דער ערפאהרונג, דאס פיעלע מאסענסטרייקס, כאטש זיי זיינען געווען גוט ארגאניזירט און געפיהרט פון שטארקע געווערקשאפטען, זיינען פערלארן גענאנגען. די ארבייטער האבען זיך פרובירט מיט קלייניע סטרייקס אויף אייניצעלנע פאבריקען... אבער אויך דעם האבען די אונטערנעהמער געענטפערט מיט אלגעמיינע לאקאוטס.

דאס בענוצען זיך בעסער מיט געטהיילטע סטרייקס איז געקומען אלס נויטוועגדיגע ענדרונג פון דער געווערקשאפטליכער טאקטיק, נאכדעם ווי די פערבאנדען פון די אונטערנעהמער זיינען אויפגעקומען און זיך פערשטארקט: אזוי לאנג ווי די אונטערנעהמער זיינען ניט געווען ארגאניזירט, אדער וען זיי זיינען געווען שוואך ארגאניזירט, איז דער מאסענסטרייק אין א גאנצען טרייד געווען דער קירצעסטער וועג צום ערפאלג, אויב די ארבייטער זיינען נור געווען גוט ארגאניזירט און די פערהעלטניסע גינסטיג. די עקאנאמיש־שוואכע אונטערנעהמער האבען געמוזט אין א קורצע צייט נאכגעבען; די ארבייט

פלעגט ביז זיי וויעדער זיך אנפאנגען און אונטערצוהעלפן דעם דרוק פון קאנקורענץ פלעגען אנדערע זיך אויך מוזען אונטערגעבען. אבער ווי נור די אונטערנעהמער זיינען ארגאניזירט אין שטארקע פערבאנדען, דאן אונטערשטיצען די שטארקע שוואכערע, און דער מאסענסטרייק ווערט, ניט אין יעדער אבער אין פיעלע אינדוסטריעס, א זעהר געפעהרליכע אונטערנעהמונג. אין אזוינע פעלע זיינען אפט די שאנסען פון א גרעסערער צאהל פון קעמפפע, וואם ווערען געפיהרט אייניג נאך די אנדערע, אזוי געטהיילט ווי נור מעגליך, פיעל בעסער; ווייל דיזע טאקטיק גיט דעם מאסע פון די מיטגליעדער פון דער געווערק שאפט די מעגליכקייט צו האלטען די קאסע פול, דער סטרייק ווערט דאן פערקלענערט לויט זיין אומפאנג, אבער ער ווערט ארויסגעשפרייט אין דער צייט.

דאם איז אבער ניט שטענדיג אזוי. עם ויינען דא אינדוסטריעס, אין וועלכע די אונטערנעהמער האבען וועניג וואם מורא פאר א גענטהיילטען סטרייק, אבער פאר דעם מאסענסטרייק האבען זיי אונטער געווייסע אומשטענדען זעהר מורא. דאם איז, צום ביישפיעל, דער פאל אין די מאינס, ביי די טראנספארט־אינדוסטריען. זעלבסטפערשטענדליך נור דאן וען די צייטען זיינען גוט און עם לויפט זיך פאר די אינטערנעהמער אנצוגעהן מיט דער ארבייט. דער עגטפער אויף די פראגע: וואם איז בעסער: געטהיילטע, קלייגע סטרייקס, אדער מאסענסטרייקס, העננט אלזא אב ניט נור פון דער עקאנאמישער שטארקייט און ארגאניזאציאן פון די אונטערנעהמער, זאנדערן אויך פון דעם כאראקטער פון דער אינדוסטריע אליין, און פון די אלגעמיינע עקאנאמישע אומשטענדען.

געווים רופט די געזעלשאפטליכע ענטוויקלונג ארויס די שטרעבונג צו בעשרענגען און ניט פארנאדערצושפרייטען קיין סטרייקס. אבער עם ויינען דא אויך אורזאכען, וואם ווירקען פונקט קאפויר. בכלל קען מען ניט לייקענען, אז די אויסשפרייטונג פון סטרייקס וועלט ניט קלענער, נור גרעסער. די אורזאכען זיינען, ווייל די גרויסע אונטערנעהמונגען שפרייטען זיך אלץ מעהר אויס און ברענגען צוזאמען אלץ גרעסערע מאסען און אויך וואם די מאסען ערוואכען אלץ מעהר אויף אזוי ווייט, אז כאטש זיי ווערען נאך ניט ארויסגעצויגען אין די פאליטישע און געווערקשאפטליכע ארגאניזאציאנען, ווערען זיי פון דעסטוועגען ארויסגעצויגען אין קלאסענקאמפף.

עס איז ניטא קיין גרונד אנצונעהמען, אז די געזעלשאפטליכע ענטוויקלונג ווועט מאכען דעם געטהיילטען סטרייק פאר די אויסיגיג געברויכטע און בעסטע מעטהאדע פון עקאנאמישען קאמפף. דער מאסענסטרייק איז ניט קיין פעראלטעטע וואפע, וואם טויג שוין מעהר ניט. מיט דער ענטוויקלונג פון קלאסענקאמפף וואקסען די ארגאניזאציאנען פון די ארבייטער און פון די אונטערנעהמער סאי אין גרויס, סאי אין קראפט; פאר ביידע צדים ווערט די שלאכט אלץ אן ערנסטערע זאך, זי ווערט פאר ביידען אלץ א גרעסערע געפאהר, ווייל זיי האבען ביידע פיעל מעהר צו פערליערען, ווי פריהער. ביידע צדדים זוכען דערפאר אבצוהעלפען דעם בעשלום ווי לאנג עס לאזט זיך. אבער וען עס קומט צו א שלאכט, דאן ווערט זי געפיהרט פיעל הארטנעקיגער ווי פריהער, אפט ביז מען ווערט אין גאנצען אויסגעמאטערט. עס לייגט אלזא אויך אין דער ענטוויקלונג, אז די צאהל פון צוזאמענשטויסונגען ווערט קלענער אבער דערפאר פערכאפען זיי אלץ גרעסערע מאסען און האלטען אן לענגער.

פון דער בעטראכטונג פון דיזע שטרעמונגען, וועלכע ווירקען איינע גענען די אנדערע, קומט אוים דער פועל יוצא, אז אין דער צוקונפט ווועט מען מוזען געברויכען דעם געטהיילטען סטרייק מעהר ווי דעם מאסענסטרייק. ביידע זיינען לויט דער לאגע און די אומשטענדען ניצליך פאר'ן פראלעטאריאט; קיינער פון זיי האט אין זיך ניט אזוינע מעלות לגבי דעם צווייטען, וואם זאלען גילטען שטענדיג. אבער מיט וואהרשיינליכקייט לאזט זיך פראויסזאגען פאלגענדעם: וואם מעהר די פראלעטאריש מאסע פון א לאנד ווערט אויפגעצויגען פון עקאנאמישען און פאליטישער ארגאניזאציאן, אלץ קלענער ווערט די צאהל פון די גענעראלזירטע סטרייקס, פון דיזען צופאלאנטערטען קנויל פון דורכגעמישטע קעמפפע. זייער פלאץ וועלען לויט די אומשטענדען פערנעהמען די בעשרענקטע סטרייקס, ווי אויך די מאסענסטרייקס. זיי שארף צו בענרענצען ווועט זיין א טהייל פון זייער ארגאניזירונג.

אויגוסט בעבעל.

פון מיין לעבען.

9.

פון ארבייטער־פיהרער צום רייכסטאג־דעפוטאט.

י יאהרען 1866 און 1867 זיינען געווען פול מיט גרויסע פאליטישע פאסירונגען אין דייטשלאנד. דער קריעג פון פרייסען און עסטרייך געגען דענמארק צוליעב שלעזוויג־האלשטיין און באלד נאך דעם, דער קריעג פון פרייסען געגען עסטרייך; דאן די גרינדונג פון נארד־דייטשען בונד מיט א רייכסטאג, פאר וועלכען ביסמארק האט געשאנקען דעם פאלק דאס אלגעמיינע, גליבע וואהלרעכט — דאס זיינען געווען עפאכע מאכענדע פאסירונגען אין דייטשלאנד'ס גע־שיכטע.

אזוינע גרויסע פאסירונגען האבען ניט גע־קאנט בלייבען אהן ווירקונג אויף די ארבייטער־מאסען און אזוי זעהען מיר, ווי אין דיעזע פאר יאהר וואקסען אוים און ענטוויקלעלן זיך די פריהער אונפאליטישע און שוואבע ארבייטער בילדונגס פעראיינען אין א דעמאקראטישע פאליטישע פארטי, כמעט שוין אן אויסגע־שפראכען סאציאליסטישע. די הויפט־פיהרער פון דיעזער פארטי, און דער ערשטער צווישען זיי בעבעל, זיינען דאן געווען עכטע סאציאלים־טען.

דיעזע נייע דעמאקראטישע ארבייטער פאר־טיי איז געגרינדעט געוואָרען דעם 19טען אויגוסט 1866 אין כעמניץ. אין דיעזער גרינדונגס־פערזאמלונג האבען אנטהיל גענומען אויך מיט־גליעדער פון לאסאליאנישען אלגעמיינעם דייטשען ארבייטער פעראיין.

„דאס די פראגראם פון דיעזער נייער פאר־טיי זאל זיין אפען סאציאלדעמאקראטיש, דאס איז געווען אונמעגליך צוליעב די פאליטישע שטעלונג פון א טהיל פון די פיהרער, ווי פראָ־פעסאר ראסמעסלער און אנהערע. אויך איז א טהיל פון די ארבייטער פעראיינען אליין געווען פאליטיש אזוי אבגעשטאנען, אז מיר האבען ניט נעקענט וואנען צו מאכען אזא טריט. עס וואלט ארוים א שפאלטונג, און דאס האט מען געמוזט זוכען ביי יענער מדרגה פון ענטוויקלונג אוים־צומיידען. אויך זיינען מיר געווען ביי דער מיי־נונג אז ביי דער שטימונג, וואס האט דאמאלס גע־הערשט ביי א גרויסען טהיל פון דער בורזשו־אזי צוליעב דעם קריעג און צוליעב די צורייסונג פון דייטשלאנד אין דריי טהיילען, איז נויטיג צוזאמענצונעהמען אלע כחות פאר די דעמאָ־קראטיזירונג פון דייטשלאנד."

„די נאהענטקייט פון די וואהלען צום נארד־דייטשען רייכסטאג האט אונז געצוואונגען זיך צו נעהמען פאר אן ענרגישע אגיטאציאנס־און ארגאניזאציאנס־ארבייט, וועלכע איז פאר יעדען איינעם פון אונז געווען פערבונדען מיט שווערע קרבנות. אין די אויגען פון די בורזשו־אזנע געגנער זיינען די סאציאלדעמאקראטישע אגיטאטארען געווען מענשען, וועלכע פיטערען זיך אב אויף דעם חשבון פון די ארבייטער'ס גראשענס. אזא בעשולדיגונג האט קיינ־מאל בערעכטיגונג ניט געהאט, און וועניגער ווי ווען עס איז זי געווען בערעכטיגט אין יענער צייט. עס איז נויטיג געווען א גרויסע מאס פון בעגייסטערונג, פעסטקייט און אפפער־מוטה, כדי אנצונעהמען אן אגיטאציאנס־ארבייט. דער אגיטאטאר האט געמוזט זיין צופריע־דען, אויב ער פלעגט בעקומען צוריק די עטליכע גראשען, וואס ער פלעגט אוים־לעגען אין באארעם געלה. — כדי די הוצאות זאלען זיין וואס קלע־נער, פלעגט ער בעטראכטען אלס זעלבסטפערע־שטענדליך, דאס ער מוז אננעהמען יעדע איינ־לאדונג צו וואוינען ביי וועלכען עם איז א פארטיי־גענאסע.

„ליעבקנעכט איז געווען דאמאלסט בע־זאנדערס שטארק טהעטיג אין דער אגיטאציאן. אבער גאר אונערוואַרטעט האט ער חדשים לאנג געמוזט דיעזע טהעטיגקייט אויפגעבען. אין פרייסען איז דאמאלסט ארויסגענעבען געוואָרען אן אמנעסטיע. ליעבקנעכט האט געמיינט, אז זי איז שויך צו איהם אויך און ער איז אוועקגע־פאהרען אין בערלין האלטען א פארטראג ביי די בוכדרוקער. מען האט איהם אבער דעמועלבען אבענד ארעסטירט און אויך דריי חדשים איהם

בערשפּאָרט אין טורמע, וואו מען האָט איהם בעהאַנדעלט ווי אַן אייגפּאָכען פערברעכער. זעקס אַזייגער צום ביישפּיעל פלעגט מען בי איהם צונעהמען די ליכט. דאָס האָט איהם בע׳ זאָנדערס שטאַרק געקרענקט.

„די וואַהלען פּאַר דעם גרינדונגס־רייכסטאג זיינען בעשטימט געוואָרען אויף אָנפּאַנג פעב׳ רואַר 1867. די אַרעמקייט אין מאַטעריעלע מיט׳ לען און אַגיטאַטאָרישע פֿרעפּטען האָט אונז נעצוואונגען זיך צו בעשרענקען ביים אַרוים׳ שטעלען קאַנדידאַטען אויף אַזוינע דיסטריקטען, וואו מיר האָבען געהאַט א גוטע אָרגאַניזאַציאָן.“ און די בעסטע דריי פון זיי זיינען אַרויסגע׳ שטעלט געוואָרען אלס קאַנדידאַטען: בעבעל, ליעבקנעכט און אייגער אַן אַדוואָקאַט שראַפּס. אַזוי ווי ליעבקנעכט איז געזעסען אין טורמע און איז ערשט אין מיטען יאָנואַר בעפרייט גע׳ וואָרען, האָט ער ניט געקענט גוט בעארבייטען זיין דיסטריקט און ער איז דורכגעפאַלען. שראַפּס און בעבעל זיינען ערוועהלט געוואָרען.

„איך האָב געהאַט געגען זיך פּיער געגען׳ קאַנדידאַטען, צוויישען זיי — פּריטשע׳ן, אלס א מיטגליעד פון לאַסאַליאַנישען אלגעמיינעם דייטשען אַרבייטער פּעראיין. ער האָט אָבער נור בעקומען 400 שטימען. אין א גרויסע אַר׳ בייטער פערזאַמלונג אין גלוכאָו איז ער אַרוים׳ געטראָטען געגען מיר. אָבער איך האָב איהם שטאַרק צוקלאַפּט. פּאָליטיש בין איך געווען ווייטער ענטוויקעלט פּאַר איהם און אין סאַציא׳ ליסטישער הינזיכט בין איך פון איהם ניט אָב׳ געשטאַנען. איך האָב בעקומען ביי די ערשטע וואַהלען 4000 שטימען, ווייט מעהר ווי מיין נעכסטער געגנער, און ביי די ענגערע וואַהלען האָבען איך געזיעגט מיט 7922 שטימען. מיין געגנער האָט דאן בעקומען 4280 שטימען.

„דער וואַהלקאַמפּף איז שוין דאַמאָלסט אפט געפיהרט געוואָרען אויף זעהר אן אונעהר׳ ליכען אופן. איין מאָל, פאַהרענדיג אין וואָגען איבער מיין דיסטריקט, האָב איך געהערט ווי אין דער צווייטער אָבטהיילונג פון וואגאן דערצעהלט איינער א מאן וועגען מיר מעשים תעתואים. אין גלוכאָו האָב איך כלומרשט צוגעזאָגט די וועבער א דאָפּעלטען לוין און אן אכט־שטונדיגען אר׳ בייטסטאָג, אויב זיי וועלען מיר אויסקלויבען. אזא שקר האָט מיר פערדראָסען. איך בין צוגע׳ נאַנגען און איהם א פּרעג געטהאָן: צו האָט ער אזוינט געהערט פון בעבעל׳ן אלייין? נעווייס — איז נעווען זיין ענטפער. איך האָב איהם געזאָגט, אז ער איז אן אונפערשעהמטער ליגנער און האָב איהם אָנגערופען מיין נאָמען. מיין געגנער איז געוואָרען ביי זיך געפאלען. די פּאַסאַזשירען האָבען פון איהם געגומען מאכען חוזק און אויף דער נעכסטען סטאַציאָן האָט ער גענאַכט א ויברח.

„דאָס יאָהר 1867 האָט געבראַכט צוויי אלגעמיינע רייכסטאג וואַהלען. אין פעברואַר האָבען שטאַטגעפונען די וואַהלען פאַר די גרינ׳ דונגס־פערזאַמלונג, וועלכע האָט געדארפט זיך נור בעראַטהען וועגען די פאַרגעלעגטע קאָנסטי׳ טוציאָן און דאן זיך פונאַנדערגעהן. אין אויגוסט האָבען שטאַטגעפונען די וואַהלען פאַר דעם ערשטען רעגולאַרען רייכסטאג. ביי דיעזע צוויי׳ טע וואַהלען זיינען געוועהלט געוואָרען פון אונ׳ זער זייט: ליעבקנעכט, שראַפּס, דר. געטז און איך. פון די לאַסאַליאַנער — דריי. און אזוי ווי אונטערדעסען האָט א טהייל זיך אָבגעריסען פון אַרבייטער בונד און צוזאַמען מיט לאַסאַל׳ס פרייגדין, די גרעפין האַטצפעלד געביל׳דעט אן אייגענעם פּראַיין, האָט אויך דיעזע פראקציאָן בעקומען צוויי פערטרעטער.

„וועגען מיין שטעלע און טהעטיגקייט אין רייכסטאג — שפּעטער.“

10.

אויף דער וואַך.

די צושטענדע אין דעם פערבאַנד פון די דייטשע פּראַיינען זיינען גענוען ניט קיין זעהר פרעהליכע. די פּאָליטישע פּאַסירונגען האָבען געהאַט א פערניכטענדע ווירקונג אויף די פער׳ אייגען. די קאַסע איז געווען פוסט. דער אָרגאַן פון פערבאַנד האָט זיך געמוזט אבשטעלען. דערצו איז די פיהרונג פון פערבאַנד געלעגען ניט אין די ריכטיגע הענד. פון 1טען יוני 1867 ביז׳ן 4טען דעצעמבער 1868 איז ערשיינען א נייער אָרגאַן פון פּראַיין אלע 14 טאָג, פון וועלכען בעבעל איז געווען אן אייפּעריגער מיט׳ אַרבייטער. אָבער אויך ער איז אונטערגעגאַנגען צוליעב די „דעמאָקראַטישע וואָכענבלאַט“ פון וועלכער ליעבקנעכט איז געווען דער רעדאַקטאָר. דיעזע „וואָכענבלאַט“ האָט אַרייגעטראַגען א נייעם לעבען אין דער בעווענונג.

דער פּרעזידענט פון דער עקזעקוטיווע, שטאָדינגער, איז געווען זעהר א לאַנגזאַמער און שוואַכער אַרבייטער, בעבעל פלעגט איהם פער׳ וואַרפען מיט בריף איהם אונטערצוטרייבען. ער האָט אויך נעפאַדערט, דאָס שטאָדינגער

זאל דעם פערבאנד ברענגען אין פערבינדונג מיט דער אינטערנאציאנאל. ער האט פראטעסטירט, פאר וואס עס ווערען נאך אלץ געמאכט פראבעס צוריקצוהאלטען די ארבייטער פעראיינען פון פאליטיק.

דער נעכסטער — 4טער — צוזאמענפאהר פון פערבאנד האט בעשלאסען א גאנץ נייע ארגאניזאציאס־פארמע און בעבעל איז ערוועהלט געווארען מיט 19 שטימען פון 33. „די נייע ריכטונג האט געזיגט. עס איז דערגרייכט געווארען צו וואס איך האב לאנג געשטרעבט. דער פערבאנד איז יעצט געווארען אייניגערמאסען פעהיג צו ארבייט."

„מיט דער נייער ארגאניזאציאן איז א נייער גייסט אריין אין פערבאנד. די הויפטזאך איז געווען ארויסצוריייסען דעם גרעסטען טהייל פון די פעראיינען פון זייער ביז־איצטיגער גלייכגילטיגקייט און זיי אויפצומונטערען צו קרעפטיגע האנדלונגען. פון איצט אן פלעגט קיין נומער פון דעם פערבאנד'ס ארגאן ניט ערשיינען אין וועלכען עס זאל בראש ניט זיין אבגעדרוקט אן אויפרוף פון דער עקזעקוטיווע, פערפאסט פון מיר, אין וועלכען עס פלעגט אנגעוויזען ווערען, וואס די פעראיינען קענען אויפטהאן ביי פערשיעדענע געלעגענהייטען.

„דער ערפאלג האט אויך זיך ניט געלאזט ווארטען. ביסלעכווייז איז אין די פעראיינען געקומען לעבען. אויך די אבצאהלונגען האבען אנגעהויבען אריינקומען פינקטליך. נור אין דער פיהרונג פון פערבאנד איז די לאגע געווען אזא, אז כמעט די גאנצע משא איז געלעגען אויף מיר. איך בין געווען פרעזידענט, סעקרעטער און טרעזשורער. נור די פראקאלען פון די זיצונגען פלעגט דער אויסגעקליבענער סעקרעטער פערשרייבען. אין ערשטען יאהר האט די עקזעקוטיווע ארויסגעשיקט 543 פאקעטען, און בעקומען 907; דערפון איז א העלפט בעשטאנען פון געדרוקטע זאכען, דאס איבעריגע — פון בריעף.

„צו דיעזער ארבייט זיינען נאך צוגעקומען די יזונגען פון דער עקזעקוטיווע, די פיהרונג פון ארבייטער בילדונגס־פעראיין, די טהעטיגקייט אין רייכסטאג און אין צאלפארלאמענט, פיעלע אגיטאציאנס־רייזען און פון הערבסט 1868 די שטענדיגע מיטארבייטערשאפט אין דער „דעמאקראטישער וואכענבלאט", אין וועלכער איך פלעג שרייבען דעם גאנצען ארבייטער־טהייל. אז ביי אזא טהעטיגקייט פלעג איך פער־נאכלעסיגען אין גאנצען מיין יונגע פרוי און מיין קליינעם געשעפט, דאס קען מען זיך שווין אנשטויסען. און עס איז קיין וואונדער ניט גע־וועזן, דאס אין פינאנציעלער הינזיכט פלעגט מיר דאס וואסער אפט שטעהן ביז'ן האלז און איך פלעג אפט ניט וויסען וואס אנצוהויבען צו טהאן."

דיעזעלבע פיבערישע טהעטיגקייט האט בעבעל געפאדערט אויך פון זיינע חברים אין דער עקזעקוטיווע. ער פלעגט זיי שרייבען ברייף, אויפמונטערען, וועקען. אבער ניט פיעלע זיינען געווען וואס האבען געקענט ברענגען אזוינע קרבנות ווי ער, ווארום פאר פיעלע איז די פראגע וועגען ענערגישע אגיטאציאנס־טהעטיגקייט גע־וועזן פערבונדען מיט פערלירען זייער בעשעפטי־גונג און זייער חיונה.

„אויב אונזערע געגנער וועלען נאך היינט מיט אזא חשק אן אז, צום בייספיעל, צוויישען די סאציאלדעמאקראטישע דעפוטאטען איז ניטא קיין אמת'ער ארבייטער, קומט עס דאך פון דעם אינפאכען גרונד, וויל יעדער ארבייטער, וועלכער איז אפען טהעטיג פאר די סאציאל־דעמאקראטיע, ווערט גליך פון די בעלי־בתים ארויסגעוואלפען אויפ'ן גאס. דאן בלייבט איהם איבער: ענטוועדער צו שווייגען, אדער די פאר־טיי, וועלכע נויטיגט זיך אין אגיטאציאן, רע־דאקטערע און פערוואלטונגס־לייט, גיט איהם א שטעלע. נאך ערגער איז פון שטענדיג אן גע־גאנגען דעם זעלבסטשטענדיגען געשעפטסמאן אין דער פאבריק. און אונזערע געגנער שרייען נאך, אז די סאציאלדעמאקראטיע טעראריזירט! א. די צבוע'אקעם! קיינער טרייבט ניט קיין ערגערען טעראריזמוס וויי זיי. וויפיעל בראווע גענאסען האב איך אין פערלויף פון די יאהר־צעהנדליגע געזעהן זיך בעגיסען מיט בלוט פון זייער טעראריזמוס!"

„דיעזער טעראריזמוס פון די שונאים פון דער סאציאלדעמאקראטיע ערקלערט אויך די ערשיינונג, פאר וואס צוויישען די סאציאליס־טישע דעפוטאטען און פיהרער זיינען דא אזוי פיעל מאבאק־ און סיגארען־העגדלער און רעס־טאראטארס, וויל דאס זיינען כמעט די אייני־ציגע בעשעפטיגונגען, פון וועלכע די פערפאלג־טע סאציאליסטען האבען, מיט הילף פון די פאדרטיי־גענאסען, געקאנט מאכען א לעבען. און וואס האב איך אליין געהאט אויסצושטעהן אין די 25 יאהר פון מיין געשעפטליכער טהעטיג־קייט. — פון פערלירען קונדען און פון דעם גע־

געגאַנגען פון אינטערעסען צווישען עפענטלעכער טהעטיגקייט און געשעפט.

„מיינע פרײנד פון דער בורזשואזיע וועלט האָבען ניט געקאָנט פערשטעהן מיין טהעטיגקייט אין דער אַרבייטער בעוועגונג. זיי האָבען געטענה'ט, אז איך בין א נאר וואָס איך בין זיך מקריב פאר די ארבייטער. איך האָב בעסער געדארפט זיין טהעטיג פאר די בירגערלעכע קלאַסען, זיך קימערען וועגען די אַנגעלעגענהייטען פון דער געמיינדע; איך וואָלט דאן געמאכט א גלענצענדען געשעפט און וואָלט באלד געוואָרען א שטאַדטראַטה (אן אלדערמען). דאָס איז אין זייערע אויגען אויסגעקומען די העכסטע מדרגה. איך פלעג זיי אויסלאַכען. צו דעם האָט מיין עהרגייץ ניט געשטרעבט.

„ווי איך האָב געקענט גובר זיין די גרויסע משא פון ארבייט אין יענער צייט — די יאָהרען 1867 ביז 1872, כאָטש עד היום פעהלט מיר קיין ארבייט ניט — קען אויסקומען פאר פיעלע אונערקלעהרליך. מיר אַליין איז עס ביז צו א געוויסען גראד א רעטענישּ, וואָרום ועל כולם האָב איך מעהרערע מאל געמוזט קעמפפען מיט קראַנקהייט. איך בין צו יענער צייט געווען א מאן פון א שמאלער פיגור, מיט איינגעפאלענע באקען און א בלייכער געזיכטספארב. די פריינדינען פון מיין פרוי, וואָס האָבען בייגעווואָהנט אונזער חתונה, האָבען זיך אויסגעדריקט: „די ארעמע, זי וועט איהם ניט לאַנג האָבען"!

„צום גליק איז געשעהען אנדערש."

(שלום פאלגט).

דר. ק. פאַרנבערג.

איבער דער וועלט.

(א סאציאל־פאליטישער איבערזיכט).

א קאמפיין אונטער שטורם־גלאקען פון כאבאר־סקאנדאלען. — כאָאס און קאנפוזיאן אין בייד לאנדען. — דער „טרייער וואוט" און „אינדעפענדעט וואוט". — דער גרויס־שטעדטישער מיטעל־קלאס אין דער ראלע פון „פראנדייר". — די „ביליגע" בעוועגונגען און זייער זינן. — וועהר עס האט אם מייסטען אורזאכען צו דער וואלטירען. — דער „גרויסער אונבעקאנטער" פון הייי־יאהרינגען קאמפיין. — וי אזוי נאט מאמאן האט אבגעקויפט די נשמות פון בייד פארטייען. — דער 500 טויזענד כאבאר־פאנד און דער 10 טויזענד כאבאר־פאנד. — פון פערשפרעכען ביז ערפילען. — די טעריף־פערשפרעכונגען און טעריף־טהאטען. — די אישיוס און די קאנדידאטען. — דער מעריף אלס הויפט־אישיו. — א שאלה־חשובה פאר א פראגרעסיוון מענשען און פראלעטאריער. — די פאליטישע אטמאספערע אויף דער „אידישער גאס". — די כוואליע פון קלאסען־קאמפף צווישען די אידישע ארבייטער און איהרע רעזולטאטען. — א פראלעטאריישער קלאסען־קאמפיין אין 9טען דיסטריקט. — וואס עס שטעהט אין קאן פאר'ן אידישע ארבייטער. — א רעוואלוציאנען־חודש אין אירראפא. — די הסכמה פון די גרויס־מעכטע צו דער רעוואלוציאן אין פארטוגאל. — דייטשלאנד און פראנקרייך אויף'ן וועג צו דער סאציאלער רעוואלוציאן. — וועמענס וועג איז דער קירצערער? — פראנצווזישער רעוואלוציאנארזמוס און דייטשע נרינדליכקייט. — דער בלוט־באד אין מאראביט. — קומט א נייער סאציאליסטען־גענזעץ? — מיט וואס די דייטשע סאציאליסטען וועלען ענטפערן. — דער סטרייק פון די באָהן־אנגעשטעלטע אין פראנקרייך. — בריאנס „שטארקע האנד" און זיין פירוס־זיעג. — א ריקצוג אין דער צייט. — א פער־לאַרענער סטרייק אהן א פערלוסט. — וואו שטעהן פאר די נייעסטע קעמפפע פארן פראלעטאריאט?

ונטער די שטורם גלאקען פון די גרויסע גרעפט סקאנדאלען, וועלכע די אונטערזוכונגס קאמיטעען פון גריכטס פערהאנדלונגען בריינגען ארוים פון אונטער דער ערד, שפיעלט זיך אף דער לעצטער אקט פון הייי־יאהרינגען קאמפיין, און וואס נעהענטער עס קומט צום עגד פון קאמפיין — אלץ גרעסער ווערט דער באָאס, אלץ טיעפער די קאנפוזיאן און צומישונג אין לאגער פון בייד פאפיטאליסטישע פארטייען.

עם האלט שוין דערבי אז „סוואיא סוואיך נע פאנאשע", זאגאר די אייגענע פרײנד און פערוואנדטע דערקענען איינע די אנדערע ניט. מען רעדט שטארק פון „שניידען" דעם טיקעט סיי ביי א געוויסען טייל פון די רעפובליקאנער, סיי ביי די דעמאקראטען. עפעס א צומישענישּ, א טומעל הערשט אין הייאהרי־

גען קאמפֿיין. מען ווייסט ניט פֿאר וואָס זיך צו כאפּען; מען ווייסט ניט וועלכע סטרונעס צו ציהען, פון וואס צו מאכען די הויפּט אישו, אויף וועמען צו בויען די הויפּט האָפענונג.

די דעמאָראליזאציאָן איז גרויס, די דעמאָראליזאציאָן איז אלגעמיין. די פּארטיי-אָרגאַניזאציאָנען זיינען אָבגעשוואכט, אָפּגעטריישעלט פון די אינערלעכע קעמפּפע. די „טרייע וואוטערס" זיינען קאלט, גלייכגילטיג, אָפּענטיג געוואָרען, די קלייגע רעדזשיסטרישאָן איז א בעווייז דאָפיר. דער „אונאבהענגיגער וואוטער" איז געוואָרען דער גרויסער אונבעקאַנטער, צו וועלכען מען ווייסט ניט מיט וואס צוצוטרעטען.

ביז דער לעצטער צייט איז דער גרויסשטעדטישער מיטעל-קלאס געווען פּאדרעבענט פּאר דעם וויכטיגסטען און געפּעהרליכסטען „פּראַנדייר", פּאר דעם הויפּט בונטאָווטשיק געגען די צוויי גרויסע פּארטייען, און ווער עס האָט געוואָלט זיך פּאזישיוען און אויפגעריכטעט וועלען מיט דער הילף פון דעם „אינדעפּענדענט וואוט", האָט אָנגעשטעלט זיינע פּארטייזעלען דיעזען גרויסשטעדטישען וויגט צו פּאנגען. פּאר דיעזען „בונטאָווטשיק" האָט מען געשאפען אזויגע „בעוועגונגען": ווי ביליגע געז, ביליגע פּער. ווער געדענקט ניט די אישוס: פון 80 סענטיגען געז און 5 סענטיגען קוני איילאַנד-פּער אין ניו יאָרק? ווי פּאפולער זיי זיינען געווען! וויי דער עולם האָט זיך מיט זיי אינטערעסירט.

דאָס איז געווען אין דער פּראקטיק. אין דער טהעאָריע איז מען געווען ראדיקאלער. מען האָט געריידט וועגען „פּאָבליק אונערשיפּ", מען האָט געריידט וועגען קאמפּף געגען טראָסט, וועגען קרימינעלע פּערפּאלגונגען פון די „שלעכטע טראָסטס". מען האָט דאמאלס זאגאר פּערשפּרעכען פון אלע זייטען א רעווייזיאָן פון טאריף מיט דעם צוועק צו פּארקלענערען די הויכע אבצאהלונגען אויף אויסלענדישע סחורות.

איצט איז די לאגע אנדערש געוואָרען. די צאָהל פון די „פּראַדייסע", פון די אונצופּרידענע, פון די בונטאָווטשיקעס געגען די אלטע פּארטייען איז געוואָרען בעדייטענד גרעסער. און פּערשיעדענארטיגער זיינען אויך געוואָרען די עלעמענטען און שיכטען פון וואנען זיי נעהמען זיך. אונצופּריעדען מיט די איצטיגע צושטענדע אין לאנד זיינען די פּערשיעדענסטע גרופּען פון דער בעפעלקערונג. נעבען דעם גרויסשטעדטישען מיטעלסטאן האָט אויך די קליינשטעדטעלדיגע בעפעלקערונג געגומען רעוואלטירונג; די פּארמערס מוז מען אויך זוכען מפּצה צו זיין, אויב מען וויל זיי האלטען צו זיך. און — ועל כולם — די ארבייטער מאסען.

דער קלאסענבעוואוסטזיין האָט ביי דעם אמעריקאנער ארבייטער קלאס געגומען ערוואכען פאליטיש. אורזאכען צו רעוואלטירען געגען די קאפּיטאליסטישע פּארטייען, געגען די גאנצע הערשענדע פּאליטישע סיסטעם איז ביי די ארבייטער מאסען דאָ מעהר ווי ביי אלע אנדערע קלאסען, וואָרום אויף קיין קלאס האָט זיך די ממשלה פון גרויסקאפּיטאל זיך ניט ארויפגעלעגט מיט אזא דריקענדען יאָך ווי אויף דעם ארבייטער קלאס. קיין קלאס פיהלט זיך ניט אויף יעדען טריט זאגאר פּאָליטיש גדריקט, זאגאר באשרענקט אין זיינע פונדאמענטאלע בירגערליכע רעכטע ווי דער ארבייטער קלאס. די רעאקציאָנערע ווירקונג פון די גריכטען האָט זיך אויף קיין געביעט ניט אזוי שארף און בולט אויסגעדריקט ווי אויף דעם געביעט פון ארבייטער רעכטע.

דער „אינדעפּענדענט וואוט" איז געוואָרען א גרויסער אונבעקאַנטער. און וויל ער רעקרוטירט זיך פון די פערשיעדענסטע עלעמענטען, איז פאר די ביידע פּארטייען געוואָרען כמעט אומעגליך צו איהם צוצוטרעטען, אויפגעבען זייער אויסגעשפּראָכען-קאפּיטאליסטישען כאראקטער, שטארק אייגרייסען מיט די ביז איצטיגע בעשיצער און געלד-שאפער, איז קיין אייניציג פון זיי ניט אימשטאנד. דאָס וואלט דאָך הייסען א שפּרונג אין דער פינסטערנים, ביי וועלכען מען קען ברעכען האלז און גענוק. דאָס קענען זיי שוין דערפאר אליין אלם גאנצעם ניט טהאן, וויל דער הערשענדער עלעמענט און די „אויבערשטע צעהנטויזענד" זיינען דאָך פערזענליכע פּארשטעהער פון קאפּיטאל און אייפריגע פערטהיידיגער פון זיינע אינטערעסען. און די פּראָפעסיאָנעלע פּאָליטישענס האָבען צו לאנג און צו געשמאקט זיך געקארמעט אויף די שיריים פון רייעם טיש פון וואָל סטריט און גרויס קאפּיטאל, אז זיי זאָלען וועלען און קענען זיך מיט איהם שיידען.

די נייסטע אונטערזוכונגען פון די כאבאר-סקאנדאלען אין לאבאני, אין שיקאגא, אין פּיטסבורג און אין נאך פיעלע אנדערע ערטער. האָבען געוויזען אזוי קלאהר, אז „עס ליעגט א מטבעה אין דעם". אויב אייז ביל געגען די

רייסעם האָט געקאָנט אַרויסטראָגען א ה א ל־ב ע ן מ י ל י א ן דאָלאר כאָבאר, פּאַר די געוועזענעבער אין איין שטאָאט, אויב די וואהל פון א סענאטאָר האָט געקענט זיין פערבונדען מיט אן הכנסה פון ה ו נ ד ע ר ט ט ו י ז ע נ ד דאָלאר פּאַר די „געוועזענעבער" פון אן אנדער שטאָאט, קען מען זיך שוין לייכט פאָרשטעלען, אז אין די געהיימע „האָנאָראָרען" די גרעפּט און כאָבאר, לויגט דער עיקר „געשעפט" פון פּראָפעסיאָנעלען פּאָליטישען.

עס איז דערפּאַר קלאָהר, אז מיט אויסנאָהמע פון איינציגע אידעאָלאָגען, זיינען די גאנצע מחנות פון די קלענערע און גרעסערע פּאָליטישענס מיט הויט און בוינער פּארקויפט ביי די, וואס קענען צאָהלען און מוזען צאָהלען, זיי זיינען פּארקויפט אין צייט פון קאמפּיין—וויל פון דארט ערוואַרטעט מען דעם גרויסען רייכען קאמפּיין־פּאנד, מיט הילף פון וועלכען מען געהט עלעקטער ווערען. זיי זיינען פּארקויפט נאָך דער וואהל צולויעב אויגענע ביזנעס. אזוי האָט זיך געפּיהרט און אזוי וועט זיך פיהרען, כל זמן די פּאָליטיקס וועלען לויגען אין די זעלבע הענד פון פּראָפעסיאָנעלע פּאָליטישענס, כאָבאר־ניקעם פון די הערשענדע קלאַסען.

נאָט מאמאן האָט אבגעקויפט דעם גוף און די נשמות פון בויידע פּארטייען.

עס איז דאפיר בעצם פּאלש און א שטיק זעלבסט נארעריי, ווען מען מיינט, אז עס איז נענוג פּאר געווייסע פּאָליטיקער ארויסצוטרעטען מיט פּראָגרעסיוועם פּראָגראם און רעפּארם־פּאר־שפּרעכונגען, כדי מען זאל קענען צו זיי האָבען פּארטרוויען. פּראָגראם און פערשפּרעכונגען זיינען נאָך ווייניג. מען דארף אויך זיי וועלען און קענען האלטען און ערפילען.

א שעהנעם ביישפּיעל פון דעם, ווי ווייניג די פייערליכסטע פּארשפּרעכונגען פון פּארטייען זיינען ווערטה, אויב זיי קומען נור אין קאנ־פליקט מיט די פונדאמענטאלע אינטערעסען פון די מאָסטהאבער פון דער פּארטי, האָבען מיר געהאט אין דער טאריף־פּראָגע.

קיינע פייערליכע פּארשפּרעכונגען, ווי די פון די רעפּובליקאנער דורכצופיהרען א רעוויזיאָן פון טאריף נאָך א ו נ ט ע ן, צו פּארקלענע־רען די אבצאהלונגען אויף אויסלענדישע סחורות, איז ניט מעגליך געווען צו געבען. אין דער פּאָלטפּארם פון יאָהר 1908 איז עס געווען די הויפּט אישו. אויף דער פּלאטפּארם איז טעפּט עלעקטער געווארען. צו דעם צוועק איז א ספּע־ציעלער סעשאָן באשטימט געווארען, און דאָך... פּאסירט האָט גראדע פּארקעהרט. א רעוויזיאָן פון טאריף איז דורכגעפיהרט געווארען דוקא נאָך אויבען. די „פּראָטעקשאָן" איז געווארען נאָך שטארקער, דער יקרות דורך דעם נאָך גרעסער.

מען קען דערפּאר מיט זיכערהייט זאגען, אז וועז די ביידע קאָפּיטאליסטישע פּארטייען וואָל־טען אפילו נעמאכט פּארשפּרעכונגען פון ערנסטע סאציאלע רעפּארמען, וואלטען זיי אויך קיין ממשות ניט געהאט, כל זמן עס וועט ניט געשא פען ווערען א קראפט, וואס וועט זיי צווינגען די פערשפּרעכונגען צו ערפילען. און אזא קראפט קען נור באשטעהן פון א שטארקע קלאסענבע־וואוסטע ארבייטער פּארטי. ד. ה. מיט אנדערע ווערטער, פון א שטארקע סאציאליסטישע פּארטי.

עס איז אָבער היי־יאהר פּאר דעם ארבייטער זאָגאָגר פערשפּאָרט געווארען פיעל נאָכצו־דענקען וועגען דעם, ווי אזוי ער זאָל אויסנוצען זיין וואהלרעכט. די קאָפּיטאליסטישע פּארטייען האָבען אליין איהם פּארלייכטערט די אויפגאבע און האָבען פּאר איהם געמאכט אונמעגליך צו שטימען אנדערש, ווי פּאר די איינציגע פּאלקס־פּארטי, די סאציאליסטישע פּארטי.

שוין אויף די קאנווענשאָנס האָט זיך ארויסגעוויזען, אז פון נאנצען טאראָאם האָט זיך נאָר ניט אויסגעלאָזען. קיין פערשפּרעכונגען אפילו זיינען ניט געמאכט געווארען פון וועלכען עס איז סאציאל פּאָליטישען ווערטה און אינ־האלט.

די קאנדידאטען — איינער ערגער ווי דער אנדערער. איינער א שמוש ביי אין באס, דער אנדערער ביים אנדערען באס.

די אישוס — זיי זיינען ניטא. מען האָט אין פּערליוף פון קאמפּיין זיך געפּרובט צוטשע־פען צו פערשיעדענע אישוס. מען האָט אָבער באלד אָבגעלאָזען צוריק. וויל זיי האָבען קיין ווערטה ניט געהאט און מען האָט צו זיי קיין ערנסטען אינטערעס ניט ארויסגעוויזען.

וועז די שורות ווערען געשריעבען האלט עס וויעדער דערביי אז דער ט א ר י ף איז געווארען די צענטראלע אישו. אבער אין א משונה־דיגער פאָרמע. יעדער צד בעווייזט, אז דער צווייטער נארט דעם עולם וועגען טאריף. די דעמאָקראטען קענען מיט רעכט אויפווייזען

אויף דעם גרויסען פּערראטה, וואס איז בענאנגען געוואָרען אין דער טאריף־רעוויזיאָן פון די רע־פּובליקאנער מאכטהאבער. די רעפּובליקאנער קענען מיט גלייכען רעכט אָנווייזען, אז דע־מאָקראטישע שטיפּטען אין קאָנגרעס זיינען געווען די ענטשיידענדע מאכט ביי דיעזען פּערראטה. זיי קענען נאָך מעהר אָנווייזען, אז דער דעמאָ־קראטישער קאָנגרעס־קאַנדידאט איז אליין א טראָפּטמאן און האָט געארבייט פּאר הויכע אב־צאהלונגען אויף פּאפּיער.

די טאריף אישו אין היינטיגען קאמפּיין אין ניו יאָרק טראָגט דעם אויסגעשפּראכענעם כא־ראקטער פון א קריעג צווישען צוויי גנבים, וואָס זאָגען אויס אייגער אויף דעם אנדערען פון חדר.

דאָס איז דער צושטאַנד פון דעם קאמפּיין.

די בורזשואזיע פּארטייען, און די גרויסע ווי די קלייגע, שטעלען מיט זיך פּאָר א וויסטע־ניש. פּערזאנען, וואס זאלען ארויסרופען פּאר־טרויען צו זיך זיינען ניטא. קיין אישוס, וואס זאלען אינטערעסירען און אויפרעגען זיינען ניטא. ניטא קיין האָריזאנט פּאר זיך איצט און ניטא קיין פּערספּעקטיוון אויף וויטער. וואס פּאר א וואונדער, וואס דער קאמפּיין שלעפּט זיך אזוי טויט, אזוי אינהאלטסלאָז, אזוי אָהן אינטערעס?

וואס קען א מענש, וואס מיינט ערנסט מיט'ן פּאליטישען און סאציאלען פּראגרעס פון לאנד, טהאָן? וואס קען אן ארבייטער טהאָן, וואס ווייל זיך ניט אנשפּייען אין געזיכט?

עס בלייבט פּאר אים קיין אנדער אויס־וואהל ניט, ער מוז שטימען פּאר די סאציאליס־טישע פּארטיי, ווייל זי איז דאָך באמת די איינ־ציגע פּארטיי פון א נייעם פּארטשריטליכען קלאס, פון פּראלעטאריאט, וועמעס לעבענס־אינטערעס עס ליעגט אין דעם אנפּיהרען א פּערניכטונגס־קאמפּף געגען רעאקציאָן און קאָרופּציאָן, געגען די רויבערייען פון קאפּיטאל און די שאנדטהאטען פון קאפּיטאליס לאקייען אין דער פּאליטיק.

א גרויסער רייניגונגס שטורם מוז זיך אריבערטראָגען איבער'ן לאנד און דאָס קען קו־מען און מוז קומען פון די רייהען פון דעם פּא־ליטיש־ערוואכענדען פּראלעטאריאט דורך די סאציאליסטישע פּארטיי.

א בעדייטענדער פּערשטאַרקטער סאציא־ליסטישער וואוט, די וואהל פון די ערשע סא־ציאליסטישע קאנגרעס־לייט וועלען זיין די ערשטע סמנים פון דיעזער אָבפּרישענדער כוואליע.

פּאר דעם אידישען ארבייטער בעדייטען די היי־יאָהריגע וואהלען נאָך פּיעל מעהר.

די אטמאָספּערע איז אויף דער אידישער גאס אין אלע גהעטאָס נאָך פּול פון דעם פּולווער געוואָרפן פון די פּיעלע גרויסע שלאכטען צווישען קאפּיטאל און ארבייט, וואס האָבען זיך אָבגע־שפּיעלט די לעצטע צייט און וואָס קומען נאָך איצט פּאר אין ניו יאָרק און שיקאגא.

די פּארטען און דער אינהאלט פון דיעזע קעמפּפּע האָבען פּאר קיינעם קיים שום ספּק ניט געלאזען, אז די אידישע בעפעלקערונג איז צושפּאלטען אין צוויי גרויסע פיינדליכע לא־גערן.

דער גרויסער אויסברוך פון קלאסענקעמפּפּע האָט דורכגעפּיהרט די גאנצליכע שיידונג צווישען בורזשואזיע און פּראָלעטאריאט אין אלע גהע־טאָס. אויב ביז איצט האָבען זיך געפּונען א סך אידיש־פּראָלעטאריש אדער פּראלעטארישפּריי־דליכע וואוטערס, וואס האָבען געמיינט, אז א „אידישער פּארשטעהער" איז קודם כל א איד און נאכהער א קאפּיטאליסטישער פּאליטישען— קען שוין היינט צו טאג מעהר אזא אילוזיאָן ביי קיינעם ניט זיין.

צווישען דער אידישער בורזשואזיע, דער גרויסער וויי דער קליינער, הערשט א געפּיהל פון צאָרן און האס צו די ארבייטער. דיעזער האס צו די אידישע ארבייטער האָט זיך ביי זיי קאָנ־צערטירט אויף די אידישע סאציאליסטען, וועל־כע זיי מאכען — און מיט רעכט — פּאראנט־וואָרטליך פּאר דעם, וואס די אידישע ארבייטער האָבען ענדליך אנגעהויבען רעוואָלטירען שטארק געגען די אונערטרעגליכע עקספּלואָטאציאָן.

די לעזער האָבען וואָרשיינליך באמערקט, אז דער היי־יאָהריגער קאמפּיין אין נייטען דיסטריקט אין ניו יאָרק איז א עכט פּראָלעטא־רישער. דער קאמפּיין פּאָנד קומט אויסשליסליך פון ארבייטער קרייזען און ארבייטער ארגאני־זאציאָנען. די קאמפּיין ארבייט ווערט געפּיהרט כמעט אויסשליסליך פון ארבייטער און צווישען ארבייטער. דאָס איז נאָר צו בעגרייפען, דאָס איז אבער נאָר צום טהייל דער פּערדיענסט פון אונ־זער קאנדידאט געוו. מייער לאנדאָן — אן עכ־טען פּאלקס־מענשען—און די קאמפּיין פּיהרער. צום גרויסען טהייל קומט עם דערפון, ווייל די

פערביטערונג געגען די אידישע ארבייטער און וויער מאן איז אונגעהויער גרויס ביי דער בור־זשואזיע.

צו רעדען איצט מיט א אידישען קאפיטא־ליסט וועגען דעם, ער זאל וואוטען פאר א סא־ציאליסטישען קאנדידאט — ווי גרויס די אכ־טונג צו דער פערזאן פון דעם קאנדידאט זאל ניט זיין — הייסט מאכען חזק פון זיך.

דיזען קלאסענבעוואוסטזיין מוזען דערפאר אויך די אידישע ארבייטער ארויסווייזען פון זייער זייט. עס וואלט געווען א מאראלישע און מאטעריעלע נידערלאגע אויסער גלייכען, ווען די אידישע ארבייטער זאלען אויך ווייטער דער־לאזען, דאם קאפיטאליסטישע קאנדידאטען זא־לען בעקומען א גרויסען אידישען וואוט. דאם וואלט זיכער געשאדעט זייער גאנצען פרע־סטיזש, וועלבען זיי האבען זיך ערווארבען דורך די לעצטע גלענצענדע קעמפען אויפ'ן עקאנאמישען געביעט.

אויך מלחמה מוז מען געהן טאקע ווי אויך מלחמה, בעוואפענט פון קאפ ביז די פיס. און די גרויסע מלחמה צווישען קאפיטאל און ארבייט אויך דער אידישער גאס איז אן ערנ־סטע, ביטערע, אן אמת'ע מלחמה אויף טוידט און לעבען.

וועה וועט זיין די אידישע ארבייטער, אויב זיי וועלען דערלאזען די קאפיטאליסטען כאטש איין זיעג צו האבען איבער זיך. און דער פאלי־טישער זיעג ביי די שטים־קאסטען פון די קא־פיטאליסטישע פארטייען איז ווערטה פאר די אידישע קאפיטאליסטען פיעל מעהר ווי איין גרויסער פארלארענער סטרייק.

דער איצטיגער קאמפיין האט אנגענומען דעם כאראקטער פון א עכטען קלאסען־קאמפיין, און דערמיט מוזען מיר זיעגען. די אידישע ארי־בייטער האבען נאך ווייניגער אויסוואהל ווי די אנדערע. אין דער אטמאספערע פון פארביטע־רונג און אקטיוויזם קלאסען־קאמפף פאדערט זיי־ער עהרע, זייערע לעבענס־אינטערעסען, די פארפעסטיגונג און די זיכערונג פון די זיכערסטע פאזיציאנען אין נצחונות, דאם זיי זאלען טריי און ריכטיג פיז'ן סוף בלייבען.

טריי צו זיין זיך, טריי צו זיין דעם פרא־לעטאריאט, — הייסט טריי צו זיין דער סאצי־אליסטישער פארטי. ———

דער פערפלאסענער חודש איז געווען אין אייראפא רייך אין רעוואלוציאנערע פאסירונגען: פאַרטוגאל, דייטשלאנד, פראנקרייך זיינען ג־ווען די ארענא פון עכט רעוואלוציאנערע צו־זאמענשטויסונגען.

די פארטוגעזישע רעוואלוציאן ווערט פון אונז אין דיעזען העפט „צוקונפט" בעהאנדעלט אין א ספעציעלען ארטיקעל. מיר ווילען דא נאר זאגען, אז זינט דער ארטיקעל איז געשריעבען געווארען, איז דער בורזשואזיע כאראקטער פון דער נייער רעפובליק נאך אלטער געווארען. איהר זיכערהייט איז שוין אזוי פערפעסטיגט געווארען, אז אויך די אירפאישע גרויסמעכ־טע האבען ענדליך זיך בעשלאסען איהר אנצו־ערקענען.

נעהענטער צו אונז זיינען די פאסירונגען אין דייטשלאנד און פראנקרייך.

עס קען קיין ספק ניט זיין, אז בוידע לענ־דער געהען מיט ריזען־טריט אויפ'ן וועג פון דער סאציאליזם רעוואלוציאן. נאר דער וועג אליין איז פערשיעדען אויסגעשפרייט אין בוידע לענדער.

וואו איז דער מהלך א קירצערער?

נאך גאר ניט לאנג האט עס אויסגעוויזען, אז בוים פראנצויזישען פראלעטאריאט איז דער רעוואלוציאנס־פולוואר בעהר אנגעזאמעלט. דאם פיעל לעבעדיגע טעמפעראמענט, די לייכטע אויפ־רייצבארקייט פון פראנצויזישען פאלק, צואמען מיט די פרייהייטליבע שטאאטס־פארמען — דאך א רעפובליק, אין די לעצטע יאהרען זאגאר מיט ראדיקאלע טענדענצען — און רעוואלוצי־אנערע טראדיציאנען, האבען געשאפען אין פא־ריז א געוויסע שטענדיגע רעוואלוציאנערע אטמאספערע. די ניט־געניגענדע סאציאליסטישע ערציהונג פון פראנצויזישען פראלעטאריאט האט אויסגעווויזען לפנים איז נאך א רעוואלוציאנערע מעלה. פון די האלב־אנארכיסטישע סינדיקאלים־טען האט מען יעדען טאג געקענט ערווארטען עפעם רעוואלוציאנס־ארטיגעס: דא א גענעראל סטרייק, דא א בונטעל, דא א בעוואפענטען ווי־דערשטאנד.

אנדערש איז דייטשלאנד, דער ערנסטער־קאלטבלוטיגער כאראקטער פון דעם דייטשען, צוואמען מיט דער סאלידער סאציאל־דעמאקרא־טישער ערציהונג פון די פראלעטאריישע מאסען, און א געוויסע נייגונג צו צענטראליזאציאן און ביוראקראטי, צוזאמען מיט דער שטרענגער דיס־ציפלין און זעלבסט־קאנטראלע האבען ביי פיעלע כלופר'שט רעוואלוציאנערען ארויסגערופען א נע־

וויסען צווייפעל אין דעם רעוואלוציאנערען כאראקטער פון דער דייטשער סאציאל־דעמאקראטי.

„א, ביז די דייטשען וועלען זיך אויסקלייבען". „זיי זיינען דאך אזוי ברידערליך געזעצליך". אזוינע און עהנליכע בעמערקונגען האט מען אויף שריט און טריט געקאנט הערען.

דאס איז אבער געווען א טעות. אין דייהען פון דער דייטשער סאציאל־דעמאקראטי האט פאר יאהרען און יאהרען זיך אנגעקליבען א אונאבשעצבארער אוצר פון רעוואלוציונערע געפיהלען און שטימונגען.

די פארבלענדעניש פון די הערשענדע קלאסען, דאס „גאטעס גנאדענטהום" אויפן טראהן, די ציניש רוב־לוסט פון די רעאקציונערע פארטייטישע יונקערס, צוזאמען מיט דער מוטהלאזער לאקייאישער קאכערייי פון דער דייטשער בורזשואזיי, האבען געשאפען די אטמאספערע פאר דעם אויסברוך פון די אנגעזאמלטע רעוואלוציונערע געפיהלען.

אין פערלויף פון לעצטען יאהר איז דייטשלאנד אוועק מיט אייזען־טריט אויפן וועג נעהענטער צו דער רעוואלוציאן, וועלכע קען דארט ניט זיין מעהר קיין רייע פאליטישע רעוואלוציאן, ווי די נייסטע רעוואלוציאן אין פארטוגאל, צ. ב. ווייל איהר טרעגער איז דער רעוואלוציונערער סאציאליסטישער פראלעטאריאט און נאר ער אליין.

די דייטשע ערנסטקייט און גרינדליכקייט הויבען זיך אן ארויסצואווייזען אויך אויף דעם געביעט פון רעוואלוציונערizmום. און אויב מיר זאלען נאך צוגעבען, אז אנטקעגען די פארטגעשריטענע פאליטישע ענטוויקלונגס־פארמען פון פראנקרייך קומט אין דייטשלאנד די וויייט־פארטגעשריטענע עקאנאמישע עגטוויקלונג, א מאדערנער קאפיטאליזמום, אויסגעצייכענטע טעכניק, גרויס־קאפיטאל און די פערשיעדענסטע פארמען פון אינדוסטריע, דאן שיינט אונז, אז דער וואגשאל וועט אריבערציהען גיכער אויף דער דייטשער זייט.

איבריגעם האנדעלט זיך איצט ווייניג ווען פאליטישער נביאות. די ווירקליכקייט אליין איז רעוואלוציונער אין ביידע לענדער.

אין בערלין און ברעמען זיינען פארגעקומען בלוטיגע צוזאמענשטויסונגען צווישען פאליציי און סטרייקערס, וועלכע האבען דורך זייער פארביטערקייט און הארטנעקיגקייט א פיעל ערנסטערע בעדייטונג, וי׳ מען איז עס געווהנט צו צוגעבען צו אזוינע פאסירונגען.

נאך די בלוטיגע ארויסטרעטונגען פון דער פאליציי אין דעם קוואדראט מאבים אין בערלין געגען די סטרייקענדע קאהלען־ביהרער האט מען פון דעם סאמען רעאקציונערען פליעגער פון די הערשענדע קלאסען ארויסגעלאזען דעם נייעם לאזונג: צוריק צו די אויסנאהמס־געזעצען קעגען סאציאליסטען.

נאך די ברעמענער צוזאמענשטויסונגען פון די לעצטע טעג וועט דער לאזונג געפינען א פיעל העכערען און ברייטערען עכא.

די דייטשע סאציאל־דעמאקראטי געהט אין פולער בעווסוסטזיין אנטקעגען אזוינע רעאקציונערע פליגער מיט דעם פעסטען בעשלוס: הימעל אין בעווענונג צו זעצען און אזא זאך ניט צו דערלאזען.

אין דייטשלאנד שטעהען פאר די ערנסטעסטע קאנפליקטען, וואס דער אינטערנאציאנאלער פראלעטאריאט האט וועהן עס איז דורכגעמאכט, די אויגען פון דער גאנצער וועלט זיינען געריכטעט אין דייטשלאנד, פון דארט קען מען ערווארטען גרויסע פאסירונגען.

דער צוזאמענשטויס צווישען פראלעטאריאט און רעגיערונג אין פראנקרייך האט לפנים געהאט מעהר סענסאציאנעלען שטאף, און האט געטראגען א גראנדיעזען כאראקטער.

אנשטאט א פריוואט־סטרייק פון ארבייטער געגען אייגצעלנע קאפיטאליסטען, וואס זיינען ניט שטארק נוגע דעם גרויסען עולם און וואס קען ניט ארויסרופען קיין פונדאמענטאלע שטורונגען אין גאנצען געזעלשאפטליכען לעבען, האבען מיר אין פראנקרייך געהאט א גרויסען אלגעמיינעם סטרייק פון אייזענבאהן ארבייטער דורך וועלכען אלע רעדער האבען געהאלטען ביים שטיל־שטאנד.

אנשטאט א ברוטאלע פאליציי, וואס האט געמאכט א בלוט־באד, קומענדיג צו הילף סקעבס, האבען מיר אין פראנקרייך געהאט די רעגיערונג אלס בעל־דבר אליין. זי איז אליין שטארק בעטיליגט אין די אייזענבאהנען, געגען איהר איז דער סטרייק געפיהרט געווארען דירעקט, און דער מיניסטער פרעזידענט בריאן אליין איז געווען דער „הערקולעס", וואס האט זיך פארגענומען אבצוהאקען די טויזענדפאכיגע קאפ פון רעוואלוציונערען פראלעטאריאט.

דער אומשטאנד, וואס בריאן צוזאמען מיט זיין הויפט־געהילף אין דעם קאמפף דעם מיניס־טער מילעראן זיינען אליין געווען רעוואלוציאנע־רע סאציאליסטען, האט געמאכט די סיטואציאן נאך סענסאציאנעלער און פיקאנטער. דער גרוי־סער עולם קען נאך אלץ זיך ניט צוגעוואהנען צו דעם גדאנק, אז א פערדעטהער איז ערגער ווי א רעאקציאנער מלדה ומבטן.

בריאן האט געווייזען א „שטארקע האנד". ער האט באנוצט די מיליטער־פפליכט פון די סטרייקער דעם סטרייק צו צוברעכען, און ער האט איהם געבראכען. דער אומשטאנד, וואס די ארבייטער האבען געוואונען א גרויסען טהייל פון זייערע פאדערונגען, קען ניט פארדעקען דעם פאקט, דאס דער סטרייק איז צוריק־געצויגען גע־ווארען אוים דעם עפיהל פון אהנמאכט. עס איז נאך ניט געקומען אין פראנקרייך די צייט פאר אן אלגעמיינעם בונט נגגען מיליטעריש דים־ציפלין. און ניט איז דיזער סטרייק געווען די פאסענדע געלעגענהייט דאפיר.

אבער עס וואלט געווען א טעות צו מיינען, אז דיזער מאמענטאנער זיעג פון דער רעגירונג האט וועלכע עם איז א ממשות.

א ריקצוג אין דער צייט קען קיינמאל ניט צופיעל אפענטיג מאכען די קעמפפער. דער פראנצוויזישער פראלעטאריאט פיהלט זיך בשום אופן ניט געשלאגען און בעזיעגט. ער האט אויי־גענטליך קיין זאך ניט פערלארען. דער קאנפליקט איז ניט אבגעשאפט, ניט ערלעדיגט געווארען. און, ווי זאגט דער דייטש, „אויפנעשאבען איז ניט אויפגעהאבען.

פאר בריאנ'ס ממשלה קען דיעזער נייער זיעג זיינער זיך גאנין לייכט פערוואנדלען אין פארלאמענט אין א „פירוס זיעג". דער פראנ־צויזישער פראלעטאריאט אבער מאבילייזירט זיך צו נייע קעמפפע, בעסער פאדרבערייט.

אבער דיעזע צוזאמענשטויסונגען צווישען די הערשענדע קלאסען און פראלעטאריאט הא־בען פונדעסטוועגען ניט אין פראנקרייך די ערנסטקייט, דיעזען וואולקאנישען כאראקטער, ווי אין דייטשלאנד.

ניין, ניט פון פראנקרייך — פון דייטש־לאנד דארף מען ערווארטען די גרעסטע קעמפפע און גרעסטע זיעגען פון רעוואלוציאנערען פרא־לעטאריאט — און טאקע אין דער גאנין נאהענט־סטער צוקונפט.

קריטיק

י. קלאהרבאך.

1) **הענריק איבסען.**
געזאמעלטע דראמען. העדדא גאבלער. דער בויפייסטער, מיט אן אינלייטונג פון מ. ווינטשעווסקי.

2) **ביערנסטערנע־ביערנסאן.**
איבער אונזער קראפט. א דראמא אין צוויי טהיילען מיט אן אינלייטונג פון דר. ח. זאלאטאראף.

3) **פעליקס האללענדער.**
די זוכער פון אמת. א סאציאלער ראמאן אין פיער ביכער.

4) **איוואן טורגענייוו.**
האמלעט און דאן קיכאט. א קריטישע אב־האנדלונג מיט אן אנלייטונג פון מ. קאטץ. אלע פיער אין פערלאג: מייזל און קאמפ., ניו יארק.

נאך גארניט לאנג צוריק איז דאס אמערי־קאנישע־אידישע פובליקום פון ביכער־לעזער נעווען כמעט אין גאנצען אננעוויזען אויף רוסי־שע פערלענגער, און זיך געמוזט ריכטען נאך דעם רוסישען געשמאק, נאך די רוסישע פאדערונגען. דארט האבען עקזיסטירט פערשידענע פערלאגען. דארט זיינען ערשיענען אלע אונזערע קלאסיקער. דארט זיינען געמאכט גרוואַרען פערשיעדענע פראבעם בעקאנט צו מאכען דאס אידישע לע־זענדע פובליקום מיט אייראפעאישע קאריפעען.

ביי אונז איז געווען דער צושטאנד פון בי־כער־מארק א טרויעריגער. און אין די לעצטע יאהרען כמעט אן אונמענליכער. נאר איין פער־לאג פאר ערנסטע וויסענשאפטליכע ביכער האט עקזיסטירט, און ווי עס האט זיך אהויסגעווייזען איז אויך דיעזער פערלאג געגרינדעט גרוואַרען צו־ליעב צייליען און צוועקען, וואס ליגען מחוץ פון ליטעראטור און קולטור.

א טרויער כאפט אן דעם אידישען שרייב־בער און דעם אידישען לעזער, א דריקענדער וווייטאג, וועז מען דערמאנט זיך, אז דאס טראַ־גען און די געבורט פון די בעסטע אויסגאבען

איז געווען לכתחילה מיט אזוינע אונרויִנע צוועקען ווי פאָליטישע פראָוואָקאַציע, און אז אַן אגענט פון רוסישען פאָליציי־דעפּאַרטמענט איז דער אייניציגער פון־בערעכטיגטער בעל הבית אויף א גרויסען טהייל פון די קולטורעלע שעפּונגען פון אמעריקאַנעם יודענטהום.

נאָך דעם ווערדיקט פון דער אויטאָריטעטען אונטערזוכונגס־קאָמיטע, וועלכע געפינט די בעשולדיגונגען געגען שוואַנקע פאר פאַלקאָם בעוויזען אין אַלע פונקטען, איז פאר דאָס אידישע פובליקום זאָגאר ניט מעגליך מהר דיזעם ביסעל גוטעם וואָס מיר פארמעגען צו בענוצען.

אויסער דעם איין פערלאָג, וועלכער האָט זיך בכלל ווייניג אָבגעגעבען מיט בעלעטרים־טיק, האָט עקזיסטירט נאָר נאָך איין בעדייטענדער פערלאָג, וועלכער האָט זיך אָבער אָבגעגעבען צום גרעסטען טהייל מיט „דוכאָווטשע" זאָכען אין לעהר־ביכער, און צום קלענערען טהייל מיט ליטעראַרישען רויב, אויבערדרוקענדיג אין שלעכטע אויסגאָבען אָהן שום רעכט און ערלויבניסען די שיריים פון פערהעלטניסמעסיג רייכען ליטעראַרישען טיש פון רוסלאַנד.

דערמיט האָט זיך אונזער „עשירות" גענדיגט. קיין סיסטעמאַטישע אויסגאָבען פון בעסערע ליטעראַטור האָבען ניט עקזיסטירט. עם האָט אויסגעוויעזען אז עס איז גאָר קיין בעדירפנים אויף דעם ניטאָ. עס האָט אויסגעוויעזען, אז צוישען די הונדערטע טויזענד לעזער פון אונזערע אידישע צייטונגען און צייטשריפטען לעבט גאָרניט דער פערלאָג, דער אינטערעס צו ערנסטערען לעזען, צו ליטעראַרישע און וויסענשאַפטליכע ווערק.

אונגלאָמאָל, אונגאַטירליך, בעליידיגענד, בעשעמענד ווי דאָס האָט ניט אויסגעוויעזען, דאָך האָט קיינער אין דעם ניט געצווייפעלט. מען האָט ארויסגעגעבען א פסק־דין, אז דער אמעריקאַנער לעזער איז נאָר א בעלן אויף כל המינים סענסאַציאָנעלע לייכטע שטאָף, און פארטיג.

אין אמת'ן איז אבער קוים ארויסגעטראָגען געווארען אן אורטייל, וועלכע איז נאָך אזוי אויבערפלעכליך, אונבעגרינדעט, פאלש און אונגערעכט ווי דיזער. דורך אונצעהליגע פאקטען איז אין פערלויף פון די לעצטע פאר יאָהר בעוויזען געווארען, אז אמעריקא האָט א גרויסען לעזער־פובליקום אויך פאר ביכער און טאָקע פאר גוטע ביכער, א פובליקום ניט נאָר וואָס לעזט, זאנדערן אויך וואָס קויפט ביכער.

די פרעמיעס פון אונזערע צייטשריפטען, און נאָך מעהר, די „קופּאָנס" פון אונזערע צייטונגען האָבען געווייזען, אז מיר פערמאָגען ניט וויניגער וויי צוויי־דריי־צעהנדליג טויזענד לעזער, וואָס קויפען גוטע ביכער פאר גוטע געלד. איהר מעגט פראָטעסטירען — און מיט רעכט פראָטעסטירען—געגען די פארק־שרייענדע מעטאָדען, ווי אזוי די פרעמיעס און קופּאָנס ווערען „געבומט". איהר מעגט זיך פיהלען געקרייגנט און באַליידיגט דורך דעם, וואָס מען דארף דעם פובליקום אויך אזא מארקישען אופן אנבאָטען גוטע ליטעראטור. איהר קענט דאָך אבער ניט אָבלייקענען בשום אופן, אז דורך פרעמיעס און קופּאָנס זיינען אין די אידישע לעזער־קרייזען אריינגעווארפען געוואָרען צעהנדליגע טויזענדע בענדער פון אונזערע בעסטע קלאַסיקער, פון די ליטעראַרישע אוצרות, מיט וועלכע מיר שטאָלצירען אזוי.

די בעסטע אויסגאָבען פון אונזערע פּאָפולערסטע שרייבער האָבען זיך געווענדעט אויף די פּאָליצעם ביי די רוסישע פערלעגער, זיי האָבען זיך פערקויפט אין די הונדערטער; דאָ זיינען זיי מיט אמאָל אריין אין פאלק, אין די פיעלע טויזענדער עקזעמפלארען. נאָך אלעמען קען מען פּאָרט ניט לייקענען, אז דערווייל האָט מען דורך די פרעמיעס און קופּאָנס מיט זעהר קלייניע אויסנאהמען געגעבען נאָר עכטע ליטעראטור, נאָר קלאַסישע ווערק. און אזוינע אוצרות, פארשפרייטע צווישען פאלק, מוזען בריינגען גוטע פריכטע.

דער גרויסער ערפאלג פון אונזערע צייטשריפטען און צייטונגען מיט זייערע פרעמיעס און קופּאָנס האָבען אפילו ביי בלינדע געמוזט עפענען די אויגען צו זעהן אז עס איז דאָ אין אמעריקא א גרויסע פעלד פאר ביכער און פאר גוטע ביכער דוקא, אז מיר האָבען אויך א גוטע ערנסטע לעזע־פובליקום — אויב אפילו ניט קיין גאנץ גרויסע.

און אמעריקא איז געווארען אין לעצטען יאָהר א פעלד פאר ביכער־פערלאגען. מיר קענען זיך שוין היינט אויך אין דער הינזיכט מעסטען מיט רוסלאַנד. אין פערלויף פון לעצטען יאָהר זיינען פון פערשיעדענע זייטען אונטערנומען געוואָרען גרויסע פערלאָגס־אויסגאבען. עס איז גענוג צו דערמאָגען דעם „יהואש"־פערלאג. וועלכער האָט מיט אמאָל אונז בעשאָנקען מיט פינף שהנע פּרעכטיגע בענדער פון פעדער פון

אונזער בעלעיבטען פּאָעט, וועמעס נאָמען דער פערלאָג טראָגט. וועגען דיזע אויסגאָבען וועלען מיר רעידען באריכות אן אנדער מאל. (וועגען יהואש'ס איבערזעצונג פון דער ביבל איז געווען אן אבהאנדלונג אין דער פאריגער נומער „צוקונפט"). גרויסע פערלאגס־פּלענער לייגען אויך אין שוים פון „פארווערטס אספּאָזיאיישאָן". עס הערט זיך, או אויך דער אלטער בעל־עבירה'ניק „די תיבֿרו פּאָבֿלישינג קאָמפּאַני" געהט וועלען א בעל־תשובה אן גרייט פּאָר א רייהע פון גרעסערע ליטעראַרישע אויסגאָבען. קאָברין, ליבין, תשר"ק האָבען שוין געפונען א „היים" דאָרט.

אלס נייסטע און אין פיעלע הינזיכטען גרעסטע עראָבערונג, קענען מיר רעבענען דעם פערלאג, וועגען וועמעס נייסטע איניגע אויסגאבען מיר וועלען דא רעידען. עס איז אנגענעהם צו זעהן א גוטען בוך, וואו ער זאל ניט ערשיינען און אונטער וועלבע אומשטענדען ער זאל ניט פארקויפט ווערען. עס איז אבער דאפּעלט אנגענעהם צו זעהן א סיסטעמאטישע אויסוואהל פון נור גוטע ליטעראטור, פון נור ערנסטע ווערק, ארויסגעגעבען מיט א סדר, מיט א בערעכענונג, גוט נאכ'ן אינהאלט און מהודר'דיג נאכ'ן אויסזעהן.

די פיער, ריכטיגער, פינף נייעסטע אויסגאבען, וועמעס טיטלען מיר האבען אויבען גערעכנט, זיינען אלע איבערזעצונגען. קיין פאר־וואורף דאפיר קען מען דעם פערלאג ניט מאכען. דער פאקט איז דאך, או קיין גוטע אריגינעלע בעלעטריסטיק איז כמעט מעהר ביי אונז ניטא ארויסצוגעבען, אונזער קליינער אוצר איז אין די לעצטע פּאָר יאָהר שוין ארויסגעגעבען געווא־רען. עס זיינען אפילו ארויסגעגעבען געוואָרען „געזאמעלטע שריפטען" פון יונגע שרייבער, וואס וואָלטען אין קיין גרויסע ליטעראטור אפילו ניט געוואגט צו ריזיקירען מיט אזא זאך.

נייע אויסגאבען פון גוטע ליטעראטור קען דער לעזער בעקומען נור אין דער געשטאלט פון איבערזעצונגען. די אויבען־אויסגערעכענטע אויסגאבען זיינען ניט נור איבערזעצונגען פון די בעסטע מאָדערנע שרייבער, זיי זיינען אויסער דעם איבערזעצונגען פון דאם בעסטע, וואס יעדע שרייבער האבען געשאפען. „העדאָ גאבלער" דורך איהר אינערליכען טיעפען ראמאנטיזם, „בוימייסטער סאלנעס" דורך זיין סימבאליסטיש־פיליאָזאָפישע טיעפקייט אין גרויסהייט געהער־צו די גלענצענדסטע שעפּפונגען פון דעם נייעסטען וועלט־קעניג פון דער דראמא.

פונקט אזוי וועניג נויטיגט זיך אין עמפּפעהלונגען ביערנסטערנע'ס „איבער אונזער קראפט": עס איז לכל הדעות די קרוין אין דער לעבענס־שאפונג פון דיעזען גרויסען דיכטער. דער פערפאסער פון דער איינלייטונג צו דיעזער ווערק, דר. זאלאטאראף, האלט אפילו, או פון די צוויי טהיילען פון דיעזער דראמא — ריכטיגער געזאגט פון דיעזע צווייי דראמען — איז די ערשטע, די רעליגיעזע, די גלענצענדסטע. דאך, דאס לאזט זיך גאנץ גוט אבשטרייטען. אונז שיינט, או עס איז קוים דא נאך א סאציאלע דראמא, וועלבע זאל זיך קענען פערגלייכען מיט דעם צווייטען טהיל פון „איבער אונזער קראפט" נאך די גרויס־צוגיגקייט פון איהר פלאן און סאציאל־פילאָזא־פישער בעלייכטונג. הויפּטבאָס „וועבער" זיי־נען דראמאטישער, קינסטלעריש־ער, אבער דער סאציאל־פילאָזאפישער הינטער־גרונד פעהלט דאך אין איהר.

פעליקס האללענדער איז דעם אידישען לע־זער וועניג בעקאנט, און דאס איז א גרויסער שאדען. האללענדער געהערט צו די אינטערע־סאנטעסטע מאדערנע ראמאנען־שרייבער. מא־דערן איז ער אין דער פארמע, וועלבע איז ביי איהם רייך אין שטימונגען און בילדער. מאדערן אין אינהאלט. ער בעזיצט א גרויסע בילדונג, א ברייטע בעקאנטשאפט מיט די פערשיעדענע בראנדע סאציאל־פסיכאלאגישע פראבלעמען און א רייכען זאפאס פון פיגורען און געשאלטען פון די רייהען פון דער גרויסשטעדטישער אינ־טעליגענץ: ער, דער ליטעראריש־ער וועג־ווייזער פון דעם מאדערנסטען „דייטשען טהעאטער" האט דעם ריכטיגען געשמאק און פעשטענדיגם פיר דאס מאדערנע.

„די זובער פון אמת" געהערען צו זיינע גרעסטע און בעדייטענסטע ווערק. דאס איז אין בריטען זינן א סאציאל־ער ראמאן, ניט נור ווייל דאָרט ווערען בעריהרט און דיסקוטירט די ברע־נענדסטע פראגען פון אונזער צייט, זאנדערן אויך — און הויפּטזעכליך — דערפאר, ווייל די זעלבע סאציאלע פראבלעמען ווערען פּסיכאָלאָגיש, דורך די אומגעבונגען און געפיהלען פון די העלדען פון ראמאן, בעלויכטען. און דער־פאר איז דיעזער ראמאן אין פיעלע טהיילען זאָר שפאנענד און בכלל אינטערעסאנט.

טורגענייוו, אלס ראמאניסט, אלס דער

אריסטאקראט פון דער רוסישער רעאליסטישער פראגרעסיוואר ליטעראטור, איז בלי ספק בעקאנט די מייסטען אידישע לעזער. זיין קלייגער פארטראג איבער „האמלעט און דאן קיכאט" געהערט צו דער קלאסיק פון דער קריטישער וועלט־ליטעראטור, און שטעהט זיכער פיעל העכער ווי דער גרעסטער טהייל פון מאקאלייס ליטעראריסטאדישע „עסיים".

וועגען יעדען איינעם פון דיזען אלע אויסגעצייכנטע ווערק וואלט מען געקענט אנשרייבן א גאנץ אינטערעסאנטע אבהאנדלונג. דאך, ניט דא איז דער פלאץ דאפיר. זיי זיינען צו גרוים, אז מען זאל זיי קענען אבפערטיגען מיט קורצע אנאליזען, און זיי זיינען צו בעריהמט, אז אזא אנאליז זאל נויטיג זיין. מיר קענען נור מיט פרייד בעגריסען זייער ערשיינונג אין אידיש.

אונז בליבט נור איבער צו זאגען אייניגע ווערטער וועגען די איבערזעצונגען און די אויסגאבען.

די איבערזעצונגען זיינען געמאכט געווארען פון פערשיעדענע פערזאנען, און זיינען אויך פון פערשיעדענער ווערטה.

א. ים, דער איבערזעצער פון „העדדא גאבלער", האט זיין ארבייט דורכגעפיהרט פאלקאם ליטעראריש. די איבערזעצונג לעזט זיך לייכט, קיין וואלגארע אויסדריקע שניידען ניט דעם אויער. עס מערקט זיך אבער א גרויסע אבגענריסענקייט פון אידיש אלס א פאלקס־שפראך און א נייגונג צו געברויכען א דייטשען וואָרט, דאָרט וואו מען וואלט געקענט געפינען א פאסענדען אידישען וואָרט, ווי צ. ב. ש.: „שנור־בארד", „גאט בעוואהרע", „פערגיידען די צייט" א. ד. גל. אבער דיעזע איבערזעצונג האט די הויפט־מעלות, וואס א ליטעראריש איבערזעצונג מוז האבען: זי האט א ס ט י ל, זי איז אויסגעהאלטען קלאהר, לייכט לעזבאר און פערשטענדליך.

די איבערזעצונג פון „בוימוייסטער" דורך א. גאלדווין איז פון זעלבען ארט, אבער שטעהט מיט אייניגע שטאפלען ניעדריגער. זי איז נאך מעהר אבגעריסען פון פאלקס־שפראך און האט ניט די איינהייטליכקייט און אויסגעהאלטענקייט פון ים'ס איבערזעצונג. פון איין זייט לייהעט זי פון דייטשע פאהמען און ווערטער, פון דער אנדערער זייט אבער — פון משונה'דיגע „פערידישונגען", ווי צ. ב. ש.; „אונדערבארמליך", „פארטפאליע" א. ד. גל. אבער דיעזע פעהלערען שטערען איהר דאך ניט שטארק, און אין אלגעמיין איז אויך דיעזע איבערזעצונג ליטעראריש, גוט איבער די פיינהייט פון ווערק און לעזט זיך גאנץ גוט.

ביערנסאנ'ס „איבער אונזער קראפט" איז איבערזעצט פון צוויי פערזאנען, און דיעזע ביידע איבערזעצונגען זיינען פון פערשיעדענעם כאראקטער: ס. דאברויס'ס איבערזעצונג פון ערשטען טהייל איז נאכ'ן טאן פיעלייכט מעהר ליטעראריש, אבער זי איז געהאלטען אין א ב ו ך־סטיל: געמאטערט, שוווערליך. אין ז. קארנבליטה'ס איבערזעצונג פון צווייטען טהייל איז דער טאן ניט אזוי ערנסט הויך־ליטעראריש, דערפאר אבער מעהר אידיש, פרייער, לעבעדיגער, לייכטער.

אז ש. יאנאווסקי, דער איבערזעצער פון „די זוכער פון אמת", בעהערשט א גוטע, לייכטע, לעבעדיגע, אידישע שפראך, דאס איז ידוע. דיעזע מעלה זיינע פיהלט זיך אויך אין דיעזער איבערזעצונג. אבער געגען דיעזער מעלה טרעטען ארויס פיעל חסרונות. דער וויכטיגסטער חסרון איז, וואס עס ווערט ניט איבערגעגעבען די שטימונג, דער סטיל פון פערפאסער. איהר פיהלט גליך פון אנפאנג ווי עפעס א וואולגארער טאן איז אריינגעטראגען געווארען אין דעם ראמאן, וועלכער קומט ניט פון פערפאסער, נור פון איבערזעצער. דאן קומט נאך א גרויסער חסרון: די איבערזעצונג איז ניט ב ע א ר ב י י ט געווארען. מיט אמאל טהוט אייך א שניט א וואולגארער אויסדרוק, א פאלשע גראמאטיקאלישע פארמע, א ניט־פערענדיגטער זאץ. עס פיהלט זיך אויך יעדען טריט, אז עס איז שנעלע „מאשינאווע" צייטונגס־ארבייט.

אט זיינען אייניגע ביישפיעלען: „די דאמע האט זיך ג ע פ א ר ע ט ארום קינד, וועלכער האט ק ל ע נ ל י ך געווויינט"! „אויף פערזארגטע פנימ'ער זיינען אויסגעהאקט נ י ע ד ע ר־ט ר ע כ ט י ג ע (?) שטריכען". „וועז דו וואלסט בלויז געשלאפען, וואלט עס נאך מ י ט ג ע ג א נ־ג ע ן (?)". „פאר איהר מאן האט זי געהאט פונדעסטוועגען איצט רעספעקט... פון דעסטוועגען איז זי בעגאבט געווען פון נאטור". „דיעזער קלייגער, עטוואס האראסטער, מעגשעל האט פערשטאנען, ווי זיך צו מאכען פאר דעם הערר אין הויז, וועלכער האט געהאלטען שטארק די לייצעס אין די הענד". אזוינע בעשרייבונגען ווי:

„אויסגעבראכט איהרע שעהנע באַמען אויפֿן שעהנסטען אופֿן", „עס האָט אויסגעזעהען ווי איהר אויסזעהען", וויויזען ענטוועדער אויף א צוגעזעצ אויסעציש, אדער אויף אן אדומקויט פון דער שפראך. „פון בלומען איז דער ציכער בעסער וואַנדעלט געוואָרען אין א סאָד" — א סאָד בעשטעהט ניט פון בלומען, נאָר פון פרוכט־בוימער. „אם אלן זיינען בייטשפיעלען פון די גזויסע אויסציש, אין זיי פילען זיך זעהר־שטערענד אין אזא לויטעראישען ווערק.

כ. „אטין, דער איבערזעצער פון טורגענייעוו'ס „עסיי", וואַרפט זיך אויף אלע זייטען: העבר־אישע, דייטשע אין רוסישע אויסדריק אין באַר־טען ווערען ביי איהם אויף יעדען טריט געברויכט אין נאָך אלעמען ליעגט אין דער איבערזעצונג עפעס א שווערעניש. עס שלעפט זיך ווי פון פעך. טורגענייעוו'ס גלאַטן־סטיל קומט יעדענפאלס ניט צו זיין רעכט אין דיזער איבערזעצונג.

דער פערלאַג האָט געמאַכט א פראַבע אויפֿן אַרט פון ביערע אידאַפאַטישע בעבר־ע בער־אַ־גען צו בעגלייטען די איבערזעצונגען מיט קרי־טישע אייגלייטונגען. ציב „בייטייבטער" האָט כ. ווינטשעווסקי געשריבען אן אייגלייטונג; צו „אויבר אונזער קראפט" — דר. ח. זאלאטא־ראף און צו „האמלעט און דאן־קיכאט" — כ. האַטין.

מען קען ניט זאגען, אז די פראַבען זאלען זיין געלונגען און אז עס זאל לויגען צו־ליעב די ציכליך לאַנגע אייגלייטונגען פון א דרוק־בויגען יעדע — צו באַרטהויערען די אויס־גאבען. אזוינע אייגלייטונגען וואלטען געדארפט האָבען דעם צוועק הויפּטזעכליך צו געבען דעם לעזער די אינפאָרמאציאָן וועגען דאָם ווערד יעלבע אירם בעהלט, וועגען די שאַפונגס־געשיכ־טע פון ווערק, וועגען די פראַבלעמען אין שטרויט בראַנע, וועלבע דאם ייער האָט אריינגעוויפֿע, בוי די קאריפעען פון דער קריטיק, וועלבען פלאטין דאָם ווערק באַרעהמט אין דער לויטע־ראטור, אין צום סוף געבען אן אייגענעם טיפֿ־דרינגענדען קריטישען אנאליז פון ווערק.

פון די דרי אייגלייטונגען ערפילט קיינע ניט אינגאנצען דיעיע באַר־ווינגען. לויטעראטור־היכטאָרישע אינפאָרמאציאָן בעהלט אינגאנצען. די נוצליכסטע און בעסטע פון די דרי איינלייי־טונגען איז, דר. זאלאטאראף'ס צו ביערנסטאנ'ס ווערק.. זי האָט כאַהר אינהאלט, גיט מאַהר אונפאָרמיישאָן און געהט דירעקטער צום ציעל.

כ. ווינטשעווסקי האָט זיך בעמיגענט מיט אן אייגענע גרויסע דרשה, גאר ניט פרוכטיר־עגדיג אפילו געבען דעם לעזער וועלבע עם איז אינ־באַרמאציאָן, ניט וועגען דאָם ווערק, ניט וועגען דעם שרייבער, און ניט קיין שום בעקאנטשאפט מיט די שטרייט־פראגען, וועלבע דאָם ווערק האָט אריינגערופען.

כ. קאַטין האָט, בערקעהרט, שוין צופיעל נער־ע־ט וועגען טיר־גענייעו'ס, וועגען ביסאַנד, וועגען די פריהייטס־בעווועגונג, האָט געבראכט פון קראַפּאָטקינ'ס געשיכטע פון דער רוסישער לי־טעראטור גאנצע פיידושעס וועגען באזאראָוו'ן און אנדערע טורגענייעוו'ס טיפען. דאם זיינען אָבער אלץ זאבען, וואס זיינען לחלומין איבערזיג און ניט אם פלאץ. אנשטאָט דעם האָט ער געדארפט איבערגעבען בקצור דעם אינהאלט פון די בייד ווערק, וועלבע טורגענייעוו אנאליזירט, און בריי־גען מעהר אינפאָרמאציאָנען, וועלבע העלפען דעם ניט־פאַרבריטען לעזער צו פערשטעהן טיר־גענייעוו'ס גלענצענדען „עסיי", אין קיין „סכמה, אז טורגענייעו איז א גרייבער שרייבער געווען, נוויטיגט זיך דער לעזער פון „האמלעט און דאן־קיכאט" לחלוטין ניט.

נאָך אזוינע אונגעלונגענע פראַבעם גלייב איך קוים, אז עם לוינט זיך פארטצווועצען מיט די איינלייטונגען פון אונזערע „פאפולערע שרייי־בער". פיעלייכט וועט שוין בעסער זיין צו אי־בערצעצען גוטע קירצערע איינלייטונגען פון אנ־דערע שפראבען, פון גוטע ליטעראטור־געשיכטען, פון בעקאנטע און אנערקענטע קריטיקער.

די אייסע־ליבע מעהרהיים פון די אייגאבען זיינען זעהר גוטע. איבסען'ס און ביערנסאָן'ס בעזאַנדערם האָבען בעקומען אין אידיש אויסער־ליבע קלייידער, מיט וועלבע זיי דארפען זיך ניט שעהמען באר לויטען.

צו אב. קאהאנ'ס יובילאום.

דיעזען חודש ווערט געפייערט נעמ. אב. קאהאנ'ס 50-יעהריגער יובילאום. ניט דאָ איז, נאטירליך, דער אָרט, און ניט איצט איז די צייט אָנצואווייזען אויף נעמ. קאהאנ'ס מעלות און חסרונות. אויף איז ניט איצט דער מאָמענט אָבצוישעצען זיין טהעטיגקייט אלס שרייבער, אלס זשורנאליסט, אלס אגיטאטאָר, אלס פאָלקס־לעהרער.

איין זאך קען געזאגט ווערען מיט פולען ערנסט: דער כבוד, וועלכען דער אידישער סאָציאליסטישער און ארבייטער עלעמענט גיט אוהם איצט אפּ, האָט ער פאָלקאָם פערדיענט. א מענש, וועלכער האָט 30 יאָהר פון זיין לעבען אוועקגענעבען אויפצוקלערען דעם ארבייטער, צו ערוועקען אין אוהם מענשליכע געפיהלע און קולטורעלע בעדערפניסע; א מענש, וועלכער איז 30 יאהר געשטאנען אין די סאָציאליסטישע רייהען, א מענש וועלכער שטעהט אויף הויגט, נאָך 30 יעהריגער אונערמיעדליכער טהעטיגקייט אין רעכטען מיטען פון אידישען פּראָלעטאריישען בעפרייאונגס־קאמפּף, אזא מענש האָט כשר פערדיענט צו ווערען.

דער וועג, אויף וועלכען נעמ. קאהאן איז נעגאנגען, איז יוויט ניט בעשאטען געווען מיט רוזען. נויטה, דחקות, האס און פערלייומדונגען, און אפט זאגאר פערפאָלגונגען, זיינען געווען דער לוין, וועלכער איז א רייהע מיט יאָהרען געפאָלגען אויף דעם גורל פון נעמ. אב. קאהאן צוזאמען מיט פיעלע פון זיינע מיט־קעמפּפער. דאָך, זיין לעבענס־בונד מיט דער אידישער אר־בייטערבעוועגונג האָט נעמ. אב. קאהאן קיינמאָל ניט איבערגעריסען.

אין דער אויפקלעהרונג און ערוואכונג פון די אידישע ארבייטער־מאסען האָט נעמ. אב. קאהאן א גרויסען חלק.

ניט אלע וועגען און מיטהאָדען פון נעמ. אב. קאהאן אין זיין זשורנאליסטישע און אגיטאטאָרישע טהעטיגקייט זיינען די ריכטיגע און קענען געלויבט ווערען. אין פיעלעם געהען מיר זיך פאנאנדער. מיר געפינען, אז פיעלע פעהלער ווערען פון נעמ. אב. קאהאן בעגאנגען. דאָך, עם מוז אנערקענט ווערען, אז אויך אין זיינע בעהלערען און טעות'ן בלייבט נעמ. קאהן שטענדיג דער פאָלקס־מאן, דער פרייַנד און פערטהיידיגער פון די אידישע ארבייטער־מאסען, וועלכע ער דיענט טרייַ, לויט זיין פערשטענדניס.

די רעדאקציאָן פון „צוקונפט" — איבער־נאָמען די מיינונגס־פערשיעדענהייטען מיט נעמ. קאהאן אָן א זויט — שליסט זיך אָן מיט'ן פולען הארצען אָן די רייהען פון זיינע פיעלע פרייַנד און שיקט אוהם איהר הערצליכע גראָטולאציאָן און גליקווינשע צו זיין 50-יעהריגען יובילאום און האָפט אוהם נאָך לאנג צו זעהען טהעטיג פאר די בעפרייאונג און אויפקלעהרונג פון די אידישע מאסען. מיט פערגניגען עראינערען מיר זיך, אז נעמ. אב. קאהאן איז געווען אין דער צייט פון זיין בעסטער „טהעטיגקייט. איינער פון די עדשטע רעדאקטערע פון דער „צוקונפט".

דר. א. אָרטמאן,
ל. ב. בודין,
דר. ק. פּאָרנבערג.
ד. אב. קאספע.

לעוו טאלסטאי

1828 1910

Vol. XV. DECEMBER, 1910 No. 12

אויפֿן קבר פון לעוו טאָלסטאָי.

זונטאָג דעם 20טן נאָוועמבער האָט דער וועלט־בעריהמטער שריפט־שטעלער, לעוו טאָלסטאָי, איבערגעגעבן זיין נשמה דער אייביגקייט.

אין דער לעצטער צייט האָט מען טאָג אויף, טאָג אוים ערווארט דיזע טרויעריגע נאָכריכט, מען האָט געוואוסט, אז די שעה'ן פון דעם „גרויסען זקן" זיינען געצעהלט, אז דאָס שטערבליכע אין איהם האָלט ביים אויסלעשען זיך. עס האָט זיך אָבער ניט געגלויבט, אז די וואונדערבארע שטימע, וועלכע האָט מעהר ווי א האָלב יאָהר־הונדערט געקלונגען איבער דעם גאַנצען ערד־קוגעל, ווי א שטורמדיגער נביא־פראָטעסט געגען יעדער פאלשקייט אין געגען יעדען אונרעכט, וועט מיט אמאָל איבערגעריסען ווערען אין איהרע צויבערהאפטע לעבעדיגע טענער וועלען שוין מעהר ניט וועקען אין אונזערע הערצער די ליעבע צו אלין, וואָס שעהן איז אין ערהאבען. דער גרויזאמער טויט האָט אָבער אם ענדע בעוויזען זיין מאַכט, אין אין יאסנאיא פאָליאנא אונטער „דער דעמבע פון ארימקייט", אויף דעם אָרט, וואו עס פלעגט זיך שפיעלען, אלס קינד, דער ציקונפטיגער קינסטלער און דענקער אין די ערד־ארבייטער פלעגען מיטאג־צייט זייער רוה געפינען, הויבט זיך דער פרישער קבר פון איינעם פון די גרעסטע זשעניען, וועלכע די מענשהייט האָט וועו עם איז פערמאָגט.

יאָהרען־לאנג האָט טאָלסטאָי געווארט אויף'ן טויט. ער האָט אין איהם געזעהן אן איבערגאנג צו א נייעם לעבען און וועו ער האָט דער פיהלט זיין ערלעזענדען אטעם, האָט ער זיך אָבגעזונדערט פון דער ארומיגער וועלט מיט איהרע פרייהדען און ליידען און בעגריסט זיין קומען מיט אַ גליקליכען שמייכעל אויף די ליפען, אַקוראַט וי גאָט'ס זעליגקייט וואָלט א הייליגען קוש אויסגעשפריט אויף זיי. אין שטיל, אָהן קירכען־גלאָקען, אָהן גלחים־דרשות איז אויסגעוואָקסען דער לעגענדאַרישער בארג, אויף וועלכען עס ליעגט בעהאלטען דער טייערער מת. מען וויים אָבער, וואו דיעזער בארג געפינט זיך און ער וועט אויביג דיענען וי א לייכט־טהורם, ווי א סימבאָל פון דעם, וי גרויס אין מעבטיג עס קען זיין דער מענשליכער גייסט, וי פול מיט געטליכען פלאָטער און צויבער עס קען זיין דאָס שטרע־

בען פון דער מענשליכער נשמה, וועלן עס גיסט זיך צונויף מיט דער אונענד־ליכקייט פון דעם אייביגען לעבען, מיט דער טיעפקייט פון דער אייביגער נאַטור....

טאַלסטאָי האָט אונז בעוויזען די גרויסקייט פונ'ם אמת, די הייליג־קייט פון דער קונסט, זייער אונגעהויערע בעדייטונג, וועלכע זיי האָבען פאר דעם אלגעמיינעם פאַרטשריט. אין דיעזע צוויי אויגענשאפטען פון זיין גרויסען וועזען האָט ער פעראייניגט דעם גיסט פון דער ביבעל צוזאַמען מיט דעם גיסט פון דעם מאָדערנעם מענשען, אוּן אין זייער פעראייניגונג האָבען מיר פאר זיך דערזעהן, ווי א נייע זון, וועלכע קען קיין מאָל ניט אויס־געלאָשען ווערען אין וועט, פערקעהרט, אריפשטראהלען נאָך מילדער, נאָך שענער מיט איהר עכטען וואונדער־שאפענדען ליכט, וועלט וועט זיך אינגאַנצען בעפרייען פון אונטערדריקונג אוּן שקלאפערי. צו דער וועלט בעפרייאונג פון אונטערדריקונג אוּן שקלאפערי האָט ער געשטרעבט זיין גאנץ לעבען; דאָס איז געווארען זיין הייליגע שליחות, דער הויפט־צוועק פון אלע זיינע איבערלעבענישען אוּן זאָרגען; אין דיעזען אידעאל האָבען זיך צונויפגעפלאָכטען אלע פעדים פון זיין פיהלען אוּן דענקען.

מיר, סאָציאָליסטען, קענען ניט זיין איינפערשטאנדען מיט די גרונד־פרינציפען פון טאָלסטאָי'ס לעהרע, ווייל פערשיעדען זיינען די וועג־גען, וועלכע פיהרען צו דער פערווירקליכונג פון זיין אידעאל אוּן אונזערען, אוּן פערשיעדען זיינען אויך אונזערע אידעאלען גופא לויט זייער אינער־ליכען תמצית. אָבער זיין שטימע, אלס די שטימע פון א גרויסען קונסט־לער, פון א גרויסען מענשען, פון א געגענווארטיגען נביא, וועלכער האָט נ י ט אָנגערקענט אין פרינציפ קיין שום געזעלשאפטליכען, מאָטעריעלען קאַמפף אוּן האָט פ א ק ט י ש אָבער געפיהרט אוּן אונערמיעדליכען קאַמפף געגען דער גאַנצער עקזיסטירענדער אָרדנונג, א ו י פ ד ע ק ע נ־ ד י ג איהר צופויליטקייט, איהרע שוידערהאפטע ווינקלען, האָט אלע מאָל געפונען דעם טיעפסטען, דעם שטארקסטען אָבקלאנג אין אונזערע הערצער....

נאָר דאָס וועלט־פראָלעטאַריאָט, וועלכעם שמאָכט אין די שרעק־ליכסטע צוואָנגען פונ'ם גוואלד אוּן שטרעבט מיט אלע חושים פון זיין האַרצען, מיט אלע נערוון פון זיין נשמה אראָבצוברענגען וואס גיכער „די הימעל־מלוכה" אויף דער ערד, איז אים שטאַנד אם בעסטען אוּן אם ריכטיג־סטען אָבצושאַצען די גרויסע פערדיענסטען אוּן די גרויסע בעדייטונג פון טאָלסטאָי'ן פאר דעם מענשליכען פראָגרעס. דעריבער איז אזוי פיהלענד פאר אלע אויפגעקלעהרטע פראָלעטאַריער דער פערלוסט פון זיין טויט. דעריבער איז זיי אזוי טייער זיין אָנדענק.

אָבער נאָך גרעסער, נאָך פיהלענדער איז דיעזער פערלוסט פאר די אידישע ארבייטער, וועלכע האָבען אין טאָלסטאָי'ס פערזענליכקייט געפונען אויך דעם נאָבעלסטען פערטהיידיגער פון זייער פערפאָלגטען פאָלק...

געשטאָרבען איז טאָלסטאָי, זיין גיסט אָבער לעבט.

שלאָף זשע רוהיג אין דיין קבר, אונשטערבליכער קינסטלער אוּן דענקער!...

ל. ב. בודין.

די סאציאַליטישע פּאַרטיי אינ׳ם לעצטען קאַמפּיין.

ין אונזער נאַציאָנאַל־אַרטיקל, געשריבען פּאַר די לעצטע וואָכן, האָבען מיר זיך בעמיהט צו ערקלעהרען, אין וואָס איז בעשטאַנען די וויכטיקייט פון דעם לעצטען קאַמפּיין. מיר האָבען דאָן געזאָגט, אַז די בעדייטונג פון׳ם היי־יאָהריגען קאַמפּיין איז בעשטאַנען אין דעם, וואָס די דעמאָקראַטישע פּאַרטיי איז דעפּיניטיוו און ענדגילטיג געוואָרען דער רעגיערונגס־אינסטרומענט פון דעם מעהר רעאַקציאָנערען טהייל פון אונזער קאַפּיטאַליסטישער קלאַסע, און וואָס דער איבערגאַנג פון דער רעפּובליקאַנער פּאַרטיי צו דער דעמאָקראַטישער איז פּאַרגעקומען הויפּטזעכיק אויף דער אישיו פון די קאָרטעס. מיר האָבען אויף אנגעצייגט אויף די ראַלע, וועלכע די פּראַגע פון די קאָרטעס און זייער מאַכט האָט אימער געשפּיעלט אין אונזער פּאַליטיק (דיעזע פּראַגע איז שוין פון אונז פריהער בעהאַנדעלט געוואָרען אין דער „צוקונפט"), און עס האָט זיך דערביי ארויסגעצייגט, אז די קאָרט־פּראַגע איז דער שוועריקסטער פון אונזער גאַנצער פּאַליטיק, אז וואָס פּאַר א וויכטיגע פּראַגע עס זאל אונז נישט בעשעפּטיגען, מוזען מיר קומען צו דער פּראַגע וועגען די קאָרטעס און אונזער שטעלונג צו דיזער פּראַגע, און אז די שטעלונג פון אירגענד וועלכער פּאַליטישער פּאַרטיי צו דער פּראַגע פון רעפּאַרם און פּראַגרעס אין אונזער פּאַליטישען און עקאָנאָמישען לעבען איז אויף דעם ענגסטען אופן פערבונדען מיט דער שטעלונג פון דיעזער פּאַרטיי צו די קאָרטעס.

עס איז אלזא פּאַר אונז פון דער גרעסטער וויכטיגקייט צו וויסען, וואָס פּאַר א שטעלונג האָט די סאציאַליסטישע פּאַרטיי אנגענומען אין דיעזער פּראַגע, אין וואָס האָט זי געטהאָן פּאַר דער אויפקלעהרונג פון די מאַסען בכלל און איהרע אייגענע מיטגלידער בפרט אין דיעזער העכסט וויכטיגער אנגעלעגענהייט? עס איז אויך אינטערעסאַנט צו וויסען, וואָס פּאַר א גרויך האָט די סאציאַליסטישע פּאַרטיי געמאַכט פון דיעזער פּראַגע, אלס פּראָפּאַגאַנדא־מיטעל, כּפּעציעל אין דעם היי־יאָהריגען קאַמפּיין, וועלכער פּראַגע איז געווען א הויפּט־אישיו?

לייַדער קאָנען מיר אויף דיעזע פּראַגען נעבען בלויז א זעהר־אונבעפּרידיגענדען ענטפּער.

דאָ איז ניט דער פּלאַטץ אריינצוגעהן אין לאַנגע אונטערזוכונגען, פּאַר וואָס די סאציאַליסטישע פּאַרטיי האָט ביז פּאַר א קורצער צייט צוריק גאַר ניט געטהאָן אין דיעזער אנגעלעגענהייט. אויף אן אנדער פּלאַץ האָבען מיר אָבגעצייגט די אורזאַכען, וועלכע האָבען די פּערזאַנאַלעפּיגונג פון דיעזער אנגעלעגענהייט ביז ניט לאַנג צוריק געמאַכט געוויסערמאַסען טראַדיציאָנאל אין אונזער פּאַרטיי, א ירושה, וועלכע איז אונז איבערגעבליבען נאָך פון דער־לי־כ׳ן, וועלכע האָט זיך מערקווירדיגער וויזע שטאַרק ענטוויקעלט גראדע ביי די עקסטרימסטע רעפּארמיסטען און אפּארטוניסטען אין אונזער פּארטיי.

אין די לעצטע עטליכע יאָהר האָבען זיך אָבער אונזערע פּאָליטישע צושטענדע בכלל און די צושטענדען אין דער ארבייטער־בעוועגונג בפרט אזוי פּערענדערט, אז דער פּארביסענסטער אימפּאַסיביליסט און דער וואַסערדיגסטער רעפּארמיסט מוזען, דאַכט זיך, איינזעהן די וויכטיגקייט פון דיעזער פּראַגע. מען דארף זיין אבסאָלוט בלינד צו אלעם, וואָס קומט ארום אונז פּאַר, אום ניט איינצוזעהן, אז דיעזע פּראַגע איז איצט די ברענענדיגסטע פונ׳ם אמעריקאַנישען פּאָליטישען לעבען, כּפּעציעל פּאַר דער ארבייטער־קלאַסע און דער פּאַרטיי, וועלכע איז בערופען צו פערטרעטען איהרע אינטערעסען.

און דאָך ריהרט זיך די סאציאַליסטישע פּארטיי אין דיעזער אנגעלעגענהייט [illegible] פון ארט, כּפּעציעל ניט, אויף וויי וויט עס האַנדעלט זיך וועגען איהרע אפיציעלע אינסטאַנצען, וועלכע פערוואַלטען איהר אפיציעלע פּראָפּאַגאַנדא.

ווער איז שולדיג? דאָס איז

נאָך אונזער מיינונג איז דיזען מאָמענט ניט זעהר וויכטיג, ווייל עס איז, נאָך אונזער מיינונג, ניט די שולד פון דער אַרבעטער יענער פּערזאָן. דיעזע ערשיינונג איז צו אַלגעמיין אום אַרויפצוווארפען די פּראָגנאָזטיקיים אויף איין פּערזאָן, אַדער אפילו אויף עטליכע פּערזאָנען.

וואָס איז שולדיג? איז פיעל וויכטיגער צו וויסען, און אויך פיעל לייכטער אויסצוגעפינען. נאָך אונזער מיינונג, און מיר זיינען געקומען צו דיעזען שלום נאָך א לאַנגע אונטערזוכונג און פיעל איבערלייגונגען, איז אין דעם שולדיג די אַבזאָלוטע אונפּעהיג־קייט פון אונזער פּיהרער־שאפט, וועלכע גע־פינט פיעלייכט ניט איהר גלייכען אין דער גאַנצער געשיכטע פון דער סאָציאַליס־טישער בעוועגונג פון דער גאַנצער וועלט. דיעזע אונפּעהיגקייט איז אָבער ניט נור בלויז א פּערזענליכע אונפּעהיגקייט, הגם דיעזע קען אויך זוכען וויייט איהר גלייכען, זאָנ־דערן א קאָלעקטיוו־אינטעלעקטועלע אונפּעהיג־קייט, וועלכע איז דער רעזולטאַט פון דער אי־דעען קליין־קרעמער־שאפט, וואָס כאַראַקטעריי־זירט אונזער אפּארטונישטישע פּארטיי־פיהרער־שאפט אין די לעצטע עטליכע יאָהר. א געוויסען טהייל פון דער שולד טראָגען די אימפּאַסיבי־ליסטען אויך, אָבער, ערשטענס, שפּיעלען זיי אין דער פּארטיי־פיהרערשאפט א קליינע ראָלע. עס איז אַזוי ניט up to them, וויי דער אמעריקא־נער זאגט. און, צווייטענס, לאָזען דאָך די אימפּא־סיביליסטען רעדען מיט זיך. און וועז עס גע־לינגט זיי צו בעווייזען, אז דער „רעוואָלוציאנע־רער גייסט" פון דער אַרבייטער קלאַסע וועט ניט פערקלענערט ווערען דורך איהר אינטערעס אין דיעזער פּראָגע, דאן זיינען זיי פּאַר די עזער פּראָפּאַגאַנדא. גאַנץ אנדערש איז אָבער מיט די קליין־קרעמערשע אפּארטונישטען. זיי זיינען אזוי צוגעוואוינט צו זייער קליין קרעמע־ריי און שרעקען זיך אזוי פּאַר יעדער גרויסצו־גיגער פּראָפּאַגאַנדא, וועלכע קען ניט געפיהרט ווערען אויפ'ן געוועהנליכען פּאַר־אכטאָגיגען און פּאַר־א־יאָהריגען שטייגער, אז עס איז מיט זיי אויפ'ן געוועהנליכען אופן גאר ניט צו מאכען.

א קורצער איבערבליק איבער דער האל־טונג פון אונזערע פּארטיי־פיהרער אין דיעזער פּראָגע וועט דיעזעם קלאָר בעווייזען.

ניט אכטענדיג דאָרויף, וואם דער שרייבער פון דיעזע ציילען האָט זיך שוין זייט יאָהרען בע־מיהט צו בעווייזען די פּארטיי דיעזער פּראָגע צו שענקען אביסעל מעהר אויפמערקזאמקייט און אויסצונוצען די אלין־גרעסער־וועהרענדע אוכצו־פּריעדענעהייט מיט די קאורטס אין דער סא־ציאַליסטישער פּראָפּאַגאַדא, איז זיין שטימע גע־בליבען א קול קורא במדבר ביז פּאר־א־יאָהרען. אויף ווי ווייט די פּארטיי איז געווען אינדיפע־רענט צו דער פּראָגע, קען מען זעהן דערפון, וואם אין אונזער ענגלישער פּרעסע איז אפילו ניט געווען קיין פּלאַץ פאר זייער ארטיקלען אי־בער דער פּראָגע. דיעזע ארטיקלען האָבען דאָרום געמוזט גרייכען די וועניגע אמעריקאנישע לעזער, וואם האָבען זיך אינטערעסירט מיט דער פּרא־גע, דורך דער דייטשער „נייער צייט". אונגע־פעהר מיט א יאָהר צוריק איז פּארגעקומען אן ענדערונג אין דער רעדאקציאָן פונם ניו־יאָרקער „קאָלל", און דער „קאָלל" האָט אויפגענומען די אגיטאציאָן. אונטער דעם איינפלום פונם „קאָלל" האָט לאקאל ניו־יאָרק בעשלאָסען, לעצטען וויינ־טער, אויפצופאדערען דאָם נאציאָנאל־עקזעקו־טיוו־קאָמיטע פון אונזער פּארטיי אין דער אנגע־לעגענהייט עטוואָם צו טהאָן. אבער דאָם נאציא־נאל עקזעקוטיוו־קאָמיטע האָט זיך איינפאך גע מאכט ניט וויסענדיג, ניט אכטענדיג דאָרויף, וואם די פּראָגע איז געווארען פון טאָג צו טאָג אלץ ברענענדער.

ענדליך איז געקומען די נאציאָנאלע קאָנ־וועניאָן אין מאי. פון דיעזער קאָנווענשאָן האָבען פיעלע גענאָסען זייער פיעל ערווארט. אפילו די „באָלסצייטונג" האָט אויסגעדריקט די האָפענונג, אז די קאָנווענשאָן וועט דיעזע פּראָגע בע־האנדלען. אבער די שיקאגאער קאָנווענשאָן האָט זיך בעשעפטיגט מיט וואם איהר וויל־ט, אבער ניט מיט דער ברענענדיגסטער פּראָגע פון דער אמעריקאנער ארבייטער־בעווענונג. אונזערע אפּארטונישטישע פיהרער האָבען פּאר דיעזער ארבייט איינפאך קיין צייט ניט געפונען. און ווי אזוי האָבען זיי געקענט נעפינען צייט פאר אזא קלייניגקייט, וועז מען האָט געמוזט רעדען אזוי לאנג וועגען „אימיגרייישאָן"? מיר מיינען נא־טירליך ניט צו זאגען, אז די דעבאטע איבער אי־מיגרייישאָן איז ניט וויכטיג, וועז אימיגרייישאָן איז אויף דער טאגעס־ארדנונג. דער פאקט איז אָבער דאָך, אז אימיגרייישאָן וואלט ניט געווען

אויף דער טאגעס־אָרדנונג, וועלן ניט די רעאק־ציאָנערע האלטונג פון אונזערע אפּארטונסטישע פיהרער, וועלכע האָט דיעזע פראגע געמאכט וויכטיג. חוץ אימיגרישאָן האָט מען נאָך פּער־האַנדעלט איבער א פארמער פּלאַטפארם און נאָך אזעלכע וויכטיגע ענינים דיומא, נאָר ניט איבער דער איינציגער פראגע, וועגן וועל־כע די גאנצע טרייד־יוניאָן פרעסע פון לאנד הערט ניט אויף צו רעדען, וועלכע ווערט פון דאָם ניי אויפגעמישט ביי יעדען סטרייק, יעדען באָיקאט, ביי יעדער גערויכטלעכער ערשיינונג גע־גען אַרבייטער־געוועלט, וואָס קומט, ברוך השם, פאָר יעדען טאָג.

ענדליך איז געקומען רוזוועלט און האָט אויפגעהויבען די פראגע, וועלכע ער, אלס פּראק־טישער מענש, האָט איינגעזעהן פאר די אייג־ענע, וועלכע אינטערעסירט דעם בריטען עולם און ספעציעל די ארבייטער קלאסע. ער האָט אויפגעהויבען די אגיטאציאָן, וועלכע ער, אלס פּראקטישער מענש, האָט איינגעזעהן איז די איינציגע, וועלכע קען איהם מאכען א וועג צו די ארבייטער־מאסען און די קלייגבירגערליכע ראדיקאלען פון דער וועסט. דיעזער פּאטש אין פּנים האָט אויפגעווועקט די „פּאלקסצייטונג", און זי האָט שטרענג אויפגעפּאדערט אונזער נא־ציאָנאל־עקזעקוטיוו אויפצונעהמען די אגיטאצי־אָן און צו מאכען דיעזע פראגע פאר דעם הויפּט־אייזו אינ׳ם הייראָהריגען קאמפּיין. אָבער אונ־זערע נאציאָנאלע פיהרער לאָזען זיך ניט אזוי לייכט שטערען פון שלאָף. וואס געהט זיי אָן רוזוועלט? וואס קימערען זיי זיך וועגען קאמ־פיין־אישיוס? און וואס ארט זיי, איבערהויפּט, איבער וואס די ארבייטער רעגען זיך אויף?

די לאקאלע פיהרערשאפט פון דעם קאמפּיין איז געווען ניט פיעל בעסער, וויניגסטענס ניט ביי אונז אין ניו יאָרק און ניט ביי אונזערע נאָהענטע שכנים. איין ביישפּיעל: אין קאָנעק־טיקוט איז „גלאספּען", אלס קאנדידאט פאר גא־וועלאָר אויף אונזער טיקעט, געווען ראבערט האָנטער, א מיטגליעד פון אונזער נאציאָנאל־עקזעקוטיוו־קאָמיטע, און איינער פון אונזערע אפּארטונסטישע גדולים, דן אלס שרייבער אין דן אלס רעדנער. ער האָט געמאכט א „געוואלדי־גען" קאמפּיין, וויניגסטענס אזוי האָט אונזער פּרעסע בעריכטעט. זיין הויפּט־געגנער איז געווען דער דעמאקראטישער קאנדידאט באַלדווין, דער באָרזיצענדער פון קאָנעקטיקוטער סטייט סופּ־רים קאורט. דער ריכטער באלדווין איז געווען א פּערקערפּערטע שטיק קאָוורט־אישיו, וויל אלס ריכטער האָט ער נאטירליך ענטשיידעט אין אר־בייטער־פראגען וויו א גוטער דעמאקראטישער דושאָדוש ענטשיידעט געווהנליך. אבער מערק־ווירדיגערווייזע האָט געגאסט האָנטער אין זיין גאנצען געוואלדיגען קאמפּיין ניט געפּונען פאר נויטיג אויפצוהויבען גראדע דיעזען אישיו, וועל־כער איז פאר די ארבייטער־וועהלער דער וויכ־טיגסטער, און אין וועלכען ער וואלט געמוזט האָבען א געוואלדיגען ערפאלג, וועו ער זאל איהם נור ריכטיג בעהאנדלען. וואָרום? אזוי וויי אין געגאסט האָנטער׳ס עהרליכקייט איז קיין שום צווייפּעל ניטא, איז בלויז אין ענטפער מעגליך: אויס אפּארטונסטישער שמאלקייט, וועלכע האָט איהם געמאכט אונפּעהיג צו בעגרייפען און אויפצונעהמען א סאציאלסטישען אישיו, אפּילו וועו ער איז איהם געשטאנען פאר דער נאָז, פּארקערפּערט אין דער געשטאלט פון זיין געגען־קאנדידאט.

נאטירליך האָט זיך קיינער וועגען דעם ניט געקיבערט. אונזער נאציאָנאל־עקזעקוטיוו אודאי ניט, וועו עס פאסירט ניט קיין צופאל, וואלט קיינער דערפון אפילו ניט געוואוסט. געגאסט האָנטערס קאמפּיין וואלט זיך געענדיגט, און קיינער וואלט אפילו ניט געוואוסט, אז עס איז דערבי עפּעס געווען ניט גלאט, דאָרף דער שוואַרץ יאָהר אָנטראָגען טאקע דעם זעלבען רוזוועלט׳ן, און ער דערלאנגט אונז וויייטער א פראסק אין געזיכט אין דער פארמע פון אן „עקספּאזע" פון באלדווינ׳ס „ליבאר־דעקארד". דאָם האָבען שוין אפילו אונזערע אפּארטונסטישע פיהרער ניט ge־קאנט גלאט ארבישלינגען, זיי האָבען דארום ge־לאזט אדוועדטייזען אין די צייטונגען, אז מען וועט ארבאבריינגען א רעדנער פון ניו יאָרק, וועלכער וועט אויף „עקספּאזען" באלדווין׳ס „ליבאר־דעקארד", אום רוזוועלט זאל ניט זיין אליין אויפ׳ן יריד. נאטירליך, איז דאָם „עקס־פּאזען" נאָך רוזוועלט׳ן ניט וועדט געווען קיין אויסגעבלאזענע איי.

אין ניו יאָרק, דיזעלבע געשיכט. אבער, וואס איז דער „יוז" אויפצוצעהלען אלע איינ־צעלנע בעלע? איבעראל דיזעלבע אונפּעהיגקייט.

א לעבערליכע אונפעהיגקייט, וועו זי וואלט ניט געווען אזוי טרויעריג.

אלס רעזולטאט האבען מיר געהאט איינעם פון אונזערע געווען־ליכע, יאהר־אוים־דיגע קאמפיינס, מיט ווייניגע אויסנאהמען, די געווען־ליכע „קאמפיין־ספיטשעס", ווייניגסטענס אויף אזוי פיעל, ווי מיר האבען זיי, אדער פון זיי געהערט אדער געלעזען. ערשטענס, האבען מיר געזידעלט די קאפיטאליסטען. און אזוי ווי מיר האבען אין היינטיגען קאמפיין געהאט מעהר רעדנער, ווי געווען־ליך, האבען מיר זיי „גערי־בען א מאדע" און דערבי אין זיי ארויינגעלעגט די גאנצע תוכחה. צווייטענס, האבען מיר געדרוקט וועגען „סאציאלער רעוואלוציאן" און „קאארפע־רייטיוו קאמאונעלטה", „אישיום" האבען מיר איבערגעלאזט צו דעם יונגאטש רוזוועלט און אנדערע אזעלכע פאליטישענס, און וועו מיר האבען ווירקליך געוואלט האבען וואוטס, האבען מיר אוועקגעשטעלט די „סאציאלע רעווא־לוציאן" און דעם „קאאפערייטיוו־קאמאנוועלטה" אן א זייט, און האבען „געקאמפיינט" פאר שטי־מען מיט די ארגומענטען, אז גענאסע הילקוויט איז אן „אנשטענדיגער מענש" און גענאסע מאיר (ניט מעיער) לאנדאן איז „אויך ארוסישער איד".

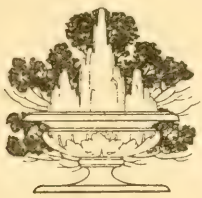

ב. מיכאלעוויטש.

נייטראַליזם אַדער „קיום האומה"?

לייך נאך דעם דורכפאל פון דער רוס־לענדער רעוואלוציאן, נאך דעם גרוי־סען חורבן פון אזוי פיעל בליהענדע האפנונגען און שעהנע אילוזיעס, זיינען מיר, רוסישע אידען, רייך געווארען מיט א נייער „אילוזיאן".

דאמאלסט, ווי בעוואוסט, איז צום ערשטען מאל פראקטאמירט געווארען דער בעריהמטער קולטורעלער „רענעסאנס": דער נייער תחית המתים פון דער אידישער קולטור. מיט גרויס פאמפע און טומעל איז די נייע „רענעסאנס־בע־וועגונג" אויף דער וועלט ערשיענען. מיט ישעה־

בען נאָר דורך דעם „שטאַרקען ווילען" פון אייניגע „יונגע לימוארבעטער". און באמת האָט גאנץ גיך זיך ארויסגעוויזען, אז דער „שטאַרקער ווילען" האָט געקלעקט נאָר אויף אייניגע שרייענדע אויסגעבלאָזענע פראזען. די שווערדען, מיט וועלכע זיי האָבען געפאָכטען, זיינען געווען בלויז פאַפיערענע און די נייע „קולטורעלע וערטען" האָבען זיך אויסגעדריקט נאָר אין עטלעכע מאָגערע, מיסטיש־דעקאַטענטישע (דערצו נאָך נאָכגעמאַכטע!) ביכלאָך, וועלכע זיינען פערגעסען געוואָרען באלד נאָך זייער ערשיינען.

אָבער אונטערגעגאַנגען איז נאָר די שרייענדע פראזע פון דער רעגעסאַנס־מאָדערני. קאָמיש איז נאָר געווען דער גערעכטער אינטעלי־גענטישער אנשטעל פון דעם „מיר וועלען". אין עצם גענומען, האָט אָבער די קולטור־בעווע־גונג איהרע וואָרצלען אין דער אידישער ווירק־ליכקייט. זי באזירט זיך אויף די רעלע בעדיהפ־נישען פון די פאַלקס־מאַסען און, ארבלאָזענדיג זיך פון די הויכע נעבעלהאַפטע טרויטמרייען אויף דער ערד, שטעלט זיך אויף מהר בעשיי־דענע, דערפאר אָבער רעלע אויפגאָבען, וועלכע קענען פערווירקליכט ווערען. איך רעד דאָ ווע־גען דער נייער נאציאָנאל־דעמאָקראטישער שטרעמונג צוויישען דער ראדיקאלער אידישער אינטעליגענץ, א שטרעמונג, וועלכע האָט אריינ־געצויגען אין זיך אויף די פריהערדיגע „רענע־סאנס־מאבער".

ווי גזואגט, זיינען די רעלע פאַלקס־אינ־טערעסען, וועלכע האָבען די דאזיגע נאציאָנאל־דעמאָקראטישע שטרעמונג צום לעבען ארויסגע־רופען: פראגען וועגען דער שפראך, וועגען דער אידישער שוהל, קהלה, און נאָך פראגען פון אינערליכען אידישען לעבען זיינען דרינגענד ארויסגעשטעלט געוואָרען פון דער אידישער ווירקליכקייט. אין זייער ענטפער זיינען בלוטיג פעראינטערעסירט די ברייטע פאַלקס־מאַסען, לכל־הפחות ביי אונז אין רוסלאנד. אבער אונ־זערע דעמאָקראטען, „אידישיסטען", נאציאָנא־ליסטען, און ווי נאָך דאָרט זיי הייסען, פיהלען זיך פערוונלעך בעליידיגט פון אזא גראָבען גשמיות'דינען „מאַטעריאליסטישען" סאָציאל־אנאַליז: סטייטש, זיי זיינען דאָך ניין „שמאַלע" סאָציאל־דעמאָקראטען, ניין ענגע דאָגמאטיקער, אום זיי זאלען זיך בעגיימטערען פון אירדישע אינטערעסען; זיי „פ י ה ל ע ן" דאָך, אז זיי זיינען אידען; זיי ווילען אויפהאל־טען „די אידישע אומה"; זיי ווילען אויפלעבען אונזער „פאַלק" — אווינע און עהנליכע פראזען, ווען איהר הערען פון זיי, פראזען געגומען פון דעם אלגעמיינעם לעקסיקאָן פון דעם מעטאפי־זישען „אינטערנאציאנאלען" נאציאָנאליזם...

נאָך ניט נור מיט דער נאציאָנאליסטישער פראזאָלאָגיע אליין אוטערשיידען זיי זיך פון די „שמאַלע" סאָציאל־דעמאָקראטען. אויך אין תוך ליגט א גרויסער מהלך צווישען די פלאט־פארמען בנוגע צו דער נאציאָנאלער פראגע פון די ערשטע און די לעצטע, און דער מהלך איז אזוי ווייט, ווי ווייט ס'גהען זיך פאנאנדער די ביידע קלאסען, וועלכע ווערען דורך זיי פארגע־שטעלט: דער פראגרעסיווער פראלעטאריאט און דאָס האלב־פראגרעסיווע, האלב רעמאנטיש־רע־אקציאָנערע קליין־בירגערטהום...

דער אונטערשיער צווישען די ביידע פלאט־פארמען טרעט אָבער ארוים איצט שארף און בולט נור דאן, ווען זיי נעהמען שוין פערווירק־ליכט ווערען; נור אויף דעם בלאָז ־ זאק פון קלאסען־היפוכים שמיערען זיך אויס שארף אויסגעשפראָכענע קלאסען־פאדערונגען; „אין בין השמשות אָבער זיינען אלע קעץ גרוי". אין דער איצטיגער פאליטישער דונקלהייט, ווען אלץ בלייבט נאָך דערווייל בלויז „גוטע פערלאנ־גען" אויפ'ן פאפיער, איז דעם פשוטען מענשען אפט שווער זיך פערנאנדערצוקלייבען אין דעם קאָליר פון די ביידע שטרעמונגען. מען מישט זיי אפט צוואמען מיט אדער אהן א כיון און זיי ווערען אפט בעצייכענט מיט אין נאמען.

אין אזא צייט איז דערפאר נויטיג, לויט אונזער מיינונג, וואָס גיכער פערנאנדערקלייבען דעם פלאנטער, ניט צו פערדונקלען די מחות און שארף און קלאר אבצוטיילען, אבצוגרענעצען איינע פון דער צווייטער.

דאָ ניט לאנג*) איז איינער פון די פא־פולערע בונדיסטישע פובליציסטען א. ליטוואק, ארויסגעטראָטען אין „פרייוד" מיט א „רעוויזי־

*) דער שרייבער פון די דאזיגע ציילען, געפינט זיך אונטער אזלכע אומשטענדען, וועלכע שטערען איהם צו דער צייט צו בעקומען די אידישע ליטעראטור, און דארום רופט ער זיך אב, לויידער, א ביסל פערשפעטיגט אויף די דאזיגע געשטעלטע פראגע.

אנישטישען" ארטיקעל מכח דער אלטער בונ־דישטישער פארמולע: „נייטראליזם אין נאצי־אנאלער הינזיכט"; ער בעמיהט זיך צו דערווי־זען, אז אויך די בונדישטען זיינען כשר'ע נאצי־אנאליסטען, אז די אלטע פארמולע פון „נייט־ראליזם" האט באמת קיין זינן ניט, אז אלם אי־דישע ארבייטער קאנען מיר ניט בלייבען „נייט־ראל" צום גורל פון דער אידישער צוקונפט און ער „פארטיפט" דערביי די סאצ.־דעמאקראטי־שע האלטונג צו דער פראגע מיט דער נאציא־נאליסטישער פראזע פון „קיום האומה".

לאמיר אויף א ווייל פערנאנדערקלייבען זיך אין די ארויסגעשפראכענע בליקען.

ווי בעוואוסט, איז די נאציאנאל־ע פראגע בערך נאך מיט א קורצע צייט צוריק אין גאנצען איגנארירט געווארען פון דער סאצ.־דעמאקרא־טיע: דער סאציאליזם האט דאן געדיענט פיר א „תשבי", וועלכער האט צו פערענטפערען אלע קשיות און במילא אויך די נאציאנאל־ע פראגע; אבער אזוי גרינג אוועקמאכען מיט דער האנד אזא הארבע און קאמפליצירטע שאלה פון דער וועלט־וירקליכקייט און איהר אבשיקען צו דער „צוקינפטיגער ארדנונג" איז מעגליך געווען נור דאן, ווען דער סאציאליזם איז געווען מעהר ניט ווי א פראפאגאנדישע לעהרע פיר יחידים, וועל־כע האבען גאר ניט צו טהאן מיט די וואכעדיגע ענינים פון דער היינטיגער וועלט; ווי נאר אבער די סאצ.־דעמאקראטיע איז געווארען א מאס־סען־בוועגונג, וועלכע, בעלויכטען דורך דעם ענדע ציעל, שטעלט ארויס און קעמפפט פיר א גאנצער רייהע רעפארמען צוגענגליך פיר דעם איצטיגען קאפיטאליסטישען סיסטעם, האט זיך אויך די נאציאנאל־ע פראגע, בעזאנדערס ביים פראלעטאריאט פון די „אונטערדריקטע פעל־קער", ארויסגעשטעלט מיט איהר גאנצער הארט־קייט און האט דרינגענד געפאדערט פאר זיך א תשובה. — ווי אזוי זשע האט איהר פערענט־פערט די אידישע סאצ.־דעמאקראטיע פון רוס־לאנד („בונד")?

צום אלעם ערשטען האט זי די פראגע אוועקגעשטעלט אין גאנצען אנדערש, ווי זי שטעהט אין בורזשואזען לאגער.

דארטען, סיי ביי די אסימילאטארען, סיי ביי די נאציאנאליסטען, שטעהט די פראגע וועג־נען דעם ווערטה פון דער אדער יענער נאציאן, וועגען איהרע ציעלען און גייסט, אזוי, למשל, בנוגע צו דער אידישער נאציאן מיינען די ער־שטע, אז זי איז ניט אזא יחסנ'טע ווי „די גרוי־סע נאציאנען", אז זי האט ניט קיין אייגענע שפראך, קיין קולטור, אז איהר אינציגע „מיס־סיאן" איז ארבאצוואוואנדפען פון זיך איהר אי־דישע געשטאלט און נאכמאכען און נאכקרימען די עכטע, אמת'ע נאציאנען, אדער פון זיי אייני־געשלונגען צו ווערען. די צווייטע, ווידער טענה'ן, פערקעהרט, אז דאם „וודענטהום" מוז אויפגע־האלטען ווערען, מען מוז פיקסירען די יודיש־קייט, וואס קאן אהן אונז אונטערגעהן, און אויפ־לעבען דעם „אידישען גייסט" מיט אלערליי אב־פרישונגם־מיטלען; דער נאציאנאל־ער קאמפף ווערט פון זיי בעטראכט ווי אן אייביגעם ווועלט־געזעץ, וועלכען מען קען ניט אויסמיידען ווי א זאך, וועלכע לויגט שוין אין בלוט פון די פעל־קער: איין נאציאן מוז זיין דער האמער און די צווייטע — די קאוואלנע, אויף וועלכען מען קלאפט, און דער קאמפף געהט נור אין דעם, ווער ווען מעם ארט זאל פערנעהמען. פאר דער סאצ. דעמאקראטיע אבער האבען אלע מענשליכע גרו־פען — אויסגעפארבט אין אייגענארטיגע נא־ציאנאל־ע קאליערען דורך די פערשיעדענארטי־גע קלימאטישע און געשיכטליכע לעבענס־תנאים — איין גלייכען ווערטה: עס זיינען ניט פא־ראן קיין „אויסגעוועהלטע" און „נידריגע" נאציאנען; די בעזונדערע, אייגענארטיגע ge־שטאלטען, אויסגעארבייט אין די פערשיעדענע סביבות, זיינען מעהר ניט ווי אויסערליכע פ א ר מ ע ן, וועלכע קאנען אונטער גלייכע אומ־שטענדען ענטהאלטען איינעם און דעם זעלבען א י נ ה א ל ט; די היינטיגע קאפיטאליסטי־שע וועלט צושטערט ווירקליך די מחיצות, די וועלכע צווישען פערשיעדענע פעלקער און ביסלעכווייז בעהערשט זיי איין און דער זעלבער „גייסט", לויט זייער קלאסען־צושפאלטונג; דער מאדערנער נאציאנאלער קאמפף בעקומט זיין השפעה און ווערט שטארק פערשארפט דורך דעם היינטיגען ווירטשאפטליכען סיסטעם (וועלכע איז מעהר ניט ווי א צייטווייליג־היסטארישע קא־טעגאריע) פון קאנקורענץ־ריסענים און איז מעהר ניט ווי א קאמפף „פאר'ן מארק" פון די הערשענדע נאציאנען מיט די „אונטערגעדריק־טע"; די סאצ.־דעמ. שטעלט זיך דאריבער ניט קיין פאזיטיווע אויפגאבען בנוגע צום קיום פון דער נאציאן, איהר אונבעדינגט קינסטליך

אויפהאלטען, „פערפעסטיגען" די אידישקייט אדער פערקאהרט, מיטווירקען איהר צומישונג מיט אנדערע — אין דער הינזיכט איז די סאצ.־דעמאקראטיע „נייטראל", דאס לאזט זי איבער דעם פרייען גאנג פון געזעלשאפטליכער ענטוויקלונג; אבער דאצו איז נויטיג, אז די נאטירליך־געזעלשאפטליכע ענטוויקלונג זאל זיין אינגאנצען פרי פון יעדער זויטיגער מניעה, פון יעדער צוואנג־מאכט און דאס קען ווערען דערגרייכט: ערשטענס, דורך פולער פאליטישער גלייכבערעכטיגונג פון אלע נאציאנען אין דער מלוכה, און 2טענס, דורך דעם, וואס מען זאל שאפען און נארמאנטירען דורך די מלוכה א פולע מעגליכקייט, אז יעדע נאציאן זאל זעלבסטשטענדיג בעזארגען איהרע קולטורעלע בעדערפנישען, ד. ה. דורך א נאציאנאל־קולטורעלע אוטאנאמיע.

אבער מיט דעם אליין, וואס מיר ווילען שאפען פרייע מעגליכקייט פיר דער אידישער קולטור האלטען מיר דאך שוין אונטער די נאציאן, קעמפפען מיר פיר איהר קיום, וואו־זשע איז דער „נייטראליזם"?

כאפט אונז נעט. ליטוואק ביי א סתירה.

ניין, דא איז נור אין פלוג א סתירה. צו דען זיינען די ארטאדאקסאלע סאצ.־דעמאקראטען און „רעפארמיסטען" איינס און דאס זעלבע מיט דעם, וואס אויך די ערשטע קעמפפען פיר „רעפארמען" נאך אין דער היינטיגער אדרנונג? דער עיקר איז דאך נור אין פרינציפ, אין גרונדציעל און ניט אין די מיטלען, מיט וועלכע דער ציעל וועלט דערגרייכט. דאס זעלבע מיט דער קולטורעלער אויטאנאמיע. ארויסשטעלענדיג די דאזיגע פאדערונג, זיינע מיר דאך אויסען צום היפך פון די נאציאנאליסטען — אין גאנצען נייטראליזירען דעם נאציאנאלען מאמענט, צו־ריסען די „גרויסע סאלידאריטעט" פון דער נאציאן צוליעב די אלגעמיינע רדיפות, און אין סאמען מיטען הארצען פון דער נאציאן — אין דער קהלה — ארויסשטעלען דעם שניידענדען דאלך פון קלאסען־קאמפף, בעלויכטען די קלאסען־חיפוכים אין דער נאציאן גופא און מיט דעם נאך מעהר צו פערפעסטיגען „די גרויסע סאלידאריטעט" צוויישען פראלעטאריאט פון אלע נאציאנען, קאן דא זיין א רייד פון „קיום האומה" אין נאציאנאליסטישען פירוש?

יע, אונז איז נאנץ ענאל צו די „אידיש־קייט" וועט פערבליבען, אדער וועט אמאל אונטערגעהן, צו די אידישע קולטור האט א צוקונפט צו נייז.

סטייטש, בייזערט זיך נעט. ליטוואק, צו קאן בליבען דער אידישער ארבייטער גלייכגילטיג צו די פראגען פון זיין שפראך, פון זיין קולטור און צוקונפט? אבער פון דעם נעזאגטען איז דייטליך, אז „נייטראל" זיינען מיר נאר צו דער נאציאנאלסטישער פיקציע, צו זייערע וועלטער, וועלכע האבען ניט קיין רעאלען אינהאלט, אבער ניט צו די לעבעדיגע קולטור בעדירפנישע פון די אידישע פאלקס און ארבייטער־מאסען. נאך מיט א 10־דליג יאהרען צוריק, וועו אין דער גאנצער אידישער בורזשואזיע וועלט איז „זשארגאן" פערהעבענט געווען פיר א שפחה, וועלכע וועלט נאר בענוצט אויף וואכעדיגע זאכען, האט שוין די אידישע סאצ.־דעמאקראטיע זיך געווענדעט צו די מאסען אויף זייער לשון, ניט אבנגעבענדיג זיך גאר מיט דער פראגע, צו קאו מען רעכענען פיר א שפראך א דיאלעקטיק, אויף וועלכע עם ערדען מילאנען מענשען און קאן וועלט א נוצליכער קולטור־מיטעל פיר אויפקלערונג פון די אידישע מאסען; ניט אלעמען איז, אודאי, בעקאנט דער בעדייטענסווערטער פאקט, או מיט 10 יאהר צוריק האט שוין דער וואהשווער קאמיטעט פון „בונד" אויסער זיין אידישליטעראריש טהעטיגקייט אין דער אונלענאלער ליטעראטור אויף אן אנטהייל גענומען. אין ארויסגעבען לענאלע ביכלעך פון פערשיעדענעם אינהאלט אויף דער אידישער שפראך.

מיר ווילען ניט אויפהאלטען קינסטליך די „אידישקייט", דאס הייסט ניט, אז מיר זיינען גלייכגילטיג צו דער קולטורעלער ענטוויקלונג פון די אידישע מאסען, וועמענס קולטור־בעגריפען מאדערניזירען זיך און נעהמען אן א נייע, פראגרעסיווע פארמע. בכלל קומט אונז אוים קאמיש דער גאנצער נעשריי און טיפעל וועגען „ראטעווען די אונטערגעהענדע אידישקייט" מיט געקיצעלטע בלעכערנע מיטלען, וועו מיט פרעדיגען די „תורה" פון די אלטע חדרים מיט נקיות־ידים, ווי עם טהוט דער גאטט סטראפטישע, דער נייער נביא, ר' הלל ציטלין פון „היינט", וועו מיט א געקינסלטער נאציאנאלער אומגעבונג פון ליכט־בענשען, שבתים, און יום טובים האלטען און עהנליכע סנולות־בדוקות, ענטפלעקט פון די ניי־מאדנע

„סאָציאַליסטען". די אידישע בעוואוסטזיניגע ארבייטער נויטיגען זיך ניט אין אזעלכע צבועות' דיגע תרופות, אום זייערע קינדער זאָלען „אידען" בלייבען; זיי וועלען שטענדיג קאָנען מיט א געהעריגער סאציאַליסטישער ערציהונג זיי אבהאלטען פון דער לעבערליכער אפּפּען־אסימילאציאָן און אין דער זעלבער צייט אין זיי ענטוויקלען דאָס אלגעמיין פּראָלעטאַרישע קאמפּפּס־גייסט פיהל פיר אלס, וואס עהאבען און שעהן איז, דאָס איז נור א פראגע וועגען דער אידישער פּראָלעטאַרישער שוהל — א פראגע, וועלכע וועלט ערשט פון דער סאָצ.־דעמאָקראטיע ארוים־געשטעלט אויפ'ן ערשטען פּלאַץ.

פון דעם אלעם איז צו זעהן, אז די סאָצ.־דעמאָקראטיע האָט פערוואָרפען די מעטאָפיזישע ארט דענקען אין דער נאציאָנאלער פראגע און איהר אוועקגעשטעלט אויף א רעאלען גרונד און מיר געפינען איצט קיין שום נויטיגקייט ניט וויעדער ארויסנעהמען פון נאציאָנאליסטישען סדור זייער מעטאפיזישע, אינהאלטלאָזע לאָזונגען און מיט זיי „פערטיעפען" די סאָצ.־דעמאָקראטישע קלאָרע האלטונג אין דער דאָזיגער פראגע.

אמת, ביי דעם איצטיגען מצב קאָנען מיר מיט מאכען מיט די נאציאָנאל־דעמאָקראטען נאָך א גרויסען מהלך אין די נאציאָנאלע פאָדערונגען: די אידישע קהלה איז אזוי פערלאָזען און פערמיסטיגט, אז אלע בעזעמער, אפילו ניט קיין סאציאליסטישע, זיינען שטארק נוטציג, וועז זיי העלפען אונז איהר רייניגען, דער קולטורעלער צושטאנד אונזערער איז אזוי אָרעם און נידריג, אז אלע העלפענדע כחות זיינען אונז ווילקאָמען, יעדע פּראָגרעסיווע קראפט (פּראָגרעסיוו לעת־עתה) איז ווינשענסווערטה, אָבער דערצו איז ניט נויטיג צו פארבויגען אונזער אלגעמיינע שטעלונג אין דער פראגע. מען דרויכט ניט צו דעם קיין אלגעמיינע „אלגעברישע פארמולע", וועלכע יעדער זאל קענען אויסטיטשען נאָך זיין פּשט, וואָס וועניגער פּלאַנטער אין דער טאָגעסארבעט זייט, וואָס קלאָרער די אלגעמיינע פרינציפּיען זיינען, וואָס דיי־טליכער זיך אָבגרענצען אין פרינציפּ, אלס גרינגער איז זיך צונויפּרעדען אין דער פראקטיק, אלס לייכטער וועט זיין אויף די בירגערליכע דעמאָקראטיע, ארגאניזירט איצט אין זעלבסטשטענדיגע שטרעמונג, אויסנוצען צום קאמפּף פאר די קולטורעלע בעדירפניסען פון די פאלקס און ארבייטער־מאסען.

דר. י. בראָדסקי.

ווי אַזוי די אינשורענס קאָמפּאַניעס ווילען איינשלינגען די אַרדענס.

ער קאָנפליקט צווישען דער בריטליכער בענעפיט־סיסטעם און די אינשורענס קאָמפּאניעס איז נאטירליך, לאָגיש און אוניפערמיידליך. דאָס איז א קאמפּף פון צוויי פרינציפּען און א שטענדיגע מלחמה איבער דעם, ווער עם זאל האָבען די אויבערהאנד. די בריטליכע פערזיכערונג ישטעלט פאָר די קאָאָפּעראַטיוון פּאָרם פון פּראָדוקציאָן; די פערזיכערונג פון די אינשורענס־קאמפּאניעס אָבער בויט זיך אויף דעם סיסטעם פון פּראָפיט. אין די בריטליכע אר־דענס קאָנטראָלירען די מיטגלידער אליין דעם קאָפּיטאל, וועלכער קלייבט זיך אָן פון זייערע אייגנצאהלונגען, און זיי גיבען אכטונג, אז דער גרעסטער טהייל פון דיעזען קאפּיטאל זאל זיך צוריקקעהרען צו זיי אין דער פאָרם פון בענעפיטס, און אז פאר אנדערע זאכען — ווי, למשל, די אויסגאבען פון דער פערוואלטונג — זאל אוועקגעהאוועט ווי וועיט מעגליך נאָר דער קלענסטער טהייל. פערקעהרט, די קאָפּיטאלען פון די אינשורענס־קאמפּאניעס ווערען הויפּטזעכליך קאָנטראָלירט פון די אקציאָנערען (שעהר־האלדערס) און אזוי ווי די הויפּט־בעאמטע זיי־

נען די גרעסטע אקציאנער־ען, נעהמען די געהאלטען, וואם זיי צאהלען זיך, און אנ־דערע פערוואלטונגס־אויסגאבען צוועק זעהר א גרויסען טהייל פון די קאפיטאלען פון דער קאמפאניע און דאם פאסירט אויף דעם חשבון פון די אינשורטע. בעזונדערס איז יאמערליך די לאגע פון די אינשורטע פערזאנען אין די „אינדאסטריעל" אינשורענס קאמפאניעס. דאדורטען מוזען זיי צאהלען צוויי מאל אזוי פיעל, ווייפיעל זיי וואלטען געצאהלט אין א „רעגולאר" אינשורענס קאמפאניע און דערצו נאך זיינען זיי בערויבט פון די הנחות און פריווילעגיעס, וועלכע די „רעגולארס" גיבען צו זייערע קליענ־טען. צום ביישפיעל, די אינשורטע אין די „אינ־דאסטריעל"־קאמפאניעס קענען ניט בעקומען זייער געלד פאר זייערע פאליסעס, אויב זיי הע־רען אויף צו צאהלען נאך 3 יאהר, און די סומע פון אינשורענס איז אויך נאר א האלבע, אויב די אינשורטע פערזאן שטארבט אין פערלויף פון די ערשטע 6 מאנאטען.

די אינדאסטריעל־אינשורענס קאמפאניעס זיינען מודה, אז די פערזיכערונג ביי זיי קאסט טהייער, און זיי פערטהיידיגען זיך דערמיט, וואם דאם קאלקולירען פון פרעמיומס און דאם אויסיטירען פאר נייע פאליסעס קאסט זיי זעהר פיעל, — אבער אט דיזע ביידע טהעטיגקייטען וועלען אין די בריידערליכע ארדענס אויסגע־גיהרט גופא פון לאדזש און פון די מיטגלידער, און אויף אזא אופן פערשפארען זיי גרויסע סו־מען — אויף די פערוואלטונגס־אויסגאבען פון דעם ארדען.

אט איז די סומע פון א יעהרליכער פרע־מיום, וועלכע עס דארף צאהלען א פערזאן, וואם אינשורט זיך אין 500 דאלאר אין א בריידערלי־כען ארדען און אין א אינדאסטריעל קאמפאניע:

„אינדעפענדענט ארדער אוו פארעסטערס":

מעטראפאליטאן לייף־
אינשורענס קאמפאני.

אין עלטער פון 18 יאהר	$ 4,56	*)	$12
" " 25 "	$ 5,64	*)	$14
" " 30 "	$ 6,84	*)	$16
" " 35 "	$ 8,28	*)	$19
" " 40 "	$10,08	*)	$23

אויף וויפיעל קליין עס איז דער נוצען,

*) דיעזע סומען האבען ניט נעקענט ריכ־טיג אויסגערעכנט ווערען.

וואם די אינדאסטריעל קאמפאניעס ברויכען צו די בריוטע מאסען און ווי ווענig זיי ציהען דיזע מאסען צו זיך צו — קען מען זעהען פון דעם פאקט, וואם פון אלע נייע פערזאנען, וואם האבען זיך אינשורט אין פערלויף פון ערשטען יאהר, פאלען אב צוריק 66 פראצענט, בעת אין די בריידערליכע ארדענס פאלען אב פון די נייע מעמבערס אין פערלויף פון ערשטען יאהר נאר 10—15 פראצענט. עס איז דעריבער קוים נוי־טיג צו זאגען, אז די אינדאסטריעל אינשורענס קאמפאניעס, מיט זייער שווערען אפפאראט פון אגענטען און קאלעקטארען מיט זייער כארא־קטער פון „ריטייל ביזנעס" — קאלעקטירענדיג פון די, וואם האבען זיך ביי זיי אינשורט וועג־ענטליך — און בעזונדערס מיט זייער הויפט ציעל צו מאכען פראפיט פון דעם ארעמסטען פון די ארעמע, ד. ה. פון די, וועלכע נויטיגען זיך אם מיסטענס אין פערזיכערונג, — אז די פער־זיכערונג־סיסטעם ביי דיזע קאמפאניעס איז טהייער, פערשוועגדעריש און שלעכט.

אלע וואם שטודירען אט דיזע פארם פון פערזיכערונג זיינען איינשטימיג, אז די אינדאס־טריעל קאמפאניעס עקזיסטירען נאר א דאנק דער שרעקליכער ארעמקייט און אונווייסענהייט און אז זיי עקספלואטירען די ארעמע לייט אב־זיכטליך אדער אונאבזיכטליך. אננעהמען אט די פארם פון פערזיכערונג, הייסט — אננעה־מען דעם פרינציפ, אז דער ארעמאן, נאר דער־פאר וויל ער איז ארעם, מוז צאהלען פאר דער זעלביגער זאך צוויי מאל טהייערער איידער דער פערמעגליכער, — אזא פרינציפ, וועלכען אפילו דער וויכסטער פון די סאציאלע רעפארמערס פערווארפט מיט פעראכטונג. עס איז דאריבער זעלבסטפערשטענדליך, אז דערפאר איז עס פון גרעסטען אינטערעס פיר די ארעמע לייט אויסצו־מיידען מיט אלע מיטלען די אונוצליכע פער־זיכערונג פון די קאמפאניעס און צוצושטעהן ציום בריידערליכען ארדען, וועלכער ברויכט טא־קע א ווירקליכע הילף.

די „רעגולאר" און די „אינדאסטריעל" אינ־שורענס קאמפאניעס האבען פריה פערשטאנען די גרויסע קאנקורענץ־קראפט, וואם ליגט אין דער סיסטעם פון בריידערליכע פערזיכערונג, און זיי זיינען ארויס געגען איהר אין קאמפף אויף לעבען און טוידט. די סיסטעם פון בריידערליכע פערזיכערונג איז בעצייכענט געווארען אלס א

„קאפאפראטיוור שווינדל" און עס איז ערקלערט געוואָרען געגען איהר א הויליגע מלחמה דורך דער פרעסע און געזעצגעבונג. די רייך־בעצאהלטע אנפיהרער פון „ווייסענשאפטליכען" אינשורענס, בעמערקענדיג די שנעלע עכטוויק־לונג פון די ברידערליכע פערזיכערונג און זע־הענדיג די אונמענליכקייט צו פערהאלטען דיזע עכטוויקלונג, האבען איהר פערדאמט, אזוי ווי קיינער ווילהעלם דער צווייטער האט פערדאמט דעם סאציאליזם, אלס א „צייטווייליגע פערפיה־רעניש".

די פיהרער פון די ברידערליכע ארדענס זיינען ניט געבליבען טויב צו אזעלכע אטאקען און האבען זיך אבגערופען. אין יאהר 1877 האט זיך אויסגעבילדעט א נאציאנאלע ארגאניזאצי־אן פון אלע געגנעזייטיגע בענעפיט־געזעלשאפ־טען מיט דעם הויפט ציעל פון זעלבסטפערטהיי־דיגונג, און אין 9 יאהר ארום האט זיך געגרינ־דעט דער נאציאנאלער ברידערליכער קאנגרעס, וועלכער האט זיך צוזאמענגעשטעלט נאר פון ברידערליכע ארדענס מיט דער סיסטעם פון לאד־זשען. דיזע לעצטע ארגאניזאציאן האט מיט ער־פאלג בעקעמפפט די גאנצע פיינדליכע געזעצ־געבונג און האט געבראכט זעהר פיעל נוטצען אין דעם פערשפרייטען און פערבעסערען פון דעם ברידערליכען בענעפיט סיסטעם. א דאנק דער גוטער ווירקונג פון דעם נאציאנאלען ברידער־ליכען קאנגרעס איז דער אלטער פלאן פון „אסעסמענטס" אבגעשאפט געוואָרען און עס איז אנגעווויזען געוואָרען די נויטיגקייט פון „פראפארציאנעלע צאהלונגען" (adequate rates.") וועלכע איז שפעטער אנגענומען ge־וואָרען פון כמעט 70 ארגאניזאציאנען מיט א מיטגלידערשאפט פון 3 מיליאן מענשען. אבער אננעהמען פראפארציאנעלע צאהלונגען בעדיי־טעט פערגרעסערען זיי אויך וויפיעל עס איז נרעסער די סומע פון אינשורענס, און דאס פיהרט צו דעם, אז די סומען פון אינשורענס האהפען אין דער צוקונפט וואָרען קלענער: אזוי האבען די ברידערליכע ארדערס טאקע געטהאן. פאר די לעצטע צעהן יאהר אינשורען זיי אין 2000, 1000 און 500 דאלאר, אנשטאט 5000 4000 און 3000 ווי פריהער. דורך דעם האבען זיי נאטירליך זיך מעהר צוגעפאסט צו די ארעמ־סטע מאסען, און זינט דער אינדוסטריאליזם האט זיך שנעל עכטוויקעלט, האט מען זיך מעהר אין זיי גענויטיגט און די צאהל פון זייער מיט־גלידערשאפט האט זיך אלץ פערגרעסערט.

פון דער אנדער זייט איז אבסאל אבגע־שוואכט געוואָרען דער אלטער שטרייט צווישען די ברידערליכע ארדענס און די „רעגולאר" אינ־שורענס קאמפאניעס. די „רעגולארס" גיבען זיך וועניג אב מיט פערזיכערונג אויף קלייניע סו־מען, און זייענדיג שוין פון לאנג אן צוגעדריקט פון די ברידערליכע ארדערס, האבען זיי עכטווי־קעלט זייער טהעטיגקייט אין דער ריכטונג פון „קלענסטען ווידערשטאנד" און האבען זיך אנ־געהויבען אבגעבען דער עיקר מיט „ענדאומענט אינשורענס" (endowment insurance) ד. ה. פערזיכערען ביז א געוויסען פעריאד פון עלטער, וואס דאס איז, ווי עס איז בעוואוסט, גיכער א „אינוועסטמענט" (געלד־אייגלייגונג) אידער אינשורענס און איז פערבאטען פאר די ברידערליכע ארדענס.

אבער דא האט זיך אויפגעהויבען געגען די ברידערליכע ארדענס אן אנדער שונא — די „אינדאסטריעל" קאמפאניעס, אינשורענדיג אין קלייניע סומען און אריינטרעטענדיג אין די גרוי־סע שטעדט, האבען די ברידערליכע בענעפיט־ארדענס זיך צוזאמענגעשטויסען מיט די „אינדאסטריעלס" און צווישען זיי קומט פאר א שטענדיג מלחמה. אויסער די קאנקורענץ פון די ברידערליכע ארדענס האבען די אינדאסטריעל־קאמפאניעס געמוזט נאך אויסשטעהען די אטא־קען פון די כלל־טהויער. אלס א רעזולטאט פון אזא קריטיק האט דער שטאאט מאסאטשוזעטס געפונען פאר ראטהזאם צו ערלויבען די שפאר־קאסען („סייווינג בייזנקס") אן אינשורענס פיר זייערע דעפאזיטארס - ארבייטער, וועלכע זאלן קיין בעזונדערע געלד ניט קאסטען, און אין ניו יארק האט די ראסעל־סייזוש־געלד־שטי־צונגס־פאנד ערקלעהרט איהר אבזיכט צו גרינ־דען א פערזיכערונגס־אבטהיילונג פאר די ארע־מע און האט איינגעלאדען מר. ליע ק. פראנקעל, וועלכער איז געווען פריהער פערבונדען מיט די „יוניייטעד היברו טשאריטיס", צו שטודירען די פראגע און אויסצוארבייטען א פלאן ווי אזוי די זאך דורכצופיהרען. ענדליך האט פיעל בע־אונרוהיגט דיא „אינדאסטריעלס" די אי־דעע וועגען צווינגענדע פערזיכערונג (compulsory insurance) וועלכע מען פראקטי־קירט אין אויסלאנד און וועלכע מען האט אנגע־

הויבען צו פּראָפּאַגאַנדירען אויך דאָ אין לאַנד אין אייניגע שטאַטען.

אָט דעריבער האָבען זיי, די „אינדאָסטריעל קאָמפּאַניעס, זיך געגומען צו טהאָן דאָס, וואָס עס טהוען געוועהנליך די טראָסטס. אין אזא לאַגע. זיי האָבען זיך געגומען אונטערצוקוקען צו מאַכען דעם גיפּט פון דער פיינדליכער בעוועגונג און טוידטען די בעוועגונג אליין אין אָנפאַנג פון איהר אויסטרעטען. זיי האָבען אויסגעפּיהרט, אז די מאַסאַטשוזעטס־סייווינג־בייגקס איז ניט ערלויבט געוואָרען צו האָבען אגענטען און קאָלעקטאָרס, אָהן וועלכע עס האָט זיך ניט געקענט עקזיסטירען די נייע זאָרט אינשורענס. בנוגע צו סיידזש־שטיצונגס־פאַנד האָט מען מר. ל. פראנקעל צוגעצויגען צו די מעטראָפּאָליטאַן לייף אינשורענס קאָמפּאַניע, וואו ער איז געוואָרען דירעקטאָר פון אינדאָסטריעל דעפּארטמענט. מיט דעם, וואָס מר. פראנקעל איז אריינגעטראָטען אין די קאָמפּאַניע, איז די גאַנצע אָפּאָזיציאָן געגען די אינדאָסטריעל קאָמפּאַניעס, אויף וויפיעל זי ווערט געפיהרט פון די כלל־טהוער, פאקטיש אנטשוויגען געוואָרען, און די אגיטאציאָן פאר צווינגענדע פערזיכערונג וועט זיין זעהר לייכט צו דערשטיקען.

נאָך מעהר וויכטיג איז דער פאקט, וואָס די טהעטיגקייט פון דעם נייעם פּאָרשטעהער פון דער מעטראָפּאָליטאַן קאָמפּאַניע האָט נעעפענט א נייעם קאַפּיטל אין דער געשיכטע פון די בעציהונגען צווישען די בריידערליכע אָרדענס און די אינדאָסטריעל קאָמפּאַניעס. דער קאָמפּאַניגען די בריידערליכע אָרדענס פיהרט זיך אין אלע ריכטונגען: די נאַציאָנאַלע קאָנפערענץ פון צדקה־חברות און פון בירגערליכע אָרגאַניזאַציאָנען וועלען פערוואָרפען מיט בקשות אויסצוטרעטען געגען דער סיסטעם פון „בריידערליכע אינשורענס"; אייניגע פון דיזע אינסטיטוציאָנען זיינען געוואָרען ריכטיגע אגענטורען פון דער קאָמפּאַניע. מען האָט בריוו אָנגעהויבען געבען אהווערטיזמענטס אין דער ארבייטער־פרעסע און אין די אָרגאַנס פון כלל־טהוער, און מען האָט אונטערגעשטרייכט די „צוזאַמען־אַרבייטונג" מיט דיזע אינסטיטוציאָנען*). עס איז

*) אייניגע ארטיגע אידישע בענעפיט סאָסייעטיס, בעזונדערס אין ניו יאָרק סיטי, האָבען בעקומען אָן איינלאָדונג צו „רעאינשורען"

אין שטיל־אופן פאָרגעלייגט געוואָרען דער לעדזשיסלייטשור ארויסגעבען געזעצען, וועלכע זאָלען ערלויבען די אינדאָסטריעל קאָמפּאַניעס צו אינשורען גאנצע לאָדזשען בענעוואָלענט פעראיינען און טרייד־יוניאָנס אָדער גרופּעס פון 100 פערזאָנען און מעהר מיט א ראַבאַט פון 25—30 פראָצענט פון דעם פריז פאר אייגצעלנע פערזאָנען. דיזער געזעץ רופט זיך „דער בילל פון גרופּען־פערזיכערונגס", און איז שנעל דורכגעפיהרט געוואָרען אין פעהשיעדענע סטייטס, ווי ניו דזשוירזי, מעין, מינעסאָטא, מאסאטשוזעטס, מערילאנד. פערקעהרט, אין אילליניאָיז און מישיגען, א דאנק דעם ווידערשטאנד פון די ברידערליכע אָרדענס, איז עס דורכגעפאלען.

דער פלאָן פון גרופּען־פערזיכערונג איז אבער געווען א דורכפאל. די טרייד יוניאָנס, ניט געפיינדיג קיין יוניאָן־לייבעל אויף די שריפטען פון דער „מעטראָפּאָליטאַן", האָבען זיך ענטזאגט פון יעדען געשעפט מיט איהר. די פאבריק־ארבייטער פערלירען דעם צוטרוי צו אזא פערזיכערונג, וועלכע וואָלט זיי אונטערגעוואָרפען אונטער דער שאפּ; וועו אפילו דער באָס וואָלט וועלען צאָהלען די פרעמיומס, וואָלטען אויך די ארבייטער געווען אין פערלוסט, וויל זיך, ד. ה. אריבערצוגעהן מיט די אינשורענס צו דער קאָמפּאַניע. די הויפּט אגענטען פון דער קאָמפּאַניע זיינען געוואָרען די פּני פון שטאָרט, כלל טהוער, „נאציאָנאַלע" פיהרער. מיר וויזען אָן אלם ביישפיעל אויף דעם פאל מיט די „מיסקער אינדעפענדענט בענעוואָלענט סאָסייעטי", וואו די הויפּט אגענטען, וועלכע האָבען געזאָלט צוגוופּפיהרען דיזע סאָסייעטי מיט דער קאָמפּאניע, זיינען געווען מר. וואלדמאן פון די „יוניטעד היברו טשאריטיס" און מר. באראנדעס. אייניג אלטע בריידערליכע אָרדענס, ווי דער אלטער „אָרדען אוו יוניטעד וואודמען" אדער דער „אינדעפענדענט אָרדען אוו סאנס אוו איזראעל", זיינען טהייוויז געוואָרען רעאינשורט. די „בני ציון" האָבען אויך געקרָאגען אזא פאר־שלאג, אבער אָהן ערפאלג, וויל די אידישע פארמערס, וועלכע האָבען געוואָלט בילדען א בריידערליכען אָרדען, האָט זיין אָרגאן „דער אידישער פארמער" זיי אן עצה געגעבען דאָס ניט צו טהאָן, און אז. וו.

זיי וואָלטען מוזען אָבהאלטען זיך פון דער פּאָ־ דערונג פון העכערע ווויידזשעס און א קירצערען אַרבייטס־טאָג; ביי יעדען סטרייק, וואלכער וואָלט אויסברעכען צוליעב דעם, וואָס דער באָס ענטזאגט זיך צו ערפילען אזא פאָדערונג, וואלט נאטירליך, פערניכטעט וועלען די פערזיכערונג. מיט איין וואָרט, דער פּלאַן פון גרופּען־פערזיכע־ רונג איז א מין צדקה־פעאָדאַליזם און א שקלא־ פעריי פאר די ארבייטער. אויף אזוי ווייט ווי מיר האָבען געקענט ערפאהרען, האָבען נאָר 2 שעפער אָנגענומען דיזען פּלאַן. דאָס האָבען די בעלי־בתים פון דיזע שעפער בעשלאָסען צו גע־ בען א „קריסמאס פּרעזענט" זייערע ארבייטער.

די גרופּען־פערזיכערונג האָט אויך ניט געהאָט קיין ערפאָלג אין די ברידערליכע לאָד־ זשען, וואלכע זייענען געבליבען טרוי צו זייער צענטראַלער קערפערשאפט. די אונפּראקטיש־ קייט פון דיזעזן פּלאַן איז גיך געווארען קלאָהר פאר זיינע ערפינדער און דורכפיהרער, און זיי האָבען אויסגעטראכט א נייעם פּלאַן, וואלכער איז פיעל ברייטער און דערגריכט וווייטער. דער נאָמען פון דיזען נייעם פּלאַן איז „די פּאָליסע פאר קינדער־פערזיכערונג פאר די ברידערליכע אַרדענס". מיט דיזען פּלאַן זייענען די ברידערלי־ כע ארדענס איינגעלאדען געווארען צו „ארבייי־ טען צוזאמען" מיט די אינדאָסטריעלס. די אינ־ דאָסטריעלס ווילען שוין פערגעסען די גאנצע שנאה און אלע ריסערוייען און לייגען פאָר א פּאָליסי פאר די קינדער פון די מיטגלידער פון די ברידערליכע אַרדענס. אָבער די ברידערליכע אַרדענס האָבען באלד דערקענט דעם וואָלף אין שעפסען־פעל. די פּרעסע פון די ברידערליכע ארדענס, נאָך א גרינדליכע בעטראכטונג, וואס איז אזוינס דיזע „פּאָליסי", וועלכע די אינדאָס־ טריעלס לייגען פאר, האָט איינשטימיג מתרה געווען די פערוואלטער פון די ארדענס, אז זיי זאָלען זיך אָבזאָגען פון יעדער „צוזאמען־ארבי־ טען", וואָס דאָס וואָלט איינפאך בעריטעט פון „פערשלינגען דעם אַרדען". און ווירקליך, די „קינדער פערזיכערונג פאָליסי" איז געמאכט גע־ ווארען ערשטענס מיט דעם ציעל צו שטערען די פּלענער פון די אַרדענס צו ארבייטען. אין דעם פעלד פון קינדער־פערזיכערונג, און צוויי־ טענס, מיט דער האָפענונג צו האלטען דיזע קינ־ דער אונטערן זארגזאמען און ליעבליכען אויג פון דער קאמפאניע ביז זיי וועלען ווערוואקּ־ סענע, און דאן, זייענדיג אינגאנצען פרעמד פון די ברידערליכע אַרדענס, וועלען זיי וווייטער האל־ טען זייער אינשורענס ביי דער זעלביגער קאמ־ פאניע. קורץ, די „קינדער פערזיכערונג פאליסי" איז דירעקט געריכטעט אבצושטעלען דעם צור־ פלום פון פרישע בלוט אין די ברידערליכע אר־ דענס. אום דורכצופיהרען דיזען פּלאַן האָט מען אויסגעקליבען א מאן, וועלכער איז געווען פּאָ־ פולער אין די ברידערליכע אַרדענס. דיזען מאן האָט מען פּאָרגעלייגט א אונגעהויערע קאָמיסיאן פון 40 פּראָצענט, וואָס דאָס בעווייזט וויי וועג־ ניג די דערמאָהנטע קאמפאניע האָט זיך גערע־ כענט מיט איהר אייגענער הבטחה צו מאכען בילינגער די אינשורענס. און ווען אפילו זי פער־ קלענערט די אויסגאבען פון דער פערוואלטונג, טהוט זי דאָס אויך אויף דעם זעלביגען אופן ווי עס טהוט יעדער אנדערער טראָסט. ענטווע־ דער זי פערקלענערט דאָס געהאלט פון די אינ־ דאָסטריעלע אָנגענטען אָדער זי פערשאפט זיי פיעל מעהר ארבייט. וואָס זשע איז דער וואונ־ דער, וואָס דיזע מענשען, וועלכע פיהרען א „הינטישען לעבען", צווישען וועלכע קאָנסאָמפּ־ שאָן איז אזא געוואוינלייכע ערשיינונג, אז די קאמפאניע האָט בעשלאָסען צו עפענען פאר זיי א סאנאטאריום, און פון וועלכע די קאָמפּא־ ניע פאָדערט, אז זיי זאָלען ערקלעהרען דעם עולם ווי מען זאָל לעבען, וואָס צו עסען און ווי צו שלאָפען, — וואָס זשע איז דער וואונדער, וואָס דיזע „חברים" — אזוי האָט זיי אָנגערופען דער פּרעזידענט פון דער קאָמפּאניע, דער פּרע־ זידענט, וועלכער בעקומט סאלארי 90,000 דאָל. א יאָהר — זיינען ארוים אין סטרייק*) און האָבען זיך געוועלדעט מיט א בקשה צום גאָ־ ווערנאָר פון פּעלסינוויניא אריינצוגעהן און בע־ קאנט צו ווערען מיט זייער עקאָנאָמישע לאגע! די קאָמפּאניע האָט זיי ארויסגעוואָרפען און אָנגענומען שטרייק־ברעכער. דאָס פובליקום וויים גאָר ניט פון דיזען סטרייק, וועלכער דוי־ ערט נאָך איצט; און אנשטאט צו דערצעהלען דערפון, אהווערטייזט די קאָמפּאניע איהרע יריד'ען אין די דערפער מיט דעם ציעל צו ער־ קלעהרען ווי אזוי זיך צו פערהיטען פון דער „וווייסער מגפה".

*) אין וויילקעסבאר און לאקאוואנא, פא. זעה צ. ב. ש. The Weekly Underwriter שבת, אויגוסט 20, 1910

דער נייסטער, און ווי עס ווייזט אויס ער־פֿאָלגרייכסטער, פֿלאָן ווי אזוי צו שטערען דעם פֿראָגרעס פון די בריטערליכע אַרדענס, בעאר־בייטעט פון די מעטראָפּאָליטאַן קאָמפּאניע, איז דאָס „בעזאָרגען די קראַנק־געוואָרענע פּאליס־אייגענטהימער“ (פּאראינשורטע); דאָס איז א שוואכע נאכאהמונג פון די קראנקען־פערזיכע־רונג, וועלכע עס גיבען ארוים די בריטערליכע אַרדענס. אָבער מען קען ניט אָבליקענען דעם פּאקט, אז אָט דער פֿלאָן וועט האָבען די גרע־סטע ווירקונג און וועט צוציהען א גרויסע צאָהל מענשען, וועלכע וועלען זיך אויף אזא אופן פער־אינשורען ביי דער געזעלשאפט. מען קען אויך ניט אָבליקענען דעם פאקט, אז מר. פראנקעל בעמיהט זיך צו מאכען יונגער און קרעפטיגער די אינדאָסטריעלס*). פון איצט אָן וועלען די בריטערליכע אַרדענס האָבען צו טהאָן מיט א מעהר פערוויקעלטע לאגע, און זיי וועלען מוזען אויסבעסערען זייער מעכאניזם און מאכען זייער פערזיכערונג נאָך מעהר הילפרייך, נוצליך און צוציהענד אלס פריהער.

*) די אנענטען פון דער קאָמפּאניע פער־שפּרייטען קלאנגען, אז זי העלפט אויף אויס די מענשען, וואָס זיינען ביי איהר פּראינשורט אין צייט פון נויטה.

אין די ווילדע אטאקען, וועלכע די אינ־דוסטריעלס מאכען אויף די בריטערליכע אַר־דערס, מוזען די קאָנסומערס (פערבראוכער) פון אינשורענס, פון פּריוואטע פונקט ווי פון בריטער־ליכע, סימפּאטהיזירען מיט די בריטערליכע אַר־דענס. יעדער קאָנסומער איז פּראינטערעסירט, אז די פּרייזען אויף לעבענס־מיטלען בכלל אוז די פּרייזען פאר פערזיכערונג בפרט זאָלען זיין וואָס קלענער. די פערקלענערונג פון פּרייז פאר פערזיכערונג איז פריהער געווען מעגליך א דאנק דער עקזיסטענץ פון די בריטערליכע אַר־דענס און זייער קאָנקורענץ מיט די „רעגולארס“ און „אינדאָסטריעלס“. אויב די בריטערליכע אַרדענס וועלען אבגעשוואכט ווערען און די „רעגולארס“ אָדער „אינדאָסטריעלס“ וועלען ווערען די בעלי בתים פון דער לאגע און די פיה־רער פון מארקעט, דאן וועלען די פּרייזען פאר פּאַרזיכערונג זיך שנעל אויפהויבען. אזוי איז פּאַרגעקומען אין אלע צווייגען פון עקאָנאָמישען לעבען און דאָס איז אויך ריכטיג בנוגע צום גע־ביעט פון פערזיכערונג. אָט דעריבער, וועו דער ניט־פערמעגליכער מענש, דער ארבייטער, אונ־טערשטיצט דעם בריטערליכען אַרדען, צייגט ער דערמיט ארוים, אז ער פערשטעהט זיין אייגע־נעם אינטערעס און העלפט דער אויפבויאונג פון פאָלק'ס גליק.

דר. א. ארטמאן.

פּראָסטיטוציאָן אַלס סאָציאַלער פאַקטאָר*).

„א מיידל, וועלכע בלייבט אנשטענדיג אומטער די היינטיגע אומשטענדען, האט כּעהר כאראקטער, ווי אירגענד וועלכער ג ר ו י ס ע ר מ א ן אוו מעהר מוטה אוו טאפּפערקייט ווי אירגענד וועלכער זיענרייכער פּעהדמאדשאל".

טהעאדאר הונדהוזען: „ארבייטערינען־לויז און פּראסטיטוציאָן".

„דער הויפּט־ליפּעראנט פון פּראסטיטואירטע איז אוו בלייבט סוף־כל־סוף דער נויט, די ארמוטה".

פּראפעסאר א. פּאראל: „די סעקסועלע פראגע".

3.

ו אויבען־ציטירטע וועדטער זיינען חלילה נ״ט ארויסגעוואגט געווארען פון סאציאליסטען, וועלכע „זוכען בלומר׳שט צו פערשפּרייטען האס אוו אונצופריעדענהייט אונטער די פערשיעדנע קלאסען פון דער געזעלשאפט"; דאס זיינען די איבערצייגונגען פון בורזשואזע שרייבער, וועלכע האבען געוויס אונטערזוכט אוו דורכשטודירט די אורזאכען, וואס טרייבען אזוי פיעל אונשולדיגע קרבנות אין אבגרונד פון פּראסטיטוציאָן. דאס זיינען מיינונגען פון ערכסטע מענשען, וועלכע האבען אויסגעפונען דעם אמת אוו האבען קיין מורא ניט איהם אפּען ארויסצוזאגען.

לאמיר בעטראכטען, וואס זיינען די הויפּט־אורזאכען, וועלכע פאדערען פון דער מענשהייט אזעלכע טהייערע אפּפער־?

איינער פון די וויכטיגסטע פאקטאָרען, וועלכע טרייבען אונשולדיגע קינדער אין די ריי־העז פון פּראָסטיטוציאָן, זיינען די שרעקליכע צו־

*) ווי איך האב שוין בעמערקט אין פאריגען ארטיקעל, האב איך איבער אמעריקא קיינע סטאטיסטיק ניט געפאנט קריגען, אזוי, אז די אלע פאקטעז, וועלכע איך גיב איבער אין דעם ארטיקעל, זיינען נוגע נור בלויז אייראפּא.

שטענדע פון וואהנונגען. א מענשען־ווירדיגע דירה איז די ערשטע בעדינגונג פון פיזישער און גייסטיגער עגזטווייקלונג פון יעדער פאמיליע, דאס איז די ערשטע בעדינגונג פיר ערציהונג פון קינדער צו מאראלע מענשען. דאדטען, וואו מענשען זיינען געצוואונגען צו לעבען אונטערע ערגערע אומשטענדען, ווי חיות, איז שוועד צו רעטען די ערוואקסענע און א פישיטא שוין די קינדער פון כּאראלישען אונטערגאנג.

עם איז, נאטירליך, איבעריג צו בעווייזען, אז ניט נאר אין די גרויסע שטעדט, נאר אפילו אין קלענערע ערטער, איז דאס דיהה־געלד אין פערהעלטנים צום לויף געוואלדיג הויך און פרעסט אויף דעם גרעסטען חלק פון דעם ארבייטערס פערדיענסטען. כדי ווי־ניט־איז אויפצוהאלטען די נשמה אין גוף איז אן ארבייטער־פאמיליע, וועלכע בעשטעהט אפט פון 8-7 נפשות און פון נאך מעהר, געצוואונגען זיך אריינצופרעסען אין אייענעם אדער אין צוויי חדר׳לעך, אבער אפילו די צוויי, דאס רוב פינסטערע לעכער, קען דער פראלעטאריער ניט אימער אנהאלטען אין גאנצען פיר זיך אליין. מייסטענס איז ער געצוואונגען נאך אריינצונעהמען איינעם אדער עטליכע באדערס אדער באדערקעס, אזוי דאס אין דעם זעלבען חדר שלאפען צוזאמען די מוטער מיט׳ן פאטער, ערוואקסענע טעכטער מיט זיהן און זאגאר פרעמדע באדערס אדער באדערקעס! שטעלט זיך פאר די דעמאראליזירענדע ווירקונג אויף די יונגע קינדער, וועו זיי מוזען צוהעהן די אינטימסטע פערהעלטניסע צווישען דעם פאטער און מוטער.... פרעגט זיך, וואס קענט איהר ערווארטען פון מיידלעך, וועלכע וואקסען אויף אונטער אזעלכע אומשטענדען? עס איז דארום קיין וואונדער ניט, אז דער בעריהמטער פארשער, פראפעסאר אויגוסט פארעל, בעהויפּטעט, אז עס זיינען דא אין דייטשלאנד שטעדט, וואו אונטער דער אריסטער בעפעלקערונג קענט איהר שוין אונטער די 14 יעהריגע מיידלעך ניט געפונען כמעט קיין איינציגע בתולה!..... איבערהויפט איז מיין פערדער צו שוואך צו בע־

שרייבען דעם חורבן, וועלכע די ענגע וואהנונגען מאכען אן אין די פראלעטאריער־פאמיליען. לא־מיר בעסער הערען, וואס פאך־לייטע האבען אויס־געפונען.

אט וואס דער לאנדסראטה שמידט, וועלכער האט געהאט דעם אויפטראג צו אונטערזוכען די וואהנונגס־פערהעלטנישס אם רהיין, זאגט אין זיין רעפארט:

„די קינדער, וועלכע מען האט אוועקגענומען פון די עלטערען אין זיי איבערגענעבען צו די „פירזארג־אנשטאלטען" האבען געלעבט אין אזעלכע שרעקליכע אומשטענדען, וועלכע מען קען זיך גאר ניט פארשטעלען. אין איין פאל זיינען דרויי קינדער געשלאפען אין איין בעט צוזאמען מיט די עלטערען. דער שכורים פאטער פלענט האבען סעקסועלע בציהונגען אין גענוואהרט פון די קינדער, אין אן אנדער פאל האבען דרויי קינדער אין עלטער פון 10 ביז 16 יאהר געשלאפען צוזאמען מיט די עלטערען. דער פאטער איז בעגאנגען בלוט־שאנדע מיט דער עלטעסטער טאכטער. אין א גרויסער און רייכער שטאדט האבען געוואהנט אין א י ן צימער מיט צוויי בעטען די עלטערען, צוויי מעדלעך אונטער 14 יאהר, צוויי זיהן 18 און 21 יאהר אלט און א טאכטער מיט דרויי ממזרים. פון 80 אקטען, וועלכע איך האב געהאט די געלעגענהייט דורכצוקוקען, וואו מען האט די קינדער אוועקגענומען פון די עלטערען ציליעב שרעקליכע צושטענדע פון די וואהנונגען, זיינען געווען 40 פערקלאגט פאר בלוט־שאנדע".

„די סטאטיסטיק איבער די פירזארגע־ערציהונג פיר קינדער פיר דעם יאהר 1901" צייגט אויך זאכען, פון וועלכע די האר שטעלען זיך קאפווער.

אונטער די 376 שוהל־פליכטיגע מיידלעך, ד. ה. אונטער 14 יאהר אלט, זיינען געווען הונדערט און איינס „געפאלענע". 4 פון זיי זיינען שוין געווען אנגעשטעקט מיט סיפילים. אויף 1114 מיידלעך, וועלכע מען האט ארויסגעלאזען פון דער שוהלע, זיינען געווען 713 אדער 64 פראצענט רואינירטע, 125 פון זיי זיינען שוין געווען פראצעס־אנגעלע פראסטיטואירטע!

אים יאהר 1902 — לויט דער זעלבער סטאטיסטיק — זיינען פון די 657 ארויסגעלאזענע שוהל־מיידלעך איבער 65 פראצענט געווען „גע־פאלענע", אונטער זיי האבען זיך געפונען 84 סיפילירטע. 61 האבען שוין געהאט געבוירען, אדער זיינען געווען מעוברת. צוויישען די שוהל־פליכטיגע זיינען געווען 121, וועלכע האבען זיך בעשעפטיגט מיט פראסטיטוציאן„ דארונטער 2 אנגעשטעקטע מיט סיפילים.

מיר וואלטען קענען אנפילען גאנצע בענדער מיט פאקטען, וואו 10, 11, 12, 13 און 14 יעהריגע מיידלעך ווערען רואינירט פון א י י ג ע נ ע פאטערס, פון א י י ג ע נ ע ברידער, וואו מוטערס פערקויפען זייערע א י י ג ע נ ע עופ'עלעך צו א לעבען פון שאנדע...

פרעגט זיך, קען דער שטרייענסטער מאראליסט פעראורטהיילען אט די אונגליקליכסטע פון אלע אונגליקליכע, וועלכע נאך זייענדיג 12, 13 יעהריגע קינדער, זיינען זיי שוין רואינירט געווארען פון די אייגענע עלטערען אדער ברידער, אדער ניט האבענדיג די קלענסטע אהנונג, וואס אזא פאלשער שריט בעדייטעט, ווערען פערפיהרט פון בעסטיגן אין מענשענגעשטאלט? נאך מעהר, זיי וויסען אפילו ניט, אז דאס איז אונמאראליש, און פון וואנען זאלען זיי וויסען וואס איז מאראל, עהרע, בושה, ליעבע, גליק, פפליכט, ווירדע און ד. ג. אין דער היים לערענט מען זיי דאס, אדער זיי זעהען עס ביי זייערע חברי־טעם?!

נאר דאס זיינען נאך ווייט ניט אלע חורבונות, וועלכע די ענגע, מענשען־אונווירדיגע דירות מאכען אן אין די פראלעטאריער־פאמי־ליען. די צרות, די צוישטערונג פון גאנצע פאמי־ליען דורך בארדערס, איז אונז, אמעריקאנער, גוט בעקאנט...

מיר האבען אויבען געזאגט, אז די באר־דע־קעם זיינען ניט זעלטען פראסטיטואירטע און זייער אויפפלוים אויף די פראלעטאריער־מיידלעך זיינען דעמאראליזירענד. עס טרעפט אבער גאנץ אפט פארקאהרט, אז די בארדערקע איז אן אנשטענדיגע, אונשולדיגע מיידעל און זי פאלט אריין צוויישען פערדארבענע, אויסגעלאסענע מענשען, וועלכע ווירקען אויף איהר אזוי לאנג, ביז זי פאלט אלס אפפער פון וועגוס...

נאר דערמיט איז די רואינירענדע ווירקונג פון די פערפאסטעטע וואהנונגען נאך ניט ענדיגט. שטעלט זיך פאר א יונגע מיידעל האט דעם גאנצען טאג געארבייט אין שטויב, אין היטץ אדער אין קעלט, זי איז טויט־מיד. זי האט געהאט אויסצושטעהן בעלידיגונגען און

ערנידערונגען פון פארמאן, אדער פון בעל הבית. איהרע נערוועז זיינען געשפאנט און געריצט. זי קומט א היים, אנשטאט צו געפונען א בעקוועמע, ווארימע וואהנונג, ווו אי זאל זיך קענען אויסרוהען, אנשטאט צו געפונען פרייגדליכע פנים'ער, כדי איהרע נערוועז צו בערוהיגען, אנשטאט צו געפינען נארהאפטע שפייז, כדי דעם פערלוסט פון דער ארבייט וויידער פעסטצושטעלען, אנשטאט דעם, קומט זי אריין אין א חורבה, ווו עס איז ענג, פינסטער, שמוציג, קאלט. קיין פרייגדליכען וואָרט איז ניט צו הערען. זידלע־ריינען, רייסערייען, קללות, חרמות און אפילו געשלאגענ צווישען פאטער און מוטער אדער די בעלי־הבתים, אט דאָס ערוואָרטעט איהר פון דער היים. זי האָט אפילו ניט א שטיקעל געלעגער פ א ר ז י ך, ווו זי זאל זיך אָנזאמלען מיט נייע כחות פאר דער מארגענדיגער ארבייט. זי האָט זאגאר ניט מיט וואם צו שטילען איהר הונגער. איז עס א וואונדער, אויב זי האָט נאָך אין זיך עטוואם לעבען און איז ניט אין גאנצען שוין פערטעמפט געוואָרען, אז זי אנטלויפט פון אזא גהינם התחתון!... וואוהין לויפט מען אבער? די גאם! דאָס איז דער איינציגער פלאץ, ווו זי קען זיך בעפרייען פון דעם פער'כשוף'טען תהום, וועלכען מען רופט „וואהנונג". נאָר דאָ אויפ'ן גאם צוריהרט מען ערשט איהרע וואונדען. זי, די הונגעריגע, די אויסגעמאטערטע, די אבגערישענע און אבגעשליסענע זעהט ארום זיך מיידלעך גוט־געקליידטע, מיט גליקליכע פנים'ער, שפאציערענדיג מיט יונגע לייט; זי זעהט אין די שוי־פענסטער די פיינסטע מלבושים, די געשמאקסטע מאכלים, וועלכע צורייצען נאָר איהר אפעטיט און זיינען פאר איהר אונערריכבאר, ארום איהר דרעהען זיך מענער פון פערשיעדענע יאהרען, דאָס רוב פון וועלכע וואָרפען אויף איהר צינישע בליקען... נאָר איינער, א שעהן־געקליידעטער, נעהט צו איהר צו, ער פערפיהרט מיט איהר א געשפּרעך; ער רעדט אזוי איידעל, אזוי פרייגדליך, ווי זי האָט נאָך קיינמאל אין איהר לעבען ניט געהערט. ער לאדעט איהר איין אין א פיינע קאפע, ער איז איהר מכבד מיט די בעסטע מאכלים. מען צוגעהט זיך מיט דעם אבמאך, מארגען זיך וויעדער צו טרעפען. דאָס צוזאמענטרעפען זיך פאסירט עטליכע מאל ביז... ביז ער עררייכט זיין ציעל... און א נייער קרבן איז צוגעקומען צו די רייהען פון די פראסטיטוירטע! דען קוים איז זי געוואָרען מעוברת און געבוירען א „ממזר", ווערט זי שוין פון אונזער „הויכמאדאלער" געזעלשאפט פערשטויסען און האָט שוין קיינע מענליכקייט ניט צו קריגען וועלכע ניט איז בעשעפטיגונג. זי הונגערט, זי פריהרט, זי קעמפּפט, עם איז אבער אלץ אומזיסט: זי ווערט דאָך אריינגעצויגען אין דעם פערפּעסטעטען אבגרונד, פון וועלכען עם איז ניטא קיין ארויסנאנג...

א צוויייטער פאקטאָר אין פערשפרייטען פון פּראָסטיטוציאָן איז דאָס אונגליקליכע פאמיליען־לעבען. קינדער, וועלכע וואקסען אויף אין הייזער, ווו די עלטערען רייסען זיך און שלאָגען זיך, דער פאטער איז א שכור און די מוטער אפט אן אויסגעלאסענע פרוי, אדער זיי וואקסען אוים אין דער פרעמד נאָר אהן עלטערען, אזעלכע קינדער, זאגען מיר, זיינען זעלטען אנשטענדיגע, מאָראַלע מענשען.

אין יאָהר 1902 האָט מען „דער פריסישער פירזאָרגע־ערציהונג־אנשטאלט" איבערגעגעבען 2063 מיידלעך. פון זיי זיינען געווען:

406 ממזרים.

169, וועלכע האָבען פערלוירען דעם פאָטער בעפאר דעם 6טען לעבענס־יאהר.

164, וועלכע האָבען פערלוירען די מוטער בעפאר דעם 6טען לעבענס־יאהר.

10, וועלכע האָבען פערלוירען ביידע עלטערען בעפאר דעם 6טען לעבענס־יאהר.

164, וועלכע האָבען פערלוירען דעם פאָטער צוויישען 6 און 12 לעבענס־יאהר.

170, וועלכע האָבען פערלוירען די מוטער צוויישען 6 און 12 לעבענס־יאהר.

15, וועלכע האָבען פערלוירען ביידע עלטערען צוויישען 6 און 12 לעבענס־יאהר.

1098 צוזאמען.

די הילפספעראיינען פאר געפאלענע מיידלעך גיבען אלע צו, אז איינע פון די וויכטיגע אורזאכען פון די געפאלענע קינדער איז דאָס אונגליקליכע פאמיליען־לעבען.

דער „מאגדאלענען־הילפספעראיין" פון דרעזדען האָט צוגענומען פון 1899—1904 פינף הונדערט און פינף און זיבעציג „געפאלענע" מיידלעך, פון זיי זיינען 320 אויפגענוואקסען אין דער פרעמד; 57 זיינען געווען „ממזרים"; 47 גאנצע יתומות (ד. ה. אָהן פאָטער און מוטער);

90 האבען פערלוירען דעם פאטער, 83 די מוטער; 40 האבען געשטאמט פון פאמיליען, וועמענס עלטערען זיינען געווען פאנאדערגעשיעדען אדער גע־גט.

ניט נאר האט דאס אונגליקליכע פאמיליען־לעבען א דעמאראליזירענדע ווירקונג אויף די קינדער, נאר אויך אויף די פרוי. דאדט וואו דער מאן איז אן אלטער, אבגעלעבטער, אדער א הולטאי אדער א שכור, הייבט די פרוי אן מיט א ליעבהאבער און ענדיגט אפט אלס פראסטיטוירטע.

א הריטער פאקטאר אין פערשפריטען פראסטיטוציאן איז די אבנארונג אין ליעבע און פערפיהרונג.

א יונגער מאן פערליעבט זיך, אדער ער זאגט, אז ער איז פערליעבט אין א מיידעל און פערזיכערט, נאטירליך, מיט איהר התונה צו האבען. די מיידעל ליעבט איהם אויך אויפריכטיג, זי האט קיין שום ספק ניט אין זיינע רייד. זי איז בעריים צו טהאן א לי, אבי צו פערשאפען איהר געליעבטען פערגניגען. זי טרויט איהם אן איהר לעבען, שוין זשע זאל זי מורא האבען אנצופערטרויען איהם איהר עהרע? ער בענוצט זיך מיט דער געלעגענהייט, בערויבט איהר די עהרע און פערלאזט איהר. זי, אבגענארט אין איהרע הויליגסטע געפיהלען, האט מורא אויסגעשלאסען און פעריאגט צו ווערען פון פרייגד און פון די עלטערענס הויז, און דיעזער שרעק פאר שאנדע צווינגט איהר צו פערלאזען דאס הויז און זוכען ארבייט אין דער פרעמד. נאר אונזער „מאראל" געזעלשאפט פארגיט ניט דער פרוי אזא „פערברעכען", אזא געוואלדיגען „חטא". פון אומעטום ווערט זי בעריאגט און פערטריעבען און עס בלייבט איהר איבער בלויז די ברירה צו שטארבען פון הונגער, אדער ביסלעבוויייז אריינגעצויגען צו ווערען אין דעם אבגרונד פון פראסטיטוציאן. פון 316 געפאלענע, וועלבע נעטצע*) האט אויסגעפרעגט איבער די אורזאכען פון זייער פאלען, האבען 47 אנגעגעבען, אז זיי זיינען געווארען פערנארט און פערפיהרט אין ליעבע.

די פיערטע אורזאכע פון פראסטיטוציאן איז מאנגלהאפטע שולבילדונג. פון 10 טויזענד פראסטיטואירטע אין מאנטשעסטער, ענגלאנד, זיינען 5161 געווען אנאלפאבעטען (וואס פערשטעהען ניט צו לעזען און ניט צו שרייבען), 4760 האבען קוים־קוים געקענט לעזען און שרייבען. אין פאריז זיינען פון 4470 עפענטליכע מיידלעך 2332 געווען אנאלפאבעטען, 1780 האבען קוים געקענט לעזען. אונטער 6887 פראסטיטוירטע פון פראווינץ האבען 994 ניט געקענט אונטערשרייבען אפילו דעם נאמען, 1285 האבען מיט מיה אונטערגעשיעבען דעם נאמען. אין רוסלאנד האבען אין יאהר 1899 77½ פראצענט פון די פראפעסיאנעלע פראסטיטואירטע ניט געקענט ניט לעזען און ניט שרייבען.

אויך דייטשלאנד ווייזט אויף א גוואלדיג גרויסען פראצענט פון אנאלפאבעטען אונטער די פראסטיטואירטע.

עס איז דא איבריג, מיין איך, צו בעווייזען, אז בילדונג איז א גוטער מיטעל אין קאמפף פאר עקזיסטענץ און אז א געבילדעטע מיידעל וועט זיך ניט לאזען אזוי גיך אבנארען און בעריהרען.

א פינפטער פאקטאר פון פראסטיטוציאן איז אונערפארענהייט. א מיידעל איז יונג און ווייסט ניט די בעדייטונג און פאלגען פון סעקסועלע פערהעלטניסע, בעאיינפלוסט פון די שעהנע רייד און פערשפרעכונגען פון מאן, גיט זי זיך איהם איבער און פאלט אלס קרבן.

אלס זעקסטע אורזאכע פון פראסטיטוציאן איז דאס לעזען פון פאנאגראפישע ביכער און דאס זעהן פון שמוציגע, אונמאראלישע בילדער.

דער זיבעטער פאקטאר איז שלעכטע ביישפיעלע פון עלטערן אדער פון חבר'טעס. דאס ווירקט אזוי דעמאראליזירענד, אז עס איז זיך ישוועד פארצושטעלען.

אין יאהר 1901 האבען לויט דעם בעריכט פון די פירזארגע־ערציהונג־אנשטאלטען, פון 483 געפאלענע געהאט 87 און א האלב פראצענט פאטערס פאר שכורים און פערברעכער און 53 און א האלב פראצענט מוטערס אלס פראסטיטואירטע. אין יאהר 1902 האבען 152 געפאלענע גע־האט פראסטיטואירטע שוועסטער. אין 2353 פאמיליען זיינען די עלטערען געווען שכורים, פערברעכער, פויל און די מוטערס פראפעסיאנעלע פראסטיטואירטע.

א חוין דעם, ווי אפט וואוינען פראסטיטואירטע אין די טענעמענט הייזער, און די ארבייטערס־קינדער פערקעהרען מיט זיי! אפילו אין

*) צייטשריפט פיר סאציאלע ווייסנשאפט, 1906, נומ. 718.

די לענדער, וואו עס עקזיסטירען עפענטליכע היי־זער אפען (ד.ה. דאָס געזעץ ערלויבט עס), וואוי־נען דען ניט ארבייטער ארום אוז אין די גאסען, וואו די „הייזלעך" געפינען זיך? נאָך דעם בע־ריכט פון דעם האָמבורגער פראַיין „פיר דער הייבונג פון דער עפענטליכער זיטליכקייט", האָ־בען אין יאהר 1892 געווואונט אין 13 גאסען, וואו די „פרעהליכע הייזלעך" געפינען זיך, 459 שוהל־קינדער; 243 אינגלעך אוז 216 מיידלעך. וואָס פון אזעלכע מיידלעך קען אוז וועט אויס־וואקסען, איז ניט שווער פאראויסצוזאָגען...

אז אכטע אורזאכע פון פערשפרייטען פון פּראָסטיטוציאָן איז שכרות.

א פרוי, וועלכע גיט זיך איבער דעם טרונק, פערליערט יעדע בושה, יעדען עהרענגעפיהל אוז וועלט לייכט א קרבן פון פּראָסטיטוציאָן. שכרות האָט, אים גרונד גענומען, א דאָפּעלטע ווירקונג: פון איין זייט איז זי די אורזאכע פון פּראָסטיטו־ציאָן, ד. ה. זי, די שכרות, פיהרט צו פּראָסטי־טוציאָן, פון דער אנדערער איז זי דער רעזול־טאט פון פּראָסטיטוציאָן, ד. ה. אז די פּראָס־טיטואירטע זיינען געציוואונגען צו טרינקען, כדי צו פערטויבען די מאַראַלישע אוז פיזישע לײדען, וועלכע זיי האָבען אויסצושטעהן. אהן שכרות, בעהויפטעט פארעלט, וואָלט גאָר געווען אונמעג־ליך אויפצוהאלטען פּראָסטיטוציאָן. עס זיינען דאָ בעשעפטיגונגען, וואו ניט שבור'ן איז גאר אונמעגליך אויסצוהאלטען, אזוי צום ביישפיעל, ביים זאָרטירען פון לומפּען (טראנטעם, רעגס), וואו דאס רוב בעשעפטיגטע זיינען מיידלעך אדער ווייבליך. דער שטויב, די שמוטץ אוז דער געשטאנק זיינען אזוי געוואלדיג, אז בלויז אין א שבור'ן צושטאנד קענען זיי ארבייטען. אוז דאָרום זיינען אויך דער גרעסטער טהייל פון די בעשעפטיגטע אין דעם פאך פּראָסטיטואי־טע.

מיט שכרות גיבען זיך אָב, ווי די סטא־טיסטיק בעווייזט, ניט נאָר דערוואקסענע, נאָר אפילו קינדער.

א גרויסע ראָלע אין פערשפרייטען פון פּראָסטיטוציאָן שפּיעלען אויך די, אזוי גערופע־נע, „קאדעטען", „פימפּס", „אלפאנסאָס", „צוהעלטער". דאָס זיינען די פערדאָרבענסטע אוז די אבשייליכסטע נפשות אין מענשענגע־שטאלט. וואס פיר א מיטלען וועגדען אט די בעסטיעס ניט אָן, אוים אריינצוקריגען אין זייע־נעז א אונשולדיגע מיידעל, כדי איהר צו פער־פיהרען אוז דאן איהר צ ו ו י נ ג ע ן צו פיהרען א לעבען פון שאנדע, כדי זיך צו בענוצען מיט דעם בלוט־נעלד, וועלכע זי „פערדיענט", אדער כדי איהר צו פערקויפען צו א הויז פון שאנדע. א רעגעלער מסחור וועלט אנגעפיהרט מיט די אונגליקליכע קרבנות, א מסחור פון „וויסע שקלאווינען".

נאָר די אורזאכע פון אלע אורזאכען, דער הויפט ליפעראנט פון פּראָסטיטוציאָן זיינען דאָך די עקאָנאָמישע, די סאציאלע צושטענדע, דער נויט. אונטער „נויט" פערשטעהט מען ניט דוקא א דוחק אין ברויט אוז אין קלײדער, נאָר א דוחק אין א l ע ם In the whole make up of life, ווי מען זאָגט עס אין ענגליש. עס איז ניט נור די חורבה, וועלכע מען רופט וואוינונג, ניט נאָר די טראנטעם, וועלכע מען רופט קלײדונג, ניט נאר די אבפאל פון שפּיז, וועלכע מען רופט נאהרונג, ניט נאר די טעגליכע פיניגונג, וועלכע מען רופט ארבייט, וואָס פערביטערען דעם פּראָלעטאריערם לעבען; עס איז די גאנצע פיזישע, גייסטיגע אוז מאָראלע אומגעבונג אוז אטמאָספערע, וועלכע פערגיפטען זיין לעבען אוז טרייבען איהם צו פּראָסטיטוציאָן...

אלס בעסטער בעווייז, אז די עקאָנאָמישע צושטענדע טרייבען די פרויען צו פּראָסטיטו־ציאָן, קען אונז דינען דער פאקט, אז בשעת א קריזים אדער ביי אראבזעצונג פון לוין, אדער ביים שטייגען פון פריז פון לעבענס־מיטלען, פערגרעסערט זיך אונגעהויער די צאָהל פון פּרא־סטיטואירטע אוז, וען עס הויבט זיך אָן ארבייט, דער לוין וועלט גרעסער, דער פּרייז פון לע־בענס־מיטלען פאלט, פערקלענערט זיך זייער צאָהל.

אין בערלין זיינען געווען אונטער דער קאָנטראָלע פון דער פאליציי אין יאָהר 1885, 3598 פּראָסטיטואירטע; אין 7—1886 איז זייער צאָהל געפאלען אויף 3006, פישוט דערפאר, וואס דער פּרייז אויף ברויט, קארטאָפּעל אוז אנדערע לעבענס־מיטלען איז געפאלען אוז עס האָט זיך אָנגעהויבען א צייט פון ארבייט. פון יאָהר 1888 אוז ווייטער שטייגען וויעדער די פּרייזען אויף לעבענס־מיטלען אוז מיר מערקען גלייך, אז די צאָהל פון פּראָסטיטואירטע האלט אין איין וואקסען. 1888 זיינען שוין פערשריע־בען 3392; 1889 יאָהר—3713; 1893 יאָהר

זיינען געווען 4794 פּראָסטיטוירטע און 3. וו. דאָס זיינען בלויז מיט די פּראָבאַסיאָנאַלע, היינט וואָר רעדט שוין וועגען געוואָהנליכע־פּראָסטיטוירטע, ד. ה. וועגען אויסלכע פרויען, וועלכע בלויז אין באַל פון א נויטה גיבען זיי זיך אָב מיט פּראָסטיטוציאָן; זייער צאָהל וואקסט נאָר אָהן אויפהער.

איך וויל דא ניט בעלעמטיגען דעם לעזער מיט סטאטיסטיק, וועלכע איך האָב געקענט ברייננען מאסענוויז, איך קען איהם נאָר פערזיכערן, אז אלע קאָמיסיעס, וועלכע זיינען ערוואהלט געוואָרען צו אונטערזוכען די אורזאכען פון פּראָסטיטוציאָן, גיבען אין איין שטים צו, אז דער שרעקליך קלייניער לוין, וועלכער קלעקט אפילו ניט אויפצוהאלטען די נשמה אין גוף, טרייבט דאָס רוב מיידלעך צו פּראָסטיטוציאָן.

עס זיינען דא אין דייטשלאנד בעשעפטיגונגען, וואו די מיידלעך מוזען זיין אדער מוזען וועלען פּראָסטיטואירטע, דען זיי קריגען קיין געצאהלט ניט פאר זייער ארבייט און מוזען צאהלען פאר יעדע זאך, וואס זיי עסען אדער טרינקען; דאָס זיינען די קעלנערינען (וויטערקעס). וועז א קעלנערין איז „גוט" צו די בעזוכער, לאזט איהר דער ווירט, און זי קריגט גוטע טיפּס; טאָמער וויל זי ניט זיין „גוט", געהען די בעזוכער אין אן אנדער פּלאטץ און אזא מיידל וועלט ניט געהאלטען. אזוי זיינען אלע קעלנערינען אָהן אויסנאהמע פּראָסטיטואירטע.

אין פיעלע געשעפטען, וואו מען צאָהלט זעהר קלייניג וווייזשעס, גיבען באָסעס גלייך צו פערשטעהן זייערע ארבייטערינען, אז זיי קענען פערדיענען פיעל מעהר מיט זייער „קערפער". א גוואלדיג גרויסע צאָהל מיידלעך, וועלכע פערפיהרט פון די באסעס אדער פון זייערע געשעפטספיהרער. די מיידלעך האָבען די בירה, עמטוועדער צו פערלירען דעם פּלאטץ און הונגערען, אדער זיך אָבגעבען צו די פערפיהרער.

איך רעכען, אז עס איבעריג צו זאגען, אז די מענער פון בורזשואזען קלאָס זוכען דאָס רוב אפּפער אינטער די פּראָלעטאריער־מיידלאָך, וועלכע זיי זוכען צו פערפלענדען מיט זייער גאלד. זיי שאנעווען, נאטירליך, ניט אויך די מיידלאָך פון זייער אייגענעם קלאָס. די לעצטע אָבער, וועז זיי בעגעהען א פאלשען שריט, זיי־נען בשום אופן ניט געצוואונגען צו פאלען אלס קרבן פון פּראָסטיטוציאָן, ווי דאָס איז דער באַל מיט די פּראָלעטאריער'ס טעכטער, דען מיט גאלד לאָזען זיך פערגלעטען אלע חטאים.

נאָך א בעשעפטיגונג ליפערט אונז א גוואלדיג גרויסע צאָהל פּראָסטיטואירטע; דאָס זיינען די דיענסט־מיידלעך. דאָס רוב פון זיי זיינען פון לאנד. זיי ווערען מיט אמאל אריבער געטראָגען אין א גאנץ נייע אטמאָספערע, אונטער גאנץ נייע בעדינגונגען פון לעבען. די בורזשואזע בעלי הבתים גופא אדער זייערע בנים, ווענדען אלץ אָן, אום די אונגליקליכע שקלאָווינען צו רואינירען, ווָאם עס גלינגט זיי אין די מיסטען פעלע.

א זעהר גרויסען פּראָצענט פּראָסטיטואירטע גיבען אויך די אקטריסעס, זינגערינס און טענצערקעס. כדי זיי זאלען קענען קריגען ארבייט (נאטירליך כל זמן זיי זיינען נאָך ניט בעריהמט) אדער אדוועמסמענט, מוזען זיי, ליידער, זעהר אפט עס קויפען מיט זייער עהרע. איבערהויפט צווינגט זיי דערצו, די גאנצע אומגעבונג. מיר ווילען דא ניט ברייננען קיין פאקטען, וואו מוטערס גיבען זיך אפ מיט פּראָסטיטוציאָן כדי צו רעטען זייערע קינדער פון הונגערטויט, און וואו טעכטער פּראָסטיטואירען זיך כדי צו רעטען זייערע עלטערען פון טויט. דאָס זיינען אלעמען בעקאנטע טהאטזאכען, וועגען וועלכע עס לוינט זיך ניט צו ריידען.

די שעדליכקייט פון פּראָסטיטוציאָן איז נאָך דערמיט ניט געענדיגט: א חוץ, וואס אזוי פיעל יונגע לעבענס וועלען פערלאָרען, א חוץ, וואס זיי ברייננען שאנדע און אפט רואינירען גאנצע פאמיליעס, פון וועלכע זיי שטאמען, בעשטראפען זיי נאָך די, וועלכע בענוצען זיך מיט זייערע קערפערס, און אפט גאנץ אונשולדיגע מענשען, מיט אויסער פון די שרעקליכסטע קראנקהייטען, זיי בעשטראפען, אזוי ווי זיך נוקם צו זיין אין דער נעזעלשאפט, וועלכע האָט רואינירט זייערע לעבענס, מיט—סיפילים און מיט אנדערע וועניריש קראנקהייטען...

איז עס נאָר קיין הילפע ניטא, ווי אבצושטעלען אדער וויניגסטענס צו פערקלענערען די צאָהל קרבנות פון פּראָסטיטוציאָן? וועט פרענען דער לעזער. דער יענינגער, ווער עס האָט אויפמערקזאם דורכגעלעזען דעם ארטיקעל און האָט געוואהנט די אורזאכען וועלכע רופען ארויס

פּראָסטיטוציאָן, וועט פערשטעהן, אז, נאטירלעך ניט מיט געוואלט, מיט פערפאלגונג אדער בעשטראָפונג, אויך ניט דורך דרשות, קען מען אויסראָטען די שרעקליכע מגפה — די פּראָסטיטוציאָן, דאָס קען דערגרייכט ווערען דורך אבשאפונג פון די אורזאכען. ערשט דאן וועלען אויך די פאלגען פערשווינדען.

דאָס הייסט אָבער ניט, אז מיר דארפען ניט און קענען גאָר נישט טהאָן. עס איז צום בייִשפּיל בעמערקט געוואָרען, אז די יעניגע מייִדלעך, וועלכע געהערען צו ארבייטער־ארגאניזאציאָנען, איז אונטער זיי כמעט קיינע פּראָסטיטואירטע ניטא. זיי קריגען ניט נאָר מאטעריעלע נאָר אויך מאָראלע שטיצע פון זייערע חבר'טעס אין צייט פון נויט און ניעדערשלאָגענהייט. עס איז אויך א טהאט־זאך, אז אונטער די מעהר ענטוויקעלטע, געבילדעטע, די יעניגע, וועלכע האָבען וואו צו פערבריינגען די אבענדען אין קלובען, אויף פאָרלעזונגען, גיט עס וועניג פּראָסטיטואירטע. בקיצור, וועו מען קען נאָר אריינבריינגען א שטראהל פון ליכט אין זייער פינסטערען לעבען, פערקלענערט עס גוואלדיג די צאָהל פון פּראָסטיטואירטע. עס קען אויך פּיעל גענטהאָן וועדען אין בעצוג אויף אויסראָטען דער מסהור מיט ווייסע שקלאווינען. דאָס און פיעלעס אנדערע קען ש ו י ן געטהאָן וועדען דירעקט און יעדער, וועד עס ארבייט פאר דעם סאָציאליזם, ארבייט אונדירעקט פאר אבשאפונג פון דעם היינטיגען סיסטעם און ממילא שוין פאר אָבשאפען פון פּראָסטיטוציאָן.

ווי שטעהט עס מיט אונזערע אידישע טעכטער? וועט געווים דער לעזער נייגעריג זיין צו ווייסען. איז עס אמת, ווי פיעלע פון די „בשר'ע" אידען בעהויפטען, אז אונטער אידישע טעכטער גיט עס איבערהויפט ניט קיינע פּראָסטיטואירטע, אדער, אומגעקעהרט, ווי אנטיסעמיטען זוכען צו בעווייזען, אז די אידען גיבען דעם גרעסטען פּראָצענט אונטער די „גענאלענע"? עס פערשטעהט זיך, אז ביידע זאגען ליגען.

עס איז אמת, אז ביז מיט 50—40 יאָהר צוריק איז אונטער אידען געווען א זעלטענהייט צו געפינען פּראָסטיטואירדטע, ליידער אָבער האָט זיך ביסלעכווייז דאָס געענדערט און היינט וווייזען אידען אויף א צימליך גרויסע צאָהל פּראָסטיטואירטע. איך האָב אָבער אונטער די גאנצע סטאטיסטיק, וועלכע איך האָב דורכגעלעזען, ניט געפונען, אז אידען זאלען געבען א גרעסערען פּראָצענט; פארקערט, זייער צאָהל איז פערהעלטענמעסיג קלענער און עס מוז אויך זיין אזוי. וועו איהר וועט בעטראכטען די אורזאכען וועלכע רופען ארויס פּראָסטיטוציאָן, וועט איהר זעהן, אז פיעלע זאכען עקזיסטירען ניט אונטער אידען: אזוי צום בייִשפּיעל שכרות; אויך די וואהנונגס־פראגע איז ביי אידען ניט אזוי אָבשרעקענד, ווי די, וועלכע מיר האָבען געמאלעזען בייִם דעם דייטשען פּראָלעטאריער. דאָס פאמיליען לעבען איז אויך בעסער. א אידישע מיידעל איז אויך מעהר ענטוויקעלט און לאָזט זיך ניט אזוי לייכט אריינגאָרען און פערפיהרען. די און פיעלע אנדערע אומשטענדען ווירקען דאָרויף, אז אונטער אידישע טעכטער גיט עס א קלענערער פּראָצענט פּראָסטיטואירטע, ווי אונטער אנדערע נאציאָנען.

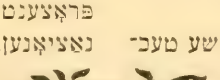

י. סאָלוצקי.

דיסקוסיאָן אָדער זידלעריי?

(וועגען דעם לעצטען קלאוק־מייקער סטרייק).

יין ארטיקעל אין אָקטאָבער נומער „צוקונפט", וועגען „די לעהרען פון דעם קלאוק־מאכער סטרייק" האָט ניט גענוגן קיין חן ביי איניגע פון די טהוער פון דער טרייד־יוניאָן בעווענונג. עס וואָלט אָבער דאָך ניט געווען וואָס נתפּעל צו ווערען דערפון, — איך האָב מיין ארטיקעל ניט געשריבען מיט דער אבזיכט אירגענד וועמען געפעהלען צו וועהרען. איך האָב בלויז ארויסגעוואָגט, וואס איך האָב געהאלטען פאר נויטיג און וויכטיג עס זאָל ארויסגעוואָגט ווערען, און וואס איך האָב גענט, אז עס איז אמת: און וועו איצט ווייזט

זיך ארוים, אז דאס ארויסגעזאגטע איז שטארק ניט געפעהלען, איז דאס ניט מעהר ווי אן איבר־ריגער סמן, אז ניט איך איינער מיין, אז דאס איז אמת...

ציווי פערזוכען זיינען געמאכט געוואָרען אבצולייקענען מיינע בעהויפטונגען און צו פער־עגטפערען אייניגע פון מיינע פראגען. דאס האט געטהאן דער פרעזידענט פון דער אינט. ליידיס גארמענט ווארקערס יוניאן א. ראזענבערג אין נאוועמבער נומער „צוקונפט", און י. א. ד., דער רעדאקטאר פון דעם „ליידיס גארמענט ווארקער" (נאוועמבער העפט), וועלכער ווידמעט מיר גאנצע זיבען קאלומס אין דעם אפיציעלען אר־גאן פון דער יוניאן. ביידע ענטפערס האבען אין זיך עטוואס געמיינשאפטליכעם, וואס גיט מיר דאס רעכט ביידען צו בעטראכטען מיט 1 מאל; זיי זיינען אבער בעצם גאנץ פערשיעדען, וואס עס וועט ווייטער דייטליכער אנגעוויעזען ווערען. איין חילוק אבער צווישען זיי פערדינט פער־צייכענט צו ווערען שוין דא, אויף שטעל. א. ראזענבערגס ענטפער איז, ווי געדרוקט, אזוי־טאקע פערבליבען אין דער „צוקונפט". וואהר־שיינליך, דאס ער איז מעהר ניט ווערטה, ווי צו זיין נעדרוקט אין א סאציאליסטישען זשור־נאל... זעהט איהר, ברודער י. א. ד'ס ארטיקעל איז טאקע מיט הויט און ביינער איבערגעדרוקט אין דעם „אנשטענדיג־קאנסערוואטיוון, זעהר־קאנסערוואטיוון" „מארגען־זשורנאל", וועלכער איז אזוי ענטציקט פון י. א. ד'ס „פערטהיידי־גונג דער ארבייטער־זאכע", אז ער האט איהם מלוה געוויזן מיט פאלגענדען „אטעסטאט טרייד־יוניאניסטסקאי זרעלאסטי" (דיעזע שפראך איז ניט מיינע, איהר גלייבט זעהר ברודער י. א. ד.):

„דיעזער ארטיקעל פערדינט געלעזען צו ווערען פון יעדען איינעם, וואס האט עטוואס אינטערעסע אין דער בעיוגונג צו פערבעסערען די לאגע פון די אידישע ארבייטער". זאגט, וואס איהר ווילט זיך אליין, אבער דאס איז שמיי־בעלאפפס: ניט אפט איז א „ברודער" זוכה צו זיצען ביי איין ליטעראריישען טיש מיט „הערן". דער אריימער א. ראזענבערג איז טאקע פערבלי־בען צווישען די גענאסען. אט גאר אנדערש איז מיט י. א. ד., אבער דאך פרעגט זיך א קשיא: ווי לאנג נעהמט דאס דער „מארגען־זשורנאל" „עטוואס אינטערעסע" אין דער בעוועגונג פון ארבייטער צו פערבעסערען זייער לאגע? אמת טאקע, „עטוואס" איז ניט פיעל, אבער דאך „אינטערעסע"? ווילט איהר ניט, ברודער י. א. ד. א פרעג טהאן ביי דושענאל־סעקרעטער י. א. דייטש, וואס דענקט ער איבער דעם „מאר־גען־זשורנאלס" „אינטערעסע"; לכל־הפחות, וואס דענקט ער איבער די מאסען הונגעריגע און צוריצטע סטרייקער, וואס האבען צוועצט די פענסטער אין „מארגען־זשורנאל'ס" אפיס, פיר דרוקען סקאב־אדווערטייזמענטס און עהנליכע ליטעראטור? עס פערשטעהט זיך, אז י. א. ד. האט רעכט ניט צו זיין איינפערשטאנדען מיט י. א. דייטש'ען; ער ווען אבער מודה זיין, אז דער א. ק.־שטעמפעל פון „מארגען־זשורנאל" אי־בער זיין, י. א. ד.'ס ארטיקעל, איז ניט גאנין אנגענעהם: ווען געגנער לויבען אונז, הייסט עס, אז מיר זיינען אונגערעכט...

ערנסט גערעדט, איז די גאנצע דיסקוסיאן, וועלכע האט זיך דא געפענט, ווי שמאל זי זאל ניט זיין פארלויפיג, העבסט אינטערעסאנט און בעלעהרענד. עס האט שוין בעוויזען זיך אב־צושפיעגלען א גאנצע רייהע שטימונגען און שט־עמונגען, וועלכע פערדינען אונזער אויפ־מערקזאמקייט פיעל מעהר ווי „עטוואס אינטע־רעסע". דער „מ.־זש." האט געווים ניט געהאט בדעה מיר צו „אדווערטייזען", און אויך האט ער ניט געמיינט צו גלעטטען איבערן בעקעל הערן י. א. ד., ווען ער איז גענאנגען איבער־דרוקען זיין „ווערק" וועגען מיר: ער האט גאנין קלאהר בעמערקט דעם אונטערשלאק פון דער־דיסקוסיאן — דעם חילוק צווישען סאציאליס־טישער ערציהונגס־טאקטיק און ריזיקאנטען־טאקטיק פון „לידערס, וואס וואגען און אונטער־נעהמען". ווייטער, ווען י. א. ד. האט מיר אויס־געטהיילט אזוי פיעל אויפמערקזאמקייט און טינט, האט ער מיר בלויז געגומען אלס מוסטער פון סאציאליסטישער ארגאניזאציאנס־אנשוי־אונג אין בעצוג צו דער טרייד־יוניאן בעוועגונג (איך האב גאר ניט דאגעגען י. ס.) און איבער מיין אריימען קאפ האט ער גאריכטעט זיינע גיפ־טיגע פיילען גליידְ אין הארצען פון דער סאציא־ליסטישער וועלט, וועלכע איז אזוי פערהאסט ביי י. א. ד. און אפילו אויסגעפינענדיג, אז איך בין דום, אונווישענד און ניט ארענטליך צו דער יוניאן־בעוועגונג, האט ער וויעדער דאס ניט פארגונען מיר אליין, נאר גליידְ אדרעסירט דאס גאנצע פעקעל צו אלע סאציאליסטישע גדולים. פרייהד א. ראזענבערג, וועלכער מעג זיך נאך לערנען א פאר טערמינען ביי י. א. ד. ווי אזוי

צו זידלען זיך און ווערפען פון א קראַנקען קאָפּ אויף א געזונדען, געפינט, אז אין אלעם זיינען שולדיג די „אינטעליגענטן", — און אז אונטער דעם טערמין פערשטעהט מען געווען אלעמאל אינטעליגענטען, איז ווידער ניט ניי. ווי איהר זעהט, איז די פראגע לויט איהר אונטערשלאג פיעל ברייטער, ווי דאס שיינט צו זיין פון איהר ערשטען בליק, און עס וועט זיין ניט מעהר ווי רעכט, זי ספעציעל צו בעהאנדלען אין א בעזונדער קאפיטעל. פאַרלויפיג אבער מוז בעטראכט ווערען די „פאַלעמיק" פון מיינע אפאנענטען. און כדי י. א. ד. זאל זיך ניט פלאַנטערען אונטער די פים מיט זיינע פערזענליכע „אנגריפע", קומט אויס, ווילענדיג ניט ווילענדיג, אב'פטר'ען זיי ישוין, ניט אבליינענדיג אויף שפעטער. אגב אורחא, דאס איז מיין רעכט, מיט וועלכען איך וואלט זיך ביי אן אנדער געלעגנהייט ניט געוואלט בענוצען, דען וואס געהט מיר בעצם אן, וואס פאר א „טאן" י. א. ד. האלט אן אין זיין שרייבען? עס גיבען אבער צייטען, וועז „דער טאן מאכט די מוזיק", און אזוי ווי די מוזיק פון די י. א. ד.'ס אינטערעסירט מיך, קומט דאך שוין אויס צו בעמערקען א ביסעל דעם טאן. איך בעט דעם לעזער מיר ענטשולדיגען: ניט פון ליבע צו דער זאך טהו איך דאס...

אלזא, פרא דאמא מעא, ווי די רוימער פלעגען זאגען. פריינד א. ראזענבערג איז מיר חושד, אז איך האב זיך געלערנט אין אוניווערסיטעט, וואס „א פראַסטער שניידער קען ניט טהאן". ברודער י. א. ד. איז איבערצייגט, אז איך בין געווען אין גימנאזיע, און אין דעם זעהט ער דעם וואַרצעל פון אלע בייזען. יא, מיינע אפפענטען, געווען אין גימנאזיע, געלערנט זיך אין אוניווערסיטעט, אין גאנצע הויז אוניווערסיטעטען, און אסור זאל מיר זיין, אויב דאס איז אזוי שלעבט אדער שעדליך. הלואי אויף אייך געזאגט געווארען. עס איז קיין צווייפעל ניט, אז זיין א שניידער איז קיין בזיון ניט, און אויף מארגען נאך א געוואונענעם סטרייק איז דאס זאגאר א כבוד, אבער א „פראַסטער" שניידער איז שוין גאר ניט אזא יקר המציאות... גלויבט מיר, איך וואלט דאס אויך געקענט. איהר צוויפעלט? — גוט, איך וועל זיך מיט אייך ניט האמפערען: די זאך געהט ניט אום דעם, אז איך זאל זיין א „פראַסטער" שניידער, — פארקעהרט, דאס וואלט גאר ניט געטוינט, איך וואלט מוזען גלויבען אויפ'ן וואָרט, — נאָר, מיינע פרייַנד, עס האנדעלט זיך אום דעם, די טרייד־יוניאָן־טהואר זאלען ניט זיין קיין „פראַסטע" טרייד־יוניאַניסטען. „סימפעל"—יא, און „פראַסטע"—ניט. איהר וועט דאך מיר צוגעבען, פרייַנד י. א. ד., אז מיט מיין גאנצער אונווייסענהייט בין איך מעהר קאמפעטענט אין „אייער" טרייד־יוניאַניזם, ווי איהר אין „מיין" אונייוועדסיטעט. עס טרעפט זיך.

איבריגענס, ערלויבט מיר, ברודער י. א. ד., א פאָר וואָרטער, כדי צו בערוהיגען אייער יחוס־געפיהל. איהר האָט אויסגעשאָטען אייער גאנצען יחוס, נאָט אייך א ביסעל פון מיינעם. איך בין געווען ניט וועניגער טהעטיג אין דער טרייד־יוניאָן בעוועגונג פון מיין לאנד, ווי איהר פון אייער טרייד. איך האָב פערנומען א ניט־וועניגער פראַמינענטע שטעלע אין דער אלגעמיינער ארבעטער־בעוועגונג, ווי איהר. געווים, ניט אזוי בעקוועם, מעהר ריזיקאַליש, אבער עס מאכט ניט אויס... ווייטער, האָב איך די עהרע צו בעלאנגען צו א יוניאָן פון מיין טרייד, און דורך דער יוניאָן צו דער נאציאָנאַלער פעדעראציאָן און קאָנפעדעראציאָן, — ניט פון אמעריקא, נאָר פון פראַנקרייך, נאָר גלויבט מיר, זיי האָבען ביידע געוג פעהלערען, אבער דאָך פערדיענען זיי ביידע דעם טיפסטען דעם־פעקט פון יעדען ארבעטליבען פראַלעטאַריער. אלא, וואָס דען, איהר בעלאנגט הוינט צו דער גאַרמענט־וואָרקער־יוניאָן, און איך ניט? — לויט אייערע וואָרטער, זייט איהר שוין 24 יאהר א פראַפעסיאָנאַלער טרייד־יוניאַניסט, ד. ה. ניט קיין שניידער, בין איך ישוין 28 יאהר ניט קיין שניידער. איהר צאָהלט דיום, און איך — ניט? — זאל זיין א פראַלעטאַרישע יוניאָן פון מיין פראַפעסיאָן אין ניו־יאָרק, וועל איך דאס אויך טהאָן, בפרט, אז אין אייער לאגע איז גאָר ניט אזוי שווער דיום צו צאָהלען...

קורץ, ברודער י. א. ד., מיר זיינען פון גליי־בען יחוס. גערעכטיגקייט פאדערט, דאס א י ן אויסנאהם זאל נעמאכט ווערען: איהר קאָנט מיר כמעט ניט, און האָט מיר גליך ערקלעהרט פאר אונווייסענד, דום, פייַנדליך צו דער בעווע־גונג א. ז. ו.; איך אבער קען אייך נאך ניט געגונג, און דארום גלויב איך פארלויפיג, דאס איהר פערשטעהט י א די טרייד־יוניאָן בעווע־גונג: ערשטענס, האָט איהר אויף מיר נעמאכט אזא איינדרוק, צווייטענס, איז דאס אייער

פּפֿליכט, ווען ניט, וואלט מען דאָך אייך געבעטן מחילה פון אייער אמט, נאָר... איהר פערשטעהט די בעווען־גונג א ביסל׳ל, קליין־קעפּעלדיג. וואם איז שייך צו אייער שכל און טאקט, איז דאָם ערשטע א גאָט־זאָך, און ניט יעדער איז עם געצוואונגען צו האָבן, און דאָם צווייטע איז... אָט טאקע די פערדאמטע גימנאזיע און אוניווערסיטעט...

און איצט צו דער זאך:

י. א. ד. זאגט, אז אין, ווי אלע איבריגע כאָציאָליסטישע גדולים (מיישטיינס געזאגט: י. ס.) שארף די צייהן געגען די פיהרער, וואָם האָבען פערוואָרזאכט דעם געווינס, ד. ה. געגען די פיהרער פון סטרייק. איינפאך פאלש. אין האָב גאר ניט געזאגט געגען די סטרייק־פיהרער, דאָגעגען, אין האָב אייניגע מאל אָנגעוויזען, אז דער עולם האָט זיי ניט פערשטאנען, ווי גע־הערig, ניט געטרויט זיי, ווען טרויען האָט ער יא געדארפט. און אין זאָג נאָך אמאל אָפּען: אין וויים ניט פון קיין פעהלערען אין דעם פאל. אָבער, וואָם עס האָט דעם עולם געמאכט ניט טרויען די פיהרער, איז זיין יוניאָניסטישע אוצרויגענהייט און אין דעם, ווי אין האָב בעהויפּטעט, זיינען שולדיג די טהויער אין דער יוניאָן־בעווען־גונג, וועלכע האָבען קיין מאל ניט פערשטאנען בריית זייערע אייגאָבען. אין האָב פיעל׳ל גערעדט וועגען דיעזען פונקט, און ניט א. ראָזענבערג, ניט י. א. ד. האָבען מיר דערזין וואָם געזאגט. זאל׳ י. א. ד. פרעגען זיין שבן אין אָפּים, ה׳ י. א. דייטש, צו האָט ה׳ דייטש מיר ניט צוגעגעבען אין א פערזענליכען געשפּרעך, אז די אונווייסענהייט צווישען אונזער עולם איז קאָלאָסאל׳. וועגען דעם האָב אין גערעדט, וואָם געהט איהר אוועק אָן א זייט, י. א. ד.? איך האָב ניט געזאגט, אז דער סטרייק איז מיט פעהלערען געפיהרט: איך האָב בעהויפּטעט, אז אונטער די אומשטענדען איז דאָם אנפאנגען פון אזא סטרייק געווען א ריזיקאליש שפּיעל, הויפּט־זעכליך, וועז דער קאמפּף איז געמאנגען אונטער׳ן צייכען פון א יוניאָן־פרינציפּ און יוניאָן־אכמאָך, וועלכען, לויט די קאמפּעטענטע אבשאצונג פון הערן י. א. דייטש, אונזערע יוניאָן־מיטגליעדער פערשטעהען לחלוטין ניט. עס איז מעגליך, אז י. א. דייטש איז גאר ניט אזוי קאמפּעטענט: אזוי, לכל הפחות, בעהויפּטעט פרייונד א. ראָזענבערג, וועז ער זאגט אין זיין ארטיקעל אין דער „צוקונפט", אז „דער גאנצער טראָבעל איז מיט פרייונד סאָלוצקי, וואָם זיין אינפאָרמאציאָן האָט ער געקראָגען פון אזא פראָמינענטען בעאמטען, וועלכער איז אן אויסגעצייכנטער בעאמטער און גוטער טרייד־יוניאָניסט פון אן אנדער שוהלע. דער זעלבער בעאמטער קען אָבער זעהר וועניג אונזערע מאסען און נאָך וועניגער אונזערע באָסעס" („צוקונפט" ז. 705, ק׳ 2, אונטען). ראָזענבערג, י. א. ד., י. א. דייטש און איך, — מיר וויסען אלע, אז דאָם האנדעלט זיך וועגען י. א. דייטש׳ען. עס בעקומט זיך עטוואָם אינטערעסאנטעס: י. א. ד.׳ס ארטיקעל, וועלכער מאכט פון מיר אש, וויל איך וויים ניט די ארטיגע בעווען־גונג, וועלכע אינדאָסירט פון די הערן אין „מארגען־זשורנאל"; י. א. דייטש׳ס קאמפּעטענץ אין די פראגען פון דער אידיישער יוניאָן־בעווען־גונג וועלכע גע׳פּסל׳ט פון י. א. ד.׳ס יוניאָן־פרעזידענט א. ראָזענבערג. לאָזען זיי שוין אלע דריי צווישען זיך דורכקומען, איך האָב דאָ מעהר ניט וואס צו טהאָן.

וויי׳טער. איך האָב בעהויפּטעט, אז די סטרייקס פון דער לעצטער צייט וועלען ריזיקאליש אנגעפאנגען, אז זיי וועלען ניט ווי געהעריג פאָרבעריטעט; איך האָב אָבער אנגעוויזען, אז דער קלאָק־מאכער־סטרייק איז אין פער־גליך מיט אלע איבעריגע פאָרבעריטעט. אָבער וועניג, האָב איך געזאגט. זאָגט דערויף ה׳ י. א. ד., אז צייט זיין 24־יאָהריגע טרייד־יוניאָן טהעטיגקייט אין ענגלאנד און אמעריקא, האָט ער וועניג געזהען אזוי גוט פאָרבעריטעט און ארגאניזירט סטרייקס, ווי דער לעצטער איז געווען. אלס בעוויי׳ז ברענגט ער, אז אין קאסע איז געווען 70 טויזנד דאלאר, און שטארקע לאקאלס מיט א מעמבערשיפ פון 10 טויזענד האָבען גראנטירט ערפאלג פון אנפאנג אָן. נאָכ׳ן פשוטין שכל דארף מען קלעהרען, אז דער טרייד איז געווען פיעל וועניגער קאנטראָלירט, דען אנדערש, וואָם האָט פאר א בעדייטונג די יוניאָן, און צוליעב וואָם וועלען מענשען געהן אין דער יוניאָן? קומט פרייונד א. ראָזענבערג אין „צוקונפט" און ערקלעהרט בוכשטעבליך פאלגענדעס: „אין אונזער טרייד זיינען דאָ אונגעפעהר 15 הונדערט אינסייד שעפער און ארום א טויזענד אויטסייד שעפער. בעפאָר דעם סטרייק האָט די יוניאָן ניט קאנטראָלירט קיין איינצעלנעס שאפּ". הערר י. א. ד. וויל׳ט איהר האָבען דאָם וואָרט?

בויידע אפאנענטען רייידען וועגען 10 טויזענד מיטגלידער. דער מעהר קאמפעטענטער פון זיי, א. ראזענבערג, גיט צו, אז דיעזע 10 טויזענד האבען ניט געקענט אויסאיבען וועלכע ניט איז ווירקונג אויפ'ן טרייד. אמת. וואס בעדייט דאס אבער? דיעזע 10 טויזענד זיינען אריין אין דער יוניאן אין פארבארייטונגס־פעריאד, פריהער איז די יוניאן געווען שוואך, — און דאס איז, נעמליך, וואס איך האב בעהויפטעט, און וועלכע בעהויפטונג האט אזוי פיעל בלוט געקאסט מיין גוטען י. א. ד.

איך קען אייך ניט העלפען, מיין פריינד, מען דארף וויסען דעם טרייד, אין וועמענס נאמען איהר גיט ארוים א זשורנאל.

י. א. ד. בעהויפטעט מיט אמעריקאניזירטער חוצפה, אז קיינע אפיציעלע בעאמטע האבען מיר ניט געקענט געבען ציפערען וועגען דער צאהל מיטגלידער אין דער יוניאן. קאטעגאריש — דאס האט געטהאן הערר י. א. דייטש. פונקט אזוי ווי דעם סטרייק, אלס ריזיקאליישען שפיעל האט מיר אנגערופען אייניר פון י. א. ד.'ס חברים אין דער העכסטער פערוואלטונג פון דער יוניאן.

ה' י. א. ד. איז איבערראשט, וואס אין האט זיך אויסגעדריקט, אז 70 טויזענד דאלאר איז א טראפען אין ים. סיטייטש, טענה'ט ער, דאס איז דאך א דריטער טהיל פון דער סומע, וואס דער סטרייק האט אינגאנצען געקאסט. וועז איהר, ה' י. א. ד. וואלט זיך מטריה געווען פון וועוועלין פליז קומען זעהן, וואס פאר א הונגער און נויטה עס האט געהערשט צווישען די סטרייקער, ווי קליין די שטיצע איז געווען אין פערגלייך מיט דער נאכפראגע אויף איהר, וואלט איהר פערשטעהן, דאס איך האב ניט מגזם געווען, זאגענדיג, אז 70 טויזענד איז א טראפען „אינ'ם ים פון דעם, וואס עס איז נויטיג געווען". נאר איך קלעהר, איהר וויסט דאס טאקע, נאר וואס טהוט מען ניט, אום צו בעקעמפפען א „געגאסע"? פערבייגט מען דעם אמת!...

י. א. ד. פיהלט, אז מיין ארטיקעל איז אינגאנצען ניט ווערטה אזוי פיעל אויפמערקזאמקייט, וויפיעל ער שענקט איהם: „ער ענטהאלט אבער אלע אידיאטישע אבדזשעקשאנס געמאכט אונזער דזשענעראל סטרייק, וועלכע מיר האבען פריוואט געהערט פון פארשטעהער פון דער אידישער רעדיקאלער פרעסע". וועלל, מר. י. א. ד., ווייסט איהר דען ניט, אז א וועלט זאגט שיכור דארף מען זיך לייגען שלאפען? איך בין, לכל הפחות, ניט קיין אייניציגער, איך בין צופריעדען, וואס מיר האט געלונגען אויסצודריקען די אלגעמיינע מיינונג. אמת, איך בין ניט געווען זעהר אריגינעל. עס פערדריסט מיר

זייט איהר אבער העכסט אריגינעל, מיין ליעבער י. א. ד., אין פאלגענדעם פערל פון יוניאן־טאקטיק? אט הערט זיך אין, מיין אפפענטן, וואס האלט פון „וואגען און אונטערנעהמען": „איהר מעגט זיך דענקען וועגען די בעאמטע פון דער יוניאן און די סטרייק־לידערס, וואס איהר ווילט, איהר מעגט גלויבען, אז זיי זיינען די דומסטע, אונפעהיגסטע מענשען, אז זייער טאקטיק און מעטהאדען טויגען אויף כפרות, עס איז אבער אן אונזין צו בענוצען די פאקטען פון א געוואונענעם סטרייק, אלס בעווייזע און גרינדע פיר דיעזע מיינונגען. דהי פרוף אוו דהי פודינג איז אין דהי איטינג. די רעזולטאטען פון סטרייק האבען בערעכטיגט, האבען איבערצייגט, אז די מעטהאדען און טאקטיק זיינען געווען די בעסטע און פערנינפטיגסטע".

איהר זייט מעהר ווי נאאיוו, ברודער י. א. ד., איהר זייט ניט „קיין געבאהרענער מלמד", נאר איהר האט זיך פשוט פעררעדט. קיין געווינעם, מיין פרייגד, איז קיין מאל ניט קיין בעוויין, ווי קיין דורכפאל איז קיין בעוויין ניט. די אורזאכען, וואס רופען ארוים דעם געווינעם, זיינען א בעוויין, וועז זיי האבען א בעוויין־קראפט. אבער דער אויסגאנג פון קאמפף איבערצייגט היינטיגע יאהרען מעהר קיינעם ניט. וועז איהר וואלט דיעזען סטרייק פערלאהרן, — וואס עס איז בשום אופן ניט געווען אבסאלוט אויסגעשלאסען, וועז איהר אליין רעדט דאך וועגען „וואגען אוז אונטערנעהמען", וואס מיינט, לכל הפחות, אין אידיש, ניט געהן דורכאוים אויף זיכער, — וואלט דאס לויט אייער פערשטאנד מיינען, אז אייער טאקטיק איז א שלעכטע, ניט וואהר?

עס קען זיין, איהר בעטראכט גאנץ ערנסט די טרייד־יוניאן בעווענונג, אלס א פודינג, זאל אייך דאן וואהל בעקומען, איך ווינש אייך א גוטען אפעטיט, — נאר איך קען מיט אייך ניט איינשטימען. ניט די טאקטיק, וועלכע ווערט נעקרוינט מיט זיעג, איז די בעסטע, נאר די

און בלויז די, וועלכע האָט די מעהרערע שאנסען געקרוינט צו ווערען מיט א זיעג. פון דעם שטאנדפונקט איז אייער בעהויפטונג סתם קיטש, אונערפאהרען.

י. א. ד. קומט צו דער איבערצייגונג, אז איך האָב מיין בעקאנטשאפט מיט דער בעווגונג גענומען פון א „סטאטיא" וועגען „טרייד־יוניאָניסטסקאָיע דוויזשעניע". פאר וואס ניט, ברודער י. א. ד? זעצט איבער די ווערטער אויף אידיש, וועט דאָס קלינגען: אן ארטיקעל איבער דער טרייד־יוניאָניסטישער בעווגונג, ד. ה. נעמליך דאָס, וואס איהר אליין שרייבט. טויג דאָס ניט? — איך בין מסכים מיט אייך אין לעצטען. נאָר בערוהיגט זיך, איהר האָט א טעות. אויף וואָס שטיצט איהר זיך אין אייער חשד? אויף דעם, וואס איך בין „נאאיוו געגוג צו גלויבען, אז אין יוניאָן־טאקטיק איז דאָ א זיי כערער און ריזיקאַלישער וועג". איך בין טאקע זעהר נאאיוו, נאָר ערלויבט מיר שוין אויך ווייטער בלייבען ביי מיין נאאיוויטעט. איבריגענס, איהר וויסט דאָך אליין, אז איהר רעדט נאריש־קייטען, זייט מוחל. והא ראיה, ווייטער אנערקענט איהר, אז „אין קלאָוקס־טרייד איז די לאנגזאמע טאקטיק פון ארגאניזאציאָן די אונזיכערסטע". מיינט איהר דאָך דערמיט, אז עס גיט יא א זיכערע טאקטיק, טו וואָס רעדט איהר פריהער גלאט אין דער וועלט אריין?

איך וועל אייך זאָגען אָפען, הערר י. א. ד. איך גלויב, אז איהר שטעהט אין אייער פערשטעהן פון דער טרייד־יוניאָן בעווגונג פיעל העכער, ווי איהר האָט דאָס ארויסגעוויזען אין ארטיקעל מיט ט'ן א. ק. פון דעם „מאָרגען־זשורנאל". נאָר אייער הייסט ליעבע צו די סאָציאליסטען האָט אייך פערפיהרט אין א בלאָטע. לאָמיר ביידע מתפלל זיין, דאס אייערע געפיהלען זאָלען לכל־הפחות אויף ווייטער ניט בעהערשען אייער מאָרך! א רחמנות.

איך בין אייך נאָך שולדיג אן ערקלעהרונג וועגען דעם סטרייק פון די שטאָהל־ארבייטער. אייערע פאקטישע אנווייזונגען זיינען מיר ניט נויטיג, איך ווייס זיי אליין. איך האָב געהרעדט וועגען דעם רעבטליכען קאמפף, וועלכען פרעזידענט ס. גאמפערס האָט אונטערנומען אויפ'ן גרונד פון די בעדינגונגען אין דער שטאָהל־אינדוסטריע, ביי דעם שטאָהל־טראסט.

פיעל מאָל איז אונטערדעסען דאָס וואָרט סטרייק ארויסגערעדט געוואָרען, טראָץ דעם פערלוסט אין דעם לעצטען סטרייק. און וועגען דעם האָב איך גערעדט. אגב אורחא, פון אייער שטאנדפונקט איז דער דורכפאל אין בעטלעהעם, מעקיז־ראק און פיטסבורג א בעווייז, אז די טאקטיק איז געווען פאלש. איך האָב נאר נישט געגען דעם ביז א געוויסען גרענץ. מיר איבערצייגט אָבער ניט דער אויסגאנג, נאָר דער אָנפאנג, און אייך — פערקעהרט. מיר פערהערסט זעהר, וואס מיר קענען ניט זיין איינפערשטאנדען.

די דיסקוסיאָן מיט אייך, הערר י. א. ד., וועל איך יעצט נור פערענדיגען מיט אייערע אייגענע ווערטער: „דער ערפאָלגרייבער לידער איז דער, וועלכער איז געווי בעקאנט מיט די פאקטען, פערשטעהט זייער בעדייטונג, קען אָבשאצען די קרעפטען, וועלכע ער בעזיצט, און די קרעפטען פון זיין געגנער, און דאן אונטערנעמט און וואגט". דאָס האָב איך אויך געזאגט אין מיין ארטיקעל, זעהט זייטע "61. דאָס איז אָבער ניט גאָר: ער דארף אויפהויבען זיין מאסע צו זיך, און דאס איז העכסט וויכטיג.

* * *

איך האָב ניט געקענט זעהר פיעל זיך אָבשטעלען אויף פרייהד א. ראָזענבערגס ערקלעהרונגען וועגען סטרייק: זיי פערדיענען פיעל מעהר אויפמערקזאמקייט, ווי מיר איז געלונגען זיי אויסצוטהיילען. מיין אויפגאבע איז אָבער געווען ניט צו בעקעמפפען מיינונגען, נאָר צו ווייזען די ארט־און־ווייזע מיט וועלכע מיינונגען, הויפטזעכליך פרייע און אונאבהענגיגע, ווערען בעקעמפפט: אין די אינטערעסען פון דיעזער אויפגאבע איז וויכטיג געווען אבצושטעלען זיך אויף י. א. ד.'ס ארטיקעל, וועהרענד א. ראָזענבערגס ארגומענטען, גוט צו שלעכט, זיינען געבויט ארענטליך, לויט זיין פעסטער איבערצייגונג.

* * *

עס איז ישוין אויבען געווען דערמאָהנט וועגען דעם אונטערשלאָק פון דער פאָרגעקומענער דיסקוסיאָן. עטוואָס דייטליכער וועגען דיעזען. הערר י. א. ד. מעג זיין א קאנסערוואטאָר, א. ראָזענבערג — א סאָציאליסט און אזוי ווייטער, דאָרף דאָס אָבער געבען שטאָף פאר רייסעריי און צאנקעריי? א גאנצע יוניאָן מעג ניט וועג

לען הערען פון סאציאליזם, איינציגע סאציא־
ליסטען מעגען זיין, גאט ווייס ווי אויפגעבראכט
אויף געווייסע יוניאניסטען, — מוז דערפון אונ־
בעדינגט ארויסקומען א שפאלטונג צווישען בייד
דע פליגלען פון דער ארגאניזיר־ער ארבייטער־
בעוועגונג? — קיין קלאהר בעשטימטער ענט־
פער איז דאראויף ניט מעגליך. די בעוועגונג כמעט
פון יעדען לאנד האט צו טהאן מיט דער זעל־
בער פראגע. בלויז דייטשלאנד און בעלגיען הא־
בען געגעבען א צופריעדענשטעלענדע לעזונג צו
אונזער פראגע, און אויך דארטען קומט פון צייט
צו צייט ארויס א קאנפליקט, א קלענערער אדער
גרעסערער סכסוך. פראנקרייך ליידעט מעהר
ווי אירגענד אנדער לאנד פון דיעזער אבגע־
פרעמדקייט צווישען דעם פאליטישען און עקא־
נאמישען לאגער פון פראלעטאריאט. ענגלאנד
האט אפילו געפונען עטוואס אריגינעלעס, נעמ־
ליך, זי האט פערקערפערט די פאליטישע טהע־
טיקניט אין די יוניאנס גופא, אבער טאקע אין
אין די לעצטע טעג האט זיך ארויסגעוויזען,
דאס דיעזע רפואה איז מעהר פרימיטיוו, ווי
ארגינעל, און אז מיט דער פערשארפונג פון
קלאסען־קאמפף פאדערט זיך א מעהר קאמפלי־
צירטע, א מעהר פאלקאמענע צוטהיילונג פון
דער קאמפף־טהעטיגקייט אין דער פראלעטא־
רישער ווירטשאפט.

אויב עס גיט אבער ניט קיין אוניווערסא־
לעס מיטעל, גיט דאך אן אוניווערסאלער וועג,
ווי צו געהן צום געווינשטען ציעל. דער וועג
איז — טאקטישע האנדלונג אין
יעדען איינציגען פאל, געדע־
קענדיג צוויי הויפט־פרינציפיען פון אלגעמיינער
בעדייטונג, נעמליך: 1) דער קאמפף צווישען
קלאסען איז א פאקט, 2) דיעזער פאקט קען בע־
זייטיגט ווערען בלויז דורך זעלבסטשטענדיגער
און אלזייטיגער טהעטיגקייט פון אייז קלאס —
דעם קלאס ארבייטער.

די רייסעריין צווישען דער סאציאליסטי־
שער און עקאנאמישער ארגאניזאציאן פון דעם
ארבייטער־קלאס פאנגט זיך הויפטזעכליך אן
דאן, ווען בייד זיינען זיי שוואך, ווען בייד
זיינען זיי אונעהויער אמביציאז. און טאקע אין
אזעלכע פעריאדען פעהלט ביי בעוועגונגען, ווי
ביי אינציגע מענשען, דאס געפיהל פון טאקט,
פון מאס. ווען דאס ווערט ניט איינגעשטעלט
אין דעם רעכטען אנפאנג, איז נאכהער זעהר
שווער צו שאפען דאס נויטיגע הארמאנישע צו־
זאמענארבייטען.

ווי איז די לאגע אין אונזער פאל? די סא־
ציאליסטישע בעוועגונג, אין ניו־יארק אין איסט־
סייד'עד ווינקעל, איז שוואך, צומישט, צורישען.

די טרייד יוניאניסטישע בעוועגונג איז גע־
ווען אין דעם זעלבען צושטאנד ביז מיט א פאר
טעג צוריק.

הערר י. א. ד. מעג רייזען וויפיעל זיין
הארץ גלוסט זיך וועגען גדולים. אין גרונד הא־
בען מיר ניט קיין גדולים און נאך ווייניגער בע־
זיצען מיר עטוואס גרויסעם אין דער בעוועגונג.
און דארום איז לעבערליך, דארום איז עס א
פראדוקט פון א קראנקער פאנטאזיע, ווען מען
רעדט פון קנאה און שנאה פון רייכע קרובים,
צווישען רייבע און אריבע אין דער משפחה.
פרייוד י. א. ד., איהר מוזט מודה זיין, אז ווי־
פיעל איהר זאלט ניט גיסען פעך און שוועבעל
אויפ'ן סאציאליזם, וועט דאך די מיטגליעדער־
שאפט אין אייער יוניאן זיין סאציאליסטיש גע־
זאגען. אפילו די, אזוי צו זאגען, גדולים אין דער
בעוועגונג וועלען צוגעבען, אז די ענטוויקלונג
פון דער טרייד־יוניאן־ארגאניזאציאן איז דאך
די ערשטע אויפגאבע פון דער סאציאליסטישער
בעוועגונג.

און פנים אל פנים מיט דיעזער גרויסער
געמיינשאפטליכער אויפגאבע, ווי קליינליך, ווי
שמאל, ווי עקעלהאפט־פערזענליך איז די זייט
פון דער מעדאל, וואס פרייוד י. א. ד. האט בע־
וויזען אין לעצטען נומער „לייידס גארמענט
וואָרקער", הויפטזעכליך אין די עדיטאריעלע
נאטיצען. די אלטע פערשימעלטע פראגע וועגען
די אינטעליגענטען, וועגען פערכאפען די בבורה
וועט ניט וועלען אבגעפרישט, ווען איהר וועט
איהר איבערזעצען אין אידיש, און קליגער אודאי
ניט! עס קען זיין, דאס אין אונזער סביבה פון
אונווישענהייט קען מען אויף דיעזען וועג אוים־
שלאגען עטוואס אמביציאנס־קאפיטאל, נאר ווי
קליין איז דער פערדיענסט אין פערגלייך מיט
דעם שאדען, וואס די ארבייטער־בעוועגונג וועט
דערפון ליידען.

די טרייד־יוניאן בעוועגונג האט דעם לעצ־
טען יאהר זיך שטארק אויפגעהויבען. די
ארבייטער־רינג בעוועגונג האלט אין שטענדיגען
וואקסען, סימנים ווייזען, דאס ביי א טיכטיגער
ארבייט וועט אויך די סאציאליסטישע בעוועגונג

ארויסגעהן פון זומפ, אין וועלכען זי האָט זיך אזוי אייגנגעפעסטיגט. לאָמיר האָפען, דאס אין דער געגנווארט פון אזעלכע וויכטיגע פאסי־ רונגען וועלען אונזערע מנהיגי הדור פון אלע צדדים ווייזען, אז זיי קענען פערשטעהן די אויפגאבען פון דער צייט.

ש. עפשטיין.

קנוט האמסון

שטריכען פון א כארַאקטעריסטיק.

עם 4טען אויגוסט דיעזען יאָהר האָט די גאנצע ליטעראַרישע וועלט געפייערט דעם 50יאָהריגען געבורטס־טאָג פון דעם נאָרוועגישען שריפט־שטעלער קנוט האמסון.

צווישען די גרויסע קינסטלער־גייסטער, וועלכע דאָם קלייניע נ[illegible] האָט ארויסגעגעבען פאר'ן לעצטען יאָרהונדערט, איז האמסין אויינער פון די בעדייטענסטע, גרעסטע, מערקווירדיגסטע סיי לויט זיין שאפען, סיי לויט זיין פערזענליכקייט, און נאָך דעם טויט פון הענריק איבסען און ביערנסטערנע ביערנסאָן פערנעהמט ער דעם אויבען־אָן אין דער נאָרוועגישער ליטעראטור. אין דער היינטיגער צייט איז ניטא אין נאָרוועגען קיין גרעסערער קינסטלער פון איהם, און ניט אומזיסט רעדט מען טאָקע, אז די נאָרוועגישע רעגיערונג וועט איהם בעשטימען דאָם סטיפענדיום, וועלכעם עם קריגט דער גרעסטער קינסטלער פון לאַנד, ווי דאָם איז געווען דער פאל מיט איבסען'ן און נאָך איבסענס טויט מיט ביערנסאָן'ן.

האמסון האָט פאָלשטענדיג פערדיענט אזא כבוד. אין זיין פערזאָן האָט די מענשהייט ערוואָרבען איינעם פון יענע גליקליכע קינדער, וועלכע דיענען איהר ווי א לייכט־טהורם אויף דעם וועג צו בעגרייפען די קאָמפליצירטסטע געפיהלען, די פערבאָרגענסטע פערהעלטניסען פון דעם געשלעכט, די אונענדליכע טיפענישען פון דעם אייביג־אלטען און אייביג־נייעם וואונדער־סוד, וועלכער רופט זיך „ליעבע", און עם דערייבער קיין חידוש ניט, וואָס אין דעם נאציאָנאלען יום טוב פון דעם נאָרוועגישען פאָלק האָבען זיך בעטייליגט אלע פאָרטגעשריטענע לענדער פון דעם גרויסען ערד־קוגעל. איינער האָט נאָר געפעלט אויף דיעזען יום־טוב, און דאָס איז האמסון אליין. צווישען די פיעלע טאָסטען, רעדעם, האַרציגע בעגריסונגען האָט ניט געקלונגען די שטימע פון דעם „אייביגען וואנדערער", האָט ניט געברויזט דער אויסגוס פין זיינע געפיהלען, אלס אן ענטפער אויף די לויב־געזאנגען לכבוד איהם.

אבגעזונדערט פון דער גאנצער וועלט האָט ער אויך אין זיין גרויסען לעבענס־טאָג זיך אבגעגעבען מיט זיינע שעפּפערישע געדאנקען אין א פערוואָרפענעם ווינקעל, ווייט פון כריסטיאניא, און ניט אגגענומען די אינלאָדונג פון זיינע פרייונד און פערעהרער אנוועזענד צו זיין אויפ'ן יובילעאום־באנקעט, וועלכען זיין אייגען פאָלק האָט פאר איהם געמאכט. ער האָט זיך אפילו בעהאלטען אין די געדיכטע צווייגען פון'ם וואלד נעבען זיין וואוינונג, כדי די נייגערייגע אויגען זאָלען ניט שטערען זיין אינזאמקייט.

וועד עם קען האמסון'ען, וועט פאר דעם דיעזער פאקט ניט זיין קיין איבערראשונג. מיט אייניגע יאָהרען צוריק האָט דער יונג־פערשטאָרבענער אלבערט לאנגען, דער אייגענע טימער פון דעם דייטשען פערלאג „סימפליציסי־

מום", וועלכער האָט ארויסגעגעבען ניט וועניגער ווי 20 ווערק האמסון'ס, זיך געווענדעט צום יו־בילאָר, ווי צו אסך אַנדערע בעקאַנטע אויטאָרען פון זיין פערלאג, מיט א ביטע אַנצושרייבען איהם פאר א פערלאגס־קאטאלאג די זעלבסט ביאָגראפיע. דער בעשיידענער ווילוס בירבוים האָט דאמאָלס גלייך אָנגעשריבען צוויי זייטען וועגען זיך. האמסונען האָט עס אָבער אויפגעבראכט און ער האָט גענטפערט בלויז מיט 6 שורות:

„איך בעט אייך, זייט אזוי פריינדליך און שרייבט אליין אָן די ביאָגראפיע. הויבט אָן פון דע 4טען אויגוסט 1860, וועו איך בין געבוירען געוואָרען, און געהט אזוי ווייטער מיט פיעל שהנע וועלטער ביז היינטיגם יאָהר. דען וואָס קען איך זאָגען? איך גלויב, אז די לייט זיינען שוין טויט־מיעד געוואָרען פון די אלע ביאָגראפיעס און בילדער פון די געזאמעלטע וועלט־אויטאָרען. און אונזערע זיינען דאָך אזוי פיעל"...

דיעזע ענידות האמסון'ס איז ניט קיין פאָזע, קיין אָנשטעל צו מאכען זיך אָריגינעל און אינטעראסאנט, זי קען נאָר דיענען וויי אָן איינלייטונג צו דער כאראקטעריסטיק פון האמסון'ען, אלס מענש. אין איהר ווייזט זיך ארוים דער אמת'ער, אויפריכטיגער האמסון, וועלכער האָט פעראיי־ניגט אלע זיינע לעבענס־שטרעבונגען, זאָר־גען און פרוידען, גלייך און אונגליק אין דער קונסט און וויל ניט, אז א פרעמדעם אויג זאָל אריינדרינגען אין דעם קדשי־קדשים פון זיין אינטימען גלות.

און דורכגעלייטערט אין דיעזען קדשי־קדשים פון האמסון'ס סובייעקטיווען שאפען ערשיינט פיר אונז דאָס לעבען אין די שרעקליכסטע, גרויזאמסטע פארבען, אבער זיי, די פארבען, וועקען ניט אין אונזערע הערצער דאָס געפיהל פון יאוש און ענטטוישונג; פער־קערט, מיט זייער אבייעקטיווען שהנהנייטם־לוסט רופען זיי דעם מענשליכען גייסט אלץ פארווערטס און פארווערטס צו א נייעם לעבען, פול מיט אייביגער בעווענונג און אייביגען קאמפף. ניט אומזיסט טראָגט ער דעריבער דעם נאָמען „דער דיכטער פון בעווענונג, פון נאטור און לייבע".

„פאר וואָס דולט איהר דעם שקר, איהר יונגע? פאר וואָס געהט איהר ניט ארוים אין גאָס און זוכט ניט אויף דעם פופציג־יאָהריגען אלטען און זאָגט ניט צו איהם: אראָב פון וועג, דו אלטער! מיר זיינען אינגער פון דיר, דיין לעבען איז צו ענדע, מאך אָרט פיר אונזערע, שטאַרב מיט גאָט!"

דיעזע לאָזונג פון דעם 30־יאָהריגען קאָרענאָ אין דער דראמא „ביי די רייכע פאָרטען" איז דאָס אינסטינקטיווע שלאָגוואָרט פון דעם פופציג־יאָהריגען אלטען און דאָך יונגען האמסון.

האמסון איז דער אנגעזעהענסטער פאָרשטעהער פון דער מאָדערנישטישער שולע. און ווי ביי דאָס רוב מאָדערנישטען, מיט אויסנאָהם פון דעם בעלגישען עמיל ווערהאַרן, איז דער ארט דענקען אויף ביי איהם א טיעף פעסימישער, נאָר אויב ביי פיעלע פון זיינע קאָלעגען גרענעצט זיך דער פעסימיזם מיט האס צום לעבען, איז ער ביי איהם דורך און דורך דורכגעדרונגען מיט א צארטער לייבע צו אלץ, וואָס טראָגט נאָר אויף זיך דעם שטעמפעל פונ'ם לעבען.

דער הינקעדיגער דאָקטאָר אין „פאן" זאָגט אין שפאס: „איך לייב דיעזע וועלט. מיט די הענד און מיט די פיס קלאמער איך זיך פארין לעבען. און וועו איך וועל ענדליך שטארבען, האָף איך צו קריגען אן אָרט אין דער אייביגקייט אקוראט איבער לאָנדאָן אוו פאריז, כדי מען זאָל קענען די גאנצע צייט הערען דעם גערוויש פון דעם מענשען־יריד", און דיעזע בעמערקונג איז אם בעסטען צוגעפאסט צו האמסונ'ען גופא.

ווי גרוים עם זאָלען נישט זיין די טאָלענטען פון גאברי'ל ד'אנונציא, דונאָ פאָן־האָפמענסטאָל אוו סטאניסלאוו פשיבישעווסקי, זיינען זיי אָבער מענשען מיט נשמות, וועלכע לעבען נאָר מיט דער מינוט, אָדער ריכטיגער געזאָגט — ווי עס דריקט זיך אוים די רוסישע שריפטשטעלערין קאָלטאנאווסקי, — „ריטער אויף א שעה". די פייערדיגע מאָמענטען, וועלכע האבען זיי פריהער געלאָקט מיט אזא כשוף, מאבען זיי זיך מיעד און צוברעקלען זייער מאָרך אויף טויזענדער פיצלעך. דיעזע קראנקע נשמות האבען איבערגעריסען מיט דער פערגאנגענהייט און זעל האָן אבער פאר זיך ניט קיין צוקונפט, וויל דאָס פייערל, וואָס טליהעט אין זייערע הערצער,

ווערט אויסגעלאָשען מיט זיי צוזאמען.

אַנדערש איז מיט די העלדען פון האַמסונ־ען. זיי זיינען אויך קראַנקע נשמות, אָבער זיי זיינען אין דער זעלבער צייט קינדער פון א גייסטיג־יונגען פאָלק מיט א געהיימניספולער נאַטור און געהיימניספולער פישער־בעפעלקע־רונג, וועלכע לעבט אונטער דעם שיין פון די איי־ביג־ליכטיגע צפּון־נעבט, אין אן איינגער פער־בינדונג מיט דעם ברויזענדען ים. אויף אזעלכע קינדער האָבען די נעגאַטיוועַ זייטען פון דער ציוויליזאַציאָן ניט געקענט האָבען אזא גרוי־סע ווירקונג, ווי אויף די, וועלכע האָבען זיך אליין געקאָכט אין דעם קעסעל פון דיעזער צי־ויליזאַציאָן. דערפֿאר האַמסונ'ס א העלד דער „מענשען יריד", געהט ער אוועק אין דאָרף צו דעם „נאַיוועז המון", אָדער אין וואלד צו די חיות און פויגלען, און דאָרט, אויפ'ן שוים פון דער נאַטור, רוהט ער זיך אָב פון אלע זאָרגען און לײדען, ערווארבט צוריק זיין גייסטרייכעם — „א י ך".

———

איך געדענק ניט ווער האָט עס געזאָגט, אז האַמסונ'ס ווערק זייענען די אָקומענטען פון זיין איינגענעם לעבען. דיעזע ווערטער דרייקען אָם בעסטען אויס דעם כאַראַקטער פון האַמסונ'ען אין אלע הינזיכטען. אין דער וועלט־ליטעראַטור איז שווער צו געפינען נאָך א קינסטלער, וועלכער זאָל זיין אזוי פֿערזענלײך אין זיינע ווערק, ווי קנוט האַמסון. אין אלע זיינע שילדערונגען זעהט זיך זיין אייגענע געזיכט. אין די פערשיעדענאר־טיגע געשטאַלטען פון זיינע העלדען און חויפט־פֿערזאָנען ווידערהאַלט זיך זיין אייגענער איך, זיינען בולט ארויס זיינע אייגענע איבערלעבונ־גען. יעדער דופק פון זיין האַרצען, יעדע אויפ־רעגונג פון זיין נשמה ווערט איבערגעגעבען מיט דער גרעסטער מייסטערהאַפֿטער פּינקטלי־כקייט. לעזענדיג, פערגעסט מען אין גאַנצען, אז מען האָט דאָ צו טהאָן מיט איין פֿערזאָן, מיט דעם מערק־ווירדיגען קאָמפּלעקס פון א יחיד, עם האָבט זיך נאָר, אז פון די שורות שטייגען ארויף דאָם וועלט־שמערץ, די אייביגע וואַנדלונגען פון דעם מענש־ליכען גייסט. מען זעהט פאר זיך א לאַנג קייט, וועמעם בעזונדערע רינגען זיינן ענג צונויפֿגע־שמידט צווישען זיך און מען קען זיי ניט אָב־רייסען איינער פון צווייטען. פערקעהרט, וואָם מעהר מען וויל זיי צוטיילען, אַבזונדערן, אלץ פעסטער פלעכטען זיי זיך צונויף און מען קען שוין ניט געפינען קיין גרענעץ־ליניע פון דעם, וואָם עס דאַרף זיין און וואָם עס דאַרף ניט זיין. דאָם יא־זיין און ניט־זיין גיסען זיך צונויף אין איין אייגהייטליכע סימפאָניע, און יעדער טאָן אין איהר, יעדער קלאַנג שטעלט מיט זיך פאָר נאָר פון אויסזעהן א בעזונדער וועלט מיט א בעזונדער לעבען, אָבער אין דער אמת'ען זיינען זיי א י ן וועלט מיט א י ן לעבען. דער לייוועַנד פון דיעזער פיעל־פארביגער פֿא־נאַראַמע איז דאָם געהיימנים פון דער מענשלי־כער נשמה, וועלכע וועלט אלץ קאָמפּליצירטער, וואָם דייטליכער מען ווילֿ זי בעגרייפען, און אין דעם שוואונג פון איהר שטרעבען, אין איהר היי־ליגען פלאַטערען בעשטעהט דער גרויסער וועלט פון האַמסונ'ס עפּיק. זי ווייזט אונז, ווי אלע אויסערע געשעהענישען זיינען אָבהענגיג פון דעם אינערען אימפּולס, אז אייניפאך ארויסגעזאָגטע וועלטער זיינען נאָר אָפּט וועלטער, וועלכע בע־מיהען זיך מיט דער שרעקליכסטער אנגסט אויפ־צוהויבען דעם שלייער פון דעם געהיימניספולען אין לעבען.

דער דייטשער פּאָעט און מאָלערי־קרי־טיקער ג א ט פ ר י ע ד ק י נ ק ע ל האָט אמאָל אין א רעדע געגען טויט־שטראָף גזאָגט:

„אין יעדען מענשען לויגט די מענלִיכקייט א מערדער צו וועלען. יעדער פון אונז מעג נאָכ־דענקען, ער וועט אין זיין נשמה דעם פונקט גע־פינען, וואו דער גדאנק פון מאָרד ענטשטעהט".

אט דיעזער שוואַרצער, פינסטערער פונקט, וועלכער בילדעט דאָם הערץ פון דעם מענשען, זיין נשמה, איז אויך דער פונקט פון האַמסונ'ס שאפען. ער בעהערשט אינהם מיט זיין טיעפּקייט, מיט זיין וואונדערבארער קראפט, ער שעפּט אין דעם זיין בעניסטערונג, און וואָם גרעסער איז דער שרעק, די גרויזאמקייט פון דעם געהיימ־ניספולען, אלץ שארפער דרינגט אריין אהין זיין אויג, אלץ מעהר פערבאַרגענע וויינקלען ענט־דעקט ער פאר אונז. די אויסערליכע געשעה־נישען שפּיעלען פאר אינהם א קליינע ראָלע, זיי דיענען נאָר וויי א פלעבע, אויף וועלכער די מענשליכע נשמה וואַרפט זיך אין שרעקליכע קאָנוואולסיעם און קען ניט געפינען קיין רוה מיט איהר שטרעבען אלץ העכער און העכער צו נייע וועלטען און נייע הימלען.

אין דעם פּרט פון ענטדעקען אין דער מענשליכער נשמה יענע פאַרבאַרגענע ווינקלען,

וואו עס גרענעצען זיך גאנץ אפט וואהנזין און פערשטאנד, איז האמסון פילייכט דער צווייטער אין דער וועלט־ליטעראטור נאך ד א ס ט א ־ י ע ו ס ק י ׳ ן.

„נאר דער אונטערשיעד פון דיעזע צוויי קינסטלער — זאגט דער דייטשער קריטיקער ק א ר ל מ א ר ב ו ר ג ע ר אין זיין בוך „קנוט האמסון" — בעשטעהט אין דעם, וואס ביי דאסטאיעווסקין איז די אונרוה פון דער נשמה די טרייבענדע קראפט, און ביי האמסון'ען די אונרוה פון דעם בלוט. דאסטאיעווסקי זוכט אימער דעם זין פון'ם לעבען, פאר האמסונ'ען איז דער זין פון'ם לעבען פאלקאם קלאר, זיין פראבלעם ליעגט נאר אויף אן אנדער שטח: ווי פערווירקליכט מען דיעזען זין פון'ם לעבען? דאסטאיעווסקי'ס העלדען האבען א קראנקע נשמה, האמסון'ס געשטאלטען אבער „האבען א צו גרויסע הארץ"— ווי עס הריקט זיך אויס זיינער א העלד אין „טרוימער". די קראנקע נשמות ביי דאסטאיעווסקי'ן שטרעבען צו טהעטיגקייט, אין וועלכע זיי ווערען אפט הערָאישׁ, די מיסטען העלדען פון האמסון'ען זיינען אבער ערטרעגליכע מארטירער, האבען דורך און דורך פאסיוון הערָאיזם. דאסטאיעווסקי איז שטענדיג מאראליסט, האמסון האט אבער גארניט געגען דאס אונמאראלישע, ווען דאס איז נאר גרויס און גאנץ".

קנוט האמסון איז געבוירען געוואָרען דעם 4טען אויגוסט 1860 אין לאם אין גודברַאדסדאל*). זיינע עלטערען זיינען געווען אָרימע פויערים. ווען ער איז אלט געווען 4 יאָהר זיינען זיי אריבערגעפאָהרען אין לאפאטען אין נאָרד־לאנד.

דיעזע געגענד פון נאָרווֹעגען ליעגט הארט בייים ים און צייכענט זיך אויס מיט איהר מאָיעסטעטישער און וויילדער נאטור. דער ים איז דער שפייזער פון דער גאנצער בעפעלקערונג. די איינוואוינער בעשעפטיגען זיך מיט פיש כאפען און פערברענגען כמעט דאס גאנצע לעבען אויף די ברויזענדע כוואליעס. יעדע מינוט דראהט זיי די געפאהר אייגנגעשלונגען צו ווערען פון דעם שוואָרצען תהום, און דאס בעשאפט ביי זיי א בעזונדערע אונרוהיגקייט, א שטאָרקע בעוועגליכקייט. זייער בלוט פליעסט האסטיגער, זייערע הערצער קלאפען אימפולסיוועל, ווי ביי די איינוואוינער פון אנדערע ערטער, וואו דער ים האט ניט ארויפגעלעגט אויף אלץ זיין ספעציפישען שטעמפעל. האמסון'ס לאנדסמאן, דער בעריהמטער שריפטשטעלער י ָ נ ָ א ס ל י ע, זאגט ארוים וועגען נאָרדלאנד די פאלגענדע מיינונג: „עס הערשען דאָרט ריעזען - פערהעלטניסען, אבער צוויישען אלע זייערע עקסטרעמען איז ניטא קיין קלענסטער איבערגאנג, מיט אנדערע וואָרטער: דאס זיינען פערהעלטנישען מעהר פאר דער פאנטאזיע, דער לעגענדע, ווי פאר דעם רוהיגען פערשטאנד און דער גלייכמעסיג־זיכערער טהעטיגקייט. עפעס גרויסאָרטיג־ווילדעס ליעגט אין זייער דענקען, אין זייער לעבען".

„ווי כאראקטעריסטיש עס איז — זאגט קארל מארבורגער, — אז די גאנצע זאגענווועלט אין דעם מיטעלען און דרום - נאָרווֹעגען בעקאנָאווישטשענסקי, וועלכע איז געווען געדרוקט אין רוסישען זשורנאל „ניווא" פאר דיעזען יאהר. ש. ע.

*) האמסון'ס לעבענס־געשיכטע האָב איך צוזאמענגעשטעלט לויט דער ענגליש ביאָגראפישע ארבייט פון דער רוסישער שריפטשטעלערין מ. בלאָגאָווישטשענסקי, וועלכע איז געווען געדרוקט אין רוסישען זשורנאל „ניווא" פאר דיעזען יאהר.

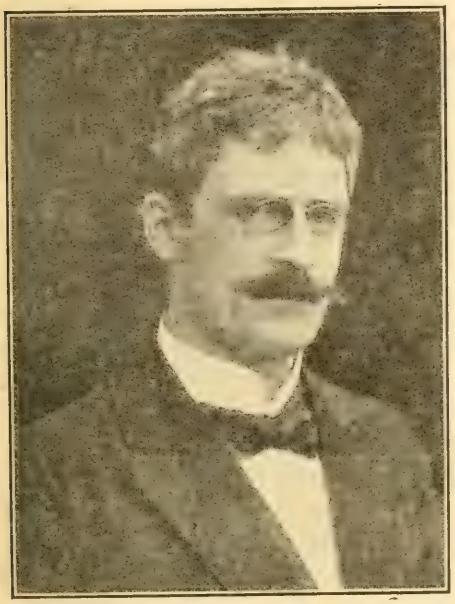

קנוט האמסון.

שטעהט פון גייסטער, וועלכע זיינען ניט־מעגשען און פיגורידען אלס די הערדען פון די בערג און וואסער. אין נאָרדלאנד אָבער בעשטעהט די זאָגענוועלט פון ריעזיגע מענשען, פון וועלכע עס זיינען ענטשטאנען די פעלזען, די בערג אָדער די אינזלען. אויף אזא אופן האָט אין דרום די פאנטאזיע בעשאפען די צויבער־וועזענס אין דער אינערליכקייט פון די בערג און אין נאָרדלאנד האָט דאָס פערמענשלעכען פון דער גאנצער בערג, די פעלזען און די אינזלען".

אין דיעזען פערמענשלעכען פון דער גאנצער נאטור איז אויסגעדריקט די בעזונדערע אייגנשאפט פון די נאָרדלענדער. דער מענש, דער גרויסער, ריעזיגער מענש מיט זיין ריעזיגען וויליען און ריעזיגען שוואונג איז זייער גאָט. קיין אנדערע געטער אנערקענען זיי ניט. אמת, די כוואליעס פון ים זיינען אמאל שטארקער פון דעם מענשען, אָבער זיי ווערען דאָך בעזיגט פון אידם און ער הערשט אויף זיי פאלשטענדיג מיט זיין שיפל און פיש־נעץ. די אייגנשאפט פון דעם נאָרדלענדער, דעם פישער, דריקט זיך אוים נאָך אין א פרט: ער וויים ניט פון קיין שום אר־בייטס־בעל־הבית איבער זיך. ער איז פון מענשען אינגאנצען אונאבהענגיג. ער האָט נאָר צו טהאָן מיט דעם הענדלער, וועלכען ער פער־קויפט זיינע פיש, אָבער מעהר מיט קיינעם ניט. ער איז אן אייגענער, א זעלבסט־הערר. דער גאנצער ווירטשאפטס־בעטריעב פון דער קאפי־טאליסטישער ציוויליזאציאן האָט אים נאָך ניט בעריהרט, ניט באאיינפלוסט. ער איז די נאטירליכקייט אליין, דער אונבעשרענקטער הערשער אין זיין קליינער וועלטעל. אויף דער שטאאט אנערקענט זיין זעלבסטשטענדיגקייט. ער צאהלט דעם שטאאט זיינע שטייערען און פערלאנגט דער פאר פון אים ווירט־שאפטליכע געגענאויסבעשרונגען. ער דיענט ניט דעם שטאאט, נאָר דער שטאאט דיענט אים. ביז מיט 5 יאָהר צוריק איז אין נאָרדלאנד ניט געווען אפילו קיין מיליטער־דינסט־פליכט. לויט זיין קולטורעלער עגטוויקלונג שטעלט מיט זיך פאָר נאָרדלאנד אן אָבנעשטאנענע געגענד, וועלכע בעגעגענט מיט פיינדשאפט און האס יעדע פערפלאכונג און הינדערנים פון דער צי־וויליזאציאן, אָבער ניט קוקענדיג אויף זייער אָב־געשטאנענקייט, רעאגירען די נאָרדלענדער אויף דאָס לעבען צוליעב די אויבענדערמאָהנטע אור־זאכען זעהר אינטיסיוו, און דיעזע אינטיסיווי־טעט, אונרוהיגקייט און בעוועגליכקייט האָט איינגעוואפנט אין זיך דער יונגער האמסון, אויס־פלעבטענדיג עם מיט די פערפיינערטע, דינע נערוון, וועלכע זיינען צו איהם אריבערגענאנ־גען בירושה פון זיין זיידען — דעם קונסט־שמיעד אין גודבראנדסדאל.

טראָגענדיג אין זיך דיעזע אייגנשאפטען, האָט האמסון פון קינדווייז אן זיך אויסגעצייי־כענט מיט א פערשלאָסענעם כאראקטער און טרויעריגשען געמיטה. אזוי ווי זיינע עלטערען זיינען געווען ארים, האָט ער ניט געקאָנען קיין שום סיסטעמאטישע בילדונג; עטליכע יאָהר פון זיין קינדהייט האָט ער פערבראכט ביי זיי־נעם אן אנקל — א גייסטליכען, וואו ער האָט זעהר שווער געארבייט און קיינמאל ניט געהאט קיין פרייע מינוט. דער אנקל איז זיך בעגאנגען מיט איהם זעהר שטרענג און פלעגט איהם ניט קאָרגען קיין קלעפ. וועגען דיעזען פערי־אָד פון זיין לעבען דערמאָהנט ער אין זיין ערצעהלונג מיט'ן נאָמען „דער גייסט".

דער פאמיליע־נאָמען פון האמסונ'ס פא־טער איז געווען פעדערסאן, נאָר האמסון האָט זיך אנגערופען מיט'ן נאָמען פון זיין פאָטער'ס גיט „־אמסונד", אראבווארפענדיג דעם אות „ד'. וועז ער איז אלט געווארען 17 יאָהר איז ער אנ־געקומען צו א שוסטער אין באדע, א קליינע פי־שער־שטעדטעל. לערנענדיג זיך פאר א שוסטער, פלעגט האמסון פון דעסטוועגען בגנבה אונטער־שרייבען. דער רעזולטאט פון דיעזער געהיימער ארבייט איז געווען א פייערליכע און מעלאנכאלי־שע פאעמא מיטין נאָמען „דער צוזאמענקונפט", וועלכע האָט זיך געדרוקט אין יאָהר 1878. דיע־זע אונגעשיקט אנגעשריבענע פאעמא איז געווען דורכגעדרונגען מיט א נאאיווער ראָמאנטישער שטימונג. גלייך נאָכדעם האָט ער אָבגעדרוקט אן ערצעהלונג מיט'ן נאָמען „ביערגער" פון הונ־דערט און פיער און צוואנציג זייטען. אין דיעזער ערצעהלונג ווערט איבערגעגעבען די לעבענס־גע־שיכטע פון א פויערשען אינגעל, וועלכער האָט ניט געהאט קיין פאָטער און קיין מוטער. די שפראך אין איהר איז אויפ'ן העכסטען גראד אונפאָלקאָמען און ענטהאלט אין זיך אסך צו־געטראכטע וועדטער און ארטיגע אויסדרוקען. אין איהר ווייזט זיך ארוים דעם פערפאסער'ס

אויבערפלעכליכע בעקאנטשאפט מיט די כללים פון ארטאגראפיע און סטיליסטיק, עס פיהלט זיך אויך אין איהר די שטארקע ווירקונג פון ביערנ־כאנ'ס „פויערשע נאוועלען". נאר וואו ניט וואו טרעפען זיך אייכיגע ערטער, העלע בילדלעך, אין וועלכע עס צייגט זיך שוין ארוים די אינדי־ווידואליטעט פון פערפאסער. אייניגע זייטען פון דיעזער ערצעהלונג זיינען דורכגעהרונגען מיט אן אייגענארטיגער פראכט און וווייזען שוין ארוים די סמנים פון אן אריגינעלער און העלער לירי־שער פראזע.

האמסון'ן האט אין גיכען דערעסען די שוסטערייי און ער איז געווארען א טאג־ארבי־טער אין האפען פון דער קלייניר פישער־שטעד־טעל. אין פערלויף פון עטליכע חדשים האט ער מיט ברילען אויף די אויגען געשלעפט שווערע זעק מיט קויהלען אויף די שיפען. אם ענדע איז ער נאר אוועקגעפאהרען פון באדע און האט עט־ליכע יאהר נאכאנאנד ארומגעוואנדעלט איבער שטעדט און דערפער אלס לעהרער, גאס־ברוקי־רער און האלץ־העקער; א געוויסע צייט האט איהם אפילו אונטערגעשטיצט א רייכער פי־לאנטראפ און ער איז אויף זיין חשבון אפגעפאהרען אין אויסלאנד. נאר דאס איז איהם אויך נמאס געוואָרען און ער האט זיך אוועקגעלאזען אלס הייצער אויף א שיף זוכען זיין גליק אין „גאלדענעם לאנד". אין אמע־ריקא האט ער בעשלאסען צו ווערען א גייסטלי־כער, אבער דאס האט זיך איהם ניט איינגעגעבען און איהם איז אויסגעקומען צו טהאן כל עבודת פרך, אבי נאר צו מאכען א לעבען.

זומער 1885 איז ער ווידער געקומען אין כריסטיאניא מיט דעם פעסטען בעשלוס צו וועי־רען א שריפטשטעלער. ער האט געשריבען אונ־ערמיעדליך, גאנצע נעכט פלעגט ער ארבייטען און נאך דעם רייסען די אנגעשריעבענע. ער האט אנדערש ניט געוואלט, ווי בעשאפען אנייעם אויסערגעווענליכען סטיל און אויף דעם האט זיך געפאדערט זעהר פיעל צייט. ערשט זומער 1886 איז איהם געלונגען אבצודרוקען עטליכע קלייניע ווערק: צוויי—דרעי הומאריסטישע פע־לייטאנען אין גייסט פון מארק טוויין, אן אנאי־טען אדטיקעל וועגען דער אמעריקאנער ליטע־ראטור און א קלייניע סקיצע „דער חטא".

פאר דער צייט, וואס ער האט פערבראכט אין נארווועגען, איז ער ארוים־געטראטען אלס לעקטשורער אין פערשיעדענע שטעדט. דער גע־גענשטאנד פון זיינע לעקציעס זיינען געווען זיינע בעליעבטע שרייבער קיעלאנד און סטרינדבערג. אבער סיי אין מאטעריעלען, סיי אין אנדערע הינזיכטען האבען דיעזע לעקציעס ניט געהאט קיין ערפאלג. אין הערבסט 1886 איז ער צום צוויייטען מאל אוועקגעפאהרען קיין אמעריקא. ער האט דאדט געארבייט ווי אן עדד־ארבייטער אין די פרעריען, ווי א קאר־קאנדוקטאר אין שיקאגא, איז ארוים־גע־טראטען מיט לעקציעס אין מינעאפאלים. נאך דעם האט ער דרעי יאהר נאכאנאנד מיט נאך אכט חברים גע־ארבייט אלס פישער אין די ניו־פונלענדער זאמד־ברעגען, איבערגעבענדיג זיך איינאנצען דער איינזאמקייט און זעלבסטפערטיפונג.

אין יאהר 1889 איז האמסון אוועקגעפאה־רען פון אמעריקא און זיך אבגעשטעלט אויף א געוויסע צייט אין קאפענהאגען. אין גיכען נאך זיין אומקעהרען זיך אין איירפא איז אין דעם קאפענהאגענער זשורנאל „די נייע ערד" ערשי־נען אנאנים א קאפיטעל פון זיין „הונגער". פון דאן אן איז האמסון בעריהמט געוואָרען, אלס שרייבער. אין אייניג מאנאטען ארום איז דער הונגער אין א פערגרעסערטען פארמאט ארוים־געגעבען געוואָרען אין א בעזונדער בוך. דיעזעס ווערק האט די קריטיק כמעט אייניטימיג בעגע־גענט מיט גרוים בעגייסטערונג. גלייך נאך דעם איז ארוים א בוך אונטערגעשריבען מיטין פולען נאמען פון פערפאסער „דאס גיימסטיגע לעבען פון אמערי קא". דער בע־ריהמטער קריטיקער גאָרג ברא נ־דעס האט געגעבען ווענען דיעזען בוך די בעסטע מיינונג און פערענדיגט זיין ארטיקעל, ווענדענדיג זיך צום לעזענדען פובליקום, מיט די פאלגענדע ווערטער: „איהר זעהט פאר זיך א נייעם זעלטענעם נארווענישען פראזאאיקער, — שרייבער, וועלכער דענקט זעלבסטשטענדיג, וויל עפעס, איז פעהיג אויף עפעס, שטעלט מיט זיך פאר עפעס און וועט ווערען נאך גרעסער".

נאך דעם ערשטען פערזוך אויף דעם ליטע־ראריישען געביעט איז האמסון אוועקגעפאהרען אין פאריז, וואו ער האט גלעבט זעהר אבגעזונ־דערט און גאארבייט אויף זיינע שפעטערדיגע ווערק. זיינע מאטעריעלע אומשטענדען האבען זיך אייניגערמאסען פערבעסערט, אבער ער האט אלץ פארטגעזעצט זיין אונרוהיגען ארט לעבען.

ער האָט אסך געריזט, האָט געלעבט א לאנגע צייט אין העלסינגפאָרס, אין רוסלאנד, איז געוואָרן אין קאווקאז און אין מזרח.

אין הערבסט 1892 איז ערשיענען זיין גרויסע ווערק „מיסטעריען", דערנאָך „רעדאקטאָר ליונגע" און די „נייע ערד". די לעצטע צוויי ראָמאנען טראָגען מעהר דעם כאראקטער פון פאַמפלעטען און ווערען פערהעלטענט פאר די וועניגער געלונגענע האָמסונ'ס ווערק.

דערפאר ערשיינט אין א אָהר ארום דאָס ווערק, וועלכעם איז אנערקענט געוואָרען פון דער וועלט־קריטיק פאר איינע פון די גרעסטע ליטעראַרישע שעפונגען פאר'ן לעצטען יאהר־הונדערט. אין „פאן"האָט האָמסון ענדליך ערוואָרבען דעם גאָלדענעם כנען פון זיין טאָלענט. ער האָט אין איהם ענטדעקט יענע ווייטע מיסטישע וועלט, וועלכע האָט איהם אָבגעריסען פון דער טרויעריגער לאנדוויליקייט.

גלייך נאָך „פאן"איז ערשיענען זיין ערשטע דראמא „ביי די ריבע פאָרטען" און אין א יאָהר ארום די דראמען „דאָס לעבענס־שפיעל" און „אָבענד־זון".

אין הערבסט 1898 איז ארויסגעגאנגען זיין אידילישע, פאָעטישע געשיכטע פון א ליעבע „וויקטאָריא".

אויף 4 יאָהר איז האָמסון אנטשוויגען געוואָרען, אבער צו דער פערוואונדערונג פון דעם לעזענדען פובליקום טרעט ער ארויס אין 1892 מיט א נייער דראמא אין פערזון און אין 8 אקטען „מונקען וועגד". דיעזע דראָמא איז א מין געגענווארטיגער עפאס, וועלכע מען קען פערגלייכען לויט איהר גרויס מיט איבסענ'ס „בראנד" און „פער גינט" צוזאמען. זי שילדערט דרייערלי בעציהונגען צו גאָט: בונט, בעדינקונג און לעבעדיגער גלויבען, און צייבענט זיך אויס מיט איהר וואונדערבאר־שעהנער און געשליפענער פערזון־פאָרם.

נאָך „מונקען וועגדט" האָט האָמסון ארויסגעגעבען א בעזונדער בוך וועגען זיין רייזע אויבער קאווקאז, אונטער'ן נאָמען „אין וואונדער־לאנד", וואו ער דערמאָהנט, אגב אורחא, אז די רוסישע ליטעראַטור האָט געהאט אויף איהם א גרויסע ווירקונג, און איבערהויפט איז אויף איהם געווען גרויס דער איינפלוס פון דאָסטאָיעווסקי'ן. אלס רעזולטאט פון דיעזער רייזע איז אויך זיין דראמא „די קעניגין טאמאראָ". כמעט אין איין צייט זיינען ארויסגענאנגען אויך צוויי זאמלונגען מיט ערצעהלונגען און א בוך ליעדער „וולדערבאָרגען", אין וועלכען האָמסון ערשיינט אלס פראבטפולער, טיפער לירייקער. נאָך דעם געהען „דער טרויערמער", אונטער די הערבסט־שטערען", „דער פערריקטער", „בענאני", „ראָזא" און „דער וואנדערער שפיעלט מיט דער סאָרדינע". ניט לאנג האָט ער פערעפנטיגט א נייע דראמא „אין די נעגעל פונים לעבען". די בעסטע אייראָפּאישע קריטיקער, וועלכע האָבען דיעזע דראמא געלעזען אין מאנוסקריפט, זיינען ביי דער מיינונג, אז זי דארף מאכען א נייע עפאָכע אין דער דראמאטישער קונסט סיי לויט איהר זעלטענער טעכניק און סיי לויט איהר גרויסער פראָבלעם: דער קאמפף פון דעם מענשען געגען דאָס לעבען און דער נאָך שרעקליכערער קאמפף פון דעם לעבען געגען דעם מענשען.

אין אלעמיין האָט האָמסון אנגעשריבען 23 ווערק; מער וועלען בעטראכטען אייניגע פון דיעזע „דאָקומענטען פון זיין לעבען" און זעהען, אויף וויפיעל האָמסון איז טאקע „דער דיכטער פון בעווענונג, נאטור און ליעבע".

אין „הונגער" ווערט נעשילדערט די שרעקליכע טראגעדיע פון א מענשען, וועלכען די אומשטענדען האָבען אריינגעשליידערט אין קעסעל־גרוב פון דעם אייביגען נויטה און דער אייביגער דחקות. אין דיעזען קעסעל־גרוב צאפּעלט זיך זיין נשמה אין די שוידערליכסטע וועהען. דער הונגער, דער אינפאכער, מאטערייעלער הונגער שפיעלט זיך מיט איהם, ווי א שטורם־ווינד מיט א לייכטער שיפעל אויפ'ן ים. פון הונגער קריכען ביי איהם אויס די האָהר פון קאָפּ, פון הונגער ווערען ביי איהם די אויגען פול מיט וואהנזין, פון הונגער זויגט ער דאָס בלוט פון זיין אייגענעם פינגער.

אין דיעזער דריקענדער כמארע, וואו מען קען ניט אונטערשיידען טאָג פון נאכט, מענש פון אונמענש, וואו אליין, דאכט זיך, אטעמט מיט משוגעת, ווילדקייט און שרעקליכער האריפינסטערניש, ציינט דער העלד ארויס א וואונ־

דערבאַרע לעבע צום לעבען. ער פערגעסט ציי־
טענווייז אן זיין לאַנג. די פּליעגעל פון זיין
פאַנטאַזיע טראַגען איהם אוועק אין פּרעכטיגע
וועלטען, אין ניט־אויסגעפארשטע הויכען אוו
אין די מינוטען פון שרעקליכסטער פערצווייפ־
לונג גיסען זיך ארוים פון אונטער זיין פעדער
צויבערהאפטע ווערק.

מיט די אויגען פערריסען צום הימעל געהט
ער איבער די רוישיגע גאסען, טהיר און טויער
זיינען פאר איהם פערמאכט, ער קען ערגעץ ניט
געפינען קיין נאכט־געלעגער. ער האַט שוין אין
זיין מויל טעג־לאַנג קיין שטיקעל ברויט ניט
געהאט, אבער ער פאלט ביי זיך ניט אראַב. די
הייליגע פאַנטאַזיע רופט ארוים אפט ביי איהם
א גלייכיכען שמייכעל אויף די ליפּען און ער
פיהלט זיך געהויבען, פּעהיג אויפצוועזען נייע
וועלטען.

און אַט אזוי בלאַנדזשענדיג, אן אבגערי־
סענער, אַבגעשלייסענער, אַהן אהיים און אַהן
שפּייז, טרעפט ער אין גאַס א פרויען־געשטאלט.
אין זיין נשמה ערוועקט זיך א וואַרים, ציטע־
ריג געפיהל אוֹן ער בעשאַפט גלייך אין זיין
געדאנק א פאַנטאַסטישען נאַמען פאר דיעזען
פרויען־געשטאַלט.

אילאיאלי! — שעפּטשען צארט זיינע
ליפּען און ער פיהלט שוין ניט דעם הונגער, די
ערניעדריגונג, דעם ברויזענדען תהום פון שמאַך
און דאַרשט.

די אונבעקאַנטע פרוי ווערט איבערראַשט
פון זיין אויסערגעווהנליכען אויסזעהען מיט
זיין מאַדנער שפּראַך און זעלטענער אבגעזונ־
דערטקייט פון די מענשען, וועלכע זי האַט בע־
גענענט ביז איצט. זי איז גרייט צו פערראַכענען
איהם פאר א שכור, א משוגע־נעם און אפילו
פאר א גנב און מערדער, און זי גיעט זיך איהם
פון דעסטוועגען כמעט אפּ, אבער וען זי דער־
וויסט זיך דעם אמת, ווערט ביי איהר די לוי־
דענשאפט פערביטען אויף עקעל, מיטלייד און
שרעק.

אין דיעזען מערקווירדיגען בוך פיהלט זיך
נאַך אבער ניט דער אמת־ער האמסון. דאַם איז
ניכער אן אויסגעשריי נאַך לאַנגע, לאַנגע פיין,
אן אבקלאַנג פון פורכטבארע, שוועדע יאהרען,
א געטליכער פיעבער נאַך א לאַנג־דויערנדען
שווייגען אין די צוואַנגען פון איינזאמקייט, אן
הקדמה צו זיין ווייטערדיגען שאפען.

דער זעלבער פיבער, סיי אין דער פאַרם
און סיי אין דער ישׁישׁמונג, בעמערקט זיך אויך
אין זיין צוויטען ראַמאַן „מ י ס ט ע ר י ע ן",
וועלכער איז אן אונדירעקטע פארטזעצונג פון'ם
„הונגער". דער אונטערשיעד פון זיי בעשטעהט
אין דעם, וואס אין דעם ערשטען וועדען געשיל־
דער די אירדישע, די פיזישע יוגענד־נויטען פון
דעם אייביגען וואַנדערער, אדער ווי האמסון אליין
דרוקט זיך אוים, פון דער „בלאַנדזשענדיגער
קאַמעטע", און אין דעם צווייטען זעהען מיר
שוין פאר זיך די גרויסע שוועדע האַרץ־טרא־
געדיע פון דעם העלד מיט זיינע גייסטיגע, פסי־
כישע נויטען.

יאַהאַן נאַגעל — די צענטראַלע פיגור פון
„מיסטעריען" — איז א געהיימניספולער מענש.
קיינער וויסט ניט, ווער ער איז, וואס ער איז,
פון וואַנען ער קומט; זיין גאנצע בענעהמונג
רופט ארוים אין דער קליין שטעדטעל, וואו ער
איז פלוצלונג ערשיענען, נייגיערריגקייט אוֹן
פערוואונדערונג. אלע פעראיינטערעסירען זיך
מיט איהם אוֹן זוכען זיין פריינדשאפט, אבער
ער איז ווייט פון זיי אוֹן אין דער זעלבער צייט
נאַהענט, אוֹן דאַם מאכט נאַך איהם מעהר גע־
היימניספול אין די אויגען פון די ארומיגע.

ער גלויבט, דאכט זיך, אין קיין זאך ניט
און גלויבט אין אלץ, ער האלט פון קיין זאך
ניט און האלט פון אלץ. זיין איבערצייגונגס־
קראפט איז אזוי גרוים, אז ער קען אויפווייזען,
טאָג איז נאכט און נאכט איז טאָג, און אלע
זאלען מיט איהם מסכים זיין. פאקטיש אבער
גלויבט ער ניט אין לעבען, זעהט פאר זיך קיין
ציעל ניט און איז גרייט יעדען טאָג אריינצו־
וואַרפען זיך אין די כוואליעם פונ'ם ים, און
דאַם טהוט ער טאקע צו לעצט, אבער זיין ליעבע
צו דער וועלט איז אזוי גרוים, אז גאנץ אפט
דערטרינקט ער זיין אומעט, פערצווייפלונג, זיין
טיעפען פעסימיזם אין דיעזער ליעבע. ער דער־
נעהענט צו זיך דעם ערניעדריגטען און בעליי־
דיגטען „מינוטע" און בעציהט זיך צו איהם, ווי
א ליעבענדע מוטער צו איהר קינד, אפילו אין
זיין שפאסען, אין זיי גלומען זיך איבער
דיעזען אונגליכליכען, וויזט זיך אויך ארוים
דער ניט־אויסשפּענדער קוואל פון זיין ליעבע.

און אוֹן דיעזער אלגעמיינער ליעבע זיינער
פלעכט זיך אריין די בעזונדערע ליעבע צו דער
נאטור און צו דער פרוי.

„מיר דאכט זיך, אז איך שטעל מיט זיך פאר א טהיל פון דיעזען וואלד אדער פון דיעזען טייבעל, א צווייגעל פון א סאסנע, אדער גאר א ישטיין, פון מיינטוועגען כאטש א שטיין, אבי נאר ער זאל זיין דורכגעדרונגען מיט דיעזען צארטען דופט און צארטער רוה, וועלכע רינגלען אונז ארום" — זאגט ער, דער שהנער דאנני.

די אויסערליכע אומשטענדען קימערען איהם ניט, ער איז פערמעגליך און דארף ניט פיהרען קיין לעבענס־קאמפף פאר עקזיסטענץ. די צערטליכקייט, וועלכע ער פלעגט ביז איצט פערשוועדען אויף זיינע ווערק, ווייל ער אויף מענשען אריבערטראגען, אבער דיעזע צערטליכקייט פאדערט ניט אזא ליעבע, ווי ער האט אחויסגעווייזען צו מינוטע'ן. יענע ליעבע איז געווען דורכגעדרונגען מיט מיטלייד, און ד י צערטליכקייט, וועלכע ער פלעגט פערקערפערען זיין זיינע ווערק, בעשטהט גאר פון אנדערע עלעמענטען. אזא צערטליכקייט פאדערט גוטסקייט, שטאלץ און גרויסמוטהיגקייט, און דאס זוכט ער אין דער פרוי.

איהם אנטקעגען קומט די צארטע קאמא. זי איז אבער אן האבגירעג און ער בעמערקט עס גלייך. עס פעהלט איהם איצט די שטאלצע פרוי, אין וועלכער ער זאל געפינען דעם צווייטען בעגעהר פון זיין נשמה, און ער בעגעגענט דאנני'ן. דאנני איז געווען דער ליעבלינג פון דער גאנצער שטאדט. לכבוד איהר האט מען פעראנשטאלטעט א יום־טוב און אויסגעפוצט די הייזער מיט פלאגען. נאגעל הרינגט זיך דורך מיט דער פייערליכער שטימונג פון דער ארומיגער סביבה און אין טרוים ווענען א שטאלצער און קעניגליכער פרוי קריעגט ער ליעב דאנני'ן שוין אונבעקאנטערהייד. ער האט אבער אין איהר ניט געפונען די גרויסמוטהיגקייט, און ער זוכט צו בעפריעדיגען דעם דריטען בעגעהר פון זיין נשמה. דאס געפינט ער אין דער אלטער מיידעל מארטא גודע מיט די יונגע גוטע אויגען אונטער די ווייסע האהר. די אלע דריי פרויען מוז ער ליעבען א י י נ צ י ט י ג, ווייל די ערשטע איז גוט, די צווייטע שטאלץ און די דריטע גרויסמוטהיג, און דיעזע אלע איינעגשאפטען זיינען דאך די אייגענשאפטען פון זיין אייגענער נשמה. אין יעדער פון די אלע פרויען איז פערקערפערט א גרויסע טהייל פון זיין „איך" און ער זוכט ניט אזוי די פרוי אין זיי, ווי די סימבאלען, די טיפען, וועלכע זיי בעצייכנען.

אין „פ א ן" זעהען מיר נאגעל'ן אין א נייעם געשטאלט. פערוואנדלענדיג זיך אין לייטענאנט טאמאס גלאן, פערברענגט ער פריהלינג, זומער און הערבסט אין א בארגיגען וואלד אין צפון נאררוועגען בייס ים. זיינע פרוינד זיינען דער וואלד און די גרויסע אייזאמקייט. ער וואוינט אין א וואלד־שטיבעל, וועלכע איז כמעט עהנליך אויף א בערגן־נאר, צוזאמען מיט זיין הונד עזאפ. ער פערנעהמט זיך מיט יאגד און מיט דעם שפייזט ער זיך. פון צייט צו צייט לאזט ער זיך אראב אין די דערבייאיגע שטעטל סירילונד אויסצוקוייפען בדויט און זאלץ. אין שטעטעל בעקאנט ער זיך צופעליג מיט דער טאכטער פון אן ארטיגען סוהר. מען רופט זי עדוואהדא. זי איז נאך כמעט א קינד און הויבט זיך נאך איצט אן צו פארמירען אין א פרוי, אבער אין איהר הארץ ברענט שוין דאס פייער פון ליעבע, פול מיט פריהלינגס־שטימונג דערפיהלט גלאן אין איהר א שטיק פריהלינגס־נאטור, און דאס אייביגע ליעבע־פייער פון זיין הארצען בענגענט זיך מיט איהרען און זיי פלעכטען זיך אוים אין א שטורם פון ליידענשאפט, נאר אייפערזיכטיגקייט, קאפריז און פערדעכטיגקייט גנב'ענען זיך זיך אריין אין זייערע נשמות און פערוואנדלען זייערע גפיהלען נאטור, וועלכע ער האט געזוכט ביי עדוואהדא'ן, האט ניט אריסגענעבען דעם ריכטיגען דופט פון זיינע שטרעבונגען. דיעזע נאטור איז גיכער געווען די נאטור פון א שטיל־אייגעהאלטענעם שטורם מיט אלע זיינע גרויזאמקייטען, און גלאבען האט געפעהלט די שטילקייט, די צארטע שטילקייט, וועלכע עם טרעט אפט אריין נאך אזא שטורם. דיעזע שטילקייט געפינט ער ביי דער אינפאכער, גוטער, ווייכער, אפפערווילינגער פויערשער מיידעל עווא, וועלכע ליעבט איהם מיט א טראגישער, נאיווער און הייסער ליעבע. ער ענטזאגט זיך ניט פון דיעזער ליעבע; אבער מיט זיין ליעבע צו עווא'ן ווערט ניט אויסגלאשען זיין ליידענשאפט צו עדוואהדאן, פערקערט, זי ווערט נאך אלץ שטארקער, און אוים ראכע צו עדוואהדא'ן רייסט ער אויף א פעלז, פון וואס

עם קומט אום אונשולדיגערהייד עווא. די אייפערזיכט האָט דאָ דערגרייכט די העכסטע שטופע.

אויב אין „מיסטעריען" פערנעהמט די פרויען־ליעבע דעם הויפט־אָרט און די ליעבע צו דער נאטור דעם צווייטען, מישען זיי זיך אויס אזוי שטארק אין „פאן", אז מען קען ניט געפינען קיין גרענעץ־ליניע צווישען זיי.

דער אטעם פון דעם לעגענדארישען גאט „פאן" פיהלט זיך דאָ סיי אין דעם ים־שטורם, סיי אין די זוניגע צפון־טעג מיט זייער אבגלאנץ אויף דעם טיעפען פערטראכטען הימעל, סיי אין די „אייזערנע" הערבסט נעכט, סיי אין דעם כוד'ען זיך פון די בוימער און זייער שווייגען, סיי אין דעם געזאנג פון די פויגעל און דעם זשומען פון די פליגען, סיי אין דער אונענדלי כער געהיימנים פון דער ליעבע, וועלכע פער איניגט מענשען, חיות און בלומען.

אבער אזוי ווי נאנעל פאראייניגט זיך ניט מיט קיינער פון זיינע געליעבטע, און גיט זיך איבער אין די ארעמס פון טויט, פעראייניגט זיך אויך ניט גלאן מיט ערוואַרדא'ן. עד־ווארדא האָט התונה פאר א טוטוליהטען טויגעניכץ און גלאן גיט זיך איבער אין די ארעמס פון ווילדע ארגיעם אין זיין אייביגען גלות,— אָבער דאָס נאנצע לעבען איז זיי בעשערט צו קוועלען זיך אונטער דעם יאָך פון אן אייגציגער, אונטיילבארער לייד־ענשאפט.

אין „ווי ק ט א ר י א" ווערט ווי אונטערגעפיהרט א סך־הכל צום תוך פון דער ליעבע. אין דיעזער פאַעטישער אידיליע ווערט געשילדערט די ליעבע פון וויקטאריא'ן, דער שלאָס־פריילין, צו דעם מילנער'ס זוהן, יאהאנעס.

יאהאנעס ווערט א בעריהמטער שרייבער, אבער פאר וויקטאריא'ן בלייבט ער אלץ דער־זעלבער יונגלינג פון מיהל, אקוראט ווי פאר איהם פערבלייבט וויקטאריא די פריילין פון שלאָס, נאָר פאר'ן טויט עפענען זיך איהר די אויגען און זי הויבט אָן צו בעגרייפען, אז אין פערגלייך מיט ליעבע איז אלץ הבל הבלים.

„וואס איז די ליעבע? — פרעגט דער לעגענדארישער מאָנאך וועגדט אין „ו י ק ט א ר י א" — א ווינטל, וועלכער רוישט צווישען די רויזען, ניין, א בלאָנדזשענדיג פונק אינ'ם בלוט".

„די ליעבע איז א פייערדיגע גהיינם־מוזיק, וועלכע ערוועקט צום טאנצען אפילו די הערצער פון אלטע. זי איז, ווי הן־בלומעלעך, וועלכע לאָזען פאנאנדער זייערע קנאָספען גלייך ווי עם קומט אן די נאכט, זי איז, ווי א שעמעוודיג פלאנץ, וועלכער פערשליסט זיך פון אָ בלאָז און שטארט אָב פון א ריהר.

„אזא איז די ליעבע.

„זי קען אומברענגען א מענשען, דערהויבען איהם און וויעדער בעדעקען מיט שאנדע. היינט ליעבט זי מיך, מארגען דיך און די נעקסטע נאכט איהם,— אזוי אונבעשטענדיג איז די ליעבע. זי איז אָבער אויך פעסט, ווי אן אונצושטערבארער פעלז, און זי ברענט מיט א ניט־אויסגעלאשענעם פייער ביז'ן טויט, וויל אייביג איז די ליעבע. וואס־זשע איז אזוינס די ליעבע?

„אָה, די ליעבע איז ווי א זומער־נאכט מיט שטערען אויפן הימעל און מיט דופט אויף דער ערד. פאר וואס אָבער צווינגט זי דעם יונגלינג צו גהן מיט פערבאָטענע שטעגעלעך און פאר וואס צווינגט זי דעם אלטען צו קוועלען זיך אין זיין איינזאמען צימער אויפן בעטעל? אך, די ליעבע פערוואנדעלט דאָס מענשען־הארץ אין א פרעבטיגען, אונפערשעהמטען גארטען, אין וועלכען עם וואקסען גהיימנים־פולע, פרעבע שוואימען.

„„צווינגט זי דען ניט דעם נזיר צו קריכען אין פרעמדע גערטנער און אריינצוקוקען בייי־נאכט אין די פענסטער פון שלאָפעדיגע? פילט זי דען ניט אן די הערצער פון די נזירות מיט וואהנזין און פערדונקעלט זי דען ניט דעם פערשטאנד פון די פרינצעסינם? זי בויגט דעם קאָפּ פון קעניג אזוי טיעף צו דער ערד, אז זיי־נע האָר קעהרען אראָב דעם שטויב פונ'ם וועג, און זיינע ליפען מורמלען אונפערשעהמטע ווער־טער, און ער לאכט און שטרעקט ארויס דעם צונג.

„אזא איז די ליעבע.

„ניין, ניין, זי איז נאר אן אנדערע און זי איז נאָר ניט עהנליך אויף קיין זאך אין דער וועלט. זי האָט אראבגענידערט אויף דער ערד אין א פריהלינגס־נאכט, וועו א יונגלינג האָט צוויי אויגען דערזעהן, צוויי אויגען. ער איז פערגליווערט נעווארען און געקוקט אויף זיי. ער האָט נעקוסט צוויי ליפען, און אזוי ווי צוויי

שטראהלען וואלטען זיך בענעגענט אין זיין האר־צען, ווי א זון, וועלכע שיינט געגן א שטערען. ער איז אנידערגעפאלען אין א שלאָם און ער האָט מעהר נאר ניט געהערט און מעהר ניט געזעהן אויף דער נאנצער וועלט.

„די ליעבע איז נאטיס ערשטער וואָרט, דער ערשטער געדאנק, וועלכער האָט זיך דורכגעפלאכטען דורך זיינע געהירען. וועז ער האָט געזאגט: יהי אור! — איז די ליעבע ענט־שטאנען. און אלץ וואס ער האָט געשאפען, איז פרעכטיג געווען, און ער האָט דעריבער קיין זאך ניט איבערגעמאכט. און די ליעבע איז געוואָרען דער אורשפרונג פון דער וועלט און דער הערשער פון דער וועלט. אלע איהרע וועגען זיינען אבער מיט בלומען בעשאָטען און מיט בלוט בעגאסען, מיט בלומען און מיט בלוט"...

דער זעלבער ליעבע־מאָטיוו געהט דורך, ווי א רויטער פאדען, אין אלע האמסונ'ס ווערק. ער קלינגט אין דעם ראָמאן „א ו נ ט ע ר ד י ה ע ר ב ס ט־ש ט ע ר ע ן", אין דער דראמא „ב ו י ד י ר י כ ע פ ֿ א ר ט ע ן" און אין אייניגע קלייגע ערצעהלונגען. די אויסערליכע געשטאלטען פון עדוואַרדא, דאגני, עווא און ווייקטאָריא ווידערהאלען זיך אין פערשיעדענע וואריאציעם כמעט אין אלע זיינע ווערק פון ערשטען פֿעריאָד.

אינ'ם „ט ר ו י מ ע ר" ערשיינט די ליעבע אין א נייער בעלייכטונג: די געליעבטע פֿאראיניגען זיך דורך היראטה. אבער אויף דאָ איז ניט אימשטאנד ר א ל א נ ד ס ע ן — דער הויפט־העלד פון ראָמאן — אויסצו־שמיעדען זיין אייגען ליעבעם־גליק. ער מאכט א גרויסע ערפינדונג, וועלכע דארף איהם אריינבריינגען זעהר א גרויסען פערדיענסט. דאָם מאכט מילדער דעם פאטער פון ע ל י ז ע ן; זי צוריסט די תנאים מיט דעם קאפיטאן העניריקסען און האָט חתונה מיט ראָאנדסען. אויף אזא אופן ערָאבערט נ י ט ע ר זיין געליעבטע, נאָר א גליקליכער צופאל, די ערפינדונג איז איהם נעקומען צו הילף.

די פאראיניגונג פון די געליעבטע נעפינט איהר וויטערדיגע ענטוויקלונג אין „ב ע נ א נ י" און „ר א ז א". אין זיי טרעט שוין האמסון ארוים ניט אלס פעסימיסט, נאָר אלס אפטימיסט. „ב ע נ א נ י" און „ר א ז א" פיהלען זיך גליקליך און צופריעדען, וויל זיי זיינען פעהיג געוואָרען צו אנערקענען, אז גאנץ פערשיעדען איז די ליעבע אָהן היראטה און די ליעבע אין דער היראטה, אז דער חילוק צווישען דער ליעבע פון דער יוגענד און דער ליעבע פון דער עלטער איז א גרויסער.

נאָגעל און גלאן האָבען זיך ניט געקענט בענוגענען מיט איין צופריעדענגעשטעלטען טיל פון זייער נשמה, זיי האָבען זיך געקענט פיהלען גליקליך נאָר דאן, וען אלע זייערע נשמה־טיילען וואלטען זיך צונויפגענאסען אין אן איינהייטליכע הארמאָניע מיט זייער בענקשאפט און דער נאטור. בענאני און ראָזא בעגנוגענען זיך אָבער מיט וויניג. זיי בעגריפען, אז די נאטור לעבט מיט איהר אייגענעם לעבען, אז זי האָט איהר אייגענע שפראך און זיי זיינען צופריע־דען, וואס דער שיקזאל האָט פערווירקליכט כאָטש אין טהייל פון זייער בענקשאפט. זיי זעהען דאָס גליק אויסערהאלב פון די מענשליכע וואנדלונגען, אין דעם שטרעבען צו פעראייניגען זיך מיט דער גאנצער וועלט, מיט דער אייביג־קייט, וויל נאָר די אייביגקייט האָט א וועגטה און קען ניט אומגעענדערט ווערען, אלעם איב־ריגע איז נאָר אן איבערגאנג צו איהר.

אין דיעזע ווערק ערשיינט שוין האמסון ניט נאָר אלס שילדערער פון דעם אייגצעלנעם, נאָר אויך אלס מאהלער פון דער גרופע, פון דעם כלל. נאָרוועגען אלס נאנצע ערשיינט פאר אונ־זערע אויגען. דיעזע נייע ריכטונג האמסונס שפיעגעלט זיך בעזונדער בולט אָף אין זיינע דראמען „ב י י ד י ר י כ ע פ ֿ א ר ט ע ן", „ד א ס ל ע ב ע נ ס־ש פ י ע ל" און „א ב ע נ ד־ז ו ן". ער טרעט אין זיי שארף ארוים נעגען די איינגעוואָרצעלטע טראדיציעם און אבערגלויבענישען פון דער נע־זעלשאפט מיט אלע איהרע שטיצער.

אין „ב ע נ א נ י", „ר א ז א", „א ו נ־ט ע ר ד י ה ע ר ב ס ט־ש ט ע ר ע ן" און אין א סך קלייגע ערצעהלונגען ער־שיינט אויך דאָס געזיכט פונ'ם אר־בייטער, נאָר פון האנד־ארבייטער, גיכער פון „דרויסענארבייטער", וויל האמסון אלס נאָרד־לענדער קאן ניט דעם אינדוסטריעלען ארבייטער, ער שילדערט נאָר דעם ארבייטער, וועלכער ער איז אליין געווען און מיט וועלכען ער איז נע־קומען אין ענגער בעריהרונג. אָדער „פיליכט

— זאגט מאָרבורגער — שילדערט האמסון ניט דעם אינדוסטריעלען ארבייטער, ווייל ער פיהלט אין דער טיעפעניש פון זיין נשמה, אז דיעזער ארבייטער קען איהם ניט זיין כימפאטיש און דארף איהם אבער ניט זיין אונסימפאטיש שוין צוליעב דעם אליין, וואס דער קאמפף פון איהם, דעם אינדוסטריעלען ארבייטער, איז געריכטעט געגען דער עקזיסטירענדער אָרדנונג". ארויסגעהענדיג פון דיעזען שטאנדפונקט, זאגט נאָעל אין „מיסטעריען": „דער סאציאליזם איז, קורץ אויסגעדריקט, די ראבע אידעע פון די אנדערע קלאסען". ראבע איז אבער אין האמסון'ס אויגען ניט קיין חסרון, קיין אונזיטליכע אייגענשאפט. אין געגענטייל, ער שטעלט זי זעהר הויך, ווען זי איז נאָר די אמת'ע, ריכטיגע ראבע, וועלכע שטאמט ארויס פון דער געזונדטער, נאטירליכער פיינדשאפט און געזונטען, נאטירליכען האס. אויף אזא אופן שטעהט ער ניט פיינדליך צו דער ארבייטער־קלאסע מיט איהר קאמפף פאר א בעסערע, שעהנערע אָרדנונג, פערקעהרט, זיין מיטגעפיהל איז אויף דער זייט פון דיעזען קאמף, ווייל זיינע העלדען, וועלכע זיינען נאָר אן אפשפיגלונג פון זיין אייגענער פערזענליכקייט, שטרעבען אויף צו א בעסערער און שעהנערער אָרדנונג.

אין דעם שילדערען פון דיעזען שטרעבען, פון דיעזען פלאטערען פון דער מענשליכער נשמה מיט אלע איהרע בעשטאנד־טיילען פון בעוועגונג, פון ליעבע צו דער נאטור און צו דער פרוי, בעשטעהט די גאנצע גרויסקייט פון האמסון'ס שאפען. דער מאדערנער מענש מיט אלע זיינע וואנדלונגען, וועלכע גיסען זיך צונויף אין דער וויטערער עגטוויקלונג מיט דער אייביגקייט און ערווארבען אויף איהר שוים די גאנצקייט, די שטארקייט פון א געזונטען גייסט, האט געפונען דעם בעסטען אויסדרוק אין דעם גרעסטען זוהן פון דעם נאָרווגישען פאלק. אבער זיין ארבייט איז נאָך ניט געענדיגט, זי האט איצט אנגענומען א נייע וועגדונג און ענדעקט אונז נייע, גרויסע האָריזאָנטען אלץ פון דער זעלבער אייביגקייט, וועלכע רופט זיך „ב ע ר ג ו נ ג א ו ן ל ע ב ע ן"...

מאיר בלינקין.

דאָס ליעד פון'ם טויטס.

אָס איז געווען אין אָנפאנג פון די 40ער יאָהרען, אין דער אלטער, מרה־שחורה'דיגער שטאָדט פערעיאסלאָוו. אין דעם טהייל שטאָדט, וואו קיין אידען וואוינען נישט, נעבען טייך „טרובאלא" האָט געוואוינט א פערמעגליכער איד מיט'ן נאָמען משה קראסנאָוו.

משה קראסנאָוו איז געווען א הויכער, געזונדער מיטעל־יעהריגער איד מיט א גרויסער שווארצער באָרד און מיט א פנים בעוואקסען פון שווארצע האָר. זיינע אויגען זיינען געווען גרויע, פערטראכטע, נור זיין גרויסע שווארצע באָהר, די שווארצע האָר אויפ'ן פנים און די גרויסע שווארצע ברעמען האָבען אויך זיינע אויגען אזוי ווי שווארץ געמאכט, אזוי אז אלע האָבען גערעכענט, אז משה קראסנאָוו האָט שווארצע אויגען.

משה קראסנאָוו האָט געהאָט א פרוי מיט פיער קינדער: דרייי זיהן און איין טאָכטער. זייער געשעפטען זיינען געווען דרייי וואָסער מיהלען אויפ'ן טייך „טרובאלא" און א פּאָראָם.

ער איז זעהר פערפאלגט געווען פון זייער קריסטליכע שכנים, וועלכע האָבען דורכאוים געזוכט אין איהם נקמה צו נעהמען, אליין נישט וויסענדיג פּאָרוואָס. א פּאָר מאל האָבען זיי זייער מיהלען געצונדען, איינמאל האָבען זיי גרוכט צו צולעבערען זיין פּאָראָם. און כאטש דאָס האָט זעהר שטארק געקרייגט קראסנאָוו'ן, ניט איין נאכט האָט ער שלאָפען נישט געקענט, טראכטענדיג אלץ וועגען דער שלעכטער האנדלונג פון די שכנים צו איהם, דאָך איז ער געווען זען רוהיג און, צייטענווייז, פרעהליך. ער האָט בלויז אויסגעמיעדען צו רעדען דעהפון, ווי מיט די שטוביגע, אזוי אויך מיט די שכנים.

ער האָט אלץ געהאָפט אויף דער גליקלי־

כער צייט, ווען זיינע שכנים וועלען ענדליך גע־לייטערט ווערען פון זייערע שלעכטע מחשבות און זיי וועלען אויף אלץ הרטה האבען. ער וועט זיי מוחל זיין במחילה גמורה און ערשט יע־מאלט וועלען זיי אנהויבען לעבען צווישען זיך, ווי שכנים בעדארפען לעבען.

משה איז כסדר געווען גוט צו זיי און בע־רעוודיוודיג ביז דאם אונגליק האט פאסירט. נור שוין אנדערהאלבען יאהר זינט זיין זעבצעהניעה־דיגע שפרה איז אויף א געהיימניספולען אופן דערטרונקען געוואָרען, איז ער גאר איבערגעאַנ־דערשט געוואָרען. נישט נור האט ער זיך אינער־ליך געענדערט, נור אויך אויסערליך. זיין פנים איז געוואָרען אלט, מיעד און שטענדיג איז אויף זיין פנים געלעגען עפעס א פערדעכטיגער שאטען. די האר פון קאפ און פון בארד זיינען גרוי געוואָרען. ער האט אויפגעהערט צו ריידען אזוי אפט מיט די שטוביגע און ווען ער האט וועמען עס איז פון די שכנים בעגעגענט, האט ער זיך נישט אומגעקוקט, אקוראט, ווי ער וואלט זיי גאר נישט בעמערקען.

שפרה'ס קערפער האט מען נישט געפונען, נור עס זיינען ארומגעגאַנגען קלאַנגען צווישען די יונגע קריסטליכע קינדער, אז שפרה איז דער־טרונקען געוואָרען נעבען דער מיהל, וועלכע שטעהט הינטערן בארג. און זייט יעמאלט האט משה זאהר אפט געגעבטיגט אין מיהל.

פסח און סכות צייט, יעמאלט בעת עס יאגען די גרעסטע ווינדען און דאם וואסער רוישט שטארק, פלעגט קראסנאוו זיך לייגען אויפ'ן פליט, וועלכער איז געווען אנגעבונדען אין זיין מיהל, און זיך צו הערען צום גערוש פונ'ם וואסער.

די שטוביגע האבען זיך אנגעהויבען שרע־קען פאר איהם. עס זאל מיט איהם קיין אונגליק נישט טרעפען. און נישט איינמאל האט זיין פרוי זאהר פארזיכטיג געפרעגט ביי איהם:— איך פערשטעה דיך נישט, נאך ווייניג יסורים, נאך ווענig צרות, געהסטו אוועק אויף גאנצע טעג און נעכט אין מיהל. מילא ביי טאג, ווי ביי טאג, קענען די קינדער ארבייטען, אבער ביי־נאכט?!

זי פלעגט בשעת מעשה קוקען מיט שרעק אויפ'ן מאן. משה האט איהר קיינמאל ניט גע־ענטפערט הערויף.

אמאל, ביי נאכט, פאנגענדיג פיש אויפ'ן טייך „טרובאלא", האבען א פאר פויערים דער־זעהן משה קראסנאוו'ן ליגען אויפ'ן פליט. אנ־פאנגס איז אויף זיי אנגעפאלען א גרויסע מורא. זיי זיינען זיכער געווען, אז דאם איז א וואר־סער — גייסט, אבער אויף נאכדעם ווי זיי הא־בען זיך דערוואוסט, אז דאם איז דער זשיד, איז זייער שרעק נישט פיעל קלענער געוואָרען. זיי האבען זיך געבראכען די קעפ: וואס עס קען בעדייטען זיין אויפטהו. צו איז ער ניט גאר א כשוף־מאכער? ער איז דאך א איד, אידען קענען אלץ.... און גאנץ אפט פלעגען זיך אייר־שטעלען דאם לעבען עטליכע געווונדע יונגע לייט און גענהן זעהן צו איז אמת, וואס דער עולם זאגט.

דער שרעק צווישען די פויערים איז געוואַק־סען אלץ גרעסער. און איינמאל האבען זיי אוים־געקליבען דעם אנגעזעהענסטען צווישען זיי, א זקן פון א יאהר אכציג, אז ער זאל זיך דורך רעדען מיט'ן זשיד, וואס עס בעדייט זיין שרע־קען זיי.

דער אלטער איז געקומען צו קראסנאוו'ן אין מיהל, האט אראבגענומען דאס היטעל און, זעצענדיג זיך אויף א זאק ווייץ, האט ער אנ־גהויבען רעדען:

— „איך בין א קריסט און דו ביזט א איד. אבער יעזוס קריסטוס הייסט ליעב האבען אלע־מען..." דער אלטער האט פערלאַרען דעם פאדים פון זיין גערעדנק. ער האט זיך איבער גע'צלם'ט און האט געקוקט אויף קראסנאוו'ן.

פיהלענדיג אויף זיך דעם אלטען'ס בליקען, איז משה זיכער געווען, אז דער אלטער מאקאר איז צו איהם געקומען ניט אנדערש ווי צו בעטען א טובה און ער האט ניט גע־וואוסט, ווי אזוי זיך דא צו בעגעהן. ער האט זאהר, זאהר ליעב דעם אלטען מאקאר'ן, אבער מאקאר'ס ברידער האבען איהם דאך אזוי פיעל שלעכטעם געטהאן. אמת איז טאקע, אז ער מא־קאר, איז אין דעם נישט שולדיג, אז ער האט איהם קיין מאל אין זיין לעבען קיין שלעכטעם ניט געטהאן. זיי האבען זיך ביידע אין זייער לע־בען א וואַרט אויף א וואַרט נישט פערבייטען, כאטש זייער גאנץ לעבען זיינען זיי שכנים, טרע־טען אויף איין ערד, כמעט אויף איין שטעג.

אז ער איז נאך גאר א יונג קינד געווען, נאך יעמאלט, האט ער געוואוסט און געקאנט

מאקאר'ן. מאקאר איז יעמאָלט יונגער און פיעל קרעפטיגער געווען. און איצט, אויף דער עלטער, וועט ער, מאקאר, אן עלענדער און איינזאמער, איז צו איהם געקומען א טובה בעטען, זאל ער איהם אָבזאָגען? דאַרף דען מאקאר לייִדען פאר די רציחות פון זיינע ברידער? קראסנאָוו האָט דערפיהלט, אז די טרעהרען שטעהען איהם אין האלז, אז נאָך א ווילע און ער וועט זיך צו־ווייגען.

און עס וואָלט זיך איהם דוקא וועלען ווייגען. ווייגען לאנג, לאנג, ביז די טרעהרען וועלען צו־וויקען דעם גרויסען שטיין, וואס דריקט אזוי שטארק זיין הארץ. זאל זיין אפילו פאר מאָ־קארין, פאר וואָס נישט, פאר מאקאר'ן אויסגי־סען זיין אָנגעווהטאגט הארץ?

— מאקאר... דיעדושקא מאקאר... איך גע־דענק דיך נאָך, וועז דו ביזט יונג און שטארק געווען. איך בין יעמאָלט נאָך גאָר א קינד גע־וועזען... מיין פאָטער האָט דיך האָלט געהאט. געהאלטען פאר זעהר אן עהרליכען מענשען. איך — אויך דאָס זעלבע. איך האָב דיך אויך האָלט, האלט דיך אויך פיר זעהר אן עהרליכען מענשען. מיר זיינען שבנים זינט מיר לעבען. זאָג, האָסטו וועז געהערט פון מיר א שלעכט וואָרט? האָב איך וועמען אין מיין לעבען שלעכטס גע־טהאָן?... זאָג... זאָג אליין דיעדושקא, פאר וואָס קומט דאָס מיר, פאר וואס?...

משה קראסנאָוו האָט זיך לייִדענשאפטליך צו־ווייגט. זיינע געזונדטע, בריטע פליצעס האָבען געציטערט, אזוי ווי עס וואלט זיי ווער מיט קרעפטיגע הענד געטרייסעלט. טרעהרען, גרויסע טרעהרען פון א בעאָהרטען מענשען זיי־נען געפאלען אויף דער מיט מעהל־בעשאָטענער פאדלאָגע און האָבען געשאפען קליינינקע שוואר־צע פלעקען.

מאקאר האָט זיך דערשראָקען. ער האָט זיך אָנגעהויבען צלם'ן: — „האָספאָד ס'טאָבאי, האָספאָד סיטאָבאי?"!

„זי איז געווען אזוי ווי אויף קורצע יאָהר, אזא גערָאטענע — האָט אָנגעהויבען משה — איך האָב זי ליעב געהאט מעהר פון אלע מיינע קינדער. עס קען זיין, אז דערפאר האָט מיך גאָט געשטראָפט".

דער עלטער מאקאר האָט טרויעריג אראָב־געלאָזען דעם קאָפּ.

„א נאריש־קייט נעדענקט זיך, זאָגט מען. אז זי איז אלט געווען פינף יאָהר, איז יעמאָלט געווען אן אונפרוכטבאר יאָהר. דו געדענקסט דאָך, דיעדושקא, קיין פרנסה איז נישט געווען. אויפ'ן הארצען איז געווען זעהר טרויעריג. איך קום אמאל אהיים פער'דאגה'ט. מיין ווייב דער־קענט גליך און פרעגט מיר שוין גאר נישט. אלע קינדער שווייגען, נור זי איינע געהט צו מיר צו, לעגט ארויף איהר קינדערשע קעפעלע אויף מיין שוים און גלעט מיט איהרע ווייכע העניטעלאָך מיינע הענד. און גלעט, און גלעט אזוי צערטליך, אזוי געטריי, אקוראט ווי זי וואָלט ווייסען, וואס ביי מיר אויפ'ן הארצען איז, און מיך וועלען טרייסטען מיט איהרע לאספעס...

„און איך וועל דיר, דיעדושקא, זאָגען דעם אמת, אז עס איז מיר ווירקליך גרינגער געווא־רען... געדענקסטו דען נישט, ווי אזוי מען האָט זי ליעב געהאט ביים גלח סערגיי אין הויז? אויף גאנצע וואָכען פלעגען זיי זי צונעהמען. און נאָכ־דעם, וועז דער גלח האָט ארויסגעצויגען אין דארף, פלעגען זיי דאָך אפט קומען צו אונז צו־ליעב איהר. א טייער קינד געווען. דערצו א בת־יחידה. ווער זאָל זיך געווען ריכטען אויף אזא'ן אונגליק?...

קראסנאָוו האָט זיך וויעדער צו־ווייגט און דער עלטער מאקאר האָט געשאָקעלט מיט זיין עלטען גרייזען קאָפּ און זיינע אויגען זיינען פול געווען מיט טרעהרען.

„כייבע וואָלט זי כאטש געקומען צו חיבוט הקבר. אזוי ווער ווייסט, וואו איהר נשמה וואנ־דעלט ארום. איך וואָלט אפשר רוהיגער געווא־רען, וועז איך געפין איהר קערפער. מען ווייסט דאָך אפילו ניט ריכטיג דעם ארט, וואו זי איז דערטרונקען געוואָרען".

„א מענש טאָר נישט זינדיגען, מען טאָר ניט גאָט דערצאָרנען, דו ווייסט דאָך!" — האָט דער עלטער מאקאר געזוכט צו טרייסטען משה'ן.

„מען טאָר טאקע נישט, איך ווייס, אָבער גאָט'ס שטראָף איז זעהר א ישוערע..." — קראס־נאָוו האָט זיך דערשראָקען פאר זיינע אייגענע רייד — „איך וועל אהער קומען כסדר, איך וועל פון דאנען נישט אָבטרעטען, ביז גאָט וועט אויף מיר רחמנות האָבען, און וועט דערהערען מיינע תפלות"...

„קינד מיינס — האָט דער עלטער מאקאר מיט א צערטליכער שטימע געזאגט צו קראס־נאָוו'ן — ביזט זעהר א גוטער מענש, זאָל דיר

נאָט מוהל זיין!"

דער אַלטער מאַקאַר האָט ביי פּיעלע פּויערים ארויסגערופען מיטלייד צו קראַסנאָווין, דערצעהלענדיג זיי וועגען זיין געשפּרעך מיט איהם. זיי האָבען בעדויערט זייערע שלעכטע מעשים, און אייניגע האָבען זאָגאָר בעוואוסדערט, אז ביי א זשיד זאָל זיין אזא טהייער קינד.

אויף איבערמאָרגען איז געקומען צו פּאָהרען א פּוהר פון גלח סערגיי, מען האָט אויפגעזוכט דעם אַלטען מאַקאַר'ען און מען האָט איהם אוועקגעפּיהרט, ער זאָל זיי דערצעהלען, וואָס קראַסנאָוו האָט איהם געזאגט. און דער אַלטיקער האָט נאָך אייניגע מאָהל איבערגעדערצעהלט די פּויערים, וויי אזוי דעם גלח'ס שנור האָט ביי טער געווויינט, געווויינט אויך משה קראַסנאָווים צרות.

— אָט ענדיג איך, און זי געהט וויערער צו און פרעגט: דיעדושקא, ווי זעהט אוים קראַסנאָוו, ער איז שטאַרק געלאָטערט געוואָרען? איז דאָס אמת, אז ער האָט געווויינט רעדענדיג מיט דיר וועגען זיין טאָכטער? און זי קוקט מיר בשעת מעשה אזוי מאָדנע אין די אויגען, אז עס פאַלט אָן א פּחד. — יא, זאג איך איהר, ס'איז אמת! אז זי טהוט ניט א בראָך די הענד און צוזוויינט זיך אויפ'ן קול, און אַלע לויפען צו צו איהר: דער גלח, די גלח'טע, דער מאן איהרער, קושען זי און בעטען זי, אז זי זאָל זיך בערוהיגען.

אין קורצען נאָכדעם האָבען אָנגעהויבען ארומגעהן קלאָנגען, אז ביי־נאָכט בעווייזט זיך די דערטרונקענע, אז זי זיצט אָפט הינטער'ן בארג נעבען מיהל. אייניגע בעאָהרטע פּויערים האָבען געשוואָרען, אז זיי אליין האָבען זי געזעהען, זיי האָבען אפילו דערצעהלט, וויי אזוי זי איז געשטאַנען און האָט זיך אייניגעקוקט אויפ'ן פאָטער, וועלכער איז געלעגען אויפ'ז פּליט, און אז אזוי גיך ווי זי האָט זיי בעמערקט, איז זי נעלם געוואָרען.

עס איז געווען אין אייניר פון יענע פינסטערע, קאַלטע הערבסט־נעכט, וואָס אפילו די עלטסטע און די ערפאַהרענסטע פישער פאָהרען ניט ארוים פאָנגען. אין אזא נאכט, זאגען פישער, באָדען זיך שדים. דער טיך „טרובאַלא" האָט אויסגעזעהן, אזוי ווי א גרויסער בר־מנן הינטער א שווארצען געוואנט. דער ווינד האָט אזוי טרוירעריג געיאָמער־ט, אז מענשען האָבען פער־מאכט טהיר און טויער, אבי נישט צו הערען. דער טיך האָט שווער און האַסטיג געאַטהעמט. די וועלען, וועלכע האָבען זיך יעדע רגע אויפגעהויבען און אראָפגעלאָזען צוריק, האָבען געשראָקען דעם גאַנצען הינטערשטען טהייל פון שטאָדט, זיי האָבען געוואָרענט, אז אויב זיי וועלען ארויסגעהן פון די ברעגעס, וועט וועה זיין צו די איינוואוינער.

משה קראַסנאָוו איז געלעגען אויפ'ן פּליט און האָט שום מורא זיך צוגעהערט צום מורא'דיגען כעס פון טיך. ער איז געווועזען זיכער, אז היינט, אין אזא נאכט, וועט זיך צו איהם בעווייזען זיין טאָכטער. אויב עס איז נור אמת, וואס די פּויערים דערצעהלען, אז זי געהט ארום אין עולם התוהו. יעדען מאָמענט איז ער געווועזען אין געפאַהר אראָפגעשוואנקט צו וועלען פון די קלעצער, אָט, אָט קומט א וואַל, טהוט א פּאָטש אין פּליט, צופיצעלט איהם און טראָגט איהם אוועק מיט'ן שוים.

דאָס וואָסער רייסט שוין די מיהל, עס ברעכען זיך די רעדער, דער „זאַסטאַווי" טהוט א קרעכץ און פאלט א צושמעטערטער.

נאָך איין רגע, איין אייניגער מאָמענט.

— טאַטע...

ביי קראַסנאָוו'ן שטארבט אָפ דאָס הארץ פאר פּרייד און שרעק אין דער זעלבער צייט. וואָס זאָל עס בעדייטען?... איז עס מעגליך, האָט איהם זיין הארץ ניט אָפגענאַרט? אפשר שלאָפט ער און עס חלומ'ט זיך איהם? שפּרה, זאָל עס זיין, שפּרה?...

„יא, ס'איז שפּרה, אָט שטעהט זי דאָך ביים ברעג פון בארג, זי קוקט צו איהם. — יא, ס'איז שפּרה, איך הערקען זי".

דער ווינד טהוט א פּויף, דאָס וואָסער טהוט זיך א הויב, דער פּליט בלייבט שטעהן מיט א זויט, אזוי ווי א וואנד.

— טאַטע... דאָס בין איך, טאַטע, דיין שפּרה... איך בין דיר געקומען אָנזוכען, אז דו זאָלסט זיין רוהיג. איך בין שוין לאנג געקומען צו חיבוט הקבר. מיר איז גוט. איך בין אין גן־עדן...

— ט־אַכ־ט־ער!!! — דער ווינד טהוט א נעשריי, די וועלען הויבען זיך אויף אליין העכער, דער פּליט פּליהט, דוכט זיך, אין דער לופטען.

— טאטע, טאטעלע, דו ווערסט דערטרונ־קען!!!

די פרויען־פיגור, וואס איז געשטאנען ביים ברעג פון בארג איז נעלם געוואָרען. דער טייך האָט נאָך אלץ געקאָכט, אוועקטראָגענדיג מיט־שטראָם די שפענער פונ'ם צושמעטערטען פּליט.

אויף מאָרגען האָט דער עולם, שאָקלענדיג מיט די קעפּ, בעדויערט, וואס דער שטורם האָט געקאָסט צוויי מענשען־לעבענס: משה קראָסנאָוו און דעם גלח'ס שנור זיינען דערטרונקען געוואָרען!

ב. לאָפּין.

אויפ'ן וועג.

ביזט געשטאַנען וויט פערבאַרגען
צווישען צוויי־גען, הויך, געדיכט.
און די זון פון דעם פריהמאָרגען
האָט בעלויכטען דיין געזיכט.

כ'וויים ניט, כ'וויים ניט די געדאַנקען,
וואָס דו האָסט געהאַט דערביי;
כ'בין אין פעלד זיך גלאַט געגאַנגען,—
כ'גיה דאָ תמיד סיי ווי סיי.

פלוצלונג הער איך אַ געלעכטער,
פריש און מונטער, אינ'ם רוים.
כ'האָב געמיינט, אַז פעגן־טעכטער
שפרינגען וואו פון וואסער־שוים.

און איך גיה זיך נאָך די קלאַנגען,
ווי אַ וואַנד'רער נאָך אַ פלאָם;
„זאָל אַ פּעע וואו מיך פאַנגען
און פערנאַרען מיך אין ים".

פלוצלונג פון די בוימער נאָה'נטע —
ביזט אַוועקגעלאָפען ווילד.
כ'האָב דערהערט באַלד טריט בעקאַנטע,
און פון וויט דערקאַנט דיין בילד.

און דער אָרט, וואו דו ס'ט'געשטאַנען,
האָט געקוקט אויף מיר מיט שרעק.
ווי דאָם פעלד, וואָס דאָרף באַלד וויאַנען,
וועו דער זומער געהט אוועק.

כ'בין אָהן דיר דאָרט אויך געגאַנגען, —
כ'גיה דאָ תמיד סיי ווי סיי;
כ'וויים ניט, כ'וויים ניט די געדאַנקען,
וואָס דו האָסט געהאַט דערביי.

אויגוסט בעבעל.

פון מיין לעבען

(שלוס).

11.

פרוי, קינד און געשעפט.

אר א מענשען, וועלכער געפינט זיך אין עפענטליכען לעבען אין קאמפף מיט א וועלט פון געגנער, איז ניט גלייכגילטיג, פון וואם פאר א גייסטיגעם קינד זיין פרוי איז. די פרוי קען זיין א העלפערין אין זייער שטרעבונגען, אדער זי קען ווערען א בלייי געווויכט און א שטערונג. איך בין גליקליך צו קענען זאגען, אז מיין פרוי געהערט צום ערשטען מין.

„מיין פרוי איז די טאכטער פון אן ערד־גראבער ביי דער לייפציג־מאגדעבורגער באהן. וועג איך האב זיך מיט איהר בעקענט, איז איהר פאטער שוין געווען טוידט. מיין פרוי איז געווען אן ארבייטערין אין א לייפציגער פוצ־וואארענגעשעפט. מיר האבען זיך פערלאבט אין הערבסט 1864 קורץ פאר דעם טוידט פון איהר בראווער מוטער, און מיר האבען חתונה געהאט אין פריהלינג 1866. איך האב קיין מאל ניט געהאט קיין אורזאכע חרטה צו האבען אויף דעם שידוך. א לייבעגדערע, איבערגעבענערע פרוי, וואם איז צו יעדער צייט בערייט צו ברענגען אפפער, וואלט איך ניט געקענט געפינען. אויב איך האב אויפגעטהאן וואם־עס־איז דארף איך קודם כל פערדאנקען איהר אונערמיידליכע פלעגע און שטענדיגע הילף. און זי האט געהאט אריבערצוטראגען פיעל שווערע טעג, חדשים און יאהרען, ביז עס האט איהר געלומען בעלייכטען די זון פון רוהיגערע צייטען.

„א קוואל פון גליק און טרויסט אין איהרע שווערע שטונדען, איז געווארען פאר איהר אונזער טאכטער, וועלכע איז געבארען געווארען אין יאנואר 1869.

„מיין שטעלע אין דער ארבייטער־בעוועגונג

און מיין פערלאבונג האבען מיר געמאכט זיך צו בעזעצען אויף שטענדיג אין לייפציג. אבער יעדער ניט זאקסע איז געווען בעטראכט פאר אן אויסלענדער, און צו פיהרען א געשעפט האט ער געמוזט ווערען א בירגער. דאם האט דאמאלס געקאסט פיעל געלד, און מען האט געמוזט ווערען א מיטגליעד אין וועלכער־עס־איז געמיינדע. אין לייפציג האט געקאסט צו ווערען א בירגער אן ערך פון 150 טאלער, און פון הויז האב איך געקענט ערווארטען בסך הכל העכסטענס 350 טאלער.

„דערווייל בין איך אויך געווארען געצוואונגען צו ווערען זעלבסטשטענריג, וואדום ענדע 1863 האט מיין בעל־הבית מיר ענטזאגט, ער־קלערענדיג, אז ער האט מעהר פאר מיר קיין ארבייט ניט. אין אמת'ן האט ער געוואלט פון מיר פטור ווערען, וויל ער האט זיך דערווואוסט אז איך וויל אליין מאכען א וואלקשטאט, און ער האט ניט געוואלט האלטען ביי זיך א צוקינפטיגען קאנקורענט.

„איך בין אווענטועפאהרען קיין וועטצלאר, צוזאמענגעקליבען דאם ביסעל מיזומין, וויפיעל איך האב געקענט, און האב עדרונגען א וואלק־שטאט אין מיטען שטאדט, וועלכען מען האט אקארשט געהאט איבערגעמאכט פון א שטאל. די געבוידע איז געווען אזוי פראסט, אז עס איז די ערשטע צייט אפילו ניט געווען קיין קוימען. אין דערזעלבער געבוידע האב איך אויך געמוזט שלאפען, וואדום מיינע מיטלען זיינען צושמאל־צען אזוי ווי פוטער אויף דער זון. און איך האב א ווינטער דארט גוט אבגעפראסרען. אזוי ווי צו ווערען א בירגער האב איך קיין געלד ניט געהאט, האב איך געפיהרט מיין געשעפט אויף א פרעמדען נאמען. ערשט אין פריהלינג 1866, וועג איך האב געדארפט געהן חתונה האבען, האב איך צוזאמענגעקליבען געלד און געווארען א בירגער.

„מיין געשעפט האב איך אנגעהויבען אין א

גאנץ קליינעם פּאַרמאַט מיט דער הילף פון איין לעהרלינג. אין עטלעכע חדשים אַרום האָב איך געקענט אַנשטאַלטן א געהילף אויף. אבער אזוי ווי איך בין אין פעברואר 1867 געוואָלט געווארן אין רייכסטאג, האָט אין מיין אבוועזענהייט דער געהילף געכאַפט א בליק אין די סודות פון געשעפט, און וועו איך בין געקומען צוריק האָט ער מיר געקינדיגט און איז געוואָרען זעלבסט־שטענדיג.

„וועו איך האָב שפּעטער דערצעהלט די מעשה מיינעם א געוועזענעם חבר, האָט ער מיר געענטפערט: „גוט אויף דיר, פּאַר וואָס צאָהלסטו אזא לוין אז יענער זאָל קענען שפּאַרען געלד?" דיזע „פעטע" שכירות האָט בעטראַפען פיער־און־אַכציג טאַלער א וואָך, מיט א האַלבען טאַלער מעהר ווי אין אַן אנדער וואַרק־שטאט. אויך פלעגט מען ביי מיר ארבייטען צעהן שעה א טאָג, אנדערש וואו עלף.

„דעם עלענד פון א קליינעם בעל מלאכה האָב איך גרינדליך געוונג געלערנט. מיין עפענט־ליכע טהעטיגקייט האָט בישלעכווייז אויפגע־בראַכט געגען מיר די אונטערנעהמער: מען האָט זיך ענטזאַגט מיר צו געבען בעשטעלונגען. עס איז געווען א פּשוט'ער באַיקאָט. וועו מיר וואָלט ניט געלונגען זיך צו שאַפען א קליינעם קרייז קונדען אויסערהאַלב ליפּציג און אנדערע שטעדט פּאַר מיינע סחורות (טהיר און פענסטער גריפען און בופעלהאַרנס), דאַן וואָלט איך ענדע די 60ער יאָהרען געווען געצוואונגען צו באַנקראָטירען.

„שלעכט איז מיר געגאַנגען אין דער צייט פון קריעג 1870/71, ארבייט איז שוין בכלל ניט געווען, און וועו אין ווינטער 1870/71 בין איך, צוזאַמען מיט ליעבקנעכט'ן און העפ־נער'ן, פערשפּאַרט געוואָרען אויף 102 טעג אין אונטערזוכונגס־טורמע, האָט מיין פרוי מיר אין טאָג געלאָזט וויסען, אז קיין שטיקעל ארבייט איז מעהר ניטא, אבער דעם געהילף און דעם לעהרלינג מוז מען זייער לוין בעצאָהלען. עס איז געווען א ביטער־בייזע לאָגע. דאָך באַלד איז געוואָרען בעסער. נאָך דער אבשלוסונג פון שלום האָט זיך אנגעהויבען א צייט פון פּראָספּע־ריטי, וועלכע האָט אנגעהאַלטען ביז דעם יאָהר 1874. די בעשטעלונגען זיינען איצט געקומען ניט גערופענערהייט אין הויז, די קונדען זיינען געווען צופריעדען אז מען האָט זיי נור די ארבייט געמאַכט.

„וועו איך בין מיט ליעבקנעכט'ן אין יאָהר 1872 אוועק זיצען אין דער פעסטונג הובערטס־בורג אויף 22 חדשים, און נאכהער אליין 9 חדשים אין טורמע, האָב איך איבערגעלאָ־זען א געשעפט מיט א פּאַרמאַן, 6 געהילפען און 2 לעהרלינגס. זיידענס האָט מען, פערשטעהט זיך, ניט געשפּונען, כאָטש מיין פרוי איז גע־שטאַנען טיכטיג אויף איהר פלאַץ. די גע־שעפטס־קאַרעספּאַנדענץ האָב איך געפּיהרט פון פעסטונג און פון טורמע.

„וויעדער איז געוואָרען שלעכט, וועו אין יאָהר 1874 איז געקומען דער קריזים און צו דערזעלבער צייט האָבען פאַבריקען גענומען קאָנקורירען מיט מיינע ארטיקלען פאַר אזוינע פּרייזען, צו וועלכע איך האָב בשום אופן אלס האַנדווערקער ניט געקענט פערקויפען. איך האָב שוין גדענקט אויפצוגעבען דאָס געשעפט און אַנצונעהמען א שטעלע אין דער פאַרטיי. דער צופאל האָט אבער געוואָלט אז איך זאָל געפינען א שותף אין דער פערזאָן פון א פּאַרטיי־גענאָסע און קויפמאַן, פערדינאַנד איסליב פון בערקא. אויסער די מאַטעריעלע מיטלען האָט מיין שותף בעזעסען אויך די נויטיגע קויפמענישע קענט־ניסע און האָט באלד אויך איבערגענומען די טעכנישע קענטניסע.

„אין הערבסט פון יאהר 1876 האָבען מיר אריינגעצויגען אין א קליינע פאַבריק מיט א דאַמפּף־מאשין, אין וועלכער מיר האָבען גענו־מען אויסארבייטען דיזעלבע ארטיקלען אויף פון בראַנז און האָבען באלד בעקומען א גוטען נאָמען. אין אַנפאַנג האָבען מיר געהאַט שווער צו קעמפּפען, ווייל דער קריזים האָט נאָך גע־שטורמט. מיין הויפּט־טהעטיגקייט איז פון איצט געוואָרען צו בעזוכען די קונדען און צו מאַכען געשעפּטסרייזען. אויף דיזע רייזען האָב איך שפּעטער, אונטער דעם סאציאליסטענגעזעץ, געבראַכט זעהר גרויסע נוצען דער פּאַרטיי.

נאָך דעם ווי מען האָט מיר אין יאָהר 1881 ארויסגעטריבען פון ליפּציג אויף דעם גרונד פון קליינעם בעלאַגערונגס־צושטאַנד, און פון יאהר צו יאהר דיזען בעפעהל בעניט, און אזוי ווי איך האָב וויעדער אנגעהויבען צו מאַכען בעקאַנטשאפט מיט די טורמעס, האָב איך, אין הערבסט 1884, אויפגעגעבען מיין שותפות אין נעשעפט און בין געוואָרען אן אנגעשטעלטער

רייזענדער פאר דאָסזעלבע געשעפט. איך בין נעוויס ביי דער מיינונג, אז איך טאָר מעהר ניט אָננעהמען אזוינע קרבנות פון מיין שותף, וועל־כער איז שטענדיג געווען בערייט אויף אלערלייי קרבנות. איך האָב ניט געקענט פערבלייבען א שותף אין א געשעפט, וועלכען איך האָב גע־בראכט זעהר וועניג נוצען, און פאר וועלכען ער האָט געדארפט טראָגען די הויפט־זאָרג און טהון די הויפט־ארבייט. אויסערדעם האָב איך זיך אלץ מעהר און מעהר דערווייטערט פון דעם אינוועניגסטען גאנג פון געשעפט. דערפאר האָב איך אין יאהר 1889 זיך ענטזאגט אויף פון מיין שטעלע אלס רייזענדער און האָב זיך אין גאנצען אָבגעגעבען מיט שרייבערייי, דורך וועל־כע איך בין געקומען אין שטענדיג געשעפטלי־כע בעציהונגען צו מיין פרייַנד היינריך דיעטץ אין שטוטגארט.

„איך האָב שוין בעמערקט פריהער, אז מען פלעגט זיך מאכען אָפט א גאנץ אנדער בילד וועגען מיין פערזענליכקייט. מיר — איך און מיין שותף — פלעגען זיך אָפט זעהר לוסטיג מאכען צוליעב דעם. מיין שותף האָט נאָך זיין אויסזעהן זיך צוגעפאסט צו דער פאָרשטעלונג, וועלכע מען פלעגט זיך מאכען פון מיר. ער איז געווען א הויכער דיקער מענש, מיט רויטע האָר און א רויטען לאנגען באָרד ביז דער ברוסט. עס פלעגט אָפט פאָרקומען אז וועד־עס־איז פלעגט קומען אין קאנטאָר רעדען מיט מיר און ער האָט מיך ניט געקענט, פלעגט ער קודם כל זיך וועגדען צו מיין שותף. דיזע פערוועקסלונג פלעגט אונז פערשאפען פערגניגען.

„שטארק הנאה האָט מיר אויך געטהאָן איין מאל אין טיבינגען, וועז איך האָב זיך געזעגענט אין א ווינקעלער מיט מיינע בעקאנטע. נעבען אונז איז געשטאנען א דאָרטיגער בירגער און פערוואונדערט אויסגערופען: „וואָס? אָט דער קלייניטשקער מענשעלע איז דאָס דער בעבעל?“

„אזעלכע סצענעס פלעגן איך אָפט דורכ־מאכען. אין די פריהערדיגע יאָהרען פלעגט ניט זעלטען פאָרקומען, דאָס מיינע מיטרייזענדע פלעגען וועגען מיר זיך אונטערהאלטען, און זיי פלעגט גאָר ניט איינפאלען אז איך זיץ צווישען זיי און הער שטילערהייט צו. אָפטמאל פלעגט מיר אויסקומען אויסצוהערען וועגען זיך אמת'ע רויבערגעשיכטען.“

דר. ק. פאָרנבערג

אובער דער וועלט.

(א סאָציאל־פאָליטישער איבערזיכט).

די רעזולטאַטען און די לעהרען פון די וואָהלען.

דעמאָקראטישע גרויסע כוואליע און א סאָציאליסטישע קלייע כוואליע — דאס איז דער תמצית פון די רעזולטאטען פון די הייַ־יאָהריגע וואָהלען.

קינסטלידְ ארויסגערופען זיינען זיי בייַדע ניט. זיי זיינען בייַדע קלאָהרע, עכטע אויסדרי־קע פון דעם פאלקס־ווילען. זיי קומען בייַדע פון

ווירקונגען זיינען זיי ביידע ניט נור גאנץ פערשיעדען, זאנדערן זאגאר גאנץ ענטגעגענזעצט. ווי עס איז ווייט מזרח פון מעריב, איז ווייט די כאציאליסטישע פארטיי פון דער דעמאקראטישער פארטיי, און ווי עס איז גרויס דער מהלך צווישען דיעזע ביידע פארטייען, אזוי גרויס איז דער אונטערשיעד צווישען זייער היי־יאהריגען ערפאלג.

דער דעמאקראטישער זיעג איז געווען גרויס און ענטשיעדען. ער איז אבער ניט געווען אלגעמיין. גרויס, אונגעהויער גרויס, איז דער דעמאקראטישער זיעג געווען אין דער איסט. ניו־יארק מיט דעם ענטשיעדענעם זיעג פון דעם גאנצען דעמאקראטישען טיקעט; ניו־דזשוירסי מיט די זעלבע רעזולטאטען, מאססאטשוועטס מיט א דעמאקראטישען גאווערנאר; קאנעקטיקוט — דאם זעלבע; רהאוד איילענד קוים, קוים גראטעווען פאר די רעפובליקאנער (א מאיאריטעט פון קוים 900 שטימען פאר דעם רעפובליקאנישען גאווערנאר); פענסילוויניא, דיעזע גרויסע רעפובליקאנישע פעסטונג, וועלכע האט רוזוועלט'ען געגעבען אין יאהר 1904 א פלוראליטעט פון 505,900 וואטס, איז איצט קוים דורכגעקאכען רעפובליקאניש מיט א מאיאריטעט פון סך־הכל ביי 18,000.

אין דער איסט האט די דעמאקראטישע כוואליע אלזא געוואלטיג הויך זיך אויפגעהויבען און אבגעוווישט איינע נאך די אנדערע די גרויסע, שטאלצע געביידעם פון דער רעפובליקאנער פארטיי.

ניט אזוי אלגעמיין און ניט אזוי גרויס איז געווען דער דעמאקראטישער זיעג אין דער וועסט. נעבען דעם מאראלישען זיעג אין אהייא, וואו דער דעמאקראטישער גאווערנאר איז וויעדער עלעקטעד געווארען מיט בעדייטענד פערגרעסערטען וואוט, קומט א גרויסע ניעדערלאגע אין מינעסאטא, וואו א רעפובליקאנער גאווערנאר איז עלעקטעד געווארען אנשטאט א דעמאקראטישען. אנטקעגען דעם גרויסען דעמאקראטישען ערפאלג אין אינדיאנא, קומט א ניעדערלאגע, וואס איז גלייך צו א פערניכטונג פון דער דעמאקראטישער פארטיי, אין ווייסקאנסין.

די וואהלען צו דעם רעפרעזענטאנטען־הויז זיינען געווען נאך גלייקליכער פאר די דעמאקראטען. אבער אויך דא האט זיך ארויסגעוויזען, אז אין א רייהע שטאאטען זיינען די רעפובליקאנער ארוים מיט גאנצע ביינער, און דאס איז געווען אמבעסטען אין די שטאאטען פון מיטעל־וועסט און אויך אין די פאסיפיק־שטאאטען.

אזוי זהט אוים דער זיעגעס־צוג פון דער דעמאקראטישער פארטיי. עס איז הויפטזעכליך א זיעג אין דער איסט, ד. ה. א זיעג אין די רעקיאנערע שטאאטען. די פרייערע שטאאטען פון דער וועסט זיינען אין דיעזער דעמאקראטישער כוואליע ניט אזוי שטארק אריינגעצויגען געווארען.

וועז מיר וואלפען א בליק אויף די קלענערע סציאליסטישע כוואליע, דאז זעהען מיר ניט אזא אונטערשיעד צווישען וועסט און איסט. די סאציאליסטישע כוואליע האט זיך אויפגעהויבען כמעט אויבער'ן גאנצען שטח פון לאנד, מיט גאר וועניג אויסנאהמען, וווי מען קען זעהן פון פאלגענדע טאבעלע:

דער סאציאליסטישער וואוט בעטראפען:

	1904.	1908.	1910.
אלאבאמא	853	1,399	2,000
אריזאנא	1,304	1,912	3,000
ארקאנזעס	1,816	6,287	9,149
קאליפארניא	29,533	28,569	50,000
קאלאראדא	4,304	7,960	15,000
קאננעקטיקוט	4,543	5,110	12,212
דעלאוואר	146	240	500
פלארידא	2,337	3,747	5,000
דזשארדזשיא	197	584	1,000
איידאהא	4,954	6,400	8,500
אילינאיז	69,225	34,711	50,000
אינדיאנא	12,013	13,476	25,000
אייאווא	14,847	8,287	28,000
קענזעס	15,494	12,420	40,000
קענטאקי	3,602	4,185	8,000
לואיזיאנא	995	2,538	5,000
מיין	2,106	1,758	2,300
מערילענד	2,247	2,333	5,000
מאססאטשוועטס	13,604	10,779	13,500
מישיגען	8,941	11,527	20,000
מינעסאטא	11,692	14,094	28,000
מיססיסיפי	398	978	2,000
מיזורי	11,031	15,398	30,000
מאנטאנא	8,676	5,855	9,000
נעבראסקא	7,412	3,524	15,000
נעוואדא	925	2,034	5,000

	1904.	1908.	1910.
ניו דזשוירזי	1,090	1,299	2,000
ניו האמפשיר	9,587	10,253	11,500
ניו מעקסיקא	162	1,046	3,000
ניו יארק	36,883	38,451	60,000
נ. קאראלינא	124	345	700
נ. דאקאטא	2,017	2,421	2,800
אהייא	36,260	33,795	60,000
אקלאהאמא	4,443	21,779	35,000
ארעגאן	7,651	7,339	8,000
פענסילוויניא	21,863	33,913	50,000
רהאוד אייל׳ענד	956	1,365	1,500
ס. קאראלינא	22	101	300
ס. דאקאטא	3,138	2,846	5,000
טעננעסי	1,354	1,870	2,000
טעקסעס	2,791	7,870	15,000
יוטא	5,767	4,895	6,000
ווירדזשיניא	218	255	300
וואשינגטאן	10,023	14,177	20,000
וועסט ווירדזשיניא	1,572	3,679	7,000
וויסקאנסין	28,320	28,146	50,000
וויאמינג	1,077	1,715	2,000
ווערמאנט	844	547	1,055
צוואמען	408,230	423,877	730,000

שוין דיעזער ריין־אויסערליכער ערפאלג וויזט, אז די ביידע כוואליעס זיינען ניט פון זעלבען כאראקטער און זיינען ניט ארויסגערופען פון די זעלבע אורזאכען און מאטיוון. די דעמאקראטישע כוואליע האט ניט געקאנט זיך שטארק אויסשפרייטען אין פרייען וועסט. די דעמאקראטישע פארטיי האט געהאט איהרע הויפט־ערפאלגען אין דעם רעאקציאנערען איסט. פאר וואס? וויל זי איז בעצם א רעאקציאנערע בעוועגונג. ניט מיט א פרייערער פלאטפארם, ניט מיט פרייערע קאנדידאטען איז די דעמאקראטישע פארטיי געגאנגען אין פעלד, און ניט דאמיט האט זי געזיגט: דעם גרעסטען טהייל פון איהר קראפט האט זי געשעפט פון די פערבראכענע פון דער רעפובליקאנער פארטיי. וויל זי איז א רעגירונגס־פעהיגע אפאזיציאנס־פארטיי, האט מען דעם יאהר פאר איהר נעשטימט. כדי צו בעשטראפען די מאכערס בייס רודער פון דער רעגירונג פאר זייער אונפערשעהמטע קארופטירטע און דורך־און־דורך דורכגעפוילטע מישלה.

אמת, פערשפראכען האט די דעמאקראטישע פארטיי ניט פיעל. נאר דעם איין גרויסען פערברעכען, דעם טאריף, האט זי פערשפראכען גוט צו מאכען. אבער דאס איז אויך געווען דאס מאל גענוג, וויל די אונצופריעדענהייט מיט דער רעפובליקאנישער פארטיי איז געווען זעהר גרויס און דער קינסטליכער יקרות, וועלכער שטעהט אין אזא ענגער פערבינדונג מיט דעם טאריף, איז געווארען א צו דרייקעדער יאך, א צו שמערצליכע וואונד.

דאך ניט צו די אונטערשטע שיכטען, ניט צו די פראלעטאריער האט די דעמאקראטישע פארטיי בעזונדערס שטארק און היציג אפעלירט, זאנדערן צו די מיטעלע קלאסען. די פראלעטארישע אינטערעסען האט זי פאלשטענדיג פערנאכלעסיגט. צו דער זעלבער צייט האט זי געמאכט הנ׳דלעך צו דעם גרויס־קאפיטאל, צו וואל סטריט און טראסט. זי האט זיך אנגענומען די קריוודע פון די קאורטס, וועמען מען בעליידיגט. זי האט זיך אבגעשאקעלט פון אלע פארמען פון טראסט־צובראכונג. זי איז ארויסגעטרעטען אלס די קאנסערוואטיווע פארטיי, אלס די היטערין פון אלטען רעכט, אלטע אינסטיטוציאנען און אלטע טראדיציאנען.

איהר ערפאלג, איהר זיג לויגט אלזא ניט אויף דער אויבערפלעכע פון פרייהייט און פארטשריט, ניט פון ראדיקאליזמוס, נור פון קאנסערוואטיזמוס, און דערפאר דארט, וואו עס הערשט א פרייערער גייסט, דארט, וואו אין פעלד זיינען געשטאנען אויף די רעפובליקאנער זייט געגען־קאנדידאטען, וואס זיינען אליין געווען געגנער פון דער ביז איצטיגער ממשלה, דארט האט די דעמאקראטישע כוואליע קיין שליטה ניט געהאט. די אינסורגענטען, די רעדיקאלערע ריכטונג איז דער רעפובליקאנישער פארטיי האבען ביי איהר אוועקגע׳גנב׳ט די וויינטען פון איהרע זעלען, נעבליך, די שטרעבונג פון די וועהלער „צו מאכען א טשענזש".

דער דעמאקראטישער ערפאלג איז אויסער דעם ניט געלעגען אויף דער אויבערפלעכע פון פראלעטארישע געפיהלען, פראלעטארישע אינטערעסען און פראלעטארישע שטיצע. דער ארבייטער־קלאס איז אין דעם גרויסען שטרייט, וועגען די ממשלה אין לאנד אזוי וויי אבגעשטופט געווארען אין גאנצען אן א זייט. די רעפובליקאנישע מפלה און דער דעמאקראטישער

נצחון, ביידע ליעגען אויסערהאלב דער ספערע פון פראלעטארישע סימפאטיען און אנטיפאטיען.

די געפיהלען, די שטערבונגען, די ווינשע פון די ארב.־מאסען האבען זיך אויסגעדריקט אין דעם גרויסען צוואוואוקס, אין דער פערדאפלונג פון דעם סאציאלישטישען וואוט. און דערפאר שטאמט די אלגעמיינקייט פון דעם סאציאלישטישען ערפאלג. אמת, ביי דער גאנצער גרויסקייט פון אונזער ערפאלג זיינען מיר נאך אלץ ארים, קליין און שוואך. נאר ביי א גאנץ קליינעם טייל פון דעם אמעריקאנער ארבייטער־קלאס האט זיך אנגעקליעבען געניג פראלעטארישע קלאסענבעוואוסטזיין צו שטימען פאר די סאציאלישטישע פארטיי. אבער מען דארף נאך ניט פערגעסען, ערשטענס, אז צווישען אונזער ערפאלג און דעם דעמאקראטישען איז דא אן אינערליכער געגענזאץ: דאס האט יעדער געשטימט פאר אן אנדער רעגירונגס־פארטיי; עס איז אלזא געווען א פראקטישער געלד־שדוך. דא האט געשטימט יעדער אויס פלאטאנישע ליעבע, נאר אויסצודריקען זיינע פראלעטארישע און רעוואלוציאנערע גע־פיהלען, זיין פראטעסט־שטימונג, צווייטענס, דארף מען געדענקען, אז יעדער זאך מוז גע־מאסטעז ווערען פערהעלטנismעסיג, לפי ערך, נאך אונזער פריהעריגער גרויס איז דער הייר־יאהריגער סאציאלישטישער ערפאלג אזוי גרויס, און פיעלייכט גרעסער, ווי דער דעמאקראטישער און, דריטענס, איז וויכטיג דער אומשטאנד, וואס א סאציאלישטישער וואוט איז פערבונדען מיט א טיעפער גייסטיגער רעוואלוציאן, ביי א דעמאקראטישען וואוט קען פון אזא זאך נאר קיין רייד ניט זיין. עס איז נאר א סעזאן־ארבייט, און פיערטענס, דארף מען ניט פערגעסען, אז צווישען די ארבייטער־מאסען איז דער פראצענט פון די בירגער, דער פראצענט פון די וואהל־בערעכטיגטע מענשען וויייט, ווייט ניט אזוי גרויס, ווי צווישען די אנדערע שיכטען פון דער בעפעלקערונג, וואס דער וויייט גרעסטער טהייל פון דער אימיגראנטען־בעפעלקערונג זיינען ארבייטער און א גאנץ גרויסער טהייל פון זיי זיינען נאך ניט קיין בירגער. דער־רעפובליקאנער אדער דעמאקראטישער וואוט שטעלט דערפאר מיט זיך פאר די גאנצע ארמיי פון דיעזע פארטייען. דער סאציאלישטישער וואוט שטעלט מיט זיך פאר נאר א טהייל פון די סאציאלישטען און די סאציאלישטיש־געזאנגענע. ער דיענט מעהר אלס צייכען פון דעם, וואס עס געהט פאר אין די טיעפענישען פון די ארבייטער־מאסען. אין דעם זינן געפינט זיך די סאציאלישטישע פארטיי פון אמעריקא אין דער ערגסטער פאזיציאן לגבי די אירראציאנישע סאציאלישטישע פארטייען.

און אט אלס צייכען פון דעם, וואס עס געהט פאר אין די נשמות פון די אמעריקאנער ארבייטער־מאסען און אלס אורזאך פון דעם, וואס פאר א טיעפע גייסטיגע רעוואלוציאן עס איז ביי זיי פארגעקומען, איז דיעזער הייראהריגער סאציאלישטישער ערפאלג אזא גרויסע, אזא בעדייטענדע ערשיינונג.

מיט צופריעדענהייט און שטאלץ קענען מיר זאגען: דער אמעריקאנער סאציאליזמוס שטעהט אויפ'ן גרויסען, ברייטען וועג צו ווערען א גרויסער מעכטיגער פאליטישער פאקטאר. פאר דעם צו ארבייטען, אום צו פערלייכטערען די „געבורטס וועהען" פון דיעזער גרויסער פארטיי, דאס איז אונזער אויפגאבע, דאס איז אונזער פפליכט.

אין דעם רייכען שניט פון די הייראהריגע וואהלען האבען די אידישע פראלעטאריער, די אידישע סאציאליכטען ליידער א גאנץ קליינעם חלק. ווידער און ווידער קומט אויס זיך צו אי־בערצייגען, אז די פראלעטארישע אידישע קווארטאלען זיינען ניט קיין פעסטונגען פון דער סאציאלישטישער פארטיי. אמת, קיינער וועט ניט לייקענען, אז דער סאציאליזמוס און דער ראדיקאליזמוס, אלס גייסטיגע שטרעמונגען, זיינען זעהר פאפולער, זיינען א גרויסע מאכט אין אלע אידישע קווארטאלען. אבער דיעזע מאכט איז ניט קאנצערטרירט אין א קלאהרער בעווע־גונג, ניט קריסטאליזירט אין דער סאציאלישטישער פארטיי; זי ווערט צושוואומען און צורי־נען אויף אלערליי זאכען. וועז עס קומט אבער צו דעם גרויסען „סמאטר", דאן זיינען אונזערע רייהען אי קליין, אי ניט דיסציפלינירט.

דער הייראהריגער וואוט אין ניו־יארקער נייגטען דיסטריקט איז א טיפישער אויסדרוק פון דיעזען וויעדערשפרוכפולען און ניט נארמא־לען צושטאנד פון דעם אידישען סאציאליזמוס. פון אייז זייט א גרויסער ערפאלג, פון דער אנ־

דערער זייט א גרויסע נידערלאגע. פון אײן זייט די בעסטע האָפענונגען, פון דער אנדערער זייט א שמערצליכע שאנדע. וואָס קענען מיר האָפען אין דעם אידישען קוואַרטאל, וועו אפילו א פּאָפּולערער קאנדידאט, א גוטער יאָהר זיינען אלץ ניט אימשטאנד ארויפצוהויבען די סאָציאַליסטישע בעוועגונג העבער?

פון פערשיעדענע זייטען מאכט מען איצט בעשולדיגונגען געגען דער ארט און ווייזע, ווי דער קאמפיין איז געפיהרט געוואָרען. די אגיטאציאָן ווי מען פאר אלץ פּראָפעסוואַרטליך מאכען. מען פארגעסט אבער, אז אין די שטעדט, וואו מען האָט קיין „פערזענליכע קאמפיינס" ניט געפיהרט, זיינען די רעזולטאטען אין דעם אידישען קוואַרטאל פיעל, פיעל טרויעריגער ווי אין ניו־יאָרק. אין ניו־יאָרק איז כאטש א שטיקעל טרייסט דאָ, און די אנדערע צענטראַלע אידישע קוואַרטאלען איז חושך ואפלה ארום און ארום.

די אגיטאציאָן, די ניט געניגענדע און ניט טיעפע פּראָפּאָגאנדא טראָגט איהר שולד, אבער דאָס איז נאָר א טהייל שולד און פילייכט ווייט ניט דער גרעסטער טהייל. צו האָבען מיר דען ניט אויף יעדער טריט בעווייזע, אז דאָרט וואו מען נעהמט זיך ערנסטער און טיעפער צו דער זאך פון סאציאליסטישער אויפקלעהרונג, געפינט מען ניט קיין אבקלאנג ביי די אידישע מאסען? צו איז ניט א פאקט, אז גראדע די ערנסטערע, די טיעפערע און פרינציפיעלערע צייטשריפטען האָבען ניט קיין ערפאָלג ביי די מאסען?

און ווער רעדט וועגען דעם געשריעבענעם וואָרט. נאָך ערגער איז מיט די טהאטען.

דיעזע שורות ווערען געשריעבען אין דעם ריכטיגען מאָינער־דאיאָן. פון אלע זייטען זעהען זיך דער רויף פון הונדערטע קהויל־אויוועגס. די פּינס'ער פון סלאָווישע, איטאליענישע און אנדערע מאינערס. דער מאינער לייגט אוועק דא אויף אלץ זיין שטעמפעל. און עס איז נשתומם צו ווערען, ווי דיעזע „בארבארישע" מאינערס האָבען אין פערלויף פון די לעצטע צייט פאפולער געמאכט דעם סאציאליזמום. עס איז דערגאָנגען אזוי ווייט, אז די אידישע קרעמער זיינען געוואָרען „סאציאליסטיש געזאגען", אלץ אונטער דעם דרוק פון דעם וויל און דער שטימונג פון די מאינער־מאסען.

אין לייטראב, פּענסילוועניא, וואו עס געהט אָן זייט 6 חדשים א גרויסער מאינער־סטרייק, האָט דער סאציאליסטישער וואוט זיך פערגרעסערט אויף אכט מאָל. אין ניו־יאָרק, וואו עס איז ניט לאנג מיט א אזא גלאנץ פארענדיגט געוואָרען איינער פון די גרעסטע און שווערסטע אידישע ארבייטער קעמפּפּע, האָט דער סאציאליסטישער טיקעט אפילו אויף קיין 20 פּראָצענט זיך ניט געהויבען, און דאָס איז אין דעם קוואַרטאל, וואו דיזעלבע נעכטיגע סטרייקערס זיינען אזא גרויסע מאכט. אין שיקאגא, וואו עס געהט נאָך אן אזא ברענענדער און בלוטיגער סטרייק, דאָרט האָט דער סאָציאליזמום אין אידישען קוואַרטאל זעהר שלעכט אָבגעשניטען.

אָט דיעזע קליינע פּראָפּעלע וווייזט, אז מיר האָבען פאר אונז א פיעל ערנסטערע לאגע ווי מען מיינט. עס איז שוין צייט, אז די ערנסטערע סאציאליסטישע עלעמענטען זאלען ניט זוכען פון זיך ארָאבצואוואַרפען יעדע שולד און יעדע פּפליכט, וויל יענער און יענער איז ניט גוט געגנג, איז ניט כשר גענוג.

די היי־יאָהריגע וואָהלען האָבען געוויעזען, אז די צרה איז א פיעל ערגערע. אונזערע אידישע ארבייטער־מאסען האָבען ניט דעם טיעפען געפיהל פון פּאָליטישען קלאָסענבעווואוסטזיין און פּאָליטישע ענטוויקלונג. פּאסירונגען, וועלכע רעוואָלוציאָנירען אנדערע פּראָלעטארישע־מאסען, געהען ביי אונז פארביי אהן שום ווירקונג, אהן שום בעדייטונג. און די סאציאליסטישע אינטעליגענץ,די בעסערע, טעטיגערע עלעמענטען פון די אידישע סאָציאליסטישע רייהען זעהען עס ניט און טהוען גאָר ניט, כדי דיעזע אָרגאַניזאציע קראַנקהייט פון דעם אידישען סאָציאליזמום אויסצוהיילען. די פּראָגע וועגען דער צוקונפט פונ'ם אידישען סאָציאליזמום איז די פּראָגע וועגען דער גייסטיגער רעוואָלוציאָניזירונג פון די אידישע מאסען. דאָס איז אלזא ניט קיין קאמפיין־טהעמא. מיט בעסערע קאמפיין־מעטהאדען וועט ניט פיעל אויפגעטהאָן ווערען. עס איז א פּראָגע פון א גאנץ יעהריגער טהעטיגקייט, עס איז די אויפגאבע פון די יאָהרען.

אָט דאָס איז, וואס אונז וווייזען, וואס אונז לערנען די רעזולטאטען פון די היי־יאָהריגע וואָהלען.

דעם צווייטען מאָל זאגט דער שרייבער פון דיעזע שורות א זיי־געזונד צו די לעזער פון

דער „צוקונפט". מיט דיעזען העפט ענדיגט זיך צום צווייטען מאל זיין רעדאקציאנס־טהעטיג־קייט אין דער „צוקונפט". פון ערשטען דעצעמבער נעהמט ער איבער די רעדאקציאן פון דער „אידישער ארבייטער וועלט", דורך וועלכע ער האפט צו בלייבען שטעהן אויך ווייטער אין א נאהענטער גייסטיגער פערבינדונג מיט די אידיש־סאציאליסטישע לעזער, און צום צווייטען מאל וועט מיין לעצטעס ווארט זיין: א האר־ציגער, אינערליכער וואונש פון גרויסען ערפאלג און וואוקס צו דער „צוקונפט". די „צוקונפט" פארדיענט א פיעל גרעסערען און מאטעריעלען ערפאלג, ווי זי האט, און עס מוז זיין די פפליכט און די זארג פון אלע אידישע סאציאליסטען דיעזען ערפאלג ענדליך צו שאפען און צו זיכערען.

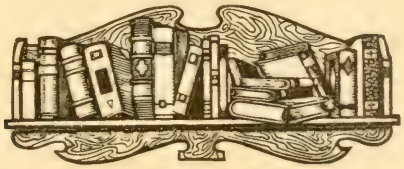

קריטיק

ב. וול—ק.

„ליטעראטור", 2טער זאמעל־בוך, ארויסגעגעבען פון פעראיין „ליטעראטור", נויארק, 1910.

צווייטע זאמלונג „ליטעראטור", ארויסגעגעבען פון פעראיין „ליטעראטור", ענטהאלט אין זיך ליעדער און בעלעטריסטישע פראזא פון מעהר אלס צוויי צעהנדליג יונגע דיכטער און שרייבער. עס קען דארום נישט זיין קיין שום צווייפעל, אז דאס בוך דארף געבען א בעגריף ניט נור וועגען זיינע אייגצעלנע אנטהיילנעהמער, אבער אויך וועגען אלעמען צוזאמען, וועגען, אויב איהר ווילט, דער יונגער אידישער ליטעראטור אין אמעריקא. פון אט דעם שטאנד־פונקט איז די צווייטע זאמלונג פון פעראיין „ליטעראטור" (אזוי גוט ווי די ערשטע) מעהר ניט, ווי א ביטערע ענטוישונג. עס איז א מאדנע זאך מיט אונזערע יונגע שרייבער: לעזסטו זיי בעזונדער, יעדען פאר זיך, קלעהרסטו: אט דער און יענער האט פעהיגקייטען, פיעלייכט טאלענט; ער קען נאך וואקסען, די פעהלער זיינען פערזענליכע און צופעליגע, א גרויסע פערזענליכע אנשטרענגונג קען זיי פערמינדערען אדער אינגאנצען פערניכטען. לעזסטו זיי אבער אלע צוזאמען, ווילסו אויסגעפינען דאס געמיינשאפטליכע, וואס פערבינדט זיי אלס מענשען פון איין דור, אלס קינדער פון איין לעבען, אזוי קומסטו צום בעשלוס, אז זיי זיינען זעהר פרוכטלאז און אונבערעכטיגט אויף פארשטעלען זיך, אלס אנזאגער פון א נייער שוהל אדער א נייעם ווארט; א שרעקליכע קראפטלאזיגקייט וועהט פון די זאמלונגען פון אונזערע יונגע. א ראמאנ־

טיזם אהן לייִדענשאפט, א רעאליזם אהן בולט־קייט, א אימפרעסיאניזם אהן טיעפקייט. העל־דען אהן ווילן, ווערטער אהן קראפט, בילדער אהן פרישקייט. זיי שפּינען עפּעס, טרוימען עפּעס, זוכען עפּעס, אבער וויסען זעלבסט ניט וואס, און זיינען דאך צופריעדען. זוכען א פּוסט־קייט איז קיין טוגענד ניט. ווי בלינדע קעצע־לעך דרעהען זיי זיך ארום בלינדערהייט ארום דאס זאפט־פולע שיסעל פון לעבען און זיינע פּראבלעמען און קענען צום ריכטיגען פּלאץ ניט טרעפּען. אט זיינען איגנאטאוו, האלפּערין, סא־פיע נערשוי, אפּאטאשאוו, פּליישמאן, עמנואל, זעלדין און נאך. זיי האבען אלע ליטעראריש פּע היגקייטען, אפּשר טאלענטען זאגאר. צוואוואר־פּ־סטו זייער פּראזא און דיכטונג אויף אינצעלנע שורות, קענסטו געפּינען שורות, פול אויסדרוק און איבערלעבונג, פול בילדליכקייט און שארפ־קייט — די זאכען אבער אינגאנצען גענומען זיינען אהן א טאטען און אהן א מאמען. דו וויסט ניט פון וואנען זיי קומען — פון קאפּ צו פון הארץ, דו וויסט ניט, וואוהין זיי ציעלען, וועמען און וואו זיי וועלען טרעפּען. די זעלבע שורות האבען געקענט דיענען פּאר א גרעסערע זאך און פּאר א קלענערע, מען האט זיי אויך געקענט ארויסנעהמען בעזונדער.

שורות־טאלענטען, ווערטער־זשעניען, טאר־בעס־מאגנאטען, וואס די טאדבעס זיינען פול מיט פרישע, אפּט־וויסע סקאדינקעס. אין גאנ־צען זאמעל־בוך זיינען פיעלייכט דא א צוויי־דריי, וואס בעשטימען זיך, וואס וועיזען ארוים זייער פּנים, וואס האבען אן איינמאל־פּאר־אלע־מאל פּעסט־געשטעלטען ציעל, דאס זיינען מאני־לייב און י. ראלניק. ראלניק אבער איז שוין לאנג בעקאנט דעם לעזענדען פובליקום. און אויף מאני־ליב'ן קען מען זיך נאך אינגאנצען ניט פערלאזען. נאך אייניגע אין זאמעל־בוך, וואס זיינען שוין בעקאנט פון פריהער, האבען גראד אהער אריינגענעבען זייערע ערגסטע זאכען, און איך זעה אין דעם א פיעל־בעדייטענדען צייכען.

ב. באטוויניק, א זעהר פעהיגען בעאבאכטער און זאפּטיגען נאטוראליסט, האט זיך פערוואלט שרייבען א „מאדערנע" זאך און ער האט אנגע־שריעבען א נארישקייט אהן אריגינאליטעט און אהן פּארבען. ב. לאפּינס לייִדער זיינען שרעק־ליך אונבעארבייט און שוואר. י. י. שוואַרץ האט אין דער זאמלונג א „שעהנע" זאך, אבער עס איז גראדע פון די זאכען, וואס די שעהנקייט קען מעהר ווי אלץ קאליע מאכען. פיעלייכט דער גרעסטער טראגישער סוזשעט אין דער בי־בעל, די מעשה מיט יפתח'ס טאכטער, איז בע־שריבען אין קלינגענדע פערזען מיט אפּט פּאע־טושע בילדער, אבער עם וועהט אויף אייך ניט דער שרעק פון האפּנונגסלאזיגקייט, וואס די מעשה רופט ארוים אין אייער געדאנק. אייניגע זאכען, וויידער, זיינען אינגאנצען אונדרוקבאר. פיעלע לייִדער, ווי אויך הערמאן גאלד'ס און פאקס' פּראזא מאכען דעם שווערסטען אינדרוק מיט זייער אבווועזענהייט פון וועלכע ניט איז קינסטלערישע שטריכען.

און עם איז ניט דער פעהלער פון די רע־דאקטארען, וואס די אויסשטעלונג פון אונזערע יונגע איז אזוי ארים, נור דער פעהלער פון די שרייבער אליין. פיעלייכט איז עס גאר קיין פעהלער ניט, נור פּשוט אן אומגליק. ווייל עס איז אן אונגליק, וען דער מענש איז אבגעריסען פון גרויסען לעבען, פון גרויסע לייִדען און פרוי־דען און מוז זיך, ווי מען זאגט אין ליטא, „פּא־לאשקען" אין א פלאך ארעם וואסערל פון א פלאך ארעם „איך".

איך ווייל נאך צוגעבען, אז אויב אין זא־מעלבוך איז בכלל דא עטוואס כאראקטעריס־טישעס, איז עס א זעהר אייפריגע בעהאנדלונג פון דער געשלעכט־פראגע און געשלעכט־בעציי־הונגען. אין די זאכען פון דעם גרעסטען טהייל זיינען דא צוויי העלדען, אן ער מיט א זי. דאס וואלט געקענט זיין א זעהר פרוידיגע ערשיינונג, ווייל דאס איז איינע פון די וויכ־טיגסטע פּראבלעמען אין אונזער לע־

בען, וועלכע איז וועניגער ווי אלץ בעלויכטען געווארען אין דער אידישער ליטעראטור, אבער מעהר, ווי אלע, פאדערט אט די פראָב לעם אמת'ען געשמאק און אמת'ע טיעפקייט פון גייסט — און ביידע זאכען פעהלען ביי אונזערע יונגע. מיסטענס, איז עס ביי זיי נאָר קיין פראָבלעם ניט, נור פשוט א מעשה. און אלם פראָבלעם — אָט איז א ציטאטע:

„כ'בלעטער דורך אין געדאנק נעמען פון בעקאנטע מיידלעך, מיט וועלכע כ'בעגעגען זיך אפט, פרעם אָב א קום אויף א ראָז בעקעלע, גנבֿע א גלעט, א קניפ, און ס'מאטערט מיך: — צו וואס? און אהן זיי, אָהן די מיידלעך? שווער צו לעבען אָהן זיי!"...

כ'גלויב, סיאיז טאקע שווער...

132623

NOT FOR
HOME CIRCULATION